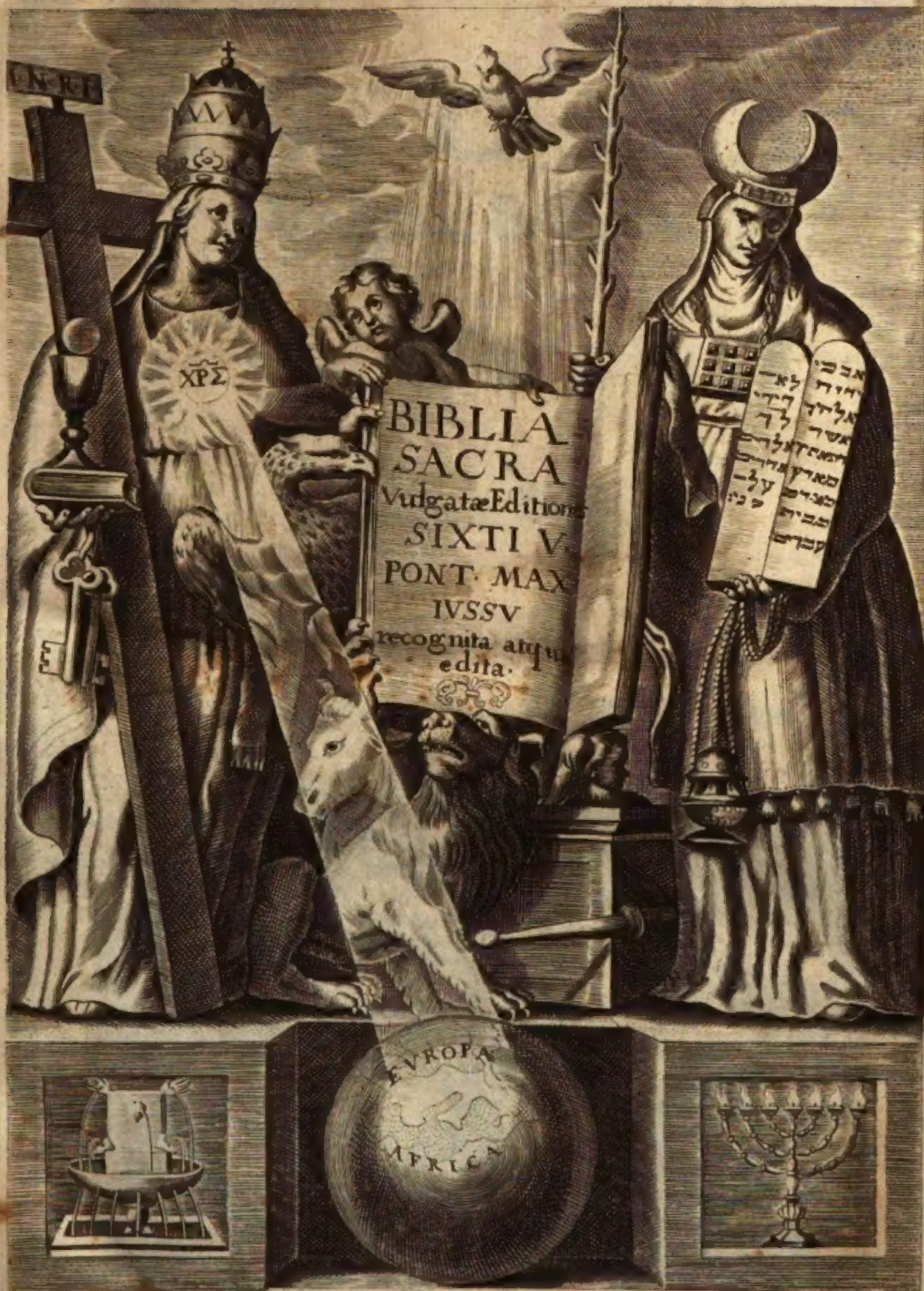

INRI
XPΣ
BIBLIA
SACRA
Vulgatæ Editionis
SIXTI V.
PONT. MAX.
IVSSV
recognita atque
edita.
EVROPA
AFRICA
Isabella Piccini Fecit.
VENETIIS APVD NICOLAVM PEZZANA M·DC·LXXXVIII

BIBLIA SACRA

Vulgatæ Editionis

SIXTI V. PONTIFICIS MAX.

IUSSU RECOGNITA,

ET CLEMENTIS VIII.

Auctoritate Edita,

VERSICULIS DISTINCTA,

Et ad ſingula Capita Argumentis aucta,

Indiceque Epiſtolarum, & Euangeliorum locupletata.

VENETIIS, MDCLXXXVIII.

Apud Nicolaum Pezzana.

PRÆFATIO
AD LECTOREM.

IN multis, magnisque beneficijs, quæ per sacratam Tridentinam Synodum Ecclesiæ suæ Deus contulit, id in primis numerandum videtur, quòd inter tot Latinas editiones Diuinarum Scripturarum, solam veterem, ac Vulgatam, quæ longo tot sæculorum vsu in Ecclesia probata fuerat, grauissimo Decreto authenticam declarauit. Nam, vt illud omittamus, quòd ex recentibus editionibus non paucæ ad hæreses huius temporis confirmandas licenter detortæ videbantur: ipsa certè tanta versionum varietas, atque diuersitas magnam in Ecclesia Dei confusionem parere potuisset. Iam enim hac nostra ætate illud ferè euenisse constat, quod Sanctus Hieronymus tempore suo accidisse testatus est, tot scilicet fuisse exemplaria, quot codices: cùm vnusquisque pro arbitrio suo adderet, vel detraheret. Huius autem veteris, ac Vulgatæ Editionis tanta semper fuit auctoritas, tamque excellens præstantia, vt eam cæteris omnibus Latinis editionibus longè anteferendam esse, apud æquos Iudices in dubium reuocari non posset. Qui namque in ea Libri continentur (vt à maioribus nostris quasi per manus traditum nobis est) partim ex Sancti Hieronymi translatione, vel emendatione suscepti sunt; partim retenti ex antiquissima quadam editione Latina, quam S. Hieronymus communem, & Vulgatam, S. Augustinus Italam, S. Gregorius Veterem translationem appellat. Ac de Veteris quidem huius, siue Italæ editionis sinceritate, atque præstantia præclarum S. Augustini testimonium extat in secundo Libro de Doctrina Christiana, vbi Latinis omnibus editionibus, quæ tunc plurimæ circumferebantur, Italam Præferendam censuit, quòd esset, vt ipse loquitur, verborum tenacior cum perspicuitate sententiæ. De Sancto verò Hieronymo multa extant veterum Patrum egregia testimonia: eum enim S. Augustinus hominem *doctissimum*, ac trium *linguarum* peritissimum vocat, atque eius translationem ipsorum quoque Hebræorum testimonio veracem esse confirmat. Eumdem S. Gregorius ita prædicat, vt eius translationem, quam Nouam appellat, ex Hebræo eloquio cuncta veriùs transfudisse dicat: atque idcircò dignissimam esse, cui fides in omnibus habeatur. Sanctus autem Isidorus non vno in loco Hieronymianam versionem cæteris omnibus anteponit, eamque ab Ecclesijs Christianis communiter recipi ac probari affirmat, quòd sit in verbis clarior, & veracior in sententijs. Sophronius quoque vir eruditissimus S. Hieronymi translationem non Latinis modò, sed etiam Græcis valdè probari animaduertens, tanti eam fecit, vt Psalterium, & Prophetas ex Hieronymi versione in Græcum eleganti sermone transtulerit. Porrò qui secuti sunt, viri doctissimi, Remigius, Beda, Rabanus, Haymo, Anselmus, Petrus Damiani, Richardus, Hugo, Bernardus, Rupettus, Petrus Lombardus, Alexander, Albertus, Thomas, Bonauentura, cęterique omnes, qui his nongentis annis in Ecclesia floruerunt, S. Hieronymi versione ita sunt vsi, vt cæteræ, quæ penè innumerabiles erant, quasi lapsæ de manibus Theologorum, pænitus obsoleuerint. Quare non immeritò Catholica Ecclesia S. Hieronymum Doctorem maximum, atque ad Scripturas sacras interpretandas diuinitùs excitatum ita celebrat, vt iam difficile non sit illorum omnium damnare iudicium, qui vel tàm eximij Doctoris lucubrationibus non acquiescunt, vel etiam meliora, aut certè paria præstare se posse confidunt. Cæterùm ne tàm fidelis translatio, tamque in omnes partes Ecclesiæ vtilis, vel iniuria temporum, vel impressorum incuria, vel temerè emendantium audacia, vlla ex parte corrumperetur, eadem sacrosancta Synodus Tridentina illud decreto suo sapienter adiecit, vt hæc ipsa vetus, ac Vulgata Editio emendatissimè, quoad fieri posset, imprimeretur; neque vlli liceret eam sine facultate, & approbatione Superiorum excudere. Quo Decreto simul typographorum temeritati, ac licentiæ modum imposuit, & Pastorum Ecclesiæ in tanto bono, quam diligentissimè retinendo, & conseruando, vigilantiam, atque industriam excitauit. Et quamuis insignium Academiarum Theologi in Editione vulgata pristino suo nitori restituenda magna cum laude laborauerint; quia tamen in tanta re nulla potest esse nimia diligentia, & codices manuscripti complures, & vetustiores Summi Pontificis iussu conquisiti, atque in vrbem aduecti erant; & demum, quoniam executio generalium Conciliorum, & ipsa Scripturarum inte-

Præfat. Iosue.

S. Hier. c. 49. Isai. S. Aug. li[b.] 2. Doctri[næ] Christian[æ] c. 14. S. Greg. Ep. Dec[ret.] ad Lean[drum] c. 5 in fin[e]. S. Augu[st.] vbi sup. Lib. 18. [de] Ciu. Dei [c.] 43. lib. 20. M[o]ral. 24. Lib. 6. Et[y]mol. c. 4. Lib. 1. [de] D. u. off. [c.]

gritas, ac puritas ad curam Apostolicæ Sedis potissimùm pertinere cognoscitur; ideò Pius IV. Pontifex Max. pro sua in omnes Ecclesiæ partes incredibili vigilantia, lectissimis aliquot S.R.E. Cardinalib. alijsq; tum Sacrarum litterarum, tum variarum linguarum peritissimis viris, eam prouinciam demandauit, vt Vulgatam editionem latinam, adhibitis antiquissimis codicibus manuscriptis, inspectis quoque Hebraicis, Græcisque Bibliorum fontibus; consultis denique veterum Patrum commentarijs, accuratissimè castigarent. Quod itidem institutum Pius V. prosecutus est Verùm Conuentum illum ob varias, grauissimasque Sedis Apostolicæ occupationes iamdudum intermissum Sixtus V. diuina prouidentia ad summum Sacerdotium euocatus, ardentissimo studio reuocauit, & opus tandem confectum typis mandari iussit. Quod cùm iam esset excusum, & vt in lucem emitteretur, idem Pontifex operam daret, animaduertens non pauca in sacra Biblia præli vitio irrepsisse, quæ iterata diligentia indigere viderentur, totum opus sub incudem reuocandum censuit, atque decreuit. Id verò cùm morte præuentus præstare non potuisset, Gregorius XIV. qui post Vrbani VII. duodecim dierum Pontificatum Sixto successerat, eius animi intentionem executus perficere aggressus est, amplissimis aliquot Cardinalibus, alijsque doctissimis viris ad hoc iterum deputatis. Sed eo quoque, & qui illi successit, Innocentio IX. breuissimo tempore de hac luce subtractis: tandem sub initium Pontificatus Clementis VIII. qui nunc Ecclesiæ vniuersæ gubernacula tenet, opus, in quod Sixtus V. intenderat, Deo benè iuuante perfectum est. Accipe igitur, Christiane Lector, eodem Clemente Summo Pontifice annuente, ex Vaticana Typographia veterem ac Vulgatam sacræ Scripturæ Editionem, quanta fieri potuit diligentia castigatam. quam quidem sicut omnibus numeris absolutam, pro humana imbecillitate affirmare difficile est; ita cæteris omnibus, quæ ad hanc vsquè diem prodierunt, emendatiorem, purioremq; esse, minimè dubitandum. Et verò quamuis in hac Bibliorum recognitione in codicibus manuscriptis, Hebræis, Græcisque fontibus, & ipsis veterum Patrum commentarijs conferendis non mediocre studium adhibitum fuerit; in hac tamen peruulgata Lectione sicut nonnulla consulto mutata, ita etiam alia, quæ mutanda videbantur, consulto immutata relicta sunt; tum quòd ita faciendum esse ad offensionem populorum vitandam S. Hieronymus non semel admonuit: tum quòd facile fieri posse credendum est, vt maiores nostri, qui ex Hebræis, & Græcis Latina fecerunt, copiam meliorum, & emendatiorum librorum habuerint, quam ij, qui post illorum ætatem ad nos peruenerunt, qui fortasse tàm longo tempore identidem describendo minus puri, atque integri euaserunt; tum denique quia sacræ Congregationi Amplissimorum Cardinalium, alijsq; eruditissimis viris ad hoc opus à Sede Apostolica delectis propositum non fuit, nouam aliquam editionem cudere, vel antiquum Interpretem vlla ex parte corrigere, vel emendare; sed ipsam veterem, ac Vulgatam Latinam à mendis veterum librariorum, necnon prauarum emendationum erroribus repurgatam, suæ pristinæ integritati, ac puritati, quo ad eius fieri potuit restituere; eaque restituta, vt quàm emendatissimè imprimeretur iuxta Concilij OEcumenici Decretum pro viribus operam dare. Porrò in hac Editione nihil non canonicum, nihil adscititium, nihil extraneum apponere visum est; atque ea causa fuit, cur Liber tertius & quartus Esdræ inscripti, quos inter Canonicos libros sacra Tridentina Synodus non annumerauit, ipsa etiam Manasse regis Oratio, quæ neque Hebraicè, neque Græcè quidem extat, neque in manuscriptis antiquioribus inuenitur, neque pars est vllius Canonici libri, extra Canonicæ scripturæ seriem posita sint: & nullæ ad marginem concordantiæ (quæ posthac inibi apponi non prohibentur) nullæ notæ, nullæ variæ lectiones, nullæ denique præfationes, nulla argumenta ad librorum initia conspiciantur. Sed sicut Apostolica Sedes industriam eorum non damnat, qui concordantias locorum, varias lectiones; præfationes S. Hieronymi, & alia id genus in alijs editionibus inseruerunt; ita quoque non prohibet, quin alio genere characteris in hac ipsa Vaticana editione eiusmodi adiumenta post studiosorum commoditate, atque vtilitate in posterum adijciantur; ita tamen, vt lectiones variæ ad marginem ipsius Textus minimè annotentur.

Epistol. ad Pamiam & Marcellam Præf. Euã-gel. ad Damasum.

CLEMENS PAPA VIII.

Ad perpetuam rei memoriam.

Vm sacrorum Bibliorum Vulgatæ editionis Textus summis laboribus, ac vigilijs restitutus, & quàm accuratissimè mendis expurgatus, Benedicente Domino, ex nostra Typographia Vaticana in lucem prodeat; Nos, vt in posterum idem Textus incorruptus, vt decet, conseruetur, opportunè prouidere volentes, auctoritate Apostolica, tenore præsentium districtiùs inhibemus, ne intrà decem annos à data præsentium numerandos, tàm citrà, quàm vltrà montes alibi quàm in nostra Vaticana Typographia à quoquam imprimatur. Elapso autem præfato decennio, eam cautionem adhiberi præcipimus, vt nemo hanc sanctarum Scripturarum editionem typis mandare præsumat, nisi habito priùs exemplari in Typographia Vaticana excuso: cuius exemplaris forma, ne minima quidem particula de Textu mutata, addita, vel ab eo detracta, nisi aliquod occurrat, quod Typographicæ incuriæ manifestè adscribendum sit, inuiolabiliter obseruetur. Si quis verò Typographus in quibuscumque Regnis, Ciuitatibus, Prouincijs, & locis tàm nostræ, & S. R. E. ditioni in temporalibus subiectis, quàm non subiectis hanc eamdem sacrarum Scripturarum editionem intrà Decennium prædictum quoquoquo modo, elapso autem Decennio, aliter quàm iuxta huiusmodi exemplar, vt præfertur, imprimere, vendere, venales habere, aut aliàs edere vel euulgare, aut si quis Bibliopola à se, vel ab alijs quibusuis post datam præsentium, huius Editionis impressos libros, seu imprimendos à præfato restituto, & correcto Textu in aliquo discrepantes, seu ab alio, quàm à Typographo Vaticano intra Decennium excusos, pariter vendere, venales proponere, vel euulgare præsumpserit, vltrà amissionem omnium librorum, & alias arbitrio nostro infligendas pœnas temporales, etiam maioris excommunicationis sententiam eo ipso incurrat: à qua nisi à Romano Pontifice, præterquàm in mortis articulo constitutus absolui non possit. Mandamus itaque vniuersis, & singulis Patriarchis, Archiepiscopis, Episcopis, cæterisque Ecclesiarum & locorum, etiam regularium Prælatis, vt præsentes litteras in suis quisque Ecclesijs & iurisdictionibus ab omnibus inuiolatè perpetuò obseruari curent, ac faciant. Contradictores per censuras Ecclesiasticas, aliaque opportuna iuris & facti remedia, appellatione postposita, compescendo, inuocato etiam ad hoc si opus fuerit, auxilio brachij sæcularis; Non obstantibus constitutionibus, & ordinationibus Apostolicis, ac in Generalibus, Prouincialibus, vel Synodalibus Concilijs editis generalibus, vel specialibus, ac quarumcumque Ecclesiarum, Ordinum, Congregationum, Collegiorum, atque Vniuersitatum, etiam Studiorum generalium iuramento, confirmatione Apostolica, vel quauis firmitate alia roboratis statutis, & consuetudinibus, ac priuilegijs, indultis ac litteris Apostolicis in contrarium quomodocumque emanatis, & emanandis: quibus omnibus ad hunc effectum latissimè derogamus, ac derogatum esse decernimus. Volumus autem, vt præsentium transumptis etiam in ipsis voluminibus impressis eadem, in iudicio & extrà, fides vbique adhibeatur, quæ ipsis præsentibus adhiberetur si forent exhibita, vel ostensa.

Dat. Romæ, apud Sanctum Petrum sub Annulo Piscatoris Die 9. Nouembris 1592. Pontificatus Nostri Anno I.

M. Vestrius Barbianus.

DE CANONICIS SCRIPTVRIS DECRETVM

Ex Concilio Tridentino sessione quarta.

SACROSANCTA OEcumenica, & generalis Tridentina Synodus, in Spiritu sancto legitimè congregata, præsidentibus in eisdem tribus Apostolicæ Sedis Legatis, hoc sibi perpetuò ante oculos proponens, vt sublatis erroribus, puritas ipsa Euangelij in Ecclesia conseruetur. *Et infra.*

Sacrorum verò librorum Indicem huic Decreto adscribendum censuit, ne cui dubitatio suboriri possit, quinam sint, qui ab ipsa Synodo suscipiuntur. Sunt verò infrascripti: Testamenti veteris, Quinque Moysi, idest, Genesis, Exodus, Leuiticus, Numeri, Deuteronomium: Iosue, Iudicum, Ruth: Quatuor Regum: Duo Paralipomenon: Esdræ primus, & secundus, qui dicitur Neemias: Tobias, Iudith, Esther, Iob, Psalterium Dauidicum centum quinquaginta Psalmorum, Parabolæ, Ecclesiastes, Canticum canticorum, Sapientia, Ecclesiasticus, Isaias, Ieremias cum Baruch, Ezechiel, Daniel: Duodecim Prophetæ minores, idest, Osea, Ioel, Amos, Abdias, Ionas, Michæas, Nahum, Habacuc, Sophonias, Aggæus, Zacharias, Malachias: Duo Machabæorum, primus, & secundus. Testamenti noui: Quatuor Euangelia, secundùm Matthæum, Marcum, Lucam, & Ioannem: Actus Apostolorum à Luca Euangelista conscripti: Quatuordecim Epistolæ Pauli Apostoli: Ad Romanos, duæ ad Corinthios, ad Galatas, ad Ephesios, ad Philippenses, ad Colossenses, duæ ad Thessalonicenses, duæ ad Timotheum, ad Titum, ad Philemonem, ad Hebræos: Petri Apostoli duæ: Ioannis Apostoli tres. Iacobi Apostoli vna: Iudæ Apostoli vna: & Apocalypsis Ioannis Apostoli. Si quis autem Libros ipsos integros cum omnibus suis partibus, prout in Ecclesia Catholica legi consueuerunt, & in veteri Vulgata Latina editione habentur, pro sacris, & canonicis non susceperit, & traditiones prædictas sciens, & prudens contempserit, anathema sit.

HIERONYMI PROLOGVS
GALEATVS.

VIGINTI & duas litteras esse apud Hebræos, Syrorum quoque lingua & Chaldæorum testatur, quæ Hebrææ magna ex parte confinis est. nam & ipsi viginti duo elementa habent eodem sono, sed diuersis characteribus. Samaritani etiam Pentateuchum Moysi totidem litteris scriptitarint, figuris tantùm & apicibus discrepantes. Certumque est Esdram scribam, legisque doctorem, post captam Ierosolymam & instaurationem templi sub Zorobabel, alias litteras reperisse quibus nunc vtimur: cùm ad illud vsque tempus ijdem Samaritanorum & Hebræorum characteres fuerint. In libro quoque Numerorum, hæc eadem supputatio, sub Leuitarum ac Sacerdotum censu mysticè ostenditur. Et nomen Domini tetragrammaton, in quibusdam Græcis voluminibus, vsque hodie antiquis expressum litteris inuenimus. Sed & Psalmi trigesimus sextus, & centesimus decimus, & centesimus vndecimus, & centesimus decimus octauus, & centesimus quadragesimus quartus, quamquam diuerso scribantur metro, tamen eiusdem numeri texuntur alphabeto. Et Ieremiæ *Lamentationes*, & *Oratio eius: Salomonis quoque in fine Prouerbia*, ab eo loco in quo ait, Mulierem fortem quis inueniet? ijsdem alphabetis vel incisionibus supputantur. Porrò quinque litteræ duplices apud Hebræos sunt, Caph, Mem, Nun, Pe, Sade: aliter enim scribuntur per hæc principia medietatesque verborum, aliter fines. Vnde & quinque à plerisque libri, duplices, æstimantur, Samuel, Melachim, Dibre haiamin, Esdras, Ieremias, cum Cinoth, idest, Lamentationibus suis. Quomodo igitur vigintiduo elementa sunt, per quæ scribimus Hebraicè omne quod loquimur, & eorum initijs vox humana comprehenditur: ita vigintiduo volumina supputantur, quibus quasi litteris & exordijs, in Dei doctrina, tenera adhuc & lactens viri iusti eruditur infantia.

Primus apud eos liber, vocatur בראשית Beresith: quem nos Genesim dicimus.

Secundus, ואלה שמות Velle semoth: qui Exodus appellatur.

Tertius, ויקרא Vaijcra, idest Leuiticus.

Quartus, וידבר Vaiedabber, quem Numeros vocamus.

Quintus, אלה הדברים Elle habdebarim, qui Deuteronomium prænotatur.

Hi sunt quinque libri Moysi, quos propriè תורה, Thora, idest Legem appellant.

Secundum, Prophetarum ordinem faciunt & incipiunt ab Iesu filio Naue: qui apud eos יהושע בן נון Iosue ben Nun dicitur.

Deinde subtexunt שופטים Sophetim, id est Iudicum librum. Et in eumdem compingunt Ruth: quia in diebus Iudicum facta eius narratur historia.

Tertius sequitur שמואל Samuël, quem nos Regum primum & secundum dicimus.

Quartus, מלכים Melachim, idest Regum, qui tertio & quarto Regum volumine continetur.

Meliusque multò est מלכים Melachim, id est Regem, quàm ממלכות Mamlachot, id est Regnorum dicere: Non enim multarum gentium describit regna, sed vnius Israelitici populi, qui tribubus duodecim continetur.

Quintus, est ישעיה Isaias.

Sextus, ירמיה Ieremias.

Septimus, יחזקאל Ezechiel.

Octauus, liber duodecim Prophetarum: qui apud illos vocatur תרי עשר There asar.

Tertius ordo, Hagiographa possidet.

Et primus liber incipit à איוב Iob.

Secundus à דוד Dauid: quem quinque incisionibus & vno Psalmorum volumine comprehendunt.

Tertius est שלמה Salomon, tres libros habens: Prouerbia, quæ illi משלי Misse, id est Parabolas appellant.

Quartus, Ecclesiasten, id est קוהלת Coheleth.

Quintus, Canticum canticorum, quem titulo שיר השירים Sir hassirim prænotant.

Sextus, est דניאל Daniel.

Septimus, דברי הימים Dibre haiamin, id est Verba dierum, quod significantiùs, Chronicon totius diuinæ historiæ possumus appellare. qui liber apud nos Paralipomenon primus & secundus inscribitur.

Octauus, עזרא Esdras: qui & ipse similiter apud Græcos & Latinos in duos libros diuisus est.

Nonus, אסתר Esther.

Atque ita fiunt pariter Veteris legis libri vigintiduo, id est, Moysi quinque, & Prophetarum octo, Hagiographorum nouem. Quamquam nonnulli רות וקינות Ruth & Cinoth, inter Hagiographa scriptitent, & hos libros in suo putent numero supputandos: ac per hoc esse priscæ legis libros vigintiquatuor: quos sub numero vigintiquatuor seniorum, Apocalypsis Ioannis inducit adorantes Agnum, & coronas suas prostratis vultibus offerentes: stantibus coram quatuor animalibus, oculatis antè & retrò, idest in præteritum & in futurum respicientibus, & indefessa voce clamantibus, Sanctus, sanctus, sanctus, Dominus Deus omnipotens, qui erat, & qui est, & qui venturus est. Hic prologus, Scripturarum quasi galeatum principium, omnibus libris quos de Hebræo vertimus in Latinum, conuenire potest: vt

scire valeamus, quidquid extra hos est, inter apocrypha esse ponendum. Igitur Sapientia, quæ vulgo Salomonis inscribitur, & Iesu filij Syrach liber, & Iudith, & Tobias, & Pastor, non sunt in canone. Machabæorum primum librum, Hebraicum reperi. Secundus, Græcus est: quod ex ipsa quoque phrasi probari potest. Quæ cùm ita se habeant, obsecro te Lector, ne laborem meum, reprehensionem existimes antiquorum. In templo Dei offert vnusquisque quod potest: alij aurum, argentum, & lapides pretiosos: alij byssum & purpuram & coccum offerunt & hyacinthum: nobiscum benè agitur, si obtulerimus pelles & caprarum pilos. Et tamen Apostolus contemptibiliora nostra magis necessaria iudicat. Vnde & tota illa tabernaculi pulchritudo, & per singulas species, Ecclesiæ præsentis futuræque distinctio, pellibus tegitur & cilicijs, ardoremque solis & iniuriam imbrium ea quæ viliora sunt prohibent. Lege ergo primum, Samuel, & Melachim meum: meum inquam, meum. Quidquid enim crebriùs vertendo, & emendando solicitiùs & didicimus & tenemus, nostrum est. Et cùm intellexeris quod anteà nesciebas, vel interpretem me æstimato, si gratus es; vel paraphrasten, si ingratus. quamquam mihi omnino conscius non sim, mutasse me quippiam de Hebraica veritate. Certè si incredulus es, lege Græcos codices, & Latinos, & confer cum ijs opusculis quæ nuper emendauimus: & vbicumque discrepare inter se videris, interroga quemlibet Hebræorum cui magis accommodare debeas fidem: & si nostra firmauerit, puto quòd eum non æstimes coniectorem, vt in eodem loco mecum similiter diuinarit. Sed & vos famulas Christi rogo (quæ Domini discumbentis pretiosissima fidei myrrha vngitis caput, quæ nequaquam Saluatorem quæritis in sepulchro, quibus iam ad Patrem Christus ascendit) vt contra latrantes canes, qui aduersum me rabido ore desæuiunt, & circumeunt ciuitatem. atque in eo se doctos arbitrantur, si alijs detrahant, orationum vestrarum clypeos opponatis. Ego sciens humilitatem meam, illius semper sententiæ recordabor: Dixi, custodiam vias meas, vt non delinquam in lingua mea. Posui ori meo custodiam. cùm consisteret peccator aduersum me. Obmutui, & humiliatus sum, & silui à bonis. Psal. 38.

Hieronymus Paulino.

FRater Ambrosius tua mihi munuscula perferens, detulit simul & suauissimas litteras, quæ à principio amicitiarum, fidem probatæ iam fidei, & veteris amicitiæ præferebant. Vera enim illa necessitudo est, & Christi glutino copulata, quam non vtilitas rei familiaris, non præsentia tantùm corporum, non subdola & palpans adulatio: sed Dei timor, & Diuinarum scripturarum studia conciliant. Legimus in veteribus historijs quosdam lustrasse prouincias, nouos adisse populos, maria transisse: vt eos quos ex libris nouerant, coram quoque viderent. Sic Pythagoras Memphiticos vates, sic Plato Ægyptum & Architam Tarentinum, eamque oram Italiæ, quæ quondam magna Græcia dicebatur, laboriosissimè peragrauit: vt qui Athenis magister erat, & potens, cuiusque doctrinam Academiæ gymnasia personabant, fieret peregrinus atque discipulus: malens aliena verecundè discere, quàm sua impudenter ingerere. Denique dum litteras quasi toto fugientes orbe persequitur, captus à piratis & venumdatus, etiam tyranno crudelissimo paruit, captiuus, vinctus & seruus: tamen quia philosophus, maior emente se fuit. Ad Titum liuium lacteo eloquentiæ fonte manantem, de vltimis Hispaniæ Galliarumque finibus quosdam venisse nobiles legimus: & quos ad contemplationem sui Roma non traxerat, vnius hominis fama perduxit. Habuit illa ætas inauditum omnibus sæculis, celebrandumque miraculum, vt vrbem tantam ingressi, aliud extra vrbem quærerent. Apollonius, siue ille magus, vt vulgus loquitur, siue philosophus, vt Pythagorici tradunt, intrauit Persas, pertransiuit Caucasum, Albanos, Scythas, Massagetas, opulentissima Indiæ regna penetrauit: & ad extremum, latissimo Phison amne transmisso, peruenit ad Brachmanas, vt Hiarcham in throno sedentem aureo, & de tantali fonte potantem, inter paucos discipulos, de natura, de motibus siderum, ac dierum cursu audiret docentem. Inde per Ælamitas, Babylonios, Chaldæos, Medos, Assyrios, Parthos, Syros, Phœnices, Arabes, Palæstinos, reuersus Alexandriam, perrexit Æthiopiam, vt Gymnosophistas, & famosissimam Solis mensam videret in sabulo. Inuenit ille vir vbique quod disceret; & semper proficiens, semper se melior fieret. Scripsit super hoc plenissimè octo voluminibus Philostratus. Quid loquar de sæculi hominibus, cum Apostolus Paulus, vas electionis & magister Gentium, qui de conscientia tanti in se hospitis loquebatur, An experimentum quæritis eius, qui in me loquitur Christus? post Damascum Arabiamque lustratam ascenderit Ierosolymam, vt videret Petrum, & manserit apud eum diebus quindecim? Hoc enim mysterio hebdomadis & ogdoadis, futurus gentium prædicator instruendus erat. Rursumque post annos quatuordecim, assumpto Barnaba & Tito, exposuerit Apostolis Euangelium, ne fortè in vacuum curreret, aut cucurrisset. Habet enim nescio quid latentis ἐνεργείας viua vox, & in aures discipuli de auctoris ore transfusa, fortiùs sonat. Vnde & Æschines cùm Rhodi exularet, & legeretur illa Demosthenis oratio, quam aduersus eum habuerat, mirantibus cunctis atque laudantibus, suspirans ait. Quid si ipsam audissetis bestiam, sua verba resonantem: Hæc non dico, quòd sit in me aliquid tale, quod vel possis à me audire, vel velis discere: sed quòd ardor tuus & discendi studium etiam absque nobis per se probari debeat. Ingenium docile, & sine doctore laudabile est. Non quid inue-

II. Act. 9. e. 2 Cor. 13. a. Gal. 1. d.

Gal. 2. d.

III.

mias,

nias, sed quid quæras consideramus. Mollis
cera, & ad formandum facilis, etiam si artifi-
cis & plastæ cessent manus: tamen virtute to-
Act.22.a tum est quidquid esse potest. Paulus Aposto-
lus ad pedes Gamalielis legem Moysi & Pro-
phetas didicisse se gloriatur, vt armatus spi-
ritualibus telis, posteà diceret confidenter,
2 Cor.10.b Arma nostræ militiæ, non carnalia sunt, sed
2.Tim. 3 d potentia Deo, ad destructionem munitio-
num, consilia destruentes, & omnem alti-
tudinem extollentem se aduersus scientiam
Dei, & captiuantes omnem intellectum ad
obediendum Christo, & parati subiugare
omnem inobedientiam. Ad Timotheum
1.Tim.4. d scribit ab infantia sacris litteris eruditum, &
hortatur ad studium lectionis, ne negligat
gratiam quæ data sit ei per impositionem ma-
nus Presbyterij. Tito præcipit vt inter cæ-
teras virtutes Episcopi, quem breui sermo-
Tit.1 b ne depinxit, scientiam quoque in eo eligat
IV. Scripturarum. Obtinentem, inquit, eum
qui secundùm doctrinam est, fidelem ser-
monem: vt potens sit exhortari in doctrina
sana, & contra dicentes reuincere. Sancta
quippe rusticitas solùm sibi prodest: & quan-
Agg.2.b tum ædificat ex vitæ merito Ecclesiam
Christi, tantum nocet si destruentibus non
resistat. Malachias Propheta, immò per
Aggæum Dominus, Interroga, ait, Sacer-
dotes legem: in tantum Sacerdotis officium
Deut.32.a est interrogatum respondere de Lege. Et in
Deuteronomio legimus, Interroga patrem
tuum, & annuntiabit tibi; seniores tuos,
& dicent tibi. In Psalmo quoque centesimo
decimooctauo, Cantabiles mihi erant iusti-
ficationes tuæ in loco peregrinationis meæ.
Psal.1. Et in descriptione iusti viri, cùm eum Dauid
Dan.12.b arbori vitæ, quæ est in paradiso, compara-
ret, inter cæteras virtutes & hoc intulit.
In lege Domini voluntas eius, & in lege
eius meditabitur die ac nocte, Daniel in fi-
ne sacratissimæ visionis, ait, iustos fulgere
sicut stellas, & intelligentes, idest doctos,
quasi firmamentum. Vides quantum inter
se distent, iusta rusticitas, & docta iusti-
tia? Alij stellis, alij cælo comparantur.
Quamquam iuxta Hebraicam veritatem v-
trumque de eruditis possit intelligi. Ita enim
apud eos legimus, Qui autem docti fuerint,
fulgebunt quasi splendor firmamenti. & qui
ad iustitiam erudiunt multos, quasi stellæ in
Act.9.c perpetuas æternitates. Cur dicitur Paulus A-
postolus vas electionis? Nempe quia legis
& Scripturarum sanctarum erat armarium.
Pharisæi stupent in doctrina Domini: & mi-
Isa.54.d rantur in Petro & Ioanne quomodo legem
Ioan.6.a sciant cùm litteras non didicerint. Quidquid
Luc.2.f enim alijs exercitatio, & quotidiana in lege
meditatio tribuere solet, illis hoc spiritus
sanctus suggerebat, & erant iuxta quod scri-
ptum est, θεοδίδακτοι. Duodecim annos Sal-
uator impleuerat, & in templo senes de quæ-
stionibus legis interrogans, magis docet dum
2.Cor.11.b prudenter interrogat. Nisi fortè rusticum
Ioan.1.a Petrum, rusticum dicimus Ioannem: quo-
rum vterque dicere poterat, Etsi imperitus
sermone, non tamen scientia. Ioannes rusti-
cus, piscator, indoctus? & vnde illa vox obse-
cro, In principio erat Verbum, & Verbum
erat apud Deum, & Deus erat Verbum? λόγος
enim Græcè multa significat: nam & verbum
est, & ratio & supputatio, & causa vniuscu-
iusque rei, per quam sunt singula quæ subsi-
stunt: quæ vniuersa rectè intelligimus in
Christo. Hoc doctus Plato nesciuit, hoc De- V.
mosthenes eloquens ignorauit. Perdam, in- Abd.1.c
quit, sapientiam sapientium, & prudentiam Isa.29.c
prudentium reprobabo. Vera sapientia per- 1 Cor.1
det falsam sapientiam; & quamquam stulti- 2 Cor.1 b
tia prædicationis in cruce sit, tamen Paulus
sapientiam loquitur inter perfectos: sapien-
tiam autem non sæculi huius, nec principum
sæculi istius, quæ destruitur; sed loquitur Dei
sapientiam in mysterio absconditam, quam
prædestinauit Deus ante sæcula. Dei sapien-
tia, Christus est. Christus enim, Dei virtus, Colos.2.
& Dei sapientia. Hæc sapientia in mysterio
abscondita est: de qua & noni Psalmi titu-
lus prænotatur, Pro occultis filij. in quo
sunt omnes thesauri sapientiæ & scientiæ Dei
absconditi. Et quàm mysterio absconditus Colos.2.a
erat, prædestinatus est ante sæcula: præ-
destinatus autem & præfiguratus in Lege &
Prophetis. Vnde & Prophetæ appellaban- Ioan.8.g
tur Videntes: quia videbant eum, quem Ezech.1.
cæteri non videbant. Abraham vidit diem Ps.118.
eius, & lætatus est. Aperiebantur cæli E- Rom.7.c
zechieli, qui populo peccatori clausi erant, 2 Cor.3.d
Reuela, inquit, oculos meos, & conside- Apoc.5.a
rabo mirabilia de lege tua. Lex enim spiri- Isai 29.d
tualis est, & reuelatione opus est, vt intel- Apoc.3.b
ligatur, ac reuelata facie Dei gloriam con-
templemur. Liber in Apocalypsi septem si-
gillis signatus ostenditur: quem si dederis
homini scienti litteras vt legat, responde-
bit tibi, Non possum: signatus est enim.
Quanti hodie putant se nosse litteras, tenent
signatum librum, nec aperire possunt, nisi
ille reserauerit qui habet clauem Dauid; qui
aperit, & nemo claudit; claudit, & nemo
aperit: In actibus Apostolorum sanctus
Eunuchus, immò vir (sic enim eum Scri-
ptura cognominat) cùm legeret Isaiam
Prophetam, interrogatus à Philippo, Pu- Act.8.f
tasne intelligis quæ legis? Respondit, Quo-
modo possum, nisi aliquis me docuerit?
Ego (vt de me loquar interim) nec san-
ctior sum hoc Eunucho, nec studiosior,
qui de Æthiopia, idest de extremis mundi
finibus, venit ad templum, reliquit aulam
regiam: & tantus amator legis diuinæque
scientiæ fuit, vt etiam in vehiculo legeret
Litteras sacras. Et tamen cùm librum tene-
ret, & verba Domini cogitatione conciperet,
lingua volueret, labijs personaret, igno-
rabat eum quem in libro nesciens venera-
batur. Venit Philippus: ostendit ei Iesum,
qui clausus latebat in littera. O mira docto-
ris virtus! eadem hora credit Eunuchus,
baptizatur, & fidelis & sanctus factus est; ac
magister de discipulo, plus in deserto fonte
Ecclesiæ, quàm in aurato synagogæ templo
reperit. Hæc à me perstricta sunt breuiter (ne-
que enim epistolaris angustia euagari lon-
giùs patiebatur) vt intelligeres te in Scriptu-
ris sacris sine præuio & monstrante semi-

VI. tam non posse ingredi. Taceo de grammaticis, rhetoribus, philosophis, geometris, dialecticis, musicis, astronomis, astrologis, medicis, quorum scientia mortalibus vel vtilissima est, & in tres partes scinditur, τὸ δόγμα, τὴν μέθοδον, τὴν ἐμπειρίαν. Ad minores artes veniam, & quæ non tam lingua, quàm manu administrantur. Agricolæ, cæmentarij, fabri metallorum, lignorumque cæsores, lanarij quoque & fullones, & cæteri qui variam supellectilem, & vilia opuscula fabricantur, absque doctore esse non possunt quod cupiunt. Quod medicorum est, promittunt medici: tractant fabrilia fabri. sola scripturarum ars est, quam sibi passim omnes vindicant. Scribimus indocti doctique poemata passim. Hanc garrula anus, hanc delirus senex, hanc sophista verbosus, hanc vniuersi præsumunt, lacerant, docent antequam discant. Alij adducto supercilio grandia verba trutinantes, inter mulierculas de sacris Litteris philosophantur. Alij discunt, pro pudor! à feminis, quòd viros doceant, & ne parum hoc sit, quadam facilitate verborum, immò audacia, edisserunt alijs quod ipsi non intelligunt. Taceo de mei similibus, qui si fortè ad Scripturas sanctas post sæculares litteras venerint, & sermone composito aures populi mulserint, quidquid dixerint, hoc legem Dei putant, nec scire dignantur quid Prophetæ, quid Apostoli senserint, sed ad sensum suum incongrua aptant testimonia: quasi grande sit, & non vitiosissimum docendi genus, deprauare sententias, & ad voluntatem suam, Scripturam trahere repugnantem. Quasi non legerimus Homerocentonas, & Vergiliocentonas: ac non sic etiam Maronem sine Christo possimus dicere Christianum, quia scripserit? Iam redit & virgo, redeunt Saturnia regna. Iam noua progenies cælo demittitur alto. Et Patrem loquentem ad Filium: Nate meæ vires, mea magna potentia solus. Et post verba Saluatoris in cruce; Talia perstabat memorans, fixusque manebat. Puerilia sunt hæc, & circumlatorum ludo similia, docere quod ignores: immò, vt cum stomacho loquar, ne hoc quidem scire quod nescias.

VII. Genesis. Videlicet manifestissima est Genesis, in qua de creatura mundi, de exordio generis humani, de diuisione terræ, de confusione linguarum & gentium, vsque ad exitum scribitur Hebræorum.

Exodus. Patet Exodus cum decem plagis, cum decalogo, cum mysticis diuinisque præceptis.

Leuiticus. In promptu est Leuiticus liber, in quo singula sacrificia, immò singulæ pænè syllabæ, & vestes Aaron, & totus ordo Leuiticus spirant cælestia sacramenta.

Numeri. Numeri verò, nonne totius Arithmeticæ, & Prophetiæ, Balaam, & quadraginta duarum per eremum mansionum mysteria continent?

Deuteron. 1. Cor. 14 d. Deuteronomium quoque secunda lex, & Euangelicæ legis præfiguratio, nonne sic ea habet quæ priora sunt, vt tamen noua sint omnia de veteribus? Hucusque Moyses, hucusque Pentateuchus: quibus quinque verbis loqui se velle Apostolus in Ecclesia gloriatur.

Iob exemplar patientiæ, quæ non mysteria suo sermone complectitur? Prosa incipit, versu labitur, pedestri sermone finitur: omnesque leges Dialecticæ, propositione, assumptione, confirmatione, conclusione determinat. Singula in eo verba, plena sunt sensibus. Et (vt de cæteris sileam) resurrectionem corporum sic prophetat, vt nullus de ea vel manifestiùs, vel cautiùs scripserit. Scio, inquit, quòd redemptor meus viuit, & in nouissimo die de terra surrecturus sum: & rursum circumdabor pelle mea, & in carne mea videbo Deum, quem visurus sum ego ipse, & oculi mei conspecturi sunt, & non alius. Reposita est hæc spes mea in sinu meo. Iob.

Veniam ad Iesum Naue, qui typum Domini non solùm gestis, verùm etiam nomine præfert. transit Iordanem, hostium regna subuertit; diuidit terram victori populo, & per singulas vrbes, viculos, montes, flumina, torrentes, atque confinia, Ecclesiæ cælestisque Ierusalem spiritualia regna describit. Iosue siue Iesus Naue.

In Iudicum libro, quot principes populi, tot figuræ sunt. Lib. Iudicum.

Ruth Moabitis, Isaiæ explet vaticinium, dicentis: Emitte agnum Domine Dominatorem terræ, de petra deserti ad montem filiæ Sion. Ruth. Isa. 16. a

Samuel in Heli mortuo, & occiso Saul, veterem legem abolitam monstrat. Porrò in Sadoc atque Dauid, noui sacerdotij, nouique imperij sacramenta testatur. Reg. 1. & 2.

Melachim, idest tertius & quartus Regum liber, à Salomone vsque ad Iechoniam, & à Ieroboam filio Nabat vsque ad Oseæ qui ductus est in Assyrios, regnum Iuda & regnum describit Israël. Si historiam respicias, verba simplicia sunt: si in litteris sensum latentem inspexeris, Ecclesiæ paucitas, & hæreticorum contra Ecclesiam bella narrantur. Reg. 3. & 4.

Duodecim Prophetæ in vnius voluminis angustias coarctati, multò aliud, quàm sonet in littera, præfigurant.

Oseæ crebrò nominat Ephraim, Samariam, Ioseph, Iezrahel, & vxorem fornicariam, & fornicationis filios, & adulteram cubiculo clausam mariti, multo tempore sedere viduam, & sub veste lugubri, viri ad se reditum præstolari. Osee.

Ioel filius Phanuel describit terram duodecim tribuum, eruca, brucho, locusta, rubigine vastante consumptam: & post euersionem prioris populi, effusum iri Spiritum sanctum super seruos Dei & ancillas, idest super centum viginti credentium nomina, & effusum iri in cœnaculo Sion. Qui centum viginti, ab vno vsque ad quindecim paulatim & per incrementa, surgentes, quindecim graduum numerum efficiunt, qui in Psalterio mysticè continentur. Ioel. Act. 2 c.

Amos pastor, & rusticus, & ruborum Amos

mora

mora distringens, paucis verbis explicari non potest. Quis enim dignè exprimat tria aut quatuor scelera Damasci, & Gazæ, & Tyri, & Idumææ, & filiorum Ammon & Moab; & in septimo & octauo gradu Iudæ & Israël? Hic loquitur ad vaccas pingues, quæ sunt in Samariæ monte, & ruituram domum maiorem minoremque testatur. Ipse cernit fictorem locustæ, & stantem Dominum super murum litum, vel adamantinum, & vncinum pomorum, attrahentem supplicia peccatoribus, & famem in terram; non famem panis, nec sitim aquæ, sed audiendi verbum Dei.

Abdias. Abdias, qui interpretatur Seruus Dei, personat contra Edom sanguineum terrenumque hominem: fratris quoque Iacob semper æmulum, hasta percutit spiritali.

Ionas. Ionas columba pulcherrima, naufragio suo passionem Domini præfigurans, mundum ad pœnitentiam reuocat: & sub nomine Niniue, Gentibus salutem nuntiat.

Michæas. Michæas de Morasthi coheres Christi, vastationem annuntiat filiæ latronis, & obsidionem ponit contra eam; quia maxillam percusserit iudicis Israël.

Nahum. Nahum consolator orbis increpat ciuitatem sanguinum, & post euersionem illius loquitur, Ecce super montes pedes euangelizantis, & annuntiantis pacem.

Habacuc. Habacuc luctator fortis & rigidus, stat super custodiam suam, & figit gradum super munitionem, vt Christum in cruce contempletur, & dicat, Operuit cælos gloria eius, & laudis eius plena est terra. Splendor eius vt lux erit, cornua in manibus eius: ibi abscondita est fortitudo eius.

Sophon. Sophonias speculator, & arcanorum Dei cognitor, audit clamorem à Porta piscium, & eiulatum à Secunda, & contritionem à collibus. Incidit quoque vlulatum habitatoribus Pilæ, quia conticuit omnis populus Chanaan, disperierunt vniuersi qui inuoluti erant argento.

Aggæus. Aggæus festiuus & lætus, qui seminauit in lacrymis, vt in gaudio meteret; destructum templum ædificat, Deumque Patrem inducit loquentem: Adhuc vnum modicum, & ego commouebo cælum & terram, & mare, & aridam. & mouebo omnes gentes, & veniet desideratus cunctis gentibus.

Zachar. Zacharias memor Domini sui, multiplex in prophetia, Iesum vestibus sordidis indutum, & lapidem oculorum septem, candelabrumque aureum cum totidem lucernis quot oculis: duas quoque oliuas à sinistris lampadis cernit & dextris: vt post equos nigros, rufos, albos, & varios, & dissipatas quadrigas ex Ephraim, & equum de Ierusalem, pauperem regem vaticinetur & prædicet, sedentem super pullum filium asinæ subiugalis.

Malach. Malachias apertè, & in fine omnium Prophetarum, de abiectione Israël, & vocatione Gentium. Non est mihi, ait, voluntas in vobis, dicit Dominus exercituum: & munus non suscipiam de manu vestra. Ab ortu enim solis vsque ad occasum, magnum est nomen meum in Gentibus: & in omni loco sacrificatur, & offertur nomini meo oblatio munda.

Isaias. Isaiam, Ieremiam, Ezechielem, & Danielem, quis potest vel intelligere, vel exponere? Quorum primus non prophetiam mihi videtur texere, sed Euangelium.

Ieremias. Secundus virgam nuceam, & ollam succensam à facie aquilonis, & pardum spoliatum suis coloribus, & quadruplex diuersis metris nectit alphabetum.

Ezechiel. Tertius principia & finem tantis habet obscuritatibus inuoluta, vt apud Hebræos istæ partes cum exordio Geneseos ante annos triginta non legantur.

Daniel. Quartus verò, qui & extremus inter quatuor Prophetas, temporum conscius, & totius mundi φιλίστωρ, lapidem præcisum de monte sine manibus, & regna omnia subuertentem, claro sermone pronuntiat.

Dauid. Dauid Simonides noster, Pindarus, & Alcæus, Flaccus quoque, Catullus, atque Serenus, Christum lyra personat, & in decachordo psalterio, ab inferis excitat resurgentem.

Prouerb. Ecclesiast. Canticum. Salomon pacificus & amabilis Domini, mores corrigit, naturam docet, Ecclesiam iungit & Christum, sanctarumque nuptiarum dulce canit epithalamium.

Esther. Esther in Ecclesiæ typo, populum liberat de periculo, & interfecto Aman, qui interpretatur iniquitas, partes conuiuij, & diem celebrem mittit in posteros.

Paralip. Paralipomenon liber, idest instrumenti veteris, ἐπιτομή, tantus ac talis est, vt absque illo si quis scientiam Scripturarum sibi voluerit arrogare, seipsum irrideat. Per singula quippe nomina iuncturasque verborum, & prætermissæ in Regum libris tanguntur historiæ, & innumerabiles explicantur Euangelij quæstiones.

Esdras. Nehemias. Esdras & Nehemias, adiutor videlicet, & consolator à Domino, in vnum volumen coarctantur, instaurant templum, muros extruunt ciuitatis: omnisque illa turba populi redeuntis in patriam, & descriptio sacerdotum, Leuitarum, Israëlis, proselytorum, ac per singulas familias murorum ac turrium opera diuisa, aliud in cortice præferunt, aliud retinent in medulla. Cernis me Scripturarum amore raptum, excessisse modum epistolæ, & tamen non implesse quod volui. Audiuimus tantùm, quid nosse, quid cupere debeamus, vt & nos quoque possimus dicere: Concupiuit anima mea desiderare iustificationes tuas in omni tempore. Cæterùm illud Socraticum impletur in nobis, Hoc tantum scio, quod nescio. Ps. 118.c.

Tangam & nouum breuiter Testamentum.

Matth. Marc. Luc. Ioan. Ezech. 1. Matthæus, Marcus, Lucas, & Ioannes, quadriga Domini, & verum Cherubim, quod interpretatur scientiæ multitudo, per totum corpus oculati sunt, scintillæ emicant, discurrunt fulgura, pedes habent rectos, & in sublime tendentes, terga pennata & vbique volitantia, tenent se mutuò, sibique perple-

xi sunt, & quasi rota in rota voluuntur, & pergunt quocumque eos flatus Spiritus sancti perduxerit.

Paulus Apostolus. Paulus Apostolus ad septem scribit Ecclesias: octaua enim ad Hebræos, à plerisque extra numerum ponitur. Timotheum instruit ac Titum, & Philemonem pro fugitiuo famulo deprecatur. Super quo melius tacere puto, quàm pauca scribere.

Actus Apostolorũ. 2.Cor 8. Actus Apostolorum nudam quidem sonare videntur historiam, & nascentis Ecclesiæ infantiam texere: sed si nouerimus scripiorem eorum Lucam esse medicum, cuius laus est in Euangelio, animaduertemus pariter omnia verba illius, animæ languentis esse medicinam.

Iacobus. Petr. Ioan. Iudas. Iacobus, Petrus, Ioannes, Iudas, septem Epistolas ediderunt, tam mysticas, quàm succinctas, & breues pariter ac longas: breues in verbis, longas in sententijs: vt ratus sit qui non in earum lectione cæcutiat.

Apoc. Apocalypsis Ioannis tot habet sacramenta, quot verba. Parum dixi, & pro merito voluminis laus omnis inferior est. In verbis singulis multiplices latent intelligentiæ. Oro te, frater charissime, inter hæc viuere, ista meditari, nihil aliud nosse, nihil quærere. Nonne tibi videtur iam hic in terris regni cælestis habitaculum? Nolo offendaris in Scripturis sanctis simplicitate, & quasi vilitate verborum, quæ vel vitio Interpretum, vel de industria sic prolata sunt, vt rusticam concionem facilius instruerent, & in vna eademque sententia aliter doctus, aliter audiret indoctus. Non sum tam petulans, & hebes, vt hæc me nosse pollicear, & eorum fructus capere, quorum radices in cælo fixæ sunt: sed velle fateor. Sedenti me præfero, magistrum renuens, comitem spondeo. Petenti datur, pulsanti aperitur, quærens inuenit. Matth 7 a Luc. 11. b Discamus in terris, quorum scientia nobis perseueret in cælo. Obuijs te manibus excipiam, & (vt ineptè aliquid, ac de Hermagoræ tumiditate effutiam) quidquid quæsieris, tecum scire conabor. Habes hic amantissimum tui fratrem Eusebium, qui litterarum tuarum mihi gratiam duplicauit: referens honestatem morum tuorum, contemptum sæculi, fidem amicitiæ, amorem Christi. Nam prudentiam & eloquij venustatem etiam absque illo ipsa epistola præferebat. Festina, quæso te, & hærentis in salo nauiculæ funem magis præcide, quàm solue. Nemo renuntiaturus sæculo benè potest vendere quæ contempsit vt venderet. Quidquid in sumptus de tuo tuleris, pro lucro computa. 8 Prou. 17. Antiquum dictum est, Auaro tam deest quod habet, quàm quod non habet. Credenti totus mundus diuitiarum est: infidelis autem etiam obolo indiget. Sic viuamus, tanquam nihil habentes, & omnia possidentes. 2.Cor.6.b Victus & vestitus diuitiæ Christianorum sunt. Si habes in potestate rem tuam, vende: si non habes, proijce. Tollenti tunicam, & pallium relinquendum est. Matt 5.f Scilicet nisi tu, semper recrastinans, & diem de die trahens, cautè & pedetentim tuas possessiunculas vendideris, non habet Christus vnde alat pauperes suos. Matt.4.c. Totum Deo dedit, qui seipsum obtulit. Apostoli nauem tantùm & retia reliquerunt. Mar. 12. d. Vidua duo æra misit in gazophylacium, & præfertur Crœsi diuitijs. Luc.21.a. Facilè contemnit omnia, qui se semper cogitat esse moriturum.

P R Æ F A T I O
SANCTI HIERONYMI PRESBYTERI
IN PENTATEVCVM MOYSI,
A D D E S I D E R I V M.

DESIDERII mei desideratas accepi epistolas, qui quodam præsagio futurorum, cum Daniele sortitus est nomen, Dan.9. obsecrantis, vt translatum in Latinam linguam de Hebræo sermone Pentateuchum, nostrorum auribus traderem. Periculosum opus certè, & obtrectatorum meorum latratibus patens: qui me asserunt in Septuaginta Interpretum suggillationem noua pro veteribus cudere, ita ingenium quasi vinum probantes: cùm ego sæpissimè testatus sim, Exod. 35. me pro virili portione in tabernaculo Dei offerre quæ possim, nec opes alterius aliorum paupertate fœdari. Quod vt auderem, Origenis me studium prouocauit, qui editioni antiquæ translationem Theodotionis miscuit, asterisco & obelo opus omne distinguens: dum aut elucescere facit quæ minùs antè fuerant: aut superflua quæque iugulat & confodit, maximè quæ Euangelistarum & Apostolorum auctoritas promulgauit. In quibus multa de Veteri Testamento legimus, quæ in nostris codicibus non habentur: vt est illud. Ex Ægypto vocaui filium meum: &, Quoniam Nazaræus vocabitur: & Videbunt in quem compunxerunt: &, Flumina de ventre eius fluent aquæ viuæ: &, Quæ nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascenderunt, quæ præparauit Deus diligentibus se: & multa alia quæ proprium σύνταγμα desiderant. Interrogemus ergo eos vbi hæc scripta sint: & cùm dicere non potuerint, de libris Hebraicis proferamus. Primus testimonium est in Oseæ, secundum in Isaia, tertium in Zacharia, quartum in Prouerbijs, quintum æquè in Isaia. Oseæ 11. Isa 11. Zach. 12. Prou. 18. Isa. 64. Quod multi ignorantes, apocryphorum deliramenta sectantur: & Hiberas nænias libris authenticis præferunt. Causas erroris non est meum exponere. Iudæi prudenti factum dicunt esse consilio: ne Ptolemæus vnius Dei cultor, etiam apud Hebræos duplicem diuinitatem deprehenderet.

Quod maximè idcircò faciebant, quia in Platonis dogma cadere videbatur. Denique vbicumque sacratum aliquid Scriptura testatur de Patre & Filio & Spiritu sancto, aut aliter interpretati sunt, aut omnino tacuerunt: vt & regi satisfacerent, & arcanum fidei non vulgarent. Et nescio quis primus auctor septuaginta cellulas Alexandriæ mendacio suo extruxerit, quibus diuisi eadem scriptitarint: cùm Aristæas eiusdem Ptolomæi ὑπερασπιστὴς, & multo pòst tempore Iosephus, nihil tale retulerint: sed in vna basilica congregatos, contulisse scribant, non prophetasse. Aliud est enim vatem, aliud est esse interpretem: ibi Spiritus ventura prædicit: hic eruditio & verborum copia, ea quæ intelligit transfert. Nisi fortè putandus est Tullius, OEconomicum Xenophontis, & Platonis Protagoram, & Demosthenis pro Ctesiphonte orationem, afflatus rhetorico spiritu transtulisse. Aut aliter de eisdem libris per Septuaginta Interpretes, aliter per Apostolos Spiritus sanctus testimonia texuit: vt quod illi tacuerunt, hi scriptum esse mentiti sint. Quid igitur? damnamus veteres? Minimè. Sed post priorum studia, in domo Domini quod possumus, laboramus. Illi interpretati sunt ante aduentum Christi, & quod nesciebant, dubijs protulere sententijs: nos verò post passionem & resurrectionem eius, non tam prophetiam quàm historiam scribimus. aliter enim audita, aliter visa narrantur. quod meliùs intelligimus, meliùs & proferimus. Audi igitur æmule, obtrectator ausculta: non damno, non reprehendo Septuaginta: sed confidenter cunctis illis Apostolos præfero. Per istorum os mihi Christus sonat, quos ante Prophetas inter spiritalia charismata positos lego: in quibus vltimum penè gradum interpretes tenent. Quid liuore torqueris? quid imperitorum animos contra me concitas? Sicubi in translatione tibi videor errare, interroga Hebræos, diuersarum vrbium magistros consule. Quod illi habent de Christo, tui codices non habent. Aliud est, si contra se postea ab Apostolis vsurpata testimonia probauerunt, & emendatiora sunt exemplaria Latina quàm Græca, & Græca, quàm Hebraica. Verùm hæc contra inuidos. Nunc te precor Desideri charissime, vt me, quia tantum opus subire fecisti, & à Genesi exordium capere, orationibus iuues: quò possim eodem spiritu quo scripti sunt libri, in Latinum eos transferre sermonem.

Eiusdem in Iosue Præfatio.

Tandem finito Pentateucho Moysi, velut grandi fœnore liberati, ad Iesum filium Naue manum mittamus, quem Hebræi יהושע בן נון, id est Iosue filium Nun, vocant: & ad Iudicum librum, quem שופטים appellant: ad Ruth quoque & Esther, quos eisdem nominibus efferunt. Monemusque lectorem vt siluam Hebraicorum nominum, & distinctiones per membra diuisas, diligens scriptor conseruet: ne & noster labor, & illius studium pereat. Et vt in primis, quod sæpe testatus sum, sciat me non in reprehensionem veterum noua cudere, sicut amici mei criminantur: sed pro virili parte offerre linguæ meæ hominibus (quos tamen nostra delectant) vt pro Græcorum Ἑξαπλοῖς, quæ & sumptu & labore maximo indigent, editionem nostram habeant. Et sicubi in antiquorum voluminum lectione dubitarent, hæc illis conferentes, inueniant quod requirunt: maximè cùm apud Latinos tot sint exemplaria, quot codices: & vnusquisque pro arbitrio suo vel addiderit vel subtraxerit quod ei visum est: & vtique non possit verum esse quod dissonat. Vnde cessèt arcuato vulnere contra nos insurgere scorpius, & sanctum opus venenata carpere lingua, vel suscipiens, si placet, vel contemnens, si displicet: memineritque illorum versuum, Os tuum abundauit malitia, & lingua tua concinnabat dolos, Sedens aduersus fratrem tuum loquebaris, & aduersus filium matris tuæ ponebas scandalum: hæc fecisti, & tacui. Existimasti iniquè quod ero tui similis: arguam te, & statuam contra faciem tuam. Psal. 49. Quæ enim audientis vel legentis vtilitas est, nos laborando sudare, & alios detrahendo laborare? dolere Iudæos quòd calumniandi eis & irridendi Christianos sit ablata occasio, & Ecclesiæ homines id despicere, immò lacerare, vnde aduersarij torqueantur? Quòd si vetus eis tantùm interpretatio placet, quæ & mihi non displicet, & nihil extra recipiendum putant; cur ea quæ sub asteriscis & obelis vel addita sunt vel amputata, legunt, & negligunt? Quare Danielem iuxta Theodotionis translationem, Ecclesiæ susceperunt? Cur Origenem mirantur, & Eusebium Pamphili, cunctas editiones similiter differentes? Aut quæ fuit stultitia, postquam vera dixerint, proferre quæ falsa sunt? Vnde autem in nouo Testamento probare poterunt assumpta testimonia, quæ in libris veteribus non habentur? Hæc dicimus, ne omnino calumniantibus tacere videamur. Cæterùm post sanctæ Paulæ dormitionem, cuius vita virtutis exemplum est, & hos libros quos Eustochio virgini Christi negare non potui: decreuimus dum spiritus hos regit artus, Prophetarum explanationi incumbere, & omissum iam diu opus, quasi quodam postliminio, repetere: præsertim cùm & admirabilis sanctusque vir Pammachius, hoc idem litteris flagitet; & nos ad patriam festinantes, mortiferos sirenarum cantus surda debeamus aure transire.

PRÆFATIONEM EIVSDEM sancti Hieronymi in libros Regum suprà reperies, ideo in principio positam, quòd librorum sacrorum ordinem contineat. Inscribitur autem, Prologus galeatus.

Eiusdem in librum paralipomenon præfatio.

SI Septuaginta Interpretum, pura & vt ab eis in Græcum versa est, editio permaneret, superfluè me, Chromati Episcoporum sanctissime atque doctissime, impelleres, vt Hebræa tibi volumina Latino sermone transferrem. Quod enim semel aures hominum occupauerat, & nascentis Ecclesiæ roborauerat fidem, iustum erat etiam nostro silentio comprobari. Nunc verò cùm pro varietate regionum diuersa ferantur exemplaria, & germana illa antiquaque translatio corrupta sit, atque violata; nostri arbitrij putas, aut è pluribus iudicare quid verùm sit, aut nouum opus in veteri opere cudere, illudentibusque Iudæis, cornicum, vt dicitur, oculos configere. Alexandria & Ægyptus in Septuaginta suis Hesychium laudat auctorem. Constantinopolis vsque Antiochiam, Luciani martyris exemplaria probat. Mediæ inter has prouinciæ Palæstinos codices legunt; quos ab Origene elaboratos Eusebius & Pamphilus vulgauerunt: totusque orbis hac inter se trifaria varietate compugnat. Et certè Origenes non solùm exempla composuit quatuor editionum, è regione singula verba describens, vt vnus dissentiens, statim cæteris inter se consentientibus arguatur; sed, quod maioris audaciæ est, in editione Septuaginta Theodotionis editionem miscuit, asteriscis designans quæ minus fuerant, & virgulis quæ ex superfluo videbantur apposita. Si igitur alijs licuit non tenere quod semel susceperant; & post Septuaginta cellulas, quæ vulgò sine auctore iactantur, singulas cellulas aperuere, hocque in Ecclesijs legitur quod Septuaginta nescierunt; cur me non suscipiant Latini mei, qui inuiolata editione veteri ita nouam condidi, vt laborem meum Hebræis, & quod his maius est, Apostolis auctoribus comprobem? Scripsi nuper librum de optimo genere interpretandi, ostendens illa de Euangelio, Ex Ægypto
Matth. 2 vocaui filium meum, &, Quoniam Nazaræus vocabitur: &, Videbunt in quem
Ioan. 19. compunxerunt: & illud Apostoli, Quæ
1. Cor. 2. oculus non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascenderunt, quæ præparauit Deus diligentibus illum: cæteraque his similia, in Hebræorum libris inueniri. Certè Apostoli & Euangelistæ, Septuaginta Interpretes nouerant: & vnde eis hæc quæ in Septuaginta Interpretibus non habentur? Christus Dominus noster vtriusque Testamenti con-
Ioan. 7. ditor, in Euangelio secundum Ioannem, Qui credit, inquit in me, sicut dicit Scriptura, flumina de ventre eius fluent aquæ viuæ. Vtique scriptum est, quod Saluator scriptum esse testatur. Vbi scriptum est? Septuaginta non habent: apocrypha nescit Ecclesia. Ad Hebræos igitur reuertendum est, vnde & Dominus loquitur, & discipuli exempla præsumunt. Hæc pace veterum loquor, & obtrectatoribus meis tantùm respondeo, qui canino dente me rodunt, in publico detrahentes, & legentes in angulis, ijdem & accusatores & defensores, cùm in alijs probent quod in me reprobant: quasi virtus & vitium non in rebus sit, sed cum auctore mutetur. Ceterùm memini, editionem Septuaginta translatorum, olim de Græco emendatam tribuisse me nostris: nec inimicum debere existimari eorum, quos in conuentu fratrum semper edissero. Et quod nunc הימים דברי, idest Verba dierum, interpretatus sum: idcircò feci, vt inextricabiles moras, & siluam nominum, quæ scriptorum confusa sunt vitio, sensuumque barbariem, apertiùs & per versuum cola digererem, mihimetipsi & meis iuxta Ismeniam canens, si aures surdæ sunt cæterorum.

Ad Domnionem & Rogatianum, in eundem præfatio eiusdem.

QVomodo Græcorum historias magis intelligunt, qui Athenas viderint; & tertium Virgilij librum, qui à Troade per Leucaten, & Acroceraunia, ad Siciliam, & inde ad ostia Tiberis nauigauerint: ita sanctam Scripturam lucidiùs intuebitur, qui Iudæam oculis contemplatus sit, & antiquarum vrbium memorias, locorumque vel eadem vocabula, vel mutata cognouerit. Vnde & nobis curæ fuit, cum eruditissimis Hebræorum hunc laborem subire: vt circumiremus prouinciam, quam vniuersæ Christi Ecclesiæ sonant. Fateor enim, mi Domnion & Rogatiane charissimi, numquam me in diuinis voluminibus, proprijs viribus credidisse, nec habuisse opinionem meam, sed ea etiam de quibus scire me arbitrabar, interrogare me solitum. quanto magis de his super quibus anceps eram? Denique cum à me nuper litteris flagitassetis, vt vobis librum Paralipomenon Latino sermone transferrem de Tiberiade quemdam legis Doctorem, qui apud Hebræos admirationi habebatur, assumpsi: & contuli cum eo à vertice, vt aiunt, vsque ad extremum vnguem: & sic confirmatus, ausus sum facere quod iubebatis. Liberè enim vobis loquor, ita in Græcis & Latinis codicibus hic nominum liber vitiosus est, vt non tam Hebræa quàm Barbara quædam, & Sarmatica nomina coniecta arbitrandum sit: Nec hoc Septuaginta Interpretibus, qui Spiritu sancto pleni, ea quæ vera fuerunt transtulerant, sed scriptorum culpæ adscribendum, dùm de emendatis inemendata scriptitant: & sæpè tria nomina, subtractis è medio syllabis, in vnum vocabulum cogunt, vel è regione vnum nomen, propter latitudinem suam, in duo vel tria vocabula diuidunt. Sed & ipsæ appellationes, non homines, vt plerique existimant, sed vrbes, & regiones, & saltus, & prouincias sonant, & obliquè sub interpretatione & figu-

ra eorum, quædam narrantur historiæ: de quibus in regnorum libro dicitur, Nonne ecce hæc scripta sunt in Libro verborum dierum regum Iuda? Quæ vtique in nostris codicibus non habentur. Hoc primum sciendum, quòd apud Hebræos, liber Paralipomenon, vnus sit: & apud illos vocatus, דברי הימים, id est verba dierum: qui propter magnitudinem, apud nos diuisus est. quod nonnulli etiam in Bruto, Ciceronis dialogo, faciunt, vt eum in tres partes secent, cùm vnus à suo auctore sit editus. Deinde etiam illud attendendum, quòd frequenter nomina, non vocabula hominum, sed rerum vt dixi significantias sonant. Ad extremum, quòd omnis eruditio Scripturarum in hoc continetur: & historiæ quæ vel prætermissæ sunt in suis locis, vel perstrictæ leuiter, hic per quædam verborum compendia explicentur. Orationum itaque vestrarum adiutus auxilio, nisi librum beneuolis placiturum, tamen inuidis displiciturum esse non ambigo. Optima enim quæque, vt ait Plinius, malunt contemnere plerique, quàm discere. Si quis in hac interpretatione voluerit aliquid reprehendere, interroget Hebræos, suam conscientiam recolat, videat ordinem textumque sermonis; & tunc nostro labori, si potuerit, detrahat. Vbicumque ergo asteriscos, id est stellas, radiare in hoc volumine videritis: ibi sciatis de Hebræo additum, quod in Latinis codicibus non habetur. Vbi verò obelus, transuersa scilicet virga, præposita est, illic signatur quid Septuaginta Interpretes addiderint, vel ob decoris gratiam, vel ob Spiritus sancti auctoritatem, licet in Hebræis voluminibus non legatur.

Eiusdem ad Domnionem & Rogatianum, in Esdram, & Nehemiam Præfatio.

VTrùm difficilius sit, facere quod poscitis, an negare, necdum statui. nam neque vobis aliquid imperantibus abnuere, sententiæ est: & magnitudo oneris impositi ita ceruices premit, vt ante sub fasce ruendum sit quam leuandum. Accedunt ad hoc inuidorum studia; qui omne quod scribimus, reprehendendum putant: & interdum contra se conscientia repugnante, publicè lacerant quod occultè legunt, in tantum vt clamare compellar, & dicere: Domine, libera animam meam à labijs iniquis, & à lingua dolosa. Tertius annus est quòd semper scri- Psal. 119.
bitis, atque rescribitis, vt Esdræ librum & Esther, vobis de Hebræo transferam: quasi non habeatis Græca & Latina volumina: aut quidquid illud est quòd à nobis vertitur, non statim ab omnibus conspuendum sit. Frustrà autem, vt ait quidam, niti, neque aliud fatigando nisi odium quærere, extremę dementiæ est. Itaque obsecro vos mi Domnion, & Rogatiane charissimi, vt priuata lectione contenti, libros non efferatis in publicum, nec fastidiosis cibos ingeratis: vitetisque eorum supercilium, qui iudicare tantum de alijs, & ipsi facere nihil nouerunt. Si qui autem fratrum sunt, quibus nostra non displicent, his tribuatis exemplar: admonentes vt Hebræa nomina, quorum grandis in hoc volumine copia est, distinctè, & per interualla transcribant. Nihil enim proderit emendasse librum; nisi emendatio, librariorum diligentia, conseruetur. Nec quemquam moueat, quòd vnus à nobis liber editus est: nec apocryphorum tertij, & quarti somnijs delectetur: quia & apud Hebræos Esdræ Nehemiæque sermones in vnum volumen coarctantur, & quę non habentur apud illos, nec de viginti quatuor senibus sunt procul abijcienda. Si quis autem Septuaginta vobis opposuerit interpretes, quorum exemplaria varietas ipsa lacerata & iuuersa demonstrat: nec potest vtique verum asseri, quod diuersum est: mittite eum ad Euangelia: in quibus multa ponuntur quasi de Veteri testamento, quæ apud Septuaginta interpretes non habentur, velut illud, Quoniam Nazaræus vocabitur. &, Ex Ægypto vocaui filium meum. &, Videbunt in quem compunxerunt. multaque alia, quæ latiori operi reseruamus: & quærite ab eo vbi scripta sint: cumque proferre non potuerit, vos legite de his exemplaribus, quæ nuper à nobis edita, maledicorum quotidie linguis confodiuntur. Sed vt ad compendium veniam, certè quod illaturus sum, æquissimum est, Edidi aliquid quod non habetur in Græco, aut aliter habetur quàm à me versum est? Quid intrepretem laniant? interrogent Hebræos: & ipsis auctoribus, translationi meæ vel arrogent vel derogent fidem. Porrò aliud est, si clausis, quod dicitur, oculis mihi volunt maledicere, & non imitantur Græcorum studium ac beneuolentiam, qui post Septuaginta translatores, iam Christi Euangelio coruscante, Iudæos & Hebionitas legis veteris intrepretes, Aquilam videlicet, & Symmachum, & Theodotionem, & curiosè legunt, & per Origenis laborem in hexaplis, ecclesijs dedicarunt. Quanto magis Latini grati esse deberent, quod exultantem cernerent Græciam à se aliquid mutuari? Primum enim magnorum sumptuum est & infinitæ difficultatis, exemplaria posse habere omnia: deinde etiam qui habuerint, & Hebræi sermonis ignari sunt, magis errabunt, ignorantes quis è multis verius dixerit. Quod etiam sapientissimo cuidam nuper apud Græcos accidit, vt interdum Scripturæ sensum relinquens, vniuscuiusque interpretis sequeretur errorem. Nos autem qui Hebrææ linguæ saltem paruam habemus scientiam, & Latinus nobis vtcumque sermo nō deest, & de alijs magis possumus iudicare, & ea quæ ipsi intelligimus, in nostra lingua promere. Itaque licet hydra sibilet, victorque Sinon incendia iactet: numquam meum, iuuante Christo, silebit eloquium: etiam præcisa lingua balbutiet. Legant qui volunt: qui nolunt abijciant. Euentilent apices, litteras calumnientur: magis vestra charitate prouocabor ad studium, quàm illorum detractione & odio deterrebor.

Eius-

Eiusdem ad Chromatium & Eliodorum in tobiam Præfatio.

MIrari non desino exactionis vestræ instantiam. exigitis enim vt librũ Chaldæo sermone conscriptum, ad Latinum stylum traham, librum vtique Tobiæ, quem Hebræi de catalogo diuinarum Scripturarum secantes, his quæ hagiographa memorant, manciparunt. Feci satis desiderio vestro, non tamen meo studio. Arguunt & nos Hebræorum studia: & imputant nobis, contra suum canonem. Latinis auribus ista transferre. Sed melius esse iudicans Pharisæorum displicere iudicio, & Episcoporum iussionibus deseruire, institi vt potui. Et quia vicina est Chaldæorum lingua sermoni Hebraico; vtriusque linguæ peritissimum loquacem reperiens, vnius diei laborem arripui: & quidquid ille mihi Hebraicis verbis expressit, hoc ego accito notario, sermonibus Latinis exposui. Orationibus vestris mercedem huius operis compensabo, cùm gratum vobis didicero, me, quod iubere estis dignati, complesse.

Eiusdem Præfatio in librum Iudith.

APud Hebræos liber Iudith inter hagiographa legitur: cuius auctoritas ad roboranda illa quæ in contentionem veniunt, minùs idonea iudicatur. Chaldæo tamen sermone conscriptus, inter historias cõputatur. Sed quia hunc librum Synodus Nicena in numero sanctarum Scripturarum legitur computasse, acquieui postulationi vestræ, immò exactioni: & sepositis occupationibus, quibus vehementer arctabar, huic vnam lucubratiunculam dedi, magis sensum è sensu, quàm ex verbo verborum transferens. Multorum codicum varietatem vitiosissimam amputaui: sola ea, quæ intelligentia integra in verbis Chaldæis inuenire potui, Latinis expressi. Accipite Iudith viduam, castitatis exemplum, & triumphali laude perpetuis, eam præconijs declarate. Hanc enim non solùm feminis, sed & viris imitabilem dedit, qui castitatis eius remunerator, virtutem ei talem tribuit, vt inuictum omnibus hominibus vinceret, & insuperabilem superaret.

Eiusdem in librum Esther Præfatio.

LIbrum Esther darijs translatoribus constat esse vitiatum: quem ego de archiuis Hebræorum reuelans, verbũ è verbo expressiùs transtuli. Quem librum editio vulgata, laciniosis hinc inde verborum finibus trahit, addens ea quæ ex tempore dici poterant, & audiri: sicut solitum est scholaribus disciplinis, sumpto themate excogitare quibus verbis vti potuit qui iniuriam passus est, vel qui iniuriam fecit. Vos autem ò Paula & Eustochium, quoniã & bibliothecas Hebræorum studuistis intrare, & Interpretum certamina comprobastis, tenentes Esther Hebraicum librum per singulà verba nostram translationem aspicite; vt possitis agnoscere, me nihil etiam augmentasse addendo, sed fideli testimonio simpliciter, sicut in Hebræo habetur, historiam Hebraicam Latinæ linguæ tradidisse. Nec affectamus laudes hominum, nec vituperationes expauescimus. Deo enim placere curantes, minas hominum penitus non timemus: quoniam Deus dissipat ossa eorum qui hominibus placere desiderant: & secundùm Apostolum. Qui eiusmodi sunt serui Christi esse non possunt. Rursum, in libro Esther alphabetum ex minio vsque ad Teth litteram fecimus diuersis in locis, volentes scilicet Septuaginta Interpretum ordinem per hoc insinuare studioso lectori. Nos enim iuxta morem Hebraicum, ordinem prosequi etiam in Septuaginta editione maluimus. Psal. 52. Gal. 1.

Eiusdem in librum Iob Præfatio.

COgor per singulos Scripturæ diuinæ libros aduersariorum respondere maledictis: qui interpretationem meam, reprehensionem Septuaginta Interpretum criminantur: quasi non & apud Græcos Aquila, Symmachus, & Theodotio, vel verbum è verbo, vel sensum è sensu, vel ex vtroque commixtum, & mediè temperatum genus translationis expresserint; & omnia veteris instrumenti volumina Origenes obelis asteriscisque distinxerit, quos vel additos, vel de Theodotione sumptos, translationi antiquæ inseruit, probans defuisse quod additum est. Discant igitur obtrectatores mei recipere in toto, quod in partibus susceperunt, aut interpretationem meam cum asteriscis suis radere. Neque enim fieri potest, vt quos plura intermisisse susceperint, non eosdem etiam in quibusdam errasse fateantur, præcipuè in Iob: cui si ea quæ sub asteriscis addita sunt, subtraxeris, pars maxima detruncabitur. & hoc duntaxat apud Grecos. Ceterum apud Latinos, ante eam translationem, quam sub asteriscis & obelis nuper edidimus, septingenti fermè aut octingenti versus desunt; vt decurtatus & laceratus corrosusque liber, feditatem sui publicè legentibus prebeat. Hec autem translatio nullum de veteribus sequitur Interpretem: sed ex ipso Hebraico, Arabicoque sermone, & interdum Syro, nunc verba, nunc sensus, nunc simul vtrumque resonabit. Obliquus enim etiam apud Hebreos totus liber fertur, & lubricus: & quod Greci rhetores vocant ἐσχηματισμένον dum qui aliud loquitur, aliud agit: vt si velis anguillam vel murenulam strictis tenere manibus quantò fortiùs presseris, tantò citiùs elabitur. Memini me ob intelligentiam huius voluminis, Lyddeum quemdam preceptorem, qui apud Hebreos primus haberi putabatur, non paruis redemisse nummis: cuius doctrina an aliquid profecerim, nescio: hoc vnum scio, non potuisse me interpretari, nisi quòd antè intellexeram. A principio itaque voluminis, vsque ad verba Iob, apud Hebræos prosa oratio est. Porrò à verbis Iob, in quibus ait; Pereat dies in qua natus sum, & nox in qua dictum est, conceptus est homo: vsque ad eum locum, vbi ante finem voluminis scriptum est. Idcircò ipse me reprehendo, & ago pœnitentiam in fauilla & cinere: hexametri versus sunt, dactylo spondeoque currentes: & propter linguæ idioma, crebrò recipientes & alios pedes, non earumdem syllabarum, sed eorumdem temporum. Interdum quoque Iob. 42.

rhyth-

rhythmus ipse dulcis & tinnulus fertur numeris pedum solutis: quod metrici magis quàm simplex lector intelligunt. A supradicto autem versu vsque ad finem libri, paruum comma quod remanet, prosa oratione contexitur. Quòd si cui videtur incredulum, metra scilicet esse apud Hebræos, & in morem nostri Flacci, Græcique Pindari, & Alcæi, & Sapphus, vel Psalterium, vel lamentationes Ieremię, vel omnia fermè Scripturarum cantica comprehendi, legat Philonem, Iosephũ, Origenem, Cæsariensem Eusebium: & eorum testimonio me verum dicere comprobabit. Audiant quapropter canes mei, idcircò me in hoc volumine laborasse, non vt interpretationem antiquam reprehenderem, sed vt ea quæ in illa aut obscura sunt, aut omissa, aut certè scriptorum vitio deprauata, manifestiora nostra interpretatione fierent: Vt qui Hebræorum sermonem ex parte didicimus, & in Latino penè ab ipsis cunabulis inter Grammaticos & Rhetores & Philosophos detriti sumus. Quòd si apud Græcos, post Septuaginta editionem, iam Christi Euangelio coruscante, Iudæus Aquila, & Symmachus ac Theodotio, Iudaizantes hæretici sunt recepti, qui multa mysteria Saluatoris subdola interpretatione celarunt, & tamen in Ἑξαπλοῖς, habentur apud Ecclesias, & explanantur ab Ecclesiasticis viris quantò magis ego Christianus, & de parentibus Christianis natus, & vexillum Crucis in mea fronte portans, cuius studium fuit omissa repetere, deprauata corrigere, & Sacramenta Ecclesiæ puro & fideli aperire sermone: vel à fastidiosis, vel à malignis lectoribus non debeo reprobari? Habeant qui volunt veteres libros, vel in membranis purpureis auro argentoque descriptos, vel vncialibus, vt vulgò aiunt, litteris onera magis exarata, quam codices: dummodò mihi, meisque permittant pauperes habere schedulas, & non tam pulchros codices, quàm emendatos. Vtraque autem editio, & Septuaginta iuxta Græcos, & mea iuxta Hebræos, in Latinum meo labore translata est. Eligat vnusquisque quod vult: & studiosum me magis, quàm maleuolum probet.

Alia Eiusdem Præfatiò.

SI aut fiscellam iunco texerem, aut palmarum folia complicarem, vt in sudore vultus mei comederem panem, & ventris opus solicita mente pertractarem, nullus morderet, nemò reprehenderet. Nunc autem quia iuxta sententiam Saluatoris, volo operari cibum qui non perit, & antiquam diuinorum voluminum viam sentibus virgultisque purgare; error mihi geminus infligitur: corrector vitiorum, falsarius dicor, & errores non auferre, sed serere. Tanta est enim vetustatis consuetudo, vt etiam confessa plerisque vitia placeant: dum magis pulchros habere volunt codices, quàm emendatos. Quapropter, ò fratres dilectissimi, vnicum nobilitatis & humilitatis exemplar, pro flabello, calathis sportellisque, munusculis monachorum, spiritalia hæc & mansura dona suscipite; ac beatum Iob, qui adhuc apud Latinos iacebat in stercore, & vermibus scatebat errorum, integrum immaculatumque gaudete. Quomodo enim post probationem atque victoriam: duplicia sunt ei vniuersa reddita; ita ego in lingua nostra, vt audacter loquar, feci eum habere quæ amiserat. Igitur & vos, & vnumquemque lectorem solita prefatione commoneo, & in principijs librorum eadem semper annectens, rogo, vt vbicumque præcedentes virgulas videritis, sciatis ea quæ subiecta sunt, in Hebraicis voluminibus non haberi.· Porrò vbi stellæ imago præfulserit, ex Hebræo in sermone nostro addita sunt, necnon & illa quæ haberi videbantur, & ita corrupta erant, vt sensum legentibus tollerent, orantibus vobis magno labore correxi: magis vtile quid ex otio meo Ecclesijs Christi venturum ratus, quàm ex aliorum negotio.

Eiusdem in Psalterium, quod secundùm Septuaginta editionem correxit, Præfatio.

PSalterium Romæ dudum positus emendaram: & iuxta Septuaginta Interpretes, licet cursim, magna tamen ex parte correxeram. Quod quia rursum videtis, ò Paula & Eustochium, scriptorum vitio deprauatum, plusque antiquum errorem, quàm nouam emendationem valere: me cogitis, vt veluti quodam nouali, scissum iam aruum exerceã, & obliquis sulcis renascentes spinas eradicem, æquum, esse dicentes, vt quod crebrò malè pullulat, crebrius succidatur. Vnde consueta præfatione commoneo tam vos, quibus fortè labor iste desudat, quàm eos qui exemplaria istiusmodi habere voluerint, vt quæ diligenter emendaui, cum cura & diligentia transcribantur. Notet sibi vnusquisque vel iacentem lineam, vel radiantia signa; id est obelos, vel asteriscos. Et vbicumque viderit virgulam præcedentem, ab ea vsque ad duo puncta quæ impressimus, sciat in Septuaginta translatoribus plus haberi. Vbi autem perspexerit stellæ similitudinem, de Hebræis voluminibus additum nouerit ęquè vsque ad duo puncta, iuxta Theodotionis dumtaxat editionem, qui simplicitate sermonis à septuaginta interpretibus non discordat. Hæc ergo & vobis & studioso cuique fecisse me sciens, non ambigo multos fore, qui vel inuidia, vel supercilio malint contemnere videri præclara, quàm discere, & de turbulento magis riuo, quàm de purissimo fonte potare.

Eiusdem Præfatio in libros Salomonis.

IVngat epistola, quos iungit sacerdotium: immò charta non diuidat, quos Christi nectit amor. Commentarios in Osee, Amos, Zachariam, Malachiam, quos poscitis, scripsissem, si licuisset præ valetudine. Mittitis solatia sumptuum: notarios nostros & librarios sustentatis, vt vobis potissimum nostrũ desudet ingenium: Et ecce ex latere frequens turba diuersa poscentium: quasi aut æquum sit, me, vobis esurientibus, alijs laborare: aut in ratione dati & accepti, cuiquam præter vos, obnoxius sim. Itaque longa ægrotatione fractus, ne penitus hoc anno reticerem, & apud vos mutus essem, tridui opus nomini vestro consecraui, interpretationem videli-

cet

cet trium Salomonis voluminum, משלי quas Hebræi Parabolas, vulgata autem editio Prouerbia vocat: קוהלת, quem Græcè Ecclesiasten, Latinè concionatorem possumus dicere: שיר השירים, quod in nostra lingua vertitur Canticum canticorum. Fertur & panæretos Iesu filij Sirach liber, & alius pseudepigraphus, qui Sapientia Salomonis inscribitur. Quorum priorem, Hebraicum reperi; non Ecclesiasticum, vt apud Latinos, sed Parabolas prænotatum, cui iuncti erant Ecclesiastes & Canticum canticorum: vt similitudinem Salomonis non solùm librorum numero, sed etiam materiarum genere coæquaret. Secundus apud Hebreos nusquam est, quin & ipse stylus, Græcam eloquentiam redolet: & nonnulli scriptorum veterum hunc esse Iudæi Philonis affirmant. Sicut ergo Iudith, & Tobiæ, & Machabeorum libros legit quidem Ecclesia, sed eos inter canonicas Scripturas non recipit: sic & hæc duo volumina legat ad ędificationem plebis, non ad auctoritatem Ecclesiasticorum dogmatum confirmandam. Si cui sanè Septuaginta Interpretum magis editio placet, habet eam à nobis olim emendatam. Neque enim noua sic cudimus, vt vetera destruamus. Et tamen cùm diligentissimè legerit, sciat magis nostra scripta intelligi, quæ non in tertium vas transfusa coacuerint: sed statim de prelo purissimæ commendata testæ, suum saporem seruauerint.

Ad Paulam & Eustochium in translationem Isaiæ ex Hebraica veritate, eiusdem Præfatio.

NEmo cum Prophetas versibus viderit esse descriptos, metro eos existimet apud Hebreos ligari, & aliquid simile habere de Psalmis & operibus Salomonis: sed quod in Demosthene, & Tullio solet fieri, vt per cola scribantur & commata, qui vtique prosa, & non versibus conscripserunt. Nos quoque vtilitati legentium prouidentes, interpretationem nouam, nouo scribendi genere distinximus. Ac primùm de Isaia sciendum, quòd in sermone suo disertus sit: quippe vt vir nobilis & vrbanæ eloquentiæ, nec habens quidquam in eloquio rusticitatis admistum. Vnde accidit, vt præ cęteris, florem sermonis eius, translatio non potuerit conseruare. Deinde etiam hoc adijciendum, quòd non tam Propheta dicendus sit, quàm Euangelista. Ita enim vniuersa Christi Ecclesiæque mysteria ad liquidum prosecutus est, vt non putes eum de futuro vaticinari, sed de præteritis historiam texere. Vnde conijcio noluisse tunc temporis, Septuaginta Interpretes fidei suæ sacramenta perspicuè Ethnicis prodere; ne sanctum canibus, & margaritas porcis darent: quæ cùm hanc editionem legeritis, ab illis animaduertetis abscondita. Nec ignoro quanti laboris sit Prophetas intelligere, nec facilè quempiam posse iudicare de interpretatione, nisi intellexerit antequam legerit: nos quoque patere morsibus plurimorum, qui stimulante inuidia, quod consequi non valent, despiciunt. Sciens ergo & prudens in flammam mitto manum: & nihilominus hoc à fastidiosis lectoribus precor, vt quomodo Gręci post Septuaginta translatores Aquilam & Symmachum & Theodotionem legunt, vel ob studium doctrinæ suę, vel vt Septuaginta magis ex collatione eorum intelligant: sic & isti saltem vnum post priores habere dignentur interpretem. Legant prius & postea despiciant, ne videantur, non ex iudicio, sed ex odij pręsumptione ignorata damnare. Prophetauit autem Isaias in Ierusalem, & in Iudęa, necdum decem tribubus in captiuitatem ductis: ac de vtroque regno, nunc commistim, nunc separatim texit oraculum. Et cùm interdum ad pręsentem respiciat historiam, & post Babylonię captiuitatem reditum populi significet in Iudęam: tamen omnis eius cura de vocatione Gentium, & aduentu Christi est. Quem quantò plus amatis, ò Paula & Eustochium, tantò magis ab eo petite, vt pro obtrectatione pręsenti qua me indesinenter ęmuli laniant, ipse mihi mercedem restituat in futuro: qui scit me ob hoc in peregrinę linguę eruditione sudasse, ne Iudęi de falsitate Scripturarum Ecclesijs eius diutius insultarent.

Eiusdem in Ieremiam Præfatio.

IEremias Propheta, cui hic prologus scribitur, sermone quidem apud Hebręos Isaia & Osee & quibusdam alijs Prophetis videtur esse rusticior, sed sensibus par est: quippe qui eodem spiritu prophetauerit. Porro simplicitas eloquij, à loco ei in quo natus est, accidit. Fuit enim Anathothites, qui est vsq; hodie viculus, tribus ab Ierosolymis distans millibus, sacerdos ex sacerdotibus, & in matris vtero sanctificatus: virginitate sua Euangelicum virum Christi Ecclesię dedicans. Hic uaticinari exorsus est puer: & captiuitatem urbis atque Iudææ, non solùm spiritu, sed & oculis carnis intuitus est. Iam decem tribus Israël Assyrij in Medos transtulerant: iam terras earum, colonię Gentium possidebant. Vnde in Iuda tantum, & in Beniamin prophetauit. & ciuitatis suę ruinas quadruplici planxit alphabeto, quod nos mensuræ metri versibusque reddidimus. Præterea ordinem visionum, qui apud Græcos & Latinos omnino confusus est ad pristinam fidem correximus. Librum autem Baruch notarij eius, qui apud Hebræos nec legitur nec habetur, prætermisimus: pro his omnibus maledicta ab æmulis præstolantes, quibus me necesse est per singula opuscula respondere. Et hoc patior: quia vos me cogitis. Cæterùm ad compendium mali, rectius fuerat modum furori eorum silentio meo ponere, quàm quotidie noui aliquid scriptitantem, inuidorum insaniam prouocare.

Eiusdem in Ezechielem Præfatio.

EZechiel Propheta cum Ioachim rege Iuda captiuus ductus est in Babylonem: ibique ijs qui cum eo captiui fuerant, prophetauit, pœnitentibus quòd ad Ieremiæ vaticinium se vltrò aduersarijs tradidissent, & viderent adhuc vrbem Ierosolymam stare, quam ille casuram esse prædixerat. Trigesimo autem ætatis suæ anno, & captiuitatis quinto exorsus est ad concaptiuos loqui. Et eodem

tem-

tempore, licet posterior, hic in Chaldæa, Ieremias in Iudæa prophetauerunt. Sermo eius nec satis disertus, nec admodum rusticus est: sed ex vtroque mediè temperatus. Sacerdos & ipse fuit, sicut Ieremias, principia voluminis, & finem magnis habens obscuritatibus inuoluta. Sed & vulgata eius editio non multum distat ab Hebraico. Vnde non satis miror quid causæ extiterit, vt si eosdem in vniuersis libris habemus interpretes, in alijs eadem, in alijs diuersa transtulerint. Legite igitur & hunc iuxta translationem nostram; quoniam per cola scriptus & commata, manifestiorem legentibus sensum tribuit. Si autem amici mei & hunc subsannauerint; dicite eis quòd nemo eos compellat vt scribant. Sed vereor ne illud eis eueniat quod Græcè significātiùs dicitur, vt vocētur φαγολοίδοροι, quod est, manducantes sannas.

Eiusdem in Danielem Præfatio.

DAnielem Prophetam iuxta Septuaginta Interpretes, Domini Saluatoris Ecclesiæ non legunt, vtentes Theodotionis editione: & hoc cur acciderit, nescio. Siue enim quia sermo Chaldaicus est, & quibusdā pròprietatibus à nostro eloquio discrepat, noluerunt Septuaginta Interpretes easdem linguæ lineas in translatione seruare: siue sub nomine eorum ab alio nescio quo non satis Chaldæam linguam sciente, editus est liber: siue aliud quid causæ extiterit ignorans: hoc vnū affirmare possum, quòd multum à veritate discordet, & recto iudicio repudiatus sit. Sciendum quippe est Danielem maximè & Esdram, Hebraicis quidem litteris, sed Chaldæo sermone conscriptos: & vnam Ieremiæ pericopen: Iob quoque cum Arabica lingua plurimam habere societatem. Denique & ego adolescentulus, post Quintiliani & Tullij lectionem ac flores rhetoricos, cùm me in linguæ huius pristinum reclusissem, & multo sudore, multoque tempore vix cępissem anhelantia stridentiaque verba resonare, & quasi per cryptam ambulans, rarum desuper lumen aspicerem, impegi nouissimè in Danielem: & tanto tædio affectus sum, vt desperatione subita omnem laborem veterem voluerim contemnere. Verùm adhortante me quodam Hebræo, & illud mihi crebriùs in sua lingua ingerente, Labor improbus omnia vincit: & qui mihi videbar sciolus, inter Hebræos cœpi rursus esse discipulus Chaldaicus. Et vt verum fatear, vsque ad præsentem diem magis possum sermonem Chaldaicum legere & intelligere, quàm sonare. Hæc idcircò refero, vt difficultatem vobis Danielis ostenderem: qui apud Hebræos nec Susannæ habet historiam, nec hymnum trium puerorū, nec Belis draconisque fabulas: quas nos, quia in toto orbe dispersæ sunt, veru anteposito, easque iugulante, subiecimus: ne videremur apud imperitos magnam partem voluminis detruncasse. Audiui ego quemdam de præceptoribus Iudæorum, cùm Susannæ derideret historiā, & à Græco nescio quo eam diceret esse confictam; illud opponere quod Origeni quoque Africanus opposuit, etymologias has ἀπὸ τοῦ σχίνου σχίσαι, καὶ ἀπὸ τοῦ πρίνου πρίσαι de Græco sermone descendere. Cuius rei nos intelligentiam nostris hanc possumus dare: Vt verbi gratia, dicamus de arbore ilice dixisse eum, ilicò pereas: & à lentisco, in lentem te comminuat angelus: vel non lentè pereas: aut lentus, id est flexibilis ducaris ad mortem: siue aliud quid ad arboris nomen conueniens. Deinde tantum fuisse otij tribus pueris cauillabatur, vt in camino æstuantis incendij metro luderent, & per ordinem ad laudem Dei omnia elementa prouocarent, aut quod miraculum, diuineque aspirationis indicium, vel draconem interfectum offa picis, vel sacerdotum Belis machinas deprehensas: quæ magis prudentia solertis viri, quàm prophetali essent spiritu perpetrata; Cùm verò ad Habacuc veniret, & de Iudæa in Chaldęam raptum discophorum lectitaret, quærebat exemplum, vbi legissemus in toto veteri Testamento, quemquam sanctorum graui volasse corpore, & in puncto horæ tanta terrarum spatia transisse. Cui cùm quidam è nostris satis ad loquendum promptulus, Ezechielem adduxisset in medium, & diceret eum de Chaldæa in Iudæam fuisse translatum: derisit hominem, & ex ipso volumine demonstrauit Ezechielem in spiritu se vidisse transpositum. Denique & Apostolum nostrum videlicet vt eruditum virum, & qui legem ab Hebræis didicisset, non fuisse ausum affirmare se raptum in corpore, sed dixisse: Siue in corpore, siue extra corpus nescio, Deus scit. His & talibus argumentis apocryphas in libro Ecclesię fabulas arguebat. Super qua re lectoris arbitrio iudiciū derelinquēs, illud admoneo, nō haberi Danielē apud Hebræos inter Prophetas, sed inter eos qui hagiographa conscripserunt. In tres siquidē partes omnis ab eis Scriptura diuiditur: in legē, in Prophetas, & in hagiographa, id est, in quinq; octo, & in vndecim libros: de quo non est huius temporis disserere. Quæ autē ex hoc Propheta, imò cōtra hunc librū, Porphyrius obijciat: testes sunt Methodius, Eusebius, & Apollinarius: qui multis versuum millibus eius vesaniæ respondentes, nescio an curioso lectori satisfecerint. Vnde obsecro vos ò Paula & Eustochium, fundatis pro me ad Dominum preces: vt quamdiu in hoc corpusculo sum, scribam aliquid gratum vobis, vtile Ecclesiæ, dignum posteris. Præsentium quippe iudicijs oblatrantium non satis moueor: qui in vtramque partem, aut amore labuntur, aut odio.

2.Co. 12.

Eiusdem in XII. Prophetas Præfatio.

NOn est idem ordo duodecim Prophetarum apud Hebræos, qui est apud nos. Vnde secundùm id quod ibi legitur, hic quoque dispositi sunt. Osee commaticus est, & quasi per sententias loquens. Ioël planus in principijs: in fine obscurior. Et vsque ad Malachiam, habent singuli proprietates suas: quem Esdram scribam legisque doctorem, Hebræi autumant. Et quia longum est nunc de omnibus dicere: hoc tantùm vos ò Paula & Eustochium admonitos volo vnum librum esse duodecim Prophetarum: & Osee

synchronon Isaiæ: Malachiam verò Aggæi & Zachariæ fuisse temporibus. In quibus autem tempus non præfertur in titulo; sub illis eos regibus prophetasse, sub quibus, & hi qui ante eos habent titulos prophetauerunt.

Eiusdem in Euangelistas ad Damasum Præfatio.

NOuum opus me facere cogis ex veteri: vt post exemplaria Scripturarum toto orbe dispersa, quasi quidam arbiter sedeam: & quia inter se variant, quæ sint illa quę cum Græca consentiant veritate, decernam. Pius labor, sed periculosa præsumptio, iudicare de cęteris, ipsum ab omnibus iudicandum: senis mutare linguam, & canescentem iam mundum ad initia retrahere paruulorum. Quis enim doctus pariter vel indoctus, cùm in manus volumen assumpserit, & à salitua quam semel imbibit, viderit discrepare quod lectitat; non statim erumpat in vocem, me falsarium, me clamitans esse sacrilegum, qui audeam aliquid in veteribus libris addere, mutare, corrigere? Aduersus quam inuidiam duplex causa me consolatur: quòd & tu qui summus sacerdos es, fieri iubes: & verum non esse quod variat, etiam maledicorum testimonio comprobatur. Si enim Latinis exemplaribus fides est adhibenda: respondeant quibus: tot enim sunt exemplaria pœnè quot codices. Sin autem veritas est quærenda de pluribus; cur non ad Græcam originem reuertentes, ea quæ vel à vitiosis interpretibus malè reddita, vel à præsumptoribus imperitis emendata peruersius, vel à librarijs dormitantibus aut addita sunt, aut mutata, corrigimus? Neque verò ego de Veteri disputo Testamento, quod à Septuaginta senioribus in Græcam linguam versum, tertio gradu ad nos vsque peruenit. Non quæro quid Aquila, quid Symmachus sapiant, quare Theodotion inter nouos & veteres medius incedat. Sit illa vera interpretatio quam Apostoli probauerunt. De nouo nunc loquor Testamento: quod Græcum esse non dubium est, excepto Apostolo Matthæo, qui primus in Iudæa Euangelium CHRISTI Hebraicis litteris edidit. Hoc certè cùm in nostro sermone discordat, & in diuersos riuulorum tramites ducit, vno de fonte quærendum est. Prætermitto eos codices quos à Luciano & Hesychio nuncupatos, paucorum hominum asserit peruersa contentio: quibus utique nec in toto Veteri instrumento post Septuaginta interpretes, emendare quid licuit, nec in nouo profuit emendasse: cùm multarum gentium linguis Scriptura ante translata, doceat falsa esse quæ addita sunt. Igitur hæc pręsens præfatiuncula pollicetur quatuor tantum Euangelia, quorum ordo est iste, Matthæus, Marcus, Lucas, Ioannes: codicum Græcorum emendata collatione, sed veterum, quę ne multùm à lectionis Latinæ consuetudine discreparent, ita calamo temperauimus, vt his tantùm quæ sensum uidebantur mutare correctis, reliqua manere pateremur ut fuerant. Canones quoque, quos Eusebius Cęsariensis Episcopus Alexandrinus secutus Ammonium, in decem numeros ordinauit, sicut in Gręco habentur, expressimus. Quòd si quis de curiosis uoluerit nosse, quæ in Euangelijs, uel eadem, uel uicina, uel sola sint, eorum distinctione cognoscet. Magnus siquidem hic in nostris codicibus error inoleuit, dum quod in eadem re alius Euangelista plus dixit, in alio quia minus putauerint, addiderunt. Vel dum eumdem sensum alius aliter expressit, ille qui unum è quatuor primum legerat ad eius exemplum cęteros quoque existimauerit emendandos. Vnde accidit ut apud nos mixta sint omnia, & in Marco plura Lucæ atque Matthęi. Rursum in Mattheo plura Ioannis & Marci, & in cœteris reliquorum quę alijs propria sunt, inueniantur. Cùm itaque canones legeris qui subiecti sunt, confusionis errore sublato & similia omnium scies, & singulis sua quęque restitues. In canone primo concordant quatuor, Matthęus, Marcus, Lucas, Ioannes. In secundo tres, Matthæus, Marcus, Lucas. In tertio tres, Matthęus, Lucas, Ioannes. In quarto tres, Matthęus, Marcus, Ioannes. In quinto duo, Matthęus, Lucas. In sexto duo, Matthęus, Marcus. In septimo duo, Matthęus, Ioannes. In octauo duo, Lucas, Marcus. In nono duo, Lucas, Ioannes. In decimo, propria quique quę non habentur in alijs, ediderunt. Singulis uerò Euangelijs, ab uno incipiens usque ad finem librorum dispar numerus accrescit. Hic nigro colore descriptus, sub se habet alium ex minio discolorem numerum, qui ad decem usque procedens, indicat prior numerus in quo sit canone requirendus. Cùm ergo aperto codice verbi gratia, illud siue illud capitulum scire volueris cuius canonis sit, statim ex subiecto numero doceberis, & recurrens ad principia in quibus canonum est distincta congeries, eodemque statim canone ex titulo frontis inuento, illum quem quærebas numerum, eiusdem Euangelistę qui & ipse ex inscriptione signatur, inuenies, atque è vicino cęterorum tramitibus inspectis, quos numeros è regione habeant annotabis, & cùm scieris, recurres ad volumina singulorũ, & sine mora repertis numeris quos antè signaueras, reperies & loca in quibus vel eadem vel vicina dixerunt. Sciendum tamen, ne quis ignarum ex similitudine numerorum error inuoluat, quòd sicubi in subnotatione canonũ distinctorum, in canone quolibet tres Euangelistæ bis, ter vel quater aut etiam amplius eumdem numerum per ordinem habuerint annotatum, & quartus è contrario, discrepãtes; quòd id tres illi in eo loco semel dixerint, quartus toties in corpore voluminis sui ponat, quoties diuersi numeri in eius canone positi stant contra prædictorum numerorum continuatas similitudines. Itẽ si in vno quolibet eorum aut etiam duobus idẽ in canone numerus bis, ter & quater, aut eo amplius repertiatur in ordine collocatus, & dispares inueniantur in cęteris: dubium non erit, quin id quod illius illorumue canonis numerus bis terque repetitũ ab his in volumine semel dictũ esse ostendit, alter alterius eorum toties vno atque eodem sensu loquantur, quoties

præ-

prætulerint in numerorum annotatione distantiam. Et hoc in omnium nouem canonū collatione seruabitur. Cæterùm in decimo (quoniam propria singulorum tantummodò continentur) non potest contra id comparatio esse quod solùm est. Opto vt in Christo valeas, & memineris mei Papa beatissime.

Eiusdem ex Catalogo Scriptorum Ecclesiasticorum.

PAulus Apostolus, qui antè Saulus, extra numerum duodecim Apostolorum, de tribu Beniamin & oppido Iudeæ Gischalis fuit. quo à Romanis capto, cùm parentibus suis Tarsum Ciliciæ commigrauit, à quibus ob studia legis missus Ierosolyma, à Gamaliel viro doctissimo, cuius Lucas meminit, eruditus est. Cùm autem interfuisset neci martyris Stephani, & acceptis à Pontifice tēpli epistolis, ad persequendos eos qui Christo crediderant, Damascum pergeret, reuelatione compulsus ad fidem, quæ in Actibus Apostolorum scribitur, in vas electionis de persecutore translatus est. Cùmque primùm ad prædicationem eius Sergius Paulus Proconsul Cypri credidisset, ab eo, quòd eum Christi fidei subegerat, sortitus est nomen Paulus, & iuncto sibi Barnaba, multis vrbibus peragratis, reuertensque Ierosolymam, à Petro, Iacoboque & Ioanne, Gentium Apostolus ordinatur. Et quia in Actibus Apostolorum plenissimè de eius conuersatione scriptū est, hoc tantùm dicam, quòd post passionem Domini vigesimoquinto anno, id est secundo Neronis, eo tempore quo Festus procurator Iudææ successit Felici, Romam vinctus mittitur, & biennium in libera manens custodia aduersus Iudæos de aduētu Christi quotidie disputauit. Sciendum autem in prima satisfactione (necdum Neronis imperio roborato, nec in tanta erumpente scelera, quanta de eo narrant historiæ) Paulum à Nerone dimissū, vt Euangelium Christi in Occidentis quoque partibus prędicaret, sicut ipse scribit in secūda epistola ad Timotheum (eo tēpore quo & passus est, de vinculis dictat Epistolam.) In prima mea satisfactione nemo mihi affuit, sed omnes me dereliquerunt: non eis imputetur. Dominus autem mihi affuit, & confortauit me, vt per me prædicatio compleretur, & audirent omnes Gētes: & liberatus sum de ore leonis. Manifestissimè leonem propter crudelitatem, Neronem significans. Et in sequentibus, Liberatus sum de ore leonis. Et statim, Liberauit me Dominus ab omni opere malo, & saluauit me in regnum suum cæleste, quòd scilicet presens sibi sentiret imminere martyrium. Nam & in eadem Epistola præmiserat. Ego enim iam immolor, & tēpus resolutionis meæ instat. Hic ergo decimoquarto Neronis anno, eodem die quo Petrus, Romę pro Christo capite truncatus sepultusque est in via Ostiensi, anno post passionem Domini trigesimoseptimo. Scripsit autem nouē ad septem Ecclesias Epistolas, ad Romanos vnam, ad Corinthios duas, ad Galatas vnam, ad Ephesios vnam, ad Philippenses vnam, ad Colossenses vnam, ad Thessalonicenses duas. Prætereà ad discipulos suos Timotheo duas, Tito vnam, Philemoni vnam. Epistola autem quæ fertur ad Hebræos, non eius creditur, propter styli sermonisque distantiam: sed vel Barnabæ iuxta Tertullianum, vel Lucæ Euangelistę iuxta quosdam: vel Clementis Romanæ postea Ecclesię Episcopi, quē aiunt sententias Pauli proprio ordinasse & ornasse sermone, vel certè quia Paulus scribebat ad Hebræos, & propter inuidiam sui apud eos nominis, titulū in principio salutationis amputauerat, scripserat vt Hebræus Hebræis Hebraicè, id est suo eloquio disertissimè, vt ea quæ eloquenter scripta fuerant in Hebræo, eloquentiùs verterentur in Græcum, & hanc causam esse, quòd à ceteris Pauli epistolis discrepare videatur. Legunt quidam & ad Laodicenses, sed ab omnibus exploditur.

Eiusdem ex Catalogo Scriptorum Ecclesiasticorum.

IAcobus, qui appellatur frater Domini, cognomento Iustus, vt nonnulli existimant, Ioseph, ex alia vxore; vt autem mihi videtur Mariæ sororis matris Domini, cuius Ioannes in libro suo meminit, filius, post passionem Domini, statim ab Apostolis Ierosolymorum Episcopus ordinatus, vnam tantùm scripsit Epistolam, quæ de septem Catholicis est: quæ & ipsa ab alio quodam sub nomine eius edita asseritur, licet paulatim tempore procedente obtinuerit auctoritatem. Egesippus vicinus Apostolicorum temporum, in quinto commentariorum libro de Iacobo narrans, ait, Suscepit Ecclesiā Ierosolymæ, post Apostolos, frater Domini Iacobus, cognomento Iustus, multi siquidem Iacobi vocabantur. Hic de vtero matris sanctus fuit, vinum & siceram non bibit, carnem nullam comedit, numquam attonsus est nec vnctus vnguento, nec vsus balneo, huic soli licitum erat ingredi Sancta sanctorum: siquidē vestibus laneis non vtebatur, sed lineis: solusque ingrediebatur templum: & fixis genibus, pro populo deprecabatur, in tantum vt camelorum duritiem traxisse eius genua crederentur. Dicit & alia multa, quæ enumerare longum est. Sed & Iosephus in vigesimo libro Antiquitatum refert, & clemens in septimo ὑποτυπώσεων, mortuo Festo, qui Iudæam regebat, missum à Nerone esse successorem eius Albinum: qui cùm necdum ad prouinciā peruenisset, Ananus, inquit, Pontifex adolescens, Anani filius, de genere Sacerdotali, accepta occasione ἀναρχίας, concilium congregauit, & compellens publicè Iacobum, vt Christum Dei filium denegaret, contradicentem lapidari iussit, qui cùm præcipitatus de pinna templi, cōfractis cruribus adhuc semiuiuus tendens ad cœlum manus diceret, Domine ignosce eis: quod enim faciunt, nesciunt: fullonis fuste quo vda vestimenta extorqueri solent, in cerebro percussus interijt. Tradit item Iosephus tantæ eum sanctitatis fuisse, & celebritatis in populo, vt propter eius necem, creditum sit subuersam esse Ierosolymam. Hic est de quo Paulus Apostolus scribit ad Galatas, Alium autem Apostolorum vidi neminem, nisi Iacobū fratrē Domini. Et Apostolorum super

hoc

hoc crebriùs acta testantur. Euangelium quoque quod appellatur secundùm Hebræos, & à me nuper in Græcum Latinumque sermonem translatum est, & quo & Origenes sæpè vtitur, post resurrectionem Saluatoris refert: Dominus autem cùm dedisset sindonem seruo Sacerdotis, iuit ad Iacobum, & apparuit ei. Iurauerat enim Iacobus se non comesturum panem ab illa hora, qua biberat calicem Domini, donec videret eum resurgentem à mortuis. Rursusque post paululum, Afferte, ait Dominus, mensam & panem. Statimque additur, Tulit panem, & benedixit, ac fregit, & dedit, Iacobo Iusto & dixit ei, Frater mi, comede panem tuum, quia resurrexit Filius hominis à dormientibus. Triginta itaque annos Ierosolymis rexit Ecclesiam, id est vsque ad septimum Neronis annum, & iuxta templum, vbi & præcipitatus fuerat, sepultus est. Titulum vsque ad obsidionem Titi & vltimam Hadriani notissimum habuit. Quidam è nostris in monte oliueti eum conditum putant: sed falsa eorùm opinio est.

Eiusdem ex Catalogo scriptorum Ecclesiasticorum.

SImon Petrus filius Ionæ, prouinciæ Galilææ, vico Bethsaida, frater Andreæ Apostoli, & princeps Apostolorum, post Episcopatum Antiochensis Ecclesiæ, & prædicationem dispersionis eorum qui de circumcisione crediderant, in Ponto, Galatia, Cappadocia, Asia, & Bithynia, secundo Claudij anno ad expugnandum Simonem Magum Romam pergit, ibique viginti quinque annis cathedram sacerdotalem tenuit, vsque ad vltimum annum Neronis, id est decimum quartum. A quo & affixus cruci, martyrio coronatus est, capite ad terram verso, & in sublime pedibus eleuatis asserens se indignum vt sic crucifigeretur vt Dominus suus. Scripsit duas Epistolas, quæ Catholicæ nominantur: quarum secunda à plerisque eius esse negatur propter stili cum priore dissonantiam. Sed & Euangelium iuxta Marcum, qui auditor eius & interpres fuit, huius dicitur. Libri autem, è quibus vnus Actorum eius inscribitur, alius Euangelij, tertius prædicationis, quartus Apocalypsis, quintus iudicij, inter apocryphas Scripturas reputantur. Sepultus Romæ in Vaticano iuxta viam triumphalem, totius vrbis veneratione celebratur.

Eiusdem ex Catalogo scriptorum Ecclesiasticorum.

IVdas frater Iacobi, paruam quidem, quæ de septem Catholicis est, epistolam reliquit. Et quia de libro Enoch, qui apocryphus est, in ea assumit testimonium, à plerisque reijcitur: tamen auctoritatem vetustate iam & vsu meruit, & inter sanctas Scripturas computatur.

ORDO LIBRORVM VETERIS TESTAMENTI.

ORDO LIBRORVM NOVI TESTAMENTI.

LIBER GENESIS, HEBRAICE BERESITH.

1

CAPVT PRIMVM.

*De mundi creatione, rerum creatarum di-
stinctione & ornatu, deque hominis formatio-
ne, cui subiecit Deus omnia quæ creauer...*

1 IN principio creauit Deus
A Ps. 32.b.6 135.a.5. Eccli. 18.a.1. Act. 14.c.14.17.e.2 cœlum & terram.
2 Terra autem erat inanis,
& vacua, & tenebræ erant
super faciem abyssi: &
Spiritus Dei ferebatur su-
per aquas.
3 Dixitque Deus: * Fiat lux. Et facta est
* Heb. 11.a.3. lux.
4 Et vidit Deus lucem quod esset bona: Et
diuisit lucem à tenebris.
5 Appellauitque lucem diem, & tenebras
Noctem: Factumque est vespere & manè,
dies vnus.
6 Dixit quoque Deus: Fiat Firmamentum
in medio aquarũ: & diuidat aquas ab aquis.
7 Et fecit Deus firmamentum, diuisitque
aquas quę erant sub firmamento, ab his* quę
* Ps. 135.a.6. 148.a.4. Iere. 10.b.12. 51.b.15 erant super firmamentum. Et factum est ita.
8 Vocauitque Deus firmamentum, Cęlum:
& factum est vespere & manè, dies secundus.
B
9 Dixit verò Deus: Congregentur aquæ,
quæ sub cœlo sunt, in locum vnum: & appa-
reat arida. Et factum est ita.
10 Et vocauit Deus aridam, * Terram,
* Iob. 38.a.4. Ps. 32.b.7. 88.b.12. 135.a.6. congregationesque aquarum appellauit Ma-
ria. Et vidit Deus quòd esset bonum.
11 Et ait: Germinet terra herbam virentẽ
& faciẽtem semen, & lignum pomiferum fa-
ciẽs fructum iuxta genus suũ, cuius semen in
semetipso sit super terram. Et factum est ita.
12 Et protulit terra herbam virentem, &
facientem semen iuxta genus suum, lignum-
que faciens fructum, & habẽs vnumquodque
sementem secundùm speciem suam. Et vidit
Deus quòd esset bonum.
13 Et factum est vespere & manè, dies ter-
...

14 Dixit autem Deus: Fiant luminaria in
firmamento cæli, & diuidant diem ac no-
ctem, & sint * in signa & tempora, & dies * Ps. 135.a.7.
& annos:
15 Vt luceant in firmamento cæli, & illu-
minent terram. Et factum est ita.
16 Fecitque Deus duo luminaria magna:
luminare maius, vt præesset diei: & lumina-
re minus, vt præesset nocti: & stellas.
17 Et posuit eas in firmamento cæli, vt lu-
cerent super terram.
18 Et præessent diei ac nocti, & diuide-
rent lucem ac tenebras. Et vidit Deus quòd
esset bonum.
19 Et factum est vespere & manè, dies C
quartus.
20 Dixit etiam Deus: Producant aquæ re-
ptile animæ viuentis, & volatile super ter-
ram sub firmamento cæli.
21 Creauitque Deus cete grandia, & om-
nem animam viuentem atque motabilem,
quam produxerant aquæ in species suas, &
omne volatile secundùm genus suum. Et vi-
dit Deus, quòd esset bonum.
22 Benedixitque eis, dicens: Crescite, &
multiplicamini, & replete aquas maris: aues-
que multiplicentur super terram.
23 Et factum est vespere & manè, dies
quintus.
24 Dixit quoque Deus: Producat terra
animam viuentem in genere suo, iumenta,
& reptilia, & bestias terræ secundùm species
suas. Factumque est ita.
25 Et fecit Deus bestias terræ iuxta species
suas, & iumenta & omne reptile terræ in ge-
nere suo. Et vidit Deus quòd esset bonum.
26 Et ait: Faciamus hominem * ad imagi- * Inf. 5.a.1. 9.a.6. 1. Cor. 11.b.7. Col. 3.b.10.
nem & similitudinem nostram: & præsit pi-
scibus maris, & volatilibus cœli, & bestijs,
vniuersæque terræ, omnique reptili quod
mouetur in terra.
27 Et creauit Deus hominem ad imagi- Sap. 2.d.23. Eccli. 17.
nem suam: * ad imaginem Dei creauit il-

* Sap. 2. c.23. Eccli. 17. a.1. * Matth. 19.a.4. * Inf. 8. c.17.9.a.1

lum, * masculum & feminam creauit eos.
28 Benedixitque illis Deus, & ait: * Cre-
scite, & multiplicamini, & replete terram,
& subijcite eam, & dominamini piscibus
maris, & volatilibus cæli, & vniuersis ani-
mantibus, quæ mouentur super terram.
D
29 Dixitque Deus: Ecce dedi vobis om-
nem herbam afferentem semen super terrã,
& vniuersa ligna quæ habent in semetipsis
sementem generis sui, * vt sint vobis in escã:
* Inf. 5. a.3.
30 Et cunctis animantibus terræ, omnique
volucri cœli, & vniuersis quæ mouentur in
terra, & in quibus est anima viuens, vt ha-
beant ad vescendum. Et factum est ita.
* Eccl. 39 b 21. Mar 7. d. 37.
31 * Viditque Deus cuncta quæ fecerat:
& erant valdè bona. Et factum est vespere,
& manè, dies sextus.

CAPVT II.

Deus, completo sex diebus opificio, septimo quiescit, cui & benedixit: hominem in Paradisum varijs arboribus fructiferis, ac fluminibus insignitum posuit, cui Euam ex ipsius costa in adiutorium formauit, ac matrimonium instituit.

A
1 IGitur perfecti sunt cœli & terra, & om-
nis ornatus eorum.
2 Compleuitque Deus die septimo opus
suum quod fecerat: & * requieuit die septi-
mo ab vniuerso opere quod patrarat.
*Exod. 20 b.11.31.d 17. Deut.5.b 14. Hebr.4.b. 4.
3 Et benedixit diei septimo: & sanctifica-
uit illum: quia in ipso cessauerat ab omni
opere suo quod creauit Deus vt faceret.
4 Istæ sunt generationes cœli & terræ,
quando creata sunt, in die quo fecit Domi-
nus Deus cœlum & terram.
5 Et omne virgultum agri antequam orire-
tur in terra, omnemque herbam regionis
priusquàm germinaret: non enim pluerat
Dominus Deus super terram, & homo non
erat qui operaretur terram.
6 Sed fons ascendebat è terra, irrigans
vniuersam superficiem terræ.
7 Formauit igitur Dominus Deus homi-
nem de limo terræ, & inspirauit in faciem
B
eius spiraculum vitæ, & * factus est homo in
* 1. Cor. 15.f.45.
animam viuentem.
8 Plantauerat autem Dominus Deus Pa-
radisum voluptatis à principio: in quo po-
suit hominem quem formauerat.
9 Produxitque Dominus Deus de humo
omne lignum pulchrum visu, & ad vescen-
dum suaue: lignum etiam vitæ in medio
Paradisi, lignumque scientiæ boni & mali.
10 Et fluuius egrediebatur de loco volu-
ptatis ad irrigandum Paradisum, qui inde
diuiditur in quatuor capita.
* Eccli. 24 c.35.
11 Nomen * vni Phison: ipse est qui cir-
cuit omnem terram Heuilath, vbi nascitur
aurum:
12 Et aurum terræ illius optimum est: ibi
inuenitur bdellium, & lapis onychinus.
13 Et nomen fluuij secundi Gehon: ipse
est qui circuit omnem terram Æthiopiæ.
C
14 Nomen verò fluminis tertij, Tygris:
ipse vadit contra Assyrios. Fluuius autem
quartus, ipse est Euphrates.
15 Tulit ergo Dominus Deus hominem,
& posuit eum in paradiso voluptatis, vt ope-
raretur & custodiret illum:
16 Præcepitque ei dicens: Ex omni ligno
paradisi comede;
17 De ligno autem scientiæ boni & mali
ne comedas, in quocumque enim die come-
deris ex eo, morte morieris.
18 Dixit quoque Dominus Deus: Non est
bonum esse hominem solum: faciamus ei
adiutorium simile sibi.
19 Formatis igitur, Dominus Deus, de hu-
mo cunctis animãtibus terre, & vniuersis vo-
latilibus cęli, adduxit ea ad Adam, vt videret
quid vocaret ea: * omne enim quod vocauit * Ps. 147. 4.
Adam animæ viuentis, ipsũ est nomen eius.
D
20 Appellauitque Adam nominibus suis
cuncta animantia, & vniuersa volatilia cęli,
& omnes bestias terræ: Adæ verò non inue-
niebatur adiutor similis eius.
21 Immisit ergo Dominus Deus soporem
in Adam: cùmque obdormisset, tulit vnam
de costis eius, & repleuit carnem pro ea.
22 Et ædificauit Dominus Deus costam,
quàm tulerat de Adam, in mulierem: & ad-
duxit eam ad Adam.
23 Dixitque Adam: * Hoc nunc, os ex os-
sibus meis, & caro de carne mea: hæc voca-
bitur Virago, quoniam de viro sumpta est.
* 1. Cor. 11.b 9. Matth. 19. a.5. Mar.10.a. 7. * Eph.5. g 31. * 1. Cor. 6 d.16.
24 Quamobrem relinquet homo patrem
suum, & matrem, & adhærebit vxori suæ: *
& erunt duo in carne vna.
25 Erat autem vterque nudus, Adam scili-
cet & vxor eius: & non erubescebant.

CAPVT III.

Serpentis astutia, primi parentes Dei præceptum transgrediuntur, Messias orbi promittitur; atque indicta singulis pœna, e paradiso pelluntur.

1 SEd & serpens erat callidior cunctis
animantibus terræ quæ fecerat Do-
A
minus Deus. Qui dixit ad mulierem: Cur
præcepit vobis Deus vt non comederitis de
ligno paradisi?
2 Cui respondit mulier: De fructu ligno-
rum, quæ sunt in paradiso, vescimur:
3 De fructu verò ligni, quod est in medio
paradisi, præcepit nobis Deus ne comedere-
mus, & ne tangeremus illud, ne fortè mo-
riamur.
* 2. Cor. 11. a. 3.
4 Dixit autem serpens ad mulierem: * Ne-
quaquam morte moriemini.
5 Scit enim Deus quòd in quocumque die
comederitis ex eo, aperientur oculi vestri: &
eritis sicut dij, scientes bonum & malum.
6 Vidit igitur mulier quòd bonum esset li-
gnũ ad vescendum, & pulchrum oculis, aspe-
ctuq; delectabile: & tulit de fructu illius, & *
comedit: deditque viro suo, qui comedit.
* Eccl. 25 d.33. 1. Tim. 2. d.14.
7 Et aperti sunt oculi amborum: cùmque
cognouissent se esse nudos, consuerunt folia
ficus, & fecerunt sibi perizomata.
B
8 Et cùm audissent vocem Domini Dei
deambulantis in paradiso ad auram post me-
ridiem, abscondit se Adam & vxor eius à
facie Domini Dei in medio ligni paradisi.
9 Vocauitque Dominus Deus Adam, &
dixit ei: Vbi es?

10 Qui ait: Vocẽ tuam audiui in paradiso:
& timui eò quòd nudus essẽ: & abscondi me.
11 Cui dixit: Quis enim indicauit tibi
quòd nudus esses, nisi quòd ex ligno de quo
præceperam tibi ne comederes, comedisti?
12 Dixitque Adam: mulier quam dedisti
mihi sociã, dedit mihi de ligno, & comedi.
13 Et dixit Dominus Deus ad mulierem:
Quare hoc fecisti? Quæ respondit: Serpens
decepit me, & comedi.
C 14 Et ait Dñs Deus ad serpentem: Quia
fecisti hoc, maledictus es inter omnia animã-
tia, & bestias terræ: super pectus tuũ gradie-
ris, & terrã comedes cunctis diebus vitæ tuæ.
15 Inimicitias ponam inter te & mulierẽ,
& semen tuum & semen illius: ipsa conteret
caput tuum, & tu insidiaberis calcaneo eius.
16 Mulieri quoque dixit: Multiplicabo
ærumnas tuas, & conceptus tuos: in dolore
* 1. Cor. 14.g.32. paries filios, & sub viri potestate eris,* &
ipse dominabitur tui.
17 Adæ verò dixit: Quia audisti vocem
vxoris tuæ, & comedisti de ligno, ex quo
præceperam tibi, ne comederes, maledicta
terra in opere tuo: in laboribus comedes ex
ea cunctis diebus vitæ tuæ.
18 Spinas & tribulos germinabit tibi, &
comedes herbam terræ.
19 In sudore vultus tui vesceris pane, do- D
nec reuertaris in terram de qua sumptus es:
quia puluis es, & in puluerem reuerteris.
20 Et vocauit Adã nomen vxoris suæ He-
ua: eò quòd mater esset cunctorũ viuentium.
21 Fecit quoque Dominus Deus Adæ &
vxori eius tunicas pelliceas, & induit eos:
22 Et ait: Ecce Adam quasi vnus ex nobis
factus est, sciens bonum & malũ: nunc ergo
ne fortè mittat manum suã, & sumat etiã de
ligno vitæ, & comedat, & viuat in æternum.
23 Et emisit eum Dominus Deus de para-
diso voluptatis, vt operaretur terram, de
qua sumptus est.
24 Eiecitque Adam, & collocauit ante
paradisum voluptatis Cherubim, & flam-
meum gladium atque versatilem, ad custo-
diendam viam ligni vitæ.

CAPUT IV.

Adam ex Eua gignit Cain & Abel: Impius Cain pium Abel fratrem occidit, & à Deo punitus, ac profugus vitam agens, Henoch genuit, sed & Adam Seth generauit, cui natus est Enos.

1 ADam verò cognouit vxorem suam A
Heuam: quæ concepit & peperit Heb. 11. a. 4.
Cain, dicens: Possedi hominem per Deum.
2 Rursumque peperit fratrem eius Abel.
Fuit autem Abel pastor ouium, & Cain
agricola.

3 Factum est autem post multos dies vt offerret Cain de fructibus terræ munera Domino.

4 Abel quoque obtulit de primogenitis gregis sui, & de adipibus eorum: & respexit Dominus ad Abel, & ad munera eius.

5 Ad Cain verò, & ad munera illius non respexit: iratusque est Cain vehementer, & concidit vultus eius.

6 Dixitque Dominus ad eum: Quare iratus es? & cur concidit facies tua?

A 7 Nonne si benè egeris, recipies: sin autem malè, statim in foribus peccatum aderit? sed sub te erit appetitus eius, & tu dominaberis illius.

8 Dixitque Cain ad Abel fratrem suum: Egrediamur foras: Cùmque essent in agro, consurrexit Cain aduersùs fratrem suum Abel, & * interfecit eum.

* Sap. 10. a. 3. Matt. 23. d. 35. 1. Ioan. 3. b. 12. Iudæ b. 11.

9 Et ait Dominus ad Cain: Vbi est Abel frater tuus? Qui respondit; Nescio. Num custos fratris mei sum ego?

10 Dixitque ad eum: Quid fecisti? vox sanguinis fratris tui clamat ad me de terra.

11 Nunc igitur maledictus eris super terram, quæ aperuit os suum, & suscepit sanguinem fratris tui de manu tua.

12 Cùm operatus fueris eam, non dabit tibi fructus suos: vagus & profugus eris super terram.

13 Dixitque Cain ad Dominum: Maior est iniquitas mea, quàm vt veniam merear.

C 14 Ecce eijcis me hodie à facie terræ, & à facie tua abscondar, & ero vagus & profugus in terra: omnis igitur qui inuenerit me, occidet me.

15 Dixitque ei Dominus: Nequaquam ita fiet, sed omnis qui occiderit Cain, septuplum punietur. Posuitque Dominus Cain, signum, vt non interficeret eum omnis qui inuenisset eum.

16 Egressusque Cain à facie Domini, habitauit profugus in terra ad orientalem plagam Eden.

17 Cognouit autem Cain vxorem suam, quæ concepit & peperit Henoch; & ædificauit ciuitatem, vocauitque nomen eius ex nomine filij sui, Henoch.

18 Porrò Henoch genuit Irad, & Irad genuit Mauiael, & Mauiael genuit Mathusael, & Mathusael genuit Lamech.

19 Qui accepit duas vxores, nomen vni Ada, & nomen alteri Sella.

20 Genuitque Ada Iaber, qui fuit pater habitantium in tentorijs, atque pastorum,

D 21 Et nomen fratris eius Iubal: ipse fuit pater canentium cithara & organo.

22 Sella quoque genuit Tubalcain qui fuit malleator, & faber in cuncta opera æris & ferri. Soror verò Tubalcain, Noëma.

23 Dixitque Lamech vxoribus suis Adæ & Sellæ. Audite vocem meam vxores Lamech, auscultate sermonem meum: quoniam occidi virum in vulnus meum, & adolescentulum in liuorem meum.

24 Septuplum vltio dabitur de Cain: de Lamech verò septuagies septies.

25 Cognouit quoque adhuc Adam vxorē suam: & peperit filium, vocauitque nomen eius Seth, dicens. Posuit mihi Deus semen aliud pro Abel, quem occidit Cain.

26 Sed & Seth natus est filius quem vocauit Enos: iste cœpit inuocare nomen Domini.

CAPVT V.

Texitur genealogia Adæ ac posterorū per Seth, annique vitæ ipsorum vsque ad Noë.

1 HIc est liber generationis Adam. In die qua creauit Deus hominem, * ad similitudinem Dei fecit illum; A

* Sup. 1. d. 27. Infr. 9. b. 6. Sap. 2. d. 23. Eccl. 17. a. 1.

2 Masculum & fœminam creauit eos, & benedixit illis: & vocauit nomen eorum Adam, in die quo creati sunt.

3 Vixit autem Adam centum triginta annis, & genuit ad imaginem, & similitudinem suam; vocauitque nomen eius Seth.

4 Et facti sunt dies * Adam, postquam genuit Seth, octingenti anni: genuitque filios & filias.

* 1. Par. 1. a. 1.

5 Et factum est omne tempus quod vixit Adam, anni nongenti triginta, & mortuus est.

6 Vixit quoque Seth centum quinque annis, & genuit Enos.

7 Vixitque Seth postquam genuit Enos, octingentis septem annis, genuitque filios & filias.

8 Et facti sunt omnes dies Seth nongentorum duodecim annorum, & mortuus est. B

9 Vixit verò Enos nonaginta annis, & genuit Cainan.

10 Post cuius ortum vixit octingentis quindecim annis & genuit filios & filias.

11 Factique sunt omnes dies Enos nongenti quinque anni, & mortuus est.

12 Vixit quoque Cainan septuaginta annis; & genuit Malaleel.

13 Et vixit Cainan postquam genuit Malaleel, octingentis quadraginta annis, genuitque filios & filias.

14 Et facti sunt omnes dies Cainan nongenti decem anni, & mortuus est.

15 Vixit autem Malaleel sexaginta quinque annis, & genuit Iared.

16 Et vixit Malaleel postquam genuit Iared, octingentis triginta annis. & genuit filios & filias.

17 Et facti sunt omnes dies Malaleel octingenti nonaginta quinque anni, & mortuus est.

18 Vixitque Iared centum sexaginta duobus annis, & genuit Henoch. C

19 Et vixit Iared postquam genuit Henoch, octingentis annis, & genuit filios & filias.

20 Et facti sunt omnes dies Iared nongenti sexaginta duo anni, & mortuus est.

21 Porrò Henoch vixit sexaginta quinque annis, & genuit Mathusalam.

Eccl 44. c. 16. Hebr. 11. b. 5.

22 Et ambulauit Henoch cum Deo, & vixit, postquam genuit Mathusalam, trecentis annis, & genuit filios & filias.

23 Et facti sunt omnes dies Henoch treceenti sexaginta quinque anni.

24 Ambulauitque cum Deo; & non

appa-

apparuit: quia tulit eum Deus.
25 Vixit quoque Mathusala centum octoginta septem annis, & genuit Lamech.
26 Et vixit Mathusala, postquam genuit Lamech, septingentis octoginta duobus annis, & genuit filios & filias.
D 27 Et facti sunt omnes dies Mathusala nongenti sexaginta nouem anni, & mortuus est.
28 Vixit autem Lamech centum octoginta duobus annis, & genuit filium:
29 Vocauitque nomen eius Noë, dicens: Iste consolabitur nos ab operibus & laboribus manuum nostrarum, in terra cui maledixit Dominus.
30 Vixitque Lamech postquam genuit Noë, quingentis nonaginta quinque annis, & genuit filios & filias.
31 Et facti sunt omnes dies Lamech septingenti saptuaginta septem anni, & mortuus est. Noë verò cum quingentorum esset annorum, genuit Sem, Cham, & Iapheth.

CAPVT VI.

Hominis peccata fuere diluuij causa: Noë tamen iustus inuentus est, cui arca fabricanda mandatur, in qua ipse & cunctorum animantium genera seruentur.

A 1 Cumq; cępissent homines multiplicari super terram, & filias procreassent,
2 Videntes filij Dei filias hominum quod essent pulchræ, acceperunt sibi vxores ex omnibus, quas elegerant.
3 Dixitque Deus: Non permanebit spiritus meus in homine in æternum, quia caro est: eruntque dies illius centum viginti annorum.
4 Gigantes autem erant super terram in diebus illis: postquam enim ingressi sunt filij Dei ad filias hominum, illæque genuerunt, isti sunt potentes à sæculo viri famosi.
5 Videns autem Deus quòd multa malitia hominum esset in terra, & * cuncta cogitatio cordis intenta esset ad malum omni tempore,

* Isa. 8. d. 21. Matth. 15. c. 19.

6 Pœnituit eum quòd hominem fecisset in terra. Et tactus dolore cordis intrinsecus,
B 7 Delebo, inquit, hominem, quem creaui à facie terræ, ab homine vsque ad animantia, à reptili vsque ad volucres cæli: pœnitet enim me fecisse eos.
8 Noë verò inuenit gratiam coram Domino.
9 Hæ sunt generationes Noë: * Noë vir iustus atque perfectus fuit in generationibus suis, cum Deo ambulauit.

* Eccl. 44. c. 17.

10 Et genuit tres filios Sem, Cham, & Iapheth.
11 Corrupta est autem terra coram Deo, & repleta est iniquitate.
12 Cùmque vidisset Deus terram esse corruptam (omnis quippe caro corruperat viam suam super terram.) C
13 Dixit ad Noë: Finis vniuersæ carnis venit coram me: repleta est terra iniquitate à facie eorum, & ego disperdam eos cum terra.
14 Fac tibi arcam de lignis læuigatis: mansiunculas in arca facies, & bitumine linies intrinsecus & extrinsecus.
15 Et sic facies eam; Trecentorum cubitorum erit longitudo arcæ, quinquaginta cubitorum latitudo, & triginta cubitorum altitudo illius.
16 Fenestram in arca facies, & in cubito consummabis summitatem eius: ostium autem arcæ pones ex latere: deorsum, cœnacula, & tristega facies in ea.
17 Ecce ego adducam aquas diluuij super terram, vt interficiam omnem carnem, in qua spiritus vitæ est subter cœlum: Vniuersa quæ in terra sunt, consumentur.
18 Ponamque fœdus meum tecum: & ingredieris arcam tu, & filij tui, vxor tua, & vxores filiorum tuorum, tecum. D
19 Et ex cunctis animantibus vniuersæ carnis bina induces in arcam, vt viuant tecum: masculini sexus & fœminini.
20 De volucribus iuxta genus suum, & de iumẽtis in genere suo, & ex omni reptili terrę secundùm genus suum: bina de omnibus ingredientur tecum, vt possint viuere.
21 Tolles igitur tecum, ex omnibus escis, quæ mandi possunt, & comportabis apud te: & erunt tam tibi quàm illis in cibum.

22 Fecit igitur Noë omnia, quæ præceperat illi Deus.

CAPVT VII.

Ingresso Noë cum suis in arcam, statim aqua omnium montium cacumina centum quinquaginta diebus superauit, reliquaque animantia submersit.

1 DIxitque Dñs ad eum: Ingredere tu, &
omnis domus tua in arcam: te enim
A * vidi iustum coram me in generatione hac.
2 Ex omnibus animantibus mundis tolle
septena & septena, masculum & fœminam:
de animantibus verò immundis duo & duo,
masculum & fœminam.
3 Sed & de volatilibus cœli septena & septena,
masculum & fœminam: vt saluetur
semen super faciem vniuersæ terræ.
4 Adhuc enim & post dies septem ego
pluam super terram quadraginta diebus &
quadraginta noctibus: & delebo omnem
substantiam quam feci, de superficie terræ.
5 Fecit ergo Noë omnia quæ mandauerat
ei Dominus.
B 6 Eratque sexcentorum annorum quando
diluuij aquæ inundauerunt super terram.
7 Et * ingressus est Noë & filij eius, vxor
eius & vxores filiorum eius cum eo, in arcam
propter aquas diluuij.
8 De animantibus quoque mundis & immundis,
& de volucribus, & ex omni quod
mouetur super terram,
9 Duo & duo ingressa sunt ad Noë in arcam,
masculus & fœmina, sicut præceperat
Dominus Noë.
10 Cumque transissent septem dies, aquæ
diluuij inundauerunt super terram.
11 Anno sexcentesimo vitæ Noë, mense
secundo, septimodecimo die mensis, rupti
sunt omnes fontes abyssi magnæ, & cataractæ
cœli apertæ sunt.
12 Et facta est pluuia super terram quadraginta
diebus & quadraginta noctibus.
13 In articulo diei illius ingressus est Noë, C
& Sem, & Cham, & Iapheth, filij eius;
vxor illius, & tres vxores filiorum eius cum
eis in arcam:
14 Ipsi & omne animal secundum genus
suum, vniuersaque iumenta in genere suo,
& omne quod mouetur super terram in genere
suo, cunctumque volatile secundum
genus suum, vniuersæ aues, omnesque volucres,
15 Ingressæ sunt ad Noë in arcam; bina &
bina ex omni carne, in qua erat spiritus vitæ.
16 Et quæ ingressa sunt, masculus & fœmina
ex omni carne introierunt, sicut præceperat
ei Deus: & inclusit eum Dominus
de foris.
17 Factumque est diluuium quadraginta
diebus super terram: & multiplicatæ sunt
aquæ, & eleuauerunt arcã in sublime à terra.
18 Vehementer enim inundauerunt: &
omnia repleuerunt in superficie terræ: porrò
arca ferebatur super aquas.
19 Et aquæ præualuerunt nimis super terram:
opertique sunt omnes montes excelsi D
sub vniuerso cælo.
20 Quindecim cubitis altior fuit aqua super
montes, quos operuerat.
21 * Consumptaque est omnis caro quæ
mouebatur super terram, volucrum, animantium,
bestiarum, omniumque reptilium,
quæ reptant super terram: vniuersi
homines.
22 Et cuncta, in quibus spiraculum vitæ
est in terra, mortua sunt.
23 Et deleuit omnem substantiam, quæ
erat super terram, ab homine vsque ad pecus,
tam reptile, quàm volucres cæli: &
deleta sunt de terra: remansit autem solus
Noë, & qui cum eo erant in arca.
24 Obtinueruntque aquæ terram centum
quinquaginta diebus.

* Hebr. 11 b. 7. 2. Pet. 2. a. 5.
* Matth 24. c. 37 Luc. 17. f. 26. 1 Pet. 3. d 20.
* Sap. 10. a. 4. Eccl. 39 c. 23. 1. Pet. 3. d. 20.

CAPVT VIII.

Imminutis paulatim aquis diluuij, post corui ac columbæ emissionem, Noë cum vniuersis qui in arca continebantur, egreditur: & altari extructo offert Deo, in gratiarum actionem holocausta, quibus placatus Deus promittit nunquam deinceps fore diluuium.

1 REcordatus autem Deus Noë, cun- A
ctorumque animantium, & omnium
iumentorum, quæ erant cum eo in arca,
adduxit spiritum super terram, & imminutæ
sunt aquæ.
2 Et clausi sunt fontes abyssi, & cataractæ
cæli: & prohibitæ sunt pluuiæ de cælo.

3 Re-

3 Reuersæque sunt aquæ de terra euntes &
redeuntes: & cœperunt minui post centum
quinquaginta dies.
4 Requieuitque arca mense septimo, vi-
gesimoseptimo die mensis, super montes
Armeniæ.
5 At verò aquæ ibant & decrescebant vs-
que ad decimum mensem: decimo enim
mense prima die mensis, apparuerunt cacu-
mina montium.
B 6 Cumque transissent quadraginta dies,
aperiens Noë fenestram arcæ, quam fecerat,
dimisit coruum:
7 Qui egrediebatur, & non reuertebatur,
donec siccarentur aquæ super terram.
8 Emisit quoque columbam post eum, vt
videret si iam cessassent aquæ super faciem
terræ.
9 Quæ cùm non inuenisset vbi requiesce-
ret pes eius, reuersa est ad eum in arcam:
aquæ enim erant super vniuersam terram:
extenditque manum, & apprehensam intu-
lit in arcam.
10 Expectatis autem vltra septem diebus
alijs, rursum dimisit columbam ex arca.
11 At illa venit ad eum ad vesperam, por-
tans ramum oliuę virentibus folijs in ore
suo; intellexit ergo Noë quòd cessassent
aquæ super terram.
C 12 Expectauitque nihilominùs septem
alios dies: & emisit columbam, quæ non est
reuersa vltra ad eum.

13 Igitur sexcentesimo primo anno, pri-
mo mense, prima die mensis, imminutæ
sunt aquæ super terram: & aperiens Noë te-
ctum arcæ, aspexit, viditque quod exiccata
esset superficies terræ.
14 Mense secundo, septimo & vigesimo
die mensis, arefacta est terra.
15 Locutus est autē Deus ad Noë, dicens:
16 Egredere de arca, tu & vxor tua, filij
tui & vxores filiorum tuorum tecum:
17 Cuncta animantia quæ sunt apud te, ex
omni carne, tam in volatilibus quàm in be-
stijs & vniuersis reptilibus, quæ reptant su-
per terram, educ tecum, & ingredimini super
terram: *crescite & multiplicamini super eā. * Sup 1.c 22.d.28. Inf.9.a.1 7.
18 Egressus est ergo Noë, & filij eius; D
vxor illius, & vxores filiorum eius, cum eo.
19 Sed & omnia animantia, iumenta, &
reptilia quæ reptant super terram, secundùm
genus suum, egressa sunt de arca.
20 Ædificauit autem Noë altare Domino:
& tollens de cunctis pecoribus & volucribus
mundis, obtulit holocausta super altare.
21 Odoratusque est Dominus odorem sua-
uitatis, & ait: Nequaquam vltrà maledicam
terræ propter homines: * sensus enim & co- * Sup.6.a. 5: Matth.15 c.19.
gitatio humani cordis in malum prona sunt
ab adolescentia sua: non igitur vltrà percu-
tiam omnem animam viuentem sicut feci.
22 Cunctis diebus terræ, sementis & mes-
sis, frigus & æstus, æstas & hyems, nox &
dies non requiescent.

CAPVT IX.

Deus Noë ac filijs eius benedicit, cunctaque animantia vnà cum piscibus in cibum tribuit, prohibito tamen illis sanguine: fœdus inter Deum & homines de non inducendis ampliùs aquis diluuij, iride firmatur. Noë ebrium ridens filius Cham, in Chanaan filio maledicitur: Sem verò & Iapheth benedicuntur.

A * Sup.1.c 22.d.28.8 c.17. 1 BEnedixitque Deus Noë & filijs eius.
Et dixit ad eos: * Crescite & multi-
plicamini, & replete terram.
2 Et terror vester ac tremor sit super cun-
cta animalia terræ, & super omnes volucres
cæli, cum vniuersis quæ mouentur super ter-
ram: omnes pisces maris manui vestræ tra
diti sunt.
3 Et omne quod mouetur & viuit, * erit * Sup. 2 d.29.
vobis in cibum: quasi olera viuentia tradi-
di vobis omnia.
4 * Excepto, quòd carnem cum sanguine * Leu.17 d.14.
non comedetis.
5 Sanguinem enim animarum vestrarum
requiram de manu cunctarum bestiarum: &
de manu hominis, de manu viri & fratris
eius, requiram animam hominis.
6 Quicumque * effuderit humanum san- B
guinem, fundetur sanguis illius: * ad ima- * Mat.26 e 52. * Apoc.13 : 10.
ginem quippe Dei factus est homo.
7 * Vos autem crescite & multiplicamini, * Sup.1 d 28 8.c 17
& ingredimini super terram, & implete eam.

8 Hæc quoque dixit Deus ad Noë, & ad filios eius cum eo.

9 Ecce ego statuam pactum meum vobiscum, & cum semine vestro post vos:

10 Et ad omnem animam viuentem, quæ est vobiscum, tam in volucribus quàm in iumentis & pecudibus terræ cunctis, quæ egressa sunt de arca, & vniuersis bestijs terræ.

* Isa.54.d 9.

11 * Statuam pactum meum vobiscum, & nequaquam vltrà interficietur omnis caro aquis diluuij, neque erit deinceps diluuium dissipans terram.

12 Dixitque Deus: Hoc signum fœderis quod do inter me & vos, & ad omnem animam viuentem, quæ est vobiscum in generationes sempiternas.

C

13 Arcum meũ ponam in nubibus, & erit signum fœderis inter me & inter terram.

* Eccl.43. b.12.

14 * Cúmque obduxero nubibus cœlum, apparebit arcus meus in nubibus:

15 Et recordabor fœderis mei vobiscum, & cum omni anima viuente quæ carnem vegetat: & non erunt vltrà aquæ diluuij ad delendum vniuersam carnem.

16 Eritque arcus in nubibus, & videbo illum, & recordabor fœderis sempiterni quod pactum est inter Deum & omnem animã viuentem vniuersæ carnis quę est super terram.

17 Dixitque Deus ad Noë. Hoc erit signum fœderis, quod constitui inter me & omnem carnem super terram.

18 Erant ergo filij Noë, qui egressi sunt de arca, Sem, Cham, & Iapheth: porrò Cham ipse est pater Chanaan.

19 Tres isti filij sunt Noë: & ab his disseminatum est omne genus hominum super vniuersam terram.

D

20 Cœpitque Noë vir agricola exercere terram, & plantauit vineam.

21 Bibensque vinum inebriatus est, & nudatus in tabernaculo suo.

22 Quod cùm vidisset Cham pater Chanaan, verenda scilicet patris sui esse nudata, nuntiauit duobus fratribus suis foras.

23 At verò Sem & Iapheth pallium imposuerunt humeris suis, & incedentes retrorsũ, operuerunt verenda patris sui: faciesque eorũ auersæ erant, & patris virilia nõ viderunt.

24 Euigilans autem Noë ex vino, cùm didicisset quæ fecerat ei filius suus minor.

25 Ait: Maledictus Chanaan, seruus seruorum erit fratribus suis.

26 Dixitque: Benedictus Dominus Deus Sem, sit Chanaan seruus eius.

27 Dilatet Deus Iapheth, & habitet in tabernaculis Sem, sitque Chanaan seruus eius.

28 Vixit autem Noë post diluuium trecentis quinquaginta annis.

29 Et impleti sunt omnes dies eius nongentorum quinquaginta annorum: & mortuus est.

CAPVT X.

Genealogia filiorum Noë, à quibus diuisæ sunt gentes post diluuium, & orti omnes Mortales.

A

1. Par.1.a. 1.

1 HÆ sunt generationes filiorum Noë, Sem, Cham & Iaphet: natique sunt eis filij post diluuium.

2 Filij Iapheth: Gomer, & Magog, & Madai, & Iauan, & Thubal, & Mosoch, & Thiras.

3 Porrò filij Gomer: Ascenez & Riphath & Thogorma.

4 Filij autem Iauan: Elisa & Tharsis, Cetthin, & Dodanin.

5 Ab his diuisæ sunt insulæ gentium in regionibus suis: vnusquisque secundùm linguã suam & familias suas in nationibus suis.

6 Filij autem Cham: Chus & Mesraim, & Phuth, & Chanaan.

7 Filij Chus: Saba, & Heuila, & Sabatha, & Rhegma, & Sabathaca. Filij Regma: Saba, & Dadan.

8 Porrò Chus genuit Nemrod: ipse cœpit esse potens in terra. B

9 Et erat robustus venator coram Domino. Ob hoc exiuit prouerbium: Quasi Nemrod robustus venator coram Domino.

10 Fuit autem principium regni eius Babylon, & Arach, & Achad & Chalanne, in terra Sennaar.

11 De terra illa egressus est Assur, & ædificauit Niniuen, & plateas ciuitatis, & Chale.

12 Resen quoque inter Niniuen & Chale: hæc est ciuitas magna.

13 At verò Mesraim genuit Ludim, & Anamim, & Laabim, Nephtuim,

14 Et Phetrusim, & Chasluim: de quibus egressi sunt Philistijm & Caphtorim.

15 Chanaan autem genuit Sidonem primogenitum suum, Hethæum,

16 Et Iebusæũ, & Amorrhæum, Gergesæũ,

17 Heuæum, & Aracæum: Sinæum,

18 Et Aradium, Samaræum, & Amathæum: & post hæc disseminati sunt populi Chananæorum. C

19 Factique sunt termini Chanaan venientibus à Sidone Geraram vsque Gazan, donec ingrediaris Sodomam & Gomorrham, & Adamam, & Seboim, vsque Lesa.

20 Hi sunt filij Cham in cognationibus, & linguis, & generationibus, terrisque & gentibus suis.

21 De Sem quoque nati sunt, patre omnium filiorũ Heber, fratre Iapheth maiore.

22 * Filij Sem: Ælam & Assur, & Arphaxad, & Lud, & Aram. * 1. Par. 1. b.17.

23 Filij Arã: Vs, & Hul, & Gether, & Mes.

24 At verò Arphazad genuit Sale, de quo ortus est Heber.

25 Natique sunt Heber filij duo: nomen vni Phaleg, eò quòd in diebus eius diuisa sit terra: & nomen fratris eius Iectan. D

26 Qui Iectan genuit Elmodad, & Saleph, & Asarmoth, Iare,

27 Et Aduram, & Vzal, & Decla,

28 Et Ebal, & Abimaël, Saba,

29 Et Ophir, & Heuila, & Iobab; omnes isti filij Iectan.

30 Et facta est habitatio eorũ de Messa pergentibus vsque Sephar montem orientalem.

31 Isti sunt filij Sem, secundùm cognationes, & linguas, & regiones, in gentibus suis.

32 Hæ familiæ Noë iuxta populos, & nationes suas. Ab his diuisæ sunt gentes in terra post diluuium.

CAPVT XI.

In turris Babel ædificatione, superborum fastus, ac lingua confunditur. Sem genealogia vsque ad Abram texitur.

A Sap. 10. a 5.

1 ERat autem terra labij vnius, & sermonum eorumdem.

2 Cumque proficiscerentur de oriente, inuenerunt campum in terra Sennaar, & habitauerunt in eo.

3 Dixitque alter ad proximum suum, Venite, faciamus lateres, & coquamus eos igni. Habueruntque lateres pro saxis, & bitumen pro cæmento.

4 Et dixerunt: Venite, faciamus nobis ciuitatem & turrim, cuius culmen pertingat ad cælum: & celebremus nomen nostrum antequam diuidamur in vniuersas terras.

5 Descendit autē Dominus vt videret ciuitatem & turrim, quā ædificabant filij Adam,

6 Et dixit: Ecce, vnus est populus, & vnum labium omnibus: cœperuntque hoc facere, nec desistent à cogitationibus suis, donec eas opere compleant.

B

7 Venite igitur, descendamus, & confundamus ibi linguam eorum, vt non audiat vnusquisque vocem proximi sui.

8 Atque ita diuisit eos Dominus ex illo loco in vniuersas terras, & cessauerunt ædificare ciuitatem.

9 Et idcircò vocatum est nomen eius Babel, quia ibi confusum est labium vniuersæ terræ: & inde dispersit eos Dominus super faciem cunctarum regionum.

* 1.Par 1. b.17.

10 Hæ sunt generationes Sem: * Sem erat centum annorum quando genuit Arphaxad biennio post diluuium.

11 Vixitque Sem postquam genuit Arphaxad, quingentis annis, & genuit filios & filias.

12 Porrò Arphaxad vixit triginta quinque annis, & genuit Sale.

13 Vixitque Arphaxad postquā genuit Sale, trecētis tribus annis, & genuit filios & filias.

14 Sale quoque vixit triginta annis, & genuit Heber.

C

15 Vixitque Sale postquā genuit Heber, quadringētis tribus annis, & genuit filios & filias.

16 Vixit autem Heber triginta quatuor annis, & genuit Phaleg.

17 Et vixit Heber postquam genuit Phaleg, quadringentis triginta annis: & genuit filios & filias.

18 Vixit quoque Phaleg triginta annis, & genuit Reu.

* 1.Par.1. b.19.

19 * Vixitque Phaleg postquā genuit Reu, ducentis nouē annis: & genuit filios & filias.

20 Vixit autem Reu triginta duobus annis, & genuit Sarug.

21 Vixit quoque Reu postquā genuit Sarug, ducentis septē annis: & genuit filios & filias.

22 Vixit verò Sarug triginta annis, & genuit Nachor.

23 Vixitque Sarug postquam genuit Nachor, ducentis annis: & genuit filios & filias.

24 Vixit autem Nachor viginti nouem annis, & genuit Thare.

25 Vixitque Nachor postquam genuit Thare, centum decem, & nouem annis: & genuit filios & filias.

D

* Iof. 24. a.2. 1. Par.1. b. 26.

26 Vixitque Thare septuaginta * annis, & genuit Abram, & Nachor, & Aran.

27 Hæ sunt autem generationes Thare: Thare genuit Abram, Nachor, & Aran. Porrò Aran genuit Lot.

28 Mortuusque est Aran ante Thare patrem suum in terra natiuitatis suæ in Vr Chaldæorum.

29 Duxerunt autem Abram & Nachor vxores: nomen vxoris Abram, Sarai, & nomen vxoris Nachor, Melcha filia Aran, patris Melchæ, & patris Ieschæ:

30 Erat autem Sarai sterilis, nec habebat liberos.

* Iof. 24. a.2. 2 Efd.9. b 7. * Iudith. 5 b 7. Act.7. a.2.

31 * Tulit itaque Thare Abram filium suum, & Lot filium Aran, filium filij sui, & Sarai nurum suam, vxorem Abram filij sui, & eduxit eos de Vr Chaldæorum, * vt irent in terram Chanaan: veneruntque vsque Haran, & habitauerunt ibi.

32 Et facti sunt dies Thare ducentorum quinque annorum, & mortuus est in Haran.

CAPVT XII.

Abram Dei mandato parens, promissaque accipiens; patria relicta, comitante Lot, peregrinatur in Chanaan, & Domino in Sichem & Bethel sacrificat. Inde propter famem Ægyptum ingressus, vxorem suam vocat sororem; quam in domum Regis Pharaonis sublatam postea, recipit intactam.

A Act.7. a.3

1 DIxit autem Dominus ad Abram: Egredere de terra tua, & de cognatione tua, & de domo patris tui, & veni in terram quam monstrabo tibi.

2 Faciamque te in gentem magnam, & benedicam tibi, & magnificabo nomen tuum, erisque benedictus.

* Inf. 18. c.18.22. d. 17. Gal 3.b.8. * Heb.11. b.8.

3 Benedicam benedicentibus tibi, & maledicam maledicentibus tibi, atque * IN TE benedicentur vniuersæ cognationes terræ.

4 Egressus est itaque * Abram sicut præceperat ei Dominus, & iuit cum eo Lot: septuaginta quinque annorum erat Abram cùm egrederetur de Haran.

5 Tulitque Sarai vxorem suam, & Lot filium fratris sui, vniuersamque substantiam quam possederant, & animas quas fecerant in Haran: & egressi sunt vt irent in terram Chanaan. Cùmque venissent in eam,

B

6 Pertransiuit Abram terram vsque ad locum Sichem, vsque ad conuallem illustrem: Chananæus autem tunc erat in terra.

* Inf. 13. c.15. 15.d. 18.26. a.4. Deut. 34. b.4.

7 Apparuit autem Dominus Abram, & dixit ei: * Semini tuo dabo terram hanc. Qui ædificauit ibi altare Domino, qui apparuerat ei.

8 Et inde transgrediens ad montem, qui erat contra orientem Bethel, tetendit ibi tabernaculum suum, ab occidente habens Bethel, & ab oriente Hai: ædificauit quoque ibi altare Domino, & inuocauit nomen eius.

9 Perrexitque Abram vadens, & vltrà progrediens ad meridiem.

C

10 Facta est autem fames in terra: descenditque Abram in Ægyptum, vt peregrinaretur ibi; præualuerat enim fames in terra.

11 Cumque propè esset, vt ingrederetur
Ægyptum, dixit Sarai vxori suæ: Noui
quod pulchra sis mulier.
12 Et quòd cùm viderint te Ægyptij, di-
cturi sunt: vxor ipsius est; & interficient
me, & te reseruabunt.
* Inf. 20. c. 11. 13 * Dic ergo, obsecro te, quòd soror
mea sis: vt benè sit mihi propter te, & viuat
anima mea ob gratiam tui.
14 Cùm itaque ingressus esset Abram
Ægyptum, viderunt Ægyptij mulierem
quòd esset pulchra nimis.
15 Et nuntiauerunt principes Pharaoni, &
laudauerunt eam apud illum: & sublata est
mulier in domum Pharaonis.
D 16 Abram verò benè vsi sunt propter il-
lam: fueruntque ei oues, & boues, & asini,
& serui & famulæ, & asinæ & cameli.
17 Flagellauit autem Dominus Pharao-
nem plagis maximis, & domum eius, pro-
pter Sarai vxorem Abram.
18 Vocauitque Pharao Abram, & dixit
ei: Quidnam est hoc quod fecisti mihi? qua-
re non indicasti quòd vxor tua esset?
19 Quam ob causam dixisti esse sororem
tuam, vt tollerem eam mihi in vxorē? Nunc
igitur ecce coniux tua, accipe eam, & vade.
20 Præcepitque Pharao super Abram vi-
ris: & deduxerunt eum, & vxorem illius, &
omnia quæ habebat.

CAPVT XIII.

Abram & Lot Ægypto egressi, præ nimia opulentia separantur; & Lot Iordanis fines eligente, Abram habitat in terra Chanaan: vbi rursum Dei promissiones de multiplicando semine, terraque possidenda, accipit.

1 AScendit ergo Abram de Ægypto, ip- A
se & vxor eius, & omnia quæ habe-
bat, & Lot cum eo, ad Australem plagam.
2 Erat autem diues valdè in possessione
auri & argenti.
3 Reuersusque est per iter, quo venerat, à
meridie in Bethel, vsque ad locum vbi priùs
fixerat tabernaculum inter Bethel & Hai:
4 In loco altaris * quod fecerat priùs, & * Sup. 12 b. 7.
inuocauit ibi nomen Domini.
5 Sed & Lot qui erat cum Abram, fuerunt
greges ouium, & armenta, & tabernacula. B
6 Nec poterat eos capere terra, vt habita-

* Inf. 36. a. 7. rent simul: * erat quippe substantia eorum
multa, & nequibant habitare communiter.
7 Vnde & facta est rixa inter pastores gre-
gum Abram & Lot. Eo autem tempore Cha-
nanæus & Pherezæus habitabant in terra
illa.

8 Dixit

8 Dixit ergo Abram ad Lot: Ne quæso sit iurgium inter me & te, & inter pastores meos & pastores tuos: fratres enim sumus.

9 Ecce vniuersa terra coram te est: recede à me, obsecro: si ad sinistram ieris, ego dexteram tenebo: si tu dexteram elegeris, ego ad sinistram pergam.

10 Eleuatis itaque Lot oculis, vidit omnem circa regionem Iordanis, quæ vniuersa irrigabatur, antequam subuerteret Dominus Sodomam & Gomorrham, sicut paradisus Domini, & sicut Ægyptus venientibus in Segor.

C 11 Elegitque sibi Lot regionem circa Iordanem, & recessit ab Oriente: diuisique sunt alterutrum à fratre suo.

12 Abram habitauit in terra Chanaan: Lot verò moratus est in oppidis, quæ erant circa Iordanem, & habitauit in Sodomis.

13 Homines autem Sodomitæ pessimi erant, & peccatores coram Domino nimis.

14 Dixitque Dominus ad Abram, postquam diuisus est ab eo Lot: * Leua oculos tuos, & vide à loco, in quo nunc es, ad aquilonem & meridiem, ad orientem & occidentem.

* Sup. 12. b 7. Inf. 13 c. 18. 26. a. 4. Deut. 34 b.

D 15 Omnem terram, quam conspicis, tibi dabo & semini tuo vsque in sempiternum.

16 Faciamque semen tuum sicut puluerem terræ: si quis potest hominum numerare puluerem terræ, semen quoque tuum numerare poterit.

17 Surge, & perambula terram in longitudine, & in latitudine sua: quia tibi daturus sum eam.

18 Mouens igitur tabernaculum suum Abram, venit & habitauit iuxta conuallem Mambre, quæ est in Hebron: ædificauitque ibi altare Domino.

CAPUT XIV.

Deuictis quinque regibus, ac spoliatis Sodomis, Lot cum plerisque alijs captiuis ducitur à quatuor regibus victoribus: quos Abram persecutus, omnes captiuos, spoliaque reduxit: lætusque pro victoria, decimas dat Melchisedecho, à quo benedictione accepta, cuncta regi Sodomorum reddidit.

A 1 Factum est autem in illo tempore, vt Amraphel Rex Sennaar, & Arioch Rex Ponti, & Chodorlahomor Rex Elamitarum, & Thadal Rex Gentium.

2 Inirent bellum contra Bara regem Sodomorum, & contra Bersa regem Gomorrhæ, & contra Sennaab regem Adamæ, & contra Semeber regem Seboim, contraque regem Balę, ipsa est Segor.

3 Omnes hi conuenerunt in vallem Siluestrem, quæ nunc est mare salis.

4 Duodecim enim annis seruierant Chodorlahomor, & tertiodecimo anno recesserunt ab eo.

5 Igitur quartodecimo anno venit Chodorlahomor, & reges qui erant cum eo: percusseruntque Raphaim in Astarothcarnaim, & Zuzim cum eis, & Emim in Saue Cariathaim.

6 Et Chorræos in montibus Seir, vsque ad Campestria Pharan, quæ est in solitudine.

7 Reuersique sunt, & venerunt ad fontem Misphat, ipsa est Cades: & percusserunt omnem regionem Amalecitarum, & Amorrhæum qui habitabat in Asasonthamar.

8 Et egressi sunt, rex Sodomorum, & rex Gomorrhæ, rexque Adamæ, & rex Seboim, nec non & rex Balæ, quæ est Segor: & direxerunt aciem contra eos in valle Siluestri. B

9 Scilicet aduersus Chodorlahomor regem Elamitarum, & Thadal regem Gentium, & Amraphel regem Sennaar, & Arioh regem Ponti: quatuor reges aduersus quinque.

10 Vallis autem Siluestris habebat puteos multos bituminis. Itaque rex Sodomorum, & Gomorrhæ, terga verterunt, cecideruntque ibi: & qui remanserant, fugerunt ad montem.

11 Tulerunt autem omnem substantiam Sodomorum & Gomorrhæ, & vniuersa quæ ad cibum pertinent, & abierunt:

12 Necnon & Lot & substantiam eius, filium fratris Abram, qui habitabat in Sodomis. C

13 Et ecce vnus qui euaserat, nuntiauit Abram Hebræo, qui habitabat in conualle Mambre Amorrhæi, fratris Escol, & fratris Aner: hi enim pepigerant fœdus cum Abram.

14 Quod cùm audisset Abram, captum videlicet Lot fratrem suum, numerauit expeditos vernaculos suos trecentos decem & octo, & persecutus est vsque Dan.

15 Et diuisis socijs, irruit super eos nocte: percussitque eos, & persecutus est eos vsque Hoba, quæ est ad læuam Damasci.

16 Reduxitque omnem substantiam, & Lot fratrem suum cum substantia illius, mulieres quoque & populum.

17 Egressus est autem rex Sodomorum in occursum eius, postquam reuersus est à cęde Chodorlahomor, & regum qui cum eo erant in valle Saue, quæ est vallis regis. D

18 * At verò Melchisedech rex Salem, proferens panem & vinum, erat enim sacerdos Dei altissimi,

* Heb. 7. a. 1.

19 Benedixit ei, & ait: Benedictus Abram Deo excelso, qui creauit cœlum & terram,

20 Et benedictus Deus excelsus, quo protegente, hostes in manibus tuis sunt. Et dedit ei decimas ex omnibus.

21 Dixit autem rex Sodomorum ad Abram: Da mihi animas, cætera tolle tibi.

22 Qui respondit ei: Leuo manum meam ad Dominum Deum excelsum possessorem cæli & terræ.

23 Quòd à filo subtegminis vsque ad corrigiam caligæ, non accipiam ex omnibus quæ tua sunt, ne dicas. Ego ditaui Abram:

24 Exceptis his, quæ comederunt iuuenes, & partibus virorum qui venerunt mecum, Aner, Escol, & Mambre: isti accipient partes suas.

CAPVT XV.

Deus Abræ de posteritate desperanti filium promittit, cui credens Abram iustificatur; & in signum promissæ terræ, præscriptum à Domino offert sacrificium, auditque suæ posteritatis futuram peregrinationem.

A 1 HIs itaque transactis, factus est sermo
Domini ad Abram per visionem
dicens: Noli timere Abram, ego protector
tuus sum, & merces tua magna nimis.
2 Dixitque Abram; Domine Deus, quid
dabis mihi? ego vadam absque liberis, &
filius procuratoris domus meæ iste Damascus
Eliezer.
3 Addiditque Abram: Mihi autem non
dedisti semen: & ecce vernaculus meus,
hæres meus erit.
4 Statimque sermo Domini factus est ad
eum, dicens: Non erit hic hæres tuus, sed
qui egredietur de vtero tuo, ipsum habebis
hæredem.
B 5 Eduxitque eum foras, & ait illi: * Suspice
cœlum, & numera stellas, si potes. Et dixit
ei: Sic erit semen tuum.
6 * Credidit Abram Deo, & reputatum
est illi ad iustitiam.
7 Dixitque ad eum: Ego Dominus qui
eduxi te de Vr Chaldæorum, vt darem tibi
terram istam, & possideres eam.
8 At ille ait: Domine Deus, vnde scire
possum quòd possessurus sim eam?
9 Et respondens Dominus: Sume, inquit,
mihi, vaccam triennem, & capram trimam,
& arietem annorum trium, turturem
quoque & columbam.
10 Qui tollens vniuersa hæc, * diuisit ea
per medium, & vtrasque partes contra se altrinsecus
posuit: aues autem non diuisit.
11 Descenderuntque volucres super cadauera,
& abigebat eas Abram.
C 12 Cùmque sol occumberet, sopor irruit
super Abram, & horror magnus, & tenebrosus
inuasit eum.
13 Dictumque est ad eum: Scito prænoscens
quòd * peregrinum futurum sit semen
tuum in terra non sua, & subijcient eos seruituti,
& affligent quadringentis annis.
14 Verumtamen gentem, cui seruituri
sunt, ego iudicabo, & post hæc egredientur
cum magna substantia.
15 Tu autem ibis ad patres tuos in pace,
sepultus in senectute bona.
16 Generatione autem quarta reuertentur D
huc: needum enim completæ sunt iniquitates
Amorrhæorum vsque ad præsens tempus.
17 Cùm ergo occubuisset sol, facta est caligo
tenebrosa, & apparuit clibanus fumans,
& lāpas ignis transiens inter diuisiones illas.
18 In illo die * pepigit Dominus fœdus
cum Abram, dicens: Semini tuo dabo terram
hanc à fluuio Ægypti vsque ad fluuium
magnum Euphratem.
19 Cinæos, & Cenezæos, Cedmonæos,
20 Et Hethæos, & Pherezæos, Raphaim
quoque,
21 Et Amorrhæos, & Chananæos, &
Gergesæos, & Iebusæos.

* Rom. 4. c. 18.

* Rom. 4. a. 3. Gal. 3. a 6. Iac. 2. d. 23.

* Ier. 32 d. 18.

* Act. 7. a. 6.

* Sup. 12 b. 7. 13. c. 5. Inf. 26. a. 4. Deut. 34. b 4. 3. Reg. 4. c. 21. 2. Par. 9. f. 26.

CAPVT XVI.

Agar à domina Sarai traditur Abræ vxor: quæ vbi concepisset, atque ob id dominam contemneret, ab illa afflicta, fugam init; sed iussu Angeli eidem submissa, parit Ismaelem.

1 IGitur Sarai, vxor Abram, non genuerat A
liberos: sed habens ancillam Ægyptiacam
nomine Agar,
2 Dixit marito suo: Ecce conclusit me
Dominus, ne parerem, ingredere ad ancillā
meam, si fortè saltem ex illa suscipiam filios.
Cùmque ille acquiesceret deprecanti,
3 Tulit Agar Ægyptiam ancillā suam, post
annos decem quàm habitare cœperant in terra
Chanaan: & dedit eam viro suo vxorem.
4 Qui ingressus est ad eam. At illa concepisse B
se videns, despexit dominam suam.
5 Dixitque Sarai Abram: Iniquè agis contrà
me: ego dedi ancillam meam in sinum
tuum, quæ videns quòd conceperit, despectui
me habet, iudicet Dominus inter me & te.
6 Cui respondens Abram: Ecce, ait ancilla
tua in manu tua est, vtere ea vt libet. Affligente
igitur eam Sarai, fugam iniit.
7 Cùmque inuenisset eam Angelus Domini
iuxta fontem aquæ in solitudine, qui est
in via Sur in deserto,
8 Dixit ad illam: Agar ancilla Sarai, vnde
venis? & quò vadis? quæ respondit: A facie
Sarai dominæ meæ ego fugio.
9 Dixitq; ei angelus Domini: Reuertere ad C

domi-

dominam tuã,& humiliare sub manu illius.
10 Et rursum: Multiplicans,inquit,multi-
plicabo semen tuum, & non numerabitur
præ multitudine.
11 Ac deinceps:Ecce,ait, concepisti,& pa-
ries filium:vocabisque nomen eius Ismaël,eò
quod audierit Dominus afflictionem tuam.
12 Hic erit ferus homo, manus eius con-
tra omnes, & manus omnium contra eum:
& è regione vniuersorum fratrum suorum
figet tabernacula.

13 Vocauit autem nomen Domini qui lo-
quebatur ad eam: Tu Deus qui vidisti me.
Dixit enim: Profectò hic vidi posteriora vi-
dentis me.
14 Propterea appellauit puteum illum,Pu- Infr. 24. g. 62.
teum viuentis & videntis me. Ipse est inter
Cades & Barad.
15 Peperitque Agar Abræ filium: qui vo-
cauit nomen eius Ismael.
16 Octoginta & sex annorum erat Abram
quando peperit ei Agar Ismaëlem.

CAPVT XVII.

Abræ repetuntur promissiones, ipsius & Sarai nomina immutantur, circumcisio præcipitur vt fœderis signum; filius ex Sara promittitur vna cum successu Ismaelis, & Abrahã circumcisionis præceptum exequitur.

A 1 POstquàm verò nonaginta & nouem
annorum esse cœperat, apparuit ei
Dominus: dixitque ad eũ: Ego Deus omni-
potens: ambula coram me,& esto perfectus.
2 Ponamque fœdus meum inter me & te,
& multiplicabo te vehementer nimis.
3 Cecidit Abram pronus in faciem.
4 Dixitque ei Deus: Ego sum, & pactum
Eccl. 44. c. 20. Rom. 4. c. 17. meum tecũ, * erisque pater multarũ gentiũ.
5 Nec vltrà vocabitur nomen tuum
Abram: sed appellaberis Abraham: quia
patrem multarum gentium constitui te.
6 Faciamque te crescere vehemẽtissime,&
ponã te in gentibus,regesq; ex te egrediẽtur.
7 Et statuam pactum meum inter me & te,
& inter semen tuum post te in generationi-
bus suis, fœdere sempiterno: vt sim Deus
tuus, & seminis tui post te.
B 8 Daboque tibi & semini tuo terram pe-
regrinationis tuæ, omnem terrã Chanaan in
possessionem æternam,eroque Deus eorum.
Act. 7. a 9 Dixit iterum Deus ad Abraham: * Et tu
ergo custodies pactum meum,& semen tuum
post te in generationibus suis.
10 Hoc est pactum meum quod obseruabi-
tis inter me & vos, & semen tuum post te:
Circumcidetur ex vobis omne masculinum:
Leu. 12. a. 11 Et circumcidetis carnem præputij ve-
stri,vt sit * in signum fœderis inter me & vos.
12 Infans octo dierum circumcidetur in
vobis, omne masculinum in generationibus Luc. 2. c. 21. Rom. 4. b. 11.
vestris: tam vernaculus, quàm emptitius
circumcidetur, & quicumque non fuerit de
stirpe vestra.
13 Eritque pactum meum in carne vestra
in fœdus æternum.
14 Masculus, cuius præputij caro circum-
cisa non fuerit, delebitur anima illa de po-
pulo suo: quia pactum meũm irritum fecit.
15 Dixit quoque Deus ad Abraham: Sarai C
vxorem tuam non vocabis Sarai,sed Saram.
16 Et benedicam ei, & ex illa dabo tibi fi-
lium cui benedicturus sum,eritque in natio-
nes, & reges populorum orientur ex eo.
17 Cecidit Abraham in faciem suam,& ri-
sit, dicens in corde suo: Putasne centenario
nascetur filius? & Sara nonagenaria pariet?
18 Dixitque ad eum: Vtinam Ismael viuat
coram te.
19 Et ait Deus ad Abrahã: *Sara vxor tua * Inf. 18. b. 10. 21. a. 2.
pariet tibi filium, vocabisque nomen eius
Isaac,& constituam pactum meum illi in fę-
dus sempiternum, & semini eius post eum.
20 Super Ismaël quoque exaudiui te: ecce,
benedicam ei, & augebo & multiplicabo
eum valdè: duodecim duces generabit, &
faciam illum in gentem magnam.
21 Pactum verò meũ statuam ad Isaac,quẽ
pariet tibi Sara tempore isto in anno altero.
22 Cùmque finitus esset sermo loquentis D
cum eo,ascendit Deus ab Abraham.
23 Tulit autem Abraham Ismaël filium
suum,& omnes vernaculos domus suæ: vni-
uersosque quos emerat, cunctos mares ex
omnibus viris domus suæ: & circumcidit
carnem præputij eorum, statim in ipsa die,
sicut præceperat ei Deus.

24 Abra-

24 Abraham nonaginta & nouem erat annorum quando circumcidit carnem præputij sui.
25 Et Ismaël filius tredecim annos impleuerat tempore circumcisionis suæ.
26 Eadem die circumcisus est Abraham & Ismaël filius eius.
27 Et omnes viri domus illius, tam vernaculi, quàm emptitij & alienigenæ pariter circumcisi sunt.

CAPVT XVIII.

Angeli tres ab Abraham hospitio suscepti, filium ex Sara promittunt: quæ ob id ridens, corripitur. Sodomorum euersio prædicitur, pro quibus Abraham sæpius deprecatur.

A Heb. 13. a 2.
1 APparuit autem ei Dominus in conualle Mambre sedenti in ostio tabernaculi sui, in ipso feruore diei.
2 Cumque eleuasset oculos, apparuerunt ei tres viri stantes propè eum: quos cùm vidisset, cucurrit in occursum eorum de ostio tabernaculi, & adorauit in terram.
3 Et dixit: Domine, si inueni gratiam in oculis tuis, ne transeas seruum tuum:
4 Sed afferam pauxillum aquæ, & lauate pedes vestros, & requiescite sub arbore.
5 Ponamque buccellam panis, & confortate cor vestrum, posteà transibitis: idcircò enim declinastis ad seruum vestrum. Qui dixerunt: Fac vt locutus es.
6 Festinauit Abraham in tabernaculum ad Saram, dixitque ei: Accelera, tria sata similæ commisce, & fac subcinericios panes.
7 Ipse verò ad armentum cucurrit, & tulit inde vitulum tenerrimum & optimum, deditq; puero: qui festinauit & coxit illum.
8 Tulit quoque butyrum & lac, & vitulum quem coxerat, & posuit coram eis, ipse verò stabat iuxta eos sub arbore.
B
9 Cùmque comedissent, dixerunt ad eum: Vbi est Sara vxor tua? ille respondit: Ecce in tabernaculo est.
* Sup. 17. c. 19. Inf. 21. 2. 1 Rom. 9. b 9.
10 Cui dixit: * Reuertens veniam ad te tempore isto, vita comite, & habebit filium Sara vxor tua. Quo audito, Sara risit post ostium tabernaculi.
11 Erant autem ambo senes, prouectæque ætatis, & desierant Saræ fieri muliebria.
12 Quæ risit occultè, dicens: Postquam consenui, & * dominus meus vetulus est, voluptati operam dabo?
* 1. Pet. 3. a. 6.
13 Dixit autem Dominus ad Abrahã. Quare risit Sara, dicẽs: Nũ verè paritura sũ anus?
14 Numquid Deo quidquam est difficile? iuxta condictum reuertar ad te hoc eodem tempore, vita comite, & habebit Sara filium.
15 Negauit Sara, dicens; Non risi: timore perterrita. Dominus autem: Non est, inquit, ita: sed risisti.
16 Cùm ergo surrexissent inde viri, direxerunt oculos contra Sodomam: & Abraham simul gradiebatur, deducens eos.
17 Dixitque Dominus. Num celare potero Abraham quæ gesturus sum:
18 Cùm futurus sit in gentem magnam, ac robustissimam, & BENEDICENDÆ sint in illo omnes nationes terræ? Sup. 12. a 1. Inf. 22. d 17.
19 Scio enim quòd præcepturus sit filijs suis, & domui suæ post se, vt custodiant viam Domini, & faciant iudicium & iustitiam: vt adducat Dominus propter Abraham omnia quæ locutus est ad eum. C
20 Dixit itaque Dominus: Clamor Sodomorum & Gomorrhæ multiplicatus est, & peccatum eorum aggrauatum est nimis.
21 Descendam & videbo, vtrum clamorem qui venit ad me, opere compleuerint: an non est ita, vt sciam.
22 Conuerteruntque se inde, & abierunt Sodomam: Abraham verò adhuc stabat coram Domino.
23 Et appropinquans ait: Numquid perdes iustum cum impio?
24 Si fuerint quinquaginta iusti in ciuitate, peribunt simul? & non parces loco illi propter quinquaginta iustos, si fuerint in eo?
25 Absit à te, vt rem hanc facias, & occidas iustum cum impio, fiatque iustus sicut impius, non est hoc tuum: qui iudicas omnem terram, nequaquam facies iudicium hoc.
26 Dixitque Dominus ad eum: Si inuenero Sodomis quinquaginta iustos in medio ciuitatis, dimittam omni loco propter eos. D
27 Respondensque Abraham ait: Quia

femel cœpi, loquar ad Dominum meum, cùm ſim puluis & cinis.

28 Quid ſi minus quinquaginta iuſtis, quinque fuerint? delebis, propter quadraginta quinque, vniuerſam vrbem? Et ait: Non delebo, ſi inuenero ibi quadraginta quinque.

29 Rurſumque locutus eſt ad eum: Sin autem quadraginta ibi inuenti fuerint, quid facies? Ait. Non percutiam propter quadraginta.

30 Ne quæſo, inquit, indigneris Domine ſi loquar: Quid ſi ibi inuenti fuerint triginta? Reſpondit: Non faciam, ſi inuenero ibi triginta.

31 Quia ſemel, ait, cœpi, loquar ad Dominum meũ: Quid ſi ibi inuenti fuerint viginti? Ait: Non interficiam propter viginti.

32 Obſecro, inquit, ne iraſcaris Domine, ſi loquar adhuc ſemel: Quid ſi inuenti fuerint ibi decem? Et dixit: Non delebo propter decem.

33 Abijtque Dominus poſtquam ceſſauit loqui ad Abraham: & ille reuerſus eſt in locum ſuum.

CAPVT XIX.

Lot, Angelis hoſpitio ſuſceptis, à Sodomitis vim patitur: cum vxore & vtraque filia à Sodomitico ereptus incendio, vxorem in via amiſit: tandèmque inebriatus, cum vtraque filia inceſtum ignorans commiſit, vnde ortum habuerunt Moabitæ & Ammonitæ.

A Hebr.13. a. 2.

1 VEneruntque duo Angeli Sodomam veſpere, & ſedente Lot in foribus ciuitatis. Qui cùm vidiſſet eos, ſurrexit, & iuit obuiam eis: adorauitque pronus in terram.

2 Et dixit: Obſecro, domini, declinate in domum pueri veſtri, & manete ibi: lauate pedes veſtros, & manè proficiſcemini in viam veſtram. Qui dixerunt: Minimè, ſed in platea manebimus.

3 Compulit illos oppidò vt diuerterent ad eum: ingreſſiſque domum illius fecit conuiuium, & coxit azyma: & comederunt.

4 Prius autem quàm irent cubitum, viri ciuitatis vallauerunt domum à puero vſque ad ſenem, omnis populus ſimul.

5 Vocaueruntque Lot, & dixerunt ei: Vbi ſunt viri qui introïerunt ad te nocte? educ illos huc, vt cognoſcamus eos.

6 Egreſſus ad eos Lot, poſt tergum occludens oſtium, ait:

7 Nolite, quæſo, fratres mei, nolite malum hoc facere.

B

8 Habeo duas filias, quæ necdum cognouerunt virum: educam eas ad vos, & abutimini eis ſicut vobis placuerit, dummodò viris iſtis nihil mali faciatis, quia ingreſſi ſunt ſub vmbra culminis mei.

9 At illi dixerunt: Recede illuc: Et rurſus: Ingreſſus es, inquiunt, vt aduena; numquid vt iudices? te ergo ipſum magis quàm hos affligemus. * Vimque faciebant Lot vehementiſſimè: iamque propè erat vt effringerent fores.

* 2. Pet. 2. b. 8.

10 Et ecce miſerunt manum viri, & introduxerunt ad ſe Lot, clauſeruntque oſtium:

11 Et eos, qui foris erant, * percuſſerunt cæcitate à minimo vſque ad maximum, ita vt oſtium inuenire non poſſent.

* Sap. 19. c. 16.

C

12 Dixerunt autem ad Lot: Habes hic quempiam tuorum? generum, aut filios, aut filias, omnes qui tui ſunt, educ de vrbe hac:

13 Delebimus enim locum iſtum, eò quòd increuerit clamor eorum coram Domino, qui miſit nos vt perdamus illos.

14 Egreſſus itaque Lot, locutus eſt ad generos ſuos, qui accepturi erant filias eius, & dixit: Surgite, egredimini de loco iſto: quia delebit Dominus ciuitatem hanc. Et viſus eſt eis quaſi ludens loqui.

15 Cùmque eſſet manè, cogebant eum Angeli, dicentes: Surge, tolle vxorem tuam, & duas filias quas habes: ne & tu pariter pereas in ſcelere ciuitatis.

D

16 Diſſimulante illo, apprehenderunt manum eius, & manum vxoris, ac duarum filiarum eius, eò quòd parceret Dominus illi.

17 * Eduxeruntque eum, & poſuerunt extra ciuitatem: ibique locuti ſunt ad eum, dicentes: Salua animam tuam: noli reſpicere poſt tergum, nec ſtes in omni circa regione: ſed in monte ſaluum te fac, ne & tu ſimul pereas.

* Sap. 10. b. 6.

18 Dixitque Lot ad eos: Quæſo Domine mi,

19 Quia inuenit ſeruus tuus gratiam coram te, & magnificaſti miſericordiam tuam, quam feciſti mecum, vt ſaluares animam meam, nec poſſum in monte ſaluari, ne fortè apprehendat me malum, & moriar:

20 Eſt ciuitas hæc iuxta, ad quam poſſum fugere, parua, & ſaluabor in ea: numquid non modica eſt, & viuet anima mea?

21 Dixitque ad eum: Ecce etiam in hoc ſuſcepi preces tuas, vt non ſubuertam vrbem pro qua locutus es.

E

22 * Feſtina & ſaluare ibi: quia non potero facere quidquam donec ingrediaris illuc. Idcircò vocatum eſt nomen vrbis illius Segor.

* Sap. 1[illegible] b. 6.

23 Sol egreſſus eſt ſuper terram, & Lot ingreſſus eſt Segor.

24 * Igitur Dominus pluit ſuper Sodomam & Gomorrham ſulphur & ignem à Domino de cœlo:

* Deut. 2[illegible] d. 15. Iſ. 13. d. Ierem. [illegible] f. 40. Ezec. [illegible] f. 49. Oſ. 11. c. Amos 4. d. 11. Luc. 17. :8. Iudæ 1. 7. * Luc. 17. 32. * Sup. [illegible] a. 1.

25 Et ſubuertit ciuitates has, & omnem circa regionem, vniuerſos habitatores vrbium, & cuncta terræ virentia.

26 * Reſpicienſque vxor eius poſt ſe, verſa eſt in ſtatuam ſalis.

27 Abraham autem conſurgens manè, vbi ſteterat * priùs cum Domino,

28 Intuitus eſt Sodomam & Gomorrham, & vniuerſam terram regionis illius: viditque aſcendentem fauillam de terra quaſi fornacis fumum.

F

29 Cùm enim ſubuerteret Deus ciuitates regionis illius, recordatus Abrahæ, liberauit Lot de ſubuerſione vrbium in quibus habitauerat.

30 Aſcenditque Lot de Segor, & manſit in monte, duæ quoque filiæ eius cum eo (timuerat enim manere in Segor) & manſit in

ſpe-

spelunca ipse, & duæ filiæ eius cum eo.

31 Dixitque maior ad minorem: Pater noster senex est, & nullus virorum remansit in terra qui possit ingredi ad nos iuxta morem vniuersæ terræ.

32 Veni, inebriemus eum vino, dormiamusque cum eo, vt seruare possimus ex patre nostro semen.

33 Dederunt itaque patri suo bibere vinum nocte illa. Et ingressa est maior, dormiuitque cum patre: at ille non sensit, nec quando accubuit filia, nec quando surrexit.

G 34 Altera quoque die dixit maior ad minorem. Ecce dormiui heri cum patre meo, demus ei bibere vinum etiam hac nocte, & dormies cum eo, vt saluemus semen de patre nostro.

35 Dederunt etiam & illa nocte patri suo bibere vinum, ingressaque minor filia, dormiuit cum eo: & ne tunc quidē sensit quando concubuerit, vel quando illa surrexerit.

36 Conceperunt ergo duæ filiæ Lot de patre suo.

37 Peperitque maior filium, & vocauit nomen eius Moab: ipse est pater Moabitarum vsque in præsentem diem.

38 Minor quoque peperit filium, & vocauit nomen eius Ammon, id est, filius populi mei: ipse est pater Ammonitarum vsque hodie.

CAPVT XX.

Abrahæ in Geraris peregrinanti vxor à rege tollitur, quæ ad Domini iussum cum magnis donis intacta redditur, & Abraham orante salus domui regis restituitur.

A 1 PRofectus inde Abraham in terram australem, habitauit inter Cades & Sur: & peregrinatus est in Geraris.

2 Dixitq; de Sara vxore sua, Soror mea est. Misit ergo Abimelech rex Geraræ, & tulit eā.

3 Venit autē Deus ad Abimelech per somnium nocte, & ait illi: En morieris propter mulierem quam tulisti: habet enim virum.

4 Abimelech verò non tetigerat eam, & ait: Domine, num gentem ignorantem & iustam interficies?

5 Nonne ipse dixit mihi: Soror mea est: & ipsa ait: Frater meus est? in simplicitate cordis mei, & munditia manuum mearum, feci hoc.

B 6 Dixitque ad eum Deus: Et ego scio quòd simplici corde feceris: & ideò custodiui te ne peccares in me, & non dimisi vt tangeres eam.

7 Nunc ergo redde viro suo vxorem, quia propheta est: & orabit pro te, & viues: si autem nolueris reddere, scito quòd morte morieris tu, & omnia quæ tua sunt.

8 Statimque de nocte consurgens Abimelech, vocauit omnes seruos suos: & locutus est vniuersa verba hæc in auribus eorum, timueruntque omnes viri valdè.

C 9 Vocauit autem Abimelech etiam Abraham, & dixit ei: Quid fecisti nobis? quid peccauimus in te, quia induxisti super me & super regnum meum peccatum grande? quæ non debuisti facere fecisti nobis.

10 Rursumque expostulans, ait: Quid vidisti, vt hoc faceres?

11 Respondit Abraham: Cogitaui mecum, dicens: Forsitan non est timor Dei in loco isto: & interficient me propter vxorem meam:

12 Aliàs autem & * verè soror mea est, filia patris mei, & non filia matris meæ, & duxi eam in vxorem. * Sup. 12 c. 13.

13 Postquam autem eduxit me Deus de domo patris mei, dixi ad eam: * Hanc misericordiam facies mecum: In omni loco, ad quem ingrediemur, dices quòd frater tuus sim. * Inf. 21 c. 23.

14 Tulit igitur Abimelech oues & boues, & seruos & ancillas, & dedit Abraham: redditque illi Saram vxorem suam,

15 Et ait: Terra coram vobis est, vbicumque tibi placuerit habita. D

16 Saræ autem dixit: Ecce mille argenteos dedi fratri tuo, hoc erit tibi in velamen oculorum ad omnes qui tecum sunt, & quocumque perrexeris: mementoque te deprehensam.

17 Orante autem Abraham, sanauit Deus Abimelech & vxorem, ancillasque eius, & pepererunt:

18 Concluserat enim Dominus omnem vuluam domus Abimelech propter Saram vxorem Abrahæ.

CAPVT XXI.

Nascitur Isaac, circumciditur, & ablactatur, Ismael verò cum matre domo pellitur in desertis victurus Abimelech cum Abraham fœdus medio iuramento percussit.

1 VIsitauit autem Dominus Saram sicut * promiserat: & impleuit quæ locutus est. A * Sup 17 c. 18 19 b. 10

2 Concepitque & * peperit filium in senectute sua, tempore quo prædixerat ei Deus. * Gal. c. 4 Hebr. 11. c. 11.

3 Vocauitque Abraham nomen filij sui, quem genuit ei Sara, Isaac:

4 Et circumcidit eum octauo die, sicut * præceperat ei Deus: * Sup. 17. b 10. Mat. c. 1. a. 2.

5 Cùm centum esset annorum: hac quippe ætate patris, natus est Isaac.

6 Dixitque Sara: Risum fecit mihi Deus: quicumque audierit, corridebit mihi.

7 Rursumque ait: Quis auditurum crederet Abraham, quòd Sara lactaret filium, quem peperit ei iam seni?

8 Creuit igitur puer, & ablactatus est: fecitque Abraham grande conuiuium in die ablactationis eius.

9 Cumque vidisset Sara filium Agar Ægyptiæ ludentem cum Isaac filio suo, dixit ad Abraham:

10 * Eijce ancillam hanc, & filium eius: non enim erit hæres filius ancillæ cum filio meo Isaac. * Gal. 4. d. 30.

11 Durè accepit hoc Abrahā pro filio suo:

12 Cui dixit Deus: Non tibi videatur asperum super puero & super ancilla tua: omnia quæ dixerit tibi Sara, audi vocem eius: quia * in Isaac vocabitur tibi semen. B * Rom. 9. b 7. Hebr. 11 d 18.

13 Sed & filium ancillæ faciam in gentem magnam, quia semen tuum est.

14 Surrexit itaque Abraham manè, & tol-
lens panem & vtrem aquæ, imposuit scapu-
læ eius, tradiditque puerum, & dimisit eam.
Quæ cum abijsset, errabat in solitudine
Bersabee.
15 Cùmque consumpta esset aqua in vtre,
abiecit puerum subter vnam arborum, quæ
ibi erant.
16 Et abijt, seditque è regione procul quã-
tum potest arcus iacere, dixit enim: Non vi-
debo morientem puerum: & sedens con-
tra, leuauit vocem suam & fleuit.
17 Exaudiuit autem Deus vocem pueri:
vocauitque Angelus Dei Agar de cælo, di-
cens: Quid agis Agar? noli timere: exau-
diuit enim Deus vocem pueri de loco in
quo est.
C 18 Surge, tolle puerum, & tene manum
illius: quia in gentem magnam faciam
eum.
19 Aperuitque oculos eius Deus: quæ vi-
dens puteum aquæ, abijt, & impleuit vtrem,
deditque puero bibere.
20 Et fuit cum eo: qui creuit, & moratus
est in solitudine, factusque est iuuenis sa-
gittarius.
21 Habitauitque in deserto Pharan, &
accepit illi mater sua vxorem de terra
Ægypti.
22 Eodem tempore dixit Abimelech, &
Phicol princeps exercitus eius, ad Abraham:
Deus tecum est in vniuersis quæ agis.
23 Iura ergo per Deum, ne noceas mihi, &
posteris meis, stirpique meæ: sed iuxta mi-
sericordiam, * quam feci tibi, facies mihi, & *Sup. 2. c. 13.
terræ in qua versatus es aduena.
24 Dixitque Abraham: Ego iurabo.
25 Et increpauit Abimelech propter pu-
teum aquæ quem vi abstulerant serui eius.
26 Responditque Abimelech: Nesciui
quis fecerit hanc rem: sed & tu non indica-
sti mihi, & ego non audiui præter hodie.
D 27 Tulit itaque Abraham oues & boues, &
dedit Abimelech: percusseruntque ambo
fœdus.
28 Et statuit Abraham septem agnas gre-
gis seorsum.
29 Cui dixit Abimelech: Quid sibi volunt
septem agnæ istæ, quas stare fecisti seor-
sum?
30 At ille: Septem, inquit, agnas accipies
de manu mea: vt sint mihi in testimonium,
quoniam ego fodi puteum istum.
31 Idcirco vocatus est locus ille Bersabee:
quia ibi vterque iurauit.
32 Et inierunt fœdus pro puteo iuramenti.
33 Surrexit autem Abimelech, & Phicol
Princeps exercitus eius, reuersique sunt in
terram Palæstinorum. Abraham verò plan-
tauit nemus in Bersabee, & inuocauit ibi
nomen Domini Dei æterni.
34 Et fuit colonus terræ Palæstinorum
diebus multis.

CAPVT XXII.

*Fides & obedientia Abrahę in filij sui prę-
cepta immolatione probatur, sed ab ipsis im-
molatione prohibetur ab Angelo, promissiones-
que ei denuo ob hanc insignem obedientiam
confirmantur, & filij Nachor fratris Abra-
hæ numerantur.*

1 QVæ postquam gesta sunt, * tentauit A
Deus Abraham, & dixit ad eum: * Iudith. 8. c. 22. Heb. 11. d. 17.
Abraham, Abraham. At ille respondit:
Adsum.
2 Ait illi: Tolle filium tuum vnigenitum,
quem diligis, Isaac, & vade in terram visio-
nis: atque ibi offeres eum in holocaustum
super vnum montium quem monstrauer-
ro tibi.
3 Igitur Abraham de nocte consurgens,
strauit asinum suum: ducens secum duos iu-
uenes, & Isaac filium suum: Cumque con-
cidisset ligne in holocaustum, abijt ad locum
quem præceperat ei Deus.
4 Die autem tertio, eleuatis oculis, vidit
locum procul:
5 Dixitque ad pueros suos: Expectate hic
cum asino: ego & puer illuc vsque prope-
rantes, postquam adorauerimus, reuerte-
mur ad vos.
6 Tulit quoque ligna holocausti, & impo- B
suit super Isaac filium suum: ipse verò por-
tabat in manibus ignem & gladium. Cùm-
que duo pergerent simul,
7 Dixit Isaac patri suo: Pater mi. At ille

respondit: Quid vis fili? Ecce, inquit, ignis
& ligna: vbi est victima holocausti?
8 Dixit autem Abraham: Deus prouidebit sibi victimam holocausti, fili mi. Pergebant ergo pariter,
9 Et venerunt ad locum quem ostenderat
ei Deus, in quo edificauit altare, & desuper
ligna cōposuit: cùmq; alligasset Isaac filium
suum: posuit eū in altare super struē lignorū.
Iac. 2. d. 21. 10 *Extenditque manum, & arripuit gladium, vt immolaret filium suum.
11 Et Ecce Angelus Domini de cęlo clamauit, dicens: Abraham, Abraham. Qui
respondit: Adsum.
C
12 Dixitque ei: Non extendas manum tuā
super puerum, neque facias illi quidquam:
nunc cognoui quòd times Deum, & non pepercisti vnigenito filio tuo propter me.
13 Leuauit Abraham oculos suos, viditque post tergum arietem inter vepres hærentem cornibus, quem assumens obtulit holocaustum pro filio.
14 Appellauitque nomen loci illius, Dominus videt. Vnde vsque hodie dicitur. In
monte Dominus videbit.

15 Vocauit autem Angelus Domini Abraham secundò de cælo, dicens:
16 *Per memetipsum iuraui, dicit Dominus: quia fecisti hanc rem, & non pepercisti * Psal. 104. a 9. Eccl. 44 d. 21 1. Mach. 2. f. 52. Luc. 1. g. 73. Heb 6. c. 13. d 17.
filio tuo vnigenito propter me.
17 Benedicam tibi, & multiplicabo semen
tuum sicut stellas cæli, & velut arenam quæ
est in littore maris: possidebit semen tuum
portas inimicorum suorum.
18 Et*BENEDICENTVR in semine tuo D
omnes gentes terræ, quia obedisti voci meæ. * Sup. 12. a 3 18. b. 18. Inf. 26. b 4 Eccli. 44 d. 25. Act. 3. d. 25.
19 Reuersus est Abraham ad pueros suos,
abieruntque Bersabee simul, & habitauit ibi.
20 His ita gestis, nuntiatum est Abrahæ
quòd Melcha quoque genuisset filios Nachor fratri suo,
21 Hus primogenitum, & Buz fratrem
eius, & Camuel patrem Syrorum,
22 Et Cased, & Azau, Pheldas quoque &
Iedlaph,
23 Ac Bathuel, de quo nata est Rebecca:
octo istos genuit Melcha, Nachor fratri
Abrahæ.
24 Concubina verò illius, nomine Roma,
peperit Tabee, & Gahā, & Tahas, & Maacha.

CAPVT XXIII.

Sara mortua plangitur, atque in spelunca duplici quam Abraham ab Ephron cum agro præsenti emit pecunia, sepelitur.

A
1 VIxit autem Sara centum viginti septem annis.
2 Et mortua est in ciuitate Arbee, quæ est
Hebron, in terra Chanaan: venitque Abraham vt plangeret & fleret eam.
3 Cùmque surrexisset ab officio funeris,
locutus est ad filios Heth, dicens:
4 Aduena sum & peregrinus apud vos: date mihi ius sepulchri vobiscum, vt sepeliam
mortuum meum.
5 Responderunt filij Heth, dicentes:
6 Audi nos domine, princeps Dei es apud
nos: in electis sepulchris nostris sepeli mortuū tuum: nullusq; te prohibere poterit quin
in monumento eius sepelias mortuum tuum.
7 Surrexit Abraham, & adorauit populum
terræ, filios videlicet Heth:
B
8 Dixitque ad eos: Si placet animæ vestræ

vt sepeliam mortuum meum, audite me, &
intercedite pro me apud Ephron filiū Seor:
9 Vt det mihi speluncam duplicem, quam
habet in extrema parte agri sui: pecunia digna tradat eam mihi coram vobis in possessionem sepulchri.
10 Habitabat autem Ephron in medio filiorum Heth. Responditque Ephron ad
Abraham cunctis audientibus qui ingrediebantur portam ciuitatis illius, dicens:
11 Nequaquam ita fiat, domine mi, sed tu C
magis ausculta quod loquor: Agrum trado
tibi, & speluncam quæ in eo est, præsentibus
filijs populi mei, sepeli mortuum tuum.
12 Adorauit Abraham corā populo terræ.
13 Et locutus est ad Ephron circumstante
plebe: Quæso, vt audias me: Dabo pecuniam pro agro: suscipe eam, & sic sepeliam
mortuum meum in eo.
14 Responditque Ephron.
15 Domine mi, audi me: Terra, quam postulas, quadringentis siclis argenti valet:
istud est pretium inter me & te: sed quan-

tum est hoc? sepeli mortuum tuum.

16 Quod cum audisset Abraham, appendit pecuniam, quam Ephron postulauerat, audientibus filijs Heth, quadringentos siclos argenti probatæ monetæ publicæ.

D 17 Confirmatusque est ager quondam Ephronis, in quo erat spelunca duplex, respiciens Mambre, tam ipse, quàm spelunca, & omnes arbores eius in cunctis terminis eius per circuitum.

18 Abrahæ in possessionem, videntibus filijs Heth, & cunctis qui intrabant portam ciuitatis illius.

19 Atque ita sepeliuit Abraham Saram vxorem suam in spelunca agri duplici, quæ respiciebat Mambre, * hæc est Hebron in terra Chanaan.

*Inf. 35 d 27.

20 Et confirmatus est ager, & antrum quod erat in eo, Abrahæ in possessionem monumenti à filijs Heth.

CAPVT XXIV.

Seruus Abrahæ ab ipso adiuratus & in Mesopotamiam ad quærendam vxorem Isaac missus, signo à Domino petito, Rebeccam inuenit, & habito parentum, ac fratris, ipsiusque consensu adducit ad Isaac; quam ille ducit in vxorem, & ita super matris morte accipit consolationem.

A 1 ERat autem Abraham senex, dierumque multorum: & Dominus in cunctis benedixerat ei.

2 Dixitque ad seruum seniorem domus suæ, qui præerat omnibus quæ habebat: *Pone manum tuam subter femur meum,

*Inf. 47. g 29.

3 Vt adiurem te per Dominum Deum cęli & terræ, vt non accipias vxorem filio meo de filiabus Chananæorum, inter quos habito:

4 Sed ad terram & cognationem meam proficiscaris, & inde accipias vxorem filio meo Isaac.

5 Respondit seruus: Si noluerit mulier venire mecum in terram hanc, numquid reducere debeo filium tuum ad locum, de quo tu egressus es?

6 Dixitque Abraham: Caue nequando reducas filium meum illuc:

7 Dominus Deus cæli, qui tulit me de domo patris mei, & de terra natiuitatis meæ, qui locutus est mihi, & iurauit mihi, dicens: * Semini tuo dabo terram hanc: ipse mittet Angelum suum coram te, & accipies inde vxorem filio meo:

* Sup. 12 b. 7. 13. c 15. d. 18. Infr. 26. a. 4.

8 Sin autem mulier noluerit sequi te, non teneberis iuramento: filium meum tantùm ne reducas illuc.

9 Posuit ergo seruus manum sub femore Abraham domini sui, & iurauit illi super sermone hoc.

B 10 Tulitque decem camelos de grege domini sui, & abijt, ex omnibus bonis eius portans secum, profectusque perrexit in Mesopotamiam ad vrbem Nachor.

11 Cùmque Camelos fecisset accumbere extra oppidum iuxta puteum aquæ vespere, tempore quo solent mulieres egredi ad hauriendam aquam, dixit:

12 Domine Deus domini mei Abraham, occurre, obsecro, mihi hodie, & fac misericordiam cum domino meo Abraham.

13 Ecce ego sto prope fontem aquæ, & filiæ habitatorum huius ciuitatis egredientur ad hauriendam aquam.

14 Igitur puella, cui ego dixero: Inclina hydriam tuam vt bibam: & illa responderit, Bibe, quin & camelis tuis dabo potum: ipsa est, quam præparasti seruo tuo Isaac: & per hoc intelligam quòd feceris misericordiam cum domino meo.

15 Necdum intra se verba compleuerat, & ecce Rebecca egrediebatur, filia Bathuel, filij Melchæ vxoris Nachor fratris Abraham, habens hydriam in scapula sua:

16 Puella decora nimis, virgoque pulcherrima, & incognita viro: descenderat autem ad fontem, & impleuerat hydriam, ac reuertebatur.

17 Occurritque ei seruus, & ait: Pauxillum aquæ mihi ad bibendú præbe de hydria tua. C

18 Quæ respondit: Bibe domine mi, celeriterque deposuit hydriam super vlnam suam, & dedit ei potum.

19 Cùmque ille bibisset, adiecit: Quin & camelis tuis hauriam aquam, donec cuncti bibant.

20 Effundensque hydriam in canalibus, recurrit ad puteum vt hauriret aquam: & haustam omnibus camelis dedit.

21 Ipse autem contemplabatur eam tacitus, scire volens vtrum prosperum iter suum fecisset Dominus, an non.

22 Postquam autem biberunt cameli, protulit vir inaures aureas, appendentes siclos duos, & armillas totidem pondo siclorum decem.

23 Dixitque ad eam: Cuius es filia? indica mihi: est in domo patris tui locus ad manendum?

24 Quæ respondit: Filia sum Bathuelis, filij Melchæ, quem peperit ipsi Nachor.

25 Et addidit, dicens: & Palearum quoque & fœni plurimum est apud nos, & locus spatiosus ad manendum.

26 Inclinauit se homo, & adorauit Dñm,

27 Dicens: Benedictus Dominus Deus domini mei Abraham, qui non abstulit misericordiam & veritatem suam à domino meo, & recto itinere me perduxit in domum fratris domini mei.

28 Cucurrit itaque puella, & nuntiauit in domum matris suæ omnia quæ audierat.

29 Habebat autem Rebecca fratrem nomine Laban, qui festinus egressus est ad hominem, vbi erat fons. D

30 Cùmque vidisset inaures & armillas in manibus sororis suæ, & audisset cuncta verba referentis: Hæc locutus est mihi homo: venit ad virum, qui stabat iuxta Camelos, & prope fontem aquæ:

31 Dixitque ad eum: Ingredere, benedicte Domini: cur foris stas? præparaui domum, & locum camelis.

32 Et introduxit eum in hospitium: ac destrauit camelos, deditque paleas & fęnum, & aquam ad lauandos pedes eius, & virorum qui venerant cum eo.

33 Et appositus est in conspectu eius pa-
nis. Qui ait: Non comedam, donec loquar
sermones meos. Respondit ei: Loquere.
34 At ille: Seruus, inquit, Abraham sum:
35 Et Dominus benedixit domino meo
valdè, magnificatusque est: & dedit ei oues
& boues, argentum & aurum, seruos & an-
cillas, camelos & asinos.
36 Et peperit Sara vxor domini mei filium
domino meo in senectute sua, deditque illi
omnia quæ habuerat.
37 Et adiurauit me dominus meus, dicens:
Non accipies vxorem filio meo de filiabus
Chananæorum, in quorum terra habito:
38 Sed ad domum patris mei perges, & de
cognatione mea accipies vxorem filio meo:
39 Ego verò respondi domino meo: Quid
si noluerit venire mecum mulier?
E 40 Dominus, ait, in cuius conspectu am-
bulo, mittet angelum suum tecum, & diri-
get viam tuam: accipiesque vxorẽ filio meo
de cognatione mea & de domo patris mei.
41 Innocens eris à maledictione mea, cùm
veneris ad propinquos meos, & non dede-
rint tibi.
42 Veni ergo hodie ad fontem aquæ, & di-
xi: Domine Deus domini mei Abraham, si
direxisti viam meam, in qua nunc ambulo,
43 Ecce sto iuxta fontem aquæ; & virgo,
quæ egredietur ad hauriendam aquam, au-
dierit à me: Da mihi pauxillum aquæ ad bi-
bendum ex hydria tua.
44 Et dixerit mihi: Et tu bibe, & camelis
tuis hauriam: ipsa est mulier quam præpara-
uit Dominus filio domini mei.
45 Dumque hæc tacitus mecum volue-
rem, apparuit Rebecca veniens cum hydria,
quam portabat in scapula: descenditque ad
fontem, & hausit aquam. Et aio ad eam: Da
mihi paululum bibere.
46 Quæ festinans deposuit hydriam de
humero, & dixit mihi: Et tu bibe, & came-
lis tuis tribuam potum. Bibi, & adaquauit
camelos.
47 Interrogauique eam, & dixi: Cuius es
filia? Quæ respondit? Filia Bathuelis sum, fi-
lij Nachor, quem peperit ei Melcha. Suspen-
di itaque inaures ad ornandam faciem eius,
F & armillas posui in manibus eius.
48 Pronusque adoraui Dominum, bene-
dicens Domino Deo domini mei Abra-
ham, qui perduxit me recto itinere, vt sume-
rem filiam fratris domini mei filio eius.
49 Quamobrem si facitis misericordiam
& veritatem cum domino meo, indicate mi-
hi: sin autem aliud placet, & hoc dicite mi-
hi, vt vadam ad dexteram, siue ad sinistram.
50 Responderuntque Laban & Bathuel: A
Domino egressus est sermo: nõ possumus ex-
tra placitũ eius quidquã aliud loqui tecum.
51 En Rebecca coram te est, tolle eam, &
proficiscere, & sit vxor filij domini tui, sicut
locutus est Dominus.
52 Quod cùm audisset puer Abraham,
procidens adorauit in terram Dominum.
53 Prolatisque vasis argenteis, & aureis, ac
vestibus, dedit ea Rebeccæ pro munere, fra-
tribus quoque eius & matri dona obtulit.
54 Inito conuiuio, vescentes pariter & bi-
bentes manserunt ibi. Surgens autem manè,
locutus est puer: Dimittite me, vt vadam ad
dominum meum.
55 Responderuntque fratres eius & mater:
Maneat puella saltem decem dies apud nos,
& posteà proficiscetur.
56 Nolite, ait, me retinere, quia Dominus
direxit viam meam: dimittite me vt pergam
ad dominum meum.
57 Et dixerunt: Vocemus puellam, &
quæramus ipsius voluntatem.
58 Cùmque vocata venisset, sciscitati sũt: G
Vis ire cum homine isto? Quæ ait: Vadam.
59 Dimiserunt ergo eam & nutricem il-
lius, seruumque Abraham, & comites eius.
60 Imprecantes prospera sorori suæ, atque
dicentes: Soror nostra es: crescas in mille
millia, & possideat semen tuum portas ini-
micorum suorum.
61 Igitur Rebecca & puellæ illius, ascensis
camelis, secutæ sunt virum: qui festinus re-
uertebatur ad dominum suum.
62 Eo autem tempore deambulabat Isaac
per viam quæ ducit ad Puteum, * cuius no- * Sup. 16. d.14.
men est Viuentis & videntis: habitabat
enim in terra australi.
63 Et egressus fuerat ad meditandum in
agro inclinata iam die: cùmque eleuasset
oculos, vidit camelos venientes procul.
64 Rebecca quoque, conspecto Isaac, de-
scendit de camelo,
65 Et ait ad puerum: Quis est ille homo
qui venit per agrum in occursum nobis: Di-
xitque ei: Ipse est dominus meus. At illa tol-
lens citò pallium, operuit se.
66 Seruus autem cuncta quæ gesserat, nar-
rauit Isaac.
67 Qui introduxit eam in tabernaculum
Saræ matris suæ, & accepit eam vxorem: &
in tantum dilexit eam, vt dolorem, qui ex
morte matris eius acciderat, temperaret.

CAPVT XXV.

Abraham multis ex Cetura susceptis filijs quibus munera largitur, relicta Isaaco hæreditate, mortuus est: Ismaël quoque postquã duodecim genuit duces, moritur. Isaac pro vxore sua sterili precatus, geminos genuit Esaü & Iacob; quorũ maior vẽdidit minori primogenita.

1 Abraham verò aliam duxit vxorem A * 1.Par. 1. c. 32.
nomine Ceturam:
2 Quæ peperit ei Zamran & Iecsan, & Ma-
dan, & Madian, & Iesboc, & Sue.
3 Iecsan quoque genuit Saba, & Dadan.
Filij Dadan fuerunt, Assurim, & Latusim, &
Loomim.
4 At verò ex Madian ortus est Epha, &
Opher, & Enoch, & Abida, & Eldaa: omnes
hi filij Ceturæ.
5 Deditque Abraham cuncta quæ posse-
derat, Isaac:
6 Filijs autem concubinarum largitus est
munera, & separauit eos ab Isaac filio suo,
dũ adhuc ipse viueret, ad plagam orientalẽ.
7 Fuerunt autem dies vitæ Abrahæ, cen-
tum septuaginta quinque anni.
8 Et deficiens mortuus est in senectute bo-
na, prouectæque ætatis, & plenus dierum:

congregatusque est ad populum suum.
9 Et sepelierunt eum Isaac & Ismaël filij
sui in spelunca duplici, quæ sita est in agro
Ephron filij Seor Hethei, è regione Mambre,
10 Quem emerat à filijs Heth: ibi sepultus
est ipse, & Sara vxor eius.
B 11 Et post obitum illius benedixit Deus
Isaac filio eius, qui habitabat iuxta puteum
nomine Viuentis & videntis.
12 Hæ sunt generationes Ismaël filij Abra-
hæ, quem peperit ei Agar Ægyptia famu-
la Saræ:
13 Et hæc nomina filiorum eius in voca-
* 1. Par. 1. b. 29. bulis & generationibus suis. *Primogenitus
Ismaëlis Nabajoth, deinde Cedar, & Adbeel,
& Mabsam,
14 Masma quoque, & Duma, & Massa,
15 Hadar, & Thema, & Iethur, & Naphis,
& Cedma.
16 Isti sunt filij Ismaëlis: & hæc nomina
per castella & oppida eorum, duodecim
principes tribuum suarum.
17 Et facti sunt anni vitæ Ismaëlis centum
triginta septem, deficiensque mortuus est, &
appositus ad populum suum.
C 18 Habitauit autem ab Heuila vsque Sur,
quæ respicit Ægyptum introëuntibus Assy-
rios coram cunctis fratribus suis obijt.
19 Hæ quoque sunt generationes Isaac fi-
lij Abraham: Abraham genuit Isaac:
20 Qui cùm quadraginta esset annorum,
duxit vxorem Rebeccam filiam Bathuelis
Syri de Mesopotamia, sororem Laban.
21 Deprecatusque est Isaac Dominum pro
vxore sua, eò quòd esset sterilis: qui exaudi-
uit eum, & dedit conceptum Rebeccæ.
22 Sed collidebantur in vtero eius paruu-
li; quæ ait: Si sic mihi futurum erat, quid ne-
cesse fuit concipere? Perrexitque vt consu-
leret Dominum.
* Rom. 9. c. 10. 23 Qui respondens ait: * Duæ gentes sunt
in vtero tuo, & duo populi ex ventre tuo di-
uidentur, populusque populum superabit, &
maior seruiet minori.
24 Iam tempus pariendi aduenerat, & ecce
gemini in vtero eius reperti sunt.
* Osee 12. a. 3. 25 * Qui prior egressus est, rufus erat, &
D totus in morem pellis hispidus: vocatumque
* Matt. 1. a. 2. est nomen eius Esaü. * Protinus alter egre-
diens, plantam fratris tenebat manu: & id-
circò appellauit eum Iacob.
26 Sexagenarius erat Isaac quando nati
sunt ei paruuli.
27 Quibus adultis, factus est Esaü vir gna-
rus venandi, & homo agricola: Iacob autem
vir simplex habitabat in tabernaculis.
28 Isaac amabat Esaü, eò quòd de vena-
tionibus illius vesceretur: & Rebecca dili-
gebat Iacob.
29 Coxit autem Iacob pulmentum: ad
quem cùm venisset Esaü de agro lassus,
30 Ait: Da mihi de coctione hac rufa,
quia oppidò lassus sum. Quam ob causam
* Abd. 1. a. 1. vocatum est nomen eius * Edom.
31 Cui dixit Iacob: Vende mihi primoge-
Heb. 12. c. 16. nita tua.
32 Ille respondit: En morior, quid mihi
proderunt primogenita?
33 Ait Iacob: Iura ergo mihi. Iurauit ei
Esaü, & vendidit primogenita.
34 Et sic accepto pane & lentis edulio, co-
medit, & bibit, & abijt; paruipendens quòd
primogenita vendidisset.

C A P V T XXVI.

Isaac ob famem in Geraris peregrinatus, post acceptam Terræ promissionem & seminis benedictionem, reprehenditur ab Abimelech, quòd Rebeccam dixerit suam esse sororem: & pastoribus ipsorum pro puteis iurgantibus, Abimelech cum Isaac fœdus percussit. Esaü vxores accipit.

1 ORta autem fame super terram, post A
eam sterilitatem quæ acciderat in
diebus Abraham, abijt Isaac ad Abimelech
regem Palæstinorum in Gerara.
2 Apparuitque ei dominus, & ait: Ne de-
scendas in Ægyptum, sed quiesce in terra
quam dixero tibi.
3 Et peregrinare in ea, eròque tecum, &
benedicam tibi: tibi enim & semini tuo da-
bo vniuersas regiones has, * complens iura- * Sup. 12. b. 7. 15. d. 18.
mentum quod spopondi Abraham patri tuo.
4 Et multiplicabo semen tuum, sicut stellas B
cœli: dabòque posteris tuis vniuersas regio-
nes has: * & BENEDICENTVR in semi- * Sup. 12. a. 3. 18. c. 18. 22. d. 17. Infr. 28. c. 14.
ne tuo omnes gentes terræ,
5 Eò quòd obedierit Abraham voci meæ,
& custodierit præcepta & mandata mea, &
ceremonias legesque seruauerit.
6 Mansit itaque Isaac in Geraris.
7 Qui cum interrogaretur à viris loci il-
lius super vxore sua, respondit: Soror mea
est: timuerat enim confiteri quòd sibi esset
sociata coniugo, reputans ne fortè interfi-
cerent eum propter illius pulchritudinem.
8 Cùmque pertransissent dies plurimi, &
ibidem moraretur, prospiciens Abimelech
rex Palæstinorum per fenestram, vidit eum
iocantem cum Rebecca vxore sua.
9 Et accersito eo, ait: Perspicuum est
quòd vxor tua sit: cur mentitus es eam so-
rorem tuam esse? Respondit: timui ne mo-
rerer propter eam.
10 Dixitque Abimelech: Quare imposui- C
sti nobis? potuit coire quispiam de populo
cum vxore tua, & induxeras super nos gran-
de peccatum. Præcepitque omni populo,
dicens:
11 Qui tetigerit hominis huius vxorem,
morte morietur.
12 Seuit autem Isaac in terra illa, & inue-
nit in ipso anno centuplum: benedixitque ei
Dominus.
13 Et locupletatus est homo, & ibat profi-
ciens atque succrescens, donec magnus ve-
hementer effectus est:
14 Habuit quoque possessiones ouium &
& armentorum, & familiæ plurimùm. Ob
hoc inuidentes ei Palæstini,
15 Omnes puteos, quos foderant serui pa- D
tris illius Abraham, illo tempore obstruxe-
runt, implentes humo:
16 In tantum, vt ipse Abimelech diceret
ad Isaac: Recede à nobis, quoniam poten-
tior nobis factus es valdè.

17 Et ille discedens, vt veniret ad torren-
tem Geraræ, habitaretque ibi:
18 Rursum fodit alios puteos, quos fode-
rant serui patris sui Abraham, & quos, illo
mortuo, olim obstruxerant Philistijm: ap-
pellauitque eos eisdem nominibus quibus
antè pater vocauerat.
19 Foderuntque in Torrente, & repere-
runt aquam viuam.
20 Sed & ibi iurgium fuit pastorum Ge-
raræ aduersus pastores Isaac, dicentiū: No-
stra est aqua, quam ob rem nomen putei, ex
eo quod acciderat, vocauit Calumniam.
E 21 Foderunt autem & aliùm: & pro illo
quoque rixati sunt, appellauitque eum, Ini-
micitias.
22 Profectus inde fodit alium puteum, pro
quo non contenderunt: itaque vocauit no-
men eius, Latitudo, dicens: Nunc dilatauit
nos Dominus, & fecit crescere super terram,
23 Ascendit autē ex illo loco in Bersabee;
24 Vbi apparuit ei Dominus in ipsa nocte,
dicens: Ego sum Deus Abraham patris tui,
noli timere, quia ego tecum sum: benedi-
cam tibi, & multiplicabo semen tuum pro-
pter seruum meum Abraham.
F 25 Itaque ędificauit ibi altare: & inuocato
nomine Domini, extendit tabernaculum:
præcepitque seruis suis vt foderent puteum.
26 Ad quem locum cùm venissent de Ge-
raris, Abimelech, & Ochozath amicus il-
lius, & Phicol dux militum,
27 Locutus est eis Isaac: Quid venistis ad
me, hominem quem odistis, & expulistis à
vobis?
28 Qui responderunt: Vidimus tecum esse
Dominum, & idcircò nos diximus: Sit iu-
ramentum inter nos, & ineamus fœdus,
29 Vt non facias nobis quidquam mali,
sicut & nos nihil tuorum attigimus, nec fe-
cimus quod te læderet: sed cum pace dimi-
simus auctum benedictione Domini.
30 Fecit ergo eis conuiuium, & post ci-
bum & potum,
G 31 Surgentes manè, iurauerunt sibi mu-
tuò: dimisitque eos Isaac pacificè in locum
suum.
32 Ecce autem venerunt in ipso die serui
Isaac, annuntiantes ei de puteo quem fode-
rant, atque dicentes: Inuenimus aquam.
33 Vnde appellauit eum, Abundantiam:
& nomen vrbi impositum est Bersabee, vs-
que in præsentem diem,
34 Esaü verò quadragenarius duxit vxo-
res, Iudith filiam Beeri Hethæi, & Basemath
filiam Elon eiusdem loci:
* Inf. 27. g.46. 35 *Quæ ambę offenderant animum Isaac
& Rebeccæ.

CAPVT XXVII.

Iacob matris consilio benedictionem loco Esaü accipit; ad cuius odium fugiendum monetur à matre vt in Haran ad Laban concedat.

A 1 SEnuit autem Isaac, & caligauerunt
oculi eius, & videre non poterat: vo-
cauitque Esaü filium suum maiorem, & di-
xit ei: Fili mi? Qui respondit: Adsum.
2 Cui pater: Vides, inquit, quòd senue-
rim, & ignorem diem mortis meæ.
3 Sume arma tua, pharetram, & arcum, &
egredere foras: cùmque venatu aliquid ap-
prehenderis,
4 Fac mihi inde pulmentum sicut velle me
nosti, & affer vt comedam: & benedicat ti-
bi anima mea antequam moriar,
5 Quod cùm audisset Rebecca, & ille abijs-
set in agrum vt iussionem patris impleret,
6 Dixit filio suo Iacob: Audiui patrem
tuum loquentem cum Esaü fratre tuo, &
dicentem ei:
7 Affer mihi de venatione tua, & fac cibos B
vt comedam, & benedicam tibi coram Do-
mino antequam moriar.
8 Nūc ergo fili mi, acquiesce cōsilijs meis.
9 Et pergens ad gregem, affer mihi duos
hœdos optimos, vt faciam ex eis escas patri
tuo, quibus libenter vescitur:
10 Quas cùm intuleris, & comederit, be-
nedicat tibi priusquam moriatur.
11 Cui ille respondit: Nosti quòd Esaü
frater meus homo pilosus sit, & ego lenis:
12 Si attrectauerit me pater meus & sense-
rit, timeo ne putet me sibi voluisse illudere,
& inducam super me maledictionem pro be-
nedictione.
13 Ad quem mater: In me sit, aït, ista ma-
ledictio, fili mi: tantùm audi vocem meam,
& pergens affer quæ dixi.
14 Abijt, & attulit, deditque matri. Para-
uit illa cibos, sicut velle nouerat patrē illius.
15 Et vestibus Esaü valdè bonis, quas apud
se habebat domi induit eum:
16 Pelliculasque hœdorum circumdedit
manibus, & colli nuda protexit.
17 Deditque pulmentum, & panes, quos
coxerat, tradidit.
18 Quibus illatis, dixit: Pater mi? At ille C
respondit: Audio. Quis es tu fili mi?
19 Dixitque Iacob: Ego sum primogeni-
tus tuus Esaü: feci sicut præcepisti mihi: sur-
ge, sede, & comede de venatione mea, vt be-
nedicat mihi anima tua.
20 Rursumque Isaac ad filium suum: Quo
modo, inquit, tam citò inuenire potuisti, fili
mi? Qui respondit: Voluntas Dei fuit vt ci-
tò occurreret mihi quod volebam.
21 Dixitque Isaac: Accede huc, vt tangam
te fili mi, & probem vtrum tu sis filius meus
Esaü, an non.
22 Accessit ille ad patrem, & palpato eo,
dixit Isaac: Vox quidem, vox Iacob est: sed
manus, manus sunt Esaü.
23 Et non cognouit eum, quia pilosæ ma-
nus similitudinem maioris expresserant. Be-
nedicens ergo illi,
24 Ait: Tu es filius meus Esaü? Respon-
dit, Ego sum.
25 At ille: Affer mihi, inquit, cibos de D
venatione tua, fili mi, vt benedicat tibi ani-
ma mea. Quos cùm oblatos comedisset, ob-
tulit ei etiam vinum, quo hausto,
26 Dixit ad eum: Accede ad me, & da
mihi osculum, fili mi.
27 Accessit: & osculatus est eum. Statim-
que vt sensit vestimentorum illius fragran-
tiā, benedicens illi, ait: Ecce odor filij mei si-

cut

cut odor agri pleni,cui benedixit Dominus.
28 Det tibi Deus de rore cęli,& de pingue-
dine terræ, abundantiam frumenti & vini.
29 Et seruiant tibi populi, & adorent te
tribus: esto dominus fratrum tuorum,& in-
curuentur ante te filij matris tuæ: qui male-
dixerit tibi, sit ille maledictus: & qui bene-
E dixerit tibi, benedictionibus repleatur.
30 Vix Isaac sermonem impleuerat: &
egresso Iacob foras, venit Esaü,
31 Coctosque de venatione cibos intulit
patri, dicens: Surge pater mi, & comede de
venatione filij tui: vt benedicat mihi ani-
ma tua.
32 Dixitque illi Isaac: Quis enim es tu?
Qui respondit: Ego sum filius tuus primo-
genitus Esaü.
33 Expauit Isaac stupore vehementi: & vl-
trà quā credi potest,admirans, ait: Quis igi-
tur ille est qui dudū captam venationem at-
tulit mihi, & comedi ex omnibus priusquam
tu venires? benedixiq; ei,& erit benedictus.
34 Auditis Esaü sermonibus patris, irru-
git clamore magno: & consternatus ait: Be-
nedic etiam & mihi, pater mi.
35 Qui ait: Venit germanus tuus fraudu-
lenter, & accepit benedictionem tuam.
F 36 At ille subiunxit: Iustè vocatum est no-
men eius Iacob: supplantauit enim me en al-
* Sup. 25. d. 34. tera vice: * primogenita mea ante tulit, &
nunc secundò surripuit benedictionem meā.
Rursumque ad patrem: Numquid non re-
seruasti, ait, & mihi benedictionem?
37 Respondit Isaac: Dominum tuum il-
lum constitui, & omnes fratres eius serui-
tuti illius subiugaui: frumento & vino stabi-
ui eum, & tibi post hæc, fili mi, vltrà quid
faciam?
38 Cui Esaü: Num vnam, inquit, tantùm
benedictionem habes, pater? mihi quoque
obsecro vt benedicas. Cùmque eiulatu ma-
gno fleret,
39 Motus Isaac, dixit ad eum: * In pin- * Heb. 11. d. 20.
guedine terræ, & in rore cœli desuper,
40 Erit benedictio tua. Viues in gladio,
& fratri tuo seruies: tempusque veniet, cùm
excutias & soluas iugum eius de ceruici-
bus tuis.
41 Oderat ergo semper Esaü Iacob pro be- G
nedictione qua benedixerat ei pater: dixit-
que in corde suo: * Venient dies luctus pa- * Ab. d. 1. c. 10.
tris mei, & occidam Iacob fratrem meum.
42 Nuntiata sunt hæc Rebeccæ: quæ mit-
tens & vocans Iacob filium suum, dixit ad
eum: Ecce Esaü frater tuus minatur vt oc-
cidat te.
43 Nunc ergo, fili mi, audi vocem meam,
& consurgens fuge ad Laban fratrem meum
in Haran:
44 Habitabisque cum eo dies paucos, do-
nec requiescat furor fratris tui,
45 Et cesset indignatio eius, obliuiscatur-
que eorum quæ fecisti in eum: posteà mit-
tam, & adducam te inde huc, cur vtroque
orbabor filio in vno die?
46 Dixitque Rebecca ad Isaac: Tædet me Sup. 26. g. 5.
vitæ meæ propter filias Heth: si acceperit Ia-
cob vxorē de stirpe huius terræ,nolo viuere.

CAPVT XXVIII.

Iacob accepta à Patre benedictione, in Mesopotamiam transiens, videt in somnis scalam cui innitebatur Dominus: & accepta de terra ac seminis multiplicatione promissione, experrectus votum Deo vouet.

A 1 VOcauit itaque Isaac Iacob, & bene-
dixit eum, præcepitque ei dicens:
Noli accipere coniugē de genere Chanaan:
2 Sed vade, & proficiscere in Mesopota-
miam Syriæ, ad domum Bathuel patris ma-
tris tuæ, & accipe tibi inde vxorem de filia-
bus Laban auunculi tui.
3 Deus autem omnipotens benedicat tibi,
& crescere te faciat, atque multiplicet: vt sis
in turbas populorum.
4 Et det tibi benedictiones Abrahæ, & se-
mini tuo post te: vt possideas terram pere-
grinationis tuæ, quam pollicitus est auo tuo.
5 *Cumque dimisisset eum Isaac,profectus * Osee 12. d. 12.
venit in Mesopotamiā Syriæ ad Laban filiū
Bathuel Syri, fratrem Rebeccæ matris suæ.
6 Videns autem Esaü quòd benedixisset B
pater suus Iacob,& misisset eum in Mesopo-
tamiam Syriæ, vt inde vxorem duceret; &
quod post benedictionē præcepisset ei,dicēs:
Non accipies vxorem de filiabus Chanaan:

7 Quòdque obediens Iacob parentibus
suis isset in Syriam:
8 Probans quoque quòd non libenter aspiceret filias Chanaan pater suus:
9 Iuit ad Ismaëlem, & duxit vxorem, absq; ijs quas prius habebat, Maheleth filiam Ismaël filij Abraham, sororem Nabaioth.
10 Igitur egressus Iacob de Bersabee pergebat Haran.
11. Cùmque venisset ad quemdam locum, & vellet in eo requiescere post solis occubitum, tulit de lapidibus qui iacebant, & supponens capiti suo, dormiuit in eodem loco.
C 12 Viditque in somnis scalam stantem super terram, & cacumen illius tangens cœlum: Angelos quoque Dei ascendentes & descendentes per eam.
13 Et Dominum innixum scalæ dicentem
Inf. 35. a. 48. a. 3. sibi: * Ego sum Dominus Deus Abraham patris tui, & Deus Isaac: Terram, in qua dormis, tibi dabo & semini tuo.
14 Eritque semen tuum quasi puluis terræ:
Deu 12. 20. 19. b * dilataberis ad Occidentem, & Orientem, & Septentionem, & Meridiem: & * BENE-
Sup. 26. 4. DICENTVR IN TE & in semine tuo cunctæ tribus terræ.
15 Et ero custos tuus quocumque perrexeris, & reducam te in terram hanc: nec dimittam nisi compleuero vniuersa quæ dixi.
16 Cùmque euigilasset Iacob de somno, ait: Verè Dominus est in loco isto, & ego nesciebam.
D 17 Pauensque, Quam terribilis est, inquit, locus iste! non est hic aliud nisi Domus Dei, & porta cœli.
18 Surgens ergo Iacob manè, tulit lapidem quem supposuerat capiti suo, & erexit in ti-
*Inf. 35. l. 13. tulum, * fundens oleum desuper.
19 Appellauitque nomen vrbis Bethel, quæ prius Luza vocabatur.
20 Vouit etiam votum, dicens: Si fuerit Deus mecum, & custodierit me in via, per quam ego ambulo, & dederit mihi panē ad vescendum, & vestimentum ad induendum,
21 Reuersusque fuero prosperè ad domum patris mei: erit mihi Dominus in Deum,
22 Et lapis iste, quem erexi in titulum, vocabitur Domus Dei: cunctorumque quæ dederis mihi, decimas offeram tibi.

CAPVT XXIX.

Iacob à Laban susceptus, septem annis illi pacto inito pro Rachel filia seruiuit; cui cùm supposita esset Lia, septem alios annos pro eadem implere coactus est: Rachele autem sterili, Lia quatuor peperit filios.

A 1 PRofectus ergo Iacob venit in terram Orientalem.
2 Et vidit puteum in agro, tres quoque greges ouium accubantes iuxta eum: nam ex illo adaquabantur pecora, & os eius grandi lapide claudebatur.
3 Morisque erat vt cunctis ouibus congregatis deuoluerent lapidem, & refectis gregibus rursum super os putei ponerent.
4 Dixitque ad pastores: Fratres, vnde estis? Qui responderunt: De Haran.
5 Quos interrogans, Numquid, ait, nostis Laban filium Nachor? Dixerunt: Nouimus.
6 Sanusne est? inquit: Valet, inquiunt: & ecce Rachel filia eius venit cum grege suo.
7 Dixitque Iacob: Adhuc multum diei superest, nec est tempus vt reducantur ad caulas greges: date antè potum ouibus, & sic eas ad pastum reducite.
8 Qui responderunt: non possumus, donec B
omnia pecora congregentur, & amoueamus lapidem de ore putei, vt adaquemus greges.
9 Adhuc loquebantur, & ecce Rachel veniebat cum ouibus patris sui: nam gregem ipsa pascebat.
10 Quam cùm vidisset Iacob, & sciret cōsobrinam suam, ouesque Laban auunculi sui: amouit lapidē quo puteus claudebatur.
11 Et adaquato grege, osculatus est eam: & eleuata voce fleuit,
12 Et indicauit ei quòd frater esset patris sui, & filius Rebeccæ: at illa festinans nuntiauit patri suo.
13 Qui cùm audisset venisse Iacob filium sororis suæ, cucurrit obuiam ei, complexusque eum, & in oscula ruens, duxit in domum suam. Auditis autem causis itineris,
14 Respondit: Os meum es, & caro mea. Et postquam impleti sunt dies mensis vnius,
15 Dixit ei: Num quia frater meus es, gratis seruies mihi? dic quid mercedis accipias.
16 Habebat verò duas filias, nomen maioris Lia: minor verò appellabatur Rachel.
17 Sed Lia lippis erat oculis: Rachel decora facie, & venusto aspectu.
18 Quam diligens Iacob, ait: Seruiam tibi C
pro Rachel filia tua minore, septem annis.
19 Respondit Laban: Melius est vt tibi eamdem quàm alteri viro, mane apud me.
20 Seruiuit ergo Iacob pro Rachel septem annis: & videbantur illi pauci dies præ amoris magnitudine.
21 Dixitque ad Laban: Da mihi vxorem meam: quia iam tempus impletum est, vt ingrediar ad illam.
22 Qui vocatis multis amicorum turbis ad conuiuium, fecit nuptias.
23 Et vespere Liam filiam suam introduxit ad eum,
24 Dans ancillam filiæ, Zelpham nomine. Ad quam cùm ex more Iacob fuisset ingressus, facto manè vidit Liam:
25 Et dixit ad socerum suum: Quid est quod facere voluisti? nonne pro Rachel seruiui tibi? quare imposuisti mihi?
26 Respondit Laban: Non est in loco nostro consuetudinis, vt minores antè tradamus ad nuptias.
27 Imple hebdomadam dierum huius co- D
pulæ: & hanc quoque dabo tibi pro opere quo seruiturus es mihi septem annis alijs.
28 Acquieuit placito: & hebdomada transacta, Rachel duxit vxorem:
29 Cui pater seruam Balam tradiderat.
30 Tandemque potitus optatis nuptijs, amorem sequentis priori prætulit, seruiens apud eum septem annis alijs.
31 Videns autem Dominus quod despiceret Liam, aperuit vuluam eius, sorore sterili permanente.

32 Quæ

32 Quæ conceptum genuit filium, vocauitque nomen eius Ruben, dicens: Vidit Dominus humilitatem meam, nunc amabit me vir meus.
33 Rursumque concepit & peperit filium, & ait: Quoniam audiuit me Dominus haberi contemptui, dedit etiam istum mihi, vocauitque nomen eius Simeon.
34 Concepitque tertiò, & genuit alium filium: dixitque: Nunc quoque copulabitur mihi maritus meus, eò quòd pepererim ei tres filios: & idcircò appellauit nomen eius, Leui.
35 Quartò concepit, & peperit filium, & ait: Modò confitebor Domino, * & ob hoc vocauit eum, Iudam: cessauitque parere.

* Matt. 1. a. 2.

CAPVT XXX.

Rachel sterilis & Lia parere cessans ancillas suas marito tradunt ex quibus singulæ binos suscipiunt filios: præter quos Lia duos alios & filiam parit: Rachel verò Ioseph: quibus natis, Laban de mercede paciscitur cum Iacob, qui hoc modo plurimùm ditatus est.

A 1 Cernens autem Rachel quòd infœcunda esset, inuidit sorori suæ, & ait marito suo: Da mihi liberos, alioquin moriar.
2 Cui iratus respondit Iacob: Num pro Deo ego sum, qui priuauit te fructu ventris tui?
3 At illa: Habeo, inquit, famulam Balam: ingredere ad illam, vt pariat super genua mea, & habeam ex illa filios.
4 Deditque illi Balam in coniugium, quæ,
5 Ingresso ad se viro, concepit, & peperit filium.
6 Dixitque Rachel: Iudicauit mihi Dominus, & exaudiuit vocem meam, dans mihi filium: & idcircò appellauit nomen eius, Dan.
B 7 Rursumque Bala concipiens peperit alterum,
8 Pro quo ait Rachel: Comparauit me Deus cum sorore mea, & inualui: vocauitque eum, Nephthali.
9 Sentiens Lia quòd parere desijsset, Zelpham ancillam suam marito tradidit.
10 Qua post conceptum edente filium,
11 Dixit: Feliciter: & idcirco vocauit nomen eius, Gad.
12 Peperit quoque Zelpha alterum.
13 Dixitque Lia: Hoc pro beatitudine mea: Beatam quippe me dicent mulieres, propterea appellauit eum, Aser.
14 Egressus autem Ruben tempore messis triticeæ in agrum, reperit mandragoras: quas matri Liæ detulit. Dixitque Rachel: Da mihi partem de mandragoris filij tui.
C 15 Illa respondit: Parumne tibi videtur, quòd præripueris maritum mihi, nisi etiam mandragoras filij mei tuleris? Ait Rachel: Dormiat tecum hac nocte pro mandragoris filij tui.
16 Redeuntique ad vesperam Iacob de agro, egressa est in occursum eius Lia, & Ad me, inquit, intrabis: quia mercede conduxi te pro mandragoris filij mei. Dormiuitque cum ea nocte illa.
17 Et exaudiuit Deus preces eius: concepitque & peperit filium quintum,
18 Et ait: Dedit Deus mercedem mihi, quia dedi ancillam meam viro meo, appellauitque nomen eius, Issachar.
19 Rursum Lia concipiens, peperit sextum filium,
20 Et ait: Dotauit me Deus dote bona: etiam hac vice mecum erit maritus meus, eò quòd genuerim ei sex filios: & idcircò appellauit nomen eius, Zabulon.
21 Post quem peperit filiam, nomine Dinam.
22 Recordatus quoque Dominus Rachelis, exaudiuit eam, & aperuit vuluam eius. D
23 Quæ concepit & peperit filium, dicens: Abstulit Deus opprobrium meum.
24 Et vocauit nomen eius Ioseph, dicens: Addat mihi Dominus filium alterum.
25 Nato autem Ioseph, dixit Iacob socero suo: Dimitte me vt reuertar in patriam, & ad terram meam.
26 Da mihi vxores, & liberos meos, pro quibus seruiui tibi, vt abeam: tu nosti seruitutem qua seruiui tibi.
27 Ait illi Laban: Inueniam gratiam in conspectu tuo: experimento didici, quia benedixerit mihi Deus propter te:
28 Constitue mercedem tuam quam dem tibi.
29 At ille respondit: Tu nosti quomodo seruierim tibi, & quanta in manibus meis fuerit possessio tua. E
30 Modicum habuisti antequam venirem ad te, & nunc diues effectus es: benedixitque tibi Dominus ad introitum meum. Iustum est igitur vt aliquando prouideam etiam domui meæ.
31 Dixitque Laban: Quid tibi dabo? At ille ait: Nihil volo: sed si feceris quod postulo, iterùm pascam, & custodiam pecora tua.
32 Gyra omnes greges tuos, & separa cunctas oues varias & sparso vellere: & quodcumque furuum, & maculosum, variumque fuerit, tam in ouibus quàm in capris, erit merces mea.
33 Respondebitque mihi cras iustitia mea, quando placiti tempus aduenerit coram te: & omnia quæ non fuerint varia, & maculosa, & furua, tam in ouibus quàm in capris, furti me arguent.
34 Dixitque Laban: Gratum habeo quod petis.
35 Et separauit in die illa, capras, & oues, & hircos, & arietes, varios atque maculosos: cunctum autem gregem vnicolorem, id est, albi & nigri velleris, tradidit in manu filiorum suorum. F
36 Et posuit spatium itineris trium dierum inter se & generum, qui pascebat reliquos greges eius.
37 Tollens ergo Iacob virgas populeas virides, & amygdalinas, & ex platanis, ex parte decorticauit eas: detractisque corticibus, in his quæ spoliata fuerant candor apparuit: illa verò quæ integra fuerant, viridia permanserunt: atque in hunc modum color effectus est varius.
38 Posuitque eas in canalibus, vbi effundeba-

debatur aqua: vt cùm venissent greges ad
bibendum, ante oculos haberent virgas, &
in aspectu earum conciperent.
G 39 Factùmque est vt in ipso calore coïtus
oues intuerentur virgas, & parerent macu-
losa, & varia, & diuerso colore respersa.
40 Diuisitque gregem Iacob, & posuit vir-
gas in canalibus ante oculos arietum: erant
autem alba & nigra quæque, Laban: cętera
verò, Iacob, separatis inter se gregibus.
41 Igitur quando primo tempore ascen-
debantur oues, ponebat Iacob virgas in ca-
nalibus aquarum ante oculos arietum &
ouium, vt in earum contemplatione con-
ciperent:
42 Quando verò serotina admissura erat,
& conceptus extremus, non ponebat eas.
Factaque sunt ea quæ erant serotina, Laban:
& quæ primi temporis, Iacob.
43 Ditatusque est homo vltra modum, &
habuit greges multos, ancillas & seruos, ca-
melos & asinos.

CAPVT XXXI.

Iacob, iubente Domino, ad patrem cum omnibus suis tacitus reuertitur, quem Laban insequitur: Rachel autem patris idolis ablatis, ipsum quærentem astu decepit: tandemque post varias querelas & iurgia, Iacob & Laban inito fœdere, ad propria quisque discedit.

A 1 POstquam autem audiuit verba filio-
rum Laban dicentium: Tulit Iacob
omnia quæ fuerunt patris nostri, & de illius
facultate ditatus, factus est inclytus:
2 Animaduertit quoque faciem Laban,
quod non esset erga se sicut heri & nudiu-
stertius.
3 Maximè dicente sibi Domino: Reuerte-
re in terram patrum tuorum, & ad genera-
tionem tuam, eroque tecum.
4 Misit, & vocauit Rachel & Liam in
agrum, vbi pascebat greges,
5 Dixitque eis: Video faciem patris vestri
quòd nõ sit erga me sicut heri & nudiuster-
tius: Deus autem patris mei fuit mecum.
6 Et ipsæ nostis quòd totis viribus meis
seruierim patri vestro.
7 Sed & pater vester circumuenit me, &
mutauit mercedem meam decem vicibus:
& tamen non dimisit eum Deus vt noceret
mihi.
8 Si quando dixit: Variæ erunt mercedes
tuæ: pariebant omnes oues varios fœtus,
quando verò è contrario ait: Alba quæque
accipies pro mercede: omnes greges alba
pepererunt.
B 9 Tulitque Deus substantiam patris vestri,
& dedit mihi.
10 Postquam enim conceptus ouium tem-
pus aduenerat, leuaui oculos meos, & vidi in
somnis ascendentes mares super feminas, va-
rios & maculosos, & diuersorum colorum.
11 Dixitque Angelus Dei ad me in som-
nis: Iacob? Et ego respondi: Adsum.
12 Qui ait: Leua oculos tuos, & vide vni-
uersos masculos ascendentes super feminas,
varios, maculosos, atque respersos. Vidi
enim omnia quæ fecit tibi Laban. * Sup. 28. d. 18.
13 Ego sum Deus Bethel, * vbi vnxisti la-
pidem, & votum vouisti mihi. Nunc ergo
surge, & egredere de terra hac, reuertens in
terram natiuitatis tuæ.
14 Responderuntque Rachel & Lia: Num-
quid habemus residui quidquam in faculta-
tibus & hęreditate domus patris nostri?
15 Nonne quasi alienas reputauit nos, &
vendidit, comeditque pretium nostrum?
16 Sed Deus tulit opes patris nostri, & eas
tradidit nobis, ac filijs nostris: vnde omnia C
quæ præcepit tibi Deus, fac.
17 Surrexit itaque Iacob, & impositis libe-
ris ac coniugibus suis super camelos, abijt.
18 Tulitque omnem substantiam suam, &
greges, & quidquid in Mesopotamia acqui-
sierat, pergens ad Isaac patrem suum in ter-
ram Chanaan.
19 Eo tempore ierat Laban ad tondẽdas
oues, & Rachel furata est idola patris sui.
20 Noluitque Iacob confiteri socero suo
quòd fugeret.
21 Cùmque abijsset tam ipse quàm omnia
quæ iuris sui erant, & amne transmisso per-
geret contra montem Galaad,
22 Nuntiatum est Laban die tertio quòd
fugeret Iacob.
23 Qui, assumptis fratribus suis, persecu-

tus est cum diebus septem: & comprehendit
eum in Monte Galaad.
24 Viditque in somnis dicentem sibi
Deum: Caue ne quidquam asperè loquaris
contra Iacob.
D 25 Iamque Iacob extenderat in monte ta-
bernaculum: cùmque ille consecutus fuisset
eum cum fratribus suis, in eodem Monte
Galaad fixit tentorium.
26 Et dixit ad Iacob: Quare ita egisti, vt
clam me abigeres filias meas quasi captiuas
gladio?
27 Cur ignorante me fugere voluisti, nec
indicare mihi, vt persequerer te cum gaudio,
& canticis, & tympanis, & citharis?
28 Non es passus vt oscularer filios meos
& filias: stultè operatus es: & nunc quidem.
29 Valet manus mea reddere tibi malum:
* Inf. 48. c. 16. sed Deus patris vestri heri dixit mihi * Ca-
ue ne loquaris contra Iacob quidquam
durius.
30 Esto, ad tuos ire cupiebas, & desiderio
erat tibi domus patris tui: cur furatus es
deos meos?
31 Respondit Iacob: Quòd inscio te pro-
fectus sum, timui ne violenter auferres fi-
lias tuas.
E 32 Quòd autem furti me arguis: apud
quemcumque inueneris deos tuos, necetur
coram fratribus nostris, scrutare, quidquid
tuorum apud me inueneris, & aufer. hæc
dicens, ignorabat quòd Rachel furata es-
set idola.
33 Ingressus itaque Laban tabernaculum
Iacob & Liæ, & vtriusque famulæ, non inue-
nit. Cùmque intrasset tentorium Rachelis,
34 illa festinans abscondit idola subter
stramenta cameli, & sedit desuper: scrutan-
tique omne tentorium, & nihil inuenienti,
35 Ait: Ne irascatur dominus meus quòd
coram te assurgere nequeo: quia iuxta con-
suetudinem feminarum nunc accidit mihi.
sic delusa solicitudo quærentis est.
36 Tumensque Iacob, cum iurgio ait:
Quam ob culpam meam, & ob quod pecca-
tum meum sic exarsisti post me,
37 Et scrutatus es omnem supellectilem
meam? Quid inuenisti de cuncta substantia
domus tuæ; pone hic coram fratribus meis
& fratribus tuis, & iudicent inter me & te.
38 Idcircò viginti annis fui tecum? oues
tuæ & capræ steriles non fuerunt, arietes gre-
gis tui non comedi:
F 39 Nec captum à bestia ostendi tibi, ego
damnum omne reddebam: quidquid furto
peribat, à me exigebas:
40 Die noctuque æstu vrebar, & gelu, fu-
giebatque somnus ab oculis meis.
41 Sicque per viginti annos in domo tua
seruiui tibi, quatuordecim pro filiabus, &
sex pro gregibus tuis: immutasti quoque
mercedem meam decem vicibus.
42 Nisi Deus patris mei Abraham, & ti-
mor Isaac affuisset mihi, forsitan modò nu-
dum me dimisisses: afflictionem meam & la-
borem manuum mearum respexit Deus, &
arguit te heri.
43 Respondet ei Laban: Filiæ meæ & fi-
lij, & greges tui, & omnia quæ cernis, mea
sunt: quid possum facere filijs & nepoti-
bus meis?
44 Veni ergo & ineamus fœdus: vt sit in
testimonium inter me & te.
45 Tulit itaque Iacob lapidem, & erexit
illum in titulum:
46 Dixitque fratribus suis: Afferte lapides.
Qui congregantes fecerunt tumulum, co-
mederunt super eum:
47 Quem vocauit Laban Tumulum testis,
& Iacob, Aceruum testimonij, vterque iux-
ta proprietatem linguæ suæ.
48 Dixitque Laban: Tumulus iste erit te- G
stis inter me & te hodie, & idcircò appel-
latum est nomen eius Galaad, id est, Tumu-
lus testis.
49 Intueatur & iudicet Dominus inter
nos quando recesserimus à nobis,
50 Si afflixeris filias meas, & si introdu-
xeris aliàs vxores super eas: nullus sermonis
nostri testis est absque Deo, qui præsens re-
spicit.
51 Dixitque rursus ad Iacob: En tumulus
hic, & lapis quem erexi inter me, & te,
52 Testis erit: tumulus, inquàm, iste &
lapis sint in testimonium, si aut ego transie-
ro illum pergens ad te, aut tu præterieris, ma-
lum mihi cogitans.
53 Deus Abraham, & Deus Nachor, iu-
dicet inter nos, Deus patris eorum. Iurauit
ergo Iacob per timorem patris sui Isaac:
54 Immolatisque victimis in monte, voca-
uit fratres suos vt ederent panem. Qui cum
comedissent, manserunt ibi.
55 Laban verò de nocte consurgens, oscu-
latus est filios & filias suas, & benedixit il-
lis: reuersusque est in locum suum.

CAPVT XXXII.

*Iacob, visis Angelis, nuntios & munera
ad fratrem suum Esaü territus mittit, interea
cum Angelo luctans, & benedictionem ac no-
minis mutationem, tacto femoris neruo accepit.*

1 Iacob * quoque abijt itinere quo cœpe- A
rat: fueruntque ei obuiam Angeli Dei. * Inf. 48. c. 16.
2 Quos cùm vidisset, ait: Castra Dei sunt
hæc, & appellauit nomen loci illius Maha-
naim, id est, Castra.
3 Misit autem & nuntios ante se ad Esaü
fratrem suum in terram Seir, in regionem
Edom:
4 Præcepitque eis: dicens: Sic loquimini
domino meo Esaü: Hæc dicit frater tuus Ia-
cob: Apud Laban peregrinatus sum, & fui
vsque in præsentem diem.
5 Habeo & boues, & asinos, & oues, &
seruos, & ancillas: mittòque nunc legatio-
nem ad dominum meum, vt inueniam gra-
tiam in conspectu tuo,
6 Reuersique sunt nuntij ad Iacob, dicen- B
tes: Venimus ad Esaü fratrem tuum, & ec-
ce properat tibi in occursum cum quadrin-
gentis viris.
7 Timuit Iacob valdè: & perterritus di-
uisit populum qui secum erat, greges, quo-
que & oues & boues, & camelos, in duas
turmas,

8 Dicens: Si venerit Esaü ad vnam tur-
mam, & percusserit eam, alia turma, quæ re-
liqua est, saluabitur.
9 Dixitque Iacob: Deus patris mei Abra-
ham, & Deus patris mei Isaac: Domine qui
dixisti mihi: Reuertere in terram tuam, &
in locum natiuitatis tuæ, & benefaciam tibi:
10 Minor sum cunctis miserationibus tuis,
& veritate tua quam expleuisti seruo tuo. In
baculo meo transiui Iordanem istum: &
nunc cum duabus turmis regredior.
11 Erue me de manu fratris mei Esaü, quia
valdè eum timeo: ne fortè veniens percutiat
matrem cum filijs.
12 Tu locutus es quòd benefaceres mihi,
& dilatares semẽ meum sicut arenam maris,
quæ præ multitudine numerari non potest.
D 13 Cùmque dormisset ibi nocte illa, sepa-
rauit de his quæ habebat, munera Esaü fra-
tri suo,
14 Capras ducentas, hircos viginti, oues
ducentas, & arietes viginti,
15 Camelos fœtas cum pullis suis triginta,
vaccas quadraginta, & tauros viginti, asinas
viginti, & pullos earum decem.
16 Et misit per manus seruorum suorum
singulos seorsum greges, dixitque pueris
suis: Antecedite me: & sit spatium inter
gregem & gregem.
17 Et præcepit priori dicens: Si obuium
habueris fratrem meum Esaü: & interroga-
uerit te, Cuius es? aut, Quò vadis? aut, Cu-
ius sunt ista quæ sequeris?
E 18 Respondebis: Serui tui Iacob, munera
misit domino meo Esaü: ipse quoque post
nos venit.
19 Similiter dedit mandata secundo, &
tertio, & cunctis qui sequebantur greges, di-
cens: Iisdem verbis loquimini ad Esaü, cùm
inueneritis eum.
20 Et addetis: Ipse quoque seruus tuus Ia-
cob iter nostrum insequitur: dixit enim:
Placabo illum muneribus quæ præcedunt, &
postea videbo illum, forsitan propitiabi-
tur mihi.
21 Præcesserunt itaque munera ante eum,
ipse verò mansit nocte illa in castris.
F 22 Cùmque maturè surrexisset, tulit duas
vxores suas & totidem famulas, cum vnde-
cim filijs, & transiuit vadum Iacob.
23 Traductisque omnibus quæ ad se perti-
nebant,
24 Mansit solus: & ecce vir luctabatur
cum eo vsque manè.
25 Qui cum videret quòd eum superare
non posset, tetigit neruum femoris eius, &
statim emarcuit.
26 Dixitque ad eum: Dimitte me, iam
enim ascendit aurora. Respondit: Non di-
mittam te, nisi benedixeris mihi.
27 Ait ergo: Quod nomen est tibi? Res-
pondit: Iacob.
28 At ille, Nequaquam, inquit, Iacob ap-
pellabitur nomen tuum, sed Israël: quoniam
si contra Deum fortis fuisti, quantò magis
contra homines præualebis?
G 29 Interrogauit eum Iacob: Dic mihi, quo
appellaris nomine? Respondit: Cur quæris
nomen meum? Et benedixit ei in eodẽ loco.
30 Vocauitque Iacob nomen loci illius
Phanuel, dicens: Vidi Deum facie ad fa-
ciem, & salua facta est anima mea.
31 Ortusque est ei statim sol, postquam
transgressus est Phanuel: ipse verò claudi-
cabat pede.
32 Quam ob causam non comedunt ner-
uum filij Israël, qui emarcuit in femore Ia-
cob, vsque in præsentem diem: eò quòd teti-
gerit neruum femoris eius, & obstupuerit.

CAPVT XXXIII.

*Iacob ab Esaü occurrente benigne excipi-
tur, ægreque adigit vt munera accipiat do-
mumque reuertatur: & sic Iacob eo ab se di-
misso, in Socoth primum, deinde in Salem
profectus, agri partem emit, fixisque taber-
naculis, altare erexit.*

1 ELeuans autem Iacob oculos suos, vi- A
dit venientem Esaü, & cum eo qua-
dringentos viros: diuisitque filios Liæ & Ra-
chel, ambarumque famularum:
2 Et posuit vtramque ancillam, & liberos
earum, in principio: Liam verò, & filios
eius, in secundo loco: Rachel autem & Io-
seph nouissimos.
3 Et ipse progrediens adorauit pronus in
terram septies, donec appropinquaret fra-
ter eius.
4 Currens itaque Esaü obuiam fratri suo,
amplexatus est eum: stringensque collum
eius & osculans fleuit.
5 Leuatisque oculis, vidit mulieres & par- B
uulos earum, & ait: Quid sibi volunt isti? &
si ad te pertinent? Respondit: Paruuli sunt,
quos donauit mihi Deus seruo tuo.
6 Et appropinquantes ancillæ & filij ea-
rum, incuruati sunt.
7 Accessit quoque Lia cum pueris suis: &
cùm similiter adorassent, extremi Ioseph &
Rachel adorauerunt.
8 Dixitque Esaü: quænam sunt istæ turmæ
quas obuiam habui? Respondit: Vt inue-
nirem gratiam coram domino meo.
9 At ille ait: Habeo plurima, frater mi,
sint tua tibi.
10 Dixitque Iacob: Noli ita, obsecro: sed D
si inueni gratiam in oculis tuis, accipe mu-
nusculum de manibus meis: sic enim vidi fa-
ciem tuam, quasi viderim vultum Dei: esto
mihi propitius.
11 Et suscipe benedictionem quam attuli
tibi, & quam donauit mihi Deus tribuens
omnia. Vix fratre compellente suscipiens,
12 Ait: Gradiamur simul, eroque socius
itineris tui.
13 Dixitq; Iacob: Nosti Domine mi, quòd
paruulos habeã teneros, & oues & boues fœ-
tas, mecum: quas si plus in ambulando fece-
ro laborare, morientur vna die cũcti greges.
14 Præcedat dominus meus ante seruum
suum: & ego sequar paulatim vestigia eius,
sicut videro paruulos meos posse, donec ve-
niam ad dominum meum in Seir.
15 Respondit Esaü: Oro te, vt de populo
qui mecum est, saltem socij remaneant viæ
tuæ. Non est, inquit, necesse: hoc vno tantùm

indigeo, vt inueniam gratiam in conspectu
tuo domine mi.
16 Reuersus est itaque illo die Esaü itine-
re quo venerat in Seir.
D 17 Et Iacob venit in Socoth: vbi ædificata
domo & fixis tentorijs, appellauit nomen
loci illius Socoth, id est, tabernacula.
18 Transiuitque in Salem vrbem Sichimo-
rum quæ est in terra Chanaan, postquam re-
uersus est de Mesopotamia Syriæ: & habita-
uit iuxta oppidum.
19 Emitque partem agri in qua fixerat ta-
bernacula, à filijs Hemor patris Sichem,
centum agnis.
20 Et erecto ibi altari, inuocauit super il-
lud fortissimum Deum Israel.

CAPVT XXXIV.

*Ob Dinæ raptum ac stuprum à Sichem Si-
chemitarum principis filio, Sichemitæ prius
circumcisi, à Simeone & Leui Dinæ fratri-
bus perimuntur, atque à reliquis Iacob filijs
vrbs eorum vastatur: quapropter Simeon &
Leui à patre arguuntur.*

A 1 EGressa est autem Dina filia Liæ vt vi-
deret mulieres regionis illius.
2 Quam cùm vidisset Sichem filius He-
mor Heuæi, princeps terræ illius, adamauit
eam: & rapuit, & dormiuit cum illa, vi op-
primens virginem.
3 Et conglutinata est anima eius cum ea,
tristemque deliniuit blanditijs.
4 Et pergens ad Hemor patrem suum, Ac-
cipe, inquit, mihi puellam hanc coniugem.
5 Quod cùm audisset Iacob, absentibus fi-
lijs, & in pastu pecorum occupatis, siluit do-
nec redirent:
6 Egresso autem Hemor patre Sichem vt
loqueretur ad Iacob,
7 Ecce filij eius veniebant de agro: audi-
toque quod acciderat, irati sunt valdè, eò
quòd fœdam rem operatus esset in Israël, &,
violata filia Iacob, rem illicitã perpetrasset.
8 Locutus est itaque Hemor ad eos: Si-
chem filij mei adhæsit anima filiæ vestræ: da-
te eam illi vxorem:
9 Et iungamus vicissim cõnubia: filias ve-
stras tradite nobis, & filias nostras accipite.
10 Et habitate nobiscum: terra in pote-
state vestra est, exercete, negotiamini, &
possidete eam.
B 11 Sed & Sichem ad patrem & ad fratres
eius ait: Inueniam gratiam coram vobis: &
quæcumque statueritis, dabo:
12 Augete dotem, & munera postulate, &
libenter tribuam quod petieritis: tantùm
date mihi puellam hanc vxorem.
13 Responderunt filij Iacob Sichem & pa-
tri eius in dolo, sæuientes ob stuprũ sororis:
14 Non possumus facere quod petitis, nec
dare sororem nostram homini incircumci-
so: quod illicitum & nefarium est apud nos.
15 Sed in hoc valebimus fœderari, si vo-
lueritis esse similes nostri, & circumcidatur
in vobis omne masculini sexus.
16 Tunc dabimus & accipiemus mutuò C
filias vestras ac nostras: & habitabimus vo-
biscum, erimusque vnus populus.
17 Si autem circumcidi nolueritis, tolle-
mus filiam nostram, & recedemus.
18 Placuit oblatio eorum Hemor, & Si-
chem filio eius.
19 Nec distulit adolescẽs quin statim quod
petebatur expleret: amabat enim puellã valdè
& ipse erat inclytus in omni domo patris sui.
20 Ingressique portam vrbis, locuti sunt
ad populum.
21 Viri isti pacifici sunt, & volunt habita-
re nobiscum: negotientur in terra, & exer-
ceant eam, quæ spatiosa & lata cultoribus
indiget: filias eorum accipiemus vxores, &
nostras illis dabimus.
22 Vnum est, quo differtur tantum bo-
num: Si circumdamus masculos nostros,
ritum gentis imitantes.
23 Et substantia eorum, & pecora, & cun-
cta quæ possident, nostra erunt: tantùm in
hoc acquiescamus, & habitantes simul,
vnum efficiemus populum.
24 Assensique sunt omnes, circumcisis
cunctis maribus.
25 Et ecce, die tertio, quando grauissimus D
vulnerum dolor est: arreptis, duo filij Ia-
cob, Simeon & Leui fratres Dinæ, gladijs,
ingressi sunt vrbem confidenter: * interfe- * Inf. 49. 6.
ctisque omnibus masculis,

26 He-

26 Hemor & Sichem pariter necauerunt, tollentes Dinam de domo Sichem sororem suam.

27 Quibus egressis, irruerunt super occisos cęteri filij Iacob: & depopulati sunt vrbem in vltionem stupri.

28 Oues eorum, & armenta, & asinos, cunctaque vastantes quæ in domibus & in agris erant:

29 Paruulos quoque eorum & vxores duxerunt captiuas.

30 Quibus patratis audacter, Iacob dixit ad Simeon & Leui: Turbastis me, & odiosum fecistis me Chananæis & Pherezæis habitatoribus terræ huius, nos pauci sumus: illi congregati percutient me, & delebor ego, & domus mea.

31 Responderunt: Numquid vt scorto abuti debuere sorore nostra?

CAPVT XXXV.

Cum Iacob idola suorum iuxta Sichem defodisset, iubente Domino ascendit in Bethel, vbi, ædificato altari Deo sacrificauit, nouaque Dei apparitione confortatus fuit. Debora moritur: nascitur Beniamin cum morte matris Rachel: Ruben cum Bala incestum committit: numerantur filij Iacob, cuius pater Isaac moritur.

A 1 INtereà locutus est Deus ad Iacob: Surge, & ascende Bethel, & habita ibi, facque altare Deo qui * apparuit tibi quando fugiebas Esaü fratrem tuum. * Sup. 28 c. 13.

2 Iacob verò conuocata omni domo sua, ait: Abijcite deos alienos qui in medio vestri sunt, & mundamini, ac mutate vestimenta vestra.

3 Surgite, & ascendamus in Bethel, vt faciamus ibi altare Deo; qui exaudiuit me in die tribulationis meæ, & socius fuit itineris mei.

4 Dederunt ergo ei omnes deos alienos quos habebant, & inaures quæ erant in auribus eorum: at ille infodit ea subter terebinthum, quæ est post vrbem Sichem.

5 Cùmque profecti essent, terror Dei inuasit omnes per circuitum ciuitates, & non sunt ausi persequi recedentes.

B 6 Venit igitur Iacob Luzam, quæ est in terra Chanaan, cognomento Bethel: ipse & omnis populus cum eo.

7 Ædificauitque ibi altare, & appellauit nomen loci illius, Domus Dei: ibi enim * apparuit ei Deus cùm fugeret fratrem suum. * Sup. 28. c. 13.

8 Eodem tempore mortua est Debora nutrix Rebeccæ, & sepulta est ad radices Bethel subter quercum: vocatumque est nomen loci illius, Quercus fletus.

9 Apparuit autem iterum Deus Iacob postquam reuersus est de Mesopotamia Syriæ, benedixitque ei,

10 Dicens: * Non vocaberis vltrà Iacob, sed Israël erit nomen tuum. Et appellauit eum Israël. * Sup. 32 f. 28.

11 Dixitque ei: Ego Deus omnipotens, cresce, & multiplicare: gentes & populi nationum ex te erunt, reges de lumbis tuis egredientur.

12 Terramque quam dedi Abraham & Isaac, dabo tibi & semini tuo post te.

13 Et recessit ab eo. C

14 Ille verò erexit titulum lapideum in loco quo locutus fuerat ei Deus: libans super eum libamina, & effundens oleum:

15 Vocansque nomen loci illius, Bethel.

16 Egressus autem inde, venit verno tempore ad terram quæ ducit Ephratam: in qua cum parturiret Rachel,

17 Ob difficultatem partus periclitari cœpit: Dixitque ei obstetrix: Noli timere, quia & hunc habebis filium.

18 Egrediente autem anima præ dolore, & imminente iam morte, vocauit nomen filij sui Benoni, id est, filius doloris mei: pater verò appellauit eum Beniamin, id est, filius dextræ.

19 Mortua est ergo Rachel, & sepulta est in via quæ ducit Ephratam hæc est Bethlehē.

20 Erexitque Iacob titulum super sepulchrum eius: * Hic est titulus monumenti Rachel, vsque in præsentem diem. * Infr. 48. b. 7.

21 Egressus inde, fixit tabernaculum trans Turrem gregis.

22 * Cùmque habitaret in illa regione, abijt Ruben, & dormiuit cum Bala concubina patris sui: quod illum minimè latuit. Erant autem filij Iacob duodecim. * Infr. 49. a. 4. D

23 Filij Liæ: primogenitus Ruben, & Simeon, & Leui, & Iudas, & Issachar, & Zabulon.

24 Filij Rachel: Ioseph & Beniamin.

25 Filij Balæ ancillæ Rachelis: Dan & Nephthali.

26 Filij Zelphæ ancillæ Liæ: Gad & Aser: hi sunt filij Iacob, qui nati sunt ei in Mesopotamia Syriæ.

27 Venit etiam ad Isaac patrem suum in Mambre, Ciuitatem Arbee, hæc est Hebron: in qua peregrinatus est Abraham & Isaac.

28 Et completi sunt dies Isaac centum octoginta annorum.

29 Consumptusque ætate mortuus est: & appositus est populo suo senex & plenus dierum: & sepelierunt eum Esaü & Iacob filij sui.

CAPVT XXXVI.

Esaü cum vxoribus & filijs à fratre Iacob ob nimiam vtriusque opulentiam separatur: filiorum Esaü genealogia cum habitatione describitur.

1 HÆ sunt autem generationes Esaü, ipse est Edom. A

2 Esaü accepit vxores de filiabus Chanaan: Ada filiam Elon Hethæi, & Oolibama filiam Anæ filiæ Sebeon Heuæi:

3 Basemath quoque filiam Ismaël sororem Nabaioth.

4 * Peperit autem Ada, Eliphaz: Basemath genuit Rahuel. * 1. Par. 1. c. 35.

5 Oolibama genuit Iehus & Ihelon & Core: hi filij Esaü qui nati sunt ei in terra Chanaan.

6 Tulit autem Esaü vxores suas & filios & filias, & omnem animam domus suæ, & substantiam, & pecora, & cuncta quæ habere

pote-

poterat in terra Chanaan: & abijt in alte-
ram regionem, recessitque à fratre suo Iacob.
* Sup. 13. b.6. 7 * Diuites enim erant valdè & simul ha-
bitare non poterant: nec sustinebat eos ter-
ra peregrinationis eorum præ multitudine
gregum.
* Iof. 24. a.4. 8 * Habitauitque Esaü in monte Seir, ipse
est Edom.
9 Hæ autem sunt generationes Esau patris
Edom in monte Seir,
* 1.Par.1. c.35. 10 Et hæc nomina filiorum eius: * Eliphaz
filius Ada vxoris Esau: Rahuel quoque filius
Basemath vxoris eius.
B 11 Fueruntque Eliphaz filij: Theman,
Omas, Sepho, & Gatham, & Cenez.
12 Erat autem Thamna, concubina Eli-
phaz filij Esaü: quæ peperit ei Amalech, hi
sunt filij Ada vxoris Esaü.
13 Filij autem Rahuel: Nahath & Zara,
Sãma & Meza, hi filij Basemath vxoris Esaü.
14 Isti quoque erant filij Oolibama filiæ
Anæ filiæ Sebeon, vxoris Esau, quos genuit
ei, Iehus & Ihelon & Core.
15 Hi duces filiorum Esaü: filij Eliphaz
primogeniti Esaü: dux Theman, dux Omar,
dux Sepho, dux Cenez,
16 Dux Core, dux Gathan, dux Amalech.
hi filij Eliphaz in Terra Edõ, & hi filij Ada.
17 Hi quoque filij Rahuel filij Esaü: dux
Nahath, dux Zara, dux Samma, dux Meza.
hi autem duces Rahuel in Terra Edom: isti
filij Basemath vxoris Esaü.
C 18 Hi autem filij Oolibama vxoris Esaü:
dux Iehus, dux Ihelon, dux Core. hi duces
Oolibama filiæ Anæ vxoris Esaü.
19 Isti sunt filij Esaü, & hi duces eorum:
ipse est Edom.
* 1.Par.1. c.38. 20 * Isti sunt filij Seir Horræi, habitatores
terræ: Lotan, & Sobal, & Sebeon, & Ana.
21 Et Dison, & Eser, & Disan. hi duces
Horræi, filij Seir, in terra Edom.
22 Facti sunt autem filij Lotan: Hori &
Heman. erat autem soror Lothan, Thamna.
23 Et isti filij Sobal: Aluan & Manahat &
Abal, & Sepho & Onam.
24 Et hi filij Sebeon: Aia & Ana. Iste est
Ana qui inuenit aquas calidas in solitudine,
cùm pasceret asinos Sebeon patris sui.
25 Habuitque filium Dison, & filiam Oo-
libama.
26 Et isti filij Dison: Hamdan, & Eseban,
& Iethram, & Charan.
27 Hi quoque filij Eser: Balaam & Zauan,
& Acan.
28 Habuit autem filios Disan: Hus &
Aram.
29 Hi duces Horræorum: dux Lotan,
dux Sobal, dux Sebeon: dux Ana,
30 Dux Dison, dux Eser, dux Disan: isti
duces Horræorum qui imperauerunt in Ter-
ra Seir.
D 31 Reges autem qui regnauerunt in Terra
Edom antequam haberent regem filij Israel,
fuerunt hi:
32 Bela filius Beor, nomenque vrbis eius
Denaba.
33 Mortus est autem Bela, & regnauit pro
eo Iobab filius Zaræ de Bosra.
34 Cùmque mortuus esset Iobab, regnauit
pro eo Husam de terra Themanorum.
35 Hoc quoque mortuo, regnauit pro eo
Adad filius Badad, qui percussit Madian in
regione Moab: & nomen vrbis eius Auith.
36 Cùmque mortuus esset Adad, regnauit
pro eo Semla de Masreca.
37 Hoc quoque mortuo, regnauit pro eo
Saül de fluuio Rohoboth.
38 Cùmque & hic obijsset, successit in re-
gnum Balanan filius Achobor.
39 Isto quoque mortuo, regnauit pro eo
Adar, nomenque vrbis eius Phau: & appel-
labatur vxor eius Meetabel, filia Matred fi-
liæ Mezaab.
40 Hæc ergo nomina ducum Esaü, in co-
gnationibus, & locis, & vocabulis suis: dux
Thamna, dux Alua, dux Ietheth,
41 Dux Oolibama, dux Ela, dux Phinon.
42 Dux Cenez, dux Themã, dux Mabsar,
43 Dux Magdiel, dux Hiram: hi duces
Edom habitantes in terra imperij sui; ipse
est Esaü pater Idumæorum.

CAPVT XXXVII.

*Ioseph fratres apud patrem de crimine ac-
cusans, visaque somnia narrans, fratrum
odium in se concitat: quare primùm volentes
illum occidere, consilio Iudæ primò in cister-
nam detruditur, deinde venditur Ismaelitis
inscio Ruben: à patre autem existimante eum
à fera occisum lugetur; interea Ioseph in
Ægypto Putiphari venditur.*

1 HAbitauit autem Iacob in terra A
Chanaan, in qua pater suus pere-
grinatus est.
2 Et hæ sunt generationes eius: Ioseph
cùm sedecim esset annorum, pascebat gre-
gem cum fratribus suis adhuc puer: & erat
cum filijs Balæ & Zelphæ vxorum patris sui,
accusauitque fratres suos apud patrem cri-
mine pessimo.
3 Israel autem diligebat Ioseph super om-
nes filios suos, eò quod in senectute genuisset
eum: fecitque ei tunicam polymitam.
4 Videntes autem fratres eius quòd à patre
plus cunctis filijs amaretur, oderant eum,
nec poterant ei quidquam pacificè loqui.
5 Accidit quoque vt visum somnium re-
ferret fratribus suis: quæ causa maioris odij B
seminarium fuit.
6 Dixitque ad eos: Audite somnium
meum quod vidi:
7 Putabam nos ligare manipulos in agro:
& quasi consurgere manipulum meum, &
stare, vestrosque manipulos circunstantes
adorare manipulum meum.
8 Responderunt fratres eius. Numquid
rex noster eris? aut subijciemur ditioni tuę?
Hæc ergo causa somniorum atque sermo-
num, inuidiæ & odij fomitem ministrauit.
9 Aliud quoque vidit somnium, quod nar-
rans fratribus ait: Vidi per somnium, quasi
solem, & lunam, & stellas vndecim, ado-
rare me.
10 Quod cùm patri suo & fratribus retu-
lisset, increpauit eum pater suus, & dixit: C
Quid sibi vult hoc somnium quod vidisti?

num

num ego & mater tua & fratres tui adorabimus te super terram?
11 Inuidebant ei igitur fratres sui: pater verò rem tacitus considerabat.
12 Cùmque fratres illius in pascendis gregibus patris morarentur in Sichem,
13 Dixit ad eum Israël: Fratres tui pascunt oues in Sichimis: veni, mittam te ad eos. Quo respondente,
14 Præstò sum, ait ei: Vade, & vide si cuncta prospera sint erga fratres tuos, & pecora: & renuntia mihi quid agatur. Missus de Valle Hebron, venit in Sichem:
D
15 Inuenitque eum vir errantem in agro, & interrogauit quid quæreret.
16 At ille respondit: Fratres meos quæro, indica mihi vbi pascant greges.
17 Dixitque ei vir: Recesserunt de loco isto: audiui autem eos dicentes: Eamus in Dothain. Perrexit ergo Ioseph post fratres suos, & inuenit eos in Dothain.
18 Qui cùm vidissent eum procul, antequam accederet ad eos: cogitauerunt illum occidere:
19 Et mutuò loquebantur: Ecce somniator venit:
20 Venite, occidamus eum, & mittamus in cisternam veterem: dicemusque, Fera pessima deuorauit eum: & tunc apparebit quid illi prosint somnia sua.
E
21 *Audiens autem hoc Ruben, nitebatur liberare eum de manibus eorum, & dicebat: * Inf. 42. d. 22.
22 Non interficiatis animam eius, nec effundatis sanguinem: sed projicite eum in cisternam hanc, quæ est in solitudine, manusque vestras seruate innoxias: hoc autem dicebat, volens eripere eum de manibus eorum, & reddere patri suo.
23 Confestim igitur vt peruenit ad fratres suos, nudauerũt eũ tunica talari & polymita:
24 Miseruntque eum in cisternam veterem, quæ non habebat aquam.
25 Et sedentes vt comederent panem, viderunt Ismaëlitas viatores venire de Galaad: & camelos eorum, portantes aromata, & resinam, & stactem, in Ægyptum.
26 Dixit ergo Iudas fratribus suis: Quid nobis prodest si occiderimus fratrem nostrum & celauerimus sanguinem ipsius? F
27 Melius est vt venumdetur Ismaelitis, & manus nostræ non polluantur: frater enim & caro nostra est. Acquieuerunt fratres sermonibus illius:
28 * Et prætereuntibus Madianitis negotiatoribus, extrahentes eum de cisterna, vendiderunt eum Ismaelitis, viginti argenteis: qui duxerunt eum in Ægyptum. * Sap 10. c. 13.
29 Reuersusque Ruben ad cisternam, non inuenit puerum:
30 Et scissis vestibus pergens ad fratres suos, ait: Puer non comparet, & ego quò ibo?
31 Tulerunt autem tunicam eius, & in sanguine hœdi, quem occiderant, tinxerunt:
32 Mittentes qui ferrent ad patrem, & dicerent: Hanc inuenimus: vide vtrum tunica filij tui sit, an non.
33 Quam cùm agnouisset pater, ait: Tunica filij mei est, fera pessima comedit eum, bestia deuorauit Ioseph.
34 Scissisque vestibus indutus est cilicio, lugens filium suum multo tempore.
35 Congregatis autem cunctis liberis eius vt lenirent dolorem patris, noluit consolationem accipere, sed ait: Descendam ad filium meum lugens in infernum. Et illo perseuerante in fletu,
36 Madianitę vendiderunt Ioseph in Ægypto Putiphari eunucho Pharaonis, magistro militum.

CAPVT XXXVIII.

Iudas ex vxore Chananæa tribus filijs susceptis, primum & deinde secundum Thamar copulauit: quibus mortuis eam insciens pro scorto cognouit, quo concubitu Phares & Zaram genuit.

A
1 EOdem tempore descendens Iudas à fratribus suis, diuertit ad virum Odollamitem, nomine Hiram.
2 * Viditque ibi filiam hominis Chananæi, vocabulo Sue: & accepta vxore, ingressus est ad eam. *.1.Par.2 a.3.
3 Quæ concepit, & peperit filium, & vocauit nomen eius Her.

* Num. 26 b. 19. 4 * Rursumque concepto fœtu, natum fi-
lium vocauit Onan.
5 Tertium quoque peperit: quem appella-
uit Sela. quo nato, parere vltrà cessauit.
6 Dedit autem Iudas vxorem primogenito
suo Her, nomine Thamar.
B 7 * Fuit quoq; Her primogenitus Iudæ, ne-
* Num. 26 b. 19. quã in cõspectu Domini: & ab eo occisus est.
8 Dixit ergo Iudas ad Onam filium suum:
Ingredere ad vxorem fratris tui, & sociare
illi, vt suscites semen fratri tuo.
9 Ille sciens non sibi nasci filios, introiens
ad vxorem fratris sui, semen fundebat in ter-
ram, ne liberi fratris nomine nascerentur.
10 Et idcircò percussit eum Dominus,
quòd rem detestabilem faceret.
11 Quamobrem dixit Iudas Thamar nu-
rui suæ: Esto vidua in domo patris tui, donec
crescat Sela filius meus: timebat enim ne &
ipse moreretur sicut fratres eius. Quæ abijt,
& habitauit in domo patris sui.
C 12 Euolutis autem multis diebus, mortua
est filia Sue vxor Iudæ: qui post luctum con-
solatione suscepta ascendebat ad tonsores
ouium suarum, ipse & Hiras opilio gregis
Odollamites, in Thamnas.
13 Nuntiatumque est Thamar quòd socer
illius ascẽderet in Thamnas ad tõdẽdas oues.
14 Quæ depositis viduitatis vestibus, assũ-
psit theristrũ: & mutato habitu, sedit in biuio
itineris, quod ducit Thamnam: eò quòd cre-
uisset Sela, & non eum accepisset maritum.
15 Quam cùm vidisset Iudas, suspicatus est
esse meretricem: operuerat enim vultum
suum, ne agnosceretur.
D 16 Ingrediensque ad eam, ait: Dimitte me
vt coëam tecum: nesciebat enim quòd nu-
rus sua esset. Qua respondente: Quid dabis
mihi vt fruaris concubitu meo.
17 Dixit: Mittã tibi hędũ de gregibus. Rur-
sũq; illa dicẽte: Patiar quoduis, si dederis mi-
hi arrhabonẽ, donec mittas quod polliceris.
18 Ait Iudas: Quid tibi vis pro arrhabone
dari? Respondit: Annulum tuum, & armil-
lam, & baculum quem manu tenes. Ad vnũ
igitur coitum mulier concepit,
19 Et surgens abijt: depositoque habitu,
quẽ sumpserat, induta est viduitatis vestibus.
20 Misit autem Iudas hędum per pastorem E
suum Odollamitẽ, vt reciperet pignus quod
dederat mulieri. qui cùm non inuenisset eã,
21 Interrogauit homines loci illius: Vbi est
mulier quæ sedebat in biuio? Respondenti-
bus cunctis: Non fuit in loco isto meretrix;
22 Reuersus est ad Iudam, & dixit ei: Non
inueni eam: sed & homines loci illius dixe-
runt mihi, nunquam sedisse ibi scortum.
23 Ait Iudas: Habeat sibi, certè mendacij F
arguere nos non potest: ego misi hœdum
quem promiseram, & tu non inuenisti eam.
24 Ecce autem post tres menses nuntiaue-
rũt Iudę, dicentes: Fornicata est Thamar nu-
rus tua, & videtur vterus illius intumescere.
Dixitq; Iudas: Producite eã vt comburatur.
25 Quæ cùm duceretur ad pęnam, misit
ad socerum suum, dicens: De viro, cuius hęc
sunt, concepi: cognosce cuius sit annulus, &
armilla, & baculus.
26 Qui, agnitis muneribus, ait: Iustior me
est: quia non tradidi eam Sela filio meo. At-
tamen vltrà non cognouit eam.
27 * Instante autem partu, apparuerunt G
gemini in vtero: atque in ipsa effusione in- * Matt. 1. a. 3.
fantium, vnus protulit manum, in qua ob-
stetrix ligauit coccinum, dicens:
28 Iste egredietur prior.
29 Illo verò retrahente manum, egressus
est alter: dixitque mulier: Quare diuisa est
propter te maceria? & ob hanc causam vo-
cauit nomen eius Phares.
30 * Posteà egressus est frater eius, in cuius * 1. Par. 2. a. 4.
manu erat coccinum: quẽ appellauit Zara.

CAPVT XXXIX.

Cum prosperè ageret Ioseph apud herum Putipharem, eique gratiosus totam administraret familiam contemnens heram sæpius de concubitu interpellantem, accusatur apud dominum, & in carcerem conijcitur; vbi custodis gratiam nactus omnium vinctorum curam habet.

1 IGitur Ioseph ductus est in Ægyptum, A
emitq. eũ Putiphar eunuchus Pharao-
nis, princeps exercitus, vir Ægyptius, de ma-
nu Ismaëlitarum, à quibus perductus erat.
2 Fuitque Dominus cum eo, & erat vir in
cunctis prosperè agens; habitauitque in do-
mo domini sui,

3 Qui optimè nouerat Dominum esse cum
eo, & omnia, quæ gereret, ab eo dirigi in
manu illius.
4 Inuenitque Ioseph gratiam coram do-
mino suo, & ministrabat ei, à quo præposi-
tus omnibus, gubernabat creditam sibi do-
mum, & vniuersa quæ ei tradita fuerant:
B 5 Benedixitque Dominus domui Ægyptij
propter Ioseph, & multiplicauit tam in ædi-
bus, quàm in agris cunctam eius substantiã:
6 Nec quidquam aliud nouerat, nisi pa-
nem quo vescebatur. Erat autem Ioseph pul-
chra facie, & decorus aspectu.
7 Post multos itaque dies iniecit domina
sua oculos suos in Ioseph, & ait: Dormi
mecum.
8 Qui nequaquam acquiescens operi ne-
fario, dixit ad eam: Ecce dominus meus,
omnibus mihi traditis, ignorat quid habeat
in domo sua:
9 Nec quidquam est quod non in mea sit
potestate, vel non tradiderit mihi, præter te,
quæ vxor eius es: quomodo ergo possum hoc
malum facere, & peccare in Deum meum?
C 10 Huiuscemodi verbis per singulos dies,
& mulier molesta erat adolescenti, & ille re-
cusabat stuprum.
11 Accidit autem quadam die, vt intraret
Ioseph domum, & operis quippiam absque
arbitris faceret:
12 Et illa apprehensa lacinia vestimenti
eius, diceret: Dormi mecum. Qui relicto in
manu eius pallio fugit, & egressus est foras.
13 Cùmque vidisset mulier vestem in ma-
nibus suis, & se esse contemptam,
14 Vocauit ad se homines domus suæ, &
ait ad eos: En introduxit virum Hebræum,
vt illuderet nobis: ingressus est ad me, vt coï-
ret mecum: cùmque ego succlamassem,
15 Et audisset vocem meam, reliquit pal-
lium quod tenebam, & fugit foras.
16 In argumentum ergo fidei retentum D
pallium ostendit marito reuertenti domum,
17 Et ait: Ingressus est ad me seruus He-
bræus quem adduxisti vt illuderet mihi:
18 Cùmque audisset me clamare, reliquit
pallium quod tenebam, & fugit foras.
19 His auditis dominus, & nimiùm cre-
dulus verbis coniugis, iratus est valdè:
20 * Tradiditque Ioseph in carcerem, vbi * Ps. 104.
vincti regis custodiebãtur, & erat ibi clausus. b. 18.
21 Fuit autem Dominus cum Ioseph, &
misertus illius dedit ei gratiam in conspectu
principis carceris.
22 Qui tradidit in manu illius vniuersos
vinctos qui in custodia tenebantur, & quid-
quid fiebat, sub ipso erat.
23 Nec nouerat aliquid, cunctis ei credi-
tis: Dominus enim erat cum illo, & omnia
opera eius dirigebat.

CAPVT XL.

Eunuchorum Pharaonis in carcere Ioseph somnia interpretatus, alterum officio pristino restituendum, alterum suspendio puniendum prædixit, quæ omnia in Pharaonis natalitio euenerunt.

A 1 His ita gestis, accidit, vt peccarent
duo eunuchi, pincerna regis Ægy-
pti, & pistor, domino suo.
2 Iratusque contra eos Pharao (nam alter
pincernis præerat, alter pistoribus)
3 Misit eos in carcerem principis militum
in quo erat vinctus & Ioseph.
4 At custos carceris tradidit eos Ioseph,
qui & ministrabat eis. Aliquantulum tempo-
ris fluxerat, & illi in custodia tenebantur.
5 Videruntque ambo somnium nocte vna
iuxta interpretationem congruam sibi:
6 Ad quos cùm introisset Ioseph manè, &
vidisset eos tristes,
7 Sciscitatus est eos dicens: Cur tristior est
hodie solitò facies vestra?
8 Qui responderunt: Somnium vidimus, B
& non est qui interpretetur nobis. Dixitque
ad eos Ioseph: Numquid non Dei est inter-
pretatio? referte mihi quid videritis.
9 Narrauit prior, præpositus pincerna-
rum, somnium suum: Videbam coram me
vitem,
10 In qua erant tres propagines, crescere
paulatim in gemmas, & post flores vuas ma-
turescere:
11 Calicemque Pharaonis in manu mea:
tuli ergo vuas, & expressi in calicem quem
tenebam, & tradidi poculum Pharaoni.

12 Res-

12 Respondit Ioseph: Hæc est interpreta-
tio somnij: Tres propagines tres adhuc dies
sunt:
13 Post quos recordabitur Pharao mini-
sterij tui, & restituet te in gradum pristi-
num: dabisque ei calicem iuxta officium
tuum, sicut antè facere consueueras.
C 14 Tantùm memento mei, cùm bene tibi
fuerit. & facias mecum misericordiam: vt
suggeras Pharaoni vt educat me de isto
carcere:
15 Quia furto sublatus sum de terra He-
bræorum, & hic innocens in lacum mis-
sus sum.
16 Videns pistorum magister, quòd pru-
denter somnium dissoluisset, ait: Et ego vidi
somnium, Quòd tria canistra farinæ habe-
rem super caput meum:
17 Et in vno canistro quod erat excelsius,
portare me omnes cibos qui fiunt arte pi-
storia, auesque comedere ex eo.
18 Respondit Ioseph: Hæc est interpre- D
tatio somnij. Tria canistra, tres adhuc
dies sunt:
19 Post quos auferet Pharao caput tuum,
ac suspendet te in cruce, & lacerabunt vo-
lucres carnes tuas.
20 Exinde dies tertius natalitius Pharao-
nis erat: qui faciens grande conuiuium pue-
ris suis, recordatus est inter epulas magistri
pincernarum & pistorum principis.
21 Restituitque alterum in locum suum, vt
porrigeret ei poculum:
22 Alterum suspendit in patibulo, vt co-
niectoris veritas probaretur.
23 Et tamen succedentibus prosperis,
præpositus pincernarum oblitus est inter-
pretis sui.

CAPVT XLI.

Somnia Pharaonis de bobus, & spicis, cùm nemo alius valeret interpretari, vnicus Ioseph interpretatur, ideòque toti Ægypto præficitur; & ex Aseneth data sibi à Pharaone vxore duos sustulit filios ante septem famis annos Sterilitas tandem fertilitati succedit.

A 1 POst duos annos vidit Pharao som-
nium. Putabat se stare super fluuium.
2 De quo ascendebant septem boues, pul-
chræ & crassæ nimis: & pascebantur in locis
palustribus.
3 Aliæ quoque septem emergebant de flu-
mine, fœdæ confectæque macie: & pasce-
bantur in ipsa amnis ripa in locis viren-
tibus:
4 Deuorauerùntque eas, quarum mira spe-
cies & habitudo corporum erat. Expergefa-
ctus Pharao,
5 Rursum dormiuit, & vidit alterum som-
nium: Septem spicæ pullulabant in culmo
vno plenæ atque formosæ:
6 Aliæ quoque totidem spicæ tenues &
percussæ vredine oriebantur,
7 Deuorantes omnem priorum pulchritu-
dinem, Euigilans Pharao post quietem,
8 Et facto manè, pauore perterritus, mi-
sit ad omnes coniectores Ægypti, cun-
ctósque sapientes: & accersitis narrauit
somnium, nec erat qui interpretaretur.
9 Tunc demum reminiscens pincernarum B
magister, ait: Confiteor peccatum meum:
10 Iratus rex seruis suis, me & magistrum
pistorum retrudi iussit in carcerem princi-
pis militum:
11 Vbi vna nocte vterque vidimus som-
nium præsagum futurorum.
12 Erat ibi puer Hebræus, eiusdem ducis
militum famulus: cui narrantes somnia,
13 Audiuimus quidquid posteà rei proba-
uit euentus. ego enim redditus sum officio
meo: & ille suspensus est in cruce.
14 Protinus ad regis imperium eductum
de carcere Ioseph totonderunt: ac veste mu-
tata, obtulerunt ei.
15 Cui ille ait: Vidi somnia, nec est qui
edisserat: quæ audiui te sapientissimè co-
nijcere.
16 Respondit Ioseph: absque me Deus C
respondebit prospera Pharaoni.
17 Narrauit ergo Pharao quod viderat:
Putabam me stare super ripam fluminis,
18 Et septem boues de amne conscendere,
pulchras nimis, & obesis carnibus: quæ in
pastu paludis virecta carpebant.
19 Et ecce, has sequebantur aliæ se-
ptem boues in tantum deformes & macilen-
tæ, vt numquam tales in terra Ægypti vi-
derim:

5 Ingressi sunt terram Ægypti cum alijs
qui pergebant ad emendum. Erat autem fa-
mes in terrá Chanaan.
B 6 Et Ioseph erat princeps in terra Ægy-
pti, atque ad eius nutum frumenta populis
vendebantur. Cùmque adorassent eum fra-
tres sui,
7 Et agnouisset eos, quasi ad alienos du-
riùs loquebatur, interrogans eos: Vnde veni-
stis? Qui responderunt: De terra Chanaan,
vt emamus victui necessaria.
8 Et tamen fratres ipse cognoscens, non est
cognitus ab eis.
9 Recordatusque somniorum, quæ ali-
quando viderat, ait ad eos: Exploratores
estis: vt videatis infirmiora terræ venistis.
10 Qui dixerunt: Non est ita, domine, sed
serui tui venerunt vt emerent cibos.
11 Omnes filij vnius viri sumus: pacifici
venimus, nec quidquam famuli tui machi-
nantur mali.
C 12 Quibus ille respondit: Aliter est: im-
munita terræ huius considerare venistis.
13 At illi: Duodecim, inquiunt, serui tui,
fratres sumus, filij viri vnius in terra Cha-
naan: minimus cum patre nostro est, alius
non est super.
14 Hoc est, ait, quòd locutus sum: Explo-
ratores estis.
15 Iam nunc experimentum vestri capiam:
per salutem Pharaonis non egrediemini
hinc donec veniat frater vester minimus.
16 Mittite ex vobis vnum, & adducat
eum: vos autem eritis in vinculis, donec
probentur quæ dixistis vtrùm vera an falsa
sint: alioquin per salutem Pharaonis explo-
ratores estis.
17 Tradidit ergo illos custodiæ tribus
diebus:
18 Die autem tertio eductis de carcere,
ait: Facite quæ dixi, & viuetis: Deum enim
timeo.
D 19 Si pacifici estis, frater vester vnus lige-
tur in carcere: vos autem abite, & ferte fru-
menta quæ emistis in domos vestras,
*Inf.43.a.5. 20 * Et fratrem vestrum minimum ad me
adducite, vt possim vestros probare sermo-
nes, & non moriamini. Fecerunt vt dixerat,

21 Et locuti sunt ad inuicem: Meritò hæc
patimur, quia peccauimus in fratrem no-
strum, videntes angustiam animæ illius, dum
deprecaretur nos, & non audiuimus: idcircò
venit super nos ista tribulatio.
22 E quibus vnus Ruben, ait: Numquid
non dixi vobis: * Nolite peccare in puerum: *Sup.37.e.22.
& non audistis me? en sanguis eius exqui- E
ritur.
23 Nesciebant autem quòd intelligeret Io-
seph: eò quòd per interpretem loqueretur
ad eos.
24 Auertitque se parumper, & fleuit: &
reuersus locutus est ad eos.
25 Tollensque Simeon, & ligans illis præ-
sentibus, iussit ministris vt implerent eorum
saccos tritico, & reponerent pecunias singu-
lorum in sacculis suis, datis suprà cibarijs in
viam: qui fecerunt ita.
26 At illi portantes frumenta in asinis
suis, profecti sunt.
27 Apertoque vnus sacco, vt daret iumen-
to pabulum in diuersorio, contemplatus pe-
cuniam in ore sacculi,
28 Dixit fratribus suis: Reddita est mihi
pecunia, en habetur in sacco. Et obstupefa-
cti turbatique, mutuò dixerunt: Quidnam F
est hoc quod fecit nobis Deus?
29 Veneruntque ad Iacob patrem suum in
terram Chanaan, & narrauerunt ei omnia
quæ accidissent sibi, dicentes:
30 Locutus est nobis dominus terræ durè,
& putauit nos exploratores esse prouinciæ,
31 Cui respondimus: pacifici sumus, nec
vllas molimur insidias,
32 Duodecim fratres vno patre geniti su-
mus: vnus non est super, minimus cum pa-
tre nostro est in terra Chanaan.
33 Qui ait nobis: Sic probabo quòd paci-
fici sitis: Fratrem vestrum vnum dimittite
apud me, & cibaria domibus vestris neces-
saria sumite, & abite,
34 Fratremque vestrum minimum addu-
cite ad me, vt sciam quòd non sitis explora-
tores, & iustum, qui tenetur in vinculis, re-
cipere possitis: ac deinceps quę vultis, emen-
di habeatis licentiam.
35 His dictis, cùm frumenta effunderent, G

singuli repererunt in ore saccorum ligatas
pecunias: exterritisque simul omnibus,
36 Dixit pater Iacob: Absque liberis me
esse fecistis, Ioseph non est super, Simeon te-
netur in vinculis, & Beniamin auferetis: in
me hæc omnia mala reciderunt.
37 Cui respondit Ruben: Duos filios
meos interfice, si non reduxero illum tibi:
trade illum in manu mea, & ego eum tibi
restituam.
38 At ille: Non descendet, inquit, fi-
lius meus vobiscum: frater eius mortuus
est, & ipse solus remansit: si quid ei aduer-
si acciderit in terra ad quam pergitis,
deducetis canos meos cum dolore ad in-
feros.

CAPVT XLIII.

Ægrè impetrarunt fratres Ioseph à patre, vt in Ægyptum reuertentes additis muneribus ac duplici pecunia, Beniamin secum ducerent: qui, inuitati ad conuiuium, educto Simeone de carcere, simul epulantur cũ Ioseph.

A 1 INterim fames omnem terram vehe-
menter premebat.
2 Consumptisque cibis quos ex Ægypto
detulerant, dixit Iacob ad filios suos: Reuer-
timini, & emite nobis pauxillum escarum.
3 Respondit Iudas: Denuntiauit nobis vir
ille sub attestatione iurisiurandi, dicens:
Non videbitis faciem meam, nisi fratrem ve-
strum minimum adduxeritis vobiscum.
4 Si ergo vis eum mittere nobiscum, per-
gemus pariter, & ememus tibi necessaria:
5 Sin autem non vis, non ibimus: vir enim,
vt sæpè diximus, denuntiauit nobis, dicens:
* Sup. 42. d. 20. * Non videbitis faciem meam absque fratre
vestro minimo.
B 6 Dixit eis Israël in meam hoc fecistis mi-
seriam, vt indicaretis ei & alium habere vos
fratrem.
7 At illi responderunt: Interrogauit nos
homo per ordinem nostram progeniem: si
pater viueret: si haberemus fratrem: & nos
respondimus ei consequenter iuxta id quod
fuerat sciscitatus: numquid scire poteramus
quod dicturus esset: Adducite fratrem ve-
strum vobiscum?
8 Iudas quoque dixit patri suo: Mitte pue-
rum mecum, vt proficiscamur, & possimus
viuere: ne moriamur nos & paruuli nostri.
* Inf. 44. g. 32. 9 * Ego suscipio puerum: de manu mea re-
quire illum. nisi reduxero, & reddidero eum
tibi, ero peccati reus in te omni tempore.
10 Si non intercessisset dilatio, iam vice
altera venissemus.
11 Igitur Israël pater eorum dixit ad eos: C
Si sic necesse est, facite quod vultis; sumite
de optimis terræ fructibus in vasis vestris, &
deferte viro munera, modicum resinæ, &
mellis, & storacis, stactes, & terebinthi, &
amygdalarum.
12 Pecuniam quoque duplicem ferte vo-
biscum: & illam, quam inuenistis in saccu-
lis, reportate, ne fortè errore factum sit:
13 Sed & fratrem vestrum tollite, & ite ad
virum.
14 Deus autem meus omnipotens faciat
vobis eum placabilem: & remittat vobis-
cum fratrem vestrum quem tenet, & hunc
Beniamin: ego autem quasi orbatus absque
liberis ero.
15 Tulerunt ergo viri munera, & pecu-
niam duplicem, & Beniamin: descenderunt-
que in Ægyptum, & steterunt coram Ioseph.
16 Quos cùm ille vidisset, & Beniamin si- D
mul, præcepit dispensatori domus suæ, di-
cens: Introduc viros domum, & occide vi-
ctimas, & instrue conuiuium: quoniam me-
cum sunt comesturi meridie.
17 Fecit ille quod sibi fuerat imperatum, &
introduxit viros domum.
18 Ibique exterriti, dixerunt mutuò: Pro-
pter pecuniam, quam retulimus prius in sac-
cis nostris, introducti sumus: vt deuoluat in
nos calumniam, & violenter subijciat serui-
tuti, & nos & asinos nostros.
19 Quamobrem in ipsis foribus acceden-
tes ad dispensatorem domus,
20 Locuti sunt: Oramus domine vt au- * Sup. 42 a. 3.
dias nos. * Iam ante descendimus vt emere-
mus escas.
21 Quibus emptis, cùm venissemus ad di-
uersorium, aperuimus saccos nostros: & in-
uenimus pecuniam in ore saccorum: quam
nunc eodem pondere reportauimus.

E
22 Sed & aliud attulimus argentum, vt emamus, quæ nobis necessaria sunt: non est in nostra conscientia quis posuerit eam in marsupijs nostris.

23 At ille respondit: Pax vobiscum, nolite timere: Deus vester, & Deus patris vestri, dedit vobis thesauros in saccis vestris nam pecuniam, quam dedistis mihi, probatam ego habeo. Eduxitque ad eos Simeon.

24 Et introductis domum, attulit aquam, & lauerunt pedes suos, deditque pabulum asinis eorum.

F
25 Illi verò parabant munera, donec ingrederetur Ioseph meridie: audierant enim quòd ibi comesturi essent panem.

26 Igitur ingressus est Ioseph domum suã, obtuleruntque ei munera, tenentes in manibus suis: & adorauerunt proni in terram.

27 At ille, clementer resalutatis eis, interrogauit eos, dicens: Saluus ne est pater vester senex, de quo dixeratis mihi? Adhuc viuit?

28 Qui responderunt: Sospes est seruus tuus pater noster, adhuc viuit. Et incuruati, adorauerunt eum.

29 Attollens autem Ioseph oculos, vidit Beniamin fratrem suum vterinum, & ait: Iste est frater vester paruulus, de quo dixeratis mihi? Et rursum: Deus, inquit, misereatur tui, fili mi.

30 Festinauitque, quia commota fuerant viscera eius super fratre suo, & erumpebant lacrymæ: & introiens cubiculum fleuit. G

31 Rursumque lota facie egressus, continuit se, & ait: Ponite panes.

32 Quibus appositis seorsum Ioseph, & seorsum fratribus, Ægyptijs quoque qui vescebantur simul, seorsum (illicitum est enim Ægyptijs comedere cum Hebræis, & profanum putant huiuscemodi conuiuium)

33 Sederunt coram eo, primogenitus iuxta primogenita sua, & minimus iuxta ætatem suam. Et mirabantur nimis,

34 Sumptis partibus quas ab eo acceperant: maiorque pars venit Beniamin, ita vt quinque partibus excederet. Biberuntque & inebriati sunt cum eo.

CAPVT XLIV.

Ioseph in sacco Beniamin, iubet abscondi Scyphum suum; & post eum inuentum, reuocatos ab itinere fratres furti arguit; Iudas autem pro Beniamin se in seruitutem offert.

A
1 PRæcepit autem Ioseph dispensatori domus suæ, dicens: Imple saccos eorum frumento, quantum possunt capere: & pone pecuniam singulorum in summitate sacci.

2 Scyphum autem meum argenteum, & pretium quod dedit tritici, pone in ore sacci iunioris. Factumque est ita.

3 Et orto manè, dimissi sunt cum asinis suis.

4 Iamque vrbem exierant, & processerant paululum: tunc Ioseph accersito dispensatore domus, Surge, inquit, & persequere viros: & apprehensis dicito: Quare reddidistis malum pro bono?

B
5 Scyphus, quem furati estis, ipse est in quo bibit dominus meus, & in quo augurari solet: pessimam rem fecistis.

6 Fecit ille vt iusserat. Et apprehensis per ordinem locutus est.

7 Qui responderunt: Quare sic loquitur dominus noster, vt serui tui tantum flagitij commiserint.

8 Pecuniam, quam inuenimus in summitate saccorum, reportauimus ad te de terra Chanaan, & quo modo consequens est vt furati simus de domo domini tui aurum vel argentum?

9 Apud quemcumque fuerit inuentum seruorum tuorum quod quæris, moriatur, & nos erimus serui domini nostri.

10 Qui dixit eis: Fiat iuxta vestram sententiam: apud quemcumque fuerit inuentum, ipse sit seruus meus, vos autem eritis innoxij. C

11 Itaque festinatò deponentes in terram saccos, aperuerunt singuli.

12 Quos scrutatus, incipiens à maiore vsque ad minimum, inuenit scyphum in sacco Beniamin.

13 At illi, scissis vestibus, oneratisque rursum asinis, reuersi sunt in oppidum.

14 Primusque Iudas cum fratribus ingressus est ad Ioseph (necdum enim de loco abie-

rati) omnesque ante eum pariter in terram
corruerunt.
D 15 Quibus ille ait: Cur sic agere voluistis?
an ignoratis quòd non sit similis mei in au-
gurandi scientia?
16 Cui Iudas: Quid respondebimus, in-
quit, domino meo? vel quid loquemur, aut
iustè poterimus obtendere? Deus inuenit
iniquitatem seruorum tuorum: en omnes
serui sumus domini mei, & nos, & apud
quem inuentus est scyphus.
17 Respondit Ioseph: Absit à me vt sic
agam: qui furatus est scyphum, ipse sit ser-
uus meus: vos autem abite liberi ad patrem
vestrum.
E 18 Accedens autem propiùs Iudas, confi-
denter ait: Oro domine mi, loquatur seruus
tuus verbum in auribus tuis, & ne irascaris
famulo tuo: tu es enim post Pharaonem.
* Sup.42. c. 13. 19 Dominus meus. * Interrogasti priùs
seruos tuos: Habetis patrem, aut fratrem?
20 Et nos respondimus tibi domino meo:
Est nobis pater senex, & puer paruulus, qui
in senectute illius natus est; cuius vterinus
frater mortuus est: & ipsum solum habet
mater sua, pater verò tenerè diligit eum.
F 21 Dixistique seruis tuis: Adducite eum
ad me, & ponam oculos meos super illum.
22 Suggessimus domino meo: Non potest
puer relinquere patrem suum: si enim illum
dimiserit, morietur.
* Sup.43. a.3. & 5. 23 * Et dixisti seruis tuis: Nisi venerit fra-
ter vester minimus vobiscum, non videbitis
ampliùs faciem meam.

24 Cùm ergo ascendissemus ad famulum
tuum patrem nostrum, narrauimus ei omnia
quæ locutus est dominus meus.
25 Et dixit pater noster: Reuertimini, &
emite nobis parum tritici.
26 Cui diximus: Ire non possumus: si fra-
ter noster minimus descenderit nobiscum,
proficiscemur simul: alioquin illo absente,
non audemus videre faciem viri.
27 Ad quæ ille respondit: * Vos scitis G
quòd duos genuerit mihi vxor mea. * Sup.37. g.33. c 20.
28 Egressus est vnus, & dixistis: Bestia
deuorauit eum: & hucusque non com-
paret.
29 Si tuleritis & istum, & aliquid ei in via
contigerit, deducetis canos meos cum mœ-
rore ad inferos.
30 Igitur si intrauero ad seruum tuum pa-
trem nostrum, & puer defuerit (cùm anima
illius ex huius anima pendeat)
31 Videritque eum non esse nobiscum,
morietur, & deducent famuli tui canos eius
cum dolore ad inferos.
32 Ego propriè seruus tuus sim, qui in
meam hunc recepi fidem, & spopondi di-
cens: * Nisi reduxero eum, peccati reus ero * Sup.43. b. 9.
in patrem meum omni tempore.
33 Manebo itaque seruus tuus pro puero
in ministerio domini mei, & puer ascendat
cum fratribus suis.
34 Non enim possum redire ad patrem
meum, absente puero: ne calamitatis,
quæ oppressura est patrem meum, testis
assistam.

CAPVT XLV.

*Ioseph se fratribus manifestat, eosque ter-
ritos cum osculo amplexatur: quare Pharao
vna cum tota domo sua exultans, præcepit vt
aduocetur pater cum vniuersa domo sua in
Ægyptum: idem multis verbis denuntiat Io-
seph, fratresque multis donatos muneribus
ad patrem remittit.*

A 1 NOn se poterat vltrà cohibere Ioseph
multis coram astantibus: vnde præ-
cepit vt egrederentur cuncti foras, & nullus
interesset alienus agnitioni mutuæ.
2 Eleuauitque vocem cum fletu: quam au-
dierunt Ægyptij, omnisque domus Pha-
raonis.
3 Et dixit fratribus suis: Ego sum Ioseph:
adhuc pater meus viuit? Non poterant res-
pondere fratres nimio terrore perterriti.
4 Ad quos ille clementer: Accedite, in- B
quit, ad me. Et cum accessissent propè, * * Act.7.b 13.
Ego sum, ait, Ioseph, frater vester, quem
vendidistis in Ægyptum.
5 Nolite pauere, neque vobis durum esse
videatur quod vendidistis me in his regioni-
bus: * pro salute enim vestra misit me Deus * Inf.50 d. 20.
ante vos in Ægyptum.
6 Biennium est enim quòd cœpit fames

esse

esse in terra: & adhuc quinque anni restant, quibus nec arari poterit nec meti.

7 Præmisitq; me Deus vt reseruemini super terram, & escas ad viuendum habere possitis.

C 8 Non vestro consilio, sed Dei voluntate huc missus sum: qui fecit me quasi patrem Pharaonis, & dominum vniuersæ domus eius, ac principem in omni terra Ægypti.

9 Festinate, & ascendite ad patrem meũ, & dicetis ei: Hæc mandat filius tuus Ioseph: Deus fecit me dominum vniuersæ terræ Ægypti: descende ad me, ne moreris,

10 Et habitabis in terra Gessen: erisque iuxta me tu, & filij tui, & filij filiorum tuorum, oues tuæ, & armenta tua, & vniuersa quæ possides.

D 11 Ibique te pascam (adhuc enim quinque anni residui sunt famis) ne & tu pereas, & domus tua, & omnia quæ possides.

12 En oculi vestri, & oculi fratris mei Beniamin, vident quòd os meum loquatur ad vos.

13 Nuntiate patri meo vniuersam gloriam meam, & cuncta quæ vidistis in Ægypto: Festinate, & adducite eum ad me.

14 Cùmque amplexatus recidisset in collum Beniamin fratris sui, fleuit: illo quoque similiter flente super collum eius.

15 Osculatusque est Ioseph omnes fratres suos, & plorauit super singulos: post quæ ausi sunt loqui ad eum.

E 16 Auditumque est, & celebri sermone vulgatum in aula regis: Venerunt fratres Ioseph: & gauisus est Pharao, atque omnis familia eius.

17 Dixitque ad Ioseph vt imperaret fratribus suis, dicens: Onerantes iumenta, ite in terram Chanaan,

18 Et tollite inde patrem vestrum & cognationem, & venite ad me: & ego dabo vobis omnia bona Ægypti, vt comedatis medullam terræ.

19 Præcipe etiam vt tollant plaustra de terra Ægypti, ad subuectionem paruulorum suorum ac coniugum: & dicito: Tollite patrem vestrum, & properate quantocyus venientes.

F 20 Nec dimittatis quidquam de supellectili vestra, quia omnes opes Ægypti, vestræ erunt.

21 Feceruntque filij Israël, vt eis mandatum fuerat. Quibus dedit Ioseph plaustra, secundùm Pharaonis imperium: & cibaria in itinere.

22 Singulis quoque proferri iussit binas stolas: Beniamin verò dedit trecentos argenteos cum quinque stolis optimis:

23 Tantumdem pecuniæ & vestium mittens patri suo, addens & asinos decem, qui subueherent ex omnibus diuitijs Ægypti: & totidem asinas, & triticum in itinere panesque portantes.

24 Dimisit ergo fratres suos, & proficiscentibus ait: Ne irascamini in via.

G 25 Qui ascendentes ex Ægypto, venerunt in terram Chanaan ad patrem suum Iacob.

26 Et nuntiauerunt ei, dicentes: Ioseph filius tuus viuit: & ipse dominatur in omni terra Ægypti. Quo audito Iacob, quasi de graui somno euigilans, tamen non credebat eis.

27 Illi è contra referebant omnem ordinem rei. Cùmque vidisset plaustra, & vniuersa quæ miserat, reuixit spiritus eius,

28 Et ait: Sufficit mihi si adhuc Ioseph filius meus viuit: vadam & videbo illum antequam moriar.

CAPVT XLVI.

Iacob renouata Dei promissione cum vniuersis filijs ac nepotibus, quorum nomina recensentur, in Ægyptum descendit: cui occurrens Ioseph, suadet vt Pharaoni se esse pastores ouium dicant.

1 PRofectusque Israël cum omnibus quæ habebat, venit ad Puteum iuramenti. & mactatis ibi victimis Deo patris sui Isaac, A

2 Audiuit eum per visionem noctis vocantem se, & dicentem sibi. Iacob, Iacob, cui respondit: Ecce adsum.

3 Ait illi Deus: Ego sum fortissimus Deus patris tui: noli timere, descende in Ægyptũ, quia in gentem magnam faciam te ibi.

4 Ego descendam tecum illuc, & ego inde adducam te reuertentem: Ioseph quoque ponet manus suas super oculos tuos.

5 Surrexit autem Iacob à Puteo iuramenti: * tuleruntque eum filij cum paruulis & vxoribus suis in plaustris quæ miserat Pharao ad portandum senem, * Act. 7. b. 15.

6 Et omnia quæ possederat in Terra Chanaan: *venitque in Ægyptum cum omni semine suo, *Iof. 24. a. 5. Psal. 104. b. 23. Isai. 52. b. 4.

7 Filij eius, & nepotes, filiæ, & cuncta simul progenies.

8 Hęc sunt autem nomina filiorum Israël, qui ingressi sunt in Ægyptum, ipse cum liberis suis. * Primogenitus Ruben. B *Exo. 1. a. 2. 6. c. 14. Num. 26. a. 5. 1. Par. 5. a. 1. & 3.

9 Filij Ruben: Henoch & Phallu & Hesron & Charmi.

10 Filij Simeon: Iamuel & Iamin & Ahod, & Iachin & Sohar, & Saül filius Chanaanitidis.

11 * Filij Leui: Gerson & Caath & Merari. * Exo. 6. c. 15. 1. Par. 4. d. 24.

12 * Filij Iuda: Her & Onan & Sela & Phares & Zara, mortui sunt autem Her & Onan in terra Chanaan. Natique sunt filij Phares: Hesron & Hamul. * 1. Par. 6. a. 1.

13 * Filij Issachar: Thola & Phua & Iob & Semron. * Par. 2. a. 3. 4. d. 21.

14 Filij Zabulon: Sared & Elon & Iahelel.

15 Hi filij Liæ quos genuit in Mesopotamia Syriæ cum Dina filia sua. omnes animæ filiorum eius & filiarum, triginta tres.

16 Filij Gad: Sephion & Haggi & Suni & Esebon & Heri & Arodi & Areli.

17 * Filij Aser: Iamne & Iesua & Iessui & Beria, Sara quoque soror eorum. Filij Beria: Heber & Melchiel: * 1. Par. 7. a. 1. * 1. Par. 7. f. 30.

18 Hi filij Zelphæ, quã dedit Laban Liæ filiæ suæ, & hos genuit Iacob sedecim animas.

19 Filij Rachel vxoris Iacob: Ioseph & Beniamin.

C 20 *Natique sunt Ioseph filij in terra
ep. 41 Ægypti, quos genuit ei Aseneth filia Puti-
phare sacerdotis Heliopoleos: Manasses &
Ephraim.
Par. 7. 21 Filij Beniamin: *Bela & Bechor & As-
8. a. 1. bel & Gera & Naaman & Echi & Ros &
Mophim & Ophim & Ared.
22 Hi filij Rachel quos genuit Iacob: om-
nes animæ, quatuordecim.
23 Filij Dan: Husim.
24 Filij Nephthali: Iasiel & Guni & Ieser
& Sallem.
25 Hi filij Balæ, quam dedit Laban Ra-
cheli filiæ suæ: & hos genuit Iacob: omnes
animæ, septem.
26 Cunctæ animæ, quæ ingressæ sunt cum
Iacob in Ægyptum, & egressæ sunt de femo-
re illius, absque vxoribus filiorum eius, se-
xaginta sex.
27 Filij autem Ioseph, qui nati sunt ei in
Deut. 10. 22. terra Ægypti, animæ duæ.* Omnes animæ
domus Iacob, quæ ingressæ sunt in Ægy-
ptum, fuere septuaginta.
28 Misit autem Iudam ante se ad Ioseph,
vt nuntiaret ei, & occurreret in Gessen,
29 Quo cùm peruenisset, iuncto Ioseph D
curru suo, ascendit obuiam patri suo ad
eumdem locum: vidensque eum, irruit super
collum eius, & inter amplexus fleuit.
30 Dixitque pater ad Ioseph: Iam lætus
moriar quia vidi faciem tuam, & superstitem
te relinquo.
31 At ille locutus est ad fratres suos, & ad
omnem domum patris sui: Ascendam &
nuntiabo Pharaoni, dicamque ei: Fratres
mei, & domus patris mei, qui erant in Terra
Chanaan, venerunt ad me:
32 Et sunt viri pastores ouium, curamque
habent alendorum gregum: pecora sua, &
armenta, & omnia quæ habere potuerunt,
adduxerunt secum.
33 Cumque vocauerit vos, & dixerit:
Quod est opus vestrum?
34 Respondebitis: Viri pastores sumus ser-
ui tui ab infantia nostra vsque in præsens, &
nos & patres nostri. Hæc autem dicetis, vt
habitare possitis in Terra Gessen: quia dete-
stantur Ægyptij omnes pastores ouium.

CAPVT XLVII.

Ioseph, aduentu patris & fratrum Pharaoni nuntiato, introducit Iacob cum filijs ad Pharaonem. Terra Gessen conceditur ijs ad inhabitandum, famisque tempore eos alit: porro fames tantum premit Ægyptum, vt, venditis pecoribus, terram quoque vendere sint coacti: quo factum est vt quinta pars fructuum regibus Ægypti perpetuo cedat, præterquam in possessionibus sacerdotum. Post annos septemdecim Iacob plurimum ditatus iam moriturus adiurat Ioseph de sua sepultura in Chananæa.

A 1 INgressus ergo Ioseph nuntiauit Pha-
raoni, dicens: Pater meus & fratres,
oues eorum & armenta, & cuncta quæ possi-
dent, venerunt de Terra Chanaan: & ecce
consistunt in Terra Gessen.
2 Extremos quoque fratrum suorum quin-
que viros constituit coram rege:
3 Quos ille interrogauit: Quid habetis
operis? Responderunt: Pastores ouium su-
mus serui tui, & nos, & patres nostri.
4 Ad peregrinandū in terra tua venimus:
quoniam non est herba gregibus seruorum
tuorum, ingrauescente fame in terra Cha-
naan: petimusque vt esse nos iubeas seruos
tuos in Terra Gessen.
5 Dixit itaque rex ad Ioseph; Pater tuus & B
fratres tui venerunt ad te.
6 Terra Ægypti in conspectu tuo est: in
optimo loco fac eos habitare, & trade eis
Terram Gessen. Quòd si nosti in eis esse vi-
ros industrios, constitue illos magistros pe-
corum meorum.
7 Post hæc introduxit Ioseph patrem suum
ad Regem, & statuit eum coram eo: qui be-
nedicens illi,
8 Et interrogatus ab eo: Quot sunt dies
annorum vitæ tuæ?
9 Respondit: Dies peregrinationis meæ
centum triginta annorum sunt, parui & ma-
li, & non peruenerunt vsque ad dies patrum
meorum quibus peregrinati sunt.
10 Et benedicto rege, egressus est foras.
11 Ioseph verò patri & fratribus suis dedit
possessionem in Ægypto in optimo terræ lo-
co, Ramesses, vt præceperat Pharao.
12 Et alebat eos, omnemque domum pa-

tris sui, præbens cibaria singulis.
13 In toto enim orbe panis deerat, & op-
presserat fames terram, maximè Ægypti &
Chanaan.
14 E quibus omnem pecuniam congrega-
uit pro venditione frumenti, & intulit eam
in ærarium regis.
D 15 Cùmque defecisset emptoribus pre-
tium, venit cuncta Ægyptus ad Ioseph, di-
cens: Da nobis panes: quare morimur co-
ram te, deficiente pecunia?
16 Quibus ille respondit: Adducite peco-
ra vestra, & dabo vobis pro eis cibos, si pre-
tium non habetis.
17 Quæ cùm adduxissent, dedit eis ali-
menta pro equis, & ouibus, & bobus, & asi-
nis: sustentauitque eos illo anno pro com-
mutatione pecorum.
18 Venerunt quoque anno secundo, & di-
xerunt ei: Non celabimus dominum no-
strum, quòd deficiente pecunia, pecora simul
defecerunt: nec clam te est, quòd absque
corporibus & terra nihil habeamus.
19 Cur ergo moriemur, te vidente? &
nos & terra nostra tui erimus: eme nos in
seruitutem regiam, & præbe semina, ne
pereunte cultore redigatur terra in solitu-
dinem.
E 20 Emit igitur Ioseph omnem Terram
Ægypti, vendentibus singulis possessiones
suas præ magnitudine famis. Subiecitque
eam Pharaoni,
21 Et cunctos populos eius, à nouissimis
terminis Ægypti vsque ad extremos fines
eius,
22 Præter terram sacerdotum quæ à rege
tradita fuerat eis: quibus & statuta cibaria
ex horreis publicis præbebantur, & idcir-
cò non sunt compulsi vendere possessio-
nes suas.
23 Dixit ergo Ioseph ad populos: En vt
cernitis, & vos & terram vestram Pharao
possidet: accipite semina, & serite agros,
24 Vt fruges habere possitis. Quintam par-
tem regi dabitis: quatuor reliquas permitto
vobis in sementem, & in cibum familijs &
liberis vestris.
F 25 Qui responderũt: Salus nostra in ma-
nu tua est: respiciat nos tantùm dominus
noster, & læti seruiemus regi.
26 Ex eo tempore vsque in præsentem
diem, in vniuersa Terra Ægypti, regibus
quinta pars soluitur, & factum est quasi in
legem, absque terra sacerdotali, quæ libera
ab hac conditione fuit.
27 Habitauit ergo Israël in Ægypto, id est,
in Terra Gessen, & possedit eam: auctusque
est, & multiplicatus nimis.
28 Et vixit in ea decem & septem annis:
factique sunt omnes dies vitæ illius centum
quadraginta septem annorum.
G 29 Cùmque appropinquare cerneret diem
mortis suæ, vocauit filium suum Ioseph, &
dixit ad eum: Si inueni gratiam in conspe-
* Sup. 24. a. 2. ctu tuo, * pone manum tuam sub femore
meo: & facies mihi misericordiam & veri-
tatem, vt non sepelias me in Ægypto.
30 Sed dormiam cum patribus meis, & au-
feras me de terra hac, condasque in sepul-
chro maiorum meorum. Cui respondit Io-
seph: Ego faciam quod iussisti.
31 Et ille: Iura ergo, inquit, mihi. Quo
iurante, adorauit Israël Deum, conuersus ad
lectuli caput.

CAPVT XLVIII.

Iacob ægrotantem inuisit Ioseph, cuius filios Manassen & Ephraim Iacob sibi adoptat, ac benedicit, minorem, contradicente Ioseph, maiori præponens, & supra fratres partem vnam Ioseph tribuens.

1 His ita transactis, nuntiatum est Io-
seph quòd ægrotaret pater suus: A
qui, assumptis duobus filijs Manasse &
Ephraim, ire perrexit.
2 Dictumque est seni: Ecce filius tuus Io-
seph venit ad te. Qui confortatus sedit in
lectulo.
3 Et ingressô ad se ait: Deus omnipotens* * Sup. 28. c. 13.
apparuit mihi in Luza, quæ est in terra Cha-
naan: Benedixitque mihi,
4 Et ait: Ego te augebo & multiplicabo, &
faciam te in turbas populorum: daboque ti-
bi terram hanc, & semini tuo post te, in pos-
sessionem sempiternam.
5 Duo ergo filij tui, qui * nati sunt tibi in * Sup. 41. f. 50.
Terra Ægypti antequam huc venirem ad te, * Ios. 13. h. 7. d. 19.
mei erunt: *Ephraim & Manasses, sicut Ru-
ben & Simeon reputabuntur mihi. B
6 Reliquos autem quos genueris post eos,
tui erunt, & in nomine fratrum suorum vo-
cabuntur in possessionibus suis.
7 Mihi enim, quando veniebam de Meso-
potamia, * mortua est Rachel in terra Cha- * Sup. 35. c. 19.
naan in ipso itinere, eratque vernum tem-
pus: & ingrediebar Ephratam, & sepeliui
eam iuxta viam Ephratæ, quæ alio nomine
appellatur Bethlehem.
8 Videns autem filios eius dixit ad eum:
Qui sunt isti?
9 Respondit: Filij mei sunt, quos donauit
mihi Deus in hoc loco. Adduc, inquit, eos
ad me, vt benedicam illis.
10 Oculi enim Israël caligabant præ nimia
senectute, & clarè videre non poterat. Ap-
plicitosque ad se deosculatus, & circumple-
xus eos,
11 Dixit ad filium suum: Non sum frau-
datus aspectu tuo: insuper ostendit mihi
Deus semen tuum.
12 Cùmque tulisset eos Ioseph de gremio C
patris, adorauit pronus in terram.
13 Et posuit Ephraim ad dexteram suam,
id est, ad sinistram Israël: Manassen verò
in sinistra sua, ad dexteram scilicet patris,
applicuitque ambos ad eum.
14 Qui extendens manum dexteram,
posuit super caput Ephraim minoris fra-
tris: sinistram autem super caput Ma-
nasse qui maior natu erat, commutans
manus.
15 * Benedixitque Iacob filijs Ioseph, & * Heb. 11. d. 21.
ait: Deus in cuius conspectu ambulauerunt
patres mei Abraham & Isaac, Deus qui pa-
scit me ab adolescentia mea vsque in præsen-
tem diem:

* Sup. 31. d. 29. 32. a. 2. Matt. 18. b. 10.

D

16 * Angelus, qui eruit me de cunctis malis, benedicat pueris istis: & inuocetur super eos nomen meum, nomina quoque patrum meorum Abraham & Isaac, & crescant in multitudinem super terram.

17 Videns autem Ioseph quòd posuisset pater suus dexteram manum super caput Ephraim, grauiter accepit: & apprehensam manum patris leuare conatus est de capite Ephraim, & transferre super caput Manassé.

18 Dixitque ad patrem: Non ita conuenit, pater: quia hic est primogenitus, pone dexteram tuam super caput eius.

19 Qui renues, ait: Scio: fili mi, scio: & iste quidem erit in populos, & multiplicabitur: sed frater eius, minor, maior erit illo: & semen illius crescet in gentes.

20 Benedixitque eis in tempore illo, dicens: In te benedicetur Israël, atque dicetur: Faciat tibi Deus sicut Ephraim, & sicut Manassé. Constituitque Ephraim ante Manassen.

21 Et ait ad Ioseph filium suum: En ego morior, & erit Deus vobiscum, reducetque vos ad terram patrum vestrorum.

22 Do tibi * partem vnam extra fratres tuos, quam tuli de manu * Amorrhæi in gladio & arcu meo. *Ios. 15 b 7. 16 a. 1. *Ios. 24. b. 8.

CAPVT XLIX.

Iacob moriturus singulis filijs suis benedicit, quorundam tamen benedictione ob peccata in maledictionem & acrem obiurgationem versa, futura illis prædicit: tandemque declarato sepulturæ suę loco, moritur.

A

Deut. 33. 6.

1 VOcauit autem Iacob filios suos, & ait eis: Congregamini, vt annuntiem quæ ventura sunt vobis in diebus nouissimis.

2 Congregamini & audite filij Iacob, audite Israël patrem vestrum.

3 Ruben primogenitus meus, tu fortitudo mea, & principium doloris mei: prior in donis, maior in imperio.

Sup. 35. 22. Par. 5. a.

4 Effusus es sicut aqua, non crescas, * quia ascendisti cubile patris tui, & maculasti stratum eius:

5 Simeon & Leui fratres: vasa iniquitatis bellantia:

Sup. 34. 25.

6 In consilium eorum non veniat anima mea, & in cœtu illorum non sit gloria mea. *quia in furore suo occiderunt virum, & in voluntate sua suffoderunt murum.

Ios. 19, a.

7 Maledictus furor eorum, quia pertinax: & indignatio eorum, quia dura: * diuidam eos in Iacob, & dispergam eos in Israël.

B

8 Iuda, te laudabunt fratres tui: manus tua in ceruicibus inimicorum tuorum, adorabunt te filij patris tui.

1. Par. 5. Ioan. 45. Matt. 2. a.

9 * Catulus leonis Iuda: ad prædam fili mi ascendisti: requiescens accubuisti vt leo, & quasi leæna, quis suscitabit eum?

10 * NON AVFERETVR sceptrum de Iuda, & dux de femore eius, donec veniat qui mittendus est, & ipse erit expectatio gentium.

11 Ligans ad vineam pullum suum, & ad vitem, ô fili mi, asinam suam. Lauabit in vino stolam suam, & in sanguine vuæ pallium suum.

12 Pulchriores sunt oculi eius vino, & dentes eius lacte candidiores.

13 Zabulon in littore maris habitabit, & in statione nauium pertingens vsque ad Sidonem.

14 Issachar asinus fortis accubans inter terminos.

15 Vidit requiem quòd esset bona, & terram quòd optima, & supposuit humerum suum ad portandum, factusque est tributis seruiens.

16 Dan iudicabit populum suum sicut & alia tribus in Israël.

17 Fiat Dan coluber in via, cerastes in semita, mordens vngulas equi, vt cadat ascensor eius retrò. C

18 SALVTARE tuũ expectabo Domine.

19 Gad, accinctus prælabitur ante eum: & ipse accingetur retrorsum.

20 Aser pinguis panis eius, & præbebit delicias regibus.

21 Nephthali, ceruus emissus, & dans eloquia pulchritudinis.

22 * Filius accrescens Ioseph, filius accrescens & decorus aspectu: filiæ discurrerunt super murum. * 1. Par. 5. a. 1.

23 Sed exasperauerunt eum, & iurgati sunt, & inuiderunt illi habentes iacula.

24 Se-

24 Sedit in forti arcus eius, & dissoluta sunt vincula brachiorum & manuum illius per manus potentis Iacob: inde pastor egressus est lapis Israël.

25 Deus patris tui erit adiutor tuus, & omnipotens benedicet tibi benedictionibus celi desuper, benedictionibus abyssi iacentis deorsum, benedictionibus vberum & vuluæ.

26 Benedictiones patris tui confortatæ sunt benedictionibus patrum eius: donec veniret desiderium collium æternorum: fiant in capite Ioseph, & in vertice Nazaræi inter fratres suos.

D 27 Beniamin lupus rapax, manè comedet prædam, & vespere diuidet spolia.

28 Omnes hi in tribubus Israël duodecim: hæc locutus est eis pater suus, benedixitque singulis, benedictionibus proprijs.

29 Et præcepit eis, dicens: Ego congregor ad populum meum: sepelite me cum patribus meis in spelunca duplici quæ est in agro Ephron Hethæi,

* Sup. 23. d. 17. 30 Contra Mambre in terra Chanaan, * quam emit Abraham cum agro ab Ephron Hethæo in possessionem sepulchri.

31 Ibi sepelierunt eum & Saram vxorem eius: ibi sepultus est Isaac cum Rebecca coniuge sua: ibi & Lia condita iacet.

32 Finitisque mandatis quibus filios instruebat, collegit pedes suos super lectulum, & obijt: appositusque est ad populum suum.

CAPVT L.

Ioseph corpus patris aromatibus conditum curans, & adhibito luctu funebri, cum senioribus Ægypti proficiscitur vt in terra Chanaan sepeliat: quo magna solemnitate peracto, fratres ob irrogatam illi iniuriam sibi timentes, benignè suscipit & consolatur: qui vbi mandatum dedisset de suis ossibus in Terram Chanaan, cum ex Ægypto sint migraturi, deferendis, in pace quieuit.

A 1 QVod cernens Ioseph, ruit super faciem patris flens & deosculans eum,

2 Præcepitque seruis suis medicis vt aromatibus condirent patrem.

3 Quibus iussa explentibus, transierunt quadraginta dies: iste quippe mos erat cadauerum conditorum, fleuitque eum Ægyptus septuaginta diebus.

4 Et expleto planctus tempore, locutus est Ioseph ad familiam Pharaonis: Si inueni gratiam in conspectu vestro, loquimini in auribus Pharaonis:

* Sup. 47. g. 29. 5 Eò quòd pater meus adiurauerit me, dicens: En morior, in sepulchro meo * quod fodi mihi in terra Chanaan, sepelies me. Ascendam igitur & sepeliam patrem meum ac reuertar.

6 Dixitque ei Pharao: Ascende & sepeli patrem tuum sicut adiuratus es.

B 7 Quo ascendente, ierunt cum eo omnes senes domus Pharaonis, cunctique maiores natu Terræ Ægypti.

8 Domus Ioseph cum fratribus suis, absque paruulis & gregibus, atque armentis, quæ dereliquerant in Terra Gessen.

9 Habuit quoque in comitatu currus & equites: & facta est turba non modica.

10 Veneruntque ad Aream Atad, quæ sita est trans Iordanem: vbi celebrantes exequias planctu magno atque vehementi, impleuerunt septem dies.

11 Quod cùm vidissent habitatores Terræ Chanaan, dixerunt: Planctus magnus est iste Ægyptijs. Et idcircò vocatum est nomen loci illius, Planctus Ægypti.

12 Fecerunt ergo filij Iacob sicut præceperat eis.

13 Et portantes eum in Terram Chanaan, *sepelierunt eum in spelunca duplici, *quam emerat Abraham cum agro in possessionem sepulchri ab Ephron Hethæo contra faciem Mambre. * Act. 7. b. 16. * Sup. 23. c. 16.

14 Reuersusque est Ioseph in Ægyptum cum fratribus suis, & omni comitatu, sepulto patre. C

15 Quo mortuo, timentes fratres eius, & mutuò colloquentes: Ne fortè memor sit iniuriæ quam passus est, & reddat nobis omne malum quod fecimus,

16 Mandauerunt ei dicentes: Pater tuus præcepit nobis antequam moreretur,

17 Vt hæc tibi verbis illius diceremus: Obsecro vt obliuiscaris sceleris fratrum tuorum, & peccati atque malitiæ quam exercuerunt in te: nos quoque oramus vt seruis Dei patris tui dimittas iniquitatem hanc. Quibus auditis fleuit Ioseph.

18 Veneruntque ad eum fratres sui: & proni adorantes in terram dixerunt: Serui tui sumus.

19 Quibus ille respondit: Nolite timere: num Dei possumus resistere voluntati?

20 * Vos cogitastis de me malum: sed Deus vertit illud in bonum, vt exaltaret me, sicut in præsentiarum cernitis, & saluos faceret multos populos. * Sup. 45. b. 5.

21 Nolite timere: ego* pascam vos & paruulos vestros. consolatusque est eos, & blandè ac leniter est locutus. D * Sup. 47. c. 12.

22 Et habitauit in Ægypto cum omni domo patris sui: vixitque centum decem annis. Et vidit Ephraim filios vsque ad tertiam generationem. * Filij quoque Machir filij Manasse nati sunt in genibus Ioseph. * Num. 32. g. 39.

23 Quibus transactis, * locutus est fratribus suis: Post mortem meam Deus visitabit vos, & ascẽdere vos faciet de terra ista ad terram quam iurauit Abraham, Isaac, & Iacob. * Heb. 11. d. 22.

24 Cùmque adiurasset eos atque dixisset: Deus visitabit vos: * asportate ossa mea vobiscum de loco isto: * Exo. 13. d. 19. Iof. 24. g. 32.

25 Mortuus est, expletis centum decem vitæ suæ annis. Et conditus aromatibus, repositus est in loculo in Ægypto.

LIBER EXODVS, HEBRAICE VEELLE SEMOTH.

CAPVT PRIMVM.

** Nomina filiorum Israël qui Ægyptum ingressi sunt ; quorum multiplicationem nouus Pharao frustrà impedire nititur onerum impositione, masculorum cæde ac submersione: de obstetricum miseratione, & earum à Deo præmiatione.*

A Gen.46.a. 1 HÆc sunt nomina filiorum Israel qui ingressi sunt in Ægyptum cum Iacob: singuli cum domibus suis introierunt:
2 Ruben, Simeon, Leui, Iudas,
3 Issachar, Zabulon, & Beniamin,
4 Dan & Nephthali, Gad, & Aser.
5 Erant igitur omnes animæ eorum qui egressi sunt de femore Iacob, septuaginta: Ioseph autem in Ægypto erat.
6 Quo mortuo, & vniuersis fratribus eius, omnique cognatione illa,
Act.7.c. 7 * Filij Israël creuerunt, & quasi germinantes multiplicati sunt: ac roborati nimis, impleuerunt terram.
8 Surrexit intereà rex nouus super Ægyptum, qui ignorabat Ioseph:
B 9 Et ait ad populum suum: Ecce, populus filiorum Israël multus, & fortior nobis est.
10 Venite, sapienter opprimamus eum, ne fortè multiplicetur: & si ingruerit contra nos bellum, addatur inimicis nostris, expugnatisque nobis egrediatur de terra.
11 Prępofuit itaque eis magistros operum, vt affligerent eos oneribus: ædificaueruntque vrbes tabernaculorum Pharaoni, Phithom & Ramessès.
12 Quantòque opprimebant eos, tantò magis multiplicabantur, & crescebant:
13 Oderantque filios Israël Ægyptij, & affligebant illudentes eis:
C 14 Atque ad amaritudinem perducebant vitam eorum operibus duris luti & lateris, omnique famulatu, quo in terræ operibus premebantur.
15 Dixit autem Rex Ægypti obstetricibus Hebræorum: quarum vna vocabatur Sephora, altera Phua,
16 Præcipiens eis: Quando obstetricabitis Hebræas, & partus tempus aduenerit: si masculus fuerit, interficite eum: si femina, reseruate.
17 Timuerunt autem obstetrices Deum, & non fecerunt iuxta præceptum regis Ægypti, sed conseruabant mares.
18 Quibus ad se accersitis, rex ait: Quidnam est hoc quod facere voluistis, vt pueros seruaretis? D
19 Quæ responderunt: Non sunt Hebrææ sicut Ægyptiæ mulieres: ipsæ enim obstetricandi habent scientiam: & priusquam veniamus ad eas, pariunt.
20 Benè ergo fecit Deus obstetricibus: & creuit populus, confortatusque est nimis.
21 Et quia timuerunt obstetrices Deum, ædificauit eis domos.
22 Præcepit ergo Pharao omni populo suo, dicens: Quidquid masculini sexus natum fuerit, in flumen proijcite: quidquid feminini, reseruate.

CAPVT II.

Moyses nascitur, aquis expositus, & inde extractus, ac à matre sua nutritus iussu filiæ Pharaonis quæ ipsum adoptauit, propter Ægyptij cædem in Madian metu regis, fugit, vbi accepta vxore Sephora filia sacerdotis duos genuit filios Gersam & Eliezer.

1 EGressus est post hæc vir de domo Leui: * & accepit vxorem stirpis suæ. A
2 Quæ concepit, & * peperit filium: & videns eum elegantem, abscondit tribus mensibus. * Heb.11. c. 23. * Inf.6.c. 20.
3 Cùmque iam celare non posset, sumpsit fiscellam scirpeam, & liniuit eam bitumine ac pice: posuitque intus infantulum, & exposuit eum in carecto ripæ fluminis,

*Act. 7. c. 21. Heb. 11. c. 23.

4 Stante procul sorore eius, & considerante euentum rei.

5 *Ecce autem descendebat filia Pharaonis vt lauaretur in flumine: & puellæ eius gradiebantur per crepidinem aluei. Quæ cùm vidisset fiscellam in papyrione, misit vnam è famulabus suis: & allatam,

6 Aperiens, cernensque in ea paruulum vagientem, miserta eius, ait: De infantibus Hæbræorum est hic.

B

7 Cui soror pueri: Vis, inquit, vt vadam, & vocem tibi mulierem Hebræam, quæ nutrire possit infantulum?

8 Respondit: Vade. Perrexit puella & vocauit matrem suam.

9 Ad quam locuta filia Pharaonis: Accipe, ait, puerum istum, & nutri mihi: ego dabo tibi mercedem tuam. Suscepit mulier, & nutriuit puerum: adultumque tradidit filiæ Pharaonis.

10 Quem illa adoptauit in locum filij, vocauitque nomen eius Moyses, dicens: Quia de aqua tuli eum.

*Heb. 11. c. 24.

11 In diebus illis postquam creuerat Moyses, *egressus est ad fratres suos: viditque afflictionem eorum, & virum Ægyptium percutientem quemdam de Hebræis fratribus suis.

12 Cùmque circumspexisset huc atque illuc, & nullum adesse vidisset, percussum Ægyptium abscondit sabulo.

13 Et egressus die altero conspexit duos Hebræos rixantes: dixitque ei qui faciebat iniuriam: Quare percutis proximum tuum?

C

14 Qui respondit: Quis te constituit principem & iudicem super nos? num occidere me tu vis, sicut heri occidisti Ægyptium? Timuit Moyses, & ait: Quomodo palam factum est verbum istud?

15 Audiuitque Pharao sermonem hunc, & quærebat occidere Moysen: qui fugiens de conspectu eius, moratus est in terra Madian, & sedit iuxta puteum.

16 Erant autem sacerdoti Madian septem filiæ, quæ venerunt ad hauriendam aquam: & impletis canalibus adaquare cupiebant greges patris sui.

17 Superuenere pastores, & eiecerunt eas: surrexitque Moyses, & defensis puellis, adaquauit oues earum.

18 Quæ cùm reuertissent ad Raguel patrem suum, dixit ad eas. Cur velocius venistis solito?

19 Responderunt: Vir Ægyptius liberauit nos de manu pastorum: insuper & hausit aquam nobiscum, potumque dedit ouibus.

20 At ille: Vbi est? inquit. Quare dimisistis hominem? vocate eum vt comedat panē. D

21 Iurauit ergo Moyses quòd habitaret cum eo. *Accepitque Sephoram filiam eius vxorem: * Infr. 18. a. 3. * 1. Par. 23. d. 15.

22 Quæ peperit ei filium, quem vocauit Gersam, dicens: Aduena fui in terra aliena. Alterum verò peperit, quem vocauit Eliezer, dicens: Deus enim patris mei adiutor meus eripuit me de manu Pharaonis.

23 Post multum verò temporis mortuus est rex Ægypti: & ingemiscentes filij Israël, propter opera vociferati sunt: ascenditque clamor eorum ad Deum ab operibus.

24 Et audiuit gemitum eorum, ac recordatus est fœderis quod pepigit cum Abraham, Isaac, & Iacob.

25 Et respexit Dominus filios Israël, & cognouit eos.

CAPVT III.

Dominus Moysi, oues Iethro soceri pascenti, in rubo ardente & incombusto apparens; mittit eum etiam renitentem ad filios Israël de manu Pharaonis liberandos, spoliatis Ægyptijs.

1 MOyses autem pascebat oues Iethro soceri sui sacerdotis Madian: cùmque minasset gregem ad interiora deserti, venit ad montem Dei Horeb, A

2 *Apparuitque ei Dominus in flamma ignis de medio rubi: & videbat quòd rubus arderet, & non combureretur. *Act. 7. d. 30.

3 Dixit ergo Moyses: Vadam, & videbo visionem hanc magnam, quare non comburatur rubus.

4 Cernens autem Dominus quòd pergeret ad videndum, vocauit eum de medio rubi, & ait: Moyses, Moyses. Qui respondit: adsum.

B
6 Dixitque Dominus rursum: Mitte manũ
tuam in sinum tuum. Quam cùm misisset in
sinum, protulit leprosam instar niuis.
7 Retrahe, ait, manum tuam in sinum
tuum. Retraxit,& protulit iterùm,& erat si-
milis carni reliquæ.
8 Si non crediderint, inquit, tibi, neque
audierint sermonem signi prioris, credent
verbo signi sequentis.
9 Quòd si nec duobus quidem his signis
crediderint, neque audierint vocem tuam:
sume aquam fluminis, & effunde eam super
aridam, & quidquid hauseris de fluuio, ver-
tetur in sanguinem.
C
10 Ait Moyses: Obsecro Domine, non
sum eloquens ab heri & nudiustertius: & ex
quo locutus es ad seruum tuum, impeditioris
& tardioris linguæ sum.
11 Dixit Dominus ad eum: Quis fecit os
hominis? aut quis fabricatus est mutum &
surdum, videntem & cæcum? nonne ego?
* Mat. 10. b. 20.
12 Perge igitur,* & ego ero in ore tuo:
doceboque te quid loquaris.
13 At ille: Obsecro, inquit, Domine, mit-
te quem missurus es.
14 Iratus Dominus in Moysen, ait: Aaron
frater tuus Leuites, scio quòd eloquens sit: ec-
ce ipse egreditur in occursum tuum, videns-
que te lætabitur corde.
D
15 Loquere ad eum, & pone verba mea in
ore eius: & ego ero in ore tuo, & in ore il-
* Inf. 7. a 1.
lius,* & ostendam vobis quid agere debeatis.
16 Ipse loquetur pro te ad populum, &
erit os tuum: tu autem eris ei in his quæ ad
Deum pertinent.
17 Virgam quoque hanc sume in manu
tua, in qua facturus es signa.
18 Abijt Moyses, & reuersus est ad Iethro
socerum suum, dixitque ei: Vadam & reuer-
tar ad fratres meos in Ægyptum, vt videam
si adhuc viuãt. Cui ait Iethro: Vade in pace. E
19 Dixit ergo Dñs ad Moysen in Madian:
Vade, & reuertere in Ægyptum: Mortui sunt
enim omnes qui quærebant animam tuam.
20 Tulit ergo Moyses vxorem suam, & fi-
lios suos, & imposuit eos super asinum, re-
uersusque est in Ægyptum, portans virgam
Dei in manu sua.
21 Dixitque ei Dominus reuertenti in Æ-
gyptum: Vide vt omnia ostenta quæ posui
in manu tua, facias coram Pharaone: ego
indurabo cor eius, & non dimittet populum.
22 Dicesque ad eum: Hæc dicit Dominus:
Filius meus primogenitus Israël.
23 Dixi tibi: Dimitte filium meum vt ser- F
uiat mihi; & noluisti dimittere eum: ecce
ego interficiam filium tuum primogenitum.
24 Cùmque esset in itinere, in diuersorio
occurrit ei Dominus, & volebat occidere eũ.
25 Tulit illicò Sephora acutissimam pe-
tram, & circumcidit præputium filij sui, te-
tigitque pedes eius, & ait: Sponsus sangui-
num tu mihi es.
26 Et dimisit eum postquam dixerat: Spon-
sus sanguinum, ob circumcisionem.
27 Dixit autem Dominus ad Aaron: Vade G
in occursũ Moysi in desertum. Qui perrexit
obuiã ei in Montem Dei, & osculatus est eũ.
28 Narrauit Moyses Aaron omnia verba
Domini quibus miserat eum: & signa quæ
mandauerat.
29 Veneruntque simul, & congregauerunt
cunctos seniores filiorum Israël.
30 Locutusque est Aaron omnia verba
quæ dixerat Dominus ad Moysen: & fecit
signa coram populo,
31 Et credidit populus. Audieruntque
quòd visitasset Dominus filios Israël, & quòd
respexisset afflictionem illorum: & proni
adorauerunt.

CAPVT V.

Moyses & Aaron Pharaoni Dei mandata referunt: quæ ille contemnens, grauiùs Israëlitas premit negatis paleis: quod audiens Moyses orat pro eis Dominum.

A
1 Post hæc ingressi sunt Moyses & Aa-
ron, & dixerunt Pharaoni: Hæc dicit
Dominus Deus Israël: Dimitte populum
meum vt sacrificet mihi in deserto.
2 At ille respondit: Quis est Dominus vt
audiam vocem eius, & dimittam Israël? ne-
scio Dominum, & Israël non dimittam.
3 Dixeruntque: Deus Hebræorum vocauit
nos, vt eamus viam trium dierum in solitu-
dinem, & sacrificemus Domino Deo nostro:

ne fortè accidat nobis pestis aut gladius.
4 Ait ad eos rex Ægypti: Quare Moyses & Aaron solicitatis populum ab operibus suis? ite ad onera vestra.
5 Dixitque Pharao: Multus est populus terræ, videtis quòd turba succreuerit: quātò magis si dederitis eis requiem ab operibus?
B 6 Præcepit ergo in die illo præfectis operum & exactoribus populi, dicens.
7 Nequaquam vltrà dabitis paleas populo ad conficiendos lateres, sicut priùs: sed ipsi vadant, & colligant stipulas.
8 Et Mensuram laterum, quam priùs faciebāt, imponetis super eos, nec minuetis quidquam: vacant enim, & idcircò vociferantur, dicentes: Eamus, & sacrificemus Deo nostro.
9 Opprimantur operibus, & expleant ea: vt non acquiescant verbis mendacibus.
10 Igitur egressi præfecti operum & exactores, ad populum dixerunt: Sic dicit Pharao: Non do vobis paleas:
11 Ite, & colligite sicubi inuenire poteritis, nec minuetur quidquam de opere vestro.
12 Dispersusque est populus per omnem terram Ægypti ad colligendas paleas.
C 13 Præfecti quoque operum instabant dicentes: Complete opus vestrum quotidie, vt priùs facere solebatis quando dabantur vobis paleæ.
14 Flagellatique sunt qui præerant operibus filiorum Israël, ab exactoribus Pharaonis, dicentibus: Quare non impletis mensurā laterum sicut priùs, nec heri, nec hodie?
15 Veneruntque præpositi filiorum Israël, & vociferati sunt ad Pharaonem, dicentes: Cur ita agis contra seruos tuos?
16 Paleæ non dantur nobis, & lateres similiter imperantur: en famuli tui flagellis cędimur, & iniustè agitur contra populum tuū.
17 Qui ait: Vacatis otio, & idcircò dicitis: Eamus & sacrificemus Domino.
18 Ite ergo, & operamini: paleæ non dabuntur vobis, & reddetis consuetum numerum laterum.
D 19 Videbantque se præpositi filiorū Israël in malo, eò quòd diceretur eis: non minuetur quidquam de lateribus per singulos dies.
20 Occurreruntque Moysi & Aaron, qui stabant ex aduerso, egredientibus à Pharaone:
21 Et dixerunt ad eos: Videat Dominus & iudicet, quoniam fœtere fecistis odorem nostrum coram Pharaone & seruis eius, & prębuistis ei gladium, vt occideret nos.
22 Reuersusque est Moyses ad Dominum, & ait: Domine, cur afflixisti populum istum? quare misisti me?
23 Ex eo enim quo ingressus sum ad Pharaonem vt loquerer in nomine tuo, afflixit populum tuum: & non liberasti eos.

CAPVT VI.

Deus animat Moysen, ei reuelat nomen suum Iehoua, solaturque Israëlitas per Moysen, terræ Chanaan promissione; recensetur genealogia Ruben, Simeonis & Leui, vsque ad Moysen & Aaron.

A 1 Dixitque Dominus ad Moysen: Nunc videbis quæ facturus sim Pharaoni: per manum enim fortem dimittet eos, & in manu robusta eijciet illos de terra sua.
2 Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens: Ego Dominus.
3 Qui apparui Abraham, Isaac, & Iacob, in Deo omnipotente: & nomen meum ADONAI non indicaui eis.
4 Pepigique fœdus cum eis, vt darem eis Terram Chanaan, terram peregrinationis eorum, in qua fuerunt aduenæ.
5 Ego audiui gemitum filiorum Israël, quo Ægyptij oppresserunt eos: & recordatus sum pacti mei.
6 Ideò dic filijs Israël: Ego Dominus qui educam vos de ergastulo Ægyptiorum, & eruam de seruitute: ac redimam in brachio excelso, & iudicijs magnis.
7 Et assumam vos mihi in populum, & ero vester Deus: & scietis quòd ego sum Dominus Deus vester qui eduxerim vos de ergastulo Ægyptiorum: B
8 Et induxerim in terram super quam leuaui manum meam vt darem eam Abraham, Isaac, & Iacob: daboque illam vobis possidendam, ego Dominus.
9 Narrauit ergo Moyses omnia filijs Israël: qui non acquieuerunt ei, propter angustiam spiritus, & opus durissimum.
10 Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens:
11 Ingredere, & loquere ad Pharaonem regem Ægypti, vt dimittat filios Israël de terra sua.
12 Respondit Moyses coram Domino: Ecce filij Israël non audiunt me: & quomodo audiet Pharao, pręsertim cùm incircumcisus sim labijs?
13 Locutusque est Dominus ad Moysen & Aaron, & dedit mandatum ad filios Israël, & ad Pharaonem regem Ægypti, vt educerent filios Israël de Terra Ægypti. C
14 * Isti sunt principes domorum per familias suas. Filij Ruben primogeniti Israëlis: Henoch & Phallu Hesron & Charmi. *Gen 46. b. 9. Num. 26. a. 5. 1. Par. 5. a. 1.
15 Hæ cognationes Ruben.* Filij Simeon: Iamuel & Iamin, & Ahod: & Iachin, & Soar, & Saul filius Chananitidis. hæ progenies Simeon. * 1. Par. 4. d. 24.
16 Et hæc nomina filiorum Leui per cognationes suas: Gerson & Caath & Merari. Anni autem vitæ Leui fuerunt centum triginta septem.
17 * Filij Gerson Lobni & Semei; per cognationes suas. * 1. Par. 6. a. 1. 23. a. 6.
18 * Filij Caath: Amram, & Isaar, & Hebron, & Oziel. anni quoque vitæ Caath, centum triginta tres. * Num. 3. c. 19. 26. g. 57. 58. 1. Par. 6. a. 2. 23. b. 18
19 Filij Merari: Moholi & Musi. hæ cognationes Leui per familias suas. D
20 Accepit autem Amram vxorem Iochabed patruelem suam: quæ peperit ei Aaron & Moysen. Fueruntque anni vitæ Amram, centum triginta septem.
21 Filij quoque Isaar: Core, & Nepheg, & Zechri.
22 Filij quoque Oziel: Misaël, & Elisaphan, & Sethri.
23 Accepit autem Aaron vxorē Elisabeth,

filiam Aminadab, sororem Nahason, quæ peperit ei Nadab, & Abiu, & Eleazar, & Ithamar.

24 Filij quoque Core: Aser, & Elcana, & Abiasaph. hæ sunt cognationes Coritarum.

25 At verò Eleazar filius Aaron accepit vxorem de filiabus Phutiel: quæ peperit ei Phinees. hi sunt principes familiarum Leuiticarum per cognationes suas.

26 Iste est Aaron & Moyses, quibus præcepit Dominus vt educerent filios Israël de Terra Ægypti per turmas suas.

27 Hi sunt, qui loquuntur ad Pharaonem regem Ægypti, vt educant filios Israël de Ægypto: iste est Moyses & Aaron,

28 In die qua locutus est Dominus ad Moysen, in Terra Ægypti.

29 Et locutus est Dominus ad Moysen, dicens: Ego Dominus: loquere ad Pharaonem regem Ægypti, omnia quæ ego loquor tibi.

30 Et ait Moyses coram Domino: En incircumcisus labijs sum, quomodo audiet me Pharao?

CAPVT VII.

Moyses & Aaron ad Pharaonem loquuntur, virgam vertunt in serpentem, & aquam virga percussam in sanguinem: similia faciunt magi Pharaonis suis incantationibus, quam ob causã Pharao induratur, ne dimittat Hebræos.

A 1 Dixitque Dominus ad Moysen: Ecce constitui te Deum Pharaonis: & Aaron frater tuus erit propheta tuus.

*Sup. 4. d. 15. 2 * Tu loqueris ei omnia quæ mando tibi: & ille loquetur ad Pharaonem, vt dimittat filios Israël de terra sua.

3 Sed ego indurabo cor eius, & multiplicabo signa & ostenta mea in terra Ægypti,

4 Et non audiet vos: immittamque manum meam super Aegyptum, & educam exercitum & populum meum filios Israël de terra Aegypti per iudicia maxima.

5 Et scient Aegyptij quia ego sum Dominus qui extenderim manum meam super Ægyptum, & eduxerim filios Israël de medio eorum.

6 Fecit itaque Moyses & Aaron sicut præceperat Dominus: ita egerunt.

7 Erat autem Moyses octoginta annorum, & Aaron octoginta trium, quando locuti sunt ad Pharaonem.

8 Dixitque Dominus ad Moysen & Aarõ.

9 Cum dixerit vobis Pharao, Ostendite signa: dices ad Aaron: Tolle virgam tuam, & proijce eam coram Pharaone, ac vertetur in colubrum.

B 10 Ingressi itaque Moyses & Aaron ad Pharaonem, fecerunt sicut præceperat Dominus. tulitque Aaron virgam coram Pharaone & seruis eius, quæ versa est in colubrũ.

11 *Vocauit autem Pharao sapientes & maleficos: & fecerunt etiam ipsi per incantationes Aegyptiacas & arcana quædam similiter. *2. Tim. 3. b. 8.

12 Proiecerūtque singuli virgas suas, quæ versæ sunt in dracones: sed deuorauit virga Aaron virgas eorum.

13 Induratumque est cor Pharaonis, & non audiuit eos, sicut præceperat Dominus.

14 Dixit autem Dominus ad Moysen: Ingrauatum est cor Pharaonis, non vult dimittere populum. C

15 Vade ad eum manè, ecce egredietur ad aquas: & stabis in occursum eius super ripam fluminis: & virgam, quæ conuersa est in draconem, tolles in manu tua.

16 Dicesque ad eum: Dominus Deus Hebræorum misit me ad te, dicens: Dimitte populum meum vt sacrificet mihi in deserto: & vsque ad præsens audire noluisti.

17 Hæc igitur dicit Dominus: In hoc scies quod sim Dominus: ecce percutiam virga, quæ in manu mea est, aquam fluminis, & vertetur in sanguinem.

18 Pisces quoque, qui sunt in fluuio, morientur, & computrescent aquæ, & affligentur Aegyptij bibentes aquam fluminis.

19 Dixit quoque Dominus ad Moysen: Dic ad Aaron, Tolle virgam tuam, & extende manum tuam super aquas Aegypti, & super fluuios eorum, & riuos ac paludes, & omnes lacus aquarum, vt vertantur in sanguinem: & sit cruor in omni terra Aegypti, tam in ligneis vasis quàm in saxeis.

20 Feceruntque Moyses & Aaron sicut præceperat Dominus: * & eleuans virgam percussit aquam fluminis coram Pharaone D *Inf. 17 b. 5. Psal 77. c. 44.

& seruis eius: quæ versa est in sanguinem.
21 Et pisces, qui erant in flumine, mortui
sunt: computruitque fluuius, & non pote-
rant Ægyptij bibere aquam fluminis, & fuit
sanguis in tota Terra Ægypti.
Sap. 17. 7. 22 *Feceruntque similiter malefici Ægy-
ptiorum incantationibus suis; & indura-
tum est cor Pharaonis, nec audiuit eos, si-
cut præceperat Dominus.
23 Auertitque se, & ingressus est domum
suam, nec apposuit cor etiam hac vice.
24 Foderunt autem omnes Ægyptij per
circuitum fluminis aquam vt biberent: non
enim poterant bibere de aqua fluminis.
25 Impletique sunt septem dies, postquam
percussit Dominus fluuium.

CAPVT VIII.

*Secunda Ægypti plaga est ranarum; pro
quarum ablatione promittit Pharao populum
dimittere, nec facit: quare additur tertia sci-
niphum, & quarta muscarum; propter quas
rursum promittit Pharao se filios Israël di-
missurum, quod non facit.*

A 1 Dixit quoque Dominus ad Moysen:
Ingredere ad Pharaonem, & dices
ad eum: Hæc dicit Dominus: Dimitte popu-
lum meum, vt sacrificet mihi.
2 Sin autem nolueris dimittere, ecce ego
percutiam omnes terminos tuos ranis.
3 Et ebulliet fluuius ranas: quæ ascendent;
& ingredientur domum tuam, & cubiculum
lectuli tui, & super stratum tuum, & in do-
mos seruorum tuorum, & in populum tuum,
& in furnos tuos, & in reliquias ciborum
tuorum.
4 Et ad te, & ad populum tuum, & ad om-
nes seruos tuos, intrabunt ranæ.
5 Dixitque Dominus ad Moysen: Dic ad
Aaron: Extende manum tuam super fluuios
ac super riuos & paludes, & educ ranas super
Terram Ægypti.
B 6 Et extendit Aaron manum super aquas
Ægypti, & ascenderunt ranæ, operuerunt-
que Terram Ægypti.
* Sap. 17. b.7. 7 *Fecerunt autem & malefici per incan-
tationes suas similiter, eduxeruntque ranas
super Terram Ægypti.
8 Vocauit autem Pharao Moysen & Aa-
ron, & dixit eis: Orate Dominum vt auferat
ranas à me & à populo meo: & dimittam
populum vt sacrificet Domino.
9 Dixitque Moyses ad Pharaonem: Con-
stitue mihi quando deprecer pro te, & pro
seruis tuis, & pro populo tuo, vt abigantur
ranæ à te & à domo tua & à seruis tuis, & à
populo tuo: & tantũ in flumine remaneant.
10 Qui respondit: Cras. At ille: Iuxta, in- C
quit, verbum tuum faciam: vt scias quoniam
non est sicut Dominus Deus noster.
11 Et recedent ranæ à te, & à domo tua, &
à seruis tuis, & à populo tuo: & tantùm in
flumine remanebunt.
12 Egressiq; sunt Moyses & Aaron à Pha-
raone: & clamauit Moyses ad Dñm pro spõ-
sione ranarum quam condixerat Pharaoni.
13 Fecitque Dominus iuxta verbum Moy- D
si: & mortuæ sunt ranæ de domibus, & de
villis, & de agris.
14 Congregaueruntque eas in immensos
aggeres, & computruit terra.
15 Videns autem Pharao quòd data esset
requies, ingrauauit cor suum, & non audiuit
eos, sicut præceperat Dominus.
16 Dixitque Dominus ad Moysen: Lo-
quere ad Aaron: Extende virgam tuam, &
percute in puluerem terræ: & sint sciniphes
in vniuersa Terra Ægypti.
17 Feceruntque ita. Et extendit Aaron ma-
num, virgam tenens: percussitque puluerem
terræ, & facti sunt sciniphes in hominibus,
& in iumentis: omnis puluis terræ versus est
in sciniphes per totam Terram Ægypti.
18 Feceruntque similiter malefici incan-
tationibus suis vt educerent sciniphes, &
non potuerunt: erantque sciniphes tam in
hominibus quàm in iumentis.
19 Et dixerunt malefici ad Pharaonem: E
Digitus Dei est hic, induratúmque est cor
Pharaonis, & non audiuit eos sicut præce-
perat Dominus.
20 Dixit quoque Dominus ad Moysen:
Consurge diluculo, & sta coram Pharaone;
egredietur enim ad aquas: & dices ad eum:
Hæc dicit Dominus: Dimitte populum
meum vt sacrificet mihi.

21 Quod si non dimiseris eum, ecce ego
immittam in te, & in seruos tuos, & in po-
pulum tuum, & in domos tuas, omne genus
muscarum, & implebuntur domus Ægy-
ptiorum muscis diuersi generis, & vniuersa
terra in qua fuerint.
22 Faciamque mirabilem in die illa Ter- F
ram Gessen, in qua populus meus est, vt non
sint ibi muscæ: & scias quoniam ego Domi-
nus in medio terræ.
23 Ponamque diuisionem inter populum
meum & populum tuum: cras erit signum
istud.
* Sup. 16 c. 9. 24 Fecitque Dominus ita. * Et venit mu-
sca grauissima in domos Pharaonis & ser-
uorum eius, & in omnem Terram Ægypti,
corruptaq; est terra ab huiuscemodi muscis.
25 Vocauitque Pharao, Moysen & Aaron,
& ait eis: Ite & sacrificate Deo vestro in
terra hac.
G 26 Et ait Moyses: Non potest ita fieri:
abominationis enim Ægyptiorum immola-
bimus Domino Deo nostro. quòd si macta-
uerimus ea quæ colunt Ægyptij coram eis,
lapidibus nos obruent.
27 Viam trium dierum pergemus in soli-
tudinem: & sacrificabimus Domino Deo
nostro * sicut præcepit nobis. *Sup. 3. f. 18.
28 Dixitque Pharao: Ego dimittam vos
vt sacrificetis Domino Deo vestro in deser-
to: verumtamen longius ne abeatis, rogate
pro me.
29 Et ait Moyses: Egressus à te, orabo Do-
minum: & recedet musca à Pharaone, & à
seruis suis, & à populo eius cras: verumta-
men noli vltra fallere, vt non dimittas popu-
lum sacrificare Domino.
30 Egressusque Moyses à Pharaone, ora-
uit Dominum.
31 Qui fecit iuxta verbum illius: & abstu-
lit muscas à Pharaone, & à seruis suis, & à
populo eius: non superfuit ne vna quidem.
32 Et ingrauatum est cor Pharaonis, ita vt
nec hac quidem vice dimitteret populum.

CAPVT IX.

Quinta plaga est pestis in iumentis, sexta vlcerum, septima grandinis, tonitruorum & fulminum; ob quam promittit Pharao se dimissurum populum si cesset, verum nec id complet, & rursum se obdurat: nullus autem filiorum Israël in his malis vllum patitur damnū.

A 1 DIxit autem Dominus ad Moysen:
Ingredere ad Pharaonem, & loque-
re ad eum: Hæc dicit Dominus Deus He-
bræorum: Dimitte populum meum vt sa-
crificet mihi.
2 Quòd si adhuc renuis, & retines eos:
3 Ecce manus mea erit super agros tuos:
& super equos, & asinos, & camelos, & bo-
ues, & oues, pestis valdè grauis.
4 Et faciet Dominus mirabile, inter posses-
siones Israël, & possessiones Ægyptiorum, vt
nihil omninò pereat ex his quæ pertinent ad
filios Israël.
B 5 Constituitque Dominus tempus, dicens:
Cras faciet Dominus verbū istud in terra.
6 Fecit ergo Dominus verbum hoc altera
die: mortuaque sunt omnia animantia
Ægyptiorum: de animalibus verò filiorum
Israël nihil omnino perijt.
7 Et misit Pharao ad videndum: nec erat
quidquam mortuum de his quæ possidebat
Israël. Ingrauatumque est cor Pharaonis, &
non dimisit populum.
8 Et dixit Dominus ad Moysen & Aaron:
Tollite plenas manus cineris de camino, &
spargat illū Moyses in cęlū corā Pharaone:
9 Sitque puluis super omnē Terrā Ægypti:
erūt enim in hominibus & iumētis vlcera, &
vesicæ turgentes, in vniuersa Terra Ægypti.
10 Tuleruntque cinerem de camino, & ste-
terunt coram Pharaone, & sparsit illū Moy-
ses in cælum: factaque sunt vlcera vesicarum
turgentium in hominibus & iumentis:
11 Nec poterant malefici stare coram C
Moysē propter vlcera quæ in illis erant, &
in omni Terra Ægypti.
12 Indurauitque Dominus cor Pharaonis,
& non audiuit eos, sicut locutus est Domi-
nus ad Moysen.
13 Dixitque Dominus ad Moysen: Manè
consurge, & sta coram Pharaone, & dices ad
eum: Hæc dicit Dominus Deus Hebræorū:
Dimitte populum meum vt sacrificet mihi.
14 Quia in hac vice mittam omnes pla-
gas meas super cor tuum, & super seruos
tuos, & super populum tuum: vt scias quod

non sit similis mei in omni terra.
15 Nunc enim extendens manum percutiã
te & populum tuum peste, peribisq; de terra.
D 16 * Idcircò autem posui te, vt ostendam
* Rom. 9. d. 17. in te fortitudinem meam, & narretur nomen
meum in omni terra.
17 Adhuc retines populum meum: & non
vis dimittere eum?
18 En pluam cras hac ipsa hora grandinẽ
multam nimis, qualis non fuit in Ægypto, à
die qua fundata est, vsque in præsens tẽpus.
19 Mitte ergo iam nunc, & congrega iu-
menta tua, & omnia quæ habes in agro: ho-
mines enim, & iumenta, & vniuersa quæ in-
uenta fuerint foris, nec congregata de agris,
cecideritque super ea grando, morientur.
20 Qui timuit verbum Domini de seruis
Pharaonis, fecit confugere seruos suos & iu-
menta in domos:
21 Qui autem neglexit sermonem Domi-
ni, dimisit seruos suos & iumenta in agris.
E 22 Et dixit Dominus ad Moysen: Extende
manum tuam in cælum, vt fiat grando in
vniuersa Terra Ægypti super homines, &
super iumenta, & super omnem herbam agri
in Terra Ægypti.
* Sap. 16. c. 16. & 19. d. 19. 23 * Extenditque Moyses virgam in cęlũ,
& Dominus dedit tonitrua, & grandinem, ac
discurrentia fulgura super terram: pluitque
Dominus grandinem super terram Ægypti.
24 Et grando & ignis mista pariter fere-
bantur: tantæque fuit magnitudinis, quanta
antè nunquam apparuit in vniuersa Terra
Ægypti ex quo gens illa condita est.

25 Et percussit grando in omni Terra Æ-
gypti cuncta quæ fuerunt in agris, ab homine
vsque ad iumentum, cunctamque herbam
agri percussit grando, & omne lignum re-
gionis confregit.
26 Tantùm in terra Gessen, vbi erant filij
Israël, grando non cecidit.
27 Misitque Pharao, & vocauit Moysen & F
Aaron, dicens ad eos: Peccaui etiam nunc:
Dominus iustus: ego & populus meus, impij.
28 Orate Dominum vt desinant tonitrua
Dei, & grando: vt dimittam vos, & nequa-
quam hic vltrà maneatis.
29 Ait Moyses: Cùm egressus fuero de vr-
be, extendam palmas meas ad Dominum, &
cessabunt tonitrua, & grando non erit: vt
scias quia Domini est terra:
30 Noui autem, quòd & tu, & serui tui,
necdum timeatis Dominum Deum.
31 Linum ergo & hordeum læsum est, eò G
quòd hordeum esset virens, & linum iam fol-
liculos germinaret:
32 Triticum autem & far non sunt læsa,
quia serotina erant.
33 Egressusque Moyses à Pharaone ex vr-
be, tetendit manus ad Dominum: & cessa-
uerunt tonitrua & grando, nec vltrà stillauit
pluuia super terram.
34 Videns autẽ Pharao quòd cessasset plu-
uia, & grando, & tonitrua, auxit peccatum:
35 Et ingrauatum est cor eius, & seruorum
illius, & induratum nimis: nec dimisit filios
Israël, sicut præceperat Dominus per ma-
num Moysi.

CAPVT X.

Octauum signum seu plega est locustarum: quibus ablatis, obduratus Pharao nec sic quidem iuxta condictum dimittit populum: quapropter nonum additur, nempè tenebrarum densissimarum; propter quas permittit Pharao vt exeant, sed omnium, etiam pecorum missionem vrgente Moysè, idem denegat, Moysique minatur mortem.

A 1 ET dixit Dominus ad Moysen: Ingre-
dere ad Pharaonem: ego enim in-
duraui cor eius, & seruorum illius: vt fa-
ciam signa mea hæc in eo,

2 Et narres in auribus filij tui, & nepotum
tuorum, quoties contriuerim Ægyptios, &
signa mea fecerim in eis: & sciatis quia ego
Dominus.
3 Introierunt ergo Moyses & Aaron ad
Pharaonem, & dixerunt ei: Hæc dicit Do-
minus Deus Hebræorum: Vsquequò non vis
subijci mihi? dimitte populum meum, vt sa-
crificet mihi.
4 * Sin autem resistis, & non vis dimittere * Sap. 16. b. 9
eum: ecce ego inducam cras locustam in fi- B
nes tuos:
5 Quæ operiat superficiem terræ, ne quid-
quam eius appareat, sed comedatur quod re-

ſiduum fuerit grandini. corrodet enim omnia ligna quæ germinant in agris.

6 Et implebunt domos tuas, & ſeruorum tuorum, & omnium Ægyptiorum: quantam non viderunt patres tui, & aui ex quo orti ſunt ſuper terram vſque in præſentem diem. Auertitque ſe, & egreſſus eſt à Pharaone.

7 Dixerunt autem ſerui Pharaonis ad eũ: Vſquequò patiemur hoc ſcandalum: dimitte homines, vt ſacrificent Domino Deo ſuo. nonne vides quòd perierit Ægyptus.

C 8 Reuocaueruntque Moyſen & Aaron ad Pharaonem: qui dixit eis: Ite, ſacrificate Domino Deo veſtro: quinam ſunt qui ituri ſunt?

9 Ait Moyſes: Cum paruulis noſtris & ſenioribus pergemus, cum filijs & filiabus, cum ouibus & armentis: eſt enim ſolemnitas Domini Dei noſtri.

10 Et reſpondit Pharao: Sic Dominus ſit vobiſcum, quo modo ego dimittam vos, & paruulos veſtros. cui dubium eſt quòd peſſimè cogitetis?

11 Non fiet ita, ſed ite tantũ viri, & ſacrificate Dño: hoc enim & ipſi petiſtis. Statimque eiecti ſunt de conſpectu Pharaonis.

D 12 Dixit autem Dominus ad Moyſen: Extende manum tuam ſuper terram Ægypti ad locuſtam, vt aſcendat ſuper eam, & deuoret omnem herbam quę reſidua fuerit grandini.

13 Et extendit Moyſes virgam ſuper terram Ægypti: & Dominus induxit ventum vrentem tota die illa & nocte: & mane facto, ventus vrens leuauit locuſtas.

14 Quę aſcenderunt ſuper vniuerſam Terram Ægypti: & ſederunt in cunctis finibus Ægyptiorum innumerabiles, quales ante illud tempus non fuerant: nec poſteà futuræ ſunt.

15 Operueruntque vniuerſam ſuperficiem terræ, vaſtantes omnia. Deuorata eſt igitur herba terræ, & quidquid pomorum in arboribus fuit, quæ grando dimiſerat: nihilque omnino virens relictum eſt in lignis & in herbis terræ, in cuncta Ægypto. E

16 Quamobrem feſtinus Pharao vocauit Moyſen & Aaron, & dixit eis: Peccaui in Dominum Deum veſtrum, & in vos.

17 Sed nunc dimittite peccatum mihi etiam hac vice, & rogate Dominum Deum veſtrum, vt auferat à me mortem iſtam.

18 Egreſſuſque Moyſes de conſpectu Pharaonis, orauit Dominum.

19 Qui flare fecit ventum ab occidente vehementiſſimum, & arreptam locuſtam proiecit in Mare rubrum: non remanſit ne vna quidem in cunctis finibus Ægypti. F

20 Et indurauit Dominus cor Pharaonis, nec dimiſit filios Iſraël.

21 Dixit autem Dominus ad Moyſen: Extende manum tuam in cœlum: & ſint tenebræ ſuper Terram Ægypti, tam denſæ vt palpari queant.

22 Extenditque Moyſes manum in cęlum: & factæ ſunt tenebræ horribiles in vniuerſa terra Ægypti tribus diebus.

* Sap. 17. 2. * Sap. 18. 1. 23 * Nemo vidit fratrem ſuum, nec mouit ſe de loco in quo erat: * Vbicumque autem habitabant filij Iſraël, lux erat.

G 24 Vocauitque Pharao Moyſen & Aaron, & dixit eis: Ite, ſacrificate Domino: oues tantùm veſtrę & armenta remaneant, paruuli veſtri eant vobiſcum.

25 Ait Moyſes: Hoſtias quoque & holocauſta dabis nobis, quæ offeramus Domino Deo noſtro?

26 Cuncti greges pergent nobiſcum: non remanebit ex eis vngula: quæ neceſſaria ſunt in cultum Domini Dei noſtri: præſertim cùm ignoremus quid debeat immolari, donec ad ipſum locum perueniamus.

27 Indurauit autem Dominus cor Pharaonis, & noluit dimittere eos.

28 Dixitque Pharao ad Moyſen: Recede à me, & caue ne vltrà videas faciem meam: quocumque die apparueris mihi, morieris.

29 Reſpondit Moyſes: Ita fiet vt locutus es, non videbo vltrà faciem tuam.

CAPVT XI.

Ante decimum ſignum (ſtragem primogenitorum) quod prædicit Dominus, hortatur ad Ægypti ſpoliation, quæ poſt ſtragẽ peracta eſt.

1 ET dixit Dñs ad Moyſen: Adhuc vna plaga tangam Pharaonẽ & Ægyptũ, A

& post hæc dimittet vos, & exire compellet.

Sup.3.g. 2 * Dices ergo omni plebi, vt postulet vir ab amico suo, & mulier à vicina sua, vasa argentea, & aurea.

Inf.12.e. Eccli.45 3 Dabit autem Dominus gratiam populo suo coram Ægyptijs. * Fuitque Moyses vir magnus valdè in Terra Ægypti, coram seruis Pharaonis & omni populo.

B 4 Et ait: Hæc dicit Dominus: Media nocte egrediar in Ægyptum:

5 Et morietur omne primogenitum in terra Ægyptiorum, à primogenito Pharaonis qui sedet in solio eius, vsque ad primogenitum ancillæ quæ est ad molam, & omnia primogenita iumentorum.

C 6 Eritque clamor magnus in vniuersa Terra Ægypti, qualis nec antè fuit, nec posteà futurus est.

7 Apud omnes autem filios Israël non mutiet canis ab homine vsque ad pecus: vt sciatis quanto miraculo diuidat Dominus Aegyptios & Israel.

8 Descendentque omnes serui tui isti ad me, & adorabunt me, dicentes: Egredere tu, & omnis populus qui subiectus est tibi: post hæc egrediemur.

9 Et exiuit à Pharaone iratus nimis. Dixit autem Dominus ad Moysen. Non audiet vos Pharao, vt multa signa fiant in terra Ægypti. D

10 Moyses autem & Aaron fecerunt omnia ostenta quæ scripta sunt, coram Pharaone. Et indurauit Dominus cor Pharaonis, nec dimisit filios Israel de terra sua.

CAPVT XII.

Paschalis agni immolandi & comedendi ritu declarato ac celebrato, eiusque sanguine domorum superliminaribus illito, angelus cæsis omnibus Ægypti primogenitis, Israëlitas intactos relinquit, qui cum spolijs & diuitijs Ægypti egrediuntur: de ritu Phase ac esu azymorum, & tempore habitationis Israël in Ægypto.

A 1 Dixit quoque Dominus ad Moysen & Aaron in Terra Ægypti:

2 Mensis iste, vobis principium mensium: primus erit in mensibus anni.

3 Loquimini ad vniuersum cœtum filiorum Israël, & dicite eis: Decima die mensis huius tollat vnusquisque agnum per familias & domos suas.

4 Sin autem minor est numerus, vt sufficere possit ad vescendum agnum, assumet vicinum suum qui iunctus est domui suæ, iuxta numerum animarum quæ sufficere possunt ad esum agni.

5 Erit autem agnus absque macula, masculus, anniculus: iuxta quem ritum tolletis & hœdum.

6 Et seruabitis eum vsque ad quartam decimam diem mensis huius: immolabitque eum vniuersa multitudo filiorum Israel ad vesperam.

B 7 Et sument de sanguine eius ac ponent super vtrumque postem, & in superliminaribus domorum, in quibus comedent illum.

8 Et edent carnes nocte illa assas igni, & azymos panes cum lactucis agrestibus.

9 Non comedetis ex eo crudum quid, nec coctum aqua, sed tantum assum igni: caput cum pedibus eius & intestinis vorabitis.

10 Nec remanebit quidquam ex eo vsque manè. si quid residuum fuerit, igne comburetis.

11 Sic autem comedetis illum: Renes vestros accingetis, & calceamenta habebitis in pedibus, tenentes baculos in manibus, & comedetis festinanter: est enim Phase (id est transitus) Domini.

12 Et transibo per Terram Ægypti nocte illa, percutiamque omne primogenitum in Terra Ægypti ab homine vsque ad pecus: & in cunctis dijs Ægypti faciam iudicia, ego Dominus.

13 Erit autem sanguis vobis in signum in ædibus in quibus eritis: & videbo sanguinē, & trāsibo vos: nec erit in vobis plaga disperdens quando percussero Terram Ægypti.

14 Habebitis autem hunc diem in monumentum: & celebrabitis eum solemnem Dño C
in generationibus vestris cultu sempiterno.

15 Septem diebus azyma comedetis: in die primo non erit fermentum in domibus vestris: quicumque comederit fermentatum, peribit anima illa de Israël, à primo die vsque ad diem septimum.

16 Dies prima erit sancta atque solemnis,

& dies

& dies septima eadem festiuitate venerabilis: nihil operis facietis in eis, exceptis his quæ ad vescendum pertinent.

17 Et obseruabitis azyma: in eadem enim ipsa die educam exercitum vestrum de Terra Ægypti, & custodietis diem istum in generationes vestras ritu perpetuo.

* Leu. 23. a. 5. Num. 28. c. 16.

18 * Primo mense, quartadecima die mensis ad vesperam, comedetis azyma vsque ad diem vigesimam primam eiusdem mensis ad vesperam.

19 Septem diebus fermentum non inuenietur in domibus vestris: qui comederit fermentatum, peribit anima eius de cętu Israël, tam de aduenis quàm de indigenis terræ.

20 Omne fermentatum non comedetis: in cunctis habitaculis vestris edetis azyma.

D

21 Vocauit autem Moyses omnes seniores filiorum Israël, & dixit ad eos: Ite tollentes animal per familias vestras, & immolate Phase.

* Heb. 11. c. 28.

22 * Fasciculumque hyssopi tingite in sanguine qui est in limine, & aspergite ex eo superliminare, & vtrumque postem: nullus vestrûm egrediatur ostium domus suæ vsque manè.

23 Transibit enim Dominus percutiens Ægyptios: cumque viderit sanguinem in superliminari, & in vtroque poste, transcendet ostium domus, & non sinet percussorem ingredi domos vestras & lædere.

24 Custodi verbum istud legitimum tibi & filijs tuis vsque in æternum.

25 Cumque introieritis terram, quam Dominus daturus est vobis vt pollicitus est, obseruabitis ceremonias istas.

26 Et cùm dixerint vobis filij vestri: Quæ est ista religio?

27 Dicetis eis: Victima transitus Domini est, quando transiuit super domos filiorum Israël in Ægypto, percutiens Ægyptios, & domos nostras liberans. Incuruatusque populus adorauit.

28 Et egressi filij Israël fecerunt sicut præceperat Dominus Moysi & Aaron.

E

29 Factum est autem in noctis medio, percussit Dominus omne primogenitum in Terra Ægypti, à primogenito Pharaonis, qui in solio eius sedebat * vsque ad primogenitum captiuæ quæ erat in carcere, & in omne primogenitum iumentorum.

* Sup. 11. b. 5. Sap. 18. a. 5.

30 Surrexitque Pharao nocte, & omnes serui eius, cunctaque Ægyptus, & ortus est clamor magnus in Ægypto: neque enim erat domus in qua non iaceret mortuus.

31 Vocatisque Pharao Moyse & Aaron nocte, ait: Surgite & egredimini à populo meo, vos & filij Israël: ite, immolate Domino sicut dicitis.

32 Oues vestras & armenta assumite vt petieratis, & abeuntes benedicite mihi.

33 Vrgebantque Ægyptij populum de terra exire velociter, dicẽtes: Omnes moriemur.

34 Tulit igitur populus conspersam farinam antequam fermentaretur: & ligans in pallijs, posuit super humeros suos.

* Sup. 11. a. 2.

35 Feceruntque filij Israël * sicut præceperat Moyses: & petierunt ab Ægyptijs vasa argentea & aurea, vestemque plurimam.

36 Dominus autem dedit gratiam populo coram Ægyptijs vt commodarent eis: & spoliauerunt Ægyptios.

F

37 Profectique sunt filij Israël de Ramesse in Socoth, sexcenta ferè millia peditum virorum, absque paruulis.

38 Sed & vulgus promiscuum innumerabile ascendit cum eis, & oues & armenta & animantia diuersi generis multa nimis.

39 Coxeruntque farinam quam dudum de Ægypto conspersam tulerant: & fecerunt subcinericios panes azymos: neq; enim poterant fermentari cogentibus exire Ægyptijs & nullam facere sinentibus moram: nec pulmenti quidquam occurrerat præparare.

40 Habitatio autem filiorum Israël qua manserunt in Ægypto, fuit quadringentorum triginta annorum.

41 Quibus expletis, eadem die egressus est omnis exercitus Domini de Terra Ægypti.

42 Nox ista est obseruabilis Domini, quando eduxit eos de Terra Ægypti: hanc obseruare debent omnes filij Israël in generationibus suis.

G

43 Dixitque Dominus ad Moysen & Aaron: Hæc est religio Phase: Omnis alienigena non comedet ex eo.

44 Omnis autem seruus emptitius circumcidetur, & sic comedet.

45 Aduena & mercenarius nõ edent ex eo.

* Num. 9. b. 12. Ioan. 19. g. 36.

46 * In vna domo comedetur, nec efferetis de carnibus eius foras, nec os illius confringetis.

47 Omnis cętus filiorũ Israël faciet illud.

48 Quòd si quis peregrinorum in vestram voluerit transire coloniam, & facere Phase Domini, circumcidetur prius omne masculinum eius, & tunc ritè celebrabit: eritque sicut indigena terræ: si quis autem circumcisus non fuerit, non vescetur ex eo.

49 Eadem lex erit indigenæ & colono qui peregrinatur apud vos.

50 Feceruntque omnes filij Israël sicut pręceperat Dominus Moysi & Aaron.

51 Et eadem die eduxit Dominus filios Israël de Terra Aegypti per turmas suas.

CAPVT XIII.

Iubet Deus sibi offerri primogenita hominum & pecorum, & liberationis ab Ægypto religione Phase ac primogenitorum consecratione meminisse. Inde Israëlem educit Deus non per Philisthæam, sed per desertum; ossa Ioseph secum defert, & columna ignis ac nubis est dux itineris.

A

1 Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens:

* Inf. 34. c. 19. Leu. 27. c. 26. Num. 8. c. 16. Luc. 2. c. 23.

2 * Sanctifica mihi omne primogenitum quod aperit vuluam in filijs Israël, tam de hominibus quàm de iumentis: mea sunt enim omnia.

3 Et ait Moyses ad populum: Mementote diei huius in qua egressi estis de Aegypto & de domo seruitutis, quoniam in manu forti eduxit vos Dominus de loco isto: vt non comedatis fermentatum panem.

4 Hodie egredimini mense nouarũ frugũ.

5 Cùmque introduxerit te Dominus in Terram Chananæi & Hethæi & Amorrhæi & Heuæi & Iebusæi, quam iurauit patribus tuis vt daret tibi, terram fluentem lacte & melle, celebrabis hunc morem sacrorum mense isto.

6 Septem diebus vesceris azymis, & in die septimo erit solemnitas Domini.

7 Azyma comederis septem diebus: non apparebit apud te aliquid fermentatum, nec in cunctis finibus tuis.

B 8 Narrabisque filio tuo in die illo, dicens: Hoc est quod fecit mihi Dominus quando egressus sum de Ægypto.

9 Et erit quasi signum in manu tua, & quasi monimentum ante oculos tuos: & vt lex Domini semper sit in ore tuo, in manu enim forti eduxit te Dominus de Ægypto.

10 Custodies huiuscemodi cultum stat uto tempore à diebus in dies.

11 Cùmque introduxerit te Dominus in Terram Chananæi, sicut iurauit tibi & patribus tuis, & dederit tibi eam:

* Inf. 22. d. 29. 34. c. 19. Ezechiel. 44. 8. 30.

12 *Separabis omne quod aperit vuluam Domino, & quod primitiuum est in pecoribus tuis: quidquid habueris masculini sexus, consecrabis Domino.

13 Primogenitum asini mutabis oue: quod si non redemeris, interficies. Omne autem primogenitum hominis de filijs tuis, pretio redimes.

C 14 Cùmque interrogauerit te filius tuus cras, dicens: Quid est hoc? respondebis ei: In manu forti eduxit nos Dominus de Terra Ægypti de domo seruitutis.

15 Nam cùm induratus esset Pharao, & nollet nos dimittere, occidit Dominus omne primogenitum in terra Ægypti, à primogenito hominis vsque ad primogenitum iumentorum: idcircò immolo Domino omne quod aperit vuluam masculini sexus, & omnia primogenita filiorum meorum redimo.

* Deut. 6. b. 8.

16 *Erit igitur quasi signum in manu tua, & quasi appensum quid, ob recordationem, inter oculos tuos: eo quod in manu forti eduxit nos Dominus de Ægypto.

17 Igitur cum emisisset Pharao populum, non eos duxit Deus per viam terræ Philisthijm quæ vicina est: reputans ne forte pœniteret eum, si vidisset aduersum se bella consurgere, & reuerteretur in Ægyptum.

D 18 Sed circumduxit per viam deserti, quæ est iuxta Mare rubrum: & armati ascenderunt filij Israël de Terra Ægypti.

19 Tulit quoque Moyses ossa Ioseph secum: eò quòd adiurasset filios Israël dicens: *Visitabit vos Deus, efferte ossa mea hinc vobiscum.

* Gen. 50. d. 25.

20 Profectique de Socoth castrametati sunt in Ethã in extremis finibus solitudinis.

* Num. 14. c. 14. 1. Cor. 10. a. 1. 2. Esd. 9. d. 19.

21 *Dominus autem præcedebat eos ad ostendendam viam, per diem in columna nubis, & per noctem in columna ignis: vt dux esset itineris vtroque tempore.

22 Nunquam defuit columna nubis per diem, nec columna ignis per noctem coram populo.

CAPVT XIV.

Pharao cum suis Israëlem persequitur, angelus in columna nubis medium se interponit, Moses diuidit mare rubrum, quod sicco pede transeunt Hebræi; Ægyptij tum ab angelo, tum ab aquis recurrentibus, cum vniuerso equitatu ac curribus submerguntur.

1 LOcutus est autem Dominus ad Moysen, dicens: A

2 Loquere filijs Israël: Reuersi castrametentur è regione Phihahiroth, quæ est inter Magdalum & mare contra Beelsephon: in conspectu eius castra ponetis super mare.

3 Dicturusque est Pharao super filijs Israël: Coarctati sunt in terra, conclusit eos desertum.

4 Et indurabo cor eius, ac persequetur vos: & glorificabor in Pharaone, & in omni exercitu eius. scientque Ægyptij quia ego sum Dominus. Feceruntque ita.

5 Et nuntiatum est regi Ægyptiorũ quòd fugisset populus: immutatumque est cor B Pharaonis & seruorum eius super populo, & dixerunt: Quid voluimus facere vt dimitteremus Israël, ne seruiret nobis?

6 Iunxit ergo currum, & omnem populum suum assumpsit secum.

7 Tulitque sexcentos currus electos, & quidquid in Ægypto curruum fuit: & duces totius exercitus:

8 Indurauitque Dominus cor Pharaonis regis Ægypti, & persecutus est filios Israël: at illi egressi erant in manu excelsa.

* 1. Mac. 4. a. 9. Iosu. 14. b. 6.

9 *Cùmque persequerentur Ægyptij vestigia præcedentium, repererunt eos in castris super mare: omnis equitatus & currus Pharaonis: & vniuersus exercitus, erant in Phihahiroth contra Beelsephon.

10 Cùmque appropinquasset Pharao, le- C uantes filij Israël oculos, viderunt Ægyptios post se: & timuerunt valdè: clamaueruntque ad Dominum,

11 Et dixerunt ad Moysen: Forsitan non erant sepulchra in Ægypto, ideò tulisti nos vt moreremur in solitudine: quid hoc facere voluisti, vt educeres nos ex Ægypto?

12 Nonne iste est sermo, quem loquebamur ad te in Ægypto dicentes: Recede à nobis vt seruiamus Ægyptijs? multo enim melius erat seruire eis, quàm mori in solitudine.

13 Et ait Moyses ad populum. Nolite timere: state, & videte magnalia Domini quæ facturus est hodie: Ægyptios enim, quos nunc videtis, nequaquam vltrà videbitis vsque in sempiternum.

14 Dominus pugnabit pro vobis, & vos tacebitis. D

15 Dixitque Dominus ad Moysen: Quid clamas ad me? Loquere filijs Israël vt proficiscantur.

16 Tu autem eleua virgam tuam, & extende manum tuam super mare, & diuide illud: vt gradiantur filij Israël in medio mari per siccum.

17 Ego autem indurabo cor Ægyptiorum vt persequantur vos: & glorificabor in Pharaone, & in omni exercitu eius,

& in curribus & in equitibus illius.
18 Et scient Ægyptij quia ego sum Dominus, cùm glorificatus fuero in Pharaone, & in curribus atque in equitibus eius.
19 Tollensque se angelus Dei, qui præcedebat castra Israël, abijt post eos: & cum eo pariter columna nubis, priora dimittens, post tergum.
E 20 Stetit inter castra Ægyptiorum & castra Israël: & erat nubes tenebrosa, & illuminans noctem, ita vt ad se inuicem toto noctis tempore accedere non valerent.
21 Cùmque extendisset Moyses manum super mare, abstulit illud Dominus flante vento vehementi & vrente tota nocte, & vertit in siccum: diuisaque est aqua.
* Ps. 77. b. 13. 104. d. 37. Psal. 113. a. 3. Heb. 11. E 29. * Sap. 18. c. 15.
22 * Et ingressi sunt filij Israël per medium sicci maris: erat enim aqua quasi murus à dextra eorum & læua.
23 Persequentesque Ægyptij ingressi sunt post eos, & omnis equitatus Pharaonis, currus eius & equites, per medium maris.
F 24 Iamque aduenerat vigilia matutina, * & ecce respiciens Dominus super castra Ægyptiorum per columnam ignis & nubis, interfecit exercitum eorum.
25 Et subuertit rotas curruum, ferebanturque in profundum. Dixerunt ergo Ægyptij: Fugiamus Israëlem: Dominus enim pugnat pro eis contra nos.
26 Et ait Dominus ad Moysen: Extende manum tuã super mare, vt reuertantur aquæ ad Ægyptios super currus & equites eorum.
27 Cùmque extendisset Moyses manum contra mare, reuersum est primo diluculo ad priorem locum: fugientibusque Ægyptijs occurrerunt aquæ, & inuoluit eos Dominus in medijs fluctibus.
28 Reuersæque sunt aquæ, & operuerunt currus & equites cuncti exercitus Pharaonis, qui sequentes ingressi fuerant mare: nec vnus quidem superfuit ex eis. G
29 Filij autem Israël perrexerunt per medium sicci maris, & aquæ eis erant quasi pro muro à dextris & à sinistris:
30 Liberauitque Dominus in die illa Israël de manu Ægyptiorum.
31 Et viderunt Ægyptios mortuos super littus maris, & manum magnam quam exercuerat Dominus contra eos: timuitque populus Dominum, & crediderunt Domino, & Moysi seruo eius.

CAPVT XV.

Moyses & Israëlitæ, gratijs Deo cum cantu peractis, veniunt in Marath; vbi amaritudine aquarum à Moyse versa in dulcedinem, pergunt in Elim, vbi 12. fontes & 70. palmæ erant.

A * Sap. 10. d. 20.
1 TVnc * cecinit Moyses & filij Israël carmen hoc Dño: & dixerunt: Cantemus Domino: gloriosè enim magnificatus est, equum & ascensorem deiecit in mare.
* Isai. 12. a. 2. Psal. 117. c. 14.
2 * Fortitudo mea, & laus mea Dominus, & factus est mihi in salutem: iste Deus meus, & glorificabo eum: Deus patris mei, & exaltabo eum.
3 Dominus quasi vir pugnator, omnipotens nomen eius.
4 Currus Pharaonis & exercitum eius proiecit in mare: electi principes eius submersi sunt in Mari rubro.
5 Abyssi operuerunt eos, descenderunt in profundum quasi lapis.
6 Dextera tua Domine magnificata est in fortitudine: dextera tua, Domine, percussit inimicum.
7 Et in multitudine gloriæ tuæ deposuisti aduersarios tuos: misisti iram tuam, quæ deuorauit eos sicut stipulam.
8 Et in spiritu furoris tui congregatæ sunt aquæ: stetit vnda fluens, congregatæ sunt abyssi in medio mari. B
9 Dixit inimicus: Persequar & comprehendam, diuidam spolia, implebitur anima mea: euaginabo gladium meum, interficiet eos manus mea.
10 Flauit spiritus tuus, & operuit eos mare: submersi sunt quasi plumbum in aquis vehementibus.
11 Quis similis tui in fortibus Domine? quis similis tui, magnificus in sanctitate, terribilis atque laudabilis, faciens mirabilia?
12 Extendisti manum tuam, & deuorauit eos terra.
13 Dux fuisti in misericordia tua populo quem redemisti: & portasti eum in fortitudine tua, ad habitaculum sanctum tuum.

14 Ascenderunt populi, & irati sunt, do-
lores obtinuerunt habitatores Philisthijm.
15 Tunc conturbati sunt principes Edom,
robustos Moab obtinuit tremor: obrigue-
runt omnes habitatores Chanaan.
16 Irruat super eos formido & pauor, in
magnitudine brachij tui: fiant immobiles
quasi lapis, donec pertranseat populus tuus
Domine, donec pertranseat populus tuus
iste, quem possedisti.
C 17 Introduces eos, & plantabis in monte
hereditatis tuæ, firmissimo habitaculo tuo
quod operatus es Domine: sanctuarium tuũ
Domine, quòd firmauerunt manus tuæ.
18 Dominus regnabit in æternũ & vltrà.
19 Ingressus est enim eques Pharao cum
curribus & equitibus eius in mare: & reduxit
super eos Dominus aquas maris: filij autem
Israël ambulauerunt per siccũ in medio eius.
20 Sumpsit ergo Maria prophetissa, soror
Aaron, tympanum in manu sua: egressæque
sunt omnes mulieres post eam cum tympa-
nis & choris,
21 Quibus præcinebat, dicens: Cantemus
Dominõ; gloriosè enim magnificatus est,
equum & ascensorem eius deiecit in mare.
22 Tulit autem Moyses Israël de mari ru-
bro, & egressi sunt in desertum Sur: ambu-
lauerùntque tribus diebus per solitudinem,
& non inueniebant aquam.
23 Et venerunt in Mara, nec poterant bi- D
bere aquas de Mara, eò quòd essent amaræ:
vnde & congruum loco nomen imposuit,
vocans illum Mara, id est amaritudinem.
24 Et murmurauit populus contra Moy-
sen, dicens, quid bibemus?
25 At ille clamauit ad Dominum, qui ostẽ- * Iudith. 5.c.15.
dit ei lignum: quod * cùm misisset in aquas, *Eccl. 38.a.5.
in dulcedinem versæ sunt. ibi constituit ei
præcepta, atq; iudicia, & ibi tentauit eum,
26 Dicens: Si audieris vocem Domini Dei
tui, & quod rectum est coram eo feceris, &
obedieris mandatis eius, custodierísque om-
nia præcepta illius, cunctum languorem,
quem posui in Aegypto, non inducam super
te: ego enim Dominus sanator tuus.
27 * Venerunt autem in Elim filij Israël, *Num. 33.
vbi erant duodecim fontes aquarum, & se- b 9.
ptuaginta palmæ: & castrametati sunt iux-
ta aquas.

CAPVT XVI.

Murmurantibus in deserto Sin de ciborum inopia Israëlitis, mittit Dominus coturnices & pluit Man ad saturitatem: iussio Domini de Sabbato seruando, & manna colligendo, & in monumentum reponendo, quo eos alit quotidie per quadraginta annos.

A .11.a. 1 PRofectique sunt de Elim, & venit om-
nis multitudo filiorum Israël in de-
sertum Sin, quod est inter Elim & Sinaï:
quintodecimo die mensis secundi, postquam
egressi sunt de terra Aegypti.
2 Et murmurauit omnis cõgregatio filiorũ
Israël contra Moysen & Aarõ in solitudine.
3 Dixeruntque filij Israël ad eos: Vtinam
mortui essemus per manum Domini in terra
Aegypti, quando sedebamus super ollas car-
nium, & comedebamus panem in saturitate:
cur eduxistis nos in desertum istud, vt occi-
B deretis omnem multitudinem fame?
4 Dixit autem Dominus ad Moysen: Ec-
ce, ego pluam vobis panes de cælo: egredia-
tur populus, & colligat quæ sufficiunt per
singulos dies: vt tentem eum vtrùm ambulet
in lege mea, an non.
5 Die autem sexto parent quod inferant:
& sit duplum quàm colligere solebant per
singulos dies.
6 Dixeruntque Moyses & Aaron ad om-
nes filios Israël: Vespere scietis quòd Domi-
nus eduxerit vos de terra Aegypti:
7 Et manè videbitis gloriam Domini: au-
diuit enim murmur vestrum contra Domi-
num: nos verò quid sumus, quia mussitastis
contra nos?
8 Et ait Moyses: Dabit vobis Dominus
vespere carnes edere, & manè panes in satu-
ritate: eò quòd audierit murmurationes ve-
stras quibus murmurati estis contra eum:
nos enim quid sumus? nec contra nos est
murmur vestrum, sed contra Dominum.
9 Dixit quoque Moyses ad Aaron: Dic C
vniuersæ congregationi filiorum Israël: Ac-
cedite coram Domino: audiuit enim mur-
mur vestrum.

10 Cùm-

*Eccli. 45 a. 3.

10 Cùmque loqueretur Aaron ad omnem cœtum filiorum Iſraël, reſpexerunt ad ſolitudinem: & ecce * gloria Domini apparuit in nube.

11 Locutus eſt autem Dominus ad Moyſen, dicens:

12 Audiui murmurationes filiorum Iſraël, loquere ad eos: Veſpere comedetis carnes, & manè ſaturabimini panibus: ſcietiſque quòd ego ſum Dominus Deus veſter.

D

13 Factum eſt ergo veſpere, & aſcendens coturnix, cooperuit caſtra: manè quoque ros iacuit per circuitum caſtrorum.

*Num. 11. b. 7. Psal. 77 c. 24. *Sap. 16. c. 20. Ioan. 6. d. 31. *1. Cor. 10 a. 3.

14 Cùmque operuiſſet ſuperficiem terræ,* apparuit in ſolitudine minutum, & quaſi pilo tuſum, in ſimilitudinē pruinæ ſuper terrā.

15 Quod cum vidiſſent filij Iſraël, dixerunt ad inuicem: Manhu? quod ſignificat: Quid eſt hoc? ignorabant enim quid eſſet. Quibus ait Moyſes: * Iſte eſt panis, quem Dominus dedit vobis ad veſcendum.

16 Hic eſt ſermo, quem præcepit Dominus: Colligat vnuſquiſque ex eo quantum ſufficit ad veſcendum: gomor per ſingula capita, iuxta numerum animarum veſtrarum quæ habitant in tabernaculo ſic tolletis.

17 Feceruntque ita filij Iſraël, & collegerunt alius plus, alius minus.

E

*2. Cor. 8. c. 15.

18 Et menſi ſunt ad menſuram gomor: * nec qui plus collegerat, habuit amplius: nec qui minus parauerat, reperit minus: ſed ſinguli iuxta id quod edere poterant, congregauerunt.

19 Dixitque Moyſes ad eos: Nullus relinquat ex eo in manè.

20 Qui non audierunt eum, ſed dimiſerunt quidam ex eis vſque manè, & ſcatere cœpit vermibus, atque computruit: & iratus eſt contra eos Moyſes.

21 Colligebant autem manè ſinguli, quantum ſufficere poterat ad veſcendum: cumque incaluiſſet ſol, liquefiebat.

22 In die autem ſexta collegerunt cibos duplices, id eſt duo gomor per ſingulos homines: venerunt autem omnes principes multitudinis, & narrauerunt Moyſi.

23 Qui ait eis: Hoc eſt quod locutus eſt Dominus: Requies ſabbati ſanctificata eſt Domino cras. quodcunq; operandū eſt, facite: & quæ coquenda ſunt coquite: quidquid autē reliquum fuerit, reponite vſq; in manè:

24 Feceruntq; ita vt præceperat Moyſes, & non cōputruit, neq; vermis inuētus eſt in eo.

F

25 Dixitque Moyſes: Comedite illud hodie, quia ſabbatum eſt Domini: non inuenietur hodie in agro.

26 Sex diebus colligite: in die autem ſeptimo ſabbatū eſt Dñi, idcircò non inuenietur.

27 Venitque ſeptima dies: & egreſſi de populo vt colligerent, non inuenerunt.

28 Dixit autem Dominus ad Moyſen: Vſquequò non vultis cuſtodire mandata mea, & legem meam?

29 Videte quòd Dominus dederit vobis ſabbatum, & propter hoc die ſexta tribuit vobis cibos duplices: maneat vnuſquiſque apud ſemetipſum, nullus egrediatur de loco ſuo die ſeptimo.

30 Et ſabbatizauit populus die ſeptimo.

31 Appellauitq; domus Iſraël nomen eius Man: quod erat quaſi ſemen coriandri album, guſtuſque eius quaſi ſimilæ cum melle.

G

32 Dixit autem Moyſes: Iſte eſt ſermo, quē præcepit Dominus: Imple gomor ex eo, & cuſtodiatur in futuras retro generationes, vt nouerint panem, quo alui vos in ſolitudine, quando educti eſtis de Terra Ægypti:

33 Dixitque Moyſes ad Aaron: Sume vas vnum, & mitte ibi Man, quantum poteſt capere gomor: & repone coram Domino ad ſeruandum in generationes veſtras,

34 Sicut præcepit Dominus Moyſi. Poſuitque illud Aaron in tabernaculo reſeruandū.

35 * Filij autem Iſraël comederunt Man quadraginta annis, donec venirent in terram habitabilem: hoc cibo aliti ſunt, vſquequò tangerent fines terræ Chanaan. * 2 Eſdr. 9. d. 21. Iudith. 5 a. 15.

36 Gomor autem decima pars eſt Ephi.

CAPVT XVII.

ab Rurſum murmurantibus in Raphidim ob aquæ penuriam filijs Iſraël, dat Dominus aquam de petra: Amalecitæ inuadunt Hebræos, ſed pugnante Ioſue, & in monte Moyſe extenſis manibus orante, vincuntur.

A

1 IGitur profecta omnis multitudo filiorum Iſraël de deſerto Sin per manſiones ſuas, iuxta ſermonem Domini caſtrametati ſunt in Raphidim, vbi non erat aqua ad bibendum populo.

2 * Qui iurgatus contra Moyſen, ait: *Num. 20. a. 2.

Da nobis aquam, vt bibamus. Quibus respondit Moyses: Quid iurgamini contra me? cur tentatis Dominum?
3 Sitiuit ergo ibi populus præ aquæ penuria, & murmurauit contra Moysen, dicens: Cur fecisti nos exire de Aegypto, vt occideres nos, & liberos nostros: ac iumenta, siti?
B 4 Clamauit autem Moyses ad Dominum, dicens: Quid faciam populo huic? adhuc paululum, & lapidabit me.
5 Et ait Dominus ad Moysen: Antecede populum, & sume tecum de senioribus Israël: & virgam qua* percussisti fluuium, tolle in manu tua, & vade.

*Sup. 14 e. 21. Psal. 77. b. 15. 1. Cor. 10. a 4.

6 En ego stabo ibi coram te, supra petram Horeb: percutiesque petram, & exibit ex ea aqua, vt bibat populus. Fecit Moyses ita coram senioribus Israel:
7 Et vocauit nomen loci illius, Tentatio, propter iurgium filiorum Israël, & quia tentauerunt Dominum, dicentes: Est ne Dominus in nobis, an non?
C 8* Venit autem Amalec: & pugnabat contra Israël in Raphidim.

*Deut. 25. d. 17. Iudith. 4. c. 13. Sap. 11. a 3.

9 Dixitque Moyses ad Iosue: Elige viros: & egressus, pugna contra Amalec: cras ego
stabo in vertice collis, habens virgam Dei in manu mea.
10 Fecit Iosue vt locutus erat Moyses, & pugnauit contra Amalec: Moyses autem & Aarō & Hur ascenderūt super verticē collis.
11 Cùmque leuaret Moyses manus, vincebat Israël: sin autem paululum remisisset, superabat Amalec.
12 Manus autem Moysi erant graues: sumentes igitur lapidem, posuerunt subter eum, in quo sedit: Aaron autem & Hur sustentabant manus eius ex vtraque parte. Et factum est vt manus illius non lassarentur vsque ad occasum solis. D
13 Fugauitque Iosue Amalec, & populum eius in ore gladij.
14 Dixit autem Dominus ad Moysen: Scribe hoc ob monimentum in libro, & trade auribus Iosue: delebo enim memoriam Amalec sub cælo.
15 Ædificauitque Moyses altare: & vocauit nomen eius, Dominus exaltatio mea, dicens:
16 Quia manus solij Domini, & bellum Domini erit contra Amalec, à generatione in generationem.

CAPVT XVIII.

Iethro socer Moysi vxorem cum filijs ad eum reducit: & auditis Dei operibus, cum Dominum laudasset, eique sacrificasset, sanum consilium Moysi dedit in constituendis iudiciorum magistratibus, qui minora dijudicent.

A 1 CVmque audisset Iethro, sacerdos Madian, cognatus Moysi, omnia quæ fecerat Deus Moysi, & Israëli populo suo, & quod eduxisset Dominus Israel de Aegypto:
2 Tulit Sephoram vxorem Moysi quam remiserat:
3 Et duos filios eius, quorum vnus vocabatur Gersam, dicente patre:* Aduena fui in terra aliena.

*Sap. 2. d. 22.

4 Alter verò Eliezer: Deus enim, ait, patris mei adiutor meus, & eruit me de gladio Pharaonis.
5 Venit ergo Iethro cognatus Moysi, & filij eius, & vxor eius, ad Moysen in deserto, vbi erat castrametatus iuxta mōtem Dei.
6 Et mandauit Moysi, dicens: Ego Iethro cognatus tuus venio ad te, & vxor tua, & duo filij tui cum ea.
7 Qui egressus in occursum cognati sui, adorauit, & osculatus est eum: salutaueruntque se mutuò verbis pacificis. Cùmque intrasset tabernaculum,
8 Narrauit Moyses cognato suo cuncta quæ fecerat Dominus Pharaoni, & Aegyptijs propter Israël; vniuersumque laborem, qui accidisset eis in itinere, & quòd liberauerat eos Dominus. B
9 Lætatusque est Iethro super omnibus bonis, quæ fecerat Dominus Israëli, eò quòd eruisset eum de manu Aegyptiorum.
10 Et ait, Benedictus Dominus, qui liberauit vos de manu Aegyptiorum, & de manu Pharaonis, qui eruit populum suum de manu Aegypti.
11 Nunc cognoui, quia magnus Dominus super omnes deos: eò quòd* superbè egerint contra illos.

*Sap. 1. b. 14 5. b. 7. 10. c. 10. 14 b 8.

C 12 Obtulit ergo Iethro cognatus Moysi holocausta & hostias Deo: veneruntque Aaron & omnes seniores Israël, vt comederent panem cum eo coram Deo.

13 Altera autem die sedit Moyses, vt iudicaret populum, qui assistebat Moysi à manè vsque ad vesperam.

14 Quod cùm vidisset cognatus eius, omnia scilicet quæ agebat in populo, ait: Quid est hoc quod facis in plebe? cur solus sedes, & omnis populus præstolatur de manè vsque ad vesperam?

15 Cui respondit Moyses: Venit ad me populus quærens sententiam Dei.

16 Cùmque acciderit eis aliqua disceptatio, veniunt ad me vt iudicem inter eos, & ostendam præcepta Dei & leges eius.

17 At ille: Non bonam, inquit, rem facis:

18 Stulto labore consumeris & tu & populus iste qui tecum est: vltra vires tuas est negotium, * solus illud non poteris sustinere.

* Deut. 1 a. 12.

19 Sed audi verba mea atque consilia, & erit Deus tecum. Esto tu populo in his quæ ad Deum pertinent, vt referas quæ dicuntur ad eum:

20 Ostendasque populo ceremonias & ritum colendi, viamque per quam ingredi debeant, & opus quod facere debeant.

D 21 Prouide autem de omni plebe viros potentes, & timentes Deum, in quibus sit veritas, & qui oderint auaritiam, & constitue ex eis tribunos, & centuriones, & quinquagenarios, & decanos,

22 Qui iudicent populum omni tempore: quidquid autem maius fuerit, referant ad te, & ipsi minora tantummodò iudicent: leuiusque sit tibi, partito in alios onere.

23 Si hoc feceris, implebis imperium Dei, & præcepta eius poteris sustentare: & omnis hic populus reuertetur ad loca sua cũ pace.

24 Quibus auditis, Moyses fecit omnia quæ ille suggesserat.

25 Et electis viris strenuis de cũcto Israël, constituit eos principes populi, tribunos, & centuriones, & quinquagenarios, & decanos.

26 Qui iudicabant plebem omni tempore: quidquid autem grauius erat, referebant ad eum, faciliora tantummodò iudicantes.

27 Dimisitque cognatum suum qui reuersus abijt in terram suam.

CAPVT XIX.

Israëlitæ motis castris veniunt in Sina: Moyses iussu Dei ascendit in montem, monita eius refert ad populum, qui sanctificari iubetur, vt descendat Dominus in fulgure & tonitru, coram omni plebe Moysi locuturus.

A 1 MEnse tertio egressionis Israël de Terra Ægypti, in die hac venerunt in solitudine Sinai.

Num. 33 c. 15.

2 Nam profecti de Raphidim, & peruenientes vsque in desertum Sinai, castrametati sunt in eodem loco, ibique Israël fixit tentoria è regione montis.

3 * Moyses autem ascendit ad Deum, vocauitque eum Dominus de monte, & ait: Hæc dices domui Iacob, & annuntiabis filijs Israël.

* Act. 7. e 38.

4 * Vos ipsi vidistis quæ fecerim Ægyptijs, quomodo portauerim vos super alas aquilarum, & assumpserim mihi.

* Deut. 29. a. 2.

5 Si ergo audieritis vocem meam, & custodieritis pactum meum, eritis mihi in peculium de cunctis populis: * mea est enim omnis terra.

* Psal. 23. a 1.

6 * Et vos eritis mihi in regnum sacerdotale, & gens sancta. hæc sunt verba quæ loqueris ad filios Israël.

* 1. Pet. 2. b. 9.

B 7 Venit Moyses: & conuocatis maioribus natu populi, exposuit omnes sermones quos mandauerat Dominus.

8 Responditque omnis populus simul: Cuncta quæ locutus est Dominus, faciemus. Cùmque retulisset Moyses verba populi ad Dominum,

9 Ait ei Dominus: Iam nunc veniam ad te in caligine nubis, vt audiat me populus loquentem ad te, & credat tibi in perpetuum. Nuntiauit ergo Moyses verba populi ad Dominum.

10 Qui dixit ei: Vade ad populum: & sanctifica illos hodie & cras, lauentque vestimenta sua.

11 Et sint parati in diem tertium: in die enim tertia descendet Dominus coram omni plebe super montem Sinai.

C

* Heb. 12 c. 18.

12 Constituesque terminos populo per circuitum, & dices ad eos: Cauete ne ascendatis in montem, * nec tangatis fines illius: omnis qui tetigerit mõtem, morte morietur.
13 Manus non tanget eum, sed lapidibus opprimetur, aut confodietur iaculis: siue iumentum fuerit, siue homo, non viuet, cùm cœperit clangere buccina, tunc ascendant in montem.
14 Descenditque Moyses de monte ad populum, & sanctificauit eum. Cùmque lauissent vestimenta sua,
15 Ait ad eos: Estote parati in diem tertium, & ne appropinquetis vxoribus vestris.
16 Iamque aduenerat tertius dies, & manè inclaruerat: & ecce cœperunt audiri tonitrua, ac micare fulgura, & nubes densissima operire montem, clangorque buccinæ vehementiùs perstrepebat: & timuit populus qui erat in castris.
17 Cùmque eduxisset eos Moyses in occursum Dei de loco castrorum, steterunt ad radices montis.

D

* Deut. 4. b. 11.

18 * Totus autem mons Sinai fumabat: eò quòd descendisset Dominus super eum in igne, & ascenderet fumus ex eo quasi de fornace: eratque omnis mons terribilis.
19 Et sonitus buccinæ paulatim crescebat in maius, & prolixiùs tendebatur: Moyses loquebatur, & Deus respondebat ei.
20 Descenditque Dominus super montem Sinai in ipso montis vertice, & vocauit Moysen in cacumen eius. Quò cùm ascendisset,
21 Dixit ad eum: Descende, & contestare populum: ne fortè velit trascendere terminos ad videndum Dominum: & pereat ex eis plurima multitudo.
22 Sacerdotes quoque qui accedunt ad Dominum, sanctificentur, ne percutiat eos.
23 Dixitque Moyses ad Dominum: Non poterit vulgus ascendere in montem Sinai: tu enim testificatus es, & iussisti, dicẽs: Pone terminos circa montem, & sanctifica illum.
24 Cui ait Dominus: Vade, descende: ascendesque tu, & Aaron tecum. sacerdotes autem & populus ne transeant terminos, nec ascendant ad Dominum, ne fortè interficiat illos.
25 Descenditque Moyses ad populum, & omnia narrauit eis.

CAPVT XX.

Angelus vice Dei ex Sina monte decalogum promulgat toti populo, sed is mauult, Moyse internuncio, mandata Dei sibi exponi: Moyses solatur populum; ac terreum aut lapideum de insectis lapidibus altare facere iubetur, ad quod non sit per gradus ascendendum.

A

* Deut. 5 a. 6. Psal. 80 c. 11. * Leu. 26 a. 1. Deut. 4. c 15. Iof. 24. c. 14. Ps. 96. b. 7.

1 LOcutusque est Dominus cunctos sermones hos:
2 * Ego sum Dominus Deus tuus, qui eduxi te de terra Ægypti, de domo seruitutis.
3 Non habebis deos alienos coram me.
4 * Non facies tibi sculptile, neque omnem similitudinem quæ est in cęlo desuper, & quæ in terra deorsum, nec eorum quæ sunt in aquis sub terra.
5 Non adorabis ea, neque coles: ego sum Dominus Deus tuus fortis, zelotes, visitans iniquitatem patrũ in filios, in tertiã & quartam generationem eorum qui oderunt me:
6 Et faciens misericordiam in millia his qui diligunt me, & custodiunt pręcepta mea.

B

* Leu. 19. c. 12. Deut. 5. b. 11. Matt. 5. f. 33. * Inf. 31. c. 13. Ezec. 20. b. 12. Deut. 5. b. 13.

7 * Non assumes nomen Domini Dei tui in vanum, nec enim habebit insontem Dominus eum qui assumpserit nomen Domini Dei sui frustra.
8 * Memento vt diem sabbati sanctifices.
9 Sex diebus operaberis, & facies omnia opera tua.
10 Septimo autem die sabbatum Domini Dei tui est: non facies omne opus in eo, tu, & filius tuus & filia tua: seruus tuus & ancilla tua, iumentum tuum, & aduena qui est intra portas tuas.

* Gen. 2. a. 2.

11 * Sex enim diebus fecit Dominus cælũ & terram, & mare, & omnia quæ in eis sunt, & requieuit in die septimo, idcircò benedixit Dominus diei sabbati, & sanctificauit eum.

* Deut. 5. b. 16. Matt. 15 a. 4. Ephes. 6. a. 2. * Matt. 5. c 21. Rom. 7 b. 7. 13. c. 9.

12 * Honora patrem tuum & matrem tuam, vt sis longæuus super terram, quam Dominus Deus tuus dabit tibi.
13 * Non occides.
14 Non mœchaberis.
15 Non furtum facies.
16 Non loqueris contra proximum tuum falsum testimonium.

C

17 Non concupisces domum proximi tui, nec desiderabis vxorem eius, non seruum, non ancillam, non bouem, non asinum, nec omnia quæ illius sunt.
18 Cunctus autem populus videbat voces & lampades, & sonitum buccinæ, montemque fumantem: & perterriti ac pauore concussi, steterunt procul,
19 Dicentes Moysi: Loquere tu nobis, & audiemus: non loquatur nobis Dominus, ne fortè moriamur.
20 Et ait Moyses ad populũ: Nolite timere: vt enim probaret vos venit Deus, & vt terror illius esset in vobis, & non peccaretis.

* Deut. 20. c. 16. Heb. 12. c. 18.

21 Stetitque populus de longè. * Moyses autem accessit ad caliginẽ in qua erat Deus.
22 Dixit propterea Dominus ad Moysen: Hæc dices filijs Israël: Vos vidistis quòd de cælo locutus sim vobis.

D

23 Non facietis deos argenteos, nec deos aureos facietis vobis.

* Inf. 27. b 8. 48. a. 7.

24 * Altare de terra facietis mihi, & offeretis super eo holocausta & pacifica vestra, oues vestras & boues, in omni loco in quo memoria fuerit nominis mei: veniam ad te, & benedicam tibi.

* Deut. 27. a. 5. Iof. 8. f. 31.

25 * Quòd si altare lapideum feceris mihi, non ædificabis illud de sectis lapidibus: si enim leuaueris cultrum super eo, polluetur.
26 Non ascendens per gradus ad altare meum, ne reueletur turpitudo tua.

CAPVT XXI.

Præcepta iudicialia quoad emptitios seruos, & ancillas; furta; homicidia, parricidia, plagium, parentum maledicta, rixas, & talionis pœnas, atque cornupetam bouem.

A

1 HÆc sunt iudicia quæ propones eis.

*Deut. 15. c. 12. Ier. 34. a. 14.

2 Si * emeris seruum Hebræum, sex annis seruiet tibi: in septimo egredietur liber gratis.

3 Cum quali veste intrauerit, cũ tali exeat: si habens vxorem, & vxor egredietur simul.

4 Sin autem Dominus dederit illi vxorem, & pepererit filios & filias: mulier & liberi eius erunt domini sui, ipse verò exibit cum vestitu suo.

5 Quòd si dixerit seruus: Diligo dominũ meum & vxorẽ ac liberos, nõ egrediar liber.

B

6 Offeret eum dominus dijs, & applicabitur ad ostium & postes, perforabitq; aurem eius subula: & erit ei seruus in sæculum.

7 Si quis vendiderit filiam suam in famulam, non egredietur sicut ancillæ exire consueuerunt.

8 Si displicuerit oculis domini sui cui tradita fuerat, dimittet eam: populo autem alieno vendendi non habebit potestatem, si spreuerit eam.

9 Sin autem filio suo desponderit eam, iuxta morem filiarum faciet illi.

10 Quòd si alteram ei acceperit, prouidebit puellæ nuptias, & vestimenta, & pretium pudicitiæ non negabit.

11 Si tria ista non fecerit, egredietur gratis absque pecunia.

*Leu. 24. c. 17.

C

12 * Qui percusserit hominem volens occidere, morte moriatur.

*Deut. 19. 1.

13 Qui autem non est insidiatus, sed Deus illum tradidit in manus eius: * constituam tibi locum in quem fugere debeat.

14 Si quis per industriam occiderit proximum suum, & per insidias ab altari meo euelles eum, vt moriatur.

15 Qui percusserit patrem suum aut matrem, morte moriatur.

16 Qui furatus fuerit hominem, & vendiderit eum, conuictus noxæ morte moriatur.

* Leu. 20. b. 9. Prou. 20. c. 20. Matt. 15. a 4. Marci 7. b. 10.

17 * Qui maledixerit patri suo vel matri, morte moriatur.

18 Si rixati fuerint viri, & percusserit alter proximũ suum lapide vel pugno, & ille mortuus non fuerit, sed iacuerit in lectulo:

D

19 Si surrexerit, & ambulauerit foris super baculum suum, innocens erit qui percusserit, ita tamen vt operas eius & impensas in medicos restituat.

20 Qui percusserit seruum suum vel ancillam virga, & mortui fuerint in manibus eius, criminis reus erit.

21 Sin autem vno die vel duobus superuixerit non subiacebit pœnæ, quia pecunia illius est.

22 Si rixati fuerint viri, & percusserit quis mulierem prægnantem, & abortiuum quidem fecerit, sed ipsa vixerit: subiacebit damno quantum maritus mulieris expetierit & arbitri iudicauerint.

23 Sin autem mors eius fuerit subsecuta, reddet animam pro anima,

E

* Leu. 24. d. 20. Deut. 19 d. 21. Matt. 5. f. 38.

24 * Oculum pro oculo, dentem pro dente, manum pro manu, pedem pro pede,

25 Adustionem pro adustione, vulnus pro vulnere, liuorem pro liuore.

26 Si percusserit quispiam oculum serui sui aut ancillæ, & luscos eos fecerit, dimittet eos liberos pro oculo quem eruit.

27 Dentem quoque si excusserit seruo vel ancillæ suæ, similiter dimittet eos liberos.

28 Si bos cornu percusserit virum aut mulierem, & mortui fuerint, lapidibus obruetur: & non comedentur carnes eius, dominus quoque bouis innocens erit.

F

29 Quòd si bos cornupeta fuerit ab heri & nudiustertius, & contestati sunt dominum eius, nec recluserit eum, occideritque virum aut mulierem: & bos lapidibus obruetur, & Dominum eius occident.

30 Quòd si pretiũ fuerit ei impositum, dabit pro anima sua quidquid fuerit postulatus.

31 Filium quoque & filiam si cornu percusserit, simili sententiæ subiacebit.

G

32 Si seruum ancillamque inuaserit, triginta siclos argenti domino dabit, bos verò lapidibus opprimetur.

33 Si quis aperuerit cisternam, & foderit, & non operuerit eam, cecideritque bos aut asinus in eam,

34 Reddet dominus cisternæ pretium iumentorum: quod autem mortuum est, ipsius erit.

35 Si bos alienus bouem alterius vulnerauerit, & ille mortuus fuerit: vendent bouem viuum, & diuident pretium, cadauer autem mortui inter se dispertient.

36 Sin autem sciebat quòd bos cornupeta esset ab heri & nudiustertius, & non custodiuit eum Dominus suus: reddet bouem pro boue, & cadauer integrum accipiet.

CAPVT XXII.

Furti damnique illati pœna, depositi, commodati, conducti, atque stupri lex, maleficorum, bestialitatis, sacrificij idololatrici supplicium: aduenæ, viduæ & pupillo nocentium pœnæ: mutui, vsuræ & pignoris lex, ac obedientiæ & decimarum, primitiarum, primogenitorum: de carne à bestijs prægustata.

A

1 SI quis furatus fuerit bouem, aut ouem, & occiderit vel vendiderit: quinque boues pro vno boue restituet, * & quatuor oues pro vna oue.

*2 Reg. 12 b. 6.

2 Si effringens fur domum siue suffodiens fuerit inuentus, & accepto vulnere mortuus fuerit: percussor non erit reus sanguinis.

3 Quòd si orto sole hoc fecerit, homicidiũ perpetrauit, & ipse morietur. Si nõ habuerit quod pro furto reddat, ipse venumdabitur.

4 Si inuentum fuerit apud eum quod furatus est: viuens, siue bos, siue asinus, siue ouis: duplum restituet.

5 Si læserit quispiam agrum vel vineam: & dimiserit iumẽtum suum vt depascatur aliena: quidquid optimum habuerit in agro suo, vel vinea, pro damni æstimatione restituet.

B

6 Si egressus ignis inuenerit spinas, & comprehenderit aceruos frugum, siue stantes segetes in agris reddet damnum qui ignem succenderit.

7 Si quis commendauerit amico pecuniam, aut vas in custodiam, & ab eo qui susceperat, furto ablata fuerint: si inuenitur fur, duplum reddet,

8 Si latet fur, dominus domus applica-

bitur ad deos, & iurabit quòd non extenderit manum in rem proximi sui,

9 Ad perpetrandam fraudem, tam in boue, quam in asino, & oue ac vestimento, & quidquid damnum inferre potest: ad deos vtriusque causa perueniet: & si illi iudicauerint, duplum restituet proximo suo.

10 Si quis comendauerit proximo suo asinum, bouem, ouem, & omne iumentum, ad custodiam, & mortuum fuerit, aut debilitatum, vel captum ab hostibus, nullusque hoc viderit:

11 Iusiurandum erit in medio, quòd non extenderit manum ad rem proximi sui: suscipietque dominus iuramentum: & ille reddere non cogetur.

C

* Gen.31. f.39.

12 * Quòd si furto ablatum fuerit, restituet damnum domino.

13 Si comestum à bestia, deferat ad eum quod occisum est, & non restituet.

14 Qui à proximo suo quidquam horum mutuò postulauerit, & debilitatum aut mortuum fuerit domino non præsente, reddere compelletur.

15 Quòd si inpræsentiarum dominus fuerit, non restituet, maximè si conductum venerat pro mercede operis sui.

* Deut 22. d. 28.

16 * Si seduxerit quis virginem necdum desponsatam, dormieritque cum ea: dotabit eam, & habebit eam vxorem.

17 Si pater virginis dare noluerit, reddet pecuniam iuxta modum dotis, quam virgines accipere consueuerunt.

18 Maleficos non patieris viuere.

19 Qui coierit cum iumento, morte moriatur.

* Leu. 19. a.4.

20 * Qui immolat dijs, occidetur, præterquam Domino soli.

D

21 Aduenam non contristabis, neque affliges eum: aduenæ enim & ipsi fuistis in terra Ægypti.

* Zac.7.c.10.

22 * Viduæ & pupillo non nocebitis.

23 Si læseritis eos, vociferabuntur ad me, & ego audiam clamorem eorum:

24 Et indignabitur furor meus, percutiamque vos gladio, & erunt vxores vestræ viduæ, & filij vestri pupilli.

25 Si pecuniam mutuam dederis populo meo pauperi qui habitat tecum, non vrgebis eum quasi exactor, nec vsuris opprimes.

* Deut.24. c.13.

26 * Si pignus à proximo tuo acceperis vestimentum, ante solis occasum reddes ei.

27 Ipsum enim est solum quo operitur, indumentum carnis eius, nec habet aliud in quo dormiat: Si clamauerit ad me, exaudiam eum, quia misericors sum.

* Act.23. b.5. Ezec. 44. g.30.

28 Dijs non detrahes, & * principi populi tui non maledices.

* Sup.13. a.2 b.12. Inf.34. c.19.

29 Decimas tuas & primitias tuas non tardabis reddere: * primogenitum filiorum tuorum dabis mihi.

30 De bobus quoque, & ouibus similiter facies: septem diebus sit cum matre sua, die octaua reddes illum mihi.

* Leu.22. a.8.

31 Viri sancti eritis mihi: * carnem, quæ à bestijs fuerit prægustata, non comedetis, sed proijcietis canibus.

CAPVT XXIII.

Leges præfixæ iudicibus: bos & asinus inimici seruãdus: non accipienda à iudicibus munera: de anni & diei septimi quiete, tribusque festis præcipuis: promittit Deus se populo Angelum in ducem itineris præmissurum, & præmium seruantibus præcepta: de idolatria & fœdere Chananæorum fugiendis, deque eis exterminandis.

A

1 Non suscipies vocem mendacij: nec iunges manum tuam vt pro impio dicas falsum testimonium.

2 Non sequeris turbam ad faciendum malum: nec in iudicio plurimorum acquiesces sententiæ, vt à vero deuies.

3 Pauperis quoque non misereberis in iudicio.

* Deut.22. a.1.

4 * Si occurreris boui inimici tui, aut asino erranti, reduc ad eum.

5 Si videris asinum odientis te iacere sub onere, non pertransibis, sed subleuabis cum eo.

6 Non declinabis in iudicium pauperis.

* Deut.16 d.19. Eccl.20.d.31.

7 Mendacium fugies. * Insontem & iustum non occides: quia auersor impium.

* Daniel. 13. f.53.

8 * Nec accipies munera, quæ etiam excæcant prudentes, & subuertunt verba iustorũ.

B

* Gen.46 a.6.

9 Peregrino molestus non eris. scitis enim aduenarum animas: quia & ipsi * peregrini fuistis in Terra Ægypti.

10 Sex annis seminabis terram tuam, & congregabis fruges eius.

11 Anno autem septimo dimittes eam, & requiescere facies, vt comedant pauperes populi tui: & quidquid reliquum fuerit, edant bestiæ agri: ita facies in vinea & in oliueto tuo.

C

12 Sex diebus operaberis: septimo die cessabis, vt requiescat bos & asinus tuus: & refrigeretur filius ancillæ tuæ, & aduena.

13 Omnia quæ dixi vobis, custodite. Et per nomen externorum deorum non iurabitis, neque audietur ex ore vestro.

14 Tribus vicibus per singulos annos mihi festa celebrabitis.

* Sup.13. a.3.4. Inf.34. c.22. * Deut.16. d.16. Eccli. 35 a 6.

15 Solemnitatem azymorum custodies. Septem diebus comedes azyma, * sicut præcepi tibi, tempore mensis nouorum quando egressus es de Ægypto: * non apparebis in conspectu meo vacuus.

16 Et solemnitatem messis primitiuorum operis tui, quæcumque seminaueris in agro. solemnitatem quoque in exitu anni, quando congregaueris omnes fruges tuas de agro.

D

* Inf.34 c 23. Deut. 16 d.16.

17 * Ter in anno apparebit omne masculinum tuum coram Domino Deo tuo.

18 Non immolabis super fermento sanguinem victimæ meæ, nec remanebit adeps solemnitatis meæ vsque manè.

* Inf.34.d.26. * Deut.14 c.21.

19 * Primitias frugum terræ tuæ deferes in domum Domini Dei tui. * Non coques hœdum in lacte matris suæ.

20 Ecce ego mittam Angelum meum, qui præcedat te, & custodiat in via, & introducat in locum quem paraui:

21 Obserua eum, & audi vocem eius, nec contemnendum putes: quia nõ dimittet

E
cùm peccaueris, & eſt nomen meum in illo.

22 * Quòd ſi audieris vocem eius, & feceris omnia quæ loquor, inimicus ero inimicis tuis, & affligam affligentes te. * Deut.7. b. 11.

23 * Præcedetque te Angelus meus, & introducet te ad Amorrhæum, & Hethæum, & Pherezæum, Chananæumque, & Heuæum, & Iebuſæum, quos ego conteram. * Inf.33.a. 2. Ioſ.24. c. 11.

24 Non adorabis deos eorum: nec coles eos: non facies opera eorum, ſed * deſtrues eos, & confringes ſtatuas eorum. * Deut.7. d. 22.

25 Seruietiſque Domino Deo veſtro, vt benedicam panibus tuis & aquis, & auferam infirmitatem de medio tui.

F
26 Non erit infœcunda nec ſterilis in terra tua: numerum dierum tuorum implebo.

27 Terrorem meum mittam in præcurſum tuum, & occidam omnem populum, ad quem ingredieris: cunctorumque inimicorum tuorum coram te terga vertam:

28 Emittens * crabrones prius, qui fugabunt Heuæum, & Chananæum, & Hethæum, antequam introeas. * Deut.7. c. 20.

29 Non eijciam eos à facie tua anno vno: ne terra in ſolitudinem redigatur, & creſcant contra te beſtiæ.

30 Paulatim expellam eos de conſpectu tuo, donec augearis, & poſſideas terram.

31 Ponam autem terminos tuos à mari rubro vſque ad mare Palæſtinorum, & à deſerto vſque ad fluuium: tradam in manibus veſtris habitatores terræ, & eijciam eos de conſpectu veſtro.

32 * Non inibis cum eis fœdus, nec cum dijs eorum. * Inf.34.b. 15. Deut.7. a 2.

33 Non habitent in terra tua, ne fortè peccare te faciant in me, ſi ſeruieris dijs eorum: quod tibi certè erit in ſcandalum.

CAPVT XXIV.

Moyſes à Deo latas leges ad populum refert, populus eas acceptat: & fœdus ſancit inter Deum & populum, oblatis Domino ſacrificijs, fœderiſque ſanguine in populum reſperſo, Moyſes, cęteris ad radicem montis manentibus, ſolus in montem aſcendit, vt tabulas legis accipiat: vbi cum Domino quadraginta diebus & noctibus permanſit.

A
1 MOyſi quoque dixit: Aſcende ad Dominum tu, & Aaron, Nadab, & Abiu, & ſeptuaginta ſenes ex Iſraël, & adorabitis procul.

2 Soluſque Moyſes adſcendet ad Dominum, & illi non appropinquabunt: nec populus aſcendet cum eo.

3 Venit ergo Moyſes & narrauit plebi omnia verba Domini, atque iudicia: reſponditque omnis populus vna voce: Omnia verba Domini, quæ locutus eſt, faciemus.

4 Scripſit autem Moyſes vniuerſos ſermones Domini: & manè conſurgens ædificauit altare ad radices montis, & duodecim titulos per duodecim tribus Iſraël.

B
5 Miſitque iuuenes de filijs Iſraël, & obtulerunt holocauſta, immolaueruntque victimas pacificas Domino, vitulos.

6 Tulit itaque Moyſes dimidiam partem ſanguinis, & miſit in crateras: partem autem reſiduam fudit ſuper altare.

7 Aſſumenſque volumen fœderis, legit audiente populo: qui dixerunt: Omnia quæ locutus eſt Dominus, faciemus, & erimus obedientes.

8 Ille verò ſumptum ſanguinem reſperſit in populum, & ait: Hic eſt * ſanguis fœderis quod pepigit Dominus vobiſcum ſuper cunctis ſermonibus his. * Heb.9.e. 10.

9 Aſcenderuntque Moyſes & Aaron, Nadab & Abiu, & ſeptuaginta de ſenioribus Iſraël: C

10 Et viderunt Deum Iſraël: & ſub pedibus eius quaſi opus lapidis ſapphirini, & quaſi cælum cùm ſerenum eſt.

11 Nec ſuper eos qui procul receſſerant de filijs Iſraël, miſit manum ſuam, videruntque Deum, & comederunt, ac biberunt.

12 Dixit autem Dominus ad Moyſen: Aſcende ad me in montem, & eſto ibi: daboque tibi tabulas lapideas, & legem ac mandata quæ ſcripſi, vt doceas eos.

13 Surrexerunt Moyſes & Ioſue miniſter eius: adſcendenſque Moyſes in montẽ Dei,

14 Senioribus ait: Expectate hic donec reuertamur ad vos. Habetis Aaron & Hur vobiſcum: ſi quid natum fuerit quæſtionis, referetis ad eos. D

15 Cùmque aſcendiſſet Moyſes, operuit nubes montem,

16 Et habitauit gloria Domini ſuper Sinai, tegens illum nube ſex diebus: ſeptimo autem die vocauit eum de medio caliginis.

17 Erat autem ſpecies gloriæ Domini, quaſi ignis ardens ſuper verticem montis, in conſpectu filiorum Iſraël.

18 Ingreſſuſque Moyſes medium nebulæ, aſcendit in montem: & fuit ibi quadraginta diebus, & quadraginta noctibus.

CAPVT XXV.

Iubetur primitiarum ac donorum oblatio ad Dei tabernaculum formandum, arcam fœderis, menſam panum propoſitionis, & ſepticeps candelabrum, cunctaque illuc pertinentia: horum omnium monſtratur exemplar.

1 LOcutuſque eſt Dominus ad Moyſen, dicens: A

2 Loquere filijs Iſraël, vt tollant mihi primitias, ab * omni homine qui offeret vltroneus, & accipietis eas. * Inf.35.a. 5.

3 Hæc ſunt autem quæ accipere debetis: Aurum, & argentum, & æs,

4 Hyacinthum & purpuram, coccumque bis tinctum, & byſſum, pilos caprarum,

5 Et pelles arietum rubricatas, pelleſque ianthynas, & ligna Setim:

6 Oleum ad luminaria concinnanda: aromata in vnguentum, & thymiamata boni odoris.

7 Lapides onychinos & gemmas ad ornandum ephod ac rationale.

8 Facientque mihi ſanctuarium, & habitabo in medio eorum:

9 * Iuxta omnem ſimilitudinem tabernaculi quod oſtendam tibi, & omnium vaſorum in cultum eius: ſicque facietis illud: * Heb.9.a. 2.

longitudo habeat duos & semis cubitos: la-
titudo cubitum & dimidium: altitudo, cu-
bitum similiter ac semissem.
11 Et deaurabis eam auro mundissimo in-
tus & foris: faciesque supra, coronam au-
ream per circuitum:
12 Et quatuor circulos aureos, quos pones
per quatuor arcæ angulos: duo circuli sint
in latere vno, & duo in altero.
13 Facies quoque vectes de lignis Setim, &
operies eos auro.
14 Inducesque per circulos qui sunt in ar-
cæ lateribus, vt portetur in eis:
B 15 Qui semper erunt in circulis, nec vn-
quam extrahentur ab eis.
16 Ponesque in arca testificationem quam
dabo tibi:
17 Facies & propitiatorium de auro mun-
dissimo: duos cubitos & dimidium tenebit
longitudo eius, & cubitum ac semissem la-
titudo.
18 Duos quoque Cherubim aureos & pro-
ductiles facies, ex vtraque parte oraculi.
19 Cherub vnus sit in latere vno, & alter
in altero.
20 Vtrumque latus propitiatorij tegant,
expandentes alas & operientes oraculum, re-
spiciantque se mutuò versis vultibus in pro-
pitiatorium quo operienda est arca.
C 21 In qua pones testimonium quod da-
bo tibi.
22 Inde præcipiam, & loquar ad te supra
propitiatorium, ac de medio duorum Che-
rubim, qui erunt super arcam testimonij,
cuncta quæ mandabo per te filijs Israël.
23 Facies & mensam de lignis Setim, ha-
bentem duos cubitos longitudinis, & in la-
titudine cubitum, & in altitudine cubitum
ac semissem.
24 Et inaurabis eam auro purissimo: fa-
ciesque illi labium aureum per circuitum,
25 Et ipsi labio coronam interrasilem al-
tam quatuor digitis: & super illam, alteram
coronam aureolam.
26 Quatuor quoque circulos aureos præ-
parabis, & pones eos in quatuor angulis
eiusdem mensæ per singulos pedes.
27 Subter coronã erũt circuli aurei, vt mit-
tantur vectes per eos, & possit mẽsa portari.
28 Ipsos quoque vectes facies de lignis Se-
tim, & circumdabis auro ad subuehendam
mensam.
29 Parabis & acetabula, ac phialas, thu-
ribula, & cyathos, in quibus offerenda sunt
libamina, ex auro purissimo.
30 Et pones super mensam panes proposi-
tionis in conspectu meo semper.
31 Facies & candelabrum ductile de auro D
mundissimo, hastile eius, & calamos, scy-
phos, & sphęrulas, ac lilia, ex ipso procedẽtia.
32 Sex calami egredientur de lateribus,
tres ex vno latere, & tres ex altero.
33 Tres scyphi quasi in nucis modum per
calamos singulos, sphærulaque simul & li-
lium: & tres similiter sciphi instar nucis in
calamo altero, sphærulaque simul & lilium.
hoc erit opus sex calamorum, qui producen-
di sunt de hastili:
34 In ipso autem candelabro erunt qua-
tuor scyphi in nucis modum, sphærulæque
per singulos, & lilia.
35 Sphærulæ sub duobus calamis per tria
loca, qui simul sex fiunt, procedentes de ha-
stili vno.
36 Et sphærulæ igitur & calami ex ipso
erunt, vniuersa ductilia de auro purissimo.
37 Facies & lucernas septem, & pones eas
super candelabrum, vt luceant ex aduerso.
38 Emunctoria quoq; & vbi quæ emuncta
sunt extinguantur, fiant de auro purissimo.
39 Omne pondus candelabri cum vniuer-
sis vasis suis habebit talentũ auri purissimi.
40 * Inspice, & fac secundùm exemplar * Heb. 8. 5.
quod tibi in Monte monstratum est. Act. 7. f. 4.

CAPVT XXVI.

Forma & constructio tabernaculi Mosaici, veli arcæ, propitiatorij, mensæ, candelabri, & tentorij, iuxta suas quæque mensuras.

1 TAbernaculum verò ita facies: Decem A
cortinas de bysso retorta, & hyacin-
tho, ac purpura, coccoque bis tincto, varia-
tas opere plumario facies.
2 Lõgitudo cortinæ vnius habebit viginti
octo cubitos: latitudo, quatuor cubitorum
erit. Vnius mensuræ fient vniuersa tentoria.

3 Quinque cortinæ sibi iungentur mutuò, & aliæ quinque nexu simili cohærebunt.
4 Ansulas hyacinthinas in lateribus ac summitatibus facies cortinarum, vt possint inuicem copulari.
5 Quinquagenas ansulas cortina habebit in vtraque parte, ita insertas, vt ansa contra ansam veniat, & altera alteri possit aptari.
B 6 Facies & quinquaginta circulos aureos quibus cortinarum vela iungenda sunt, vt vnum tabernaculum fiat.
7 Facies & saga cilicina vndecim, ad operiendum tectum tabernaculi.
8 Longitudo sagi vnius habebit triginta cubitos: & latitudo quatuor: æqua erit mensura sagorum omnium.
9 E quibus quinque iunges seorsum, & sex sibi mutuò copulabis, ita vt sextum sagum in fronte tecti duplices.
10 Facies & quinquaginta ansas in ora sagi vnius, vt coniungi cum altero queat: & quinquaginta ansas in ora sagi alterius, vt cum altero copuletur.
11 Facies & quinquaginta fibulas æneas, quibus iungantur ansæ, vt vnum ex omnibus operimentum fiat.
C 12 Quod autem superfuerit in sagis quæ parantur tecto, id est, vnum sagum quod amplius est, ex medietate eius operies posteriora tabernaculi.
13 Et cubitus ex vna parte pendebit, & alter ex altera, qui plus est in sagorum longitudine, vtrumque latus tabernaculi protegens.
14 Facies & operimentum aliud tecto de pellibus arietum rubricatis: & super hoc rursum aliud operimentum de ianthinis pellibus.
15 Facies & tabulas stantes tabernaculi de lignis Setim.
16 Quæ singulæ denos cubitos in longitudine habeant, & in latitudine singulos ac semissem.
D 17 In lateribus tabulæ, duæ incastraturæ fient, quibus tabula alteri tabulæ connectatur: atque in hunc modum cunctæ tabulæ parabuntur.
18 Quarum viginti erunt in latere meridiano quod vergit ad austrum.
19 Quibus quadraginta bases argenteas fundes, vt binæ bases singulis tabulis per duos angulos subijciantur.
20 In latere quoque secundo tabernaculi quod vergit ad Aquilonem, viginti tabulæ erunt.
21 Quadraginta habentes bases argenteas. binæ bases singulis tabulis supponentur.
22 Ad occidentalem verò plagam tabernaculi facies sex tabulas,
23 Et rursum alias duas quę in angulis erigantur post tergum tabernaculi.
24 Eruntque coniunctæ à deorsum, vsque sursum, & vna omnes compago retinebit. Duabus quoque tabulis quæ in angulis ponendæ sunt, similis iunctura seruabitur.
25 Et erunt simul tabulę octo, bases earum argenteæ sedecim, duabus basibus per vnam tabulam supputatis.
26 Facies & vectes de lignis Setim quinque ad continendas tabulas in vno latere tabernaculi,
27 Et quinque alios in altero, & eiusdem numeri ad occidentalem plagam:
28 Qui mittentur per medias tabulas à summo vsque ad summum.
29 Ipsas quoque tabulas deaurabis, & fundes in eis annulos aureos, per quos vectes tabulata contineant: quos operies laminis aureis. E
30 Et eriges tabernaculum iuxta exemplar quod tibi * in Monte monstratum est. * Sup. 25. d. 40.
31 Facies & velum de hyacintho, & purpura, coccoque bis tincto, & bysso retorta, opere plumario & pulchra varietate contextum:
32 Quod appendes ante quatuor columnas de lignis Setim, quæ ipsæ quidem deauratæ erunt, & habebunt capita aurea, sed bases argenteas.

G 33 Inſeretur autem velum per circulos, intra quod pones arcam teſtimonij, quo & Sanctuarium & Sanctuarij Sanctuaria diuidentur.

34 Pones & propitiatorium ſuper arcam teſtimonij in Sancto ſanctorum:

35 Menſamque extra velum: & contra menſam candelabrum in latere tabernaculi meridiano: menſa enim ſtabit in parte Aquilonis.

26 Facies & tentorium in introitu tabernaculi de hyacintho, & purpura, coccoque bis tincto, & byſſo retorta, opere plumarij.

37 Et quinque columnas deaurabis lignorum Setim, ante quas ducetur tentorium: quarum erunt capita aurea, & baſes æneæ.

CAPVT XXVII.

Altare holocauſtorum & atrium tabernaculi, tentorium, columnæ, & oleum lucernarum parari iubentur, & earum accenſio.

A
*Inf. 36.a. 6.
1 FAcies & altare de lignis * Setim, quod habebit quinque cubitos in longitudine, & totidem in latitudine, id eſt, quadrum, & tres cubitos in altitudine.

2 Cornua autem per quatuor angulos ex ipſo erunt: & operies illud ære.

3 Facieſque in vſus eius lebetes ad ſuſcipiendos cineres, & forcipes atque fuſcinulas, & ignium receptacula. omnia vaſa ex ære fabricabis.

4 Craticulamque in modum retis æneam: per cuius quatuor angulos erunt quatuor annuli ænei,

5 Quos pones ſubter arulam altaris. eritque craticula vſque ad altaris medium.

6 Facies & vectes altaris de lignis Setim duos, quos operies laminis æneis:

B
7 Et induces per circulos, eruntque ex vtroque latere altaris ad portandum.

* Sup. 20. d. 24.
8 * Non ſolidum, ſed inane & cauum intrinſecus facies illud, ſicut tibi in Monte monſtratum eſt,

9 Facies & atrium tabernaculi, in cuius auſtrali plaga contra meridiem erunt tentoria de byſſo retorta: centum cubitos vnum latus tenebit in longitudine.

10 Et columnas viginti cum baſibus totidem æneis quę capita cum cælaturis ſuis habebunt argentea.

11 Similiter & in latere aquilonis per longum erunt tentoria centum cubitorum, columnæ viginti, & baſes æneæ eiuſdem numeri, & capita earum cum cælaturis ſuis argentea.

12 In latitudine verò atrij, quòd reſpicit ad occidentem, erunt tentoria per quinquaginta cubitos, & columnæ decem, baſeſque totidem. C

13 In ea quoque atrij latitudine, quæ reſpicit ad orientem, quinquaginta cubiti erunt.

14 In quibus quindecim cubitorum tentoria lateri vno deputabuntur, columnæque tres & baſes totidem:

15 Et in latere altero erunt tentoria cubi-

tos obtinentia quindecim, columnæ tres, & bases totidem.

16 In introitu verò atrij fiet tentorium cubitorum viginti ex hyacintho & purpura, coccoque bis tincto, & bysso retorta, opere plumarij: columnas habebit quatuor, cum basibus totidem.

17 Omnes columnę atrij per circuitum vestitæ erunt argenteis laminis, capitibus argenteis, & basibus æneis:

D 18 In longitudine occupabit atrium cubitos centum, in latitudine quinquaginta, altitudo quinque cubitorum erit, fietque de bysso retorta, & habebit bases æneas.

19 Cuncta vasa tabernaculi in omnes vsus & ceremonias, tam paxillos eius quàm atrij ex ære facies.

20 Præcipe filijs Israël vt afferant tibi oleum de arboribus oliuarum purissimum, piloque contusum: vt ardeat lucerna semper.

21 In tabernaculo testimonij, extra velum quod oppansum est testimonio: Et collocabunt eam Aaron & filij eius, vt vsque manè luceat coram Domino. Perpetuus erit cultus per successiones eorum à filijs Israël.

CAPVT XXVIII.

Pontificalia indumenta Aaronis & filiorum eius describuntur.

A 1 APplica quoque ad te Aaron fratrem tuum cum filijs suis de medio filiorum Israel, vt sacerdotio fungantur mihi: Aaron, Nadab, & Abiu, Eleazar, & Ithamar.

2 Faciesque vestem sanctam Aaron fratri tuo in gloriam & decorem.

3 Et loqueris cunctis sapientibus corde, quos repleui spiritu prudentiæ, vt faciant vestes Aaron, in quibus sanctificatus ministret mihi.

4 Hæc autem erunt vestimenta quæ facient: Rationale, & superhumerale, tunicam & lineam strictam, cidarim & balteum. Facient vestimenta sancta fratri tuo Aaron & filijs eius, vt sacerdotio fungantur mihi.

5 Accipientque aurum, & hyacinthum, & purpuram, coccumque bis tinctum & byssum.

B 6 Facient autem superhumerale de auro & hyacintho, & purpura, coccoque bis tincto, & bysso retorta, opere polymito.

7 Duas oras iunctas habebit in vtroque latere summitatum, vt in vnum redeant.

8 Ipsa quoque textura & cuncta operis varietas erit ex auro, & hyacintho, & purpura, coccoque bis tincto, & bysso retorta.

9 Sumesque duos lapides onychinos, & sculpes in eis nomina filiorum Israel.

10 Sex nomina in lapide vno, & sex reliqua in altero iuxta ordinem natiuitatis eorum.

11 Opere sculptoris & cælatura gemmarij sculpes eos nominibus filiorum Israël, inclusos auro atque circumdatos:

12 Et pones in vtroque latere superhumeralis, memoriale filijs Israel Portabitque Aaron nomina eorum coram Domino super vtrumque humerum, ob recordationem. C

13 Facies & vncinos ex auro,

14 Et duas catenulas ex auro purissimo sibi inuicem cohærentes, quas inseres vncinis.

15 Rationale quoque iudicij facies opere polymito iuxta texturam superhumeralis, ex auro, hyacintho, & purpura, coccoque bis tincto, & bysso retorta.

16 Quadrangulum erit & duplex: mensuram palmi habebit tam in longitudine quàm in latitudine.

17 Ponesque in eo quatuor ordines lapidum: in primo versu erit lapis sardius, & topazius, & smaragdus.

18 In secundo carbunculus, & sapphirus, & iaspis.

19 In tertio ligurius, achates, & amethystus:

20 In quarto chrysolithus, onychinus, & berillus. inclusi auro erunt per ordines suos.

21 Habebuntque nomina filiorum Israël: duodecim nominibus cælabuntur, singuli lapides nominibus singulorum per duodecim tribus.

22 Facies in rationali catenas sibi inuicem cohærentes ex auro purissimo: D

23 Et duos annulos aureos, quos po-

nes in vtraque rationalis summitate:
24 Catenasque aureas iunges annulis, qui sunt in marginibus eius:
25 Et ipsarum catenarum extrema duobus copulabis vncinis in vtroque latere superhumeralis quod rationale respicit.
26 Facies & duos annulos aureos, quos pones in summitatibus rationalis, in oris, quæ è regione sunt superhumeralis, & posteriora eius aspiciunt.
27 Nec non & alios duos annulos aureos, qui ponendi sunt in vtroque latere superhumeralis deorsum, quod respicit contra faciem iuncturæ inferioris, vt aptari possit cum superhumerali,
28 Et stringatur rationale annulis suis cum annulis superhumeralis vitta hyacinthina, vt maneat iunctura fabrefacta, & à se inuicem rationale & superhumerale nequeant separari.
E
29 Portabitque Aaron nomina filiorum Israël in rationali iudicij super pectus suum, quando ingredietur Sanctuarium, memoriale coram Domino in æternum.
30 Pones autem in rationali iudicij Doctrinam & Veritatem, quæ erunt in pectore Aaron, quando ingredietur coram Domino: & gestabit iudicium filiorum Israël in pectore suo, in conspectu Domini semper.
31 Facies & tunicam superhumeralis totam hyacinthinam,
32 In cuius medio supra erit capitium, & ora per gyrum eius, textilis, sicut fieri solet in extremis vestium partibus, ne facilè rumpatur.
F
33 Deorsum verò, ad pedes eiusdem tunicæ, per circuitum, quasi mala punica facies, ex hyacintho: & purpura, & cocco bis tincto, mixtis in medio tintinnabulis,
34 Ita vt tintinnabulum sit aureum & malum punicum, rursumque tintinnabulum aliud aureum & malum punicum.
*Eccli. 45 b. 11.
35 *Et vestietur ea Aaron in officio ministerij, vt audiatur sonitus quando ingreditur & egreditur Sanctuarium in conspectu Domini, & non moriatur.
36 Facies & laminam de auro purissimo: in qua sculpes opere cælatoris, Sanctum Domino.
37 Ligabisque eam vitta hyacinthina, & erit super tiaram,
38 Imminens fronti pontificis. Portabitque Aaron iniquitates eorum, quæ obtulerunt & sanctificauerunt filij Israël, in cunctis muneribus & donarijs suis. Erit autem lamina semper in fronte eius, vt placatus sit eis Dominus.
G
39 Stringesque tunicam bysso, & tiaram byssinam facies, & balteum opere plumarij.
40 Porrò filijs Aaron tunicas lineas parabis, & balteos ac tiaras, in gloriam & decorem:
41 Vestiesque his omnibus Aaron fratrem tuum & filios eius cum eo. Et cunctorum consecrabis manu, sanctificabisque illos, vt sacerdotio fungantur mihi.
42 Facies & feminalia linea, vt operiant carnem turpitudinis suæ, à renibus vsque ad femora:
43 Et vtentur eis Aaron & filij eius quando ingredientur tabernaculum testimonij, vel quando appropinquant ad altare vt ministrent in Sanctuario, ne iniquitatis rei moriantur. Legitimum sempiternum erit Aaron, & semini eius post eum.

CAPVT XXIX.

Quæ fuerit sacerdotum consecratio, ritusque oblationis pro illis, & qui his oblationibus vescentur: ac de duobus agnis anniculis quotidie offerendis.

1 SEd & hoc facies, vt mihi in sacerdotio consecrentur. * Tolle vitulum de armento, & arietes duos immaculatos, A *Leu. 9. a. 2.
2 Panesque azymos, & crustulam absque fermento, quæ conspersa sit oleo, lagana quoque azyma oleo lita: de simila triticea cuncta facies:
3 Et posita in canistro offeres: vitulum autem & duos arietes,
4 Et Aaron ac filios eius applicabis ad ostium tabernaculi testimonij. Cùmque laueris patrem cum filijs suis aqua,
5 Indues Aaron vestimentis suis, id est, linea & tunica, & superhumerali & rationali, quod constringes balteo.
6 Et pones tiaram in capite eius: & laminam sanctam super tiaram,
7 Et oleum vnctionis fundes super caput eius: atque hoc ritu consecrabitur.
8 Filios quoque illius applicabis, & indues tunicis lineis, cingesque balteo.
9 Aaron scilicet & liberos eius, & impones eis mitras: eruntque sacerdotes mihi in religione perpetua. Postquam initiaueris manus eorum,
10 * Applicabis & vitulum coram tabernaculo testimonij. Imponentque & Aaron & filij eius manus super caput illius, B *Leu. 1. a. 3.
11 Et mactabis eum in conspectu Domini, iuxta ostium tabernaculi testimonij.
12 Sumptumque de sanguine vituli pones super cornua altaris digito tuo, reliquum autem sanguinem fundes iuxta basim eius.
13 * Sumes & adipem totum qui operit intestina: & reticulum iecoris ac duos renes, & adipem qui super eos est, & offeres incensum super altare: *Leu. 3. a. 3.
14 Carnes verò vituli & corium & fimum combures foris extra castra, eò quòd pro peccato sit. C
15 Vnum quoque arietem sumes, super cuius caput ponent Aaron & filij eius manus:
16 Quem cum mactaueris, tolles de sanguine eius, & fundes circa altare.
17 Ipsum autem arietem secabis in frusta: lotaque intestina eius ac pedes pones super concisas carnes, & super caput illius.
18 Et offeres totum arietem in incensum super altare: oblatio est Domino odor suauissimus victimæ Domini.
19 Tolles quoque arietem alterum, super cuius caput Aaron & filij eius ponent manus.
20 Quem cùm immolaueris, sumes de

sanguine eius, & pones super extremum auriculæ dextræ Aaron & filiorum eius, & super pollices manus eorum ac pedis dextri, fundesque sanguinem super altare per circuitum.

D 21 Cùmque tuleris de sanguine qui est super altare, & de oleo vnctionis, adsperges Aaron & vestes eius, filios & vestimenta eorum. Consecratisque ipsis & vestibus,

22 Tolles adipem de ariete, & caudam & aruinam, quæ operit vitalia ac reticulum iecoris, & duos renes atque adipem qui super eos est, armumque dextrum, eò quòd sit aries consecrationis:

23 Totamque panis vnius, crustulam conspersam oleo, laganum de canistro azymorum, quod positum est in cõspectu Domini:

24 Ponesque omnia super manus Aaron & filiorum eius, & sanctificabis eos eleuans coram Domino.

25 Suscipiesque vniuersa de manibus eorum: & incendes super altare in holocaustum, odorem suauissimum in conspectu Domini, quia oblatio eius est.

26 Sumes quoque pectusculum de ariete quo initiatus est Aaron, sanctificabisque illud eleuatum coram Domino, & cedet in partem tuam.

E 27 Sanctificabisque & pectusculum consecratum, & armum quem de ariete separasti,

28 Quo initiatus est Aaron & filij eius, cedentque in partem Aaron & filiorum eius iure perpetuo à filijs Israël: quia primitiua sunt & initia de victimis eorum pacificis quæ offerunt Domino.

29 Vestem autem sanctam, qua vtetur Aaron, habebunt filij eius post eum, vt vngantur in ea, & consecrentur manus eorum.

30 Septem diebus vtetur illa qui pontifex pro eo fuerit constitutus de filijs eius, & qui ingredietur tabernaculum testimonij vt ministret in Sanctuario.

31 Arietem autem consecrationis tolles, & coques carnes eius in loco sancto:

* Leu 8 f 31. 24 b. 9 Matt. 12. a. 4.

32 Quibus vescetur Aaron & filij eius. * Panes quoque, qui sunt in canistro in vestibulo tabernaculi testimonij comedent,

33 Vt sit placabile sacrificium, & sanctificentur offerentium manus. Alienigena non vescetur ex eis, quia sancti sunt.

34 Quòd si remanserit de carnibus consecratis, siue de panibus vsque manè, combures reliquias igni: non comedentur quia sanctificata sunt.

F 35 Omnia quæ præcepi tibi, facies super Aaron & filijs eius. Septem diebus consecrabis manus eorum.

36 Et vitulum pro peccato offeres per singulos dies ad expiandum. Mundabisque altare cum immolaueris expiationis hostiam, & vnges illud in sanctificationem.

37 Septem diebus expiabis altare, & sanctificabis, & erit Sanctum sanctorum. omnis qui tetigerit illud, sanctificabitur.

*Num. 28. a. 3.

38 Hoc est quod facies in altari. * Agnos anniculos duos per singulos dies iugiter,

39 Vnum agnum manè, & alterum vesperè,

40 Decimam partem similæ conspersæ oleo tuso, quod habeat mensuram quartam partem hin, & vinum ad libandum eiusdem mensuræ in agno vno.

41 Alterum verò agnum offeres ad vesperam iuxta ritum matutinæ oblationis, & iuxta ea quæ diximus in odorem suauitatis:

42 Sacrificium est Domino, oblatione perpetua in generationes vestras, ad ostium tabernaculi testimonij coram Domino, vbi constituam vt loquar ad te.

43 Ibique præcipiam filijs Israël, & sanctificabitur altare in gloria mea.

44 Sanctificabo & tabernaculum testimonij cum altari, & Aaron cum filijs suis, vt sacerdotio fungantur mihi.

45 Et habitabo in medio filiorum Israël, eroque eis Deus,

46 Et scient quia ego Dominus Deus eorũ, qui eduxi eos de Terra Ægypti, vt manerem inter illos, ego Dominus Deus ipsorum.

CAPVT XXX.

Institutio altaris thymiamatis, & pecuniæ in vsus tabernaculi exigendæ, labri ænei construendi pro lotione sacerdotum; vnguenti sacri pro vngendis sacerdotibus & vasis templi, vnctionis thymiamatis & reliquorum quæ ad tabernaculum spectant.

A 1 FAcies quoque altare ad adolendum thymiama, de lignis Setim,

2 Habens cubitum longitudinis, & alterum latitudinis, id est quadrangulum, & duos cubitos in altitudine. Cornua ex ipso procedent.

3 Vestiesque illud auro purissimo, tam craticulam eius, quàm parietes per circuitum, & cornua. Faciesque ei coronam aureolam per gyrum,

4 Et duos annulos aureos sub corona per singula latera, vt mittantur in eos vectes, & altare portetur.

5 Ipsos quoque vectes facies de lignis Setim, & inaurabis.

6 Ponesque altare contra velum, quod ante arcam pendet testimonij coram propitiatorio quo tegitur testimonium, vbi loquar tibi.

7 Et adolebit incensum super eo Aaron, suaue fragrans, manè. Quando componet lucernas, incendet illud:

8 Et quando collocabit eas ad vesperum, vret thymiama sempiternum coram Domino in generationes vestras.

9 Non offeretis super eo thymiama compositionis alterius, nec oblationem, & victimam, nec libabitis libamina.

B 10 Et deprecabitur Aaron super cornua eius semel per annum, in sanguine quod oblatum est pro peccato, & placabit super eo in generationibus vestris. Sanctum sanctorum erit Domino.

11 Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens:

12 * Quando tuleris summam filiorum Israel iuxta numerum, dabunt singuli pretium pro animabus suis Domino, & non erit plaga in eis cùm fuerint recensiti.

* Num. 1 a. 2.

13 Hoc autem dabit omnis qui transit ad
nomen dimidium sicli iuxta mensuram tem-
pli.*Siclus viginti obolos habet. Media pars
sicli offeretur Domino.
14 Qui habetur in numero à viginti annis
& suprà, dabit pretium.
15 Diues non addet ad medium sicli, &
pauper nihil minuet.
16 Susceptamque pecuniam, quæ collata
est à filijs Israël, trades in vsus tabernaculi te-
stimonij, vt sit monimentum eorum coram
Domino, & propitietur animabus eorum.
17 Locutusque est Dominus ad Moysen,
dicens:
C 18 Facies & labrum æneum cum basi sua
ad lauandum: ponesque illud inter taberna-
culum testimonij & altare. Et missa aqua,
19 Lauabunt in ea Aaron & filij eius ma-
nus suas ac pedes.
20 Quando ingressuri sunt tabernaculum
testimonij, & quando accessuri sunt ad alta-
re, vt offerant in eo thymiama Domino,
21 Ne fortè moriantur. legitimum sempi-
ternum erit ipsi, & semini eius per succes-
siones.
22 Locutusque est Dominus ad Moysen,
23 Dicens: Sume tibi aromata primæ myr-
rhæ & electæ quingentos siclos, & cinna-
momi medium, id est, ducentos quinqua-
ginta siclos, calami similiter ducentos quin-
quaginta,
24 Casiæ autem quingentos siclos, in pon-
dere sanctuarij, olei de olivetis mensu-
ram hin:
25 Faciesque vnctionis oleum sanctum,
vnguentum compositum opere vnguen-
tarij,
26 Et vnges ex eo tabernaculum testimo-
nij, & arcam testamenti,
27 Mensamque cum vasis suis, candela-
brum, & vtensilia eius, altaria thymiamatis.
28 Et holocausti, & vniuersam suppellecti-
lem quæ ad cultum eorum pertinet.
29 Sanctificabisque omnia, & erunt San-
cta sanctorum: qui tetigerit ea, sanctifica-
bitur.
D 30 Aaron & filios eius vnges, sanctifica-
bisque eos, vt sacerdotio fungantur mihi.
31 Filijs quoque Israël dices: Hoc oleum
vnctionis sanctum erit mihi in generationes
vestras.
32 Caro hominis non vngetur ex eo, &
iuxta compositionē eius non facietis aliud,
quia sacrificatum est, & sanctum erit vobis.
33 Homo quicumque tale composuerit, &
dederit ex eo alieno, exterminabitur de po-
pulo suo.
34 Dixitque Dominus ad Moysen: Sume
tibi aromata, stacten & onycha, galbanum
boni odoris, & thus lucidissimum, æqualis
ponderis erunt omnia.
35 Faciesque thymiama compositum ope-
re vnguentarij, mixtum diligenter, & purum,
& sanctificatione dignissimum.
36 Cùmq; in tenuissimum puluerem vni-
uersa contuderis, pones ex eo coram taber-
naculo testimonij, in quo loco apparebo ti-
bi. Sanctum sanctorū erit vobis thymiama.
37 Talem compositionem non facietis in
vsus vestros, quia sanctum est Domino.
38 Homo quicumq; fecerit simile, vt odo-
re illius perfruatur, peribit de populis suis.

CAPVT XXXI.

Deputantur à Domino Beseleel & Ooliab ad extructionem tabernaculi ac ceterorum quæ dicta sunt: de sabbati obseruatione, & de duabus lapideis tabulis legis à Domino Moysi datis.

1 LOcutusque est Dominus ad Moysen, A
dicens:
2 Ecce, vocaui ex nomine Beseleel filium
Vri filij Hur de tribu Iuda,
3 Et impleui eum spiritu Dei, sapientia, &
intelligentia, & scientia in omni opere,
4 Ad excogitandum quidquid fabrefieri
potest ex auro, & argento, & ære,
5 Marmore & gemmis, & diuersitate li-
gnorum.
6 Deditque ei socium Ooliab filium Achi-
samech de tribu Dan, & in corde omnis eru-
diti posui sapientiam: vt faciant cuncta quæ
præcepi tibi,
7 Tabernaculum fœderis, & arcam testi-
monij, & propitiatorium, quod super eam
est, & cuncta vasa tabernaculi,
8 Mensamq; & vasa eius candelabrum pu-
rissimū cū vasis suis, & altaria thymiamatis,

* Leu. 27. 25. Num. 3. 47. Ezec. 45. 12.

B
9 Et holocausti, & omnia vasa eorum, labrum, cum basi sua,
10 Vestes sanctas in ministerio Aaron sacerdoti & filijs eius, vt fungantur officio suo in sacris.
C
11 Oleum vnctionis, & thymiama aromatum in Sanctuario, omnia quæ præcepi tibi, facient.
12 Et locutus est Dominus ad Moysen, dicens:
* Sup. 20. b. 8. Ezec. 20. b. 12.
13 Loquere filijs Israël, & dices ad eos: * Videte vt sabbatum meum custodiatis: quia signum est inter me & vos in generationibus vestris: vt sciatis, quia ego Dominus qui sanctifico vos.
14 Custodite sabbatum meum, sanctum est enim vobis: qui polluerit illud, morte morietur: qui fecerit in eo opus, peribit anima illius de medio populi sui.
15 Sex diebus facietis opus: in die septimo sabbatum est, requies sancta Domino. omnis qui fecerit opus in hac die, morietur.
16 Custodiant filij Israël Sabbatum, & celebrent illud in generationibus suis. Pactum est sempiternum. C
17 Inter me & filios Israël, signumque perpetuum. * Sex enim diebus fecit Dominus cælum & terram, & in septimo ab opere cessauit. Gen. 2. a. 2.
18 Deditque Dominus Moysi, completis huiuscemodi sermonibus in monte Sinai, * duas tabulas testimonij lapideas, scriptas digito Dei. * Deut. 9. b. 10.

CAPVT XXXII.

Moyse absente, populus vitulum aureum conflat & adorat; ob vitulum adoratum Moyses Deum precatur, de monte descendens tabulas frangit, vitulum comburit, & Aarone obiurgato, idololatras occidi iubet, ceterisque veniam impetrat iterum conscenso monte.

A
1 Videns autem populus quòd moram faceret descendēdi de monte Moyses, congregatus aduersus Aaron, dixit: * Surge, fac nobis deos, qui nos præcedant: Moysi enim huic viro, qui nos eduxit de terra Ægypti, ignoramus quid acciderit.
* Act. 7. e. 40.
2 Dixitque ad eos Aaron: Tollite inaures aureas, de vxorum, filiorumque, & filiarum vestrarum auribus, & afferte ad me.
3 Fecitque populus quæ iusserat, deferens inaures ad Aaron.
*Psal. 105. c. 19.
4 * Quas cùm ille accepisset, formauit opere fusorio; & fecit ex eis vitulum conflatilem. Dixeruntque: Hi sunt dij tui Israël, qui te eduxerunt de Terra Ægypti.
5 Quod cùm vidisset Aaron, ædificauit altare coram eo, & præconis voce clamauit, dicens: Cras solemnitas Domini est.
B
*1. Cor. 10 b. 7.
6 Surgentesque manè, obtulerunt holocausta, & hostias pacificas, & * sedit populus manducare, & bibere, & surrexerunt ludere.
* Deut. 9. c. 12.
7 Locutus est autem Dominus ad Moysen, dicens: * Vade, descende: peccauit populus tuus, quem eduxisti de Terra Ægypti.
8 Recesserunt citò de via, quam ostendisti eis: feceruntque sibi vitulum conflatilem, & adorauerunt, atque immolantes ei hostias, dixerunt: *Isti sunt dij tui Israël, qui te eduxerunt de Terra Ægypti. *3. Reg. 12 g. 28.
9 Rursumque ait Dominus ad Moysen: * Cerno quòd populus iste duræ ceruicis sit: *Isa. 33. a. 3. Deut. 9. c. 13.
10 Dimitte me, vt irascatur furor meus contra eos, & deleam eos, faciamque te in gentem magnam.
11 Moyses autem orabat Dominum Deū suum, dicens: * Cur, Domine, irascitur furor tuus contra populum tuum, quem eduxisti de Terra Ægypti, in fortitudine magna, & in manu robusta? C * Psal. 105 d. 23. Num. 14 c. 13.
12 Ne quæso dicant Ægyptij: Callidè eduxit eos, vt interficeret in montibus, & deleret è terra: quiescat ira tua, & esto placabilis super nequitia populi tui.
13 Recordare Abraham, Isaac, & Israël, seruorum tuorum, quibus iurasti per temetipsum, dicens: * Multiplicabo semen vestrum sicut stellas cœli: & vniuersam terram hanc, de qua locutus sum, dabo semini vestro, & possidebitis eam semper. * Gen. 12 b. 7. 15 b. 7. 48. c. 16.
14 Placatusque est Dominus ne faceret malum quod locutus fuerat aduersus populum suum. D
15 Et reuersus est Moyses de monte portans

tans duas tabulas testimonij in manu sua,
scriptas ex vtraque parte,
16 Et factas opere Dei: scriptura quoque
Dei erat sculpta in tabulis.
17 Audiens autem Iosue tumultum popu-
li vociferantis, dixit ad Moysen: Vlulatus
pugnæ auditur in castris.
18 Qui respondit: Non est clamor adhor-
tantium ad pugnam, neque vociferatio com-
pellentium ad fugam: sed vocem cantan-
tium ego audio.
19 Cumque appropinquasset ad castra, vi-
dit vitulum, & choros: iratusque valdè pro-
iecit de manu tabulas, & confregit eas ad ra-
dicem montis:
E 20 Arripiensque vitulum quem fecerant,
combussit, & contriuit vsque ad puluerem,
quem sparsit in aquam, & dedit ex eo potum
filijs Israel.
21 Dixitque ad Aaron: Quid tibi fecit hic
populus, vt induceres super eum peccatum
maximum?
22 Cui ille respondit: Ne indignetur Do-
minus meus: tu enim nosti populum istum,
quòd pronus sit ad malum:
23 Dixerunt mihi: Fac nobis deos, qui
nos præcedant: huic enim Moysi, qui nos
eduxit de Terra Ægypti, nescimus quid ac-
ciderit.
24 Quibus ego dixi: Quis vestrum habet
aurum? Tulerunt, & dederunt mihi: &
proieci illud in ignem, egressusque est hic
vitulus.
25 Videns ergo Moyses populum quòd es-
set nudatus, (spoliauerat enim eum Aa-
ron propter ignominiam sordis, & in-
ter hostes nudum constituerat.)
26 Et stans in porta castrorum, ait: Si quis F
est Domini, iungatur mihi. Congregatique
sunt ad eum omnes filij Leui:
27 Quibus ait: Hæc dicit Dominus Deus
Israël: Ponat vir gladium super femur suum:
ite, & redite de porta vsque ad portam
per medium castrorum, & occidat vnus-
quisque fratrem, & amicum, & proximum
suum.
28 Feceruntque filij Leui iuxta sermonem
Moysi, cecideruntque in die illa quasi vigin-
ti tria millia hominum.
29 Et ait Moyses: Consecrastis manus
vestras hodie Domino, vnusquisque in fi-
lio, & in fratre suo, vt detur vobis bene-
dictio.
30 Facto autem altero die, locutus est G
Moyses ad populum: Peccastis peccatum
maximum: ascendam ad Dominum, si quo
modo qui vero eum deprecari pro scele-
re vestro.
31 Reuersusque ad Dominum, ait: Obse-
cro, peccauit populus iste peccatum maxi-
mum, feceruntque sibi deos aureos: aut di-
mitte eis hanc noxam,
32 Aut si non facis, dele me de libro tuo
quem scripsisti.
33 Cui respondit Dominus: Qui pecca-
uerit mihi, delebo eum de libro meo:
34 Tu autem vade, & duc populum istum
quo locutus sum tibi: angelus meus præce-
det te. Ego autem in die vltionis visitabo &
hoc peccatum eorum.
35 Percussit ergo Dominus populum pro
reatu vituli, quem fecerat Aaron.

CAPVT XXXIII.

Minis Dei in populum sedatis a Moyse, populus deponit ornatum suum & suum luget delictum: placatur Deus, & loquitur Dominus cum Moyse facie ad faciem, qui cupit videre faciem & gloriam Domini.

A 1 LOcutusque est Dominus ad Moy-
sen, dicens: Vade, ascende de loco
isto tu, & populus tuus quem eduxisti de
Terra Ægypti, in terram quam iuraui Abra-
ham, Isaac, & Iacob, dicens: * Semini tuo * Gen. 12. b. 7.
dabo eam:
2 Et * mittam præcursorem tui angelum, * Sup. 32. g. 34.
vt eijciam * Chananæum, & Amorrhæum, * Iol. 24 c. 11. Deut. 7. d. 22.
& Hethæum, & Pherezæum, & Heuæum, &
Iebusæum,
3 Et intres in terram fluentem lacte &
melle. Non enim ascendam tecum, * quia * Sup. 32. b 9. Deut. 9. c. 13.
populus duræ ceruicis es: ne fortè disper-
dam te in via.

4 Audiensque populus sermonem hunc
pessimum, luxit: & nullus ex more indutus
est cultu suo.
5 Dixitque Dominus ad Moysen: Loque-
re filijs Israël: Populus duræ ceruicis es, se-
mel ascendam in medio tui: & delebo te.
Iam nunc depone ornatum tuum, vt sciam
quid faciam tibi.
6 Deposuerunt ergo filij Israël ornatum
suum à monte Horeb.
B 7 Moyses quoque tollens tabernaculum,
tetendit extra castra procul, vocauitque no-
men eius, Tabernaculum fœderis. Et omnis
populus, qui habebat aliquam quæstionem,
egrediebatur ad Tabernaculum fœderis, ex-
tra castra.
8 Cumque egrederetur Moyses ad taber-
naculum, surgebat vniuersa plebs, & stabat
vnusquisque in ostio papilionis sui, aspicie-
bantque tergum Moysi, donec ingrederetur
tentorium.
9 Ingresso autem illo tabernaculum fœde-
ris, descendebat columna nubis, & stabat ad
ostium, loquebaturque cum Moyse.
10 Cernentibus vniuersis quod columna
nubis staret ad ostium tabernaculi. Stabant-
que ipsi, & adorabant per fores tabernacu-
lorum suorum.
C 11 Loquebatur autem Dominus ad Moy-
sen facie ad faciem, sicut solet loqui homo
ad amicum suum. Cumque ille reuerteretur
in castra, minister eius Iosue filius Nun,
puer non recedebat de Tabernaculo.
12 Dixit autem Moyses ad Dominum:
Præcipis vt educam populum istum: & non
indicas mihi quem missurus es mecum, præ-
sertim cum dixeris: Noui te ex nomine, &
inuenisti gratiam coram me.
13 Si ergo inueni gratiam in conspectu
tuo, ostende mihi faciem tuam, vt sciam te,
& inueniam gratiam ante oculos tuos: respi-
ce populum tuum gentem hanc.
14 Dixitque Dominus: Facies mea præ-
cedet te, & requiem dabo tibi.
15 Et ait Moyses: Si non tu ipse præcedas,
ne educas nos de loco isto.
16 In quo enim scire poterimus ego & po-
pulus tuus inuenisse nos gratiam in conspe-
ctu tuo, nisi ambulaueris nobiscum, vt glo-
rificemur ab omnibus populis qui habitant
super terram?
17 Dixit autē Dñs ad Moysen: Et verbum
istud, quod locutus es, faciā: inuenisti enim
gratiā corā me, & teipsum noui ex nomine.
18 Qui ait: Ostende mihi gloriam tuam.
19 Respondit: Ego ostendam omne bo-
num tibi, & vocabo in nomine Domini co-
ram te: & * miserebor cui voluero, & cle- * Rom. 9. c. 15.
mens ero in quem mihi placuerit.
20 Rursumque ait: Non poteris videre
faciem meam: non enim videbit me homo,
& viuet.
21 Et iterum: Ecce, inquit, est locus apud
me, & stabis supra petram.
22 Cumque transibit gloria mea, ponam
te in foramine petræ, & protegam dextera
mea, donec transeam:
23 Tollamque manum meam, & videbis
posteriora mea: faciem autem meam videre
non poteris.

CAPVT XXXIV.

*Moyses nouis paratis tabulis redit in mon-
tem, vbi tergum Dei videt: prohibitaque Gen-
tium societate & idolatria, datisque præceptis
de primogenitis, sabbato, azymis, ceterisque
festis, post 40. dierum ieiunium cornutus de
monte descendit, ac velata facie populo lo-
quitur.*

A 1 AC deinceps: * Præcide, ait tibi duas
tabulas lapideas instar priorum, &
scribam super eas verba, quæ habuerunt ta-
bulæ quas fregisti.
* Deut. 10. a. 1.
2 Esto paratus manè, vt ascendas statim in
montem Sinai, stabisque mecum super ver-
ticem montis.
3 Nullus ascendat tecum, nec videatur
quispiam per totum montem: boues quoque
& oues non pascantur è contra.
4 Excidit ergo duas tabulas lapideas, qua-
les anteà fuerant: & de nocte consurgens
ascendit in montem Sinai, sicut præceperat
ei Dominus, portans secum tabulas.
5 Cumque descendisset Dominus per nu-
bem, stetit Moyses cum eo, inuocans nomen
Domini.

6 Quo transeunte coram eo, ait: Dominator Domine Deus, misericors & clemens, patiens & multæ miserationis, ac verax,

Deut.5 10. rem.32 18. Psal.142. 2. Ier.32 18. eut.5. a.

7 Qui * custodis misericordiam in millia: qui aufers iniquitatem, & scelera, atque peccata, * nullusque apud te per se innocens est. *Qui reddis iniquitatem patrum filijs ac nepotibus, in tertiam & quartam progeniem.

8 Festinusque Moyses, curuatus est pronus in terram, & adorans.

9 Ait: Si inueni gratiam in conspectu tuo Domine, obsecro vt gradiaris nobiscum (populus enim duræ ceruicis est) & auferas iniquitates nostras atque peccata, nosque possideas.

B

Deut.5. .2. er.32.g. o.

10 Respondit Dominus: * Ego inibo pactum videntibus cunctis, signa faciam quæ nunquam visa sunt super terram, nec in vllis gentibus: vt cernat populus iste, in cuius es medio, opus Domini terribile quod facturus sum.

11 Obserua cuncta quæ hodie mando tibi: ego ipse eijciam ante faciem tuam Amorrhæum, & Chananæum, & Hethæum, Pherezæum quoque, & Heuæum, & Iebusæum.

12 Caue ne vnquam cum habitatoribus terræ illius iungas amicitias, quæ sint tibi in ruinam:

13 Sed aras eorum destrue, confringe statuas, lucosque succide:

14 Noli adorare Deum alienum. Dominus zelotes nomen eius, Deus est æmulator.

* Sup 23 .32. Deut.7.a.

15 * Ne ineas pactum cum hominibus illarum regionum: ne, cùm fornicati fuerint cum dijs suis, & adorauerint simulacra eorum, vocet te quispiam vt comedas de immolatis.

* 3. Reg. 11.a.2.

16 * Nec vxorem de filiabus eorum accipies filijs tuis: ne postquam ipsæ fuerint fornicatæ, fornicari faciant & filios tuos in deos suos.

17 Deos conflatiles non facies tibi.

C

18 Solemnitatem azymorum custodies. Septem diebus vesceris azymis, sicut præcepi tibi, in tempore mensis nouorum: mense enim verni temporis egressus es de Ægypto.

* Sup.13. a.2. b.12. 22. d.29.

19 * Omne quod aperit vuluam generis masculini, meum erit, de cunctis animantibus, tam de bobus, quàm de ouibus, meum erit.

20 Primogenitum asini redimes oue: sin autem nec pretium pro eo dederis, occidetur. Primogenitum filiorum tuorum redimes: nec apparebis in cõspectu meo vacuus.

21 Sex diebus operaberis, die septimo cessabis arare & metere.

* Sup.23 c.15.

22 * Solemnitatem Hebdomadarum facies tibi in primitijs frugum messis tuæ triticeæ, & solemnitatem, quando redeunte anni tempore cuncta conduntur.

* Sup. 23. d.17. Deut. 16. d.16.

23 * Tribus temporibus anni apparebit omne masculinum tuum in conspectu omnipotentis Domini Dei Israel.

24 Cùm enim tulero gentes à facie tua, & dilatauero terminos tuos, nullus insidiabitur terræ tuæ, ascendente te, & apparente in conspectu Domini Dei tui ter in anno.

D

* Sup.23 d.18.19

25 * Non immolabis super fermento sanguinem hostiæ meæ: neque residebit manè de victima solemnitatis Phase.

* Sup.23. d.19.

26 Primitias frugum terræ tuæ offeres in domo Domini Dei tui. * Non coques hœdum in lacte matris suæ.

27 Dixitque Dominus ad Moysen: Scribe tibi verba hæc, quibus & tecum & cum Israël * pepigi fœdus.

* Sup.24. d.18. *Deut. 9. b.9. c.18.

28 Fuit ergo ibi cum Domino * quadraginta dies & quadraginta noctes: panem non comedit, & aquam non bibit, & scripsit in tabulis * verba fœderis decem.

* Deut.4. b.13.

29 Cùmque descenderet Moyses de monte Sinai, tenebat duas tabulas testimonij, & ignorabat quòd cornuta esset facies sua ex consortio sermonis Domini.

30 Videntes autem Aaron & filij Israël cornutam Moysi faciem, timuerunt propè accedere.

31 Vocatique ab eo, reuersi sunt tam Aaron quàm principes synagogæ. Et postquam locutus est ad eos,

32 Venerunt ad eum etiam omnes filij Israël: quibus præcepit cuncta quæ audierat à Domino in monte Sinai.

* 2.Cor.3. c.13.

33 Impletisque sermonibus, * posuit velamen super faciem suam.

34 Quod ingressus ad Dominum, & loquens cum eo, auferebat donec exiret, & tunc loquebatur ad filios Israël omnia quæ sibi fuerant imperata.

35 Qui videbant faciem egredientis Moysi esse cornutam, sed operiebat ille rursus faciem suam, si quando loquebatur ad eos.

CAPVT XXXV.

Præcipitur sabbatum, petuntur primitiæ donaria, ac artifices ad construenda omnia quæ dicta sunt, quibus deputati à Domino dicuntur Beseleel & Ooliab.

A

1 IGitur congregata omni turba filiorum Israël, dixit ad eos: Hæc sunt quæ iussit Dominus fieri.

2 Sex diebus facietis opus: septimus dies erit vobis sanctus, sabbatum, & requies Domini: qui fecerit opus in eo, occidetur.

3 Non succendetis ignem in omnibus habitaculis vestris per diem sabbati.

4 Et ait Moyses ad omnem cateruam filiorum Israël: Iste est sermo quem præcepit Dominus, dicens:

* Sup.25. a.2.

5 Separate apud vos primitias Domino: * Omnis voluntarius & prono animo offerat eas Domino: aurum & argentum, & æs,

6 Hyacinthum & purpuram, coccumque bis tinctum, & byssum, pilos caprarum,

7 Pellesque arietum rubricatas, & ianthinas, ligna Setim,

8 Et oleum ad luminaria concinnanda, & vt conficiatur vnguentum, & thymiama suauissimum,

9 Lapides onychinos, & gemmas ad ornatum superhumeralis & rationalis.

10 Quisquis vestrum sapiens est, veniat, & faciat quod Dominus imperauit.

B

11 Tabernaculum scilicet & tectum eius, atque operimentum, annulos & tabulata cum vectibus, paxillos & bases:

12 Ar-

12 Arcam & vectes, propitiatorium, &
velum quod ante illud oppanditur:
13 Mensam cum vectibus & vasis, & pro-
positionis panibus:
14 Candelabrum ad luminaria sustentan-
da, vasa illius & lucernas, & oleum ad nu-
trimenta ignium:
15 Altare thymiamatis, & vectes, &
oleum vnctionis & thymiama ex aromati-
bus: Tentorium ad ostium tebernaculi:
16 Altare holocausti, & craticulam eius
æneam cum vectibus & vasis suis: labrum &
basim eius:
17 Cortinas atrij cum columnis & basi-
bus, tentorium in foribus vestibuli,
18 Paxillos tabernaculi & atrij cum funi-
culis suis:
19 Vestimenta quorum vsus est in mini-
sterio sanctuarij, vestes Aaron pontificis ac
filiorum eius, vt sacerdotio fungantur mihi.
20 Egressaque omnis multitudo filiorum
Israël de conspectu Moysi,
C 21 Obtulerunt mente promptissima atque
deuota primitias Domino, ad faciendum
opus tabernaculi testimonij. Quidquid ad
cultum & ad vestes sanctas necessarium erat,
22 Viri cum mulieribus præbuerunt, ar-
millas & inaures, annulos & dextralia: om-
ne vas aureum in donaria Domini separa-
tum est.
23 Si quis habebat hyacinthum, & pur-
puram, coccumque bis tinctum, byssum &
pilos caprarum, pelles arietum rubricatas,
& ianthinas,
24 Argenti ærisque metalla obtulerunt
Domino, lignaque Setim in varios vsus.
25 Sed & mulieres doctæ quæ neuerant,
dederunt hyacinthum, purpuram, & vermi-
culum, ac byssum,
26 Et pilos caprarum, sponte propria cun-
cta tribuentes.
27 Principes verò obtulerunt lapides ony-
chinos, & gemmas ad superhumerale & ra-
tionale.
28 Aromataque & oleum ad luminaria
concinnanda & ad præparandum vnguen-
tum, ac thymiama odoris suauissimi com-
ponendum.
29 Omnes viri & mulieres mente deuota D
obtulerunt donaria, vt fierent opera quæ
iusserat Dominus per manum Moysi. Cun-
cti filij Israël voluntaria Domino dedica-
uerunt.
30 Dixitque Moyses ad filios Israël: * Ec- *Sup. 31. a. a.
ce vocauit Dominus ex nomine Beseleel fi-
lium Vri filij Hur de tribu Iuda.
31 Impleuitque eum spiritu Dei, sapientia,
& intelligētia, & scientia, & omni doctrina,
32 Ad excogitandum, & faciendum opus
in auro & argento, & ære,
33 Sculpendisque lapidibus, & opere
carpentario, quidquid fabrè adinueniri
potest,
34 Dedit in corde eius: Ooliab quoque
filium Achisamech de tribu Dan:
35 Ambos erudiuit sapientia, vt faciant
opera abietarij, polymitarij, ac plumarij, de
hyacintho, ac purpura, coccoque bis tin-
cto, & bysso, & texant omnia, ac noua quæ-
que reperiant:

CAPVT XXXVI.

*Oblatis plusquam opus esset donarijs, para-
tur tabernaculum iuxta omnes partes suas,
nempè cortinas, saga, opertoria, tabulata, ve-
ctes, velum, & tentorium.*

A Sup. 26. a. 1. 1 FEcit ergo Beseleel, & Ooliab, & omnis
vir sapiens, quibus dedit Dominus sa-
pientiam & intellectum vt scirent fabrè ope-
rari quæ in vsus Sanctuarij necessaria sunt,
& quæ præcepit Dominus.
1. Par. 21. d. 29. 2 Cùmque vocasset eos Moyses, & om-
nem eruditum virum, cui dederat Dominus
sapientiam, & qui sponte sua obtulerant se
ad faciendum opus,
3 Tradidit eis vniuersa donaria filiorum
Israël. Qui cùm instarent operi, quotidie
manè vota populus offerebat.
4 Vnde artifices venire compulsi,
5 Dixerunt Moysi: Plus offert populus
quàm necessarium est.
6 Iussit ergo Moyses præconis voce
cantari: Nec vir nec mulier quid-
quam offerat vltrà in opere Sanctuarij.
Sicque cessatum est à muneribus offe-
rendis.

7 Eò quòd oblata sufficerent & superabundarent.
B 8 Feceruntque omnes corde sapientes ad explendum opus tabernaculi, cortinas decem, de bysso retorta, & hyacintho, & purpura coccoque bis tincto, opere vario & arte polymita:
9 Quarum vna habebat in longitudine viginti octo cubitos, & in latitudine quatuor, vna mensura erat omnium cortinarum.
10 Coniunxitque cortinas quinque, alteram alteri, & alias quinque sibi inuicem copulauit.
11 Fecit & ansas hyacinthinas in ora cortinæ vnius ex vtroque latere, & in ora cortinæ alterius similiter,
12 Vt contra se inuicem venirent ansæ, & mutuò iungerentur.
13 Vnde & quinquaginta fudit circulos aureos, qui morderent cortinarum ansas, & fieret vnum tabernaculum.
14 Fecit & saga vndecim de pilis caprarum ad operiendum tectum tabernaculi:
15 Vnum sagum in longitudine habebat cubitos triginta, & in latitudine cubitos quatuor: vnius mensuræ erant omnia saga:
16 Quorum quinque iunxit seorsum, & sex alia separatim.
17 Fecitq; ansas quinquaginta in ora sagi vnius, & quinquaginta in ora sagi alterius, vt sibi inuicem iungerentur.
18 Et fibulas æneas quinquaginta, quibus necteretur tectum, vt vnum pallium ex omnibus sagis fieret.
C 19 Fecit & opertorium tabernaculi de pellibus arietum rubricatis: aliudque desuper velamentum de pellibus ianthinis.
20 Fecit & tabulas tabernaculi de lignis Setim stantes.
21 Decem cubitorum erat longitudo tabulæ vnius: & vnum ac semis cubitum latitudo retinebat.
22 Binæ incastraturę erant per singulas tabulas, vt altera alteri iungeretur. Sic fecit in omnibus tabernaculi tabulis.
23 E quibus viginti ad plagam meridianam erant contra Austrum,
24 Cum quadraginta basibus argenteis. Duæ bases sub vna tabula ponebantur ex vtraque parte angulorum, vbi incastraturæ laterum in angulis terminantur.
25 Ad plagam quoque tabernaculi, quæ respicit ad Aquilonem, fecit viginti tabulas,
26 Cum quadraginta basibus argenteis, duas bases per singulas tabulas.
27 Contra occidentem verò, id est, ad eam partem tabernaculi, quæ mare respicit, fecit sex tabulas,
28 Et duas alias per singulos angulos tabernaculi retrò:
29 Quæ iunctæ erant à deorsum vsque sursum, & in vnam compaginem pariter ferebantur. Ita fecit ex vtraque parte per angulos:
30 Vt octo essent simul tabulæ, & haberent bases argenteas sedecim, binas scilicet bases sub singulis tabulis.
D 31 Fecit & vectes de lignis Setim, quinque ad continendas tabulas vnius lateris tabernaculi,
32 Et quinque alios ad alterius lateris coaptandas tabulas: & extra hos, quinque alios vectes ad occidentalem plagam tabernaculi contra mare:
33 Fecit quoque vectem alium, qui per medias tabulas ab angulo vsque ad angulum perueniret.
34 Ipsa autem tabulata deaurauit, fusis basibus earum argenteis. Et circulos eorum fecit aureos, per quos vectes induci possent: quos & ipsos laminis aureis operuit.
35 Fecit & velum de hyacintho, & purpura, vermiculo, ac bysso retorta, opere polymitario, varium atque distinctum:
36 Et quatuor columnas de lignis Setim, quas cum capitibus deaurauit, fusis basibus earum argenteis.
37 Fecit & tentorium in introitu tabernaculi ex hyacintho, purpura, vermiculo, byssoque retorta, opere plumarij:
38 Et columnas quinque cum capitibus suis, quas operuit auro, basesque earum fudit æneas.

CAPVT XXXVII.

Formatur arca, propitiatorium, Cherubim, mensa, candelabrum, lucernæ; altare thymiamatis, pro quo thymiama componitur.

1 Fecit autem Beseleel & arcam de lignis Setim, habentem duos semis cubitos in longitudine, & cubitum ac semissem in latitudine, altitudo quoque vnius cubiti fuit & dimidij: vestiuitque eam auro purissimo intus ac foris. A
2 Et fecit illi coronam auream per gyrũ,
3 Conflans quatuor annulos aureos per quatuor angulos eius: duos annulos in latere vno, & duos in altero.
4 Vectes quoque fecit de lignis Setim, quos vestiuit auro,
5 Et quos misit in annulos, qui erant in lateribus arcæ ad portandum eam.
6 Fecit & propitiatorium, id est oraculum, de auro mundissimo, duorum cubitorum & dimidij in longitudine, & cubiti ac semis in latitudine.
7 Duos etiam Cherubim ex auro ductili, quos posuit ex vtraque parte propitiatorij:
8 Cherub vnum in summitate vnius partis, & Cherub alterum in summitate partis alterius: duos Cherubim in singulis summitatibus propitiatorij: B
9 Extendentes alas, & tegentes propitiatorium, seque mutuò & illud respicientes.
10 Fecit & mensam de lignis Setim in longitudine duorum cubitorum, & in latitudine vnius cubiti, quæ habebat in altitudine cubitum ac semissem.
11 Circumdeditque eam auro mundissimo, & fecit illi labium aureum per gyrum,
12 Ipsique labio coronam auream interrasilem quatuor digitorum, & super eamdem, alteram coronam auream.
13 Fudit & quatuor circulos aureos, quos posuit in quatuor angulis per singulos pedes mensæ.

14 Con-

14 Contra coronam: misitque in eos vectes, vt possit mensa portari.

15 Ipsos quoque vectes fecit de lignis Setim, & circumdedit eos auro.

C 16 Et vasa ad diuersos vsus mensæ, acetabula, phialas, & cyathos, & thuribula, ex auro puro, in quibus offerenda sunt libamina.

17 Fecit & candelabrum ductile de auro mundissimo. De cuius vecte calami, scyphi, sphærulæque ac lilia procedebant:

18 Sex in vtroque latere, tres calami ex parte vna, & tres ex altera.

19 Tres scyphi in nucis modum per calamos singulos, sphærulæque simul & lilia: & tres scyphi instar nucis in calamo altero, sphærulæque simul & lilia. Æquum erat opus sex calamorum, qui procedebant de stipite candelabri.

20 In ipso autem vecte erant quatuor scyphi in nucis modum, sphærulæque per singulos simul & lilia.

21 Et sphærulæ sub duobus calamis per loca tria, qui simul sex fiunt calami procedentes de vecte vno.

22 Et sphærulæ igitur, & calami ex ipso erant, vniuersa ductilia ex auro purissimo.

D 23 Fecit & lucernas septem cum emunctorijs suis, & vasa vbi ea quæ emuncta sunt extinguantur, de auro mundissimo.

24 Talentum auri appendebat candelabrum cum omnibus vasis suis.

25 Fecit & altare thymiamatis de lignis Setim, per quadrum singulos habens cubitos, & in altitudine duos: è cuius angulis procedebant cornua.

26 Vestiuitque illud auro purissimo, cum craticula ac parietibus & cornibus.

27 Fecitque ei coronam aureolam per gyrum, & duos annulos aureos sub corona per singula latera, vt mittantur in eos vectes, & possit altare portari.

28 Ipsos autem vectes fecit de lignis Setim, & operuit laminis aureis.

29 Composuit & oleum ad sanctificationis vnguentum, & thymiama de aromatibus mundissimis, opere pigmentarij.

CAPVT XXXVIII.

Fabricatur altare holocaustorum cum labro æneo, & atrio, oblataque donaria recensentur.

A 2.Par.1.b.5. 1 FEcit & altare holocausti de lignis Setim, quinque cubitorum per quadrum, & trium in altitudine:

2 Cuius cornua de angulis procedebant, operuitque illud laminis æneis.

3 Et in vsus eius parauit ex ære vasa diuersa, lebetes, forcipes, fuscinulas, vncinos, & ignium receptacula.

4 Craticulamque eius in modum retis fecit æneam, & subter eam in altaris medio arulam,

5 Fusis quatuor annulis per totidem retiaculi summitates, ad immittendos vectes ad portandum:

6 Quos & ipsos fecit de lignis Setim, & operuit laminis æneis:

7 Induxitque in circulos, qui in lateribus altaris eminebant. Ipsum autem altare non erat * solidum, sed cauum ex tabulis, & intus vacuum. * Sup 27. b.8.

8 Fecit & labrum æneum cum basi sua de speculis mulierum, quæ excubabant in ostio tabernaculi.

9 Fecit & atrium, in cuius australi plaga erant tentoria de bysso retorta, cubitorum centum, B

10 Columnæ æneæ viginti cum basibus suis, capita columnarum, & tota operis cælatura, argentea.

11 Æquè ad septemtrionalem plagam, tentoria, columnæ, basesque & capita columnarum, eiusdem mensuræ, & operis, ac metalli, erant.

12 In ea verò plaga, quæ ad Occidentem respicit, fuerunt tentoria cubitorum quinquaginta, columnæ decem cum basibus suis æneæ, & capita columnarum, & tota operis cælatura, argentea.

13 Porrò contra Orientem, quinquaginta cubitorum parauit tentoria:

14 E quibus quindecim cubitos columnarũ trium, cũ basibus suis vnũ tenebat latus:

15 Et in parte altera (quia inter vtraque introitum tabernaculi fecit) quindecim æquè cubitorum erant tentoria, columnæque tres, & bases totidem.

16 Cuncta atrij tentoria byssus retorta texuerat. C

17 Bases columnarũ fuere æneæ, capita autem earum cum cunctis cælaturis suis, argẽtea: sed & ipsas columnas atrij vestiuit argento.

18 Et in introitu eius opere plumario fecit tentorium ex hyacintho, purpura, vermiculo, ac bysso retorta, quod habebat viginti cubitos in longitudine, altitudo verò quinque cubitorum erat, iuxta mensuram, quam cuncta atrij tentoria habebant.

19 Columnæ autem in ingressu fuere quatuor cum basibus æneis, capitaque earum & cælaturæ argenteæ.

20 Paxillos quoque tabernaculi & atrij per gyrum fecit æneos.

21 Hæc sunt instrumenta tabernaculi testimonij, quæ enumerata sunt iuxta præceptum Moysi in ceremonijs Leuitarum per manum Ithamar filij Aaron sacerdotis:

22 Quæ Beseleel filius Vri filij Hur de tribu Iuda, Domino per Moysen iubente, compleuerat,

23 Iũcto sibi socio Ooliab filio Achisamech de tribu Dan: qui & ipse artifex lignorum egregius fuit, & polymitarius atq; plumarius ex hyacintho, purpura, vermiculo & bysso.

24 Omne aurũ quod expensũ est in opere Sanctuarij, & quod oblatũ est in donarijs, viginti nouem talentorum fuit, & septingentorũ triginta siclorum, ad mensurã Sanctuarij. D.

25 Oblatum est autem ab his qui transierunt ad numerum, à viginti annis & supra, de sexcentis tribus millibus & quingentis quinquaginta, armatorum.

26 Fuerunt prætereà centum talenta argenti, è quibus conflatæ sunt bases Sanctuarij, & introitus vbi velum pendet.

27 Centum bases factæ sunt de talentis

centum, singulis talentis per bases singulas supputatis.
28 De mille autem septingentis & septuaginta quinque, fecit capita columnarum, quas & ipsas vestiuit argento.
29 Æris quoque oblata sunt talenta septuaginta duo millia, & quadringenti suprà sicli,
30 Ex quibus fusæ sunt bases in introitu tabernaculi testimonij, & altare æneum cum craticula sua, omniaque vasa quæ ad vsum eius pertinent.
31 Et bases atrij tam in circuitu quàm in ingressu eius & paxilli tabernaculi atque atrij per gyrum.

CAPVT XXXIX.

Pontificalia sacerdotaliaque conficiuntur ornamenta, totumque iniunctum opus perficitur: benedicit Moyses populo.

A Sup. 28. b. 6.
1 DE hyacintho verò & purpura, vermiculo ac bysso, fecit vestes, quibus indueretur Aaron quando ministrabat in sanctis, sicut præcepit Dominus Moysi,
2 Fecit igitur superhumerale de auro, hyacintho, & purpura, coccoque bis tincto, & bysso retorta,
3 Opere polymitario: inciditque bracteas aureas, & extenuauit in fila, vt possent torqueri cum priorum colorum subtegmine.
4 Duasque oras sibi inuicem copulatas in vtroque latere summitatum,
5 Et balteum ex eisdem coloribus, sicut præceperat Dominus Moysi.
B
6 Parauit & duos lapides onychinos, astrictos & inclusos auro, & sculptos, arte gemmaria nominibus filiorum Israël:
7 Posuitque eos in lateribus superhumeralis, in monimentum filiorum Israel, sicut præceperat Dominus Moysi.
8 Fecit & rationale opere polymito iuxta opus superhumeralis, ex auro, hyacintho, purpura, coccoque bis tincto, & bysso retorta:
C
9 Quadrangulum, duplex, mensuræ palmi.
10 Et posuit in eo gemmarum ordines quatuor. In primo versu erat sardius, topazius, smaragdus.
11 In secundo, carbunculus, sapphirus, & iaspis.
12 In tertio, ligurius, achates, & amethystus,
13 In quarto, chrysolithus, onychinus, & berillus, circumdati & inclusi auro per ordines suos.
14 Ipsique lapides duodecim, sculpti erant nominibus duodecim tribuum Israel, singuli per nomina singulorum.
15 Fecerunt in rationali & catenulas sibi inuicem cohærentes, de auro purissimo:
16 Et duos vncinos, totidemque annulos aureos. Porrò annulos posuerunt in vtroque latere rationalis,
17 E quibus penderent duæ catenæ aureæ, quas inseruerunt vncinis, qui in superhumeralis angulis eminebant.
D
18 Hæc & antè & retrò ita conueniebant sibi, vt superhumerale & rationale mutuò necterentur,
19 Stricta ad balteum, & annulis fortiùs copulata, quos iungebat vitta hyacinthina, ne laxa fluerent, & à se inuicem mouerentur, sicut præcepit Dominus Moysi.
20 Fecerunt quoque tunicam superhumeralis totam hyacinthinam,
21 Et capitium in superiori parte contra medium, oramque per gyrum capitij textilem:
22 Deorsum autem ad pedes mala punica ex hyacintho, purpura, vermiculo, ac bysso retorta.
23 Et tintinnabula de auro purissimo, quæ posuerunt inter malogranata, in extrema parte tunicæ per gyrum: E
24 Tintinnabulum autem aureum, & malum punicum, quibus ornatus incedebat pontifex quando ministerio fungebatur, sicut præceperat Dominus Moysi.
25 Fecerunt & tunicas byssinas opere textili Aaron & filijs eius:
26 Et mitras cum coronulis suis ex bysso:
27 Feminalia quoque linea, byssina:
28 Cingulum verò de bysso retorta, hyacintho, purpura, ac vermiculo bis tincto, arte plumaria, sicut præceperat Dominus Moysi.
29 Fecerunt & laminam sacræ venerationis de auro purissimo, scripseruntque in ea opere gemmario, Sanctum Domini: F
30 Et strinxerunt eam cum mitra vitta hyacinthina, sicut præceperat Dominus Moysi.
31 Perfectum est igitur omne opus tabernaculi & tecti testimonij: feceruntque filij Israël cuncta quæ præceperat Dñs Moysi.
32 Et obtulerunt tabernaculum & tectum & vniuersam supellectilem, annulos, tabulas, vectes, columnas ac bases,
33 Opertorium de pellibus arietum rubricatis, & aliud operimentum de ianthinis pellibus,
34 Velum: arcam, vectes, propitiatorium,
35 Mensam cum vasis suis & propositionis panibus:
36 Candelabrum, lucernas, & vtensilia earum cum oleo: G
37 Altare aureum, & vnguentum, & thymiama ex aromatibus.
38 Et tentorium in introitu tabernaculi:
39 Altare æneum, retiaculum, vectes, & vasa eius omnia: labrum cum basi sua: tentoria atrij, & columnas cum basibus suis:
40 Tentorium in introitu atrij, funiculosque illius & paxillos. Nihil ex vasis defuit, quæ in ministerium tabernaculi, & in tectum fœderis iussa sunt fieri.
41 Vestes quoque, quibus sacerdotes vtuntur in Sanctuario, Aaron scilicet & filij eius,
42 Obtulerunt filij Israel, sicut præceperat Dominus.
43 Quæ postquam Moyses cuncta vidit completa, benedixit eis.

CAPVT XL.

Primo mense tabernaculum erigendum: & consecrandum præcipitur; quo facto, maiestate Dei repletur, nube tabernaculum continuo operiente, nisi dum eß et proficiscendum.

A 1 LOcutus est Dominus ad Moysen, dicens:
2 Mense primo, prima die mensis, eriges tabernaculum testimonij,
3 Et pones in eo arcam, demittesque ante illam velum:
4 Et illata mensa, pones super eam quæ ritè præcepta sunt. Candelabrum stabit cum lucernis suis,
5 Et altare aureum in quo adoletur incensum, coram arca testimonij. Tentorium in introitu tabernaculi pones,
6 Et ante illud altare holocausti:
7 Labrum inter altare & tabernaculum, quod implebis aqua.
8 Circumdabisque atrium tentorijs, & ingressum eius:
9 Et assumpto vnctionis oleo vngues tabernaculum cum vasis suis, vt sanctificetur:
10 Altare holocausti & omnia vasa eius:
B. 11 Labrum cum basi sua: omnia vnctionis oleo consecrabis, vt sint Sancta sanctorum.
12 Applicabisque Aaron & filios eius ad fores tabernaculi testimonij, & lotos aqua.
13 Indues sanctis vestibus, vt ministrent mihi, & vnctio eorum in sacerdotium sempiternum proficiat.
14 Fecitque Moyses omnia quæ præceperat Dominus.
15 Igitur mense primo anni secundi, prima die mensis collocatum est tabernaculum.
* Num. 7. a. 1. 16 * Erexitque Moyses illud, & posuit tabulas ac bases & vectes, statuitq; columnas,
17 Et expandit tectum super tabernaculum, imposito desuper operimento, sicut Dominus imperauerat.
18 Posuit & testimonium in arca, subditis infrà vectibus, & oraculum desuper.
19 Cumque intulisset arcam in tabernaculum, appendit ante eam velum, vt expleret Domini iussionem.
20 Posuit & mensam in tabernaculo testimonij ad plagam Septemtrionalem extra velum,
21 Ordinatis coram propositionis panibus, sicut præceperat Dominus Moysi.
22 Posuit & candelabrum in tabernaculo testimonij è regione mensæ in parte australi, C
23 Locatis per ordinem lucernis, iuxta præceptum Domini.
24 Posuit & altare aureum sub tecto testimonij contra velum,
25 Et adoleuit super eo incensum aromatum, sicut iusserat Dominus Moysi.
26 Posuit & tentorium in introitu tabernaculi testimonij,
27 Et altare holocausti in vestibulo testimonij, offerens in eo holocaustum, & sacrificia, vt Dominus imperauerat.
28 Labrum quoque statuit inter tabernaculum testimonij & altare, implens illud aqua. D
29 Laueruntque Moyses & Aaron ac filij eius manus suas & pedes,
30 Cùm ingrederentur tectum fœderis, & accederent ad altare, sicut præceperat Dominus Moysi,
31 Erexit & atrium per gyrum tabernaculi & altaris, ducto in introitu eius tentorio. Postquam omnia perfecta sunt,
32 * Operuit nubes tabernaculum testimonij, & gloria Domini impleuit illud. * Num. 9. c. 15. 3. Reg. 8. b. 10.
33 Nec poterat Moyses ingredi tectum fœderis, nube operiente omnia, & maiestate Domini coruscante, quia cuncta nubes operuerat.
34 Si quãdo nubes tabernaculũ deserebat, proficiscebantur filij Israël per turmas suas:
35 Si pendebat desuper, manebant in eodem loco.
36 Nubes quippe Domini incubabat per diem tabernaculo, & ignis in nocte videntibus cunctis populis Israël per cunctas mansiones suas.

LIBER LEVITICVS, HEBRAICE VAICRA.

CAPVT PRIMVM.

Varius ritus ac modus armentorum, pecudum, & auium offerendorum in holocaustum.

A 1 Vocauit autem Moysen,
& locutus est ei Domi-
nus de tabernaculo te-
stimonij, dicens:
2 Loquere filijs Israël,
& dices ad eos: Homo,
qui obtulerit ex vobis
bis hostiam Domino de pecoribus, id est, de
bobus & ouibus offerens victimas,
* Exod. 29 b. 10. 3 * Si holocaustum fuerit eius oblatio, ac
de armento; masculum immaculatum offe-
ret ad ostium tabernaculi testimonij, ad pla-
candum sibi Dominum.
B 4 Ponetque manum super caput hostiæ, &
acceptabilis erit, atque in expiationem eius
proficiens.
5 Immolabitque vitulum coram Domino,
& offerent filij Aaron sacerdotes sanguinem
eius, fundentes per altaris circuitum, quod
est ante ostium tabernaculi:
6 Detractaque pelle hostiæ, artus in frusta
concident,
7 Et subijcient in altari ignem, strue ligno-
rum ante composita:
8 Et membra quæ sunt cæsa, desuper ordi-
nantes, caput videlicet, & cuncta quæ adhæ-
rent iecori,
9 Intestinis & pedibus lotis aqua: adole-
bitque ea sacerdos super altare in holocau-
stum & suauem odorem Domino.
C 10 Quòd si de pecoribus oblatio est, de
ouibus siue de capris holocaustum, mascu-
lum absque macula offeret:
11 Immolabitque ad latus altaris, quod
respicit ad Aquilonem, coram Domino:
sanguinem verò illius fundent super altare
filij Aaron per circuitum:
12 Diuidentque membra, caput, & omnia
quæ adhærent iecori: & ponent super li-
gna, quibus subijciendus est ignis:
13 Intestina verò & pedes lauabunt aqua: D
Et oblata omnia adolebit sacerdos super al-
tare, in holocaustum & odorem suauissi-
mum Domino:
14 Si autem de auibus, holocausti oblatio
fuerit Domino, de turturibus, aut pullis co-
lumbæ,
15 Offeret eam sacerdos ad altare: & re-
torto ad collum capite, ac rupto vulneris lo-
co, decurrere faciet sanguinem super crepi-
dinem altaris:
16 Vesiculam verò gutturis, & plumas pro-
ijciet propè altare ad orientalem plagam, in
loco in quo cineres effundi solent,
17 Confringetque ascellas eius, & non se-
cabit, neque ferro diuidet eam, & adolebit
super altare, lignis igne supposito. Holocau-
stum est & oblatio suauissimi odoris Do-
mino.

CAPVT II.

Ritus oblationis sacrificiorum, similæ oleo conspersæ, thuris, panum, laganorum, atque primitiarum, addito in omnibus sale, nusquam autem fermento, nec melle.

1 Anima cùm obtulerit oblationem A
sacrificij Domino, simila erit eius
oblatio, fundetque super eam oleum, & po-
net thus.
2 Ac deferet ad filios Aaron sacerdotes:
quorum vnus tollet pugillum plenum similæ
& olei, ac totum thus, & ponet memo-
riale super altare in odorem suauissimum
Domino.
3 * Quod autem reliquum fuerit de sacrifi- * Eccli. 7. d. 34.
cio, erit Aaron & filiorum eius, Sanctum
sanctorum de oblationibus Domini:
4 Cùm autem obtuleris sacrificium co- B
ctum in clibano: de simila, panes scilicet
absque fermento, conspersos oleo, & lagana
azyma oleo lita.

5 Si oblatio tua fuerit de sartagine, similæ consperfæ oleo, & absque fermento.
6 Diuides eam minutatim, & fundes super eam oleum.
7 Sin autem de craticula fuerit sacrificium, æquè simila oleo conspergetur:
8 Quam offerens Domino, trades manibus sacerdotis.
C 9 Qui cùm obtulerit eam, tollet memoriale de sacrificio, & adolebit super altare, in odorem suauitatis Domino;
10 Quidquid autem reliquum est, erit Aaron & filiorum eius, Sanctum sanctorum de oblationibus Domini.
11 Omnis oblatio quæ offertur Domino, absque fermento fiet, nec quidquam ferméti ac mellis adolebitur in sacrificio Domino,
12 Primitias tantùm eorum offeretis ac munera: super altare verò non imponentur in odorem suauitatis.
D * Mar. 9. g. 48. 13 Quidquid obtuleris sacrificij, * sale condies, nec auferes sal fœderis Dei tui de sacrificio tuo. In omni oblatione tua offeres sal.
14 Si autem obtuleris munus primarum frugum tuarum Domino de spicis adhuc virentibus, torrebis igni, & confringes in morem farris, & sic offeres primitias tuas Domino.
15 Fundens suprà oleum, & thus imponens, quia oblatio Domini est.
16 De qua adolebit sacerdos in memoriam muneris, partem farris fracti, & olei, ac totum thus.

CAPVT III.

Quo pacto offerantur hostiæ pacificorum, nempè de bobus, ouibus, agnis, & capris, adipem omnem & sanguinem sibi deposcit Deus, eorumque vetatur esus.

A 1 QVòd si hostia pacificorum fuerit eius oblatio, & de bobus voluerit offere, marem siue feminam, immaculata offeret coram Domino.
2 Ponetque manum super caput victimæ suæ, quæ immolabitur in introitu tabernaculi testimonij, fundentque filij Aaron sacerdotes sanguinem per altaris circuitum.
*Exod. 29 b. 13. 3 Et offerent de hostia pacificorum in oblationem Domino, * adipem qui operit vitalia, & quidquid pinguedinis est intrinsecus:
4 Duos renes cum adipe quo teguntur ilia, & reticulum iecoris cum renunculis.
B 5 Adolebuntque ea super altare in holocaustum, lignis igne supposito: in oblationem suauissimi odoris Domino.
6 Si verò de ouibus fuerit eius oblatio & pacificorum hostia, siue masculum obtulerit, siue feminam, immaculata erunt.
7 Si agnum obtulerit coram Domino,
8 Ponet manum suam super caput victimę suæ, quæ immolabitur in vestibulo tabernaculi testimonij: fundentque filij Aaron sanguinem eis per circuitum altaris.
C 9 Et offerent de pacificorum hostia sacrificium Domino: adipem & caudam totam.
10 Cum renibus & pinguedinem, quæ operit ventrem, atque vniuersa vitalia, & vtrumque renũculum cum adipe qui est iuxta ilia, reticulumque iecoris cum renunculis.
11 Et adolebit ea sacerdos super altare, in pabulum ignis & oblationis Domini.
12 Si capra fuerit eius oblatio, & obtulerit eam Domino,
13 Ponet manum suam super caput eius: immolabitque eam in introitu tabernaculi testimonij. Et fundent filij Aaron sanguinem eius per altaris circuitum.
14 Tollentque ex ea in pastum ignis Dominici, adipem qui operit ventrem, & qui tegit vniuersa vitalia: D
15 Duos renunculos, cum reticulo quod est super eos iuxta ilia, & aruinam iecoris cum renunculis:
16 Adolebitque ea super altare sacerdos, in alimoniam ignis, & suauissimi odoris. Omnis adeps Domini erit.
17 Iure perpetuo in generationibus, & cunctis habitaculis vestris: nec sanguinem nec adipem omnino comedetis.

CAPVT IV.

Modus offerendi hostias pro peccato sacerdotis, principis, & multitudinis per ignorantiam commisso.

1 LOcutusque est Dominus ad Moysen, dicens: A
2 Loquere filijs Israël: Anima quæ peccauerit per ignorantiam, & de vniuersis mandatis Domini, quæ præcepit vt non fierent, quidpiam fecerit:
3 Si sacerdos qui vnctus est, peccauerit, delinquere faciens populum, offeret pro peccato suo vitulum immaculatum Domino:
4 Et adducet illum ad ostium tabernaculi coram Domino: ponetque manum super caput eius, & immolabit eum Domino.
5 Hauriet quoque de sanguine vituli, inferens illum in tabernaculum testimonij.
6 Cumque intinxerit digitum in sanguine, B
asperget eo septies coram Domino contra velum Sanctuarij.
7 Ponetque de eodem sanguine super cornua altaris thymiamatis gratissimi Domino quod est in tabernaculo testimonij. omnem autem reliquum sanguinem fundet in basim altaris holocausti in introitu tabernaculi.
8 Et adipem vituli auferet pro peccato, tam eum qui vitalia operit, quam omnia quæ intrinsecus sunt:
9 Duos renunculos, & reticulum quod est super eos iuxta ilia, & adipem iecoris cum renunculis,
10 Sicut aufertur de vitulo hostiæ pacificorũ: & adolebit ea super altare holocausti.
11 Pellem verò & omnes carnes cum capite & pedibus & intestinis & fimo, C
12 Et reliquo corpore efferet extra castra in locum mundum, vbi cineres effundi solent: incendetque ea super lignorum struem, quæ in loco effusorum cinerum cremabuntur,
13 Quòd si omnis turba Israël ignorauerit, & per imperitiam fecerit quod contra mandatum Domini est.

14 Et posteà intellexerit peccatum suum, offeret pro peccato suo vitulum, adducetque eum ad ostium tabernaculi.

D 15 Et ponent seniores populi manus super caput eius coram Domino. Immolatoque vitulo in conspectu Domini,

16 Inferet sacerdos, qui vnctus est, de sanguine eius in tabernaculum testimonij,

17 Tincto digito aspergens septies contra velum.

18 Ponetque de eodem sanguine in cornibus altaris quod est coram Domino in tabernaculo testimonij: reliquum autem sanguinem fundet iuxta basim altaris holocaustorum, quod est in ostio tabernaculi testimonij.

19 Omnemque eius adipem tollet, & adolebit super altare:

20 Sic faciens & de hoc vitulo quomodo fecit & priùs, & rogante pro eis sacerdote, propitius erit eis Dominus.

21 Ipsum autem vitulum efferet extra castra, atque comburet sicut & priorem vitulum: quia est pro peccato multitudinis.

E 22 Si peccauerit princeps, & fecerit vnum è pluribus per ignorantiam, quod Domini lege prohibetur,

23 Et posteà intellexerit peccatum suum; offeret hostiam Domino, hircum de capris immaculatum.

24 Ponetque manum suam super caput eius: cùmque immolauerit eum in loco vbi solet mactari holocaustum coram Domino, quia pro peccato est,

25 Tinget sacerdos digitum in sanguine hostiæ pro peccato, tangens cornua altaris holocausti, & reliquum fundens ad basim eius,

26 Adipem verò adolebit suprà, sicut in victimis pacificorum fieri solet: rogabitque pro eo sacerdos, & pro peccato eius, & dimittetur ei.

F 27 Quòd si peccauerit anima per ignorantiam, de populo terræ, vt faciat quidquam de his quæ Domini lege prohibentur, atque delinquat,

28 Et cognouerit peccatum suum, offeret capram immaculatam.

29 Ponetque manum super caput hostiæ quæ pro peccato est, & immolabit eam in loco holocausti.

30 Tolletque sacerdos de sanguine in digito suo: & tangens cornua altaris holocausti, reliquum fundet ad basim eius.

G 31 Omnem autem adipem auferens, sicut auferri solet de victimis pacificorum, adolebit super altare in odorem suauitatis Domino: rogabitque pro eo, & dimittetur ei.

32 Sin autem de pecoribus obtulerit victimam pro peccato, ouem scilicet immaculatam;

33 Ponet manum super caput eius, & immolabit eam in loco vbi solent cædi holocaustorum hostiæ.

34 Sumetque sacerdos de sanguine eius digito suo, & tangens cornua altaris holocausti, reliquum fundet ad basim eius.

35 Omnem quoque adipem auferens, sicut auferri solet adeps arietis qui immolatur pro pacificis; cremabit super altare in incensum Domini: rogabitque pro eo, & pro peccato eius, & dimittetur ei.

CAPVT V.

De hostijs pro peccatis ex silentio veritatis immunditia, errore, iuramento, sacrorum abusu atque ignorantia.

1 SI peccauerit anima, & audierit vocem iurantis, testisque fuerit quòd aut ipse vidit aut conscius est: nisi iudicauerit, portabit iniquitatem suam. A

2 Anima quæ tetigerit aliquid immundum, siue quod occisum à bestia est, aut per se mortuum, aut quodlibet aliud reptile: & oblita fuerit immunditiæ suæ, rea est, & deliquit:

3 Et si tetigerit quidquam de immunditia hominis iuxta omnem impuritatem qua pollui solet, oblitaque cognouerit posteà, subiacebit delicto.

4 Anima, quæ iurauerit, & protulerit labijs suis, vt vel malè quid faceret, vel benè, & idipsum iuramento & sermone firmauerit, oblitaque posteà intellexerit delictum suum,

5 Agat pœnitentiam pro peccato, & B

6 Offerat de gregibus agnam siue capram, orabitq; pro ea sacerdos & pro peccato eius:

7 Sin autem non potuerit offerre pecus, offerat * duos turtures, vel duos pullos columbarum, Domino, vnum pro peccato, & alterum in holocaustum, *In f. 12. d. 8. Luc. 2. c. 24.

8 Dabitque eos sacerdoti: qui primum offerens pro peccato, retorquebit caput eius ad pennulas, ita vt collo hæreat, & non penitus abrumpatur.

9 Et asperget de sanguine eius parietem altaris, quidquid autem reliquum fuerit, faciet distillare ad fundamentum eius, quia pro peccato est.

10 Alterum verò adolebit in holocaustum, vt fieri solet: rogabitque pro eo sacerdos & pro peccato eius, & dimittetur ei.

11 Quòd si non quiuerit manus eius duos offerre turtures, aut duos pullos columbarum, offeret pro peccato suo similæ partem ephi decimam. non mittet in eam oleum, nec thuris aliquid imponet, quia pro peccato est. C

12 Tradetque eam sacerdoti, qui plenum ex ea pugillum hauriens, cremabit super altare in monimentum eius qui obtulerit,

13 Rogans pro illo & expians, reliquam verò partem ipse habebit in munere.

14 Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens:

15 Anima si præuaricans cæremonias, per errorem, in his quæ Domino sunt sanctificata peccauerit, offeret pro delicto suo arietem immaculatum de gregibus, qui emi potest duobus siclis, iuxta pondus Sanctuarij:

16 Ipsumque quod intulit damni restituet, & quintam partem ponet suprà, tradens sacerdoti, qui rogabit pro eo offerens arietem, & dimittetur ei.

17 Anima si peccauerit per ignorantiam,

fece-

feceritque vnum ex his quæ Domini lege prohibentur, & peccati rea intellexerit iniquitatem suam :

18 Offeret arietem immaculatum de gregibus sacerdoti, iuxta mensuram æstimationemque peccati : qui orabit pro eo, quia nesciens fecerit : & dimittetur ei,

19 Quia per errorem deliquit in Dominum.

CAPVT VI.

Oblatio pro peccato ex certa scientia commisso : leges holocausti, ignis perpetui, singulorum sacrificiorum & oblationum sacerdotis in die vnctionis suæ: & in genere de hostia pro peccato : quiue & quando his vesci possint.

A 1 Locutus est Dominus ad Moysen, dicens :

2 Anima quæ peccauerit, & contempto Domino, negauerit proximo suo depositum quod fidei eius creditum fuerat, vel vi aliquid extorserit, aut calumniam fecerit,

3 Siue rem perditam inuenerit, & inficians insuper peierauerit, & quodlibet aliud ex pluribus fecerit, in quibus solent peccare homines,

4 Conuicta delicti, reddet.

5 Omnia quæ per fraudem voluit obtinere, integra, & *quintam insuper partem domino cui damnum intulerat.

* Num. 5. a. 7.

6 Pro peccato autem suo offeret arietem immaculatum de grege, & dabit eum sacerdoti, iuxta æstimationem mensuramque delicti :

7 Qui rogabit pro eo coram Domino, & dimittetur illi pro singulis quæ faciendo peccauit.

8 Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens :

B 9 Præcipe Aaron & filijs eius : Hæc est lex holocausti : Cremabitur in altari tota nocte vsque manè : ignis ex eodem altari erit.

10 Vestietur tunica sacerdos & feminalibus lineis : tolletque cineres quos vorans ignis exussit, & ponens iuxta altare,

11 Spoliabitur prioribus vestimentis, indutusque alijs, efferet eos extra castra, & in loco mundissimo vsque ad fauillam consumi faciet.

12 Ignis autem in altari semper ardebit, quem nutriet sacerdos subijciens ligna manè per singulos dies, &, imposito holocausto, desuper adolebit adipes pacificorum.

13 Ignis est iste perpetuus, qui nunquam deficiet in altari.

14 Hæc est lex sacrificij & libamentorum, quæ offerent filij Aaron coram Domino, & coram altari.

15 Tollet sacerdos pugillum similæ, quæ conspersa est oleo, & totum thus, quod super similam positum est : adolebitque illud in altari, in monimentum odoris suauissimi
C Domino.

16 Reliquam autem partem similæ comedet Aaron cum filijs suis, absque fermento : & comedet in loco Sancto atrij tabernaculi.

17 Ideò autem non fermentabitur, quia pars eius in Domini offertur incensum : Sanctum sanctorum erit, sicut pro peccato atque delicto.

18 Mares tantùm stirpis Aaron comedent illud. Legitimum ac sempiternum erit in generationibus vestris de sacrificijs Domini. omnis qui tetigerit illa, sanctificabitur.

19 Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens :

20 Hæc est oblatio Aaron & filiorum eius, quam offerre debent Domino in die vnctionis suæ. Decimam partem ephi offerent similæ in sacrificio sempiterno, medium eius manè, & medium eius vesperè :

21 Quæ in sartagine oleo conspersa frigetur. Offeret autem eam calidam, in odorem suauissimum Domino,

22 Sacerdos qui iure patri successerit : & tota cremabitur in altari.

23 Omne enim sacrificium sacerdotum igne consumetur, nec quisquam comedet ex eo. D

24 Locutus est autem Dominus ad Moysen, dicens :

25 Loquere Aaron & filijs eius : ista est lex hostiæ pro peccato : In loco vbi offertur holocaustum, immolabitur coram Domino. Sanctum sanctorum est,

26 Sacerdos qui offert, comedet eam in loco sancto, in atrio tabernaculi.

27 Quidquid tetigerit carnes eius, sanctificabitur. Si de sanguine illius vestis fuerit aspersa, lauabitur in loco sancto.

28 Vas autem fictile, in quo cocta est, confringetur. quòd si vas æneum fuerit, defricabitur, & lauabitur aqua.

29 Omnis masculus de genere sacerdotali vescetur de carnibus eius, quia Sanctum sanctorum est.

30 Hostia enim quæ cæditur pro peccato, *cuius sanguis infertur in tabernaculum testimonij ad expiandum in Sanctuario, non comedetur, sed comburetur igni.

* Heb. 13. b. 11. Sup. 4. a. 5.

CAPVT VII.

Ritus oblationis hostiæ pro delicto, & hostiæ ac victimæ pacificorum : adeps & sanguinem in vniuersum comedi prohibentur.

1 Hæc quoque lex hostiæ pro delicto, Sancta sanctorum est : A

2 Idcircò vbi immolabitur holocaustum, mactabitur & victima pro delicto : sanguis eius per gyrum altari fundetur.

3 Offerent ex ea caudam & adipem qui operit vitalia :

4 Duos renunculos, & pinguedinem quæ iuxta ilia est, reticulumque iecoris cum renunculis.

5 Et adolebit ea sacerdos super altare : incensum est Domini pro delicto.

6 Omnis masculus de sacerdotali genere, in loco sancto vescetur his carnibus, quia sanctum sanctorum est.

7 Sicut pro peccato offertur hostia, ita & pro delicto : vtriusque hostiæ lex vna erit ad sacerdotem, qui eam obtulerit, pertinebit.

8 Sacerdos qui offert holocausti victimam, habebit pellem eius.

9 Et omne sacrificium similæ, quod coquitur in clibano, & quidquid in craticula, vel in sartagine præparatur, eius erit sacerdotis à quo offertur:

B 10 Siue oleo conspersa, siue arida fuerint, cunctis filijs Aaron mensura æqua per singulos diuidetur.

11 Hæc est lex hostiæ pacificorum quæ offertur Domino:

12 Si pro gratiarum actione oblatio fuerit, offerent panes absque fermento conspersos oleo, & lagana azyma vncta oleo, coctamque similam, & collyridas olei admistione conspersas:

13 Panes quoque fermentatos, cum hostia gratiarum, quæ immolatur pro pacificis:

14 Ex quibus vnus pro primitijs offeretur Domino, & erit sacerdotis qui fundet hostiæ sanguinem.

15 Cuius carnes eadem comedentur die, nec remanebit ex eis quidquam vsque manè.

16 Si voto vel sponte quispiam obtulerit hostiam, eadem similiter edetur die: sed & si quid incrastinum remanserit, vesci licitum est.

17 Quidquid autem tertius inuenerit dies, ignis absumet.

18 Si quis de carnibus victimæ pacificorum die tertio comederit, irrita fiet oblatio, nec proderit offerenti: quin potius quæcumque anima tali se edulio contaminauerit, præuaricationis rea erit.

C 19 Caro, quæ aliquid tetigerit immundum, non comedetur, sed comburetur igni: qui fuerit mundus, vescetur ex ea.

20 Anima polluta quæ ederit de carnibus hostiæ pacificorum, quæ oblata est Domino, peribit de populis suis.

21 Et quæ tetigerit immunditiam hominis, vel iumenti, siue omnis rei quæ polluere potest, & comederit de huiuscemodi carnibus, interibit de populis suis.

22 Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens:

23 Loquere filijs Israël: Adipem ouis, & bouis, & capræ, non comedetis.

24 Adipem cadaueris morticini, & eius animalis quod à bestia captum est, habebitis in varios vsus.

25 Si quis adipem, qui offerri debet in incensum Domini, comederit, peribit de populo suo.

26 Sanguinem quoque omnis animalis non sumetis in cibo, tam de auibus quàm de pecoribus.

27 Omnis anima, quæ ederit sanguinem, peribit de populis suis.

28 Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens:

29 Loquere filijs Israël, dicens: Qui offert victimam pacificorum Domino, offerat simul & sacrificium, id est, libamenta eius.

D 30 Tenebit manibus adipem hostiæ, & pectusculum: cùmque ambo oblata Domino consecrauerit, tradet sacerdoti,

31 Qui adolebit adipem super altare, pectusculum autem erit Aaron & filiorũ eius.

32 Armus quoque dexter de pacificorum hostijs cedet in primitias sacerdotis.

33 Qui obtulerit sanguinem & adipem, filiorum Aaron, ipse habebit & armum dextrum in portione sua.

34 Pectusculum enim eleuationis, & armũ separationis, tuli à filijs Israël de hostijs eorũ pacificis, & dedi Aaron sacerdoti, & filijs eius, lege perpetua, ab omni populo Israël.

35 Hæc est vnctio Aaron & filiorum eius in ceremonijs Domini, die qua obtulit eos Moyses vt sacerdotio fungerentur,

36 Et quæ præcepit eis dari Dominus à filijs Israël religione perpetua in generationibus suis.

37 Ista est lex holocausti, & sacrificij pro peccato, atque delicto, & pro consecratione & pacificorum victimis.

38 Quam constituit Dominus Moysi in monte Sinai, quando mandauit filijs Israël vt offerrent oblationes suas Domino in deserto Sinai.

CAPVT VIII.

Aaronis in Pontificem, & filiorum eius in Sacerdotes consecratio, ac tabernaculi supellectilisque eius vnctio per Moysen.

1 Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens: A

2 Tolle Aaron cum filijs suis, vestes eorum, & vnctionis oleum, vitulum pro peccato, duos arietes, canistrum cum azymis.

3 Et congregabis omnem cętum ad ostium tabernaculi.

4 Fecit Moyses vt Dominus imperauerat. Congregataque omni turba ante fores tabernaculi,

5 Ait: Iste est sermo, quem iussit Dominus fieri.

6 Statimque obtulit Aaron & filios eius. Cùmque lauisset eos,

7 Vestiuit Pontificem subucula linea, accingens eum balteo, & induens eum tunica hyacinthina, & desuper humerale imposuit,

8 Quod astringens cingulo aptauit rationali, in quo erat Doctrina & Veritas. B

9 Cidari quoque texit caput: & super eam, contra frontem, posuit laminam auream consecratam in sanctificatione, sicut præceperat ei Dominus.

10 Tulit & vnctionis oleum quo liniuit tabernaculum cum omni supellectili sua.

11 Cùmque sanctificans aspersisset altare septem vicibus, vnxit illud, & omnia vasa eius, labrumque cum basi sua sanctificauit oleo.

12 *Quod fundens super caput Aaron, vnxit eum, & consecrauit. *Eccl.45. c.18.

13 Filios quoque eius oblatos vestiuit tunicis lineis, & cinxit balteis, imposuitque mitras, vt iusserat Dominus.

14 Obtulit & vitulum pro peccato, cùmque super caput eius posuisset Aaron, & filij eius manus suas, C

15 Immolauit eum: hauriens sanguinem, & tincto digito, tetigit cornua altaris per gyrum. quo expiato & sanctificato, fudit reliquum sanguinem ad fundamenta eius.

16 Adipem verò qui erat super vitalia, & reticu-

reticulum iecoris, duosque renunculos cum
aruinulis suis, adoleuit super altare:
17 Vitulum cũ pelle & carnibus, & fimo,
cremans extra castra, sicut præceperat Dñs.
18 Obtulit & arietem in holocaustum, su-
per cuius caput cùm imposuissent Aaron &
filij eius manus suas,
19 Immolauit eum, & fudit sanguinem
eius per circuitum altaris.
20 Ipsumque arietem in frusta concidens,
D caput eius, & artus, & adipem adoleuit igni,
21 Lotis priùs intestinis & pedibus, totum-
que simul arietem incendit super altare, eò
quòd esset holocaustum suauissimi odoris
Domino, sicut præceperat ei.
22 Obtulit & arietem secundum in conse-
cratione sacerdotum: posueruntque super
caput eius Aaron & filij eius manus suas.
23 Quem cùm immolasset Moyses, sumens
de sanguine eius, tetigit extremum auriculæ
dextræ Aaron, & pollicem manus eius dex-
træ, similiter & pedis.
E 24 Obtulit & filios Aaron. cùmque de san-
guine arietis immolati tetigit extremum au-
riculæ singulorum dextræ, & pollices manus
ac pedis dextri, reliquum fudit super altare
per circuitum:
25 Adipem verò, & caudam, omnem-
que pinguedinem quę operuit intestina reti-
culumque iecoris, & duos renes cum adipi-
bus suis & armo dextro separauit.
26 Tollens autem de canistro azymorum
quod erat coram Domino, panem absque
fermento, & collyridam conspersam oleo,
laganumque posuit super adipes & armum
dextrum,

27 Tradens simul omnia Aaron & filijs
eius. Qui postquam leuauerunt ea coram
Domino,
28 Rursum suscepta de manibus eorum, F
adoleuit super altare holocausti, eò quòd
consecrationis esset oblatio, in odorem sua-
uitatis, sacrificij Domino.
29 Tulitque pectusculum, eleuans illud co-
ram Domino, de ariete consecrationis in
partem suam, sicut præceperat ei Do-
minus.
30 Assumensque vnguentum & sangui- G
nem qui erat in altari, aspersit super Aaron
& vestimenta eius, & super filios illius ac ve-
stes eorum.
31 Cùmque sanctificasset eos in vestitu
suo, præcepit eis, dicens: Coquito carnes
ante fores tabernaculi, & ibi comedite eas:
panes quoque consecrationis edite qui positi
sunt in canistro, sicut præcepit mihi Do-
minus, dicens: * Aaron & filij eius come- *Exod 29. 32. Inf. 24. b. 9.
dent eos:
32 Quidquid autem reliquum fuerit de
carne & panibus, ignis absumet.
33 De ostio quoque tabernaculi non exi-
bitis septem diebus, vsque ad diem quo com-
plebitur tempus consecrationis vestræ. se-
ptem enim diebus finitur consecratio:
34 Sicut & impræsentiarum factum est, vt
ritus sacrificij compleretur.
35 Die ac nocte manebitis in tabernaculo
obseruantes custodias Domini, ne moriami-
ni: sic enim mihi præceptum est.
36 Feceruntque Aaron & filij eius cun-
cta quæ locutus est Dominus per manum
Moysi.

CAPVT IX.

Inducitur Aaron consecratus, ac primitijs sacrificiorum pro seipso ac populo Deo redditis, Aaron populo benedixit; gloria Domini apparuit, ignisq; holocaustum deuorauit.

A 1 FActo autem octauo die, vocauit Moy-
ses Aaron & filios eius, ac maiores
natu Israel, dixitque ad Aaron:
Exod. 29. 1. 2 * Tolle de armento vitulum pro pecca-
to, & arietem in holocaustum, vtrumque
immaculatum, & offer illos coram Domino.

3 Et ad filios Israel loqueris: Tollite
hircum pro peccato, & vitulum atque
agnum anniculos, & sine macula in holo-
caustum,
4 Bouem & arietem pro pacificis: &
immolate eos coram Domino, in sacrifi-
ciò singulorum similam conspersam oleo
offerentes. hodie enim Dominus appare-
bit vobis.
5 Tulerunt ergo cuncta quæ iusserat Moy- B
ses ad ostium tabernaculi: vbi cùm omnis
multitudo astaret,

6 Ait Moyses: Iste est sermo quem præcepit Dominus: facite,& apparebit vobis gloria eius.

7 Et dixit ad Aaron: Accede ad altare, & immola pro peccato tuo: offer holocaustum, & deprecare pro te & pro populo. cùmque mactaueris hostiam populi, ora pro eo, sicut præcepit Dominus.

8 Statimque Aaron accedens ad altare, immolauit vitulum pro peccato suo:

9 Cuius sanguinem obtulerunt ei filij sui: in quo tingens digitum, tetigit cornua altaris, & fudit residuum ad basim eius.

10 Adipemque & renunculos, ac reticulum iecoris, quæ sunt pro peccato, adoleuit super altare, sicut præceperat Dominus Moysi:

11 Carnes verò & pellem eius extra castra cumbussit igni.

C. 12 Immolauit & holocausti victimam: obtuleruntque ei filij sui sanguinem eius, quem fudit per altaris circuitum.

13 Ipsam etiam hostiam in frusta concisã, cum capite & membris singulis obtulerunt. quæ omnia super altare cremauit igni,

14 Lotis aqua prius intestinis & pedibus.

15 Et pro peccato populi offerens mactauit hircum: expiatoque altari,

16 Fecit holocaustum,

17 Addens in sacrificio libamenta, quæ pariter offeruntur, & adolens ea super altare, absque ceremonijs holocausti matutini.

18 Immolauit & bouem atque arietem, hostias pacificas populi: obtuleruntque ei filij sui sanguinem, quem fudit super altare in circuitum.

D. 19 Adipem autem bouis, & caudam arietis, renunculosque cum adipibus suis, & reticulum iecoris.

20 Posuerunt super pectora. cùmque cremati essent adipes super altare,

21 Pectora eorum,& armos dextros, separauit Aaron, eleuans coram Domino, sicut præceperat Moyses.

22 Et extendens manus ad populum, benedixit ei. Sicque completis hostijs pro peccato, & holocaustis & pacificis, descendit.

23 Ingressi autem Moyses & Aaron in tabernaculum testimonij, & deinceps egressi benedixerunt populo.* apparuitque gloria Domini omni multitudini:

* 2. Mac. 2. b. 10.

24 Et ecce egressus ignis à Domino, deuorauit holocaustum, & adipes qui erant super altare. Quòd cùm vidissent turbæ, laudauerunt Dominum, ruentes in facies suas.

CAPVT X.

Nadab & Abiu thurificantes igne profano, igne cœlesti consumpti planguntur à populo, non à sacerdotibus: vini vsu & siceræ sacerdotibus interdicto, præcipitur vt residuum oblationis comedant.

A 1 Arreptisque Nadab & Abiu filij Aaron thuribulis,* posuerunt ignem & incensum desuper, offerentes coram Domino ignem alienum: quod eis præceptum non erat.

* Num. 3. a. 4 26. g. 61. 1. Par. 24 a. 2.

2 Egressusque ignis à Domino, deuorauit eos, & mortui sunt coram Domino.

3 Dixitque Moyses ad Aaron: Hoc est quod locutus est Dominus: Sanctificabor in ijs qui appropinquant mihi, & in conspectu omnis populi glorificabor. Quod audiens tacuit Aaron.

4 Vocatis autem Moyses Misaële & Elisaphan filijs Oziel, patrui Aaron, ait ad eos: Ite & tollite fratres vestros de conspectu Sanctuarij, & asportate extra castra.

5 Confestimque pergentes, tulerunt eos sicut iacebant, vestitos lineis tunicis,& eiecerunt foras, vt sibi fuerat imperatum.

6 Locutusque est Moyses ad Aaron, & ad Eleazar,& Ithamar filios eius: Capita vestra nolite nudare,& vestimenta nolite scindere, ne fortè moriamini, & super omnem cœtum oriatur indignatio. Fratres vestri, & omnis domus Israel, plangant incendium quod Dominus suscitauit: B

7 Vos autem non egrediemini fores tabernaculi, alioquin peribitis: oleum quippe sanctæ vnctionis est super vos. Qui fecerunt omnia iuxta præceptum Moysi.

8 Dixit quoque Dominus ad Aaron:

9 Vinum & omne quod inebriare potest, non bibetis tu & filij tui, quando intratis in tabernaculum testimonij, ne moriamini: quia præceptum sempiternum est in generationes vestras.

10 Et vt habeatis scientiam discernendi inter sanctum & profanum, inter pollutum & mundum:

11 Doceatisque filios Israël omnia legitima mea quæ locutus est Dominus ad eos per manum Moysi.

12 Locutusque est Moyses ad Aaron, & ad Eleazar,& Ithamar, filios eius, qui erant residui: Tollite sacrificium, quod remansit de oblatione Domini,& comedite illud absque fermento iuxta altare, quia Sanctum sanctorum est. C

13 Comedetis autem in loco sancto: quod datum est tibi & filijs tuis de oblationibus Domini, sicut præceptum est mihi.

14 Pectusculum quoq; quod oblatum est, & armum qui separatus est, edetis in loco mundissimo tu & filij tui, & filiæ tuæ tecum. tibi enim ac liberis tuis reposita sunt de hostijs salutaribus filiorum Israël.

15 Eò quòd armum & pectus, & adipes qui cremantur in altari, eleuauerunt coram Domino,& pertineãt ad te, & ad filios tuos, lege perpetua, sicut præcepit Dominus.

16 * Inter hæc, hircum, qui oblatus fuerat pro peccato, cùm quæreret Moyses, exustum reperit: iratusque contra Eleazar & Ithamar filios Aaron, qui remanserant, ait. D

* 2. Mac. 2. c. 11.

17 Cur non comedistis hostiam pro peccato in loco sancto, quæ Sancta sanctorum est, & data vobis vt portetis iniquitatem multitudinis, & rogetis pro ea in conspectu Domini,

18 Præsertim cùm de sanguine illius non sit illatum intra sancta, & comedere debueritis eam in Sanctuario, sicut præceptum est mihi?

19 Respondit Aaron: Oblata est hodie vi-

ctima pro peccato, & holocaustum coram Domino: mihi autem accidit, quod vides. quomodo potui comedere eam, aut placere Domino in ceremonijs, mente lugubri?

20 Quod cùm audisset Moyses, recepit satisfactionem.

CAPVT XI.

Animalium mundorum ab immundis separatio, eorumque vsus; vt sancti sint filij Israël, sic ut & Dominus.

A 1 LOcutusque est Dominus ad Moysen & Aaron, dicens:

*Deut.14. a. 3. 2 Dicite filijs Israël: * Hæc sunt animalia quæ comedere debetis de cunctis animantibus terræ:

3 Omne quod habet diuisam vngulam, & ruminat in pecoribus, comedetis.

4 Quidquid autem ruminat quidem, & habet vngulam, sed non diuidit eam, sicut camelus & cetera, non comedetis illud, & inter immunda reputabitis.

5 Chœrogryllus qui ruminat, vngulamque non diuidit, immundus est.

6 Lepus quoque: nam & ipse ruminat, sed vngulam non diuidit.

*2.Mac. 6. d.18. 7 * Et sus: qui cùm vngulam diuidat, non ruminat.

8 Horum carnibus non vescemini, nec cadauera contingetis, quia immunda sunt vobis.

B 9 Hæc sunt quæ gignuntur in aquis, & vesci licitum est. Omne quòd habet pinnulas & squamas, tam in mari quàm in fluminibus & stagnis, comedetis.

10 Quidquid autem pinnulas & squamas non habet eorum quæ in aquis mouentur & viuunt, abominabile vobis.

11 Execrandumque erit, carnes eorum non comedetis, & morticina vitabitis.

12 Cuncta quæ non habent pinnulas & squamas in aquis, polluta erunt.

13 Hæc sunt quæ de auibus comedere non debetis, & vitanda sunt vobis: Aquilam, & gryphem, & haliæetum,

14 Et miluum ac vulturem iuxta genus suum,

15 Et omne coruini generis in similitudinem suam,

16 Struthionem, & noctuam, & larum, & accipitrem iuxta genus suum:

17 Bubonem, & mergulum, & ibin,

18 Et cygnum, & onocrotalum, & porphyrionem,

C 19 Herodionē & charadrion iuxta genus suum, vpupam quoque, & vespertilionem.

20 Omne de volucribus quod graditur super quatuor pedes, abominabile erit vobis.

21 Quidquid autem ambulat quidem super quatuor pedes, sed habet longiora retrò crura, per quæ salit super terram,

22 Comedere debetis, vt est bruchus in genere suo, & attachus atque ophiomachus, ac locusta, singula iuxta genus suum.

23 Quidquid autem ex volucribus quatuor tantùm habet pedes, execrabile erit vobis:

24 Et quicumque morticina eorum tetigerit, polluetur, & erit immundus vsque ad vesperum:

25 Et si necesse fuerit vt portet quidpiam D horum mortuum, lauabit vestimenta sua, & immundus erit vsque ad occasum solis.

26 Omne animal quod habet quidem vngulam, sed non diuidit eam, nec ruminat, immundum erit: & qui tetigerit illud, contaminabitur.

27 Quod ambulat super manus, ex cunctis animantibus quę incedunt quadrupedia, immundum erit: qui tetigerit morticina eorum, polluetur vsque ad vesperum.

28 Et qui portauerit huiuscemodi cadauera, lauabit vestimenta sua, & immundus erit vsque ad vesperum: quia omnia hæc immunda sunt vobis.

29 Hæc quoque inter polluta reputabuntur de his quæ mouentur in terra, mustela E & mus & crocodilus, singula iuxta genus suum,

30 Mygale, & chamæleon, & stellio, & lacerta, & talpa:

31 Omnia hæc immunda sunt: qui tetigerit morticina eorum, immundus erit vsque ad vesperum:

32 Et super quod ceciderit quidquam de morticinis eorum, polluetur, tam vas ligneum & vestimentum, quàm pelles & cilicia: & in quocumque fit opus, tingentur aqua, & polluta erunt vsque ad vesperum, & sic posteà mundabuntur.

33 Vas autem fictile, in quod horum quidquam intro ceciderit, polluetur, & idcircò frangendum est.

34 Omnis cibus quem comedetis, si fusa fuerit super eum aqua, immundus erit: & omne liquens quod bibitur de vniuerso vase, immundum erit.

35 Et quidquid de morticinis huiuscemodi ceciderit super illud, immundum erit: si- F ue clibani, siue chytropodes, destruentur, & immundi erunt.

36 Fontes verò & cisternæ, & omnis aquarum congregatio munda erit. Qui morticinum eorum tetigerit, polluetur.

37 Si ceciderit super sementem, non polluet eam.

38 Si autem quispiam aqua sementem perfuderit, & posteà morticinis tacta fuerit, illicò polluetur.

39 Si mortuum fuerit animal quod licet vobis comedere, qui cadauer eius tetigerit, immundus erit vsque ad vesperum:

40 Et qui comederit ex eo quippiam, siue portauerit; lauabit vestimenta sua, & immundus erit vsque ad vesperum.

41 Omne quod reptat super terram, abominabile erit, nec assumetur in cibum.

42 Quidquid super pectus quadrupes gra- G ditur, & multos habet pedes, siue per humum trahitur, non comedetis, quia abominabile est,

43 Nolite contaminare animas vestras, nec tangatis quidquam eorum, ne immundi sitis.

44 Ego enim sum Dominus Deus vester:

1.Pet.1. 16. *sancti estote, quia ego sanctus sum. Ne polluatis animas vestras in omni reptili quod mouetur super terram.

45 Ego enim sum Dominus, qui eduxi vos de Terra Ægypti, vt essem vobis in Deum. Sancti eritis, quia ego sanctus sum.

46 Ista est lex animantium ac volucrum, & omnis animæ viuentis quæ mouetur in aqua & reptat in terra,

47 Vt differentias noueritis mundi & immundi, & sciatis quid comedere & quid respuere debeatis.

CAPVT XII.

Puerperæ immunditia, & mundatio cum oblatione.

A 1 LOcutusque est Dominus ad Moysen, dicens:

Luc.2 c 2. 2 Loquere filijs Israel, & dices ad eos: * Mulier, si suscepto semine pepererit masculum, immunda erit septem diebus, iuxta dies separationis menstruæ.

Luc.2.c 1. Ioan.7. c 2. 3 *Et die octauo circumcidetur infantulus:

B 4 Ipsa verò triginta tribus diebus manebit in sanguine purificationis suæ. Omne sanctum non tanget, nec ingredietur in Sanctuarium, donec impleantur dies purificationis suæ.

5 Sin autem feminam pepererit, immunda erit duabus hebdomadibus iuxta ritum fluxus menstrui, & sexaginta sex diebus manebit in sanguine purificationis suæ.

C 6 Cúmque expleti fuerint dies purificationis suæ, pro filio, siue pro filia, deferet agnum anniculum in holocaustum, & pullum columbæ siue turturem pro peccato, ad ostium tabernaculi testimonij, & tradet sacerdoti,

7 Qui offeret illa coram Domino, & orabit pro ea, & sic mundabitur à profluuio sanguinis sui. ista est lex parientis masculum aut feminam.

D Sup. 5 b. c. 11. Luc. 2. c. 4. 8 Quòd si non inuenerit manus eius, nec potuerit offerre agnum, sumet * duos turtures vel duos pullos columbarum, vnum in holocaustum, & alterum pro peccato. orabitque pro ea sacerdos, & sic mundabitur.

CAPVT XIII.

Lex, & cognitio lepræ Sacerdotibus commissa in homine, & vestimento, quæ præcipiantur leproso.

A 1 LOcutusque est Dominus ad Moysen, & Aaron, dicens:

2 Homo, in cuius cute & carne ortus fuerit diuersus color siue postula, aut quasi lucens quippiam, id est plaga lepræ, adducentur ad Aaron sacerdotem, vel ad vnum quem libet filiorum eius.

3 Qui cùm viderit lepram in cute, & pilos in album mutatos colorem, ipsamque speciem lepræ humiliorem cute & carne reliqua; plaga lepræ est, & ad arbitrium eius separabitur.

4 Sin autem lucens candor fuerit in cute, nec humilior carne reliqua, & pili coloris pristini, recludet eum sacerdos septem diebus.

5 Et considerabit die septimo: & siquidem lepra vltrà non creuerit, nec transierit in cute priores terminos, rursum recludet eum septem diebus alijs.

6 Et die septimo contemplabitur: si obscurior fuerit lepra, & non creuerit in cute, mundabit eum, quia scabies est: lauabitque homo vestimenta sua, & mundus erit.

7 Quòd si postquam à sacerdote visus est, & redditus munditiæ, iterùm lepra creuerit; B
adducetur ad eum,

8 Et immunditiæ condemnabitur.

9 Plaga lepræ si fuerit in homine, adducetur ad sacerdotem,

10 Et videbit eum. Cúmque color albus in cute fuerit, & capillorum mutauerit aspectum, ipsa quoque caro viua apparuerit:

11 Lepra vetustissima iudicabitur, atque inolita cuti. Contaminabit itaque eum sacerdos, & non recludet, quia perspicuæ immunditiæ est.

12 Sin autem effloruerit discurrens lepra in cute, & operuerit omnem cutem à capite vsque ad pedes, quidquid sub aspectum oculorum cadit,

13 Considerabit eum sacerdos, & teneri lepra mundissima iudicabit: eò quòd omnis in candorem versa sit, & idcircò homo mundus erit.

14 Quando verò caro viuens in eo apparuerit,

15 Tunc sacerdotis iudicio polluetur, & inter immundos reputabitur. caro enim viua si lepra aspergitur, immunda est.

16 Quòd si rursum versa fuerit in alborem, & totum hominem operuerit,

17 Considerabit eum sacerdos, & mundum esse decernet.

18 Caro autem & cutis in qua vulcus natum est & sanatum,

19 Et in loco vlceris cicatrix alba apparuerit, siue subrufa, adducetur homo ad sacerdotem: C

20 Qui cùm viderit locum lepræ humiliorem carne reliqua, & pilos versos in candorem, contaminabit eum: plaga enim lepræ orta est in vlcere.

21 Quòd si pilus coloris est pristini, & cicatrix subobscura, & vicina carne non est humilior, recludet eum septem diebus.

22 Et si quidem creuerit, adiudicabit eum lepræ.

23 Sin autem steterit in loco suo, vlceris est cicatrix, & homo mundus erit.

24 Caro autem & cutis quam ignis exusserit, & sanata albam siue rufam habuerit cicatricem,

25 Considerabit eam sacerdos, & ecce versa est in alborem, & locus eius reliqua cute est humilior: contaminabit eum, quia plaga lepræ in cicatrice orta est.

26 Quòd si pilorum color non fuerit immutatus, nec humilior plaga carne reliqua, D
& ipsa lepræ species fuerit subobscura, recludet eum septem diebus,

27 Et die septimo contemplabitur: si cre-

uerit

uerit in cute lepra, contaminabit eum.
28 Sin autem in loco suo candor steterit
non satis clarus, plaga combustionis est, &
idcircò mundabitur, quia cicatrix est com-
bustura.
29 Vir, siue mulier, in cuius capite vel
barba germinauerit lepra, videbit eos sa-
cerdos.
30 Et siquidem humilior fuerit locus car-
ne reliqua, & capillus flauus solitoque subti-
lior; contaminabit eos, quia lepra capitis
ac barbæ est.
31 Sin autem viderit locum maculæ æqua-
lem vicinæ carni, & capillum nigrum: re-
cludet eum septem diebus,
32 Et die septimo intuebitur. Si non cre-
uerit macula, & capillus sui coloris est, &
locus plagæ carni reliquæ æqualis:
E 33 Radetur homo absque loco maculæ, &
includetur septem diebus alijs.
34 Si die septimo visa fuerit stetisse plaga
in loco suo, nec humilior carne reliqua,
mundabit eum, lotisque vestibus suis mun-
dus erit.
35 Sin autem post emundationem rursus
creuerit macula in cute,
36 Non quæret amplius vtrum capillus in
flauum colorem sit immutatus, quia apertè
immundus est.
37 Porrò si steterit macula, & capilli nigri
fuerint, nouerit hominem sanatum esse, &
confidenter eum pronuntiet mundum.
38 Vir, siue mulier, in cuius cute candor
apparuerit,
39 Intuebitur eos sacerdos. si deprehende-
rit subobscurum alborem lucere in cute,
sciat non esse lepram, sed maculam coloris
candidi, & hominem mundum.
40 Vir, de cuius capite capilli fluunt, cal-
uus & mundus est:
41 Et si à fronte ceciderint pili, recaluaster
& mundus est.
42 Sin autem in caluitio siue in recaluatio-
ne albus vel rufus color fuerit exortus,
F 43 Et hoc sacerdos viderit, condemnabit
eum haud dubiè lepræ, quæ orta est in cal-
uitio.
44 Quicumque ergo maculatus fuerit le-
pra, & separatus est ad arbitrium sacerdotis,
45 Habebit vestimenta dissuta, caput nu-
dum, os veste contectum, contaminatum ac
sordidum se clamabit.
46 Omni tempore, quo leprosus est & im-
mundus, solus habitabit extra castra.
47 Vestis lanea siue linea, quæ lepram ha-
buerit,
48 In stamine atque subtegmine, aut cer-
tè pellis, vel quidquid ex pelle confe-
ctum est,
49 Si alba vel rufa macula fuerit infe-
cta, lepra reputabitur, ostendeturque sa-
cerdoti.
50 Qui consideratam recludet septem
diebus:
51 Et die septimo rursus aspiciens si de-
prehenderit creuisse, lepra perseuerans est:
pollutum iudicabit vestimentum, & omne
in quo fuerit inuenta:
52 Et idcircò comburetur flammis.
53 Quòd si eam viderit non creuisse,
54 Præcipiet, & lauabunt id in quo le-
pra est, recludetque illud septem diebus
alijs.
55 Et cùm viderit faciem quidem pristi- G
nam non reuersam, nec tamen creuisse le-
pram, immundum iudicabit, & igne com-
buret, eò quòd infusa sit in superficie vesti-
menti vel per totum, lepra.
56 Sin autem obscurior fuerit locus lepræ,
postquam vestis est lota, abrumpet eum, & à
solido diuidet.
57 Quòd si vltra apparuerit in his locis
quæ prius immaculata erant, lepra volatilis
& vaga: debet igne comburi.
58 Si cessauerit, lauabit aqua ea quæ pura
sunt, secundò, & munda erunt.
59 Ista est lex lepræ vestimenti lanei & li-
nei, staminis, atque subtegminis, omnisque
supellectilis pelliceæ, quomodo mundari
debeat, vel contaminari.

CAPVT XIV.

*Lepræ expiandæ sacrificia pro homine, do-
mo, ac vestimento, lepra iam curata: ratio le-
præ domorum inuestigandæ, curandæ, puri-
ficandæ.*

1 LOcutusque est Dominus ad Moy- A
sen, dicens:
2 Hic est ritus leprosi, quando mundandus
est: * Adducentur ad sacerdotem: * Matt. 8. 2. 4
3 Qui egressus de castris, cùm inuenerit
lepram esse mundatam,
4 * Præcipiet ei qui purificatur, vt offerat *Mar. 1. d. 44. Luc. 5. c. 14.
duos passeres viuos pro se, quibus vesci lici-
tum est, & lignum cedrinum, vermiculum-
que & hyssopum.
5 Et vnum ex passeribus immolari iubebit
in vase fictili super aquas viuentes:
6 Alium autem viuum cum ligno cedrino,
& cocco & hyssopo, tinget in sanguine pas-
seris immolati,
7 Quo asperget illum, qui mundandus est,
septies, vt iure purgetur: & dimittet passe-
rem viuum, vt in agrum auolet.
8 Cùmque lauerit homo vestimenta sua,
radet omnes pilos corporis, & lauabitur
aqua: purificatusque ingredietur castra, ita
dumtaxat vt maneat extra tabernaculum
suum septem diebus,
9 Et die septimo radet capillos capitis, bar-
bamque & supercilia, ac totius corporis pi-
los. Et lotis rursum vestibus & corpore,
10 Die octauo assumet duos agnos imma- B
culatos, & ouem anniculam absque macu-
la, & tres decimas similæ in sacrificium, quæ
conspersa sit oleo, & seorsum olei sex-
tarium.
11 Cùmque sacerdos purificans hominem
statuerit eum, & hæc omnia coram Domino
in ostio tabernaculi testimonij,
12 Tollet agnum, & offeret eum pro deli-
cto, oleique sextarium. & oblatis ante Do-
minum omnibus,
13 Immolabit agnum, vbi solet immolari
hostia pro peccato, & holocaustum, id est,
in loco sancto. Sicut enim pro peccato,

ita & pro delicto ad sacerdotem pertinet hostia: Sancta sanctorum est.

14 Assumensque sacerdos de sanguine hostiæ, quæ immolata est pro delicto, ponet super extremum auriculæ dextræ eius qui mundatur, & super pollices manus dextræ & pedis:

15 Et de olei sextario mittet in manum suam sinistram,

16 Tingetque digitum dextrum in eo, & asperget coram Domino septies.

C 17 Quod autem reliquum est olei in læua manu, fundet super extremum auriculæ dextræ eius qui mundatur, & super pollices manus ac pedis dextri, & super sanguinem qui effusus est pro delicto,

18 Et super caput eius.

19 Rogabitque pro eo coram Domino, & faciet sacrificium pro peccato: tunc immolabit holocaustum,

20 Et ponet illud in altari cum libamentis suis, & homo ritè mundabitur.

21 Quòd si pauper est, & non potest manus eius inuenire quæ dicta sunt, pro delicto assumet agnum ad oblationem, vt roget pro eo sacerdos, decimamque partem similæ conspersæ oleo in sacrificium, & olei sextarium,

*Sup 5 b & c. 12. d. 8 Luc. 2. c. 24.

22 * Duosque turtures siue duos pullos columbæ, quorum vnus sit pro peccato, & alter in holocaustum:

23 Offeretque ea die octauo purificationis suæ sacerdoti, ad ostium tabernaculi testimonij coram Domino.

D 24 Qui suscipiens agnum pro delicto, & sextarium olei, leuabit simul:

25 Immolatoque agno, de sanguine eius ponet super extremum auriculæ dextræ illius qui mundatur, & super pollices manus eius ac pedis dextri:

26 Olei verò partem mittet in manum suam sinistram,

27 In quo tingens digitum dextræ manus asperget septies coram Domino:

28 Tangetque extremum dextræ auriculæ illius qui mundatur, & pollices manus ac pedis dextri, in loco sanguinis qui effusus est pro delicto:

29 Reliquam autem partem olei, quæ est in sinistra manu, mittet super caput purificati, vt placet pro eo Dominum:

30 Et turturem siue pullum columbæ offeret,

31 Vnum pro delicto, & alterum in holocaustum cum libamentis suis.

32 Hoc est sacrificium leprosi, qui habere non potest omnia in emundationem sui.

33 Locutusque est Dominus ad Moysen & Aaron, dicens:

E 34 Cùm ingressi fueritis Terram Chanaan, quam ego dabo vobis in possessionem, si fuerit plaga lepræ in ædibus,

35 Ibit cuius est domus, nuntians sacerdoti, & dicet: Quasi plaga lepræ videtur mihi esse in domo mea.

36 At ille præcipiet vt efferant vniuersa de domo, priusquam ingrediatur eam, & videat vtrùm leprosa sit, ne immunda fiant omnia quæ in domo sunt. Intrabitque postea vt consideret lepram domus:

37 Et cùm viderit in parietibus illius quasi valliculas pallore siue rubore deformes, & humiliores superficie reliqua,

38 Egredietur ostium domus, & statim claudet illam septem diebus.

39 Reuersusque die septimo, considerabit eam. si inuenerit creuisse lepram,

40 Iubebit erui lapides in quibus lepra est, & proijci eos extra ciuitatem in locum immundum: F

41 Domum autem ipsam radi intrinsecus per circuitum, & spargi puluerem rasuræ extra vrbem in locum immundum,

42 Lapidesque alios reponi pro his qui ablati fuerint, & luto alio liniri domum.

43 Sin autem postquam eruti sunt lapides, & puluis erasus, & alia terra lita,

44 Ingressus sacerdos viderit reuersam lepram, & parietes respersos maculis, lepra est perseuerans, & immunda domus:

45 Quam statim destruent, & lapides eius ac ligna, atque vniuersum puluerem proijcient extra oppidum in locum immundum.

46 Qui intrauerit domum quando clausa est, immundus erit vsque ad vesperum:

47 Et qui dormierit in ea, & comederit quippiam, lauabit vestimenta sua.

48 Quòd si introiens sacerdos viderit lepram non creuisse in domo, postquam denuò lita fuerit, purificabit eam reddita sanitate: G

49 Et in purificationem eius sumet duos passeres, lignumque cedrinum, & vermiculum atque hyssopum:

50 Et immolato vno passere in vase fictili super aquas viuas,

51 Tollet lignum cedrinum, & hyssopum, & coccum, & passerem viuum, & tinget omnia in sanguine passeris immolati, atque in aquis viuentibus, & asperget domum septies,

52 Purificabitque eam tam in sanguine passeris quàm in aquis viuentibus, & in passere viuo, lignoque cedrino & hyssopo atque vermiculo.

53 Cùmque dimiserit passerem auolare in agrum liberè, orabit pro domo, & iure mundabitur.

54 Ista est lex omnis lepræ & percussuræ,

55 Lepræ vestium & domorum,

56 Cicatricis & erumpentium papularum, lucentis maculæ, & in varias species, coloribus immutatis,

57 Vt possit sciri quo tempore mundum quid, vel immundum sit.

CAPVT XV.

Seminiflui viri, concubantium, menstruosæ mulieris & hæmorrhoissæ expiatio ac purificatio.

1 LOcutusque est Dominus ad Moysen & Aaron, dicens: A

2 Loquimini filijs Israël. & dicite eis: Vir, qui patitur fluxum seminis, immundus erit.

3 Et tunc iudicabitur huic vitio subiacere,

cere, cùm per singula momenta adhæserit carni eius, atque concreuerit fœdus humor.

4 Omne stratum, in quo dormierit, immundum erit, & vbicumque sederit.

5 Si quis hominum tetigerit lectum eius, lauabit vestimenta sua: & ipse lotus aqua, immundus erit vsque ad vesperum.

6 Si sederit vbi ille sederat, & ipse lauabit vestimenta sua: & lotus aqua, immundus erit vsque ad vesperum.

7 Qui tetigerit carnem eius, lauabit vestimenta sua: & ipse lotus aqua, immundus erit vsque ad vesperum.

8 Si saliuam huiuscemodi homo iecerit super eum qui mundus est, lauabit vestimenta sua: & lotus aqua, immundus erit vsque ad vesperum.

B 9 Sagma, super quo sederit, immundum erit:

10 Et quidquid sub eo fuerit qui fluxum seminis patitur, pollutum erit vsque ad vesperum. Qui portauerit horum aliquid, lauabit vestimenta sua: & ipse lotus aqua, immundus erit vsque ad vesperum.

11 Omnis, quem tetigerit qui talis est, non lotis antè manibus, lauabit vestimenta sua: & lotus aqua, immundus erit vsque ad vesperum.

12 Vas fictile quod tetigerit, confringetur: vas autem ligneum lauabitur aqua.

13 Si sanatus fuerit qui huiuscemodi sustinet passionem, numerabit septem dies post emundationem sui, & lotis vestibus & toto corpore in aquis viuentibus, erit mundus.

14 Die autem octauo sumet duos turtures, aut duos pullos columbæ, & veniet in conspectum Domini ad ostium tabernaculi testimonij, dabitque eos sacerdoti.

15 Qui faciet vnum pro peccato, & alterum in holocaustum: rogabitque pro eo coram Domino, vt emundetur à fluxu seminis sui.

16 Vir de quo egreditur semen coitus, lauabit aqua omne corpus suum: & immundus erit vsque ad vesperum.

C 17 Vestem & pellem, quam habuerit, lauabit aqua, & immunda erit vsque ad vesperum.

18 Mulier, cum qua coïerit, lauabitur, aqua, & immunda erit vsque ad vesperum.

19 Mulier, quæ redeunte mense patitur fluxum sanguinis, septem diebus separabitur.

20 Omnis qui tetigerit eam, immundus erit vsque ad vesperum.

21 Et in quo dormierit vel sederit diebus separationis suæ, polluetur.

22 Qui tetigerit lectum eius, lauabit vestimenta sua: & ipse lotus aqua, immundus erit vsque ad vesperum.

23 Omne vas, super quo illa sederit, quisquis attigerit, lauabit vestimenta sua: & ipse lotus aqua, pollutus erit vsque ad vesperum.

D 24 Si coïerit cum ea vir tempore sanguinis menstrualis, immundus erit septem diebus: & omne stratum, in quo dormierit, polluetur.

25 Mulier, quæ patitur multis diebus fluxum sanguinis non in tempore menstruali, vel quæ post menstruum sanguinem fluere non cessat, quamdiu subiacet huic passioni, immunda erit quasi sit in tẽpore menstruo.

26 Omne stratum in quo dormierit, & vas in quo sederit, pollutum erit.

27 Quicumque tetigerit ea, lauabit vestimenta sua, & ipse lotus aqua, immundus erit vsque ad vesperum.

28 Si steterit sanguis, & fluere cessauerit, numerabit septem dies purificationis suæ:

29 Et die octauo offeret pro se sacerdoti duos turtures, aut duos pullos columbarum ad ostium tabernaculi testimonij:

30 Qui vnum faciet pro peccato, & alterum in holocaustum, rogabitque pro ea coram Domino, & pro fluxu, immunditiæ eius:

31 Docebitis ergo filios Israël vt caueant immunditiam, & non moriantur in sordibus suis, cùm polluerint tabernaculum meum quod est inter eos.

32 Ista est lex eius, qui patitur fluxum seminis, & qui polluitur coitu,

33 Et quæ menstruis temporibus separatur, vel quæ iugi fluit sanguine, & hominis, qui dormierit cum ea.

CAPVT XVI.

Quando & quomodo sacerdos ingredi debeat Sanctuarium, ipsumque expiare vna cum tabernaculo & altari, emissarium caprum abigere, & festum expiationum celebrare.

1 LOcutusque est Dominus ad Moysen post mortem duorum filiorum Aaron, quando offerentes ignem alienum interfecti sunt: A

2 Et præcepit ei, dicens: Loquere ad Aaron fratrem tuum, * ne omni tempore ingrediatur Sanctuarium, quod est intra velum coram propitiatorio quo tegitur arca, vt non moriatur (quia in nube apparebo super oraculum.)

* Sup. 10. a. 1. * Exod. 30. b. 10. Heb. 9 b. 7.

3 Nisi hæc antè fecerit: Vitulum pro peccato offeret, & arietem in holocaustum.

4 Tunica linea vestietur, feminalibus lineis verenda celabit: accingetur zona linea, cidarim lineam imponet capiti: hæc enim vestimenta sunt sancta: quibus cunctis, cùm lotus fuerit, induetur.

5 Suscipietque ab vniuersa multitudine filiorum Israël duos hircos pro peccato, & vnum arietem in holocaustum. B

6 Cumque obtulerit vitulum, & orauerit pro se & pro domo sua,

7 Duos hircos stare faciet coram Domino in ostio tabernaculi testimonij:

8 Mittensque super vtrumq; sortem vnam Domino, & alteram capro emissario:

9 Cuius exierit sors Domino, offeret illum pro peccato:

10 Cuius autem in caprum emissarium, statuet eum viuum coram Domino, vt fundat preces super eo, & emittat eum in solitudinem.

11 His ritè celebratis, offeret vitulum, & rogans pro se & pro domo sua, immolabit eum.

12 Aſſumptoque thuribulo, quod de pru-
nis altaris impleuerit, & hauriens manu
compoſitum thymiama in incenſum, vltrà
velum intrabit in ſancta:
C 13 Vt poſitis ſuper ignem aromatibus, ne-
bula eorum & vapor operiat oraculum,
quod eſt ſupra teſtimonium, & non mo-
riatur.
14 Tollet quoque de ſanguine vituli & aſ-
perget digito ſepties contra propitiatorium
ad orientem.
15 Cùmque mactauerit hircum pro pecca-
to populi, inferet ſanguinem eius intra ve-
lum, ſicut præceptum eſt de ſanguine vituli,
vt aſpergat è regione oraculi,
16 Et expiet Sanctuarium ab immunditijs
filiorum Iſraël: & à præuaricationibus eo-
rum, cunctiſque peccatis. Iuxta hunc ri-
tum faciet tabernaculo teſtimonij, quod fi-
xum eſt inter eos in medio ſordium habita-
tionis eorum.
D 17 * Nullus hominum ſit in tabernaculo,
Luc.1.c. quando pontifex ſanctuarium ingreditur, vt
roget pro ſe & pro domo ſua, & pro vniuer-
ſo cœtu Iſraël, donec egrediatur.
18 Cùm autem exierit ad altare quod co-
ram Domino eſt, oret pro ſe, & ſumptum
ſanguinem vituli atque hirci fundat ſuper
cornua eius per gyrum:
19 Aſpergenſque digito ſepties, expiet &
ſanctificet illud ab immunditijs filiorum
Iſraël:
20 Poſtquam emundauerit Sanctuarium,
& tabernaculum, & altare, tunc offerat hir-
cum viuentem;
21 Et poſita vtraque manu ſuper caput
eius, confiteatur omnes iniquitates filiorum
Iſraël, & vniuerſa delicta atque peccata eo-
rum: quæ imprecans capiti eius, emittet il-
lum per hominem paratum, in deſertum.
E 22 Cùmque portauerit hircus omnes ini-
quitates eorum in terram ſolitariam, & di-
miſſus fuerit in deſerto,
23 Reuertetur Aaron in tabernaculum te-
ſtimonij, & depoſitis veſtibus, quibus prius
indutus erat cùm intraret Sanctuarium, reli-
ctiſque ibi,
24 Lauabit carnem ſuam in loco ſancto,
induetúrque veſtibus ſuis. Et poſtquam
egreſſus obtulerit holocauſtum ſuum ac ple-
bis, rogabit tam pro ſe quàm pro populo:
25 Et adipem, qui oblatus eſt pro peccatis,
adolebit ſuper altare.
26 Ille verò, qui dimiſerit caprum emiſſa-
rium, lauabit veſtimenta ſua & corpus aqua,
& ſic ingredietur in caſtra.
27 Vitulum autem & hircum, qui pro pec- F
cato fuerant immolati, & quorum ſanguis
illatus eſt in Sanctuarium vt expiatio com-
pleretur, & aſportabunt foras caſtra, * & * Heb.13. b. 11.
comburent igni tam pelles quàm carnes eo-
rum ac fimum:
28 Et quicumque combuſſerit ea, lauabit
veſtimenta ſua & carnem aqua, & ſic ingre-
dietur in caſtra.
29 Eritque vobis hoc legitimum ſempiter-
num: * Menſe ſeptimo, decima die menſis, *Inf.23. e. 27. 28.
affligetis animas veſtras, nullumque opus fa-
cietis, ſiue indigena, ſiue aduena qui peregri-
natur inter vos.
30 In hac die expiatio erit veſtri, atque
mundatio ab omnibus peccatis veſtris: co-
ram Domino mundabimini.
31 Sabbatum enim requietionis eſt, & af- G
fligetis animas veſtras religione perpetua.
32 Expiabit autem ſacerdos, qui vnctus
fuerit, & cuius manus initiatæ ſunt vt ſacer-
dotio fungatur pro patre ſuo: induetúrque
ſtola linea & veſtibus ſanctis,
33 Et expiabit ſanctuarium & tabernacu-
lum teſtimonij atque altare, ſacerdotes quo-
que & vniuerſum populum.
34 Eritque vobis hoc legitimum ſempiter-
num, vt oretis pro filijs Iſraël, & pro cunctis
peccatis eorum ſemel in anno. Fecit igitur
ſicut præceperat Dominus Moyſi.

CAPVT XVII.

Iubentur Hebræi ſoli Deo ſacrificare, non dæmoni, nec vſquam niſi ad oſtium tabernaculi: atque à ſanguinis & morticini eſu abſtinendum.

1 ET locutus eſt Dominus ad Moyſen, A
dicens:
2 Loquere Aaron & filijs eius, & cunctis
filijs Iſraël, dicens ad eos: Iſte eſt ſermo

quem mandauit Dominus, dicens:

3 Homo quilibet de domo Israël, si occiderit bouem aut ouem, siue capram, in castris vel extra castra,

4 Et non obtulerit ad ostium tabernaculi oblationem Domino, sanguinis reus erit: quasi si sanguinem fuderit, sic peribit de medio populi sui.

5 Ideò sacerdoti offerre debent filij Israël hostias suas, quas occident in agro, vt sanctificentur Domino ante ostium tabernaculi testimonij, & immolent eas hostias pacificas Domino.

B 6 Fundetque sacerdos sanguinem super altare Domini ad ostium tabernaculi testimonij, & adolebit adipem in odorem suauitatis Domino.

7 Et nequaquam vltrà immolabunt hostias suas dæmonibus, cum quibus fornicati sunt. Legitimum sempiternum erit illis & posteris eorum.

8 Et ad ipsos dices: Homo de domo Israël, & de aduenis qui peregrinantur apud vos, qui obtulerit holocaustum siue victimam,

9 Et ad ostium tabernaculi testimonij non adduxerit eam, vt offeratur Domino, interibit de populo suo.

C 10 Homo quilibet de domo Israël, & de aduenis qui peregrinantur inter eos, si comederit sanguinem, obfirmabo faciem meam contra animam illius, & disperdam eam de populo suo,

11 Quia anima carnis in sanguine est: & ego dedi illum vobis, vt super altare in eo expietis pro animabus vestris, & sanguis pro animæ piaculo sit.

12 Idcircò dixi filijs Israël: Omnis anima ex vobis non comedet sanguinem, nec ex aduenis qui peregrinantur apud vos.

13 Homo quicumque de filijs Israël, & de aduenis qui peregrinantur apud vos, si venatione atque aucupio ceperit feram vel auem, quibus vesci licitum est, fundat sanguinem eius, & operiat illum terra.

D 14 * Anima enim omnis carnis in sanguine est: vnde dixi filijs Israël. Sanguinem vniuersæ carnis non comedetis, quia anima carnis in sanguine est: & quicumque comederit illum, interibit.

*Gen 9.a.4. Sup.7.c.26

15 Anima quæ comederit morticinum, vel captum à bestia, tam de indigenis, quàm de aduenis, lauabit vestimenta sua & semetipsum aqua, & contaminatus erit vsque ad vesperum: & hoc ordine mundus fiet.

16 Quòd si non lauerit vestimenta sua & corpus, portabit iniquitatem suam.

CAPVT XVIII.

Gradus coniugij illiciti, ad Gentium & Chananæorum opera fugienda in varia carnali turpitudine.

A 1 Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens:

2 Loquere filijs Israel, & dices ad eos: Ego Dominus Deus vester:

3 Iuxta consuetudinem Terræ Ægypti, in qua habitastis, non facietis: & iuxta morem Regionis Chanaan, ad quam ego introducturus sum vos, non agetis, nec in legitimis eorum ambulabitis.

4 Facietis iudicia mea, & præcepta mea seruabitis & ambulabitis in eis. Ego Dominus Deus vester.

5 * Custodite leges meas atque iudicia, quæ faciens homo, viuet in eis. Ego Dominus, *Ezechiel 20.b.11. Rom.10.a.5. Gal.3.b.12.

6 Omnis homo ad proximam sanguinis sui non accedet, vt reuelet turpitudinem eius. Ego Dominus.

7 Turpitudinem patris tui & turpitudinem matris tuæ non discooperies: mater tua est, non reuelabis turpitudinem eius.

8 Turpitudinem vxoris patris tui non discooperies. turpitudo enim patris tui est.

9 Turpitudinem sororis tuæ ex patre, siue ex matre, quæ domi vel foris genita est, non reuelabis. B

10 Turpitudinem filiæ filij tui, vel neptis ex filia non reuelabis: quia turpitudo tua est.

11 Turpitudinem filiæ vxoris patris tui; quam peperit patri tuo, & est soror tua, non reuelabis:

12 Turpitudinem sororis patris tui non discooperies: quia caro est patris tui.

13 Turpitudinem sororis matris tuæ non reuelabis, eò quòd caro sit matris tuæ.

14 Turpitudinem patrui tui non reuelabis, nec accedes ad vxorem eius, quæ tibi affinitate coniungitur.

15 Turpitudinem nurus tuæ non reuelabis, quia vxor filij tui est, nec discooperies ignominiam eius.

16 Turpitudinem vxoris fratris tui non reuelabis: quia turpitudo fratris tui est.

17 Turpitudinem vxoris tuæ & filiæ eius non reuelabis. Filiam filij eius, & filiam filiæ illius non sumes, vt reueles ignominiam eius: quia caro illius sunt, & talis coitus incestus est. C

18 Sororem vxoris tuę in pellicatum illius non accipies, nec reuelabis turpitudinem eius adhuc illa viuente.

19 Ad mulierem quæ patitur menstrua, non accedes, nec reuelabis fœditatem eius.

20 Cum vxore proximi tui non coibis, nec seminis commistione maculaberis.

21 * De semine tuo non dabis vt consecretur idolo Moloch, nec pollues nomen Dei tui. Ego Dominus. *Inf.20.a.2.

22 Cum masculo non commiscearis coitu femineo, quia abominatio est.

23 Cum omni pecore non coibis, nec maculaberis cum eo. * Mulier non succumbet iumento, nec miscebitur ei: quia scelus est. D *Inf.20.c.16.

24 Nec polluamini in omnibus his, quibus contaminatæ sunt vniuersæ gentes,

quas ego eijceram ante conspectum vestrum,

25 Et quibus polluta est terra: cuius ego scelera visitabo, vt euomat habitatores suos:

26 Custodite legitima mea atque iudicia, & non faciatis ex omnibus abominationibus istis, tam indigena quàm colonus qui peregrinantur apud vos.

27 Omnes enim execrationes istas fecerunt accolæ terræ, qui fuerunt ante vos, & polluerunt eam.

28 Cauete ergo ne & vos similiter euomat, cùm paria feceritis, sicut euomuit gentem, quæ fuit ante vos.

29 Omnis anima, quæ fecerit de abominationibus his quippiam, peribit de medio populi sui.

30 Custodite mandata mea. Nolite facere quæ fecerunt hi qui fuerunt ante vos, & ne polluamini in eis. Ego Dominus Deus vester.

CAPVT XIX.

Varia præcepta moralia & ceremonialia ante recensita rursus inculcantur, additis de nouo alijs.

A

1 Locutus est Dominus ad Moysen, dicens:

2 Loquere ad omnem cœtum filiorum Israël, & dices ad eos: * Sancti estote: quia ego sanctus sum, Dominus Deus vester.

Sup.11. 44. 1. Pet.1.c. 6.

3 Vnusquisque patrem suum, & matrem suam timeat. Sabbata mea custodite. Ego Dominus Deus vester.

4 Nolite conuerti ad idola, nec deos conflatiles faciatis vobis. Ego Dominus Deus vester.

5 Si immolaueritis hostiam pacificorum Domino, vt sit placabilis,

6 Eo die quo fuerit immolata, comedetis eam, & die altero: quidquid autem residuum fuerit in diem tertium, igne comburetis.

7 Si quis post biduum comederit ex ea, profanus erit, & impietatis reus.

B

8 Portabitque iniquitatem suam, quia sanctum Domini polluit, & peribit anima illa de populo suo.

Inf.23.d. 2.

9 * Cùm messueris segetes terræ tuæ, non tondebis vsque ad solum superficiem terræ: nec remanentes spicas colliges.

10 Neque in vinea tua racemos & grana decidentia congregabis, sed pauperibus & peregrinis carpenda dimittes: ego Dominus Deus vester.

C

11 Non facietis furtum. Non mentiemini, nec decipiet vnusquisque proximum suum.

Exod.20. 7.

12 * Non periurabis in nomine meo, nec polluces nomen Dei tui. ego Dominus.

Eccl.10 6. Deut.24 14. Iob.4. c 5. Deut.1. 17.16.1. 9. Prou. 2. 21. Eccli. 42 1. Iac.2. a.2.

13 * Non facies calumniam proximo tuo, nec vi opprimes eum. * Non morabitur opus mercenarij tui apud te vsque manè.

14 Non maledices surdo, nec coram cæco pones offendiculum: sed timebis Dominum Deum tuum, quia ego sum Dominus.

15 Non facies quod iniquum est, nec iniustè iudicabis. * Non consideres personam pauperis, nec honores vultum potentis. Iustè iudica proximo tuo.

16 Non eris criminator, nec susurro in populo. Non stabis contra sanguinem proximi tui. ego Dominus.

17 * Non oderis fratrem tuum in corde tuo, sed * publicè argue eum, ne habeas super illo peccatum.

*1 Ioan.2. b 11. 3. c. 14.

D

18 Non quæras vltionem, nec memor eris iniuriæ ciuium tuorum. * Diliges amicum tuum sicut teipsum. ego Dominus.

* Eccl. 19. b 13. Mat.18. b. 15. Luc 17.a.3 * Mat.5.g. 43. 22. d. 19. Luc. 6. d. 27. Rom.13 c. 9.

19 Leges meas custodite. Iumentum tuum non facies coire cum alterius generis animantibus. Agrum tuum non seres diuerso semine. Veste quæ ex duobus texta est, non indueris.

E

20 Homo si dormierit cum muliere coïtu seminis, quæ sit ancilla etiam nubilis, & tamen pretio non redempta, nec libertate donata: vapulabunt ambo, & non morientur, quia non fuit libera.

21 Pro delicto autem suo offeret Domino ad ostium tabernaculi testimonij arietem:

22 Orabitque pro eo sacerdos, & pro peccato eius coram Domino, & repropitiabitur ei, dimitteturque peccatum.

23 Quando ingressi fueritis terram, & plantaueritis in ea ligna pomifera, auferetis præputia eorum: poma quæ germinant, immunda erunt vobis, nec edetis ex eis.

24 Quarto autem anno omnis fructus eorum sanctificabitur laudabilis Domino.

25 Quinto autem anno comedetis fructus, congregantes poma quæ proferunt. ego Dominus Deus vester.

26 Non comedetis cum sanguine. Non augurabimini, nec obseruabitis somnia.

27 Neque in rotundum attondebitis comam: nec radetis barbam.

F

28 Et super mortuo non incidetis carnem vestram, neque figuras aliquas aut stigmata facietis vobis. ego Dominus.

29 Ne prostituas filiam tuam, ne contaminetur terra, & impleatur piaculo.

30 Sabbata mea custodite, & Sanctuarium meum metuite. ego Dominus.

31 Non declinetis ad magos, nec ab ariolis aliquid sciscitemini, vt polluamini per eos. ego Dominus Deus vester.

32 Coram cano capite consurge, & honora personam senis: & time Dominum Deum tuum. ego sum Dominus.

33 * Si habitauerit aduena in terra vestra, & moratus fuerit inter vos, non exprobretis ei:

*Exod 22. d. 21.

G

34 Sed sit inter vos quasi indigena: & diligetis eum quasi vosmetipsos: fuistis enim & vos aduenæ in Terra Ægypti. ego Dominus Deus vester.

35 Nolite facere iniquum aliquid in iudicio, in regula, in pondere, in mensura.

36 Statera iusta, & æqua sint pondera, iustus modius, æquusque sextarius. ego Dominus Deus vester, qui eduxi vos de Terra Ægypti.

37 Custodite omnia præcepta mea, & vniuersa iudicia, & facite ea. ego Dominus.

CAPVT XX.

Morte plectendi sunt qui de semine suo Moloch offerunt, qui magos, aut ariolos consulunt, qui parentibus maledicunt, qui varios exercent coitus illicitos.

A 1 Locutusque est Dominus ad Moysen,
dicens:
2 Hæc loqueris filijs Israël: Homo de fi-
lijs Israël, & de aduenis qui habitant in Is-
* Sup. 18. c. 21. raël, * si quis dederit de semine suo idolo
Moloch, morte moriatur: populus terræ la-
pidabit eum.
3 Et ego ponam faciem meam contra il-
lum: succidamque eum de medio populi sui,
eò quòd dederit de semine suo Moloch, &
contaminauerit Sanctuarium meum, ac pol-
luerit nomen sanctum meum.
4 Quòd si negligens populus terræ, & qua-
si paruipendens imperium meum dimiserit
hominem qui dedit de semine suo Moloch,
nec voluerit eum occidere:
5 Ponam faciem meam super hominem il-
lum, & super cognationem eius, succidam-
que & ipsum, & omnes qui consenserunt ei
vt fornicaretur cum Moloch, de medio po-
puli sui.
6 Anima, quæ declinauerit ad magos &
ariolos, & fornicata fuerit cum eis, ponam
faciem meam contra eam, & interficiam il-
lam de medio populi sui.
* 1. Pet. 1. c. 16. 7 * Sanctificamini & estote sancti, quia ego
sum Dominus Deus vester.
B 8 Custodite præcepta mea, & facite ea:
Ego Dominus qui sanctifico vos.
* Exod. 21. c. 17. Prou. 20. c. 20. Mat. 15. a. 4. Marc. 7. b. 10. 9 * Qui maledixerit patri suo, aut matri,
morte moriatur: patri matrique maledixit,
sanguis eius sit super eum.
* Deut. 22. c. 22. Ioan. 8. a. 5. 10 * Si mœchatus quis fuerit cum vxore
alterius, & adulterium perpetrauerit cum
coniuge proximi sui, morte moriantur, &
mœchus & adultera.
11 Qui dormierit cum nouerca sua, & re-
uelauerit ignominiam patris sui, morte mo-
riantur ambo: sanguis eorum sit super eos.
12 Si quis dormierit cum nuru sua, vter-
que moriatur, quia scelus operati sunt: san-
guis eorum sit super eos.
13 Qui dormierit cum masculo, coitu fe-
mineo, vterque operatus est nefas, morte mo-
riantur: sit sanguis eorum super eos.
C 14 Qui supra vxorem filiam, duxerit ma-
trem eius, scelus operatus est: viuus ardebit
cum eis, nec permanebit tantum nefas in
medio vestri.
15 Qui cum iumento & pecore coierit,
morte moriatur: pecus quoque occidite.
* Sup. 18. d. 23. 16 * Mulier quæ succubuerit cuilibet iu-
mento, simul interficietur cum eo: sanguis
eorum sit super eos.
17 Qui acceperit sororem suam, filiam pa-
tris sui, vel filiam matris suæ, & viderit tur-
pitudinem eius, illaque conspexerit fratris
ignominiam, nefariam rem operati sunt:
occidentur in conspectu populi sui, eo quòd
turpitudinem suam mutuò reuelauerint, &
portabunt iniquitatem suam.
18 Qui coierit cum muliere in fluxu men-
struo, & reuelauerit turpitudinem eius
ipsaque aperuerit fontem sanguinis sui, in-
terficientur ambo de medio populi sui.
19 Turpitudinem materteræ & amitæ tuæ D
non discooperies: qui hoc fecerit, ignomi-
niam carnis suæ nudauit, portabunt ambo
iniquitatem suam.
20 Qui coierit cum vxore patrui, vel auun-
culi sui, & reuelauerit ignominiam cogna-
tionis suæ, portabunt ambo peccatum suum:
absque liberis morientur.
21 Qui duxerit vxorem fratris sui, rem fa-
cit illicitam, turpitudinem fratris sui reuela-
uit: absque liberis erunt.
22 Custodite leges meas, atque iudicia, &
facite ea: ne & vos euomat terra quam in-
traturi estis & habitaturi.
23 Nolite ambulare in legitimis natio-
num, quas ego expulsurus sum ante vos.
Omnia enim hæc fecerunt, & abominatus
sum eas.
24 Vobis autem loquor: Possidete ter- E
ram eorum, quam dabo vobis in heredita-
tem, terram fluentem lacte & melle. Ego Do-
minus Deus vester, qui separaui vos à cæte-
ris populis.
25 Separate ergo & vos iumentum mun-
dum ab immundo, & auem mundam ab im-
munda: ne polluatis animas vestras in peco-
re, & auibus, & cunctis quæ mouen-
tur in terra, & quæ vobis ostendi esse
polluta,
26 * Eritis mihi sancti, quia sanctus sum * 1. Pet. 1. c. 16.
ego Dominus, & separaui vos à cæteris po-
pulis, vt essetis mei.
27 * Vir, siue mulier, in quibus pythoni- * Deut. 18. b. 11. 1. Reg. 28. b. 7.
cus, vel diuinationis fuerit spiritus, morte
moriantur. lapidibus obruent eos: sanguis
eorum sit super illos.

CAPVT XXI.

Quibus funeribus interesse possint sacerdotes, & quales ducere vxores; quiue inepti sint ad sacerdotium, & de filia sacerdotis fornicante.

1 Dixit quoque Dominus ad Moysen: A
Loquere ad sacerdotes filios Aaron,
& dices ad eos: Ne contaminetur sacerdos
in mortibus ciuium suorum,
2 Nisi tantùm in consanguineis, ac pro-
pinquis, id est, super patre, & matre, & filio,
& filia, fratre quoque,
3 Et sorore virgine quæ non est nupta
viro:
4 Sed nec in principe populi sui contami-
nabitur.
5 * Non radent caput, nec barbam, neque * Sup. 19. e. 27. Ezechiel 44. f. 20.
in carnibus suis facient incisuras.
6 Sancti erunt Deo suo, & non polluent
nomen eius: incensum enim Domini,
& panes Dei sui offerunt, & ideò san-
cti erunt.
7 * Scortum & vile prostibulum non du- * Sup. 19. f. 29.
cent vxorem, nec eam quæ repudiata est à
marito: quia consecrati sunt Deo suo,
8 Et panes propositionis offerunt. Sint
ergo sancti, quia & ego sanctus sum, Domi-
nus, qui sanctifico eos.

9 Sacerdotis filia si deprehensa fuerit in
stupro, & violauerit nomen patris sui, flam-
mis exuretur.
10 Pontifex, id est, sacerdos maximus in-
ter fratres suos, super cuius caput fusum est
vnctionis oleum, & cuius manus in sacerdo-
tio consecratæ sunt, vestitusque est sanctis
vestibus, caput suum non discooperiet, vesti-
menta non scindet:
11 Et ad omnem mortuum non ingredie-
tur omnino. super patre quoque suo & ma-
tre non contaminabitur.
C 12 Nec egredietur de sanctis, ne polluat
Sanctuarium Domini, quia oleum sanctæ
vnctionis Dei sui super eum est. ego Do-
minus.
*Ezechiel 44. f.22. 13 * Virginem ducet vxorem:
14 Viduam autem & repudiatam, & sor-
didam, atque meretricem non accipiet, sed
puellam de pupulo suo:
15 Ne commisceat stirpem generis sui vul-
go gentis suæ: quia ego Dominus qui sancti-
fico eum.
16 Locutusque est Dominus ad Moysen,
dicens:
17 Loquere ad Aaron: Homo de semine
tuo per familias qui ha buerit maculam, non
offeret panes Deo suo,
18 Nec accedet ad ministerium eius: si cæ-
cus fuerit, si claudus, si paruo vel grandi vel
torto naso,
19 Si fracto pede, si manu,
20 Si gibbus, si lippus, si albuginem ha-
bens in oculo, si iugem scabiem, si impeti-
ginem in corpore, vel herniosus.
D 21 Omnis qui habuerit maculam de semi-
ne Aaron sacerdotis, non accedet offerre ho-
stias Domino, nec panes Deo suo:
22 Vescetur tamen panibus qui offeruntur
in Sanctuario,
23 Ita dumtaxat, vt intra velum non in-
grediatur, nec accedat ad altare, quia ma-
culam habet, & contaminare non debet
Sanctuarium meum. Ego Dominus qui san-
ctifico eos.
24 Locutus est ergo Moyses ad Aaron, &
ad filios eius, & ad omnem Israël, cuncta
quæ fuerant sibi imperata.

CAPVT XXII.

Ab esu sanctificatorum seu victimarum alienigenæ & immundi abstinere debent, describuntur maculæ seu vitia quibus victimæ carere debeant, & quæ debeant offerri.

A 1 LOcutusque est Dominus ad Moysen,
dicens:
2 Loquere ad Aaron & ad filios eius, vt
caueant ab his quæ consecrata sunt filiorum
Israël, & non contaminent nomen sancti-
ficatorum mihi, quæ ipsi offerunt. ego Do-
minus.
3 Dic ad eos, & ad posteros eorum: Om-
nis homo, qui accesserit de stirpe vestra ad
ea quæ consecrata sunt, & quæ obtule-
runt filij Israël Domino, in quo est im-
munditia, peribit coram Domino. ego sum
Dominus.
4 Homo de semine Aaron, qui fuerit le-
prosus, aut patiens fluxum seminis, non ve-
scetur de his quæ sanctificata sunt mihi, do-
nec sanetur. Qui tetigerit immundum su-
per mortuo, & ex quo egreditur semen quasi
coitus,
5 Et qui tangit reptile, & quodlibet im-
mundum, cuius tactus est sordidus,
6 Immundus erit vsque ad vesperum, &
non vescetur his quæ sanctificata sunt: sed
cùm lauerit carnem suam aqua,
7 Et occubuerit sol, tunc mundatus vesce-
tur de sanctificatis, quia cibus illius est.
8 * Morticinum & captum à bestia non * Sup. 17. d.15. Exod. 22. d.31. Deut. 14. c.21. Ezechiel. 44.f.31.
comedent, nec polluentur in eis. ego sum
Dominus.
9 Custodiant præcepta mea, vt non subia-
ceant peccato, & moriantur in Sanctuario,
cùm polluerint illud. ego Dominus qui san-
ctifico eos.
10 Omnis alienigena non comedet de san-
ctificatis, inquilinus sacerdotis & mercena-
rius non vescentur ex eis.
11 Quem autem sacerdos emerit, & qui
vernaculus domus eius fuerit, hi comedent
ex eis.
12 Si filia sacerdotis cuilibet ex populo nu- B
pta fuerit: de his quæ sanctificata sunt, & de
primitijs non vescetur.
13 Sin autem vidua, vel repudiata, & abs-
que liberis reuersa fuerit ad domum patris
sui: sicut puella consueuerat, aletur cibis
patris sui. Omnis alienigena comedendi ex
eis non habet potestatem.
14 Qui comederit de sanctificatis per
ignorantiam, addet quintam partem cum eo
quod comedit, & dabit sacerdoti in San-
ctuarium.
15 Nec contaminabunt sanctificata filio-
rum Israël, quæ offerunt Domino:
16 Ne fortè sustineant iniquitatem delicti C
sui, cum sanctificata comederint. ego Do-
minus qui sanctifico eos.
17 Locutusque est Dominus ad Moysen,
dicens:
18 Loquere ad Aaron & filios eius, & ad
omnes filios Israël, dicesque ad eos: Ho-
mo de domo Israël, & de aduenis qui habi-
tant apud vos, qui obtulerit oblationem
suam, vel vota soluens, vel sponte offerens,
quidquid illud obtulerit in holocaustum
Domini,
19 Vt offeratur per vos, masculus imma-
culatus erit ex bobus, & ouibus, & ex
capris:
20 Si maculam habuerit, non offeretis, ne-
que erit acceptabile.
21 * Homo qui obtulerit victimam pacifi- *Deut. 15. d.21. Eccli. 35. b.14.
corum Domino, vel vota soluens, vel sponte
offerens, tam de bobus quàm de ouibus, im-
maculatum offeret, vt acceptabile sit: omnis
macula non erit in eo.
22 Si cæcum fuerit, si fractum, si ci-
catricem habens, si papulas, aut scabiem,
aut impetiginem: non offeretis ea Do-
mino, nec adolebitis ex eis super altare
Domini.
23 Bouem & ouem, aure & cauda am- D
putatis, voluntariè offerre potes, votum

autem ex eis solui non potest.

24 Omne animal quod vel contritis, vel tusis, vel sectis ablatisque testiculis est, non offeretis Domino, & in terra vestra hoc omnino ne faciatis.

25 De manu alienigenæ non offeretis panes Deo vestro, & quidquid aliud dare voluerit: quia corrupta, & maculata sunt omnia: non suscipietis ea.

26 Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens:

27 Bos, ouis, & capra, cùm genita fuerint, septem diebus erunt sub vbere matris suæ: die autem octauo, & deinceps offerri poterunt Domino.

28 Siue illa bos, siue ouis, non immolabuntur vna die cum fœtibus suis,

29 Si immolaueritis hostiam pro gratiarum actione Domino, vt possit esse placabilis,

30 Eodem die comedetis eam, non remanebit quidquam in manè alterius diei. ego Dominus.

31 Custodite mandata mea, & facite ea. ego Dominus.

32 Ne polluatis nomen meum sanctum, vt sanctificer in medio filiorum Israël. Ego Dominus qui sanctifico vos,

33 Et eduxi de Terra Ægypti, vt essem vobis in Deum. ego Dominus.

CAPVT XXIII.

Solemnitates Sabbati, Paschæ, Primitiarum, Hebdomadarum, Messis, Tubarum, Expiationis, ac Tabernaculorum, & quibus ritibus peragi debeant.

A 1 LOcutusque est Dominus ad Moysen, dicens:

2 Loquere filijs Israël, & dices ad eos: Hæ sunt feriæ Domini, quas vocabitis sanctas:

3 Sex diebus facietis opus: dies septimus, quia sabbati requies est, vocabitur sanctus, omne opus non facietis in eo. sabbatum Domini est in cunctis habitationibus vestris.

4 Hæ sunt ergo feriæ Domini sanctæ, quas celebrare debetis temporibus suis.

*Exod.12.c.18. Num.28.c.16. — 5 * Mense primo, quartadecima die mensis ad vesperum, Phase Domini est:

6 Et quintadecima die mensis huius, solemnitas azymorum Domini est. Septem diebus azyma comedetis.

7 Dies primus erit vobis celeberrimus, sanctusque: omne opus seruile non facietis in eo:

B 8 Sed offeretis sacrificium in igne Domino septem diebus. dies autem septimus erit celebrior, & sanctior, nullumque seruile opus facietis in eo.

9 Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens:

10 Loquere filijs Israël, & dices ad eos: Cùm ingressi fueritis terram, quam ego dabo vobis, & messueritis segetem, feretis manipulos spicarum, primitias messis vestræ, ad sacerdotem:

11 Qui eleuabit fasciculum coram Domino, vt acceptabile sit pro vobis, altero die Sabbati, & sanctificabit illum:

12 Atque in eodem die quo manipulus consecratur, cædetur agnus immaculatus, anniculus in holocaustum Domini.

13 Et libamenta offerentur cum eo, duæ decimæ similæ conspersæ oleo in incensum Domini, odoremque suauissimum: liba quoque vini, quarta pars hin.

14 Panem, & polentam, & pultes non comedetis ex segete, vsque ad diem qua offeretis ex ea Deo vestro. Præceptum est sempiternum in generationibus, cunctisque habitaculis vestris. C

15 * Numerabitis ergo ab altero die Sabbati, in quo obtulistis manipulum primitiarum, septem hebdomadas plenas, — *Deut.16.b.9.

16 Vsque ad alteram diem expletionis hebdomadæ septimæ, id est, quinquaginta dies: & sic offeretis sacrificium nouum Domino.

17 Ex omnibus habitaculis vestris, panes primitiarum duos de duabus decimis similæ fermentatæ, quos coquetis in primitias Dñi.

18 Offeretisque cum panibus septem agnos immaculatos anniculos, & vitulum de armento vnum, & arietes duos, & erunt in holocaustum cum libamentis suis, in odorem suauissimum Domino.

19 Facietis & hircum pro peccato, duosque agnos anniculos hostias pacificorum.

20 Cumque eleuauerit eos sacerdos cum panibus primitiarum coram Domino, cedent in vsum eius. D

21 Et vocabitis hunc diem celeberrimum, atq; sanctissimum: omne opus seruile non facietis in eo. Legitimum sempiternum erit in cunctis habitaculis, & generationibus vestris.

22 * Postquam autem messueritis segetem terræ vestræ, non secabitis eam vsque ad solum: nec remanentes spicas colligetis, sed pauperibus & peregrinis dimittetis eas. Ego sum Dominus Deus vester: — * Sup.19.b.9.

23 Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens:

24 * Loquere filijs Israël: Mense septimo, prima die mensis, erit vobis sabbatum, memoriale, clangentibus tubis, & vocabitur sanctum: — *Num.29.a.1.

25 Omne opus seruile non facietis in eo, & offeretis holocaustum Domino.

26 Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens:

27 * Decimo die mensis huius septimi, dies expiationum erit celeberrimus, & vocabitur sanctus: affligetisque animas vestras in eo, & offeretis holocaustum Domino. — *Sup.16.f.29. Num.29.a.7. Ioan.7.f.37.

28 Omne opus seruile non facietis in tempore diei huius: quia dies propitiationis est, vt propitietur vobis Dominus Deus vester.

29 Omnis anima, quæ afflicta non fuerit die hac, peribit de populis suis: E

30 Et quæ operis quippiam fecerit, delebo eam de populo suo,

31 Nihil ergo operis facietis in eo: legitimum sempiternum erit vobis in cunctis generationibus, & habitationibus vestris.

32 Sabbatum requietionis est, & affligetis animas vestras die nono mensis: A ve-

ſpera vſque ad veſperam celebrabitis ſabbata
veſtra.
33 Et locutus eſt Dominus ad Moyſen,
dicens:
F 34 Loquere filijs Iſraël: A quintodecimo
die menſis huius ſeptimi, erunt feriæ taber-
naculorum ſeptem diebus Domino.
35 Dies primus vocabitur celeberrimus
atque ſanctiſſimus: omne opus ſeruile non
facietis in eo.
36 Et ſeptem diebus offeretis holocauſta
Domino. dies quoque octauus erit celeber-
rimus atque ſanctiſſimus, & offeretis holo-
cauſtum Domino: eſt enim cœtus atque
collectæ: omne opus ſeruile non facietis
in eo.
37 Hæ ſunt feriæ Domini, quas vocabi-
tis celeberrimas atque ſanctiſſimas, offere-
tiſque in eis oblationes Domino, holocauſta
& libamenta iuxta ritum vniuſcuiuſque diei:
38 Exceptis ſabbatis Domini, doniſque
veſtris, & quæ offeretis ex voto, vel quæ
ſponte tribuetis Domino.

39 A quintodecimo ergo die menſis ſepti- C
mi, quando congregaueritis omnes fructus
terræ veſtræ, celebrabitis ferias Domini ſe-
ptem diebus. die primo & die octauo erit
ſabbatum, id eſt, requies.
40 Sumetiſque vobis die primo fructus ar-
boris pulcherrimæ, ſpatulaſque palmarum,
& ramos ligni denſarum frondium, & ſalices
de torrente, & lætabimini coram Domino
Deo veſtro.
41 Celebrabitiſque ſolemnitatem eius ſe-
ptem diebus per annum. legitimum ſempi-
ternum erit in generationibus veſtris. Men-
ſe ſeptimo feſta celebrabitis,
42 Et habitabitis in vmbraculis ſeptem
diebus. omnis, qui de genere eſt Iſraël, ma-
nebit in tabernaculis:
43 Vt diſcant poſteri veſtri, quod in taber-
naculis habitare fecerim filios Iſraël, cum
educerem eos de terra Ægypti. Ego Domi-
nus Dei veſter.
44 Locutuſque eſt Moyſes ſuper ſolemni-
tatibus Domini ad filios Iſraël.

CAPVT XXIV.

*Ritus & tempus concinnandarum lucerna-
rum, panum propoſitionis; pœna blaſphemo-
rum ac talionis.*

A 1 ET locutus eſt Dominus ad Moyſen,
dicens:
2 Præcipe filijs Iſraël, vt afferant tibi oleum
de oliuis puriſſimum, ac lucidum, ad con-
cinnandas lucernas iugiter,
3 Extra velum teſtimonij in tabernaculo
fœderis. Ponetque eas Aaron à veſpere vſque
ad manè coram Domino, cultu rituque per-
petuo in generationibus veſtris.
4 Super candelabrum mundiſſimum po-
nentur ſemper in conſpectu Domini.
5 Accipies quoque ſimilam, & coques ex ea
duodecim panes, qui ſinguli habebunt duas
decimas:
B 6 Quorum ſenos altrinſecus ſuper men-
ſam puriſſimam coram Domino ſtatues:
7 Et pones ſuper eos thus lucidiſſimum, vt
ſit panis in monimentum oblationis Do-
mini.
8 Per ſingula ſabbata mutabuntur coram
Domino ſuſcepti à filijs Iſraël fœdere ſem-
piterno:
9 Eruntque Aaron & filiorum eius, vt co-
medant eos in loco ſancto: quia Sanctum
ſanctorum eſt de ſacrificijs Domini iure per-
petuo.
10 Ecce autem egreſſus filius mulieris Iſ-
raëlitidis, quem pepererat de viro Ægyptio
inter filios Iſraël, iurgatus eſt in caſtris cum
viro Iſraëlita.
11 Cùmque blaſphemaſſet nomen, & ma-
ledixiſſet ei, adductus eſt ad Moyſen. (Vo-
cabatur autem mater eius Salumith, filia Da-
bri de tribu Dan.)
12 Miſeruntque eum in carcerem, donec
noſſent quid iuberet Dominus.
13 Qui locutus eſt ad Moyſen,
14 Dicens: Educ blaſphemum extra ca- D
ſtra, & ponant omnes qui audierunt, manus
ſuas ſuper caput eius, & lapidet eum populus
vniuerſus:
15 Et ad filios Iſraël loqueris: Homo, qui
maledixerit Deo ſuo, portabit peccatum
ſuum:
16 Et qui blaſphemauerit nomen Domini,

morte moriatur, lapidibus opprimet eum omnis multitudo, siue ille ciuis, siue peregrinus fuerit. Qui blasphemauerit nomen Domini, morte moriatur.

*Exod. 21. b. 12.
17 *Qui percusserit, & occiderit hominem, morte moriatur.

18 Qui percusserit animal, reddet vicarium, id est, animam pro anima.

19 Qui irrogauerit maculam cuilibet ciuium suorum: sicut fecit, sic fiet ei:

D
*Exod. 21. c. 24. Deut. 19. d. 21. Matt. 5. f 8.
20 *Fracturam pro fractura, oculum pro oculo, dentem pro dente restituet. qualem inflixerit maculam, talem sustinere cogetur.

21 Qui percusserit iumētum, reddet aliud. Qui percusserit hominem, punietur.

22 Æquum iudicium sit inter vos, siue peregrinus, siue ciuis peccauerit: quia ego sum Dominus Deus vester.

23 Locutusque est Moyses ad filios Israël: & eduxerunt eum, qui blasphemauerat, extra castra, ac lapidibus oppresserunt. Feceruntque filij Israël sicut præceperat Dominus Moysi.

CAPVT XXV.

Septimi, id est, Sabbatici, & quinquagesimi anni, id est, Iubilæi lex: non sumenda à fratribus vsura, nec ipsi seruitute perpetua opprimendi sunt, sed magis ab aduenis potentibus redimendi.

A
1 LOcutusque est Dominus ad Moysen in monte Sinai, dicens;

2 Loquere filijs Israël, & dices ad eos: Quando ingressi fueritis terram quam ego dabo vobis, sabbatizes sabbatum Domino.

*Exod. 23. b. 10.
3 *Sex annis seres agrum tuum, & sex annis putabis vineam tuam, colligesque fructus eius:

4 Septimo autem anno sabbatum erit terræ, requietionis Domini: agrum non seres, & vineam non putabis.

5 Quæ sponte gignet humus, non metes: & vuas primitiarum tuarum non colliges quasi vindemiam: annus enim requietionis terræ est;

6 Sed erunt vobis in cibum, tibi & seruo tuo, ancillæ & mercenario tuo, & aduenæ qui peregrinantur apud te:

7 Iumentis tuis & pecoribus, omnia quæ nascuntur, præbebunt cibum.

8 Numerabis quoque tibi septem hebdomadas annorum, id est, septies septem, quæ simul faciunt annos quadriginta nouem.

9 Et clanges buccina mense septimo, decima die mensis, propitiationis tempore in vniuersa terra vestra.

B
10 Sanctificabisque annum quinquagesimum, & vocabis remissionem cunctis habitatoribus terræ tuæ: ipse est enim iubileus. Reuertetur homo ad possessionem suam, & vnusquisque redie t ad familiam pristinam:

11 Quia iubileus est & quinquagesimus annus. Non seretis, neque metetis sponte in agro nascentia, & primitias vindemiæ non colligetis,

12 Ob sanctificationem iubilei, sed statim oblata comedetis.

13 Anno iubilei redient omnes ad possessiones suas.

14 Quando vendes quippiam ciui tuo, vel emes ab eo, ne contristes fratrem tuum, sed iuxta numerum annorum iubilei emes ab eo,

15 Et iuxta supputationem frugum vendet tibi.

16 Quanto plures anni remanserint post iubileum, tanto crescet & pretium: & quanto minus temporis numeraueris, tanto minoris & emptio constabit. tempus enim frugum vendet tibi.

17 Nolite affligere contribules vestros, sed timeat vnusquisque Deum suum, quia ego Dominus Deus vester.

18 Facite præcepta mea, & iudicia custodite, & implete ea, vt habitare possitis in terra absque vllo pauore, C

19 Et gignat vobis humus fructus suos, quibus vescamini vsque ad saturitatem, nullius impetum formidantes.

20 Quod si dixeritis: Quid comedemus anno septimo, si non seuerimus, neque collegerimus fruges nostras?

21 Dabo benedictionem meam vobis anno sexto, & faciet fructus trium annorum:

22 Seretisque anno octauo, & comedetis veteres fruges vsque ad nonum annum: donec noua nascantur, edetis vetera.

23 Terra quoque non vendetur in perpetuum: quia mea est, & vos aduenæ & coloni mei estis.

24 Vnde cuncta regio possessionis vestræ sub redemptionis conditione vendetur.

25 Si attenuatus frater tuus vendiderit possessiunculam suam, & voluerit propinquus eius, potest redimere quod ille vendiderat.

26 Sin autem non habuerit proximum, & ipse pretium ad redimendum potuerit inuenire,

27 Computabuntur fructus ex eo tempore quo vendidit: & quod reliquum est, reddet emptori, sicque recipiet possessionem suam. D

28 Quòd si non inuenerit manus eius vt reddat pretium, habebit emptor quod emerat, vsque ad annum iubileum. In ipso enim omnis venditio redibit ad dominum & ad possessorem pristinum.

29 Qui vendiderit domum intra vrbis muros, habebit licentiam redimendi, donec vnus impleatur annus.

30 Si non redemerit, & anni circulus fuerit euolutus, emptor possidebit eam, & posteri eius in perpetuum, & redimi non poterit etiam in iubileo.

31 Sin autem in villa fuerit domus, quæ muros non habet, agrorum iure vendetur, si antè redempta non fuerit, in iubileo reuertetur ad dominum.

32 Ædes Leuitarum, quæ in vrbibus sunt, semper possunt redimi:

33 Si redemptæ non fuerint, in iubileo re- E

uertentur ad dominos, quia domus vrbium Leuitarum pro possessionibus sunt inter filios Israël:

34 Suburbana autem eorum non veneant, quia possessio sempiterna est.

35 Si attenuatus fuerit frater tuus, & infirmus manu & susceperis eum quasi aduenam & peregrinum, & vixerit tecum,

36 Ne accipias vsuras ab eo, nec amplius quam dedisti. Time Deum tuum, vt viuere possit frater tuus apud te.

37 Pecuniam tuam non dabis ei ad vsuram, & frugum superabundantiam non exiges.

F

38 Ego Dominus Deus vester, qui eduxi vos de Terra Ægypti, vt darem vobis Terram Chanaan, & essem vester Deus.

39 Si paupertate compulsus vendiderit se tibi frater tuus, non eum opprimes seruitute famulorum,

40 Sed quasi mercenarius & colonus erit: vsque ad annum iubileum operabitur apud te.

41 Et postea egredietur cum liberis suis, & reuertetur ad cognationem & ad possessionem patrum suorum,

42 Mei enim serui sunt, & ego eduxi eos de Terra Ægypti. non veneant conditione seruorum.

43 Ne affligas eum per potentiam, sed metuito Deum tuum.

44 Seruus & ancilla sint vobis de nationibus quæ in circuitu vestro sunt.

45 Et de aduenis qui peregrinantur apud vos, vel qui ex his nati fuerint in terra vestra, hos habebitis famulos:

46 Et hereditario iure transmittetis ad posteros, ac possidebitis in æternum. fratres autem vestros filios Israël ne opprimatis per potentiam.

G

47 Si inualuerit apud vos manus aduenæ atque peregrini, & attenuatus frater tuus vendiderit se ei, aut cuiquam de stirpe eius:

48 Post venditionem potest redimi. Qui voluerit ex fratribus suis, redimet eum,

49 Et patruus, & patruelis, & consanguineus, & affinis. Sin autem & ipse potuerit, redimet se,

50 Supputatis dumtaxat annis à tempore venditionis suæ vsque ad annum iubileum: & pecunia, qua venditus fuerat, iuxta annorum numerum & rationem mercenarij supputata.

51 Si plures fuerint anni qui remanent vsque ad iubileum, secundùm hos reddet & pretium.

52 Si pauci, ponet rationem cum eo iuxta annorum numerum, & reddet emptori quod reliquum est annorum.

53 Quibus antè seruiuit mercedibus imputatis: non affliget eum violenter in conspectu tuo.

54 Quòd si per hæc redimi non potuerit, anno iubileo egredietur cum liberis suis.

55 Mei enim sunt serui, filij Israël, quos eduxi de terra Ægypti.

CAPVT XXVI.

Dei præcepta seruantibus bona promittuntur, non seruantibus verò plurima mala.

A

1 EGo Dominus Deus vester: * Non facietis vobis idolum & sculptile, nec titulos erigetis, nec insignem lapidem ponetis in terra vestra, vt adoretis eum. ego enim sum Dominus Deus vester. *Exod.20. a.4. Deut.5.a.8 Psal.96.b.7.

2 Custodite sabbata mea, & pauete ad Sanctuarium meum. ego Dominus.

3 * Si in præceptis meis ambulaueritis, & mandata mea custodieritis, & feceritis ea, dabo vobis pluuias temporibus suis, * Deut.28. a.1.

4 Et terra gignet germen suum, & pomis arbores replebuntur.

5 Apprehendet messium tritura vindemiam, & vindemia occupabit sementem: & comedetis panem vestrum in saturitate, & absque pauore habitabitis in terra vestra:

B

6 Dabo pacem in finibus vestris, dormietis, & non erit qui exterreat. Auferam malas bestias: & gladius non transibit terminos vestros.

7 Persequemini inimicos vestros, & corruent coram vobis,

8 Persequentur quinque de vestris centum alienos: & centum de vobis decem millia: cadent inimici vestri gladio in conspectu vestro:

9 Respiciam vos, & crescere faciam: multiplicabimini, & firmabo pactum meum vobiscum.

10 Comedetis vetustissima veterum, & vetera nouis superuenientibus proijcietis.

11 Ponam tabernaculum meum in medio vestri, & non abijciet vos anima mea.

12 * Ambulabo inter vos, & ero Deus vester, vosque eritis populus meus. * 2.Cor.6. d.16.

13 Ego Dominus Deus vester: qui eduxi vos de Terra Ægyptiorum, ne seruiretis eis, & qui confregi catenas ceruicum vestrarum vt incederetis erecti:

14 * Quòd si non audieritis me, nec feceritis omnia mandata mea, *Deut.28. b.15. Thren.2.f. 17. Malac.2. a.2.

15 Si spreueritis leges meas, & iudicia mea contempseritis, vt non faciatis ea quæ à me constituta sunt, & ad irritum perducatis pactum meum:

C

16 Ego quoque hæc faciam vobis: Visitabo vos velociter in egestate & ardore, qui conficiat oculos vestros, & consumat animas vestras. Frustrà seretis sementem, quæ ab hostibus deuorabitur.

17 Ponam faciem meam contra vos, & corruetis coram hostibus vestris, & subijciemini his qui oderunt vos, fugietis, nemine persequente.

18 Sin autem nec sic obedieritis mihi, addam correptiones vestras septuplum propter peccata vestra,

19 Et conteram superbiam duritiæ vestræ. Daboque vobis cælum desuper sicut ferrum, & terram æneam.

20 Consumetur incassum labor vester, non proferet terra germen, nec arbores poma præbebunt.

D 21 Si ambulaueritis ex aduerſo mihi, nec
volueritis audire me, addam plagas veſtras
in ſeptuplum propter peccata veſtra:
22 Immittamque in vos beſtias agri, quæ
conſumant vos, & pecora veſtra, & ad pauci-
tatem cuncta redigant, deſertæque fiant viæ
veſtræ:
C 23 Quòd ſi nec ſic volueritis recipere di-
ſciplinam, ſed ambulaueritis ex aduerſo
mihi:
24 Ego quoque contra vos aduerſus ince-
dam, & percutiam vos ſepties propter pecca-
ta veſtra.
25 Inducamque ſuper vos gladium vl-
torem fœderis mei. Cùmque confugeri-
tis in vrbes, mittam peſtilentiam in me-
dio veſtri, & trademini in manibus ho-
ſtium.
26 Poſtquam confregero baculum pa-
nis veſtri: ita vt decem mulieres in vno cli-
bano coquant panes, & reddant eos ad
pondus: & comedetis, & non ſaturabi-
mini.
27 Sin autem nec per hæc audieritis me,
ſed ambulaueritis contra me:
E 28 Et ego incedam aduerſus vos in furore
contrario, & corripiam vos ſeptem plagis
propter peccata veſtra,
29 Ita vt comedatis carnes filiorum ve-
ſtrorum & filiarum veſtrarum,
30 Deſtruam excelſa veſtra, & ſimulachra
confringam. Cadetis inter ruinas idolo-
rum veſtrorum, & abominabitur vos ani-
ma mea,
31 In tantum vt vrbes veſtras redigam in
ſolitudinem, & deſerta faciam Sanctuaria
veſtra, nec recipiam vltrà odorem ſuauiſ-
ſimum.
32 Diſperdamque terram veſtram, & ſtu-
pebunt ſuper ea inimici veſtri, cùm habita-
tores illius fuerint.
33 Vos autem diſpergam in Gentes,
& euaginabo poſt vos gladium, erit-
que terra veſtra deſerta, & ciuitates veſtræ
dirutæ.
34 Tunc placebunt terræ ſabbata ſua
cunctis diebus ſolitudinis ſuæ: quando
fueritis:
35 In terra hoſtili, ſabbatizabit, & requie-
ſcet in ſabbatis ſolitudinis ſuæ, eò quòd non
requieuerit in ſabbatis veſtris, quando habi-
tabatis in ea.
F 36 Et qui de vobis remanſerint, dabo pa-
uorem in cordibus eorum in regionibus ho-
ſtium, terrebit eos ſonitus folij volantis, &
ita fugient quaſi gladium: cadent, nullo per-
ſequente,
37 Et corruent ſinguli ſuper fratres ſuos
quaſi bella fugientes, nemo veſtrum inimicis
audebit reſiſtere.
38 Peribitis inter Gentes, & hoſtilis vos
terra conſumet.
39 Quòd ſi & de ijs aliqui remanſerint, ta-
beſcent in iniquitatibus ſuis, in terra inimi-
corum ſuorum, & propter peccata patrum
ſuorum & ſua affligentur:
40 Donec confiteantur iniquitates ſuas,
& maiorum ſuorum, quibus præuaricati
ſunt in me, & ambulauerunt ex aduer-
ſo mihi.
41 Ambulabo igitur & ego contra eos, &
inducam illos in terram hoſtilem, donec
erubeſcat incircumciſa mens eorum: tunc
orabunt pro impietatibus ſuis.
42 Et recordabor fœderis mei, quod pepi- G
gi cum Iacob, Iſaac, & Abraham. Terræ
quoque memor ero:
43 Quæ cùm relicta fuerit ab eis, compla-
cebit ſibi in ſabbatis ſuis, patiens ſolitudi-
nem propter illos. Ipſi verò rogabunt pro
peccatis ſuis, eò quòd abiecerint iudicia
mea, & leges meas deſpexerint.
44 Et tamen etiam cùm eſſent in terra ho-
ſtili, non penitus abieci eos, neque ſic deſ-
pexi vt conſumerentur, & irritum facerem
pactum meum cum eis. Ego enim ſum Do-
minus Deus eorum,
45 Et recordabor fœderis mei priſtini,
quando eduxi eos de Terra Ægypti in con-
ſpectu Gentium, vt eſſem Deus eorum, ego
Dominus. Hæc ſunt iudicia atque præce-
pta & leges, quas dedit Dominus inter
ſe & filios Iſraël in monte Sinai per manum
Moyſi.

C A P V T XXVII.

Variæ ſanciuntur leges de votis ſeu rebus per votum oblatis Deo; & de illorum ac deci-marum perſolutione.

1 LOcutuſque eſt Dominus ad Moyſen, A
dicens:
2 Loquere filijs Iſraël, & dices ad eos:
Homo qui votum fecerit, & ſpoponderit
Deo animam ſuam, ſub æſtimatione dabit
pretium.
3 Si fuerit maſculus à vigeſimo anno vſ-
que ad ſexageſimum annum, dabit quin-
quaginta ſiclos argenti ad menſuram San-
ctuarij:
4 Si mulier, triginta.
5 A quinto autem anno vſque ad vigeſi-
mum, maſculus dabit viginti ſiclos: femi-
na decem.
6 Ab vno menſe vſque ad annum quin-
tum, pro maſculo dabuntur quinque ſicli:
pro femina tres.
7 Sexagenarius & vltrà maſculus dabit
quindecim ſiclos: & femina decem.
8 Si pauper fuerit, & æſtimationem redde-
re non valebit, ſtabit coram ſacerdote: &
quantum ille æſtimauerit, & viderit eum poſ-
ſe reddere, tantum dabit.
9 Animal autem quod immolari po-
teſt Domino, ſi quis vouerit, ſanctum
erit,
10 Et mutari non poterit, id eſt, nec me-
lius malo, nec peius bono. quòd ſi muta-
uerit: & ipſum quod mutatum eſt, & il-
lud pro quo mutatum eſt, conſecratum erit
Domino.
11 Animal immundum, quod immolari B
Domino non poteſt, ſi quis vouerit, addu-
cetur ante ſacerdotem.
12 Qui iudicans vtrum bonum an malum
ſit, ſtatuet pretium.
13 Quòd ſi dare voluerit is qui offert,

addet supra æstimationem quintam partem.
14 Homo si vouerit domum suam, & sanctificauerit Domino, considerabit eam sacerdos vtrùm bona an mala sit, & iuxta pretium, quod ab eo fuerit constitutum, venumdabitur:
15 Sin autem ille qui vouerat, voluerit redimere eam, dabit quintam partem æstimationis supra, & habebit domum.
16 Quòd si agrum possessionis suæ vouerit, & consecrauerit Domino: iuxta mensuram sementis æstimabitur pretium. si triginta modijs hordei seritur terra, quinquaginta siclis venumdetur argenti.
17 Si statim ab anno incipientis iubilei vouerit agrum, quanto valere potest, tanto æstimabitur.
18 Sin autem post aliquantum temporis: supputabit sacerdos pecuniam iuxta annorum, qui reliqui sunt, numerum vsque ad iubileum, & detrahetur ex pretio.
C
19 Quòd si voluerit redimere agrum ille qui vouerat, addet quintam partem æstimatæ pecuniæ, & possidebit eum.
20 Sin autem noluerit redimere, sed alteri cuilibet fuerit venumdatus, vltra eum qui vouerat redimere non poterit:
21 Quia cùm iubilei venerit dies, sanctificatus erit Domino, & possessio consecrata ad ius pertinet sacerdotum.
22 Si ager emptus est, & non de possessione maiorum sanctificatus fuerit Domino,
23 Supputabit sacerdos iuxta annorum numerum vsque ad iubileum, pretium: & dabit illi qui vouerat eum, Domino.
24 In Iubileo autem reuertetur ad priorem dominum, qui vendiderat eum, & habuerat in sorte possessionis suæ.
25 Omnis æstimatio siclo sanctuarij ponderabitur. * Siclus viginti obolos habet. *Exod.30 b.13. Num.3.g.47. Ezechiel. 45.d 12.
26 Primogenita, quæ ad Dominum pertinent, nemo sanctificare poterit & vouere: siue bos, siue ouis fuerit, Domini sunt.
D
27 Quòd si immundum est animal, redimet qui obtulit, iuxta æstimationem tuam, & addet quintam partem pretij. si redimere noluerit, vendetur alteri quantocumque à te fuerit æstimatum.
28 Omne quod Domino consecratur, siue homo fuerit, siue animal, siue ager, non vendetur, nec redimi poterit. Quidquid semel fuerit consecratum, sanctum sanctorum erit Domino.
29 Et omnis consecratio, quæ offertur ab homine, non redimetur, sed morte morietur.
30 Omnes decimæ terræ, siue de frugibus, siue de pomis arborum, Domini sunt, & illi sanctificantur.
31 Si quis autem voluerit redimere decimas suas, addet quintam partem earum.
32 Omnium decimarum bouis & ouis & capræ, quæ sub pastoris virga transeunt, quidquid decimum venerit, sanctificabitur Domino.
33 Non eligetur nec bonum nec malum, nec altero commutabitur. si quis mutauerit: & quod mutatum est, & pro quo mutatum est, sanctificabitur Domino, & non redimetur.
34 Hæc sunt præcepta, quæ mandauit Dominus Moysi ad filios Israël in monte Sinaï.

LIBER NVMERI,
HEBRAICE VAIEDABBER.

CAPVT PRIMVM.

Numeratis duodecim tribuum bellicis viris, filij Leui ad deferendum tabernaculum instituuntur.

A 1 LOCVTVSQVE est Dominus ad Moysen in
deserto Sinaï in taber-
naculo fœderis, prima
die mensis secũdi, anno
altero egressionis eorũ
ex Ægypto, dicens:
*Exod. 30. b. 12. 2 * Tollite summam vniuersæ congrega-
tionis filiorum Israël per cognationes & do-
mos suas, & nomina singulorum, quidquid
sexus est masculini.
3 A vigesimo anno & supra, omnium vi-
rorum fortium ex Israël, & numerabitis eos
per turmas suas, tu & Aaron.
4 Eruntque vobiscum principes tribuum
ac domorum in cognationibus suis,
B 5 Quorum ista sunt nomina: De Ruben,
Elisur filius Sedeur.
6 De Simeon, Salamiel filius Surisaddai.
7 De Iuda, Nahasson filius Aminadab.
8 De Issachar, Nathanael filius Suar.
9 De Zabulon, Eliab filius Helon.
10 Filiorum autem Ioseph, de Ephraim,
Elisama filius Ammiud, de Manasse, Gama-
liel filius Phadassur.
11 De Beniamin, Abidan filius Gedeonis.
12 De Dan, Ahiezer filius Amisaddai.
13 De Aser, Phegiel filius Ochran.
14 De Gad, Eliasaph filius Duel.
15 De Nephthali, Ahira filius Enan.
16 Hi nobilissimi principes multitudinis
per tribus & cognationes suas, & capita
exercitus Israel.
17 Quos tulerunt Moyses & Aaron cum
C omni vulgi multitudine:
18 Et congregauerunt primo die mensis
secundi, recensentes eos per cognationes, &
domos, ac familias, & capita, & nomina
singulorum à vigesimo anno & supra,
19 Sicut præceperat Dominus Moysi. Nu-
meratique sunt in deserto Sinai.
20 De Ruben primogenito Israëlis per ge-
nerationes & familias ac domos suas, & no-
mina capitum singulorum, omne quod sexus
est masculini à vigesimo anno & supra, pro-
cedentium ad bellum,
21 Quadraginta sex millia quingenti.
22 De filijs Simeon per generationes ac fa-
milias ac domos cognationum suarum re-
censiti sunt per nomina & capita singulo-
rum, omne quod sexus est masculini à vi-
gesimo anno & supra, procedentium ad
bellum,
23 Quinquaginta nouem millia trecenti.
24 De filijs Gad per generationes & fami-
lias ac domos cognationum suarum recen-
siti sunt per nomina singulorum à vigin-
ti annis & supra, omnes qui ad bella pro-
cederent,
25 Quadraginta quinque millia sexcenti D
quinquaginta.
26 De filijs Iuda per generationes & fa-
milias ac domos cognationum suarum, per
nomina singulorum à vigesimo anno &
supra omnes qui poterant ad bella pro-
cedere,
27 Recensiti sunt septuaginta quatuor mil-
lia sexcenti.
28 De filijs Issachar, per generationes &
familias ac domos cognationum suarum, per
nomina singulorum à vigesimo anno & su-
pra, omnes qui ad bella procederent,
29 Recensiti sunt quinquaginta quatuor
millia quadringenti,
30 De filijs Zabulon per generationes &
familias ac domos cognationum suarum re-
censiti sunt per nomina singulorum à vigesi-
mo anno & supra, omnes qui poterant ad
bella procedere,
31 Quinquaginta septem millia quadrin- E
genti.

32 De filijs Ioseph, filiorum Ephraim per
generationes & familias ac domos cognationum suarum recensiti sunt per nomina singulorum à vigesimo anno & supra, omnes qui poterant ad bella procedere.
33 Quadraginta millia quingenti.
34 Porrò filiorum Manassé per generationes & familias ac domos cognationum suarum recensiti sunt per nomina singulorum à viginti annis & supra, omnes qui poterant ad bella procedere,
35 Triginta duo millia ducenti.
36 De filijs Beniamin per generationes & familias ac domos cognationum suarum recensiti sunt nominibus singulorum à vigesimo anno & supra, omnes qui poterant ad bella procedere,
37 Triginta quinque millia quadringenti.
F 38 De filijs Dan per generationes & familias ac domos cognationum suarum recensiti sunt nominibus singulorum à vigesimo anno & supra, & omnes qui poterant ad bella procedere,
39 Sexaginta duo millia septingenti.
40 De filijs Aser per generationes & familias ac domos cognationum suarum recensiti sunt per nomina singulorum à vigesimo anno & supra, omnes qui poterant ad bella procedere,
41 Quadraginta millia & mille quingenti.
42 De filijs Nephthali per generationes & familias ac domos cognationum suarum recensiti sunt nominibus singulorum à vigesimo anno & supra, omnes qui poterant ad bella procedere,
43 Quinquaginta tria millia quadringenti.
44 Hi sunt, quos numerauerunt Moyses & Aaron, & duodecim principes Israël, singulos per domos cognationum suarum.
45 Fueruntque omnis numerus filiorum Israël per domos & familias suas à vigesimo anno & supra, qui poterãt ad bella procedere,
G 46 Sexcenta tria millia virorum quingenti quinquaginta.
47 Leuitæ autem in tribu familiarum suarum non sunt numerati cum eis.
48 Locutusque est Dñs ad Moysen, dicens:
49 Tribum Leui noli numerare, neque pones summam eorum cum filijs Israël:
50 Sed constitue eos super tabernaculum testimonij & cuncta vasa eius, & quidquid ad ceremonias pertinet. Ipsi portabunt tabernaculum & omnia vtensilia eius: & erunt in ministerio, ac per gyrum tabernaculi metabuntur.
51 Cùm proficiscendum fuerit, deponent Leuitæ tabernaculum: cùm castrametandum, erigent, quisquis externorum accesserit, occidetur.
52 Metabuntur autem castra filijs Israël vnusquisque per turmas & cuneos atque exercitum suum.
53 Porrò Leuitæ per gyrum tabernaculi figent tentoria, ne fiat indignatio super multitudinem filiorum Israël, & excubabunt in custodijs tabernaculi testimonij.
54 Fecerunt ergo filij Israël iuxta omnia quæ præceperat Dominus Moysi.

CAPVT II.

Quæ tribus circa tabernaculum in 4. acies ad quamuis mundi plagam ordinentur, recensitis familiarum principibus.

1 Locutusque est Dominus ad Moysen, A
& Aaron, dicens:
2 Singuli per turmas, signa, atque vexilla, & domos cognationum suarum, castrametabuntur filij Israël, per gyrum tabernaculi fœderis.
3 Ad Orientem Iudas figet tentoria per turmas exercitus sui: eritque princeps filiorum eius Nahasson filius Aminadab,
4 Et omnis de stirpe eius summa pugnantium, septuaginta quatuor millia sexcenti.
5 Iuxta eum castrametati sunt de tribu Issachar, quorum princeps fuit Nathanael filius Suar.
6 Et omnis numerus pugnatorum eius, quinquaginta quatuor millia quadringenti.
7 In tribu Zabulon princeps fuit Eliab filius Helon.
8 Omnis de stirpe eius exercitus pugnatorum, quinquaginta septem millia quadringenti.
9 Vniuersi qui in castris Iudæ annumerati sunt fuerunt centum octoginta sex millia quadringenti: & per turmas suas primi egredientur.
10 In castris filiorum Ruben ad meri- B
dianam plagam erit princeps Elisur filius Sedeur:
11 Et cunctus exercitus pugnatorum eius qui numerati sunt, quadraginta sex millia quingenti.
12 Iuxta eum castrametati sunt de tribu Simeon: quorum princeps fuit Salamiel filius Surisaddai.
13 Et cunctus exercitus pugnatorum eius qui numerati sunt, quinquaginta nouem millia trecenti.
14 In tribu Gad princeps fuit Eliasaph filius Duel.
15 Et cunctus exercitus pugnatorum eius qui numerati sunt, quadraginta quinque millia sexcenti quinquaginta.
16 Omnes qui recensiti sunt in castris Ruben, centum quinquaginta millia & mille quadringenti quinquaginta per turmas suas: in secundo loco proficiscentur.
17 Leuabitur autem tabernaculum testimonij per officia Leuitarum & turmas eorum, quomodo erigetur, ita & deponetur. Singuli per loca & ordines suos proficiscentur.
18 Ad occidentalem plagam erunt castra C
filiorum Ephraim, quorum princeps fuit Elisama filius Ammiud.
19 Cunctus exercitus pugnatorum eius qui numerati sunt, quadraginta millia quingenti.
20 Et cum eis tribus filiorum Manassé, quorum princeps fuit Gamaliel filius Phadassur.
21 Cunctusque exercitus pugnatorum eius, qui numerati sunt, triginta duo millia ducenti.

22 In tribu filiorum Beniamin princeps fuit Abidan Gedeonis.

23 Et cunctus exercitus pugnatorum eius qui recensiti sunt, triginta quinque millia quadringenti.

24 Omnes qui numerati sunt in castris Ephraim, centum octo millia centum per turmas suas: tertij proficiscentur.

25 Ad Aquilonis partem castrametati sunt filij Dan: quorum princeps fuit Ahiezer filius Ammisaddai.

26 Cunctus exercitus pugnatorum eius qui numerati sunt, sexaginta duo millia septingenti.

D 27 Iuxta eum fixere tentoria de tribu Aser: quorum princeps fuit Phegiel filius Ochran.

28 Cunctus exercitus pugnatorum eius qui numerati sunt, quadraginta millia & mille quingenti.

29 De tribu filiorum Nephthali princeps fuit Ahira filius Enan.

30 Cunctus exercitus pugnatorum eius, quinquaginta tria millia quadringenti.

31 Omnes qui numerati sunt in castris Dan, fuerunt centum quinquaginta septem millia sexcenti: & nouissimi proficiscentur.

32 Hic numerus filiorum Israël, per domos cognationum suarum & turmas diuisi exercitus, sexcenta tria millia quingenti quinquaginta.

33 Leuitæ autem non sunt numerati inter filios Israël, sic enim præceperat Dominus Moysi.

34 Feceruntque filij Israël iuxta omnia quę mandauerat Dominus. Castrametati sunt per turmas suas, & profecti per familias ac domos patrum suorum.

CAPVT III.

Leuitæ in tabernaculi ministerium assumpti numerantur, cum suis principibus ac ministerijs, & loco primogenitorum Israël suscipiuntur, reliqua primogenita numerum Leuitarum excedentia pretio redimuntur.

A 1 HÆ sunt generationes Aaron & Moysi, in die qua locutus est Dominus ad Moysen in monte Sinai.

* Exod.6. d.23.

2 * Et hæc nomina filiorum Aaron: primogenitus eius Nadab, deinde Abiu & Eleazar, & Ithamar.

3 Hæc nomina filiorum Aaron sacerdotum qui uncti sunt, & quorum repletæ & consecratæ manus vt sacerdotio fungerētur.

* Leu.10. a 1.2. 1.Par.24.a.2.

4 * Mortui sunt enim Nadab & Abiu, cùm offerrent ignem alienum in conspectu Domini in deserto Sinai, absque liberis: functique sunt sacerdotio Eleazar & Ithamar coram Aaron patre suo.

5 Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens:

6 Applica tribum Leui, & fac stare in conspectu Aaron sacerdotis vt ministrent ei, & excubent,

7 Et obseruēt quidquid ad cultum pertinet multitudinis coram tabernaculo testimonij.

8 Et custodiant vasa tabernaculi, seruientes in ministerio eius.

9 Dabisque dono Leuitas B

10 Aaron & filijs eius, quibus traditi sunt à filijs Israël. Aaron autem & filios eius constitues super cultum sacerdotij. Externus, qui ad ministrandum accesserit, morietur.

11 Locutusque est Dñs ad Moysen, dicens:

12 Ego tuli Leuitas à filijs Israël pro omni primogenito, qui aperit vuluam in filijs Israël, eruntque Leuitæ mei.

13 * Meum est enim omne primogenitum: ex quo percussi primogenitos in Terra Ægypti: sanctificaui mihi quidquid primum nascitur in Israel ab homine vsque ad pecus, mei sunt: ego Dominus. * Exod.13. a.2. Inf.8.c.16.

14 Locutusque est Dominus ad Moysen in deserto Sinaï, dicens:

15 Numera filios Leui per domos patrum suorum & familias, omnem masculum ab vno mense & supra. C

16 Numerauit Moyses, vt præceperat Dñs.

17 * Et inuenti sunt filij Leui per nomina sua, Gerson & Caath & Merari. * Exod.6. c.16.

18 Filij Gerson: Lebni & Semei.

19 Filij Caath: Amram & Iesaar, Hebron & Oziel.

20 Filij Merari: Moholi & Musi.

21 De Gerson fuere familiæ duæ, Lebnitica, & Semeitica:

22 Quarum numeratus est populus sexus masculini ab vno mense & supra, septem millia quingenti.

23 Hi post tabernaculum metabuntur ad Occidentem,

24 Sub principe Eliasaph filio Lael.

25 Et habebunt excubias in tabernaculo fœderis,

26 Ipsum tabernaculum & operimentum eius, tentorium quod trahitur ante fores tecti fęderis, & cortinas atrij: tentorium quoque quod appenditur in introitu atrij tabernaculi, & quidquid ad ritum altaris pertinet, funes tabernaculi & omnia vtensilia eius. D

27 Cognatio Caath habebit populos Amramitas & Iesaaritas & Hebronitas & Ozielitas. Hæ sunt familiæ Caathitarum recensitæ per nomina sua:

28 Omnes generis masculini ab vno mense & supra octo millia sexcenti habebunt excubias Sanctuarij,

29 Et castrametabuntur ad meridianam plagam.

30 Princepsque eorum erit Elisaphan filius Oziel:

31 Et custodient arcam, mensamque & candelabrum, altaria & vasa Sanctuarij, in quibus ministratur, & velum, cunctamque huiuscemodi supellectilem. E

32 Princeps autem principum Leuitarum Eleazar filius Aaron sacerdotis, erit super excubitores custodiæ Sanctuarij.

33 At verò de Merari erunt populi Moholitæ & Musitæ recensiti per nomina sua:

34 Omnes generis masculini ab vno mense & supra, sex millia ducenti.

35 Princeps eorum Suriel filius Abihaiel: in plaga septemtrionali castrametabuntur.

36 Erunt sub custodia eorum tabulæ tabernaculi & vectes, & columnæ ac bases ea-

rum

rum, & omnia quæ ad cultum huiuſcemodi pertinent:

37 Columnæque atrij per circuitum cum baſibus ſuis, & paxilli cum funibus.

F 38 Caſtrametabuntur ante tabernaculum fœderis, id eſt ad orientalem plagam, Moyſes & Aaron cum filijs ſuis, habentes cuſtodiam Sanctuarij in medio filiorum Iſraël: quiſquis alienus acceſſerit, morietur.

39 Omnes Leuitæ, quos numerauerunt Moyſes & Aaron iuxta præceptum Domini per familias ſuas in genere maſculino à menſe vno & ſupra, fuerunt viginti duo millia.

40 Et ait Dominus ad Moyſen: Numera primogenitos ſexus maſculini de filijs Iſraël ab vno menſe & ſupra, & habebis ſummam eorum.

41 Tolleſque Leuitas mihi pro omni primogenito filiorum Iſraël, ego ſum Dominus: & pecora eorum pro vniuerſis primogenitis pecorum filiorum Iſraël.

42 Recenſuit Moyſes, ſicut præceperat Dominus, primogenitos filiorum Iſraël.

G 43 Et fuerunt maſculi per nomina ſua, à menſe vno & ſupra, viginti duo millia ducenti ſeptuaginta tres.

44 Locutuſque eſt Dominus ad Moyſen, dicens:

45 Tolle Leuitas pro primogenitis filiorum Iſraël, & pecora Leuitarum pro pecoribus eorum, eruntque Leuitæ mei. ego ſum Dominus.

46 In pretio autem ducentorum ſeptuaginta trium, qui excedunt numerum Leuitarum de primogenitis filiorum Iſraël,

47 Accipies quinque ſiclos per ſingula capita ad menſuram Sanctuarij. * Siclus habet viginti obolos.

*Exod. 30 b. 13. Leu. 27. c. 25. Infr. 18. c. 16 Ezechiel. 45. d. 12.

48 Dabiſque pecuniam Aaron & filijs eius, pretium eorum qui ſupra ſunt.

49 Tulit igitur Moyſes pecuniam eorum qui fuerant amplius, & quos redemerant à Leuitis.

50 Pro primogenitis filiorum Iſraël, mille trecentorum ſexaginta quinque ſiclorum iuxta pondus Sanctuarij,

51 Et dedit eam Aaron & filijs eius iuxta verbum quod præceperat ſibi Dominus.

CAPVT IV.

Ritus & officia Leuitarum iuxta cuiuſque familiam diſtribuuntur.

A 1 LOcutuſque eſt Dominus ad Moyſen & Aaron, dicens:

2 Tolle ſummam filiorum Caath de medio Leuitarum per domos & familias ſuas,

3 A trigeſimo anno & ſupra, vſque ad quinquageſimum annum, omnium qui ingrediuntur vt ſtent & miniſtrent in tabernaculo fœderis.

4 Hic eſt cultus filiorum Caath: Tabernaculum fœderis, & Sanctum ſanctorum.

5 Ingredientur Aaron & filij eius, quando mouenda ſunt caſtra, & deponent velum quod pendet ante fores, inuoluentque eo arcam teſtimonij,

6 Et operient rurſum velamine ianthinarum pellium, extendentque deſuper pallium totum hyacinthinum, & inducent vectes.

7 Menſam quoque propoſitionis inuoluent hyacinthino pallio, & ponent cum ea thuribula & mortariola, cyathos & crateras ad liba fundenda: panes ſemper in ea erunt:

8 Extendentque deſuper pallium coccineum, quod rurſum operient velamento ianthinarum pellium, & inducent vectes.

9 Sument & pallium hyacinthinum quo operient candelabrum cum lucernis & forcipibus ſuis & emunctorijs & cunctis vaſis olei, quæ ad concinnandas lucernas neceſſaria ſunt:

10 Et ſuper omnia ponent operimentum ianthinarum pellium, & inducent vectes.

11 Nec non & altare aureum inuoluent hyacinthino veſtimento, & extendent deſuper operimentum ianthinarum pellium, inducentque vectes. B

12 Omnia vaſa, quibus miniſtratur in Sanctuario, inuoluent hyacinthino pallio, & extendent deſuper operimentum ianthinarum pellium, inducentque vectes.

13 Sed & altare mundabunt cinere, & inuoluent illud purpureo veſtimento,

14 Ponentque cum eo omnia vaſa, quibus in miniſterio eius vtuntur, id eſt ignium receptacula, fuſcinulas ac tridentes, vncinos & batilla. Cuncta vaſa altaris operient ſimul velamine ianthinarum pellium, & inducent vectes.

15 Cùmque inuoluerint Aaron & filij eius Sanctuarium & omnia vaſa eius in commotione caſtrorum, tunc intrabunt* filij Caath vt portent inuoluta: & non tangent vaſa Sanctuarij, ne moriantur. Iſta ſunt onera filiorum Caath in tabernaculo fœderis:

*1. Par. 15 b. 15.

16 Super quos erit Eleazar filius Aaron ſacerdotis, ad cuius curam pertinet oleum ad concinnandas lucernas, & compoſitionis incenſum, & ſacrificium, quod ſemper offertur, & oleum vnctionis, & quidquid ad cultum tabernaculi pertinet, omniumque vaſorum, quæ in Sanctuario ſunt.

17 Locutuſque eſt Dominus ad Moyſen & Aaron, dicens:

18 Nolite perdere populum Caath de medio Leuitarum:

19 Sed hoc facite eis, vt viuant, & non moriantur, ſi tetigerint Sancta ſanctorum. Aaron & filij eius intrabunt, ipſique diſponent opera ſingulorum, & diuident quid portare quis debeat.

20 Alij nulla curioſitate videant quæ ſunt in Sanctuario priuſquam inuoluantur, alioquin morientur.

21 Locutuſque eſt Dominus ad Moyſen, dicens:

22 Tolle ſummam etiam filiorum Gerſon per domos ac familias & cognationes ſuas. C

23 A triginta annis & ſupra, vſque ad annos quinquaginta. Numera omnes qui ingrediuntur & miniſtrant in tabernaculo fœderis.

24 Hoc eſt officium familiæ Gerſonitarũ,

25 Vt portent cortinas tabernaculi & tectum fœderis operimentum aliud, & super omnia velamen ianthinum tentoriumque quod pendet in introitu tabernaculi fœderis,

26 Cortinas atrij, & velum in introitu quod est ante tabernaculum. Omnia quæ ad altare pertinent, funiculos, & vasa ministerij,

27 Iubente Aaron & filijs eius, portabunt filij Gerson: & scient singuli cui debeant oneri mancipari.

28 Hic est cultus familiæ Gersonitarum in tabernaculo fœderis, eruntque sub manu Ithamar filij Aaron sacerdotis:

29 Filios quoque Merari per familias & domos patrum suorum recensebis,

30 A triginta annis, & supra, vsque ad annos quinquaginta, omnes qui ingrediuntur ad officium ministerij sui & cultum fœderis testimonij.

31 Hæc sunt onera eorum: portabunt tabulas tabernaculi & vectes eius, columnas ac bases earum,

32 Columnas quoque atrij per circuitum cum basibus & paxillis & funibus suis. Omnia vasa & supellectilem ad numerum accipient, sicque portabunt.

D 33 Hoc est officium familiæ Meraritarum & ministerium in tabernaculo fœderis: eruntque sub manu Ithamar filij Aaron sacerdotis.

34 Recensuerunt igitur Moyses & Aaron & principes synagogæ filios Caath per cognationes & domos patrum suorum,

35 A triginta annis & supra, vsque ad annum quinquagesimum, omnes qui ingrediuntur ad ministerium tabernaculi fœderis:

36 Et inuenti sunt duo millia septingenti quinquaginta.

37 Hic est numerus populi Caath qui intrant tabernaculum fœderis: hos numerauit Moyses & Aaron iuxta sermonem Domini per manum Moysi.

38 Numerati sunt & filij Gerson per cognationes & domos patrum suorum,

39 A triginta annis & supra, vsque ad quinquagesimum annum, omnes qui ingrediuntur vt ministrent in tabernaculo fœderis:

40 Et inuenti sunt duo millia sexcenti triginta.

41 Hic est populus Gersonitarum, quos numerauerunt Moyses & Aaron iuxta verbum Domini.

42 Numerati sunt & filij Merari per cognationes & domos patrum suorum,

43 A triginta annis & supra, vsque ad annum quinquagesimũ, omnes qui ingrediuntur ad explendos ritus tabernaculi fœderis:

44 Et inuenti sunt tria millia ducenti.

45 Hic est numerus filiorum Merari, quos recensuerunt Moyses & Aaron iuxta imperium Domini per manum Moysi.

46 Omnes qui recensiti sunt de Leuitis, & quos recenseri fecit ad nomen Moyses, & Aaron & principes Israël, per cognationes & domos patrum suorum,

47 A triginta annis & supra, vsque ad annum quinquagesimum, ingredientes ad ministerium tabernaculi, & onera portanda, F

48 Fuerunt simul octo millia quingenti octoginta.

49 Iuxta verbum Domini recensuit eos Moyses, vnumquemque iuxta officium & onera sua, sicut præceperat ei Dominus.

CAPVT V.

Qui immundi a castris arcendi: satisfactio transgressionis per negligentiam: de primitijs ac oblationibus, & lege zelotypiæ.

1 LOcutusque est Dominus ad Moysen, dicens: A

2 Præcipe filijs Israël, vt eijciant de castris omnem leprosum, & qui semine fluit, pollutusque est super mortuo:

3 Tam masculum quàm feminam eijcite de castris, ne contaminent ea cùm habitauerim vobiscum.

4 Feceruntque ita filij Israël, & eiecerunt eos extra castra, sicut locutus erat Dominus Moysi.

5 Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens:

6 Loquere ad filios Israël: Vir, siue mulier, cùm fecerint ex omnibus peccatis, quæ solent hominibus accidere, & per negligentiam transgressi fuerint mandatum Domini, atque deliquerint,

7 Confitebuntur peccatum suum, & reddent ipsum caput, quintamque partem desuper, ei in quem peccauerint.

8 Sin autem non fuerit qui recipiat, dabunt Domino, & erit sacerdotis, excepto ariete, qui offertur pro expiatione, vt sit placabilis hostia.

9 Omnes quoque primitiæ, quas offerunt filij Israël, ad sacerdotem pertinent:

10 Et quidquid in Sanctuarium offertur à singulis, & traditur manibus sacerdotis, ipsius erit. B

11 Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens:

12 Loquere ad filios Israël, & dices ad eos: Vir cuius vxor errauerit, maritumque contemnens.

13 Dormierit cum altero viro, & hoc maritus deprehendere non quiuerit, sed latet adulterium, & testibus argui non potest, quia non est inuenta in stupro:

14 Si spiritus zelotypiæ concitauerit virum contra vxorem suam, quæ vel polluta est, vel falsa suspicione appetitur,

15 Adducet eam ad sacerdotem, & offerret oblationem pro illa, decimam partem sati farinæ hordeaceæ: non fundet super eam oleum, nec imponet thus: quia sacrificium zelotypiæ est, & oblatio inuestigans adulterium.

16 Offeret igitur eam sacerdos, & statuet coram Domino.

17 Assumetque aquam sanctam in vase fictili, & pauxillum terræ de pauimento tabernaculi mittet in eam. C

18 Cùmque steterit mulier in conspectu

Domini, discooperiet caput eius, & ponet super manus illius sacrificium recordationis, & oblationem zelotypiæ: ipse autem tenebit aquas amarissimas, in quibus cum execratione maledicta congessit.
19 Adiurabitque eam, & dicet: Si non dormiuit vir alienus tecum, & si non polluta es deserto mariti thoro, non te nocebunt aquæ istæ amarissimæ, in quas maledicta congessi.
20 Sin autem declinasti à viro tuo, atque polluta es, & concubuisti cum altero viro:
21 His maledictionibus subiacebis: Det te Dominus in maledictionem, exemplumque cunctorum in populo suo: putrescere faciat femur tuum, & tumens vterus tuus disrumpatur.
22 Ingrediantur aquæ maledictæ in ventrem tuum, & vtero tumescente putrescat femur. Et respondebit mulier, Amen, amen.
D 23 Scribetque sacerdos in libello ista maledicta, & delebit ea aquis amarissimis, in quas maledicta congessit,
24 Et dabit ei bibere. Quas cùm exhauserit,
25 Tollet sacerdos de manu eius sacrificium zelotypiæ, & eleuabit illud coram Domino, imponetque illud super altare: ita dumtaxat vt priùs.
26 Pugillum sacrificij tollat de eo quod offertur, & incendat super altare: & sic potum det mulieri aquas amarissimas.
27 Quas cùm biberit; si polluta est, & contempto viro adulterij rea, pertransibunt eam aquæ maledictionis, & inflato ventre computrescet femur: eritque mulier in maledictionem, & in exemplum omni populo.
28 Quòd si polluta non fuerit, erit innoxia, & faciet liberos.
29 Ista est lex zelotypiæ. Si declinauerit mulier à viro suo, & si polluta fuerit,
30 Maritusque zelotypiæ spiritu concitatus eduxerit eam in conspectu Domini, & fecerit ei sacerdos iuxta omnia quæ scripta sunt:
31 Maritus absque culpa erit, & illa recipiet iniquitatem suam.

CAPVT VI.

Nazaræorum consecratio & oblatio: quibusque verbis sacerdotes populo benedicant, præscribitur.

A 1 Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens:
2 Loquere filijs Israël, & dices ad eos: Vir, siue mulier, cùm fecerint votum vt sanctificentur, & se voluerint Domino consecrare:
3 A vino, & omni quod inebriare potest, abstinebunt. Acetum ex vino, & ex qualibet alia potione, & quidquid de vua exprimitur, non bibent: vuas recentes siccasque non comedent.
4 Cunctis diebus quibus ex voto Domino consecrantur: quidquid ex vinea esse potest, ab vua passa vsque ad acinum non comedent.
5 Omni tempore separationis suæ * nouacula non transibit per caput eius, vsque ad completum diem quo Domino consecratur. Sanctus erit, crescente cæsarie capitis eius. *Iudic. 13. a. 5.
6 Omni tempore consecrationis suæ super mortuum non ingredietur, B
7 Nec super patris quidem & matris & fratris sororisque funere contaminabitur, quia cõsecratio Dei sui super caput eius est.
8 Omnibus diebus separationis suæ sanctus erit Domino.
9 Sin autem mortuus fuerit subitò quispiam coram eo, polluetur caput consecrationis eius: quod radet illicò in eadem die purgationis suæ, & rursum septima.
10 In octaua autem die offeret duos turtures, vel duos pullos columbæ sacerdoti in introitu fœderis testimonij.
11 Facietque sacerdos vnum pro peccato, & alterum in holocaustum, & deprecabitur pro eo. quia peccauit super mortuo: sanctificabitque caput eius in die illo:
12 Et consecrabit Domino dies separationis illius, offerens agnum anniculum pro peccato: ita tamen vt dies priores irriti fiant quoniam polluta est sanctificatio eius:
13 Ista est lex consecrationis. Cùm dies, quos ex voto decreuerat, complebuntur: adducet eum ad ostium tabernaculi fœderis,
14 Et offeret oblationem eius, Domino, agnum anniculum immaculatum in holocaustum & ouem anniculam immaculatam pro peccato, & arietem immaculatum, hostiam pacificam, C
15 Canistrum quoque panum azymorum qui conspersi sint oleo, & lagana absque fermento vncta oleo, ac libamina singulorum:
16 Quæ offeret sacerdos coram Domino, & faciet tam pro peccato, quàm in holocaustum.
17 Arietem vero immolabit hostiam pacificam Domino, offerens simul canistrum azymorum, & libamenta quæ ex more debentur.
18 * Tunc radetur Nazaræus ante ostium tabernaculi fœderis cæsarie consecrationis suæ: tolletque capillos eius, & ponet super ignem, qui est suppositus sacrificio pacificorum. * Act. 21 d. 24.
19 Et armum coctum arietis, tortamque absque fermento vnam de canistro, & laganum azymum vnum, & tradet in manus Nazaræi, postquam rasum fuerit caput eius. D
20 Susceptaque rursum ab eo, eleuabit in conspectu Domini: & sanctificata sacerdotis erunt, sicut pectusculum, quod separari iussum est, & femur. Post hæc potest bibere Nazaræus vinum.
21 Ista est lex Nazaræi, cùm vouerit oblationem suam Domino tempore consecrationis suæ, exceptis his quæ inuenerit manus eius. iuxta quod mente deuouerat, ita faciet ad perfectionem sanctificationis suæ,

22 Locutuſque eſt Dominus ad Moyſen, dicens.

23 Loquere Aaron & filijs eius: Sic benedicetis filijs Iſraël, & dicetis:

*Eccli.36. c.19.

24 * Benedicat tibi Dominus, & cuſtodiat te.

25 Oſtendat Dominus faciem ſuam tibi, & miſereatur tui.

26 Conuertat Dominus vultum ſuum ad te, & det tibi pacem.

27 Inuocabuntque nomen meum ſuper filios Iſraël, & ego benedicam eis.

CAPVT VII.

Oblationes principum duodecim tribuum in dedicationem tabernaculi & altaris: Dominus Moyſi ſanctuarium ingreſſo loquitur de propitiatorio.

A *Exod.40 b.16.

1 FActum * eſt autem in die qua compleuit Moyſes tabernaculum, & erexit illud: vnxitque & ſanctificauit eum omnibus vaſis ſuis, altare ſimiliter & omnia vaſa eius.

2 Obtulerunt principes Iſraël & capita familiarum, qui erant per ſingulas tribus, præfectique eorum qui numerati fuerant,

3 Munera coram Domino, ſex plauſtra tecta cum duodecim bobus. Vnum plauſtrum obtulere duo duces, & vnum bouem ſinguli, obtuleruntque ea in conſpectu tabernaculi.

4 Ait autem Dominus ad Moyſen:

5 Suſcipe ab eis vt ſeruiant in miniſterio tabernaculi, & trades ea Leuitis iuxta ordinem miniſterij ſui.

6 Itaque cùm ſuſcepiſſet Moyſes plauſtra & boues, tradidit eos Leuitis.

7 Duo plauſtra & quatuor boues dedit filijs Gerſon, iuxta id quod habebant neceſſarium.

8 Quatuor alia plauſtra & octo boues dedit filijs Merari, ſecundùm officia & cultum ſuum, ſub manu Ithamar filij Aaron ſacerdotis.

9 Filijs autem Caath non dedit plauſtra & boues: quia in Sanctuario ſeruiunt, & onera proprijs portant humeris.

10 Igitur obtulerunt duces in dedicationem altaris, die qua vnctum eſt, oblationem ſuam ante altare:

B

11 Dixitque Dominus ad Moyſen: Singuli duces per ſingulos dies offerant munera in dedicationem altaris.

12 Primo die obtulit oblationem ſuam Naaſſòn filius Aminadab de tribu Iuda:

13 Fueruntque in ea, acetabulum argenteum pondo centum triginta ſiclorum, phiala argentea habens ſeptuaginta ſiclos, iuxta pondus Sanctuarij, vtrumque plenum ſimila conſperſa oleo in ſacrificium.

14 Mortariolum ex decem ſiclis aureis, plenum incenſo:

15 Bouem de armento, & arietem, & agnum anniculum in holocauſtum:

16 Hircúmque pro peccato:

17 Et in ſacrificio pacificorum boues duos, arietes quinque, hircos quinque, agnos anniculos quinque. hæc eſt oblatio Nahaſſon filij Aminadab.

18 Secundo die obtulit Nathanaël filius Suar, dux de tribu Iſſachar,

19 Acetabulum argenteum appendẽs centum triginta ſiclos, phialam argenteam habentem ſeptuaginta ſiclos, iuxta pondus Sanctuarij, vtrumque plenum ſimila conſperſa oleo in ſacrificium:

20 Mortariolum aureum habens decem ſiclos, plenum incenſo:

21 Bouem de armento, & arietem, & agnum anniculum in holocauſtum:

22 Hircúmque pro peccato:

23 Et in ſacrificio pacificorum boues duos, arietes quinque, hircos quinque agnos anniculos quinque. hæc fuit oblatio Nathanaël filij Suar.

24 Tertio die princeps filiorum Zabulon, Eliab filius Helon,

C

25 Obtulit acetabulum argenteum appendens centum triginta ſiclos, phialam argenteam habentem ſeptuaginta ſiclos, ad pondus Sanctuarij, vtrumque plenum ſimila conſperſa oleo in ſacrificium:

26 Mortariolum aureum appendens decem ſiclos, plenum incenſo:

27 Bouem de armento, & arietem, & agnum anniculum in holocauſtum:

28 Hircúmque pro peccato:

29 Et in ſacrificio pacificorum boues duos, arietes quinque, hircos quinque, agnos anniculos quinque. hæc eſt oblatio Eliab filij Helon.

30 Die quarto princeps filiorum Ruben, Eliſur filius Sedeur,

31 Obtulit acetabulum argenteum appendens centum triginta ſiclos, phialam argenteam habentem ſeptuaginta ſiclos, ad pondus Sanctuarij, vtrumque plenum ſimila conſperſa oleo in ſacrificium:

32 Mortariolum aureum appendens decem ſiclos, plenum incenſo:

33 Bouem de armento, & arietem, & agnum anniculum in holocauſtum:

34 Hircúmque pro peccato:

35 Et in hoſtias pacificorum boues duos, arietes quinque, hircos quinque, agnos anniculos quinque. hæc fuit oblatio Eliſur filij Sedeur.

36 Die quinto princeps filiorum Simeon, Salamiel filius Suriſaddai,

37 Obtulit acetabulum argenteum appendens centum triginta ſiclos, phialam argenteam habentem ſeptuaginta ſiclos, ad pondus Sanctuarij, vtrumque plenum ſimila conſperſa oleo in ſacrificium:

38 Mortariolum aureum appendens decem ſiclos, plenum incenſo:

39 Bouem de armento, & arietem, & agnum anniculum in holocauſtum:

40 Hircúmque pro peccato:

D

41 Et in hoſtias pacificorum boues duos, arietes quinque, hircos quinque, agnos anniculos quinque. hæc fuit oblatio Salamiel filij Suriſaddai.

42 Die ſexto princeps filiorum Gad, Eliaſaph filius Duel,

43 Obtulit acetabulum argenteum ap-

pendens centum triginta ſiclos, phialam argenteam habentem ſeptuaginta ſiclos ad pondus Sanctuarij, vtrumque plenum ſimila conſperſa oleo in ſacrificium.

44 Mortariolum aureum appendens decem ſiclos, plenum incenſo:

45 Bouem de armento, & arietem, & agnum anniculum in holocauſtum:

46 Hircumque pro peccato:

47 Et in hoſtias pacificorum boues duos, arietes quinque, hircos quinque, agnos anniculos quinque. hæc fuit oblatio Eliaſaph filij Duel.

48 Die ſeptimo princeps filiorũ Ephraim, Eliſama filius Ammiud,

49 Obtulit acetabulum argenteum appendens centum triginta ſiclos, phialam argenteam habentem ſeptuaginta ſiclos, ad pondus Sanctuarij, vtrumque plenum ſimila conſperſa oleo in ſacrificium:

50 Mortariolum aureum appendens decem ſiclos, plenum incenſo:

51 Bouem de armento, & arietem, & agnum anniculum in holocauſtum:

E 52 Hircumque pro peccato:

53 Et in hoſtias pacificorum, boues duos, arietes quinque, hircos quinque, agnos anniculos quinque. hæc fuit oblatio Eliſama filij Ammiud.

54 Die octauo princeps filiorum Manaſſe, Gamaliel filius Phadaſſur,

55 Obtulit acetabulum argenteum appendens centum triginta ſiclos, phialam argenteam habentem ſeptuaginta ſiclos, ad pondus Sanctuarij, vtrumque plenum ſimila conſperſa oleo in ſacrificium:

56 Mortariolum aureum appendens decem ſiclos, plenum incenſo:

57 Bouem de armento, & arietem, & agnum anniculum in holocauſtum:

58 Hircumque pro peccato;

59 Et in hoſtias pacificorum boues duos, arietes quinque, hircos quinque, agnos anniculos quinque. hæc fuit oblatio Gamaliel filij Phadaſſur.

60 Die nono princeps filiorum Beniamin, Abidan filius Gedeonis,

61 Obtulit acetabulum argenteum appendens centum triginta ſiclos, phialam argenteam habentem ſeptuaginta ſiclos, ad pondus Sanctuarij, vtrumque plenum ſimila conſperſa oleo in ſacrificium:

62 Et mortariolum aureum appendens decem ſiclos, plenum incenſo:

63 Bouem de armento, & arietem, & agnum anniculum in holocauſtum:

F 64 Hircumque pro peccato:

65 Et in hoſtias pacificorum boues duos, arietes quinque, hircos quinque, agnos anniculos quinque. hæc fuit oblatio Abidan filij Gedeonis.

66 Die decimo princeps filiorum Dan, Ahiezer filius Ammiſaddai,

67 Obtulit acetabulum argenteum appendens centum triginta ſiclos, phialam argenteam habentem ſeptuaginta ſiclos, ad pondus Sanctuarij, vtrumque plenum ſimila conſperſa oleo in ſacrificium:

68 Mortariolum aureum appendens decem ſiclos, plenum incenſo:

69 Bouem de armento, & arietem, & agnum anniculum in holocauſtum:

70 Hircùmque pro peccato:

71 Et in hoſtias pacificorum boues duos, arietes quinque, hircos quinque, agnos anniculos quinque. hæc fuit oblatio Ahiezer filij Ammiſaddai,

72 Die vndecimo princeps filiorum Aſer, Phegiel filius Ochran,

73 Obtulit acetabulum argenteum appendens centum triginta ſiclos, phialam argenteam habentem ſeptuaginta ſiclos, ad pondus Sanctuarij, vtrumque plenum ſimila conſperſa oleo in ſacrificium:

74 Mortariolum aureum appendens decem ſiclos, plenum incenſo:

75 Bouem de armento, & arietem, & agnum anniculum in holocauſtum:

76 Hircùmque pro peccato:

77 Et in hoſtias pacificorum boues duos, arietes quinque, hircos quinque, agnos anniculos quinque. hæc fuit oblatio Phegiel filij Ochran.

78 Die duodecimo princeps filiorum Nephthali, Ahira filius Enan,

79 Obtulit acetabulum argenteum appendens centum triginta ſiclos, phialam argenteam habentem ſeptuaginta ſiclos, ad pondus Sanctuarij, vtrumque plenum ſimila oleo conſperſa in ſacrificium:

80 Mortariolum aureum appendens decem ſiclos, plenum incenſo: G

81 Bouem de armento, & arietem, & agnum anniculum in holocauſtum:

82 Hircùmque pro peccato:

83 Et in hoſtias pacificorum boues duos, arietes quinque, hircos quinque, agnos anniculos quinque. hæc fuit oblatio Ahira filij Enan.

84 Hæc in dedidatione altaris oblata ſunt à principibus Iſraël, in die qua conſecratum eſt. acetabula argentea duodecim: phialæ argenteæ duodecim: mortariola aurea duodecim:

85 Ita vt centum triginta ſiclos argenti haberet vnum acetabulum, & ſeptuaginta ſiclos haberet vna phiala: id eſt, in commune vaſorum omnium ex argento ſicli duo millia quadringenti, pondere Sanctuarij.

86 Mortariola aurea duodecim plena incenſo, denos ſiclos appendentia pondere Sanctuarij: id eſt, ſimul auri ſicli centum viginti:

87 Boues de armento in holocauſtum duodecim, arietes duodecim, agni anniculi duodecim pro peccato.

88 In hoſtias pacificorum, boues viginti quatuor, arietes ſexaginta, hirci ſexaginta, agni anniculi ſexaginta. Hæc oblata ſunt in dedicatione altaris, quando vnctum eſt.

89 Cumque ingrederetur Moyſes tabernaculum fœderis, vt conſuleret oraculum, audiebat vocẽ loquentis ad ſe de propitiatorio quod erat ſuper arcam teſtimonij inter duos Cherubim, vnde & loquebatur ei.

CAPVT VIII.

Candelabri & lucernarum locus, situs, materia, ac forma: ætasque & consecratio Leuitarum.

A 1 LOcutusque est Dominus ad Moysen, dicens:

2 Loquere Aaron, & dices ad eum: Cùm posueris septem lucernas, candelabrum in australi parte erigatur. Hoc igitur præcipe vt lucernæ contra boream è regione respiciant ad mensam panum propositionis, contra eam partem, quam candelabrum respicit, lucere debebunt.

3 Fecitque Aaron, & imposuit lucernas super candelabrum, vt præceperat Dominus Moysi.

4 Hæc autem erat factura candelabri, ex auro ductili, tam medius stipes, quàm cuncta quæ ex vtroque calamorum latere nascebantur, iuxta exemplum quod ostendit Dominus Moysi, ita operatus est candelabrum.

5 Et locutus est Dominus ad Moysen, dicens:

6 Tolle Leuitas de medio filiorum Israël, & purificabis eos.

B 7 Iuxta hunc ritum: Aspergantur aqua lustrationis, & radant omnes pilos carnis suæ. Cùmque lauerint vestimenta sua, & mundati fuerint,

8 Tollent bouem de armentis, & libamentum eius similam oleo conspersam: bouem autem alterum de armento tu accipies pro peccato:

9 Et applicabis Leuitas coram tabernaculo fœderis, conuocata omni multitudine filiorum Israël.

10 Cùmque Leuitæ fuerint coram Domino, ponent filij Israël manus suas super eos.

11 Et offeret Aaron Leuitas, munus in conspectu Domini à filijs Israël, vt seruiant in ministerio eius.

12 Leuitæ quoque ponent manus suas super capita boum, è quibus vnum facies pro peccato, & alterum in holocaustum Domini, vt depreceris pro eis.

13 Statuésque Leuitas in conspectu Aaron & filiorum eius, & consecrabis oblatos Domino,

C 14 Ac separabis de medio filiorum Israël, vt sint mei.

15 Et posteà ingredientur tabernaculum fœderis vt seruiant mihi. Sicque purificabis & consecrabis eos in oblationem Domini quoniam dono donati sunt mihi à filijs Israël.

*Exod 13. 2. Sup. 3. b. Luc. 2. c. 3. 16 * Pro primogenitis quæ aperiunt omnem vuluam in Israël, accepi eos.

17 Mea sunt enim omnia primogenita filiorum Israël, tam ex hominibus quàm ex iumentis. Ex die quo percussi omne primogenitum in Terra Ægypti, sanctificaui eos mihi:

18 Et tuli Leuitas pro cunctis primogenitis filiorum Israël.

19 Tradidique eos dono Aaron & filijs eius de medio populi, vt seruiant mihi pro Israël in tabernaculo fœderis, & orent pro eis, ne sit in populo plaga, si ausi fuerint accedere ad Sanctuarium.

20 Feceruntque Moyses & Aaron & omnis multitudo filiorum Israël super Leuitis quæ præceperat Dominus Moysi. D

21 Purificatique sunt, & lauerunt vestimenta sua. Eleuauitque eos Aaron in conspectu Domini, & orauit pro eis,

22 Vt purificati ingrederentur ad officia sua in tabernaculum fœderis coram Aaron & filijs eius. Sicut præceperat Dominus Moysi de Leuitis, ita factum est.

23 Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens:

24 Hæc est lex Leuitarum: A viginti quinque annis & supra, ingredientur vt ministrent in tabernaculo fœderis.

25 Cùmque quinquagesimum annum ætatis impleuerint, seruire cessabunt:

26 Eruntque ministri fratrum suorum in tabernaculo fœderis, vt custodiant quæ sibi fuerint commendata, opera autem ipsa non faciant. Sic dispones Leuitis in custodijs suis.

CAPVT IX.

Quo tempore debeant mundi Phase celebrare, & quo immundi: nubes tabernaculum operiens per diem columna nubis, per noctem vt species ignis ducit exercitum totis 40. annis.

1 LOcutus est Dominus ad Moysen in deserto Sinai, anno secundo postquam egressi sunt de Terra Ægypti, mense primo, dicens: A

2 * Faciant filij Israël Phase in tempore suo: *Exod. 12. a 3.

3 Quartadecima die mensis huius ad vesperam, iuxta omnes ceremonias & iustificationes eius.

4 Præcepitque Moyses filijs Israël vt facerent Phase.

5 Qui fecerunt tempore suo: quartadecima die mensis ad vesperam, in monte Sinai. Iuxta omnia quæ mandauerat Dominus Moysi, fecerunt filij Israël.

6 Ecce autem quidam immundi super anima hominis, qui non poterant facere Phase in die illo, accedentes ad Moysen & Aaron:

7 Dixerunt eis: Immundi sumus super anima hominis. quare fraudamur vt non valeamus oblationem offerre Domino in tempore suo inter filios Israël? B

8 Quibus respondit Moyses: State vt consulam quid præcipiat Dominus de vobis.

9 Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens:

10 Loquere filijs Israël: Homo qui fuerit immundus super anima, siue in via procul in gente vestra, faciat Phase Domino.

11 In mense secundo, quartadecima die mensis ad vesperam: cum azymis & lactucis agrestibus comedent illud:

12 Non relinquent ex eo quidpiam vsque

*Exod.12. g.46. Ioan 19 g 36.

manè, * & os eius non confringent, omnem ritum Phase obseruabunt.

13 Si quis autem & mundus est, & in itinere non fuit, & tamen non fecit Phase, exterminabitur anima illa de populis suis, quia sacrificium Domino non obtulit tempore suo: peccatum suum ipse portabit.

C

14 Peregrinus quoque & aduena si fuerint apud vos, facient phase Domino iuxta ceremonias & iustificationes eius. Præceptum idem erit apud vos tam aduenæ quàm indigenæ.

*Exod.40. b.16.d.32. Sup.7.a.1.

15 * Igitur die qua erectum est tabernaculum, operuit illud nubes. A vespere autem super tentorium erat quasi species ignis vsque manè.

16 Sic fiebat iugiter: per diem operiebat illud nubes, & per noctem quasi species ignis.

17 Cùmque ablata fuisset nubes quæ tabernaculum protegebat, tunc proficiscebantur filij Israël: & in loco vbi stetisset nubes, ibi castrametabantur:

18 Ad imperium Domini proficiscebantur, & ad imperium illius figebant tabernaculum. * Cunctis diebus quibus stabat nubes super tabernaculum, manebant in eodem loco:

*1.Cor.10. a.1.

D

19 Et si euenisset vt multo tempore maneret super illud, erant filij Israël in excubijs Domini, & non proficiscebantur.

20 Quot diebus fuisset nubes super tabernaculum. Ad imperium Domini erigebant tentoria, & ad imperium illius deponebant.

21 Si fuisset nubes à vespere vsque manè, & statim diluculo tabernaculum reliquisset, proficiscebantur: &, si post diem & noctem recessisset, dissipabant tentoria.

22 Si verò biduo aut vno mense vel longiori tempore fuisset super tabernaculum, manebant filij Israël in eodem loco, & non proficiscebantur: statim autem vt recessisset, mouebant castra.

23 Per verbum Domini figebant tentoria, & per verbum illius proficiscebantur, erantque in excubijs Domini iuxta imperium eius per manum Moysi.

CAPVT X.

Iubet Deus fieri duas tubas argenteas, docetque earum vsum: quo ordine mota sint castra de deserto Sinai: orat Moyses cognatum Hobab vt cum ipsis proficiscatur: & verba quæ loquebatur Moyses cum eleuaretur vel deponeretur arca.

A

1 LOcutus est Dominus ad Moysen, dicens:

2 Fac tibi duas tubas argenteas ductiles quibus conuocare possis multitudinem quando mouenda sunt castra.

3 Cùmque increpueris tubis, congregabitur ad te omnis turba ad ostium tabernaculi fœderis.

4 Si semel clangueris, venient ad te principes, & capita multitudinis Israël.

5 Si autem prolixior atque concisus clangor increpuerit, mouebunt castra primi qui sunt ad orientalem plagam.

6 In secundo autem sonitu & pari vlulatu tubæ, leuabunt tentoria qui habitant ad meridiem. & iuxta hunc modum reliqui facient, vlulantibus tubis in profectionem.

7 Quando autem congregandus est populus, simplex tubarum clangor erit, & non concisè vlulabunt.

8 Filij autem Aaron sacerdotes clangent tubis: eritque hoc legitimum sempiternum in generationibus vestris.

B

9 Si exieritis ad bellum de terra vestra contra hostes, qui dimicant aduersum vos, clangetis vlulantibus tubis, & erit recordatio vestri coram Domino Deo vestro, vt eruamini de manibus inimicorum vestrorum.

10 Si quando habebitis epulum, & dies festos, & calendas, canetis tubis super holocaustis, & pacificis victimis, vt sint vobis in recordationem Dei vestri. ego Dominus Deus vester.

11 Anno secundo, mense secundo, vigesima die mensis, eleuata est nubes de tabernaculo fœderis.

12 Profectique sunt filij Israël per turmas suas de deserto Sinaï, & recubuit nubes in solitudine Pharan:

13 Moueruntque castra primi iuxta imperium Domini in manu Moysi.

14 * Filij Iuda per turmas suas: quorum princeps erat Nahasson filius Aminadab. *Sup.2.b.7

15 In tribu filiorum Issachar fuit princeps Nathanaël filius Suar.

16 In tribu Zabulon erat princeps Eliab filius Helon.

17 Depositumque est tabernaculum, quod portantes egressi sunt filij Gerson & Merari.

18 Profectique sunt & filij Ruben, per turmas & ordinem suum: quorum princeps erat Helisur filius Sedeur.

C

19 In tribu autem filiorum Simeon, princeps fuit Salamiel filius Surisaddai.

20 Porrò in tribu Gad erat princeps Eliasaph filius Duel.

21 Profectique sunt & Caathitæ portantes Sanctuarium. Tamdiu tabernaculum portabatur, donec venirent ad erectionis locum.

22 Mouerunt castra & filij Ephraim per turmas suas, in quorum exercitu princeps erat Elisama filius Ammiud.

23 In tribu autem filiorum Manasse princeps fuit Gamaliel filius Phadassur.

24 Et in tribu Beniamin erat dux Abidan filius Gedeonis.

25 Nouissimi castrorum omnium profecti sunt filij Dan per turmas suas, in quorum exercitu princeps fuit Ahiezer filius Ammisaddai.

26 In tribu autem filiorum Aser erat princeps Phegiel filius Ochran.

27 Et in tribu filiorum Nephthali princeps fuit Ahira filius Enan.

28 Hæc sunt castra, & profectiones filiorum Israël per turmas suas quando egrediebantur.

29 Dixitque Moyses Hobab filio Raguel Madianitæ, cognato suo: Proficiscimur ad

locum,

locum, quem Dominus daturus est nobis:
veni nobiscum, vt benefaciamus tibi: quia
Dominus bona promisit Israëli.
D 30 Cui ille respondit: Non vadam tecum,
sed reuertar in terram meam in qua natus sũ.
31 Et ille: Noli, inquit, nos relinquere: tu
enim nosti in quibus locis per desertum ca-
stra ponere debeamus, & eris ductor noster.
32 Cùmque nobiscum veneris, quidquid
optimum fuerit ex opibus, quas nobis tradi-
turus est Dominus, dabimus tibi.
33 Profecti sunt ergo de Monte Domini
viam trium dierum, arcaque fœderis Domi-
ni præcedebat eos, per dies tres prouidens
castrorum locum.
34 Nubes quoque Domini super eos erat
per diem cùm incederent.
33 Cùmque eleuaretur arca, dicebat Moy-
* Ps. 67. a. 2. ses: * Surge Domine, & dissipentur inimici
tui, & fugiant qui oderunt te, à facie tua.
36 Cùm autem deponeretur, aiebat: Reuer-
tere Dñe ad multitudinem exercitus Israël.

CAPVT XI.

Murmurant Hebræi primum ex defatigatione: dein petunt carnes, cepas, ollas Ægypti: turbatoque Moysi spiritu, Deus illius onus in septuaginta seniores partitur, qui omnes prophetant; dantur coturnices, puniturque populus propter carnium concupiscentiam.

A 1 INtereà ortum est * murmur populi, qua-
* Ps. 77. c. 19. si dolentium pro labore, contra Domi-
1. Cor. 10. c 10. num. Quod cùm audisset Dominus, iratus
* Ps. 77. c. 21. est. Et * accensus in eos ignis Domini deuo-
rauit extremam castrorum partem.
2 Cùmque clamasset populus ad Moysen,
orauit Moyses ad Dñm, & absorptus est ignis
3 Vocauitque nomen loci illius, Incensio:
eò quòd incẽsus fuisset contra eos ignis Dñi.
4 Vulgus quippe promiscuum, quod ascẽ-
derat cum eis, flagrauit desiderio, sedens &
flens, iunctis sibi pariter filiis Israël, & ait:
* 1. Cor. 10. a. 3. * Quis dabit nobis ad vescendùm carnes?
5 Recordamur piscium quos comedeba-
mus in Ægypto gratis: in mentem nobis ve-
niunt cucumeres, & pepones, porrique &
cepę, & allia.
B 6 Anima nostra arida est, nihil aliud respi-
ciunt oculi nostri nisi Man.
*Exod 16. d. 14. 7 * Erat autem Man quasi semen corian-
Ps. 77 c. 24. dri, coloris bdellij.
Sap. 16. c. 20. 8 Circuibatque populus, & colligens illud,
Ioan. 6. d. 31. frangebat mola, siue terebat in mortario, co-
quens in olla, & faciens ex eo tortulas sapo-
ris quasi panis oleati.
9 Cùmque descenderet nocte super castra
ros, descendebat pariter & Man.
10 Audiuit ergo Moyses flentem populum
per familias, singulos per ostia tentorij sui.
Iratusque est furor Domini valdè: sed &
Moysi intoleranda res visa est.
11 Et ait ad Dominum: Cur afflixisti ser-
uum tuum? quare non inuenio gratiam co-
ram te: & cur imposuisti pondus vniuersi
populi huius super me?
C 12 Numquid ego concepi omnem hanc
multitudinem, vel genui eam, vt dicas mihi:
Porta eos in sinu tuo sicut portare solet nu-
trix infantulum, & defer in terram, pro qua
iurasti patribus eorum?
13 Vnde mihi carnes vt dem tantæ multi-
tudini? flent contra me, dicentes: Da nobis
carnes vt comedamus.
14 Non possum solus sustinere omnem
hunc populum, quia grauis est mihi.
15 Sin aliter tibi videtur, obsecro vt inter-
ficias me, & inueniam gratiam in oculis tuis,
ne tantis afficiar malis.
16 Et dixit Dominus ad Moysen: Congre-
ga mihi septuaginta viros de senibus Israël,
quos tu nosti quòd senes populi sint ac magi-
stri: & duces eos ad ostium tabernaculi fœ-
deris, faciesque ibi stare tecum,
17 Vt descendam & loquar tibi: & aufe- D
ram de spiritu tuo, tradamque eis, vt susten-
tent tecum onus populi, & non tu solus gra-
ueris.
18 Populo quoque dices: Sanctificamini:
cras comedetis carnes. ego enim audiui vos
dicere: Quis dabit nobis escas carnium? be-
nè nobis erat in Ægypto. Vt det vobis Do-
minus carnes, & comedatis:
19 Non vno die, nec duobus, vel quinque
aut decem, nec viginti quidem,
20 Sed vsque ad mensem dierum, donec
exeat per nares vestras, & vertatur in nau-
seam, eò quòd repuleritis Dominum, qui in
medio vestri est, & fleueritis coram eo, di-
centes: Quare egressi sumus ex Ægypto?
21 Et ait Moyses: Sexcenta millia peditum E
huius populi sunt. & tu dicis: Dabo eis esum
carnium mense integro?
22 * Numquid ouium & boum multitudo * Ioan. 6. b. 10.
cædetur, vt possit sufficere ad cibum? vel
omnes pisces maris in vnum congregabun-
tur, vt eos satient?
23 Cui respondit Dominus: * Numquid * Isai. 59. a. 1.
manus Domini inualida est? Iam nunc vi-
debis vtrùm meus sermo opere compleatur.
24 Venit igitur Moyses, & narrauit popu-
lo verba Domini, congregans septuaginta
viros de senibus Israël, quos stare fecit circa
tabernaculum.
25 Descenditque Dominus per nubem, & F
locutus est ad eum auferens de spiritu qui
erat in Moyse, & dans septuaginta viris.
Cùmque requieuisset in eis Spiritus, prophe-
tauerunt, nec vltra cessauerunt.
26 Remanserant autem in castris duo viri,
quorum vnus vocabatur Eldad, & alter Me-
dad, super quos requieuit spiritus. nam &
ipsi descripti fuerant, & non exierant ad ta-
bernaculum.
27 Cùmque prophetarent in castris, cu-
currit puer, & nuntiauit Moysi, dicens: El-
dad & Medad prophetant in castris.
28 Statim Iosue filius Nun, minister Moy-
si, & electus è pluribus, ait: Domine mi Moy-
ses prohibe eos.
29 At ille: Quid, inquit, æmularis pro me?
quis tribuat vt omnis populus prophetet, &
det eis Dominus Spiritum suum?
30 Reuersusque est Moyses, & maiores
natu Israël in castra.
31 * Ventus autem egrediens à Domino, ar- G
reptans trans mare coturnices detulit, & de- * Ps. 77. c. 26. 27.

misit in castra itinere quantum vno die con-
fici potest, ex omni parte castrorum per cir-
cuitum, volabantque in aëre duobus cubitis
altitudine super terram.
32 Surgens ergo populus toto die illo, &
nocte, ac die altero, congregauit coturni-
cum, qui parum, decem coros: & siccaue-
runt eas per gyrum castrorum:
* Ps. 77. d. 30. 33 * Adhuc carnes erant in dentibus eo-
rum, nec defecerat huiuscemodi cibus: & ec-
ce furor Domini concitatus in populum,
percussit eum plaga magna nimis.
34 Vocatusque est ille locus, Sepulchra
concupiscentiæ: ibi enim sepelierunt popu-
lum qui desiderauerat. Egressi autem de Se-
pulchris concupiscentiæ, venerunt in Hase-
roth, & manserunt ibi.

CAPVT XII.

Aaron & Maria in mitissimum Moysen murmurant, apud quos Deus Moysen laudat à familiaritate erga Dominum, Maria lepra percussa & septem diebus à populo separata, sanitati restituitur, orante pro ea Moyse.

A 1 LOcutaque est Maria & Aaron con-
tra Moysen propter vxorem eius
Æthiopissam,
2 Et dixerunt: Num per solum Moysen
locutus est Dominus? nonne & nobis simi-
liter est locutus? Quod cùm audisset Do-
minus,
3 (Erat enim Moyses vir mitissimus super
omnes homines qui morabantur in terra)
B 4 Statim locutus est ad eum, & ad Aaron
& Mariam: Egredimini vos tantùm tres ad
tabernaculũ fœderis. Cùmq; fuissent egressi,
5 Descendit Dominus in columna nubis
& stetit in introitu tabernaculi vocans Aa-
ron & Mariam. Qui cùm issent,
6 Dixit ad eos: Audite sermones meos:
Si quis fuerit inter vos propheta Domini, in
visione apparebo ei, vel per somnium loquar
ad illum.
7 At non talis seruus meus Moyses, * qui C
in omni domo mea fidelissimus est: * Heb. 3. a. 2.
8 * Ore enim ad os loquor ei: & palam, & * Exod. 33. b. 11.
non per ænigmata & figuras Dominum vi-
det. Quare ergo non timuistis detrahere ser-
uo meo Moysi?
9 Iratusque contra eos, abijt:
10 Nubes quoque recessit quæ erat super
tabernaculum: & ecce Maria apparuit can-
dens lepra quasi nix. Cùmque respexisset eam
Aaron, & vidisset perfusam lepra,
11 Ait ad Moysen: Obsecro domine mi,
ne imponas nobis hoc peccatum quod stul-
tè commisimus,
12 Ne fiat hæc quasi mortua, & vt aborti- D
uum quod proijcitur de vulua matris suæ.
ecce iam medium carnis eius deuoratum est
à lepra.
13 Clamauitque Moyses ad Dominum, di-
cens: Deus, obsecro, sana eam.
14 Cui respondit Dominus: Si pater eius
spuisset in faciem illius, nonne debuerat sal-
tem septem diebus rubore suffundi? Separe-
tur septem diebus extra castra, & posteà re-
uocabitur.
15 Exclusa est itaque Maria extra ca-
stra septem diebus: & populus non est
motus de loco illo, donec reuocata est
Maria.

CAPVT XIII.

Missi à Moyse 12 exploratores ad considerandam terram promissionis, palmitem cum botro alijsque fructibus in fertilitatis signum post 40. dies referunt; qui tamen vniuersi, præter Caleb & Iosue, murmur in populo concitant.

A 1 PRofectusque est populus de Haseroth,
fixis tentorijs in deserto Pharan.
2 Ibique locutus est Dominus ad Moysen,
dicens:
3 Mitte viros, qui considerent Terram
Chanaan, quam daturus sum filijs Israël, sin-
gulos de singulis tribubus, ex principibus.
4 Fecit Moyses quod Dominus imperaue-
rat, de deserto Pharan mittens principes
viros, quorum ista sunt nomina.
5 De tribu Ruben, Sammua filium Ze- B
chur.
6 De tribu Simeon, Saphat filium Huri.
7 De tribu Iuda, Caleb filium Iephone.
8 De tribu Issachar, Igal filium Ioseph.
9 De tribu Ephraim, Osee filium Nun.

10 De tribu Beniamin, Phalti filiũ Raphu.
11 De tribu Zabulon, Geddiel filiũ Sodi.
12 De tribu Ioseph, sceptri Manasse, Gaddi filium Susi.
13 De tribu Dan, Ammiel filiũ Gemalli.
14 De tribu Aser, Sthur filium Michaël.
15 De tribu Nephthali, Nahabi filiũ Vapsi.
16 De tribu Gad, Guel filium Machi.
C 17 Hæc sunt nomina virorum quos misit Moyses ad considerandam Terram: vocauitque Osee filium Nun, Iosue.
18 Misit ergo eos Moyses ad considerandam Terram Chanaan, & dixit ad eos: Ascendite per meridianam plagam. Cùmque veneritis ad montes,
19 Considerate Terram, qualis sit: & populum qui habitator est eius, vtrùm fortis sit an infirmus: si pauci numero an plures:
20 Ipsa terra bona an mala: vrbes quales, muratæ an absque muris:
21 Humus, pinguis an sterilis, nemorosa an absque arboribus. Confortamini, & afferte nobis de fructibus Terræ. Erat autem tempus quãdo iam præcoquæ vuæ vesci possunt.
D 22 Cùmque ascendissent, explorauerunt Terram à deserto Sin, vsque Rohob intrantibus Emath.
23 Ascenderuntque ad meridiem, & venerunt in Hebron, vbi erant Achiman & Sisai & Tholmai filij Enac. nam Hebron septem annis ante Tanim vrbẽ Ægypti condita est.
24 * Pergentesque vsq; ad Torrentem botri, absciderunt palmitem cũ vua sua, quem portauerunt in vecte duo viri. De malis quoque granatis & de ficis loci illius tulerunt: (* Deut. 1. d. 24.)
E 25 Qui appellatus est Nehelescol, id est, Torrens botri, eò quòd botrum portassent inde filij Israël.
26 Reuersique exploratores Terræ post quadraginta dies, omni regione circuita,
27 Venerunt ad Moysen & Aaron & ad omnem cœtum filiorum Israël in desertum Pharan, quòd est in Cades. Locutique eis & omni multitudini ostenderũt fructus Terræ:
F 28 Et narrauerunt, dicentes: Venimus in Terram, ad quam misisti nos, quæ re vera fluit lacte & melle, vt ex his fructibus cognosci potest:
29 Sed cultores fortissimos habet, & vrbes grandes atque muratas. Stirpem Enac vidimus ibi.
30 Amalec habitat in meridie, Hethæus & Iebusæus & Amorrhæus in montanis: Chananæus verò moratur iuxta mare & circa fluenta Iordanis.
31 Inter hæc Caleb compescens murmur populi, qui oriebatur contra Moysen, ait: Ascendamus, & possideamus Terram, quoniam poterimus obtinere eam.
G 32 Alij verò, qui fuerant cum eo, dicebant: Nequaquam ad hunc populum valemus ascendere, quia fortior nobis est.
33 Detraxeruntque Terræ, quam inspexerant, apud filios Israël, dicentes: Terra, quam lustrauimus, deuorat habitatores suos: populus quem aspeximus, proceræ staturæ est.
34 Ibi vidimus monstra quædam filiorũ Enac de genere giganteo: quibus comparati, quasi locustæ videbamur.

CAPVT XIV.

Murmur populi, auditis exploratoribus, frustra sedare conantur Iosue & Caleb: iratum Dominum placat Moyses: omnes morti in deserto addicuntur præter Caleb ac Iosue, & pugnantes Israëlitæ contra Domini voluntatem cæduntur ab hostibus.

1 IGitur vociferans omnis turba fleuit nocte illa. A
2 Et murmurati sunt contra Moysen & Aaron cuncti filij Israël, dicentes:
3 Vtinam mortui essemus in Ægypto: & in hac vasta solitudine vtinam pereamus, & non inducat nos Dominus in Terram istam, ne cadamus gladio, & vxores ac liberi nostri ducantur captiui. Nonne melius est reuerti in Ægyptum?
4 Dixeruntque alter ad alterum: Constituamus nobis ducem, & reuertamur in Ægyptum.
5 Quo audito Moyses & Aaron ceciderunt proni in terram coram omni multitudine filiorum Israël.
6 * At verò Iosue filius Nun, & Caleb filius Iephone, qui & ipsi lustrauerant terram, sciderunt vestimenta sua, (* Eccli. 46. b. 9. 1. Machab. 2. f. 55 56.)
7 Et ad omnem multitudinem filiorum Israël locuti sunt: Terra, quam circuiuimus, valdè bona est.
8 Si propitius fuerit Dominus, inducet nos in eam, & tradet humum lacte & melle manantem. B
9 Nolite rebelles esse contra Dominum: neque timeatis populum Terræ huius, quia sicut panem ita eos possumus deuorare. recessit ab eis omne præsidium: Dominus nobiscum est, nolite metuere.
10 Cùmque clamaret omnis multitudo, & lapidibus eos vellet opprimere, apparuit gloria Domini super tectum fœderis cunctis filijs Israël.
11 Et dixit Dominus ad Moysen: Vsquequò detrahet mihi populus iste? Quousque non credent mihi, in omnibus signis quæ feci coram eis?
12 Feriam igitur eos pestilentia, atque consumam: te autem faciam principem super gentem magnam, & fortiorem quàm hæc est.
13 Et ait Moyses ad Dominum: Vt audiant Ægyptij, de quorum medio eduxisti populum istum,
14 Et habitatores Terræ huius, qui audierunt quòd tu Domine in populo isto sis, & facie videaris ad faciem. * Et nubes tua protegat illos, & in columna nubis præcedas eos per diem, & in columna ignis per noctem: C (* Exod. 33. d. 11.)
15 Quòd occideris tantam multitudinem quasi vnum hominem, & dicant:
16 Non poterat introducere populum in terram, pro qua iurauerat: * idcirco occidit eos in solitudine. (* Exod. 32. c. 28.)
17 Magnificetur ergo fortitudo Domini sicut iurasti, dicens:
18 * Dominus patiens & multæ misericordiæ, * auferens iniquitatem & scelera, nul- (* Ps. 102. b. 8. * Exod. 34 a. 7.)

*Exod. 20. a. 5.

lumque innoxium derelinquens, qui * visitas peccata patrum in filios in tertiam & quartam generationem.

19 Dimitte, obsecro, peccatum populi huius secundùm magnitudinem misericordiæ tuæ, sicut propitius fuisti egredientibus de Ægypto vsque ad locum istum.

D

20 Dixitque Dominus: Dimisi iuxta verbum tuum.

21 Viuo ego: & implebitur gloria Domini vniuersa terra.

22 Attamen omnes homines qui viderunt maiestatem meam, & signa quæ feci in Ægypto & in solitudine, & tentauerunt me iam per decem vices, nec obedierunt voci meæ,

* Deut. 1. f. 35.

23 * Non videbunt Terram pro qua iuraui patribus eorum, nec quisquam ex illis qui detraxit mihi, intuebitur eam.

* Iosue 14 b. 6.

24 * Seruum meum Caleb, qui plenus alio spiritu secutus est me, inducam in terrã hanc quam circuiuit: & semen eius possidebit eã.

E

25 Quoniã Amalecites & Chananæus habitant in vallibus. Cras mouete castra, & reuertimini in solitudinẽ per viã Maris rubri.

26 Locutusque est Dominus ad Moysen & Aaron, dicens:

27 Vsquequo multitudo hæc pessima murmurat contra me? querelas filiorum Israel audiui.

28 Dic ergo eis: Viuo ego, ait Dominus: sicut locuti estis audiente me, sic faciã vobis.

*Ps. 105. d. 26.

29 * In solitudine hac iacebunt cadauera vestra. Omnes qui numerati estis à viginti annis & supra, & murmurastis contra me,

* Deut. 1. f. 35.

30 * Non intrabitis Terram, super quam leuaui manum meam vt habitare vos facerem, præter Caleb filium Iephone, & Iosue filium Nun.

31 Paruulos autem vestros, de quibus dixistis quòd prędæ hostibus forent, introducam: vt videant Terram, quæ vobis displicuit.

32 Vestra cadauera iacebunt in solitudine.

33 Filij vestri erunt vagi in deserto annis quadraginta, & portabunt fornicationem vestram, donec consumantur cadauera patrum in deserto,

F

*Ezechiel 4. b. 6.
*Ps. 94. b. 10.

34 Iuxta numerum quadraginta dierum, quibus considerastis Terram: * annus pro die imputabitur. * Et quadraginta annis recipietis iniquitates vestras, & scietis vltionem meam:

35 Quoniam sicut locutus sum, ita faciam omni multitudini huic pessimæ, quæ consurrexit aduersum me: in solitudine hac deficiet, & morietur.

* 1. Cor. 10 c. 10.
Heb. 3. d. 17.
Iudæ b. 5.

36 * Igitur omnes viri, quos miserat Moyses ad contemplandam Terram, & qui reuersi murmurare fecerant contra eũ omnẽ multitudinẽ, detrahentes Terræ quòd esset mala,

37 Mortui sunt atque percussi in conspectu Domini.

38 Iosue autem filius Nun, & Caleb filius Iephone, vixerunt ex omnibus qui perrexerant ad considerandam Terram.

G

39 Locutusque est Moyses vniuersa verba hæc ad omnes filios Israel, & luxit populus nimis.

40 Et ecce manè primo surgentes ascenderunt verticem montis, atque dixerunt: Parati sumus ascendere ad locum, de quo Dominus locutus est: quia peccauimus.

41 Quibus Moyses: Cur, inquit, transgredimini verbum Domini, quod vobis non cedet in prosperum?

42 * Nolite ascendere: non enim est Dominus vobiscum: ne corruatis coram inimicis vestris. * Deut. 1. g. 42.

43 Amalecites & Chananæus ante vos sunt, quorum gladio corruetis, eò quòd nolueritis acquiescere Domino, nec erit Dominus vobiscum.

44 At illi contenebrati ascẽderunt in verticem montis. Arca autem testamenti Domini & Moyses non recesserunt de castris.

45 Descenditque Amalecites & Chananæus, qui habitabat in monte. & percutiens eos atque concidens, persecutus est eos vsque Horma.

CAPVT XV.

Quæ libamenta ingressis terram offerenda sint, ac primitiæ separandæ, pœna peccati per ignorantiam aut superbiam commissi: lapidatur qui Sabbato ligna collegit: fimbriæ ac vittæ ab Hebræis per quatuor angulos palliorum ponendæ, quæ moneant eos legis Dei.

1 Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens: A

2 Loquere ad filios Israel, & dices ad eos: Cùm ingressi fueritis Terram habitationis vestræ, quam ego dabo vobis,

3 Et feceritis oblationem Domino in holocaustum, aut victimam, vota soluentes, vel sponte offerentes munera, aut in solemnitatibus vestris adolentes odorem suauitatis Domino, de bobus siue de ouibus:

4 Offeret quicumque immolauerit victimam, sacrificium similæ, decimam partem ephi, conspersæ oleo, quod mensuram habebit quartam partem hin.

5 Et vinum ad liba fundenda eiusdem mensuræ dabit in holocaustum siue in victimam. Per agnos singulos.

6 Et arietes erit sacrificium similæ duarum decimarum, quæ conspersa sit oleo tertiæ partis hin:

7 Et vinum ad libamentum tertiæ partis eiusdem mensuræ offeret in odorem suauitatis Domino.

8 Quando verò de bobus feceris holocaustum aut hostiam, vt impleas votum vel pacificas victimas, B

9 Dabis per singulos boues similæ tres decimas conspersæ oleo quod habeat medium mensuræ hin:

10 Et vinum ad liba fundenda eiusdẽ mensurę in oblationẽ suauissimi odoris Domino.

11 Sic facies

12 Per singulos boues & arietes & agnos & hœdos.

13 Tam indigenæ quàm peregrini

14 Eodem ritu offerent sacrificia.

15 Vnum præceptum erit atque iudicium tam vobis quàm aduenis terræ.

16 Locutus est Dominus ad Moysẽ, dicẽs:

17 Loquere filijs Israel, & dices ad eos:

18 Cùm veneritis in terrā quā dabo vobis,
19 Et comederitis de panibus regionis illius, separabitis primitias Domino.
20 De cibis vestris. Sicut de areis primitias separatis,
21 Ita & de pulmentis dabitis primitiua Domino.
22 Quòd si per ignorantiam prætererieritis quidquam horum, quæ locutus est Dominus ad Moysen,
23 Et mandauit per eum ad vos, à die qua cœpit iubere & vltrà,
C 24 Oblitaque fuerit facere multitudo: offeret vitulum de armento, holocaustum in odorem suauissimum Domino, & sacrificium eius ac liba; vt ceremoniæ postulant, hircùmque pro peccato:
25 Et rogabit sacerdos pro omni multitudine filiorum Israel: & dimittetur eis, quoniam non sponte peccauerunt, nihilominus offerentes incensum Domino pro se & pro peccato atque errore suo:
26 Et dimittetur vniuersæ plebi filiorū Israël, & aduenis qui peregrinantur inter eos: quoniā culpa est omnis populi per ignorātiā.
27 Quòd si anima vna nesciens peccauerit, offeret capram anniculam pro peccato suo:
28 Et deprecabitur pro ea sacerdos, quòd inscia peccauerit coram Domino: impetrabitque ei veniam, & dimittetur illi.
29 Tam indigenis quàm aduenis vna lex erit omnium, qui peccauerint ignorantes.
30 Anima vero, quę per superbiam aliquid commiserit, siue ciuis sit ille, siue peregrinus, (quoniam aduersus Dominum rebellis fuit) peribit de populo suo:
31 Verbum enim Domini contempsit, & præceptum illius fecit irritum: idcircò delebitur, & portabit iniquitatem suam. D
32 Factum est autem, cùm essent filij Israël in solitudine, & inuenissent hominem colligentem ligna in die Sabbati,
33 Obtulerunt eum Moysi & Aaron & vniuersæ multitudini.
34 Qui recluserunt eum in carcerem, nescientes quid super eo facere deberent.
35 Dixitque Dominus ad Moysen: Morte moriatur homo iste, obruat eum lapidibus omnis turba extra castra.
36 Cùmq; eduxissent eū foras, obruerūt lapidibus, & mortuus est sicut pręceperat Dñs.
37 Dixit quoque Dominus ad Moysen:
38 Loquere filijs Israel, & dices ad eos * vt faciant sibi fimbrias per angulos palliorum, ponentes in eis vittas hyacinthinas: *Deut. 22. b. 12. Mat. 23. a. 5.
39 Quas cùm viderint, recordentur omniū mandatorū Domini, nec sequantur cogitationes suas & oculos per res varias fornicātes
40 Sed magis memores præceptorum Domini faciant ea, sintque sancti Deo suo.
41 Ego Dominus Deus vester, qui eduxi vos de Terra Ægypti, vt essem Deus vester.

CAPVT XVI.

Core, Dathan & Abiron seditionem mouent contra Moysen & Aaron, ambiuntque principatum & sacerdotium, vnde eos viuos terra absorbet; & ignis interficit 250. viros offerentes incensum; & alios 14700. murmurantes consumpsit incendium, quod oratione sua Aaron compescuit.

A 1 Ecce autem Core filius Isaar, filij Caath, filij Leui, & Dathan atque Abiron filij Eliab, Hon quoque filius Pheleth de filijs Ruben,
2 Surrexerunt contra Moysen, alijque filiorum Israel ducenti quinquaginta viri proceres synagogæ, & qui tempore concilij per nomina vocabantur.
3 * Cùmque stetissent aduersum Moysen & Aaron, dixerunt: Sufficiat vobis, quia omnis multitudo sanctorum est, & in ipsis est Dominus: Cur eleuamini super populum Domini? *Eccli. 45 c. 22. 1. Cor. 10. 10. Iudæ 1. b. 11.
4 Quod cùm audisset Moyses, cecidit pronus in faciem:
5 Locutusque ad Core & ad omnē multitudinem: Manè, inquit, notū faciet Dominus qui ad se pertineāt, & sanctos applicabit sibi: & quos elegerit, appropinquabunt ei.
6 Hoc igitur facite: Tollat vnusquisq; thuribula sua, tu Core, & omne concilium tuū: B
7 Et hausto cras igne, ponite desuper thymiama coram Domino: & quemcumque elegerit, ipse erit sanctus: multum erigimini filij Leui.

8 Dixit-

8 Dixitque rursum ad Core: Audite filij Leui.
9 Num parum vobis est, quòd separauit vos Deus Israël ab omni populo,& iunxit sibi, vt seruiretis ei in cultu tabernaculi, & staretis coram frequentia populi, & ministraretis ei?
10 Idcircò ad se fecit accedere te & omnes fratres tuos filios Leui, vt vobis etiam sacerdotium vindicetis,
11 Et omnis globus tuus stet contra Dominum? quid est enim Aaron vt murmuretis contra eum?
12 Misit ergo Moyses vt vocaret Dathan & Abiron filios Eliab. Qui responderunt: Non venimus.
13 Numquid parum est tibi quòd eduxisti nos de terra, quæ lacte & melle manabat, vt occideres in deserto, nisi & dominatus fueris nostri?
14 Reuera induxisti nos in terram, quæ fluit riuis lactis & mellis,& dedisti nobis possessiones agrorum & vinearum. an & oculos nostros vis eruere? non venimus.
C 15 Iratusque Moyses valdè, ait ad Dominum: Ne respicias sacrificia eorum: tu scis quòd ne asellum quidem vmquam acceperim ab eis,nec afflixerim quempiam eorum.
16 Dixitque ad Core. Tu & omnis congregatio tua state seorsum coram Domino, & Aaron die crastino separatim.
17 Tollite singuli thuribula vestra, & ponite super ea incensum, offerentes Domino ducenta quinquaginta thuribula: Aaron quoque teneat thuribulum suum.
18 Quod cùm fecissent, stantibus Moyse & Aaron,
19 Et coaceruissent aduersum eos omnem multitudinem ad ostium tabernaculi, apparuit cunctis gloria Domini.
20 Locutusque Dominus ad Moysen & Aaron, ait:
21 Separamini de medio congregationis huius, vt eos repentè disperdam.
D 22 Qui ceciderunt proni in faciem, atque dixerunt: Fortissime Deus spirituum vniuersæ carnis, num vno peccante, contra omnes ira tua deseuiet?
23 Et ait Dominus ad Moysen:
24 Præcipe vniuerso populo vt separetur à tabernaculis Core, & Dathan & Abiron.
25 Surrexitque Moyses,& abijt ad Dathan & Abiron: & sequentibus eum senioribus Israël,
26 Dixit ad turbam: Recedite à tabernaculis hominum impiorum, & nolite tangere quæ ad eos pertinent,ne inuoluamini in peccatis eorum.
27 Cùmque recessissent à tentorijs eorum per circuitum,Dathan & Abiron egressi stabant in introitu papilionum suorum, cum vxoribus & liberis, omnique frequentia:
28 Et ait Moyses: In hoc scietis quòd Dñs miserit me vt facerem vniuersa quæ cernitis, & non ex proprio ea corde protulerim:
E 29 Si consueta hominum morte interierint,& visitauerit eos plaga,qua & ceteri visitari solent, non misit me Dominus:
30 Sin autem nouam rem fecerit Dominus, vt aperiens terra os suum deglutiat eos & omnia quæ ad illos pertinent, descenderintque viuentes in infernum, scietis quòd blasphemauerint Dominum.
31 * Confestim igitur vt cessauit loqui, dirupta est terra sub pedibus eorum: * Deut. 11. a 6. Ps. 104. c. 17. 18.
32 Et aperiens os suum, deuorauit illos cum tabernaculis suis & vniuersa substantia eorum.
33 Descenderuntque viui in infernum operti humo, & perierunt de medio multitudinis.
34 At verò omnis Israël,qui stabat per gyrum, fugit ad clamorem pereuntium,dicens: Ne fortè & nos terra deglutiat.
35 Sed & ignis egressus à Domino, interfecit ducentos quinquaginta viros, qui offerebant incensum.
36 Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens:
37 Præcipe Eleazaro filio Aaron sacerdoti vt tollat thuribula quæ iacent in incendio, & ignem huc illucque dispergat: quoniam sanctificata sunt.
38 In mortibus peccatorum: producatque ea in laminas,& affigat altari, eò quòd oblatum sit in eis incensum Domino,& sanctificata sint, vt cernant ea pro signo & monimento filij Israël, F
39 Tulit ergo Eleazar sacerdos thuribula ænea, in quibus obtulerant hi quos incendium deuorauit, & produxit ea in laminas, affigens altari:
40 Vt haberent postea filij Israël, quibus commonerentur, ne quis accedat alienigena,& qui non est de semine Aaron, ad offerendum incensum Domino,ne patiatur sicut passus est Core, & omnis congregatio eius, loquente Domino ad Moysen.
41 Murmurauit autem omnis multitudo filiorum Israël sequenti die contra Moysen & Aaron, dicens: Vos interfecistis populum Domini.
42 Cùmque oriretur seditio, & tumultus increscerent,
43 Moyses & Aaron fugerunt ad tabernaculum fœderis.Quod postquam ingressi sũt, operuit nubes,& apparuit gloria Domini. G
45 Recedite de medio huius multitudinis, etiam nunc delebo eos. Cùmque iacerent in terra,
46 Dixit Moyses ad Aaron: Tolle Thuribulum,& hausto igne de altari, mitte incensum desuper, pergens citò ad populum vt roges pro eis:* iam enim egressa est ira à Domino, & plaga deseuit. * Sap. 18 d. 21.
47 Quod cùm fecisset Aaron, & cucurrisset ad mediam multitudinem, quam iam vastabat incendium, obtulit thymiama:
48 Et stans inter mortuos ac viuentes, pro populo deprecatus est, & plaga cessauit.
49 Fuerunt autem qui percussi sunt, quatuordecim millia hominum, & septingenti, absque his qui perierant in seditione Core.
50 Reuersusque est Aaron ad Moysen ad ostium tabernaculi fœderis postquam quieuit interitus.

CAPVT XVII.

Sumptis 12. virgis à duodecim tribuum principibus, sola Aaronis virga floruit, ac fructum produxit; hoc miraculo & indicio Sacerdotium illi à Deo confirmatur; seruataque est in tabernaculo testimonij.

A 1 ET locutus est Dominus ad Moysen, dicens:

2 Loquere ad filios Israël, & accipe ab eis virgas singulas per cognationes suas, à cunctis principibus tribuum, virgas duodecim, & vniuscuiusq; nomē superscribes virgæ suæ.

3 Nomen autem Aaron erit in tribu Leui, & vna virga cunctas seorsum familias continebit:

4 Ponesque eas in tabernaculo fœderis coram testimonio, vbi loquar ad te.

B 5 Quem ex his elegero, germinabit virga eius: & cohibebo à me queremonias filiorum Israël, quibus contra vos murmurant.

6 Locutusque est Moyses ad filios Israël: & dederunt ei omnes principes virgas per singulas tribus: fueruntque virgæ duodecim absque virga Aaron.

7 Quas cùm posuisset Moyses coram Domino in tabernaculo testimonij:

C 8 Sequenti die regressus inuenit germinasse virgam Aaron in domo Leui: & turgentibus gemmis eruperant flores, qui, folijs dilatatis, in amygdalas deformati sunt.

9 Protulit ergo Moyses omnes virgas de conspectu Domini ad cunctos filios Israël: videruntq; & receperunt singuli virgas suas.

D 10 Dixitque Dominus ad Moysen: Refer virgam Aaron in tabernaculum testimonij,* vt seruetur ibi in signum rebellium filiorum Israël, & quiescant querelæ eorum à me, ne moriantur.

* Heb. 9. a. 4.

11 Fecitque Moyses sicut præceperat Dñs.

12 Dixerunt autem filij Israël ad Moysen: Ecce consumpti sumus, omnes perijmus.

13 Quicumque accedit ad tabernaculum Domini, moritur. num vsque ad internecionem cuncti delendi sumus.

CAPVT XVIII.

De oneribus sacerdotum & excubijs Leuitarum: loco sortis hæreditariæ primitiæ & oblationes ac sacrificia sacerdotibus; decimæ autem Leuitis assignantur, qui earum decimam rursum dabant Aaron.

A 1 DIxitque Dominus ad Aaron: Tu, & filij tui, & domus patris tui tecū, portabitis iniquitatem Sanctuarij: & tu & filij tui simul sustinebitis peccata sacerdotij vestri.

2 Sed & fratres tuos de tribu Leui, & sceptrum patris tui sume tecum, præstoque sint, & ministrent tibi: tu autem & filij tui ministrabitis in tabernaculo testimonij.

3 Excubabuntque Leuitæ ad præcepta tua, & ad cuncta opera tabernaculi: ita dumtaxat vt ad vasa Sanctuarij & ad altare non accedāt, ne & illi moriātur, & vos pereatis simul.

4 Sin autem tecum, & excubent in custodijs tabernaculi, & in omnibus ceremonijs eius. Alienigena non miscebitur vobis.

5 Excubate in custodia Sanctuarij, & in ministerio altaris: ne oriatur indignatio super filios Israël.

6 Ego dedi vobis fratres vestros Leuitas de medio filiorum Israël, & tradidi donum Domino, vt seruiant in ministerijs tabernaculi eius.

B 7 Tu autem & filij tui custodite sacerdotium vestrum: & omnia quæ ad cultum altaris pertinent, & intra velum sunt, per sacerdotes administrabuntur. si quis externus accesserit, occidetur.

8 Locutusque est Dominus ad Aaron: Ecce dedi tibi custodiam primitiarum mearum. Omnia quæ sanctificantur à filijs Israël, tradidi tibi & filijs tuis pro officio sacerdotali legitima sempiterna.

9 Hæc ergo accipies de his, quæ sanctificantur & oblata sunt Domino. Omnis oblatio, & sacrificium, & quidquid pro peccato atque delicto redditur mihi, & cedit in Sancta sanctorum, tuum erit, & filiorum tuorū.

10 In Sanctuario comedes illud: mares tantū edent ex eo, quia consecratum est tibi.

11 Primitias autem, quas vouerint & obtulerint filij Israël, tibi dedi, & filijs tuis, ac filiabus tuis, iure perpetuo. qui mundus est in domo tua, vescetur eis.

12 Omnem medullam olei, & vini, ac frumenti, quidquid offerunt primitiarum Domino, tibi dedi.

13 Vniuersa frugum initia, quas gignit humus, & Domino deportantur, cedent in vsus tuos: qui mūdus est in domo tua, vescetur eis.

14 Omne quod ex voto reddiderint filij Israël, tuum erit.

15 Quidquid primum erumpit è vulua cūctæ carnis, quam offerunt Domino, siue ex hominibus, siue de pecoribus fuerit, tui iuris erit: ita dumtaxat, vt pro hominis primogenito pretium accipias, & omne animal quod immundum est, redimi facias, C

16 Cuius redemptio erit post vnum mensem, siclis argenti quinque, pondere Sanctuarij. * Siclus viginti obolos habet.

* Exod. 30. b. 13. Leu. 27. c. 25. Sup. 3. g. 47. Ezechiel. 45. d. 12.

17 Primogenitum autem bouis & ouis & capræ non facies redimi, quia sanctificata sunt Domino, sanguinem tantùm eorum fundes super altare, & adipes adolebis in suauissimum odorem Domino.

18 Carnes verò in vsum tuum cedent, sicut pectusculum consecratum, & armus dexter, tua erunt.

19 Omnes primitias Sanctuarij, quas offerunt filij Israël Domino, tibi dedi, & filijs ac filiabus tuis iure perpetuo. Pactum salis est sempiternum corā Domino, tibi ac filijs tuis.

20 Dixitque Dominus ad Aaron: In terra eorum nihil possidebitis, nec habebitis partem inter eos: ego pars & hæreditas tua in medio filiorum Israël.

21 Filijs autem Leui dedi omnes decimas Israëlis in possessionem, pro ministerio quo seruiunt mihi in tabernaculo fœderis:

22 Vt non accedant vltrà filij Israël ad tabernaculum, nec committant peccatum mortiferum,

23 Solis filijs Leui mihi in tabernaculo seruientibus, & portantibus peccata populi. D

legitimum sempiternum erit in generationi-
bus vestris. * Nihil aliud possidebunt, *Deut. 18. a. 1.
24 Decimarum oblatione contenti, quas
in vsus eorum & necessaria separaui.
25 Locutusque est Dominus ad Moysen,
dicens:
26 Præcipe Leuitis, atque denuntia: Cùm
acceperitis à filijs Israël decimas, quas dedi
vobis, primitias earum offerte Domino, id
est, decimam partem decimæ,
27 Vt reputetur vobis in oblationẽ primi-
tiuorum, tàm de areis quàm de torcularibus:
28 Et vniuersis quorũ accipitis primitias,
offerte Domino, & date Aaron sacerdoti.
29 Omnia quæ offeretis ex decimis, & in
donaria Domini separabitis, optima & electa
erunt.
30 Dicesque ad eos: Si præclara & melio-
ra quæque obtuleritis ex decimis, reputabi-
tur vobis quasi de area & torculari dederitis
primitias:
31 Et comedetis eas in omnibus locis ve-
stris, tam vos quàm familiæ vestræ: quia pre-
tium est pro ministerio, quo seruitis in ta-
bernaculo testimonij.
32 Et non peccabitis super hoc, egregia
vobis & pinguia reseruantes, ne polluatis
oblationes filiorum Israël, & moriamini.

CAPVT XIX.

*Ritus parandi aquam lustrationis tradi-
tur, ex cinere vaccæ rufæ fiebat aqua expia-
tionis, qua variæ immunditiæ abluebantur:
de moriente in tabernaculo, & vase non ha-
bente operculum, ac tangente cadauer hominis.*

A 1 Locutusque est Dominus ad Moysen,
& Aaron, dicens:
2 Ista est religio victimæ quam constituit
Dominus. Præcipe filijs Israël, vt adducant
ad te vaccam rufam ætatis integræ, in qua
nulla sit macula, nec portauerit iugum:
3 Tradetisque eam Eleazaro sacerdoti * *Heb. 13. b. 11.
qui eductam extra castra, immolabit in con-
spectu omnium:
4 Et tingens digitum in sanguine eius, as-
perget contra fores tabernaculi septem vi-
cibus,
5 Comburetque eam cunctis videntibus,
tam pelle & carnibus eius, quàm sanguine &
fimo flammæ traditis.
6 Lignum quoque cedrinum, & hyssopum,
coccumque bis tinctum sacerdos mittet in
flammam, quæ vaccam vorat.
B 7 Et tunc demum, lotis vestibus & corpo-
re suo, ingredietur in castra, commaculatus-
que erit vsque ad vesperum.
8 Sed & ille qui combusserit eam, lauabit
vestimenta sua & corpus, & immundus erit
vsque ad vesperum.
9 Colliget autem vir mundus cineres vac-
cæ, & effundet eos extra castra in loco purif-
simo, vt sint multitudini filiorum Israël in
custodiam, & in aquam aspersionis: quia pro
peccato vacca combusta est.
10 Cùmque lauerit, qui vaccæ porta-
uerat cineres, vestimenta sua, immundus
erit vsque ad vesperum. Habebunt hoc fi-
lij Israël & aduenæ, qui habitant inter
eos, sanctum iure perpetuo.
11 Qui tetigerit cadauer hominis, & pro-
pter hoc septem diebus fuerit immundus:
12 Aspergetur ex hac aqua die tertio & se- C
ptimo, & sic mundabitur. Si die tertio as-
persus non fuerit, septimo non poterit
emundari.
13 Omnis qui tetigerit humanæ animæ
morticinum, & aspersus hac commistione
non fuerit, polluet tabernaculum Domini, &
peribit ex Israël: quia aqua expiationis non
est aspersus, immundus erit, & manebit spur-
citia eius super eum.
14 Ista est lex hominis qui moritur in ta-
bernaculo: Omnes qui ingrediuntur tento-
rium illius, & vniuersa vasa quæ ibi sunt, pol-
luta erunt septem diebus.
15 Vas, quod non habuerit operculum,
nec ligaturam desuper, immundum erit.
16 Si quis in agro tetigerit cadauer occisi
hominis, aut per se mortui, siue os illius, vel
sepulchrum, immundus erit septem diebus.
17 Tollentque de cineribus combustionis
atque peccati, & mittent aquas viuas super
eos in vas.
18 In quibus cùm homo mundus tinxerit D
hyssopum, adsperget ex eo omne tentorium,
& cunctam supellectilem, & homines hu-
iuscemodi contagione pollutos:
19 Atque hoc modo mundus lustrabit im-
mundum tertio & septimo die. expiatusque
die septimo, lauabit & se & vestimenta sua,
& immundus erit vsque ad vesperum.
20 Si quis hoc ritu non fuerit expiatus, pe-
ribit anima illius de medio Ecclesiæ: quia
sanctuarium Domini polluit, & non est aqua
lustrationis aspersus.
21 Erit hoc præceptum legitimum sempi-
ternum. Ipse quoque qui aspergit aquas, la-
uabit vestimenta sua: Omnis qui tetigerit
aquas expiationis, immundus erit vsque ad
vesperum.
22 Quidquid tetigerit immundus, immun-
dum faciet: & anima quæ horum quippiam
tetigerit, immunda erit vsque ad vesperum.

CAPVT XX.

*Maria moritur: murmuranti populo aqua
è petra fluit: Moyses & Aaron offendunt
Deum ad aquas contradictionis: ideo priuan-
tur ingressu terræ promissæ: neganteque tran-
situm Edom; discedunt ad montem Hor; vbi
consecrato in summum sacerdotem Eleazaro,
moritur Aaron pater ipsius.*

1 Veneruntque filij Israël, & omnis A
multitudo in desertum Sin, mense
primo: & mansit populus in Cades. Mortua-
que est ibi Maria, & sepulta in eodem loco.
2 Cùmque indigeret aqua populus, conue-
nerunt aduersum Moysen & Aaron:
3 Et versi in seditionem, dixerunt: Vtinam
perijssemus inter fratres nostros coram Do-
mino.
4 * Cur eduxistis Ecclesiam Dñi in solitu- *Exod. 17. a. 3.
dinẽ, vt & nos & nostra iumenta moriamur?
5 Quare nos fecistis ascendere de Ægypto,
& adduxistis in locum istum pessimum,
qui seri non potest, qui nec ficum gignit,

nec vineas, nec malogranata, insuper &
aquam non habet ad bibendum?
6 Ingressusque Moyses & Aaron,& dimis-
sa multitudine, tabernaculum fœderis, cor-
ruerunt proni in terram,clamaueruntque ad
Dominum, atque dixerunt: Domine Deus
audi clamorem huius populi,& aperi eis the-
saurum tuum fontem aquæ viuæ, vt satiati,
cesset murmuratio eorum. Et apparuit glo-
ria Domini super eos.
B 7 Locutusque est Dominus ad Moysen,
dicens:
8 Tolle virgam, & congrega populum, tu
& Aaron frater tuus,& loquimini ad petram
coram eis,& illa dabit aquas. Cùmque edu-
xeris aquam de petra,bibet omnis multitudo
& iumenta eius.
*Exod.17 b.5.6. Sap.11.a.4 9 * Tulit igitur Moyses virgam,quę erat in
conspectu Domini, sicut præceperat ei,
10 Congregata multitudine ante petram,
* Ps.77.b 15.c.20. 1.Cor.10 a.4. dixitque eis: Audite rebelles & increduli:*
Num de petra hac vobis aquam poterimus
eijcere?
11 Cùmque eleuasset Moyses manum,
percutiens virga bis silicem, egressæ sunt
aquæ largissimæ, ita vt populus biberet & iu-
menta.
12 Dixitque Dominus ad Moysen & Aa-
*Deut. 1. f.37. ron: * Quia non credidistis mihi,vt sanctifi-
caretis me coram filijs Israël,non introduce-
tis hos populos in Terram,quam dabo eis.
13 Hæc est aqua contradictionis, vbi iur-
gati sunt filij Israël contra Dominum,& san-
ctificatus est in eis.
C 14 Misit intereà nuntios Moyses de Cades
ad regem Edom, qui dicerent: Hæc mandat
frater tuus Israël: Nosti omnem laborem,
qui apprehendit nos.
15 Quo modo descenderint patres nostri
in Ægyptum, & habitauerimus ibi multo
tempore, afflixerintque nos Ægyptij, & pa-
tres nostros:
16 Et quomodo clamauerimus ad Domi-
num, & exaudierit nos, miseritque ange-
lum, qui eduxerit nos de Ægypto. Ecce in
vrbe Cades, quæ est in extremis finibus tuis,
positi,
17 Obsecramus vt nobis transire liceat per
terram tuam. Non ibimus per agros,nec per
vineas, non bibemus aquas de puteis tuis,
sed gradiemur via publica, nec ad dexteram
nec ad sinistram declinantes,donec transea-
mus terminos tuos.
18 Cui respondit Edom: Non transibis
per me, alioquin armatus occurram tibi.
19 Dixeruntque filij Israel: Per tritam gra-
diemur viam: & si biberimus aquas tuas nos
& pecora nostra, dabimus quod iustum est:
nulla erit in pretio difficultas, tantùm velo-
citer transeamus.
20 At ille respondit: Non transibis. Sta-
timque egressus est obuius, cum infinita
multitudine, & manu forti,
21 Nec voluit acquiescere deprecanti, vt
concederet transitum per fines suos,quamo-
brem diuertit ab eo Israël.
D 22 Cùmque castra mouissent de Ca-
des, venerunt in montem Hor, qui est
in finibus terræ Edom.
23 Vbi locutus est Dominus ad Moysen.
24 Pergat, inquit, Aaron ad populos suos:
non enim intrabit Terram quam dedi filijs
Israël, eò quòd incredulus fuerit ori meo, ad
aquas contradictionis.
25 * Tolle Aaron & filium eius cum eo, & *Inf.33.e. 38. Deut. 32. g.50.
duces eos in montem Hor.
26 Cùmque nudaueris patrem veste sua,
indues ea Eleazarum filium eius: Aaron col-
ligetur, & morietur ibi.
27 Fecit Moyses vt præceperat Dominus:
& ascenderunt in montem Hor coram omni
multitudine.
28 Cùmque Aaron spoliasset vestibus suis,
induit eis Eleazarum filium eius.
29 Illo mortuo in montis supercilio, des-
cendit cum Eleazaro.
30 Omnis autem multitudo videns occu-
buisse Aaron,fleuit super eo triginta diebus
per cunctas familias suas.

CAPVT XXI.

*Vincitur ab Israël rex Chananæus: serpen-
tes in populum ob itineris tædium, aquæ penu-
riam, mannæ nauseam murmurantem, immit-
tuntur,quorum morsibus erectus serpens æneus
medetur: Seon & Og reges vincuntur.*

1 QVòd cùm audisset Chananæus rex
Arad, qui habitabat ad meridiem, A
venisse scilicet Israël per exploratorum viam
pugnauit contra illum,& victor existens,du-
xit ex eo prædam.
2 At Israël voto se Domino obligans ait:
Si tradideris populum istum in manu mea,
delebo vrbes eius.
3 Exaudiuitque Dominus preces Israël,&
tradidit Chananæum, quem ille interfecit
subuersis vrbibus eius: & vocauit nomen
loci illius Horma, id est, anathema.
4 Profecti sunt autem & de monte Hor, B
per viam quæ ducit ad Mare rubrum, vt cir-
cumirent terram Edom. Et tædere cœpit po-
pulum itineris ac laboris.
5 Locutusq; contra Deum & Moysen, ait:
Cur eduxisti nos de Ægypto, vt moreremur
in solitudine? Deest panis,nō sūt aquę:anima
nostra iam nauseat super cibo isto leuissimo. * Iudith. 8.c.25. Sap.16.a.5. 1 Cor.10. b.9.
6 * Quamobrem misit Dominus in popu-
lum ignitos serpentes, ad quorum plagas &
mortes plurimorum,
7 Venerunt ad Moysen, atque dixerunt:
Peccauimus, quia locuti sumus contra Do-
minum & te: ora vt tollat à nobis serpentes:
Orauitque Moyses pro populo.
8 Et locutus est Dominus ad eum:Fac ser- C
pentem æneum, & pone eum pro signo: qui
percussus aspexerit eum, viuet.
9 * Fecit ergo Moyses SERPENTEM * Ioan 3. b.14.
ÆNEVM, & posuit eum pro signo: quem
cùm percussi aspicerent, sanabantur.
10 Profectique filij Israël castrametati sunt
in Oboth.
11 Vnde egressi fixere tentoria in Ieaba-
rim, in solitudine, quæ respicit Moab con-
tra orientalem plagam.
12 Et inde mouentes,venerunt ad Torren-
tem Zared.

13 Quem relinquentes castrametati sunt
contra Arnon, quæ est in deserto, & promi-
net in finibus Amorrhæi. * siquidem Arnon Iudic.11. 18.
terminus est Moab, diuidens Moabitas &
& Amorrhæos.
D 14 Vnde dicitur in libro bellorum Domi-
ni: Sicut fecit in Mari rubro, sic faciet in tor-
rentibus Arnon.
15 Scopuli torrentium inclinati sunt, vt re-
quiescerent in Ar, & recumberent in finibus
Moabitarum.
16 Ex eo loco apparuit puteus, super quo
locutus est Dominus ad Moysen: Congre-
ga populum, & dabo ei aquam.
17 Tunc cecinit Israël carmen istud: As-
cendat puteus. Concinebant:
18 Puteus, quem foderunt principes, & pa-
rauerunt duces multitudinis in datore legis,
& in baculis suis. De solitudine, Matthana.
19 De Matthana in Nahaliel: de Nahaliel
in Bamoth.
E 20 De Bamoth, vallis est in regione Moab,
in vertice Phasga, quod respicit contra de-
sertum.
Deut.2.c. 6. Iudic. 11. c.19. 21 * Misit autem Israël nuntios ad Sehon
regem Amorrhæorum, dicens:
22 Obsecro vt transire mihi liceat per ter-
ram tuam, non declinabimus in agros & vi-
neas, non bibemus aquas ex puteis, via regia
gradiemur, donec transeamus terminos tuos.
23 Qui concedere noluit vt transiret Israel
per fines suos: quin potiùs exercitu congre-
gato, egressus est obuiam in desertum, & ve-
nit in Iasa, pugnauitque contra eum.
Ps.134 b. 1. Amos 2.c. 24 * A quo percussus est in ore gladij, &
possessa est terra eius ab Arnon vsque Ieboc,
& filios Ammon: quia forti præsidio tene-
bantur termini Ammonitarum:
25 Tulit ergo Israël omnes ciuitates eius;
& habitauit in vrbibus Amorrhæi, in Hese-
bon scilicet, & viculis eius.
26 Vrbs Hesebon fuit Sehon regis Amor-
rhæi, qui pugnauit contra regem Moab: &
tulit omnem terram, quæ ditionis illius fue-
rat, vsque Arnon.
27 Idcircò dicitur in Prouerbio: Venite
in Hesebon, ædificetur, & construatur ciui-
tas Sehon:
28 Ignis egressus est de Hesebon, flamma
de oppido Sehon, & deuorauit Ar Moabita-
rum, & habitatores excelsorum Arnon.
29 * Væ tibi Moab, peristi popule Chamos. *Iudic.11 d.24. 3. Reg.11. b.7.
Dedit filios eius in fugam, & filias in capti-
uitatem, regi Amorrhæorum, Sehon.
30 Iugum ipsorum disperijt ab Hesebon
vsque Dibon, lassi peruenerunt in Nophe, &
vsque Medaba.
31 Habitauit itaq; Israël in Terra Amorrhæi.
32 Misitque Moyses qui explorarent Iazer: G
cuius ceperunt viculos, & possederunt ha-
bitatores.
33 * Verteruntque se, & ascenderunt per * Deut. 3 a.3.29.a.7
viam Basan, & occurrit eis Og rex Bazan
cum omni populo suo, pugnaturus in Edrai.
34 Dixitque Dominus ad Moysen: Ne ti-
meas eum, quia in manu tua tradidi illum, &
omnem populum ac terram eius, faciesque
illi sicut fecisti Sehon regi Amorrhæorum
habitatori Hesebon.
35 Percusserunt igitur & hunc cum filijs
suis, vniuersumque populum eius vsque ad
internecionem, & possederunt terram illius.

CAPVT XXII.

Bis vocatur Balaam ariolus à Balac rege Moab, vt Israëlitis malediceret; quem Angelus asina loquente corripit.

A 1 PRofectique castrametati sunt in cam-
pestribus Moab, vbi trans Iordanem
Iericho sita est.
2 Videns autem Balac filius Sephor omnia
quæ fecerat Israel Amorrhæo,
3 Et quòd pertimuissent eum Moabitæ, &
impetum eius ferre non possent,
4 Dixit ad maiores natu Madian: Ita de-
lebit hic populus omnes, qui in nostris fini-
bus commorantur, quo modo solet bos her-
bas vsque ad radices carpere. Ipse erat eo
tempore rex in Moab.
5 * Misit ergo nuntios ad Balaam filium *Ios. 24 c. 9.
Beor ariolum, qui habitabat super flumen
terræ filiorum Ammon, vt vocarent eum, &
dicerent: Ecce egressus est populus ex Ægy-
pto, qui operuit superficiem terræ, sedens
contra me.
6 Veni igitur, & maledic populo huic, quia B

fortior me est: si quo modo possim percutere & eijcere eum de terra mea. noui enim quòd benedictus sit cui benedixeris, & maledictus in quem maledicta congesseris.

7 Perrexeruntque seniores Moab, & maiores natu Madian, habentes diuinationis pretium in manibus. Cùmque venissent ad Balaam, & narrassent ei omnia verba Balac,

C 8 Ille respondit: Manete hîc nocte, & respondebo quidquid mihi dixerit Dominus. Manentibus illis apud Balaam, venit Deus, & ait ad eum:

9 Quid sibi volunt homines isti apud te?

10 Respondit: Balac filius Sephor rex Moabitarum misit ad me,

11 Dicens: Ecce populus qui egressus est de Ægypto, operuit superficiem terræ: veni, & maledic ei, si quo modo possim pugnans abigere eum.

12 Dixitque Deus ad Balaam: Noli ire cum eis, neque maledicas populo: quia benedictus est.

13 Qui manè consurgens dixit ad principes: Ite in terram vestram, quia prohibuit me Dominus venire vobiscum.

14 Reuersi principes dixerunt ad Balac: Noluit Balaam venire nobiscum.

15 Rursum ille multò plures & nobiliores quàm antè miserat, misit.

16 Qui cùm venissent ad Balaam, dixerunt: Sic dicit Balac filius Sephor: Ne cuncteris venire ad me:

D 17 Paratus sum honorare te, & quidquid volueris dabo tibi: veni, & maledic populo isti.

*Inf. 24. c. 13. 18 Respondit Balaam: *Si dederit mihi Balac plenam domum suam argenti & auri, non potero immutare verbum Domini Dei mei, vt vel plus, vel minus loquar.

19 Obsecro vt hîc maneatis etiam hac nocte, & scire queam quid mihi rursum respondeat Dominus.

20 Venit ergo Deus ad Balaam nocte, & ait ei: Si vocare te venerunt homines isti, surge, & vade cum eis: ita dumtaxat, vt quod tibi præcepero, facias.

21 Surrexit Balaam manè, & strata asina sua profectus est cum eis.

22 *Et iratus est Deus. Stetitque angelus Domini in via contra Balaam, qui insidebat asinæ, & duos pueros habebat secum. * 2. Pet 2. c. 15.

23 Cernens asina angelum stantem in via, euaginato gladio, auertit se de itinere, & ibat per agrum. Quam cùm verberaret Balaam, & vellet ad semitam reducere, E

24 Stetit angelus in angustijs duarum maceriarum, quibus vineæ cingebantur.

25 Quem videns asina, iunxit se parieti, & attriuit sedentis pedem. At ille iterùm verberabat eam:

26 Et nihilominus angelus ad locum angustum transiens, vbi nec ad dexteram nec ad sinistram poterat deuiare, obuius stetit.

27 Cùmque vidisset asina stantem angelum, concidit sub pedibus sedentis. qui iratus vehemntiùs cædebat fuste latera eius.

28 Aperuitque Dominus os asinæ, & locuta est: Quid feci tibi? cur percutis me? ecce iam tertiò?

29 Respondit Balaam? Quia commeruisti? & illusisti mihi, vtinam haberem gladium, vt te percuterem. F

30 Dixit asina: Nonne animal tuum sum, cui semper sedere consueuisti vsque in præsentem diem? dic quid simile vnquam fecerim tibi. At ille ait: Numquam.

31 Protinus aperuit Dñs oculos Balaam, & vidit angelum stantem in via euaginato gladio, adorauitque eum pronus in terram.

32 Cui angelus: Cur, inquit, tertiò verberas asinã tuam? Ego veni vt aduersarer tibi, quia peruersa est via tua, mihique contraria,

33 Et nisi asina declinasset de via, dans locum resistenti, te occidissem, & illa viueret.

34 Dixit Balaam: Peccaui, nesciens quòd tu stares contra me: & nunc si displicet tibi vt vadam, reuertar.

35 Ait angelus: Vade cum istis, & caue ne

aliud quàm præcepero tibi loquaris. Iuit igitur cum principibus.

G 36 Quod cùm audisset Balac, egressus est in occursum eius, in oppido Moabitarum, quod situm est in extremis finibus Arnon.

37 Dixitq; ad Balaam: Misi nuntios vt vocarem te, cur non statim venisti ad me? an quia mercedẽ aduentui tuo reddere nequeo?

38 Cui ille respondit: Ecce adsum: numquid loqui potero aliud, nisi quod Deus posuerit in ore meo?

39 Perrexerunt ergo simul, & venerunt in vrbem, quæ in extremis regni eius finibus erat.

40 Cùmque occidisset Balac boues & oues, misit ad Balaam, & principes qui cum eo erant, munera.

41 Manè autem facto duxit eum ad excelsa Baal, & intuitus est extremam partem populi.

CAPVT XXIII.

Balaam, extructis aris, parat se ad maledicendum Hebræis, sed loco maledictionis benedicit semel ac iterum populum Israël, multa de ille vaticinatus.

A 1 DIxitque Balaam ad Balac: Ædifica mihi hic septem aras, & para totidem vitulos, eiusdemque numeri arietes.

2 Cùmque fecisset iuxta sermonem Balaam, imposuerunt simul vitulum & arietem super aram.

3 Dixitque Balaam ad Balac: Sta paulisper iuxta holocaustum tuum, donec vadam, si fortè occurrat mihi Dominus, & quodcumque imperauerit, loquar tibi.

4 Cùmque abijsset velociter, occurrit illi Deus. Locutusque ad eum Balaam: Septem inquit, aras erexi, & imposui vitulum & arietem desuper.

5 Dominus autem posuit verbum in ore eius, & ait: Reuertere ad Balac, & hæc loqueris.

6 Reuersus inuenit stantem Balac iuxta holocaustum suum, & omnes principes Moabitarum:

7 Assumptaque parabo'a sua, dixit: de Aram adduxit me Balac rex Moabitarum, de montibus Orientis: Veni, inquit, & maledic Iacob: propera, & detestare Israël.

B 8 Quomodo maledicam, cui non maledixit Deus? Qua ratione detester, quem Dominus non detestatur?

9 De summis silicibus videbo eum, & de collibus considerabo illum. Populus solus habitabit, & inter gentes non reputabitur.

10 Quis denumerare possit puluerem Iacob, & nosse numerum stirpis Israël? Moriatur anima mea morte iustorum, & fiant nouissima mea horum similia.

11 Dixitque Balac ad Balaam: Quid est hoc quod agis? Vt maledíceres inimicis meis vocaui te: & tu è contrario benedicis eis.

12 Cui ille respondit: Num aliud possum loqui, nisi quod iusserit Dominus?

13 Dixit ergo Balac: Veni mecum in alterum locum vnde partem Israël videas, & totum videre non possis, inde maledicito ei.

14 Cùmque duxisset eum in locum sublimem, super verticem montis Phasga, ædificauit Balaam septem aras, & impositis supra vitulo atque ariete,

C 15 Dixit ad Balac: Sta hic iuxta holocaustum tuum, donec ego obuius pergam.

16 Cui cùm Dominus occurrisset, posuissetque verbum in ore eius, ait: Reuertere ad Balac, & hæc loqueris ei.

17 Reuersus inuenit eum stantem iuxta holocaustum suum, & principes Moabitarum cum eo. Ad quem Balac: Quid, inquit, locutus est Dominus?

18 At ille assumpta parabola sua, ait: Sta Balac, & ausculta, audi fili Sephor:

19 Non est Deus quasi homo, vt mentiatur: nec vt filius hominis, vt mutetur. Dixit ergo, & non faciet? locutus est, & non implebit?

20 Ad benedicendum adductus sum, benedictionem prohibere non valeo.

21 Non est idolum in Iacob, nec videtur simulacrum in Israel. Dominus Deus eius cum eo est, & clangor victoriæ regis in illo.

22 * Deus eduxit illum de Ægypto, cuius fortitudo similis est rhinocerotis. *Inf. 24. b. 8.

D 23 Non est augurium in Iacob, nec diuinatio in Israël. Temporibus suis dicetur Iacob & Israëli quid operatus sit Deus.

24 Ecce populus vt leæna cosurget, & quasi leo erigetur: non accubabit donec deuoret prædam, & occisorum sanguinem bibat.

25 Dixitque Balac ad Balaam: Nec maledicas ei, nec benedicas.

26 Et ille ait: Nonne dixi tibi, quòd quidquid mihi Deus imperaret, hoc facerem?

27 Et ait Balac ad eum: Veni, & ducam te ad alium locum: si fortè placeat Deo vt inde maledicas eis.

28 Cùmque duxisset eum super verticem montis Phogor, qui respicit solitudinem,

29 Dixit ei Balaam: Ædifica mihi hic septem aras, & para totidem vitulos, eiusdemque numeri arietes.

30 Fecit Balac vt Balaam dixerat: imposuitque vitulos & arietes per singulas aras.

CAPVT XXIV.

Balaam tertio benedicit, & prospera vaticinatur de Israel, & de Christo: item de Æmalecitis, Cinæis, & Romanis, vastandis ac perdendis.

1 CVmque vidisset Balaam quòd placeret Domino vt benediceret Israëli, nequaquam abijt vt antè perrexerat, vt augurium quæreret: sed dirigens contra desertum vultum suum, A

2 Et eleuans oculos, vidit Israël in tentorijs commorantem per tribus suas: & irruente in se spiritu Dei,

3 Assumpta parabola ait: Dixit Balaam filius Beor: dixit homo, cuius obturatus est oculus:

4 Dixit auditor sermonum Dei, qui visionem Omnipotentis intuitus est, qui cadit, & sic aperiuntur oculi eius.

5 Quàm pulchra tabernacula tua Iacob, & tentoria tua Israël.

6 Vt valles nemorosæ, vt horti iuxta fluuios irrigui, vt tabernacula quæ fixit Dominus, quasi cedri prope aquas.

7 Fluet aqua de situla eius, & semen illius B
erit in aquas multas. Tolletur propter Agag,

rex eius, & auferetur regnum illius.
8 Deus eduxit illum de Ægypto, * cuius fortitudo similis est rhinocerotis. Deuorabunt gentes hostes illius, ossáque eorum confringent, & perforabunt sagittis.

* Sup.23. d.22

9 Accubans dormiuit vt leo,& quasi leæna quam suscitare nullus audebit. Qui benedixerit tibi, erit & ipse benedictus: qui maledixerit, in maledictione reputabitur.
10 Iratusque Balac contra Balaam, complosis manibus ait: Ad maledicendum inimicis meis vocaui te,quibus è contrario tertio benedixisti.
11 Reuertere ad locum tuum. Decreueram quidem magnificè honorare te, sed Dominus priuauit te honore disposito.
12 Respondit Balaam ad Balac: Nonne nuntijs tuis, quos misisti ad me,dixi:

* Sup. 22. d. 18.

13 * Si dederit mihi Balac plenam domum suam argenti & auri, non potero præterire sermonem Domini Dei mei, vt vel boni quid vel mali proferam ex corde meo: sed quidquid Dominus dixerit, hoc loquar?
14 Verumtamen pergens ad populum meum, dabo consilium, quid populus tuus populo huic faciat extremo tempore.
15 Sumpta igitur parabola, rursum ait: Dixit Balaam filius Beor: dixit homo, cuius obturatus est oculus:
16 Dixit auditor sermonum Dei,qui nouit doctrinam Altissimi, & visiones Omnipotētis videt, qui cadens apertos habet oculos.
17 Videbo eum,sed non modo: intuebor illum, sed non propè. * ORIETVR STELLA ex Iacob, & consurget virga de Israel: & percutiet duces Moab,vastabitque omnes filios Seth.

* Matt.2. a.2.

18 Et erit Idumæa possessio eius:hæreditas Seir cedet inimicis suis: Israel verò fortiter aget.
19 De Iacob erit qui dominetur, & perdat reliquias ciuitatis.
20 Cùmque vidisset Amalec, assumens parabolam, ait: Principium Gentium Amalech, cuius extrema perdentur.
21 Vidit quoque Cinæum,& assumpta parabola, ait: Robustum quidem est habitaculum tuum: sed si in petra posueris nidum tuum,
D
22 Et fueris electus de stirpe Cin, quamdiu poteris permanere: Assur enim capiet te.
23 Assumptaque parabola iterùm locutus est: Heu, quis victurus est, quando ista faciet Deus?

* Dan.11. e.30.

24 * Venient in trieribus de Italia, superabunt Assyrios, vastabuntque Hebræos,& ad extremum etiam ipsi peribunt.
25 Surrexitque Balaam, & reuersus est in locum suum. Balac quoque via,qua venerat, redijt.

CAPVT XXV.

Ob fornicationem Israël cum Moabitis & Madianitis iubet Deus principes suspendi, pereunt è plebe 24. millia: ipsique Phinees dat pro mercede perpetuum sacerdotium, eo quod diuino zelo Zambri & Cozbi pugione confodisset.

A
1 MOrabatur autem eo tempore Israël in Settim, & fornicatus est populus cum filiabus Moab,
2 Quæ vocauerunt eos ad sacrificia sua. At illi comederunt & adorauerunt deos earum.
3 * Initiatusque est Israël Beelphegor: & iratus Dominus,

* Iosu.22.d. 17.

4 Ait ad Moysen: * Tolle cunctos principes populi, & suspende eos contra solem in patibulis: vt auertatur furor meus ab Israel.

* Deut.4. a. 3.

B
5 Dixitque Moyses ad Iudices Israël: * Occidat vnusquisque proximos suos,qui initiati sunt Beelphegor.

* Exod.32. f. 27.

6 Et ecce vnus de filijs Israël intrauit coram fratribus suis ad scortum Madianitidem vidente Moyse, & omni turba filiorum Israël, qui flebant ante fores tabernaculi.
7 * Quòd cùm vidisset Phinees filius Eleazari filij Aaron sacerdotis,surrexit de medio multitudinis, & arrepto pugione,

* Psal.105.e. 30. 1 Machab 2. c.26. 1. Cor. 10. b. 8.

8 Ingressus est post virum Israëlitem in lupanar,& perfodit ambos simul, virum scilicet & mulierem, in locis genitalibus. Cessauitque plaga à filijs Israel.
C
9 Et occisi sunt viginti quatuor millia hominum.
10 Dixitque Dominus ad Moysen:
11 Phinees filius Eleazari filij Aaron sacerdotis auertit iram meam à filijs Israël: quia zelo meo commotus est contra eos, vt non ipse delerem filios Israel in zelo meo.
12 Idcircò loquere ad eum: * Ecce do ei pacem fœderis mei,

* Eccli.45. d. 30. 1 Machab 2.f.54.

13 Et erit tam ipsi quàm semini eius pactū sacerdotij sempiternum, quia zelatus est pro Deo suo,& expiauit scelus filiorum Israel.
D
14 Erat autem nomen viri Israëlitæ,qui occisus est cum Madianitide, Zambri filius Salu,dux de cognatione & tribu Simeonis.
15 Porrò mulier Madianitis, quæ pariter interfecta est, vocabatur Cozbi, filia Sur principis nobilissimi Madianitarum.
16 Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens:
17 * Hostes vos sentiant Madianitæ,& percutite eos.

* Inf. 31. a.2.

18 Quia & ipsi hostiliter egerunt contra vos, & deceperunt insidiis per idolum Phogor, & Cozbi filiam ducis Madian sororem suam, quæ percussa est in die plagæ pro sacrilegio Phogor.

CAPVT XXVI.

Numerantur Israëlitæ per singulas tribus, qui bello apti, sunt terram promissionis ingressuri: & iuxta hanc dinumerationem iubetur illis terra diuidi.

A
1 POstquam noxiorum sanguis effusus est, dixit Dominus ad Moysen, & Eleazarum filium Aaron sacerdotem:
2 * Numerate omnem summam filiorum Israël à viginti annis & supra, per domos & cognationes suas, cunctos qui possunt ad bella procedere.

* Sup.1.a. 2. 3.

3 Locuti sunt itaque Moyses & Eleazar sacerdos in campestribus Moab super Iordanem contra Iericho, ad eos qui erant.
4 A viginti annis & supra, sicut Dominus

imperauerat, quorum iste est numerus:

5 Ruben primogenitus Israël. * huius filius, Henoch, à quo familia Henochitarum: & Phallu, à quo familia Phalluitarum: Gen. 46. 9. Exod. 6. c. 1. Par. 5. a.

6 Et Hesron, à quo familia Hesronitarum: & Charmi, à quo familia Charmitarum.

7 Hæ sunt familiæ de stirpe Ruben: quarum numerus inuentus est, quadraginta tria millia & septingenti triginta.

8 Filius Phallu, Eliab:

9 Huius filij, Namuel & Dathan & Abiron. isti sunt Dathan & Abiron principes populi, * qui surrexerunt contra Moysen & Aaron in seditione Core, quando aduersus Dominum rebellauerunt: Sup. 16. a.

B

10 Et aperiens terra os suum deuorauit Core, morientibus plurimis, quando combussit ignis ducentos quinquaginta viros. Et factum est grande miraculum,

11 Vt, Core pereunte, filij illius non perirent.

12 Filij Simeon per cognationes suas: Namuel, ab hoc familia Namuelitarum: Iamin, ab hoc familia Iaminitarum: Iachin, ab hoc familia Iachinitarum:

13 Zare, ab hoc familia Zareitarum: Saül, ab hoc familia Saülitarum.

14 Hæ sunt familiæ de stirpe Simeon, quarum omnis numerus fuit, viginti duo millia ducenti.

15 Filij Gad per cognationes suas: Sephon, ab hoc familia Sephonitarum: Aggi, ab hoc familia Aggitarum: Suni, ab hoc familia Sunitarum:

16 Ozni, ab hoc familia Oznitarum: Her, ab hoc familia Heritarum:

17 Arod, ab hoc familia Aroditarum: Ariel, ab hoc familia Arielitarum.

18 Istæ sunt familiæ Gad, quarum omnis numerus fuit, quadraginta millia quingenti.

19 * Filij Iuda, Her & Onan, qui ambo mortui sunt in Terra Chanaan. Gen. 38. 3. 4.

C

20 Fueruntque filij Iuda, per cognationes suas: Sela, à quo familia Selaitarum: Phares, à quo familia Pharesitarum: Zare, à quo familia Zareitarum.

21 Porrò filij Phares: Hesron, à quo familia Hesronitarum: & Hamul, à quo familia Hamulitarum.

22 Istæ sunt familiæ Iuda, quarum omnis numerus fuit, septuaginta sex millia, quingenti.

23 Filij Issachar, per cognationes suas: Thola, à quo familia Tholaitarum: Phua, à quo familia Phuaitarum:

24 Iasub, à quo familia Iasubitarum: Semran, à quo familia Semranitarum.

25 Hæ sunt cognationes Issachar, quarum numerus fuit sexaginta quatuor millia trecenti.

26 Filij Zabulon per cognationes suas: Sared, a quo familia Sareditarum: Elon, à quo familia Elonitarum: Ialel, à quo familia Ialelitarum.

27 Hæ sunt cognationes Zabulon, quarũ numerus fuit, sexaginta millia quingenti.

28 Filij Ioseph per cognationes suas, Manasse & Ephraim.

D

29 De Manasse ortus est Machir, à quo familia Machiritarum. * Machir genuit Galaad, à quo familia Galaaditarum. *Ios. 17. a. 1.

30 Galaad habuit filios: Iezer, à quo familia Iezeritarum: & Helec, à quo familia Helecitarum:

31 Et Asriel, à quo familia Asrielitarum: & Sechem, à quo familia Sechemitarum:

32 Et Semida, à quo familia Semidaitarum: * & Hepher, à quo familia Hepheritarum. *Inf. 27. a. 1.

33 Fuit autem Hepher pater Salphaad, qui filios non habebat, sed tantùm filias, quarum ista sunt nomina: * Maala, & Noa, & Hegla, & Melcha, & Thersa. * Ibid.

34 Hæ sunt familiæ Manasse, & numerus earum, quinquaginta duo millia septingenti.

35 Filij autem Ephraim per cognationes suas, fuerunt hi: Suthala, à quo familia Suthalaitarum: Becher, à quo familia Becheritarum: Thehen, à quo familia Thehenitarum.

36 Porrò filius Suthala fuit Heran, à quo familia Heranitarum.

E

37 Hæ sunt cognationes filiorum Ephraim, quarum numerus fuit, triginta duo millia quingenti.

38 Isti sunt filij Ioseph per familias suas: Filij Beniamin in cognationibus suis: Bela, à quo familia Belaitarum: Asbel, à quo familia Asbelitarum: Ahiram, à quo familia Ahiramitarum:

39 Supham, à quo familia Suphamitarum. Hupham, à quo familia Huphamitarum.

40 Filij Bela: Hered & Noëman. De Hered, familia Hereditarum: de Noëman, familia Noëmanitarum.

41 Hi sunt filij Beniamin per cognationes suas, quorum numerus fuit, quadraginta quinque millia sexcenti.

42 Filij Dan per cognationes suas: Suham, à quo familia Suhamitarum. hæ sunt cognationes Dan per familias suas.

43 Omnes fuere Suhamitæ, quorum numerus erat, sexaginta quatuor millia quadringenti.

44 Filij Aser per cognationes suas: Iemna, à quo familia Iemnaitarum: Iessui, à quo familia Iessuitarum: Brie, à quo familia Brieitarum.

45 Filij Brie: Heber, à quo familia Heberitarum: & Melchiel, à quo familia Melchielitarum.

46 Nomen autem filiæ Azer, fuit Sara.

47 Hæ cognationes filiorum Aser, & numerus eorum, quinquaginta tria millia quadringenti.

F

48 Filij Nephthali per cognationes suas: Iesiel, à quo familia Iesielitarum: Guni, à quo familia Gunitarum:

49 Ieser, à quo familia Ieseritarum: Sellem, à quo familia Sellemitarum.

50 Hæ sunt cognationes filiorum Nephthali per familias suas: quorum numerus, quadraginta quinque millia quadringenti.

51 Ista est summa filiorum Israël, qui recensiti sunt, sexcenta millia, & mille septin-

le ſeptingenti triginta.
52 Locutuſque eſt Dominus ad Moyſen, dicens:
53 Iſtis diuidetur terra iuxta numerum vocabulorum in poſſeſſiones ſuas.
54 Pluribus maiorem partem dabis, & paucioribus minorem. ſingulis, ſicut nunc recenſiti ſunt, tradetur poſſeſſio:
55 Ita dumtaxat vt ſors Terram Tribubus diuidat & familijs.
56 Quidquid ſorte contigerit, hoc plures accipiant, vel pauciores.
* Exod.6. c. 16. 57 * Hic quoque eſt numerus filiorum Leui per familias ſuas: Gerſon, à quo familia Gerſonitarum: Caath, à quo familia Caathitarum: Merari, à quo familia Meraritarum.
G 58 Hæ ſunt familiæ Leui: Familia Lobni, familia Hebroni, familia Moholi, familia Muſi, familia Core. At verò Caath genuit Amran:
59 Qui habuit vxorem Iochabed filiam Leui, quæ nata eſt ei in Ægypto. hæc genuit Amran viro ſuo filios Aaron & Moyſen, & Mariam ſororem eorum.
60 De Aaron orti ſunt Nadab & Abiu, & Eleezar & Ithamar:
* Sup.3.a. 4. Leui.10.a. 1. 1. Par.24. a. 2. 61 * Quorum Nadab & Abiu mortui ſunt cùm obtuliſſent ignem alienum coram Domino.
62 Fueruntque omnes qui numerati ſunt, viginti tria millia generis maſculini, ab vno menſe & ſupra: quia non ſunt recenſiti inter filios Iſraël, nec eis cum cęteris data poſſeſſio eſt.
63 Hic eſt numerus filiorum Iſraël qui deſcripti ſunt à Moyſe & Eleazaro ſacerdote, in campeſtribus Moab ſupra Iordanem contra Iericho.
* 1.Cor.10 a 5. 64 * Inter quos, nullus fuit eorum qui antè numerati ſunt à Moyſe & Aaron in deſerto Sinai.
* Sup. 14 d. 23. 24. 65 * Prædixerat enim Dominus, quòd omnes morerentur in ſolitudine. Nulluſque remanſit ex eis, niſi Çaleb filius Iephone, & Ioſue filius Nun.

CAPVT XXVII.

Filiæ Salphaad, deficiente prole maſcula, patri ſuccedunt in hæreditatem: dicitque Dominus Moyſen moriturum, vbi ex monte Abarim terram promiſſionis conſpexerit, ſibique in ducatu populi ſubſtituerit Ioſue.

A * Sup. 26 d. 32. 33. Infr 36. a. 1. Ioſ.7. a. 1 1 ACceſſerunt* autem filię Salphaad, filij Hepher, filij Galaad, filij Machir, filij Manaſſe, qui fuit filius Ioſeph: quarum ſunt nomina, Maala, & Noa, & Negla, & Melcha, & Therſa.
2 Steteruntque coram Moyſe & Eleazaro ſacerdote, & cunctis principibus populi ad oſtium tabernaculi fœderis, atque dixerunt:
* Sup. 16. a. 1. 3 Pater noſter mortuus eſt in deſerto, nec fuit in ſeditione, quæ * concitata eſt contra Dominum ſub Core, ſed in peccato ſuo mortuus eſt: hic non habuit mares filios. Cur tollitur nomen illius de familia ſua, quia non habuit filium? Date nobis poſſeſſionem inter cognatos patris noſtri.
4 Retulitque Moyſes cauſam earum ad iudicium Domini. B
5 Qui dixit ad eum:
6 Iuſtam rem poſtulant filiæ Salphaad: da eis poſſeſſionem inter cognatos patris ſui, & ei in hereditatem ſuccedant.
7 Ad filios autem Iſraël loqueris hæc.
8 Homo cùm mortuus fuerit abſque filio, ad filiam eius tranſibit hæreditas.
9 Si filiam non habuerit, habebit ſucceſſores fratres ſuos.
10 Quòd ſi & fratres non fuerint, dabitis hæreditatem fratribus patris eius.
11 Sin autem nec patruos ha buerit, dabitur hæreditas his qui ei proximi ſunt, eritque hoc filijs Iſraël ſanctum lege perpetua, ſicut præcepit Dominus Moyſi.
12 Dixit quoque Dominus ad Moyſen: * * Deut.32. g.49.
Aſcende in montem iſtum Abarim, & contemplare inde Terram, quam daturus ſum filijs Iſraël.
13 Cùmque videris eam, ibis & tu ad populum tuum, ſicut iuit frater tuus Aaron:
14 * Quia offendiſtis me in deſerto Sin in * Sup. 20. b. 13
contradictione multitudinis, nec ſanctificare Deut. 32. g. 51.
me voluiſtis coram ea ſuper aquas. hæ ſunt aquæ contradictionis in cades deſerti Sin.
15 Cui reſpondit Moyſes:
16 Prouideat Dominus Deus ſpirituum omnis carnis, hominem, qui ſit ſuper multitudinem hanc:
17 Et poſſit exire & intrare ante eos, & educere eos vel introducere: ne ſit populus Domini ſicut oues abſque paſtore.
18 Dixitque Dominus ad eum: * Tolle Io- D * Deut. 3. d. 21.
ſue filium Nun, virum in quo eſt Spiritus, & pone manum tuam ſuper eum.
19 Qui ſtabit coram Eleazaro ſacerdote & omni multitudine:
20 Et dabis ei præcepta cunctis videntibus, & partem gloriæ tuæ, vt audiat eum omnis ſynagoga filiorum Iſraël.
21 Pro hoc, ſi quid agendum erit, Eleazar ſacerdos conſulet Dominum. Ad verbum eius egredietur & ingredietur ipſe, & omnes filij Iſraël cum eo, & cętera multitudo.
22 Fecit Moyſes vt præceperat Dominus. Cùmque tuliſſet Ioſue, ſtatuit eum coram Eleazaro ſacerdote & omni frequentia populi.
23 Et impoſitis capiti eius manibus, cuncta replicauit quæ mandauerat Dominus.

CAPVT XXVIII.

Sacrificia quotidiana, diei ſeptimi, ac calendarum, & de duabus ſolemnitatibus Azymorum & Hebdomadarum.

1 DIxit quoque Dominus ad Moyſen: A
2 Præcipe filijs Iſraël, & dices ad eos: Oblationem meam & panes, & incenſum odoris ſuauiſſimi offerte per tẽpora ſua.
3 Hæc ſunt ſacrificia quæ offerre debetis:
* Agnos anniculos immaculatos duos quotidie in holocauſtum ſempiternum: * Exod.29. f. 38.
4 Vnũ offeretis manè, & alterũ ad veſperũ:
5 Decimam partem ephi ſimilæ, quæ conſperſa ſit oleo puriſſimo, & habeat quartam partem hin.

6 Holocaustum iugé est quod obtulistis in monte Sinai in odorem suauissimum incensi Domini.
7 Et libabitis vini quartam partem hin per agnos singulos in Sanctuario Domini.
8 Alterumque agnum similiter offeretis ad vesperam iuxta omnem ritum sacrificij matutini, & libamentorum eius, oblationem suauissimi odoris Domino.
* Matt. 12 a. 5. 9 * Die autem sabbati offeretis duos agnos anniculos immaculatos, & duas decimas similæ oleo conspersæ in sacrificio, & liba
B 10 Quæ ritè funduntur per singula sabbata in holocaustum sempiternum.
11 In calendis autem offeretis holocaustum Domino, vitulos de armento duos, arietem vnum, agnos anniculos septem immaculatos,
12 Et tres decimas similæ oleo conspersæ in sacrificio per singulos vitulos: & duas decimas similæ oleo conspersæ per singulos arietes:
13 Et decimam decimæ similæ ex oleo in sacrificio per agnos singulos. holocaustum suauissimi odoris atque incensi est Domino.
14 Libamenta autem vini, quæ per singulas fundenda sunt victimas, ista erunt: media pars hin per singulos vitulos, tertia per arietem, quarta per agnum. hoc erit holocaustum per omnes menses, qui sibi anno vertente succedunt.
C 15 Hircus quoque offeretur Domino pro peccatis in holocaustum sempiternum cum libamentis suis.
* Exod. 12. c. 18. Leu. 23. a. 5 16 * Mense autem primo, quartadecima die mensis, Phase Domini erit,
17 Et quintadecima die solemnitas: septem diebus vescentur azymis,
18 Quarum dies prima venerabilis & sancta erit: omne opus seruile nō facietis in ea.
19 Offeretisque incensum holocaustum Domino, vitulos de armento duos, arietem vnū, agnos anniculos immaculatos septem:
20 Et sacrificia singulorum ex simila quæ conspersa sit oleo, tres decimas per singulos vitulos, & duas decimas per arietem,
21 Et decimam decimæ per agnos singulos: id est, per septem agnos.
22 Et hircum pro peccato vnum, vt expietur pro vobis.
23 Præter holocaustum matutinum quod semper offeretis.
D 24 Ita facietis per singulos dies septem dierum in fomitem ignis, & in odorem suauissimum Domino, qui surget de holocausto, & de libationibus singulorum.
25 Dies quoque septimus celeberrimus & sanctus erit vobis: omne opus seruile non facietis in eo.
26 Dies etiam primitiuorum, quando offeretis nouas fruges Domino, expletis hebdomadibus, venerabilis & sancta erit: omne opus seruile non facietis in ea.
27 Offeretisque holocaustum in odorem suauissimum Domino, vitulos de armento duos, arietem vnum, & agnos anniculos immaculatos septem:
28 Atque in sacrificijs eorum similæ oleo conspersæ tres decimas per singulos vitulos, per arietes duas,
29 Per agnos decimam decimæ, qui simul sunt agni septem. hircum quoque
30 Qui mactatur pro expiatione: præter holocaustum sempiternum & liba eius.
31 Immaculata offeretis omnia cum libationibus suis.

CAPVT XXIX.

Solemnitates mensis septimi, & quid in eis offerendum sit: nempe solemnitas tubarum, expiationis, tabernaculorum, quæ octo diebus varias habent oblationes.

1 MEnsis etiam septimi prima dies venerabilis & sancta erit vobis. omne opus seruile non facietis in ea, quia dies clangoris est & tubarum. A
2 Offeretisque holocaustum in odorem suauissimum Domino, vitulum de armento vnum, arietem vnum, & agnos anniculos immaculatos septem:
3 Et in sacrificijs eorum, similæ oleo conspersæ tres decimas per singulos vitulos, duas decimas per arietem,
4 Vnam decimam per agnum, qui simul sunt agni septem:
5 Et hircum pro peccato, qui offertur in expiationem populi,
6 Præter holocaustum calendarum cum sacrificijs suis, & holocaustum sempiternum cum libationibus solitis. eisdem ceremonijs offeretis in odorem suauissimum incensum Domino.
7 * Decima quoque dies mensis huius septimi erit vobis sancta atque venerabilis, & * Leu. 16. f 19. 23. e. 7
affligetis animas vestras: omne opus seruile non facietis in ea.
8 Offeretisque holocaustum Domino in odorem suauissimum, vitulum de armento vnum, arietem vnum, agnos anniculos immaculatos septem: B
9 Et in sacrificis eorum, similæ oleo conspersæ tres decimas per singulos vitulos, duas decimas per arietem,
10 Decimam decimæ per agnos singulos, qui sunt simul agni septem:
11 Et hircum pro peccato, absque his quæ offerri pro delicto solent in expiationem, & holocaustum sempiternum, cum sacrificio & libaminibus eorum.
12 Quintadecima verò die mensis septimi, quæ vobis sancta erit atq; venerabilis, omne opus seruile non facietis in ea, sed celebrabitis solemnitatem Domino septem diebus.
13 Offeretisque holocaustum in odorem suauissimum Domino, vitulos de armento tredecim, arietes duos, agnos anniculos immaculatos quatuordecim.
14 Et in libamentis eorum, similæ oleo cōspersæ tres decimas per vitulos singulos, qui sunt simul vituli tredecim: & duas decimas arieti vno, id est, simul arietibus duobus,
15 Et decimam decimæ agnis singulis, qui sunt simul agni quatuordecim:
16 Et hircū pro peccato, absque holocausto sempiterno, & sacrificio, & libamine C
eius.

17 In die altero offeretis vitulos de armento duodecim, arietes duos, agnos anniculos immaculatos quatuordecim:
18 Sacrificiaque & libamina singulorum per vitulos & arietes & agnos ritè celebrabitis:
19 Et hircũ pro peccato, absque holocausto sempiterno, sacrificioq; & libamine eius.
20 Die tertio offeretis vitulos vndecim, arietes duos, agnos anniculos immaculatos quatuordecim:
21 Sacrificiaque & libamina singulorum per vitulos & arietes & agnos ritè celebrabitis.
22 Et hircum pro peccato, absq; holocausto sẽpiterno, sacrificioque & libamine eius.
23 Die quarto offeretis vitulos decem, arietes duos, agnos anniculos immaculatos quatuordecim:
24 Sacrificiaque & libamina singulorũ per vitulos & arietes & agnos ritè celebrabitis:
25 Et hircum pro peccato absque holocausto sempiterno, sacrificioque eius & libamine.
26 Die quinto offeretis vitulos nouem, arietes duos, agnos anniculos immaculatos quatuordecim:
27 Sacrificiaque & libamina singulorũ per vitulos & arietes & agnos ritè celebrabitis:
28 Et hircum pro peccato, absque holocausto sempiterno, sacrificioque eius & libamine.
D 29 Die sexto offeretis vitulos octo, arietes duos, agnos anniculos & immaculatos quatuordecim:
30 Sacrificiaque & libamina singulorum per vitulos & arietes & agnos ritè celebrabitis.
31 Et hircum pro peccato, absque holocausto sempiterno, sacrificioque eius & libamine.
32 Die septimo offeretis vitulos septem, & arietes duos, agnos anniculos immaculatos quatuordecim:
33 Sacrificiaque & libamina singulorũ per vitulos & arietes & agnos ritè celebrabitis:
34 Et hircũ pro peccato absq; holocausto sempiterno, sacrificioque eius & libamine.
35 Die octauo, qui est celeberrimus, omne opus seruile non facietis,
36 Offerentes holocaustum in odorem suauissimum Domino, vitulum vnum, arietem vnum, agnos anniculos immaculatos septem:
37 Sacrificiaque & libamina singulorũ per vitulos & arietes & agnos ritè celebrabitis:
38 Et hircũ pro peccato, absque holocausto sempiterno, sacrificioque eius & libamine.
39 Hæc offeretis Domino in solemnitatibus vestris: præter vota & oblationes spontaneas in holocausto, in sacrificio, in libamine, & in hostijs pacificis.

CAPVT XXX.

De voto ac iuramento virorum, & quando puellarum & vxorum vota seu iuramenta rata sint, vel irrita.

A 1 NArrauitque Moyses filijs Israel omnia quæ ei Dominus imperarat:
2 Et locutus est ad principes tribuum filiorum Israel: Iste est sermo quem præcepit Dominus:
3 Si quis virorum votum Domino vouerit, aut se constrinxerit iuramento: non faciet irritum verbum suum, sed omne quod promisit implebit.
4 Mulier si quippiam vouerit, & se costrinxerit iuramento, quæ est in domo patris sui, & in ætate adhuc puellari: si cognouerit pater votum quod pollicita est, & iuramentum quo obligauit animam suam, & tacuerit, voti rea erit:
5 Quidquid pollicita est & iurauit, opere complebit.
6 Sin autem statim vt audierit, contradixerit pater: & vota & iuramenta eius irrita erunt, nec obnoxia tenebitur sponsioni, eò quòd contradixerit pater. B
7 Si maritum habuerit, & vouerit aliquid, & semel de ore eius verbum egrediens animam eius obligauerit iuramento:
8 Quo die audierit vir, & non contradixerit, voti rea erit, reddetque quodcumque promiserat.
9 Sin autem audiens statim contradixerit, & irritas fecerit pollicitationes eius, verbaque quibus obstrinxerat animam suam: propitius erit ei Dominus. C
10 Vidua & repudiata quidquid vouerint, reddent.
11 Vxor in domo viri cùm se voto constrinxerit & iuramento,
12 Si audierit vir, & tacuerit, nec contradixerit sponsioni, reddet quodcumque promiserat.
13 Sin autem extemplo contradixerit, non tenebitur promissionis rea: quia maritus contradixit, & Dominus ei propitius erit.
14 Si vouerit, & iuramento se constrinxerit, vt per ieiunium, vel cęterarum rerum abstinentiam affligat animam suam, in arbitrio viri erit vt faciat, siue non faciat. D
15 Quod si audiens vir tacuerit, & in alteram diem distulerit sententiam: quidquid vouerat atque promiserat, reddet: quia statim vt audiuit, tacuit.
16 Sin autem contradixerit postquam resciuit, portabit ipse iniquitatem eius.
17 Istæ sunt leges, quas constituit Dominus Moysi, inter virum & vxorem, inter patrem & filiam, quæ in puellari adhuc ætate est, vel quæ manet in parentis domo.

CAPVT XXXI.

Cæsis Madianitis iussu Dei, virgines solæ reseruantur: substantia ex æquo diuiditur pugnantibus & plebi, primitiæ Sacerdoti ac Leuitis traduntur, gratiæ Deo cum donarijs offeruntur, quod nullus Hebræorum occubuit.

1 LOcutusque est Dominus ad Moysen, dicens: A
2 Vlciscere prius filios Israel de Madianitis, & sic colligeris ad populum tuum.
3 Statimque Moyses, * Armate, inquit, ex vobis viros ad pugnam, qui possint vltionem Domini expetere de Madianitis. * Sup 5. d. 17.
4 Mille viri de singulis tribubus eligantur

ex Israël, qui mittantur ad bellum.
5 Dederuntque millenos de singulis tribubus, id est, duodecim millia expeditorum ad pugnam:
6 Quos misit Moyses cum Phinees filio Eleazari sacerdotis, vasa quoque sancta, & tubas ad clangendum tradidit ei.
7 Cùmque pugnassent contra Madianitas atque vicissent, omnes mares occiderunt,
*Iosu. 13. c. 21.
8 * Et reges eorum, Eui, & Recem, & Sur, & Hur, & Rebe, quinque principes gentis: Balaam quoque filium Beor interfecerunt gladio:
B
9 Ceperuntque mulieres eorum, & paruulos, omniaque pecora, & cunctam supellectilem: quidquid habere potuerant depopulati sunt:
10 Tam vrbes quàm viculos & castella flamma consumpsit.
11 Et tulerunt prædam, & vniuersa quæ ceperant tam ex hominibus quàm ex iumentis,
12 Et adduxerunt ad Moysen, & Eleazarum sacerdotem, & ad omnem multitudinem filiorum Israël: reliqua autem vtensilia portauerunt ad castra in campestribus Moab iuxta Iordanem contra Iericho.
C
13 Egressi sunt autem Moyses & Eleazar sacerdos, & omnes principes synagogæ, in occursum eorum extra castra.
14 Iratusque Moyses principibus exercitus, tribunis, & centurionibus qui venerant de bello,
15 Ait: Cur feminas reseruastis?
* Sup. 25. d. 18.
16 * Nonne istæ sunt, quæ deceperunt filios Israël ad suggestionem Balaam, & præuaricari vos fecerunt in Domino super peccato Phogor, vnde & percussus est populus?
* Iud. 21. b. 11.
17 * Ergo cunctos interficite quidquid est generis masculini, etiam in paruulis: & mulieres, quæ nouerunt viros in coitu, iugulate:
18 Puellas autem & omnes feminas virgines reseruate vobis:
19 Et manete extra castra septem diebus. Qui occiderit hominem, vel occisum tetigerit, lustrabitur die tertio & septimo.
20 Et de omni præda, siue vestimentum fuerit, siue vas, & aliquid in vtensilia præparatum de caprarum pellibus, & pilis, & ligno, expiabitur.
D
21 Eleazar quoque sacerdos, ad viros exercitus qui pugnauerant, sic locutus est: Hoc est præceptum legis, * quòd mandauit Dominus Moysi:
* Leu. 6. d. 28. 11. c. 33. 15. b. 12.
22 Aurum, & argentum, & æs, & ferrum, & plumbum, & stannum,
23 Et omne quod potest transire per flammas, igne purgabitur. quidquid autem ignem non potest sustinere, aqua expiationis sanctificabitur:
24 Et lauabitis vestimenta vestra die septimo, & purificati postea castra intrabitis.
25 Dixit quoque Dominus ad Moysen:
26 Tollite summam eorum quæ capta sunt, ab homine vsque ad pecus, tu & Eleazar sacerdos & principes vulgi:
27 Diuidesque ex æquo prædam, inter eos qui pugnauerunt egressique sunt ad bellum,

& inter omnem reliquam multitudinem: E
28 Et separabis partem Domino ab his qui pugnauerunt & fuerunt in bello, vnam animam de quingentis, tam ex hominibus quàm ex bobus & asinis & ouibus,
29 Et dabis eam Eleazaro sacerdoti, quia primitiæ Domini sunt.
30 Ex media quoque parte filiorum Israël accipies quinquagesimum caput hominum, & boum, & asinorum, & ouium, cunctorum animantium, & dabis ea Leuitis, qui excubant in custodijs tabernaculi Domini.
31 Feceruntque Moyses & Eleazar, sicut præceperat Dominus.
32 Fuit autem præda, quam exercitus ceperat, ouium sexcenta septuaginta quinque millia,
33 Boum septuaginta duo millia,
34 Asinorum sexaginta millia & mille:
35 Animæ hominum sexus feminei, quæ non cognouerant viros, triginta duo millia.
36 Dataque est media pars his qui in prælio fuerant, ouium trecenta triginta septem F
millia quingentæ:
37 E quibus in partem Domini supputatæ sunt oues sexcentæ septuaginta quinque.
38 Et de bobus triginta sex millibus, boues septuaginta & duo:
39 De asinis triginta millibus quingentis, asini sexaginta vnus:
40 De animabus hominum sedecim millibus, cesserunt in partem Domini triginta duæ animæ.
41 Tradiditque Moyses numerum primitiarum Domini Eleazaro sacerdoti, sicut fuerat ei imperatum,
42 Ex media parte filiorum Israël, quam separauerat his qui in prælio fuerant.
43 De media verò parte quę contigerat reliquæ multitudini, id est, de ouibus trecentis triginta septem millibus quingentis,
44 Et de bobus triginta sex millibus,
45 Et de asinis triginta millibus quingẽtis,
46 Et de hominibus sedecim millibus,
47 Tulit Moyses quinquagesimum caput, G
& dedit Leuitis, qui excubabant in tabernaculo Domini, sicut præceperat Dominus.
48 Cùmque accessissent principes exercitus ad Moysen, & tribuni, centurionesque, dixerunt:
49 Nos serui tui recensuimus numerum pugnatorum, quos habuimus sub manu nostra: & ne vnus quidem defuit.
50 Ob hanc causam offerimus in donarijs Domini singuli quod in præda auri potuimus inuenire, periscelides & armillas, annulos & dextralia, ac murænulas, vt deprecaris pro nobis Dominum.
51 Susceperuntque Moyses & Eleazar sacerdos, omne aurum in diuersis speciebus,
52 Pondo sedecim millia, septingentos quinquaginta siclos, à tribunis, & centurionibus.
53 Vnusquisque enim quod in præda rapuerat, suum erat.
54 Et susceptum intulerunt in tabernaculum testimonij, in monimentum filiorum Israël coram Domino.

CAPVT XXXII.

Filiis Ruben & Gad & dimidiæ tribui Manaſſe, quod pecoribus abundarent, portio datur trans Iordanem, modo fratres ſuos in terram promiſſionis armati præcedant.

A 1 Filij autem Ruben & Gad habebant pecora multa, & erat illis in iumentis infinita ſubſtantia. Cùmque vidiſſent Iazer & Galaad aptas animalibus alendis terras,

2 Venerunt ad Moyſen & ad Eleazarum ſacerdotem, & principes multitudinis, atque dixerunt:

3 Ataroth, & Dibon, & Iaſer, & Nemra, Heſebon, & Eleale, & Saban, & Nebo, & Boon,

4 Terra, quam percuſſit Dominus in conſpectu filiorum Iſraël, regio vberrima eſt ad paſtum animalium: & nos ſerui tui habemus iumenta plurima:

5 Precamurque ſi inuenimus gratiam corã te, vt des nobis famulis tuis eam in poſſeſſionem, nec facias nos tranſire Iordanem.

B 6 Quibus reſpondit Moyſes: Numquid fratres veſtri ibunt ad pugnam, & vos hic ſedebitis?

7 Cur ſubuertitis mentes filiorum Iſraël, ne tranſire audeant in locum, quem eis daturus eſt Dominus.

8 Nonne ita egerunt patres veſtri, quando miſi de Cadesbarne ad explorandam terrã?

* Sup.13. d.24. 9 * Cùmque veniſſent vſque ad Vallem botri, luſtrata omni regione, ſubuerterunt cor filiorum Iſraël, vt non intrarent fines, quos eis Dominus dedit.

10 Qui iratus iurauit, dicens:

11 Si videbunt homines iſti, qui aſcenderunt ex Ægypto, à viginti annis & ſupra, Terram, quam ſub iuramento pollicitus Abraham, Iſaac & Iacob: & noluerunt ſequi me,

C 12 Præter Caleb filium Iephone Cenezæum, & Ioſue filium Nun: iſti impleuerunt voluntatem meam.

13 Iratuſque Dominus aduerſum Iſraël, circumduxit eum per deſertum quadraginta annis, donec conſumeretur vniuerſa generatio, quæ fecerat malum in conſpectu eius.

14 Et ecce, inquit, vos ſurrexiſtis pro patribus veſtris, incrementa & alumni hominum peccatorum, vt augeretis furorem Domini contra Iſraël.

15 Quod ſi nolueritis ſequi eum, in ſolitudine populum derelinquet, & vos cauſa eritis necis omnium.

16 At illi propè accedentes, dixerunt: Caulas ouium fabricabimus, & ſtabula iumentorum, paruulis quoque noſtris vrbes munitas:

D 17 Nos autem ipſi armati & accincti pergemus ad prælium ante filios Iſraël, donec introducamus eos ad loca ſua. Paruuli noſtri, & quidquid habere poſſumus, erunt in vrbibus muratis, propter habitatorum inſidias.

18 Non reuertemur in domos noſtras, vſq; dum poſſideant filij Iſraël hęreditatẽ ſuam:

19 Nec quidquam quæremus trans Iordanem, quia iam habemus noſtram poſſeſſionem in orientali eius plaga.

20 Quibus Moyſes ait: * Si facitis quod promittitis, expediti pergite coram Domino ad pugnam: * Ioſ.1.c. 14.

21 Et omnis vir bellator armatus Iordanem tranſeat, donec ſubuertat Dominus inimicos ſuos,

22 Et ſubijciatur ei omnis Terra: tunc eritis inculpabiles apud Dominum & apud Iſraël, & obtinebitis regiones, quia vultis coram Domino. E

23 Sin autem quod dicitis, non feceritis, nulli dubium eſt quin peccetis in Deum: & ſcitote quoniam peccatum veſtrum apprehendet vos.

24 Ædificate ergo vrbes paruulis veſtris, & caulas & ſtabula ouibus ac iumentis: & quòd polliciti eſtis implete.

25 * Dixeruntque filij Gad & Ruben ad Moyſen: Serui tui ſumus, faciemus quod iubet dominus noſter. * Ioſ.4.c. 12.

26 Paruulos noſtros, & mulieres, & pecora, ac iumenta relinquemus in vrbibus Galaad:

27 Nos autem famuli tui omnes expediti pergemus ad bellum, ſicut tu domine loqueris.

28 Præcepit ergo Moyſes Eleazaro ſacerdoti, & Ioſue filio Nun, & principibus familiarum per tribus Iſraël, & dixit ad eos: F

29 * Si tranſierint filij Gad & filij Ruben vobiſcum Iordanem, & omnes armati ad bellum coram Domino, & vobis fuerit Terra ſubiecta: date eis Galaad in poſſeſſionem. * Deut.3. b.12. Ioſ 13. b. & 22.a.4.

30 Sin autem noluerint tranſire armati vobiſcum in Terram Chanaan, inter vos habitandi accipiant loca.

31 Reſponderuntque filij Gad, & filij Ruben: Sicut locutus eſt Dominus ſeruis ſuis, ita faciemus:

32 Ipſi armati pergemus coram Domino in Terram Chanaan, & poſſeſſionem iam ſuſcepiſſe nos confitemus trans Iordanem.

33 * Dedit itaque Moyſes filijs Gad & Ruben, & dimidiæ tribui Manaſſe filij Ioſeph regnum Sehon regis Amorrhæi, & regnum Og regis Baſan, & terram eorum cum vrbibus ſuis per circuitum. * Ioſ.22. a.4.

34 Igitur extruxerunt filij Gad, Dibon, & Ataroth, & Aroer, G

35 Et Etroth, & Sophan, & Iazer, & Iegbaa,

36 Et Bethnemra, & Betharan, vrbes munitas, & caulas pecoribus ſuis.

37 Filij verò Ruben ædificauerunt Heſebon, & Eleale, & Cariathaim,

38 Et Nabo, & Baalmeon, verſis nominibus, Sabama quoque: imponentes vocabula vrbibus quas extruxerant.

39 * Porrò filij Machir, filij Manaſſe, perrexerunt in Galaad, & vaſtauerunt eam interfecto Amorrhæo habitatore eius. * Gen.50. d.22.

40 Dedit ergo Moyſes Terram Galaad

Machir filio Manasse, qui habitauit in ea.

41 Iair autem filius Manasse abijt & occupauit vicos eius, quos appellauit Hauoth Iair, id est, Villas Iair.

42 Nobe quoque perrexit, & apprehendit Chanath cum viculis suis: vocauitque eam ex nomine suo Nobe.

CAPVT XXXIII.

Mansionibus 42. filiorum Israel per varia loca in deserto recensitis; Chananæi à Domino iubentur interimi.

A 1 HÆ sunt mansiones filiorum Israël, qui egressi sunt de Ægypto per turmas suas in manu Moysi & Aaron,

2 Quas descripsit Moyses iuxta castrorum loca, quæ Domini iussione mutabant.

3 Profecti igitur de Ramesse mense primo, quintadecima die mensis primi, altera die Phase, filij Israël in manu excelsa, videntibus cunctis Ægyptijs,

4 Et sepelientibus primogenitos, quos percusserat Dominus (nam & in dijs eorum exercuerat vltionem)

5 Castrametati sunt in Soccoth.

B 6 Et de Soccoth venerunt in Etham, quæ est in extremis finibus solitudinis.

*Exod. 14 a. 2. 7 * Inde egressi venerunt contra Phihahiroth, quæ respicit Beelsephon, & castrametati sunt ante Magdalum.

8 Profectique de Phihahiroth, transierunt per medium mare in solitudinem: & ambulantes tribus diebus per desertum Etham, castrametati sunt in Mara.

*Exod. 15 d. 27. 9 * Profectique de Mara venerunt in Elim, vbi erant duodecim fontes aquarum, & palmæ septuaginta: ibique castrametati sunt.

10 Sed & inde egressi, fixerunt tentoria super Mare rubrum. Profectique de Mari rubro,

11 Castrametati sunt in deserto Sin.

12 Vnde egressi venerunt in Daphca.

13 Profectique de Daphca, castrametati sunt in Alus.

*Exod. 17 a. 1. 14 Egressique de Alus, in Raphidim fixere tentoria, * vbi populo defuit aqua ad bibendum.

15 Profectique de Raphidim, castrametati sunt in deserto Sinaï.

C *Exod. 19. a. 2. 16 Sed & de solitudine * Sinaï egressi, venerunt ad sepulchra concupiscentiæ.

* Sup. 11. g. 34. 17 * Profectique de sepulchris concupiscentiæ, castrametati sunt in Haseroth.

* Sup. 13. a. 1. 18 * Et de Haseroth venerunt in Rethma.

19 Profectique de Rethma, castrametati sunt in Remmomphares.

20 Vnde egressi, venerunt in Lebna.

21 De Lebna, castrametati sunt in Ressa.

22 Egressique de Ressa, venerunt in Ceelatha.

23 Vnde profecti, castrametati sunt in monte Sepher.

24 Egressi de monte Sepher, venerunt in Arada.

15 Inde proficiscentes, castrametati sunt in Maceloth.

26 Profectique de Maceloth, venerunt in Thahath.

27 De Thahath, castrametati sunt in Thare.

28 Vnde egressi, fixere tentoria in Methca.

29 Et de Methca, castrametati sunt in Hesmona.

30 Profectique de Hesmona, venerunt in Moseroth.

31 Et de Moseroth, castrametati sunt in Beneiaacan. D

32 * Profectique de Beneiaacan, venerunt in montem Gadgad. *Deut. 10. b. 7.

33 Vnde profecti, castrametati sunt in Ietebatha.

34 Et de Ietebatha, venerunt in Hebrona.

35 Egressique de Hebrona, castrametati sunt in Asiongaber.

36 * Inde profecti, venerunt in desertum Sin, hæc est Cades. * Sup. 20. a. 1.

37 Egressique de Cades, castrametati sunt in monte Hor, in extremis finibus Terræ Edom: E

38 * Ascenditque Aaron sacerdos in montem Hor, iubente Domino: & ibi mortuus est anno quadragesimo egressionis filiorum Israël ex Ægypto, mense quinto, prima die mensis, * Sup. 20. d. 25. Deut. 32. g. 50.

39 Cùm esset annorum centum viginti trium.

40 Audiuitque Chananæus rex Arad, qui habitabat ad meridiem, in Terram Chanaan venisse filios Israël.

41 Et profecti de monte Hor, castrametati sunt in Salmona.

42 Vnde egressi, venerunt in Phunon.

43 Profectique de Phunon, castrametati sunt in Oboth.

44 Et de Oboth, venerunt in Iieabarim, quæ in finibus Moabitarum. F

45 Profectique de Iieabarim, fixere tentoria in Dibongad.

46 Vnde egressi, castrametati sunt in Helmondeblathaim.

47 Egressique de Helmondeblathaim, venerunt ad montes Abarim contra Nabo.

48 Profectique de montibus Abarim, transierunt ad campestria Moab, supra Iordanem contra Iericho.

49 Ibique castrametati sunt de Bethsimoth vsque ad Abelsatim in planioribus locis Moabitarum,

50 Vbi locutus est Dominus ad Moysen:

51 Præcipe filijs Israël, & dic ad eos: Quando transieritis Iordanem, intrantes Terram Chanaan,

52 Disperdite cunctos habitatores Terræ illius: * confringite titulos, & statuas comminuite, atque omnia excelsa vastate, G * Deut 7. a 5. Iudic. 2. a. 2.

53 Mundantes terram, & habitantes in ea. ego enim dedi vobis illam in possessionem,

54 Quam diuidetis vobis sorte. Pluribus dabitis latiorem, & paucis angustiorem. Singulis vt sors ceciderit, ita tribuetur hereditas. Per tribus & familias possessio diuidetur.

55 Sin autem nolueritis interficere habi-

tatores Terræ: qui remanserint, erunt vobis quasi claui in oculis, & lanceæ in lateribus, & aduersabuntur vobis in Terra habitationis vestræ:

56 Et quidquid illis cogitaueram facere, vobis faciam.

CAPVT XXXIV.

Terræ promissionis situs & limites iuxta 4. orbis plagas; eaque sorte diuidenda præcipitur, additis illorum nominibus qui eam diuidant.

A 1 LOcutusque est Dominus ad Moysen, dicens:

2 Præcipe filijs Israël, & dices ad eos: Cùm ingressi fueritis Terram Chanaan, & in possessionem vobis sorte ceciderit, his finibus terminabitur.

*Iosu.15.a.1. 3 * Pars meridiana incipiet à solitudine Sin, quæ est iuxta Edom: & habebit terminos contra Orientem mare salsissimum.

4 Qui circuibunt australem plagam per ascensum Scorpionis, ita vt transeant in Senna, & perueniant à Meridie vsque ad Cadesbarne, vnde egredientur confinia ad villam nomine Adar, & tendent vsque ad Asemona.

5 Ibitque per gyrum terminus ab Asemona vsque ad Torrentem Ægypti, & maris magni littore finietur.

B 6 Plaga autem occidentalis à mari magno incipiet, & ipso fine claudetur.

7 Porrò ad septemtrionalem plagam à mari magno termini incipient, peruenientes vsque ad montem altissimum,

8 A quo venient in Emath vsque ad terminos Sedada:

9 Ibuntque confinia vsque ad Zephrona, & villam Enan. hi erunt termini in parte Aquilonis.

10 Inde metabuntur fines contra orientalem plagam de villa Enan vsque Sephama,

11 Et de Sephama descendent termini in Rebla contra fontem Daphnim: inde peruenient contra Orientem ad mare Cenereth,

C 12 Et tendent vsque ad Iordanem, & ad vltimum salsissimo claudentur mari. Hanc habebitis Terram per fines suos in circuitu:

13 Præcepitque Moyses filijs Israël dicens: Hæc erit Terra, quam possidebitis sorte, & quam iussit Dominus dari nouem tribubus, & dimidiæ tribui.

14 Tribus enim filiorum Ruben per familias suas, & tribus filiorum Gad iuxta cognationum numerum, media quoque tribus Manasse,

15 Id est, duæ semis tribus, acceperunt partem suam trans Iordanem contra Iericho ad orientalem plagam.

16 Et ait Dominus ad Moysen:

*Iosu.14.a.1. 17 * Hæc sunt nomina virorum qui Terram vobis diuident, Eleazar sacerdos, & Iosue filius Nun,

18 Et singuli principes de tribubus singulis,

D 19 Quorum ista sunt vocabula: De tribu Iuda, Caleb filius Iephone.

20 De tribu Simeon, Samuel filius Ammiud.

21 De tribu Beniamin, Elidad filius Chaselon.

22 De tribu filiorum Dan, Bocci filius Iogli.

23 Filiorum Ioseph de tribu Manasse, Hanniel filius Ephod.

24 De tribu Ephraim, Camuel filius Sephthan.

25 De tribu Zabulon, Elisaphan filius Pharnach.

26 De tribu Issachar, dux Phaltiel filius Ozan.

27 De Tribu Aser, Ahiud filius Salomi.

28 De tribu Nephthali, Phedael filius Ammiud.

29 Hi sunt, quibus præcepit Dominus vt diuiderent filijs Israël Terram Chanaan.

CAPVT XXXV.

Assignari iubentur vrbes 48. & suburbana Leuitis, & ex ijs vrbes 6. refugij pro homicidio non voluntario: lex homicidij voluntarij, & non voluntarij: vnius testimonio nemo puniendus.

1 HÆc quoque locutus est Dominus ad Moysen in campestribus Moab supra Iordanem, contra Iericho: A

2 * Præcipe filijs Israël vt dent Leuitis de possessionibus suis. *Iosu.21.a.2.

3 Vrbes ad habitandum, & suburbana earum per circuitum: vt ipsi in oppidis maneant, & suburbana sint pecoribus ac iumentis:

4 Quæ à muris ciuitatum forinsecus, per circuitum, mille passuum spatio tendentur.

5 Contra Orientem duo millia erunt cubiti, & contra Meridiem similiter erunt duo millia: ad mare quoque, quod respicit ad Occidentem, eadem mensura erit, & septemtrionalis plaga æquali termino finietur. eruntque vrbes in medio, & foris suburbana.

6 * De ipsis autem oppidis, quæ Leuitis dabitis, sex erunt in fugitiuorum auxilia separata, vt fugiat ad ea qui fuderit sanguinem: & exceptis his, alia quadraginta duo oppida, *Iosu.20.a.2.

7 Id est, simul quadraginta octo cum suburbanis suis.

8 Ipsæque vrbes, quæ dabuntur de possessionibus filiorum Israël, ab his qui plus habent plures auferentur: & qui minus, pauciores. singuli iuxta mensuram hęreditatis suæ dabunt oppida Leuitis. B

9 Ait Dominus ad Moysen:

10 Loquere filijs Israël, & dices ad eos * Quando transgressi fueritis Iordanem in Terram Chanaan, *Deut.19.a.2. Iosu.20.a.2.

11 Decernite quæ vrbes esse debeant in præsidia fugitiuorum, qui nolentes sanguinem fuderint:

12 In quibus cùm fuerit profugus, cognatus occisi non poterit eum occidere, donec stet in conspectu multitudinis, & causa illius iudicetur.

* Deut.4. 41. [Io]sue 20. c. [...]a.8.

13 * De ipsis autem in vrbibus, quæ ad fu-
gitiuorum subsidia separantur,
14 Tres erunt trans Iordanem, & tres in
Terra Chanaan,
15 Tam filijs Israël quàm aduenis atque
peregrinis, vt confugiat ad eas qui nolens
sanguinem fuderit.
C 16 Si quis ferro percusserit, & mortuus
fuerit qui percussus est: reus erit homicidij,
& ipse morietur.
17 Si lapidem iecerit, & ictus occubuerit:
similiter punietur.
18 Si ligno percussus interierit: percusso-
ris sanguine vindicabitur.
19 Propinquus occisi, homicidam inter-
ficiet: statim vt apprehenderit eum, inter-
ficiet.
*Deut.19. c. 11. 20 * Si per odium quis hominem impule-
rit, vel iecerit quippiam in eum per insidias:
21 Aut cùm esset inimicus, manu percus-
serit, & ille mortuus fuerit: percussor, homi-
cidij reus erit. cognatus occisi statim vt in-
uenerit eum, iugulabit.
22 Quòd si fortuitu, & absque odio.
23 Et inimicitijs, quidquam horum fecerit,
24 Et hoc audiente populo fuerit compro-
batum, atque inter percussorem & propin-
quum sanguinis quæstio ventilata:
D 25 Liberabitur innocens de vltoris manu,
& reducetur per sententiam in vrbem, ad
quam confugerat, manebitque ibi, donec sa-
cerdos magnus, qui oleo sancto vnctus est,
moriatur.
26 Si interfector extra fines vrbium, quæ
exulibus deputatæ sunt,
27 Fuerit inuentus, & percussus ab eo qui
vltor est sanguinis: absque noxa erit qui eum
occiderit.
28 Debuerat enim profugus vsque ad
mortem Pontificis in vrbe residere. post-
quam autem ille obierit, homicida reuerte-
tur in terram suam.
29 Hæc sempiterna erunt, & legitima in
cunctis habitationibus vestris.
30 Homicida sub testibus punietur: ad
vnius testimonium nullus condemnabitur.
31 Non accipietis pretium ab eo qui reus
est sanguinis, statim & ipse morietur.
32 Exules & profugi ante mortem Ponti-
ficis nullo modo in vrbes suas reuerti po-
terunt:
33 Ne polluatis terram habitationis ve-
stræ, quæ insontium cruore maculatur: nec
aliter expiari potest, nisi per eius sanguinem,
qui alterius sanguinem fuderit.
34 Atque ita emundabitur vestra posses-
sio, me commorante vobiscum. ego enim
sum Dominus qui habito inter filios Israël.

CAPVT XXXVI.

Lex fertur, vt filiæ paternam hereditatem adeuntes nubant contribulibus suis, ne tribus per connubia misceantur, & possessiones confundantur.

1 ACcesserunt * autem & principes fami- A
liarum Galaad filij Machir, filij * Sup. 27. a.1.
Manasse de stirpe filiorum Ioseph: locuti-
que sunt Moysi coram principibus Israël, at-
que dixerunt:
2 Tibi domino nostro præcepit Dominus
vt Terram sorte diuideres filijs Israël: & vt
filiabus Salphaad fratris nostri dares posses-
sionem debitam patri:
3 Quas si alterius tribus homines vxores B
acceperint, sequetur possessio sua, & transla-
ta ad aliam tribum, de nostra hereditate mi-
nuetur.
4 Atque ita fiet, vt cùm iubileus, id est,
quinquagesimus annus remissionis aduene-
rit, confundatur sortium distributio, & alio-
rum possessio ad alios transeat.
5 Respondit Moyses filijs Israël, & Domi-
no præcipiente, ait: Rectè tribus filiorum
Ioseph locuta est.
6 Et hæc lex super filiabus Salphaad à Do- C.
mino promulgata est: * Nubant quibus vo- * Tob.7.c. 14.
lunt, tantum vt suæ tribus hominibus:
7 Ne commisceatur possessio filiorum Is-
raël de tribu in tribum. Omnes enim viri du-
cent vxores de tribu & cognatione sua:
8 Et cunctæ feminæ de eadem tribu mari-
tos accipient: vt hereditas permaneat in fa-
milijs,
9 Nec sibi misceantur tribus, sed ita ma-
neant,
10 Vt à Domino separatæ sunt. Feceruntque
que filiæ Salphaad, vt fuerat imperatum:
11 Et nupserunt, Maala, & Thersa, & He-
gla, & Melcha, & Noa, filijs patrui sui.
12 De familia Manasse, qui fuit filius Io-
seph: & possessio, quæ illis fuerat attributa,
mansit in tribu & familia patris earum.
13 Hæc sunt mandata atque iudicia, quæ
mandauit Dominus per manum Moysi ad
filios Israël, in campestribus Moab supra
Iordanem contra Iericho.

LIBER DEVTERONOMII, HEBRAICE ELLE HADDEBARIM.

CAPVT PRIMVM.

Breuis repetitio eorum quæ Israëli in deserto contigerant; pœnaque infideli populo inflicta vel mortis, vel peregrinationis per 40. annos.

A

1 HÆc sunt verba, quæ locutus est Moyses ad omnē Israël trans Iordanē in solitudine campestri, contra Mare rubeum, inter Pharan & Thophel & Laban & Haseroth, vbi auri est plurimum:

2 Vndecim diebus de Horeb per viam montis Seir vsque ad Cadesbarne.

3 Quadragesimo anno, vndecimo mense, prima die mensis, locutus est Moyses ad filios Israël omnia quæ præceperat illi Dominus, vt diceret eis:

*Num. 21. c. 24.

4 * Postquam percussit Sehon regem Amorrhæorum, qui habitabat in Hesebon: & Og regem Basan, qui mansit in Astaroth, & in Edrai,

B

5 Trans Iordanem in terra Moab. Cœpitque Moyses explanare legem, & dicere:

6 Dominus Deus noster locutus est ad nos in Horeb, dicens: Sufficit vobis quòd in hoc monte mansistis:

7 Reuertimini, & venite ad montem Amorrhæorum, & ad cætera quæ ei proxima sunt campestria atque montana & humiliora loca contra Meridiem, & iuxta littus maris, Terram Chananæorum, & Libani vsque ad flumen magnum Euphraten.

8 En, inquit, tradidi vobis: ingredimini & possidete eam, super qua iurauit Dominus patribus vestris, Abraham, Isaac, & Iacob, vt daret illam eis, & semini eorum post eos.

9 Dixique vobis illo in tempore:

*Exod. 18. c. 18.

10 * Non possum solus sustinere vos: quia Dominus Deus vester multiplicauit vos, & estis hodie, sicut stellæ cæli, plurimi.

C

11 (Dominus Deus patrum vestrorum addat ad hunc numerum multa millia, & benedicat vobis sicut locutus est.)

12 Non valeo solus negotia vestra sustinere, & pondus ac iurgia.

13 Date ex vobis viros sapientes & gnaros, & quorum conuersatio sit probata in tribubus vestris, vt ponam eos vobis principes:

14 Tunc respondistis mihi: Bona res est, quam vis facere.

15 Tulique de tribubus vestris viros sapientes & nobiles, & constitui eos principes, tribunos, & centuriones, & quinquagenarios ac decanos, qui docerent vos singula.

*Ioan. 7. d. 24.

16 Præcepique eis, dicens: Audite illos, & *quod iustum est iudicate: siue ciuis sit ille, siue peregrinus.

D

*Inf. 16. d. 19. Leu. 19. c. 15. Prou. 24. c. 23. Eccl. 42. a. 1. Iac. 2. a. 1.

17 * Nulla erit distantia personarum, ita paruum audietis vt magnum: nec accipietis cuiusquam personam, quia Dei iudicium est. Quòd si difficile vobis visum aliquid fuerit, referte ad me, & ego audiam.

18 Præcepique omnia quæ facere deberetis.

19 Profecti autem de Horeb, transiuimus per eremum terribilem & maximam, quam vidistis, per viam montis Amorrhæi, sicut præceperat Dominus Deus noster nobis. Cùmque venissemus in Cadesbarne,

20 Dixi vobis: Venistis ad montem Amorrhæi, quem Dominus Deus noster daturus est nobis.

21 Vide Terram, quam Dominus Deus tuus dat tibi: ascende, & posside eam, sicut locutus est Dominus Deus noster patribus tuis: noli timere, nec quidquam paueas.

*Num. 13. a. 1.

22 * Et accessistis ad me omnes, atque dixistis: Mittamus viros qui considerent Terram: & renuntient per quod iter debeamus ascendere, & ad quas pergere ciuitates.

23 Cùmque mihi sermo placuisset, misi ex vobis duodecim viros, singulos de tribubus suis.

24 Qui cùm perrexissent, & ascendissent in montana, venerunt vsque ad Vallem botri: & considerata terra,

E

25 Sumentes de fructibus eius, vt ostenderent vbertatem, attulerunt ad nos, atque dixerunt: Bona est terra, quam Dominus Deus noster daturus est nobis.

26 Et noluistis ascendere, sed increduli ad sermonem Domini Dei nostri.

27 Murmurastis in tabernaculis vestris, atque dixistis: Odit nos Dominus, & idcircò eduxit nos de Terra Ægypti, vt traderet nos in manu Amorrhæi, atque deleret.

28 Quò ascendemus? nuntij terruerunt cor nostrum, dicentes: Maxima multitudo est, & nobis statura procerior: vrbes magnę, & ad cælum vsque munitæ, filios Enacim vidimus ibi.

29 Et dixi vobis: Nolite metuere, nec timeatis eos:

30 Dominus Deus, qui ductor est vester pro vobis ipse pugnabit, sicut fecit in Ægypto cunctis videntibus.

31 Et in solitudine (ipse vidisti) portauit te Dominus Deus tuus, vt solet homo gestare paruulum filium suum, in omni via per quam ambulastis, donec veniretis ad locum istum.

32 Et nec sic quidem credidistis Domino Deo vestro,

F

*Exod. 13. d. 21. Num. 14. c. 14.

33 * Qui præcessit vos in via, & metatus est locum in quo tentoria figere deberetis, nocte ostendens vobis iter per ignem, & die per columnam nubis.

34 Cumque audisset Dominus vocem ser-

monum

monum vestrorum, iratus iurauit & ait:
Num. 14. 23. Psal. 94. b. 11
35 *Non videbit quispiam de hominibus generationis huius pessimæ Terram bonam, quam sub iuramento pollicitus sum patribus vestris:
36 Præter Caleb filium Iephone: ipse enim videbit eam, & ipsi dabo Terram, quam calcauit, & filijs eius, quia secutus est Dominum.
37 Nec miranda indignatio in populum, cùm mihi quoque iratus Dominus propter vos dixerit: Nec tu ingredieris illuc:
38 Sed Iosue filius Nun minister tuus, ipse intrabit pro te. hunc exhortare & robora, & ipse sorte Terram diuidet Israëli.
39 Paruuli vestri, de quibus dixistis quòd captiui ducerentur, & filij qui hodie boni ac mali ignorant distantiam, ipsi ingredientur: & ipsis dabo Terram, & possidebunt eam.
G
40 Vos autem reuertimini & abite in solitudinem per viam maris rubri.
*Num. 14. g. 40.
41 *Et respondistis mihi: Peccauimus Domino: ascendemus & pugnabimus, sicut præcepit Dominus Deus noster. Cùmque instructi armis pergeretis in montem,
*Num. 14. g. 42.
42 Ait mihi Dominus: Dic ad eos: *Nolite ascendere, neque pugnetis, non enim sum vobiscum: ne cadatis coram inimicis vestris.
43 Locutus sum, & non audistis: sed aduersantes imperio Domini, & tumentes superbia, ascendistis in montem.
44 Itaque egressus Amorrhæus, qui habitabat in montibus, & obuiam veniens, persecutus est vos, sicut solent apes persequi: & cecidit de Seir vsque Horma.
45 Cùmque reuersi ploraretis coram Domino, non audiuit vos, nec voci vestræ voluit acquiescere.
46 Sedistis ergo in Cadesbarne multo tempore.

CAPVT II.

Beneficiorum populo exhibitorum repetitio, pugnæ contra Ammon & Moab prohibitio, regisque Sehon & terræ ipsius expugnatio.

A
1 PRofectique inde venimus in solitudinem, quæ ducit ad Mare rubrum, sicut mihi dixerat Dominus: & circuiuimus montem Seir longo tempore.
2 Dixitque Dominus ad me:
3 Sufficit vobis circuire montem istum: ite contra Aquilonem:
4 Et populo præcipe, dicens: Transibitis per terminos fratrum vestrorum filiorum Esaü, qui habitant in Seir, & timebunt vos.
5 Videte ergo diligenter ne moueamini contra eos. neque enim dabo vobis de terra eorum quantum potest vnius pedis calcare vestigium, quia in possessione Esaü dedi montem Seir.
6 Cibos emetis ab eis pecunia, & comedetis: aquam emptam haurietis, & bibetis.
B
7 Dominus Deus tuus benedixit tibi in omni opere manuum tuarum: nouit iter tuum, quomodo transieris solitudinem hanc magnam, per quadraginta annos habitans tecum Dominus Deus tuus, & nihil tibi defuit.
8 Cùmque transissemus fratres nostros filios Esaü, qui habitabant in Seir, per viam campestrem de Elath, & de Asiongaber, venimus ad iter, quod ducit in desertum Moab.
9 Dixitque Dominus ad me: Non pugnes contra Moabitas, nec ineas aduersus eos prælium: non enim dabo tibi quidquam de terra eorum, quia filijs Loth tradidi Ar in possessionem.
10 Emim primi fuerunt habitatores eius, populus magnus, & validus, & tam excelsus, vt de Enacim stirpe,
11 Quasi gigantes, crederentur, & essent similes filiorum Enacim. Denique Moabitæ appellant eos Emim.
12 In Seir autem priùs habitauerunt Horrhæi: quibus expulsis atque deletis, habitauerunt filij Esaü, sicut fecit Israël in terra possessionis suæ, quam dedit illi Dominus. C
13 Surgentes ergo vt transiremus torrentem Zared, venimus ad eum.
14 Tempus autem, quo ambulauimus de Cadesbarne vsque ad transitum torrentis Zared, triginta & octo annorum fuit: donec consumeretur omnis generatio hominum bellatorum de castris, sicut iurauerat Dominus:
15 Cuius manus fuit aduersum eos, vt interirent de castrorum medio.
16 Postquam autem vniuersi ceciderunt pugnatores,
17 Locutus est Dominus ad me, dicens:
18 Tu transibis hodie terminos Moab, vrbem nomine Ar:
19 Et accedens in vicina filiorum Ammon, caue ne pugnes contra eos, nec mouearis ad prælium: non enim dabo tibi de terra filiorum Ammon, quia filijs Loth dedi eam in possessionem. D
20 Terra gigantum reputata est: & in ipsa olim habitauerunt gigantes, quos Ammonitæ vocant Zomzommim,
21 Populus magnus, & multus, & proceræ longitudinis, sicut Enacim, quos deleuit Dominus à facie eorum: & fecit illos habitare pro eis,
22 Sicut fecerat filijs Esaü, qui habitant in Seir, delens Horrhæos, & terram eorum illis tradens, quam possident vsque in præsens.
23 Heuæos quoque, qui habitabant in Haserim vsque Gazam, Cappadoces expulerunt: qui egressi de Cappadocia deleuerunt eos, & habitauerunt pro illis.
24 Surgite & transite torrentem Arnon: ecce tradidi in manu tua Sehon regem Hesebon Amorrhæum, & terram eius incipe possidere, & committe aduersus eum prælium. E
25 Hodie incipiam mittere terrorem atque formidinem tuam in populos, qui habi-

tant ſub omni cœlo: vt audito nomine tuo
paueant, & in morem parturientium con-
tremiſcant, & dolore teneantur.
* Num.21. c. 21. 26 * Miſi ergo nuntios de ſolitudine Ca-
demoth ad Sehon regem Heſebon vobis pa-
cificis, dicens:
27 Tranſibimus per terram tuam, publica
gradiemur via: non declinabimus neque ad
dexteram, neque ad ſiniſtram.
28 Alimenta pretio vende nobis, vt veſca-
mur: aquam pecunia tribue, & ſic bibe-
mus. Tantùm eſt vt nobis concedas tran-
ſitum,
F 29 Sicut fecerunt filij Eſaü, qui habitant
in Seir, & Moabitæ, qui morantur in Ar: do-
nec veniamus ad Iordanem, & tranſeamus
ad Terram quam Dominus Deus noſter da-
turus eſt nobis.
30 Noluitque Sehon rex Heſebon dare no-
bis tranſitum: quia indurauerat Dominus
Deus tuus ſpiritum eius, & obfirmauerat cor
illius, vt traderetur in manus tuas, ſicut
nunc vides.
* Amos 2. c. 9. 31 Dixitque Dominus ad me: * Ecce cœpi
tibi tradere Sehon, & terram eius, incipe
poſſidere eam.
32 Egreſſuſque eſt Sehon obuiam nobis
cum omni populo ſuo ad prælium in Iaſa.
33 Et tradidit eum Dominus Deus noſter
nobis: percuſſimuſque eum cum filijs ſuis &
omni populo ſuo.
G 34 Cunctaſque vrbes in tempore illo cepi-
mus, interfectis habitatoribus earum, viris
ac mulieribus & paruulis. non reliquimus in
eis quidquam.
35 Abſque iumentis, quæ in partem vene-
re prædantium: & ſpolijs vrbium quas ce-
pimus.
36 Ab Aroër, quæ eſt ſuper ripam torren-
tis Arnon, oppido quod in valle ſitum eſt,
vſque Galaad. Non fuit vicus & ciuitas, quæ
noſtras effugeret manus: omnes tradidit Do-
minus Deus noſter nobis.
37 Abſque terra filiorum Ammon, ad
quam non acceſſimus: & cunctis quæ adia-
cent torrenti Ieboc, & vrbibus montanis,
vniuerſiſque locis à quibus nos prohibuit
Dominus Deus noſter.

CAPVT III.

Pugna contra Og regem Baſan, & lectus eius, atque ſors duarum tribuum & ſemis citra Iordanem; precatur Moyſes vt liceat ei terram promiſſam ingredi. ſed Deus id illi negat: Ioſue ad cęteros Chananæos debellandos roborat.

A * Num.21. c.33. Inf.29.a.7. 1 ITaque conuerſi aſcendimus per iter Ba-
ſan: * egreſſuſque eſt Og rex Baſan in
occurſum nobis cum populo ſuo ad bellan-
dum in Edrai.
2 Dixitque Dominus ad me: Ne timeas
eum: quia in manu tua traditus eſt cum om-
*Num.21. c. 24. ni populo ac terra ſua: facieſque ei * ſicut fe-
ciſti Sehon regi Amorrhæorum, qui habita-
uit in Heſebon.
*Num.21. c.35. 3 * Tradidit ergo Dominus Deus noſter
in manibus noſtris etiam Og regem Baſan,
& vniuerſum populum eius: percuſſimuſ-
que eos vſque ad internecionem,
4 Vaſtantes cunctas ciuitates illius vno
tempore. non fuit oppidum, quod nos effu-
geret: ſexaginta vrbes, omnem regionem
Argob regni Og in Baſan.
5 Cunctæ vrbes erant munitæ muris altiſ-
ſimis, portiſque & vectibus, abſque oppidis
innumeris, quæ non habebant muros.
6 Et deleuimus eos, ſicut feceramus Sehon B
regi Heſebon, diſperdentes omnem ciuita-
tem, viroſque ac mulieres & paruulos:
7 Iumenta autem & ſpolia vrbium diri-
puimus.
8 Tulimuſque illo in tempore terram de
manu duorum regum Amorrhæorum, qui
erant trans Iordanem: à torrente Arnon vſ-
que ad montem Hermon,
9 Quem Sidonij Sarion vocant, & Amor-
rhæi Sanir:
10 Omnes ciuitates, quæ ſitæ ſunt in pla-
nitie, & vniuerſam Terram Galaad & Baſan
vſque ad Selcha & Edrai ciuitates regni Og
in Baſan.
11 Solus quippe Og rex Baſan reſtiterat de
ſtirpe gigantum. Monſtratur lectus eius fer-
reus. qui eſt in Rabbath filiorum Ammon,
nouem cubitos habens longitudinis, &
quatuor latitudinis ad menſuram cubiti vi-
rilis manus.
12 Terramque poſſedimus tempore illo
ab Aroër, quæ eſt ſuper ripam torrentis
Arnon, vſque ad mediam partem mon-
tis Galaad: & ciuitates illius * dedi Ruben *Num. 32. f. 39.
& Gad.
13 Reliquam autem partem Galaad, &
omnem Baſan regni Og, tradidi mediæ tri-
bui Manaſſe, omnem regionem Argob: cun-
ctaque Baſan vocatur Terra gigantum.
14 Iair filius Manaſſe poſſedit omnem re-
gionem Argob vſque ad terminos Geſſuri &
Machati. Vocauitque ex nomine ſuo Baſan,
Hauoth Iair, id eſt, Villas Iair, vſque in præ-
ſentem diem.
15 Machir quoque dedi Galaad.
16 Et tribubus Ruben & Gad dedi de Ter- C
ra Galaad vſque ad Torrentem Arnon me-
dium torrentis, & confinium vſque ad tor-
rentem Ieboc, qui eſt terminus filiorum
Ammon,
17 Et planitiem ſolitudinis, atque Iorda-
nem, & terminos Cenereth vſque ad mare
deſerti, quod eſt ſalſiſſimum, ad radices mon-
tis Phaſga contra orientem.
18 Præcepique vobis in tempore illo, di-
cens: Dominus Deus veſter dat vobis terram
hanc in hæreditatem, expediti præcedite fra-
tres veſtros filios Iſraël omnes viri ro-
buſti:
19 Abſque vxoribus, & paruulis, atque iu-
mentis. Noui enim quòd plura habeatis pe-
cora, & in vrbibus remanere debebunt, quas
tradidi vobis,
20 Donec requiem tribuat Dominus fra-
tribus veſtris, ſicut vobis tribuit: & poſ-
ſideant ipſi Terram, quam daturus eſt eis
trans Iordanem: tunc reuertetur vnuſ-
quiſque in poſſeſſionem ſuam, quam de-
di vobis.

D

*Num.27. d. 18.

21 * Iosue quoque in tempore illo præcepi, dicens: Oculi tui viderunt quæ fecit Dominus Deus vester duobus his regibus: sic faciet omnibus regnis, ad quæ transiturus es.

22 Ne timeas eos: Dominus enim Deus vester pugnabit pro vobis.

23 Precatusque sum Dominum in tempore illo, dicens:

24 Domine Deus, tu cœpisti ostendere seruo tuo magnitudinem tuam, manumque fortissimam. neque enim est alius Deus, vel in cœlo, vel in terra, qui possit facere opera tua, & comparari fortitudini tuæ.

25 Transibo igitur, & videbo Terram hanc optimam trans Iordanem, & montem istum egregium, & libanum.

26 Iratusque est Dominus mihi propter vos, nec exaudiuit me, sed dixit mihi: Sufficit tibi: nequaquam vltra loquaris, de hac re ad me.

*Inf. 31. a. 2. 34. b. 4.

27 Ascende cacumen Phasgæ, & oculos tuos circumfer ad occidentem, & ad aquilonem, austrumque & orientem, & aspice.* nec enim transibis Iordanem istum.

28 Præcipe Iosue, & corrobora eum atque conforta: quia ipse præcedet populum istum, & diuidet eis Terram quam visurus es.

29 Mansimusque in valle contra fanum Phogor.

CAPVT IV.

Exhortatur Moyses ad seruanda Dei præcepta, tum beneficiis Dei tum eorum laudibus; comminando transgressoribus, prohibet omnem imaginem quæ ad idololatriam induceret; suam prædicit mortem, tresque vrbes refugii separat trans Iordanem pro homicidis inuoluntariis & casualibus.

A

1 ET nunc Israël audi præcepta & iudicia, quæ ego doceo te: vt faciens ea, viuas, & ingrediens possideas Terram, quam Dominus Deus patrum vestrorum daturus est vobis.

2 Non addetis ad verbum quod vobis loquor, nec auferetis ex eo: custodite mandata Domini Dei vestri quæ ego præcipio vobis.

*Num. 25. a. 4.

3 * Oculi vestri viderunt omnia quæ fecit Dominus contra Beelphegor, quomodo contriuerit omnes cultores eius de medio vestri.

4 Vos autem qui adhæretis Domino Deo vestro, viuitis vniuersi vsque in præsentem diem.

5 Scitis quòd docuerim vos præcepta atque iustitias, sicut mandauit mihi Dominus Deus meus: sic facietis ea in Terra, quam possessuri estis:

6 Et obseruabitis & implebitis opere. Hæc est enim vestra sapientia & intellectus coram populi, vt audientes vniuersa præcepta hæc, dicant: En populus sapiens & intelligens, gens magna.

B

7 Nec est alia natio tam grandis, quæ habeat deos appropinquantes sibi, sicut Deus noster adest cunctis obsecrationibus nostris.

8 Quæ est enim alia gens sic inclyta, vt habeat ceremonias, iustaque iudicia, & vniuersam legem, quam ego proponam hodie ante oculos vestros?

9 Custodi igitur temetipsum, & animam tuam solicitè. Ne obliuiscaris verborum, quæ viderunt oculi tui, & ne excidant de corde tuo cunctis diebus vitæ tuæ. Docebis ea filios ac nepotes tuos,

10 A die in quo stetisti coram Domino Deo tuo in Horeb, quando Dominus locutus est mihi, dicens: Congrega ad me populum, vt audiant sermones meos, & discant timere me omni tempore quo viuunt in terra, doceantque filios suos.

11 *Et accessistis ad radices montis, qui ardebat vsque ad cœlum: erantque in eo tenebræ, & nubes, & caligo, *Exod. 19. d. 18.

12 Locutusque est Dominus ad vos de medio ignis. Vocem verborum eius audistis, & formam penitus non vidistis.

13 Et ostendit vobis pactum suum, quod præcepit vt faceretis, & decem verba, quæ scripsit in duabus tabulis lapideis.

14 Mihique mandauit in illo tempore vt docerem vos ceremonias & iudicia, quæ facere deberetis in Terra, quam possessuri estis. C

15 Custodite igitur solicitè animas vestras. Non vidistis aliquam similitudinem, in die qua locutus est vobis Dominus in Horeb de medio ignis:

16 Ne fortè decepti faciatis vobis sculptam similitudinem, aut imaginem masculi vel feminæ,

17 Similitudinem omnium iumentorum quæ sunt super terram, vel auium sub cœlo volantium,

18 Atque reptilium quæ mouentur in terra, siue piscium qui sub terra morantur in aquis,

19 Ne fortè eleuatis oculis ad cœlum, videas Solem & Lunam, & omnia astra cœli, & errore deceptus adores ea & colas quæ creauit Dominus Deus tuus in ministerium cunctis gentibus, quæ sub cœlo sunt.

20 Vos autem tulit Dominus, & eduxit de fornace ferrea Ægypti, vt haberet populum hæreditarium, sicut est in præsenti die.

21 *Iratusque est Dominus contra me propter sermones vestros, & iurauit vt non transirem Iordanem, nec ingrederer Terram optimam, quam daturus est vobis: * Sup. 1. f. 37.

22 Ecce morior in hac humo, non transibo Iordanem: vos transibitis, & possidebitis terram egregiam. D

23 Caue ne quando obliuiscaris pacti Domini Dei tui, quod pepigit tecum: & facias tibi sculptam similitudinem eorum, quæ fieri Dominus prohibuit.

24 * Quia Dominus Deus tuus ignis consumens est, Deus æmulator. * Heb. 12. g. 29.

25 Si genueritis filios ac nepotes, & morati fueritis in Terra, deceptique feceritis vobis aliquam similitudinem, patrantes malum coram Domino Deo vestro, vt eum ad iracundiam prouocetis.

26 Te-

26 Testes inuoco hodie cœlum & terram, citò perituros vos esse de Terra, quam transito Iordane possessuri estis: non habitabitis in ea longo tempore, sed delebit vos Dominus,

27 Atque disperget in omnes gentes, & remanebitis pauci in nationibus, ad quas vos ducturus est Dominus:

28 Ibique seruietis dijs, qui hominum manu fabricati sunt, ligno & lapidi qui non vident, nec audiunt, nec comedunt, nec odorantur.

29 Cùmque quæsieris ibi Dominum Deũ tuum, inuenies eum: si tamen toto corde quæsieris, & tota tribulatione animæ tuæ.

E 30 Postquam te inuenerint omnia quæ prædicta sunt, nouissimo tempore reuerteris ad Dominum Deum tuum, & audies vocem eius.

31 Quia Deus misericos, Dominus Deus tuus est: non dimittet te, nec omnino delebit, neque obliuiscetur pacti, in quo iurauit patribus tuis.

32 Interroga de diebus antiquis, qui fuerunt ante te ex die quo creauit Deus hominem super terram, à summo cęlo vsque ad summum eius, si facta est aliquando huiuscemodi res, aut vnquam cognitum est,

F 33 Vt audiret populus vocem Dei loquentis de medio ignis, sicut tu audisti & vixisti:

34 Si fecit Deus vt ingrederetur, & tolleret sibi Gentem de medio nationum, per tentationes, signa, atque portenta, per pugnam, & robustam manum, extentumque brachium, & horribiles visiones, iuxta omnia quæ fecit pro vobis Dominus Deus vester in Ægypto, videntibus oculis tuis:

35 Vt scires quoniam Dominus ipse est Deus, & non est alius præter eum.

36 De cœlo te fecit audire vocem suam, vt doceret te, & in terra ostendit tibi ignem suum maximum, & audisti verba illius de medio ignis,

* Exod. 13. d. 21. 37 Quia dilexit patres tuos, & elegit semen eorum post eos. * Eduxitque te præcedens in virtute sua magna ex Ægypto,

38 Vt deleret nationes maximas & fortiores te in introitu tuo: & introduceret te, daretque tibi terram earum in possessionem, sicut cernis in præsenti die.

39 Scito ergo hodie, & cogitato in corde tuo quòd Dominus ipse sit Deus in cœlo sursum, & in terra deorsum, & non sit alius.

40 Custodi præcepta eius atque mandata, quæ ego præcipio tibi: vt bene sit tibi, & filijs tuis post te, & permaneas multo tempore super Terram, quam Dominus Deus tuus daturus est tibi.

G * Num. 35. b. 14. 41 * Tunc separauit Moyses tres ciuitates trans Iordanem ad orientalem plagam,

42 Vt confugiat ad eas qui occiderit nolens proximum suum, nec sibi fuerit inimicus ante vnum & alterum diem, & ad harum aliquam vrbium possit euadere:

* Ios. 20. d. 8. 43 * Bosor in solitudine, quæ sita est in terra campestri de tribu Ruben: & Ramoth in Galaad, quæ est in tribu Gad: & Golan in Basan, quæ est in tribu Manasse:

44 Ista est lex, quam proposuit Moyses coram filijs Israël.

45 Et hæc testimonia & ceremoniæ atque iudicia, quæ locutus est ad filios Israël, quando egressi sunt de Ægypto,

46 Trans Iordanem in valle contra fanum Phogor in terra Sehon regis Amorrhæi, qui habitauit in Hesebon, quem percussit Moyses. Filij quoque Israël egressi ex Ægypto.

47 Possederunt terram eius, & terram Og regis Basan, duorum regum Amorrhæorum, qui erant trans Ioardanem ad solis ortum.

48 Ab Aroër, quæsita est super ripam torrentis Arnon, vsque ad montem Sion, qui est & Hermon,

49 Omnem planitiem trans Iorda nem ad orientalem plagam, vsque ad mare solitudinis, & vsque ad radices montis Phasga.

CAPVT V.

Præceptorum Decalogi repetitio & explanatio: & de timore filiorum Israël, cum Dei vocem audissent, & montem ardere vidissent ad legis promulgationem.

1 VOca uitque Moyses omnem Israëlem, & dixit ad eum: Audi Israel ceremonias atque iudicia quæ ego loquor in auribus vestris hodie: discite ea, & opere complete. A

2 Dominus Deus noster pepigit nobiscum fœdus in Horeb.

3 Non cum patribus nostris inijt pactum, sed nobiscum qui in præsentiarum sumus, & viuimus.

4 Facie ad faciem locutus est nobis in monte de medio ignis.

5 Ego sequester & medius fui inter Dominum & vos in tempore illo, vt annuntiarem vobis verba eius. timuistis enim ignem, & non ascendistis in montem, & ait:

6 * Ego Dominus Deus tuus, qui eduxi te de Terra Ægypti, de domo seruitutis. * Exod. 20. a. 2. Leuit. 25. a. 1. Ps. 80. b. 11

7 * Non habebis deos alienos in conspectu meo. * Exod 20. a. 3. Ps. 80. b 10.

8 * Non facies tibi sculptile, nec similitudinem omnium, quæ in cœlo sunt desuper, & quæ in terra deorsum, & quæ versantur in aquis sub terra. * Exod. 20. a. 4.

9 * Non adorabis ea, & non coles. Ego enim sum Dominus Deus tuus: Deus æmulator reddens iniquitatem patrum super filios in tertiam & quartam generationem his qui oderunt me, * Leu 26. a. 1. Ps. 96. b. 7.

10 Et faciens misericordiam in multa millia diligentibus me, & custodientibus præcepta mea.

11 * Non vsurpabis nomen Domini Dei tui frustra: quia non erit impunitus qui super re vana nomen eius assumpserit. * Exod. 34. [illegible] 14. Exod. 23. b. 7. Leuit. 19. b. 12. Matt. 5. e. 33.

12 Obserua diem Sabbati, vt sanctifices eum, sicut pręcepit tibi Dominus Deus tuus.

13 Sex diebus operaberis, & facies omnia opera tua. B

14 * Se-

*Gen. 2.a. 2. Exod. 20. b. 10. Heb.4.b.4.

14 *Septimus dies Sabbati est, id est, requies Domini Dei tui. Non facies in eo quidquam operis tu, & filius tuus, & filia, seruus & ancilla, & bos, & asinus, & omne iumentum tuum, & peregrinus qui est intra portas tuas: vt requiescat seruus tuus, & ancilla tua, sicut & tu.

15 Memento quòd & ipse seruieris in Ægypto, & eduxerit te inde Dominus Deus tuus in manu forti, & brachio extento. Idcircò præcepit tibi vt obseruares diē Sabbati.

C

*Exod. 20. c. 12. Eccli.3. b. 9. Matt.15. a. 4. Marc.7. b. 10. Ephes.6.a. 2.

16 *Honora patrem tuum & matrem, sicut præcepit tibi Dominus Deus tuus, vt longo viuas tempore, & benè sit tibi in Terra, quàm Dominus Deus tuus daturus est tibi.

17 Non occides.

18 Neque mœchaberis.

19 Furtumque non facies.

20 Nec loqueris contra proximum tuum falsum testimonium.

*Mat.5.d. 28. Rom.7. b. 7.

21 *Non concupisces vxorem proximi tui: non domum, non agrum, non seruum, non ancillam, non bouem, non asinum & vniuersa quæ illius sunt.

22 Hęc verba locutus est Dominus ad omnem multitudinē vestram in monte de medio ignis & nubis, & caliginis, voce magna, nihil addens amplius: & scripsit ea in duabus tabulis lapideis, quas tradidit mihi.

23 Vos autem postquam audistis vocem de medio tenebrarum, & montem ardere vidistis, & accessistis ad me omnes principes tribuum, & maiores natu, atque dixistis:

D

24 Ecce ostendit nobis Dominus Deus noster maiestatem & magnitudinem suam. vocem eius audiuimus de medio ignis, & probauimus hodie, quòd loquente Deo cum homine, vixerit homo.

25 Cur ergo moriemur, & deuorabit nos ignis hic maximus? Si enim audierimus vltrà vocem Domini Dei nostri, moriemur.

26 Quid est omnis caro, vt audiat vocem Dei viuentis, qui de medio ignis loquitur sicut nos audiuimus, & possit viuere.

27 Tu magis accede: & audi cuncta quæ dixerit Dominus Deus noster tibi: loquerisque ad nos, & nos audientes faciemus ea.

28 Quod cum audisset Dominus, ait ad me: Audiui vocem verborum populi huius quæ locuti sunt tibi: benè omnia sunt locuti.

29 Quis det talem eos habere mentem, vt timeant me, & custodiant vniuersa mandata mea in omni tempore, vt benè sit eis & filijs eorum in sempiternum?

30 Vade & dic eis: Reuertimini in tentoria vestra.

31 Tu verò hic sta mecum, & loquar tibi omnia mandata mea, & ceremonias atque iudicia: quæ docebis eos, vt faciant ea in Terra, quam dabo illis in possessionem.

32 Custodite igitur & facite quæ præcepit Dominus Deus vobis: non declinabitis neque ad dexteram, neque ad sinistram:

33 Sed per viam, quam præcepit Dominus Deus vester, ambulabitis, vt viuatis, & benè sit vobis, & protelentur dies in terra possessionis vestræ.

CAPVT VI.

Dominus ex toto corde diligendus, eiusdem mandata sollicite seruanda; & posteris inculcanda.

A

1 HÆc sunt præcepta, & ceremoniæ, atque iudicia, quæ mandauit Dominus Deus vester vt docerem vos, & faciatis ea in Terra, ad quam transgredimini possidendam:

2 Vt timeas Dominum Deum tuum, & custodias omnia mandata & præcepta eius, quæ ego præcipio tibi, & filijs, ac nepotibus tuis, cunctis diebus vitæ tuæ, vt prolongentur dies tui.

3 Audi Israël, & obserua vt facias quæ præcepit tibi Dominus, & benè sit tibi, & multipliceris ampliùs, sicut pollicitus est Dominus Deus patrum tuorum tibi terram lacte & melle manantem.

4 Audi Israël, Dominus Deus noster, Dominus vnus est.

B

*Inf.11 b. 13. Matt.22 d. 37. Marc. 12. c.30. Luc. 10. e. 27.

5 *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota fortitudine tua:

6 Eruntque verba hæc, quæ ego præcipio tibi hodie, in corde tuo:

7 Et narrabis ea filijs tuis, & meditaberis in eis sedens in domo tua, & ambulans in itinere, dormiens atque consurgens.

8 Et ligabis ea quasi signum in manu tua, eruntque & mouebuntur inter oculos tuos,

9 Scribesque ea in limine & ostijs domus tuæ.

10 Cùmque introduxerit te Dominus Deus tuus in Terram, pro qua iurauit patribus tuis, Abraham, Isaac, & Iacob: & dederit tibi ciuitates magnas & optimas, quas non ædificasti,

11 Domos plenas cunctarum opum, quas non extruxisti, cisternas, quas non fodisti, vinita & oliueta, quæ non plantasti,

12 Et comederis, & saturatus fueris:

*Inf.10.d. 20. Matt.4. b. 10. Luc.4.b.8

13 Caue diligenter, ne obliuiscaris Domini, qui eduxit te de Terra Ægypti, de domo seruitutis. *Dominum Deum tuum timebis, & illi soli seruies, ac per nomen illius iurabis.

14 Non ibitis post deos alienos cunctarum Gentium, quæ in circuitu vestro sunt:

15 Quoniam Deus æmulator, Dominus Deus tuus in medio tui: nequando irascatur furor Domini Dei tui contra te, & auferat te de superficie terræ.

*Matt.4.c. 7. Luc. 4. b. 12.

16 *Non tentabis Dominum Deum tuum sicut tentasti in loco tentationis.

17 Custodi præcepta Domini Dei tui, ac testimonia & ceremonias, quas præcepit tibi:

18 Et fac quod placitum est & bonum in conspectu Domini, vt benè sit tibi: & ingressus possideas terram optimam, de qua iurauit Dominus patribus tuis,

19 Vt deleret omnes inimicos tuos coram te, sicut locutus est.

20 Cùmque interrogauerit te filius tuus cras, dicens: Quid sibi volunt testimonia hæc, & ceremoniæ, atque iudicia, quæ præce-

D pit Dominus Deus noster nobis?

21 Dices ei: Serui eramus Pharaonis in Ægypto, & eduxit nos Dominus de Ægypto in manu forti:

22 Fecitque signa atque prodigia magna & pessima in Ægypto contra Pharaonem, & omnem domum illius, in conspectu nostro,

23 Et eduxit nos inde, vt introductis daret Terram, super qua iurauit patribus nostris.

24 Præcepitque nobis Dominus, vt faciamus omnia legitima hæc, & timeamus Dominum Deum nostrum, vt benè sit nobis cunctis diebus vitæ nostræ, sicut est hodie.

25 Eritque nostri misericors, si custodierimus & fecerimus omnia præcepta eius coram Domino Deo nostro, sicut mandauit nobis.

CAPVT VII.

Nulla cum gentibus societas contrahenda, sed earum aræ, luci ac simulacra delenda: memoratis Dei beneficijs promittit in omnibus auxilium & vbertatem, modò eius præcepta obseruent.

A 1 CVm introduxerit te Dominus Deus tuus in terram, quam possessurus ingrederis, & deleuerit Gentes multas coram te, * Hethæum & Gergezeum, & Amorrhæum, Chananæum, & Pheresæum, & Heuæum, & Iebusæum, septem Gentes multò maioris numeri quam tu es, & robustiores te:

*Exod. 23. c. 23. 33. a. 2.

2 Tradideritque eas vsque ad internecionem. * Non inibis cum eis fœdus, nec misereberis earum,

*Exod 23. f. 32. 34. b. 15.

3 Neque * sociabis cum eis coniugia. Filiam tuam non dabis filio eius, nec filiam illius accipies filio tuo:

*Exod. 34. b. 16.

4 Quia seducet filium tuum, ne sequatur me, & vt magis seruiat dijs alienis. Irasceturque furor Domini, & delebit te citò.

5 Quin potiùs hæc facietis eis: * Aras eorum subuertite, & confringite statuas, lucosque succidite, & sculptilia comburite.

*Exod. 23. e. 24. Infr. 12. a. 3. 16. d. 21.

6 * Quia populus sanctus es Domino Deo tuo. Te * elegit Dominus Deus tuus, vt sis ei populus peculiaris de cunctis populis, qui sunt super terram.

*Inf. 14. a. 2. *Inf. 26. d. 18.

B 7 Non quia cunctas gentes numero vincebatis, vobis iunctus est Dominus, & elegit vos, cùm omnibus sitis populis pauciores:

8 Sed quia dilexit vos Dominus, & custodiuit iuramentum, quod iurauit patribus vestris: eduxitque vos in manu forti, & redemit de domo seruitutis, de manu Pharaonis regis Ægypti.

9 Et scies, quia Dominus Deus tuus, ipse est Deus fortis & fidelis, custodiens pactum & misericordiam diligentibus se, & his qui custodiunt præcepta eius, in mille generationes:

10 Et reddens odientibus se statim, ita vt disperdat eos, & vltrà non differat, protinus eis restituens quod merentur.

11 Custodi ergo præcepta & ceremonias atque iudicia, quæ ego mando tibi hodie vt facias.

12 Si postquam audieris hæc iudicia, custodieris ea & feceris, custodiet & Dominus Deus tuus pactum tibi, & misericordiam quam iurauit patribus tuis:

13 Et diliget te ac multiplicabit, benedicetque fructu ventris tui & fructui terræ tuæ, frumento tuo, atque vindemiæ, oleo, & armentis, gregibus ouium tuarum super Terram, pro qua iurauit patribus tuis vt daret eam tibi.

14 Benedictus eris inter omnes populos. * Non erit apud te sterilis vtriusque sexus, tam in hominibus quàm in gregibus tuis. C

*Exod. 23. f. 26.

15 Auferet Dominus a te omnem languorem: & infirmitates Ægypti pessimas, quas nouisti, non inferet tibi, sed cunctis hostibus tuis:

16 Deuorabis omnes populos, quos Dominus Deus tuus daturus est tibi. Non parcet eis oculus tuus, nec seruies dijs eorum, ne sint in ruinam tui.

17 Si dixeris in corde tuo: Plures sunt gentes istæ quàm ego, quo modo potero delere eas?

18 Noli metuere, sed recordare quæ fecerit Dominus Deus tuus Pharaoni, & cunctis Ægyptijs,

19 Plagas maximas, quas viderunt oculi tui, & signa atque portenta, manumque robustam, & extentum brachium, vt educeret te Dominus Deus tuus. sic faciet cunctis populis, quos metuis.

20 * Insuper & crabrones mittet Dominus Deus tuus in eos, donec deleat omnes atque disperdat qui te fugerint, & latere potuerint.

*Exod. 23. f. 28. Iosu. 24. c. 12.

21 Non timebis eos, quia Dominus Deus tuus in medio tui est, Deus magnus & terribilis: D

22 Ipse consumet nationes has in conspectu tuo paulatim atque per partes. Non poteris eas delere pariter: ne fortè multiplicentur contra te bestiæ terræ.

23 Dabitque eos Dominus Deus tuus in conspectu tuo: interficiet illos donec penitus deleantur.

24 Tradetque reges eorum in manus tuas, & disperdes nomina eorum sub cęlo: nullus poterit resistere tibi, donec conteras eos.

25 * Sculptilia eorum igne combures: non concupisces argentum & aurum, de quibus facta sunt, neque assumes ex eis tibi quidquam ne offendas, propterea quia abominatio est Domini Dei tui.

* 2. Mac. 12. f. 40.

26 Nec inferes quippiam ex idolo in domum tuam, ne fias anathema, sicut & illud est. Quasi spurcitiam detestaberis, & velut inquinamentum ac sordes abominationi habebis, quia anathema est.

CAPVT VIII.

Commemorantur beneficia & afflictiones quæ Dominus eis in deserto immiserat, ne illorum: & Dei sui fiant immemores.

A 1 OMne mandatum, quod ego præcipio tibi hodie, caue diligenter vt facias: vt possitis viuere, & multiplicemini, ingressique possideatis Terram, pro qua iurauit Dominus patribus vestris.

2 Et recordaberis cuncti itineris, per quod adduxit te Dominus Deus tuus quadraginta annis per desertum, vt affligeret te atque tentaret, & nota fierent quæ in tuo animo versabantur, vtrùm custodires mandata illius, an non.

3 Afflixit te penuria, & dedit tibi cibum Manna, quod ignorabas tu & patres tui: vt ostenderet tibi quod non* in solo pane viuat homo, sed in omni verbo quod egreditur de ore Dei.

* Matt.4. a. 4. Luc.4.a.4

4 Vestimentum tuum, quo operiebaris, nequaquam vetustate defecit, & pes tuus non est subtritus, en quadragesimus annus est.

B

5 Vt recogites in corde tuo, quia sicut erudit filium suum homo, sic Dominus Deus tuus erudiuit te,

6 Vt custodias mandata Domini Dei tui, & ambules in vijs eius, & timeas eum.

7 Dominus enim Deus tuus introducet te in terram bonam, terram riuorum aquarumque & fontium: in cuius campis & montibus erumpunt fluuiorum abyssi:

8 Terram frumenti, hordei, ac vinearum, in qua ficus, & malogranata, & olіueta nascuntur: terram olei ac mellis.

9 Vbi absque vlla penuria comedes panem tuum, & rerum omnium abundantia perfrueris: cuius lapides ferrum sunt, & de montibus eius æris metalla fodiuntur:

C

10 Vt cùm comederis, & satiatus fueris, benedicas Domino Deo tuo pro terra optima, quam dedit tibi.

11 Obserua, & caue ne quando obliuiscaris Domini Dei tui, & negligas mandata eius atque iudicia & ceremonias, quas ego præcipio tibi hodie:

12 Ne postquam comederis & satiatus fueris, domos pulchras ædificaueris, & habitaueris in eis,

13 Habuerisque armenta boum, & ouium greges, argenti & auri cunctarumque rerum copiam,

14 Eleuetur cor tuum, & non reminiscaris Domini Dei tui, qui eduxit te de terra Ægypti, de domo seruitutis.

15 Et ductor tuus fuit in solitudine magna atque terribili, * in qua erat serpens flatu adurens, & scorpio ac dipsas, & nullæ omninò aquæ: * qui eduxit riuos de petra durissima,

* Num.20. b.9. 21. b.6

* Exod. 17 b 6.

16 * Et cibauit te Māna in solitudine, quod nescierunt patres tui. Et postquam afflixit ac probauit, ad extremum misertus est tui,

* Exod. 16 d. 14.

D

17 Ne diceres in corde tuo: Fortitudo mea & robur manus meæ, hæc mihi omnia præstiterunt.

18 Sed recorderis Domini Dei tui, quòd ipse vires tibi præbuerit, vt impleret pactum suum, super quo iurauit patribus tuis, sicut præsens indicat dies.

19 Sin autem oblitus Domini Dei tui, secutus fueris deos alienos, colueris que illos & adoraueris: ecce nunc prædico tibi quòd omninò dispereas.

20 Sicut Gentes, quas deleuit Dominus in introitu tuo, ita & vos peribitis, si inobedientes fueritis voci Domini Dei vestri.

CAPVT IX.

Reprimitur elatio, ne futuras victorias sibi, sed soli Domino adscribant, refricat Moyses populo sua murmura & peccata in deserto, & suam pro populo intercessionem.

1 AVdi Israël, Tu transgredieris hodie Iordanem, vt possideas nationes maximas & fortiores te, ciuitates ingentes & ad cœlum vsque muratas, A

2 Populum magnum atque sublimem, filios Enacim, quos ipse vidisti, & audisti, quibus nullus potest ex aduerso resistere.

3 Scies ergo hodie quòd Dominus Deus tuus ipse per transibit ante te, ignis deuorans atque disperdat ante faciem tuam velociter, sicut locutus est tibi.

4 Ne dicas in corde tuo, cùm deleuerit eos Dominus Deus tuus in conspectu tuo: Propter iustitiam meam introduxit me Dominus vt terram hanc possiderem, cùm propter impietates suas istæ deletæ sint nationes.

5 Neque enim propter iustitias tuas, & & æquitatem cordis tui, ingredieris vt possideas terras earum. sed quia illæ egerunt impiè, introëunte te deletæ sunt: & vt compleret verbum suum Dominus, quod sub iuramento pollicitus est patribus tuis, Abraham, Isaac, & Iacob.

B

6 Scito ergo quòd non propter iustitias tuas Dominus Deus tuus dederit tibi terram hanc optimam in possessionem, cùm durissimæ ceruicis sis populus.

7 Memento, & ne obliuiscaris, quomodo ad iracundiam prouocaris Dominũ Deum tuum in solitudine. Ex eo die, quo egressus es ex Ægypto vsque ad locum istum, semper aduersum Dominum contendisti.

8 * Nam & in Horeb prouocasti eum, & iratus delere te voluit,

* Exod. 17 b. 6. 19. a. 3 31. d. 18. 32. d 15.

9 Quando ascendi in montem, vt acciperem tabulas lapideas, tabulas pacti quod pepigit vobiscum Dominus. & perseueraui in monte quadraginta diebus ac noctibus, panem non comedens, & aquam non bibens.

10 * Deditque mihi Dominus duas tabulas lapideas scriptas digito Dei, & continentes omnia verba quæ vobis locutus est in monte de medio ignis, quando concio populi congregata est.

* Exod. 31 d. 18.

11 Cumque transissent quadraginta dies, & totidem noctes, dedit mihi Dominus duas tabulas lapideas, tabulas fœderis.

12 Dixitque mihi: * Surge, & descende hinc citò, quia populus tuus, quem eduxisti de Ægypto, deseruerunt velociter viam quam demonstrasti eis, feceruntque sibi conflatile.

* Exod. 32 b. 7.

C

13 Rursumque ait Dominus ad me: Cerno quòd populus iste duræ ceruicis sit:

14 Dimitte me vt conteram eum, & deleā nomen eius de sub cœlo, & constituam te super Gentem, quæ hac maior & fortior sit.

15 Cùmque de monte ardente descenderem, & duas tabulas fœderis vtraque tenerem manu,

16 Vidissemque vos peccasse Domino Deo

vestro,

vestro, & fecisse vobis vitulum conflatilem, ac deseruisse velociter viam eius, quam vobis ostenderat:
17 Proieci tabulas de manibus meis, confregique eas in conspectu vestro.
18 Et procidi ante Dominum sicut priùs, quadraginta diebus & noctibus panem non comedens, & aquam non bibens, propter omnia peccata vestra quæ gessistis contra Dominum, & eum ad iracundiam prouocastis:
19 Timui enim indignationem & iram illius, qua aduersum vos concitatus, delere vos voluit. Et exaudiuit me Dominus etiam hac vice.
20 Aduersum Aaron quoque vehementer iratus, voluit eum conterere, & pro illo similiter deprecatus sum.
21 Peccatum autem vestrum quod feceratis, id est vitulum, arripiens, igne combussi, & in frusta comminuens, omninòque in puluerem redigens, proieci in torrentem, qui de monte descendit.
D * Num 11. a. 1. 16. a. 2 21. b. 5.
22 * In incendio quoque & in tentatione, & in Sepulchris concupiscentiæ prouocastis Dominum:
23 Et quando misit vos de Cabesbarne, dicens: Ascendite & possidete Terram, quam dedi vobis, & contempsistis imperium Domini Dei vestri, & non credidistis ei, neque vocem eius audire voluistis:
24 Sed semper fuistis rebelles à die qua nosse vos cœpi.
25 Et iacui coram Domino quadraginta diebus ac noctibus, quibus eum suppliciter deprecabar, ne deleret vos vt fuerat comminatus:
26 Et orans dixi: Domine Deus, ne disperdas populum tuum, & hæreditatem tuam, quam redemisti in magnitudine tua, quos eduxisti de Ægypto in manu forti.
27 Recordare seruorum tuorum, Abraham, Isaac, & Iacob: ne aspicias duritiam populi huius, & impietatem atq; peccatum:
28 Ne fortè dicant habitatores terræ, de qua eduxisti nos: Non poterat Dominus introducere eos in Terram, quam pollicitus est eis, & oderat illos: idcircò eduxit, vt interficeret eos in solitudine.
29 Qui sunt populus tuus & hereditas tua, quos eduxisti in fortitudine tua magna, & in brachio tuo extento.

CAPVT X.

Tabularum secundarum instauratio, Leuitarum officia: timor & dilectio Dei ad seruanda præcepta mouere debent: præputium cordis circumcidendum, peregrini amandi, & per Dei nomen iurandum.

A * Exod. 34. a. 1.
1 IN* tempore illo dixit Dominus ad me: Dola tibi duas tabulas lapideas, sicut priores fuerunt, & ascende ad me in montem: faciesque arcam ligneam,
2 Et scribam in tabulis verba quæ fuerunt his quas antè confregisti, ponesque eas in arca.
3 Feci igitur arcam de lignis Settim. Cùmque dolassem duas tabulas lapideas instar priorum, ascendi in montem, habens eas in manibus.
4 Scripsitque in tabulis, iuxta id quod priùs scripserat, verba decem, quæ locutus est Dominus ad vos in monte de medio ignis, quando populus congregatus est: & dedit eas mihi.
5 Reuersusque de monte, descendi, & posui tabulas in arcam, quam feceram, quæ hucusque ibi sunt, sicut mihi præcepit Dominus.
6 * Filij autem Israël mouerunt castra ex Beroth filiorum Iacan in Mosara, vbi * Aaron mortuus ac sepultus est, pro quo, sacerdotio functus est, Eleazar filius eius: B * Num. 33. d. 31. * Num. 20. d. 28 29.
7 Inde venerunt in Gadgad: de quo loco profecti, castrametati sunt in Ietebatha, in Terra aquarum atque torrentium.
8 Eo tempore separauit tribum Leui, vt portaret arcam fœderis Domini, & staret coram eo in ministerio, ac benediceret in nomine illius vsque in præsentem diem.
9 Quam ob rem non habuit Leui partem, neque possessionem cum fratribus suis: quia ipse Dominus possessio eius est, sicut promisit ei Dominus Deus tuus.
10 Ego autem steti in monte, sicut priùs, quadraginta diebus ac noctibus: exaudiuitque me Dominus etiam hac vice, & te perdere noluit. C.
11 Dixitque mihi: Vade, & præcede populum, vt ingrediatur, & possideat Terram, quam iuraui patribus eorum vt traderem eis.
12 Et nunc Israël, quid Dominus Deus tuus petit à te, nisi vt timeas Dominum Deum tuum, & ambules in vijs eius & diligas eum, ac seruias Domino Deo tuo in toto corde tuo, & in tota anima tua:
13 Custodiasque mandata Domini, & ceremonias eius, quas ego hodie præcipio tibi, vt benè sit tibi?
14 En Domini Dei tui cęlum est, & cęlum cœli, terra, & omnia quæ in ea sunt:
15 Et tamen patribus tuis conglutinatus est Dominus, & amauit eos, elegitque semen eorum post eos, id est vos, de cunctis Gentibus: sicut hodie comprobatur.
16 Circumcidite igitur præputium cordis vestri, & ceruicem vestram ne induretis ampliùs: D
17 Quia Dominus Deus vester, ipse est Deus deorum, & Dominus dominantium, Deus magnus & potens, & terribilis, qui * personam non accipit, nec munera. * 2. Par. 19. b. 7. Iob 34. b. 19. Sap. 6. b. 8. Eccli. 35. b. 15. Act. 10. e 34. Rom. 2. b. 11 Gal. 2. b 6.
18 Facit iudicium pupillo & viduæ, amat peregrinum, & dat ei victum atque vestitum.
19 Et vos ergo amate peregrinos, quia & ipsi fuistis aduenæ in Terra Ægypti.
20 * Dominum Deum tuum timebis, & ei soli seruies: ipsi adhærebis, iurabisque in nomine illius. * Sup. 6. b. 13. Matt. 4. b 10. Luc. 4 b. 8
21 Ipse est laus tua, & Deus tuus, qui fecit tibi hæc magnalia & terribilia, quæ viderunt oculi tui.
22 * In septuaginta animabus descenderunt patres tui in Ægyptum: & ecce nunc multiplicauit te Dominus Deus tuus sicut astra cœli. * Gen 46 c. 27. Exod. 1. a. 5.

CAPVT XI.

Recensentur varia Dei beneficia, multaque bona promittuntur seruantibus eius præcepta, mala autem non seruantibus, hoc est, benedictio & maledictio super montes Garizim & Hebal ponenda.

A 1 AMa itaque Dominum Deum tuum, & obserua præcepta eius, & ceremonias, iudicia atque mandata omni tempore.

2 Cognoscite hodie quæ ignorant filij vestri, qui non viderunt disciplinam Domini Dei vestri, magnalia eius, & robustam manum, extentùmque brachium,

3 Signa & opera quæ fecit in medio Ægypti Pharaoni regi, & vniuersæ terræ eius,

4 Omnique exercitui Ægyptiorum, & equis ac curribus: quo modo operuerint eos aquæ maris rubri, cùm vos persequerentur, & deleuerit eos Dominus vsque in præsentem diem:

5 Vobisque quę fecerit in solitudine, donec veniretis ad hunc locum:

*Num.16 a.1. Num.16.e.32. 6 Et * Dathan atque Abiron filijs Eliab, qui fuit filius Ruben: quos * aperto ore suo terra absorbuit, cum domibus & tabernaculis, & vniuersa substantia eorum, quam habebant in medio Israel.

7 Oculi vestri viderunt omnia opera Domini magna quæ fecit.

8 Vt custodiatis vniuersa mandata illius, quæ ego hodie præcipio vobis, & possitis introire, & possidere Terram, ad quam ingredimini,

B 9 Multoque in ea viuatis tempore: quam sub iuramento pollicitus est Dominus patribus vestris, & semini eorum, lacte & melle manantem.

10 Terra enim ad quam ingrederis possidendam, non est sicut Terra Ægypti, de qua existi, vbi iacto semine in hortorum morem aquæ ducuntur irriguæ:

11 Sed montuosa est & campestris, de cęlo expectant pluuias.

12 Quam Dominus Deus tuus semper inuisit, & oculi illius in ea sunt à principio anni vsque ad finem eius.

* Sup.10. c.12. 13 * Si ergo obedieritis mandatis meis, quæ ego hodie præcipio vobis, vt diligatis Dominum Deum vestrum, & seruiatis ei in toto corde vestro, & in tota anima vestra:

14 Dabit pluuiam terræ vestræ temporaneam & serotinam, vt colligatis frumentum, & vinum, & oleum.

15 Fœnumque ex agris ad pascenda iumenta, & vt ipsi comedatis ac saturemini.

16 Cauete ne fortè decipiatur cor vestrum, & recedatis à Domino, seruiatisque dijs alienis, & adoretis eos:

C 17 Iratusque Dominus claudat cęlum, & pluuiæ non descendant, nec terra det germen suum, pereatisque velociter de terra optima, quam Dominus daturus est vobis.

* Sup.6.b.6. 18 * Ponite hæc verba mea in cordibus & in animis vestris, & suspendite ea pro signo in manibus, & inter oculos vestros collocate.

19 Docete filios vestros vt illa meditentur, quando sederis in domo tua, & ambulaueris in via, & accubueris atque surrexeris.

20 Scribes eas super postes & ianuas domus tuæ:

21 Vt multiplicentur dies tui, & filiorum tuorum, in Terra, quam iurauit Dominus patribus tuis, vt daret eis quamdiu cęlum imminet terræ.

22 Si enim custodieritis mandata quæ ego præcipio vobis, & feceritis ea, vt diligatis Dominum Deum vestrum, & ambuletis in omnibus vijs eius, adhærentes ei,

23 Disperdet Dominus omnes gentes istas ante faciem vestram, & possidebitis eas, quæ maiores & fortiores vobis sunt.

24 * Omnis locus, quem calcauerit pes vester, vester erit. A deserto, & à Libano, à flumine magno Euphrate vsque ad mare occidentale erunt termini vestri. *Iof.1.a.3

25 Nullus stabit contra vos: terrorem vestrum & formidinem dabit Dominus Deus vester super omnem terram quam calcaturi estis, sicut locutus est vobis.

26 En propono in conspectu vestro hodie benedictionem & maledictionem. D

27 Benedictionem, si obedieritis mandatis Domini Dei vestri, quæ ego hodie præcipio vobis:

28 Maledictionem, si non obedieritis mandatis Domini Dei vestri, sed recesseritis de via, quam ego nunc ostendo vobis, & ambulaueritis post deos alienos, quos ignoratis.

29 Cùm verò introduxerit te Dominus Deus tuus in Terram ad quam pergis habitandam, pones benedictionem super montem Garizim, maledictionem super montem Hebal:

30 Qui sunt trans Iordanem, post viam quæ vergit ad solis occubitum, in Terra Chananæi, qui habitat in campestribus contra Galgalam, quæ est iuxta vallem tendentem & intrantem procul.

31 Vos enim transibitis Iordanem, vt possideatis Terram, quam Dominus Deus vester daturus est vobis, vt habeatis & possideatis illam.

32 Videte ergo vt impleatis ceremonias atque iudicia, quæ ego hodie ponam in conspectu vestro.

CAPVT XII.

Præcipit exterminari idololatriam, decimas ac primitias reddi: sacrificia certo loco exolui, & comedi; à sanguine & omni cibo immundo abstineri.

1 HÆc sunt præcepta atque iudicia, quę facere debetis in Terra, quam Dominus Deus patrum tuorum daturus est tibi, vt possideas eam cunctis diebus quibus super humum gradieris. A

2 Subuertite omnia loca, in quibus coluerunt gentes, quas possessuri estis, deos suos super montes excelsos, & colles, & subter omne lignum frondosum.

3 * Dissipate aras eorum, & confringite statuas, lucos igne comburite, & idola comminuite: disperdite nomina eorum de locis illis. * Sup.7.d.25. 1.Machab.12.g.40.

4 Non facietis ita Domino Deo vestro:
5 Sed ad locum, quem elegerit Dominus
Deus vester de cunctis tribubus vestris, vt
ponat nomen suum ibi, & habitet in eo, ve-
nietis:
6 Et offeretis in loco illo holocausta & vi-
ctimas vestras, decimas & primitias manuum
vestrarum, & vota atque donaria, primoge-
nita boum & ouium.
7 Et comedetis ibi in conspectu Domini
Dei vestri: ac lætabimini in cunctis, ad quæ
miseretis manū vos & domus vestræ, in qui-
bus benedixerit vobis Dominus Deus vester.
8 Non facietis ibi quæ nos hic facimus ho-
die, singuli quod sibi rectum videtur.
9 Neque enim vsque in præsens tempus ve-
nistis ad requiem, & possessionem, quam Do-
minus Deus vester daturus est vobis.
B 10 Transibitis Iordanem, & habitabitis in
Terra, quam Dominus Deus vester daturus
est vobis, vt requiescatis à cunctis hostibus
per circuitum: & absque vllo timore ha-
bitetis.
11 In loco quem elegerit Dominus Deus
vester, vt sit nomen eius in eo. Illuc, omnia,
quæ præcipio, conferetis, holocausta, & ho-
stias, ac decimas, & primitias manuum ve-
strarum: & quidquid præcipuum est in mu-
neribus, quæ vouebitis Domino.
12 Ibi epulabimini coram Domino Deo
vestro, vos & filij ac filiæ vestræ, famuli & fa-
mulæ, atque Leuites qui in vrbibus vestris
commoratur. neque enim habet aliam par-
tem & possessionem inter vos.
13 Caue ne offeras holocausta tua in om-
ni loco, quem videris:
14 Sed in eo, quem elegerit Dominus, in
vna tribuum tuarum offeres hostias, & facies
quæcumque præcipio tibi.
15 Sin autem comedere volueris, & te esus
carnium delectauerit, occide, & comede iux-
ta benedictionem Domini Dei tui, quam
dedit tibi in vrbibus tuis: siue immundum,
hoc est, maculatum & debile: siue mun-
dum, hoc est, integrum & sine macula,
quod offerri licet, sicut capream & ceruum,
comedes,
C 16 Absque esu dumtaxat sanguinis, quem
super terram quasi aquam effundes.
17 Non poteris comedere in oppidis tuis
decimam frumenti, & vini, & olei tui, pri-
mogenita armentorum & pecorum, & om-
nia quæ voueris, & spontè offerre volueris, &
primitias manum tuarum:
18 Sed coram Domino Deo tuo comedes
ea, in loco quem elegerit Dominus Deus
tuus, tu & filius tuus & filia tua, & seruus &
famula, atque Leuites qui manet in vrbibus
tuis: & lætaberis & reficieris coram Domi-
no Deo tuo, in cunctis ad quæ extenderis
manum tuam.
19 Caue ne derelinquas Leuitem in omni
tempore quo versaris in terra.
*Gen. 18. c. 14. Exod. 34. c. 24 Infr. 19 b. 8. 20 * Quando dilatauerit Dominus Deus
tuus terminos tuos, sicut locutus est tibi,
& volueris vesci carnibus, quas desiderat
anima tua:
21 Locus autem, quem elegerit Dominus
Deus tuus vt sit nomen eius ibi, si procul
fuerit, occides de armentis & pecoribus, quæ
habueris sicut præcepi tibi, & comedes in
oppidis tuis, vt tibi placet.
22 Sicut comeditur caprea & ceruus, ita
vesceris eis: & mundus & immundus in
commune vescentur.
23 Hoc solum caue, ne sanguinem come-
das. sanguis enim eorum pro anima est: &
idcircò non debes animam comedere cum
carnibus:
24 Sed super terram fundes quasi aquam, D
25 Vt benè sit tibi & filijs tuis post te, cùm
feceris quod placet in conspectu Domini:
26 Quæ autem sanctificaueris & voueris
Domino, tolles, & venies ad locum, quem
elegerit Dominus:
27 Et offeres oblationes tuas carnem &
sanguinem super altare Domini Dei tui: san-
guinem hostiarum fundes in altari: carnibus
autem ipse vesceris.
28 Obserua & audi omnia quæ ego præci-
pio tibi, vt benè sit tibi & filijs tuis post te
in sempiternum, cùm feceris quod bo-
num est & placitum in conspectu Domini
Dei tui.
29 * Quando disperdiderit Dominus Deus *Infr. 19. a. 1.
tuus ante faciem tuam gentes, ad quas ingre-
dieris possidendas, & possederis eas, atque
habitaueris in terra earum:
30 Caue ne imiteris eas, postquam te fue-
rint introeunte subuersæ, & requiras cere-
monias earum, dicens: Sicut coluerunt gen-
tes istæ deos suos, ita & ego colam.
31 Non facies similiter Domino Deo tuo.
Omnes enim abominationes, quas auersatur
Dominus, fecerunt dijs suis, offerentes filios
& filias, & comburentes igni.
32 Quod præcipio tibi, hoc tantùm facito
Domino: nec addas quidquam, nec minuas.

CAPVT XIII.

Pseudo propheta à Deo auertens occidi debet, quantumuis propinquus sit vel amicus, imo & vrbs vastari funditus, cuius habitatores id facere conati fuerint.

1 SI surrexerit in medio tui prophetes, aut A
qui somnium vidisse se dicat, & præ-
dixerit signum atque portentum,
2 Et euenerit quod locutus est, & dixerit
tibi: Eamus & sequamur deos alienos quos
ignoras, & seruiamus eis:
3 Non audies verba prophetæ illius aut
somniatoris: quia tentat vos Dominus Deus
vester, vt palam fiat vtrum diligatis eum, an
non, in toto corde, & in tota anima vestra.
4 Dominum Deum vestrum sequimini, &
ipsum timete, & mandata illius custodite, &
audite vocem eius: ipsi seruietis, & ipsi ad-
hærebitis.
5 Propheta autem ille, aut fictor somnio-
rum interficietur: quia locutus est vt vos
auerteret à Domino Deo vestro, qui eduxit
vos de Terra Ægypti, & redemit vos de do-
mo seruitutis: vt errare te faceret de via,
quam tibi præcepit Dominus Deus tuus: &
auferes malum de medio tui.
6 Si tibi voluerit persuadere frater tuus

filius matris tuæ, aut filius tuus vel filia, siue
vxor quæ est in sinu tuo, aut amicus, quẽ dili-
gis vt animam tuam, clam dicens: Eamus, &
seruiamus dijs alienis, quos ignoras tu, & pa-
tres tui,
7 Cunctarum in circuitu gentium, quæ
iuxta vel procul sunt, ab initio vsque ad fi-
nem terræ,
8 Non acquiescas ei, nec audias, neque
parcat ei oculus tuus vt miserearis & occul-
tes eum,
*Inf. 17. b. 7. 9 Sed statim interficies. * sit primùm ma-
nus tua super eum, & posteà omnis populus
mittat manum.
C 10 Lapidibus obrutus necabitur: quia vo-
luit te abstrahere à Domino Deo tuo, qui
eduxit te de Terra Ægypti, de domo serui-
tutis:
11 Vt omnis Israël audiens timeat, & ne-
quaquam vltrà faciat quippiam huius rei si-
mile.
12 Si audieris in vna vrbium tuarum, quas
Dominus Deus tuus dabit tibi ad habitan-
dum, dicentes aliquos:
13 Egressi sunt filij Belial de medio tui, &
auerterunt habitatores vrbis suæ, atque di-
xerunt: Eamus, & seruiamus dijs alienis quos
ignoratis:
14 Quære solicitè & diligenter, rei verita-
te perspecta, si inueneris certum esse quod
dicitur, & abominationem hanc opere per-
petratam,
D 15 Statim percuties habitatores vrbis illius
in ore gladij, & delebis eam, ac omnia quæ
in illa sunt, vsque ad pecora.
16 Quidquid etiam supellectilis fuerit, con-
gregabis in medio platearum eius, & cum
ipsa ciuitate succendes, ita vt vniuersa con-
sumas Domino Deo tuo, & sit tumulus sem-
piternus. non ædificabitur ampliùs,
17 Et non adhærebit de illo anathemate
quidquam in manu tua: vt auertatur Domi-
nus ab ira furoris sui, & misereatur tui, mul-
tiplicetque te sicut iurauit patribus tuis,
18 Quando audieris vocem Domini Dei
tui, custodiens omnia præcepta eius, quæ ego
præcipio tibi hodie, vt facias quod placitum
est in conspectu Domini Dei tui.

CAPVT XIV.

Gentium ritus super mortuo fugiendus: animalium mundorum & immundorum discretio: & decimas esse soluendas.

A 1 Filij estote Domini Dei vestri: non vos
incidetis, nec facietis caluitium super
mortuo.
*Sup. 7. a. 6. Inf. 26. d. 18. 2 * Quoniam populus sanctus es Domino
Deo tuo, & te elegit vt sis ei in populum pe-
culiarem, de cunctis gentibus quæ sunt super
terram:
*Leu. 11. a. 4. 3 * Ne comedatis quæ immunda sunt.
4 Hoc est animal quod comedere debetis,
Bouem, & ouem, & capram,
5 Ceruum & capream, bubalum, trage-
laphum, & pygargum, orygem, camelo-
pardalum.
6 Omne animal, quod in duas partes findit
vngulam, & ruminat, comedetis.
7 De his autem quæ ruminant, & vngulam
non findunt, comedere non debetis, vt ca-
melum, leporem, chœrogrillum: hæc quia
ruminant, & non diuidunt vngulam, im-
munda erunt vobis.
8 Sus quoque quoniam diuidit vngulam, & B
non ruminat, immunda erit. carnibus eorũ
non vescemini, & cadauera non tangetis.
9 Hæc comedetis ex omnibus quæ moran-
tur in aquis: Quæ habent pinnulas & squa-
mas, comedite:
10 Quæ absque pinnulis & squamis sunt,
ne comedatis, quia immunda sunt.
11 Omnes aues mundas comedite.
12 Immundas ne comedatis: aquilam sci-
licet, & gryphem, & haliæetum,
13 Ixion, & vulturem ac miluum iuxta ge-
nus suum:
14 Et omne coruini generis,
15 Et Struthionem, ac noctuam, & larum,
atque accipitrem iuxta genus suum:
16 Herodium ac cygnum, & ibin,
17 Ac mergulum, porphyrionem, & ny-
cticoracen.
18 Onocrotalum, & charadrium, singula
in genere suo, vpupam quoque & vesperti-
lionem.
19 Et omne quod repeat & pennulas ha- C
bet, immundum erit, & non comedetur.
20 Omne quod mundum est, comedite.
21 Quidquid autem morticinum est, ne
vescamini ex eo. Peregrino, qui intra portas
tuas est, da vt comedat, aut vende ei: quia tu
populus sanctus Domini Dei tui es. * Non *Exod. 23. d. 19. 34. d. 26.
coques hœdum in lacte matris suæ.
22 Decimam partem separabis de cunctis
fructibus tuis qui nascuntur in terra per an-
nos singulos,
23 Et comedes in conspectu Domini Dei
tui, in loco quem elegerit vt in eo nomen il-
lius inuocetur, decimam frumenti tui, & vi-
ni, & olei, & primogenita de armentis &
ouibus tuis: vt discas timere Dominum
Deum tuum omni tempore.
24 Cùm autem longior fuerit via, & locus D
quem elegerit Dominus Deus tuus, tibique
benedixerit, nec potueris ad eum hæc cun-
cta portare,
25 Vendes omnia, & in pretium rediges,
portabisque manu tua, & proficisceris ad lo-
cum quem elegerit Dominus Deus tuus:
26 Et emes ex eadem pecunia quidquid ti-
bi placuerit, siue ex armentis, siue ex ouibus,
vinum quoque & siceram, & omne quod de-
siderat anima tua: & comedes coram Domi-
no Deo tuo, & epulaberis tu & domus tua;
27 Et Leuites qui intra portas tuas est: ca-
ue ne derelinquas eum, quia non habet aliam
partem in possessione tua.
28 Anno tertio separabis aliam decimam
ex omnibus quæ nascuntur tibi eo tempore:
& repones intra ianuas tuas.
29 Venietque Leuites qui aliam non habet
partem nec possessionem tecum, & peregri-
nus ac pupillus & vidua, qui intra portas tuas
sunt, & comedent & saturabuntur: vt bene-
dicat tibi Dominus Deus tuus in cunctis
operibus manuum tuarum quæ feceris.

CAPVT XV.

Lex remissionis septimi anni in quos exerceatur: de seruo Hebræo qui noluerit manumitti: de primogenitis Domino sanctificandis & comedendis.

A 1 SEptimo anno facies remissionem,
2 Quæ hoc ordine celebrabitur. Cui debetur aliquid ab amico vel proximo ac fratre suo, repetere non poterit, quia annus remissionis est Domini.
3 A peregrino & aduena exiges: ciuem & propinquum repetendi non habebis potestatem.
4 Et omnino indigens & mendicus non erit inter vos: vt benedicat tibi Dominus Deus tuus in terram, quam traditurus est tibi in possessionem.
5 Si tamen audieris vocem Domini Dei tui, & custodieris vniuersa quæ iussit, & quæ ego hodie præcipio tibi, benedicet tibi, vt pollicitus est.
6 Fœnerabis gentibus multis, & ipse à nullo accipies mutuum. Dominaberis nationibus plurimis, & tui nemo dominabitur.
B 7 Si vnus de fratribus tuis, qui morantur intra portas ciuitatis tuæ, in terra quam Dominus Deus tuus daturus est tibi, ad paupertatem venerit: non obdurabis cor tuum, nec contrahes manum,
8 Sed aperies eam pauperi, *& dabis mutuum quo eum indigere prespexeris.

*Mat 5. f 42. Luc. 6. e. 34.

9 Caue ne fortè subrepat tibi impia cogitatio, & dicas in corde tuo: Appropinquat septimus annus remissionis: & auertas oculos tuos à paupere fratre tuo, nolens ei quod postulat mutuum commodare: ne clamet contra te ad Dominum, & fiat tibi in peccatum.
10 Sed dabis ei: nec ages quippiam callidè in eius necessitatibus subleuandis: vt benedicat tibi Dominus Deus tuus in omni tempore, & in cunctis ad quæ manum miseris.
11 *Non deerunt pauperes in terra habitationis tuæ: idcircò ego præcipio tibi, vt aperias manum fratri tuo egeno & pauperi, qui tecum versatur in terra.

*Mat. 26. a. 11.

C 12 *Cùm tibi venditus fuerit frater tuus Hebræus, aut Hebræa, & sex annis seruierit tibi, in septimo anno dimittes eum liberum:

*Exod. 21. a. 2. Iere. 34. c. 14.

13 Et quem libertate donaueris, nequaquam vacuum abire patieris:
14 Sed dabis viaticum de gregibus, & de area, & torculari tuo, quibus Dominus Deus tuus benedixerit tibi.
15 Memento quòd & ipse seruieris in Terra Ægypti, & liberauerit te Dominus Deus tuus, & idcircò ego nunc præcipio tibi.
16 Sin autem dixerit: Nolo egredi: eò quòd diligat te, & domum tuam, & benè sibi apud te esse sentiat;
17 Assumes subulam, & perforabis aurem eius in ianua domus tuæ, & seruiet tibi vsque in æternum. ancillæ quoque similiter facies.
18 Non auertas ab eis oculos tuos, quando dimiseris eos liberos: quoniam iuxta mercedem mercenarij per sex annos seruiuit tibi: vt benedicat tibi Dominus Deus tuus in cunctis operibus quæ agis.
19 De primogenitis, quæ nascuntur in armentis, & in ouibus tuis, quidquid est sexus masculini, sanctificabis Domino Deo tuo. Non operaberis in primogenito bouis, & non tondebis primogenita ouium.
20 In conspectu Domini Dei tui comedes ea per annos singulos, in loco quem elegerit Dominus, tu & domus tua.
21 *Sin autem habuerit maculam, vel claudum fuerit, vel cæcum, aut in aliqua parte deforme vel debile, non immolabitur Domino Deo tuo.

*Leu. 22. c. 20. 21. Eccli. 45. d. 14.

22 Sed intra portas vrbis tuæ comedes illud: tam mundus quàm immundus similiter vescentur eis, quasi caprea & ceruo.
23 Hoc solum obseruabis, vt sanguinem eorum non comedas, sed effundes in terram quasi aquam.

CAPVT XVI.

Tres præcipuæ anni solemnitates, Azymorum, Hebdomadarum, & Tabernaculorum: de iustis iudicibus constituendis, & de cauendo ab occasionibus idololatriæ.

A 1 OBserua mensem nouarum frugum, & verni primum temporis, vt facias Phase Domino Deo tuo: quoniam in isto mense eduxit te Dominus Deus tuus de Ægypto nocte.
2 Immolabisque Phase Domino Deo tuo de ouibus, & de bobus, in loco quem elegerit Dominus Deus tuus, vt habitet nomen eius ibi.
3 Non comedes in eo panem fermentatum: Septem diebus comedes absque fermento, afflictionis panem, quoniam in pauore egressus es de Ægypto: vt memineris diei egressionis tuæ de Ægypto, omnibus diebus vitæ tuæ.
4 Non apparebit fermentum in omnibus terminis tuis septem diebus, & non remanebit de carnibus eius quod immolatum est vespere in die primo vsque manè.
B 5 Non poteris immolare Phase in qualibet vrbium tuarum, quas Dominus Deus tuus daturus est tibi:
6 Sed in loco, quem elegerit Dominus Deus tuus, vt habitet nomen eius ibi: immolabis Phase vespere ad solis occasum, quando egressus es de Ægypto.
7 Et coques, & comedes in loco quem elegerit Dominus Deus tuus, maneque consurgens vades in tabernacula tua.
8 Sex diebus comedes azyma: & in die septima, quia collecta est Domini Dei tui, non facies opus.
9 Septem hebdomadas numerabis tibi ab ea die qua falcem in segetem miseris.
10 Et celebrabis diem festum hebdomadarum Domino Deo tuo, oblationem spontaneam manus tuæ, quam offeres iuxta benedictionem Domini Dei tui?
C 11 Et epulaberis coram Domino Deo tuo, tu, filius tuus, & filia tua, seruus tuus, & ancilla tua, & Leuites qui est intra portas tuas

aduena ac pupillus & vidua, qui morantur vobiſcum: in loco quem elegerit Dominus Deus tuus, vt habitet nomen eius ibi:

12 Et recordaberis quoniam ſeruus fueris in Ægypto: cuſtodieſque ac facies quæ præcepta ſunt.

13 Solemnitatem quoque tabernaculorum celebrabis per ſeptem dies, quando collegeris de area & torculari fruges tuas:

14 Et epulaberis in feſtiuitate tua, tu, filius tuus & filia, ſeruus tuus & ancilla, Leuites quoque & aduena, pupillus ac vidua qui intra portas tuas ſunt.

15 Septem diebus Domino Deo tuo feſta celebrabis, in loco quem eleg erit Dominus benedicetque tibi Dominus Deus tuus in cunctis frugibus tuis, & in omni opere manuum tuarum, eriſque in lætitia.

16 Tribus vicibus per annum apparebit omne maſculinum tuum in conſpectu Domini Dei tui in loco quem elegerit: in ſolemnitate azymorum, in ſolemnitate hebdomadarum, & in ſolemnitate tabernaculorum.* Non apparebit ante Dominum vacuus:

*Exod. 23. c. 15. 34. c. 20. Eccli. 35. a 6.

17 Sed offeret vnuſquiſque ſecundùm quòd habuerit iuxta benedictionem Domini Dei ſui, quam dederit ei:

18 Iudices & magiſtros conſtitues in omnibus portis tuis, quas Dominus Deus tuus dederit tibi, per ſingulas tribus tuas: vt iudicent populum iuſto iudicio,

19 Nec in alteram partem declinent. * Non accipies perſonam, nec munera: quia munera excæcant oculos ſapientium, & mutant verba iuſtorum.

*Exod. 23. b. 8. Sup. 1. c. 17 Leui. 19. c. 15. Eccli. 20. d. 31,

20 Iuſtè quod iuſtum eſt perſequeris: vt viuas & poſſideas Terram, quam Dominus Deus tuus dederit tibi.

21 Non plantabis lucum, & omnem arborem iuxta altare Domini Dei tui.

22 Nec facies tibi, neque conſtitues ſtatuam quæ odit Dominus Deus tuus.

CAPVT XVII.

Hoſtia deligenda; idololatria punienda; in graui difficultate ad ſummum ſacerdotem eiuſque concilium recurrendum; & quæ regi eligendo ſint obſeruanda.

A

1 NOn immolabis Domino Deo tuo ouem & bouem, in quo eſt macula, aut quippiam vitij: quia abominatio eſt Domino Deo tuo:

2 Cùm reperti fuerint apud te intra vnam portarum tuarum quas Dominus Deus tuus dabit tibi, vir aut mulier qui faciant malum in conſpectu Domini Dei tui, & tranſgrediantur pactum illius,

3 Vt vadant & ſeruiant dijs alienis, & adorent eos, ſolem & lunam, & omnem militiam celi, quæ non præcepi:

4 Et hoc tibi fuerit nuntiatum, audienſque inquiſieris diligenter, & verum eſſe repereris, & abominatio facta eſt in Iſraël.

5 Educes virum ac mulierem, qui rem ſceleratiſſimam perpetrarunt, ad portas ciuitatis tuæ, & lapidibus obruentur.

*Infr. 19. d. 15. Matt. 18. c. 16. 1. Cor. 13. a. 1.

6 * In ore duorum aut trium teſtium peribit qui interficietur. Nemo occidatur, vno contra ſe dicente teſtimonium.

B

7 Manus teſtium prima interficiet eum, * & manus reliqui populi extrema mittetur: vt auferas malum de medio tui.

*Sup. 13 b. 9.

8 Si difficile & ambiguum apud te iudiciũ eſſe perſpexeris inter ſanguinem & ſanguinem, cauſam & cauſam, lepram & lepram: & iudicum intra portas tuas videris verba variari: ſurge, & aſcende ad locum, quem elegerit Dominus Deus tuus.

9 * Venieſque ad ſacerdotes Leuitici generis, & ad iudicẽ qui fuerit illo tẽpore: quæreſq; ab eis qui indicabunt tibi iudicij veritatem.

*2. Par. 19 a. 8.

10 Et facies quodcumque dixerint qui præſunt loco quem elegerit Dominus, & docuerint te.

11 Iuxta legem eius, ſequeriſque ſententiam eorum. nec declinabis ad dexteram neque ad ſiniſtram.

C

12 Qui autem ſuperbierit, nolens obedire ſacerdotis imperio, qui eo tempore miniſtrat Domino Deo tuo, & decreto iudicis, morietur homo ille, & auferes malum de Iſraël:

13 Cunctuſque populus audiens timebit, vt nullus deinceps intumeſcat ſuperbia.

14 Cùm ingreſſus fueris Terram quam Dominus Deus tuus dabit tibi, & poſſederis eam, habitaueriſque in illa, & dixeris: Conſtituam ſuper me regem, ſicut habent omnes per circuitum nationes:

15 Eum conſtitues, quem Dominus Deus tuus elegerit de numero fratrum tuorum. Non poteris alterius gentis hominem regem facere, qui non ſit frater tuus.

16 Cùmque fuerit conſtitutus, non multiplicabit ſibi equos, nec reducet populum in Ægyptum, equitatus numero ſubleuatus, præſertim cùm Dominus præceperit vobis, vt nequaquam amplius per eamdem viam reuertamini.

D

17 Non habebit vxores plurimas, quæ alliciant animum eius, neque argenti & auri immenſa pondera.

18 Poſtquam autem ſederit in ſolio regni ſui, deſcribet ſibi deuteronomium legis huius in volumine, accipiens exemplar à ſacerdotibus Leuiticæ tribus,

19 Et habebit ſecum, legetque illud omnibus diebus vitæ ſuæ, vt diſcat timere Dominum Deum ſuum, & cuſtodire verba & ceremonias eius, quæ in lege præcepta ſunt.

20 Nec eleuetur cor eius in ſuperbiam ſuper fratres ſuos, neque declinet in partem dexteram vel ſiniſtram, vt longo tempore regnet ipſe, & filij eius ſuper Iſraël.

CAPVT XVIII.

Sacerdotibus & Leuitis pro poſſeſſione cedunt oblationes ac ſacrificia; cauenda omnis ſuperſtitio: de vero propheta ſuſcitando, & falſo propheta interficiendo: quomodo verus à falſo diſcernendus.

A

1 NOn * habebunt ſacerdotes & Leuitæ & omnes qui de eadem tribu ſunt partem & hæreditatem cum reliquo Iſraël, quia ſacrificia Domini, & oblationes eius comedent,

*Num. 18. c. 20. d. 23. 1 Cor. 9 b. 13.

* Sup. 10. b. 9.

2 * Et nihil aliud accipient de possessione fratrum suorum: Dominus enim ipse est hereditas eorum, sicut locutus est illis.

3 Hoc erit iudicium sacerdotum à populo, & ab his qui offerunt victimas: siue bouem, siue ouem immolauerint, dabunt sacerdoti armum ac ventriculum:

* Num. 18. b. 11.

4 * Primitias frumenti, vini & olei, & lanarum partem ex ouium tonsione.

5 Ipsum enim elegit Dominus Deus tuus de cunctis tribubus tuis, vt stet, & ministret nomini Domini ipse, & filij eius in sempiternum.

B

6 Si exierit Leuites ex vna vrbium tuarum ex omni Israël in qua habitat, & voluerit venire, desiderans locum quem elegerit Dominus,

7 Ministrabit in nomine Domini Dei sui, sicut omnes fratres eius Leuitæ, qui stabunt eo tempore coram Domino.

8 Partem ciborum eandem accipiet, quam & cæteri: excepto eo, quod in vrbe sua ex paterna ei successione debetur.

9 Quando ingressus fueris Terram, quam Dominus Deus tuus dabit tibi, caue ne imitari velis abominationes illarum gentium.

* Leu. 20. e. 27.

10 * Nec inueniatur in te qui lustret filium suum aut filiam, ducens per ignem: aut qui ariolos sciscitetur, & obseruet somnia atque auguria, nec sit maleficus,

* 1. Reg. 28. b 7.

11 Nec incantator, nec qui pythones consulat, nec diuinos, * aut quærat à mortuis veritatem.

C

12 Omnia enim hæc abominatur Dominus, & propter istiuscemodi scelera delebit eos in introitu tuo.

13 Perfectus eris, & absque macula cum Domino Deo tuo:

14 Gentes istæ, quarum possidebis terram, augures & diuinos audiunt: tu autem à Domino Deo tuo aliter institutus es.

* Ica. 1. g. 45. Act. 3. d. 22.

15 * PROPHETAM de gente tua & de fratribus tuis sicut me, suscitabit tibi Dominus Deus tuus: ipsum audies.

* Exod. 20. c. 21.

16 Vt petisti à Domino Deo tuo * in Horeb, quando concio congregata est, atque dixisti: Vltrà non audiam vocem Domini Dei mei, & ignem hunc maximum ampliùs non videbo, ne moriar.

17 Et ait Dominus mihi: Benè omnia sunt locuti.

* Ioan. 1. f. 45.

18 * Prophetam suscitabo eis de medio fratrum suorum similem tui: & ponam verba mea in ore eius, loqueturque ad eos omnia quæ præcepero illi.

D

19 Qui autem verba eius, quæ loquetur in nomine meo, audire noluerit, ego vltor existam.

20 Propheta autem qui arrogantia deprauatus voluerit loqui in nomine meo, quæ ego non præcepi illi vt diceret, aut ex nomine alienorum deorum, interficietur.

21 Quòd si tacita cogitatione responderis: Quo modo possum intelligere verbum, quod Dominus non est locutus?

22 Hoc habebis signum: Quod in nomine Domini propheta ille prædixerit, & non euenerit: hoc Dominus non est locutus, sed per tumorem animi sui propheta confinxit: & idcircò non timebis eum.

CAPVT XIX.

Separandæ 6. vrbes refugij & qui ad eas tuto confugient, & qui non: de veris falsisque testibus, & de terminis non transferendis.

1 CVm disperdiderit Dominus Deus tuus gentes, quarum tibi traditurus est terram, & possederis eam, habitauerisque in vrbibus eius & in ædibus: A

* Num. 35. b. 11. Iof. 20. a. 2

2 * Tres ciuitates separabis tibi in medio Terræ, quam Dominus Deus tuus dabit tibi in possessionem,

3 Sternens diligenter viam: & in tres æqualiter partes totam Terræ tuæ prouinciam diuides: vt habeat è vicino qui propter homicidium profugus est, quò possit euadere.

4 Hæc erit lex homicidæ fugientis, cuius vita seruanda est. Qui percusserit proximum suum nesciens, & qui heri & nudiustertius nullum contra odium habuisse comprobatur:

5 Sed abijsse cum eo simpliciter in siluam ad ligna cædenda, & in succisione lignorum securis fugerit manu, ferrumque lapsum de manubrio amicum eius percusserit, & occiderit: hic ad vnam supradictarum vrbium confugiet, & viuet:

6 Ne forsitan proximus eius, cuius effusus est sanguis, dolore stimulatus, persequatur, & apprehendat eum si longior via fuerit, & percutiat animam eius, qui non est reus mortis: quia nullum contra eum, qui occisus est, odium priùs habuisse monstratur. B

7 Idcircò præcipio tibi, vt tres ciuitates æqualis inter se spatij diuidas.

* Gen. 28. c. 14. Exod. 34. c. 24. Sup. 12. c. 20.

8 * Cùm autem dilatauerit Dominus Deus tuus terminos tuos, sicut iurauit patribus tuis, & dederit tibi cunctam Terram, quam eis pollicitus est,

9 (Si tamen custodieris mandata eius, & feceris quæ hodie præcipio tibi, vt diligas Dominum Deum tuum, & ambules in vijs eius omni tempore) addes tibi tres alias ciuitates, & supradictarum trium vrbium numerum duplicabis:

10 Vt non effundatur sanguis innoxius in medio Terræ, quam Dominus Deus tuus dabit tibi possidendam, ne sis sanguinis reus. C

* Num 35. c. 20.

11 * Si quis autem odio habens proximum suum, insidiatus fuerit vitæ eius, surgensque percusserit illum, & mortuus fuerit, fugeritque ad vnam de supradictis vrbibus,

12 Mittent seniores ciuitatis illius, & arripient eum de loco effugij, tradentque in manu proximi, cuius sanguis effusus est, & morietur.

13 Non misereberis eius, & auferes innoxium sanguinem de Israël, vt benè sit tibi.

14 Non assumes & transferes terminos proximi tui, quos fixerunt priores in possessione tua, quam Dominus Deus tuus dabit tibi in Terra, quàm acceperis possidendam. D

* Sup. 17. a. 6. Matt. 18 c. 16 2. Cor. 13. a. 1.

15 * Non stabit testis vnus contra aliquem, quidquid illud peccati & facinoris fuerit: sed in ore duorum aut trium te-

stium stabit omne verbum.

16 Si steterit testis mendax contra hominem, accusans eum præuaricationis,

17 Stabunt ambo, quorum causa est, antè Dominum in conspectu sacerdotum & iudicum qui fuerint in diebus illis.

* Dan.13. g 62.

18 * Cùmque diligentissimè perscrutantes, inuenerint falsum testem dixisse contra fratrem suum mendacium:

19 Reddent ei sicut fratri suo facere cogitauit, & auferes malum de medio tui:

20 Vt audientes cæteri timorem habeant, & nequaquam talia audeant facere.

*Exod.21. c.23.24. Leu.24.d 20. Matt.5. f 38.

21 Non misereberis eius, * sed animam pro anima, oculum pro oculo, dentem pro dente, manum pro manu, pedem pro pede exiges.

CAPVT XX.

Qui tempore pugnæ sint domum remittendi: iura belli quomodo seruanda: quæ arbores cædendæ ad machinas instruendas, & quæ relinquendæ.

A

1 SI exieris ad bellum contra hostes tuos, & videris equitatus & currus, & maiorem quàm tu habeas aduersarij exercitus multitudinem, non timebis eos: quia Dominus Deus tuus tecum est, qui eduxit te de Terra Ægypti:

2 Appropinquante autem iam prælio, stabit sacerdos ante aciem, & sic loquetur ad populum:

3 Audi Israël, vos hodie contra inimicos vestros pugnam committitis, non pertimescat cor vestrum, nolite metuere, nolite cedere, nec formidetis eos:

4 Quia Dominus Deus vester in medio vestri est, & pro vobis contra aduersarios dimicabit, vt eruat vos de periculo:

*1.Mac.3. g 56.

5 Duces quoque per singulas turmas audiente exercitu proclamabunt: * Quis est homo qui ædificauit domum nouam, & non dedicauit eam? vadat, & reuertatur in domum suam, ne fortè moriatur in bello, & alius dedicet eam.

B

6 Quis est homo qui plantauit vineam, & necdum fecit eam esse communem, de qua vesci omnibus liceat? vadat, & reuertatur in domum suam, ne fortè moriatur in bello, & alius homo eius fungatur officio.

7 Quis est homo qui despondit vxorem, & non accepit eam? vadat & reuertatur in domum suam, ne fortè moriatur in bello, & alius homo accipiat eam.

* Iudic.7. a.3.

8 His dictis addent reliqua, & loquentur ad populum: *Quis est homo formidolosus, & corde pauido? vadat & reuertatur in domum suam, ne pauere faciat corda fratrum suorum, sicut ipse timore perterritus est.

C

9 Cùmque siluerint duces exercitus, & finem loquendi fecerint, vnusquisque suos ad bellandum cuneos præparabit.

10 Si quando accesseris ad expugnandam ciuitatem, offeres ei primùm pacem.

11 Si receperit, & aperuerit tibi portas, cunctus populus, qui in ea est, saluabitur, & seruiet tibi sub tributo.

12 Sin autem fœdus inire noluerit, & cœperit contra te bellum, oppugnabis eam.

13 Cùmque tradiderit Dominus Deus tuus illam in manu tua, percuties omne quod in ea generis masculini est, in ore gladij,

14 Absque mulieribus & infantibus, iumẽtis & cæteris quæ in ciuitate sunt. Omnem prædam exercitui diuides, & comedes de spolijs hostium tuorum, quæ Dominus Deus tuus dederit tibi.

15 Sic facies cunctis ciuitatibus, quæ à te procul valdè sunt, & non sunt de his vrbibus, quas in possessionem accepturus es.

D

16 De his autem ciuitatibus, quæ dabuntur tibi, nullum omnino permittes viuere:

17 Sed interficies in ore gladij, Hethæum videlicet, & Amorrhæum, & Chananæum, Pherezæum, & Heuæum, & Iebusæum, sicut præcepit tibi Dominus Deus tuus:

18 Ne fortè doceant vos facere cunctas abominationes, quas ipsi operati sunt dijs suis, & peccetis in Dominum Deum vestrũ.

19 Quando obsederis ciuitatem multo tẽpore, & munitionibus circumdederis vt expugnes eam, non succides arbores de quibus vesci potest, nec securibus per circuitum debes vastare regionem: quoniam lignum est, & non homo, nec potest bellantium contra te augere numerum.

20 Si qua autem ligna non sunt pomifera, sed agrestia, & in cæteros apta vsus, succide, & instrue machinas, donec capias ciuitatem, quæ contra te dimicat.

CAPVT XXI.

Cautio super homicidio occulto; muliere in bello capta; de filio odiosæ primogenito; filio contumace; & eo qui suspensus est in ligno.

A

1 QVando inuentum fuerit in terra, quam Dominus Deus tuus daturus est tibi, hominis cadauer occisi, & ignorabitur cædis reus.

2 Egredientur maiores natu, & iudices tui, & metientur à loco cadaueris singularum per circuitum spatia ciuitatum:

3 Et quam viciniorem cæteris esse perspexerint, seniores ciuitatis illius tollent vitulam de armento, quæ non traxit iugum, nec terram scidit vomere.

4 Et ducent eam ad vallem asperam atque saxosam, quæ numquam arata est, nec sementem recepit: & cædent in ea ceruices vitulæ:

5 Accedentque sacerdotes filij Leui, quos elegerit Dominus Deus tuus vt ministrent ei, & benedicant in nomine eius, & ad verbum eorum, omne negotium, & quidquid mundum, vel immundum est, iudicetur.

B

6 Et venient maiores natu ciuitatis illius ad interfectum, lauabuntque manus suas super vitulam, quæ in valle percussa est,

7 Et dicent: Manus nostræ non effuderunt sanguinem hunc, nec oculi viderunt.

8 Propitius esto populo tuo Israël, quem redemisti Domine, & ne reputes sanguinem innocentem in medio populi tui Israël. Et auferetur ab eis reatus sanguinis:

9 Tu autem alienus eris ab innocentis

cruore,

cruore, qui fusus est, cùm feceris quod præcepit Dominus.

10 Si egressus fueris ad pugnam contra inimicos tuos, & tradiderit eos Dominus Deus tuus in manu tua, captiuosque duxeris,

11 Et videris in numero captiuorum mulierem pulchram, & adamaueris eam, volueris que habere vxorem,

12 Introduces eam in domum tuam: quæ radet cæsariem, & circumcidet vngues,

C 13 Et deponet vestem, in qua capta est: sedensque in domo tua, flebit patrem & matrem suam vno mense: & posteà intrabis ad eam dormiesque cum illa, & erit vxor tua.

14 Si autem posteà non sederit animo tuo, dimittes eam liberam, nec vendere poteris pecunia, nec opprimere per potentiam: quia humiliasti eam.

15 Si habuerit homo vxores duas, vnam dilectam, & alteram odiosam, genueruntque ex eo liberos, & fuerit filius odiosæ primogenitus,

16 Volueritque substantiam inter filios suos diuidere: non poterit filium dilectæ facere primogenitum, & præferre filio odiosæ,

* 1.Par.5. a.1. 17 * Sed filium odiosæ agnoscet primogenitum, dabitque ei de his quæ habuerit cuncta duplicia: iste est enim principium liberorum eius, & huic debentur primogenita.

D 18 Si genuerit homo filium contumacem & proteruum, qui non audiat patris aut matris imperium, & coërcitus obedire contempserit:

19 Apprehendent eum, & ducent ad seniores ciuitatis illius, & ad portam iudicij,

20 Dicentque ad eos: Filius noster iste proteruus & contumax est, monita nostra audire contemnit, comessationibus vacat, & luxuriæ atque conuiuijs:

21 Lapidibus eum obruet populus ciuitatis: & morietur, vt auferatis malum de medio vestri, & vniuersus Israël audiens pertimescat.

22 Quando peccauerit homo quod morte plectendum est, & adiudicatus morti appensus fuerit in patibulo:

* Gal.3.b. 13. 23 Non permanebit cadauer eius in ligno, sed in eadem die sepelietur: quia * maledictus à Deo est qui pendet in ligno: & nequaquam contaminabis Terram tuam, quam Dominus Deus tuus dederit tibi in possessionem.

CAPVT XXII.

Pietas in rem proximi exercenda de veste alterius sexus, de inuento nido, de circumdando tecto domus, de non commiscendis rebus diuersi generis, de fimbrijs, de signis virginitatis, de adulterio, de corrupta in vrbe vel in agro, de vxore patris non ducenda.

A * Exod.23. a.4. 1 NOn * videbis bouem fratris tui aut ouem errantem, & præteribis: sed reduces fratri tuo,

2 Etiam si non est propinquus frater tuus, nec nosti eum: duces in domum tuam, & erunt apud te quamdiu quærat ea frater tuus, & recipiat.

3 Similiter facies de asino, & de vestimento, & de omni re fratris tui, quæ perierit: si inueneris eam, ne negligas quasi alienam.

4 Si videris asinum fratris tui aut bouem cecidisse in via, non despicies, sed subleuabis cum eo.

5 Non induetur mulier veste virili, nec vir vtetur veste feminea: abominabilis enim apud Deum est qui facit hæc.

6 Si ambulans per viam, in arbore vel in terra nidum auis inueneris, & matrem pullis vel ouis desuper incubantem: non tenebis eam cum filijs:

7 Sed abire patieris, captos tenens filios: vt benè sit tibi, & longo viuas tempore.

8 Cùm ædificaueris domum nouam, facies murum tecti per circuitum: ne effundatur sanguis in domo tua, & sis reus labente alio & in præceps ruente.

9 Non feres vineam tuam altero semine: ne & sementis quam seuisti, & quæ nascuntur ex vinea, pariter sanctificentur. B

10 Non arabis in boue simul & asino.

11 Non indueris vestimento, quod ex lana linoque contextum est.

12 * Funiculos in fimbrijs facies per quatuor angulos pallij tui, quo operieris. * Num.15. d.38.

13 Si duxerit vir vxorem, & posteà odio habuerit eam,

14 Quæsieritque occasiones quibus dimittat eam, obijciens ei nomen pessimum, & dixerit: Vxorem hanc accepi, & ingressus ad eam non inueni virginem:

15 Tollent eam pater & mater eius, & ferent secum signa virginitatis eius ad seniores vrbis qui in porta sunt:

16 Et dicet pater: Filiam meam dedi huic vxorem: quam quia odit,

17 Imponit ei nomen pessimum, vt dicat: Non inueni filiam tuam virginem: & ecce hæc sunt signa virginitatis filiæ meæ. expandent vestimentum coram senioribus ciuitatis: C

18 Apprehendentque senes vrbis illius virum, & verberabunt illum,

19 Condemnantes insuper centum siclis argenti, quos dabit patri puellæ: quoniam diffamauit nomen pessimum super virginem Israël: habebitque eam vxorem, & non poterit dimittere eam omnibus diebus vitæ suæ.

20 Quòd si verum est quod obijcit, & non est in puella inuenta virginitas:

21 Eijcient eam extra fores domus patris sui, & lapidibus obruent viri ciuitatis illius, & morietur: quoniam fecit nefas in Israël vt fornicaretur in domo patris sui: & auferes malum de medio tui.

22 * Si dormierit vir cum vxore alterius, vterque morietur, id est, adulter & adultera: & auferes malum de Israël. * Leu.20. b.10.

23 Si puellam virginem desponderit vir, & inuenerit eam aliquis in ciuitate, & concubuerit cum ea,

24 Educes vtrumque ad portam ciuitatis illius, & lapidibus obruentur: puella, quia non clamauit, cum esset in ciuitate: vir, quia humiliauit vxorem proximi sui. D

& auferes malum de medio tui.

25 Sin autem in agro repererit vir puellam, quæ desponsata est, & apprehendens concubuerit cum ea, ipse morietur solus:

26 Puella nihil patietur, nec est rea mortis: quoniam sicut latro consurgit contra fratrem suum, & occidit animam eius, ita & puella perpessa est.

27 Sola erat in agro: clamauit, & nullus affuit qui liberaret eam.

28 Si inuenerit vir puellam virginem, quæ non habet sponsum, & apprehendens concubuerit cum illa, & res ad iudicium venerit:

*Exod.22 c 16. 29 * Dabit qui dormiuit cum ea, patri puellæ quinquaginta siclos argenti, & habebit eam vxorem, quia humiliauit illam: non poterit dimittere eam cunctis diebus vitæ suæ.

30 Non accipiet homo vxorem patris sui, nec reuelabit operimentum eius.

CAPVT XXIII.

De his qui ab ecclesia Dei arcendi sunt vel admittendi: Idumæus & Ægyptius non sunt abijciendi: de pollutione nocturna, & de loco ad necessaria naturæ deputando: de seruo fugitiuo, de mercede prostibuli, fugienda vsura erga fratres, de voto, de vinea & segete proximi.

A 1 NOn intrabit eunuchus attritis vel amputatis testiculis, & abscisso veretro, ecclesiam Domini.

2 Non ingredietur manzer, hoc est, de scorto natus in ecclesiam Domini, vsque ad decimam generationem.

* 2. Esdr. 13.a.1. 3 * Ammonites & Moabites etiam post decimam generationem non intrabunt ecclesiam Domini, in æternum:

4 Quia noluerunt vobis occurrere cum pane & aqua in via quando egressi estis de
*Num.22. a.5. Ægypto: & * quia conduxerunt contra te Balaam filium Beor de Mesopotamia Syriæ, vt malediceret tibi:

B 5 Et noluit Dominus Deus tuus audire Balaam, vertitque maledictionem eius in benedictionem tuam, eò quòd diligeret te.

6 Non facies cum eis pacem, nec quæras eis bona cunctis diebus vitæ tuæ in sempiternum.

7 Non abominaberis Idumæum, quia frater tuus est: nec Ægyptium, quia aduena fuisti in terra eius.

8 Qui nati fuerint ex eis, tertia generatione intrabunt in ecclesiam Domini.

9 Quando egressus fueris aduersus hostes tuos in pugnam, custodies te ab omni re mala.

10 Si fuerit inter vos homo, qui nocturno pollutus sit somnio, egredietur extra castra,

11 Et non reuertetur, priusquam ad vesperam lauetur aqua: & post solis occasum regredietur in castra.

12 Habebis locum extra castra, ad quem, egrediaris ad requisita naturæ,

C 13 Gerens paxillũ in balteo. cùmq; sederis. fodies per circuitum, & egesta humo operies.

14 Quo releuatus es (Dominus enim Deus tuus ambulat in medio castrorum vt eruat te, & tradat tibi inimicos tuos) & sint castra tua sancta, & nihil in eis appareat fœditatis, ne derelinquat te.

15 Non trades seruum Domino suo, qui ad te confugerit.

16 Habitabit tecum in loco qui ei placuerit, & in vna vrbium tuarum requiescet: ne contristes eum.

17 Non erit meretrix de filiabus Israël, nec scortator de filijs Israël.

18 Non offeres mercedem prostibuli, nec pretium canis, in domo Domini Dei tui, quidquid illud est quod voueris: quia abominatio est vtrumque apud Dominum Deum tuum.

19 Non fœnerabis fratri tuo ad vsuram D
pecuniam, nec fruges, nec quamlibet aliam rem:

20 Sed alieno. Fratri autem tuo absque vsura, id quo indiget, commodabis: vt benedicat tibi Dominus Deus tuus in omni opere tuo in Terra, ad quam ingredieris possidendam.

21 Cùm votum voueris Domino Deo tuo, non tardabis reddere: quia requiret illud Dominus Deus tuus. & si moratus fueris, reputabitur tibi in peccatum.

22 Si nolueris polliceri, absque peccato eris.

23 Quod autem semel egressum est de labijs tuis, obseruabis, & facies sicut promisisti Domino Deo tuo, & propria voluntate & ore tuo locutus es.

24 Ingressus vineam proximi tui, comede vuas quantum tibi placuerit: foras autem ne efferas tecum.

25 Si intraueris in segetem amici tui, franges spicas, & manu conteres: falce autem non metes.

CAPVT XXIV.

Libellus repudij permittitur: misericordia in debitores pauperes: non neganda merces: de iudicio aduenæ & pupilli: reliquiæ messis ac vindemiæ pauperibus relinquendæ.

1 SI * acceperit homo vxorem, & habuerit eam, & non inuenerit gratiam ante oculos eius propter aliquam fœditatem: scribet libellum repudij, & dabit in manu illius, & dimittet eam de domo sua. A * Matt. 5. c.31 19. a. 7 Marc. 10. a. 4.

2 Cùmque egressa alterum maritum duxerit,

3 Et ille quoque oderit eam, dederitque ei libellum repudij, & dimiserit de domo sua, vel certè mortuus fuerit:

4 Non poterit prior maritus recipere eam in vxorem: quia polluta est, & abominabilis facta est coram Domino: ne peccare facias Terram tuam, quam Dominus Deus tuus tradiderit tibi possidendam.

5 Cùm acceperit homo nuper vxorem, B
non procedet ad bellum, nec ei quippiam necessitatis iniungetur publicæ, sed vacabit absque culpa domi suæ, vt vno anno lætetur cum vxore sua.

6 Non accipies loco pignoris inferiorem, & superiorem molam: quia animam suam opposuit tibi.

7 Si deprehensus fuerit homo solicitans fratrem suum de filijs Israël, & vendito eo acceperit pretium, interficietur, & auferes malum de medio tui.

8 Obserua diligenter ne incurras plagam lepræ, sed facies quæcumque docuerint te sacerdotes Leuitici generis, iuxta id quod præcepi eis, & imple sollicitè.

*Num.12. c 10.

9 * Mementote quæ fecerit Dominus Deus vester Mariæ in via, cùm egrederemini de Ægypto.

C

10 Cùm repetes à proximo tuo rem aliquam, quam debet tibi, non ingredieris domum eius, vt pignus auferas:

*Exod.22 d.26.

11 * Sed stabis foris, & ille tibi proferet quod habuerit.

12 Sin autem pauper est, non pernoctabit apud te pignus.

13 Sed statim reddes ei ante solis occasum: vt dormiens in vestimento suo, benedicat tibi, & habeas iustitiam coram Domino Deo tuo.

* Leu.19. c.13. Tob.4. c. 15.

14 * Non negabis mercedem indigentis, & pauperis fratris tui, siue aduenæ, qui tecum moratur in terra, & intra portas tuas est:

15 Sed eadem die reddes ei pretium laboris sui ante solis occasum, quia pauper est, & ex eo sustentat animam suam: ne clamet contra te ad Dominum, & reputetur tibi in peccatum.

*4 Reg.14 b.6 2. Par.25. a 4. Ezechiel. 18. e.20.

16 * Non occidentur patres pro filijs, nec filij pro patribus, sed vnusquisque pro peccato suo morietur.

17 Non peruertes iudicium aduenæ & pupilli, nec auferes pignoris loco viduæ vestimentum.

18 Memento quòd seruieris in Ægypto, & eruerit te Dominus Deus tuus inde. Idcircò præcipio tibi vt facias hanc rem.

19 Quando messueris segetem in agro tuo, & oblitus manipulum reliqueris, non reuerteris vt tollas illum, sed aduenam, & pupillum, & viduam auferre patieris, vt benedicat tibi Dominus Deus tuus in omni opere manuum tuarum.

20 Si fruges collegeris oliuarum, quidquid remanserit in arboribus, non reuerteris vt colligas: sed relinques aduenæ, pupillo, ac viduæ.

21 Si vindemiaueris vineam tuam, non colliges remanentes racemos, sed cedent in vsus aduenæ, pupilli, ac viduæ.

22 Memento quòd & tu seruieris in Ægypto, & idcircò præcipio tibi vt facias hanc rem.

CAPVT XXV.

Iudices iustè iudicent: quot plagis reus cedendus, boui trituranti os non alligandum, semen fratri suscitandum, pœna mulieris verenda apprehendentis, non committenda in pondere & mensura iniustitia, Amalecitæ delendi.

A

1 SI fuerit causa inter aliquos, & interpellauerint iudices: quem iustum esse perspexerint, illi iustitiæ palmam dabunt: quem impium, condemnabunt impietatis.

2 Sin autem eum qui peccauit, dignum viderint plagis: prosternent, & coram se facient verberari. Pro mensura peccati erit & plagarum modus:

*2 Cor.11 f 24. * 1 Cor.9 b 9 1 Tim.5.c. 18.

3 Ita dumtaxat, * vt quadragenarium numerum non excedant: ne fœdè laceratus ante oculos tuos abeat frater tuus.

4 * Non ligabis os bouis terentis in area fruges tuas.

* Mat.22. c.24. Marc.12. b 19. Luc 20. e. 28.

5 * Quando habitauerint fratres simul, & vnus ex eis absque liberis mortuus fuerit, vxor defuncti non nubet alteri, sed accipiet eã frater eius, & suscitabit semen fratris sui:

6 Et primogenitum ex ea filium nomine illius appellabit, vt non deleatur nomen eius ex Israël.

B

7 Sin autem noluerit accipere vxorem fratris sui, quæ ei lege debetur, perget mulier ad portam ciuitatis, & interpellabit maiores natu, dicetque: * Non vult frater viri mei suscitare nomen fratris sui in Israël: nec me in coniugem sumere.

* Ruth.4 b.5.

8 Statimque accersiri eum facient, & interrogabunt. Si responderit: Nolo eam vxorem accipere.

9 Accedet mulier ad eum coram senioribus, & tollet calceamentum de pede eius, spuetque in faciem illius, & dicet: Sic fiet homini, qui non ædificat domum fratris sui.

10 Et vocabitur nomen illius in Israël, Domus discalceati.

C

11 Si habuerint inter se iurgium viri duo, & vnus contra alterum rixari cœperit, volensque vxor alterius eruere virum suum de manu fortioris, miseritque manum, & apprehenderit verenda eius:

12 Abscides manum illius, nec flecteris super eam vlla misericordia.

13 Non habebis in sacculo diuersa pondera, maius & minus:

14 Nec erit in domo tua modius maior & & minor.

15 Pondus habebis iustum & verum, & modius æqualis & verus erit tibi: vt multo viuas tempore super Terram, quam Dominus Deus tuus dederit tibi.

D

16 Abominatur enim Dominus Deus tuus eum qui facit hæc, & auersatur omnem iniustitiam.

*Exod.17. c.8.

17 * Memento quæ fecit tibi Amalec in via quando egrediebaris ex Ægypto.

18 Quomodo occurrerit tibi: & extremos agminis tui, qui lassi residebant, ceciderit, quando tu eras fame & labore confectus, & non timuerit Deum.

19 Cùm ergo Dominus Deus tuus dederit tibi requiem, & subiecerit cuncta per circuitum nationes, in Terra, quam tibi pollicitus est: delebis nomen eius sub cœlo. Caue ne obliuiscaris.

CAPVT XXVI.

Primitiæ ac decimæ vbi & quibus exoluendæ & sub qua verborum forma.

A

1 CVmque intraueris Terram quam Dominus Deus tuus tibi daturus

est possidendam, & obtinueris eam, atque habitaueris in ea:

2 Tolles de cunctis frugibus tuis primitias, & pones in cartallo, pergesque ad locum, quem Dominus Deus tuus elegerit, vt ibi inuocetur nomen eius:

3 Accedesque ad sacerdotem, qui fuerit in diebus illis, & dices ad eum: Profiteor hodie coram Domino Deo tuo, quòd ingressus sum in Terram, pro qua iurauit patribus nostris, vt daret eam nobis.

4 Suscipiensque sacerdos cartallum de manu tua, ponet ante altare Domini Dei tui:

5 Et loqueris in conspectu Domini Dei tui: Syrus persequebatur patrem meum, qui descendit in Ægyptum, & ibi peregrinatus est in paucissimo numero: creuitque in gentem magnam ac robustam & infinitæ multitudinis.

B 6 Afflixeruntque nos Ægyptij, & persecuti sunt imponentes onera grauissima:

7 Et clamauimus ad Dominum Deum patrum nostrorum: qui exaudiuit nos, & respexit humilitatem nostram, & laborem, atque angustiam:

8 Et eduxit nos de Ægypto in manu forti, & brachio extento, in ingenti pauore, in signis atque portentis.

9 Et introduxit ad locum istum, & tradidit nobis terram lacte & melle manantem.

10 Et idcircò nunc offero primitias frugum Terræ, quam Dominus dedit mihi. Et dimittes eas in conspectu Domini Dei tui, & adorato Domino Deo tuo.

11 Et epulaberis in omnibus bonis, quæ Dominus Deus tuus dederit tibi, & domui tuæ, tu & Leuites, & aduena qui tecum est.

C 12 Quando compleueris decimam cunctarum frugum tuarum anno decimarum tertio, dabis Leuitæ, & aduenæ, & pupillo & viduæ, vt comedant intra portas tuas, & saturentur:

13 Loquerisque in conspectu Domini Dei tui: Abstuli quod sanctificatum est de domo mea, * & dedi illud Leuitæ & aduenæ, & pupillo ac viduæ, sicut iussisti mihi: non præteriui mandata tua, nec sum oblitus imperij tui.

* Sup. 14. d. 29.

14 Non comedi ex eis in luctu meo, nec separaui ea in qualibet immunditia, nec expendi ex his quidquam in re funebri. Obediui voci Domini Dei mei, & feci omnia sicut præcepisti mihi.

15 * Respice de sanctuario tuo, & de excelso cœlorum habitaculo, & benedic populo tuo Israel, & Terræ quam dedisti nobis, sicut iurasti patribus nostris, terræ lacte & melle mananti.

* Isai. 63. d. 15. Baruc. 2. c. 16.

D 16 Hodie Dominus Deus tuus præcepit tibi vt facias mandata hæc atque iudicia: & custodias & impleas ex toto corde tuo, & ex tota anima tua.

17 Dominum elegisti hodie, vt sit tibi Deus, & ambules in vijs eius, & custodias ceremonias illius, & mandata atque iudicia, & obedias eius imperio.

18 * Et Dominus elegit te hodie, vt sis ei populus peculiaris, sicut locutus est tibi, & custodias omnia præcepta illius.

* Sup. 7. b. 6.

19 Et faciat te excelsiorem cunctis gentibus quas creauit in laudem, & nomen, & gloriam suam: vt sis populus sanctus Domini Dei tui, sicut locutus est.

CAPVT XXVII.

Transito Iordane, altare lapideum erigendum, lexque lapidibus inscribenda: benedictionis piorum, & maledictionis impiorum ritus & formulæ.

1 PRæcepit autem Moyses & seniores Israël, populo dicentes: Custodite omne mandatum quod præcipio vobis hodie. A

2 Cùmque transieritis Iordanem in Terram, quam Dominus Deus tuus dabit tibi, eriges ingentes lapides, & calce læuigabis eos,

3 Vt possis in eis scribere omnia verba legis huius, Iordane trāsmisso: vt introeas Terram, quam Dominus Deus tuus dabit tibi, terram lacte & melle manantem, sicut iurauit patribus tuis.

4 Quando ergo transieritis Iordanem, erigite lapides, quos ego hodie præcipio vobis, in Monte Hebal, & læuigabis eos calce:

5 Et ædificabis ibi altare Domino Deo tuo, de lapidibus quos * ferrum non tetigit,

* Exod. 20. d. 25. Iosu. 8. f. 31.

6 Et de saxis informibus & impolitis: & offeres super eo holocausta Domino Deo tuo.

7 Et immolabis hostias pacificas, comedesque ibi, & epulaberis coram Domino Deo tuo.

8 Et scribes super lapides omnia verba legis huius planè & lucidè. B

9 Dixeruntque Moyses & sacerdotes Leuitici generis ad omnem Israëlem: Attende, & audi Israel: hodie factus es. populus Domini Dei tui:

10 Audies vocem eius, & facies mandata atque iustitias, quas ego præcipio tibi.

11 Præcepitque Moyses populo in die illo, dicens:

12 Hi stabunt ad benedicendum populo super montem Garizim, Iordane transmisso: Simeon, Leui, Iudas, Issachar, Ioseph, & Beniamin.

13 Et è regione isti stabunt ad maledicendum in monte Hebal: Ruben, Gad, & Aser, & Zabulon, Dan, & Nephthali. C

14 * Et pronuntiabunt Leuitæ, dicentque ad omnes viros Israël excelsa voce.

* Dan. 9. c. 13.

15 Maledictus homo qui facit sculptile & conflatile, abominationem Domini, opus manuum artificum, ponetque illud in abscondito. & respondebit omnis populus, & dicet: Amen.

16 Maledictus qui non honorat patrem suum, & matrem. & dicet omnis populus: Amen.

17 Maledictus qui transfert terminos proximi sui. & dicet omnis populus: Amen.

18 Maledictus qui errare facit cæcum

in iti-

in itinere. & dicet omnis populus: Amen.
D 19 Maledictus qui peruertit iudicium ad-
uenæ, pupilli, & viduæ. & dicet omnis po-
pulus: Amen,
20 Maledictus qui dormit cum vxore pa-
tris sui: & reuelat operimentum lectuli eius,
& dicet omnis populus: Amen.
21 Maledictus qui dormit cum omni
iumento. & dicet omnis populus: A-
men.
22 Maledictus qui dormit cum sorore sua,
filia patris sui, vel matris suæ. & dicet omnis
populus: Amen.
23 Maledictus qui dormit cum socru sua,
& dicet omnis populus: Amen.
24 Maledictus qui clàm percusserit pro-
ximum suum. & dicet omnis populus:
Amen.
25 Maledictus qui accipit munera, vt per-
cutiat animam sanguinis innocentis. & di-
cet omnis populus: Amen.
26 Maledictus qui non permanet in ser-
monibus legis huius, nec eos opere perficit.
& dicet omnis populus: Amen.

CAPVT XXVIII.

Multiplex promittitur obseruantibus legem benedictio, & transgredientibus maledictio.

A 1 SI autem audieris vocem Domini Dei
tui, vt facias atque custodias omnia
mandata eius, quæ ego præcipio tibi hodie,
faciet te Dominus Deus tuus excelsiorem
cunctis gentibus, quæ versantur in terra.
2 Venientque super te vniuersæ benedi-
ctiones istæ, & apprehendent te: si tamen
præcepta eius audieris.
3 Benedictus tu in ciuitate, & benedictus
in agro.
4 Benedictus fructus ventris tui, & fructus
terræ tuæ, fructusque iumentorum tuorum,
greges armentorum tuorum, & caulæ
ouium tuarum.
5 Benedicta horrea tua, & benedictæ reli-
quiæ tuæ.
B 6 Benedictus eris tu ingrediens & egre-
diens.
7 Dabit Dominus inimicos tuos, qui con-
surgunt aduersum te, corruentes in conspe-
ctu tuo: per vnam viam venient contra te,
& per septem fugient à facie tua.
8 Emittet Dominus benedictionem super
cellaria tua, & super omnia opera manuum
tuarum: benedicetque tibi in terra, quam
acceperis:
9 Suscitabit te Dominus sibi in populum
sanctum, sicut iurauit tibi: si custodieris
mandata Domini Dei tui, & ambulaueris in
vijs eius.
10 Videbuntque omnes terrarum populi
quòd nomen Domini inuocatum sit super
te, & timebunt te.
11 Abundare te faciet Dominus omnibus
bonis, fructu vteri tui, & fructu iumentorum
tuorum fructu terræ tuæ, quam iurauit Do-
minus patribus tuis, vt daret tibi.
12 Aperiet Dominus thesaurum suum
optimum, cœlum, vt tribuat pluuiam terræ
tuæ in tempore suo: benedicetque cunctis
operibus manuum tuarum. Et fœnerabis gen-
tibus multis, & ipse à nullo fœnus accipies.
13 Constituet te Dominus in caput, & non
in caudam: & eris semper suprà, & non sub-
ter: si tamen audieris mandata Domini Dei
tui quæ ego præcipio tibi hodie, & custodie-
ris & feceris,
14 Ac non declinaueris ab eis, nec ad dex- * Leu. 26. b 14.
teram, nec ad sinistram, nec secutus fueris Threm. 2.
deos alienos, neque colueris eos. f. 17.
15 * Quod si audire nolueris vocem Do- Baruc. 1.
mini Dei tui, vt custodias, & facias omnia d. 20.
mandata eius, & ceremonias, quas ego præ- Malach.
cipio tibi hodie, venient super te omnes ma- 2 a 2.
ledictiones istæ, & apprehendent te.
16 Maledictus eris in ciuitate, maledictus
in agro.
17 Maledictum horreum tuum, & maledi-
ctæ reliquiæ tuæ.
18 Maledictus fructus ventris tui, & fru-
ctus terræ tuæ, armenta boum tuorum, &
greges ouium tuarum.
19 Maledictus eris ingrediens, & maledi-
ctus egrediens.
20 Mittet Dominus super te famem & esu- C
riem, & increpationem in omnia opera tua,
quæ tu facies: donec conterat te, & perdat
velociter, propter adinuentiones tuas pessi-
mas in quibus reliquisti me.
21 Adiungat tibi Dominus pestilentiam,
donec consumat te de terra, ad quam ingre-
dieris possidendam.
22 Percutiat te Dominus egestate, febri &
frigore, ardore & æstu, & aere corrupto, ac
rubigine, & persequatur donec pereas.
23 Sit cœlum, quod supra te est, æneum: &
terra, quam calcas, ferrea.
24 Det Dominus imbrem terræ tuæ pulue-
rem, & de cœlo descendat super te cinis, do-
nec conteraris.
25 Tradat te Dominus corruentem ante
hostes tuos. per vnam viam egrediaris con-
tra eos, & per septem fugias, & dispergaris
per omnia regna terræ.
26 Sitque cadauer tuum in escam cunctis D
volatilibus cæli, & bestijs terræ, & non sit qui
abigat.
27 Percutiat te Dominus vlcere Ægypti,
& partem corporis, per quam stercora ege-
runtur, scabie quoque & prurigine: ita vt cu-
rari nequeas.
28 Percutiat te Dominus amentia & cæci-
tate ac furore mentis,
29 Et palpes in meridie sicut palpare solet
cæcus in tenebris, & non dirigas vias tuas.
Omnique tempore calumniam sustineas, &
opprimaris violentia, nec habeas qui libe-
ret te.
30 Vxorem accipias, & alius dormiat cum
ea. Domum ædifices, & non habites in ea.
Plantes vineam, & non vindemies eam.
31 Bos tuus immoletur coram te, & non
comedas ex eo. Asinus tuus rapiatur in
conspectu tuo, & non reddatur tibi. Oues
tuæ dentur inimicis tuis, & non sit qui te
adiuuet.
32 Filij tui & filiæ tuæ tradantur alteri

populo, videntibus oculis tuis, & deficientibus ad conspectum eorum tota die, & non sit fortitudo in manu tua.

33 Fructus terræ tuæ, & omnes labores tuos, comedat populus quem ignoras: & sis semper calumniam sustinens, & oppressus cunctis diebus,

34 Et stupens ad terrorem eorum quæ videbunt oculi tui.

35 Percutiat te Dominus vlcere pessimo in genibus & in suris, sanarique non possis à planta pedis vsque ad verticem tuum.

36 Ducet te Dominus & regem tuum, quem constitueris super te, in gentem, quam ignoras tu & patres tui: & seruies ibi dijs alienis, ligno & lapidi,

37 Et eris perditus in prouerbium ac fabulam omnibus populis, ad quos te introduxerit Dominus.

*Mic.6.d.15. Aggæi.1.b.6.

38 *Sementem multam iacies in terram, & modicum congregabis: quia locustæ deuorabunt omnia.

39 Vineam plantabis, & fodies: & vinum non bibes, nec colliges ex ea quippiam: quoniam vastabitur vermibus.

E

40 Oliuas habebis in omnibus terminis tuis, & non vngeris oleo: quia defluent, & peribunt.

41 Filios generabis & filias, & non frueris eis: quoniam ducentur in captiuitatem.

42 Omnes arbores tuas & fruges terræ tuæ rubigo consumet.

43 Aduena, qui tecum versatur in terra, ascendet super te, eritque sublimior: tu autem descendes, & eris inferior.

44 Ipse fœnerabit tibi, & tu non fœnerabis ei. Ipse erit in caput, & tu eris in caudam.

45 Et venient super te omnes maledictiones istæ, & persequentes apprehendent te, donec intereas: quia non audisti vocem Domini Dei tui, nec seruasti mandata eius & ceremonias, quas præcepit tibi.

46 Et erunt in te signa atque prodigia, & in semine tuo vsque in sempiternum.

47 Eò quòd non seruieris Domino Deo tuo in gaudio, cordisque lætitia, propter rerum omnium abundantiam:

48 Seruies inimico tuo, quem immittet tibi Dominus, in fame, & siti, & nuditate: & omni penuria. & ponet iugum ferreum super ceruicem tuam, donec te conterat.

49 Adducet Dominus super te Gentem de longinquo, & de extremis terræ finibus, & similitudinem aquilæ volantis cum impetu: cuius linguam intelligere non possis:

50 Gentem procacissimam, quæ non deferat seni, nec misereatur paruuli,

51 Et deuoret fructum iumentorum tuorum, ac fruges Terræ tuæ: donec intereas, & non relinquat tibi triticum, vinum, & oleum, armenta boum, & greges ouium: donec te disperdat,

F

52 Et conterat in cunctis vrbibus tuis, & destruantur muri tui firmi atque sublimes, in quibus habebas fiduciam in omni Terra tua. Obsideberis intra portas tuas in omni Terra tua, quam dabit tibi Dominus Deus tuus:

*Threm.4.b.10. Baruc.2.a.1.

53 *Et comedes fructum vteri tui, & carnes filiorum tuorum & filiarum tuarum, quas dederit tibi Dominus Deus tuus, in angustia & vastitate qua opprimet te hostis tuus.

54 Homo delicatus in te, & luxuriosus valdè, & inuidebit fratri suo, & vxori, quæ cubat in sinu suo,

55 Ne det eis de carnibus filiorum suorum, quas comedet: eò quòd nihil aliud habeat in obsidione & penuria, qua vastauerint te inimici tui intra omnes portas tuas.

56 Tenera mulier & delicata, quæ super terram ingredi non valebat, nec pedis vestigium figere, propter mollitiem & teneritudinem nimiam, inuidebit viro suo, qui cubat in sinu eius, super filij & filiæ carnibus,

57 Ei illuuie secundarum, quę egrediuntur de medio feminum eius, & super liberis qui eadem hora nati sunt. comedent enim eos clàm propter rerum omnium penuriam in obsidione & vastitate, qua opprimet te inimicus tuus intra portas tuas.

58 Nisi custodieris & feceris omnia verba legis huius, quæ scripta sunt in hoc volumine, & timueris nomen eius gloriosum & terribile, hoc est Dominum Deum tuum:

59 Augebit Dominus plagas tuas, & plagas seminis tui, plagas magnas & perseuerantes, infirmitates pessimas & perpetuas.

60 Et conuertet in te omnes afflictiones, Ægypti, quas timuisti, & adhærebunt tibi:

61 Insuper & vniuersos languores, & plagas, quæ non sunt scriptæ in volumine legis huius, inducet Dominus super te, donec te conterat: G

62 Et remanebitis pauci numero, qui priùs eratis sicut astra cœli præ multitudine, quoniam non audisti vocem Domini Dei tui,

63 Et sicut antè lætatus est Dominus super vos, benè vobis faciens, vosque multiplicans: sic lætabitur disperdens vos atque subuertens, vt auferamini de Terra, ad quam ingredieris possidendam.

64 Disperget te Dominus in omnes populos, à summitate terræ vsque ad terminos eius: & seruies ibi dijs alienis, quos & tu ignoras & patres tui, lignis & lapidibus.

65 In gentibus quoque illis non quiesces, neque erit requies vestigio pedis tui. Dabit enim tibi Dominus ibi cor pauidum, & deficientes oculos, & animam consumptam mœrore:

66 Et erit vita tua quasi pendens ante te. Timebis noctè & die, & non credes vitæ tuæ.

67 Manè dices: Quis mihi det vesperum? & vespere: Quis mihi det manè? propter cordis tui formidinem, qua terreberis, & propter ea, quæ tuis videbis oculis.

68 Reducet te Dominus classibus in Ægyptum, per viam de qua dixit tibi vt eam amplius non videres. Ibi venderis ini-

micis tuis in seruos & ancillas, & non erit
qui emat.

CAPVT XXIX.

Fœdus & iuramentum Israëlitarum cum Domino iuxta Dei beneficia, & comminatio aduersus fœdifragos.

A 1 HÆc sunt verba fœderis, quod præce-
pit Dominus Moysi vt feriret cum
filijs Israël in Terra Moab, præter illud fœ-
dus, quod cum eis pepigit in Horeb.
2 Vocauitque Moyses omnem Israël, & di-
*Exod.19.a.4. xit ad eos: * Vos vidistis vniuersa, quæ fecit
Dominus coram vobis in Terra Ægypti
Pharaoni, & omnibus seruis eius, vniuersæ-
que terræ illius,
3 Tentationes magnas, quas viderunt ocu-
li tui, signa illa portentaque ingentia,
4 Et non dedit vobis Dominus cor intel-
ligens, & oculos videntes, & aures quæ
possint audire, vsque in præsentem
diem.
*Sup.8.a.2 5 * Adduxit vos quadraginta annis per de-
sertum, non sunt attrita vestimenta vestra,
nec calceamenta pedum vestrorum vetusta-
te consumpta sunt.
6 Panem non comedistis, vinum & sice-
ram non bibistis: vt sciretis quia ego sum
Dominus Deus vester.
*Sup.3.a.1. 7 * Et venistis ad hunc locum: egressusque
est Sehon rex Hesebon, & Og rex Basan,
occurrentes nobis ad pugnam. Et percussi-
mus eos,
B 8 Et tulimus terram eorum, ac tradidimus
possidendam Ruben & Gad, & dimidiæ tri-
bui Manassė.
9 Custodite ergo verba pacti huius, &
implete ea: vt intelligatis vniuersa quæ fa-
citis.
10 Vos statis hodie cuncti coram Domino
Deo vestro, principes vestri, & tribus ac
maiores natu, atque doctores, omnis popu-
lus Israël,
11 Liberi & vxores vestræ, & aduena
qui tecum moratur in castris exceptis li-
gnorum cæsoribus, & hįs qui comportant
aquas.
12 Vt transeas in fœdere Domini Dei tui,
& in iureiurando quod hodie Dominus
Deus tuus percutit tecum:
13 Vt suscitet te sibi in populum, & ipse
sit Deus tuus, sicut locutus est tibi, & sicut
iurauit patribus tuis, Abraham, Isaac, &
Iacob.
14 Nec vobis solis ego hoc fędus ferio, &
hæc iuramenta confirmo,
15 Sed cunctis præsentibus & absen-
tibus.
C 16 Vos enim nostis quo modo habitaueri-
mus in Terra Ægypti, & quo modo tran-
sierimus per medium nationum, quas tran-
seuntes,
17 Vidistis abominationes & sordes, id est,
idola eorum, lignum & lapidem, argentum
& aurum, quæ colebant.
18 Nè fortè sit inter vos vir aut mu-
lier, familia aut tribus, cuius cor auer-
sum est hodie à Domino Deo nostro: vt
vadat & seruiat dijs illarum Gentium: &
sit inter vos radix germinans fel & amaritu-
dinem.
19 Cùmque audierit verba iuramenti
huius, benedicat sibi in corde suo, di-
cens: Pax erit mihi, & ambulabo in pra-
uitate cordis mei: & absumat ebria sitien-
tem,
20 Et Dominus non ignoscat ei: sed tunc
quàm maximè furor eius fumet, & zelus con-
tra hominem illum, & sedeant super eum
omnia maledicta, quæ scripta sunt in hoc
volumine: & deleat Dominus nomen eius
sub cœlo,
21 Et consumat eum in perditionem ex
omnibus tribubus Israël, iuxta maledictio-
nes, quæ in libro legis huius ac fœderis con-
tinentur.
22 Dicetque sequens generatio, & filij D
qui nascentur deinceps, & peregrini, qui de
longè venerint, videntes plagas Terræ il-
lius, & infirmitates, quibus eam afflixerit
Dominus,
23 Sulphure & salis ardore comburens,
ita vt vltrà non seratur, nec virens quip-
piam germinet, in exemplum * subuersio- *Gen.19.e.24.
nis Sodomæ & Gomorrhæ, & Adamæ & Se-
boim, quas subuertit Dominus in ira & fu-
rore suo.
24 Et dicent omnes Gentes: * Quare sic *3.Reg.9.b.8. Ier.22.c.8.
fecit Dominus Terræ huic? quæ est hæc ira
furoris eius immensa?
25 Et respondebunt: Quia dereliquе-
runt pactum Domini, quod pepigit cum pa-
tribus eorum, quando eduxit eos de Terra
Ægypti:
26 Et seruierunt dijs alienis, & adoraue-
runt eos, quos nesciebant, & quibus non
fuerant attributi:
27 Idcircò iratus est furor Domini con-
tra Terram istam, vt induceret super eam
omnia maledicta, quæ in hoc volumine scri-
pta sunt:
28 Et eiecit eos de terra sua in ira & in fu-
rore, & in indignatione maxima, proie-
citque in terram alienam, sicut hodie com-
probatur.
29 Abscondita, Domino Deo nostro: quæ
manifesta sunt, nobis & filijs nostris vsque
in sempiternum, vt faciamus vniuersa verba
legis huius.

CAPVT XXX.

Vera pœnitentia Deum placat: præceptum nobis datum, non longè à nobis separatur: proponitur bonum & malum: vt vltrò bonum eligentes, viuamus; & non pereamus, malo adhærentes.

1 CVm ergo venerint super te omnes A
sermones isti, benedictio, siue ma-
ledictio, quam proposui in conspectu tuo:
& ductus pœnitudine cordis tui in vniuersis
gentibus, in quas disperserit te Dominus
Deus tuus,
2 Et reuersus fueris ad eum, & obedieris
eius imperijs, sicut ego hodie præcipio

tibi, cum filijs tuis, in toto corde tuo, & in
tota anima tua:
3 Reducet Dominus Deus tuus captiuita-
tem tuam, ac miserebitur tui, & rursum con-
gregabit te de cunctis populis, in quos te an-
tè dispersit.
4 Si ad cardines cęli fueris dissipatus, inde
te retrahet Dominus Deus tuus,
2 Mac.1. 29. 5 * Et assumet, atque introducet in Ter-
ram, quam possederunt patres tui, &
obtinebis eam: & benedicens tibi, maio-
ris numeri te esse faciet quàm fuerunt pa-
tres tui.
B 6 Circumcidet Dominus Deus tuus cor
tuum, & cor seminis tui: vt diligas Domi-
num Deum tuum in toto corde tuo, & in to-
ta anima tua, vt possis viuere.
7 Omnes autem maledictiones has con-
uertet super inimicos tuos, & eos qui ode-
runt te & persequuntur.
8 Tu autem reuerteris, & audies vocem
Domini Dei tui, faciesque vniuersa mandata
quæ ego præcipio tibi hodie:
9 Et abundare te faciet Dominus Deus
tuus in cunctis operibus manuum tuarum,
in sobole vteri tui, & in fructu iumentorum
tuorum, in vbertate terræ tuæ, & in rerum
omnium largitate. Reuertetur enim Domi-
nus, vt gaudeat super te in omnibus bonis, si-
cut gauisus est in patribus tuis:
C 10 Si tamen audieris vocem Domini Dei
tui, & custodieris præcepta eius & ceremo-
nias, quæ in hac lege conscripta sunt: & re-
uertaris ad Dominum Deum tuum in toto
corde tuo, & in tota anima tua.
11 Mandatum hoc, quod ego præcipio ti-
bi hodie, non supra te est, neque procul
positum,
* Rom.10. b.6. 12 Nec in cœlo situm, vt possis dicere:
* Quis nostrum valet ad cœlum ascendere,
vt deferat illud ad nos, & audiamus atque
opere compleamus?
13 Neque trans mare positum: vt causeris
& dicas: Quis ex nobis poterit transfreta-
re mare, & illud ad nos vsque deferre: vt
possimus audire & facere quod præce-
ptum est?
14 Sed iuxta te est sermo valdè, in ore tuo,
& in corde tuo, vt facias illum.
15 Considera quòd hodie proposuerim in
conspectu tuo vitam & bonum, & è contra-
rio mortem & malum:
D 16 Vt diligas Dominum Deum tuum, &
ambules in vijs eius, & custodias mandata il-
lius ac ceremonias atque iudicia: & viuas,
atque multiplicet te, benedicatque tibi in
Terra, ad quam ingredieris possidendam.
17 Si autem auersum fuerit cor tuum, &
audire nolueris, atque errore deceptus ado-
raueris deos alienos, & seruieris eis:
18 Prædico tibi hodie quod pereas, &
paruo tempore moreris in Terra, ad quam,
Iordane transmisso, ingredieris possi-
dendam.
19 Testes inuoco hodie cęlum & terram,
quòd proposuerim vobis vitam & mortem,
benedictionem & maledictionem. Elige er-
go vitam, vt & tu viuas, & semen tuum:
20 Et diligas Dominum Deum tuum, at-
que obedias voci eius, & illi adhæreas (ipse
est enim vita tua, & longitudo dierum tuo-
rum) vt habites in Terra, pro qua iurauit
Dominus patribus tuis, Abraham, Isaac, &
Iacob, vt daret eam illis.

CAPVT XXXI.

*Moyses Iosue sibi sufficit in ducem, Deute-
ronomium scribit, iubetque illud populo præ-
legi 7. anno remissionis, & in latere arcæ
adseruari.*

1 Abijt itaque Moyses, & locutus est om- A
nia verba hæc ad vniuersum Israël,
2 Et dixit ad eos: Centum viginti anno-
rum sum hodie: non possum vltrà egredi,
& ingredi, præsertim cùm & Dominus
dixerit mihi: * Non transibis Iordanem * Num 27. c.13. Sup.3.d.27
istum.
3 Dominus ergo Deus tuus transibit ante
te: ipse delebit omnes gentes has in conspe-
ctu tuo, & possidebis eas: & Iosue iste tran-
sibit ante te, sicut locutus est Dominus.
4 Facietque Dominus eis * sicut fecit Se- * Num.21. e.24.
hon & Og regibus Amorrhæorum, & terræ
eorum, delebitque eos.
5 Cùm ergo & hos tradiderit vobis, * simi- * Sup.7.a. 2.
liter facietis eis sicut præcepi vobis:
6 Viriliter agite, & confortamini: nolite ti-
mere nec paueatis ad conspectum eorum:
quia Dominus Deus tuus ipse est ductor
tuus, & non dimittet, nec derelinquet te.
7 Vocauitque Moyses Iosue, & dixit ei co- B
ram omni Israël: * Confortare, & esto ro- * Iosi.1 b.6
bustus: tu enim introduces populum istum
in Terram, quam daturum se patribus
eorum iurauit Dominus, & tu eam sorte
diuides.
8 Et Dominus qui ductor est vester, ipse
erit tecum: non dimittet, nec derelinquet te:
noli timere, nec paueas.
9 Scripsit itaque Moyses legem hanc, &
tradidit eam sacerdotibus filijs Leui, qui por-
tabant arcam fœderis Domini, & cunctis se-
nioribus Israël.
10 Præcepitque eis, dicens: Post septem C
annos, anno remissionis, in solemnitate ta-
bernaculorum,
11 Conuenientibus cunctis ex Israël, vt
appareant in conspectu Domini Dei tui in
loco quem elegerit Dominus, leges ver-
ba legis huius coram omni Israël, audienti-
bus eis,
12 Et in vnum omni populo congregato,
tam viris quàm mulieribus, paruulis & ad-
uenis, qui sunt intra portas tuas: vt audien-
tes discant, & timeant Dominum Deum ve-
strum, & custodiant, impleantque omnes
sermones legis huius.
13 Filij quoque eorum qui nunc ignorant,
vt audire possint, & timeant Dominum
Deum suum cunctis diebus quibus versan-
tur in Terra, ad quam vos, Iordane trans-
misso, pergitis obtinendam.
14 Et ait Dominus ad Moysen: Ecce pro- D
pè sunt dies mortis tuæ: voca Iosue: & state
in tabernaculo testimonij, vt præcipiam ei.
Abierunt ergo Moyses & Iosue, & ste-

terunt in tabernaculo testimonij:

15 Apparuitque Dominus ibi in columna nubis, quæ stetit in introitu tabernaculi.

16 Dixitque Dominus ad Moysen: Ecce tu dormies cum patribus tuis, & populus iste consurgens fornicabitur post deos alienos in Terra, ad quam ingreditur vt habitet in ea: ibi derelinquet me, & irritum faciet fœdus, quòd pepigi cum eo.

17 Et irascetur furor meus contra eum in die illo: & derelinquam eum, & abscondam faciem meam ab eo, & erit in deuorationem: inuenient eum omnia mala & afflictiones, ita vt dicat in illo die: Verè quia non est Deus mecum, inuenerunt me hæc mala.

E 18 Ego autem abscondam, & celabo faciem meam in die illo, propter omnia mala quæ fecit, quia secutus est deos alienos.

19 Nunc itaque scribite vobis canticum istud, & docete filios Israël: vt memoriter teneant, & ore decantent, & sit mihi carmen istud pro testimonio inter filios Israël.

20 Introducam enim eum in Terram, pro qua iuraui patribus eius, lacte & melle manantem. Cùmque comederint, & saturati, crassique fuerint, auertentur ad deos alienos, & seruient eis: detrahentque mihi, & irritum facient pactum meum.

F 21 Postquam inuenerint eum mala multa & afflictiones, respondebit ei canticum istud pro testimonio, quod nulla delebit obliuio ex ore seminis sui. Scio enim cogitationes eius, quæ facturus sit hodie, antequam introducam eum in Terram, quam ei pollicitus sum.

22 Scripsit ergo Moyses canticum, & docuit filios Israël.

23 Præcepitque Dominus Iosue filio Nun, & ait: Confortare, & esto robustus: tu enim introduces filios Israël in Terram, quam pollicitus sum, ego ero tecum.

24 Postquam ergo scripsit Moyses verba legis huius in volumine, atque compleuit:

25 Præcepit Leuitis, qui portabant arcam fœderis Domini dicens:

26 Tollite librum istum, & ponite eum in latere arcæ fœderis Domini Dei vestri: vt sit ibi contra te in testimonium.

G 27 Ego enim scio contentionem tuam, & ceruicem tuam durissimam. Adhuc viuente me & ingrediente vobiscum semper contentiosè egestis contra Dominum: quantò magis cùm mortuus fuero?

28 Congregate ad me omnes maiores natu per tribus vestras, atque doctores, & loquar audientibus eis sermones istos, & inuocabo contra eos cœlum & terram.

29 Noui enim quod post mortem meam inique agetis, & declinabitis cito de via, quam præcepi vobis: & occurrent vobis mala in extremo tempore, quando feceritis malum in conspectu Domini, vt irritetis eum per opera manuum vestrarum.

30 Locutus est ergo Moyses, audiente vniuerso cœtu Israël, verba carminis huius, & ad finem vsque compleuit.

CAPVT XXXII.

Canticum Moysi quo Dei refert beneficia, populique ingratitudinem sæpius à Domino castigatam: iubetur Moyses montem Abarim ascendere, vt promissam terram contempletur.

1 AVdite cœli quæ loquor, audiat terra verba oris mei. A

2 Concrescat vt pluuia doctrina mea, fluat vt ros eloquium meum, quasi imber super herbam, & quasi stillæ super gramina.

3 Quia nomen Domini inuocabo: date magnificentiam Deo nostro.

4 Dei perfecta sunt opera, & omnes viæ eius iudicia: Deus fidelis, & absque vlla iniquitate, iustus & rectus.

5 Peccauerunt ei, & non filij eius in sordibus: generatio praua atque peruersa:

6 Hæccine reddis Domino popule stulte & insipiens? numquid non ipse est pater tuus qui possedit te, & fecit, & creauit te?

7 * Memento dierum antiquorum, cogita *Iob.8.b.8
generationes singulas: interroga patrem tuum, & annuntiabit tibi; maiores tuos, & dicent tibi.

8 Quando diuidebat altissimus gentes: quando separabat filios Adam, constituit terminos populorum iuxta numerum filiorum Israël.

9 Pars autem Domini, populus eius: Iacob funiculus hereditatis eius. B

10 Inuenit eum in terra deserta, in loco horroris, & vastæ solitudinis: circumduxit eum, & docuit: & custodiuit quasi pupillam oculi sui.

11 Sicut aquila prouocans ad volandum pullos suos, & super eos volitans, expandit alas suas, & assumpsit eum, atque portauit in humeris suis.

12 Dominus solus dux eius fuit: & non erat cum eo Deus alienus.

13 Constituit eum super excelsam terram: vt comederet fructus agrorum, vt sugeret mel de petra, oleumque de saxo durissimo.

14 Butyrum de armento, & lac de ouibus C
cum adipe agnorum, & arietum filiorum Basan: & hircos cum medulla tritici, & sanguinem vuæ biberet meracissimum.

15 Incrassatus est dilectus, & recalcitrauit, incrassatus, impinguatus, dilatatus, dereliquit Deum factorem suum, & recessit à Deo salutari suo.

16 Prouocauerunt eum in dijs alienis, & in abominationibus ad iracundiam concitauerunt.

17 Immolauerunt dæmonijs, & non Deo, dijs quos ignorabant: noui recentesque venerunt, quos non coluerunt patres eorum.

18 Deum qui te genuit dereliquisti, & oblitus es Domini creatoris tui.

19 Vidit Dominus, & ad iracundiam concitatus est: quia prouocauerunt eum filij sui & filiæ.

20 Et ait: Abſcondam faciem meam ab eis, & conſiderabo nouiſſima eorum: generatio enim peruerſa eſt, & infideles filij.

21 Ipſi me prouocauerunt in eo qui non erat Deus, & irritauerunt in vanitatibus ſuis

* Iere.15. c.14. Rom.10.d. 19. * & ego prouocabo eos in eo qui non eſt populus, & in gente ſtulta irritabo illos.

D 22 Ignis ſuccenſus eſt in furore meo, & ardebit vſque ad inferni nouiſſima: deuorabitque terram cum germine ſuo, & montium fundamenta comburet.

23 Congregabo ſuper eos mala, & ſagittas meas complebo in eis.

24 Conſumentur fame, & deuorabunt eos aues morſu amariſſimo: dentes beſtiarum immittam in eos, cum furore trahentium ſuper terram, atque ſerpentium.

25 Foris vaſtabit eos gladius, & intus pauor, iuuenem ſimul ac virginem, lactentem cum homine ſene.

26 Dixi: Vbinam ſunt? ceſſare faciam ex hominibus memoriam eorum.

27 Sed propter iram inimicorum diſtuli: ne fortè ſuperbirent hoſtes eorum, & dicerent: Manus noſtra excelſa, & non Dominus fecit hæc omnia.

28 Gens abſque conſilio eſt, & ſine prudentia.

* Ierem.9. d.12. 29 * Vtinam ſaperent, & intelligerent, ac nouiſſima prouiderent.

E 30 Quo modo perſequatur vnus mille, & duo fugient decem millia? nonne ideo, quia Deus ſuus vendidit eos, & Dominus concluſit illos?

31 Non enim eſt Deus noſter vt dij eorum: & inimici noſtri ſunt iudices.

32 De vinea Sodomorum, vinea eorum, & de ſuburbanis Gomorrhæ: vua eorum vua fellis, & botri amariſſimi.

33 Fel draconum vinum eorum, & venenum aſpidum inſanabile.

34 Nonne hæc condita ſunt apud me, & ſignata in theſauris meis?

* Eccl.28. a.1. Rom.12.d. 19. * Heb.10. f.30. 35 * Mea eſt vltio, & ego retribuam in tempore, vt labatur pes eorum: iuxta eſt dies perditionis, & adeſſe feſtinant tempora.

36 Iudicabit Dominus populum ſuum, & in ſeruis ſuis miſerebitur: videbit quòd infirmata ſit manus, & clauſi quoque defecerunt, reſiduique conſumpti ſunt.

* 2. Mac.7. b.6. 37 Et dicet: * Vbi ſunt dij eorum, in quibus habebant fiduciam?

F 38 De quorum victimis comedebant adipes, & bibebant vinum libaminum: ſurgant, & opitulentur vobis, & in neceſſitate vos protegant.

* Ierem.2. f.28. * 1.Reg.2. a.6. Tob 13.a.2 39 Videte quòd ego ſim ſolus, & non ſit alius Deus præter me: * ego occidam, & ego viuere faciam: percutiam, & ego ſanabo, * & non eſt qui de manu mea poſſit eruere.

*Sup.16.b 13. 40 * Leuabo ad cœlum manum meam, & dicam: Viuo ego in æternum.

*Iob.10.b 13 Sap.16. c 15. 41 * Si acuero vt fulgur gladium meum, & arripuerit iudicium manus mea: reddam vltionem hoſtibus meis, & his qui oderunt me retribuam.

42 Inebriabo ſagittas meas ſanguine, & gladius meus deuorabit carnes, de cruore occiſorum, & de captiuitate, nudati inimicorum capitis.

43 * Laudate gentes populum eius, qui ſanguinem ſeruorum ſuorum vlciſcetur: & vindictam retribuet in hoſtes eorum, & propitius erit terræ populi ſui. *2. Mac.7. b.6.

44 Venit ergo Moyſes, & locutus eſt omnia verba cantici huius in auribus populi, ipſe & Ioſue filius Nun. G

45 Compleuitque omnes ſermones iſtos, loquens ad vniuerſum Iſraël.

46 Et dixit ad eos: Ponite corda veſtra in omnia verba, quæ ego teſtificor vobis hodie: vt mandetis ea filijs veſtris cuſtodire & facere & implere vniuerſa quæ ſcripta ſunt legis huius.

47 Quia non incaſſum præcepta ſunt vobis, ſed vt ſinguli in eis viuerent: quæ facientes longo perſeueretis tempore in Terra, ad quam, Iordane tranſmiſſo, ingredimini poſſidendam.

48 Locutuſque eſt Dominus ad Moyſen in eadem die, dicens:

49 Aſcende in montem iſtum Abarim, id eſt, tranſituum, in montem Nebo, qui eſt in Terra Moab contra Iericho: & vide Terram Chanaan, quam ego tradam filijs Iſraël obtinendam, & morere in monte.

50 Quem conſcendens iungeris populis tuis, * ſicut mortuus eſt Aaron frater tuus in monte Hor, & appoſitus populis ſuis. *Num.20. d.26.27.c. 13. *Num 20. b.12 27.c. 14.

51 * Quia præuaricati eſtis contra me, in medio filiorum Iſraël, ad aquas contradictionis in Cades deſerti Sin: & non ſanctificaſtis me inter filios Iſraël.

52 E contra videbis terram, & non ingredieris in eam, quam ego dabo filijs Iſraël.

CAPVT XXXIII.

Benedicit Moyſes moriturus duodecim tribubus Iſraël, eiſque olim obuentura prædicit.

1 HÆc eſt benedictio, qua benedixit Moyſes, homo Dei, filijs Iſraël ante mortem ſuam. A

2 Et ait: Dominus de Sinai venit, & de Seir ortus eſt nobis: apparuit de monte Pharam, & cum eo ſanctorum millia. In dextera eius ignea lex.

3 Dilexit populos, * omnes ſancti in manu illius ſunt: & qui appropinquant pedibus eius, accipient de doctrina illius. *Sup. 2.a. 1.5.a.5.

4 Legem præcepit nobis Moyſes, hæreditatem multitudinis Iacob.

5 Erit apud rectiſſimum rex, congregatis principibus populi cum tribubus Iſraël.

6 Viuat Ruben, & non moriatur, & ſit paruus in numero.

7 Hæc eſt Iudæ benedictio: Audi Domine vocem Iudæ, & ad populum ſuum introduc eum: manus eius pugnabunt pro eo, & adiutor illius contra aduerſarios eius erit. B

8 Leui quoque ait: Perfectio tua, & doctrina tua viro sancto tuo: quem probasti in tentatione, & iudicasti ad Aquas contradictionis.

9 Qui dixit patri suo, & matri suæ: Nescio vos; & fratribus suis: Ignoro vos: & nescierunt filios suos. Hi custodierunt eloquium tuum, & pactum tuum seruauerunt,

10 Iudicia tua ô Iacob, & legem tuam ô Israël: ponent thymiama in furore tuo, & holocaustum super altare tuum.

11 Benedic Domine fortitudini eius, & opera manuum illius suscipe. Percute dorsa inimicorum eius, & qui oderunt eum, non consurgant.

12 Et Beniamin ait: Amantissimus Domini habitabit confidenter in eo: quasi in thalamo tota die morabitur, & inter humeros illius requiescet.

C 13 Ioseph quoque ait: De benedictione Domini Terra eius, de pomis cęli, & rore, atque abysso subiacente.

14 De pomis fructuum solis ac lunæ.

15 De vertice antiquorum montium, de pomis collium æternorum:

16 Et de frugibus terræ, & de plenitudine eius. Benedictio illius* qui apparuit in rubo, veniat super caput Ioseph, & super verticem nazaræi inter fratres suos.

* Exod. 3. a. 2.

17 Quasi primogeniti tauri pulchritudo eius, cornua rhinocerotis cornua illius: in ipsis ventilabit Gentes vsque ad terminos terræ. hæ sunt multitudines Ephraim: & hæc millia Manasse:

18 Et Zabulon ait: Lætare Zabulon in exitu tuo, & Issachar in tabernaculis tuis.

19 Populos vocabunt ad montem: ibi immolabunt victimas iustitiæ. Qui inundationem maris quasi lac surgent, & thesauros absconditos arenarum.

20 Et Gad ait: Benedictus in latitudine Gad: quasi leo requieuit, cepitque brachium & verticem,

21 Et vidit principatum suum, quòd in parte sua doctor esset repositus: qui fuit cum principibus populi, & fecit iustitias Domini, & iudicium suum cum Israël.

D 22 Dan quoque ait: Dan catulus leonis, fluet largiter de Basan,

23 Et Nepthali dixit: Nepthali abundãtia perfruetur, & plenus erit benedictionibus Domini: mare & meridiem possidebit.

24 Aser quoque ait: Benedictus in filijs Aser, sit placens fratribus suis, & tingat in oleo pedem suum.

25 Ferum & æs calceamentum eius. Sicut dies iuuentutis tuæ, ita & senectus tua.

26 Non est Deus alius vt Deus rectissimi, ascensor cęli auxiliator tuus. Magnificentiã eius discurrunt nubes,

27 Habitaculum eius sursum, & subter brachia sempiterna: eijciet à facie tua inimicum, dicetque: Contercre.

28 Habitabit Israël confidenter, & solus. Oculus Iacob in terra frumenti & vini, cęlique caligabunt rore.

29 Beatus es tu Israël: quis similis tui popule, qui saluaris in Domino? scutum auxilij tui, & gladius gloriæ tuæ: negabunt te inimici tui, & tu eorum colla calcabis.

CAPVT XXXIV.

Contemplata Terra moritur Moyses, & occultè à Deo sepultus fletur à populo, illique Iosue substituitur; commendatur propheta Moyses à Dei familiaritate, & factis per ipsum signis.

1 Ascendit * ergo Moyses de campestribus Moab super montem Nebo, in verticem Phasga contra Iericho: ostenditque ei Dominus omnem Terram Galaad vsque Dan. A

* Sup. 3. d. 17. 2 Machab. 2. a. 4.

2 Et vniuersum Nephthali, terramque Ephraim & Manasse, & omnem terram Iuda vsque ad mare nouissimum,

3 Et australem partem, & latitudinem campi Iericho ciuitatis palmarum vsque Segor.

4 Dixitque Dominus ad eum: * Hæc est Terra, pro qua iuraui Abraham, Isaac, & Iacob, dicens: Semini tuo dabo eam. Vidisti eam oculis tuis, & non transibis ad illam.

* Gen. 12. b. 7. 15. d. 18.

5 Mortuusque est ibi Moyses seruus Domini, in terra Moab. iubente Domino:

6 Et sepeliuit eum in valle Terræ Moab contra Phogor: & non cognouit homo sepulchrum eius vsque in præsentem diem.

7 Moyses centum & viginti annorum erat quando mortuus est: non caligauit oculus eius, nec dentes illius moti sunt.

8 Fleueruntque eum filij Israël in campestribus Moab triginta diebus: & completi sunt dies planctus lugentium Moysen. C

9 Iosue verò filius Nun repletus est Spiritu sapientiæ, quia Moyses posuit super eum manus suas. Et obedierunt ei filij Israël, feceruntque sicut præcepit Dominus Moysi.

10 Et non surrexit vltrà propheta in Israël sicut Moyses, quem nosset Dominus facie ad faciem,

11 In omnibus signis, atque portentis, quæ misit per eum, vt faceret in Terra Ægypti Pharaoni, & omnibus seruis eius, vniuersæque terræ illius, D

12 Et cunctam manum robustam, magnaque mirabilia, quæ fecit Moyses coram vniuerso Israël.

LIBER IOSVE,
HEBRAICE IEHOSVA.

CAPVT PRIMVM.

Confortatus Iosue à Domino, monet populum vt se ad Iordanis transitum præparent in diem tertium; tribus autem Ruben, Gad, & dimidiam Manasse, vt fratres ad promissam Terram armati ex condicto præcedant.

A 1 ET factum est post mortem
Moysi serui Domini, vt
loqueretur Dominus ad
Iosue filium Nun mini-
strum Moysi, & dice-
ret ei:
2 Moyses seruus meus
mortuus est: surge, & transi Iordanem istum,
tu, & omnis populus tecum, in Terram, quam
ego dabo filijs Israel.
Deut. 11. 24. 3 *Omnem locum, quem calcauerit vesti-
gium pedis vestri, vobis tradam, sicut locutus
sum Moysi.
4 A deserto & Libano vsque ad fluuium
magnum Euphraten, omnis terra Hethæo-
rum vsque ad mare magnum contra solis oc-
casum erit terminus vester.
5 Nullus poterit vobis resistere cunctis
*Inf. 3 b 7. Hebr. 13. a 5. diebus vitæ tuæ: *sicut fui cum Moyse, ita
ero tecum: non dimittam, nec derelin-
quam te.
*Deut. 31. b. 7. 1. 23. 3. Reg. 2. a. 2. 6 *Confortare, & esto robustus: tu enim
sorte diuides populo huic Terram, pro qua
iuraui patribus suis, vt traderem eam illis.
B 7 Confortare igitur, & esto robustus valdè:
vt custodias, & facias omnem legem, quam
præcepit tibi Moyses seruus meus: ne decli-
nes ab ea ad dexteram vel ad sinistram, vt in-
telligas cuncta quæ agis.
8 Non recedat volumen legis huius ab ore
tuo: sed meditaberis in eo diebus ac nocti-
bus, vt custodias & facias omnia quæ scripta
sunt in eo: tunc diriges viam tuam, & intel-
liges eam.
C 9 Ecce præcipio tibi, confortare, & esto ro-
bustus. Noli metuere, & noli timere: quo-
niam tecum est Dominus Deus tuus in om-
nibus ad quæcumque perrexeris.
10 Præcepitque Iosue principibus populi,
dicens: transite per medium castrorum, &
imperate populo, ac dicite.
11 Præparate vobis cibaria, quoniam post
diem tertium transibitis Iordanem, & intra-
bitis ad possidendam Terram, quam Domi-
nus Deus vester daturus est vobis.
12 Rubenitis quoque & Gaditis & dimi-
diæ tribui Manassè ait:
13 Mementote sermonis, quem præcepit
vobis Moyses famulus Domini, dicens: Do-
minus Deus vester dedit vobis requiem, &
omnem terram.
14 *Vxores vestræ, & filij, ac iumen- *Num. 32. d. 20.
ta manebunt in Terra, quam tradidit
vobis Moyses trans Iordanem: vos au-
tem transite armati ante fratres ve-
stros, omnes fortes manu, & pugnate
pro eis, D
15 Donec det Dominus requiem fratri-
bus vestris sicut & vobis dedit, & possideant
ipsi quoque Terram, quam Dominus Deus
vester daturus est eis: & sic reuertemini in
Terram possessionis vestræ, & habitabi-
tis in ea, quam vobis dedit Moyses famu-
lus Domini trans Iordanem contra solis
ortum.
16 Responderuntque ad Iosue, atque di-
xerunt: Omnia, quæ præcepisti nobis, facie-
mus: & quocumque miseris, ibimus.
17 Sicut obediuimus in cunctis Moy-
si, ita obediemus & tibi: tantùm sit
Dominus Deus tuus tecum, sicut fuit
cum Moyse.
18 Qui contradixerit ori tuo, & non obe-
dierit cunctis sermonibus quos præcepe-
ris ei, moriatur. tu tantùm confortare, &
viriliter age.

CAPVT II.

Missi exploratores in vrbem Ierico, à Rahab meretrice occultantur: promissa illi misericordia omnique illius familiæ, incolumes redeunt in castra.

A 1 MIsit igitur Iosue filius Nun de Setim duos viros exploratores in abscondito: & dixit eis: Ite, & considerate Terram, vrbemque Iericho. * Qui pergentes ingressi sunt domum mulieris meretricis, nomine Rahab, & quieuerunt apud eam.

* Heb 11. f. 31. Iac. 2. d. 25

2 Nuntiatumque est regi Iericho, & dictum: Ecce viri ingressi sunt huc per noctem de filijs Israël, vt explorarent Terram:

3 Misitque rex Iericho ad Rahab, dicens: Educ viros, qui venerunt ad te, & ingressi sunt domum tuam: exploratores quippe sunt, & omnem Terram considerare venerunt.

4 * Tollensque mulier viros, abscondit, & ait: Fateor, venerunt ad me, sed nesciebam vnde essent.

* Inf. 6. e. 17.

5 Cùmque porta clauderetur in tenebris, & illi pariter exierunt, nescio quò abierunt: persequimini citò, & comprehendetis eos.

6 Ipsa autem fecit ascendere viros in solarium domus suæ, operuitque eos stipula lini, quæ ibi erat.

B 7 Hi autem qui missi fuerant, secuti sunt eos per viam quæ ducit ad vadum Iordanis: illisque egressis statim porta clausa est.

8 Necdum obdormierant qui latebant, & ecce mulier ascendit ad eos, & ait:

9 Noui quòd Dominus tradiderit vobis Terram: etenim irruit in nos terror vester, & elanguerunt omnes habitatores Terræ.

10 Audiuimus quòd *siccauerit Dominus aquas Maris rubri ad vestrum introitum, quando egressi estis ex Ægypto: * & quæ feceritis duobus Amorrhæorum regibus, qui erant trans Iordanem, Sehon & Og, quos interfecistis.

* Exod. 14. e. 21.
* Num. 21. e. 24.

11 Et hæc audientes pertimuimus, & elanguit cor nostrum, nec remansit in nobis spiritus ad introitum vestrum: Dominus enim Deus vester, ipse est Deus in cœlo sursum, & in terra deorsum.

12 * Nunc ergo iurate mihi per Dominum vt quomodo ego misericordiam feci vobiscum, ita & vos faciatis cum domo patris mei: detisque mihi verum signum,

* Infr. 6. d. 22.

C 13 Vt saluetis patrem meum & matrem, fratres ac sorores meas, & omnia quæ illorum sunt, & eruatis animas nostras à morte.

14 Qui responderunt ei: Anima nostra sit pro vobis in mortem, si tamen non prodideris nos. cùmque tradiderit nobis Dominus terram, faciemus in te misericordiam & veritatem.

15 Demisit ergo eos per funem de fenestra: domus enim eius hærebat muro.

16 Dixitque ad eos: Ad montana conscendite, ne fortè occurrant vobis reuertentes: ibique latitate tribus diebus, donec redeant, & sic ibitis per viam vestram.

17 Qui dixerunt ad eam: Innoxij erimus à iuramento hoc, quo adiurasti nos:

18 Si ingredientibus nobis terram, signum fuerit funiculus iste coccineus, & ligaueris eum in fenestra, per quam demisisti nos: & patrem tuum ac matrem, fratresque & omnem cognationem tuam, congregaueris in domum tuam.

19 Qui ostium domus tuæ egressus fuerit, sanguis ipsius erit in caput eius, & nos erimus alieni. Cunctorum autem sanguis qui tecum in domo fuerint, redundabit in caput nostrum, si eos aliquis tetigerit. D

20 Quòd si nos prodere volueris, & sermonem istum proferre in medium, erimus mundi ab hoc iuramento, quo adiurasti nos.

21 Et illa respondit: Sicut locuti estis, ita fiat. dimittensque eos vt pergerent, appendit funiculum coccineum in fenestra.

22 Illi verò ambulantes peruenerunt ad montana, & manserunt ibi tres dies, donec reuerterentur qui fuerant persecuti: quærentes enim per omnem viam, non repererunt eos.

23 Quibus vrbem ingressis, reuersi sunt, & descenderunt exploratores de monte: & transmisso Iordane, venerunt ad Iosue filium Nun, narraueruntque ei omnia quæ acciderant sibi,

24 Atque dixerunt: Tradidit Dominus omnem terram hanc in manus nostras, & timore prostrati sunt cuncti habitatores eius.

CAPVT III.

Siccatum Dei miraculo Iordanem præeunte arca populus transit.

1 IGitur Iosue de nocte consurgens mouit castra: egredientesque de Setim, venerunt ad Iordanem ipse & omnes filij Israël, & morati sunt ibi tres dies. A

2 Quibus euolutis transierunt præcones per castrorum medium,

3 Et clamare cœperunt: Quando videritis arcam fœderis Domini Dei vestri, & sacerdotes stirpis Leuiticæ portantes eam, vos quoque consurgite, & sequimini præcedentes

4 Sitque inter vos & arcam spatium cubitorum duum millium: vt procul videre possitis, & nosse per quam viam ingrediamini: quia priùs non ambulastis per eam: & cauete ne appropinquetis ad arcam.

5 Dixitque Iosue ad populum: Sanctificamini: cras enim faciet Dominus inter vos mirabilia. B

6 Et ait ad sacerdotes: Tollite arcam fœderis: & præcedite populum. Qui iussa complentes, tulerunt, & ambulauerunt ante eos.

7 Dixitque Dominus ad Iosue: Hodie incipiam exaltare te coram omni Israël: vt sciant quòd * sicut cum Moyse fui, ita & tecum sim.

* Sup. 1. a. 5.

8 Tu autem præcipe sacerdotibus, qui portant arcam fœderis, & dic eis: Cùm ingressi fueritis partem aquæ Iordanis, state in ea.

9 Dixitque Iosue ad filios Israël: Accedite
huc, & audite verbum Domini Dei vestri.
C 10 Et rursum: In hoc, inquit, scietis quòd
Dominus Deus viuens in medio vestri est,&
disperdet in conspectu vestro Chananæum
Hethæum, Heuæum & Pherezæum, Gergesæum
quoque & Iebusæum, & Amorrhæum.
* Act.7.f.45. 11 * Ecce, arca fœderis Domini omnis
terræ antecedet vos per Iordanem.
12 Parate duodecim viros de tribubus Israël,
singulos per singulas tribus.
13 Et cùm posuerint vestigia pedum suorum,
sacerdotes qui portant arcam Domini
Dei vniuersæ terræ, in aquis Iordanis, aquæ
quæ inferiores sunt, decurrent atque deficient:
quæ autem desuper veniunt, in vna
mole consistent.
14 Igitur egressus est populus de tabernaculis
suis: vt transiret Iordanem: & sacerdotes,
qui portabant arcam fęderis, pergebant
ante eum.
15 Ingressisque eis Iordanem, & pedibus
eorum in parte aquæ tinctis (Iordanis au-
* Eccli.24.c.36. tem ripas aluei sui tempore * messis impleuerat)
16 Steterunt aquæ descendentes in loco
vno, & ad instar montis intumescentes apparebant
procul, ab vrbe quę vocatur Adom
vsque ad locum Sarthan: quæ autem inferiores
erant, in Mare solitudinis (quod nunc
vocatur mortuum) descenderunt vsquequò
omnino deficerent.
17 Populus autem incedebat contra Iericho:
& sacerdotes, qui portabant arcam fœderis
Domini, stabant super siccam humum
in medio Iordanis accincti, omnisque populus
per arentem alueum transibat.

CAPVT IV.

Duodecim lapides de Iordane siccato ad posterum memoriam colliguntur, aliįque duodecim in ipso Iordanis alueo statuuntur.

A 1 QVibus transgressis, dixit Dominus
ad Iosue:
2 Elige duodecim viros singulos per singulas
tribus:
3 Et præcipe eis, vt tollant de medio Iordanis
alueo, vbi steterunt pedes sacerdotum,
duodecim durissimos lapides, quos ponetis
in loco castrorum, vbi fixeritis hac nocte
tentoria.
4 Vocauitque Iosue duodecim viros, quos
elegerat de filijs Israël, singulos de singulis
tribubus,
5 Et ait ad eos: Ite ante arcam Domini
Dei vestri ad Iordanis medium, & portate
inde singuli singulos lapides in humeris vestris,
iuxta numerum filiorum Israël,
6 Vt sit signum inter vos: & quando interrogauerint
vos filij vestri cras, dicentes:
Quid sibi volunt isti lapides?
7 Respondebitis eis: Defecerunt aquæ Iordanis
ante arcam fęderis Domini, cùm transiret
eum: idcircò positi sunt lapides isti in
monumentum filiorum Israël vsque in æternum.
B 8 Fecerunt ergo filij Israël sicut præcepit
eis Iosue, portantes de medio Iordanis alueo
duodecim lapides, vt Dominus ei imperarat,
iuxta numerum filiorum Israël, vsque ad
locum in quo castrametati sunt, ibique posuerunt
eos.
9 Alios quoque duodecim lapides posuit
Iosue in medio Iordanis alueo, vbi steterunt
sacerdotes, qui portabant arcam fęderis: &
sunt ibi vsque in præsentem diem.
10 Sacerdotes autem, qui portabant arcã,
stabant in Iordanis medio, donec omnia cõplerentur,
quæ Iosue, vt loqueretur ad populum,
pręceperat Dominus, & dixerat ei Moyses.
Festinauitque populus, & transijt.
11 Cùmque transissent omnes, transiuit & C
arca Domini, sacerdotesque pergebant ante
populum.
12 Filij quoque Ruben, & Gad, & dimidia
tribus Manasse, armati præcedebant filios
Israël, * sicut eis præceperat Moyses. * Num.32.f.28.
13 Et quadraginta pugnatorum millia per
turmas, & cuneos, incedebant per plana atque
campestria vrbis Iericho.
14 In die illo magnificauit Dominus Iosue
coram omni Israël, vt timerent eum, sicut
timuerant Moysen, dum adhuc viueret.
15 Dixitque ad eum:
16 Præcipe sacerdotibus, qui portant arcam
fœderis, vt ascendant de Iordane.
17 Qui præcepit eis, dicens: Ascendite de
Iordane.
18 Cùmque ascendissent portantes arcam D
fœderis Domini, & siccam humum calcare
cępissent, reuersæ sunt aquę in alueum suum,
& fluebant sicut antè consueuerant.
19 Populus autem adscendit de Iordane,
decimo die mensis primi, & castrametati
sunt in Galgalis contra Orientalem plagam
vrbis Iericho.
20 Duodecim quoque lapides, quos de
Iordanis alueo sumpserant, posuit Iosue in
Galgalis.
21 Et dixit ad filios Israël: Quando interrogauerint
filij vestri cras patres suos, & dixerint
eis: Quid sibi volunt lapides isti?
22 Docebitis eos, atque dicetis: Per arentem
alueum transiuit Israël Iordanem istum,
23 Siccante Domino Deo vestro, aquas
eius in conspectu vestro, donec transiretis:
24 * Sicut fecerat priùs in mari rubro, * Exod.14.c.21.
quod siccauit donec transiremus:
25 Vt discant omnes terrarum populi fortissimam
Domini manum, vt & vos timeatis
Dominum Deum vestrum omni tempore.

CAPVT V.

Terrentur Chananæi; circumcisio fit in Galgalis, & Phase celebratur, deficit manna vbi de fructibus terræ edunt, & Angelus Domini Iosue apparet.

1 POstquam ergo audierunt omnes reges A
Amorrhæorum, qui habitabant trans
Iordanem ad Occidentalem plagam, &
cuncti reges Chanaan, qui propinqua
possidebant magni maris loca, quòd siccasset
Dominus fluenta Iordanis coram
filijs Israël donec transirent, dissolutum est
cor eorum, & non remansit in eis spiritus,

timentium introitum filiorum Israel.

2 Eo tempore ait Dominus ad Iosue: Fac tibi cultros lapideos, & circumcide secundò filios Israël.

3 Fecit quod iusserat Dominus, & circumcidit filios Israël in colle præputiorum.

4 Hæc autem causa est secundæ circumcisionis: Omnis populus, qui egressus est de Ægypto generis masculini, vniuersi bellatores viri, mortui sunt in deserto per longissimos viæ circuitus,

B 5 Qui omnes circumcisi erant. Populus autem qui natus est in deserto,

6 Per quadraginta annos itineris latissimæ solitudinis, incircumcisus fuit: donec consumerentur qui non audierant vocem Domini, & quibus antè iurauerat vt non ostenderet eis Terram lacte & melle manantem.

C 7 Horum filij in locum successerunt patrum, & circumcisi sunt à Iosue: quia sicut nati fuerant, in præputio erant, nec eos in via aliquis circumciderat.

8 Postquam autem omnes circumcisi sunt, manserunt in eodem castrorum loco, donec sanarentur.

9 Dixitque Dominus ad Iosue: Hodie abstuli opprobrium Ægypti à vobis. Vocatumque est nomen loci illius Galgala, vsque in præsentem diem.

10 Manseruntque filij Israël in Galgalis, & fecerunt Phase, quartadecima die mensis, ad vesperum, in campestribus Iericho:

11 Et comederunt de frugibus Terræ die altero, azymos panes, & polentam eiusdem anni. D

12 Defecitque manna postquam comederunt de frugibus Terræ, nec vsi sunt vltrà cibo illo filij Israël, sed comederunt de frugibus præsentis anni Terræ Chanaan.

13 Cùm autem esset Iosue in agro vrbis Iericho, leuauit oculos, & vidit virum stantem contra se, euaginatum tenentem gladium, perrexitque ad eum, & ait: Noster es, an aduersariorum?

14 Qui respondit: Nequaquam, sed sum princeps exercitus Domini, & nunc venio.

15 Cecidit Iosue pronus in terram. Et adorans ait: Quid Dominus meus loquitur ad seruum suum?

16 *Solue, inquit, calceamentum tuum de pedibus tuis: locus enim, in quo stas, sanctus est. Fecitque Iosue vt sibi fuerat imperatum.

* Exod. 3. b. 5. Act. 7. d. 33.

CAPVT VI.

Post varios septem dierum circuitus cum arca, Iericho capta funditus deletur, sola seruatur Rahab cum suis; reædificatori vrbis maledicitur.

A 1 IEricho autem clausa erat atque munita, timore filiorum Israël, & nullus egredi audebat aut ingredi.

2 Dixitque Dominus ad Iosue: Ecce dedi in manu tua Iericho, & regem eius, omnesque fortes viros.

3 Circuite vrbem cuncti bellatores semel per diem: sic facietis sex diebus.

4 Septimo autem die sacerdotes tollant septem buccinas, quarum vsus est in iubileo, & præcedant arcam fœderis: septiesque circuibitis ciuitatem, & sacerdotes clangent buccinis.

5 Cùmque insonuerit vox tubæ longior atque concisior, & in auribus vestris increpuerit, conclamabit omnis populus vociferatione maxima, & muri funditus corruent ciuitatis, ingredienturque singuli per locum contra quem steterint.

6 Vocauit ergo Iosue filius Nun sacerdotes, & dixit ad eos: Tollite arcam fœderis, & septem alij sacerdotes tollant septem iubileorum buccinas, & incedant ante arcam Domini.

7 Ad populum quoque ait: Ite & circuite ciuitatem, armati, præcedentes arcam Domini. B

8 Cùmque Iosue verba finisset, & septem sacerdotes septem buccinis clangerent ante arcam fœderis Domini,

9 Omnisque præcederet armatus exercitus reliquum vulgus arcam sequebatur, ac buccinis omnia concrepabant.

10 Preceperat autem Iosue populo, dicens: Non clamabitis, nec audietur vox vestra, neque vllus sermo ex ore vestro egredietur:

donec veniat dies in quo dicam vobis: Clamate, & vociferamini.

11 Circuiuit ergo arca Domini ciuitatem semel per diem, & reuersa in castra, mansit ibi.

12 Igitur Iosue de nocte consurgente, tulerunt sacerdotes arcam Domini,

13 Et septem ex eis septem buccinas, quarum in iubileo vsus est: præcedebantque arcam Domini ambulantes atque clangentes: & armatus populus ibat ante eos, vulgus autem reliquum sequebatur arcam, & buccinis personabat.

14 Circuieruntque ciuitatem secundo die semel, & reuersi sunt in castra. Sic fecerunt sex diebus.

C 15 Die autem septimo, diluculò consurgentes circuierunt vrbem, sicut dispositum erat, septies.

16 Cùmque septimo circuitu clangerent buccinis sacerdotes, dixit Iosue ad omnem Israël: Vociferamini: tradidit enim vobis Dominus ciuitatem:

17 Sitque ciuitas hæc anathema: & omnia quæ in ea sunt, Domino. sola Rahab meretrix viuat, cum vniuersis qui cum ea in
Sup.2.a.4 Heb.11.f.31. domo sunt abscondit enim nuntios quos direximus.

18 Vos autem cauete, ne de his, quæ præcepta sunt, quippiam contingatis, & sitis preuaricationis rei, & omnia castra Israël sub peccato sint atque turbentur.

19 Quidquid autem auri & argenti fuerit, & vasorum æneorum ac ferri, Domino consecretur, repositum in thesauris eius.

*Heb.11.f.30. 20 *Igitur omni populo vociferante, & clangentibus tubis, postquam in aures multitudinis vox sonitusque increpuit, muri illicò corruerunt: & ascendit vnusquisque
*2 Mac.12 c.15. per locum, qui contra se erat: *ceperuntque ciuitatem.

21 Et interfecerunt omnia quæ erant in ea à viro vsque ad mulierem, ab infante vsque ad senem. Boues quoque & oues & asinos in ore gladij percusserunt.

*Sup.2.a.1.c.14. 22 Duobus autem viris, qui *exploratores missi fuerant, dixit Iosue: Ingredimini domum mulieris meretricis, & producite eam, & omnia quæ illius sunt, sicut illi iuramento firmastis.

*Heb.11.f.31. D 23 *Ingressique iuuenes, eduxerunt Rahab, & parentes eius, fratres quoque, & cunctam supellectilem ac cognationem illius, & extra castra Israël manere fecerunt.

*Inf.8.a.2. 24 *Vrbem autem, & omnia quæ erant in ea, succenderunt; absque auro & argento, & vasis æneis, ac ferro, quæ in ærarium Domini consecrarunt.

25 Rahab verò meretricem, & domum patris eius, & omnia quæ habebat, fecit Iosue viuere, & habitauerunt in medio Israël vsque in præsentem diem, eò quòd absconderit nuntios, quos miserat vt explorarent Iericho. In tempore illo imprecatus est Iosue, dicens:

*3.Reg.16.g.34. 26 *Maledictus vir coram Domino, qui suscitauerit & ædificauerit ciuitatem Iericho. In primogenito suo fundamenta illius iaciat; & in nouissimo liberorum ponat portas eius.

27 Fuit ergo Dominus cum Iosue, & nomen eius vulgatum est in omni terra.

CAPVT VII.

Explorata vrbe Hai cedit populus Israël hostibus propter furtum de anathemate Iericho; quapropter post Iosue lamentationem, missa sorte Achan lapidatur iussu Domini.

1 Filij* autem Israël præuaricati sunt mandatum, & vsurpauerunt de anathemate.* Nam Achan filius Charmi, filij Zabdi, filij Zare di tribu Iuda, tulit aliquid de anathemate: iratusque est Dominus contra filios Israël. A *Inf.22.d.20. *1.Par.2.a.7.

2 Cùmque mitteret Iosue de Iericho viros contra Hai, quæ est iuxta Bethauen, ad Orientalem plagam oppidi Bethel, dixit eis: Ascendite & explorate Terram. Qui præcepta complentes explorauerunt Hai.

3 Et reuersi dixerunt ei: Non ascendat omnis populus, sed duo vel tria millia virorum pergant, & deleant ciuitatem: quare omnis populus frustrà vexabitur contra hostes paucissimos?

4 Ascenderunt ergo tria millia pugnatorum, Qui statim terga vertentes,

5 Percussi sunt à viris vrbis Hai, & corruerunt ex eis triginta sex homines: persecutique sunt eos aduersarij de porta vsque ad Sabarim, & ceciderunt per prona fugientes: pertimuitque cor populi, & instar aquæ liquefactum est.

6 Iosue verò scidit vestimenta sua, & pronus cecidit in terram coram arca Domini vsque ad vesperam, tam ipse quàm omnes senes Israël, miseruntque puluerem super capita sua,

7 Et dixit Iosue: Heu Domine Deus, quid voluisti traducere populum istum Iordanem B fluuium, vt traderes nos in mànu Amorrhæi, & perderes? vtinam vt cœpimus, mansissemus trans Iordanem.

8 Mi Domine Deus quid dicam, videns Israëlem hostibus suis terga vertentem?

9 Audient Chananæi, & omnes habitatores Terræ, & pariter conglobati circumdabunt nos, atque delebunt nomen nostrum de terra: & quid facies magno nomini tuo?

10 Dixitque Dominus ad Iosue: Surge, cur iaces pronus in terra?

11 Peccauit Israël, & præuaricatus est pactum meum: tuleruntque de anathemate, & furati sunt atque mentiti, & absconderunt inter vasa sua.

12 Nec poterit Israël stare ante hostes suos eosque fugiet: quia pollutus est anathemate. non ero vltrà vobiscum, donec conteratis eum qui huius sceleris reus est.

13 Surge, sanctifica populum, & dic eis:* Sanctificamini in crastinum: hæc enim dicit Dominus Deus Israël: Anathema in medio tui est Israël: non poteris stare coram hostibus tuis, donec deleatur ex te qui hoc contaminatus est scelere. *Leu.20.a.7. Sup.3.b.5. Num.11.d.18. 1.Reg.16.b.5.

14 Accedetisque manè singuli per tribus

vestras: & quamcumque tribum sors inuenerit, accedet per cognationes suas, & cognatio per domos, domusque per viros.
C 15 Et quicumque ille in hoc facinore fuerit deprehensus, comburetur igni cum omni substantia sua: quoniam præuaricatus est pactum Domini, & fecit nefas in Israël.
16 Surgens itaque Iosue manè, applicuit Israël per tribus suas, & inuenta est tribus Iuda.
17 Quæ cùm iuxta familias suas esset oblata, inuenta est familia Zare. Illam quoque per domos offerens, reperit Zabdi:
18 Cuius domum in singulos diuidens viros, inuenit Achan filium Charmi, filij Zabdi, fili Zare de tribu Iuda.
19 Et ait Iosue ad Achan: Fili mi, da gloriam Domino Deo Israël, & confitere, atque indica mihi quid feceris, ne abscondas.
20 Respondit que Achan Iosue, & dixit ei: Verè ego peccaui Domino Deo Israël, & sic, & sic feci.
21 Vidi enim inter spolia pallium coccineum valdè bonum, & ducentos siclos argenti, regulamque auream quinquaginta siclorum: & concupiscens abstuli, & abscon-

di in terra contra medium tabernaculi mei, argentumque fossâ humo operui.
22 Misit ergo Iosue ministros: qui currentes ad tabernaculum illius, repererunt cuncta abscondita in eodem loco, & argentum simul.
D 23 Auferentesque de tentorio tulerunt ea ad Iosue, & ad omnes filios Israël, proieceruntque ante Dominum.
24 Tollens ita Iosue Achan filium Zare, argentumque & pallium, & auream regulam, filios quoque & filias eius, boues & asinos, & oues, ipsumque tabernaculum, & cunctam supellectilem: (& omnis Israël cum eo) duxerunt eos ad Vallem Achor:
25 Vbi dixit Iosue: Quia turbasti nos, exturbet te Dominus in die hac. Lapidauitque eum omnis Israël, & cuncta quæ illius erant, igne consumpta sunt.
*2 Reg. 18. d. 17. 26 Congregaueruntque super eum * aceruum magnum lapidum, qui permanet vsque in præsentem diem. Et auersus est furor Domini ab eis. Vocatumque est nomen loci illius, Vallis Achor, vsque hodie.

CAPVT VIII.

Expugnata Hai, rex eius suspenditur, erecto altari lapideo; Deuteronomium super lapides scribitur, & populo benedicitur.

A 1 Dixit autem Dominus ad Iosue: ne timeas, neque formides: tolle tecum omnem multitudinem pugnatorum, & consurgens ascende in oppidum Hai, ecce tradidi in manu tua regem eius: & populum vrbem & terram.
2 Faciesque vrbi Hai, & regi eius, * sicut fecisti Iericho, & regi illius: prædam verò, & omnia animantia diripietis vobis: pone insidias vrbi post eam. *Sup. 6. d. 24.
3 Surrexitque Iosue, & omnis exercitus bellatorum cum eo, vt ascenderent in Hai: & electa triginta millia virorum fortium misit nocte.
4 Præcepitque eis, dicens: Ponite insidias post ciuitatem: nec longiùs recedatis: & eritis omnes parati.
5 Ego autem, & reliqua multitudo quæ mecum est, accedemus ex aduerso contra B
vrbem. Cùmque exierint contra nos, * *Sup. 7. a. 4.
sicut ante fecimus, fugiemus, & terga vertemus:
6 Donec persequentes ab vrbe longiùs protrahantur: putabunt enim nos fugere sicut priùs.
7 Nobis ergo fugientibus, & illis persequentibus, consurgetis de insidijs, & vastabitis ciuitatem: tradetque eam Dominus Deus vester in manus vestras:
8 Cùmque ceperitis, succendite eam, & sic omnia facietis, vt iussi.
9 Dimisitque eos, & perrexerunt ad locum insidiarum, sederuntque inter Bethel & Hai, ad Occidentalem plagam vrbis Hai: Iosue autem nocte illa in medio mansit populi,
10 Surgensque diluculò recensuit socios, & ascendit cum senioribus in fronte exercitus, vallatus auxilio pugnatorum.
11 Cùmque venissent & scendissent ex aduerso ciuitatis, steterunt ad Septemtriona- C

lem vrbis plagam, inter quam & eos erat vallis media.

12 Quinque autem millia viros elegerat, & posuerat in insidijs inter Bethel & Hai, ex occidentali parte eiusdem ciuitatis:

13 Omnis verò reliquus exercitus ad aquilonem aciem dirigebat, ita vt nouissimi illius multitudinis Occidentalem plagam vrbis attingerent. Abijt ergo Iosue nocte illa, & stetit in vallis medio.

14 Quod cùm vidisset rex Hai, festinauit manè, & egressus est cum omni exercitu ciuitatis, direxitque aciem contra desertum, ignorans quòd post tergum laterent insidiæ.

15 Iosue verò & omnis Israël cesserunt loco, simulantes metum, & fugientes per solitudinis viam.

16 At illi vociferantes pariter, & se mutuò cohortantes, persecuti sunt eos. Cùmque recessissent à ciuitate,

D 17 Et ne vnus quidem in vrbe Hai & Bethel remansisset qui non persequeretur Israël (sicut eruperant aperta oppida relinquentes,)

18 Dixit Dominus ad Iosue: Leua clypeum, qui in manu tua est, contra vrbem Hai, quoniam tibi tradam eam.

19 Cùmque eleuasset clypeum ex aduerso ciuitatis, insidiæ, quæ latebant, surrexerunt confestim: & pergentes ad ciuitatem, ceperunt, & succenderunt eam.

20 Viri autem ciuitatis, qui persequebantur Iosue, respicientes & videntes fumum vrbis ad cęlum vsque conscendere, non potuerunt vltrà huc illucque diffugere: præsertim cùm hi qui simulauerant fugam, & tendebant ad solitudinem, contra persequentes fortissimè restitissent.

E 21 Vidensque Iosue & omnis Israël quòd capta esset ciuitas, & fumus vrbis ascenderet, reuersus percussit viros Hai.

22 Siquidem & illi qui cęperat & succenderant ciuitatem, egressi ex vrbe contra suos, medios hostium ferire cœperunt. Cùm ergo ex vtraque parte aduersarij cæderentur, ita vt nullus de tanta multitudine saluaretur,

23 Regem quoque vrbis Hai apprehenderunt viuentem, & obtulerunt Iosue.

24 Igitur omnibus interfectis, qui Israëlem ad deserta tendentem fuerant persecuti, & in eodem loco gladio corruentibus reuersi filij Israël percusserunt ciuitatem.

25 Erant autem qui in eodem die conciderant à viro vsque ad mulierem, duodecim millia hominum, omnes vrbis Hai.

F 26 Iosue verò non contraxit manum quam in sublime porrexerat, tenens clypeum donec interficerentur omnes habitatores Hai,

27 Iumenta autem & prædam ciuitatis diuiserunt sibi filij Israël, sicut præperat Dominus Iosue.

28 Qui succendit vrbem, & fecit eam tumulum sempiternum:

29 Regem quoque eius suspendit in patibulo vsque ad vesperam & solis occasum. Præcepitque Iosue, & deposuerunt cadauer eius de cruce: proieceruntque in ipso introitu ciuitatis, congesto super eum magno aceruo lapidum, qui permanet vsque in præsentem diem.

30 Tunc ædificauit Iosue altare Domino Deo Israël in monte Hebal:

31 * Sicut præceperat Moyses famulus Domini filijs Israël, & scriptum est in volumine legis Moysi: Altare verò de lapidibus impolitis, quos ferrum non tetigit: & obtulit super eo holocausta Domino, immolauitque pacificas victimas.

*Exod. 20 d. 25. Deut. 27. b 5.

32 Et scripsit super lapides Deuteronomium legis Moysi, quod ille digesserat coram filijs Israël. G

33 Omnis autem populus, & maiores natu, ducesque ac iudices stabant ex vtraque parte arcæ, in conspectu sacerdotum qui portabant arcam fœderis Domini, vt aduena ita & indigena. Media pars eorum iuxta montem Garizim, & media iuxta montem Hebal, sicut præceperat Moyses famulus Domini. Et primùm quidem benedixit populo Israël.

34 Post hęc legit omnia verba benedictionis & maledictionis, & cuncta quæ scripta erant in legis volumine.

35 Nihil ex his quæ Moyses iusserat, reliquit intactum, sed vniuersa replicauit coram omni multitudine Israël, mulieribus ac paruulis & aduenis, qui inter eos morabantur.

CAPVT IX.

Gabaonitæ simulatione longi itineris imponentes Iosue & principibus Israëlitarum, interposito iuramento saluantur, insecuto tamen murmure, perpetuo famulitio adstringuntur.

1 QVibus auditis, cuncti reges trans Iordanem, qui versabantur in montanis & campestribus, in maritimis ac littore magni maris, hi quoque qui habitabant iuxta Libanum, Hethæus & Amorrhæus, Chananæus, Pherezæus, & Heuæus, & Iebuzæus, A

2 Congregati sunt pariter, vt pugnarent contra Iosue & Israël vno animo, eademque sententia.

3 At hi qui habitabant in Gabaon, audientes cuncta quæ fecerat Iosue, Iericho & Hai:

4 Et callidè cogitantes, tulerunt sibi cibaria, saccos veteres asinis imponentes, & vtres vinarios scissos atque consutos,

5 Calceamentaque perantiqua quæ ad indicium vetustatis pittacijs consuta erant, induti veteribus vestimentis: panes quoque quos portabant ob viaticum, duri erant, & in frusta comminuti:

6 Perrexeruntque ad Iosue, qui tunc morabatur in castris Galgalæ, & dixerunt ei, atque simul omni Israeli: De terra longinqua venimus, pacem vobiscum facere cupientes: Responderuntque viri Israël ad eos, atque dixerunt:

B
7 Ne fortè in terra, quæ nobis sorte debetur, habitetis, & non possimus fœdus inire vobiscum.
8 At illi ad Iosue, Serui, inquiunt, tui sumus. Quibus Iosue ait: Quinam estis vos? & vnde venistis?
9 Responderunt: De terra longinqua valdè venerunt serui tui in nomine Domini Dei tui. Audiuimus enim famam potentiæ eius, cuncta quæ fecit in Ægypto,
* Num. 21. c. 24. 10 * Et duobus regibus Amorrhæorum qui fuerunt trans Iordanem, Sehon regi Hesebon, & Og regi Basan qui erat in Astaroth:
11 Dixeruntque nobis seniores, & omnes habitatores Terræ nostræ: Tollite in manibus cibaria ob longissimam viam, & occurrite eis, & dicite: Serui vestri sumus, fœdus inite nobiscum.
12 En, panes quando egressi sumus de domibus nostris, vt veniremus ad vos, calidos sumpsimus, nunc sicci facti sunt, & vetustate nimia comminuti.
13 Vtres vini nouos impleuimus, nunc rupti sunt & soluti. vestes & calceamenta quibus induimur, & quę habemus in pedibus ob longitudinem longioris viæ trita sunt & pene consumpta.
14 Susceperunt igitur de cibarijs eorum, & os Domini non interrogauerunt.
C
* 2. Reg. 21 a. 2. 15 * Fecitque Iosue cum eis pacem, & inito fœdere pollicitus est quòd non occiderentur? principes quoque multitudinis iurauerunt eis.
16 Post dies autem tres initi fœderis, audierunt quòd in vicino habitarent, & inter eos futuri essent.
17 Moueruntque castra filij Israel, & venerunt in ciuitates eorum die tertio, quarum hæc vocabula sunt, Gabaon, & Caphira, & Beroth & Cariathiarim.
18 Et non percusserunt eos, eò quòd iurassent eis principes multitudinis in nomine Domini Dei Israël. Murmurauit itaque omne vulgus contra principes.
19 Qui responderunt eis: Iurauimus illis in nomine Domini Dei Israël, & idcircò non possumus eos contingere.
20 Sed hoc faciemus eis: Reseruentur quidem vt viuant, ne contra nos ira Domini concitetur, si peierauerimus:
21 Sed sic viuant, vt in vsus vniuersæ multitudinis ligna cædant, aquasque comportent. Quibus hæc loquentibus:
22 Vocauit Gabaonitas Iosue, & dixit eis: D
Cur nos decipere fraude voluistis, vt diceretis: Procul valdè habitamus à vobis, cùm in medio nostri sitis?
23 Itaque sub maledictione eritis, & non deficiet de stirpe vestra ligna cædens, aquasque comportans in domum Dei mei.
24 Qui responderunt: Nuntiatum est nobis seruis tuis, quòd permisisset Dominus Deus tuus Moysi seruo suo vt traderet vobis omnem Terram, & disperderet cunctos habitatores eius. Timuimus igitur valdè, & prouidimus animabus nostris, vestro terrore compulsi, & hoc consilium iniuimus.
25 Nunc autem in manu tua sumus: quod tibi bonum & rectum videtur, fac nobis.
26 Fecit ergo Iosue vt dixerat, & liberauit eos de manu filiorum Israël, vt non occiderentur.
27 Decreuitque in illo die eos esse in ministerio cuncti populi, & altaris Domini, cædentes ligna, & aquas comportantes, vsque in præsens tempus, in loco quem Dominus elegisset.

CAPVT X.

Quinque reges oppugnantes vrbem Gabaon immoto sole vnius diei spatio, vincuntur, & ex spelunca extracti suspenduntur, pluresque alij reges, & ciuitates exscinduntur.

A
1 Qvæ cùm audisset Adonisedec rex Ierusalem, quòd scilicet cepisset Iosue Hai, & subuertisset eam (sicut enim fecerat Iericho & regi eius, sic fecit Hai & regi illius) & quòd transfugissent Gabaonitæ ad Israël, & essent fœderati eorum.
2 Timuit valdè. Vrbs enim magna erat Gabaon, & vna ciuitatum regalium, & maior oppido Hai, omnesque bellatores eius fortissimi:

3 Misit

3 Misit ergo Adonisedec rex Ierusalem ad Oham regem Hebron, & ad Pharam regem Ierimoth, ad Iaphia quoque regem Lachis, & ad Dabir regem Eglon, dicens:

4 Ad me adscendite, & ferte præsidium, vt expugnemus Gabaon, quare transfugerit ad Iosue, & ad filios Israël.

5 Congregati igitur ascenderunt quinque reges Amorrhæorum, rex Ierusalem, rex Hebron, rex Ierimoth, rex Lachis, rex Eglon simul cum exercitibus suis, & castrametati sunt circa Gabaon, oppugnantes eam.

B 6 Habitatores autem Gabaon vrbis obsessæ miserunt ad Iosue, qui tunc morabatur in castris apud Galgalam, & dixerunt ei: Ne retrahas manus tuas ab auxilio seruorum tuorum: ascende citò, & libera nos, ferque præsidium: conuenerunt enim aduersum nos omnes reges Amorrhæorum, qui habitant in montanis.

7 Ascenditque Iosue de Galgalis, & omnis exercitus bellatorum cum eo, viri fortissimi.

8 Dixitque Dominus ad Iosue: Ne timeas eos: in manus enim tuas tradidi illos: nullus ex eis tibi resistere poterit.

9 Irruit itaque Iosue super eos repentè, tota nocte ascendens de Galgalis:

10 Et conturbauit eos Dominus à facie Israël: contriuitque plaga magna in Gabaon, ac persecutus est eos per viam ascensus Bethhoron, & percussit vsque Azeca & Maceda.

C 11 Cùmque fugerent filios Israël, & essent in descensu Bethhoron, Dominus misit super eos lapides magnos de cœlo vsque ad Aseca: & mortui sunt multò plures lapidibus grandinis, quàm quos gladio percusserant filij Israël.

12 Tunc locutus est Iosue Domino, in die qua tradidit Amorrhæum in conspectu filiorum Israël, dixitque coram eis: Sol contra Gabaon ne mouearis, & Luna contra vallem Aialon.

*Eccli.46.a.5. Isai.28.f.21. 13 Steteruntque *Sol & Luna donec vlcisceretur se gens de inimicis suis. Nonne scriptum est hoc in libro iustorum? Stetit itaque Sol in medio cœli, & non festinauit occumbere spatio vnius diei.

14 Non fuit anteà nec posteà tam longa dies, obediente Domino voci hominis, & pugnante pro Israël.

15 Reuersusque est Iosue cum omni Israël in castra Galgalæ.

16 Fugerant enim quinque reges, & se absconderant in spelunca vrbis Maceda.

17 Nuntiatumque est Iosue, quòd inuenti essent quinque reges latentes in spelunca vrbis Maceda.

D 18 Qui præcepit socijs, & ait: Voluite saxa ingentia ad os speluncæ, & ponite viros industrios, qui clausos custodiant:

19 Vos autem nolite stare, sed persequimini hostes, & extremos quosque fugientium cædite: nec dimittatis eos vrbium suarum intrare præsidia, quos tradidit Dominus Deus in manus vestras.

20 Cæsis ergo aduersarijs plaga magna, & vsque ad internecionem pœnè consumptis, hi qui Israël effugere potuerunt, ingressi sunt ciuitates munitas.

21 Reuersusque est omnis exercitus ad Iosue in Maceda, vbi tunc erant castra, sani & integro numero: nullusque contra filios Israël mutire ausus est.

22 Præcepitque Iosue, dicens: Aperite os speluncæ, & producite ad me quinque reges, qui in ea latitant.

23 Feceruntque ministri vt sibi fuerat imperatum: & eduxerunt ad eum quinque reges de spelunca, regem Ierusalem, regem Hebron, regem Ierimoth, regem Lachis, regem Eglon.

24 Cùmque educti essent ad eum, vocauit omnes viros Israël, & ait ad principes exercitus qui secum erant: Ite, & ponite pedes super colla regum istorum. Qui cùm perrexissent, & subiectorum colla pedibus calcarent, E

25 Rursum ait ad eos: Nolite timere, nec paueatis, confortamini & estote robusti: sic enim faciet Dominus cunctis hostibus vestris, aduersum quos dimicatis.

26 Percussitque Iosue, & interfecit eos, atque suspendit super quinque stipites: fueruntque suspensi vsque ad vesperum.

27 * Cùmque occumberet sol, præcepit socijs vt deponerent eos de patibulis. Qui depositos proiecerunt in speluncam, in qua latuerant, & posuerunt super os eius saxa ingentia, quæ permanent vsque in præsens. *Deut.21.d.23.

28 Eodem quoque die Macedam cepit Iosue, & percussit eam in ore gladij, regemque illius interfecit, & omnes habitatores eius: non dimisit in ea saltem paruas reliquias. Fecitque regi Maceda, sicut fecerat regi Iericho. F

29 Transiuit autem cum omni Israël de Maceda in Lebna, & pugnabat contra eam.

30 Quam tradidit Dominus cum rege suo in manus Israël: percusseruntque vrbem in ore gladij, & omnes habitatores eius, non dimiserunt in ea vllas reliquias. Feceruntque regi Lebna, *sicut fecerant regi Iericho. *Sup.6.a.2.

31 De Lebna transiuit in Lachis cum omni Israël: & exercitu per gyrum disposito oppugnabat eam.

32 Tradiditque Dominus Lachis in manus Israël, & cepit eam die altero, atque percussit in ore gladij, omnemque animam, quæ fuerat in ea, sicut fecerat Lebna.

33 Eo tempore ascendit Horam rex Gazer, vt auxiliaretur Lachis: quem percussit Iosue cum omni populo eius vsque ad internecionem.

34 Transiuitque de Lachis in Eglon, & circumdedit,

35 Atque expugnauit eam eadem die: percussitque in ore gladij omnes animas quæ erant in ea, iuxta omnia quæ fecerat Lachis.

36 Ascendit quoque cum omni Israël de Eglon in Hebron, & pugnauit contra eam.

G 37 Cepit eam, & percussit in ore gladij, regem quoque eius, & omnia oppida regionis illius, vniuersasque animas, quæ in ea fuerant commoratæ: non reliquit in ea vllas reliquias: sicut fecerat Eglon, sic fecit & Hebron, cuncta quæ in ea reperit consumens gladio.

38 Inde reuersus in Dabir,

39 Cepit eam atque vastauit: regem quoque eius atque omnia per circuitum oppida percussit in ore gladij: non dimisit in ea vllas reliquias: sicut fecerat Hebron & Lebna & regibus earum, sic fecit Dabir & regi illius.

40 Percussit itaque Iosue omnem Terram montanam & meridianam atque campestrẽ, & Asedoth, cum regibus suis: non dimisit in ea vllas reliquias, sed omne quod spirare poterat interfecit, sicut præceperat ei Dominus Deus Israël,

41 A Cadesbarne vsque ad Gazam. Omnem Terram Gosen vsque Gabaon,

42 Vniuersosque reges, & regiones eorum, vno impetu cepit atque vastauit: Dominus enim Deus Israël pugnauit pro eo.

43 Reuersusque est cum omni Israël ad locum castrorum in Galgala.

CAPVT XI.

Expugnat Iosue regem Iabin cum alijs plurimis regibus ac populis, omnia seruans quæ Dominus Moysi præceperat.

A 1 QVæ cùm audisset Iabin rex Asor, misit ad Iobab regem Madon, & ad regem Semeron, atque ad regem Achsaph:

2 Ad reges quoque Aquilonis, qui habitabant in montanis & in planitie contra meridiem Ceneroth, in campestribus quoque & in regionibus Dor iuxta mare:

3 Chananæum quoque ab Oriente & Occidente, & Amorrhæum atque Hethæum ac Pherezæum & Iebusæum in montanis: Heuæum quoque qui habitabat ad radices Hermon in Terra Maspha.

B 4 Egressique sunt omnes cum turmis suis, populus multus nimis sicut arena quæ est in littore maris, equi quoque & currus immensæ multitudinis.

5 Conueneruntque omnes reges isti in vnum ad Aquas Merom, vt pugnarent contra Israël.

6 Dixitque Dominus ad Iosue: Ne timeas eos: cras enim hac eadem hora ego tradam omnes istos vulnerandos in conspectu Israël: equos eorum subneruabis, & currus igne combures.

7 Venitque Iosue, & omnis exercitus cum eo, aduersus illos ad Aquas Merom subitò, & irruerunt super eos.

8 Tradiditque illos Dominus in manus Israël. Qui percusserunt eos, & persecuti sunt vsque ad Sidonem magnam, & Aquas Maserephoth, campumque Masphe, qui est ad Orientalem illius partem. Ita percussit omnes, vt nullas dimitteret ex eis reliquias:

9 Fecitque, sicut præceperat ei Dominus, equos eorum subneruauit, currusque combussit igni.

10 Reuersusque statim cepit Asor: & regem eius percussit gladio. Asor enim antiquitus inter omnia regna hæc principatum tenebat.

11 Percussitque omnes animas, quæ ibidem morabantur: non dimisit in ea vllas reliquias, sed vsque ad internecionem vniuersa vastauit, ipsamque vrbem peremit incendio.

12 Et omnes per circuitum ciuitates, regesque earum cepit, percussit atque deleuit, * sicut præceperat ei Moyses famulus Domini. C * Deut. 7. a. 1.

13 Absque vrbibus, quæ erant in collibus & in tumulis sitæ, cęteras succendit Israël: vnam tantùm Asor munitissima flamma consumpsit.

14 Omnemque prædam istarum vrbium ac iumenta diuiserunt sibi filij Israël, cunctis hominibus interfectis.

15 * Sicut præceperat Dominus Moysi seruo suo, ita præcepit Moyses Iosue, & ille vniuersa compleuit: non præterijt de vniuersis mandatis, nec vnum quidem verbum quod iusserat Dominus Moysi. *Exod. 34. b. 11. Deut. 7. a. 1

16 Cepit itaque Iosue omnem Terram montanam, & meridianam, terramque Gosen, & planitiem, & Occidentalem plagam, montemque Israël, & campestria eius.

17 Et partem montis quæ ascendit Seir vsque Baalgad, per planitiem Libani subter montem Hermon: omnes reges eorum cepit, percussit, & occidit:

18 Multo tempore pugnauit Iosue contra reges istos. D

19 Non fuit ciuitas quæ se traderet filijs Israël, præter Heuæum, qui habitabat in Gabaon: omnes enim bellando cepit.

20 Domini enim sententia fuerat, vt indurarentur corda eorum, & pugnarent contra Israël & caderent, & non mererentur vllam clementiam, ac perirent, sicut præceperat Dominus Moysi.

21 In illo tempore venit Iosue, & interfecit Enacim de montanis, Hebron, & Dabir, & Anab, & de omni monte Iuda & Israël, vrbesque eorum deleuit.

22 Non reliquit vllum de stirpe Enacim, in Terra filiorum Israël: absque ciuitatibus Gaza, & Geth, & Azoto, in quibus solis relicti sunt.

23 Cepit ergo Iosue omnem terram, sicut locutus est Dominus ad Moysen, & tradidit eam in possessionem filijs Israël: secundùm partes & tribus suas. quieuitque Terra à prælijs.

CAPVT XII.

Numerantur reges 31. citra & vltra Iordanem, quæ percusserant Moyses & Iosue.

1 HI sunt reges, quos percusserunt filij Israël, & possederunt Terram trans Iordanem ad solis ortum, à torrente Arnon vsque ad montem Hermon, & omnem Orientalem plagam quæ respicit solitudinem. A

2 Sehon rex Amorrhæorum, qui habitauit

in Hesebon, dominatus est ab Aroër, quæ
sita est super ripam torrentis Arnon, & me-
diæ partis in valle, dimidiæque Galaad, vsque
ad torrentem Iacob, qui est terminus filio-
rum Ammon.
B 3 Et à solitudine vsque ad mare Ceneroth
contra Orientem, & vsque ad Mare deser-
ti, quod est mare salsissimum, ad Orienta-
lem plagam per viam quæ ducit Bethsimoth:
& ab australi parte, quæ subiacet Asedoth,
Phasga.
4 Terminus Og regis Basan, de reliquijs
Raphaim, qui habitauit in Astaroth, & in
Edrai, & dominatus est in monte Hermon,
& in Salecha, atque in vniuersa Basan, vsque
ad terminos.
5 Gessuri, & Machati, & dimidiæ partis
Galaad: terminos Sehon regis Hesebon.
C 6 Moyses famulus Domini, & filij Israël
percusserunt eos, tradiditque Terram eorum
Moyses in possessionem Rubenitis, & Gadi-
tis, & dimidiæ tribui Manasse.
7 Hi sunt reges Terræ quos percussit Io-
sue, & filij Israël, trans Iordanem ad Oc-
cidentalem plagam, à Baalgad in campo Li-
bani, vsque ad montem cuius pars ascen-
dit in Seir: tradidit eam Iosue in pos-
sessionem tribubus Israël, singulis partes
suas,
8 Tam in montanis quàm in planis atque
campestribus. In Asedoth, & in solitudine,
ac in meridie Hethæus fuit & Amorrhæus,
Chananæus, & Pherezæus, Heuæus & Ie-
busæus.
9 Rex Iericho vnus: rex Hai, quæ est ex
latere Bethel, vnus:
10 Rex Ierusalem vnus, rex Hebron vnus.
11 Rex Ierimoth vnus, rex Lachis vnus.
12 Rex Eglon vnus, rex Gazer vnus.
13 Rex Dabir vnus, rex Gader vnus.
14 Rex Herma vnus, rex Hered vnus.
15 Rex Lebna vnus, rex Odullam vnus.
16 Rex Maceda vnus, rex Bethel vnus.
17 Rex Taphua vnus, rex Opher vnus.
18 Rex Aphec vnus, rex Saron vnus.
19 Rex Madon vnus, rex Asor vnus.
20 Rex Semeron vnus, rex Achsaph vnus.
21 Rex Thenac vnus, rex Mageddo
vnus.
22 Rex Cades vnus, rex Iachanan Carme-
li vnus,
23 Rex Dor, & prouinciæ Dor vnus, rex
Gentium Galgal vnus.
24 Rex Thersa vnus: omnes reges triginta
vnus.

C A P V T XIII.

Iubet Dominus Iosue vt terram occupatam Israëlitis diuidat: recensentur iam ante assignatæ portiones Ruben, Gad & dimidiæ tribui Manasse trans Iordanem.

A 1 IOsue senex, prouectæque ætatis erat, &
dixit Dominus ad eum: Senuisti, & lon-
gæuus es, terraque latissima derelicta est, quę
necdum sorte diuisa est:
2 Omnis videlicet Galilæa, Philisthijm, &
vniuersa Gessuri.
3 A fluuio turbido, qui irrigat Ægyptum,
vsque ad terminos Accaron contra Aquilo-
nem: Terra Chanaan, quæ in quinque re-
gulos Philisthijm diuiditur, Gazæos, &
Azotios, Ascalonitas, Gethæos, & Acca-
ronitas.
4 Ad meridiem verò sunt Heuæi, omnis
Terra Chanaan, & Maara Sidoniorum vs-
que Apheca & terminos Amorrhæi,
5 Eiusque confinia. Libani quoque Regio
contra Orientem, à Baalgad sub monte Her-
mon, donec ingrediaris Emath.
6 Omnium qui habitant in monte, à Liba-
no vsque ad Aquas Maserephoth, vniuersi-
que Sidonij. Ego sum qui delebo eos à facie
filiorum Israël. Veniat ergo in partem here-
ditatis Israël, sicut præcepi tibi.
7 Et nunc diuide terram in possessio- B
nem nouem tribubus, & dimidiæ tribui
Manasse.
8 Cum qua Ruben & Gad possederunt * Num. 32. f. 33.
terram * quam tradidit eis Moyses famulus
Domini, trans fluenta Iordanis ad orienta-
lem plagam.
9 Ab Aroër, quæ sita est in ripa torrentis
Arnon, & in vallis medio, vniuersaque cam-
pestria Medaba, vsque Dibon.
10 Et cunctas ciuitates Sehon, regis Amor-
rhæi, qui regnauit in Hesebon, vsque ad ter-
minos filiorum Ammon.
11 Et Galaad, ac terminum Gessuri & Ma-
chati, & omnem montem Hermon, & vni-
uersam Basan, vsque ad Salecha.
12 Omne regnum Og in Basan, qui regna-
uit in Astaroth & Edrai, ipse fuit de reliquijs
Raphaim: percussitque eos Moyses, atque
deleuit.
13 Nolueruntque disperdere filij Israël
Gessuri & Machati: & habitauerunt in me-
dio Israël vsque in præsentem diem.
14 * Tribui autem Leui non dedit posses- * Num. 18. c. 20.
sionem: sed sacrificia & victimæ Domini
Dei Israël, ipsa est eius hereditas, sicut locu-
tus est illi.
15 Dedit ergo Moyses possessionem tri- C
bui filiorum Ruben iuxta cognationes
suas.
16 Fuitque terminus eorum ab Aroër, quæ
sita est in ripa torrentis Arnon, & in valle
eiusdem torrentis media: vniuersam plani-
tiem, quæ ducit Medaba.
17 Et Hesebon, cunctosque viculos ea-
rum, qui sunt in campestribus: Dibon
quoque & Bamothbaal, & oppidum Baal-
maon.
18 Et Iassa, & Cedimoth, & Mephaath.
19 Et Cariathaim, & Sabama, & Sarathasar
in monte conuallis.
20 Bethphogor & Asedoth, Phasga & Be-
thiesimoth,
21 Et omnes vrbes campestres, vniuersa-
que regna Sehon regis Amorrhæi, qui regna-
uit in Hesebon, * quem percussit Moyses * Num. 31. b. 8.
cum principibus Madian: Heuæum, & Re-
cem, & Sur, & Hur, & Rebe duces Sehon ha-
bitatores Terræ.
22 Et Balaam filium Beor ariolum occi-
derunt filij Israël gladio cum ceteris inter-
fectis.

23 Factuſque eſt terminus filiorum Ruben Iordanis fluuius. Hæc eſt poſſeſſio Rubenitarum per cognationes ſuas vrbium & viculorum.

24 Deditque Moyſes tribui Gad & filijs eius per cognationes ſuas poſſeſſionem, cuius hæc diuiſio eſt.

D 25 Terminus Iaſer,& omnes ciuitates Galaad, & dimidiam partem terræ filiorum Ammon, vſque ad Aroër, quæ eſt contra Rabba.

26 Et ab Heſebon vſque Ramoth, Maſphe & Betonim: & à Manaim vſque ad terminos Dabir.

27 In valle quoque Betharan, & Bethnemra,& Socoth, & Saphon reliquam partem regni Sehon regis Heſebon: huius quoque finis Iordanis eſt, vſque ad extremam partem maris Cenereth trans Iordanem ad orientalem plagam.

28 Hæc eſt poſſeſſio filiorum Gad per familias ſuas, ciuitates & villæ earum.

29 Dedit & dimidiæ tribui Manaſſe,filiiſq; eius iuxta cognationes ſuas poſſeſſionem.

30 Cuius hoc principium eſt: à Manaim vniuerſam Baſan, & cuncta regna Og regis Baſan,omneſque vicos Iair, qui ſunt in Baſan, ſexaginta oppida.

31 Et dimidiam partem Galaad, & Aſtaroth,& Edraij,vrbes regni Og in Baſan: filijs Machir,filij Manaſſe, dimidiæ parti filiorum Machir iuxta cognationes ſuas.

32 Hanc poſſeſſionem diuiſit Moyſes in campeſtribus Moab trans Iordanem contra Iericho ad Orientalem plagam.

* Nu.18 c. 20.

33 * Tribui autem Leui non dedit poſſeſſionem: quoniam Dominus Deus Iſraël ipſe eſt poſſeſſio eius,vt locutus eſt illi.

CAPVT XIV.

Caleb accipit Hebron in hereditatem ſibi à Deo promiſſam, eò quòd alijs exploratoribus detrahentibus Terræ promiſſæ, ipſe ſecutus ſit Dominum.

A 1 HOc eſt quod poſſederunt filij Iſraël in Terra Chanaan, quam dederunt eis Eleazar ſacerdos & Ioſue filius Nun, & principes familiarum per tribus Iſraël.

* Nu.34.c. 13.

2 Sorte omnia diuidentes, * ſicut præceperat Dominus in manu Moyſi, nouem tribubus, & dimidiæ tribui.

3 Duabus enim tribubus,& dimidiæ dederat Moyſes trans Iordanem poſſeſſionem: abſque Leuitis,qui nihil terræ acceperunt inter fratres ſuos:

B 4 Sed in eorum ſucceſſerunt locum filij Ioſeph in duas diuiſi tribus, Manaſſe & Ephraim: nec acceperunt Leuitæ aliam in Terra partem, niſi vrbes ad habitandum, & ſuburbana earũ ad alenda iumenta & pecora ſua.

5 Sicut præceperat Dominus Moyſi,ita fecerunt filij Iſraël,& diuiſerunt Terram.

* Nu.14.d. 24.

6 Acceſſerunt itaque filij Iuda ad Ioſue in Galgala, locutuſque eſt ad eum Caleb filius Iephone Cenezæus: * Noſti quid locutus ſit Dominus ad Moyſen hominem Dei de me & te in Cadesbarne.

C 7 Quadraginta annorum eram quando miſit me Moyſes famulus Domini de Cadeſbarne,vt conſiderarem Terram, nuntiauique ei quod mihi verum videbatur.

8 Fratres autem mei, qui aſcenderant mecum,diſſoluerunt cor populi: & nihilominus ego ſecutus ſum Dominum Deum meum.

9 Iurauitque Moyſes in die illo, dicens: Terra, quam calcauit pes tuus, erit poſſeſſio tua,& filiorum tuorum in æternum: quia ſecutus es Dominum Deum meum.

10 Conceſſit ergo Dominus vitam mihi, ſicut pollicitus eſt vſque in præſentem diem. Quadraginta & quinque anni ſunt, ex quo locutus eſt Dominus verbum iſtud ad Moyſen, quando ambulabat Iſraël per ſolitudinem:hodie octoginta quinq; annorum ſum.

D 11 Sic valens, vt eo valebam tempore quando ad explorandum miſſus ſum: * illius in me temporis fortitudo vſque hodie perſeuerat, tam ad bellandum quàm ad gradiendum.

* Eccli.46 b.11.

12 Da ergo mihi montem iſtum, quem pollicitus eſt Dominus, te quoque audiente, in quo Enacim ſunt & vrbes magnæ atque munitæ: ſi fortè ſit Dominus mecum,& potuero delere eos,ſicut promiſit mihi.

13 Benedixitque ei Ioſue: & tradidit ei Hebron in poſſeſſionem.

14 Atque ex eo fuit Hebron Caleb filio Iephone Cenezæo vſque in præſentem diem: quia ſecutus eſt Dominum Deum Iſraël.

15 Nomen Hebron antè vocabatur Cariath Arbe:Adam maximus ibi inter Enacim ſitus eſt: & Terra ceſſauit à prælijs.

CAPVT XV.

Sors tribus Iudæ,ciuitates & villæ earum: Othoniel accipit Axam filiam Caleb, eò quòd obtinuerit Cariath Sepher, additurque ei terra irrigua.

A 1 IGitur ſors filiorum Iudæ per cognationes ſuas iſta fuit: * A termino Edom, deſertum Sin contra Meridiem, & vſque ad extremam partem auſtralis plagæ.

* Nu.34.a 3.

2 Initium eius à ſummitate maris ſalſiſſimi,& à lingua eius, quæ reſpicit Meridiem.

3 Egrediturque contra Aſcenſum Scorpionis, & pertranſit in Sina: aſcenditque in Cadesbarne,& peruenit in Eſron, aſcendens ad Addar, & circuiens Carcaa,

4 Atque inde pertranſiens in Aſemona, & perueniens ad Torrentem Ægypti: eruntque termini eius mare magnum. Hic erit finis meridianæ plagæ.

5 Ab Oriente verò erit initium, mare ſalſiſſimum vſque ad extrema Iordanis: & ea quæ reſpiciunt ad Aquilonem, à lingua maris vſque ad eumdem Iordanis fluuium.

B 6 Aſcenditque terminus in Beth Hagla, & tranſit ab Aquilone in Beth Araba: aſcendens ad lapidem Boën filij Ruben.

7 Et tendens vſque ad terminos Debera de Valle Achor, contra Aquilonem reſpiciens Galgala,quæ eſt ex aduerſo Aſcenſionis Adommim,ab auſtrali parte torrentis: tranſitque aquas,quæ vocantur Fons ſolis: & erunt exitus eius ad Fontem Rogel.

8 Ascenditq; per conuallem filij Ennom ex
latere Iebusæi ad Meridiē, hæc est Ierusalem :
& inde se erigens ad verticem montis, qui est
contra Geennom ad Occidentem in summitatem vallis Raphaim contra Aquilonem .
C 9 Pertransitq; à vertice montis vsq; ad fontem aquæ Nephtoa, & peruenit vsq; ad vicos
montis Ephron : inclinaturque in Baala,
quæ est Cariathiarim, id est, vrbs siluarum .
10 Et circuit de Baala contra Occidentem, vsque ad montem Seir : transitque iuxta
latus montis Iarim ad Aquilonem in Cheslon : & descendit in Bethsames, transitque in
Thamna .
11 Et peruenit contra Aquilonem partis
Accaron ex latere : inclinaturque Sechrona,
& transit montem Baala : peruenitque in
Iebneel, & magni maris contra Occidentem
fine concluditur .
12 Hi sunt termini filiorum Iuda per circuitum in cognationibus suis .
13 Caleb verò filio Iephone dedit partem
in medio filiorum Iuda , sicut præceperat
ei Dominus : Cariath Arbe patris Enac, ipsa
est Hebron .
D 14 * Deleuitq; ex ea Caleb tres filios Enac,
Sesai & Ahimam & Tholmai de stirpe Enac .
* Iud. 1. c. 10.
15 Atque inde conscendens venit ad habitatores Dabir, quæ prius vocabatur Cariath
Sepher, idest ciuitas litterarum .
16 Dixitque Caleb : Qui percusserit Cariath Sepher, & ceperit eam, dabo ei Axam
filiam meam vxorem .
17 Cepitque eam Othoniel filius Cenez
frater Caleb iunior : deditque ei Axam filiam suam vxorem .
18 Quæ cùm pergerent simul , suasa est à
viro suo vt peteret à patre suo agrum , suspirauitque vt sedebat in asino . Cui Caleb :
Quid habes, inquit?
19 At illa respondit : Da mihi benedictionem : Terram australem & arentem dedisti
mihi, iunge & irriguam . Dedit itaque ei Caleb irriguum superius & inferius .
20 Hæc est possessio tribus filiorum Iuda
per cognationes suas .
E 21 Erantque ciuitates ab extremis partibus
filiorum Iuda iuxta terminos Edom à Meridie: Cabseel & Eder & Iagur,
22 Et Cina & Dimona & Adada,
23 Et Cades & Asor & Iethnam,
24 Ziph & Telem & Baloth .
25 Asor noua & Carioth, Hesron, hæc est
Asor .
26 Amam, Sama, & Molada,
27 Et Asergadda & Hassemon & Bethphelet .
28 Et Hasersual & Bersabee & Baziothia .
29 Et Baala & Iim & Esem .
30 Et Eltholad & Cesil & Harma .
F 31 Et Siceleg & Medemena & Sensenna,
32 Lebaoth & Selim & Aen & Remmon .
Omnes ciuitates viginti nouē, & villæ earum.
33 In campestribus verò : Estaol & Sarea
& Asena .
34 Et Zanoë & Ængannim & Taphua &
Enaim .
35 Et Ierimoth & Adullā, Socho & Azeca.
36 Et Saraim & Adithaim & Gedera &
Gederothaim : vrbes quatuordecim , & villæ earum .
37 Sanan & Hadassa & Magdalgad .
38 Delean & Masepha & Iecthel,
39 Lachis & Bascath & Eglon,
40 Chebbon & Leheman & Cethlis .
41 Et Gideroth & Bethdagō & Naama &
Maceda: ciuitates sedecim, & villæ earum .
42 Labana & Ether & Asan .
43 Iephtha & Esna & Nesib .
44 Et Ceila & Achzib & Maresa: ciuitates
nouem, & villæ earum .
45 Accaron cum vicis & villulis suis .
46 Ab Accaron vsque ad mare: omnia quæ
vergunt ad Azotum & viculos eius .
47 Azotus cum vicis & villulis suis . Gaza
cum vicis & villulis suis, vsque ad torrentem
Ægypti, & mare magnum terminus eius .
48 Et in monte: Samir & Iether & Socoth .
49 Et Danna & Cariathsenna , hæc est
Dabir :
50 Anan & Istemo, & Anim . G
51 Gosen & Olon & Gilo: ciuitates vndecim & villæ earum .
52 Arab & Ruma & Esaan .
53 Et Ianum & Beththaphua & Apheca .
54 Athmatha & Cariatharbe, hæc est Hebron, & Sior: ciuitates nouē, & villæ earum .
55 Maon & Carmel & Ziph & Iota,
56 Iezrael & Iucadan & Zanoë .
57 Accain, Gabaa, & Thamna: ciuitates
decem, & villæ earum .
58 Halhul, & Bessur, & Gedor .
59 Mareth, & Bethanoth, & Eltecon: ciuitates sex & villæ earum .
60 Cariathbaal, hæc est Cariathiarim vrbs
siluarum, & Arebba : ciuitates duæ & villæ
earum .
61 In deserto Betharaba, Meddin, & Sachacha .
62 Et Nebsan, & ciuitas salis, & Engaddi :
ciuitates sex, & villæ earum .
63 Iebusæum autem habitatorem Ierusalem non potuerunt filij Iuda delere: habitauitque Iebusæus cum filijs Iuda in Ierusalem
vsque in præsentem diem .

CAPVT XVI.

Sors Ephraim, vrbes & viculi eorum ; mansitque inter hos Chananæus tributarius .

1 CEcidit quoque sors filiorum Ioseph ,
ab Iordane contra Iericho & aquas A
eius ab Oriente : solitudo quæ adscendit de
Iericho ad montem Bethel :
2 Et egreditur de Bethel Luza : transitque
terminum Archi, Atharoth .
3 Et descendit ad Occidentem iuxta terminum Iephleti, vsque ad terminos Beth horon inferioris, & Gazer : finiunturque regiones eius mari magno .
4 Possederuntque filij Ioseph Manasses & B
Ephraim .
5 Et factus est terminus filiorum Ephraim
per cognationes suas : & possessio eorum
contra Orientem Atharoth Addar vsque
Beth horon superiorem .

C 6 Egrediunturq;confinia in mare : Machmethath verò Aquilonem respicit, & circuit terminos contra Orientem in Thanathselo:& pertransit ab Oriente Ianoë.

7 Descenditque de Ianoë in Atharoth & Naaratha:& peruenit in Iericho, egrediturque ad Iordanem. D

8 De Taphua pertransit contra mare in Vallem arundineti, suntque egressus eius in mare salsissimum. Hæc est possessio tribus filiorum Ephraim per familias suas.

9 Vrbesque separatæ sunt filijs Ephraim in medio possessionis filiorum Manasse, & villæ earum.

10 Et nõ interfecerunt filij Ephraim Chananæum, qui habitabat in Gazer : habitauitque Chananæus in medio Ephraim vsque in diem hanc tributarius.

CAPVT XVII.

Mediæ tribui Manasse & filiabus Salphaad sortes assignantur, & augetur sors filiorum Ioseph.

A 1 CEcidit autem sors tribui Manasse : (ipse enim est primogenitus Ioseph) Machir primogenito Manasse patri Galaad, qui fuit vir pugnator, habuitque possessionem Galaad & Basan.

*Nu. 26.d. 30. 2 * Et rěliquis filiorum Manasse iuxta familias suas, filijs Abiezer, & filijs Helec, & filijs Esriel, & filijs Sechem, & filijs Hepher, & filijs Semida. Isti sunt filij Manasse filij Ioseph, mares, per cognationes suas.

*Nu.27.a. & 36.d.11. 3 * Salphaad verò filio Hepher filij Galaad filij Machir filij Manasse, non erant filij, sed solæ filiæ: quarum ista sunt nomina, Maala & Noa & Hegla & Melcha & Thersa.

4 Veneruntque in conspectu Eleazari sacerdotis, & Iosue filij Nun, & principum, dicentes:Dominus præcepit per manum Moysi, vt daretur nobis possessio in medio fratrum nostrorum. Deditque eis iuxta imperium Domini possessionem in medio fratrum patris earum.

5 Et ceciderunt funiculi Manasse, decem, absque Terra Galaad & Basan trans Iordanem.

B 6 Filiæ enim Manasse possederunt hereditatem in medio filiorum eius. Terra autem Galaad cecidit in sortem filiorum Manasse qui reliqui erant.

7 Fuitque terminus Manasse ab Aser, Machmethath quæ respicit Sichem : & egreditur ad dextram iuxta habitatores Fontis Taphuæ.

8 Etenim in sorte Manasse ceciderat Terra Taphuæ, quæ est iuxta terminos Manasse filiorum Ephraim.

9 Descenditque terminus Vallis arundineti in meridiem torrentis ciuitatum Ephraim, quæ in medio sunt vrbium Manasse : terminus Manasse ab Aquilone torrentis, & exitus eius pergit ad mare:

C 10 Itaut possessio Ephraim sit ab Austro, & ab Aquilone Manasse, & vtramq; claudat mare, & coniungantur sibi in tribu Aser ab Aquilone, & in tribu Issachar ab Oriente.

11 Fuitq; hereditas Manasse in Issachar & in Aser Bethsan & viculi eius, & Ieblaã cum viculis suis, & habitatores Dor cum oppidis suis, habitatores quoque Endor cum viculis suis : similiterque habitatores Thenac cum viculis suis, & habitatores Mageddo cum viculis suis, & tertia pars vrbis Nopheth.

12 Nec potuerunt filij Manasse has ciuitates subuertere, sed cœpit Chananæus habitare in terra sua.

13 Postquam autem conualuerunt filij Israël, subiecerunt Chananæos, & fecerunt sibi tributarios, nec interfecerunt eos.

14 Locutiq; sunt filij Ioseph ad Iosue, & dixerunt:Quare dedisti mihi possessionem sortis & funiculi vnius, cùm sim tantæ multitudinis, & benedixerit mihi Dominus : D

15 Ad quos Iosue ait: Si populus multus es, ascende in siluam, & succide tibi spatia in Terra Pherezæi & Raphaim : quia angusta est tibi possessio montis Ephraim.

16 Cui responderunt filij Ioseph : Non poterimus ad montana conscendere, cùm ferreis curribus vtantur Chananæi, qui habitant in terra campestri, in qua sitæ sunt Bethsan cum viculis suis, & Iezraël mediam possidens vallem.

17 Dixitque Iosue ad domum Ioseph, Ephraim & Manasse: Populus multus es, & magnæ fortitudinis, non habebis sortem vnã,

18 Sed transibis ad montem, & succides tibi, atque purgabis ad habitandum spatia : & poteris vltrà procedere cùm subuerteris Chananæum, quem dicis ferreos habere currus, & esse fortissimum.

CAPVT XVIII.

Mittuntur qui describant Terram reliquarum septem tribuum, & assignatur sors Beniamin.

1 COngregatique sunt omnes filij Israël in Silo, ibique fixerunt tabernaculum testimonij, & fuit eis Terra subiecta. A

2 Remanserant autem filiorum Israël septem tribus, quæ necdum acceperant possessiones suas.

3 Ad quos Iosue ait : Vsquequò marceris ignauia, & non intratis ad possidendam Terram, quam Dominus Deus patrum vestrorum dedit vobis?

4 Eligite de singulis tribubus ternos viros, vt mittam eos, & pergant atque circumeant Terram & describant eam iuxta numerum vniuscuiusque multitudinis : referantque ad me quod descripserint.

5 Diuidite vobis Terram in septem partes: Iudas sit in terminis suis ab australi plaga, & domus Ioseph ab Aquilone.

6 Mediam inter hos Terram in septem partes describite : & huc venietis ad me, vt coram Domino Deo vestro mittam vobis hic sortem:

7 Quia non est inter vos pars Leuitarum, sed sacerdotium Domini est eorum hereditas. Gad autem & Ruben, & dimidia tribus Manasse iam acceperant possessiones suas trans Iordanem ad Orientalem plagam: quas dedit eis Moyses famulus Domini. B

8 Cumque surrexissent viri, vt pergerent

ad describendam Terram, præcepit eis Iosue,
dicens: Circuite Terram, & describite eam,
ac reuertimini ad me: vt hic coram Domino,
in Silo, mittam vobis sortem.
9 Itaque perrexerunt: & lustrantes eam, in
septem partes diuiserunt, scribentes in volu-
mine. Reuersique sunt ad Iosue in castra
Silo.
10 Qui misit sortes coram Domino in Si-
lo, diuisitque Terram filijs Israel in septem
partes.
11 Et ascendit sors prima filiorum Benia-
min per familias suas, vt possiderent Terram
inter filios Iuda & filios Ioseph.
12 Fuitque terminus eorum contra Aqui-
lonem à Iordane: pergens iuxta latus Iericho
septemtrionalis plagæ, & inde contra Occi-
dentem ad montana conscendens, & perue-
niens ad solitudinem Bethauen,
* Gen. 28 d.19. 13 Atque pertransiens iuxta * Luzan ad
Meridiem, ipsa est Bethel: descenditque in
Ataroth addar, in montem qui est ad Meri-
diem Beth horon inferioris:
C 14 Et inclinatur circuiens contra mare ad
Meridiem montis qui respicit Beth horon
contra Africum: suntque exitus eius in Ca-
riath baal, quæ vocatur & Cariathiarim, vr-
bem filiorum Iuda. Hæc est plaga contra
mare, ad Occidentem.
15 A Meridie autem ex parte Cariathia-
rim egreditur terminus contra mare, & per-
uenit vsque ad fontem aquarum Nephtoa.
16 Descenditque in partem montis qui re-
spicit Vallem filiorum Ennom: & est contra
septentrionalem plagam in extrema parte
Vallis Raphaim. Descenditque in Geennom
(id est, Vallem Ennom) iuxta latus Iebusæi ad
Austrum: & peruenit ad Fontem Rogel,
17 Transiens ad Aquilonem, & egrediens
ad Ensemes, id est, fontem solis.
D 18 Et pertransit vsque ad tumulos, qui sunt
è regione Ascensus Adommim: descenditque
ad Abenboën id est, lapidem Boen filij Ru-
ben: & pertransit ex latere Aquilonis ad
campestria: descenditque in planitiem.
19 Et prætergreditur contra Aquilonem
Beth hagla: suntque exitus eius contra lin-
guam maris salsissimi ab Aquilone in fine
Iordanis ad australem plagam:
20 Qui est terminus illius ab Oriente. Hec
est possessio filiorum Beniamin per termi-
nos suos in circuitu, & familias suas.
21 Fueruntque ciuitates eius, Iericho, &
Beth hagla & Vallis Casis.
22 Beth Araba & Samaraim & Bethel.
23 Et Auim & Aphara & Ophera.
24 Villa Emona & Ophni & Gabee: ciui-
tates duodecim, & villæ earum.
25 Gabaon & Rama & Beroth.
26 Et Mesphe & Caphara, & Amosa.
27 Et Recem, Iarephel & Tharela.
28 Et Sela, Eleph, & Iebus quæ est Ierusa-
lem, Gabaath & Cariath: ciuitates quatuor-
decim, & villæ earum. Hæc est possessio filio-
rum Beniamin iuxta familias suas.

CAPVT XIX.

Assignantur sortes sex tribubus Simeon, Zabulon, Issachar, Aser, Nephthalim, Dan & Iosue.

1 ET egressa est sors secũda filiorũ Simeõ A
per cognationes suas: fuitq; hereditas
2 Eorum in medio possessionis filiorum
Iuda: Bersabee & Sabee & Molada.
3 Et Hasersual, Bala & Asem.
4 Et Eltholad, Bethul & Harma.
5 Et Siceleg & Bethmarchaboth & Ha-
sersusa.
6 Et Bethlebaoth & Sarohen: ciuitates tre-
decim, & villæ earum.
7 Ain & Remmon & Athar & Asan: ciui-
tates quatuor, & villæ earum:
8 Omnes viculi per circuitum vrbium
istarum vsque ad Baalath Beer Ramath con-
tra australem plagam. Hæc est hæreditas fi-
liorum Simeon iuxta cognationes suas.
9 In possessione & funiculo filiorum Iuda:
quia maior erat, & idcircò filij Simeon pos-
sederunt in medio hæreditatis eorum.
10 Ceciditque sors tertia filiorum Zabu-
lon per cognationes suas: & factus est termi-
nus possessionis eorum vsque Sarid.
11 Ascenditque de Mari & Merala, &
peruenit in Debbaseth, vsque ad torrentem
qui est contra Ieconam.
12 Et reuertitur de Sared contra Orien-
tem in fines Ceseleththabor, & egreditur ad
Dabereth, ascenditque contra Iaphie.
13 Et inde pertransit vsque ad Orientalem
plagam Gethhepher & Thacasin: & egredi-
tur in Remmon, Amthar & Noa.
14 Et circuit ad Aquilonem Hanathon: B
suntque egressus eius Vallis Iephtahel.
15 Et Cateth & Naalol & Semeron & Ie-
dala & Bethlehem: ciuitates duodecim, &
villæ earum.
16 Hæc est hereditas tribus filiorũ Zabulõ
per cognationes suas, vrbes & viculi earum.
17 Issachar egressa est sors quarta per co-
gnationes suas.
18 Fuitque eius hereditas, Iezraël & Casa-
loth & Sunem.
19 Et Hapharaim & Seon, & Anaharath.
20 Et Rabboth & Cesion, Abes.
21 Et Rameth, & Engannim, & Enhadda,
& Bethpheses.
22 Et peruenit terminus eius vsque Tha-
bor & Sehesima & Bethsames: eruntque exi-
tus eius Iordanis: ciuitates sedecim, & vil-
læ earum.
23 Hæc est possessio filiorum Issachar per
cognationes suas, vrbes & viculi earum.
24 Ceciditque sors quinta tribui filiorum
Aser per cognationes suas:
25 Fuitque terminus eorum Halcath &
Chali & Betem & Axaph.
26 Et Elmelech & Amaad & Messal: &
peruenit vsque ad Carmelum maris & Sihor
& Labanath.
27 Ac reuertitur contra Orientẽ Bethda- C
gon: & pertransit vsque Zabulon & Vallem
Iephtahel contra Aquilonem in Bethemec
& Nehiel. Egrediturque ad læuam Cabul.

28 Et Abran & Rohob & Hamon & Cana, vsque ad Sidonem magnam.
29 Reuertiturque in Horma vsque ad ciuitatem munitissimam Tyrum, & vsque Hosa: eruntque exitus eius in mare de funiculo Achziba.
30 Et Amma & Aphec & Rohob. Ciuitates viginti duæ, & villæ earum.
31 Hæc est possessio filiorum Aser per cognationes suas, vrbesque & viculi earum.
32 Filiorum Nephthali sexta sors cecidit per familias suas.
33 Et cœpit terminus de Heleph & Elon in Saananim, & Adami, quæ est Neceb, & Iebnael vsque Lecum: & egressus eorum vsque ad Iordanem.
34 Reuertiturque terminus contra Occidentem in Azanothabor, atque inde egreditur in Hucuca, & pertransit in Zabulon contra Meridiem, & in Aser contra Occidentem, & in Iuda ad Iordanem contra ortum solis.
35 Ciuitates munitissimæ, Assedim, Ser, & Emath, & Reccath & Cenereth.
36 Et Edema & Arama, Asor.
37 Et Cedes & Edrai, Enhasor.
38 Et Ieron & Magdalel Horem & Bethanath & Bethsames: ciuitates decem & nouem, & villæ earum.
39 Hæc est possessio tribus filiorum Nephthali per cognationes suas, vrbes & viculi earum.
40 Tribui filiorum Dan per familias suas egressa est sors septima:
D 41 Et fuit terminus possessionis eius Saraa & Esthaol, & Hirsemes, id est, ciuitas solis.
42 Selebin & Aialon & Iethela.
43 Elon & Themna & Acron.
44 Elthece, Gebbethon & Balaath.
45 Et Iud & Bane & Barach & Gethremmon:
46 Et Meiarcon & Arecon, cum termino qui respicit Ioppen.
47 Et ipso fine concluditur. Ascenderuntque filij Dan, & pugnauerunt contra Lesem, ceperuntque eam: & percusserunt eam in ore gladij, & possederunt, & habitauerunt in ea, vocantes nomen eius Lesem Dan, ex nomine Dan patris sui.
48 Hæc est possessio tribus filiorum Dan, per cognationes suas, vrbes & viculi earum.
49 Cumque complesset sorte diuidere Terram singulis per tribus suas, dederunt filij Israël possessionem Iosue filio Nun in medio sui.
50 Iuxta præceptum Domini, vrbem quam postulauit, Thamnath Saraa in monte Ephraim: & ædificauit ciuitatem, habitauitque in ea.
51 Hæ sunt possessiones, quas sorte diuiserunt Eleazar sacerdos & Iosue filius Nun, & principes familiarum, ac tribuum filiorum Israel, in Silo, coram Domino ad hostium tabernaculi testimonij, partitique sunt Terram.

CAPVT XX.

Sex refugij ciuitates eis & trans Iordanem, & qui ad eas possint confugere: & quamdiu ibi remanere debeant.

1 ET locutus est Dominus ad Iosue, dicens: Loquere filiis Israël, & dic eis. A
2 Separate vrbes fugitiuorum, * de quibus locutus sum ad vos per manum Moysi; *Num. 35. b. 10. Deut. 19. a. 2.
3 Vt confugiat ad eas quicumque animam percusserit nescius: & possit euadere iram proximi, qui vltor est sanguinis. B
4 Cùm ad vnam harum confugerit ciuitatum, stabit ante portam ciuitatis, & loquetur senioribus vrbis illius, ea quæ se comprobent innocentem: sicque suscipient eum, & dabunt ei locum ad habitandum.
5 Cumque vltor sanguinis eum fuerit persecutus, non tradent in manus eius: quia ignorans percussit proximum eius, nec ante biduum, triduumue, eius probatur inimicus.
6 Et habitabit in ciuitate illa, donec stet ante iudicium causam reddens facti sui, & moriatur sacerdos magnus, qui fuerit in illo tempore: tunc reuertetur homicida, & ingredietur ciuitatem & domum suam de qua fugerat. C
7 Decreueruntque Cedes in Galilęa montis Nephthali, & Sichem in monte Ephraim, & Cariatharbe, ipsa est Hebron in monte Iuda.
8 Et trans Iordanem contra Orientalem plagam Iericho, * statuerunt Bosor, quæ sita est in campestri solitudine, de tribu Ruben, & Ramoth in Galaad de tribu Gad, & Gaulon in Basan de tribu Manasse. D *Deut. 4. f. 43.
9 Hæ ciuitates constitutæ sunt cunctis filiis Israël, & aduenis qui habitabant inter eos: vt fugeret ad eas qui animam nescius percussisset, & non moreretur in manu proximi, effusum sanguinem vindicare cupientis, donec staret ante populum expositurus causam suam.

CAPVT XXI.

Leuitis assignantur ciuitates quadraginta octo cum suburbanis: & completa Dei promissione olim Patriarchis facta: pax & requies datur filijs Israel.

1 ACcesseruntque principes familiarum Leui ad Eleazarum sacerdotem, & Iosue filium Nun, & ad duces cognationum per singulas tribus filiorum Israël. A
2 Locutique sunt ad eos in Silo Terræ Chanaan, atque dixerunt: * Dominus præcepit per manum Moysi, vt darentur nobis vrbes ad habitandum, & suburbana earum ad alenda iumenta. *Nu. 35. a. 2.

3 Dederuntque filij Israel de possessioni-
bus suis iuxta imperium Domini, ciuitates
& suburbana earum.
4 Egressaque est sors in familiam Caath fi-
liorum Aaron sacerdotis, de tribubus Iuda,
& Simeon, & Beniamin, ciuitates tredecim.
5 Et reliquis filiorum Caath, id est Leuitis
qui superfuerant de tribubus Ephraim, &
Dan, & dimidia tribu Manasse, ciuitates
decem.
6 Porrò filijs Gerson egressa est sors, vt
acciperent de tribubus Issachar & Aser &
Nephthali, dimidiaque tribu Manasse in Ba-
san, ciuitates numero tredecim.
7 Et filijs Merari per cognationes suas de
tribubus Ruben & Gad & Zabulon, vrbes
duodecim.
8 Dederuntque filij Israël Leuitis ciuitates
& suburbana earum, sicut præcepit Domi-
nus per manum Moysi, singulis sorte tri-
buentes.
B 9 De tribubus filiorũ Iuda & Simeon dedit
* 1.Par.6 c.55. Iosue ciuitatẽs: * quarum ista sunt nomina.
10 Filijs Aaron per familias Caath Leuiti-
ci generis (prima enim sors illis egressa est.)
11 Cariatharbe patris Enac, quæ vocatur
Hebron, in monte Iuda, & suburbana eius
per circuitum.
* Sup.14 d.14. 12 * Agros verò & villas eius, dederat Ca-
leb filio Iephone ad possidendum.
13 Dedit ergo filijs Aaron sacerdotis He-
bron confugij ciuitatem, ac suburbana eius:
& Lobnam cum suburbanis suis.
14 Et Iether, & Esthemo,
15 Et Holon, & Dabir,
16 Et Ain, & Ieta, & Bethsames, cum sub-
urbanis suis: ciuitates nouem, de tribubus,
vt dictum est, duabus.
17 De tribu autem filiorum Beniamin,
Gabaon, & Gabaẽ.
18 Et Anathoth, & Almon cum suburba-
nis suis: ciuitates quatuor:
19 Omnes simul ciuitates filiorum Aaron
sacerdotis, tredecim, cum suburbanis suis.
20 Reliquis verò per familias filiorum
Caath Leuitici generis, hęc est data possessio.
21 De tribu Ephraim vrbes confugij, Si-
chem cum suburbanis suis in monte
Ephraim, & Gazer.
22 Et Cibsaim & Beth horon, cum subur-
banis suis, ciuitates quatuor.
23 De tribu quoque Dan, Eltheco & Ga-
bathon,
C 24 Et Aialon & Gethremmon, cum subur-
banis suis, ciuitates quatuor.
25 Porrò de dimidia tribu Manasse, Tha-
nach & Gethremmon, cum suburbanis suis
ciuitates duæ.
26 Omnes ciuitates decem, & suburbana
earũ datæ sunt filijs Caath inferioris gradus.
27 Filijs quoque Gerson Leuitici generis
dedit de dimidia tribu Manasse confugij ci-
uitates, Gaulon in Basan, & Bosram, cum
suburbanis suis, ciuitates duas.
28 Porrò de tribu Issachar, Cesion, & Da-
bereth,
29 Et Iaramoth, & Engannim, cum subur-
banis suis, ciuitates quatuor.
30 De tribu autem Aser, Masal & Abdon,
31 Et Helcath & Rohob, cum suburbanis
suis, ciuitates quatuor.
32 De tribu quoque Nephthali ciuitates
confugij: Cedes in Galilæa, & Hammoth
Dor, & Carthan, cum suburbanis suis, ciui-
tates tres.
33 Omnes vrbes familiarum Gerson, tre-
decim, cum suburbanis suis.
34 Filijs autem Merari Leuitis inferioris
gradus per familias suas data est de tribu Za-
bulon, Iecnam & Cartha.
35 Et Damna & Naalol, ciuitates quatuor
cum suburbanis.
36 De tribu Ruben vltra Iordanem con- D
tra Iericho ciuitates refugij, Bosor in solitu-
dine, Misor & Iaser & Iethson & Mephaath,
ciuitates quatuor cum suburbanis suis.
37 De tribu Gad ciuitates confugij, Ra-
moth in Galaad, & Manaim & Hesebon &
Iaser, ciuitates quatuor cum suburbanis suis.
38 Omnes vrbes filiorum Merari per fa-
milias & cognationes suas, duodecim.
39 Itaque ciuitates vniuersæ Leuitarum in
medio possessionis filiorum Israël fuerunt
quadraginta octo.
40 Cum suburbanis suis, singulæ per fami-
lias distributæ.
41 Deditque Dominus Deus Israëli om-
nem Terram, quam traditurum se patribus
eorum iurauerat: & possederunt illam, atque
habitauerunt in ea.
42 Dataque est ab eo pax in omnes per
circuitum nationes: nullusque eis hostium
resistere ausus est, sed cuncti in eorum ditio-
nem redacti sunt.
43 Ne vnum quidem verbum, quod illis
præstiturum se esse promiserat, irritum fuit,
sed rebus expleta sunt omnia.

CAPVT XXII.

*Remissæ ad suam possessionem trans Iorda-
nem, tribus Ruben & Gad & dimidia Ma-
nasse, suspicionem mouent cęteris tribubus ex-
tructum ad Iordanem altare; sed missi legati
suscipiunt iustam eorum excusationem.*

1 EOdem tempore vocauit Iosue Rube- A
nitas, & Gaditas, & dimidiam tri-
bum Manasse.
2 Dixitque ad eos: Fecistis omnia quæ pręe-
cepit vobis Moyses famulus Domini: mihi
quoque in omnibus obedistis.
3 Nec reliquistis fratres vestros longo tem-
pore, vsque in præsentem diem, custodien-
tes imperium Domini Dei vestri.
4 Quia igitur dedit Dominus Deus vester
fratribus vestris quietem & pacem, sicut pol-
licitus est: reuertimini, & ite in tabernacula
vestra, & in terram possessionis, * quam tra- *Num.32. f.33.
didit vobis Moyses famulus Domini trans Sup.13. b.
Iordanem. 8.
5 Ita dumtaxat, vt custodiatis attente, &
opere compleatis mandatum & legem quam
præcepit vobis Moyses famulus Domini, vt
diligatis Dominum Deum vestrum, & am-
buletis in omnibus vijs eius, & obseruetis
mandata illius, adhæreatisque ei ac seruiatis
in omne corde, & in omni anima vestra.

6 Be-

B 6 Benedixitque eis Iosue, & dimisit eos. Qui reuersi sunt in tabernacula sua.

7 Dimidiæ autem tribui Manasse *possessionem Moyses dederat in Basan: & idcircò mediæ quæ superfuit, dedit Iosue sortem inter cęteros fratres suos trans Iordanem ad Occidentalem plagam. Cùmque dimitteret eos in tabernacula sua, & benedixisset eis,

8 Dixit ad eos: In multa substantia atque diuitijs reuertimini ad sedes vestras, cum argento & auro, ære ac ferro, & veste multiplici: diuidite prædam hostium cum fratribus vestris.

9 Reuersique sunt, & abierunt filij Ruben, & filij Gad, & dimidia tribus Manasse, à filijs Israël de Silo, quæ sita est in Chanaan, vt intrarent Galaad Terram possessionis suæ, quam obtinuerant iuxta imperium Domini in manu Moysi.

C 10 Cùmque venissent ad tumulos Iordanis in Terram Chanaan, ædificauerunt iuxta Iordanem altare infinitæ magnitudinis.

11 Quod cùm audissent filij Israël, & ad eos certi nuntij detulissent, ædificasse filios Ruben, & Gad, & dimidiæ tribus Manasse, altare in Terra Chanaan, super Iordanis tumulos, contra filios Israël:

12 Conuenerunt omnes in Silo, vt ascenderent & dimicarent contra eos.

13 Et interim miserunt ad illos in Terram Galaad Phinees filium Eleazari sacerdotis.

14 Et decem principes cum eo, singulos de singulis tribubus.

15 Qui venerunt ad filios Ruben, & Gad, & dimidiæ tribus Manasse, in Terram Galaad: dixeruntque ad eos:

D 16 Hæc mandat omnis populus Domini: Quæ est ista transgressio? Cur reliquistis Dominum Deum Israël, ædificantes altare sacrilegum, & à cultu illius recedentes.

*Num. 25. a. 3. Deut. 4. a. 3. 17 An parum vobis est *quòd peccastis in Beelphegor, & vsque in præsentem diem macula huius sceleris in nobis permanet; multique de populo corruerunt.

18 Et vos hodie reliquistis Dominum, & cras in vniuersum Israël ira eius desæuiet.

19 Quòd si putatis immundam esse terram possessionis vestræ, transite ad Terram, in qua tabernaculum Domini est, & habitate inter nos: tantùm vt à Domino, & à nostro consortio non recedatis, ędificato altari præter altare Domini Dei nostri.

* Sup. 7. a. 1. 20 * Nonne Achan filius Zare præterijt mandatum Domini, & super omnem populum Israël ira eius incubuit? Et ille erat vnus homo, vtque vtinam solus perijsset in scelere suo.

21 Responderuntque filij Ruben & Gad, dimidia tribus Manasse, principibus legationis Israel:

E. 22 Fortissimus Deus Dominus, Fortissimus Deus Dominus, ipse nouit, & Israël simul intelliget: si præuaricationis animo hoc altare construximus, non custodiat nos, sed puniat nos in præsenti:

23 Et si ea mente fecimus, vt holocausta, & sacrificium & pacificas victimas super eo imponeremus, ipse quærat & iudicet:

24 Et non ea magis cogitatione atque tractatu, vt diceremus: Cras dicent filij vestri filijs nostris: Quid vobis & Domino Deo Israël?

25 Terminum posuit Dominus inter nos & vos, ò filij Ruben & filij Gad, Iordanem fluuium: & idcircò partem non habetis in Domino. Et per hanc occasionem auertent filij vestri filios nostros à timore Domini: Putauimus itaque meliùs,

26 Et diximus. Extruamus nobis altare, non in holocausta, neque ad victimas offerendas, F

27 Sed in testimonium inter nos & vos, & sobolem nostram vestramque progeniem, vt seruiamus Domino, & iuris nostri sit offerre, & holocausta, & victimas, & pacificas hostias: & nequaquam dicant cras filij vestri filijs nostris: Non est vobis pars in Domino.

28 Quòd si voluerint dicere, respondebunt eis: Ecce altare Domini, quod fecerunt patres nostri, non in holocausta, neque in sacrificium, sed in testimonium nostrum ac vestrum.

29 Absit à nobis hoc scelus, vt recedamus à Domino, & eius vestigia relinquamus, extructo altari ad holocausta, & sacrificia, & victimas offerendas, præter altare Domini Dei nostri, quod extructum est ante tabernaculum eius.

30 Quibus auditis, Phinees sacerdos, & principes legationis Israël, qui erant cum eo placati sunt: & verba filiorum Ruben, & Gad, & dimidię tribus Manasse libentissimè susceperunt.

31 Dixitque Phinees filius Eleazari sacerdos ad eos: Nunc scimus quòd nobiscum sit Dominus, quoniam alieni estis à præuaricatione hac, & liberastis filios Israël de manu Domini.

32 Reuersusque est cum principibus à filijs Ruben & Gad, de Terra Galaad, finium Chanaan, ad filios Israël, & retulit eis.

33 Placuitque sermo cunctis audientibus. Et laudauerunt Deum filij Israël, & nequaquam vltrà dixerunt, vt adscenderent contra eos, atque pugnarent, & delerent Terram possessionis eorum.

24 Vocaueruntque filij Ruben & filij Gad altare, quod extruxerant, Testimonium nostrum quod Dominus ipse sit Deus.

CAPVT XXIII.

Iosue senex, iamque moribundus exhortatur filios Israël ad seruanda Dei præcepta, & cauendam societatem cùm Gentibus.

1 EVoluto autem multo tempore, postquam pacem dederat Dominus Israëli, subiectis in gyro nationibus vniuersis, & Iosue iam longæuo, & persenilis ætatis: A

2 Vocauit Iosue omnem Israëlem, maioresque natu, & principes, ac duces, & magi-

ſtros, dixitque ad eos: Ego ſenui,& progreſ-
ſioris ætatis ſum:
3 Voſque cernitis omnia, quæ fecerit Do-
minus Deus veſter cunctis per circuitum
nationibus,quo modo pro vobis ipſe pugna-
uerit:
4 Et nunc quia vobis ſorte diuiſit omnem
Terram, ab Orientali parte Iordanis vſque
ad mare magnum, multæque adhuc ſuper-
ſunt nationes:
B 5 Dominus Deus veſter diſperdet eas, &
auferet à facie veſtra,& poſſidebitis Terram,
ſicut vobis pollicitus eſt.
6 Tantùm confortamini, & eſtote ſoliciti,
vt cuſtodiatis cuncta quæ ſcripta ſunt in vo-
lumine legis Moyſi: & non declinetis ab eis
neque ad dexteram neque ad ſiniſtram:
7 Ne poſtquam intraueritis ad Gentes,
quæ inter vos futuræ ſunt, iuretis in nomine
deorum earum, & ſeruiatis eis, & adoretis
illos:
8 Sed adhæreatis Domino Deo veſtro:
quod feciſtis vſque in diem hanc.
C 9 Et tunc auferet Dominus Deus in con-
ſpectu veſtro gentes magnas & robuſtiſſimas
& nullus vobis reſiſtere poterit.
10 Vnus è vobis perſequetur hoſtium mil-
le viros: quia Dominus Deus veſter pro vo-
bis ipſe pugnabit, ſicut pollicitus eſt.
11 Hoc tantùm diligentiſſimè præcauete,
vt diligatis Dominum Deum veſtrum.
12 Quòd ſi volueritis gentium harum,quæ
inter vos habitant, erroribus adhærere, &
cum eis miſcere connubia, atque amicitias
copulare:
D 13 Iam nunc ſcitote quòd Dominus Deus
veſter non eas deleat ante faciem veſtram,
ſed ſint vobis in foueam ac laqueum, & of-
fendiculum ex latere veſtro, & ſudes in ocu-
lis veſtris, donec vos auferat atque diſperdat
de Terra hac optima, quam tradidit vobis.
* 3.Reg.2. a.2. 14 *En ego hodie ingredior viam vniuer-
ſæ terræ, & toto animo cognoſcetis, quòd de
omnibus verbis, quæ ſe Dominus præſtitu-
rum vobis eſſe pollicitus eſt,vnum non præ-
terierit incaſſum.
15 Sicut ergo impleuit opere quod promi-
ſit,& proſpera cuncta venerunt: ſic adducet
ſuper vos quidquid malorum comminatus
eſt,donec vos auferat atque diſperdat de Ter-
ra hac optima,quam tradidit vobis,
16 Eò quòd prætericritis pactum Domini
Dei veſtri,quod pepigit vobiſcum, & ſeruie-
ritis dijs alienis, & adoraueritis eos: citò at-
que velociter conſurget in vos furor Domi-
ni, & auferemini ab hac Terra optima,quam
tradidit vobis.

CAPVT XXIV.

Commemorantur beneficia Iſraëlitis à Deo exhibita, fœdus populi cum Domino, mors Ioſue, ſepultura oſſium Ioſeph, & mors Eleazari ſacerdotis.

A 1 CONgregauitque Ioſue omnes tribus Iſ-
raël in Sichem, & vocauit maiores
natu, ac principes, & iudices, & magiſtros:
ſteteruntque in conſpectu Domini:
2 Et ad populum ſic locutus eſt: Hæc dicit
Dominus Deus Iſraël: Trans fluuium habi-
tauerunt patres veſtri ab initio, * Thare pa- * Gen.11. d.26.
ter Abraham & Nachor: ſeruieruntque dijs
alienis.
3 *Tuli ergo patrem veſtrum Abraham * Gen.11. d.31.
de Meſopotamiæ finibus: & adduxi eum in
Terram Chanaan: multiplicauique ſemen
eius,
4 *Et dedi ei Iſaac: *Illique rurſum dedi * Gen.21. a.2.
Iacob & Eſaü. *E quibus, Eſaü dedi mon- * Gen.25. d.26.
tem Seir ad poſſidendum: *Iacob verò & fi- *Gen. 36. a.8.
lij eius deſcenderunt in Ægyptum.
5 * Miſique Moyſen & Aaron, & percuſſi * Gen. 46. a.6.
Ægyptum multis ſignis atque portentis:
6 * Eduxique vos & patres veſtros de Ægy- B
pto, & veniſtis ad mare: perſecutique ſunt * Exod. 3. c. 10.
* Ægyptij patres veſtros cum curribus & *Exod.12. f.37.
equitatu,vſque ad Mare rubrum.
7 Clamauerunt autem ad Dominum filij
Iſraël qui poſuit tenebras inter vos & Ægy-
ptios, & adduxit ſuper eos mare, & operuit
eos. Viderunt oculi veſtri cuncta quæ in
Ægypto fecerim, & habitaſtis in ſolitudine
multo tempore:
8 Et introduxi vos in terram Amorrhæi,
qui habitabat trans Iordanem. * Cùmque *Exod.14. b.9.
pugnarent contra vos, tradidi eos in manus
veſtras, & poſſediſtis Terram eorum, atque
interfeciſtis eos.
9 Surrexit autem Balac filius Sephor rex
Moab, & pugnauit contra Iſraëlem. * Miſit- * Num.22. c.24.
que & vocauit Balaam filium Beor, vt male-
diceret vobis:
10 Et ego nolui audire eum, ſed è contra- C
rio per illum benedixi vobis, & liberaui vos
de manu eius.
11 * Tranſiſtiſque Iordanem, & veniſtis ad * Num.22. a.5.
Iericho. Pugnaueruntque contra vos viri
ciuitatis eius, Amorrhæus, & Pherezæus, &
Chananæus, & Hethæus, & Gergezæus, &
Heuæus, & Iebuſæus: & tradidi illos in ma-
nus veſtras,
12 * Miſique ante vos crabrones: & eieci * Sup.3.c.
eos de locis ſuis, duos reges Amorrhæorum, 14.6. a.1. 11.a.3.
non in gladio nec in arcu tuo. *Exod.23. f.28.
13 Dedique vobis Terram, in qua non la- Deut.7. c. 20.
boraſtis, & vrbes quas non ædificaſtis,vt ha- Supr. 11. d.20.
bitaretis in eis: vineas & olіueta, quæ non
plantaſtis.
14 * Nunc ergo timete Dominum, & ſer- * Reg.7.a. 3.
uite ei perfecto corde atque veriſſimo: & au- Tob.14.b. 10.
ferte deos, quibus ſeruierunt patres veſtri in
Meſopotamia & in Ægypto, ac ſeruite Do-
mino.
15 Sin autem malum vobis videtur vt Do- D
mino ſeruiatis, optio vobis datur: eligite ho-
die quod placet, cui ſeruire potiſſimùm de-
beatis, vtrùm dijs, quibus ſeruierunt patres
veſtri in Meſopotamia, an dijs Amorrhæo-
rum, in quorum Terra habitatis. ego autem
& domus mea ſeruiemus Domino.
16 Reſponditque populus, & ait: Abſit à
nobis vt relinquamus Dominum, & ſeruia-
mus dijs alienis.
17 Dominus Deus noſter ipſe eduxit nos,
& patres noſtros, de Terra Ægypti,de domo
ſeruitutis: fecitque videntibus nobis ſigna
ingentia, & cuſtodiuit nos in omni via, per

quam

quam ambulauimus, & in cunctis populis,
per quos transiuimus.
18 Et eiecit vniuersas gentes, Amorrhæum
habitatorem Terræ, quam nos intrauimus.
Seruiemus igitur Domino, quia ipse est Deus
noster.
E 19 Dixitque Iosue ad populum: Non poteritis
seruire Domino: Deus enim sanctus,
& fortis æmulator est, nec ignoscet sceleribus
vestris atque peccatis.
20 Si dimiseritis Dominum, & seruieritis
dijs alienis, conuertet se, & affliget vos, atque
subuertet postquam vobis præstiterit
bona.
21 Dixitque populus ad Iosue: Nequaquam
ita vt loqueris, erit, sed Domino seruiemus.
22 Et Iosue ad populum, Testes, inquit,
vos estis, quia ipsi elegeritis vobis Dominum
vt seruiatis ei. Responderuntque:
Testes.
F 23 Nunc ergo, ait, auferte deos alienos de
medio vestri, & inclinate corda vestra ad
Dominum Deum Israel.
24 Dixitque populus ad Iosue: Domino
Deo nostro seruiemus, & obedientes erimus
præceptis eius.
25 Percussit ergo Iosue in die illo fœdus,
& proposuit populo præcepta atque iudicia
in Sichem.
26 Scripsit quoque omnia verba hæc in
volumine legis Domini: & tulit lapidem
pergrandem, posuitque eum subter quercum,
quæ erat in Sanctuario Domini:
27 Et dixit ad omnem populum: En lapis
iste erit * vobis in testimonium, quòd * audierit
omnia verba Domini quę locutus est * * nobis *audierit. * nobis.
vobis ne fortè posteà negare velitis, & mentiri
Domino Deo vestro.
28 Dimisitque populum: singulos in possessionem
suam.
29 Et post hæc mortuus est Iosue filius
Nun seruus Domini, centum & decem annorum:
30 Sepelieruntque eum in finibus possessionis G
suæ in Thamnathsare, quæ est sita in
monte Ephraim, à Septemtrionali parte
montis Gaas.
31 Seruiuitque Israël Domino cunctis diebus
Iosue, & seniorum qui longo vixerunt
tempore post Iosue, & qui nouerunt omnia
opera Domini qui fecerat in Israël.
32 * Ossa quoque Ioseph, quæ tulerant filij * Gen 50. d. 24.
Israël de Ægypto, sepelierunt in Sichem, Exod. 13. d. 19.
in parte agri, * quem emerat Iacob à filijs * Gen. 33. d. 19.
Hemor patris Sichem, centum nouellis
ouibus, & fuit in possessionem filiorum
Ioseph.
33 Eleazar quoque filius Aaron mortuus
est: & sepelierunt eum in Gabaath
Phinees filij eius, quæ data est ei in monte
Ephraim.

LIBER IVDICVM, HEBRAICE SOPHETIM.

CAPVT PRIMVM.

Iuda duce vna cum fratre ipsius Simeone plurimæ gentium ciuitates expugnantur: Othoniel obtenta Cariath Sepher ducit Axam filiam Caleb, addita terra irrigua: Chananæi tributarij seruantur.

A. 1 Ost mortem Iosue consuluerunt filij Israël Dominum, dicentes: Quis ascendet ante nos contra Chananæum, & erit dux belli?

2 Dixitque Dominus: Iudas ascendet: ecce tradidi Terram in manus eius.

3 Et ait Iudas Simeoni fratri suo: Ascende mecum in sortem meam, & pugna contra Chananæum, vt & ego pergam tecum in sortem. Et abijt cum eo Simeon.

4 Ascenditque Iudas, & tradidit Dominus Chananæum ac Pherezæum in manus eorum: & percusserunt in Bezec decem millia virorum.

B 5 Inueneruntque Adonibesec in Bezec, & pugnauerunt contra eum, ac percusserunt Chananæum & Pherezæum.

6 Fugit autem Adonibesec: quem persecuti comprehenderunt, cæsis summitatibus manuum eius ac pedum.

7 Dixitque Adonibezec: Septuaginta reges, amputatis manuum ac pedum summitatibus, colligebant sub mensa mea ciborum reliquias: sicut feci, ita reddidit mihi Deus. Adduxeruntque eum in Ierusalem, & ibi mortuus est.

8 Oppugnantes ergo filij Iuda Ierusalem, ceperunt eam, & percusserunt in ore gladij, tradentes cunctam incendio ciuitatem.

9 Et posteà descendentes pugnauerunt contra Chananæum, qui habitabat in montanis, & ad meridiem, & in campestribus.

10 *Pergensque Iudas contra Chananæum, qui habitabat in Hebron (cuius nomen fuit antiquitus Cariath Arbe) percussit Sesai, & Ahiman, & Tholmai: *Iosu.15.d.14

11 Atque inde profectus abijt ad habitatores Dabir, cuius nomen vetus erat Cariath Sepher, id est, ciuitas litterarum. C

12 Dixitque Caleb: Qui percusserit Cariath Sepher, & vastauerit eam, dabo ei Axam filiam meam vxorem.

13 Cùmque cepisset eam Othoniel filius Cenez frater Caleb minor, dedit ei Axam filiam suam coniugem.

14 Quam pergentem in itinere monuit vir suus vt peteret à patre suo agrum: Quæ cùm suspirasset sedens in Asino, dixit ei Caleb: Quid habes?

15 At illa respondit: Da mihi benedictionem, quia terram arentem dedisti mihi: da & irriguam aquis. Dedit ergo ei Caleb irriguum superius & irriguum inferius. D

16 Filij autem Cinæi cognati Moysi, ascenderunt de ciuitate palmarum, cum filijs Iuda, in desertum sortis eius, quod est ad meridiem Arad, & habitauerunt cum eo.

17 Abijt autem Iudas cum Simeone fratre suo, & percusserunt simul Chananæum qui habitabat in Sephaath, & interfecerunt eum. Vocatumque est nomen vrbis, Horma, id est, anathema.

18 Cepitque Iudas Gazam cum finibus suis, & Ascalonem, atque Accaron cum terminis suis.

19 Fuitque Dominus cum Iuda, & montana possedit: nec potuit delere habitatores vallis, quia falcatis curribus abundabant. E

20 Dederunt Caleb Hebron, * sicut dixerat Moyses, qui deleuit ex ea tres filios Enac. *Num.14 d 24. Iosu.15.d.14

21 Iebusæum autem habitatorem Ierusalem non deleuerunt filij Beniamin: habitauitque

uitque Iebusæus cum filijs Beniamin in Ierusalem vsque in præsentem diem.
22 Domus quoque Ioseph ascendit in Bethel, fuitque Dominus cum eis.
23 Nam cùm obsiderent vrbem quæ priùs Luza vocabatur,
24 Viderunt hominem egredientem de ciuitate, dixeruntque ad eum: Ostende nobis introitum ciuitatis, & faciemus tecum misericordiam.
25 Qui cùm ostendisset eis, percusserunt vrbem in ore gladij: hominem autem illum, & omnem cognationem eius, dimiserunt.
F 26 Qui dimissus, abijt in Terram Hetthim, & ædificauit ibi ciuitatem, vocauitque eam Luzam: quæ ita appellatur vsque in præsentem diem.
27 Manasses quoque non deleuit Bethsan, & Thanac cum viculis suis, & habitatores Dor, & Ieblaam, & Mageddo cum viculis suis, cœpitque Chananæus habitare cum eis.
28 Postquam autem confortatus est Israël, fecit eos tributarios, & delere noluit.
29 Ephraim etiam non interfecit Chananæum, qui habitabat in Gazer, sed habitauit cum eo.
G 30 Zabulon non deleuit habitatores Cetron, & Naalol, sed habitauit Chananæus in medio eius, factusque est ei tributarius.
31 Aser quoque non deleuit habitatores Accho, & Sidonis, & Ahalab & Achasib, & Helba, & Aphec, & Rohob:
32 Habitauitque in medio Chananæi habitatoris illius terræ, nec interfecit eum.
33 Nephthali quoque non deleuit habitatores Bethsames & Bethanath: & habitauit inter Chananæum habitatorem Terræ, fueruntque ei Bethsamitæ & Bethanitæ tributarij.
34 Arctauitque Amorrhæus filios Dan in monte, nec dedit eis locum vt ad planiora descenderent:
35 Habitauitque in monte Hares, quod interpretatur testaceo, in Aialon & Salebim. Et aggrauata est manus domus Ioseph, factusque est ei tributarius.
46 Fuit autem terminus Amorrhæi ab Ascensu Scorpionis, petra, & superiora loca.

CAPVT II.

Angelus Dei beneficia refert; quo audito, flet populus: post mortem tamen Iosue & coæuorum, Israël frequenter liberatur, semper peiora recidit.

A 1 Ascenditque Angelus Domini de Galgalis ad locum flentium, & ait: Eduxi vos de Ægypto, & introduxi in Terram, pro qua iuraui patribus vestris: & pollicitus sum, vt non facerem irritum pactum meum vobiscum in sempiternum.
2 Ita dumtaxat vt non feriretis fœdus cum habitatoribus Terræ huius, sed aras eorum subuerteris: & noluistis audire vocem meam: cur hoc fecistis?
3 Quam ob rem nolui delere eos à facie vestra: vt habeatis hostes, & dij eorum sint vobis in ruinam.
4 Cùmque loqueretur Angelus Domini hæc verba ad omnes filios Israël: eleuauerunt ipsi vocem suam, & fleuerunt.
5 Et vocatum est nomen loci illius: Locus flentium, siue lachrymarum: immolaueruntque ibi hostias Domino. B
6 * Dimisit ergo Iosue populum, & abierunt filij Israël vnusquisque in possessionem suam, vt obtinerent eam: *Iosu. 14 g. 28.
7 Seruieruntque Domino cunctis diebus eius, & seniorum qui longo post eum vixerunt tempore, & nouerant omnia opera Domini quæ fecerat cum Israël:
8 Mortuus est autem Iosue filius Nun, famulus Domini, centum & decem annorum.
9 Et sepelierunt eum in finibus possessionis suę in Thamnathsare in monte Ephraim, à Septemtrionali plaga montis Gaas.
10 Omnisque illa generatio congregata est ad patres suos: & surrexerunt alij, qui non nouerant Dominum, & opera quæ fecerat cum Israël.
11 Feceruntque filij Israël malum in conspectu Domini, & seruierunt Baalim.
12 Ac dimiserunt Dominum Deum patrum suorum, qui eduxerat eos de Terra Ægypti: & secuti sunt deos alienos, deosque populorum, qui habitabant in circuitu eorum: & adorauerunt eos: & ad iracundiam concitauerunt Dominum, C
13 Dimittentes eum, & seruientes Baal & Astaroth.
14 Iratusque Dominus contra Israël, tradidit eos in manus diripientium: qui ceperunt eos, & vendiderunt hostibus, qui habitabant per gyrum: nec potuerunt resistere aduersarijs suis:
15 Sed quocumque pergere voluissent, manus Domini super eos erat, sicut locutus est, & iurauit eis: & vehementer afflicti sunt.
16 Suscitauitque Dominus iudices, qui liberarent eos de vastantium manibus: sed nec eos audire voluerunt,
17 Fornicantes cum dijs alienis, & adorantes eos. Citò deseruerunt viam, per quam ingressi fuerant patres eorum: & audientes mandata Domini, omnia fecere contraria.
18 Cùmque Dominus iudices suscitaret, in diebus eorum flectebatur misericordia, & audiebat afflictorum gemitus, & liberabat eos de cæde vastantium. D
19 Postquam autem mortuus esset iudex, reuertebantur, & multò faciebant peiora quàm fecerant patres eorum, sequentes deos alienos, seruientes eis, & adorantes illos. Non dimiserunt adinuentiones suas, & viam durissimam, per quam ambulare consueuerunt.
20 Iratusque est furor Domini in Israël, & ait: Quia irritum fecit gens ista pactum meum, quod pepigeram cum patribus eorum, & vocem meam audire contempsit:
21 Et ego non delebo gentes, quas dimisit Iosue, & mortuus est:

22 Vt in ipsis experiar Israël, vtrùm custodiant viam Domini, & ambulent in ea, sicut custodierunt patres eorum, an non.

23 Dimisit ergo Dominus omnes nationes has, & citò subuertere noluit, nec tradidit in manus Iosue.

CAPVT III.

Israel dum sociatur gentibus à Domino derelictis, ad ipsius exercitationem: earum sceleribus contaminatus, ideò sæpiùs per extraneos reges affligitur, sed resipiscens, per Othoniel, Aod, & Samgar liberatur.

A 1 HÆ sunt gentes quas Dominus dereliquit, vt erudiret in eis Israëlem, & omnes qui non nouerant bella Chananæorum:

2 Vt posteà discerent filij eorum certare cum hostibus, & habere consuetudinem præliandi:

3 Quinque satrapas Philisthinorum, omnemque Chananæum, & Sidonium, atque Heuæum, qui habitabat in monte Libano, de monte Baal Hermon vsque ad introitum Emath.

4 Dimisitque eos, vt in ipsis experiretur Israëlem, vtrùm audiret mandata Domini quæ præceperat patribus eorum per manum Moysi, an non.

5 Itaque filij Israël habitauerunt in medio Chananæi, & Hethæi, & Amorrhæi, & Pherezæi, & Heuæi, & Iebusæi:

6 Et duxerunt vxores filias eorum, ipsique filias suas filiis eorum tradiderunt, & seruierunt diis eorum.

7 Feceruntque malum in conspectu Domini, & obliti sunt Dei sui, seruientes Baalim & Astaroth.

8 Iratusque contra Israël Dominus, tradidit eos in manus Chusan Rasathaim regis Mesopotamiæ, seruieruntque ei octo annis.

B 9 Et clamauerunt ad Dominum: qui suscitauit eis saluatorem, & liberauit eos, Othoniel videlicet filium Cenez, fratrem Caleb minorem:

10 Fuitque in eo Spiritus Domini, & iudicauit Israël. Egressusque est ad pugnam, & tradidit Dominus in manus eius Chusan Rasathaim regem Syriæ, & oppressit eum.

11 Quieuitque terra quadraginta annis, & mortuus est Othoniel filius Cenez.

12 Addiderunt autem filij Israël facere malum in conspectu Domini: qui confortauit aduersum eos Eglon regem Moab: quia fecerunt malum in conspectu eius.

13 Et copulauit ei filios Ammon, & Amalec, abiitque & percussit Israël, atque possedit Vrbem palmarum.

14 Seruieruntque filij Israël Eglon regi Moab decem & octo annis:

15 Et posteà clamauerunt ad Dominum: qui suscitauit eis saluatorem vocabulo Aod, filium Gera, filij Iemini, qui vtraque manu pro dextera vtebatur. Miseruntque filij Israël per illum munera Eglon regi Moab: C

16 Qui fecit sibi gladium ancipitem, habentem in medio capulum longitudinis palmæ manus, & accinctus est eo subter sagum in dextro femore.

17 Obtulitque munera Eglon regi Moab. Erat autem Eglon crassus nimis.

18 Cumque obtulisset ei munera, prosecutus est socios, qui cum eo venerant.

19 Et reuersus de Galgalis, vbi erant idola, dixit ad regem: Verbum secretum habeo ad te ò rex. Et ille imperauit silentium: egressisque omnibus qui circa eum erant,

20 Ingressus est Aod ad eum: sedebat autem in æstiuo cœnaculo solus, dixitque: Verbum Dei habeo ad te. Qui statim surrexit de throno.

21 Extenditque Aod sinistram manum, & tulit sicam de dextro femore suo, infixitque eam in ventre eius

22 Tam validè, vt capulus sequeretur ferrum in vulnere, ac pinguissimo adipe stringeretur. Nec eduxit gladium, sed ita vt percusserat, reliquit in corpore: statimque per secreta naturæ alui stercora proruperunt.

23 Aod autem clausis diligentissimè ostiis cœnaculi, & obfirmatis sera,

24 Per posticum egressus est. Seruique regis ingressi viderunt clausas fores cœnaculi, atque dixerunt: Forsitan purgat aluum in æstiuo cubiculo.

25 Expectantesque diu donec erubescerent, & videntes quòd nullus aperiret, tulerunt clauem: & aperientes inuenerunt dominum suum in terra iacentem mortuum. D

26 Aod autem, dum illi turbarentur, effugit, & pertransiit Locum idolorum, vnde reuersus fuerat. Venitque in Seirath:

27 Et statim insonuit buccina in monte Ephraim: descenderuntque cum eo filij Israël, ipso in fronte gradiente.

28 Qui dixit ad eos: Sequimini me: tradidit enim Dominus inimicos nostros Moabitas in manus nostras. Descenderuntque post eum, & occupauerunt vada Iordanis quæ transmittunt in Moab: & non dimiserunt transire quemquam:

29 Sed percusserunt Moabitas in tempore illo, circiter decem millia, omnes robustos & fortes viros. nullus eorum euadere potuit.

30 Humiliatusque est Moab in die illo sub manu Israël: & quieuit Terra octoginta annis.

31 Post hunc fuit Samgar filius Anath, qui percussit de Philisthiim sexcentos viros vomere, & ipse quoque defendit Israël.

C A P V T IV.

Debbora prophetissa & Barac aduersus Sisaram principem militiæ regis Iabin feliciter dimicant, quem profugum occidit Iahel vxor Haber Cinæi.

A 1 ADdideruntque filij Israël facere malum in conspectu Domini post mortem Aod.
* 1. Reg 12. b.9. 2 * Et tradidit illos Dominus in manus
Iabin regis Chanaan, qui regnauit in Asor:
habuitque ducem exercitus sui nomine Sisaram, ipse autem habitabat in Haseroth
gentium.
3 Clamaueruntque filij Israël ad Dominum: nongentos enim habebat falcatos
currus, & per viginti annos vehementer oppresserat eos.
4 Erat autem Debbora prophetis vxor Lapidoth, quæ iudicabat populum in illo tempore.
5 Et sedebat sub palma, quæ nomine illius
vocabatur, inter Rama & Bethel in monte
Ephraim: ascendebantque ad eam filij Israël
in omne iudicium.
B 6 Quæ misit & vocauit Barac filium Abinoem de Cedes Nephthali: dixitque ad eum:
Præcepit tibi Dominus Deus Israël, vade, &
duc exercitum in montem Thabor, tollesque
tecum decem millia pugnatorum de filijs
Nephthali, & de filijs Zabulon.
7 Ego autem adducam ad te in loco torrentis, Cison, Sisaram principem exercitus
Iabin, & currus eius, atque omnem multitudinem, & tradam eos in manu tua.
8 Dixitque ad eam Barac: Si venis mecum, vadam: si nolueris venire mecum, non
pergam.
9 Quæ dixit ad eum: Ibo quidem tecum,
sed in hac vice victoria non reputabitur tibi, quia in manu mulieris tradetur Sisara.
Surrexit itaque Debbora, & perrexit cum
Barac in Cedes.
10 Qui accitis Zabulon & Nephthali, ascendit cum decem millibus pugnatorum,
habens Debboram in comitatu suo.
11 Haber autem Cinæus recesserat quondam à ceteris Cinæis fratribus suis filijs Hobab cognati Moysi: & tetenderat tabernacula vsque ad vallem, quæ vocatur Sennim,
& erat iuxta Cedes.
12 Nuntiatumque est Sisaræ, quòd ascendisset Barac filius Abinoem in montem
Thabor.
13 Et congregauit nongentos falcatos
currus, & omnem exercitum de Haroseth
gentium ad torrentem Cison.
14 Dixitque Debbora ad Barac: Surge, C
hæc est enim dies, in qua tradidit Dominus
Sisaram in manus tuas: en ipse ductor est
tuus. Descendit itaque Barac de monte
Thabor, & decem millia pugnatorum
cum eo.
15 * Perterruitque Dominus Sisaram, & * Psal.82. b 10.
omnes currus eius, vniuersamque multitudinem, in ore gladij, ad conspectum Barac:
in tantum, vt Sisara de curru desiliens, pedibus fugeret,
16 Et Barac persequeretur fugientes currus, & exercitum vsque ad Haroseth gentium, & omnis hostium multitudo vsque ad
internecionem caderet.
17 Sisara autem fugiens peruenit ad tentorium Iahel vxoris Haber Cinæi. Erat enim
pax inter Iabin regem Azor, & domum Haber Cinæi.
18 Egressa igitur Iahel in occursum Sisaræ, dixit ad eum: Intra ad me Domine mi:
intra, ne timeas. Qui ingressus tabernaculum eius, & opertus ab ea pallio,
19 Dixit ad eam: Da mihi, obsecro,
paululum aquæ, quia sitio valdè. Quæ aperuit vtrem lactis, & dedit ei bibere, & operuit illum.
20 Dixitque Sisara ad eam: Sta ante ostium D
tabernaculi: & cùm venerit aliquis interrogans te, & dicens: Numquid hic est aliquis?
Respondebis: Nullus est.
21 Tulit itaque Iahel vxor Haber clauum
tabernaculi, assumens pariter & malleum: &
ingressa abscondité & cum silentio, posuit
supra tempus capitis eius clauum, percussumque malleo defixit in cerebrum vsque ad
terram: qui soporem morti consocians defecit, & mortuus est.
22 Et ecce Barac sequens Sisaram veniebat: egressaque Iahel in occursum eius,

dixit ei: Veni, & ostendam tibi virum quem quæris. Qui cùm intrasset ad eam, vidit Sisaram iacentem mortuum, & clauum infixum in tempore eius.

23 Humiliauit ergo Deus in die illo Iabin regem Chanaan coram filijs Israël:

24 Qui crescebant quotidie, & forti manu opprimebant Iabin regem Chanaan, donec delerent eum.

CAPVT V.

Canticum triumphale & gratiarum actionis Debboræ & Barac post victoriam.

A 1 CEcineruntque Debbora & Barac filius Abinoem in illo die, dicentes:

2 Qui sponte obtulistis de Israël animas vestras ad periculum, benedicite Domino.

3 Audite reges, auribus percipite principes: Ego sum, ego sum quæ Domino canam, psallam Domino Deo Israël.

4 Domine cùm exires de Seir, & transires per regiones Edom, terra mota est, cęlique ac nubes distillauerunt aquis.

5 Montes fluxerunt à facie Domini, & Sinai à facie Domini Dei Israël.

6 In diebus Samgar filij Anath, in diebus Iahel, quieuerunt Semitæ: & qui ingrediebantur per eas, ambulauerunt per calles deuios.

7 Cessauerunt fortes in Israël, & quieuerunt: donec surgeret Debbora, surgeret mater in Israël.

8 Noua bella elegit Dominus, & portas hostium ipse subuertit: clypeus & hasta si apparuerint in quadraginta millibus Israël.

B 9 Cor meum diligit principes Israël: qui propria voluntate obtulistis vos discrimini, benedicite Domino.

10 Qui ascenditis super nitentes asinos, & sedetis in iudicio, & ambulatis in via, loquimini.

11 Vbi collisi sunt currus, & hostium suffocatus est exercitus, ibi narrentur iustitiæ Domini & clementia in fortes Israël: tunc descendit populus Domini ad portas, & obtinuit principatum.

12 Surge, surge Debbora, surge, surge, & loquere canticum: surge Barac, & apprehende captiuos tuos fili Abinoem.

13 Saluatæ sunt reliquiæ populi, Dominus in fortibus dimicauit.

14 Ex Ephraim deleuit eos in Amalec, & post eum ex Beniamin in populos tuos ò Amalec: de Machir principes descenderunt, & de Zabulon qui exercitum ducerent ad bellandum.

15 Duces Issachar fuere cum Debbora, & Barac vestigia sunt secuti, qui quasi in præceps ac barathrum se discrimini dedit: diuiso contra se Ruben, magnanimorum reperta est contentio.

16 Quare habitas inter duos terminos, vt audias sibilos gregum? diuiso contra se Ruben, magnanimorum reperta est contentio. C

17 Galaad trans Iordanem quiescebat, & Dan vacabat nauibus: Aser habitabat in littore maris, & in portubus morabatur.

18 Zabulon verò & Nephthali obtulerunt animas suas morti in regione Merome.

19 Venerunt reges & pugnauerunt, pugnauerunt reges Chanaan in Thanach iuxta aquas Mageddo, & tamen nihil tulere prædantes.

20 De cęlo dimicatum est contra eos: stellæ manentes in ordine & cursu suo, aduersus Sisaram pugnauerunt.

21 Torrens Cison traxit cadauera eorum, torrens Cadumim, torrens Cison: conculca anima mea robustos.

22 Vngulæ equorum ceciderunt, fugientibus impetu, & per præceps ruentibus fortissimis hostium.

23 Maledicite terræ Meroz, dixit Angelus Domini: maledicite habitatoribus eius, quia non venerunt ad auxilium Domini, in adiutorium fortissimorum eius.

24 Benedicta inter mulieres Iahel, vxor Haber Cinæi, & benedicatur in tabernaculo suo. D

25 Aquam petenti lac dedit, & in phiala principum obtulit butyrum.

26 Sinistram manum misit ad clauum, & dexteram ad fabrorum malleos, percussitque Sisaram quærens in capite vulneri locum, & tempus validè perforans.

27 Inter pedes eius ruit: defecit, & mortuus est: voluebatur ante pedes eius, & iacebat exanimis & miserabilis.

28 Per fenestram respiciens, vlulabat mater eius: & de cœnaculo loquebatur: Cur moratur regredi currus eius? quare tardauerunt pedes quadrigarum illius?

29 Vna sapientior cęteris vxoribus eius, hæc socrui verba respondit:

30 Forsitan nunc diuidit spolia, & pulcherrima fęminarum eligitur ei: vestes diuersorum colorum Sisaræ traduntur in prædam, & suppellex varia ad ornanda colla congeritur.

31 Sic pereant omnes inimici tui Domine: qui autem diligunt te, sicut sol in ortu suo splendet, ita rutilent.

32 Quieuitq; Terra per quadraginta annos.

CAPVT VI.

Israëlitis à Madian oppressis Gedeon multis signis auxilio designatur; qui post sacrificium & altare Deo erectum, destruxit aram Baal, eique rursum datur signum in vellere.

A 1 FEcerunt autem filij Israël malum in
conspectu Domini: qui tradidit illos
in manu Madian septem annis,
2 Et oppressi sunt valdè ab eis. Feceruntque sibi antra & speluncas in montibus, &
munitissima ad repugnandum loca.
3 Cùmque seuisset Israël, ascendebat Madian & Amalec, cęterique Orientalium nationum:
4 Et apud eos figentes tentoria, sicut erant
in herbis cuncta vastabant vsque ad introitum Gazæ: nihilque omnino ad vitam pertinens relinquebant in Israël, non oues, non
boues, non asinos.
5 Ipsi enim & vniuersi greges eorum veniebant cum tabernaculis suis, & instar locustarum vniuersa complebant, innumera
multitudo hominum, & camelorum, quidquid tetigerant deuastantes.
6 Humiliatusque est Israël valdè in conspectu Madian.
7 Et clamauit ad Dominum postulans auxilium contra Madianitas.
B 8 Qui misit ad eos virum prophetam, &
locutus est: Hæc dicit Dominus Deus Israël:
Ego vos feci conscendere de Ægypto, &
eduxi vos de domo seruitutis,
9 Et liberaui de manu Ægyptiorum, &
omnium inimicorum, qui affligebant vos:
eiecique eos ad introitum vestrum, & tradidi
vobis Terram eorum,
10 Et dixi: Ego Dominus Deus vester,
ne timeatis Deos Amorrhæorum, in quorum terra habitatis. Et noluistis audire vocem meam.
11 Venit autem Angelus Domini, & sedit
sub quercu, quæ erat in Ephra & pertinebat
ab Ioas patrem familiæ Ezri. Cùmque Gedeon filius eius excuteret atque purgaret frumenta in torculari, vt fugeret Madian,
C 12 Apparuit ei Angelus Domini, & ait:
Dominus tecum, virorum fortissime.
13 Dixitque ei Gedeon: Obsecro, mi domine, si Dominus nobiscum est, cur apprehenderunt nos hæc omnia? vbi sunt mirabilia eius, quæ narrauerunt patres nostri, atque dixerunt: De Ægypto eduxit nos Dominus? Nunc autem dereliquit nos Dominus, & tradidit in manu Madian.
14 Respexitque ad eum Dominus, &
ait. * Vade in hac fortitudine tua, & liberabis Israël de manu Madian: scito quòd miserim te, * 1. Reg. 12. b. 11.
15 Qui respondens ait: obsecro, mi domine, in quo liberabo Israël? ecce familia mea
infima est in Manasse, & ego minimus in domo patris mei.
16 Dixitque ei Dominus: Ego ero tecum: & percuties Madian quasi vnum
virum.
17 Et ille, Si inueni, inquit, gratiam coram
te, da mihi signum quòd tu sis qui loqueris
ad me.
18 Nec recedas hinc, donec reuertar ad
te, portans sacrificium, & offerens tibi. D
Qui respondit: Ego præstolabor aduentum
tuum.
19 Ingressus est itaque Gedeon & coxit
hœdum, & de farinæ modio azymos panes:
carnesque ponens in canistro, & ius carnium mittens in ollam, tulit omnia sub
quercu, & obtulit ei.
20 Cui dixit Angelus Domini: Tolle carnes & azymos panes, & pone supra petram
illam, & ius desuper funde. Cùmque fecisset ita,
21 Extendit Angelus Domini summitatem virgæ, quam tenebat in manu, & tetigit
carnes & panes azymos: ascenditque ignis
de petra, & carnes azymosque panes consumpsit: Angelus autem Domini euanuit ex
oculis eius.
22 Vidensque Gedeon quòd esset Angelus Domini, ait: Heu mi Domine
Deus: quia vidi Angelum Domini facie ad
faciem.
23 Dixitque ei Dominus: Pax tecum: ne
timeas, non morieris.
24 Ædificauit ergo ibi Gedeon altare Do- E

Domino, vocauitque illud, Domini pax, vs-
que in præsentem diem. Cumque adhuc es-
set in Ephra, quæ est familiæ Ezri,
25 Nocte illa dixit Dominus ad eum: Tol-
le taurum patris tui, & alterum taurum an-
norum septem, destruesque aram Baal, quæ
est patris tui: & nemus, quod circa aram est,
succide:
26 Et ædificabis altare Domino Deo tuo
in summitate petræ huius, super quam antè
sacrificium posuisti: tollesque taurum se-
cundum, & offeres holocaustum super
struem lignorum, quæ de nemore succi-
deris.
27 Assumptis ergo Gedeon decem viris de
seruis suis, fecit sicut præceperat ei Domi-
nus. Timens autem domum patris sui, & ho-
mines illius ciuitatis, per diem noluit id fa-
cere, sed omnia nocte compleuit.
F 28 Cùmque surrexissent viri oppidi eius
manè, viderunt destructam aram Baal,
lucumque succisum, & taurum alterum
impositum super altare, quod tunc ædifica-
tum erat.
29 Dixeruntque ad inuicem: Quis hoc
fecit? Cùmque perquirerent auctorem fa-
cti, dictum est: Gedeon filius Ioas fecit hæc
omnia.
30 Et dixerunt ad Ioas: produc filium
tuum huc, vt moriatur: quia destruxit aram
Baal, & succidit nemus.
31 Quibus ille respondit: Numquid vlto-
res estis Baal, vt pugnetis pro eo? qui aduer-
sarius est eius, moriatur antequam lux cra-
stina veniat: si Deus est, vindicet se de eo,
qui suffodit aram eius.
32 Ex illo die vocatus est Gedeon, Iero-
baal, eo quòd dixisset Ioas: Vlciscatur se de
eo Baal, qui suffodit aram eius.
33 Igitur omnis Madian, & Amalec, &
Orientales populi congregati sunt simul: &
transeuntes Iordanem, castrametati sunt in
valle Iezraël.
G 34 Spiritus autem Domini induit Gedeon
qui clangens buccina conuocauit domum
Abiezer, vt sequeretur se.
35 Misitque nuntios in vniuersum Ma-
nassen, qui & ipse secutus est eum: & alios
nuntios in Aser & Zabulon & Nephthali,
qui occurrerunt ei.
36 Dixitque Gedeon ad Deum: Si sal-
uum facis per manum meam Israël: sicut lo-
cutus es,
37 Ponam hoc vellus lanæ in area: si ros
in solo vellere fuerit: & in omni terra sicci-
tas, sciam quòd per manum meam, sicut lo-
cutus es, liberabis Israël.
38 Factùmque est ita. Et de nocte consur-
gens, expresso vellere, concham rore im-
pleuit.
39 Dixitque rursus ad Deum: Ne irasca-
tur furor tuus contra me, si adhuc semel ten-
tauero, signum quærens in vellere. Oro vt
solum vellus siccum sit, & omnis terra rore
madens.
40 Fecitque Deus nocte illa vt postulaue-
rat: & fuit siccitas in solo vellere, & ros in
omni terra.

CAPVT VII.

Probatis ad aquas his qui ad bellum essent progressuri, Gedeon audito vnius è castris Madianitarum somnio, in eos irruit, tubis, lagenis ac lucernis armatus; quos cum Oreb & Zeb principibus eorum deuicit.

1 IGitur Ierobaal qui & Gedeon, de no- A
cte consurgens, & omnis populus cum
eo, venit ad fontem qui vocatur Harad.
erant autem castra Madian in valle ad Se-
ptemtrionalem plagam collis excelsi.
2 Dixitque Dominus ad Gedeon: Multus
tecum est populus, nec tradetur Madian in
manus eius: ne glorietur contra me Israël,
& dicat: Meis viribus liberatus sum.
3 Loquere ad populum, & cunctis audien- *Deut. 20. b. 8.
tibus prædica: *qui formidolosus & tumidus 1. Machab
est, reuertatur. Recesseruntque de monte 3. g. 56.
Galaad, & reuersi sunt de populo viginti duo
millia virorum, & tantum decem millia re-
manserunt.
4 Dixitque Dominus ad Gedeon: Adhuc B
populus multus est, duc eos ad aquas, & ibi
probabo illos: & de quo dixero tibi vt tecum
vadat, ipse pergat: quem ire prohibuero, re-
uertatur.
5 Cùmque descendisset populus ad aquas,
dixit Dominus ad Gedeon: * Qui lingua *Qui manu & lingua, &c.
lambuerint aquas, sicut solent canes lam-
bere, separabis eos seorsum: qui autem
curuatis genibus biberint, in altera parte
erunt.
6 Fuit itaque numerus eorum qui manu
ad os proijciente lambuerant aquas, trecenti
viri: omnis autem reliqua multitudo flexo
poplite biberat.
17 Et ait Dominus ad Gedeon: In trecen- C
tis viris qui lambuerunt aquas, liberabo vos,
& tradam in manu tua Madian: Omnis au-
tem reliqua multitudo reuertatur in locum
suum.
8 Sumptis itaque pro numero cibarijs &
tubis, omnem reliquam multitudinem abire
præcepit ad tabernacula sua: & ipse cum tre-
centis viris se certamini dedit. Castra autem
Madian erant subter in valle.
9 Eadem nocte dixit Dominus ad eum:
Surge, & descende in castra: quia tradidi
eos in manu tua.
10 Sin autem solus ire formidas, descendat
tecum Phara puer tuus.
11 Et cùm audieris quid loquantur, tunc
confortabuntur manus tuæ, & securior ad
hostium castra descendes. Descendit ergo
ipse & Phara, puer eius in partem castro-
rum, vbi erant armatorum vigiliæ.
12 Madian autem & Amalec, & omnes D
Orientales populi, fusi iacebant in valle, vt
locustarum multitudo: cameli quoque in-
numerabiles erant, sicut arena quæ iacet in
littore maris.
13 Cùmque venisset Gedeon, narrabat
aliquis somniũ proximo suo: & in hunc mo-
dum referebat quod viderat: Vidi somnium,
& videbatur mihi quasi subcinericius panis
ex ordeo volui, & in castra Madian descen-
dere: cùmque peruenisset ad tabernaculum,

percussit illud, atque subuertit, & terræ fun-
ditus coæquauit.
14 Respondit is, cui loquebatur: Non est
hoc aliud, nisi gladius Gedeonis filij Ioas vi-
ri Israëlitæ: tradidit enim Dominus in ma-
nus eius Madian & omnia castra eius.
E 15 Cùmque audisset Gedeon somnium, &
interpretationem eius, adorauit: & reuersus
est ad castra Israël, & ait: Surgite, tradidit
enim Dominus in manus nostras castra Ma-
dian:
16 Diuisitque trecentos viros in tres partes,
& dedit tubas in manibus eorum, lagenasque
vacuas ac lampades in medio lagenarum.
17 Et dixit ad eos: Quod me facere videri-
tis, hoc facite: ingrediar partem castrorum,
& quod fecero sectamini.
18 Quādo personuerit tuba in manu mea,
vos quoque per castrorum circuitum clan-
gite & conclamate, Domino & Gedeoni.
F 19 Ingressúsque est Gedeon, & trecenti vi-
ri qui erant cum eo, in partem castrorum in-
cipientibus vigilijs noctis mediæ, & custodi-
bus suscitatis, cœperunt buccinis clangere,
& complodere inter se lagenas.
20 Cùmque per gyrum castrorum, in tri-
bus personarent locis, & hydrias confregis-
sent, tenuerunt sinistris manibus lampades,
& dextris sonantes tubas, clamaueruntque:
Gladius Domini & Gedeonis:
21 Stantes singuli in loco suo per circui-
tum castrorum hostilium. Omnia itaque ca-
stra turbata sunt, & vociferantes, vlulantes-
que fugerunt:
22 Et nihilominus insistebant trecenti viri
* Ps. 82. c. 10. buccinis personantes. * Immisitque Domi-
nus gladium in omnibus castris, & mutua se
cæde truncabant,
23 Fugientes vsque ad Bethsetta, & crepi-
dinē Abelmehula in Thebbath. Conclaman-
tes autem viri Israël de Nephthali, & Aser, &
omni Manasse, persequebantur Madian.
24 Misitque Gedeon nuntios in omnem
montem Ephraim, dicens: Descendite in oc-
cursum Madian, & occupate aquas vsque
Bethbera atque Iordanem. Clamauitque
omnis Ephraim, & præoccupauit aquas at-
que Iordanem vsque Bethbera.
* Ps. 82. c. 12. Isa. 10. f. 26. 25 * Apprehensosque duos viros Madian,
Oreb & Zeb, interfecit Oreb in Petra Oreb,
Zeb verò in Torculari Zeb. Et persecuti sunt
Madian, capita Oreb & Zeb portantes ad
Gedeon trans fluenta Iordanis.

CAPVT VIII.

Tribus Ephraim insurgit aduersus Gedeon; quod putaret se contemptam, quam blandis verbis compescit, & deuictis Zebee & Salmana, viros Soccoth & Phanuel perdidit, & ex inauribus alijsque populi donis fecit Ephod quod domui suæ & Israeli fuit in ruinam: postquam autem quadraginta annis præfuit, generatis 70. filijs ex vxoribus, & vno Abimelech ex concubina mortuus est, redijtque Israel ad idololatriam.

A 1 DIxeruntque ad eum viri Ephraim:
Quid est hoc quod facere voluisti,
vt nos non vocares, cùm ad pugnam perge-
res contra Madian? iurgantes fortiter, &
propè vim inferentes.
2 Quibus ille respondit: Quid enim tale
facere potui, quale vos fecistis? nonne me-
lior est racemus Ephraim, vindemijs Abie-
zer:
3 In manus vestras Dominus tradidit prin-
cipes Madian, Oreb & Zeb: quid tale facere
potui, quale vos fecistis? Quod cùm locutus
esset, requieuit spiritus eorum, quo tume-
bant contra eum.
4 Cùmque venisset Gedeon ad Iordanem,
transiuit eum cum trecentis viris qui secum
erant: & præ lassitudine, fugientes persequi
non poterant.
5 Dixitque ad viros Soccoth: Date, obse-
cro, panes populo qui mecum est, quia valdè
defecerunt, vt possimus persequi Zebee &
Salmana reges Madian.
6 Responderunt principes Soccoth: For- B
sitan palmæ manuum Zebee & Salmana in
manu tua sunt, & idcircò postulas vt demus
exercitui tuo panes.
7 Quibus ille ait: Cùm ergo tradiderit Do-
minus Zebee & Salmana in manus meas,
conteram carnes vestras cum spinis tribulis-
que deserti.
8 Et inde conscendens, venit in Phanuel:
locutusque est ad viros loci illius similia. Cui
& illi responderunt, sicut responderant vi-
ri Soccoth.
9 Dixit itaque & eis: Cùm reuersus fuero
victor in pace, destruam turrim hanc:
10 Zebee autem & Salmana requiescebant C
cū omni exercitu suo. Quindecim enim mil-
lia viri remāserant ex omnibus turmis Oriē-
talium populorum cæsis centum viginti mil-
libus bellatorum educentium gladium.
11 * Ascendensque Gedeon per viam eo- * Osee 10. d. 14.
rum qui in tabernaculis morabantur, ad
Orientalem partem Nobe & Iegbaa, percus-
sit castra hostium, qui securi erant, & nihil
aduersi suspicabantur.
12 Fugeruntque Zebee & Salmana, quos
persequens Gedeon comprehendit, turbato
omni exercitu eorum.
13 Reuertensque de bello ante solis ortū,
14 Apprehendit puerum de viris Soccoth:
interrogauitque eum nomina principum &
seniorum Soccoth, & descripsit septuaginta
septem viros.
15 Venitque ad Soccoth, & dixit eis: En D
Zebee & Salmana, super quibus exprobrastis
mihi, dicentes: Forsitan manus Zebee & Sal-
mana in manibus tuis sunt, & idcircò postu-
las vt demus viris, qui lassi sunt & defece-
runt, panes.
16 Tulit ergo seniores ciuitatis & spinas
deserti ac tribulos, & contriuit cum eis, at-
que comminuit viros Soccoth.
17 Turrim quoque Phanuel subuertit, oc-
cisis habitatoribus ciuitatis.
18 Dixitque ad Zebee & Salmana: Quales
fuerunt viri, quos occidistis in Thabor? Qui
responderunt: similes tui, & vnus ex eis qua-
si filius regis.
19 Quibus ille respondit: Fratres mei
fuerunt, filij matris meæ. viuit Dominus,

quia si seruassetis eos, non vos occiderem.

E 20 Dixitque Iether primogenito suo: Surge, & interfice eos. Qui non eduxit gladium: timebat enim, quia adhuc puer erat.

21 Dixeruntque Zebee & Salmana: Tu surge, & irrue in nos: quia iuxta ætatem robur est hominis. Surrexit Gedeon, * & interfecit Zebee & Salmana: & tulit ornamenta ac bullas, quibus colla regalium camelorum decorari solent.

* Psal. 82. c. 2.

22 Dixeruntque omnes viri Israël ad Gedeon: Dominare nostri tu, & filius tuus, & filius filij tui: quia liberasti nos de manu Madian.

23 Quibus ille ait: Non dominabor vestri, nec dominabitur in vos filius meus, sed dominabitur vobis Dominus.

24 Dixitque ad eos: Vnam petitionem postulo à vobis: Date mihi inaures ex præda vestra. Inaures enim aureas Ismaelitæ habere consueuerant.

F 25 Qui responderunt: Libentissimè dabimus. Expandentesque super terram pallium, proiecerunt in eo inaures de præda:

26 Et fuit pondus postulatarum inaurium, mille septingenti auri sicli, absque ornamentis, & monilibus, & veste purpurea, quibus reges Madian vti soliti erant, & præter torques aureas camelorum.

27 Fecitque ex eo Gedeon Ephod, & posuit illud in ciuitate sua Ephra. Fornicatusque est omnis Israël in eo, & factum est Gedeoni & omni domui eius in ruinam.

28 Humiliatus est autem Madian coram filijs Israël, nec potuerunt vltrà ceruices eleuare: sed quieuit terra per quadraginta annos, quibus Gedeon præfuit.

29 Abijt itaque Ierobaal filius Ioas, & habitauit in domo sua:

30 Habuitque septuaginta filios, qui egressi sunt de femore eius: eo quòd plures haberet vxores.

G 31 Concubina autem illius, quam habebat in Sichem, genuit ei filium nomine Abimelech.

32 Mortuusque est Gedeon filius Ioas in senectute bona, & sepultus est in sepulchro Ioas patris sui in Ephra de familia Ezri.

33 Postquam autem mortuus est Gedeon, auersi sunt filij Israël, & fornicati sunt cum Baalim. Percusseruntque cum Baal fœdus, vt esset eis in Deum.

34 Nec recordati sunt Domini Dei sui, qui eruit eos de manibus inimicorum suorum omnium per circuitum:

35 Nec fecerunt misericordiam cum domo Ierobaal Gedeon, iuxta omnia bona quę fecerat Israëli.

CAPVT IX.

Abimelech occisis 70. fratribus suis, imperium sibi tirannicè vsurpat; qui post parabolam Ioatham fratris eius qui seruatus erat, exercitum Gaal deuicit, turrimque Sichem excussit, & à muliere tandem fragmine molæ oppressus est.

A 1 Abijt autem Abimelech filius Ierobaal in Sichem ad fratres matris suæ, & locutus est ad eos, & ad omnem cognationem domus patris matris suæ, dicens:

2 Loquimini ad omnes viros Sichem: Quid vobis est melius, vt dominentur vestri septuaginta viri omnes filij Ierobaal, an vt dominetur vnus vir? simulque considerate, quòd os vestrum & caro vestra sum.

3 Locutique sunt fratres matris eius de eo ad omnes viros Sichem vniuersos sermones istos, & inclinauerunt cor eorum post Abimelech, dicentes: Frater noster est.

4 Dederunt illi septuaginta pondo argenti de fano Baalberit. Qui conduxit sibi ex eo viros inopes & vagos, secutique sunt eum.

5 Et venit in domum patris sui in Ephra, & occidit fratres suos filios Ierobaal septuaginta viros, super lapidem vnum: remansitque Ioatham filius Ierobaal minimus, & absconditus est.

6 Congregati sunt autem omnes viri Sichem, & vniuersæ familiæ vrbis Mello: abieruntque & constituerunt regem Abimelech, iuxta quercum quæ stabat in Sichem.

7 Quod cùm nuntiatum esset Ioatham, iuit, & stetit in vertice montis Garizim: eleuataque voce clamauit, & dixit: Audite me viri Sichem, ita audiat vos Deus.

8 Ierunt ligna, vt vngerent super se regem: dixeruntque oliuæ: Impera nobis. B

9 Quæ respondit: Numquid possum deserere pinguedinem meam, qua & dij vtuntur & homines, & venire vt inter ligna promouear?

10 Dixeruntque ligna ad arborem ficum: Veni, & super nos regnum accipe.

11 Quæ respondit eis: Numquid possum deserere dulcedinem meam, fructusque suauissimos, & ire vt inter cętera ligna promouear?

12 Locutaque sunt ligna ad vitem: Veni, & impera nobis.

13 Quæ respondit eis: Numquid possum deserere vinum meum, quod lætificat Deum & homines, & inter ligna cętera promoueri?

14 Dixeruntque omnia ligna ad rhamnum: Veni, & impera super nos.

15 Quæ respondit eis: Si verè me regem vobis constituitis, venite, & sub vmbra mea requiescite. si autem non vultis, egrediatur ignis de rhamno, & deuoret cedros Libani.

16 Nunc igitur, si rectè & absque peccato constituistis super vos regem Abimelech, & benè egistis cum Ierobaal, & cum domo eius & reddidistis vicem beneficijs eius, qui pugnauit pro vobis, C

17 Et animam suam dedit periculis, vt erueret vos de manu Madian,

18 Qui nunc surrexistis contra domum patris mei, & interfecistis filios eius septuaginta viros super vnum lapidem, & constituistis regem Abimelech filium ancillæ eius super habitatores Sichem, eò quòd frater vester sit.

19 Si ergo rectè & absque vitio egistis cum Ierobaal, & domo eius, hodie lætamini in Abimelech, & ille lætetur in vobis.

20 Sin autem peruersè: egrediatur ignis

ex eo, & consumat habitatores Sichem, &
oppidum Mello: egrediaturque ignis de vi-
ris Sichem, & de oppido Mello, & deuoret
Abimelech.
21 Quæ cùm dixisset, fugit, & abijt in Be-
ra: habitauitque ibi ob metum Abimelech
fratris sui.
22 Regnauit itaque Abimelech super Israël
tribus annis.
23 Misitque Dominus spiritum pessimum
inter Abimelech & habitatores Sichem: qui
cœperunt eum detestari.
24 Et scelus interfectionis septuaginta fi-
liorum Ierobaal, & effusionem sanguinis eo-
rum conferre in Abimelech fratrem suum,
& in ceteros Sichimorum principes, qui eum
adiuuerant.
D 25 Posueruntque insidias aduersus eum in
summitate montium: & dum illius præstola-
bantur aduentum, exercebant latrocinia,
agentes prædas de prætereuntibus. nuntia-
tumque est Abimelech.
26 Venit autem Gaal filius Obed cum
fratribus suis, & transiuit in Sichimam. Ad
cuius aduentum erecti habitatores Sichem,
27 Egressi sunt in agros, vastantes vineas,
vuasque calcantes: & factis cantantium cho-
ris, ingressi sunt fanum dei sui, & inter epulas
& pocula maledicebant Abimelech,
28 Clamante Gaal filio Obed: Quis est
Abimelech, & quæ est Sichem, vt seruiamus
ei? numquid non est filius Ierobaal, & con-
stituit principem Zebul seruum suum super
viros Emor patris Sichem? Cur ergo ser-
uiemus ei?
29 Vtinam daret aliquis populum istum
sub manu mea, vt auferrem de medio Abi-
melech. Dictumque est Abimelech: Con-
grega exercitus multitudinem, & veni.
30 Zebul enim princeps ciuitatis, auditis
sermonibus Gaal filij Obed, iratus est valdè,
31 Et misit clam ad Abimelech nuntios,
dicens: Ecce, Gaal filius Obed venit in Si-
chimam cum fratribus suis, & oppugnat ad-
uersum te ciuitatem.
32 Surge itaque nocte cum populo qui te-
cum est, & latita in agro:
E 33 Et primo manè oriente sole, irrue super
ciuitatem. illo autem egrediente aduersum
te cum populo suo, fac ei quod potueris.
34 Surrexit itaque Abimelech cum omni
exercitu suo nocte, & tetendit insidias iuxta
Sichimam in quatuor locis.
35 Egressusque est Gaal filius Obed, & ste-
tit in introitu portæ ciuitatis. Surrexit au-
tem Abimelech, & omnis exercitus cum eo
de insidiarum loco.
36 Cùmque vidisset populum Gaal, dixit
ad Zebul: Ecce de montibus multitudo de-
scendit. Cui ille respondit: Vmbras mon-
tium vides quasi capita hominum, & hoc er-
rore deciperis.
37 Rursumque Gaal ait: Ecce populus de
vmbilico terræ descendit, & vnus cuneus ve-
nit per viam quæ respicit quercum.
38 Cui dixit Zebul: Vbi est nunc os tuum,
quo loquebaris: Quis est Abimelech vt ser-
uiamus ei? Nonne hic populus est, quem
despiciebas? Egredere, & pugna contra
eum.
39 Abijt ergo Gaal, spectante Sichimorum
populo, & pugnauit contra Abimelech,
40 Qui persecutus est eum fugientem, & in
vrbem compulit: cecideruntque ex parte
eius plurimi, vsque ad portam ciuitatis:
41 Et Abimelech sedit in Ruma: Zebul
autem, Gaal & socios eius expulit de vrbe,
nec in ea passus est commorari.
42 Sequenti ergo die egressus est populus F
in campum. Quòd cum nuntiatum esset
Abimelech,
43 Tulit exercitum suum, & diuisit in tres
turmas, tendens insidias in agris. Vidensque
quòd egrederetur populus de ciuitate, surre-
xit, & irruit in eos.
44 Cum cuneo suo, oppugnans, & obsi-
dens ciuitatem: duæ autem turmæ palantes
per campum aduersarios persequebantur.
45 Porrò Abimelech omni die illo oppu-
gnabat vrbem, quam cepit, interfectis habi-
tatoribus eius, ipsaque destructa, ita vt sal in
ea dispergeret.
46 Quod cùm audissent qui habitabant in
turre Sichimorum, ingressi sunt fanum dei
sui Berith, vbi fœdus cum eo pepigerant, &
ex eo locus nomen acceperat, qui erat muni-
tus valdè.
47 Abimelech quoque audiens viros turris
Sichimorum pariter conglobatos,
48 Ascendit in montem Selmon cum omni
populo suo: & arrepta securi, pręcidit arboris
ramum, impositumque ferens humero, dixit
ad socios: Quod me videtis facere, citò facite.
49 Igitur certatim ramos de arboribus G
præcidentes, sequebantur ducem. Qui cir-
cumdantes præsidium, succenderunt; atque
ita factum est, vt fumo & igne mille homines
necarentur, viri pariter & mulieres, habita-
torum turris Sichem.
50 Abimelech autem inde proficiscens ve-
nit ad oppidum Thebes, quod circumdans
obsidebat exercitu.
51 Erat autem turris excelsa in media ci-
uitate, ad quam confugerant simul viri ac
mulieres, & omnes principes ciuitatis, clau-
sa firmissimè ianua, & super turris tectum
stantes per propugnacula.
52 Accendensque Abimelech iuxta tur-
rim, pugnabat fortiter: & appropinquans
ostio, ignem supponere nitebatur: * 3 Reg. 11. c. 21.
53 * Et ecce vna mulier fragmen molæ de- * 1. Reg 11 a. 4.
super iacens, illisit capiti Abimelech, & con- 1. Par. 10.
fregit cerebrum eius. b. 4.
54 * Qui vocauit citò armigerum suum, &
ait ad eum: Euagina gladium tuum, & percu-
te me: ne fortè dicatur quòd à fęmina inter-
fectus sim. Qui iussa perficiens, interfe-
cit eum.
55 Illoque mortuo, omnes qui cum eo
erant de Israël, reuersi sunt in sedes suas:
56 Et reddidit Deus malum, quod fecerat
Abimelech contra patrem suum, interfectis
septuaginta fratribus suis.
57 Sichimitis quoque, quod operati erant,
retributum est, & venit super eos maledictio
Ioatham filij Ierobaal.

CAPVT X.

Thola dux creatur, huic vita functo, Iair succedit: Israelitæ verò in idololatriam lapsi traduntur Philisthæis & Ammonitis; quibus pœnitentibus, Dominus ingratitudinem improperat, tandemque eorum miseretur.

A 1 POst Abimelech surrexit dux in Israël Thola filius Phua patrui Abimelech, vir de Issachar, qui habitauit in Samir montis Ephraim:

2 Et iudicauit Israëlem viginti & tribus annis, mortuusque est, ac sepultus in Samir.

3 Huic successit Iair Galaadites, qui iudicauit Israëlem per viginti & duos annos,

4 Habens triginta filios sedentes super triginta pullos asinarum, & principes triginta ciuitatum, quæ ex nomine eius sunt appellatæ Hauoth Iair, id est oppida Iair, vsque in præsentem diem, in Terra Galaad.

B 5 Mortuusque est Iair, ac sepultus in loco cui est vocabulum Camon.

6 Filij autem Israël peccatis veteribus iungentes noua, fecerunt malum in conspectu Domini, & seruierunt idolis, Baalim & Astaroth, & dijs Syriæ ac Sidonis & Moab & filiorum Ammon & Philisthijm: dimiseruntque Dominum, & non coluerunt eum.

7 Contra quos Dominus iratus, tradidit eos in manus Philisthijm & filiorum Ammō.

8 Afflictique sunt, & vehementer oppressi per annos decem & octo, omnes qui habitabant trans Iordanem in Terra Amorrhæi, qui est in Galaad:

9 In tantum, vt filij Ammon, Iordane transmisso, vastarent Iudam & Beniamin & Ephraim: afflictusque est Israël nimis.

C 10 Et clamantes ad Dominum, dixerunt: Peccauimus tibi, quia dereliquimus Dominum Deum nostrum, & seruiuimus Baalim.

11 Quibus locutus est Dominus: Numquid non Ægyptij & Amorrhæi, filijque Ammon & Philisthijm,

12 Sidonij quoque & Amalec & Chanaan, oppresserunt vos, & clamastis ad me, & erui vos de manu eorum.

13 Et tamen reliquistis me, & coluistis deos alienos, idcircò non addam vt vltrà vos liberem:

14 Ite, & inuocate deos quos elegistis: ipsi vos liberent in tempore angustiæ.

D 15 Dixeruntque filij Israël ad Dominum: Peccauimus, redde tu nobis quidquid tibi placet: tantum nunc libera nos.

16 Quæ dicentes, omnia de finibus suis alienorum deorum idola proiecerunt, & seruierunt Domino Deo: qui doluit super miserijs eorum.

17 Itaque filij Ammon conclamantes in Galaad fixere tentoria: contra quos congregati filij Israël in Maspha castrametati sunt.

18 Dixeruntque principes Galaad singuli ad proximos suos: Qui primus ex nobis contra filios Ammon cœperit dimicare, erit dux populi Galaad.

CAPVT XI.

Iephte iudex factus, Dei spiritu accensus, primùm ratione agit cum rege Ammonitarum; deinde vbi eos vicisset, ob votum temerè factum filiam suam vnicam Deo sacrificat.

1 FVit illo tempore Iephte Galaadites vir fortissimus atque pugnator filius mulieris meretricis, qui natus est de Galaad. A

2 Habuit autem Galaad vxorem, de qua suscepit filios: qui postquam creuerant, eiecerunt Iephte, dicentes: Hęres in domo patris nostri esse non poteris, quia de altera matre natus es.

3 Quos ille fugiens atque deuitans, habitauit in Terra Thob: congregatique sunt ad eum viri inopes, & latrocinantes, & quasi principem sequebantur.

4 In illis diebus pugnabant filij Ammon contra Israël.

5 Quibus acriter instantibus, perrexerunt maiores natu de Galaad, vt tollerent in auxilium sui Iephte de Terra Tob:

6 Dixeruntque ad eum: Veni & esto princeps noster, & pugna contra filios Ammon.

7 Quibus ille respondit: * Nonne vos estis, qui odistis me, & eiecistis de domo patris mei, & nunc venistis ad me necessitate compulsi? *Gen. 26. b. 27.

8 Dixeruntque principes Galaad ad Iephte: Ob hanc igitur causam nunc ad te venimus, vt proficiscaris nobiscum, & pugnes contra filios Ammon, sisque dux omnium qui habitant in Galaad. B

9 Iephte quoque dixit eis: Si verè venistis ad me, vt pugnem pro vobis contra filios Ammon, tradideritque eos Dominus in manus meas, ego ero vester princeps?

10 Qui responderunt ei: Dominus, qui hæc audit, ipse mediator ac testis est, quòd nostra promissa faciemus.

11 Abijt itaque Iephte cum principibus Galaad, fecitque eum omnis populus principem sui. Locutusque est Iephte omnes sermones suos coram Domino in Maspha.

12 Et misit nuntios ad regem filiorum Ammon, qui ex persona sua dicerent: Quid mihi & tibi est, quia venisti contra me, vt vastares terram meam?

13 Quibus ille respondit: * Quia tulit Israël terram meam, quando ascendit de Ægypto, à finibus Arnon vsque Iaboc atque Iordanem: nunc ergo cum pace redde mihi eā. *Num. 21. c. 13.

14 Per quos rursum mandauit Iephte, & imperauit eis vt dicerent regi Ammon:

15 Hæc dicit Iephte: Non tulit Israël Terram Moab, nec Terram filiorum Ammon:

16 Sed quando de Ægypto conscenderunt, ambulauit per solitudinem vsque ad Mare rubrum, & venit in Cades.

17 * Misitque nuntios ad regem Edom, dicens: Dimitte me vt transeam per terram tuam. Qui noluit acquiescere precibus eius. Misit quoque ad Regem Moab, qui & ipse transitum præbere contempsit: Mansit itaque in Cades, *Num. 20. c. 14.

18 Et circuiuit ex latere Terram Edom,

& Terram Moab: venitque contra Orienta-
lem plagam Terræ Moab, & castrametatus
est trans Arnon: nec voluit intrare termi- *Num. 21. c. 13.
nos Moab: * Arnon quippe confinium est
Terræ Moab:
19 Misit itaque Israël nuntios ad Sehon
regem Amorrhæorum, qui habitabat in He-
sebon, & dixerunt ei. Dimitte vt transeam
per Terram tuam vsque ad fluuium.
20 Qui & ipse Israël verba despiciens, non
dimisit eum transire per terminos suos: sed
infinita multitudine congregata, egressus est
contra eum in Iasa, & fortiter resistebat.
21 Tradiditque eum Dominus in manus
Israël cum omni exercitu suo, qui percussit
eum, & possedit omnem Terram Amorrhæi
habitatoris regionis illius,
22 Et vniuersos fines eius de Arnon vsque
Iaboc, & de solitudine vsque ad Iordanem.
23 Dominus ergo Deus Israël subuertit
Amorrhæum, pugnante contra illum populo
suo Israël, & tu nunc vis possidere terrã eius?
24 Nonne ea quæ possidet Chamos Deus
tuus, tibi iure debentur? Quæ autem Domi-
nus Deus noster victor obtinuit, in nostram
cedent possessionem:
*Num. 22. a. 2. 25 * Nisi fortè melior es Balac filio Sephor
rege Moab: aut docere potes, quòd iurgatus
sit contra Israël, & pugnauerit contra eum,
E 26 Quando habitauit in Hesebon, & vicu-
lis eius, & in Aroër, & villis illius, vel in cun-
ctis ciuitatibus iuxta Iordanem, per trecen-
tos annos. Quare tanto tempore nihil super
hac repetitione tentastis?
27 Igitur non ego pecco in te, sed tu con-
tra me malè agis, indicens mihi bella non iu-
sta. Iudicet Dominus arbiter huius diei, in-
ter Israël & inter filios Ammon.
28 Noluitque acquiescere rex filiorum
Ammon verbis Iephte, quę per nuntios man-
dauerat.
29 Factus est ergo super Iephte, Spiritus
Domini, & circuiens Galaad, & Manasse,
Maspha quoque Galaad, & inde transiens ad
filios Ammon,
F 30 Votum vouit Domino dicens: Si tradi-
deris filios Ammon in manus meas,
31 Quicumque primus fuerit egressus de
foribus domus meæ, mihique occurrerit re-
uertenti cum pace à filijs Ammon, eum ho-
locaustum offeram Domino.
32 Transiuitque Iephte ad filios Ammon,
vt pugnaret contra eos: quos tradidit Do-
minus in manu eius.
33 Percussitque ab Aroër vsque dum ve-
nias in Mennith, viginti ciuitates, & vsque ad
Abel, quæ est vineis consita, plaga magna ni-
mis. humiliatique sunt filij Ammon à filijs
Israël.
34 Reuertente autem Iephte in Maspha
domum suam, occurrit ei vnigenita filia sua
cum tympanis & choris. non enim habebat
alios liberos.
35 Qua visa, scidit vestimenta sua, & ait:
Heu me, filia mea, decepisti me, & ipsa dece-
pta es: aperui enim os meum ad Dominum,
& aliud facere non potero.
G 36 Cui illa respondit: Pater mi, si aperuisti
os tuum ad Dominum, fac mihi quodcum-
que pollicitus es, concessa tibi vltione atque
victoria de hostibus tuis.
37 Dixitque ad patrem: Hoc solum mihi
præsta quod deprecor: Dimitte me vt duo-
bus mensibus circumeam montes, & plan-
gam virginitatem meã cum sodalibus meis.
38 Cui ille respondit: Vade. Et dimisit
eam duobus mensibus. Cùmque abijsset cum
socijs ac sodalibus suis, flebat virginitatem
suam in montibus.
39 Expletisque duobus mensibus, reuersa
est ad patrem suum, & fecit ei sicut vouerat,
quæ ignorabat virum. Exinde mos * incre- *Increuit.
bruit in Israël, & consuetudo serua-
ta est:
40 Vt post anni circulum conueniant in
vnum filiæ Israël, & plangant filiam Iephte
Galaaditæ diebus quatuor.

CAPVT XII.

Ephratæi iniustè aduersus Iephte insurgentes ad vada Iordanis ad 42. millia occiduntur, cum vocem Scibboleth proferre non possent, quo vita functo, succedunt duces Abesan, Ahialon, & Abdon.

1 ECce autem in Ephraim orta est sedi- A
tio. nam transeuntes contra aquilo-
nem, dixerunt ad Iephte: Quare vadens ad
pugnam contra filios Ammon vocare nos
noluisti, vt pergeremus tecum? Igitur incen-
demus domum tuam.
2 Quibus ille respondit: Disceptatio erat
mihi & populo meo contra filios Ammon
vehemens: vocauique vos, vt præberitis mi-
hi auxilium, & facere noluistis.
3 Quod cernens posui animam meam in
manibus meis, transiuique ad filios Ammon,
& tradidit eos Dominus in manus meas.
Quid commerui, vt aduersum me consurga-
tis in prælium?
4 Vocatis itaque ad se cunctis viris Ga- B
laad, pugnabat contra Ephraim: percusse-
runtque viri Galaad Ephraim, quia dixerat:
Fugitiuus est Galaad de Ephraim, & habitat
in medio Ephraim & Manasse.
5 Occupaueruntque Galaaditæ vada Ior-
danis, per quæ Ephraim reuersurus erat.
Cùmque venisset ad ea de Ephraim numero,
fugiens, atque dixisset: Obsecro vt me tran-
sire permittatis: dicebant ei Galaaditæ:
Numquid Ephrathæus es? quo dicente: Non
sum:
6 Interrogabant eum: Dic ergo Scibbo- C
leth, quod interpretatur Spica. Qui respon-
debat, Sibboleth: eadem littera spicam ex-
primere non valens. Statimque apprehensum
iugulabant in ipso Iordanis transitu. Et ceci-
derunt in illo tempore de Ephraim quadra-
ginta duo millia.
7 Iudicauit itaque Iephte Galaadites Israël
sex annis: & mortuus est, ac sepultus in ci-
uitate sua Galaad.
8 Post hunc iudicauit Israël Abesan de
Bethlehem:
9 Qui habuit triginta filios, & totidem fi- D
lias, quas emittens foras, maritis dedit, &
eiusdem numeri filijs suis accepit vxores,

introducens in domum suam. Qui septem annis iudicauit Israël.

10 Mortuusque est, ac sepultus in Bethlehē.

11 Cui successit Ahialon Zabulonites: & iudicauit Israël decem annis:

12 Mortuusque est, ac sepultus in Zabulō.

13 Post hunc iudicauit Israël Abdon, filius Illel, Pharathonites:

14 Qui habuit quadraginta filios, & triginta ex eis nepotes, ascendentes super septuaginta pullos asinarum, & iudicauit Israel octo annis:

15 Mortuusque est, ac sepultus in Pharathon terræ Ephraim, in monte Amalec.

C A P V T XIII.

Israëlitæ rursum in idololatriam lapsi, Philisthæis traduntur: Samson nasciturus ab Angelo prædicitur matri, & deinde patri, natusque à Domino benedicitur.

A * Sup. 10. b 6.

1 RVrsumque * filij Israël fecerunt malum in conspectu Domini: qui tradidit eos in manus Philisthinorum quadraginta annis.

2 Erat autem quidam vir de Saraa, & de Stirpe Dan, nomine Manue, habens vxorem sterilem.

3 Cui apparuit Angelus Domini, & dixit ad eam: Sterilis es & absque liberis: * sed concipies & paries filium:

*Gen. 16. c. 11. 1 Reg. 1. c. 20. Luc. 1. c. 31. * Num. 6. a. 34.

4 * Caue ergo ne bibas vinum ac siceram, nec immundum quidquam comedas:

5 Quia concipies, & paries filium, cuius non tanget caput nouacula: erit enim nazaræus Dei ab infantia sua, & ex matris vtero, & ipse incipiet liberare Israël de manu Philisthinorum.

B

6 Quæ cùm venisset ad maritum suum, dixit: Vir Dei venit ad me, habens vultum angelicum, terribilis nimis. Quem cùm interrogassem, quis esset, & vnde venisset, & quo nomine vocaretur, noluit mihi dicere:

7 Sed hoc respondit: Ecce concipies & paries filium: caue ne vinum bibas, nec siceram, & ne aliquo vescaris immundo: erit enim puer nazaræus Dei ab infantia sua, ex vtero matris suæ vsque ad diem mortis suæ.

8 Orauit itaque Manue Dominum, & ait: Obsecro Domine, vt vir Dei, quem misisti, veniat iterùm, & doceat nos quid debeamus facere de puero, qui nasciturus est.

9 Exaudiuitque Dominus deprecantem Manue, & apparuit rursum Angelus Dei vxori eius sedenti in agro. Manue autem maritus eius non erat cum ea. Quæ cùm vidisset Angelum,

10 Festinauit, & cucurrit ad virum suum: nuntiauitque ei, dicens: Ecce apparuit mihi vir, quem antè videram.

11 Qui surrexit, & secutus est vxorem suam: veniensque ad virum, dixit ei: Tu es qui locutus es mulieri? Et ille respondit: Ego sum. C

12 Cui Manue: Quando, inquit, sermo tuus fuerit expletus, Quid vis vt faciat puer? aut à quo se obseruare debebit?

13 Dixitque Angelus Domini ad Manue: Ab omnibus, quæ locutus sum vxori tuæ, abstineat se:

14 Et quidquid ex vinea nascitur, non comedat: vinum & siceram non bibat, nullo vescatur immundo: & quod ei præcepi, impleat atque custodiat.

15 Dixitque Manue ad Angelum Domini: Obsecro te vt acquiescas precibus meis, & faciamus tibi hœdum de capris:

16 Cui respondit Angelus: Si me cogis, non comedam panes tuos: si autem vis holocaustum facere, offer illud Domino. Et nesciebat Manue quòd Angelus Domini esset.

17 Dixitque ad eum: Quod est tibi nomen, vt si sermo tuus fuerit expletus, honoremus te?

18 Cui ille respondit: * Cur quæris nomen meum quod est mirabile? * Gen. 32 g. 29.

19 Tulit itaque Manue hœdum de capris, & libamenta, & posuit super petram, offerens Domino, qui facit mirabilia: ipse autem & vxor eius intuebantur.

20 Cùmque ascenderet flamma altaris in cœlum, Angelus Domini pariter in flamma ascendit. Quod cùm vidissent Manue & vxor eius, proni ceciderunt in terram. D

21 Et vltrà eis non apparuit Angelus Domini.

mini. Statimque intellexit Manue Angelum
Domini esse.
22 Et dixit ad vxorem suam: Morte mo-
riemur, quia vidimus Deum.
23 Cui respondit mulier: Si Dominus nos
vellet occidere, de manibus nostris holo-
caustum & libamenta non suscepisset, nec
ostendisset nobis hæc omnia, neque ea quæ
sunt ventura dixisset.
24 Peperit itaque filium, & vocauit nomen
eius Samson. Creuitque puer: & benedixit
ei Dominus.
25 Cœpitque Spiritus Domini esse cum
eo in castris Dan inter Saraa & Esthaol.

CAPVT XIV.

Samson vxorem ducit Philisthæam; quam cùm viseret, leonem lacerauit, in cuius ore postmodùm reperto melle sumpsit ab ea parabolam: quæ sodalibus proposita, illi interpretationem per Samsonis vxorem intellexerunt.

A 1 DEscendit ergo Samson in Thamna-
tha. vidensque ibi mulierem de fi-
liabus Philisthijm,
2 Ascendit, & nuntiauit patri suo, & matri
suæ, dicens: Vidi mulierem in Thamnatha
de filiabus Philisthinorum: quam quæso vt
mihi accipiatis vxorem.
3 Cui dixerunt pater & mater sua: Num-
quid non est mulier in filiabus fratrum tuo-
rum, & in omni populo meo, quia vis ac-
cipere vxorem de Philisthijm, qui incircum-
cisi sunt: Dixitque Samson ad patrem suum:
Hanc mihi accipe: quia placuit oculis meis.
B 4 Parentes autem eius nesciebant quòd res
à Domino fieret, & quæreret occasionem
contra Philisthijm. Eo enim tempore Phili-
sthijm dominabantur Israeli.
5 Descendit itaque Samson cum patre suo
& matre in Thamnatha. Cùmque venissent
ad vineas oppidi, apparuit catulus leonis sæ-
uus, & rugiens, & occurrit ei.
6 Irruit autem spiritus Domini in Samson
& dilacerauit leonem, quasi hœdum in fru-
sta discerpens, nihil omnino habens in ma-
nu: & hoc patri & matri noluit indicare.
7 Descenditque & locutus est mulieri, quæ
placuerat oculis eius.
8 Et post aliquot dies reuertens vt accipe-
ret eam, declinauit vt videret cadauer leo-
nis, & ecce examen apum in ore leonis erat
ac fauus mellis.
9 Quem cùm sumpsisset in manibus, co-
medebat in via: veniensque ad patrem suum
& matrem, dedit eis partem, qui & ipsi co-
mederunt: nec tamen eis voluit indicare
quòd mel de corpore leonis assumpserat.
C 10 Descendit itaque pater eius ad mulie-
rem, & fecit filio suo Samson conuiuium.
Sic enim iuuenes facere consueuerant.
11 Cùm ergo ciues loci illius vidissent
eum, dederunt ei sodales triginta vt essent
cum eo.
12 Quibus locutus est Samson: proponam
vobis problema: quod si solueritis mihi in-
tra septem dies conuiuij, dabo vobis triginta
sindones, & totidem tunicas:
13 Sin autem non potueritis soluere, vos
dabitis mihi triginta sindones, & eiusdem
numeri tunicas. Qui responderunt ei: Pro-
pone problema, vt audiamus.
14 Dixitque eis: De comedente exiuit
cibus, & de forti egressa est dulcedo. Nec
potuerunt per tres dies propositionem sol-
uere.
15 Cùmque adesset dies septimus, dixerunt
ad vxorem Samson: Blandire viro tuo, &
suade ei vt indicet tibi quid significet pro-
blema, quod si facere nolueris, incendemus
te, & domum patris tui. An idcircò vocastis
nos ad nuptias vt spoliaretis?
16 Quæ fundebat apud Samson lacrymas, D
& querebatur dicens: Odisti me, & non di-
ligis: idcircò problema, quod proposuisti fi-
lijs populi mei, non vis mihi exponere. At
ille respondit: Patri meo & matri nolui di-
cere: & tibi indicare potero?
17 Septem igitur diebus conuiuij flebat
ante eum: tandemque die septimo cùm ei es-
set molesta, exposuit. Quæ statim indicauit
ciuibus suis.
18 Et illi dixerunt ei die septimo ante solis
occubitum: Quid dulcius melle, & quid for-
tius leone? Qui ait ad eos: Si non arassetis
in vitula mea, non inuenissetis propositio-
nem meam.
19 Irruit itaque in eum Spiritus Domini,
descenditque Ascalonem. & percussit ibi
triginta viros. Quorum ablatas vestes dedit
ijs qui problema soluerant. Iratusque nimis
ascendit in domum patris sui:
20 Vxor autem eius accepit maritum
vnum de amicis eius & pronubis.

CAPVT XV.

Trecentis vulpibus & faculis Samson Philisthæorum, segetes incendit: & fractis funibus quibus ligatus erat, mille Philisthæos asini maxilla prostrauit, è cuius dente molari aquæ sitienti fluxerunt.

1 POst aliquantulum autem temporis, A
cùm dies triticeæ messis instarent,
venit Samson, inuisere volens vxorem suam,
& attulit ei hœdum de capris. Cùmque cu-
biculum eius solito vellet intrare, prohibuit
eum pater illius, dicens:
2 Putaui quòd odisses eam, & ideò tradidi
illam amico tuo: sed habet sororem, quæ iu-
nior & pulchrior illa est, sit tibi pro ea vxor.
3 Cui Samson respondit: Ab hac die non
erit culpa in me contra Philisthæos: faciam
enim vobis mala.
4 Perrexitque & cepit trecentas vulpes,
caudasque earum iunxit ad caudas, & faces
ligauit in medio:
5 Quas igne succendens, dimisit, vt huc
illucque discurrent. Quæ statim perrexerunt
in segetes Philisthinorum. Quibus succen-
sis, & comportatæ iam fruges, & adhuc
stantes in stipula, concrematæ sunt, in tan-
tum, vt vineas quoque & olIueta flamma
consumeret,
6 Dixeruntque Philisthijm: Quis fecit
hanc rem? Quibus dictum est: Samson ge-
ner Thamnathæi: quia tulit vxorem eius, &
alteri tradidit, hæc operatus est, Ascende-

derunt Philisthijm: & combusserunt tam
mulierem quàm patrem eius.
7 Quibus ait Samson: Licet hæc feceritis,
tamen adhuc ex vobis expetam vltionem, &
tunc quiescam.
8 Percussitque eos ingenti plaga, ita vt
stupentes suram femori imponerent. Et
descendens habitauit in spelunca petræ
Etam.
9 Igitur ascendentes Philisthijm in Terram
Iuda, castrametati sunt in loco qui postea
vocatus est Lechi, id est, maxilla, vbi eorum
effusus est exercitus.
10 Dixeruntque ad eos de tribu Iuda: Cur
ascendistis aduersum nos? Qui responderunt:
Vt ligemus Samson, venimus, & reddamus
ei quæ in nos operatus est.
C 11 Descenderunt ergo tria millia virorum
de Iuda ad specum silicis Etam, dixeruntque
ad Samson: Nescis quòd Philisthijm
imperent nobis? quare hoc facere voluisti?
Quibus ille ait: Sicut fecerunt mihi, sic feci
eis.
12 Ligare, inquiunt, te venimus, & tradere
in manus Philisthinorum. Quibus Samson,
Iurate, ait, & spondete mihi quòd non
occidatis me.
13 Dixerunt: Non te occidemus, sed vinctum
trademus. Ligaueruntque eum duobus
nouis funibus, & tulerunt eum de petra
Etam.
14 Qui cùm venisset ad locum Maxillæ, &
Philisthijm vociferantes occurrissent ei, irruit
Spiritus Domini in eum: & sicut solent
*ardorem ignis lina consumi, ita vincula * odorem ignis ligna consumi
quibus ligatus erat, dissipata sunt & soluta.
15 Inuentamque maxillam, id est, mandibulam D
asini, quæ iacebat, arripiens, interfecit
in ea mille viros.
16 Et ait: In maxilla asini, in mãdibula pulli
asinarũ, deleui eos, & percussi mille viros.
17 Cùmque hæc verba canens complesset,
proijcit mandibulam de manu, & vocauit
nomen loci illius Ramathlechi, quod interpretatur
eleuatio maxillæ.
18 Sitiensque valdè, clamauit ad Dominum,
& ait: Tu dedisti in manu serui tui salutem
hanc maximam atque victoriam: en
siti morior, incidamque in manus incircumcisorum.
19 Aperuit itaque Dominus molarem
dentem in maxilla asini, & egressæ sunt ex eo
aquæ. Quibus haustis, refocillauit spiritum,
& vires recepit. Idcircò appellatum est nomen
loci illius, Fons inuocantis de maxilla,
vsque in præsentem diem.
20 Iudicauitque Israël in diebus Philisthijm
viginti annis.

CAPVT XVI.

Samson, obseruantibus eum custodibus, portas Gazæ vrbis in montem detulit: à Dalila autem cui sæpiùs illuserat, cognita causa fortitudinis, detonsus illuditur, & excæcatur ab hostibus; quos tandem vna secum interemit, videlicet 3000. Philisthæorum.

A 1 ABijt quoque in Gazam, & vidit ibi
mulierem meretricem, ingressusque
est ad eam.
2 Quod cùm audissent Philisthijm, & percrebruisset
apud eos, intrasse vrbem Samson,
circumdederunt eum, positis in porta ciuitatis
custodibus: & ibi tota nocte cum silentio
præstolantes, vt facto manè exeuntem occiderent.
3 Dormiuit autem Samson vsque ad medium
noctis: & inde consurgens, apprehendit
ambas portæ fores cum postibus
suis & sera, impositasque humeris suis
portauit ad verticem montis, qui respicit
Hebron.
4 Post hæc amauit mulierem, quæ habitabat
in Valle Sorec, & vocabatur Dalila.
5 Veneruntque ad eam principes Philisthinorum,
atque dixerunt: Decipe eum,
& disce ab illo, in quo habeat tantam fortitudinem,
& quo modo eum superare valeamus,
& vinctum affligere. Quod si feceris,
dabimus tibi singuli mille & centum
argenteos. B
6 Locuta est ergo Dalila ad Samson: Dic
mihi, obsecro, in quo sit tua maxima fortitudo,
& quid sit quo ligatus erumpere nequeas?
7 Cui respondit Samson: Si septem neruiceis

ceis funibus,necdum ſiccis & adhuc humentibus,ligatus fuero,infirmus ero vt cęteri homines.

8 Attuleruntque ad eam ſatrapæ Philiſthinorum ſeptem funes, vt dixerat: quibus vinxit eum;

9 Latentibus apud ſe inſidijs, & in cubiculo finem rei expectantibus, clamauitque ad eum: Philiſthiim ſuper te Samſon. Qui rupit vincula, quo modo ſi rumpat quis filum de ſtuppæ tortum putamine, cùm † odorem ignis acceperit: & non eſt cognitum in quo eſſet fortitudo eius.

† Ardorem.

C 10 Dixitque ad eum Dalila: Ecce illuſiſti mihi, & falſum locutus es: ſaltem nunc indica mihi quo ligari debeas.

11 Cui ille reſpondit: Si ligatus fuero nouis funibus, qui numquam fuerunt in opere, infirmus ero, & aliorum hominum ſimilis.

12 Quibus rurſum Dalila vinxit eum, & clamauit: Philiſthiim ſuper te Samſon, in cubiculo inſidijs præparatis. Qui ita rupit vincula quaſi fila telarum.

13 Dixitque Dalila rurſum ad eum: Vſquequò decipis me, & falſum loqueris? oſtende quo vinciri debeas. Cui reſpondit Samſon: Si ſeptem crines capitis mei cum licio plexueris, & clauum his circumligatum terræ fixeris, infirmus ero.

14 Quod cùm feciſſet Dalila, dixit ad eum: Philiſthiim ſuper te Samſon. Qui conſurgens de ſomno extraxit clauum cum crinibus & licio.

D 15 Dixitque ad eum Dalila: Quomodo dicis quòd amas me, cùm animus tuus non ſit mecum? Per tres vices mentitus es mihi, & noluiſti dicere in quo ſit maxima fortitudo tua.

16 Cumque moleſta eſſet ei, & per multos dies iugiter adhæreret, ſpatium ad quietem non tribuens, defecit anima eius, & ad mortem vſque laſſata eſt.

17 Tunc aperiens veritatem rei, dixit ad eam: Ferrum numquam aſcendit ſuper caput meũ, quia Nazaræus, ideſt, conſecratus Deo, ſum de vtero matris meæ: ſi raſum fuerit caput meum, recedet à me fortitudo mea, & deficiam, eroque ſicut cęteri homines.

18 Videnſque illa quòd confeſſus ei eſſet omnem animum ſuum, miſit ad principes Philiſthinorum ac mandauit: Aſcendite adhuc ſemel, quia nunc mihi aperuit cor ſuum. Qui aſcenderunt, aſſumpta pecunia quam promiſerant.

E 19 At illa dormire eum fecit ſuper genua ſua, & in ſinu ſuo reclinare caput. Vocauitque tonſorem, & raſit ſeptem crines eius, & cœpit abigere eum, & à ſe repellere: ſtatim enim ab eo fortitudo diſceſſit:

20 Dixitque: Philiſthiim ſuper te Samſon. Qui de ſomno conſurgens, dixit in animo ſuo: Egrediar ſicut antè feci, & me excutiam, neſciens quòd receſſiſſet ab eo Dominus.

21 Quem cùm apprehendiſſent Philiſthiim, ſtatim eruerunt oculos eius, & duxerunt Gazam vinctum catenis, & clauſum in carcere molere fecerunt.

22 Iamque capilli eius renaſci cœperant,

23 Et principes Philiſthinorum conuenerunt in vnum vt immolarent hoſtias magnificas Dagon deo ſuo, & epularentur, dicentes: Tradidit deus noſter inimicum noſtrum Samſon in manus noſtras.

F 24 Quod etiam populus videns, laudabat deum ſuum, eademque dicebat: Tradidit deus noſter aduerſarium noſtrum in manus noſtras, qui deleuit terram noſtram & occidit plurimos.

25 Lætanteſque per conuiuia, ſumptis iam epulis, præceperunt vt vocaretur Samſon, & ante eos luderet. Qui adductus de carcere ludebat ante eos, feceruntque eum ſtare inter duas columnas.

26 Qui dixit puero regenti greſſus ſuos: Dimitte me, vt tangam columnas, quibus omnis imminet domus, & recliner ſuper eas, & paululum requieſcam.

27 Domus autem erat plena virorum ac mulierum, & erant ibi omnes principes Philiſthinorum, ac de tecto & ſolario circiter tria millia vtriuſque ſexus ſpectantes ludentem Samſon.

G 28 At ille inuocato Domino ait: Domine Deus, memento mei, & redde mihi nunc fortitudinem priſtinam Deus meus, vt vlciſcar me de hoſtibus meis, & pro amiſſione duorum luminum vnam vltionem recipiam.

29 Et apprehendens ambas columnas, quibus innitebatur domus, alteramque earum dextera, & alteram læua tenens,

30 Ait: Moriatur anima mea cum Philiſthiim. Concuſſiſque fortiter columnis, cecidit domus ſuper omnes principes, & cęteram multitudinem quæ ibi erat: multoque plures interfecit moriens, quàm antè viuus occiderat.

31 Deſcendentes autem fratres eius & vniuerſa cognatio tulerunt corpus eius, & ſepelierunt inter Saraa & Eſthaol in ſepulchro patris ſui Manue: iudicauitque Iſraël viginti annis.

CAPVT XVII.

Mater Michæ conflauit ipſi de ſeruato argento idolum; cui ille primò filium ſuum, deinde Leuitem Bethlehemitem præfecit ſacerdotem.

A 1 FVit eo tempore vir quidam de monte Ephraim nomine Michas,

2 Qui dixit matri ſuæ: Mille & centum argenteos, quos ſeparaueras tibi, & ſuper quibus me audiente iuraueras, ecce ego habeo, & apud me ſunt. Cui illa reſpondit: Benedictus filius meus Domino.

3 Reddidit ergo eos matri ſuæ, quæ dixerat ei: Conſecraui & voui hoc argentum Domino, vt de manu mea ſuſcipiat filius meus, & faciat ſculptile atque conflatile: & nunc trado illud tibi.

4 Reddidit igitur eos matri ſuæ: quæ tulit ducentos argenteos, & dedit eos argentario, vt faceret ex eis ſculptile atque conflatile, quod fuit in dõmo Michæ.

5 Qui ædiculam quoque in ea Deo ſeparauit, & fecit ephod, & theraphim, ideſt,

ve-

vestem sacerdotalem, & idola: impleuitque
vnius filiorum suorum manum, & factus est
ei sacerdos.
C 6 In diebus illis non erat rex in Israël, sed
vnusquisque, quod sibi rectum videbatur,
hoc faciebat.
7 Fuit quoque alter adolescens de Bethle-
hem Iuda, ex cognatione eius: eratque ipse
Leuites, & habitabat ibi.
8 Egressusque de ciuitate Bethlehem, pere-
grinari voluit vbicumque sibi commodum
reperisset. Cumque venisset in montem E-
phraim, iter faciens, & declinasset parumper
in domum Michæ,
9 Interrogatus est ab eo vnde venisset. Qui D
respondit: Leuita sum de Bethlehem Iuda, &
vado vt habitem vbi potuero, & vtile mihi
esse perspexero.
10 Dixitq; Michas: Mane apud me, & esto
mihi parens ac sacerdos: daboq; tibi per an-
nos singulos decem argenteos, ac vestem du-
plicem, & quæ ad victum sunt necessaria.
11 Acquieuit, & mansit apud hominem,
fuitque illi quasi vnus de filijs.
12 Impleuitque Michas manum eius, &
habuit puerum sacerdotem apud se.
13 Nunc scio, dicēs, quòd bene faciet mihi
Deus habenti Leuitici generis sacerdotem.

CAPVT XVIII.

Missis primùm exploratoribus, secuti posteà sunt sexcenti viri de tribu Dan, quærentes sibi possessionem; & ablato Michæ idolo cum sacerdote, vrbem Lais vi capientes inhabitauerunt.

A 1 IN diebus illis non erat rex in Israël, &
tribus Dan quærebat possessionem sibi,
vt habitaret in ea: vsque ad illum enim diem
inter cęteras tribus sortem non acceperat.
2 Miserunt ergo filij Dan, stirpis & familię
suæ quinque viros fortissimos de Saraa &
Esthaol, vt explorarent terram, & diligenter
inspicerent: dixeruntque eis: Ite, & conside-
rate terram. Qui cùm pergentes venissent in
montem Ephraim, & intrassent domum Mi-
chæ, requieuerunt ibi.
B 3 Et agnoscentes vocem adolescentis Le-
uitæ, vtentesque illius diuersorio, dixerunt ad
eum: Quis te huc adduxit? quid hic agis?
quam ob causam huc venire voluisti?
4 Qui respondit eis: Hæc & hæc præstitit
mihi Michas, & me mercede conduxit, vt sim
ei sacerdos.
5 Rogauerunt autem eum, vt consuleret
Dominum, vt scire possent an prospero iti-
nere pergerent, & res haberet effectum.
6 Qui respondit eis: Ite in pace: Dominus
respicit viam vestram, & iter quò pergitis.
7 Euntes igitur quinque viri venerunt
Lais: videruntque populum habitantem in
ea absque vllo timore, iuxta consuetudinem
Sidoniorum, securum & quietum, nullo ei
penitus resistente, magnarumque opum: &
procul à Sidone atque à cunctis hominibus
separatum.
8 Reuersique ad fratres suos in Saraa & C
Esthaol, & quid egissent sciscitantibus re-
sponderunt:
9 Surgite, ascendamus ad eum: vidimus
enim terram valdè opulentam & vberem:
nolite negligere, nolite cessare. Eamus, & pos-
sideamus eam, nullus erit labor.
10 Intrabimus ad securos, in regionem la-
tissimam, tradetque nobis Dominus locum,
in quo nullius rei est penuria, eorum quæ gi-
gnuntur in terra.
11 Profecti igitur sunt de cognatione
Dan, id est, de Saraa & Esthaol, sexcenti viri
accincti armis bellicis,
12 Adscendentesque manserunt in Caria-
thiarim Iudæ: qui locus, ex eo tempore, Ca-
strorum Dan nomen accepit, & est post ter-
gum Cariathiarim.
13 Inde transierunt in montem Ephraim.
Cumque venissent ad domum Michæ, D
14 Dixerunt quinque viri, qui priùs missi
fuerant ad considerandam Terram Lais, cę-
teris fratribus suis: Nostis quòd in domibus
istis sit ephod, & theraphim, & sculptile, at-
que conflatile: videte quid vobis placeat.
15 Et cùm paululùm declinassent, ingressi
sunt domum adolescentis Leuitæ, qui erat in
domo Michæ: salutaueruntque eum verbis
pacificis.

16 Sex-

16 Sexcenti autem viri itaut erant armati,
ſtabant ante oſtium.
17 At illi qui ingreſſi fuerant domum iu-
uenis,ſculptile,& ephod,& theraphim, atque
conflatile tollere nitebantur, & ſacerdos ſta-
bat ante oſtium, ſexcentis viris fortiſſimis
haud procul expectantibus.
E 18 Tulerunt igitur qui intrauerant, ſcul-
ptile,ephod, & idola, atque conflatile. Qui-
bus dixit ſacerdos: Quid facitis?
19 Cui reſponderunt: Tace, & pone digi-
tum ſuper os tuum:venique nobiſcum,vt ha-
beamus te patrem, ac ſacerdotem. Quid tibi
melius eſt,vt ſis ſacerdos in domo vnius viri,
an in vna tribu & familia in Iſraël?
20 Quod cùm audiſſet,acquieuit ſermoni-
bus eorum, & tulit ephod, & idola, ac ſcul-
ptile, & profectus eſt cum eis.
21 Qui cùm pergerent, & ante ſe ire fecif-
ſent paruulos ac iumenta, & omne quod
erat pretioſum,
22 Et iam à Domo Michæ eſſent procul,
viri qui habitabant in ædibus Michæ con-
clamantes ſecuti ſunt,
23 Et poſt tergum clamare cœperunt. Qui
cùm reſpexiſſent,dixerunt ad Micham:Quid
tibi vis? cur clamas?
F 24 Qui reſpondit: Deos meos, quos mihi
feci,tuliſtis, & ſacerdotem, & omnia quæ ha-
beo,& dicitis: Quid tibi eſt?
25 Dixeruntque ei filij Dan: Caue ne vltrà
loquaris ad nos,& veniāt ad te viri animo cō-
citati, & ipſe cum omni domo tua pereas.
26 Et ſic cœpto itinere perrexerunt. Vi-
dens autem Michas, quòd fortiores ſe eſſent,
reuerſus eſt in domum ſuam.
27 Sexcenti autem viri tulerunt ſacerdo-
tem, & quæ ſuprà diximus: veneruntque in
Lais ad populum quieſcentem atque ſecu-
rum,& percuſſerunt eos in ore gladij:vrbem-
que incendio tradiderunt,
G 28 Nullo penitus ferente præſidium, eò
quòd procul habitarent à Sidone, & cum
nullo hominum haberent quidquam ſocie-
tatis ac negotij. Erat autem ciuitas ſita in re-
gione Rohob: quam rurſum extruentes ha-
bitauerunt in ea,
29 Vocato nomine ciuitatis Dan, iuxta
vocabulum patris ſui, quem genuerat Iſraël,
quæ priùs Lais dicebatur.
30 Poſueruntque ſibi ſculptile, & Iona-
tham filium Gerſam filij Moyſi, ac filios eius
ſacerdotes in tribu Dan, vſque ad diem cap-
tiuitatis ſuæ.
31 Manſitq; apud eos idolum Michæ om
ni tempore, quo fuit domus Dei in Silo. In
diebus illis non erat rex in Iſraël.

CAPVT XIX.

*Cùm Leuita ſuam vxorem à parentum do-
mo reduceret, ipſa à Gabaonitis qui tribus
erant Beniamin, prodigioſa libidine extincta,
maritus in duodecim partes corpore ſecto, ad
ſingulas tribus ſingulas portiones miſit, ad in-
fandum ſcelus vlciſcendum reliquas tribus
euocans.*

A 1 FVit quidam vir Leuites habitans in la-
tere montis Ephraim,qui accepit vxo-
rem de Bethlehem Iuda:
2 Quæ reliquit eum, & reuerſa eſt in do-
mum Patris ſui in Bethlehem, manſitque
apud eum quatuor menſibus.
3 Secutuſque eſt eam vir ſuus, volens re-
conciliari ei, atque blandiri, & ſecum redu-
cere, habens in comitatu puerum & duos
aſinos:quæ ſuſcepit eum, & introduxit in do-
mum patris ſui. Quod cùm audiſſet ſocer
eius,eumque vidiſſet, occurrit ei lætus.
4 Et amplexatus eſt hominem. Manſitque
gener in domo ſoceri tribus diebus, come-
dens cum eo & bibens familiariter.
5 Die autem quarto de nocte conſurgens,
proficiſci voluit. Quem tenuit ſocer, & ait
ad eum:Guſta priùs pauxillum panis & con-
forta ſtomachum, & ſic proficiſceris.
6 Sederuntque ſimul,ac comederunt & bi- B
berunt. Dixitque pater puellæ ad generum
ſuum:Quæſo te vt hodie hìc maneas pariter-
que lætemur.
7 At ille conſurgens,cœpit velle proficiſci.
Et nihilominus obnixè eum ſocer tenuit, &
apud ſe fecit manere.
8 Mane autem facto parabat Leuites iter.
Cui ſocer rurſum: Oro te, inquit, vt paulu-
lum cibi capias, & aſſumptis viribus, donec
increſcat dies,poſteà proficiſcaris. Comede-
runt ergo ſimul.
9 Surrexitque adoleſcens, vt pergeret cum
vxore ſua & puero. Cui rurſum locutus eſt
ſocer: Conſidera quòd dies ad occaſum de-
cliuior ſit, & propinquat ad veſperum: ma-
ne apud me etiam hodie, & duc lætum
diem, & cras proficiſceris vt vadas in do-
mum tuam.
10 Noluit gener acquieſcere ſermonibus C
eius: ſed ſtatim perrexit, & venit contra Ie-
bus, quæ altero nomine vocatur Ieruſa-
lem, ducens ſecum duos aſinos onuſtos, &
concubinam.
11 Iamque erant iuxta Iebus, & dies muta-
batur in noctem: dixitque puer ad dominum
ſuum: Veni, obſecro, declinemus ad vrbem
Iebuſæorum, & maneamus in ea.
12 Cui reſpondit Dominus: Non ingre-
diar oppidum gentis alienæ, quæ non eſt de
filijs Iſraël,ſed tranſibo vſque Gabaa:
13 Et cùm illuc peruenero,manebimus in
ea, aut certè in vrbe Rama.
14 Tranſierunt ergo Iebus, & cœptum
carpebant iter, occubuitque eis ſol iuxta
Gabaa, quæ eſt in tribu Beniamin:
15 Diuerteruntque ad eam vt manerent
ibi. Quò cùm intraſſent, ſedebant in pla-
tea ciuitatis, & nullus eos recipere voluit
hoſpitio.
16 Et ecce,apparuit homo ſenex,reuertens D
de agro & de opere ſuo veſperi, qui & ipſe
de monte erat Ephraim, & peregrinus habi-
tabat in Gabaa. Homines autem regionis il-
lius erant filij Iemini.
17 Eleuatiſque oculis, vidit ſenex ſeden-
tem hominem cum ſarcinulis ſuis in platea
ciuitatis: & dixit ad eum: Vnde venis? &
quò vadis?
18 Qui reſpondit ei: Profecti ſumus de
Bethlehem Iuda, & pergimus ad locum no-

ſtrum, qui eſt in latere montis Ephraim, vnde ieramus in Bethlehem, & nunc vadimus ad domum Dei, nulluſque ſub tectum ſuum nos vult recipere,

19 Habentes paleas & fœnum in Aſinorum pabulum, & panem ac vinum in meos & ancillæ tuæ vſus, & pueri qui mecum eſt: nulla re indigemus niſi hoſpitio.

E 20 Cui reſpondit ſenex: Pax tecum ſit, ego præbebo omnia quæ neceſſaria ſunt: tantùm, quæſo, ne in platea maneas.

21 Introduxitq; eum in domum ſuam, & pabulum aſinis præbuit: ac poſtquam lauerunt pedes ſuos, recepit eos in conuiuium.

22 Illis epulantibus, & poſt laborem itineris, cibo & potu reficientibus corpora, venerunt viri ciuitatis illius, filij Belial, (id eſt, abſque iugo) & circumdantes domum ſenis, fores pulſare cœperunt, clamantes ad

* Gen. 19. a. 5. dominum domus, atque dicentes: * Educ virum, qui ingreſſus eſt domum tuam vt abutamur eo.

F 23 Egreſſuſque eſt ad eos ſenex, & ait: Nolite fratres, nolite facere malum hoc, quia ingreſſus eſt homo hoſpitium meum, & ceſſate ab hac ſtultitia:

24 Habeo filiam virginem, & hic homo habet concubinam, educas eas ad vos, vt humilietis eas, & veſtram libidinem compleatis: tantùm obſecro, ne ſcelus hoc contra naturam operemini in virum.

25 Nolebant acquieſcere ſermonibus illius. Quod cernens homo, eduxit ad eos concubinam ſuam, & eis tradidit illudendam: qua cùm tota nocte abuſi eſſent, dimiſerunt eam manè.

26 At mulier, recedentibus tenebris, venit ad oſtium domus, vbi manebat dominus ſuus, & ibi corruit.

27 Manè facto, ſurrexit homo, & aperuit oſtium, vt cœptam expleret viam: & ecce concubina eius iacebat ante oſtium ſparſis in limine manibus.

G 28 Cui ille, putans eam quieſcere, loquebatur: Surge, & ambulemus. Qua nihil reſpondente, intelligens quòd erat mortua; tulit eam, & impoſuit aſino, reuerſuſque eſt in domum ſuam.

29 Quam cùm eſſet ingreſſus, arripuit gladium, & cadauer vxoris cum oſſibus ſuis in duodecim partes ac fruſta concidens, miſit in omnes terminos Iſraël.

30 Quod cùm vidiſſent ſinguli, conclamabant: Numquam res talis facta eſt in Iſraël, ex eo die quo aſcenderunt patres noſtri de Ægypto, vſque in præſens tempus: ferte ſententiam, & in commune decernite quid facto opus ſit.

CAPVT XX.

Ob hoc ſcelus pugnantes reliquæ tribus aduerſus Beniamin ſemel atque iterùm bello inferiores, tertioque committentes iuſſu Domini prælium: tribum illam, præter ſexcentos qui in ſolitudinem fugerant, penitus deleuerunt.

A 1 EGreſſi itaque ſunt omnes filij Iſraël, &

* Oſee 9. c. 9. pariter congregati, quaſi vir vnus, * de Dan vſque Berſabee, & Terra Galaad, ad Dominum in Maſpha:

2 Omneſque anguli populorum, & cunctæ tribus Iſraël in Eccleſiam populi Dei conuenerunt, quadringenta millia peditum pugnatorum.

3 (Nec latuit filios Beniamin, quòd aſcendiſſent filij Iſraël in Maſpha.) Interrogatuſque Leuita, maritus mulieris interfectæ, quomodo tantum ſcelus perpetratum eſſet,

4 Reſpondit: Veni in Gabaa Beniamin cum vxore mea, illucque diuerti:

5 Et ecce homines ciuitatis illius circumdederunt nocte domum, in qua manebam, volentes me occidere, & vxorem meam incredibili furore libidinis vexantes, denique mortua eſt.

6 Quam arreptam, in fruſta concidi, miſiq; partes in omnes terminos poſſeſſionis veſtræ: quia numquam tantum nefas, & tam grande piaculum factum eſt in Iſraël.

7 Adeſtis omnes filij Iſraël, decernite quid facere debeatis.

8 Stanſque omnis populus, quaſi vnius hominis ſermone reſpondit: Non recedemus in tabernacula noſtra, nec ſuam quiſquam intrabit domum: B

9 Sed hoc contra Gabaa in commune faciamus.

10 Decem viri eligantur è centum ex omnibus tribubus Iſraël, & centum de mille, & mille de decem millibus, vt comportent exercitui cibaria, & poſſimus pugnare contra Gabaa Beniamin, & reddere ei pro ſcelere, quod meretur.

11 Conuenitque vniuerſus Iſraël ad ciuitatem, quaſi homo vnus, eadem mente, vnoque conſilio.

12 Et miſerunt nuntios ad omnem tribum Beniamin, qui dicerent: Cur tantum nefas in vobis repertum eſt?

13 Tradite homines de Gabaa, qui hoc flagitium perpetrarunt, vt moriantur, & auferatur malum de Iſraël. Qui noluerunt fratrum ſuorum filiorum Iſraël audire mandatum:

14 Sed ex cunctis vrbibus, quæ ſortis ſuæ erant, conuenerunt in Gabaa, vt illis ferrent auxilium, & contra vniuerſum populum Iſraël dimicarent.

15 Inuentique ſunt viginti quinque millia de Beniamin educentium gladium, præter habitatores Gabaa,

16 Qui ſeptingenti erant viri fortiſſimi, ita ſiniſtra vt dextra præliantes: & ſic fundis lapides ad certum iacientes, vt capillum quoque poſſent percutere, & nequaquam in alteram partem ictus lapidis deferretur. C

17 Virorum quoque Iſraël, abſque filijs Beniamin, inuenta ſunt quadringenta millia educentium gladios, & paratorum ad pugnam.

18 Qui ſurgentes venerunt in domum Dei, hoc eſt, in Silo: conſuluerùntque Deum, atque dixerunt: Quis erit in exercitu noſtro princeps certaminis contra filios Beniamin? Quibus reſpondit Dominus: Iudas ſit dux veſter.

19 Statimque filij Israël surgentes manè, castrametati sunt iuxta Gabaa:

20 Et inde procedentes ad pugnam contra Beniamin, vrbem oppugnare cœperunt.

21 Egressique filij Beniamin de Gabaa, occiderunt de filijs Israël die illo viginti duo millia virorum.

22 Rursum filij Israël & fortitudine & numero confidentes, in eodem loco, in quo priùs certauerant, aciem direxerunt:

D 23 Ita tamen vt priùs ascenderent & flerent coram Domino vsque ad noctem: consulerentque eum, & dicerent: Debeo vltrà procedere ad dimicandum contra filios Beniamin fratres meos, an non? Quibus ille respondit: Ascendite ad eos, & inite certamen.

24 Cumque filij Israël altera die contra filios Beniamin ad prælium processissent,

25 Eruperunt filij Beniamin de portis Gabaa: & occurrentes eis, tanta in illos cæde bacchati sunt, vt decem & octo millia virorum educentium gladium prosternerent.

26 Quamobrem omnes filij Israël venerunt in domum Dei, & sedentes flebant coram Domino: ieiunaueruntque die illo vsque ad vesperam, & obtulerunt ei holocausta, atque pacificas victimas,

27 Et super statu suo interrogauerunt. Eo tempore ibi erat arca fœderis Dei,

28 Et Phinees filius Eleazari filij Aaron præpositus domus. Consuluerunt igitur Dominum, atque dixerunt. Exire vltrà debemus ad pugnam contra filios Beniamin fratres nostros, an quiescere? Quibus ait Dominus: Ascendite, cras enim tradam eos in manus vestras.

29 Posueruntque filij Israël insidias per circuitum vrbis Gabaa:

E 30 Et tertia vice, sicut semel & bis, contra Beniamin exercitum produxerunt.

31 Sed & filij Beniamin audacter eruperunt de ciuitate, & fugientes aduersarios longiùs persecuti sunt, ita vt vulnerarent ex eis sicut primo die & secundo, & cæderent per duas semitas vertentes terga, quarum vna ferebatur in Bethel, & altera in Gabaa, atque prosternerent triginta circiter viros:

32 Putauerunt enim solito eos more cædere. Qui fugam arte simulantes, inierunt consilium vt abstraherent eos de ciuitate, & quasi fugientes ad supradictas semitas perducerent.

33 Omnes itaque filij Israël surgentes de sedibus suis, tetenderunt aciem in loco, qui vocatur Baalthamar. Insidiæ quoque, quæ circa vrbem erant, paulatim se aperire cœperunt,

34 Et ab Occidentali vrbis parte procedere. Sed & alia decem millia virorum de vniuerso Israël, habitatores vrbis ad certamina prouocabant. Ingrauatumque est bellum contra filios Beniamin: & non intellexerunt quòd ex omni parte illis instaret interitus.

35 Percussitq; eos Dominus in conspectu filiorum Israël, & interfecerunt ex eis in illo die viginti quinque millia & centum viros, omnes bellatores & educentes gladium.

36 Filij autem Beniamin, cùm se inferiores esse vidissent, cœperunt fugere. Quod cernentes filij Israël, dederunt eis ad fugiendum locum, vt ad præparatas insidias deuenirent, quas iuxta vrbem posuerant.

37 Qui cùm repentè de latibulis surrexissent, & Beniamin terga cædentibus daret, ingressi sunt ciuitatem, & percusserunt eam in ore gladij.

38 Signum autem dederant filij Israël his quos in insidijs collocauerant, vt postquam vrbem cepissent, ignem accenderent: vt ascendente in altum fumo, captam vrbem demonstrarent.

39 Quod cùm cernerent filij Israël in ipso certamine positi, (putauerunt enim filij Beniamin eos fugere, & instantiùs persequebantur, cæsis de exercitu eorum triginta viris.)

40 Et viderent quasi columnam fumi de ciuitate conscendere; Beniamin quoque aspiciens retrò, cùm captam cerneret ciuitatem, & flammas in sublime ferri:

41 Qui priùs simulauerant fugam, versa facie fortiùs resistebant. Quod cùm vidissent filij Beniamin, in fugam versi sunt.

42 Et ad viam deserti ire cœperunt, illuc quoque eos aduersarijs persequentibus. Sed & hi qui vrbem succenderant, occurrerunt eis.

43 Atque ita factum est, vt ex vtraq; parte ab hostibus cæderentur, nec erat vlla requies morientium. Ceciderunt, atq; prostrati sunt ad Orientalem plagam vrbis Gabaa. G

44 Fuerunt autem qui in eodem loco interfecti sunt, decem & octo millia virorum, omnes robustissimi pugnatores.

45 Quod cùm vidissent qui remanserant de Beniamin, fugerunt in solitudinem: & pergebant ad Petram, cuius vocabulum est Remmon. In illa quoque fuga palantes, & in diuersa tendentes, occiderunt quinque millia virorum. Et cùm vltrà tenderent, persecuti sunt eos, & interfecerunt etiam alia duo millia.

46 Et sic factum est, vt omnes qui ceciderant de Beniamin in diuersis locis, essent viginti quinque millia, pugnatores ad bella promptissimi.

47 Remanserunt itaque de omni numero Beniamin, qui euadere, & fugere in solitudinem potuerunt, sexcenti viri: sederuntque in Petra Remmon mensibus quatuor.

48 Regressi autem filij Israël, omnes reliquias ciuitatis à viris vsque ad iumenta, gladio percusserunt, cunctasque vrbes & viculos Beniamin vorax flamma consumpsit.

CAPVT XXI.

Instauratur tribus Beniamin ex 400. virginibus in cæde habitatorum Iabes Galaad reseruatis, & ex raptis ducentium choros in Silo virginibus.

1 IVrauerunt quoq; filij Israël in Maspha & dixerunt: Nullus nostrûm dabit filijs Beniamin de filiabus suis vxorem. A

2 Ve-

2 Veneruntque omnes ad domum Dei in Silo, & in conspectu eius sedentes vsque ad vesperam, leuauerunt vocem, & magno vlulatu cœperunt flere, dicentes:

3 Quare Domine Deus Israël factum est hoc malum in populo tuo, vt hodie vna tribus auferretur ex nobis?

4 Altera autem die diluculò consurgentes, extruxerunt altare, obtuleruntque ibi holocausta, & pacificas victimas, & dixerunt:

5 Quis non ascendit in exercitu Domini de vniuersis tribubus Israël? Grandi enim iuramento se constrinxerant, cùm essent in Maspha, interfici eos qui defuissent.

6 Ductique pœnitentia filij Israël super fratre suo Beniamin, cœperunt dicere: Ablata est tribus vna de Israël.

B

7 Vnde vxores accipient? omnes enim in commune iurauimus, non daturos nos his filias nostras.

8 Idcircò dixerunt: Quis est de vniuersis tribubus Israël, qui non ascendit ad Dominum in Maspha? Et ecce inuenti sunt habitatores Iabes Galaad in illo exercitu non fuisse.

9 (Eo quoque tempore cùm essent in Silo, nullus ex eis ibi repertus est.)

10 Miserunt itaque decem millia viros robustissimos, & præceperunt eis: Ite, & percutite habitatores Iabes Galaad in ore gladij, tam vxores quàm paruulos eorum.

11 Et hoc erit quod obseruare debebitis: * Omne generis masculini, & mulieres quæ cognouerunt viros, interficite, virgines autem reseruate.

* Nu. 31. c. 17. 18.

12 Inuentæque sunt de Iabes Galaad quadringentæ virgines, quæ nescierunt viri torum, & adduxerunt eas ad castra in Silo, in Terram Chanaan.

13 Miseruntque nuntios ad filios Beniamin, qui erant in Petra Remmon, & præceperunt eis, vt eos susciperent in pace.

14 Veneruntque filij Beniamin in illo tempore, & datæ sunt eis vxores de filiabus Iabes Galaad: alias autem non repererunt, quas simili modo traderent.

C

15 Vniuersusque Israël valdè doluit, & egit pœnitentiam super interfectione vnius tribus ex Israël:

16 Dixeruntque maiores natu: Quid faciemus reliquis, qui non acceperunt vxores? omnes in Beniamin feminæ conciderunt.

17 Et magna nobis cura, ingentique studio prouidendum est, ne vna tribus deleatur ex Israël.

18 Filias enim nostras eis dare non possumus, constricti iuramento & maledictione, qua diximus: Maledictus qui dederit de filiabus suis vxorem Beniamin.

19 Cœperuntque consilium, atque dixerunt: Ecce solemnitas Domini est in Silo anniuersaria, quæ sita est ad Septemtrionem vrbis Bethel, & ad Orientalem plagam viæ, quæ de Bethel tendit ad Sichimam, & ad Meridiem oppidi Lebona.

20 Præceperuntque filijs Beniamin, atque dixerunt: Ite, & latitate in vineis.

21 Cumque videritis filias Silo ad ducendos choros ex more procedere, exite repentè de vineis, & rapite ex eis singuli vxores singulas, & pergite in Terram Beniamin.

D

22 Cumque venerint patres earum, ac fratres, & aduersum vos queri cœperint, atque iurgari, dicemus eis: Misereminì eorum: non enim rapuerunt eas iure bellantium atque victorum, sed rogantibus vt acciperent, non dedistis, & à vestra parte peccatum est.

23 Feceruntque Filij Beniamin, vt sibi fuerat imperatum & iuxta numerum suum, rapuerunt sibi de his quæ ducebant choros, vxores singulas: abieruntque in possessionem suam ædificantes vrbes, & habitantes in eis.

24 Filij quoque Israël reuersi sunt per tribus & familias in tabernacula sua. In diebus illis non erat rex in Israël, sed vnusquisque, quod sibi rectum videbatur, hoc faciebat.

LIBER RVTH.

CAPVT PRIMVM.

Elimelech Bethlehemita præ nimia fame cum vxore Noemi ac duobus filijs in terram Moab concedit : quo vnà cum filijs mortuo, Noemi cum Ruth nuru sua in Bethlehem reuertens, non vult vocari Noemi, sed Mara.

A 1 IN diebus vnius iudicis, quando iudices præerant, facta est fames in terra. Abijtque homo de Bethlehem Iuda, vt peregrinaretur in regione Moabitide, cum vxore sua ac duobus liberis.

2 Ipse vocabatur Elimelech, & vxor eius Noëmi: & duo filij, alter Mahalon, & alter Chelion, Ephrathæi de Bethlehem Iuda. Ingressique regionem Moabitidem, morabantur ibi.

3 Et mortuus est Elimelech maritus Noëmi, remansitque ipsa cum filijs.

4 Qui acceperunt vxores Moabitidas, quarum vna vocabatur Orpha, altera verò Ruth. Manseruntque ibi decem annis.

5 Et ambo mortui sunt, Mahalon videlicet & Chelion: remansitque mulier orbata duobus liberis ac marito.

6 Et surrexit vt in patriam pergeret, cum vtraque nuru sua, de regione Moabitide: audierat enim quòd respexisset Dominus populum suum, & dedisset eis escas.

B 7 Egressa est itaque de loco peregrinationis suæ cum vtraque nuru: & iam in via reuertendi posita in Terram Iuda,

8 Dixit ad eas: Ite in domum matris vestræ. faciat vobiscum Dominus misericordiam, sicut fecistis cum mortuis & mecum.

9 Det vobis inuenire requiem in domibus virorum, quos sortituræ estis. Et osculata est eas. Quæ eleuata voce flere cœperunt.

10 Et dicere: Tecum pergemus ad populum tuum.

11 Quibus illa respondit: Reuertimini filiæ meæ, cur venitis mecum? num vltrà habeo filios in vtero meo, vt viros ex me sperare possitis.

12 Reuertimini filiæ meæ, & abite: iam enim senectute confecta sum, nec apta vinculo coniugali, etiam si possem hac nocte concipere, & parere filios.

13 Si eos expectare velitis, donec crescant, & annos pubertatis impleant, antè eritis vetulæ quàm nubatis. Nolite quæso filiæ meæ: quia vestra angustia magis me premit, & egressa est manus Domini contra me. C

14 Eleuata igitur voce, rursum flere cœperunt: Orpha osculata est socrum, ac reuersa est: Ruth adhæsit socrui suæ.

15 Cui dixit Noëmi: En reuersa est cognata tua ad populum suum, & ad deos suos, vade cum ea.

16 Quæ respondit: Ne aduerseris mihi vt relinquam te & abeam: quocumque enim perrexeris, pergam: & vbi morata fueris, & ego pariter morabor. Populus tuus populus meus, & Deus tuus Deus meus.

17 Quæ te terra morientem susceperit, in ea moriar: ibique locum accipiam sepulturæ. Hæc mihi faciat Dominus, & hæc addat, si non sola mors me & te separauerit.

18 Videns ergo Noëmi quòd obstinato animo Ruth decreuisset secum pergere, aduersari noluit, nec ad suos vltrà reditum persuadere: D

19 Profectæque sunt simul, & venerunt in Bethlehem. Quibus vrbem ingressis, velox apud cunctos fama percrebuit: dicebantque mulieres: Hæc est illa Noëmi.

20 Quibus ait: Ne vocetis me Noëmi (id est, pulchram) sed vocate me Mara (id est, amaram) quia amaritudine valdè repleuit me Omnipotens.

21 Egressa sum plena, & vacuam reduxit me Dominus. Cur ergo vocatis me Noëmi, quam Dominus humiliauit & afflixit Omnipotens?

22 Venit ergo Noëmi cum Ruth Moabiti-
de nuru sua, de terra peregrinationis suæ: ac
reuersa est in Bethlehem, quando primùm
hordea metebantur.

CAPVT II.

Ruth pressa fame spicas in agro Booz affinis
sui colligens, gratiam apud eum inuenit, & læ-
ta vesperi ad socrum reuersa, multùm frumen-
ti & de ciborum reliquijs ei affert.

A 1 ERat autem viro Elimelech consan-
guineus, homo potens, & magnarum
opum, nomine Booz.
2 Dixitque Ruth Moabitis ad socrum
suam: Si iubes, vadam in agrum, & colligam
spicas, quæ fugerint manus metentium, vbi-
cumque clementis in me patris familias re-
petero gratiam. Cui illa respondit: Vade
filia mea:
3 Abijt itaque & colligebat spicas post ter-
ga metentium. Accidit autem vt ager ille ha-
beret dominum nomine Booz, qui erat de
cognatione Elimelech.
4 Et ecce ipse veniebat de Bethlehem, di-
xitque messoribus: Dominus vobiscum. Qui
responderunt ei: Benedicat tibi Dominus.
5 Dixitque Booz iuuenis, qui messoribus
B præerat: Cuius est hæc puella?
6 Cui respondit: Hæc est Moabitis, quæ
venit cum Noëmi, de regione Moabitide,
7 Et rogauit vt spicas colligeret remanen-
tes, sequens messorum vestigia: & de manè
vsque nunc stat in agro, & ne ad momentum
quidem domum reuersa est.
8 Et ait Booz ad Ruth: Audi filia, ne va-
das in alterum agrum ad colligendum, nec
recedas ab hoc loco: sed iungere puellis
meis,
9 Et vbi messuerint, sequere. Mandaui
enim pueris meis, vt nemo molestus sit tibi:
sed etiam si sitieris, vade ad sarcinulas, & bi-
be aquas, de quibus & pueri bibunt.
10 Quæ cadens in faciem suam & adorans
super terram, dixit ad eum: Vnde mihi hoc,
vt inuenirem gratiam ante oculos tuos, &
nosse me dignareris peregrinam mulierem?
11 Cui ille respondit: Nuntiata sunt mihi
omnia, quæ feceris socrui tuæ post mortem
viri tui: & quòd reliqueris parentes tuos, &
terram in qua nata es, & veneris ad popu-
C lum, quem anteà nesciebas.
12 Reddat tibi Dominus pro opere tuo,
& plenam mercedem recipias à Domino
Deo Israël, ad quem venisti, & sub cuius
confugisti alas.
13 Quæ ait: Inueni gratiam apud oculos
tuos domine mi, qui consolatus es me, & lo-
cutus es ad cor ancillæ tuæ, quæ non sum si-
milis vnius puellarum tuarum.
14 Dixitque ad eam Booz: Quando hora
vescendi fuerit, veni huc, & comede panem,
& intinge buccellam tuam in aceto. Sedit
itaque ad messorum latus, & congessit po-
lentam sibi, comeditque & saturata est, & tu-
lit reliquias.
15 Atque inde surrexit vt spicas ex more
colligeret. Præcepit autem Booz pueris suis,
dicens: Etiamsi vobiscum metere voluerit, ne
prohibeatis eam:
16 Et de vestris quoque manipulis proijci-
te de industria, & remanere permittite, vt
absque rubore colligat, & colligentem ne-
mo corripiat.
17 Collegit ergo in agro vsque ad vespe- D
ram: & quæ collegerat virga cædens & excu-
tiens, inuenit hordei quasi ephi mensuram,
idest tres modios.
18 Quos portans reuersa est in ciuitatem,
& ostendit socrui suæ: insuper protulit, & de-
dit ei de reliquijs cibi sui, quo saturata fue-
rat.
19 Dixitque ei socrus sua: Vbi hodie col-
legisti, & vbi fecisti opus? sit benedictus qui
misertus est tui. Indicauitque ei apud quem
fuisset operata: & nomen dixit viri, quòd
Booz vocaretur.
20 Cui respondit Noëmi: Benedictus sit à
Domino: quoniam eamdem gratiam quam
præbuerat viuis, seruauit & mortuis. Rur-
sumque ait: Propinquus noster est homo.
21 Et Ruth, Hoc quoque, inquit, præcepit
mihi, vt tamdiu messoribus eius iungerer,
donec omnes segetes meterentur.
22 Cui dixit socrus: Melius est, filia mea,
vt cum puellis eius exeas ad metendum, ne
in alieno agro quispiam resistat tibi.
23 Iuncta est itaque puellis Booz: & tam-
diu cum eis messuit, donec hordea & triti-
cum in horreis conderentur.

CAPVT III.

Ruth socrus suæ consilio obsecuta ad pedes
Booz dormientis recumbens, nuptias verecun-
dè postulat, accepto læto responso, sex hordei
modios ad socrum defert.

1 POstquam autem reuersa est ad socrum A
suam, audiuit ab ea: Filia mea, quæ-
ram tibi requiem, & prouidebo vt benè sit
tibi.
2 Booz iste, cuius puellis in agro iuncta es,
propinquus noster est, & hac nocte aream
hordei ventilat.
3 Lauare igitur, & vngere, & induere cul-
tioribus vestimentis, & descende in aream.
Non te videat homo, donec esum potumque
finierit.
4 Quando autem ierit ad dormiendum,
nota locum in quo dormiat: veniesque & dis-
cooperies pallium, quo operitur à parte pe-
dum, & proijcies te, & ibi iacebis: ipse autem
dicet tibi quid agere debeas.
5 Quæ respondit: Quidquid præceperis fa-
ciam.
6 Descenditque in aream, & fecit omnia
quæ sibi imperauerat socrus.
7 Cumque comedisset Booz, & bibisset, &
factus esset hilarior, issetque ad dormiendum
iuxta aceruum manipulorum, venit abscon-
ditè, & discooperto pallio à pedibus eius, se
proiecit.
8 Et ecce, nocte iam media expauit ho-
mo, & conturbatus est: viditque mulie-

rem iacentem ad pedes suos,

9 Et ait illi: Quæ es? Illaque respondit: Ego sum Ruth ancilla tua: expande pallium tuum super famulam tuam, quia propinquus es.

C 10 Et ille benedicta, inquit, es à Domino filia, & priorem misericordiam posteriore superasti: quia non es secuta iuuenes, pauperes siue diuites.

11 Noli ergo metuere, sed quidquid dixeris mihi, faciam tibi. Scit enim omnis populus, qui habitat intra portas vrbis meæ, mulierem te esse virtutis.

12 Nec abnuo me propinquum, sed est alius me propinquior.

13 Quiesce hac nocte: & facto manè, si te voluerit propinquitatis iure retinere, benè res acta est: sin autem ille noluerit, ego te absque vlla dubitatione suscipiam, viuit Dominus, dormi vsque manè.

D 14 Dormiuit itaque ad pedes eius, vsque ad noctis abscessum. Surrexit itaque antequam homines se cognoscerent mutuò, & dixit Booz: Caue ne quis nouerit quòd huc veneris.

15 Et rursum, expande, inquit, pallium tuum quo operiris, & tene vtraque manu. Qua extendente, & tenente, mensus est sex modios hordei, & posuit super eam. Quæ portans ingressa est ciuitatem,

16 Et venit ad socrum suam. Quæ dixit ei: Quid egisti filia? Narrauitque ei omnia, quæ sibi fecisset homo.

17 Et ait: Ecce sex modios hordei dedit mihi, & ait: Nolo vacuam te reuerti ad socrum tuam.

18 Dixitque Noëmi: Expecta filia donec videamus quem res exitum habeat. Neque enim cessabit homo nisi compleuerit quod locutus est.

CAPVT IV.

Booz coram senioribus ciuitatis accipit possessionem Elimelech, & Ruth nurum defuncti in vxorem, cedente alio propinquiore iuri propinquitatis, ex qua genuit Obed auum Dauid regis.

A 1 Ascendit ergo Booz ad portam, & sedit ibi. Cumque vidisset propinquum præterire, de quo prius sermo habitus est, dixit ad eum: Declina paulisper, & sede hic: vocans eum nomine suo. Qui diuertit, & sedit.

2 Tollens autem Booz decem viros de senioribus ciuitatis, dixit ad eos: Sedete hic.

3 Quibus sedentibus, locutus est ad propinquum: Partem agri fratris nostri Elimelech vendet Noëmi, quæ reuersa est de regione Moabitide:

B 4 Quod audire te volui, & tibi dicere coram cunctis sedentibus, & maioribus natu de populo meo. Si vis possidere iure propinquitatis: eme, & posside. Sin autem displicet tibi, hoc ipsum indica mihi, vt sciam quid facere debeam. Nullus enim est propinquus, excepto te, qui prior es; & me, qui secundus sum. At ille respondit: Ego agrum emam.

5 Cui dixit Booz: Quando emeris agrum de manu mulieris, Ruth quoque Moabitidem, quæ vxor defuncti fuit, debes accipere: vt suscites nomen propinqui tui in hæreditate sua.

6 Qui respondit: Cedo iuri propinquitatis: neque enim posteritatem familiæ meæ delere debeo. Tu meo vtere priuilegio, quo me libenter carere profiteor.

7 *Hic autem erat mos antiquitus in Israël inter propinquos, vt si quando alter alteri suo iuri cedebat, vt esset firma concessio, soluebat homo calceamentum suum, & dabat proximo suo. Hoc erat testimonium cessionis in Israel. * Deut. 25. b. 7.

8 Dixit ergo propinquo suo Booz: Tolle calceamentum tuum. Quod statim soluit de pede suo.

9 At ille maioribus natu, & vniuerso populo, Testes vos, inquit, estis hodie, quòd possederim omnia quæ fuerunt Elimelech, & Chelion, & Mahalon, tradente Noëmi:

10 Et Ruth Moabitidem vxorem Mahalon, in coniugium sumpserim, vt suscitem nomen defuncti in hæreditate sua, ne vocabulum eius de familia sua ac fratribus, & populo deleatur. Vos, inquam, huius rei testes estis. C

11 Respondit omnis populus, qui erat in porta, & maiores natu: Nos testes sumus: faciat Dominus hanc mulierem, quæ ingreditur domum tuam, sicut Rachel & Liam, quæ ædificauerunt domum Israël: vt sit exemplum virtutis in Ephrata, & habeat celebre nomen in Bethlehem:

12 Fiatque domus tua, sicut domus Phares, *quem Thamar peperit Iudæ, de semine quod tibi dederit Dominus ex hac puella. * Gen. 38. g. 29.

13 Tulit itaque Booz Ruth, & accepit vxorem: ingressusque est ad eam, & dedit illi Dominus vt conciperet & pareret filium. D

14 Dixeruntque mulieres ad Noëmi: Benedictus Dominus, qui non est passus vt deficeret successor familiæ tuæ, & vocaretur nomen eius in Israël.

15 Et habeas qui consoletur animam tuam, & enutriat senectutem. de nuru enim tua natus est, quæ te diliget: & multò tibi melior est, quàm si septem haberes filios.

16 Susceptumque Noëmi puerum posuit in sinu suo, & nutricis ac gerulæ fungebatur officio.

17 Vicinæ autem mulieres congratulantes ei, & dicentes: Natus est filius Noëmi: vocauerunt nomen eius Obed: hic est pater Isai, patris Dauid.

18 Hæ sunt generationes Phares: *Phares genuit Esron, * 1. Par. 2. a. 5. 4. a. 1. Matt. 1. a. 3.

19 Esron genuit Aram, Aram genuit Aminadab.

20 Aminadab genuit Nahasson, Nahasson genuit Salmon,

21 Salmon genuit Booz, Booz genuit Obed.

22 Obed genuit Isai, Isai genuit Dauid.

LIBER PRIMVS SAMVELIS, QVEM NOS PRIMVM REGVM DICIMVS.

CAPVT PRIMVM.

Elcana habuit vxores Annam & Phenennan: quarum Anna diu sterilis, & æmulæ improperio tristis, fusa in Silo coram Heli oratione ad Dominum, genuit Samuelem; quem ablactatum Domino obtulit, vt vouerat.

A 1 FVit vir vnus de Ramathaimsophim, de monte Ephraim, & nomen eius Elcana, filius Ieroham filij Eliu, filij Thohu, filij Suph, Ephrathæus:

2 Et habuit duas vxores, nomen vni Anna, & nomen secundæ Phenenna. Fueruntque Phenennæ filij: Annæ autem non erant liberi:

3 Et ascendebat vir ille de ciuitate sua statutis diebus, vt adoraret & sacrificaret Domino exercituum in Silo. Erant autem ibi duo filij Heli, Ophni & Phinees, sacerdotes Domini.

4 Venit ergo dies, & immolauit Elcana, deditque Phenennæ vxori suæ, & cunctis filijs eius, & filiabus partes:

5 Annæ autem dedit partem vnam tristis, quia Annam diligebat. Dominus autem concluserat vuluam eius.

B 6 Affligebat quoque eam æmula eius, & vehementer angebat, in tantum, vt exprobraret quòd Dominus conclusisset vuluam eius:

7 Sicque faciebat per singulos annos, cùm redeunte tempore ascenderent ad templum Domini: & sic prouocabat eam. Porrò illa flebat, & non capiebat cibum.

8 Dixit ergo ei Elcana vir suus: Anna, cur fles? & quare non comedis? & quam ob rem affligitur cor tuum? numquid non ego melior tibi sum, quàm decem filij?

9 Surrexit autem Anna postquam comederat & biberat in Silo. Et Heli sacerdote sedente super Sellam ante postes templi Domini,

10 Cùm esset Anna amaro animo, orauit ad Dominum, flens largiter,

11 Et votum vouit, dicens: Domine exercituum, si respiciens videris afflictionem famulæ tuæ, & recordatus mei fueris, nec oblitus ancillæ tuæ, dederisque seruæ tuæ sexum virilem: dabo eum Domino omnibus diebus vitæ eius, & nouacula non ascendet super caput eius.

12 Factum est autem, cùm illa multiplicaret preces coram Domino, vt Heli obseruaret os eius,

13 Porrò Anna loquebatur in corde suo, C tantumque labia illius mouebantur, & vox penitus non audiebatur. Æstimauit ergo eam Heli temulentam.

14 Dixitque ei: Vsquequò ebria eris? digere paulisper vinum quo mades.

15 Respondens Anna, Nequaquam, inquit, domine mi: nam mulier infelix nimis ego sum, vinumque & omne quod inebriare potest, non bibi, sed effudi animam meam in conspectu Domini.

16 Ne reputes ancillam tuam quasi vnam de filiabus Belial: quia ex multitudine doloris & mœroris mei locuta sum vsque in præsens.

17 Tunc Heli ait ei: Vade in pace,& Deus Israël det tibi petitionem tuam, quam rogasti eum.
18 Et illa dixit: Vtinam inueniat ancilla tua gratiam in oculis tuis. Et abijt mulier in viam suam, & comedit, vultusque illius non sunt amplius in diuersa mutati.
19 Et surrexerunt mane, & adorauerunt coram Domino: reuersique sunt,& venerunt in domum suam Ramatha. Cognouit autem Elcana Annam vxorem suam: & recordatus est eius Dominus.
20 Et factum est post circulum dierum, concepit Anna, & peperit filium, vocauitque nomen eius Samuel: eò quòd à Domino postulasset eum.
D 21 Ascendit autem vir eius Elcana, & omnis domus eius, vt immolaret Domino hostiam solemnem,& votum suum,
22 Et Anna non ascendit: dixit enim viro suo: Non vadam, donec ablactetur infans,& ducam eum, vt appareat ante conspectum Domini, & maneat ibi iugiter.
23 Et ait ei Elcana vir suus: Fac quod bonum tibi videtur, & mane donec ablactes eum: precorq; vt impleat Dominus verbum suum. Mansit ergo mulier,& lactauit filium suum, donec amoueret eum à lacte.
24 Et adduxit eum secum, postquam ablactauerat, in vitulis tribus, & tribus modijs farinæ, & amphora vini, & adduxit eum ad domum Domini in Silo. Puer autem erat adhuc infantulus.
25 Et immolauerunt vitulum, & obtulerunt puerum Heli.
26 Et ait Anna: Obsecro mi domine, viuit anima tua domine, ego sum illa mulier, quæ steti coram te hic orans Dominum.
27 Pro puero isto oraui, & dedit mihi Dominus petitionem meam quam postulaui eum.
28 Idcircò & ego commodaui eum Domino, cunctis diebus quibus fuerit commodatus Domino. Et adorauerunt ibi Dominum. Et orauit Anna, & ait:

CAPVT II.

Annæ canticum in gratiarum actionem; quæ rursum tres filios & duas filias generauit: ob peccata autem filiorum Heli, & nimiam patris indulgentiam, fit illi & domui eius comminatio, ac mors filiorum prædicitur.

A 1 EXultauit cor meum in Domino, & exaltatum est cornu meum in Deo meo: dilatatum est os meum super inimicos meos: quia lætata sum in salutari tuo.
2 Non est sanctus, vt est Dominus: neque enim est alius extra te, & non est fortis sicut Deus noster.
3 Nolite multiplicare loqui sublimia, gloriantes: recedant vetera de ore vestro: quia Deus scientiarum, Dominus est, & ipsi præparantur cogitationes.
4 Arcus fortium superatus est, & infirmi accincti sunt robore.
5 Repleti priùs, pro panibus se locauerunt: & famelici saturati sunt, donec sterilis peperit plurimos: & quæ multos habebat filios, infirmata est.
6 * Dominus mortificat & viuificat, deducit ad inferos & reducit. B
7 Dominus pauperem facit & ditat, humiliat & subleuat.
8 Suscitat de puluere egenũ, & de stercore eleuat pauperem: vt sedeat cum principibus, & solium gloriæ teneat. Domini enim sunt cardines terræ,& posuit super eos orbem.
9 Pedes sanctorum suorum seruabit, & impij in tenebris conticescent: quia non in fortitudine sua roborabitur vir.
10 Dominũ formidabunt aduersarij eius, C
& super ipsos in cælis tonabit: Dominus iudicabit fines Terræ, & dabit imperium regi suo, & sublimabit cornu Christi sui.
11 Et abijt Elcana Ramatha, in domum suam: puer autem erat minister in conspectu Domini ante faciem Heli sacerdotis.
12 Porrò filij Heli, filij Belial, nescientes Dominum,
13 Neque officium sacerdotum ad populum: sed quicumque immolasset victimam, veniebat puer sacerdotis, dum coquerentur carnes, & habebat fuscinulam tridentem in manu sua,
14 Et mittebat eam in lebetem, vel in caldariam, aut in ollam, siue in cacabum: & omne quod leuabat fuscinula, tollebat sacerdos sibi. Sic faciebant vniuerso Israëli venientium in Silo.
15 Etiam antequam adolerent adipem, veniebat puer sacerdotis, & dicebat immolanti: Da mihi carnem, vt coquam sacerdoti: non enim accipiam à te carnem coctam, sed crudam.
16 Dicebatque illi immolans: Incendatur D
primùm iuxta morem hodie adeps, & tolle tibi quantumcumque desiderat anima tua. Qui respondens aiebat ei: Nequaquam: nunc enim dabis, alioquin tollam vi.
17 Erat ergo peccatum puerorum grande nimis coram Domino: quia retrahebant homines à sacrificio Domini.
18 Samuel autem ministrabat ante faciem Domini, puer, accinctus ephod lineo.
19 Et tunicam paruam faciebat ei mater sua, quam afferebat statutis diebus, ascendens cum viro suo, vt immolaret hostiam solemnem.
20 Et benedixit Heli Elcanæ & vxori eius: dixitque ei: Reddat tibi Dominus semen de muliere hac, pro fœnore quod commodasti Domino. Et abierunt in locum suum.
21 Visitauit ergo Dominus Annam,& cõcepit, & peperit tres filios, & duas filias: & E
magnificatus est puer Samuel apud Dñm.
22 Heli autem erat senex valdè, & audiuit omnia quæ faciebãt filij sui vniuerso Israëli: & quomodo dormiebant cum mulieribus quæ obseruabant ad ostium tabernaculi:
23 Et dixit eis: Quare facitis res huiuscemodi, quas ego audio, res pessimas, ab omni populo?
24 Nolite filij mei: non enim est bona fama, quam ego audio, vt transgredi faciatis populum Domini.

* Deut. 32. f. 39. Tob. 3. a. 2. Sap. 16. b. 13.

25 Si peccauerit vir in virum, placari ei potest Deus: si autem in Dominum peccauerit vir, quis orabit pro eo? Et non audierunt vocem patris sui: quia voluit Dominus occidere eos.

F 26 Puer autem Samuel proficiebat, atque crescebat, & placebat tam Domino quàm hominibus.

27 Venit autem vir Dei ad Heli, & ait ad eum: Hæc dicit Dominus: Numquid non apertè reuelatus sum domui patris tui, cùm essent in Ægypto in domo Pharaonis?

28 Et elegi eum ex omnibus tribubus Israël mihi in sacerdotem, vt ascenderet ad altare meum, & adoleret mihi incensum, & portaret ephod coram me:& dedi domui patris tui omnia de sacrificijs filiorum Israël.

29 Quare calce abiecistis victimam meam, & munera mea quæ præcepi vt offerrentur in templo: & magis honorasti filios tuos quàm me, vt comederetis primitias omnis sacrificij Israël populi mei,

* 3.Reg.2. c.27.

30 Propterea ait Dominus Deus Israël: * Loquens locutus sum, vt domus tua, & domus patris tui ministraret in conspectu meo, vsque in sempiternum. Nunc autem dicit Dominus: Absit hoc à me: sed quicumque glorificauerit me,glorificabo eum:qui autem contemnunt me, erunt ignobiles.

31 Ecce dies veniunt, & præcidam brachium tuum, & brachium domus patris tui, vt non sit senex in domo tua.

32 Et videbis æmulum tuum in templo, in vniuersis prosperis Israël: & non erit senex in domo tua omnibus diebus.

33 Veruntamen non auferam penitus virum ex te ab altari meo: sed vt deficiant oculi tui, & tabescat anima tua: & pars magna domus tuæ morietur,cùm ad virilem ætatem venerit:

34 Hoc autem erit tibi signum, quod venturum est duobus filijs tuis, Ophni & Phinees: In die vno morientur ambo.

35 Et suscitabo mihi sacerdotem fidelem, qui iuxta cor meum & animam meam faciet: & ædificabo ei domum fidelem, & ambulabit coram Christo meo cunctis diebus.

36 Futurum est autem, vt quicumque remanserit in domo tua, veniat vt oretur pro eo,& offerat nummum argenteum,& tortam panis, dicatque: Dimitte me obsecro ad vnam partem sacerdotalem, vt comedam buccellam panis.

CAPVT III.

Samuel quater à Domino vocatus, reuelationem sibi aduersum Heli factam; ei refert: & paulatim toti Israeli suis prophetijs innotescit.

A 1 PVer autem Samuel ministrabat Domino coram Heli,& sermo Domini erat pretiosus in diebus illis, non erat visio manifesta.

2 *Factum est ergo in die quadam, Heli iacebat in loco suo,& oculi eius caligauerant, nec poterat videre: †

† Lucernã Dei ante.

3 Lucerna Dei antequam* extingueretur, Samuel dormiebat in templo Domini, vbi erat arca Dei.

quam extingueretur. Samuel autem,&c.

4 Et vocauit Dominus Samuel. Qui respondens,ait:Ecce ego.

5 Et cucurrit ad Heli, & dixit: Ecce ego: vocasti enim me. Qui dixit: Non vocaui: reuertere,& dormi. Et abijt,& dormiuit.

6 Et adiecit Dominus rursum vocare Samuelem. Consurgensque Samuel, abijt ad Heli,& dixit: Ecce ego:quia vocasti me. Qui respondit: Non vocaui te fili mi: reuertere, & dormi.

7 Porrò Samuel necdum sciebat Dominum, neque reuelatus fuerat ei sermo Domini. B

8 Et adiecit Dominus, & vocauit adhuc Samuelem tertiò. Qui consurgens, abiit ad Heli,

9 Et ait:Ecce ego:quia vocasti me. Intellexit ergo Heli quia Dominus vocaret puerum:& ait ad Samuelem: Vade,& dormi: & si deinceps vocauerit te, dices: Loquere Domine,quia audit seruus tuus. Abijt ergo Samuel, & dormiuit in loco suo.

10 Et venit Dominus,& stetit: & vocauit, sicut vocauerat secundò,Samuel,Samuel. Et ait Samuel: Loquere Domine,quia audit seruus tuus.

11 Et dixit Dominus ad Samuelem: quod quicumque audierit, tinnient ambæ aures eius.

12 In die illa suscitabo aduersum Heli omnia quæ locutus sum super domum eius: incipiam, & complebo. C

13 Prædixi enim ei quòd iudicaturus essem domum eius in æternum,propter iniquitatem, eò quòd nouerat indignè agere filios suos, & non corripuerit eos.

14 Idcircò iuraui domui Heli, quòd non expietur iniquitas domus eius victimis & muneribus vsque in æternum.

15 Dormiuit autem Samuel vsque manè, aperuitque ostia domus Domini. Et Samuel timebat indicare visionem Heli.

16 Vocauit ergo Heli Samuelem, & dixit: Samuel fili mi? Qui respondens, ait: Præstò sum.

17 Et interrogauit eum: Quis est sermo, quem locutus est Dominus ad te? oro te ne celaueris me. Hæc faciat tibi Deus, & hæc addat,si absconderis à me sermonem, ex omnibus verbis quæ dicta sunt tibi. D

18 Indicauit itaque ei Samuel vniuersos sermones,& non abscondit ab eo. Et ille respondit: Dominus est: quod bonum est in oculis suis faciat.

19 Creuit autem Samuel, & Dominus erat cum eo, & non cecidit ex omnibus verbis eius in terram.

20 Et cognouit vniuersus Israël à Dan, vsque Bersabee, quòd fidelis Samuel propheta esset Domini.

21 Et addidit Dominus vt appareret in Silo, quoniam reuelatus fuerat Dominus Samueli in Silo,iuxta verbum Domini. Et euenit sermo Samuelis vniuerso Israëli.

CAPVT IV.

Cæduntur Israelitæ à Philisthæis, rursumque adducta in castra arca cæduntur, captaque arca duo filij Heli occiduntur; quibus auditis, Heli corruens occumbit, nuru eius in partu moriente.

A 1 ET factum est in diebus illis, conuenerunt Philisthijm in pugnam: & egressus est Israël obuiam Philisthijm in prælium, & castrametatus est iuxta Lapidem adiutorij. Porrò Philisthijm venerunt in Aphec,
2 Et instruxerunt aciem contra Israël. Inito autem certamine, terga vertit Israël Philisthæis: & cæsa sunt in illo certamine passim per agros, quasi quatuor millia virorum.
3 Et reuersus est populus ad castra: dixeruntq; maiores natu de Israël: Quare percussit nos Dominus hodie coram Philisthijm? Afferamus ad nos de Silo arcam fœderis Domini, & veniat in medium nostri, vt saluet nos de manu inimicorum nostrorum.
4 Misit ergo populus in Silo, & tulerunt inde arcam fœderis Domini exercituum sedẽtis super Cherubim: erantque duo filij Heli cum arca fœderis Dei, Ophni & Phinees.
5 Cumque venisset arca fœderis Domini in castra, vociferatus est omnis Israël clamore grandi, & personuit terra.
B 6 Et audierunt Philisthijm vocẽ clamoris, dixeruntque. Quænam est hæc vox clamoris magni in castris Hebræorum? Et cognouerunt quòd arca Domini venisset in castra.
7 Timueruntq; Philisthijm, dicentes: Venit Deus in castra. Et ingemuerunt, dicentes:
8 Væ nobis: non enim fuit tanta exultatio heri & nudiustertius: væ nobis. quis nos saluabit de manu Deorum sublimium istorum: hi sunt Dij, qui percusserunt Ægyptum omni plaga, in deserto.
9 Confortamini, & estote viri, Philisthijm: ne seruiatis Hebræis, sicut & illi seruierunt vobis: confortamini, & bellate.
10 Pugnauerunt ergo Philisthijm, & cæsus est Israël, & fugit vnusquisque in tabernaculum suum: & facta est plaga magna nimis: & ceciderunt de Israël triginta millia peditum.
11 Et arca Dei capta est: duo quoque filij Heli mortui sunt, Ophni & Phinees. C
12 Currens autem vir de Beniamin ex acie, venit in Silo in die illa, scissa veste, & conspersus puluere caput.
13 Cumque ille venisset, Heli sedebat super sellam contra viam spectans. Erat enim cor eius pauens pro arca Dei. Vir autem ille postquam ingressus est, nuntiauit vrbi: & vlulauit omnis ciuitas.
14 Et audiuit Heli sonitum clamoris, dixitque: Quis est hic sonitus tumultus huius? At ille festinauit, & venit, & nuntiauit Heli.
15 Heli autem erat nonaginta & octo annorum, & oculi eius caligauerant, & videre non poterat.
16 Et dixit ad Heli: Ego sum qui veni de prælio, & ego qui de acie fugi hodie. Cui ille ait: Quid actum est fili mi?
17 Respondens autem ille, qui nuntiabat, Fugit, inquit, Israël coram Philisthijm, & ruina magna facta est in populo: insuper & duo filij tui mortui sunt, Ophni & Phinees: & arca Dei capta est.
18 Cumque ille nominasset arcam Dei, cecidit de Sella retrorsum iuxta ostium, & fractis ceruicibus mortuus est. Senex enim erat vir & grandæuus: & ipse iudicauit Israël quadraginta annis. D
19 Nurus autem eius, vxor Phinees, prægnans erat, vicinaque partui: & audito nuntio quòd capta esset arca Dei, & mortuus esset socer suus, & vir suus, incuruauit se & peperit: irruerant enim in eam dolores subiti.
20 In ipso autem momento mortis eius, dixerunt ei quæ stabant circa eam: Ne timeas, quia filium peperisti. Quæ non respondit eis, neque animaduertit.
21 Et vocauit puerum, Ichabod, dicens: Translata est gloria de Israël, quia capta est arca Dei, & pro socero suo & pro viro suo;
22 Et ait: Translata est gloria ab Israël, eò quòd capta esset arca Dei.

CAPVT V.

Dagon coram arca semel ac iterùm corruit, abscissis in limine, capite & manibus. Philisthæi quoque mariscis & muribus percussi; arcam à se repellunt.

A 1 PHilisthiim autem tulerunt arcam Dei, & asportauerunt eam à Lapide adiutorij in Azotum.

2 Tuleruntque Philisthijm arcam Dei, & intulerunt eam in templum Dagon, & statuerunt eam iuxta Dagon.

3 Cumque surrexissent diluculò Azotij altera die, ecce Dagon iacebat pronus in terra ante arcam Domini: & tulerunt Dagon, & restituerunt eum in locum suum.

B 4 Rursumque manè die altera consurgentes, inuenerunt Dagon iacentem super faciem suam in terra coram arca Domini: caput autem Dagon, & duæ palmæ manuum eius abscissæ erant super limen:

5 Porrò Dagon solus truncus remanserat in loco suo. Propter hanc causam non calcant sacerdotes Dagon, & omnes qui ingrediuntur templum eius, super limen Dagon in Azoto, vsque in hodiernum diem.

6 Aggrauata est autem manus Domini super Azotios, & demolitus est eos: * & percussit in secretiori parte natium Azotum, & fines eius. Et ebullierunt villæ & agri in medio regionis illius, & nati sunt mures, & facta est confusio mortis magnæ in ciuitate.

* Ps. 77. g 66.

C 7 Videntes autem viri Azotij huiuscemodi plagam, dixerunt: Non maneat arca Dei Israël apud nos: quoniam dura est manus eius super nos, & super Dagon Deum nostrum.

8 Et mittentes congregauerunt omnes satrapas Philisthinorum ad se, & dixerunt: Quid faciemus de arca Dei Israël? Responderuntque Gethæi: Circumducatur arca Dei Israël. Et circumduxerunt arcam Dei Israël.

9 Illis autem circumducentibus eam, fiebat manus Domini per singulas ciuitates interfectionis magnæ nimis: & percutiebat viros vniuscuiusque vrbis, à paruo vsque ad maiorem, & computrescebant prominentes extales eorum. Inieruntque Gethæi consilium, & fecerunt sibi sedes pelliceas.

10 Miserunt ergo arcam Dei in Accaron. Cumque venisset arca Dei in Accaron, exclamauerunt Accaronitæ, dicentes: Adduxerunt ad nos arcam Dei Israël, vt interficiat nos & populum nostrum.

D 11 Miserunt itaque & congregauerunt omnes satrapas Philisthinorum qui dixerunt: Dimittite arcam Dei Israël, & reuertatur in locum suum, & non interficiat nos cum populo nostro.

12 Fiebat enim pauor mortis in singulis vrbibus, & grauissima valdè manus Dei. viri quoque, qui mortui non fuerant, percutiebantur in secretiori parte natium: & ascendebat vlulatus vniuscuiusque ciuitatis in cælum.

CAPVT VI.

Philisthæi arcam cum votiuis donarijs, muribus & anis aureis, suorum sacerdotum consilio, à se remittunt per vaccas lactantes & nouum plaustrum vsque Bethsames: vbi vaccas super ligna plaustri Bethsamitæ immolauerunt, plurimis de populo ac plebe à Domino interemptis, quòd arcam Dei non sat reuerenter conspexissent.

1 FVit ergo arca Domini in regione Philisthinorum septem mensibus. A

2 Et vocauerunt Philisthijm sacerdotes & diuinos, dicentes: Quid faciemus de arca Domini? indicate nobis quomodo remittamus eam in locum suum. Qui dixerunt:

3 Si remittitis arcam Dei Israël, nolite dimittere eam vacuam, sed quod debetis, reddite ei pro peccato: & tunc curabimini, & scietis quare non recedat manus eius à vobis.

4 Qui dixerunt: Quid est quod pro delicto reddere debeamus ei? Responderuntque illi.

5 Iuxta numerum prouinciarum Philisthinorum, quinque anos aureos facietis, & quinque mures aureos: quia plaga vna fuit omnibus vobis, & satrapis vestris. Facietisque similitudines anorum vestrorum, & similitudines murium, qui demoliti sunt terram. & dabitis Deo Israël gloriam, si fortè releuet manum suam à vobis, & à dijs vestris, & à terra vestra.

6 Quare aggrauatis corda vestra, sicut aggrauauit Ægyptus, & Pharao cor suum? * nonne postquam percussus est, tunc dimisit eos, & abierunt? B

* Exod. 12. e. 31.

7 Nunc ergo arripite & facite plaustrum nouum vnum: & duas vaccas fœtas, quibus non est impositum iugum, iungite in plaustro, & recludite vitulos earum domi.

8 Tolletisque arcam Domini, & ponetis in plaustro, & vasa aurea, quæ exsoluistis ei pro delicto, ponetis in capsellam ad latus eius: & dimittite eam vt vadat.

9 Et aspicietis: & siquidem per viam finium suorum ascenderit contra Bethsames, ipse fecit nobis hoc malum grande: sin autem, minimè: sciemus quia nequaquam manus eius tetigit nos, sed casu accidit.

10 Fecerunt ergo illi hoc modo: & tollentes duas vaccas, quæ lactabant vitulos, iunxerunt ad plaustrum, vitulosque earum concluserunt domi.

11 Et posuerunt arcam Dei super plaustrum, & capsellam, quæ habebat mures aureos & similitudines anorum. C

12 Ibant autem in directum vaccæ, per viã quæ ducit Bethsames, & itinere vno gradiebantur, pergentes & mugientes: & non declinabant neque ad dexteram neque ad sinistram: sed & satrapæ Philisthiim sequebantur vsque ad terminos Bethsames.

13 Porrò Bethsamitæ metebant triticum in valle: & eleuantes oculos suos, viderunt arcam, & gauisi sunt cùm vidissent.

14 Et plaustrum venit in agrum Iosue Bethsamitæ, & stetit ibi. Erat autem ibi lapis

ma-

magnus, & conciderunt ligna plaustri, vac-
casque imposuerunt super ea holocaustum
Domino.
15 Leuitæ autem deposuerunt arcam Dei,
& capsellam quæ erat iuxta eam, in qua erant
vasa aurea, & posuerunt super lapidem gran-
dem. Viri autem Bethsamitæ obtulerunt
holocausta, & immolauerunt victimas in die
illa Domino.
16 Et quinq; satrapæ Philisthinorum vide-
runt, & reuersi sunt in Accaron in die illa.
D 17 Hi sunt autem ani aurei, quos reddide-
runt Philisthiim pro delicto, Domino: Azo-
tus vnum, Gaza vnum, Ascalon vnum, Geth
vnum, Accaron vnum.
18 Et mures aureos secundùm numerum
vrbium Philisthijm, quinque prouinciarum,
ab vrbe murata vsque ad villam quæ erat
absque muro, & vsque ad Abel magnum,
super quem posuerunt arcam Domini, quæ
erat vsque in illum diem in agro Iosue Be-
thsamitis.
19 Percussit autem de viris Bethsamiti-
bus, eò quòd vidissent arcam Domini: &
percussit de populo septuaginta viros, &
quinquaginta millia plebis. Luxitque popu-
lus, eò quòd Dominus percussisset plebem
plaga magna.
20 Et dixerunt viri Bethsamitæ: Quis pote-
rit stare in conspectu Domini Dei sancti hu-
ius? & ad quem ascendet à nobis?
21 Miseruntque nuntios ad habitatores
Cariathiarim, dicentes: Reduxerunt Phili-
sthijm arcam Domini, descendite, & reduci-
te eam ad vos.

CAPVT VII.

Reducitur arca in domum Abinadab in Gabaa, & Samuelis hortatu Israelitæ ad Dominum conuersi, Philisthæos vicerunt, orante pro ipsis Samuele.

A 1 VEnerunt ergo viri Cariathiarim, & re-
duxerunt arcam Domini, & intule-
runt eam in domum Abinadab in Gabaa: E-
leazarum autem filium eius sanctificauerunt
vt custodiret arcam Domini.
2 Et factum est, ex qua die mansit arca
Domini in Cariathiarim, multiplicati sunt
dies (erat quippe iam annus vigesimus) &
requieuit omnis domus Israël post Domi-
num.
3 Ait autem Samuel ad vniuersam domum
Israël, dicens: * Si in toto corde vestro reuer-
timini ad Dominum, auferte deos alienos de
medio vestri, Baalim & Astaroth: & præpa-
rate corda vestra Domino, & seruite ei soli,
& eruet vos de manu Philisthijm.

* Deut. 6. b. 13. Matt. 4. b. 10.

B 4 Abstulerunt ergo filij Israël Baalim &
Astaroth, & seruierunt Domino soli.
5 Dixit autem Samuel: Congregate vniuer-
sum Israel in Masphath, vt orem pro vobis
Dominum.
6 Et conuenerunt in Masphath: hauserunt-
que aquam, & effuderunt in conspectu Do-
mini, & ieiunauerunt in die illa, atque dixe-
runt ibi: Peccauimus Domino. Iudicauitque
Samuel filios Israël in Masphath.
7 Et audierunt Philisthijm quòd congre-
gati essent filij Israël in Masphath, & ascen-
derunt Satrapæ Philisthinorum ad Israel.
Quod cùm audissent filij Israël, timuerunt à
facie Philisthinorum.
8 Dixeruntque ad Samuelem: Ne cesses C
pro nobis clamare ad Dominum Deum no-
strum, vt saluet nos de manu Philisthino-
rum.
9 Tulit autem Samuel agnum lactentem
vnum, & obtulit illum holocaustum integrũ
Domino: & clamauit Samuel ad Dominum
pro Israël, & exaudiuit eum Dominus.
10 Factum est autem, cùm Samuel offerret
holocaustum, Philisthijm iniere prælium cõ-
tra Israël: * intonuit autem Dominus frago-
re magno in die illa super Philisthijm, & ex-
terruit eos, & cæsi sunt à facie Israel.
11 * Egressiq; viri Israël de Masphath, per-
secuti sunt Philisthæos, & percusserunt eos,
vsque ad locum qui erat subter Bethchar.

* Eccli. 46 d. 20.
* Eccli. 46 d. 21.

12 Tulit autem Samuel lapidem vnum, &
posuit eum inter Masphath & inter Sen: &
vocauit nomen loci illius, Lapis adiutorij.
Dixitque: Hucusque auxiliatus est nobis
Dominus.
13 Et humiliati sunt Philisthijm, nec ap- D
posuerunt vltrà vt venirent in terminos Is-
raël. Facta est itaque manus Domini super
Philisthæos, cunctis diebus Samuelis.
14 Et redditæ sunt vrbes, quas tulerant
Philisthijm ab Israël Israëli, ab Accaron vs-
que Geth, & terminos suos: liberauitque Is-
raël de manu Philisthinorum, eratque pax
inter Israël & Amorrhæum.
15 Iudicabat quoque Samuel Israëlem cũ-
ctis diebus vitæ suæ:
16 Et ibat per singulos annos circuiens
Bethel & Galgala & Masphath, & iudicabat
Israëlem in supradictis locis.
17 Reuertebaturque in Ramatha: ibi enim
erat domus eius: & ibi iudicabat Israëlem: æ-
dificauit etiam ibi altare Domino.

CAPVT VIII.

Filijs Samuelis ad auaritiam declinantibus petit populus sibi regem more Gentium; quibus Samuel, iubente Domino, durum ius regis prædicit, sed non auditur.

1 FActum est autem cũ senuisset Samuel, A
posuit filios suos iudices Israël.
2 Fuitque nomen filij eius primogeniti
Ioel: & nomen secundi Abia, iudicum in
Bersabee.
3 Et nõ ambulauerũt filij illius in vijs eius:
sed declinauerunt post auaritiam, acceperũt-
que munera, & peruerterunt iudicium.
4 Congregati ergo vniuersi maiores natu
Israël, venerunt ad Samuelem in Ramatha.
5 Dixeruntque ei: Ecce tu senuisti, & filij
tui non ambulant in vijs tuis: * constitue no-
bis regem, vt iudicet nos, sicut & vniuersæ
habent nationes.

* Ose. 13 c. 10. Act. 13 c. 21.

6 Displicuit sermo in oculis Samuelis, eò
quòd dixissent: Da nobis regem, vt iudicet
nos. Et orauit Samuel ad Dominum.
7 Dixit autem Dominus ad Samuelem: B
Audi vocem populi in omnibus quæ lo-
quuntur tibi. non enim te abiecerunt, sed

me, ne regnem super eos.
8 Iuxta omnia opera sua, quæ fecerunt à die qua eduxi eos de Ægypto vsque ad diem hanc: sicut dereliquerunt me, & seruierunt dijs alienis, sic faciunt etiam tibi.
9 Nunc ergo vocem eorum audi: verumtamen contestare eos, & prædic eis ius regis, qui regnaturus est super eos.
10 Dixit itaque Samuel omnia verba Domini ad populum, qui petierat à se regem,
C 11 Et ait: Hoc erit ius regis, qui imperaturus est vobis: Filios vestros tollet, & ponet in curribus suis, facietque sibi equites & præcursores quadrigarum suarum,
12 Et constituet sibi tribunos, & centuriones, & aratores agrorum suorum, & messores segetum, & fabros armorum & curruum suorum.
13 Filias quoque vestras faciet sibi vnguentarias, & focarias, & panificas.
14 Agros quoque vestros, & vineas, & olivueta optima tollet, & dabit seruis suis.
15 Sed & segetes vestras, & vinearum reditus addecimabit, vt det eunuchis & famulis suis.
16 Seruos etiam vestros, & ancillas, & iuuenes optimos, & asinos auferet, & ponet in opere suo.
17 Greges quoque vestros addecimabit, vosque eritis ei serui.
D 18 Et clamabitis in die illa à facie regis vestri, quem elegistis vobis: & non exaudiet vos Dominus in die illa, quia petistis vobis regem.
19 Noluit autem populus audire vocem Samuelis, sed dixerunt: Nequaquam: rex enim erit super nos.
20 Et erimus nos quoque sicut omnes gentes: & iudicabit nos rex noster, & egredietur ante nos, & pugnabit bella nostra pro nobis.
21 Et audiuit Samuel omnia verba populi, & locutus est ea in auribus Domini.
22 Dixit autem Dominus ad Samuelem: Audi vocem eorum, & constitue super eos regem. Et ait Samuel ad viros Israël: Vadat vnusquisque in ciuitatem suam.

CAPVT IX.

Stirps Saulis, qui quærendo patris asinas peruenit ad Samuelem, qui reuelatur vngendus rex, cum quo pransus est, ac nocte hospitio receptus.

A 1 ET erat vir de Beniamin nomine Cis, filius Abiel, filij Seror, filij Bechorath, filij Aphia, filij viri Iemini, fortis robore.
2 Et erat ei filius vocabulo Saul, electus & bonus: & non erat vir de filijs Israël melior illo. ab humero & sursum eminebat super omnem populum.
3 Perierant autem asinæ Cis patris Saul: & dixit Cis ad Saul filiũ suum: Tolle tecum vnũ de pueris, & consurgens vade, & quære asinas. Qui cùm transissent per montem Ephraim,
4 Et per terram Salisa, & non inuenissent, transierunt etiam per Terram Salim, & non erant: sed & per Terram Iemini, & minimè repererunt.
5 Cùm autem venissent in Terram Suph, dixit Saul ad puerum qui erat cum eo: Veni & reuertamur, ne fortè dimiserit pater meus asinas, & solicitus sit pro nobis.
6 Qui ait ei: Ecce vir Dei est in ciuitate hac, vir nobilis: omne quod loquitur, sine ambiguitate venit. nunc ergo eamus illuc, si fortè indicet nobis de via nostra, propter quam venimus.
7 Dixitq; Saul ad puerum suum: Ecce ibimus: quid feremus ad virũ Dei? panis defecit in sitarcijs nostris: & sportulã non habemus, vt demus homini Dei, nec quidquam aliud. B
8 Rursum puer respondit Sauli, & ait: Ecce inuenta est in manu mea quarta pars stateris argentei, demus homini Dei, vt indicet nobis viam nostram.
9 (Olim in Israël sic loquebatur vnusquisque vadens consulere Deum. Venite, & eamus ad Videntem. Qui enim Propheta dicitur hodie, vocabatur olim Videns.)
10 Et dixit Saul ad puerum suum: Optimus sermo tuus. Veni, eamus. Et ierunt in ciuitatem, in qua erat vir Dei.
11 Cumque ascenderent cliuum ciuitatis, inuenerunt puellas egredientes ad hauriendam aquam, & dixerunt eis: Num hic est Videns?
12 Quæ respondentes, dixerunt illis: Hic est: ecce ante te, festina nunc: hodie enim venit in ciuitatem, quia sacrificium est, hodie populi in excelso.
13 Ingredientes vrbem, statim inuenietis eum antequam ascendat excelsum ad vescendum. neque enim comesurus est populus donec ille veniat: quia ipse benedicit hostiæ, & deinceps comedunt qui vocati sunt. Nunc ergo conscendite, quia hodie reperietis eum.
14 Et ascenderunt in ciuitatem. Cumque illi ambularent in medio vrbis, apparuit Samuel egrediens obuiam eis, vt ascenderet in excelsum. C
15 * Dominus autem reuelauerat auriculam Samuelis ante vnam diem quàm veniret Saul, dicens: * Act. 13. c. 21.
16 Hac ipsa hora, quæ nunc est, cras mittam virum ad te de Terra Beniamin, & vnges eum ducem super populum meum Israël: & saluabit populum meum de manu Philisthinorum: quia respexi populum meũ, venit enim clamor eorum ad me.
17 Cumque aspexisset Samuel Saulem, Dominus dixit ei: Ecce vir quem dixeram tibi, iste dominabitur populo meo.
18 Accessit autem Saul ad Samuelem in medio portæ, & ait: Indica, oro, mihi, vbi est domus Videntis.
19 Et respondit Samuel Sauli dicens: Ego sum Videns. ascende ante me in excelsum: vt comedatis mecum hodie, & dimittam te manè: & omnia quæ sunt in corde tuo, indicabo tibi.
20 Et de asinis, quas nudiustertius perdidisti, ne solicitus sis, quia inuentæ sunt. Et cuius erunt optima quæque Israel? nonne tibi & omni domui patris tui?
21 Respondens autem Saul, ait: Numquid

non filius Iemini ego sum, de minima tribu
Israël, & cognatio mea nouissima inter om-
nes familias de tribu Beniamin? quare ergo
locutus es mihi sermonem istum?
D 22 Assumens itaque Samuel Saulem, &
puerum eius, introduxit eos in triclinium,&
dedit eis locum in capite eorum qui fuerant
inuitati. erant enim quasi triginta viri.
23 Dixitque Samuel coco: Da partem,
quam dedi tibi,& præcepi,vt reponeres seor-
sum apud te.
24 Leuauit autem cocus armum, & posuit
ante Saul. Dixitque Samuel: Ecce quod re-
mansit, pone ante te, & comede: quia de in-
dustria seruatum est tibi, quando populum
vocaui. Et comedit Saul cum Samuele in
die illa:
25 Et descenderunt de excelso in oppidum
& locutus est cum Saule in solario: strauit-
que Saul in solario, & dormiuit.
26 Cúmque manè surrexissent, & iam elu-
cesceret, vocauit Samuel Saulem in solario,
dicens: Surge, & dimittam te. Et surrexit
Saul: egressique sunt ambo, ipse videlicet,&
Samuel.
27 Cùmque descenderent in extrema par-
te ciuitatis, Samuel dixit ad Saul: Dic pue-
ro vt antecedat nos,& transeat: tu autem
subsiste paulisper, vt indicem tibi verbum
Domini.

CAPVT X.

Vngitur Saul in regem à Samuele, datis ac succedentibus signis prophetat inter prophetas: & missis sortibus à Samuele confirmatur in regem: lex regni in libro scripta, coram Domino reponitur.

A 1 TVlit * autem Samuel lenticulam olei,
*Act.13.c.21. & effudit super caput eius, & deos-
culatus est eum: & ait: Ecce vnxit te Domi-
nus super hereditatem suam in principem,
& liberabis populum tuum de manibus ini-
micorum eius,qui in circuitu eius sunt. Et
hoc tibi signum, quia vnxit te Deus in prin-
cipem.
2 Cùm abieris hodie à me, inuenies duos
viros iuxta sepulchrum Rachel in finibus
Beniamin, in meridie, dicentque tibi: In-
uentæ sunt asinæ, ad quas ieras perquiren-
das: & intermissis pater tuus asinis, solici-
tus est pro vobis, & dicit: Quid faciam de
filio meo?
3 Cùmque abieris inde,& vltrà transieris,
& veneris ad quercum Thabor,inuenient te
ibi tres viri ascendentes ad Deum in Bethel,
vnus portans tres hædos,& alius tres tortas
panis, & alius portans lagenam vini.
4 Cumque te salutauerint, dabunt tibi
duos panes,& accipies de manu eorum.
5 Post hec venies in collem Dei,vbi est sta-
tio Philisthinorum: & cùm ingressus fueris
ibi vrbem,obuium habebis gregem prophe-
tarum descendentium de excelso,& ante eos
psalterium & tympanum,& tibiam,& cítha-
ram, ipsosque prophetantes.
6 Et insiliet in te Spiritus Domini, & pro- B
phetabis cum eis, & mutaberis in virum
alium.
7 Quando ergo euenerint signa hæc omnia
tibi, fac quæcumque inuenerit manus tua,
quia Dominus tecum est.
8 Et descendes ante me in Galgala, (ego
quippe descendam ad te) vt offeras oblatio-
nem,& immoles victimas pacificas: septem
diebus expectabis, donec veniam ad te, &
ostendam tibi quid facias.
9 Itaque cùm auertisset humerum suum vt
abiret à Samuele, immutauit ei Deus cor
aliud,& venerũt omnia signa hæc in die illa.
10 Venerunt ad prædictum collem, & ec-
ce cuneus prophetarum obuius eius: & insi-
luit super eum spiritus Domini,& propheta-
uit in medio eorum.
11 Videntes autem omnes qui nouerant
eum heri & nudiustertius, quòd esset cum
prophetis, & prophetaret, dixerunt ad inui-
cem: Quænam res accidit filio Cis? num &
Saul inter prophetas?
12 Responditque alius ad alterum,dicens: C
Et quis pater eorum? propterea versum est
in prouerbium: * Num & Saul inter pro- *Inf.19.d.24.
phetas?
13 Cessauit autem prophetare, & venit ad
excelsum.
14 Dixitque patruus Saul ad eũ, & ad pue-
rum eius: Quo abistis? Qui responderunt:

Quærere asinas: quas cùm non reperissemus, venimus ad Samuelem.

15 Et dixit ei patruus suus: Indica mihi quid dixerit tibi Samuel.

16 Et ait Saul ad patruum suum: Indicauit nobis quia inuentæ essent asinæ. De sermone autem regni non indicauit ei quem locutus fuerat ei Samuel.

17 Et conuocauit Samuel populum ad Dominum in Maspha:

18 Et ait ad filios Israël: Hæc dicit Dominus Deus Israël: Ego eduxi Israël de Ægypto, & erui vos de manu Ægyptiorum, & de manu omnium regum qui affligebant vos.

19 Vos autem hodie proiecistis Deum vestrum, qui solus saluauit vos de vniuersis malis & tribulationibus vestris: & dixistis: *Nequaquam: sed regem constitue super nos. Nunc ergo state coram Domino per tribus vestras, & per familias.

*Sup. 8. d. 19.

D 20 Et applicuit Samuel omnes tribus Israël, & cecidit sors tribus Beniamin.

21 Et applicuit tribum Beniamin & cognationes eius, & cecidit cognatio Metri, & peruenit vsque ad Saul filium Cis. Quæsierunt ergo eum, & non est inuentus.

22 Et consuluerunt post hæc Dominum, vtrumnam venturus esset illuc. Respondítque Dominus: Ecce absconditus est domi.

23 Cucurrerunt itaque & tulerunt eum inde: stetitque in medio populi, & altior fuit vniuerso populo ab humero & sursum.

24 Et ait Samuel ad omnem populum: Certè videtis quem elegit Dominus, quoniam non sit similis illi in omni populo. Et clamauit omnis populus, & ait: Viuat Rex.

25 Locutus est autem Samuel ad populum legem regni, & scripsit in libro, & reposuit coram Domino: & dimisit Samuel omnem populum, singulos in domum suam.

26 Sed & Saul abijt in domum suam in Gabaa: & abijt cum eo pars exercitus, quorum tetigerat Deus corda.

27 Filij verò Belial dixerunt. Num saluare nos poterit iste? Et despexerunt eum, & non attulerunt ei munera: ille verò dissimulabat se audire.

CAPVT XI.

Saul, irruente in ipsum Spiritu Domini, diuisisque suis bobus, populum ad bellum conuocat, vincitque Naas regem Ammonitarum, liberatis viris Iabes Galaad, & regnum eius instauratur in Galgala.

A 1 ET factum est quasi post mensem, ascendit Naas Ammonites, & pugnare cœpit aduersum Iabes Galaad. Dixeruntque omnes viri Iabes ad Naas: Habeto nos fœderatos, & seruiemus tibi.

2 Et respondit ad eos Naas Ammonites: In hoc feriam vobiscum fœdus, vt eruam omnium vestrum oculos dextros, ponamque vos opprobrium in vniuerso Israël.

3 Et dixerunt ad eum seniores Iabes: Concede nobis septem dies, vt mittamus nuntios ad vniuersos terminos Israël: & si non fuerit qui defendat nos, egrediemur ad te.

B 4 Venerunt ergo nuntij in Gabaa Saulis: & locuti sunt verba hæc, audiente populo: & leuauit omnis populus vocem suam, & fleuit.

5 Et ecce Saul veniebat, sequens boues de agro, & ait: Quid habet populus quòd plorat? Et narrauerunt ei verba virorum Iabes.

6 Et insiliuit Spiritus Domini in Saul, cùm audisset verba hæc, & iratus est furor eius nimis.

7 Et assumens vtrumque bouem, concidit in frusta, misitque in omnes terminos Israël per manum nuntiorum, dicens: Quicumque non exierit, & secutus fuerit Saul & Samuel, sic fiet bobus eius. Inuasit ergo timor Domini populum, & egressi sunt quasi vir vnus.

8 Et recensuit eos in Besech: fueruntque filiorum Israël trecenta millia: virorum autem Iuda triginta millia. C

9 Et dixerunt nuntijs, qui venerant: Sic dicetis viris, qui sunt in Iabes Galaad: Cras erit vobis salus, cùm incaluerit sol. Venerunt ergo nuntij, & annuntiauerunt viris Iabes: qui lætati sunt.

10 Et dixerunt: Manè exibimus ad vos: & facietis nobis omne quod placuerit vobis.

11 Et factum est, cùm dies crastinus venisset, constituit Saul populum in tres partes: & ingressus est media castra in vigilia matutina & percussit Ammon vsque dum incalesceret dies: reliqui autem dispersi sunt, ita vt non relinquerentur in eis duo pariter. D

12 Et ait populus ad Samuelem: * Quis est iste qui dixit: Saul num regnabit super nos? Date viros, & interficiemus eos.

* Sup. 16. d. 27.

13 Et ait Saul: Non occidetur quisquam in die hac, quia hodie fecit Dominus salutem in Israël.

14 Dixit autem Samuel ad populum: Venite, & eamus in Galgala, & innouemus ibi regnum.

15 Et perrexit omnis populus in Galgala, & fecerunt ibi regem Saul coram Domino in Galgala, & immolauerunt ibi victimas pacificas coram Domino. Et lætatus est ibi Saul, & cuncti viri Israël nimis.

CAPVT XII.

Samuel populi iudicio probatus innocens, Israëlem ingratitudinis erga Deum arguit, datis è cœlo signis, dicta sua confirmat, hortaturque vt Domino adhæreant, non cessans pro ipsis orare.

1 DIxit autem Samuel ad vniuersum Israël: Ecce audiui vocem vestram, iuxta omnia quæ locuti estis ad me, & constitui super vos regem. A

2 Et nunc rex graditur ante vos. Ego autem senui, & incanui: porrò filii mei vobiscum sunt: itaque conuersatus coram vobis ab adolescentia mea vsque ad hanc diem, ecce præsto sum.

3 * Loquimini de me coram Domino, & coram Christo eius, vtrùm bouem cuiusquam tulerim, aut asinum: si quempiam calumniatus sum, si oppressi aliquem, si de manu cuiusquam munus accepi: & contemnam

* Eccl. 46. d. 22.

temnam illud hodie, restituamque vobis.
4 Et dixerunt: Non es calumniatus nos, neque oppressisti, neque tulisti de manu alicuius quippiam.
5 Dixitque ad eos: Testis est Dominus aduersum vos, & testis Christus eius in die hac, quia non inueneritis in manu mea quippiam. Et dixerunt: Testis.
6 Et ait Samuel ad populum: Dominus, qui fecit Moysen & Aaron, & eduxit patres nostros de Terra Ægypti.
B 7 Nunc ergo state, vt iudicio contendam aduersum vos coram Domino, de omnibus misericordijs Domini, quas fecit vobiscum & cum patribus vestris:
* Gen. 46. a. 5. 8 * Quo modo Iacob ingressus est in Ægyptum, & clamauerunt patres vestri ad Dominum: & misit Dominus Moysen & Aaron, & eduxit patres vestros de Ægypto: & collocauit eos in loco hoc.
* Iudic. 4. a. 2. 9 Qui obliti sunt Domini Dei sui, * & tradidit eos in manu Sisaræ magistri militiæ Hasor, & in manu Philisthinorum, & in manu regis Moab, & pugnauerunt aduersum eos.
10 Posteà autem clamauerunt ad Dominum, & dixerunt: Peccauimus, quia dereliquimus Dominum, & seruiuimus Baalim & Astaroth: nunc ergo erue nos de manu inimicorum nostrorum, & seruiemus tibi.
* Iudic. 6. c. 14. 11 * Et misit Dominus Ierobaal & Badan, & Iephte, & Samuel, & eruit vos de manu inimicorum vestrorum per circuitum, & habitastis confidenter.
C 12 Videntes autem quòd Naas rex filiorum Ammon venisset aduersum vos, dixistis
* Sup. 8. d. 19. 10. e. 19. mihi: * Nequaquam, sed rex imperabit nobis: cùm Dominus Deus vester regnaret in vobis.
13 Nunc ergo præsto est rex vester, quem elegistis & petistis: ecce dedit vobis Dominus regem.
14 Si timueritis Dominum, & seruieritis ei, & audieritis vocem eius, & non exaspera veritis os Domini: eritis & vos, & rex qui imperat vobis, sequentes Dominum Deum vestrum.
15 Si autem non audieritis vocem Domini sed exasperaueritis sermones eius, erit manus Domini super vos, & super patres vestros.
16 Sed & nunc state, & videte rem istam grandem, quam facturus est Dominus in conspectu vestro.
17 Numquid non messis tritici est hodie? inuocabo Dominum, & dabit voces & pluuias: & scietis, & videbitis, quia grande malum feceritis vobis in conspectu Domini, petentes super vos regem.
18 Et clamauit Samuel ad Dominum, & dedit Dominus voces & pluuias in illa die.
D 19 Et timuit omnis populus nimis Dominum & Samuelem, & dixit vniuersus populus ad Samuelem: Ora pro seruis tuis ad Dominum Deum tuum, vt non moriamur. addidimus enim vniuersis peccatis nostris malum, vt peteremus nobis regem.
20 Dixit autem Samuel ad populum: Nolite timere, vos fecistis vniuersum malum hoc: verumtamen nolite recedere à tergo Domini, sed seruite Domino in omni corde vestro,
21 Et nolite declinare post vana, quæ non proderunt vobis, neque eruent vos, quia vana sunt.
22 Et non derelinquet Dominus populum suum propter nomen suum magnum: quia iurauit Dominus facere vos sibi populum.
23 Absit autem à me hoc peccatum in Dominum, vt cessem orare pro vobis, & docebo vos viam bonam & rectam.
24 Igitur timete Dominum, & seruite ei in veritate, & ex toto corde vestro. vidistis enim magnifica quæ in vobis gesserit.
25 Quòd si perseueraueritis in malitia: & vos & rex vester pariter peribitis.

CAPVT XIII.

Victi à Saule Philisthæi maximo apparatu aduersus Israëlem armantur; territi Hebræi in antris latitant: & Saul quia non expectato Samuelis aduentu, obtulit holocaustum; reprobatus à Domino dicitur: de cautela Philisthinorum vt Israëlitæ armis spoliarentur.

1 Filius vnius anni erat Saul cùm regnare cœpisset, duobus autem annis regnauit super Israël. A
2 Et elegit sibi Saul tria millia de Israël: & erant cum Saul duo millia in Machmas, & in monte Bethel: mille autem cum Ionatha in Gabaa Beniamin. porrò ceterum populum remisit vnumquemque in tabernacula sua.
3 Et percussit Ionathas stationem Philisthinorum, quæ erat in Gabaa. Quod cum audissent Philisthijm, Saul cecinit buccina in omni terra, dicens: Audiant Hebræi.
4 Et vniuersus Israël audiuit huiuscemodi famam: percussit Saul stationem Philisthinorum: & erexit se Israël aduersus Philisthijm. Clamauit ergo populus post Saul in Galgala.
5 Et Philisthijm congregati sunt ad præliandum contra Israël, triginta millia curruum, & sex millia equitum, & reliquum vulgus, sicut arena quæ est in littore maris plurima. Et ascendentes castrametati sunt in Machmas ad Orientem Bethauen.
6 Quod cùm vidissent viri Israël se in arcto positos, (afflictus enim erat populus) absconderunt se in speluncis, & in abditis, in petris quoque & in antris, & in cisternis. B
7 Hebræi autem transierunt Iordanem in Terram Gad & Galaad. Cùmque adhuc esset Saul in Galgala, vniuersus populus perterritus est, qui sequebatur eum.
8 Et expectauit septem diebus iuxta placitum Samuelis, & non venit Samuel in Galgala, dilapsusque est populus ab eo.
9 Ait ergo Saul: Afferte mihi holocaustum, & pacifica. Et obtulit holocaustum.
10 Cùmque complesset offerens holocaustum, ecce Samuel veniebat: & egressus est Saul obuiam ei vt salutaret eum.
11 Locutusque est ad eum Samuel: Quid fecisti? Respondit Saul: Quia vidi quòd populus dilaberetur à me, & tu non veneras

iuxta placitos dies, porrò Philisthijm congregati fuerant in Machmas.
C 12 Dixi: Nunc descendent Philisthijm ad me in Galgala, & faciem Domini non placaui. Necessitate compulsus, obtuli holocaustum.
13 Dixitque Samuel ad Saul: Stultè egisti, nec custodisti mandata Domini Dei tui, quæ præcepit tibi. Quod si non fecisses, iam nunc præparasset Dominus regnum tuum super Israël in sempiternum,
14 Sed nequaquam regnum tuum vltra consurget. * Quæsiuit Dominus sibi virum iuxta cor suum: & præcepit ei Dominus vt esset dux super populum suum, eò quòd non seruaueris quæ præcepit Dominus.

*Act.13.d.22.

15 Surrexit autem Samuel, & ascendit de Galgalis in Gabaa Beniamin. Et reliqui populi ascenderunt post Saul obuiam populo, qui expugnabant eos venientes de Galgala in Gabaa, in colle Beniamin. Et recensuit Saul populum, qui inuenti fuerant cum eo, quasi sexcentos viros.
16 Et Saul & Ionathas filius eius, populusque qui inuentus fuerat cum eis, erat in Gabaa Beniamin: porrò Philisthijm consederant in Machmas.
D 17 Et egressi sunt ad prædandum de castris Philisthinorum tres cunei. Vnus cuneus pergebat contra viam Ephra ad Terram Sual.
18 Porrò alius ingrediebatur per viam Bethhoron. tertius autem verterat se ad iter termini imminentis valli Seboim contra desertum.
19 Porrò faber ferrarius non inueniebatur in omni Terra Israël. Cauerant enim Philisthijm, ne fortè facerent Hebræi gladium aut lanceam.
20 Descendebat ergo omnis Israël ad Philisthijm, vt exacueret vnusquisque vomerem suum, & ligonem, & securim, & sarculum.
21 Retusæ itaque erant acies vomerum, & ligonum, & tridentum, & securium, vsque ad stimulum corrigendum.
22 Cùmque venisset dies prælij, non est inuentus ensis & lancea in manu totius populi, qui erat cum Saule & Ionatha, excepto Saul & Ionatha filio eius.
23 Egressa est autem statio Philisthiim, vt transcenderet in Machmas.

CAPVT XIV.

Ionathas Domino fidens, cum armigero suo Philisthæos dispersit; verùm post victoriam; melle gustato, contra patris prohibitionem quam ignorabat, populi auxilio vix mortem euasit.

A 1 ET accidit quadam die vt diceret Ionathas filius Saul ad adolescentem armigerum suum: Veni, & transeamus ad stationem Philisthinorum, quæ est trans locum illũ: Patri autẽ suo hoc ipsum non indicauit.
2 Porrò Saul morabatur in extrema parte Gabaa, sub malogranato, quæ erat in Magron: & erat populus cum eo quasi sexcentorum virorum.
3 Et Achias filius Achitob fratris Ichabod filij Phinees,* qui ortus fuerat ex Heli sacerdote Domini in Silo, portabat ephod. Sed & populus ignorabat quò isset Ionathas. * Sup.4.d.21.
4 Erant autem inter ascensus, per quos nitebatur Ionathas transire ad stationem Philisthinorum, eminentes petræ ex vtraque parte, & quasi in modum dentium scopuli hinc & inde prærupti, nomen vni Boses, & nomen alteri Sene:
5 Vnus scopulus prominens ad Aquilonem ex aduerso Machmas, & alter ad Meridiem contra Gabaa.
6 Dixit autem Ionathas ad adolescentem armigerum suum: Veni, transeamus ad stationem incircumcisorum horum, si fortè faciat Dominus pro nobis: quia non est Dño difficile saluare, vel in multis, vel in paucis. B
7 Dixitque ei armiger suus: Fac omnia quæ placent animo tuo: perge quò cupis, & ero tecum vbicumque volueris.
8 Et ait Ionathas: Ecce nos transimus ad viros istos. Cùmque apparuerimus eis,
9 Si taliter locuti fuerint ad nos, manete donec veniamus ad vos: stemus in loco nostro, nec ascendamus ad eos.
10 Si autem dixerint: Ascendite ad nos: ascendamus, quia tradidit eos Dominus in manibus nostris: hoc erit nobis signum.
11 Apparuit igitur vterque stationi Philisthinorum: dixeruntque Philisthijm: En Hebræi egrediuntur de cauernis, in quibus absconditi fuerant.
12 Et locuti sunt viri de statione ad Ionathan, & ad armigerum eius, dixeruntque: Ascendite ad nos, & ostendemus vobis rem. Et ait Ionathas ad armigerum suum: Ascendamus, sequere me: * tradidit enim Dominus eos in manus Israël. *1.Mac.4.d.30.
13 Ascendit autem Ionathas manibus & pedibus reptans, & armiger eius post eum. Itaque alij cadebant ante Ionathan, alios armiger eius interficiebat sequens eum. C
14 Et facta est plaga prima, qua percussit Ionathas & armiger eius, quasi viginti virorum, in media parte iugeri, quam par boum in die arare consueuit.
15 Et factum est miraculum in castris, per agros: sed & omnis populus stationis eorum, qui ierant ad prædandum, obstupuit, & conturbata est terra: & accidit quasi miraculum à Deo.
16 Et respexerunt speculatores Saul, qui erant in Gabaa Beniamin, & ecce multitudo prostrata, & huc illucque diffugiens.
17 Et ait Saul populo, qui erat cum eo: Requirite, & videte quis abierit ex nobis. Cùmque requisissent, repertum est non adesse Ionathan, & armigerum eius.
18 Et ait Saul ad Achiam: Applica arcam Dei. (Erat enim ibi arca Dei in die illa cum filijs Israël.)
19 Cùmque loqueretur Saul ad sacerdotem, tumultus magnus exortus est in castris Philisthinorum: crescebatque paulatim, & clariùs resonabat. Et ait Saul ad sacerdotem: Contrahe manum tuam:
20 Conclamauit ergo Saul, & omnis populus qui erat cum eo, & venerunt vsque

ad locum certaminis : & ecce versus fuerat gladius vniuscuiusque ad proximum suum, & cædes magna nimis.

D 21 Sed & Hebræi qui fuerant cum Philisthiim heri & nudiustertius, ascenderantque cum eis in castris, reuersi sunt vt essent cum Israël, qui erant cum Saul & Ionatha.

22 Omnes quoque Israëlitæ qui se absconderant in monte Ephraim, audientes quòd fugissent Philisthæi, sociauerunt se cum suis in prælio. Et erant cum Saul, quasi decem millia virorum.

23 Et saluauit Dominus in die illa Israël. pugna autem peruenit vsque ad Bethauen.

24 Et viri Israël sociati sunt sibi in die illa: adiurauit autem Saul populum, dicens: Maledictus vir, qui comederit panem vsque ad vesperam, donec vlciscar de inimicis meis. Et non manducauit vniuersus populus panem:

25 Omneque terræ vulgus venit in saltum, in quo erat mel super faciem agri.

26 Ingressus est itaque populus saltum, & apparuit fluens mel, nullusque applicuit manum ad os suum. timebat enim populus iuramentum.

27 Porrò Ionathas non audierat cùm adiuraret pater eius populum: extenditque summitatem virgæ, quam habebat in manu, & intinxit in fauum mellis : & conuertit manum suam ad os suum, & illuminati sunt oculi eius.

E 28 Respondensque vnus de populo, ait: Iureiurando constrinxit pater tuus populum, dicens: Maledictus vir, qui comederit panem hodie.(defecerat autem populus.)

29 Dixitque Ionathas : Turbauit pater meus terram: vidistis ipsi quia illuminati sunt oculi mei, eò quòd gustauerim paululum de melle isto:

30 Quantò magis si comedisset populus de præda inimicorum suorum, quam reperit ? nonne maior plaga facta fuisset in Philisthijm?

31 Percusserunt ergo in die illa Philistheos à Machmis vsque in Aialon. Defatigatus est autem populus nimis:

32 Et versus ad prædam, tulit oues, & boues, & vitulos, & mactauerunt in terra : comeditque populus cum sanguine.

33 Nuntiauerunt autem Sauli dicentes, quòd populus peccasset Domino, comedens cum sanguine. Qui ait: præuaricati estis : voluite ad me iam nunc saxum grande.

34 Et dixit Saul: Dispergimini in vulgus, & dicite eis, vt adducat ad me vnusquisque bouem suum, & arietem, & occidite super istud, & vescimini, & non peccabitis Domino comedentes cum sanguine. Adduxit itaque omnis populus vnusquisque bouem in manu sua vsque ad noctem: & occiderunt ibi.

F 35 Ædificauit autem Saul altare Domino; tuncque primùm cœpit ædificare altare Domino.

36 Et dixit Saul : Irruamus super Philisthæos nocte, & vastemus eos vsque dum illucescat manè, nec relinquamus ex eis virum. Dixitque populus : Omne quod bonum videtur in oculis tuis, fac. Et ait sacerdos : Accedamus huc ad Deum.

37 Et consuluit Saul Dominum: Num persequar Philisthiim? si trades eos in manus Israël? & non respondit ei in die illa.

38 Dixitque Saul: Applicate huc vniuersos angulos populi: & scitote, & videte, per quem acciderit peccatum hoc hodie.

39 Viuit Dominus saluator Israël, quia si per Ionathan filium meum factum est, absque retractatione morietur. Ad quod nullus contradixit ei de omni populo.

40 Et ait ad vniuersum Israël: Separamini vos in partem vnam, & ego cum Ionatha filio meo ero in parte altera. Responditque populus ad Saul : Quod bonum videtur in oculis tuis, fac.

41 Et dixit Saul ad Dominum Deum Israël: Domine Deus Israël da indicium : quid est quòd non responderis seruo tuo hodie? Si in me, aut in Ionatha filio meo, est iniquitas hæc, da ostensionem : aut si hæc iniquitas est in populo tuo, da sanctitatem. Et deprehensus est Ionathas & Saul, populus autem exiuit.

42 Et ait Saul : Mittite sortem inter me & inter Ionathan filium meum. Et captus est Ionathas.

43 Dixit autem Saul ad Ionathan : Indica mihi quid feceris. Et indicauit ei Ionathas, & ait: Gustans gustaui in summitate virgæ, quæ erat in manu mea, paululum mellis, & ecce ego morior.

G 44 Et ait Saul : Hæc faciat mihi Deus, & hæc addat, quia morte morieris Ionatha.

45 Dixitque populus ad Saul: Ergone Ionathas morietur, qui fecit salutem hanc magnam in Israël? hoc nefas est: viuit Dominus, si ceciderit capillus de capite eius in terram, quia cum Deo operatus est hodie: Liberauit ergo populus Ionathan, vt non moreretur.

46 Recessitque Saul, nec persecutus est Philisthijm : porrò Philisthijm abierunt in loca sua.

47 Et Saul, confirmato regno super Israël, pugnabat per circuitum aduersum omnes inimicos eius, contra Moab, & filios Ammon, & Edom, & Reges Soba, & Philisthæos: & quocumque se verterat, superabat.

48 Congregatoque exercitu, percussit Amalec, & eruit Israël de manu vastatorum eius.

49 Fuerunt autem filij Saul, Ionathas, & Iessui, & Melchisua : & nomina duarum filiarum eius, nomen primogenitæ Merob, & nomen minoris Michol.

50 Et nomen vxoris Saul, Achinoam filia Achimaas: & nomen principis militiæ eius Abner, filius Ner, patruelis Saul.

51 Porrò Cis fuit pater Saul, & Ner pater Abner, filius Abiel.

52 Erat autem bellum potens aduersum Philisthæos, omnibus diebus Saul. Nam quemcumque viderat Saul virum fortem, & aptum ad prælium, sociabat eum sibi.

CAPVT XV.

*Saul missus à Domino ad delendum fundi-
tus Amalec, Agag eorum regem multamque
prædam reseruans, inobedientiæ arguitur,
commendata obedientia, ideoque secundò re-
probatus à regno reÿcitur; interfectoque Agag,
Saul reprobatus à Samuele lugetur.*

A 1 ET dixit Samuel ad Saul: Me misit Do-
minus, vt vngerem te in regem super
populum eius Israël: nunc ergo audi vocem
Domini.
2 Hæc dicit Dominus exercituum: Re-
*Exod. 17 c. 8. censui quæcumque fecit Amalec Israëli, *
quomodo restitit ei in via cùm ascenderet de
Ægypto.
3 Nunc ergo vade, & percute Amalec, &
demolire vniuersa eius: non parcas ei, &
non concupiscas ex rebus ipsius aliquid: sed
interfice à viro vsque ad mulierem, & paruu-
lum atque lactentem, bouem & ouem, came-
lum & asinum.
4 Præcepit itaque Saul populo, & recensuit
eos quasi agnos: ducenta millia peditum, &
decem millia virorum Iuda.
5 Cùmque venisset Saul vsque ad ciuita-
tem Amalec, tetendit insidias in torrente.
B 6 Dixitque Saul Cinæo: Abite, recedite, at-
que descendite ab Amalec: ne fortè inuo-
luam te cum eo. tu enim fecisti misericor-
diam cum omnibus filijs Israël, cùm ascen-
derent de Ægypto. Et recessit Cinæus de
medio Amalec.
7 Percussitque Saul Amalec, ab Heuila,
donec venias ad Sur, quæ est è regione
Ægypti.
8 Et apprehendit Agag regem Amalec vi-
uum: omne autem vulgus interfecit in ore
gladij.
9 Et pepercit Saul, & populus, Agag, & op-
timis gregibus ouium & armentorum, & ve-
stibus & arietibus, & vniuersis quæ pulchra
erant, nec voluerunt disperdere ea: quid-
quid verò vile fuit & reprobum, hoc demoli-
ti sunt.
10 Factum est autem verbum Domini ad
Samuel, dicens:
C 11 Pœnitet me quòd constituerim Saul re-
gem: quia dereliquit me, & verba mea opere
non impleuit. Contristatusque est Samuel, &
clamauit ad Dominum tota nocte.
12 Cùmque de nocte surrexisset Samuel, vt
iret ad Saul manè, nuntiatum est Samueli, eo
quòd venisset Saul in Carmelum, & erexisset
sibi fornicem triumphalem, & reuersus tran-
sisset, descendissetque in Galgala. Venit er-
go Samuel ad Saul, & Saul offerebat holo-
caustum Domino de initijs prædarum quæ
attulerat ex Amalec.
13 Et cùm venisset Samuel ad Saul, dixit
ei Saul: Benedictus tu Domino, impleui
verbum Domini.
14 Dixitque Samuel: Et quæ est hæc vox
gregum, quæ resonat in auribus meis, & ar-
mentorum, quam ego audio?
D 15 Et ait Saul: De Amalec adduxerunt eas:
pepercit enim populus melioribus ouibus &
armentis, vt immolarentur Domino Deo
tuo; reliqua verò occidimus.
16 Ait autem Samuel ad Saul: Sine me, &
indicabo tibi quæ locutus sit Dominus ad
me nocte. Dixitque ei: Loquere.
17 Et ait Samuel: Nonne cùm paruulus es-
ses in oculis tuis, caput in tribubus Israël fa-
ctus es? vnxitque te Dominus in regem su-
per Israël,
18 Et misit te Dominus in viam, & ait: Va-
de, & interfice peccatores Amalec, & pugna-
bis contra eos vsque ad internecionẽ eorum.
19 Quare ergo non audisti vocem Domi-
ni: sed versus ad prædam es, & fecisti malum
in oculis Domini?
20 Et ait Saul ad Samuelem: Immò audiui E
vocem Domini, & ambulaui in via per quam
misit me Dominus, & adduxi Agag regem
Amalec, & Amalec interfeci.
21 Tulit autem de præda populus oues &
boues, primitias eorum quæ cæsa sunt, vt im-
molet Domino Deo suo in Galgalis.
22 Et ait Samuel: * Numquid vult Domi- * Eccli. 4.
nus holocausta & victimas, & non potiùs vt d. 17.
obediatur voci Domini? MELIOR est enim Ose. 6. c. 16
obedientia quàm victimæ: & auscultare ma- Mat. 9. b.
gis quàm offerre adipem arietum. 13 12. a. 7.
23 Quoniam quasi peccatum ariolandi est
repugnare: & quasi scelus idololatriæ, nolle
acquiescere. Pro eo ergo quòd abiecisti ser-
monem Dñi, abiecit te Dominus ne sis rex.
24 Dixitque Saul ad Samuelem: Peccaui,
quia præuaricatus sum sermonem Domini,
& verba tua, timens populum, & obediens
voci eorum.
25 Sed nunc porta, quæso, peccatum meũ, F
& reuertere mecum, vt adorem Dominum.
26 Et ait Samuel ad Saul: Non reuertar te-
cum, quia proiecisti sermonem Domini, &
proiecit te Dominus ne sis rex super Israël.
27 Et conuersus est Samuel vt abiret: ille
autem apprehendit summitatem pallij eius,
quæ & scissa est.
28 Et ait ad eum Samuel: * Scidit Domi- *Inf. 28. c. 17.
nus regnum Israël à te hodie, & tradidit illud
proximo tuo meliori te.
29 Porrò Triumphator in Israël non par-
cet, & pœnitudine non flectetur: neque enim
homo est vt agat pœnitentiam.
30 At ille ait: Peccaui: sed nunc honora G
me coram senioribus populi mei, & coram
Israël, & reuertere mecum, vt adorem Do-
minum Deum tuum.
31 Reuersus ergo Samuel secutus est Sau-
lem: & adorauit Saul Dominum.
32 Dixitque Samuel: Adducite ad me Agag
regem Amalec. Et oblatus est ei Agag pin-
guissimus, & tremens. Et dixit Agag: Siccine
separat amara mors?
33 Et ait Samuel: Sicut fecit absque liberis
mulieres gladius tuus, sic absque liberis erit
inter mulieres mater tua. Et in frusta conci-
dit eum Samuel coram Domino in Galgalis.
34 Abijt autem Samuel in Ramatha: Saul
verò ascendit in domum suam in Gabaa.
35 Et non vidit Samuel vltrà Saul vsque ad
diem mortis suæ: verùmtamen lugebat Samuel
Saulem, quoniam Dominum pœnitebat quòd
constituisset eum regem super Israël.

CAPVT XVI.

Reprobato Saul, Dauid inter fratres minimus in regẽ vngitur: quo cithara psallẽte corã Saule agitato spiritu malo, ille leuius habebat.

A 1 Dixitque Dominus ad Samuelem: Vsquequò tu luges Saul, cùm ego proiecerim eum ne regnet super Israël: Imple cornu tuum oleo, & veni, vt mittam te ad Isai Bethlehemitem: prouidi enim in filijs eius mihi regem.

2 Et ait Samuel: Quo modo vadam? audiet enim Saul, & interficiet me. Et ait Dominus: Vitulum de armento tolles in manu tua, & dices: Ad immolandum Domino veni.

3 Et vocabis Isai ad victimam, & ego ostendam tibi quid facias, & vnges quemcumque monstrauero tibi.

4 Fecit ergo Samuel, sicut locutus est ei Dominus. venitque in Bethlehem, & admirati sunt seniores ciuitatis, occurrentes ei, dixeruntque: pacificusne est ingressus tuus?

B 5 Et ait: Pacificus: ad immolandum Domino veni, sanctificamini, & venite mecum vt immolem. Sanctificauit ergo Isai & filios eius, & vocauit eos ad sacrificium.

6 Cùmque ingressi essent, vidit Eliab, & ait: Num coram Domino est Christus eius?

7 Et dixit Dominus ad Samuelem: Ne respicias vultum eius, neque altitudinem staturæ eius: quoniam abieci eum, nec iuxta intuitum hominis ego iudico: homo enim videt ea quæ parent, *Dominus autẽ intuetur cor. *Ps.7.b 10

8 Et vocauit Isai Abinadab, & adduxit eum coram Samuele. Qui dixit: Nec hunc elegit Dominus.

9 Adduxit autem Isai Samma, de quo ait: Etiam hunc non elegit Dominus.

10 Adduxit itaque Isai septem filios suos coram Samuele: & ait Samuel ad Isai: Non elegit Dominus ex istis.

11 Dixitque Samuel ad Isai: Numquid iam completi sunt filij? Qui respondit: Adhuc reliquus est paruulus, & pascit oues. Et ait Samuel ad Isai: Mitte, & adduc eum: nec enim discumbemus priùs quàm huc ille veniat.

12 Misit ergo, & adduxit eum. Erat autem rufus, & pulcher aspectu, decoraque facie, & ait Dominus: Surge: vnge eũ, ipse est enim. C

13 Tulit ergo Samuel cornu olei, *& vnxit eum in medio fratrum eius: & directus est Spiritus Domini à die illa in Dauid, & deinceps: surgensque Samuel abijt in Ramatha. *2 Reg.7 b.8. Ps.77.g.70 88.c.21 Act.7.i.46 13.d.21.

14 Spiritus autem Domini recessit à Saul, & exagitabat eum spiritus nequã, à Domino.

15 Dixeruntque serui Saul ad eum: Ecce spiritus Dei malus exagitat te.

16 Iubeat Dominus noster, & serui tui qui coram te sunt, quærent hominem scientem psallere cithara, vt quãdo arripuerit te spiritus Dñi malus, psallat manu sua, & leuius feras.

17 Et ait Saul ad seruos suos: Prouidete ergo mihi aliquem benè psallentem, & adducite eum ad me.

18 Et respondens vnus de pueris, ait: Ecce vidi filium Isai Bethlehemitem, scientem psallere, & fortissimũm robore, & virum bellicosum, & prudentem in verbis, & virum pulchrum: & Dominus est cum eo. D

19 Misit ergo Saul nuntios ad Isai, dicens: Mitte ad me Dauid filium tuum, qui est in pascuis.

20 Tulit itaque Isai asinum plenum panibus, & lagenam vini, & hœdum de capris vnũ, & misit per manũ Dauid filij sui Sauli.

21 Et venit Dauid ad Saul, & stetit coram eo: at ille dilexit eum nimis, & factus est eius armiger.

22 Misitque Saul ad Isai, dicens: Stet Dauid in conspectu meo: inuenit enim gratiam in oculis meis.

23 Igitur quandocumque spiritus Domini malus arripiebat Saul, Dauid tollebat citharam, & percutiebat manu sua, & refocillabatur Saul, & leuius habebat. recedebat enim ab eo spiritus malus.

CAPVT XVII.

Philisthæis contra Israelem ad pugnam congregatis, Goliath gigantem in armis & fortitudine confidentem, sola funda Dauid occidit, præcisumque caput, diffusis Philisthæis, ad Saulem tulit.

A 1 Congregantes autem Philisthijm agmina sua in prælium, conuenerunt in Socho Iudæ, & castrametati sunt inter Socho & Azeca, in finibus Dommim.

2 Porrò Saul & filij Israël congregati venerunt in Vallem terebinthi, & direxerunt

aciem

aciem ad pugnandum contra Philisthijm.
3 Et Philisthijm stabant super montem ex
parte hac, & Israël stabat supra montem ex
altera parte: vallisque erat inter eos.
4 Et egressus est vir spurius de castris Phi-
listhinorum, nomine Goliath, de Geth, alti-
tudinis sex cubitorum & palmi:
5 Et cassis ærea super caput eius, & lorica
squamata induebatur. porrò pondus loricæ
eius, quinque millia siclorum æris erat.
6 Et ocreas æreas habebat in cruribus: &
clypeus æreus tegebat humeros eius.
7 Hastile autem hastæ eius, erat quasi licia-
torium texentium. ipsum autem ferrum ha-
stæ eius, sexcentos siclos habebat ferri: & ar-
miger eius antecedebat eum.
8 Stansque clamabat aduersum phalangas
Israël, & dicebat eis: Quare venistis parati ad
prælium? Numquid ego non sum Philisthæus
& vos serui Saul? Eligite ex vobis virum, &
descendat ad singulare certamen.
B 9 Si quiuerit pugnare mecum, & percusse-
rit me, erimus vobis serui: si autem ego præ-
ualuero, & percussero eum, vos serui eritis,
& seruietis nobis.
10 Et aiebat Philisthæus: Ego exprobraui
agminibus Israël hodie: Date mihi virum, &
ineat mecum singulare certamen.
11 Audiens autem Saul, & omnes Israëli-
tæ, sermones Philisthæi huiuscemodi, stupe-
bant, & metuebant nimis.
12 Dauid autem erat filius viri Ephrathæi,
* Sup.16. 1. de quo * suprà dictum est, de Bethlehem Iu-
da, cui nomen erat Isai, qui habebat octo fi-
lios, & erat vir in diebus Saul senex, & gran-
dæuus inter viros.
13 Abierunt autem tres filij eius maiores
post Saul in prælium: & nomina trium filio-
rum eius, qui perrexerunt ad bellum, Eliab
primogenitus, & secundus Abinadab, ter-
tiusque Samma.
14 Dauid autem erat minimus. Tribus er-
go maioribus secutis Saulem,
15 Abijt Dauid, & reuersus est à Saul vt
pasceret gregem patris sui in Bethlehem.
16 Procedebat vero Philisthæus manè &
vespere, & stabat quadraginta diebus.
17 Dixit autem Isai ad Dauid filium suum:
Accipe fratribus tuis ephi polentæ, & decem
panes istos, & curre in castra ad fratres tuos,
C 18 Et decem formellas casei has deferes
ad tribunum: & fratres tuos visitabis, si
rectè agant: & cum quibus ordinati sunt,
disce.
19 Saul autem, & illi, & omnes filij Israël
in Valle terebinthi pugnabant aduersum
Philisthijm.
20 Surrexit itaque Dauid manè, & com-
mendauit gregem custodi: & onustus abijt,
sicut præceperat ei Isai. Et venit ad locum
Magala, & ad exercitum, qui egressus ad pu-
gnam vociferatus erat in certamine.
21 Direxerat enim aciem Israël, sed & Phi-
listhijm ex aduerso fuerant præparati.
22 Derelinquens ergo Dauid vasa quæ at-
tulerat, sub manu custodis ad sarcinas, cu-
currit ad locum certaminis, & interrogabat
si omnia rectè agerentur erga fratres suos.
23 Cùmque adhuc ille loqueretur eis, ap-
paruit vir ille spurius ascendens, Goliath no-
mine, Philisthæus, de Geth, de castris Phili-
sthinorum: & loquente eo hæc eadem verba
audiuit Dauid.
24 Omnes autem Israëlitæ, cùm vidissent
virum, fugerunt à facie eius, timentes eum
valdè.
25 Et dixit vnus quispiam de Israël: Num D
vidistis virum hunc qui ascendit? ad ex-
probrandum enim Israëli ascendit. Virum
ergo qui percusserit eum, ditabit rex di-
uitijs magnis, & filiam suam dabit ei, &
domum patris eius faciet absque tributo in
Israël.
26 Et ait Dauid ad viros qui stabant se-
cum, dicens: Quid dabitur viro, qui percus-
serit Philisthæum hunc, & tulerit oppro-
brium de Israël? quis enim est hic Phili-
sthæus incircumcisus, qui exprobrauit acies
Dei viuentis.
27 Referebat autem ei populus eundem
sermonem, dicens: Hæc dabuntur viro, qui
percusserit eum.
28 Quod cùm audisset Eliab frater eius,
maior, loquente eo cum alijs, iratus est con-
tra Dauid, & ait: Quare venisti, & qua-
re dereliquisti pauculas oues illas in deser-
to? ego noui superbiam tuam, & nequi-
tiam cordis tui: quia vt videres prælium, de-
scendisti.
29 Et dixit Dauid: Quid feci? numquid
non verbum est?
30 Et declinauit paululum ab eo ad alium:
dixitque eumdem sermonem. Et respondet
ei populus verbum sicut priùs.
31 Audita sunt autem verba, quæ locu-
tus est Dauid, & annuntiata in conspectu
Saul.
32 Ad quem cùm fuisset adductus, locutus
est ei: Non concidat cor cuiusquam in eo:
ego seruus tuus vadam, & pugnabo aduersus
Philisthæum.
33 Et ait Saul ad Dauid: Non vales resiste-
re Philisthæo isti, nec pugnare aduersus eum:
quia puer es, hic autem vir bellator est ab
adolescentia sua.
34 Dixitque Dauid ad Saul: * Pascebat E
seruus tuus patris sui gregem, & veniebat Eccli.47. 4. 3.
leo, vel vrsus, & tollebat arietem de medio
gregis:
35 Et persequebar eos, & percutiebam,
eruebamque de ore eorum: & illi consurge-
bant aduersum me, & apprehendebam men-
tum eorum, & suffocabam, interficiebam-
que eos.
36 Nam & leonem & vrsum interfeci ego
seruus tuus: erit igitur & Philisthæus hic
incircumcisus, quasi vnus ex eis. Nunc va-
dam, & auferam opprobrium populi: quo-
niam quis est iste Philisthæus incircumci-
sus, qui ausus est maledicere exercitui Dei
viuentis?
37 Et ait Dauid: Dominus qui eripuit me
de manu leonis, & de manu vrsi, ipse me
liberabit de manu Philisthæi huius. Dixit
autem Saul ad Dauid: Vade, & Dominus te-
cum sit.

38 Et induit Saul Dauid vestimentis suis,
& imposuit galeam æream super caput eius,
& vestiuit eum lorica.
39 Accinctus ergo Dauid gladio eius super vestem suam, cœpit tentare si armatus posset incedere: non enim habebat consuetudinem. Dixitque Dauid ad Saul: Non possum sic incedere, quia non vsum habeo. Et deposuit ea,
40 Et tulit baculum suum, quem semper habebat in manibus, & elegit sibi quinque limpidissimos lapides de torrente, & misit eos in peram pastoralem, quam habebat secum, & fundam manu tulit: & processit aduersum Philisthæum.
F 41 Ibat autem Philisthæus incedens, & appropinquans aduersum Dauid, & armiger eius ante eum.
42 Cumque inspexisset Philisthæus, & vidisset Dauid, despexit eum. Erat enim adolescens: rufus, & pulcher aspectu.
43 Et dixit Philisthæus ad Dauid: Numquid ego canis sum, quòd tu venis ad me cum baculo? Et maledixit Philisthæus Dauid in dijs suis:
44 Dixitque ad Dauid: Veni ad me, & dabo carnes tuas volatilibus cæli & bestijs terræ.
45 Dixit autem Dauid ad Philisthæum: Tu venis ad me cum gladio, & hasta, & clypeo: ego autem venio ad te in nomine Domini exercituum, Dei agminum Israël, quibus exprobrasti hodie,
46 Et dabit te Dominus in manu mea, & percutiam te, & auferam caput tuum à te: & dabo cadauera castrorum Philisthijm hodie volatilibus cæli, & bestijs terræ: vt sciat omnis terra, quia est Deus in Israël.
47 Et nouerit vniuersa Ecclesia hæc, quia non in gladio, nec in hasta saluat Dominus: ipsius enim est bellum, & tradet vos in manus nostras.
48 Cùm ergo surrexisset Philisthæus, & veniret, & appropinquaret contra Dauid, festinauit Dauid, & cucurrit ad pugnam ex aduerso Philisthæi.
G 49 Et misit manum suam in peram: tulitque vnum lapidem, & funda iecit, & circumducens percussit Philisthæum in fronte: & infixus est lapis in fronte eius, & cecidit in faciem suam super terram.
Eccli.47. 4. Machab. d.30. 50 * Præualitque Dauid aduersum Philisthæum in funda & lapide, percussumque Philisthæum interfecit. Cumque gladium non haberet in manu Dauid,
51 Cucurrit, & stetit super Philisthæum, & tulit gladium eius, & eduxit eum de vagina sua: & interfecit eum, præciditque caput eius. Videntes autem Philisthijm, quòd mortuus esset fortissimus eorum, fugerunt.
52 Et consurgentes viri Israël & Iuda vociferati sunt, & persecuti sunt Philisthæos vsque dum venirent in vallem, & vsque ad portas Accaron, cecideruntque vulnerati de Philisthijm in via Saraim, & vsque ad Geth, & vsque ad Accaron.
53 Et reuertentes filij Israël postquã persecuti fuerãt Philisthæos, inuaserũt, castra eorũ.
54 Assumens autem Dauid caput Philisthæi, attulit illud in Ierusalem: arma verò eius posuit in tabernaculo suo.
55 Eo autem tempore, quo viderat Saul Dauid egredientem contra Philisthæum, ait ad Abner principem militiæ: De qua stirpe descendit hic adolescens, Abner? dixitque Abner: viuit anima tua, rex, si noui.
56 Et ait rex: Interroga tu, cuius filius sit iste puer.
57 Cumque regressus esset Dauid, percusso Philisthæo, tulit eum Abner: & introduxit coram Saule, caput Philisthæi habentem in manu.
58 Et ait ad eum Saul: De qua progenie es, ò adolescens? Dixitque Dauid: Filius serui tui Isai Bethlehemitæ ego sum.

CAPVT XVIII.

Inito Dauid cum Ionatha fœdere, Saul audita & Dauid comparatione, pessimè illum odit, vnde malo spiritu agitatus nititur Dauid configere; & Merob filiam, quam erat Dauidi pollicitus, tradit alteri; Michol verò iuniorem callidè mediantibus centum præputijs Philisthæorum despondet Dauid in vxorem.

1 ET factum est cum complesset loqui ad Saul: anima Ionathæ conglutinata est animæ Dauid, & dilexit eum Ionathas quasi animam suam. A
2 Tulitque eum Saul in die illa, & non cõcessit ei vt reuerteretur in domum patris sui.
3 Inierunt autem Dauid & Ionathas fœdus: diligebat enim eum quasi animam suã.
4 Nam expoliauit se Ionathas tunica, qua erat indutus, & dedit eam Dauid, & reliqua vestimenta sua, vsque ad gladium & arcum suum, & vsque ad balteum.
5 Egrediebatur quoque Dauid ad omnia quæcumque misisset eum Saul, & prudenter se agebat: posuitque eum Saul super viros belli, & acceptus erat in oculis vniuersi populi, maximèq. in cõspectu famulorum Saul. B
6 Porrò cum reuerteretur percusso Philisthæo Dauid, egressæ sunt mulieres de vniuersis vrbibus Israël, cantantes, chorosque ducentes in occursum Saul regis in tympanis lætitiæ, & in sistris.
7 Et præcinebant mulieres ludentes atque dicentes: * Percussit Saul mille, & Dauid decem millia. *Inf.21.d. 11. Eccli.47.a. 7.
8 Iratus est autem Saul nimis, & displicuit in oculis eius sermo iste: dixitque: Dederunt Dauid decem millia, & mihi mille dederunt: quid ei superest, nisi solum regnum?
9 Non rectis ergo oculis Saul aspiciebat Dauid à die illa, & deinceps. C
10 Post diem autem alteram, inuasit spiritus Dei malus Saul, & prophetabat in medio domus suæ: Dauid autem psallebat manu sua, sicut per singulos dies. tenebatque Saul lanceam,
11 Et misit eam, putans quòd configere posset Dauid cum pariete: & declinauit Dauid à facie eius secundo.
12 Et timuit Saul Dauid, eo quod Dominus esset cum eo, & à se recessisset.

13 Amouit ergo eum Saul à se,& fecit eum tribunum super mille viros:& egrediebatur, & intrabat in conspectu populi.
D 14 In omnibus quoq; vijs suis Dauid prudenter agebat, & Dominus erat cum eo.
15 Vidit itaque Saul quòd prudens esset nimis, & cœpit cauere eum.
16 Omnis autem Israël & Iuda diligebat Dauid:ipse enim ingrediebatur & egrediebatur ante eos.
17 Dixitque Saul ad Dauid: Ecce filia mea maior Merob,ipsam dabo tibi vxorem: tantummodò esto vir fortis, & præliare bella Domini.Saul autem reputabat, dicens: Non sit manus mea in eum, sed sit super eum manus Philisthinorum.
E 18 Ait autem Dauid ad Saul: Quis ego sum,aut quæ est vita mea,aut cognatio patris mei in Israël, vt fiam gener regis?
19 Factum est autem tempus, cùm deberet dari Merob filia Saul Dauid,data est Hadrieli Molathitæ vxor.
20 Dilexit autem Dauid Michol filia Saul altera.Et nuntiatum est Saul,& placuit ei.
21 Dixitque Saul: Dabo eam illi, vt fiat ei in scandalum, & sit super eum manus Philisthinorum.Dixitque Saul ad Dauid: In duabus rebus gener meus eris hodie.
22 Et mandauit Saul seruis suis: Loquimini ad Dauid clam me, dicentes: Ecce places regi, & omnes serui eius diligunt te. Nunc ergo esto gener regis. F
23 Et locuti sunt serui Saul in auribus Dauid omnia verba hæc.Et ait Dauid:Num parum videtur vobis, generum esse regis? Ego autem sum vir pauper & tenuis.
24 Et renuntiauerunt serui Saul,dicentes: Huiuscemodi verba locutus est Dauid.
25 Dixit autem Saul:Sic loquimini ad Dauid:Non habet rex sponsalia necesse, nisi tãtùm centum præputia Philisthinorum,vt fiat vltio de inimicis regis. Porrò Saul cogitabat tradere Dauid in manus Philisthinorum.
26 Cumque renuntiassent serui eius Dauid,verba quæ dixerat Saul, placuit sermo in oculis Dauid, vt fieret gener regis.
27 Et post paucos dies surgens Dauid, abijt cum viris,qui sub eo erant. Et percussit ex Philisthijm ducentos viros, & attulit eorum præputia,& annumerauit ea regi, vt esset gener eius.Dedit itaque Saul ei Michol filiam suam vxorem. G
28 Et vidit Saul, & intellexit quòd Dominus esset cum Dauid. Michol autem filia Saul diligebat eum.
29 Et Saul magis cœpit timere Dauid: factusque est Saul inimicus Dauid cunctis diebus.
30 Et egressi sunt principes Philisthinorũ. à principio autẽ egressionis eorum, prudentiùs se gerebat Dauid, quã omnes serui Saul, & celebre factum est nomen eius nimis.

CAPVT XIX.

Saul Dauid occidere volens, voce Ionathæ placatur: quem coram se citharizantem, iterùm transfigere tentat, & fugientem industria Michol,in Naboth apud Samuelem persecutus, post ternos nuntios prophetantes etiam ipse prophetat.

A 1 LOcutus est autem Saul ad Ionathan filium suum, & ad omnes seruos suos, vt occiderent Dauid. Porrò Ionathas filius Saul diligebat Dauid valdè.
2 Et indicauit Ionathas Dauid, dicens: Quærit Saul pater meus occidere te:quapropter obserua te,quæso,manè,& manebis clàm, & absconderis.
3 Ego autem egrediens stabo iuxta patrem meum,in agro vbicumque fueris: & ego loquar de te ad patrem meum: & quodcumque videro, nuntiabo tibi.
4 Locutus est ergo Ionathas de Dauid bona ad Saul patrem suum: dixitque ad eum: Ne pecces rex in seruum tuum Dauid, quia non peccauit tibi, & opera eius bona sunt tibi valdè.
5 Et posuit animam suam in manu sua, & percussit Philisthæum, & fecit Dñs salutem magnam vniuerso Israëli: vidisti, & lætatus es. Quare ergo peccas in sanguine innoxio, interficiens Dauid,qui est absque culpa?
6 Quod cùm audisset Saul, placatus voce Ionathæ,iurauit: Viuit Dominus, quia non occidetur. B

7 Vocauit itaque Ionathas Dauid, & indicauit ei omnia verba hæc: & introduxit Ionathas Dauid ad Saul, & fuit ante eum, sicut fuerat heri & nudiustertius.
8 Motum est autem rursum bellum: & egressus Dauid, pugnauit aduersum Philisthijm: percussitque eos plaga magna, & fugerunt à facie eius.
9 Et factus est Spiritus Dñi malus in Saul. sedebat autem in domo sua, & tenebat lanceam: porrò Dauid psallebat manu sua.
10 Nisusque est Saul configere Dauid lancea in pariete, & declinauit Dauid à facie Saul: lancea autem cassò vulnere perlata est in parietem, & Dauid fugit, & saluatus est nocte illa.
11 Misit ergo Saul satellites suos in domum Dauid, vt custodirent eum, & interficeretur manè. Quod cùm annuntiasset Dauid Michol vxor sua, dicens: Nisi saluaueris te nocte hac, cras morieris:
12 Deposuit eum per fenestram. Porrò ille abijt & aufugit, atque saluatus est.
C 13 Tulit autem Michol statuam, & posuit eam super lectum, & pellem pilosam caprarum posuit ad caput eius, & operuit eam vestimentis.
14 Misit autem Saul apparitores, qui raperent Dauid: & responsum est quòd ægrotaret.
15 Rursumque misit Saul nuntios vt viderent Dauid, dicens: Afferte eum ad me in lecto, vt occidatur.
16 Cumque venissent nuntij, inuentum est simulacrum super lectum, & pellis caprarum ad caput eius.
17 Dixitque Saul ad Michol: Quare sic illusisti mihi, & dimisisti inimicum meum vt fugeret? Et respondit Michol ad Saul: Quia ipse locutus est mihi: Dimitte me, alioquin interficiam te.
18 Dauid autem fugiés, saluatus est, & venit ad Samuel in Ramatha, & nuntiauit ei omnia quæ fecerat sibi Saul: & abierunt ipse & Samuel, & morati sunt in Naioth.
19 Nuntiatum est autem Sauli à dicentibus: Ecce Dauid in Naioth in Ramatha.
D 20 Misit ergo Saul lictores, vt raperent Dauid: qui cùm vidissent cuneum prophetarum vaticinantium, & Samuelem stantem super eos, factus est etiam Spiritus Domini in illis, prophetare cœperunt etiam ipsi.
21 Quod cùm nuntiatum esset Sauli, misit & alios nuntios: prophetauerunt autem & illi. Et rursum misit Saul tertios nuntios: qui & ipsi prophetauerunt. Et iratus iracundia Saul,
22 Abijt etiam ipse in Ramatha, & venit vsque ad cisternam magnam, quæ est in Socho, & interrogauit, & dixit: In quo loco sunt Samuel & Dauid? Dictumque est ei: Ecce in Naioth sunt in Ramatha.
23 Et abijt in Naioth in Ramatha, & factus est etiam super eum Spiritus Domini, & ambulabat ingrediens, & prophetabat vsque dum veniret in Naioth in Ramatha.
24 Et expoliauit etiam ipse se vestimentis suis, & prophetauit cum cæteris coram Samuele, & cecidit nudus tota die illa & nocte. Vnde & exiuit prouerbium: * Num & Saul inter prophetas? * Sap. 10 c. 12.

CAPVT XX.

Ionathas post repetitum cum Dauid fœdus, ipsum cum patre reconciliare frustrà conatur, illum tamen è manibus eius trium sagittarum signo liberat.

A 1 FVgit autem Dauid de Naioth, quæ est in Ramatha, veniensque locutus est coram Ionatha: Quid feci? quæ est iniquitas mea, & quod peccatum meum in patrem tuum, quia quærit animam meam?
2 Qui dixit ei: Absit, non morieris: neque enim faciet pater meus quidquam grande vel paruum, nisi prius indicauerit mihi: hunc ergo celauit me pater meus sermonem tantummodò? nequaquam erit istud.
3 Et iurauit rursum Dauidi. Et ille ait: Scit profectò pater tuus quia inueni gratiam in oculis tuis, & dicet: Nesciat hoc Ionathas, ne fortè tristetur. Quinimmò viuit Dominus, & viuit anima tua, quia vno tantùm (vt ita dicam) gradu, ego morsque diuidimur.
4 Et ait Ionathas ad Dauid: Quodcumque dixerit mihi anima tua, faciam tibi.
5 Dixit autem Dauid ad Ionathan: Ecce calendæ sunt crastino, & ego ex more sedere soleo iuxta regem ad vescendum: dimitte ergo me vt abscondar in agro vsque ad vesperam diei tertiæ.
6 Si respiciens requisierit me pater tuus, respondebis ei: Rogauit me Dauid, vt iret celeriter in Bethlehem ciuitatem suam: quia victimæ solemnes ibi sunt vniuersis contribulibus suis. B
7 Si dixerit, Benè: pax erit seruo tuo. Si autem fuerit iratus, scito quia completa est malitia eius.
8 Fac ergo misericordiam in seruum tuum: quia fœdus Domini me famulum tuũ tecum inire fecisti. si autem est iniquitas aliqua in me, tu me interfice, & ad patrem tuum ne introducas me.
9 Et ait Ionathas: Absit hoc à te: neque enim fieri potest, vt si certè cognouero completam esse patris mei malitiam contra te, non annuntiem tibi.
10 Responditque Dauid ad Ionatham: Quis renuntiabit mihi, si quid fortè responderit tibi pater tuus durè de me?
11 Et ait Ionathas ad Dauid: Veni, & egrediamur foras in agrum. Cumque exissent ambo in agrum,
12 Ait Ionathas ad Dauid: Domine Deus Israël, si inuestigauero sententiam patris mei crastino vel perendie: & aliquid boni fuerit super Dauid, & non statim misero ad te, & notum tibi fecero, C
13 Hæc faciat Dominus Ionathæ, & hæc addat. Si autem perseuerauerit patris mei malitia aduersum te, reuelabo aurem tuam, & dimittam te, vt vadas in pace, & sit Dominus tecum, sicut fuit cum patre meo.
14 Et si vixero, facies mihi misericordiam Domini: si verò mortuus fuero,

15 Non auferes misericordiam tuam à domo mea vsque in sempiternum, quando eradicauerit Dominus inimicos Dauid, vnumquemque de terra: auferat Ionathan de domo sua, & requirat Dominus de manu inimicorum Dauid.

D 16 Pepigit ergo Ionathas fœdus cum domo Dauid: & requisiuit Dominus de manu inimicorum Dauid.

17 Et addidit Ionathas deierare Dauid, eò quòd diligeret illum: sicut enim animam suam, ita diligebat eum.

18 Dixitque ad eum Ionathas: Cras calendæ sunt, & requireris?

19 Requiretur enim sessio tua vsque perēdie. Descendes ergo festinus, & venies in locū vbi celandus es in die qua operari licet, & sedebis iuxta lapidem, cui nomen est Ezel.

20 Et ego tres sagittas mittam iuxta eum, & iaciam quasi exercens me ad signum.

21 Mittam quoque & puerum, dicens ei: Vade, & affer mihi sagittas.

22 Si dixero puero: Ecce sagittæ intra te sunt, tolle eas: tu veni ad me, quia pax tibi est, & nihil est mali, viuit Dominus. Si autem sic locutus fuero puero: Ecce sagittæ vltrà te sunt: vade in pace, quia dimisit te Dominus.

23 De verbo autem quod locuti sumus ego & tu, sit Dominus inter me & te vsque in sempiternum.

E 24 Absconditus est ergo Dauid in agro, & venerunt calendæ, & sedit rex ad comedendum panem.

25 Cumque sedisset rex super cathedram suam (secundùm consuetudinem) quæ erat iuxta parietem, surrexit Ionathas, & sedit Abner ex latere Saul, vacuusque apparuit locus Dauid.

26 Et non est locutus Saul quidquam in die illa: cogitabat enim quòd fortè euenisset ei, vt non esset mundus, nec purificatus.

27 Cumque illuxisset dies secunda post calendas, rursus apparuit vacuus locus Dauid. Dixitque Saul ad Ionathan filium suum: Cur non venit filius Isai, nec heri, nec hodie, ad vescendum?

28 Responditque Ionathas Sauli: Rogauit me obnixè, vt iret in Bethlehem,

29 Et ait: dimitte me, quoniam sacrificium solemne est in ciuitate, vnus de fratribus meis accersiuit me: nunc ergo si inueni gratiam in oculis tuis, vadam citò: & videbo fratres meos. Ob hanc causam non venit ad mensam regis.

F 30 Iratus autem Saul aduersum Ionathan, dixit ei: Fili mulieris virum vltrò rapientis, numquid ignoro quia diligis filium Isai, in confusionem tuam & in confusionem ignominiosæ matris tuæ?

31 Omnibus enim diebus, quibus filius Isai vixerit super terram; non stabilieris tu, neque regnum tuum. Itaque iam nunc mitte, & adduc eum ad me: quia filius mortis est.

32 Respondens autem Ionathas Sauli patri suo, ait: Quare morietur? quid fecit?

33 Et arripuit Saul lanceam vt percuteret eum. Et intellexit Ionathas quòd definitum esset à patre suo, vt interficeret Dauid.

34 Surrexit ergo Ionathas à mensa in ira furoris, & non comedit in die calendarum secunda panem. Contristatus est enim super Dauid, eò quòd confudisset eum pater suus.

35 Cumque illuxisset manè, venit Ionathas in agrum iuxta placitum Dauid, & puer paruulus cum eo,

36 Et ait ad puerum suum: Vade, & affer mihi sagittas, quas ego iacio. Cumque G
puer cucurrisset, iecit aliam sagittam trans puerum.

37 Venit itaque puer ad locum iaculi, quod miserat Ionathas: & clamauit Ionathas post tergum pueri, & ait: Ecce ibi est sagitta porrò vltra te.

38 Clamauitque iterùm Ionathas post tergum pueri, dicens: Festina velociter, ne steteris. Collegit autem puer Ionathæ sagittas, & attulit ad dominum suum:

39 Et quid ageretur, pænitus ignorabat: tantummodò enim Ionathas & Dauid rem nouerant.

40 Dedit ergo Ionathas arma sua puero, & dixit ei: Vade, & defer in ciuitatem.

41 Cumque abijsset puer, surrexit Dauid de loco, qui vergebat ad Austrum, & cadens pronus in terram, adorauit tertiò: & osculantes se alterutrum, fleuerunt pariter, Dauid autem ampliùs.

42 Dixit ergo Ionathas ad Dauid: Vade in pace: quæcumque iurauimus ambo in nomine Domini, dicentes: Dominus sit inter me & te, & inter semen meum & semen tuum vsque in sempiternum.

43 Et surrexit Dauid, & abijt: sed & Ionathas ingressus est ciuitatem.

CAPVT XXI.

Profugus Dauid in Nobe vrbem sacerdotalem, fame compulsus panes sanctificatos comedit datos ab Achimelech præsente ibidem Doeg Idumæo, & Goliath gladio accepto, apud Achis regem Geth dementiam præ timore simulat.

1 VEnit autem Dauid in Nobe ad Achimelech sacerdotem: & obstupuit A- A
chimelech, eò quòd venisset Dauid. Et dixit ei: Quare tu solus, & nullus est tecum?

2 Et ait Dauid ad Achimelech sacerdotem: Rex præcepit mihi sermonem, & dixit: Nemo sciat rem, propter quam missus es à me, & cuiusmodi præcepta tibi dederim: nam & pueris condixi in illum & illum locum.

3 Nunc ergo si quid habes ad manum, vel quinque panes, da mihi, aut quidquid inueneris.

4 Et respondens sacerdos ad Dauid, ait illi: Non habeo laicos panes ad manum, sed tantùm panem sanctum: si mundi sunt pueri, maximè à mulieribus?

5 Et respondit Dauid sacerdoti, & dixit ei: B
Equidem si de mulieribus agitur: continuimus nos ab heri & nudiustertius, quando egrediebamur, & fuerunt vasa puerorum sancta. Porrò via hæc polluta est, sed & ipsa hodie sanctificabitur in vasis.

6 * De-

* Matt.12. a.3 4.

6 * Dedit ergo ei sacerdos sanctificatum panem. neque enim erat ibi panis, nisi tantū panes propositionis, qui sublati fuerant à facie Domini, vt ponerentur panes calidi.

7 Erat autem ibi vir quidam de seruis Saul, in die illa, intus in tabernaculo Domini: & nomen eius Doeg Idumæus, potentissimus pastorum Saul.

C 8 Dixit autem Dauid ad Achimelech: Si habes hic ad manum hastam, aut gladium? quia gladium meum, & arma mea non tuli mecum. sermo enim regis vrgebat.

9 Et dixit sacerdos: Ecce hic gladius Goliath Philisthæi, quem percussisti in Valle terebinthi, est inuolutus pallio post ephod: si istum vis tollere, tolle. neque enim hic est alius absque eo. Et ait Dauid: Non est huic alter similis, da mihi eum.

10 Surrexit itaque Dauid, & fugit in die illa à facie Saul: & venit ad Achis regem Geth:

11 Dixeruntque serui Achis ad eum cùm vidissent Dauid: Numquid non iste est Dauid rex terræ? nonne huic cantabant per choros, dicentes: * Percussit Saul mille, & Dauid decem millia? D

* Sup. 18. b 7. Eccl 47. a. 7.

12 Posuit autem Dauid sermones istos in corde suo, & extimuit valdè à facie Achis regis Geth.

13 Et immutauit os suum coram eis, & collabebatur inter manus eorum, & impingebat in ostia portæ, defluebantque saliuæ eius in barbam.

14 Et ait Achis ad seruos suos: Vidistis hominē insanum: quare adduxistis eum ad me?

15 An desunt nobis furiosi, quòd introduxisti istum, vt fureret me præsente? hiccine ingredietur domum meam?

CAPVT XXII.

Dauid cum plurimis ad se in speluncam Odollam susceptis, inde ad regem Moab proficiscitur, vnde consilia Gad prophetæ in terram Iuda reuertitur. Saul verò omnes sacerdotes Nobe, præter Abiathar qui ad Dauid confugit, per Doeg Idumæum iussit interim.

A 1 Abijt ergo Dauid inde, & fugit in speluncam Odollam. Quod cùm audissent fratres eius, & omnis domus patris eius, descenderunt ad eum illuc.

2 Et conuenerunt ad eum omnes, qui erant in angustia constituti, & oppressi ære alieno, & amaro animo: & factus est eorum princeps, fueruntque cum eo quasi quadringenti viri.

3 Et profectus est Dauid inde in Maspha, quæ est Moab: & dixit ad regem Moab: Maneat, oro, pater meus & mater mea vobiscum donec sciam quid faciat mihi Deus:

4 Et reliquit eos ante faciem regis Moab: Manseruntque apud eum cunctis diebus, quibus Dauid fuit in præsidio.

5 Dixitque Gad propheta ad Dauid: Noli manere in præsidio, proficiscere, & vade in Terram Iuda. Et profectus est Dauid: & venit in saltum Haret.

6 Et audiuit Saul quòd apparuisset Dauid, & viri qui erant cum eo. Saul autem cùm maneret in Gabaa, & esset in nemore, quod est in Rama, hastam manu tenens, cunctique serui eius circumstarent eum,

7 Ait ad seruos suos qui assistebant ei: Audite nunc filij Iemini: numquid omnibus vobis dabit filius Isai agros & vineas, & vniuersos vos faciet tribunos, & centuriones: B

8 Quoniam coniurastis omnes aduersum me, & non est qui mihi renuntiet, maximè cùm & filius meus fœdus inierit cum filio Isai? Non est qui vicem meam doleat ex vobis, nec qui annuntiet mihi: eò quòd suscitauerit filius meus seruum meum aduersum me insidiantem mihi vsque hodie.

9 Respondens autem Doeg Idumæus, qui assistebat, & erat primus inter seruos Saul, Vidi, inquit, filium Isai in Nobe, apud Achimelech filium Achitob sacerdotem.

10 Qui consuluit pro eo Dominum, & cibaria dedit ei: sed & gladium Goliath Philisthæi dedit illi.

11 Misit ergo rex ad accersendum Achimelech sacerdotem filium Achitob, & omnem domum patris eius, sacerdotum, qui erant in Nobe, qui vniuersi venerunt ad regem.

12 Et ait Saul ad Achimelech: Audi fili

Achitob. Qui respondit: Præsto sum domine.

13 Dixitque ad eum Saul: Quare coniurastis aduersum me, & tu filius Isai, & dedisti ei panes & gladium, & consuluisti pro eo Deum, vt consurgeret aduersum me, insidiator vsque hodie permanens?

14 Respondensque Achimelech regi, ait: Et quis in omnibus seruis tuis, sicut Dauid fidelis, & gener regis, & pergens ad imperium tuum, & gloriosus in domo tua?

15 Num hodie cœpi pro eo consulere Deum? absit hoc à me: ne suspicetur rex aduersus seruum suum rem huiuscemodi, in vniuersa domo patris mei: non enim sciuit seruus tuus quidquam super hoc negotio, vel modicum vel grande.

16 Dixitque rex: Morte morieris Achimelech, tu, & omnis domus patris tui.

D 17 Et ait rex emissarijs, qui circumstabant eum: Conuertimini, & interficite sacerdotes Domini: nam manus eorum cum Dauid est: scientes quòd fugisset, & non indicauerunt mihi. Noluerunt autem serui regis extendere manus suas in sacerdotes Domini.

18 Et ait rex ad Doeg: Conuertere tu, & irrue in sacerdotes. Conuersusque Doeg Idumæus, irruit in sacerdotes, & trucidauit in die illa octogintaquinque viros vestitos ephod lineo.

19 Nobe autem ciuitatem sacerdotum percussit in ore gladij, viros & mulieres, & paruulos, & lactentes, bouemque & asinum, & ouem in ore gladij.

20 Euadens autem vnus filius Achimelech filij Achitob, cuius nomen erat Abiathar, fugit ad Dauid,

21 Et annuntiauit ei quòd occidisset Saul sacerdotes Domini.

22 Et ait Dauid ad Abiathar: Sciebam in die illa, quòd cùm ibi esset Doeg Idumæus, proculdubio annuntiaret Sauli: ego sum reus omnium animarum patris tui.

23 Mane mecum, ne timeas: si quis quæsierit animam meam, & quæret & animam tuam, mecumque seruaberis.

CAPVT XXIII.

Cùm Dauid Ceilam à Philisthæis liberasset, ne in manus Saul à viris Ceilæ traderetur, profugus in desertum Ziph proditur à Ziphæis: fœdere autem inter Dauid & Ionathan renouato; Saul eum persequitur, sed propter subitam Philisthæorum irruptionem liberatur.

A 1 ET annuntiauerunt Dauid, dicentes: Ecce Philisthijm oppugnant Ceilam, & diripiunt areas.

2 Consuluit ergo Dauid Dominum, dicens: Num vadam, & percutiam Philisthæos istos? Et ait Dominus ad Dauid: Vade, & percuties Philisthæos, & Ceilam saluabis.

3 Et dixerunt viri, qui erant cum Dauid, ad eum: Ecce nos hic in Iudæa consistentes timemus: quantò magis si ierimus in Ceilam aduersum agmina Philisthinorum?

4 Rursum ergò Dauid consuluit Dominum. Qui respondens, ait ei: Surge, & vade in Ceilam: ego enim tradam Philisthæos in manu tua.

5 Abijt ergo Dauid, & viri eius, in Ceilam, & pugnauit aduersum Philisthæos, & abegit iumenta eorum, & percussit eos plaga magna & saluauit Dauid habitatores Ceilæ.

6 Porrò eo tempore, quo fugiebat Abiathar filius Achimelech ad Dauid in Ceilam, ephod secum habens descenderat.

7 Nuntiatum est autē Sauli quòd venisset Dauid in Ceilam: & ait Saul: Tradidit eum Deus in manus meas, conclususque est, introgressus vrbem in qua portæ & seræ sunt. B

8 Et præcepit Saul omni populo vt ad pugnam descenderet in Ceilam: & obsideret Dauid, & viros eius.

9 Quòd cùm Dauid rescisset, quia præpararet ei Saul clam malum, dixit ad Abiathar sacerdotem: Applica ephod.

10 Et ait Dauid: Domine Deus Israël, audiuit famam seruus tuus, quòd disponat Saul venire in Ceilam, vt euertat vrbem propter me:

11 Si tradent me viri Ceilæ in manus eius? & si descendet Saul, sicut audiuit seruus tuus? Domine Deus Israël indica seruo tuo. Et ait Dominus: Descendet.

12 Dixitque Dauid: Si tradent me viri Ceilæ, & viros qui sunt mecum, in manus Saul? Et dixit Dominus: Tradent.

13 Surrexit ergo Dauid & viri eius quasi sexcenti, & egressi de Ceila, huc atque illuc vagabantur incerti: nuntiatumque est Sauli quòd fugisset Dauid de Ceila, & saluatus esset: quam ob rem dissimulauit exire.

14 Morabatur autem Dauid in deserto in locis firmissimis, mansitque in monte solitudinis Ziph, in monte opaco: quærebat eum tamen Saul cunctis diebus: & non tradidit eum Deus in manus eius.

15 Et vidit Dauid quòd egressus esset Saul vt quæreret animam eius. Porrò Dauid erat in deserto Ziph in silua. C

16 Et surrexit Ionathas filius Saul, & abijt ad Dauid in siluam, & confortauit manus eius in Deo: dixitque ei:

17 Ne timeas: neque enim inueniet te manus Saul patris mei, & tu regnabis super Israël, & ego ero tibi secundus, sed & Saul pater meus scit hoc.

18 Percussit ergo vterque fœdus coram Domino: mansitque Dauid in silua: Ionathas autem reuersus est in domum suam.

19 * Ascenderunt autem Ziphæi ad Saul in Gabaa, dicentes: Nonne ecce Dauid latitat apud nos in locis tutissimis siluæ, in Colle Hachila, quæ est ad dexteram deserti? *Inf. 26. a. 1.

20 Nunc ergo, sicut desiderauit anima tua vt descenderes, descende: nostrum autem erit vt tradamus eum in manus regis.

21 Dixitque Saul: Benedicti vos à Domino, quia doluistis vicem meam.

22 Abite ergo, oro, & diligentius præparate, & curiosiùs agite, & considerate locum vbi sit pes eius, vel quis viderit eum ibi: recogitat enim de me, quòd callidè insidier ei. D

23 Considerate & videte omnia latibula eius, in quibus absconditur: & reuertimini

ad me ad rem certam, vt vadam vobiscum. Quòd si etiam in terram se abstruserit, perscrutabor eum in cunctis millibus Iuda.

24 At illi surgentes abierunt in Ziph ante Saul: Dauid autem & viri eius erant in deserto Maon, in campestribus, ad dexteram Iesimon.

25 Iuit ergo Saul & socij eius ad quærendum eum: & nuntiatum est Dauid, statimque descendit ad petram, & versabatur in deserto Maon quod cùm audisset Saul, persecutus est Dauid in deserto Maon.

26 Et ibat Saul ad latus montis ex parte vna: Dauid autem & viri eius erant in latere montis ex parte altera: porrò Dauid desperabat se posse euadere à facie Saul: itaque Saul & viri eius, in modum coronæ cingebant Dauid & viros eius, vt caperent eos.

27 Et nuntius venit ad Saul, dicens: Festina, & veni, quoniam infuderunt se Philisthijm super terram.

28 Reuersus est ergo Saul desistens persequi Dauid, & perrexit in occursum Philisthinorum. Propter hoc vocauerunt locum illum, Petram diuidentem.

CAPVT XXIV.

Dauid in spelunca Engaddi latitantes oram chlamydis Saul persequentis abscidit & ne occideretur, ipsum liberauit: quare Saul culpam agnoscit, & sciens Dauid regnaturum, suscepto ab ipso iuramento de non exscindenda Saulis familia; ei reconciliatur.

A 1 Ascendit ergo Dauid inde: & habitauit in locis tutissimis Engaddi.

2 Cùmque reuersus esset Saul, postquam persecutus est Philisthæos, nuntiauerunt ei, dicentes: Ecce, Dauid in deserto est Engaddi.

3 Assumens ergo Saul tria millia electorum virorum ex omni Israël, perrexit ad inuestigãdũ Dauid & viros eius, etiã super abruptissimas petras, quæ solis ibicibus peruiæ sunt.

4 Et venit ad caulas ouium, quæ se offerebant vianti. eratque ibi spelunca quam ingressus est Saul, vt purgaret ventrem: porrò Dauid & viri eius in interiore parte speluncæ latebant.

5 Et dixerũt serui Dauid ad eũ: Ecce dies, de qua locutus est Dominus ad te: Ego tradã tibi inimicum tuum, vt facias ei sicut placuerit in oculis tuis Surrexit ergo Dauid, & præcidit oram chlamydis Saul silenter.

B 6 Post hæc percussit cor suum Dauid, eo quòd abscidisset oram chlamydis Saul.

7 Dixitque ad viros suos: Propitius sit mihi Dominus, ne faciam hanc rem domino meo, Christo Domini, vt mittam manum meam in eum, quia Christus Domini est.

8 Et confregit Dauid viros suos sermonibus, & non permisit eos vt consurgerent in Saul: porrò Saul exurgens de spelunca, pergebat cœpto itinere.

9 Surrexit autem & Dauid post eum: & egressus de spelunca, clamauit post tergum Saul, dicens: Domine mi rex. Et respexit Saul post se: & inclinans se Dauid pronus in terram, adorauit.

10 Dixitque ad Saul: Quare audis verba hominum loquentium, Dauid quærit malum aduersum te?

11 Ecce hodie viderunt oculi tui, quòd tradiderit te Dominus in manu mea in spelunca: & cogitauit vt occiderem te, sed pepercit tibi oculus meus. dixi enim: Non extendam manum meam in dominum meum, quia Christus Domini est.

C 12 Quin potiùs pater mi, vide, & cognosce oram chlamydis tuæ in manu mea: quoniam cùm præscinderem summitatem chlamydis tuæ, nolui extendere manum meam in te. animaduerte, & vide, quoniam non est in manu mea malum, neque iniquitas, neque peccaui in te: tu autem insidiaris animæ meę vt auferas eam.

13 Iudicet Dominus inter me & te, & vlciscatur me Dominus ex te: manus autem mea non sit in te.

14 Sicut & in prouerbio antiquo dicitur: AB IMPIIS egredietur impietas: manus ergo mea non sit in te.

15 Quem persequeris, rex Israël? quem persequeris? canem mortuum persequeris, & pulicem vnum.

16 Sit Dominus Iudex, & iudicet inter me & te: & videat, & iudicet causam meam, & eruat me de manu tua.

D 17 Cùm autem complesset Dauid loquens sermones huiuscemodi ad Saul, dixit Saul: Numquid vox hæc tua est fili mi Dauid? Et leuauit Saul vocem suam, & fleuit:

18 Dixitque ad Dauid: iustior tu es quàm ego: tu enim tribuisti mihi bona: ego autem reddidi tibi mala.

19 Et vt indicasti hodie quæ feceris mihi bona: quomodo tradiderit me Dominus in manum tuam, & non occideris me.

20 Quis enim cùm inuenerit inimicum suum, dimittet eum in via bona? Sed Dominus reddat tibi vicissitudinem hanc, pro eo quod hodie operatus es in me.

21 Et nunc quia scio quòd certissimè regnaturus sis, & habiturus in manu tua regnum Israel.

22 Iura mihi in Domino, ne deleas semen meum post me, neque auferas nomen meum de domo patris mei.

23 Et iurauit Dauid Sauli. Abijt ergo Saul in domum suam: & Dauid & viri eius ascenderunt ad tutiora loca.

CAPVT XXV.

Mortuus Samuel plangitur: Dauid Nabal victum neganti mortem minatur, egregia Abigail oratione placatur, quam mortuo Nabal in connubium accipit, simul & Achinoam, Saul verò filiam Michol Phalti tradit.

1 Mortuus * est autem Samuel, & congregatus est vniuersus Israël, & planxerunt eum & sepelierunt eum in domo sua in Ramatha. Consurgensque Dauid descendit in desertum Pharan. A

*Inf. 28.a.3. Eccli. 46.d.23.

2 Erat autem vir quispiam in solitudine Maon, & possessio eius in Carmelo, & homo ille magnus nimis: erantque ei oues tria millia, & mille capræ: & accidit vt ton-

deretur grex eius in Carmelo.

3 Nomen autem viri illius erat Nabal: & nomen vxoris Abigail. eratque mulier illa prudentiſſima & ſpecioſa: porrò vir eius durus, & peſſimus,& malitioſus: erat autem de genere Caleb.

4 Cùm ergo audiſſet Dauid in deſerto quòd tonderet Nabal gregem ſuum,

5 Miſit decem iuuenes,& dixit eis: Aſcendite in Carmelum, & venietis ad Nabal, & ſalutabitis eum ex nomine meo pacificè.

6 Et dicetis: Sit fratribus meis,& tibi pax, & domui tuæ pax,& omnibus, quæcumque habes ſit pax.

B 7 Audiui quòd tonderent paſtores tui, qui erant nobiſcum in deſerto: numquam eis moleſti fuimus, nec aliquando defuit quidquam eis de grege, omni tempore quo fuerunt nobiſcum in Carmelo.

8 Interroga pueros tuos,& indicabunt tibi. Nunc ergo inueniant pueri tui gratiam in oculis tuis: in die enim bona venimus. quodcumque inuenerit manus tua, da ſeruis tuis, & filio tuo Dauid.

9 Cùmque veniſſent pueri Dauid, locuti ſunt ad Nabal omnia verba hæc ex nomine Dauid: & ſiluerunt.

10 Reſpondens autem Nabal pueris Dauid, ait: Quis eſt Dauid? & quis eſt filius Iſai? hodie increuerunt ſerui qui fugiunt dominos ſuos.

11 Tollam ergo panes meos,& aquas meas & carnes pecorum, quæ occidi tonſoribus meis, & dabo viris quos neſcio vnde ſint?

C 12 Regreſſi ſunt itaque pueri Dauid per viam ſuam, & reuerſi venerunt,& nuntiauerunt ei omnia verba quæ dixerat.

13 Tunc ait Dauid pueris ſuis: Accingatur vnuſquiſque gladio ſuo. Et accincti ſunt ſinguli gladijs ſuis, accinctuſque eſt & Dauid enſe ſuo: & ſecuti ſunt Dauid quaſi quadringenti viri: porrò ducenti remanſerunt ad ſarcinas.

14 Abigail autem vxori Nabal nuntiauit vnus de pueris ſuis, dicens: Ecce Dauid miſit nuntios de deſerto, vt benedicerent domino noſtro: & auerſatus eſt eos.

15 Homines iſti, boni ſatis fuerunt nobis, & non moleſti: nec quidquam aliquando perijt omni tempore, quo fuimus conuerſati cum eis in deſerto:

16 Pro muro erant nobis tam in nocte quàm in die, omnibus diebus quibus pauimus apud eos greges.

17 Quam ob rem conſidera, & recogita quid facias: quoniam completa eſt malitia aduerſum virum tuum,& aduerſum domum tuam,& ipſe eſt filius Belial, ita vt nemo poſſit ei loqui.

D 18 Feſtinauit igitur Abigail, & tulit ducentos panes,& duos vtres vini, & quinque arietes coctos, & quinque ſata polentæ, & centum ligaturas vuæ paſſæ,& ducentas maſſas caricarum, & poſuit ſuper aſinos:

19 Dixitque pueris ſuis: Præcedite me ecce, ego poſt tergum ſequar vos: viro autem ſuo Nabal non indicauit.

20 Cùm ergo aſcendiſſet aſinum, & deſcenderet ad radices montis, Dauid & viri eius deſcendebant in occurſum eius: quibus & illa occurrit.

21 Et ait Dauid: Verè fruſtrà ſeruaui omnia quæ huius erant in deſerto, & non perijt quidquam de cunctis quæ ad eum pertinebant: & reddidit mihi malum pro bono.

22 Hæc faciat Deus inimicis Dauid:& hęc addat, ſi reliquero de omnibus quæ ad ipſum pertinent vſque manè, mingentem ad parietem.

23 Cùm autem vidiſſet Abigail Dauid, feſtinauit, & deſcendit de aſino, & procidit coram Dauid ſuper faciem ſuam, & adorauit ſuper terram,

24 Et cecidit ad pedes eius,& dixit: In me ſit, domine mi, hæc iniquitas: loquatur, obſecro, ancilla tua in auribus tuis: & audi verba famulæ tuæ.

25 Ne ponat, oro, dominus meus rex cor ſuum ſuper virum iſtum iniquum Nabal: quoniam ſecundùm nomen ſuum ſtultus eſt, & ſtultitia eſt cum eo: ego autem ancilla tua non vidi pueros tuos, domine mi, quos miſiſti.

26 Nunc ergo domine mi, viuit Dominus, E
& viuit anima tua, qui prohibuit te ne venires in ſanguinem, & ſaluauit manum tuam tibi: & nunc fiant ſicut Nabal inimici tui, & qui quærunt domino meo malum.

27 Quapropter ſuſcipe benedictionem hanc, quam attulit ancilla tua tibi domino meo: & da pueris qui ſequuntur te dominum meum.

28 Aufer iniquitatem famulæ tuæ: faciens enim faciet Dominus tibi domino meo domum fidelem, quia prælia Domini, domine mi, tu præliaris: malitia ergo non inueniatur in te omnibus diebus vitæ tuæ.

29 Si enim ſurrexerit aliquando homo perſequens te,& quęrens animam tuam, erit anima domini mei cuſtodita, quaſi in faſciculo viuentium, apud Dominum Deum tuum: porrò inimicorum tuorum anima rotabitur quaſi in impetu & circulo fundæ.

30 Cùm ergo fecerit Dominus tibi domino meo omnia quæ locutus eſt bona de te,& conſtituerit te ducem ſuper Iſraël,

31 Non erit tibi hoc in ſingultum, & in ſcrupulum cordis domino meo, quòd effuderis ſanguinem innoxium, aut ipſe te vltus fueris: & cùm benefecerit Dominus domino meo, recordaberis ancillæ tuæ.

32 Et ait Dauid ad Abigail: Benedictus F
Dominus Deus Iſraël, qui miſit hodie te in occurſum meum, & benedictum eloquium tuum,

33 Et Benedicta tu, quæ prohibuiſti me hodie ne irem ad ſanguinem, & vlciſcerer me manu mea.

34 Alioquin viuit Dominus Deus Iſraël, qui prohibuit me ne malum facerem tibi: niſi citò veniſſes in occurſum mihi, non remanſiſſet Nabal vſque ad lucem matutinam, mingens ad parietem.

35 Suſcepit ergo Dauid de manu eius omnia quæ attulerat ei, dixitque ei: Vade pacificè in domum tuam, ecce audiui vocem

tuam,

tuam, & honoraui faciem tuam.

36 Venit autem Abigail ad Nabal: & ecce erat ei conuiuium in domo eius, quasi conuiuium regis, & cor Nabal iucundum: erat enim ebrius nimis: & non indicauit ei verbum pusillum aut grande vsque manè.

37 Diluculò autem cùm digessisset vinum Nabal, indicauit ei vxor sua verba hæc, & emortuum est cor eius intrinsecus, & factus est quasi lapis.

G

38 Cumque pertransissent decem dies, percussit Dominus Nabal, & mortuus est.

39 Quod cùm audisset Dauid mortuum Nabal, ait: Benedictus Dominus, qui iudicauit causam opprobrij mei de manu Nabal, & seruum suum custodiuit à malo, & malitiam Nabal reddidit Dominus in caput eius. Misit ergo Dauid, & locutus est ad Abigail, vt sumeret eam sibi in vxorem.

40 Et venerunt pueri Dauid ad Abigail in Carmelum, & locuti sunt ad eam, dicentes: Dauid misit nos ad te, vt accipiat te sibi in vxorem.

41 Quæ consurgens adorauit prona in terram, & ait: Ecce famula tua sit in ancillam, vt lauet pedes seruorum domini mei.

42 Et festinauit, & surrexit Abigail, & ascendit super asinum, & quinque puellæ ierunt cum ea, pedisse quę eius, & secuta est nuntios Dauid: & facta est illi vxor.

43 Sed & Achinoam accepit Dauid de Iezraël: & fuit vtraque vxor eius.

44 Saul autem dedit Michol filiam suam, vxorem Dauid, Phalti filio Lais, qui erat de Galim.

CAPVT XXVI.

Dauid iterum à Ziphæis apud Saul proditus, hastam & scyphum dormienti Saul abstulit: quod agnoscens Saul, culpam fatetur, reuocatoque Dauidi securitatem pollicetur.

A

1 ET * venerunt Ziphæi ad Saul in Gabaa, dicentes: Ecce Dauid absconditus est in colle Hachila, quæ est ex aduerso solitudinis.

* Sup. 23. c. 19.

2 Et surrexit Saul, & descendit in desertum Ziph, & cum eo tria millia virorum de electis Israël, vt quæreret Dauid in deserto Ziph.

3 Et castrametatus est Saul in Gabaa Hachila, quæ erat ex aduerso solitudinis in via: Dauid autem habitabat in deserto. Videns autem quòd venisset Saul post se in desertum,

4 Misit exploratores, & didicit quòd illuc venisset certissimè.

5 Et surrexit Dauid clàm, & venit ad locum vbi erat Saul: cumque vidisset locum, in quo dormiebat Saul, & Abner filius Ner, princeps militiæ eius, & Saulem dormientem in tentorio, & reliquum vulgus per circuitum eius,

6 Ait Dauid ad Achimelech Hethæum, & Abisai filium Saruiæ, fratrem Ioab, dicens: Quis descendet mecũ ad Saul in castra? Dixitque Abisai: Ego descendam tecum.

7 Venerunt ergo Dauid & Abisai ad populum nocte, & inuenerunt Saul iacentem & dormientem in tentorio: & hastam fixam in terra ad caput eius: Abner autem & populum dormientes in circuitu eius.

B

8 Dixitque Abisai ad Dauid: Conclusit Deus inimicum tuum hodie in manus tuas: nunc ergo perfodiam eum lancea in terra, semel, & secundò opus non erit.

9 Et dixit Dauid ad Abisai: Ne interficias eum: quis enim extendet manum suam in Christum Domini, & innocens erit?

10 Et dixit Dauid: Viuit Dominus, quia nisi Dominus percusserit eum, aut dies eius venerit vt moriatur, aut in prælium descendens perierit:

11 Propitius sit mihi Dominus ne extendam manum meam in Christum Domini. nunc igitur tolle hastam, quæ est ad caput eius, & scyphum aquæ, & abeamus.

12 Tulit igitur Dauid hastam, & scyphum aquæ, qui erat ad caput Saul, & abierunt: & non erat quisquam, qui videret & intelligeret, & euigilaret, sed omnes dormiebant, quia sopor Domini irruerat super eos.

13 Cumque transisset Dauid ex aduerso, & stetisset in vertice montis de longè, & esset grande interuallum inter eos:

14 Clamauit Dauid ad populum, & ad Abner filium Ner, dicens: Nonne respondebis Abner? Et respondens Abner, ait: Quis es tu, qui clamas & inquietas regem?

15 Et ait Dauid ad Abner: Numquid non vir tu es? & quis alius similis tui in Israël? quare ergo non custodisti dominum tuum regem? ingressus est enim vnus de turba, vt interficeret regem, dominum tuum. C

16 Non est bonum hoc, quod fecisti: viuit Dominus, quoniam filij mortis estis vos, qui non custodistis dominum vestrum, Christum Domini. nunc ergo vide vbi sit hasta regis, & vbi sit scyphus aquæ, qui erat ad caput eius.

17 Cognouit autem Saul vocem Dauid, & dixit: Numquid vox hæc tua, fili mi Dauid? & ait Dauid: Vox mea, domine mi rex.

18 Et ait: Quam ob causam dominus meus persequitur seruum suum? Quid feci? aut quod est malum in manu mea?

19 Nunc ergo audi, oro, domine mi rex, verba serui tui: Si Dominus incitat te aduersum me, odoretur sacrificium: si autem filij hominum, maledicti sunt in conspectu Domini: qui eiecerunt me hodie, vt non habitem in hæreditate Domini, dicentes: Vade, serui dijs alienis.

20 Et nunc non effundatur sanguis meus in terram coram Domino: quia egressus est rex Israël vt quærat pulicem vnum, sicut persequitur perdix in montibus. D

21 Et ait Saul: Peccaui, reuertere fili mi Dauid: nequaquam enim vltrà tibi malefaciam, eò quòd pretiosa fuerit anima mea in oculis tuis hodie: apparet enim quòd stultè egerim, & ignorauerim multa nimis.

22 Et respondẽs Dauid, ait: Ecce hasta regis: transeat vnus de pueris regis, & tollat eã.

23 Dominus autem retribuet vnicuique secundùm iustitiam suam & fidem: tradidit enim te Dominus hodie in manum meam,& nolui extendere manum meam in Christum Domini.

24 Et sicut magnificata est anima tua hodie in oculis meis, sic magnificetur anima mea in oculis Domini, & liberet me de omni angustia.

25 Ait ergo Saul ad Dauid: Benedictus tu fili mi Dauid:& quidem faciens facies,& potens poteris. Abijt autem Dauid in viam suam, & Saul reuersus est in locum suum.

CAPVT XXVII.

Dauid inconstantiæ Saulis fidere non ausus, apud Achis profugus, à quo vrbem Siceleg obtinuit, quæ ex eo facta est in hæreditatem regum Iuda, vnde plurimas ex Amalecitis & vicinis locis agebat prædas imponens regi Achis.

A 1 ET ait Dauid in corde suo: Aliquando incidam vna die in manus Saul: nonne melius est vt fugiam, & saluer in Terra Philisthinorum, vt desperet Saul, cessetque me quærere in cunctis finibus Israël? fugiam ergo manus eius.

2 Et surrexit Dauid, & abijt ipse & sexcenti viri cum eo, ad Achis filium Maoch regem Geth.

3 Et habitauit Dauid cum Achis in Geth: ipse & viri eius, vir & domus eius; & Dauid, & duæ vxores eius, Achinoam Iezrahelitis, & Abigail vxor Nabal Carmeli.

B 4 Et annuntiatum est Sauli quòd fugisset Dauid in Geth: & non addidit vltrà quærere eum.

5 Dixit autem Dauid ad Achis: Si inueni gratiam in oculis tuis, detur mihi locus in vna vrbium regionis huius, vt habitem ibi: cur enim manet seruus tuus in ciuitate regis tecum?

6 Dedit itaque ei Achis in die illa Siceleg: propter quam causam facta est Siceleg regum Iuda, vsque in diem hanc.

7 Fuit autem numerus dierum, quibus habitauit Dauid in regione Philisthinorum, quatuor mensium.

C 8 Et ascendit Dauid, & viri eius, & agebant prædas de Gessuri, & de Gerzi, & de Amalecitis: hi enim pagi habitabantur in terra antiquitus, euntibus Sur vsque ad Terram Ægypti.

9 Et percutiebat Dauid omnem terram, nec relinquebat viuentem virum & mulierem: tollensque oues, & boues, & asinos, & camelos, & vestes, reuertebatur & veniebat ad Achis.

D 10 Dicebat autem ei Achis: In quem irruisti hodie? Respondebat Dauid: Contra meridiem Iudæ,& contra meridiem Ierameel, & contra meridiem Ceni.

11 Virum & mulierem non viuificabat Dauid, nec adducebat in Geth, dicens: Ne fortè loquantur aduersum nos: Hæc fecit Dauid: & hoc erat decretum illi omnibus diebus quibus habitauit in regione Philisthinorum.

12 Credidit ergo Achis Dauid, dicens: Multa mala operatus est contra populum suum Israel: erit igitur mihi seruus sempiternus.

CAPVT XXVIII.

Philisthæi contra Saul armantur, ad quod bellum Dauid pollicetur fidem Regi Achis. Saul occisis Magis, Pythonissam consulit, suscitari iubens Samuelem, à quo suam suorumque proximam mortem didicit.

1 FActū est autem in diebus illis, congregauerūt Philisthijm agmina sua, vt præpararentur ad bellum contra Israel: dixitque Achis ad Dauid: Sciens nunc scito, quoniam mecum egredieris in castris tu, & viri tui. A

2 Dixitque Dauid ad Achis: Nunc scies quæ facturus est seruus tuus. Et ait Achis ad Dauid: Et ego custodem capitis mei ponam te cunctis diebus.

3 * Samuel autem mortuus est, planxitque eum omnis Israel, & sepelierunt eum in Ramatha vrbe sua. Et Saul abstulit magos & ariolos de terra.

* Sup. 25. a. 1. Eccli. 46. d. 23.

4 Congregatique sunt Philisthijm,& venerunt,& castrametati sunt in Sunam: congregauit autem & Saul vniuersum Israel, & venit in Gelboe.

5 Et vidit Saul castra Philisthijm, & timuit,& expauit cor eius nimis.

6 Consuluitque Dominum,& non respondit ei neque per somnia, neque per sacerdotes, neque per prophetas. B

7 Dixitque Saul seruis suis: Quærite mihi mulierem habentem * pythonem, & vadam ad eam,& sciscitabor per illam. Et dixerunt serui eius ad eum: Est mulier pythonem habens in Endor.

* Leu. 20. c. 27. Deut. 18. b. 11. Act. 16. c. 16.

8 Mutauit ergo habitum suum, vestitusque est alijs vestimentis, & abijt ipse, & duo viri cùm eo, veneruntque ad mulierem nocte, & ait illi: Diuina mihi in pythone, & suscita mihi quem dixero tibi.

9 Et ait mulier ad eum: Ecce, tu nosti quanta fecerit Saul,& quo modo eraserit magos & ariolos de terra: quare ergo insidiaris animæ meæ, vt occidar?

10 Et iurauit ei Saul in Domino, dicens: Viuit Dominus, quia non eueniet tibi quidquam mali propter hanc rem.

11 Dixitque ei mulier: Quem suscitabo tibi? Qui ait: Samuelem mihi suscita.

12 Cùm autem vidisset mulier Samuelem, exclamauit voce magna, & dixit ad Saul: Quare imposuisti mihi? Tu es enim Saul.

13 Dixitque ei rex: Noli timere: quid vidisti? Et ait mulier ad Saul: Deos vidi ascendentes de terra.

14 Dixitque ei: Qualis est forma eius? Quæ ait: Vir senex ascendit, & ipse amictus est pallio. Et intellexit Saul quòd Samuel esset, & inclinauit se super faciem suam in terra,& adorauit. C

15 Dixit autem Samuel ad Saul: * Quare inquietasti me vt suscitarer? Et ait Saul: Coarctor nimis: siquidem Philisthijm pugnāt aduersum me, & Deus recessit à me, & exaudire me noluit, neque in manu prophetarum,

* Eccli. 46. d. 23.

neque per somnia: vocaui ergo te, vt ostenderes mihi quid faciam.

16 Et ait Samuel: Quid interrogas me, cùm Dominus recesserit à te, & transierit ad æmulum tuum?

17 Faciet enim tibi Dñs sicut locutus est in manu mea, & scindet regnum tuum de manu tua, & dabit illud proximo tuo Dauid:

18 Quia non obedisti voci Domini, neque fecisti iram furoris eius in Amalech. idcircò quod pateris, fecit tibi Dominus hodie.

D 19 Et dabit Dominus etiam Israël tecum in manus Philisthijm: cras autem tu & filij tui mecum eritis: sed & castra Israël tradet Dominus in manus Philisthijm.

20 Statimque Saul cecidit porrectus in terram: extimuerat enim verba Samuelis, & robur non erat in eo, quia non comederat panem tota die illa.

21 Ingressa est itaque mulier illa ad Saul, (conturbatus enim erat valdè) dixitq; ad eum: Ecce obediuit ancilla tua voci tuæ, & posui animam meam in manu mea: & audiui sermones tuos, quos locutus es ad me.

22 Nunc igitur audi & tu vocem ancillæ tuæ, & ponam coram te buccellam panis vt comedens conualescas, & possis iter agere.

23 Qui renuit, & ait: Non comedam. Coegerunt autem eum serui sui & mulier, & tandem audita voce eorum surrexit de terra, & sedit super lectum.

B 24 Mulier autẽ illa habebat vitulũ pascualẽ in domo, & festinauit, & occidit eum: tollensq; farinam, miscuit eam, & coxit azyma,

25 Et posuit ante Saul & ante seruos eius. Qui cùm comedissent, surrexerunt, & ambulauerunt per totam noctem illam.

CAPVT XXIX.

Dauid cum Philisthæis aduersus Israel proficiscens remittitur: quia metuebant principes ne in prælio fieret ipsis aduersarius, iubeturque in Siceleg reuerti.

A 1 CONgregata sunt ergo Philisthijm vniuersa agmina in Aphec: sed & Israël castrametatus est super fontem, qui erat in Iezrahel.

2 Et satrapæ quidẽ Philisthijm incedebant in centurijs & millibus: Dauid autem & viri eius erant in nouissimo agmine cum Achis.

3 Dixeruntque principes Philisthijm ad Achis: Quid sibi volunt Hebræi isti? Et ait Achis ad principes Philisthijm: Num ignoratis Dauid, qui fuit seruus Saul regis Israel, & est apud me multis diebus, vel annis, & non inueni in eo quidquam, ex die qua transfugit ad me, vsque ad diem hanc?

* 1.Par.12 c.19. B 4 * Irati sunt autem aduersus eum principes Philisthijm, & dixerunt ei: Reuertatur vir iste, & sedeat in loco suo, in quo constituisti eum, & non descendat nobiscum in prælium, ne fiat nobis aduersarius, cùm præliari cœperimus: quomodo enim alter poterit placare dominum suum, nisi in capitibus nostris?

5 Nonne iste est Dauid cui cantabant in choris, dicentes: Percussit Saul in millibus suis, & Dauid in decem millibus suis?

C 6 Vocauit ergo Achis Dauid, & ait ei: Viuit Dominus: quia rectus es tu, & bonus in conspectu meo: & exitus tuus, & introitus tuus mecũ est in castris: & non inueni in te quidquã mali, ex die qua venisti ad me, vsque in diem hanc: sed satrapis non places.

7 Reuertere ergo, & vade in pace, & non offendas oculos satraparum Philisthijm.

8 Dixitque Dauid ad Achis: Quid enim feci, & quid inuenisti in me seruo tuo, à die qua fui in conspectu tuo vsque in diem hanc, vt non veniam, & pugnem contra inimicos domini mei regis?

9 Respondens autem Achis, locutus est ad Dauid: Scio quia bonus es tu in oculis meis, sicut Angelus Dei, sed principes Philisthinorum dixerunt: Non ascendet nobiscum in prælium. D

10 Igitur cõsurge manè tu, & serui domini tui, qui venerunt tecum: & cùm de nocte surrexeritis, & cœperit dilucescere, pergite.

11 Surrexit itaq; de nocte Dauid ipse & viri eius, vt proficiscerentur manè, & reuerterentur ad Terram Philisthijm: Philisthijm autem ascenderunt in Iezrahel.

CAPVT XXX.

Absente cum suis Dauid, Amalecitæ Siceleg incenderant ablata præda, quos Dauid persequens occidit, recepta præda, quam singulis socijs ex æquo diuisit etiam ijs qui ad sarcinas lassi remanserant.

1 CVmq; * venissent Dauid & viri eius in Siceleg die tertia, Amalecitæ impetum fecerant ex parte australi in Siceleg, & percusserant Siceleg, & succenderant eam igni. A * 1.Par.12 d.20.

2 Et captiuas duxerant mulieres ex ea, à minimo vsque ad magnum: & non interfecerant quemquam, sed secum duxerant, & pergebant itinere suo.

3 Cùm ergo venissent Dauid & viri eius ad ciuitatem, & inuenissent eam succensam igni, & vxores suas, & filios suos, & filias ductas esse captiuas,

4 Leuauerunt Dauid & populus qui erat cum eo voces suas, & planxerunt donec deficerent in eis lacrymæ.

5 Siquidem & duæ vxores Dauid captiuæ ductæ fuerant, Achinoam Iezrahelites, & Abigail vxor Nabal Carmeli. B

6 Et contristatus est Dauid valdè: volebat enim eum populus lapidare, quia amara erat anima vniuscuiusque viri super filijs suis & filiabus: confortatus est autem Dauid in Domino Deo suo.

7 Et ait Abiathar sacerdotem filium Achimelec: Applica ad me ephod. Et applicauit Abiathar ephod ad Dauid,

8 Et consuluit Dauid Dominum, dicens: Persequar latrunculos hos, & comprehendam eos, an non? Dixitque ei Dominus: Persequere: absque dubio enim comprehendes eos, & excuties prædam.

9 Abijt ergo Dauid ipse, & sexcenti viri qui erant cum eo, & venerunt vsq; ad Torrentem Besor: & lassi quidam substiterunt. C

10 Persecutus est autem Dauid ipse, & quadringẽti viri: substiterant enim ducenti, qui lassi transire non poterant Torrentẽ Besor.

11 Et inuenerunt virum Ægyptiũ in agro,
& adduxerunt eum ad Dauid: dederuntq; ei
panem vt comederet,& biberet aquam.
12 Sed & fragmen massæ caricarũ, & duas
ligaturas vuæ passæ. Quæ cùm comedisset, re-
uersus est spiritus eius,& refocillatus est: non
enim comederat panem, neq; biberat aquam,
tribus diebus & tribus noctibus.
D 13 Dixit itaque ei Dauid: Cuius es tu? vel
vnde?& quò pergis? Qui ait: puer Ægyptius
ego sum, seruus viri Amalecitæ: dereliquit
autem me dominus meus, quia ægrotare cœ-
pi nudiustertius.
14 Siquidẽ nos erupimus ad australem pla-
gam Cerethi,& contra Iudam, & ad meri-
diem Caleb,& Siceleg succendimus igni.
15 Dixitq; ei Dauid: Potes me ducere ad
cuneum istum? Qui ait: Iura mihi per Deum,
quòd non occidas me, & non tradas me in
manus domini mei, & ego ducam te ad cu-
neum istum. Et iurauit ei Dauid.
16 Qui cùm duxisset eum, ecce illi discum-
bebant super faciẽ vniuersæ terræ, comeden-
tes, & bibentes, & quasi festum celebrantes
diem, pro cuncta præda,& spolijs quæ cæpe-
E rant de Terra Philisthijm, & de Terra Iuda.
17 Et percussit eos Dauid à vespere vsque
ad vesperam alterius diei, & non euasit ex eis
quisquam, nisi quadringenti viri adolescen-
tes, qui ascenderant camelos, & fugerant.
18 Eruit ergo Dauid omnia quæ tulerant
Amalecitæ, & duas vxores suas eruit.
19 Nec defuit quidquam à paruo vsque ad
magnum, tam de filijs quàm de filiabus, &
de spolijs, & quæcumque rapuerant, omnia
reduxit Dauid.
20 Et tulit vniuersos greges & armenta, &
minauit ante faciem suam: dixeruntque: Hæc
est præda Dauid.
F 21 Venit autem Dauid ad ducentos viros,
qui lassi substiterant, nec sequi potuerãt Da-
uid, & residere eos iusserat in Torrente Be-
sor: qui egressi sunt obuiam Dauid & populo
qui erat cum eo. Accedens autem Dauid ad
populum, salutauit eos pacificè.
22 Respondensque omnis vir pessimus &
iniquus, de viris qui ierant cum Dauid, dixit:
Quia non venerunt nobiscum, non dabimus
eis quidquam de præda, quam eruimus: sed
sufficiat vnicuique vxor sua & filij, quos cùm
acceperint, recedant.
23 Dixit autem Dauid: Nõ sic facietis fra-
tres mei, de his quæ tradidit nobis Dominus,
& custodiuit nos,& dedit latrunculos, qui e-
ruperant aduersum nos in manus nostras:
G 24 Nec audiet vos quisquam super sermo-
ne hoc. æqua enim pars erit descendentis ad
prælium, & remanentis ad sarcinas, & simi-
liter diuident.
25 Et factum est hoc ex die illa,& deinceps
constitutum & præfinitum, & quasi lex in
Israël vsque in diem hanc.
26 Venit ergo Dauid in Siceleg, & misit
dona de præda senioribus Iuda proximis
suis, dicens: Accipite benedictionem de præ-
da hostium Domini:
27 His qui erant in Bethel, & qui in Ra-
moth, ad Meridiem, & qui in Iether,
28 Et qui in Aroer, & qui in Sephamoth,
& qui in Esthamo,
29 Et qui in Rachel, & qui in vrbibus Ie-
rameel,& qui in vrbibus Ceni,
30 Et qui in Arama, & qui in lacu Asan,
& qui in Atach,
31 Et qui in Hebron, & reliquis qui erant
in his locis, in quibus commoratus fuerat
Dauid ipse & viri eius.

CAPVT XXXI.

Saulis cum filijs in pugna cæsi, corpus truncato capite in muro Bethsan suspenditur, armaque eius in templo Astaroth; viri autem Iabes, ablatis Saul ac filiorum eius corporibus, iuxta Iabes ea sepelierunt.

1 PHilisthijm autem pugnabant aduer- A
sum Israël:& fugerunt viri Israël ante
faciem Philisthijm, & ceciderunt interfecti
in monte Gelboë.
2 * Irrueruntque Philisthijm in Saul, & in * 1.Par.10 a.1.
filios eius,& percusserunt Ionathan,& Abi-
nadab,& Melchisua, filios Saul,
3 Totumque pondus prælij versum est in
Saul: & consecuti sunt eum viri sagittarij,&
vulneratus est vehementer à sagittarijs:
4 * Dixitque Saul ad armigerum suum: E- * 1 Par.10 b.4.
uagina gladium tuum,& percute me: ne for-
tè veniant incircũcisi isti,& interficiant me,
illudentes mihi. Et noluit armiger eius: fue-
rat enim nimio terrore perterritus. arripuit
itaque Saul gladium,& irruit super eum.
5 Quod cũ vidisset armiger eius, videlicet B
quòd mortuus esset Saul, irruit etiã ipse super
gladium suum, & mortuus est cum eo.
6 Mortuus est ergo Saul, & tres filij eius,
& armiger illius, & vniuersi viri eius in die
illa pariter.
7 Videntes autẽ viri Israël, qui erant trans
vallẽ, & trans Iordanem, quòd fugissent viri
Israelitæ, & quòd mortuus esset Saul, & filij
eius, reliquerũt ciuitates suas,& fugerunt: ve-
neruntque Philisthijm,& habitauerunt ibi.
8 Facta autem die altera, venerunt Phili- C
sthijm, vt spoliarent interfectos,& inuene-
runt Saul & tres filios eius iacentes in mon-
te Gelboë.
9 Et præciderunt caput Saul, & spoliaue-
runt eum armis: & miserunt in Terram Phi-
listhinorum per circuitum, vt annuntiaretur
in templo idolorum,& in populis.
10 Et posuerunt arma eius in templo A-
staroth, corpus verò eius suspenderunt in
muro Bethsan.
11 * Quod cùm audissent habitatores Ia- D * 2.Reg.2. a.4.
bes Galaad, quæcumque fecerant Phili-
sthijm Saul,
12 Surrexerunt omnes viri fortissimi, &
ambulauerunt tota nocte, & tulerunt cada-
uer Saul,& cadauera filiorum eius, de muro
Bethsan: veneruntque Iabes Galaad, & com-
busserunt ea ibi:
13 Et tulerunt ossa eorum, & sepelierunt
in nemore Iabes, & ieiunauerunt septem
diebus.

LIBER SECVNDVS SAMVELIS, QVEM NOS SECVNDVM REGVM DICIMVS.

CAPVT PRIMVM.

*David occiso nuntio, qui se Saulem occi-
disse dicebat, scissis vestibus deflet eum cum
cæteris occisis, ieiunans ac præcipiens vt filios
Iuda docerent arcum.*

A 1 Actum est autē postquā
mortuus est Saul, vt
Dauid reuerteretur à
cæde Amalec,& mane-
ret in Siceleg duos dies.
2 In die autem tertia,
apparuit homo veniens
de castris Saul, veste conscissâ, & puluere
conspersus caput:& vt venit ad Dauid,ceci-
dit super faciem suam, & adorauit.
3 Dixitque ad eum Dauid: Vnde venis?
Qui ait ad eum: De castris Israël fugi.
4 Et dixit ad eum Dauid: Quod est ver-
bum quod factum est? Indica mihi. Qui ait:
Fugit populus ex prælio, & multi corruentes
è populo mortui sunt: sed & Saul & Ionathas
filius eius interierunt.
5 Dixitque Dauid ad adolescentem, qui
nuntiabat ei: Vnde scis quia mortuus est
Saul, & Ionathas filius eius?
6 Et ait adolescens, qui nuntiabat ei: Casu
veni in montem Gelboe, & Saul incumbe-
bat super hastam suam:porrò currus & equi-
tes appropinquabant ei,
B 7 Et conuersus post tergum suum, videns-
que me vocauit. Cui cùm respondissem:
Adsum:
8 Dixit mihi:Quisnam es tu?Et ait ad eum:
Amalecites ego sum.
9 Et locutus est mihi: Sta super me, & in-
terfice me: quoniam tenent me angustiæ, &
adhuc tota anima mea in me est.
10 Stansque super eum,occidi illum: scie-
bam enim quòd viuere non poterat post rui-
nam:& tuli diadema quod erat in capite eius,
& armillam de brachio illius, & attuli ad te
dominum meum huc.
11 Apprehendens autem Dauid vestimēta
sua scidit, omnesque viri qui erant cum eo,
12 Et planxerunt, & fleuerunt, & ieiuna-
uerunt vsque ad vesperam, super Saul, & su-
per Ionathan filium eius, & super populum
Domini, & super domum Israël, eò quòd
corruissent gladio.
13 Dixitque Dauid ad iuuenem qui nun-
tiauerat ei: Vnde es tu? Qui respondit: Filius
hominis aduenæ Amalecitæ ego sum.
14 Et ait ad eum Dauid: * Quare non ti- C
muisti mittere manum tuam vt occideres * Ps. 104 b. 15.
Christum Domini?
15 Vocansque Dauid vnum de pueris suis,
ait: Accedens irrue in eum. Qui percussit il-
lum, & mortuus est.
16 Et ait ad eum Dauid: Sanguis tuus su-
per caput tuum: os enim tuum locutum est
aduersum te,dicens: Ego interfeci Christum
Domini.
17 Planxit autē Dauid planctum huiusce-
modi super Saul, & super Ionathā filiū eius.
18 (Et præcepit vt docerent filios Iuda ar-
cum, sicut scriptum est in Libro iustorum.)
Et ait: Considera Israël, pro his qui mortui
sunt super excelsa tua vulnerati.
19 Inclyti,Israël, super montes tuos inter-
fecti sunt:quo modo ceciderunt fortes?

20 Nolite annuntiare in Geth, neque annuntietis in compitis Ascalonis: ne fortè lætentur filiæ Philisthijm, ne exultent filiæ incircumcisorum.

21 Montes Gelboë, nec ros nec pluuia veniant super vos, neque sint agri primitiarum: quia ibi abiectus est clypeus fortium, clypeus Saul, quasi non esset vnctus oleo.

22 A sanguine interfectorum, ab adipe fortium, sagitta Ionathæ numquam rediijt retrorsum, & gladius Saul non est reuersus inanis.

D 23 Saul & Ionathas amabiles, & decori in vita sua, in morte quoque non sunt diuisi: aquilis velociores, leonibus fortiores.

24 Filiæ Israël super Saul flete, qui vestiebat vos coccino in delicijs, qui præbebat ornamenta aurea cultui vestro.

25 Quomodo ceciderunt fortes in prælio? Ionathas in excelsis tuis occisus est?

26 Doleo super te frater mi Ionatha decore nimis, & amabilis super amorem mulierum. Sicut mater vnicum amat filium suum, ita ego te diligebam.

27 Quo modo ceciderunt robusti, & perierunt arma bellica?

CAPVT II.

Dauid Dei oraculo iussus ascendere in Hebron, ibi super Iuda in regem vnctus, viros Iabes Galaad ob Saulis sepulturam commendat: Isboseth verò in regem super Israel vnctio, grauem peperit seditionem ac pugnam inter vtramque domum.

A 1 IGitur post hæc consuluit Dauid Dominum, dicens: Num ascendam in vnam de ciuitatibus Iuda? Et ait Dominus ad eum: Ascende. Dixitque Dauid: Quò ascendam? Et respondit ei: In Hebron.

2 Ascendit ergo Dauid, & duæ vxores eius, Achinoam Iezraelites, & Abigail vxor Nabal Carmeli:

3 Sed & viros, qui erant cum eo, duxit Dauid singulos cum domo sua: & manserunt in oppidis Hebron.

* 1. Mac. 2, f. 17.

4 * Veneruntque viri Iuda, & vnxerunt ibi Dauid, vt regnaret super domum Iuda. Et nuntiatum est Dauid, quòd viri Iabes Galaad sepelissent Saul.

5 Misit ergo Dauid nuntios ad viros Iabes Galaad, dixitque ad eos: Benedicti vos à Domino, qui fecistis misericordiam hanc cum domino vestro Saul, & sepelistis eum.

6 Et nunc retribuet vobis quidem Dominus misericordiam & veritatem: sed & ego reddam gratiam, eò quòd fecistis verbum istud.

B 7 Confortentur manus vestræ, & estote filij fortitudinis: licet enim mortuus sit dominus vester Saul, tamen me vnxit domus Iuda in regem sibi.

8 Abner autem filius Ner, princeps exercitus Saul, tulit Isboseth filium Saul, & circumduxit eum per castra,

9 Regemque constituit super Galaad & super Gessuri, & super Iezrael, & super Ephraim, & super Beniamin, & super Israel vniuersum.

10 Quadraginta annorum erat Isboseth filius Saul, cum regnare cœpisset super Israel, & duobus annis regnauit: sola autem domus Iuda sequebatur Dauid.

11 Et fuit numerus dierum, quos commoratus est Dauid, imperans in Hebron super domum Iuda, septem annorum, & sex mensium.

12 Egressusq; est Abner filius Ner, & pueri Isboseth filij Saul, de castris in Gabaon. C

13 Porrò Ioab filius Saruiæ, & pueri Dauid egressi sunt, & occurrerunt eis iuxta piscinam Gabaon. Et cùm in vnum conuenissent, è regione sederunt: hi ex vna parte piscinæ, & illi ex altera.

14 Dixitque Abner ad Ioab: Surgant pueri, & ludant coram nobis. Et respondit Ioab: Surgant.

15 Surrexerunt ergo, & transierunt numero duodecim de Beniamin, ex parte Isboseth filij Saul, & duodecim de pueris Dauid.

16 Apprehensoq; vnusquisque capite comparis sui, defixit gladium in latus contrarij, & ceciderunt simul: vocatumque est nomen loci illius: Ager robustorum, in Gabaon.

17 Et ortum est bellum durum satis in die illa: fugatusque est Abner, & viri Israël, à pueris Dauid. D

18 Erant autem ibi tres filij Saruiæ, Ioab, & Abisai, & Asael: porrò Asael cursor velocissimus fuit, quasi vnus de capreis quæ morantur in siluis.

19 Persequebatur autem Asael Abner, & non declinauit ad dexteram neque ad sinistram omittens persequi Abner.

20 Respexit itaque Abner post tergum suum, & ait: Tune es Asael? Qui respondit: Ego sum.

21 Dixitq; ei Abner: Vade ad dexteram, siue ad sinistram, & apprehende vnum de adolescentibus, & tolle tibi spolia eius. Noluit autem Asael omittere quin vrgeret eum.

22 Rursumque locutus est Abner ad Asaël: Recede, noli me sequi, ne compellar confodere te in terram, & leuare non potero faciem meam ab Ioab fratrem tuum. E

23 Qui audire contempsit, & noluit declinare: percussit ergo eum Abner auersa hasta in inguine, & transfodit, & mortuus est in eodem loco: omnesque qui transibant per locum illum, in quo ceciderat Asaël, & mortuus erat, subsistebant.

24 Persequentibus autem Ioab & Abisai fugientem Abner, sol occubuit: & venerunt vsque ad Collem aquæ ductus, qui est ex aduerso vallis itineris deserti in Gabaon. F

25 Congregatique sunt filij Beniamin ad Abner: & conglobati in vnum cuneum, steterunt in summitate tumuli vnius.

26 Et exclamauit Abner ad Ioab, & ait: Num vsque ab internecionem tuus mucro desæuiet? an ignoras quòd periculosa sit desperatio? vsquequò non dicis populo vt omittat persequi fratres suos?

27 Et ait Ioab: Viuit Dominus, si locutus fuisses, manè recessisset populus persequens fratrem suum.

28 Insonuit ergo Ioab buccina, & stetit

omnis exercitus, nec persecuti sunt vltrà Israël, neque inire certamen.

29 Abner autem & viri eius abierunt per campestria, tota nocte illa: & transierunt Iordanem, & lustrata omni Beth horon, venerunt ad castra.

30 Porrò Ioab reuersus, omisso Abner, congregauit omnem populum: & defuerunt de pueris Dauid decem & nouem viri, excepto Asaële.

31 Serui autem Dauid percusserunt de Beniamin, & de viris qui erant cum Abner, trecentos sexaginta, qui & mortui sunt.

32 Tuleruntque Asaël, & sepelierunt eum in sepulchro patris sui in Bethlehem: & ambulauerunt tota nocte Ioab & viri qui erant cum eo, & in ipso crepusculo peruenerunt in Hebron.

CAPVT III.

Abner reprehensus ob concubinam iratus regi Isboseth fœdus init cum Dauid, & reducta Michol, dum congregaret Israelitas ad Dauid, occiditur à Ioab, cui Dauid iratus amarè deflet Abner.

A 1 FActa est ergo longa concertatio inter domum Saul, & inter domum Dauid: Dauid proficiscens, & semper seipso robustior, domus autem Saul decrescens quotidie.

* 1.Par. 3. a.1. 2 * Natique sunt filij Dauid in Hebron: fuitque primogenitus eius Amnon de Achinoam Iezraelitide.

3 Et post eum Cheleab de Abigail vxore Nabal Carmeli: porrò tertius Absalom, filius Maacha filiæ Tholmai regis Gessur.

4 Quartus autem Adonias, filius Haggith: & quintus Saphathia, filius Abital.

5 Sextus quoque Iethraam, de Egla vxore Dauid. hi nati sunt Dauid in Hebron.

6 Cùm ergo esset prælium inter domum Saul & domum Dauid, Abner filius Ner regebat domum Saul.

7 Fuerat autem Sauli concubina nomine Respha, filia Aia. Dixitque Isboseth ad Abner:

B 8 Quare ingressus es ad concubinam patris mei? Qui iratus nimis propter verba Isboseth, ait: Numquid caput canis ego sum aduersum Iudam hodie, qui fecerim misericordiam super domum Saul patris tui, & super fratres & proximos eius, & non tradidi te in manus Dauid, & tu requisisti in me quod argueres pro muliere hodie?

9 Hæc faciat Deus Abner, & hæc addat ei, nisi quomodo iurauit Dominus Dauid, sic faciam cum eo,

10 Vt transferatur regnum de domo Saul, & eleuetur thronus Dauid super Israël, & super Iudam, à Dan vsque Bersabee.

11 Et non potuit respondere ei quidquam: quia metuebat illum.

12 Misit ergo Abner nuntios ad Dauid pro se dicentes: cuius est terra? Et vt loquerentur: Fac mecum amicitias, & erit manus mea tecum, & reducam ad te vniuersum Israël.

13 Qui ait: Optimè: ego faciam tecum amicitias: sed vnam rem peto à te, dicens: Non videbis faciem meam, antequam adduxeris Michol filiã Saul: & sic venies, & videbis me.

14 Misit autem Dauid nuntios ad Isboseth filium Saul, dicens: * Redde vxorem meam Michol, quam despondi mihi centum præputijs Philisthijm. C * 1.Reg.18 5.27.

15 Misit ergo Isboseth, & tulit eam à viro suo Phaltiel filio Lais.

16 Sequebaturque eam vir suus, plorans vsque Bahurim: & dixit ad eum Abner: Vade, & reuertere. Qui reuersus est.

17 Sermonem quoque intulit Abner ad seniores Israël, dicens: Tam heri quàm nudiustertius quærebatis Dauid vt regnaret super vos.

18 Nunc ergo facite: quoniam Dominus locutus est ad Dauid, dicens: In manu serui mei Dauid seruabo populum meum Israël de manu Philisthijm, & omnium inimicorum eius.

19 Locutus est autem Abner etiam ad Beniamin. Et abijt vt loqueretur ad Dauid in Hebron, omnia quæ placuerant Israëli & vniuerso Beniamin. D

20 Venitque ad Dauid in Hebron cum viginti viris: & fecit Dauid Abner, & viris eius qui venerant cum eo, conuiuium.

21 Et dixit Abner ad Dauid: Surgam, vt congregem ad te dominum meum regem omnem Israël, & ineam tecum fœdus, & imperes omnibus, sicut desiderat anima tua. Cùm ergo deduxisset Dauid Abner, & ille isset in pace,

22 Statim pueri Dauid & Ioab venerunt, cæsis latronibus, cum præda magna nimis: Abner autem non erat cum Dauid in Hebron, quia iam dimiserat eum, & profectus fuerat in pace.

23 Et Ioab, & omnis exercitus qui erat cum eo, posteà venerunt: nuntiatum est itaque Ioab à narrantibus: Venit Abner filius Ner ad regem, & dimisit eum, & abijt in pace.

24 Et ingressus est Ioab ad regem, & ait: Quid fecisti? Ecce venit Abner ad te: quare dimisisti eum, & abijt & recessit? E

25 Ignoras Abner filium Ner, quoniam ad hoc venit ad te, vt deciperet te, & sciret exitum tuum & introitum tuum, & nosset omnia quæ agis?

26 Egressus itaque Ioab à Dauid, misit nuntios post Abner, & reduxit eum à cisterna Sira, ignorante Dauid.

27 Cumque redijsset * Abner in Hebron, seorsum adduxit eum Ioab ad medium portæ, vt loqueretur ei, in dolo: & percussit illum ibi in inguine, & mortuus est in vltionem sanguinis Asael fratris eius. * 3.Reg. 2. 2.5.

28 Quod cùm audisset Dauid rem iam gestam, ait: Mundus ego sum, & regnum meum, apud Dominum vsque in sempiternum, à sanguine Abner filij Ner;

29 Et veniat super caput Ioab, & super omnem domum patris eius: nec deficiat de domo Ioab fluxum seminis sustinens, & leprosus, & tenens fusum, & cadens gladio, & indigens pane.

30 Igitur Ioab & Abisai frater eius interfecerunt Abner, eò quòd occidisset Asael

fra-

fratrem eorum in Gabaon, in prælio.
31 Dixit autem Dauid ad Ioab, & ad omnem populum, qui erat cum eo: Scindite vestimenta vestra, & accingimini saccis, & plangite ante exequias Abner. porrò rex Dauid sequebatur feretrum.
32 Cumque sepelissent Abner in Hebron, leuauit rex Dauid vocem suam, & fleuit super tumulum Abner: fleuit autem & omnis populus.
33 Plangensque rex & lugens Abner, ait: Nequaquam vt mori solent ignaui, mortuus est Abner.
34 Manus tuæ ligatæ non sunt, & pedes tui non sunt compedibus aggrauati: sed sicut solent cadere coram filijs iniquitatis, sic corruisti. Congeminansque omnis populus fleuit super eum.
G 35 Cumque venisset vniuersa multitudo cibum capere cum Dauid, clara adhuc die iurauit Dauid, dicens: Hæc faciat mihi Deus, & hæc addat, si ante occasum solis gustauero panem vel aliud quidquam.
36 Omnisque populus audiuit, & placuerunt eis cuncta quæ fecit rex in conspectu totius populi.
37 Et cognouit omne vulgus & vniuersus Israël in die illa, quoniam non actum fuisset à rege vt occideretur Abner filius Ner.
38 Dixit quoque rex ad seruos suos: Num ignoratis quoniam princeps & maximus cecidit hodie in Israël?
39 Ego autem adhuc delicatus, & vnctus rex: porrò viri isti filij Saruiæ duri sunt mihi: retribuat Dominus facienti malum iuxta malitiam suam.

CAPVT IV.

Baana & Rechab militum præfecti caput Isboseth quem dormientem occiderant, ad Dauid attulerunt, quos pro mercede iussit interimi.

A 1 Audiuit autem Isboseth filius Saul, quòd cecidisset Abner in Hebron: & dissolutæ sunt manus eius, omnisque Israël perturbatus est.
2 Duo autem viri principes latronum erant filio Saul, nomen vni Baana, & nomen alteri Rechab filij Remmon Berothitæ de filijs Beniamin: siquidem & Beroth reputata est in Beniamin.
3 Et fugerunt Berothitæ in Gethaim, fueruntque ibi aduenæ vsque ad tempus illud.
B 4 Erat autem Ionathæ filio Saul filius debilis pedibus: quinquennis enim fuit, quando venit nuntius de Saul & Ionatha ex Iezrael. tollens itaque eum nutrix sua, fugit: cumque festinaret vt fugeret, cecidit, & claudus effectus est, habuitque vocabulum Miphiboseth.
5 Venientes igitur filij Remmon Berothitæ, Rechab & Baana, ingressi sunt feruente die domum Isboseth: qui dormiebat super stratum suum meridie. Et ostiaria domus purgans triticum, obdormiuit.
C 6 Ingressi sunt autem domum latenter assumentes spicas tritici, & percusserunt eum in inguine Rechab & Baana frater eius, & fugerunt.
7 Cùm autem ingressi fuissent domum, ille dormiebat super lectum suum in conclaui, & percutientes interfecerunt eum: sublatoque capite eius, abierunt per viam deserti tota nocte,
8 Et attulerunt caput Isboseth ad Dauid in Hebron: dixeruntque ad regem: Ecce caput Isboseth filij Saul inimici tui, qui quærebat animam tuam: & dedit Dominus domino meo regi vltionem hodie de Saul, & de semine eius.
9 Respondens autem Dauid Rechab, & Baana fratri eius, filijs Remmon Berothitæ, dixit ad eos: viuit Dominus, qui eruit animam meam de omni angustia:
10 * Quoniam eum, qui annuntiauerat mihi, & dixerat: Mortuus est Saul: qui putabat se prospera nuntiare, tenui, & occidi eum in Siceleg, cui oportebat mercedem dare pro nuntio. * Sup. 1. c. 14. D
11 Quantò magis nunc, cùm homines impij interfecerunt virum innoxium, in domo sua, super lectum suum, non quæram sanguinem eius de manu vestra, & auferam vos de terra?
12 Præcepit itaque Dauid pueris suis, & interfecerunt eos: præcidentesque manus & pedes eorum, suspenderunt eos super piscinam in Hebron: caput autem Isboseth tulerunt, & sepelierunt in sepulchro Abner in Hebron.

CAPVT V.

Dauid vnctus super totum Israel, pulsis Iebusæis arcem Sion cepit; vbi extructa domo habitauit, alias superinducens vxores, filiosque procreans, & Philisthæos bis prosternens.

1 ET venerunt vniuersæ tribus Israël ad Dauid in Hebron, dicentes: * Ecce nos, os tuum & caro tua sumus. A * 1. Par. 11. a 1.
2 Sed & heri & nudiustertius, cùm esset Saul rex super nos, tu eras educens & reducens Israël: dixit autem Dominus ad te: Tu pasces populum meum Israël, & tu eris dux super Israël.
3 Venerunt quoque & seniores Israël ad regem in Hebron, & percussit cum eis rex Dauid fœdus in Hebron coram Domino: vnxeruntque Dauid in regem super Israël.
4 Filius triginta annorum erat Dauid, cùm regnare cœpisset, * & quadraginta annis regnauit. * 3. Reg. 2. b. 11.
5 In Hebron regnauit super Iudam septem annis & sex mensibus: in Ierusalem autem regnauit triginta tribus annis super omnem Israel & Iudam.
6 Et abijt rex, & omnes viri qui erant cum eo, in Ierusalem, ad Iebusæum habitatorem terræ: dictumque est Dauid ab eis: Non ingredieris huc, nisi abstuleris cæcos & claudos dicentes: Non ingredietur Dauid huc.
7 Cepit autem Dauid arcem Sion, hæc est ciuitas Dauid. B
8 Proposuerat enim Dauid in die illa præ-

mium, qui percussisset Iebusæum, & tetigisset domatum fistulas, & abstulisset cæcos & claudos odientes animam Dauid. idcircò dicitur in prouerbio: Cæcus & claudus non intrabunt in templum.
9 Habitauit autem Dauid in arce, & vocauit eam, Ciuitatem Dauid: & ædificauit per gyrum à Mello & intrinsecus.
10 Et ingrediebatur proficiens atque succrescens, & Dominus Deus exercituum erat cum eo.
* 1. Par. 14 a 1.
11 * Misit quoque Hiram rex Tyri nuntios ad Dauid, & ligna cedrina, & artifices lignorum, artificesque lapidum ad parietes: & ædificauerunt domum Dauid.
C
12 Et cognouit Dauid quoniam confirmasset eum Dominus regem super Israël, & quoniam exaltasset regnum eius super populum suum Israël.
* 1. Par. 3. a. 1. 2.
13 * Accepit ergo Dauid adhuc concubinas & vxores de Ierusalem, postquam venerat de Hebron: natique sunt Dauid & alij filij & filiæ.
14 Et hæc nomina eorum qui nati sunt ei in Ierusalem, Samua, & Sobab, & Nathan, & Salomon.
15 Et Iebahar, & Elisua, & Nepheg,
16 Et Iaphia, & Elisama, & Elioda, & Eliphaleth.
17 Audierunt ergo Philisthijm quòd vnxissent Dauid in regem super Israël: & ascenderunt vniuersi vt quærerent Dauid: quod cùm audisset Dauid, descendit in præsidium.
* 1. Par 14 b. 9
18 * Philisthijm autem venientes diffusi sunt in Valle Raphaim.
19 Et consuluit Dauid Dominum, dicens: Si ascendam ad Philisthijm? & si dabis eos in manu mea? Et dixit Dominus ad Dauid: Ascende, quia tradens dabo Philisthijm in manu tua.
D
* Isai. 28. f. 21.
20 * Venit ergo Dauid in Baal Pharasim; & percussit eos ibi, & dixit: Diuisit Dominus inimicos meos coram me sicut diuiduntur aquæ. Propterea vocatum est nomen loci illius, Baal Pharasim.
21 Et reliquerunt ibi sculptilia sua: quæ tulit Dauid, & viri eius.
22 Et addiderunt adhuc Philisthijm vt ascenderent, & diffusi sunt in Valle Raphaim.
23 Consuluit autem Dauid Dominum: Si ascendam contra Philisthæos, & tradas eos in manus meas? Qui respondit: Non ascendas contra eos, sed gyra post tergum eorum, & venies ad eos ex aduerso pyrorum.
24 Et cùm audieris sonitum gradientis in cacumine pyrorum, tunc inibis prœlium: quia tunc egredietur Dominus ante faciem tuam, vt percutiat castra Philisthijm.
25 Fecit itaque Dauid sicut præceperat ei Dominus, & percussit Philisthijm, de Gabaa, vsque dum venias Gezer.

CAPVT VI.

Reducente Dauid arcam à domo Abinadab, Oza à Domino occisus est, quòd illam attigisset; quare eam in domo Obededom reliquit: postmodum verò in Ierusalem reducens, & ante eam ludens, à Michol vxore ridetur: in cuius pœnam numquam illa deinceps peperit.

A
1 Congregauit autẽ rursum Dauid omnes electos ex Israël triginta millia.
* 1. Par. 13 b. 5.
2 * Surrexitque Dauid, & abijt, & vniuersus populus qui erat cum eo de viris Iuda, vt adducerent arcam Dei super quam inuocatum est nomen Domini exercituum, sedentis in Cherubim super eam.
3 Et imposuerunt arcam Dei super plaustrum nouum: tuleruntque eam de domo Abinadab, qui erat in Gabaa: Oza autem & Ahio filij Abinadab, minabant plaustrum nouum.
* 1. Reg. 7. a 1.
4 * Cumque tulisset eam de domo Abinadab, qui erat in Gabaa, custodiens arcam Dei Ahio præcedebat arcam.
5 Dauid autem & omnis Israël ludebant coram Domino, in omnibus lignis fabrefactis, & citharis & lyris & tympanis & sistris & cymbalis.
6 Postquam autem venerunt ad Aream Nachon, extendit Oza manum ad arcam Dei, & tenuit eam: quoniam calcitrabant boues, & declinauerunt eam.
7 Iratusque est indignatione Dominus cõtra Ozam, & percussit eum super temeri- B

tate: qui mortuus est ibi iuxta arcam Dei.

8 * Contristatus est autem Dauid, eò quòd percussisset Dominus Ozam, & vocatum est nomen loci illius, Percussio Ozæ, vsque in diem hanc. (* 1.Par.13 d.11.)

9 Et extimuit Dauid Dominum in die illa, dicens: Quo modo ingredietur ad me arca Domini?

10 Et noluit diuertere ad se arcam Domini in ciuitatem Dauid: sed diuertit eam in domum Obededom Gethæi.

11 Et habitauit arca Domini in domo Obededom Gethæi tribus mensibus: & benedixit Dominus Obededom, & omnem domum eius.

12 Nuntiatumq; est regi Dauid quòd benedixisset Dominus Obededom, & omnia eius, propter arcam Dei. * Abijt ergo Dauid, & adduxit arcam Dei de domo Obededom in ciuitatem Dauid cum gaudio: & erant cum Dauid septem chori, & victima vituli. (* 1 Par.15 d 25.)

13 * Cumque transcendissent qui portabant arcam Domini sex passus, immolabat bouem & arietem, (* 1 Par.15 d 26.)

C

14 Et Dauid saltabat totis viribus ante Dominum. porrò Dauid erat accinctus ephod lineo.

15 Et Dauid & omnis domus Israël ducebant arcam testamenti Domini, in iubilo, & in clangore buccinæ.

16 Cumque intrasset arca Domini in ciuitatem Dauid, Michol filia Saul prospiciens per fenestram, vidit regem Dauid subsilientem, atque saltantem coram Domino: & despexit eum in corde suo.

17 Et introduxerunt arcam Domini, & imposuerunt eam in loco suo, in medio tabernaculi quod tetenderat ei Dauid: & obtulit Dauid holocausta, & pacifica coram Domino.

18 Cumque complesset offerens holocausta & pacifica, benedixit populo in nomine Domini exercituum.

D

19 Et partitus est vniuersæ multitudini Israel, tam viro quàm mulieri, singulis colliridam panis vnam, & assaturam bubulæ carnis vnam, & similam frixam oleo: & abijt omnis populus, vnusquisque in domum suam.

20 Reuersusque est Dauid vt benediceret domui suæ: & egressa Michol filia Saul in occursum Dauid, ait: Quàm gloriosus fuit hodie rex Israël, discooperiens se ante ancillas seruorum suorum, & nudatus est quasi si nudetur vnus de scurris.

21 Dixitque Dauid ad Michol: Ante Dominum, qui elegit me potius quàm patrem tuum, & quàm omnem domum eius, & præcepit mihi vt essem dux super populum Domini in Israël,

22 Et ludam, & vilior fiam plus quàm factus sum: & ero humilis in oculis meis: & cum ancillis, de quibus locuta es, gloriosior apparebo.

23 Igitur Michol filiæ Saul non est natus filius vsque in diem mortis suæ.

CAPVT VII.

Dauid proponens ædificare domum Domini, à Nathan propheta primùm collaudatur, postmodum iubente Domino prohibetur, sed filius ei promittitur illam ædificaturus; vnde Domino gratias agit.

1 FActum est autem cùm sedisset rex in domo sua, & Dominus dedisset ei requiem vndique ab vniuersis inimicis suis, A

2 Dixit ad Natham prophetam: * Videsne quòd ego habitem in domo cedrina, & arca Dei posita sit in medio pellium? (* 1.Par.17 a.1.)

3 Dixitque Nathan ad regem: Omne quod est in corde tuo, vade, fac: quia Dominus tecum est.

4 Factum est autem in illa nocte: & ecce sermo Domini ad Nathan, dicens:

5 Vade, & loquere ad seruum meum Dauid: Hæc dicit Dominus: Numquid tu ædificabis mihi domum ad habitandum?

6 Neque enim habitaui in domo ex die illa qua eduxi filios Israël de Terra Ægypti, vsque in diem hanc: sed ambulabam in tabernaculo, & in tentorio.

7 Per cuncta loca, quæ transiui cum omnibus filijs Israël; numquid loquens locutus sum ad vnam de tribubus Israël, cui præcepi, vt depasceret populum meum Israël, dicens: Quare non ædificastis mihi domum cedrinam? B

8 Et nunc hæc dices seruo meo Dauid: Hęc dicit Dominus exercituum: * Ego tuli te de pascuis sequentem greges, vt esses dux super populum meum Israel: (* 1.Reg.16 e.11. Psal. 77.g. 70.)

9 Et fui tecum in omnibus vbicumq; ambulasti, & interfeci vniuersos inimicos tuos à facie tua: fecique tibi nomen grande, iuxta nomen magnorum qui sunt in terra.

10 Et ponam locum populo meo Israël, & plantabo eum, & habitabit sub eo, & non turbabitur amplius: nec addent filij iniquitatis vt affligant eum sicut priùs,

11 Ex die qua constitui iudices super populum meum Israël: & requiem dabo tibi ab omnibus inimicis tuis. prædicitque tibi Dominus, quòd domum faciat tibi Dominus.

12 * Cumque completi fuerint dies tui, & dormieris cum patribus tuis, suscitabo semen tuum post te, quod egredietur de vtero tuo, & firmabo regnum eius. (* 2. Reg b. 19.)

13 * Ipse ædificabit domum nomini meo, & stabiliam thronum regni eius vsque in sempiternum. (* 3 Reg 5. a. 5.)

14 * Ego ero ei in patrem, & ipse erit mihi in filium: qui si iniquè aliquid gesserit, arguam eum in virga virorum, & in plagis filiorum hominum. (* 1 Par.22 b 10. Hebr. 1.b 5.)

15 * Misericordiam autem meam non auferam ab eo, sicut abstuli à Saul, quem amoui à facie mea. (* Ps. 88.a. 4 e.37.)

16 Et fidelis erit domus tua, & regnum tuum vsque in æternum ante faciem tuam, & * thronus tuus erit firmus iugiter. C (* Hebr. 1. a.8.)

17 Secundum omnia verba hæc, & iuxta vniuersam visionem istam, sic locutus est Nathan ad Dauid.

18 In-

18 Ingressus est autem rex Dauid, & sedit coram Domino, & dixit: Quis ego sum Domine Deus, & quæ domus mea, quia adduxisti me hucusque?

19 Sed & hoc parum visum est in conspectu tuo Domine Deus, nisi loqueris etiam de domo serui tui in longinquum: ista est enim lex Adam, Domine Deus.

20 Quid ergo addere poterit adhuc Dauid, vt loquatur ad te? tu enim scis seruum tuum Domine Deus.

21 Propter verbum tuum, & secundùm cor tuum fecisti omnia magnalia hæc, ita vt notum faceres seruo tuo.

22 Idcircò magnificatus es Domine Deus, quia non est similis tui, neque est Deus extra te, in omnibus quæ audiuimus auribus nostris.

D 23 Quæ est autem, vt populus tuus Israël, gens in terra, propter quam iuit Deus, vt redimeret eam sibi in populum, & poneret sibi nomen, faceretque eis magnalia, & horribilia super terram, à facie populi tui, quem redemisti tibi ex Ægypto, gentem, & deum eius.

24 Firmasti enim tibi populum tuum Israël in populum sempiternum: & tu Domine Deus, factus es eis in Deum.

25 Nunc ergo Domine Deus, verbum, quod locutus es super seruum tuum, & super domum eius, suscita in sempiternum: & fac sicut locutus es,

26 Vt magnificetur nomen tuum vsque in sempiternum, atque dicatur: Dominus exercituum, Deus super Israël. Et domus serui tui Dauid erit stabilita coram Domino,

27 Quia tu Domine exercituum Deus Israël reuelasti aurem serui tui, dicens: domum ædificabo tibi: propterea inuenit seruus tuus cor suum vt oraret te oratione hac.

28 Nunc ergo Domine Deus, tu es Deus, & verba tua erunt vera: locutus es enim ad seruum tuum bona hæc.

29 Incipe ergo, & benedic domui serui tui, vt sit in sempiternum coram te: quia tu Domine Deus locutus es, & benedictione tua benedicetur domus serui tui in sempiternum.

CAPVT VIII.

Victoriæ variæ Dauid, qui multos fecit tributarios quibus solebant Israelitæ pendere tributa: congratulatio Theu regis Emath de rege Adarezere deuicto, à quo multa spolia Dauid abstulit: officiarij quos habebat Dauid recensentur.

A 1 FActum est autem post hæc, percussit Dauid Philisthijm, & humiliauit eos, * & tulit Dauid Frenum tributi de manu Philisthijm.

* 1 Par. 18 a.

2 Et percussit Moab, & mensus est eos funiculo, coæquans terræ: mensus est autem duos funiculos, vnum ad occidendum, & vnum ad viuificandum: factusque est Moab Dauid seruiens sub tributo.

3 Et percussit Dauid Adarezer filium Rohob regem Soba, quando profectus est vt dominaretur super flumen Euphratem.

4 Et captis Dauid ex parte eius mille septingentis equitibus, & viginti millibus peditum, subneruauit omnes iugales curruum: dereliquit autem ex eis centum currus. B

5 Venit quoq; Syria Damasci, vt præsidium ferret Adarezer regi Soba: & percussit Dauid de Syria viginti duo millia virorum.

6 Et posuit Dauid præsidium in Syria Damasci: factaque est Syria Dauid seruiens sub tributo: seruauitque Dominus Dauid in omnibus ad quæcumque profectus est.

7 Et tulit Dauid arma aurea, quæ habebant serui Adarezer, & detulit ea in Ierusalem.

8 Et de Bete & de Beroth, ciuitatibus Adarezer tulit rex Dauid æs multum nimis.

9 Audiuit autem Thou rex Emath, quòd percussisset Dauid omne robur Adarezer,

10 Et misit Thou Ioram filium suum ad regem Dauid, vt salutaret eum congratulans & gratias ageret, eò quòd expugnasset Adarezer, & percussisset eum. Hostis quippe erat Thou Adarezer, & in manu eius erant vasa aurea, & vasa argentea, & vasa ærea: C

11 Quæ & ipsa sanctificauit rex Dauid Domino cum argento & auro, quæ sanctificauerat de vniuersis gentibus quas subegerat,

12 De Syria, & Moab, & filijs Ammon, & Philisthijm, & Amalec, & de manubijs Adarezer filij Rohob regis Soba.

13 Fecit quoque sibi Dauid nomen, cùm reuerteretur capta Syria in Valle Salinarum, cæsis decem & octo millibus. D

14 Et posuit in Idumæa custodes, statuitq; præsidium: & facta est vniuersa Idumæa seruiens Dauid. & seruauit Dominus Dauid in omnibus ad quæcumque profectus est.

15 Et regnauit Dauid super omnem Israël: faciebat quoque Dauid iudicium & iustitiam omni populo suo.

16 Ioab autem filius Saruiæ erat super exercitum: porrò Iosaphat filius Ahilud erat à commentarijs:

17 Et Sadoc filius Achitob, & Achimelech filius Abiathar, erant sacerdotes: & Saraias, scriba:

18 Banaias autem filius Ioiadæ, super Cerethi & Phelethi: filij autem Dauid sacerdotes erant.

CAPVT IX.

Quantum pietatis exhibuerit Dauid Miphiboseth filio Ionathæ claudo, redditis omnibus agris Saul, quos colebat Siba cum filijs ac seruis suis, Miphiboseth ad mensam Dauid recepto.

1 ET dixit Dauid: Putasne est aliquis qui remanserit de domo Saul, vt faciam cum eo misericordiam propter Ionathan? A

2 Erat autem de domo Saul, seruus nomine Siba: quem cùm vocasset rex ad se, dixit ei, Tunc es Siba? & ille respondit: Ego sum seruus tuus.

3 Et ait rex: Numquid superest aliquis de domo Saul, vt faciam cum eo misericordiam Dei? Dixitque Siba regi: Superest filius Ionathæ, debilis pedibus.

4 Vbi, inquit, est? Et Siba ad regem, Ecce,

ait, in domo est Machir filij Ammiel in Lo-
B dabar.
5 Misit ergo rex Dauid, & tulit eum de do-
mo Machir filij Ammiel de Lodabar.
6 Cùm autem venisset Miphiboseth filius
Ionathę filij Saul ad Dauid, corruit in faciem
suam, & adorauit. Dixitq; Dauid: Miphibo-
seth? Qui respondit: Adsum seruus tuus.
7 Et ait ei Dauid: Ne timeas, quia faciens
faciam in te misericordiam propter Iona-
than patrem tuum, & restituam tibi omnes
agros Saul patris tui, & tu comedes panem in
C mensa mea semper.
8 Qui adorans eum, dixit: Quis ego sum
seruus tuus, quoniam respexisti super canem
mortuum similem mei?
9 Vocauit itaque rex Sibam puerum Saul,
& dixit ei: Omnia quæcumque fuerunt Saul,
& vniuersã domũ eius, dedi filio domini tui.
10 Operare igitur ei terram tu, & filij tui,
& serui tui: & inferes filio domini tui cibos
vt alatur: Miphibosеph autem filius domini
tui comedet semper panem super mensam
meam. Erant autem Sibæ quindecim filij, &
D viginti serui.
11 Dixitque Siba ad regem: Sicut iussisti
domine mi rex seruo tuo, sic faciet seruus
tuus: & Miphiboseth comedet super mensam
meam, quasi vnus de filijs regis.
12 Habebat autem Miphiboseth filium
paruulum nomine Micha: omnis verò co-
gnatio domus Sibæ seruiebat Miphiboseth.
13 Porrò Miphiboseth habitabat in Ieru-
salem: quia de mensa regis iugiter vescеba-
tur: & erat claudus vtroque pede.

CAPVT X.

*Hanon rex Ammonitarum, post illatam le-
gatis Dauid iniuriam, quos ad consolandum
de patris morte miserat, contractis quinque re-
gum Syriæ copijs, aduersus Dauidem ab eo
profligatur semel ac iterum.*

A 1 FActum est autem post hæc, vt morere-
tur rex filiorum Ammon, & regnauit
Hanon filius eius pro eo.
* 1.Par.19 a. 2 2 Dixitque Dauid: * Faciam misericor-
diam cum Hanon filio Naas, sicut fecit pater
eius mecum misericordiam. Misit ergo Da-
uid, consolans eum per seruos suos super pa-
tris interitu. Cùm autem venissent serui Da-
uid in terram filiorum Ammon,
B 3 Dixerunt principes filiorum Ammon ad
Hanon dominum suum: Putas quòd propter
honorem patris tui miserit Dauid ad te con-
solatores, & non ideò vt inuestigaret, & ex-
ploraret ciuitatem, & euerteret eam, misit
Dauid seruos suos ad te?
4 Tulit itaque Hanon seruos Dauid, rasit-
que dimidiam partem barbæ eorum, & præ-
scidit vestes eorum medias vsque ad nates, &
dimisit eos.
5 Quod cùm nuntiatum esset Dauid, misit
in occursum eorum: erant enim viri confusi
turpiter valdè, & mandauit eis Dauid: Mane-
te in Iericho, donec crescat barba vestra, &
tunc reuertimini.
6 Videntes autem filij Ammon quòd in-
iuriam fecissent Dauid, miserunt, & con-
duxerunt mercede Syrum Rohob, & Sy-
rum Soba, viginti millia peditum, & à re-
ge Maacha mille viros, & ab Istob duode-
cim millia virorum.
7 Quod cùm audisset Dauid, misit Ioab &
omnem exercitum bellatorum.
8 Egressi sunt ergo filij Ammon, & direxe-
runt aciem ante ipsum introitum portæ: Sy-
rus autem Soba, & Rohob, & Istob, & Maa-
cha, seorsum erant in campo.
9 Videns igitur Ioab quòd præparatum es-
set aduersum se prælium, & ex aduerso &
post tergum, elegit ex omnibus electis Israel,
& instruxit aciem contra Syrum:
10 Reliquam autem partem populi tradi- C
dit Abisai fratri suo, qui direxit aciem ad-
uersus filios Ammon.
11 Et ait Ioab: Si præualuerint aduersum
me Syri, eris mihi in adiutorium: si autem
filij Ammon præualuerint aduersum te, au-
xiliabor tibi.
12 Esto vir fortis, & pugnemus pro populo
nostro & ciuitate Dei nostri: Dominus au-
tem faciet quod bonum est in conspectu suo.
13 Iniit itaque Ioab, & populus qui erat
cum eo, certamen contra Syros: qui statim
fugerunt à facie eius.
14 Filij autem Ammõ videntes quia fugis-
sent Syri, fugerunt & ipsi à facie Abisai, & in-
gressi sunt ciuitatem: reuersusque est Ioab à
filijs Ammon, & venit Ierusalem:
15 Videntes igitur Syri quoniam corruis- D
sent coram Israël, congregati sunt pariter.
16 Misitque Adarezer, & eduxit Syros qui
erant trans fluuium, & adduxit eorum exer-
citum: Sobach autem, magister militiæ Ada-
rezer, erat princeps eorum.
17 Quod cùm nuntiatum esset Dauid, cõ-
traxit omnem Israëlem, & transiuit Iordanẽ,
venitq; in Helam: & direxerunt aciem Syri ex
aduerso Dauid, & pugnauerunt contra eum.
18 Fugeruntque Syri à facie Israël, & occi-
dit Dauid de Syris septingẽtos currus, & qua-
draginta millia equitum: & Sobach principẽ
militiæ percussit: qui statim mortuus est.
19 Videntes autem vniuersi reges, qui
erant in præsidio Adarezer, se victos esse
ab Israel, expauerunt & fugerunt quinqua-
ginta & octo millia coram Israël. Et fece-
runt pacem cum Israel: & seruierunt eis,
timueruntque Syri auxilium præbere vltrà
filijs Ammon.

CAPVT XI.

*Dum Ioab obsidet Rabba ciuitatem Ammo-
nitarum, Dauid domi residens adulterio Beth-
sabee adiunxit, ad id celandum, homicidium
viri illius Vriæ, acceptaque illa in vxorem,
& nato ex ea filio, Dominum commouit ad irã.*

1 FActum est autem, * vertente anno, eo A
tempore quo solent reges ad bella pro- * 1.Par.20 a. 1.
cedere, misit Dauid Ioab, & seruos suos cum
eo, & vniuersum Israël, & vastauerunt filios
Ammon, & obsederunt Rabba: Dauid au-
tem remansit in Ierusalem.
2 Dum hæc agerentur, accidit vt surgeret
Dauid de strato suo post meridiẽ, & deambu-
laret in solario domus regiæ: viditque mulie-
rem se lauantem, ex aduerso super solarium
suum: erat autem mulier pulchra valdè.

3 Misit ergo rex,& requisiuit quæ esset mulier. Nuntiatumque est ei,quòd ipsa esset Bethsabee filia Eliacim, vxor Vriæ Hethæi.
4 Missis itaque Dauid nuntijs, tulit eam, quæ cùm ingressa esset ad illum, dormiuit cum ea: *statimque sanctificata est ab immunditia sua:

* Leu. 15. c.18.

5 Et reuersa est in domum suam concepto fetu. Mittensque nuntiauit Dauid, & ait: Concepi.
6 Misit autem Dauid ad Ioab,dicens: Mitte ad me Vriam Hethæum. Misitque Ioab Vriam ad Dauid.
B
7 Et venit Vrias ad Dauid. Quæsiuitque Dauid quàm rectè ageret Ioab,& populus, & quomodo administraretur bellum.
8 Et dixit Dauid ad Vriam: Vade in domum tuam,& laua pedes tuos. Et egressus est Vrias de domo regis, secutusque est eum cibus regius.
9 Dormiuit autem Vrias ante portam domus regiæ cum alijs seruis domini sui,& non descendit ad domum suam.
10 Nuntiatumque est Dauid à dicentibus: Non iuit Vrias in domum suam. Et ait Dauid ad Vriam: Numquid non de via venisti? quare non descendisti in domum tuam?
11 Et ait Vrias ad Dauid: Arca Dei & Israël & Iuda habitant in papilionibus, & dominus meus Ioab, & serui domini mei super faciem terræ manent: & ego ingrediar domum meam, vt comedam, & bibam, & dormiam cum vxore mea? per salutem tuam, & per salutem animæ tuæ, non faciam rem hanc.
12 Ait ergo Dauid ad Vriam: Mane hic etiam hodie, & cras dimittam te. Mansit Vrias in Ierusalem in die illa & altera:
13 Et vocauit eum Dauid vt comederet coram se & biberet, & inebriauit eum: qui egressus vespere, dormiuit in strato suo cum seruis domini sui, & in domum suam non descendit.
C
14 Factum est ergo manè,& scripsit Dauid epistolam ad Ioab: misitque per manum Vriæ,
15 Scribens in epistola: Ponite Vriam ex aduerso belli,vbi fortissimum est prælium: & derelinquite eum, vt percussus intereat.
16 Igitur cùm Ioab obsideret vrbem, posuit Vriam in loco vbi sciebat viros esse fortissimos.
17 Egressique viri de ciuitate, bellabant aduersum Ioab, & ceciderunt de populo seruorum Dauid,& mortuus est etiam Vrias Hethæus.
18 Misit itaque Ioab, & nuntiauit Dauid omnia verba prælij.
19 Præcepitque nuntio, dicens: Cùm compleueris vniuersos sermones belli ad regem,
20 Si eum videris indignari, & dixerit: Quare accessistis ad murum, vt præliaremini? an ignorabatis quòd multa desuper ex muro tela mittantur?
21 Quis percussit Abimelech filium Ierobaal? *nonne mulier misit super eum fragmen molæ de muro, & interfecit eum in Thebes: quare iuxta murum accessistis? dices: Etiam seruus tuus Vrias Hethæus occubuit.

* Iud. 9.5 53.

22 Abijt ergo nuntius,& venit, & narrauit Dauid omnia quæ ei præceperat Ioab. D
23 Et dixit nuntius ad Dauid: Præualuerunt aduersum nos viri, & egressi sunt ad nos in agrum: nos autem facto impetu persecuti eos sumus vsque ad portam ciuitatis.
24 Et direxerunt iacula sagittarij ad seruos tuos ex muro desuper:mortuique sunt de seruis regis, quin etiam seruus tuus Vrias Hethæus mortuus est.
25 Et dixit Dauid ad nuntium: Hæc dices Ioab: Non te frangat ista res: varius enim euentus est belli; nunc hunc,& nunc illum consumit gladius: conforta bellatores tuos aduersus vrbem, vt destruas eam, & exhortare eos.
26 Audiuit autem vxor Vriæ, quòd mortuus esset Vrias vir suus,& planxit eum.
27 Transacto autem luctu, misit Dauid, & introduxit eam in domum suam, & facta est ei vxor, peperitque ei filium: & displicuit verbum hoc, quod fecerat Dauid, coram Domino.

CAPVT XII.

Dauid sub parabola à Nathan proposita correptus, in se ipsum tulit sententiam: vnde Nathan multa illi minatur incommoda; quibus compunctio culpa condonatur, manente pœna: & mortuo puero, nascitur Salomon; ac ciuitas Rabbath cum magna vltione diruitur, accepto diademate pretiosissimo regis ipsius. In Ammonitas grauiter aduertitur.

A 1 MIsit ergo Dominus Nathan ad Dauid: qui cùm venisset ad eum, dixit ei: Duo viri erant in ciuitate vna, vnus diues, & alter pauper.

2 Diues habebat oues, & boues plurimos valdè.

3 Pauper autem nihil habebat omnino, præter ouem vnam paruulam, quam emerat & nutrierat, & quæ creuerat apud eum cum filijs eius simul, de pane illius comedens, & de calice eius bibens, & in sinu illius dormiens: eratque illi sicut filia.

4 Cùm autem peregrinus quidam venisset ad diuitem, parcens ille sumere de ouibus & de bobus suis, vt exhiberet conuiuium peregrino illi qui venerat ad se, tulit ouem viri pauperis, & præparauit cibos homini qui venerat ad se.

B 5 Iratus autem indignatione Dauid aduersus hominem illum nimis, dixit ad Nathan: Viuit Dominus, quoniam filius mortis est vir qui fecit hoc.

6 * Ouem reddet in quadruplum, eò quòd fecerit verbum istud, & non pepercerit:

* Exod. 22. a. 1.

7 Dixit autem Nathan ad Dauid: Tu es ille vir: Hæc dicit Dominus Deus Israël: Ego vnxi te in regem super Israël, & ego erui te de manu Saul.

8 Et dedi tibi domum domini tui, & vxores domini tui in sinu tuo, dedique tibi domum Israël & Iuda: & si parua sunt ista, adijciam tibi multò maiora.

C 9 Quare ergo contempsisti verbum Domini, vt faceres malum in conspectu meo? Vriã Hethæum percussisti gladio, & vxorem illius accepisti in vxorem tibi, & interfecisti eum gladio filiorum Ammon.

10 Quamobrem non recedet gladius de domo tua vsque in sempiternum, eò quòd despexeris me, & tuleris vxorem Vriæ Hethæi, vt esset vxor tua.

11 Itaque hæc dicit Dominus: Ecce, ego suscitabo super te malum de domo tua, & tollam vxores tuas in oculis tuis, & * dabo proximo tuo, & dormiet cum vxoribus tuis in oculis Solis huius.

* Inf. 16. d. 22.

12 Tu enim fecisti absconditè: ego autem faciam verbum istud in conspectu omnis Israël, & in conspectu Solis.

13 Et dixit Dauid ad Nathan: Peccaui Domino. Dixitque Nathan ad Dauid: * Dominus quoque transtulit peccatum tuum: non morieris.

* Eccl. 47. b 13.

14 Verumtamen, quoniam blasphemare fecisti inimicos Domini, propter verbum hoc, filius, qui natus est tibi, morte morietur.

D 15 Et reuersus est Nathan in domum suam. Percussit quoque Dominus paruulum, quem pepererat vxor Vriæ Dauid, & desperatus est.

16 Deprecatusque est Dauid Dominum pro paruulo: & ieiunauit Dauid ieiunio, & ingressus seorsum, iacuit super terram.

17 Venerunt autem seniores domus eius, cogentes eum vt surgeret de terra: qui noluit, nec comedit cum eis cibum.

18 Accidit autem die septima vt moreretur infans: timueruntque serui Dauid nuntiare ei quòd mortuus esset paruulus. dixerunt enim: Ecce cùm paruulus adhuc viueret, loquebamur ad eum, & non audiebat vocem nostram: quantò magis si dixerimus, Mortuus est puer, se affliget?

19 Cùm ergo Dauid vidisset seruos suos mussitantes, intellexit quòd mortuus esset infantulus: dixitque ad seruos suos: Num mortuus est puer? Qui responderunt ei: Mortuus est. E

20 Surrexit ergo Dauid de terra: & lotus vnctusque est: cumque mutasset vestem, ingressus est domum Domini: & adorauit, & venit in domum suam, petiuitque vt ponerent ei panem, & comedit.

21 Dixerunt autẽ ei serui sui: Quis est sermo, quem fecisti? propter infantem, cùm adhuc viueret, ieiunasti & flebas: mortuo autem puero, surrexisti, & comedisti panem.

22 Qui ait: Propter infantem, dum adhuc viueret, ieiunaui & fleui: dicebam enim: Quis scit si fortè donet eum mihi Dominus, & viuat infans? F

23 Nunc autem quia mortuus est, quare ieiunem? Numquid potero reuocare eum amplius? ego vadam magis ad eum: ille verò non reuertetur ad me.

24 Et consolatus est Dauid Bethsabee vxorem suam, ingressusque ad eam dormiuit cum ea: quæ genuit filium, & vocauit nomen eius Salomon, & Dominus dilexit eum.

25 Misitque in manu Nathan prophetæ, & vocauit nomen eius, Amabilis Domino, eò quòd diligeret eum Dominus.

26 * Igitur pugnabat Ioab contra Rabbath filiorũ Ammon, & expugnabat vrbem regiã.

* 1. Par. 20. a. 1.

27 Misitque Ioab nuntios ad Dauid, dicens: Dimicaui aduersum Rabbath, & capienda est Vrbs aquarum.

28 Nunc igitur congrega reliquam partem populi, & obside ciuitatem, & cape eam: ne, cum à me vastata fuerit vrbs, nomini meo adscribatur victoria. G

29 Congregauit itaque Dauid omnem populum, & profectus est aduersum Rabbath: cumque dimicasset, cæpit eam.

30 Et tulit diadema regis eorum de capite eius, pondo auri talentum, habens gemmas pretiosissimas, & impositum est super caput Dauid. Sed & prædam ciuitatis asportauit multam valdè:

31 Populum quoque eius adducens serrauit, & circumegit super eos ferrata carpenta: diuisitque cultris, & traduxit in typo laterum: sic fecit vniuersis ciuitatibus filiorum Ammon. Et reuersus est Dauid, & omnis exercitus in Ierusalem.

CAPVT XIII.

Absalom, propter incestum cum Sorore Thamar fratrem Amnon inter epulas occidit; iratoque patre profugus ad regem Gessur, tribus annis ibi permansit.

A 1 FActum est autem post hæc, vt Absalom filij Dauid sororem speciosissimam, vocabulo Thamar, adamaret Amnon filius Dauid,

2 Et deperiret eam valdè, ita vt propter amorem eius ægrotaret: quia cùm esset virgo, difficile ei videbatur vt quippiam inhonestè ageret cum ea.

3 Erat autem Amnon amicus, nomine Ionadab, filius Semmaa fratris Dauid, vir prudens valdè.

4 Qui dixit ad eum: Quare sic attenuaris macie fili regis per singulos dies? cur non indicas mihi? Dixitque ei Amnon: Thamar sororem fratris mei Absalom amo.

5 Cui respondit Ionadab: Cuba super lectum tuum, & languorem simula: cumque venerit pater tuus vt visitet te, dic ei: Veniat, oro, Thamar soror mea, vt det mihi cibum, & faciat pulmentum vt comedam de manu eius.

B 6 Accubuit itaque Amnon, & quasi ægrotare cœpit: cumque venisset rex ad visitandum eum, ait Amnon ad regem: Veniat, obsecro, Thamar soror mea, vt faciat in oculis meis duas sorbitiunculas, & cibum capiam de manu eius.

7 Misit ergo Dauid ad Thamar domum, dicens: Veni in domum Amnon fratris tui, & fac ei pulmentum.

8 Venitque Thamar in domum Amnon fratris sui: ille autem iacebat: quæ tollens farinam commiscuit: & liquefaciens, in oculis eius coxit sorbitiunculas:

9 Tollensque quod coxerat, effudit, & posuit coram eo, & noluit comedere: dixitque Amnon: Eijcite vniuersos à me. Cumque eiecissent omnes,

10 Dixit Amnon ad Thamar: Infer cibum in conclaue, vt vescar de manu tua. Tulit ergo Thamar sorbitiunculas, quas fecerat, & tulit ad Amnon fratrem suum in conclaue.

11 Cumque obtulisset ei cibum, apprehendit eam, & ait: Veni, cuba mecum soror mea. C

12 Quæ respondit ei: Noli frater mi, noli opprimere me, neque enim hoc fas est in Israël: noli facere stultitiam hanc.

13 Ego enim ferre non potero opprobrium meum, & tu eris quasi vnus de insipientibus in Israël: quin potiùs loquere ad regem, & non negabit me tibi.

14 Noluit autem acquiescere precibus eius, sed prævalens viribus oppressit eam, & cubauit cum ea.

15 Et exosam eam habuit Amnon odio magno nimis: ita vt maius esset odium quo oderat eam, amore quo antè dilexerat. Dixitque ei Amnon: Surge, & vade.

16 Quæ respondit ei: Maius est hoc malum, quod nunc agis aduersum me, quàm quod antè fecisti, expellens me. Et noluit audire eam:

17 Sed vocato puero, qui ministrabat ei, dixit: Eijce hanc à me foras, & claude ostium post eam. D

18 Quæ induta erat talari tunica: huiuscemodi enim filiæ regis virgines vestibus vtebantur. Eiecit itaque eam minister illius foras: clausitque fores post eam.

19 Quæ aspergens cinerem capiti suo, scissa talari tunica, impositisque manibus super caput suum, ibat ingrediens, & clamans.

20 Dixit autem ei Absalom frater suus: Numquid Amnon frater tuus concubuit tecum? sed nunc soror tace, frater tuus est: neque affligas cor tuum pro hac re. Mansit itaque Thamar contabescens in domo Absalom fratris sui.

21 Cùm autem audisset rex Dauid verba hæc, contristatus est valdè, & noluit contristare spiritum Amnon filij sui, quoniam diligebat eum, quia primogenitus erat ei.

22 Porrò non est locutus Absalō ad Amnon, nec malum, nec bonum: oderat enim Absalom Amnon, eò quòd violasset Thamar sororem suam. E

23 Factum est autem post tempus biennij, vt tonderentur oues Absalom in Baalhasor,

quæ est iuxta Ephraim : & vocauit Absalom
omnes filios regis .
24 Venitque ad regem , & ait ad eum : Ec-
ce tondentur oues serui tui : veniat, oro , rex
cum seruis suis ad seruum suum .
25 Dixitque rex ad Absalom : Noli fili mi ,
noli rogare vt veniamus omnes, & grauemus
te. Cùm autem cogeret eum, & noluisset ire ,
benedixit ei .
26 Et ait Absalom : Si non vis venire , ve-
niat , obsecro, nobiscum saltem Amnon fra-
ter meus dixitque ad eum rex: Non est neces-
se vt vadat tecum .
27 Cogit itaque Absalom eum , & dimisit
cum eo Amnon & vniuersos filios regis . Fe-
ceratque Absalom conuiuium quasi conui-
uium regis .
F 28 Præceperat autem Absalom pueris suis,
dicens : Obseruate cùm temulentus fuerit
Amnon vino , & dixero vobis : Percutitè
eum,& interficite : nolite timere : ego enim
sum qui præcipio vobis : roboramini,& esto-
te viri fortes .
29 Fecerunt ergo pueri Absalom aduer-
sum Amnon , sicut præceperat eis Absalom .
Surgentesque omnes filij regis ascenderunt
singuli mulas suas, & fugerunt .
30 Cumque adhuc pergerent in itinere,fa-
ma peruenit ad Dauid,dicens: Percussit Ab-
salom omnes filios regis , & non remansit ex
eis saltem vnus .
31 Surrexit itaque rex , & scidit vestimen-
ta sua : & cecidit super terram , & omnes
serui illius,qui assistebant ei, sciderunt vesti-
menta sua .
32 Respondens autem Ionadab filius Sem-
maa fratris Dauid, dixit : Ne æstimet Domi-
nus meus rex , quòd omnes pueri filij regis ,
occisi sint : Amnon solus mortuus est , quo-
niam in ore Absalom erat positus, ex die qua
oppressit Thamar sororem eius .
33 Nunc ergo ne ponat dominus meus
rex super cor suum verbum istud , dicens :
Omnes filij regis occisi sunt : quoniam Am-
non solus mortuus est .
G 34 Fugit autem Absalom : & eleuauit puer
speculator oculos suos,& aspexit: & ecce po-
pulus multus veniebat per iter deuium ex la-
tere montis .
35 Dixit autem Ionadab ad regem : Ecce
filij regis adsunt : iuxta verbum serui tui sic
factum est .
36 Cumque cessasset loqui, apparuerunt &
filij regis : & intrantes leuauerunt vocem
suam , & fleuerunt : sed & rex & omnes serui
eius fleuerunt ploratu magno nimis .
37 Porrò Absalom fugiens , abijt ad
Tholomai filium Ammiud regem Gessur .
Luxit ergo Dauid filium suum cunctis die-
bus .
38 Absalom autem cùm fugisset , & venis-
set in Gessur,fuit ibi tribus annis .
39 Cessauitque rex Dauid persequi Absa-
lom , eò quòd consolatus esset super Amnon
interitu .

CAPVT XIV.

*Absalom mulieris Thecuitæ solertia reuo-
cari curat Ioab à Gessur in Ierusalem : de pul-
chritudine & filijs Absalom , qui biennio post
reditum faciem patris non vidit, donec messem
Ioab incendi iussit .*

1 INtelligens autem Ioab filius Saruiæ , A
quòd cor regis versum esset ad Absa-
lom ;
2 Misit Thecuam , & tulit inde mulierem
sapientem: dixitque ad eam : Lugere te simu-
la , & induere veste lugubri , & ne vngaris
oleo , vt sis quasi mulier jam plurimo tempo-
re lugens mortuum :
3 Et ingredieris ad regem , & loqueris ad
eum sermones huiuscemodi . Posuit autem
Ioab verba in ore eius .
4 Itaque cùm ingressa fuisset mulier The-
cuitis ad regem , cecidit coram eo super ter-
ram,& adorauit,& dixit : Serua me rex .
5 Et ait ad eam rex : Quid causæ habes?
Quæ respondit : Heu,mulier vidua ego sum :
mortuus est enim vir meus .
6 Et ancillæ tuæ erant duo filij : qui rixati
sunt aduersum se in agro , nullusque erat qui
eos prohibere posset : & percussit alter alte
rum, & interfecit eum .
7 Et ecce consurgens vniuersa cognatio B
aduersum ancillam tuam, dicit : Trade eum
qui percussit fratrem suum , vt occidamus
eum pro anima fratris sui quem interfecit ,
& deleamus hęredem : & quærunt extingue-
re scintillam meam , quæ relicta est , vt non
supersit viro meo nomen , & reliquiæ super
terram .
8 Et ait rex ad mulierem : Vade in domum
tuam , & ego iubebo pro te .
9 Dixitque mulier Thecuitis ad regem : In
me,domine mi rex,sit iniquitas,& in domum
patris mei : rex autem & thronus eius sit in-
nocens .
10 Et ait rex : Qui contradixerit tibi ,
adduc eum ad me , & vltrà non addet vt tan-
gat te .
11 Quæ ait : Recordetur rex Domini Dei C
sui, vt non multiplicentur proximi sanguinis
ad vlciscendum , & nequaquam interficiant
filium meum . Qui ait: Viuit Dominus,quia
non cadet de capillis filij tui super terram.
12 Dixit ergo mulier:Loquatur ancilla tua
ad dominum meum regem verbum . Et ait :
Loquere .
13 Dixitque mulier : Quare cogitasti hu-
iuscemodi rem contra populum Dei , & lo-
cutus est rex verbum istud, vt peccet , & non
reducat eiectum suum ?
14 Omnes morimur , & quasi aquæ dilabi-
mur in terram,quæ non reuertuntur : * nec * Ezec. 18. g. 32. 33. c. 11.
vult Deus perire animam, sed retractat cogi-
tans ne penitus pereat qui abiectus est .
15 Nunc igitur veni, vt loquar ad dominũ
meum regem verbum hoc, præsente populo .
Et dixit ancilla tua : Loquar ad regem,si quo
modo faciat rex verbum ancillæ suæ .
16 Et audiuit rex, vt liberaret ancillam suã D
de manu omnium,qui volebant de hęredita-
te Dei delere me , & filium meum simul .

17 Di-

17 Dicat ergo ancilla tua vt fiat verbum
domini mei regis sicut sacrificiũ. Sicut enim
Angelus Dei, sic est dominus meus rex, vt
nec benedictione, nec maledictione mouea-
tur:vnde & Dominus Deus tuus est tecum.
18 Et respondens rex, dixit ad mulierem:
Ne abscondas à me verbum, quod te inter-
rogo. Dixitque ei mulier: Loquere domi-
ne mi rex.
E 19 Et ait rex: Numquid manus Ioab te-
cum est in omnibus istis? Respondit mu-
lier, & ait: Per salutem animæ tuæ, domi-
ne mi rex, nec ad sinistram, nec ad dexte-
ram est, ex omnibus his quæ locutus est do-
minus meus rex: seruus enim tuus Ioab, ipse
præcepit mihi,& ipse posuit in os ancillæ tuæ
omnia verba hæc.
20 Vt verterem figuram sermonis huius,
seruus tuus Ioab præcepit istud: tu autem
domine mi rex, sapiens es, sicut habet sa-
pientiam Angelus Dei, vt intelligas omnia
super terram.
21 Et ait rex ad Ioab: Ecce placatus feci
verbum tuum: vade ergo, & reuoca pue-
rum Absalom.
22 Cadensque Ioab super faciem suam in
terram, adorauit & benedixit regi: & dixit
Ioab: Hodie intellexit seruus tuus,quia inue-
ni gratiam in oculis tuis,domine mi rex:feci-
sti enim sermonem serui tui.
23 Surrexit ergo Ioab & abijt in Gessur, &
F adduxit Absalom in Ierusalem.
24 Dixit autem rex:Reuertatur in domum
suam,& faciem meam non videat. Reuersus
est itaque Absalom in domum suam, & fa-
ciem regis non vidit.
25 Porrò sicut Absalom, vir non erat pul-
cher in omni Israël,& decorus nimis:à vesti-
gio pedis vsque ad verticem non erat in eo
vlla macula.
26 Et quando tondebat capillum(semel au-
tem in anno tondebatur, quia grauabat eum
cæsaries) ponderabat capillos capitis sui du-
centis siclis, pondere publico.
27 Nati sunt autem Absalom filij tres: &
filia vna nomine Thamar,elegantis formæ.
28 Mansitque Absalom in Ierusalem duo-
bus annis, & faciem regis non vidit.
29 Misit itaque ad Ioab, vt mitteret eum
ad regem: qui noluit venire ad eum. Cum-
que secundò misisset, & ille noluisset venire
G ad eum,
30 Dixit seruis suis: Scitis agrum Ioab
iuxta agrum meum, habentem messem hor-
dei: ite igitur, & succendite eum igni.Suc-
cenderunt ergo serui Absalom segetem igni.
Et venientes serui Ioab, scissis vestibus suis,
dixerunt: Succenderunt serui Absalom par-
tem agri igni?
31 Surrexitque Ioab, & venit ad Absalom
in domum eius,& dixit:Quare succenderunt
serui tui segetem meam igni.
32 Et respondit Absalom ad Ioab: Misi ad
te obsecrans vt venires ad me,& mitterem te
ad regem,& diceres ei: Quare veni de Ges-
sur:melius mihi erat ibi esse: obsecro ergo vt
videam faciem regis: quòd si memor est ini-
quitatis meæ, interficiat me.

33 Ingressus itaq;Ioab ad regem, nuntiauit
ei omnia: vocatusque est Absalom,& intra-
uit ad regem, & adorauit super faciem terræ
coram eo: osculatusque est rex Absalom.

CAPVT XV.

*Absalom conciliato sibi populi fauore, ad-
uersus patrem coniurat in Hebron,quem pater
fugit,paucis cum Arca remissis, & inter alios
Chusai remittitur, dissipaturus consilium A-
chitophel.*

1 IGitur post hæc fecit sibi Absalom cur- A
rus,& equites, & quinquaginta viros
qui præcederent eum.
2 Et manè consurgens Absalom, stabat
iuxta introitum portæ,& omnem virum, qui
habebat negotium vt veniret ad regis iudi-
cium,vocabat Absalom ad se,& dicebat: De
qua ciuitate es tu?Qui respondens aiebat: Ex
vna tribu Israël ego sum seruus tuus.
3 Respondebatque ei Absalom: Videntur
mihi sermones tui boni & iusti. Sed non est
qui te audiat constitutus à rege. dicebatque
Absalom:
4 Quis me constituat iudicem super ter-
ram, vt ad me veniant omnes qui habent ne-
gotium, & iustè iudicem?
5 Sed & cùm accederet ad eum homo vt B
salutaret illum,extendebat manum suam, &
apprehendens, osculabatur eum.
6 Faciebatque hoc omni Israël venienti ad
iudicium, vt audiretur à rege, & solicitabat
corda virorum Israël.
7 Post quadraginta autem annos,dixit Ab-
salom ad regem Dauid: Vadam, & reddam
vota mea quæ voui Domino in Hebron.
4 Vouens enim vouit seruus tuus, cũ esset
in Gessur Syriæ,dicens: Si reduxerit me Do-
minus in Ierusalem, sacrificabo Domino.
9 Dixitque ei rex Dauid: Vade in pace. Et
surrexit, & abijt in Hebron.
10 Misit autem Absalom exploratores in
vniuersas tribus Israël, dicens: statim vt au-
dieritis clangorem buccinæ,dicite:Regnauit
Absalom in Hebron.
11 Porrò cum Absalom ierunt ducenti vi-
ri de Ierusalem vocati, euntes simplici cor-
de,& causam penitus ignorantes.
12 Accersiuit quoque Absalom Achito- C
phel Gilonitem consiliarium Dauid, de ci-
uitate sua Gilo. Cumque immolaret victi-
mas,facta est coniuratio valida, populusque
concurrens augebatur cum Absalom.
13 Venit igitur nuntius ad Dauid, di-
cens: Toto corde vniuersus Israël sequitur
Absalom.
14 Et ait Dauid seruis suis, qui erant cum
eo in Ierusalem: Surgite, fugiamus: neque
enim erit nobis effugium à facie Absalom:
festinate egredi, ne fortè veniens occupet
nos,& impellat super nos ruinam, & percu-
tiat ciuitatem in ore gladij.
15 Dixeruntque serui regis ad eum: Om-
nia quæcumque præceperit dominus noster
rex,libenter exequemur serui tui.
16 Egressus est ergo rex, & vniuersa do-
mus eius, pedibus suis: & dereliquit rex de-

cem mulieres concubinas ad custodiendam domum.
17 Egressusque rex & omnis Israël pedibus suis, stetit procul à domo.
D 18 Et vniuersi serui eius ambulabant iuxta eum, & legiones Cerethi & Phelethi, & omnes Gethæi, pugnatores validi, sexcenti viri, qui secuti eum fuerant de Geth pedites, præcedebant regem.
19 Dixit autem rex ad Ethai Gethæum: Cur venis nobiscum? reuertere, & habita cum rege, quia peregrinus es, & egressus es de loco tuo.
20 Heri venisti, & hodie compelleris nobiscum egredi? ego autem vadam quò iturus sum: reuertere, & reduc tecum fratres tuos, & Dominus faciet tecum misericordiam & veritatem, quia ostendisti gratiam & fidem.
21 Et respondit Ethai regi, dicens: Viuit Dominus, & viuit dominus meus rex: quoniam in quocumque loco fueris domine mi rex, siue in morte, siue in vita, ibi erit seruus tuus.
E 22 Et ait David Ethai: Veni, & transi. Et transiuit Ethai Gethæus, & omnes viri qui cum eo erant, & reliqua multitudo.
23 Omnesq; flebāt voce magna, & vniuersus populus transibat: rex quoq; trāsgrediebatur Torrentē Cedron, & cunctus populus incedebat contra viam, quæ respicit ad desertū.
24 Venit autem & Sadoc sacerdos, & vniuersi Leuitæ cum eo, portantes arcam fœderis Dei, & deposuerunt arcam Dei: & ascendit Abiathar, donec expletus esset omnis populus, qui egressus fuerat de ciuitate.
25 Et dixit rex ad Sadoc: Reporta arcam Dei in vrbem: si inuenero gratiam in oculis Domini, reducet me, & ostendet mihi eam, & tabernaculum suum.
26 Si autem dixerit mihi: Non places: præsto sum, faciat quod bonum est coram se.
F 27 Et dixit rex ad Sadoc sacerdotem: O videns reuertere in ciuitatem in pace: & Achimaas filius tuus, & Ionathas filius Abiathar, duo filij vestri, sint vobiscum.
28 Ecce ego abscondar in campestribus deserti, donec veniat sermo à vobis indicans mihi.
29 Reportauerunt ergo Sadoc & Abiathar arcam Dei in Ierusalem: & manserunt ibi.
30 Porrò David ascendebat Cliuum oliuarum, scādens & flens, nudis pedibus incedēs, & operto capite: sed & omnis populus, qui erat cū eo operto capite, ascendebat plorans.
31 Nuntiatum est autem Dauid, quòd & Achitophel esset in coniuratione cum Absalom: dixitque David: Infatua, quæso, Domine consilium Achitophel.
G 32 Cumque ascenderet David summitatem montis, in quo adoraturus erat Dominum, ecce occurrit ei Chusai Arachites, scissa veste, & terra pleno capite.
33 Et dixit ei David: Si veneris mecum, eris mihi oneri.
34 Si autem in ciuitatem reuertaris, & dixeris Absalom: Seruus tuus sum, rex: sicut fui seruus patris tui, sic ero seruus tuus: dissipabis consilium Achitophel.
35 Habes autem tecum Sadoc & Abiathar sacerdotes: & omne verbum quodcumque audieris de domo regis, indicabis Sadoc & Abiathar sacerdotibus:
36 Sunt autem cum eis duo filij eorum, Achimaas filius Sadoc, & Ionathas filius Abiathar: & mittetis per eos ad me omne verbum quod audieritis.
37 Veniente ergo Chusai amico Dauid in ciuitatem, Absalom quoque ingressus est Ierusalem.

CAPVT XVI.

Sibæ cibaria adferenti ac detractori confert bona Miphiboseth. Semei maledicentem occidi vetat. Absalom Ierusalem ingressus, consilio Achitophel ad concubinas patris sui publicè ingreditur.

1 Cumque David transisset paululùm montis verticem, apparuit Siba puer Miphiboseth in occursum eius, cum duobus asinis, qui onerati erant ducentis panibus, & centum alligaturis vuæ passæ, & centum massis palatharum, & vtre vini. A
2 Et dixit rex Sibæ: Quid sibi volunt hæc? Responditque Siba: Asini, domesticis regis vt sedeant: panes & palathæ, ad vescendum pueris tuis: vinum autem, vt bibat si quis defecerit in deserto.
3 Et ait rex: Vbi est filius domini tui? * Responditque Siba regi: Remansit in Ierusalem, dicens: Hodie restituet mihi domus Israël regnum patris mei. * Inf. 19. c. 27.
4 Et ait rex Sibæ: Tua sint omnia quæ fuerunt Miphiboseth. Dixitque Siba: Oro, vt inueniam gratiam coram te, domine mi rex.
5 Venit ergo rex David vsque ad Bahurim: & ecce egrediebatur inde vir dē cognatione domus Saul, nomine Semei, filius Gera, procedebatque egrediens, & * maledicebat, * 3. Reg. 2. b. 8.
6 Mittebatque lapides contra David, & contra vniuersos seruos regis David: omnis autem populus, & vniuersi bellatores, à dextro & à sinistro latere regis incedebant. B
7 Ita autem loquebatur Semei cum malediceret regi: Egredere, egredere vir sanguinum, & vir Belial.
8 Reddidit tibi Dominus vniuersum sanguinem domus Saul: quoniam inuasisti regnum pro eo, & dedit Dominus regnum in manu Absalom filij tui: & ecce premunt te mala tua, quoniam vir sanguinum es.
9 Dixit autem Abisai filius Saruiæ regi: Quare maledicit canis hic mortuus domino meo regi? vadam, & amputabo caput eius.
10 Et ait rex: Quid mihi & vobis est filij Saruiæ? dimittite eum, vt maledicat: Dominus enim præcepit ei vt malediceret David: & quis est qui audeat dicere, quare sic fecerit?
11 Et ait rex Abisai, & vniuersis seruis suis: Ecce filius meus, qui egressus est de vtero meo, quærit animam meam: quantò magis nunc filius Iemini? dimittite eum, vt maledicat iuxta præceptum Domini. C

12 Si fortè respiciat Dominus afflictionem meam: & reddat mihi Dominus bonum pro maledictione hac hodierna.

13 Ambulabat itaque Dauid & socij eius per viam cum eo. Semei autem per iugum montis ex latere, contra illum gradiebatur, maledicens, & mittens lapides aduersum eum, terramque spargens.

14 Venit itaque rex, & vniuersus populus cum eo lassus, & refocillati sunt ibi.

15 Absalom autem & omnis populus eius ingressi sunt Ierusalem, sed & Achitophel cum eo.

16 Cùm autem venisset Chusai Arachites amicus Dauid ad Absalom, locutus est ad eum: Salue rex, salue rex.

D 17 Ad quem Absalom, Hæc est, inquit, gratia tua ad amicum tuum? quare non iuisti cum amico tuo?

18 Respondítque Chusai ad Absalom: Nequaquam: quia illius ero, quem elegit Dominus, & omnis hic populus, & vniuersus Israël, & cum eo manebo.

19 Sed vt & hoc inferam, cui ego seruiturus sum? nonne filio regis? sicut parui patri tuo, ita parebo & tibi.

20 Dixit autem Absalom ad Achitophel: Inite consilium quid agere debeamus.

21 Et ait Achitophel ad Absalom: Ingredere ad concubinas patris tui, quas dimisit ad custodiendam domum: vt cùm audierit omnis Israël quòd fœdaueris patrem tuum, roborentur tecum manus eorum.

* Sup. 12. c. 11. 22 * Tetenderunt ergo Absalom tabernaculum in solario, ingressúsque est ad concubinas patris sui coram vniuerso Israël.

23 Consilium autem Achitophel, quod dabat in diebus illis, quasi si quis consuleret Deum: sic erat omne consilium Achitophel, & cùm esset cum Dauid, & cum esset cum Absalom.

CAPVT XVII.

Chusai dissipat consilium Achitophel, de obruendo statim Dauide, idque per nuntios indicat Dauid, qui consilio Chusai transit Iordanem, quare se suspendit Achitophel: tres amici Dauid munera adferunt, ne eius populus necessarijs egens deficeret.

A 1 DIxit ergo Achitophel ad Absalom: Eligam mihi duodecim millia virorũ, & consurgẽs persequar Dauid hac nocte.

2 Et irruens super eum (quippe qui lassus est, & solutis manibus) percutiam eum: cumque fugerit omnis populus qui cum eo est, percutiam regem desolatum.

3 Et reducam vniuersum populum, quomodo vnus homo reuerti solet: vnũ enim virum tu quæris: & omnis populus erit in pace.

4 Placuitque sermo eius Absalom, & cunctis maioribus natu Israël.

5 Ait autem Absalom: vocate Chusai Arachiten, & audiamus quid etiam ipse dicat.

6 Cumque venisset Chusai ad Absalom, ait Absalom ad eum: Huiuscemodi sermonem locutus est Achitophel: facere debemus an non? quod das consilium?

7 Et dixit Chusai ad Absalom: Non est bonũ consiliũ, quod dedit Achitophel hac vice. B

8 Et rursum intulit Chusai: Tu nosti, patrem tuum & viros qui cum eo sunt, esse fortissimos & amaro animo, veluti si vrsa raptis catulis in saltu sæuiat: sed & pater tuus vir bellator est, nec morabitur cum populo.

9 Forsitan nunc latitat in foueis, aut in vno, quo voluerit, loco: & cum ceciderit vnus quilibet in principio, audiet quicumque audierit, & dicet: Facta est plaga in populo qui sequebatur Absalom,

10 Et fortissimus quisque, cuius cor est quasi leonis, pauore soluetur: scit enim omnis populus Israël, fortem esse patrem tuum, & robustos omnes qui cum eo sunt. C

11 Sed hoc mihi videtur rectum esse consilium: Congregetur ad te vniuersus Israël, à Dan vsque Bersabee, quasi arena maris innumerabilis: & tu eris in medio eorum.

12 Et irruemus super eum in quocumque loco inuentus fuerit: & operiemus eum, sicut cadere solet ros super terrã: & non relinquemus de viris, qui cũ eo sunt, ne vnum quidẽ.

13 Quòd si vrbem aliquam fuerit ingressus, circumdabit omnis Israël ciuitati illi funes, & trahemus eam in torrentem, vt non reperiatur ne calculus quidem ex ea.

14 Dixitq; Absalom, & omnes viri Israël: Melius est consilium Chusai Arachitæ, consilio Achitophel: Domini autem nutu dissipatum est consilium Achitophel, vt induceret Dominus super Absalom malum. D

15 Et ait Chusai Sadoc & Abiathar sacerdotibus: Hoc & hoc modo consilium dedit Achitophel Absalom, & senioribus Israël: & ego tale & tale dedi consilium.

16 Nunc ergo mittite citò, & nuntiate Dauid, dicentes: Ne moreris nocte hac in campestribus deserti, sed absque dilatione transgredere: ne fortè absorbeatur rex, & omnis populus qui cum eo est.

17 Ionathas autem & Achimaas stabant iuxta fontem rogel: Abijt ancilla & nuntiauit eis: & illi profecti sunt, vt referrent ad regem Dauid nuntium: non enim poterant videri, aut introire ciuitatem. E

18 Vidit autem eos quidam puer, & indicauit Absalom: illi verò concito gradu ingressi sunt domum cuiusdam viri in Bahurim, qui habebat puteum in vestibulo suo, & descenderunt in eum.

19 Tulit autem mulier, & expandit velamen super os putei, quasi siccans ptisanas: & sic latuit res.

20 Cumque venissent serui Absalom in domum, ad mulierem dixerunt: Vbi est Achimaas & Ionathas? Et respondit eis mulier: Transierunt festinanter, gustata paululùm aqua. At hi quærebant cum non repperissent, reuersi sunt in Ierusalem.

21 Cumque abijssent, ascenderunt illi de puteo, & pergentes nuntiauerunt regi Dauid, & dixerunt: Surgite, & transite citò fluuium: quoniam huiuscemodi dedit consilium contra vos Achitophel. F

22 Surrexit ergo Dauid, & omnis populus qui cum eo erat, & transierunt Iordanem,

donec dilucesceret: & ne vnus quidem residuus fuit, qui non transisset fluuium.

23 Porrò Achitophel videns quòd non fuisset factum consilium suum, strauit asinum suum, surrexitque & abijt in domum suam & in ciuitatem suam: & disposita domo sua, suspendio interijt, & sepultus est in sepulchro patris sui.

G 24 Dauid autem venit in Castra, & Absalom transiuit Iordanem, ipse & omnes viri Israël cum eo.

25 Amasam verò constituit Absalom pro Ioab super exercitum: Amasa autem erat filius viri, qui vocabatur Iethra de Iezraeli, qui ingressus est ad Abigail filiam Naas, sororem Saruiæ, quæ fuit mater Ioab.

26 Et castrametatus est Israël cum Absalom in Terra Galaad.

27 Cùmque venisset Dauid in Castra, Sobi filius Naas de Rabbath filiorum Ammon, & Machir filius Ammihel de Lodabar, & Berzellai Galaatides de Rogelim,

28 Obtulerunt ei stratoria, & tapetia, & vasa fictilia, frumentum, & hordeum, & farinam, & polentam, & fabam, & lentem, & frixum cicer.

29 Et mel, & butyrum, oues, & pingues vitulos, dederuntq; Dauid, & populo qui cũ eo erat, ad vescendum: suspicati enim sunt, populum fame & siti fatigari in deserto.

CAPVT XVIII.

Absalom victus prælio, quercumque pendens ab Ioab transfoditur; quod audiens Dauid, amarè eum fleuit.

A 1 IGitur cõsiderato Dauid populo suo, cõstituit super eos tribunos & cẽturiones.

2 Et dedit populi tertiam partem sub manu Ioab, & tertiam partem sub manu Abisai filij Saruiæ fratris Ioab, & tertiam partẽ sub manu Ethai, qui erat de Geth, dixitque rex ad populum: Egrediar & ego vobiscum.

3 Et respondit populus: Non exibis: siue enim fugerimus, non magnopere ad eos de nobis pertinebit: siue media pars ceciderit è nobis, non satis curabunt: quia tu vnus pro decem millibus computaris: melius est igitur vt sis nobis in vrbe præsidio.

4 Ad quos rex ait: Quod vobis videtur rectum, hoc faciam. Stetit ergo rex iuxta portam: egrediebaturque populus per turmas suas, centeni, & milleni.

B 5 Et præcepit rex Ioab, & Abisai, & Ethai, dicens: Seruate mihi puerum Absalom. Et omnis populus audiebat præcipientem regem cunctis principibus pro Absalom.

6 Itaque egressus est populus in campum contra Israël, & factum est prælium in saltu Ephraim.

7 Et cæsus est ibi populus Israël ab exercitu Dauid, factaque est plaga magna in die illa viginti millium.

8 Fuit autem ibi prælium dispersum super faciem omnis terræ, & multò plures erant quos saltus consumpserat de populo, quàm hi quos vorauerat gladius in die illa.

9 Accidit autem vt occurreret Absalom seruis Dauid, sedens mulo: cùmque ingressus fuisset mulus subter condensam quercum & magnam, adhæsit caput eius quercui: & illo suspenso inter cælum & terram, mulus, cui insederat, pertransiuit.

10 Vidit autem hoc quispiam, & nuntiauit Ioab, dicens: Vidi Absalom pendere de quercu.

11 Et ait Ioab viro, qui nuntiauerat ei: Si vidisti, quare non confodisti eum cum terra, C
& ego dedissem tibi decem argenti siclos, & vnum balteum?

12 Qui dixit ad Ioab: Si appenderes in manibus meis mille argenteos, nequaquam mitterem manum meam in filium regis: audientibus enim nobis præcepit rex tibi, & Abisai, & Ethai, dicens: Custodite mihi puerum Absalom.

13 Sed & si fecissem contra animam meam audacter, nequaquam hoc regem latere potuisset, & tu stares ex aduerso?

14 Et ait Ioab: Non sicut tu vis, sed aggrediar eum coram te. Tulit ergo tres lanceas in manu sua, & infixit eas in corde Absalom: cùmque adhuc palpitaret hærens in quercu.

15 Cucurrerunt decem iuuenes armigeri D
Ioab, & percutientes interfecerunt eum.

16 Cecinit autem Ioab buccina, & re-

tinuit populum, ne persequeretur fugientem Israël, volens parcere multitudini.

17 Et tulerunt Absalom, & proiecerunt eum in saltu, in foueam grandem, comportauerunt super eum aceruum lapidum magnum nimis: omnis autem Israel fugit in tabernacula sua.

18 Porrò Absalom erexerat sibi, cùm adhuc viueret, titulum qui est in Valle regis: dixerat enim: Non habeo filium, & hoc erit monumentum nominis mei. Vocauitque titulum nomine suo, & appellatur Manus Absalom, vsque ad hanc diem.

19 Achimaas autem filius Sadoc, ait: Curram, & nuntiabo regi, quia iudicium fecerit

E ei Dominus de manu inimicorum eius.

20 Ad quem Ioab dixit: Non eris nuntius in hac die, sed nuntiabis in alia: hodie nolo te nuntiare, filius enim regis est mortuus.

21 Et ait Ioab Chusi: Vade, & nuntia regi quæ vidisti. Adorauit Chusi Ioab, & cucurrit.

22 Rursus autem Achimaas filius Sadoc dixit ad Ioab: Quid impedit si etiam ego curram post Chusi? Dixitque ei Ioab: Quid vis currere fili mi? non eris boni nuntij baiulus.

23 Qui respondit: Quid enim si cucurrero? & ait ei: Curre. Currens ergo Achimaas per viam compendij, transiuit Chusi.

24 Dauid autem sedebat inter duas portas: speculator verò, qui erat in fastigio portæ super murum, eleuans oculos, vidit hominem currentem solum.

25 Et exclamans indicauit regi: dixitque rex: Si solus est, bonus est nuntius in ore eius. Properante autem illo, & accedente propiùs,

F 26 Vidit speculator hominem alterum currentem, & vociferans in culmine, ait: Apparet mihi alter homo currens solus. Dixitque rex: Et iste bonus est nuntius.

27 Speculator autem, Contemplor, ait, cursum prioris, quasi cursum Achimaas filij Sadoc. Et ait rex: Vir bonus est: & nuntium portans bonum, venit.

28 Clamans autem Achimaas, dixit ad regem: Salue rex. Et adorans regem coram eo pronus in terram, ait: Benedictus Dominus Deus tuus, qui conclusit homines qui leuauerunt manus suas contra dominum meum regem.

29 Et ait rex: Estne pax puero Absalom? Dixitque Achimaas: Vidi tumultum magnum, cùm mitteret Ioab seruus tuus, ò rex, me seruum tuum: nescio aliud.

G 30 Ad quem rex: Transi, ait, & sta hic. Cùmque ille transisset, & staret,

31 Apparuit Chusi: & veniens ait: Bonum apporto nuntium, domine mi rex: iudicauit enim pro te Dominus hodie de manu omnium qui surrexerunt contra te.

32 Dixit autem rex ad Chusi: Estne pax puero Absalom? Cui respondens Chusi, Fiant, inquit, sicut puer, inimici domini mei regis, & vniuersi qui consurgunt aduersus eum in malum.

33 Contristatus itaque rex, ascendit cœnaculum portæ, & fleuit. Et sic loquebatur, vadens: * Fili mi Absalom, Absalom fili mi: quis mihi tribuat vt ego moriar pro te, Absalom fili mi, fili mi Absalom? * Inf. 19. a 4.

CAPVT XIX.

Dauid Ioab verbis commotus, cessat plangere Absalom, & suos conspiratores sibi reconciliat, & à viris Iuda in Ierusalem reducitur, ac Semei veniam precanti, ignoscit, & Miphibosetb recipit, iubens vt agros cum Siba diuidat: vale dicit ipsi Berzellai retinens secum Chamaam. Israël autem cum Iuda pro Dauid acriter contendit.

1 NVntiatum est autem Ioab quòd rex fleret & lugeret filium suum: A

2 Et versa est victoria in luctum in die illa omni populo: audiuit enim populus in die illa dici: Dolet rex super filio suo.

3 Et declinauit populus in die illa ingredi ciuitatem, quomodo declinare solet populus versus & fugiens de prælio.

4 Porrò rex operuit caput suum, & clamabat, voce magna: Fili mi Absalom, Absalom fili mi, fili mi.

5 Ingressus ergo Ioab ad regem in domum, dixit: Confudisti hodie vultus omnium seruorum tuorum, qui saluam fecerunt animam tuam, & animam filiorum tuorum, & filiarum tuarum, & animam vxorum tuarum, & animam concubinarum tuarum.

6 Diligis odientes te, & odio habes diligentes te: & ostendisti hodie, quia non curas de ducibus tuis, & de seruis tuis: & verè cognoui modò, quia si Absalom viueret, & omnes nos occubuissemus, tunc placeret tibi.

7 Nunc igitur surge, & procede, & alloquens satisfac seruis tuis: iuro enim tibi per B Dominum, quòd si non exieris, ne vnus quidem remansurus sit tecum nocte hac: & peius erit hoc tibi, quàm omnia mala quæ venerunt super te, ab adolescentia tua vsque in præsens.

8 Surrexit ergo rex & sedit in porta: & omni populo nuntiatum est quòd rex sederet in porta: venitque vniuersa multitudo coram rege: Israël autem fugit in tabernacula sua.

9 Omnis quoque populus certabat in cunctis tribubus Israël: dicens: Rex liberauit nos de manu inimicorum nostrorum, ipse saluauit nos de manu Philisthinorum: & nunc fugit de terra propter Absalom.

10 Absalom autem, quem vnximus super nos, mortuus est in bello: vsquequò siletis, & non reducitis regem?

11 Rex verò Dauid misit ad Sadoc & C Abiathar sacerdotes, dicens: Loquimini ad maiores natu Iuda, dicentes: Cur venitis nouissimi ad reducendum regem in domum suam? (Sermo autem omnis Israël peruenerat ad regem in domo eius.)

12 Fratres mei vos, os meum, & caro mea vos, quare nouissimi reducitis regem.

13 Et Amasæ dicite: Nonne os meum, & caro mea es? Hæc faciat mihi Deus, & hæc addat, si non magister militiæ fueris

coram me omni tempore pro Ioab.
14 Et inclinauit cor omnium virorum Iuda, quasi viri vnius: miseruntq; ad regem, dicentes: Reuertere tu, & omnes serui tui.
15 Et reuersus est rex: & venit vsque ad Iordanem, & omnis Iuda venit vsque in Galgalam, vt occurreret regi, & traduceret eum Iordanem.
* 2. Reg. 2. b. 8. 16 * Festinauit autem Semei filius Gera filij Iemini de Bahurim, & descendit cum viris Iuda in occursum regis Dauid.
D 17 Cum mille viris de Beniamin, & Siba puer de domo Saul: & quindecim filij eius, ac viginti serui erant cum eo: & irrumpentes Iordanem, ante regem.
18 Transierunt vada, vt traducerent domum regis, & facerent iuxta iussionem eius: Semei autem filius Gera prostratus coram rege, cùm iam transisset Iordanem,
19 Dixit ad eum: Ne reputes mihi domine mi iniquitatem, neque memineris iniuriarum serui tui in die qua egressus es domine mi rex de Ierusalem, neque ponas rex in corde tuo.
20 Agnosco enim seruus tuus peccatum meum: & idcircò hodie primus veni de omni domo Ioseph, descendique in occursum domini mei regis.
21 Respondens verò Abisai filius Saruiæ, dixit: Numquid pro his verbis non occidetur Semei, quia maledixit Christo Domini?
22 Et ait Dauid: Quid mihi, & vobis filij Saruiæ? cur efficimini mihi hodie in satan? ergòne hodie interficietur vir in Israël? an ignoro hodie me factum regem super Israël?
23 Et ait rex Semei: Non morieris. Iurauitque ei.
E 24 Miphiboseth quoque filius Saul descendit in occursum regis, illotis pedibus, & intonsa barba: vestesque suas non lauerat à die qua egressus fuerat rex, vsque ad diem reuersionis eius in pace.
25 Cùmque Ierusalem occurrisset regi, dixit ei rex: Quare non venisti mecum Miphiboseth?
26 Et respondens ait: Domine mi rex, seruus meus contempsit me: dixique ei ego famulus tuus, vt sterneret mihi asinum, & ascendens abirem cum rege: claudus enim sum seruus tuus.
* Sup. 16 a. 3. 27 * Insuper & accusauit me seruum tuum ad te dominum meum regem: tu autem Domine mi rex, sicut angelus Dei es, fac quod placitum est tibi.
28 Neque enim fuit domus patris mei, nisi morti obnoxia domino meo regi: tu autem posuisti me seruum tuum inter conuiuas mensæ tuæ: quid ergo habeo iustæ querelæ: aut quid possum vltrà vociferari ad regem?
29 Ait ergo ei rex: Quid vltrà loqueris? fixum est quod locutus sum: tu & Siba diuidite possessiones.
30 Responditque Miphiboseth regi: Etiam cuncta accipiat, postquam reuersus est dominus meus rex pacificè in domum suam.
F 31 Berzellai quoque Galaatides, descendens de Rogelim, traduxit regem Iordanem, paratus etiam vltra fluuium prosequi eum.
32 * Erat autem Berzellai Galaatides senex valdè, id est, octogenarius, & ipse præbuit alimenta regi, cùm moraretur in Castris: fuit quippe vir diues nimis. * Sup. 17. g. 28. 3. Reg. 2. b. 7.
33 Dixit itaque rex ad Berzellai: Veni mecū: vt requiescas securus mecū in Ierusalem.
34 Et ait Berzellai ad regem: Quot sunt dies annorum vitæ meæ, vt ascendam cum rege in Ierusalem?
35 Octogenarius sum hodie: numquid vigent sensus mei ad discernendum suaue, aut amarum? aut delectare potest seruum tuum cibus & potus? vel audire possum vltrà vocem cantorum, atque cantatricum? quare seruus tuus sit oneri domino meo regi?
36 Paululum procedam famulus tuus ab Iordane tecū: non indigeo hac vicissitudine,
37 Sed obsecro vt reuertar seruus tuus, & moriar in ciuitate mea, & sepeliar iuxta sepulchrum patris mei, & matris meæ. Est autem seruus tuus Chamaam, ipse vadat tecum domine mi rex, & fac ei quidquid tibi bonum videtur.
38 Dixit itaque ei rex: Mecum transeat Chamaam, & ego faciam ei quidquid tibi placuerit, & omne, quod petieris à me, impetrabis. G
39 Cùmque transisset vniuersus populus, & rex Iordanem, osculatus est rex Berzellai, & benedixit ei: & ille reuersus est in locum suum.
40 Transiuit ergo rex in Galgalam, & Chamaam cum eo. omnis autem populus Iuda traduxerat regem, & media tantùm pars adfuerat de populo Israël.
41 Itaque omnes viri Israel concurrentes ad regem dixerunt ei: Quare te furati sunt fratres nostri viri Iuda, & traduxerunt regem & domum eius Iordanem, omnesque viros Dauid cum eo?
42 Et respondit omnis vir Iuda ad viros Israël: Quia mihi propior est rex: cur irasceris super hac re? numquid comedimus aliquid ex rege, aut munera nobis data sunt?
43 Et respondit vir Israël ad viros Iuda, & ait: Decem partibus maior ego sum apud regem, magisq; ad me pertinet Dauid quàm ad te: cur fecisti mihi iniuriam, & non mihi nuntiatum est, priori, vt reducerem regem meum? Durius autem responderunt viri Iuda viris Israël.

C A P V T XX.

Ioab cum fratre Abisai persequens Sebam filium Bochri mouentem contra Dauid seditionem in Israel. Amasam in via occidit, tandemque ab obsidione Abelæ, misso Sebæ per murum capite, discedit.

1 Accidit quoque vt ibi esset vir Belial, nomine Seba, filius Bochri, vir Iemineus: & cecinit buccina, & ait: Non est nobis pars in Dauid, neque hereditas in filio Isai, reuertere in tabernacula tua Israël. A
2 Et separatus est omnis Israël à Dauid, secutusq; est Seba filiū Bochri: viri autem Iuda adhæserūt regi suo, à Iordane vsq; Ierusalem.

3 Cùmque venisset rex in domum suam in Ierusalem, tulit decem mulieres concubinas, quas dereliquerat ad custodiendam domum, & tradidit eas in custodiam, alimenta eis præbens: & non est ingressus ad eas, sed erant clausæ vsque in diem mortis suæ in viduitate viuentes.

B 4 Dixit autem rex Amasæ: Conuoca mihi omnes viros Iuda in diem tertium, & tu adesto præsens.

5 Abijt ergo Amasa vt conuocaret Iudam, & moratus est extra placitum quod ei constituerat rex.

6 Ait autem Dauid ad Abisai: Nunc magis afflicturus est nos Seba filius Bochri quàm Absalon: tolle igitur seruos domini tui, & persequere eum, ne fortè inueniat ciuitates munitas, & effugiat nos.

C 7 Egressi sunt ergo cum eo viri Ioab, Cerethi quoque & Phelethi: & omnes robusti exierunt de Ierusalem ad persequendum Seba filium Bochri.

8 Cùmque illi essent iuxta lapidem grandem, qui est in Gabaon, Amasa veniens occurrit eis. Porrò Ioab vestitus erat tunica stricta ad mensuram habitus sui, & desuper accinctus gladio dependente vsque ad ilia, in vagina, qui fabricatus leui motu egredi poterat, & percutere.

* 3 Reg. 2. a. 5. 9 Dixit itaque Ioab ad Amasam: Salue mi frater. * Et tenuit manu dextera mentum Amasæ, quasi osculans eum.

10 Porrò Amasa non obseruauit gladium quam habebat Ioab, qui percussit eum in latere, & effudit intestina eius in terram, nec secundum vulnus apposuit, & mortuus est. Ioab autem, & Abisai frater eius, persecuti sunt Seba filium Bochri.

D 11 Intereà quidam viri, cùm stetissent iuxta cadauer Amasæ, de socijs Ioab, dixerunt: Ecce qui esse voluit pro Ioab comes Dauid.

12 Amasa autem conspersus sanguine, iacebat in media via. Vidit hoc quidam vir quòd subsisteret omnis populus ad videndum eum, & amouit Amasa de via in agrum, operuitque eum vestimento, ne subsisterent transeuntes propter eum.

13 Amoto ergo illo de via, transibat omnis vir sequens Ioab ad persequendum Seba filium Bochri.

14 Porrò ille transierat per omnes tribus Israël in Abelam, & Bethmaacha: omnesq; viri electi congregati fuerant ad eum.

E 15 Venerunt itaque & oppugnabant eum in Abela, & in Bethmaacha, & circumdederunt munitionibus ciuitatem, & obsessa est vrbs: omnis autem turba, quæ erat cum Ioab, moliebatur destruere muros.

16 Et exclamauit mulier sapiens de ciuitate: Audite, audite, dicite Ioab: Appropinqua huc, & loquar tecum.

17 Qui cùm accessisset ad eam, ait illi: Tu es Ioab? Et ille respondit: Ego. Ad quem sic locuta est: Audi sermones ancillæ tuæ. Qui respondit: Audio.

F 18 Rursumque illa, Sermo, inquit, dicebatur in veteri prouerbio: Qui interrogant, interrogent in Abela: & sic perficiebant.

19 Nónne ego sum quæ respondeo veritatem in Israel, & tu quæris subuertere ciuitatem, & euertere matrem in Israël? Quare præcipitas hęreditatem Domini?

20 Respondensq; Ioab, ait: Absit, absit hoc à me: non præcipito, neque demolior.

21 Non sic se habet res, sed homo de monte Ephraim Seba, filius Bochri cognomine, G leuauit manum suam contra regem Dauid: tradite illum solum, & recedemus à ciuitate. Et ait mulier ad Ioab: Ecce caput eius mittetur ad te per murum.

22 Ingressa est ergo ad omnem populum, & locuta est eis sapienter: qui abscissum caput Seba filij Bochri proiecerunt ad Ioab. & ille cecinit tuba, & recesserunt ab vrbe, vnusquisque in tabernacula sua: Ioab autem reuersus est Ierusalem ad regem.

23 * Fuit ergo Ioab super omnem exercitum Israël: Banaias autem filius Ioiadæ super Cerethæos & Phelethæos. * Sup. 8. d 16.

24 Aduram verò super tributa: porrò Iosaphat filius Ahilud, à commentarijs.

25 Siua autem, scriba: Sadoc verò & Abiathar, sacerdotes.

26 Ira autem Iairites erat sacerdos Dauid.

CAPVT XXI.

Immissa propter Saulis in Gabaonitas iniustam sæuitiam fame triennali, cui diuertendæ ad illorum petitionem Dauid Saulis reliquias, præter Miphiboseth tradit, vt crucifigerentur; quarum ossa vna cùm Saulis & Ionathæ ossibus iubet sepulturæ tradi: narrantur & quatuor bella Dauid aduersus Philisthæos.

1 FActa est quoque fames in diebus Dauid tribus annis iugiter: & consuluit A Dauid oraculum Domini. Dixitq; Dominus: Propter Saul, & domum eius sanguinum, quia occidit Gabaonitas.

2 Vocatis ergo Gabaonitis, rex dixit ad eos. (Porrò Gabaonitæ non erant de filijs Israël, sed reliquiæ Amorrhæorum: * filij quippe Israël iurauerant eis, & voluit Saul percutere eos zelo, quasi pro filijs Israël & Iuda.) * Iosu. 9. c. 15.

3 Dixit ergo Dauid ad Gabaonitas: Quid faciam vobis? & quod erit vestri piaculum, vt benedicatis hęreditati Domini?

4 Dixeruntq; ei Gabaonitæ: Non est nobis super argento & auro quæstio, sed contra Saul, & contra domum eius: neque volumus vt interficiatur homo de Israël. Ad quos rex ait: Quid ergo vultis vt faciam vobis?

5 Qui dixerunt regi: Virum qui attriuit nos & oppressit iniquè, ita delere debemus, vt ne vnus quidem residuus sit de stirpe eius in cunctis finibus Israël.

6 Dentur nobis septem viri de filijs eius, vt crucifigamus eos Dño in Gabaa Saul, quondam electi Domini. Et ait rex: Ego dabo.

B 7 Pepercitq; rex Miphiboseth filio Ionathæ filij Saul, * propter iusiurandũ Dñi, quod fuerat inter Dauid & inter Ionathan filiũ Saul. * 1 Reg. 18. a. 3.

8 Tulit itaq; rex duos filios Respha filiæ Aia, quos peperit Sauli, Armoni & Miphiboseth:

seth: & quinque filios Michol filiæ Saul, quos genuerat Hadrieli filio Berzellai, qui fuit de Molathi,

9 Et dedit eos in manus Gabaonitarum: qui crucifixerunt eos in monte coram Domino: & ceciderunt hi septem simul occisi in diebus messis primis, incipiente messione hordei.

10 Tollens autem Respha filia Aia cilicium, substrauit sibi supra petram, ab initio messis, donec stillaret aqua super eos de cœlo: & non dimisit aues lacerare eos per diem, neque bestias per noctem.

C 11 Et nuntiata sunt Dauid quæ fecerat Respha, filia Aia, concubina Saul.

*1 Reg.31 d. 12. 12 Et abijt Dauid, & tulit ossa Saul, & ossa Ionathæ filij eius à viris Iabes Galaad, * qui furati fuerant ea de platea Bethsan, in qua suspenderant eos Philisthijm cùm interfecissent Saul in Gelboë.

13 Et asportauit inde ossa Saul, & ossa Ionathæ filij eius: & colligentes ossa eorum qui affixi fuerant,

14 Sepelierunt ea cum ossibus Saul & Ionathæ filij eius in Terra Beniamin, in latere, in sepulchro Cis patris eius: feceruntque omnia, quæ præceperat rex, & repropitiatus est Deus terræ post hæc.

15 Factum est autem rursum prælium Philisthinorum aduersum Israël, & descendit Dauid, & serui eius cum eo, & pugnabant contra Philisthijm. Deficiente autem Dauid.

*1 Reg.17 a. 7. 16 Iesbibenob, qui fuit de genere arapha, *cuius ferrum hastæ trecentas vncias appendebat, & accinctus erat ense nouo, nisus est percutere Dauid.

D 17 Præsidioque ei fuit Abisai filius Saruiæ, & percussum Philisthæum interfecit. Tunc iurauerunt viri Dauid, dicentes: Iam non egredieris nobiscum in bellum, ne extinguas lucernam Israël.

*1 Par.20 c.4. 18 * Secundum quoque bellum fuit in Gob contra Philisthæos: tunc percussit Sobochai de Husati, Saph de stirpe arapha de genere gigantum.

19 Tertium quoque fuit bellum in Gob contra Philisthæos, in quo percussit Adeodatus filius Saltus polymitarius Bethlehemites Goliath Gethæum, cuius hastile hastæ erat quasi liciatorium texentium.

20 Quartum bellum fuit in Geth: in quo vir fuit excelsus, qui senos in manibus pedibusque habebat digitos, id est, viginti quatuor, & erat de origine arapha.

21 Et blasphemauit Israël: percussit autem eum Ionathan filius Samaa fratris Dauid.

22 Hi quatuor nati sunt de arapha in Geth, & ceciderunt in manu Dauid, & seruorum eius.

CAPVT XXII.

Canticum gratiarum actionis Dauid pro sua ab omnibus inimicis liberatione.

A 1 LOcutus est autem Dauid Domino verba carminis huius, in die qua liberauit eum Dominus de manu omnium inimicorum suorum, & de manu Saul.

* Ps.17.a. 3. 2 Et ait: * Dominus petra mea, & robur meum, & saluator meus.

3 Deus fortis meus, sperabo in eum: scutum meum, & cornu salutis meæ: eleuator meus, & refugium meum: saluator meus, de iniquitate liberabis me.

4 * Laudabilem inuocabo Dominum: & ab inimicis meis saluus ero. *Ps.17.a.4

5 Quia circumdederunt me contritiones mortis: torrentes Belial terruerunt me.

6 Funes inferni circumdederunt me: præuenerunt me laquei mortis.

7 In tribulatione mea inuocabo Dominum, & ad Deum meum clamabo: & exaudiet de templo suo vocem meam, & clamor meus veniet ad aures eius.

8 Commota est & contremuit terra: fundamenta montium concussa sunt, & conquassata, quoniam iratus est eis.

9 Ascendit fumus de naribus eius, & ignis de ore eius vorabit: carbones succensi sunt ab eo.

10 Inclinauit cœlos, & descendit: & caligo sub pedibus eius.

11 Et ascendit super cherubim, & volauit: & lapsus est super pennas venti. B

12 Posuit tenebras in circuitu suo latibulum cribrans aquas de nubibus cœlorum.

13 Præ fulgore in conspectu eius, succensi sunt carbones ignis.

14 Tonabit de cœlo Dominus: & excelsus dabit vocem suam.

15 Misit sagittas, & dissipauit eos; fulgur, & consumpsit eos.

16 Et apparuerunt effusiones maris, & reuelata sunt fundamenta orbis, ab increpatione Domini, ab inspiratione spiritus furoris eius.

17 Misit de excelso, & assumpsit me: & extraxit me de aquis multis.

18 Liberauit me ab inimico meo potentissimo, & ab his qui oderant me, quoniam robustiores me erant.

19 Præuenit me in die afflictionis meæ, & factus est Dominus firmamentum meum.

20 Et eduxit me in latitudinem: liberauit me, quia complacui ei.

21 Retribuet mihi Dominus secundùm iustitiam meam: & secundùm munditiam manuum mearum reddet mihi.

22 Quia custodiui vias Domini, & non egi impiè, à Deo meo.

23 Omnia enim iudicia eius in conspectu meo: & præcepta eius non amoui à me.

24 Et ero perfectus cum eo: & custodiam me ab iniquitate mea. C

25 Et restituet mihi Dominus secundùm iustitiam meam: & secundùm munditiam manuum mearum, in conspectu oculorum suorum.

26 Cum sancto sanctus eris, & cum robusto perfectus.

27 Cum electo electus eris: & cum peruerso peruerteris.

28 Et populum pauperem saluum facies: oculisque tuis excelsos humiliabis.

29 Quia tu lucerna mea Domine: & tu Domine illuminabis tenebras meas.

30 In te enim curram accinctus: in Deo

meo transiliam murum.
31 Deus immaculata via eius, eloquium Domini igne examinatum: scutum est omnium sperantium in se.
32 Quis est Deus præter Dominum? & quis fortis præter Deum nostrum?
33 Deus: qui accinxit me fortitudine: & complanauit perfectam viam meam.
34 Coæquans pedes meos ceruis, & super excelsa mea statuens me.
*Ps.143.a.1. 35 * Docens manus meas ad prælium, & componens quasi arcum æreũ brachia mea.
36 Dedisti mihi clypeum salutis tuæ: & mansuetudo tua multiplicauit me.
D 37 Dilatabis gressus meos subtus me: & non deficient tali mei.
38 Persequar inimicos meos, & conteram: & non conuertar donec consumam eos.
39 Consumam eos & confringam, vt non consurgant: cadent sub pedibus meis.
40 Accinxisti me fortitudine ad prælium: incuruasti resistentes mihi subtus me.
41 Inimicos meos dedisti mihi dorsum, odientes me, & disperdam eos.
42 Clamabunt, & non erit qui saluet: ad Dominum, & non exaudiet eos.
43 Delebo eos vt puluerem terræ: quasi lutum platearum comminuam eos atque confringam.
44 Saluabis me à contradictionibus populi mei: custodies me in caput Gentium: populus, quem ignoro, seruiet mihi.
45 Filij alieni resistent mihi, auditu auris obedient mihi.
46 Filij alieni defluxerunt, & contrahentur in angustijs suis.
47 Viuit Dominus, & benedictus Deus meus: & exaltabitur Deus fortis salutis meæ.
48 Deus qui das vindictas mihi, & deijcis populos sub me.
*Ps.17.d.49. *1.Rom.15.c.9. 49 Qui educis me ab inimicis meis, & à resistentibus mihi eleuas me *, à viro iniquo liberabis me.
50 * Propterea confitebor tibi Domine in gentibus: & nomini tuo cantabo.
51 Magnificans salutes regis sui, & faciens misericordiam christo suo Dauid, & semini eius in sempiternum.

CAPVT XXIII.

Verba nouissima Dauid, & catalogus virorum ipsius illustrium.

A 1 HÆc autem sunt verba Dauid nouissima. Dixit Dauid filius Isai: Dixit vir, cui constitutum est de Christo Dei Iacob, egregius psaltes Israël.
2 Spiritus Domini locutus est per me, & sermo eius per linguam meam.
3 Dixit Deus Israël mihi, loqutus est fortis Israel, Dominator hominum, iustus dominator in timore Dei.
4 Sicut lux auroræ, oriente sole, manè absque nubibus rutilat, & sicut pluuijs germinat herba de terra.
5 Nec tanta est domus mea apud Deum, vt pactum æternum iniret mecum, firmum in omnibus atque munitum. Cuncta enim salus mea, & omnis voluntas: nec est quidquam ex ea quod non germinet.
6 Præuaricatores autem quasi spinæ euellentur vniuersi: quæ non tolluntur manibus.
7 Et si quis tangere voluerit eas, armabitur ferro & ligno lanceato, igneque succensæ comburentur vsque ad nihilum.
8 * Hæc nomina fortium Dauid. Sedens in cathedra sapientissimus princeps inter tres, *1.Par.11.c.10.
ipse est quasi tenerrimus ligni vermiculus, qui octingentos interfecit impetu vno.
9 Post hunc, Eleazar filius patrui eius Ahohites inter tres fortes, qui erant cum Dauid quando exprobrauerunt Philisthijm, & congregati sunt illuc in prælium. B
10 Cùmque ascendissent viri Israël, ipse stetit & percussit Philisthæos, donec deficeret manus eius, & obrigesceret cum gladio: fecitque Dominus salutem magnam in die illa: & populus qui fugerat, reuersus est ad cæsorum spolia detrahenda.
11 Et post hunc, Semma filius Age de Arari. & congregati sunt Philisthijm in statione: erat quippe ibi ager lente plenus. Cùmque fugisset populus à facie Philisthijm,
12 Stetit ille in medio agri, & tuitus est eum, percussitque Philisthæos: & fecit Dominus salutem magnam.
13 Nec non & antè descenderant tres qui erant principes inter triginta, & venerant tempore messis ad Dauid in speluncam Odollam: castra autem Philisthinorum erant posita in Valle gigantum.
14 Et Dauid erat in præsidio: porrò statio Philisthinorum tunc erat in Bethlehem.
15 Desiderauit ergo Dauid, & ait: O si quis mihi daret potum aquæ, de cisterna quæ est in Bethlehem iuxta portam! C
16 Irruperunt ergo tres fortes castra Philisthinorum, & hauserunt aquam de cisterna Bethlehem: quæ erat iuxta portam, & attulerunt ad Dauid: at ille noluit bibere, sed libauit eam Domino,
17 Dicens: Propitius sit mihi Dominus, ne faciam hoc: num sanguinem hominum istorum, qui profecti sunt, & animarum periculum bibam? Noluit ergo bibere. hæc fecerunt tres robustissimi.
18 Abisai quoque frater Ioab filius Saruiç, princeps erat de tribubus: ipse est qui leuauit hastam suam contra trecentos, quos interfecit, nominatus in tribus.
19 Et inter tres nobilior, eratque eorũ princeps, sed vsque ad tres primos nõ peruenerat.
20 Et Banaias filius Ioiadæ viri fortissimi, magnorum operum, de Cabseel: ipse percussit duos leones Moab, & ipse descendit, & percussit leonem in media cisterna in diebus niuis.
21 Ipse quoque interfecit virum Ægyptium, virum dignum spectaculo, habentem in manu hastam: itaque cùm descendisset ad eum in virga, vi extorsit hastam de manu Ægyptij, & interfecit eum hasta sua.
22 Hæc fecit Banaias filius Ioiadæ.
23 Et ipse nominatus inter tres robustos, D
qui erant inter triginta nobiliores: verumtamen vsque ad tres non peruenerat: fecitque eum sibi Dauid auricularium, à secreto.

24 Asaël frater Ioab inter triginta, Elehanan filius patrui eius de Bethlehem,
25 Semma de Harodi, Elica de Harodi.
26 Heles de Phalti, Hira filius Acces de Thecua,
27 Abiezer de Anathoth, Mobonnai de Husati,
28 Selmon Ahohites Maharai Netophathites.
29 Heled filius Baana, & ipse Netophathites, Ithai filius Ribai de Gabaath filiorum Beniamin,
30 Banaia Pharathonites, Heddai de Torrente Gaas,
31 Abialbon Arbathites, Azmaueth de Torrente Gaas,
31 Abialbon Arbathites, Azmaueth de Beromi.
32 Eliaba de Salaboni. Filij Iassen, Ionathã.
33 Semma de Orori, Aiam filius Sarar Araritas,
34 Eliphelet filius Aasbai filij Machati, Eliam filius Achitophel Gelonites.
35 Hesrai de Carmelo, Pharai de Arbi,
36 Igaal filius Nathan de Soba, Bonni de Gadi,
37 Selec de Ammoni, Naharai Berothites armiger Ioab filij Saruiæ,
38 Ita Iethrites, Gareb & ipse Iethrites,
39 Vrias Hethæus. Omnes triginta septem.

CAPVT XXIV.

Dauid ob numeratum populum à Gad propheta correptus, ex tribus flagellis oblatis pestem triduum elegit; qua in populum sæuiente, ac 70000. interemptis, orat Dauid Dominum, & à Gad propheta admonitus, in area Areuna, dato pretio, altare erigit, cessatque pestis.

A * 1. Par. 21. a. 1.

1 ET * addidit furor Domini irasci contra Israël, commouitque Dauid in eis dicentem: Vade, numera Israël & Iudam.
2 Dixitque rex ad Ioab principem exercitus sui: Perambula omnes tribus Israël à Dan vsque Bersabee, & numerate populum, vt sciam numerum eius.
3 Dixitque Ioab regi: Adaugeat Dominus Deus tuus ad populum tuum, quantus nunc est, iterumque centuplicet in conspectu domini mei regis: sed quid sibi dominus meus rex vult in re huiuscemodi?
4 Obtinuit autem sermo regis verba Ioab & principum exercitus: egressusque est Ioab & principes militum, à facie regis, vt numerarent populum Israël.
5 Cùmque pertransissent Iordanem, venerunt in Aroër ad dexteram vrbis, quæ est in valle Gad:
6 Et per Iazer transierunt in Galaad, & in terram inferiorem Hodsi, & venerunt in Dan siluestria. Circumeuntesque iuxta Sidonem,
7 Transierunt prope mœnia Tyri, & omnem terram Heuæi & Chananæi, veneruntque ad meridiem Iuda in Bersabee:
B
8 Et lustrata vniuersa terra, adfuerunt post nouem menses & viginti dies in Ierusalem.
9 Dedit ergo Ioab numerum descriptionis populi regi, & inuenta sunt de Israël octingẽta millia virorum fortium, qui educerent gladium: & de Iuda quingenta millia pugnatorum.
10 Percussit autem cor Dauid eum, postquam numeratus est populus: & dixit Dauid ad Dominum: peccaui valdè in hoc facto: sed precor Domine, vt transferas iniquitatem serui tui, quia stultè egi nimis.
11 Surrexit itaque Dauid manè, & sermo Domini factus est ad Gad prophetam & Videntem Dauid, dicens:
12 Vade, & loquere ad Dauid: Hæc dicit Dominus: Trium tibi datur optio, elige vnum quod volueris ex his, vt faciam tibi.
13 Cùmque venisset Gad ad Dauid, nuntiauit ei, dicens: Aut septem annis veniet tibi fames in terra tua: aut tribus mensibus fugies aduersarios tuos, & illi te persequentur: aut certè tribus diebus erit pestilentia in terra tua: Nunc ergo delibera, & vide quem respondeam ei, qui me misit, sermonem. C
14 Dixit autem Dauid ad Gad: Coarctor nimis: * sed melius est vt incidam in manus Domini (multæ enim misericordię eius sunt) quàm in manus hominum. * 1. Par. 21 b. 13. Dan. 13. c. 23.
15 Immisitque Dominus pestilentiam in Israël, de manè vsque ad tempus constitutum & mortui sunt ex populo, à Dan vsque ad Bersabee, septuaginta millia virorum.
16 Cùmque extendisset manum suam Angelus Domini super Ierusalem vt disperderet eã, misertus est Dominus super afflictione, & ait Angelo percutienti populum: sufficit: nunc contine manum tuam. erat autem Angelus Dñi iuxta aream Areuna Iebusæi.
17 Dixitque Dauid ad Dominum, cùm vidisset Angelum cædentem populũ: Ego sum qui peccaui, ego iniquè egi: isti qui oues sunt, quid fecerunt? vertatur, obsecro, manus tua contra me, & contra domum patris mei.
18 Venit autem Gad ad Dauid in die illa, & dixit ei: Ascende, & constitue altare Domino in area Areuna Iebusæi.
19 Et ascendit Dauid iuxta sermonem Gad, quem præceperat ei Dominus. D
20 Conspiciensque Areuna, animaduertit regem & seruos eius transire ad se:
21 Et egressus adorauit regem prono vultu in terram, & ait: Quid causæ est vt veniat dominus meus rex ad seruum suum? Cui Dauid ait: Vt emam à te aream, & ædificem altare Domino, & cesset interfectio quæ grassatur in populo.
22 Et ait Areuna ad Dauid. Accipiat, & offerat dominus meus rex, sicut placet ei: habes boues in holocaustum, & plaustrum & iuga boum in vsum lignorum.
23 Omnia dedit Areuna rex regi: dixitque Areuna ad regem; Dominus Deus tuus suscipiat votum tuum.
24 Cui respondens rex, ait: Nequaquam vt vis, sed emam pretio à te, & non offeram Domino Deo meo holocausta gratuita. Emit ergo Dauid aream, & boues, argenti siclis quinquaginta:
25 Et ædificauit ibi Dauid altare Domino, & obtulit holocausta & pacifica: & propitiatus est Dominus terræ, & cohibita est plaga ab Israël.

LIBER REGVM TERTIVS.
SECVNDVM HEBRÆOS PRIMVS MALACHIM.

CAPVT PRIMVM.

David senio confectum puella Abisag calefacit, casta manens: Adonia verò regnum occupante, Bethsabee directa consilio Nathan impetrauit à David vngi Salomonem in regem, quo audito, fugit Adonias.

A 1 ET rex David senuerat,
habebatque ætatis plurimos dies: cùmque
operiretur vestibus,
non calefiebat.
2 Dixerunt ergo ei
serui sui: Quæramus
domino nostro regi adolescentulam virginem, & stet coram rege, & foueat eum, dormiatque in sinu suo, & calefaciat dominum nostrum regem.
3 Quæsierunt igitur adolescentulam speciosam in omnibus finibus Israël: & inuenerunt Abisag Sunamitidem, & adduxerunt eam ad regem.
4 Erat autem puella pulchra nimis, dormiebatque cum rege, & ministrabat ei, rex verò non cognouit eam.
5 Adonias autem filius Haggith eleuabatur dicens: Ego regnabo. Fecitque sibi currus & equites, & quinquaginta viros qui currerent ante eum.
6 Nec corripuit eum pater suus aliquando, dicens: Quare hoc fecisti? Erat autem & ipse pulcher valdè, secũdus natu post Absaló.
B. 7 Et sermo ei cum Ioab filio Saruiæ, & cum Abiathar sacerdote, qui adiuuabant partes Adoniæ.
8 Sadoc verò sacerdos, & Banaias filius Ioiadæ, & Nathan propheta, & Semei & Rei, & robur exercitus David, non erat cum Adonia.
9 Immolatis ergo Adonias arietibus & vitulis, & vniuersis pinguibus, iuxta lapidem zoheleth, qui erat vicinus Fonti rogel, vocauit vniuersos fratres suos filios regis, & omnes viros Iuda seruos regis.
10 Nathan autem prophetam, & Banaiam, & robustos quosque, & Salomonem fratrem suum, non vocauit.
11 Dixit itaque Nathan ad Bethsabee matrem Salomonis: Num audisti, quòd regnauerit Adonias filius Haggith, & dominus noster David hoc ignorat?
12 Nunc ergo veni, accipe consilium à me & salua animam tuã, filijque tui Salomonis.
13 Vade, & ingredere ad regem David, & dic ei: Nonne tu domine mi rex iurasti mihi ancillæ tuæ, dicens: Salomon filius tuus regnabit post me, & ipse sedebit in solio meo? quare ergo regnat Adonias?
14 Et adhuc ibi te loquente cum rege, ego veniam post te, & complebo sermones tuos. C
15 Ingressa est itaque Bethsabee ad regem in cubiculum: rex autem senuerat nimis, & Abisag Sunamitis ministrabat ei.
16 Inclinauit se Bethsabee, & adorauit regem. Ad quam rex, Quid tibi, inquit vis?
17 Quæ respondens, ait: Domine mi, tu iurasti per Dominum Deum tuum ancillæ tuę, Salomon filius tuus regnabit post me, & ipse sedebit in solio meo.
18 Et ecce nunc Adonias regnat, te, domine mi rex, ignorante.
19 Mactauit boues, & pinguia quæque, & arietes plurimos, & vocauit omnes filios regis, Abiathar quoque sacerdotem, & Ioab

principem militiæ: Salomonem autem seruum tuum non vocauit.

20 Verumtamen domine mi rex, in te oculi respiciunt totius Israël, vt indices eis, quis sedere debeat in solio tuo, domine mi rex, post te.

21 Eritque cùm dormierit dominus meus rex cum patribus suis, erimus ego & filius meus Salomon peccatores.

22 Adhuc illa loquente cum rege, Nathan propheta venit.

23 Et nuntiauerunt regi, dicentes: Adest Nathan propheta. Cũque introisset in cõspectu regis, & adorasset eum pronus in terram,

D 24 Dixit Nathan: Domine mi rex: tu dixisti: Adonias regnet post me, & ipse sedeat super thronum meum?

25 Quia descendit hodie, & immolauit boues, & pinguia, & arietes plurimos, & vocauit vniuersos filios regis, & principes exercitus, Abiathar quoque sacerdotem: illisque vescentibus, & bibentibus coram eo, & dicentibus: Viuat rex Adonias:

26 Me seruum tuum, & Sadoc sacerdotem, & Banaiam filium Ioiadæ, & Salomonem famulum tuum, non vocauit.

27 Numquid à domino meo rege exiuit hoc verbum, & mihi non indicasti seruo tuo quis sessurus esset super thronum domini mei regis post eum?

28 Et respondit rex Dauid, dicens: Vocate ad me Bethsabee. Quæ cùm fuisset ingressa coram rege, & stetisset ante eum,

29 Iurauit rex, & ait: Viuit Dominus qui eruit animam meam de omni angustia,

30 Quia sicut iuraui tibi per Dominum Deum Israël, dicens: Salomon filius tuus regnabit post me, & ipse sedebit super solium meum pro me: sic faciam hodie.

E 31 Summissoque Bethsabee in terram vultu, adorauit regem, dicens: Viuat dominus meus Dauid in æternum.

32 Dixit quoque rex Dauid: Vocate mihi Sadoc sacerdotem, & Nathan prophetam, & Banaiam filium Ioiadæ. Qui cùm ingressi fuissent coram rege,

33 Dixit ad eos: Tollite vobiscum seruos domini vestri, & imponite Salomonem filium meum super mulam meam: & ducite eum in Gihon.

34 Et vngat eum ibi Sadoc sacerdos, & Nathan propheta, in regem super Israël: & canetis buccina, atque dicetis: Viuat rex Salomon.

35 Et ascendetis post eum, & veniet, & sedebit super solium meum, & ipse regnabit pro me: illique præcipiam vt sit dux super Israël: & super Iudam.

36 Et respondit Banaias filius Ioiadæ, regi, dicens: Amen: sic loquatur Dominus Deus domini mei regis.

37 Quomodo fuit Dominus cum domino meo rege, sic sit cum Salomone, & sublimius faciat solium eius à solio domini mei regis Dauid.

38 Descendit ergo Sadoc sacerdos, & Nathan propheta, & Banaias filius Ioiadæ, & Cerethi, & Phelethi: & imposuerunt Salomonem super mulam regis Dauid, & adduxerunt eum in Gihon.

39 Sumpsitque Sadoc sacerdos cornu olei de tabernaculo, & vnxit Salomonem: & cecinerunt buccina, & dixit omnis populus: Viuat rex Salomon.

40 Et ascendit vniuersa multitudo post eum, & populus canentium tibijs, & lætantium gaudio magno, & insonuit terra à clamore eorum. F

41 Audiuit autem Adonias, & omnes qui inuitati fuerant ab eo, iamque conuiuium finitum erat: sed & Ioab, audita voce tubæ, ait: Quid sibi vult clamor ciuitatis tumultuantis?

42 Adhuc illo loquẽte, Ionathas filius Abiathar sacerdotis venit: cui dixit Adonias: ingredere, quia vir fortis es, & bona nuntians.

43 Responditque Ionathas Adoniæ: Nequaquam: Dominus enim noster rex Dauid regem constituit Salomonem:

44 Misitque cum eo Sadoc sacerdotem, & Nathan prophetam, & Banaiam filium Ioiadæ, & Cerethi & Phelethi, & imposuerunt eum super mulam regis.

45 Vnxeruntque eum Sadoc sacerdos & Nathan propheta regem in Gihon: & ascenderunt inde lætantes, & insonuit ciuitas: hæc est vox, quam audistis.

46 Sed & Salomon sedet super soliũ regni.

47 Et ingressi serui regis benedixerunt domino nostro regi Dauid, dicentes: Amplificet Deus nomen Salomonis super nomen tuum, & magnificet thronum eius super thronum tuũ. Et adorauit rex in lectulo suo: G

48 Et locutus est: Benedictus Dominus Deus Israël, qui dedit hodie sedentem in solio meo, videntibus oculis meis.

49 Territi sunt ergo, & surrexerunt omnes qui inuitati fuerant ab Adonia, & iuit vnusquisque in viam suam.

50 Adonias autem timens Salomonem, surrexit, & abijt, tenuitque cornu altaris.

51 Et nuntiauerunt Salomoni, dicentes: Ecce Adonias timens regem Salomonem, tenuit cornu altaris, dicens: Iuret mihi rex Salomon hodie, quòd non interficiat seruum suum gladio.

52 Dixitque Salomon: Si fuerit vir bonus, non cadet ne vnus quidem capillus eius in terram: sin autem malum inuentum fuerit in eo, morietur.

53 Misit ergo rex Salomon, & eduxit eum ab altari: & ingressus adorauit regem Salomonem: dixitque ei Salomon: Vade in domum tuam.

CAPVT II.

Dauid datis Salomoni varijs preceptis moritur. Adonias petens Abisag in vxorem, occidi à Salomone iubetur: Abiathar sacerdotio priuatur, & tandem Ioab in tabernaculo interficitur: Semei quoque, quia contra præscriptum egressus est Ierusalem, triennio post occiditur.

1 APpropinquauerunt autem dies Dauid vt moreretur, præcepitque Salomoni filio suo, dicens: A

2 Ego ingredior viam vniuersæ terræ: confortare, & esto vir.

3 Et obserua custodias Domini Dei tui, vt ambules in vijs eius, vt custodias cæremonias eius, & præcepta eius, & iudicia, & testimonia,* sicut scriptum est in lege Moysi: vt intelligas vniuersa quæ facis, & quocumque te verteris:

*Deut.17. d,19.

4 Vt confirmet Dominus sermones suos, quos locutus est de me, dicens: Si custodierint filij tui vias suas,& ambulauerint coram me in veritate, in omni corde suo, & in omni anima sua, non auferetur tibi vir de solio Israël.

5 Tu quoque nosti quæ fecerit mihi Ioab filius Saruiæ, quæ fecerit duobus principibus exercitus Israël, Abner filio Ner, &* Amasæ filio Iether, quos occidit, & effudit sanguinem belli in pace, & posuit cruorem prælij in balteo suo, qui erat circa lumbos eius, & in calceamento suo, quod erat in pedibus eius.

*2.Reg.3. c.17. *2.Reg.20 c.10.

B

6 Facies ergo iuxta sapientiam tuam, & non deduces canitiē eius pacificè ad inferos.

7 Sed & filijs Berzellai Galaaditis reddes gratiam, eruntque comedentes in mensa tua: *occurrerunt enim mihi quando fugiebam à facie Absalom fratris tui.

*2.Reg.19 f.31. *2.Reg.16 a.5.19. d.19.

8 *Habes quoque apud te Semei filium Gera filij Iemini de Bahurim, qui maledixit mihi maledictione pessima, quando ibam ad Castra: sed quia descendit mihi in occursum cùm transirem Iordanem, & iuraui ei per Dominum, dicens: Non te interficiam gladio:

9 Tu noli pati eum esse innoxium. Vir autem sapiens es, vt scias quæ facies ei, deducesque canos eius cum sanguine ad inferos.

10 * Dormiuit igitur Dauid cum patribus suis,& sepultus est in ciuitate Dauid.

*Act.2.d. 29. *1.Par.29 g.27.

11 * Dies autem quibus regnauit Dauid super Israël, quadraginta anni sunt: in Hebron regnauit septem annis: in Ierusalem, triginta tribus.

12 Salomon autem sedit super thronum Dauid patris sui, & firmatum est regnum eius nimis,

13 Et ingressus est Adonias filius Haggith ad Bethsabee matrem Salomonis. Quæ dixit ei: pacificusne est ingressus tuus? Qui respondit: Pacificus.

C

14 Addiditque: Sermo mihi est ad te. Cui ait: Loquere. Et ille:

15 Tu, inquit, nosti, quia meum erat regnum,& me præposuerat omnis Israël sibi in regem: sed translatum est regnum,& factum est fratris mei: à Dño enim constitutū est ei.

16 Nunc ergo petitionem vnam precor à te; ne confundas faciem meam. Quæ dixit ad eum: Loquere.

17 Et ille ait: Precor vt dicas Salomoni regi (neque enim negare tibi quidquam potest) vt det mihi Abisag Sunamitidem vxorem.

18 Et ait Bethsabee: Benè, ego loquar pro te regi.

19 Venit ergo Bethsabee ad regem Salomonem, vt loqueretur ei pro Adonia: & surrexit rex in occursum eius, adorauitque eam, & sedit super thronum suum: positusque est thronus matri regis: quæ sedit ad dexteram eius.

D

20 Dixitque ei: petitionem vnam paruulam ego deprecor à te; ne confundas faciem meam. Et dixit ei rex: Pete mater mea: neque enim fas est vt auertam faciem tuam.

21 Quæ ait: Detur Abisag Sunamitis Adoniæ fratri tuo vxor.

22 Respónditque rex Salomon, & dixit matri suæ: Quare postulas Abisag Sunamitidem Adoniæ? postula ei & regnum: ipse est enim frater meus maior me, & habet Abiathar sacerdotem,& Ioab filium Saruiæ.

23 Iurauit itaque rex Salomon per Dominum, dicens: Hæc faciat mihi Deus, & hæc addat; quia contra animam suam locutus est Adonias verbum hoc.

24 Et nunc viuit Dominus, qui firmauit me,& collocauit me super solium Dauid patris mei, & qui fecit mihi domum, sicut locutus est, quia hodie occidetur Adonias.

25 Misitque rex Salomon per manū Banaiæ filij Ioiadæ, qui interfecit eū,& mortuus est.

E

26 Abiathar quoque sacerdoti dixit rex: Vade in Anathoth ad agrum tuum, equidem vir mortis es: sed hodie te non interficiam, quia portasti arcam Domini Dei coram Dauid patre meo, & sustinuisti laborem in omnibus, in quibus loborauit pater meus.

27 Eiecit ergo Salomon Abiathar, vt non esset sacerdos Domini,* vt impleretur sermo Domini, quem locutus est super domum Heli in Silo.

*1.Reg.2. g.31.

28 Venit autem nuntius ad Ioab, quòd Ioab declinasset post Adoniam,& post Salomonem non declinasset: fugit ergo Ioab in tabernaculum Domini, & apprehendit cornu altaris,

29 Nuntiatumque est regi Salomoni, quòd fugisset Ioab in tabernaculum Domini, & esset iuxta altare, misitque Salomon Banaiam filium Ioiadæ, dicens: Vade interfice eum.

30 Et venit Banaias ad tabernaculum Domini,& dixit ei: Hæc dicit rex: Egredere. Qui ait: Non egrediar, sed hic moriar. Renuntiauit Banaias regi sermonem, dicens: Hæc locutus est Ioab,& hæc respondit mihi.

31 Dixitque ei rex: Fac sicut locutus est: & interfice eum, & sepeli, & amouebis sanguinem innocentem, qui effusus est à Ioab, à me,& à domo patris mei.

32 Et reddet Dominus sanguinem eius super caput eius, quia interfecit duos viros iustos, melioresque se: & occidit eos gladio, patre meo Dauid ignorante,* Abner filium Ner principem militiæ Israël, * & Amasam filium Iether principem exercitus Iuda.

*2.Reg.3. c.27. *2.Reg.20 c.10.

F

33 Et reuertetur sanguis illorum in caput Ioab, & in caput seminis eius in sempiternum. Dauid autem & semini eius, & domui & throno illius, sit pax vsque in æternum à Domino.

34 Ascendit itaque Banaias filius Ioiadæ, & aggressus eum interfecit: sepultusque est in domo sua in deserto.

35 Ascendit itaque Banaias filius Ioiadæ, pro eo super exercitum, & Sadoc sacer-

dotem posuit pro Abiathar.
36 Misit quoque rex, & vocauit Semei, di-
xitque ei: Ædifica tibi domum in Ierusalem,
& habita ibi: & non egredieris inde huc at-
que illuc.
37 Quacumque autem die egressus fueris,
& transieris Torrentem Cedron, scito te in-
terficiendum: sanguis tuus erit super caput
tuum.
G 38 Dixitque Semei regi: Bonus sermo. si-
cut locutus est dominus meus rex, sic faciet
seruus tuus. Habitauit itaque Semei in Ieru-
salem diebus multis.
39 Factum est autem post annos tres, vt fu-
gerent serui Semei ad Achis filium Maacha
regem Geth: nuntiatumque est Semei, quòd
serui eius issent in Geth.
40 Et surrexit Semei, & strauit asinum
suum: iuitque ad Achis in Geth ad requi-
rendum seruos suos, & adduxit eos de Geth.
41 Nuntiatum est autem Salomoni,
quòd isset Semei in Geth de Ierusalem, & re-
disset.
42 Et mittens vocauit eum, dixitque illi:
Nonne testificatus sum tibi per Dominum,
& prædixi tibi: Quacumque die egressus,
ieris huc & illuc, scito te esse moriturum?
Et respondisti mihi: Bonus sermo, quem
audiui.
43 Quare ergo non custodisti iusiuran-
dum Domini, & præceptum quod præcepe-
ram tibi?
44 Dixitque rex ad Semei: Tu nosti omne
malum, cuius tibi conscium est cor tuum,
quod fecisti Dauid patri meo: reddidit Do-
minus malitiam tuam in caput tuum.
45 Et rex Salomon benedictus, & thronus
Dauid erit stabilis coram Domino vsque in
sempiternum.
46 Iussit itaque rex Banaiæ filio Ioiadæ:
qui egressus, percussit eum, & mortuus est.

CAPVT III.

*Salomon, accepta in vxorem filia Pharao-
nis, sapientiam in somno petit, quàm vna cum
diuitijs & gloria accipit, & primum in mere-
tricum dirimenda lite ostendit.*

* 2. Par. 1. a. 1.
A 1 CONfirmatum est igitur regnum in
manu Salomonis, & affinitate coniunctus est Pharaoni regi Ægypti: accepit
namque filiam eius, & adduxit in ciuitatem
Dauid, donec compleret ædificans domum
suam & domum Domini, & murum Ierusa-
lem per circuitum.
2 Attamen populus immolabat in excelsis:
non enim ædificatum erat templum nomini
Domini vsque in diem illum.
3 Dilexit autem Salomon Dominum, am-
bulans in præceptis Dauid patris sui, excepto
quod in excelsis immolabat, & accendebat
thymiama.
4 Abijt itaque in Gabaon, vt immolaret
ibi: illud quippe erat excelsum maximum:
mille hostias in holocaustum obtulit Salo-
mon super altare illud in Gabaon.
5 Apparuit autem Dominus Salomoni per
somnium nocte, dicens: Postula quod vis vt
dem tibi.
6 Et ait Salomon: Tu fecisti cum seruo
tuo Dauid patre meo misericordiam ma-
gnam, sicut ambulauit in conspectu tuo in
veritate, & iustitia: & recto corde tecum: cu-
stodisti ei misericordiam tuam grandem, &
dedisti ei filium sedentem super thronum
eius, sicut est hodie.
7 Et nunc Domine Deus, tu regnare feci- B
sti seruum tuum pro Dauid patre meo: ego
autem sum puer paruulus, & ignorans egres-
sum & introitum meum.
8 Et seruus tuus in medio est populi, quem
elegisti, populi infiniti, qui numerari & sup-
putari non potest præ multitudine.
9 * Dabis ergo seruo tuo cor docile, vt po- * 2 Par. 1 c. 10.
pulum tuum iudicare possit, & discernere in-
ter bonum & malum. quis enim poterit iu-
dicare populum istum, populum tuum hunc
multum.
10 Placuit ergo sermo coram Domino,
quod Salomon postulasset huiuscemodi
rem.
11 Et dixit Dominus Salomoni: Quia po-
stulasti verbum hoc, & non petisti tibi dies
multos, nec diuitias, aut animas inimicorum
tuorum, sed postulasti tibi sapientiam ad di-
scernendum iudicium:
12 Ecce feci tibi secundùm sermones tuos,
& dedi tibi cor sapiens & intelligens, in tan-
tum vt nullus ante te similis tui fuerit, nec
post te surrecturus sit.
13 * Sed & hæc, quæ non postulasti, dedi * Sap. 7. b. 11. Matt. 6. d. 29.
tibi: diuitias scilicet, & gloriam, vt nemo
fuerit similis tui in regibus cunctis retrò
diebus.
14 Si autem ambulaueris in vijs meis, & C
custodieris præcepta mea, & mandata mea,
sicut ambulauit pater tuus, longos faciam
dies tuos.
15 Igitur euigilauit Salomon, & intellexit
quod esset somnium: cumque venisset Ieru-
salem, stetit coram arca fœderis Domini, &
obtulit holocausta, & fecit victimas paci-
ficas, & grande conuiuium vniuersis fa-
mulis suis.
16 Tunc venerunt duæ mulieres meretri-
ces ad regem, steteruntque coram eo,
17 Quarum vna ait: Obsecro, mi domine:
ego & mulier hæc habitabamus in domo
vna, & peperi apud eam in cubiculo.
18 Tertia autem die postquam ego peperi,
peperit & hæc: & eramus simul, nullusque
alius nobiscum in domo, exceptis nobis
duabus.
19 Mortuus est autem filius mulieris
huius nocte dormiens quippe oppressit
eum.
20 Et consurgens intempestæ noctis silen-
tio, tulit filium meum de latere meo ancillæ
tuæ dormientis, & collocauit in sinu suo:
suum autem filium, qui erat mortuus, posuit
in sinu meo.
21 Cùmque surrexissem manè vt darem lac D
filio meo, apparuit mortuus: quem diligen-
tiùs intuens clara luce, deprehendi non esse
meum quem genueram.
22 Responditque altera mulier: Non est
ita vt dicis, sed filius tuus mortuus est, meus

autem

autem viuit. E contrario illa dicebat: Mentiris: filius quippe meus viuit, & filius tuus mortuus est. Atque in hunc modum contendebant coram rege.

23 Tunc rex ait: Hæc dicit, Filius meus viuit, & filius tuus mortuus est. Et ista respondit, Non, sed filius tuus mortuus est, meus autem viuit.

24 Dixit ergo rex: Afferte mihi gladium. Cumque attulissent gladium coram rege,

25 Diuidite, inquit, infantem viuum in duas partes, & date dimidiam partem vni, & dimidiam partem alteri.

26 Dixit autem mulier, cuius filius erat viuus, ad regem: (commota sunt quippe viscera eius super filio suo) Obsecro domine, date illi infantem viuum, & nolite interficere eum. Econtrariò illa dicebat: Nec mihi, nec tibi sit, sed diuidatur.

27 Respondit rex, & ait: Date huic infantem viuum, & non occidatur: hæc est enim mater eius.

28 Audiuit itaque omnis Israël iudicium quod iudicasset rex, & timuerunt regem, videntes sapientiam Dei esse in eo ad faciendum iudicium.

CAPVT IV.

Numerantur principes & præfecti Salomonis, apparatus ciborum ipsius pacisque securitas eo regnante, & numerus parabolarum atque carminum eius.

A 1 ERat autem rex Salomon regnans super omnem Israël.

2 Et hi principes quos habebat: Azarias filius Sadoc sacerdotis:

3 Elihoreph & Ahia filij Sisa scribæ: Iosaphat filius Ahilud à commentarijs.

4 Banaias filius Ioiadæ super exercitum: Sadoc autem, & Abiathar sacerdotes.

5 Azarias filius Nathan, super eos qui assistebant regi: Zabud filius Nathan, sacerdos, amicus regis:

6 Et Ahisar præpositus domus: & Adoniram filius Abda super tributa.

7 Habebat autem Salomon duodecim præfectos super omnem Israël, qui præbebant annonam regi & domui eius: per singulos enim menses in anno, singuli necessaria ministrabant.

8 Et hæc nomina eorum: Benhur, in monte Ephraim.

9 Bendecar, in Macces, & in Salebim, & in Bethsames, & in Elon, & in Bethanan.

10 Benhesed in Aruboth: ipsius erat Socho, & omnis terra Epher.

11 Benabinadab, cuius omnis Nephathdor, Tapheth filiam Salomonis habebat vxorem.

B 12 Bana filius Ahilud regebat Thanac & Mageddo, & vniuersam Bethsan, quæ est iuxta Sarthana subter Iezrael, à Bethsan vsque Abelmehula à regione Iecmaan.

13 Bengaber in Ramoth Galaad: habebat Auothiair filij Manasse in Galaad, ipse præerat in omni regione Argob, quæ est in Basan, sexaginta ciuitatibus magnis atque muratis, quæ habebant seras æreas.

14 Ahinadad filius Addo præerat in Manaim.

15 Achimaas in Nephthali: sed & ipse habebat Basemath filiã Salomonis in coniugio.

16 Baana filius Husi, in Aser, & in Baloth.

17 Iosaphat filius Pharuë, in Issachar.

18 Semei filius Ela in Beniamin.

19 Gaber filius Vri, in terra Galaad, in terra Sehon regis Amorrhæi, & Og regis Basan, super omnia quæ erant in illa terra.

20 Iuda & Israël innumerabiles, sicut arena maris in multitudine: comedentes, & bibentes, atque lætantes. C

21 * Salomon autem erat in ditione sua, habens omnia regna à flumine terræ Philisthijm vsque ad terminum Ægypti: offerentium sibi munera, & seruientium ei cunctis diebus vitæ eius. *Eccli. 47. b. 15.

22 Erat autem cibus Salomonis per dies singulos, triginta cori similæ, & sexaginta cori farinæ,

23 Decem boues pingues, & viginti boues pascuales, & centum arietes, excepta venatione ceruorum, caprearum atque bubalorum & auium altilium.

24 Ipse enim obtinebat omnem regionem quæ erat trans flumen, à Thaphsa vsque ad Gazan, & cunctos reges illarum regionum: habebat pacem ex omni parte in circuitu.

25 Habitabatque Iuda & Israël absque timore vllo, vnusquisque sub vite sua, & sub ficu sua, à Dan vsque Bersabee, cunctis diebus Salomonis.

26 * Et habebat Salomon quadraginta millia præsepia equorum currilium, & duodecim millia equestrium. * 2. Par. 9. f. 25.

27 Nutriebantque eos supradicti regis præfecti: sed & necessaria mensæ regis Salomonis, cum ingenti cura præbebant in tempore suo. D

28 Hordeum quoque & paleas equorum & iumentorum, deferebant in locum vbi erat rex, iuxta constitutum sibi.

29 Dedit quoque Deus sapientiam Salomoni, & prudentiam multam nimis, & latitudinem cordis, quasi arenam quæ est in littore maris.

30 Et præcedebat sapientia Salomonis sapientiam omnium Orientalium & Ægyptiorum,

31 *Et erat sapientior cunctis hominibus: sapientior Ethan, Ezrahita, & Heman, & Chalcol, & Dorda, filijs Mahol: & erat nominatus in vniuersis gentibus per circuitum. *Eccli. 47. b. 16.

32 Locutus est quoque Salomon tria millia parabolas: & fuerunt carmina eius quinque & mille.

33 Et disputauit super lignis, à cedro quæ est in Libano, vsque ad hyssopum quæ egreditur de pariete: & disseruit de iumentis, & volucribus, & reptilibus, & piscibus:

34 Et veniebant de cunctis populis ad audiendam sapientiam Salomonis, & ab vniuersis regibus terræ, qui audiebant sapientiam eius.

CAPVT V.

Concedit Hiram Salomoni ad templi ædificationem cæsores lignorum, quibus Salomon tribuit cibaria, numerus cæsorum, portantium onera; latomorum, & præfectorum eorum.

A

1 MIsit quoque Hiram rex Tyri seruos suos ad Salomonem: audiuit enim quòd ipsum vnxissent regem pro patre eius: quia amicus fuerat Hiram Dauid omni tempore.

2 Misit autem Salomon ad Hiram, dicens:

3 Tu scis voluntatem Dauid patris mei, & quia non potuerit ædificare domum nomini Domini Dei sui propter bella imminentia per circuitum, donec daret Dominus eos sub vestigio pedum eius.

4 Nunc autem requiem dedit Dominus Deus meus mihi per circuitum: & non est satan, neque occursus malus.

5 Quamobrem cogito ædificare templum nomini Domini Dei mei, sicut locutus est Dominus Dauid patri meo, dicens: * Filius tuus, quem dabo pro te super solium tuum, ipse ædificabit domum nomini meo.

* 2 Reg. 7. b. 13. 1 Par. 22. c. 10.

B

6 Præcipe igitur vt præcidant mihi serui tui cedros de Libano, & serui mei sint cum seruis tuis: mercedem autem seruorum tuorum dabo tibi quamcumque petieris: scis enim quomodo non est in populo meo vir qui nouerit ligna cædere sicut Sidonij.

7 Cùm ergo audisset Hiram verba Salomonis, lætatus est valdè, & ait: Benedictus Dominus Deus hodie, qui dedit Dauid filium sapientissimum super populum hunc plurimum.

8 Et misit Hiram ad Salomonem, dicens: Audiui quæcumque mandasti mihi: ego faciam omnem voluntatem tuam in lignis cedrinis & abiegnis.

C

9 Serui mei deponent ea de Libano ad mare: & ego componam ea in ratibus in mari, vsque ad locum quem significaueris mihi; & applicabo ea ibi, & tu tolles ea: præbebisque necessaria mihi, vt detur cibus domui meæ.

10 Itaque Hiram dabat Salomoni ligna cedrina, & ligna abiegna, iuxta omnem voluntatem eius.

11 Salomon autem præbebat Hiram, coros tritici viginti millia, in cibum domui eius, & viginti coros purissimi olei: hæc tribuebat Salomon Hiram per singulos annos.

12 * Dedit quoque Dominus sapientiam Salomoni, sicut locutus est ei: & erat pax inter Hiram & Salomonem, & percusserunt ambo fœdus.

* Sup. 3. b. 12.

D

13 Elegit rex Salomon operarios de omni Israël, & erat indictio triginta millia virorum.

14 Mittebatque eos in Libanum, decem millia per menses singulos vicissim, ita vt duobus mensibus essent in domibus suis: & Adonirã erat super huiuscemodi indictione.

15 Fueruntque Salomoni septuaginta millia eorum qui onera portabant, & octoginta millia latomorum in monte:

16 Absque præpositis qui præerant singulis operibus, numero trium millium & trecentorum, præcipientium populo & his qui faciebant opus.

17 Præcepitque rex, vt tollerent lapides grandes, lapides pretiosos in fundamentum templi, & quadrarent eos:

18 Quos dolauerunt cæmentarij Salomonis, & cæmentarij Hiram: porrò Giblij præparauerunt ligna & lapides ad ædificandam domum.

TEMPLVM SINE TECTO, CVM PORTICV SVA.

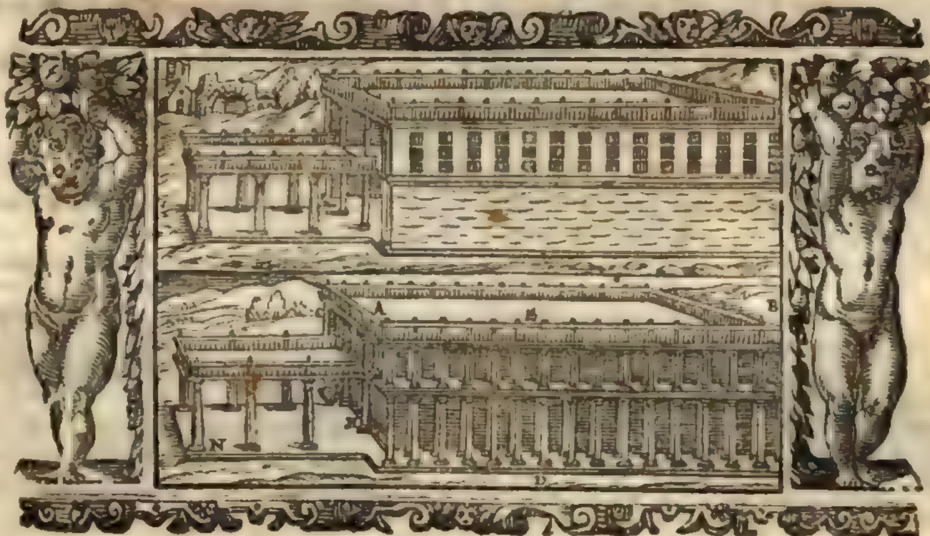

a b Longitudo LX cubitorum.
a c Latitudo XX. cubitorum.
d e Altitudo XXX. cubitorum.
f g Porticus ante templum XX cubitorum longitudinis, & X. cubitorum latitudinis.
h Fenestræ obliquæ, siue laxiores intrinsecus, & extrinsecus arctæ.
K Tabulata per gyrum tria, siue appendices: quarum vna quinque cubitos latitudinis habebat: media, sex suprema, septem, singulæ altitudinis quinque cubitorum.
m n o Retractationes, siue reductiones in muro templi, quibus innitebantur capita trabium. Vocamus Gallice retraictis. Pro quibus trabes vertit Interpres.
p Cochlea.
q Sanctum sanctorum, siue oraculum, cuius longitudo, & latitudo erant XX. cubitorum: altitudo autem cubitorum XX. quod dum dicimus, eam partem altitudinis intelligimus, quæ solo auro erat tecta: nam alij decem cubiti erant tecti lapillis pretiosis, & auro.
r Templum siue sanctum, pro foribus oraculi, XL. cubitorum longitudinis.
s Arca fœderis.
t Cherubim duo, X. cubitorum altitudinis.
v Ostiola, siue valuæ in introitu oraculi.
x Velum, quo distinguebatur Sanctum a Sancto sanctorum, 2. Par. 3. Matt. 27.
y Locus ostij templi: quod ideo non expressit pictor, ne reliquæ picturæ officeret.
z Candelabra decem, quinque ad dexteram, & quinque ad sinistram. 2. Paral. 4.
a a Mensæ decem.
b b Altare Thymiamatis.

TEMPLVM TECTVM CVM PORTICV SVA, atrio Sacerdotum, & atrio Populi.

a Atrium interius, quod & atrium sacerdotum dicitur.
b Altare holocausti, longitudinis, & latitudinis, viginti cubitorum, & decem latitudinis.
c Labra, siue luteres, 2. Paral. 4.
d Mare. 2. Paral. 4.
e Atrium populi, quod basilica, siue basilica grandis 1. Paral. 4. & 6. dicitur: & Act. 3. Porticus Salomonis. Hoc atrium nomine templi sæpe intelligitur in Nouo testamento. vt Matth. 21. Actor. 3. In hoc atrio concionabatur CHRISTVS, & ex eo vendentes, & ementes eiecit.
f Basis ænea, siue suggestum longitudinis, & latitudinis quinque cubitorum, & altitudinis trium. 2. Paralip. 6.
g Porta Orientalis, quæ porta. Sur. 4. Reg. 2. & Porta fundamenti. 2. Paral. 23. dicitur. Hanc nonnulli putant esse, quæ Act. 3. dicitur Porta speciosa: quòd omnium portarum Orientalis esset pulcherrima.
h Porta Meridionalis.
i Porta Septentrionalis.

CAPVT VI.

Figura & fabrica templi quoad præcipuas eius partes interiores & exteriores.

A 1. Par. 3. 8. 1.

1 FActum est ergo quadringentesimo & octogesimo anno egressionis filiorum Israël de terra Ægypti, in anno quarto, mense Zio, (ipse est mensis secundus) regni Salomonis super Israël, ædificari cœpit domus Domino.

2 Domus autem, quam ædificabat rex Salomon Domino, habebat sexaginta cubitos in longitudine, & viginti cubitos in latitudine, & triginta cubitos in altitudine.

3 Et porticus erat ante templum viginti cubitorum longitudinis, iuxta mensuram latitudinis templi: & habebat decem cubitos latitudinis ante faciem templi.

4 Fecitque in templo fenestras obliquas.

5 Et ædificauit super parietem templi tabulata per gyrum, in parietibus domus per circuitum templi & oraculi, & fecit latera in circuitu.

6 Tabulatum quod subter erat, quinque cubitos habebat latitudinis, & medium tabulatum sex cubitorum latitudinis, & tertium tabulatum septem habens cubitos latitudinis. Trabes autem posuit in domo per circuitum forinsecus, vt non hærerent muris templi.

7 Domus autem cùm ædificaretur, de lapidibus dolatis atque perfectis ædificata est: & malleus, & securis, & omne ferramentum, non sunt audita in domo cùm ædificaretur.

8 Ostium lateris medij in parte erat domus dexteræ: & per cochleam ascendebant in medium cœnaculum, & à medio in tertium. B

9 Et ædificauit domum, & consummauit eam: texit quoque domum laqueatibus cedrinis.

10 Et ædificauit tabulatum super omnem

domum quinque cubitis altitudinis, & operuit domum lignis cedrinis.
11 Et factus est sermo Domini ad Salomonem, dicens:
12 Domus hæc, quam ædificas, si ambulaueris in præceptis meis,& iudicia mea feceris, & custodieris omnia mandata mea, gradiens per ea: firmabo sermonem meum tibi,* quem locutus sum ad Dauid patrem tuum.
13 *Et habitabo in medio filiorum Israël, & non derelinquam populum meum Israël.
14 Igitur ædificauit Salomon domum, & consummauit eam.
15 Et ędificauit parietes domus intrinsecus tabulatis cedrinis, à pauimento domus vsque ad summitatem parietum, & vsq; ad laquearia, operuit lignis cedrinis intrinsecus: & texit pauimentum domus tabulis abiegnis.
16 Ædificauitq; viginti cubitorum ad posteriorem partem tẽpli tabulata cedrina, à pauimento vsque ad superiora: & fecit interiorem domum oraculi in Sanctum sanctorum.
17 Porrò quadraginta cubitorum erat ipsum templum pro foribus oraculi.
18 Et cedro omnis domus intrinsecus vestiebatur, habens tornaturas & iuncturas suas fabrefactas,& cælaturas eminentes: omnia cedrinis tabulis vestiebantur: nec omnino lapis apparere poterat in pariete.
19 Oraculum autem in medio domus, in interiori parte fecerat, vt poneret ibi arcam fœderis Domini.
20 Porrò oraculum habebat viginti cubitos longitudinis, & viginti cubitos latitudinis, & viginti cubitos altitudinis: & operuit illud atque vestiuit auro purissimo, sed & altare vestiuit cedro.
21 Domum quoq; ante oraculũ operuit auro purissimo, & affixit laminas clauis aureis.
22 Nihilque erat in templo quod non auro tegeretur: sed & totum altare oraculi texit auro.
23 Et fecit in oraculo duos cherubim de lignis oliuarum, decem cubitorum altitudinis.
24 Quinque cubitorum ala cher ub vna,& quinque cubitorum ala cherub altera: idest, decem cubitos habentes, à summitate alæ vnius vsque ad alæ alterius summitatem.
25 Decem quoque cub itorum erat cherub secundus: in mensura pari,& opus vnum erat in duobus cherubim,
26 Id est, altitudinẽ habebat vnus cherub decẽ cubitorum,& similiter cherub secũdus.
27 Posuitque cherubim in medio templi interioris: extendebant autem alas suas cherubim, & tangebat ala vna parietem, & ala cherub secundi tangebat parietem alterum: alæ autem alteræ in media parte templi se inuicem contingebant.
28 Texit quoque cherubim auro.
29 Et omnes parietes templi per circuitum sculpsit varijs cęlaturis: & torno: & fecit in eis cherubim,& palmas,& picturas varias, quasi prominentes de pariete,& egredientes.
30 Sed & pauimentum domus texit auro intrinsecus & extrinsecus.
31 Et in ingressu oraculi fecit ostiola de lignis oliuarum, postesq; angulorum quinque.
32 Et duo ostia de lignis oliuarum: & sculpsit in eis picturam cherubim, & palmarum species, & anaglypha valdè prominentia: & texit ea auro: & operuit tam cherubim quàm palmas,& cætera, auro.
33 Fecitque in introitu templi postes de lignis oliuarum quadrangulatos:
34 Et duo ostia de lignis abiegnis altrinsecus: & vtrumque ostium duplex erat, & se inuicem tenens aperiebatur.
35 Et sculpsit cherubim, & palmas, & cælaturas valdè eminentes: operuitque omnia laminis aureis opere quadro ad regulam.
36 Et ædificauit atrium interius tribus ordinibus lapidum politorum, & vno ordine lignorum cedri.
37 Anno quarto fundata est domus Domini in mense Zio:
38 Et in anno vndecimo, mense Bul (ipse est mensis octauus) perfecta est domus in omni opere suo, & in vniuersis vtensilibus suis: ædificauitque eam annis septem.

* 2. Reg. 7. c. 16
* 1. Par. 22. b 9.

CAPVT VII.

Palatium Salomonis, domus saltus Libani atque vxoris eius, varia & sumptuosissima templi supellex.

1 DOmum autem suam ædificauit Salomon * tredecim annis, & ad perfectum vsque perduxit.
2 Ædificauit quoque domum saltus Libani

* Inf. 9. b. 10.

B

ni centum cubitorum longitudinis, & quinquaginta cubitorum latitudinis, & triginta cubitorum altitudinis: & quatuor deambulacra inter columnas cedrinas: ligna quippe cedrina exciderat in columnas.

3 Et tabulatis cedrinis vestiuit totam cameram, quæ quadraginta quinque columnis sustentabatur. Vnus autem ordo habebat columnas quindecim.

D

4 Contra se inuicem positas,

5 Et è regione se respicientes, æquali spatio inter columnas, & super columnas quadrangulata ligna in cunctis æqualia.

6 Et porticum columnarum fecit quinquaginta cubitorum longitudinis, & triginta cubitorum latitudinis, & alteram porticum in facie maioris porticus: & columnas, & epistylia super columnas.

7 Porticum quoque solij, in qua tribunal est, fecit: & texit lignis cedrinis à pauimento vsque ad summitatem.

8 Et domuncula, in qua sedebatur ad iudicandum, erat in media porticu, simili opere. Domum quoque fecit filiæ Pharaonis (*quam vxorem duxerat Salomon) tali opere, quali & hanc porticum.

* Sup. 3. a 1.

9 Omnia lapidibus pretiosis, qui ad normam quamdam atque mensuram tam intrinsecus quàm extrinsecus serrati erant à fundamento vsque ad summitatem parietum, & extrinsecus vsque ad atrium maius.

10 Fundamenta autem de lapidibus pretiosis, lapidibus magnis decem siue octo cubitorum.

11 Et desuper lapides pretiosi æqualis mensuræ secti erant, similiterque de cedro.

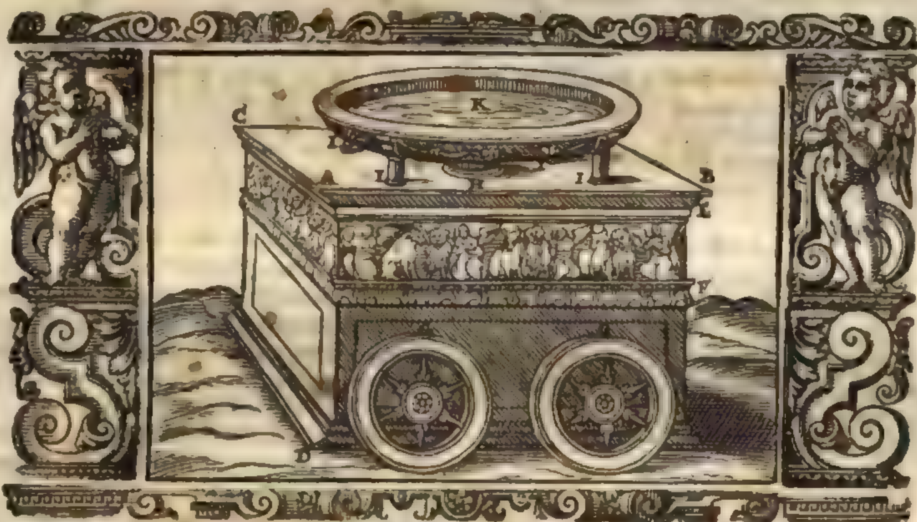
12 Et atrium maius rotundum, trium ordinum de lapidibus sectis, & vnius ordinis de dolata cedro: necnon & in atrio domus Domini interiori, & in porticu domus.

13 Misit quoque rex Salomon, & tulit Hiram de Tyro,

14 Filium mulieris viduæ de tribu Nephthali, patre Tyrio, artificem ærarium, & plenum sapientia, & intelligentia, & doctrina ad faciendum omne opus ex ære. Qui cùm venisset ad regem Salomonem, fecit omne opus eius.

15 Et finxit duas columnas æreas, decem & octo cubitorum altitudinis columnam vnam, * & linea duodecim cubitorum ambiebat columnam vtramque.

* Iere. 52. d. 21.

C

16 Duo quoque capitella fecit, quæ ponerentur super capita columnarum, fusilia ex ære: quinque cubitorum altitudinis capitellum vnum, & quinque cubitorum altitudinis capitellum alterum:

17 Et quasi in modum retis, & catenarum sibi inuicem miro opere contextarum. Vtrumque capitellum columnarum fusile erat: septena versuum retiacula in capitello vno, & septena retiacula in capitello altero.

18 Et perfecit columnas, & duos ordines per circuitum retiaculorum singulorum, vt tegerent capitella, quæ erant super summitatem malogranatorum: eodem modo fecit & capitello secundo.

19 Capitella autem, quæ erant super capita columnarum, quasi opere lilij fabricata erant in porticu quatuor cubitorum.

20 Et rursum alia capitella in summitate columnarum desuper iuxta mensuram columnæ contra retiacula: malogranatorum autem ducenti ordines erant in circuitu capitelli secundi.

21 Et statuit duas columnas in porticu templi: cumque statuisset columnam dexteram, vocauit eam nomine Iachin: similiter erexit columnam secundam, & vocauit nomen eius Booz.

22 Et super capita columnarum opus in modum lilij posuit: perfectumque est opus columnarum.

23 * Fecit quoque mare fusile decem cubitorum à labio vsque ad labium, rotundum in circuitu: quinque cubitorum altitudo eius, & resticula triginta cubitorum cingebat illud per circuitum.

* 2. Par. 4. a. 2.

D

24 Et sculptura subter labium circuibat illud decem cubitis ambiens mare: duo ordines sculpturarum striatarum erant fusiles.

25 Et stabat super duodecim boues, è quibus tres respiciebant ad Aquilonem, & tres ad Occidentem, & tres ad Meridiem, & tres ad Orientē, & mare super eos desuper erat: quorū posteriora vniuersa intrinsecus latitabāt.

26 Grossitudo autem luteris, trium vnciarum erat: labiumque eius, quasi labium calicis, & folium repandi lilij: duo millia batos capiebat.

27 Et fecit decem bases æneas, quatuor cubitorum longitudinis bases singulas, & quatuor cubitorum latitudinis, & trium cubitorum altitudinis.

28 Et ipsum opus basium, interrasile erat: & sculpturæ inter iuncturas.

29 Et inter coronulas & plectas, leones & boues & cherubim: & in iuncturis similiter desuper: & subter leones & boues, quasi lora ex ære dependentia.

30 Et quatuor rotæ per bases singulas, & axes ærei: & per quatuor partes quasi humeruli subter luterem fusiles, contra se inuicem respectantes.

E 31 Os quoque luteris intrinsecus erat in capitis summitate: & quod forinsecus apparebat, vnius cubiti erat totum rotundum, pariterque habebat vnum cubitum & dimidium: in angulis autem columnarum variæ cælaturæ erant: & media intercolumnia, quadrata non rotunda.

32 Quatuor quoque rotæ, quæ per quatuor angulos basis erant, cohærebant sibi subter basim: vna rota habebat altitudinis cubitum & semis.

33 Tales autem rotæ erant, quales solent in curru fieri: & axes earum, & radij, & canthi, & modioli, omnia fusilia.

34 Nam & humeruli illi quatuor per singulos angulos basis vnius, ex ipsa basi fusiles & coniuncti erant.

35 In summitate autem basis erat quædam rotunditas dimidij cubiti, ita fabrefacta, vt luter desuper posset imponi, habens cælaturas suas, variasque sculpturas ex semetipsa.

F 36 Sculpsit quoque in tabulatis illis quæ erant ex ære, & in angulis, cherubim, & leones, & palmas, quasi in similitudinem hominis stantis, vt non cælata, sed apposita per circuitum viderentur.

37 In hunc modum fecit decem bases, fusura vna, & mensura, sculpturaque consimili.

38 Fecit quoque decem luteres æneos: quadraginta batos capiebat luter vnus, eratque quatuor cubitorum: singulos quoque luteres per singulas, idest, decem bases, posuit.

39 Et constituit decem bases: quinque ad dexteram partem templi, & quinque ad sinistram: mare autem posuit ad dexteram partem templi contra Orientem ad Meridiem.

40 Fecit ergo Hiram lebetes, & scutras, & hamulas, & perfecit omne opus regis Salomonis in templo Domini.

41 Columnas duas, & funiculos capitellorum super capitella columnarum duos: & retiacula duo, vt operirent duos funiculos, qui erant super capita columnarum.

42 Et malogranata quadringenta in duobus retiaculis: duos versus malogranatorum in retiaculis singulis ad operiendos funiculos capitellorum, qui erant super capita columnarum.

43 Et bases decem, & luteres decem super bases.

44 Et mare vnum, & boues duodecim subter mare.

45 Et lebetes, & scutras, & hamulas, omnia vasa, quæ fecit Hiram regi Salomoni in domo Domini, de aurichalco erant. G

46 In campestri regione Iordanis fudit ea rex in argillosa terra, inter Sochoth & Sarthan.

47 Et posuit Salomon omnia vasa: propter multitudinem autem nimiam non erat pondus æris.

48 Fecitque Salomon omnia vasa in domo Domini: altare aureum, & mensam, super quam ponerentur panes propositionis, auream:

49 Et candelabra aurea, quinque ad dexteram, & quinque ad sinistram, contra oraculum, ex auro puro: & quasi lilij flores, & lucernas desuper aureas: & forcipes aureos,

50 Et hydrias, & fuscinulas, & phialas, & mortariola, & thuribula, de auro purissimo: & cardines ostiorum, domus interioris Sancti sanctorum, & ostiorum domus templi, ex auro erant.

51 * Et perfecit omne opus quod faciebat Salomon in domo Domini, & intulit quæ sanctificauerat Dauid pater suus, argentum & aurum, & vasa, reposuitque in thesauris domus Domini. * 2.Par. 5. a.1.

CAPVT VIII.

Templum, introducta in ipsum arca, dedicatur, nebula illud implente, Salomon post longam orationem populo benedicit: numerus boum & ouium immolatarum hac celebri festiuitate.

A

1 TVnc * congregati sunt omnes maiores natu Israël cum principibus tribuum, & duces familiarum filiorum Israël, ad regem Salomonem in Ierusalem: vt deferrent arcam fœderis Domini, de ciuitate Dauid, idest, de Sion. * 2.Par. 5. a.2

2 Conuenitque ad regem Salomonem vniuersus Israël in mense Ethanim, in solemni die, ipse est mensis septimus.

3 Veneruntque cuncti senes de Israël, & tulerunt arcam sacerdotes.

4 Et portauerunt arcam Domini, & tabernaculum fœderis, & omnia vasa Sanctuarij, quæ erant in tabernaculo: & ferebant ea sacerdotes & Leuitæ.

5 Rex autem Salomon, & omnis multitudo Israël, quæ conuenerat ad eum, gradiebatur cum illo ante arcam, & immolabant oues & boues absque æstimatione & numero.

6 Et intulerunt sacerdotes arcam fœderis Domini in locum suum, in oraculum templi, in Sanctum sanctorum, subter alas cherubim.

7 Siquidem cherubim expandebant alas super locum arcæ, & protegebant arcam & vectes eius desuper.

8 Cumque eminerent vectes, & apparerent summitates eorum foris Sanctuarium ante oraculum, non apparebant vltrà extrinsecus, qui & fuerunt ibi vsque in præsentem diem.

9 In arca autem non erat aliud, * nisi duæ

* Exod. 34. d. 27. Hebr. 9. a. 4. tabulæ lapideæ, quas posuerat in ea Moyses in Horeb, quando pepigit Dominus fœdus cum filijs Israël, cùm egrederentur de Terra Ægypti.

B

10 Factum est autem, cùm exissent sacerdotes de Sanctuario, nebula impleuit domum Domini.

11 Et non poterant sacerdotes stare & ministrare propter nebulam: impleuerat enim gloria Domini domum Domini.

* 2. Par. 6. a. 1. 12 Tunc ait Salomon: * Dominus dixit vt habitaret in nebula.

13 Ædificans ædificaui domum in habitaculum tuum, firmissimum solium tuum in sempiternum.

14 Conuertitque rex faciem suam, & benedixit omni ecclesiæ Israël: omnis enim ecclesia Israël stabat.

15 Et ait Salomon: Benedictus Dominus Deus Israël, qui locutus est ore suo ad Dauid patrem meum, & in manibus eius perfecit, dicens:

16 A die qua eduxi populum meum Israël de Ægypto, non elegi ciuitatem de vniuersis tribubus Israël, vt ædificaretur domus, & esset nomen meum ibi: sed elegi Dauid vt esset super populum meum Israël.

* 2. Reg. 7. a. 5. 17 * Voluitque Dauid pater meus ædificare domum nomini Domini Dei Israël:

18 Et ait Dominus ad Dauid patrem meum: Quod cogitasti in corde tuo ædificare domum nomini meo, benè fecisti, hoc ipsum mente tractans.

19 Verumtamen tu non ædificabis mihi domum, sed filius tuus, qui egredietur de renibus tuis, ipse ædificabit domum nomini meo.

20 Confirmauit Dominus sermonem suum, quem locutus est: steti que pro Dauid patre meo, & sedi super thronum Israël, sicut locutus est Dominus: & ædificaui domum nomini Domini Dei Israël.

21 Et constitui ibi locum arcæ, in qua fœdus Domini est, quod percussit cum patribus nostris, quando egressi sunt de Terra Ægypti.

C

22 Stetit autem Salomon ante altare Domini in conspectu ecclesiæ Israël, & expandit manus suas in cælum,

23 Et ait: Domine Deus Israël, non est similis tui Deus in cælo desuper, & super terram deorsum: qui custodis pactum & misericordiam seruis tuis, qui ambulabant coram te in toto corde suo.

24 Qui custodisti seruo tuo Dauid patri meo quæ locutus es ei: ore locutus es, & manibus perfecisti, vt hæc dies probat.

* 2. Reg. 7. b. 12. 25 Nunc igitur Domine Deus Israël, conserua famulo tuo Dauid patri meo quæ locutus es ei, dicens: * Non auferetur de te vir coram me, qui sedeat super thronum Israël: ita tamen si custodierint filij tui viam suam, vt ambulent coram me sicut tu ambulasti in conspectu meo.

26 Et nunc Domine Deus Israël firmentur verba tua, quæ locutus es seruo tuo Dauid patri meo.

27 Ergone putandum est quòd verè Deus habitet super terram? si enim cælum, & cæli cælorum te capere non possunt, quantò magis domus hæc, quam ædificaui?

28 Sed respice ad orationem serui tui, & ad preces eius, Domine Deus meus: audi hymnum & orationem, quam seruus tuus orat coram te hodie:

29 Vt sint oculi tui aperti super domum hanc nocte ac die: super domum, de qua dixisti: * Erit nomen meum ibi: vt exaudias orationem, quam orat in loco isto ad te seruus tuus. * Deut. 12. b. 11.

30 Vt exaudias deprecationem serui tui & populi tui Israël, quodcumque orauerint in loco isto: & exaudies in loco habitaculi tui in cælo, & cum exaudieris, propitius eris.

31 Si peccauerit homo in proximum suũ, & habuerit aliquod iuramentum, quo teneatur astrictus; & venerit propter iuramentum coram altari tuo in domum tuam,

32 Tu exaudies in cælo: & facies, & iudicabis seruos tuos, condemnans impium, & reddens viam suam super caput eius, iustificansque iustum, & retribuens ei secundùm iustitiam suam. D

33 Si fugerit populus tuus Israël inimicos suos (quia peccaturus est tibi) & agentes pœnitentiam, & confitentes nomini tuo, venerint, & orauerint, & deprecati te fuerint in domo hac;

34 Exaudi in cælo, & dimitte peccatum populi tui Israël, & reduces eos in terram, quam dedisti patribus eorum.

35 Si clausum fuerit cælum, & non pluerit propter peccata eorum, & orantes in loco isto, pœnitentiam egerint nomini tuo, & à peccatis suis conuersi fuerint propter afflictionem suam:

36 Exaudi eos in cælo, & dimitte peccata seruorum tuorum, & populi tui Israël: & ostende eis viam bonam per quam ambulent, & da pluuiam super terram tuam, quam dedisti populo tuo in possessionem.

37 Fames si oborta fuerit in terra, aut pestilentia, aut corruptus aer, aut ærugo, aut locusta, vel rubigo, & afflixerit eum inimicus eius portas obsidens, omnis plaga, vniuersa infirmitas,

38 Cuncta deuoratio, & imprecatio, quæ acciderit omni homini de populo tuo Israël: si quis cognouerit plagam cordis sui, & expanderit manus suas in domo hac,

39 Tu exaudies in cælo in loco habitationis tuæ, & repropitiaberis, & facies vt des vnicuique secundum omnes vias suas, sicut videris cor eius (quia tu nosti solus cor omnium filiorum hominum.)

40 Vt timeant te cunctis diebus, quibus viuunt super faciem terræ, quam dedisti patribus nostris. E

41 Insuper, & alienigena, qui non est de populo tuo Israël, cùm venerit de terra longinqua propter nomen tuum (audietur enim nomen tuum maum, & manus tua fortis & brachium tuum

42 Extentum, vbique) cùm venerit ergo, & orauerit in hoc loco,

deos alienos, & adoraueritis eos:
B 7 Auferam Iſraël de ſuperficie terræ, quam
dedi eis:& templum, quod ſanctificaui nomi-
ni meo, proijciam à conſpectu meo, eritque
Iſraël in prouerbium, & in fabulam cunctis
populis.
8 Et domus hæc erit in exemplum: omnis
qui tranſierit per eam, ſtupebit, & ſibilabit, &
dicet: * Quare fecit Dominus ſic terræ huic, Deut.29. 24. Ier 22.c.8.
& domui huic?
9 Et reſpondebunt: Quia dereliquerunt
Dominum deum ſuum, qui eduxit patres eo-
rum de Terra Ægypti, & ſecuti ſunt deos a-
lienos, & adorauerunt eos, & coluerunt eos:
idcircò induxit Dominus ſuper eos omne
malum hoc:
10 * Expletis autem annis viginti poſt- 3. Reg.8 .1.
quam ædificauerat Salomon duas domos, id
eſt, domum Domini, & domum regis,
11 (Hiram rege Tyri præbente Salomoni
ligna cedrina & abiegna, & aurum iuxta om-
ne quod opus habuerat) tunc dedit Salomon
Hiram viginti oppida in Terra Galilææ.
C 12 Et egreſſus eſt Hiram de Tyro, vt vide-
ret oppida quæ dederat ei Salomon: & non
placuerunt ei,
13 Et ait: Hæcine ſunt ciuitates, quas dedi-
ſti mihi, frater? Et appellauit eas Terram cha-
bul, vſque in diem hanc.
14 Miſit quoque Hiram ad regem Salomo-
nem centum viginti talenta auri.
15 Hæc eſt ſumma expenſarum, quam ob-
tulit rex Salomon ad ædificandam domum
Domini & domum ſuam, & Mello, & murũ
Ieruſalem, & Heſer, & Mageddo, & Gazer.
16 Pharao rex Ægypti aſcendit, & cæpit
Gazer, ſuccenditque eam igni: & Chananæũ,
qui habitabat in ciuitate, interfecit; & dedit
eam in dotem filiæ ſuæ vxori Salomonis.
17 Ædificauit ergo Salomon Gazer, & Be-
thoron inferiorem.
18 Et Baalath, & Palmiram in Terra ſoli-
tudinis.
19 Et omnes vicos, qui ad ſe pertinebant,
& erant abſque muro, muniuit, & ciuitates
curruum & ciuitates equitum, & quodcum-
que ei placuit vt ædificaret in Ieruſalem, & in
Libano, & in omni terra poteſtatis ſuæ.
20 Vniuerſum populum, qui remãſerat de
Amorrhæis, & Hethæis, & Pherezæis, & He-
uæis, & Iebuſæis, qui non ſunt de filijs Iſraël: D
21 Horum filios, qui remanſerant in terra,
quos ſcilicet non potuerant filij Iſraël exter-
minare: fecit Salomon tributarios, vſque in
diem hanc.
22 De filijs autem Iſraël non conſtituit Sa-
lomon ſeruire quemquam, ſed erant viri bel-
latores, & miniſtri eius, & principes, & du-
ces, & præfecti curruum & equorum.
23 Erant autem principes ſuper omnia o-
pera Salomonis præpoſiti quingenti quin-
quaginta, qui habebant ſubiectum populum,
& ſtatutis operibus imperabant.
24 * Filia autem Pharaonis aſcendit de ci- * 2.Par. 8. b.11.
uitate Dauid in domum ſuam, quam ædifica-
uerat ei Salomon: tunc ædificauit Mello.
25 Offerebat quoque Salomon tribus vici-
bus per annos ſingulos holocauſta, & pacifi-
cas victimas, ſuper altare quod ædificauerat
Domino, & adolebat thymiama coram Do-
mino: perfectumque eſt templum.
26 Claſſem quoque fecit rex Salomon in
Aſiongaber, quæ eſt iuxta Ailat in littore
Maris rubri, in Terra Idumææ.
27 Miſitque Hiram in claſſe illa ſeruos ſuos
viros nauticos & gnaros maris, cum ſeruis
Salomonis.
28 Qui cùm veniſſent in Ophir, ſumptum
inde aurum quadringentorum viginti talen-
torum, detulerunt ad regem Salomonem.

CAPVT X.

Venit regina Saba ad regem Salomonem: quæ eius mirata ſapientiam, magnificentiam & gubernationem, datis acceptiſq; amplis muneribus, diſceſſit: Salomon multum tributum ac aurum aliunde accipit, vaſa & ſcuta, magnificumque thronum conſtruit; multam ac pretioſam habet ſupellectilem in vaſis, curribus & equis, in abundantia argenti ac cedrorum.

1 SEd * & regina Saba, audita fama Salo- A
monis in nomine Domini, venit ten- * 2 Par. 9. a 1.
tare eum in ænigmatibus. Matth. 12. d.42.
2 Et ingreſſa Ieruſalem multo cum comi- Luc. 11. d. 31.
tatu, & diuitijs, camelis portantibus aromata,
& aurum infinitum nimis, & gemmas pretio-
ſas, venit ad regem Salomonem, & locuta eſt
ei vniuerſa quæ habebat in corde ſuo.
3 Et docuit eam Salomon omnia verba

quæ proposuerat: non fuit sermo, qui regem
posset latere, & non responderet ei.
4 Videns autem regina Saba omnem sapiẽ-
tiam Salomonis, & domum quã ædificauerat,
5 Et cibos mensæ eius, & habitacula seruo-
rum, & ordines ministrantium, vestesque eo-
rũ, & pincernas, & holocausta quæ offerebat
in domo Domini: non habebat vltrà spiritũ.
6 Dixitque ad regem: Verus est sermo,
quem audiui in terra mea,
7 Super sermonibus tuis, & super sapientia
tua: & non credebam narrantibus mihi, do-
nec ipsa veni, & vidi oculis mëis, & probaui
quòd media pars mihi nuntiata non fuerit:
maior est sapientia & opera tua, quàm rumor
quem audiui.
B 8 Beati viri tui, & beati serui tui, qui stant
coram te semper, & audiunt sapientiam tuã.
9 Sit Dominus Deus tuus benedictus, cui
complacuisti, & posuit te super thronum Is-
raël, eò quòd dilexerit Dominus Israël in
sempiternum, & constituit te regem, vt face-
res iudicium & iustitiam.
10 Dedit ergo regi centum viginti talenta
auri, & aromata multa nimis, & gemmas
pretiosas: non sunt allata vltrà aromata tam
multa, quàm ea quæ dedit regina Saba regi
Salomoni.
* 2 Par. 9. c.10. 11 (Sed & * classis Hiram, quæ portabat
aurum de Ophir, attulit ex Ophir ligna thy-
ina multa nimis, & gemmas pretiosas.
12 Fecitque rex de lignis thyinis fulcra
domus Domini, & domus regiæ, & citharas
lyrasque cantoribus: non sunt allata huiusce-
modi ligna thyina, neque visa vsque in præ-
sentem diem.)
13 Rex autem Salomon dedit reginæ Saba
omnia quæ voluit & petiuit ab eo: exceptis
his, quæ vltrò obtulerat ei munere regio.
Quæ reuersa est, & abijt in terram suam cum
C seruis suis.
14 Erat autem pondus auri, quod affereba-
tur Salomoni per annos singulos, sexcento-
rum sexaginta sex talentorum auri:
15 Excepto eo, quod afferebant viri qui su-
per vectigalia erant, & negotiatores, vniuer-
sique scruta vendentes, & omnes reges Ara-
biæ, ducesque terræ.
16 Fecit quoque rex Salomon ducenta
scuta de auro purissimo, sexcentos auri siclos
dedit in laminas scuti vnius.
17 Et trecentas peltas ex auro probato: tre-
centæ minæ auri vnam peltam vestiebant:
posuitque eas rex in domo saltus Libani.
18 Fecit etiam rex Salomon thronum de
ebore grandem; & vestiuit eum auro fuluo
nimis.
19 Qui habebat sex gradus: & summitas
throni rotunda erat in parte posteriori: &
duæ manus hinc atque inde tenentes sedile:
& duo leones stabant iuxta manus singulas.
20 Et duodecim leunculi stantes super sex
gradus hinc atque inde: non est factum tale
opus in vniuersis regnis.
21 Sed & omnia vasa, quibus potabat rex
Salomon, erant aurea: & vniuersa supellex
domus saltus Libani de auro purissimo: non
erat argentum, nec alicuius pretij putaba-
tur in diebus Salomonis,
22 Quia classis regis per mare cum classe D
Hiram semel per tres annos ibat in Tharsis,
deferens inde aurum, & argentum, & dentes
elephantorum, & simias, & pauos.
23 Magnificatus est ergo rex Salomon su-
per omnes reges terræ, diuitijs, & sapientia.
24 Et vniuersa terra desiderabat vultum
Salomonis, vt audiret sapientiam eius, quam
dederat Deus in corde eius.
25 Et singuli deferebant ei munera, vasa
argentea & aurea, vestes, & arma bellica, aro-
mata quoque, & equos & mulos, per annos
singulos.
26 * Congregauitque Salomon currus & * 2.Par. 1. d.14.
equites, & facti sunt ei mille quadringenti
currus, & duodecim millia equitum: & dispo-
suit eos per ciuitates munitas, & cum rege in
Ierusalem.
27 Fecitque vt tanta esset abundantia ar-
genti in Ierusalem, quanta & lapidum: & ce-
drorum præbuit multitudinem, quasi syco-
moros quæ nascuntur in campestribus.
28 Et educebantur equi Salomoni de Æ-
gypto, & de Coa. Negotiatores enim re-
gis emebant de Coa, & statuto pretio per-
ducebant.
29 Egrediebatur autem quadriga ex Ægy-
pto sexcentis siclis argenti, & equus centum
quinquaginta. Atque in hunc modum cun-
cti reges Hethæorum & Syriæ equos venum-
dabant.

CAPVT XI.

*Salomon plurimis iungitur mulieribus a-
lienigenis; & ab ipsis infatuatus ad ipsarum
idola conuertitur: in quem iratus Dominus, su-
scitat ei aduersarios Adad, Razon, & Iero-
boam, cui per prophetam Ahiam promittit re-
gnum Israel, seruata vna tribu Salomonis fi-
lio: moritur Salomon post quadraginta regni
annos, cui succedit filius Roboam.*

1 REx autem Salomon * adamauit mu- A
lieres alienigenas multas, filiam * Deut.17. d.17. Eccl. 47 c. 21.
quoque Pharaonis, & Moabitidas, & Am-
monitidas, Idumæas, & Sidonias, & He-
thæas:
2 De gentibus super quibus dixit Domi-
nus filijs Israël: * Non ingredimini ad eas, * Exod.34. b.16.
neque de illis ingredientur ad vestras: certis-
simè enim auertent corda vestra vt sequami-
ni deos earum. His itaque copulatus est Salo-
mon ardentissimo amore.
3 Fueruntque ei vxores quasi reginæ sep-
tingentæ, & concubinæ trecentæ: & auerte-
runt mulieres cor eius.
4 Cumque iam esset senex, deprauatum
est cor eius per mulieres, vt sequeretur deos
alienos: nec erat cor eius perfectum cum Do-
mino Deo suo, sicut cor Dauid patris eius.
5 Sed colebat Salomon Astarthem deam
Sidoniorum, & Moloch idolum Ammoni-
tarum.
6 Fecitque Salomon quod non placue- B
rat coram Domino, & non adimpleuit
vt sequeretur Dominum, sicut Dauid pa-
ter eius.

7 Tunc ædificauit Salomon fanum, Cha-
mos idolo Moab, in monte qui est contra Ie-
rusalem, & Moloch idolo filiorum Ammon.
8 Atque in hunc modum fecit vniuersis v-
xoribus suis alienigenis, quæ adolebant thu-
ra, & immolabant dijs suis.
9 Igitur iratus est Dominus Salomoni,
quod auersa esset mens eius à Domino Deo
* Sup. 9 a. 2. Israel, qui * apparuerat ei secundo,
10 Et præceperat de verbo hoc ne sequere-
tur deos alienos, & non custodiuit quæ man-
dauit ei Dominus.
11 Dixit itaque Dominus Salomoni: quia
habuisti hoc apud te, & non custodisti pa-
ctum meum, & præcepta mea quæ mandaui
tibi, disrumpens scindam regnum tuum, &
dabo illud seruo tuo.
* Inf 12.d. 15. 12 * Verumtamen in diebus tuis non fa-
ciam, propter Dauid patrem tuum: de manu
filij tui scindam illud,
C 13 Nec totum regnum auferam, sed tri-
bum vnam dabo filio tuo, propter Dauid ser-
uum meum, & Ierusalem quam elegi.
14 Suscitauit autem Dominus aduersa-
rium Salomoni, Adad Idumæum de semine
regio, qui erat in Edom.
* 2. Reg. 8. d.14 15 * Cùm enim esset Dauid in Idumæa, &
ascendisset Ioab princeps militię ad sepelien-
dum eos qui fuerant interfecti, & occidisset
omne masculinum in Idumæa.
16 (Sex enim mensibus ibi moratus est
Ioab, & omnis Israël, donec interimeret om-
ne masculinum in Idumæa)
17 Fugit Adad ipse, & viri Idumæi de
seruis patris eius cum eo, vt ingrederetur
Ægyptum: erat autem Adad puer paruulus:
18 Cumque surrexissent de Madian, vene-
runt in Pharan, tuleruntque secum viros de
Pharan, & introierunt Ægyptum ad Pha-
raonem regem Ægypti: qui dedit ei domum,
& cibos constituit, & terram delegauit.
19 Et inuenit Adad gratiam corã Pharao-
ne valdè, in tantum vt daret ei vxorem, soro-
rem vxoris suæ germanam Taphnes reginæ.
D 20 Genuitque ei soror Taphnes Genubath
filium, & nutriuit eum Taphnes in domo
Pharaonis: eratque Genubath habitans apud
Pharaonem cum filijs eius.

21 Cumq; audisset Adad in Ægypto, dor-
misse Dauid cum patribus suis, & mortuum
esse Ioab principem militiæ, dixit Pharaoni:
Dimitte me, vt vadam in terram meam.
22 Dixitque ei Pharao: Qua enim re apud
me indiges: vt quæras ire ad terram tuam? At
ille respondit: Nulla: sed obsecro te vt dimit-
tas me.
23 Suscitauit quoque ei Deus aduersarium
Razon filium Eliada, qui fugerat Adarezer
regem Soba dominum suum:
24 Et congregauit contra eum viros, & fa- E
ctus est princeps latronum cum interficeret
eos Dauid: abieruntque Damascum, & ha-
bitauerunt ibi, & constituerunt eum regem
in Damasco,
25 Eratq; aduersarius Israëli cunctis diebus
Salomonis: & hoc est malum Adad, & odium
contra Israël, regnauitque in Syria.
26 * Ieroboam quoque filius Nabath, E- * 2.Par.13. a.6.
phrathæus, de Sareda, seruus Salomonis, cuius
mater erat nomine Sarua, mulier vidua: leua-
uit manum contra regem.
27 Et hæc est causa rebellionis aduersus
eum, quia Salomon ædificauit Mello, & coæ-
quauit voraginem ciuitatis Dauid patris sui.
28 Erat autem Ieroboã vir fortis & potens:
vidensq; Salomon adolescentem bonæ indo-
lis & industrium, constituerat eum præfe-
ctum super tributa vniuersæ domus Ioseph.
29 * Factum est igitur in tempore illo, vt * 2.Par.10 d.15.
Ieroboam egrederetur de Ierusalem, & inue-
niret eum Ahias Silonites propheta in via
opertus pallio nouo: erant autem duo tan-
tum in agro.
30 Apprehendensque Ahias pallium suum
nouum, quo coopertus erat, scidit in duode-
cim partes.
31 Et ait ad Ieroboam: Tolle tibi decem F
scissuras: hæc enim dicit Dominus Deus Is-
raël: Ecce ego scindam regnum de manu
Salomonis, & dabo tibi decem tribus.
32 Porrò vna tribus remanebit ei, propter
seruum meum Dauid, & Ierusalem ciuita-
tem, quam elegi ex omnibus tribubus Israël:
33 Eò quòd dereliquerit me, & adorauerit
Astarthen deam Sidoniorum, & Chamos
deum Moab, & Moloch deum filiorum

Ammon: & non ambulauerit in vijs meis, vt faceret iustitiam coram me,& præcepta mea, & iudicia sicut Dauid pater eius.

34 Nec auferam omne regnum de manu eius, sed ducem ponam eum cunctis diebus vitæ suæ:propter Dauid seruum meum,quem elegi, qui custodiuit mandata mea & præcepta mea.

35 Auferam autem regnum de manu filij eius, & dabo tibi decem tribus:

36 Filio autem eius dabo tribum vnam, vt remaneat lucerna Dauid seruo meo cunctis diebus coram me in Ierusalem ciuitate, quam elegi vt esset nomen meum ibi.

G 37 Te autem assumam, & regnabis super omnia quæ desiderat anima tua, erisque rex super Israël.

38 Si igitur audieris omnia,quæ præcepero tibi, & ambulaueris in vijs meis, & feceris quod rectum est coram me, custodiens mandata mea & præcepta mea, sicut fecit Dauid seruus meus:ero tecum, & ædificabo tibi domum fidelem, quomodo ædificaui Dauid domum,& tradam tibi Israël:

39 Et affligam semen Dauid super hoc,verumtamen non cunctis diebus.

40 Voluit ergo Salomon interficere Ieroboam: qui surrexit, & aufugit in Ægyptum ad Sesac regem Ægypti, & fuit in Ægypto vsque ad mortem Salomonis.

41 Reliquum autem verborum Salomonis,& omnia quæ fecit,& sapientia eius: ecce vniuersa scripta sunt in Libro verborum dierum Salomonis.

42 Dies autem, quos regnauit Salomon in Ierusalem super omnem Israël, quadraginta anni sunt.

43 Dormiuitque Salomon cum patribus suis, & sepultus est in Ciuitate Dauid patris sui,regnauitque Roboam filius eius pro eo.

CAPVT XII.

Roboam iuuenum secutus consilium patitur regni diuisionem,& Ieroboam rex super decem tribubus constituitur, exercitum quoque Roboam aduersus Ieroboam Dominus per Semeiam prophetam dissipat Ieroboam verò aureos erexit vitulos in Dan & Bethel adorandos, constitutis solemnitate,altari, ac sacerdotibus.

A 1 VEnit autem Roboam in Sichem: illuc enim congregatus erat omnis Israël ad constituendum eum regem.

2. Par. 10. a. 1.

2 At verò Ieroboam filius Nabat,cùm adhuc esset in Ægypto profugus à facie regis Salomonis,audita morte eius,reuersus est de Ægypto.

3 Miseruntque & vocauerunt eum: venit ergo Ieroboam,& omnis multitudo Israël,& locuti sunt ad Roboam,dicentes:

4 Pater tuus durissimum iugum imposuit nobis: tu itaque nunc imminue paululum de imperio patris tui durissimo, & de iugo grauissimo quod imposuit nobis, & seruiemus tibi.

5 Qui ait eis: Ite vsque ad tertium diem, & reuertimini ad me. Cumque abijsset populus,

B 6 Inijt consilium rex Roboam cum senioribus,qui assistebant coram Salomone patre eius cùm adhuc viueret, & ait: Quod datis mihi consilium,vt respondeam populo huic?

7 Qui dixerunt ei: Si hodie obedieris populo huic, & seruieris, & petitioni eorum cesseris,locutusque fueris ad eos verba lenia, erunt tibi serui cunctis diebus.

8 Qui dereliquit consilium senum, quod dederant ei,& adhibuit adolescentes,qui nutriti fuerant cum eo, & assistebant illi,

9 Dixitque ad eos: Quod mihi datis consilium, vt respondeam populo huic, qui dixerunt mihi: Leuius fac iugum quod imposuit pater tuus super nos?

C 10 Et dixerunt ei iuuenes qui nutriti fuerant cum eo:Sic loqueris populo huic,qui locuti sunt ad te,dicentes: Pater tuus aggrauauit iugum nostrum,tu reuela nos. Sic loqueris ad eos:Minimus digitus meus grossior est dorso patris mei.

11 Et nunc pater meus posuit super vos iugum graue, ego autem addam super iugum vestrum: pater meus cecidit vos flagellis,ego autem cædam vos scorpionibus.

12 Venit ergo Ieroboam, & omnis populus ad Roboam die tertia, sicut locutus fuerat rex, dicens:Reuertimini ad me die tertia.

13 Responditque rex populo dura, derelicto consilio seniorum,quod ei dederant,

D 14 Et locutus est eis secundum consilium iuuenum,dicens: Pater meus aggrauauit iugum vestrum,ego autem addam iugo vestro: pater meus cecidit vos flagellis, ego autem cædam vos scorpionibus.

15 Et non acquieuit rex populo: quoniam auersatus fuerat eum Dominus, vt suscitaret verbum suum, * quod locutus fuerat in manu Ahiæ Silonitæ, ad Ieroboam filium Nabat.

* Sup. 11. f. 31.

16 Videns itaque populus quod noluisset eos audire rex,respondit ei dicens: Quæ nobis pars in Dauid? vel quæ hæreditas in filio Isai?Vade in tabernacula tua Israël,nunc vide domum tuam Dauid. Et abijt Israël in tabernacula sua.

17 Super filios autem Israël, quicumque habitabant in ciuitatibus Iuda,regnauit Roboam.

E 18 Misit ergo rex Roboam Aduram, qui erat super tributa:& lapidauit eum omnis Israël,& mortuus est.Porrò rex Roboam festinus ascendit currum,& fugit in Ierusalem:

19 Recessitque Israël à domo Dauid,vsque in præsentem diem.

20 Factum est autem cùm audisset omnis Israël, quòd reuersus esset Ieroboam, miserunt,& vocauerunt eum congregato cętu, & constituerunt eum regem super omnem Israël, nec secutus est quisquam domum Dauid præter tribum Iuda solam.

21 Venit autem Roboam Ierusalem, & congregauit vniuersam domum Iuda, & tribum Beniamin,centum octoginta millia electorum virorum bellatorum, vt pugnarent contra domum Israël, & reducerent regnum Roboam filio Salomonis.

22 * Factus est autem sermo Domini ad

* 2. Par. 11. a. 2.

Se-

F Semeiam virum Dei, dicens:
23 Loquens ad Roboam filium Salomonis regem Iuda, & ad omnem domum Iuda, & Beniamin, & reliquos de populo, dicens:
24 Hæc dicit Dominus: Non ascendetis, neque bellabitis contra fratres vestros filios Israël: reuertatur vir in domum suam, à me enim factum est verbum hoc. Audierunt sermonem Domini, & reuersi sunt de itinere, sicut eis præceperat Dominus.
25 Ædificauit autem Ieroboam Sichem in monte Ephraim, & habitauit ibi: & egressus inde ædificauit Phanuel.
26 Dixitque Ieroboam in corde suo: Nunc reuertetur regnum ad domum Dauid.
27 Si ascenderit populus iste vt faciat sacrificia in domo Domini in Ierusalem: & conuertetur cor populi huius ad dominum suum Roboam regem Iuda, interficientque me, & reuertentur ad eum.
* Tob.1.a.5. Exod.32.b.8.
28 * Et excogitato consilio fecit duos vitulos aureos, & dixit eis: nolite vltrà ascendere in Ierusalem: * Ecce dij tui Israël, qui te eduxerunt de Terra Ægypti.
G 29 Posuitque vnum in Bethel, & alterum in Dan:
30 Et factum est verbum hoc in peccatum: ibat enim populus ad adorandum vitulum vsque in Dan.
* 2 Par.11.c.15.
31 Et fecit fana in excelsis, & * sacerdotes de extremis populi, qui non erant de filijs Leui.
32 Constituitque diem solemnem in mense octauo, quintadecima die mensis, in similitudinem solemnitatis, quæ celebrabatur in Iuda. Et ascendens altare, similiter fecit in Bethel, vt immolaret vitulis, quos fabricatus fuerat: constituitque in Bethel sacerdotes excelsorum, quæ fecerat.
33 Et ascendit super altare quod extruxerat in Bethel, quintadecima die mensis octaui, quem finxerat de corde suo: & fecit solemnitatem filijs Israël, & ascendit super altare, vt adoleret incensum.

CAPVT XIII.

Missus propheta de Iuda ad Ieroboam, de altaris subuersione & natiuitate Iosiæ regis prophetat: quo orante, manus Ieroboam, quæ exaruerat, sanitati restituitur; rediens autem propheta à leone occiditur, quod Dei verbo inobediens fuisset, & Ieroboam suam auget impietatem.

A 1 ET ecce vir Dei venit de Iuda in sermone Domini in Bethel, Ieroboam stante super altare, & thus iaciente.
2 Et exclamauit contra altare in sermone Domini, & ait: Altare, altare, hæc dicit Dominus: * Ecce filius nascetur domui Dauid, Iosias nomine, & immolabit super te sacerdotes excelsorum, qui nunc in te thura succendunt, & ossa hominum super te incendet.
* 4.Reg.23.d.16.
3 Deditque in illa die signum, dicens: Hoc erit signum quod locutus est Dominus: Ecce altare scindetur, & effundetur cinis qui in eo est.
4 Cumque audisset rex sermonem hominis Dei, quem inclamauerat contra altare in Bethel, extendit manum suam de altari, dicens: Apprehendite eum. Et exaruit manus eius, quam extenderat contra eum: nec valuit retrahere eam ad se.
5 Altare quoque scissum est, & effusus est cinis de altari, iuxta signum quod prædixerat vir Dei in sermone Domini. B
6 Et ait rex ad virum Dei: Deprecare faciem Domini Dei tui, & ora pro me, vt restituatur manus mea mihi. Orauitque vir Dei faciem Domini, & reuersa est manus regis ad eum, & facta est sicut prius fuerat.
7 Locutus est autem rex ad virum Dei: Veni mecum domum vt prandeas, & dabo tibi munera.
8 Responditque vir Dei ad regem: Si dederis mihi mediam partem domus tuæ, non veniam tecum, nec comedam panem, neque bibam aquam in loco isto:
9 Sic enim mandatum est mihi in sermone Domini præcipientis: Non comedes panem, neque bibes aquam, nec reuerteris per viam qua venisti.
10 Abijt ergo per aliam viam, & non est reuersus per iter, quo venerat in Bethel. C
11 Prophetes autem quidam senex habitabat in Bethel, ad quem venerunt filij sui, & narrauerunt ei omnia opera, quæ fecerat vir Dei illa die in Bethel: & verba quæ locutus fuerat ad regem, narrauerunt patri suo.
12 Et dixit eis pater eorum: Per quam viam abijt? Ostenderunt ei filij sui viam, per quam abierat vir Dei, qui venerat de Iuda.
13 Et ait filijs suis: Sternite mihi asinum. Qui cùm strauissent, ascendit,
14 Et abijt post virum Dei, & inuenit eum sedentem subtus terebinthum: & ait illi: Tune es vir Dei qui venisti de Iuda? Respondit ille: Ego sum.
15 Dixitque ad eum: Veni mecum domum, vt comedas panem. D
16 Qui ait: Non possum reuerti, neque venire tecum, nec comedam panem, neque bibam aquam in loco isto:
17 Quia locutus est Dominus ad me in sermone Domini, dicens: Non comedes panem, & non bibes aquam ibi, nec reuerteris per viam qua ieris.
18 Qui ait illi: Et ego propheta sum similis tui: & angelus locutus est mihi in sermone Domini, dicens: Reduc eum tecum in domum tuam vt comedat panem, & bibat aquam. Fefellit eum,
19 Et reduxit secum: comedit ergo panem in domo eius, & bibit aquam.
20 Cumque sederent ad mensam, factus est sermo Domini ad prophetam, qui reduxerat eum. E
21 Et exclamauit ad virum Dei, qui venerat de Iuda, dicens: Hæc dicit Dominus: Quia non obediens fuisti ori Domini, & non custodisti mandatum quod præcepit tibi Dominus Deus tuus,
22 Et reuersus es, & comedisti panem, & bibisti aquam, in loco in quo præcepit tibi ne comederes panem, neque biberes aquam,

non inferetur cadauer tuum, in sepulchrum patrum tuorum.
23 Cumque comedisset & bibisset, strauit asinum suum prophetæ, quem reduxerat.
24 Qui cùm abijsset, inuenit eum leo in via, & occidit, & erat cadauer eius proiectum in itinere: asinus autem stabat iuxta illum, & leo stabat iuxta cadauer.
25 Et ecce, viri transeuntes viderunt cadauer proiectum in via, & leonem stantem iuxta cadauer. Et venerunt & diuulgauerunt in ciuitate, in qua prophetes ille senex habitabat.
F 26 Quod cùm audisset propheta ille, qui reduxerat eum de via, ait: Vir Dei est, qui inobediens fuit ori Domini, & tradidit eum Dominus leoni, & confregit eum, & occidit iuxta verbum Domini, quod locutus est ei.
27 Dixitque ad filios suos: Sternite mihi asinum. Qui cùm strauissent,
28 Et ille abijsset, inuenit cadauer eius proiectum in via, & asinum & leonem stantes iuxta cadauer: non comedit leo de cadauere, nec læsit asinum.
29 Tulit ergo prophetes cadauer viri Dei, & posuit illud super asinum, & reuersus intulit in ciuitatem prophetæ senis vt plangeret eum.
30 Et posuit cadauer eius in sepulchro suo: & planxerunt eum: Heu heu mi frater.
31 Cumque planxissent eum, dixit ad filios suos: Cùm mortuus fuero, sepelite me in sepulchro, in quo vir Dei sepultus est: iuxta ossa eius ponite ossa mea. G
32 Profectò enim veniet sermo, quem prædixit in sermone Domini contra altare quod est in Bethel, & contra omnia fana excelsorum, quæ sunt in vrbibus Samariæ.
33 Post verba hæc non est reuersus Ieroboam de via sua pessima, sed è contrario fecit de nouissimis populis sacerdotes excelsorum: quicumque volebat implebat manum suam, & fiebat sacerdos excelsorum.
34 Et propter hanc causam peccauit domus Ieroboam, & euersa est, & deleta de superficie terræ.

CAPVT XIV.

Abias propheta ab vxore Ieroboam super filios Abia ægrotante interrogatus, prædicit filium moriturum, & domum Ieroboam pænitus euertendam, quo mortuo, succedit filius Nadab: rex autem Ægypti diripit domum Domini in Ierusalem; & mortuo Roboam, succedit filius Abia.

A 1 IN tempore illo, ægrotauit Abia filius Ieroboam.
2 Dixitque Ieroboam vxori suæ: Surge, & commuta habitum, ne cognoscaris quòd sis vxor Ieroboam: & vade in Silo, vbi est Ahias propheta, *qui locutus est mihi, quòd regnaturus essem super populum hunc.
* Sup. 11. f. 31.
3 Tolle quoque in manu tua decem panes, & crustulam, & vas mellis, & vade ad illum: ipse enim indicabit tibi quid euenturum sit puero huic.
4 Fecit vt dixerat, vxor Ieroboam: & consurgens abijt in Silo, & venit in domum Ahiæ: at ille non poterat videre, quia caligauerant oculi eius præ senectute.
5 Dixit autem Dominus ad Ahiam: Ecce vxor Ieroboam ingreditur vt consulat te super filio suo qui ægrotat. hæc & hæc loqueris ei. Cùm ergo illa intraret, & dissimularet se esse quæ erat, B
6 Audiuit Ahias sonitum pedum eius introeuntis per ostium, & ait: Ingredere vxor Ieroboam: quare aliam te esse simulas? ego autem missus sum ad te durus nuntius.
7 Vade, & dic Ieroboam: Hæc dicit Dominus Deus Israël: Quia exaltaui te de medio populi, & dedi te ducem super populum meum Israël:
8 Et scidi regnum domus Dauid, & dedi illud tibi, & non fuisti sicut seruus meus Dauid, qui custodiuit mandata mea, & secutus est me in toto corde suo, faciens quòd placitum esset in conspectu meo:
9 Sed operatus es mala super omnes qui fuerunt ante te, & fecisti tibi deos alienos & conflatiles, vt me ad iracundiam prouocares, me autem proiecisti post corpus tuum: C

10 Idcir-

10 Idcircò ecce ego inducam mala super domum Ieroboam, & * percutiam de Ieroboam mingentem ad parietem, & clausum, & nouissimum in Israël: & mundabo reliquias domus Ieroboam, sicut mundari solet fimus vsque ad purum.

* Inf 15.f. 29.

11 Qui mortui fuerint de Ieroboam in ciuitate, comedent eos canes: qui autem mortui fuerint in agro, vorabunt eos aues cæli: quia Dominus locutus est.

12 Tu igitur surge, & vade in domum tuam: & in ipso introitu pedum tuorum in vrbem, morietur puer,

D

13 Et planget eum omnis Israël, & sepeliet: iste enim solus inferetur de Ieroboam in sepulchrum, quia inuentus est super eo sermo bonus à Domino Deo Israël, in domo Ieroboam.

14 Constituit autem sibi Dominus regem super Israël, qui percutiet domum Ieroboam in hac die, & in hoc tempore:

15 Et percutiet Dominus Deus Israël, sicut moueri solet arundo in aqua: & euellet Israël de terra bona hac quam dedit patribus eorum: & ventilabit eos trans Flumen: quia fecerunt sibi lucos, vt irritarent Dominum.

16 Et tradet Dominus Israël propter peccata Ieroboam, qui peccauit, & peccare fecit Israël.

17 Surrexit itaque vxor Ieroboam, & abijt, & venit in Thersa: cumque illa ingrederetur limen domus, puer mortuus est,

18 Et sepelierunt eum. Et planxit eum omnis Israël iuxta sermonem Domini, quem locutus est in manu serui sui Ahiæ prophetæ.

E

19 Reliqua autem verborum Ieroboam, quomodo pugnauerit, & quomodo regnauerit, ecce scripta sunt in Libro verborum dierum regum Israël.

20 Dies autem, quibus regnauit Ieroboam, viginti duo anni sunt: & dormiuit cum patribus suis: regnauitque Nadab filius eius pro eo.

* 2.Par.12 d.13.

21 * Porrò Roboam filius Salomonis regnauit in Iuda. Quadraginta & vnius anni erat Roboam, cùm regnare cœpisset: decem & septem annos regnauit in Ierusalem ciuitate, quam elegit Dominus vt poneret nomen suum ibi, ex omnibus tribubus Israël. Nomen autem matris eius Naama Ammanitis.

F

22 Et fecit Iudas malum coram Domino, & irritauerunt eum super omnibus, quæ fecerant patres eorum in peccatis suis quæ peccauerunt.

23 Ædificauerunt enim & ipsi sibi aras, & statuas, & lucos, super omnem collem excelsum, & subter omnem arborem frondosam:

24 Sed & effeminati fuerunt in terra, feceruntque omnes abominationes gentium, quas attriuit Dominus ante faciem filiorum Israël.

25 In quinto autem anno regni Roboam, ascendit Sesac rex Ægypti in Ierusalem,

26 Et tulit thesauros domus Domini, & thesauros regios, & vniuersa diripuit: scuta quoque aurea, quæ * fecerat Salomon:

* Sup.10.c 16

G

27 Pro quibus fecit rex Roboam scuta ærea, & tradidit ea in manum ducum scutariorum, & eorum qui excubabant ante ostium domus regis.

28 Cumque ingrederetur rex in domum Domini, portabant ea qui præeundi habebant officium: & posteà reportabant ad armamentarium scutariorum.

29 Reliqua autem sermonum Roboam, & omnia quæ fecit, ecce scripta sunt in Libro sermonum dierum regum Iuda.

30 Fuitque bellum inter Roboam & Ieroboam cunctis diebus.

31 Dormiuitq; Roboam cum patribus suis, & sepultus est cum eis in ciuitate Dauid: nomen autem matris eius Naama Ammanitis: & regnauit Abiam filius eius pro eo.

CAPVT XV.

Impio Abiæ regi Iudæ succedit pius filius Asa, qui aduersus Basan regem Israel præliatur, impetrato à Benadad rege Syriæ auxilio. Asa morienti succedit filius Iosaphat: at Baasa, Nadab filium Ieroboam cum vniuersa cognatione occidit, & pro eo regnat super Israel vigintiquatuor annis, impius post impium.

A

1 IGitur in octauo decimo anno regni Ieroboam filij Nabat, regnauit Abiam super Iudam.

2 Tribus annis regnauit in Ierusalem: * nomen matris eius Maacha filia Abessalom. * 2 Par.13. a.2.

3 Ambulauitque in omnibus peccatis patris sui, quæ fecerat ante eum: nec erat cor eius perfectum cum Domino Deo suo, sicut cor Dauid patris eius.

4 Sed propter Dauid dedit ei Dominus Deus suus lucernam in Ierusalem, vt suscitaret filium eius post eum, & statueret Ierusalem:

B

5 Eò quòd fecisset Dauid rectum in oculis Domini, & non declinasset ab omnibus, quæ præceperat ei cunctis diebus vitæ suæ, * excepto sermone Vriæ Hethæi. * 2 Reg.11 b 4

6 Attamen bellum fuit inter Roboam & Ieroboam, omni tempore vitæ eius.

7 Reliqua autem sermonum Abiam, & omnia quæ fecit, nonne hæc scripta sunt in libro verborum dierum regum Iuda? Fuitq; * prælium inter Abiam & inter Ieroboam. * 2.Par.13 a.3.

8 Et dormiuit Abiam cum patribus suis, & sepelierunt eum in ciuitate Dauid: * regnauitque Asa filius eius pro eo. * 2 Par 14 a 1.

9 In anno ergo vigesimo Ieroboam regis Israël regnauit Asa rex Iuda,

10 Et quadraginta & vno annò regnauit in Ierusalem. Nomen matris eius Maacha, filia Abessalom.

11 Et fecit Asa rectum ante conspectum Domini, sicut Dauid pater eius:

12 Et abstulit effeminatos de terra, purgauitque vniuersas sordes idolorum, quæ fecerant patres eius.

C

13 Insuper & Maacham matrem suã amouit, ne esset princeps in sacris Priapi, & in luco eius, quem consecrauerat: subuertitque specum eius, & confregit simulachrum turpissimum, & combussit in Torrente Cedrõ:

14 Excelsa autem non abstulit. Verumta-

men cor Asa perfectum erat cum Domino cunctis diebus suis:

15 Et intulit ea, quæ sanctificauerat pater suus, & vouerat, in domum Domini, argentum, & aurum, & vasa.

16 Bellum autem erat inter Asa, & Baasa regem Israël, cunctis diebus eorum.

* 1.Par.16 a.1.

17 * Ascendit quoque Baasa rex Israël in Iudam, & ædificauit Ramas vt non posset quispiam egredi vel ingredi de parte Asa regis Iuda.

18 Tollens itaque Asa omne argentum & aurum, quod remanserat in thesauris domus Domini, & in thesauris domus regiæ, dedit illud in manus seruorum suorum: & misit ad Benadab filium Tabremon filij Hesion, regem Syriæ, qui habitabat in Damasco, dicens:

D

19 Fœdus est inter me & te, & inter patrem meum & patrem tuum: ideò misi tibi munera, argentum & aurum: & peto vt venias, & irritum facias fœdus, quod habes cum Baasa rege Israël, & recedat à me.

20 Acquiescens Benadab regi Asa, misit principes exercitus sui in ciuitates Israël, & percusserunt Ahion, & Dan, & Abeldomum Maacha, & vniuersam Cenneroth, omnem scilicet Terram Nephthali.

21 Quod cùm audisset Baasa, intermisit ædificare Rama, & reuersus est in Thersa.

E

22 Rex autem Asa nuntium misit in omnem Iudam, dicens: Nemo sit excusatus. Et tulerunt lapides de Rama, & ligna eius, quibus ædificauerat Baasa, & extruxit de eis rex Asa Gabaa Beniamin, & Maspha.

23 Reliqua autem omnium sermonum Asa, & vniuersæ fortitudines eius, & cuncta quæ fecit, & ciuitates quas extruxit, nonne hæc scripta sunt in Libro verborum dierum regum Iuda? Verumtamen in tempore senectutis suæ doluit pedes.

24 Et dormiuit cum patribus suis, & sepultus est cum eis in Ciuitate Dauid patris sui.

* 2.Par.17 a.1.

* Regnauitque Iosaphat filius eius pro eo.

25 Nadab verò filius Ieroboam regnauit super Israël anno secundo Asa regis Iuda: regnauitque super Israël duobus annis.

F

26 Et fecit quod malum est in conspectu Domini, & ambulauit in vijs patris sui, & in peccatis eius, quibus peccare fecit Israël.

27 Insidiatus est autem ei Baasa filius Ahiæ de domo Issachar, & percussit eum in Gebbethon, quæ est vrbs Philisthinorum: siquidem Nadab & omnis Israël obsidebant Gebbethon.

28 Interfecit ergo illum Baasa in anno tertio Asa regis Iuda, & regnauit pro eo.

* Inf. 21.f. 22.

29 Cumque regnasset, * percussit omnem domum Ieroboam: non dimisit ne vnam quidem animam de semine eius, donec deleret eum, iuxta verbum Domini, * quod locutus fuerat in manu serui sui Ahiæ Silonitis:

* Sup. 14. c.10.

G

30 Propter peccata Ieroboam, quæ peccauerat, & quibus peccare fecerat Israël: & propter delictum, quo irritauerat Dominum Deum Israël.

31 Reliqua autem sermonum Nadab, & omnia quæ operatus est, nonne hæc scripta sunt in Libro verborum dierum regum Israël?

32 Fuitque bellum inter Asa, & Baasa regem Israël, cunctis diebus eorum.

33 Anno tertio Asa regis Iuda, regnauit Baasa filius Ahiæ, super omnem Israël, in Thersa, viginti quatuor annis.

34 Et fecit malum coram Domino, ambulauitque in via Ieroboam, & in peccatis eius, quibus peccare fecit Israël.

CAPVT XVI.

Iehu prophetat regis Baasa & domus ipsius subuersionem; cui mortuo succedit filius Ela, quem impius Zambri occidit, eoque regnum inuadente, elegit Israel Amri; quo impio regnum obtinente, Zambri se cum domo regia succendit: mortuo autem Amri succedit filius impiissimus Achab, qui Iezabel duxit vxorem, & eius tempore reædificatur Iericho, sed non impunè.

1 FActus est autem sermo Domini ad Iehu filium Hanani contra Baasa, dicens: A

2 Pro eo quòd exaltaui te de puluere, & posui te ducem super populum meum Israël, tu autem ambulasti in via Ieroboam, & peccare fecisti populum meum Israël, vt me irritares in peccatis eorum:

3 Ecce ego demetam posteriora Baasa, & posteriora domus eius: & faciam domum tuam sicut domum Ieroboam filij Nabat.

4 * Qui mortuus fuerit de Baasa in ciuitate, comedent eum canes: & qui mortuus fuerit ex eo in regione, comedent eum volucres cæli. * Sup. 14 c.11.

5 * Reliqua autem sermonum Baasa, & quæcumque fecit, & prælia eius, nonne hæc scripta sunt in Libro verborum dierum regum Israël? * 2.Par.16 a.1.

6 Dormiuit ergo Baasa cum patribus suis, sepultusque est in Thersa: & regnauit Ela filius eius pro eo.

7 Cùm autem in manu Iehu filij Hanani prophetæ verbum Domini factum esset contra Baasa, & contra domum eius: & contra omne malum, quod fecerat coram Domino, ad irritandum eum in operibus manuum suarum, vt fieret sicut domus Ieroboam: ob hanc causam occidit eum, hoc est, Iehu filium Hanani, prophetam.

8 Anno vigesimo sexto Asa regis Iuda, regnauit Ela filius Baasa super Israël in Thersa duobus annis. B

9 Et rebellauit contra eum seruus suus Zambri, dux mediæ partis equitum: erat autem Ela in Thersa bibens & temulentus, in domo Arsa præfecti Thersa.

10 * Irruens ergo Zambri, percussit & occidit eum anno vigesimo septimo Asa regis Iuda, & regnauit pro eo. * 4. Reg 9. f.31.

11 Cumque regnasset, & sedisset super solium eius, percussit omnem domum Baasa, & non dereliquit ex ea mingentem ad parietem, & propinquos & amicos eius. C

12 Deleuitque Zambri omnem domum Baasa, iuxta verbum Domini, quod locutus

fuerat ad Baaſa in manu Iehû prophetæ,
13 Propter vniuerſa peccata Baaſa, & pec-
cata Ela filij eius, qui peccauerunt, & peccare
fecerunt Iſraël, prouocantes Dominum
Deum Iſraël in vanitatibus ſuis.
D 14 Reliqua autem ſermonum Ela, & om-
nia quæ fecit, nonne hæc ſcripta ſunt in Li-
bro verborum dierum regum Iſraël?
15 Anno vigeſimo ſeptimo Aſa regis Iuda,
regnauit Zambri ſeptem diebus in Therſa:
porrò exercitus obſidebat Gebbethon vr-
bem Philiſthinorum.
16 Cumque audiſſet rebellaſſe Zambri, &
occidiſſe regem, fecit ſibi regem omnis Iſraël
Amri, qui erat princeps militiæ ſuper Iſraël
in die illa in caſtris.
17 Aſcendit ergo Amri, & omnis Iſraël
cum eo, de Gebbethon, & obſidebant
Therſa.
18 Videns autem Zambri quòd expugnan-
da eſſet ciuitas, ingreſſus eſt palatium, & ſuc-
cendit ſe cum domo regia: & mortuus eſt
19 In peccatis ſuis, quæ peccauerat fa-
ciens malum coram Domino, & ambulans
in via Ieroboam, & in peccato eius, quo fecit
peccare Iſraël.
E 20 Reliqua autem ſermonum Zambri, &
inſidiarum eius, & tyrannidis, nonne hæc
ſcripta ſunt in Libro verborum dierum re-
gum Iſraël?
21 Tunc diuiſus eſt populus Iſraël in duas
partes: media pars populi ſequebatur Thebni
filium Gineth, vt conſtitueret eum regem: &
media pars Amri.
22 Præualuit autem populus qui erat cum
Amri, populo qui ſequebatur Thebni filium
Gineth: mortuuſque eſt Thebni, & regnauit
Amri.
23 Anno trigeſimo primo Aſa regis Iuda,
regnauit Amri ſuper Iſraël, duodecim annis:
in Therſa regnauit ſex annis.
24 Emitq; montem Samariæ à Somer duo-
bus talentis argenti: & ædificauit eum, & vo-
cauit nomen ciuitatis, quam extruxerat, no-
mine Somer domini montis, Samariam.
25 Fecit autem Amri malum in conſpectu F
Domini, & operatus eſt nequiter, ſuper om-
nes qui fuerunt ante eum.
26 Ambulauitque in omni via Ieroboam
filij Nabat, & in peccatis eius quibus peccare
fecerat Iſraël: vt irritaret Dominum Deum
Iſraël in vanitatibus ſuis.
27 Reliqua autem ſermonum Amri, & præ-
lia eius quæ geſſit, nonne hæc ſcripta ſunt in
Libro verborum dierum regum Iſraël?
28 Dormiuitque Amri cum patribus ſuis,
& ſepultus eſt in Samaria: regnauitque
Achab filius eius pro eo.
29 Achab verò filius Amri regnauit ſuper
Iſraël anno trigeſimo octauo Aſa regis Iuda.
Et regnauit Achab filius Amri ſuper Iſraël
in Samaria viginti & duobus annis.
30 Et fecit Achab filius Amri malum in G
conſpectu Domini, ſuper omnes qui fuerunt
ante eum.
31 Nec ſuffecit ei vt ambularet in peccatis
Ieroboam filij Nabat: inſuper duxit vxorem
Iezabel filiam Ethbaal regis Sidoniorum. Et
abijt, & ſeruiuit Baal, & adorauit eum.
32 Et poſuit aram Baal in templo Baal,
quod ædificauerat in Samaria,
33 Et plantauit lucum: & addidit Achab
in opere ſuo, irritans Dominum Deum Iſ-
raël, ſuper omnes reges Iſrael qui fuerunt
ante eum.
34 * In diebus eius ædificauit Hiel de Be- * Ioſ. 6. d. 26
thel, Iericho: in Abiram primitiuo ſuo fun-
dauit eam, & in Segub nouiſſimo ſuo poſuit
portas eius: iuxta verbum Domini quod lo-
cutus fuerat in manu Ioſue filij Nun.

CAPVT XVII.

Elias cœlum triennio claudit; primumque paſcitur à coruis, deinde à muliere Sarephthana; cuius hydria farinæ & lecythus olei non minuuntur; filius autem ipſius, oratione Eliæ reſuſcitatur.

1 ET dixit Elias Theſbites de habitatori- A
bus Galaad ad Achab: Viuit Do- Eccli 48. a. 1.
minus Deus Iſraël, in cuius conſpectu ſto, Iac. 5. d. 17.
ſi erit annis his ros & pluuia, niſi iuxta oris
mei verba.
2 Et factum eſt verbum Domini ad eum,
dicens:
3 Recede hinc, & vade, contra Orien-

tem,& abscondere in Torrente carith, qui est
contra Iordanem;
4 Et ibi de torrente bibes: coruisque præ-
cepi vt pascant te ibi.
5 Abijt ergo, & fecit iuxta verbum Domi-
ni: cumque abijsset, sedit in Torrente carith,
qui est contra Iordanem.
6 Corui quoque deferebant ei panem &
carnes manè, similiter panem & carnes ve-
speri, & bibebat de torrente.
7 Post dies autem siccatus est torrens: non
enim pluerat super terram.
8 Factus est ergo sermo Domini ad eum,
dicens:
9 Surge, & vade in Sarephta Sidoniorum,
& manebis ibi: præcepi enim ibi mulieri vi-
duæ vt pascat te.
B 10 * Surrexit, & abijt in Sarephta. Cum-
que venisset ad portam ciuitatis, apparuit ei
mulier vidua colligens ligna, & vocauit eam,
dixitque ei: Da mihi paululum aquæ in vase,
vt bibam.

* Luc. 4. d. 26.

11 Cumque illa pergeret vt afferret, clama-
uit post tergum eius, dicens: Affer mihi, ob-
secro, & buccellam panis in manu tua.
12 Quæ respondit: Viuit Dominus Deus
tuus, quia non habeo panem, nisi quantum
pugillus capere potest farinæ in hydria, &
paululum olei in lecytho: en colligo duo li-
gna, vt ingrediar & faciam illum mihi & fi-
C lio meo, vt comedamus, & moriamur.
13 Ad quam Elias ait: Noli timere, sed va-
de, & fac sicut dixisti: verumtamen mihi pri-
mùm fac de ipsa farinula subcinericium pa-
nem paruulum, & affer ad me: tibi autem &
filio tuo facies posteà.
14 Hæc autem dicit Dominus Deus If-
raël: Hydria farinæ non deficiet, nec le-
cythus olei minuetur, vsque ad diem in qua
Dominus daturus est pluuiam super faciem
terræ.
15 Quæ abijt, & fecit iuxta verbum Eliæ:
& comedit ipse, & illa, & domus eius: & ex
illa die
16 Hydria farinæ non defecit, & lecythus
olei non est imminutus, iuxta verbum Do-
mini, quod locutus fuerat in manu Eliæ.
17 Factum est autem post hæc, ægrota-
uit filius mulieris matris familias, & erat
languor fortissimus, ita vt non remaneret in
eo halitus.
D 18 Dixit ergo ad Eliam: Quid mihi & tibi
vir Dei? ingressus es ad me, vt rememora-
rentur iniquitates meæ, & interficeres fi-
lium meum?
19 Et ait ad eam Elias: Da mihi filium
tuum. Tulitque eum de sinu eius, & portauit
in cœnaculum vbi ipse manebat, & posuit
super lectulum suum.
20 Et clamauit ad Dominum, & dixit: Do-
mine Deus meus, etiamne viduam, apud
quam ego vtcumque sustentor, afflixisti vt
interficeres filium eius?
21 Et expandit se, atque mensus est super
puerum tribus vicibus, & clamauit ad Do-
minum, & ait: Domine Deus meus, reuerta-
tur obsecro anima pueri huius in viscera
eius.
22 Et exaudiuit Dominus vocem Eliæ: &
reuersa est anima pueri intra eum, & reuixit.
23 Tulitque Elias puerum, & deposuit eum
de cœnaculo in inferiorem domum, & tra-
didit matri suæ, & ait illi: En viuit filius tuus.
24 Dixitque mulier ad Eliam: Nunc in isto
cognoui, quoniam vir Dei es tu, & verbum
Domini in ore tuo verum est.

CAPVT XVIII.

*Increscente fame, Elias Abdiæ herbam pe-
coribus quærenti occurrit; cui ægrè persuadet
vt nuntiet Achab se adesse, qui occurrens Eliæ
ab ipso corripitur: Dei zelo Elias 850. pseudo-
prophetas occidi iubet, dato de cælo igne ad
consummationem holocausti, & pluuiam à Deo
impetrat.*

1 POst dies multos factum est verbum A
Domini ad Eliam, in anno tertio di-
cens: Vade, & ostende te Achab, vt dem plu-
uiam super faciem terræ.
2 Iuit ergo Elias, vt ostenderet se Achab:
erat autem fames vehemens in Samaria.
3 Vocauitque Achab Abdiam dispensato-
rem domus suæ: Abdias autem timebat Do-
minum valdè.
4 Nam cùm interficeret Iezabel prophetas
Domini, tulit ille centum prophetas, & ab-
scondit eos quinquagenos & quinquagenos
in speluncis, & pauit eos pane & aqua.
5 Dixit ergo Achab ad Abdiam: Vade in
terram ad vniuersos fontes aquarum, & in
cunctas valles, si fortè possimus inuenire her-
bam, & saluare equos & mulos, & non pęni-
tus iumenta intereant.
6 Diuiseruntque sibi regiones, vt circui- B
rent eas: Achab ibat per viam vnam, & Ab-
dias per viam alteram seorsum.
7 Cumque esset Abdias in via, Elias occur-
rit ei: qui cùm cognouisset eum, cecidit super
faciem suam, & ait: Num tu es, domine mi,
Elias?
8 Cui ille respondit: Ego. Vade, & dic do-
mino tuo: Adest Elias.
9 Et ille, Quid peccaui, inquit: quoniam
tradis me seruum tuum in manu Achab, vt
interficiat me?
10 Viuit Dominus Deus tuus, quia non est
gens, aut regnum, quò non miserit dominus
meus te requirens: & respondentibus cun-
ctis: Non est hic: adiurauit regna singula &
gentes, eò quòd minimè repereris.
11 Et nunc tu dicis mihi: Vade, & dic do-
mino tuo: Adest Elias.
12 Cumque recessero à te, Spiritus Domini
asportabit te, in locum quem ego ignoro: &
ingressus nuntiabo Achab, & non inueniens
te, interficiet me, seruus autem tuus timet
Dominum ab infantia sua.
13 Numquid non indicatum est tibi do- C
mino meo, quid fecerim cùm interficeret Ie-
zabel prophetas Domini, quòd absconderim
de prophetis Domini centum viros, quin-
quagenos & quinquagenos, in speluncis, &
pauerim eos pane & aqua?
14 Et nunc tu dicis: Vade, & dic domino
tuo: Adest Elias: vt interficiat me?

F

15 Et dixit Elias: Viuit Dominus exercituum, ante cuius vultum sto, quia hodie apparebo ei.
16 Abijt ergo Abdias in occursum Achab, & indicauit ei: venitque Achab in occursum Eliæ.
17 Et cùm vidisset eum, ait: Tune es ille, qui conturbas Israël?
18 Et ille ait: Non ego turbaui Israël, sed tu,& domus patris tui,qui dereliquistis mandata Domini: & secuti estis Baalim.
19 Verumtamen nunc mitte, & congrega ad me vniuersum Israël in monte Carmeli,& prophetas Baal quadringentos quinquaginta, prophetasque lucrorum quadringentos, qui comedunt de mensa Iezabel.
20 Misit Achab ad omnes filios Israël, & congregauit prophetas in monte Carmeli.
D 21 Accedens autem Elias ad omnem populum, ait: Vsquequò claudicatis in duas partes? si Dominus est Deus,sequimini eum: si autem Baal, sequimini illum. Et non respondit ei populus verbum.
22 Et ait rursus Elias ad populum: Ego remansi propheta Domini solus: prophetæ autem Baal quadringenti & quinquaginta viri sunt.
23 Dentur nobis duo boues, & illi eligant sibi bouem vnum, & in frusta cædentes, ponant super ligna, ignem autem non supponant: ego faciam bouem alterum, & imponam super ligna, ignem autem non supponam.
24 Inuocate nomina deorum vestrorum, & ego inuocabo nomen Domini mei: & Deus qui exaudierit per ignem,ipse sit Deus. Respondens omnis populus ait: Optima propositio.
E 25 Dixit ergo Elias prophetis Baal: Eligite vobis bouem vnum, & facite primi,quia vos plures estis: & inuocate nomina deorum vestrorum, ignemque non supponatis.
26 Qui cùm tulissent bouem, quem dederat eis, fecerunt: & inuocabant nomen Baal de manè vsque ad meridiem, dicentes: Baal exaudi nos. Et non erat vox, nec qui responderet: transiliebantque altare quod fecerant.
27 Cùmque esset iam meridies, illudebat illis Elias, dicens: Clamate voce maiore: Deus enim est, & forsitan loquitur,aut in diuersorio est,aut in itinere,aut certè dormit, vt excitetur.
28 Clamabant ergo voce magna,& incidebant se iuxta ritum suum cultris & lanceolis donec perfunderentur sanguine.
29 Postquam autem transijt meridies,& illis prophetantibus venerat tempus quo sacrificium offerri solet, nec audiebatur vox, nec aliquis respondebat,nec attendebat orantes.
30 Dixit Elias omni populo:Venite ad me. Et accedente ad se populo, curauit altare Domini,quod destructum fuerat.
31 Et tulit duodecim lapides iuxta numerum tribuum filiorum Iacob,ad quem factus est sermo Domini, dicens: * Israël erit nomen tuum.

* Gen.32. f.28.

32 Et ædificauit de lapidibus altare in nomine Domini: fecitque aquæductum, quasi per duas aratiunculas in circuitu altaris,
33 Et composuit ligna: diuisitque per membra bouem, & posuit super ligna,
34 Et ait: Implete quatuor hydrias aqua,& fundite super holocaustum, & super ligna. Rursumque dixit: Etiam secundò hoc facite. Qui cùm fecissent secundo, ait: Etiam tertiò idipsum facite. Feceruntque tertiò,
35 Et currebant aquæ circum altare,& fossa aquæductus repleta est.
36 Cùmque iam tempus esset vt offerretur holocaustum, accedens Elias propheta, ait: Domine Deus Abraham, & Isaac, & Israel, ostende hodie quia tu es Deus Israël, & ego seruus tuus, & iuxta præceptum tuum feci omnia verba hæc.
37 Exaudi me Domine, exaudi me: vt discat populus iste, quia tu es Dominus Deus, & tu conuertisti cor eorum iterùm.
38 Cecidit autem ignis Domini,& vorauit holocaustum, & ligna, & lapides, puluerem quoque, & aquam, quæ erat in aquæductu lambens.
39 Quòd cùm vidisset omnis populus, cecidit in faciem suam, & ait: Dominus ipse est Deus, Dominus ipse est Deus.
40 Dixitque Elias ad eos: Apprehendite prophetas Baal, & ne vnus quidem effugiat ex eis. Quos cùm apprehendissent, duxit eos Elias ad Torrētē Cison,& interfecit eos ibi. G
41 Et ait Elias ad Achab: Ascende, comede, & bibe: quia sonus multæ pluuiæ est.
42 Ascendit Achab vt comederet & biberet: Elias autem ascendit in verticem Carmeli,& pronus in terram posuit faciem suam inter genua sua,
43 Et dixit ad puerum suum: Ascende, & prospice contra mare. Qui cùm ascendisset, & contemplatus esset, ait: Non est quidquam. Et rursum ait illi: Reuertere septem vicibus.
44 In septima autem vice, Ecce nubecula parua quasi vestigium hominis ascendebat de mari. Qui ait: Ascende, & dic Achab: Iunge currum tuum & descende, ne occupet te pluuia.
45 Cùmque se verteret huc atque illuc, ecce cœli contenebrati sunt, & nubes, & ventus, & facta est pluuia grandis. Ascendens itaque Achab abijt in Iezrahel:
46 Et manus Domini facta est super Eliam accinctisque lumbis currebat ante Achab, donec veniret in Iezrahel.

CAPVT XIX.

Elias fugiens Iezabel in deserto, à somno excitatus, panem diuinitus missum edit, aquamque bibit, & ita ad montem Horeb peruenit; ibique in spelunca querens se solum Domini prophetam relictum, audit septem millia esse relicta: mittiturque ad vngendum Hazael in regem Syriæ, Iehu in regem Israel, & Eliseum in prophetam.

1 NVntiauit autem Achab Iezabel omnia quæ fecerat Elias, & quomodo A

occidisset vniuersos prophetas gladio.
2 Misitque Iezabel nuntium ad Eliam, di-
cens: Hæc mihi faciant dij, & hęc addant,
nisi hac hora cras posuero animam tuam si-
cut animam vnius ex illis.
3 Timuit ergo Elias, & surgens abijt
quocumque eum ferebat voluntas: venitque
in Bersabee Iuda, & dimisit ibi puerum
suum,
4 Et perrexit in desertum, viam vnus diei.
Cùmque venisset, & sederet subter vnam
iuniperum, petiuit animæ suæ vt moreretur,
& ait: Sufficit mihi Domine, tolle animam
meam: neque enim melior sum, quàm pa-
tres mei.
B 5 Proiecitque se, & obdormiuit in vmbra
iuniperi: & ecce Angelus Domini tetigit
eum, & dixit illi: Surge, & comede.
6 Respexit, & ecce ad caput suum subcine-
ricius panis, & vas aquæ: comedit ergo, &
bibit, & rursum obdormiuit.
7 Reuersusque est Angelus Domini secun-
dò, & tetigit eum, dixitque illi: Surge, come-
de: grandis enim tibi restat via.
8 Qui cùm surrexisset, comedit & bibit, &
ambulauit in fortitudine cibi illius, quadra-
ginta diebus & quadraginta noctibus, vsque
ad montem Dei Horeb.
9 Cùmque venisset illuc, mansit in spelun-
ca: & ecce sermo Domini ad eum, dixitque
illi: Quid hic agis Elia?
10 At ille respondit: Zelo zelatus sum pro
Domino Deo exercituum, quia dereliquer-
runt pactum tuum filij Israël: altaria tua de-
struxerunt, prophetas tuos occiderunt gladio
derelictus sum ego solus, & quærunt animam
meam vt auferant eam.
C 11 Et ait ei: Egredere, & sta in monte co-
ram Domino: & ecce Dominus transit, &
spiritus grandis & fortis subuertens montes,
& conterens petras ante Dominum: non in
spiritu Dominus, & post spiritum commotio:
non in commotione Dominus.
12 Et post commotionem ignis: non in
igne Dominus, & post ignem sibilus auræ
tenuis.
13 Quod cùm audisset Elias, operuit vul-
tum suum pallio, & egressus stetit in ostio
speluncæ, & ecce vox ad eum dicens? Quid
hic agis Elia? Et ille respondit.
14 Zelo zelatus sum pro Domino Deo exer-
*Rom. 11. a. 3. cituum: * quia dereliquerunt pactum tuum
filij Israël: altaria tua destruxerunt, prophe-
tas tuos occiderunt gladio, derelictus sum
ego solus, & quærunt animam meam vt au-
ferant eam.
15 Et ait Dominus ad eum: Vade, & re-
uertere in viam tuam per desertum in Da-
mascum: cùmque perueneris illuc, vnges
Hazael regem super Syriam,
*4. Reg. 9. a. 2. 16 * Et Iehu filium Namsi vnges regem
super Israël: Eliseum autem filium Saphat,
qui est de Abelmeüla, vnges prophetam
pro te.
D 17 Et erit quicumque fugerit gladium Ha-
zael, occidet eum Iehu: & quicumque fuge-
rit gladium Iehu, interficiet eum Eliseus,
*Rom. 11. a. 4. 18 * Et derelinquam mihi in Israël septem
millia virorum, quorum genua non sunt in-
curuata ante Baal, & omne os, quod non
adorauit eum osculans manus.
19 Profectus ergo inde Elias, reperit Eli-
seum filium Saphat, arantem in duodecim
iugis boum, & ipse in duodecim iugis boum
arantibus vnus erat: cùmque venisset Elias
ad eum, misit pallium suum super illum.
20 Qui statim relictis bobus cucurrit post
Eliam, & ait: Osculer, oro, patrem meum,
& matrem meam, & sic sequar te. Dixitque
ei: Vade, & reuertere: quod enim meum
erat, feci tibi.
21 Reuersus autem ab eo, tulit par boum,
& mactauit illud, & in aratro boum coxit
carnes, & dedit populo, & comederunt: con-
surgensque abijt, & secutus est Eliam, & mi-
nistrabat ei.

CAPVT XX.

*Syri Samariam obsidentes cęduntur à pue-
ris principum prouinciarum, rursumque anno
altero in campestribus cæduntur: rex autem
Achab à propheta reprehenditur, quòd fœdus
cum Benadad rege Syriæ inierit, illumque vi-
uum demiserit.*

1 POrrò Benadad rex Syrię congregauit A
omnem exercitum suum, & triginta
duos reges secum, & equos, & currus: &
ascendens pugnabat contra Samariam, &
obsidebat eam.
2 Mittensque nuntios ad Achab regem Is-
raël in ciuitatem.
3 Ait: Hæc dicit Benadad: Argentum
tuum, & aurum tuum mecum est, & vxores
tuæ, & filij tui optimi, mei sunt.
4 Responditque rex Israël: iuxta verbum
tuum, domine mi rex, tuus sum ego, & om-
nia mea.
5 Reuertensque nuntij, dixerunt: Hæc di-
cit Benadad, qui misit nos ad te: Argentum
tuum, & aurum tuum, & vxores tuas, & fi-
lios tuos dabis mihi.
6 Cras igitur hac eadem hora mittam ser-
uos meos ad te, & scrutabuntur domum
tuam, & domum seruorum tuorum: & om-
ne quod eis placuerit, ponent in manibus
suis, & auferent.
7 Vocauit autem rex Israël omnes seniores
terræ, & ait: Animaduertite, & videte, quo-
niam insidietur nobis. misit enim ad me pro
vxoribus meis, & filijs, & pro argento & au-
ro: & non abnui.
8 Dixeruntque omnes maiores natu, & B
vniuersus populus, ad eum: Non audias, ne-
que acquiescas illi.
9 Respondit itaque nuntijs Benadad: Di-
cite domino meo regi: Omnia propter quæ
misisti ad me seruum tuum in initio, faciam:
hanc autem rem facere non possum.
10 Reuersique nuntij retulerunt ei. Qui
remisit, & ait: Hæc faciant mihi dij, & hæc
addant, si suffecerit puluis Samariæ pugillis
omnis populi qui sequitur me.
11 Et respondens rex Israël, ait: Dicite ei:
Ne glorietur accinctus æquè vt discinctus.
12 Factum est autem, cùm audisset Bena-
dad verbum istud, bibebat ipse & reges in

vmbraculis, & ait seruis suis: Circumdate
ciuitatem. Et circumdederunt eam.
13 Et ecce propheta vnus accedens ad
Achab regem Israel, ait ei: Hæc dicit Dominus:
Certè vidisti omnem multitudinem hanc
nimiam? ecce ego tradam eam in manu tua
hodie: vt scias, quia ego sum Dominus.
C 14 Et ait Achab: Per quem? Dixitque ei:
Hæc dicit Dominus: Per pedisequos principum
prouinciarum. Et ait: Quis incipiet
præliari? Et ille dixit: Tu.
15 Recensuit ergo pueros principum prouinciarum,
& reperit numerum ducentorum
triginta duorum: & recensuit post eos populum,
omnes filios Israël, septem millia:
16 Et egressi sunt meridie. Benadad autem
bibebat temulentus in vmbraculo suo, & reges
triginta duo cum eo, qui ad auxilium
eius venerant.
17 Egressi sunt autem pueri principum
prouinciarum in prima fronte. misit itaque
Benadad. Qui nuntiauerunt ei, dicentes: Viri
egressi sunt de Samaria.
18 Et ille ait: Siue pro pace veniunt, apprehendite
eos viuos: siue vt prælientur, viuos
eos capite.
19 Egressi sunt ergo pueri principum prouinciarum,
ac reliquus exercitus sequebatur:
D 20 Et percussit vnusquisque virum, qui
contra se veniebat: fugeruntque Syri, & persecutus
est eos Israël. Fugit quoque Benadad
Rex Syriæ in equo cum equitibus suis.
21 Necnon egressus rex Israël percussit
equos & currus, & percussit Syriam plaga
magna.
22 (Accedens autem propheta ad regem
Israël, dixit ei: Vade, & confortare, & scito,
& vide quid facias: sequenti enim anno rex
Syriæ ascendet contra te.)
23 Serui verò regis Syriæ dixerunt ei: Dij
montium sunt dij eorum, ideò superauerunt
nos: sed melius est vt pugnemus contra eos
in campestribus, & obtinebimus eos.
24 Tu ergo verbum hoc fac: Amoue reges
singulos ab exercitu tuo, & pone principes
pro eis;
25 Et instaura numerum militum qui ceciderunt
de tuis, & equos secundùm equos
pristinos, & currus secundùm currus quos
ante habuisti: & pugnabimus contra eos in
campestribus, & videbis quòd obtinebimus
eos. Credidit consilio eorum, & fecit
ita.
26 Igitur postquam annus transierat, recensuit
Benadad Syros, & ascendit in Aphec,
vt pugnaret contra Israël.
27 Porrò filij Israël recensiti sunt, & acceptis
cibarijs profecti ex aduerso, castraque
metati sunt contra eos, quasi duo parui
greges caprarum: Syri autem repleuerunt
terram.
E 28 (Et accedens vnus vir Dei, dixit ad regem
Israël: Hæc dicit Dominus: Quia dixerunt
Syri: Deus montium est Dominus, &
non est Deus vallium: dabo omnem multitudinem
hanc grandem in manu tua, & scietis
quia ego sum Dominus.)

29 Dirigebantque septem diebus ex aduerso
hi atque illi acies, septima autem die
commissum est bellum: percusseruntque filij
Israël de Syris centum millia peditum in
die vna.
30 Fugerunt autem qui remanserant in
Aphec, in ciuitatem: & cecidit murus super
viginti septem millia hominum qui remanserant.
Porrò Benadad fugiens ingressus est
ciuitatem, in cubiculum quod erat intra cubiculum.
31 Dixeruntque ei serui sui: Ecce, audiuimus
quòd reges domus Israël clementes sint:
ponamus itaque saccos in lumbis nostris, &
funiculos in capitibus nostris, & egrediamur
ad regem Israël: forsitan saluabit animas
nostras.
32 Accinxerunt saccis lumbos suos, & posuerunt
funiculos in capitibus suis, veneruntque
ad regem Israël, & dixerunt ei: Seruus
tuus Benadad dicit: Viuat, oro te, anima
mea. Et ille ait: Si adhuc viuit, frater
meus est. F
33 Quod acceperunt viri pro omine: & festinantes
rapuerunt verbum ex ore eius, atque
dixerunt: Frater tuus Benadad. Et dixit
eis: Ite, & adducite eum ad me. Egressus est
ergo ad eum Benadad, & leuauit eum in currum
suum.
34 Qui dixit ei: Ciuitates, quas tulit pater
meus à patre tuo, reddam: & plateas fac tibi
in Damasco, sicut fecit pater meus in Samaria,
& ego fœderatus recedam à te. Pepigit
ergo fœdus, & dimisit eum.
35 Tunc vir quidam de filijs prophetarum
dixit ad socium suum in sermone Domini:
Percute me. At ille noluit percutere.
36 Cui ait: Quia noluisti audire vocem
Domini, ecce recedes à me, & percutiet te
leo. Cumque paululum recessisset ab eo, inuenit
eum leo, atque percussit.
37 Sed & alterum inueniens virum, dixit
ad eum: Percute me. Qui percussit eum, &
vulnerauit.
38 Abijt ergo propheta, & occurrit regi in
via, & mutauit aspersione pulueris os & oculos
suos. G
39 Cùmque rex transisset, clamauit ad regem,
& ait: Seruus tuus egressus est ad præliandum
cominus: cùmque fugisset vir vnus,
adduxit eum quidam ad me, & ait: Custodi
virum istum: qui si lapsus fuerit, erit anima
tua pro anima eius, aut talentum argenti appendes.
40 Dum autem ego turbatus huc illucque
me verterem, subitò non comparuit. Et ait
rex Israël ad eum: Hoc est iudicium tuum,
quod ipse decreuisti.
41 At ille statim abstersit puluerem de facie
sua, & cognouit eum rex Israël, quòd esset
de prophetis.
42 Qui ait ad eum: Hæc dicit Dominus: *
Quia dimisisti virum dignum morte de manu
tua, erit anima tua pro anima eius, & populus
tuus pro populo eius.
43 Reuersus est igitur rex Israël in domum
suam, audire contemnens, & furibundus venit
in Samariam.

* Inf 22.f 38.

CAPVT XXI.

Naboth ob negatam regi Achab vineam à falsis testibus iussu Iezabel accusatus lapidatur, quo facto, ipsi Achab ad occupandam vineam properanti Elias plurima comminatur mala, quæ tamen Achab se humiliando euadit.

A 1 POst verba autem hæc, tempore illo vinea erat Naboth Iezrahelitæ, qui erat in Iezrahel, iuxta palatium Achab regis Samariæ.

2 Locutus est ergo Achab ad Naboth, dicens. Da mihi vineam tuam, vt faciam mihi hortum olerum, quia vicina est, & prope domum meam, daboque tibi pro ea vineam meliorem: aut si commodius tibi putas, argenti pretium, quanto digna est.

3 Cui respondit Naboth: propitius sit mihi Dominus, ne dem hęreditatem patrum meorum tibi.

4 Venit ergo Achab in domum suam indignans, & frendens super verbo, quod locutus fuerat ad eum Naboth Iezrahelites, dicens: Non dabo tibi hęreditatem patrum meorum. Et proijciens se in lectulum suum, auertit faciem suam ad parietem, & non comedit panem.

B 5 Ingressa est autem ad eum Iezabel vxor sua, dixitque ei: Quid est hoc, vnde anima tua contristata est? & quare non comedis panem?

6 Qui respondit ei: Locutus sum Naboth Iezrahelitæ, & dixi ei: Da mihi vineam tuam accepta pecunia: aut, si tibi placet, dabo tibi vineam meliorem pro ea. Et ille ait: Non dabo tibi vineam meam.

7 Dixit ergo ad eum Iezabel vxor eius: Grandis auctoritatis es, & benè regis regnum Israël. Surge, & comede panem, & æquo animo esto, ego dabo tibi vineam Naboth Iezrahelitæ.

8 Scripsit itaque litteras ex nomine Achab, & signauit eas annulo eius, & misit ad maiores natu & optimates, qui erant in ciuitate eius, & habitabant cum Naboth.

C 9 Litterarum autem hæc erat sententia: Prædicate ieiunium, & sedere facite Naboth inter primos populi,

10 Et submittite duos viros filios Belial contra eum, & falsum testimonium dicant: Benedixit Deum & regem: educite eum, & lapidate, sicque moriatur.

11 Fecerunt ergo ciues eius maiores natu & optimates, qui habitabant cum eo in vrbe, sicut pręceperat eis Iezabel, & sicut scriptum erat in litteris quas miserat ad eos:

12 Prædicauerunt ieiunium, & sedere fecerunt Naboth inter primos populi.

13 Et adductis duobus viris filijs diaboli, fecerunt eos sedere contra eum testimonium coram multitudine: Benedixit Naboth Deum & regem: quam ob rem eduxerunt eum extra ciuitatem, & lapidibus interfecerunt. D

14 Miseruntque ad Iezabel, dicentes: Lapidatus est Naboth, & mortuus est.

15 Factum est autem, cùm audisset Iezabel lapidatum Naboth, & mortuum, locuta est ad Achab: Surge, & posside vineam Naboth Iezrahelitæ, qui noluit tibi acquiescere, & dare eam accepta pecunia: non enim viuit Naboth, sed mortuus est.

16 Quod cùm audisset Achab, mortuum videlicet Naboth, surrexit, & descendebat in vineam Naboth Iezrahelitæ, vt possideret eam.

17 Factus est igitur sermo Domini ad Eliam Thesbiten, dicens:

18 Surge & descende in occursum Achab regis Israël, qui est in Samaria: ecce ad vineam Naboth descendit, vt possideat eam:

19 Et loqueris ad eum, dicens: Hæc dicit Dominus: Occidisti, insuper & possedisti. Et post hæc addes: Hæc dicit Dominus: * In loco hoc, in quo linxerunt canes sanguinem Naboth, lambent quoque sanguinem tuum. E * Inf. 22 f. 38.

20 Et ait Achab ad Eliam: Num inuenisti me inimicum tibi? Qui dixit: Inueni eò quòd venumdatus sis, vt faceres malum in conspectu Domini.

21 * Ecce ego inducam super te malum, & demetam posteriora tua, & interficiam de Achab mingentem ad parietem, & clau- * 4 Reg. 9. b. 8.

*Sup.15.f.29. sum & vltimum in Israël.
Sup.16.a.3. 22 Et dabo domum tuam sicut domum
Ieroboam filij Nabat,& sicut domum * Baa-
sa filij Ahia: quia egisti,vt me ad iracundiam
prouocares, & peccare fecisti Israël.
*4.Reg.9.g.36. 23 * Sed & de Iezabel locutus est Dominus
dicens: Canes comedent Iezabel in agro
Iezrahel.
F 24 Si mortuus fuerit Achab in ciuitate,co-
medent eum canes: si autem mortuus fuerit
in agro, comedent eum volucres cæli.
25 Igitur non fuit alter talis sicut Achab,
qui venumdatus est vt faceret malum in con-
spectu Domini: concitauit enim eum Ieza-
bel vxor sua,
26 Et Abominabilis factus est, in tantum
vt sequeretur idola,quæ fecerant Amorrhæi,
quos consumpsit Dominus à facie filiorum
Israël.
G 27 Itaque cùm audisset Achab sermones
istos, scidit vestimenta sua, & operuit cilicio
carnem suam, ieiunauitque & dormiuit in
sacco, & ambulauit demisso capite.
28 Et factus est sermo Domini ad Eliam
Thesbiten, dicens:
29 Nonne vidisti humiliatum Achab co-
ram me?quia igitur humiliatus est mei causa,
*4 Reg.9.f.26. non inducam malum in diebus eius, sed * in
diebus filij sui inferam malum domui eius.

CAPVT XXII.

*Achab & Iosaphat reges, pseudopropheta-
rum vaticinio decepti ad pugnam procedunt
aduersus Syros pro Ramoth Galaad; ac vin-
cuntur, occiso Achab, qui Michæam vera pro-
phetantem carcere incluserat: impio Achab
succedit filius impius Ochozias, pio autem Io-
saphat succedit impius filius Ioram.*

A 1 TRansierunt igitur tres anni absque
*2.Par.18.a.1. bello inter Syriam & Israël.
2 In anno autem tertio,descendit Iosaphat
rex Iuda ad regem Israël.
3 (Dixitque rex Israël ad seruos suos:Igno-
ratis quòd nostra sit Ramoth Galaad, &
negligimus tollere eam de manu regis
Syriæ?
4 Et ait ad Iosaphat: Veniesne mecum ad
præliandum in Ramoth Galaad?
5 Dixitque Iosaphat ad regem Israël: Sicut
ego sum, ita & tu: populus meus,& populus
tuus vnum sunt: & equites mei, equites tui.
Dixitque Iosaphat ad regem Israël: Quære,
oro te,hodie sermonem Domini.
6 Congregauit ergo rex Israël prophetas,
quadringentos circiter viros, & ait ad eos:
Ire debeo in Ramoth Galaad ad bellandum,
an quiescere? Qui responderunt: Ascende,&
dabit eam Dominus in manu regis.
7 Dixit autem Iosaphat: Non est hic pro-
pheta Domini quispiam, vt interrogemus
per eum?
8 Et ait rex Israël ad Iosaphat: Remansit
vir vnus, per quem possumus interrogare
Dominum: sed ego odi eum, quia non pro-
phetat mihi bonum, sed malum, Michæas
filius Iemla. Cui Iosaphat ait: Ne loquaris
ita rex.
9 Vocauit ergo rex Israël eunuchum
quemdam, & dixit ei: Festina adducere Mi-
chæam filium Iemla.
10 Rex autem Israël,& Iosaphat rex Iuda, B
sedebant vnusquisque in solio suo,vestiti cul-
tu regio,in area iuxta ostium portæ Samariæ,
& vniuersi prophetæ prophetabant in con-
spectu eorum.
11 Fecit quoque sibi Sedecias filius Cha-
naana cornua ferrea, & ait: Hæc dicit Do-
minus: His ventilabis Syriam, donec de-
leas eam:
12 Omnesque prophetæ similiter prophe-
tabant, dicentes: Ascende in Ramoth Ga-
laad, & vade prosperè, & tradet Dominus in
manus regis.
13 Nuntius verò, qui ierat vt vocaret Mi-
chæam, locutus est ad eum, dicens: Ecce
sermones prophetarum ore vno regi bona
prædicant: sit ergo sermo tuus similis eorum,
& loquere bona.
14 Cui Michæas ait: Viuit Dominus,quia
quodcumque dixerit mihi Dominus,hoc lo-
quar.
15 Venit itaque ad regem, & ait illi rex:
Michæa, ire debemus in Ramoth Galaad ad
præliandum, an cessare? Cui ille respondit:
Ascende,& vade prosperè,& tradet eam Do-
minus in manus regis.
16 Dixit autem rex ad eum: Iterùm atque C
iterùm adiuro te, vt non loquaris mihi nisi
quod verum est, in nomine Domini.
17 Et ille ait: Vidi cunctum Israël disper-
sum in montibus, quasi oues non habentes
pastorem. & ait Dominus: Non habent isti
dominum: reuertatur vnusquisque in do-
mum suam in pace.
18 (Dixit ergo rex Israël ad Iosaphat:Num-
quid non dixi tibi, quia non prophetat mihi
bonum, sed semper malum?)
19 Ille verò addens, ait: Propterea au-
di sermonem Domini: Vidi Dominum se-
dentem super solium suum, & omnem exer-
citum cœli assistentem ei à dextris & à si-
nistris:
20 Et ait Dominus: Quis decipiet Achab
regem Israël,vt ascendat & cadat in Ramoth
Galaad? Et dixit vnus verba huiuscemodi,
& alius aliter.
21 Egressus est autem spiritus, & stetit co-
ram Domino, & ait: Ego decipiam illum.
Cui locutus est Dominus: In quo?
22 Et ille ait: Egrediar, & ero spiritus D
mendax in ore omnium prophetarum eius.
Et dixit Dominus: Decipies, & præualebis:
egredere, & fac ita.
23 Nunc igitur ecce dedit Dominus spi-
ritum mendacij in ore omnium propheta-
rum tuorum, qui hic sunt: & Dominus lo-
cutus est contra te malum.
24 Accessit autem Sedecias filius Chanaa-
na,& percussit Michæam in maxillam, & di-
xit: Me ne ergo dimisit Spiritus Domini, &
locutus est tibi?
25 Et ait Michæas: Visurus es in die illa,
quando ingredieris cubiculum, intra cubi-
culum vt abscondaris.
26 Et ait rex Israël: Tollite Michæam, &
maneat apud Amon principem ciuitatis,

& apud Ioas filium Amelech.
27 Et dicite eis: Hæc dicit rex: Mittite virum istum in carcerem, & sustentate eum pane tribulationis, & aqua angustiæ donec reuertar in pace.
28 Dixitque Michæas: Si reuersus fueris in pace, non est locutus in me Dominus. Et ait: Audite populi omnes.
29 Ascendit itaque rex Israël, & Iosaphat rex Iuda, in Ramoth Galaad.
30 Dixit itaque rex Israël ad Iosaphat: Sume arma, & ingredere prælium, & induere vestibus tuis. Porrò rex Israël mutauit habitum suum, & ingressus est bellum.
E 31 Rex autem Syriæ præceperat principibus curruum triginta duobus, dicens: Non pugnabitis contra minorem & maiorem quempiam, nisi contra regem Israël solum.
32 Cùm ergo vidissent principes curruum Iosaphat, suspicati sunt quòd ipse esset rex Israël, & impetu facto pugnabant contra eum: & exclamauit Iosaphat.
33 Intellexeruntque principes curruum quòd non esset rex Israël, & cessauerunt ab eo.
34 Vir autem quidam tetendit arcum, in incertum sagittam dirigens, & casu percussit regem Israël inter pulmonem & stomachum. At ille dixit aurigæ suo: Verte manum tuam, & eijce me de exercitu, quia grauiter vulneratus sum.
35 Commissum est ergo prælium in die illa, & rex Israël stabat in curru suo contra Syros, & mortuus est vesperè: fluebat autem sanguis plagæ in sinum currus,
36 Et præco insonuit in vniuerso exercitu antequam sol occumberet, dicens: Vnusquisque reuertatur in ciuitatem, & in terram suam.
37 Mortuus est autem rex, & perlatus est in Samariam, sepelieruntque regem in Samaria,
38 Et * lauerunt currum eius in piscina Samariæ, & linxerunt canes sanguinem eius, & habenas lauerunt, iuxta verbum Domini quod locutus fuerat.

* Sup. 21. c. 19.

F 39 Reliqua autem sermonum Achab, & vniuersa quæ fecit, & domus eburnea quam ædificauit, cunctarumque vrbium quas extruxit nonne hæc scripta sunt in Libro sermonum dierum regum Israël?
40 Dormiuit ergo Achab cum patribus suis, & regnauit Ochozias filius eius pro eo.
41 Iosaphat verò filius Asa regnare cœperat super Iudam anno quarto Achab regis Israël.
42 Triginta quinque annorum erat cùm regnare cœpisset, & viginti quinque annis regnauit in Ierusalem: nomen matris eius Azuba filia Salai.
43 Et ambulauit in omni via Asa patris sui, & non declinauit ex ea: fecitque quod rectum erat in conspectu Domini.
44 Verumtamen excelsa non abstulit: adhuc enim populus sacrificabat, & adolebat incensum in excelsis.
45 Pacemque habuit Iosaphat cum rege Israël.
46 Reliqua autem verborum Iosaphat, & opera eius, quæ gessit, & prælia, nonne hæc scripta sunt in Libro verborum dierum regum Iuda?
47 Sed & reliquias effeminatorum, qui remanserant in diebus Asa patris eius, abstulit de terra.
48 Nec erat tunc rex constitutus in Edom.
49 Rex verò Iosaphat fecerat classes in mari, quæ nauigarent in Ophir propter aurum: G
& ire non potuerunt, quia confractæ sunt in Asiongaber.
50 Tunc ait Ochozias filius Achab ad Iosaphat: Vadant serui mei cum seruis tuis in nauibus. Et noluit Iosaphat.
51 Dormiuitque Iosaphat cùm patribus suis, & sepultus est cum eis in Ciuitate Dauid patris sui: regnauitque Ioram filius eius pro eo.
52 Ochozias autem filius Achab regnare cœperat super Israël in Samaria, anno septimodecimo Iosaphat regis Iuda, regnauitque super Israël duobus annis.
53 Et fecit malum in conspectu Domini, & ambulauit in via patris sui & matris suæ, & in via Ieroboam filij Nabat, qui peccare fecit Israël.
54 Seruiuit quoque Baal, & adorauit eum, & irritauit Dominum Deum Israël, iuxta omnia quæ fecerat pater eius.

LIBER REGVM QVARTVS, SECVNDVM HEBRÆOS MALACHIM SECVNDVS.

CAPVT PRIMVM.

Ochozias rex Israël super ægritudine sua Beelzebub consulere volens ab Elia increpatur, ac moriturus prædicitur: duos quinquagenarios principes ad Eliam missos ignis cœlestis deuorat cum ipsorum militibus, tertio principe sua modestia seruato, cum quo Elias ad Ochoziam descendit: cui mortuo, succedit frater Ioram.

A 1 PRÆVARICATVS est
autem Moab in Israël,
postquam mortuus est
Achab.
2 Ceciditque Ocho-
zias per cancellos cœ-
naculi sui, quod habe-
bat in Samaria, & ægrotauit: misitque nun-
tios, dicens ad eos: Ite, consulite Beelzebub
deum Accaron, vtrùm viuere queam de in-
firmitate mea hac.
3 Angelus autem Domini locutus est ad
Eliam Thesbiten, dicens: Surge, & ascende
in occursum nuntiorum regis Samariæ, &
dices ad eos: Numquid non est Deus in Is-
raël, vt eatis ad consulendum Beelzebub
deum Accaron?
4 Quam ob rem hæc dicit Dominus: De
lectulo, super quem ascendisti, non descen-
des, sed morte morieris. Et abijt Elias.
5 Reuersique sunt nuntij ad Ochoziam.
Qui dixit eis: Quare reuersi estis?
B 6 At illi responderunt ei: Vir occurrit no-
bis, & dixit ad nos: Ite, & reuertimini ad
regem, qui misit vos, & dicetis ei: Hæc dicit
Dominus: Numquid, quia non erat Deus in
Israël, mittis vt consulatur Beelzebub deus
Accaron? Idcircò de lectulo, super
quem ascendisti, non descendes, sed morte
morieris.
7 Qui dixit eis: Cuius figuræ & habitus est
vir ille, qui occurrit vobis, & locutus est ver-
ba hæc?
8 At illi dixerunt: Vir pilosus, & zona pel-
licea accinctus renibus. Qui ait: Elias Thes-
bites est.
9 Misitque ad eum quinquagenarium
principem, & quinquaginta qui erant sub
eo. Qui ascendit ad eum: sedentique in ver-
tice montis, ait: Homo Dei, rex præcepit vt
descendas.
10 Respondensque Elias, dixit quinquage-
nario: Si homo Dei sum, descendat ignis de
cœlo, & deuoret te, & quinquaginta tuos.
Descendit itaque ignis de cœlo, & deuora-
uit eum, & quinquaginta qui erant cum eo.
11 Rursumque misit ad eum principem C
quinquagenarium alterum, & quinquaginta
cum eo. Qui locutus est illi: Homo Dei, hęc
dicit rex: Festina, descende.
12 Respondens Elias ait: Si homo Dei ego
sum, descendat ignis de cœlo, & deuoret te,
& quinquaginta tuos. Descendit ergo ignis
de cœlo, & deuorauit illum, & quinquagin-
ta eius.
13 Iterùm misit principem quinquagena-
rium tertium, & quinquaginta qui erant cum
eo. Qui cùm venisset, curuauit genua con-
tra Eliam, & precatus est eum, & ait: Homo
Dei, noli despicere animam meam, & animas
seruorum tuorum qui mecum sunt.
14 Ecce descendit ignis de cœlo, & deuo- D
rauit duos principes quinquagenarios pri-
mos, & quinquagenos qui cum eis erant: sed

nunc obsecro vt mi serearis animæ meæ.

15 Locutus est autem Angelus Domini ad Eliam, dicens: Descende cum eo, ne timeas. Surrexit igitur, & descendit cum eo ad regem,

16 Et locutus est ei: Hæc dicit Dominus: Quia misisti nuntios ad consulendum Beelzebub deum Accaron, quasi non esset Deus in Israël, à quo posses interrogare sermonem, ideò de lectulo, super quem ascendisti, non descendes, sed morte morieris.

17 Mortuus est ergo iuxta sermonem Domini, quem locutus est Elias, & regnauit Ioram frater eius pro eo, anno secundo Ioram filij Iosaphat regis Iudæ: non enim habebat filium.

18 Reliqua autem verborum Ochoziæ, quæ operatus est, nonne hæc scripta sunt in Libro sermonum dierum regum Israël?

CAPVT II.

Eliseus indiuiduus Eliæ comes, Iordanem, aqua Eliæ pallio diuisa, cum illo transit; Elia autem in cælum igneo curru rapto, duplicem eius spiritum accipit, ac pallio Eliæ rursum Iordanis aquas diuidit. Elias quæsitus non inuenitur: aquæ Iericho ac terræ sterilitas immisso per Eliseum sale sanantur: pueríque Eliseum irridentes, ab vrsis lacerantur.

A

1 FActum est autem, cùm leuare vellet Dominus Eliam per turbinem in cælum, ibant Elias & Eliseus de Galgalis.

2 Dixitque Elias ad Eliseum: Sede hic, quia Dominus misit me vsque in Bethel. Cui ait Eliseus: Viuit Dominus, & viuit anima tua, quia non derelinquam te. Cumque descendissent Bethel,

3 Egressi sunt filij prophetarum, qui erant in Bethel, ad Eliseum, & dixerunt ei: Numquid nosti, quia hodie Dominus tollet dominum tuum à te? Qui respondit? Et ego noui: silete.

4 Dixit autem Elias ad Eliseum: Sede hic, quia Dominus misit me in Iericho. Et ille ait: Viuit Dominus, & viuit anima tua, quia non derelinquam te. Cumque venissent Iericho,

5 Accesserunt filij prophetarum, qui erant in Iericho, ad Eliseum, & dixerunt ei: Numquid nosti quia Dominus hodie tollet dominum tuum à te? Et ait: Et ego noui: silete.

B

6 Dixit autem ei Elias: Sede hic, quia Dominus misit me vsque ad Iordanem. Qui ait: Viuit Dominus, & viuit anima tua, quia non derelinquam te. Ierunt igitur ambo pariter,

7 Et quinquaginta viri de filijs prophetarum secuti sunt eos, qui & steterunt è contra, longè: illi autem ambo stabant super Iordanem.

8 Tulitque Elias pallium suum, & inuoluit illud, & percussit aquas, quæ diuisæ sunt in vtramque partem, & transierunt ambo per siccum.

9 Cumque transissent, Elias dixit ad Eliseum: Postula quod vis vt faciam tibi, antequam tollar à te. Dixitque Eliseus: Obsecro vt fiat in me duplex spiritus tuus.

10 Qui respondit: Rem difficilem postulasti: attamen si videris me, quando tollar à te, erit tibi quod petisti: si autem non videris, non erit.

11 Cumque pergerent, & incedentes sermocinarentur, ecce currus igneus, & equi ignei diuiserunt vtrumque: & * ascendit Elias per turbinem in cælum.

* Eccl. 48 b 11. 1 Machab. 2 f

12 Eliseus autem videbat, & clamabat: Pater mi, pater mi, currus Israël, & auriga eius. Et non vidit eum amplius: apprehenditque vestimenta sua, & scidit illa in duas partes. C

13 Et leuauit pallium Eliæ, quod ceciderat ei: reuersusque stetit super ripam Iordanis,

14 Et pallio Eliæ, quod ceciderat ei, percussit aquas, & non sunt diuisæ. & dixit: Vbi est Deus Eliæ etiam nunc? Percussitque aquas, & diuisæ sunt huc atque illuc, & transiit Eliseus.

15 Videntes autē filij prophetarū, qui erant in Iericho e contrà dixerunt: Requieuit spiritus Eliæ super Eliseum. Et venientes in occursum eius, adorauerunt eum proni in terram,

16 Dixeruntque illi: Ecce, cum seruis tuis sunt quinquaginta viri fortes, qui possunt ire, & quærere dominum tuum, ne fortè tulerit eum Spiritus Domini, & proiecerit eum in vnum montium, aut in vnam vallium. Qui ait: Nolite mittere.

17 Coegeruntque eum, donec acquiesceret, & diceret: Mittite. Et miserunt quinquaginta viros: qui cùm quæsissent tribus diebus, non inuenerunt.

18 Et reuersi sunt ad eum: at ille habitabat in Iericho, & dixit eis: Numquid non dixi vobis: Nolite mittere?

19 Dixerunt quoque viri ciuitatis ad Eliseum: Ecce habitatio ciuitatis huius optima est, sicut tu ipse domine perspicis: sed aquæ pessimæ sunt, & terra sterilis. D

20 At ille ait: Afferte mihi vas nouum, & mittite in illud sal. Quod cùm attulissent,

21 Egressus ad fontē aquarum, misit in illū sal, & ait: Hæc dicit Dñs: Sanaui aquas has, & non erit vltrà in eis mors, neque sterilitas.

22 Sanatæ sunt ergo aquæ vsque in diem hanc, iuxta verbum Elisei, quod locutus est.

23 Ascendit autem inde in Bethel: cumque ascenderet per viam, pueri parui egressi sunt de ciuitate, & illudebant ei, dicentes: Ascende calue, ascende calue.

24 Qui cùm respexisset, vidit eos, & maledixit eis in nomine Domini: egressique sunt duo vrsi de saltu, & lacerauerunt ex eis quadraginta duos pueros.

25 Abijt autem inde in montem Carmeli, & inde reuersus est in Samariam.

CAPVT III.

Ob præuaricatum à rege Moab fœdus quod cum rege Israel habebat, ascendunt aduersus illum rex Israel; rex Iuda, & rex Edom; quibus siti, penè enectis Dominus per Eliseum aquam sine pluuia promittit, & victoriam de rege Moab, qui suo primogenito immolato vrbis excidium arcet.

1 IOram verò filius Achab regnauit super Israël in Samaria anno decimo octauo A

Iosaphat

Iosaphat regis Iudæ. Regnauitque xii. annis.
2 Et fecit malum coram Domino, sed non
sicut pater suus & mater: tulit enim statuas
Baal, quas fecerat pater eius.
3 Verùtamē in peccatis Ieroboā filij Nabat, qui
peccare fecit Israël, adhæsit, nec recessit ab eis.
4 Porrò Mesa rex Moab, nutriebat pecora
multa, & soluebat regi Israël centū millia agno-
rū, & centū millia arietum, cū velleribus suis.
5 Cúmq; mortuus fuisset Achab, præuarica-
tus est fędus, quod habebat cum rege Israël.
6 Egressus est igitur rex Ioram in die illa de
Samaria, & recensuit vniuersum Israël.
7 Misitq; ad Iosaphat regem Iuda, dicens: Rex
Moab recessit à me, veni mecū cōtra eū ad præ-
liū. Qui respōdit: Ascendā: qui meus est, tuus est:
populus meus, populus tuus; & equi mei, equi tui.
8 Dixitque: per quam viam ascendemus? At
illе respondit: Per desertum Idumææ.
B 9 Perrexerūt igitur, rex Israël, & rex Iuda, & rex
Edō, & circuierunt per viā septē dierū, nec erat
aqua exercitui, & iumentis quæ sequebātur eos.
10 Dixitq; rex Israël: Heu heu heu, cōgregauit
nos Dn̄s tres reges, vt traderet in manus Moab.
11 Et ait Iosaphat: Estne hic propheta Domi-
ni, vt deprecemur Dominū per eum? Et respon-
dit vnus de seruis Regis Israël: Est hic Eliseus fi-
lius Saphat, qui fūdebat aquā super manus Eliæ.
12 Et ait Iosaphat: Est apud eum sermo Do-
mini. Descenditque ad eum rex Israël, & Iosa-
phat rex Iuda, & rex Edom.
13 Dixit autē Eliseus ad regē Israël: Quid mihi
& tibi est? vade ad prophetas patris tui, & matris
tuę. Et ait illi rex Israël: Quare cōgregauit Dn̄s
tres reges hos, vt traderet eos in manus Moab?
14 Dixitque ad eum Eliseus: Viuit Dominus
exercituum, in cuius conspectu sto, quòd si non
vultum Iosaphat regis Iudæ erubescerem, non
attendissem quidem te, nec respexissem.
C 15 Nunc autem adducite mihi psaltem. Cùm-
que caneret psaltes, facta est super eum manus
Domini, & ait:
16 Hæc dicit Dominus: Facite alueum tor-
rentis huius fossas & fossas.
17 Hæc enim dicit Dn̄s: Non videbitis ven-
tū, neq; pluuiā: & alueus iste replebitur aquis, &
bibetis vos, & familiæ vestræ, & iumenta vestra.
18 Parùmque est hoc in conspectu Domini:
insuper tradet etiam Moab in manus vestras.
19 Et percutietis omnem ciuitatē munitā, &
omnē vrbē electam, & vniuersum lignū fructi-
ferū succidetis, cunctosq; fontes aquarū obtura-
bitis, & omnē agrū egregiū operietis lapidibus.
20 Factum est igitur manè, quando sacrifi-
cium offerri solet, & ecce, aquæ veniebant per
viam Edom, & repleta est terra aquis.
21 Vniuersi autem Moabitæ, audientes quòd
ascendissent reges vt pugnarent aduersum eos,
conuocauerunt omnes qui accincti erant bal-
teo desuper, & steterunt in terminis.
22 Primoque manè surgentes, & orto iam so-
le ex aduerso aquarum, viderunt Moabitæ
econtra aquas rubras quasi sanguinem,
D 23 Dixeruntque: Sanguis gladij est: pugna-
uerunt reges contra se, & cęsi sunt mutuò: nunc
perge ad prædam Moab.
24 Perrexeruntq; in castra Israël: porrò cōsur-
gēs Israël, percussit Moab: at illi fugerūt corā eis.
Venerūt igitur qui vicerāt, & percusserūt Moab,
25 Et ciuitates destruxerunt: & omnem agrū
optimum, mittentes singuli lapides, repleue-
runt: & vniuersos fontes aquarū obturauerunt:
& omnia ligna fructifera succiderūt ita vt mu-
ri tantū fictiles remanerent: & circūdata est ci-
uitas à fūdibularijs, & magna ex parte percussa.
26 Quod cū vidisset rex Moab, pręualuisse sci-
licet hostes, tulit secū septingētos viros educētes
gladiū, vt irrūperēt ad regē Edō: & nō potuerūt.
27 Arripiensq; filiū suum primogenitū, qui re-
gnaturus erat pro eo, obtulit holocaustū super
murū: & facta est indignatio magna in Israël: sta-
timq; recesserūt ab eo, & reuersi sūt in terrā suā.

CAPVT IV.

Eliseus viduæ pauperculæ debitis oppressæ oleum impetrat, quo soluat creditoribus; Sunamitidis hospitæ suę filium, quem postea mortuū suscitat; farina quoque pulmento infusa, ipsius aufert amaritudinem, & paucis panibus multos satiat.

1 MVlier autē quædā de vxoribus prophe- A
tarum clamabat ad Eliseum, dicens: Ser-
uus tuus vir meus mortuus est, & tu nosti quia
seruus tuus fuit timēs Dn̄m: & ecce creditor ve-
nit vt tollat duos filios meos ad seruiendū sibi.
2 Cui dixit Eliseus: Quid vis vt faciam tibi?
Dic mihi, quid habes in domo tua? At illa res-
pondit: Non habeo ancilla tua quidquam in
domo mea, nisi parum olei, quo vngar.
3 Cui ait: Vade, pete mutuo ab omnibus vi-
cinis tuis vasa vacua non pauca.
4 Et ingredere, & claude ostium tuum, cùm
intrinsecus fueris tu, & filij tui: & mitte inde in
omnia vasa hæc: cùm plena fuerint, tolles.
5 Iuit itaque mulier, & clausit ostium super
se, & super filios suos: illi offerebant vasa, &
illa infundebat.
6 Cùmque plena fuissent vasa, dixit ad filium
suum: Affer mihi adhuc vas. Et ille respondit:
Non habeo. Stetitque oleum.
7 Venit autem illa, & indicauit homini Dei. B
Et ille, Vade, inquit, vende oleum, & redde cre-
ditori tuo: tu autem, & filii tui viuite de reliquo.
8 Facta est autē quædā dies, & trāsibat Eliseus
per Sunā: erat autē ibi mulier magna, quę tenuit
eum vt comederet panē: cumque frequenter in-
de trāsiret, diuertebat ad eā vt comederet panē.
9 Quę dixit ad virū suū: Animaduerto quòd vir
Dei sāctus est iste, qui transit per nos frequēter:
10 Faciamus ergo ei cęnaculū paruum, & po-
namus ei in eo lectulū, & mensam, & sellam, &
candelabrum, vt cū venerit ad nos, maneat ibi.
11 Facta est ergo dies quædam, & veniens di-
uertit in cœnaculum, & requieuit ibi.
12 Dixitq; ad Giezi puerū suū: Voca Sunamiti-
dē istā. Qui cū vocasset eā, & illa stetiset corā eo.
13 Dixit ad puerum suum: Loquere ad eam:
Ecce, sedulè in omnibus ministrasti nobis,
quid vis vt faciam tibi? numquid habes nego-
tium, & vis vt loquar regi, siue principi militiæ?
Quæ respondit: In medio populi mei habito.
14 Et ait: Quid ergo vult vt faciam ei? Dixit- C
que Giezi: Ne quæras: filium enim non ha-
bet, & vir eius senex est.
15 Præcepit itaque vt vocaret eam: quæ cùm
vocata fuisset, & stetisset ante ostium,
16 Dixit ad eam: In tempore isto, & in hac
eadem hora, si vita comes fuerit, habebis in vte-

ro filium. At illa respondit: Noli quæso domi-
ne mi, vir Dei, noli mentiri ancillæ tuæ.
17 Et concepit mulier, & peperit filium, in
tempore, & in hora eadem, qua dixerat Eliseus.
18 Creuit autē puer. Et cū esset quædam dies,
& egressus isset ad patrem suum, ad messores,
D 19 Ait patri suo: Caput meum doleo, caput
meum doleo. At ille dixit puero: Tolle, & duc
eum ad matrem suam.
20 Qui cùm tulisset, & duxisset eum ad ma-
trem suam, posuit eum illa super genua sua vs-
que ad meridiem, & mortuus est.
21 Ascendit autē, & collocauit eum super le-
ctulū hominis Dei, & clausit ostium: & egressa,
22 Vocauit virum suum, & ait: Mitte me-
cum, obsecro, vnum de pueris, & asinam, vt ex-
curram vsque ad hominem Dei, & reuertar.
23 Qui ait illi: Quam ob causam vadis ad
eum? hodie non sunt Calendæ, neque Sabba-
tum. Quæ respondit: Vadam.
24 Strauitque asinam, & præcepit puero: Mi-
na, & propera, ne mihi moram facias in eun-
do: & hoc age quod præcipio tibi.
25 Profecta est igitur, & venit ad virū Dei in
montē Carmeli: cùmq; vidisset eā vir Dei econ-
tra, ait ad Giezi puerū suū: Ecce Sunamitis illa.
26 Vade ergo in occursum eius, & dic ei: Re-
ctène agitur circa te, & circa virum tuum, &
circa filium tuum? Quæ respondit: Rectè.
E 27 Cùmque venisset ad virum Dei in mon-
tem, apprehendit pedes eius: & accessit Giezi
vt amoueret eam. Et ait homo Dei: Dimitte il-
lam: anima enim eius in amaritudine est, &
Dominus celauit à me, & non indicauit mihi.
28 Quæ dixit illi: Nūquid petiui filiū à domi-
no meo? numquid non dixi tibi: Ne illudas me?
29 Et ille ait ad Giezi: Accinge lumbos tuos,
& tolle baculum meum in manu tua, & vade. Si
occurrerit tibi homo, non salutes eum: & si sa-
lutauerit te quispiam, non respondeas illi: & po-
nes baculum meum super faciem pueri.
30 Porrò mater pueri ait: Viuit Dominus,
& viuit anima tua, non dimittam te. Surrexit
ergo, & secutus est eam.
31 Giezi autem præcesserat ante eos, & po-
suerat baculum super faciem pueri, & non erat
vox neque sensus: reuersusque est in occursum
eius, & nuntiauit ei, dicens: Non surrexit puer.
F 32 Ingressus est ergo Eliseus domum, & ecce
puer mortuus iacebat in lectulo eius:
33 Ingressusque clausit ostium super se, & su-
per puerum: & orauit ad Dominum.
34 Et ascēdit, & incubuit super puerū: posuitq;
os suū super os eius, & oculos suos super oculos
eius, & manus suas super manus eius: & incur-
uauit se super eum, & calefacta est caro pueri.
35 At ille reuersus, deambulauit in domo, se-
mel huc atq; illuc: & ascendit, & incubuit super
eū, & oscitauit puer septies, aperuitque oculos.
36 At ille vocauit Giezi, & dixit ei: Voca
Sunamitidem hanc. Quæ vocata, ingressa est
ad eum. Qui ait: Tolle filium tuum.
37 Venit illa, & corruit ad pedes eius, & ado-
rauit super terrā: tulitq; filiū suū, & egressa est.
38 Et Eliseus reuersus est in Galgala. Erat au-
tē fames in terra, & filij prophetarum habitabāt
corā eo, dixitque vni de pueris suis: Pone ollam
grandē, & coque pulmentum filijs prophetarū.
39 Et egressus est vnus in agrum vt colligeret G
herbas agrestes: inuenitque quasi vitem silue-
strem, & collegit ex ea colocynthidas agri, &
impleuit pallium suum, & reuersus concidit in
ollam pulmenti: nesciebat enim quid esset.
40 Infuderūt ergo socijs, vt comederēt: cùmq;
gustassent de coctione, clamauerunt, dicentes:
Mors in olla vir Dei. Et nō potuerūt comedere.
41 At ille, Afferte, inquit, farinā. Cùq; tulissent,
misit in ollā, & ait: Infunde turbę, vt comedāt. Et
nō fuit ampliùs quidquā amaritudinis in olla.
42 Vir autem quidam venit de Baalsalisa de-
ferens in viro Dei panes primitiarum, viginti
panes hordeaceos, & frumentū nouum: in pera
sua. At ille dixit: Da populo, vt comedat.
43 Responditque ei minister eius: Quantum
est hoc, vt apponam centum viris? Rursum ille
ait: Da populo, vt comedat: hæc enim dicit
Dominus: Comedent, & supererit.
44 Posuit itaque coram eis: qui comederunt,
& superfuit iuxta verbum.

CAPVT V.

Scidit rex Israël vestimenta sua, quòd iussisset rex Syriæ vt Naaman leprosum curaret; quem Eliseus septena in Iordane lotione mundat à lepra, quæ Giezi propter munera mendacio extorta ab Eliseo spreta, perpetuò adhæsit.

1 NAaman princeps militiæ regis Syriæ, erat A
vir magnus apud dominū suum, & hono-
ratus: per illū enim dedit Dominus salutem Sy-
riæ: erat autem vir fortis & diues, sed leprosus.
2 Porrò de Syria egressi fuerant latrunculi &
captiuam duxerant de Terra Israël puellā par-
uulam, quæ erat in obsequio vxoris Naaman,
3 Quæ ait ad dominam suam: Vtinam fuisset
dominus meus ad prophetam, qui est in Sama-
ria: profectò curasset eum à lepra, quam habet.
4 Ingressus est itaque Naaman ad dominum
suum, & nuntiauit ei, dicens: Sic & sic locuta
est puella de Terra Israël.
5 Dixitque ei rex Syriæ: Vade, & mittam lit- B
teras ad regē Israël. Qui cùm profectus esset, &
tulisset secum decē talenta argenti, & sex millia
aureos, & decem mutatoria vestimentorum,
6 Detulit litteras ad regē Israël, in hæc verba:
Cū acceperis epistolā hanc, scito quòd miserim
ad te Naamā seruū meū, vt cures eū à lepra sua.
7 Cūque legisset rex Israël litteras, scidit vesti-
mēta sua, & ait: Nūquid Deus ego sum, vt occi-
dere possim, & viuificare, quia iste misit ad me,
vt curē hominem à lepra sua? animaduertite, &
videte quod occasiones quærat aduersum me.
8 Quòd cùm audisset Eliseus vir Dei, scidisse C
videlicet regem Israël vestimenta sua, misit ad
eum, dicens: Quare scidisti vestimenta tua? ve-
niat ad me, & sciat esse prophetam in Israël.
9 Venit ergo Naaman cum equis & curribus,
& stetit ad ostium domus Elisei:
10 Misitque ad eum Eliseus nuntiū, dicens:
Vade, & lauare septies in Iordane, & recipiet
sanitatem caro tua, atque mundaberis.
11 Iratus Naaman recedebat, dicens: Puta-
bam quòd egrederetur ad me, & stans inuoca-
ret nomen Domini Dei sui, & tangeret manu
sua locum lepræ, & curaret me.
12 Numquid non meliores sunt Abana & D
Pharphar, fluuij Damasci, omnibus aquis
Israël, vt lauer in eis, & munder? Cùm ergo

vertisset se, & abiret indignans,
13 Accesserunt ad eum serui sui, & locuti sunt ei: Pater, & si rem grandem dixisset tibi propheta, certè facere debueras: quātò magis quia nunc dixit tibi: Lauare, & mundaberis?
* Lucæ 4. c. 27.
14 * Descendit, & lauit in Iordane septies iuxta sermonē viri Dei, & restituta est caro eius, sicut caro pueri paruuli, & mūdatus est.
15 Reuersusque ad virum Dei cum vniuerso comitatu suo, venit, & stetit coram eo, & ait: Verè scio quòd non sit alius Deus in vniuersa terra, nisi tātū in Israel. Obsecro itaque vt accipias benedictionē à seruo tuo.
E
16 At ille respondit: Viuit Dominus, ante quem sto, quia non accipiam. Cùmque vim faceret, penitùs non acquieuit.
17 Dixitq; Naamā: Vt vis: sed, obsecro, cōcede mihi seruo tuo, vt tollā onus duorū burdonū de terra: non enim faciet vltrà seruus tuus holocaustū aut victimā dijs alienis, nisi Dño.
18 Hoc autem solum est, de quo depreceris Dñm pro seruo tuo, quando ingredietur dominus meus tēplum Remmon, vt adoret, & illo innitēte super manū meā, si adorauero in tēplo Remmon, adorante eo in eodē loco, vt ignoscat mihi Dñs seruo tuo pro hac re.
19 Qui dixit ei: Vade in pace. Abijt ergo ab eo electo terræ tempore.
F
20 Dixitque Giezi puer viri Dei: Pepercit dominus meus Naaman Syro isti, vt non acciperet ab eo quæ attulit: viuit Dñs, quia curram post eum, & accipiam ab eo aliquid.
21 Et secutus est Giezi post tergū Naaman: quē cū vidisset ille currētē ad se, desilijt de curru in occursū eius, & ait: Rectene sūt omnia?
22 Et ille ait: Rectè. dominus meus misit me ad te, dicēs: Modò venerūt ad me duo adolescētes de mōte Ephraī, ex filijs Prophetarū: da eis talētū argēti, & vestes mutatorias duplices.
23 Dixitque Naaman: Melius est vt accipias duo talenta. Et coëgit eum, ligauitque duo talenta argenti in duobus saccis, & duplicia vestimenta, & imposuit duobus pueris suis, qui & portauerunt coram eo.
G
24 Cùmque venisset iam vesperi, tulit de manu eorum, & reposuit in domo, dimisitque viros, & abierunt.
25 Ipse autem ingressus, stetit corā domino suo. Et dixit Eliseus: Vnde venis Giezi? Qui respondit: Non iuit seruus tuus quòquàm.
26 At ille ait: Nonne cor meum in præsenti erat, quando reuersus est homo de curru suo in occursum tui: Nunc igitur accepisti argentum, & accepisti vestes, vt emas oliueta & vineas, & oues, & boues, & seruos, & ancillas.
27 Sed & lepra Naaman adhærebit tibi, & semini tuo, vsque in sempiternum. Et egressus est ab eo leprosus quasi nix.

CAPVT VI.

Eliseus ferrum securis natare facit: regis Syriæ milites ducuntur quasi excæcati in Samariam ab Eliseo, quem ob regis sui secreta regi Israel patefacta capere nitebantur: at postmodum Syris obsidentibus Samariam, matres ob inediam filios suos comedunt, propter quod Eliseus à rege iubetur occidi.

A
1 DIxerunt autem filij prophetarū ad Eliseum: Ecce locus, in quo habitamus coram te, angustus est nobis.
2 Eamus vsque ad Iordanem, & tollant singuli de silua materias singulas, vt ædificemus nobis ibi locum ad habitandū. Qui dixit: Ite.
3 Et ait vnus ex illis: Veni ergo & tu cum seruis tuis. Respondit: Ego veniam.
4 Et abijt cum eis. Cùmque venissent ad Iordanem, cædebant ligna.
5 Accidit autem, vt cùm vnus materiam succidisset, caderet ferrum securis in aquam: exclamauitque ille, & ait: Heu heu heu domine mi, & hoc ipsum mutuò acceperam.
6 Dixit autem homo Dei: Vbi cecidit? At ille monstrauit ei locum. Præcidit ergo lignum, & misit illuc: natauitque ferrum, B
7 Et ait: Tolle. Qui extendit manum, & tulit illud.
8 Rex autem Syriæ pugnabat contra Israël consiliumque inijt cum seruis suis, dicens: In loco illo & illo ponamus insidias.
9 Misit itaque vir Dei ad regem Israël, dicens: Caue ne transeas in locum illum: quia ibi Syri in insidijs sunt.
10 Misit itaque rex Israël ad locum quem dixerat ei vir Dei, & præoccupauit eum, & obseruauit se ibi non semel neque bis.
11 Cōturbatūq; est cor regis Syriç pro hac re: & cōuocatis seruis suis, ait: Quare nō indicatis mihi quis proditor mei sit apud regē Israël?
12 Dixitque vnus seruorum eius: Nequaquam Domine mi rex, sed Eliseus propheta, C
qui est in Israël, indicat regi Israël omnia verba quæcūque locutus fueris in conclaui tuo.
13 Dixitque eis: Ite, & videte vbi sit: vt mittam, & capiam eum. Annuntiaueruntque ei, dicentes: Ecce in Dothan.
14 Misit ergo illuc equos & currus, & robur exercitus: qui cùm venissent nocte, circumdederunt ciuitatem.
15 Consurgens autem diluculò minister viri Dei, egressus, vidit exercitū in circuitu ciuitatis, & equos & currus: nūtiauitq; ei, dicēs: Heu heu heu domine mi, quid faciemus?
16 At ille respondit: Noli timere: plures enim nobiscum sunt, quàm cum illis.
17 Cūque orasset Eliseus, ait: Domine, aperi oculos huius, vt videat. Et aperuit Dñs oculos pueri, & vidit: & ecce mons plenus equorum, & curruum igneorū, in circuitu Elisei. D
18 Hostes verò descenderunt ad eum: porrò Eliseus orauit ad Dominum, dicens: percute, obsecro, gētē hanc cæcitate. Percussitq; eos Dñs, ne viderent, iuxta verbum Elisei.
19 Dixit autem ad eos Eliseus: Non est hæc via, neque ista est ciuitas, sequimini me, & ostendam vobis virum quem quæritis. Duxit ergo eos in Samariam:
20 Cùmque ingressi fuissent in Samariam, dixit Eliseus: Domine aperi oculos istorum, vt videant. Aperuitque Dominus oculos eorum, & viderunt se esse in medio Samariæ.
21 Dixitque rex Israël ad Eliseum, cùm vidisset eos: Nūquid percutiam eos, pater mi?
22 At ille ait: Non percuties: neque enim cepisti eos gladio & arcu tuo, vt percutias: E
sed pone panem & aquam corā eis, vt comedant & bibant, & vadant ad dominū suum.
23 Appositaque est eis ciborū magna præ-

paratio,& comederunt,& biberũt, & dimisit eos, abieruntque ad dominum suum,& vltrà non venerunt latrones Syriæ in Terrã Israel.

24 Factum est autem post hæc, congregauit Benadad rex Syriæ,vniuersum exercitum suum, & ascendit, & obsidebat Samariam.

25 Factaque est fames magna in Samaria: & tamdiu obsessa est, donec venumdaretur caput asini octoginta argẽteis,& quarta pars cabi stercoris columbarũ quinque argenteis.

F 26 Cùmque rex Israël transiret per murum mulier quædam exclamauit ad eum, dicens: Salua me domine mi rex.

27 Qui ait: Non te saluat Dominus:vnde te possũ saluare?de area,vel de torculari?Dixitque ad eam rex:Quid tibi vis?Quę respondit:

28 Mulier ista dixit mihi: Da filium tuum, vt comedamus eum hodie, & filium meum comedemus cras.

29 Coximus ergo filium meum, & comedimus.Dixitq; ei die altera: Da filiũ tuum,vt comedamus eũ.Quæ abscondit filium suum.

30 Quod cũ audisset rex,scidit vestimẽta sua & trãsibat per murũ. Viditq; omnis populus ciliciũ,quo vestitus erat ad carnẽ intrinsecus.

G 31 Et ait rex: Hæc mihi faciat Deus,& hęc addat, si steterit caput Elisei filij Saphat super ipsum hodie.

32 Eliseus autem sedebat in domo sua, & senes sedebant cum eo. Præmisit itaque virum: & antequam veniret nuntius ille, dixit ad senes: Numquid scitis quòd miserit filius homicidæ hic, vt præcidatur caput meum? videte ergo, cùm venerit nuntius, claudite ostium, & non sinatis eum introire: ecce enim sonitus pedũ domini eius post eum est.

33 Adhuc illo loquẽte eis, apparuit nũtius, qui veniebat ad eũ.Et ait:Ecce,tantũ malũ à Domino est:quid amplius expectabo à Dño?

CAPVT VII.

Eliseus in Samaria prædicit fore frumenti abundantiam; quam leprosi quatuor in Samaria annuntiant, territis à Deo Syris, ac omnibus relictis obsidionem soluentibus: dux autem Elisei verbo incredulus, à turba conculcatur in porta Samariæ.

A 1 Dixit autem Eliseus: Audite verbũ Domini: Hæc dicit Dñs: in tempore hoc cras modius similæ vno statere erit, & duo modij hordei statere vno,in porta Samariæ.

2 Respondens vnus de ducibus, super cuius manum rex incumbebat, homini Dei, ait: Si Dominus fecerit etiam cataractas in cęlo, nũquid poterit esse quod loqueris? Qui ait:Videbis oculis tuis,& inde nõ comedes.

3 Quatuor ergo viri erant leprosi iuxta introitum portæ: qui dixerunt ad inuicem: Quid hic esse volumus donec moriamur?

B 4 Siue ingredi voluerimus ciuitatem,fame moriemur: siue mãserimus hic,moriẽdũ nobis est:venite ergo, & trãsfugiamus ad castra Syriæ.si pepercerint nobis, viuemus:si autem occidere voluerint, nihilominus moriemur.

5 Surrexerunt ergo vesperi, vt venirent ad castra Syriæ. Cùmque venissent ad principiũ castrorum Syriæ,nullum ibidem repererunt.

6 Siquidẽ Dñs sonitũ audiri fecerat in castris Syriæ curruum & equorum,& exercitus plurimi:dixeruntq; ad inuicẽ: Ecce mercede conduxit aduersum nos rex Israël reges Hethæorũ & Ægyptiorũ, & venerũt super nos.

7 Surrexerunt ergo, & fugerunt in tenebris, & dereliquerunt tentoria sua, & equos & asinos,in castris,fugeruntque,animas tantùm suas saluare cupientes.

8 Igitur cũ venissent leprosi illi ad principiũ castrorũ, ingressi sunt vnũ tabernaculum, & comederũt,& biberũt:tuleruntq; inde argentũ & aurũ,& vestes,& abierunt,& absconderũt:& rursũ reuersi sunt ad aliud tabernaculũ, & inde similiter auferentes absconderũt.

9 Dixeruntq; ad inuicẽ:Non rectè facimus: C hæc enim dies boni nũtij est.Si tacuerimus,& noluerimus nũtiare vsq;manè,sceleris arguemur:venite,eamus,& nũtiemus in aula regis.

10 Cùmque venissent ad portam ciuitatis, narrauerunt eis: dicentes: Iuimus ad castra Syriæ, & nullum ibidem reperimus hominẽ, nisi equos & asinos alligatos,& fixa tentoria.

11 Ierunt ergo portarij,& nuntiauerunt in palatio regis intrinsecus.

12 Qui surrexit nocte, & ait ad seruos suos: Dico vobis quid fecerint nobis Syri: Sciunt quia fame laboramus, & idcircò egressi sunt de castris,& latitant in agris, dicentes: Cùm egressi fuerint de ciuitate, capiemus eos viuos, & tunc ciuitatem ingredi poterimus.

13 Respondit autem vnus seruorum eius: Tollamus quinque equos, qui remanserunt in vrbe (quia ipsi tantùm sunt in vniuersa multitudine Israël,alij enim consumpti sunt) & mittentes,explorare poterimus.

14 Adduxerunt ergo duos equos, misitque rex in castra Syrorum,dicens: Ite,& videte.

15 Qui abierunt post eos vsque ad Iordanem: ecce autem omnis via plena erat vestibus & vasis, quæ proiecerant Syri cùm turbarentur:reuersique nuntij indicauerut regi. D

16 Et egressus populus diripuit castra Syrię, factusq; est modius similæ statere vno,& duo modij hordei statere vno,iuxta verbum Dñi.

17 Porrò rex ducem illum in cuius manu incumbebat, constituit ad portam: quem conculcauit turba in introitu portæ, & mortuus est, iuxta quod locutus fuerat vir Dei, quando descenderat rex ad eum.

18 Factũq; est secundùm sermonẽ viri Dei, quẽ dixerat regi,quando ait: Duo modij hordei statere vno erũt,& modius similæ statere vno,hoc eodẽ tẽpore cras in porta Samariæ.

19 Quando respõderat dux ille viro Dei,& dixerat: Etiãsi Dñs fecerit cataractas in cęlo, numquid poterit fieri quod loqueris?Et dixit ei: Videbis oculis tuis,& inde non comedes.

20 Euenit ergo ei sicut prędictũ fuerat,& cõculcauit eũ populus in porta,& mortuus est.

CAPVT VIII.

Post septennem famem ab Eliseo prædictam, Sunamitis,quę ipsius consilio peregrinata erat reuersa suos agros cum fructibus recuperat: Eliseus Benadad ægrotantem prædicit moriturũ,& impiũ Azahel regnaturum: Ioram rex Iuda,percussit Idumæos,quòd à se recessissent; cui impio succedit Ochozias filius impius.

1 Eliseus autem locutus est ad mulierem A * Sup. 4 f 35.
* cuius viuere fecerat filium, dicens:

Surge,

Surge, vade tu & domus tua, & peregrinare vbicumque repereris: vocauit enim Dominus famem, & veniet super terram septem annis.

2 Quæ surrexit, & fecit iuxta verbum hominis Dei: & vadens cum domo sua, peregrinata est in Terra Philisthijm diebus multis.

3 Cùmque finiti essent anni septem, reuersa est mulier de Perra Philisthijm: & egressa est vt interpellaret regem pro domo sua, & pro agris suis.

4 Rex autem loquebatur cum Giezi puero viri Dei, dicens: Narra mihi omnia magnalia quæ fecit Eliseus.

B 5 Cùmque ille narraret regi quo modo mortuum suscitasset, apparuit mulier, cuius viuificauerat filium, clamans ad regem pro domo sua, & pro agris suis. Dixitque Giezi: Domine mi rex, hæc est mulier, & hic est filius eius, quem suscitauit Eliseus.

6 Et interrogauit rex mulierem: quæ narrauit ei. Deditque ei rex eunuchum vnum, dicens: Restitue ei omnia quæ sua sunt, & vniuersos reditus agrorum, à die qua reliquit terram vsque ad præsens.

7 Venit quoque Eliseus Damascum, & Benadad rex Syriæ ægrotabat: nunciaueruntque ei, dicentes: Venit vir Dei huc.

C 8 Et ait rex ad Hazaël: Tolle tecum munera, & vade in occursum viri Dei, & consule Dominum per eum, dicens: Si euadere potero de infirmitate mea hac?

9 Iuit igitur Hazaël in occursum, eius habens secum munera, & omnia bona Damasci onera quadraginta camelorum. Cùmque stetisset coram eo, ait: Filius tuus Benadad rex Syriæ misit me ad te, dicens: Si sanari potero de infirmitate mea hac?

10 Dixitque ei Eliseus: Vade, dic ei: Sanaberis: porrò ostendit mihi Dominus quia morte morietur.

11 Stetitque cum eo, & conturbatus est vsque ad suffusionem vultus: fleuitque vir Dei.

D 12 Cui Hazaël ait: Quare dominus meus flet? At ille dixit: Quia scio quæ facturus sis filijs Israël mala. Ciuitates eorum munitas igne succendes, & iuuenes eorum interficies gladio, & paruulos eorum elides, & prægnantes diuides.

13 Dixitque Hazaël: Quid enim sum seruus tuus canis, vt faciam rem istam magnam? Et ait Eliseus: Ostendit mihi Dominus te regem Syriæ fore.

14 Qui cùm recessisset ab Eliseo, venit ad dominum suum. Qui ait ei: Quid dixit tibi Eliseus? At ille respondit: Dixit mihi: Recipies sanitatem.

15 Cùmque venisset dies altera, tulit stragulum, & infudit aquam, & expandit super faciem eius: quo mortuo, regnauit Hazaël pro eo.

E 16 Anno quinto Ioram filij Achab regis Israël, & Iosaphat regis Iuda, regnauit Ioram filius Iosaphat rex Iuda.

*2.Par.21. b.5. 17 * Triginta duorum annorum erat cùm regnare cœpisset, & octo annis regnauit in Ierusalem.

18 Ambulauitque in vijs regum Israël, sicut ambulauerat domus Achab: filia enim Achab erat vxor eius: & fecit quod malum est in conspectu Domini.

19 * Noluit autem Dominus disperdere Iudam, propter Dauid seruum suum, sicut promiserat ei, vt daret illi lucernam, & filijs eius cunctis diebus. *2.Reg.7. c.16.

20 * In diebus eius recessit Edom, ne esset sub Iuda, & constituit sibi regem. *2.Par.21 b.8.

21 Venitque Ioram Seira, & omnes currus cum eo: & surrexit nocte, percussitque Idumæos, qui eum circumdederant, & principes curruum, populus autem fugit in tabernacula sua.

22 Recessit ergo Edom ne esset sub Iuda vsque ad diem hanc. Tunc recessit & Lobna in tempore illo. F

23 Reliqua autem sermonum Ioram, & vniuersa quæ fecit, nonne hæc scripta sunt in Libro verborum dierum regum Iuda?

24 Et dormiuit Ioram cum patribus suis, sepultusque est cum eis in Ciuitate Dauid, & regnauit Ochozias filius eius pro eo.

25 * Anno duodecimo Ioram filij Achab regis Israël, regnauit Ochosias filius Ioram regis Iudæ. *2.Par.22 a.1.

26 Viginti duorum annorum erat Ochosias cùm regnare cœpisset, & vno anno regnauit in Ierusalem: nomen matris eius Athalia filia Amri regis Israël. G

27 Et ambulauit in vijs domus Achab: & fecit quod malum est coram Domino, sicut domus Achab: gener enim domus Achab fuit.

28 Abijt quoque cum Ioram filio Achab, ad præliandum contra Hazaël regem Syriæ in Ramoth Galaad, & vulnerauerunt Syri Ioram:

29 Qui reuersus est vt curaretur in Iezrahel: quia vulnerauerant eum Syri in Ramoth, præliantem contra Hazaël regem Syriæ. Porrò Ochosias filius Ioram rex Iuda, descendit inuisere Ioram filium Achab in Iezrahel, quia ægrotabat ibi.

CAPVT IX.

Iehu in regem Israel vnctio per prophetam mandat Dominus vt deleat domum Achab: occidit ergo Ioram vna cum Ochosia rege Iuda, & corpus Iezabel à fenestra ipsius iussu præcipitatæ canes deuorant, iuxta Eliæ vaticinium.

1 Eliseus autem prophetes vocauit vnum de filijs prophetarum, & ait illi: Accinge lumbos tuos, & tolle lenticulam olei hanc in manu tua, & vade in Ramoth Galaad. A

2 * Cùmque veneris illuc, videbis Iehu filium Iosaphat filij Namsi: & ingressus suscitabis eum de medio fratrum suorum, & introduces in interius cubiculum. *3.Reg.19 c.16.

3 Tenensque lenticulam olei, fundes super caput eius, & dices: Hæc dicit Dominus: Vnxi te regem super Israël. Aperiesque ostium, & fugies, & non ibi subsistes.

4 Abijt ergo adolescens puer prophetæ in Ramoth Galaad,

5 Et ingressus est illuc; ecce autem principes exercitus sedebant, & ait: Verbum mihi ad te, ò princeps. Dixitque Iehu: ad quem ex omnibus nobis? At ille dixit: Ad te, ò princeps.

B 6 Et surrexit & ingressus est cubiculum: at ille fudit oleum super caput eius, & ait: Hæc dicit Dominus Deus Israël: Vnxi te regem super populum Domini Israël.

7 Et percuties domum Acab domini tui: & vlciscar sanguinem seruorum meorum prophetarum, & sanguinem omnium seruorum Domini, de manu Iezabel.

*3.Reg.21 c.21. 8 * Perdamque omnem domum Achab: & interficiam de Achab mingentem ad parietem, & clausum & nouissimum in Israël.

*3 Reg.15 f.29. *3.Reg.16 a.3. 9 Et dabo domum Achab, sicut * domum Ieroboam filij Nabat, & sicut domum * Baasa filij Ahia.

10 Iezabel quoque comedent canes in agro Iezrahel, nec erit qui sepeliat eam. Aperuitque ostium, & fugit.

11 Iehu autem egressus est ad seruos domini sui: qui dixerunt ei: Rectene sunt omnia? quid venit insanus iste ad te? Qui ait eis: Nostis hominem, & quid locutus sit.

C 12 At illi responderunt: Falsum est, sed magis narra nobis. Qui ait eis: Hæc & hæc locutus est mihi, & ait: Hæc dicit Dominus: Vnxi te regem super Israël.

13 Festinauerunt itaque, & vnusquisque tollens pallium suum posuerunt sub pedibus eius in similitudinem tribunalis, & cecinerunt tuba, atque dixerunt: Regnauit Iehu.

* Sup.8.g.28. 14 Coniurauit ergo Iehu filius Iosaphat filij Namsi contra Ioram: * porrò Ioram obsederat Ramoth Galaad, ipse & omnis Israël contra Hazaël regem Syriæ:

15 Et reuersus fuerat vt curaretur in Iezrahel propter vulnera, quia percusserant eum Syri, prœliantem contra Hazaël regem Syriæ. Dixitque Iehu: Si placet vobis, nemo egrediatur profugus de ciuitate, ne vadat, & nuntiet in Iezrahel.

D 16 Et ascendit, & profectus est Iezrahel: Ioram enim ægrotabat ibi, & Ochozias rex Iuda descenderat ad visitandum Ioram.

17 Igitur speculator qui stabat super turrim Iezrahel, vidit globum Iehu venientis, & ait: Video ego globum. Dixitque Ioram: Tolle currum, & mitte in occursum eorum, & dicat vadens: Rectene sunt omnia?

18 Abijt ergo, qui ascenderat currum, in occursum eius, & ait: Hæc dicit rex: Pacatane sunt omnia? Dixitque Iehu: Quid tibi & paci? transi, & sequere me. Nuntiauit quoque speculator, dicens: Venit nuntius ad eos, & non reuertitur.

19 Misit etiam currum equorum secundum: venitque ad eos, & ait: Hæc dicit rex: Numquid pax est? Et ait Iehu: Quid tibi & paci? transi, & sequere me.

E 20 Nuntiauit autem speculator, dicens: Venit vsque ad eos, & non reuertitur: est autem incessus quasi incessus Iehu filij Namsi, præceps enim graditur.

21 Et ait Ioram: Iunge currum. Iunxeruntque currum eius, & egressus est Ioram rex Israël, & Ochozias rex Iuda, singuli in curribus suis, egressique sunt in occursum Iehu, & inuenerunt eum in agro Naboth Iezrahelitæ.

22 Cùmque vidisset Ioram Iehu, dixit: Pax est Iehu? At ille respondit: Quæ pax? adhuc fornicationes Iezabel matris tuæ, & veneficia eius multa vigent.

23 Conuertit autem Ioram manum suam, & fugiens ait ad Ochoziam: Insidiæ Ochozia.

24 Porrò Iehu tetendit arcum manu, & percussit Ioram inter scapulas: & egressa est sagitta per cor eius, statimque corruit in curru suo.

25 Dixitque Iehu ad Badacer ducem: Tolle: proijce eum in agro Naboth Iezrahelitæ: memini enim quando ego & tu sedentes in curru sequebamur Achab patrem huius, quòd Dominus onus hoc leuauerit super eum, dicens:

26 * Si non pro sanguine Naboth, & pro sanguine filiorum eius, quem vidi heri, ait Dominus, reddam tibi in agro isto, dicit Dominus. Nunc ergo tolle, & proijce eum in agrum, iuxta verbum Domini: *3 Reg.21 f.23 F

27 Ochosias autem rex Iuda videns hoc, fugit per viam domus horti: persecutusque est eum Iehu, & ait: Etiam hunc percutite in curru suo. & percusserunt eum in ascensu Gauer, qui est iuxta Ieblaam: qui fugit in Mageddo, & mortuus est ibi.

28 Et imposuerunt eum serui eius super currum suum, & tulerunt in Ierusalem: sepelieruntque eum in sepulchro cum patribus suis in Ciuitate Dauid.

29 Anno vndecimo Ioram filij Achab, regnauit Ochozias super Iudam,

30 Venitque Iehu in Iezrahel. Porrò Iezabel introitu eius audito, depinxit oculos suos stibio, & ornauit caput suum, & respexit per fenestram.

31 Ingredientem Iehu per portam, & ait: * Numquid pax potest esse Zambri, qui interfecit dominum suum? *3.Reg.16 c.10.

32 Leuauitque Iehu faciem suam ad fenestram, & ait: Quæ est ista? & inclinauerunt se ad eum duo vel tres eunuchi. G

33 At ille dixit eis: Præcipitate eam deorsum. & præcipitauerunt eam, aspersusque est sanguine paries, & equorum vngulæ conculcauerunt eam.

34 Cùmque introgressus esset, vt comederet, biberetque, ait: Ite, & videte maledictam illam, & sepelite eam: quia filia regis est.

35 Cùmque issent, vt sepelirent eam, non inuenerunt nisi caluariam, & pedes, & summas manus.

36 Reuersique nuntiauerunt ei. Et ait Iehu: * Sermo Domini est, quem locutus est per seruum suum Eliam Thesbiten, dicens: In agro Iezrahel comedent canes carnes Iezabel, *3.Reg.21 f.23.

37 Et erunt carnes Iezabel sicut stercus super faciem terræ in agro Iezrahel, ita vt prætereuntes dicant: Hæccine est illa Iezabel.

CAPVT X.

Iehu 70. filios Achab & 42. fratres Ochoziæ necari iubet, totamque Achab progeniem delet, & omnes sacerdotes Baal callidè conuocatos occidit, exusta illius statua, & templo in cloacam verso; attamen in cultu vitulorum aureorum perseuerat Iehu, ideo vehementer cæsus est Israël ab Hazael: mortuo autem Iehu succedit filius eius Ioachaz.

A 1 ERant autem Achab septuaginta filij in Samaria: scripsit ergo Iehu litteras, & misit in Samariam, ad optimates ciuitatis, & ad maiores natu, & ad nutritios Achab, dicens.

2 Statim vt acceperitis litteras has, qui habetis filios domini vestri, & currus, & equos, & ciuitates firmas, & arma,

3 Eligite meliorem, & eum qui vobis placuerit de filijs domini vestri, & eum ponite super solium patris sui, & pugnate pro domo domini vestri.

4 Timuerunt illi vehementer, & dixerunt: Ecce duo reges non potuerunt stare coram eo, & quomodo nos valebimus resistere?

5 Miserunt ergo præpositi domus, & præfecti ciuitatis, & maiores natu, & nutritij, ad Iehu, dicentes: Serui tui sumus, quæcumque iusseris faciemus, nec constituemus nobis regem: quæcumque tibi placent, fac.

B 6 Rescripsit autem eis litteras secundò, dicens. Si mei estis, & obeditis mihi, tollite capita filiorum domini vestri, & venite ad me hac eadem hora cras in Iezrahel. Porrò filij regis, septuaginta viri, apud optimates ciuitatis nutriebantur.

7 Cùmque venissent litteræ ad eos, tulerunt filios regis, & occiderunt septuaginta viros, & posuerunt capita eorum in cophinis, & miserunt ad eum in Iezrahel.

8 Venit autem nuntius, & indicauit, ei dicens: Attulerunt capita filiorum regis. Qui respondit: Ponite ea ad duos aceruos iuxta introitum portæ vsque manè.

9 Cùmque diluxisset, egressus est, & stans dixit ad omnem populum: Iusti estis: si ego coniuraui contra dominum meum, & interfeci eum, quis percussit omnes hos?

*3.Reg.21. g.29. 10 * Videte ergo nunc quoniam non cecidit de sermonibus Domini in terram, hos

C locutus est Dominus super domum Achab, & Dominus fecit quod locutus est in manu serui sui Eliæ.

11 Percussit igitur Iehu, omnes qui reliqui erant de domo Acab in Iezrahel, & vniuersos optimates eius, & notos, & sacerdotes, donec non remanerent ex eo reliquiæ.

12 Et surrexit, & venit in Samariam: cùmque venisset ad Cameram pastorum in via,

13 Inuenit fratres Ochoziæ regis Iuda, dixitque ad eos: Quinam estis vos? Qui responderunt: Fratres Ochoziæ sumus, & descendimus ad salutandos filios regis, & filios reginæ.

14 Qui ait: Comprehendite eos viuos. Quos cùm comprehendissent viuos, iugulauerunt eos in cisterna iuxta Cameram, quadraginta duos viros, & non reliquit ex eis quemquam.

15 Cùmque abijsset inde, inuenit Ionadab filium Rechab in occursum sibi, & benedixit ei. Et ait ad eum: Numquid est cor tuum rectum, sicut cor meum cum corde tuo? Et ait Ionadab: Est. Si est, inquit, da manum tuam. Qui dedit ei manum suam. At ille leuauit eum ad se in currum:

16 Dixitque ad eum: Veni mecum, & vide zelum meum pro Domino. Et impositum in curru suo.

17 Duxit in Samariam. Et percussit omnes D
qui reliqui fuerant de Achab in Samaria vsque ad vnum, iuxta verbum Domini, quod locutus est per Eliam.

18 Congregauit ergo Iehu omnem populum, & dixit ad eos: * Achab coluit Baal parum, ego autem colam eum amplius, *3.Reg.16. g.31.

19 Nunc igitur omnes prophetas Baal, & vniuersos seruos eius & cunctos sacerdotes ipsius, vocate ad me: nullus sit qui non veniat, sacrificium enim grande est mihi Baal: quicumque defuerit, non viuet. Porrò Iehu faciebat hoc insidiosè, vt disperderet cultores Baal.

20 Et dixit: Sanctificate diem solemnem Baal. Vocauitque,

21 Et misit in vniuersos terminos Israël, & E
venerunt cuncti serui Baal: non fuit residuus ne vnus quidem qui non veniret. Et ingressi sunt templum Baal: & repleta est domus Baal, à summo vsque ad summum.

22 Dixitque his qui erant super vestes. Proferte vestimenta vniuersis seruis Baal. Et protulerunt eis vestes.

23 Ingressúsque Iehu, & Ionadab filius Rechab, templum Baal, ait cultoribus Baal: Perquirite, & videte, ne quis fortè vobiscum sit de seruis Domini, sed vt sint serui Baal soli.

24 Ingressi sunt igitur vt facerent victimas & holocausta: Iehu autem præparauerat sibi foris octoginta viros, & dixerat eis: Quicumque fugerit de hominibus his, quos ego adduxero in manus vestras, anima eius erit pro anima illius.

25 Factum est autem, cùm completum esset holocaustum, præcepit Iehu militibus, & F
ducibus suis: Ingredimini, & percutite eos, nullus euadat. Percusseruntque eos in ore gladij, & proiecerunt milites & duces: & ierunt in ciuitatem templi Baal.

26 Et protulerunt statuam de fano Baal, & combusserunt,

27 Et comminuerunt eam. Destruxerunt quoque ædem Baal, & fecerunt pro ea latrinas vsque in diem hanc.

28 Deleuit itaque Iehu Baal de Israël.

29 Verumtamen à peccatis Ioroboam filij Nabat, qui peccare fecit Israël, non recessit, nec dereliquit vitulos aureos, qui erant in Bethel, & in Dan.

30 Dixit autem Dominus ad Iehu: Quia studiosè egisti quod rectum erat, & placebat in oculis meis, & omnia quæ erant in corde meo fecisti contra domum Achab: * *Inf.15.c.12.
filij tui vsque ad quartam generationem

sedebunt super thronum Israël.

G 31 Porrò Iehu non custodiuit vt ambularet in lege Domini Dei Israël in toto corde suo: non enim recessit à peccatis Ieroboam, qui peccare fecerat Israël.

32 In diebus illis cœpit Dominus tædere super Israël: percussitque eos Hazael in vniuersis finibus Israël,

33 A Iordane contra Orientalem plagam, omnem terram Galaad, & Gad, & Ruben, & Manasse, ab Aroër, quæ est super Torrentem Arnon, & Galaad, & Basan.

34 Reliqua autem verborum Iehu, & vniuersa quæ fecit, & fortitudo eius, nonne hæc scripta sunt in Libro verborum dierum regum Israël?

35 Et dormiuit Iehu cum patribus suis, sepelieruntque eum in Samaria: & regnauit Ioachaz filius eius pro eo.

36 Dies autem, quos regnauit Iehu super Israël, viginti & octo anni sunt, in Samaria.

CAPVT XI.

Athalia audita filij morte, omne semen regium præter Ioas ferro extinguit, & regnum sibi vsurpat; sed præcipiente Ioiada sacerdote occiditur, & Ioas rex Iuda constituitur, destructis aris & imaginibus Baal.

A 2. Par. 22. d. 10. 1 ATHALIA verò mater Ochoziæ, videns mortuum filium suum, surrexit, & interfecit omne semen regium.

2 Tollens autem Iosaba filia regis Ioram, soror Ochoziæ, Ioas filium Ochoziæ, furata est eum de medio filiorum regis qui interficiebantur, & nutricem eius, de triclinio: & abscondit eum à facie Athaliæ, vt non interficeretur.

3 Eratque cum ea sex annis clam in domo Domini: porrò Athalia regnauit super terram.

* 2. Par. 23 a. 1. 4 * Anno autem septimo misit Ioiada, & assumens centuriones & milites, introduxit ad se in templum Domini, pepigitque cum eis fœdus: & adiurans eos in domo Domini, ostendit eis filium regis:

5 Et præcepit illis, dicens: Iste est sermo, quem facere debetis:

B 6 Tertia pars vestrum introëat sabbato, & obseruet excubias domus regis. Tertia autem pars sit ad portam Sur: & tertia pars sit ad portam, quæ est post habitaculum scutariorum: & custodietis excubias domus Messa.

7 Duæ verò partes è vobis, omnes egredientes sabbato, custodiant excubias domus Domini circa regem.

8 Et vallabitis eum, habentes arma in manibus vestris: si quis autem ingressus fuerit septum templi, interficiatur: eritisque cum rege introeunte & egrediente.

9 Et fecerunt centuriones, iuxta omnia quæ præceperat eis Ioiada sacerdos: & assumentes singuli viros suos, qui ingrediebantur sabbatum, cum his qui egrediebantur sabbato, venerunt ad Ioiadam sacerdotem.

10 Qui dedit eis hastas, & arma regis Dauid, quæ erant in domo Domini.

C 11 Et steterunt singuli habentes arma in manu sua, à parte templi dextera, vsque ad partem sinistram altaris & ædis circum regem.

12 Produxitque filium regis, & posuit super eum diadema, testimonium: feceruntque eum regem, & vnxerunt: & plaudentes manu, dixerunt: Viuat rex.

13 Audiuit autem Athalia vocem populi currentis: & ingressa ad turbas in templum Domini,

14 Vidit regem stantem super tribunal iuxta morem, & cantores & tubas prope eum, omnemque populum terræ lætantem, & canentem tubis: & scidit vestimenta sua, clamauitque: Coniuratio, coniuratio.

15 Præcepit autem Ioiada centurionibus, qui erant super exercitum, & ait eis: Educite eam extra septa templi, & quicumque eam secutus fuerit, feriatur gladio. Dixerat enim sacerdos: Non occidatur in templo Domini.

16 Imposueruntque ei manus, & impegerunt eam per viam introitus equorum, iuxta palatium, & interfecta est ibi.

17 Pepigit ergo Ioiadas fœdus inter Dominum, & inter regem, & inter populum, vt esset populus Domini, & inter regem & populum. D

18 Ingressusque est omnis populus terræ templum Baal, & destruxerunt aras eius, & imagines contriuerunt validè: Mathan quoque sacerdotem Baal occiderunt coram altari. Et posuit sacerdotes custodias in domo Domini.

19 Tulitque centuriones, & Cerethi & Phelethi legiones, & omnem populum terræ, deduxeruntque regem de domo Domini: & venerunt per viam portæ scutariorum in palatium, & super thronum regem.

20 Lætatusque est omnis populus terræ, & ciuitas conquieuit: Athalia autem occisa est gladio in domo regis.

21 Septemque annorum erat Ioas, cùm regnare cœpisset.

CAPVT XII.

Ioas gazophylacij pecuniam ad sartatecta templi instauranda expendit, Hazaeli autem regi Syriæ bellum contra Ierusalem paranti mittit omnes templi & palatij thesauros; tandemque à seruis suis occiditur: cui succedit filius eius Amasias.

1 ANNO septimo Iehu, regnauit Ioas: & quadraginta annis regnauit in Ierusalem. nomen matris eius Sebia de Bersabee. A

2 Fecitque Ioas rectum coram Domino cunctis diebus, quibus docuit eum Ioiada sacerdos.

3 Verumtamen excelsa non abstulit: adhuc enim populus immolabat, & adolebat in excelsis incensum.

4 Dixitque Ioas ad sacerdotes: Omnem pecuniam sanctorum, quæ illata fuerit in templum Domini à prætereuntibus, quæ offertur pro pretio animæ, & quam sponte & arbitrio cordis sui inferunt in templum Domini:

5 Accipiant illam sacerdotes iuxta ordinē

suum,& instaurent sartatecta domus, si quid necessarium viderint instauratione.

6 Igitur vsque ad vigesimum tertium annum regis Ioas,non instaurauerunt sacerdotes sartatecta templi.

B 7 Vocauitque rex Ioas Ioiadam pontificem & sacerdotes,dicens eis: Quare sartatecta nõ instauratis templi? nolite ergo ampliùs accipere pecuniam iuxta ordinem vestrum, sed ad instaurationem templi reddite eam.

8 Prohibitique sunt sacerdotes vltrà accipere pecuniam à populo, & instaurare sartatecta domus.

9 Et tulit Ioiada pontifex gazophylacium vnum, aperuitque foramen desuper, & posuit illud iuxta altare ad dexteram ingredientium domum Domini, mittebantque in eo sacerdotes, qui custodiebant ostia, omnem pecuniam, quæ deferebatur ad templum Domini.

10 Cumque viderent nimiam pecuniam esse in gazophylacio, ascendebat scriba regis, & pontifex, effundebantque & numerabant pecuniam, quæ inueniebatur in domo
C Domini.

11 Et dabant eam iuxta numerum atque mensuram, in manu eorum qui præerant cæmentarijs domus Domini: qui impendebant eam in fabris lignorum, & in cæmentarijs ijs, qui operabantur in domo Domini.

12 Et sartatecta faciebant: & in ijs,qui cædebant saxa, & vt emerent ligna, & lapides, qui excidebantur, ita vt impleretur instauratio domus Domini, in vniuersis quæ indigebant expensa ad muniendam domum.

13 Verumtamen non fiebant ex eadem pecunia hydriæ templi Domini,& fuscinulæ,& thuribula, & tubæ, & omne vas aureum & argenteum, de pecunia quæ inferebatur in templum Domini.

14 Iis enim qui faciebant opus, dabatur vt instauraretur templum Domini:

15 Et non fiebat ratio ijs hominibus, qui accipiebant pecuniam, vt distribuerent eam artificibus, sed in fide tractabant eam.

16 Pecuniam verò pro delicto, & pecuniam pro peccatis, non inferebant in templum Domini, quia sacerdotum erat.

D 17 Tunc ascendit Hazaël rex Syriæ, & pugnabat contra Geth,cœpitque eam: & direxit faciem suam vt ascenderet in Ierusalem.

18 Quamobrem tulit Ioas rex Iuda omnia sanctificata, quæ consecrauerant Iosaphat & Ioram & Ochozias, patres eius reges Iuda, & quæ ipse obtulerat: & vniuersum argentum, quod inueniri potuit in thesauris templi Domini, & in palatio regis: misitque Hazaëli regi Syriæ, & recessit ab Ierusalem.

19 Reliqua autem sermonum Ioas, & vniuersa quæ fecit, nonne hæc scripta sunt in Libro verborum dierum regum Iuda?

20 Surrexerunt autem serui eius, & coniurauerunt inter se, percusserúntque Ioas in Domo Mello in descensu Sella.

21 Iosachar namque filius Semaath, & Iozabad filius Somer, serui eius, percusserunt eum,& mortuus est, & sepelierunt eum cum patribus suis in Ciuitate Dauid, regnauitque Amasias filius eius pro eo.

CAPVT XIII.

Ioachaz rex Israël propter peccata sua grauissimè afflictus à rege Syriæ, conuersus ad Dominum liberatur; cui mortuo succedit filius Ioas, qui iuxta Elisei morientis vaticinium Syros ter deuicit: mortui autem Elisei sepulchro iniectus quidam mortuus suscitatur.

1 ANno vigesimo tertio Ioas filij Ochoziæ regis Iuda, regnauit Ioachaz filius Iehu super Israël in Samaria decem & septem annis. A

2 Et fecit malum coram Domino, secutusque est peccata Ieroboam filij Nabat, qui peccare fecit Israël, & non declinauit ab eis.

3 Iratusque est furor Domini contra Israël, & tradidit eos in manu Hazaël regis Syriæ, & in manu Benadad filij Hazaël, cunctis diebus.

4 Deprecatus est autem Ioachaz faciem Domini, & audiuit eum Dominus: vidit enim angustiam Israël, quia attriuerat eos rex Syriæ:

5 Et dedit Dominus saluatorem Israëli, & liberatus est de manu regis Syriæ: habitaueruntque filij Israël in tabernaculis suis sicut heri & nudiustertius.

6 Verumtamen non recesserunt à peccatis domus Ieroboam, qui peccare fecit Israël, sed in ipsis ambulauerunt: siquidem & lucus permansit in Samaria. B

7 Et non sunt derelicti Ioachaz de populo nisi quinquaginta equites, & decem currus, & decem millia peditum: interfecerat enim eos rex Syriæ, & redegerat quasi puluerem in tritura areæ.

8 Reliqua autem sermonum Ioachaz, & vniuersa quæ fecit, & fortitudo eius, nonne hæc scripta sunt in Libro sermonum dierum regum Israël?

9 Dormiuitque Ioachaz cum patribus suis, & sepelierunt eum in Samaria: regnauitque Ioas filius eius pro eo

10 Anno trigesimo septimo Ioas regis Iuda, regnauit Ioas filius Ioachaz super Israël in Samaria sedecim annis,

11 Et fecit quod malum est in conspectu Domini: non declinauit ab omnibus peccatis Ieroboam filij Nabat,qui peccare fecit Israël, sed in ipsis ambulauit.

12 Reliqua autem sermonum Ioas, & vniuersa quæ fecit, & fortitudo eius, quomodo pugnauerit contra Amasiam regem Iuda, nonne hæc scripta sunt in Libro sermonum dierum regum Israël?

13 Et dormiuit Ioas cũ patribus suis: Ieroboã autem sedit super soliũ eius. Porrò Ioas sepultus est in Samaria cum regibus Israël.

14 Eliseus autem ægrotabat infirmitate, qua & mortuus est: descenditque ad eum Ioas rex Israël,& flebat coram eo, dicebatq; Pater mi,pater mi,currus Israël, & auriga eius. C

15 Et ait illi Eliseus: Affer arcum,& sagittas. Cumque attulisset ad eum arcum, & sagittas,

16 Dixit ad regem Iſraël : Pone manum
tuam ſuper arcum . Et cùm poſuiſſet ille ma-
num ſuam , ſuperpoſuit Eliſeus manus ſuas
manibus regis ,
17 Et ait : Aperi feneſtram orientalem .
Cumque aperuiſſet , dixit Eliſeus : Iace ſagit-
tam . Et iecit . Et ait Eliſeus: Sagitta ſalutis
Domini , & ſagitta ſalutis contra Syriam :
percutieſque Syriam in Aphec , donec con-
ſumas eam .
18 Et ait: Tolle ſagittas . Qui cùm tuliſſet ,
rurſum dixit ei:Percute iaculo terram. Et cū
percuſſiſſet tribus vicibus , & ſtetiſſet ,
19 Iratus eſt vir Dei contra eum , & ait :
Si percuſſiſſes quinquies , aut ſexies , ſiue
ſepties , percuſſiſſes Syriam vſque ad con-
ſumptionem : nunc autem tribus vicibus
percuties eam .
D 20 Mortuus eſt ergo Eliſeus, & ſepelierunt
eum.Latrunculi autem de Moab venerunt in
terram in ipſo anno .
* Eccl, 48. b.14. 21 * Quidam autem ſepelientes hominem,
viderunt latrunculos , & proiecerunt cada-
uer in ſepulchro Eliſei . Quod cùm tetigiſ-
ſet oſſa Eliſei,reuixit homo,& ſtetit ſuper pe-
des ſuos .
22 Igitur Hazael rex Syriæ afflixit Iſraël
cunctis diebus Ioachaz :
23 Et miſertus eſt Dominus eorum , & re-
uerſus eſt ad eos propter pactum ſuum,quod
habebat cum Abraham,& Iſaac,& Iacob : &
noluit diſperdere eos, neque proijcere pœni-
tus , vſque in præſens tempus .
24 Mortuus eſt autem Hazael rex Syriæ,&
regnauit Benadad filius eius pro eo .
25 Porrò Ioas filius Ioachaz tulit vrbes de
manu Benadad filij Hazael , quas tulerat de
manu Ioachaz patris ſui iure prælij . tribus
vicibus percuſſit eum Ioas , & reddidit ciui-
tates Iſraël .

CAPVT XIV.

Amaſias interfectis occiſoribus patris ſui Ioas,percutit Edom;ſed hac victoria factus elatior,prouocans ad bellum Ioas regem Iſrael , ab eo capitur, & Ieruſalem diripitur : at Ioas regi Iſrael ſuccedit filius Ieroboam , qui ab anguſtijs liberat Iſrael , cui ſuccedit filius Zacharias: porrò facta coniuratione aduerſus Amaſiam regem Iuda à ſuis occiditur : cui ſuccedit filius Azarias impius .

A 1 IN anno ſecundo Ioas filij Ioachaz re-
gis Iſraël, regnauit Amaſias filius Ioas
regis Iuda .
* 2. Par.25. .1. 2 * Viginti quinque annorum erat cùm
regnare cœpiſſet:viginti autem & nouem an-
nis regnauit in Ieruſalem,nomen matris eius
Ioadan de Ieruſalem .
3 Et fecit rectum coram Domino , verum-
tamen non vt Dauid pater eius.Iuxta omnia,
quæ fecit Ioas pater ſuus , fecit :
4 Niſi hoc tantùm , quòd excelſa non ab-
ſtulit: adhuc enim populus immolabat , &
adolebat incenſum in excelſis .
5 Cumque obtinuiſſet regnum , percuſſit
ſeruos ſuos , qui interfecerant regem patrem
ſuum :
6 Filios autem eorum qui occiderant , non B
occidit,iuxta quod ſcriptum eſt in libro legis
Moyſi , ſicut præcepit Dominus , dicens : * * Deut.24 c.16 Ezech. 18. c.20.
Non morientur patres pro filijs , neque filij
morientur pro patribus: ſed vnuſquiſque in
peccato ſuo morietur .
7 Ipſe percuſſit Edom in Valle Salinarum
decem millia , & apprehendit petram in præ-
lio,vocauitque nomen eius Iectehel,vſque in
præſentem diem .
8 Tunc miſit Amaſias nuntios ad Ioas fi-
lium Ioachaz , filij Iehu regis Iſraël , dicens :
Veni, & videamus nos .
9 Remiſitque Ioas rex Iſraël ad Amaſiam C
regem Iuda,dicens: Carduus Libani miſit ad
cedrum quæ eſt in Libano,dicens : Da filiam
tuam filio meo vxorem . Tranſieruntque be-
ſtiæ ſaltus quæ ſunt in Libano , & conculca-
uerunt carduum .
10 Percutiens inualuiſti ſuper Edom , &
ſubleuauit te cor tuum : contentus eſto glo-
ria,& ſede in domo tua : quare prouocas ma-
lum , vt cadas tu & Iudas tecum ?
11 Et non acquieuit Amaſias: aſcenditque
Ioas rex Iſraël,& viderunt ſe, ipſe & Amaſias
rex Iuda,in Bethſames oppido Iudæ .
12 Percuſſuſque eſt Iuda coram Iſraël , &
fugerunt vnuſquiſque in tabernacula ſua .
13 Amaſiam verò regem Iuda , filium Ioas
filij Ochoziæ, cepit Ioas rex Iſraël in Bethſa-
mes,& adduxit eum in Ieruſalem: & interru-
pit murum Ieruſalem , à porta Ephraim vſq;
ad portam anguli, quadringentis cubitis .
14 Tulitque omne aurum, & argentum, & D
vniuerſa vaſa,quæ inuenta ſunt in domo Do-
mini, & in theſauris regis, & obſides , & re-
uerſus eſt in Samariam .
15 Reliqua autē verborum Ioas quæ fecit ,
& fortitudo eius qua pugnauit contra Ama-
ſiam regem Iuda , nonne hæc ſcripta ſunt in
Libro ſermonum dierum regum Iſrael ?
16 Dormiuitque Ioas cum patribus ſuis,&
ſepultus eſt in Samaria cum regibus Iſrael: &
regnauit Ieroboam filius eius pro eo .
17 Vixit autem Amaſias,filius Ioas,rex Iu- E
da,poſtquam mortuus eſt Ioas filius Ioachaz
regis Iſrael, quindecim annis .
18 Reliqua autem ſermonum Amaſiæ ,
nonne hæc ſcripta ſunt in Libro ſermonum
dierum regum Iuda ?
19 Factaque eſt contra eum coniuratio in
Ieruſalem : at ille fugit in Lachis . Miſe-
runtque poſt eum in Lachis , & interfece-
runt eum ibi .
20 Et aſportauerunt in equis , ſepultuſque
eſt in Ieruſalem cum patribus ſuis in Ciuita-
te Dauid .
21 * Tulit autem vniuerſus populus Iudæ F * 2. Par 26 a.1.
Azariam annos natum ſedecim,& conſtitue-
runt eum regem pro patre eius Amaſia .
22 Ipſe ædificauit Ælath , & reſtituit eam
Iudæ , poſtquam dormiuit rex cum patribus
ſuis .
23 Anno quintodecimo Amaſiæ filij Ioas
regis Iuda , regnauit Ieroboam filius Ioas re-
gis Iſrael in Samaria , quadraginta & vno
anno :
24 Et fecit quod malū eſt coram Domino.

Non

Non recessit ab omnibus peccatis Ieroboã filij Nabat, qui peccare fecit Israël.

25 Ipse restituit terminos Israël, ab introitu Emath, vsque ad mare solitudinis, iuxta sermonem Domini Dei Israël, quem locutus est per seruum suum * Ionam filium Amathi prophetam, qui erat de Geth, quæ est in Opher.

* Ion 1. 2. c.

26 Vidit enim Dominus afflictionem Israël amaram nimis, & quòd consumpti essent vsque ad clausos carcere, & extremos, & non esset qui auxiliaretur Israëli.

27 Nec locutus est Dominus vt deleret nomen Israël de sub cælo, sed saluauit eos in manu Ieroboam filij Ioas.

28 Reliqua autem sermonum Ieroboam, & vniuersa quæ fecit, & fortitudo eius qua præliatus est, & quomodo restituit Damascum & Emath Iudæ in Israël, nonne hæc scripta sunt in Libro sermonum dierum regum Israël?

29 Dormiuitque Ieroboam cum patribus suis regibus Israël, & regnauit Zacharias filius eius pro eo.

CAPVT XV.

Azariæ leproso succedit filius Ioathan in Iuda, Zachariæ autem in Israel succedit Sellum: & huic Manahem qui fit tributarius regi Assyriorum, & huic Phaceia, & huic Phacee; cuius temporibus Theglathphalasar deuictam magnam partem Israelitarum transtulit in Assyrios: huic succedit Osee: in Iuda autem mortuo Ioathan, succedit filius Achaz.

A

1 ANno vigesimo septimo Ieroboam regis Israël, regnauit Azarias filius Amasiæ regis Iuda.

2 Sedecim annorum erat cùm regnare cœpisset, & quinquaginta duobus annis regnauit in Ierusalem: nomen matris eius Iechelia de Ierusalem.

3 Fecitque quod erat placitum coram Domino, iuxta omnia quæ fecit Amasias pater eius.

4 Verumtamen excelsa non est demolitus: adhuc populus sacrificabat, & adolebat incensum in excelsis.

5 * Percussit autem Dominus regem, & fuit leprosus vsque in diem mortis suæ, & habitabat in domo libera seorsum: Ioathan verò filius regis gubernabat palatium, & iudicabat populum terræ.

* 2. Par. 26 d. 21.

B

6 Reliqua autem sermonum Azariæ, & vniuersa quæ fecit, nonne hæc scripta sunt in Libro verborum dierum regum Iuda?

7 Et dormiuit Azarias cum patribus suis: sepelieruntque eum cum maioribus suis in Ciuitate Dauid, & regnauit Ioathan filius eius pro eo.

8 Anno trigesimo octauo Azariæ regis Iuda, regnauit Zacharias filius Ieroboam super Israël in Samaria sex mensibus:

9 Et fecit quod malum est coram Dño, sicut fecerant patres eius: nõ recessit à peccatis Ieroboam filij Nabat, qui peccare fecit Israël.

10 Coniurauit autem contra eum Sellum filius Iabes: percussitque eum palàm, & interfecit, regnauitque pro eo.

11 Reliqua autem verborum Zachariæ, nonne hæc scripta sunt in Libro sermonum dierum regum Israël?

12 * Iste est sermo Domini, quem locutus est ad Iehu, dicens: Filij tui vsque ad quartam generationem sedebunt super thronum Israël. Factumque est ita.

* Sup. 10 f. 30.

C

13 Sellum filius Iabes regnauit trigesimo nono anno Azariæ regis Iuda: regnauit autem vno mense in Samaria.

14 Et ascendit Manahem filius Gadi de Thersa, venitque in Samariam, & percussit Sellum filium Iabes in Samaria, & interfecit eum, regnauitque pro eo.

15 Reliqua autem verborum Sellum, & coniuratio eius, per quam tetendit insidias, nonne hæc scripta sunt in libro sermonum dierum regum Israël?

16 Tunc percussit Manahem Thapsam, & omnes qui erant in ea, & terminos eius de Thersa. noluerant enim aperire ei: & interfecit omnes prægnantes eius, & scidit eas.

17 Anno trigesimo nono Azariæ regis Iuda, regnauit Manahem filius Gadi super Israël decem annis in Samaria.

D

18 Fecitque quod erat malum coram Domino: non recessit à peccatis Ieroboam filij Nabat, qui peccare fecit Israël cunctis diebus eius.

19 Veniebat Phul rex Assyriorum in terram, & dabat Manahem Phul mille talenta argenti, vt esset ei in auxilium, & firmaret regnum eius.

20 Indixitque Manahem argentum super Israël cunctis potentibus & diuitibus, vt daret regi Assyriorum, quinquaginta siclos argenti per singulos: reuersusque est rex Assyriorum, & non est moratus in terra.

21 Reliqua autem sermonum Manahem, & vniuersa quæ fecit, nonne hæc scripta sunt in Libro sermonum dierum regum Israel?

22 Et dormiuit Manahem cum patribus suis: regnauitq; Phaceia filius eius pro eo.

E

23 Anno quinquagesimo Azariæ regis Iuda, regnauit Phaceia filius Manahem super Israël in Samaria biennio:

24 Et fecit quod erat malum coram Domino: non recessit à peccatis Ieroboam filij Nabat, qui peccare fecit Israel.

25 Coniurauit autem aduersus eum Phacee filius Romeliæ, dux eius, & percussit eum in Samaria in turre domus regiæ, iuxta Argob, & iuxta Arie, & cum eo quinquaginta viros de filijs Galaaditarum, & interfecit eum, regnauitque pro eo.

26 Reliqua autem sermonum Phaceia, & vniuersa quæ fecit, nonne hæc scripta sunt in Libro sermonum dierum regum Israel?

27 Anno quinquagesimo secundo Azariæ regis Iuda, regnauit Phacee filius Romeliæ super Israël in Samaria viginti annis.

28 Et fecit quod erat malum coram Domino: non recessit à peccatis Ieroboam filij Nabat, qui peccare fecit Israel.

29 In diebus Phacee regis Israel venit Theglathphalasar rex Assur, & cæpit Aion, & Abel Domum, Maacha & Ianoe, & Cedes,

des, & Asor, & Galaad, & Galilæam, & vniuersam Terram Nephthali: & transtulit eos in Assyrios.

30 Coniurauit autem, & tetendit insidias Osee filius Ela contra Phacee filium Romeliæ, & percussit eum, & interfecit: regnauitque pro eo vigesimo anno Ioatham filij Oziæ.

31 Reliqua autem sermonum Phacee, & vniuersa quæ fecit, nonne hæc scripta sunt in Libro sermonum dierum regum Israel?

* 2. Par. 27 a. 1.

32 * Anno secundo Phacee, filij Romeliæ regis Israël, regnauit Ioatham filius Oziæ regis Iuda.

G

33 Viginti quinque annorum erat cùm regnare cœpisset, & sedecim annis regnauit in Ierusalem: nomen matris eius Ierusa, filia Sadoc.

34 Fecitque quod erat placitum coram Domino: iuxta omnia quæ fecerat Ozias pater suus, operatus est.

35 Verumtamen excelsa non abstulit: adhuc populus immolabat, & adolebat incensum in excelsis: ipse ædificauit portam domus Domini sublimissimam.

36 Reliqua autem sermonum Ioatham, & vniuersa quæ fecit, nonne hæc scripta sunt in Libro verborum dierum regum Iuda?

37 In diebus illis cœpit Dominus mittere in Iudam, Rasim regem Syriæ, & Phacee filium Romeliæ.

38 Et dormiuit Ioatham cum patribus suis, sepultusque est cum eis in Ciuitate Dauid patris sui, & regnauit Achaz filius eius pro eo.

CAPVT XVI.

Achaz filium suum per ignem consecrat: idolis regibus quoque Israel & Syriæ Ierusalem obsidentibus, auxilium a rege Assyriorum missis muneribus obtinet; in cuius gratiam; ablato Dei cultu, dijs Assyriorum sacrificat; cui succedit pius filius Ezechias.

A

1 ANno decimo septimo Phacee filij Romeliæ regnauit Achaz filius Ioatham regis Iuda.

* 2. Par. 28 a. 1.

2 * Viginti annorum erat Achaz cùm regnare cœpisset, & sedecim annis regnauit in Ierusalem: non fecit quod erat placitum in conspectu Domini Dei sui, sicut Dauid pater eius.

3 Sed ambulauit in via regum Israël: insuper & filium suum consecrauit, transferens per ignem secundùm idola Gentium: quæ dissipauit Dominus coram filijs Israel.

4 Immolabat quoque victimas, & adolebat incensum in excelsis, & in collibus, & sub omni ligno frondoso.

* Isai. 7. a. 1.

5 * Tunc ascendit Rasin rex Syriæ, & Phacee filius Romeliæ rex Israel, in Ierusalem ad præliandum. cumque obsiderent Achaz, non valuerunt superare eum.

B

6 In tempore illo restituit Rasin rex Syriæ, Aliam Syriæ, & eiecit Iudæos de Aila: & Idumæi venerunt in Ailam, & habitauerunt ibi vsque in diem hanc.

7 Misit autem Achaz nuntios ad Theglathphalasar regem Assyriorum, dicens: Seruus tuus, & filius tuus ego sum: ascende, & saluum me fac de manu regis Syriæ, & de manu regis Israel, qui consurrexerunt aduersum me.

8 Et cùm collegisset argentum & aurum, quod inueniri potuit in domo Domini, & in thesauris regis, misit regi Assyriorum munera.

9 Qui & acquieuit voluntati eius: ascendit enim rex Assyriorum in Damascum, & vastauit eam: & transtulit habitatores eius Cyrenen, Rasim autem interfecit.

10 Perrexitq; rex Achaz in occursum Theglathphalasar regi Assyriorum in Damascum. cumque vidisset altare Damasci, misit rex Achaz ad Vriam sacerdotem exemplar eius, & similitudinē iuxta omne opus eius.

11 Extruxitque Vrias sacerdos altare: iuxta omnia quæ præceperat rex Achaz de Damasco, ita fecit sacerdos Vrias, donec veniret rex Achaz de Damasco. C

12 Cumq; venisset rex de Damasco, vidit altare, & veneratus est illud: ascenditque & immolauit holocausta, & sacrificium suum,

13 Et libauit libamina, & fudit sanguinem pacificorum, quæ obtulerat super altare.

14 Porrò altare æreum, quod erat coram Domino, transtulit de facie templi, & de loco altaris, & de loco templi Domini: posuitque illud ex latere altaris ad Aquilonem.

15 Præcepit quoque rex Achaz Vriæ sacerdoti, dicens: Super altare maius offer holocaustum matutinum, & sacrificium vespertinum, & holocaustum regis, & sacrificium eius, & holocaustum vniuersi populi terræ, & sacrificia eorum, & libamina eorum: & omnem sanguinem holocausti, & vniuersum sanguinem victimæ super illud effundes: altare verò æreum erit paratum ad voluntatem meam. D

16 Fecit igitur Vrias sacerdos iuxta omnia quæ præceperat rex Achaz.

17 Tulit autem rex Achaz cælatas bases, & luterem, qui erat desuper: & mare deposuit de bobus æreis, qui sustentabant illud, & posuit super pauimentum stratum lapide.

18 Musach quoque sabbati, quod ædificauerat in templo, & ingressum regis exteriùs, conuertit in templum Domini, propter regem Assyriorum.

19 Reliqua autem verborum Achaz, quæ fecit, nonne hæc scripta sunt in Libro sermonum dierum regum Iuda?

20 Dormiuitque Achaz cum patribus suis, & sepultus est cum eis in Ciuitate Dauid, & regnauit Ezechias filius eius pro eo.

CAPVT XVII.

Post multa filiorum Israel quæ commemorantur facinora, Salmanasar sub Oseæ recusante antiquum Assyrio pendere tributum, transfert Israel in Assyrios: & quia Assyrij in Samariam missi cultum Dei ignorantes deuorabantur à leonibus, mittitur eis sacerdos Israeliticus qui ipsos instituat; sicque factum est, vt & Deo & idolis seruirent.

1 ANno duodecimo Achaz regis Iuda, regnauit Oseæ filius Ela in Samaria A

super Israël nouem annis.

2 Fecitque malum coram Domino: sed non sicut reges Israël, qui ante eum fuerant.

* Inf.18.b.9. Tob 1.a.2.

3 * Contra hunc ascendit Salmanasar rex Assyriorum, & factus est ei Oseæ seruus, reddebatque illi tributa.

4 Cumque deprehendisset rex Assyriorum Oseæ, quòd rebellare nitens misisset nuntios ad Sua regem Ægypti, ne præstaret tributa regi Assyriorum, sicut singulis annis solitus erat, obsedit eum, & vinctum misit in carcerem.

5 Peruagatusque est omnem terram, & ascendens Samariam, obsedit eam tribus annis.

* Infr. 18. b.10.

6 * Anno autem nono Oseæ, cæpit rex Assyriorum Samariam, & transtulit Israël in Assyrios: posuitque eos in Hala, & in Habor iuxta fluuium Gozan, in ciuitatibus Medorum.

B

7 Factum est enim, cùm peccassent filij Israël Domino Deo suo, qui eduxerat eos de Terra Ægypti, de manu Pharaonis regis Ægypti, coluerunt deos alienos.

8 Et ambulauerunt iuxta ritum Gentium, quas consumpserat Dominus in conspectu filiorum Israël, & regum Israël: quia similiter fecerant.

9 Et offenderunt filij Israël verbis non rectis Dominum Deum suum: & ędificauerunt sibi excelsa in cunctis vrbibus suis, à Turre custodum vsque ad Ciuitatem munitam.

10 Feceruntque sibi statuas, & lucos, in omni colle sublimi, & subter omne lignum nemorosum:

11 Et adolebant ibi incensum super aras in morem Gentium, quas transtulerat Dominus à facie eorum: feceruntque verba pessima irritantes Dominum.

12 Et coluerunt immunditias, de quibus præcepit eis Dominus ne facerent verbum hoc.

C

13 Et testificatus est Dominus in Israël & in Iuda, per manum omnium prophetarũ & Videntium, dicens: * Reuertimini à vijs vestris pessimis, & custodite præcepta mea, & cæremonias, iuxta omnem legem quam præcepi patribus vestris: & sicut misi ad vos in manu seruorum meorum Prophetarum.

* Iere 25. a 5.

14 Qui non audierunt, sed indurauerunt ceruicem suam iuxta ceruicem patrum suorũ, qui noluerunt obedire Domino Deo suo.

15 Et abiecerunt legitima eius, & pactum, quod pepigit cum patribus eorum, & testificationes, quibus contestatus est eos: secutique sunt vanitates, & vanè egerunt: & secuti sunt Gentes, quæ erant per circuitum eorum, super quibus præceperat Dominus eis, vt non facerent sicut & illę faciebant.

16 Et dereliquerunt omnia præcepta Domini Dei sui: feceruntq; sibi conflatiles duos vitulos & lucos, & adorauerunt vniuersam militiam cæli: seruieruntque Baal,

17 Et consecrauerunt filios suos, & filias suas, per ignem: & diuinationibus inseruiebant & augurijs: & tradiderunt se vt facerent malum coram Domino, vt irritarent eum.

18 Iratusq; est Dominus vehementer Israëli, & abstulit eos à conspectu suo, & non remansit nisi tribus Iuda tantummodò.

19 Sed nec ipse Iuda custodiuit mandata Domini Dei sui: verùm ambulauit in erroribus Israël, quos operatus fuerat:

D

20 Proiecitq; Dominus omne semen Israël & afflixit eos, & tradidit eos in manu diripientium, donec proijceret eos à facie sua:

21 * Ex eo iam tempore, quo scissus est Israël à domo Dauid, & constituerunt sibi regem Ieroboam filium Nabat: separauit enim Ieroboam Israël à Domino, & peccare eos fecit peccatum magnum.

* 2.Reg.1. c.19.

22 Et ambulauerunt filij Israël in vniuersis peccatis Ieroboam quæ fecerat: & non recesserunt ab eis,

23 * Vsquequò Dominus auferret Israël à facie sua, sicut locutus fuerat in manu omnium seruorum suorum Prophetarum: translatusque est Israël de terra sua in Assyrios, vsque in diem hanc.

* Iere. 25 b.9.

24 Adduxit autem rex Assyriorum de Babylone, & de Cutha, & de Auah, & de Emath, & de Sepharuaim: & collocauit eos in ciuitatibus Samariæ pro filijs Israël: qui possederunt Samariam: & habitauerunt in vrbibus eius.

25 Cumque ibi habitare cœpissent, non timebant Dominum: & immisit in eos Dominus leones qui interficiebant eos.

E

26 Nuntiatumque est regi Assyriorum, & dictum: Gentes, quas transtulisti, & habitare fecisti in ciuitatibus Samariæ, ignorant legitima Dei terræ: & immisit in eos Dominus leones, & ecce interficiunt eos, eò quòd ignorent ritum Dei terræ.

27 Præcepit autem rex Assyriorum, dicẽs: Ducite illuc vnum de sacerdotibus, quos inde captiuos adduxistis, & vadat, & habitet cum eis: & doceat eos legitima Dei terræ.

28 Igitur cùm venisset vnus de sacerdotibus his, qui captiui ducti fuerant de Samaria, habitauit in Bethel, & docebat eos quomodo colerent Dominum.

29 Et vnaquęque Gens fabricata est Deum suum: posueruntque eos in fanis excelsis, quæ fecerant Samaritæ, Gens & Gens in vrbibus suis, in quibus habitabãt.

30 Viri enim Babylonij fecerunt Sochothbenoth: viri autem Chutæi fecerunt Nergel: & viri de Emath fecerunt Asima.

F

31 Porrò Heuæi fecerunt Nebahaz & Tharthac. Hi autem qui erant de Sepharuaim, comburebant filios suos igni, Adramelech & Anamelech dijs Sepharuaim,

32 Et nihilominùs colebant Dominum. Fecerunt autem sibi de nouissimis sacerdotes excelsorum, & ponebant eos in fanis sublimibus.

33 Et cùm Dominum colerent, dijs quoq; suis seruiebant iuxta consuetudinem Gentium, de quibus translati fuerant Samariam:

34 Vsque in præsentem diem morem sequuntur antiquum: non timent Dominum, neque custodiunt ceremonias eius, iudicia, & legem, & mandatum, quod præceperat Dominus filij Iacob, * quem cognominauit Israël:

* Gen. 32. f.28.

35 Et

35 Et percusserat cum eis pactum, & mandauerat eis, dicens: Nolite timere deos alienos,& non adoretis eos, neque colatis eos, & non immoletis eis:
G 36 Sed Dominum Deum vestrum,qui eduxit vos de Terra Ægypti in fortitudine magna,& in brachio extento,ipsum timete,& illum adorate, & ipsi immolate.
37 Ceremonias quoque & iudicia, & legem, & mandatum, quod scripsit vobis, custodite vt faciatis cunctis diebus: & non timeatis deos alienos.
38 Et pactum, quod percussit vobiscum, nolite obliuisci:nec colatis deos alienos,
39 Sed Dominum Deum vestrum timete, & ipse eruet vos de manu omnium inimicorum vestrorum.
40 Illi verò non audierunt, sed iuxta consuetudinem suam pristinam perpetrabant.
41 Fuerunt igitur Gentes istæ timentes quidem Dominum,sed nihilominus & idolis suis seruientes: nam & filij eorum, & nepotes,sicut fecerunt patres sui, ita faciunt vsque in præsentem diem.

CAPVT XVIII.

Ezechias pietate eximius, dissipatis idolorum delubris, ac æneo Moysi serpente confracto, percutit Edom: & cùm Assyrijs rebellasset, rex Assyriorum expugnatis ciuitatibus Iuda, Ezechiæ veniam precanti, magnam pecuniæ vim imponit, missa quoque manu valida Ierusalem obsidet, multis probris in Ezechiam & blasphemijs in Deum per Rabsacem iactatis.

A 1 ANno * tertio Osee filij Ela regis Israël, regnauit Ezechias filius Achaz regis Iuda.
* 2 Par.28. l.27 29. a. i.
2 Vigintiquinque annorum erat, cùm regnare cœpisset:& vigintinouem annis regnauit in Ierusalem: nomen matris eius Abi filia Zachariæ.
3 Fecitque quod erat bonum coram Domino, iuxta omnia quæ fecerat Dauid pater eius.
4 Ipse dissipauit excelsa, & contriuit statuas,& succidit lucos, confregitque serpentem æneum, * quem fecerat Moyses: siquidem vsque ad illud tempus filij Israël adolebant ei incensum: vocauitque nomen eius Nohestan.
* Nu.21.c. 9.
5 In Domino Deo Israël sperauit: itaque post eum non fuit similis ei de cunctis regibus Iuda, sed neque in his qui ante eum fuerunt.
6 Et adhæsit Domino, & non recessit à vestigijs eius,fecitque mandata eius,quæ præceperat Dominus Moysi.
7 Vnde & erat Dominus cum eo,& in cunctis, ad quæ procedebat, sapienter se agebat. B
Rebellauit quoque contra regem Assyriorum, & non seruiuit ei.
8 Ipse percussit Philisthæos vsque ad Gazam,& omnes terminos eorum, à Turre custodum vsque ad Ciuitatem munitam.
9 Anno quarto regis Ezechiæ, qui erat annus septimus Oseæ filij Ela regis Israël,ascendit Salmanasar rex Assyriorum in Samariam, & oppugnauit eam,
10 Et cæpit. Nam post annos tres, anno sexto Ezechiæ,id est * nono anni Oseæ regis Israël, capta est Samaria: * Sup. 17. a.6. Tob.1.a.2
11 Et transtulit rex Assyriorũ Israël in Assyrios, collocauitque eos in Hala & in Habor fluuijs Gozan in ciuitatibus Medorum:
12 Quia non audierunt vocem Domini Dei sui, sed prætergressi sunt pactum eius: C
omnia quæ præceperat Moyses seruus Domini,non audierunt, neque fecerunt.
13 * Anno quartodecimo regis Ezechiæ, ascendit Sennacherib rex Assyriorũ ad vniuersas ciuitates Iuda munitas:& cæpit eas. * 2.Par.32. a.1 Isai.36.a.4 Eccl.48.c. 20.
14 Tunc misit Ezechias rex Iuda nuntios ad regem Assyriorum in Lachis,dicens:Peccaui,recede à me: & omne,quod imposueris mihi,feram. Indixit itaque rex Assyriorum Ezechiæ regi Iudæ trecenta talenta argenti, & triginta talenta auri.
15 Deditque Ezechias omne argentum quod repertum fuerat in domo Domini, & in thesauris regis.
16 In tẽpore illo confregit Ezechias valuas templi Domini,& laminas auri, quas ipse affixerat,& dedit eas regi Assyriorum.

17 Misit autem rex Assyriorum Tharthan,
& Rabsaris, & Rabsacen de Lachis ad regem
Ezechiam, cum manu valida, Ierusalem, qui
cùm ascendissent, venerunt Ierusalem, & ste-
terunt iuxta aquæ ductum piscinæ superio-
ris, quæ est in via Agrifullonis.
D 18 Vocaueruntque regem: egressus est au-
tem ad eos Eliacim filius Helciæ præpositus
domus, & Sobna scriba, & Ioahe filius Asaph
à commentarijs.
19 Dixitque ad eos Rabsaces: Loquimini
Ezechiæ: Hæc dicit rex magnus, rex Assyrio-
rum: quæ est ista fiducia qua niteris?
20 Forsitan inisti consilium, vt præpares
te ad prælium. In quo confidis, vt audeas
rebellare?
21 An speras in baculo arundineo atque
confracto Ægypto, super quem, si incubuerit
homo, comminutus ingredietur manum
eius, & perforabit eam? sic est Pharao rex Æ-
gypti, omnibus qui confidunt in se.
22 Quòd si dixeritis mihi: In Domino Deo
nostro habemus fiduciam, nonne iste est, cu-
ius abstulit Ezechias excelsa & altaria: &
præcepit Iudæ & Ierusalem: Ante altare hoc
adorabitis in Ierusalem?
E 23 Nunc igitur transite ad dominum
meum regem Assyriorum, & dabo vobis duo
millia equorum, & videte an habere valeatis
ascensores eorum.
24 Et quo modo potestis resistere ante v-
num satrapam de seruis domini mei mini-
mis? An fiduciam habes in Ægypto propter
currus & equites?
25 Numquid sine Domini voluntate ascē-
di ad locum istum, vt demolirer eum? Domi-
nus dixit mihi: Ascende ad terram hanc, &
demolire eam.
26 Dixerunt autem, Eliacim filius Helciæ,
& Sobna, & Ioahe, Rabsaci: Precamur vt lo-
quaris nobis seruis tuis Syriacè: siquidem in-
telligimus hanc linguam: & non loquaris no-
bis Iudaicè, audiente populo, qui est super
murum.
F 27 Responditque eis Rabsaces, dicens:
Numquid ad dominum tuum, & ad te misit
me dominus meus, vt loquerer sermones hos,
& non potius ad viros, qui sedent super mu-
rum, vt comedant stercora sua, & bibant vri-
nam suam vobiscum?
28 Stetit itaque Rabsaces, & exclamauit
voce magna Iudaicè, & ait: Audite verba re-
gis magni, regis Assyriorum.
29 Hæc dicit rex: Non vos seducat Eze-
chias: non enim poterit eruere vos de manu
mea.
30 Neque fiduciam vobis tribuat super
Dominum, dicens: Eruens liberabit nos Do-
minus, & non tradetur ciuitas hæc in manu
regis Assyriorum.
31 Nolite audire Ezechiam. Hæc enim di-
cit rex Assyriorum: Facite mecum quod vo-
bis est vtile, & egredimini ad me: & comedet
vnusquisque de vinea sua, & de ficu sua; & bi-
G betis aquas de cisternis vestris:
32 Donec veniam, & transferam vos in
terram, quæ similis est terræ vestræ, in terram
fructiferam, & fertilem vini, terram panis &
vinearum, terram oliuarum, & olei ac mellis,
& viuetis, & non moriemini. Nolite audire
Ezechiam, qui vos decipit, dicens: Dominus
liberabit nos.
33 Numquid liberauerunt dij Gentium
terram suam de manu regis Assyriorum?
34 Vbi est Deus Emath, & Arphad? vbi est
Deus Sepharuaim, Ana, & Aua? numquid li-
berauerunt Samariam de manu mea?
35 Quinam illi sunt in vniuersis dijs terra-
rum, qui eruerunt regionem suam de manu
mea, vt possit eruere Dominus Ierusalem de
manu mea?
36 Tacuit itaque populus, & non respondit
ei quidquam: siquidem præceptum regis ac-
ceperant, vt non responderent ei.
37 Venitq; Eliacim filius Helciæ, præposi-
tus domus, & Sobna scriba, & Ioahe filius A-
saph à commentarijs, ad Ezechiam, scissis ve-
stibus, & nuntiauerunt ei verba Rabsacis.

CAPVT XIX.

Ezechia & Isaia conuersis ad Dominum, & pro liberatione precantibus, propter Rabsacis blasphemias, percutit Angelus Domini 185000 *Assyriorum; Quare fugiens Sennacherib in templo idolorum suorum à filijs suis occiditur.*

1 QVæ cùm audisset Ezechias rex, scidit A Isai 37.a.
vestimenta sua, & opertus est sacco,
ingressusque est domum Domini.
2 Et misit Eliacim præpositum domus, &
Sobnam scribam, & senes de sacerdotibus,
opertos saccis, ad Isaiam prophetam filium
Amos.
3 Qui dixerunt: Hæc dicit Ezechias: Dies
tribulationis, & increpationis, & blasphe-
miæ, dies iste: venerunt filij vsque ad partum,
& vires non habet parturiens.
4 Si fortè audiat Dominus Deus tuus vni-
uersa verba Rabsacis, quem misit rex Assy-
riorum dominus suus, vt exprobraret Deum
viuentem, & argueret verbis, quæ audiuit
Dominus Deus tuus: & fac orationem pro
reliquijs, quæ repertæ sunt.
5 Venerunt ergo serui regis Ezechiæ ad
Isaiam.
6 Dixitq; eis Isaias: Hæc dicetis domino ve- B
stro: Hæc dicit Dominus: Noli timere à facie
sermonum, quos audisti, quibus blasphema-
uerunt pueri regis Assyriorum me.
7 Ecce, ego immittam ei spiritum, & au-
diet nuntium, & reuertetur in terram suam,
& deijciam eum gladio in terra sua.
8 Reuersus est ergo Rabsaces, & inuenit
regem Assyriorum expugnantem Lobnam:
Audierat enim quòd recessisset de Lachis.
9 Cumque audisset de Tharaca rege Æ-
thiopiæ, dicentes: Ecce, egressus est vt pugnet
aduersum te: & iret contra eum, misit nun-
tios ad Ezechiam, dicens:
10 Hæc dicit Ezechiæ regi Iuda: Non te
seducat Deus tuus, in quo habes fiduciam:
neque dicas: Non tradetur Ierusalem in ma-
nus regis Assyriorum.
11 Tu enim ipse audisti quæ fecerunt reges C
Assyriorum vniuersis terris, quo modo
vastauerunt eas: num ergo solus poteris li-
berari?

12 Numquid liberauerunt dij Gentium
singulos, quos vastauerunt patres mei, Go-
zan videlicet, & Haran, & Reseph, & filios
Eden, qui erant in Thelassar?
13 Vbi est rex Emath, & rex Arphad, & rex
ciuitatis Sepharuaim, Ana, & Aua?
14 Itaque cùm accepisset Ezechias litteras
de manu nuntiorum, & legisset eas, ascendit
in domum Domini, & expandit eas coram
Domino,
15 Et orauit in conspectu eius, dicens: Do-
mine Deus Israël, qui sedes super cherubim,
tu es Deus solus regum omnium terræ: tu fe-
cisti cælum & terram.
16 Inclina aurem tuam, & audi: aperi Do-
mine oculos tuos, & vide: audi omnia verba
Sennacherib, qui misit vt exprobraret nobis
Deum viuentem.
D 17 Verè Domine dissipauerunt reges As-
syriorum Gentes, & terras omnium.
18 Et miserunt deos eorum in ignem: non
enim erant dij, sed opera manuum hominum
ex ligno & lapide, & perdiderunt eos.
19 Nunc igitur Domine Deus noster, sal-
uos nos fac de manu eius, vt sciãt omnia re-
gna terræ, quia tu es Dominus Deus solus.
20 Misit autem Isaias filius Amos ad Eze-
chiam, dicens: Hæc dicit Dominus Deus Is-
raël: Quæ deprecatus es me super Sennache-
rib rege Assyriorum, audiui.
21 Iste est sermo, quem locutus est Domi-
nus de eo: Spreuit te, & subsannauit te, virgo
filia Sion: post tergum tuum caput mouit, fi-
lia Ierusalem.
22 Cui exprobrasti, & quem blasphemasti?
contra quem exaltasti vocem tuam, & ele-
uasti in excelsum oculos tuos? contra san-
E ctum Israël.
23 Per manũ seruorum tuorum exprobra-
sti Dño, & dixisti: In multitudine curruum
meorũ ascendi excelsa montium in summi-
tate Libani, & succidi sublimes cedros eius,
& electas abietes illius. Et ingressus sum vsq;
ad terminos eius, & saltum carmeli eius.
24 Ego succidi. Et bibi aquas alienas, &
siccaui vestigijs pedum meorum omnes a-
quas clausas.
25 Numquid non audisti quid ab initio fe-
cerim? Ex diebus antiquis plasmaui illud, &
nunc adduxi: eruntque in ruinam collium
pugnantium ciuitates munitæ.
F 26 Et qui sedent in eis, humiles manu, cõ-
tremuerũt & confusi sunt, facti sũt velut fœ-
num agri, & virens herba tectorum, quæ are-
facta est antequam veniret ad maturitatem.
27 Habitaculum tuum, & egressum tuum,
& introitum tuum, & viam tuam ego præsci-
ui & furorem tuum, contra me.
28 Insanisti in me, & superbia tua ascendit
in aures meas: ponam itaque circulum in na-
ribus tuis, & camum in labijs tuis, & redu-
cam te in viam, per quam venisti.
29 Tibi autem Ezechia hoc erit signum:
Comede hoc anno quæ reppereris: in secundo
autem anno, quæ sponte nascuntur: porrò in
tertio anno seminate & metite: plantate vi-
neas, & comedite fructum earum.
30 Et quodcumque reliquum fuerit de do-
mo Iuda, mittet radicem deorsum, & faciet
fructum sursum.
31 De Ierusalem quippe egredientur reli-
quiæ, & quod saluetur de monte Sion: zelus
Domini exercituum faciet hoc.
32 Quamobrem hæc dicit Dominus de re-
ge Assyriorum: Non ingredietur vrbem hãc,
nec mittet in eam sagittam, nec occupabit
eã clypeus, nec circumdabit eam munitio:
33 Per viam, qua venit, reuertetur: & ciui- G
tatem hanc non ingredietur dicit Dominus.
34 Protegamque vrbem hanc, & saluabo
eam propter me, & propter Dauid seruum
meum.
35 * Factum est igitur in nocte illa venit * Tob. 1 d.
Angelus Domini, & percussit in castris As- 21. Eccl. 48 d.
syriorum centum octoginta quinque millia. 24.
Cumque diluculo surrexisset, vidit omnia Isai. 37. g.
corpora mortuorum: & recedens abijt, 36. 1. Mac 7 f
36 Et reuersus est Sennacherib rex Assy- 41. 2 Mac. 8. e.
riorum, & mansit in Niniue. 19.
37 Cumque adoraret in templo Nesroch * Tob. 1. d.
deum suum, Adramelech & Sarazar filij eius 24
percusserunt eum gladio, fugeruntque in
terram Armeniorum, & regnauit Asarhad-
don filius eius pro eo.

CAPVT XX.

Isaias ægrotantem Ezechiam moriturum denuntiat: at ille sua oratione sanitatem cum prorogatione vitæ ad quindecim annos à Deo impetrat, dato sanitatis signo per solis regressum: Assyrijs autem munera deferentibus thesauros ostendit, & ob id per Isaiam reprehenso, captiuitas Babylonica denuntiatur, cui impius succedit filius Manasses.

1 IN diebus illis ægrotauit Ezechias vsque A
ad mortem: & venit ad eum Isaias fi- a Par. 32 f.
lius Amos, propheta, dixitque ei: Hæc dicit 24. Isai. 38. a. 1
Dominus Deus: Præcipe domui tuæ: morieris
enim tu, & non viues.
2 Qui conuertit faciem suam ad parietem,
& orauit Dominum, dicens:
3 Obsecro Domine, memento quæso quo-
modo ambulauerim coram te in veritate, &
in corde perfecto, & quod placitum est corã
te, fecerim Fleuit itaq; Ezechias fletu magno.
4 Et antequam egrederetur Isaias mediam
partem atrij, factus est sermo Domini ad
eum, dicens:
5 Reuertere, & dic Ezechiæ duci populi
mei: Hæc dicit Dominus Deus Dauid patris
tui: Audiui orationem tuam, & vidi lacry-
mas tuas: & ecce sanaui te, die tertio ascen-
des templum Domini.
6 Et addam diebus tuis quindecim annos:
sed & de manu regis Assyriorũ liberabo te, &
ciuitatẽ hanc, & protegam vrbem istam pro-
pter me, & propter Dauid seruum meum.
7 Dixitque Isaias: Afferte massam ficorum. B
Quam cùm attulissent, & posuissent super vl-
cus eius, curatus est.
8 Dixerat autem Ezechias ad Isaiã: Quod
erit signum, quia Dñs me sanabit, & quia a-
scensurus sum die tertia templum Domini?
9 Cui ait Isaias: Hoc erit signum à Domino
quod facturus sit Dominus sermonem, quem

locutus est: Vis vt ascendat vmbra decem li-
neis, an vt reuertatur totidem gradibus?
10 Et ait Ezechias: Facile est, vmbram cre-
scere decem lineis: nec hoc volo vt fiat, sed
vt reuertatur retrorsum decem gradibus.
C
11 Inuocauit itaque Isaias propheta Do-
minum, & reduxit vmbram per lineas, qui-
bus iam descenderat in horologio Achaz, re-
trorsum decem gradibus.
* Isai. 39. a.1.
12 * In tempore illo misit Berodach Bala-
dan, filius Baladan, rex Babyloniorum, litte-
ras & munera ad Ezechiam: audierat enim
quòd ægrotasset Ezechias.
13 Lætatus est autem in aduentu eorum
Ezechias, & ostendit eis domum aromatum,
& aurum & argentum, & pigmenta varia,
vnguenta quoque, & domum vasorum suo-
rum, & omnia quæ habere poterat in thesau-
ris suis. Non fuit quod non monstraret eis
Ezechias in domo sua, & in omni potestate
sua.
14 Venit autem Isaias propheta ad regem
Ezechiam, dixitque ei: Quid dixerunt viri
isti? aut vnde venerunt ad te? Cui ait Eze-
chias: De terra longinqua venerunt ad me,
de Babylone.
D
15 At ille respondit: Quid viderunt in do-
mo tua? Ait Ezechias: Omnia quæcumque
sunt in domo mea, viderunt: nihil est quod
non monstrauerim eis in thesauris meis.
16 Dixit itaque Isaias Ezechiæ: Audi ser-
monem Domini:
17 Ecce dies venient, & auferentur omnia,
quæ sunt in domo tua, & quæ condiderunt
patres tui vsque in diem hanc, in Babylo-
nem: non remanebit quidquam, ait Domi-
nus.
18 Sed & de filijs tuis qui egredientur ex
te, quos generabis, tollentur, & erunt eunu-
chi in palatio regis Babylonis.
19 Dixit Ezechias ad Isaiam: Bonus sermo
Domini, quem locutus es: sit pax & veritas in
diebus meis.
20 Reliqua autem sermonum Ezechiæ, &
omnis fortitudo eius, & quomodo fecerit pi-
scinam, & aquæ ductum, & introduxerit a-
quas in ciuitatem, nonne hæc scripta sunt in
Libro sermonum dierum regum Iuda?
21 Dormiuitq; Ezechias cum patribus suis.
& regnauit Manasses filius eius pro eo.

CAPVT XXI.

Propter abominandam Manassis impietatem prædicit Dominus se Iudam ac Ierusalem deleturum: cui mortuo succedit impius filius Amon; & hoc à seruis occiso, regnat super Iudam pius filius Iosias.

A
1. Par. 33. a. 1.
1 DVodecim annorum erat Manasses
cùm regnare cœpisset, & quinqua-
ginta quinque annis regnauit in Ierusalem:
nomen matris eius Haphsiba.
2 Fecitque malum in conspectu Domini,
iuxta idola Gentium, quas deleuit Dominus
à facie filiorum Israël.
* 2.Par.33. a.3.
3 * Conuersusque est, & ædificauit excelsa,
quæ dissipauerat Ezechias pater eius: & ere-
xit aras Baal, & fecit lucos sicut fecerat A-
chab rex Israel, & adorauit omnem militiam
cæli, & coluit eam.
4 Extruxitque aras in domo Domini, de
qua dixit Dominus: * in Ierusalem ponam * 2.Reg. 7 b.10.
nomen meum.
5 Et extruxit altaria vniuersæ militiæ cæli
in duobus atrijs templi Domini.
6 Et traduxit filium suum per ignem: & a-
riolatus est, & obseruauit auguria, & fecit py-
thones, & aruspices multiplicauit, vt faceret
malum coram Domino, & irritaret eum.
7 Posuit quoque idolum luci, quem fecerat B
in templo Domini; * super quod locutus est * 2 Reg.7. d 26.
Dominus ad Dauid, & ad Salomonem filium 3.Reg 8.b.
eius: In templo hoc, & in Ierusalem, quam 16.9.a.5.
elegi de cunctis tribubus Israël, ponam no-
men meum in sempiternum.
8 Et vltrà non faciam commoueri pedem
Israël de terra, quam dedi patribus eorum: si
tamen custodierint opere omnia quæ præce-
pi eis, & vniuersam legem, quam mandauit
eis seruus meus Moyses.
9 Illi verò non audierunt: sed seducti sunt
à Manasse, vt facerent malum super gentes,
quas contriuit Dominus à facie filiorum Is-
raël.
10 Locutusque est Dominus in manu ser-
uorum suorum Prophetarum, dicens:
11 * Quia fecit Manasses rex Iuda abomi- * Iere.15. a 4.
nationes istas pessimas, super omnia quæ fe-
cerunt Amorrhæi ante eum, & peccare fecit
etiam Iudam in immunditijs suis:
12 Propterea hæc dicit Dominus Deus Is- C
raël: Ecce ego inducam mala super Ierusa-
lem & Iudam: vt quicumque audierit, tin-
niant ambæ aures eius.
13 Et extendam super Ierusalem funicu-
lum Samariæ, & pondus domus Achab: & de-
lebo Ierusalem, sicut deleri solent tabulæ: &
delens vertam, & ducam crebriùs stylum su-
per faciem eius.
14 Dimittam verò reliquias hæreditatis
meæ, & tradam eas in manus inimicorum
eius: eruntque in vastitatem, & in rapinam
cunctis aduersarijs suis:
15 Eò quòd fecerint malum coram me, &
perseuerauerint irritantes me, ex die qua e-
gressi sunt patres eorum ex Ægypto, vsque
ad hanc diem.
16 Insuper & sanguinem innoxium fudit
Manasses multum nimis, donec impleret Ie-
rusalem vsque ad os: absque peccatis suis,
quibus peccare fecit Iudam, vt faceret malum
coram Domino.
17 Reliqua autem sermonum Manasse, &
vniuersa quæ fecit, & peccatum eius quod
peccauit, nonne hæc scripta sunt in Libro
sermonum dierum regum Iuda?
18 Dormiuitq; Manasses cũ patribus suis,
& sepultus est in horto domus suæ, in horto
Oza: & regnauit Amon filius eius pro eo.
19 Viginti duorum annorum erat Amon D
cùm regnare cœpisset: duobus quoque annis
regnauit in Ierusalem. nomen matris eius
Messalemeth filia Harus de Ieteba.
20 Fecitque malum in conspectu Domini,
sicut fecerat Manasses pater eius.
21 Et ambulauit in omni via, per quam

ambulauerat pater eius: seruiuitque immunditijs, quibus seruierat pater eius, & adorauit eas.
22 Et dereliquit Dominum Deum patrum suorum,& non ambulauit in via Domini.
23 Tetenderuntque ei insidias serui sui, & interfecerunt regem in domo sua.
24 Percussit autem populus terræ, omnes qui coniurauerant contra regem Amon: & constituerunt sibi regem Iosiam filium eius pro eo.
25 Reliqua autem sermonum Amon quæ fecit,nonne hæc scripta sunt in Libro sermonum dierum regum Iuda?
26 Sepelieruntque eum in sepulchro suo, in horto Oza: & regnauit Iosias filius eius pro eo.

CAPVT XXII.

Iosias templum ac Dei cultum instaurat; Dominum super reperto Deuteronomij libro consulens, prædictis in eo minis & pœnis exterritus; responsum ex prophetide accipit, inducenda super Iudam scripta in eo mala propter neglectum à patribus Dei cultum, ipsum tamen priùs in pace moriturum.

A 2 Par.34.a.1.
1 OCto annorum erat Iosias cùm regnare cœpisset,triginta & vno anno regnauit in Ierusalem: nomen matris eius Idida, filia Hadaia de Besecath.
2 Fecitque quod placitum erat coram Domino, & ambulauit per omnes vias Dauid patris sui: non declinauit ad dexteram, siue ad sinistram.
3 Anno autem octauo decimo regis Iosiæ, misit rex Saphan filium Assia,filij Messulam, scribam templi Domini, dicens ei:
4 Vade ad Helciam sacerdotem magnum, vt confletur pecunia, quæ illata est in templum Domini, quam collegerunt ianitores templi à populo,
5 Deturque fabris per præpositos domus Domini: qui & distribuant eam his qui operantur in templo Domini, ad instauranda sartatecta templi:
B
6 Tignarijs videlicet & cæmentarijs, & ijs qui interrupta componunt: & vt emantur ligna, & lapides de lapicidinis ad instaurandum templum Domini.
7 Verumtamen non supputetur eis argentum quod accipiunt, sed in potestate habeant,& in fide,
8 Dixit autem Helcias pontifex ad Saphan scribam: Librum Legis repert in domo Domini: deditque Helcias volumen Saphan, qui & legit illud.
9 Venit quoque Saphan scriba ad regem, & renuntiauit ei quod præceperat, & ait: Conflauerunt serui tui pecuniam, quæ reperta est in domo Domini:& dederunt vt distribueretur fabris à præfectis operum templi Domini.
10 Narrauit quoque Saphan scriba regi, dicens: Librum dedit mihi Helcias sacerdos. Quem cùm legisset Saphan coram rege,
11 Et audisset rex verba Libri Legis Domini, scidit vestimenta sua.
C
12 Et præcepit Helciæ sacerdoti, & Ahicam filio Saphan, & Achobor filio Micha, & Saphan scribæ, & Asaiæ seruo regis, dicens:
13 Ite & consulite Dominum super me, & super populo, & super omni Iuda, de verbis voluminis istius,quod inuentum est: magna enim ira Domini succensa est contra nos: quia non audierunt patres nostri verba Libri huius, vt facerent omne quod scriptum est nobis.
14 Ierunt itaque,Helcias sacerdos, & Ahicam, & Achobor, & Saphan, & Asaia, ad Holdam prophetidem, vxorem Sellum, filij Thecuæ,filij Araas custodis vestium,quæ habitabat in Ierusalem in secunda: locutique sunt ad eam.
15 Et illa respondit eis:Hæc dicit Dominus Deus Israel: Dicite viro,qui misit vos ad me.
16 Hæc dicit Dominus:Ecce,ego adducam mala super locum istum,& super habitatores eius,omnia verba Legis quæ legit rex Iuda: D
17 Quia dereliquerunt me, & sacrificauerunt dijs alienis, irritantes me in cunctis operibus manuum suarum: & succendetur indignatio mea in loco hoc, & non extinguetur.
18 Regi autem Iuda qui misit vos vt consuleretis Dominum, sic dicetis: Hæc dicit Dominus Deus Israel: Pro eo quòd audisti verba voluminis,
19 Et perterritum est cor tuum, & humiliatus es coram Domino, auditis sermonibus contra locum istum,& habitatores eius quòd videlicet fierent in stuporem & in maledictum:& scidisti vestimenta tua, & fleuisti coram me,& ego audiui, ait Dominus:
20 Idcircò colligam te ad patres tuos, & colligeris ad sepulchrum tuum in pace, vt non videant oculi tui omnia mala quæ inducturus sum super locum istum.

CAPVT XXIII.

Iosias Deuteronomium coram populo legit; percussoque cum Domino fœdere, ac destructis abominationibus, præcipit Pascha celebrari: quo in Mageddo occiso, succedit impius filius Ioachaz, quem Pharao captum ducit in Ægyptum, substituto Eliacim quem IoaKim nominat,& ei grauem mulctam imponit.

1 ET renuntiauerunt regi quod dixerat. Qui misit:& congregati sunt ad eum omnes senes Iuda & Ierusalem. A 2 Par 34.f. 28.
2 Ascenditque rex templum Domini, & omnes viri Iuda, vniuersique qui habitabant in Ierusalem cum eo sacerdotes & prophetæ, & omnis populus à paruo vsque ad magnum: legitque cunctis audientibus omnia verba libri federis,qui inuētus est in domo Domini.
3 Stetitque rex super gradum:& fœdus percussit coram Domino, vt ambularent post Dominum, & custodirent præcepta eius, & testimonia,& ceremonias, in omni corde, & in tota anima, & suscitarent verba fœderis huius,quæ scripta erant in libro illo: acquieuitque populus pacto.
4 Et præcepit rex Helciæ pontifici & sacerdotibus secundi ordinis, & ianitoribus, * vt proijcerent de templo Domini omnia vasa, B * Eccl 49. a.3.

quæ facta fuerant Baal,& in luco,& vniuersæ militię cœli:& cōbussit ea foris Ierusalē in cōualle cedron, & tulit puluerē eorū in Bethel.

5 Et deleuit aruspices, quos posuerāt reges Iuda ad sacrificandum in excelsis per ciuitates Iuda, & in circuitu Ierusalem: & eos, qui adolebant incensum Baal,& Soli,& Lunæ, & duodecim signis, & omni militiæ cæli.

6 Et efferri fecit lucum de domo Domini foras Ierusalem in Conualle cedron,& combussit eum ibi,& redegit in puluerem,& proiecit super sepulchra vulgi.

7 Destruxit quoque ædiculas effeminatorum,quæ erant in domo Domini, pro quibus mulieres texebant quasi domunculas luci.

8 Congregauitque omnes sacerdotes de ciuitatibus Iuda: & contaminauit excelsa, vbi sacrificabant sacerdotes, de Gabaa vsque Bersabee: & destruxit aras portarum in introitu ostij Iosue principis ciuitatis, quod erat ad sinistram portæ ciuitatis.

C

9 Verumtamen non ascendebant sacerdotes excelsorum ad altare Domini in Ierusalem: sed tantùm comedebant azyma in medio fratrum suorum.

10 Contaminauit quoq; Topheth, quod est in Conualle filij Ennom: vt nemo cōsecraret filium suum aut filiam per ignem, Moloch.

11 Abstulit quoq; equos,quos dederāt reges Iuda Soli, in introitu templi Dñi iuxta exedrā Nathāmelech eunuchi, qui erat in Pharurim: currus autem Solis combussit igni.

12 Altaria quoque, quæ erant super tecta cœnaculi Achaz, quæ fecerant reges Iuda, & altaria quæ fecerat Manasses in duobus atrijs templi Dñi, destruxit rex:& cucurrit inde, & dispersit cinerem eorum in Torrentē cedrō.

13 Excelsa quoque quæ erant in Ierusalem ad dexteram partem Montis offensionis, * quæ ædificauerat Salomon rex Israël Astaroth idolo Sidoniorum, & Chamos offensioni Moab, & Melchom abominationi filiorum Ammon, polluit rex.

* 3. Reg. 11 b. 7.

14 Et contriuit statuas, & succidit lucos: repleuitque loca eorum ossibus mortuorum.

D

15 * Insuper & altare, quod erat in Bethel, & excelsum, quod fecerat Ieroboam filius Nabat,qui peccare fecit Israël: & altare illud, & excelsum destruxit,atq; cōbussit, & cōminuit in puluerem, succenditque etiam lucū.

* 3. Reg 13 g 12.

16 Et conuersus Iosias, vidit ibi sepulchra, quæ erant in monte: misitque & tulit ossa de sepulchris,& cōbussit ea super altare, & polluit illud iuxta verbum Domini, quod locutus est vir Dei,qui prædixerat verba hæc.

17 * Et ait: Quis est titulus ille, quem video? Responderuntque ei ciues vrbis illius: Sepulchrum est hominis Dei, qui venit de Iuda,& prædixit verba hæc, quæ fecisti super altare Bethel.

* 3 Reg. 13 a 2.

18 Et ait: Dimitte eum, nemo commoueat ossa eius. Et intacta manserunt ossa illius,cū ossibus prophetæ qui venerat de Samaria.

19 Insuper & omnia fana excelsorum quæ erant in ciuitatibus Samariæ, quæ fecerant reges Israël ad irritandum Dominum,abstulit Iosias:& fecit eis, secundùm omnia opera quæ fecerat in Bethel.

E

20 Et occidit vniuersos sacerdotes excelsorū,qui erant ibi super altaria: & cōbussit ossa humana super ea:reuersusq; est Ierusalem.

21 * Et præcepit omni populo, dicens: Facite Phase Domino Deo vestro, secundùm quod scriptum est in libro fœderis huius.

* 2. Par. 35 a. 1.

22 Nec enim factum est Phase tale à diebus iudicum,qui iudicauerunt Israël,& omnium dierum regum Israël, & regum Iuda,

23 Sicut in octauo decimo anno regis Iosię factum est Phase istud Domino in Ierusalem.

24 Sed & pythones,& ariolos, & figuras idolorū,& immūditias,& abominationes,quę fuerāt in terra Iuda & Ierusalē,abstulit Iosias vt statueret verba legis, quæ scripta sūt in Libro,quē inuenit Helcias sacerdos in tēplo Dñi.

F

25 Similis illi non fuit ante eum rex,qui reuerteretur ad Dominum in omni corde suo,& in tota anima sua, & in vniuersa virtute sua, iuxta omnem legem Moysi: neque post eum surrexit similis illi.

26 Verumtamen non est auersus Dominus ab ira furoris sui magni, quo iratus est furor eius contra Iudam:propter irritationes, quibus prouocauerat eum Manasses.

27 * Dixit itaq; Dñs: Etiā Iudā auferā à facie mea,sicut abstuli Israël:& proijciā ciuitatem hanc, quam elegi, Ierusalem, & domum de qua dixi: Erit nomen meum ibi.

* Inf. 24 a 2.

28 Reliqua autem sermonum Iosiæ,& vniuersa quæ fecit,nonne hæc scripta sunt in Libro verborum dierum regum Iuda?

29 * In diebus eius ascendit Pharao Nechao rex Ægypti,contra regem Assyriorum, ad flumen Euphratem: & abijt Iosias rex in occursum eius: & occisus est in Mageddo, cùm vidisset eum.

* 2 Par. 35 c. 20.

30 Et portauerunt eū serui sui mortuū de Mageddo:& pertulerut in Ierusalē,& sepelierunt eū in sepulchro suo. Tulitq; populus terræ Ioachaz filium Iosiæ: & vnxerunt eum, & constituerunt eum regem pro patre suo.

31 * Viginti trium annorum erat Ioachaz cùm regnare cœpisset, & tribus mensibus regnauit in Ierusalem: nomen matris eius Amital, filia Ieremiæ, de Lobna.

* 2 Par. 36 a. 2.

G

32 Et fecit malum coram Domino, iuxta omnia quæ fecerant patres eius.

33 Vinxitque eum Pharao Nechao in Rebla,quæ est in terra Emath,ne regnaret in Ierusalem: & imposuit mulctam terræ, centum talentis argenti, & talento auri.

34 Regemq; constituit Pharao Nechao Eliacim filiū Iosiæ pro Iosia patre eius: vertitq; nomen eius Ioakim. Porrò Ioachaz tulit, & duxit in Ægyptum, & mortuus est ibi.

35 Argentum autem & aurum dedit Ioakim Pharaoni, cùm indixisset terræ per singulos, vt conferretur iuxta præceptum Pharaonis: & vnumquemque iuxta vires suas exegit, tam argentum quàm aurum de populo terræ, vt daret Pharaoni Nechao.

36 Vigintiquinque annorum erat Ioakim cùm regnare cœpisset: & vndecim annis regnauit in Ierusalem: nomen matris eius Zebida filia Phadaia de Ruma.

37 Et fecit malum coram Domino, iuxta omnia quæ fecerant patres eius.

CAPVT XXIV.

Ioakim triennio seruit regi Babylonis: deinde varios patitur latrunculos: quo mortuo, succedit filius Ioachim, quem cum thesauris templi ac domus regiæ vniuersoque robore habitatorum Ierusalem ducit Nabuchodonosor in Babylonem, suffecto in regem illius patruo Matthania quem vocauit Sedeciam.

A 1 IN diebus eius ascendit Nabuchodono-
sor rex Babylonis, & factus est ei Ioa-
kim seruus tribus annis: & rursum rebellauit
contra eum.
2 Immisitq; ei Dominus latrunculos Chal-
dæorum, & latrunculos Syriæ, & latrunculos
Moab, & latrunculos filiorum Ammon: &
* Sup. 23. f. 27. immisit eos in Iudam, vt disperderent eum, *
iuxta verbum Domini, quod locutus fuerat
per seruos suos prophetas.
3 Factũ est autem hoc per verbum Domini
contra Iudam, vt auferret eum coram se, pro-
pter peccata Manassé vniuersa quæ fecit,
4 Et propter sanguinẽ innoxium, quem ef-
fudit, & impleuit Ierusalem cruore innocen-
tium: & ob hanc rem noluit Dñs propitiari.
5 Reliqua autem sermonum Ioakim, & v-
niuersa quæ fecit, nonne hæc scripta sunt in
Libro sermonum dierum regum Iuda? Et
dormiuit Ioakim cum patribus suis:
B 6 Et regnauit Ioachin filius eius pro eo.
7 Et vltrà non addidit rex Ægypti, vt egre-
deretur de terra sua: tulerat enim rex Baby-
lonis, à riuo Ægypti vsq; ad fluuium Euphra-
ten, omnia quæ fuerant regis Ægypti.
8 Decem & octo annorum erat Ioachin
cùm regnare cœpisset, & tribus mensibus re-
gnauit in Ierusalem: nomen matris eius No-
hesta filia Elnathan de Ierusalem.
9 Et fecit malum coram Domino, iuxta
omnia quæ fecerat pater eius.
* Dan. 1. 2. 1. 10 * In tempore illo ascenderunt serui Na-
buchodonosor regis Babylonis in Ierusalẽ,
& circumdata est vrbs munitionibus.
C 11 Venitque Nabuchodonosor rex Baby-
lonis ad ciuitatem cum seruis suis, vt oppu-
gnarent eam.
12 Egressusq; est Ioachin rex Iuda ad regẽ
Babylonis, ipse & mater eius, & serui eius, &
principes eius, & eunuchi eius: & suscepit
eum rex Babylonis anno octauo regni sui.
13 Et protulit inde omnes thesauros do-
mus Domini, & thesauros domus regiæ: &
concidit vniuersa vasa aurea quæ fecerat Sa-
lomon rex Israel in templo Domini iuxta
verbum Domini.
14 Et transtulit omnem Ierusalem, & vni-
uersos principes, & omnes fortes exercitus,
decem millia, in captiuitatem, & omnem ar-
tificem & clusorem: nihilque relictum est, ex-
ceptis pauperibus populi terræ.
15 * Transtulit quoque Ioachin in Baby- D
lonem, & matrem regis, & vxores regis, & eu- * 2. Par. 36. b. 10.
nuchos eius: & iudices terræ duxit in capti- Esth. 2. 2. 6.
uitatem de Ierusalem in Babylonem: 11. b. 4.
16 Et omnes viros robustos, septem millia,
& artifices, & clusores mille, omnes viros
fortes & bellatores: duxitque eos rex Babylo-
nis captiuos in Babylonem.
17 * Et constituit Matthaniã patruum eius * Iere. 37.
pro eo: imposuitque nomen ei Sedeciam. a. 1. 52. a. 1.
18 Vigesimum & primum annum ætatis
habebat Sedecias cùm regnare cœpisset, &
vndecim annis regnauit in Ierusalem, no-
men matris eius erat Amital, filia Ieremiæ,
de Lobna.
19 Et fecit malum coram Domino, iuxta
omnia quæ fecerat Ioakim.
20 Irascebatur enim Dominus contra Ie-
rusalem & contra Iudam, donec proijceret
eos à facie sua: recessitque Sedecias à rege
Babylonis.

CAPVT XXV.

Obsessa à Nabuchodonosor Ierusalem, Sedecias cæcus ac vinctus, necatis coram se filijs, in Babylonem ducitur cum reliquo populo: quibusdam tamen ad exercendam terram relictis: post exusta vnà cum templo omnia magnifica ædificia, præfecit Nabuchodonosor Godoliam, quo ab Ismaele interempto, fugit populus in Babylonem, Ioachin autem in captiuitate sublimatur à rege Babylonis.

1 FActum est autem anno nono regni A
eius, mense decimo, decima die mẽsis, Ie c 39 a. 1. 52. a 4
venit Nabuchodonosor rex Babylonis, ipse
& omnis exercitus eius, in Ierusalem, &

circum-

circumdederunt eam: & extruxerunt in circuitu eius munitiones.
2 Et clausa est ciuitas atque vallata, vsque ad vndecimum annum regis Sedeciæ,
3 Nona die mensis, præualuitque fames in ciuitate, nec erat panis populo terræ.
4 Et interrupta est ciuitas: & omnes viri bellatores nocte fugerunt, per viam portæ, quæ est inter duplicem murum ad hortum (regis porrò Chaldæi obsidebant in circuitu ciuitatem) fugit itaque Sedecias per viam quæ ducit ad campestria solitudinis.
5 Et persecutus est exercitus Chaldæorum regem, comprehenditque eum in planitie Iericho & omnes bellatores, qui erant cum eo, dispersi sunt, & reliquerunt eum.
6 Apprehensum ergo regem duxerunt ad regem Babylonis in Reblatha: qui locutus est cum eo iudicium,
7 Filios autem Sedeciæ occidit coram eo, & oculos eius effodit, vinxitque eum catenis, & adduxit in Babylonem.
8 Mense quinto, septima die mensis, ipse est annus nonus decimus regis Babylonis: venit Nabuzardan princeps exercitus, seruus regis Babylonis, in Ierusalem.
9 * Et succendit domum Domini, & domum regis: & domos Ierusalem, omnemque domum combussit igni.
10 Et muros Ierusalem in circuitu destruxit omnis exercitus Chaldæorum, qui erat cum principe militum.
11 Reliquam autem populi partem, quæ remanserat in ciuitate, & perfugas qui transfugerant ad regem Babylonis, & reliquum vulgus, transtulit Nabuzardan princeps militiæ.
12 Et de pauperibus terræ reliquit vinitores & agricolas.
13 * Columnas autem æreas, quæ erant in templo Domini, & bases, & mare æreum, quod erat in domo Domini, confregerunt Chaldæi, & transtulerunt æs omne in Babylonem.
14 Ollas quoque æreas, & trullas, & tridentes, & scyphos, & mortariola, & omnia vasa ærea, in quibus ministrabant, tulerunt.
15 Necnon & turibula, & phialas; quæ aurea, aurea; & quæ argentea, argentea; tulit princeps militiæ:
16 Id est, columnas duas, mare vnum, & bases quas fecerat Salomon in templo Domini: non erat pondus æris omnium vasorum.
17 * Decem & octo cubitos altitudinis habebat columna vna: & capitellum æreum super se altitudinis trium cubitorum: & rétiaculum, & malogranata super capitellum columnæ, omnia ærea: similem & columna secunda habebat ornatum.
18 Tulit quoque princeps militiæ Saraiam sacerdotem primum, & Sophoniam sacerdotem secundum, & tres ianitores.
19 Et de ciuitate eunuchum vnum, qui erat præfectus super bellatores viros: & quinque viros de his qui steterant coram rege, E
quos reperit in ciuitate: & Sopher principem exercitus, qui probabat tyrones de populo terræ: & sexaginta viros è vulgo, qui inuenti fuerant in ciuitate.
20 Quos tollens Nabuzardan princeps militum, duxit ad regem Babylonis in Reblatha.
21 Percussitque eos rex Babylonis, & interfecit eos in Reblatha in terra Emath: & translatus est Iuda de terra sua.
22 Populo autem qui relictus erat in terra Iuda, quem dimiserat Nabuchodonosor rex Babylonis, præfecit Godoliam filium Ahicam filij Saphan.
23 Quod cùm audissent omnes duces militum, ipsi & viri qui erant cum eis, videlicet F
quòd constituisset rex Babylonis Godoliam, venerunt ad Godoliam in Maspha, Ismahel filius Nathaniæ, & Iohanan filius Caree, & Saraia filius Thanehumeth Netophathites, & Iezonias filius Maachathi, ipsi & socij eorum.
24 Iurauitque Godolias ipsis & socijs eorum, dicens: Nolite timere seruire Chaldæis: manete in terra, & seruite regi Babylonis, & benè erit vobis.
25 Factum est autem in mense septimo, venit Ismahel filius Nathaniæ, filij Elisama de semine regio, & decem viri cum eo: percusseruntque Godoliam, qui & mortuus est: sed & Iudæos & Chaldæos, qui erant cum eo in Masphа.
26 Consurgensque omnis populus à paruo vsque ad magnum & principes militum, venerunt in Ægyptum, timentes Chaldæos.
27 Factum est verò in anno trigesimo septimo transmigrationis Ioachin regis Iuda, G
mense duodecimo, vigesima septima die mensis subleuauit Euilmerodach rex Babylonis, anno quo regnare cœperat, caput Ioachin regis Iuda de carcere.
28 Et locutus est ei benignè: & posuit thronum eius, super thronum regum, qui erant cum eo in Babylone.
29 Et mutauit vestes eius, quas habuerat in carcere, & comedebat panem semper in conspectu eius cunctis diebus vitæ suæ.
30 Annonam quoque constituit ei sine intermissione, quæ & dabatur ei à rege per singulos dies omnibus diebus vitæ suæ.

LIBER PRIMVS PARALIPOMENON, HEBRAICE DIBRE HAIAMIM.

CAPVT PRIMVM.

Genealogia ab Adam vsque ad Abraham, & generationes filiorum Abrahæ vnà cum filijs ac posteris Esau, & regibus ac ducibus terræ Edom, antequam essent reges super filios Israel.

A Gen.2.a.-.4.d.25.3.a.6.b.9
1 ADAM, Seth, Enos,
2 Cainam, Malaleel,
Iared,
3 Henoch, Mathusale,
Lamech,
4 Noë, Sem, Cham,
& Iapheth.
5 Filij Iapheth, Gomer,
& Magog, & Madai, & Ianan, Thubal,
Mosoch, Thiras.
6 Porrò filij Gomer: Ascenez,& Riphath,
& Thogorma.
7 Filij autem Iauan: Elisa & Tharsis, Cethim
& Dodanim.
8 Filij Cham: Chus,& Mesrahim,& Phut,
& Chanaan.
9 Filij autem Chus: Saba, & Heuila, Sabatha,
& Regma, & Sabathacha. Porrò filij
Regma: Saba, & Dadan.
10 Chus autem genuit * Nemrod: iste cœpit * Gen. 10 b.8.
esse potens in terra.
11 Mesraim verò genuit Ludim, & Anamim,
& Laabim, & Nephthuim,
12 Phetrusim quoque & Cassuim: de quibus
egressi sunt Philisthijm, & Caphtorim,
13 Chanaan verò genuit Sidonem primogenitum B
suum, Hethæum quoque,
14 Et Iebusæum, & Amorrhæum, & Gergæseum,
15 Heuæumque & Aracæum, & Sinæum;
16 Aradium quoque, & Samaræum, &
Hamathæum.
17 Filij * Sem: Ælam, & Assur, & Arphaxad, * Gen. 10. d.22. 11. b. 10.
& Lud, & Aram, & Hus, & Hul, & Gether,
& Mosoch.
18 Arphaxad autem genuit Sale, qui & ipse
genuit Heber.
19 Porrò Heber nati sunt duo filij, nomen
vni Phaleg, quia in diebus eius diuisa est terra;
& nomen fratris eius Iectan.
20 Iectan autem genuit Elmodad, & Saleph
& Asarmoth,& Iare,
21 Adoram quoque,& Huzal,& Decla,
22 Hebal etiam, & Abimaël, & Saba, necnon
23 Et Ophir,& Heuila,& Iobab.omnes isti
filij Iectan.
24 Sem, Arphaxad, Sale,
25 Heber, Phaleg, Ragau,
26 Serug, Nachor, Thare,
27 Abram, * iste est Abraham. * Gen. 11. d.26.
28 Filij autem Abraham, Isaac & Ismahel.
29 Et hæ generationes eorum. Primogenitus
* Ismahelis, Nabaioth, & Cedar, & Abdeel, * Gen. 25. b.13.
& Mabsam,
30 Et Masma, & Duma, Massa, Hadad, &
Thema,
31 Ietur, Naphis, Cedma. hi sunt filij Ismahelis.
32 Filij autem Ceturæ concubinæ Abraham,
quos genuit: Zamran, Iecsan, Madan,
Madian, Iesboc & Sue. Porrò filij Iecsan: Saba,
& Dadan. Filij autem Dadan: Assurim,&
Latusim & Laomim.
33 Filij * autem Madian: Epha, & Epher, C * Gen. 25. a.4.
& Henoch,& Abida,& Eldaa. omnes hi, filij
Ceturæ.
34 Genuit * autem Abraham Isaac: cuius * Gen. 25. c.19.
fuerunt filij, Esau & Israël.

35 Fi-

*Gen. 36 b.12. 35 *Filij *Esau: Eliphaz, Rahuel, Iehus,
Ihelom, & Core.
36 Filij Eliphaz: Theman, Omar, Sephi,
Gathan, Cenez, Thamna, Amalec.
37 Filij Rahuel: Nahath, Zara, Samma,
Meza.
38 Filij Seir: Lotan, Sobal, Sebeon, Ana, Di-
son, Eser, Disan.
39 Filij Lotan: Hori, Homam. Soror autem
Lotan fuit Thamna.
40 Filij Sobal: Alian, & Manahath, & Ebal,
Sephi, & Onam. Filij Sebeon: Aia & Ana. Fi-
lij Ana: Dison:
41 Filij Dison: Hamram, & Esban, & Ie-
thran, & Charan.
42 Filij Eser: Balaan, & Zauan, & Iacan.
Filij Disan: Hus & Aran.
D 43 Isti sunt reges, qui imperauerunt in
Terra Edom, antequam esset rex super filios
Israël: Bale Filius Beor: & nomen ciuitatis
eius, Denaba.
44 Mortuus est autem Bale, & regnauit
pro eo Iobab filius Zare de Bosra.
45 Cumque & Iobab fuisset mortuus, re-
gnauit pro eo Husam de Terra Themanorũ.
46 Obijt quoque & Husam, & regnauit
pro eo Adad filius Badad, qui percussit Ma-
dian in Terra Moab: & nomen ciuitatis eius
Auith.
47 Cumque & Adad fuisset mortuus, re-
gnauit pro eo Semla de Masreca.
48 Sed & Semla mortuus est, & regnauit
pro eo Saul de Rohoboth, quæ iuxta amnem
sita est.
49 Mortuo quoque Saul, regnauit pro eo
Balanan filius Achobor.
50 Sed & hic mortuus est, & regnauit pro
eo Adad: cuius vrbis nomen fuit Phua, & ap-
pellata est vxor eius Meetabel filia Matred
filiæ Mezaab.
51 Adad autem mortuo, duces pro regibus
in Edom esse cœperunt: dux Thamna, dux
Alua, dux Ietheth.
52 Dux Oolibama, dux Ela, dux Phinon,
53 Dux Cenez, dux Theman, dux Mabsar,
54 Dux Magdiel, dux Hiram. hi duces
Edom.

CAPVT II.

Genealogia Iudæ Patriarchæ vsque ad Isai patrem Dauid, fratrumque ac sororum eius.

1 Filij autem Israël: Ruben, Simeon, Leui,
Iuda, Issachar, & Zabulon,
2 Dan, Ioseph, Beniamin, Nephthali, Gad,
& Azer.
38. b.12 3 Filij *Iuda: Her, Onan, & Sela. hi tres na-
ti sunt ei de filia Sue Chananitide. Fuit au-
tem Her primogenitus Iuda, malus coram
Domino, & occidit eum.
4 *Thamar autem nurus eius peperit ei
Phares & Zara. omnes ergo filij Iuda, quin-
que.
5 Filij autem Phares: Hesron & Hamul.
6 Filij quoque Zaræ: Zamri, & Ethan, &
Eman, Chalcal quoq; & Dara, simul quinque.
7 Filij *Charmi: Achar, qui turbauit Israël,
& peccauit in furto anathematis.

8 Filij Ethan: Azarias.
9 Filij *autem Hesron qui nati sunt ei: Ie- *Ruth 4. d.19.
rameel, & Ram, & Calubi.
10 Porrò Ram genuit Aminadab. Amina- B
dab autem genuit Nahasson, principem fi-
liorum Iuda.
11 Nahasson quoque genuit Salma, de quo
ortus est Booz.
12 Booz verò genuit Obed, qui & ipse ge-
nuit Isai.
13 *Isai autem genuit primogenitum E- *1.Reg.16 b 6.8 9.17. b.12.
liab, secundum Abinadab, tertium Simaa,
14 Quartum Nathanaël, quintum Raddai,
15 Sextum Asom, septimum Dauid.
16 Quorũ sorores fuerunt, Saruia, & Abi- C
gail. Filij Saruiæ: Abisai, Ioab, & Asaël, tres.
17 Abigail autem genuit Amasa, cuius pa-
ter fuit Iether Ismahelites.
18 Caleb verò filius Hesron accepit vxorẽ
nomine Azuba, de qua genuit Ierioth: fue-
runtq; filij eius Iaser, & Sobab, & Ardon.
19 Cumque mortua fuisset Azuba, acce-
pit vxorem Caleb, Ephrata: quæ peperit ei
Hur.
20 Porrò Hur genuit Vri: & Vri genuit
Bezeleel.
21 Post hæc ingressus est Hesron ad fi-
liam Machir patris Galaad, & accepit eam
cùm esset annorum sexaginta: quæ peperit ei
Segub.
22 Sed & Segub genuit Iair, & possedit vi-
ginti tres ciuitates in Terra Galaad.
23 Cepitque Gessur, & Aram, oppida Iair;
& Canath, & viculos eius sexaginta ciuita-
tum. omnes isti, filij Machir patris Galaad.
24 Cùm autem mortuus esset Hesron, in- D
gressus est Caleb ad Ephrata. Habuit quoque
Hesron vxorem Abia, quæ peperit ei Assur
patrem Thecuæ.
25 Nati sunt autem filij Ierameel primo-
geniti Hesron, Ram primogenitus eius, &
Buna, & Aram, & Asom, & Achia.
26 Duxit quoque vxorem alteram Iera-
meel, nomine Atara, quæ fuit mater Onam.
27 Sed & filij Ram primogeniti Ierameel,
fuerunt Moos, Iamin, & Achar.
28 Onam autem habuit filios, Semei, & Ia-
da. Filij autem Semei: Nadab, & Abisur.
29 Nomen verò vxoris Abisur, Abihail,
quæ peperit ei Ahobban, & Molid.
30 Filij autem Nadab fuerunt, Saled, &
Apphaim. Mortuus est autem Saled absque
liberis.
31 Filius verò Apphaim, Iesi: qui Iesi ge-
nuit Sesan. Porrò Sesan genuit Oholai.
32 Filij autem Iada fratris Semei: Iether, & E
Ionathan. Sed & Iether mortuus est absque
liberis.
33 Porrò Ionathan genuit Phaleth, & Zi-
za. Isti fuerunt filij Ierameel.
34 Sesan autem non habuit filios, sed filias;
& seruum Ægyptium nomine Ieraa.
35 Deditque ei filiam suam vxorem: quæ
peperit ei Ethei.
36 Ethei autem genuit Nathan, & Nathan
genuit Zabad.
37 Zabad quoque genuit Ophlal, & Oph-
lal genuit Obed,

38 Obed genuit Iehu, Iehu genuit Azariam,

39 Azarias genuit Helles, & Helles genuit Elasa,

40 Elasa genuit Sisamoi, Sisamoi genuit Sellum.

41 Sellum genuit Icamiam, Icamia autem genuit Elisama.

F 42 Filij autem Caleb fratris Ierameel: Mesa primogenitus eius, ipse est pater Ziph: & filij Maresa patris Hebron.

43 Porrò filij Hebron, Core, & Taphua; & Recem, & Samma.

44 Samma autem genuit Raham, patrem Iercaam, & Recem genuit Sammai.

45 Filius Sammai, Maon: & Maon pater Bethsur.

46 Epha autem concubina Caleb peperit Haran, & Mosa, & Gezez. Porrò Haran genuit Gezez.

47 Filij autem Iahaddai, Regom, & Ioathã, & Gesan, & Phalet, & Epha, & Saaph.

48 Concubina Caleb Maacha, peperit Saber, & Tharana.

49 Genuit autem Saaph pater Madmena, Sue patrem Machbena, & patrem Gabaa. Filia verò Caleb, fuit Achsa.

G 50 Hi erant filij Caleb, filij Hur primogeniti Ephrata, Sobal pater Cariathiarim.

51 Salma pater Bethlehem, Hariph pater Bethgader.

52 Fuerũt autẽ filij Sobar patris Cariathiarim, Qui videbat dimidium requietionum.

53 Et de cognatione Cariathiarim, Iethrei, & Aphuthei, & Semathei, & Maserei: Ex his egressi sunt Saraitæ, & Esthaolitæ.

54 Filij Salma, Bethlehem, & Netophathi, Coronæ domus Ioab, & dimidium requietionis Sarai:

55 Cognationes quoque scribarum habitantium in Iabes, Canentes atque Resonantes, & in tabernaculis commorantes. Hi sunt Cinæi, qui venerunt de Calore patris domus Rechab.

CAPVT III.

Generationes David & regum Iuda ex progenie David, cum filijs ac filiabus eorum.

A (1. Reg. 3. a. 2.) 1 David verò hos habuit filios, qui ei nati sunt in Hebron; primogenitum Amnon ex Achinoam Iezrahelitide, secundum Daniel de Abigail Carmelitide,

2 Tertium Absalom filium Maacha filiæ Tholmai regis Gessur, quartum Adoniam filium Aggith.

3 Quintum Saphatiam ex Abital, sextum Iethraham de Egla vxore sua.

4 Sex ergo nati sunt ei in Hebron, vbi regnauit septem annis, & sex mensibus. Triginta autem & tribus annis regnauit in Ierusalem.

B (* 1. Reg. 5. c. 14.) 5 * Porrò in Ierusalem nati sunt ei filij, Simmaa, & Sobab, & Nathan, & Salomon, quatuor de Bethsabee filia Ammiel,

6 Iebaar quoque, & Elisama,

7 Et Eliphaleth, & Noge, & Nepheg, & Iaphia,

8 Necnon Elisama, & Eliada, & Elipheleth, nouem:

9 Omnes hi, filij David, absq; filijs concubinarum: habueruntque sororem Thamar.

10 Filius autem Salomonis, Roboam: cuius Abia filius genuit Asa. De hoc quoque natus est Iosaphat,

11 Pater Ioram: qui Ioram genuit Ochoziam, ex quo ortus est Ioas:

12 Et huius Amasias filius genuit Azariam. Porrò Azariæ filius Ioathan:

13 Procreauit Achaz patrem Ezechiæ, de quo natus est Manasses. C

14 Sed & Manasses genuit Amon patrem Iosiæ.

15 Filij autem Iosiæ fuerunt, primogenitus Iohanan, secundus Ioakim, tertius Sedecias, quartus Sellum:

16 * De Ioakim natus est Iechonias, & Sedecias. (* Matt. 1. b. 11.)

17 Filij Iechoniæ fuerunt, Asir, Salathiel.

18 Melchiram, Phadaia, Senneser, & Iecemia, Sama, & Nadabia.

19 De Phadaia orti sunt Zorobabel & Semei. Zorobabel genuit Mosollam, Hananiam, & Salomith sororem eorum:

20 Hasaban quoque, & Ohol, & Barachian, & Hasadian, Iosabhesed, quinque.

21 Filius autem Hananiæ, Phaltias pater Iesciæ, cuius filius Raphaia. huius quoque filius, Arnan, de quo natus est Obdia, cuius filius fuit Sechenias. D

22 Filius Secheniæ, Semeia: cuius filij, Hattus, & Iegaal, & Baria, & Naaria & Saphat, sex numero.

23 Filius Naariæ, Elioënai, & Ezechias, & Ezricam, tres.

24 Filij Elioënai, Oduia, & Eliasub, & Pheleia, & Accub, & Iohanan, & Dalaia, & Anani septem.

CAPVT IV.

Rursum posteritas Iudæ ac Simeonis, & habitationes eorum: stirps Cham deletur à filijs Simeonis, Amalecitæ quoque ab ipsis percutiuntur.

1 Filij Iuda: Phares, Hesron, & Charmi, & Hur, & Sobal. A (Gen. 38 a. & 46. b. 12. Sup 2. a. 4 Matt. 1. a. 3)

2 Raia verò filius Sobal genuit Iahat, de quo nati sunt Ahumai & Laad. hæ cognationes Sarathi.

3 Ista quoque stirps Etam: Iezrahel, & Iesema, & Iedebos. Nomen quoque sororis eorum, Asalelphuni.

4 Phanuel autem pater Gedor, & Ezer pater Hosa. isti sunt filij Hur primogeniti Ephratha patris Bethlehem:

5 Assur verò patri Thecuæ erant duæ vxores, Halaa, & Naara:

6 Peperit autem ei Naara, Oozam, & Hepher, & Themani, & Ahasthari. isti sunt filij Naara.

7 Porrò filij Halaa, Sereth, Isaar, & Ethnan.

8 Cos autem genuit Anob, & Soboba, & cognationem Aharehel filij Arum.

9 Fuit autem Iabes inclytus præ fratribus suis, & mater eius vocauit nomen illius B

Iabes, dicens: Quia peperi eum in dolore.
10 Inuocauit verò Iabes Deum Israël, di-
cens: Si benedicens benedixeris mihi, & di-
lataueris terminos meos, & fuerit manus tua
mecum, & feceris me à malitia non opprimi.
Et præstitit Deus quæ precatus est.
11 Caleb autem frater Sua genuit Mahir,
qui fuit pater Esthon.
12 Porrò Esthon genuit Bethrapha, &
Phesse, & Tehinna patrem vrbis Naas: hi
sunt viri Recha.
13 Filij autem Cenez, Othoniel, & Saraia.
Porrò filij Othoniel, Hathath, & Maonathi.
14 Maonathi genuit Ophra, Saraia autem
genuit Ioab patrem Vallis artificum: ibi
quippe artifices erant.
15 Filij verò Caleb filij Iephone, Hir, & Ela
& Naham. Filij quoque Ela: Cenez.
16 Filij quoque Ialeleel: Ziph, & Zipha,
Thiria, & Asraël.
17 Et filij Ezra, Iether, & Mered, & Epher,
& Ialon, genuitque Mariam, & Sammai, &
Iesba patrem Esthamo.
18 Vxor quoque eius Iudaia, peperit Iared
patrem Gedor, & Heber patrem Socho, &
Icuthiel patrem Zanoë. hi autem filij Bethiæ
filiæ Pharaonis, quam accepit Mered.
19 Et filij vxoris Odaiæ sororis Naham
patris Ceila, Garmi, & Esthamo, qui fuit de
Machathi.
20 Filij quoque Simon, Amnon & Rinna
filius Hanan, & Thilon. Et filij Iesi, Zoheth,
& Benzoheth.
21 Filij * Sela, filij Iuda: Her pater Lecha,
& Laada pater Maresa, & cognationes do-
mus operantium byssum in domo iuramẽti.
22 Et qui stare fecit Solem, virique Menda-
cij, & Securus, & Incendens, qui principes
fuerunt in Moab, & qui reuersi sunt in La-
hem, hæc autem verba vetera.
23 Hi sunt figuli habitantes in Plantatio-
nibus, & in Sepibus, apud regem in operibus
eius, commoratique sunt ibi.
24 Filij * Simeon: Namuel & Iamim, Ia-
rib, Zara, Saul.
25 Sellum filius eius, Mapsam filius eius,
Masma filius eius.
26 Filij Masma: Hamuel filius eius, Za-
chur filius eius: Semei filius eius.
27 Filij Semei sedecim, & filiæ sex: fratres
autem eius non habuerunt filios multos, &
vniuersa cognatio non potuit adæquare
summam filiorum Iuda.
28 Habitauerunt autem in Bersabee, &
Molada, & Hasarsuhal,
29 Et in Bala, & in Asom, & in Tholad,
30 Et in Bathuel, & in Horma, & in Si-
celeg,
31 Et in Bethmarchaboth, & in Hasarsu-
sim, & in bethberai, & in Saarim. hæ ciuita-
tes eorum vsque ad regem Dauid.
32 Villæ quoque eorum: Etam, & Aen,
Remmon, & Thochen, & Asan, ciuitates
quinque.
33 Et vniuersi viculi eorum per circuitum
ciuitatum istarum vsque ad Baal. hæc est ha-
bitatio eorum, & sedium distributio.
34 Mosobab quoque & Iemlech, &
Iosa filius Amasiæ,
35 Et Ioël, & Iehu filius Iosabiæ filij Saraiæ
filij Asiel,
36 Et Elioënai, & Iacoba, & Isuhaia, &
Asaia, & Adiel, & Ismiel, & Banaia,
37 Ziza quoque filius Sephei filij Allon fi-
lij Idaia filij Semri filij Samaia.
38 Isti sunt nominati principes in cogna-
tionibus suis, & in domo affinitatum suarum
multiplicati sunt vehementer.
39 Et profecti sunt vt ingrederentur in
Gador vsque ad Orientem vallis, & vt quæ-
rerent pascua gregibus suis.
40 Inueneruntque pascuas vberes, & valdè G
bonas, & terrã latissimam & quietam & ferti-
lem, in qua antè habitauerãt de stirpe Cham.
41 Hi ergo venerunt, quos supra descripsi-
mus nominatim, in diebus Ezechiæ regis
Iuda: & percusserunt tabernacula eorum, &
habitatores qui inuenti fuerant ibi, & dele-
uerunt eos vsque in præsentem diem: habita-
ueruntque pro eis, quoniam vberrimas pa-
scuas ibidem repererunt.
42 De filijs quoque Simeon abierunt in
montem Seir viri quingenti, habentes prin-
cipes Phalthiam & Naariam & Raphaiam &
Oziel filios Iesi:
43 Et percusserunt reliquias, quæ euadere
potuerant, Amalecitarum, & habitauerunt
ibi pro eis vsque ad diem hanc.

CAPVT V.

Catalogus filiorum Ruben, Gad & dimidiæ tribus Manasse, & habitatio eorum qui percusserunt Agarenos, sed tandem ducti sunt ad Assyrios ob idololatriam ipsorum in captiuitatem.

1 Filij quoque Ruben primogeniti Israël A
(ipse quippe fuit primogenitus eius:
sed cùm * violasset thorum patris sui, data * Gen.35.d.22.49.a.4.
sunt primogenita eius filijs Ioseph filij Israël,
& non est ille reputatus in primogenitum.
2 Porrò Iudas, qui erat fortissimus in-
ter fratres suos, de stirpe eius principes ger-
minati sunt: primogenita autem reputata
sunt Ioseph.)
3 Filij * ergo Ruben primogeniti Israël: * Gen.46.
Enoch, & Phallu, Esron, & Carmi. 9.
4 Filij Ioël: Samia filius eius, Gog filius Exod.6.c.
eius, Semei filius eius. Num.26.a.
5 Micha filius eius, Reia, filius eius, Baal 5.
filius eius,
6 Beera filius eius, quem captiuum duxit
Thelgathphalnasar rex Assyriorum, & fuit
princeps in tribu Ruben.
7 Fratres autem eius, & vniuersa cognatio
eius, quando numerabantur per familias suas
habuerunt principes, Iehiel & Zachariam.
8 Porrò Bala filius Azaz, filij Samma, filij B
Ioël, ipse habitauit in Aroer vsque ad Nebo
& Beelmeon.
9 Contra Orientalem quoque plagam ha-
bitauit vsque ad introitum eremi, & flumen
Euphratem. multum quippe iumentorum
numerum possidebant in Terra Galaad.
10 In diebus autem Saul præliati sunt con-
tra Agarenos, & interfecerunt illos, habita-
ueruntque pro eis in tabernaculis eorum,

in omni plaga, quæ respicit ad Orientem
Galaad.
11 Filij verò Gad è regione eorum habita-
uerunt in Terra Basan vsque Selcha:
12 Ioël in capite, & Saphan secundus: Ia-
nai autem, & Saphat, in Basan.
13 Fratres verò eorum secundùm domos
cognationum suarum, Michaël, & Mosol-
lam, & Sebe, & Iorai, & Zachan, & Zie, &
Heber, septem.
14 Hi filij Abihail, filij Huri, filij Iara, filij
Galaad, filij Michaël, filij Iesesi, filij Ieddo,
filij Buz.
15 Fratres quoque filij Abdiel, filij Guni,
princeps domus in familijs suis.
16 Et habitauerunt in Galaad, & in Basan,
& in viculis eius, & in cunctis suburbanis
Saron, vsque ad terminos.
C
17 Omnes hi numerati sunt in diebus Ioa-
than regis Iuda, & in diebus Ieroboam regis
Israël.
18 Filij Ruben, & Gad, & dimidiæ tribus
Manasse, viri bellatores, scuta portantes &
gladios, & tendentes arcum, eruditique ad
prælia quadraginta quatuor millia & septin-
genti sexaginta, procedentes ad pugnam.
19 Dimicauerunt contra Agareos: Ituræi
verò, & Naphis, & Nodab,
20 Præbuerunt eis auxilium. Traditique
sunt in manus eorum Agarei, & vniuersi qui
fuerant cum eis, quia Deum inuocauerunt
cùm præliarentur: & exaudiuit eos, eò quòd
credidissent in eum.
21 Ceperuntq; omnia quæ possederant, ca-
melorum quinquaginta millia, & ouium du-
centa quinquaginta millia, & asinos duo
millia, & animas hominum centum millia.
D
22 Vulnerati autem multi corruerunt: fuit
enim bellum Domini. habitaueruntque pro
eis vsque ad transmigrationem.
23 Filij quoque dimidiæ tribus Manasse,
possederunt terram à finibus Basan vsque
Baal, Hermon, & Sanir, & montem Hermon,
ingens quippe numerus erat.
24 Et hi fuerunt principes domus cogna-
tionis eorum, Epher, & Iesi, & Eliel, & Ez-
riel, & Ieremia, & Odoia, & Iediel, viri fortis-
simi & potentes, & nominati duces in fa-
milijs suis.
25 Reliquerunt autem Deum patrum suo-
rum, & fornicati sunt post deos populorum
terræ, quos abstulit Deus coram eis.
26 Et suscitauit Deus Israël spiritum Phul
regis Assyriorum, & spiritum Thelgathphal-
nasar regis Assur: & transtulit Ruben, &
Gad, & dimidiam tribum Manasse, & addu-
xit eos in Lahela, & in Habor, & Ara, & flu-
uium Gozan, vsque ad diem hanc.

CAPVT VI.

Genealogia filiorum Leui, & quos ex eis constituerit Dauid cantores ac ministros in domo Domini: item generatio filiorum Aaron cum vrbibus suis in singulis tribubus Israel, & quę fuerint ciuitates refugij.

A Gen. 46.b. 11. Inf. 23.a.6.
1 Filij Leui: Gerson, Caath, & Merari.
2 Filij Caath: Amram, Isaar, Hebron,
& Oziel.
3 Filij Amram: Aaron, Moyses, & Maria:
Filij Aaron: Nadab & Abiu, Eleazar & Itha-
mar.
4 Eleazar genuit Phinees, & Phinees ge-
nuit Abisue.
5 Abisue verò genuit Bocci, & Bocci ge-
nuit Ozi.
6 Ozi genuit Zaraiam, & Zaraias genuit
Maraioth.
7 Porrò Maraioth genuit Amariam, &
Amarias genuit Achitob.
8 Achitob genuit Sadoc, & Sadoc genuit
Achimaas,
9 Achimaas genuit Azariam, Azarias ge-
nuit Iohanan,
10 Iohanan genuit Azariam. ipse est qui
sacerdotio functus est, in domo quam ædifi-
cauit Salomon in Ierusalem.
11 Genuit autem Azarias Amariam, &
Amarias genuit Achitob,
12 Achitob genuit Sadoc, & Sadoc ge-
nuit Sellum,
13 Sellum genuit Helciam, & Helcias ge-
nuit Azariam,
14 Azarias genuit Saraiam, & Saraias ge-
nuit Iosedec.
15 Porrò Iosedec egressus est, quando tran-
stulit Dominus Iudam & Ierusalem per ma- B
nus Nabuchodonosor.
16 * Filij ergo Leui: Gerson, Caath, & Me- * Exo. 6.c. 16.
rari.
17 Et hæc nomina filiorum Gerson: Lob-
ni, & Semei.
18 Filij Caath: Amram, & Isaar, & Hebron,
& Oziel.
19 Filij Merari: Moholi & Musi. Hæ autem
cognationes Leui secundùm familias eorũ.
20 Gerson, Lobni filius eius, Iahath filius
eius, Zamma filius eius,
21 Ioah filius eius, Addo filius eius, Zara
filius eius, Iethrai filius eius.
22 Filij Caath, Aminadab filius eius, Core
filius eius, Asir filius eius.
23 Elcana filius eius, Abiasaph filius eius,
Asir filius eius.
24 Thahath filius eius: Vriel filius eius,
Ozias filius eius, Saul filius eius.
25 Filij Elcana, Amasai & Achimoth
26 Et Elcana: Filij Elcana: Sophai filius
eius, Nahath filius eius.
27 Eliab filius eius, Ieroham filius eius, El-
cana filius eius.
28 Filij Samuel, primogenitus Vasseni, &
Abia.
29 Filij autem Merari Moholi: Lobni filius
eius, Semei filius eius, Oza filius eius,
30 Sammaa filius eius, Haggia filius eius, C
Asaia filius eius.
31 Isti sũt, quos cõstituit Dauid super can-
tores domus Dñi. ex quo collocata est arca:
32 Et ministrabant coram tabernaculo te-
stimonij, canentes donec ædificaret Salomon
domum Domini in Ierusalem: stabant au-
tem iuxta ordinem suum in ministerio.
33 Hi verò sunt, qui assistebant cum filijs
suis, de filijs Caath, Heman cantor filius Io-
hel, filij Samuel.
34 Filij Elcana, filij Ieroboam, filij Eliel, fi-
lij Thohu.

35 Filij Suph, filij Elcana, filij Mahath, filij Amasai,
36 Filij Elcana, filij Iohel, filij Azariæ, filij Sophoniæ,
37 Filij Thahath, filij Asir, filij Abiasaph filij Core,
38 Filij Isaar, filij Caath, filij Leui, filij Israël.
39 Et frater eius Asaph, qui stabat à dextris eius, Asaph filius Barachiæ, filij Samaa,
40 Filij Michaël, filij Basaæ, filij Melchiæ,
41 Filij Athanai, filij Zara, filij Adaia,
42 Filij Ethan, filij Zamma, filij Semei,
43 Filij Ieth, filij Gerson, filij Leui.
D 44 Filij autem Merari fratres eorum, ad sinistram, Ethan filius Cusi, filij Abdi, filij Maloch.
45 Filij Hasabiæ, filij Amasiæ, filij Helciæ,
46 Filij Amasai, filij Boni, filij Somer,
47 Filij Moholi, filij Musi, filij Merari, filij Leui.
48 Fratres quoque eorum Leuitæ, qui ordinati sunt in cunctum ministerium tabernaculi domus Domini.
49 Aaron verò, & filij eius adolebant incensum super altare holocausti, & super altare thymiamatis, in omne opus Sancti sanctorum; & vt precarentur pro Israël, iuxta omnia quæ præceperat Moyses seruus Dei.
50 Hi sunt autem filij Aaron: Eleazar filius eius, Phinees filius eius, Abisue filius eius,
51 Bocci filius eius, Ozi filius eius, Zarahia filius eius,
52 Meraioth filius eius, Amarias filius eius Achitob filius eius,
53 Sadoc filius eius, Achimaas filius eius.
54 Et hæc habitacula eorum per vicos atque confinia, filiorum scilicet Aaron, iuxta cognationes Caathitarum: ipsis enim sorte contigerant.
E 55 Dederunt igitur eis Hebron in terra Iuda, & suburbana eius per circuitum:
*Iosu. 21. b. 12. 56 * Agros autem ciuitatis, & villas, Caleb filio Iephone.
57 Porrò filijs Aaron dederunt ciuitates ad confugiendum, Hebron, & Lobna & suburbana eius,
58 Iether quoque & Esthemo cum suburbanis suis, sed & Helon & Dabir cum suburbanis suis,
59 Asan quoque & Bethsemes & suburbana earum.
60 De tribu autem Beniamin, Gabee, & suburbana eius, & Almath cum suburbanis suis, Anathoth quoque cum suburbanis suis. omnes ciuitates, tredecim, per cognationes suas.
61 Filijs autem Caath residuis de cognatione sua, dederunt ex dimidia tribu Manasse in possessionem vrbes decem.
62 Porrò filijs Gersom per cognationes suas, de tribu Issachar, & de tribu Aser, & de tribu Nephthali, & de Tribu Manasse in Basan, vrbes tredecim.
F 63 Filijs autem Merari per cognationes suas, de tribu Ruben, & de tribu Gad, & de tribu Zabulon, dederunt sorte ciuitates duodecim.
64 Dederunt quoque filij Israël Leuitis ciuitates, & suburbana earum:
65 Dederuntque per sortem, ex tribu filiorum Iuda, & ex tribu filiorum Simeon, & ex tribu filiorum Beniamin, vrbes has quas vocauerunt nominibus suis,
66 Et his qui erant de cognatione filiorum Caath,* fueruntque ciuitates in terminis eorum de tribu Ephraim. *Iosu. 21. b. 21.
67 Dederunt ergo eis vrbes ad confugiendum, Sichem cum Suburbanis suis in monte Ephraim, & Gazer cum suburbanis suis,
68 Iecmaan quoque cum suburbanis suis, & Bethoron similiter,
69 Necnon & Helon cum suburbanis suis, & Gethremmon in eumdem modum.
70 Porrò ex dimidia tribu Manasse, Aner, & suburbana eius, Baalam & suburbana eius: his videlicet, qui de cognatione filiorum Caath reliqui erant.
71 Filij autem Gersom, de cognatione dimidiæ tribus Manasse, Gaulon in Basan & suburbana eius, & Astharoth cum suburbanis suis.
72 De tribu Issachar, Cedes & suburbana eius, & Dabereth cum suburbanis suis. G
73 Ramoth quoque & suburbana eius, & Anem cum suburbanis suis.
74 De tribu verò Aser: Masal cum suburbanis suis, & Abdon similiter,
75 Hucac quoque & suburbana eius, & Rohob cum suburbanis suis.
76 Porrò de tribu Nephthali Cedes in Galilæa & suburbana eius, Hamon cum suburbanis suis, & Cariathaim & suburbana eius,
77 Filijs autem Merari residuis: de tribu Zabulon, Remmono & suburbana eius, & Thabor cum suburbanis suis:
78 Trans Iordanem quoque ex aduerso Iericho contra Orientem Iordanis, de tribu Ruben, Bosor in solitudine cum suburbanis suis, & Iassa cum suburbanis suis,
79 Cademoth quoque & suburbana eius, & Mephaat cum suburbanis suis.
80 Necnon & de tribu Gad, Ramoth in Galaad & suburbana eius, & Manaim cum suburbanis suis,
81 Sed & Hesebon cum suburbanis suis, & Iezer cum suburbanis suis.

CAPVT VII.

Genealogia Issachar, Beniamin, Nephthali, Manasse, Ephraim, & Aser.

1 PORRÒ filij Issachar: Thola, & Phua, Iasub, & Simeron, quatuor. A *Gen. 46. b 13.
2 Filij Thola: Ozi & Raphaia, & Ieriel, & Iemai, & Iebsen, & Samuel, & principes per domos cognationum suarum. De stirpe Thola viri fortissimi numerati sunt in diebus Dauid, viginti duo millia sexcenti.
3 Filij Ozi: Izrahia, de quo nati sunt Michaël, & Obadia, & Iohel, & Iesia quinque omnes principes.
4 Cùmque eis per familias & populos suos, accincti ad prælium, viri fortissimi, triginta sex millia: multas enim habuerunt vxores, & filios.

5 Fratres quoque eorum per omnem cognationem Issachar, robustissimi ad pugnandum, octoginta septem millia numerati sunt.

B * Gen. 46. c. 21. 6 Filij * Beniamin: Bela, & Bechor, & Iadiel, tres.

7 Filij Bela: Esbon, & Ozi, & Oziel, & Ierimoth, & Vrai, quinque principes familiarum, & ad pugnandum robustissimi: numerus autem eorum, viginti duo millia & triginta quatuor.

8 Porrò filij Bechor: Zamira, & Ioas, & Eliezer, & Elioënai, & Amri, & Ierimoth, & Abia, & Anathoth, & Almath: omnes hi, filij Bechor.

9 Numerati sunt autem per familias suas principes cognationum suarum, ad bella fortissimi, viginti millia & ducenti.

C 10 Porrò filij Iadihel: Balan. Filij autem Balan: Iehus, & Beniamin, & Aod, & Chanana, & Zethan, & Tharsis, & Ahisahar.

11 Omnes hi filij Iadihel, principes cognationum suarum, viri fortissimi, decem & septem millia & ducenti, ad prælium procedentes.

12 Sepham quoque & Hapham filij Hur: & Hasim filij Aher.

* Gen. 46. c. 23. 13 * Filij autem Nephthali: Iasiel, & Guni, & Ieser, & Sellum, filij Bala.

14 Porrò filius Manasse, Esriel: concubinaque eius Syra peperit Machir patrem Galaad.

15 Machir autem accepit vxores filijs suis Haphim & Saphan: & habuit sororem nomine Maacha: nomen autem secundi, Salphaad, natæque sunt Salphaad filiæ.

16 Et peperit Maacha vxor Machir filium, vocauitque nomen eius Phares: porrò nomen fratris eius, Sares: & filij eius, Vlam, & Recen.

D 17 Filius autem Vlam, Badan. hi sunt filij Galaad, filij Machir, filij Manasse.

18 Soror autem eius Regina peperit Virum decorum, & Abiezer, & Mohola.

19 Erant autem filij Semida, Ahih, & Sechem, & Leci, & Aniam.

20 Filij autem Ephraim: Suthala, Bared filius eius, Thahath filius eius, Elada filius eius, Thahath filius eius, huius filius Zabad.

21 Et huius filius Suthala, & huius filius Ezer & Elad: occiderunt autem eos viri Geth indigenæ, quia descenderant vt inuaderent possessiones eorum.

22 Luxit igitur Ephraim pater eorum multis diebus, & venerunt fratres eius vt consolarentur eum.

E 23 Ingressusque est ad vxorem suam: quæ concepit, & peperit filium, & vocauit nomen eius Beria, eò quòd in malis domus eius ortus esset:

24 Filia autem eius fuit Sara, quæ ædificauit Bethoron inferiorem & superiorem, & Ozensara.

25 Porrò filius eius Rapha, & Reseph, & Thale, de quo natus est Thaan,

26 Qui genuit Laadan: huius quoque filius Ammiud, qui genuit Elisama,

27 De quo ortus est Nun, qui habuit filium Iosue.

28 Possessio autem eorum & habitatio, Bethel cum filiabus suis, & contra Orientem Noran, ac Occidentalem plagam Gazer & filiæ eius, Sichem quoque cum filiabus suis, vsque ad Aza cum filiabus eius. F

29 Iuxta filios quoque Manasse, Bethsan & filias eius, Thanach & filias eius, Mageddo & filias eius: Dor & filias eius: in his habitauerunt filij Ioseph, filij Israel.

30 Filij * Aser: Iemna, & Iesua, & Iessui, & Baria, & Sara soror eorum. * Gen. 46. b. 17.

31 Filij autem Baria: Heber, & Melchiel: ipse est pater Barsaith.

32 Heber autem genuit Iephlat, & Somer, & Hothan, & Suaa sororem eorum.

33 Filij Iephlat: Phosech, & Chamaal, & Asoth: hi filij Iephlat.

34 Porrò filij Somer: Ahi, & Roaga, & Haba, & Aram.

35 Filij autem Helem fratris eius: Supha, & Iemna, & Selles, & Amal. G

36 Filij Supha: Sue, Harnapher, & Sual, & Beri, & Iamra,

37 Bosor, & Hod, & Samma, & Salusa, & Iethran, & Bera.

38 Filij Iether: Iephone, & Phaspda, & Ara.

39 Filij autem Olla: Aree, & Haniel, & Resia.

40 Omnes hi filij Aser, principes cognationum, electi atque fortissimi duces ducum: numerus autem eorum ætatis quæ apta esset ad bellum, viginti sex millia.

CAPVT VIII.

Rursum genealogia Beniamin & Saul, filiorumque ipsius.

1 BEniamin autem genuit Bale primogenitum suum, Asbel secundum, Athara tertium. A Gen. 46. c. 21. Sup. 7. b. 6.

2 Nohaa quartum, & Rapha quintum.

3 Fueruntque filij Bale: Addar, & Gera, & Abiud,

4 Abisue quoque & Naaman, & Ahoë.

5 Sed & Gera, & Sephuphan, & Huram.

6 Hi sunt filij Ahod, principes cognationum habitantium in Gabaa, qui translati sunt in Manahath.

7 Naaman autem, & Achia, & Gera ipse transtulit eos, & genuit Oza, & Ahiud.

8 Porrò Saharaim genuit in regione Moab postquam dimisit Husim & Bara vxores suas.

9 Genuit autem de Hodes vxore sua Iobab & Sebia, & Mosa, & Molchom,

10 Iehus quoque, & Sechia, & Marma. hi sunt filij eius, principes in familijs suis.

11 Mehusim verò genuit Abitob, & Elphaal.

12 Porrò filij Elphaal: Heber, & Misaam, & Samad: hic ædificauit Ono, & Lod, & filias eius.

13 Baria autem & Sama, principes cognationum habitantium in Aialon: hi fugauerunt habitatores Geth.

14 Et Ahio, & Sesac, & Ierimoth,

15 Et Zabadia, & Arod, & Heder,

16 Michael quoque, & Iespha, & Ioha, filii Baria.

17 Et Zabadia, & Mosollam, & Hezeci, & Heber,
18 Et Iesamari, & Iezlia, & Iobab, filij Elphaal,
19 Et Iacim, & Zechri, & Zabdi,
20 Et Elioënai, & Selethai, & Eliel.
21 Et Adaia, & Baraia, & Samarath filij Semei.
22 Et Iespham, & Heber, & Eliel,
23 Et Abdon, & Zechri, & Hanan,
24 Et Hanania, & Ælam, & Anathothia,
25 Et Iephdaia, & Phanuel filij Sesac,
26 Et Samsari, & Sohoria, & Otholia.
27 Et Iersia, & Elia, & Zechri, filij Ieroham.
C 28 Hi patriarchæ, & cognationum principes, qui habitauerunt in Ierusalem.
* Inf.9.f.35. 29 In * Gabaon autem habitauerunt Abigabaon, & nomen vxoris eius Maacha:
30 Filiusque eius primogenitus Abdon, & Sur, & Cis, & Baal, & Nadab.
31 Gedor quoque, & Ahio, & Zacher, & Macelloth:
32 Et Macelloth genuit Samaa: habitaueruntque ex aduerso fratrum suorum Ierusalem cum fratribus suis.
*1.Reg.14 g.51. Inf.9.g.39 33 * Ner autem genuit Cis, & Cis genuit Saul. Porrò Saul genuit Ionathan, & Melchisua, & Abinadab, & Esbaal.
34 Filius autem Ionathan, & Meribbaal: & Meribbaal genuit Micha.
35 Filij Micha, Phithon, & Melech, & Tharaa, & Ahaz.
D 36 Et Ahaz genuit Ioada: & Ioada genuit & Alamath, & Azmoth, & Zamri: porrò Zamri genuit Mosa,
37 Et Mosa genuit Banaa, cuius filius fuit Rapha, de quo ortus est Elasa, qui genuit Asel.
38 Porrò Asel sex filij fuerunt his nominibus, Ezricam, Bocru, Ismaël, Saria, Obdia, & Hanan. omnes hi filij Asel.
39 Filij autem Esec fratris eius, Vlam primogenitus, & Iehus secundus, & Eliphalet tertius.
40 Fueruntque filij Vlam viri robustissimi, & magno robore tendentes arcum: & multos habentes filios ac nepotes, vsque ad centum quinquaginta. Omnes hi, filij Beniamin,

CAPVT IX.

Qui primi filiorum Israel habitauerint in Ierusalem, & officia sacerdotum ac Leuitarum, generationes quoque Saul ac filiorum eius repetuntur.

A 1 VNiuersus ergo Israël dinumeratus est: & summa eorum scripta est in Libro regum Israël, & Iuda: translatique sunt in Babylonem propter delictum suum.
2 Qui autem habitauerunt primi in possessionibus, & in vrbibus suis: Israël, & Sacerdotes, & Leuitæ, & Nathinæi.
3 Commorati sunt in Ierusalem de filijs Iuda, & de filijs Beniamin, de filijs quoque Ephraim, & Manassé.
4 Othei filius Ammiud, filij Amri, filij Omrai, filij Bonni, de filijs Phares filij Iuda.
5 Et de Siloni: Asaia primogenitus, & filij eius.
6 De filijs autem Zara: Iehuel, & fratres eorum, sexcenti nonaginta.
7 Porrò de filijs Beniamin: Salo filius Mosollam, filij Odnia, filij Asana:
8 Et Iobania filius Ieroham: & Ela filius Ozi filij Mochori: & Mosollam filius Saphatiæ, filij Rahuel, filij Iebaniæ, B
9 Et fratres eorum per familias suas, nongenti quinquaginta sex. Omnes hi, principes cognationum per domos patrum suorum.
10 De sacerdotibus autem: Iedaia, Ioiarib, & Iachin:
11 Azarias quoque filius Helciæ, filij Mosollam, filij Sadoc, filij Maraioth, filij Achitob, pontifex domus Dei.
12 Porrò Adaias, filius Ieroham, filij Phassur, filij Melchiæ: & Maasai filius Adiel, filij Iezra, filij Mosollam, filij Mosollamith, filij Emmer.
13 Fratres quoque eorum principes per familias suas, mille septingenti sexaginta, fortissimi robore ad faciendum opus ministerij in domo Dei.
14 De Leuitis autem: Semeia filius Hassub, filij Ezricam, filij Hasebia, de filijs Merari. C
15 Bacbacar quoque carpentarius, & Galal, & Mathania filius Micha, filij Zechri, filij Asaph:
16 Et Obdia filius Semeiæ, filij Galal, filij Idithun: & Barachia filius Asa, filij Elcana, qui habitauit in atrijs Netophati.
17 Ianitores autem: Sellum, & Accub, & Telmon, & Ahimam, & frater eorum Sellum princeps.
18 Vsque ad illud tempus, in porta regis ad Orientem, obseruabant per vices suas de filijs Leui.
19 Sellum verò filius Core, filij Abiasaph, filij Core cum fratribus suis, & domo patris sui, hi sunt Coritæ super opera ministerij, custodes vestibulorum tabernaculi: & familiæ eorum per vices castrorum Domini custodientes introitum. D
20 Phinees autem filius Eleazari, erat dux eorum coram Domino.
21 Porrò Zacharias filius Mosollamia, ianitor portæ tabernaculi testimonij.
22 Omnes hi electi in ostiariòs per portas, ducenti duodecim: & descripti in villis proprijs: quos constituerunt Dauid, & Samuel Videns, in fide sua,
23 Tam ipsos, quàm filios eorum, in ostijs domus Domini, & in tabernaculo, vicibus suis.
24 Per quatuor ventos erant ostiarij: id est ad Orientem, & ad Occidentem, & ad Aquilonem, & ad Austrum.

25 Fra-

25 Fratres autem eorum in viculis morabantur,& veniebant in sabbatis suis de tempore vsque ad tempus.

E 26 His quatuor Leuitis creditus erat omnis numerus ianitorum, & erant super exedras, & thesauros domus Domini.

27 Per gyrum quoque templi Domini morabantur in custodijs suis: vt cùm tempus fuisset, ipsi manè aperirent fores.

28 De horum genere erant & super vasa ministerij: ad numerum enim & inferebantur vasa, & efferebantur.

29 De ipsis, & qui credita habebant vtensilia sanctuarij,præerant similæ, & vino, & oleo, & thuri, & aromatibus.

30 Filij autem sacerdotum vnguenta ex aromatibus conficiebant.

31 Et Mathathias Leuites primogenitus Sellum Coritæ, præfectus erat eorum quæ in sartagine frigebantur.

32 Porrò de filijs Caath fratribus eorum, super panes erant propositionis, vt semper nouos per singula sabbata præpararent.

F 33 Hi sunt principes cantorum per familias Leuitarum,qui in exedris morabantur,vt die ac nocte iugiter suo ministerio deseruirent.

34 Capita Leuitarum, per familias suas principes manserunt in Ierusalem.

35 In * Gabaon autem commorati sunt, pater Gabaon Iehiel, & nomen vxoris eius Maacha. (* Sup.8 c 29.)

36 Filius primogenitus eius Abdon, & Sur, & Cis, & Baal, & Ner, & Nadab,

37 Gedor quoque, & Ahio, & Zacharias, & Macelloth.

38 Porrò Macelloth genuit Samaan: isti habitauerunt è regione fratrum suorum in Ierusalem, cum fratribus suis.

G 39 * Ner autem genuit Cis: & Cis genuit Saul: & Saul genuit Ionathan,& Melchisua, & Abinadab, & Esbaal. (* Sup.8.c 33.)

40 Filius autem Ionathan, Meribbaal: & Meribbaal genuit Micha.

41 Porrò filij Micha,Phithon, & Melech, & Tharaa, & Ahaz.

42 Ahaz autem genuit Iara,& Iara genuit Alamath,& Azmoth, & Zamri. Zamri autem genuit Mosa.

43 Mosa verò genuit Banaa: cuius filius Raphaia,genuit Elasa:de quo ortus est Asel.

44 Porrò Asel sex filios habuit his nominibus,Ezricam,Bocru,Ismahel,Saria,Obdia Hanan. hi sunt filij Asel.

CAPVT X.

Saul reprobatus a Deo propter varias iniquitates à Philisthæis occiditur cum filijs; eiusque capite à Philisthæis amputato, reliquum corpus cum filijs sepelitur à viris Iabes Galaad.

A 1 PHilisthijm autem pugnabant contra Israël, fugeruntque viri Israël Palæsthinos, & ceciderunt vulnerati in monte Gelboë. (1. Regum 31. a. 1.)

2 Cumque appropinquassent Philisthæi persequentes Saul, & filios eius, percusserunt Ionathan, & Abinadab, & Melchisua, filios Saul.

3 Et aggrauatum est prælium contra Saul, inueneruntque eum sagittarij,& vulnerauerunt iaculis.

4 Et dixit Saul ad armigerum suum: Euagina gladium tuum,& interfice me: ne fortè veniant incircumcisi isti, & illudant mihi. Noluit autem armiger eius hoc facere,timore perterritus: arripuit ergo Saul ensem, & irruit in eum. B

5 Quòd cùm vidisset armiger eius, videlicet mortuum esse Saul, irruit etiam ipse in gladium suum,& mortuus est.

6 Interijt ergo Saul,& tres filij eius,& omnis domus illius pariter concidit.

7 Quod cùm vidissent viri Israël,qui habitabant in campestribus,fugerunt: & Saul ac filijs eius mortuis, dereliqueruntque Philisthijm,& habitauerunt in eis. C

8 Die igitur altero detrahentes Philisthijm spolia cæsorum, inuenerunt Saul, & filios eius iacentes in monte Gelboë.

9 Cùmque spoliassent eum,& amputassent caput,armisque nudassent, miserunt in terram suam,vt circumferetur, & ostenderetur idolorum templis,& populis:

10 Arma autem eius consecrauerunt in fano dei sui, & caput affixerunt in templo Dagon.

11 Hoc cùm audissent viri Iabes Galaad omnia scilicet quæ Philisthijm fecerant super Saul,

12 Consurrexerunt singuli virorum fortium, & tulerunt cadauera Saul & filiorum eius: attuleruntque ea in Iabes, & sepelierunt ossa eorum subter quercum,quæ erat in Iabes,& ieiunauerunt septem diebus. D

13 Mortuus est ergo Saul propter iniquitates suas,eo quòd præuaricatus sit * mandatum Domini quod præceperat,& non custodierit illud: sed * insuper etiam pythonissam consuluerit, (*Exod.17. d.14. 1. Regum 15. a. 3. *1. Regum 28.b.8.)

14 Nec sperauerit in Domino: propter quod interfecit eum, & transtulit regnum eius ad Dauid filium Isai.

CAPVT XI.

Vnctus Dauid in regem, expulsis ex arce Sionis Iebusæis habitauit in Ierusalem, stipatus potentissimis ac strenuissimis militibus,quorum heroica gesta narrantur: noluit Dauid desideratam bibere aquam, eo quod cum fortium suorum periculo allata esset.

1 COngregatus est igitur omnis Israël ad Dauid in Hebron, dicens: Os tuum sumus, & caro tua. A (2 Regum 5.a.1.)

2 Heri quoque,& nudiustertius, cùm adhuc regnaret Saul, tu eras qui educebas,& introducebas Israël: tibi enim dixit Dominus Deus tuus: Tu pasces populum meum Israël, & tu eris princeps super eum.

3 Venerunt ergo omnes maiores natu Israël ad regem in Hebron,& inijt Dauid cum eis fœdus coram Domino: vnxeruntque eum regem super Israël, iuxta sermonem Domini, quem locutus est in manu Samuel.

4 Abijt quoque Dauid, & omnis Israël in Ie-

in Ierusalem, hæc est Iebus, vbi erant Iebusæi habitatores terræ.

5 Dixeruntq; qui habitabant in Iebus ad Dauid: Non ingredieris huc. Porrò Dauid cępit arcem Sion, quæ est Ciuitas Dauid,

6 Dixitque: Omnis qui percusserit Iebusæum in primis, erit princeps & dux. Ascendit igitur primus Ioab filius Saruiæ, & factus est princeps.

7 Habitauit autem Dauid in arce, & idcircò appellata est Ciuitas Dauid.

8 Ædificauitque vrbem in circuitu à Mello vsque ad gyrum, Ioab autem reliqua vrbis extruxit.

9 Proficiebatq; Dauid vadens & crescens, & Dominus exercituum erat cum eo.

C 10 * Hi principes virorum fortium Dauid, qui adiuuerunt eum vt rex fieret super omnem Israël, iuxta verbum Domini, quod locutus est ad Israël.

* 2.Reg.23 a.8.

11 Et iste numerus robustorum Dauid: Iesbaam filius Achamoni princeps inter triginta: iste leuauit hastam suam super trecentos vulneratos vna vice.

12 Et post eum Eleazar filius patrui eius Ahohites, qui erat inter tres potentes.

13 Iste fuit cum Dauid in Phesdomim, quando Philisthijm congregati sunt ad locum illum in prælium: & erat ager regionis illius plenus hordeo, fugeratque populus à facie Philisthinorum.

14 Hi steterũt in medio agri, & defenderunt eum: cumq; percussissent Philisthæos, dedit Dominus salutem magnam populo suo.

D 15 Descenderunt autem tres de triginta principibus ad petram, in qua erat Dauid, ad speluncam Odollam, quando Philisthijm fuerant castrametati in Valle raphaim.

16 * Porro Dauid erat in præsidio, & statio Philisthinorum in Bethlehem.

* 2.Reg 23 b.14.

17 Desiderauit igitur Dauid, & dixit: O si quis daret mihi aquam de cisterna Bethlehem, quæ est in porta.

18 Tres ergo isti per media castra Philisthinorum perrexerunt, & hauserunt aquam de cisterna Bethlehem, quæ erat in porta, & attulerunt ad Dauid vt biberet: qui noluit, sed magis libauit illam Domino,

E 19 Dicens: Absit vt in conspectu Dei mei hoc faciam, & sanguinem istorum virorum bibam: quia in periculo animarum suarum attulerunt mihi aquam. Et ob hanc causam noluit bibere. hæc fecerunt tres robustissimi.

20 Abisai quoq; frater Ioab ipse erat princeps trium, & ipse leuauit hastam suam contra trecentos vulneratos, & ipse erat inter tres nominatissimus.

21 Et inter tres secundos inclytus & princeps eorum: verumtamen vsque ad tres primos non peruenerat.

22 Banaias filius Ioiadæ viri robustissimi, qui multa opera perpetrarat, de Cabseel: ipse percussit duos ariel Moab: & ipse descendit, & interfecit leonem in media cisterna tempore niuis.

23 Et ipse percussit virum Ægyptium, cuius statura erat quinque cubitorum, & habebat lanceam vt liciatorium texentium: descendit igitur ad eum cum virga, & rapuit hastam, quam tenebat manu, & interfecit eum hasta sua.

24 Hæc fecit Banaias filius Ioiadæ, qui erat inter tres robustos nominatissimus, F

25 Inter triginta primus. verumtamen ad tres vsque non peruenerat: posuit autem eum Dauid ad auriculam suam.

26 Porrò fortissimi viri in exercitu, Asahel frater Ioab, & Elchanaan filius patrui eius de Bethlehem,

27 Sammoth Arorites, Helles Phalonites,

28 Ira filius Acces Thecuites, Abiezer Anathothites,

29 Sobbochai Husathites, Ilai Ahohithes,

30 Maharai Netophatites, Heled filius Baana Netophatites,

31 Ethai filius Ribai de Gabaath filiorum Beniamin, Banaia Pharatonites, G

32 Hurai de Torrente Gaas, Abiel Arbathites, Azmoth Bauramites, Eliaba Salabonites:

33 Filij Assem Gezonites, Ionathan filius Sage Ararites,

34 Ahiam filius Sachar Ararites,

35 Eliphar filius Vr,

36 Hepher Mecherathites, Ahia Phelonites,

37 Hesro Carmelites, Naari filius Asbai.

38 Ioel frater Nathan, Mibahar filius Agarai.

39 Selec Ammonites, Naarai Berothites armiger Ioab filij Saruiæ.

40 Ira Iethræus, Gareb Iethræus,

41 Vrias Hethæus, Zabad filius Oholi,

42 Adina filius hiza Rubenites princeps Rubenitarum, & cum eo triginta:

43 Hanan filius Maacha, & Iosaphat Mathanites,

44 Oza Astarothites, Samma & Iehiel filij Hotham Arorites,

45 Iedihel filius Samri, & Ioha frater eius Thosaites,

46 Eliel Mahumites, & Ieribai, & Iosaia filij Elnaëm, & Iethma Moabites, Eliel, & Obed, & Iasiel de Masobia.

CAPVT XII.

Qui Dauid fuerant secuti fugientem Saul, & qui postea ex omnibus tribubus venerunt vt eum regem constituerunt in Hebron.

1 HI quoq; venerunt ad Dauid in Siceleg, cũ adhuc fugeret Saul filiũ Cis, qui erant fortissimi & egregij pugnatores, A

2 Tendentes arcum, & vtraque manu fundis saxa iacientes, & dirigentes sagittas: de fratribus Saul ex Beniamin.

3 Princeps Ahiezer, & Ioas, filij Samaa, Cabaathites, & Iaziel, & Phallet filij Azmoth, & Baracha, & Iehu Anathotites.

4 Samaias quoque Gabaonites fortissimus inter triginta & super triginta. Ieremias, & Ieheziel, & Iohanan, & Iezabad Gaderothites.

5 Et Eluzai & Ierimuth, & Baalia, & Samaria, & Saphatia Haruphites.

6 Elcana, & Iesia, & Azareel, & Ioëzer, & Iesbaam de Carehim:

B 7 Ioëla quoque, & Zabadia, filij Ieroham
de Gedor.
8 Sed & de Gaddi transfugerunt ad Dauid,
cùm lateret in deserto, viri robustissimi, &
pugnatores optimi, tenentes clypeum & ha-
stam: facies eorum quasi facies leonis, & ve-
loces quasi capreæ in montibus:
9 Ezer princeps, Obdias secundus, Eliab
tertius.
10 Masmana quartus, Ieremias quintus,
11 Ethi sextus, Eliel septimus,
12 Iohanan octauus, Elzebad nonus,
13 Ieremias decimus, Machbanai vndeci-
mus.
14 Hi de filijs Gad principes exercitus:
nouissimus centum militibus præerat, & ma-
ximus mille.
15 Isti sunt qui transierunt Iordanem men-
se primo, quando inundare consueuit super
ripas suas: & omnes fugauerunt qui mora-
bantur in vallibus ad Orientalem plagam, &
Occidentalem.
C 16 Venerunt autem & de Beniamin, & de
Iuda, ad præsidium in quo morabatur Dauid.
17 Egressusque est Dauid obuiam eis, &
ait: Si pacificè venistis ad me vt auxiliemini
mihi, cor meum iungatur vobis: si autem in-
sidiamini mihi pro aduersarijs meis, cùm
ego iniquitatem in manibus non habeam, vi-
deat Deus patrum nostrorum, & iudicet.
18 Spiritus verò induit Amasai principem
inter triginta, & ait: Tui sumus ò Dauid, &
tecum fili Isai: pax, pax tibi, & pax adiutori-
bus tuis. te enim adiuuat Deus tuus. Suscepit
ergo eos Dauid, & constituit principes
turmæ.
19 Porrò de Manasse transfugerunt ad
Dauid, quando veniebat cum Philisthijm
aduersus Saul, vt pugnaret: & non dimica-
1.Reg.29 b.4. uit cum eis quia inito consilio remiserunt
eum principes Philisthinorum, dicentes: Pe-
riculo capitis nostri reuertetur ad dominum
suum Saul.
D 20 Quando igitur reuersus est in Siceleg,
transfugerunt ad eum de Manasse, Ednas, &
Iozabad, & Iedihel, & Michaël, & Ednas, &
Iozabad, & Eliu, & Salathi, principes mil-
lium in Manasse.
21 Hi præbuerunt auxilium Dauid aduer-
sus latrunculos: omnes enim erant viri for-
tissimi, & facti sunt principes in exercitu.
22 Sed & per singulos dies veniebant ad
Dauid ad auxiliandum ei, vsque dum fieret
grandis numerus, quasi exercitus Dei.
23 Iste quoque est numerus principum
exercitus, qui venerunt ad Dauid, cùm esset
in Hebron, vt transferrent regnum Saul ad
eum, iuxta verbum Domini.
24 Filij Iuda portantes clypeum & hastam
sex millia octingenti expediti ad prælium.
25 De filijs Simeon, virorum fortissimo-
rum ad pugnandum, septem millia centum.
26 De filijs Leui, quatuor millia sexcenti.
27 Ioiada quoq; princeps de stirpe Aaron,
& cum eo tria millia septingenti.
E 28 Sadoc etiam puer egregiæ indolis, & do-
mus patris eius, principes viginti duo.
29 De filijs autem Beniamin fratribus Saul
tria millia: magna enim pars eorum adhuc
sequebatur domum Saul.
30 Porrò de filijs Ephraim viginti millia
octingenti fortissimi robore, viri nominati
in cognationibus suis.
31 Et ex dimidia tribu Manasse, decem &
octo millia, singuli per nomina sua venerunt
vt constituerent regem Dauid.
32 De filijs quoque Issachar viri eruditi, F
qui nouerant singula tempora ad præcipien-
dum quid facere deberet Israël, principes du-
centi: omnis autem reliqua tribus, eorum
consilium sequebatur.
33 Porrò de Zabulon qui egrediebantur
ad prælium, & stabant in acie instructi armis
bellicis, quinquaginta millia venerunt in au-
xilium, non in corde duplici.
34 Et de Nephthali, principes mille: & cum
eis instructi clypeo & hasta, triginta & se-
ptem millia.
35 De Dan etiam præparati ad prælium, vi-
ginti octo millia sexcenti.
36 Et de Aser egredientes ad pugnam, &
in acie prouocantes, quadraginta millia.
37 Trans Iordanem autem de filijs Ruben,
& de Gad, & dimidia parte tribus Manas-
se, instructi armis bellicis, centum viginti
millia.
38 Omnes isti viri bellatores expediti ad G
pugnandum, corde perfecto venerunt in
Hebron, vt constituerent regem Dauid super
vniuersum Israël: sed & omnes reliqui ex Is-
raël, vno corde erant, vt rex fieret Dauid.
39 Fueruntque ibi apud Dauid tribus die-
bus comedentes & bibentes. præparauerant
enim eis fratres sui.
40 Sed & qui iuxta eos erant, vsque ad Is-
sachar, & Zabulon, & Nephthali, afferebant
panes in asinis, & camelis, & mulis, & bo-
bus, ad vescendum: farinam, palathas,
vuam passam, vinum, oleum, boues, arietes
ad omnem copiam. gaudium quippe erat
in Israël.

CAPVT XIII.

A Cariathiarim reducitur arca Domini de domo Abinadab, omni Israel cum Dauid ante eam ludentibus: sed quia Oza arcam contingens à Domino percussus est, auertit eam Dauid in domum Obededom, cui ex eo tempore benedixit Dominus.

1 INijt autem consilium Dauid cum tribu- A
nis, & centurionibus, & vniuersis prin-
cipibus,
2 Et ait ad omnem cœtum Israël: Si placet
vobis: & à Domino Deo nostro egreditur
sermo, quem loquor: mittamus ad fratres
nostros reliquos in vniuersas regiones Israël
& ad Sacerdotes, & Leuitas, qui habitant in
suburbanis vrbium, vt congregentur ad nos,
3 Et reducamus arcam Dei nostri ad nos:
non enim requisiuimus eam in diebus
Saul.
4 Et respondit vniuersa multitudo vt ita B
fieret; placuerat enim sermo omni po-
pulo.
5 Congregauit ergo Dauid cũctum Israël,

à Sihor

à Sihor Ægypti,vſque dũ ingrediaris Amath
* 2. Reg. 6 a. 2. *vt adduceret arcam Dei de Cariathiarim.
6 Et aſcendit Dauid,& omnis vir Iſraël,ad
collem Cariathiarim,qui eſt in Iuda,vt afferret inde arcam Domini Dei ſedentis ſuper
cherubim,vbi inuocatum eſt nomen eius.
7 Impoſueruntque arcam Dei ſuper plauſtrum nouum,de domo Abinadab: Oza autem,& frater eius, minabant plauſtrum.
8 Porrò Dauid, & vniuerſus Iſraël, ludebant coram Deo omni virtute in canticis,&
in citharis,& pſalterijs,& tympanis,& cymbalis, & tubis.
9 Cùm autem perueniſſent ad Aream Chidon,tetendit Oza manum ſuam, vt ſuſtentaret arcam: bos quippe laſciuiens paululum
inclinauerat eam.
10 Iratus eſt itaque Dominus contra
Ozam, & percuſſit eum, eò quòd tetigiſſet
arcam: & mortuus eſt ibi coram Domino.
C 11 Contriſtatuſque eſt Dauid,eo quòd diuiſiſſet Dominus Ozam: vocauitque locum
illum: Diuiſio Ozę,vſque in præſentē diem.
12 Et timuit Deum tunc temporis,dicens:
Quo modo poſſum ad me introducere arcam Dei?
13 Et ob hanc cauſam non adduxit eam
ad ſe, hoc eſt, in Ciuitatem Dauid,ſed auertit in domum Obededon Gethæi.
14 Manſit ergo arca Dei in domo Obededom tribus menſibus: & benedixit Dominus domui eius,& omnibus quæ habebat.

CAPVT XIV.

Dauid acceptis à rege Tyri lignis & artificibus ad extruendam ſibi domum, alias dūcit vxores, ac multos gignit liberos, & conſulto Domino bis cædit Philiſthæos.

A
2. Regum 5. b. 11.
1 MIſit quoque Hiram rex Tyri nuntios
ad Dauid, & ligna cedrina,& artifices parietum, lignorumque: vt ædificarent
ei domum.
2 Cognouitque Dauid quòd confirmaſſet
eum Dominus in regem ſuper Iſraël, & ſubleuatum eſſet regnum ſuum ſuper populum
eius Iſraël.
* 2 Reg. 5. c. 13. 3 * Accepit quoque Dauid alias vxores in
Ieruſalem: genuitque filios, & filias.
4 Et hæc nomina eorum,qui nati ſunt ei in
Ieruſalem: Samua, & Sobad, Nathan, & Salomon,
5 Iebahar,& Eliſua,& Eliphalet,
B 6 Noga quoque,& Napheg,& Iaphia,
7 Eliſama, & Baaliada, & Eliphalet.
* 2 Reg 5. c 17. 8 * Audientes autem Philiſthijm eò quòd
vnctus eſſet Dauid in regem ſuper vniuerſum
Iſraël, aſcenderunt omnes vt quærerent
eum: quòd cùm audiſſet Dauid, egreſſus eſt
obuiam eis.
9 Porrò Philiſthijm venientes,diffuſi ſunt
in Valle Raphaim.
C 10 Conſuluitque Dauid Dominum,dicens:
Si aſcendam ad Philiſthæos, & ſi trades eos
in manu mea? Et dixit ei Dominus: Aſcende,& tradam eos in manu tua.
11 Cùmque illi aſcendiſſent in Baalpharaſim,percuſſit eos ibi Dauid,& dixit: Diuiſit
Deus inimicos meos per manum meam, ſicut diuiduntur aquæ: & idcircò vocatum eſt
nomen illius loci Baalpharaſim.
12 Dereliqueruntque ibi deos ſuos, quos
Dauid iuſſit exuri.
13 Alia etiam vice Philiſthijm irruerunt,&
diffuſi ſunt in valle.
14 Conſuluitque rurſum Dauid Deum, &
dixit ei Deus: Non aſcendas poſt eos,recede
ab eis, & venies contra illos ex aduerſo pyrorum.
15 Cùmque audieris ſonitum gradientis in D
cacumine pyrorum, tunc egredieris ad bellum. Egreſſus eſt enim Deus ante te, vt percutiat caſtra Philiſthijm.
16 Fecit ergo Dauid ſicut præceperat ei
Deus,& percuſſit caſtra Philiſthinorum, de
Gabaon vſque Gazera.
17 Diuulgatumque eſt nomen Dauid in
vniuerſis regionibus, & Dominus dedit pauorem eius ſuper omnes gentes.

CAPVT XV.

Deducitur magno cum apparatu arca Dei in Ieruſalem,comitante omni Iſrael, ſacerdotibus verò ac Leuitis iuxta ſua officia miniſtrātibus; & Michol deſpicit Dauid coram arca ſaltantem,indutū ſtola byſſina,& ephod lineo.

1 FEcit quoque ſibi domos in Ciuitate A
Dauid: & ædificauit locum arcæ
Dei, tetenditque ei tabernaculum.
2 Tunc dixit Dauid: Illicitum eſt vt à quocumque portetur arca Dei niſi à Leuitis,
quos elegit Dominus ad portandum eam, &
ad miniſtrandum ſibi vſque in æternum.
3 Congregauitque vniuerſum Iſraël in Ieruſalem, vt afferretur arca Dei in locum
ſuum, quem præparauerat ei.
4 Necnon & filios Aaron, & Leuitas.
5 De filijs Caath, Vriel princeps fuit, &
fratres eius centum viginti.
6 De filijs Merari, Aſaia princeps; & fratres eius ducenti viginti.
7 De filijs Gerſom, Ioël princeps; & fratres
eius centum triginta.
8 De filijs Eliſaphan,Semeias princeps; &
fratres eius ducenti.
9 De filijs Hebron,Eliel princeps;& fratres
eius octoginta.
10 De filijs Oziel, Aminadab princeps; & B
fratres eius centum duodecim.
11 Vocauitque Dauid Sadoc, & Abiathar
Sacerdotes, & Leuitas, Vriel, Aſaiam, Ioël,
Semeiam, Eliel & Aminadab:
12 Et dixit ad eos: Vos qui eſtis principes familiarum Leuiticarum, ſanctificamini cum fratribus veſtris, & afferte arcam
Domini Dei Iſraël, ad locum,qui ei præparatus eſt:
13 * Ne vt à principio, quia non eratis præſentes, percuſſit nos Dominus; ſic & nunc * Sup. 13. c. 10.
fiat, illicitum quid nobis agentibus.
14 Sanctificati ſunt ergo Sacerdotes, &
Leuitæ, vt portarent arcam Domini Dei
Iſraël.
15 * Et tulerunt filij Leui arcam Dei, ſicut * Num. 4. b. 15.
præceperat Moyſes iuxta verbum Domini,
humeris ſuis, in vectibus.

16 Dixitque Dauid principibus Leuitarum, vt constituerent de fratribus suis cantores in organis musicorum, nablis videlicet, & lyris, & cymbalis, vt resonaret in excelsis sonitus lætitiæ.

17 Constitueruntque Leuitas: Heman filium Ioël, de fratribus eius, Asaph filium Barachiæ: de filijs verò Merari, fratribus eorum Ethan filium Casaiæ.

18 Et cum eis fratres eorum: in secundo ordine, Zachariam, & Ben, & Iaziel, & Semiramoth, & Iahiel, & Ani, Eliab, & Banaiam, Maasiam, & Mathathiam, & Eliphalu, & Maceniam, & Obededom, & Iehiel, ianitores.

C. 19 Porrò cantores, Heman, Asaph, & Ethan; in cymbalis æneis concrepantes.

20 Zacharias autem, & Oziel, & Semiramoth, & Iahiel, & Ani, & Eliab, & Maasias, & Banaias, in nablis arcana cantabant.

21 Porrò Nathathias, & Eliphalu, & Macenias, & Obededom, & Iehiel, & Ozaziu, in citharis pro octaua canebant epinicion.

22 Chonenias autem princeps Leuitarum, prophetiæ præerat, ad præcinendam melodiam: erat quippe valdè sapiens.

23 Et Barachias, & Elcana, ianitores arcæ.

24 Porrò Sebenias, & Iosaphat, & Nathanaël, & Amasai, & Zacharias, & Banaias, & Eliezer, sacerdotes, clangebant tubis coram arca Dei: & Obededom, & Iehias, erant ianitores arcæ.

D *3. Reg. 8. 1. 25 * Igitur Dauid, & omnes maiores natu Israël, & tribuni, ierunt ad deportandam arcam fœderis Domini de domo Obededon, cum lætitia.

26 Cùmque adiuuisset Deus Leuitas, qui portabant arcam federis Domini, immolabantur septem tauri, & septem arietes.

27 Porrò Dauid erat indutus stola byssina, & vniuersi Leuitæ qui portabant arcam, cantoresque, & Chonenias princeps prophetiæ inter cantores: Dauid autem etiam indutus erat ephod lineo.

28 Vniuersusque Israël deducebant arcam fœderis Domini in iubilo, & sonitu buccinæ & tubis, & cymbalis, & nablis, & citharis concrepantes.

29 Cùmque peruenisset arca fœderis Domini vsque ad Ciuitatem Dauid, Michol filia Saul prospiciens per fenestram, vidit regem Dauid saltantem atque ludentem, & despexit eum in corde suo.

CAPVT XVI.

Constituta arca in tabernaculo federis, oblatisque victimis, populo à Dauid benedicitur, epulum præbetur, ordinantur varia Leuitarum ministeria coram arca, interposito cantico diuinæ laudis.

A 2. Regum 6. c. 17. 1 ATtulerunt igitur arcam Dei, & constituerunt eam in medio tabernaculi, quod tetenderat ei Dauid, & obtulerunt holocausta, & pacifica coram Deo.

2 Cùmque complesset Dauid offerens holocausta, & pacifica, benedixit populo in nomine Domini.

3 Et diuisit vniuersis per singulos, à viro vsque ad mulierem, tortam panis, & partem assæ carnis bubalæ, & frixam oleo similam.

4 Constituitque coram arca Domini de Leuitis, qui ministrarent, & recordarentur operum eius, & glorificarent atque laudarent Dominum Deum Israël:

5 Asaph principem; & secundum eius Zachariam: Porrò Iahiel, & Semiramoth, & Iehiel, & Mathathiam, & Eliab, & Benaian, & Obededom: Iehiel super organa psalterij, & lyras: Asaph autem vt cymbalis personaret;

6 Banaiam verò & Iaziel sacerdotes, canere tuba iugiter coram arca fœderis Domini.

7 In illo die fecit Dauid principem ad confitendum Domino Asaph, & fratres eius.

8 * Confitemini Domino, & inuocate nomen eius: notas facite in populis adinuentiones eius. *Ps. 104. a. 1. Isai. 12. b. 4.

9 Cantate ei, & psallite ei: & narrate omnia mirabilia eius.

10 Laudate nomen sanctum eius: lætetur cor quærentium Dominum.

11 Quærite Dominum, & virtutem eius: quærite faciem eius semper. B

12 Recordamini mirabilium eius, quæ fecit: signorum illius, & iudiciorum oris eius.

13 Semen Israël serui eius: filij Iacob electi eius.

14 Ipse Dominus Deus noster: in vniuersa terra iudicia eius.

15 Recordamini in sempiternum pacti eius: sermonis, quem præcepit in mille generationes.

16 Quem pepigit cum Abraham: & iuramenti illius cum Isaac.

17 Et constituit illud Iacob in præceptum: & Israël in pactum sempiternum,

18 Dicens: Tibi dabo Terram Chanaan, funiculum hæreditatis vestræ.

19 Cùm essent pauci numero, parui & coloni eius.

20 Et transierunt de gente in gentem, & de regno ad populum alterum.

21 Non dimisit quemquam calumniari eos, sed increpauit pro eis reges.

22 * Nolite tangere christos meos: & in prophetis meis nolite malignari. * Ps. 104. b. 15.

23 *Cantate Domino omnis terra: annuntiate ex die in diem salutare eius. *Ps. 95. a. 1.

24 Narrate in gentibus gloriam eius: in cunctis populis mirabilia eius. C.

25 Quia magnus Dominus, & laudabilis nimis: & horribilis super omnes deos.

26 Omnes enim dij populorum idola: Dominus autem cœlos fecit.

27 Confessio & magnificentia coram eo: fortitudo & gaudium in loco eius.

28 Afferte Domino familiæ populorum: afferte Domino gloriam & imperium.

29 Date Domino gloriam nomini eius, leuate sacrificium, & venite in conspectu eius: & adorate Dominum in decore sancto.

30 Commoueatur à facie eius omnis terra: ipse enim fundauit orbem immobilem.

31 Lætentur cœli, & exultet terra: & dicant in nationibus, Dominus regnauit.

32 Tonet mare,& plenitudo eius: exultent agri, & omnia quæ in eis sunt.

33 Tunc laudabunt ligna saltus coram Domino: quia venit iudicare terram.

D 34 Confitemini Domino, quoniam bonus: quoniam in æternum misericordia eius.

35 Et dicite: Salua nos Deus saluator noster,& congrega nos,& erue de gentibus, vt confiteamur nomini sancto tuo, & exultemus in carminibus tuis.

36 Benedictus Dominus Deus Israël ab æterno vsque in æternum: & dicat omnis populus: Amen, & hymnum Domino.

37 Reliquit itaque ibi coram arca fœderis Domini, Asaph & fratres eius, vt ministrarent in conspectu arcæ iugiter, per singulos dies, & vices suas.

38 Porrò Obededom, & fratres eius sexaginta octo; & Obededom filium Idithun, & Hosa constituit ianitores.

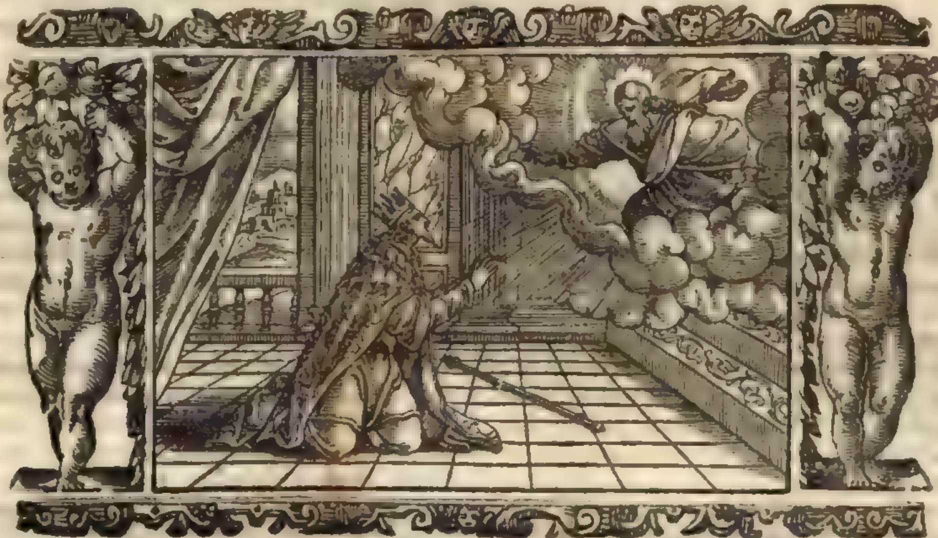
39 Sadoc autem sacerdotem,& fratres eius sacerdotes, coram tabernaculo Domini excelso quod erat in Gabaon,

40 Vt offerrent holocausta Domino super altare holocautomatis iugiter, manè & vesperè, iuxta omnia quæ scripta sunt in lege Domini, quàm præcepit Israeli.

41 Et post eum Heman,& Idithun, & reliquos electos vnumquemque vocabulo suo ad confitendum Domino: quoniam in æternum misericordia eius.

42 Heman quoque & Idithun canentes tuba, & quatientes cymbala,& omnia musicorum organa, ad canendum Deo: filios autem Idithun fecit esse portarios.

43 Reuersusque est omnis populus in domum suam, & Dauid, vt benediceret etiam domui suæ.

CAPVT XVII.

Cogitanti Dauid ædificare domum Domino, promittitur filius qui illam sit ædificaturus; vnde Dauid gratias agit, Dei erga se bonitatem extollens.

A 1 CVmque autem habitaret Dauid in domo sua, dixit ad Nathan prophetam: Ecce ego habito in domo cedrina: arca autem fœderis Domini sub pellibus est.

1. Regum 7.2.

2 Et ait Nathan ad Dauid: Omnia quæ in corde tuo sunt, fac: Deus enim tecum est.

3 Igitur nocte illa factus est sermo Dei ad Nathan, dicens:

4 Vade, & loquere Dauid seruo meo: Hęc dicit Dominus: Non ædificabis tu mihi domum ad habitandum.

5 Neque enim mansi in domo, ex eo tempore quo eduxi Israel, vsque ad diem hanc: sed fui semper mutans loca tabernaculi,& in tentorio.

6 Manens cum omni Israël. Numquid locutus sum saltem vni iudicum Israël, quibus præceperam vt pascerent populum meum, & dixi: Quare non ædificastis mihi domum cedrinam?

B 7 Nunc itaque sic loqueris ad seruum meũ Dauid: Hæc dicit Dominus exercituum: Ego tuli te, cùm in pascuis sequereris gregem, vt esses dux populi mei Israël:

8 Et fui tecum quocumque perrexisti: & interfeci omnes inimicos tuos coram te, fecique tibi nomen quasi vnius magnorum, qui celebrantur in terra.

9 Et dedi locum populo meo Israël: plantabitur,& habitabit in eo,& vltrà non commouebitur: nec filij iniquitatis atterent eos, sicut à principio,

10 Ex diebus quibus dedi iudices populo meo Israël, & humiliaui vniuersos inimicos tuos. Annuntio ergo tibi, quòd ædificaturus sit tibi Dominus domum.

11 Cùmque impleueris dies tuos, vt vadas ad patres tuos, suscitabo semen tuum post te, quod erit de filijs tuis: & stabiliam regnum eius.

12 Ipse ædificabit mihi domum, & firmabo solium eius vsque in æternum.

13 Ego ero ei in patrem, & ipse erit mihi in filium: & misericordiam meam non auferam ab eo, sicut abstuli ab eo qui ante te fuit.

14 Et statuam eum in domo mea, & in regno meo, vsque in sempiternum: & thronus eius erit firmissimus in perpetuum.

15 Iuxta omnia verba hæc, & iuxta vniuersam visionem istam, sic locutus est Nathan ad Dauid. C

16 Cùmque venisset rex Dauid, & sedisset
coram Domino, dixit: Quis ego sum Domi-
ne Deus, & quæ domus mea, vt præstares mi-
hi talia?
17 Sed & hoc parum visum est in conspe-
ctu tuo, ideoque locutus es super domũ serui
tui etiam in futurum: & fecisti me spectabi-
lem super omnes homines, Domine Deus.
18 Quid vltrà addere potest Dauid, cùm
ita glorificaueris seruum tuum, & cognoue-
ris eum?
19 Domine propter famulum tuum iuxta
cor tuum fecisti omnem magnificentiã hanc
& nota esse voluisti vniuersa magnalia.
20 Domine non est similis tui: & non est
alius Deus absque te, ex omnibus, quos audi-
uimus auribus nostris.
D 21 Quis enim est alius, vt populus tuus Is-
raël, gens vna in terra, ad quam perrexit
Deus, vt liberaret, & faceret populum sibi,
& magnitudine sua atque terroribus eijce-
ret nationes à facie eius, quem de Ægypto
liberabat?
22 Et posuisti populum tuum Israël tibi in
populum vsque in æternum, & tu Domine
factus es Deus eius.
23 Nunc igitur Domine, sermo, quem lo-
cutus es famulo tuo, super domum eius, con-
firmetur in perpetuũ, & fac sicut locutus es.
24 Permaneatque & magnificetur nomen
tuum vsque in sempiternum: & dicatur: Do-
minus exercituum Deus Israël, & domus
Dauid serui eius permanens coram eo.
25 Tu enim Domine Deus meus reuelasti
auriculam serui tui, vt ædificares ei domum:
& idcircò inuenit seruus tuus fiduciam, vt
oret coram te.
26 Nunc ergo Domine, tu es Deus: & lo-
cutus es ad seruum tuum tanta beneficia.
27 Et cœpisti benedicere domui serui tui,
vt sit semper coram te: te enim Domine be-
dicente, benedicta erit in perpetuum.

CAPVT XVIII.

Prælia & victoriæ Dauid, & tributa gentibus imposita, atque officiarij eius.

A 2. Regum 8.a.1. 1 FActum est autem post hæc, vt percu-
teret Dauid Philisthijm, & humiliaret
eos, & tolleret Geth, & filias eius, de manu
Philisthijm,
2 Percuteretque Moab, & fierent Moabi-
tæ serui Dauid, offerentes ei munera.
3 Eo tempore percussit Dauid etiam Ada-
rezer regem Soba regionis Hemath, quando
perrexit vt dilataret imperium suum vsque
ad flumen Euphraten.
4 Cepit ergo Dauid mille quadrigas eius, &
septem millia equitum, ac viginti millia vi-
rorum peditum, subneruauitque omnes
equos curruum, exceptis centum quadrigis,
quas reseruauit sibi.
B 5 Superuenit autem & Syrus Damascenus,
vt auxilium præberet Adarezer regi Soba:
sed & huius percussit Dauid viginti duo mil-
lia virorum.
6 Et posuit milites in Damasco, vt Syria
quoq; seruiret sibi, & offerret munera. Adiu-
uitq; eum Dñs in cunctis, ad quę perrexerat.
7 Tulit quoque Dauid pharetras aureas,
quas habuerant serui Adarezer, & attulit eas
in Ierusalem.
8 Necnon de Thebath & Chun, vrbibus
Adarezer, æris plurimum, de quo fecit Salo-
mon mare æneũ, & columnas, & vasa ænea.
9 Quod cùm audisset Thoü rex Emath, C
percussisse videlicet Dauid omnem exerci-
tum Adarezer regis Soba,
10 Misit Adoram filium suum ad regem
Dauid, vt postularet ab eo pacem, & congra-
tularetur ei, quòd percussisset & expugnasset
Adarezer: aduersarius quippe erat Thoü
Adarezer.
11 Sed & omnia vasa aurea, & argentea, &
ænea consecrauit Dauid rex Domino, cum
argento & auro, quod tulerat ex vniuersis
gentibus, tam de Idumæa, & Moab, & filijs
Ammon, quàm de Philisthijm & Amalec.
12 Abisai verò filius Saruiæ percussit Edõ
in Valle Salinarum, decem & octo millia:
13 Et constituit in Edom præsidium, vt D
seruiret Idumæa Dauid: saluauitque Domi-
nus Dauid in cunctis, ad quæ perrexerat.
14 Regnauit ergo Dauid super vniuersum
Israël, & faciebat iudicium atque iustitiam
cuncto populo suo.
15 Porrò Ioab filius Saruiæ erat super exer-
citum, & Iosaphat filius Ahilud à commen-
tarijs.
16 Sadoc autẽ filius Achitob, & Achimelec
filius Abiathar, sacerdotes: & Susa, scriba.
17 Banaias quoque filius Ioiadæ super le-
giones Cerethi, & Phelethi: porrò filij Da-
uid primi ad manum regis.

CAPVT XIX.

Hanon rex Ammon, seruis Dauid, qui ad consolandum de patris morte venerant, contumelia affectis: à Dauid inuaditur, ac vincitur vna cum Syris auxiliaribus.

1 ACcidit autem vt moreretur Naaz rex A 2. Regum 10.a.1.
filiorum Ammon, & regnaret filius
eius pro eo.
2 Dixitque Dauid: Faciam misericordiam
cum Hanon filio Naas: præstitit enim mihi
pater eius gratiam. Misitque Dauid nuntios
ad consolandum eum super morte patris sui.
Qui cùm peruenissent in terram filiorum
Ammon, vt consolarentur Hanon,
3 Dixerunt principes filiorum Ammon ad
Hanon: Tu forsitan putas, quòd Dauid ho-
noris causa in patrem tuum miserit qui con-
solentur te: nec animaduertis, quòd vt ex-
plorent, & inuestigent, & scrutentur terram
tuam, venerint ad te serui eius.
4 Igitur Hanon pueros Dauid decaluauit,
& rasit, & præcidit tunicas eorum à natibus
vsque ad pedes, & dimisit eos.
5 Qui cum abijssent, & hoc mandassent B
Dauid, misit in occursum eorum (grandem
enim contumeliam sustinuerant) & præcepit
vt manerent in Iericho, donec cresceret bar-
ba eorum, & tunc reuertentur.
6 Videntes autem filij Ammon, quòd iniu-
riam fecissent Dauid, tam Hanon, quàm
reliquus populus, miserunt mille talenta

argenti, vt conducerent sibi de Mesopotamia,& de Syria Maacha, & de Soba, currus & equites.

7 Conduxeruntque triginta duo millia curruum, & regem Maacha cum populo eius. Qui cùm venissent,castrametati sunt è regione Medaba. Filij quoque Ammon congregati de vrbibus suis, venerunt ad bellum.

8 Quod cùm audisset Dauid,misit Ioab, & omnem exercitum virorum fortium:

C 9 Egressique filij Ammon, direxerunt aciem iuxta portam ciuitatis: reges autem,qui ad auxilium eius venerant,separatim in agro steterunt.

10 Igitur Ioab intelligens bellum ex aduerso & post tergum contra se fieri, elegit viros fortissimos de vniuerso Israël, & perrexit contra Syrum.

11 Reliquam autem partem populi dedit sub manu Abisai fratris sui; & perrexerunt contra filios Ammon.

12 Dixitque: Si vicerit me Syrus, auxilio eris mihi: si autem superauerint te filij Ammon, ero tibi in præsidium.

13 Confortare, & agamus viriliter pro populo nostro, & pro vrbibus Dei nostri: Dominus autem, quod in conspectu suo bonum est, faciet.

14 Perrexit ergo Ioab, & populus qui cum eo erat, contra Syrum ad prælium: & fugauit eos.

D 15 Porrò filij Ammon videntes quòd fugisset Syrus, ipsi quoque fugerunt Abisai fratrem eius, & ingressi sunt ciuitatem: reuersusque est etiam Ioab in Ierusalem.

16 Videns autem Syrus quòd cecidisset coram Israël,misit nuntios, & adduxit Syrum, qui erat trans fluuium: Sophac autem princeps militiæ Adarezer,erat dux eorum.

17 Quod cùm nuntiatum esset Dauid,congregauit vniuersum Israël,& transiuit Iordanem, irruitque in eos, & direxit ex aduerso aciem, illis contrà pugnantibus.

18 Fugit autem Syrus Israël: & interfecit Dauid de Syris septem millia curruum, & quadraginta millia peditum, & Sophac exercitus principem.

19 Videntes autem serui Adarezer se ab Israël esse superatos, transfugerunt ad Dauid,& seruierunt ei:noluitque vltrà Syria auxilium præbere filijs Ammon.

CAPVT XX.

Bella à Dauid prosperè acta aduersum Ammonitas ac Philisthæos; & in his occiduntur prodigiosi gigantes.

A 2. Reg. 1c b.7.11.a.1 1 FActum est autem post anni circulum, eo tempore, quo solent reges ad bella procedere, congregauit Ioab exercitum, & robur militiæ, & vastauit terram filiorum Ammon;perrexitque & obsedit Rabba: porrò Dauid manebat in Ierusalem, quando

B Ioab percussit Rabba;& destruxit eam.

2 Tulit autem Dauid coronam Melchom de capite eius,& inuenit in ea auri pondo talentum, & pretiosissimas gemmas, fecitque sibi inde diadema: manubias quoque vrbis plurimas tulit:

3 Populum autem,qui erat in ea,eduxit: & fecit super eos tribulas, & trahas, & ferrata carpenta transire,ita vt dissecarentur,& contererentur: sic fecit Dauid cunctis vrbibus filiorum Ammon, & reuersus est cum omni populo suo in Ierusalem.

4 * Post hæc initum est bellum in Gazer aduersum Philisthæos: in quo percussit Sobochai Husathites, Saphai de genere Raphaim, & humiliauit eos. * 2 Reg. 21 d 18 C

5 Aliud quoque bellum gestum est aduersus Philisthæos, in quo percussit Adeodatus filius Saltus Bethlehemites fratrem Goliath Gethæi, cuius hastæ lignum erat quasi liciatorium texentium.

6 Sed & aliud bellum accidit in Geth, in quo fuit homo longissimus, senos habens digitos,id est,simul viginti quatuor: qui & ipse de Rapha fuerat stirpe generatus.

7 Hic blasphemauit Israël:& percussit eum Ionathan filius Samaa fratris Dauid. Hi sunt filij Rapha in Geth, qui ceciderunt in manu Dauid & seruorum eius.

CAPVT XXI.

Dauid populum numerando Deum offendit; peste quam ex tribus elegerat percutiuntur plurima millia, donec Deum oratione placaret; & altare in area Ornan Iebusæi erigeret.

1 COnsurrexit autem Satan contra Israël: & concitauit Dauid vt numeraret Israël. A 2. Reg. 24 a 1. Inf. 27.c.24

2 Dixitque Dauid ad Ioab, & ad principes populi: Ite, & numerate Israël à Bersabee vsque Dan: & afferte mihi numerum vt sciam.

3 Responditque Ioab: Augeat Dominus populum suum centuplum,quàm sunt: nonne domine mi rex,omnes serui tui sunt? quare hoc quærit dominus meus, quod in peccatum reputetur Israëli?

4 Sed sermo regis magis præualuit: egressusque est Ioab:& circuiuit vniuersum Israël; & reuersus est Ierusalem:

5 Deditq; Dauid numerum eorum, quos circuierat:& inuentus est omnis numerus Israël, mille millia & centum millia virorum educentium gladium:de Iuda autem quadringinta septuaginta millia bellatorum.

6 Nam Leui & Beniamin non numerauit: eò quòd Ioab inuitus exequeretur regis imperium.

7 Displicuit autem Deo quod iussum erat; & percussit Israël.

8 Dixitque Dauid ad Deum: Peccaui nimis vt hoc facerem: obsecro aufer iniquitatem serui tui, quia insipienter egi.

9 Et locutus est Dominus ad Gad Videntem Dauidis,dicens: C

10 Vade, & loquere ad Dauid, & dic ei: Hæc dicit Dominus: Trium tibi optionem do;vnum quod volueris,elige, & faciam tibi.

11 Cumq; venisset Gad ad Dauid, dixit ei: Hæc dicit Dominus: Elige quod volueris:

12 Aut tribus annis famem: aut tribus mensibus te fugere hostes tuos, & gladium eorum non posse euadere: aut tribus die-

bus gladium Domini, & pestilentiam versari in terra, & angelum Domini interficere in vniuersis finibus Israël: nunc igitur vide quid respondeam ei qui misit me.

13 Et dixit Dauid ad Gad: Ex omni parte me angustiæ premunt: sed melius mihi est, vt incidam in manus Domini, quia multæ sunt miserationes eius, quàm in manus hominum.

14 Misit ergo Dominus pestilentiam in Israël: & ceciderunt de Israël septuaginta millia virorum.

C 15 Misit quoque angelum in Ierusalem, vt percuteret eam: cúmque percuteretur, vidit Dominus, & misertus est super magnitudine mali. & imperauit angelo, qui percutiebat: Sufficit, iam cesset manus tua. Porrò angelus Domini stabat iuxta aream Ornan Iebusæi.

16 Leuansque Dauid oculos suos, vidit angelum Domini stantem inter cœlum & terram, & euaginatum gladium in manu eius & versum contra Ierusalem: & ceciderunt tam ipse quàm maiores natu vestiti cilicijs, proni in terram.

17 Dixitque Dauid ad Deum: Nonne ego sum, qui iussi vt numeraretur populus? Ego, qui peccaui: ego, qui malum feci: iste grex quid commeruit? Domine Deus meus, vertatur obsecro manus tua in me, & in domum patris mei: populus autem tuus non percutiatur.

18 Angelus autem Domini præcepit Gad, vt diceret Dauidi vt ascenderet, extrueretque altare Domino Deo in area Ornan Iebusæi.

19 Ascendit ergo Dauid iuxta sermonem Gad, quem locutus ei fuerat ex nomine Domini.

20 Porrò Ornan cùm suspexisset, & vidisset angelum, quatuorque filij eius cum eo, absconderunt se: nam eo tempore terebat in area triticum.

21 Igitur cùm veniret Dauid ad Ornan, conspexit eum Ornan, & percussit ei obuiam de area, & adorauit eum pronus in terram.

D 22 Dixitque ei Dauid: Da mihi locum areæ tuæ vt ædificem in ea altare Domino: ita vt quantum valet argenti accipias, & cesset plaga à populo.

23 Dixit autem Ornan ad Dauid: Tolle, & faciat dominus meus rex quodcumque ei placet: sed & boues do in holocaustum, & tribulas in ligna, & triticum in sacrificium: Omnia libens præbebo.

24 Dixitque ei rex Dauid: Nequaquam ita fiet, sed argentum dabo quantum valet: neque enim tibi auferre debeo, & sic offerre Domino holocausta gratuita.

25 Dedit ergo Dauid Ornan pro loco siclos auri iustissimi ponderis sexcentos.

26 * Et ædificauit ibi altare Domino: obtulitque holocausta, & pacifica, & inuocauit Dominum, & exaudiuit eum in igne de cęlo super altare holocausti. (* 2.Par.3 a 1.)

27 Præcepitque Dominus angelo: & conuertit gladium suum in vaginam.

28 Protinus ergo Dauid, videns quòd exaudisset eum Dominus in area Ornan Iebusæi, immolauit ibi victimas.

29 Tabernaculum autem Domini, * quod fecerat Moyses in deserto, & altare holocaustorum, ea tempestate erat in excelso Gabaon. (* Exod.36 a.2.)

30 Et non præualuit Dauid ire ad altare, vt ibi obsecraret Deum: nimio enim fuerat timore perterritus, videns gladium Angeli Domini.

CAPVT XXII.

Præparat Dauid necessaria ad ædificandum templum Domini, quod Salomoni præcipit vt extruat, Deumque semper sedulo, colat exhortans principes vt illi sint auxilio.

A 1 Dixitque Dauid: Hæc est domus Dei, & hoc altare in holocaustũ Israël.

2 Et præcepit vt congregarentur omnes proselyti de Terra Israël, & constituit ex eis latomos ad cædendos lapides & poliendos, vt ædificaretur domus Dei.

3 Ferrum quoque plurimum ad clauos ianuarum, & ad commissuras atque iuncturas præparauit Dauid: & æris pondus innumerabile.

4 Ligna quoque cedrina non poterant æstimari, quæ Sidonij & Tyrij deportauerant ad Dauid.

5 Et dixit Dauid: Salomon filius meus puer paruulus est & delicatus, domus autem, quam ædificari volo Domino, talis esse debet vt in cunctis regionibus nominetur: præparabo ergo ei necessaria. Et ob hanc causam ante mortem suam omnes præparauit impensas.

6 Vocauitque Salomonem filium suum: & præcepit ei vt ædificaret domum Domino Deo Israël.

B 7 Dixitque Dauid ad Salomonem: Fili mi, voluntatis meæ fuit vt ædificarem domum nomini Domini Dei mei,

8 Sed factus est sermo Domini ad me, dicens: Multum sanguinem effudisti, & plurima bella bellasti: non poteris ædificare domum nomini meo, tanto effuso sanguine coram me:

9 Filius, qui nascetur tibi, erit vir quietissimus: faciam enim eum requiescere ab omnibus inimicis suis per circuitum: & ob hanc causam Pacificus vocabitur: & pacem & otium dabo in Israël cunctis diebus eius.

10 * Ipse ædificabit domum nomini meo, & * ipse erit mihi in filium, & ego ero illi in patrem: firmaboque solium regni eius super Israël in æternum. (* 2 Reg.7. b.13. 1. Regum 5 a.5. * 2 Reg.7. b.14. Heb.1.b.5.)

11 Nunc ergo fili mi, sit Dominus tecum, & prosperare, & ædifica domum Domino Deo tuo, sicut locutus est de te.

12 Det quoque tibi Dominus prudentiam & sensum, vt regere possis Israël custodire legem Domini Dei tui.

13 Tunc enim proficere poteris, si custodieris mandata & iudicia, quæ præcepit Dominus Moysi vt doceret Israël: confortare & viriliter age, ne timeas, neque paueas.

14 Ecce ego in paupertate mea præparaui

impensas domus Domini, auri talenta centum millia, & argenti mille millia talentorum: æris verò & ferri non est pondus, vincitur enim numerus magnitudine: ligna & lapides præparaui ad vniuersa impendia.

15 Habes quoque plurimos artifices, latomos, & cæmentarios, artificesque lignorum, & omnium artium ad faciendum opus prudentissimos,

D

16 In auro & argento & ære & ferro, cuius non est numerus. Surge igitur, & fac, & erit Dominus tecum.

17 Præcepit quoque Dauid cunctis principibus Israël, vt adiuuarent Salomonem filium suum.

18 Cernitis, inquiens, quòd Dominus Deus vester vobiscum sit, & dederit vobis requiem per circuitum, & tradiderit omnes inimicos vestros in manus vestras, & subiecta sit terra coram Domino, & coram populo eius.

19 Præbete igitur corda vestra & animas vestras, vt quæratis Dominum Deum vestrum: & consurgite, & ædificate sanctuariũ Domino Deo, vt introducatur arca fœderis Domini, & vasa Domino consecrata, in domum, quæ ædificatur nomini Domini.

CAPVT XXIII.

Dauid senex, Salomone rege designatò, numeratorum Leuitarum officia designat: Moysique filij Leuitis annumerantur.

A

1 IGitur Dauid senex & plenus dierum, regem constituit Salomonem filium suum super Israel.

2 Et congregauit omnes principes Israël, & Sacerdotes atque Leuitas.

3 Numeratique sunt Leuitæ à triginta annis, & supra: & inuenta sunt triginta octo millia virorum.

4 Ex his electi sunt, & distributi in ministerium domus Domini, viginti quatuor millia: præpositorum autem & iudicum sex millia.

5 Porrò quatuor millia ianitores: & totidem psaltę canentes Domino in organis, quę fecerat ad canendum.

6 * Et distribuit eos Dauid per vices filiorũ Leui, Gerson videlicet, & Caath, & Merari. * Sup. 6 a

7 Filij Gerson: Leedan, & Semei:

8 Filij Leedan: princeps Iahiel, & Zethan, & Ioël, tres.

B

9 Filij Semei: Salomith, & Hosiel, & Aran, tres: isti principes familiarum Leedan.

10 Porrò filij Semei, Leheth, & Ziza, & Iaus, & Baria: isti filij Semei, quatuor.

11 Erat autem Leheth prior, Ziza secundus: porrò Iaus & Baria non habuerunt plurimos filios, & idcircò in vna familia, vnaque domo computati sunt.

12 Filij Caath: Amram, & Isaar, Hebron, & Oziel quatuor.

13 * Filij Amram: Aaron, & Moyses. * Separatusque est Aaron vt ministraret in Sancto sanctorum, ipse & filij eius in sempiternum, & adoleret incensum Domino secundùm ritum suum, ac benediceret nomini eius in perpetuum. * Sup. 6 a. 3. * Heb 5 b. 4.

14 Moysi quoque hominis Dei filij annumerati sunt in tribu Leui.

15 Filij * Moysi: Gersom, & Eliezer. * Exod. 2 d. 22 18. a. 3. 4

16 Filij Gersom: Subuel primus.

17 Fuerunt autem filij Eliezer: Rohobia primus: & non erant Eliezer filij alij. Porrò filij Rohobia multiplicati sunt nimis.

18 Filij Isaar: Salomith primus.

C

19 Filij Hebron: Ieriau primus, Amarias secundus, Iahaziel tertius, Iecmaan quartus.

20 Filij Oziel: Micha primus, Iesia secundus.

21 Filij Merari: Moholi, & Musi. Filij Moholi: Eleazar, & Cis.

22 Mortuus est autem Eleazar, & non habuit filios, sed filias: acceperuntque eas filij Cis fratres earum.

23 Filij Musi: Moholi, & Eder, & Ierimoth, tres.

24 Hi filij Leui in cognationibus & familijs suis, principes per vices, & numerum capitum singulorũ, qui faciebãt opera ministerij domus Domini, à viginti annis & supra.

25 Dixit enim Dauid: Requiem dedit Dominus Deus Israel populo suo, & habitationem Ierusalem vsque in æternum.

26 Nec erit officij Leuitarum vt vltrà portent tabernaculum, & omnia vasa eius ad ministrandum.

27 Iuxta præcepta quoque Dauid nouissima, supputabitur numerus filiorum Leui à viginti annis & suprà.

D

28 Et erunt sub manu filiorum Aaron in cultum domus Domini, in vestibulis, & in exedris, & in loco purificationis, & in sanctuario, & in vniuersis operibus ministerij templi Domini.

29 Sacerdotes autem, super panes propositionis, & ad similæ sacrificium, & ad lagana azyma, & sartaginem, & ad torrendum, & super omne pondus atque mensuram.

30 Leuitæ verò, vt stent manè ad confitendum & canendum Domino: similiterque ad vesperam.

31 Tam in oblatione holocaustorum Domini, quã in sabbatis & Calendis & solemnitatibus reliquis, iuxta numerum, & ceremonias vniuscuiusque rei iugiter coram Dño.

32 Et custodiant obseruationes tabernaculi fœderis, & ritum sanctuarij, & obseruationem filiorum Aaron fratrum suorum, vt ministrent in domo Domini.

CAPVT XXIV.

Familiarum Eleazar & Ithamar classes seu vices 24. in ministerio Domini à Dauid designantur, reliquorumque Leuitarum familiæ similiter sorte distribuuntur.

A

1 POrrò filijs Aaron hæ partitiones erant: Filij Aaron: Nadab, & Abiu, & Eleazar, & Ithamar.

2 * Mortui sunt autem Nadab & Abiu ante patrem suum absque liberis: sacerdotioque functus est Eleazar, & Ithamar. * Leu. 10 a. 2. Num. 3. a.

3 Et diuisit eos Dauid, id est, Sadoc de

filijs Eleazari, & Abimelech de filijs Ithamar secundùm vices suas & ministerium.

4 Inuentique sunt multò plures filij Eleazar in principibus viris, quàm filij Ithamar. Diuisit autem eis, hoc est filijs Eleazar, principes per familias sedecim: & filijs Ithamar per familias & domos suas octo.

5 Porrò diuisit vtrasque inter se familias sortibus: erant enim principes sanctuarij, & principes Dei, tam de filijs Eleazar, quàm de filijs Ithamar.

B 6 Descripsitque eos Semeias filius Nathanael scriba Leuites, coram rege & principibus, & Sadoc sacerdote, & Ahimelech filio Abiathar, principibus quoque familiarum sacerdotalium & Leuiticarum: vnam domum, quæ cæteris præerat, Eleazar: & alteram domum, quæ sub se habebat cæteros, Ithamar.

7 Exiuit autem sors prima Ioiarib, secunda Iedei,

8 Tertia Harim, quarta Seorim,

9 Quinta Melchia, sexta Maiman,

10 Septima Accos, octaua Abia,

11 Nona Iesua, decima Sechenia,

12 Vndecima Eliasib, duodecima Iacim,

13 Tertiadecima Hoppha, decimaquarta Isbaab,

14 Decimaquinta Belga, decimasexta Emmer,

15 Decimaseptima Hezir, decimaoctaua Aphses,

16 Decimanona Pheteia, vigesima Hezechiel,

17 Vigesimaprima Iachim, vigesimasecunda Gamul,

18 Vigesimatertia Dalaiau, vigesimaquarta Maaziau.

C 19 Hæ vices eorum secundùm ministeria sua, vt ingrediantur domum Domini, & iuxta ritum suum sub manu Aaron patris corũ: sicut præceperat Dominus Deus Israël.

20 Porrò filiorum Leui, qui reliqui fuerant, de filijs Amram erat Subael, & de filijs Subaël, Iehedeia.

21 De filijs quoque Rohobi princeps Iesias.

22 Isaari verò filius Salemoth, filiusque Salemoth Iahath:

23 Filiusque eius Ieriau primus, Amarias secundus, Iahaziel tertius, Iecmaan quartus.

24 Filius Oziel, Micha: filius Micha, Samir.

25 Frater Micha, Iesia: filiusque Iesiæ, Zacharias.

D 26 Filij Merari: Moholi & Musi. Filius Oziau: Benno.

27 Filius quoque Merari: Oziau & Soam & Zachur & Hebri.

28 Porrò Moholi filius: Eleazar, qui non habebat liberos.

29 Filius verò Cis, Ierameel.

30 Filij Musi: Moholi, Eder, & Ierimoth. isti filij Leui secundùm domos familiarum suarum.

31 Miseruntque & ipsi sortes contra fratres suos filios Aaron, coram Dauid rege, & Sadoc, & Ahimelech, & principibus familiarum Sacerdotalium & Leuiticarum, tam maiores, quàm minores. omnes sors æqualiter diuidebat.

CAPVT XXV.

Ex filijs Asaph, & Heman & Idithun, cantoribus, psaltis ac citharœdis, viginti quatuor familiæ ac vices sorte distribuuntur.

1 IGitur Dauid & magistratus exercitus, segregauerunt in ministerium filios Asaph, & Heman, & Idithun: qui prophetarent in citharis, & psalterijs, & cymbalis, secundùm numerum suum dedicato sibi officio seruientes. A

2 De filijs Asaph: Zacchur, & Ioseph, & Nathania, & Asarela, filij Asaph: sub manu Asaph prophetantis iuxta regem.

3 Porrò Idithun filij Idithun, Godolias, Sori, Iesaias, & Hasabias, & Mathathias, sex sub manu patris sui Idithun, qui in cithara prophetabat super confitentes & laudantes Dominum.

4 Heman quoque: filij Heman, Bocciau, Mathaniau, Oziel, Subuel, & Ierimoth, Hananias, Hanani, Eliatha, Geddelthi, & Romemthiezer, & Iesbacassa, Mellothi, Othir, Mahazioth: B

5 Omnes isti filij Heman Videntis regis in sermonibus Dei, vt exaltaret cornu: deditque Deus Heman filios quatuordecim, & filias tres.

6 Vniuersi sub manu patris sui ad cantandum in templo Domini distributi erant in cymbalis, & psalterijs, & citharis, in ministeria domus Domini iuxta regem: Asaph videlicet, & Idithun, & Heman.

7 Fuit autem numerus eorum cum fratribus suis, qui erudiebant canticum Domini, cuncti doctores, ducenti octoginta octo.

8 Miseruntque sortes per vices suas, ex æquo tam maior quàm minor, doctus pariter, & indoctus. C

9 Egressaque est sors prima Ioseph, qui erat de Asaph. Secunda Godoliæ, ipsi & filijs eius, & fratribus eius duodecim.

10 Tertia Zachur, filijs & fratribus eius duodecim.

11 Quarta Isari, filijs & fratribus eius duodecim.

12 Quinta Nathaniæ, filijs & fratribus eius duodecim.

13 Sexta Bocciau, filijs & fratribus eius duodecim.

14 Septima Isreela, filijs & fratribus eius duodecim.

15 Octaua Iesaiæ, filijs & fratribus eius duodecim.

16 Nona Mathaniæ, filijs & fratribus eius duodecim.

17 Decima Semeiæ, filijs & fratribus eius duodecim.

18 Vndecima Azareel, filijs & fratribus eius duodecim.

19 Duodecima Hasabiæ, filijs & fratribus eius duodecim.

20 Tertiadecima Subael, filijs & fratribus eius duodecim. D

21 Quartadecima Mathathiæ, filijs & fratribus eius duodecim,
22 Quintadecima Ierimoth, filijs & fratribus eius duodecim.
23 Sextadecima Hananiæ, filijs & fratribus eius duodecim.
24 Septimadecima Iesbacassæ, filijs & fratribus eius duodecim.
25 Octauadecima Hanani, filijs & fratribus eius duodecim.
26 Nonadecima Mellothi, filijs & fratribus eius duodecim.
27 Vigesima Eliatha, filijs & fratribus eius duodecim.
28 Vigesimaprima Othir, filijs & fratribus eius duodecim.
29 Vigesimasecunda Geddelthi, filijs & fratribus eius duodecim.
30 Vigesimatertia Mahazioth, filijs & fratribus eius duodecim.
31 Vigesimaquarta Romemthiezer, filijs & fratribus eius duodecim.

CAPVT XXVI.

Templi ianitores ex Leuitis variæ classes designantur, & quæ porta à qua familia sit custodienda sorte disponitur, item qui thesauros & vasa sacra custodiant.

A 1 Diuisiones autem ianitorum: de Coritis Meselemia, filius Core, de filijs Asaph.
2 Filij Meselemiæ: Zacharias primogenitus, Iadihel secundus, Zabadias tertius, Iathanael quartus.
3 Ælam quintus, Iohanan sextus, Elioénai septimus:
4 Filij autem Obededom: Semeias primogenitus, Iozabad secundus, Ioaha tertius, Sachar quartus, Nathanaël quintus,
5 Ammiel sextus, Issachar septimus, Phollathi octauus: quia benedixit illi Dominus.
6 Semei autem filio eius nati sunt filij, præfecti familiarum suarum: erant enim viri fortissimi.
7 Filij ergo Semeiæ: Othni, & Raphael, & Obed, Elzabad, fratres eius viri fortissimi: Eliu quoque, & Samachias.
8 Omnes hi, de filijs Obededom: ipsi, & filij, & fratres eorum fortissimi ad ministrandum, sexaginta duo de Obededom.
B 9 Porrò Meselemiæ filij, & fratres eorum robustissimi, decem & octo.
10 De Hosa autem, id est, de filijs Merari: Semri princeps (non enim habuerat primogenitum, & idcircò posuerat eum pater eius in principem)
11 Helcias secundus, Tabelias tertius, Zacharias quartus. omnes hi filij, & fratres Hosa, tredecim.
12 Hi diuisi sunt in ianitores, vt semper principes custodiarum, sicut & fratres eorum, ministrarent in domo Domini.
13 Missæ sunt ergo sortes ex æquo, & paruis, & magnis, per familias suas in vnamquamque portarum.
14 Cecidit ergo sors Orientalis, Selemiæ. Porrò Zachariæ filio eius, viro prudentissimo, & erudito, sortito obtigit plaga Septentrionalis.
15 Obededom verò & filij eius ad Austrum: in qua parte domus erat seniorum concilium.
16 Sephim & Hosa ad Occidentem, iuxta portam, quæ ducit ad viam ascensionis: custodia contra custodiam.
17 Ad Orientem verò Leuitæ sex:, & ad Aquilonem quatuor per diem: atque ad Meridiem similiter in die quatuor: & vbi erat concilium, bini & bini.
18 In cellulis quoque ianitorum ad Occidentem quatuor in via, binique per cellulas. C
19 Hæ sunt diuisiones ianitorum, filiorum Core & Merari.
20 Porrò Achias erat super thesauros domus Dei, & vasa sanctorum.
21 Filij Ledan, filij Gersoni, de Ledan principes familiarum, Ledan, & Gersonni, Iehieli.
22 Filij Iehieli: Zathan, & Ioël fratres eius, super thesauros domus Domini.
23 Amramitis, & Isaaritis, & Hebronitis, & Ozihelitis.
24 Subaël autem filius Gersom, filij Moysi, præpositus thesauris.
25 Fratres quoque eius Eliezer, cuius filius Rahabia, & huius filius Isaias, & huius filius Ioram filius quoque filius Zechri. & huius filius Selemith.
26 Ipse Selemith, & fratres eius, super thesauros sanctorum, quæ sanctificauit Dauid rex, & principes familiarum, & tribuni, & centuriones: & duces exercitus.
27 De bellis & manubijs præliorum, quæ consecrauerant ad instaurationem, & supellectilem templi Domini. D
28 Hæc autem vniuersa sanctificauit Samuel Videns, & Saul filius Cis, & Abner filius Ner, & Ioab filius Saruiæ: omnes, qui sanctificauerant ea per manum Selemith, & fratrum eius.
29 Isaaritis verò præerat Chonenias, & filij eius, ad opera forinsecus super Israël, ad docendum, & iudicandum eos.
30 Porrò de Hebronitis Hasabias, & fratres eius viri fortissimi, mille septingenti, præerant Israëli trans Iordanem contra Occidentem, in cunctis operibus Domini, & in ministerium regis.
31 Hebronitarum autem princeps fuit Ieria, secundùm familias & cognationes eorum. Quadragesimo anno regni Dauid recensiti sunt, & inuenti sunt viri fortissimi in Iazer Galaad,
32 Fratresque eius robustioris ætatis, duo millia septingenti principes familiarum. Præposuit autem eos Dauid rex Rubenitis, & Gadditis, & dimidiæ tribui Manahe, in omne ministerium Dei, & regis.

CAPVT XXVII.

Recensentur duodecim principes, quorum singuli suo mense viginti quatuor millibus præerant, ad hæc principes seu præfecti tribuum thesaurorum, reliquæque substantiæ regis recensentur.

A 1 FIlij autem Israël secundùm numerum suum, principes familiarum, tribuni, & centuriones, & præfecti, qui ministrabant regi iuxta turmas suas, ingredientes & egredientes per singulos menses in anno, viginti quatuor millibus singuli præerant.

2 Primæ turmæ in primo mense Iesboam præerat filius Zabdiel, & sub eo viginti quatuor millia.

3 De filijs Phares, principes cunctorum principum in exercitu mense primo.

4 Secundi mensis habebat turmam Dudia Ahohites, & post se alter nomine Macelloth, qui regebat partem exercitus viginti quatuor millium.

5 Dux quoque turmæ tertiæ in mense tertio, erat Banaias filius Ioiadæ sacerdos: & in diuisione sua viginti quatuor millia.

B 6 Ipse est Banaias fortissimus inter triginta, & super triginta. præerat autem turmæ ipsius Amizabad filius eius.

7 Quartus, mense quarto, Azahel frater Ioab, & Zabadias filius eius post eum: & in turma eius viginti quatuor millia.

8 Quintus, mense quinto, princeps Samaoth Iezerites: & in turma eius viginti quatuor millia.

9 Sextus, mense sexto, Hira filius Acces Thecuites: & in turma eius viginti quatuor millia.

10 Septimus, mense septimo, Helles Phallonites de filijs Ephraim: & in turma eius viginti quatuor millia.

11 Octauus, mense octauo, Sobachai Husathites de stirpe Zarahi: & in turma eius viginti quatuor millia.

12 Nonus, mense nono, Abiezer Anathothites de filijs Iemini: & in turma eius viginti quatuor millia.

13 Decimus, mense decimo, Marai, & ipse Netophathites de stirpe Zarai: & in turma eius viginti quatuor millia.

14 Vndecimus, mense vndecimo, Banaias Pharathonites de filijs Ephraim: & in turma eius viginti quatuor millia.

15 Duodecimus, mense duodecimo, Holdai Netophathites, de stirpe Gothoniel: & in turma eius viginti quatuor millia.

C 16 Porrò tribubus præerant Israël, Rubenitis, dux Eliezer filius Zechri: Simeonitis, dux Saphatias filius Maacha:

17 Leuitis, Hasabias filius Camuel: Aaronitis, Sadoc:

18 Iuda, Eliu frater Dauid: Issachar, Amri filius Michaël.

19 Zabulonitis, Iesmaias filius Abdiæ: Nephthalitibus, Ierimoth filius Ozriel:

20 Filijs Ephraim, Osee filius Ozaziu: dimidiæ tribui Manasse, Ioel filius Phadaiæ:

21 Et dimidiæ tribui Manasse in Galaad, Iaddo filius Zachariæ. Beniamin autem, Iasiel filius Abner.

22 Dan verò, Ezrihel filius Ieroham: hi principes filiorum Israël.

23 Noluit autem Dauid numerare eos à viginti annis inferiùs: quia dixerat Dominus vt multiplicaret Israël quasi stellas cæli.

24 * Ioab filius Saruiæ cœperat numerare, nec compleuit: quia super hoc ira irruerat in Israël: & idcircò numerus eorum qui fuerant recensiti, non est relatus in fastos regis Dauid. * Sup. 21 a. 2.

D 25 Super thesauros autem regis fuit Azmoth filius Adiel. his autem thesauris, qui erant in vrbibus, & in vicis, & in turribus, præsidebat Ionatham filius Oziæ.

E 26 Operi autem rustico, & agricolis qui exercebant terram, præerat Ezri filius Chelub:

27 Vinearumque cultoribus, Semeias Romathites: cellis autem vinarijs Zabdias Aphonites.

28 Nam super olíueta & ficeta, quæ erant in campestribus, Balanan Gederites: super apothecas autem olei, Ioas.

29 Porrò armentis, quæ pascebantur in Saron, præpositus fuit Setrai Saronites: & super boues in vallibus, Saphat filius Adli:

30 Super camelos verò, Vbil Ismaëlites: & super asinos, Iadias Meronathites.

31 Super oues quoque Iaziz Agareus. omnes hi, principes substantiæ regis Dauid.

32 Ionathan autem patruus Dauid, consiliarius, vir prudens & litteratus: Ipse & Iahiel filius Hachamoni erant cum filijs regis.

33 Achitophel etiam consiliarius regis, & Chusai Arachites amicus regis.

34 Post Achitophel fuit Ioiada filius Banaiæ, & Abiathar. Princeps autem exercitus regis erat Ioab.

CAPVT XXVIII.

Dauid præparatis ad templi ædificationem omnibus necessarijs, Salomonem vniuersosque principes conuocatos exhortatur ad mandata Dei custodienda, præscribitque traditam sibi à Deo formam templi ædificandi.

A 1 COnuocauit igitur Dauid omnes principes Israël, duces tribuum, & præpositos turmarum, qui ministrabant regi: tribunos quoque & centuriones, & qui præerant substantiæ & possessionibus regis, filiosque suos cum eunuchis, & potentes, & robustissimos quosque in exercitu Ierusalem.

2 Cumque surrexisset rex, & stetisset, ait: Audite me fratres mei, & populus meus: Cogitaui vt ædificarem domum, in qua requiesceret arca fœderis Domini, & scabellum pedum Dei nostri: & ad ædificandum, omnia præparaui.

3 Deus autem dixit mihi: * Non ædificabis domum nomini meo, eò quòd sis vir bellator, & sanguinem fuderis. * 2 Reg 7. b. 13.

4 Sed elegit Dominus Deus Israël me de vniuersa domo patris mei, vt essem rex super Israël in sempiternum: de Iuda enim

elegit principes: porrò de domo Iuda, do-
mum patris mei: & de filijs patris mei, pla-
cuit ei vt me eligeret regem super cunctum
Israël.
B 5 *Sed & de filijs meis (filios enim mihi
* Sap. 9 b. 7. multos dedit Dominus) elegit Salomonem
filium meum, vt sederet in throno regni Do-
mini super Israël,
6 Dixitque mihi: Salomon filius tuus ædi-
ficabit domum meam, & atria mea: ipsum
enim elegi mihi in filium, & ego ero ei in
patrem.
7 Et firmabo regnum eius vsque in æter-
num, si perseuerauerit facere præcepta mea,
& iudicia, sicut & hodie.
8 Nunc ergo coram vniuerso cœtu Israël,
audiente Deo nostro, custodite, & perquirite
cuncta mandata Domini Dei nostri: vt possi-
deatis Terram bonam, & relinquatis eam fi-
lijs vestris post vos vsque in sempiternum:
9 Tu autem Salomon fili mi, scito Deum
patris tui, & seruito ei corde perfecto, & ani-
* Ps. 7. b. 10. mo voluntario: * omnia enim corda scruta-
tur Dominus, & vniuersas mentium cogita-
tiones intelligit. Si quæsieris eum, inuenies:
si autem dereliqueris eum, proijciet te in æ-
ternum.
18 Non ergo quia elegit te Dominus vt
ædificares domum Sanctuarij, confortare, &
perfice.
C 11 Dedit autem Dauid Salomoni filio suo
descriptionem porticus, & templi, & cella-
riorum, & cœnaculi, & cubiculorum in
adytis, & domus propitiationis.
12 Necnon & omnium quæ cogitauerat
atriorum, & exedrarum per circuitum in
thesauros domus Domini, & in thesauros
sanctorum,
13 Diuisionumque Sacerdotalium & Le-
uiticarum, in omnia opera domus Domi-
ni, & in vniuersa vasa ministerij templi Do-
mini.
14 Aurum in pondere per singula vasa mi-
nisterij. Argenti quoque pondus pro vasorum
& operum diuersitate.
15 Sed & in candelabra aurea, & ad lucer-
nas eorum aurum pro mensura vniuscuius-
que candelabri & lucernarum. Similiter &
in candelabra argentea, & in lucernas eo-
rum, pro diuersitate mensuræ, pondus argen-
ti tradidit.
16 Aurum quoque dedit in mensas propo-
sitionis pro diuersitate mensarum: similiter
& argentum in alias mensas argenteas.
D 17 Ad fuscinulas quoque, & phialas, &
thuribula, ex auro purissimo, & leunculos
aureos, pro qualitate mensuræ pondus distri-
buit in leunculum & leunculum. Similiter &
in leones argenteos diuersum argenti pon-
dus separauit.
18 Altari autem, in quo adoletur incen-
sum, aurum purissimum dedit: vt ex ipso fie-
ret similitudo quadrigæ cherubim, exten-
dentium alas, & velantium arcam fœderis
Domini.
19 Omnia, inquit, venerunt scripta manu
Domini ad me, vt intelligerem vniuersa ope-
ra exemplaris.
20 Dixit quoque Dauid Salomoni filio
suo: Viriliter age, & confortare, & fac: ne ti-
meas, & ne paueas: Dominus enim Deus
meus tecum erit, & non dimittet te, nec de-
relinquet, donec perficias omne opus mini-
sterij domus Domini.
21 Ecce diuisiones Sacerdotum & Leuita-
rum, in omne ministerium domus Domini
assistunt tibi, & parati sunt, & nouerunt tam
principes quàm populus facere omnia præ-
cepta tua.

CAPVT XXIX.

Recensentur impensæ à Dauid in ædificium templi præparatæ, quibus principes ac populus plurima adijciunt donaria; Dauid benedicens Dominum orat pro Salomone ac populo, & sacrificijs cum ingenti lætitia oblatis, vngitur secundò Salomon in regem pro patre Dauid qui anno regni quadragesimo in pace quieuit.

1 LOcutusque est Dauid rex ad omnem A
ecclesiam: Salomonem filium meum
vnum elegit Deus, adhuc puerum & tenel-
lum: opus namque grande est, neque enim
homini præparatur habitatio, sed Deo.
2 Ego autem totis viribus meis præparaui
impensas domus Dei mei. Aurum ad vasa
aurea, & argentum in argentea, æs in ænea,
ferrum in ferrea, ligna ad lignea, & lapides
onychinos, & quasi stibinos, & diuersorum
colorum, omnemque pretiosum lapidem, &
marmor Parium abundantissimè:
3 Et super hæc, quæ obtuli in domum Dei
mei de peculio meo aurum & argentum, do
in templum Dei mei, exceptis his, quæ præ-
paraui in ædem sanctam.
4 Tria millia talenta auri de auro Ophir: & B
septem millia talentorum argenti probatissi-
mi, ad deaurandos parietes templi.
5 Et, vbicumque opus est aurum de auro,
& vbicumque opus est argentum de argen-
to, opera fiant per manus artificum: & si quis
sponte offert, impleat manum suam hodie, &
offerat quod voluerit Domino.
6 Polliciti sunt itaque principes familia-
rum, & proceres tribuum Israël, tribuni quo-
que, & centuriones, & principes possessio-
num regis.
7 Dederuntque in opera domus Dei auri
talenta quinque millia, & solidos decem mil-
lia: argenti talenta decem millia, & æris ta-
lenta decem & octo millia: ferri quoque cen-
tum millia talentorum.
8 Et apud quemcumque inuenti sunt lapi-
des, dederunt in thesauros domus Domini,
per manum Iahiel Gersonitis.
9 Lætatusque est populus, cùm vota sponte C
promitterent: quia corde toto offerebant ea
Domino: sed & Dauid rex lætatus est gaudio
magno.
10 Et benedixit Domino coram vniuer-
sa multitudine, & ait: Benedictus es Do-
mine Deus Israël patris nostri ab æterno in
æternum.
11 Tua est Domine magnificentia, & po-

tentia, & gloria, atque victoria: & tibi laus: cuncta enim quæ in cælo sunt, & in terra, tua sunt: tuum Domine regnum, & tu es super omnes principes.

12 Tuæ diuitiæ, & tua est gloria: tu dominaris omnium, in manu tua virtus & potentia: in manu tua magnitudo & Imperium omnium.

D 13 Nunc igitur Deus noster confitemur tibi, & laudamus nomen tuum inclytum.

14 Quis ego, & quis populus meus, vt possimus hæc tibi vniuersa promittere? tua sunt omnia: & quæ de manu tua accepimus, dedimus tibi.

15 Peregrini enim sumus coram te, & aduenæ, sicut omnes patres nostri. * Dies nostri quasi vmbra super terram, & nulla est mora.

* Sap. 2 b. 5.

16 Domine Deus noster, omnis hæc copia, quam parauimus, vt ædificaretur domus nomini sancto tuo, de manu tua est, & tua sunt omnia.

17 Scio Deus meus quòd probes corda, & simplicitatem diligas, vnde & ego in simplicitate cordis mei lætus obtuli vniuersa hæc: & populum tuum, qui hic repertus est, vidi cum ingenti gaudio tibi offerre donaria.

E 18 Domine Deus Abraham, & Isaac, & Israël, patrum nostrorum, custodi in æternum hanc voluntatem cordis eorum, & semper in venerationem tui mens ista permaneat.

19 Salomoni quoque filio meo da cor perfectum vt custodiat mandata tua, testimonia tua, & ceremonias tuas, & faciat vniuersa: & ædificet ædem: cuius impensas paraui.

20 Præcepit autem Dauid vniuersæ ecclesiæ: Benedicite Domino Deo nostro. Et benedixit omnis ecclesia Domino Deo patrum suorum: & inclinauerunt se, & adorauerunt Deum, & deinde regem.

F 21 Immolaueruntque victimas Domino: & obtulerunt holocausta die sequenti, tauros mille, arietes mille, agnos mille cum libaminibus suis, & vniuerso ritu abundantissimè in omnem Israël.

22 Et comederunt, & biberunt coram Domino in die illo cum grandi lætitia. * Et vnxerunt secundò Salomonem filium Dauid. Vnxerunt autem eum Domino in principem, & Sadoc in pontificem.

* 3.Reg 1. c 34.

23 Seditque Salomon super solium Domini in regem pro Dauid patre suo, & cunctis placuit: & paruit illi omnis Israël.

24 Sed & vniuersi principes, & potentes, & cuncti filij regis Dauid dederunt manum, & subiecti fuerunt Salomoni regi.

G 25 Magnificauit ergo Dominus Salomonem super omnem Israël: & dedit illi gloriam regni, qualem nullus habuit ante eum rex Israël.

26 Igitur Dauid filius Isai regnauit super vniuersum Israël.

27 * Et dies, quibus regnauit super Israël, fuerunt quadraginta anni: in Hebron regnauit septem annis, & in Ierusalem annis triginta tribus.

* 3.Reg. 2. b. 11.

28 Et mortuus est in senectute bona, plenus dierum, & diuitijs, & gloria, & regnauit Salomon filius eius pro eo.

29 Gesta autem Dauid regis priora, & nouissima, scripta sunt in Libro Samuelis Videntis, & in Libro Nathan prophetæ, atque in volumine Gad Videntis:

30 Vniuersique regni eius, & fortitudinis, & temporum, quæ transierunt sub eo, siue in Israël, siue in cunctis regnis terrarum.

LIBER SECVNDVS PARALIPOMENON, HEBRAICE DIBRE HAIAMIM.

CAPVT PRIMVM.

Oblatis mille hostijs à Salomone in Gabaon, Dominus illi nocte apparens dat ei petitam sapientiam, additis diuitijs & gloria; post quæ currus & equites congregat.

A 3.Reg.3.a.1.

1 COnfortatus est ergo Salomon filius Dauid in regno suo, & Dñs Deus eius erat cum eo, & magnificauit eũ in excelsũ.
2 Præcepitq; Salomon vniuerso Israeli, tribunis,& centurionibus,& ducibus,& iudicibus omnis Israël, & principibus familiarum:
3 Et abijt cum vniuersa multitudine in Excelsum Gabaon, vbi erat tabernaculum fœderis Dei, quod fecit Moyses famulus Dei in solitudine.
B
4 Arcam autem Dei adduxerat Dauid de Cariathiarim, in locum quem præparauerat ei,& vbi fixerat illi tabernaculum,hoc est, in Ierusalem.
* Exod.38.a.1.
5 Altare quoque æneum,* quod fabricatus fuerat Beseleel filius Vri filij Hur,ibi erat coram tabernaculo Domini: quod requisiuit Salomon, & omnis ecclesia.
6 Adscenditque Salomon ad altare æneum coram tabernaculo fœderis Domini, & obtulit in eo mille hostias.
7 Ecce autem in ipsa nocte apparuit ei Deus dicens:Postula quod vis,vt dem tibi.
8 Dixitque Salomon Deo: Tu fecisti cum Dauid patre meo misericordiam magnam:& constituisti me regem pro eo.
C
9 Nunc ergo Domine Deus impleatur sermo tuus,quem pollicitus es Dauid patri meo: tu enim me fecisti regem super populum tuum multum, qui tam innumerabilis est, quàm puluis terræ.
* Sup.9.c.10.
10 * Da mihi sapientiam & intelligentiam, vt ingrediar & egrediar coram populo tuo: quis enim potest hunc populum tuum dignè, qui tam grandis est, iudicare?
11 Dixit autem Deus ad Salomonem:Quia hoc magis placuit cordi tuo, & non postulasti diuitias,& substantiam,& gloriam, neque animas eorum qui te oderant,sed nec dies vitæ plurimos: petisti autem sapientiam & scientiam,vt iudicare possis populum meum, super quem constitui te regem.
D
12 Sapientia & scientia data sunt tibi:diuitias autem & substantiam & gloriam dabo tibi, ita vt nullus in regibus nec ante te nec post te fuerit similis tui.
13 Venit ergo Salomon ab Excelso Gabaon in Ierusalem coram tabernaculo fœderis; & regnauit super Israel.
14 * Congregauitque sibi currus & equites, & facti sunt ei mille quadringenti currus,& duodecim millia equitum; & fecit eos esse in vrbibus quadrigarum, & cum rege in Ierusalem. * 3.Reg.10.d.26.
15 Præbuitque rex argentum & aurum in Ierusalem quasi lapides,& cedros quasi sycomoros, quæ nascuntur in campestribus multitudine magna.
16 Adducebantur autem ei equi de Ægypto, & de Coa, à negotiatoribus regis, qui ibant, & emebant pretio,
17 Quadrigam equorum sexcentis argenteis, & equum centum quinquaginta: similiter de vniuersis regnis Hethæorum, & à regibus Syriæ,emptio celebrabatur.

CAPVT II.

Ordinatis pro templo ædificando architectis & operarijs, Salomon cum rege Hiram conuenit de mittendo erudito artifice, lignisque ad templi structuram cædendis.

1 DEcreuit autem Salomon ædificare domum nomini Domini,& palatiũ sibi. A
2 Et numerauit septuaginta millia virorum portantium humeris, & octoginta millia qui cæderent lapides in montibus, præpositosque eorum tria millia sexcentos.
3 * Misit quoque ad Hiram regem Tyri, dicens: Sicut egisti cum Dauid patre meo, & misisti ei ligna cedrina vt ædificaret sibi domum, in qua & habitauit: * 3.Reg.5.a.1.
4 Sic fac mecum, vt ædificem domum nomini Domini Dei mei, vt consecrem eam ad adolendum incensum coram illo, & fumiganda aromata, & ad propositionem panum sempiternam, & ad holocautomata manè, & vesperè,sabbatis quoque,& neomenijs,& solemnitatibus Domini Dei nostri in sempiternum,quæ mandata sunt Israeli.
5 Domus enim,quam ædificare cupio,magna est: magnus est enim Deus noster super omnes deos. B
6 Quis ergo poterit præualere, vt ædificet ei dignam domum?si cælum, & cæli cælorum capere eum nequeunt: quantus ego sum, vt possim ædificare ei domum? sed ad hoc tantum, vt adoleatur incensum coram illo.
7 Mitte ergo mihi virum eruditum, qui nouerit operari in auro, & argento, ære, & ferro,purpura,coccino, & hyacintho, & qui sciat sculpere cælaturas, cum his artificibus, quos mecum habeo in Iudæa, & Ieru salem, quos præparauit Dauid pater meus.
8 Sed & ligna cedrina mitte mihi,& arceuthina, & pinea, de Libano: scio enim quòd serui tui nouerint cædere ligna de libano,

C

& erunt serui mei cum seruis tuis,
9 Vt parentur mihi ligna plurima. Domus enim quam cupio ædificare, magna est nimis, & inclyta.
10 Præterea operarijs, qui cæsuri sunt ligna: seruis tuis dabo in cibaria tritici coros viginti millia, & hordei coros totidem, & vini viginti millia metretas, olei quoque sata viginti millia.
11 Dixit autem Hiram rex Tyri per litteras, quas miserat Salomoni: Quia dilexit Dominus populum suum, idcirco te regnare fecit super eum.
12 Et addidit, dicens: Benedictus Dominus Deus Israël, qui fecit cælum & terram, qui dedit Dauid regi filium sapientem, & eruditum & sensatum atque prudentem, vt ædificaret domum Domino, & palatium sibi.
13 Misi ergo tibi virum prudentem & scientissimum Hiram, patrem meum,

D

14 Filium mulieris de filiabus Dan, cuius pater fuit Tyrius, qui nouit operari in auro, & argento, ære, & ferro, & marmore, & lignis, in purpura quoque, & hyacintho, & bysso, & coccino: & qui scit cælare omnem sculpturam, & adinuenire prudenter quodcumque in opere necessarium est, cum artificibus tuis, & cum artificibus domini mei Dauid patris tui.
15 Triticum ergo, & hordeum, & oleum, & vinum, quæ pollicitus es domine mi, mitte seruis tuis.
16 Nos autem cædemus ligna de Libano, quot necessaria habueris, & applicabimus ea ratibus per mare in Ioppe: tuum autem erit transferre ea in Ierusalem.
17 Numerauit igitur Salomon omnes viros proselytos, qui erant in terra Israël, post dinumerationem quam dinumerauit Dauid pater eius, & inuenti sunt centum quinquaginta millia, & tria millia sexcenti.
18 Fecitque ex eis septuaginta millia, qui humeris onera portarent, & octoginta millia, qui lapides in montibus cæderent: tria autem millia & sexcentos præpositos operum populi.

CAPVT III.

Templum extruitur cum porticu, velo, & duabus columnis æneis ante fores templi.

A

1 ET cœpit Salomon ædificare domum Domini in Ierusalem in monte Moria, qui demonstratus fuerat Dauid patri eius, in loco quem parauerat Dauid in * area Ornan Iebusæi.

3 Reg 6.a.1.
* 2.Reg.24.d.25. 1.Par.21.d.26.

2 Cœpit autem ædificare mense secundo, anno quarto regni sui:
3 Et hæc sunt fundamenta, quæ iecit Salomon, vt ædificaret domum Dei, longitudinis cubitos in mensura prima sexaginta, latitudinis cubitos viginti.

B

4 Porticum verò ante frontem, quæ tendebatur in longum iuxta mensuram latitudinis domus, cubitorum viginti: porrò altitudo centum viginti cubitorum erat: & deaurauit eam intrinsecus auro mundissimo.

5 Domum quoque maiorem texit tabulis ligneis abiegnis, & laminas auri obrizi affixit per totum: sculpsitque in ea palmas, & quasi catenulas se inuicem complectentes.
6 Strauit quoque pauimentum templi pretiosissimo marmore, decore multo.
7 Porrò aurum erat probatissimum, de cuius laminis texit domum, & trabes eius, & postes, & parietes, & ostia: & cælauit cherubim in parietibus.
8 Fecit quoque domum Sancti sanctorum: longitudinem iuxta latitudinem domus, cubitorum viginti, & latitudinem similiter viginti cubitorum: & laminis aureis texit eam, quasi talentis sexcentis.
9 Sed & clauos fecit aureos, ita vt singuli claui siclos quinquagenos appenderent: cœnacula quoque texit auro. C
10 Fecit etiam in domo Sancti sanctorum cherubim duos, opere statuario: & texit eos auro.
11 Alæ cherubim viginti cubitis extendebantur, ita vt vna ala haberet cubitos quinque, & tangeret parietem domus: & altera quinque cubitos habens, alam tangeret alterius cherub.
12 Similiter cherub alterius ala, quinque habebat cubitos, & tangebat parietem: & ala eius altera quinque cubitorum, alam cherub alterius contingebat.
13 Igitur alæ vtriusque cherubim expansæ erant, & extendebantur per cubitos viginti: ipsi autem stabant erectis pedibus, & facies eorum erant versæ ad exteriorem domum. D
14 * Fecit quoque velum ex hyacintho, purpura, cocco, & bysso: & intexuit ei cherubim. * Matt.27.f.51.
15 * Ante fores etiam templi duas columnas, quæ triginta & quinque cubitos habebant altitudinis: porrò capita earum, quinque cubitorum. * Iere. 52.d.20.
16 Nec non & quasi catenulas in oraculo, & superposuit eas capitibus columnarum: malogranata etiam centum, quæ catenulis interposuit.
17 Ipsas quoque columnas posuit in vestibulo templi, vnam à dextris, & alteram à sinistris: eam quæ à dextris erat, vocauit Iachin, & quæ ad læuam, Booz.

CAPVT IV.

Constructio altaris ænei, maris fusilis, decem concharum, candelabrorum aureorum, mensarum, phialarum, ac cæterorum, quæ ad templum eiusque ornatum pertinebant.

1 FEcit quoque altare æneum viginti cubitorum longitudinis, & viginti cubitorum latitudinis, & decem cubitorum altitudinis. A
2 * Mare etiam fusile decem cubitis à labio vsque ad labium, rotundum per circuitum: quinque cubitos habebat altitudinis, & funiculus triginta cubitorum ambiebat gyrum eius. * 3.Reg.7.d.23.
3 Similitudo quoque boum erat subter illud, & decem cubitis quædam extrinsecus cælaturæ, quasi duobus versibus aluum mari

cir-

circuibant. Boues autem erant fusiles:

B 4 Et ipsum Mare super duodecim boues impositum erat, quorum tres respiciebant ad Aquilonem, & alij tres ad Occidentem: porrò tres alij Meridiem, & tres qui reliqui erant, Orientem, habentes mare superpositum: posteriora autem boum erant intrinsecus sub mari.

5 Porrò vastitas eius habebat mensuram palmi, & labium illius erat quasi labium calicis, vel repandi lilij: capiebatque tria millia metretas.

6 Fecit quoque conchas decem: & posuit quinque à dextris, & quinque à sinistris, vt lauarent in eis omnia, quæ in holocaustum oblaturi erant: porrò in mari sacerdotes lauabantur.

7 Fecit autem & candelabra aurea decem, secundùm speciem qua iussa erant fieri: & posuit ea in templo, quinque à dextris, & quinque à sinistris.

C 8 Necnon & mensas decem: & posuit eas in templo, quinque à dextris, & quinque à sinistris: phialas quoque aureas centum.

9 Fecit etiam atrium sacerdotum, & Basilicam grandem: & ostia in basilica, quæ texit ære.

10 Porrò mare posuit in latere dextro contra Orientem ad Meridiem.

11 Fecit autem Hiram lebetes, & creagras, & phialas: & compleuit omne opus regis in domo Dei:

12 Hoc est, columnas duas, & epistylia, & capita, & quasi quædam retiacula, quæ capita tegerent super epistylia.

13 Malogranata quoque quadringenta, & retiacula duo, ita vt bini ordines malogranatorum singulis retiaculis iungerentur, quæ protegerent epistylia, & capita columnarum.

14 Bases etiam fecit, & conchas, quas superposuit basibus:

15 Mare vnum, boues quoque duodecim sub mari.

16 Et lebetes, & creagras, & phialas. Omnia vasa fecit Salomoni Hiram pater eius in domo Domini ex ære mundissimo.

D 17 In regione Iordanis fudit ea rex in argillosa terra, inter Sochot & Saredatha.

18 Erat autem multitudo vasorum innumerabilis, ita vt ignoraretur pondus æris.

19 Fecitque Salomon omnia vasa domus Dei, & altare aureum, & mensas, & super eas panes propositionis:

20 Candelabra quoque cum lucernis suis, vt lucerent ante oraculum iuxta ritum, ex auro purissimo:

21 Et florentia quædam, & lucernas, & forcipes aureos: omnia de auro mundissimo facta sunt.

22 Thymiamateria quoque, & thuribula, & phialas, & mortariola, ex auro purissimo. Et ostia cælauit templi interioris, id est, in Sancta sanctorum: & ostia templi forinsecus aurea. Sicque completum est omne opus, quod fecit Salomon in domo Domini.

CAPVT V.

Illatis in templum vasis sacris, & oblatis plurimis donarijs arca continens tabulas Moysi in oraculum inducitur, vnde gloria Domini implet templum.

1 INtulit igitur Salomon omnia, quæ vouerat Dauid pater suus, argentum, & aurum, & vniuersa vasa posuit in thesauris domus Dei. A 3.Reg.7.g.51.

2 * Post quæ congregauit maiores natu Israël, & cunctos principes tribuum, & capita familiarum de filijs Israël in Ierusalem, vt adducerent arcam fœderis Domini de Ciuitate Dauid, quæ est Sion. * 3 Reg. 8. a 1.

3 Venerunt itaque ad regem omnes viri Israël in die solemni mensis septimi.

4 Cumque venissent cuncti seniorum Israël, portauerunt Leuitæ arcam,

5 Et intulerunt eam, & omnem paraturam tabernaculi. Porrò vasa sanctuarij, quæ erant in tabernaculo, portauerunt Sacerdotes cum Leuitis. B

6 Rex autem Salomon, & vniuersus cœtus Israël, & omnes qui fuerunt congregati ante arcam, immolabant arietes, & boues absque vllo numero; tanta enim erat multitudo victimarum.

7 Et intulerunt Sacerdotes arcam fœderis Domini in locum suum, id est, ad oraculum templi, in Sancta sanctorum subter alas cherubim,

8 Ita vt cherubim expanderent alas suas super locum, in quo posita erat arca, & ipsam arcam tegerent cum vectibus suis.

9 Vectium autem, quibus portabatur arca, quia paululum longiores erant, capita parebant ante oraculum: si verò quis paululum fuisset extrinsecus, eos videre non poterat. Fuit itaq; arca ibi vsque in præsentem diem. C

10 Nihilque erat aliud in arca, nisi duæ tabulæ, quas posuerat Moyses in Horeb, quando legem dedit Dominus filijs Israël egredientibus ex Ægypto.

11 Egressis autem Sacerdotibus de sanctuario (omnes enim Sacerdotes, qui ibi potuerant inueniri, sanctificati sunt: nec adhuc in illo tempore vices, & ministeriorum ordo inter eos diuisus erat)

12 Tam Leuitæ quàm cantores, id est, & qui sub Asaph erant, & qui sub Eman, & qui sub Idithun, filij, & fratres eorum, vestiti byssinis, cymbalis, & psalterijs, & citharis concrepabant, stantes ad Orientalem plagam altaris, & cum eis Sacerdotes centum viginti canentes tubis. D

13 Igitur cunctis pariter, & tubis, & voce, & cymbalis, & organis, & diuersi generis musicorum concinentibus, & vocem in sublime tollentibus, longè sonitus audiebatur, ita vt cùm Dominum laudare cœpissent & dicere: Confitemini Domino quoniam bonus, quoniam in æternum misericordia eius; impleretur domus Dei nube,

14 Nec possent Sacerdotes stare & ministrare propter caliginem. Compleuerat enim gloria Domini domum Dei.

CAPVT VI.

Benedicit Salomon populo Israel, gratias Deo agens de impletione promissionis factæ David, oratque supplex coram multitudine, vt orantium in eo templo vota Deus exaudiat.

A 1. TVnc Salomon ait: Dominus pollicitus
Reg.8.b 20 est vt habitaret in caligine:
2 Ego autem ædificaui domum nomini
eius, vt habitaret ibi in perpetuum.
3 Et conuertit rex faciem suam, & benedi-
xit vniuersæ multitudini Israel (nam omnis
turba stabat intenta) & ait:
4 Benedictus Dominus Deus Israël, qui
quod locutus est Dauid patri meo, opere
compleuit, dicens:
5 A die, qua eduxi populum meum de Ter-
ra Ægypti, non elegi ciuitatem de cunctis
tribubus Israël, vt ædificaretur in ea do-
mus nomini meo: neque elegi quemquam
alium virum, vt esset dux in populo meo
B Israël,
6 Sed elegi Ierusalem, vt sit nomen meum
in ea, & elegi Dauid, vt constituerem eum
super populum meum Israël.
7 Cumque fuisset voluntatis Dauid patris
mei, vt ædificaret domum nomini Domini
Dei Israël,
8 Dixit Dominus ad eum, Quia hæc fuit
voluntas tua, vt ædificares domum nomini
meo, benè quidem fecisti huiuscemodi habe-
re voluntatem:
9 Sed non tu ædificabis domum, verùm fi-
lius tuus, qui egredietur de lumbis tuis, ipse
ædificabit domum nomini meo.
10 Compleuit ergo Dominus sermonem
suum, quem locutus fuerat: & ego surrexi pro
Dauid patre meo, & sedi super thronum Is-
raël, sicut locutus est Dominus: & ædificaui
domum nomini Domini Dei Israël.
11 Et posui in ea arcam, in qua est pactum
Domini, quod pepigit cum filijs Israel.
12 Stetit ergo coram altari Domini ex ad-
uerso vniuersæ multitudinis Israël, & exten-
dit manus suas.
C 13 Siquidem fecerat Salomon basim æ-
neam, & posuerat eam in medio basilicæ, ha-
bentem quinque cubitos longitudinis, &
quinque cubitos latitudinis, & tres cubitos
altitudinis: stetitq; super eam: & deinceps fle-
xis genibus contra vniuersam multitudinem
Israel, & palmis in cælum leuatis,
* 2.Mac.2.8. 14 Ait: * Dñe Deus Israël, non est similis
tui Deus in cælo & in terra: qui custodis pa-
ctum & misericordiam cum seruis tuis, qui
ambulant coram te in toto corde suo:
15 Qui præstitisti seruo tuo Dauid patri
meo quæcumque locutus fueras ei: & quę ore
promiseras opere complesti, sicut & præsens
tempus probat.
16 Nunc ergo Domine Deus Israël, imple
seruo tuo patri meo Dauid quæcumque lo-
cutus es, dicens: Non deficiet ex te vir co-
ram me, qui sedeat super thronum Israël: ita
tamen si custodierint filij tui vias suas, &
ambulauerint in lege mea, sicut & tu ambu-
lasti coram me.
17 Et nunc Domine Deus Israël, firmetur
sermo tuus, quē locutus es seruo tuo Dauid.
18 Ergone credibile est vt habitet Deus
cum hominibus super terram? Si cælum &
cæli cælorum non te capiunt, quantò magis
domus ista, quam ædificaui?
19 Sed ad hoc tantùm facta est, vt respicias
orationem serui tui, & obsecrationem eius,
Domine Deus meus: & audies preces, quas
fundit famulus tuus coram te:
20 Vt aperias oculos tuos super domum
istam diebus ac noctibus, super locū, in quo
pollicitus es vt inuocaretur nomen tuum,
21 Et exaudires orationem, quam seruus D
tuus orat in eo: & exaudias preces famuli
tui, & populi tui Israël. Quicumque orauerit
in loco isto, exaudi de habitaculo tuo, id est,
de cælis, & propitiare.
22 Si peccauerit quispiam in proximum
suum, & iurare contra eum paratus venerit,
seque maledicto constrinxerit coram altari
in domo ista:
23 Tu audies de cælo, & facies iudicium
seruorum tuorum, ita vt reddas iniquo viam
suam in caput proprium, & vlciscaris iustū,
retribuens ei secundùm iustitiam suam.
24 Si superatus fuerit populus tuus Israël
ab inimicis (peccabunt enim tibi) & conuersi
egerint pœnitentiam, & obsecrauerint no-
men tuum; & fuerint deprecati in loco isto,
25 Tu exaudies de cælo, & propitiare pec-
cato populi tui Israël, & reduc eos in terram,
quam dedisti eis, & patribus eorum.
26 Si clauso cælo pluuia non fluxerit prop- E
ter peccata populi, & deprecati te fuerint in
loco isto, & confessi nomini tuo, & conuersi
à peccatis suis, cùm eos afflixeris,
27 Exaudi de cælo Domine, & dimitte pec-
cata seruis tuis & populi tui Israël, & doce
eos viam bonam, per quam ingrediantur: &
da pluuiam terræ, quam dedisti populo tuo
ad possidendum.
28 * Fames si orta fuerit in terra, & pesti- * Inf.10.b.9.
lentia, ærugo, & aurugo, & locusta, & bru-
chus; & hostes, vastatis regionibus, portas ob-
sederint ciuitatis, omnisque plaga & infirmi-
tas presserit.
29 Si quis de populo tuo Israël fuerit de-
precatus, cognoscens plagam & infirmita-
tem suam, & expanderit manus suas in do-
mo hac,
30 Tu exaudies de cælo, de sublimi scilicet
habitaculo tuo, & propitiare, & redde vni-
cuique secundùm vias suas, quas nosti eum
habere in corde suo: (tu enim solus nosti cor-
da filiorum hominum.)
31 Vt timeant te, & ambulent in vijs tuis F
cunctis diebus, quibus viuunt super faciem
terræ, quam dedisti patribus nostris.
32 Externum quoque, qui non est de popu-
lo tuo Israël, si venerit de terra longinqua,
propter nomen tuum magnum, & propter
manum tuam robustam, & brachium tuum
extentum, & adorauerit in loco isto,
33 Tu exaudies de cælo firmissimo habita-
culo tuo, & facies cuncta, pro quibus inuoca-
uerit te ille peregrinus: vt sciant omnes po-
puli terræ nomen tuum, & timeant te sicut

populus tuus Iſrael, & cognoſcant quia nomen tuum inuocatum eſt ſuper domum hanc, quam ædificaui.

34 Si egreſſus fuerit populus tuus ad bellum contra aduerſarios ſuos per viam in qua miſeris eos, adorabunt te contra viam, in qua ciuitas hæc eſt, quam elegiſti, & domus, quam ædificaui nomini tuo:

35 Tu exaudies de cælo preces eorum, & obſecrationem, & vlciſcaris.

* 3.Reg 8. c 46. Eccl. 7 c 21. 1. Ioan. 1. d.8.

36 Si autem peccauerint tibi (*neque enim eſt homo, qui non peccet) & iratus fueris eis, & tradideris hoſtibus, & captiuos duxerint eos in terram longinquam, vel certè quæ iuxta eſt,

G

37 Et conuerſi in corde ſuo, in terra, ad quam captiui ducti fuerant, egerint pœnitentiam, & deprecati te fuerint in terra captiuitatis ſuæ, dicentes: Peccauimus, iniquè fecimus, iniuſtè egimus:

38 Et reuerſi fuerint ad te in toto corde ſuo, & in tota anima ſua in terra captiuitatis ſuæ, ad quam ducti ſunt, adorabunt te contra viam terræ ſuæ, quam dediſti patribus eorum, & vrbis, quam elegiſti, & domus, quam ædificaui nomini tuo:

39 Tu exaudies de cælo, hoc eſt de firmo habitaculo tuo, preces eorum, & facias iudicium, & dimittas populo tuo quamuis peccatori:

40 Tu es enim Deus meus: aperiantur, quæſo, oculi tui, & aures tuæ intentæ ſint ad orationem quæ fit in loco iſto.

* Pſ. 131. b.8.

41 * Nunc igitur conſurge Domine Deus in requiem tuam, tu & arca fortitudinis tuæ: Sacerdotes tui Domine Deus induantur ſalutem, & ſancti tui lætentur in bonis.

42 Domine Deus ne auerteris faciem Chriſti tui: memento miſericordiarum Dauid ſerui tui.

CAPVT VII.

Poſt deuorata cæleſti igne ſacrificia, Dei maieſtas templum implet, & plurimis immolatis hoſtijs, templi dedicatio ſeptem diebus celebrabatur, dieque octauo fit collecta; Dominus autem Salomoni reuelat, ſe ipſius orationem exaudiſſe.

A

1 CVmque compleſſet Salomon fundens preces, ignis deſcendit de cælo, & deuorauit holocauſta & victimas: * & maieſtas Domini impleuit domum.

* 2 Mac 2. 8.

2 Nec poterant ſacerdotes ingredi templum Domini, eò quòd impleſſet maieſtas Domini templum Domini.

3 Sed & omnes filij Iſraël videbant deſcendentem ignem, & gloriam Domini ſuper domum: & corruentes proni in terram ſuper pauimentum ſtratum lapide, adorauerunt, & laudauerunt Dominum: Quoniam bonus, quoniam in ſæculum miſericordia eius.

4 Rex autem, & omnis populus, immolabant victimas coram Domino.

* 3.Reg 8. 63.

5 * Mactauit igitur rex Salomon hoſtias, boum viginti duo millia, arietum centum viginti millia: & dedicauit domum Dei rex, & vniuerſus populus.

B

6 Sacerdotes autem ſtabant in officijs ſuis: & Leuitæ in organis carminum Domini, quę fecit Dauid rex ad laudandum Dominum: Quoniam in æternum miſericordia eius, hymnos Dauid canentes per manus ſuas: porrò Sacerdotes canebant tubis ante eos, cunctuſque Iſraël ſtabat.

7 Sanctificauit quoque Salomon medium atrij ante templum Dñi: obtulerat enim ibi holocauſta & adipes pacificorum: quia altare æneum, quod fecerat, non poterat ſuſtinere holocauſta & ſacrificia & adipes.

8 Fecit ergo Salomon ſolemnitatem in tēpore illo ſeptem diebus, & omnis Iſraël cum eo, eccleſia magna valdè, ab introitu Emath vſque ad Torrentem Ægypti.

9 Fecitque die octauo collectam, eò quòd dedicaſſet altare ſeptem diebus, & ſolemnitatem celebraſſet diebus ſeptem.

10 Igitur in die vigeſimotertio menſis ſeptimi dimiſit populos ad tabernacula ſua, lætantes atque gaudentes ſuper bono, quod fecerat Dominus Dauidi, & Salomoni, & Iſraëli populo ſuo.

11 * Compleuitque Salomon domum Domini, & domum regis, & omnia quæ diſpoſuerat in corde ſuo, vt faceret in domo Domini, & in domo ſua, & proſperatus eſt. * 3 Reg.9. a.1.

C

12 Apparuit autem ei Dominus nocte, & ait: Audiui orationem tuam, & elegi locum iſtum mihi in domum ſacrificij.

13 Si clauſero cælum, & pluuia non fluxerit, & mandauero & præcepero locuſtæ, vt deuoret terram, & miſero peſtilentiam in populum meum:

14 Conuerſus autem populus meus, ſuper quos inuocatum eſt nomen meum, deprecatus me fuerit, & exquiſierit faciem meam, & egerit pœnitentiam à vijs ſuis peſſimis: & ego exaudiam de cælo, & propitius ero peccatis eorum, & ſanabo terram eorum.

15 Oculi quoque mei erunt aperti, & aures meæ erectæ ad orationem eius, qui in loco iſto orauerit.

D

16 Elegi enim, & ſanctificaui locum iſtum, vt ſit nomen meum ibi in ſempiternum, & permaneant oculi mei, & cor meum ibi cunctis diebus.

17 Tu quoque ſi ambulaueris coram me, ſicut ambulauit Dauid pater tuus, & feceris iuxta omnia quæ præcepi tibi, & iuſtitias meas iudiciaque ſeruaueris:

18 Suſcitabo thronum regni tui, ſicut pollicitus ſum Dauid patri tuo, dicens: Non auferetur de ſtirpe tua vir, qui ſit princeps in Iſraël.

19 Si autem auerſi fueritis, & dereliqueritis iuſtitias meas, & præcepta mea, quæ propoſui vobis, & abeuntes ſeruieritis dijs alienis, & adoraueritis eos,

20 Euellam vos de terra mea, quam dedi vobis: & domum hanc, quam ſanctificaui nomini meo, proijciam à facie mea, & tradam eam in parabolam, & in exemplum cunctis populis.

21 Et domus iſta erit in prouerbiū vniuerſis tranſeuntibus, & dicent ſtupentes: Quare fecit Dominus ſic terræ huic, & domui huic?

22 Respondebuntque: Quia dereliquerunt Dominum Deum patrum suorum, qui eduxit eos de Terra Ægypti, & apprehenderunt deos alienos, & adorauerunt eos, & coluerunt: idcircò venerunt super eos vniuersa hæc mala.

CAPVT VIII.

Ædificatis à Salomone varijs ciuitatibus, reliquias Gentium sibi facit tributarias, offert holocausta, & sacerdotum ac Leuitarum ministeria iuxta dispositionem David constituit: missaque classe plurimum auri ex Ophir refertur ad Salomonem.

A 3 Reg. 9. b 10.

1 EXpletis autem viginti annis postquam ædificauit Salomon domum Domini & domum suam:

2 Ciuitates, quas dederat Hiram Salomoni ædificauit, & habitare ibi fecit filios Israël.

3 Abijt quoque in Emath Suba, & obtinuit eam.

4 Et ædificauit Palmirã in deserto, & alias ciuitates munitissimas ædificauit in Emath.

5 Extruxitque Bethoron superiorem, & Bethoron inferiorem, ciuitates muratas habentes portas & vectes & seras:

6 Balaath etiam & omnes vrbes firmissimas, quæ fuerunt Salomonis, cunctasque vrbes quadrigarum, & vrbes equitum. omnia quæcumque voluit Salomon atque disposuit, ædificauit in Ierusalem & in Libano, & in
B vniuersa terra potestatis suæ.

7 Omnem populum, qui derelictus fuerat de Hethæis, & Amorrhæis, & Pherezæis, & Heuæis, & Iebusæis, qui non erant de stirpe Israël;

8 De filijs eorum, & de posteris, quos non interfecerant filij Israël, subiugauit Salomon in tributarios, vsque in diem hanc.

9 Porrò de filijs Israël non posuit vt seruirent operibus regis: ipsi enim erant viri bellatores, & duces primi, & principes quadrigarum & equitum eius.

10 Omnes autem principes exercitus regis Salomonis fuerunt ducenti quinquaginta, qui erudiebant populum.

C 11 Filiam verò Pharaonis transtulit de Ciuitate Dauid, in domum quam ædificauerat ei. Dixit enim rex: Non habitabit vxor mea in domo Dauid regis Israël, eò quòd sanctificata sit: quia ingressa est in eã arca Domini.

12 Tunc obtulit Salomon holocausta Domino super altare Domini, quod extruxerat ante porticum,

13 Vt per singulos dies offerretur in eo iuxta præceptum Moysi in sabbatis & in calendis, & in festis diebus, ter per annum, id est, in solemnitate azymorum, & in solemnitate hebdomadarum & in solemnitate tabernaculorum.

14 Et constituit iuxta dispositionem Dauid patris sui, officia sacerdotum in ministerijs suis: & Leuitas in ordine suo, vt laudarent, & ministrarent coram Sacerdotibus, iuxta ritum vniuscuiusque diei: & ianitores in diuisionibus suis per portam & per portã: sic enim præceperat Dauid homo Dei.

15 Nec prætergressi sunt de mandatis regis, tam Sacerdotes quàm Leuitæ, ex omnibus quæ præceperat, & in custodijs thesaurorum. D

16 Omnes impensas præparatas habuit Salomon, ex eo die quo fundauit domum Domini, vsque in diem quo perfecit eam.

17 Tunc abijt Salomon in Asiongaber, & in Ailath ad oram Maris rubri, quæ est in Terra Edom.

18 Misit autem ei Hiram per manus seruorum suorum naues, & nautas gnaros maris, & abierunt cum seruis Salomonis in Ophir, tuleruntque inde quadringenta quinquaginta talenta auri, & attulerunt ad regem Salomonem.

CAPVT IX.

Regina Saba Salomonis admirata sapientiam, datis acceptisque muneribus discessit: pondus auri quod Salomoni quotannis adferebatur: hastas, scuta, omniaque conuiuij vasa aurea, & solium eburneum auro vestitum extruxit: describitur quoque amplitudo diuitiarum, sapientiæ & potestatis Salomonis, qui anno regni sui quadragesimo moritur, succedente filio Roboam.

1 REgina quoque Saba, cùm audisset famam Salomonis, venit vt tentaret eũ in ænigmatibus in Ierusalem, cum magnis opibus, & camelis qui portabant aromata, & auri plurimum, gemmasque pretiosas. Cumque venisset ad Salomonem, locuta est ei quæcumque erant in corde suo. A 3. Reg. 10 a. 1. Matt. 12. d 42. Luc. 11. d 31.

2 Et exposuit ei Salomon omnia quæ proposuerat: nec quidquam fuit, quod non perspicuum ei fecerit.

3 Quæ postquam vidit, sapientiam scilicet Salomonis, & domum quam ædificauerat,

4 Necnon & cibaria mensæ eius, & habitacula seruorum, & officia ministrorum eius, & vestimenta eorum, pincernas quoque & vestes eorum, & victimas quas immolabat in domo Domini: non erat præ stupore vltrà in ea spiritus.

5 Dixitque ad regem: Verus est sermo, quem audieram in terra mea de virtutibus & sapientia tua. B

6 Non credebam narrantibus, donec ipsa venissem, & vidissent oculi mei, & probassem vix medietatem sapientiæ tuæ mihi fuisse narratam: vicisti famam virtutibus tuis.

7 Beati viri tui, & beati serui tui, qui assistunt coram te omni tempore, & audiunt sapientiam tuam.

8 Sit Dominus Deus tuus benedictus, qui voluit te ordinare super thronum suum, regem Domini Dei tui. Quia diligit Deus Israël, & vult seruare eum in æternum, idcircò posuit te super eum regem, vt facias iudicia atque iustitiam.

9 Dedit autem regi centum viginti talenta auri, & aromata multa nimis, & gemmas pretiosissimas: non fuerunt aromata talia vt hęc, quæ dedit regina Saba regi Salomoni.

10 Sed & serui Hiram cum seruis Salomonis attulerunt aurum de Ophir, & ligna thyina, & gemmas pretiosissimas: C

11 De quibus fecit rex, de lignis scilicet thyinis, gradus in domo Domini, & in domo regia, citharas quoque & psalteria cantoribus: numquam visa sunt in Terra Iuda ligna talia.

12 Rex autem Salomon dedit reginæ Saba cuncta quæ voluit, & quæ postulauit, & multò plura quàm attulerat ad eum: quæ reuersa, abijt in terram suam cum seruis suis.

13 Erat autem pondus auri, quod afferebatur Salomoni per singulos annos, sexcenta sexaginta sex talenta auri?

D 14 Excepta ea summa, quam legati diuersarum gentium, & negotiatores afferre consueuerant, omnesque reges Arabiæ, & satrapæ terrarum, qui comportabant aurum & argentum Salomoni.

15 Fecit igitur rex Salomon ducentas hastas aureas de summa sexcentorum aureorum, qui in singulis hastis expendebantur.

16 Trecenta quoque scuta aurea trecentorum aureorum, quibus tegebantur singula scuta: posuitque ea rex in armamentario, quod erat consitum nemore.

17 Fecit quoque rex solium eburneum grande, & vestiuit illud auro mundissimo.

18 Sex quoque gradus, quibus adscendebatur ad solium, & scabellum aureum, & brachiola duo altrinsecus, & duos leones
E stantes iuxta brachiola,

19 Sed & alios duodecim leunculos stantes super sex gradus ex vtraque parte: non fuit tale solium in vniuersis regnis.

20 Omnia quoque vasa conuiuij regis erant aurea, & vasa domus saltus Libani ex auro purissimo. Argentum enim in diebus illis pro nihilo reputabatur.

21 Siquidem naues regis ibant in Tharsis cum seruis Hiram, semel in annis tribus: & deferebant inde aurum & argentum, & ebur, & simias, & pauos.

22 Magnificatus est igitur Salomon super omnes reges terræ præ diuitijs & gloria.

23 Omnesq; reges terrarum desiderabant videre faciem Salomonis, vt audirent sapien-
F tiam, quam dederat Deus in corde eius:

24 Et deferebant ei munera, vasa argentea, & aurea, & vestes, & arma, & aromata, equos, & mulos, per singulos annos.

25 Habuit quoque Salomon quadraginta millia equorum in stabulis, & curruum equitumque duodecim millia, constituitque eos in vrbibus quadrigarum, & vbi erat rex in Ierusalem.

26 Exercuit etiam potestatem super cunctos reges, à flumine Euphrate vsque ad terram Philisthinorum, & vsque ad terminos
G Ægypti.

27 Tantamque copiam præbuit argenti in Ierusalem quasi lapidum; & cedrorum tantam multitudinem velut sycomorum, quæ gignuntur in campestribus.

28 Adducebantur autem ei equi de Ægypto, cunctisque regionibus.

29 Reliqua autem operum Salomonis priorum & nouissimorum, scripta sunt in verbis Nathan Prophetæ, & in libris Ahiæ Silonitis, in visione quoque Addo Videntis, contra Ieroboam filium Nabat.

30 Regnauit autem Salomon in Ierusalem super omnem Israël quadraginta annis.

31 Dormiuitque cum patribus suis, & sepelierunt eum in Ciuitate Dauid: regnauitque Roboam filius eius pro eo.

CAPVT X.

Roboam spreto seniorum consilio, & iuuenile secutus, scidit regnum in duo: ipse duabus, Ieroboam Decem tribubus imperat.

1 PRofectus est autem Roboam in Sichem: illuc enim cunctus Israël conuenerat vt constituerent eum regem. A 3 Reg. 12 a. 1.

2 Quod cùm audisset Ieroboam filius Nabat, qui erat in Ægypto (fugerat quippe illuc ante Salomonem) statim reuersus est.

3 Vocauerunt eum, & venit cum vniuerso Israël, & locuti sunt ad Roboam, dicentes:

4 Pater tuus durissimo iugo nos pressit, tu leuiora impera patre tuo, qui nobis imposuit grauem seruitutem, & paulum de onere subleua, vt seruiamus tibi.

5 Qui ait: Post tres dies reuertimini ad me. Cumque abijsset populus,

6 Inijt consilium cum senibus, qui steterant coram patre eius Salomone dum adhuc viueret, dicens: Quid datis consilij vt respondeam populo? B

7 Qui dixerunt ei: Si placueris populo huic & leniueris eos verbis clementibus, seruient tibi omni tempore.

8 At ille reliquit consilium senum, & cum iuuenibus tractare cœpit, qui cum eo nutriti fuerant, & erant in comitatu illius.

9 Dixitque ad eos: Quid vobis videtur? vel respondere quid debeo populo huic, qui dixit mihi: Subleua iugum quod imposuit nobis pater tuus?

10 At illi responderunt vt iuuenes, & nutriti cum eo in delicijs, atque dixerunt: Sic loqueris populo, qui dixit tibi: Pater tuus aggrauauit iugum nostrum, tu subleua: & sic respondebis ei: Minimus digitus meus grossior est lumbis patris mei. C

11 Pater meus imposuit vobis graue iugum, & ego maius pondus apponam: pater meus cæcidit vos flagellis, ego verò cædam vos scorpionibus.

12 Venit ergo Ieroboam, & vniuersus populus, ad Roboam die tertio, sicut præceperat eis.

13 Responditque rex dura, derelicto consilio seniorum:

14 Locutusque est iuxta iuuenum voluntatem: Pater meus graue vobis imposuit iugum, quod ego grauius faciam: pater meus cæcidit vos flagellis, ego verò cædam vos scorpionibus.

15 Et non acquieuit populi precibus: erat enim voluntatis Dei, vt compleretur sermo eius,* quem locutus fuerat per manum Ahiæ Silonitis ad Ieroboam filium Nabat. * 3 Reg 11 e. 29.

16 Populus autem vniuersus, rege duriora dicente, sic locutus est ad eum: Non est nobis pars in Dauid, neque hæreditas in filio

Isai. Reuertere in tabernacula tua Israël, tu autem pasce domum tuam Dauid. Et abijt Israël in tabernacula sua.

17 Super filios autem Israël, qui habitabant in ciuitatibus Iuda, regnauit Roboam.

18 Misitq; rex Roboam Aduram, qui præerat tributis, & lapidauerunt eum filij Israël, & mortuus est: porrò rex Roboam currum festinauit ascendere, & fugit in Ierusalem.

19 Recessitque Israël à domo Dauid, vsque ad diem hanc.

CAPVT XI.

Roboam, dum vult armis integrum regnum paternum recuperare, per Semeiam præcipit Deus ne pugnet contra Israel: extructis autem à Roboam multis ciuitatibus, confluunt ad eum Leuitæ ac sacerdotes abiecti à Ieroboam, cæterique Dei cultores. Roboam autem multas duxit vxores ac concubinas.

A 3. Reg. 12. c. 21.

1 VEnit autem Roboam in Ierusalem, & conuocauit vniuersam domum Iuda, & Beniamin, centum octoginta millia electorum atque bellantium, vt dimicaret contra Israël, & conuerteret ad se regnum suum.

2 Factusque est sermo Domini ad Semeiam hominem Dei, dicens:

3 Loquere ad Roboam filium Salomonis regem Iuda, & ad vniuersum Israël qui est in Iuda & Beniamin:

4 Hæc dicit Dominus: Non ascendetis, neque pugnabitis contra fratres vestros: reuertatur vnusquisque in domum suam, quia mea hoc gestum est voluntate. Qui cùm audissent sermonem Domini, reuersi sunt, nec perrexerunt contra Ieroboam.

B

5 Habitauit autem Roboam in Ierusalem, & ædificauit ciuitates muratas in Iuda.

6 Extruxitque Bethlehem, & Etam, & Thecue.

7 Bethsur quoque, & Socho, & Odollam,

8 Necnon & Geth, & Maresa, & Ziph,

9 Sed & Aduram, & Lachis, & Azeca,

10 Saraa quoque, & Aialon, & Hebron, quæ erant in Iuda & Beniamin, ciuitates munitissimas.

11 Cumque clausisset eas muris, posuit in eis principes, ciborumque horrea, hoc est, olei, & vini.

12 Sed & in singulis vrbibus fecit armamentarium scutorum & hastarum, firmauitque eas summa diligentia, & imperauit super Iudam & Beniamin.

13 Sacerdotes autem & Leuitæ, qui erant in vniuerso Israël, venerunt ad eum de cunctis sedibus suis,

C

14 Relinquẽtes suburbana & possessiones suas, & transeuntes ad Iudã & Ierusalem: eò quòd abiecisset eos Ieroboam, & posteri eius, ne sacerdotio Domini fungerentur.

15 Qui constituit sibi sacerdotes excelsorum, & dæmoniorum, vitulorumque quos fecerat.

16 Sed & de cunctis tribubus Israël, quicumque dederant cor suum vt quærerent Dominum Deum Israël, venerunt in Ierusalem ad immolandum victimas suas coram Domino Deo patrum suorum.

D

17 Et roborauerunt regnum Iuda, & confirmauerunt Roboam filium Salomonis per tres annos: ambulauerunt enim in vijs Dauid & Salomonis, annis tantùm tribus.

18 Duxit autem Roboam vxorem Mahalath, filiam Ierimoth, filij Dauid: Abihail quoque filiam Eliab filij Isai,

19 Quæ peperit ei filios, Iehus, & Somoriam, & Zoom.

20 Post hanc quoque accepit Maacha filiam Absalom, quæ peperit ei Abia, & Ethai, & Ziza, & Salomith.

21 Amauit autem Roboam Maacha filiam Absalom, super omnes vxores suas, & concubinas: nam vxores decem & octo duxerat, concubinas autem sexaginta: & genuit viginti octo filios, & sexaginta filias.

22 Constituit verò in capite, Abiam filium Maacha, ducem super omnes fratres suos: ipsum enim regem facere cogitabat,

23 Quia sapientior fuit, & potentior super omnes filios eius, & in cunctis finibus Iuda & Beniamin, & in vniuersis ciuitatibus muratis: præbuitque eis escas plurimas, & multas petiuit vxores.

CAPVT XII.

Propter peccata Roboam ac populi Iudæ, quinto anno regni eius tradit illos Deus Sesac regi Ægypti; qui captis munitissimis ciuitatibus Iuda, diripit Ierusalem, sublato regis ac templi thesauro, scutis quoque aureis & argenteis, pro quibus ænea fecit Roboam: quo mortuo, succedit filius Abia.

A

1 CVmque roboratum fuisset regnum Roboam & confortatum, dereliquit legem Domini, & omnis Israël cum eo.

2 Anno autem quinto regni Roboam, ascendit Sesac rex Ægypti in Ierusalem (quia peccauerant Domino)

3 Cum mille ducentis curribus, & sexaginta millibus equitum: nec erat numerus vulgi quod venerat cum eo ex Ægypto, Libyes scilicet, & Troglodytæ, & Æthiopes,

4 Cepitque ciuitates munitissimas in Iuda, & venit vsque in Ierusalem.

5 Semeias autem propheta ingressus est ad Roboam, & principes Iuda, qui congregati fuerant in Ierusalem, fugientes Sesac, dixitq; ad eos: Hæc dicit Dominus: vos reliquistis me, & ego reliqui vos in manu Sesac.

B

6 Consternatique principes Israël & rex dixerunt: Iustus est Dominus.

7 Cumque vidisset Dominus, quòd humiliati essent, factus est sermo Domini ad Semeiam, dicens: Quia humiliati sunt, non disperdam eos, daboque eis pauxillum auxilij, & non stillabit furor meus super Ierusalem per manum Sesac.

8 Verumtamen seruient ei, vt sciant distantiam seruitutis meæ, & seruitutis regni terrarum.

9 Recessit itaq; Sesac rex Ægypti ab Ierusalem, sublatis thesauris domus Domini, & domus regis, omniaque secum tulit, & clypeos aureos, quos fecerat Salomon,

C

10 Pro quibus fecit rex æneos, & tradidit illos principibus scutariorum, qui custodiebant vestibulum palatij.

11 Cumque introiret rex domum Dñi, veniebant scutarij, & tollebant eos, iterumque referebant eos ad armamentarium suum.

12 Verumtamen quia humiliati sunt, auersa est ab eis ira Domini, nec deleti sunt penitus: siquidem & in Iuda inuenta sunt opera bona.

* 3 Reg.14 c.21

D

13 * Confortatus est ergo rex Roboam in Ierusalem, atque regnauit: quadraginta autem & vnius anni erat cùm regnare cœpisset, & decem & septem annis regnauit in Ierusalem, vrbe, quam elegit Dominus, vt confirmaret nomen suum ibi, de cunctis tribubus Israël: nomen autem matris eius Naama Ammanitis.

14 Fecit autem malum, & non præparauit cor suum vt quæreret Dominum.

15 Opera verò Roboam prima & nouissima, scripta sunt in Libris Semeiæ prophetæ, & Addo Videntis, & diligenter exposita: pugnaueruntque aduersum se Roboam & Ieroboam cunctis diebus.

16 Et dormiuit Roboam cum patribus suis, sepultusque est in Ciuitate Dauid. Et regnauit Abia filius eius pro eo.

CAPVT XIII.

Abia ad bellum contra Ieroboam accedens, dehortatur exercitum Ieroboam à bello contra se, cùm Deum haberent ducem, quem illi abiecerant, & sperans in Domino victor euadit, ac diuersas capit ciuitates, & ex 14. vxoribus procreat liberos 48.

A

3.Reg.15 a.2.

1 ANno octauo decimo regis Ieroboam, regnauit Abia super Iudam.

2 Tribus annis regnauit in Ierusalē, noméque matris eius Michaia, filia Vriel de Gabaa: & erat bellum inter Abiam & Ieroboā:

* 3 Reg.15 b.7

3 * Cumque inijsset Abia certamen, & haberet bellicosissimos viros, & electorum quadringenta millia: Ieroboam instruxit econtrà aciem octingenta millia virorum, qui & ipsi electi erant, & ad bella fortissimi.

4 Stetit ergo Abia super montem Semeron, qui erat in Ephraim, & ait: Audi Ieroboam, & omnis Israël.

5 Num ignoratis quòd Dñs Deus Israël dederit regnum Dauid super Israël in sempiternum, ipsi & filijs eius in pactum salis?

* 3 Reg.11 e.26.

6 Et surrexit Ieroboam filius Nabat, seruus Salomonis filij Dauid: * & rebellauit contra dominum suum.

B

7 Congregatiq; sunt ad eum viri vanissimi, & filij Belial: & præualuerunt contra Roboā filium Salomonis: porrò Roboam erat rudis, & corde pauido, nec potuit resistere eis.

8 Nunc ergo vos dicitis quòd resistere possitis regno Domini, quod possidet per filios Dauid, habetisque grandem populi multitudinem, atque vitulos aureos, quos fecit vobis Ieroboam in deos.

* 3 Reg.12 g.31.

9 * Et eiecistis Sacerdotes Domini, filios Aaron, atque Leuitas: & fecistis vobis Sacerdotes sicut omnes populi terrarum: quicumque venerit, & initiauerit manum suam in tauro de bobus, & in arietibus septem, fit sacerdos eorum qui non sunt dij.

10 Noster autem Dominus, Deus est quem non relinquimus, Sacerdotesque ministrant Domino de filijs Aaron, & Leuitæ sunt in ordine suo:

11 Holocausta quoque offerunt Domino per singulos dies manè & vesperè, & thymiama iuxta legis præcepta confectum, & proponuntur panes in mensa mundissima, estque apud nos candelabrum aureum, & lucernæ eius, vt accendantur semper ad vesperam: nos quippe custodimus præcepta Domini Dei nostri, quem vos reliquistis. C

12 Ergo in exercitu nostro dux Deus est, & Sacerdotes eius, qui clangunt tubis, & resonant contra vos: filij Israël nolite pugnare contra Dominum Deum patrum vestrorum, quia non vobis expedit.

13 Hæc illo loquente Ieroboam tertiò moliebatur insidias. Cumque ex aduerso hostium staret, ignorantem Iudam suo ambiebat exercitu.

14 Respiciensque Iudas vidit instare bellum ex aduerso & post tergum, & clamauit ad Dominum: ac Sacerdotes tubis canere cœperunt.

15 Omnesque viri Iuda vociferati sunt: & ecce illis clamantibus, perterruit Deus Ieroboam, & omnem Israël qui stabat ex aduerso Abia & Iuda.

16 Fugeruntque filij Israël Iudam, & tradidit eos Deus in manu eorum:

17 Percussit ergo eos Abia, & populus eius, plaga magna: & corruerunt vulnerati ex Israël quingenta millia virorum fortium. D

18 Humiliatique sunt filij Israël in tempore illo, & vehementissimè confortati filij Iuda, eò quòd sperassent in Domino Deo patrum suorum.

19 Persecutus est autem Abia fugientem Ieroboam, & cæpit ciuitates eius, Bethel & filias eius, & Iesana cum filiabus suis, Ephron quoque & filias eius:

20 Nec valuit vlterà resistere Ieroboam in diebus Abia: quem percussit Dominus, & mortuus est.

21 Igitur Abia, confortato imperio suo, accepit vxores quatuordecim: procreauitque viginti duos filios, & sedecim filias.

22 Reliqua autem sermonum Abia, viarumque & operum eius, scripta sunt diligentissimè in Libro Addo Prophetæ.

CAPVT XIV.

Abiæ succedit filius Asa; qui, pace à Deo concessa, idolorum cultum subuertit, & ciuitates Iuda ædificat ac munit, Zaramque regem Æthiopum cum exercitu mille millium diuino auxilio deuicit.

1 DOrmiuit autem Abia cum patribus suis, & sepelierunt eum in Ciuitate Dauid: regnauitque Asa filius eius pro eo, in cuius diebus quieuit terra annis decem. A * 3 Reg.15 b.8.

2 Fecit autem Asa quod bonum & placitum erat in conspectu Dei sui, & subuertit

altaria peregrini cultus, & excelsa,
3 Et confregit statuas, lucosque succidit:
4 Et præcepit Iudæ vt quæreret Dominum
Deum patrum suorum, & faceret legem, &
vniuersa mandata:
5 Et abstulit de cunctis vrbibus Iuda aras,
& fana,& regnauit in pace,
6 Ædificauit quoq; vrbes munitas in Iuda,
quia quietus erat, & nulla temporibus eius
bella surrexerant,pacem Domino largiente.
7 Dixit autem Iudæ: Ædificemus ciuitates
istas,& vallemus muris, & roboremus turri-
bus, & portis, & seris, donec à bellis quieta
sunt omnia, eò quòd quæsierimus Domi-
num Deum patrum nostrorum, & dederit
nobis pacem per gyrum. Ædificauerunt igi-
tur, & nullum in extruendo impedimentum
fuit.
8 Habuit autem Asa in exercitu suo por-
tantium scuta & hastas de Iuda trecenta
millia, de Beniamin verò scutariorum & sa-
gittariorum ducenta octoginta millia, om-
nes isti viri fortissimi.
C 9 Egressus est autem contra eos Zara Æ-
thiops cum exercitu suo, decies centena mil-
lia, & curribus trecentis: & venit vsque
Maresa.
10 Porrò Asa perrexit obuiam ei,& instru-
xit aciem ad bellum in Valle Sephata,quæ est
iuxta Maresa:
11 Et inuocauit Dominum Deum, & ait:
*1.Reg.14 b.6. * Domine non est apud te vlla distantia, v-
trùm in paucis auxilieris,an in pluribus: ad-
iuua nos Dñe Deus noster: in te enim, & in
tuo nomine habentes fiduciam, venimus cõ-
tra hanc multitudinem. Domine,Deus no-
D ster tu es, non præualeat contra te homo.
12 Exterruit itaq; Dominus Æthiopes co-
ram Asa & Iuda: fugeruntque Æthiopes.
13 Et persecutus est eos Asa,& populus qui
cum eo erat,vsq; Gerara: & ruerunt Æthio-
pes vsque ad internecionem, quia Domino
cædente contriti sunt, & exercitu illius præ-
liante. Tulerunt ergo spolia multa,
14 Et percusserunt ciuitates omnes per
circuitum Geraræ: grandis quippe cunctos
terror inuaserat: & diripuerunt vrbes, &
multam prædam asportauerunt.
15 Sed & caulas ouium destruentes, tule-
runt pecorum infinitam multitudinem, &
camelorum: reuersique sunt in Ierusalem.

CAPVT XV.

Azarias prophetat Israelem futurum multo tempore absque Dei veri cultu, sacerdotio & lege, cuius prophetæ exhortatione confortatus Asa, aufert sordes idolorum; suamque matrem idololatram imperio priuat; populus autem iurat se Deo seruiturum.

A 1 AZarias autem filius Obed, facto in se
spiritu Dei,
2 Egressus est in occursum Asa,& dixit ei:
Audite me Asa & omnis Iuda & Beniamin:
Dominus vobiscum, quia fuistis cum eo. Si
quæsieritis eum, inuenietis: si autem dereli-
queritis eum,derelinquet vos.
3 Transibunt autem multi dies in Israël
absque Deo vero & absque sacerdote docto-
re,& absque lege.
4 Cumque reuersi fuerint in angustia sua
ad Dominum Deum Israël, & quæsierint
eum, reperient eum.
5 In tempore illo non erit pax egredienti,
& ingredienti, sed terrores vndique in cun-
ctis habitatoribus terrarum:
6 Pugnabit enim gens contra gentem, & B
ciuitas contra ciuitatem, quia Dominus
conturbabit eos in omni angustia.
7 Vos ergo cõfortamini,& non dissoluãtur
manus vestræ: erit enim merces operi vestro.
8 Quod cùm audisset Asa, verba scilicet &
prophetiã Azariæ filij Obed prophetæ, con-
fortatus est, & abstulit idola de omni terra
Iuda,& de Beniamin, & ex vrbibus, quas cę-
perat, montis Ephraim, & dedicauit altare
Domini quod erat ante porticum Domini.
9 Congregauitq; vniuersum Iudam & Be- C
niamin, & aduenas cum eis de Ephraim, &
de Manasse, & de Simeon: plures enim ad
eum confugerant ex Israël, videntes quòd
Dominus Deus illius esset cum eo.
10 Cumque venissent in Ierusalem mense
tertio, anno decimoquinto regni Asa,
11 Immolauerunt Dño in die illa, de ma-
nubijs & præda quam adduxerant, boues se-
ptingentos, & arietes septem millia.
12 Et intrauit ex more ad corroborandũ
fœdus, vt quærerent Dominum Deum patrũ
suorum in toto corde, & in tota anima sua.
13 Si quis autẽ, inquit, non quæsierit Do-
minũ Deum Israël, moriatur à minimo vsq;
ad maximum, à viro vsque ad mulierem.
14 Iurauerụntque Domino voce magna in
iubilo,& in clangore tubæ, & in sonitu buc-
cinarum,
15 Omnes qui erant in Iuda cum execra-
tione: in omni enim corde suo iurauerunt,
& in tota voluntate quæsierunt eum, & in-
uenerunt: præstititque eis Dominus requiem
per circuitum.
16 Sed & Maacham matrem Asa regis ex D
augusto deposuit imperio,eò quòd fecisset in
luco simulacrum Priapi: quod omne contri-
uit, & in frusta comminuens combussit in
Torrente cedron.
17 Excelsa autem derelicta sunt in Israël:
attamen cor Asa erat perfectum cunctis die-
bus eius.
18 Eaque quæ vouerat pater suus, & ipse,
intulit in domum Domini, argentum, & au-
rum, vasorumque diuersam supellectilem.
19 Bellum verò non fuit vsque ad trigesi-
mum quintum annum regni Asa.

CAPVT XVI.

Pugnante Baasa rege Israel contra Asa, vocauit Asa Benadad regem Syriæ in auxilium & Hanani prophetam ipsum ob id increpantem in neruum coniecit, ac dolore pedum cruciatus, in medicorum arte spem ponens, anno regni sui 41. moritur.

1 ANno autẽ trigesimo sexto regni eius, A
ascendit Baasa rex Israël in Iudam,&
muro circumdabat Rama, vt nullus tutè pos-

set egredi & ingredi de regno Asa.

2 Protulit ergo Asa argentum & aurum de thesauris domus Domini, & de thesauris regis, misitque ad Benadad regem Syriæ, qui habitabat in Damasco, dicens:

3 Fœdus inter me & te est, pater quoque meus & pater tuus habuere concordiam: quam ob rem misi tibi argentum & aurum, vt rupto fœdere, quod habes cum Baasa rege Israël, facias eum à me recedere.

B 4 Quo comperto, Benadad misit principes exercituum suorum ad vrbes Israel: qui percusserunt Ahion, & Dan, & Abelmaim, & vniuersas vrbes Nephthali muratas.

5 Quod cùm audisset Baasa, desijt ædificare Rama, & intermisit opus suum.

6 Porrò Asa rex assumpsit vniuersum Iudam, & tulerunt lapides de Rama, & ligna quæ ædificationi præparauerat Baasa, ædificauitque ex eis Gabaa, & Maspha.

7 In tempore illo venit Hanani propheta ad Asa regem Iuda, & dixit ei: Quia habuisti fiduciam in rege Syriæ, & non in Domino Deo tuo, idcirco euasit Syriæ regis exercitus de manu tua.

C 8 * Nonne Æthiopes & Libyes multò plures erant, quadrigis & equitibus, & multitudine nimia: quos, cùm Domino credidisses, tradidit in manu tua?

* Sup. 14. c. 9.

9 Oculi enim Domini contemplantur vniuersam terram, & præbent fortitudinem his, qui corde perfecto credunt in eum. Stultè igitur egisti, & propter hoc ex præsenti tempore aduersum te bella consurgent.

10 Iratusque Asa aduersus Videntem, iussit eum mitti in neruum: valdè quippe super hoc fuerat indignatus: & interfecit de populo in tempore illo plurimos.

11 Opera autem Asa prima & nouissima, scripta sunt in Libro regum Iuda & Israel.

D 12 Ægrotauit etiam Asa anno trigesimo nono regni sui, dolore pedum vehementissimo, & nec in infirmitate sua quæsiuit Dominum, sed magis in medicorum arte confisus est.

13 Dormiuitq; cum patribus suis: & mortuus est anno quadragesimo primo regni sui.

14 Et sepelierunt eum in sepulchro suo quod foderat sibi in Ciuitate Dauid: posueruntque eum super lectum suum, plenum aromatibus & vnguentis meretricijs, quæ erant pigmentariorum arte confecta, & combusserunt super eum ambitione nimia.

CAPVT XVII.

Pius Iosaphat patri Asa succedens, diuitijs potens & armis, mittit doctores legis Dei per vniuersum Iudam, cuius principes recensentur, cum numero subiectorum militum.

A 1 Regnauit autem Iosaphat filius eius pro eo, & inualuit contra Israel.

2 Constituitque militum numeros in cunctis vrbibus Iuda, quæ erant vallatæ muris. Præsidiaque disposuit in terra Iuda, & in ciuitatibus Ephraim, quas ceperat Asa pater eius.

3 Et fuit Dominus cum Iosaphat, quia ambulauit in vijs Dauid patris sui primis: & non sperauit in Baalim,

4 Sed in Deo patris sui, & perrexit in præceptis illius, & non iuxta peccata Israël.

5 Confirmauitque Dominus regnum in manu eius, & dedit omnis Iuda munera Iosaphat: factæque sunt ei infinitæ diuitiæ, & multa gloria.

6 Cumque sumpsisset cor eius audaciam propter vias Domini, etiam excelsa & lucos de Iuda abstulit. B

7 Tertio autem anno regni sui, misit de principibus suis Benhail, & Obdiam, & Zachariam, & Nathanaël, & Michæam, vt docerent in ciuitatibus Iuda.

8 Et cum eis Leuitas, Semeiam, & Nathaniam, & Zabadiam, Asaël quoque, & Semiramoth, & Ionathan, Adoniamque & Thobiam, & Thobadoniam, Leuitas, & cum eis Elisama & Ioram Sacerdotes,

9 Docebantq; populum in Iuda, habentes librum legis Domini, & circuibant cunctas vrbes Iuda, atque erudiebant populum.

10 Itaq; factus est pauor Domini super omnia regna terrarum, quæ erant per gyrum Iuda, nec audebant bellare contra Iosaphat. C

11 Sed & Philisthæi Iosaphat munera deferebant, & vectigal argenti, Arabes quoque adducebant pecora, arietum septem millia septingenta, & hircorum totidem.

12 Creuit ergo Iosaphat, & magnificatus est vsque in sublime: atque ædificauit in Iuda domos ad instar turrim, vrbesque muratas.

13 Et multa opera parauit in vrbibus Iuda: viri quoque bellatores, & robusti erant in Ierusalem.

14 Quorum iste numerus per domos atque familias singulorum: In Iuda principes exercitus, Ednas dux, & cum eo robustissimi viri trecenta millia.

15 Post hunc Iohanan princeps, & cum eo ducenta octoginta millia. D

16 Post istum quoque Amasias filius Zechri, consecratus Domino, & cum eo ducenta millia virorum fortium.

17 Hunc sequebatur robustus ad prælia Eliada, & cum eo tenentium arcum & clypeum ducenta millia.

18 Post istũ etiam Iozabad, & cum eo centum octoginta millia expeditorum militum.

19 Hi omnes erant ad manum regis, exceptis alijs, quos posuerat in vrbibus muratis, in vniuerso Iuda.

CAPVT XVIII.

Iosaphat impio Achab affinitate iunctus, sumpta filio Ioram in vxorem filia Achabi, ascendit cum eo contra Ramoth Galaad, 400. pseudoprophetis victoriam promittentibus; Michæas autem contrarium prophetans, incarceratur; sed Achab iuxta Michæa prophetiam in bello occiditur.

1 Fuit ergo Iosaphat diues & inclytus multum, & affinitate coniunctus est Achab. A

2 Descenditq; post annos ad eum in Samariam: ad cuius aduentum mactauit Achab

Arietes & boues plurimos, ipsi, & populo qui
venerat cum eo: persuasitque illi vt ascende-
ret in Ramoth Galaad.
3 Dixitque Achab rex Israël ad Iosaphat
regem Iuda: Veni mecum in Ramoth Ga-
laad. Cui ille respondit: Vt ego, & tu: sicut po-
pulus tuus, sic & populus meus: tecumque
erimus in bello.
4 Dixitque Iosaphat ad regem Israël: Con-
sule obsecro impræsentiarum sermonem
Domini.
B 5 Congregauit igitur rex Israël propheta-
rum quadringentos viros, & dixit ad eos: In
Ramoth Galaad ad bellandum ire debemus
an quiescere? At illi, Ascende, inquiunt, &
tradet Deus in manu regis.
6 Dixitque Iosaphat: Numquid non est
hic prophetes Domini, vt ab illo etiam re-
quiramus?
7 Et ait rex Israël ad Iosaphat: Est vir v-
nus, à quo possumus quærere Domini volun-
tatem: sed ego odi eum, quia non prophetat
mihi bonum, sed malum omni tempore: est
autem Michæas filius Iemla. Dixitque Iosa-
phat: Ne loquaris rex hoc modo.
8 Vocauit ergo rex Israël vnum de eunu-
chis, & dixit ei: Voca citò Michæam filium
Iemla.
C 9 Porrò rex Israël, & Iosaphat rex Iuda, v-
terque sedebant in solio suo, vestiti cultu re-
gio: sedebant autem in area iuxta portam
Samariæ, omnesque prophetæ vaticinaban-
tur coram eis.
10 Sedecias verò filius Chanaana fecit sibi
cornua ferrea, & ait: Hæc dicit Dominus:
His ventilabis Syriam, donec conteras eam.
11 Omnesque prophetæ similiter prophe-
tabant, atque dicebant: Ascende in Ramoth
Galaad, & prosperaberis, & tradet eos Do-
minus in manu regis.
12 Nuntius autem, qui ierat ad vocandum
Michæam, ait illi: En verba omnium prophe-
tarum vno ore bona regi annuntiat: quæso
ergo te vt & sermo tuus ab eis non dissen-
tiat, loquarisque prospera.
13 Cui respondit Michæas: Viuit Domi-
nus, quia quodcumque dixerit mihi Deus
meus, hoc loquar.
D 14 Venit ergo ad regem. Cui rex ait: Mi-
chæa, ire debemus in Ramoth Galaad ad
bellandum, an quiescere? Cui ille respondit:
Ascendite: cuncta enim prospera euenient, &
tradentur hostes in manus vestras.
15 Dixitque rex: Iterùm atque iterùm te
adiuro, vt mihi non loquaris, nisi quod ve-
rùm est, in nomine Domini.
16 At ille ait: Vidi vniuersum Israël disper-
sum in montibus, sicut oues absque pastore:
& dixit Dominus: Non habent isti dominos:
reuertatur vnusquisque in domum suam in
pace.
17 Et ait rex Israël ad Iosaphat: Nonne di-
xi tibi, quòd non prophetaret iste mihi quid-
quam boni, sed ea quæ mala sunt?
18 At ille, Idcircò, ait, audite verbum Do-
mini: Vidi Dominum sedentem in solio suo,
& omnem exercitum cæli assistentem ei à
dextris & à finistris.
19 Et dixit Dominus: Quis decipiet Achab E
regem Israël, vt ascendat & corruat in Ra-
moth Galaad? Cumque diceret vnus hoc
modo, & alter alio:
20 Processit spiritus, & stetit coram Do-
mino, & ait: Ego decipiam eum. Cui Domi-
nus, In quo, inquit, decipies?
21 At ille respondit: Egrediar, & ero spiri-
tus mendax in ore omnium prophetarum
eius. Dixitque Dominus: Decipies, & præua-
lebis: egredere, & fac ita.
22 Nunc igitur, ecce Dñs dedit spiritum
mendacij in ore omnium prophetarum tuo-
rum, & Dominus locutus est de te mala.
23 Accessit autem Sedecias filius Chanaa-
na, & percussit Michææ maxillam, & ait: Per
quam viam transiuit Spiritus Domini à me,
vt loqueretur tibi?
24 Dixitque Michæas: Tu ipse videbis in
die illo, quando ingressus fueris cubiculum
de cubiculo vt abscondaris.
25 Præcepit autem rex Israël, dicens: Tolli- F
te Michæam, & ducite eum ad Amon princi-
pem ciuitatis, & ad Ioas filium Amelech.
26 Et dicetis: Hæc dicit rex: mittite hunc
in carcerem, & date ei panis modicum, & a-
quæ pauxillum, donec reuertar in pace.
27 Dixitque Michæas: Si reuersus fueris in
pace, non est locutus Dominus in me. Et ait:
Audite omnes populi.
28 Igitur ascenderunt rex Israël & Iosa-
phat rex Iuda in Ramoth Galaad.
29 Dixitque rex Israël ad Iosaphat: Muta-
bo habitum, & sic ad pugnam vadam, tu au-
tem induere vestibus tuis. Mutatoque rex Is-
raël habitu, venit ad bellum.
30 Rex autem Syriæ præceperat ducibus G
equitatus sui, dicens: Ne pugnetis contra mi-
nimum, aut contra maximum, nisi contra so-
lum regem Israël.
31 Itaque cùm vidissent principes equita-
tus Iosaphat, dixerunt: Rex Israël est iste. Et
circumdederunt eum dimicantes: at ille cla-
mauit ad Dominum, & auxiliatus est ei, at-
que auertit eos ab illo.
22 Cùm enim vidissent duces equitatus,
quòd non esset rex Israel, reliquerunt eum.
33 Accidit autem vt vnus è populo sagit-
tam in incertum iaceret, & percuteret regem
Israël inter ceruicem & scapulas: at ille auri-
gæ suo ait: Conuerte manum tuam, & educ
me de acie, quia vulneratus sum.
34 Et finita est pugna in die illo: porrò rex
Israël stabat in curru suo contra Syros vsq; ad
vesperam, & mortuus est occidente sole.

CAPVT XIX.

Iosaphat ex infelici prælio reuersus, à Iehu propheta correptus de præstito auxilio Achab, constitutos à se iudices admonet de seruanda iustitia, Sacerdotes & Leuitas de promouendo cultu diuino, populoque rectè instituendo.

1 Reuersus est autem Iosaphat rex Iuda A
in domum suam pacificè in Ierusalē.
2 Cui occurrit Iehu filius Hanani Videns,
& ait ad eū: Impio præbes auxilium, & his qui
oderunt Dominum amicitia iungeris, & id-

circò

circò iram quidem Domini merebaris:
3 Sed bona opera inuenta sunt in te, eo
quòd abstuleris lucos de terra Iuda, & præ-
paraueris cor tuum vt requireres Dominum
Deum patrum tuorum.
B 4 Habitauit ergo Iosaphat in Ierusalem:
rursumque egressus est ad populum de Ber-
sabee vsque ad montem Ephraim, & reuoca-
uit eos ad Dominum Deum patrum suorũ.
5 Constituitque iudices terræ in cunctis ci-
uitatibus Iuda munitis per singula loca,
6 Et præcipiens iudicibus, Videte, ait, quid
faciatis: non enim hominis exercetis iudi-
cium, sed Domini: & quodcumque iudica-
ueritis, in vos redundabit.
C 7 Sit timor Domini vobiscum, & cum dili-
gentia cuncta facite: non est enim apud Do-
minum Deum nostrum iniquitas, * nec per-
sonarum acceptio, nec cupido numerum.
8 In Ierusalem quoque constituit Iosaphat
Leuitas, & Sacerdotes, & principes familia-
rum ex Israël, vt iudicium & causam Domi-
ni iudicarent habitatoribus eius.
9 Præcepitque eis, dicens: Sic agetis in ti-
more Domini fideliter & corde perfecto.
10 Omnem causam, quæ venerit ad vos
fratrum vestrorum, qui habitabant in vrbi-
bus suis inter cognationem, & cognationem
vbicumque quæstio est de lege, de mandato,
de ceremonijs, de iustificationibus: ostendite
eis, vt non peccent in Dominum, & ne ve-
niat ira super vos & super fratres vestros: sic
ergo agentes non peccabitis.
D 11 Amarias autem sacerdos & pontifex
vester in his, quæ ad Deum pertinent, præsi-
debit: porro Zabadias filius Ismahel, qui est
dux in domo Iuda, super ea opera erit, quæ
ad regis officium pertinent: habetisque ma-
gistros Leuitas coram vobis, confortamini,
& agite diligenter, & erit Dominus vobis-
cum in bonis.

*Deut. 10. d. 17. Sap 6. b. 8. Eccl. 35. b. 15. Acto. 10. e. 34. Rom. 2. b. 11. Gal. 2. b. 6. Ephes. 6. b. 9. Colos. 3. d. 25. 1 Pet. 1. c. 17.

CAPVT XX.

Ammonitis Moabitis, ac Syris contra Iosaphat insurgentibus, ipse præuaricato ieiunio vna cùm populo suo supplex ad Deum confugit sicque ab eis se mutuò cædentibus liberatus, spolia colligit: verùm ob fœdus cum impio Ochozia initum à propheta corripitur, & punitur à Deo.

A 1 POst hæc congregati sunt filij Moab, &
filij Ammon, & cum eis de Ammoni-
tis, ad Iosaphat, vt pugnarent contra eum.
2 Veneruntque nuntij, & indicauerunt Io-
saphat, dicentes: Venit contra te multitudo
magna, de his locis quæ trans mare sunt, &
de Syria, & ecce consistunt in Asasonthamar,
quæ est Engaddi.
3 Iosaphat autem timore perterritus, to-
tum se contulit ad rogandum Dominum, &
prædicauit ieiunium vniuerso Iuda.
4 Congregatusque est Iudas ad deprecan-
dum Dominum: sed & omnes de vrbibus
suis venerunt ad obsecrandum eum.
5 Cùmque stetisset Iosaphat in medio cœ-
tu Iuda, & Ierusalem, in domo Domini an-
tè atrium nouum,
6 Ait: Domine Deus patrum nostrorum, B
tu es Deus in cœlo, & dominaris cunctis re-
gnis Gentium, in manu tua est fortitudo &
potentia, nec quisquam tibi potest resistere.
7 Nonne tu Deus noster interfecisti om-
nes habitatores terræ huius coram populo
tuo Israël, & dedisti eam semini Abraham
amici tui in sempiternum?
8 Habitaueruntque in ea, & extruxerunt in
illa sanctuarium nomini tuo, dicentes:
9 Si irruerint super nos mala, gladius iudi-
cij, pestilentia, & fames, stabimus coram
domo hac in conspectu tuo, in qua inuoca-
tum est nomen tuum: & clamabimus ad te
in tribulationibus nostris, & exaudies saluos-
que facies.
10 Nũc igitur ecce filij Ammon, & Moab,
& mons Seir, * per quos non concessisti Is-
raël vt transirent quando egrediebantur de
Ægypto, sed declinauerunt ab eis, & non in-
terfecerunt illos:
11 E contrario agunt, & nituntur eijcere
nos de possessione, quam tradidisti nobis.
12 Deus noster, ergo non iudicabis eos? In
nobis quidem non est tanta fortitudo, vt
possimus huic multitudini resistere, quæ ir-
ruit super nos. Sed cùm ignoremus quid
agere debeamus, hoc solum habemus residui,
vt oculos nostros dirigamus ad te.
13 Omnis verò Iuda stabat coram Domi-
no, cum paruulis, & vxoribus, & liberis suis.
14 Erat autem Iahaziel filius Zachariæ, fi- C
lij Banaiæ, filij Iehiel, filij Mathaniæ, Leuites
de filijs Asaph, super quem factus est Spiritus
Domini in medio turbæ,
15 Et ait: Attendite omnis Iuda, & qui ha-
bitatis Ierusalem, & tu rex Iosaphat: Hæc
dicit Dominus vobis: Nolite timere, nec pa-
ueatis hanc multitudinem: non est enim ve-
stra pugna, sed Dei.
16 Cras descendetis contra eos: ascensuri
enim sunt per cliuum nomine Sis, & inue-
nietis illos in summitate torrentis, qui est
contra solitudinem Ieruel.
17 Non eritis vos qui dimicabitis, sed tan- D
tummodò confidenter state, & videbitis au-
xilium Domini super vos, ô Iuda, & Ieru-
salem: nolite timere, nec paueatis, cras
agrediemini contra eos, & Dominus erit
vobiscum.
18 Iosaphat ergo, & Iuda, & omnes habi-
tatores Ierusalem, ceciderunt proni in ter-
ram coram Domino, & adorauerunt eum.
19 Porrò Leuitæ de filijs Caath, & de filijs
Core, laudabant Dominum Deum Israël vo-
ce magna, in excelsum.
20 Cùmque manè surrexissent, egressi sunt
per desertum Thecue: profectisque eis, stans
Iosaphat in medio eorum, dixit: Audite me
viri Iuda, & omnes habitatores Ierusalem:
credite in Domino Deo vestro, & securi eri-
tis: credite prophetis eius, & cuncta euenient
prospera.
21 Deditque consilium populo, & statuit
cantores Domini, vt laudarent eum in tur-
mis suis, & antecederent exercitum, ac voce
consona dicerent: * Confitemini Domino,
quoniam in æternum misericordia eius.

*Deut. 2. a. 1.

* Ps. 135. a. 1.

22 Cùm-

22 Cùmque cœpissent laudes canere, vertit Dominus insidias eorum in semetipsos, filiorum scilicet Ammon, & Moab, & montis Seir, qui egressi fuerant vt pugnarent contra Iudam, & percussi sunt.

23 Namque filij Ammon, & Moab, consurrexerunt aduersum habitatores montis Seir, vt interficerent, & delerent eos: cùmque hoc opere perpetrassent, etiam in semetipsos versi, mutuis concidere vulneribus.

24 Porrò Iuda cùm venisset ad speculam, quæ respicit solitudinem, vidit procul omnem latè regionem plenam cadaueribus, nec superesse quemquam, qui necem potuisset euadere.

25 Venit ergo Iosaphat, & omnis populus cum eo, ad detrahenda spolia mortuorum: inueneruntque inter cadauera variam supellectilem, vestes quoque, & vasa pretiosissima, & diripuerunt, ita vt omnia portare non possent, nec per tres dies spolia auferre præ prædæ magnitudine.

F 26 Die autem quarto congregati sunt in Valle benedictionis: etenim quoniam ibi benedixerant Domino, vocauerunt locum illum Vallis benedictionis vsque in præsentem diem.

27 Reuersusque est omnis vir Iuda, & habitatores Ierusalem, & Iosaphat ante eos, in Ierusalem cum lætitia magna, eo quòd dedisset eis Dominus gaudium de inimicis suis.

28 Ingressique sunt in Ierusalem cum psalterijs, & citharis, & tubis, in domum Domini.

29 Irruit autem pauor Domini super vniuersa regna terrarum, cùm audissent, quòd pugnasset Dominus contra inimicos Israël.

30 Quieuitque regnum Iosaphat, & præbuit ei Deus pacem per circuitum.

31 Regnauit igitur Iosaphat super Iudam, erat trigintaquinque annorum cum regnare cœpisset: viginti autem & quinque annis regnauit in Ierusalem, & nomen matris eius Azuba filia Selahi.

G 32 Et ambulauit in via patris sui Asa, nec declinauit ab ea, faciens quæ placita erant coram Domino.

33 Verumtamen excelsa non abstulit, & adhuc populus non direxerat cor suum ad Dominum Deum patrum suorum.

34 Reliqua autem gestorum Iosaphat priorum & nouissimorum, scripta sunt in verbis Iehu filij Hanani, quæ digessit in Libros regum Israël.

35 Post hæc inijt amicitias Iosaphat rex Iuda cum Ochozia rege Israël, cuius opera fuerunt impijssima.

36 Et particeps fuit vt facerent naues, quæ irent in Tharsis: feceruntque classem in Asiongaber.

37 Prophetauit autem Eliezer filius Dodaü de Maresa ad Iosaphat, dicens: Quia habuisti fœdus cum Ochozia, percussit Dominus opera tua, contritæque sunt naues, nec potuerunt ire in Tharsis.

CAPVT XXI.

Impius Ioram filius Iosaphat occidit fratres suos, & quosdam principes Iuda, cui Elias per litteras pessimam ægritudinem ac mortem, & domus suæ ac regni direptionem prædicit, quæ tandem subsecuta sunt.

1 Dormiuit autem Iosaphat cum patribus suis, & sepultus est cum eis in Ciuitate Dauid: regnauitque Ioram filius eius pro eo. A 3. Reg. 22 g. 51.

2 Qui habuit fratres, filios Iosaphat Azariam, & Iahiel, & Zachariam, & Azariam, & Michaël, & Saphatiam. omnes hi, filij Iosaphat regis Iuda.

3 Deditque eis pater suus multa munera argenti, & auri, & pensitationes cũ ciuitatibus munitissimis in Iuda: regnum autem tradidit Ioram, eò quòd esset primogenitus.

4 Surrexit ergo Ioram super regnum patris sui: cumque se confirmasset, occidit omnes fratres suos gladio, & quosdam de principibus Israël. B

5 Triginta duorum annorum erat Ioram cùm regnare cœpisset: & octo annis regnauit in Ierusalem.

6 Ambulauitque in vijs regum Israël, sicut egerat domus Achab: filia quippe Achab erat vxor eius, & fecit malum in conspectu Domini.

7 Noluit autem Dominus disperdere domum Dauid, propter pactum quod inierat cum eo: & quia promiserat vt daret ei lucernam, & filijs eius omni tempore.

8 In diebus illis rebellauit Edom, ne esset subditus Iudæ: & constituit sibi regem.

9 Cùmque transisset Ioram cum principibus suis, & cuncto equitatu qui erat secum, surrexit nocte, & percussit Edom, qui se circumdederat, & omnes duces equitatus eius.

10 Attamen rebellauit Edom, ne esset sub ditione Iuda, vsque ad hanc diem: eo tempore & Lobna recessit ne esset sub manu illius. Dereliquerat enim Dominum Deum patrum suorum.

11 Insuper & excelsa fabricatus est in vrbibus Iuda, & fornicari fecit habitatores Ierusalem, & præuaricari Iudam. C

12 Allatę sunt autem ei litterę ab Elia propheta, in quibus scriptum erat: Hæc dicit Dominus Deus Dauid patris tui: Quoniam non ambulasti in vijs Iosaphat patris tui, & in vijs Asa regis Iuda.

13 Sed incessisti per iter regum Israël, & fornicari fecisti Iudam, & habitatores Ierusalem, imitatus fornicationem domus Achab insuper & fratres tuos, domum patris tui, meliores te occidisti:

14 Ecce Dominus percutiet te plaga magna, cum populo tuo, & filijs, & vxoribus tuis, vniuersaque substantia tua.

15 Tu autem ægrotabis pessimo languore vteri tui, donec egrediantur vitalia tua paulatim per singulos dies.

16 Suscitauit ergo Dominus contra Ioram spiritum Philisthinorum, & Ara-

bum, qui confines sunt Æthiopibus.

17 Et ascenderunt in Terram Iuda, & vastauerunt eam, diripueruntque cũctam substantiam, quæ inuenta est in domo regis, insuper & filios eius, & vxores: nec remansit ei filius, nisi Ioachaz, qui minimus natus erat.

D 18 Et super hæc omnia percussit eum Dominus alui languore insanabili.

19 Cùmque diei succederet dies, & temporum spatia voluerentur, duorum annorum expletus est circulus: & sic longa consumptus tabe, ita vt egereret etiam viscera sua, languore pariter & vita caruit. Mortuusque est in infirmitate pessima, & non fecit ei populus secundùm morem combustionis, exequias, sicut fecerat maioribus eius.

20 Triginta duorum annorum fuit, cùm regnare cœpisset, & octo annis regnauit in Ierusalem. Ambulauitque non rectè, & sepelierunt eum in Ciuitate Dauid: verumtamen non in sepulchro regum.

CAPVT XXII.

Impium Ochoziam filium Ioram regem Iuda occidit Iehu, simul & Ioram regem Israel: occidente autem Athalia filios regis, seruauit Iosabeth Ioas natu minimum.

A 4.Reg.8.f.25. 1 CONstituerunt autem habitatores Ierusalem Ochoziam filium eius minimum, regem pro eo: omnes enim maiores natu, qui ante eum fuerant, interfecerant latrones Arabum, qui irruerant in castra: regnauitque Ochozias filius Ioram regis Iuda.

2 Quadraginta duorum annorum erat Ochozias cùm regnare cœpisset, & vno anno regnauit in Ierusalem, & nomen matris eius Athalia filia Amri.

3 Sed & ipse ingressus est per vias domus Achab: mater enim eius impulit eum vt impiè ageret.

B 4 Fecit igitur malum in conspectu Domini sicut domus Achab: ipsi enim fuerunt ei consiliarij post mortem patris sui, in interitum eius.

5 Ambulauitque in consilijs eorum. Et perrexit cum Ioram filio Achab rege Israël, in bellum contra Hazael regem Syriæ in Ramoth Galaad: vulnerauerunt que Syri Ioram.

6 Qui reuersus est vt curaretur in supradicto certamine. Igitur Ochozias filius Ioram rex Iuda, descendit vt inuiseret Ioram filium Achab in Iezrahel ægrotantem. C

7 Voluntatis quippe fuit Dei aduersus Ochoziam, vt veniret ad Ioram: & cùm venisset, & egrederetur cum eo aduersum Iehu filium Namsi, quem vnxit Dominus vt deleret domum Achab.

8 Cùm ergo euerteret Iehu domũ Achab, inuenit principes Iuda, & filios fratrũ Ochoziæ, qui ministrabant ei, & interfecit illos.

9 Ipsum quoque perquirens Ochoziam, comprehendit latitantem in Samaria: adductumque ad se, occidit, & sepelierunt eum: eo quòd esset filius Iosaphat, qui quæsierat Dominum in toto corde suo, nec erat vltrà spes aliqua, vt de stirpe quis regnaret Ochoziæ. D

10 *Si quidem Athalia mater eius, videns quòd mortuus esset filius suus, surrexit, & interfecit omnem stirpem regiam domus Ioram. *4.Reg.11 a.1.

11 Porrò Iosabeth filia regis tulit Ioas filium Ochoziæ, & furata est eum de medio filiorum regis, cùm interficerentur: absconditque eum cum nutrice sua in cubiculo lectulorum: Iosabeth autem, quæ absconderat eum, erat filia regis Ioram, vxor Ioiadæ pontificis, soror Ochoziæ, & idcircò Athalia non interfecit eum.

12 Fuit ergo cum eis in domo Dei absconditus sex annis, quibus regnauit Athalia super terram.

CAPVT XXIII.

Ioiada Pontifex vnxit Ioas septennem in regem Iuda, curauitque vt Athalia occideretur, & cultus Dei restitueretur populus autem destruit domum, altaria ac simulacra Baal.

A 4.Regum 11.a.4. 1 ANno autem septimo confortatus Ioiada, assumpsit centuriones, Azariam videlicet filium Ieroham, & Ismahel filium Iohanan, Azariam quoque filium Obed, & Maasiam filium Adaiæ, & Elisaphat filium Zechri: & iniit cum eis fœdus.

2 Qui circumeuntes Iudã, congregauerunt Leuitas de cunctis vrbibus Iuda, & principes familiarũ Israël, veneruntque in Ierusalem.

3 Iniit ergo omnis multitudo pactum in

domo Dei cum rege: dixitque ad eos Ioiada: Ecce filius regis regnabit, sicut locutus est Dominus super filios Dauid.

4 Iste est ergo sermo quem facietis:

5 Tertia pars vestrum qui veniunt ad Sabbatum, Sacerdotum, & Leuitarum, & ianitorum, erit in portis: tertia verò pars ad domum regis: & tertia ad portam, quæ appellatur Fundamenti: omne verò reliquum vulgus sit in atrijs domus Domini.

6 Nec quispiam alius ingrediatur domum Domini, nisi Sacerdotes, & qui ministrant de Leuitis: ipsi tantummodò ingrediantur, quia sanctificati sunt: & omne reliquum vulgus obseruet custodias Domini.

B 7 Leuitę autem circumdent regem, habentes singuli arma sua: (& si quis alius ingressus fuerit templum, interficiatur) sintque cum rege & intrante & egrediente.

8 Fecerunt ergo Leuitæ, & vniuersus Iuda, iuxta omnia quæ præceperat Ioiada pontifex: & assumpserunt singuli viros qui sub se erant & veniebant per ordinem sabbati, cum his qui impleuerant sabbatum, & egressuri erant siquidem Ioiada pontifex non dimiserat abire turmas, quæ sibi per singulas hebdomadas succedere consueuerant.

9 Deditque Ioiada sacerdos centurionibus lanceas, clypeosque & peltas regis Dauid, quas consecrauerat in domo Domini.

10 Constituitque omnem populum tenentium pugiones, à parte templi dextra, vsque ad partem templi sinistram, coram altari, & templo, per circuitum regis.

11 Et eduxerunt filium regis, & imposuerunt ei diadema, & testimonium, dederuntq; in manu eius tenendam legem, & constituerunt eum regem: vnxit quoque illum Ioiada pontifex, & filij eius: imprecatique sunt ei, atque dixerunt: Viuat rex.

C 12 Quòd cùm audisset Athalia, vocem scilicet currentium atque laudantium regem, ingressa est ad populum in templum Domini.

13 Cùmque vidisset regem stantem super gradum in introitu, & principes, turmasque circa eum, omnem populum terræ gaudentem, atque clangentem tubis, & diuersi generis organis concinentem, vocemque laudantium, scidit vestimenta sua, & ait: Insidiæ, insidiæ.

14 Egressus autem Ioiada pontifex ad centuriones, & principes exercitus, dixit eis: Educite illam extra septa templi, & interficiatur foris gladio. Præcepitque sacerdos ne occideretur in domo Domini.

15 Et imposuerunt ceruicibus eius manus: cùmque intrasset portam equorum domus regis, interfecerunt eam ibi.

16 Pepigit autem Ioiada fœdus inter se, vniuersumque populum, & regem, vt esset populus Domini.

D 17 Itaque ingressus est omnis populus domum Baal, & destruxerunt eam: & altaria ac simulacra illius confregerunt: Mathan quoque sacerdotem Baal interfecerunt ante aras.

18 Constituit autem Ioiada præpositos in domo Domini sub manibus Sacerdotum, & Leuitarum, quos distribuit Dauid in domo Domini: vt offerrent holocausta Domino, sicut scriptum est in lege Moysi, in gaudio & canticis iuxta dispositionem Dauid:

19 Constituit quoque ianitores in portis domus Domini, vt non ingrederetur eam immundus in omni re.

20 Assumpsitque centuriones, & fortissimos viros ac principes populi, & omne vulgus terræ, & fecerunt descendere regem de domo Domini, & introire per medium portæ superioris in domum regis, & collocauerunt eum in solio regali.

21 Lætatusque est omnis populus terræ, & vrbs quieuit: porrò Athalia interfecta est gladio.

CAPVT XXIV.

Ioas viuente Ioiada bonus ac pius, iussit ad sartatecta templi congregari pecuniam, deinde, eo mortuo factus impius, iubet occidi Zachariam filium Ioiadæ: anno sequenti Iuda & Ierusalem à Syris diripiuntur, & Ioas à seruis suis occiditur.

1 Septem annorum erat Ioas cùm regnare cœpisset: & quadraginta annis regnauit in Ierusalem, nomen matris eius Sebia de Bersabee. A 4. Regum 11. d. 21. 12. a. 1.

2 Fecitque quod bonum est coram Domino cunctis diebus Ioiadæ sacerdotis.

3 Accepit autem ei Ioiada vxores duas, è quibus genuit filios & filias.

4 Post quæ placuit Ioas vt instauraret domum Domini.

5 Congregauitque Sacerdotes, & Leuitas, & dixit eis: Egredimini ad ciuitates Iuda, & colligite de vniuerso Israël pecuniam ad sartatecta templi Dei vestri, per singulos annos, festinatoque hoc facite. porrò Leuitæ egere negligentius.

6 Vocauitque rex Ioiadam principem, & dixit ei: Quare tibi non fuit curæ, vt cogeres Leuitas inferre de Iuda & de Ierusalem pecuniam, quæ constituta est à Moyse seruo Domini, vt inferret eam omnis multitudo Israël in tabernaculum testimonij? B

7 Athalia enim impijssima, & filij eius, destruxerunt domum Dei; & de vniuersis, quæ sanctificata fuerant in templo Domini, ornauerunt fanum Baalim:

8 Præcepit ergo rex, & fecerunt arcam: posueruntque eam iuxta portam domus Domini forinsecus.

9 Et prædicatum est in Iuda & Ierusalem, vt deferrent singuli pretium Domino, *quod constituit Moyses seruus Dei super omnem Israël in deserto. * Exod. 30. b 12.

10 Lætatique sunt cuncti principes & omnis populus: & ingressi contulerunt in arcã Domini, atque miserunt ita vt impleretur. C

11 Cùmque tempus esset vt deferrent arcã coram rege per manus Leuitarum (videbant enim multam pecuniam) ingrediebatur scriba regis, & quem primus sacerdos constituerat: effundebantque pecuniam quæ erat in arca: porrò arcam reportabant ad locum suum:

suum: sicque faciebant per singulos dies, & congregata est infinita pecunia.

12 Quam dederunt rex & Ioiada his, qui præerant operibus domus Domini: at illi cōducebant ex ea cæsores lapidum, & artifices operum singulorum, vt instaurarent domum Domini: fabros quoque ferri & æris, vt quod cadere cœperat: fulciretur.

D 13 Egeruntque hi qui operabantur industriè, & obducebatur parietum cicatrix per manus eorum, ac suscitauerunt domum Domini in statum pristinum, & firmiter eam stare fecerunt.

14 Cùmque complessent omnia opera, detulerunt coram rege & Ioiada reliquam partem pecuniæ: de qua facta sunt vasa templi in ministerium, & ad holocausta, phialæ quoque, & cetera vasa aurea & argentea: & offerebantur holocausta in domo Domini iugiter cunctis diebus Ioiadæ.

E 15 Senuit autem Ioiada plenus dierum, & mortuus est cùm esset centum triginta annorum.

16 Sepelieruntque eum in Ciuitate Dauid cum regibus, eò quòd fecisset bonum cum Israël, & cùm domo eius.

17 Postquam autem obijt Ioiada, ingressi sunt principes Iuda: & adorauerunt regem; qui delinitus obsequijs eorum, acquieuit eis.

18 Et dereliquerunt templum Domini Dei patrum suorum, seruieruntque lucis & sculptilibus, & facta est ira contra Iudam & Ierusalem propter hoc peccatum.

19 Mittebatque eis prophetas vt reuerterentur ad Dominum, quos protestantes, illi audire nolebant.

F 20 Spiritus itaque Dei induit Zachariam filium Ioiadæ sacerdotem, & stetit in conspectu populi, & dixit eis: Hæc dicit Dominus Deus: Quare transgredimini præceptum Domini, quod vobis non proderit, & dereliquistis Dominum vt derelinqueret vos?

21 Qui congregati aduersus eum, miserunt lapides iuxta regis imperium in atrio domus Domini.

22 Et non est recordatus Ioas rex misericordiæ, quam fecerat Ioiada pater illius secum, * sed interfecit filium eius. Qui cùm moreretur, ait: Videat Dominus, & requirat.

* Mat. 23. d. 35.

23 Cùmque euolutus esset annus, ascendit contra eum exercitus Syriæ: venitque in Iudam & Ierusalem, & interfecit cunctos principes populi, atque vniuersam prædam miserunt regi in Damascum.

24 Et certè cùm permodicus venisset numerus Syrorum, tradidit Dominus in manibus eorum infinitam multitudinem, eò quòd dereliquissent Dominum Deum patrum suorum: in Ioas quoque ignominiosa exercuere iudicia.

25 Et abeuntes dimiserunt eum in languoribus magnis: surrexerunt autem contra eum serui sui, in vltionem sanguinis filij Ioiadæ sacerdotis, & occiderunt eum in lectulo suo, & mortuus est: sepelieruntque eum in Ciuitate Dauid, sed non in sepulchris regum.

26 Insidiati verò sunt ei, Zabad filius Semmaath Ammanitidis, & Iozabad filius Semarith Moabitidis.

27 Porrò filij eius, ac summa pecuniæ quæ adunata fuerat sub eo, & instauratio domus Dei, scripta sunt diligentiùs in Libro regum: regnauit autem Amasias filius eius pro eo.

CAPVT XXV.

Amasias patri Ioas succedens, interfecit eos qui patrem occiderant, & post habitam de Idumæis victoriam, adorauit deos illorum, & ob id capitur à Ioas rege Israel, quem ad prælium prouocauerat, ac Ierusalem diripitur, tandemque Ioas in Lachis fugiens occiditur.

1 Vigintiquinque annorum erat Amasias cùm regnare cœpisset, & vigintinouem annis regnauit in Ierusalem, nomen matris eius Ioadan de Ierusalem. A

4 Regum 14. a. 2.

2 Fecitque bonum in conspectu Domini: verumtamen non in corde perfecto.

3 Cùmque roboratum sibi videret imperium, iugulauit seruos, qui occiderant regem patrem suum,

4 Sed filios eorum non interfecit, sicut scriptum est in Libro legis Moysi, vbi præcepit Dominus, dicens: * Non occidentur patres pro filijs, neque filij pro patribus suis, sed vnusquisque in suo peccato morietur.

* Deut. 24. c. 16. 4. Regum 14. b. 6. Ezechiel. 18. e. 20.

5 Congregauit igitur Amasias Iudam, & constituit eos per familias, tribunosque & centuriones in vniuerso Iuda & Beniamin: & recensuit à viginti annis suprà, inuenitque trecenta millia iuuenum, qui egrederentur ad pugnam & tenerent hastam & clypeum.

6 Mercede quoque conduxit de Israël cētū millia robustorum, centum talentis argenti. B

7 Venit autem homo Dei ad illum, & ait: O rex, ne egrediatur tecum exercitus Israël: non est enim Dominus cum Israel, & cunctis filijs Ephraim:

8 Quod si putas in robore exercitus bella consistere, superari te faciet Deus ab hostibus: Dei quippe est adiuuare, & in fugam conuertere.

9 Dixitque Amasias ad hominem Dei: Quid ergo fiet de centum talentis, quæ dedi militibus Israël? Et respondit ei homo Dei: Habet Dominus vnde tibi dare possit multò his plura.

10 Separauit itaque Amasias exercitū, qui venerat ad eum ex Ephraim, vt reuerteretur in locum suum: at illi contra Iudam vehementer irati, reuersi sunt in regionem suam. C

11 Porrò Amasias confidenter eduxit populum suum, & abijt in Vallem salinarum, percussitque filios Seir decem millia.

12 Et alia decem millia virorum ceperunt filij Iuda, & adduxerunt ad præruptum cuiusdam petræ, præcipitaueruntque eos de summo in præceps, qui vniuersi crepuerunt.

13 At ille exercitus, quem remiserat Amasias ne secum iret ad prælium, diffusus est in ciuitatibus Iuda, à Samaria vsque ad Bethoron, & interfectis tribus millibus, diripuit prædam magnam. D

14 Amasias verò post cædem Idumæorum & allatos deos filiorum Seir, statuit illos in deos sibi, & adorabat eos, & illis adolebat incensum.

15 Quamobrem iratus Dominus contra Amasiam, misit ad illum prophetam, qui diceret ei: Cur adorasti deos, qui non liberauerunt populum suum de manu tua?

E 16 Cùmque hæc ille loqueretur, respondit ei: Num consiliarius regis es? quiesce ne interficiam te. Discedensque propheta, Scio, inquit, quod cogitauerit Deus occidere te, quia fecisti hoc malum, & insuper non acquieuisti consilio meo.

17 Igitur Amasias rex Iuda, inito pessimo consilio, misit ad Ioas filium Ioachaz filij Iehu, regem Israël, dicens: Veni, videamus nos mutuò.

18 At ille remisit nuntios, dicens: Carduus, qui est in Libano, misit ad cedrum Libani, dicens: Da filiam tuam filio meo vxorem: & ecce bestiæ, quæ erant in silua Libani, transierunt, & conculcauerunt carduum.

F 19 Dixisti: Percussi Edom, & idcircò erigitur cor tuum in superbiam: sede in domo tua, cur malum aduersum te prouocas, vt cadas & tu, & Iuda tecum?

20 Noluit audire Amasias, eo quòd Domini esset voluntas vt traderetur in manus hostium propter deos Edom.

21 Ascendit igitur Ioas rex Israël, & mutuos sibi præbuere conspectus: Amasias autem rex Iuda erat in Bethsames Iuda:

22 Corruitque Iuda coram Israël, & fugit in tabernacula sua.

23 Porrò Amasiam regem Iuda, filium Ioas filij Ioachaz, cepit Ioas rex Israël in Bethsames, & adduxit in Ierusalem: destruxitque murum eius à porta Ephraim vsque ad portam anguli, quadringentis cubitis.

G 24 Omne quoque aurum, & argentum, & vniuersa vasa, quæ repererat in domo Dei, & apud Obededom, in thesauris etiam domus regiæ, necnon & filios obsidium, reduxit in Samariam.

25 Vixit autem Amasias filius Ioas rex Iuda, postquam mortuus est Ioas filius Ioachaz rex Israel, quindecim annis.

26 Reliqua autem sermonum Amasiæ priorum & nouissimorum, scripta sunt in Libro regum Iuda & Israël.

27 Qui postquam recessit à Domino, tetenderunt ei insidias in Ierusalem. Cùmque fugisset in Lachis, miserunt, & interfecerunt eum ibi.

28 Reportantesque super equos, sepelierũt eum cum patribus suis in Ciuitate Dauid.

C A P V T XXVI.

Oziæ seu Azariæ filij Amasiæ pietas commendatur, qui aduersus Philisthijm, Arabes, & Ammonitas triumphat, multasque extruit ciuitates; ac postmmodum ob nimiam felicitatem elatus, præsumpsit incensum adolere; quamobrem ad diem vsque mortis à Domino lepra percussus est, gubernante regnum filio Ioatham qui successit in regnum.

A (4. Regum 14. f. 21.) 1 OMnis autem populus Iuda, filium eius Oziam annorum sedecim, constituit regem pro Amasia patre suo.

2 Ipse ædificauit Ailath, & restituit eam ditioni Iuda, postquam dormiuit rex cum patribus suis.

3 Sedecim annorum erat Ozias cùm regnare cepisset, & quinquaginta duobus annis regnauit in Ierusalem, nomen matris eius Iechelia de Ierusalem.

4 Fecitque quod erat rectum in oculis Domini, iuxta omnia quæ fecerat Amasias pater eius.

5 Et exquisiuit Dominum in diebus Zachariæ intelligentis & videntis Deum: cùmque requireret Dominum, direxit eum in omnibus.

6 Denique egressus est, & pugnauit contra Philisthijm, & destruxit murum Geth, & murum Iabniæ, murumque Azoti: ædificauit quoque oppida in Azoto, & in Philisthijm.

7 Et adiuuit eum Deus contra Philisthijm & contra Arabes, qui habitabant in Gurbaal, & contra Ammonitas. B

8 Appendebantque Ammonitæ munera Oziæ: & diuulgatum est nomen vsque ad introitum Ægypti propter crebras victorias.

9 Ædificauitque Ozias turres in Ierusalem super portam anguli, & super portam vallis, & reliquas in eodem muri latere, firmauitque eas.

10 Extruxit etiam turres in solitudine, & effodit cisternas plurimas, eò quòd haberet multa pecora, tam in campestribus, quàm in eremi vastitate: vineas quoque habuit & vinitores in montibus, & in carmelo: erat quippe homo agriculturæ deditus.

11 Fuit autem exercitus bellatorum eius, qui procedebant ad prælia, sub manu Iehiel scribæ, Maasiæque doctoris, & sub manu Hananiæ, qui erat de ducibus regis.

12 Omnisque numerus principum per familias virorum fortium, duorum millium sexcentorum.

13 Et sub eis vniuersus exercitus trecentorum & septem millium quingentorum: qui erant apti ad bella, & pro rege contra aduersarios dimicabant.

14 Præparauit quoque eis Ozias, id est, cuncto exercitui, clypeos, & hastas, & galeas loricas, arcusque & fundas ad iaciendos lapides. C

15 Et fecit in Ierusalem diuersi generis machinas, quas in turribus collocauit, & in angulis murorum, vt mitterent sagittas, & saxa grandia: egressumque est nomen eius procul, eò quòd auxiliaretur ei Dominus, & corroborasset illum.

16 Sed cùm roboratus esset, eleuatum est cor eius in interitum suum, & neglexit Dominum Deum suum: ingressusque templum Domini, adolere voluit incensum super altare thymiamatis.

17 Statimque ingressus post eum Azarias sacerdos, & cum eo Sacerdotes Domini octoginta, viri fortissimi,

18 Restiterunt regi, atque dixerunt: Non tui officij Ozia, vt adoleas incensum Domino: sed Sacerdotum, hoc est, filiorum Aaron, qui consecrati sunt ad huiuscemodi ministerium: egredere de sanctuario, ne contempseris: quia non reputabitur tibi

in glo-

in gloriam hoc à Domino Deo.

D 19 Iratusque Ozias, tenens in manu thuribulum vt adoleret incensum, minabatur sacerdotibus. Statimque orta est lepra in fronte eius coram Sacerdotibus in domo Domini super altare thymiamatis.

20 Cùmque respexisset eum Azarias pontifex, & omnes reliqui Sacerdotes, viderunt lepram in fronte eius, & festinatò expulerunt eum. Sed & ipse perterritus, accelerauit egredi, eò quòd sensisset illicò plagam Domini.

*4. Reg.15 a 5. 21 * Fuit igitur Ozias rex leprosus vsque ad diem mortis suæ, & habitauit in domo separata plenus lepra, ob quam eiectus fuerat de domo Domini. Porro Ioatham filius eius rexit domũ regis, & iudicabat populũ terræ.

22 Reliqua autem sermonum Oziæ priorum & nouissimorum, scripsit Isaias filius Amos, propheta.

23 Dormiuitque Ozias cum patribus suis, & sepelierunt eum in agro regalium sepulchrorum, eò quòd esset leprosus: regnauitque Ioatham filius eius pro eo.

CAPVT XXVII.

Ioatham pietas commendatur, qui deuicto rege Ammon magnam ab eo mulctam accepit; cui succedit impius filius Achaz.

A 4. Regum 15.& 33. 1 Viginti quinque annorum erat Ioatham cùm regnare cœpisset, & sedecim annis regnauit in Ierusalem: nomen matris eius Ierusa filia Sadoc.

2 Fecitque quod rectum erat coram Domino, iuxta omnia quæ fecerat Ozias pater suus, excepto quòd non est ingressus templũ Domini, & adhuc populus delinquebat.

B 3 Ipse ædificauit portam domus Domini excelsã, & in muro Ophel multa construxit.

4 Vrbes quoque ædificauit in montibus Iuda, & in saltibus castella & turres.

5 Ipse pugnauit contra regem filiorum Ammon, & vicit eos, dederuntque ei filij Ammon in tempore illo centum talenta argenti, & decem millia coros tritici, ac totidem coros hordei: hæc ei præbuerunt filij Ammon, in anno secundo & tertio.

C 6 Corroboratusque est Ioatham, eò quòd direxisset vias suas coram Domino Deo suo.

7 Reliqua autem sermonum Ioatham, & omnes pugnæ eius, & opera, scripta sunt in Libro regũm Israel & Iuda.

D 8 Viginti quinque annorum erat cùm regnare cœpisset, & sedecim annis regnauit in Ierusalem.

9 Dormiuitque Ioatham cum patribus suis, & sepelierunt eum in Ciuitate Dauid: & regnauit Achaz filius eius pro eo.

CAPVT XXVIII.

Propter scelera Achaz multipliciter affligitur Iuda, primùm ab Assyrijs, deinde à filijs Israel (qui ob id crudelitatis arguti à propheta, remittunt Iudæos captiuos cum præda) rursum etiam ab Idumæis & Philisthæis: Achaz tamen post omnem plagam adhuc auget impietatem; cui pius succedit filius Ezechias.

A 4. Regum 16 a.2. 1 Viginti annorum erat Achaz cùm regnare cœpisset: & sedecim annis regnauit in Ierusalem: non fecit rectum in conspectu Domini sicut Dauid pater eius:

2 Sed ambulauit in vijs regum Israël, insuper & statuas fudit Baalim.

3 Ipse est, qui adoleuit incensum in Vallebenennom, & lustrauit filios suos in igne, iuxta ritum gentium, quas interfecit Dominus in aduentu filiorum Israël.

4 Sacrificabat quoque, & thymiama succendebat in excelsis, & in collibus, & sub omni ligno frondoso.

5 Tradiditque eum Dominus Deus eius in manu regis Syriæ, qui percussit eum, magnamque prædam cępit de eius imperio, & adduxit in Damascum: manibus quoque regis Israël traditus est, & percussus plaga grandi.

6 Occiditque Phacee, filius Romeliæ, de Iuda centum viginti millia in die vno, omnes viros bellatores: eò quòd reliquissent Dominum Deum patrum suorum.

7 Eodem tempore occidit Zechri, vir potens ex Ephraim, Maasiam filium regis, & Ezricam ducem domus eius, Elcanam quoque secundum à rege.

8 Cęperuntque filij Israël de fratribus suis ducenta millia mulierum, puerorum, & puellarum, & infinitam prædam: pertuleruntque eam in Samariam.

9 Ea tempestate erat ibi propheta Domini nomine Oded: qui egressus obuiam exercitui venienti in Samariam, dixit eis: Ecce iratus Dominus Deus patrum vestrorum contra Iuda, tradidit eos in manibus vestris, & occidistis eos atrociter, ita vt ad cœlum pertingeret vestra crudelitas. B

10 Insuper filios Iuda & Ierusalem vultis vobis subijcere in seruos & ancillas, quod nequaquam facto opus est: peccastis enim super hoc Domino Deo vestro.

11 Sed audite consilium meum, & reducite captiuos, quos adduxistis de fratribus vestris, quia magnus furor Domini imminet vobis.

12 Steterunt itaque viri de principibus filiorum Ephraim, Azarias filius Iohanan, Barachias filius Mosollamoth, Ezechias filius Sellum, & Amasa filius Adali, contra eos qui veniebant de prælio.

13 Et dixerunt eis: Non introducetis huc captiuos, ne peccemus Domino. Quare vultis adijcere super peccata nostra, & vetera cumulare delicta? grande quippe peccatum est; & ira furoris Domini imminet super Israël.

14 Dimiseruntque viri bellatores prædam, & vniuersa quæ cęperant, coram principibus & omni multitudine.

15 Steteruntque viri, quos suprà memorauimus, & apprehendentes captiuos, omnesq; qui nudi erant, vestierunt de spolijs: cumque vestissent eos, & calceassent, & refecissent cibo ac potu, vnxissentque propter laborem, & adhibuissent eis curam: quicumque ambulare non poterant, & erant imbecillo corpore, imposuerunt eos iumentis, & adduxerunt Iericho Ciuitatem palmarum ad fratres eorum, ipsique reuersi sunt in Samariam. C

17 Veneruntq; Idumæi, & percusserũt multos ex Iuda, & ceperunt prædam magnam.

18 Philisthijm quoque diffusi sunt per vrbes campestres, & ad Meridiem Iuda: ceperuntq; Bethsames, & Aialon, & Gaderoth, Socho quoque, & Thamnan, & Gamzo, cum viculis suis, & habitauerunt in eis.

19 Humiliauerat enim Dominus Iudam propter Achaz regem Iuda, eò quòd nudasset eum auxilio, & contemptui habuisset Dominum.

D 20 Adduxitque contra eum Thelgathphalnasar, regem Assyriorum, qui & afflixit eum, & nullo resistente vastauit.

21 Igitur Achaz, spoliata domo Domini, & domo regum ac principum, dedit regi Assyriorum munera, & tamen nihil ei profuit.

22 Insuper & tempore angustiæ suæ auxit contemptum in Dominum, ipse per se rex Achaz,

23 Immolauit dijs Damasci victimas percussoribus suis, & dixit: Dij regum Syriæ auxiliantur eis, quos ego placabo hostijs, & aderunt mihi, cùm è contrariò ipsi fuerint ruinæ ei, & vniuerso Israël.

24 Direptis itaque Achaz omnibus vasis domus Dei, atque confractus, clausit ianuas templi Dei, & fecit sibi altaria in vniuersis angulis Ierusalem.

25 In omnibus quoque vrbibus Iuda extruxit aras ad cremandum thus, atque ad iracundiam prouocauit Dominum Deum patrum suorum.

26 Reliqua autẽ sermonum eius, & omniũ operum suorũ priorum & nouissimorũ, scripta sunt in Libro regum Iuda & Israël.

27 Dormiuitque Achaz cum patribus suis, & sepelierunt eum in ciuitate Ierusalem: neque enim receperunt eum in sepulchra regum Israël. Regnauitque Ezechias filius eius pro eo.

CAPVT XXIX.

Ezechias abolitum Dei cultum, aperto templo, restitutisque sacerdotibus, Leuitis & cantoribus, instaurauit; oblatis plurimis holocaustis & sacrificijs cum ingenti lætitia.

A 4. Reg. 18. a. 2. 1 IGitur Ezechias regnare cœpit, cùm viginti quinque esset annorum, & viginti nouem annis regnauit in Ierusalem: nomen matris eius Abia, filia Zachariæ.

2 Fecitque quod erat placitum in conspectu Domini, iuxta omnia quæ fecerat Dauid pater eius.

3 Ipse anno & mense primo regni sui, aperuit valuas domus Dñi, & instaurauit eas.

4 Adduxitq; Sacerdotes atque Leuitas, & congregauit eos in plateam Orientalem.

5 Dixitque ad eos: Audite me Leuitæ, & sanctificamini, mundate domum Domini Dei patrum vestrorum, & auferte omnem immunditiam de sanctuario.

B 6 Peccauerunt patres nostri, & fecerũt malum in conspectu Domini Dei nostri, derelinquentes eum: auerterunt facies suas à tabernaculo Dñi, & præbuerunt dorsum.

7 Clauserunt ostia, quæ erant in porticu, & extinxerunt lucernas, incensumque non adoleuerunt, & holocausta non obtulerunt in sanctuario Deo Israël.

8 Concitatus est itaque furor Domini super Iudam & Ierusalem, tradiditque eos in commotionem, & in interitum, & in sibilum, sicut ipsi cernitis oculis vestris.

9 En, corruerunt patres nostri gladijs; filij nostri, & filiæ nostræ, & coniuges captiuæ ductæ sunt, propter hoc scelus.

10 Nunc ergo placet mihi vt ineamus fœdus cum Domino Deo Israël, & auertet à nobis furorem iræ suæ.

11 Filij mei nolite negligere: vos elegit Dominus vt stetis coram eo, & ministretis illi, colatisque eum, & cremetis ei incensum.

12 Surrexerunt ergo Leuitæ: Mahath filius Amasai, & Ioel filius Azariæ, de filijs Caath: Porrò de filijs Merari, Cis filius Abdi: & Azarias filius Ialaleel. De filijs autem Gersom, Ioah filius Zemma, & Eden filius Ioah. C

13 At verò de filijs Elisaphan, Samri, & Iahiel. De filijs quoque Asaph, Zacharias, & Mathanias:

14 Necnon de filijs Heman, Iahiel, & Semei: Sed & de filijs Idithun, Semeias, & Oziel.

15 Congregaueruntque fratres suos, & sanctificati sunt, & ingressi sunt iuxta mandatum regis & imperium Domini, vt expiarent domum Dei.

16 Sacerdotes quoque ingressi templum Domini vt sanctificarent illud, extulerunt omnem immunditiam, quam intrò repererant in vestibulo domus Domini, quam tulerunt Leuitæ, & asportauerunt ad Torrentem cedron foras.

17 Cœperunt autem prima die mensis primi mundare, & in die octauo eiusdem mensis ingressi sunt porticum templi Domini, expiaueruntque templum diebus octo, & in die sextadecima mensis eiusdem, quod cœperant impleuerunt. D

18 Ingressi quoque sunt ad Ezechiam regem, & dixerunt ei: Sanctificauimus omnem domum Domini, & altare holocausti, vasaque eius, necnon & mensam propositionis cum omnibus vasis suis,

19 Cunctamque templi supellectilem, quã polluerat rex Achaz in regno suo, postquam præuaricatus est: & ecce exposita sunt omnia coram altare Domini.

20 Consurgensque diluculò Ezechias rex adunauit omnes principes ciuitatis, & ascẽdit in domum Domini.

21 Obtuleruntque simul tauros septem, & arietes septem, agnos septem, & hircos septem pro peccato, pro regno, pro sanctuario, pro Iuda, dixitque sacerdotibus filijs Aaron vt offerrent super altare Domini.

22 Mactauerunt igitur tauros, & susceperunt sanguinem Sacerdotes, & fuderunt illum super altare, mactauerunt etiam arietes, & illorum sanguinem super altare fuderunt, immolaueruntque agnos, & fuderunt super altare sanguinem. E

23 Applicuerunt hircos pro peccato, coram rege & vniuersa multitudine, imposue-

runt-

runtque manus suas super eos:

24 Et immolauerunt illos Sacerdotes, & asperserunt sanguinem eorum coram altare pro piaculo vniuersi Israëlis: pro omni quippe Israël præceperat rex vt holocaustum fieret, & pro peccato.

F 25 Constituit quoque Leuitas in domo Domini, cùm cymbalis, & psalterijs, & citharis, secundùm dispositionem Dauid regis & Gad Videntis, & Nathan prophetæ: siquidem Domini præceptum fuit per manum prophetarum eius.

26 Steteruntque Leuitæ tenentes organa Dauid, & Sacerdotes tubas.

27 Et iussit Ezechias vt offerrent holocausta super altare: cùmque offerrentur holocausta, cœperunt laudes canere Domino, & clangere tubis, atque in diuersis organis, quæ Dauid rex Israël præparauerat, concrepare.

28 Omni autem turba adorante, cantores, & ij qui tenebant tubas, erant in officio suo, donec compleretur holocaustum.

29 Cùmque finita esset oblatio, incuruatus est rex, & omnes qui erant cum eo, & adorauerunt.

G 30 Præcepitque Ezechias & principes Leuitis, vt laudarent Dominum sermonibus Dauid, & Asaph Videntis: qui laudauerunt eum magna lætitia, & incuruato genu adorauerunt.

31 Ezechias autem etiam hæc addidit: Implestis manus vestras Domino, accedite, & offerte victimas, & laudes, in domo Domini. Obtulit ergo vniuersa multitudo hostias, & laudes, & holocausta, mente deuota.

32 Porrò numerus holocaustorum, quæ obtulit, multitudo, hic fuit, Tauros septuaginta, arietes centum, agnos ducentos.

33 Sanctificaueruntque Domino boues sexcentos, & oues tria millia.

34 Sacerdotes verò pauci erant, nec poterant sufficere vt pelles holocaustorum detraherent: vnde & Leuitæ fratres eorum adiuuerunt eos, donec impleretur opus, & sanctificarentur antistites. Leuitæ quippe faciliori ritu sanctificantur, quàm Sacerdotes.

35 Fuerunt ergo holocausta plurima, adipes pacificorum, & libamina holocaustorum: & completus est cultus domus Domini.

36 Lætatusque est Ezechias, & omnis populus, eò quòd, ministerium Domini esset expletum. De repentè quippe hoc fieri placuerat.

CAPVT XXX.

Ezechias missis in omnem Israël & Iudam nuntijs, populum conuocat, & sua oratione exhortatur ad immolandum Phase, quo facto, celebrarunt solemnitatem azymorum bis septem diebus cum ingenti lætitia, plurimis oblatis victimis.

A 1 MIsit quoque Ezechias ad omnem Israël & Iudam: scripsitque epistolas ad Ephraim & Manassen, vt venirent ad domum Domini in Ierusalem, & facerent Phase Domino Deo Israël.

2 Inito ergo consilio regis & principum, & vniuersi cœtus Ierusalem, decreuerunt vt facerent Phase mense secundo.

3 Non enim potuerant facere in tempore suo, quia sacerdotes, qui possent sufficere sanctificati non fuerat in Ierusalem.

4 Placuitque sermo regi, & omni multitudini.

5 Et decreuerunt vt mitterent nuntios in vniuersum Israël, de Bersabee vsque Dan, vt venirent, & facerent Phase Domino Deo Israël in Ierusalem: multi enim non fecerant sicut lege præscriptum est.

6 Perrexeruntque cursores cum epistolis ex regis imperio, & principum eius, in vniuersum Israël & Iudam, iuxta id, quod rex iusserat, prædicantes: Filij Israël reuertimini ad Dominum Deum Abraham, & Isaac, & Israël: & reuertetur ad reliquias, quæ effugerunt manum regis Assyriorum.

7 Nolite fieri sicut patres vestri & fratres, qui recesserunt à Domino Deo patrum suorum, qui tradidit eos in interitum, vt ipsi cernitis. B

8 Nolite indurare ceruices vestras sicut patres vestri: tradite manus Domino, & venite ad sanctuarium eius, quod sanctificauit in æternum: seruite Domino Deo patrum vestrorum, & auertetur à vobis ira furoris eius.

9 Si enim vos reuersi fueritis ad Dominum fratres vestri, & filij habebunt misericordiam coram dominis suis, qui illos duxerunt captiuos, & reuertentur in terram hanc: pius enim & clemens est Dominus Deus vester, & non auertet faciem suam à vobis, si reuersi fueritis ad eum.

10 Igitur cursores pergebant velociter de ciuitate in ciuitatem, per terram Ephraim & Manasse vsque ad Zabulon, illis irridentibus & subsannantibus eos.

11 Attamen quidam viri ex Aser, & Manasse, & Zabulon, acquiescentes consilio, venerunt Ierusalem.

12 In Iuda verò facta est manus Domini vt daret eis cor vnum: vt facerent iuxta præceptum regis, & principum verbum Domini.

13 Congregatique sunt in Ierusalem populi multi, vt facerent solemnitatem azymorum in mense secundo:

14 Et surgentes destruxerunt altaria quæ erant in Ierusalem, atque vniuersa, in quibus idolis adolebatur incensum, subuertentes, proiecerunt in Torrentem cedron. C

15 Immolauerunt autem Phase quartadecima die mensis secundi. Sacerdotes quoque atque Leuitæ tandem sanctificati obtulerunt holocausta in domo Domini.

16 Steteruntque in ordine suo, iuxta dispositionem & legem Moysi hominis Dei: Sacerdotes verò suscipiebant effundendum sanguinem de manibus Leuitarum,

17 Eò quòd multa turba sanctificata non esset: & idcircò immolarent Leuitæ Phase his, qui non occurrerant sanctificari Domino.

18 Magna etiam pars populi de Ephraim, & Manasse, & Issachar, & Zabulon, quæ sanctificata non fuerat, comedit Phase, non iuxta quod non scriptum est: & orauit pro eis Ezechias, dicens: Dominus bonus propitiabitur.

19 Cunctis, qui in toto corde requirunt Dominum Deum patrum suorum: & non imputabit eis quòd minùs sanctificati sunt.

20 Quem exaudiuit Dominus, & placatus est populo.

21 Feceruntque filij Israël, qui inuenti sunt in Ierusalem solemnitatem azymorum septem diebus in lætitia magna, laudantes Dominum per singulos dies: Leuitæ quoque & Sacerdotes, per organa, quæ suo officio congruebant.

D 22 Et locutus est Ezechias ad cor omnium Leuitarum, qui habebant intelligentiam bonam super Domino: & comederunt septem diebus solemnitatis, immolantes victimas pacificorum, & laudantes Dominum Deum patrum suorum.

23 Placuitque vniuersæ multitudini vt celebrarent etiam alios dies septem: quod fecerunt cum ingenti gaudio.

24 Ezechias enim rex Iuda præbuerat multitudini mille tauros, & septem millia ouium principes verò dederant populo tauros mille & oues decem millia: sanctificata est ergo sacerdotum plurima multitudo.

25 Et hilaritate perfusa omnis turba Iuda, tam sacerdotum & Leuitarum, quàm vniuersæ frequentiæ, quæ venerat ex Israel: proselytorum quoque de Terra Israël, & habitantium in Iuda.

26 Factaque est grandis celebritas in Ierusalem, qualis à diebus Salomonis filij Dauid regis Israël in ea vrbe non fuerat.

27 Surrexerunt autem Sacerdotes atque Leuitæ benedicentes populo: & exaudita est vox eorum: perueniitque oratio in habitaculum sanctum cœli.

CAPVT XXXI.

Populus idola lucosque in Iuda & Ephraim demolitur, Ezechias Sacerdotes, & Leuitas componit in ordinem ministerij; populo autem abundantissimè offerente constituuntur, factis horreis, qui seruarent ac distribuerent Leuitico generi quæ oblata erant.

A 1 Cumque hæc fuissent ritè celebrata, egressus est omnis Israël, qui inuentus fuerat in vrbibus Iuda, & fregerunt simulacra, succideruntque lucos, demoliti sunt excelsa, & altaria destruxerunt, non solùm de vniuerso Iuda & Beniamin, sed & de Ephraim quoque & Manasse, donec penitus euerterent: reuersique sunt omnes filij Israël in possessiones & ciuitates suas.

2 Ezechias autem constituit turmas Sacerdotales & Leuiticas per diuisiones suas, vnumquemque in officio proprio, tam Sacerdotum videlicet quàm Leuitarum, ad holocausta & pacifica, vt ministrarent & confiterentur, canerentque in portis castrorum Domini.

3 Pars autem regis erat, vt de propria eius substantia offerretur holocaustum, manè semper & vespere. Sabbatis quoque & Calendis, & solemnitatibus cęteris, sicut scriptum est in lege Moysi.

4 Præcepit etiam populo habitantium Ierusalem, vt darent partes Sacerdotibus, & Leuitis vt possent vacare legi Domini.

5 Quod cùm percrebruisset in auribus multitudinis, plurimas obtulere primitias filij Israël frumenti, vini, & olei, mellis quoque & omnium, quæ gignit humus, decimas obtulerunt. B

6 Sed & filij Israël & Iuda, qui habitabant in vrbibus Iuda, obtulerunt decimas boum & ouium, decimasque sanctorum, quæ vouerant Domino Deo suo: atque vniuersa portantes, fecerunt aceruos plurimos.

7 Mense tertio cœperunt aceruorum iacere fundamenta, & mense septimo compleuerunt eos.

8 Cùmque ingressi fuissent Ezechias & principes eius, viderunt aceruos, & benedixerunt Domino ac populo Israël.

9 Interrogauitque Ezechias Sacerdotes & Leuitas, cur ita iaceret aceruı.

10 Respondit illi Azarias Sacerdos primus de stirpe Sadoc, dicens: Ex quo cœperunt offerri primitiæ in domo Domini, comedimus, & saturati sumus, & remanserunt plurima, eò quòd benedixerit Dominus populo suo: reliquiarum autem copia est ista, quàm cernis. C

11 Præcepit igitur Ezechias vt præpararent horrea in domo Domini. Quod cùm fecissent,

12 Intulerunt, tam primitias, quàm decima, & quæcumque vouerant, fideliter. Fuit autem præfectus eorum Chonenias Leuita, & Semei frater eius secundus,

13 Post quem Iahiel, & Azarias, & Nahath, & Asael, & Ierimoth, Iozabad quoque, & Eliel, & Iesmachias, & Mahath, & Banaias, præpositi sub manibus Choneniæ, & Semei fratres eius, ex imperio Ezechię regis & Azariæ pontificis domus Dei ad quos omnia pertinebant.

14 Core verò filius Iemna Leuites & Ianitor Orientalis portæ, præpositus erat ijs quæ sponte offerebantur Domino, primitijsque & consecratis in Sancta sanctorum.

15 Et sub cura eius Eden, & Beniamin, Iesue, & Semeias, Amarias quoque & Sechenias, in ciuitatibus Sacerdotum, vt fideliter distribuerent fratribus suis partes, minoribus atque maioribus: D

16 Exceptis maribus ab annis tribus & supra, cunctis qui ingrediebantur templum Domini, & quidquid per singulos dies conducebat in ministerio, atque obseruationibus iuxta diuisiones suas,

17 Sacerdotibus per familias, & Leuitis à vigesimo anno & supra, per ordines & turmas suas,

18 Vniuersæque multitudini, tam vxoribus, quam liberis eorum vtriusque sexus, fideliter cibi, de his quæ sanctificata fuerant, præbebantur.

19 Sed & filiorum Aaron per agros, &

suburbana vrbium singularum, dispositi erant viri, qui partes distribuerent vniuerso sexui masculino de Sacerdotibus & Leuitis.

20 Fecit ergo Ezechias vniuersa quæ diximus in omni Iuda: operatusque est bonum & rectum & verum, coram Domino Deo suo,

21 In vniuersa cultura ministerij domus Domini, iuxta legem & cærimonias, volens requirere Deum suum in toto corde suo: fecitque & prosperatus est.

CAPVT XXXII.

Sennacherib Iudam inuadente, & Deum cæli blasphemante, Ezechias populum hortatur fidere in Domino, à quo ille minis & blasphemiis nititur eum auertere: orantibus autem Ezechia & Isaia, Angelus dissipat exercitum Sennacherib; qui fugiens, à filijs occiditur: porrò Ezechias nimia felicitate elatus, Deum offendit; cui impius filius Manasses succedit.

A 1 POst quæ & huiuscemodi veritatem, venit Sennacherib rex Assyriorum, & ingressus Iudam, obsedit ciuitates munitas, volens eas capere. (4. Regum 18. c. 13. Eccl 48. c. 20. Isai. 36. a. 1)

2 Quod cum vidisset Ezechias, venisse scilicet Sennacherib, & totum belli impetum verti contra Ierusalem,

3 Inito cum principibus consilio, virisque fortissimis, vt obturarent capita fontium, qui erant extra vrbem: & hoc omnium decernente sententia,

4 Congregauit plurimam multitudinem, & obturauerunt cunctos fontes, & riuum qui fluebat in medio terræ, dicentes: Ne veniant reges Assyriorum, & inueniant aquarum abundantiam.

5 Ædificauit quoque, agens industriè, omnem murum, qui fuerat dissipatus, & extruxit turres desuper, & forinsecus alterum murum: instaurauitque Mello in Ciuitate Dauid, & fecit vniuersi generis armaturam & clypeos.

B 6 Constituitque principes bellatorum in exercitu: & conuocauit vniuersos in platea portæ ciuitatis, ac locutus est ad cor eorum dicens:

7 Viriliter agite, & confortamini: nolite timere, nec paueatis regem Assyriorum, & vniuersam multitudinem, quæ est cum eo: multò enim plures nobiscum sunt, quàm cum illo.

8 Cum illo enim est brachium carneum: nobiscum Dominus Deus noster, qui auxiliator est noster, pugnatque pro nobis. Confortatusque est populus huiuscemodi verbis Ezechiæ regis Iuda.

9 Quæ postquam gesta sunt, misit Sennacherib rex Assyriorum seruos suos in Ierusalem (ipse enim cum vniuerso exercitu obsidebat Lachis) ad Ezechiam regem Iuda, & ad omnem populum qui erat in vrbe, dicens:

C 10 Hæc dicit Sennacherib rex Assyriorum: In quo habentes fiduciam sedetis obsessi in Ierusalem?

11 Num Ezechias decipit vos, vt tradat morti in fame & siti, affirmans quòd Dominus Deus vester liberet vos de manu regis Assyriorum?

12 Numquid non iste est Ezechias, qui destruxit excelsa illius, & altaria, & præcepit Iuda & Ierusalem, dicens: Coram altari vno adorabitis, & in ipso comburetis incensum?

13 An ignoratis quæ ego fecerim, & Patres mei, cunctis terrarum populis? numquid præualuerunt dij gentium, omniumque terrarum, liberare regionem suam de manu mea?

14 Quis est de vniuersis dijs gentium quas vastauerunt patres mei, qui potuerit eruere populum suum de manu mea, vt possit etiam Deus vester eruere vos de hac manu?

15 Non vos ergo decipiat Ezechias, nec vana persuasione deludat, neque credatis ei. D
Si enim nullus potuit Deus cunctarum gentium atque regnorum liberare populum suum de manu mea, & de manu patrum meorum, consequenter nec Deus vester poterit eruere vos de manu mea.

16 Sed & alia multa locuti sunt serui eius contra Dominum Deum, & contra Ezechiam seruum eius.

17 Epistolas quoque scripsit plenas blasphemiæ in Dominum Deum Israel, & locutus est aduersus eum: Sicut dij gentium cæterarum non potuerunt liberare populum suũ de manu mea: sic & Deus Ezechiæ eruere non poterit populum suum de manu ista.

18 Insuper & clamore magno, lingua Iudaica, contra populum qui sedebat in muris Ierusalem, personabat, vt terreret eos, & caperet ciuitatem.

19 Locutusque est contra Deum Ierusalem, sicut aduersum deos populorum terræ, opera manuum hominum. E

20 Orauerunt igitur, Ezechias rex, & Isaias filius Amos prophetes, aduersum hanc blasphemiam, ac vociferati sunt vsque in cælum.

21 * Et misit Dominus angelum, qui percussit omnem virum robustum, & bellatorem, & principem exercitus regis Assyriorum: reuersusque est cum ignominia in terram suam. Cùmque ingressus esset domum Dei sui, filij qui egressi fuerant de vtero eius, interfecerunt eum gladio. (* Tob. 1. d. 21.)

22 Saluauitque Dominus Ezechiam & habitatores Ierusalem de manu Sennacherib regis Assyriorum, & de manu omnium, & præstitit eis quietem per circuitum.

23 Multi etiam deferebant hostias & sacrificia Domino in Ierusalem, & munera Ezechiæ regi Iuda: qui exaltatus est post hæc coram cunctis gentibus. F

24 * In diebus illis ægrotauit Ezechias vsque ad mortem, & orauit Dominum: exaudiuitque eum, & dedit ei signum. (* Reg. 20. a. 1. Isai. 38. a. 1)

25 Sed non iuxta beneficia, quæ acceperat, retribuit, quia eleuatum est cor eius: & facta est contra eum ira, & contra Iudam & Ierusalem.

26 Humiliatusque est posteà, eò quòd exaltatum fuisset cor eius, tam ipse, quàm habitatores Ierusalem: & idcircò non venit super eos ira Domini in diebus Ezechiæ.

27 Fuit autem Ezechias diues, & inclytus valdè, & thesauros sibi plurimos congregauit argenti & auri & lapidis pretiosi, aromatum, & armorum vniuersi generis, & vasorum magni pretij.

G 28 Apothecas quoque frumenti, vini, & olei, & præsepia omnium iumentorum, caulasque pecorum,

29 Et vrbes ædificauit sibi: habebat quippe greges ouium & armentorum innumerabiles, eò quòd dedisset ei Dominus substantiam multam nimis.

30 Ipse est Ezechias, qui obturauit superiorem fontem aquarum Gihon, & auertit eas subter ad Occidentem Vrbis Dauid: in omnibus operibus suis fecit prosperè quæ voluit.

31 Attamen in legatione principum Babylonis, qui missi fuerant ad eum, vt interrogarent de portento, quod acciderat super terrã, dereliquit eum Deus vt tentaretur, & nota fierent omnia quæ erant in corde eius.

32 Reliqua autem sermonum Ezechiæ, & misericordiarum eius, scripta sunt in visione Isaiæ filij Amos prophetæ, & in Libro regum Iuda & Israël.

33 Dormiuitque Ezechias cum patribus suis, & sepelierunt eum super sepulchra filiorum Dauid: & celebrauit eius exequias vniuersus Iuda, & omnes habitatores Ierusalẽ: regnauitque Manasses filius eius pro eo.

CAPVT XXXIII.

Manasses ob suas impietates captiuus in Babylonem ducitur: in qua afflictione ad Deum conuersus, suo regno restituitur, & idolis abiectis Dei cultum restaurat: cui impius filius Amon succedit: & hoc à suis interfecto, regnat pius eius filius Iosias.

A
4. Regum 21. a.1, 1 DVodecim annorum erat Manasses cùm regnare cœpisset, & quinquagintaquinque annis regnauit in Ierusalem.

2 Fecit autem malum coram Domino, iuxta abominationes gentium, quas subuertit Dominus coram filijs Israël.

3 Et conuersus instaurauit excelsa, quæ demolitus fuerat Ezechias pater eius: construxitque aras Baalim, & fecit lucos, & adorauit omnem militiam cæli, & coluit eam.

4 Ædificauit quoque altaria in domo Domini, de qua dixerat Dominus: * In Ierusalem erit nomen meum in æternum.
* 2. Reg. 7. b. 10.

5 Ædificauit autem ea cuncto exercitui cęli, in duobus atrijs domus Domini.

6 Transireque fecit filios suos per ignem in Vallebennom: obseruabat somnia, sectabatur auguria, maleficis artibus inseruiebat, habebat secum magos, & incantatores: multaque mala operatus est coram Domino, vt irritaret eum.

7 Sculptile quoque & conflatile signum posuit in domo Dei, * de qua locutus est Deus ad Dauid, & ad Salomonem filium eius, dicens: In domo hac & in Ierusalem, quam elegi de cunctis tribubus Israël, ponam nomen meum in sempiternum.
* 3. Reg. 8. b. 18.
B

8 Et moueri non faciam pedem Israël de terra, quam tradidi patribus eorum: ita dumtaxat si custodierint facere quæ pręcepi eis, cunctamque legem & cærimonias, atque iudicia per manum Moysi.

9 Igitur Manasses seduxit Iudam, & habitatores Ierusalem, vt facerent malum super omnes gentes, quas subuerterat Dominus à facie filiorum Israël.

10 Locutusque est Dominus ad eum, & ad populum illius, & attendere noluerunt.

11 Idcircò superinduxit eis principes exercitus regis Assyriorum: cęperuntque Manassen, & vinctum catenis atque compedibus duxerunt in Babylonem.

12 Qui postquam coangustatus est, orauit Dominum Deum suum: & egit pęnitentiam valdè coram Deo patrum suorum.

13 Deprecatusque est eum, & obsecrauit intentè: & exaudiuit orationem eius, reduxitque eum Ierusalem in regnum suum, & cognouit Manasses quod Dominus ipse esset Deus. C

14 Post hæc ædificauit murum extra Ciuitatem Dauid, ad Occidentem Gihon in conualle ab introitu portæ piscium per circuitum vsque ad Ophel, & exaltauit illum vehementer: constituitque principes exercitus in cunctis ciuitatibus Iuda munitis:

15 Et abstulit deos alienos, & simulachrũ de domo Domini; aras quoque, quas fecerat in monte domus Domini, & in Ierusalem, & proiecit omnia extra vrbem.

16 Porrò instaurauit altare Domini, & immolauit super illud victimas, & pacifica, & laudem: præcepitque Iudæ vt seruiret Domino Deo Israël.

17 Attamen adhuc populus immolabat in excelsis Domino Deo suo.

18 Reliqua autem gestorum Manasse: & obsecratio eius ad Deum suum: verba quoque Videntium, qui loquebantur ad eum in nomine Domini Dei Israël, continentur in sermonibus regum Israël.

19 Oratio quoque eius & exauditio, & cuncta peccata atque contemptus, loca etiam in quibus ædificauit excelsa, & fecit lucos & statuas, antequam ageret pœnitentiam, scripta sunt in sermonibus Hozai. D

20 Dormiuit ergo Manasses cum patribus suis, & sepelierunt eum in domo sua: regnauitque pro eo filius eius Ammon.

21 Viginti duorum annorum erat Amon cùm regnare cępisset, & duobus annis regnauit in Ierusalem.

22 Fecitque malum in conspectu Domini, sicut fecerat Manasses pater eius: & cunctis idolis, quæ Manasses fuerat fabricatus, immolauit atque seruiuit.

23 Et non est reueritus faciem Domini, sicut reueritus est Manasses pater eius: & multò maiora deliquit.

24 Cùmque coniurassent aduersus eum serui sui, interfecerunt eum in domo sua.

25 Porrò reliqua populi multitudo, cæsis ijs, qui Amon percusserant, constituit regem Iosiam filium eius pro eo.

CAPVT XXXIV.

Iosias, idolorum cultu sublato, templum instaurat: repertoque legis libro, conterritus est, ex illius præscripto omnia constituit, & conuocato populo lectoque libro, fœdus cum Domino percussit.

A 4. Regum 22.a.1. 1 OCto annorum erat Iosias cùm regnare cœpisset, & triginta & vno anno regnauit in Ierusalem.

2 Fecitque quod erat rectum in conspectu Domini, & ambulauit in vijs Dauid patris sui: non declinauit neque ad dexteram, neque ad sinistram.

3 Octauo autem anno regni sui, cùm adhuc esset puer, cœpit quærere Deum patris sui Dauid: & duodecimo anno, postquam regnare cœperat, mundauit Iudam & Ierusalem ab excelsis, & lucis, simulacrisque & sculptilibus.

4 Destruxeruntque coram eo aras Baalim: & simulacra, quæ superposita fuerant, demoliti sunt: lucos etiam, & sculptilia succidit atque comminuit: & super tumulos eorum, qui eis immolare consueuerant, fragmenta dispersit.

B 5 Ossa prætereà sacerdotum combussit in altaribus idolorum, mundauitque Iudam & Ierusalem.

6 Sed & in vrbibus Manasse, & Ephraim, & Simeon vsque Nephthali, cuncta subuertit.

7 Cùmque altaria dissipasset, & lucos, & sculptilia contriuisset in frusta, cunctaque delubra demolitus esset de vniuersa terra Israël, reuersus est in Ierusalem.

8 Igitur anno octauodecimo regni sui, mũdata iam terra, & tẽplo Domini, misit Saphã filium Eseliæ, & Maasiam principem ciuitatis, & Ioha filium Ioachaz à commentarijs, vt instaurarent domum Domini Dei sui.

C 9 Qui venerunt ad Helciam sacerdotem magnum: acceptamque ab eo pecuniam, quę illata fuerat in domum Domini, & quam congregauerant Leuitæ, & ianitores de Manasse, & Ephraim, & vniuersis reliquijs Israël, ab omni quoque Iuda, & Beniamin, & habitatoribus Ierusalem,

10 Tradiderunt in manibus eorum qui præerant operarijs in domo Dñi, vt instaurarent templum, & infirma quæque sarcirent.

11 At illi dederunt eam artificibus, & cæmentarijs, vt emerent lapides de lapidicinis, & ligna ad commissuras ædificij, & ad contignationem domorum, quas destruxerant reges Iuda.

12 Qui fideliter cuncta faciebant. Erant autem præpositi operantium, Iohath, & Abdias de filijs Merari, Zacharias & Mosollam de filijs Caath, qui vrgebant opus: omnes Leuitæ scientes organis canere.

13 Super eos verò, qui ad diuersos vsus onera portabant, erant scribæ, & magistri de Leuitis ianitores.

D 14 Cùmque efferrent pecuniam, quæ illata fuerat in tẽplum Dñi, reperit Helcias sacerdos Librum legis Domini per manũ Moysi.

15 Et ait ad Saphan scribam: Librum legis inueni in domo Domini: Et tradidit ei.

16 At ille intulit volumen ad regem, & nuntiauit ei dicens: Omnia quæ dedisti in manu seruorum tuorum, ecce complentur.

17 Argentum quod repertum est in domo Domini, conflauerunt: datumque est præfectis artificum, & diuersa opera fabricantium.

18 Prætereà tradidit mihi Helcias sacerdos hunc librum. Quem cùm rege præsente recitasset,

19 Audissetque ille verba legis, scidit vestimenta sua:

20 Et præcepit Helciæ, & Ahicam filio Saphan, & Abdon filio Micha, Saphan quoque scribæ, & Asaæ seruo regis, dicens:

21 Ite, & orate Dominum pro me, & pro E
reliquijs Israël & Iuda, super vniuersis sermonibus Libri istius, qui repertus est: magnus enim furor Domini stillauit super nos, eò quòd non custodierint patres nostri verba Domini, vt facerent omnia quę scriptà sunt in isto volumine.

22 Abijt ergo Helcias, & hi qui simul à rege missi fuerant, ad Oldam prophetidem, vxorem Sellum filij Thecuath, filij Hasra custodis vestium: quæ habitabat in Ierusalem in Secunda: & locuti sunt ei verba, quæ suprà narrauimus.

23 At illa respondit eis: Hæc dicit Dñs Deus Israël: Dicite viro, qui misit vos ad me.

24 Hæc dicit Dominus: Ecce ego inducam mala super locum istum, & super habitatores eius, cunctaque maledicta, quæ scripta sunt in Libro hoc, quem legerunt coram rege Iuda.

25 Quia dereliquerunt me, & sacrificauerunt F
dijs alienis, vt me ad iracundiam prouocarent in cunctis operibus manuum suarum, idcircò stillabit furor meus super locum istum, & non extinguetur.

26 Ad regem autem Iuda, qui misit vos pro Domino deprecando, sic loquimini: Hæc dicit Dominus Deus Israël: quoniam audisti verba voluminis,

27 Atque emollitum est cor tuum, & humiliatus es in conspectu Dei, super his quæ dicta sunt contra locum hunc, & habitatores Ierusalem, reueritusque faciem meam, scidisti vestimenta tua, & fleuisti coram me: ego quoque exaudiui te, dicit Dominus.

28 Iam enim colligam te ad patres tuos, & infereris in sepulchrum tuum in pace: nec videbunt oculi tui omne malum, quod ego inducturus sum super locum istum, & super
habitatores eius. * Retulerunt itaque regi *4 Reg. 23 a.1.
cuncta quæ dixerat.

29 At ille conuocatis vniuersis maioribus natu Iuda & Ierusalem,

30 Ascendit in domum Domini, vnaque G
omnes viri Iuda, & habitatores Ierusalem, Sacerdotes & Leuitæ, & cunctus populus à minimo vsque ad maximum. Quibus audientibus in domo Domini, legit rex omnia verba voluminis:

31 Et stans in tribunali suo, percussit fœdus coram Domino, vt ambularet post eum, & custodiret pręcepta, & testimonia, & iusti-

ficationes eius, in toto corde suo, & in tota anima sua, faceretque quæ scripta sunt in volumine illo, quod legerat.

32 Adiurauit quoque super hoc omnes, qui reperti fuerant in Ierusalem & Beniamin: & fecerunt habitatores Ierusalem iuxta pactum Domini Dei patrum suorum.

33 Abstulit ergo Iosias cunctas abominationes de vniuersis regionibus filiorum Israël: & fecit omnes qui residui erant in Israël, seruire Domino Deo suo. Cunctis diebus eius non recesserunt à Domino Deo patrum suorum.

CAPVT XXXV.

Immolato Phase maxima cum solemnitate plurimisque victimis, Iosias festum azymorum septem diebus celebrauit, deinde contra regem Ægypti pugnare tentans, grauiterque vulneratus, moritur cum ingenti omnium luctu, & præsertim Ieremiæ Prophetæ.

A 4. Regum 23.c.21. 1 Fecit autem Iosias in Ierusalem Phase Domino, quod immolatum est quartadecima die mensis primi:

2 Et constituit Sacerdotes in officijs suis, hortatusque est eos vt ministrarent in domo Domini.

3 Leuitis quoque, ad quorum eruditionem omnis Israël sanctificabatur Domino, locutus est: Ponite arcam in sanctuario templi, quod ædificauit Salomon filius Dauid rex Israël, nequaquam enim eam vltrà portabitis nunc autem ministrate Domino Deo vestro, & populo eius Israël.

4 Et præparate vos per domos & cognationes vestras, in diuisionibus singulorum, sicut præcepit Dauid rex Israël, & descripsit Salomon filius eius.

5 Et ministrate in sanctuario per familias turmasque Leuiticas,

6 Et sanctificati immolate Phase: fratres etiam vestros, vt possint iuxta verba quæ locutus est Dominus in manu Moysi facere, præparate.

7 Dedit prætereà Iosias omni populo, qui ibi fuerat inuentus in solemnitate Phase, agnos & hœdos de gregibus, & reliqui pecoris triginta millia, boum quoque tria millia. hæc de regis vniuersa substantia.

B 8 Duces quoque eius, sponte quod vouerant, obtulerunt, tam populo, quàm Sacerdotibus & Leuitis. Porrò Helcias, & Zacharias, & Iehiel, principes domus Domini, dederunt sacerdotibus ad faciendum Phase pecora commixtim duo millia sexcenta, & boues trecentos.

9 Chonenias autem, & Semeias, etiam Nathanaël, fratres eius, nec non Hasabias, & Iehiel, & Iozabad, principes Leuitarum, dederunt ceteris Leuitis ad celebrandum Phase quinque millia pecorum, & boues quingentos.

10 Præparatumque est ministerium, & steterunt sacerdotes in officio suo: Leuitæ quoque in turmis, iuxta regis imperium.

11 Et immolatum est Phase: asperseruntque Sacerdotes manu sua sanguinem, & Leuitæ detraxerunt pelles holocaustorum:

12 Et separauerunt ea vt darent per domos & familias singulorum, & offerrentur Domino, sicut scriptum est in Libro Moysi: de bobus quoque fecerunt similiter.

13 Et assauerunt Phase super ignem, iuxta quod in lege scriptum est: pacificas verò hostias coxerunt in lebetibus, & cacabis, & ollis, & festinatò distribuerunt vniuersæ plebi:

14 Sibi autem, & Sacerdotibus posteà parauerunt: nam in oblatione holocaustorum & adipum vsque ad noctem sacerdotes fuerunt occupati: vnde Leuitæ sibi & sacerdotibus filijs Aaron parauerunt nouissimis.

15 Porrò cantores filij Asaph stabant in ordine suo, iuxta præceptum Dauid, & Asaph & Heman, & Idithun, prophetarum regis: Ianitores verò per portas singulas obseruabant, ita vt nec puncto quidem discederent à ministerio: quam ob rem fratres eorum Leuitæ parauerunt eis cibos. C

16 Omnis igitur cultura Domini ritè completa est in die illa, vt facerent Phase, & offerrent holocausta super altare Domini, iuxta præceptum regis Iosiæ.

17 Feceruntque filij Israël, qui reperti fuerant ibi, Phase in tempore illo, & solemnitatem azymorum septem diebus.

18 Non fuit Phase simile huic in Israël à diebus Samuelis prophetæ: sed nec quisquam de cunctis regibus Israël fecit Phase sicut Iosias Sacerdotibus, & Leuitis, & omni Iudæ, & Israël qui repertus fuerat, & habitantibus in Ierusalem.

19 Octauodecimo anno regni Iosiæ hoc Phase celebratum est.

20 * Postquam instaurauerat Iosias templum, ascendit Nechao rex Ægypti ad pugnandum in Charcamis iuxta Euphraten: & processit in occursum eius Iosias. *4.Reg.23 f 29.

21 At ille missis ad eum nuntijs, ait: Quid mihi & tibi est rex Iuda? non aduersum te hodie venio, sed contra aliam pugno domum, ad quam me Deus festinatò ire præcepit: desine aduersum Deum facere, qui mecum est ne interficiat te. D

22 Noluit Iosias reuerti, sed præparauit contra eum bellum, nec acquieuit sermonibus Nechao ex ore Dei: * verùm perrexit vt dimicaret in campo Mageddo. *Zach.12 d.11.

23 Ibique vulneratus à sagittarijs, dixit pueris suis: Educite me de prælio, quia oppidò vulneratus sum.

24 Qui transtulerunt eum de curru in alterum currum, qui sequebatur eum more regio, & asportauerunt eum in Ierusalem, mortuusque est, & sepultus in mausoleo patrum suorum: & vniuersus Iuda & Ierusalem luxerunt eum.

25 Ieremias maximè: cuius omnes cantores atque cantatrices, vsque in præsentem diem, lamentationes super Iosiam replicant, & quasi lex obtinuit in Israël: Ecce scriptum fertur in lamentationibus.

26 Reliqua autem sermonum Iosiæ & misericordiarum eius, quæ lege præcepta sunt Domini;

27 Opera quoque illius prima & nouissima scripta sunt in Libro regum Iuda & Israël.

CAPVT XXXVI.

Iosiæ succedit eius filius Ioachaz, quem Nechao rex Ægypti transfert in Ægyptum, fratremque Eliachim, quē Ioakim nominat, substituit: quo in Babylonem ducto à Nabuchodonosore, regnat filius Ioachin, & hunc rex Assyriorum vna cum vasis templi in Babylonem adducit, patruumque illius impium Sedeciam substituit: qui Assyrijs rebellans, templo ac Ierusalem incensis, transfertur vna cum populo in Babylonem, propter regum & populi peccata, donec per Cyrum regem Persarum primo anno regni eius redeundi datur facultas.

A 1 TVlit ergo populus terræ Ioachaz filium Iosiæ, & constituit regem pro patre suo in Ierusalem. — 4. Reg.23. f. 30.

2 Viginti trium annorum erat Ioachaz cùm regnare cœpisset, & tribus mensibus regnauit in Ierusalem.

3 Amouit autem eum rex Ægypti cùm venisset in Ierusalem, & condemnauit terram centum talentis argenti, & talento auri.

4 Constituitq; pro eo regem, *Eliacim fratrem eius, super Iudam & Ierusalem: & vertit nomen eius Ioakim: ipsum verò Ioachaz tulit secum, & abduxit in Ægyptum. — * Mat.1.b 11.

5 Vigintiquinque annorum erat Ioakim cùm regnare cœpisset, & vndecim annis regnauit in Ierusalem: fecitque malum coram Domino Deo suo.

B 6 Contra hunc ascendit Nabuchodonosor rex Chaldæorum, & vinctum catenis duxit in Babylonem.

7 Ad quam & vasa Domini transtulit, & posuit ea in templo suo.

8 Reliqua autem verborum Ioakim, & abominationum eius, quas operatus est, & quæ inuenta sunt in eo, continentur in Libro regum Iuda & Israël. Regnauit autem Ioachin filius eius pro eo.

9 Octo annorum erat Ioachin cùm regnare cœpisset, & tribus mensibus, ac decem diebus regnauit in Ierusalem, fecitque malum in conspectu Domini.

10 Cùmque anni circulus volueretur, misit Nabuchodonosor rex, qui adduxerunt eum in Babylonem, asportatis simul pretiosissimis vasis domus Domini. * Regem verò constituit Sedeciam patruum eius super Iudam & Ierusalem. — * 4.Reg.24 d. 17. Iere.37. a. 1.

11 Viginti & vnius anni erat Sedecias cùm regnare cœpisset, & vndecim annis regnauit in Ierusalem.

C 12 Fecitque malum in oculis Domini Dei sui, nec erubuit faciem Ieremię prophetæ, loquentis ad se ex ore Domini.

13 A rege quoque Nabuchodonosor recessit, qui adiurauerat eum per Deum: & indurauit ceruicem suam & cor, vt non reuerteretur ad Dominum Deum Israël.

14 Sed & vniuersi principes sacerdotum, & populus pręuaricati sunt iniquè iuxta vniuersas abominationes Gentium, & polluerunt domum Domini quam sanctificauerat sibi in Ierusalem.

15 Mittebat autem Dominus Deus patrum suorum ad illos per manum nuntiorum suorum, de nocte consurgens, & quotidie commonens: eò quòd parceret populo & habitaculo suo.

16 At illi subsannabant nuntios Dei, & paruipendebant sermones eius, illudebantque prophetis, donec ascēderet furor Domini in populum eius, & esset nulla curatio.

17 Adduxit enim super eos regem Chaldeorum, & interfecit iuuenes eorum gladio in domo sanctuarij sui: non est misertus adolescentis, & virginis, & senis, nec decrepiti quidem, sed omnes tradidit in manibus eius.

D 18 Vniuersaque vasa domus Domini, tam maiora, quam minora: & thesauros templi, & regis, & principum, transtulit in Babylonem.

19 Incenderunt hostes domum Dei, destruxeruntque murum Ierusalem, vniuersas turres combusserunt, & quidquid pretiosum fuerat, demoliti sunt.

20 Si quis euaserat gladium, ductus in Babylonem seruiuit regi, & filijs eius, donec imperaret rex Persarum,

21 Et compleretur sermo Domini ex ore Ieremiæ, & celebraret terra sabbata sua: cunctis enim diebus desolationis egit sabbatum, vsque dum complerentur septuaginta anni.

22 * Anno autem primo Cyri regis Persarum, ad explendum sermonem Domini: quem locutus fuerat per os Ieremiæ, suscitauit Dominus spiritum Cyri regis Persarum: qui iussit prædicari in vniuerso regno suo, etiam per scripturam, dicens: — * 1.Esd.1. a.1.&. a.3 Ier. 25. c 12.29.c.10.

23 Hæc dicit Cyrus rex Persarum: Omnia regna terræ dedit mihi Dominus Deus cœli, & ipse præcepit mihi vt ædificarem ei domum in Ierusalem, quæ est in Iudea: quis ex vobis est in omni populo eius? sit Dominus Deus suus cum eo, & ascendat.

LIBER PRIMVS ESDRÆ.

CAPVT PRIMVM.

Cyrus completis 70. captiuitatis Babylonicæ annis diuinitus inspiratus, redditis vasis templi Salomonis 5400. captiuitatem Israelitis relaxat, concedens templi reædificationem.

A 2. Par. 36 d. 22. Iere. 25. c 12. 29 c. 10
1 IN anno primo Cyri regis Persarum, vt compleretur verbum Domini ex ore Ieremię, suscitauit Dominus spiritum Cyri regis Persarum: & traduxit vocem in omni regno suo, etiam per scripturam, dicens:
B 2 Hæc dicit Cyrus rex Persarum: Omnia regna terræ dedit mihi Dominus Deus cęli, & ipse præcepit mihi vt ædificarem ei domum in Ierusalem quæ est in Iudæa.
3 Quis est in vobis de vniuerso populo eius? Sit Deus illius cum ipso. Ascendat in Ierusalem, quæ est in Iudæa, & ædificet domum Domini Dei Israël, ipse est Deus qui est in Ierusalem.
4 Et omnes reliqui in cunctis locis vbicumque habitant, adiuuent eum viri de loco suo argento & auro, & substantia, & pecoribus, excepto quod voluntariè offerunt templo Dei, quod est in Ierusalem.
C 5 Et surrexerunt principes patrum de Iuda & Beniamin, & Sacerdotes, & Leuitæ, & omnis cuius Deus suscitauit spiritum, vt ascenderet ad ædificandum templum Domini, quod erat in Ierusalem.
6 Vniuersique qui erant in circuitu, adiuuerunt manus eorum in vasis argenteis & aureis, in substantia & iumentis, in supellectili, exceptis his quæ sponte obtulerant.
7 Rex quoque Cyrus protulit vasa templi Domini, quæ tulerat Nabuchodonosor de Ierusalem, & posuerat ea in templo Dei sui.
D 8 Protulit autem ea Cyrus rex Persarum per manum Mithridatis filij Gazabar, & annumerauit ea Sassabasar principi Iuda.
9 Et hic est numerus eorum: Phialæ aureæ triginta, Phialæ argenteæ, mille, cultri vigintinouem, scyphi aurei triginta,
10 Scyphi argentei secundi quadringenti decem: vasa alia mille.
11 Omnia vasa aurea & argentea, quinque millia quadringenta: vniuersa tulit Sassabasar, cum his, qui ascendebant de trasmigratione Babylonis in Ierusalem.

CAPVT II.

Numerus reuertentium duce Zorobabel è captiuitate Babylonica in Ierusalem, ac donorum in reædificationem templi oblatorum.

1 HI sunt autem prouinciæ filij, qui ascenderunt de captiuitate, quam transtulerat Nabuchodonosor rex Babylonis in Babylonem, & reuersi sunt in Ierusalem & Iudam, vnusquisque in ciuitatem suam. A 2. Esdræ 7. b. 6.
2 Qui venerunt cum Zorobabel, Iosue, Nehemia, Saraia, Rahelaia, Mardochai, Belsan, Mespher, Beguai, Rehum, Baana. Numerus virorum populi Israël.
3 Filij Pharos, duo millia centum septuagintaduo.
4 Filij Sephatia, trecenti septuagintaduo.
5 Filij Area, septingenti septuagintaquinque.
6 Filij Phahath Moab, filiorum Iosue: Ioab, duo millia octingenti duodecim.
7 Filij Ælam, mille ducenti quinquaginta quatuor.
8 Filij Zethua, nongenti quadragintaquinque.
9 Filij Zachai, septingenti sexaginta.
10 Filij Bani, sexcenti quadragintaduo.
11 Filij Bebai, sexcenti vigintitres.
12 Filij Azgad, mille ducenti vigintiduo.

13 Filij Adonicam, sexcenti sexagintasex.

14 Filij Beguai, duo millia quinquaginta sex.

15 Filij Adin, quadringenti quinquagintaquatuor.

16 Filij Ather, qui erant ex Ezechia, nonagintaocto.

17 Filij Besai, trecenti viginti tres.

B 18 Filij Iora, centum duodecim.

19 Filij Hasum, ducenti vigintitres.

20 Filij Gebbar, nonagintaquinque.

21 Filij Bethlehem, centum vigintitres.

22 Viri Netupha, quinquaginta sex.

23 Viri Anathoth, centum vigintiocto.

24 Filij Azmaueth, quadragintaduo.

25 Filij Cariathiarim, Cephira, & Beroth, septingenti quadragintatres.

26 Filij Rama & Gabaa, sexcenti vigintiunus.

27 Viri Machmas, centum vigintiduo.

28 Viri Bethel & Hai, ducenti vigintitres.

29 Filij Nebo, quinquaginta duo.

30 Filij Megbis, centum quinquagintasex.

31 Filij Ælam alterius, mille ducenti quinquagintaquatuor.

32 Filij Harim, trecenti viginti.

33 Filij Lod, Hadid, & Ono, septingenti vigintiquinque.

34 Filij Iericho, trecẽti quadragintaquinq;

35 Filij Senaa, tria millia sexcenti triginta.

36 Sacerdotes: Filij Iadaia in domo Iosue, nongenti septuagintatres.

37 Filij Emmer, mille quinquagintaduo.

38 Filij Pheshur, mille ducenti quadragintaseptem.

39 Filij Harim, mille decem & septem.

40 Leuitæ: Filij Iosue & Cedmihel filiorum Odouiæ, septuagintaquatuor.

41 Cãtores: Filij Asaph, centũ vigintiocto.

C 42 Filij Ianitorum: filij Sellum, filij Ater, filij Telmon, filij Accub, filij Hatita, filij Sobai: vniuersi centum triginta nouem.

43 Nathinæi: filij Siha, filij Hasupha, filij Tabbaoth,

44 Filij Ceros, filij Siaa, filij Phadon,

45 Filij Lebana, filij Hagaba, filij Accub.

46 Filij Hagab, filij Semlai, filij Hanan,

47 Filij Gaddel, filij Gaher, filij Raaia,

48 Filij Rasin, filij Necoda, filij Gazam,

49 Filij Aza, filij Phasea, filij Besee,

50 Filij Asena, filij Munim, filij Nephusim,

51 Filij Bachuc, filij Hacupha, filij Hathur,

52 Filij Besluth, filij Mahida, filij Harsa.

53 Filij Bercos, filij Sisara, filij Thema,

54 Filij Nasia, filij Haripha,

55 Filij seruorum Salomonis, filij Sotai, filij Sopheret, filij Pharuda,

56 Filij Iala, filij Dercon, filij Geddel,

57 Filij Saphatia, filij Hatil, filij Phochereth, qui erant de Asebaim, filij Ami.

58 Omnes Nathinæi, & filij seruorum Salomonis trecenti nonagintaduo.

59 Et hi qui ascenderũt de Thelmala, Thelhalsa, Cherub, & Adon, & Emer: & non potuerunt indicare domum patrum suorum &
D semen suum, vtrum ex Israël essẽt.

60 Filij Dalaia, filij Tobia, filij Necoda, sexcenti quinquagintaduo.

61 Et de filijs Sacerdotum: Filij Hobia, filij Accos, filij Berzellai, qui accepit de filiabus Berzellai Galaaditis, vxorem, & vocatus est nomine eorum:

62 Hi quæsierunt scripturã genealogię suę, & nõ inuenerunt, & eiecti sũt de sacerdotio.

63 Et dixit Athersatha eis, vt non comederent de Sancto sanctorum, donec surgeret sacerdos doctus atque perfectus.

64 Omnis multitudo quasi vnus quadragintaduo millia trecenti sexaginta:

65 Exceptis seruis eorum, & ancillis, qui erant septẽ millia trecenti triginta septem: & in ipsis cantores atque cantatrices ducenti.

66 Equi eorum septingenti trigintasex, muli eorum ducenti quadragintaquinque,

67 Cameli eorũ, quadringẽti trigintaquinque, asini eorũ, sex millia septingenti viginti.

68 Et de principibus patrum, cùm ingrederentur templum Domini, quod est in Ierusalem, sponte obtulerunt in domum Dei ad extruendam eam in loco suo.

69 Secundùm vires suas dederunt impensas operis, auri, solidos sexaginta millia & mille, argenti mnas quinque millia, & vestes sacerdotales centum.

70 Habitauerunt ergo Sacerdotes, & Leuitæ, & de populo, & cantores, & ianitores, & Nathinæi, in vrbibus suis, vniuersique Israël in ciuitatibus suis.

CAPVT III.

Conuocato populo in Ierusalem, extruitur altare super quo victimæ offeruntur; celebratur quoque septem diebus Festum tabernaculorum: & secundo reuersionis anno templum fundatur, populo vociferante, partim ex gaudio, partim ex fletu.

1 IAmque venerat mensis septimus, & erant filij Israël in ciuitatibus suis: congregatus est ergo populus quasi vir vnus in Ierusalem. A

2 Et surrexit Iosue filius Iosedec, & fratres eius sacerdotes, & Zorobabel filius Salathiel, & fratres eius, & ædificauerunt altare Dei Israël, vt offerrent in eo holocautomata, sicut scriptum est in lege Moysi viri Dei:

3 Collocauerunt autem altare Dei super bases suas, deterrentibus eos per circuitum populis terrarum, & obtulerunt super illud holocaustum Domino manè & vesperè:

4 Feceruntque solemnitatem tabernaculorum, sicut scriptum est, & holocaustum diebus singulis per ordinem secundùm præceptum opus diei in die suo.

5 Et post hæc holocaustum iuge, tã in Calendis quàm in vniuersis solemnitatibus Dñi B
quæ erant consecratæ, & in omnibus in quibus vltrò offerebatur munus Domino.

6 A primo die mensis septimi cęperunt offerre holocaustum Domino: porrò templum Dei nondum fundatum erat.

7 Dederunt autem pecunias latomis & cæmentarijs: cibum quoque, & potum, & oleũ, Sidonijs Tyrijsque, vt deferrent ligna cedrina de Libano ad mare Ioppe, iuxta quod prę-ceperat Cyrus rex Persarum eis.

8 Anno autem secundo aduentus eorum ad templum Dei in Ierusalem, mense secundo, cœperunt Zorobabel filius Salathiel, & Iosue filius Iosedec, & reliqui de fratribus eorum Sacerdotes, & Leuitæ, & omnes qui venerant de captiuitate in Ierusalem, & constituerunt Leuitas à viginti annis & supra, vt vrgerent opus Domini.

9 Stetitque Iosue & filij eius, & fratres eius: Cedmihel & filij eius, & filij Iuda, quasi vir vnus, vt instarent super eos qui faciebant opus in templo Dei: filij Henadad, & filij eorum, & fratres eorum Leuitæ.

10 Fundato igitur à cæmentarijs templo Domini, steterunt sacerdotes in ornatu suo cum tubis: & Leuitæ filij Asaph in cymbalis, vt laudarent Deum per manus Dauid regis Israël.

D 11 Et concinebant in hymnis & confessione Domino: Quoniam bonus, quoniam in æternum misericordia eius super Israël. Omnis quoque populus vociferabatur clamore magno in laudando Dominum, eò quòd fundatum esset templum Domini.

12 Plurimi etiam de Sacerdotibus & Leuitis, & principes patrum, & seniores, qui viderant templum priùs cùm fundatum esset, & hoc templum in oculis eorum, flebant voce magna: & multi vociferantes in lætitia, eleuabant vocem.

13 Nec poterat quisquam agnoscere vocẽ clamoris lætantium, & vocem fletus populi: commixtim enim populus vociferabatur clamore magno, & vox audiebatur procul.

CAPVT IV.

Israelis hostes Samaritani, qui ab Assur missi fuerant ad inhabitandas vrbes Samariæ, impediunt templi & vrbis instaurationem, quòd non admitterentur vt simul ædificarent, & vsque ad secundum Darij annum intermitti procurant.

A 1 AVdierunt autem hostes Iudæ & Beniamin, quia filij captiuitatis ædificarent templum Domino Deo Israël:

2 Et accedentes ad Zorobabel, & ad principes patrum, dixerunt eis: Ædificemus vobiscum, quia ita vt vos, quærimus Deum vestrum: ecce nos immolauimus victimas à diebus Asor Haddan regis Assur, qui adduxit nos huc.

3 Et dixit ei Zorobabel, & Iosue, & reliqui principes patrum Israël: Non est vobis & nobis vt ædificemus domum Deo nostro, sed nos ipsi soli ædificabimus Domino Deo nostro, sicut præcepit nobis Cyrus rex Persarũ.

4 Factum est igitur, vt populus terræ impediret manus populi Iudæ, & turbaret eos in ædificando.

5 Conduxerunt autem aduersus eos consiliatores, vt destruerent consilium eorum omnibus diebus Cyri regis Persarum, & vsque ad regnum Darij regis Persarum.

6 In regno autem Assueri, in principio regni eius, scripserunt accusationem aduersus habitatores Iudæ & Ierusalem.

B 7 Et in diebus Artaxersis scripsit Beselam Mithridates, & Thabeel, & reliqui qui erant in consilio eorum, ad Artaxerxem regẽ Persarum: epistola autem accusationis scripta erat Syriacè, & legebatur sermone Syro.

8 Reum Beelteem, & Samsai scriba, scripserunt epistolam vnam de Ierusalem Artaxerxi regi, huiuscemodi:

9 Reum Beelteem, & Samsai scriba, & reliqui consiliatores eorum, Dinæi, & Apharsathachæi, Terphalæi, Apharsæi, Erchuæi, Babylonij, Susanechæi, Dieui & Ælamitæ,

10 Et cæteri de Gentibus, quas transtulit Asenaphar magnus & gloriosus: & habitare eas fecit in ciuitatibus Samariæ, & in reliquis regionibus trans flumen in pace:

11 (Hoc est exemplar epistolæ, quam miserunt ad eum) Artaxerxi regi, serui tui, viri qui sunt trans Fluuium, salutem dicunt.

12 Notum sit regi, quia Iudæi, qui ascenderunt à te ad nos, venerunt in Ierusalem ciuitatem rebellem & pessimam, quam ædificant, extruentes muros eius, & parietes componentes.

13 Nunc igitur notum sit regi, quia si ciuitas illa ædificata fuerit, & muri eius instaurati, tributum, & vectigal, & annuos redditus non dabunt, & vsque ad reges hæc noxa perueniet. C

14 Nos autem memores salis, quod in palatio comedimus, & quia læsiones regis videre nefas ducimus, idcircò misimus & nuntiauimus regi,

15 Vt recenseas in libris historiarum patrum tuorum, & inuenies scriptum in commentarijs: & scies quoniam vrbs illa, vrbs rebellis est, & nocens regibus & prouincijs, & bella concitantur in ea ex diebus antiquis: quam ob rem & ciuitas ipsa destructa est.

16 Nuntiamus nos regi, quoniam si ciuitas illa ædificata fuerit, & muri ipsius instaurati, possessionem trans fluuium non habebis.

17 Verbũ misit rex ad Reum Beelteẽ, & Sãsai scribam, & ad reliquos qui erant in consilio eorum habitatores Samariæ, & cæteris trans Fluuium, salutem dicens & pacem.

18 Accusatio, quam misistis ad nos, manifestè lecta est coram me.

19 Et à me præceptum est: & recensuerunt, inueneruntque quoniam ciuitas illa à diebus antiquis aduersum reges rebellat, & seditiones, & prælia concitantur in ea:

20 Nam & reges fortissimi fuerunt in Ierusalem, qui & dominati sunt omni regioni, quæ trans Fluuium est: tributum quoque & vectigal, & redditus accipiebant. D

21 Nunc ergo audite sententiam: Prohibeatis viros illos, vt vrbs illa non ædificetur, donec si fortè à me iussum fuerit.

22 Videte ne negligenter hoc impleatis, & paulatim crescat malum contra reges.

23 Itaque exemplum edicti Artaxerxis regis lectum est coram Reum Beelteẽ, & Samsai scriba, & consiliarijs eorum: & abierunt festini in Ierusalem ad Iudæos, & prohibuerunt eos in brachio & robore.

24 Tunc intermissum est opus domus Domini in Ierusalem, & non fiebat vsque ad annum secundum regni Darij regis Persarum.

CAPVT V.

Aggæi & Zachariæ Prophetarum exhortatione templi ædificatio repetitur, frustrà conantibus hoc impedire principibus qui trans Flumen in Samaria constituti erant à rege Assyriorum.

A 1 PRophetauerunt autem Aggæus Propheta & Zacharias filius Addo, prophetantes ad Iudæos, qui erant in Iudæa & Ierusalem, in nomine Dei Israël.

2 Tunc surrexerunt Zorobabel filius Salathiel, & Iosue filius Iosedec, & cœperunt ædificare templum Dei in Ierusalem, & cum eis prophetæ Dei adiuuantes eos.

3 In ipso autem tempore venit ad eos Thathanai, qui erat dux trans Flumen, & Stharbuzanai, & consiliarij eorum: sicque dixerunt eis: Quis dedit vobis consilium vt domum hanc ædificaretis, & muros eius instauraretis?

4 Ad quod respondimus eis, quæ essent nomina hominum auctorum ædificationis illius.

5 Oculus autem Dei eorum factus est super senes Iudæorum, & non potuerunt inhibere eos. Placuitque vt res ad Darium referretur, & tunc satisfacerent aduersus accusationem illam.

B 6 Exemplar epistolæ, quam misit Thathanai dux regionis trans Flumen, & Stharbuzanai, & consiliatores eius Arphasachæi, qui erant trans Flumen ad Darium regem.

7 Sermo quem miserant ei, sic scriptus erat: Dario regi pax omnis.

8 Notum sit regi, isse nos ad Iudæam prouinciam, ad domum Dei magni, qui ædificatur lapide impolito, & ligna ponuntur in parietibus: opusque illud diligenter extruitur, & crescit in manibus eorum.

9 Interrogauimus ergo senes illos, & ita diximus eis: Quis dedit vobis potestatem vt domum hanc ædificaretis, & muros hos instauraretis?

C 10 Sed & nomina eorum quæsiuimus ab eis, vt nuntiaremus tibi: scripsimusque nomina eorum virorum, qui sunt principes in eis.

11 Huiuscemodi autem sermonem responderunt nobis, dicentes: Nos sumus Serui Dei cæli & terræ, & ædificamus templum, quod erat extructum ante hos annos multos, quodque rex Israël magnus ædificauerat, & extruxerat.

12 Postquam autem ad iracundiam prouocauerunt patres nostri Deum cæli, tradidit eos in manus Nabuchodonosor regis Babylonis Chaldæi, domum quoque hanc destruxit, & populum eius transtulit in Babylonem.

13 Anno autem primo Cyri regis Babylonis, Cyrus rex proposuit edictum vt domus Dei hæc ædificaretur.

D 14 Nam & vasa templi Dei aurea & argentea, quæ Nabuchodonosor tulerat de templo, quod erat in Ierusalem, & asportauerat ea in templum Babylonis, protulit Cyrus rex de templo Babylonis, & data sunt Sassabasar vocabulo, quẽ & principem constituit.

15 Dixitque ei: Hæc vasa tolle, & vade, & pone ea in templo, quod est in Ierusalem, & domus Dei ædificetur in loco suo.

16 Tunc itaque Sassabasar ille venit & posuit fundamenta templi Dei in Ierusalem, & ex eo tempore vsque nunc ædificatur, & necdum completum est.

17 Nunc ergo, si videtur regi bonum, recenseat in bibliotheca regis, quæ est in Babylone, vtrumnam à Cyro rege iussum fuerit vt ædificaretur domus Dei in Ierusalem, & voluntatem regis super hac re mittat ad nos.

CAPVT VI.

Darius Cyri decretum de templo extruendo in bibliotheca sua inuentum iubet compleri, suppeditato sumptu; templum autem sexto Darij anno absolutum, cum ingenti lætitia plurimisque victimis dedicatur, ac Pascha septem diebus celebratur.

1 TVnc Darius rex precepit: & recensuerunt in bibliotheca librorum, qui erant repositi in Babylone, A

2 Et inuentum est in Ecbatanis, quod est castrum in Medena prouincia, volumẽ vnũ, talisque scriptus erat in eo commentarius:

3 Anno primo Cyri regis: Cyrus rex decreuit vt domus Dei ædificaretur, quæ est in Ierusalem, in loco vbi immolent hostias, & vt ponant fundamenta supportantia altitudinem cubitorum sexaginta, & latitudinem cubitorum sexaginta,

4 Ordines de lapidibus impolitis tres, & sic ordines de lignis nouis: sumptus autem de domo regis dabuntur.

5 Sed & vasa templi Dei aurea & argentea, quæ Nabuchodonosor tulerat de templo Ierusalem, & attulerat ea in Babylonem, reddantur, & referantur in templum in Ierusalem in locum suum, quæ & posita sunt in templo Dei.

6 Nunc ergo Thathanai dux regionis, quæ est trans Flumen, Stharbuzana, & consiliarij B
vestri Apharsachæi, qui estis trans Flumen, procul recedite ab illis,

7 Et dimittite fieri templum Dei illud à duce Iudæorum, & à senioribus eorum, vt domum Dei illam ædificent in loco suo.

8 Sed & à me præceptum est, quid oporteat fieri à presbyteris Iudæorum illis, vt ædificetur domus Dei, scilicet vt de arca regis, id est de tributis, quæ dantur de regione trans Flumen, studiosè sumptus dentur viris illis ne impediatur opus.

9 Quòd si necesse fuerit, & vitulos, & agnos, & hœdos in holocaustum Deo cæli, frumentum, sal, vinum, & oleum, secundum ritum Sacerdotum, qui sunt in Ierusalem, detur eis per singulos dies, ne sit in aliquo quærimonia.

10 Et offerant oblationes Deo cæli, orentque pro vita regis, & filiorum eius.

11 A me ergo positum est decretum: Vt omnis homo qui hanc mutauerit iussionem, tollatur lignum de domo ipsius, & erigatur, & configatur in eo, domus autem eius publicetur.

C 12 Deus autem, qui habitare fecit nomen suum ibi, dissipet omnia regna, & populum qui extenderit manum suam vt repugnet, & dissipet domum Dei illam, quæ est in Ierusalem. Ego Darius statui decretum, quod studiosè impleri volo.

13 Igitur Thathanai dux regionis trans Flumen & Stharbuzanai, & consiliarij eius, secundùm quod præceperat Darius rex, sic diligenter executi sunt.

14 Seniores autem Iudæorum ædificabant, & prosperabantur iuxta prophetiam Aggæi prophetæ, & Zachariæ filij Addo: & ædificauerunt & construxerunt, iubente Deo Israël, & iubente Cyro, & Dario, & Artaxerxe, regibus Persarum:

15 Et compleuerunt domum Dei istam vsque ad diem tertium mensis Adar, qui est annus sextus regni Darij regis.

16 Fecerunt autem filij Israël, Sacerdotes & Leuitæ, & reliqui filiorum transmigrationis, dedicationem Domus Dei in gaudio.

D 17 Et obtulerunt in dedicationem Domus Dei vitulos centum, arietes ducentos, agnos quadringentos, hircos caprarum pro peccato totius Israël duodecim, iuxta numerum tribuum Israël.

18 Et statuerunt Sacerdotes in ordinibus suis, & Leuitas in vicibus suis, super opera Dei in Ierusalem, * sicut scriptum est in libro Moysi.

* Nu. 3. a 6. 8. b. 9.

19 Fecerunt autem filij Israël transmigrationis, Pascha, quartadecima die mensis primi.

20 Purificati enim fuerant Sacerdotes & Leuitæ quasi vnus: omnes mundi ad immolãdum pascha vniuersis filijs transmigrationis, & fratribus suis Sacerdotibus, & sibi.

21 Et comederunt filij Israël, qui reuersi fuerant de transmigratione, & omnes qui se separauerant à coinquinatione Gentium terræ ad eos, vt quærerent Dominum Deum Israël.

22 Et fecerunt solemnitatem azymorum septem diebus in lætitia, quoniam lætificauerat eos Dominus, & conuerterat cor regis Assur ad eos, vt adiuuaret manus eorum in opere domus Domini Dei Israël.

CAPVT VII.

Esdras scriba, assumptis comitibus, Ierusalem ascendit, cum edicto regis magnisque muneribus, legem Dei docturus, populumque recturus; & refertur regis edictum.

A 1 POst hæc autem verba in regno Artaxerxis regis Persarum, Esdras filius Saraiæ filij Azariæ, filij Helciæ,

2 Filij Sellum, filij Sadoc, filij Achitob,

3 Filij Amariæ, filij Azariæ, filij Maraioth,

4 Filij Zarahiæ, filij Ozi, filij Bocci,

5 Filij Abisue, filij Phinees, filij Eleazar, filij Aaron sacerdotis ab initio.

6 Ipse Esdras ascendit de Babylone, & ipse scriba velox in lege Moysi, quam Dominus Deus dedit Israël: & dedit ei rex secundùm manum Domini Dei eius super eum, omnem petitionem eius.

7 Et ascenderunt de filijs Israël, & de filijs Sacerdotum, & de filijs Leuitarum, & de cantoribus, & de ianitoribus, & de Nathinæis, in Ierusalem, anno septimo Artaxerxis regis.

8 Et venerunt in Ierusalem mense quinto, ipse est annus septimus regis.

9 Quia in primo die mensis primi cœpit ascendere de Babylone, & in primo die mensis quinti venit in Ierusalem, iuxta manum Dei sui bonam super se.

10 Esdras enim parauit cor suum, vt inuestigaret legem Domini, & faceret & doceret in Israël præceptum & iudicium.

11 Hoc est autem exemplar epistolæ edicti, quod dedit rex Artaxerxes Esdræ sacerdoti scribæ erudito in sermonibus & præceptis Domini, & cæremonijs eius in Israël. B

12 Artaxerxes rex regum Esdræ sacerdoti, scribæ legis Dei cæli doctissimo, salutem.

13 A me decretum est, vt cuicumque placuerit in regno meo de populo Israël, & de Sacerdotibus eius, & de Leuitis, ire in Ierusalem, tecum vadat.

14 A facie enim regis, & septem consiliatorum eius, missus es, vt visites Iudæam & Ierusalem in lege Dei tui, quæ est in manu tua:

15 Et vt feras argentum & aurum, quod rex & consiliatores eius sponte obtulerunt Deo Israël, cuius in Ierusalem tabernaculum est.

16 Et omne argentum & aurum quodcumque inueneris in vniuersa prouincia Babylonis, & populus offerre voluerit, & de Sacerdotibus quæ sponte obtulerint domui Dei sui, quæ est in Ierusalem.

17 Liberè accipe, & studiosè eme de hac pecunia vitulos, arietes, agnos, & sacrificia & libamina eorum, & offer ea super altare templi Dei vestri, quod est in Ierusalem. C

18 Sed & si quid tibi & fratribus tuis placuerit, de reliquo argento & auro, vt faciatis, iuxta voluntatem Dei vestri facite.

19 Vasa quoque, quæ dantur tibi in ministerium domus Dei tui, trade in conspectu Dei in Ierusalem.

20 Sed & cætera, quibus opus fuerit in domum Dei tui, quantumcumque necesse est vt expendas, dabitur de thesauro, & de fisco regis,

21 Et à me. Ego Artaxerxes, rex statui atque decreui omnibus custodibus arcæ publicæ, qui sunt trans Flumen, vt quodcumque petierit à vobis Esdras sacerdos, scriba legis Dei cæli absque mora detis,

22 Vsque ad argenti talenta centum, & vsque ad frumenti coros centum, & vsque ad vini batos centum, & vsque ad batos olei centum, sal verò absque mensura.

23 Omne, quod ad ritum Dei cæli pertinet, tribuatur diligenter in domo Dei cæli: ne fortè irascatur contra regnum regis, & filiorum eius.

24 Vobis quoque notum facimus de vniuersis Sacerdotibus, & Leuitis, & cantoribus, & ianitoribus, Nathinæis, & ministris domus Dei huius, vt vectigal, & tributum, D

& annonas, non habeatis potestatem imponendi super eos.

25 Tu autem Esdra secundùm sapientiam Dei tui, quæ est in manu tua, constitue iudices & præsides, vt iudicent omni populo qui est trans Flumen, his videlicet qui nouerunt legem Dei tui, sed & imperitos docete liberè.

26 Et omnis qui non fecerit legem Dei tui, & legem regis diligenter, iudicium erit de eo, siue in mortem, siue in exilium, siue in condemnationem substantiæ eius, vel certè in carcerem.

27 Benedictus Dominus Deus patrum nostrorum, qui dedit hoc in corde regis, vt glorificaret domum Domini, quæ est in Ierusalem.

28 Et in me inclinauit misericordiam suam coram rege & consiliatoribus eius, & vniuersis principibus regis potentibus: & ego confortatus manu Domini Dei mei, quæ erat in me, congregaui de Israël principes qui ascenderent mecum.

CAPVT VIII.

Recensentur qui de Babylone ascenderunt cum Esdra: qui indicto ieiunio pro directione itineris Deum precantes, prosperè perueniunt in Ierusalem, ac vasa quæ secum attulerunt, in templum afferunt cum victimis.

A
1 HI sunt ergo principes familiarum, & genealogia eorum, qui ascenderunt mecum in regnó Artaxerxis regis de Babylone.

2 De filijs Phinees, Gersom. De filijs Ithamar, Daniel. De filijs Dauid, Hattus.

3 De filijs Secheniæ, filijs Pharos, Zacharias: & cum eo numerati sunt viri centum quinquaginta.

4 De filijs Phahath Moab, Elioënai filius Zarehe, & cum eo ducenti viri.

5 De filijs Secheniæ, filius Ezechiel, & cum eo trecenti viri.

6 De filijs Adan, Abed filius Ionathan, & cum eo quinquaginta viri.

7 De filijs Alam, Isaias filius Athaliæ, & cum eo septuaginta viri.

8 De filijs Saphatiæ, Zebedia filius Michaël, & cum eo octoginta viri.

B
9 De filijs Ioab, Obedia filius Iahiel, & cum eo ducenti decem & octo viri.

10 De filijs Selomith, filius Iosphiæ, & cum eo centum sexaginta viri.

11 De filijs Bebai, Zacharias filius Bebai, & cum eo viginti octo viri,

12 De filijs Azgad, Iohanan filius Eccetan, & cum eo centum & decem viri.

13 De filijs Adonicam, qui erant nouissimi: & hæc nomina eorum: Elipheleth, & Iehiel, & Samaias, & cum eis sexaginta viri.

14 De filijs Begui, Vthai & Zachur, & cum eis septuaginta viri.

15 Congregaui autem eos ad fluuium, qui decurrit ad Ahaua, & mansimus ibi tribus diebus: quæsiuique in populo & in sacerdotibus de filijs Leui, & non inueni ibi.

C
16 Itaque misi Eliezer, & Ariel, & Semeiam, & Elnathan, & Iarib, & alterum Elnathan, & Nathan, & Zachariam, & Mosollam principes: & Ioiarib, & Elnathan sapientes.

17 Et misi eos ad Eddo, qui est primus in Chasphiæ loco, & posui in ore eorum verba, quæ loquerentur ad Eddo, & fratres eius Nathinæos, in loco Chasphiæ, vt adducerent nobis ministros domus Dei nostri.

18 Et adduxerunt nobis per manum Dei nostri bonam super nos, virum doctissimum de filijs Moholi filij Leui filij Israël, & Sarabaiam & filios eius & fratres eius decem & octo.

19 Et Hasabiam, & cum eo Isaiam de filijs Merari, fratresque eius & filios eius viginti:

20 Et de Nathinæis, quos dederat Dauid & principes ad ministeria Leuitarum, Nathinæos ducentos viginti: omnes hi suis nominibus vocabantur. D

21 Et prædicaui ibi ieiunium iuxta fluuium Ahaua, vt affligeremur coram Domino Deo nostro, & peteremus ab eo viam rectam nobis & filijs nostris, vniuersæque substantiæ nostræ.

22 Erubui enim petere à rege auxilium & equites, qui defenderent nos ab inimico in via: quia dixeramus regi: Manus Dei nostri est super omnes, qui quærunt eum in bonitate: & imperium eius & fortitudo eius, & furor super omnes, qui derelinquunt eum.

23 Ieiunauimus autem, & rogauimus Deum nostrum per hoc: & euenit nobis prosperè.

24 Et separaui de principibus Sacerdotum duodecim, Sarabiam, & Hasabiam, & cum eis de fratribus eorum decem. E

25 Appendique eis argentum & aurum, & vasa consecrata domus Dei nostri, quæ obtulerat rex & consiliatores eius, & principes eius, vniuersusque Israël eorum, qui inuenti fuerant:

26 Et appendi in manibus eorum argenti talenta sexcenta quinquaginta, & vasa argentea centum, auri centum talenta:

27 Et crateres aureos viginti, qui habebant solidos millenos, & vasa æris fulgentis optimi duo, pulchra, vt aurum.

28 Et dixi eis: Vos sancti Domini, & vasa sancta, & argentum & aurum quod sponte oblatum est Domino Deo patrum nostrorum: F

29 Vigilate & custodite, donec appendatis coram principibus Sacerdotum, & Leuitarum, & ducibus familiarum Israël in Ierusalem, in thesaurum domus Domini.

30 Susceperunt autem Sacerdotes & Leuitæ pondus argenti & auri, & vasorum, vt deferrent Ierusalem in domum Dei nostri.

31 Promouimus ergo à flumine Ahaua duodecimo die mensis primi vt pergeremus Ierusalem: & manus Dei nostri fuit super nos, & liberauit nos de manu inimici & insidiatoris in via.

32 Et venimus Ierusalem, & mansimus ibi tribus diebus.

33 Die autem quarta appensum est argen- G

tum, & aurum, & vasa in domo Dei nostri
per manum Meremoth filij Vriæ Sacerdotis,
& cum eo Eleazar filius Phinees, cumque eis
Iozabed filius Iosue: & Noadaia filius Ben-
noi Leuitæ,
34 Iuxta numerum & pondus omnium:
descriptumque est omne pondus in tempore
illo.
35 Sed & qui venerant de captiuitate filij
transmigrationis, obtulerunt holocautoma-
ta Deo Israël, vitulos duodecim pro omni
populo Israël, arietes nonaginta sex, agnos
septuaginta septem, hircos pro peccato, duo-
decim: omnia in holocaustum Domino.
36 Dederunt autem edicta regis satrapis,
qui erant de conspectu regis, & ducibus trans
Flumen, & eleuauerunt populum & domum
Dei.

CAPVT IX.

Audiens Esdras Iudæos matrimonia contraxisse cum gentibus, scindit vestimenta sua, & populi peccata confitetur, lugetque coram Domino.

A 1 POstquam autem hæc completa sunt, ac-
cesserunt ad me principes, dicentes:
Non est separatus populus Israël, Sacerdotes
& Leuitæ, à populis terrarum, & abomina-
tionibus eorum, Chananæi videlicet, & He-
thæi, & Pherezæi, & Iebusæi, & Ammonita-
rum, & Moabitarum, & Ægyptiorum, &
Amorrhæorum:
2 Tulerunt enim de filiabus eorum sibi &
filijs suis, & commiscuerunt semen sanctum
cum populis terrarum: manus etiam princi-
pum & magistratuum fuit in transgressione
hac prima.
3 Cumque audissem sermonem istum, sci-
di pallium meum & tunicam, & euelli capil-
los capitis mei & barbæ, & sedi mœrens.
4 Conuenerunt autem ad me omnes, qui
timebant verbum Dei Israël, pro transgres-
sione eorum qui de captiuitate venerant, &
ego sedebam tristis vsque ad sacrificium ve-
spertinum:
B 5 Et in sacrificio vespertino surrexi de af-
flictione mea, & scisso pallio & tunica, cur-
uaui genua mea, & expandi manus meas ad
Dominum Deum meum,
6 Et dixi: Deus meus confundor & erube-
sco leuare faciem meam ad te: quoniam ini-
quitates nostræ multiplicatæ sunt super ca-
put nostrum, & delicta nostra creuerunt vs-
que ad cælum,
7 A diebus patrum nostrorum: sed & nos
ipsi peccauimus grauiter vsque ad diem
hanc, & in iniquitatibus nostris traditi su-
mus ipsi, & reges nostri, & Sacerdotes nostri,
in manum regum terrarum, & in gladium, &
in captiuitatem, & in rapinam, & in confu-
sionem vultus, sicut & die hac.
8 Et nunc quasi parum & ad momentum
facta est deprecatio nostra apud Dominum
Deum nostrum, vt dimitterentur nobis reli-
quiæ, & daretur nobis paxillus in loco sancto
eius, & illuminaret oculos nostros Deus
noster, & daret nobis vitam modicam in
seruitute nostra, C
9 Quia serui sumus, & in seruitute nostra
non dereliquit nos Deus noster, sed inclina-
uit super nos misericordiam coram rege
Persarum, vt daret nobis vitam, & sublima-
ret domum Dei nostri, & exstrueret solitu-
dines eius, & daret nobis sepem in Iuda &
Ierusalem.
10 Et nunc quid dicemus Deus noster post
hæc? quia dereliquimus mandata tua,
11 Quæ præcepisti in manu seruorum tuo-
rum prophetarum, dicens: Terra, ad quam
vos ingredimini vt possideatis eam, terra
immunda est, iuxta immunditiam populo-
rum, cæterarumque terrarum, abominatio-
nibus eorum qui repleuerunt eam ab ore vs-
que ad os in coinquinatione sua.
12 Nunc ergo * filias vestras ne detis filijs D
eorum, & filias eorum ne accipiatis filijs ve- * Deut. 7. a. 3.
stris, & non quæratis pacem eorum, & pro-
speritatem eorum, vsque in æternum: vt con-
fortemini, & comedatis quæ bona sunt ter-
ræ, & hæredes habeatis filios vestros vsque in
sæculum.
13 Et post omnia quæ venerunt super nos
in operibus nostris pessimis, & in delicto no-
stro magno, quia tu Deus noster liberasti
nos de iniquitate nostra, & dedisti nobis sa-
lutem sicut est hodie,
14 Vt non conuerteremur, & irrita face-
remus mandata tua, neque matrimonia iun-
geremus cum populis abominationum ista-
rum. Numquid iratus es nobis vsque ad con-
summationem ne dimitteres nobis reliquias
ad salutem?
15 Domine Deus Israël iustus es tu: quo-
niam derelicti sumus, qui saluaremur sicut
die hac. Ecce coram te sumus in delicto no-
stro, non enim stari potest coram te super
hoc.

CAPVT X.

Esdras, conuocatis vniuersis filijs transmigrationis præcepit repudiari vxores alienigenas: quod cum se facturos spopondissent, recensentur qui huic operi præsint, & qui huiusmodi matrimonia contraxerant.

1 SIc ergo orante Esdra, & implorante eo, A
& flente, & iacente ante templum Dei,
collectus est ad eum de Israël cœtus grandis
nimis virorum & mulierum & puerorum, &
fleuit populus fletu multo.
2 Et respondit Sechenias filius Iehiel de fi-
lijs Ælam, & dixit Esdræ: Nos præuaricati
sumus in Deum nostrum, & duximus vxores
alienigenas de populis terræ, & nunc, si est
pœnitentia in Israël super hoc,
3 Percutiamus fœdus cum Domino Deo
nostro, vt proijciamus vniuersas vxores, &
eos qui de his nati sunt, iuxta voluntatem
Domini, & eorum qui timent præceptum
Domini Dei nostri: secundum legem
fiat.
4 Surge, tuum est decernere, nosque erimus
tecum: confortare, & fac.
5 Surrexit ergo Esdras, & adiurauit princi-
pes Sacerdotum & Leuitarum, & omnem
Israël,

Israël, vt facerent secundùm verbum hoc, &
iurauerunt.
B 6 Et surrexit Esdras ante domum Dei, &
abijt ad cubiculum Iohanan filij Eliasib, &
ingressus est illuc, panem non comedit, &
aquam non bibit: lugebat enim transgressionem
eorum, qui venerant de captiuitate.
7 Et missa est vox in Iuda, & in Ierusalem
omnibus filijs transmigrationis, vt congregarentur
in Ierusalem.
8 Et omnis qui non venerit in tribus diebus
iuxta consilium principum & seniorum,
auferetur vniuersa substantia eius, & ipse abijcietur
de coetu transmigrationis.
9 Conuenerunt igitur omnes viri Iuda &
Beniamin in Ierusalem tribus diebus, ipse est
mensis nonus, vigesimo die mensis: & sedit
A omnis populus in platea domus Dei, trementes
pro peccato, & pluuijs.
10 Et surrexit Esdras sacerdos, & dixit ad
eos: Vos transgressi estis, & duxistis vxores
alienigenas, vt adderetis super delictum Israël.
11 Et nunc date confessionem Domino
Deo patrum vestrorum, & facite placitum
eius, & separamini à populis terræ, & ab vxoribus
alienigenis.
12 Et respondit vniuersa multitudo, dixitque
voce magna: Iuxta verbum tuum ad nos,
sic fiat.
C 13 Verumtamen quia populus multus est,
& tempus pluuiæ, & non sustinemus stare foris,
& opus non est diei vnius vel duorum
(vehementer quippe peccauimus in sermone
isto)
14 Constituantur principes in vniuersa
multitudine: & omnes in ciuitatibus nostris
qui duxerunt vxores alienigenas, veniant in
temporibus statutis, & cum his seniores per
ciuitatem & ciuitatem, & iudices eius, donec
auertatur ira Dei nostri à nobis super
peccato hoc.
15 Igitur Ionathan filius Azahel, & Iaasia
filius Thecue, steterunt super hoc, & Mesollam
& Sebethai Leuites adiuuerunt eos:
16 Feceruntque sic filij transmigrationis.
Et abierunt, Esdras Sacerdos, & viri principes
familiarum, in domos patrum suorum, &
omnes per nomina sua, & sederunt in die
primo mensis decimi vt quærerent rem.
17 Et consummati sunt omnes viri, qui duxerant
vxores alienigenas, vsque ad diem primam
mensis primi.

18 Et inuenti sunt de filijs sacerdotum qui
duxerant vxores alienigenas. De filij Iosue
filij Iosedec, & fratres eius, Maasia, & Eliezer,
& Iarib, & Godolia.
19 Et dederunt manus suas vt eijcerent vxores
suas, & pro delicto suo arietem de ouibus
offerrent.
20 Et de filijs Emmer, Hanani, & Zebedia.
21 Et de filijs Harim, Maasia, & Elia, & Semeia,
& Iehiel, & Ozias.
22 Et de filijs Pheshur, Elioënai, Maasia,
Ismaël, Nathanaël, Iozabed, & Elasa.
23 Et de filijs Leuitarum, Iozabed, & Semei,
& Celaia, ipse est Calita, Phataia, Iuda,
& Eliezer.
24 Et de cantoribus, Eliasib. Et de ianitoribus,
Sellum, & Telem, & Vri.
25 Et ex Israël, de filijs Pharos, Remeia, &
Iezia, & Melchia, & Miamin, & Eliezer, &
Melchia, & Banea.
26 Et de filijs Ælam, Mathania, Zacharias, D
& Iehiel, & Abdi, & Ierimoth, & Elia.
27 Et de filijs Zethua, Elioënai, Eliasib,
Mathania, & Ierimuth, & Zabad, &
Aziza.
28 Et de filijs Bebai, Iohanan, Hanania,
Zabbai, Athalai.
29 Et de filijs Bani, Mosollam, & Melluch,
& Adaia, Iasub, & Saal, & Ramoth.
30 Et de filijs Phahath Moab, Edna, &
Chalal, Banaias, & Maasias, Mathanias, Beseleel,
Bennui, & Manasse.
31 Et de filijs Herem, Eliezer, Iosue, Melchias,
Semeias, Simeon.
32 Beniamin, Maloch, Samarias:
33 Et de filijs Hasom, Mathanai, Mathatha.
Zabad, Eliphelet, Iermai, Manasse,
Semei.
34 De filijs Bani, Maaddi, Amram, & Vel,
35 Baneas, & Badaias, Cheliau,
36 Vania, Marimuth, & Eliasib,
37 Mathanias, Mathanai, & Iasi.
38 Et Bani, & Bennui, Semei,
39 Et Salmias, & Nathan, & Adaias,
40 Et Mechnedebai, Sisai, Sarai,
41 Ezrel, & Selemiau, Semeria,
42 Sellum, Amaria, Ioseph.
43 De filijs Nebo, Iehiel, Mathathias, Zabad,
Zabina, Ieddu, & Ioël, & Banaia.
44 Omnes hi acceperant vxores alienigenas,
& fuerunt ex eis mulieres, quæ pepererant
filios.

LIBER NEHEMIÆ, QVI ET ESDRÆ SECVNDVS DICITVR.

CAPVT PRIMVM.

Nehemias Artaxerxis pincerna, audita Iudæorum qui à captiuitate residui erant afflictione, flet, ac multis diebus ieiunat, populi peccata confitens, & misericordiam à Deo petens.

A 1 Verba Nehemiæ filij Helchiæ. Et factum est in mense Casleu, anno vigesimo, & ego eram in Susis castro.

2 Et venit Hanani vnus de fratribus meis, ipse & viri ex Iuda: & interrogaui eos de Iudæis, qui remanserant & supererant de captiuitate, & Ierusalem.

3 Et dixerunt mihi: Qui remanserunt, & relicti sunt de captiuitate ibi in prouincia, in afflictione magna sunt, & in opprobrio: & murus Ierusalem dissipatus est, & portæ eius
B combustæ sunt igni.

4 Cumque audissem verba huiuscemodi, sedi, & fleui, & luxi diebus multis: ieiunabam, & orabam ante faciem Dei cæli.

Dan. 9. 4. 5 Et dixi: * Quæso Domine Deus cæli fortis, magne atque terribilis, qui custodis pactum & misericordiam cum his qui te diligunt, & custodiunt mandata tua.

C 6 Fiant aures tuæ auscultantes & oculi tui aperti, vt audias orationem serui tui, quam ego oro coram te hodie, nocte & die, pro filijs Israël seruis tuis: & confiteor pro peccatis filiorum Israël, quibus peccauerunt tibi: ego & domus patris mei peccauimus,

7 Vanitate seducti sumus, & non custodiuimus mandatum tuum, & cæremonias, & iudicia, quæ præcepisti Moysi famulo tuo.

8 Memento verbi, quod mandasti Moysi seruo tuo, dicens: Cùm transgressi fueritis,
D ego dispergam vos in populos:

9 Et si reuertamini ad me, & custodiatis præcepta mea, & faciatis ea; etiamsi abducti fueritis ad extrema cæli, inde congregabo vos, & reducam in locum, quem elegi vt habitaret nomen meum ibi.

10 Et ipsi serui tui, & populus tuus: quos redemisti in fortitudine tua magna, & in manu tua valida.

11 Obsecro Domine, sit auris tua attendens ad orationem serui tui, & ad orationem seruorum tuorum, qui volunt timere nomen tuum: & dirige seruum tuum hodie, & da ei misericordiam ante virum hunc: ego enim eram pincerna regis.

CAPVT II.

Nehemias, impetratis à rege litteris, venit Ierosolymam, & ad murorum instaurationem hortatur, & incumbit, frustra frementibus hostibus.

1 Factum est autem in mense Nisan, anno vigesimo Artaxerxis regis: & vinum erat ante eum, & leuaui vinum, & dedi regi: & eram quasi languidus ante faciem eius. A

2 Dixitque mihi rex: Quare vultus tuus tristis est, cùm te ægrotum non videam? non est hoc frustrà, sed malum nescio quod in corde tuo est. Et timui valdè, ac nimis.

3 Et dixi regi: Rex in æternum viue: quare non mœreat vultus meus, quia ciuitas domus sepulchrorum patris mei deserta est, & portæ eius combustæ sunt igni.

4 Et ait mihi rex: Pro qua re postulas? Et oraui Deum cæli,

5 Et dixi ad regem: Si videtur regi bonum, & si placet seruus tuus ante faciem tuam, vt mittas me in Iudæam, ad ciuitatem sepulchri patris mei, & ædificabo eam.

6 Dixitque mihi rex, & regina quæ sedebat iuxta eum: Vsque ad quod tempus erit iter tuum, & quando reuerteris? & placuit ante vultum regis, & misit me: & constitui ei tempus. B

7 Et dixi regi: Si regi videtur bonum, epistolas det mihi ad duces regionis trans Flumen, vt traducant me, donec veniam in Iudæam:

8 Et epistolam ad Asaph custodem saltus regis, vt det mihi ligna, vt tegere possim portas turris domus, & muros ciuitatis, & domum, quam ingressus fuero. Et dedit mihi rex iuxta manum Dei mei bonam mecum.

9 Et veni ad duces regionis trans Flumen, dedique eis epistolas regis. Miserat autem rex mecum principes militum, & equites.

10 Et audierunt, Sanaballat Horonites, & Tobias seruus Ammanites: & contristati sunt afflictione magna, quòd venisset homo, qui quæreret prosperitatem filiorum Israël. C

11 Et veni Ierusalem, & eram ibi tribus diebus,

12 Et surrexi nocte ego, & viri pauci mecum, & non indicaui cuiquam quid Deus dedisset in corde meo vt facerem in Ierusalem, & iumentum non erat mecum, nisi animal, cui sedebam.

13 Et egressus sum per portam vallis nocte, & ante fontem draconis, & ad portam

stercoris, & considerabam murũ Ierusalem
dissipatum, & portas eius consumptas igni.
14 Et transiui ad portam fontis, & ad a-
quæductum regis, & non erat locus iumen-
to, cui sedebam, vt transiret.
15 Et ascendi per torrentem nocte, & con-
siderabam murum, & reuersus veni ad por-
tam vallis, & redij.
16 Magistratus autem nesciebant quò ab-
ijssem, aut quid ego facerem: sed & Iudæis &
sacerdotibus, & optimatibus, & magistrati-
bus, & reliquis qui faciebant opus, vsque ad
id loci nihil indicaueram.
D 17 Et dixi eis: Vos nostis afflictionem in
qua sumus; quia Ierusalem deserta est & por-
tæ eius consumptæ sunt igni: venite, & ædi-
ficemus muros Ierusalem, & non simus vl-
trà opprobrium.
18 Et indicaui eis manum Dei mei, quòd
esset bona mecũ, & verba regis, quæ locutus
esset mihi, & aio: Surgamus, & ædificemus. Et
confortatæ sunt manus eorum in bono.
19 Audierunt autem Sanaballat Horoni-
tes, & Tobias seruus Ammanites, & Gosem
Arabs, & subsannauerunt nos, & despexerũt,
dixeruntque: Quæ est hæc res, quam facitis?
numquid contra regem vos rebellatis?
20 Et reddidi eis sermonem, dixitque ad
eos: Deus cæli ipse nos iuuat, & nos serui eius
sumus: surgamus & ædificemus: vobis au-
tem non est pars, & iustitia, & memoria
in Ierusalem.

CAPVT III.

Ierusalem in muris, turribus, ac portis, ædificatur à varijs qui hic recensentur.

A 1 ET surrexit Eliasib sacerdos magnus, &
fratres eius sacerdotes, & ædificaue-
runt portam gregis: ipsi sanctificauerunt
eam, & statuerunt valuas eius, & vsque ad
turrim centum cubitorum sanctificauerunt
eam vsque ad turrim Hananeel.
2 Et iuxta eum ædificauerunt viri Iericho:
B & iuxta eum ædificauit Zachur filius Amri.
3 Portam autem piscium ædificauerunt fi-
lij Asnaa: ipsi texerunt eam, & statuerunt val-
uas eius, & seras, & vectes. Et iuxta eos ædifi-
cauit Marimuth filius Vriæ, filij Accus.
4 Et iuxta eum ædificauit Mosollam filius
Batachiæ filij Mesezebel: & iuxta eos ædifi-
cauit Sadoc filius Baana:
5 Et iuxta eos ædificauerunt Thecueni: op-
timates autem eorum non supposuerunt col-
la sua in opere Domini sui.
6 Et portam veterem ædificauerunt, Ioia-
da filius Phasea, & Mosollam filius Besodia:
ipsi texerunt eam, & statuerunt valuas eius,
& seras, & vectes:
7 Et iuxta eos ædificauerunt, Meltias Ga-
baonites, & Iadon Meronathites, viri de Ga-
baon & Maspha, pro duce qui erat in regione
C trans Flumen.
8 Et iuxta eum ædificauit Eziel filius Ara-
aia aurifex: & iuxta eum ędificauit Ananias fi-
lius pigmentarij: & dimiserunt Ierusalem v-
sque ad murum plateæ latioris.
9 Et iuxta eum ædificauit Raphaia filius
Hur, princeps vici Ierusalem.
10 Et iuxta eum ædificauit Iedaia filius
Haromaph contra domum suam: & iuxta
eum ædificauit Hattus filius Haseboniæ.
11 Mediam partem vici ædificauit Mel-
chias filius Herem, & Hasub filius Phahath
Moab, & turrim furnorum.
12 Et iuxta eum ædificauit Sellum filius
Alohes princeps mediæ partis vici Ierusa-
lem, ipse & filiæ eius.
13 Et portam vallis ædificauit Hanum, &
habitatores Zanoë: ipsi ædificauerunt eam,
& statuerunt valuas eius, & seras, & vectes,
& mille cubitos in muro vsque ad portam
sterquilinij.
14 Et portam sterquilinij ædificauit Mel-
chias filius Rechab, princeps vici Bethacha-
ram: ipse ædificauit eam, & statuit valuas
eius, & seras, & vectes.
15 Et portam fontis ædificauit Sellum fi- D
lius Cholhoza, princeps pagi Maspha: ipse æ-
dificauit eam, & texit, & statuit valuas eius,
& seras, & vectes. & muros piscinæ Siloë in
hortum regis, & vsque ad gradus, qui descen-
dunt de Ciuitate Dauid.
16 Post eum ædificauit Nehemias filius
Azboc, princeps dimidiæ partis vici Bethsur,
vsque contra sepulchrum Dauid. & vsque ad
piscinam quæ grandi opere constructa est, &
vsque ad domum fortium.
17 Post eum ædificauerunt Leuitæ, Re-
hum filius Benni: Post eum ædificauit Hase-
bias princeps dimidiæ partis vici Ceilæ in
vico suo.
18 Post eum ædificauerunt fratres eorum,
Banai filius Enadad, princeps dimidiæ partis
Ceilæ.
19 Et ædificauit iuxta eum Azer filius Io- E
sue, princeps Maspha, mensuram secundam,
contra ascensum firmissimi anguli.
20 Post eum in monte ædificauit Baruch
filius Zachai mensuram secundam, ab an-
gulo vsque ad portam domus Eliasib sacer-
dotis magni.
21 Post eum ædificauit Merimuth filius
Vriæ filij Haccus, mensuram secundam, à
porta domus Eliasib, donec extenderetur
domus Eliasib.
22 Et post eum ædificauerunt sacerdotes,
viri de campestribus Iordanis.
23 Post eum ædificauit Beniamin & Ha-
sub contra domum suam: & post eum ædifi-
cauit Azarias filius Maasiæ filij Ananię con-
tra domum suam.
24 Post cũ ædificauit Bennui filius Hena- F
dad mensuram secundam, à domo Azariæ
vsque ad flexuram, & vsque ad angulum.
25 Phalel filius Ozi contra flexuram &
turrim, quæ eminet de domo regis excelsa,
id est, in atrio carceris: post eum Phadaia
filius Pharos.
26 Nathinæi autem habitabant in Ophel
vsque contra portam aquarum ad Orientem,
& turrim, quæ prominebat.
27 Post eum ędificauerunt Thecueni men-
suram secundam è regione à turre magna &
eminente vsque ad murum templi.
28 Sursum autem à porta equorum ędifica-

uerunt sacerdotes, vnusquisque contra domum suam.

29 Post eos ædificauit Sadoc filius Emmer contra domum suam. Et post eum ædificauit Semaia filius Secheniæ, custos portæ Orientalis.

30 Post eum ædificauit Hanania filius Selemiæ, & Hanun filius Seleph sextus, mensuram secundam: post eum ædificauit Mosollam filius Barachiæ, contra gazophylacium suum. Post eum ędificauit Melchias filius aurificis vsque ad domum Nathinæorum, & scruta vendentium contra portam iudicialem, & vsque ad cœnaculum anguli.

31 Et inter cęnaculum anguli in porta gregis ædificauerunt aurifices & negotiatores.

CAPVT IV.

Æduersantibus Sanaballat & Tobia cum cæteris gentibus, Iudæi altera manu ædificant, altera gladium tenent; & Nehemia contra illorum subsannationes & insidias Deum orante opus perficitur.

A 1 FActum est autem, cùm audisset Sanaballat quòd ædificaremus murum, iratus est valdè: & motus nimis subsannauit Iudæos.

2 Et dixit coram fratribus suis, & frequentia Samaritanorum: Quid Iudæi faciunt imbecilles? Num dimittent eos gentes? Num sacrificabunt, & complebunt in vna die? Numquid ædificare poterunt lapides de aceruis pulueris, qui combusti sunt?

3 Sed & Tobias Ammanites proximus eius ait: Ædificent: si ascenderit vulpes, transiliet murum eorum lapideum.

4 Audi Deus noster, quia facti sumus despectui: conuerte opprobrium super caput eorum, & da eos in despectionem in terra captiuitatis.

5 Ne operias iniquitatem eorum, & peccatum eorum coram facie tua non deleatur, quia irriserunt ædificantes.

B 6 Itaq; ædificauimus murum, & coniunximus totum vsque ad partem dimidiam: & prouocatum est cor populi ad operandum.

7 Factum est autem, cum audisset Sanaballat, & Tobias, & Arabes, & Ammanitæ, & Azotij, quòd obducta esset cicatrix muri Ierusalem, & quòd cœpissent interrupta concludi, irati sunt nimis.

8 Et congregati sunt omnes pariter, vt venirent, & pugnarent contra Ierusalem, & molirentur insidias.

9 Et orauimus Deum nostrum, & posuimus custodes super murum die ac nocte contra eos.

10 Dixit autem Iudas: Debilitata est fortitudo portantis, & humus nimia est, & nos non poterimus ædificare murum.

C 11 Et dixerunt hostes nostri: Nesciant, & ignorent, donec veniamus in medium eorum, & interficiamus eos, & cessare faciamus opus.

12 Factum est autem, venientibus Iudæis, qui habitabant iuxta eos, & dicentibus nobis per decem vices, ex omnibus locis quibus venerant ad nos,

13 Statui in loco post murum per circuitum populum in ordinem cum gladijs suis, & lanceis, & arcubus.

14 Et perspexi atque surrexi: & aio ad optimates & magistratus, & ad reliquam partem vulgi: Nolite timere à facie eorum. Domini magni & terribilis mementote, & pugnate pro fratribus vestris, filijs vestris, & filiabus vestris, & vxoribus vestris, & domibus vestris.

15 Factum est autem, cùm audissent inimici nostri nuntiatum esse nobis, dissipauit Deus consilium eorum. Et reuersi sumus omnes ad muros, vnusquisque ad opus suum.

16 Et factum est à die illa, media pars iuuenum eorum faciebat opus, & media parata erat ad bellum, & lanceæ, & scuta, & arcus, & loricæ, & principes post eos in omni domo Iuda D

17 Ædificantium in muro, & portantium onera, & imponentium: vna manu sua faciebat opus, & altera tenebat gladium:

18 Ædificantium enim vnusquisque gladio erat accinctus renes. Et ædificabant, & clangebant buccina iuxta me.

19 Et dixi ad optimates, & ad magistratus, & ad reliquam partem vulgi: Opus grande est & latum, & nos separati sumus in muro procul alter ab altero:

20 In loco quocumque audieritis clangorem tubæ, illuc concurrite ad nos: Deus noster pugnabit pro nobis.

21 Et nos ipsi faciamus opus: & media pars nostrum teneat lanceas, ab ascensu auroræ donec egrediantur astra.

22 In tempore quoque illo dixi populo: Vnusquisque cum puero suo maneat in medio Ierusalem, & sint nobis vices per noctem, & diem, ad operandum.

23 Ego autem & fratres mei, & pueri mei, & custodes, qui erant post me, non deponebamus vestimenta nostra: vnusquisque tantùm nudabatur ad baptismum.

CAPVT V.

In magna fame Nehemias diuites auaros increpat, vsurasque prohibet, sua indigentibus sponte elargiens: itaque hanc operis remoram submouet.

1 ET factus est clamor populi & vxorum eius magnus, aduersus fratres suos Iudæos. A

2 Et erãt qui dicerẽt: Filij nostri, & filię nostræ multæ sunt nimis: accipiamus pro pretio eorũ frumentũ, & comedamus, & viuamus.

3 Et erant qui dicerent: Agros nostros, & vineas, & domos nostras opponamus, & accipiamus frumentum in fame.

4 Et alij dicebant: Mutuò sumamus pecunias in tributa regis, demusque agros nostros & vineas:

5 Et nunc sicut carnes fratrum nostrorum, sic carnes nostræ sunt: & sicut filij eorum, ita & filij nostri. Ecce nos subiugamus filios nostros & filias nostras in seruitutem, & de filiabus nostris sunt famulæ, nec habemus vnde pos-

de possint redimi,& agros nostros, & vineas nostras alij possident.

6 Et iratus sum nimis cùm audissem clamorem eorum secundùm verba hæc:

B 7 Cogitauitque cor meum mecum: & increpaui optimates & magistratus,& dixi eis: Vsurasne singuli à fratribus vestris exigitis? Et congregaui aduersum eos concionem magnam,

8 Et dixi eis: Nos,vt scitis,redemimus fratres nostros Iudæos, qui venditi fuerant gentibus, secundùm possibilitatem nostram, & vos igitur vendetis fratres vestros,& redimemus eos? Et siluerunt, nec inuenerunt quid responderent

9 Dixitque ad eos: Non est bona res,quam facitis: quare non in timore Dei nostri ambulatis,ne exprobretur nobis à gentibus inimicis nostris?

10 Et ego,& fratres mei,& pueri mei,commodauimus plurimis pecuniam & frumentum:non repetamus in commune istud, æs alienum concedamus,quod debetur nobis.

C 11 Reddite eis hodie agros suos, & vineas suas, & oliueta sua, & domos suas: quin potiùs & centesimam pecuniæ, frumenti, vini, & olei, quam exigere soletis ab eis, date pro illis.

12 Et dixerunt: Reddemus,& ab eis nihil quæremus:sicque faciemus vt loqueris.Et vocaui Sacerdotes, & adiuraui eos, vt facerent iuxta quod dixeram.

13 Insuper excussi sinum meum, & dixi: Sic excutiat Deus omnem virum, qui non compleuerit verbum istud, de domo sua, & de laboribus suis, sic excutiatur, & vacuus fiat. Et dixit vniuersa multitudo: Amen. Et laudauerunt Deum. Fecit ergo populus sicut erat dictum.

14 A die autem illa,qua præceperat rex mihi vt essem dux in terra Iuda,ab anno vigesimo vsque ad annum trigesimum secundum Artaxerxis regis,per annos duodecim, ego & fratres mei annonas, quæ ducibus debebantur, non comedimus.

D 15 Duces autem primi, qui fuerant ante me,grauauerunt populum, & acceperunt ab eis, in pane & vino, & pecunia, quotidie siclos quadraginta: sed & ministri eorum depresserunt populum. Ego autem non feci ita propter timorem Dei:

16 Quin potiùs in opere muri ædificaui,& agrum non emi,& omnes pueri mei congregati ad opus erant.

17 Iudæi quoque & magistratus, centum quinquaginta viri, & qui veniebant ad nos de gentibus quæ in circuitu nostro sunt, in mensa mea erant.

18 Parabatur autem mihi per dies singulos bos vnus, arietes sex electi, exceptis volatilibus, & inter dies decem vina diuersa, & alia multa tribuebam: insuper & annonas ducatus mei non quæsiui: valdè enim attenuatus erat populus.

19 Memento mei Deus meus in bonum,secundùm omnia quæ feci populo huic.

CAPVT VI.

Sanaballat cum socijs Iudæis Nehemiam ad fœdus insidiosis litteris inuitans, minatur accusationem de affectato regno, ac sic ædificationem impedire nitens, non terret, nec immutat propositum Nehemiæ: completoque muro, timuerunt omnes finitimæ gentes.

1 FActum est autem, cùm audisset Sanaballat,& Tobias, & Gossem Arabs, & cæteri inimici nostri, quòd ædificassem ego murum, & non esset in ipso residua interruptio(vsque ad tempus autem illud valuas non posueram in portis.) A

2 Miserunt Sanaballat & Gossem ad me, dicentes: Veni,& percutiamus fœdus pariter in viculis in Campo Ono. Ipsi autem cogitabant vt facerent mihi malum.

3 Misi ergo ad eos nuntios, dicens: Opus grande ego facio,& non possum descendere: ne fortè negligatur, cùm venero & descendero ad vos.

4 Miserunt autem ad me secundùm verbum hoc per quatuor vices: & respondi eis iuxta sermonem priorem.

5 Et misit ad me Sanaballat iuxta verbum prius quinta vice puerum suum,& epistolam habebat in manu sua scriptam hoc modo: B

6 IN gentibus auditū est,& Gossem dixit, quòd tu & Iudæi cogitetis rebellare, & proptereà ædifices murum, & leuare te velis super eos regem: propter quam causam,

7 Et prophetas posueris, qui prædicent de te in Ierusalem, dicentes: Rex in Iudæa est. Auditurus est rex verba hæc: idcircò nunc veni, vt ineamus consilium pariter.

8 Et misi ad eos,dicens:Non est factum secundùm verba hæc,quæ tu loqueris: de corde enim tuo tu componis hæc.

9 Omnes enim hi terrebant nos, cogitantes quòd cessarent manus nostræ ab opere,& quiesceremus. Quam ob causam magis confortaui manus meas:

10 Et ingressus sum domum Semaiæ filij Dalaiæ filij Metabeel secretò. Qui ait: Tractemus nobiscum in domo Dei in medio templi,& claudamus portas ædis:quia venturi sunt vt interficiant te, & nocte venturi sunt ad occidendum te. C

11 Et dixi: Num quisquam similis mei fugit? & quis vt ego ingredietur templum, & viuet:non ingrediar.

12 Et intellexi quòd Deus non misisset eū, sed quasi vaticinans locutus esset ad me, & Tobias,& Sanaballat conduxissent eum.

13 Acceperat enim pretium, vt territus facerem, & peccarem, & haberent malum, quod exprobrarent mihi.

14 Memento mei Domine pro Tobia & Sanaballat, iuxta opera eorum talia: sed & Noadiæ prophetæ, & cæterorum prophetarum, qui terrebant me.

15 Completus est autem murus vigesimo quinto die mensis Elul, quinquaginta duobus diebus. D

16 Factum est ergo cùm audissent omnes inimici nostri, vt timerent vniuersæ gentes,

quæ erant in circuitu nostro, & conciderent intra semetipsos, & scirent quòd à Deo factum esset opus hoc.

17 Sed & in diebus illis, multæ optimatum Iudæorum epistolæ mittebantur ad Tobiam, & à Tobia veniebant ad eos.

18 Multi enim erant in Iudæa habentes iuramentum eius, quia gener erat Sechemiæ filij Area, & Iohanan filius eius acceperat filiam Mosollam filij Barachiæ:

19 Sed & laudabant eum coram me, & verba mea nuntiabant ei: & Tobias mittebat epistolas vt terreret me.

CAPVT VII.

Per Nehemiam constituuntur custodes in Ierusalem: deinde conuocato populo recensentur hi qui primùm ascenderant Ierusalem, vnà cùm iumentis ipsorum; danturque munera ad opus ædificationis.

A Eccl. 49.d.15. 1 POstquam autem ædificatus est murus, & posui valuas, & recensui ianitores, & cantores, & Leuitas:

2 Præcepi Hanani fratri meo, & Hananiæ principi domus de Ierusalem (ipse enim quasi vir verax & timens Deum plus cæteris videbatur.)

3 Et dixi eis: Non aperiantur portæ Ierusalem vsque ad calorem solis. Cumque adhuc assisterent, clausæ portæ sunt, & oppilatæ: & posui custodes de habitatoribus Ierusalem, singulos per vices suas, & vnumquemque contra domum suam.

4 Ciuitas autem erat lata nimis & grandis, & populus paruus in medio eius, & non erant domus ædificatæ.

5 Deus autem dedit in corde meo, & congregaui optimates, & magistratus, & vulgus, vt recenserem eos: & inueni librum census eorum, qui ascenderant primum, & inuentum est scriptum in eo.

* 1.Esdr 2.a.1. B 6 * Isti filij prouinciæ, qui ascenderunt de captiuitate migrantium, quos transtulerat Nabuchodonosor rex Babylonis, & reuersi sunt in Ierusalem, & in Iudæam vnusquisque in ciuitatem suam.

7 Qui venerunt cũ Zorobabel, Iosue, Nehemias, Azarias, Raamias, Nahamani, Mardochæus, Belsam, Mespharath, Begoai, Nahũ, Baana. Numerus virorum populi Israël:

8 Filij Pharos, duo millia centum septuaginta duo:

9 Filij Saphatia, trecenti septuaginta duo:

10 Filij Area, sexcenti quinquaginta duo:

11 Filij Phahathmoab filiorum Iosue & Ioab, duo millia octingenti decem & octo:

12 Filij Ælam, mille ducenti quinquaginta quatuor.

13 Filij Zethua, octingenti quadragintaquinque:

14 Filij Zachai, septingenti sexaginta:

C 15 Filij Bãnui, sexcenti quadraginta octo:

16 Filij Bebai, sexcenti viginti octo:

17 Filij Azgad, duo millia trecenti viginti duo:

18 Filij Adonicã, sexcenti sexaginta septẽ: Filij Beguai, duo millia sexaginta septem:

19 Filij Adin, sexcẽti quinquaginta quinq;

20 Filij Ater, filij Hezeciæ, nonaginta octo:

21 Filij Hasem, trecenti viginti octo:

22 Filij Besai, trecenti viginti quatuor:

23 Filij Hareph, centum duodecim:

24 Filij Gabaon, nonagintaquinque:

25 Filij Bethlehem & Netupha, centum octoginta octo.

26 Viri Anathoth, centum viginti octo.

27 Viri Bethazmoth, quadraginta duo.

28 Viri Cariathiarim, Cephira, & Beroth, septingenti quadraginta tres.

29 Viri Rama & Geba, sexcẽti vigintiunus. D

30 Viri Machmas, centum vigintiduo.

31 Viri Bethel & Hai, centum vigintitres.

32 Viri Nebo alterius, quinquagintaduo.

33 Viri Ælam alterius, mille ducenti quinquagintaquatuor.

34 Filij Harem, trecenti viginti.

35 Filij Iericho, trecenti quadraginta quinque.

36 Filij Lod Hadid & Ono, septingenti vigintiunus.

37 Filij Senaa, tria millia nongẽti triginta.

38 Sacerdotes: Filij Idaia in domo Iosue, nongenti septuagintatres.

39 Filij Emmer, mille quinquagintaduo.

40 Filij Phashur, mille ducenti quadraginta septem.

41 Filij Arem, mille decem & septem.

42 Leuitæ:

43 Filij Iosue & Cedmihel filiorum.

44 Oduiæ, septuagintaquatuor. Cantores:

45 Filij Asaph, centum quadragintaocto. E

46 Ianitores: Filij Sellum, filij Ater, filij Telmon, filij Accub, filij Hatita, filij Sobai: centum trigintaocto.

47 Nathinæi: filij Soha, filij Hasupha, filij Tebbaoth,

48 Filij Ceros, filij Siaa, filij Phadon, filij Lebana, filij Hagaba, filij Selmai,

49 Filij Anan, filij Geddel, filij Gaher,

50 Filij Raaia, filij Rasin, filij Necoda,

51 Filij Gezen, filij Aza, filij Phasea,

52 Filij Besai, filij Munim, filij Nephussim,

53 Filij Bacbuc, filij Hacupha, filij Harhur,

54 Filij Besloth, filij Mahida, filij Harsa,

55 Filij Bercos, filij Sisara, filij Thema,

56 Filij Nasia, filij Hatipha,

57 Filij seruorum Salomonis, filij Sothai, filij Sopheret, filij Pharida,

58 Filij Iahala, filij Darcon, filij Ieddel,

59 Filij Saphatia, filij Hatil, filij Prochereth, qui erat ortus ex Sabaim, filio Amon.

60 Omnes Nathinæi, & filij seruorum Salomonis, trecenti nonaginta duo.

61 Hi sunt autem, qui ascenderunt de Thelmela, Thelharsa, Cherub, Addon, & Emmer: & non potuerunt indicare domum patrum suorum, & semen suum, vtrùm ex Israël essent.

62 Filij Dalaia, filij Tobia, filij Necoda, sexcenti quadraginta duo. F

63 Et de Sacerdotibus, filij Habia, filij Accos, filij Berzellai, qui accepit de filiabus Berzellai Galaaditis vxorem: & vocatus est nomine eorum.

64 Hi quæsierunt scripturam suam in censu,

su, & non inuenerunt: & eiecti sunt de sacerdotio.
65 Dixitque Athersatha eis vt non manducarent de Sanctis sanctorum, donec staret Sacerdos doctus & eruditus.
66 Omnis multitudo quasi vir vnus, quadragintaduo millia trecenti sexaginta,
67 Absque seruis & ancillis eorum, qui erant septem millia trecenti trigintaseptem, & inter eos cantores, & cantatrices, ducenti quadragintaquinque.
68 Equi eorum, septingenti triginta sex: muli eorum, ducenti quadragintaquinque:
69 Cameli eorum, quadringenti trigintaquinq; asini, sex millia septingenti viginti.

Hucusque refertur quid in commentario scriptum fuerit, exin Nehemiæ historia texitur.

G 70 Nõnulli autẽ de principibus familiarũ dederũt in opus. Athersatha dedit in thesaurũ auri drachmas mille, phialas quinquaginta, tunicas sacerdotales quingentas triginta.
71 Et de principibus familiarum dederunt in thesaurum operis, auri drachmas viginti millia, & argenti mnas duo millia ducentas.
72 Et quod dedit reliquus populus, auri drachmas viginti millia, & argenti mnas duo millia, & tunicas sacerdotales sexaginta septem.
73 Habitauerunt autem Sacerdotes, & Leuitæ, & ianitores, & cantores, & reliquum vulgus, & Nathinæi, & omnis Israël, in ciuitatibus suis.

CAPVT VIII.

Esdras distinctè populo verba Legis recitat, explicatque, facto per Leuitas silentio, & contristatum populum Nehemias consolatur, allatisque frondibus celebrant septem diebus festum tabernaculorum; legente singulis diebus Esdra in libro Legis.

A 1 ET venerat mensis septimus: filij autem Israël erant in ciuitatibus suis. Cõgregatusq; est omnis populus quasi vir vnus, ad plateam quæ est ante portam aquarum: & dixerunt Esdræ scribæ vt afferret librum legis Moysi, quam præceperat Dominus Israëli.
2 Attulit ergo Esdras Sacerdos legem coram multitudine virorum & mulierum, cunctisque qui poterant intelligere, in die prima mensis septimi.
3 Et legit in eo apertè in platea, quæ erat ante portam aquarum, de manè vsque ad mediam diem, in conspectu virorum & mulierum & sapientium: & aures omnis populi
B erant erectæ ad Librum.
4 Stetit autem Esdras scriba super gradum ligneum, quem fecerat ad loquendum: & steterunt iuxta eum, Mathathias, & Semeia, & Ania, & Vria, & Helcia, & Maasia, ad dexteram eius: & ad sinistram, Phadaia, Misaël, & Melchia, & Hasum, & Hasbadana, Zacharia, & Mosollam.
5 Et aperuit Esdras librum coram omni populo: super vniuersum quippe populum eminebat: & cùm aperuisset eum, stetit omnis populus.
6 Et benedixit Esdras Domino Deo magno: & respondit omnis populus: Amen, Amen: eleuans manus suas, & incuruati sunt, & adorauerunt Deum proni in terram.
7 Porrò Iosue, & Bani, & Serebia, Iamin, Accub, Septhai, Odia, Maasia, Celitha, Azarias, Iozabed, Hanan, Phalaia, Leuitæ, silentium faciebant in populo ad audiendam legem: populus autem stabat in gradu suo.
8 Et legerunt in Libro legis Dei distinctè: & apertè ad intelligendum: & intellexerunt cùm legeretur.
9 Dixit autem Nehemias (ipse est Athersatha) & Esdras sacerdos & scriba, & Leuitæ interpretantes vniuerso populo: Dies sanctificatus est Domino Deo nostro, nolite lugere, & nolite flere. Flebat enim omnis populus cùm audiret verba legis. C
10 Et dixit eis: Ite, comedite pinguia, & bibite mulsum, & mittite partes his qui non præparauerunt sibi: quia sanctus dies Domini est, & nolite contristari: gaudium etenim Domini est fortitudo nostra.
11 Leuitæ autem silentium faciebant in omni populo, dicentes: Tacete quia dies sanctus est, & nolite dolere.
12 Abijt itaque omnis populus, vt comederet & biberet, & mitteret partes, & faceret lætitiam magnam: quia intellexerant verba, quæ docuerat eos.
13 Et in die secundo congregati sunt principes familiarum vniuersi populi, Sacerdotes & Leuitæ, ad Esdram scribam, vt interpretaretur eis verba Legis.
14 Et inuenerunt scriptum in Lege, præcepisse Dominum in manu Moysi, vt habitent filij Israël in tabernaculis, in die solemni, mense septimo: D
15 Et vt prædicent, & diuulgent vocem in vniuersis vrbibus suis, & in Ierusalem, dicentes: Egredimini in montem, & afferte frondes oliuæ, & frondes ligni pulcherrimi, frondes myrti, & ramos palmarum, & frondes ligni nemorosi: vt fiant tabernacula, sicut scriptum est.
16 Et egressus est populus, & attulerunt. Feceruntque sibi tabernacula vnusquisque in domate suo, & in atrijs suis, & in atrijs domus Dei, & in platea portæ aquarum, & in platea portæ Ephraim.
17 Fecit ergo vniuersa Ecclesia eorũ qui redierãt de captiuitate, tabernacula, & habitauerũt in tabernaculis: nõ enim fecerant à diebus Iosue filij Nun taliter filij Israël vsq; ad diem illum. Et fuit lætitia magna nimis.
18 Legit autem in Libro legis Dei per dies singulos, à die primo vsq; ad diem nouissimũ. & fecerunt solemnitatem septem diebus, & in die octauo collectam iuxta ritum.

CAPVT IX.

Populus in ieiunio & saccis pœnitens separat se ab alienigenis: Leuitæ confitentur Dei beneficia, Israelitarumque scelera, & pro populo orant, ac ita fœdus cum Domino feriunt.

1 IN die autem vigesimoquarto mensis huius, conuenerunt filij Israël in ieiunio & in saccis, & humus super eos. A

2 Et separatum est semen filiorum Israël
ab omni filio alienigena:& steterunt,& con-
fitebantur peccata sua,& iniquitates patrum
suorum.

3 Et consurrexerunt ad standum: & lege-
runt in volumine legis Domini Dei sui,qua-
ter in die,& quater confitebantur, & adora-
bant Dominum Deum suum.

4 Surrexerunt autem super gradum Leui-
tarum, Iosue, & Bani, & Cedmihel, Saba-
nia, Bonni, Sarebias, Bani, & Canani, &
clamauerunt voce magna ad Dominum
Deum suum.

5 Et dixerunt Leuitæ, Iosue, & Cedmihel,
Bonni, Hasebnia, Serebia, Odaia, Sebnia,
Phatahia: Surgite, benedicite Domino Deo
vestro ab æterno vsque in æternum: & bene-
dicant nomini gloriæ tuæ excelso in omni
B benedictione & laude.

6 Tu ipse Domine,solus,tu fecisti cęlum,&
cælum cælorum, & omnem exercitum eo-
rum:terram, & vniuersa quæ in ea sunt: ma-
ria, & omnia quæ in eis sunt: & tu viuificas
omnia hæc, & exercitus cæli te adorat.

7 Tu ipse,Domine Deus,qui elegisti Abrã,
* Gen. 11 d 31. & * eduxisti eum de igne Chaldæorum, &
posuisti nomen eius Abraham.

8 Et inuenisti cor eius fidele coram te: &
percussisti cum eo fœdus, vt dares ei Terram
Chananæi, Hethæi, & Amorrhæi, & Phe-
rezæi, & Iebusæi, & Gergesæi, vt dares se-
mini eius: & implesti verba tua, quoniam
iustus es.

9 Et vidisti afflictionem patrum nostro-
rum in Ægypto: clamoremque eorum audi-
sti super Mare rubrum.

10 Et dedisti signa atque portenta in Pha-
raone, & in vniuersis seruis eius, & in omni
populo terræ illius: cognouisti enim quia su-
perbè egerant contra eos: & fecisti tibi no-
men, sicut & in hac die.

11 Et mare diuisisti ante eos,& transierunt
per medium maris in sicco: persecutores au-
tem eorum proiecisti in profundum, quasi
lapidem in aquas validas.

12 Et in columna nubis ductor eorum
C fuisti per diem, & in columna ignis per no-
ctem, vt appareret eis via, per quam ingre-
diebantur.

13 Ad montem quoque Sinai descendisti,
& locutus es cum eis de cælo, & dedisti eis
iudicia recta,& legem veritatis, cæremonias,
& præcepta bona:

14 Et sabbatũ sanctificatum tuum ostendi-
sti eis, & mandata, & cæremonias, & legem
præcepisti eis,in manu Moysi serui tui.

15 Panem quoque de cælo dedisti eis in fa-
me eorum, & aquam de petra eduxisti eis si-
tientibus, & dixisti eis vt ingrederentur &
possiderent terram, super quam leuasti ma-
num tuam, vt traderes eis.

16 Ipsi verò & patres nostri superbè ege-
runt, & indurauerunt ceruices suas, & non
audierunt mandata tua.

17 Et noluerunt audire,& non sunt recor-
D dati mirabilium tuorum quæ feceras eis. Et
indurauerunt ceruices suas, & dederunt ca-
put vt conuerterentur ad seruitutem suam,
quasi per contentionem. Tu autem Deus pro-
pitius, clemens & misericors, longanimis &
multæ miserationis,non dereliquisti eos:

18 Et quidem cùm fecissent sibi vitulum
conflatilem, & dixissent: iste est Deus tuus,
qui eduxit te de Ægypto: feceruntque bla-
sphemias magnas.

19 Tu autem in misericordijs tuis multis
non dimisisti eos in deserto: columna nubis
non recessit ab eis per diem,vt duceret eos in
viam,& columna ignis per noctem,vt osten-
deret eis iter per quod ingrederentur.

20 Et spiritũ tuum bonum dedisti qui do-
ceret eos,& manna tuum non prohibuisti ab
ore eorum, & aquam dedisti eis in siti.

21 Quadraginta annis pauisti eos in de-
serto, nihilque eis defuit: vestimenta eorum
non inueterauerunt, & pedes eorum non
sunt attriti.

22 Et dedisti eis regna, & populos, & par-
titus es eis sortes: & possederunt terram Se-
hon,& terram regis Hesebon, & terram Og
regis Basan.

23 Et multiplicasti filios eorum sicut stel-
las cæli,& adduxisti eos ad terram,de qua di-
xeras patribus eorum vt ingrederentur &
possiderent.

24 Et venerunt filij,& possederunt terram, E
& humiliasti coram eis habitatores terræ
Chananæos, & dedisti eos in manu eorum,
& reges eorum & populos terræ, vt facerent
eis sicut placebat illis.

25 Ceperunt itaque vrbes munitas, & hu-
mum pinguem, & possederunt domos ple-
nas cunctis bonis; cisternas ab alijs fabrica-
tas, vineas, & olíueta, & ligna pomifera
multa: & comederunt, & saturati sunt, &
impinguati sunt,& abundauerunt delicijs in
bonitate tua magna.

26 Prouocauerunt autem te ad iracundiã,
& recesserunt à te, & proiecerunt legem tuã
post terga sua: & prophetas tuos occiderunt,
qui contestabantur eos vt reuerterentur ad
te: feceruntque blasphemias grandes.

27 Et dedisti eos in manu hostium suo- F
rum,& afflixerunt eos. Et in tempore tribu-
lationis suæ clamauerunt ad te, & tu de cælo
audisti, & secundùm miserationes tuas mul-
tas dedisti eis saluatores, qui saluarent eos de
manu hostium suorum.

28 Cumq; requieuissent, reuersi sunt vt fa-
cerent malum in conspectu tuo:& dereliqui-
sti eos in manu inimicorũ suorũ, & possede-
runt eos.Conuersiq; sunt & clamauerunt ad
te:tu autem de cælo exaudisti, & liberasti eos
in misericordijs tuis,multis temporibus.

29 Et contestatus es eos vt reuerterentur
ad legem tuam. Ipsi verò superbè egerunt,
& non audierunt mandata tua, & in iudi-
cijs tuis peccauerunt, quæ faciet homo, &
viuet in eis: & dederunt humerum receden-
tem, & ceruicem suam indurauerunt, nec
audierunt.

30 Et protraxisti super eos annos multos,
& contestatus es eos in spiritu tuo per ma-
num prophetarum tuorum: & non audie-
runt, & tradidisti eos in manu populorum
terrarum.

31 In misericordijs autem tuis plurimis non fecisti eos in consumptionem, nec dereliquisti eos: quoniam Deus miserationum, & clemens es tu.

32 Nunc itaque Deus noster magne, fortis, & terribilis, custodiens pactum & misericordiam, ne auertas à facie tua omnem laborem, qui inuenit nos, reges nostros, & principes nostros, & sacerdotes nostros, & prophetas nostros, & patres nostros, & omnem populum tuum, à diebus regis Assur vsque in diem hanc.

33 Et tu iustus es in omnibus, quæ venerunt super nos: quia veritatem fecisti, nos autem impiè egimus.

34 Reges nostri, principes nostri, sacerdotes nostri, & patres nostri, non fecerunt legẽ tuam, & non attenderunt mandata tua, & testimonia tua quæ testificatus es in eis.

35 Et ipsi in regnis suis, & in bonitate tua multa, quam dederas eis, & in terra latissima & pingui, quam tradideras in conspectu eorum, non seruierunt tibi, nec reuersi sunt à studijs suis pessimis.

36 Ecce nos ipsi hodie serui sumus: & terra, quam dedisti patribus nostris vt comederent panem eius, & quæ bona sunt eius, & nos ipsi serui sumus in ea.

37 Et fruges eius multiplicantur regibus, quos posuisti super nos propter peccata nostra, & corporibus nostris dominantur, & iumentis nostris secundùm voluntatem suam, & in tribulatione magna sumus.

38 Super omnibus ergo his nos ipsi percutimus fœdus, & scribimus, & signant principes nostri, Leuitæ nostri, & Sacerdotes nostri.

CAPVT X.

Designantur qui fœdus initum signarunt, quo pollicentur se seruaturos vniuersa Dei præcepta, maximè de non commiscendo cum alienigenis, de seruandis sabbato, anno septimo, oblationibus, primitijs ac decimis.

A. 1 Signatores autem fuerunt, Nehemias, Athersatha filius Hachelai, & Sedecias,
2 Saraias, Azarias, Ieremias,
3 Pheshur, Amarias, Melchias,
4 Hattus, Sebenia, Melluch,
5 Harem, Merimuth, Obdias,
6 Daniel, Genthon, Baruch,
7 Mosollam, Abia, Miamin,
8 Maazia, Belgai, Semeia: hi Sacerdotes.
9 Porrò Leuitæ, Iosue filius Azaniæ, Bennui de filijs Henadad, Cedmihel,
10 Et fratres eorum, Sebenia, Odaia, Celita, Phalaia, Hanan,
11 Micha, Rohob, Hasebia,
12 Zachur, Serebeia, Sabania,
13 Odaia, Bani, Baninu.
14 Capita populi, Pharos, Phahathmoab, Aelam, Zethu, Bani,
15 Bonni, Azgad, Bebai,
B. 16 Adonia, Begoai, Adin,
17 Ater, Hezecia, Azur,
18 Odaia, Hasum, Besai,
19 Hareph, Anathoth, Nebai,
20 Megphias, Mosollam, Hazir,
21 Mesizabel, Sadoc, Ieddua,
22 Pheltia, Hanan, Anaia,
23 Osee, Hanania, Hasub,
24 Alohes, Phalea, Sobec,
25 Rehum, Hasebna, Maasia,
26 Echaia, Hanan, Anan,
27 Melluch, Haram, Baana:

28 Et reliqui de populo, Sacerdotes, Leuitæ, ianitores, & cantores, Nathinæi, & omnes qui se separauerunt de populis terrarum ad legem Dei, vxores eorum, filij eorum, & filiæ eorum.

29 Omnes qui poterant sapere spondentes pro fratribus suis, optimates eorum, & qui veniebant ad pollicendum & iurandum vt ambularent in lege Dei, quam dederat in manu Moysi serui Dei, vt facerent & custodirent vniuersa mandata Domini Dei nostri, & iudicia eius & cæremonias eius.

30 Et vt non daremus filias nostras populo terræ, & filias eorum non acciperemus filijs nostris.

31 Populi quoque terræ, qui important C.
venalia, & omnia ad vsum per diem sabbati vt vendant, non accipiemus ab eis in sabbato & in die sanctificato. Et dimittemus annum septimum, & exactionem vniuersæ manus.

32 Et statuemus super nos præcepta, vt demus tertiam partem sicli per annum ad opus domus Dei nostri,

33 Ad panes propositionis, & ad sacrificium sempiternum, & in holocaustum sempiternum in sabbatis, in calendis, in solemnitatibus, & in sanctificatis, & pro peccato: vt exoretur pro Israël, & in omnem vsum domus Dei nostri.

34 Sortes ergo misimus super oblationem lignorum, inter Sacerdotes, & Leuitas, & populum, vt inferrentur in domum Dei nostri per domos patrum nostrorum, per tempora, à temporibus anni vsque ad annum: vt arderent super altare Domini Dei nostri, sicut scriptum est in lege Moysi:

35 Et vt afferremus primogenita terræ nostræ, & primitiua vniuersi fructus omnis ligni, ab anno in annum, in domo Domini.

36 Et primitiua filiorum nostrorum, & pe- D.
corum nostrorum, sicut scriptum est in lege, & primitiua boum nostrorum, & ouium nostrarum, vt offerrentur in domo Dei nostri, Sacerdotibus qui ministrant in domo Dei nostri:

37 Et primitias ciborum nostrorum, & libaminum nostrorum, & poma omnis ligni, vindemiæ quoque & olei, afferemus Sacerdotibus ad gazophylacium Dei nostri, & decimam partem terræ nostræ Leuitis. Ipsi Leuitæ decimas accipient ex omnibus ciuitatibus operum nostrorum.

38 Erit autem Sacerdos filius Aaron cum Leuitis in decimis Leuitarum, & Leuitæ offerent decimam partem decimæ suæ in domo Dei nostri, ad gazophylacium in domum thesauri.

39 Ad gazophylacium enim deportabunt filij Israël, & filij Leui, primitias frumenti,

vini, & olei: & ibi erunt vasa sanctificata,
& Sacerdotes, & cantores, & ianitores, &
ministri, & non dimittemus domum Dei
nostri.

CAPVT XI.

Recensentur incolæ Ierusalem & ciuitatum Iuda post instaurationem.

A 1 HAbitauerunt autem principes popu-
li in Ierusalem: reliqua verò plebs
misit sortem, vt tollerent vnam partem de
decem, qui habitaturi essent in Ierusalē ciui-
tate sancta, nouē verò partes in ciuitatibus.
2 Benedixit autem populus omnibus viris
qui se sponte obtulerant vt habitarent in Ie-
rusalem.
3 Hi sunt itaque principes prouinciæ, qui
habitauerunt in Ierusalem, & in ciuitatibus
Iuda. Habitauit autem vnusquisque in pos-
sessione sua, in vrbibus suis, Israël, Sacerdo-
tes, Leuitæ, Nathinæi, & filij seruorum Salo-
monis.
4 Et in Ierusalem habitauerunt de filijs
Iuda, & de filijs Beniamin: de filijs Iuda,
Athaias filius Aziam, filij Zachariæ, filij
Amariæ, filij Saphatiæ, filij Malaleel: de fi-
lijs Phares,
5 Maasia filius Baruch, filius Cholhoza,
filius Hazia, filius Adaia, filius Ioiarib, filius
Zachariæ, filius Silonitis:
6 Omnes hi filij Phares, qui habitauerunt
in Ierusalem, quadringenti sexagintaocto vi-
ri fortes.
B 7 Hi sunt autem filij Beniamin: Sellum fi-
lius Mosoilam, filius Ioed, filius Phadaia,
filius Colaia, filius Masia, filius Etheel, filius
Isaia,
8 Et post eum Gebbai, Sellai, nongenti vi-
gintiocto.
9 Et Ioël filius Zechri præpositus eorum,
& Iudas filius Senua super ciuitatem secun-
dus.
10 Et de sacerdotibus, Idaia filius Ioarib,
Iachin,
11 Saraia filius Helciæ, filius Mosollam, fi-
lius Sadoc, filius Meraioth, filius Achitob
princeps domus Dei,
12 Et fratres eorum facientes opera tēpli:
octingenti viginti duo: Et Adaia filius Iero-
ham, filius Phelelia, filius Amsi, filius Zacha-
riæ, filius Pheshur, filius Melchiæ,
13 Et fratres eius principes patrum: du-
centi quadraginta duo. Et Amassai filius Az-
reel, filius Ahazi, filius Mosollamoth, filius
Emmer,
14 Et fratres eorum potentes nimis: cen-
tum vigintiocto, & præpositus eorum Zab-
diel filius potentium.
15 Et de Leuitis Semeia filius Hasub, filius
Azaricam, filius Hasabia, filius Boni,
C 16 Et Sabathai & Iozabed, super omnia
opera, quæ erant forinsecus in domo Dei, à
principibus Leuitarum.
17 Et Mathania filius Micha, filius Zebe-
dei, filius Asaph, princeps ad laudandum &
ad confitendum in oratione, & Becbecia se-
cundus de fratribus eius, & Abda filius Sa-
mua, filius Galal, filius Idithum:
18 Omnes Leuitæ in ciuitate sancta ducen-
ti octoginta quatuor.
19 Et ianitores, Accub, Telmon, & fratres
eorum, qui custodiebant ostia: centum sep-
tuaginta duo.
20 Et reliqui ex Israël Sacerdotes & Leui-
tæ in vniuersis ciuitatibus Iuda, vnusquisque
in possessione sua.
21 Et Nathinæi, qui habitabant in Ophel,
& Siaha, & Gaspha de Nathinæis.
22 Et episcopus Leuitarum in Ierusalem,
Azzi filius Bani, filius Hasabiæ, filius Matha-
niæ, filius Michæ. De filijs Asaph, cantores in
ministerio domus Dei.
23 Præceptum quippe regis super eos erat,
& ordo in cantoribus per dies singulos,
24 Et Phathahia filius Mesezebel, de filijs D
Zara filij Iuda in manu regis, iuxta omne
verbum populi,
25 Et in domibus per omnes regiones eo-
rum. De filijs Iuda habitauerūt in Cariathar-
be & in filiabus eius: & in Dibon, & in filia-
bus eius: & in Cabseel, & in viculis eius,
26 Et in Iesue, & in Molada, & in Beth-
phaleth,
27 Et in Hasersual, & in Bersabee, & in
filiabus eius,
28 Et in Siceleg: & in Mochona, & in fi-
liabus eius,
29 Et in Remmon, & in Saraa, & in Ieri-
muth,
30 Zanoa, Odollam, & in villis earum, La-
chis & regionibus eius, & Azeca, & filiabus
eius. Et manserunt in Bersabee vsque ad val-
lem Ennom.
31 Filij autem Beniamin, à Geba, Mech-
mas, & Hai & Bethel, & filiabus eius:
32 Anathoth, Nob, Anania,
33 Asor, Rama, Gethaim,
34 Hadid Seboim, & Neballat, Lod.
35 Et Ono valle artificum.
36 Et de Leuitis portiones Iudæ & Be-
niamin.

CAPVT XII.

Nomina & officia Sacerdotum ac Leuitarum qui cum Zorobabel in Ierusalem ascenderunt, & custodes thesaurorum: magna solemnitate conuocatis vndique Leuitis celebrant dedicationem muri Ierusalem.

1 HI sunt autē Sacerdotes & Leuitæ, qui A
ascenderūt cū Zorobabel filio Sala-
thiel, & Iosue: Saraia, Ieremias, Esdras,
2 Amaria, Melluch, Hattus,
3 Sebenias, Rheum, Merimuth,
4 Addo, Genthon, Abia,
5 Miamin, Madia, Belga,
6 Semeia, & Ioiarib, Idaia, Sellum, Amoc,
Helcias,
7 Idaia. Isti principes Sacerdotum, & fra-
tres eorum, in diebus Iosue.
8 Porro Leuitæ Iesua, Bennui, Cedmihel,
Sarebia, Iuda, Mathanias, super hymnos ipsi
& fratres eorum,
9 Et Becbecia atque Hanni, & fratres eo-
rum, vnusquisque in officio suo.

10 Iosue autem genuit Ioacim, & Ioacim genuit Eliasib, & Eliasib genuit Ioiada,

11 Et Ioiada genuit Ionathan, & Ionathan genuit Ieddoa.

12 In diebus autem Ioacim erant Sacerdotes & principes familiarum: Saraiæ, Maraia: Ieremiæ, Hanania:

13 Esdræ, Mosollam: Amariæ, Iohanam:

14 Milicho, Ionathan: Sebeniæ, Ioseph:

15 Haram, Edna: Maraioth, Helci:

16 Adaiæ, Zacharia: Genthon, Mosollam:

17 Abiæ, Zechri: Miamin & Moadiæ: Phelti:

18 Belgæ, Samua: Semaiæ, Ionathan:

19 Ioiarib, Mathanai: Iodaiæ: Azzi:

20 Sellai, Celai: Amoc, Heber:

21 Helciæ, Hasebia: Idaiæ, Nathanaël.

B 22 Leuitæ in diebus Eliasib, & Ioiada, & Iohanan, & Ieddoa, scripti principes familiarum, & Sacerdotes in regno Darij Persæ.

23 Filij Leui principes familiarum, scripti in Libro verborum dierum, & vsque ad dies Ionathan, filij Eliasib.

24 Et principes Leuitarum, Hasebia, Serebia, & Iosue filius Cedmihel: & fratres eorum per vices suas, vt laudarent & confiterentur iuxta præceptum Dauid viri Dei, & obseruarent æquè per ordinem.

25 Mathania, & Becbecia, Obedia, Mosollam, Telmon, Accub, custodes portarum & vestibulorum ante portas.

26 Hi in diebus Ioacim filij Iosue filij Iosedec, & in diebus Nehemiæ ducis, & Esdræ sacerdotis scribæque.

27 In dedicatione autem muri Ierusalem, requisierunt Leuitas de omnibus locis suis, vt adducerent eos in Ierusalem, & facerent dedicationem & lætitiam in actione gratiarum, & cantico, & in cymbalis, psalterijs, & citharis.

28 Congregati sunt autem filij cantorum de campestribus circa Ierusalem, & de villis Nethuphati.

29 Et de domo Galgal, & de regionibus Geba & Azmaueth: quoniam villas ædificauerunt sibi cantores in circuitu Ierusalem.

C 30 Et mundati sunt Sacerdotes & Leuitæ, & mundauerunt populum, & portas, & murum.

31 Ascendere autem feci principes Iuda super murum, & statui duos magnos choros laudantium. Et ierunt ad dexteram super murum ad portam sterquilinij.

32 Et iuit post eos Osaias, & media pars principum Iuda,

33 Et Azarias, Esdras, & Mosollam, Iudas, & Beniamin, & Semeia, & Ieremias,

34 Et de filijs sacerdotum in tubis, Zacharias filius Ionathan, filius Semeiæ, filius Mathaniæ, filius Michaiæ, filius Zechur, filius Asaph,

35 Et fratres eius, Semeia, & Azareel, Malalai, Galalai, Maai, Nathanaël, & Iudas, & Hanani, in vasis cantici Dauid viri Dei: & Esdras scriba ante eos in porta Fontis.

36 Et contra eos ascenderunt in gradibus Ciuitatis Dauid, in ascensu muri super domũ Dauid, & vsq; ad portã Aquarũ ad Orientẽ.

37 Et chorus secundus gratias referentium ibat ex aduerso, & ego post eum, & media pars populi super murum & super turrim furnorum, & vsque ad murum latissimum,

38 Et super portam Ephraim, & super portam antiquam, & super portam piscium & turrim Hananeel, & turrim Emath: & vsque ad portam gregis: & steterunt in porta custodiæ,

39 Steteruntque duo chori laudantium in domo Dei, & ego, & dimidia pars magistratuum mecum.

40 Et Sacerdotes, Eliachim, Maasia, Miamin, Michæa, Elioënai, Zacharia, Hanania in tubis, D

41 Et Maasia, & Semeia, & Eleazar, & Azzi, & Iohanan, & Melchia, & Ælam, & Ezer. Et clarè cecinerunt cantores, & Iezaria præpositus:

42 Et immolauerunt in die illa victimas magnas, & lætati sunt: Deus enim lætificauerat eos lætitia magna: sed & vxores eorum & liberi gauisi sunt, & audita est lætitia Ierusalem procul.

43 Recensuerunt quoque in die illa viros super gazophylacia thesauri ad libamina, & ad primitias, & ad decimas, vt introferrent per eos principes ciuitatis in decore gratiarum actionis, Sacerdotes & Leuitas: quia lætificatus est Iuda in Sacerdotibus & Leuitis astantibus.

44 Et custodierunt obseruationem Dei sui & obseruationem expiationis, & cantores, & ianitores iuxta præceptum Dauid, & Salomonis filij eius.

45 Quia in diebus Dauid & Asaph ab exordio erant principes constituti cantorum, in carmine laudantium & confitentium Deo.

46 Et omnis Israël, in diebus Zorobabel, & in diebus Nehemiæ, dabant partes cantoribus & ianitoribus per dies singulos, & sanctificabant Leuitas, & Leuitæ sanctificabant filios Aaron.

CAPVT XIII.

Lecto Deuteronomio eijciuntur alienigenæ, partes Leuitis assignantur, è quo tamen gazophylacio vasa domus Tobiæ proijciuntur, & sabbati violatores puniuntur: increpat Nehemias Iudæos qui vxores duxerant alienigenas.

1 IN die autem illo lectum est in volumine Moysi audiente populo: & inuentum est scriptum in eo, quòd non debeant introire Ammonites & Moabites in Ecclesiam Dei vsque in æternum: A Deut. 23. a 3.

2 Eò quòd non occurrerint filijs Israël cum pane & aqua: & conduxerint aduersum eos Balaam, ad maledicendum eis: & conuertit Deus noster maledictionem in benedictionem.

3 Factum est autem, cùm audissent legem, separauerunt omnem alienigenam ab Israel.

4 Et super hoc erat Eliasib sacerdos, qui fuerat præpositus in gazophylacio domus

Dei nostri, & proximus Tobiæ.

5 Fecit ergo sibi gazophylacium grande, & ibi erant ante eum reponentes munera, & thus, & vasa, & decimam frumenti, vini, & olei, partes Leuitarum, & cantorum, & ianitorum, & primitias sacerdotales.

6 In omnibus autem his non fui in Ierusalem, quia anno trigesimo secundo Artaxerxis regis Babylonis veni ad regem, & in fine dierum rogaui regem.

7 Et veni in Ierusalem, & intellexi malum, quod fecerat Eliasib Tobiæ, vt faceret ei thesaurum in vestibulis domus Dei.

B 8 Et malum mihi visum est valdè. Et proieci vasa domus Tobiæ foras de gazophylacio:

9 Precepique, & emundauerunt gazophylacia: & retuli ibi vasa domus Dei, sacrificium, & thus.

10 Et cognoui quòd partes Leuitarum non fuissent datæ: & fugisset vnusquisque in regionem suam de Leuitis, & cantoribus, & de his qui ministrabant:

11 Et egi causam aduersus magistratus, & dixi: Quare dereliquimus domum Dei? Et congregaui eos, & feci stare in stationibus suis.

12 Et omnis Iuda apportabat decimam frumenti, vini, & olei, in horrea.

13 Et constituimus super horrea Selemiam Sacerdotem, & Sadoc scribam, & Phadaiam de Leuitis, & iuxta eos Hanan filium Zachur, filium Mathaniæ: quoniam fideles comprobati sunt, & ipsis creditæ sunt partes fratrum suorum.

14 Memento mei Deus meus pro hoc, & ne deleas miserationes meas, quas feci in domo Dei mei, & in cæremonijs eius.

15 In diebus illis vidi in Iuda calcantes torcularia in sabbato, portantes aceruos, & onerantes super asinos vinum, & vuas, & ficus, & omne onus, & inferentes in Ierusalem die sabbati. Et contestatus sum, vt in die qua vendere liceret, venderent.

C 16 Et Tyrij habitauerunt in ea, inferentes pisces, & omnia venalia: & vendebant in sabbatis filijs Iuda in Ierusalem:

17 Et obiurgaui optimates Iuda, & dixi eis: Quæ est hæc res mala quam vos facitis, & profanatis diem sabbati?

18 Numquid non hæc fecerunt patres nostri, & adduxit Deus noster super nos omne malum hoc, & super ciuitatem hanc? Et vos additis iracundiam super Israel violando Sabbatum.

19 Factum est autem, cùm quieuissent portæ Ierusalem in die Sabbati, dixi: & clauserunt ianuas, & præcepi vt non aperirent eas vsque post Sabbatum: & de pueris meis constitui super portas vt nullus inferret onus in die Sabbati.

20 Et manserunt negotiatores, & vendẽtes vniuersa venalia, foris Ierusalẽ semel & bis.

21 Et contestatus sum eos, & dixi eis: Quare manetis ex aduerso muri? si secundò hoc feceritis, manum mittam in vos. Itaque ex tempore illo non venerunt in Sabbato.

22 Dixi quoque Leuitis vt mundarentur, & venirent ad custodiendas portas, & sanctificandam diem Sabbati: & pro hoc ergo memento mei Deus meus: & parce mihi secundùm multitudinem miserationũ tuarum. D

23 Sed & in diebus illis vidi Iudæos ducentes vxores Azotidas, Ammonitidas, & Moabitidas.

24 Et filij eorum ex media parte loquebantur Azoticè, & nesciebant loqui Iudaicè, & loquebantur iuxta linguam populi & populi.

25 Et obiurgaui eos, & maledixi. Et cecidi ex eis viros, & decaluaui eos, & adiuraui in Deo, vt non darent filias suas filijs eorum, & non acciperent de filiabus eorum filijs suis: & sibimetipsis, dicens:

26 * Numquid non in huiuscemodi re peccauit Salomon rex Israel? & certè in gentibus multis non erat rex similis ei, & dilectus Deo suo erat, & posuit eum Deus regem super omnem Israel: * & ipsum ergo duxerunt ad peccatum mulieres alienigenæ.

*3. Reg 3. a. 1. 11. a 1.
*3. Reg. 11 a. 4.

27 Numquid & nos inobedientes faciemus omne malum grande hoc, vt præuaricemur in Deo nostro, & ducamus vxores peregrinas?

28 De filijs autem Ioiada filia Eliasib Sacerdotis magni, gener erat Sanaballat Horonites, quem fugaui à me.

29 Recordare Domine Deus meus aduersum eos qui polluunt sacerdotium, iusque Sacerdotale & Leuiticum.

30 Igitur mundaui eos ab omnibus alienigenis, & constitui ordines Sacerdotũ & Leuitarum, vnumquemque in ministerio suo:

31 Et in oblatione lignorum in temporibus constitutis, & in primitiuis: memento mei Deus meus in bonum. Amen.

LIBER TOBIÆ.

CAPVT PRIMVM.

Tobias in captiuitate constitutus, à lege Dei non recedit, & filium Tobiam ex Anna vxore susceptum Deum timere docet: gratus regi Salmanasar, pergit quocumque vult: confratres captiuos consolatur: & iuuat eleemosyna: Gabelo mutuat decem argenti talenta: Sennacherib, quod mortuos sepeliret, eum persequitur.

A 1 TOBIAS ex tribu & ciuitate Nephthali (quæ est in superioribus Galilææ supra Naason, post viam quæ ducit ad Occidentem in sinistro habens ciuitatem Sephet.)

*4.Reg.17 a.3.18.b 9. 2 * Cùm captus esset in diebus Salmanasar regis Assyriorum, in captiuitate tamen positus, viam veritatis non deseruit,

3 Ita vt omnia, quæ habere poterat, quotidie concaptiuis fratribus, qui erant ex eius genere impertiret.

4 Cùmque esset iunior omnibus in tribu Nephthali, nihil tamē puerile gessit in opere.

3.Reg.12 g.28. 5 Denique cùm irent omnes ad vitulos aureos, quos Ieroboam fecerat rex Israël, hic solus fugiebat consortia omnium,

6 Sed pergebat in Ierusalem ad templum Domini, & ibi adorabat Dominum Deum Israël, omnia primitiua sua, & decimas suas fideliter offerens,

B 7 Ita vt in tertio anno proselytis & aduenis ministraret omnem decimationem.

8 Hæc & his similia secundùm legem Dei puerulus obseruabat.

9 Cùm verò factus esset vir, accepit vxorem Annam de tribu sua, genuitque ex ea filium nomen suum imponens ei,

10 Quem ab infantia timere deum docuit, & abstinere ab omni peccato.

11 Igitur, cum per captiuitatem deuenisset cum vxore sua, & filio in ciuitatem Niniuen cum ōmni tribu sua,

12 (Cùm omnes ederent ex cibis Gentilium) iste custodiuit animam suam, & nunquam contaminatus est in escis eorum.

13 Et quoniam memor fuit Domini in toto corde suo, dedit illi Deus gratiam in conspectu Salmanasar regis, C

14 Et dedit illi potestatem quocumque vellet ire, habens libertatem quæcumque facere voluisset.

15 Pergebat ergo ad omnes, qui erant in captiuitate, & monita salutis dabat eis.

16 Cùm autem venisset in Rages ciuitatem Medorum, & ex his, quibus honoratus fuerat à rege, habuisset decem talenta argenti:

17 Et cùm in multa turba generis sui Gabelum egentem videret, qui erat ex tribu eius sub chirographo dedit illi memoratum pondus argenti. D

18 Post multum verò temporis, mortuo Salmanasar rege, cùm regnaret Sennacherib filius eius pro eo, & filios Israël exosos haberet in conspectu suo:

19 Tobias quotidie pergebat per omnem cognationem suam, & consolabatur, eos diuidebatque vnicuique, prout poterat, de facultatibus suis:

20 Esurientes alebat, nudisque vestimenta præbebat, & mortuis atque occisis sepulturam solicitus exhibebat. E

21 * Denique cùm reuersus esset rex Sennacherib, fugiens à Iudæa plagam, quam circa eum fecerat Deus propter blasphemiam suam, & iratus multos occideret ex filijs Israël, Tobias sepeliebat corpora eorum. *4.Reg.19 g.35 Eccl.48.d. 24. 2. Mac.8. e. 19.

22 At vbi nuntiatum est regi iussit eum occidi, & tulit omnem substantiam eius.

23 Tobias verò cum filio suo & cum vxore fugiens, nudus latuit, quia multi diligebant eum.

24 * Post dies verò quadragintaquinque occiderunt regem filij ipsius, *4.Reg.19 g.37. 2.Par.32. e.21. Isai.37. g.38.

25 Et reuersus est Tobias in domum suam omnisque facultas eius restituta est ei.

CAPVT II.

Tobias ex mortuorum defatigatus sepultura, hirundinis stercore in patientiæ probationem excæcatur, & ab vxore ac amicis ipsum irridentibus affectus opprobrio, patientissime tulerat instar Iobi.

A 1 POst hæc verò, cum esset dies festus
Domini, & factum esset prandium
bonum in domo Tobiæ,
2 Dixit filio suo: Vade, & adduc aliquos
de tribu nostra, timentes Deum, vt epulentur
nobiscum.
3 Cùmque abijsset, reuersus nuntiauit ei,
vnum ex filijs Israël iugulatum iacere in platea.
Statimque exiliens de accubitu suo, relinquens
prandium, ieiunus peruenit ad
corpus:
4 Tollensque illud portauit ad domum
suam occulte, vt, dum sol occubuisset, caute
sepeliret eum.
5 Cùmque occultasset corpus, manducauit
B panem cum luctu & tremore,
6 Memorans illum sermonem, quem dixit
* Amos 8. c. 10. 1. Machab. 1. c. 41. Dominus * per Amos prophetam: Dies festi
vestri conuertentur in lamentationem & luctum.
7 Cum verò sol occubuisset, abijt, & sepeliuit eum.
8 Arguebant autem eum omnes proximi
eius, dicentes: Iam huius rei causa interfici
iussus es, & vix effugisti mortis imperium, &
iterum sepelis mortuos:
*Sup. 1. d. 21. 9 * Sed Tobias plus timens Deum, quam
regem, rapiebat corpora occisorum, & occultabat
in domo sua, & medijs noctibus sepeliebat ea.
10 Contigit autem vt quadam die fatigatus
è sepultura, veniens in domum suam, iactasset
se iuxta parietem, & obdormisset,
11 Et ex nido hirundinum dormienti illi
calida stercora inciderent super oculos eius,
fieretque cæcus.
12 Hanc autem tentationem ideo permisit
Dominus euenire illi, vt posteris daretur exẽplum
petientiæ eius, sicut & sancti Iob.
C 13 Nam cum ab infantia sua semper Deum
timuerit, & mandata eius custodierit, non
est contristatus contra Deum, quòd plaga
cæcitatis euenerit ei,
14 Sed immobilis in Dei timore permansit,
agens gratias Deo omnibus diebus vitæ
suæ.
15 Nam sicut beato Iob insultabant reges,
ita isti parentes & cognati eius irridebant vitam
eius, dicentes:
16 Vbi est spes tua, pro qua eleemosynas &
sepulturas faciebas?
17 Tobias verò increpabat eos, dicens:
Nolite ita loqui:
18 Quoniam filij sanctorum sumus, & vitam
illam expectamus, quam Deus daturus
est his, qui fidem suam numquam mutant
ab eo.
D 19 Anna verò vxor eius ibat ad opus textrinũ
quotidie, & de labore manum suarum
victum, quem consequi poterat, deferebat.
20 Vnde factum est, vt hœdum caprarum
accipiens detulisset domi:
21 Cuius cum voce balantis vir eius audisset,
dixit: Videte, ne forte furtiuus sit, reddite
eum dominis suis, quia non licet nobis
aut edere ex furto aliquid, aut contingere.
22 * Ad hæc vxor eius irata respondit: Manifestè *Iob. 2. c. 9
vana facta est spes tua, & eleemosynæ
tuæ modò apparuerunt.

CAPVT III.

Tobiæ ob vxoris conuitium mori petentis oratio ad Deum, & Saræ filiæ Raguelis humilis cum triduano ieiunio oratio, ob ancillæ improperium de septem ipsius maritis à dæmonio interemptis: vtriusque autem preces exaudiuntur, angelo Raphaele ad eos curandos misso.

1 TVnc Tobias ingemuit, & cœpit orare A
cum lacrymis.
2 Dicens: Iustus es Domine, & omnia
iudicia tua iusta sunt, & omnes viæ tuæ, misericordia,
& veritas, & iudicium.
3 Et nunc Domine memor esto mei, & ne
vindictam sumas de peccatis meis, neque reminiscaris
delicta mea, vel parentum
meorum.
4 * Quoniam non obediuimus præceptis *Deut. 28. b. 15.
tuis, ideò traditi sumus in direptionem, &
captiuitatem, & mortem, & in fabulam, & in
improperium omnibus nationibus, in quibus
dispersisti nos.
5 Et nunc Domine magna iudicia tua, quia
non egimus secundùm præcepta tua, & non
ambulauimus sinceriter coram te.
6 Et nunc Domine secundùm voluntatem B
tuam fac mecum, & præcipe in pace recipi
spiritum meum: expedit enim mihi mori
magis quàm viuere.
7 Eadem itaque die contigit, vt Sara filia
Raguelis in Rages ciuitate Medorum, & ipsa
audiret improperium ab vna ex ancillis
patris sui,
8 Quoniam tradita fuerat septem viris, &
dæmonium nomine Asmodæus occiderat
eos, mox vt ingressi fuissent ad eam.
9 Ergo cùm pro culpa sua increparet puellam,
respondit ei, dicens: Ampliùs ex te non
videamus filium aut filiam super terram, interfectrix
virorum tuorum.
10 Numquid & occidere me vis, sicut iam
occidisti septem viros? Ad hanc vocem perrexit
in superius cubiculum domus suæ: &
tribus diebus, & tribus noctibus non manducauit,
neque bibit:
11 Sed in oratione persistens, cum lacrymis
deprecabatur Deum, vt ab isto improperio
liberaret eam.
12 Factum est autem die tertia, dum compleret
orationem benedicens Dominum.
13 Dixit: Benedictum est nomen tuum C
Deus patrum nostrorũ: qui cùm iratus fueris
misericordiam facies, & in tempore tribulationis
peccata dimittis his, qui inuocant te.
14 Ad te Domine faciem meam conuerto
ad te oculos meos dirigo.
15 Peto Domine vt de vinculo improperij

huius absoluas me, aut certè desuper terram eripias me.

16 Tu scis Domine, quia numquam concupiui virum, & mundam seruaui animam meam ab omni concupiscentia.

17 Numquam cum ludentibus miscui me: neque cum his, qui in leuitate ambulant, participem me præbui.

18 Virum autem cum timore tuo, non cum libidine mea consensi suscipere.

19 Et, aut ego indigna fui illis, aut illi forsitan me non fuerunt digni: quia forsitan viro alij conseruasti me.

20 Non est enim in hominis potestate consilium tuum.

D 21 Hoc autem pro certo habet omnis qui te colit, quòd vita eius, si in probatione fuerit, coronabitur: si autem in tribulatione fuerit, liberabitur: & si in correptione fuerit, ad misericordiam tuam venire licebit.

22 Non enim delectaris in perditionibus nostris: quia post tempestatem, tranquillum facis: & post lacrymationem & fletum, exultationem infundis.

23 Sit nomen tuum Deus Israël benedictum in sæcula.

24 In illo tempore exauditæ sunt preces amborum in conspectu gloriæ summi Dei:

25 Et missus est Angelus Domini sanctus Raphaël, vt curaret eos ambos, quorum vno tempore sunt orationes in conspectu Domini recitatæ.

CAPVT IV.

Tobias cum se breui putaret moriturum, filio pijssima salutis monita inculcat, eleemosynæ virtutem declarat, & de decem argenti talentis Gabelo mutuò datis indicat.

A 1 IGitur cùm Tobias putaret orationem suam exaudiri vt mori potuisset, vocauit ad se Tobiam filium suum,

*Ec.1.7.c.29. 2 * Dixitque ei: Audi fili mi verba oris mei, & ea in corde tuo, quasi fundamentum construe.

*Exod.20.c.12. 3 Cùm acceperit Deus animam meam, corpus meum sepeli: * & honorem habebis matri tuæ omnibus diebus vitæ eius:

4 Memor enim esse debes, quæ & quanta pericula passa sit propter te in vtero suo.

5 Cùm autem & ipsa compleuerit tempus vitæ suæ, sepelias eam circa me.

B 6 Omnibus autem diebus vitæ tuæ in mente habeto Deum: & caue ne aliquando peccato consentias, & prætermittas præcepta Domini Dei nostri.

* Prou. 3. b. 9. Eccl. 4. a. 1. 14 b. 13. 7 * Ex substantia tua fac eléemosynam, & noli auertere faciē tuam ab vllo paupere: ita enim fiet vt nec à te auertātur facies Domini.

* Luc 14. c. 13. 8 * Quomodo potueris, ita esto, misericors.

*Eccli. 35. b. 12. 9 * Si multum tibi fuerit, abundāter tribue: si exiguum tibi fuerit, etiam exiguum libenter impertiri stude.

10 Præmium enim bonum tibi thesaurizas in die necessitatis.

*Eccl 29. ? 15. C 11 * Quoniam eleemosyna ab omni peccato & à morte liberat, & non patietur animam ire in tenebras.

12 Fiducia magna erit coram summo Deo eleemosyna omnibus facientibus eam.

13 * Attende tibi fili mi ab omni fornicatione, & præter vxorem tuam nunquam patiaris crimen scire. * 1. Thes. 4. a. 3.

14 Superbiam numquam in tuo sensu, aut in tuo verbo dominari permittas: * in ipsa enim initium sumpsit omnis perditio. *Gen. 3. a. 5.

15 * Quicumque tibi aliquid operatus fuerit, statim ei mercedem restitue, & merces mercenarij tui apud te omnino nō remaneat. * Leu. 19 c. 13. Deut. 24. c. 14.

16 * Quod ab alio oderis fieri tibi, vide ne tu aliquando alteri facias. *Mat. 7 b. 12. Luc. 6. d. 31.

17 * Panem tuum cum esurientibus & egenis comede, & de vestimentis tuis nudos tege. * Luc. 14 c. 13.

18 Panem tuum & vinum tuum super sepulturam iusti constitue, & noli ex eo manducare & bibere cum peccatoribus.

19 Consilium semper à sapiente perquire. D

20 Omni tempore benedic Deum: & pete ab eo, vt vias tuas dirigat, & omnia consilia tua in ipso permaneant.

21 Indico etiam tibi fili mi, dedisse me decem talenta argenti dum, adhuc infantulus esses Gabelo, in Rages ciuitate Medorum, & chirographum eius apud me habeo:

22 Et ideò perquire quo modo ad eum peruenias, & recipias ab eo suprà memoratum pondus argenti, & restituas ei chirographum suum.

23 Noli timere fili mi: pauperem quidem vitam gerimus, sed * multa bona habebimus, si timuerimus Deum, & recesserimus ab omni peccato, & fecerimus bene. * Rom. 8. d. 17.

CAPVT V.

Tobiæ socium ac ducem itineris in Rages Medorum quærenti Raphael Angelus ignotus occurrit, cui pater filium committit, quibus profectis mater filij deflet absentiam.

1 TVnc respondit Tobias patri suo, & dixit: Omnia quæcumque præcepisti mihi faciam pater. A

2 Quo modo autem pecuniam hanc requiram, ignoro. ille me nescit, & ego eum ignoro: quod signum dabo ei? sed neque viam, per quam pergatur illuc, aliquando cognoui.

3 Tunc pater suus respondit illi, & dixit: Chirographum quidem illius penes me habeo: quod dum illi ostenderis, statim restituet.

4 Sed perge nunc, & inquire tibi aliquem fidelem virum, qui eat tecum salua mercede sua: vt, dum adhuc viuo, recipias eam.

5 Tunc egressus Tobias, inuenit iuuenem splendidum, stantem præcinctum, & quasi paratum ad ambulandum. B

6 Et ignorans quòd Angelus Dei esset, salutauit eum, & dixit: Vnde te habemus bone iuuenis?

7 At ille respondit: Ex filijs Israël. Et Tobias dixit ei: Nosti viam, quæ ducit in regionem Medorum?

8 Cui respondit: Noui: & omnia itinera eius frequenter ambulaui, & mansi apud Ga-

belum fratrem nostrum: qui moratur in Rages ciuitate Medorum, quæ posita est in monte Ecbatanis.

9 Cui Tobias ait: Sustine me obsecro, donec hæc ipsa nunciem patri meo.

10 Tunc ingressus Tobias, indicauit vniuersa hæc patri suo. Super quæ admiratus pater, rogauit vt introiret ad eum.

11 Ingressus itaque salutauit eum, & dixit: Gaudium tibi sit semper.

12 Et ait Tobias: Quale gaudium mihi erit, qui in tenebris sedeo, & lumen cœli non video?

13 Cui ait iuuenis: Forti animo esto, in proximo est vt à Deo cureris.

C 14 Dixit itaque illi Tobias: Numquid poteris perducere filium meum ad Gabelum in Rages ciuitatem Medorum? & cùm redieris, restituam tibi mercedem tuam?

15 Et dixit ei Angelus: Ego ducam & reducam eum ad te.

16 Cui Tobias respondit: Rogo te, indica mihi, de qua domo, aut de qua tribu es tu?

17 Cui Raphaël Angelus dixit: Genus quæris mercenarij, an ipsum mercenarium, qui cum filio tuo eat?

18 Sed ne fortè solicitum te reddam, Ego sum Azarias Ananiæ magni filius.

19 Et Tobias respondit: Ex magno genere es tu. Sed peto ne irascaris quòd voluerim cognoscere genus tuum.

20 Dixit autem illi Angelus: Ego sanum ducam, & sanum tibi reducam, filium tuum.

21 Respondens autem Tobias, ait: Benè ambuletis, & sit Deus in itinere vestro, & Angelus eius comitetur vobiscum.

D 22 Tunc paratis omnibus, quæ erant in via portanda, fecit Tobias vale patri suo & matri suæ, & ambulauerunt ambo simul.

*Inf. 10. a. 4. 23 * Cùmque profecti essent, cœpit mater eius flere, & dicere: Baculum senectutis nostræ tulisti, & transmisisti à nobis.

24 Numquam fuisset ipsa pecunia, pro qua misisti eum.

25 Sufficiebat enim nobis paupertas nostra, vt diuitias computaremus hoc, quod videbamus filium nostrum.

26 Dixitque ei Tobias: Noli flere, saluus perueniet filius noster, & saluus reuertetur ad nos, & oculi tui videbunt illum.

27 Credo enim quòd Angelus Dei bonus comitetur ei, & benè disponat omnia, quæ circa eum geruntur, ita vt cum gaudio reuertatur ad nos.

28 Ad hanc vocem cessauit mater eius flere, & tacuit.

CAPVT VI.

Angeli hortatu Tobias inuadentem piscem apprehendit & exenterat, cor eius, fel, & iecur ad medicamenta reseruans: & ad Raguelem diuertunt, vt iussu Angeli petat in vxorem illius filiam Saram; cuius septem viros occiderat dæmonium, discens ab Angelo quo fine suscipiendum ac seruandum sit coniugium.

A 1 PRofectus est autem Tobias, & canis secutus est eum, & mansit prima mansione iuxta fluuium Tigris.

2 Et exiuit vt lauaret pedes suos, & ecce piscis immanis exiuit ad deuorandum eum.

3 Quem expauescens Tobias clamauit voce magna, dicens: Domine, inuadit me.

4 Et dixit ei Angelus: Apprehende branchiam eius, & trahe eum ad te. Quod cùm fecisset, attraxit eum in siccum, & palpitare cœpit ante pedes eius.

5 Tunc dixit ei Angelus: Exentera hunc piscem, & cor eius, & fel, & iecur repone tibi: sunt enim hæc necessaria ad medicamenta vtiliter.

6 Quod cùm fecisset, assauit carnes eius, & secum tulerunt in via: cetera salierunt, quæ sufficerent eis, quousque peruenirent in Rages ciuitatem Medorum.

7 Tunc interrogauit Tobias Angelum, & dixit ei: Obsecro te Azaria frater vt dicas mihi, quod remedium habebunt ista, quæ de pisce seruare iussisti? B

8 Et respondens Angelus, dixit ei: Cordis eius particulam si super carbones ponas, fumus eius extricat omne genus dæmoniorum siue à viro, siue à muliere, ita vt vltrà non accedat ad eos.

9 Et fel valet ad vngendos oculos, in quibus fuerit albugo, & sanabuntur.

10 Et dixit ei Tobias: Vbi vis vt maneamus?

11 Respondensque Angelus, ait: Est hic Raguel nomine, vir propinquus de tribu tua & hic habet filiam nomine Saram, sed neque masculum, neque feminam vllam habet aliam præter eam.

12 * Tibi debetur omnis substantia eius, & oportet eam te accipere coniugem. *Num. 27. b. 8. 36. c. 8.

13 Pete ergo eam à patre eius, & dabit tibi eam in vxorem.

14 Tunc respondit Tobias, & dixit: Audio quia tradita est septem viris, & mortui sunt: sed & hoc audiui, quia dæmonium occidit illos. C

15 Timeo ergo, ne fortè & mihi hæc eueniant: & cùm sim vnicus parentibus meis: deponam senectutem illorum cum tristitia ad inferos.

16 Tunc Angelus Raphaël dixit ei: Audi me, & ostendam tibi qui sunt, quibus præualere potest dæmonium.

17 Hi namque qui coniugium ita suscipiunt, vt Deum à se & à sua mente excludant & suæ libidini ita vacent, sicut equus & mulus, quibus non est intellectus: habet potestatem dæmonium super eos.

18 Tu autem cùm acceperis eam ingressus cubiculũ, per tres dies continẽs esto ab ea, & nihil aliud, nisi orationibus vacabis cum ea. D

19 Ipsa autem nocte, incenso iecore piscis, fugabitur dæmonium.

20 Secunda verò nocte in copulatione sanctorum patriarcharum admitteris.

21 Tertia autẽ nocte, benedictionẽ consequeris, vt filij ex vobis procreẽtur incolumes.

22 Transacta autem tertia nocte, accipies virginem cum timore Domini, amore filiorũ magis quàm libidine ductus, vt in semine Abrahæ benedictionem in filijs consequaris.

CAPVT VII.

Raguel petitam à Tobia Saram filiam in vxorem tradit consilio Raphaelis, & scriptis coniugij litteris nuptiæ celebrantur.

A 1 INgressi sunt autem ad Raguelem, & suscepit eos Raguel cum gaudio.

2 Intuensque Tobiam Raguel, dixit Annæ vxori suæ: Quàm similis est iuuenis iste consobrino meo!

3 Et cùm hæc dixisset, ait: Vnde estis iuuenes fratres nostri? At illi dixerunt: Ex tribu Nephthali sumus, ex captiuitate Niniue.

4 Dixitque illis Raguel: Nostis Tobiam fratrem meum? Qui dixerunt: Nouimus.

5 Cùmque multa bona loqueretur de eo, dixit Angelus ad Raguelem: Tobias, de quo interrogas, pater istius est.

B 6 Et misit se Raguel, & cum lacrymis osculatus est eum, & plorans supra collum eius,

7 Dixit: Benedictio sit tibi fili mi, quia boni & optimi viri filius es.

8 Et Anna vxor eius, & Sara ipsorum filia, lacrymatæ sunt.

9 Postquam autem locuti sunt, præcepit Raguel occidi arietem, & parari conuiuium. Cumque hortaretur eos discumbere ad prandium,

10 Tobias dixit: Hic ego hodie non manducabo neque bibam, nisi prius petitionem meam confirmes, & promittas mihi dare Saram filiam tuam.

11 Quo audito verbo Raguel, expauit, sciens quid euenerit illis septem viris, qui ingressi sunt ad eam: & timere cepit ne fortè & huic similiter contingeret: & cùm nutaret, & non daret petenti vllum responsum,

C 12 Dixit ei Angelus: Noli timere dare eam isti, quoniam huic timenti Deum debetur coniux filia tua: propterea alius non potuit habere illam.

13 Tunc dixit Raguel: Non dubito quòd Deus preces & lacrymas meas in conspectu suo admiserit,

14 Et credo quoniam ideò fecit vos venire ad me, vt ista coniungeretur cognationi suæ *secundum legem Moysi: & nunc noli dubium gerere quòd tibi eam tradam.

*Num 36. c.6.

15 Et apprehendens dexteram filiæ suæ, dextræ Tobiæ tradidit, dicens: Deus Abraham Deus Isaac, & Deus Iacob vobiscum sit & ipse coniungat vos, impleatque benedictionem suam in vobis.

16 Et accepta charta, fecerunt conscriptionem coniugij.

17 Et post hæc epulati sunt, benedicentes Deum.

18 Vocauitque Raguel ad se Annam vxorem suam, & præcepit ei vt præpararet alterum cubiculum.

19 Et introduxit illuc Saram filiam suam, & lacrymata est.

20 Dixitque ei: Forti animo esto filia mea: Dominus cœli det tibi gaudium pro tædio quod perpessa es.

CAPVT VIII.

Tobias thalamum ingressus, partem iecoris piscis assat; & dæmonio à Raphaele ligato, Tobias & Sara simul orantes noctem transigunt incolumes: quapropter repleto quod paratum erat sepulchro, actisque Deo gratijs à Saræ parentibus, lætum apparatur conuiuij; & pro dote medietas bonorum assignatur, cedēte & reliqua medietate post parentū obitum.

1 POstquam verò cœnauerunt, introduxerunt iuuenem ad eam. A

2 Recordatus itaque Tobias sermonum Angeli, protulit de cassidili suo partem iecoris, posuitque eam super carbones viuos.

3 Tunc Raphaël Angelus apprehendit dæmonium, & religauit illud in deserto superioris Ægypti.

4 Tunc hortatus est virginem Tobias, dixitque ei: Sara, exurge, & deprecemur Deum hodie, & cras, & secundum cras: quia his tribus noctibus Deo iungimur: tertia autem transacta nocte, in nostro erimus coniugio.

5 Filij quippe sanctorum sumus, & non possumus ita coniungi, sicut gentes quæ ignorant Deum.

6 Surgentes autem pariter, instanter orabant ambo simul, vt sanitas daretur eis. B

7 Dixitque Tobias: Domine Deus patrum nostrorum, benedicant te cæli & terræ, mareque & fontes, & flumina, & omnes creaturæ tuæ, quæ in eis sunt:

8 *Tu fecisti Adam de limo terræ, dedistique ei adiutorium Heuam.

*Gen.2.2. 7.

9 Et nunc Domine tu scis, quia non luxuriæ causa accipio sororem meam coniugem, sed sola posteritatis dilectione, in qua benedicatur nomen tuum in sæcula sæculorum.

10 Dixit quoque Sara: Miserere nobis Domine, miserere nobis, & consenescamus ambo pariter sani.

11 Et factum est circa pullorum cantum, accersiri iussit Raguel seruos suos, & abierunt cum eo pariter vt foderent sepulchrum.

12 Dicebat enim: ne fortè simili modo euenerit ei, quo & cæteris illis septem viris qui sunt ingressi ad eam. C

13 Cùmque parassent fossam, reuersus Raguel ad vxorem suam, dixit ei:

14 Mitte vnam ex ancillis tuis, & videat si mortuus est, vt sepeliam eum antequam illucescat dies.

15 At illa misit vnam ex ancillis suis. Quæ ingressa cubiculum, reperit eos saluos & incolumes, secum pariter dormientes.

16 Et reuersa, nuntiauit bonum nuntium: & benedixerunt Dominum, Raguel videlicet & Anna vxor eius,

17 Et dixerunt: Benedicimus te Domine Deus Israël, quia non contigit quemadmodum putabamus.

18 Fecisti enim nobiscum misericordiam tuam, & exclusisti à nobis inimicum persequentem nos.

19 Misertus es autem duobus vnicis. Fac eos Domine plenius benedicere te: & sacrificium tibi laudis tuæ & suæ sanitatis offer- D

re, vt cognoſcat vniuerſitas gentium, quia tu es Deus ſolus in vniuerſa terra.

20 Statimque præcepit ſeruis ſuis Raguel, vt replerent foſſam, quam fecerant, priuſquam eluſceret.

21 Vxori autem ſuæ dixit vt inſtrueret conuiuium, & præpararet omnia, quæ in cibus erat iter agentibus neceſſaria.

22 Duas quoque pingues vaccas, & quatuor arietes occidi fecit, & parari epulas omnibus vicinis ſuis, cunctiſque amicis.

23 Et adiurauit Raguel Tobiam, vt duas hebdomadas moraretur apud ſe.

24 De omnibus autem, quæ poſſidebat Raguel, dimidiam partem dedit Tobiæ: & fecit ſcripturam, vt pars dimidia, quæ ſupererat poſt obitum eorum, Tobiæ dominio deueniret.

CAPVT IX.

Raphael Tobiæ rogatis ad Gabelum ergit; quem recepta pecunia ad Tobiæ nuptias adducit: ille autem Tobiæ ac Saræ benedicit:

A 1 TVnc vocauit Tobias Angelum ad ſe, quem quidem hominem exiſtimabat dixitque ei: Azaria frater, peto vt auſcultes verba mea.

2 Si me ipſum tradam tibi ſeruum, non ero condignus prouidentiæ tuæ.

3 Tamen obſecro te, vt aſſumas tibi animalia ſiue ſeruitia, & vadas ad Gabelum in Rages ciuitatem Medorum: reddaſque ei chirographum ſuum, & recipias ab eo pecuniam, & roges eum venire ad nuptias meas.

B 4 Scis enim ipſe quoniam numerat pater meus dies: & ſi tardauero vna die plus, contriſtatur anima eius.

5 Et certè vides quomodo adiurauit me Raguel, cuius adiuramentum ſpernere non poſſum.

6 Tunc Raphaël aſſumens quatuor ex ſeruis Raguelis, & duos camelos, in Rages ciuitatem Medorum perrexit: & inueniens Gabelum, reddidit ei chirographum ſuum, & recepit ab eo omnem pecuniam.

C 7 Indicauitque ei de Tobia filio Tobiæ, omnia quæ geſta ſunt: fecitque eum ſecum venire ad nuptias.

8 Cùmque ingreſſus eſſet domum Raguelis, inuenit Tobiam diſcumbentem: & exiliens, oſculati ſunt ſe inuicem: & fleuit Gabelus, benedixitque Deum,

9 Et dixit: Benedicat te Deus Iſraël, quia filius es optimi viri, & iuſti, & timentis Deum, & eleemoſynas facientis:

10 Et dicatur benedictio ſuper vxorem tuam, & ſuper parentes veſtros:

D 11 Et videatis filios veſtros, & filios filiorum veſtrorum, vſque in tertiam & quartam generationem: & ſit ſemen veſtrum benedictum à Deo Iſrael, qui regnat in ſæcula ſæculorum.

12 Cùmque omnes dixiſſent, Amen, acceſſerunt ad conuiuium: ſed & cum timore Domini nuptiarum conuiuium exercebant.

CAPVT X.

Parentes Tobiæ longam eius moram anxie queruntur; ille autem ægrè obtinet, vt à Raguele dimittatur, accepta dote & vxore: porrò Raguel illis benè precando, admonet filiam de officio matris familias.

1 CVm verò moras faceret Tobias, cauſa nuptiarum, ſolicitus erat pater eius Tobias, dicens: Putas quare moratur filius meus, aut quare detentus eſt ibi? A

2 Putaſne Gabelus mortuus eſt, & nemo reddet illi pecuniam?

3 Cœpit autem contriſtari nimis ipſe, & Anna vxor eius cum eo: & cœperunt ambo ſimul flere: eò quòd die ſtatuto minimè reuerteretur filius eorum ad eos.

4 * Flebat igitur mater eius irremediabilibus lacrymis, atque dicebat: Heu heu me fili mi, vt quid te miſimus peregrinari, lumen oculorum noſtrorum, baculum ſenectutis noſtræ, ſolatium vitæ noſtræ, ſpem poſteritatis noſtræ? *Sup. 5. d. 23.

5 Omnia ſimul in te vno habentes, te non debuimus dimittere à nobis. B

6 Cui dicebat Tobias: Tace, & noli turbari, ſanus eſt filius noſter: ſatis fidelis eſt vir ille, cum quo miſimus eum.

7 Illa autem nullo modo conſolari poterat ſed quotidie exiliens circumſpiciebat, & circuibat vias omnes, per quas ſpes remeandi videbatur, vt procul videret eum, ſi fieri poſſet, venientem.

8 At verò Raguel dicebat ad generũ ſuum: Mane hic, & ego mittam nuntium ſalutis de te ad Tobiam patrem tuum. C

9 Cui Tobias ait: Ego noui, quia pater meus & mater mea modo dies computant, & cruciatur ſpiritus eorum in ipſis.

10 Cùmque verbis multis rogaret Raguel Tobiam, & ille cum nulla ratione vellet audire, tradidit ei Saram, & dimidiam partem omnis ſubſtantiæ ſuæ in pueris, in puellis, in pecudibus, in camelis, & in vaccis, & in pecunia multa: & ſaluum atque gaudentem dimiſit eum à ſe,

11 Dicens: Angelus Domini ſanctus ſit in itinere veſtro, perducatque vos incolumas, & inueniatis omnia rectè circa parentes veſtros, & videant oculi mei filios veſtros priuſquam moriar. D

12 Et apprehendentes parentes filiam ſuã, oſculati ſunt eam, & dimiſerunt ire:

13 Monentes eam honorare ſoceros, diligere maritum, regere familiã, gubernare domum, & ſe ipſam irreprehenſibilẽ exhibere.

CAPVT XI.

Relictis in itinere Sara reliquaque familia Tobias & Raphael præcedentes, lętè à parentibus Tobiæ excipiuntur: filio patris oculos felle iecoris liniente, ille viſum recipit; quapropter actis Deo gratijs, poſt aduentum Saræ ac familiæ ſeptem diebus læti epulantur.

1 CVmque reuerterentur, peruenerunt ad Charan, quæ eſt in medio itinere contra Niniuen, vndecimo die. A

2 Dixitque Angelus: Tobia frater, ſcis

quem-

quemadmodum reliquisti patrem tuum.
3 Si placet itaque tibi, præcedamus, & lento gradu sequantur iter nostrum familiæ, simul cum coniuge tua, & cum animalibus.
4 Cùmque hoc placuisset vt irent, dixit Raphaël ad Tobiam: Tolle tecum ex felle piscis: erit enim necessarium. Tulit itaque Tobias ex felle illo, & abierunt.
5 Anna autem sedebat secus viam, quotidie in supercilio montis, vnde respicere poterat de longinquo.
B 6 Et dum ex eodem loco specularetur aduentum eius, vidit à longè, & illicò agnouit venientem filium suum: currensque nuntiauit viro suo, dicens: Ecce venit filius tuus.
7 Dixitque Raphael ad Tobiam: At vbi introieris domum tuam, statim adora Dominum Deum tuum: & gratias agens ei, accede ad patrem tuum, & osculare eum.
8 Statimque lini super oculos eius ex felle isto piscis, quod portas tecũ. scias enim quoniã mox aperiẽtur oculi eius, & videbit pater tuus lumen cęli, & in aspectu tuo gaudebit.
C 9 Tunc præcucurrit canis, qui simul fuerat in via: & quasi nuntius adueniens, blandimento suæ caudæ gaudebat.
10 Et consurgens cæcus pater eius, cœpit offendens pedibus currere: & data manu puero, occurrit obuiam filio suo.
11 Et suscipiens osculatus est eũ cum vxore sua, & cœperunt ambo flere præ gaudio.
12 Cùmque adorassent Deum, & gratias egissent, consederunt.
13 Tunc sumens Tobias de felle piscis, liniuit oculos patris sui.
14 Et sustinuit quasi dimidiam ferè horam & cępit albugo ex oculis eius, quasi membrana oui, egredi.
15 Quam apprehendens Tobias traxit ab oculis eius, statimque visum recepit.
16 Et glorificabant Deum, ipse videlicet, & vxor eius, & omnes qui sciebant eum.
D 17 Dicebatq; Tobias: Benedico te Domine Deus Israël, quia tu castigasti me, & tu saluasti me: & ecce ego video Tobiam filiũ meũ.
18 Ingressa est etiam post septem dies Sara vxor filij eius, & omnis familia sana, & pecora, & cameli, & pecunia multa vxoris: sed & illa pecunia, quam receperat à Gabelo.
19 Et narrauit parentibus suis omnia beneficia Dei, quæ fecisset circa eum per hominem qui eum duxerat.
20 Veneruntque Achior & Nabath consobrini Tobiæ, gaudentes ad Tobiam, & congratulantes ei de omnibus bonis, quæ circa illum ostenderat Deus.
21 Et per septem dies epulantes, omnes cum gaudio magno gauisi sunt.

CAPVT XII.

Tobias cũ filio de mercede Raphaëlis cõsultãs, auditisq; quæ sibi ac filio præstiterat beneficijs, medietatẽ offert omniũ quæ attulerãt: at ille se Dei Angelum declarat, & post reuelata alia mysteria in cęlum sublevatur; quo facto illi in terram proni ruentes Deum benedicunt.

A 1 TVnc vocauit ad se Tobias filium suum, dixitque ei: Quid possumus dare viro isti sancto, qui venit tecum?
2 Respondens Tobias, dixit patri suo: Pater, quam mercedem dabimus ei? aut quid dignum poterit esse beneficijs eius?
3 Me duxit & reduxit sanum, pecuniam à Gabelo ipse recepit, vxorem ipse me habere fecit, & dæmonium ab ea ipse compescuit, gaudium parentibus eius fecit, meipsum à deuoratione piscis eripuit, te quoque videre fecit lumen cęli, & bonis omnibus per eum repleti sumus. Quid illi ad hæc poterimus dignum dare?
4 Sed peto te pater mi, vt roges eum, si fortè dignabitur medietatem de omnibus, quæ allata sunt, sibi assumere. B
5 Et vocantes eum, pater scilicet & filius, tulerunt eum in partem: & rogare cęperunt vt dignaretur dimidiam partem omnium, quæ attulerant, acceptam habere.
6 Tunc dixit eis occultè: Benedicite Deum cœli, & coram omnibus viuentibus confitemini ei, quia fecit vobiscum misericordiam suam.
7 Etenim sacramentum regis abscondere bonum est: opera autem Dei reuelare & confiteri honorificum est.
8 Bona est oratio cum ieiunio, & eleemosyna magis quàm thesauros auri recondere:
9 Quoniam eleemosyna à morte liberat, & ipsa est, quæ purgat peccata, & facit inuenire misericordiam & vitam æternam.
10 Qui autem faciunt peccatum, & iniquitatem, hostes sunt animæ suæ. C
11 Manifesto ergo vobis veritatem, & non abscondam à vobis occultum sermonem.
12 Quando orabas cùm lachrymis, & sepeliebas mortuos, & derelinquebas prandium tuum, & mortuos abscondebas per diem in domo tua, & nocte sepeliebas eos, ego obtuli orationem tuam Domino.
13 Et quia acceptus eras Deo, necesse fuit vt tentatio probaret te.
14 Et nunc misit me Dominus vt curarem te, & Saram vxorem filij tui à dæmonio liberarem.
15 Ego enim sum Raphaël Angelus, vnus ex septem, qui astamus ante Dominum.
16 Cùmque hæc audissent, turbati sunt, & trementes ceciderunt super terram in faciem suam.
17 Dixitque eis Angelus: Pax vobis, nolite timere.
18 Etenim cùm essem vobiscum, per voluntatem Dei eram: ipsum benedicite, & cantate illi. D
19 Videbar quidem vobiscum manducare & bibere: sed ego cibo inuisibili, & potu, qui ab hominibus videri non potest, vtor.
20 Tempus est ergo vt reuertar ad eum, qui me misit: vos autem benedicite Deum, & narrate omnia mirabilia eius.
21 Et cùm hæc dixisset, ab aspectu eorum ablatus est, & vltrà eum videre non potuerunt.
22 Tunc prostrati per horas tres in faciem benedixerunt Deum: & exurgentes narrauerunt omnia mirabilia eius.

CAPVT XIII.

Tobias senior benedicit ac gratias agit Domino, & vniuersos ad idipsum hortatur; prophetat quoque de restitutione & magna felicitate futura Ierusalem.

A
1 APeriens autem Tobias senior os suum benedixit Dominum, & dixit: Magnus es Domine in æternum, & in omnia sæcula regnum tuum:

2 * Quoniam tu flagellas & saluas: deducis ad inferos, & reducis: & non est qui effugiat manum tuam.

*Deut. 32. f. 39. 1 Reg. 2. b. 6. Sap 16. b. 13.

3 Confitemini Domino filij Israël, & in conspectu gentium laudate eum:

4 Quoniam ideò dispersit vos inter gentes, quæ ignorant eum, vt vos enarretis mirabilia eius, & faciatis scire eos, quia non est alius Deus omnipotens præter eum.

5 Ipse castigauit nos propter iniquitates nostras: & ipse saluabit nos propter misericordiam suam.

B
6 Aspicite ergo quæ fecit nobiscum, & cum timore & tremore confitemini illi: regemque sæculorum exaltate in operibus vestris.

7 Ego autem in terra captiuitatis meę confitebor illi: quoniam ostendit maiestatem suam in gentem peccatricem.

8 Conuertimini itaque peccatores, & facite iustitiam coram Deo, credentes quòd faciat vobiscum misericordiam suam.

9 Ego autē, & anima mea in eo lætabimur.

10 Benedicite Dominum omnes electi eius agite dies lætitiæ, & confitemini illi.

11 Ierusalem ciuitas Dei, castigauit te Dominus in operibus manuum tuarum.

C
12 Confitere Domino in bonis tuis, & benedic Deum sæculorum, vt reædificet in te tabernaculum suum, & reuocet ad te omnes captiuos, & gaudeas in omnia sæcula sæculorum.

13 Luce splendida fulgebis: & omnes fines terræ adorabunt te.

14 * Nationes ex longinquo ad te venient: & munera deferentes, adorabunt in te Dominum, & terram tuam in sanctificationem habebunt.

* Isai. 60. a. 5.

15 Nomen enim magnū inuocabunt in te.

16 Maledicti erunt qui contempserint te: condemnati erunt omnes qui blasphemauerint te: benedictiq; erunt qui ædificauerint te.

D
17 Tu autem lætaberis in filijs tuis, quoniam omnes benedicentur, & congregabuntur ad Dominum.

18 Beati omnes qui diligunt te, & qui gaudent super pace tua.

19 Anima mea benedic Dominum, quoniam liberauit Ierusalem ciuitatem suam à cunctis tribulationibus eius, Dominus Deus noster.

20 Beatus ero, si fuerint reliquiæ seminis mei ad videndam claritatem Ierusalem.

21 * Portæ Ierusalem ex sapphiro & smaragdo ædificabuntur: & ex lapide pretioso omnis circuitus murorum eius.

*Apoc. 21 f. 19.

22 Ex lapide candido & mundo omnes plateæ eius sternentur: & per vicos eius alleluia cantabitur.

23 Benedictus Dominus, qui exaltauit eam, & sit regnum eius in sæcula sæculorum super eam. Amen.

CAPVT XIV.

Tobias senior moriturus completis 102 ætatis suæ annis, filium ac nepotes ad pietatem hortatur, vtque sepultis parentibus è Niniue migrent, quam euertendam dicit, & Ierusalem instaurandam: quod filius obseruans, tandem ad soceros reuertitur, ibique completis 99. annis moritur.

1 ET consummati sunt sermones Tobiæ. Et postquam illuminatus est Tobias, vixit annis quadraginta duobus, & vidit filios nepotum suorum. A

2 Completis itaque annis centum duobus, sepultus est honorificè in Niniue.

3 Quinquaginta namque & sex annorum lumen oculorum amisit, sexagenarius vero recepit.

4 Reliquū verò vitę suę in gaudio fuit, & cū bono profectu timoris Dei perrexit in pace.

5 In hora autem mortis suæ vocauit ad se Tobiam filium suum, & septem iuuenes filios eius nepotes suos, dixitque eis:

6 Propè erit interitus Niniue: non enim excidit verbum Dñi: & * Fratres nostri, qui dispersi sunt à terra Israël, reuertētur ad eam. B

* 1. Esdr c. 3.

7 Omnis autem deserta terra eius replebitur, & domus Dei, quæ in ea incensa est, iterùm reædificabitur: ibique reuertentur omnes timentes Deum,

8 Et relinquent gentes idola sua, & venient in Ierusalem, & inhabitabunt in ea,

9 Et gaudebunt in ea omnes reges terræ, adorantes regem Israël.

10 Audite ergo filij mei patrem vestrum: Seruite Domino in veritate, & inquirite vt faciatis quæ placita sunt illi:

11 Et filijs vestris mandate vt faciant iustitias & eleemosynas, vt sint memores Dei, & benedicant eum in omni tempore in veritate, & in tota virtute sua. C

12 Nunc ergo filij audite me, & nolite manere hic: sed quacumque die sepelieritis matrem vestram circa me in vno sepulchro, ex eo dirigite gressus vestros vt exeatis hinc:

13 Video enim quia iniquitas eius finem dabit ei.

14 Factum est autem post obitum matris suæ, Tobias abscessit ex Niniue cum vxore sua, & filijs, & filiorum filijs, & reuersus est ad soceros suos.

15 Inuenitque eos incolumes in senectute bona: & curam eorum gessit, & ipse clausit oculos eorum: & omnem hereditatem domus Raguelis ipse percepit: viditque quintam generationem, filios filiorum suorum. D

16 Et completis annis nonagintanouem in timore Domini, cum gaudio sepelierunt eū.

17 Omnis autē cognatio eius, & omnis generatio eius in bona vita, & in sācta cōuersatione permāsit, ita vt accepti essēt tā Deo, quā hominibus, & cunctis habitantibus in terra.

LIBER IVDITH.

CAPVT PRIMVM.

Arphaxad construit vrbem Ecbatanis: at verò Nabuchodonosor victo rege Medorum cunctis regnis imperare cupiens, nuntios ad ea mittit; quibus absque honore remissis, indignatus iurat se id vlturum.

1 PHAXAD itaque, rex
Medorum, subiugauerat multas gentes imperio suo, & ipse ædificauit ciuitatem potentissimam, quam appellauit Ecbatanis,
A 2 Ex lapidibus quadratis & sectis: fecit
muros eius in latitudinem cubitorum septuaginta, & in altitudinem cubitorum triginta, turres verò eius posuit in altitudinem
cubitorum centum.
B 3 Per quadrum verò earum, latus vtrumque vicenorum pedum spatio tendebatur, posuitq; portas eius in altitudinem turrium:
4 Et gloriabatur quasi potens in potentia
exercitus sui, & in gloria quadrigarũ suarum.
5 Anno igitur duodecimo regni sui: Nabuchodonosor rex Assyriorum, qui regnabat in Niniue ciuitate magna, pugnauit contra Arphaxad, & obtinuit eum.
C 6 In campo magno, qui appellatur Ragau,
circa Euphraten, & Tigrin, & Iadason, in campo Erioch regis Elicorum.
7 Tunc exaltatum est regnum Nabuchodonosor, & cor eius eleuatum est: & misit ad
omnes, qui habitabant in Cilicia, & Damasco, & Libano,
8 Et ad gentes quæ sunt in Carmelo, &
Cedar, & inhabitantes Galilæam in campo magno Esdrelon,
D 9 Et ad omnes qui erant in Samaria, &
trans flumen Iordanem vsque ad Ierusalem, & omnem terram Iesse, quousque perueniatur ad terminos Æthiopiæ.
10 Ad hos omnes misit nuntios Nabuchodonosor rex Assyriorum:
11 Qui omnes vno animo contradixerunt
& remiserunt eos vacuos, & sine honore abiecerunt.
12 Tunc indignatus Nabuchodonosor rex
aduersus omnem terram illam, iurauit per thronum & regnum suum, quòd defenderet se de omnibus regionibus his.

CAPVT II.

Holofernes à Nabuchodonosor mittitur, omnia regna & populos vastaturus, describitur potentia exercitus ipsius; multisque locis per ipsum expugnatis, vehemens timor vniuersos inuasit.

A 1 ANno tertio decimo Nabuchodonosor
regis, vigesima & secunda die mensis primi, factum est verbũ in domo Nabuchodonosor regis Assyriorum, vt defenderet se.
2 Vocauitque omnes maiores natu, omnesque duces, & bellatores suos, & habuit cum eis mysterium consilij sui.
3 Dixitque cogitationem suam in eo esse,
vt omnem terram suo subiugaret imperio.
4 Quod dictum cùm placuisset omnibus,
vocauit Nabuchodonosor rex Holofernem principem militiæ suæ,
5 Et dixit ei: Egredere aduersus omne regnum Occidentis, & contra eos præcipuè, qui contempserunt imperium meum. B
6 Non parcet oculus tuus vlli regno, omnemque vrbem munitam subiugabis mihi.
7 Tunc Holofernes vocauit duces, & magistratus virtutis Assyriorum: & dinumerauit viros in expeditionem, sicut præcepit ei rex, centum viginti millia peditum pugnatorum, & equitum sagittariorum duodecim millia.
8 Omnemque expeditionem suam fecit
præire in multitudine innumerabilium camelorum, cum his quæ exercitibus sufficerent copiosè, boum quoque armenta gregesque ouium, quorum non erat numerus.
9 Frumentum ex omni Syria in transitu
suo parari constituit.
10 Aurum verò & argentum, de domo regis assumpsit multum nimis. C
11 Et profectus est ipse, & omnis exercitus
cum quadrigis, & equitibus, & sagittarijs qui cooperuerunt faciem terræ, sicut locustæ.
12 Cùmque pertransisset fines Assyriorum,
venit ad magnos montes Ange, qui sunt à sinistro Ciliciæ, ascenditque omnia castella eorum, & obtinuit omnem munitionem.
13 Effregit autem ciuitatem opinatissimam
Melothi, prædauitque omnes filios Tharsis, & filios Ismael, qui erant contra faciem deserti, & ad austrum terræ Cellon.
14 Et transiuit Euphraten, & venit in Mesopotamiam: & fregit omnes ciuitates excelsas, quæ erant ibi, à torrente Mambre vsquequò perueniatur ad mare: D
15 Et occupauit terminos eius, à Cilicia
vsque ad fines Iapheth, qui sunt ad austrum.
16 Abduxitque omnes filios Madian, &
prædauit omnem locupletationem eorum, omnesq; resistentes sibi occidit in ore gladij.
17 Et post hæc descendit in cãpos Damasci
in diebus messis, & succendit omnia sata, omnesque arbores & vineas fecit incidi.
18 Et cecidit timor illius super omnes inhabitantes terram.

CAPVT III.

Holoferni se vltrò dedunt vniuersarum vrbium ac prouinciarum principes, ex quibus auxiliare sibi assumit, & tamen ipsorum ciuitates ac deos destruit, quo solus Nabuchodonosor deus habeatur.

1 TVnc miserunt legatos suos, vniuersarum vrbium ac prouinciarum reges ac principes, Syriæ scilicet Mesopotamiæ, & Syriæ Sobal, & Lybiæ, atque Ciliciæ, qui venientes ad Holofernem, dixerunt: A

2 Desinat indignatio tua circa nos: Melius
est enim vt viuentes seruiamus Nabuchodo-
nosor regi magno, & subditi simus tibi, quàm
morientes cum interitu nostro ipsi seruitutis
nostræ damna patiamur.
B 3 Omnis ciuitas nostra, omnisque posses-
sio, omnes montes, & colles, & campi, & ar-
menta boum, gregesque ouium, & caprarum
equorumque & camelorum, & vniuersæ fa-
cultates nostræ, atque familiæ, in conspectu
tuo sunt:
4 Sint omnia nostra sub lege tua.
5 Nos, & filij nostri, serui tui sumus.
6 Veni nobis pacificus dominus, & vtere
seruitio nostro, sicut placuerit tibi.
7 Tunc descendit de montibus cum equi-
tibus in virtute magna, & obtinuit omnem
ciuitatem, & omnem inhabitantem terram.
C 8 De vniuersis autem vrbibus assumpsit si-
bi auxiliarios viros fortes, & electos ad
bellum.
9 Tantusque metus prouincijs illis incu-
buit, vt vniuersarum vrbium habitatores
principes & honorati simul cum populis exi-
rent obuiam venienti,
10 Excipientes eum cum coronis, & lam-
padibus ducentes choros in tympanis, &
tibijs.
11 Nec ista tamen facientes, ferocitatem
eius pectoris mitigare potuerunt:
12 Nam & ciuitates eorum destruxit, & lu-
cos eorum excidit.
D 13 Præceperat enim illi Nabuchonosor
rex, vt omnes deos terræ exterminaret, vide-
licet vt ipse solus diceretur Deus ab his na-
tionibus, quæ potuissent Holofernis potentia
subiugari.
14 Pertransiens autem Syriam, Sobal, &
omnem Apameam, omnemque Mesopota-
miam, venit ad Idumæos in terram Gabaa,
15 Accepitque ciuitates eorum, & sedit ibi
per triginta dies, in quibus diebus adunari
præcepit vniuersum exercitum virtutis suæ.

CAPVT IV.

*Filij Israel vehementer Holofernem me-
tuentes, hortatu Eliachim sacerdotis sese ieiu-
nijs ac oratione humiliant & affligunt, auxi-
liumque à Domino implorant.*

A 1 TVnc audientes hæc filij Israël, qui ha-
bitabant in Terra Iuda, timuerunt
valdè à facie eius.
2 Tremor & horror inuasit sensus eorum,
ne hoc faceret Ierusalem & templo Domini,
quod fecerat cæteris ciuitatibus & templis
earum.
3 Et miserunt in omnem Samariam per
circuitum vsque Iericho, & præoccupaue-
runt omnes vertices montium.
4 Et muris circumdederunt vicos suos, &
congregauerunt frumenta in præparationem
pugnæ.
B 5 Sacerdos etiam Eliachim, scripsit ad vni-
uersos qui erant contra Esdrelon, quę est cō-
tra faciem campi magni iuxta Dothain, &
vniuersos, per quos viæ trāsitus esse poterat,
6 Vt obtinerēt ascēsus montium, per quos
via esse poterat ad Ierusalē, & illic custodirēt
vbi angustum iter esse poterat inter montes.
7 Et fecerunt filij Israël, secundùm quod
constituerat eis sacerdos Domini Eliachim.
8 Et clamauit omnis populus ad Domi-
num instantia magna, & humiliauerunt ani-
mas suas in ieiunijs, & orationibus, ipsi &
mulieres eorum.
9 Et induerunt se Sacerdotes cilicijs, & in-
fantes prostrauerunt contra faciem templi
Domini, & altare Domini operuerūt cilicio:
10 Et clamauerunt ad Dominum Deum C
Israël vnanimiter, ne darentur in prædam
infantes eorum, & vxores eorum in diuisio-
nem, & ciuitates eorum in exterminium, &
sancta eorum in pollutionem, & fierent op-
probrium Gentibus.
11 Tunc Eliachim, sacerdos Domini ma-
gnus, circuiuit omnem Israël, allocutusque
est eos,
12 Dicens: Scitote quoniam exaudiet Do-
minus preces vestras, si manentes perman-
seritis in ieiunijs, & orationibus in conspe-
ctu Domini.
13 * Memores estote Moysi serui Domini, *Exod. 17 d.12
qui Amalec confidentem in virtute sua, & in
potentia sua, & in exercitu suo, & in clypeis D
suis, & in curribus suis, & in equitibus suis,
non ferro pugnando, sed precibus sanctis
orando deiecit:
14 Sic erunt vniuersi hostes Israël: si perse-
ueraueritis in hoc opere, quod cœpistis.
15 Ad hanc igitur exhortationem eius de-
precantes Dominum, permanebant in con-
spectu Domini,
16 Ita vt etiam hi, qui offerebant Domino
holocausta, præcincti cilicijs offerrent sacri-
ficia Dño, & erat cinis super capita eorum.
17 Et ex toto corde suo omnes orabant
Deum, vt visitaret populum suum Israël.

CAPVT V.

*Rogatus ab Holoferne Achior dux Ammo-
nitarum de genere Israelitarum, enarrat Dei
mirabilia circa populum Israeliticum, monetq;
ne temere contra illos pugnet, quibus auditis
indignantur ipsi Achior principes Holofernis.*

1 NVntiatumque est Holoferni principi A
militiæ Assyriorum, quòd filij Is-
raël præpararent se ad resistendum, ac mon-
tium itinera conclusissent,
2 Et furore nimio exarsit in iracundia ma-
gna, vocauitque omnes principes Moab &
duces Ammon,
3 Et dixit eis: Dicite mihi quis sit populus
iste, qui montana obsidet: aut quæ, & quales,
& quantæ sint ciuitates eorum: quæ etiam sit
virtus eorum, aut quæ sit multitudo eorum:
vel quis rex militiæ illorum:
4 Et quare præ omnibus, qui habitant
in Oriente, isti contempserunt nos, & non
exierunt obuiam nobis, vt susciperent nos
cum pace?
5 Tunc Achior dux omnium filiorū Am-
mon respondens, ait: Si digneris audire do-
mine mi, dicam veritatem in conspectu tuo,
de populo isto qui in montanis habitat, &
non egredietur verbum falsum ex ore meo.
6 Populus iste ex progenie Chaldæorū est:

B 7 * Hic primum in Mesopotamia habitauit, quoniam noluerunt sequi deos patrum suorum, qui erant in terra Chaldæorum.

* Gen. 11. d. 31

8 Deserentes itaque ceremonias patrū suorum, quæ in multitudine deorum erant,

9 Vnum Deum cęli coluerunt, *qui & pręcepit eis vt exirent inde, & habitarent in Charan. Cùmq; operuisset omnem terram fames, * descenderunt in Ægyptum, illicque per quadringentos annos sic multiplicati sūt vt dinumerari eorum non posset exercitus.

* Gen. 12. a. 1.

* Gen. 46 a. 6.

10 Cùmque grauaret eos rex Ægypti, atque in ædificationibus vrbium suarum in luto & latere subiugasset eos, clamauerunt ad Dominum suum, & percussit totam Terram Ægypti plagis varijs.

11 * Cùmque eiecissent eos Ægyptij à se, & cessasset plaga ab eis, & iterùm eos vellent capere, & ad suum seruitium reuocare,

* Exod. 12 c. 33.

12 * Fugientibus his Deus cęli mare aperuit, ita vt hinc inde aquæ quasi murus solidarentur, & isti pede sicco fundum maris perambulando transirent.

* Exod. 14. g. 29.

13 In quo loco dum innumerabilis exercitus Ægyptiorum eos persequeretur, ita aquis coopertus est, vt non remaneret vel vnus, qui factum posteris nuntiaret.

14 Egressi verò mare rubrum, deserta Sina montis occupauerunt, in quibus numquam homo habitare potuit, vel filius hominis requieuit.

15 Illic fontes amari obdulcati sunt eis ad bibendum, & per annos quadraginta annonam de cęlo consecuti sunt.

C 16 Vbicumque ingressi sunt sine arcu & sagitta, & absque scuto & gladio, Deus eorum pugnauit pro eis, & vicit.

17 Et non fuit qui insultaret populo isti, nisi quando recessit à cultu Domini Dei sui.

18 Quotiescumque autem præter ipsum Deum suum, alterum coluerunt, dati sunt in prædam, & in gladium, & in opprobrium.

19 Quotiescumque autem pœnituerunt se recessisse à cultura Dei sui, dedit eis Deus cęli virtutem resistendi.

20 Denique Chananæum regem, & Iebusæum, & Pherezæum, & Hethæum, & Heuæum, & Amorrhæum, & omnes potentes in Hesebon prostrauerunt, & terras eorum, & ciuitates eorum ipsi possederunt:

21 Et vsque dum non peccarent in conspectu Dei sui, erant cum illis bona: Deus enim illorum odit iniquitatem.

D 22 Nam & ante hos annos, cùm recessissent à via, quam dederat illis Deus, vt ambularent in ea, exterminati sunt prælijs à multis nationibus, & plurimi eorum captiui abducti sunt in terram non suam.

23 Nuper autem reuersi ad Dominum Deum suum, ex dispersione qua dispersi fuerant, adunati sunt, & ascenderunt montana hæc omnia, & iterùm possident Ierusalem, vbi sunt sancta eorum.

24 Nunc ergo mi domine, perquire si est aliqua iniquitas eorum in conspectu Dei eorum: ascendamus ad illos, quoniam tradens tradet illos Deus eorum tibi, & subiugati erunt sub iugo potentiæ tuæ.

25 Si verò non est offensio populi huius coram Deo suo, non poterimus resistere illis quoniam Deus eorum defendet illos: & erimus in opprobrium vniuersæ terræ.

26 Et factum est, cùm cessasset loqui Achior verba hæc, irati sunt omnes magnates Holofernis, & cogitabant interficere eum, dicentes ad alterutrum:

27 Quis est iste, qui filios Israël posse dicat resistere regi Nabuchodonosor, & exercitibus eius, homines inermes, & sine virtute, & sine peritia artis pugnæ.

28 Vt ergo agnoscat Achior quoniam fallit nos, ascendamus in montana: & cùm capti fuerint potentes eorum, tunc cum eisdem gladio transuerberabitur:

29 Vt sciat omnis gens, quoniam Nabuchodonosor deus terræ est, & præter ipsum alius non est.

CAPVT VI.

Iratus Holofernes iubet Achior duci in Bethuliam, vt ea deuicta simul puniatur; at serui à fundibularijs repulsi, eum arbori alligant: quem solutum filij Israel cognita causa benignè consolantur, Deum humiliter implorantes.

1 FActum est autem cùm cessassent loqui, indignatus Holofernes vehementer, dixit ad Achior: A

2 Quoniam prophetasti nobis dicens, quòd gens Israël defendatur à Deo suo, vt ostendam tibi quoniam non est Deus, nisi Nabuchodonosor:

3 Cùm percusserimus eos omnes, sicut hominem vnum, tunc & ipse cum illis Assyriorum gladio interibis, & omnis Israël tecum perditione disperiet:

4 Et probabis quoniam Nabuchodonosor dominus sit vniuersæ terræ: tuncque gladius militiæ meæ transiet per latera tua, & confixus cades inter vulneratos Israël, & non respirabis vltrà, donec extermineris cum illis.

5 Porrò autem si prophetiam tuam veram existimas, non concidat vultus tuus, & pallor qui faciem tuam obtinet, abscedat à te, si verba mea hæc putas impleri non posse. B

6 Vt autem noueris quia simul cum illis hæc experieris, ecce ex hac hora illorū populo sociaberis, vt dum dignas mei gladij pœnas exceperint, ipse simul vltioni subiaceas.

7 Tunc Holofernes præcepit seruis suis vt comprehenderent Achior, & perducerent eum in Bethuliam, & traderent eum in manus filiorum Israël.

8 Et accipientes eum serui Holofernis, profecti sunt per campestria: sed cùm appropinquassent ad montana, exierunt contra eos fundibularij.

9 Illi autem diuertentes à latere montis ligauerunt Achior ad arborem manibus, & pedibus, & sic vinctum restibus dimiserunt eum, & reuersi sunt ad dominum suum.

10 Porrò filij Israël descendētes de Bethulia, venerūt ad eum: Quem soluentes duxerūt ad Bethuliam, atque in medium populi illum statuentes, percunctati sunt quid rerum esset, quòd illum vinctū Assyrij reliquissent. C

11 In diebus illis erant illic principes, Ozias filius Micha de tribu Simeon, & Charmi, qui & Gothoniel.

12 In medio itaque seniorum,& in conspectu omnium, Achior dixit omnia quæ locutus ipse fuerat ab Holoferne interrogatus: & qualiter populus Holofernis voluisset propter hoc verbum interficere eum,

13 Et quemadmodum ipse Holofernes iratus iusserit eum Israëlitis hac de causa tradi: vt, dum vicerit filios Israël, tunc & ipsum Achior diuersis iubeat interire supplicijs, propter hoc quòd dixisset: Deus cœli defensor eorum est.

*Sup.5.a.6 14 *Cùmque Achior vniuersa hæc exposuisset, omnis populus cecidit in faciem, adorantes Dominum,& communi lamentatione & fletu vnanimes preces suas Domino effuderunt,

D 15 Dicentes: Domine Deus cęli & terræ, intuere superbiam eorum, & respice ad nostram humilitatẽ,& faciem sanctorum tuorũ attende,& ostende quoniam non derelinquis præsumentes de te; & præsumentes de se, & de sua virtute gloriantes, humilias.

16 Finito itaque fletu, & per totam diem oratione populorum completa, consolati sunt Achior,

17 Dicentes: Deus patrum nostrorum,cuius tu virtutem prædicasti, ipse tibi hanc dabit vicissitudinem, vt eorum magis tu interitum videas.

18 Cùm verò Dominus Deus noster dederit hanc libertatem seruis suis, sit & tecum Deus in medio nostri: vt sicut placuerit tibi, ita cum tuis omnibus conuerseris nobiscũ.

19 Tunc Ozias,finito consilio, suscepit eũ in domum suam,& fecit ei cœnam magnam.

20 Et vocatis omnibus presbyteris, simul expleto ieiunio refecerunt.

21 Posteà verò conuocatus est omnis populus, & per totam noctem intra ecclesiam orauerunt,petentes auxilium à Deo Israël.

CAPVT VII.

Holofernes Bethuliam obsidet, ac preciso aquæductu iubet fontes omnes custodiri: quapropter ciues siti cruciati ciuitatem tradere cupiunt; Ozias tamen princeps populi persuadet vt ad quinque dies hoc differatur.

A 1 HOlofernes autem altera die præcepit exercitibus suis, vt ascenderent contra Bethuliam.

2 Erant autem pedites bellatorum centum viginti millia, & equites vigintiduo millia, præter præparationes virorum illorum, quos occupauerat captiuitas, & abducti fuerant de prouincijs & vrbibus vniuersæ iuuentutis.

3 Omnes parauerunt se pariter ad pugnam contra filios Israel,& venerunt per crepidinem montis vsque ad apicem,qui respicit super Dothain,à loco qui dicitur Belma,vsque ad Chelmon qui est contra Esdrelon.

4 Filij autem Israël vt viderunt multitudinem illorum, prostrauerunt se super terram, mittentes cinerem super capita sua, vnanimes orantes vt Deus Israël misericordiam suam ostenderet super populum suum.

5 Et assumentes arma sua bellica,sederunt per loca,quę ad angusti itineris tramitem dirigunt inter montosa, & erant custodientes ea tota die & nocte.

6 Porrò Holofernes, dum circuit per gyrum, reperit quòd fons,qui influebat, aquæ ductum illorum à parte australi extra ciuitatem dirigeret: & incidi præcepit aquæ ductum illorum. B

7 Erant tamen non longè à muris fontes,ex quibus furtim videbantur haurire aquam,ad refocillandum potiùs quàm ad potandum.

8 Sed filij Ammon & Moab accesserunt ad Holofernem,dicentes:Filij Israël,non in lancea nec in sagitta confidunt, sed montes defendunt illos, & muniunt illos colles in præcipitio constituti.

9 Vt ergo sine congressione pugnæ possis superare eos,pone custodes fontium, vt non hauriant aquam ex eis,& sine gladio interficies eos, vel certè fatigati tradent ciuitatem suam,quam putant in montibus positam superari non posse.

10 Et placuerunt verba hęc coram Holoferne,& coram satellitibus eius, & constituit per gyrum centenarios per singulos fontes.

11 Cùmque ista custodia per dies viginti fuisset expleta,defecerunt cisternæ, & collectiones aquarum,omnibus habitantibus Bethuliam,ita vt non esset intra ciuitatem vnde satiarentur vel vna die, quoniam ad mensuram dabatur populis aqua quotidie. C

12 Tunc ad Oziam congregati omnes viri feminæque,iuuenes,& paruuli, omnes simul vna voce.

13 Dixerunt: *Iudicet Deus inter nos & te, quoniam fecisti in nos mala,nolens loqui pacificè cùm Assyrijs, & propter hoc vendidit nos Deus in manibus eorum. *Exod.5.d.21.

14 Et ideò non est qui adiuuet, cùm prosternamur ante oculos eorum in siti, & perditione magna.

15 Et nunc congregate vniuersos qui in ciuitate sunt,vt sponte tradamus nos omnes populo Holofernis.

16 Melius est enim vt captiui benedicamus Dominum, viuentes, quàm moriamur, & simus opprobrium omni carni, cùm viderimus vxores nostras,& infantes nostros,mori ante oculos nostros.

17 Contestamur hodie cęlum & terram,& Deum patrum nostrorum,qui vlciscitur nos secundùm peccata nostra,vt iam tradatis ciuitatem in manu militiæ Holofernis, & sit finis noster breuis in ore gladij, qui longior efficitur in ariditate sitis. D

18 Et cùm hæc dixissent,factus est fletus & vlulatus magnus in ecclesia ab omnibus, & per multas horas vna voce clamauerunt ad Deum, dicentes:

19 *Peccauimus cum patribus nostris, iniustè egimus,iniquitatem fecimus. *Psal 105.a.6.

20 Tu, quia pius es, miserere nostri,aut in tuo flagello vindica iniquitates nostras,& noli tradere cõfitẽtes te,populo qui ignorat te,

21 Vt non dicant inter Gentes: Vbi est Deus eorum?

22 Et cùm fatigati his clamoribus, & his fletibus lassati siluissent,
23 Exurgens Ozias infusus lacrymis, dixit: Æquo animo estote fratres, & hos quinque dies expectemus à Domino misericordiam.
24 Forsitan enim indignationem suam abscindet, & dabit gloriam nomini suo.
25 Si autem transactis quinque diebus non venerit adiutorium, faciemus hæc verba, quæ locuti estis.

CAPVT VIII.

Iudith, cuius laus describitur, vacillantes presbyteros & præ angustia deditionem quinto die meditantes obiurgat, quòd tempus Domini miserationi præscripserint, eosque hortatur vt patrum exemplo populum ad patientiam animent, ac pro se Deum precentur, nec factum suum scrutentur.

A 1 ET factum est, cùm audisset hæc verba Iudith vidua, quæ erat filia Merari, filij Idox, filij Ioseph, filij Oziæ, filij Elai, filij Iamnor, filij Gedeon, filij Raphaim, filij Achitob, filij Melchiæ, filij Enan, filij Nathaniæ, filij Salathiel, filij Simeon, filij Ruben.
2 Et vir eius fuit Manasses, qui mortuus est in diebus messis hordeaceæ:
3 Instabat enim super alligantes manipulos in campo, & venit æstus super caput eius, & mortuus est in Bethulia ciuitate sua, & sepultus est illic cum patribus suis.
4 Erat autem Iudith relicta eius vidua iam annis tribus, & mensibus sex.
5 Et in superioribus domus suæ fecit sibi secretum cubiculum, in quo cum puellis suis clausa morabatur.
6 Et habens super lumbos suos cilicium, ieiunabat omnibus diebus vitæ suæ, præter sabbata, & neomenias, & festa domus Israel.
7 Erat autem eleganti aspectu nimis, cui vir suus reliquerat diuitias multas, & familiam copiosam, ac possessiones armentis boum & gregibus ouium plenas:
8 Et erat hæc in omnibus famosissima, quoniam timebat Dominum valdè, nec erat qui loqueretur de illa verbum malum.
9 Hæc itaque cùm audisset, quoniam Ozias promisisset quòd transacto quinto die traderet ciuitatem, misit ad presbyteros Chabri & Charmi.
B 10 Et venerunt ad illam, & dixit illis: quod est hoc verbum, in quo consensit Ozias, vt tradat ciuitatem Assyrijs, si intra quinque dies non venerit vobis adiutorium?
11 Et qui estis vos, qui tentatis Dominum?
12 Non est iste sermo, qui misericordiam prouocet, sed potiùs qui iram excitet, & furorem accendat.
13 Posuistis vos tempus miserationis Dñi, & in arbitrium vestrum, diē constituistis ei.
14 Sed quia patiens Dominus est, in hoc ipso pœniteamus, & indulgentiam eius fusis lacrymis postulemus:
15 Non enim quasi homo, sic Deus comminabitur, neque sicut filius hominis ad iracundiam inflammabitur.
16 Et ideò humiliemus illi animas nostras, & spiritu cōstituti humiliato, seruientes illi,
17 Dicamus flentes Domino, vt secundùm voluntatem suam sic faciat nobiscum misericordiam suam: vt sicut conturbatum est cor nostrum in superbia eorum, ita etiam de nostra humilitate gloriemur:
18 Quoniam non sumus secuti peccata patrum nostrorum, qui dereliquerunt Deum suum, & adorauerunt deos alienos,
19 Pro quo scelere dati sunt in gladium, & in rapinam, & in confusionem inimicis suis: nos autem alterum Deum nescimus præter ipsum.
20 Expectemus humiles consolationem eius, & exquiret sanguinem nostrum de afflictionibus inimicorum nostrorum, & humiliabit omnes Gentes, quæcumque insurgunt contra nos, & faciet illas sine honore Dominus Deus noster. C
21 Et nunc fratres, quoniam vos estis presbyteri in populo Dei, & ex vobis pendet anima illorum, ad eloquium vestrum corda eorum erigite, vt memores sint, quia tentati sunt patres nostri vt probarentur, si verè colerent Deum suum.
22 * Memores esse debent, quomodo pater noster Abraham tentatus est, & per multas tribulationes probatus, Dei amicus effectus est. * Gen. 22 a.1.
23 Sic Isaac, sic Iacob, sic Moyses, & omnes qui placuerunt Deo, per multas tribulationes transierunt fideles.
24 Illi autem, qui tentationes non susceperunt cum timore Domini, & impatientiam suam & improperium murmurationis suæ contra Dominum protulerunt,
25 * Exterminati sunt ab exterminatore, & à serpentibus perierunt. * 1.Cor.10 b.9.
26 Et nos ergo non vlciscamur nos pro his quæ patimur,
27 Sed reputantes peccatis nostris hæc ipsa supplicia minora esse, flagella Domini, quibus quasi serui corripimur, ad emendationem, & non ad perditionem nostram euenisse credamus. D
28 Et dixerunt illi Ozias & presbyteri: Omnia, quæ locuta es, vera sunt, & non est in sermonibus tuis vlla reprehensio.
29 Nunc ergo ora pro nobis, quoniam mulier sancta es, & timens Deum.
30 Et dixit illis Iudith: Sicut quod pro tui loqui, Dei esse cognoscitis:
31 Ita quod facere disposui, probate si ex Deo est, & orate vt firmum faciat Deus consilium meum.
32 Stabitis vos ad portam nocte ista, & ego exeam cum Abra mea: & orate, vt sicut dixistis, in diebus quinque respiciat Dominus populum suum Israel.
33 Vos autem nolo vt scrutemini actum meum, & vsque dum renuntiem vobis, nihil aliud fiat nisi oratio pro me ad Dominum Deum nostrum.
34 Et dixit ad eam Ozias princeps Iuda: Vade in pace, & Dominus sit tecum in vltionem inimicorum nostrorum. Et reuertentes abierunt.

CAPVT IX.

Iudith sese affligens ac humilians, pro populi liberatione prostrata precatur, vtque sibi virtus detur euertendi Holofernem.

A 1 QVibus abscedentibus, Iudith ingressa est oratorium suum: & induens se cilicio, posuit cinerem super caput suum: & prosternens se Domino, clamabat ad Dominum, dicens:

* Gen. 34. d. 26. 2 Domine Deus patris mei Simeon, * qui dedisti illi gladium in defensionem alienigenarum, qui violatores extiterunt in coinquinatione sua, & denudauerunt femur virginis in confusionem.

3 Et dedisti mulieres illorum in prædam, & filias illorum in captiuitatem; & omnem prędam in diuisionem seruis tuis, qui zelauerunt zelum tuum: subueni quæso te Domine Deus meus mihi viduæ.

4 Tu enim fecisti priora, & illa post illa cogitasti: & hoc factum est quod ipse voluisti.

B 5 Omnes enim viæ tuæ paratæ sunt, & tua iudicia in tua prouidentia posuisti.

* Exod. 14 b 9. 6 * Respice castra Assyriorum nunc, sicut tunc castra Ægyptiorum videre dignatus es, quando post seruos tuos armati currebant, confidentes in quadrigis, & in equitatu suo, & in multitudine bellatorum.

7 Sed aspexisti super castra eorum, & tenebræ fatigauerunt eos.

8 Tenuit pedes eorum abyssus, & aquæ operuerunt eos.

9 Sic fiant & isti, Domine, qui confidunt in multitudine sua, & in curribus suis, & in contis, & in scutis, & in sagittis suis, & in lanceis gloriantur.

C 10 Et nesciunt quia tu ipse es Deus noster, qui conteris bella ab initio, & Dominus nomen est tibi.

11 Erige brachium tuum sicut ab initio, & allide virtutem illorum in virtute tua: cadat virtus eorum in iracundia tua, qui promittunt se violare sancta tua, & polluere tabernaculum nominis tui, & deijcere gladio suo cornu altaris tui.

12 Fac Domine, vt gladio proprio eius superbia amputetur:

13 Capiatur laqueo oculorum suorum in me, & percuties eum ex labijs charitatis meæ.

14 Da mihi in animo constantiam, vt contemnam illum; & virtutem, vt euertam illum.

D 15 * Erit enim hoc memoriale nominis tui, cùm manus feminæ deiecerit eum.

* Iud. 4. d. 21. 5. d. 26. 16 Non enim in multitudine est virtus tua Domine, neque in equorum viribus voluntas tua est, nec superbi ab initio placuerunt tibi: sed humilium & mansuetorum semper tibi placuit deprecatio.

17 Deus cęlorum, creator aquarum, & Dominus totius creaturæ, exaudi me miserā deprecantē, & de tua misericordia præsumentē.

18 Memento Domine testamenti tui, & da verbum in ore meo, & in corde meo consilium corrobora, vt domus tua in sanctificatione tua permaneat.

19 Et omnes Gentes agnoscant, quia tu es Deus, & non est alius præter te.

CAPVT X.

Iudith pulcherrima aptissimè ornata Bethulia cum sua ancilla egreditur, & ab exploratoribus deprehensa ducitur ad Holofernem, qui mox eius capitur pulchritudine.

1 FActum est autem, cùm cessasset clamare ad Dominum, surrexit de loco, in quo iacuerat prostrata ad Dominum. A

2 Vocauitque Abram suam, & descendens in domum suam, abstulit à se cilicium, & exuit se vestimentis viduitatis suæ,

3 Et lauit corpus suum, & vnxit se myro optimo, & discriminauit crinem capitis sui, & imposuit mitram super caput suum, & induit se vestimentis iucunditatis suæ, induitque sandalia pedibus suis, assumpsitque dextraliola, & lilia, & inaures, & annulos, & omnibus ornamentis suis ornauit se.

4 Cui etiam Dominus contulit splendorem, quoniam omnis ista compositio, non ex libidine, sed ex virtute pendebat: & ideò Dominus hanc in illam pulchritudinem ampliauit, vt incomparabili decore omnium oculis appareret.

5 Imposuit itaque Abræ suæ ascoperam vini, & vas olei, & polentam, & palathas, & panes, & caseum, & profecta est. B

6 Cùmque venissent ad portam ciuitatis, inuenerunt expectantem Oziam & presbyteros ciuitatis.

7 Qui cùm vidissent eam, stupentes mirati sunt nimis pulchritudinem eius.

8 Nihil tamen interrogantes eam, dimiserunt transire, dicentes: Deus patrum nostrorum det tibi gratiam, & omne consilium tui cordis sua virtute corroboret, vt glorietur super te Ierusalem, & sit nomen tuum in numero sanctorum & iustorum.

9 Et dixerunt hi qui illic erant, omnes vna voce: Fiat, fiat.

10 Iudith verò orans Dominum transiuit per portas ipsa & Abra eius.

11 Factum est autem, cùm descenderet montem circa ortum diei, occurrerunt ei exploratores Assyriorum, & tenuerunt eam dicentes: Vnde venis? aut quò vadis? C

12 Quæ respondit: Filia sum Hebræorum, ideò ego fugi à facie eorum, quoniam futurum agnoui, quòd dentur vobis in deprædationē, pro eò quòd contemnentes vos, noluerunt vltrò tradere seipsos, vt inuenirent misericordiam in conspectu vestro.

13 Hac de causa cogitaui mecum dicens: Vadam ad faciem principis Holofernis, vt indicem illi secreta illorum, & ostendam illi quo aditu possit obtinere eos, ita vt non cadat vir vnus de exercitu eius.

14 Et cùm audissent viri illi verba eius, considerabant faciem eius, & erat in oculis eorum stupor, quoniam pulchritudinem eius mirabantur nimis. D

15 Et dixerunt ad eam: Conseruasti animam tuam, eò quòd tale reperisti consilium, vt descenderes ad dominum nostrum.

16 Hoc autem scias, quoniam cùm steteris in conspectu eius, benè tibi faciet, & eris gratissima in corde eius. Duxeruntque illā ad ta-

bernaculum Holofernis, annuntiantes eam.

17 Cumque intrasset ante faciem eius, statim captus est in suis oculis Holofernes.

18 Dixeruntq; ad eum satellites eius: Quis contemnat populum Hebræorum, qui tam decoras mulieres habent, vt non pro his meritò pugnare contra eos debeamus?

19 Videns itaque Iudith Holofernem sedentem in conopeo, quod erat ex purpura, & auro, & smaragdo, & lapidibus pretiosis intextum:

20 Et cùm in faciem eius intendisset, adorauit eum, prosternens se super terram. Et eleuauerunt eam serui Holofernis, iubente domino suo.

CAPVT XI.

Iudith ab Holoferne super causa fugę suę interrogata imponit illi, speciosam pollicens victoriam.

A 1 TVnc Holofernes dixit ei: Æquo animo esto, & noli pauere in corde tuo: quoniam ego nunquam nocui viro, qui voluit seruire Nabuchodonosor regi.

2 Populus autem tuus, si non contempsisset me, non leuassem lanceam meam super eum.

3 Nunc autẽ dic mihi, qua ex causa recessisti ab illis, & placuit tibi vt venires ad nos?

4 Et dixit illi Iudith: Sume verba ancillæ tuæ, quoniam si secutus fueris verba ancillæ tuæ, perfectam rem faciet Dominus tecum.

5 Viuit enim Nabuchodonosor rex terræ, & viuit virtus eius, quę est in te ad correptionem omnium animarum errantium: quoniam non solum homines seruiunt illi per te, sed & bestiæ agri obtemperant illi.

B 6 Nuntiatur enim animi tui industria vniuersis gentibus, & indicatum est omni sæculo, quoniam tu solus bonus & potens es in omni regno eius, & disciplina tua omnibus prouincijs prædicatur.

* Sup. 5. a. 5. 7 * Nec hoc latet, quod locutus est Achior; nec illud ignoratur, quod ei iusseris euenire.

8 Constat enim, Deũ nostrum sic peccatis offensũ, vt mandauerit per prophetas suos ad populum, quòd tradat eum pro peccatis suis.

9 Et quoniam sciunt se offendisse Deum suum filij Israël, tremor tuus super ipsos est.

10 Insuper etiã fames inuasit eos, & ab ariditate aquæ iam inter mortuos computãtur.

C 11 Denique hoc ordinant, vt interficiant pecora sua, & bibant sanguinem eorum:

12 Et sancta Domini Dei sui, quæ præcepit Deus non contingi, in frumento, vino, & oleo, hæc cogitauerunt impendere, & volunt consumere quæ nec manibus deberent contingere: ergo quoniam hæc faciunt, certum est quòd in perditionem dabuntur.

13 Quod ego ancilla tua cognoscẽs, fugi ab illis, & misit me Dñs hæc ipsa nuntiare tibi:

14 Ego enim ancilla tua Deum colo, etiam nunc apud te: & exiet ancilla tua, & orabo Deum,

15 Et dicet mihi quando eis reddat peccatum suum, & veniens nuntiabo tibi, ita vt ego adducam te per mediam Ierusalem, & habebis omnem populum Israël, sicut oues, quibus non est pastor, & non latrabit vel vnus canis contra te:

16 Quoniam hæc mihi dicta sunt per prouidentiam Dei. D

17 Et quoniam iratus est illis Deus, hæc ipsa missa sum nuntiare tibi.

18 Placuerunt autem omnia verba hæc coram Holoferne, & coram pueris eius, & mirabantur sapientiam eius, & dicebant alter ad alterum:

19 Non est talis mulier super terrã in aspectu, in pulchritudine, & in sensu verborum.

20 Et dixit ad illam Holofernes: Benefecit Deus qui misit te ante populum vt des illum tu in manibus nostris:

21 Et quoniam bona est promissio tua, si fecerit mihi hoc Deus tuus, erit & Deus meus, & tu in domo Nabuchodonosor magna eris, & nomen tuum nominabitur in vniuersa terra.

CAPVT XII.

Iudith in locum thesaurorum Holofernis introducta, facultatem obtinet proprijs vescendi cibis, nocteque ad orationem egrediendi: quarto autem die in conuiuium inducta, coram Holoferne comedet & bibit, qui eius concupiscentia ardens, vehementer inebriatur.

1 TVnc iussit eam introire vbi repositi erant thesauri eius, & iussit illic manere eam, & constituit quid daretur illi de conuiuio suo. A

2 Cui respondit Iudith, & dixit: Nunc non potero manducare ex his, quæ mihi præcipis tribui, ne veniat super me offensio: ex his autem, quæ mihi detuli, manducabo.

3 Cui Holofernes ait: Si defecerint tibi ista, quæ tecum detulisti, quid faciemus tibi?

4 Et dixit Iudith: Viuit anima tua domine meus quoniam non expendet omnia hæc ancilla tua, donec faciat Deus in manu mea hæc quæ cogitaui. Et induxerunt illam serui eius in tabernaculum, quod præceperat.

5 Et petijt dum introiret, vt daretur ei copia nocte & ante lucem egrediendi foras ad orationem, & deprecandi Dominum. B

6 Et præcepit cubicularijs suis, vt sicut placeret illi, exiret & introiret ad adorandum Deum suum, per triduum:

7 Et exibat noctibus in vallem Bethuliæ, & baptizabat se in fonte aquæ.

8 Et vt ascendebat, orabat Dominum Deum Israel, vt dirigeret viam eius ad liberationem populi sui.

9 Et introiens, munda manebat in tabernaculo, vsque dum acciperet escam suam in vespere.

10 Et factum est, in quarto die Holofernes fecit cœnã seruis suis, & dixit ad Vagao eunuchum suum: Vade, & suade Hebræam illam, vt spontè consentiat habitare mecum.

11 Fœdum est enim apud Assyrios, si fœmina irrideat virum, agendo vt immunis ab eo transeat. C

12 Tunc introiuit Vagao ad Iudith, & dixit: Non vereatur bona puella introire ad dominum meum, vt honorificetur ante faciem eius, vt manducet cum eo, & bibat vinum in iucunditate.

13 Cui Iudith respondit: Quæ ego sum,

vt contradicam domino meo?
14 Omne quod erit ante oculos eius bonum & optimum faciam*. Quidquid autem illi placuerit, hoc mihi erit optimum omnibus diebus vitæ meæ.
D 15 Et surrexit, & ornauit se vestimento suo, & ingressa stetit ante faciem eius.
16 Cor autem Holofernis concussum est: erat enim ardens in concupiscentia eius.
17 Et dixit ad eam Holofernes: Bibe nunc, & accumbe in iucunditate, quoniam inuenisti gratiam coram me.
18 Et dixit Iudith: Bibam domine, quoniam magnificata est anima mea hodie præ omnibus diebus meis.
19 Et accepit, & manducauit, & bibit coram ipso, ea quæ parauerat illi ancilla eius.
20 Et iucundus factus est Holofernes ad eam, bibitque vinum multum nimis, quantum numquam biberat in vita sua.

CAPVT XIII.

Iudith facta ad Deum oratione præscidit caput ebrij Holofernis: quod ad conciues Bethuliæ efferens, eos ad gratiarum actionem hortatur, ipsa verò ab omnibus benedicitur, & Achior viso Holofernis capite obstupescit.

A 1 VT autem serò factum est, & festinauerunt serui illius ad hospitia sua, & conclusit Vagao ostia cubiculi, & abijt.
2 Erant autem omnes fatigati à vino:
3 Eratque Iudith sola in cubiculo.
4 Porrò Holofernes iacebat in lecto, nimia ebrietate sopitus.
5 Dixitque Iudith puellæ suæ vt staret foris ante cubiculum, & obseruaret.
6 Stetitque Iudith ante lectum, orans cùm lacrymis, & labiorum motu in silentio,
7 Dicens: Confirma me Domine Deus Israël, respice in hac hora ad opera manuum mearum, vt sicut promisisti, Ierusalem ciuitatem tuam erigas: & hoc, quod credens per te posse fieri cogitaui, perficiam.
8 Et cùm hęc dixisset accessit ad columnã, quæ erat ad caput lectuli eius, & pugionem eius, qui in ea ligatus pendebat, exoluit.
9 Cumque euaginasset illum, apprehendit comam capitis eius, & ait: Confirma me Domine Deus in hac hora.
10 Et percussit bis in ceruicem eius, & abscidit caput eius, & abstulit conopeum eius à columnis, & euoluit corpus eius truncum.
B. 11 Et post pusillum exiuit, & tradidit caput Holofernis ancillæ suæ, & iussit vt mitteret illud in peram suam.
12 Et exierunt duæ, secundùm consuetudinem suam, quasi ad orationem, & transierunt castra, & gyrantes vallem, venerunt ad portam ciuitatis.
13 Et dixit Iudith à longè custodibus murorum: Aperite portas, quoniam nobiscum est Deus, qui fecit virtutem in Israel.
14 Et factum est, cùm audissent viri vocem eius, vocauerunt presbyteros ciuitatis.
15 Et concurrerunt ad eam omnes, à minimo vsque ad maximum: quoniam sperabant eam iam non esse venturam.
16 Et accendentes luminaria congyrauerunt circa eam vniuersi: illa autem ascendens in eminentiorem locum, iussit fieri silentium. Cumque omnes tacuissent,
17 Dixit Iudith: Laudate Dominum Deũ nostrum, qui non deseruit sperantes in se:
18 Et in me ancilla sua adimpleuit misericordiam suam, quam promisit domui Israël: & interfecit in manu mea hostem populi sui hac nocte.
19 Et proferens de pera caput Holofernis, ostendit illis, dicens: Ecce caput Holofernis principis militiæ Assyriorum, & ecce conopeum illius, in quo recumbebat in ebrietate sua, vbi per manum feminæ percussit illum Dominus Deus noster.
20 Viuit autem ipse Dñs, quoniam custodiuit me Angelus eius, & hinc euntem, & ibi C
commorantem, & inde huc reuertentem, & non permisit me Dominus ancillam suam coinquinari, sed sine pollutione peccati reuocauit me vobis, gaudẽtem in victoria sua, in euasione mea, & in liberatione vestra.
21 *Confitemini illi omnes, quoniam bonus, quoniam in sæculum misericordia eius. *Psal. 105. a. 106. a 1
22 Vniuersi autem adorantes Dominum, dixerunt ad eam: Benedixit te Dominus in virtute sua, quia per te ad nihilum redegit inimicos nostros.
23 Porrò Ozias princeps populi Israël, dixit ad eam: Benedicta es tu filia à Domino

Deo excelso, præ omnibus mulieribus supèr terram.

24 Benedictus Dominus, qui creauit cælũ & terram, qui te direxit in vulnera capitis principis inimicorum nostrorum:

D 25 Quia hodie nomen tuum ita magnificauit, vt non recedat laus tua de ore hominum, qui memores fuerint virtutis Domini in æternum, pro quibus non pepercisti animę tuæ, propter angustias & tribulationem generis tui, sed subuenisti ruinæ ante conspectum Dei nostri,

26 Et dixit omnis populus: Fiat, fiat.

27 Porrò Achior vocatus venit, & dixit ei Iudith: Deus Israël, cui tu testimonium dedisti quòd vlciscatur se de inimicis suis, ipse caput omnium incredulorum incidit hac nocte in manu mea.

28 Et vt probes quia ita est, ecce caput Holofernis, qui in contemptu superbiæ suæ Deũ Israël contempsit, & tibi interitum minabatur, dicens: Cùm captus fuerit populus Israël, gladio perforari præcipiam latera tua.

29 Videns autem Achior caput Holofernis, angustiatus præ pauore, cecidit in faciem suam super terram, & æstuauit anima eius.

30 Posteà verò quàm resumpto spiritu recreatus est, procidit ad pedes eius, & adorauit eam, & dixit:

32 Benedicta tu à Deo tuo in omni tabernaculo Iacob, quoniam in omni gente, quæ audierit nomen tuum, magnificabitur super te Deus Israël.

CAPVT XIV.

Holofernis capite in muro suspenso, Achiorque circumciso, Iudæi in Assyrios irruunt; qui Holofernem excitantes, mortuumque inuenientes, vehementi timore concutiuntur.

A 1 Dixit autem Iudith ad omnem populum: Audite me fratres, suspendite caput hoc super muros nostros:

2 Et erit, cùm exierit Sol, accipiat vnusquisque arma sua, & exite cum impetu, non vt descendatis deorsum, sed quasi impetum facientes.

3 Tunc exploratores necesse erit vt fugiant ad principem suum excitandum ad pugnam.

4 Cumque duces eorum cucurrerint ad tabernaculum Holofernis, & inuenerint eum truncum in suo sanguine volutatum, decidet super eos timor.

B 5 Cumque cognoueritis fugere eos, ite post illos securi, quoniam Dominus conteret eos sub pedibus vestris.

6 Tunc Achior videns virtutem, quam fecit Deus Israël, relicto gentilitatis ritu, credidit Deo & circumcidit carnem præputij sui, & appositus est ad populum Israël, & omnis successio generis eius vsq; in hodiernũ diem.

7 Mox autem vt ortus est dies, suspenderunt super muros caput Holofernis, accepitque vnusquisque vir arma sua, & egressi sunt cum grandi strepitu & vlulatu.

8 Quod videntes exploratores, ad taberna-
C culum Holofernis cucurrerunt.

9 Porrò hi qui in tabernaculo erant, venientes, & ante ingressum cubiculi perstrepentes, excitandi gratia, inquietudinem arte moliebantur, vt non ab excitantibus, sed à sonantibus Holofernes euigilaret.

10 Nullus enim audebat cubiculum virtutis Assyriorũ pulsando aut intrando aperire.

11 Sed cùm venissent eius duces ac tribuni, & vniuersi maiores exercitus regis Assyriorum, dixerunt cubicularijs:

12 Intrate, & excitate illum, quoniam egressi mures de cauernis suis, ausi sunt prouocare nos ad prælium.

13 Tũc ingressus Vagao cubiculũ eius stetit ante cortinã, & plausũ fecit manibus suis: suspicabatur enim illũ cum Iudith dormire.

14 Sed cùm nullum motum iacentis sensu D
aurium caperet, accessit proximans ad cortinã, & eleuans eam, vidensque cadauer absque capite Holofernis in suo sanguine tabefactum iacere super terram, exclamauit voce magna cum fletu, & scidit vestimenta sua.

15 Et ingressus tabernaculum Iudith, non inuenit eam, & exilijt foras ad populum.

16 Et dixit: Vna mulier Hebræa fecit confusionem in domo regis Nabuchodonosor, ecce enim Holofernes iacet in terra, & caput eius non est in illo.

17 Quod cùm audissent principes virtutis Assyriorum, sciderũt omnes vestimenta sua, & intolerabilis timor & tremor cecidit super eos, & turbati sunt animi eorum valdè.

18 Et factus est clamor incomparabilis in medio castrorum eorum.

CAPVT XV.

Assyrij cæde ducis sui perculsi, omnibus relictis fugiunt; at Iudæi eos persequuntur, & cędunt, & spolijs collectis plurimũ ditati sunt: Iudith autem à pontifice & populo benedicitur, & quæ Holoferni propria fuerant ipsi tradũtur.

1 Cumque omnis exercitus decollatum A
Holofernem audisset, fugit mens & consilium ab eis, & solo tremore & metu agitati fugæ præsidium sumunt.

2 Ita vt nullus loqueretur cum proximo suo, sed inclinato capite, relictis omnibus, euadere festinabant Hebræos, quos armatos super se venire audiebant, fugientes per vias camporum & semitas collium.

3 Videntes itaque filij Israël fugientes, secuti sunt illos. Descenderuntque clangentes tubis, & vlulantes pòst ipsos.

4 Et quoniam Assyrij non adunati, in fu- B
gam ibant præcipites: filij autem Israël vno agmine persequentes, debilitabant omnes, quos inuenire potuissent.

5 Misit itaque Ozias nuntios per omnes ciuitates & regiones Israël.

6 Omnis itaq; regio, omnisq; vrbs, electam iuuentutem armatam misit post eos, & persecuti sunt eos in ore gladij, quousque peruenirent ad extremitatem finium suorum:

7 Reliqui autem qui erant in Bethulia, ingressi sunt castra Assyriorum, & prædam, quam fugientes Assyrij reliquerant, abstulerunt, & onustati sunt valde.

8 Hi verò, qui victores reuersi sunt ad Be- C
thuliam, omnia quæ erant illorũ attulerunt secum, ita vt non esset numerus in pecori-

bus, & iumentis, & vniuersis mobilibus eorum, vt à minimo vsq; ad maximum omnes diuites fierent de prædationibus eorum.
9 Ioacim autem summus pontifex, de Ierusalem venit in Bethuliam cum vniuersis presbyteris suis, vt videret Iudith.
10 Quæ cùm exisset ad illum, benedixerunt eam omnes vna voce, dicentes: Tu gloria Ierusalem, tu lætitia Israël: tu honorificentia populi nostri:
D 11 Quia fecisti viriliter, & confortatum est cor tuum, eò quòd castitatem amaueris, & post virum tuum, alterum nescieris: ideò & manus Domini confortauit te, & ideò eris benedicta in æternum.
12 Et dixit omnis populus: Fiat, fiat.
13 Per dies autem triginta, vix collecta sunt spolia Assyriorum à populo Israël.
14 Porrò autem vniuersa, quæ Holofernis peculiaria fuisse probata sunt, dederunt Iudith in auro, & argento, & vestibus, & gemmis, & omni supellectili, & tradita sunt omnia illi à populo.
15 Et omnes populi gaudebant, cum mulieribus, & virginibus, & iuuenibus, in organis & citharis.

CAPVT XVI.

Canticum Iudith ob victoriam: venit populus Ierusalem holocausta cum gratiarum actionibus oblaturus: tandemque Iudith plena dierum moritur; & dies huius victoriæ perpetuò apud Iudæos in numero sanctorum dierum celebratur.

A 1 TVnc cantauit canticum hoc Domino Iudith, dicens:
2 Incipite Domino in tympanis, cantate Domino in cymbalis, modulamini illi psalmum nouum, exaltate & inuocate nomen eius.
3 Dominus conterens bella, Dominus nomen est illi.
4 Qui posuit castra sua in medio populi sui, vt eriperet nos de manu omnium inimicorum nostrorum.
5 Venit Assur ex montibus ab Aquilone in multitudine fortitudinis suæ: cuius multitudo obturauit torrentes, & equi eorum cooperuerunt valles.
6 Dixit se incensurum fines meos, & iuuenes meos occisurum gladio, infantes meos dare in prædam, & virgines in captiuitatem.
7 Dominus autem omnipotens nocuit eum, & tradidit eum in manus feminæ, & confodit eum.
B 8 Non enim cecidit potens eorum à iuuenibus, nec filij Titan percusserunt eum, nec excelsi gigantes opposuerunt se illi, sed Iudith filia Merari in specie faciei suæ dissoluit eum.
9 Exuit enim se vestimento viduitatis, & induit se vestimento lætitiæ in exultatione filiorum Israël.
10 Vnxit faciem suam vnguento, & colligauit cincinnos suos mitra, accepit stolam nouam ad decipiendum illum.
11 Sandalia eius rapuerunt oculos eius, pulchritudo eius captiuam fecit animam eius, amputauit pugione ceruicem eius,
12 Horruerunt Persæ constantiam eius, & Medi audaciam eius.
13 Tunc vlulauerunt castra Assyriorum, quando apparuerunt humiles mei, arescentes in siti.
14 Filij puellarum compunxerunt eos, & sicut pueros fugientes occiderunt eos: perierunt in prælio à facie Domini Dei mei.
15 Hymnum cantemus Domino, hymnum nouum cantemus Deo nostro. C
16 Adonai Domine magnus es tu, & præclarus in virtute tua, & quem superare nemo potest.
17 Tibi seruiet omnis creatura tua: * quia dixisti, & facta sunt: misisti spiritum tuum, & creata sunt, & non est qui resistat voci tuæ. * Gen. 1. Ps. 32. b. 9.
18 Montes à fundamentis mouebuntur cum aquis petræ sicut cera, liquescent ante faciem tuam.
19 Qui autem timent te magni erunt apud te per omnia.
20 Væ genti insurgenti super genus meum: Dominus enim omnipotens vindicabit in eis, in die iudicij visitabit illos.
21 Dabit enim ignem, & vermes in carnes eorum, vt vrantur, & sentiant vsque in sempiternum.
22 Et factum est post hæc, omnis populus post victoriam venit in Ierusalem adorare Dominum: & mox vt purificati sunt, obtulerunt omnes holocausta, & vota, & repromissiones suas.
23 Porrò Iudith, vniuersa vasa bellica Holofernis, quę dedit illi populus, & conopeum, quod ipsa sustulerat de cubili ipsius, obtulit in anathema obliuionis. D
24 Erat autem populus iucundus secundùm faciem sanctorum, & per tres menses gaudium huius victoriæ celebratum est cum Iudith.
25 Post dies autem illos vnusquisque redijt in domum suam, & in Iudith magna facta est in Bethulia, & præclarior erat vniuersæ terræ Israël.
26 Erat etiam virtuti castitas adiuncta, ita vt non cognosceret virum omnibus diebus vitæ suæ, ex quo defunctus est Manasses vir eius.
27 Erat autem diebus festis procedens cum magna gloria.
28 Mansit autem in domo viri sui annos centum quinque, & dimisit Abram suam liberam, & defuncta est ac sepulta cum viro suo in Bethulia.
29 Luxitque illam omnis populus diebus septem.
30 In omni autem spatio vitæ eius non fuit, qui perturbaret Israël, & post mortem eius annis multis.
31 Dies autem victoriæ huius festiuitatis, ab Hebræis in numero sanctorum dierum accipitur, & colitur à Iudæis ex illo tempore vsque in præsentem diem.

LIBER ESTHER.

CAPVT PRIMVM.

Aßuero ad potentiæ & gloriæ suæ ostentationem toto semestri splendidum celebrante conuiuium, regina Vasthi accersita venire recusat, ideoque repudiatur; & sapientum consilio edictum promulgatur, vt vxores maritis deferant honorem.

A 1 IN diebus Assueri, qui regnauit ab India vsque
Æthiopiam, super centum viginti septem prouincias:
2 Quando sedit in solio regni sui, Susan ciuitas regni eius exordium fuit.
3 Tertio igitur anno imperij sui, fecit grande conuiuium cunctis principibus, & pueris
suis, fortissimis Persarum, & Medorum inclytis, & præfectis prouinciarum coram se.
4 Vt ostenderet diuitias gloriæ regni sui, ac
magnitudinem, atque iactantiam potentiæ
suæ, multo tempore, centum videlicet & octoginta diebus.
B 5 Cumque implerentur dies conuiuij inuitauit omnem populum, qui inuentus est in
Susan, à maximo vsque ad minimum: & iussit
septem diebus conuiuium præparari in vestibulo horti, & nemoris, quod regio cultu &
manu consitum erat.
6 Et pendebant ex omni parte tentoria aërij coloris, & carbasini ac hyacinthini, sustentata funibus byssinis, atq; purpureis, qui
eburneis circulis inserti erant, & columnis
marmoreis fulciebantur. Lectuli quoque aurei & argentei, super pauimentum smaragdino & pario stratum lapide, dispositi erant:
quod mira varietate pictura decorabat.
7 Bibebant autem qui inuitati erant, aureis poculis, & alijs atque alijs vasis cibi inferebantur. Vinum quoque, vt magnificentia regia dignum erat, abundans, &
præcipuum ponebatur.
8 Nec erat qui nolentes cogeret ad bibendum, sed sicut rex statuerat, præponens mensis singulos de principibus suis, vt sumeret
vnusquisque quod vellet.
9 Vasthi quoque regina fecit conuiuium
feminarum, in palatio, vbi rex Assuerus manere consueuerat.
10 Itaque die septimo, cùm rex esset hilarior, & post nimiam potationem incaluisset C
mero, præcepit Maumam, & Bazatha, &
Harbona, & Bagatha, & Abgatha, & Zethar,
& Charchas, septem eunuchis, qui in conspectu eius ministrabant,
11 Vt introducerent reginam Vasthi coram rege, posito super caput eius diademate, vt ostenderet cunctis populis & principibus pulchritudinem illius: erat enim pulchra valdè.
12 Quæ renuit, & ad reges imperium,
quod per eunuchos mandauerat, venire
contempsit. Vnde iratus rex, & nimio furore succensus.
13 Interrogauit sapientes, qui ex more regio semper ei aderant, & illorum faciebat
cuncta consilio, scientium leges ac iura maiorum.
14 (Erant autem primi & proximi, Charsena, & Sethar, & Admatha, & Tharsis, &
Mares, & Marsana, & Mamuchan, septem
duces Persarum atque Medorum, qui videbant faciem regis, & primi post eum residere
soliti erant.)
15 Cui sententiæ Vasthi regina subiaceret,
quæ Assueri regis imperium, quod per eunuchos mandauerat, facere noluisset.
16 Responditque Mamuchan, audiente rege, atque principibus, Non solùm regem
læsit regina Vasthi, sed & omnes populos
& principes, qui sunt in cunctis prouincijs
regis Assueri.
17 Egredietur enim sermo reginæ ad omnes mulieres, vt contemnant viros suos, & D

dicant: Rex Assuerus iussit vt regina Vasthi intraret ad eum, & illa noluit.

18 Atque hoc exemplo omnes principum coniuges Persarum atque Medorum, paruipendent imperia maritorum: vnde regis iusta est indignatio.

19 Si tibi placet, egrediatur edictum à facie tua, & scribatur iuxta legem Persarum atque Medorum, quam præteriri illicitum est, vt nequaquam vltrà Vasthi ingrediatur ad regem, sed regnum illius, altera, quæ melior est illa, accipiat.

20 Et hoc in omne (quod latissimum est) prouinciarum tuarum diuulgetur imperium & cunctæ vxores tam maiorum, quàm minorum, deferant maritis suis honorem.

21 Placuit consilium eius regi, & principibus: fecitque rex iuxta consilium Manucham,

22 Et misit epistolas ad vniuersas prouincias regni sui, vt quæq; gens audire & legere poterat, diuersis linguis & litteris, esse viros principes ac maiores in domibus suis: & hoc per cunctos populos diuulgari.

CAPVT II.

Præ cæteris virginibus Assuero quæsitis Esther neptis occulta Mardochæi Iudæi placens, regina loco Vasthi facta est, celebrato nuptiarum magnifico conuiuio, ac datis muneribus; Porrò Mardochæus ad ostium palatij manens, eunuchos regi insidiantes prodit; quod factum Mardochæi, annalibus inscribitur.

A 1 His ita gestis, postquam regis Assueri indignatio deferbuerat, recordatus est Vasthi, & quæ fecisset, vel quæ passa esset:

2 Dixeruntque pueri regis, ac ministri eius: Quærantur regi puellæ virgines ac speciosæ,

3 Et mittantur qui considerent per vniuersas prouincias puellas speciosas & virgines: & adducant eas ad ciuitatem Susan, & tradant eas in domum feminarum sub manu Egei eunuchi, qui est præpositus & custos mulierum regiarum: & accipiant mundum muliebrem, & cætera ad vsus necessaria.

4 Et quæcumque inter omnes oculis regis placuerit, ipsa regnet pro Vasthi. Placuit sermo regi: & ita, vt suggesserant, iussit fieri.

* Inf. 11. b. 2. 5 Erat vir Iudæus in Susan ciuitate, vocabulo Mardochæus: * filius Iair, filij Semei, filij Cis, de stirpe Iemini,

* 4. Reg. 24 d. 15. Inf. 11. b. 4 6 Qui translatus fuerat de Ierusalē eo tempore * quo Iechoniam regem Iuda Nabuchodonosor rex Babylonis transtulerat,

7 Qui fuit nutritius filiæ fratris sui Edissæ, quæ altero nomine vocabatur Esther: & vtrumque parentem amiserat: pulchra nimis, & decora facie. Mortuisque patre eius ac matre, Mardochæus sibi eam adoptauit in filiam.

B 8 Cumque percrebuisset regis imperium, & iuxta mandatum illius multæ pulchræ virgines adducerentur Susan, & Egeo traderentur eunucho; Esther quoque inter cæteras puellas ei tradita est, vt seruaretur in numero feminarum.

9 Quæ placuit ei, & inuenit gratiam in conspectu illius. Et præcepit eunucho, vt accelerarct mundum muliebrem, & traderet ei partes suas, & septem puellas speciosissimas de domo regis, & tam ipsam quàm pedissequas eius ornaret atque excoleret.

10 Quæ noluit indicare ei populum & patriam suam: Mardochæus enim præceperat ei, vt de hac re omnino reticeret:

11 Qui deambulabat quotidie ante vestibulum domus, in qua electæ virgines seruabantur, curam agens salutis Esther, & scire volens quid ei accideret.

12 Cùm autem venisset tempus singularum per ordinem puellarum, vt intrarent ad regem expletis omnibus quæ ad cultum muliebrem pertinebant, mensis duodecimus vertebatur: ita dumtaxat, vt sex mensibus oleo vngerētur myrrhino, & alijs sex quibusdam pigmentis & aromatibus vterentur.

13 Ingredientesq; ad regem, quidquid postulassent ad ornatum pertinens, accipiebāt, & vt eis placuerat, compositæ de triclinio feminarum ad regis cubiculum transibant. C

14 Et quæ intrauerat vespere, egrediebatur manè, atque inde in secundas ædes deducebatur, quę sub manu Susagazi eunuchi erant, qui concubinis regis præsidebat: nec habebat potestatem ad regem vltrà redeundi, nisi voluisset rex, & eam venire iussisset ex nomine.

15 Euoluto autem tempore per ordinem, instabat dies, quo Esther filia Abihail fratris Mardochæi, quam sibi adoptauerat in filiam, deberet intrare ad regem. Quæ non quæsiuit muliebrem cultum, sed quæcumque voluit Egeus eunuchus custos virginum, hæc ei ad ornatum dedit. Erat enim formosa valdè, & incredibili pulchritudine, omnium oculis gratiosa & amabilis videbatur.

16 Ducta est itaque ad cubiculum regis Assueri mense decimo, qui vocatur Tebeth, septimo anno regni eius.

17 Et adamauit eam rex plus quàm omnes mulieres, habuitque gratiam & misericordiam coram eo super omnes mulieres, & posuit diadema regni in capite eius, fecitq; eam regnare in loco Vasthi.

18 Et iussit conuiuium præparari permagnificum cunctis principibus, & seruis suis, pro coniunctione & nuptijs Esther. Et dedit requiem vniuersis prouincijs, ac dona largitus est iuxta magnificentiam principalem. D

19 Cumque secundò quærerentur virgines & congregarentur, Mardochæus manebat ad ianuam regis:

20 Necdum prodiderat Esther patriam, & populum suum, iuxta mandatum eius. Quidquid enim ille præcipiebat, obseruabat Esther: & ita cuncta faciebat, vt eo tempore solita erat quo eam paruulam nutriebat.

21 Eo igitur tempore, quo Mardochæus ad regis ianuam morabatur, irati sunt Bagathan & Thares duo eunuchi regis, qui ianitores erant, & in primo palatij limine præsidebant:

debant: volueruntque insurgere in regem, &
occidere eum.
22 Quod Mardochæum non latuit, statimque nuntiauit reginæ Esther; & illa regi,
ex nomine Mardochæi, qui ad se rem detulerat.
23 Quæsitum est, & inuentum: & appensus est vterque eorum in patibulo. Mandatumque est historijs, & annalibus traditum
coram rege.

CAPVT III.

Aman à rege sublimatus, omnibus Medorum ac Persarum principibus indignatur quòd solus Mardochæus Iudæus ipsum non adoret: quapropter omnium Iudæorum interitum ab Assuero impetrat; mittitque ad vniuersas prouincias litteras regis annulo signatas, vt tertiodecimo die mensis duodecimi vniuersi vbique Iudæi occidantur.

A 1 POst hæc rex Assuerus exaltauit Aman
filium Amadathi, qui erat de stirpe Agag: & posuit solium eius super omnes principes, quos habebat.
2 Cunctique serui regis, qui in foribus palatij versabantur, flectebant genua, & adorabant Aman: sic enim præceperat eis imperator. solus Mardochæus non flectebat genu,
neque adorabat eum.
3 Cui dixerunt pueri regis, qui ad fores palatij præsidebant: Cur præter cæteros non obseruas mandatum regis?
4 Cumque hoc crebriùs dicerent, & ille nollet audire, nuntiauerunt Aman, scire cupientes vtrùm perseueraret in sententia: di-
B xerat enim eis se esse Iudæum.
5 Quod cùm audisset Aman, & experimento probasset quòd Mardochæus non flecteret sibi genu, nec se adoraret, iratus est valdè,
6 Et pro nihilo duxit in vnum Mardochæum mittere manus suas: audierat enim quòd esset gentis Iudææ, magisque voluit omnem Iudæorum, qui erant in regno Assueri, perdere nationem.
7 Mense primo (cuius vocabulum est Nisan) anno duodecimo regni Assueri, missa est sors in vrnam, quæ Hebraicè dicitur phur, coram Aman, quo die & quo mense gens Iudæorum deberet interfici: & exiuit mensis duodecimus, qui vocatur Adar.
8 Dixitque Aman regi Assuero: Est populus per omnes prouincias regni tui dispersus, & à se mutuò separatus, nouis vtens legibus & cæremonijs, insuper & regis scita contemnens. Et optimè nosti quòd non expediat regno tuo vt insolescat per licentiam.
C 9 Si tibi placet, decerne vt pereat, & decem millia talentorum appendam arcarijs gazæ tuæ.
10 Tulit ergo rex annulum, quo vtebatur de manu sua, & dedit eum Aman filio Amadathi de progenie Agag, hosti Iudæorum,
11 Dixitque ad eum: Argentum, quod tu polliceris, tuum sit, de populo age quod tibi placet.
12 Vocatique sunt scribæ regis mense primo Nisan, tertiadecima die eiusdem mensis, & scriptum est, vt iusserat Aman, ad omnes satrapas regis & iudices prouinciarum, diuersarumque gentium, vt quæque gens legere poterat, & audire pro varietate linguarum, ex nomine regis Assueri: & litteræ signatæ ipsius annulo,
13 Missæ sunt per cursores regis ad vniuersas prouincias, vt occiderent atque delerent D
omnes Iudæos, à puero vsque ad senem, paruulos & mulieres, vno die, hoc est, tertiodecimo mensis duodecimi, qui vocatur Adar, & bona eorum diriperent.
14 Summa autem epistolarum hæc fuit, vt omnes prouinciæ scirent, & pararent se ad prædictam diem.
15 Festinabant cursores, qui missi erant, regis imperium explere. Statimque in Susan pependit edictum, rege & Aman celebrante conuiuium, & cunctis Iudæis, qui in vrbe erant, flentibus.

CAPVT IV.

Luctus Mardochæi ac reliquorum Iudæorum ob paratum ipsis interitum: Esther autem vt iussu Mardochæi Iudæorum neci occurrat, & non vocata ad regem ingrediatur, iubet cum ieiunio pro se triduo orari, idem ipsa faciente cum suo gyneceo.

1 QVæ cùm audisset Mardochæus, scidit A
vestimenta sua, & indutus est sacco, spargens cinerem capiti: & in platea mediæ ciuitatis voce magna clamabat, ostendens amaritudinem animi sui,
2 Et hoc eiulatu vsque ad fores palatij gradiens. Non enim erat licitum indutum sacco aulam regis intrare.
3 In omnibus quoque prouincijs, oppidis, ac locis, ad quæ crudele regis dogma peruenerat, planctus ingens erat apud Iudæos, ieiunium, vlulatus, & fletus sacco & cinere multis pro strato vtentibus.
4 Ingressæ autem sunt puellæ Esther & B
eunuchi, nuntiaueruntque ei. Quòd audiens consternata est: & vestem misit, vt ablato sacco induerent eum, quam accipere noluit.
5 Accitoque Athach eunucho, quem rex ministrum ei dederat, præcepit ei vt iret ad Mardochæum, & disceret ab eo cur hoc faceret.
6 Egressusque Athach, iuit ad Mardochæum stantem in platea ciuitatis, ante ostium palatij:
7 Qui indicauit ei omnia quæ acciderant, quo modo Aman promisisset, vt in thesauros regis pro Iudæorum nece inferret argentum.
8 Exemplar quoque edicti, quod pendebat in Susan, dedit ei, vt reginæ ostenderet, & moneret eam, vt intraret ad regem, & deprecaretur eum pro populo suo.
9 Regressus Athach, nuntiauit Esther om- C
nia, quæ Mardochæus dixerat.
10 Quæ respondit ei, & iussit vt diceret Mardochæo:
11 Omnes serui regis, & cunctæ, quæ sub

ditio-

ditione eius sunt, norunt prouinciæ, quòd si-
ue vir, siue mulier, non vocatus, interius a-
trium regis intrauerit, absque vlla cunctatio-
ne statim interficiatur: nisi fortè rex auream
virgam ad eum tetenderit pro signo clemen-
tiæ, atque ita possit viuere. Ego igitur quo
modo ad regem intrare potero, quæ triginta
iam diebus non sum vocata ad eum?
12 Quod cùm audisset Mardochæus,
D 13 Rursum mandauit Esther, dicens: Ne
putes quòd animam tuam tantùm liberes,
quia in domo regis es præ cunctis Iudæis:
14 Si enim nunc silueris, per aliam occa-
sionem liberabuntur Iudæi: & tu, & domus
patris tui peribitis. Et quis nouit, vtrùm
idcircò ad regnum veneris, vt in tali tempo-
re parareris?
15 Rursumque Esther hæc Mardochæo
verba mandauit:
16 Vade & congrega omnes Iudæos, quos
in Susan repereris, & orate pro me. Non co-
medatis, & non bibatis tribus diebus, & tri-
bus noctibus: & ego cum ancillis meis simi-
liter ieiunabo; & tunc ingrediar ad regem,
contra legem faciens, non vocata, tradens-
que me morti & periculo.
17 Iuit itaque Mardochæus, & fecit omnia
quæ ei Esther præceperat.

CAPVT V.

Esther contempto vitæ periculo ad regem ingressa postulat vt cum Aman ad suum veniat conuiuium; in quo ab exhilarato rege de sua petitione interrogata, rursum vtrumque ad sequentis diei conuiuium inuitat: interea Aman indignatus se à Mardochæo non honorari, crucem illi parat.

1 Die autem tertio induta est Esther re-
galibus vestimentis, & stetit in atrio
A domus regiæ, quod erat interius, contra
basilicam regis: at ille sedebat super solium
suum in consistorio palatij contra ostium
domus.
2 Cumque vidisset Esther reginam stan-
tem, placuit oculis eius, & extendit con-
tra eam virgam auream, quam tenebat ma-
nu. Quæ accedens, osculata est summitatem
virgæ eius.
3 Dixitque ad eam rex: Quid vis Esther re-
gina? quæ est petitio tua? etiam si dimidiam
partem regni petieris, dabitur tibi.
B 4 At illa respondit: Si regi placet, obsecro
vt venias ad me hodie, & Aman tecum, ad
conuiuium quod paraui.
5 Statimque rex, Vocate, inquit, citò A-
man, vt Esther obediat voluntati. Venerunt
itaque rex & Aman ad conuiuium, quod eis
regina parauerat.
6 Dixitque ei rex, postquam vinum bibe-
rat abundanter: Quid petis vt detur tibi? &
pro qua re postulas? etiam si dimidiam par-
tem regni mei petieris, impetrabis.
7 Cui respondit Esther: petitio mea, & pre-
ces sunt istæ.
8 Si inueni in conspectu regis gratiam, & si
C regi placet vt det mihi quod postulo, &
meam impleat petitionẽ: veniat rex & Aman
ad conuiuium quod paraui eis, & cras ape-
riam regi voluntatem meam.
9 Egressus est itaq; illo die Aman lætus &
alacer. Cumque vidisset Mardochæum se-
dentem ante fores palatij, & non solùm non
assurrexisse sibi, sed nec motum quidem de
loco sessionis suæ, indignatus est valdè:
10 Et dissimulata ira reuersus in domum
suam, conuocauit ad se amicos suos, & Zares
vxorem suam:
11 Et exposuit illis magnitudinem diui- D
tiarum suarum, filiorumque turbam, &
quanta eum gloria super omnes principes &
seruos suos rex eleuasset.
12 Et post hæc ait: Regina quoque Esther
nullum alium vocauit ad conuiuium cum
rege, præter me: apud quam etiam cras cum
rege pransurus sum.
13 Et cùm hæc omnia habeam, nihil me
habere puto, quamdiu videro Mardochæum
Iudæum sedentem ante fores regias.
14 Responderuntque ei, Zares vxor eius, &
cæteri amici: Iube parari excelsam trabem,
habentem altitudinis quinquaginta cubitos,
& dic mane regi vt appendatur super eam
Mardochæus, & sic ibis cum rege lætus ad
conuiuium. Placuit ei consilium, & iussit
excelsam parari crucem.

CAPVT VI.

Rex in lectis sibi nocte annalibus Mardochæi fidelitatem in detectis aduersus regem eunuchorum insidijs reperiens, iubet ipsum vt secundum à rege per Aman capitalem ipsius hostem honorari.

1 Noctem illam duxit rex insomnem, A
iussitque sibi afferri historias & an-
nales priorum temporum. Quæ cùm illo
præsente legerentur,
2 Ventum est ad illum locum vbi scriptum
erat quo modo nuntiasset Mardochæus insi-
dias Bagathan & Thares eunuchorum re-
gem Assuerum iugulare cupientium.
3 Quod cùm audisset rex, ait: Quid pro hac
fide honoris ac præmij Mardochæus conse-
cutus est? Dixerunt ei serui illius ac ministri:
Nihil omnino mercedis accepit.
4 Statimque rex, Quis est, inquit, in atrio? B
Aman quippe interius atrium domus regiæ
intrauerat, vt suggereret regi, & iuberet Mar-
dochæum affigi patibulo, quod ei fuerat præ-
paratum.
5 Responderunt pueri: Aman stat in atrio.
Dixitque rex: Ingrediatur.
6 Cumque esset ingressus, ait illi: Quid de-
bet fieri viro, quem rex honorare desiderat?
Cogitans autem in corde suo Aman, & re-
putans quòd nullum alium rex, nisi se, vellet
honorare,
7 Respondit: Homo, quem rex honorare
cupit,
8 Debet indui vestibus regijs, & imponi
super equum, qui de sella regis est: & accipe-
re regium diadema super caput suum,
9 Et primus de regijs principibus ac tyrã- C
nis teneat equum eius, & per plateã ciuitatis
incedens clamet, & dicat: Sic honorabitur,
quemcumque voluerit rex honorare.

10 Di-

10 Dixitque ei rex: Festina, & sumpta stola & equo, fac, vt locutus es, Mardochæo Iudæo qui sedet ante fores palatij. Caue ne quidquam de his, quæ locutus es, prætermittas.

11 Tulit itaque Aman stolam & equum, indutumque Mardochæum in platea ciuitatis, & impositum equo præcedebat, atque clamabat: Hoc honore condignus est, quemcumque rex voluerit honorare.

D 12 Reuersusque est Mardochæus ad ianuam palatij, & Aman festinauit ire in domum suam, lugens & operto capite.

13 Narrauitque Zares vxori suæ, & amicis omnia quæ euenissent sibi. Cui responderunt sapientes, quos habebat in consilio, & vxor eius: Si de semine Iudæorum est Mardochæus, ante quem cadere cœpisti, non poteris ei resistere, sed cades in conspectu eius.

14 Adhuc illis loquentibus, venerunt eunuchi regis, & citò eum ad conuiuium, quod regina parauerat, pergere compulerunt.

CAPVT VII.

Esther in conuiuio regem iam exhilaratum pro sua & populi vita precatur, & Aman Iudæorum aduersarium accusat; quem rex in cruce ab illo parata Mardochæo suspendi iubet.

A 1 INtrauit itaque rex & Aman, vt biberent cum regina.

2 Dixitque ei rex etiam secunda die, postquam vino incaluerat. Quæ est petitio tua Esther vt detur tibi? & quid vis fieri? etiam si dimidiam partem regni mei petieris, impetrabis.

3 Ad quem illa respondit: Si inueni gratiam in oculis tuis ò rex, & si tibi placet, dona mihi animam meam, pro qua rogo, & populum meum pro quo obsecro.

B 4 Traditi enim sumus ego & populus meus vt conteramur, iugulemur, & pereamus. Atque vtinam in seruos & famulas venderemur: esset tolerabile malum, & gemens tacerem: nunc autem hostis noster est, cuius crudelitas redundat in regem.

5 Respondensque rex Assuerus ait: Quis est iste, & cuius potentiæ, vt hæc audeat facere?

6 Dixitque Esther: Hostis & inimicus noster pessimus iste est Aman. Quod ille audiens, illicò obstupuit, vultum regis ac reginæ ferre non sustinens.

C 7 Rex autem iratus surrexit, & de loco conuiuij intrauit in hortum arboribus consitum. Aman quoque surrexit vt rogaret Esther reginam pro anima sua, intellexit enim à rege sibi paratum malum.

8 Qui cùm reuersus esset de horto nemoribus consito, & intrasset conuiuij locum, reperit Aman super lectulum corruisse, in quo iacebat Esther, & ait: Etiam reginam vult opprimere, me præsente, in domo mea. Necdum verbum de ore regis exierat, & statim operuerunt faciem eius.

D 9 Dixitque Harbona, vnus de eunuchis, qui stabant in ministerio regis: En lignum, quod parauerat Mardochæo, qui locutus est pro rege, stat in domo Aman, habens altitudinis quinquaginta cubitos. Cui dixit rex: Appendite eum in eo.

10 Suspensus est itaque Aman in patibulo quod parauerat Mardochæo: & regis ira quieuit.

CAPVT VIII.

Esther suffecto Mardochæo in locum Amanis, impetrat à rege vt ferales & veteres Aman literas nouis irritet, & Iudæis securitatem, & vt se de suis inimicis vlciscantur, vnde maxima vbique lętitia exoritur.

A 1 DIe illo dedit rex Assuerus Esther reginæ domum Aman aduersarij Iudæorum, & Mardochæus ingressus est ante faciem regis. Confessa est enim ei Esther quod esset patruus suus.

2 Tulitque rex annulum, quem ab Aman recipi iusserat, & tradidit Mardochæo. Esther autem constituit Mardochæum super domum suam.

3 Nec his contenta, procidit ad pedes regis, fleuitque, & locuta ad eum orauit, vt malitiam Aman Agagitæ, & machinationes eius pessimas, quas excogitauerat contra Iudæos, iuberet irritas fieri.

4 At ille ex more sceptrum aureum protendit manu, quo signum clementiæ mõstrabatur: illaque consurgens stetit ante eum,

B 5 Et ait: Si placet regi, & si inueni gratiam in oculis eius, & deprecatio mea non ei videtur esse contraria, obsecro, vt nouis epistolis, veteres Aman litteræ, insidiatoris & hostis Iudæorum, quibus eos in cunctis regis prouincijs perire præceperat, corrigantur.

6 Quo modo enim potero sustinere necem & interfectionem populi mei?

7 Responditque rex Assuerus Esther reginæ, & Mardochæo Iudæo: Domum Aman concessi Esther, & ipsum iussi affigi cruci, quia ausus est manum mittere in Iudæos.

8 Scribite ergo Iudæis, sicut vobis placet, regis nomine signantes litteras annulo meo. Hæc enim consuetudo erat, vt epistolis, quæ ex regis nomine mittebantur, & illius annulo signatæ erant, nemo auderet contradicere.

C 9 Accitisque scribis & librarijs regis (erat autem tempus tertij mensis, qui appellatur Siban) vigesima & tertia die illius, scriptæ sunt epistolæ, vt Mardochæus voluerat, ad Iudæos, & ad principes, procuratoresque & iudices, qui centum viginti septem prouincijs ab India vsque ad Æthiopiam præsidebant; prouinciæ atque prouinciæ, populo & populo, iuxta linguas & litteras suas, & Iudæis, prout legere poterant, & audire.

10 Ipsæque epistolæ, quæ regis nomine mittebantur, annulo ipsius obsignatæ sunt, & missæ per veredarios: qui per omnes prouincias discurrentes, veteres litteras nouis nuntijs præuenirent.

11 Quibus imperauit rex vt conuenirent Iudæos per singulas ciuitates, & in vnum

præciperent congregari, vt starent pro animabus suis, & omnes inimicos suos, cum coniugibus ac liberis & vniuersis domibus, interficerent atque delerent, & spolia eorum diriperent.

12 Et constituta est per omnes prouincias vna vltionis dies, id est, tertiadecima mensis duodecimi Adar.

D 13 Summaque epistolæ hæc fuit, vt in omnibus terris ac populis, qui regis Assueri subiacebant imperio, notum fieret, paratos esse Iudæos ad capiendam vindictam de hostibus suis.

14 Egressique sunt veredarij celeres nuntia perferentes, & edictum regis pependit in Susan.

15 Mardochæus autem de palatio & de conspectu regis egrediens, fulgebat vestibus regijs, hyacinthinis videlicet & aëreis, coronam auream portans in capite, & amictus serico pallio atque purpureo. Omnisque ciuitas, exultauit, atque lætata est

16 Iudæis autem noua lux oriri visa est, gaudium, honor, & tripudium.

17 Apud omnes populos, vrbes, atque prouincias, quocumque regis iussa veniebant, mira exultatio, epulæ atque conuiuia, & festus dies: in tantum vt plures alterius gentis & sectæ, eorum religioni & cæremonijs iungerentur. Grandis enim cunctos Iudaici nominis terror inuaserat.

CAPVT IX.

Iudæi passim hostes suos eodem die quem ipsi Iudæorum cædi præstituerant, trucidant; & suspensis decem filijs Aman, diem Phurim, hoc est Sortium perpetuò solemnem Mardochæus instituit.

A 1 IGitur duodecimi mensis, quem Adar vocari ante iam diximus, tertiadecima die, quando cunctis Iudæis interfectio parabatur, & hostes eorum inhiabant sanguini, versa vice Iudæi superiores esse cœperunt, & se de aduersarijs vindicare.

2 Congregatiq; sunt per singulas ciuitates, oppida, & loca, vt extenderent manum contra inimicos & persecutores suos. Nullusque ausus est resistere, eo quod omnes populos magnitudinis eorum formido penetrarat.

3 Nam & prouinciarum iudices, & duces, & procuratores, omnisque dignitas quæ singulis locis ac operibus præerat, extollebant Iudæos timore Mardochæi:

B 4 Quem principem esse palatij, & plurimum posse cognouerant: fama quoque nominis eius crescebat quotidie, & per cunctorum ora volitabat.

5 Itaque percusserunt Iudæi inimicos suos plaga magna, & occiderunt eos, reddentes eis quod sibi parauerant facere:

6 In tantum vt etiam in Susan quingentos viros interficerent, extra decem filios Aman Agagitæ hostis Iudæorum: quorum ista sunt nomina:

7 Pharsandatha, & Delphon, & Esphatha,

8 Et Phoratha, & Adalia, & Aridatha,

9 Et Phermesta, & Arisai, & Aridai, & Iezatha.

10 Quos cum occidissent, prædas de substantijs eorum tangere noluerunt.

11 Statimque numerus eorum, qui occisi erant in Susan, ad regem relatus est.

12 Qui dixit reginæ: In vrbe Susan interfecerunt Iudæi quingentos viros, & alios decem filios Aman: quantam putas eos exercere cædem in vniuersis prouincijs? Quid vltrà postulas, & quid vis vt fieri iubeam? C

13 Cui illa respondit: Si regi placet, detur potestas Iudæis, vt sicut fecerunt hodie in Susam, sic & cras faciant, & decem filij Aman in patibulis suspendantur.

14 Præcepitque rex vt ita fieret. Statimque in Susan pependit edictum, & decem filij Aman suspensi sunt.

15 Congregatis Iudæis quartadecima die mensis Adar, interfecti sunt in Susan trecenti viri: nec eorum ab illis direpta substantia est.

16 Sed & per omnes prouincias, quæ ditioni regis subiacebant, pro animabus suis steterunt Iudæi, interfectis hostibus ac persecutoribus suis: in tantum vt septuaginta quinque millia occisorum implerentur, & nullus de substantijs eorum quidquam contingeret.

17 Dies autem tertiusdecimus mensis Adar, primus apud omnes interfectionis fuit: & quartadecima die cædere desierunt. Quem constituerunt esse solemnem, vt in eo omni tempore deinceps vacarent epulis, gaudio atque conuiuijs:

18 At hi qui in vrbe Susan cædem exercuerant tertiodecimo & quartodecimo die eiusdem mensis in cæde versati sunt: quintodecimo autem die percutere desierunt. Et idcircò eumdem diem constituerunt solemnem epularum atque lætitiæ. D

19 Hi verò Iudæi, qui in oppidis nō muratis ac villis morabantur, quartum decimum diem mensis Adar conuiuiorū & gaudij decreuerunt, ita vt exultent in eo, & mittant sibi mutuò partes epularum & ciborum.

20 Scripsit itaque Mardochęus omnia hęc, & litteris comprehensa misit ad Iudæos, qui in omnibus regis prouincijs morabantur, tam in vicino positis, quàm procul,

21 Vt quartamdecimam & quintamdecimam diem mensis Adar pro festis susciperent, & reuertente semper anno solemni celebrarent honore: E

22 Quia in ipsis diebus se vlti sunt Iudæi de inimicis suis, & luctus atque tristitia in hilaritatem gaudiumque conuersa sunt, essentque dies isti epularum atque lætitiæ, & mitterent sibi inuicem ciborum partes, & pauperibus munuscula largirentur.

23 Susceperuntque Iudæi in solemnem ritum cuncta quæ eo tempore facere cœperant, & quæ Mardochæus litteris facienda mandauerat.

24 Aman enim, filius Adamathi stirpis Agag, hostis & aduersarius Iudæorum, cogitauit contra eos malum, vt occideret illos, atque deleret: & misit phur, quod nostra lingua vertitur in sortem.

F 25 Et posteà ingressa est Esther ad regem, obsecrans vt conatus eius, litteris regis irriti fierent: & malum, quod contra Iudæos cogitauerat, reuerteretur in caput eius. Denique & ipsum & filios eius affixerunt cruci,

26 Atque ex illo tempore dies isti appellati sunt phurim, idest, sortium, eò quòd phur, id est, sors, in vrnam missa fuerit. Et cuncta quæ gesta sunt, epistolæ, id est libri huius, volumine continentur:

27 Quæquæ sustinuerunt, & quæ deinceps immutata sunt susceperunt Iudæi super se & semen suum, & super cunctos, qui religioni eorum voluerunt copulari, vt nulli liceat duos hos dies absque solemnitate transigere: quod scriptura testatur, & certa expetunt tempora, annis sibi iugiter succe-
G dentibus.

28 Isti sunt dies, quos nulla vmquam delebit obliuio: & per singulas generationes cunctæ in toto orbe prouinciæ celebrabunt: nec est vlla ciuitas, in qua dies phurim, id est sortium, non obseruentur à Iudæis, & ab eorum progenie, quæ his cæremonijs obligata est.

29 Scripseruntque Esther regina filia Abihail & Mardochæus Iudæus etiam secundam epistolam, vt omni studio dies ista solemnis sanciretur in posterum.

30 Et miserunt ad omnes Iudæos, qui in centum vigintiseptem prouincijs regis Assueri versabantur, vt haberent pacem, & susciperent veritatem,

31 Obseruantes dies sortium, & suo tempore cum gaudio celebrarent: sicut constituerant Mardochæus & Esther, & illi obseruanda susceperunt à se, & à semine suo, ieiunia & clamores, & Sortium dies,

32 Et omnia, quæ libri huius, qui vocatur Esther, historia continentur.

CAPVT X.

Somnij Mardochæi declaratio; de reducto Iudæorum populo in libertatem.

A 1 REx verò Assuerus, omnem terram & cunctas maris insulas fecit tributarias:

2 Cuius fortitudo & imperium, & dignitas atque sublimitas, qua exaltauit Mardochæum, scripta sunt in libris Medorum, atque Persarum:

3 Et quomodo Mardochæus Iudaici generis secundus à rege Assuero fuerit: & magnus apud Iudæos, & acceptabilis plebi fratrū suorum, quærens bono populo suo, & loquens ea quæ ad pacem seminis sui pertinerent.

Quæ habentur in Hebræo, plena fide expressi. Hæc autem, quæ sequuntur, scripta reperi in editione vulgata, quæ Græcorum lingua & litteris continentur: & interim post finem libri hoc capitulum ferebatur; quod iuxta consuetudinem nostram obelo, idest, veru prænotauimus.

B 4 Dixitq; Mardochęus: A Deo facta sūt ista.

5 Recordatus sum somnij, quod videram, hæc eadem significantis: nec eorum quidquam irritum fuit.

6 Paruus fons, qui creuit in fluuium, & in lucem solemque conuersus est, & in aquas plurimas redundauit: Esther est, quam rex accepit vxorem, & voluit esse reginam.

7 Duo autem dracones: ego sum, & Aman.

8 Gentes, quæ conuenerant, hi sunt, qui conati sunt delere nomen Iudæorum. C

9 Gens autem mea: Israël est, quæ clamauit ad Dominum, & saluum fecit Dominus populum suum: liberauitque nos ab omnibus malis, & fecit signa magna atque portenta inter Gentes:

10 Et duas sortes esse præcepit, vnam Populi Dei, & alteram cunctarum Gentium.

11 Venitque vtraque sors in statutum ex illo iam tempore diem coram Deo vniuersis gentibus:

12 Et recordatus est Dominus populi sui, ac misertus est hæreditatis suæ. D

13 Et obseruabuntur dies isti in mense Adar, quartadecima & quintadecima die eiusdem mensis, cum omni studio & gaudio in vnum cœtum populi congregati, in cunctas deinceps generationes populi Israël.

CAPVT XI.

Somnium Mardochæi.

1 ANno quarto regnantibus Ptolemæo & Cleopatra, attulerunt, Dositheus, qui se Sacerdotem & Leuitici generis ferebat, & Ptolemæus filius eius, hanc epistolam phurim, quam dixerunt interpretatum esse Lysimachum Ptolemæi filium in Ierusalem. A

Hoc quoque principium erat in editione vulgata, quod in Hebræo, nec apud vllum fertur interpretum.

2 Anno secundo, regnante Artaxerxe maximo, prima die mensis Nisan, vidit somnium Mardochæus filius Iairi, filij Semei, filij Cis, de tribu Beniamin: B

3 Homo Iudæus, qui habitabat in vrbe Susis, vir magnus, & inter primos aulæ regiæ.

4 * Erat autem de eo numero captiuorum, quos transtulerat Nabuchodonosor rex Babylonis de Ierusalem cum Iechonia rege Iuda: *4 Reg 24 d. 15. sup. 2. a. 6.*

5 Et hoc eius somnium fuit: Apparuerunt voces, & tumultus, & tonitrua, & terræ motus & conturbatio super terram:

6 Et ecce duo dracones magni, paratique contra se in prælium.

7 Ad quorum clamorem cunctæ concitatæ sunt nationes, vt pugnarent contra gentem iustorum.

8 Fuitque dies illa tenebrarum & discriminis, tribulationis & angustiæ, & ingens formido super terram.

9 Conturbataque est gens iustorum timentium mala sua, & præparata ad mortem: C

10 Clamaueruntque ad Deum: & illis vociferantibus, fons paruus creuit in fluuium maximum, & in aquas plurimas redundauit.

11 Lux & sol ortus est, & humiles exaltati sunt, & deuorauerunt inclytos.

12 Quod cùm vidisset Mardochęus, & surrexisset

rexisset de strato, cogitabat quid Deus facere vellet, & fixum habebat in animo scire cupiens quid significaret somnium.

CAPVT XII.

Manifestatio insidiarum eunuchorum in regem à Mardochæo, ex secundo capite repetita.

A Sup. 2. d. 21 6. a. 2. 1 MOrabatur autem eo tempore in aula regis, cum Bagatha & Thara eunuchis regis, qui ianitores erant palatij.

B 2 Cumque intellexisset cogitationes eorum, & curas diligentiùs peruidisset, didicit quòd conarentur in regem Artaxerxem manus mittere, & nuntiauit super eo regi.

3 Qui de vtroque habita quæstione, confessos iussit duci ad mortem.

C 4 Rex autem quod gestum erat, scripsit in commentarijs: sed & Mardochæus rei memoriam litteris tradidit.

5 Præcepitque ei rex, vt in aula palatij moraretur, datis ei pro delatione muneribus:

6 Aman verò filius Amadathi bugæus, erat gloriosissimus coram rege, & voluit nocere Mardochæo & populo eius, pro duobus eunuchis regis qui fuerant interfecti.

Hucusque procœmium.

Quæ sequuntur in eo loco posita erant, vbi scriptum est in volumine.

Et diripuerunt bona, vel substantias eorum.

Quæ in sola vulgata editione reperimus.

Epistolæ autem hoc exemplar fuit.

CAPVT XIII.

Exemplar epistolæ regiæ, quam misit Aman ad principes Prouinciarum super cæde Iudæorum, & Mardochæi oratio pro eorum liberatione.

A 1 REx maximus Artaxerxes ab India vsq; Æthiopiam, centum vigintiseptem prouinciarum principibus & ducibus, qui eius imperio subiecti sunt, salutem.

2 Cùm plurimis gentibus imperarem, & vniuersum orbem meæ ditioni subiugassem, volui nequaquam abuti potentiæ magnitudine, sed clementia & lenitate gubernare subiectos, vt absque vllo terrore vitam silentio transigentes, optata cunctis mortalibus pace fruerentur.

3 Quærente autem me à consiliarijs meis, quomodo posset hoc impleri, vnus qui sapientia & fide cæteros præcellebat, & erat post regem secundus, Aman nomine,

B 4 Indicauit mihi in toto orbe terrarum populum esse dispersum, qui nouis vteretur legibus, & contra omnium Gentium consuetudinem faciens, Regum iussa contemneret, & vniuersarum concordiam nationum sua dissensione violaret.

5 Quod cùm didicissemus, videntes vnam gentem rebellem aduersus omne hominum genus peruersis vti legibus, nostrisque iussionibus contraire, & turbare subiectarum nobis prouinciarum pacem atque concordiam,

6 Iussimus, vt quoscumque Aman, qui omnibus prouincijs præpositus est, & secundus à rege, & quem patris loco colimus, monstrauerit; cum coniugibus ac liberis deleantur ab inimicis suis: nullusque eorum misereatur, quartadecima die duodecimi mensis Adar anni præsentis: C

7 Vt nefarij homines vno die ad inferos descendentes, reddant imperio nostro pacem, quam turbauerant.

Hucusque exemplar epistolæ.

Quæ sequuntur post eum locũ scripta reperi, vbi legitur:

Pergensque Mardochæus, fecit omnia quæ ei mandauerat Esther.

Nec tamen habentur in Hebraico, & apud nullum penitus feruntur interpretum.

8 Mardochæus autem deprecatus est Dominum, memor omnium operum eius,

9 Et dixit: Domine Domine rex omnipotens, in ditione enim tua cuncta sunt posita, & non est qui possit tuæ resistere voluntati, si decreueris, saluare Israël:

10 Tu fecisti cœlum & terram, & quidquid cæli ambitu continetur.

11 Dominus omnium es, nec est qui resistat maiestati tuæ.

12 Cuncta nosti, & scis, quia non pro superbia & contumelia, & aliqua gloriæ cupiditate, fecerim hoc, vt non adorarem Aman superbissimum, D

13 (Libenter enim pro salute Israël etiam vestigia pedum eius deosculari paratus essem.)

14 Sed timui ne honorem Dei mei transferrem ad hominem, & ne quempiam adorarem excepto Deo meo.

15 Et nunc Domine rex Deus Abraham, miserere populi tui, quia volunt nos inimici nostri perdere, & hæreditatem tuam delere.

16 Ne despicias partem tuam, quam redemisti tibi de Ægypto.

17 Exaudi deprecationem meam, & propitius esto sorti & funiculo tuo: & conuerte luctum nostrum in gaudium, vt viuentes laudemus nomen tuum Domine, & ne claudas ora te canentium.

18 Omnis quoque Israël pari mente & obsecratione clamauit ad Dominum, eò quòd eis certa mors impenderet.

CAPVT XIV.

Plangit Esther, Deum in spiritu humilitatis obsecrans.

1 ESther quoque regina confugit ad Dominum, pauens periculum, quod imminebat. A

2 Cumque deposuisset vestes regias, fletibus & luctui apta indumenta suscepit, & pro vnguentis varijs, cinere & stercore impleuit caput, & corpus suum humiliauit ieiunijs: omniaque loca, in quibus anteà lætari consueuerat, crinium laceratione compleuit.

3 Et deprecabatur Dominum Deum Israël, dicens: Domine mi, qui rex noster es

solus,

solus, adiuua me solitariam, & cuius præter te nullus est auxiliator alius.
4 Periculum meum in manibus meis est.
5 * Audiui à patre meo, quod tu Domine tulisses Israël de cunctis Gentibus, & patres nostros ex omnibus retrò maioribus suis, vt possideres hæreditatem sempiternam, fecistique eis sicut locutus es.

* Deut. 4 c.20. c. 34. 32.b.9.

B
6 Peccauimus in conspectu tuo, & idcircò tradidisti nos in manus inimicorum nostrorum:
7 Coluimus enim deos eorum. Iustus es Domine:
8 Et nunc non eis sufficit, quòd durissima nos opprimunt seruitute, sed robur manuum suarum, idolorum potentiæ deputantes,
9 Volunt tua mutare promissa, & delere hæreditatem tuam, & claudere ora laudantium te, atque extinguere gloriam templi & altaris tui,
10 Vt aperiant ora Gentium, & laudent idolorum fortitudinem, & prædicent carnalem regem in sempiternum.
C
11 Ne tradas Domine sceptrum tuum his, qui non sunt, ne rideant ad ruinam nostram: sed converte consilium eorum super eos, & eum, qui in nos cœpit sæuire, disperde.
12 Memento Domine, & ostende te nobis in tempore tribulationis nostræ, & da mihi fiduciam Domine rex deorum, & vniuersæ potestatis:
13 Tribue sermonem compositum in ore meo in conspectu leonis, & transfer cor illius in odium hostis nostri, vt & ipse pereat, & cæteri qui ei consentiunt.
14 Nos autem libera manu tua, & adiuua me, nullum aliud auxilium habentem, nisi te, Domine, qui habes omnium scientiam,
15 Et nosti quia oderim gloriam iniquorum, & detester cubile incircumcisorum, & omnis alienigenæ,
D
16 Tu scis necessitatem meam, quòd abominer signum superbiæ & gloriæ meæ, quod est super caput meum in diebus ostentationis meæ, & detester illud quasi pannum menstruatæ, & non portem in diebus silentij mei.
17 Et quòd non comederim in mensa Aman, nec mihi placuerit conuiuium regis, & non biberim vinum libaminum:
18 Et numquam lætata sit ancilla tua, ex quo huc translata sum vsque in præsentem diem, nisi in te Domine Deus Abraham.
19 Deus fortis super omnes, exaudi vocem eorum qui nullam aliam spem habent, & libera nos de manu iniquorum, & erue me à timore meo.

CAPVT XV.

Mandante Mardochæo, intrat Esther ad regem, vultu illius exterrita.

Hæc quoq; addita reperi in editione vulgata.

A
1 ET mandauit ei (haud dubium quin Esther Mardochæus) vt ingrederetur ad regem, & rogaret pro populo suo & pro patria sua.
2 Memorare (inquit) dierum humilitatis tuæ, quomodo nutrita sis in manu mea, quia Aman secundus à rege locutus est contra nos in mortem:
3 Et tu inuoca Dominum, & loquere regi pro nobis, & libera nos de morte.
Necnon & ista quæ subdita sunt.
4 Die autem tertio deposuit vestimenta ornatus sui, & circumdata est gloria sua.
5 Cumque regio fulgeret habitu, & inuocasset omnium rectorem & saluatorem Deum, assumpsit duas famulas, B
6 Et super vnam quidem innitebatur, quasi præ delicijs & nimia teneritudine corpus suum ferre non sustinens:
7 Altera autem famularum sequebatur dominam, defluentia in humum indumenta sustentans.
8 Ipsa autem roseo colore vultum perfusa, & gratis ac nitentibus oculis, tristem cælabat animum, & nimio timore contractum.
9 Ingressa igitur cuncta per ordinem ostia, stetit contra regem, vbi ille residebat super solium regni sui, indutus vestibus regijs, auroque fulgens, & pretiosis lapidibus, eratque terribilis aspectu.
10 Cumque eleuasset faciem, & ardentibus oculis furorem pectoris indicasset, regina corruit, & in pallorem colore mutato, lassum super ancillulam reclinauit caput. C
11 Conuertitque Deus spiritum regis in mansuetudinem, & festinus ac metuens exiliuit de solio, & sustentans eam vlnis suis, donec rediret ad se, his verbis blandiebatur:
12 Quid habes Esther? Ego sum frater tuus, noli metuere.
13 Non morieris: non enim pro te, sed pro omnibus hæc lex constituta est.
14 Accede igitur, & tange sceptrum.
15 Cumque illa reticeret, tulit auream virgam, & posuit super collum eius, & osculatus est eam, & ait: Cur mihi non loqueris? D
16 Quæ respondit: Vidi te domine quasi Angelum Dei, & conturbatum est cor meum præ timore gloriæ tuæ.
17 Valdè enim mirabilis es domine, & facies tua plena est gratiarum.
18 Cumque loqueretur, rursus corruit, & pænè exanimata est.
19 Rex autem turbabatur, & omnes ministri eius consolabantur eam.

CAPVT XVI.

Assueri epistola pro Iudæorum salute cum inimicorum suorum interemptione, ad singulas regni prouincias, irritando epistolam missam ab Aman.

Exemplar epistolæ regis Artaxerxis, quam pro Iudæis ad totas regni sui prouincias misit: quod & ipsum in Hebraico volumine non habetur.

1 REx magnus Artaxerxes ab India vsq; Æthiopiam, centum vigintiseptem A
Sup.11.a.2

prouinciarum ducibus ac principibus, qui nostræ iussioni obediunt, salutem dicit.

2 Multi bonitate principum, & honore qui in eos collatus est, abusi sunt in superbiam:

3 Et non solùm subiectos regibus nituntur opprimere, sed datam sibi gloriam non ferentes, in ipsos, qui dederunt, moliuntur insidias.

4 Nec contenti sunt gratias non agere beneficijs, & humanitatis in se iura violare, sed Dei quoque cuncta cernentis arbitrantur se posse fugere sententiam.

5 Et in tantum vesaniæ proruperunt, vt eos, qui credita sibi officia diligenter obseruant, & ita cuncta agunt vt omnium laude digni sint, mendaciorum cuniculis conentur subuertere,

B 6 Dum aures principum simplices, & ex sua natura alios æstimantes, callida fraude decipiunt.

7 Quæ rex & ex veteribus probatur historijs, & ex his quæ geruntur quotidie, quomodo malis quorumdam suggestionibus regum studia deprauentur.

8 Vnde prouidendum est paci omnium prouinciarum.

9 Nec putare debetis, si diuersa iubeamus, ex animi nostri venire leuitate, sed pro qualitate & necessitate temporum, vt reipublicæ poscit vtilitas, ferre sententiam.

10 Et vt manifestiùs, quod dicimus, intelligatis; * Aman filius Amadathi, & animo & gente Macedo, alienusque à Persarum sanguine, & pietatem nostram sua crudelitate commaculans, peregrinus à nobis susceptus est:

* Sup. 3.a.1.

11 Et tantam in se expertus humanitatem, vt pater noster vocaretur, & adoraretur ab omnibus post regem secundus:

12 Qui in tantum arrogantiæ tumorem sublatus est, vt regno priuare nos niteretur & spiritu.

C 13 Nam Mardochæum, cuius fide & beneficijs viuimus, & consortem regni nostri Esther, cum omni gente sua, nobis quibusdam atque inauditis machinis expetiuit in mortem.

14 Hoc cogitans, vt illis interfectis, insidiaretur nostræ solitudini, & regnum Persarum transferret in Macedonas.

15 Nos autem, à pessimo mortalium Iudæos neci destinatos, in nulla pænitus culpa reperimus, sed è contrariò iustis vtentes legibus,

16 Et filios altissimi & maximi, semperque viuentis Dei, cuius beneficio & patribus nostris & nobis regnum est traditum, & vsque hodie custoditur.

17 Vnde eas litteras, quas sub nomine nostro ille direxerat, sciatis esse irritas.

18 Pro quo scelere ante portas huius vrbis, id est, Susan, & ipse qui machinatus est, & omnis cognatio eius pendet in patibulis: non nobis, sed Deo reddente ei quod meruit.

19 Hoc autem edictum, quod nunc mittimus, in cunctis vrbibus proponatur, vt liceat Iudæis vti legibus suis. D

20 Quibus debetis esse adminiculo, vt eos, qui se ad necem eorum parauerant, possint interficere tertiadecima die mensis duodecimi, qui vocatur Adar.

21 Hanc enim diem, Deus omnipotens, mœroris & luctus, eis vertit in gaudium.

22 Vnde & vos, inter cæteros festos dies hanc habetote diem, & celebrate eam cum omni lætitia, vt & in posterum cognoscatur,

23 Omnes, qui fideliter Persis obediunt, dignam pro fide recipere mercedem: qui autem insidiantur regno eorum, perire pro scelere.

24 Omnis autem prouincia & ciuitas, quæ noluerit solemnitatis huius esse particeps, gladio & igne pereat, & sic deleatur, vt non solùm hominibus, sed etiam bestijs inuia sit in sempiternum, pro exemplo contemptus, & inobedientiæ.

LIBER IOB.

CAPVT PRIMVM.

Iob sanctus, & diues, pro filijs vicissim conuiuia celebrantibus Domino sacrificat, cuius possessiones petenti satanæ Dominus diripiendas exponit, per quem perdita omni illius substantia, interemptisque filijs, ipse cum signis mœstitiæ patiens, in Dei laudes prorumpit.

A 1 VIr erat in Terra Hus, nomine Iob, & erat vir ille simplex, & rectus, ac timens Deum, & recedens à malo:

2 Natique sunt ei septem filij, & tres filiæ.

3 Et fuit possessio eius, septem millia ouium, & tria millia camelorum, quingenta quoque iuga boum, & quingentæ asinæ, ac familia multa nimis: eratque vir ille magnus inter omnes Orientales.

4 Et ibant filij eius, & faciebant conuiuium per domos, vnusquisque in die suo. Et mittentes vocabant tres sorores suas vt comederent & biberent cum eis.

5 Cumque in orbem transissent dies conuiuij, mittebat ad eos Iob, & sanctificabat illos, consurgensque diluculo offerebat holocausta pro singulis. Dicebat enim: Ne fortè peccauerint filij mei, & benedixerint Deo in cordibus suis. Sic faciebat Iob cun-
B ctis diebus.

6 Quadam autem die, cùm venissent filij Dei vt assisterent coram Domino, adfuit inter eos etiam satan.

7 Cui dixit Dominus: Vnde venis? Qui respondens, ait: Circuiui terram, & perambulaui eam.

8 Dixitque Dominus ad eum: Numquid considerasti seruum meum Iob, quòd non sit ei similis in terra, homo simplex, & rectus, ac timens Deum, & recedens à malo?

9 Cui respondens satan, ait: Numquid Iob frustrà timet Deum?

10 Nonne tu vallasti eum, ac domum eius, vniuersamque substantiam per circuitum, operibus manuum eius benedixisti, & possessio eius creuit in terra?

11 Sed extende paululùm manum tuam, & tange cuncta quæ possidet, nisi in faciem benedixerit tibi.

12 Dixit ergo Dominus ad satan: Ecce, C
vniuersa quæ habet, in manu tua sunt: tantùm in eum ne extendas manum tuam. Egressùsque est satan à facie Domini.

13 Cùm autem quadam die filij & filiç eius comederent & biberent vinum in domo fratris sui primogeniti,

14 Nuntius venit ad Iob, qui diceret: Boues arabant, & asinæ pascebantur iuxta eos,

15 Et irruerunt Sabæi, tuleruntque omnia, & pueros percusserunt gladio, & euasi ego solus vt nuntiarem tibi.

16 Cumque adhuc ille loqueretur, venit alter, & dixit: Ignis Dei cecidit è cælo, & tactas oues puerosque consumpsit, & effugi ego solus vt nuntiarem tibi. D

17 Sed & illo adhuc loquente, venit alius, & dixit: Chaldæi fecerunt tres turmas, & inuaserunt camelos, & tulerunt eos, necnon & pueros percusserunt gladio, & ego fugi solus vt nuntiarem tibi.

18 Adhuc loquebatur ille, & ecce alius intrauit, & dixit: Filijs tuis & filiabus vescentibus & bibentibus vinum in domo fratris sui primogeniti,

19 Repentè ventus vehemens irruit à regione deserti, & concussit quatuor angulos domus, quæ corruens oppressit liberos tuos, & mortui sunt, & effugi ego solus vt nuntiarem tibi.

20 Tunc surrexit Iob, & scidit vestimenta sua, & tonso capite corruens in terram, adorauit,

21 Et dixit: * Nudus egressus sum de vtero matris meæ, & nudus reuertar illuc: Dominus dedit, Dominus abstulit: sicut Domi-

* Eccle. 5. c.14. 1. Tim. 6. b.7.

no placuit, ita factum est: sit nomen Domini benedictum.

22 In omnibus his non peccauit Iob labijs suis, neque stultum quid contra Deum locutus est.

CAPVT II.

Satanas obtenta à Deo facultate, percutit Iob vlcere pessimo: cui etiam propria vxor insultat: tres autem ipsius amici eum visitantes; septem diebus compatientes in terra cum eo taciti sedent.

A 1 Factum est autem, cùm quadam die venissent filij Dei, & starent coram Domino, venisset quoque satan inter eos, & staret in conspectu eius,

2 Vt diceret Dominus ad satan: Vnde venis? Qui respondens ait: Circuiui terram, & perambulaui eam.

3 Et dixit Dominus ad satan: Numquid considerasti seruum meum Iob: quòd non sit ei similis in terra, vir simplex & rectus, ac timens Deum, & recedens à malo, & adhuc retinens innocentiam? Tu autem commouisti me aduersus eum, vt affligerem eum frustrà.

B 4 Cui respondens satan, ait: Pellem pro pelle, & cuncta quæ habet homo, dabit pro anima sua:

5 Alioquin mitte manum tuam, & tange os eius & carnem, & tunc videbis quòd in faciem benedicat tibi.

6 Dixit ergo Dominus ad satan: Ecce in manu tua est, verumtamen animam illius serua.

7 Egressus igitur satan à facie Domini, percussit Iob vlcere pessimo, à planta pedis vsque ad verticem eius:

8 Qui testa saniem radebat, sedens in sterquilinio.

C 9 Dixit autem illi vxor sua: Adhuc tu permanes in simplicitate tua? benedic Deo & morere.

10 Qui ait ad illam? Quasi vna de stultis mulieribus locuta es. si bona suscepimus de manu Dei, mala quare non suscipiamus? In omnibus his non peccauit Iob labijs suis.

11 Igitur audientes tres amici Iob omne malum quod accidisset ei, venerunt singuli de loco suo, Eliphaz Themanites & Baldad Suhites, & Sophar Naamathites. Condixerant enim, vt pariter venientes visitarent eum, & consolarentur.

D 12 Cumque eleuassent procul oculos suos, non cognouerunt eum, & exclamantes plorauerunt, scissique vestibus sparserunt puluerem super caput suum in cælum.

13 Et sederunt cum eo in terra septem diebus & septem noctibus, & nemo loquebatur ei verbum: videbant enim dolorem esse vehementem.

CAPVT III.

Iob laxatis naturæ habenis, maledicit diei natiuitatis suæ præsentique vitæ, ostendens mortalium miserias, & à quot malis liberatur qui hac luce statim priuatus est.

A 1 Post hæc aperuit Iob os suum, & maledixit diei suo,

2 Et locutus est.

3 * Pereat dies in qua natus sum, & nox in qua dictum est: Conceptus est homo. * Ier.20.d.14.

4 Dies ille vertatur in tenebras, non requirat eum Deus desuper, & non illustretur lumine.

5 Obscurent eum tenebræ, & vmbra mortis, occupet eum caligo, & inuoluatur amaritudine.

6 Noctem illam tenebrosus turbo possideat, non computetur in diebus anni, nec numeretur in mensibus.

7 Sit nox illa solitaria nec laude digna:

8 Maledicant ei qui maledicunt diei, qui parati sunt suscitare Leuiathan: B

9 Obtenebrentur stellæ caligine eius: expectet lucem & non videat, nec ortum surgentis auroræ:

10 Quia nõ conclusit ostia vẽtris, qui portauit me, nec abstulit mala ab oculis meis.

11 Quare non in vulua mortuus sum, egressus ex vtero non statim perij?

12 Quare exceptus genibus? cur lactatus vberibus?

13 Nunc enim dormiens silerem, & somno meo requiescerem:

14 Cum regibus & consulibus terræ, qui ædificant sibi solitudines: C

15 Aut cum principibus, qui possident aurum & replent domos suas argento:

16 Aut sicut abortiuũ abscõditũ non subsisterem, vel qui concepti non viderunt lucẽ.

17 Ibi impij cessauerunt à tumultu, & ibi requieuerunt fessi robore.

18 Et quondam vincti pariter sine molestia, non audierunt vocem exactoris.

19 Paruus & magnus ibi sunt, & seruus liber à domino suo.

20 Quare misero data est lux, & vita his, qui in amaritudine animæ sunt? D

21 Qui expectant mortem, & non venit, quasi effodientes thesaurum:

22 Gaudentque vehementer cùm inuenerint sepulchrum.

23 Viro cuius abscondita est via, & circumdedit eum Deus tenebris?

24 Antequam comedam suspiro: & tamquam inundantes aquæ, sic rugitus meus:

25 Quia timor, quem timebam, euenit mihi: & quod verebar accidit.

26 Nonne dissimulaui? nonne silui? nonne quieui? & venit super me indignatio.

CAPVT IV.

Eliphaz arguit Iob impatientiæ: conaturque ei persuadere quòd propter peccata sua flagelletur à Deo, qui innocenti aduersa non immittit.

1 Respondens autem Eliphaz Themanites, dixit: A

2 Si cœperimus loqui tibi, forsitan molestè accipies, sed conceptum sermonem tenere quis poterit?

3 Ecce docuisti multos, & manus lassas roborasti:

4 Vacillantes confirmauerunt sermones tui, & genua trementia confortasti:

B
5 Nunc autem venit super te plaga, & defecisti: tetigit te, & conturbatus es.
6 Vbi est timor tuus, fortitudo tua, patientia tua, & perfectio viarum tuarum?
7 Recordare obsecro te, quis vmquam innocens perijt? aut quando recti deleti sunt?
8 Quin potiùs vidi eos, qui operantur iniquitatẽ, & seminant dolores, & metunt eos,
9 Flante Deo perisse, & spiritu iræ eius esse consumptos:
10 Rugitus leonis, & vox leænæ, & dentes catulorum leonum contriti sunt.
C
11 Tigris perijt, eò quòd non haberet prædam, & catuli leonis dissipati sunt.
12 Porro ad me dictum est verbum absconditum, & quasi furtiuè suscepit auris mea venas susurri eius.
13 In horrore visionis nocturnæ, quando solet sopor occupare homines:
14 Pauor tenuit me, & tremor, & omnia ossa mea perterrita sunt:
15 Et cùm spiritus me præsente transiret, inhorruerunt pili carnis meæ.
16 Stetit quidam, cuius non agnoscebam vultum, imago coram oculis meis, & vocem quasi auræ lenis audiui.
D
17 * Numquid homo, Dei comparatione iustificabitur, aut factore suo purior erit vir.
18 * Ecce qui seruiunt ei, non sunt stabiles: & in angelis suis reperit prauitatem:
19 Quanto magis hi qui habitant domos luteas, qui terrenum habent fundamentum, consumentur velut à tinea?
20 De manè vsque ad vesperam succidentur: & quia nullus intelligit, in æternum peribunt.
21 Qui autem reliqui fuerint, auferentur ex eis: morientur, & non in sapientia.

*Inf. 25. a. 4.
*Inf. 15. b. 15.
2. Pet. 2. a. 4.
Iudæ b. 6.

CAPVT V.

Eliphaz rursum arguit Iob iniquitatis, quòd nemo sine culpa sua à Deo puniatur: ideoque hortatur Iob vt ad Deum conuertatur, & ita cuncta fore illi prospera pollicetur, ac diuinæ prouidentiæ opera circa creaturas extollit.

A
1 VOca ergo, si est qui tibi respondeat, & ad aliquem sanctorũ conuertere.
2 Verè stultum interficit iracundia, & paruulum occidit inuidia.
3 Ego vidi stultum firma radice, & maledixi pulchritudini eius statim.
4 Longè fient filij eius à salute, & conterentur in porta, & non erit qui eruat.
5 Cuius messem famelicus comedet, & ipsum rapiet armatus, & bibent sitientes diuitias eius.
6 Nihil in terra sine causa fit, & de humo non oritur dolor.
B
7 Homo nascitur ad laborem, & auis ad volatum.
8 Quamobrem ego deprecabor Dominũ, & ad Deum ponam eloquium meum:
9 Qui facit magna & inscrutabilia & mirabilia absque numero:
10 Qui dat pluuiam super faciem terræ, & irrigat aquis vniuersa:
11 Qui ponit humiles in sublime, & mœrentes erigit sospitate:
12 Qui dissipat cogitationes malignorum, ne possint implere manus eorum quod cœperant:
13 * Qui apprehendit sapientes in astutia eorum, & consilium prauorum dissipat: C
14 Per diem incurrent tenebras, & quasi in nocte sic palpabunt in meridie.
15 Porrò saluum faciet egenum à gladio oris eorum, & de manu violenti pauperem.
16 Et erit egeno spes, iniquitas autem contrahet os suum.
17 Beatus homo, qui corripitur à Deo: increpationem ergo Domini ne reprobes:
18 Quia ipse vulnerat, & medetur: percutit, & manus eius sanabunt.
19 In sex tribulationibus liberabit te, & in septima non tanget te malum.
20 In fame eruet te de morte, & in bello de manu gladij.
21 A flagello linguæ absconderis, & non timebis calamitatem cum venerit. D
22 In vastitate & fame ridebis, & bestias terræ non formidabis.
23 Sed cum lapidibus regionum pactum tuum, & bestiæ terræ pacificæ erunt tibi.
24 Et scies quòd pacem habeat tabernaculum tuum, & visitans speciem tuam, non peccabis.
25 Scies quoque quoniam multiplex erit semen tuum, & progenies tua quasi herba terræ.
26 Ingredieris in abundantia sepulchrum, sicut infertur aceruus tritici in tempore suo.
27 Ecce, hoc, vt inuestigauimus, ita est: quod auditum mente pertracta.

*1. Cor. 3. d. 19.

CAPVT VI.

Ostendit Iob se longè grauiora pati quam meritus sit, conquerens se ab amicis deseri, grauiter arguens, & hos tres qui ad se venerant, ipsum consolaturi, ac se quoque patienter audiri petit.

1 R̲Espondens autem Iob, dixit:
2 Vtinam appenderentur peccata mea, quibus iram merui: & calamitas, quam patior in statera. A
3 Quasi arena maris hæc grauior appareret: vnde & verba mea dolore sunt plena:
4 Quia sagittę Domini in me sunt, quarum indignatio ebibit spiritum meum, & terrores Domini militant contra me.
5 Numquid rugiet onager cùm habuerit herbam? aut mugiet bos cùm ante præsepe plenum steterit?
6 Aut poterit comedi insulsum, quod non est sale conditum? aut potest aliquis gustare, quod gustatum affert mortem? B
7 Quæ priùs nolebat tangere anima mea, nunc præ angustia, cibi mei sunt.
8 Quis det vt veniat petitio mea: & quod expecto, tribuat mihi Deus?
9 Et qui cœpit, ipse me conterat: soluat manum suam, & succidat me?
10 Et hæc mihi sit consolatio, vt affligens

me dolore, non parcat, nec contradicam ser-
monibus Sancti.
11 Quæ est enim fortitudo mea vt sustineā?
aut quis finis meus, vt patienter agam?
12 Nec fortitudo lapidum fortitudo mea,
nec caro mea ænea est.
C 13 Ecce, non est auxilium mihi in me, &
necessarij quoque mei recesserunt à me.
14 Qui tollit ab amico suo misericordiam,
timorem Domini derelinquit.
15 Fratres mei prætererunt me sicut tor-
rens qui raptim transit in conuallibus.
16 Qui timent pruinam, irruet super
eos nix.
17 Tempore, quo fuerint dissipati, peri-
bunt: vt incaluerit, soluentur de loco suo.
18 Inuolutæ sunt semitæ gressuum eorum:
ambulabunt in vacuum, & peribunt.
19 Considerate semitas Thema, itinera Sa-
ba, & expectate paulisper.
20 Confusi sunt, quia speraui: venerunt
quoque vsque ad me, & pudore cooperti
sunt.
21 Nunc venistis: & modò videntes pla-
gam meam timetis.
22 Numquid dixi: Afferte mihi, & de sub-
stantia vestra donate mihi?
D 23 Vel, Liberate me de manu hostis, & de
manu robustorum eruite me?
24 Docete me, & ego tacebo: & siquid for-
tè ignoraui, instruite me.
25 Quare detraxistis sermonibus verita-
tis, cum è vobis nullus sit qui possit argue-
re me?
26 Ad increpandum tantum eloquia con-
cinnatis, & in ventum verba profertis.
27 Super pupillum irruitis, & subuertere
nitimini amicum vestrum:
28 Verumtamen quod cepistis explete:
præbete aurem, & videte an mentiar.
29 Respondete obsecro absque contentio-
ne: & loquentes id quod iustum est, iudicate.
30 Et non inuenietis in lingua mea iniqui-
tatem, nec in faucibus meis stultitia perso-
nabit.

CAPVT VII.

*Iob humanæ vitæ suasque calamitates va-
rias explicat, nec reditum sibi fore verisimi-
lem ad præsentis vitæ felicitatem: petit quo-
que à Deo liberari à miserijs, admirans Dei
erga miserum hominem prouidentiam.*

A 1 MIlitia est vita hominis super terram:
& sicut dies mercenarij, dies eius.
2 Sicut seruus desiderat vmbram, & sicut
mercenarius præstolatur finem operis sui:
3 Sic & ego habui menses vacuos, & no-
ctes laboriosas enumeraui mihi.
4 Si dormiero, dicam: Quando consur-
gam? & rursum expectabo vesperam, & re-
plebor doloribus vsque ad tenebras.
5 Induta est caro mea putredine, & sordi-
bus pulueris, cutis mea aruit, & cōtracta est.
B 6 Dies mei velocius transierunt quam à te-
xente tela succiditur, & consumpti sunt abs-
que vlla spe.
7 Memento quia ventus est vita mea, &
non reuertetur oculus meus vt videat bona.
8 Nec aspiciet me visus hominis: oculi tui
in me, & non subsistam.
9 Sicut consumitur nubes, & pertransit: sic
qui descenderit ad inferos, non ascendet.
10 Nec reuertetur vltra in domum suam,
neque cognoscet eum amplius locus eius.
11 Quapropter & ego non parcam ori meo C
loquar in tribulatione spiritus mei: confabu-
labor cum amaritudine animæ meæ.
12 Numquid mare ego sum, aut cetus, quia
circumdedisti me carcere?
13 Si dixero: Consolabitur me lectulus
meus, & reuelabor loquens mecum in stra-
to meo:
14 Terrebis me per somnia, & per visiones
horrore concuties.
15 Quam ob rem elegit suspendium ani-
ma mea, & mortem ossa mea.
16 Desperaui, nequaquam vltra iam viuam D
parce mihi, nihil enim sunt dies mei.
17 Quid est homo, quia magnificas eum?
aut quid apponis erga eum cor tuum?
18 Visitas eum diluculo, & subito probas
illum:
19 Vsquequo non parcis mihi, nec dimit-
tis me vt glutiam saliuam meam?
20 Peccaui, quid faciam tibi ò custos ho-
minum? quare posuisti me contrarium tibi,
& factus sum mihimetipsi grauis?
21 Cur non tollis peccatum meum, & qua-
re non aufers iniquitatem meam? ecce, nunc
in puluere dormiam: & si mane me quæsie-
ris, non subsistam.

CAPVT VIII.

*Baldad Iobum quasi de impio sermone ar-
guit, & eum vt ad Deum melioremque vitam
se conuertat hortatur, atque ita fore omnia illi
feliciora promittit: explicat etiam quam sit
vana spes hypocritarum, asserens Deum bonis
bona, & malis mala tantum tribuere.*

1 REspondens autem Baldad Suhites, A
dixit:
2 Vsque quo loqueris talia, & spiritus mul-
tiplex sermones oris tui?
3 Numquid Deus supplantat iudicium? aut
Omnipotens subuertit quod iustum est?
4 Etiamsi filij tui peccauerunt ei, & dimi-
sit eos in manu iniquitatis suæ:
5 Tu tamen si diluculo consurrexeris ad
Deum, & Omnipotentem fueris deprecatus:
6 Si mundus & rectus incesseris, statim B
euigilabit ad te, & pacatum reddet habitacu-
lum iustitiæ tuæ:
7 In tantum, vt si priora tua fuerint parua,
& nouissima tua multiplicentur nimis.
8 Interroga enim generationem pristinam
& diligenter inuestiga patrum memoriam.
9 * (Hesterni quippe sumus, & ignoramus *Inf.14.a.2.
quoniam sicut vmbra dies nostri sunt super Ps.143.b.4
terram.)
10 Et ipsi docebunt te: loquentur tibi, &
de corde suo proferent eloquia.
11 Numquid virere potest scirpus absque
humore? aut crescere carectum sine aqua?
12 Cum adhuc sit in flore, nec carpatur

manu, ante omnes herbas arescit:

13 Sic viæ omnium, qui obliuiscuntur Deum, & spes hypocritæ peribit.

14 Non ei placebit vecordia sua, & sicut tela aranearum fiducia eius.

15 Innitetur super domum suam, & non stabit: fulciet eam, & non consurget:

D 16 Humectus videtur antequam veniat Sol, & in ortu suo germen eius egredietur.

17 Super aceruum petrarum radices eius densabuntur, & inter lapides commorabitur.

18 Si absorbuerit eum de loco suo, negabit eum, & dicet: Non noui te.

19 Hæc est enim lætitia viæ eius, vt rursum de terra alij germinentur.

20 Deus non proijciet simplicem, nec porriget manum malignis:

21 Donec impleatur risu os tuum, & labia tua iubilo.

22 Qui oderunt te, induentur confusione: & tabernaculum impiorum non subsistet.

CAPVT IX.

Admittit Iob, Deum per omnia iustum esse, nec posse hominem conuincere Deum iniustitię: homo, inquit Iob, comparatus Deo non potest iustificari diuinæ potentiæ ac sapientię magnitudo ostenditur, vt nemo ei resistere aut respondere valeat: porrò Deus & impium percutit & innocentem: suam quoque innocentiam contra amicos tuetur, commemorans suam afflictionem.

A 1 ET respondens Iob, ait:

2 Vere scio quod ita sit, & quod non iustificetur homo compositus Deo.

3 Si voluerit contendere cum eo, non poterit ei respondere vnum pro mille.

4 Sapiens corde est, & fortis robore: quis restitit ei, & pacem habuit?

5 Qui transtulit montes, & nescierunt hi quos subuertit in furore suo.

6 Qui commouet terram de loco suo, & columnæ eius concutiuntur.

7 Qui præcipit Soli, & non oritur: & stellas claudit quasi sub signaculo:

8 Qui extendit cœlos solus, & graditur super fluctus maris.

9 Qui facit Arcturum, & Oriona, & Hyadas, & interiora Austri.

B 10 Qui facit magna, & incomprehensibilia & mirabilia, quorum non est numerus.

11 Si venerit ad me, non videbo eum: si abierit, non intelligam.

12 Si repente interroget, quis respondebit ei? vel quis dicere potest: Cur ita facis?

13 Deus, cuius iræ nemo resistere potest, & sub quo curuantur qui portant orbem.

14 Quantus ergo sum ego, vt respondeam ei, & loquar verbis meis cum eo?

15 Qui etiam si habuero quippiam iustum non respondebo, sed meum iudicem deprecabor.

C 16 Et cùm inuocantem exaudierit me, non credo quòd audierit vocem meam.

17 In turbine enim conteret me, & multiplicabit vulnera mea etiam sine causa.

18 Non concedit requiescere spiritum meum, & implet me amaritudinibus.

19 Si fortitudo quæritur, robustissimus est: si æquitas iudicij, nemo audet pro me testimonium dicere.

20 Si iustificare me voluero, os meum condemnabit me: si innocentem ostendero, prauum me comprobabit.

21 Etiam si simplex fuero, hoc ipsum ignorabit anima mea, & tædebit me vitæ meæ.

22 Vnum est quod locutus sum, & innocentem & impium ipse consumit.

23 Si flagellat, occidat semel, & non de pęnis innocentum rideat.

24 Terra data est in manus impij, vultum iudicum eius operit. Quòd si non ille est, quis ergo est?

25 Dies mei velociores fuerunt cursore: fugerunt, & non viderunt bonum.

26 Pertransierunt quasi naues poma portantes, sicut aquila volans ad escam.

27 Cùm dixero: Nequaquam ita loquar: commuto faciem meam, & dolore torqueor. D

28 Verebar omnia opera mea, sciens quòd non parceres delinquenti.

29 Si autem & sic impius sum, quare frustrà laboraui?

30 Si lotus fuero quasi aquis niuis, & fulserint velut mundissimæ manus meæ:

31 Tamen sordibus intinges me, & abominabuntur me vestimenta mea.

32 Neque enim viro qui similis mei est, respondebo: nec qui mecum in iudicio ex æquo possit audiri.

33 Non est qui vtrumque valeat arguere, & ponere manum suam in ambobus.

34 Auferat à me virgam suam, & pauor eius non me terreat.

35 Loquar, & non timebo eum: neque enim possum metuens respondere.

CAPVT X.

Iob suam afflictionem lamentatur, illius causam à Deo inquirens: quam ostendit non fuisse suam malitiam neque Dei ignorantiam, qui creatum à se hominem exactè nouit, rursumque propter pœnarum exuberantiam plangit se natum.

1 TÆdet animam meam vitæ meæ, dimittam aduersum me eloquium meũ loquar in amaritudine animæ meæ. A

2 Dicam Deo: Noli me condemnare: indica mihi cur me ita iudices.

3 Numquid bonum tibi videtur, si calumnieris me, & opprimas me opus manuum tuarum, & consilium impiorum adiuues?

4 Numquid oculi carnei tibi sunt? aut sicut videt homo, & tu videbis?

5 Numquid sicut dies hominis dies tui, & anni tui sicut humana sunt tempora. B

6 Vt quæras iniquitatem meam, & peccatum meum scruteris?

7 Et scias quia nihil impium fecerim, cùm sit nemo qui de manu tua possit eruere.

8 Manus tuæ fecerunt me, & plasmauerunt me totum in circuitu: & sic repentè præcipitas me?

9 Memento quæso quòd sicut lutum feceris me, & in puluerem reduces me.

10 Nonne sicut lac mulsisti me, & sicut caseum me coagulasti?

11 Pelle & carnibus vestisti me, ossibus & neruis compegisti me:

C 12 Vitam & misericordiam tribuisti mihi, & visitatio tua custodiuit spiritum meum.

13 Licet hæc celes in corde tuo, tamen scio quia vniuersorum memineris.

14 Si peccaui, ad horam pepercisti mihi: cur ab iniquitate mea mundum me esse non pateris?

15 Et si impius fuero, væ mihi est: & si iustus, non leuabo caput, saturatus afflictione & miseria.

16 Et propter superbiam quasi leænam capies me, reuersusque mirabiliter me crucias.

17 Instauras testes tuos contra me, & multiplicas iram tuam aduersum me, & pœnæ militant in me.

D 18 Quare de vulua eduxisti me? qui vtinam consumptus essem ne oculus me videret.

19 Fuissem quasi non essem, de vtero translatus ad tumulum:

20 Numquid non paucitas dierum meorum finietur breui? dimitte ergo me, vt plangam paululum dolorem meum:

21 Antequam vadam & non reuertar, ad terram tenebrosam, & opertam mortis caligine:

22 Terram miseriæ & tenebrarum, vbi vmbra mortis, & nullus ordo, sed sempiternus horror inhabitat.

CAPVT XI.

Sophar iniquè asserit Iob propter multa ipsius peccata, quæ recenset, fuisse à Deo percussum, ostendens Deum incomprehensibilem; resipiscenti tamen Iob felicissima quæq; pollicetur.

A 1 RESpondens autem Sophar Naamathites, dixit:

2 Numquid qui multa loquitur, non & audiet? aut vir verbosus iustificabitur?

3 Tibi soli tacebunt homines? & cùm ceteros irriseris, à nullo confutaberis?

4 Dixisti enim: Purus est sermo meus, & mundus sum in conspectu tuo.

B 5 Atque vtinam Deus loqueretur tecum, & aperiret labia sua tibi.

6 Vt ostenderet tibi secreta sapientiæ, & quòd multiplex esset lex eius, & intelligeres quòd multò minora exigaris ab eo, quàm meretur iniquitas tua.

7 Forsitan vestigia Dei comprehendes, & vsque ad perfectum Omnipotentē reperies?

8 Excelsior cęlo est, & quid facies? profundior inferno, & vnde cognosces?

9 Longior terra mensura eius, & latior mari.

10 Si subuerterit omnia, vel in vnum coarctauerit, quis contradicet ei?

C 11 Ipse enim nouit hominum vanitatem, & videns iniquitatem, nonne considerat?

12 Vir vanus in superbiam erigitur, & tamquam pullum onagri se liberum natum putat.

13 Tu autem firmasti cor tuum, & expandisti ad eum manus tua.

14 Si iniquitatem, quæ est in manu tua, abstuleris à te, & non manserit in tabernaculo tuo iniustitia:

15 Tunc leuare poteris faciem tuam absq; macula, & eris stabilis, & non timebis.

16 Miseriæ quoque obliuisceris, & quasi aquarum quæ prætereuntur recordaberis. D

17 Et quasi meridianus fulgor consurget tibi ad vesperam & cùm te consumptum putaueris, orieris vt lucifer.

18 Et habebis fiduciam, proposita tibi spe, & defossus securus dormies.

19 * Requiesces, & non erit qui te exterreat: & deprecabuntur faciem tuam plurimi. * Leu.26. a.6.

20 * Oculi autem impiorum deficient, & effugium peribit ab eis, & spes illorum abominatio animæ. * Leu.26. c.16.

CAPVT XII.

Iob vt amicorum confundat iactantiam, asserit neminem ignorare Dei potentiam ac sapientiam ex creaturarum gubernatione, quarum status pro suo variat arbitrio.

1 RESpondens autem Iob, dixit: A

2 Ergo vos estis soli homines, & vobiscum morietur sapientia.

3 * Et mihi est cor, sicut & vobis, nec inferior vestri sum: quis enim hæc, quæ nostris, ignorat? *Inf.21 a.3.

4 * Qui deridetur ab amico suo sicut ego, inuocabit Deum & exaudiet eum: deridetur enim iusti simplicitas. *Prou.14. a.2.

5 Lampas contempta apud cogitationes diuitum, parata ad tempus statutum.

6 Abundant tabernacula prædonum, & audacter prouocant Deum, cùm ipse dederit omnia in manus eorum. B

7 Nimirum interroga iumenta, & docebunt te: & volatilia cęli, & indicabunt tibi.

8 Loquere terræ, & respondebit tibi: & narrabunt pisces maris.

9 Quis ignorat quòd omnia hæc manus Domini fecerit?

10 In cuius manu omnia omnis viuentis, & spiritus vniuersæ carnis hominis.

11 * Nonne auris verba dijudicat, & fauces comedentis, saporem? *Inf.34 a.3.

12 In antiquis est sapientia, & in multo tempore prudentia.

13 Apud ipsum est sapientia & fortitudo, ipse habet consilium & intelligentiam.

14 * Si destruxerit, nemo est qui ædificet: si incluserit hominem, nullus est qui aperiat. C *Isa.22.f.22. Apoc.3.b.7.

15 Si continuerit aquas, omnia siccabuntur: & si emiserit eas, subuertent terram.

16 Apud ipsum est fortitudo & sapientia: ipse nouit & decipientem, & eum qui decipitur.

17 Adducit consiliarios in stultum finem, & iudices in stuporem.

18 Balteum regum dissoluit, & præcingit fune renes eorum: D

19 Ducit sacerdotes inglorios, & optimates supplantat.

20 Commutans labium veracium, & doctrinam senum auferens.

21 Effundit despectionem super principes,

pes, eos, qui oppressi fuerant, releuans.
22 Qui releuat profunda de tenebris, & producit in lucem vmbram mortis.
23 Qui multiplicat gentes & perdit eas, & subuersas in integrum restituit.
24 Qui immutat cor principum populi terræ & decipit eos vt frustrà incedant per inuium:
25 Palpabunt quasi in tenebris, & non in luce, & errare eos faciet quasi ebrios.

CAPVT XIII.

Iob amicos suos ex ipsorum verbis confutans, à Deo arguendos asserit; suam quoque iustitiam ac patientiam contra amicos tuetur, quærens à Deo propter quę peccata tam grauiter affligatur.

A 1 ECce omnia hæc vidit oculus meus, & audiuit auris mea, & intellexi singula.
2 Secundum scientiam vestram & ego noui: nec inferior vestri sum.
3 Sed tamen ad omnipotentem loquar, & disputare cum Deo cupio:
4 Priùs vos ostendens fabricatores mendacij, & cultores peruersorum dogmatum.
5 Atque vtinam taceretis, vt putaremini esse sapientes.
6 Audite ergo correptionem meam, & iudicium labiorum meorum attendite.
B 7 Numquid Deus indiget vestro mendacio, vt pro illo loquamini dolos?
8 Numquid faciem eius accipitis, & pro Deo iudicare nitimini?
9 Aut placebit ei quem celare nihil potest? aut decipietur vt homo, vestris fraudulentijs?
10 Ipse vos arguet, quoniam in abscondito faciem eius accipitis.
11 Statim vt se commouerit, turbabit vos, & terror eius irruet super vos.
12 Memoria vestra comparabitur cineri, & redigentur in lutum ceruices vestræ.
13 Tacete paulisper, vt loquar quodcumque mihi mens suggesserit.
C 14 Quare lacero carnes meas dentibus meis, & animam meam porto in manibus meis?
15 Etiam si occiderit me, in ipso sperabo: verumtamen vias meas in conspectu eius arguam.
16 Et ipse erit saluator meus: non enim veniet in conspectu eius omnis hypocrita.
17 Audite sermonem meum, & ænigmata percipite auribus vestris.
18 Si fuero iudicatus, scio quòd iustus inueniar.
19 Quis est qui iudicetur mecum? veniat: quare tacens consumor?
20 Duo tantùm ne facias mihi, & tunc à facie tua non abscondar:
21 Manum tuam longè fac à me, & formido tua non me terreat.
22 Voca me, & ego respondebo tibi: aut certè loquar, & tu responde mihi.
D 23 Quantas habeo iniquitates, & peccata, scelera mea & delicta ostende mihi.
24 Cur faciem tuam abscondis, & arbitraris me inimicum tuum?
25 Contra folium, quod vento rapitur, ostendis potentiam tuam, & stipulam siccam persequeris:
26 Scribis enim contra me amaritudines, & consumere me vis peccatis adolescentiæ meæ.
27 Posuisti in neruo pedem meum, & obseruasti omnes semitas meas, & vestigia pedum meorum considerasti:
28 Qui quasi putredo consumendus sum, & quasi vestimentum, quod comeditur à tinea.

CAPVT XIV.

Iob, considerata fragilitate humana, admiratur Dei in hominem prouidentiam, quòd post hanc vitam expectet aliam, & corporum vaticinatur resurrectionem.

1 HOmo natus de muliere, breui viuens tempore, repletur multis miserijs. A
2 * Qui quasi flos egreditur & conteritur, & fugit velut vmbra, & numquam in eodem statu permanet. * Sup. 8. b. 9. Ps. 143. b. 4
3 Et dignum ducis super huiuscemodi aperire oculos tuos, & adducere eum tecum in iudicium?
4 * Quis potest facere mundum de immundo conceptum semine? nonne tu qui solus es? * Ps. 50. a. 4
5 Breues dies hominis sunt, numerus mensium eius apud te est: constituisti terminos eius, qui præteriri non poterunt.
6 Recede paululum ab eo vt quiescat, donec optata veniat, sicut mercenarij dies eius. B
7 Lignum habet spem: si præcisum fuerit, rursum virescit, & rami eius pullulant.
8 Si senuerit in terra radix eius, & in puluere emortuus fuerit truncus illius,
9 Ad odorem aquæ germinabit, & faciet comam quasi cùm primùm plantatum est:
10 Homo verò cùm mortuus fuerit, & nudatus atque consumptus, vbi quæso est?
11 Quomodo si recedant aquæ de mari, & fluuius vacuefactus arescat:
12 Sic homo cùm dormierit, non resurget; donec atteratur cęlum, non euigilabit, nec consurget de somno suo. C
13 Quis mihi hoc tribuat, vt in inferno protegas me, & abscondas me, donec pertranseat furor tuus, & constituas mihi tempus, in quo recorderis mei?
14 Putasne mortuus homo rursum viuat? cunctis diebus, quibus nunc milito, expecto donec veniat immutatio mea.
15 Vocabis me, & ego respondebo tibi: operi manuum tuarum porriges dexteram.
16 * Tu quidem gressus meos dinumerasti sed parce peccatis meis. * Inf. 31. a. 4. 34. c. 21. Prou. 5. d. 21.
17 Signasti quasi in sacculo delicta mea, sed curasti iniquitatem meam. D
18 Mons cadens defluit, & saxum transfertur de loco suo.
19 Lapides excauant aquæ, & alluuione

paula-

paulatim terra consumitur: & hominem ergo similiter perdes.

20 Roborasti eum paululum vt in perpetuum transiret: immutabis faciem eius, & emittes eum.

21 Siue nobiles fuerint filij eius, siue ignobiles, non intelliget.

22 Attamen caro eius dum viuet dolebit, & anima illius super semetipso lugebit.

CAPVT XV.

Eliphaz Iob arguit iactantiæ, impatientiæ, & blasphemiæ in Deum: apud quem dicit neminem mundum inueniri, describens impiorum ac hypocritarum maledictionem.

A 1 RESpondens autem Eliphaz Themanites, dixit:

2 Numquid sapiens respondebit quasi in ventum loquens, & implebit ardore stomachum suum?

3 Arguis verbis eum qui non est æqualis tibi, & loqueris quod tibi non expedit.

4 Quantum in te est, euacuasti timorem, & tulisti preces coram Deo.

5 Docuit enim iniquitas tua os tuum, & imitaris linguam blasphemantium.

6 Condemnabit te os tuum, & non ego: & labia tua respondebunt tibi.

7 Numquid primus homo tu natus es, & ante colles formatus?

8 Numquid consilium Dei audisti, & inferior te erit eius sapientia?

9 Qui nosti quod ignoremus? quid intelligis quod nesciamus?

*Eccli.18 b.8. 10 * Et senes & antiqui sunt in nobis, multò vetustiores quàm patres tui.

B 11 Numquid grande est vt consoletur te Deus? sed verba tua praua hoc prohibent.

12 Quid te eleuat cor tuum, & quasi magna cogitans, attonitos habes oculos?

13 Quid tumet contra Deum spiritus tuus vt proferas de ore tuo huiusmodi sermones?

14 Quid est homo, vt immaculatus sit, & vt iustus appareat natus de muliere?

*Sap.4 d.18. 15 * Ecce inter sanctos eius nemo immutabilis, & cœli non sunt mundi in conspectu eius.

16 Quanto magis abominabilis, & inutilis homo, qui bibit quasi aquam iniquitatem?

17 Ostendam tibi, audi me: quod vidi narrabo tibi.

C 18 Sapientes confitentur, & non abscondunt patres suos.

19 Quibus solis data est terra, & non transiuit alienus per eos.

20 Cunctis diebus suis impius superbit, & numerus annorum incertus est tyrannidis eius.

21 Sonitus terroris semper in auribus illius: & cùm pax sit, ille semper insidias suspicatur.

22 Non credit quòd reuerti possit de tenebris ad lucem, circumspectans vndique gladium.

23 Cùm se mouerit ad quærendum panem, nouit quòd paratus sit in manu eius tenebrarum dies.

24 Terrebit eum tribulatio, & angustia vallabit eum, sicut regem qui præparatur ad prælium.

25 Tetendit enim aduersus Deum manum suam, & contra Omnipotentem roboratus est.

26 Cucurrit aduersus eum erecto collo, & pingui ceruice armatus est.

27 Operuit faciem eius crassitudo, & de lateribus eius aruina dependet. D

28 Habitauit in ciuitatibus desolatis, & in domibus desertis, quæ in tumulos sunt redactæ.

29 Non ditabitur, nec perseuerabit substantia eius, nec mittet in terra radicem suam.

30 Non recedet de tenebris: ramos eius arefaciet flamma, & auferetur spiritu oris sui.

31 Non credet frustrà errore deceptus, quòd aliquo pretio redimendus sit.

32 Antequam dies eius impleantur, peribit: & manus eius arescent.

33 Lædetur quasi vinea in primo flore botrus eius, & quasi oliua proijciens florem suum.

34 Congregatio enim hypocritæ sterilis, & ignis deuorabit tabernacula eorum, qui munera libenter accipiunt.

35 * Concepit dolorem, & peperit iniquitatem, & vterus eius præparat dolos. *Ps.7 b.15 Isai.59.a.4

CAPVT XVI.

Iob amicorum auctoritate commotus, dolorem suum plangit, calamitatis magnitudinem ostendens, seque pati citra iniquitatem, cuius conscium esse Deum asserit.

1 RESpondens autem Iob, dixit: A

2 Audiui frequenter talia, consolatores onerosi omnes vos estis.

3 Numquid habebunt finem verba ventosa? aut aliquid tibi molestum est si loquaris?

4 Poteram & ego similia vestri loqui: atque vtinam esset anima vestra pro anima mea:

5 Consolarer & ego vos sermonibus, & mouerem caput meum super vos.

6 Roborarem vos ore meo: & mouerem labia mea, quasi parcens vobis.

7 Sed quid agam? Si locutus fuero, non quiescet dolor meus: & si tacuero, non recedet à me. B

8 Nunc autem oppressit me dolor meus, & in nihilum redacti sunt omnes artus mei.

9 Rugæ meæ testimonium dicunt contra me, & suscitatur falsiloquus aduersus faciem meam.

10 Collegit furorem suum in me, & comminans mihi, infremuit contra me dentibus suis: hostis meus terribilibus oculis me intuitus est.

11 Aperuerunt super me ora sua, & exprobrantes percusserunt maxillam meam, satiati sunt pœnis meis. C

12 Conclusit me Deus apud iniquum, & manibus impiorum me tradidit.

13 Ego ille quondam opulentus, repentè contritus sum: tenuit ceruicem meam, confregit me, & posuit me sibi quasi in signum.

14 Circumdedit me lanceis suis, conuulnerauit lumbos meos, non pepercit, & effudit in terra viscera mea.

15 Concidit me vulnere super vulnus, irruit in me quasi gigas.

16 Saccum consui super cutem meam, & operui cinere carnem meam.

17 Facies mea intumuit à fletu, & palpebrę meæ caligauerunt.

D 18 Hæc passus sum absque iniquitate manus meæ, cùm haberem mundas ad Deum preces.

19 Terra ne operias sanguinem meum, neque inueniat in te locum latendi clamor meus.

20 Ecce enim in cœlo testis meus, & conscius meus in excelsis.

21 Verbosi amici mei: ad Deum stillat oculus meus.

22 Atque vtinam sic iudicaretur vir cum Deo, quomodo iudicatur filius hominis cum collega suo.

23 Ecce enim breues anni transeunt, & semitam, per quam non reuertar, ambulo.

CAPVT XVII.

Iob ex afflictionis suæ magnitudine sibi hic nihil præter mortem restare contendit, & amicos præsentem tantùm remunerationem statuentes insipientiæ arguens, ipse futuram requiem præstolatur.

A 1 Spiritus meus attenuabitur, dies mei breuiabuntur, & solum mihi superest sepulchrum.

2 Non peccaui, & in amaritudinibus moratur oculus meus.

3 Libera me Domine, & pone me iuxta te, & cuiusuis manus pugnet contra me.

4 Cor eorum longè fecisti à disciplina, proptereà non exaltabuntur.

B 5 Prædum pollicetur socijs, & oculi filiorum eius deficient.

6 Posuit me quasi in prouerbium vulgi, & exemplum sum coram eis.

7 Caligauit ab indignatione oculus meus, & membra mea quasi in nihilum redacta sunt.

8 Stupebunt iusti super hoc, & innocens contra hypocritam suscitabitur.

C 9 Et tenebit iustus viam suam, & mundis manibus addet fortitudinem.

10 Igitur omnes vos conuertimini, & venite, & non inueniam in vobis vllum sapientem,

11 Dies mei transierunt, cogitationes meæ dissipatæ sunt, torquentes cor meum.

D 12 Noctem verterunt in diem, & rursum post tenebras spero lucem.

13 Si sustinuero infernus domus mea est, & in tenebris straui lectulum meum,

14 Putredini dixi: Pater meus es; mater mea, & soror mea, vermibus.

15 Vbi est ergo nunc præstolatio mea, & patientiam meam quis considerat?

16 In profundissimum infernum descendent omnia mea: putasne saltem ibi erit requies mihi?

CAPVT XVIII.

Baldad arguens Iob iactantię, & impatientię, describit impiorum maledictiones: vt suam contra Iob sententiam statuat, nempe ipsum tantum propter peccata sua puniri.

1 Respondens autem Baldad Suhites, dixit: A

2 Vsque ad quem finem verba iactabitis? intelligite prius, & sic loquamur.

3 Quare reputati sumus vt iumenta, & sorduimus coram vobis?

4 Qui perdis animam tuam in furore tuo, numquid propter te derelinquetur terra, & transferentur rupes de loco suo?

5 Nonne lux impij extinguetur, nec splendebit flamma ignis eius? B

6 Lux obtenebrescet in tabernaculo illius, & lucerna, quæ super eum est, extinguetur.

7 Arctabuntur gressus virtutis eius, & præcipitabit eum consilium suum.

8 Immisit enim in rete pedes suos, & in maculis eius ambulat.

9 Tenebitur planta illius laqueo, & exardescet contra eum sitis.

10 Abscondita est in terra pedica eius, & decipula illius super semitam.

11 Vndique terrebunt eum formidines, & inuoluent pedes eius. C

12 Attenuetur fame robur eius, & inedia inuadat costas illius.

13 Deuoret pulchritudinem cutis eius, consumat brachia illius primogenita mors.

14 Auellatur de tabernaculo suo fiducia eius, & calcet super eum, quasi rex, interitus.

15 Habitent in tabernaculo illius socij eius qui non est, aspergatur in tabernaculo eius sulphur.

16 Deorsum radices eius siccentur, sursum autem atteratur messis eius. D

17 * Memoria illius pereat de terra, & non celebretur nomen eius in plateis. * Prou.2. d.22.

18 Expellet eum de luce in tenebras, & de orbe transferet eum.

19 Non erit semen eius, neque progenies in populo suo, nec vllæ reliquiæ in regionibus eius.

20 In die eius stupebunt nouissimi, & primos inuadet horror.

21 Hæc sunt ergo tabernacula iniqui, & iste locus eius qui ignorat Deum.

CAPVT XIX.

Iob crudelitatis amicos arguens, se à Deo flagellari dicit immeritò, non ob sua flagitia, sed ob alias iustas causas, ostendens afflictionis acerbitatem, & se ab amicis destitutum, vnde super futura resurrectione seipsum consolatur.

1 Respondens autem Iob, dixit: A

2 Vsquequo affligitis animam meam atteritis me sermonibus?

3 En, decies confunditis me, & non erubescitis opprimentes me.

4 Nempe, etsi ignoraui, mecum erit ignorantia mea.

5 At vos contra me erigimini, & arguitis
me opprobrijs meis.
6 Saltem nunc intelligite, quia Deus non
æquo iudicio afflixerit me,& flagellis suis me
cinxerit.
B 7 Ecce clamabo vim patiens, & nemo au-
diet: vociferabor,& non est qui iudicet.
8 Semitam meam circumsepsit, & transire
non possum,& in calle meo tenebras posuit.
9 Spoliauit me gloria mea, & abstulit co-
ronam de capite meo.
10 Destruxit me vndique,& pereo,& quasi
euulsæ arbori abstulit spem meam.
11 Iratus est contra me furor eius, & sic
me habuit quasi hostem suum.
12 Simul venerunt latrones eius, & fece-
runt sibi viam per me,& obsederunt in gyro
tabernaculum meum.
13 Fratres meos longè fecit à me, & noti
mei quasi alieni recesserunt à me.
C 14 Dereliquerunt me propinqui mei:& qui
me nouerant, obliti sunt mei.
15 Inquilini domus meæ, & ancillæ meæ,
sicut alienum habuerunt me, & quasi pere-
grinus fui in oculis eorum.
16 Seruum meum vocaui,& non respondit
ore proprio deprecabar illum.
17 Halitum meum exhorruit vxor mea, &
orabam filios vteri mei.
18 Stulti quoque despiciebant me, & cùm
ab eis recessissem,detrahebant mihi.
19 Abominati sunt me quondam consilia-
rij mei: & quem maximè diligebam, auersa-
tus est me.
20 Pelli meæ,consumptis carnibus, adhæ-
sit os meum, & derelicta sunt tantummodò
labia circa dentes meos.
21 Miseremini mei, miseremini mei, sal-
tem vos amici mei,quia manus Domini teti-
git me.
D 22 Quare persequimini me sicut Deus, &
carnibus meis saturamini?
23 Quis mihi tribuat vt scribantur sermo-
nes mei? quis mihi det vt exarentur in libro.
24 Stylo ferreo, & plumbi lamina,vel celte
sculpantur in silice?
25 Scio enim quòd Redemptor meus vi-
uit, & in nouissimo die de terra surrectu-
rus sum:
26 Et rursum circumdabor pelle mea, &
in carne mea videbo Deum meum.
27 Quem visurus sum ego ipse, & oculi
mei conspecturi sunt,& non alius: reposita
est hæc spes mea in sinu meo.
28 Quare ergo nunc dicitis: Persequamur
eum, & radicem verbi inueniamus contra
eum?
29 Fugite ergo à facie gladij, quoniam vl-
tor iniquitatum gladius est: & scitote esse
iudicium.

CAPVT XX.

Sophar verbis Iob motus, correptionem ip-
sius se dicit auditurum; & quæ sit apud Deum
pars impij, multis verbis prosequitur.

A 1 RESpondens autem Sophar Naamathi-
tes, dixit.
2 Id circò cogitationes meæ variæ succe-
dunt sibi, & mens in diuersa rapitur.
3 Doctrinam, qua me arguis, audiam, &
spiritus intelligentiæ meæ respondebit mihi.
4 Hoc scio à principio, ex quo positus est
homo super terram,
5 Quòd laus impiorum breuis sit, & gau-
dium hypocritæ ad instar puncti.
6 Si ascenderit vsque ad cęlum superbia
eius,& caput eius nubes tetigerit:
7 Quasi sterquilinium in fine perdetur: &
qui eum viderant, dicent: Vbi est?
8 Velut somnium auolans non inuenietur,
transiet sicut visio nocturna. B
9 Oculus,qui eum viderat,non videbit,ne-
que vltrà intuebitur eum locus suus.
10 Filij eius atterentur egestate, & manus
illius red dent ei dolorem suum.
11 Ossa eius implebuntur vitijs adolescen-
tiæ eius,& cum eo in puluere dormient.
12 Cùm enim dulce fuerit in ore eius ma-
lum,abscondet illud sub lingua sua.
13 Parcet illi,& non derelinquet illud, &
celabit in gut ture suo.
14 Panis eius in vtero illius vertetur in fel
aspidum intrinsecus.
15 Diuitias,quas deuorauit, euomet, & de
ventre illius extrahet eas Deus.
16 Caput aspidum suget, & occidet eum
lingua viperæ.
17 (Non videat riuulos fluminis, torren- C
tes mellis, & butyri.)
18 Luet quæ fecit omnia, nec tamen con-
sumetur: iuxta multitudinem adinuentio-
num suarum, & sic sustinebit.
19 Quoniam confringens nudauit paupe-
res: domum rapuit,& non ædificauit eam.
20 * Nec est satiatus venter eius:& cùm ha- *Eccl.5 c.9.
buerit quæ concupierat,possidere nõ poterit.
21 Non remansit de cibo eius, & propte-
reà nihil permanebit de bonis eius.
22 Cùm satiatus fuerit, arctabitur, æstua-
bit,& omnis dolor irruet super eum.
23 Vtinam impleatur venter eius, vt emit- D
tat in eum iram furoris sui,& pluat super il-
lum bellum suum.
24 Fugiet arma ferrea, & irruet in arcum
æreum.
25 Eductus,& egrediens de vagina sua, &
fulgurans in amaritudine sua: vadent & ve-
nient super eum horribiles.
26 Omnes tenebræ absconditæ sunt in oc-
cultis eius:deuorabit eũ ignis,qui non succẽ-
ditur, affligetur relictus in tabernaculo suo.
27 Reuelabunt cęli iniquitatem eius, &
terra consurget aduersus eum.
28 Apertum erit germen domus illius,de-
trahetur in die furoris Dei.
29 Hæc est pars hominis impij à Deo, &
hęreditas verborum eius à Domino.

CAPVT XXI.

Iob patienter ab amicis audiri postulans,
causam inquirit quare impiorum nonnulli in
finem vsque vitæ prosperentur, pij contra ad-
uersis cędantur; & respondet, impium in diem
perditionis à Deo seruari, falsam amicorum
consolationem per hoc conuellens.

1 RESpondens autem Iob dixit: A
2 Audite quæso sermones meos, &

agite

videbitur, verba ridete.

4 Numquid contra hominem disputatio mea est, vt meritò non debeam contristari?

5 Attendite me, & obstupescite, & superponite digitum ori vestro:

6 Et ego quando recordatus fuero, pertimesco, & concutit carnem meam tremor.

*Ier.12.a.1. Habac. 1 a.3.d.13. 7 *Quare ergo impij viuunt, subleuati sunt, confortatique diuitijs?

B 8 Semen eorum permanet coram eis, propinquorum turba & nepotum in conspectu eorum.

9 Domus eorum securæ sunt & pacatæ, & non est virga Dei super illos.

10 Bos eorum concepit, & non abortiuit: vacca peperit, & non est priuata fetu suo.

11 Egrediuntur quasi greges paruuli eorum, & infantes eorum exultant lusibus.

12 Tenent tympanum, & citharam, & gaudent ad sonitum organi.

13 Ducunt in bonis dies suos, & in puncto ad inferna descendunt.

14 Qui dixerunt Deo: Recede à nobis, & scientiam viarum tuarum nolumus.

*Mal.3 d 14. 15 * Quis est Omnipotens vt seruiamus ei? & quid nobis prodest si orauerimus illum?

16 Verumtamen quia non sunt in manu eorum bona sua, consilium impiorum longè sit à me.

17 Quoties lucerna impiorum extinguetur, & superueniet eis inundatio, & dolores diuidet furoris sui?

C 18 Erunt sicut paleæ ante faciem venti, & sicut fauilla quam turbo dispergit.

19 Deus seruabit filijs illius dolorem patris: & cùm reddiderit, tunc sciet.

20 Videbunt oculi eius interfectionem suam, & de furore Omnipotentis bibet:

21 Quid enim ad eum pertinet de domo sua post se? & si numerus mensium eius dimidietur?

22 Numquid Deum docebit quispiam scientiam, qui excelsos iudicat?

23 Iste moritur robustus & sanus, & diues & felix.

24 Viscera eius plena sunt adipe, & medullis ossa illius irrigantur.

25 Alius verò moritur in amaritudine animæ absque vllis opibus.

D 26 Et tamen simul in puluere dormient, & vermes operient eos.

27 Certè noui cogitationes vestras, & sententias contra me iniquas.

28 Dicitis enim: Vbi est domus principis? & vbi tabernacula impiorum?

29 Interrogate quemlibet de viatoribus, & hæc eadem illum intelligere cognoscetis.

30 Quia in diem perditionis seruatur malus, & ad diem furoris ducetur.

31 Quis arguet coram eo viam eius? & quæ fecit, quis reddet illi?

32 Ipse ad sepulchra ducetur, & in congerie mortuorum vigilabit.

33 Dulcis fuit glareis Cocyti, & post se omnem hominem trahet, & ante se innumerabiles.

34 Quomodo igitur consolamini me frustrà, cùm responsio vestra repugnare ostensa sit veritati?

CAPVT XXII.

Eliphaz arguit Iob immisericordiæ in pauperum oppressione, & aliorum facinorum; ostendens ipsum de diuina prouidentia non rectè sentire, ac pœnitenti bona promittens.

1 Respondens autem Eliphaz Themanites, dixit: A

2 Numquid Deo potest comparari homo, etiam cùm perfectæ fuerit scientiæ?

3 Quid prodest Deo si iustus fueris? aut quid ei confers, si immaculata fuerit via tua?

4 Numquid timens arguet te, & veniet tecum in iudicium,

5 Et non propter malitiam tuam plurimam, & infinitas iniquitates tuas?

6 Abstulisti enim pignus fratrum tuorum sine causa, & nudos spoliasti vestibus.

7 Aquam lasso non dedisti, & esurienti subtraxisti panem.

8 In fortitudine brachij tui possidebas terram, & potentissimus obtinebas eam. B

9 Viduas dimisisti vacuas, & lacertos pupillorum comminuisti.

10 Propterea circumdatus es laqueis, & conturbat te formido subita.

11 Et putabas te tenebras non visurum, & impetu aquarum inundantium non oppressum iri?

12 An non cogitas quòd Deus excelsior cœlo sit, & super stellarum verticem sublimetur?

13 Et dicis: Quid enim nouit Deus? & quasi per caliginem iudicat.

14 Nubes latibulum eius, nec nostra considerat, & circa cardines cœli perambulat.

15 Numquid semitam sæculorum custodire cupis, quam calcauerunt viri iniqui?

16 Qui sublati sunt ante tempus suum, & fluuius subuertit fundamentum eorum: C

17 Qui dicebant Deo: Recede à nobis: & quasi nihil posset facere Omnipotens, æstimabant eum:

18 Cùm ille impleset domos eorum bonis quorum sententia procul sit à me.

19 * Videbunt iusti & lætabuntur, & innocens subsannabit eos. * Ps.106. d.42.

20 Nonne succisa est erectio eorum, & reliquias eorum deuorabit ignis?

21 Acquiesce igitur ei, & habeto pacem, & per hæc habebis fructus optimos.

22 Suscipe ex ore illius legem, & pone sermones eius in corde tuo.

23 Si reuersus fueris ad Omnipotentem, ædificaberis, & longè facies iniquitatem à tabernaculo tuo. D

24 Dabit pro terra silicem, & pro silice torrentes aureos.

25 Eritque Omnipotens contra hostes tuos, & argentum coaceruabitur tibi.

26 Tunc super Omnipotentem delicijs affluens, & eleuabis ad Deum faciem tuam.

27 Rogabis eum, & exaudiet te, & vota tua reddes.

28 Decernes rem, & veniet tibi, & in vijs tuis splendebit lumen.

Prou. 29 23. 29 * Qui enim humiliatus fuerit, erit in gloria: & qui inclinauerit oculos, ipse saluabitur.

30 Saluabitur innocens, saluabitur autem in munditia manuum suarum.

CAPVT XXIII.

Iob diuinum iudicium humiliter inuocans, ostendit se non puniri propter peccata sua, rectèque sentire de prouidentia Dei incomprehensibilis, omnia pro sua voluntate facientis.

A 1 RESpondens autem Iob, ait:

2 Nunc quoque in amaritudine est sermo meus, & manus plagæ meæ aggrauata est super gemitum meum.

3 Quis mihi tribuat vt cognoscam & inueniam illum, & veniam vsque ad solium eius?

4 Ponam coram eo iudicium, & os meum replebo increpationibus.

5 Vt sciam verba quæ mihi respondeat, & intelligam quid loquatur mihi.

B 6 Nolo multa fortitudine contendat mecũ, nec magnitudinis suæ mole me premat.

7 Proponat æquitatem contra me, & perueniat ad victoriam iudicium meum.

8 Si ad Orientem iero, non apparet: si ad Occidentem, non intelligam eum.

9 Si ad sinistram, quid agam? non apprehendam eum: si me vertam ad dexteram, non
C videbo illum.

10 Ipse verò scit viam meam, & probauit me quasi aurum quod per ignem transit.

11 Vestigia eius secutus est pes meus, viam eius custodiui, & non declinaui ex ea.

12 A mandatis labiorum eius non recessi, & in sinu meo abscondi verba oris eius.

13 Ipse enim solus est, & nemo auertere potest cogitationem eius: & anima eius
D quodcumque voluit, hoc fecit.

14 Cùm expleuerit in me voluntatem suam, & alia multa similia præsto sunt ei.

15 Et idcircò à facie eius turbatus sum, & considerans eum, timore sollicitor.

16 Deus molliuit cor meum, & omnipotens conturbauit me.

17 Non enim perij propter imminentes tenebras, nec faciem meam operuit caligo.

CAPVT XXIV.

Iob vt rectè se sentire ostendat de diuina prouidentia, dicit Deo nota esse tempora, & hominum varias recenset iniquitates, ab ipso puniendas.

A 1 AB Omnipotente non sunt abscondita tempora: qui autem nouerunt eum, ignorant dies illius.

2 Alij terminos transtulerunt, diripuerunt greges, & pauerunt eos.

3 Asinum pupillorum abegerunt, & abstulerunt pro pignore bouem viduę.

4 Subuerterunt pauperum viam, & oppresserunt pariter mansuetos terræ.

5 Alij quasi onagri in deserto egrediuntur ad opus suum: vigilantes ad prædam, præparant panem liberis.

6 Agrum non suum demetunt: & vineam B
eius, quem vi oppresserint, vindemiant.

7 Nudos dimittunt homines, indumenta tollentes quibus non est operimentum in frigore.

8 Quos imbres montium rigant: & non habentes velamen, amplexantur lapides.

9 Vim fecerunt deprædantes pupillos, & vulgum pauperem spoliauerunt.

10 Nudis & incedentibus absque vestitu, & esurientibus tulerunt spicas.

11 Inter aceruos eorum meridiati sunt, qui calcatis torcularibus sitiunt.

12 De ciuitatibus fecerunt viros gemere, & anima vulneratorum clamauit, & Deus inultum abire non patitur.

13 Ipsi fuerunt rebelles lumini, nescierunt C
vias eius, nec reuersi sunt per semitas eius.

14 Manè primò consurgit homicida, interficit egenum & pauperem: per noctem verò erit quasi fur.

15 Oculus adulteri obseruat caliginem, dicens: Non me videbit oculus: & operiet vultum suum.

16 Perfodit in tenebris domos, sicut in die condixerant sibi, & ignorauerunt lucem.

17 Si subitò apparuerit aurora, arbitrantur vmbram mortis: & sic in tenebris quasi in luce ambulant.

18 Leuis est super faciem aquæ: maledicta sit pars eius in terra, nec ambulet per viam vinearum.

19 Ad nimium calorem transeat ab aquis D
niuium & vsque ad inferos peccatum illius.

20 Obliuiscatur eius misericordia: dulcedo illius vermes: non sit in recordatione, sed conteratur quasi lignum infructuosum.

21 Pauit enim sterilem, quæ non parit, & viduæ benè non fecit.

22 Detraxit fortes in fortitudine sua: & cùm steterit, non credet vitę suæ.

23 * Dedit ei Deus locum pœnitentiæ, & *Apoc. 2 f.21.
ille abutitur eo in superbiam: oculi autem eius sunt in vijs illius.

24 Eleuati sunt ad modicum, & non subsistent, & humiliabuntur sicut omnia, & auferentur, & sicut summitates spicarum conterentur.

25 Quod si non est ita, quis me potest arguere esse mentitum, & ponere ante Deum verba mea?

CAPVT XXV.

Baldad ex Dei sublimitate & hominis humilitate, negat hominem Deo comparatum iustificari posse.

1 RESpondens autem Baldad Suhites, A
dixit:

2 Potestas & terror apud eum est, qui facit concordiam in sublimibus suis.

3 Numquid est numerus militum eius? & super quem non surget lumen illius?

4 Numquid iustificari potest homo com-

paratus Deo, aut apparere mundus natus de
muliere?
5 Ecce luna etiam non splendet, & stellæ
non sunt mundæ in conspectu eius:
6 Quanto magis homo putredo, & filius
hominis vermis.

CAPVT XXVI.

Iob dicit nullum Deo ab homine auxilium præstari posse, Dei incomprehensibilem potentiam ex ipsius operibus demonstrans.

A 1 Respondens autem Iob dixit:
2 Cuius adiutor es? numquid imbe-
cillis? & sustentas brachium eius, qui non
est fortis?
3 Cui dedisti consilium? forsitan illi, qui
non habet sapientiam, & prudentiam tuam
ostendisti plurimam.
4 Quem docere voluisti? nonne eum, qui
fecit spiramentum?
B 5 Ecce gigantes gemunt sub aquis, & qui
habitant cum eis.
6 Nudus est infernus coram illo, & nul-
lum est operimentum perditioni.
7 Qui extendit Aquilonem super vacuum,
& appendit terram super nihilum.
8 Qui ligat aquas in nubibus suis, vt non
erumpant pariter deorsum.
C 9 Qui tenet vultum solij sui, & expandit
super illud nebulam suam.
10 Terminum circumdedit aquis, vsque
dum finiantur lux & tenebræ.
11 Columnæ cęli contremiscunt, & pa-
uent ad nutum eius.
D 12 In fortitudine illius repentè maria con-
gregata sunt, & prudentia eius percussit su-
perbum.
13 Spiritus eius ornauit cœlos: & obste-
tricante manu eius, eductus est coluber tor-
tuosus.
14 Ecce, hæc ex parte dicta sunt viarum
eius: & cùm vix paruam stillam sermonis
eius audierimus, quis poterit tonitruum ma-
gnitudinis illius intueri?

CAPVT XXVII.

Iob perpetuò constans in sui iustificatione, reiecta amicorum calumnia, ostendit cur innocentiæ studuerit, quod impij ex præsentis vitæ breui prosperitate in mortem rapiantur à Deo ad supplicia.

A 1 Addidit quoque Iob, assumens parabo-
lam suam, & dixit.
2 Viuit Deus, qui abstulit iudicium meum
& Omnipotens, qui ad amaritudinem ad du-
xit animam meam.
3 Quia donec superest halitus in me, &
spiritus Dei in naribus meis,
4 Non loquentur labia mea iniquitatem,
nec lingua mea meditabitur mendacium.
5 Absit à me vt iustos vos esse iudicem: do-
nec deficiam, non recedam ab innocentia
mea.
B 6 Iustificationem meam, quam cœpi tene-
re, non deseram: neque enim reprehendit
me cor meum in omni vita mea.
7 Sit vt impius, inimicus meus: & aduersa-
rius meus quasi iniquus.
8 Quæ est enim spes hypocritę si auarè ra-
piat, & non liberat Deus animam eius?
9 Numquid Deus audiet clamorem eius
cùm venerit super eum angustia?
10 Aut poterit in omnipotente delectari,
& inuocare Deum omni tempore?
11 Docebo vos per manum Dei quæ Om-
nipotens habeat, nec abscondam.
12 Ecce, vos omnes nostis, & quid sine
causa vana loquimini?
13 Hæc est pars hominis impij apud C
Deum, & hęreditas violentorum, quam ab
Omnipotente suscipient.
14 Si multiplicati fuerint filij eius, in gla-
dio erunt, & nepotes eius non saturabun-
tur pane.
15 Qui reliqui fuerint ex eo, sepelientur in
interitu, & viduæ illius non plorabunt.
16 Si comportauerit quasi terram argen-
tum, & sicut lutum præparauerit vestimenta:
17 Præparabit quidem, sed iustus vestietur
illis: & argentum innocens diuidet.
18 Ædificauit sicut tinea domum suam, &
sicut custos fecit vmbraculum.
19 * Diues cùm dormierit, nihil secum *Ps 48. d. 18.
auferet: aperiet oculos suos, & nihil in- D
ueniet.
20 Apprehendet eum quasi aqua inopia,
nocte opprimet eum tempestas.
21 Tollet eum ventus vrens, & auferet,
& velut turbo rapiet eum de loco suo.
22 Et mittet super eum, & non parcet: de
manu eius fugiens fugiet.
23 Stringet super eum manus suas, & sibi-
labit super illum, intuens locum eius.

CAPVT XXVIII.

Iob etiam innocentiæ studuit, quod hæc sit vnica via obtinendæ sapientiæ, quam ostendit auro longè esse præstantiorem, tum origine tum rei dignitate; Deo autem perspecta esse quæque occultissima naturæ, & sapientiam è cœlo dari non auro emi: cuius sapientię particula quædam communicatur per Dei timorem.

1 Habet argentum, venarum suarum A
principia: & auro locus est, in quo
conflatur.
2 Ferrum de terra tollitur: & lapis solutus
calore, in æs vertitur.
3 Tempus posuit tenebris, & vniuersorum
finem ipse considerat, lapidem quoque cali-
ginis, & vmbram mortis.
4 Diuidit torrens à populo peregrinante,
eos, quos oblitus est pes egentis hominis, &
inuios.
5 Terra de qua oriebatur panis in loco suo
igne subuersa est.
6 Locus sapphiri lapides eius, & glebæ il-
lius aurum.
7 Semitam ignorauit auis, nec intuitus est
eam oculus vulturis.
8 Non calcauerunt eam filij institorum, B
nec pertransiuit per eam leæna.
9 Ad silicem extendit manum suam, sub-
uertit à radicibus montes.

19 In petris riuos excidit, & omne pretio-
sum vidit oculus eius.
11 Profunda quoque fluuiorum scrutatus
est, & abscondita in lucem produxit.
12 Sapientia verò vbi inuenitur? & quis est
locus intelligentiæ?
13 Nescit homo pretium eius, nec inueni-
tur in terra suauiter viuentium.
14 Abyssus dicit: Non est in me: & mare
loquitur: Non est mecum.
* Sap.7.a.9. 15 * Non dabitur aurum obrizum pro ea,
C nec appendetur argentum in commutatio-
ne eius.
16 Non conferetur tinctis Indiæ colori-
bus, nec lapidi Sardonicho pretiosissimo, vel
saphiro.
17 Non adæquabitur ei aurum vel vitrum,
nec commutabuntur pro ea vasa auri.
18 Excelsa & eminentia non memorabun-
tur comparatione eius: trahitur autem sa-
pientia de occultis.
10 Non adæquabitur ei topazius de Æ-
thiopia, nec tincturæ mundissimæ compo-
netur:
29 Vnde ergo sapientia venit? & quis est
locus intelligentiæ?
21 Abscondita est ab oculis omnium vi-
uentium, volucres quoque cœli latet.
D 22 Perditio & mors dixerunt: Auribus
nostris audiuimus famam eius.
23 Deus intelligit viam eius, & ipse nouit
locum illius.
24 Ipse enim fines mundi intuetur: & om-
nia, quæ sub cęlo sunt, respicit.
25 Qui fecit ventis pondus, & aquas ap-
pendit in mensura.
26 Quando ponebat pluuijs legem, & viam
procellis sonantibus.
27 Tunc vidit illam, & enarrauit, & præ-
parauit, & inuestigauit.
28 Et dixit homini: Ecce timor Domini,
ipsa est sapientia: & recedere à malo, intelli-
gentia.

CAPVT XXIX.

*Iob pristinæ cupiens restitui felicitati, mul-
tis verbis illam enarrat, vna cum bonis suis
operibus, quo se de contraria amicorum calum-
nia vindicet.*

A 1 ADdidit quoque Iob, assumens parabo-
lam suam, & dixit:
2 Quis mihi tribuat, vt sim iuxta menses
pristinos, secundùm dies quibus Deus custo-
diebat me?
3 Quando splendebat lucerna eius super
caput meum, & ad lumen eius ambulabam
in tenebris?
4 Sicut fui in diebus adolescentiæ meæ,
quando secretò Deus erat in tabernaculo
meo?
5 Quando erat Omnipotens mecum: & in
circuitu meo pueri mei?
6 Quando lauabam pedes meos butyro, &
petra fundebat mihi riuos olei?
B 7 Quando procedebam ad portam ci-
uitatis, & in platea parabant cathedram
mihi?
8 Videbant me iuuenes, & abscondeban-
tur: & senes assurgentes stabant.
9 Principes cessabant loqui, & digitum
superponebant ori suo.
10 Vocem suam cohibebant duces, & lin-
gua eorum gutturi suo adhærebat.
11 Auris audiens beatificabat me, & ocu-
lus videns testimonium reddebat mihi.
12 Eò quòd liberassem pauperem vocife-
rantem, & pupillum, cui non esset adiutor.
13 Benedictio perituri super me veniebat, C
& cor viduæ consolatus sum.
14 Iustitia indutus sum: & vestiui me, si-
cut vestimento & diademate, iudicio meo.
15 Oculus fui cæco, & pes claudo.
16 Pater eram pauperum: & causam quam
nesciebam, diligentissimè inuestigabam.
17 Conterebam molas iniqui, & de denti-
bus illius auferebam prædam.
18 Dicebamque: In nidulo meo moriar,
& sic ut palma multiplicabo dies.
19 Radix mea aperta est secus aquas, &
ros morabitur in messione mea.
20 Gloria mea semper innouabitur, & ar-
cus meus in manu mea instaurabitur.
21 Qui me audiebant, expectabant sen- D
tentiam, & intenti tacebant ad consilium
meum.
22 Verbis meis addere nihil audebant, &
super illos stillabat eloquium meum.
23 Expectabant me sicut pluuiam, & os
suum aperiebant quasi ad imbrem sero-
tinum.
24 Si quando ridebam ad eos, non crede-
bant, & lux vultus mei non cadebat in
terram.
25 Si voluissem ire ad eos, sedebam pri-
mus: cùmque sederem quasi rex, circum-
stante exercitu, eram tamen mœrentium
consolator.

CAPVT XXX.

*Plangit Iob pristinam illam felicitatem,
versam sibi permittente Deo, in summam ca-
lamitatem.*

1 NVnc autem derident me iuniores A
tempore, quorum non dignabar
patres ponere cum canibus gregis mei:
2 Quorum virtus manuum mihi erat pro
nihilo, & vita ipsa putabantur indigni.
3 Egestate & fame steriles, qui rodebant
in solitudine, squallentes calamitate & mi-
seria.
4 Et mandebant herbas, & arborum cor-
tices, & radix iuniperorum erat cibus eo-
rum:
5 Qui de conuallibus ista rapientes, cùm
singula reperissent, ad ea cum clamore cur-
rebant.
6 In desertis habitabant torrentium, & in
cauernis terræ, vel super glaream.
7 Qui inter huiuscemodi lætabantur, & es- B
se sub sentibus delicias computabant.
8 Filij stultorum & ignobilium, & in ter-
ra penitus non parentes.
9 Nunc in eorum canticum versus sum, &
factus sum eis in prouerbium.

10 Abominantur me, & longè fugiunt à
me, & faciem meam conspuere non verētur.
11 Pharetram enim suam aperuit, & affli-
xit me, & frænum posuit in os meum.
12 Ad dexteram orientis calamitates meæ
illicò surrexerunt: pedes meos subuerte-
runt, & oppresserunt quasi fluctibus semi-
tis suis.
13 Dissipauerunt itinera mea, insidiati
sunt mihi, & præualuerunt, & non fuit qui
ferret auxilium.
C 14 Quasi rupto muro, & aperta ianua, ir-
ruerunt super me, & ad meas miserias deuo-
luti sunt.
15 Redactus sum in nihilum: abstulisti
quasi ventus desiderium meum: & velut nu-
bes pertransijt salus mea.
16 Nunc autem in memetipso marcescit
anima mea, & possident me dies afflictionis.
17 Nocte os meum perforatur doloribus:
& qui me comedunt, non dormiunt.
18 In multitudine eorum consumitur ve-
stimentum meum, & quasi capitio tunicæ
succinxerunt me.
19 Comparatus sum luto, & assimilatus
sum fauillæ & cineri.
20 Clamo ad te, & non exaudis me: sto, &
non respicis me.
21 Mutatus es mihi in crudelem, & in du-
ritia manus tuæ aduersaris mihi.
22 Eleuasti me, & quasi super ventum po-
nens elisisti me validè.
D 23 Scio quia morti trades me, vbi consti-
tuta est domus omni viuenti.
24 Verumtamen non ad consumptionem
eorum emittis manum tuam: & si corrue-
rint, ipse saluabis.
25 Flebam quondam super eo qui afflictus
erat, & compatiebatur anima mea pauperi.
26 Expectabam bona, & venerunt mihi
mala: præstolabar lucem, & eruperunt te-
nebræ.
27 Interiora mea efferbuerunt absque vlla
requie, præuenerunt me dies afflictionis.
28 Mœrens incedebam, sine furore; con-
surgens, in turba clamabam.
29 Frater fui draconum, & socius struthio-
num.
30 Cutis mea denigrata est super me, & os-
sa mea aruerunt præ caumate.
31 Versa est in luctum cithara mea, & or-
ganum meum in vocem flentium.

CAPVT XXXI.

Iob vt de amicorum calumnia se purget, summum iudicem innocentiæ suæ testem inuocans; suas enarrat virtutes, quibus à puero assueuit.

A 1 PEpigi fœdus cum oculis meis, vt ne co-
gitarem quidem de virgine.
2 Quam enim partē haberet in me Deus de
super, & hęreditatē Omnipotens de excelsis?
3 Numquid non perditio est iniquo, &
alienatio operantibus iniustitiam?
4 Nonne ipse considerat vias meas, & cun-
ctos gressus meos dinumerat?
5 Si ambulaui in vanitate, & festinauit in
dolo pes meus:
6 Appendat me in statera iusta, & sciat
Deus simplicitatem meam.
7 Si declinauit gressus meus de via, & si se-
cutum est oculos meos cor meum, & si ma-
nibus meis adhæsit macula:
8 Seram, & alius comedat: & progenies
mea eradicetur,
9 Si deceptum est cor meum super mulie-
re, & si ad ostium amici mei insidiatus sum:
10 Scortum alterius sit vxor mea, & super B
illam incuruentur alij.
11 Hoc enim nefas est, & iniquitas ma-
xima.
12 Ignis est vsque ad perditionem deuo-
rans, & omnia eradicans genimina.
13 Si contempsi subire iudicium cum ser-
uo meo, & ancilla mea, cùm disceptarent ad-
uersum me.
14 Quid enim faciam cùm surrexerit ad
iudicandum Deus? & cùm quæsierit, quid
respondebo illi?
15 Numquid non in vtero fecit me qui &
illum operatus est: & formauit me in vulua
vnus?
16 Si negaui, quod volebant, pauperibus,
& oculos viduæ expectare feci.
17 Si comedi buccellam meam solus, &
non comedit pupillus ex ea:
18 (Quia ab infantia mea creuit mecum
miseratio: & de vtero matris meæ egressa est
mecum.)
19 Si despexi pereuntem, eò quòd non ha- C
buerit indumentum, & absque operimento
pauperem:
20 Si non benedixerunt mihi latera eius
& de velleribus ouium mearum calefa-
ctus est.
21 Si leuaui super pupillum manum meā,
etiam cùm viderem me in porta superiorem:
22 Humerus meus à iunctura sua cadat,
& brachium meum cum suis ossibus con-
fringatur.
23 Semper enim quasi tumentes super me
fluctus timui Deum, & pondus eius ferre
non potui.
24 Si putaui aurum robur meum, & obri-
zo dixi: Fiducia mea.
25 Si lætatus sum super multis diuitijs meis
& quia plurima reperit manus mea.
26 Si vidi Solem cùm fulgeret, & lunam
incedentem clarè:
27 Et lætatum est in abscondito cor meum
& osculatus sum manum meam ore meo.
28 Quæ est iniquitas maxima, & negatio
contra Deum altissimum.
29 Si gauisus sum ad ruinam eius qui me
oderat, & exultaui quòd inuenisset eū malū. D
30 Non enim dedi ad peccandum guttur
meum, vt expeterē maledicens animam eius.
31 Si non dixerunt viri tabernaculi mei:
Quis det de carnibus eius vt saturemur?
32 Foris non mansit peregrinus, ostium
meum viatori patuit.
33 Si abscondi quasi homo peccatū meum
& celaui in sinu meo iniquitatem meam.
34 Si expaui ad multitudinem nimiam, &
despectio propinquorum terruit me: & non
magis tacui, nec egressus sum ostium.

35 Quis mihi tribuat auditorem, vt desi-
derium meum audiat Omnipotens:& librum
scribat ipse qui iudicat.
36 Vt in humero meo portem illum,& cir-
cumdem illum quasi coronam mihi?
37 Per singulos gradus meos pronuntiabo
illum, & quasi principi offeram eum.
38 Si aduersum me terra mea clamat, &
cum ipsa sulci eius deflent.
39 Si fructus eius comedi absque pecunia,
& animam agricolarum eius afflixi.
40 Pro frumento oriatur mihi tribulus, &
pro hordeo spina.

Finita sunt verba Iob.

CAPVT XXXII.

Iob silentio amicis imposito, arguitur vna cum illis insipientiæ ab Eliu, qui suam iactat sapientiam.

A 1 OMiserunt autem tres viri isti respon-
dere Iob, eò quòd iustus sibi vide-
retur.
2 Et iratus, indignatusque est Eliu filius
Barachel Buzites de cognatione Ram:iratus
est autem aduersum Iob, eò quòd iustum se
esse diceret coram Deo.
3 Porrò aduersum amicos eius indignatus
est, eò quòd non inuenissent responsionem
rationabilem, sed tantummodò condemnas-
sent Iob.
4 Igitur Eliu expectauit Iob loquentem: eò
quòd seniores essent qui loquebantur.
B 5 Cùm autem vidisset quòd tres responde-
re non potuissent, iratus est vehementer.
6 Respondensque Eliu filius Barachel Bu-
xites, dixit:
Iunior sum tempore, vos autem antiquio-
res, idcircò demisso capite, veritus sum vo-
bis indicare meam sententiam.
7 Sperabam enim quòd ætas prolixior lo-
queretur, & annorum multitudo doceret sa-
pientiam.
8 Sed,vt video, Spiritus est in hominibus,
& inspiratio Omnipotentis dat intelligen-
tiam.
9 Non sunt longæui sapientes, nec senes
intelligunt iudicium.
C 10 Ideo dicam: Audite me, ostendam vo-
bis etiam ego meam sapientiam.
11 Expectaui enim sermones vestros, au-
diui prudentiam vestram, donec disceptare-
mini sermonibus:
12 Et donec putabam vos aliquid dicere,
considerabam: sed vt video,non est qui pos-
sit arguere Iob, & respondere ex vobis ser-
monibus eius.
13 Ne fortè dicatis:Inuenimus sapientiam
Deus proiecit eum, non homo.
14 Nihil locutus est mihi, & ego non se-
cundùm sermones vestros respondebo illi.
15 Extimuerunt, nec responderunt vltrà,
abstuleruntque à se eloquia.
D 16 Quoniam igitur expectaui, & non sunt
locuti: steterunt, nec vltrà responderunt:
17 Respondebo & ego partem meam, &
ostendam scientiam meam.
18 Plenus sum enim sermonibus, &
coarctat me spiritus vteri mei.
19 En venter meus quasi mustum absque
spiraculo,quod lagunculas nouas disrumpit.
20 Loquar & respirabo paululum:aperiam
labia mea, & respondebo:
21 Non accipiam personam viri,& Deum
homini non æquabo.
22 Nescio enim quàm diu subsistam, & si
post modicum tollat me Factor meus.

CAPVT XXXIII.

Eliu ex sermonibus Iob ostendere nititur eum non esse iustum, docens quomodo Deus homini loquatur vt erudiat & increpet, ac resipiscenti propitietur.

1 AVdi igitur Iob eloquia mea, & omnes A
sermones meos ausculta.
2 Ecce aperui os meum, loquatur lingua
mea in faucibus meis.
3 Simplici corde meo sermones mei,& sen-
tentiam puram labia mea loquentur.
4 Spiritus Dei fecit me,& spiraculum Om-
nipotentis viuificauit me.
5 Si potes, responde mihi, & aduersus fa-
ciem meam consiste.
6 Ecce, & me sicut & te fecit Deus, & de
eodem luto ego quoque formatus sum.
7 Verumtamen miraculum meum non te
terreat,& eloquentia mea non sit tibi grauis.
8 Dixisti ergo in auribus meis, & vocem
verborum tuorum audiui:
9 Mundus sum ego, & absque delicto im-
maculatus,& non est iniquitas in me.
10 Quia querelas in me reperit, ideò arbi- B
tratus est me inimicum sibi.
11 Posuit in neruo pedes meos,custodiuit
omnes semitas meas.
12 Hoc est ergo, in quo non es iustifica-
tus: respondebo tibi, quia maior sit Deus
homine.
13 Aduersus eum contendis, quòd non ad
omnia verba responderit tibi:
14 Semel loquitur Deus, & secundò idip-
sum non repetit.
15 Per somnium in visione nocturna,
quando irruit sopor super homines, & dor-
miunt in lectulo.
16 Tunc aperit aures virorum,& erudiens
eos instruit disciplina,
17 Vt auertat hominem ab his quæ facit,
& liberet eum de superbia:
18 Eruens animam eius à corruptione: & C
vitam illius,vt non transeat in gladium.
19 Increpat quoque per dolorem in lectu-
lo, & omnia ossa eius marcescere facit.
20 Abominabilis ei fit in vita sua panis, &
animæ illius cibus antè desiderabilis.
21 Tabescet caro eius, & ossa, quæ tecta
fuerant, nudabuntur.
22 Appropinquauit corruptioni anima
eius, & vita illius mortiferis.
23 Si fuerit pro eo Angelus loquens vnus
de millibus, vt annuntiet hominis æqui-
tatem:
24 Miserebitur eius,& dicet: Libera eum
vt non descendat in corruptionem: inueni
in quo ei propitier.
25 Consumpta est caro eius à supplicijs,

D reuertatur ad dies adulescentiæ suæ.
26 Deprecabitur Deum, & placabilis ei
erit: & videbit faciem eius in iubilo, & red-
det homini iustitiam suam.
27 Respiciet homines, & dicet: Peccaui,
& verè deliqui, & vt eram dignus, non
recepi.
28 Liberauit animam suam ne pergeret in
interitum, sed viuens lucem videret.
29 Ecce, hæc omnia operatur Deus tribus
vicibus per singulos.
30 Vt reuocet animas eorum à corruptio-
ne, & illuminet luce viuentium.
31 Attende Iob, & audi me: & tace, dum
ego loquor.
32 Si autem habes quod loquaris, respon-
de mihi, loquere: volo enim, te apparere
iustum.
33 Quòd si non habes, audi me: tace, &
docebo te sapientiam.

CAPVT XXXIV.

Eliu rursum ex verbis Iob accusat eum blasphemiæ aliorumque criminum, æquitatem ostendens diuini iudicij, eius quoque potentiæ & notitiæ cuncta subesse.

A 1 PRonuntians itaque Eliu, etiam hæc lo-
cutus est:
2 Audite sapientes verba mea, & eruditi
auscultate me:
* Sap. 12. b. 11. 3 * Auris enim verba probat, & guttur es-
cas gustu dijudicat.
4 Iudicium eligamus nobis, & inter nos
videamus quid sit melius.
5 Quia dixit Iob: Iustus sum, & Deus sub-
uertit iudicium meum.
6 In iudicando enim me, mendacium est:
violenta sagitta mea absque vllo peccato.
7 Quis est vir, vt est Iob, qui bibit subsan-
nationem quasi aquam.
8 Qui graditur cum operantibus iniquita-
tem, & ambulat cum viris impijs?
B 9 Dixit enim: Non placebit vir Deo: etiam
si cucurrerit cum eo.
10 Ideò viri cordati audite me, absit à Deo
impietas, & ab Omnipotente iniquitas.
11 Opus enim hominis reddet ei, & iuxta
vias singulorum restituet eis.
12 Verè enim Deus non condemnabit
frustra, nec Omnipotens subuertet iudiciũ.
13 Quem constituit alium super terram?
aut quem posuit super orbem, quem fabrica-
tus est?
14 Si direxerit ad eum cor suum, spiritum
illius & flatum ad se trahet.
15 Deficiet omnis caro simul, & homo in
cinerem reuertetur.
16 Si habes ergo intellectum, audi quod
dicitur, & ausculta vocem eloquij mei.
17 Numquid qui non amat iudicium, sa-
nari potest? & quomodo tu eum, qui iustus
est, in tantum condemnas:
18 Qui dicit regi, apostata: qui vocat du-
ces impios.
C 19 * Qui nõ accipit personas principũ: nec
*Deut. 10. d. 17. 2. Par. 19 b. 7. cognouit tyrannũ, cũ disceptaret cõtra pau-
perẽ: opus enim manuum eius sunt vniuersi.
20 Subito morientur, & in media nocte
turbabuntur populi, & pertransibunt, & au-
ferent violentum absque manu.
21 Oculi enim eius super vias hominum,
& omnes gressus eorum considerat.
22 Non sunt tenebræ, & non est vmbra
mortis, vt abscondantur ibi qui operantur
iniquitatem.
23 Neque enim vltra in hominis potestate
est, vt veniat ad Deum in iudicium.
24 Conteret multos & innumerabiles, &
stare faciet alios pro eis.
25 Nouit enim opera eorum: & idcircò in-
ducet noctem, & conterentur.
26 Quasi impios percussit eos in loco vi-
dentium.
27 Qui quasi de industria recesserunt ab
eo, & omnes vias eius intelligere noluerunt:
28 Vt peruenire facerent ad eum clamo-
rem egeni, & audiret vocem pauperum.
29 Ipso enim concedente pacem, quis est D
qui condemnet ex quo absconderit vultum,
quis est qui contempletur eum & super gen-
tes & super omnes homines?
30 Qui regnare facit hominem hypocri-
tam propter peccata populi.
31 Quia ergo ego locutus sum ad Deum,
te quoque non prohibebo.
32 Si erraui, tu doce me: si iniquitatem
locutus sum, vltrà non addam.
33 Numquid à te Deus expetit eam, quia
displicuit tibi: tu enim cœpisti loqui, & non
ego: quòd si quid nosti melius, loquere.
34 Viri intelligentes loquantur mihi, & vir
sapiens audiat me.
35 Iob autem stultè locutus est, & verba il-
lius non sonant disciplinam.
36 Pater mi, probetur Iob vsque ad finem:
ne desinas ab homine iniquitatis.
37 Quia addit super peccata sua blasphe-
miam, inter nos interim constringatur: &
tunc ad iudicium prouocet sermonibus suis
Deum.

Sap. 6. b. 8. Eccl 35. b. 1. Act 10. c. 34. Rom. 2. b. 11. Gal. 2 b. 6 Eph. 6 b 9. Col. 3. d. 2. 1 Pet. 3. c. 17.

CAPVT XXXV.

Eliu falsò colligens Iob dixisse Deo non placere quod rectum est, ostendit non Deo sed homini & pietatem prodesse & impietatem obesse.

1 IGitur Eliu hæc rursum locutus est: A
2 Numquid æqua tibi videtur tua co-
gitatio, vt diceres: Iustior sum Deo?
3 Dixisti enim: Non tibi placet quod re-
ctum est: vel quid tibi proderit, si ego pec-
cauero?
4 Itaque ego respondebo sermonibus tuis,
& non amicis tuis tecum.
5 Suscipe cœlum & intuere, & contempla-
re æthera quòd altior te sit.
6 Si peccaueris, quid ei nocebis: & si mul- B
tiplicatæ fuerint iniquitates tuæ, quid facies
contra eum?
7 Porrò si iustè egeris, quid donabis ei,
aut quid de manu tua accipiet:
8 Homini, qui similis tui est, nocebit im-
pietas tua: & filium hominis adiuuabit iu-
stitia tua.
9 Propter multitudinem calumniatorum

clamabunt: & eiulabunt propter vim brachij tyrannorum.

C 10 Et non dixit: Vbi est Deus, qui fecit me qui dedit carmina in nocte?

11 Qui docet nos super iumenta terræ, & super volucres cœli erudit nos.

12 Ibi clamabunt, & non exaudiet, propter superbiam malorum.

13 Non ergo frustra audiet Deus, & Omnipotens causas singulorum intuebitur.

D 14 Etiam cùm dixeris: Non considerat: iudicare coram illo, & expecta eum.

15 Nunc enim non infert furorem suum, nec vlciscitur scelus valdè.

16 Ergo Iob frustrà aperit os suum, & absque scientia verba multiplicat.

CAPVT XXXVI.

Eliu æquitatem diuini iudicij tuetur, qui percutit vt erudiat, loquitur vt ad se redeant, redeuntes à flagellis liberat: hortatur itaque Iob ad resipiscentiam, promittens cuncta prospera.

A 1 ADdens quoque Eliu, hæc locutus est:
2 Sustine me paululum, & indicabo tibi: adhuc enim habeo quod pro Deo loquar.

3 Repetam scientiam meam à principio, & operatorem meum probabo iustum.

4 Verè enim absque mendacio sermones mei, & perfecta scientia probabitur tibi.

5 Deus potentes non abijcit, cùm & ipse sit potens.

6 Sed non saluat impios, & iudicium pauperibus tribuit.

7 Non auferet à iusto oculos suos, & reges in solio collocat in perpetuum, & illi eriguntur.

8 Et si fuerint in catenis, & vinciantur funibus paupertatis:

B 9 Indicabit eis opera eorum, & scelera eorum, quia violenti fuerunt.

10 Reuelabit quoque aurem eorum, vt corripiat: & loquetur, vt reuertantur ab iniquitate:

11 Si audierint & obseruauerint, complebunt dies suos in bono, & annos suos in gloria.

12 Si autem non audierint, transibunt per gladium, & consumentur in stultitia.

13 Simulatores & callidi prouocant iram Dei, neque clamabunt cùm vincti fuerint.

14 Morietur in tempestate anima eorum, & vita eorum inter effeminatos.

15 Eripiet de angustia sua pauperem, & reuelabit in tribulatione aurem eius.

16 Igitur saluabit te de ore angusto latissimè, & non habente fundamentum subter se: requies autem mensæ tuæ erit plena pinguedine.

C 17 Causa tua quasi impij iudicata est, causam iudiciumque recipies.

18 Non te ergo superet ira, vt aliquem opprimas: nec multitudo donorum inclinet te.

19 Depone magnitudinem tuam absque tribulatione, & omnes robustos fortitudine.

20 Ne protrahas noctem, vt ascendant populi pro eis.

21 Caue ne declines ad iniquitatem: hanc enim cœpisti sequi post miseriam.

22 Ecce, Deus excelsus in fortitudine sua, & nullus ei similis in legislatoribus.

23 Quis poterit scrutari vias eius? aut quis potest ei dicere: Operatus es iniquitatem?

24 Memento quòd ignores opus eius, de quo cecinerunt viri.

25 Omnes homines vident eum, vnusquisque intuetur procul.

26 Ecce, Deus magnus vincens scientiam nostram: numerus annorum eius inæstimabilis. D

27 Qui aufert stillas pluuiæ, & effundit imbres ad instar gurgitum.

28 Qui de nubibus fluunt, quæ prætexunt cuncta desuper.

29 Si voluerit extendere nubes quasi tentorium suum,

30 Et fulgurare lumine suo desuper, cardines quoque maris operiet.

31 Per hæc enim iudicat populos, & dat escas multis mortalibus.

32 In manibus abscondit lucem, & præcipit ei vt rursus adueniat.

33 Annuntiat de ea amico suo, quòd possessio eius sit, & ad eam possit ascendere.

CAPVT XXXVII.

Eliu ex mirabilibus Dei operibus declarat Dei sapientiam, potentiam ac iustitiam, & inscrutabile iudicium ipsius: quibus vult Iob detraxisse: vnde monet Iobum, vt se mutui diuino penitus subijciat.

1 SVper hoc expauit cor meum, & emotum est de loco suo. A

2 Audite auditionem in terrore vocis eius, & sonum de ore illius procedentem.

3 Subter omnes cœlos ipse considerat, & lumen illius super terminos terræ.

4 Post eum rugiet sonitus, tonabit voce magnitudinis suæ; & non inuestigabitur, cùm audita fuerit vox eius.

5 Tonabit Deus in voce sua mirabiliter, qui facit magna & inscrutabilia.

6 Qui præcipit niui vt descendat in terram & hiemis pluuijs, & imbri fortitudinis suæ. B

7 Qui in manu omnium hominum signat, vt nouerint singuli opera sua.

8 Ingredietur bestia latibulum, & in antro suo morabitur.

9 Ab interioribus egredietur tempestas, & ab Arcturo frigus.

10 Flante Deo concrescit gelu, & rursum latissimæ funduntur aquæ.

11 Frumentum desiderat nubes, & nubes spargunt lumen suum.

12 Quæ lustrant per circuitum, quocumque eas voluntas gubernantis duxerit, ad omne quod præceperit illis super faciem orbis terrarum.

13 Siue in vna tribu, siue in terra sua, siue in quocumque loco misericordiæ suę eas iusserit inueniri. C

14 Ausculta hæc Iob: sta, & considera mirabilia Dei.

15 Numquid scis quando præceperit Deus pluuijs, vt ostenderent lucem nubium eius?

16 Numquid nosti semitas nubium magnas & perfectas scientias?

17 Nonne vestimenta tua calida sunt, cùm perflata fuerit terra Austro?

18 Tu forsitan cum eo fabricatus es cælos qui solidissimi quasi ære fusi sunt.

19 Ostende nobis quid dicamus illi: nos quippe inuoluimur tenebris.

D 20 Quis narrabit ei quæ loquor? etiam si locutus fuerit homo, deuorabitur:

21 At nunc non vident lucem: subitò aër cogetur in nubes, & ventus transiens fugabit eas.

22 Ab Aquilone aurum venit, & ad Deum formidolosa laudatio:

23 Dignè eum inuenire non possumus: magnus fortitudine, & iudicio, & iustitia, & enarrari non potest.

24 Ideò timebunt eum viri, & non audebunt contemplari omnes qui sibi videntur esse sapientes.

CAPVT XXXVIII.

Deus ipse disputationi se interponit, & Eliu silere iusso, arguit Iob, ostendens ex conditis à se operibus non posse illum diuinam potentiam ac sapientiam comprehendere.

A 1 RESpondens autem Dominus Iob de turbine, dixit:

2 Quis est iste inuoluens sententias sermonibus imperitis?

3 Accinge sicut vir lumbos tuos: interrogabo te, & responde mihi.

4 Vbi eras quando ponebam fundamenta terræ? indica mihi si habes intelligentiam.

5 Quis posuit mensuras eius: si nosti: vel quis tetendit super eam lineam?

6 Super quo bases illius solidatæ sunt: aut quis demisit lapidem angularem eius.

7 Cùm me laudarent simul astra matutina, & iubilarent omnes filij Dei?

8 Quis conclusit ostijs mare, quando erumpebat quasi de vulua procedens:

9 Cùm ponerem nubem vestimentum eius, & caligine illud quasi pannis infantiæ obuoluerem?

B 10 Circumdedi illud terminis meis, & posui vectem, & ostia;

11 Et dixi: Vsque huc venies, & non procedes ampliùs, & hic confringes tumentes fluctus tuos.

12 Numquid post ortum tuum præcepisti diluculo, & ostendisti auroræ locum suum?

13 Et tenuisti concutiens extrema terræ, & excussisti impios ex ea?

14 Restituetur vt lutum signaculum, & stabit sicut vestimentum:

15 Auferetur ab impijs lux sua, & brachium excelsum confringetur.

16 Numquid ingressus es profunda maris, & in nouissimis abyssi deambulasti?

17 Numquid apertæ sunt tibi portæ mortis, & ostia tenebrosa vidisti?

18 Numquid considerasti latitudinem terræ? indica mihi, si nosti, omnia,

19 In qua via lux habitet, & tenebrarum quis locus sit:

20 Vt ducas vnumquodque ad terminos suos, & intelligas semitas domus eius. C

21 Sciebas tunc quòd nasciturus esses? & numerum dierum tuorum noueras?

22 Numquid ingressus es thesauros niuis, aut thesauros grandinis aspexisti?

23 Quæ præparaui in tempus hostis, in diem pugnæ & belli?

24 Per quam viam spargitur lux, diuiditur æstus super terram?

25 Quis dedit vehementissimo imbri cursum, & viam sonantis tonitrui,

26 Vt plueret super terram absque homine in deserto, vbi nullus mortalium commoratur.

27 Vt impleret inuiam & desolatam, & produceret herbas virentes?

28 Quis est pluuiæ pater? vel quis genuit stillas roris?

29 De cuius vtero egressa est glacies? & gelu de cælo quis genuit?

30 In similitudinem lapidis aquæ durantur, & superficies abyssi constringitur.

31 Numquid coniungere valebis micantes stellas Pleiadas, aut gyrum Arcturi poteris dissipare.

32 Numquid producis Luciferum in tempore suo, & Vesperum super filios terræ consurgere facis? D

33 Numquid nosti ordinem cæli, & pones rationem eius in terra?

34 Numquid eleuabis in nebula vocem tuam, & impetus aquarum operiet te?

35 Numquid mittes fulgura, & ibunt, & reuertentia dicent tibi: Adsumus?

36 Quis posuit in visceribus hominis sapientiã? vel quis dedit gallo intelligentiam?

37 Quis enarrabit cælorum rationem, & concentum cæli quis dormire faciet?

38 Quando fundebatur puluis in terra, & glebæ compingebantur?

39 Numquid capies leænæ prædam, & animam catulorum eius implebis,

40 Quando cubant in antris, & in specubus insidiantur?

41 * Quis præparat coruo escam suam, quando pulli eius clamant ad Deum, vagantes, eò quòd non habeant cibos? * Ps. 146. b. 9.

CAPVT XXXIX.

Deus ipsi Iob ostendit mirabilia opera sua etiam ex ibicibus, onagro, rhinocerote, struthione, equo, & aquila; arguens eum quòd cum ipso contendere voluerit: quibus Iob commotus, agnoscit se temerè locutum.

1 NVmquid nosti tempus partus ibicum in petris, vel parturientes ceruas obseruasti? A

2 Dinumerasti menses conceptus earum, & scisti tempus partus earum?

3 Incuruantur ad fœtum, & pariunt, &

ru-

rugitus emittunt.
4 Separantur filij earum, & pergunt ad pa-
ſtum: egrediuntur, & non reuertuntur ad
eas.
5 Quis dimiſit onagrum liberum, & vin-
cula eius quis ſoluit?
6 Qui dedi in ſolitudine domum,& taber-
nacula eius in terra ſalſuginis.
7 Contemnit multitudinem ciuitatis, cla-
morem exactoris non audit.
B 8 Circumſpicit montes paſcuæ ſuæ, & vi-
rentia quæque perquirit.
9 Numquid volet rhinoceros ſeruire tibi,
aut morabitur ad præſepe tuum?
10 Numquid alligabis rhinocerota ad a-
randum loco tuo?aut confringet glebas val-
lium poſt te?
11 Numquid fiduciam habebis in magna
fortitudine eius, & derelinques ei labores
tuos?
12 Numquid credes illi quòd ſementem
reddat tibi, & aream tuam congreget?
13 Penna ſtruthionis ſimilis eſt pennis he-
rodij, & accipitris.
14 Quando derelinquit oua ſua in terra,
tu forſitan in puluere calefacies ea?
15 Obliuiſcitur quòd pes conculcet ea,aut
beſtia agri conterat.
16 Duratur ad filios ſuos quaſi non ſint
ſui,fruſtrà laborauit nullo timore cogente.
17 Priuauit enim eam Deus ſapientia, nec
dedit illi intelligentiam.
C 18 Cùm tempus fuerit, in altum alas eri-
git: deridet equum & aſcenſorem eius.
19 Numquid præbebis equo fortitudinem,
aut circumdabis collo eius hinnitum?
20 Numquid ſuſcitabis eum quaſi locu-
ſtas? gloria narium eius terror.
21 Terram vngula fodit, exultat audacter:
in occurſum pergit armatis.
22 Contemnit pauorem,nec cedit gladio.
23 Super ipſum ſonabit pharetra, vibrabit
haſta & clypeus.
24 Feruens & fremens ſorbet terram, nec
reputat tubæ ſonare clangorem.
D 25 Vbi audierit buccinam,dicit: Vah,pro-
cul odoratur bellum, exhortationem du-
cum, & vlulatum exercitus.
26 Numquid per ſapientiam tuam plume-
ſcit accipiter, expandens alas ſuas ad Au-
ſtrum?
27 Numquid ad præceptum tuum eleua-
bitur aquila, & in arduis ponet nidum
ſuum?
28 In petris manet,& in preruptis ſilicibus
commoratur, atque inacceſſis rupibus.
29 Inde contemplatur eſcam, & de longe
oculi eius proſpiciunt.
30 Pulli eius lambent ſanguinem: & vbi-
cumque cadauer fuerit,ſtatim adeſt.
31 Et adiecit Dominus, & locutus eſt ad
Iob:
32 Numquid qui contendit cum Deo,tam
facilè conquieſcit? vtique qui arguit Deum,
debet reſpondere ei.
33 Reſpondens autem Iob Domino, di-
xit:
34 Qui leuiter locutus ſum, reſpondere
quid poſſum? manum meam ponam ſuper
os meum.
35 Vnum locutus ſum, quod vtinam non
dixiſſem; & alterum, quibus vltrà non ad-
dam.

CAPVT XL.

*Deus arguens Iob quòd viſus ſit iuſtitiæ ip-
ſius detraxiſſe, oſtendit ei ſuam potentiam in
Behemoth & Leuiathan, ſilentium ei impo-
nens.*

1 RESpondens autem Dominus Iob de A
turbine, dixit:
2 Accinge ſicut vir lumbos tuos: interro-
gabo te,& indica mihi.
3 Numquid irritum facies iudicium
meum: & condemnabis me, vt tu iuſtifice-
ris?
4 Et ſi habes brachium ſicut Deus, & ſi
voce ſimili tonas?
5 Circumda tibi decorem, & in ſublime
erigere,& eſto glorioſus, & ſpecioſis induere
veſtibus.
6 Diſperge ſuperbos in furore tuo, & re-
ſpiciens omnem arrogantem humilia.
7 Reſpice cunctos ſuperbos, & confunde
eos, & contere impios in loco ſuo.
8 Abſconde eos in puluere ſimul, & facies B
eorum demerge in foueam:
9 Et ego confitebor quòd ſaluare te poſſit
dextera tua.
10 Ecce,Behemoth, quem feci tecum, fœ-
num quaſi bos comedet.
11 Fortitudo eius in lumbis eius, & virtus
illius in vmbilico ventris eius.
12 Stringit caudam ſuam quaſi cedrum, C
nerui teſticulorum eius perplexi ſunt.
13 Oſſa eius velut fiſtulæ æris, cartilago il-
lius quaſi laminæ ferreæ.
14 Ipſe eſt principium viarum Dei, qui fe-
cit eum, applicabit gladium eius.
15 Huic montes herbas ferunt: omnes be-
ſtiæ agri ludent ibi.
16 Sub vmbra dormit in ſecreto calami, &
in locis humentibus.
17 Protegunt vmbræ vmbram eius, cir-
cumdabunt eum ſalices torrentis.
18 Ecce,abſorbebit fluuium, & non mira-
bitur: & habet fiduciam quòd influat Iorda-
nis in os eius.
19 In oculis eius quaſi hamo capiet eum,
& in ſudibus perforabit nares eius.
20 An extrahere poteris Leuiathan hamo, D
& fune ligabis linguam eius.
21 Numquid pones circulum in naribus
eius,aut armilla perforabis maxillam eius?
22 Numquid multiplicabit ad te preces,
aut loquetur tibi mollia?
23 Numquid feriet tecum pactum, & acci-
pies eum ſeruum ſempiternum?
24 Numquid illudes ei quaſi aui, aut liga-
bis eum ancillis tuis?
25 Concident eum amici, diuident illum
negotiatores?
26 Numquid implebis ſagenas pelle eius,
& gurguſtium piſcium capite illius?
27 Pone ſuper eum manum tuam:memen-

to belli, nec vltrà addas loqui.
28 Ecce, spes eius frustrabitur eum, & videntibus cunctis præcipitabitur.

CAPVT XLI.

Malitia Behemoth explicatur fusius iuxta illius membra; duritiam & superbiam.

A 1 NOn quasi crudelis suscitabo eum? quis enim resistere potest vultui meo?
2 Quis antè dedit mihi, vt reddam ei? omnia quæ sub cælo sunt, mea sunt.
3 Non parcam ei, & verbis potentibus, & ad deprecandum compositis.
4 Quis reuelabit faciem indumenti eius? & in medium oris eius quis intrabit?
5 Portas vultus eius quis aperiet? per gyrum dentium eius formido.
6 Corpus illius quasi scuta fusilia, compactum squamis se prementibus.
B 7 Vna vni coniungitur, & ne spiraculum quidem incedit per ea:
8 Vna alteri adhærebit, & tenentes se nequaquam separabuntur.
9 Sternutatio eius splendor ignis, & oculi eius, vt palpebræ diluculi.
10 De ore eius lampades procedunt, sicut tedæ ignis accensæ.
11 De naribus eius procedit fumus, sicut ollæ succensæ atque feruentis.
12 Halitus eius prunas ardere facit, & flamma de ore eius egredietur.
13 In collo eius morabitur fortitudo, & faciem eius præcedit egestas.
C 14 Membra carnium eius cohærentia sibi: mittet contra eum fulmina, & ad locum alium non ferentur.
15 Cor eius indurabitur tamquam lapis, & stringetur quasi malleatoris incus.
16 Cùm sublatus fuerit, timebunt angeli, & territi purgabuntur.
17 Cùm apprehenderit eum gladius, subsistere non poterit neque hasta, neque thorax.
18 Reputabit enim quasi paleas ferrum, & quasi lignum putridum, æs.
19 Non fugabit eum vir sagittarius, in stipulam versi sunt ei lapides fundæ.
20 Quasi stipulam æstimabit malleum, & deridebit vibrantem hastam.
D 21 Sub ipso erunt radij solis, & sternet sibi aurum quasi lutum.
22 Feruescere faciet quasi ollam profundum mare, & ponet quasi cùm vnguenta bulliunt.
23 Post eum lucebit semita, æstimabit abyssum quasi senescentem.
24 Non est super terram potestas, quæ comparetur ei, qui factus est vt nullum timeret.
25 Omne sublime videt, ipse est rex super vniuersos filios superbiæ.

CAPVT XLII.

Agnoscit Iob se insipienter locutum, & à Domino præfertur amicis, ac pro illis orat duplicia recipiens eorum quæ amiserat, tandemque plenus dierum in pace quieuit.

1 REspondens autem Iob Domino, dixit: A
2 Scio quia omnia potes, & nulla te latet cogitatio.
3 Quis est iste, qui celat consilium absque scientia? ideò insipienter locutus sum, & quæ vltra modum excederent scientiam meam.
4 Audi, & ego loquar: interrogabo te, & responde mihi.
5 Auditu auris audiui te, nunc autem oculus meus videt te.
6 Idcircò ipse me reprehendo, & ago pœnitentiam in fauilla & cinere.
7 Postquam autem locutus est Dominus B
verba hæc ad Iob, dixit ad Eliphaz Themanitem: Iratus est furor meus in te, & in duos amicos tuos, quoniam non estis locuti coram me rectum, sicut seruus meus Iob.
8 Sumite ergo vobis septem tauros, & septem arietes, & ite ad seruum meum Iob, & offerte holocaustum pro vobis: Iob autem seruus meus orabit pro vobis: faciem eius suscipiam vt non vobis imputetur stultitia: neque enim locuti estis ad me recta, sicut seruus Iob.
9 Abierunt ergo Eliphaz Themanites, & Baldad Suhites, & Sophar Naamathites, & fecerunt sicut locutus fuerat Dominus ad eos, & suscepit Dominus faciem Iob.
10 Dominus quoque conuersus est ad pœ- C
nitentiam Iob, cùm oraret ille pro amicis suis. Et addidit Dominus omnia quæcumque fuerant Iob, duplicia.
11 Venerunt autem ad eum omnes fratres sui, & vniuersæ sorores suæ, & cuncti qui nouerant eum priùs, & comederunt cum eo panem in domo eius: & mouerunt super eum caput, & consolati sunt eum super omni malo quod intulerat Dominus super eum: & dederunt ei, vnusquisque ouem vnam, & inaurem auream vnam.
12 Dominus autem benedixit nouissimis D
Iob magis quàm principio eius. Et facta sunt ei quatuordecim millia ouium, & sex millia camelorum, & mille iuga boum, & mille asinæ.
13 Et fuerunt ei septem filij, & tres filiæ.
14 Et vocauit nomen vnius Diem, & nomen secundæ Cassiam & nomen tertiæ Cornustibij.
15 Non sunt autem inuentæ mulieres speciosæ sicut filiæ Iob in vniuersa terra: deditque eis pater suus hæreditatem inter fratres earum.
16 Vixit autem Iob post hæc, centum quadraginta annis, & vidit filios suos, & filios filiorum suorum vsque ad quartam generationē, & mortuus est senex & plenus dierum.

LIBER PSALMORVM.

PSALMVS I.

A 1 BEatus vir, qui non abijt in
consilio impiorum, & in
via peccatorum non ste-
tit, & in cathedra pesti-
lentiæ non sedit:
* Ios 1. b 8. 2 * Sed in lege Domini
voluntas eius, & in lege
eius meditabitur die ac nocte.
* Ier. 17. b 8. 3 * Et erit tamquam lignum, quod planta-
tum est secus decursus aquarum, quod fru-
ctum suum dabit in tempore suo:
Et folium eius non defluet: & omnia quæ-
cumque faciet prosperabuntur.
4 Non sic impij, non sic: sed tamquam
puluis, quem proijcit ventus à facie terræ.
5 Ideò non resurgent impij in iudicio: ne-
que peccatores in concilio iustorum.
6 Quoniam nouit Dominus viam iusto-
rum: & iter impiorum peribit.

Psalmus II.

A Act. 4. c. 25 1 QVare fremuerunt Gentes, & populi
meditati sunt inania?
2 Astiterunt reges terræ, & principes con-
uenerunt in vnum, aduersus Dominum, &
aduersus Christum eius.
3 Dirumpamus vincula eorum: & proij-
ciamus à nobis iugum ipsorum.
B 4 Qui habitat in cælis irridebit eos: & Do-
minus subsannabit eos.
5 Tunc loquetur ad eos in ira sua, & in fu-
rore suo conturbabit eos.
6 Ego autem constitutus sum rex ab eo su-
per Sion montem sanctum eius, prædicans
præceptum eius.
* Act. 13. e 33. Heb. 1. b. 5. 5. b. 5. 7 * Dominus dixit ad me: Filius meus es
tu, ego hodie genui te.
8 Postula à me, & dabo tibi Gentes hære-
ditatem tuam, & possessionem tuam termi-
nos terræ.
9 * Reges eos in virga ferrea, & tamquam * Apoc. 2 ‖ 27. 19. c 15.
vas figuli confringes eos.
10 Et nunc reges intelligite: erudimini qui
iudicatis terram.
11 Seruite Domino in timore: & exultate
ei cum tremore.
12 Apprehendite disciplinam, nequando
irascatur Dominus, & pereatis de via iusta.
13 Cùm exarserit in breui ira eius, beati
omnes, qui confidunt in eo.

1 Psalmus Dauid, cùm fugeret à facie Ab-
salom filij sui.
(2. *Reg.* 15. 14.) III.

2 DOmine quid multiplicati sunt qui tri- A
bulant me? multi insurgunt aduer-
sum me.
3 Multi dicunt animæ meæ: Non est salus
ipsi in Deo eius.
4 Tu autem Domine susceptor meus es,
gloria mea, & exaltans caput meum.
5 Voce mea ad Dominum clamaui: & ex-
audiuit me de monte sancto suo.
6 Ego dormiui, & soporatus sum: & exur-
rexi, quia Dominus suscepit me.
7 Non timebo millia populi circumdantis
me: exurge Domine, saluum me fac Deus
meus.
8 Quoniam tu percussisti omnes aduer-
santes mihi sine causa, dentes peccatorum
contriuisti.
9 Domini est salus: & super populum tuum
benedictio tua.

1 In finem in carminibus. Psalmus
Dauid. IV.

2 CVm inuocarem exaudiuit me Deus A
iustitiæ meæ: in tribulatione dilata-
sti mihi.
Miserere mei, & exaudi orationem meam.
3 Filij hominum vsquequò graui corde?
vt quid diligitis vanitatem, & quæritis men-
dacium?

4 Et scitote quoniam mirificauit Domi-
nus sanctum suum : Dominus exaudiet me
cùm clamauero ad eum .
* Ephes. 4. f. 26. 5 * Irascimini,& nolite peccare : quæ dici-
tis in cordibus vestris , in cubilibus vestris
compungimini .
6 Sacrificate sacrificium iustitiæ,& sperate
in Domino.multi dicunt : Quis ostendit no-
bis bona ?
B 7 Signatum est super nos lumen vultus tui
Domine : dedisti lætitiam in corde meo .
8 A fructu frumenti,vini,& olei sui, multi-
plicati sunt .
9 In pace in idipsum dormiã, & requiescã ;
10 Quoniam tu Domine singulariter in
spe constituisti me .
1 In finem pro ea , quæ hæreditatem con-
sequitur , Psalmus Dauid . V.
A 2 VErba mea auribus percipe Domine ,
intellige clamorem meum .
3 Intende voci orationis meæ, rex meus &
Deus meus .
4 Quoniam ad te orabo : Domine manè
exaudies vocem meam .
5 Manè astabo tibi & videbo : quoniam
non Deus volens iniquitatem tu es .
6 Neque habitabit iuxta te malignus : ne-
que permanebunt iniusti ante oculos tuos .
7 Odisti omnes,qui operantur iniquitatem:
perdes omnes,qui loquuntur mendacium .
B Virum sanguinum & dolosum abominabi-
tur Dominus , 8 Ego autem in multitudine
misericordiæ tuæ ,
Introibo in domum tuam:adorabo ad tem-
plum sanctum tuum in timore tuo .
C 9 Domine deduc me in iustitia tua:propter
inimicos meos dirige in conspectu tuo viam
meam .
10 Quoniam non est in ore eorum veritas:
cor eorum vanum est .
* Isa. 13. a. 3. Rom. 3. b. 13. 11 * Sepulchrum patens est guttur eorum ,
linguis suis dolosè agebãt,iudica illos Deus .
Decidant à cogitationibus suis , secundùm
multitudinem impietatum eorum expelle
eos , quoniam irritauerunt te Domine .
12 Et lætentur omnes,qui sperant in te , in
æternum exultabunt : & habitabis in eis .
Et gloriabuntur in te omnes , qui diligunt
nomen tuum , 13 Quoniam tu benedices
iusto .
Domine , vt scuto bonæ voluntatis tuæ co-
ronasti nos .
1 In finem in carminibus , Psalmus Da-
uid , pro octaua . VI.
A 2 DOmine , ne in furore tuo arguas me ,
neque in ira tua corripias me .
3 Miserere mei Domine quoniam infir-
mus sum:sana me Domine quoniam contur-
bata sunt ossa mea .
4 Et anima mea turbata est valdè : sed tu
Domine vsquequo .
B 5 Conuertere Domine , & eripe animam
meam : saluum me fac propter misericor-
diam tuam .
6 Quoniã non est in morte qui memor sit
tui:in inferno autem quis confitebitur tibi .
7 Laboraui in gemitu meo, lauabo per sin-
gulas noctes lectum meum , lacrymis meis
stratum meum rigabo .
8 Turbatus est à furore oculus meus : inue-
teraui inter omnes inimicos meos .
9 * Discedite à me omnes qui operamini * Matt. 7. c. 23. 25. d. 41. Luc. 13. f. 27.
iniquitatem : quoniam exaudiuit Dominus
vocem fletus mei .
10 Exaudiuit Dominus deprecationem
meam, Dominus orationem meam suscepit .
11 Erubescant,& conturbentur vehemen-
ter omnes inimici mei: conuertantur & eru-
bescant valde velociter .

1 Psalmus Dauid : quem cantauit Domino
pro verbis Chusi filij Iemini .
(2. *Reg.* 16.) VII.

2 DOmine Deus meus in te speraui : sal- A
uum me fac ex omnibus persequenti-
bus me,& libera me .
3 Nequando rapiat vt leo animam meam ,
dum non est qui redimat , neque qui saluum
faciat .
4 Domine Deus meus si feci istud,si est ini-
quitas in manibus meis :
5 Si reddidi retribuentibus mihi mala, de-
cidam meritò ab inimicis meis inanis .
6 Persequatur inimicus animam meam, &
comprehendat , & conculcet in terra vitam
meam , & gloriam meam in puluerem de-
ducat .
7 Exurge Domine in ira tua: & exaltare in
finibus inimicorum meorum .
Et exurge Domine Deus meus in præcepto
quod mandasti : 8 Et synagoga populorum
circumdabit te .
Et propter hanc in altum regredere :
9 Dominus iudicat populos . B
Iudica me Domine secundùm iustitiam
meam , & secundùm innocentiam meam su-
per me .
10 Consumetur nequitia peccatorum , &
diriges iustum , * scrutans corda & renes * 1 Par. 28. b. 9. Ier. 11. d. 20. 17. b. 10. 20. c. 12.
Deus .
Iustum 11 adiutorium meum à Domino ,
qui saluos facit rectos corde .
12 Deus iudex iustus , fortis , & patiens ,
numquid irascitur per singulos dies :
13 Nisi conuersi fueritis , gladium suum
vibrabit : arcum suum tetendit , & parauit
illum .
14 Et in eo parauit vasa mortis , sagittas
suas ardentibus effecit .
15 * Ecce parturijt iniustitiam : concepit * Iob 15. f. 35. Isa. 59. a.
dolorem, & peperit iniquitatem .
16 Lacum aperuit, & effodit eum : & inci-
dit in foueam,quam fecit .
17 Conuertetur dolor eius in caput eius:&
in verticem ipsius iniquitas eius descendet.
18 Confitebor Domino secundùm iustitiã
eius:& psallam nomini Domini altissimi .
1 In finem pro torcularibus , Psalmus
Dauid . VIII.
2 DOmine Dñs noster, quàm admirabile A
est nomen tuum in vniuersa terra !
Quoniam eleuata est magnificentia tua su-
per cælos .
3 Ex ore infantium & lactentium perfeci-
sti laudem propter inimicos tuos,vt destruas
inimicum & vltorem .

sulphur, & spiritus procellarum, pars calicis
eorum.
8 Quoniam iustus Dominus & iustitias di-
lexit: æquitatem vidit vultus eius.
1 In finem pro octaua, Psalmus Dauid. XI.
A 2 SAluum me fac Domine, quoniam defe-
cit sanctus: quoniam diminutæ sunt ve-
ritates à filijs hominum.
3 Vana locuti sunt vnusquisque ad proxi-
mum suum: labia dolosa, in corde & corde
locuti sunt.
4 Disperdat Dominus vniuersa labia do-
losa, & linguam magniloquam.
5 Qui dixerunt: Linguam nostram magni-
ficabimus, labia nostra à nobis sunt, quis no-
ster Dominus est?
B 6 Propter miseriam inopum, & gemitum
pauperum, nunc exurgam, dicit Dominus.
Ponam in salutari: fiducialiter agam in eo.
* Prou. 30. a. 5. 7 * Eloquia Domini, eloquia casta: argen-
tum igne examinatum, probatum terræ, pur-
gatum septuplum.
8 Tu Domine seruabis nos: & custodies
nos à generatione hac in æternum.
9 In circuitu impij ambulant: secundùm al-
titudinem tuam multiplicasti filios hominū.

1 In finem, Psalmus Dauid. XII.

A VSquequò Domine obliuisceris in finem?
Vsquequò auertis faciem tuam à me?
2 Quamdiu ponam consilia in anima mea,
dolorem in corde meo per diem?
4 Vsquequò exaltabitur inimicus meus su-
per me? 4 Respice, & exaudi me Domine
Deus meus.
Illumina oculos meos ne vmquam obdor-
miam in morte: 5 Ne quando dicat inimi-
cus meus: Præualui aduersus eum.
Qui tribulant me, exultabunt si motus
fuero:
6 Ego autem in misericordia tua speraui.
Exultabit cor meum in salutari tuo: canta-
bo Domino qui bona tribuit mihi: & psal-
lam nomini Domini altissimi.
A 1 In finem, Psalmus Dauid. XIII.
DIxit insipiens in corde suo: Nō est Deus.
Corrupti sunt, & abominabiles facti
sunt in studijs suis: non est qui faciet bonum,
non est vsque ad vnum.
2 Dominus de cælo prospexit super filios
hominum vt videat si est intelligens, aut re-
quirens Deum.
3 Omnes declinauerunt, simul inutiles fa-
cti sunt: non est qui faciat bonum, non est vs-
que ad vnum.
Sepulchrum patens est guttur eorum: lin-
guis suis dolosè agebant, venenum aspidum
sub labijs eorum.
Quorum os maledictione & amaritudine
plenum est: veloces pedes eorum ad effun-
dendum sanguinem.
Contritio & infelicitas in vijs eorum, &
viam pacis non cognouerunt: non est timor
Dei ante oculos eorum.
B 4 Nonne cognoscent omnes qui operan-
tur iniquitatem, qui deuorant plebem meam
sicut escam panis?
5 Dominum non inuocauerunt, illic trepi-
dauerunt timore, vbi non erat timor.
6 Quoniam Dominus in generatione iusta
est, consilium inopis confudistis: quoniam
Dominus spes eius est.
7 Quis dabit ex Sion salutare Israël? cum
auertit Dominus captiuitatem plebis suæ,
exultabit Iacob, & lætabitur Israël.

Psalmus Dauid. XIV.

1 DOmine quis habitabit in tabernacu- A
lo tuo? aut quis requiescet in monte
sancto tuo?
2 Qui ingreditur sine macula, & operatur
iustitiam:
3 Qui loquitur veritatem in corde suo, qui
non egit dolum in lingua sua:
Nec fecit proximo suo malum, & oppro-
brium non accepit aduersus proximos suos.
4 Ad nihilum deductus est in conspectu
eius: malignus: timentes autem Dominum
glorificat:
Qui iurat proximo suo, & non decipit,
5 Qui pecuniam suam non dedit ad vsurā,
& munera super innocentem non accepit.
Qui facit hæc, non mouebitur in æternum.

Tituli inscriptio ipsi Dauid. XV.

1 COnserua me Domine, quoniam spe- A
raui in te.
2 Dixi Domino: Deus meus es tu, quo-
niam bonorum meorum non eges.
3 Sanctis, qui sunt in terra eius, mirificauit
omnes voluntates meas in eis.
4 Multiplicatæ sunt infirmitates eorum:
postea accelerauerunt.
Non congregabo conuenticula eorum de
sanguinibus: nec memor ero nominum eo-
rum per labia mea.
5 Dominus pars hæreditatis meæ, & cali-
cis mei: tu es, qui restitues hęreditatem meam
mihi.
6 Funes ceciderunt mihi in præclaris, ete-
nim hæreditas mea præclara est mihi.
7 Benedicam Dominum, qui tribuit mihi B
intellectum: insuper & vsque ad noctem in-
crepuerunt me renes mei.
8 * Prouidebam Dominum in conspectu * Act. 2. d. 25.
meo semper: quoniam à dextris est mihi, ne
commouear.
9 Propter hoc lætatum est cor meum, &
exultauit lingua mea: insuper & caro mea re-
quiescent in spe.
10 * Quoniam non derelinques animam * Act. 2. e. 31. 13. e. 35.
meam in inferno: nec dabis sanctum tuum
videre corruptionem.
11 Notas mihi fecisti vias vitæ, adimplebis
me lætitia cum vultu tuo: delectationes in
dextera tua vsque in finem.

1 Oratio Dauid. XVI.

EXaudi Domine iustitiam meam: inten- A
de deprecationem meam.
Auribus percipe orationem meam, non in
labijs dolosis.
2 De vultu tuo iudicium meum prodeat:
oculi tui videant æquitates.
3 Probasti cor meum, & visitasti nocte:
igne me examinasti, & non est inuenta in me
iniquitas.

41 Et inimicos meos dedisti mihi dorsum,
& odientes me disperdidisti.
42 Clamauerunt, nec erat qui saluos faceret ad Dominum, nec exaudiuit eos.
43 Et comminuam eos, vt puluerem ante faciem venti: vt lutum platearum delebo eos.
44 Eripies me de contradictionibus populi: constitues me in caput Gentium.
45 Populus, quem non cognoui, seruiuit mihi: in auditu auris obediuit mihi.
46 Filij alieni mentiti sunt mihi, filij alieni inueterati sunt, & claudicauerunt à semitis suis.
47 Viuit Dominus, & benedictus Deus meus, & exaltetur Deus salutis meæ.
48 Deus qui das vindictas mihi, & subdis populos sub me, liberator meus de inimicis meis iracundis.
49 Et ab insurgentibus in me exaltabis me: à viro iniquo eripies me.
* 2.Reg.22 d.50. Rom.15.c.9. 50 * Propterea cõfitebor tibi in nationibus Domine: & nomini tuo psalmum dicam.
51 Magnificans salutes regis eius, & faciens misericordiam Christo suo Dauid, & semini eius vsque in sæculum.

1 In finem, Psalmus Dauid. XVIII.

A 2 CÆli enarrant gloriã Dei & opera manuum eius annuntiat firmamentum.
3 Dies diei eructat verbum, & nox nocti indicat scientiam.
4 Non sunt loquelæ, neque sermones, quorum non audiantur voces eorum.
* Rom.10. d.18. 5 * In omnem terram exiuit sonus eorum: & in fines orbis terræ verba eorum.
B * Luc.24 g.46. 6 In sole posuit tabernaculum suum: * & ipse tamquam sponsus procedens de thalamo suo:
Exultauit vt gigas ad currendam viam, 7 A summo cælo egressio eius:
Et occursus eius vsque ad summum eius: nec est qui se abscondat à calore eius.
8 Lex Domini immaculata conuertens animas: testimonium Domini fidele, sapientiam præstans paruulis.
9 Iustitiæ Domini rectæ, lætificantes corda: præceptum Domini lucidum, illuminans oculos.
10 Timor Domini sanctus, permanens in sæculum sæculi: iudicia Domini vera, iustificata in semetipsa.
11 Desiderabilia super aurum & lapidem pretiosum multum: & dulciora super mel & fauum.
C 12 Etenim seruus tuus custodit ea, in custodiendis illis retributio multa.
13 Delicta quis intelligit? ab occultis meis munda me: 14 Et ab alienis parce seruo tuo.
Si mei non fuerint dominati, tunc immaculatus ero: & emundabor à delicto maximo.
15 Et erunt vt complaceant eloquia oris mei: & meditatio cordis mei in conspectu tuo semper.
Domine adiutor meus, & redemptor meus.

1 In finem, Psalmus Dauid. XIX.

A 2 EXaudiat te Dominus in die tribulationis: protegat te nomen Dei Iacob.
3 Mittat tibi auxilium de sancto: & de Sion tueatur te.
4 Memor sit omnis sacrificij tui: & holocaustum tuum pingue fiat.
5 Tribuat tibi secundùm cor tuum: & omne consilium tuum confirmet.
6 Lætabimur in salutari tuo: & in nomine Dei nostri magnificabimur. B
7 Impleat Dominus omnes petitiones tuas: nunc cognoui quoniam saluum fecit Dominus Christum suum.
Exaudiet illum de cælo sancto suo: in potentatibus salus dexteræ eius.
8 Hi in curribus, & hi in equis: nos autem in nomine Domini Dei nostri inuocabimus.
9 Ipsi obligati sunt, & ceciderunt: nos autem surreximus & erecti sumus.
10 Domine saluum fac regem: & exaudi nos in die, qua inuocauerimus te.

1 In finem, Psalmus Dauid. XX.

2 DOmine in virtute tua lætabitur rex: & super salutare tuum exultabit vehementer. A
3 Desiderium cordis eius tribuisti ei: & voluntate labiorum eius non fraudasti eum,
4 Quoniam præuenisti eum in benedictionibus dulcedinis: posuisti in capite eius coronam de lapide pretioso.
5 Vitam petijt à te: & tribuisti ei longitudinem dierum in sæculum, & in sæculum sæculi. B
6 Magna est gloria eius in salutari tuo: gloriam & magnum decorem impones super eum.
7 Quoniam dabis eum in benedictionem in sæculum sæculi: lætificabis eum in gaudio cum vultu tuo.
8 Quoniam rex sperat in Domino: & in misericordia Altissimi non commouebitur.
9 Inueniatur manus tua omnibus inimicis tuis: dextera tua inueniat omnes, qui te oderunt.
10 Pones eos vt clibanum ignis in tempore vultus tui: Dominus in ira sua conturbabit eos, & deuorabit eos ignis. C
11 Fructum eorum de terra perdes: & semen eorum à filijs hominum.
12 Quoniam declinauerunt in te mala; cogitauerunt consilia, quæ non potuerunt stabilire.
13 Quoniam pones eos dorsum: in reliquijs tuis præparabis vultum eorum.
14 Exaltare Domine in virtute tua: cantabimus & psallemus virtutes tuas.

1 In finem pro susceptione matutina. Psalmus Dauid. XXI.

2 DEus Deus meus respice in me: quare me dereliquisti? longè à salute mea verba delictorum meorum. A Matt.27.e.46. Marc.15.d.34.
3 Deus meus clamabo per diem, & non exaudies: & nocte, & non ad insipientiam mihi.
4 Tu autem in sancto habitas, Laus Israël.
5 In te sperauerunt patres nostri: sperauerunt, & liberasti eos.
6 Ad te clamauerunt, & salui facti sunt: in

te sperauerunt, & non sunt confusi.
7 Ego autem sum vermis, & non homo: op-
probrium hominum, & abiectio plebis.
* Mat. 27. c 39. Marc. 15. c 29. 8 * Omnes videntes me deriserunt me: lo-
cuti sunt labijs, & mouerunt caput.
* Matt. 27 c. 43. 9 * Sperauit in Domino, eripiat eum: sal-
uum faciat eum, quoniam vult eum.
10 Quoniam tu es, qui extraxisti me de vẽ-
tre: spes mea ab vberibus matris meæ.
B 11 In te proiectus sum ex vtero: de ventre
matris meæ Deus meus es tu, 12 Ne discessẽ-
ris à me:
Quoniam tribulatio proxima est: quoniam
non est qui adiuuet.
13 Circumdederunt me vituli multi: tauri
pingues obsederunt me.
14 Aperuerunt super me os suum: sicut leo
rapiens & rugiens.
15 Sicut aqua effusus sum: & dispersa sunt
omnia ossa mea.
Factum est cor meum tanquam cera lique-
scens in medio ventris mei.
16 Aruit tamquam testa virtus mea, & lin-
gua mea adhæsit faucibus meis: & in pulue-
rem mortis deduxisti me.
C 17 Quoniam circumdederunt me canes
multi: consilium malignantium obsedit me.
18 Foderunt manus meas & pedes meos: di-
numerauerunt omnia ossa mea.
Ipsi verò considerauerunt & inspexerunt
* Mat. 27 d. 35. Ioan. 19. d. 23. 24. me: 19 * Diuiserunt sibi vestimenta mea, &
super vestem meam miserunt sortem.
20 Tu autem Domine ne elongaueris au
xilium tuum à me: ad defensionem meam
conspice.
21 Erue à framea Deus animam meam: &
de manu canis vnicam meam.
22 Salua me ex ore leonis: & à cornibus
vnicornium humilitatem meam.
* Heb. 2. c. 12. 23 * Narrabo nomen tuum fratribus meis:
in medio ecclesiæ laudabo te.
24 Qui timetis Dominum laudate eum: v-
niuersum semen Iacob glorificate eum.
25 Timeat eum omne semen Israël: quo-
niam non spreuit, neque despexit depreca-
tionem pauperis:
Nec auertit faciem suam à me: & cùm cla-
marem ad eum, exaudiuit me.
D 26 Apud te laus mea in ecclesia ma-
gna: vota mea reddam in conspectu timen-
tium eum.
27 Edent pauperes, & saturabuntur: & lau-
dabunt Dominum qui requirunt eum: vi-
uent corda eorum in sæculum sæculi.
28 Reminiscentur & conuertentur ad Do-
minum vniuersi fines terræ:
Et adorabunt in conspectu eius vniuersæ
familiæ Gentium.
29 Quoniam Domini est regnum: & ipse
dominabitur Gentium.
30 Manducauerunt & adorauerunt om-
nes pingues terræ: in conspectu eius cadent
omnes qui descendunt in terram.
31 Et anima mea illi viuet: & semen meum
seruiet ipsi.
32 Annuntiabitur Dño generatio ventu-
ra: & annuntiabunt cæli iustitiam eius popu-
lo qui nascetur, quem fecit Dominus.

1 Psalmus Dauid. XXII.
DOminus regit me, & nihil mihi deerit: A
2 In loco pascuæ ibi me collocauit. Isa. 40. c. 11.
Super aquam refectionis educauit me: 3 A- Iere. 23 a 4.
nimam meam conuertit.
Deduxit me super semitas iustitiæ, propter Ezech. 34 c 11. f 23.
nomen suum. 1. Pet. 2. d 25 5 b. 4.
4 Nam, & si ambulauero in medio vm- B
bræ mortis, non timebo mala: quoniam tu
mecum es.
Virga tua, & baculus tuus, ipsa me conso-
lata sunt.
5 Parasti in conspectu meo mensam, ad-
uersus eos, qui tribulant me.
Impinguasti in oleo caput meum: & calix
meus inebrians quam præclarus est!
6 Et misericordia tua subsequetur me om-
nibus diebus vitæ meæ:
Et vt inhabitem in domo Domini, in lon-
gitudinem dierum.
1 Prima sabbati, Psalmus Dauid. XXIII.
DOmini est terra, & plenitudo eius: orbis A
terrarum, & vniuersi qui habitãt in eo. Ps. 49 c. 12 1. Cor. 10. f. 26.
2 Quia ipse super maria fundauit eum: &
super flumina præparauit eum.
3 Quis ascendet in montem Domini? aut
quis stabit in loco sancto eius?
4 Innocens manibus & mundo corde, qui
non accepit in vano animam suam, nec iu-
rauit in dolo proximo suo.
5 Hic accipiet benedictionem à Domino: B
& misericordiam à Deo salutari suo.
6 Hæc est generatio quærentium eum;
quærentium faciem Dei Iacob.
7 Attollite portas principes vestras, & ele-
uamini portæ æternales: & introibit rex
gloriæ.
8 Quis est iste rex gloriæ? Dominus fortis
& potens: Dominus potens in prælio.
9 Attollite portas principes vestras, & ele-
uamini portæ æternales: & introibit rex glo-
riæ.
10 Quis est iste rex gloriæ? Dominus vir-
tutum ipse est rex gloriæ.
1 In finem, Psalmus Dauid. XXIV.
AD te Domine leuaui animam meam:
2 Deus meus in te confido, non eru- A
bescam:
3 Neque irrideant me inimici mei: etenim
vniuersi, qui sustinent te, non confundentur.
4 Confundantur omnes iniqua agentes su-
peruacuè.
Vias tuas Domine demonstra mihi: & se-
mitas tuas edoce me.
5 Dirige me in veritate tua, & doce me:
quia tu es Deus saluator meus, & te sustinui
tota die.
6 Reminiscere miserationum tuarum Do-
mine, & misericordiarum tuarum, quæ à sæ-
culo sunt.
7 Delicta iuuentutis meæ, & ignorantias B
meas ne memineris.
Secundùm misericordiam tuam memento
mei tu: propter bonitatem tuam Domine.
8 Dulcis & rectus Dominus: propter hoc
legem dabit delinquentibus in via.
9 Diriget mansuetos in iudicio: docebit
mites vias suas.

10 Vniuersæ viæ Domini, misericordia &
veritas , requirentibus testamentum eius &
C testimonia eius .
11 Propter nomen tuum Domine propi-
tiaberis peccato meo: multum est enim .
12 Quis est homo qui timet Dominum? le-
gem statuit ei in via, quam elegit .
13 Anima eius in bonis demorabitur : &
semen eius hæreditabit terram .
14 Firmamentum est Dominus timenti-
bus eum : & testamentum ipsius vt manife-
stetur illis .
15 Oculi mei semper ad Dominum : quo-
niam ipse euellet de laqueo pedes meos .
16 Respice in me , & miserere mei : quia
D vnicus & pauper sum ego .
17 Tribulationes cordis mei multiplicatæ
sunt: de necessitatibus meis erue me .
18 Vide humilitatem meam , & laborem
meum: & dimitte vniuersa delicta mea .
19 Respice inimicos meos quoniam mul-
* Ioan. 15. d.25. tiplicati sunt , & * odio iniquo oderunt
me .
20 Custodi animam meam , & erue me:
non erubescam quoniam speraui in te .
21 Innocentes & recti adhæserunt mihi :
quia sustinui te .
22 Libera Deus Israël , ex omnibus tribu-
lationibus suis .

1 In finem , Psalmus Dauid .
XXV.

A IVdica me Domine, quoniam ego in inno-
centia mea ingressus sum : & in Domino
sperans non infirmabor .
2 Proba me Domine, & tenta me: vre renes
meos & cor meum ,
3 Quoniam misericordia tua ante oculos
meos est : & complacui in veritate tua .
B 4 Non sedi cum consilio vanitatis: & cum
iniqua gerentibus non introibo .
5 Odiui ecclesiam malignantium : & cum
impijs non sedebo .
6 Lauabo inter innocentes manus meas: &
circumdabo altare tuum Domine :
7 Vt audiam vocem laudis , & enarrem v-
niuersa mirabilia tua .
8 Domine dilexi decorem domus tuæ , &
locum habitationis gloriæ tuæ .
C 9 Ne perdas cum impijs Deus animam
meam, & cum viris sanguinum vitam meam:
10 In quorum manibus iniquitates sunt:
dextera eorum repleta est muneribus .
11 Ego autem in innocentia mea ingressus
sum : redime me, & miserere mei .
12 Pes meus stetit in directo : in ecclesijs
benedicam te Domine .

1 Psalmus Dauid priusquam liniretur .
XXVI.

A. DOminus illuminatio mea, & salus mea ;
quem timebo ?
Dominus protector vitæ meæ , à quo trepi-
dabo ?
2 Dum appropiant super me nocentes , vt
edant carnes meas :
Qui tribulant me inimici mei, ipsi infirma-
ti sunt & ceciderunt .
3 Si consistant aduersum me castra, non ti-
mebit cor meum .
Si exurgat aduersum me prælium , in hoc B
ego sperabo .
4 Vnam petij à Domino, hanc requiram, vt
inhabitem in domo Domini omnibus die-
bus vitæ meæ :
Vt videam voluptatem Domini , & visitem
templum eius .
5 Quoniam abscondit me in tabernaculo
suo : in die malorum protexit me in abscon-
dito tabernaculi sui .
6 In petra exaltauit me : & nunc exaltauit C
caput meum super inimicos meos :
Circuiui , & immolaui in tabernaculo eius
hostiam vociferationis: cantabo, & psalmum
dicam Domino .
7 Exaudi Domine vocem meam , qua cla-
maui ad te: miserere mei, & exaudi me .
8 Tibi dixit cor meum , exquisiuit te facies
mea. faciem tuam Domine requiram ,
9 Ne auertas faciem tuam à me : ne decli-
nes in ira à seruo tuo .
Adiutor meus esto : ne derelinquas me, ne-
que despicias me Deus salutaris meus .
10 Quoniã pater meus , & mat.r mea , de-
reliquerunt me: Dñs autem assumpsit me .
11 Legem pone mihi Domine in via tua : D
& dirige me in semitam rectam propter ini-
micos meos .
12 Ne tradideris me in animas tribulan-
tium me: quoniam insurrexerunt in me testes
iniqui, & mentita est iniquitas sibi .
13 Credo videre bona Domini in terra vi-
uentium .
14 Expecta Dominum, viriliter age: & cõ-
fortetur cor tuum , & sustine Dominum .

Psalmus ipsi Dauid . XXVII.

1 AD te Domine clamabo , Deus meus A.
ne sileas à me: ne quando taceas à me,
& assimilabor descendentibus in lacum .
2 Exaudi Domine vocem deprecationis
meæ dum oro ad te: dum extollo manus meas
ad templum sanctum tuum .
3 Ne simul trahas me cum peccatoribus: &
cum operantibus iniquitatem ne perdas me :
Qui loquuntur pacem cum proximo suo,
mala autem in cordibus eorum .
4 Da illis secundùm opera eorum, & secũ-
dùm nequitiam adinuentionum ipsorum.
Secundùm opera manuum eorum tribue
illis : redde retributionem eorum ipsis .
5 Quoniam non intellexerunt opera Do- B.
mini , & in opera manuum eius destrues il-
los, & non ædificabis eos .
6 Benedictus Dominus : quoniam exaudi-
uit vocem deprecationis meæ .
7 Dñs adiutor meus, & protector meus : in
ipso sperauit cor meum, & adiutus sum.
Et refloruit caro mea , & ex voluntate mea
confitebor ei .
8 Dominus fortitudo plebis suæ : & prote-
ctor saluationum Christi sui est .
9 Saluum fac populum tuum Domine , &
benedic hæreditati tuæ, & rege eos, & extolle
illos vsque in æternum .

1 Psalmus Dauid , In consummatione
tabernaculi . XXXVIII.

AFferte Domino filij Dei : afferte Domi- A
no filios arietum .

2 Afferte Domino gloriam & honorem,
afferte Domino gloriam nomini eius: adora-
te Dominum in atrio sancto eius.
B 3 Vox Domini super aquas, Deus maiesta-
tis intonuit: Dominus super aquas multas.
4 Vox Domini in virtute: vox Domini in
magnificentia.
5 Vox Domini confringentis cedros: &
confringet Dominus cedros Libani:
6 Et comminuet eas tamquam vitulum Li-
bani: & dilectus quemadmodum filius vni-
cornium.
7 Vox Dñi intercidentis flammam ignis:
8 Vox Domini concutientis desertum: &
commouebit Dominus desertum Cades.
C 9 Vox Domini præparantis ceruos, & re-
uelabit condensa: & in templo eius omnes
dicent gloriam.
10 Dominus diluuium inhabitare facit: &
sedebit Dominus rex in æternum.
11 Dominus virtutem populo suo dabit:
Dominus benedicet populo suo in pace.

1 Psalmus Cantici, In dedicatione domus
Dauid. XXIX.

A 2 EXaltabo te Domine quoniam suscepi-
sti me: nec delectasti inimicos meos
super me.
3 Domine Deus meus clamaui ad te, & sa-
nasti me.
4 Domine eduxisti ab inferno animam
meam: saluasti me à descendentibus in lacũ.
5 Psallite Domino sancti eius: & confite-
mini memoriæ sanctitatis eius.
B 6 Quoniam ira in indignatione eius & vi-
ta in voluntate eius.
Ad vesperum demorabitur fletus; & ad ma-
tutinum lætitia.
7 Ego autem dixi in abundantia mea: Non
mouebor in æternum.
8 Domine in voluntate tua, præstitisti de-
cori meo virtutem.
C Auertisti faciem tuam à me, & factus sum
conturbatus.
9 Ad te Domine clamabo: & ad Deum
meum deprecabor.
10 Quæ vtilitas in sanguine meo, dum de-
scendo in corruptionem?
Numquid confitebitur tibi puluis, aut an-
nuntiabit veritatem tuam?
11 Audiuit Dominus, & misertus est mei:
Dominus factus est adiutor meus.
12 Conuertisti planctum meum in gau-
dium mihi: conscidisti saccum meum, & cir-
cumdedisti me lætitia:
13 Vt cantet tibi gloria mea, & non com-
pungar: Domine Deus meus in æternum
confitebor tibi.

1 In finem, Psalmus Dauid, pro extasi.
XXX.

A 2 IN te Domine speraui, non confundar in
æternum: in iustitia tua libera me.
3 Inclina ad me aurem tuam, accelera vt
eruas me.
Esto mihi in Deum protectorem; & in do-
mum refugij, vt saluum me facias.
4 Quoniam fortitudo mea, & refugium
meum es tu: & propter nomen tuum dedu-
ces me, & enutries me.
5 Educes me de laqueo hoc, quẽ absconde-
runt mihi: quoniam tu es protector meus.
6 * In manus tuas commendo spiritum * Luc. 23. f. 46.
meum: redemisti me Domine Deus veritatis:
7 Odisti obseruãtes vanitates, superuacuè.
Ego autem in Domino speraui: 8 Exultabo,
& lætabor in misericordia tua.
Quoniam respexisti humilitatem meam,
saluasti de necessitatibus animam meam.
9 Nec conclusisti me in manibus inimici:
statuisti in loco spatioso pedes meos.
10 Miserere mei Domine quoniam tribu- B
lor: conturbatus est in ira oculus meus, ani-
ma mea, & venter meus:
11 Quoniam defecit in dolore vita mea, &
anni mei in gemitibus.
Infirmata est in paupertate virtus mea: &
ossa mea conturbata sunt.
12 Super omnes inimicos meos factus sum
opprobrium & vicinis meis valdè, & timor
notis meis.
Qui videbant me, foras fugerunt à me: C
13 Obliuioni datus sum, tamquam mor-
tuus à corde.
Factus sum tamquam vas perditum: 14
Quoniam audiui vituperationem multo-
rum commorantium in circuitu.
In eo dum conuenirent simul aduersum
me, accipere animam meam consiliati sunt.
15 Ego autem in te speraui Domine: dixi:
Deus meus es tu: 16 In manibus tuis sortes
meæ.
Eripe me de manu inimicorum meorum,
& à persequentibus me.
17 Illustra faciem tuam super seruum tuũ,
saluum me fac in misericordia tua: 18 Dñe
non confundar, quoniam inuocaui te.
Erubescant impij, & deducantur in infer-
num: 19 muta fiant labia dolosa.
Quæ loquuntur aduersus iustum iniquita-
tem, in superbia, & in abusione.
20 Quàm magna multitudo dulcedinis tuę D
Domine, quam abscondisti timentibus te.
Perfecisti eis, qui sperant in te, in conspectu
filiorum hominum.
21 Abscondes eos in abscondito faciei tuę
à conturbatione hominum.
Proteges eos in tabernaculo tuo à contra-
dictione linguarum.
22 Benedictus Dñs: quoniam mirificauit
misericordiam suã mihi in ciuitate munita.
23 Ego autem dixi in excessu mentis meæ:
Proiectus sum a facie oculorum tuorum.
Ideò exaudisti vocem orationis meæ, dum
clamarem ad te.
24 Diligite Dominum omnes sancti eius:
quoniam veritatem requiret Dominus, &
retribuet abundanter facientibus superbiã.
25 Viriliter agite, & confortetur cor ve-
strum, omnes qui speratis in Domino:

Ipsi Dauid intellectus. XXXI.

1 BEati, quorum remissæ sunt iniquitates: A
& quorum tecta sunt peccata. Rom. 4. b 7.
2 Beatus vir, cui non imputauit Dominus
peccatum, nec est in spiritu eius dolus.
3 Quoniam tacui, inueterauerunt ossa
mea, dum clamarem tota die.
4 Quoniam die ac nocte grauata est super

me manus tua : conuersus sum in ærumna
mea , dum configitur spina .
B 5 Delictum meum cognitum tibi feci : &
iniustitiam meam non abscondi .
* Isa.65.d.24. * Dixi : Confitebor aduersum me iniusti-
tiam meam Domino:& tu remisisti impieta-
tem peccati mei .
6 Pro hac orabit ad te omnis sanctus , in
tempore opportuno .
Verumtamen in diluuio aquarum multa-
rum , ad eum non approximabunt .
C 7 Tu es refugium meum à tribulatione ,
quæ circumdedit me : exultatio mea erue me
à circumdantibus me .
8 Intellectum tibi dabo , & instruam te in
via hac,qua gradieris : firmabo super te ocu-
los meos .
9 Nolite fieri sicut equus & mulus , quibus
non est intellectus .
In camo & fræno maxillas eorum constrin-
ge,qui non approximant ad te .
10 Multa flagella peccatoris,sperantem au-
tem in Domino misericordia circumdabit .
11 Lætamini in Domino & exultate iusti ,
& gloriamini omnes recti corde .

Psalmus Dauid . XXXII.

A 1 EXultate iusti in Domino : rectos decet
collaudatio .
2 Confitemini Domino in cithara:in psal-
terio decem chordarum psallite illi .
3 Cantate ei canticum nouum:benè psalli-
te ei in vociferatione .
4 Quia rectum est verbum Domini,& om-
nia opera eius in fide .
5 Diligit misericordiam & iudicium: mise-
ricordia Domini plena est terra .
B 6 Verbo Domini cæli firmati sunt:& spiri-
tu oris eius omnis virtus eorum .
7 Congregans sicut in vtre aquas maris :
ponens in thesauris abyssos .
8 Timeat Dominum omnis terra : ab eo
autem commoueantur omnes inhabitantes
orbem .
* Iudith 16.c.17. 9 * Quoniam ipse dixit, & facta sunt : ipse
mandauit , & creata sunt .
10 Dominus dissipat consilia gentium: re-
probat autem cogitationes populorum , &
reprobat consilia principum .
C 11 Consilium autem Domini in æternum
manet:cogitationes cordis eius in generatio-
ne & generationem .
12 Beata gens , cuius est Dominus , Deus
eius,populus,quē elegit in hæreditatem sibi .
13 De cælo respexit Dominus: vidit omnes
filios hominum .
14 De præparato habitaculo suo respexit
super omnes,qui habitant terram .
15 Qui finxit sigillatim corda eorum : qui
intelligit omnia opera eorum .
16 Non saluatur rex per multam virtu-
tem : & gigas non saluabitur in multitudine
virtutis suæ .
D 17 Fallax equus ad salutem : in abundantia
autem virtutis suæ non saluabitur .
18 Ecce oculi Dñi super metuentes eum :
& in eis,qui sperant super misericordia eius .
19 Vt eruat à morte animas eorum : & alat
eos in fame .
20 Anima nostra sustinet Dominum: quo-
niam adiutor & protector noster est .
21 Quia in eo lætabitur cor nostrum:& in
nomine sancto eius sperauimus .
22 Fiat misericordia tua Domine super
nos: quemadmodum sperauimus in te .

1 Dauidi, cùm immutauit vultum suum co-
ram Achimelech , & dimisit eum & a-
bijt . (1. *Reg.* 21.) XXXIII.

2 BEnedicam Dominum in omni tempo- A
re:semper laus eius in ore meo .
3 In Domino laudabitur anima mea : au-
diant mansueti , & lætentur .
4 Magnificate Dominum mecum: & exal-
temus nomen eius in idipsum .
5 Exquisiui Dominum,& exaudiuit me : &
ex omnibus tribulationibus meis eripuit me.
6 Accedite ad eum,& illuminamini: & fa-
cies vestræ non confundentur .
7 Iste pauper clamauit , & Dominus exau- B
diuit eum : & de omnibus tribulationibus
eius saluauit eum .
8 Immittet angelus Domini in circuitu ti-
mentium eum:& eripiet eos .
9 Gustate , & videte quoniam suauis est
Dominus:beatus vir, qui sperat in eo .
10 Timete Dominum omnes sancti eius:
quoniam non est inopia timentibus eum .
11 * Diuites eguerunt & esurierunt:inqui- * Luc.1.f.53.
rentes autē Dñm nō minuentur omni bono .
12 Venite Filij,audite me:timorem Domi- C
ni docebo vos .
13 * Quis est homo qui vult vitam : diligit * 1.Pet.3.b.10.
dies videre bonos ?
14 Prohibe linguam tuam à malo: & labia
tua ne loquantur dolum .
15 Diuerte à malo , & fac bonum : inquire
pacem , & persequere eam .
16 Oculi Domini * super iustos : & aures * Eccl.15.d.20. Hebr.4.d.13.
eius in preces eorum .
17 Vultus autem Dñi super facientes ma-
la: vt perdat de terra memoriam eorum .
18 Clamauerunt iusti , & Dominus exau-
diuit eos : & ex omnibus tribulationibus eo-
rum liberauit eos .
19 Iuxtà est Dominus ijs,qui tribulato sunt
corde:& humiles spiritu saluabit .
20 Multæ tribulationes iustorum , & de
omnibus his liberabit eos Dominus .
21 Custodit Dominus omnia ossa eorum :
vnum ex his non conteretur .
22 Mors peccatorum pessima : & qui ode-
runt iustum delinquent .
23 Redimet Dominus animas seruorum
suorum : & non delinquent omnes qui spe-
rant in eo .

1 Ipsi Dauid . XXXIV.

IVdica Domine nocentes me, expugna im- A
pugnantes me .
2 Apprehende arma & scutum : & exurge
in adiutorium mihi .
3 Effunde frameam , & conclude aduersus
eos,qui persequuntur me:dic animæ meæ:Sa-
lus tua ego sum .
4 * Confundantur & reuereantur, quæren- * Inf.39.d.15.
tes animam meam .
Auertantur retrorsum,& confundantur co-
gitantes mihi mala .

5 Fiant tamquam puluis ante faciem venti:
& angelus Domini coarctans eos.
B 6 Fiat via illorum tenebræ & lubricum: &
angelus Domini persequens eos.
7 Quoniam gratis absconderunt mihi in-
teritum laquei sui: superuacuè exprobraue-
runt animam meam.
8 Veniat illi laqueus, quem ignorat: & ca-
ptio, quam abscondit, apprehendat eum: & in
laqueum cadat in ipsum.
9 Anima autem mea exultabit in Domino:
& delectabitur super salutari suo.
10 Omnia ossa mea dicent: Domine, quis
similis tibi?
Eripiens inopem de manu fortiorum eius:
egenum & pauperem à diripientibus eum.
11 Surgentes testes iniqui, quæ ignorabam
interrogabant me.
12 Retribuebant mihi mala pro bonis: ste-
rilitatem animæ meæ.
C 13 Ego autem cùm mihi molesti essent, in-
duebar cilicio.
Humiliabam in ieiunio animam meam: &
oratio mea in sinu meo conuertetur.
14 Quasi proximum, & quasi fratrem no-
strum, sic complacebam: quasi lugens &
contristatus sic humiliabar.
15 Et aduersum me lætati sunt, & conue-
nerunt: congregata sunt super me flagella, &
ignoraui.
16 Dissipati sunt, nec compuncti, tentaue-
runt me, subsannauerunt me subsannatione:
frenduerunt super me dentibus suis.
17 Domine quando respicies? restitue ani-
mam meam à malignitate eorum, à leonibus
vnicam meam.
18 Confitebor tibi in ecclesia magna, in
populo graui laudabo te.
19 Non supergaudeant mihi qui aduer-
* Ioan. 15 d. 25. santur mihi iniquè: * qui oderunt me gratis
& annuunt oculis.
20 Quoniam mihi quidem pacificè loque-
bantur: & in iracundia terræ loquentes, do-
los cogitabant.
21 Et dilatauerunt super me os suum: dixe-
runt: Euge, euge, viderunt oculi nostri.
22 Vidisti Domine, ne sileas: Domine ne
discedas à me.
D 23 Exurge & intende iudicio meo; Deus
meus, & Dominus meus, in causam meam.
24 Iudica me secundùm iustitiam tuam
Domine Deus meus, & non supergaudeant
mihi.
25 Non dicāt in cordibus suis: Euge, euge,
animæ nostræ: nec dicant: Deuorauimus eū.
26 Erubescant & reuereantur simul, qui
gratulantur malis meis.
Induantur confusione & reuerentia qui
magna loquuntur super me.
27 Exultent & lætentur qui volunt iusti-
tiam meam: & dicant semper: Magnificetur
Dominus, qui volunt pacem serui eius.
28 Et lingua mea meditabitur iustitiam
tuam, tota die laudem tuam.
1 In finem, seruo Domini ipsi Dauid.
XXXV.
A 2 DIxit iniustus vt delinquat in semetip-
so: nō est timor Dei ante oculos eius.

3 * Quoniam dolosè egit in conspectu e- * Sup. 13. a. 3.
ius: vt inueniatur iniquitas eius ad odium.
4 Verba oris eius iniquitas, & dolus: noluit
intelligere vt benè ageret.
5 Iniquitatem meditatus est in cubili suo:
astitit omni viæ non bonæ, malitiam autem
non odiuit.
6 Domine in cælo misericordia tua: & ve-
ritas tua vsque ad nubes.
7 Iustitia tua sicut montes Dei: iudicia tua
abyssus multa.
Homines, & iumenta saluabis Domine: 8
Quemadmodum multiplicasti misericor-
diam tuam Deus.
Filij autem hominum, in tegmine alarum B
tuarum sperabunt.
9 Inebriabuntur ab vbertate domus tuæ: &
torrente voluptatis tuæ potabis eos.
10 Quoniam apud te est fons vitæ: & in lu-
mine tuo videbimus lumen.
11 Prętende misericordiā tuam scientibus
te, & iustitiā tuam his, qui recto sunt corde.
12 Non veniat mihi pes superbiæ: & ma-
nus peccatoris non moueat me.
13 Ibi ceciderunt qui operantur iniquita-
tem: expulsi sunt, nec potuerunt stare.
1 Psalmus ipsi Dauid. XXXVI.
NOli æmulari in malignantibus: neque A
zelaueris facientes iniquitatem.
2 Quoniam tamquam fænum velociter a-
rescent: & quemadmodum olera herbarum
citò decident.
3 Spera in Domino, & fac bonitatē: & in-
habita terram, & pasceris in diuitijs eius.
4 Delectare in Domino: & dabit tibi peti-
tiones cordis tui.
4 Reuela Domino viam tuam, & spera in
eo: & ipse faciet.
6 Et educet quasi lumen iustitiam tuam, &
iudicium tuum tamquam meridiem: 7 Sub-
ditus esto Domino, & ora eum.
Noli æmulari in eo, qui prosperatur in via
sua; in homine faciente iniustitias.
8 Desine ab ira, & derelinque furorem: no-
li æmulari vt maligneris.
9 Quoniam qui malignantur, extermina-
buntur: sustinentes autem Dominum, ipsi
hæreditabunt terram.
10 Et adhuc pusillum, & nō erit peccator: B
& quæres locum eius, & non inuenies.
11 * Mansueti autem hæreditabunt terrā, * Matt. 5. a. 4.
& delectabuntur in multitudine pacis.
12 Obseruabit peccator iustum: & stride-
bit super eum dentibus suis.
13 Dominus autem irridebit eum: quo-
niam prospicit quòd veniet dies eius.
14 Gladium euaginauerunt peccatores:
intenderunt arcum suum,
Vt deijciant pauperem & inopem: vt truci-
dent rectos corde.
15 Gladius eorum intret in corda ipso-
rum: & arcus eorum confringatur.
16 Melius est modicum iusto, super diui-
tias peccatorum multas.
17 Quoniam brachia peccatorum conte-
rentur: confirmat autem iustos Dominus.
18 Nouit Dominus dies immaculatorum:
& hæreditas eorum in æternum erit.

19 Non confundentur in tempore malo: & in diebus famis saturabuntur:
20 Quia peccatores peribunt.
C Inimici verò Domini mox vt honorificati fuerint & exaltati: deficientes, quemadmodum fumus deficient.
21 Mutuabitur peccator, & non soluet: iustus autem miseretur & tribuet.
22 Quia benedicentes ei hęreditabunt terram: maledicentes autem ei disperibunt.
23 Apud Dominum gressus hominis dirigentur: & viam eius volet.
24 Cum ceciderit, non collidetur: quia Dominus supponit manum suam.
25 Iunior fui, etenim senui: & nō vidi iustū derelictum, nec semen eius quærens panem.
26 Tota die miseretur & commodat: & semen illius in benedictione erit.
27 Declina à malo, & fac bonum: & inhabita in sæculum sæculi.
28 Quia Dominus amat iudicium, & non derelinquet sanctos suos: in æternum conseruabuntur.
Iniusti punientur: & semen impiorum peribit.
D 29 Iusti autem hæreditabunt terram: & inhabitabunt in sæculum sæculi super eam.
* Prou. 31. d.26. 30 * Os iusti meditabitur sapientiam, & lingua eius loquetur iudicium.
* Isai. 51. c.7. 31 * Lex Dei eius in corde ipsius: & non supplantabuntur gressus eius.
32 Considerat peccator iustum: & quærit mortificare eum.
33 Dominus autem non derelinquet eum in manibus eius: nec damnabit eum cum iudicabitur illi.
34 Expecta Dominum, & custodi viam eius & exaltabit te vt hæreditate capias terram: cum perierint peccatores videbis.
35 Vidi impium superexaltatum, & eleuatum sicut cedros Libani.
36 Et transiui, & ecce non erat: & quæsiui eum, & non est inuentus locus eius.
37 Custodi innocentiam, & vide æquitatem: quoniam sunt reliquiæ homini pacifico.
38 Iniusti autem disperibunt simul: reliquiæ impiorum interibunt.
39 Salus autem iustorum à Domino: & protector eorum in tempore tribulationis.
40 Et adiuuabit eos Dominus, & liberabit eos: & eruet eos à peccatoribus, & saluabit eos: quia sperauerunt in eo.

1 Psalmus Dauid, in rememorationem de sabbatho. XXXVII.

A Sup.6. a.2. 2 DOmine ne in furore tuo arguas me, neque in ira tua corripias me.
3 Quoniam sagittæ tuæ infixæ sunt mihi: & confirmasti super me manum tuam.
4 Non est sanitas in carne mea à facie iræ tuæ: non est pax ossibus meis à facie peccatorum meorum.
5 Quoniam iniquitates meæ supergressæ sunt caput meum: & sicut onus graue grauatæ sunt super me.
6 Putruerunt & corruptæ sunt cicatrices meæ, à facie insipientiæ meæ.
7 Miser factus sum & curuatus sum vsque in finem: tota die contristatus ingrediebar.
B 8 Quoniam lumbi mei impleti sunt illusionibus: & non est sanitas in carne mea.
9 Afflictus sum, & humiliatus sum nimis: rugiebam à gemitu cordis mei.
10 Domine, ante te omne desideriū meū: & gemitus meus à te non est absconditus.
11 Cor meum conturbatum est, dereliquit me virtus mea: & lumen oculorum meorum, & ipsum non est mecum.
12 Amici mei, & proximi mei aduersum me appropinquauerunt, & steterunt.
C Et qui iuxta me erant, de longè steterunt:
13 Et vim faciebant qui quærebant animam meam.
Et qui inquirebant mala mihi, locuti sunt vanitates: & dolos tota die meditabantur.
14 Ego autem tanquam surdus non audiebam: & sicut mutus non aperiens os suum.
15 Et factus sum sicut homo non audiens: & non habens in ore suo redargutiones.
16 Quoniam in te Domine speraui: tu exaudies me Domine Deus meus.
17 Quia dixi: Nequando supergaudeant mihi inimici mei: & dum commouentur pedes mei, super me magna locuti sunt.
18 Quoniam ego in flagella paratus sum: & dolor meus in conspectu meo semper.
D 19 Quoniam iniquitatem meam annuntiabo: & cogitabo pro peccato meo.
20 Inimici autem mei viuunt, & confirmati sunt super me: & multiplicati sunt qui oderunt me iniquè.
21 Qui retribuunt mala pro bonis, detrahebant mihi: quoniam sequebar bonitatem.
22 Ne derelinquas me Domine Deus meus: ne discesseris à me.
23 Intende in adiutorium meum, Domine Deus salutis meæ.

1 In finem, ipsi Idithun, Canticum, Dauid. XXXVIII.

A 2 DIxi: Custodiam vias meas: vt non delinquam in lingua mea.
Posui ori meo custodiam, cùm consisteret peccator aduersum me.
3 Obmutui, & humiliatus sum, & silui à bonis: & dolor meus renouatus est.
4 Concaluit cor meum intra me: & in meditatione mea exardescet ignis.
5 Locutus sum in lingua mea: Notum fac mihi Domine finem meum.
B Et numerum dierum meorum quis est: vt sciam quid desit mihi.
6 Ecce mensurabiles posuisti dies meos: & substantia mea tamquam nihilum ante te.
Verumtamen vniuersa vanitas, omnis homo viuens.
7 Verumtamen in imagine pertransit homo: sed & frustrà conturbatur.
Thesaurizat: & ignorat cui congregabit ea.
8 Et nunc quæ est expectatio mea? nonne Dominus? & substantia mea apud te est.
9 Ab omnibus iniquitatibus meis erue me: opprobrium insipienti dedisti me.
C 10 Obmutui, & non aperui os meum, quoniam tu fecisti: 11 Amoue à me plagas tuas.
12 A fortitudine manus tuæ ego defeci in increpationibus: propter iniquitatem corripuisti hominem.

Et tabeſcere feciſti ſicut araneã animã eius:
verũtamen vanè conturbatur omnis homo.
13 Exaudi orationem meam Domine, &
deprecationem meam: auribus percipe la-
crymas meas.
Ne ſileas: quoniam aduena ego ſum apud
te,& peregrinus,ſicut omnes patres mei.
14 Remitte mihi, vt refrigerer priùs quàm
abeam,& ampliùs non ero.
1 In finem, Pſalmus ipſi Dauid. XXXIX.
A 2 EXpectans expectaui Dominum, & in-
tendit mihi.
3 Et exaudiuit preces meas: & eduxit me
de lacu miſeriæ, & de luto fæcis.
Et ſtatuit ſuper petram pedes meos: & dire-
xit greſſus meos.
4 Et immiſit in os meum canticum no-
uum, carmen Deo noſtro.
Videbunt multi & timebunt: & ſperabunt
in Domino.
5 Beatus vir, cuius eſt nomen Domini ſpes
eius: & non reſpexit in vanitates & inſanias
falſas.
6 Multa feciſti tu Domine Deus meus mi-
rabilia tua:& cogitationibus tuis non eſt qui
ſimilis ſit tibi.
Annuntiaui & locutus ſum: multiplicati
ſunt ſuper numerum.
B 7 * Sacrificium & oblationem noluiſti:au-
* Heb. 10. b.5. res autem perfeciſti mihi.
Holocauſtum & pro peccato non poſtula-
ſti: 8 Tunc dixi: Ecce venio.
In capite libri ſcriptum eſt de me 9 vt face-
rem voluntatem tuam: Deus meus volui, &
legem tuam in medio cordis mei.
10 Annuntiaui iuſtitiam tuam in eccleſia
magna, ecce labia mea non prohibebo: Do-
mine tu ſciſti.
11 Iuſtitiam tuam non abſcondi in corde
meo:veritatem tuam & ſalutare tuum dixi.
C Non abſcondi miſericordiam tuam, & ve-
ritatem tuam, à concilio multo.
12 Tu autem Domine ne longè facias mi-
ſerationes tuas à me? miſericordia tua & ve-
ritas tua ſemper ſuſceperunt me.
13 Quoniam circumdederunt me mala,
quorũ non eſt numerus:cõprehenderunt me
iniquitates meæ, & non potui vt viderem.
Multiplicatæ ſunt ſuper capillos capitis
mei:& cor meum dereliquit me.
14 Complaceat tibi Domine vt erua s me:
* Inf.69.a.1. * Domine,ad adiuuandum me reſpice.
* Sup.34.a.4. 15 * Cõfundantur & reuereantur ſimul, qui
quærunt animam meam, vt auferant eam.
Conuertantur retrorſum, & reuereantur
qui volunt mihi mala.
D 16 Ferant confeſtim confuſionem ſuam,
qui dicunt mihi: Euge,euge.
17 Exultẽt & lætentur ſuper te omnes quæ-
rentes te:& dicant ſemper:Magnificetur Do-
minus: qui diligunt ſalutare tuum.
18 Ego autem mendicus ſum, & pauper;
Dominus ſolicitus eſt mei.
Adiutor meus, & protector meus tu es:
Deus meus ne tardaueris.
1 In finem, Pſalmus ipſi Dauid. XL.
A 2 BEatus qui intelligit ſuper egenum, &
pauperẽ:in die mala liberabit eũ Dñs.

3 Dominus conſeruet eum, & viuificet
eum, & beatum faciat eum in terra; & non
tradat eum in animam inimicorum eius.
4 Dominus opem ferat illi ſuper lectum
doloris eius: vniuerſum ſtratum eius verſaſti
in infirmitate eius.
5 Ego dixi:Domine miſerere mei:ſana ani-
mam meam, quia peccaui tibi.
6 Inimici mei dixerunt mala mihi: Quan-
do morietur, & peribit nomen eius?
7 Et ſi ingrediebatur vt videret, vana lo-
quebatur, cor eius congregauit iniquitatem
ſibi.
Egrediebatur foras,& loquebatur 8 in idip- B
ſum.
Aduerſum me ſuſurrabant omnes inimici
mei: aduerſum me cogitabant mala mihi.
9 Verbum iniquum conſtituerunt aduer-
ſum me: Numquid qui dormit non adijciet
vt reſurgat?
10 * Etenim homo pacis meæ, in quo ſpe- * Act. 1.c.16.
raui:qui edebat panes meos,magnificauit ſu-
per me ſupplantationem.
11 Tu autem Domine miſerere mei, & re- C
ſuſcita me: & retribuam eis.
12 In hoc cogitaui quoniã voluiſti me:quo-
niam non gaudebit inimicus meus ſuper me.
13 Me autem propter innocentiam ſuſce-
piſti: & confirmaſti me in conſpectu tuo in
æternum.
14 Benedictus Dominus Deus Iſraël à ſæ-
culo,& vſque in ſæculum:fiat,fiat.
1 In finem, Intellectus filijs Core. XLI. A
2 QVemadmodum deſiderat ceruus ad
fontes aquarum: ita deſiderat anima
mea ad te Deus.
3 Sitiuit anima mea ad Deũ * fortẽ viuum: * Fontem.
quando veniã & apparebo ante faciem Dei?
4 Fuerunt mihi lacrymæ meæ panes die ac
nocte: dum dicitur mihi quotidie: Vbi eſt
Deus tuus?
5 Hæc recordatus ſum, & effudi in me ani- B
mam meã: quoniam tranſibo in locũ taber-
naculi admirabilis,vſque ad domum Dei:
In voce exultationis,& confeſſionis: ſonus
epulantis.
6 Quare triſtis es anima mea?& quare con-
turbas me?
Spera in Deo, quoniam adhuc confitebor
illi:ſalutare vultus mei, 7 Et Deus meus.
Ad meipſum anima mea conturbata eſt:
propterea memor ero tui de terra Iordanis,
& Hermonijm à monte modico. C
8 Abyſſus abyſſum inuocat, in voce cata-
ractarum tuarum.
Omnia excelſa tua, & fluctus tui ſuper me
tranſierunt.
9 In die mandauit Dominus miſericor-
diam ſuam, & nocte canticum eius.
Apud me oratio Deo vitæ meæ, 10 Dicam
Deo: Suſceptor meus es.
Quare oblitus es mei? & quare contriſtatus
incedo, dum affligit me inimicus?
11 Dũ confringuntur oſſa mea, exprobra-
uerunt mihi qui tribulant me inimici mei:
Dum dicunt mihi per ſingulos dies: Vbi eſt
Deus tuus? 12 Quare triſtis es anima mea?&
quare conturbas me?

Spera in Deo, quoniam adhuc confitebor
illi:salutare vultus mei, & Deus meus.
Psalmus David. XLII.
A 1 IVdica me Deus, & discerne causam
meam de gente non sancta, ab homine
iniquo & doloso erue me.
2 Quia tu es Deus fortitudo mea:quare me
repulisti? & quare tristis incedo,dum affligit
me inimicus?
3 Emitte lucem tuam & veritatem tuam:
ipsa me deduxerunt, & adduxerunt in mon-
tem sanctum tuum,& in tabernacula tua.
B 4 Et introibo ad altare Dei: ad Deum, qui
lætificat iuuentutem meam.
Cōfitebor tibi in cithara Deus Deus meus:
5 Quare tristis es anima mea? & quare con-
turbas me?
Spera in Deo, quoniam adhuc confitebor
illi:salutare vultus mei,& Deus meus.
1 In finem, Filijs Core ad intellectum.
XLIII.
A 2 DEus auribus nostris audiuimus, pa-
tres nostri annuntiauerunt nobis.
Opus,quod operatus es in diebus eorum,&
in diebus antiquis.
3 Manus tua gentes disperdidit, & planta-
sti eos:afflixisti populos, & expulisti eos:
4 Nec enim in gladio suo possederunt ter-
ram, & brachium eorum non saluauit eos:
Sed dextera tua, & brachium tuum, & illu-
minatio vultus tui: quoniam complacuisti
in eis.
5 Tu es ipse rex meus & Deus meus: qui
mandas salutes Iacob.
6 In te inimicos nostros ventilabimus cor-
nu, & in nomine tuo spernemus insurgentes
in nobis.
B 7 Non enim in arcu meo sperabo: & gla-
dius meus non saluabit me.
8 Saluasti enim nos de affligentibus nos:&
odientes nos confudisti.
9 In Deo laudabimur tota die.& in nomi-
ne tuo confitebimur in sæculum.
10 Nunc autem repulisti & confudisti nos:
& non egredieris Deus in virtutibus nostris.
11 Auertisti nos retrorsū post inimicos no-
stros:& qui oderunt nos, diripiebant sibi.
12 Dedisti nos tamquam oues escarum: &
in gentibus dispersisti nos.
C 13 Vendidisti populum tuum sine pretio:
& non fuit multitudo in commutationibus
eorum.
14 Posuisti nos opprobrium vicinis no-
stris, subsannationem & derisum his, qui
sunt in circuitu nostro.
15 Posuisti nos in similitudinem Genti-
bus; commotionem capitis in populis.
16 Tota die verecundia mea contra me
est,& confusio faciei meæ cooperuit me.
17 A voce exprobrantis & obloquentis, à
facie inimici & persequentis.
18 Hæc omnia venerunt super nos,nec ob-
liti sumus te: & iniquè non egimus in testa-
mento tuo.
D 19 Et non recessit retrò cor nostrum: &
declinasti semitas nostras à via tua.
20 Quoniam humiliasti nos in loco affli-
ctionis, & cooperuit nos vmbra mortis.

21 Si obliti sumus nomen Dei nostri, &
si expandimus manus nostras ad deum
alienum:
22 Nonne Deus requiret ista? ipse enim
nouit abscondita cordis.
*Quoniam propter te mortificamur tota * Rom. 8. 36.
die: æstimati sumus sicut oues occisionis.
23 Exurge, quare obdormis Domine? e-
xurge, & ne repellas in finem.
24 Quare faciem tuam auertis, obliuisce-
ris inopiæ nostræ & tribulationis nostræ?
25 Quoniam humiliata est in puluere ani-
ma nostra: conglutinatus est in terra venter
noster.
26 Exurge Domine,adiuua nos: & redime
nos propter nomen tuum.
1 In finem, pro ijs qui commutabuntur,
filijs Core, ad intellectum, Canti-
cum pro dilecto. XLIV.
2 ERuctauit cor meum verbum bonum: A
dico ego opera mea regi.
Lingua mea calamus scribæ, velociter scri-
bentis.
3 Speciosus forma præ filijs hominum, dif-
fusa est gratia in labijs tuis: proptereà bene-
dixit te Deus in æternum.
4 Accingere gladio tuo super femur tuum,
potentissime.
5 Specie tua & pulchritudine tua intende, B
prosperè procede, & regna,
Propter veritatem & mansuetudinem, &
iustitiam: & deducet te mirabiliter dextera
tua.
6 Sagittæ tuæ acutæ, populi sub te cadent,
in corda inimicorum regis.
7 * Sedes tua Deus in sæculum sæculi:virga * Heb. 1. c. 8.
directionis virga regni tui.
8 Dilexisti iustitiam, & odisti iniquitatem:
proptereà vnxit te Deus Deus tuus oleo læti-
tiæ præ consortibus tuis.
9 Myrrha, & gutta, & casia à vestimen- C
tis tuis, à domibus eburneis: ex quibus
delectauerunt te. 10 filiæ regum in honore
tuo.
Astitit regina à dextris tuis in vestitu de-
aurato:circumdata varietate.
11 Audi filia, & vide, & inclina aurem
tuam: & obliuiscere populum tuum, & do-
mum patris tui.
12 Et concupiscet rex decorem tuum:quo-
niam ipse est Dominus Deus tuus: & adora-
bunt eum.
13 Et filiæ Tyri in muneribus vultum tuū
deprecabuntur, omnes diuites plebis.
14 Omnis gloria eius filiæ regis ab intus, D
in fimbrijs aureis 15 circum amicta varieta-
tibus.
Adducentur regi virgines post eam: proxi-
mæ eius afferentur tibi.
16 Afferentur in lætitia & exultatione:ad-
ducentur in templum regis.
17 Pro patribus tuis nati sunt tibi fi-
lij: constitues eos principes super omnem
terram.
18 Memores erunt nominis tui in omni
generatione & generationem.
Proptereà populi confitebuntur tibi in æ-
ternum & in sæculum sæculi.

1 In finem, Filijs Core pro arcanis, Psalmus XLV.

A 2 Deus noster refugium, & virtus, adiutor in tribulationibus, quæ inuenerunt nos nimis.

3 Propterea non timebimus dum turbabitur terra : & transferentur montes in cor maris.

4 Sonuerunt & turbatæ sunt aquæ eorum : conturbati sunt montes in fortitudine eius.

5 Fluminis impetus lætificat ciuitatẽ Dei : sanctificauit tabernaculum suũ Altissimus.

B 6 Deus, in medio eius, non commouebitur: adiuuabit eam Deus manè diluculo.

7 Conturbatæ sunt gentes, & inclinata sunt regna : dedit vocem suam, mota est terra.

8 Dominus virtutum nobiscum: susceptor noster Deus Iacob.

9 Venite, & videte opera Domini, quæ posuit prodigia super terram : 10 Auferens bella vsque ad finem terræ.

C Arcum conteret & confringet arma : & scuta comburet igni.

11 Vacate, & videte quoniam ego sum Deus: exaltabor in gentibus, & exaltabor in terra.

12 Dominus virtutum nobiscum : susceptor noster Deus Iacob.

1 In finem, pro filijs Core Psalmus XLVI.

A 2 Omnes Gentes plaudite manibus iubilate Deo in voce exultationis.

3 Quoniam Dominus excelsus, terribilis. Rex magnus super omnem terram.

4 Subiecit populos nobis, & gentes sub pedibus nostris.

5 Elegit nobis hereditatem suam, speciem Iacob, quam dilexit.

*2.Reg.6 c.15. 6 * Ascendit Deus in iubilo, & Dominus in voce tubæ.

7 Psallite Deo nostro, psallite: psallite Regi nostro, psallite.

8 Quoniam Rex omnis terræ Deus: psallite sapienter.

9 Regnabit Deus super Gentes: Deus sedet super sedem sanctam suam.

10 Principes populorum congregati sunt cum Deo Abraham: quoniam dij fortes terræ, vehementer eleuati sunt.

1 Psalmus Cantici filijs Core secunda sabbati. XLVII.

A 2 Magnus Dominus, & laudabilis nimis in ciuitate Dei nostri, in monte sancto eius.

3 Fundatur exultatione vniuersæ terræ mons Sion, latera Aquilonis, ciuitas Regis magni.

4 Deus in domibus eius cognoscetur, cùm suscipiet eam.

5 Quoniam ecce reges terræ congregati sunt : conuenerunt in vnum.

6 Ipsi videntes sic admirati sunt, conturbati sunt, commoti sunt: 7 Tremor apprehendit eos.

Ibi dolores vt parturientis, 8 In spiritu vehementi conteres naues Tharsis.

9 Sicut audiuimus, sic vidimus in ciuitate Domini virtutum, in ciuitate Dei nostri Deus fundauit eam in æternum. B

10 Suscepimus Deus misericordiam tuam, in medio templi tui.

11 Secundùm nomen tuum Deus, sic & laus tua in fines terræ: iustitia plena est dextera tua.

12 Lætetur mons Sion, & exultent filię Iudæ, propter iudicia tua Domine.

13 Circumdate Sion, & complectimini eam : narrate in turribus eius.

14 Ponite corda vestra in virtute eius : & distribuite domos eius, vt enaretis in progenie altera.

15 Quoniam hic est Deus, Deus noster in æternum, & in sæculum sæculi: ipse reget nos in sæcula.

1 In finem, filijs Core Psalmus XLVIII.

2 Audite hæc omnes Gẽtes : auribus percipite omnes, qui habitabis orbem. A

3 Quique terrigenæ, & filij hominum: simul in vnum diues & pauper.

4 Os meum loquetur sapientiam : & meditatio cordis mei prudentiam.

5 * Inclinabo in parabolam aurem meam : aperiam in psalterio propositionem meam. *Ps.77.a.2 Matt 13.e.35.

6 Cur timebo in die mala? iniquitas calcanei mei circumdabit me.

7 Qui confidunt in virtute sua : & in multitudine diuitiarum suarum gloriantur. B

8 Frater non redimit, redimet homo: non dabit Deo placationem suam.

9 Et pretium redemptionis animæ suæ : & laborabit in æternum, 10 Et viuet adhuc in finem.

11 Non videbit interitum, cùm viderit sapientes morientes : simul insipiens, & stultus peribunt.

Et relinquent alienis diuitias suas: 12 Et sepulchra eorum domus illorum in æternũ.

Tabernacula eorum in progenie, & progenie : vocauerunt nomina sua in terris suis.

13 Et homo, cùm in honore esset, non intellexit : comparatus est iumentis insipientibus, & similis factus est illis. C

14 Hæc via illorum scandalum ipsis: & posteà in ore suo complacebunt.

15 Sicut oues in inferno positi sunt : mors depascet eos.

Et dominabuntur eorum iusti in matutino: & auxilium eorum veterascet in inferno à gloria eorum.

16 Verumtamen Deus redimet animam meam de manu inferi, cùm acceperit me.

17 Ne timueris cùm diues factus fuerit homo : & cùm multiplicata fuerit gloria domus eius. D

18 Quoniam cũ interierit, non sumet omnia : neque descendet cum eo gloria eius.

19 Quia anima eius in vita ipsius benedicetur: confitebitur tibi cùm benefeceris ei.

20 Introibit vsq; in progenies patrum suorum: & vsque in æternum non videbit lumẽ.

21 Homo, cùm in honore esset, non intellexit : comparatus est iumentis insipientibus, & similis factus est illis.

1 Psalmus Asaph. XLIX.

A DEus deorum Dominus locutus est: & vocauit terram.

A solis ortu vsque ad occasum: 2 Ex Sion species decoris eius.

3 Deus manifestè veniet: Deus noster & non silebit.

Ignis in conspectu eius exardescet: & in circuitu eius tempestas valida.

4 Aduocabit cęlum desursum, & terram discernere populum suum.

5 Congregate illi sanctos eius: qni ordinant testamentum eius super sacrificia.

B 6 Et annuntiabunt cęli iustitiam eius: quoniam Deus iudex est.

7 Audi populus meus, & loquar; Israël, & testificabor tibi: Deus Deus tuus ego sum.

8 Non in sacrificijs tuis arguam te: holocausta autem tua in conspectu meo sunt semper.

9 Non accipiam de domo tua vitulos, neque de gregibus tuis hircos.

10 Quoniam meæ sunt omnes feræ siluarum, iumenta in montibus & boues.

11 Cognoui omnia volatilia cœli; & pulchritudo agri mecum est.

C 12 Si esuriero, non dicam tibi meus est enim orbis terræ, & plenitudo eius.

13 Numquid manducabo carnes taurorum? aut sanguinem hircorum putabo?

14 Immola Deo sacrificium laudis: & redde Altissimo vota tua.

15 Et inuoca me in die tribulationis: eruam te, & honorificabis me.

16 Peccatori autem dixit Deus: Quare tu enarras iustitias meas, & assumis testamentum meum per os tuum?

17 Tu verò odisti disciplinam: & proiecisti sermones meos retrorsum.

18 Si videbas furem, currebas cum eo: & cum adulteris portionem tuam ponebas.

D 19 Os tuum abundauit malitia: & lingua tua concinnabat dolos.

20 Sedens aduersus fratrem tuum loquebaris, & aduersus filium matris tuæ ponebas scandalum: 21 Hæc fecisti, & tacui.

Existimasti iniquè quòd ero tui similis: arguam te, & statuam contra faciem tuam.

22 Intelligite hæc qui obliuiscimini Deũ: nequando rapiat, & non sit qui eripiat.

23 Sacrificium laudis honorificabit me: & illic iter, quo ostendam illi salutare Dei.

1 In finem, Psalmus Dauid,
2 Cùm venit ad eum Nathan Propheta, quando intrauit ad Bethsabee.
(2. *Reg.* 12. L.

A 3 MIserere mei Deus, secundùm magnam misericordiam tuam.

Et secundùm multitudinem miserationum tuarum, dele iniquitatem meam:

4 Ampliùs laua me ab iniquitate mea: & à peccato meo munda me.

5 Quoniam iniquitatẽ meã ego cognosco? & peccatum meum contra me est semper.

6 Tibi soli peccaui, & malum coram te feci: * vt iustificeris in sermonibus tuis, & vincas cùm iudicaris.

* Rom. 3. 4.

B 7 Ecce enim in iniquitatibus conceptus sum: & in peccatis concepit me mater mea.

8 Ecce enim veritatem dilexisti: incerta & occulta sapientiæ tuæ manifestasti mihi.

9 * Asperges me hyssopo, & mundabor: lauabis me, & super niuem dealbabor. * Leu. 14. Num. 19.

10 Auditui meo dabis gaudium & lętitiam: & exultabunt ossa humiliata.

11 Auerte faciem tuam à peccatis meis: & omnes iniquitates meas dele.

12 Cor mundum crea in me Deus: & spiritum rectum innoua in visceribus meis.

C 13 Ne proijcias me à facie tua: & spiritum sanctum tuum ne auferas à me.

14 Redde mihi lætitiam salutaris tui: & spiritu principali confirma me.

15 Docebo iniquos vias tuas: & impij ad te conuertentur.

16 Libera me de sanguinibus Deus, Deus salutis meæ: & exultabit lingua mea iustitiam tuam.

17 Domine, labia mea aperies: & os meum annuntiabit laudem tuam.

D 18 Quoniam si voluisses sacrificium dedissem vtique: holocaustis non delectaberis.

19 Sacrificium Deo spiritus contribulatus: cor contritum & humiliatum Deus non despicies.

20 Benignè fac Domine in bona voluntate tua Sion: vt ædificentur muri Ierusalem.

21 Tunc acceptabis sacrificium iustitiæ, oblationes, & holocausta: tunc imponent super altare tuum vitulos.

1 In finem, Intellectus Dauid
2 Cùm venit Doëg Idumæus, & nuntiauit Saüli: Venit Dauid in domum Achimelech.
(1. *Reg.* 22. 9.) LI.

A 1 QVid gloriaris in malitia, qui potens es in iniquitate?

4 Tota die iniustitiam cogitauit lingua tua sicut nouacula acuta fecisti dolum.

5 Dilexisti malitiam super benignitatem: iniquitatem magis quàm loqui æquitatem.

6 Dilexisti omnia verba præcipitationis, lingua dolosa.

7 Propterea Deus destruet te in finem: euellet te, & emigrabit te de tabernaculo tuo & radicem tuam de terra viuentium.

B 8 Videbunt iusti, & timebunt, & super eum ridebunt, & dicent: 9 Ecce homo qui non posuit Deum adiutorem suum.

Sed sperauit in multitudine diuitiarum suarum: & præualuit in vanitate sua.

10 Ego autem, sicut oliua fructifera in domo Dei, speraui in misericordia Dei in æternum, & in sæculum sæculi.

11 Confitebor tibi in sæculum quia fecisti: & expectabo nomen tuum, quoniam bonum est in conspectu sanctorum tuorum.

1 In finem, Pro Maëleth intelligentiæ Dauid. LII.

A DIxit insipiens in corde suo: Non est Deus. Ps. 13. a. 1

2 Corrupti sunt, & abominabiles facti sunt in iniquitatibus: non est qui faciat bonum.

* Ps.13.a.2 3 * Deus de cœlo prospexit super filios ho-
minum: vt videat si est intelligens, aut requi-
* Rom.3.b.12. rens Deum.
4 * Omnes declinauerunt, simul inutiles
facti sunt: non est qui faciat bonum, non est
vsque ad vnum.
B 5 Nonne scient omnes qui operantur ini-
quitatem, qui deuorant plebem meam vt ci-
bum panis?
6 Deum non inuocauerunt: illic trepida-
uerunt timore, vbi non erat timor.
Quoniam Deus dissipauit ossa eorum qui
hominibus placent: confusi sunt, quoniam
Deus spreuit eos.
7 Quis dabit ex Sion salutare Israël? cùm
conuerterit Deus captiuitatem plebis suæ,
exultabit Iacob, & lætabitur Israël.

1 In finé, In carminibus intellectus Dauid,
2 Cùm venissent Ziphæi, & dixissent ad
Saül: Nõne Dauid abscõditus est apud nos
(1.*Reg*.23.19.& 26.1.) LIII.

A 3 DEus in nomine tuo saluum me fac: &
in virtute tua iudica me.
4 Deus exaudi orationem meam: auribus
percipe verba oris mei.
5 Quoniam alieni insurrexerunt aduersum
me, & fortes quæsierunt animam meam: &
non proposuerunt Deum ante conspectum
suum.
6 Ecce enim Deus adiuuat me: & Domi-
nus susceptor est animæ meæ.
B 7 Auerte mala inimicis meis: & in verita-
te tua disperde illos.
8 Voluntariè sacrificabo tibi, & confite-
bor nomini tuo Domine: quoniam bonũ est.
9 Quoniam ex omni tribulatione eripuisti
me: & super inimicos meos despexit oculus
meus.

1 In finem, In carminibus intellectus
Dauid. LIV.

A 2 EXaudi Deus orationem meam, & ne
despexeris deprecationem meam:
3 Intende mihi, & exaudi me.
Contristatus sum in exercitatione mea: &
conturbatus sum 4 à voce inimici, & à tri-
bulatione peccatoris.
Quoniam declinauerunt in me iniquita-
tes: & in ira molesti erant mihi.
5 Cor meum conturbatum est in me: &
formido mortis cecidit super me.
6 Timor & tremor venerunt super me: &
contexerunt me tenebræ:
B 7 Et dixi: Quis dabit mihi pennas sicut
columbæ, & volabo, & requiescam?
8 Ecce elongaui fugiens: & mansi in soli-
tudine.
9 Expectabam eum, qui saluum me fecit à
pusillanimitate spiritus, & tempestate.
10 Præcipita Domine, diuide linguas eo-
rum: quoniam vidi iniquitatem, & contra-
dictionem in ciuitate.
11 Die ac nocte circumdabit eam super
muros eius iniquitas: & labor in medio eius,
12 & iniustitia.
Et non defecit de plateis eius vsura, &
dolus.
C 13 Quoniam si inimicus meus maledi-
xisset mihi, sustinuissem vtique.
Et si is, qui oderat me, super me magna
locutus fuisset: abscondissem me forsitan
ab eo.
14 Tu verò homo vnanimis, dux meus, &
notus meus.
15 Qui simul mecum dulces capiebas
cibos in domo Dei ambulauimus cum
consensu.
16 Veniat mors super illos: & descendant
in infernum viuentes:
Quoniam nequitiæ in habitaculis eorum,
in medio eorum.
17 Ego autem ad Deum clamaui: & Do-
minus saluabit me.
18 Vespere, & manè, & meridie narrabo
& annuntiabo: & exaudiet vocem meam.
19 Redimet in pace animam meam ab his
qui appropinquant mihi: quoniam inter
multos erant mecum.
20 Exaudiet Deus, & humiliabit illos, qui
est ante sæcula.
Non enim est illis commutatio, & non ti- D
muerunt Deum: 21 Extendit manum suam
in retribuendo.
Contaminauerunt testamentum eius,
22 Diuisi sunt ab ira vultus eius: & appro-
pinquauit cor illius.
Molliti sunt sermones eius super oleum:
& ipsi sunt iacula.
23 * Iacta super Dominum curam tuam, & *Mat.6.c.25. Luc.12.c.22. 1.Pet.5.b.7.
ipse te enutriet: non dabit in æternum flu-
ctuationem iusto.
24 Tu verò Deus deduces eos, in puteum
interitus.
Viri sanguinum, & dolosi non dimi-
diabunt dies suos: ego autem sperabo in te
Domine.

In finem,
1 Pro populo, qui à Sanctis longè factus est
Dauid in tituli inscriptionem, cùm tenuerũt
eum Allophyli in Geth. (1.*Reg*.21.12.)
LV.

2 MIserere mei Deus, quoniam concul- A
cauit me homo: tota die impugnans
tribulauit me.
3 Conculcauerunt me inimici mei tota
die: quoniam multi bellantes aduersum me.
4 Ab altitudine diei timebo: ego verò in
te sperabo.
5 In Deo laudabo sermones meos, in Deo
speraui: non timebo quid faciat mihi caro.
6 Tota die verba mea execrabantur: ad-
uersum me omnes cogitationes eorum, in
malum.
7 Inhabitabunt & abscondent: ipsi calca- B
neum meum obseruabunt.
Sicut sustinuerunt animam meam, 8 pro
nihilò saluos facies illos: in ira populos con-
fringes.
Deus, 9 vitam meam annuntiaui tibi:
posuisti lacrymas meas in conspectu tuo.
Sicut & in promissione tua: 10 tunc con-
uertentur inimici mei retrorsum:
In quacumque die inuocauero te: ecce
cognoui quoniam Deus meus es.
11 In Deo laudabo verbum, in Domino
laudabo sermonem: in Deo speraui, non

timebo quid faciat mihi homo.
12 In me sunt Deus vota tua, quæ reddam, laudationes tibi.
13 Quoniam eripuisti animam meam de morte, & pedes meos de lapsu: vt placeam coram Deo in lumine viuentium.

In finem,

1 Ne disperdas, Dauid in tituli inscriptionem, cùm fugeret à facie Saul in speluncam. (2. *Reg.* 22. 1. & 24. 4.) L V I.

2 Miserere mei Deus, miserere mei: quoniam in te confidit anima mea.
Et in vmbra alarum tuarum sperabo, donec transeat iniquitas.
3 Clamabo ad Deum altissimum: Deum qui benefecit mihi,
4 Misit de cælo, & liberauit me: dedit in opprobrium conculcantes me.
Misit Deus misericordiã suam, & veritatem suam,
5 & eripuit animam meam de medio catulorum leonum: dormiui conturbatus.
Filij hominum dentes eorum arma & sagittæ: & lingua eorum gladius acutus.
6 Exaltare super cælos Deus: & in omnem terram gloria tua.
7 Laqueum parauerunt pedibus meis: & incuruauerunt animam meam.
Foderunt ante faciem meam foueam: & inciderunt in eam.
8 Paratum cor meum Deus, paratum cor meum: cantabo, & psalmum dicam.
9 Exurge gloria mea, exurge psalterium, & cithara: exurgam diluculo.
10 Confitebor tibi in populis Domine: & psalmum dicam tibi in gentibus:
11 Quoniam magnificata est vsque ad cælos misericordia tua, & vsque ad nubes veritas tua.
12 Exaltare super cælos Deus; & super omnem terram gloria tua.

In finem,

1 Ne disperdas, Dauid in tituli inscriptionem. L V I I.

2 Si verè vtique iustitiam loquimini: recta iudicate filij hominum.
3 Etenim in corde iniquitates operamini: in terra iniustitias manus vestræ concinnãt.
4 Alienati sunt peccatores à vulua, errauerunt ab vtero: locuti sunt falsa.
5 Furor illis secundùm similitudinem serpentis; sicut aspidis surdæ, & obturantis aures suas,
6 Quę non exaudiet vocem incantantium, & venefici incantantis sapienter.
7 Deus conteret dentes eorum in ore ipsorum: molas leonum confringet Dominus.
8 Ad nihilum deuenient tamquam aqua decurrens: intendit arcum suum donec infirmentur.
9 Sicut cera, quæ fluit, auferentur: supercecidit ignis, & non viderunt solem.
10 Priusquam intelligerent spinæ vestræ rhamnum: sicut viuentes, sic in ira absorbet eos.
11 Lætabitur iustus cùm viderit vindictã: manus suas lauabit in sanguine peccatoris.
12 Et dicet homo: Si vtique est fructus iusto: vtique est Deus iudicans eos in terra.

In finem,

1 Ne disperdas, Dauid in tituli inscriptionem, quando misit Saul, & custodiuit domum eius, vt eum interficeret (1. *Reg.* 19. 11.) L V I I I.

2 Eripe me de inimicis meis Deus meus: & ab insurgentibus in me libera me.
3 Eripe me de operantibus iniquitatem: & de viris sanguinum salua me.
4 Quia ecce cæperunt animam meam: irruerunt in me fortes.
5 Neque iniquitas mea, neque peccatum meum Domine: sine iniquitate cucurri, & direxi.
6 Exurge in occursum meum, & vide: & tu Domine Deus virtutum, Deus Israël,
Intende ad visitandas omnes gentes: non miserearis omnibus, qui operantur iniquitatem.
7 Conuertentur ad vesperam: & famẽ patientur vt canes, & circuibunt ciuitatem.
8 Ecce loquentur in ore suo, & gladius in labijs eorum: quoniam quis audiuit?
9 Et tu Domine deridebis eos: ad nihilum deduces omnes gentes.
10 Fortitudinem meam ad te custodiam, quia Deus susceptor meus es:
11 Deus meus, misericordia eius præueniet me.
12 Deus ostendet mihi super inimicos meos ne occidas eos: nequando obliuiscantur populi mei.
Disperge illos in virtute tua: & depone eos protector meus Domine.
13 Delictum oris eorum, sermonem labiorum ipsorum: & comprehendantur in superbia sua.
Et de execratione & mendacio annuntiabuntur
14 in consummatione: in ira consummationis, & non erunt.
Et scient quia Deus dominabitur Iacob, & finium terræ.
15 Conuertentur ad vesperam, & famem patientur vt canes: & circuibunt ciuitatem.
16 Ipsi dispergentur ad manducandum: si verò non fuerint saturati, & murmurabunt.
17 Ego autem cantabo fortitudinem tuã, & exultabo manè misericordiam tuam.
Quia factus es susceptor meus, & refugium meum, in die tribulationis meæ.
18 Adiutor meus tibi psallam, quia Deus susceptor meus es: Deus meus misericordia mea.

1 In finem,

Pro his qui immutabuntur, in tituli inscriptionem ipsi Dauid in doctrinam,
2 cum succendit Mesopotamiam Syriæ, & Sobal, & conuertit Ioab, & percussit Idumæam in valle Salinarũ duodecim millia. (2. *Reg.* 8. 1. & 10. 7. & 1. *Par.* 18. 1.) L I X.

3 Deus repulisti nos, & destruxisti nos: iratus es, & misertus es nobis.
4 Commouisti terram, & conturbasti eam: sana contritiones eius, quia commota est.
5 Ostendisti populo tuo dura: potasti nos vino compunctionis.
6 Dedisti metuentibus te significationem: vt su-

vt fugiant à facie arcus:
Vt liberentur dilecti tui: 7 saluum fac
dextera tua, & exaudi me.
8 Deus locutus est in sancto suo: Lætabor
& partibor Sichimam: & conuallem taber-
naculorum metibor.
9 Meus est Galaad, & meus est Manasses:
& Ephraim fortitudo capitis mei.
Iuda rex meus: 10 Moab olla spei meæ.
In Idumæam extendam calceamentum
meum: mihi alienigenæ subditi sunt.
C 11 Quis deducet me in ciuitatem munitã?
quis deducet me vsque in Idumæam?
12 Nonne tu Deus, qui repulisti nos: &
non egredieris Deus in virtutibus nostris?
13 Da nobis auxilium de tribulatione: quia
vana salus hominis:
14 In Deo faciemus virtutem: & ipse ad
nihilum deducet tribulantes nos.

In finem,
1 In hymnis Dauid. LX.

A 2 EXaudi Deus deprecationem meam:
intende orationi meæ.
3 A finibus terræ ad te clamaui: dum an-
xiaretur cor meum, in petra exaltasti me.
Deduxisti me, 4 quia factus es spes mea:
turris fortitudinis à facie inimici.
5 Inhabitabo in tabernaculo tuo in secula:
protegar in velamento alarum tuarum.
B 6 Quoniam tu Deus meus exaudisti ora-
tionem meam: dedisti hęreditatem timenti-
bus nomen tuum.
7 Dies super dies regis adijcies: annos eius
vsque in diem generationis & generationis.
8 Permanet in æternum in conspectu Dei:
misericordiam & veritatem eius quis re-
quiret?
9 Sic psalmum dicam nomini tuo in sæ-
culum sæculi: vt reddam vota mea de die
in diem.

In finem,
1 Pro Idithun, Psalmus Dauid.
LXI.

A 2 NOnne Deo subiecta erit anima mea?
ab ipso enim salutare meum.
3 Nam & ipse Deus meus, & salutaris
meus susceptor meus, nõ mouebor amplius.
4 Quousque irruitis in hominem? interfi-
citis vniuersi vos: tamquam parieti inclina-
to & maceriæ depulsæ?
5 Verumtamen pretium meum cogitaue-
runt repellere, cucurri in siti: ore suo bene-
dicebant, & corde suo maledicebant.
6 Verumtamen Deo subiecta esto anima
mea: quoniam ab ipso patientia mea.
B 7 Quia ipse Deus meus, & saluator meus:
adiutor meus non emigrabo.
8 In Deo salutare meum, & gloria mea:
Deus auxilij mei, & spes mea in Deo est.
9 Sperate in eo omnis congregatio populi,
effundite coram illo corda vestra: Deus adiu-
tor noster in æternum.
10 Verumtamen vani filij hominum, men-
daces filij hominum in stateris: vt decipiant
ipsi de vanitate in idipsum.
11 Nolite sperare in iniquitate, & rapinas
nolite concupiscere: diuitiæ si affluant noli-
te cor apponere.

12 Semel locutus est Deus, duo hęc audiui,
quia potestas Dei est, 13 & tibi Domine
misericordia: *quia tu reddes vnicuique iux- * Mat. 16. d.27. Rom 2.a.6 1.Cor.3.b.8. Gal.6.b 5.
ta opera sua.

Psalmus Dauid:
1 Cùm esset in deserto Idumææ.
(1.*Reg*.22.5.) LXII.

2 DEus Deus meus ad te de luce vigilo. A
Sitiuit in te anima mea, quàm mul-
tipliciter tibi caro mea.
3 In terra deserta & inuia, & inaquosa: sic
in sancto apparui tibi, vt viderem virtutem
tuam, & gloriam tuam.
4 Quoniam melior est misericordia tua
super vitas: labia mea laudabunt te.
5 Sic benedicam te in vita mea: & in no-
mine tuo leuabo manus meas.
6 Sicut adipe & pinguedine repleatur ani-
ma mea: & labijs exultationis laudabit os
meum.
7 Si memor fui tui super stratum meum, in B
matutinis meditabor in te: 8 quia fuisti
adiutor meus.
Et in velamento alarum tuarum exultabo
9 adhæsit anima mea post te: me suscepit
dextera tua.
10 Ipsi verò in vanum quæsierunt animam
meam, introibunt in inferiora terræ:
11 tradentur in manus gladij, partes vul-
pium erunt.
12 Rex verò lętabitur in Deo, laudabuntur
omnes qui iurant in eo: quia obstructum est
os loquentium iniqua.

In finem,
1 Psalmus Dauid. LXIII.

2 EXaudi Deus orationem meam cùm A
deprecor: à timore inimici eripe ani-
mam meam.
3 Protexisti me à conuentu malignantium,
à multitudine operantium iniquitatem.
4 Quia exacuerunt vt gladium linguas
suas: intenderunt arcum rem amaram, 5 vt
sagittent in occultis immaculatum.
6 Subitò sagittabunt eum, & non time-
bunt: firmauerunt sibi sermonem nequam.
Narrauerunt vt absconderent laqueos:
dixerunt: Quis videbit eos?
7 Scrutati sunt iniquitates defecerunt scru- B
tantes scrutinio.
Accedet homo ad cor altum: 8 & exal-
tabitur Deus.
Sagittæ paruulorum factæ sunt plagæ eo-
rum: 9 & infirmatæ sunt contra eos lin-
guæ eorum.
Conturbati sunt omnes qui videbant eos:
10 & timuit omnis homo.
Et annuntiauerunt opera Dei: & facta
eius intellexerunt.
11 Lætabitur iustus in Domino, & sperabit
in eo, & laudabuntur omnes recti corde.

In finem, Psalmus Dauid,
1 Canticum Ieremiæ, & Ezechielis populo
transmigrationis, cùm inciperent exire.
LXIV.

2 TE decet hymnus Deus in Sion: & tibi A.
reddetur votum in Ierusalem.
3 Exaudi orationem meam: ad te omnis
caro veniet.

4 Verba iniquorum præualuerunt super
nos:& impietatibus nostris tu propitiaberis.
5 Beatus quem elegisti,& assumpsisti:inha-
bitabit in atrijs tuis.
B Replebimur in bonis domus tuæ,sanctum
est templum tuum, 6 mirabile in æquitate.
Exaudi nos Deus salutaris noster, spes
omnium finium terræ,& in mari longè.
7 Præparans montes in virtute tua, accin-
ctus potentia: 8 qui conturbas profundum
maris sonum fluctuum eius.
Turbabuntur gentes, 9 & timebunt qui
habitant terminos à signis tuis: exitus matu-
tini & vespere delectabis.
10 Visitasti terram & inebriasti eam: mul-
tiplicasti locupletare eam.
C Flumen Dei repletum est aquis parasti ci-
bum illorum: quoniã ita est præparatio eius.
11 Riuos eius inebria, multiplica genimi-
na eius:in stillicidijs eius lętabitur germinãs.
12 Benedices coronæ anni benignitatis
tuæ: & campi tui replebuntur vbertate.
13 Pinguescent speciosa deserti: & exulta-
tione colles accingentur.
14 Induti sunt arietes ouium, & valles
abundabunt frumento: clamabunt, etenim
hymnum dicent.

1 In finem, Canticum Psalmi
resurrectionis. L X V.

A IVbilate Deo omnis terra, 2 psalmum di-
cite nomini eius: date gloriã laudi eius.
3 Dicite Deo quàm terribilia sunt opera
tua Domine! in multitudine virtutis tuæ
mentientur tibi inimici tui.
4 Omnis terra adoret te, & psallat tibi:
psalmum dicat nomini tuo.
5 Venite,& videte opera Dei: terribilis in
consilijs super filios hominum.
6 Qui conuertit mare in aridam,in flumi-
ne pertransibũt pede: ibi lætabimur in ipso.
B 7 Qui dominatur in virtute sua in æternũ,
oculi eius super gentes respiciunt: qui exas-
perant non exaltentur in semetipsis.
8 Benedicite Gentes Deum nostrum: &
auditam facite vocem laudis eius.
9 Qui posuit animam meam ad vitam: &
non dedit in commotionem pedes meos.
10 Quoniam probasti nos Deus: igne nos
examinasti,sicut examinatur argentum.
11 Induxisti nos in laqueum, posuisti tri-
bulationes in dorso nostro: 12 imposuisti
homines super capita nostra.
Transiuimus per ignem & aquam:& edu-
xisti nos in refrigerium.
13 Introibo in domum tuam in holocau-
stis: reddam tibi vota mea, 14 quę distin-
xerunt labia mea.
Et locutum est os meum, in tribulatione
mea.
15 Holocausta medullata offerã tibi cum
incenso arietum: offerã tibi boues cũ hircis.
C 16 Venite,audite,& narrabo,omnes qui ti-
metis Deum,quanta fecit animæ meæ.
17 Ad ipsum ore meo clamaui, & exaltaui
sub lingua mea.
18 Iniquitatem si aspexi in corde meo,non
exaudiet Dominus.
19 Propterea exaudiuit Deus, & atten-
dit voci deprecationis meæ.
20 Benedictus Deus,qui non amouit ora-
tionem meam, & misericordiam suã à me.

In finem,
1 In hymnis, Psalmus Cantici Dauid.
L X V I.

2 DEus misereatur nostri, & benedicat A
nobis: illuminet vultum suum su-
per nos, & misereatur nostri.
3 Vt cognoscamus in terra viam tuam, in
omnibus gentibus salutare tuum.
4 Confiteantur tibi populi Deus: confi-
teantur tibi populi omnes.
5 Lætentur & exultent gentes: quoniam
iudicas populos in æquitate,& gentes in ter-
ra dirigis.
6 Confiteantur tibi populi Deus: confi-
teantur tibi populi omnes: 7 terra dedit
fructum suum.
Benedicat nos Deus,Deus noster, 8 be-
nedicat nos Deus, & metuant eum omnes
fines terræ.

In finem,
1 Psalmus Cantici ipsi Dauid,
L X V I I.

2 EXurgat Deus, & dissipentur inimici A
eius: & fugiant qui oderunt eum, à
facie eius.
3 Sicut deficit fumus,deficiant: sicut fluit
cera à facie ignis,sic pereant peccatores à fa-
cie Dei.
4 Et iusti epulentur,& exultent in conspe-
ctu Dei: & delectentur in lætitia.
5 Cantate Deo, psalmum dicite nomini
eius: iter facite ei, qui ascendit super occa-
sum: Dominus nomen illi.
Exultate in conspectu eius,turbabuntur à
facie eius, 6 patris orphanorum,& iudicis
viduarum.
Deus in loco sancto suo: 7 Deus qui in-
habitare facit vnius moris in domo:
Qui eduxit vinctos in fortitudine, simili-
ter eos qui exasperant, qui habitant in se-
pulchris.
8 Deus cùm egredereris in conspectu po-
puli tui,cùm pertransires in deserto:
9 Terra mota est,etenim cęli distillauerunt
à facie Dei Sinai, à facie Dei Israel.
10 Pluuiam voluntariam segregabis Deus B
hæreditati tuæ: & infirmata est,tu verò per-
fecisti eam.
11 Animalia tua habitebunt in ea: parasti
in dulcedine tua pauperi, Deus.
12 Dominus dabit verbum euangelizanti-
bus, virtute multa.
13 Rex virtutum dilecti dilecti: & speciei
domus diuidere spolia.
14 Si dormiatis inter medios cleros,pennę
columbæ deargentatæ, & posteriora dorsi
eius in pallore auri.
15 Dum discernit cælestis regis super eam,
niue dealbabuntur in Selmon: 16 Mons
Dei mons pinguis.
Mons coagulatus, mons pinguis: 17 vt
quid suspicamini montes coagulatos?
Mons in quo beneplacitũ est Deo habita-
re in eo: etenim Dominus habitabit in finẽ.
18 Currus Dei decem millibus multiplex,

millia lætantiũ: Dñs in eis in Sina in sancto.
C 19 Ascendisti in altum, cepisti captiuitatem: accepisti dona in hominibus:
Ephes.4.b.8. Etenim non credentes, inhabitare Dominum Deum.
20 Benedictus Dominus die quotidie: prosperum iter faciet nobis Deus salutarium nostrorum.
21 Deus noster, Deus saluos faciendi: & Domini Domini exitus mortis.
22 Verumtamen Deus confringet capita inimicorum suorum: verticem capilli perambulantium in delictis suis.
23 Dixit Dominus: Ex Basan conuertam, conuertam in profundum maris.
24 Vt intingatur pes tuus in sanguine: lingua canum tuorum ex inimicis, ab ipso.
25 Viderunt ingressus tuos Deus, ingressus Dei mei; regis mei qui est in sancto.
26 Præuenerũt principes coniũcti psallentibus, in medio iuuẽcularũ tympanistriarũ.
27 In Ecclesijs benedicite Deo Domino, de fontibus Israël.
D 28 Ibi Beniamin adolescentulus, in mentis excessu.
Principes Iuda, duces eorum: principes Zabulon, principes Nephthali.
29 Manda Deus virtuti tuæ: confirma hoc Deus, quod operatus es in nobis.
30 A templo tuo in Ierusalem, tibi offerent reges munera.
31 Increpa feras arundinis, congregatio taurorum in vaccis populorum: vt excludant eos, qui probati sunt argento.
Dissipa gentes, quæ bella volunt: 32 venient legati ex Ægypto: Æthiopia præueniet manus eius Deo.
33 Regna terræ, cantate Deo: psallite Domino: psallite Deo, 34 qui ascendit super celum cœli, ad Orientem.
Ecce dabit voci suæ vocem virtutis, 35 date gloriam Deo super Israel, magnificentia eius, & virtus eius in nubibus.
36 Mirabilis Deus in sanctis suis, Deus Israël ipse dabit virtutem & fortitudinem plebi suæ: benedictus Deus.
1 In finem, pro ijs qui commutabuntur.
David. LXVIII.
A 2 SAluum me fac Deus: quoniam intrauerunt aquæ vsque ad animam meam.
3 Infixus sum in limo profundi: & non est substantia.
Veni in altitudinem maris: & tempestas demersit me.
4 Laboraui clamans, raucæ factæ sunt fauces meæ: defecerunt oculi mei, dum spero in Deum meum.
5 Multiplicati sunt super capillos capitis mei, qui oderunt me gratis.
Confortati sunt qui persecuti sunt me inimici mei iniustè: quæ non rapui, tunc exoluebam.
6 Deus tu scis insipientiam meam: & delicta mea à te non sunt abscondita.
7 Non erubescant in me qui expectant te Domine, Domine virtutum.
Non confundantur super me qui quærunt te Deus Israël.

8 Quoniam propter te sustinui opprobrium: operuit confusio faciem meam. B
9 Extraneus factus sum fratribus meis, & peregrinus filijs matris meæ.
10 * Quoniam zelus domus tuæ comedit me: * & opprobria exprobrantium tibi, ceciderunt super me. *Ioan.2.c.17. *Rom.15.a.3.
11 Et operui in ieiunio animam meam: & factum est in opprobrium mihi:
12 Et posui vestimentum meum cilicium: & factus sum illis in parabolam.
13 Aduersum me loquebantur qui sedebant in porta: & in me psallebant qui bibebant vinum.
14 Ego vero orationem meam ad te Domine: tempus beneplaciti Deus.
In multitudine misericordiæ tuæ exaudi me, in veritate salutis tuæ.
15 Eripe me de luto, vt non infigar: libera me ab ijs qui oderunt me, & de profundis aquarum.
16 Non me demergat tempestas aquæ, neque absorbeat me profundum: neque vrgeat super me puteus os suum.
17 Exaudi me Domine, quoniam benigna est misericordia tua: secundum multitudinem miserationum tuarum respice in me.
18 Et ne auertas faciem tuam à puero tuo: quoniam tribulor, velociter exaudi me.
19 Intende animæ meæ, & libera eam: propter inimicos meos eripe me. C
20 Tu scis improperium meum, & confusionem meam, & reuerentiam meam.
21 In conspectu tuo sunt omnes qui tribulant me: improperium expectauit cor meum & miseriam.
Et sustinui qui simul contristaretur, & nõ fuit: & qui consolaretur, & non inueni.
22 * Et dederunt in escam meam fel: & in siti mea potauerunt me aceto. *Mat.27.f.48. *Rom.11.b.9.
23 * Fiat mensa eorum coram ipsis in laqueum, & in retributiones, & in scandalum.
24 Obscurentur oculi eorum ne videant: & dorsum eorum semper incurua.
25 Effunde super eos iram tuam: & furor iræ tuæ comprehendat eos.
26 * Fiat habitatio eorum deserta: & in tabernaculis eorum non sit qui inhabitet. *Act.1.d.20.
27 Quoniam quem tu percussisti, persecuti sunt: & super dolorem vulnerum meorum addiderunt, D
28 Appone iniquitatem super iniquitatem eorum: & non intrent in iustitiam tuam.
29 Deleantur de Libro viuentium: & cum iustis non scribantur.
30 Ego sum pauper & dolens: salus tua Deus suscepit me.
31 Laudabo nomen Dei cum cantico: & magnificabo eum in laude:
32 Et placebit Deo super vitulum nouellum, cornua producentem & vngulas.
33 Videant pauperes & lætentur: quærite Deum, & viuet anima vestra.
34 Quoniam exaudiuit pauperes Dominus: & vinctos suos non despexit.
35 Laudent illum celi & terra, mare, & omnia reptilia in eis,

36 Quoniam Deus saluam faciet Sion: &
ædificabuntur ciuitates Iuda.
Et inhabitabunt ibi, & hereditate acqui-
rent eam.
37 Et semen seruorum eius possidebit eã,&
qui diligunt nomen eius,habitabunt in ea.

In finem, Psalmus Dauid,
1 In rememorationem, quòd saluum fecerit
eum Dominus. LXIX.

A 2 DEus in adiutorium meum intende:
Domine ad adiuuandum me festina.
3 Confundantur,& reuereantur, qui quæ-
runt animam meam:
4 Auertantur retrorsum,& erubescant,qui
volunt mihi mala:
Auertantur statim erubescentes, qui di-
cunt mihi: Euge, euge.
5 Exultent & lætentur in te omnes qui quę-
runt te,& dicant semper: Magnificetur Do-
minus: qui diligunt salutare tuum.
6 Ego verò egenus,& pauper sum: Deus
adiuua me.
Adiutor meus,& liberator meus es tu:Do-
mine ne moreris.

Psalmus Dauid,
1 Filiorum Ionadab,& priorum captiuo-
rum. LXX.

A IN te Domine speraui, non confundar in
æternum: 2 in iustitia tua libera me, &
eripe me.
Inclina ad me aurem tuam,& salua me.
3 Esto mihi in Deum protectorem, & in
locum munitum: vt saluum me facias:
Quoniam firmamentum meum, & refu-
gium meum es tu.
4 Deus meus eripe me de manu peccatoris
& de manu contra legem agentis & iniqui:
5 Quoniam tu es patientia mea Domine:
Domine spes mea à iuuentute mea.
B 6 In te confirmatus sum ex vtero: de ven-
tre matris meæ tu es protector meus.
In te cantatio mea semper: 7 tamquam
prodigium factus sum multis, & tu adiutor
fortis.
8 Repleatur os meum laude, vt cantẽ glo-
riam tuam; tota die magnitudinem tuam.
9 Ne proijcias me in tempore senectutis:
cùm defecerit virtus mea,ne derelinquas me:
10 Quia dixerunt inimici mei mihi: & qui
custodiebant animam meam, consilium fe-
cerunt in vnum,
11 Dicentes: Deus dereliquit eum, perse-
quimini, & comprehendite eum: quia non
est qui eripiat.
C 12 Deus ne elongeris à me: Deus meus in
auxilium meum respice.
13 Confundantur, & deficiant detrahen-
tes animæ meæ: operiantur confusi ne &
pudore qui quærunt mala mihi.
14 Ego autem semper sperabo: & adijciam
super omnem laudem tuam.
15 Os meum annuntiabit iustitiam tuam;
tota die salutare tuum.
Quoniam non cognoui litteraturam,
16 introibo in potentias Domini: Domine
memorabor iustitiæ tuę solius.
17 Deus docuisti me à iuuentute mea: &
vsque nunc pronuntiabo mirabilia tua:

18 Et vsque in senectam & senium: Deus
ne derelinquas me,
Donec annuntiem brachium tuum gene-
rationi omni, quæ ventura est;
Potentiam tuam, 19 & iustitiam tuam D
Deus vsque in altissima, quæ fecisti magna-
lia: Deus quis similis tibi?
20 Quantas ostendisti mihi tribulationes
multas,& malas:& conuersus viuificasti me:
& de abyssis terræ iterum reduxisti me:
21 Multiplicasti magnificentiam tuam: &
conuersus consolatus es me.
22 Nam & ego confitebor tibi in vasis
psalmi veritatem tuam: Deus psallam tibi in
cithara: sanctus Israël.
23 Exultabunt labia mea cùm cantauero
tibi,& anima mea, quam redemisti.
24 Sed & lingua mea tota die meditabitur
iustitiam tuam: cùm confusi & reueriti fue-
rint qui quærunt mala mihi.

Psalmus,
1 In Salomonem. LXXI.

2 DEus iudicium tuum regi da: & iusti- A
tiam tuam filio regis:
Iudicare populum tuum in iustitia,& pau-
peres tuos in iudicio.
3 Suscipiant montes pacem populo,& col-
les iustitiam.
4 Iudicabit pauperes populi,& saluos faciet
filios pauperũ: & humiliabit calumniatorẽ.
5 Et permanebit cum Sole,& ante Lunam, B
in generatione & generationem.
6 Descendet sicut pluuia in vellus: & sicut
stillicidia stillantia super terram.
7 Orietur in diebus eius iustitia, & abun-
dantia pacis: donec auferatur luna.
8 Et dominabitur à mari vsque ad mare;&
a flumine vsque ad terminos orbis terrarum.
9 Coram illo procident Æthiopes: & ini-
mici eius terram lingent.
10 Reges Tharsis & insulæ munera offerẽt: C
reges Arabum & Saba dona adducent:
11 Et adorabunt eum omnes reges terræ:
omnes gentes seruient ei:
12 Quia liberabit pauperem à potente; &
pauperem, cui non erat adiutor.
13 Parcet pauperi & inopi: & animas pau-
perum saluas faciet.
14 Ex vsuris & iniquitate redimet animas
eorum: & honorabile nomen eorum co-
ram illo.
15 Et viuet,& dabitur ei de auro Arabiæ,
& adorabunt de ipso semper: tota die bene-
dicent ei.
16 Et erit firmamentum in terra in summis D
montium, superextolletur super Libanum
fructus eius: & florebunt de ciuitate sicut
fœnum terræ.
17 Sit nomen eius benedictum in sęcula:
ante Solem permanet nomen eius.
Et benedicentur in ipso omnes tribus ter-
ræ: omnes gentes magnificabunt eum.
18 Benedictus Dominus Deus Israël, qui
facit mirabilia solus:
19 Et benedictum nomen maiestatis eius
in æternum:& replebitur maiestate eius om-
nis terra: fiat, fiat.
20 Defecerunt laudes Dauid filij esse.

1 Psalmus Asaph. LXXII.
A QVàm bonus Israël Deus his, qui recto
sunt corde?
2 Mei autem pænè moti sunt pedes: pænè
effusi sunt gressus mei.
3 Quia zelaui super iniquos, pacem pecca-
torum videns.
4 Quia non est respectus morti eorum: &
firmamentum in plaga eorum.
5 In labore hominum non sunt, & cum
hominibus non flagellabuntur.
B 6 Ideò tenuit eos superbia, operti sunt ini-
quitate & impietate sua.
7 Prodijt quasi ex adipe iniquitas eorum:
transierunt in affectum cordis.
8 Cogitauerunt, & locuti sunt nequitiam:
iniquitatem in excelso locuti sunt.
9 Posuerunt in cælum os suum: & lingua
eorum transiuit in terra.
10 Ideò conuertetur populus meus hic: &
dies pleni inuenientur in eis.
11 Et dixerunt: Quomodo scit Deus, & si
est scientia in excelso?
12 Ecce ipsi peccatores, & abundantes in
sæculo, obtinuerunt diuitias.
13 Et dixi: Ergo sine causa iustificaui cor
meum, & laui inter innocentes manus meas:
14 Et fui flagellatus tota die, & castigatio
mea in matutinis.
C 15 Si dicebam: Narrabo sic: ecce nationem
filiorum tuorum reprobaui.
16 Existimabam vt cognoscerem hoc, la-
bor est ante me.
17 Donec intrem in Sanctuarium Dei: &
intelligam in nouissimis eorum.
18 Verumtamen propter dolos posuisti
eis: deiecisti eos dum alleuarentur.
19 Quomodo facti sunt in desolationem,
subitò defecerunt; perierunt propter iniqui-
tatem suam.
20 Velut somnium surgentium Domine,
in ciuitate tua imaginem ipsorum ad nihi-
lum rediges.
21 Quia inflammatum est cor meum, &
renes mei commutati sunt?
22 Et ego ad nihilum redactus sum, &
nesciui.
23 Vt iumentum factus sum apud te: &
ego semper tecum.
D 24 Tenuisti manum dexteram meam, &
in voluntate tua deduxisti me, & cum gloria
suscepisti me.
25 Quid enim mihi est in cælo? & à te
quid volui super terram?
26 Defecit caro mea, & cor meum: Deus
cordis mei, & pars mea Deus in æternum.
27 Quia ecce, qui elongant se à te, peribũt:
perdidisti omnes, qui fornicantur abs te.
28 Mihi autem adhærere Deo bonum est:
ponere in Domino Deo spem meam:
Vt annuntiem omnes prædicationes tuas,
in portis filiæ Sion.
1 Intellectus Asaph. LXXIII.
A VT quid Deus repulisti in finem: iratus est
furor tuus super oues pascuæ tuæ?
2 Memor esto congregationis tuæ, quam
possedisti ab initio.
Redemisti virgam hæreditatis tuæ: mons
Sion, in quo habitasti in eo.
3 Leua manus tuas in superbias eorum in
finem: quanta malignatus est inimicus in
sancto?
4 Et gloriati sunt qui oderunt te, in medio
solemnitatis tuæ.
Posuerunt signa sua, signa:
5 Et non cognouerunt sicut in exitu super
summum.
Quasi in silua lignorum securibus 6 Exci-
derunt ianuas eius in idipsum: in securi & a-
scia deiecerunt eam.
7 * Incenderunt igni Sanctuariũ tuum: in * 4. Reg. 25 b.9.
terra polluerunt tabernaculum nominis tui.
8 Dixerunt in corde suo cognatio eorum B
simul: Quiescere faciamus omnes dies festos
Dei à terra.
9 Signa nostra non vidimus, iam non est
propheta: & nos non cognoscet amplius.
10 Vsquequò Deus improperabit inimi-
cus: irritat aduersarius nomen tuũ in finem?
11 Vt quid auertis manum tuam, & dexte-
ram tuam, de medio sinu tuo in finem?
12 * Deus autem rex noster ante sæcula, o- * Luc. 1. g 68.
peratus est salutem in medio terræ. C
13 Tu confirmasti in virtute tua mare:
contribulasti capita draconum in aquis.
14 Tu confregisti capita draconis: dedisti
eum escam populis Æthiopum.
15 Tu dirupisti fontes, & torrentes: tu sic-
casti fluuios Ethan.
16 Tuus est dies, & tua est nox: tu fabrica-
tus es auroram & solem.
17 Tu fecisti omnes terminos terræ: æsta-
tem & ver tu plasmasti ea.
18 Memor esto huius, inimicus impropе-
rauit Domino: & populus insipiens incitauit
nomen tuum.
19 Ne tradas bestijs animas confitentes ti-
bi, & animas pauperum tuorum ne obliui-
scaris in finem.
20 Respice in testamentum tuum: quia re- D
pleti sunt, qui obscurati sunt terræ domibus
iniquitatum.
21 Ne auertatur humilis factus confusus:
pauper & inops laudabunt nomen tuum.
22 Exurge Deus, iudica causam tuam, me-
mor esto improperiorum tuorum eorum
quæ ab insipiente sunt tota die.
23 Ne obliuiscaris voces inimicorum tuo-
rum: superbia eorum, qui te oderunt, ascen-
dit semper.
1 In finem, Ne corrumpas, Psalmus
Cantici Asaph. LXXIV.
2 COnfitebimur tibi Deus: confitebimur,
& inuocabimus nomen tuum.
Narrabimus mirabilia tua: 3 Cùm accepe- A
ro tempus, ego iustitias iudicabo.
4 Liquefacta est terra, & omnes qui habi-
tant in ea: ego confirmaui columnas eius.
5 Dixi iniquis: Nolite iniquè agere: & de-
linquentibus: Nolite exaltare cornu.
6 Nolite extollere in altum cornu vestrũ:
nolite loqui aduersus Deum iniquitatem.
7 Quia neque ab Oriente, neque ab Occi- B
dente, neque à desertis montibus:
8 Quoniam Deus iudex est.
Hunc humiliat, & hunc exaltat: 9 Quia ca-

lix in manu Domini vini meri plenus misto.
Et inclinauit ex hoc in hoc: verumtamen
fæx eius non est exinanita: bibent omnes
peccatores terræ.
10 Ego autem annuntiabo in sæculum:
cantabo Deo Iacob.
11 Et omnia cornua peccatorum confrin-
gam: & exaltabuntur cornua iusti.

1 In finem, in Laudibus, Psalmus
Asaph,
Canticum ad Assyrios. LXXV.

A 2 Notus in Iudæa Deus: in Israël ma-
gnum nomen eius:
3 Et factus est in pace locus eius: & habita-
tio eius in Sion.
4 Ibi confregit potentias arcuum, scutum,
gladium, & bellum.
5 Illuminans tu mirabiliter à montibus
æternis:
B 6 Turbati sunt omnes insipientes corde.
Dormierunt somnum suum: & nihil in-
uenerunt omnes viri diuitiarum in mani-
bus suis.
7 Ab increpatione tua Deus Iacob dormi-
tauerunt qui ascenderunt equos.
8 Tu terribilis es, & quis resistet tibi? ex
tunc ira tua.
C 9 De cœlo auditum fecisti iudicium: terra
tremuit & quieuit.
10 Cùm exurgeret in iudicium Deus, vt
saluos faceret omnes mansuetos terræ.
11 Quoniam cogitatio hominis confite-
bitur tibi: & reliquiæ cogitationis diem fe-
stum agent tibi.
12 Vouete, & reddite Domino Deo vestro
omnes qui in circuitu eius affertis munera,
Terribili 13 & ei qui aufert spiritum prin-
cipum, terribili apud reges terræ.

1 In finem, pro Idithun, Psalmus
Asaph. LXXVI.

A 2 Voce mea ad Dominum clamaui: vo-
ce mea ad Deum, & intendit mihi.
3 In die tribulationis meæ Deum exquisi-
ui, manibus meis nocte contra eum: & non
sum deceptus.
Renuit consolari anima mea, 4 Memor
fui Dei, & delectatus sum, & exercitatus sum:
& defecit spiritus meus.
5 Anticipauerunt vigilias oculi mei: tur-
batus sum, & non sum locutus.
6 Cogitaui dies antiquos: & annos æter-
nos in mente habui.
B 7 Et meditatus sum nocte cum corde meo,
& exercitabar, & scopebam spiritum meum.
8 Numquid in æternum proijciet Deus: aut
non apponet vt complacitior sit adhuc?
9 Aut in finem misericordiam suam ab-
scindet, à generatione in generationem?
10 Aut obliuiscetur misereri Deus? aut
continebit in ira sua misericordias suas?
11 Et dixi nunc cœpi: hæc mutatio dexte-
ræ Excelsi.
C 12 Memor fui operum Domini: quia me-
mor ero ab initio mirabilium tuorum.
13 Et meditabor in omnibus operibus tuis
& in adinuentionibus tuis exercebor.
14 Deus in sancto via tua: quis Deus
magnus sicut Deus noster? 15 Tu es
Deus qui facis mirabilia.
Notam fecisti in populis virtutem tuam:
16 Redemisti in brachio tuo populum
tuum, filios Iacob, & Ioseph.
17 Viderunt te aquæ Deus, viderunt te D
aquæ: & timuerunt, & turbatæ sunt abyssi.
18 Multitudo sonitus aquarum: vocem
dederunt nubes.
Etenim sagittæ tuæ transeunt: 19 Vox
tonitrui tui in rota.
Illuxerunt coruscationes tuæ orbi terræ:
commota est & contremuit terra.
20 In mari via tua, & semitæ tuæ in aquis
multis: & vestigia tua non cognoscentur.
21 * Deduxisti sicut oues populum tuum, *Exod 14. g.29.
in manu Moysi & Aaron.

1 Intellectus Asaph. LXXVII.

Attendite popule meus legem meam: in- A
clinate aurem vestrã in verba oris mei.
2 Aperiam in parabolis os meum: loquar
propositiones ab initio.
3 Quanta audiuimus & cognouimus ea: &
patres nostri narrauerunt nobis.
4 Non sunt occultata à filijs eorum, in ge-
neratione altera:
Narrantes laudes Domini, & virtutes eius
& mirabilia eius quæ fecit.
5 Et suscitauit testimonium in Iacob: &
legem posuit in Israël.
Quanta mandauit patribus nostris nota
facere ea filijs suis:
6 Vt cognoscat generatio altera.
Filij qui nascentur, & exurgent, & narra-
bunt filijs suis.
7 Vt ponant in Deo spem suam, & non
obliuiscantur operum Dei: & mandata eius
exquirant.
8 Ne fiant sicut patres eorum, generatio
praua & exasperans;
Generatio, quæ non direxit cor suum: &
non est creditus cum Deo spiritus eius.
9 Filij Ephrem intendentes & mittentes B.
arcum, conuersi sunt in die belli.
10 Non custodierunt testamentum Dei:
& in lege eius noluerunt ambulare.
11 Et obliti sunt benefactorum eius, & mi-
rabilium eius quæ ostendit eis.
12 Coram patribus eorum fecit mirabilia
in terra Ægypti, in campo Taneos.
13 * Interrupit mare, & perduxit eos: & *Exod. 13. c. 22.
statuit aquas quasi in vtre.
14 Et deduxit eos in nube diei: & tota no-
cte in illuminatione ignis.
15 * Interrupit petram in eremo: & ada- *Exod. 17. b 6. Ps. 104 d 41.
quauit eos velut in abysso multa.
16 Et eduxit aquam de petra: & deduxit
tamquam flumina aquas.
17 Et apposuerunt adhuc peccare ei: in
iram excitauerunt Excelsum in inaquoso.
18 Et tentauerunt Deum in cordibus suis
vt peterent escas animabus suis.
19 Et malè locuti sunt de Deo: dixerunt: C
Numquid poterit Deus parare mensam in
deserto?
20 Quoniam percussit petram, & fluxerunt
aquæ, & torrentes innundauerunt.
Numquid & panem poterit dare, aut pa-
rare mensam populo suo?

21 * Ideo audiuit Dominus, & distulit: & ignis accensus est in Iacob, & ira ascendit in Israël:

* Num. 11. a. 1.

22 Quia non crediderunt in Deo, nec sperauerunt in salutari eius.

23 Et mandauit nubibus desuper, & ianuas cęli aperuit.

24 * Et pluit illis manna ad manducandum, & panem cęli dedit eis.

* Exod. 16. a. 4. Num. 11. b. 7. * Ioan. 6. d. 31. 1. Cor. 10. a. 3.

25 * Panem angelorum manducauit homo: cibaria misit eis in abundantia.

26 * Transtulit Austrum de cęlo: & induxit in virtute sua Africum.

* Num. 11. g. 31.

27 Et pluit super eos sicut puluerē carnes: & sicut arenam maris volatilia pennata.

28 Et ceciderunt in medio castrorum eorum, circa tabernacula eorum.

29 Et manducauerunt & saturati sunt nimis, & desiderium eorum attulit eis: 30 non sunt fraudati à desiderio suo.

D

* Adhuc escæ eorum erant in ore ipsorum:

* Num. 11. g. 33.

31 & ira Dei ascendit super eos.

Et occidit pingues eorum, & electos Israël impediuit.

32 In omnibus his peccauerunt adhuc: & non crediderunt in mirabilibus eius.

33 Et defecerunt in vanitate dies eorum, & anni eorum, cum festinatione.

34 Cùm occideret eos, quærebant eum: & reuertebantur, & diluculò veniebant ad eum.

35 Et rememorati sunt quia Deus adiutor est eorum; & Deus excelsus redemptor eorum est.

36 Et dilexerunt eum in ore suo, & lingua sua mentiti sunt ei:

37 Cor autem eorum non erat rectum cum eo: nec fideles habiti sunt in testamento eius.

38 Ipse autem est misericors, & propitius fiet peccatis eorum: & non disperdet eos.

Et abundauit vt auerteret iram suam: & non accendit omnem iram suam:

39 Et recordatus est quia caro sunt spiritus vadens, & non rediens.

40 Quoties exacerbauerunt eum in deserto: in iram concitauerunt eum in inaquoso?

41 Et conuersi sunt, & tentauerunt Deum: & sanctum Israël exacerbauerunt.

42 Non sunt recordati manus eius, die qua redemit eos de manu tribulantis,

E

43 Sicut posuit in Ægypto signa sua, & prodigia sua in campo Taneos.

44 * Et conuertit in sanguinem flumina eorum, & imbres eorum, ne biberent.

* Exod. 7. d. 20.

45 * Misit in eos cęnomyiam, & comedit eos, * & ranam, & disperdidit eos.

* Exod. 8. f. 24 * Exod. 8. b. 6.

46 * Et dedit ærugini fructus eorum, & labores eorum locustæ.

* Exod. 10. c. 15.

47 * Et occidit in grandine vineas eorum & moros eorum in pruina.

* Exod. 9. f. 25.

F

48 Et tradidit grandini iumenta eorum, & possessionem eorum igni.

49 Misit in eos iram indignationis suæ: indignationem, & iram, & tribulationem, immissiones per angelos malos.

50 Viam fecit semitæ iræ suæ, non pepercit à morte animabus eorum: & iumenta eorum in morte conclusit.

51 * Et percussit omne primogenitum in terra Ægypti, primitias omnis laboris eorum in tabernaculis Cham.

* Exod. 12. e. 29.

52 Et abstulit sicut oues populum suum: & perduxit eos tamquam gregem in deserto.

53 Et deduxit eos in spe, & non timuerunt, & * inimicos eorum operuit mare,

* Exod. 14 f. 27.

54 Et induxit eos in montem sanctificationis suæ; montem, quem acquisiuit dextera eius.

Et eiecit à facie eorum Gentes: & * sorte diuisit eis terram in funiculo distributionis.

* Iosu. 13. b. 7.

55 Et habitare fecit in tabernaculis eorum tribus Israël. 56 Et tentauerunt, & exacerbauerunt Deum excelsum: & testimonia eius non custodierunt.

57 Et auerterunt se, & non seruauerunt pactum: quemadmodum patres eorum, conuersi sunt in arcum prauum.

58 In iram concitauerunt eum in collibus suis: & in sculptilibus suis ad æmulationem eum prouocauerunt.

59 Audiuit Deus, & spreuit: & ad nihilum redegit valdè Israël.

G

60 * Et repulit tabernaculum Silo, tabernaculum suum, vbi habitauit in hominibus.

* 1. Reg. 4. 4. Ier. 7. b. 12

61 Et tradidit in captiuitatem virtutem eorum: & pulchritudinem eorum in manus inimici.

62 Et conclusit in gladio populum suum: & hereditatem suam spreuit.

63 Iuuenes eorum comedit ignis: & virgines eorum non sunt lamentatæ.

64 Sacerdotes eorum in gladio ceciderunt: & viduæ eorum non plorabantur.

65 Et excitatus est tamquam dormiens Dominus, tamquam potens crapulatus à vino.

66 Et percussit inimicos suos in posteriora: opprobrium sempiternum dedit illis.

67 Et repulit tabernaculum Ioseph: & tribum Ephraim non elegit:

68 Sed elegit tribum Iuda, montem Sion quem dilexit.

69 Et ædificauit sicut vnicornium sanctificium suum in terra, quam fundauit in sæcula.

70 Et elegit Dauid seruum suum, & sustulit eum de gregibus ouium: de post fœtantes accepit eum.

71 Pascere Iacob seruum suum, & Israël hereditatem suam.

72 Et pauit eos in innocentia cordis sui: & in intellectibus manuum suarū deduxit eos.

1 Psalmus Asaph. LXXVIII.

Deus venerunt Gentes in hereditatē tuā, polluerunt templum sanctū tuum: posuerunt Ierusalem in pomorum custodiam.

A

2 Posuerunt morticina seruorum tuorum, escas volatilibus cœli: carnes sanctorum tuorum, bestijs terræ.

3 Effuderunt sanguinem eorum tamquam aquam in circuitu Ierusalem: & non erat qui sepeliret.

4 Facti sumus opprobrium vicinis nostris; subsannatio & illusio his, qui in circuitu nostro sunt.

B

5 Vsque-

5 Vsquequò Domine irasceris in finem :
accendetur velut ignis zelus tuus?
*Ier.10.d 25. 6 * Effunde iram tuam in Gentes, quæ te
non nouerunt; & in regna, quę nomen tuum
non inuocauerunt:
7 Quia comederunt Iacob : & locum eius
desolauerunt.
*Isa.64.c.9. 8 * Ne memineris iniquitatum nostrarum
C antiquarum, citò anticipient nos misericor-
diæ tuæ: quia pauperes facti sumus nimis.
9 Adiuua nos Deus salutaris noster:& pro-
pter gloriam nominis tui Domine libera
nos: & propitius esto peccatis nostris, pro-
pter nomen tuum:
10 Ne fortè dicant in Gentibus : Vbi est
Deus eorum?& innotescat in nationibus co-
ram oculis nostris?
Vltio sanguinis seruorum tuorum, qui ef-
D fussus est: 11 introeat in conspectu tuo ge-
mitus compeditorum.
Secundùm magnitudinem brachij tui,
posside filios mortificatorum.
12 Et redde vicinis nostris septuplum, in
sinu eorum: improperium ipsorum, quod
exprobrauerunt tibi Domine.
13 Nos autem populus tuus, & oues pascuę
tuæ, confitebimur tibi in sæculum.
In generationem & generationem annun-
tiabimus laudem tuam.

1 In finem, pro ijs qui commutabuntur,
testimonium Asaph, Psalmus.
LXXIX.

A 2 QVi regis Israël, intende: qui deducis
velut ouem Ioseph.
Qui sedes super cherubim, manifestare
3 coram Ephaim, Beniamin, & Manasse.
Excita potentiam tuam, & veni, vt saluos
facias nos.
4 Deus conuerte nos: & ostende faciem
tuam, & salui erimus.
5 Domine Deus virtutum, quousque iras-
ceris super orationem serui tui?
B 6 Cibabis nos pane lacrymarum : & po-
tum da nobis in lacrymis in mensura?
7 Posuisti nos in contradictionem vicinis
nostris:& inimici nostri subsannauerũt nos.
8 Deus virtutum conuerte nos: & ostende
faciem tuam: & salui erimus.
9 Vineam de Ægypto transtulisti: eiecisti
Gentes, & plantasti eam.
C 10 Dux itineris fuisti in conspectu eius :
plantasti radices eius, & impleuit terram.
11 Operuit montes vmbra eius: & arbusta
eius cedros Dei.
12 Extendit palmites suos vsque ad mare:
& vsque ad flumen propagines eius.
13 Vt quid destruxisti maceriam eius: &
vindemiant eam omnes, qui prætergrediun-
tur viam.
14 Exterminauit eam aper de silua: & sin-
gularis ferus depastus est eam.
D 15 Deus virtutum conuertere: respice de
cœlo, & vide, & visita vineam istam.
16 Et perfice eam, quam plantauit dextera
tua: & super filium hominis, quem confir-
masti tibi.
17 Incensa igni, & suffossa ab increpatio-
ne vultus tui peribunt.
18 Fiat manus tua super virum dexteræ
tuæ; & super filium hominis, quem confir-
masti tibi.
19 Et non discedimus à te, viuificabis nos:
& nomen tuum inuocabimus.
20 Domine Deus virtutum conuerte nos:
& ostende faciem tuam, & salui erimus.

In finem,
1 Pro torcularibus, Psalmus ipsi Asaph.
LXXX.

2 EXultate Deo adiutori nostro: iubila- A
te Deo Iacob.
3 Sumite psalmum, & date tympanum;
psalterium iucundum cum cithara.
4 Buccinate in Neomenia tuba, in insigni
die solemnitatis vestræ.
5 Quia præceptum in Israël est: & iudi-
cium Deo Iacob.
6 * Testimonium in Ioseph posuit illud, *Gen.41.d.29.
cùm exiret de Terra Ægypti: linguam, quam
non nouerat, audiuit.
7 Diuertit ab oneribus dorsum eius: ma- B
nus eius in cophino seruierunt.
8 In tribulatione inuocasti me, & liberaui
te: exaudiui te in abscondito tempestatis: * *Exod.17.b.5.
probaui te apud aquam contradictionis.
9 Audi populus meus, & contestabor te:
Israël si audieris me, 10 non * erit in te deus *Exod.20.a.3.
recens, neque adorabis deum alienum. C
11 Ego enim sum Dominus Deus tuus, qui
eduxi te de terra Ægypti: dilata os tuum, &
implebo illud.
12 Et non audiuit populus meus vocem
meam: & Israël non intendit mihi.
13 * Et dimisi eos secundùm desideria cor- *Act.14.c.15.
dis eorum, ibunt in adinuentionibus suis. *Baruc.3.b.13.
14 * Si populus meus audisset me: Israël si D
in vijs meis ambulasset:
15 Pro nihilo forsitan inimicos eorum hu-
miliassem: & super tribulantes eos misissem
manum meam.
16 Inimici Domini mentiti sunt ei: & erit
tempus eorum in secula.
17 Et cibauit eos ex adipe frumenti: & de
petra, melle saturauit eos.

1 Psalmus Asaph. LXXXI.

DEus stetit in synagoga deorum: in me- A
dio autem deos dijudicat.
2 Vsquequò iudicatis iniquitatem : & fa-
cies peccatorum sumitis?
3 Iudicate egeno, & pupillo: humilem, &
pauperem iustificate.
4 * Eripite pauperem: & egenum de manu *Prou.24.a.11.
peccatoris liberate.
5 Nescierunt, neque intellexerunt, in tene-
bris ambulant: mouebuntur omnia funda-
menta terræ.
6 * Ego dixi: Dij estis, & filij excelsi *Ioan.10.f.34.
omnes.
7 Vos autem sicut homines moriemini: &
sicut vnus de principibus cadetis.
8 Surge Deus, iudica terram: quoniam tu
hereditabis in omnibus Gentibus.

1 Canticum Psalmi Asaph. LXXXII.

2 DEus, quis similis erit tibi? ne taceas, A
neque compescaris Deus:
3 Quoniam ecce inimici tui sonuerunt: &
qui oderunt te, extulerunt caput.

4 Super populum tuum malignauerunt
consilium: & cogitauerunt aduersus sanctos
tuos.
5 Dixerunt: Venite, & disperdamus eos
de gente: & non memoretur nomen Israël
vltrà.
B 6 Quoniam cogitauerunt vnanimiter, si-
mul aduersum te testamentum disposuerunt,
7 tabernacula Idumæorum & Ismahelitæ:
Moab, & Agareni, 8 Gebal, & Ammon, &
Amalec: alienigenæ cum habitãtibus Tyrũ.
9 Etenim Assur venit cum illis: facti sunt
in adiutorium filijs Lot.
10 Fac illis sicut * Madian, & Sisaræ, sicut
* Iabin in torrente Cisson.
11 Disperierunt in Endor: facti sunt vt
stercus terræ.
C 12 * Pone principes eorum sicut Oreb, &
Zeb, & * Zebee Salmana;
Omnes principes eorum, 13 qui dixerunt:
Hęreditate possideamus Sanctuarium Dei.
14 Deus meus pone illos vt rotam: & sicut
stipulam ante faciem venti:
15 Sicut ignis, qui comburit siluam: & si-
cut flamma comburens montes:
16 Ita persequeris illos in tempestate tua:
& in ira tua turbabis eos.
D 17 Imple facies eorum ignominia: & quæ-
rent nomen tuum, Domine.
18 Erubescant, & conturbentur in sęcu-
lum sæculi: & confundantur, & pereant.
19 Et cognoscant quia nomen tibi Domi-
nus: tu solus Altissimus in omni terra.

* Iudic. 7. f. 22.
* Iudic. 4. c. 15.
Iudic. 4. d. 24.
* Iudic. 7. g. 25.
* Iudic. 8 e. 21.

In finem,
1 Pro torcularibus filijs Core, Psalmus.
LXXXIII.
A 2 QVàm dilecta tabernacula tua Domi-
ne virtutum: 3 concupiscit, & de-
ficit anima mea in atria Domini.
Cor meum, & caro mea, exultauerunt in
Deum viuum.
B 4 Etenim passer inuenit sibi domum, &
turtur nidum sibi, vbi ponat pullos suos.
Altaria tua Domine virtutum: rex meus,
& Deus meus.
5 Beati qui habitant in domo tua Domi-
ne: in sæcula sæculorum laudabunt te.
6 Beatus vir, cuius est auxilium abs te: as-
censiones in corde suo disposuit, 7 in valle
lacrymarum in loco, quem posuit.
C 8 Etenim benedictionem dabit legislator,
ibunt de virtute in virtutem: videbitur Deus
deorum in Sion.
9 Domine Deus virtutum exaudi oratio-
nem meam: auribus percipe Deus Iacob.
10 Protector noster aspice Deus: & respice
in faciem Christi tui:
D 11 Quia melior est dies vna in atrijs tuis
super millia.
Elegi abiectus esse in domo Dei mei, ma-
gis quàm habitare in tabernaculis pecca-
torum.
12 Quia misericordiam, & veritatẽ diligit
Deus: gratiam, & gloriam dabit Dominus.
13 Non priuabit bonis eos, qui ambulant
in innocentia: Domine virtutum, beatus ho-
mo, qui sperat in te.

1 In finem, filijs Core, Psalmus.
LXXXIV.
2 BEnedixisti Domine terram tuam: A
auertisti captiuitatem Iacob.
3 Remisisti iniquitatem plebis tuæ: ope-
ruisti omnia peccata eorum.
4 Mitigasti omnem iram tuam: auertisti
ab ira indignationis tuæ.
5 Conuerte nos Deus salutaris noster: &
auerte iram tuam à nobis.
6 Numquid in æternum irasceris nobis? B
aut extendes iram tuam à generatione in ge-
nerationem.
7 Deus tu conuersus viuificabis nos: &
plebs tua lætabitur in te.
8 Ostende nobis Domine misericordiam
tuam: & salutare tuum da nobis.
9 Audiam quid loquatur in me Dominus C
Deus: quoniam loquetur pacem in plebem
suam:
Et super sanctos suos, & in eos qui con-
uertuntur ad cor.
10 Verumtamen propè timentes eum sa-
lutare ipsius: vt inhabitet gloria in terra
nostra.
11 Misericordia & veritas obuiauerunt
sibi iustitia & pax osculatæ sunt.
12 Veritas de terra orta est: & iustitia de
cœlo prospexit.
13 Etenim Dominus dabit benignitatem: D
& terra nostra dabit fructum suum.
14 Iustitia ante eum ambulabit: & ponet
in via gressus suos.

Oratio ipsi Dauid. LXXXV.
1 INclina Domine aurem tuam, & exaudi A
me: quoniam inops & pauper sum ego.
2 Custodi animam meam, quoniam san-
ctus sum: saluum fac seruum tuum, Deus
meus, sperantem in te.
3 Miserere mei Domine, quoniam ad te
clamaui tota die: 4 lætifica animam serui
tui, quoniam ad te Domine animam meam
leuaui.
5 * Quoniam tu Domine suauis, & mitis, * Ioel. 2. c. 13.
& multæ misericordiæ omnibus inuocan- B
tibus te.
6 Auribus percipe Domine orationem
meam: & intende voci deprecationis meæ.
7 In die tribulationis meæ clamaui ad te:
quia exaudisti me.
8 Non est similis tui in dijs Domine: &
non est secundùm opera tua.
9 Omnes gentes quascumque fecisti, ve-
nient, & adorabunt coram te Domine: &
glorificabunt nomen tuum.
10 Quoniam magnus es tu, & faciens mi- C
rabilia: tu es Deus solus.
11 Deduc me Domine in via tua, & ingre-
diar in veritate tua: lætetur cor meum vt ti-
meat nomen tuum.
12 Confitebor tibi Domine Deus meus in
toto corde meo, & glorificabo nomen tuum
in æternum:
13 Quia misericordia tua magna est super
me: & eruisti animam meam ex inferno in-
feriori.
14 Deus, iniqui insurrexerunt super me, & D
synagoga potentium quæsierunt animam

meam:

meã: & nō propoſuerunt te in cōſpectu ſuo.
15 Et tu Dñe Deus miſerator & miſericors
patiens, & multæ miſericordiæ, & verax,
16 Reſpice in me, & miſerere mei, da im-
perium tuum puero tuo: & ſaluum fac filium
ancillæ tuæ.
17 Fac mecum ſignum in bonum, vt vi-
deant qui oderunt me, & confundantur:
quoniam tu Domine adiuuiſti me, & conſo-
latus es me.

1 Filijs Core, Pſalmus Cantici.
LXXXVI.

A Fvndamenta eius in montibus ſanctis:
2 diligit Dominus portas Sion ſuper
omnia tabernacula Iacob.
3 Glorioſa dicta ſunt de te, ciuitas Dei.
4 Memor ero Rahab & Babylonis ſcien-
tium me.
B Ecce alienigenæ, & Tyrus, & populus
Æthiopum, hi fuerunt illic.
5 Numquid Sion dicet: Homo, & homo
natus eſt in ea: & ipſe fundauit eam Altiſ-
ſimus?
6 Dominus narrabit in ſcripturis populo-
rum, & principum; horum, qui fuerunt in ea.
7 Sicut lætantiũ omniũ habitatio eſt in te.

Canticum Pſalmi.
1 Filijs Core, in finem, pro Maheleth ad
reſpondendum, intellectus Eman
Ezrahitæ. LXXXVII.

A 2 Domine Deus ſalutis meæ, in die cla-
maui, & nocte coram te.
3 Intret in conſpectu tuo oratio mea: in-
clina aurem tuam ad precem meam:
4 Quia repleta eſt malis anima mea: & vita
mea inferno appropinquauit.
5 Æſtimatus ſum cum deſcendentibus in
lacum: factus ſum ſicut homo ſine adiuto-
rio, 6 inter mortuos liber,
Sicut vulnerati dormientes in ſepulchris,
quorum non es memor ampliùs: & ipſi de
manu tua repulſi ſunt.
B 7 Poſuerunt me in lacu inferiori: in tene-
broſis, & in vmbra mortis.
8 Super me confirmatus eſt furor tuus: &
omnes fluctus tuos induxiſti ſuper me.
9 Longè feciſti notos meos à me: poſue-
runt me abominationem ſibi.
Traditus ſum, & non egrediebar: 10 ocu-
li mei languerunt præ inopia.
Clamaui ad te Domine tota die: expandi
ad te manus meas.
C 11 Numquid mortuis facies mirabilia: aut
medici ſuſcitabunt, & confitebuntur tibi?
12 Numquid narrabit aliquis in ſepulchro
miſericordiam tuam, & veritatem tuam in
perditione?
13 Numquid cognoſcẽtur in tenebris mi-
rabilia tua, & iuſtitia tua in terra obliuionis?
14 Et ego ad te Domine clamaui: & manè
oratio mea præueniet te.
15 Vt quid Domine repellis orationem
meam: auertis faciem tuam à me?
D 16 Pauper ſum ego, & in laboribus à iu-
uentute mea: exaltatus autem, humiliatus
ſum & conturbatus.
17 In me tranſierunt iræ tuæ: & terrores
tui conturbauerunt me.
18 Circumdederunt me ſicut aqua tota
die: circumdederunt me ſimul.
19 Elongaſti à me amicum, & proximum,
& notos meos à miſeria.

1 Intellectus Ethan Ezrahitæ.
LXXXVIII.

2 Miſericordias Domini in æternum A
cantabo.
In generationem & generationem an-
nuntiabo veritatem tuam in ore meo.
3 Quoniam dixiſti: In æternum miſeri-
cordia ædificabitur in cęlis: præparabitur
veritas tua in eis.
4 Diſpoſuiſti teſtamentum electis meis, * * 2.Reg.7.b 12.
iuraui Dauid ſeruo meo: 5 vſque in æter-
num præparabo ſemen tuum.
Et ædificabo in generationem & genera-
tionem ſedem tuam.
6 Confitebuntur cœli mirabilia tua Do-
mine: etenim veritatem tuam in eccleſia
ſanctorum.
7 Quoniam quis in nubibus æquabitur B
Domino: ſimilis erit Deo in filijs Dei?
8 Deus, qui glorificatur in conſilio ſan-
ctorum: magnus & terribilis ſuper omnes
qui in circuitu eius ſunt.
9 Domine Deus virtutum quis ſimilis tibi?
potens es Domine, & veritas tua in circui-
tu tuo.
10 Tu dominaris poteſtati maris: motum
autem fluctuum eius tu mitigas.
11 Tu humiliaſti ſicut vulneratum, ſuper-
bum: in brachio virtutis tuæ diſperſiſti ini-
micos tuos.
12 * Tui ſunt cęli, & tua eſt terra, orbem
terræ & plenitudinem eius tu fundaſti:
13 aquilonem & mare tu creaſti.
Thabor & Hermon in nomine tuo exul- C
tabunt: 14 tuum brachium cum potentia.
Firmetur manus tua, & exaltetur dextera
tua: 15 iuſtitia & iudicium præparatio ſe-
dis tuæ.
Miſericordia & veritas præcedent faciem
tuam: 16 Beatus populus, qui ſcit iubila-
tionem.
Domine in lumine vultus tui ambulabunt,
17 & in nomine tuo exultabunt tota die: &
in iuſtitia tua exaltabuntur.
18 Quoniã gloria virtutis eorum tu es: &
in beneplacito tuo exaltabitur cornu noſtrũ.
19 Quia Domini eſt aſſumptio noſtra, &
ſancti Iſraël regis noſtri.
20 Tunc locutus es in viſione ſanctis tuis,
& dixiſti: Poſui adiutorium in potente: &
exaltaui electum de plebe mea.
21 * Inueni Dauid ſeruum meum: oleo * 1 Reg 16. a.1. c.12. Act.13. d. 22.
ſancto meo vnxi eum.
22 Manus enim mea auxiliabitur ei: & D
brachium meum confortabit eum.
23 Nihil proficiet inimicus in eo, & filius
iniquitatis non apponet nocere ei.
24 Et concidam à facie ipſius inimicos
eius: & odientes eum in fugam conuertam.
25 Et veritas mea, & miſericordia mea
cum ipſo: & in nomine meo exaltabitur cor-
nu eius.
26 Et ponam in mari manum eius, & in
fluminibus dexteram eius.

27 Ipse inuocabit me: Pater meus es tu:
Deus meus, & susceptor salutis meæ,
28 Et ego primogenitum ponam illum ex-
celsum præ regibus terræ.
29 In æternum seruabo illi misericordiam
meam: testamentum meum fidele ipsi.
E 30 Et ponam in sæculum sęculi semen eius
& thronum eius sicut dies cęli.
31 Si autem dereliquerint filij eius legem
meam: & in iudicijs meis nō ambulauerint.
32 Si iustitias meas profanauerint:& man-
data mea non custodierint:
33 Visitabo in virga iniquitates eorum: &
in verberibus peccata eorum.
34 Misericordiam autem meam non dis-
pergam ab eo: neque nocebo in veritate
mea:
35 Neque profanabo testamentum meum:
& quæ procedunt de labijs meis non faciam
irrita.
36 Semel iuraui in sancto meo, si Dauid
mentiar: 37 semen eius in æternū manebit.
*2.Reg.7. c.16. 38 Et * thronus eius sicut Sol in conspectu
meo,& sicut Luna perfecta in æternum: &
F testis in cęlo fidelis.
39 Tu verò repulisti & despexisti: distulisti
Christum tuum.
40 Euertisti testamentum serui tui: profa-
nasti in terra Sanctuarium eius.
41 Destruxisti omnes sepes eius: posuisti
firmamentum eius formidinem.
42 Diripuerunt eum omnes transeuntes
viam: factus est opprobrium vicinis suis.
43 Exaltasti dexteram deprimentium eum:
lætificasti omnes inimicos eius.
44 Auertisti adiutorium gladij eius:& non
es auxiliatus ei in bello.
45 Destruxisti eum ab emundatione: &
sedem eius in terram collisisti.
G 46 Minorasti dies temporis eius:perfudisti
eum confusione.
47 Vsquequò Domine auertis in finem:
exardescet sicut ignis ira tua?
48 Memorare quæ mea substantia: num-
quid enim vanè constituisti omnes filios ho-
minum.
49 Quis est homo, qui viuet, & non vide-
bit mortem: eruet animam suam de manu
inferi?
50 Vbi sunt misericordiæ tuæ antiquæ Do-
2.Reg 7. b.1. mine, sicut iurasti Dauid in veritate tua.
51 Memor esto Domine opprobrij seruo-
rum tuorum (quod continui in sinu meo)
multarum gentium.
52 Quod exprobrauerunt inimici tui Do-
mine, quòd exprobrauerunt commutatio-
nem Christi tui.
53 Benedictus Dominus in æternum:
fiat, fiat.

1 Oratio Moysi hominis Dei.
LXXXIX.

A DOmine, refugium factus es nobis, à ge-
neratione in generationem.
2 Priusquam montes fierent,aut formare-
tur terra,& orbis, à sæculo & vsque in sæcu-
lum tu es Deus.
3 Ne auertas hominem in humilitatem;&
dixisti: Conuertimini filij hominum.
4 Quoniam mille anni ante oculos tuos,
tamquam dies hesterna, quæ præterijt.
Et custodia in nocte, 5 quæ pro nihilo
habentur, eorum anni erunt.
6 Manè sicut herba trāseat,manè floreat,& B
transeat:vesperè decidat, induret,& arescat.
7 Quia defecimus in ira tua, & in furore
tuo turbati sumus.
8 Posuisti iniquitates nostras in conspectu
tuo sęculum nostrum in illuminatione vul-
tus tui.
9 Quoniam omnes dies nostri defecerunt:
& in ira tua defecimus.
Anni nostri sicut aranea meditabuntur: C
10 * dies annorum nostrorum in ipsis, se- *Eccl. 18. a.8.
ptuaginta anni.
Si autem in potentatibus, octoginta anni:
& amplius eorum,labor & dolor.
Quoniam superuenit mansuetudo,& cor-
ripiemur.
11 Quis nouit potestatem iræ tuæ, & præ
timore tuo iram tuam 12 dinumerare?
Dexteram tuam sic notam fac,& eruditos
corde in sapientia.
13 Conuertere Domine vsquequò? & de-
precabilis esto super seruos tuos.
14 Repleti sumus manè misericordia tua: D
& exultauimus, & delectati sumus omnibus
diebus nostris.
15 Lætati sumus pro diebus, quibus nos
humiliasti; annis,quibus vidimus mala.
16 Respice in seruos tuos,& in opera tua:
& dirige filios eorum.
17 Et sit splendor Domini Dei nostri su-
per nos,& opera manuum nostrarum dirige
super nos:& opus manuum nostrarū dirige.

Laus Cantici Dauid. XC.

1 QVi habitat in adiutorio Altissimi, in A
protectione Dei cęli commorabitur.
2 Dicet Domino:Susceptor meus es tu, &
refugium meum:Deus meus sperabo in eū.
3 Quoniam ipse liberauit me de laqueo ve-
nantium, & à verbo aspero.
4 Scapulis suis obrumbrabit tibi: & sub
pennis eius sperabis.
5 Scuto circumdabit te veritas eius: non B
timebis à timore nocturno,
6 A sagitta volante in die, à negotio per-
ambulante in tenebris,ab incursu, & dæmo-
nio meridiano.
7 Cadent à latere tuo mille, & decem mil-
lia à dextris tuis: ad te autem non appropin-
quabit.
8 Verumtamen oculis tuis considerabis:
& retributionem peccatorum videbis.
9 Quoniam tu es Domine spes mea: Altis- C
simum posuisti refugium tuum.
10 Non accedet ad te malum:& flagellum
non appropinquabit tabernaculo tuo.
11 *Quoniam angelis suis mandauit de te: *Matt.4. a.6.
vt custodiant te in omnibus vijs tuis. Lucæ 4.b. 10.
12 In manibus portabunt te: ne fortè of-
fendas ad lapidem pedem tuum.
13 Super aspidem & basiliscum ambulabis
& conculcabis leonem & draconem.
14 Quoniā in me sperauit,liberabo eum:
protegā eū,quoniam cognouit nomen meū.
15 Clamabit ad me,& ego exaudiam eum:

cum ipso sum in tribulatione: eripiam eum, & glorificabo eum.
16 Longitudine dierum replebo eum: & ostendam illi salutare meum.

1 Psalmus Cantici,
In die sabbati. XCI.

A 2 BOnum est confiteri Domino, & psallere nomini tuo Altissime;
3 Ad annuntiandum manè misericordiam tuam,& veritatem tuam per noctem;
4 In decachordo,psalterio;cum cantico,in cithara.
5 Quia delectasti me Dñe in factura tua:& in operibus manuum tuarum exultabo.
B 6 Quam magnificata sunt opera tua Dñe! nimis profundæ factæ sunt cogitationes tuæ.
7 Vir insipiens non cognoscet: & stultus non intelliget hæc.
8 Cùm exorti fuerint peccatores sicut fœnum: & apparuerint omnes, qui operantur iniquitatem:
Vt intereant in sæculum sæculi: 9 tu autem Altissimus in æternum Domine.
10 Quoniam ecce inimici tui Domine, quoniam ecce inimici tui peribunt:& dispergentur omnes,qui operantur iniquitatem.
C 11 Exultabitur sicut vnicornis cornu meũ: & senectus mea in misericordia vberi:
12 Et despexit oculus meus inimicos meos: & in insurgentibus in me malignantibus audiet auris mea.
13 Iustus, vt palma florebit: sicut cedrus Libani multiplicabitur.
14 Plantati in domo Domini, in atrijs domus Dei nostri florebunt.
15 Adhuc multiplicabũtur in senecta vberi:& bene patientes erunt, 16 vt annuntient:
Quoniam rectus Dominus Deus noster: & non est iniquitas in eo.

Laus Cantici ipsi Dauid in die ante sabbatum, quando fundata est terra.
XCII.

A 1 DOminus regnauit, decorem indutus est:indutus est Dominus fortitudinem, & præcinxit se.
Etenim firmauit orbem terræ, qui non commouebitur.
2 Parata sedes tua ex tũnc:à sæculo tu es.
B 3 Eleuauerunt flumina Domine: eleuauerunt flumina vocem suam.
Eleuauerunt flumina fluctus suos, 4 à vocibus aquarum multarum.
Mirabiles elationes maris, mirabilis in altis Dominus.
5 Testimonia tua credibilia facta sunt nimis: domum tuam decet sanctitudo Domine in longitudinem dierum.

Psalmus ipsi Dauid,
Quarta sabbati.
XCIII.

A 1 DEus vltionum Dominus: Deus vltionum liberè egit.
2 Exaltare qui iudicas terram: redde retributionem superbis.
3 Vsquequò peccatores Domine, vsquequò peccatores gloriabuntur.
4 Effabũtur,& loquentur iniquitatem: loquentur omnes,qui operantur iniustitiam?
5 Populum tuum Domine humiliauerunt: & hæreditatem tuam vexauerunt.
6 Viduam & aduenam interfecerunt: & pupillos occiderunt.
7 Et dixerunt: Non videbit Dominus,nec intelliget Deus Iacob. B
8 Intelligite insipientes in populo: & stulti aliquando sapite.
9 Qui plantauit aurem,non audiet? aut qui finxit oculum,non considerat?
10 Qui corripit gentes,non arguet:qui docet hominem scientiam?
11 Dominus scit cogitationes hominum, quoniam vanæ sunt.
12 Beatus homo,quem tu erudieris Domine,& de lege tua docueris eum:
13 Vt mitiges ei à diebus malis: donec fodiatur peccatori fouea. C
14 Quia non repellet Dominus plebẽ suã: & hæreditatem suam non derelinquet.
15 Quoadusque iustitia conuertatur in iudicium: & qui iuxta illam omnes qui recto sunt corde.
16 Quis consurget mihi aduersus malignantes? aut quis stabit mecum aduersus operantes iniquitatem?
17 Nisi quia Dominus adiuuit me: paulominùs habitasset in inferno anima mea.
18 Si dicebam:Motus est pes meus: misericordia tua Domine adiuuabat me. D
19 Secundùm multitudinem dolorum meorum in corde meo,consolationes tuæ lætificauerunt animam meam.
20 Numquid adhæret tibi sedes iniquitatis: qui fingis laborem in præcepto?
21 Captabunt in animam iusti: & sanguinem innocentem condemnabunt.
22 Et factus est mihi Dominus in refugiũ, & Deus meus in adiutorium spei meæ.
23 Et reddet illis iniquitatem ipsorum: & in malitia eorum disperdet eos: disperdet illos Dominus Deus noster.

Laus Cantici ipsi Dauid. XCIV.

1 VEnite, exultemus Domino: iubilemus Deo salutari nostro. A
2 Præoccupemus faciem eius in confessione: & in psalmis iubilemus ei.
3 Quoniam Deus magnus Dominus: & Rex magnus super omnes deos.
4 Quia in manu eius sunt omnes fines terræ:& altitudines montium ipsius sunt.
5 Quoniã ipsius est mare,& ipse fecit illud: & siccam manus eius formauerunt.
6 Venite adoremus,& procidamus: & ploremus ante Dominum,qui fecit nos.
7 Quia ipse est Dñs Deus noster:& nos populus pascuæ eius, & oues manus eius. B
8 *Hodie si vocem eius audieritis, nolite obdurare corda vestra; * Heb.3 b. 7. 4 b. 7.
9 Sicut in irritatione secundùm diem tentationem in deserto: vbi tentauerunt me patres vestri,probauerunt me, & viderunt opera mea.
10 * Quadraginta annis offẽsus fui generationi illi,& dixi:Semper hi errant corde. * Num 14. b. 34.
11 Et isti non cognouerunt vias meas: * vt iuraui in ira mea: Si introibunt in requiem meam. * Heb. 4. a. 3.

Can-

Canticum ipsi Dauid,
1 Quando domus ædificabatur post capti-
uitatem. (1. *Par.* 15.) XCV.
A CAntate Domino canticum nouum: can-
tate Domino omnis terra.
2 Cantate Domino, & benedicite nomini
eius: annuntiate de die in diem salutare eius.
3 Annuntiate inter Gentes gloriam eius,
in omnibus populis mirabilia eius.
4 Quoniam magnus Dominus, & laudabi-
lis nimis: terribilis est super omnes deos.
5 Quoniam omnes dij Gentium dæmo-
nia: Dominus autem cælos fecit.
B 6 Confessio & pulchritudo in conspectu
eius: sanctimonia & magnificentia in sancti-
ficatione eius.
7 Afferte Domino patriæ gentium, afferte
Domino gloriam & honorem: 8 afferte Do-
mino gloriam nomini eius.
Tollite hostias, & introite in atria eius: 9 a-
dorate Dominum in atrio sancto eius.
C Cõmoueatur à facie eius vniuersa terra: 10
dicite in Gentibus quia Dominus regnauit.
Etenim correxit orbẽ terræ qui non com-
mouebitur: iudicabit populos in æquitate.
11 Lætentur cæli, & exultet terra, commo-
ueatur mare, & plenitudo eius: 12 gaudebunt
campi, & omnia quæ in eis sunt.
Tunc exultabunt omnia ligna siluarum 13
à facie Domini, quia venit: quoniam venit
iudicare terram.
Iudicabit orbem terræ in æquitate, & popu-
los in veritate sua.
Huic Dauid,
A 1 Quando terra eius restituta est. XCVI.
DOminus regnauit, exultet terra: lætentur
insulæ multæ.
2 Nubes & caligo in circuitu eius: iustitia,
& iudicium correctio sedis eius.
3 Ignis ante ipsum præcedet, & inflamma-
bit in circuitu inimicos eius.
4 Illuxerunt fulgura eius orbi terræ: vidit,
& commota est terra.
5 Montes, sicut cera fluxerunt à facie Do-
B mini; à facie Domini omnis terra.
6 Annuntiauerunt cæli iustitiam eius: &
viderunt omnes populi gloriam eius.
* Exod. 20 a 4. Leu. 26. a 1. Deut. 5. a 8. * Heb 1 b. 6. 7 * Cõfundantur omnes, qui adorant scul-
ptilia: & qui gloriantur in simulachris suis.
* Adorate eum omnes angeli eius: 8 audi-
uit, & læta est Sion.
Et exultauerunt filiæ Iudæ, propter iudicia
tua Domine.
9 Quoniam tu Dñs altissimus super omnẽ
terram: nimis exaltatus es super omnes deos.
* Amos 5. d. 15. Rom. 12. b. 9. 10 * Qui diligitis Dominum, odite malum:
custodit Dominus animas sanctorum suo-
rum, de manu peccatoris liberabit eos.
11 Lux orta est iusto, & rectis corde læ-
titia.
12 Lætamini iusti in Domino: & confite-
mini memoriæ sanctificationis eius.
1 Psalmus ipsi Dauid. XCVII.
A CAntate Domino canticum nouum: quia
mirabilia fecit.
Saluauit sibi dextera eius, & brachium san-
ctum eius.
2 Notum fecit Dominus salutare suum: in
conspectu gentium reuelauit iustitiam
suam.
3 Recordatus est misericordiæ suæ, & ve-
ritatis suæ domui Israël.
* Viderunt omnes termini terræ salutare B * Isa. 52. c. 10. Luc. 3. b 6.
Dei nostri.
4 Iubilate Deo omnis terra: cantate, & e-
xultate, & psallite.
5 Psallite Domino in cithara, in cithara &
voce psalmi: 6 in tubis ductilibus, & voce
tubæ corneæ.
Iubilate in conspectu regis Domini: 7 mo-
ueatur mare, & plenitudo eius; orbis terra-
rum, & qui habitant in eo.
8 Flumina plaudent manu, simul montes
exultabunt 9 à conspectu Domini: quoniam
venit iudicare terram.
Iudicabit orbem terrarum in iustitia, &
populos in æquitate.

1 Psalmus ipsi Dauid.
XCVIII.

DOminus regnauit, irascantur populi; A
qui sedet super cherubim, moueatur
terra.
2 Dominus in Sion magnus: & excelsus su-
per omnes populos.
3 Confiteantur nomini tuo magno: quo-
niam terribile, & sanctum est: 4 & honor re-
gis iudicium diligit.
Tu parasti directiones: & iudicium & iusti-
tiam in Iacob tu fecisti.
5 Exaltate Dominum Deum nostrum, &
adorate scabellum pedum eius: quoniam
sanctum est. B
6 Moyses & Aaron in sacerdotibus eius:
& Samuel inter eos, qui inuocant nomen
eius,
Inuocabant Dominum, & ipse exau-
diebat eos: 7 in columna nubis loquebatur
ad eos.
Custodiebant testimonia eius, & præcep-
tum quod dedit illis.
8 Domine Deus noster tu exaudiebas eos:
Deus tu propitius fuisti eis, & vlciscens in
omnes adinuentiones eorum.
9 Exaltate Dominum Deum nostrum, &
adorate in monte sancto eius: quoniam san-
ctus Dominus Deus noster.

1 Psalmus in confessione.
X C I X.

2 IVbilate Deo omnis terra: seruite Domi- A
no in lætitia.
Introite in conspectu eius, in exultatione.
3 Scitote quoniam Dominus ipse est Deus:
ipse fecit nos, & non ipsi nos.
Populus eius, & oues pascuæ eius: 4 introite
portas eius in confessione, atria eius in hym-
nis confitemini illi. B
Laudate nomen eius: 5 quoniam suauis est
Dominus, in æternum misericordia eius, &
vsque in generationem & generationem ve-
ritas eius.

1 Psalmus ipsi Dauid. C.

MIsericordiam, & iudicium cantabo tibi A
Domine:

Pſallam,2 & intelligam in via immaculata,
quando venies ad me.
Perambulabam in innocentia cordis mei,
in medio domus meæ.
3 Non proponebam ante oculos meos rē
iniuſtam:facientes præuaricationes odiui.
Non adhæſit mihi 4 cor prauum: declinan-
tem à me malignum non cognoſcebam.
B 5 Detrahentem ſecretò proximo ſuo,hunc
perſequebar.
Superbo oculo, & inſatiabili corde, cum
hoc non edebam.
6 Oculi mei ad fideles terræ vt ſedeant me-
cum:ambulans in via immaculata, hic mihi
miniſtrabat.
7 Non habitabit in medio domus meæ qui
facit ſuperbiam:qui loquitur iniqua, non di-
rexit in conſpectu oculorum meorum.
8 In matutino interficiebam omnes pec-
catores terræ:vt diſperderem de ciuitate Do-
mini omnes operantes iniquitatem.

1 Oratio pauperis,
Cùm anxius fuerit, & in conſpectu
Domini effuderit precem
ſuam. C I.

A 2 DOmine exaudi orationem meam: &
clamor meus ad te veniat.
3 Non auertas faciem tuam à me: in qua-
cumque die tribulor, inclina ad me aurem
tuam.
In quacumque die inuocauero te,velociter
exaudi me:
4 Quia defecerunt ſicut fumus dies mei: &
oſſa mea ſicut cremium aruerunt.
5 Percuſſus ſum vt fœnum, & aruit cor
meum: quia oblitus ſum comēdere panem
meum.
6 A voce gemitus mei adhæſit os meum
carni meæ.
7 Similis factus ſum pellicano ſolitudinis:
factus ſum ſicut nycticorax in domicilio.
B 8 Vigilaui,& factus ſum ſicut paſſer ſolita-
rius in tecto.
9 Tota die exprobrabant mihi inimici
mei: & qui laudabant me, aduerſum me
iurabant.
10 Quia cinerem tamquā panē manduca-
bam,& potum meum cum fletu miſcebam.
11 A facie iræ & indignationis tuæ: quia
eleuans alliſiſti me.
12 Dies mei ſicut vmbra declinauerunt: &
ego ſicut fœnum arui.
13 Tu autem Domine in æternum perma-
nes: & memoriale tuum in generationem &
generationem.
C 14 Tu exurgens miſereberis Sion: quia tē-
pus miſerendi eius, quia venit tempus.
15 Quoniam placuerunt ſeruis tuis lapi-
des eius: & terræ eius miſerebuntur.
16 Et timebunt Gentes nomen tuū Domi-
ne, & omnes reges terræ gloriam tuam.
17 Quia ædificauit Dominus Sion: & vi-
debitur in gloria ſua.
18 Reſpexit in orationem humilium: &
non ſpreuit precem eorum.
19 Scribantur hæc in generatione altera:&
populus,qui creabitur, laudabit Dominum:
20 Quia proſpexit de excelſo ſancto ſuo:
Domino de cælo in terram aſpexit:
21 Vt audiret gemitus compeditorum: vt
ſolueret filios interemptorum:
22 Vt annuntient in Sion nomen Domi- D
ni: & laudem eius in Ieruſalem.
23 In conueniendo populos in vnum, &
reges vt ſeruiant Domino.
24 Reſpondit ei in via virtutis ſuæ: Pauci-
tatem dierum meorum nuntia mihi.
25 Ne reuoces me in dimidiuo dierum
meorum: in generationem & generationem
anni tui.
26 Initio tu Domine terram fundaſti: &
opera manuum tuarum ſunt cæli.
27 Ipſi peribunt, tu autem permanes: &
omnes ſicut veſtimentum veteraſcent.
Et ſicut opertorium mutabis eos, & muta-
buntur: 28 tu autem idem ipſe es,& anni tui
non deficient.
29 Filij ſeruorum tuorum habitabunt: &
ſemen eorum in ſæculum dirigetur.

1 Ipſi Dauid. C I I.

BEnedic anima mea Domino: & omnia, A
quæ intra me ſunt, nomini ſancto eius.
2 Benedic anima mea Domino: & noli o-
bliuiſci omnes retributiones eius.
3 Qui propitiatur omnibus iniquitatibus
tuis: qui ſanat omnes infirmitates tuas.
4 Qui redimit de interitu vitam tuam: qui
coronat te in miſericordia& miſerationibus.
5 Qui replet in bonis deſiderium tuum:re-
nouabitur vt aquilæ iuuentus tua.
6 Faciens miſericordias Dominus,& iudi- B
cium omnibus iniuriam patientibus.
7 Notas fecit vias ſuas Moyſi, filijs Iſraël
voluntates ſuas.
8 * Miſerator, & miſericors Dominus: * Exod.34 26.
longanimis, & multùm miſericors. Num. 14. c.18.
9 Non in perpetuum iraſcetur: neque in
æternum comminabitur.
10 Non ſecundùm peccata noſtra fecit
nobis: neque ſecundùm iniquitates noſtras
retribuit nobis.
11 Quoniam ſecundùm altitudinem cæli à
terra, corroborauit miſericordiam ſuam ſu-
per timentes ſe.
12 Quantum diſtat Ortus ab Occidente: C
longè fecit à nobis iniquitates noſtras.
13 Quomodo miſeretur pater filiorum,
miſertus eſt Dominus timentibus ſe: 14 quo-
niam ipſe cognouit figmentum noſtrum.
Recordatus eſt quoniam puluis ſumus: 15
homo, ſicut fœnum dies eius, tamquam flos
agri ſic efflorebit.
16 Quoniam ſpiritus pertranſibit in illo,
non ſubſidet: & non cognoſcet ampliùs lo-
cum ſuum.
17 Miſericordia autem Domini ab æterno
& vſque in æternum ſuper timentes eum. D
Et iuſtitia illius in filios filiorum, 18 his
qui ſeruant teſtamentum eius:
Et memores ſunt mandatorum ipſius: ad
faciendum ea.
19 Dominus in cælo parauit ſedem ſuam:
& regnum ipſius omnibus dominabitur.
20 Benedicite Domino omnes angeli eius:
potentes virtute, facientes verbum illius, ad
audiendam vocem ſermonum eius.

21 Be-

21 Benedicite Dño omnes virtutes eius: ministri eius, qui facitis voluntatem eius.
22 Benedicite Domino omnia opera eius: in omni loco dominationis eius, benedic anima mea Domino.

1 Ipsi Dauid. C I I I.

A BEnedic anima mea Domino: Dñe Deus meus magnificatus es vehementer.
Confessionem, & decorem induisti: 2 amictus lumine sicut vestimento:
Extendens cælum sicut pellem: 3 qui tegis aquis superiora eius.
Qui ponis nubem ascensum tuum: qui ambulas super pennas ventorum.
* Heb. 1. c. 7. 4 *Qui facis angelos tuos, spiritus; & ministros tuos, ignem vrentem.
5 Qui fundasti terram super stabilitatem suam: non inclinabitur in sæculum sæculi.
6 Abyssus, sicut vestimentum, amictus eius: super montes stabunt aquæ.
7 Ab increpatione tua fugient: à voce tonitrui tui formidabunt.
8 Ascendunt montes, & descendunt campi, in locum quem fundasti eis.
B 9 Terminum posuisti, quem non transgredientur: neque conuertentur operire terram.
10 Qui emittis fontes in conuallibus: inter medium montium pertransibunt aquæ.
11 Potabunt omnes bestiæ agri: expectabunt onagri in siti sua.
12 Super ea volucres cæli habitabunt: de medio petrarum dabunt voces.
13 Rigans montes de superioribus suis: de fructu operum tuorum satiabitur terra:
14 Producens fœnum iumentis, & herbam seruituti hominum:
Vt educas panem de terra: 15 & vinum lætificet cor hominis.
Vt exhilaret faciem in oleo: & panis cor hominis confirmet.
16 Saturabuntur ligna campi, & cedri Libani, quas plantauit: 17 illic passeres nidificabunt.
Herodij domus dux est eorum: 18 montes excelsi ceruis: petra refugium herinacijs.
C 19 Fecit lunam in tempora: sol cognouit occasum suum.
20 Posuisti tenebras, & facta est nox: in ipsa pertransibunt omnes bestiæ siluæ.
21 Catuli leonum rugientes, vt rapiant, & quærant à Deo escam sibi.
22 Ortus est sol: & congregati sunt: & in cubilibus suis collocabuntur.
23 Exibit homo ad opus suum, & ad operationem suam vsque ad vesperum.
24 Quàm magnificata sunt opera tua Domine! omnia in sapientia fecisti: impleta est terra possessione tua.
25 Hoc mare magnũ, & spatiosum manibus: illic reptilia, quorum non est numerus.
Animalia pusilla cum magnis: 26 illic naues pertransibunt.
D Draco iste, quem formasti ad illudendum ei: 27 omnia à te expectant vt des illis escam in tempore.
28 Dante te illis, colligent: aperiẽte te manum tuam, omnia implebuntur bonitate.
29 Auertente autem te faciem, turbabuntur: auferes spiritum eorum, & deficient, & in puluerem suum reuertentur.
30 Emitte spiritum tuum, & creabuntur, & renouabis faciem terræ.
31 Sit gloria Domini in sæculum: lætabitur Dominus in operibus suis:
32 Qui respicit terram, & facit eam tremere: qui tangit montes, & fumigant.
33 *Cantabo Domino in vita mea: psallam Deo meo quandiu sum. * Inf. 145. a. 2.
34 Iucundum sit ei eloquium meum: ego verò delectabor in Domino.
35 Deficiant peccatores à terra, & iniqui ita vt non sint: benedic anima mea Dño.

Alleluia. (1. *Par.* 16. 8.)

C I V.

1 COnfitemini Domino, & inuocate nomen eius: annuntiate inter Gentes opera eius. A 1. Par. 16. a. 8. Isa. 12. b. 4.
2 Cantate ei, & psallite ei: narrate omnia mirabilia eius.
3 Laudamini in nomine sancto eius: lætetur cor quærentium Dominum.
4 Quærite Dominum, & confirmamini: quærite faciem eius semper.
5 Mementote mirabilium eius, quæ fecit: prodigia eius, & iudicia oris eius.
6 Semen Abraham, serui eius: filij Iacob electi eius.
7 Ipse Dominus Deus noster: in vniuersa terra iudicia eius.
8 Memor fuit in sæculum testamenti sui; verbi, quod mandauit in mille generationes.
9 *Quod disposuit ad Abraham: & iuramenti sui ad Isaac: * Gen. 22. c. 16.
10 Et statuit illud Iacob in præceptum: & Israël in testamentum æternum:
11 Dicens: Tibi dabo terram Chanaan, funiculum hæreditatis vestræ.
12 Cùm essent numero breui, paucissimi & incolæ eius:
13 Et pertransierunt de gente in gentem, & de regno ad populum alterum: B
14 Non reliquit hominem nocere eis: & corripuit pro eis reges.
15 *Nolite tangere Christos meos: & in prophetis meis nolite malignari. * 2. Reg. 1. c. 14. 1. Par. 16. c. 22.
16 Et vocauit famem super terram: & omne firmamentum panis contriuit.
17 Misit ante eos *virum: in seruum venumdatus est Ioseph. * Gen. 37. g. 36.
18 *Humiliauerunt in compedibus pedes eius, ferrum pertransijt animam eius, 19 donec veniret verbum eius. * Gen. 39. d. 20.
Eloquium Domini inflammauit eum.
20 *Misit rex, & soluit eum; princeps populorum, & dimisit eum. * Gen. 41. b. 14.
21 Constituit eum dominum domus suæ: & principem omnis possessionis suæ.
22 Vt erudiret principes eius sicut semetipsum: & senes eius prudentiam doceret.
23 *Et intrauit Israël in Ægyptum, & Iacob accola fuit in Terra Cham. C * Gen. 46. a. 6.
24 *Et auxit populum suum vehementer: & firmauit eum super inimicos eius. * Exodi 1. a. 7.
25 Conuertit cor eorum vt odirent populum eius: & dolum facerent in seruos eius.
26 *Misit Moysen seruum suum, Aaron, * Act. 7. c. 17.

quem

quem elegit ipsum.
* Exod. 3. c. 10. 4. 8. 29.
27 * Posuit in eis verba signorum suorum, & prodigiorum in Terra Cham.
* Exod. 7 b. 10.
28 * Misit tenebras, & obscurauit: & non exacerbauit sermones suos.
* Exod. 10 f. 21.
29 * Conuertit aquas eorum in sanguinem: & occidit pisces eorum.
* Exod. 7. d. 20.
30 * Edidit terra eorum ranas in penetralibus regum ipsorum.
* Exod. 8. b. 6.
31 * Dixit, & venit cœnomyia: & cinifes in omnibus finibus eorum.
32 Posuit pluuias eorum grandinem, ignem comburentem in terra ipsorum.
33 Et percussit vineas eorum, & ficulneas eorum: & contriuit lignum finium eorum.
* Exod. 8. a. 16. f. 24.
34 * Dixit, & venit locusta, & bruchus, cuius non erat numerus.
35 Et comedit omne fenum in terra eorū: & comedit omnem fructum terræ eorum.
* Exod. 10 d. 15.
D
36 * Et percussit omne primogenitum in terra eorum: primitias omnis laboris eorum.
* Exod. 12. e. 29.
37 * Et eduxit eos cum argento & auro: & non erat in tribubus eorum infirmus.
38 Lætata est Ægyptus in profectione eorum: quia incubuit timor eorum super eos.
* Exod. 12 e. 35.
39 * Expandit nubem in protectionem eorum, & ignem vt luceret eis per noctem.
* Exod. 13 d. 21. Ps. 77. b. 14 1. Cor. 10 a. 1.
40 * Petierunt, & venit coturnix: & pane cæli saturauit eos.
* Exod. 16 c. 13 * Num. 20 b. 11.
41 * Dirupit petram, & fluxerunt aquæ: abierunt in sicco flumina;
* Gen. 17. a. 7.
42 * Quoniam memor fuit verbi sancti sui, quod habuit ad Abraham puerum suum.
43 Et eduxit populum suum in exultatione, & electos suos in lætitia.
44 Et dedit illis regiones gentium: & labores populorum possederunt.
45 Vt custodiant iustificationes eius, & legem eius requirant.

Alleluia. (*Iudith* 13. 21.) CV.

A
Iudith 13 c. 21
1 CONfitemini Dño quoniā bonus: quoniam in sæculum misericordia eius.
* Eccli. 43 d. 35.
2 * Quis loquetur potentias Domini, auditas faciet omnes laudes eius?
3 Beati, qui custodiunt iudicium, & faciunt iustitiam in omni tempore.
4 Memento nostri Domine in beneplacito populi tui: visita nos in salutari tuo:
5 Ad videndum in bonitate electorum tuorum, ad lætandum in lætitia gentis tuæ: vt lauderis cum hæreditate tua.
* Iudith 7 d. 19.
6 * Peccauimus cum patribus nostris: iniustè egimus, iniquitatem fecimus.
B
7 Patres nostri in Ægypto non intellexerunt mirabilia tua: non fuerunt memores multitudinis misericordiæ tuæ.
Et irritauerunt ascendentes in mare, Mare rubrum.
8 Et saluauit eos propter nomen suum: vt notam faceret potentiam suam.
* Exod. 14 c. 21.
9 * Et increpuit Mare rubrū, & exiccatum est: & deduxit eos in abyssis sicut in deserto.
10 Et saluauit eos de manu odientium: & redemit eos de manu inimici.
* Exod. 14 f. 27.
11 * Et operuit aqua tribulantes eos: vnus ex eis non remansit.
12 Et crediderunt verbis eius: & laudauerunt laudem eius.
13 Citò fecerunt, obliti sunt operum eius, & non sustinuerunt consilium eius.
14 * Et concupierunt concupiscentiam in deserto: & tentauerunt Deum in inaquoso. * Exod. 17 g. 2
15 * Et dedit eis petitionem ipsorum: & misit saturitatem in animas eorum. * Nu. 11. g. 31.
16 Et irritauerunt Moysen in castris, Aaron sanctum Domini. C
17 * Aperta est terra, & deglutiuit Dathan: & operuit super congregationem Abiron. * Nu. 16. e. 32.
18 Et exarsit ignis in synagoga eorum: flamma combussit peccatores.
19 * Et fecerunt vitulum in Horeb: & adorauerunt sculptile. * Exod. 32 a. 4.
20 Et mutauerunt gloriam suam in similitudinem vituli comedentis fœnum.
21 Obliti sunt Deum, qui saluauit eos, qui fecit magnalia in Ægypto, 22 mirabilia in Terra Cham: terribilia in mari rubro.
23 * Et dixit vt disperderet eos: si non Moyses electus eius stetisset in confractione in conspectu eius. * Exod. 32. e. 10.
Vt auerteret iram eius ne disperderet eos: D
24 & pro nihilo habuerunt terram desiderabilem.
Non crediderunt verbo eius, 25 & murmurauerunt in tabernaculis suis: non exaudierunt vocem Domini.
26 * Et eleuauit manum suam super eos: vt prosterneret eos in deserto. * Nu. 14. c. 11.
27 Et vt deijceret semen eorum in Nationibus: & dispergeret eos in regionibus.
28 Et initiati sunt Beelphegor: & comederunt sacrificia mortuorum.
29 Et irritauerunt eum in adinuentionibus suis: & multiplicata est in eis ruina. E
30 * Et stetit Phinees, & placauit: & cessauit quassatio. * Nu 25. b 7.
31 Et reputatum est ei in iustitiam, in generationem & generationem vsque in sempiternum.
32 * Et irritauerunt eū ad Aquas contradictionis: & vexatus est Moyses propter eos: * Nu. 20. b. 10.
33 quia exacerbauerunt spiritum eius.
Et distinxit in labijs suis: 34 non disperdiderunt gentes, quas dixit Dominus illis.
35 Et commisti sunt inter gentes, & didicerunt opera eorum: 36 & seruierunt sculptilibus eorū: & factum est illis in scandalū.
37 Et immolauerunt filios suos, & filias suas dæmonijs.
38 Et effuderunt sanguinem innocentem: sanguinem filiorum suorum & filiarū suarū, quas sacrificauerunt sculptilibus Chanaan. F
Et infecta est terra in sanguinibus, 39 & contaminata est in operibus eorum: & fornicati sunt in adinuentionibus suis.
40 Et iratus est furore Dñs in populum suum: & abominatus est hæreditatem suam.
41 Et tradidit eos in manus gentium: & dominati sunt eorum qui oderunt eos.
42 Et tribulauerunt eos inimici eorum, & humiliati sunt sub manibus eorum: 43 sæpè liberauit eos.
Ipsi autem exacerbauerunt eum in consilio suo: & humiliati sunt in iniquitatibus suis.
44 Et vidit cùm tribularentur: & audiuit orationem eorum.

Deut.30 1. 45 * Et memor fuit testamenti sui: & pœnituit eum secundùm multitudinem misericordiæ suæ.
G 46 Et dedit eos in misericordias in conspectu omnium qui ceperant eos.
47 Saluos nos fac Domine Deus noster: & congrega nos de Nationibus.
Vt confiteamur nomini sancto tuo: & gloriemur in laude tua.
48 Benedictus Dominus Deus Israël à sæculo & vsque in sæculum: & dicet omnis populus: Fiat, fiat.

Alleluia. (*Iudith* 13.21.) CVI.

A 1 COnfitemini Domino quoniam bonus: quoniam in sæculum misericordia eius.
2 Dicant qui redempti sunt à Domino, quos redemit de manu inimici: & de regionibus congregauit eos,
3 A solis ortu, & occasu; ab aquilone, & mari.
4 Errauerunt in solitudine in inaquoso: viam ciuitatis habitaculi non inuenerunt.
5 Esurientes, & sitientes: anima eorum in ipsis defecit.
6 Et clamauerunt ad Dominum cùm tribularentur: & de necessitatibus eorum eripuit eos.
7 Et deduxit eos in viam rectam: vt irent in ciuitatem habitationis.
8 Confiteantur Domino misericordiæ eius: & mirabilia eius filijs hominum.
9 Qui satiauit animam inanem: & animam esurientem satiauit bonis.
10 Sedentes in tenebris, & vmbra mortis: vinctos in mendicitate, & ferro.
11 Quia exacerbauerunt eloquia Dei: & consilium Altissimi irritauerunt.
12 Et humiliatum est in laboribus cor eorum infirmati sunt, nec fuit qui adiuuaret.
B 13 Et clamauerunt ad Dominum cùm tribularentur: & de necessitatibus eorum liberauit eos.
14 Et eduxit eos de tenebris, & vmbra mortis: & vincula eorum disrupit.
15 Confiteantur Domino misericordiæ eius: & mirabilia eius filijs hominum.
16 Quia contriuit portas æreas: & vectes ferreos confregit.
17 Suscepit eos de via iniquitatis eorum: propter iniustitias enim suas humiliati sunt.
18 Omnem escam abominata est anima eorum: & appropinquauerunt vsque ad portas mortis.
19 Et clamauerunt ad Dominum cùm tribularentur: & de necessitatibus eorum liberauit eos.
C 20 Misit verbum suum, & sanauit eos: & eripuit eos de interitionibus eorum.
21 Confiteantur Domino misericordiæ eius: & mirabilia eius filijs hominum.
22 Et sacrificent sacrificium laudis: & annuntient opera eius in exultatione.
23 Qui descendunt mare in nauibus, facientes operationem in aquis multis.
24 Ipsi viderunt opera Domini, & mirabilia eius in profundo.
25 Dixit, & stetit spiritus procellæ: & exaltati sunt fluctibus eius.
26 Ascendunt vsque ad cælos, & descendunt vsque ad abyssos: anima eorum in malis tabescebat.
27 Turbati sunt, & moti sunt sicut ebrius: & omnis sapientia eorum deuorata est.
28 Et clamauerunt ad Dominum cùm tribularentur, & de necessitatibus eorum eduxit eos.
29 Et statuit procellam eius in auram: & siluerunt fluctus eius.
30 Et lætati sunt quia siluerunt: & deduxit eos in portum voluntatis eorum.
31 Confiteantur Domino misericordiæ eius: & mirabilia eius filijs hominum.
32 Et exaltent eum in ecclesia plebis: & in cathedra seniorum laudent eum.
33 Posuit flumina in desertum, & exitus aquarum in sitim;
34 Terram fructiferam in salsuginem, à malitia inhabitantium in ea. D
35 Posuit desertum in stagna aquarum: & terram sine aqua in exitus aquarum.
36 Et collocauit illic esurientes: & constituerunt ciuitatem habitationis.
37 Et seminauerunt agros, & plantauerunt vineas: & fecerunt fructum natiuitatis.
38 Et benedixit eis, & multiplicati sunt nimis: & iumenta eorum non minorauit.
39 Et pauci facti sunt: & vexati sunt à tribulatione malorum, & dolore.
40 Effusa est contemptio super principes: & errare fecit eos in inuio, & non in via.
41 Et adiuuit pauperem de inopia: & posuit sicut oues familias.
42 * Videbunt recti, & lætabuntur: & omnis iniquitas oppilabit os suum. * Iob. 22. c.19.
43 Quis sapiens & custodiet hæc? & intelliget misericordias Domini?

1 Canticum Psalmi ipsi Dauid.
(*Sup.* 56.8.) CVII.

2 PAratũ cor meum Deus, paratum cor meũ: cantabo, & psallã in gloria mea. A
3 Exurge gloria mea, exurge psalterium & cithara: exurgam diluculo.
4 Confitebor tibi in populis Domine: & psallam tibi in nationibus.
5 Quia magna est super cælos misericordia tua: & vsque ad nubes veritas tua.
6 Exaltare super cælos Deus, & super omnẽ terrã gloria tua: 7 vt liberentur dilecti tui.
Saluum fac dextera tua, & exaudi me:
8 Deus locutus est in sancto suo. B
Exultabo, & diuidam Sichimam, & conuallem tabernaculorum dimetiar.
9 Meus est Galaad, & meus est Manasses: & Ephraim susceptio capitis mei.
Iuda rex meus: 10 Moab lebes spei meæ.
In Idumæam extendam calceamentum meum: mihi alienigenæ amici facti sunt.
11 Quis deducet me in ciuitatem munitam? quis deducet me vsque in Idumæam?
12 Nonne tu Deus, qui repulisti nos, & non exibis Deus in virtutibus nostris?
13 Da nobis auxilium de tribulatione: quia vana salus hominis.
14 In Deo faciemus virtutem: & ipse ad nihilum deducet inimicos nostros.

1 In finem, Psalmus Dauid.

CVIII.

A 2 DEus laudem meam ne tacueris: quia
os peccatoris,& os dolosi super me a-
pertum est.
3 Locuti sunt aduersum me lingua dolosa,
& sermonibus odij circumdederunt me: &
expugnauerunt me gratis.
4 Pro eo vt me diligerent, detrahebant mi-
hi: ego autem orabam.
5 Et posuerunt aduersum me mala pro bo-
nis: & odium pro dilectione mea.
6 Constitue super eum peccatorem: & dia-
bolus stet à dextris eius.
7 Cùm iudicatur, exeat condemnatus: &
oratio eius fiat in peccatum.
8 Fiant dies eius pauci: & episcopatum
eius accipiat alter.
9 Fiant filij eius orphani: & vxor eius vi-
B dua.
10 Nutãtes transferantur filij eius,& men-
dicent:& eijciantur de habitationibus suis.
11 Scrutetur fœnerator omnem substan-
tiam eius: & diripiant alieni labores eius.
12 Non sit illi adiutor: nec sit qui miserea-
tur pupillis eius.
13 Fiant nati eius in interitum: in genera-
tione vna deleatur nomen eius.
14 In memoriam redeat iniquitas patrum
eius in conspectu Domini: & peccatum ma-
tris eius non deleatur.
15 Fiant contra Dominum semper, & di-
spereat de terra memoria eorum. 16 pro eo
quòd non est recordatus facere misericor-
diam.
17 Et persecutus est hominem inopem, &
mendicum, & compunctum corde morti-
C ficare.
18 Et dilexit maledictionem, & veniet ei:
& noluit benedictionem, & elongabitur
ab eo.
Et induit maledictionem sicut vestimen-
tum, & intrauit sicut aqua in interiora eius,
& sicut oleum in ossibus eius.
19 Fiat ei sicut vestimentum, quo operitur;
& sicut zona, qua semper præcingitur.
20 Hoc opus eorum, qui detrahunt mihi
apud Dominum: & qui loquuntur mala ad-
uersus animam meam.
21 Et tu Domine, Domine, fac mecum
propter nomen tuum: quia suauis est miseri-
cordia tua.
Libera me, 22 quia egenus & pauper ego
sum: & cor meum cõturbatum est intra me.
23 Sicut vmbra cùm declinat, ablatus sum:
& excussus sum sicut locustæ.
24 Genua mea infirmata sunt à ieiunio: &
caro mea immutata est propter oleum.
D 25 Et ego factus sum opprobrium illis: vi-
derunt me,& mouerunt capita sua.
26 Adiuua me Domine Deus meus: saluũ
me fac secundùm misericordiam tuam.
27 Et sciant quia manus tua hæc:& tu Do-
mine fecisti eam.
28 Maledicent illi,& tu benedices: qui in-
surgunt in me, confundantur; seruus autem
tuus lætabitur.
29 Induantur qui detrahunt mihi, pudore:
& operiantur sicut diploide confusione sua.
30 Confitebor Domino nimis in ore meo.
& in medio multorum laudabo eum.
31 Quia astitit à dextris pauperis, vt saluam
faceret à persequentibus animam meam.

1 Psalmus Dauid. CIX.

DIxit Dominus Domino meo: Sede à dex- A Matth. 22 d.44.
tris meis.
* Donec ponam inimicos tuos, scabellum * 1. Cor. 15 d.25.
pedum tuorum. Hebr. 1. d. 13. 10. c. 13
2 Virgam virtutis tuæ emittet Dñs ex Siõ:
dominare in medio inimicorum tuorum.
3 Tecum principium in die virtutis tuæ in B
splendoribus sanctorum: ex vtero ante luci- * Ioan 12 c.34.
ferum genui te. Hebr 5.b. 6.7.c.17.
4 Iurauit Dominus & non pęnitebit eum!
Tu es sacerdos in æternum secundùm ordi-
nem Melchisedech.
5 Dominus à dextris tuis, confregit in die
iræ suæ reges.
6 Iudicabit in nationibus implebit ruinas:
conquassabit capita in terra multorum.
7 De torrente in via bibet: propterea exal-
tabit caput.

Alleluia. CX.

1 COnfitebor tibi Dñe in toto corde meo A
in consilio iustorũ,& congregatione.
2 Magna opera Domini: exquisita in om-
nes voluntates eius.
3 Confessio & magnificentia opus eius: &
iustitia eius manet in sæculum sæculi.
4 Memoriam fecit mirabilium suorum,
misericors & miserator Dominus: 5 escam
dedit timentibus se.
Memor erit in sæculum testamenti sui: 6
virtutem operum suorum annuntiabit po-
pulo suo.
7 Vt det illis hæreditatem gentium: opera B
manuum eius, veritas & iudicium.
8 Fidelia omnia mãdata eius: cõfirmata in
sæculum sæculi, facta in veritate & æquitate.
9 Redemptionem misit populo suo: man-
dauit in æternum testamentum suum.
Sanctum & terribile nomen eius: 10 *ini- * Prou. 1. a.7. 9 c.10.
tium sapientiæ timor Domini. Eccli. 1.c. 16.
Intellectus bonus omnibus facientibus eũ:
laudatio eius manet in sæculum sæculi.
Alleluia, Reuersionis Aggæi,& Zachariæ.

CXI.

1 BEatus vir, qui timet Dominum: in A
mandatis eius volet nimis.
2 Potens in terra erit semen eius: generatio
rectorum benedicetur.
3 Gloria,& diuitiæ in domo eius: & iusti-
tia eius manet in sæculum sæculi.
4 Exortum est in tenebris lumen rectis: mi-
sericors,& miserator, & iustus.
5 Iucundus homo qui miseretur & com- B
modat, disponet sermones suos in iudicio: 6
quia in æternum non commouebitur.
7 In memoria æterna erit iustus: ab audi-
tione mala non timebit.
Paratum cor eius sperare in Domino, 8
confirmatum est cor eius: non commouebi-
tur donec despiciat inimicos suos.
9 Dispersit, dedit pauperibus: iustitia eius
manet in sæculum sæculi: cornu eius exalta-
bitur in gloria.

10 Pec-

10 Peccator videbit, & irascetur, dentibus
suis fremet & tabescet: desiderium peccato-
rum peribit.

Alleluia. CXII.

A 1 LAudate pueri Dominum: laudate no-
men Domini.
2 Sit nomen Domini benedictum, ex hoc
nunc & vsque in sæculum.
* Malach 1.c.11. 3 * A solis ortu vsque ad occasum, lauda-
bile nomen Domini.
4 Excelsus super omnes gentes Dominus,
& super cælos gloria eius.
5 Quis sicut Dominus Deus noster, qui in
altis habitat, 6 & humilia respicit in cælo &
in terra?
B 7 Suscitans à terra inopem, & de stercore
erigens pauperem.
8 Vt collocet eum cum principibus, cum
principibus populi sui.
9 Qui habitare facit sterilem in domo, ma-
trem filiorum lætantem.

Alleluia. CXIII.

A 1 IN exitu Israël de Ægypto, domus Iacob
Exod.13.a.3. de populo barbaro.
2 Facta est Iudæa sanctificatio eius, Israël
potestas eius.
3 Mare vidit, & fugit: Iordanis conuersus
est retrorsum.
4 Montes exultauerunt vt arietes: & colles
sicut agni ouium.
5 Quid est tibi mare quòd fugisti: & tu
Iordanis, quia conuersus es retrorsum?
6 Montes exultastis sicut arietes, & colles
sicut agni ouium.
7 A facie Domini mota est terra, à facie
Dei Iacob.
8 Qui conuertit petram in stagna aqua-
rum, & rupem in fontes aquarum.
B 1 Non nobis Domine, non nobis: sed no-
mini tuo da gloriam.
2 Super misericordia tua, & veritate tua:
nequãdo dicant Gentes: Vbi est Deus eorũ?
3 Deus autem noster in cælo: omnia quæ-
cumque voluit, fecit.
* Infr. 34 c.15. 4 * Simulacra gentium argentum & au-
rum, opera manuum hominum.
* Sap. 15. c.15. 5 * Os habent, & non loquentur: oculos
habent, & non videbunt.
6 Aures habent, & non audient: nares ha-
bent, & non odorabunt.
7 Manus habent, & non palpabunt: pedes
habent, & non ambulabunt: non clamabunt
in gutture suo.
8 Similes illis fiant qui faciunt ea: & omnes
qui confidunt in eis.
C 9 Domus Israël sperauit in Domino: ad-
iutor eorum & protector eorum est.
10 Domus Aaron sperauit in Domino: a-
diutor eorum & protector eorum est.
11 Qui timent Dñm, sperauerunt in Do-
mino: adiutor eorum & protector eorũ est.
12 Dominus memor fuit nostri: & benedi-
xit nobis.
Benedixit domui Israël: benedixit domui
Aaron.
13 Benedixit omnibus, qui timent Domi-
num, pusillis cum maioribus.
14 Adijciat Dominus super vos, super
vos & super filios vestros.
15 Benedicti vos à Domino, qui fecit cæ- D
lum & terram.
16 Cælum cæli Domino: terram autem de-
dit filijs hominum.
17 * Non mortui laudabunt te Dñe: ne- * Baruch 2.d.17.
que omnes qui descendunt in infernum.
18 Sed nos qui viuimus, benedicimus Do-
mino, ex hoc nunc & vsque in sæculum.

Alleluia. CXIV.

1 DIlexi, quoniam exaudiet Dominus A
vocem orationis meæ.
2 Quia inclinauit aurem suam mihi: & in
diebus meis inuocabo.
3 Circumdederunt me dolores mortis: &
pericula inferni inuenerunt me.
Tribulationem & dolorem inueni: 4 & no-
men Domini inuocaui.
O Dñe libera animam meam: 5 misericors
Dominus, & iustus, & Deus noster miseretur.
6 Custodiens paruulos Dominus: humi-
liatus sum, & liberauit me.
7 Conuertere anima mea in requiem tuam:
quia Dominus benefecit tibi.
8 Quia eripuit animã meã de morte, ocu-
los meos à lacrymis, pedes meos à lapsu.
9 Placebo Domino in regione viuorum.

Alleluia. CXV.

10 CRedidi propter quod locutus sum: ego A
autem humiliatus sum nimis. 1.Cor.4.c.13.
11 Ego dixi in excessu meo: * Omnis ho- * Rom. 3 a.4.
mo mendax.
12 Quid retribuam Domino pro omnibus
quæ retribuit mihi?
13 Calicem salutaris accipiam: & nomen
Domini inuocabo.
14 Vota mea Domino reddam coram om- B
ni populo eius: 15 pretiosa in conspectu Do-
mini mors Sanctorum eius.
16 O Domine quia ego seruus tuus: ego
seruus tuus, & filius ancillæ tuæ.
Dirupisti vincula mea: 17 tibi sacrificabo
hostiam laudis, & nomẽ Domini inuocabo.
18 Vota mea Domino reddam in conspe-
ctu omnis populi eius: 19 in atriis domus Do-
mini, in medio tui Ierusalem.

Alleluia. CXVI.

1 LAudate Dominum omnes Gentes: lau- A
date eum omnes populi. Rom.15.c.11.
2 Quoniam confirmata est super nos mi-
sericordia eius: * & veritas Domini manet * Ioan.12.c.34.
in æternum.

Alleluia. CXVII.

1 COnfitemini Dño quoniã bonus: quo- A
niam in sæculum misericordia eius.
2 Dicat nunc Israël quoniam bonus: quo-
niam in sæculum misericordia eius.
3 Dicat nunc domus Aaron: quoniam in
sæculum misericordia eius.
4 Dicant nunc qui timent Dominum: quo-
niam in sæculum misericordia eius.
5 De tribulatione inuocaui Dominum: &
exaudiuit me in latitudine Dominus.
6 Dominus mihi adiutor: non timebo B
quid faciat mihi homo.
7 * Dominus mihi adiutor: & ego despi- * Heb. 13.16.
ciam inimicos meos.
8 Bonum est confidere in Domino, quàm

confidere in homine.
9 Bonum est sperare in Domino, quàm
sperare in principibus.
10 Omnes gentes circuierunt me: & in no-
mine Domini quia vltus sum in eos.
11 Circumdantes circumdederunt me: &
in nomine Domini quia vltus sum in eos.
12 Circumdederunt me sicut apes, & exar-
serunt sicut ignis in spinis: & in nomine Do-
mini quia vltus sum in eos.
C 13 Impulsus euersus sum vt caderem: &
Dominus suscepit me.
* Exod.15 a.2. 14 * Fortitudo mea,& laus mea Dominus:
& factus est mihi in salutem.
15 Vox exultationis & salutis, in taberna-
culis iustorum.
16 Dextera Domini fecit virtutem: dextera
Domini exaltauit me, dextera Domini fecit
virtutem.
17 Non moriar, sed viuam: & narrabo o-
pera Domini.
18 Castigans castigauit me Dominus: &
morti non tradidit me.
19 Aperite mihi portas iustitiæ, ingressus
in eas confitebor Domino: 20 hęc porta Do-
mini, iusti intrabunt in eam.
21 Confitebor tibi quoniam exaudisti me:
& factus es mihi in salutem.
* Isa.28.d.16. 22 * Lapidem quem reprobauerunt ædifi-
Matt.21.d.42. cantes, hic factus est in caput anguli.
Luc.20.c.17. 23 A Domino factum est istud: & est mira-
bile in oculis nostris.
D Act 4.b.11 24 Hæc est dies, quam fecit Dominus: exul-
Rom.9.g.33. temus, & lætemur in ea.
1.Pet.2.b.7. 25 O Domine saluum me fac, ò Domine
benè prosperare: 26 benedictus qui venit in
nomine Domini.
Benediximus vobis de domo Domini:
27 Deus Dominus: & illuxit nobis.
Constituite diem solemnem in condensis,
vsque ad cornu altaris.
28 Deus meus es tu, & confitebor tibi:
Deus meus es tu,& exaltabo te.
Confitebor tibi quoniam exaudisti me: &
factus es mihi in salutem.
29 Confitemini Domino quoniam bonus:
quoniam in sæculo misericordia eius.

Alleluia. CXVIII.

ALEPH.

A 1 BEati immaculati in via: qui ambulant
in lege Domini.
2 Beati qui scrutantur testimonia eius: in
toto corde exquirunt eum.
3 Non enim qui operantur iniquitatem, in
vijs eius ambulauerunt.
4 Tu mandasti mandata tua custodiri ni-
mis.
5 Vtinam dirigantur viæ meæ, ad custo-
diendas iustificationes tuas.
6 Tunc non confundar, cùm perspexero in
omnibus mandatis tuis.
7 Confitebor tibi in directione cordis, in
eo quòd didici iudicia iustitiæ tuæ.
8 Iustificationes tuas custodiam: non me
derelinquas vsquequaque.

BETH.

B 9 In quo corrigit adolescentior viam suam?
in custodiendo sermones tuos.
10 In toto corde meo exquisiui te: ne re-
pellas me à mandatis tuis.
11 In corde meo abscondi eloquia tua: vt
non peccem tibi.
12 Benedictus es Domine: doce me iustifi-
cationes tuas.
13 In labijs meis pronuntiaui omnia iudi-
cia oris tui.
14 In via testimoniorum tuorum delecta-
tus sum, sicut in omnibus diuitijs.
15 In mandatis tuis exercebor: & conside-
rabo vias tuas.
16 In iustificationibus tuis meditabor:
non obliuiscar sermones tuos.

GIMEL.

17 Retribue seruo tuo viuifica me: & cu- C
stodiam sermones tuos.
18 Reuela oculos meos, & considerabo
mirabilia de lege tua.
19 Incola ego sum in terra: non abscondas
à me mandata tua.
20 Concupiuit anima mea desiderare iu-
stificationes tuas, in omni tempore.
21 Increpasti superbos: maledicti qui de-
clinant à mandatis tuis.
22 Aufer à me opprobrium, & contem-
ptum: quia testimonia tua exquisiui.
23 Etenim sederunt principes,& aduersum
me loquebantur: seruus autem tuus exerce-
batur in iustificationibus tuis.
24 Nā & testimonia tua meditatio mea est:
& consilium meum iustificationes tuæ.

DALETH.

25 Adhæsit pauimento anima mea: viuifi- D
ca me secundùm verbum tuum.
26 Vias meas enuntiaui, & exaudisti me:
doce me iustificationes tuas.
27 Viam iustificationum tuarum instrue
me:& exercebor in mirabilibus tuis.
28 Dormitauit anima mea præ tædio: con-
firma me in verbis tuis.
29 Viam iniquitatis amoue à me: & de le-
ge tua miserere mei.
30 Viam veritatis elegi: iudicia tua non
sum oblitus.
31 Adhæsit testimonijs tuis Domine: noli
me confundere.
32 Viam mandatorum tuorum cucurri,
cùm dilatasti cor meum.

HE.

33 Legem pone mihi Dñe viam iustifica- E
tionum tuarum:& exquiram eam semper.
34 Da mihi intellectũ, & scrutabor legem
tuam:& custodiam illam in toto corde meo.
35 Deduc me in semitam mandatorum
tuorum: quia ipsam volui.
36 Inclina cor meum in testimonia tua, &
non in auaritiam.
37 Auerte oculos meos ne videant vanita-
tem: in via tua viuifica me.
38 Statue seruo tuo eloquium tuum, in ti-
more tuo.
39 Amputa opprobrium meum, quod su-
spicatus sum: quia iudicia tua iucunda.
40 Ecce concupiui mandata tua: in æqui-
tate tua viuifica me.

VAV.

41 Et veniat super te misericordia tua Do- F

mine: salutare tuum secundùm eloquium tuum.

42 Et respondebo exprobrãtibus mihi verbum: quia speraui in sermonibus tuis.

43 Et ne auferas de ore meo verbum veritatis vsquequaque: quia in iudicijs tuis supersperaui.

44 Et custodiam legem tuam semper, in sæculum & in sæculum sæculi.

45 Et ambulabam in latitudine, quia mandata tua exquisiui.

46 Et loquebar in testimonijs tuis in conspectu regum: & non confundebar.

47 Et meditabar in mandatis tuis, quæ dilexi.

48 Et leuaui manus meas ad mandata tua, quæ dilexi: & exercebar in iustificationibus tuis.

ZAIN.

G 49 Memor esto verbi tui seruo tuo, in quo mihi spem dedisti.

50 Hæc me consolata est in humilitate mea: quia eloquium tuum viuificauit me.

51 Superbi iniquè agebant vsquequaque: à lege autem tua non declinaui.

52 Memor fui iudiciorum tuorum à sæculo Domine: & consolatus sum.

53 Defectio tenuit me, pro peccatoribus derelinquentibus legem tuam.

54 Cantabiles mihi erant iustificationes tuæ, in loco peregrinationis meæ.

55 Memor fui nocte nominis tui Domine: & custodiui legem tuam.

56 Hæc facta est mihi: quia iustificationes tuas exquisiui.

HETH.

H 57 Portio mea Domine, dixi, custodire legem tuam.

58 Deprecatus sum faciem tuam in toto corde meo: miserere mei secundùm eloquium tuum.

59 Cogitaui vias meas: & conuerti pedes meos in testimonia tua.

60 Paratus sum, & non sum turbatus: vt custodiam mandata tua.

61 Funes peccatorum circumplexi sunt me: & legem tuam non sum oblitus.

62 Media nocte surgebam ad confitendũ tibi, super iudicia iustificationis tuæ.

63 Particeps ego sum omnium timentium te, & custodientium mandata tua.

64 Misericordia tua Domine plena est terra: iustificationes tuas doce me.

TETH.

I 65 Bonitatem fecisti cum seruo tuo Domine, secundùm verbum tuum.

66 Bonitatem, & disciplinam, & scientiam doce me: quia mandatis tuis credidi.

67 Priusquam humiliarer ego deliqui: propterea eloquium tuum custodiui.

68 Bonus es tu: & in bonitate tua doce me iustificationes tuas.

69 Multiplicata est super me iniquitas superborum: ego autem in toto corde meo scrutabor mandata tua.

70 Coagulatum est sicut lac cor eorum: ego verò legem tuam meditatus sum.

71 Bonum mihi quia humiliasti me: vt discam iustificationes tuas.

72 Bonum mihi lex oris tui, super millia auri & argenti.

IOD.

73 Manus tuæ fecerunt me, & plasmauerunt me: da mihi intellectum, & discam mandata tua. K

74 Qui timent te videbunt me, & lætabuntur: quia in verba tua supersperaui.

75 Cognoui Domine quia æquitas iudicia tua: & in veritate tua humiliasti me.

76 Fiat misericordia tua vt consoletur me, secundùm eloquium tuum seruo tuo.

77 Veniant mihi miserationes tuæ, & viuam: quia lex tua meditatio mea est.

78 Confundantur superbi, quia iniustè iniquitatem fecerunt in me: ego autem exercebor in mandatis tuis.

79 Conuertantur mihi timentes te, & qui nouerunt testimonia tua.

80 Fiat cor meum immaculatum in iustificationibus tuis, vt non confundar.

CAPH.

81 Defecit in salutare tuum anima mea: & in verbum tuum supersperaui. L

82 Defecerunt oculi mei eloquium tuum, dicentes: Quando consolaberis me?

83 Quia factus sum sicut vter in pruina: iustificationes tuas non sum oblitus.

84 Quot sunt dies serui tui: quando facies de persequentibus me iudicium?

85 Narrauerunt mihi iniqui fabulationes: sed non vt lex tua.

86 Omnia mandata tua veritas: iniquè persecuti sunt me, adiuua me.

87 Paulominùs consumauerunt me in terra: ego autem non dereliqui mandata tua.

88 Secundũ misericordiam tuam viuifica me: & custodiam testimonia oris tui.

LAMED.

89 In æternum Domine, verbum tuum permanet in cælo. M

90 In generationem & generationem veritas tua: fundasti terram, & permanet.

91 Ordinatione tua perseuerat dies: quoniam omnia seruiunt tibi.

92 Nisi quòd lex tua meditatio mea est: tunc fortè perijssem in humilitate mea.

93 In æternum non obliuiscar iustificationes tuas: quia in ipsis viuificasti me.

94 Tuus sum ego, saluum me fac: quoniam iustificationes tuas exquisiui.

95 Me expectauerunt peccatores vt perderent me: testimonia tua intellexi.

96 Omnis consumationis vidi finem: latum mandatum tuum nimis:

MEM.

97 Quomodo dilexi legem tuam Domine? tota die meditatio mea est. N

98 Super inimicos meos prudentẽ me fecisti mandato tuo: quia in æternum mihi est.

99 Super omnes docentes me intellexi: quia testimonia meditatio mea est.

100 Super senes intellexi: quia mandata tua quæsiui.

101 Ab omnia via mala prohibui pedes meos: vt custodiam verba tua.

102 A iudicijs tuis non declinaui: quia tu legem posuisti mihi.

103 Quàm dulcia faucibus meis eloquia tua, super mel ori meo!

104 A mandatis tuis intellexi: propterea odiui omnem viam iniquitatis.

N V N.

O 105 Lucerna pedibus meis verbum tuum, & lumen semitis meis.

106 Iuraui, & statui custodire iudicia iustitiæ tuæ.

107 Humiliatus sum vsquequaque Domine: viuifica me secundùm verbum tuum.

108 Voluntaria oris mei beneplacita fac Domine: & iudicia tua doce me.

109 Anima mea in manibus meis semper: & legem tuam non sum oblitus.

110 Posuerunt peccatores laqueum mihi: & de mandatis tuis non erraui.

111 Hæreditate acquisiui testimonia tua in æternum: quia exultatio cordis mei sunt.

112 Inclinaui cor meum ad faciendas iustificationes tuas in æternum, propter retributionem.

S A M E C H.

P 113 Iniquos odio habui: & legem tuam dilexi.

114 Adiutor, & susceptor meus es tu: & in verbum tuum supersperaui.

115 Declinate à me maligni: & scrutabor mandata Dei mei.

116 Suscipe me secundùm eloquium tuum, & viuam: & non confundas me ab expectatione mea.

117 Adiuua me, & saluus ero: & meditabor in iustificationibus tuis semper.

118 Spreuisti omnes discedentes a iudicijs tuis: quia iniusta cogitatio eorum.

119 Præuaricantes reputaui omnes peccatores terræ: ideò dilexi testimonia tua.

120 Confige timore tuo carnes meas: à iudicijs enim tuis timui.

A I N.

Q 121 Feci iudicium & iustitiam: non tradas me calumniantibus me.

122 Suscipe seruum tuum in bonum: non calumnientur me superbi.

123 Oculi mei defecerunt in salutare tuum: & in eloquium iustitiæ tuæ.

124 Fac cum seruo tuo secundùm misericordiam tuam: & iustificationes tuas doce me.

125 Seruus tuus sum ego: da mihi intellectum, vt sciam testimonia tua.

126 Tempus faciendi Domine, dissipauerunt legem tuam.

127 Ideò dilexi mandata tua, super aurum & topazion.

128 Propterea ad omnia mandata tua dirigebar: omnem viam iniquam odio habui.

P H E.

R 129 Mirabilia testimonia tua: ideò scrutata est ea anima mea.

130 Declaratio sermonum tuorum illuminat: & intellectum dat paruulis.

131 Os meum aperui, & attraxi spiritum: quia mandata tua desiderabam.

132 Aspice in me, & miserere mei, secundùm iudicium diligentium nomen tuum.

133 Gressus meos dirige secundùm eloquium tuum: & non dominetur mei omnis iniustitia.

134 Redime me à calumnijs hominum: vt custodiam mandata tua.

135 Faciem tuam illumina super seruum tuum: & doce me iustificationes tuas.

136 Exitus aquarum deduxerunt oculi mei: quia non custodierunt legem tuam.

S A D E.

137 Iustus es Domine: & rectum iudicium tuum. S

138 Mandasti iustitiam testimonia tua: & veritatem tuam nimis.

139 Tabescere me fecit zelus meus: quia obliti sunt verba tua inimici mei.

140 Ignitum eloquium tuum vehementer: & seruus tuus dilexit illud.

141 Adolescentulus sum ego, & contemptus: iustificationes tuas non sum oblitus.

142 Iustitia tua, iustitia in æternum: & lex tua veritas.

143 Tribulatio & angustia inuenerunt me: mandata tua meditatio mea est.

144 Æquitas testimonia tua in æternum; intellectum da mihi & viuam.

C O P H.

145 Clamaui in toto corde meo, exaudi me Domine: iustificationes tuas requiram. T

146 Clamaui ad te, saluum me fac: vt custodiam mandata tua.

147 Præueni in maturitate, & clamaui: quia in verba tua supersperaui.

148 Præuenerunt oculi mei ad te diluculo: vt meditarer eloquia tua.

149 Vocem meam audi secundum misericordiam tuam Domine: & secundum iudicium tuum viuifica me.

150 Appropinquauerunt persequentes me iniquitati: à lege autem tua longe facti sunt.

151 Prope es tu Domine: & omnes viæ tuę veritas.

152 Initio cognoui de testimonijs tuis: quia in æternum fundasti ea.

R E S.

153 Vide humilitatem meam, & eripe me quia legem tuam non sum oblitus. V

154 Iudica iudicium meum, & redime me propter eloquium tuum viuifica me.

155 Longe à peccatoribus salus: quia iustificationes tuas non exquisierunt.

156 Misericordiæ tuæ multæ Domine: secundùm iudicium tuum viuifica me.

157 Multi qui persequuntur me, & tribulant me: à testimonijs tuis non declinaui.

158 Vidi præuaricantes, & tabescebam: quia eloquia tua non custodierunt.

159 Vide quoniam mandata tua dilexi Domine: in misericordia tua viuifica me.

160 Principium verborum tuorum, veritas; in æternum omnia iudicia iustitiæ tuæ.

SIN.

X 161 Principes persecuti sunt me gratis: & à verbis tuis formidauit cor meum.
162 Lætabor ego super eloquia tua: sicut qui inuenit spolia multa.
163 Iniquitatem odio habui, & abominatus sum: legem autem tuam dilexi.
164 Septies in die laudem dixi tibi, super iudicia iustitiæ tuæ.
165 Pax multa diligentibus legem tuam: & non est illis scandalum.
166 Expectabam salutare tuum Domine: & mandata tua dilexi.
167 Custodiuit anima mea testimonia tua: & dilexit ea vehementer.
168 Seruaui mãdata tua, & testimonia tua: quia omnes viæ meæ in conspectu tuo.

TAV.

Y 169 Appropinquet deprecatio mea in conspectu tuo Domine: iuxta eloquium tuum da mihi intellectum.
170 Intret postulatio mea in cõspectu tuo: secundùm eloquium tuum eripe me.
171 Eructabunt labia mea hymnum, cùm docueris me iustificationes tuas.
172 Pronuntiabit lingua mea eloquium tuum: quia omnia mandata tua æquitas.
173 Fiat manus tua vt saluet me: quoniam mandata tua elegi.
174 Concupiui salutare tuum Domine: & lex tua meditatio mea est.
175 Viuet anima mea, & laudabit te: & iudicia tua adiuuabunt me.
176 Erraui, sicut ouis quæ perijt: quære seruum tuũ, quia mandata tua non sum oblitus.

Canticum graduum. CXIX.

A 1 AD Dominum cùm tribularer clamaui: & exaudiuit me.
2 Domine libera animam meam à labijs iniquis, & à lingua dolosa.
3 Quid detur tibi, aut quid apponatur tibi ad linguam dolosam?
4 Sagittæ potentis acutæ, cum carbonibus desolatorijs.
B 5 Heu mihi, quia incolatus meus prolongatus est: habitaui cum habitantibus Cedar:
6 multum incola fuit anima mea.
7 Cum his qui oderunt pacem, eram pacificus: cùm loquebar illis, impugnabant me gratis.

Canticum graduum. CXX.

A 1 LEuaui oculos meos in montes, vnde veniet auxilium mihi.
2. Par. 20. c. 17.
2 Auxilium meum à Domino, qui fecit cælum & terram.
3 Non det in commotionem pedem tuum: neque dormitet qui custodit te.
4 Ecce non dormitabit neque dormiet, qui custodit Israël.
B 5 Dominus custodit te, Dominus protectio tua, super manum dexteram tuam.
6 Per diem sol non vret te, neque luna per noctem.
7 Dominus custodit te ab omni malo: custodiat animam tuam Dominus.
8 Dominus custodiat introitum tuum, & exitum tuum: ex hoc nunc, & vsque in sæculum.

1 Canticum graduum. CXXI.

LÆtatus sum in his, quæ dicta sunt mihi: in domum Domini ibimus. A
2 Stantes erant pedes nostri, in atrijs tuis Ierusalem.
3 Ierusalem, quæ ædificatur vt ciuitas: cuius participatio eius in idipsum.
4 Illuc enim ascenderunt tribus, tribus Domini, testimonium Israël ad confitendum nomini Domini.
5 Quia illic sederunt sedes in iudicio, sedes super domum Dauid.
6 Rogate quæ ad pacem sunt Ierusalem: & abundantia diligentibus te. B
7 Fiat pax in virtute tua: & abundantia in turribus tuis.
8 Propter fratres meos, & proximos meos, loquebar pacem de te.
9 Propter domum Domini Dei nostri, quæsiui bona tibi.

1 Canticum graduum. CXXII.

AD te leuaui oculos meos, qui habitas in cælis. A
2 Ecce sicut oculi seruorum, in manibus dominorum suorum.
Sicut oculi ancillæ in manibus dominę suę: ita oculi nostri ad Dominum Deum nostrum, donec misereatur nostri.
3 Miserere nostri Domine, miserere nostri: quia multum repleti sumus despectione. B
4 Quia multum repleta est anima nostra: opprobrium abundantibus, & despectio superbis.

1 Canticum graduum. CXXIII.

NIsi quia Dominus erat in nobis, dicat nunc Israël: A
2 nisi quia Dominus erat in nobis.
Cùm exurgerent homines in nos, 3 fortè viuos deglutissent nos:
Cùm irasceretur furor eorum in nos, 4 forsitan aqua absorbuisset nos.
5 Torrentem pertransiuit anima nostra: forsitan pertransisset anima nostra aquam intolerabilem.
6 Benedictus Dominus, qui non dedit nos in captionem dentibus eorum. B
7 Anima nostra sicut passer erepta est de laqueo venantium: Laqueus contritus est, & nos liberati sumus.
8 Adiutorium nostrum in nomine Domini, qui fecit cælum & terram.

1 Canticum graduum. CXXIV.

QVi confidunt in Domino, sicut mons Sion: non commouebitur in æternum, A
qui habitat 2 in Ierusalem.
Montes in circuitu eius: & Dominus in circuitu populi sui, ex hoc nunc & vsque in sæculum.
3 Quia non relinquet Dominus virgã peccatorum super sortem iustorum: vt non extendant iusti ad iniquitatem manus suas.
4 Benefac Domine bonis, & rectis corde.
5 Declinantes autem in obligationes, adducet Dominus cum operantibus iniquitatem: pax super Israël.

1. Canticum graduum. CXXV.

IN conuertendo Dominus captiuitatem Sion: facti sumus sicut consolati. A

2 Tunc

2 Tunc repletum est gaudio os nostrum:&
lingua nostra exultatione.
Tunc dicent inter gentes : Magnificauit
Dominus facere cum eis.
3 Magnificauit Dominus facere nobiscum:facti
sumus lætantes.
4 Conuerte Domine captiuitatem nostram,
sicut torrens in Austro.
5 Qui seminant in lacrymis, in exultatione
metent.
6 Euntes ibant & flebant, mittentes semina
sua.
Venientes autem venient cum exultatione,
portantes manipulos suos.

1 Canticum graduum Salomonis.
CXXVI.

A NIsi Dñs ædificauerit domum, in vanum
laborauerunt qui ædificant eam.
Nisi Dominus custodierit ciuitatem, frustrà
vigilat qui custodit eam.
2 Vanum est vobis ante lucem surgere :
surgite postquam sederitis, qui manducatis
panem doloris.
Cùm dederit dilectis suis somnum : 3 ecce
hæreditas Domini, filij: merces, fructus
ventris.
4 Sicut sagittæ in manu potentis : ita filij
excussorum.
5 Beatus vir qui impleuit desiderium suum
ex ipsis: non confundetur cùm loquetur inimicis
suis in porta.

1 Canticum graduum. CXXVII.

A BEati omnes, qui timent Dominum, qui
ambulant in vijs eius.
2 Labores manuum tuarum quia manducabis:
beatus es,& benè tibi erit.
B 3 Vxor tua sicut vitis abundans, in lateribus
domus tuæ.
Filij tui sicut nouellæ oliuarum, in circuitu
mensæ tuæ.
4 Ecce sic benedicetur homo, qui timet
Dominum.
5 Benedicat tibi Dñs ex Sion:& videas bona
Ierusalem omnibus diebus vitæ tuæ.
6 Et videas filios filiorum tuorum, pacem
super Israël.

1 Canticum graduum. CXXVIII.

A SÆpè expugnauerunt me à iuuentute mea,
dicat nunc Israël.
2 Sæpe expugnauerunt me à iuuentute
mea:etenim non potuerunt mihi.
3 Supra dorsum meum fabricauerũt peccatores:
prolongauerunt iniquitatem suam.
4 Dominus iustus concidit ceruices peccatorum:
5 confundantur & conuertantur
retrorsum omnes,qui oderunt Sion.
B 6 Fiant sicut fœnum tectorum:quod priusquam
euellatur,exaruit.
7 De quo nõ impleuit manũ suam qui metit,&
sinum suum qui manipulos colligit.
8 Et non dixerunt qui præteribant : Benedictio
Domini super vos:benediximus vobis
in nomine Domini.

1 Canticum graduum. CXXIX.

A DE profundis clamaui ad te Domine : 2
Domine exaudi vocem meam.
Fiant aures tuæ intendentes, in vocem deprecationis
meæ.
3 Si iniquitates obseruaueris Domine:Domine
quis sustinebit?
4 Quia apud te propitiatio est: & propter
legem tuam sustinui te Domine.
Sustinuit anima mea in verbo eius: 5 sperauit
anima mea in Domino.
6 A custodia matutina vsque ad noctem, B
speret Israël in Domino.
7 Quia apud Dominum misericordia : &
copiosa apud eum redemptio.
8 Et ipse redimet Israël ex omnibus iniquitatibus
eius.

1 Canticum graduum David. CXXX.

DOmine non est exaltatum cor meum : A
neque elati sunt oculi mei.
Neque ambulaui in magnis, neque in mirabilibus
super me.
2 Si non humiliter sentiebam : sed exaltaui
animam meam.
Sicut ablactatus est super matre sua, ita retributio
in anima mea.
3 Speret Israël in Domino, ex hoc nunc &
vsque in sæculum.

1 Canticum graduum. CXXXI.

MEmento Domine Dauid, & omnis A
mansuetudinis eius.
2 Sicut iurauit Domino,votum vouit Deo
Iacob.
3 *Si introiero in tabernaculum domus * 2.Reg.7. a.2.
meæ, si ascendero in lectum strati mei.
4 Si dedero somnum oculis meis, & palpebris
meis dormitationem.
5 Et requiem temporibus meis : donec inueniam
locum Domino,tabernaculum Deo
Iacob.
6 Ecce audiuimus eam in Ephrata:inuenimus
eam in campis siluæ.
7 Introibimus in tabernaculum eius : adorabimus B
in loco, vbi steterunt pedes eius.
8 *Surge Domine in requiem tuam, tu & * 2.Par. 6. g.41.
arca sanctificationis tuæ.
9 Sacerdotes tui induantur iustitiam : &
sancti tui exultent.
10 Propter Dauid seruum tuum, non auertas C
faciem Christi tui.
11 Iurauit Dominus Dauid veritatem, & * 2.Reg.7. b.12.
non frustrabitur eam : *de fructu ventris tui Luc.1.f.55.
ponam super sedem tuam. Act.2.e.30
12 Si custodierint filij tui testamentũ meũ,
& testimonia mea hæc,quæ docebo eos.
Et filij eorum vsque in sæculum, sedebunt
super sedem tuam.
13 Quoniam elegit Dominus Sion : elegit D
eam in habitationem sibi.
14 Hæc requies mea in sæculum sæculi:hic
habitabo quoniam elegi eam.
15 Viduam eius benedicens benedicam :
pauperes eius saturabo panibus.
16 Sacerdotes eius induam salutari:& sancti
eius exultatione exultabunt.
17 *Illuc producam cornu Dauid, paraui * Mal.3.a
lucernam Christo meo. Luc.1.g.69
18 Inimicos eius induam cõfusione : super
ipsum autem efflorebit sanctificatio mea.

1 Canticum graduum Dauid. CXXXII.

ECce quàm bonum, & quàm iucundum, A
habitare fratres in vnum.
2 Sicut vnguentum in capite, quod de-

ſcendit in barbam,barbam Aaron.
Quod deſcendit in oram veſtimenti eius :
3 ſicut ros Hermon , qui deſcendit in montem Sion.
Quoniam illic mandauit Dominus benedictionem , & vitam vſque in ſæculum.

1 Canticum graduum. CXXXIII.

A ECce nunc benedicite Dominum , omnes
ſerui Domini.
Qui ſtatis in domo Domini , in atrijs domus Dei noſtri.
2 In noctibus extollite manus veſtras in
ſancta , & benedicite Dominum.
3 Benedicat te Dominus ex Sion , qui fecit
cælum & terram.

1 Alleluia. CXXXIV.

A LAudate nomen Domini , laudate ſerui
Dominum.
2 Qui ſtatis in domo Domini, in atrijs domus Dei noſtri.
3 Laudate Dominum , quia bonus Dominus,pſallite nomini eius , quoniam ſuaue.
4 Quoniam Iacob elegit ſibi Dominus,Iſraël in poſſeſſionem ſibi.
5 Quia ego cognoui quòd magnus eſt Dominus , & Deus noſter præ omnibus dijs.
B 6 Omnia quæcumque voluit, Dominus fecit in cælo , in terra, in mari , & in omnibus
abyſſis.
* Iere. 10. b.13. 7 * Educens nubes ab extremo terræ : fulgura in pluuiam fecit.
Qui producit ventos de theſauris ſuis :
* Exod.12 e.29. 8 *qui percuſſit primogenita Ægypti ab homine vſque ad pecus.
9 Et miſit ſigna & prodigia in medio tui
Ægypte ; in Pharaonem , & in omnes ſeruos eius.
* Ioſ.12.a. 1.c.7. 10 * Qui percuſſit gentes multas : & occidit reges fortes.
* Nu.21.e. 24.g.35. 11 * Sehon regem Amorrhæorum , & Og
C regem Baſan, & omnia regna Chanaan.
12 Et dedit terram eorum hæreditatem,
hæreditatem Iſraël populo ſuo.
13 Domine nomen tuum in æternum:Domine memoriale tuum in generationem &
generationem.
14 Quia iudicabit Dominus populum
ſuum : & in ſeruis ſuis deprecabitur.
* Sup.113. b.4. 15 * Simulachra Gentium argentum &
aurum, opera manuum hominum.
* Sap. 15. c.15. 16 * Os habent, & non loquentur : oculos
habent, & non videbunt.
17 Aures habent , & non audient : neque
enim eſt ſpiritus in ore ipſorum.
D 18 Similes illis fiant qui faciunt ea: & omnes qui confidunt in eis.
19 Domus Iſraël benedicite Domino : domus Aaron benedicite Domino.
20 Domus Leui benedicite Domino : qui
timetis Dominum,benedicite Domino.
21 Benedictus Dominus ex Sion,qui habitat in Ieruſalem.

1 Alleluia. CXXXV.

A COnfitemini Domino quoniã bonus:quoniam in æternum miſericordia eius.
2 Confitemini Deo deorum : quoniam in
æternum miſericordia eius.
3 Confitemini Domino dominorum:quoniam in æternum miſericordia eius.
4 Qui facit mirabilia magna ſolus : quoniam in æternum miſericordia eius.
5 * Qui fecit cælos in intellectu : quoniam * Gen.1.a.1.
in æternum miſericordia eius.
6 Qui firmauit terram ſuper aquas : quoniam in æternum miſericordia eius.
7 Qui fecit luminaria magna : quoniam in
æternum miſericordia eius.
8 Solem in poteſtatem diei : quoniam in B
æternum miſericordia eius.
9 Lunam & ſtellas in poteſtatem noctis:
quoniam in æternum miſericordia eius.
10 * Qui percuſſit Ægyptum cum primogenitis eorum : quoniam in æternum miſericordia eius. * Exod.12 e.29.
11 * Qui eduxit Iſraël de medio eorum : * Exod.13 c.17.
quoniam in æternum miſericordia eius.
12 In manu potenti , & brachio excelſo :
quoniam in æternum miſericordia eius.
13 Qui diuiſit Mare rubrum in diuiſiones:
quoniam in æternum miſericordia eius.
14 Et eduxit Iſraël per medium eius : quoniam in æternum miſericordia eius. C
15 * Et excuſſit Pharaonem , & virtutem * Exod.14 g.28.
eius in Mari rubro : quoniam in æternum
miſericordia eius.
16 Qui traduxit populum ſuum per deſertum:quoniam in æternum miſericordia eius.
17 Qui percuſſit reges magnos : quoniam
in æternum miſericordia eius.
18 * Et occidit reges fortes: quoniam in æternum miſericordia eius. * Nu.21.e 24.
19 Sehon regem Amorrhæorum: quoniam
in æternum miſericordia eius.
20 * Et Og regem Baſan: quoniam in æternum miſericordia eius. * Nu.21.g 33.
21 * Et dedit terram eorum hæreditatem : * Ioſ.13.b 7.
quoniam in æternum miſericordia eius.
22 Hæreditatem Iſraël ſeruo ſuo: quoniam D
in æternum miſericordia eius.
23 Quia in humilitate noſtra memor fuit
noſtri:quoniã in æternum miſericordia eius.
24 Et redemit nos ab inimicis noſtris:quoniam in æternum miſericordia eius.
25 Qui dat eſcam omni carni:quoniam in
æternum miſericordia eius.
26 Confitemini Deo cæli : quoniam in æternum miſericordia eius.
Confitemini Domino dominorum : quoniam in æternum miſericordia eius.

Pſalmus Dauid , Ieremiæ. CXXXVI.

1 SVper flumina Babylonis, illic ſedimus A
& fleuimus: cùm recordaremur Sion.
2 In ſalicibus in medio eius , ſuſpendimus
organa noſtra.
3 Quia illic interrogauerunt nos, qui captiuos duxerunt nos , verba cantionum :
Et qui adduxerunt nos : Hymnum cantate
nobis de canticis Sion.
4 Quomodo cantabimus canticum Domini in terra aliena ?
5 Si oblitus fuero tui Ieruſalem , obliuioni
detur dextera mea.
6 Adhæreat lingua mea faucibus meis, ſi B
non meminero tui :
Si non propoſuero Ieruſalem , in principio
lætitiæ meæ. 7 Memor eſto Domine filiorum

Edom, in die Ierusalem.
Qui dicunt: Exinanite, exinanite vsque ad
fundamentum in ea.
8 Filia Babylonis misera: beatus,qui retri-
buet tibi retributionem tuam, quam retri-
buisti nobis.
9 Beatus, qui tenebit, & allidet paruulos
tuos ad petram.

1 Ipsi Dauid. CXXXVII.

A Confitebor tibi Domine in toto corde
meo:quoniam audisti verba oris mei.
In conspectu angelorum psallam tibi: 2 a-
dorabo ad templum sanctum tuum, & con-
fitebor nomini tuo.
Super misericordia tua,& veritate tua:quo-
niam magnificasti super omne, nomen san-
ctum tuum.
3 In quacumq; die inuocauero te, exaudi
me:multiplicabis in anima mea virtutem.
4 Confiteantur tibi Dñe omnes reges ter-
ræ:quia audierunt omnia verba oris tui.
B 5 Et cantent in vijs Domini:quoniam ma-
gna est gloria Domini.
6 Quoniam excelsus Dominus, & humilia
respicit: & alta à longè cognoscit.
7 Si ambulauero in medio tribulationis,
viuificabis me : & super iram inimicorum
meorum extendisti manum tuam, & saluum
me fecit dextera tua.
8 Dominus retribuet pro me:Domine mi-
sericordia tua in sæculum : opera manuum
tuarum ne despicias.

1 In finem, Psalmus Dauid.
CXXXVIII.

A Domine probasti me, & cognouisti me:
2 tu cognouisti sessionem meam,& re-
surrectionem meam.
3 Intellexisti cogitationes meas de longè:
semitam meam, & funiculum meum inuesti
gasti.
4 Et omnes vias meas præuidisti: quia non
est sermo in lingua mea.
5 Ecce Domine tu cognouisti omnia, no-
uissima & antiqua:tu formasti me,& posuisti
super me manum tuam.
6 Mirabilis facta est scientia tua ex me :
confortata est, & non potero ad eam.
B 7 Quò ibo à spiritu tuo? & quò à facie tua
fugiam?
* Amos 9. a. 2. 8 * Si ascendero in cœlum,tu illic es:si de-
scendero in infernum, ades.
9 Si sumpsero pennas meas diluculo,& ha-
bitauero in extremis maris.
10 Etenim illuc manus tua deducet me: &
tenebit me dextera tua.
11 Et dixi: forsitan tenebræ conculcabunt
me:& nox illuminatio mea in delicijs meis.
12 Quia tenebræ non obscurabuntur à te,
& nox sicut dies illuminabitur,sicut tenebræ
eius, ita & lumen eius.
C 13 Quia tu possedisti renes meos:suscepisti
me de vtero matris meæ.
14 Confitebor tibi quia terribiliter magni-
ficatus es: mirabilia opera tua, & anima mea
cognoscit nimis.
15 Non est occultatum os meum à te,
quod fecisti in occulto: & substantia mea in
inferioribus terræ.
16 Imperfectum meum viderunt oculi
tui, & in libro tuo omnes scribentur: dies
formabuntur, & nemo in eis.
17 Mihi autem nimis honorificati sunt a-
mici tui,Deus: nimis confortatus est princi-
patus eorum.
18 Dinumerabo eos,& super arenam mul-
tiplicabuntur: exurrexi, & adhuc sum te-
cum.
19 Si occiderit Deus peccatores: viri san- D
guinum declinate à me.
20 Quia dicitis in cogitatione: Accipient
in vanitate ciuitates tuas.
21 Nonne qui oderunt te Domine, ode-
ram:& super inimicos tuos tabescebam?
22 Perfecto odio oderam illos: & inimici
facti sunt mihi.
23 Proba me Deus,& scito cor meum: in-
terroga me, & cognosce semitas meas.
24 Et vide, si via iniquitatis in me est: &
deduc me in via æterna.

1 In finem, Psalmus Dauid. CXXXIX.

2 Eripe me Domine ab homine malo: à A
viro iniquo eripe me.
3 Qui cogitauerunt iniquitates in corde:
tota die constituebant prælia.
4 * Acuerunt linguas suas sicut serpentis: * Sup. 5. c. 11. Rom. 3. b. 13.
venenum aspidum sub labijs eorum.
5 Custodi me Domine de manu peccato-
ris: & ab hominibus iniquis eripe me.
Qui cogitauerũt supplantare gressus meos:
6 absconderunt superbi laqueum mihi.
Et funes extenderunt in laqueum:iuxta iter
scandalum posuerunt mihi.
7 Dixi Domino: Deus meus es tu: exaudi
Domine vocem deprecationis meæ.
8 Domine,Domine virtus salutis meæ:ob- B
umbrasti super caput meum in die belli.
9 Ne tradas me Domine à desiderio meo
peccatori: cogitauerunt contra me, ne dere-
linquas me,ne fortè exaltentur.
10 Caput circuitus eorum:labor labiorum
ipsorum operiet eos.
11 Cadent super eos carbones, in ignem
deijcies eos: in miserijs non subsistent.
12 Vir linguosus non dirigetur in terra:
virum iniustum mala capient in interitu.
13 Cognoui quia faciet Dominus iudi-
cium inopis, & vindictam pauperum.
14 Verumtamen iusti confitebuntur nomi-
ni tuo:& habitabunt recti cum vultu tuo.

Psalmus Dauid. CXL.

1 Domine clamaui ad te, exaudi me: A
intende voci meæ, cùm clamaue-
ro ad te.
2 Dirigatur oratio mea sicut incensum in
conspectu tuo : eleuatio manuum mearum
sacrificium vespertinum.
3 Pone Domine custodiam ori meo : &
ostium circumstantiæ labijs meis.
4 Non declines cor meũ in verba malitiæ,
ad excusandas excusationes in peccatis.
Cum hominibus operantibus iniquitatem,
& non communicabo cum electis eorum.
5 Corripiet me iustus in misericordia, & B
increpabit me: oleum autem peccatoris non
impinguet caput meum.
Quoniam adhuc & oratio mea in benepla-

citis eorum: 6 absorpti sunt iuncti petræ iudices eorum.
Audient verba mea quoniã potuerunt: 7 sicut crassitudo terræ erupta est super terram.
Dissipata sunt ossa nostra secus infernum:
8 quia ad te Domine, Domine oculi mei: in te speraui, non auferas animam meam.
9 Custodi me à laqueo, quem statuerunt mihi: & à scandalis operantium iniquitatem.
10 Cadent in retiaculo eius peccatores: singulariter sum ego donec transeam.

1 Intellectus Dauid,
Cùm esset in spelunca, oratio.
(1. *Reg*. 24.) CXLI.

A Sup. 76. a. 2. 2 VOce mea ad Dominum clamaui: voce mea ad Dominum deprecatus sũ:
3 Effundo in conspectu eius orationem meam, & tribulationem meam ante ipsum pronuntio.
4 In deficiendo ex me spiritum meum, & tu cognouisti semitas meas.
In via hac, qua ambulabam, absconderunt laqueum mihi.
B 5 Considerabam ad dexteram, & videbam: & non erat qui cognosceret me.
Perijt fuga à me, & non est qui requirat animam meam.
6 Clamaui ad te Domine, dixi: Tu es spes mea, portio mea in terra viuentium.
7 Intende ad deprecationem meam: quia humiliatus sum nimis.
Libera me à persequentibus me: quia confortati sunt super me.
8 Educ de custodia animam meam ad confitendum nomini tuo: me expectant iusti, donec retribuas mihi.

Psalmus Dauid,
1 Quando persequebatur eum Absalon filius eius. (2. *Reg*. 17.) CXLII.

A DOmine exaudi orationem meam: auribus percipe obsecrationem meam in veritate tua: exaudi me in tua iustitia.
2 Et non intres in iudicium cum seruo tuo: quia non iustificabitur in conspectu tuo omnis viuens.
3 Quia persecutus est inimicus animam meam: humiliauit in terra vitam meam.
Collocauit me in obscuris sicut mortuos sæculi: 4 & anxiatus est super me spiritus meus, in me turbatum est cor meum.
5 Memor fui dierum antiquorum, meditatus sum in omnibus operibus tuis: in factis manuum tuarum meditabar.
B 6 Expandi manus meas ad te: anima mea sicut terra sine aqua tibi.
7 Velociter exaudi me Domine: defecit spiritus meus.
Non auertas faciem tuam à me: & similis ero descendentibus in lacum.
C 8 Auditam fac mihi manè misericordiam tuam quia in te speraui.
Notam fac mihi viam, in qua ambulem: quia ad te leuaui animam meam.
9 Eripe me de inimicis meis Domine, ad te confugi. 10 doce me facere voluntatem tuam quia Deus meus es tu.
Spiritus tuus bonus deducet me in terram rectam: 11 propter nomen tuum Domine viuificabis me, in æquitate tua.
Educes de tribulatione animã meam: 12 & in misericordia tua disperdes inimicos meos.
Et perdes omnes, qui tribulant animam meam: quoniam ego seruus tuus sum.

1 Psalmus Dauid,
Aduersus Goliath. CXLIII.

BEnedictus Dominus Deus meus, qui docet manus meas ad prælium, & digitos meos ad bellum. A
2 Misericordia mea, & refugium meum: susceptor meus, & liberator meus.
Protector meus, & in ipso speraui: qui subdit populum meum sub me.
3 Domine quid est homo, quia innotuisti ei? aut filius hominis, quia reputas eum? B
4 Homo vanitati similis factus est: * dies eius sicut vmbra prætereunt. * Iob 8. b 9. 14. a. 2.
5 Domine inclina cælos tuos, & descende: tange montes, & fumigabunt.
6 Fulgura coruscationem, & dissipabis eos: emitte sagittas tuas, & conturbabis eos.
7 Emitte manum tuam de alto, eripe me, & libera me de aquis multis; de manu filiorum alienorum.
8 Quorum os locutum est vanitatem: & dextera eorum, dextera iniquitatis. C
9 Deus canticum nouum cantabo tibi: in psalterio, decachordo psallam tibi.
10 Qui das salutem regibus: qui redemisti Dauid seruum tuum de gladio maligno: 11 eripe me.
Et erue me de manu filiorum alienorum, quorum os locutum est vanitatem: & dextera eorum, dextera iniquitatis.
12 Quorum filij, sicut nouellæ plantationes in iuuentute sua.
Filiæ eorum compositæ: circumornatæ vt similitudo templi.
13 Promptuaria eorum plena, eructantia ex hoc in illud. D
Oues eorum fœtosæ, abundantes in egressibus suis: 14 boues eorum crassæ.
Non est ruina maceriæ, neque transitus, neque clamor in plateis eorum. 15 Beatum dixerunt populum, cui hæc sunt: beatus populus, cuius Dominus Deus eius.

1 Laudatio ipsi Dauid. CXLIV.

EXaltabo te Deus meus rex: & benedicam nomini tuo in sæculum, & in sæculum sæculi. A
2 Per singulos dies benedicam tibi: & laudabo nomen tuum in sæculum, & in sæculum sæculi.
3 Magnus Dominus & laudabilis nimis: & magnitudinis eius non est finis.
4 Generatio & generatio laudabit opera tua: & potentiam tuam pronuntiabunt.
5 Magnificentiam gloriæ sanctitatis tuæ loquentur: & mirabilia tua narrabunt.
6 Et virtutem terribilium tuorum dicent: & magnitudinem tuam narrabunt. B
7 Memoriam abundantiæ suauitatis tuæ eructabunt: & iustitia tua exultabunt.
8 Miserator & misericors Dominus: patiens, & multùm misericors.
9 Suauis Dominus vniuersis: & miserationes eius super omnia opera eius.

10 Confiteantur tibi Domine omnia ope-
ra tua: & sancti tui benedicant tibi.
11 Gloriam regni tui dicent:& potentiam
tuam loquentur:
C 12 Vt notam faciant filijs hominum potẽ-
tiam tuã: & gloriã magnificentiæ regni tui.
13 Regnum tuum regnum omnium sæcu-
lorum: & dominatio tua in omni generatio-
ne & generationem.
Fidelis Dominus in omnibus verbis suis:
& sanctus in omnibus operibus suis.
14 Alleuat Dominus omnes, qui corruunt:
& erigit omnes elisos.
15 Oculi omnium in te sperant Domine:
& tu das escã illorum in tẽpore opportuno.
16 Aperis tu manum tuam: & imples om-
ne animal benedictione.
17 Iustus Dominus in omnibus vijs suis:
& sanctus in omnibus operibus suis.
18 Propè est Dominus omnibus inuocan-
tibus eũ, omnibus inuocãtibus eũ in veritate.
19 Voluntatem timentium se faciet, & de-
precationem eorum exaudiet: & saluos fa-
ciet eos.
20 Custodit Dominus omnes diligentes
se: & omnes peccatores disperdet.
21 Laudationem Domini loquetur os meũ
& benedicat omnis caro nomini sancto eius
in sæculum, & in sæculum sæculi.

1 Alleluia, Aggæi, & Zachariæ.
CXLV.

A *Sup.144 a.2. 2 Lauda anima mea Dominum,* lauda-
bo Dominum in vita mea: psallam
Deo meo quamdiu fuero.
Nolite confidere in principibus; 3 in filijs
hominum, in quibus non est salus.
4 Exibit spiritus eius, & reuertetur in ter-
ram suam: in illa die peribunt omnes cogi-
tationes eorum.
B *Act.14 c.14 Apoc.14 b.7. 5 Beatus, cuius Deus Iacob adiutor eius,
spes eius in Domino Deo ipsius: * qui fecit
cęlũ & terrã, mare, & omnia quæ in eis sunt.
7 Qui custodit veritatem in sæculum, facit
iudicium iniuriam patientibus: dat escam
esurientibus.
Dominus soluit compeditos: 8 Dominus
illuminat cæcos.
Dominus erigit elisos, Dominus diligit
iustos.
9 Dominus custodit aduenas, pupillum &
viduam suscipiet: & vias peccatorum dis-
perdet.
10 Regnabit Dominus in sæcula, Deus
tuus Sion in generationem & generationem.

Alleluia. CXLVI.

A 1 Laudate Dominum, quoniam bonus
est psalmus: Deo nostro sit iucunda,
decoraque laudatio.
2 Ædificans Ierusalem Dominus: disper-
siones Israelis congregabit.
3 Qui sanat contritos corde: & alligat
contritiones eorum.
4 Qui numerat multitudinem stellarum:
omnibus eis nomina vocat.
5 Magnus Dominus noster, & magna vir-
tus eius: & sapientiæ eius non est numerus.
6 Suscipiens mansuetos Dominus: humi-
lians autem peccatores vsque ad terram.
7 Præcinite Domino in confessione: psal- B
lite Deo nostro in cithara.
8 Qui operit cœlum nubibus, & parat ter-
ræ pluuiam.
Qui producit in montibus fęnum, & her-
bam seruituti hominum.
9 Qui dat iumentis escam ipsorum, & pul-
lis coruorum inuocantibus eum.
10 Non in fortitudine equi voluntatẽ ha-
bebit: nec in tibijs viri beneplacitum erit ei.
11 Beneplacitum est Domino super ti-
mentes eum: & in eis, qui sperant super mi-
sericordia eius.

Alleluia. CXLVII.

12 Lauda Ierusalem Dominum: lauda A
Deum tuum Sion.
13 Quoniam confortauit seras portarum
tuarum: benedixit filijs tuis in te.
14 Qui posuit fines tuos pacem: & adipe
frumenti satiat te.
15 Qui emittit eloquium suum terræ: ve-
lociter currit sermo eius.
16 Qui dat niuem sicut lanam: nebulam B
sicut cinerem spargit.
17 Mittit crystallum suam sicut buccellas:
ante faciem frigoris eius quis sustinebit?
18 Emittet verbum suum, & liquefaciet ea:
flabit spiritus eius, & fluent aquæ.
19 Qui annuntiat verbum suum Iacob:
iustitias & iudicia sua Israël.
20 Non fecit taliter omni nationi: & iudi-
cia sua non manifestauit eis. Alleluiá.

Alleluia. CXLVIII.

1 Laudate Dominum de cęlis: laudate A
eum in excelsis,
2 Laudate eum omnes angeli eius: lauda-
te eum omnes virtutes eius.
3 Laudate eum sol & luna: laudate eum
omnes stellæ, & lumen.
4 *Laudate eum cæli cœlorum: & aquæ *Dan.3.e.59.60.
omnes, quæ super cęlos sunt, 5 laudent no-
men Domini.
Quia ipse dixit, & facta sunt: ipse man-
dauit, & creata sunt.
6 Statuit ea in æternum, & in sæculum sæ-
culi: præceptum posuit, & non præteribit.
7 Laudate Dominum de terra, dracones
& omnes abyssi.
8 Ignis, grando, nix, glacies, spiritus pro-
cellarum: quæ faciunt verbum eius.
9 Montes, & omnes colles: ligna fructife-
ra, & omnes cedri.
10 Bestiæ, & vniuersa pecora: serpentes, &
volucres pennatæ:
11 Reges terræ, & omnes populi: princi-
pes, & omnes iudices terræ.
12 Iuuenes, & virgines: senes cum iunio-
ribus laudent nomen Domini: 13 quia exal-
tatum est nomen eius solius.
14 Confessio eius super cęlum & terram:
& exaltauit cornu populi sui.
Hymnus omnibus sanctis eius: filijs Israël,
populo appropinquanti sibi. Alleluia.

Alleluia. CXLIX.

1 Cantate Domino canticum nouum: A
laus eius in ecclesia sanctorum.
2 Lætetur Israël in eo, qui fecit eum: & fi-
lij Sion exultent in rege suo.

3 Laudent nomen eius in choro: in tympano & psalterio psallant ei:
4 Quia beneplacitum est Domino in populo suo: & exaltabit mansuetos in salutem.
5 Exultabunt sancti in gloria: lætabuntur in cubilibus suis.
B 6 Exaltationes Dei in gutture eorum: & gladij ancipites in manibus eorum:
7 Ad faciendam vindictam in nationibus, increpationes in populis.
8 Ad alligandos reges eorum in compedibus: & nobiles eorum in manicis ferreis.
9 Vt faciant in eis iudicium conscriptum: gloria hæc est omnibus sanctis eius. Alleluia.

Alleluia. CL.

1 LAudate Dominum in sanctis eius: A
laudate eum in firmamento virtutis eius.
2 Laudate eũ in virtutibus eius: laudate eũ secundùm multitudinem magnitudinis eius.
3 Laudate eum in sono tubæ: laudate eum B
in psalterio, & cithara.
4 Laudate eum in tympano, & choro: laudate eum in chordis, & organo.
5 Laudate eum in cymbalis benesonantibus, laudate eum in cymbalis iubilationis:
6 omnis spiritus laudet Dominum. Alleluia.

LIBER PROVERBIORVM, QVEM HEBRÆI MISLE APPELLANT.

CAPVT PRIMVM.

Parabolarum vtilitas: auditus sapientiæ commendatur, filius admonetur ne peccatorum sequatur blanditias: sapientia ad sui amplexum inuitat, & contemptoribus minatur exitium.

A 1 PARABOLÆ Salomonis, filij Dauid, regis Israël.
2 Ad sciendam sapientiã, & disciplinã:
3 Ad intelligẽda verba prudentiæ, & suscipiendam eruditionem doctrinæ, iustitiam, & iudicium, & æquitatem:
4 Vt detur paruulis astutia, adolescenti scientia, & intellectus.
5 Audiens sapiens, sapientior erit: & intelligens, gubernacula possidebit.
6 Animaduertet parabolam, & interpretationem, verba sapientum, & ænigmata eorum.
Ps. 100. 10. Eccli. 1. c. 6. 7 * Timor Domini, principium sapientiæ.
Sapientiam, atque doctrinã stulti despiciunt.
8 Audi fili mi, disciplinam patris tui, & ne dimittas legem matris tuæ:
9 Vt addatur gratia capiti tuo, & torques collo tuo.
10 Fili mi, si te lactauerint peccatores, ne acquiescas eis.
11 Si dixerint: Veni nobiscum, insidiemur sanguini, abscondamus tendiculas contra insontem frustrà:
B 12 Deglutiamus eum sicut infernus viuentem, & integrum quasi descendentẽ in lacũ.
13 Omnem pretiosam substantiam reperiemus, implebimus domos nostras spolijs.
14 Sortem mitte nobiscum, marsupium vnum sit omnium nostrum.
15 Fili mi, ne ambules cum eis, prohibe pedem tuum à semitis eorum.
16 * Pedes enim illorum ad malum currunt, & festinant vt effundant sanguinem. * Isai. 59. b. 7.
17 Frustrà autem iacitur rete ante oculos pennatorum.
18 Ipsi quoque contra sanguinem suum insidiantur, & moliuntur fraudes contra animas suas.
19 Sic semitæ omnis auari, animas possidentium rapiunt.
20 Sapientia foris prædicat, in plateis dat vocem suam:
21 In capite turbarum clamitat, in foribus portarum vrbis profert verba sua dicens:
22 Vsquequò paruuli diligitis infantiam, & stulti ea, quæ sibi sunt noxia, cupient, & imprudentes odibunt scientiam?
23 Conuertimini ad correptionem meam: en proferam vobis spiritum meum, & ostendam vobis verba mea.
24 * Quia vocaui, & renuistis: extendi manum meam, & non fuit qui aspiceret. * Isai. 65. b. 12. 66. b. 4. Ier. 7. c. 13
25 Despexistis omne consilium meum, & increpationes meas neglexistis.
26 Ego quoque in interitu vestro ridebo, & subsannabo, cùm vobis id, quod timebatis aduenerit.
27 Cùm irruerit repentina calamitas, & interitus quasi tempestas ingruerit: quando venerit super vos tribulatio, & angustia:
28 Tunc inuocabunt me, & non exaudiã: manè consurgent, & non inuenient me:
29 Eò quòd exosam habuerint disciplinam & timorem Domini non susceperint,
30 Nec acquieuerint consilio meo, & detraxerint vniuersæ correptioni meæ.
31 Comedent igitur fructus viæ suæ, suisque consilijs saturabuntur.
32 Auersio paruulorum interficiet eos, & prosperitas stultorum perdet illos.
33 Qui autem me audierit, absque terrore requiescet, & abundantia perfruetur, timore malorum sublato.

C A-

CAPVT II.

Sapientiæ acquisitio quanta bona conferat, & quanta mala auertat, cum qua Dei dona veniunt, & sine qua vbique erratur.

A 1 FIli mi, si susceperis sermones meos, & mandata mea absconderis penes te,

2 Vt audiat sapientiam auris tua: inclina cor tuum ad cognoscendam prudentiam.

3 Si enim sapientiam inuocaueris, & inclinaueris cor tuum prudentiæ:

4 Si quæsieris eam quasi pecuniam, & sicut thesauros effoderis illam:

5 Tunc intelliges timorem Domini, & scientiam Dei inuenies:

6 Quia Dominus dat sapientiam: & ex ore eius prudentia, & scientia.

7 Custodiet rectorum salutem, & proteget gradientes simpliciter,

B 8 Seruans semitas iustitiæ, & vias sanctorum custodiens.

9 Tunc intelliges iustitiam, & iudicium, & æquitatem, & omnem semitam bonam.

10 Si intrauerit sapientia cor tuum, & scientia animæ tuæ placuerit:

11 Consilium custodiet te, & prudentia seruabit te,

C 12 Vt eruaris à via mala, & ab homine, qui peruersa loquitur:

13 Qui relinquunt iter rectum, & ambulant per vias tenebrosas:

14 Qui lætantur cùm malefecerint, & exultant in rebus pessimis:

15 Quorum viæ peruersæ sunt, & infames gressus eorum.

16 Vt eruaris à muliere aliena, & ab extranea, quæ mollit sermones suos;

17 Et relinquit ducem pubertatis suæ,

D 18 Et pacti Dei sui oblita est. inclinata est enim ad mortem domus eius, & ad inferos semitæ ipsius.

19 Omnes, qui ingrediuntur ad eam, non reuertentur, nec apprehendent semitas vitæ.

20 Vt ambules in via bona: & calles iustorum custodias.

21 Qui enim recti sunt, habitabunt in terra, & simplices permanebunt in ea.

*Iob. 18 d.17. 22 * Impij verò de terra perdentur: & qui iniquè agunt, auferentur ex ea.

CAPVT III.

Sapientia vitam prolongat: misericordia & veritas non deserendæ: fiducia in Deum: timor Dei: honorandus Deus: correctio Dei cum lætitia ferenda: sapientiæ laus: sapientiam sequentibus omnia prospera: amico statim dandum, nec ei malefaciendum: non contendendum: iniqui non imitandi: impiorum perditio, & piorum benedictio.

A 1 FIli mi, ne obliuiscaris legis meæ, & præcepta mea cor tuum custodiat.

2 Longitudinem enim dierum, & annos vitæ, & pacem apponent tibi.

3 Misericordia & veritas te non deserant, circumda eas gutturi tuo, & describe in tabulis cordis tui:

4 Et inuenies gratiam, & disciplinam bonam coram Deo & hominibus.

5 Habe fiduciam in Domino ex toto corde tuo, & ne innitaris prudentiæ tuæ.

6 In omnibus vijs tuis cogita illum, & ipse diriget gressus tuos:

7 * Ne sis sapiens apud temetipsum: time Deum, & recede à malo: *Rom.12 d.16.

8 Sanitas quippe erit vmbilico tuo, & irrigatio ossium tuorum. B

9 * Honora Dominum de tua substantia, & de primitijs omnium frugum tuarum da ei: *Tob.4 b.7. Luc.14. c.13.

10 Et implebuntur horrea tua saturitate, & vino torcularia tua redundabunt.

11 * Disciplinam Domini, fili mi, ne abijcias: nec deficias cùm ab eo corriperis: *Heb.12 b.5. Apoc.3.d.19.

12 Quem enim diligit Dominus corripit: & quasi pater in filio complacet sibi.

13 Beatus homo, qui inuenit sapientiam, & qui affluit prudentia.

14 Melior est acquisitio eius negotiatione argenti, & auri primi & purissimi fructus eius:

15 Pretiosior est cunctis opibus: & omnia, quæ desiderantur, huic non valent comparari.

16 Longitudo dierum in dextera eius, & in sinistra illius diuitiæ, & gloria.

17 Viæ eius viæ pulchræ, & omnes semitæ illius pacificæ.

18 Lignum vitæ est his, qui apprehenderint eam: & qui tenuerit eam, beatus: C

19 Dominus sapientia fundauit terram, stabiliuit cœlos prudentia.

20 Sapientia illius eruperunt abyssi, & nubes rore concrescunt.

21 Fili mi, ne effluant hæc ab oculis tuis: Custodi legem atque consilium:

22 Et erit vita animæ tuæ, & gratia faucibus tuis.

23 Tunc ambulabis fiducialiter in via tua, & pes tuus non impinget:

24 Si dormieris, non timebis: quiesces, & suauis erit somnus tuus.

25 Ne paueas repentino terrore, & irruentes tibi potentias impiorum.

26 Dominus enim erit in latere tuo, & custodiet pedem tuum ne capiaris.

27 Noli prohibere benefacere eum, qui potest: si vales, & ipse benefac. D

28 Ne dicas amico tuo: Vade, & reuertere: cras dabo tibi: cùm statim possis dare.

29 Ne moliaris amico tuo malum, cùm ille in te habeat fiduciam.

30 Ne contendas aduersus hominem frustrà, cùm ipse tibi nihil mali fecerit.

31 * Ne æmuleris hominem iniustum, nec imitaris vias eius. *Ps.36.a.1

32 Quia abominatio Domini est omnis illusor, & cum simplicibus sermocinatio eius.

33 Egestas à Domino in domo impij: habitacula autem iustorum benedicentur.

34 Ipse deludet illusores, & mansuetis dabit gratiam.

35 Gloriam sapientes possidebunt: stultorum exaltatio, ignominia.

CAPVT IV.

Sapiens ſuo exemplo hortatur quærere ſapientiam, cuius explicat vtilitatem: via impiorum declinanda, & iuſtorum amplectenda: de cuſtodia cordis, oris, & greſſuum.

A 1 AVdite filij diſciplinam patris, & attendite vt ſciatis prudentiam.
2 Donum bonum tribuam vobis, legem
meam ne derelinquatis.
3 Nam & ego filius fui patris mei, tenellus,
& vnigenitus coram matre mea.
4 Et docebat me, atque dicebat: Suſcipiat
verba mea cor tuum, cuſtodi præcepta mea,
& viues.
5 Poſſide ſapientiam, poſſide prudentiam:
ne obliuiſcaris, neque declines à verbis
oris mei.
6 Ne dimittas eam, & cuſtodiet te: dilige
eam, & conſeruabit te.
B 7 Principium ſapientiæ poſſide ſapientiā,
& in omni poſſeſſione tua acquire prudētiā.
8 Arripe illam, & exaltabit te: glorificaberis
ab ea, cùm eam fueris amplexatus.
9 Dabit capiti tuo augmenta gratiarum,
& corona inclyta proteget te.
10 Audi fili mi, & ſuſcipe verba mea, vt
multiplicentur tibi anni vitæ.
11 Viam ſapientiæ monſtrabo tibi, ducam
te per ſemitas æquitatis:
12 Quas cùm ingreſſus fueris, non arctabuntur
greſſus tui, & currens non habebis
offendiculum.
13 Tene diſciplinam, ne dimittas eam: cuſtodi
illam, quia ipſa eſt vita tua.
C 14 Ne delecteris in ſemitis impiorum, nec
tibi placeat malorum via.
15 Fuge ab ea, nec tranſeas per illam: declina,
& deſere eam.
16 Non enim dormiunt ipſi malefecerint:
& rapitur ſomnus ab eis niſi ſupplātauerint.
17 Comedunt panem impietatis, & vinum
iniquitatis bibunt.
18 Iuſtorum autem ſemita, quaſi lux ſplendens,
procedit & creſcit vſque ad perfectam
diem.
19 Via impiorum tenebroſa: neſciunt vbi
corruant.
20 Fili mi, auſculta ſermones meos, & ad
eloquia mea inclina aurem tuam.
21 Ne recedant ab oculis tuis, cuſtodi ea
in medio cordis tui:
22 Vita enim ſunt inuenientibus ea, &
vniuerſæ carni ſanitas.
23 Omni cuſtodia ſerua cor tuum, quia
ex ipſo vita procedit.
D 24 Remoue à te os prauum, & detrahentia
labia ſint procul à te.
25 Oculi tui recta videant, & palpebræ tuæ
præcedant greſſus tuos.
26 Dirige ſemitam pedibus tuis, & omnes
viæ tuæ ſtabilientur.
27 Ne declines ad dexterā, neq; ad ſiniſtrā:
auerte pedem tuum à malo. vias enim, quæ à
dextris ſunt, nouit Dñs: peruerſæ vero ſunt
quæ à ſiniſtris ſūt. Ipſe autē rectos faciet curſus
tuos, itinera autem tua in pace producet.

CAPVT V.

Vitare iubet meretricem; ne labores & anni perdantur: propria vxor diligatur, & fugiatur aliena.

1 FIli mi, attende ad ſapientiam meam, & A
prudentiæ meæ inclina aurem tuam,
2 Vt cuſtodias cogitationes, & diſciplinam
labia tua conſeruent. Ne attendas fallaciæ
mulieris.
3 Fauus enim diſtillans labia meretricis, &
nitidius oleo guttur eius:
4 Nouiſſima autem illius amara quaſi ab- B
ſynthium, & acuta quaſi gladius biceps.
5 Pedes eius deſcendunt in mortem, & ad
inferos greſſus illius penetrant.
6 Per ſemitam vitæ non ambulant, vagi
ſunt greſſus eius, & inueſtigabiles.
7 Nunc ergo fili mi audi me, & ne recedas
à verbis oris mei.
8 Longè fac ab ea viam tuam, & ne appropinques
foribus domus eius.
9 Ne des alienis honorem tuum, & annos
tuos crudeli.
10 Ne fortè impleantur extranei viribus
tuis, & labores tui ſint in domo aliena,
11 Et gemas in nouiſſimis, quando con- C
ſūpſeris carnes tuas, & corpus tuū, & dicas:
12 Cur deteſtatus ſum diſciplinam, & increpationibus
non acquieuit cor meum,
13 Nec audiui vocem docentium me, &
magiſtris non inclinaui aurem meam?
14 Pænè fui in omni malo, in medio Eccleſiæ
& ſynagogæ.
15 Bibe aquam de ciſterna tua, & fluenta
putei tui:
16 Deriuentur fontes tui foras, & in plateis
aquas tuas diuide.
17 Habeto eas ſolus, nec ſint alieni participes
tui.
18 Sit vena tua benedicta, & lætare cum
muliere adoloſcentiæ tuæ:
19 Cerua chariſſima, & gratiſſimus hin- D
nulus. vbera eius inebrient te in omni tempore,
in amore eius delectare iugiter.
20 Quare ſeduceris fili mi ab aliena, & foueris
in ſinu alterius?
21 * Reſpicit Dominus vias hominis, & * Iob.14.
omnes greſſus eius conſiderat. c.16.31.& 4.34 c.31.
22 Iniquitates ſuæ capiunt impium, & funibus
peccatorum ſuorum coſtringitur.
23 Ipſe morietur, quia non habuit diſciplinā,
& in multitudine ſtultitiæ ſuæ decipietur.

CAPVT VI.

Sponſori vt fidem datam liberet laborandum: pigrum formicæ exemplo excitat ad laborem: apoſtatam deſcribit: ſex quæ Dominus odit: exhortatur ad legis cuſtodiam, vtque mulieris pulchritudinem non concupiſcas, ſed conſortium vites adulteræ.

1 FIli mi, ſi ſpoponderis pro amico tuo, A
defixiſti apud extraneū manum tuā,
2 Illaqueatus es verbis oris tui, & captus
proprijs ſermonibus.
3 Fac ergo quod dico fili mi, & temetipſum

libera: quia incidisti in manum proximi tui. Discurre, festina, suscita amicum tuum:

4 Ne dederis somnum oculis tuis, nec dormitent palpebræ tuæ.

5 Eruere quasi damula de manu, & quasi auis de manu aucupis.

6 Vade ad formicam ò Piger, & considera vias eius, & disce sapientiam.

7 Quæ cùm non habeat ducem, nec præceptorem, nec principem,

8 Parat in æstate cibum sibi, & congregat in messe quod comedat.

9 Vsquequò piger dormies? quando consurges è somno tuo?

*Inf. 24 d. 33. 10 * Paululum dormies, paululum dormitabis, paululum conseres manus, vt dormias:

11 Et veniet tibi quasi viator, egestas, & pauperies quasi vir armatus. Si verò impiger fueris, veniet vt fons messis tua, & egestas longè fugiet à te.

B 12 Homo apostata, vir inutilis, graditur ore peruerso,

13 Annuit oculis, terit pede, digito loquitur,

14 Prauo corde machinatur malum, & omni tempore iurgia seminat.

15 Huic extéplo veniet perditio sua, & subitò conteretur, nec habebit vltrà medicinã.

16 Sex sunt, quæ odit Dominus, & septimum detestatur anima eius:

17 Oculos sublimes, linguam mendacem, manus effundentes innoxium sanguinem,

C 18 Cor machinans cogitationes pessimas, pedes veloces ad currendum in malum,

19 Proferentem mendacia, testem fallacẽ, & eum qui seminat inter fratres discordias.

20 Conserua fili mi præcepta patris tui, & ne dimittas legem matris tuæ.

21 Liga ea in corde tuo iugiter, & circumda gutturi tuo.

22 Cùm ambulaueris, gradiantur tecum: cùm dormieris, custodiant te, & euigilans loquere cum eis.

23 Quia mandatum lucerna est, & lex lux, & via vitæ increpatio disciplinæ:

24 Vt custodiant te à muliere mala, & à blanda lingua extraneæ.

25 Non concupiscat pulchritudinem eius cor tuum, nec capiaris nutibus illius:

26 Pretium enim scorti vix est vnius panis: mulier autem viri pretiósam animam capit.

D 27 Numquid potest homo abscõdere ignẽ in sinu suo, vt vestimenta illius non ardeant?

28 Aut ambulare super prunas, vt non comburantur plantæ eius?

29 Sic qui ingreditur ad mulierem Proximi sui, non erit mundus cum tetigerit eam.

30 Non grandis est culpa, cùm quis furatus fuerit: furatur enim vt esurientem impleat animam.

31 Deprehensus quoq; reddet septuplum, & omnem substantiam domus suæ tradet.

32 Qui autem adulter est, propter cordis inopiam perdet animam suam:

33 Turpitudinem & ignominiam congregat sibi, & opprobrium illius non delebitur:

34 Quia zelus & furor viri non parcet in die vindictæ.

35 Nec acquiescet cuiusquam precibus, nec suscipiet pro redemptione dona plurima.

CAPVT VII.

Hortatur adolescentem ad sapientiæ amplexum, & mandatorum custodiam: vtque scortorum blanditias, quas latè describit, euitet,

1 FIlli mi, custodi sermones meos, & præcepta mea reconde tibi. Fili A

2 Serua mandata mea, & viues: & legem meam quasi pupillam oculi tui:

3 Liga eam in digitis tuis, scribe illam in tabulis cordis tui:

4 Dic sapientiæ, soror mea es: & prudentiam voca amicam tuam,

5 Vt custodiat te à muliere extranea, & ab aliena, quæ verba sua dulcia facit.

6 De fenestra enim domus meæ per cancellos prospexi,

7 Et video paruulos, considero vecordem iuuenem,

8 Qui transit per plateam iuxta angulum, B & propè viam domus illius, graditur.

9 In obscuro, aduesperascente die, in noctis tenebris, & caligine.

10 Et ecce occurrit illi mulier ornatu meretricio, præparata ad capiendas animas: garrula & vaga,

11 Quietis impatiens, nec valens in domo consistere pedibus suis,

12 Nunc foris, nunc in plateis, nunc iuxta angulos insidians.

13 Apprehensumque deosculatur iuuenem, & procaci vultu blanditur, dicens:

14 Victimas pro salute voui, hodie reddidi vota mea.

15 Idcircò egressa sum in occursum tuum, C desiderans te videre, & reperi.

16 Intexui funibus lectulum meum, straui tapetibus pictis ex Ægypto,

17 Aspersi cubile meum myrrha, & aloë, & cinnamomo.

18 Veni, inebriemur vberibus, & fruamur cupitis amplexibus, donec illucescat dies.

19 Non est enim vir in domo sua, abijt via longissima.

20 Sacculum pecuniæ secum tulit: in die plenæ lunæ reuersurus est in domum suam.

21 Irretiuit eum multis sermonibus, & blanditijs labiorum protraxit illum.

22 Statim eam sequitur quasi bos ductus D ad victimam, & quasi agnus lasciuiens, & ignorans quòd ad vincula stultus trahatur,

23 Donec transfigat sagitta iecur eius: velut si auis festinet ad laqueum; & nescit quòd de periculo animæ illius agitur.

24 Nunc ergo fili mi, audi me, & attende verbis oris mei.

25 Ne abstrahatur in vijs illius mens tua: neque decipiaris semitis eius.

26 Multos enim vulneratos deiecit, & fortissimi quique interfecti sunt ab ea.

27 Viæ inferi domus eius, penetrantes in interiora mortis.

CAPVT VIII.

Sapientia ad sui amplexum inuitat, se quoque multis modis comendat, quodque sit Deo coeterna, cum ipso cuncta componens: quam quærentes, beati; spernentes verò, miseri tandem euadent.

A 1 NVmquid non sapientia clamitat, & prudentia dat vocem suam?
2 In summis excelsisque verticibus supra viam, in medijs semitis stans,
3 Iuxta portas ciuitatis in ipsis foribus, loquitur, dicens:
4 O viri, ad vos clamito, & vox mea ad filios hominum.
5 Intelligite paruuli astutiam, & insipientes animaduertite.
6 Audite, quoniam de rebus magnis locutura sum: & aperientur labia mea, vt recta prædicent.
7 Veritatem meditabitur guttur meum, & labia mea detestabuntur impium.
8 Iusti sunt omnes sermones mei, non est in eis prauum quid, neque peruersum.
9 Recti sunt intelligentibus, & æqui inuenientibus scientiam.
B 10 Accipite disciplinam meam, & non pecuniam: doctrinam magis, quàm aurum eligite.
11 Melior est enim sapientia cunctis pretiosissimis: & omne desiderabile ei non potest comparari.
12 Ego sapientia habito in consilio, & eruditis intersum cogitationibus.
13 Timor Domini odit malum: arrogantiam & superbiam: & viam prauam, & os bilingue detestor.
14 Meum est consilium, & æquitas, mea est prudentia, mea est fortitudo.
15 Per me reges regnant, & legum conditores iusta decernunt:
16 Per me principes imperant, & potentes decernunt iustitiam.
17 Ego diligentes me diligo: & qui manè vigilant ad me, inuenient me.
18 Mecum sunt diuitiæ, & gloria, opes superbæ, & iustitia.
C 19 Melior est enim fructus meus auro, & lapide pretioso, & genimina mea argento electo.
20 In vijs iustitiæ ambulo, in medio semitarum iudicij,
21 Vt ditem diligentes me, & thesauros eorum repleam.
22 Dominus possedit me in initio viarum suarum, antequam quidquam faceret à principio.
23 Ab æterno ordinata sum, & ex antiquis antequam terra fieret.
24 Nondum erant abyssi, & ego iam concepta eram: necdum fontes aquarum eruperant.
25 Necdum montes graui mole constiterant: ante colles ego parturiebar:
26 Adhuc terram non fecerat, & flumina, & cardines orbis terræ.
D 27 Quando præparabat cœlos, aderam: quando certa lege, & gyro vallabat abyssos:
28 Quando æthera firmabat sursum, & librabat fontes aquarum.
29 Quando circumdabat mari terminum suum, & legem ponebat aquis, ne transirent fines suos: quando appendebat fundamenta terræ.
30 Cum eo eram cuncta componens: & delectabar per singulos dies, ludens coram eo omni tempore;
31 Ludens in orbe terrarum: & deliciæ meæ, esse cum filijs hominum.
32 Nunc ergo filij audite me: Beati, qui custodiunt vias meas.
33 Audite disciplinam, & estote sapientes, & nolite abijcere eam.
34 Beatus homo qui audit me, & qui vigilat ad fores meas quotidie, & obseruat ad postes ostij mei.
35 Qui me inuenerit, inueniet vitam, & hauriet salutem à Domino:
36 Qui autem in me peccauerit, lædet animam suam. Omnes, qui me oderunt, diligunt mortem.

CAPVT IX.

Sapientia domo sibi ædificata omnes ad se allicit, vitam prorogat, & a muliere stulta ac vaga liberat: porro eruditionem & correptionem non suscipiet impius ac derisor, sed iustus & sapiens.

1 SApientia ædificauit sibi domum, excidit columnas septem. A
2 Immolauit victimas suas, miscuit vinum. & proposuit mensam suam.
3 Misit ancillas suas vt vocarent ad arcem, & ad mœnia ciuitatis:
4 Si quis est paruulus, veniat ad me. Et insipientibus locuta est: B
5 Venite, comedite panem meum, & bibite vinum quod miscui vobis.
6 Relinquite infantiam, & viuite, & ambulate per vias prudentiæ.
7 Qui erudit derisorem, ipse iniuriam sibi facit: & qui arguit impium, sibi maculam generat.
8 Noli arguere derisorem, ne oderit te. Argue sapientem, & diliget te.
9 Da sapienti occasionem, & addetur ei sapientia. Doce iustum, & festinabit accipere. C
10 * Principium sapientiæ, timor Domini: & scientia sanctorum, prudentia. *Ps. 110. b. 10. Sup. 1. a. 7. Eccli. 1. c. 16.
11 Per me enim multiplicabuntur dies tui, & addentur tibi anni vitæ.
12 Si sapiens fueris, tibimetipsi eris: si autem illusor, solus portabis malum.
13 Mulier stulta & clamosa, plenaque illecebris, & nihil omnino sciens.
14 Sedit in foribus domus suæ super sellam in excelso vrbis loco, D
15 Vt vocaret transeuntes per viam, & pergentes itinere suo:
16 Qui est paruulus, declinet ad me. Et vecordi locuta est:
17 Aquæ furtiuæ dulciores sunt, & panis absconditus suauior.
18 Et ignorauit quòd ibi sint gigantes, & in profundis inferno conuiuæ eius.

PARABOLÆ SALOMONIS CAPVT X.

Alternat sermonem de filio sapiente & stulto, iusto & impio, & operante & otioso, simplici, & prauo: de charitate & odio: de bono linguæ, eiusque malo.

A 1 FIlius sapiens lætificat: patrem: filius verò stultus mœstitia est matris suæ.

2 * Nil proderunt thesauri impietatis: iustitia verò liberabit à morte. (* Inf. 11. a.4.)

3 Non affliget Dominus fame animam iusti, & insidias impiorum subuertet.

4 Egestatem operata est manus remissa: manus autem fortium diuitias parat.

Qui nititur mendacijs, hic pascit ventos, idem autem ipse sequitur aues volantes.

5 Qui congregat in messe, filius sapiens est: qui autem stertit æstate, filius confusionis:

6 Benedictio Domini super caput iusti: os autem impiorum operit iniquitas.

B 7 Memoria iusti cum laudibus: & nomen impiorum putrescet.

8 Sapiens corde præcepta suscipit: stultus cæditur labijs.

9 Qui ambulat simpliciter, ambulat confidenter: qui autem deprauat vias suas, manifestus erit.

10 * Qui annuit oculo, dabit dolorem: & stultus labijs verberabitur. (* Eccl. 27 c. 25.)

11 Vena vitæ, os iusti: & os impiorum operit iniquitatem.

12 Odium suscitat rixas: * & vniuersa delicta operit charitas. (1. Pet. 4. b 8. * 1. Cor. 13. b. 4.)

13 In labijs sapientis inuenitur sapientia: & virga in dorso eius qui indiget corde.

14 Sapientes abscondunt scientiam: os autem stulti confusioni proximum est.

C 15 Substantia diuitis, vrbs fortitudinis eius: pauor pauperum, egestas eorum.

16 Opus iusti ad vitam: fructus autem impij ad peccatum.

17 Via vitæ, custodienti disciplinam: qui autem increpationes relinquit, errat.

18 Abscondunt odium labia mendacia: qui profert contumeliam, insipiens est.

19 In multiloquio non deerit peccatum: qui autem moderatur labia sua, prudentissimus est.

20 Argentum electum, lingua iusti: cor autem impiorum pro nihilo.

21 Labia iusti erudiunt plurimos: qui autẽ indocti sunt, in cordis egestate morientur.

22 Benedictio Domini diuites facit, nec sociabitur eis afflictio.

D 23 Quasi per risum stultus operatur scelus sapientia autem est viro prudentia.

24 Quod timet impius, veniet super eum: desiderium suum iustis dabitur.

25 Quasi tempestas transiens non erit impius: iustus autem quasi fundamentum sempiternum.

26 Sicut acetum dentibus, & fumus oculis, sic piger his qui miserunt eum.

27 Timor Domini apponet dies: & anni impiorum breuiabuntur.

28 Expectatio iustorum lætitia: spes autem impiorum peribit.

29 Fortitudo simplicis via Domini: & pauor his, qui operantur malum.

30 Iustus in æternũ non commouebitur: impij autem non habitabunt super terram.

31 Os iusti parturiet sapientiam: lingua prauorum peribit.

32 Labia iusti considerant placita: & os impiorum peruersa.

CAPVT XI.

Æquitatis & iustitiæ ceterarumque virtutum commoda, & vitiorum ac vanarum diuitiarum incommoda,

1 STatera dolosa, abominatio est apud Dominum: & pondus æquum, voluntas eius. A

2 Vbi fuerit superbia, ibi erit & cõtumelia: vbi autem est humilitas, ibi & sapientia.

3 Simplicitas iustorum diriget eos: & supplantatio peruersorum vastabit illos.

4 * Non proderunt diuitiæ in die vltionis: iustitia autem liberabit à morte. (* Sup. 10 a. 2.)

5 Iustitia simplicis diriget viam eius: & in impietate sua corruet impius.

6 Iustitia rectorum liberabit eos: & in insidijs suis capientur iniqui.

7 Mortuo homine impio, nulla erit vltrà spes: & expectatio solicitorum peribit.

8 Iustus de angustia liberatus est: & tradetur impius pro eo.

9 Simulator ore decipit amicum suum: iusti autem liberabuntur scientia.

10 In bonis iustorum exultabit ciuitas: & in perditione impiorum erit laudatio.

11 Benedictione iustorum exaltabitur ciuitas: & ore impiorum subuertetur.

12 Qui despicit amicum suum, indigens corde est: vir autem prudens tacebit.

13 Qui ambulat fraudulenter, reuelat arcana: qui autem fidelis est animi, celat amici commissum.

14 Vbi non est gubernator, populus corruet: salus autem, vbi multa consilia.

15 Affligetur malo, qui fidem facit pro extraneo: qui autem cauet laqueos, securus erit.

16 Mulier gratiosa inueniet gloriam: & robusti habebunt diuitias.

17 Benefacit animæ suæ vir misericors: qui autẽ crudelis est, etiã propinquos abijcit. C

18 Impius facit opus instabile: seminanti autem iustitiam merces fidelis.

19 Clementia præparat vitam: & sectatio malorum mortem.

20 Abominabile Domino cor prauũ: & volũtas eius in ijs, qui simpliciter ambulant.

21 Manus in manu non erit innocens malus: semen autem iustorum saluabitur.

22 Circulus aureus in naribus suis: mulier pulchra & fatua.

23 Desiderium iustorum omne bonum est: præstolatio impiorum furor.

24 Alij diuidũt propria, & ditiores fiunt: alij rapiũt nõ sua, & semper in egestate sunt.

25 Anima, quæ benedicit, impinguabitur: & qui inebriat, ipse quoque inebriabitur.

26 Qui abscondit frumenta, maledicetur D

in

in populis: benedictio autem super caput vendentium.
27 Benè consurgit diluculo qui quærit bona: qui autem inuestigator malorum est, opprimetur ab eis.
28 Qui confidit in diuitijs suis, corruet: iusti autem quasi virens folium germinabunt.
29 Qui conturbat domum suam, possidebit ventos: & qui stultus est, seruiet sapienti.
30 Fructus iusti lignum vitæ: & qui suscipit animas, sapiens est.
31 Si iustus in terra recipit: quantò magis impius & peccator?

1. Pet 4.d. 18.

CAPVT XII.

Vicissim loquitur de diligente disciplinam & eam odiente, de impio & iusto, & operante & otioso, stulto & sapiente, & de bonis ac malis linguæ.

A

1 QVi diligit disciplinam, diligit scientiam: qui autem odit increpationes, insipiens est.
2 Qui bonus est, hauriet gratiam à Domino: qui autem confidit in cogitationibus suis, impiè agit.
3 Non roborabitur homo ex impietate: & radix iustorum non commouebitur.
4 Mulier diligens, corona est viro suo: & putredo in ossibus eius, quæ confusione res dignas gerit.
5 Cogitationes iustorum iudicia: & consilia impiorum fraudulenta.
6 Verba impiorum insidiantur sanguini: os iustorum liberabit eos.

B

7 Verte impios, & non erunt: domus autem iustorum permanebit.
8 Doctrina sua noscetur vir: qui autem vanus & excors est, patebit contemptui.
9 *Melior est pauper & sufficiens sibi, quam gloriosus & indigens pane.

*Eccli.10 d. 30.

10 Nouit iustus iumentorum suorum animas: viscera autem impiorum crudelia.
11 *Qui operatur terram suam, satiabitur panibus: qui autem sectatur otium, stultissimus est.

*Eccli. 20 d. 30.

Qui suauis est in vini demorationibus, in suis munitionibus relinquit contumeliam.
12 Desiderium impij munimentum est pessimorum: radix autem iustorum proficiet.
13 Propter peccata labiorum ruina proximat malo: effugiet autem iustus de angustia.

C

14 De fructu oris sui vnusquisque replebitur bonis, & iuxta opera manuum suarum retribuetur ei.
15 Via stulti recta in oculis eius: qui autem sapiens est, audit consilia.
16 Fatuus statim indicat iram suam: qui autem dissimulat iniuriam, callidus est.
16 Qui quod nouit loquitur, index iustitiæ est: qui autem mentitur, testis est fraudulentus.
18 Est qui promittit, & quasi gladio pungitur conscientiæ: lingua autem sapientium sanitas est.
19 Labium veritatis firmum erit in perpetuum: qui autem testis est repentinus, concinnat linguam mendacij.
20 Dolus in corde cogitantiũ mala: qui autẽ pacis ineunt consilia, sequitur eos gaudiũ.
21 Non contristabit iustum quidquid ei acciderit: impij autem replebuntur malo.
22 Abominatio est Domino labia mendacia: qui autem fideliter agunt, placent ei. D
23 Homo versutus celat scientiam: & cor insipientium prouocat stultitiam.
24 Manus fortium dominabitur: quæ autem remissa est, tributis seruiet.
25 Mœror in corde viri humiliabit illum, sermone bono lætificabitur.
26 Qui negligit damnum propter amicum iustus est: iter autem impiorum decipiet eos.
27 Non inueniet fraudulentus lucrum: & substantia hominis erit auri pretium.
28 In semita iustitiæ, vita: iter autem deuium ducit ad mortem:

CAPVT XIII.

De filio sapiente: de oris custodia, & inconsiderato ad loquendũ: de paupere diuite & diuite paupere, lucerna impiorum, substantia festinata & dilatione spei: omnia cum consilio agenda & cum sapientibus gradiendum: de parcente virgæ, & insaturabili ventre impij.

1 FIlius sapiens, doctrina patris: qui autẽ illusor est, non audit cùm arguitur. A
2 De fructu oris sui homo satiabitur bonis: anima autem præuaricatorum iniqua.
3 Qui custodit os suum, custodit animam suam: qui autem inconsideratus est ad loquendum, sentiet mala.
4 Vult & non vult piger: anima autem operantium impinguabitur.
5 Verbum mendax iustus detestabitur: impius autem confundit, & confundetur.
6 Iustitia custodit innocentis viam: impietas autem peccatorem supplantat.
7 Est quasi diues, cùm nihil habeat: & est quasi pauper, cùm in multis diuitijs sit. B
8 Redemptio animæ viri, diuitiæ: qui autem pauper est, increpationem non sustinet.
9 Lux iustorum lætificat: lucerna autem impiorum extinguetur.
10 Inter superbos semper iurgia sunt: qui autem agunt omnia cum consilio, reguntur sapientia.
11 Substantia festinata minuetur: quæ autẽ paulatim colligitur manu, multiplicabitur.
12 Spes, quæ differtur, affligit animam: lignum vitæ desiderium veniens.
13 Qui detrahit alicui rei, ipse se in futurum obligat: qui autem timet præceptum, in pace versabitur. C
Animæ dolosæ errant in peccatis: iusti autem misericordes sunt, & miserantur.
14 Lex sapientis fons vitæ, vt declinet à ruina mortis.
15 Doctrina bona dabit gratiam: in itinere comptemptorum vorago.
16 Astutus omnia agit cum consilio: qui autem fatuus est, aperit stultitiam.
17 Nuntius impij cadet in malum: legatus autem fidelis sanitas.
18 Egestas, & ignominia ei qui deserit disciplinam: qui autem acquiescit ar- D

guenti, glorificab.tur.

19 Desiderium si compleatur, delectat animam: detestantur stulti eos, qui fugiũt mala.

20 Qui cum sapientibus graditur, sapiens erit: amicus stultorum similis efficietur.

21 Peccatores persequitur malum: & iustis retribuentur bona.

22 Bonus relinquit heredes filios, & nepotes: & custoditur iusto substantia peccatoris.

23 Multi cibi in noualibus patrum: & alijs congregantur absque iudicio.

24 Qui parcit virgæ, odit filium suum: qui autem diligit illum, instanter erudit.

25 Iustus comedit, & replet animam suam: venter autem impiorum insaturab lis.

CAPVT XIV.

Sapientiæ & stultitiæ variæ conditiones: prudentia quiuis status debitè regulatur, qua quis ad misericordiam mouetur, & affectiones moderatur: vitia autem perdunt homines.

A 1 SApiens mulier ædificat domum suam: insipiens extructam quoque manibus destruet.

2 Ambulans recto itinere, & timens Deum *despicitur ab eo, qui infami graditur via.

*Iob.12 a. 4.

3 In ore stulti virga superbiæ: labia autem sapientium custodiunt eos.

4 Vbi non sunt boues, præsepè vacuum est: vbi autem plurimæ segetes, ibi manifesta est fortitudo bouis.

5 Testis fidelis non mentitur: profert autem mendacium dolosus testis.

6 Quærit derisor sapientiam, & non inuenit: doctrina prudentium facilis.

7 Vade contra virum stultum, & nescit labia prudentiæ.

8 Sapientia callidi est intelligere viam suam: & imprudentia stultorum errans.

9 Stultus illudet peccatum, & inter iustos morabitur gratia.

B 10 Cor quod nouit amaritudinem animæ suæ, in gaudio eius nõ miscebitur extraneus.

11 Domus impiorum delebitur: tabernacula verò iustorum germinabunt.

12 Est via, quæ videtur homini iusta: nouissima autem eius deducunt ad mortem.

13 Risus dolore miscebitur, & extrema gaudij luctus occupat.

14 Vijs suis replebitur stultus, & super eum erit vir bonus.

15 Innocens credit omni verbo: astutus considerat gressus suos.

Filio doloso nihil erit boni: seruo autem sapienti prosperi erunt actus, & dirigetur via eius.

16 Sapiens timet, & declinat à malo: stultus transilit, & confidit.

C 17 Impatiens operabitur stultitiam: & vir versutus odiosus est.

18 Possidebunt paruuli stultitiam, & expectabunt astuti scientiam.

19 Iacebunt mali ante bonos: & impij ante portas iustorum.

20 Etiam proximo suo pauper odiosus erit: amici verò diuitum multi.

21 Qui despicit proximum suum, peccat: qui autem miseretur pauperis, beatus erit.

Qui credit in Domino, misericordiam diligit.

22 Errant qui operantur malum: misericordiam & veritas præparant bona.

23 In omni opere erit abundantia: vbi autem verba sunt plurima, ibi frequenter egestas.

24 Corona sapientium, diuitiæ eorum: fatuitas stultorum, imprudentia.

25 Liberat animas testis fidelis: & profert mendacia versipellis.

26 In timore Domini fiducia fortudinis, & filijs eius erit spes. D

27 Timor Domini fons vitæ, vt declinent à ruina mortis.

28 In multitudine populi dignitas regis: & in paucitate plebis ignominia principis.

29 Qui patiens est, multa gubernatur prudentia: qui autem impatiens est, exaltat stultitiam suam.

30 Vita carnium, sanitas cordis: putredo ossium, inuidia.

31 *Qui calumniatur egentem, exprobat factori eius: honorat autem eum, qui miseretur pauperis: *Inf.17.a.5.

32 In malitia sua expelletur impius: sperat autem iustus in morte sua.

33 In corde prudentis requiescit sapientia, & indoctos quosque erudiet.

34 Iustitia eleuat gentem: miseros autem facit populos peccatum.

35 Acceptus est regi minister intelligens: iracundiam eius inutilis sustinebit.

CAPVT XV.

Responsio mollis: lingua sapientis, & immoderata: fortitudo domus iusti: victimæ impiorum ingratæ: omnia Deo nota: cor gaudens: dies pauperis mali: secura mens: vocari ad olera: vir iracundus & rixosus: laus patientis: iter pigrorum: domus superborum: fide & misericordia purgantur peccata: de abijciente disciplina: laus timoris Domini & humilitatis.

1 REsponsio mollis frangit iram: sermo durus suscitat furorem. A Inf.25.c.15.

2 Lingua sapientium ornat scientiam: os fatuorum ebullit stultitiam.

3 In omni loco oculi Domini contemplantur bonos & malos.

4 Lingua placabilis, lignum vitæ: quæ autem immoderata est, conteret spiritum.

5 Stultus irridet disciplinam patris sui: qui autem custodit increpationes, astutior fiet.

In abundanti iustitia virtus maxima est: cogitationes autem impiorum eradicabuntur.

6 Domus iusti plurima fortitudo: & in fructibus impij conturbatio.

7 Labia sapientium disseminabunt scientiam: cor stultorum dissimile erit. B

8 *Victimæ impiorum abominabiles Domino: vota iustorum placabilia. *Inf.21.d.7. Eccl.34.e.1.

9 Abominatio est Domino via impij: qui sequitur iustitiam, diligitur ab eo.

10 Doctrina mala deserenti viam vitæ: qui increpationes odit, morietur.

11 Infernus, & perditio coram Domino: quantò magis corda filiorum hominum.

12 Non amat pestilens eum, qui se corripit: nec ad sapientes graditur.
13 * Cor gaudens exhilarat faciem: in mœrore animi deijcitur spiritus.
* Inf 17.d. 22.
14 Cor sapientis quærit doctrinam: & os stultorum pascitur imperitia.
15 Omnes dies pauperis, mali: secura mens quasi iuge conuiuium.
C
16 Melius est parum cum timore Domini, quàm thesauri magni & insatiabiles.
17 Melius est vocari ad olera cum charitate, quàm ad vitulum saginatum cum odio.
18 Vir iracundus prouocat rixas: qui patiens est, mitigat suscitatas.
19 Iter pigrorum quasi sepes spinarum: via iustorum absque offendiculo.
20 Filius sapiens lætificat patrem: & stultus homo despicit matrem suam.
21 Stultitia gaudium stulto: & vir prudens dirigit gressus suos:
22 Dissipantur cogitationes vbi non est consilium: vbi verò sunt plures consiliarij, confirmantur.
23 Lætatur homo in sententia oris sui: & sermo opportunus est optimus.
24 Semita vitæ super eruditum, vt declinet de inferno nouissimo.
D
25 Domum superborum demolietur Dominus: & firmos faciet terminos viduæ.
26 Abominatio Domini cogitationes malæ: & purus sermo pulcherrimus firmabitur ab eo.
27 Conturbat domum suam qui sectatur auaritiam: qui autem odit munera, viuet.
* Inf.16.a. 6.
*Per misericordiam & fidem purgantur peccata: per timorem autem Domini declinat omnis à malo.
28 Mens iusti meditatur obedientiam: os impiorum redundat malis.
29 Longè est Dominus ab impijs: & orationes iustorum exaudiet.
30 Lux oculorum lætificat animam: fama bona impinguat ossa.
31 Auris, quæ audit increpationes vitæ, in medio sapientium commorabitur.
32 Qui abijcit disciplinam, despicit animam suam: qui autem acquiescit increpationibus, possessor est cordis.
33 Timor Domini, disciplina sapientiæ: & gloriam præcedit humilitas.

CAPVT XVI.

Homo animam præparat, Deus spirituum ponderator, linguam viasque hominum dirigit, omnia propter seipsum operans, cui abominatio est omnis arrogans: misericordia redimuntur peccata: pondus & statera Dei iudicia: indignatio & clementia regis: laus sapientiæ, prudentiæ, eruditi, ac dulcis in verbo: & patientis: vituperatur insipiens & peruersus: sortes à Domino temperantur.

A
1 HOminis est animam præparare: & Domini gubernare linguam.
* Inf.21.a.
2 * Omnes viæ hominis patent oculis eius: spirituum ponderator est Dominus.
3 Reuela Domino opera tua, & dirigentur cogitationes tuæ.
4 Vniuersa propter semetipsum operatus est Dominus: impium quoque ad diem malum.
5 Abominatio Domini est omnis arrogans: etiam si manus ad manum fuerit, non est innocens.
Initium viæ bonæ, facere iustitiam: accepta est autem apud Deum magis, quàm immolare hostias.
6 * Misericordia & veritate redimitur iniquitas: & in timore Domini declinatur à malo. * Sup.15 d.27.
7 Cùm placuerint Domino viæ hominis, inimicos quoque eius conuertet ad pacem.
8 Melius est parum cum iustitia, quàm multi fructus cum iniquitate. B
9 Cor hominis disponit viam suam: sed Domini est dirigere gressus eius.
10 Diuinatio in labijs regis, in iudicio non errabit os eius.
11 Pondus & statera iudicia Domini sunt: & opera eius omnes lapides sacculi.
12 Abominabiles regi qui agunt impiè: quoniam iustitia firmatur solium.
13 Voluntas regum labia iusta: qui recta loquitur, diligetur.
14 Indignatio regis, nuntij mortis: & vir sapiens placabit eam.
15 In hilaritate vultus regis, vita: & clementia eius quasi imber serotinus.
16 Posside sapientiam, quia auro melior est: & acquire prudentiam, quia pretiosior est argento. C
17 Semita iustorum declinat mala: custos animæ suæ seruat viam suam.
18 Contritionem præcedit superbia: & ante ruinam exaltatur spiritus.
19 Melius est humiliari cum mitibus, quàm diuidere spolia cum superbis.
20 Eruditus in verbo reperiet bona: & qui sperat in Domino, beatus est.
21 Qui sapiens est corde, appellabitur prudens: & qui dulcis eloquio, maiora percipiet.
22 Fons vitæ eruditio possidentis: doctrina stultorum fatuitas.
23 Cor sapientis erudiet os eius: & labijs eius addet gratiam.
24 Fauus mellis, composita verba: dulcedo animæ, sanitas ossium.
25 Est via quæ videtur homini recta: & nouissima eius ducunt ad mortem. D
26 Anima laborantis laborat sibi, quia compulit eum os suum.
27 Vir impius fodit malum, & in labijs eius ignis ardescit.
28 Homo peruersus suscitat lites: & verbosus separat principes.
29 Vir iniquus lactat amicum suum: & ducit eum per viam non bonam.
30 Qui attonitis oculis cogitat praua, mordens labia sua perficit malum.
31 Corona dignitatis senectus, quæ in vijs iustitiæ reperietur.
32 Melior est patiens viro forti: & qui dominatur animo suo, expugnatore vrbium.
33 Sortes mittuntur in sinum, sed à Domino temperantur.

CAPVT XVII.

Buccella sicca cum gaudio: seruus sapiens: Dominus corda probat: despiciens pauperem: gaudens de alterius ruina: corona senum: celans delictum: fatuus in stultitia confidens: stulto inutiles diuitiæ: altam faciens domum suam: omni tempore diligit amicus: animus gaudens, spiritus tristis: stultus tacens.

A 1 MElior est buccella sicca cum gaudio,
quàm domus plena victimis :cum
*Eccli.10.d.28. 2 *Seruus sapiens dominabitur filijs stultis,& inter fratres hereditatem diuidet.
3 Sicut igne probatur argentum,& aurum camino: ita corda probat Dominus.
4 Malus obedit linguæ iniquæ,& fallax obtemperat labijs mendacibus.
* Sup. 14 d.31. 5 * Qui despicit pauperem, exprobrat factori eius: & qui ruina lætatur alterius, non erit impunitus.
6 Corona senum filij filiorum: & gloria filiorum patres eorum.
7 Non decent stultum verba composita; nec principem labium mentiens.
B 8 Gemma gratissima, expectatio prestolantis: quocumque se vertit, prudenter intelligit.
9 Qui celat delictum, quærit amicitias: qui altero sermone repetit, separat fœderatos.
10 Plus proficit correptio apud prudentem, quàm centum plagæ apud stultum.
11 Semper iurgia quærit malus: angelus autem crudelis mittetur contra eum.
12 Expedit magis vrsæ occurrere raptis fœtibus, quàm fatuo confidenti in stultitia sua.
*Rom. 12 d.17. 1 Thessal. 5.c.15. 1.Pet.3.b.9. 13 * Qui reddit mala pro bonis, non recedet malum de domo eius.
14 Qui dimittit aquam, caput est iurgiorum: & antequam patiatur contumeliam, iudicium deserit.
*Isai. 5.e.23. 15 *Qui iustificat impium, & qui condemnat iustum, abominabilis est vterque apud Deum.
16 Quid prodest stulto habere diuitias, cùm sapientiam emere non possit?
Qui altam facit domum suam, quærit ruinam: & qui euitat discere, incidet in mala.
C 17 Omni tempore diligit qui amicus est:& frater in angustijs comprobatur.
18 Stultus homo plaudet manibus, cùm spoponderit pro amico suo.
19 Qui meditatur discordias, diligit rixas: & qui exaltat ostium, quærit ruinam.
D 20 Qui peruersi cordis est, non inueniet bonũ:& qui vertit linguã, incidet in malum.
21 Natus est stultus in ignominiam suam: sed nec pater in fatuo lætabitur.
* Sup. 15. b.13. 22 * Animus gaudens ætatem floridam facit: spiritus tristis exiccat ossa.
23 Munera de sinu impius accipit, vt peruertat semitas iudicij.
*Eccl.2.c.14. a.1. 24 * In facie prudentis lucet sapientia: oculi stultorum in finibus terræ.
25 Ira patris, filius stultus: & dolor matris quæ genuit eum.
26 Non est bonum damnum inferre iusto: nec percutere principem, qui recta iudicat.
27 *Qui moderatur sermones suos, doctus & prudens est: & pretiosi spiritus vir eruditus. * Iacob.1. c.19.
28 Stultus quoque si tacuerit, sapiens reputabitur: & si compresserit labia sua, intelligens.

CAPVT XVIII.

De recessu ab amico: de incorrigibili: non deuiandum à veritate: os stulti: iustus se accusans: frater iuuans fratrem: fructus oris: mulier bona & mala: locutio diuitis & pauperis: vir amicabilis.

1 OCcasiones quærit qui vult recedere ab amico: omni tempore erit exprobrabilis. A
2 Non recipit stultus verba prudentię: nisi ea dixeris quæ versantur in corde eius.
3 Impius, cùm in profundum venerit peccatorum, contemnit: sed sequitur eum ignominia & opprobrium.
4 Aqua profunda verba ex ore viri:& torrens redundans fons sapientiæ.
5 Accipere personam impij non est bonum vt declines à veritate iudicij.
6 Labia stulti miscent se rixis: & os eius iurgia prouocat. B
7 Os stulti contritio eius: & labia ipsius, ruina animæ eius.
8 Verba bilinguis quasi simplicia: & ipsa perueniunt vsque ad interiora ventris.
Pigrum deijcit timor: animæ autem effeminatorum esurient.
9 Qui mollis & dissolutus est in opere suo, frater est sua opera dissipantis.
10 Turris fortissima, nomen Domini: ad ipsum currit iustus,& exaltabitur.
11 Substantia diuitis vrbs roboris eius, & quasi murus validus circumdans eum.
12 Antequam conteratur, exaltatur cor hominis:& antequã glorificetur, humiliatur. C
13 *Qui priùs respondet quàm audiat, stultum se esse demonstrat, & confusione dignum. *Eccli. 11 a.8.
14 Spiritus viri sustentat imbecillitatem suam: spiritum verò ad irascendum facilem quis poterit sustinere?
15 Cor prudens possidebit scientiam: & auris sapientium quærit doctrinam.
16 Donum hominis dilatat viam eius, & ante principes spatium ei facit.
17 Iustus, prior est accusator sui: venit amicus eius,& inuestigabit eum.
18 Contradictiones comprimit sors,& inter potentes quoque dijudicat.
19 Frater, qui adiuuatur à fratre, quasi ciuitas firma:& iudicia quasi vectes vrbium.
20 De fructu oris viri replebitur venter eius: & genimina labiorum ipsius saturabunt eum. D
21 Mors, & vita in manu linguæ, qui diligunt eam, comedent fructus eius.
22 Qui inuenit mulierem bonam, inuenit bonum: & hauriet ięcunditatẽ à Domino.
Qui expellit mulierem bonam, expellit bonum: qui autem tenet adulteram, stultus est & impius.

23 Cum obsecrationibus loquetur pauper: & diues effabitur rigidè.
24 Vir amabilis ad societatem, magis amicus erit, quàm frater.

CAPVT XIX.

Pauper ambulans in simplicitate: diuitiæ addunt amicos: verba sectans: falsus testis: non decent stultum deliciæ: doctrina per patientiam probatur: ira & hilaritas regis: mulier litigiosa: vxor prudens datur à Deo: pigritia: præcepti custodia: misericordia in pauperem: eruditio filij: acceptio consilij: vir mendax: timor Domini: pigritia: pestilens: inobediens parentibus: testis iniquus: derisores.

A 1 MElior est pauper, qui ambulat in simplicitate sua, quàm diues torquens labia sua, & insipiens.
2 Vbi non est scientia animæ, non est bonum: & qui festinus est pedibus, offendet.
3 Stultitia hominis supplantat gressus eius: & contra Deum feruet animo suo.
4 Diuitiæ addunt amicos plurimos: à paupere autem & hi, quos habuit, separantur.
* Dan. 13. 61. 5 * Testis falsus non erit impunitus: & qui mendacia loquitur, non effugiet.
B 6 Multi colunt personam potentis, & amici sunt dona tribuentis.
7 Fratres hominis pauperis oderunt eum: insuper & amici procul recesserunt ab eo.
Qui tantùm verba sectatur, nihil habebit:
8 qui autem possessor est mentis, diligit animam suã, & custos prudentiæ inueniet bona.
9 Falsus testis non erit impunitus: & qui loquitur mendacia, peribit.
10 Non decent stultum deliciæ, nec seruum dominari principibus.
11 Doctrina viri per patientiam noscitur: & gloria eius est iniqua prætergredi.
12 Sicut fremitus leonis, ita & regis ira: & sicut ros super herbam, ita & hilaritas eius.
13 Dolor patris, filius stultus: & tecta iugiter perstillantia, litigiosa mulier.
14 Domus, & diuitiæ dantur à parentibus: à Domino autem propriè vxor prudens.
C 15 Pigredo immittit soporem, & anima dissoluta esuriet.
16 Qui custodit mandatum, custodit animam suam: qui autem negligit viam suam, mortificabitur.
17 Fœneratur Domino qui miseretur pauperis: & vicissitudinem suam reddet ei.
18 Erudi filium tuum, ne desperes: ad interfectionem autem eius ne ponas animam tuam.
19 Qui impatiens est, sustinebit damnum: & cùm rapuerit, aliud apponet.
20 Audi consilium, & suscipe disciplinam, vt sis sapiens in nouissimis tuis.
21 Multæ cogitationes in corde viri: voluntas autem Domini permanebit.
22 Homo indigens misericors est: & melior est pauper, quàm vir mendax.
23 Timor Domini ad vitam: & in plenitudine cõmorabitur, absq; visitatione pessima.
D 24 * Abscondit piger manum suam sub ascella, nec ad os suum applicat eam.
* Inf. 26 d. 15.

25 * Pestilente flagellato stultus sapientior erit: si autem corripueris sapientem, intelliget disciplinam. * Inf. 21. b 11.
26 Qui affligit patrem, & fugat matrem, ignominiosus est & infelix.
27 Non cesses fili audire doctrinam, nec ignores sermones scientiæ.
28 Testis iniquus deridet iudicium: & os impiorum deuorat iniquitatem.
29 Parata sunt derisoribus iudicia: & mallei percutientes stultorum corporibus.

CAPVT XX.

Luxuriosa res vinum: de peccante in regem & relinquendis contentionibus: piger propter frigus non laborans: rex in solio: nemo potest dicere mundum se habere cor: pondus & pondus: somnus non diligendus: Malum est, dicit emptor: panis mendacij: reuelans mysteria: non reddendum malum pro malo: deuorare sanctos: festinata hereditas, misericordia, veritas clementia roborant thronum regis.

1 LVxuriosa res, vinum, & tumultuosa ebrietas: quicumque his delectatur, non erit sapiens. A
2 Sicut rugitus leonis, ita & terror regis: qui prouocat eum, peccat in animam suam.
3 Honor est homini, qui separat se à contentionibus: omnes autem stulti miscentur contumelijs.
4 Propter frigus piger arare noluit: mendicabit ergo æstate, & non dabitur illi.
5 Sicut aqua profunda, sic consiliũ in corde viri: sed homo sapiens exhauriet illud.
6 Multi homines misericordes vocantur: virum autem fidelem quis inueniet?
7 Iustus, qui ambulat in simplicitate sua, beatos post se filios derelinquet.
8 Rex, qui sedet in solio iudicij, dissipat omne malum intuitu suo. B
9 * Quis potest dicere: Mundum est cor meum, purus sum à peccato? * 3 Reg. 8. c. 46. 2 Par. 6. f 36. Eccl. 7. c. 21. 1. Ioan. 1 d. 8.
10 Pondus & pondus, mensura & mensura: vtrumque abominabile est apud Deum.
11 Ex studijs suis intelligitur puer, si munda & recta sint opera eius. * Sup. 11 a. 1. Inf. d. 23.
12 Aurem audientem, & oculum videntem, Dominus fecit vtrumque. C
13 Noli diligere somnum, ne te egestas opprimat: aperi oculos tuos, & saturare panibus.
14 Malum est, malum est, dicit omnis emptor: & cùm recesserit, tunc gloriabitur.
15 Est aurum, & multitudo gemmarum: & vas pretiosum labia scientiæ.
16 * Tolle vestimentum eius, qui fideiussor extitit alieni, & pro extraneis aufer pignus ab eo. * Inf 27 c. 13.
17 Suauis est homini panis mendacij: & postea implebitur os eius calculo.
18 Cogitationes consilijs roborantur: & gubernaculis tractanda sunt bella.
19 Ei, qui reuelat mysteria, & ambulat fraudulenter, & dilatat labia sua, ne commiscearis.
20 * Qui maledicit patri suo, & matri, extinguetur lucerna eius in medijs tenebris. * Exod. 21. c. 17. Leu. 20. b 9. Matt. 15 a 4.
21 Hereditas, ad quam festinatur in prin-

D

* Rom 12. d.17. 1. Thess 5. c.15. 1.Pet.3 b9.

cipio, in nouissimo benedictione carebit.

22 * Ne dicas: Reddam malum: expecta Dominum, & liberabit te.

23 Abominatio est apud Dominum pōdus & pondus: statera dolosa non est bona.

24 A Domino diriguntur gressus viri: quis autem hominum intelligere potest viam suam?

25 Ruina est homini deuorare sanctos, & post vota retractare.

26 Dissipat impios rex sapiens, & incuruat super eos fornicem.

27 Lucerna Domini spiraculum hominis, quæ inuestigat omnia secreta ventris.

28 Misericordia & veritas custodiunt regem, & roboratur clementia thronus eius.

29 Exultatio iuuenum, fortitudo eorum: & dignitas senum, canities.

30 Liuor vulneris absterget mala: & plagæ in secretioribus ventris.

CAPVT XXI.

Cor regis in manu Domini, cui misericordia, & iudicium magis placent quam victimæ: iniquè thesaurizans: melius est sedere in angulo domatis quàm, &c. obturans aurem pauperi, &c. diligens epulas: pro iusto dabitur impius: qui custodit os suum: desideria occidunt pigrum: non est sapientia contra Dominum: equus paratur ad bellum, &c.

A

1 SIcut diuisiones aquarum, ita cor regis in manu Domini: quocumque voluerit, inclinabit illud.

* Sup. 16. a. 2.

2 * Omnis via viri recta sibi videtur: appendit autem corda Dominus.

3 Facere misericordiam & iudicium, magis placet Domino, quàm victimæ.

4 Exaltatio oculorum est dilatatio cordis: lucerna impiorum peccatum.

5 Cogitationes robusti sēper in abundātia: omnis autē piger semper in egestate est.

6 Qui congregat thesauros lingua mendacij, vanus & excors est, & impingetur ad laqueos mortis.

7 Rapinæ impiorum detrahent eos, quia noluerunt facere iudicium.

8 Peruersa via viri, aliena est: qui autem mundus est, rectum opus eius.

B

* Inf.25 d 24.

9 * Melius est sedere in angulo domatis, quàm cum muliere litigiosa, & in domo communi.

10 Anima impij desiderat malum, non miserebitur proximo suo.

11 Mulctato pestilēte sapiētior erit paruulus: & si sectetur sapientē, sumet scientiam.

12 Excogitat iustus de domo impij, vt detrahat impios à malo.

13 Qui obturat aurem suam ad clamorem pauperis, & ipse clamabit, & non exaudietur.

C

14 Munus abscōditum extinguit iras, & donum in sinu indignationem maximam.

15 Gaudium iusto est facere iudicium, & pauor operantibus iniquitatem.

16 Vir, qui errauerit à via doctrinæ, in cœtu gigantum commorabitur.

17 Qui diligit epulas, in egestate erit: qui amat vinum, & pinguia, non ditabitur.

18 Pro iusto datur impius: & pro rectis iniquus.

19 * Melius est habitare in terra deserta, quàm cum muliere rixosa & iracunda.

* Eccli.25 c.23

20 Thesaurus desiderabilis, & oleum in habitaculo iusti: & imprudens homo dissipabit illud.

21 Qui sequitur iustitiam & misericordiam, inueniet vitam, iustitiam, & gloriam.

22 Ciuitatem fortium ascendit sapiens, & destruxit robur fiduciæ eius.

23 Qui custodit os suum, & linguam suam, custodit ab angustijs animam suam.

D

24 Superbus & arrogans vocatur indoctus, qui in ira operatur superbiam.

25 Desideria occidunt pigrum: noluerunt enim quidquam manus eius operari:

26 Tota die concupiscit & desiderat: qui autem iustus est, tribuet, & non cessabit.

27 * Hostiæ impiorum abominabiles, quia offeruntur ex scelere.

* Sup. 15 b 8. Eccli.34.e. 21.

28 Testis mendax peribit: vir obediens loquetur victoriam.

29 Vir impius procaciter obfirmat vultum suum: qui autem rectus est, corrigit viam suam.

30 Non est sapientia, non est prudentia, non est consilium contra Dominum.

31 Equus paratur ad diem belli: Dominus autem salutem tribuit.

CAPVT XXII.

Laus boni nominis: callidus videns malum: adolescens iuxta viam suam: seminans iniquitatem: derisorem eijce: diligens cordis munditiam: dicit piger, Leo, &c. os alienæ: stultitia in corde pueri: calumnians pauperem audienda est sapientia: vitandi sponsores: termini antiqui seruandi: velox in opere suo, &c.

A

Eccle 7. a 2.

1 MElius est nomen bonum, quàm diuitiæ multæ: super argentum & aurum gratia bona.

2 Diues & pauper obuiauerunt sibi: vtriusque operator est Dominus.

3 Callidus vidit malū, & abscondit se: innocens pertransijt, & afflictus est damno.

4 Finis modestiæ timor Domini, diuitiæ & gloria & vita.

5 Arma & gladij in via peruersi: custos autem animæ suæ longè recedit ab eis.

6 Prouerbium est: Adolescēs iuxta viam suam etiam cùm senuerit, nō recedet ab ea.

7 Diues pauperibus imperat: & qui accipit mutuum, seruus est fœnerantis.

8 Qui seminat iniquitatem, metet mala, & virga iræ suæ consummabitur.

* Eccli.31 c.8.

9 * Qui pronus est ad misericordiam, benedicetur: de panibus enim suis dedit pauperi.

Victoriam & honorem acquiret qui dat munera: animā autem aufert accipientium.

B

10 Eijce derisorem, & exibit cum eo iurgium, cessabuntque causæ & contumeliæ.

11 Qui diligit cordis munditiam, propter gratiam labiorum suorum, habebit amicum regem.

12 Oculi Domini custodiunt scientiā: &

supplantantur verba iniqui.
13 Dicit piger*: Leo est foris, in medio pla-
tearum occidendus sum.
14 Fouea profunda os alienę: cui iratus est
Dominus, incidet in eam.
C 15 Stultitia colligata est in corde pueri, &
virga disciplinæ fugabit eam.
16 Qui calumniatur pauperem, vt augeat
diuitias suas, dabit ipse ditiori, & egebit.
17 Inclina aurem tuam, & audi verba sa-
pientium: appone autem cor ad doctrinam
meam.
18 Quæ pulchra erit tibi, cùm seruaueris
eã in ventre tuo, & redundabit in labijs tuis:
19 Vt sit in Domino fiducia tua, vnde &
ostendi eam tibi hodie.
20 Ecce descripsi eam tibi tripliciter, in
cogitationibus & scientia:
21 Vt ostenderem tibi firmitatem, & elo-
quia veritatis, respondere ex his illi qui mi-
serunt te.
D 22 Non facias violentiam pauperi, quia
pauper est: neq; conteras egenum in porta:
23 Quia iudicabit Dominus causam eius,
& configet eos, qui confixerunt animã eius.
24 Noli esse amicus homini iracundo, ne-
que ambules cum viro furioso:
25 Ne fortè discas semitas eius, & sumas
scandalum animæ tuæ.
26 Noli esse cum his, qui defigunt manus
suas, & qui vades se offerunt pro debitis:
27 Si enim non habes vnde restituas, quid
causæ est vt tollat operimentum de cubi-
li tuo?
28 Ne transgrediaris terminos antiquos,
quos posuerunt patres tui.
29 Vidisti virum velocem in opere suo, co-
ram regibus stabit, nec erit ante ignobiles.

CAPVT XXIII.

Quomodo sit edendum cum principe: non appetendæ diuitiæ nec cibi inuidorum: non opprimendi pupilli: castigandus puer: quærenda sapientia; fugiendi peccatores: & gulæ dediti, honorandi parentes: fugienda meretrix & ebrietas.

A 1 QVando sederis vt comedas cum prin-
cipe, diligenter attende quæ apposi-
ta sunt ante faciem tuam:
2 Et statue cultrum in gutture tuo, si ta-
men habes in potestate animam tuam,
3 Ne desideres de cibis eius, in quo est pa-
nis mendacij.
4 Noli laborare vt diteris: sed prudentiæ
tuæ pone modum:
5 Ne erigas oculos tuos ad opes, quas non
potes habere: quia facient sibi pennas quasi
aquilæ, & volabunt in cęlum.
6 Ne comedas cum homine inuido, & ne
desideres cibos eius:
7 Quoniam in similitudinem arioli & co-
niectoris, æstimat quod ignorat.
Comede & bibe, dicet tibi: & mens eius
non est tecum.
8 Cibos, quos comederas, euomes: & per-
des pulchros sermones tuos.
9 In auribus insipientium ne loquaris:
quia despicient doctrinam eloquij tui.
10 Ne attingas paruulorum terminos: & B
agrum pupillorum ne introëas,
11 Propinquus enim illorum fortis est: &
ipse iudicabit contra te causam illorum.
12 Ingrediatur ad doctrinam cor tuum, &
aures tuæ ad verba scientiæ.
13 * Noli subtrahere à puero disciplinam: 8.*Sup.13 d 24. Eccli. 30. a.1.
si enim percusseris eum virga, non morietur.
14 Tu virga percuties eum: & animam
eius de inferno liberabis.
15 Fili mi, si sapiens fuerit animus tuus,
gaudebit tecum cor meum:
16 Et exultabunt renes mei, cùm locuta
fuerint rectum labia tua.
17 * Non æmuletur cor tuum peccatores: *Inf. 24.a. 1.
sed in timore Domini esto tota die:
18 Quia habebis spem in nouissimo, &
præstolatio tua non auferetur.
19 Audi fili mi, & esto sapiens: & dirige in
via animum tuum.
20 Noli esse in conuiuijs potatorum, nec C
in comessationibus eorum, qui carnes ad ve-
scendum conferunt.
21 Quia vacantes potibus, dantes symbo-
la consumentur, & vestietur pannis dormi-
tatio.
22 Audi patrem tuum, qui genuit te: & ne
contemnas cùm senuerit mater tua.
23 Veritatem eme, & noli vendere sapien-
tiam, & doctrinam, & intelligentiam.
24 Exultat gaudio pater iusti: qui sapien-
tem genuit, lætabitur in eo.
25 Gaudeat pater tuus, & mater tua, &
exultet quæ genuit te.
26 Præbe fili mi cor tuum mihi: & oculi
tui vias meas custodiant.
27 Fouea enim profunda est meretrix: &
puteus angustus, aliena.
28 Insidiatur in via quasi latro, & quos in-
cautos viderit, interficiet.
29 Cui væ? cuius patri væ? cui rixæ? cui fo- D
ueæ? cui sine causa vulnera? cui suffusio ocu-
lorum?
30 Nonne his qui commorantur in vino,
& student calicibus epotandis?
31 Ne intuearis vinum quando flauescit,
cùm splenduerit in vitro color eius: ingredi-
tur blandè,
32 Sed in nouissimo mordebit vt coluber,
& sicut regulus venena diffundet.
33 Oculi tui videbunt extraneas, & cor
tuum loquetur peruersa.
34 Et eris sicut dormiens in medio mari,
& quasi sopitus gubernator, amisso clauo:
35 Et dices: Verberauerunt me, sed non
dolui: traxerunt me, & ego non sensi: quan-
do euigilabo, & rursus vina reperiam?

CAPVT XXIV.

Æmulatio malorũ: sapientia & eruditio: cogitatio stulti: eruendi oppressi; doctrina vt melle vtendũ: non insidiandũ iusto: casus inimici: detractores: iustè iudicandum: nullus verbis lactandus, nec malum malo reddendum: ager pigri: dormitanti pigro venit egestas. A

1 NE æmuleris viros malos, nec deside- Sup.23.b.7
res esse cum eis:

2 Quia

2 Quia rapinas meditatur mens eorum, & fraudes labia eorum loquuntur.
3 Sapientia ędificabitur domus, & prudentia roborabitur.
4 In doctrina replebuntur cellaria, vniuersa substantia pretiosa & pulcherrima.
5 Vir sapiens, fortis est: & vir doctus, robustus & validus.
6 Quia cum dispositione initur bellum: & erit salus vbi multa consilia sunt.
7 Excelsa stulto sapientia, in porta non aperiet os suum.
8 Qui cogitat mala facere, stultus vocabitur.
9 Cogitatio stulti peccatum est: & abominatio hominum detractor.
10 Si desperaueris lassus in die angustiæ: imminuetur fortitudo tua.
*Psal. 81. a. 4 11 *Erue eos, qui ducuntur ad mortem: & qui trahuntur ad interitum liberare ne cesses.
B 12 Si dixeris: Vires non suppetunt: qui inspector est cordis, ipse intelligit, & seruatorem animæ tuæ nihil fallit, redderque homini iuxta opera sua.
13 Comede, fili mi, mel, quia bonum est, & fauum dulcissimum gutturi tuo.
14 Sic & doctrina sapientiæ animæ tuæ: quàm cùm inueneris habebis in nouissimis spem & spes tua non peribit.
15 Ne insidieris, & quæras impietatem in domo iusti, neque vastes requiem eius.
16 Septies enim cadet iustus, & resurget: pij autem corruent in malum.
C 17 Cùm ceciderit inimicus tuus, ne gaudeas, & in ruina eius ne exultet cor tuum:
18 Ne fortè videat Dominus, & displiceat ei, & auferat ab eo iram suam.
19 Ne contendas cum pessimis, nec æmuleris impios:
20 Quoniam non habent futurorum spem mali: & lucerna impiorum extinguetur.
21 Time Dominum, fili mi, & regem: & cum detractoribus non commiscearis:
22 Quoniam repentè consurget perditio eorum: & ruinam vtriusque quis nouit?
*Leu. 19. c. 15. Deut. 1. c. 17. 16. d. 19 Eccli. 42. a. 1. 23 Hæc quoque sapientibus: *Cognoscere personam in iudicio non est bonum.
24 Qui dicunt impio: Iustus es: maledicent eis populi, & detestabuntur eos tribus.
25 Qui arguunt eum, laudabuntur: & super ipsos veniet benedictio.
26 Labia deosculabitur, qui recta verba respondet.
27 Præpara foris opus tuum, & diligenter exerce agruum tuum: vt posteà ædifices domum tuam.
28 Ne sis testis frustrà contra proximum tuum: nec lactes quemquam labijs tuis.
*Sup. 20, d. 22. 29 *Ne dicas: Quomodo fecit mihi, sic faciam ei: reddam vnicuique secundùm opus suum.
D 30 Per agrum hominis pigri transiui, & per vineam viri stulti:
31 Et ecce totum repleuerant vrticæ, & operuerant superficiem eius spinæ, & maceria lapidum destructa erat.
32 Quod cùm vidissem, posui in corde meo, & exemplo didici disciplinam.
33 Parum, inquam, dormies, modicum dormitabis, pauxillum manum conseres, vt quiescas:
34 Et veniet tibi quasi cursor egestas, & mendicitas quasi vir armatus.

CAPVT XXV.

Gloria Dei & regum: cor regis: rubigo quæ & impietas est: ne te exaltes: ne detrahas: secreta tua serua: mala aurea, & inauris aurea: frigus in messe: nubes sine pluuia: lingua mollis: mel inuentum: sagitta acuta: dens putridus: acetum: tinea: benefac inimico: angulus domatis: aqua frigida: fons turbatus: multum mellis comestum: vrbs absque muro.

1 HÆ quoque parabolæ Salomonis, quas transtulerunt viri Ezechiæ regis Iuda. A
2 Gloria Dei est celare verbum, & gloria regum inuestigare sermonem.
3 Cęlum sursum, & terra deorsum, & cor regum inscrutabile.
4 Aufer rubiginem de argento, & egredietur vas purissimum.
5 Aufer impietatem de vultu regis, & firmabitur iustitia thronus eius.
6 Ne gloriosus appareas coram rege, & in loco magnorum ne steteris.
7 Melius est enim vt dicatur tibi: Ascende huc, quàm vt humilieris coram principe.
8 Quæ viderunt oculi tui, ne proferas in iurgio cito: ne postea emendare non possis, cum dehonestaueris amicum tuum. B
9 Causam tuam tracta cum amico tuo, & secretum extraneo ne reueles.
10 Ne fortè insultet tibi cùm audierit, & exprobare non cesset.
Gratia & amicitia liberant: quas tibi serua, ne exprobrabilis fias.
11 Mala aurea in lectis argenteis, qui loquitur verbum in tempore suo.
12 Inauris aurea, & margaritum fulgens, qui arguit sapientem, & aurem obedientem.
13 Sicut frigus niuis in die messis, ita legatus fidelis ei, qui misit eum, animam ipsius requiescere facit.
14 Nubes, & ventus, & pluuiæ non sequentes, vir gloriosus, & promissa non complens. C
15 Patientia lenietur princeps, *& lingua mollis confringet duritiam. *Sup. 15. a. 1.
16 Mel inuenisti, comede quod sufficit tibi ne forte satiatus euomas illud.
17 Subtrahe pedem tuum de domo proximi tui, nequando satiatus oderit te.
18 Iaculum, & gladius, & sagitta acuta, homo qui loquitur contra proximum suum falsum testimonium.
19 Dens putridus, & pes lassus, qui sperat super infideli in die angustiæ,
20 Et amittit pallium in die frigoris.
Acetum in nitro, qui cantat carmina cordi pessimo.
Sicut tinea vestimento, & vermis ligno:

ita tristitia viri nocet cordi.
21 * Si esurierit inimicus tuus, ciba illum: *Rom.12.d.20.
si sitierit, da ei aquam bibere: D
22 Prunas enim congregabis super caput
eius, & Dominus reddet tibi.
23 Ventus aquilo dissipat pluuias,& facies
tristis linguam detrahentem.
24 * Melius est sedere in angulo domatis, *Sup.21.b.9.
quàm cum muliere litigiosa, & in domo
communi.
25 Aqua frigida animæ sitienti,& nuntius
bonus de terra longinqua.
26 Fons turbatus pede, & vena corrupta,
iustus cadens coram impio.
27 Sicut qui mel multum comedit, non
est ei bonum: * sic qui scrutator est maiesta- *Eccl.3.c.22.
tis, opprimetur à gloria.
28 Sicut vrbs patens & absque murorum
ambitu, ita vir qui non potest loquendo co-
hibere spirituum suum.

CAPVT XXVI.

Gloria in stulto: auis volans: flagellum equo: respondere stulto: nuntius stultus: parabola stulti: honor insipientis: imponens stulto silentium: canis ad vomitum: sapiens proprio iudicio: commisceri rixæ: nocens amico: susurro: iracundus: labia tumentia: inimicus operiens odium: fodiens foueam: lingua fallax.

A 1 QVomodo nix in æstate, & pluuiæ in
messe: sic indecens est stulto gloria.
2 Sicut auis ad alia transuolans: & passer
quolibet vadens: sic maledictum frustra pro-
latum in quempiam superueniet.
3 Flagellum equo,& camus asino, & virga
in dorso imprudentium.
4 Ne respondeas stulto iuxta stultitiam
suam, ne efficiaris ei similis.
5 Responde stulto iuxta stultitiam suam,
ne sibi sapiens esse videatur.
6 Claudus pedibus, & iniquitatem bibens
qui mittit verba per nuntium stultum.
B 7 Quomodo pulchras frustrà habet clau-
dus tibias: sic indecens est in ore stultorum
parabola.
8 Sicut qui mittit lapidem in aceruum
Mercurij: ita qui tribuit insipienti hono-
rem.
9 Quomodo si spina nascatur in manu te-
mulenti: sic parabola in ore stultorum.
10 Iudicium determinat causas,& qui im-
ponit stulto silentium, iras mitigat.
11 * Sicut canis, qui reuertitur ad vomitum *2.Pet.2.d.22.
suum, sic imprudens, qui iterat stultitiam
suam.
12 Vidisti hominem sapientem sibi videri?
magis illo spem habebit insipiens.
13 Dicit piger: Leo est in via, & leæna in
itineribus:
14 Sicut ostium vertitur in cardine suo, ita
piger in lectulo suo.
15 * Abscondit piger manum sub ascella *Sup.19.d.24.
sua, & laborat si ad os suum eam con- C
uerterit.
16 Sapientior sibi piger videtur septem vi-
ris loquentibus sententias.
17 Sicut qui apprehendit auribus canem,
sic qui transit impatiens, & commiscetur ri-
xæ alterius.
18 Sicut noxius est qui mittit sagittas, &
lanceas in mortem:
19 Ita vir, qui fraudulenter nocet amico
suo: & cùm fuerit deprehensus, dicit: Lu-
dens feci.
20 Cùm defecerint ligna, extinguetur
ignis: & susurrone subtracto, iurgia con-
quiescent.
21 Sicut carbones ad prunas, & ligna ad
ignem,* sic homo iracundus suscitat rixas. *Sup.15.c.18.
22 Verba susurronis quasi simplicia,& ip- D
sa perueniunt ad intima ventris.
23 Quomodo si argento sordido ornare
velis vas fictile, sic labia tumentia cum pessi-
mo corde sociata.
24 Labijs suis intelligitur inimicus, cùm
in corde tractauerit dolos.
25 Quando submiserit vocem suam, ne
credideris ei: quoniam septem nequitiæ sunt
in corde illius.
26 Qui operit odium fraudulenter, reue-
labitur malitia eius in concilio.
27 Qui fodit foueam, incidet in eam: &
qui voluit lapidem, reuertetur ad eum.
28 Lingua fallax non amat veritatem: &
os lubricum operatur ruinas.

CAPVT XXVII.

Non gloriandum in crastinum: ne te ipsum laudaueris: ira stulti quàm sit grauis: manifesta correctio: vulnera diligentis: anima saturata: vicinus iuxta: spondens pro extraneo: litigiosa mulier: infernus insatiabilis: probatur homo ore laudantis: stultus contusus: vultum pecoris agnosce: lac caprarum in cibum.

1 NE glorieris in crastinum, ignorans A
quid superuentura pariat dies.
2 Laudet te alienus, & non os tuum: ex-
traneus,& non labia tua.
3 * Graue est saxum,& onerosa arena: sed *Eccli.22.b.18.
ira stulti vtroque grauior.
4 Ira non habet misericordiam, nec erum-
pens furor: & impetum concitati ferre quis
poterit?
5 Melior est manifesta correptio, quàm
amor absconditus.
6 Meliora sunt vulnera diligentis, quàm
fraudulenta oscula odientis.
7 * Anima saturata calcabit fauum:& ani- *Iob.6.b.7.
ma esuriens etiam amarum pro dulci sumet. B
8 Sicut auis transmigrans de nido suo, sic
vir qui derelinquit locum suum.
9 Vnguento & varijs odoribus delectatur
cor: & bonis amici consilijs anima dulco-
ratur.
10 Amicum tuum,& amicum patris tui ne
dimiseris: & domum fratris tui ne ingredia-
ris in die afflictionis tuæ.
Melior est vicinus iuxta, quàm frater
procul.
11 Stude sapientiæ fili mi, & lætifica cor
meum: vt possis exprobranti respondere
sermonem.
12 Astutus videns malum, absconditus est:
paruuli transeuntes sustinuerunt dispendia.

13 * Tol-

C 13 * Tolle vestimentum eius, qui spopondit pro extraneo: & pro alienis, aufer ei pignus.

* Sup. 20. c.16.

14 Qui benedicit proximo suo voce grandi, de nocte consurgens maledicenti similis erit.

* Sup. 19 b.13.

15 * Tecta perstillantia in die frigoris, & litigiosa mulier comparantur.

16 Qui retinet eam, quasi qui ventum teneat, & oleum dexteræ suæ vocabit.

17 Ferrum ferro exacuitur, & homo exacuit faciem amici sui.

18 Qui seruat ficũ comedet fructus eius: & qui custos est domini sui, glorificabitur.

19 Quomodo in aquis resplendent vultus prospicientium, sic corda hominum manifesta sunt prudentibus.

20 Infernus & perditio nunquam implentur: similiter, & * oculi hominũ insatiabiles.

* Eccli.14 b.9.

* Sup. 17. a.3

21 * Quomodo probatur in conflatorio argentum, & in fornace aurum: sic probatur homo ore laudantis.

D Cor iniqui inquirit mala, cor autem rectum inquirit scientiam.

22 Si contuderis stultum in pila quasi ptisanas feriente desuper pilo, non auferetur ab eo stultitia eius.

23 Diligenter agnosce vultum pecoris tui, tuosque greges considera.

24 Non enim habebis iugiter potestatem: sed corona tribuetur in generationem & generationem.

25 Aperta sunt prata, & apparuerunt herbæ virentes, & collecta sunt fœna de montibus.

* 1.Tim,6 b.8.

26 * Agni ad vestimentum tuum: & hœdi, ad agri pretium.

27 Sufficiat tibi lac caprarum in cibos tuos, & in necessaria domus tuæ, & ad victum ancillis tuis.

CAPVT XXVIII.

De fuga impij & securitate iusti: propter peccata terræ multi principes eius: pauper pauperem calumnians: pauper supplex, & diues prauus: nolens audire legem: exultatio iustorum: abscondens scelera sua: beatus semper pauidus: princeps impius vt: leo dux indigens prudentia: terram suam operans: à patre subtrahens.

A 1 FVgit impius, nemine persequente: iustus autem quasi leo confidens, absque terrore erit.

2 Propter peccata terræ multi principes eius: & propter hominis sapientiam, & horum scientiam quæ dicuntur, vita ducis longior erit.

3 Vir pauper calumnians pauperes, similis est imbri vehementi, in quo paratur fames.

4 Qui derelinquunt legẽ, laudant impium: qui custodiunt, succenduntur contra eum.

5 Viri mali non cogitant iudicium: qui autem inquirunt Dominum, animaduertunt omnia.

* Sup. 19 a 1.

6 * Melior est pauper ambulans in simplicitate sua, quàm diues in prauis itineribus.

B 7 Qui custodit legem, filius sapiens est: qui autem comessatores pascit, confundit patrem suum.

8 Qui coaceruat diuitias vsuris & fœnore, liberali in pauperes congregat eas.

9 Qui declinat aures suas ne audiat legem, oratio eius erit execrabilis.

10 Qui decipit iustos in via mala, in interitu suo corruet: & simplices possidebunt bona eius.

11 Sapiens sibi videtur vir diues: pauper autem prudens scrutabitur eum.

12 In exultatione iustorum multa gloria est: regnantibus impijs ruinæ hominum.

13 Qui abscondit scelera sua, non dirigetur: qui autem confessus fuerit, & reliquerit ea, misericordiam consequetur.

14 Beatus homo, qui semper est pauidus: qui verò mentis est duræ, corruet in malum.

15 Leo rugiens, & vrsus esuriens, princeps impius super populum pauperem.

16 Dux indigens prudentia, multos opprimet per calumniam: qui autem odit auaritiam, longi fient dies eius. C

17 Hominẽ, qui calũniatur animæ sanguinem, si vsq; ad lacum fugerit, nemo sustinet.

18 Qui ambulat simpliciter, saluus erit: qui peruersis graditur vijs, concidet semel.

19 * Qui operatur terram suam, satiabitur panibus: qui autem sectatur otium, replebitur egestate. * Sup. 12. b.11. Eccli. 20 d.30. * Sup. 13. b 11. 20.c. 21.

20 Vir fidelis multùm laudabitur: * qui autem festinat ditari, non erit innocens.

21 Qui cognoscit in iudicio faciem, non benefacit: iste & pro buccella panis deserit veritatem.

22 Vir, qui festinat ditari, & alijs inuidet, ignorat quòd egestas superueniet ei. D

23 Qui corripit hominem, gratiam posteà inueniet apud eum, magis quàm ille, qui per linguæ blandimenta decipit.

24 Qui subtrahit aliquid à patre suo, & à matre: & dicit hoc non esse peccatum, particeps homicidæ est.

25 Qui se iactat, & dilatat, iurgia concitat: qui verò sperat in Domino, sanabitur.

26 Qui confidit in corde suo, stultus est: qui autẽ graditur sapienter, ipse saluabitur.

27 Qui dat pauperi, non indigebit: qui despicit deprecantem, sustinebit penuriam.

28 Cùm surrexerint impij, abscondentur homines: cùm illi perierint, multiplicabuntur iusti.

CAPVT XXIX.

Non audiens corripientem: multiplicatio iustorum: amor sapientiæ: rex iustus: blandus amicus: pestilentes: contendere cum stulto: viri sanguinum: totum proferens spiritum: verba mendacij: pauper & creditor: rex iustus: correctio: multiplicatio impiorum: erudi filium: prophetia: velox ad loquendum: delicatè seruum nutriens: iracundus: superbus: cum fure participans: timens hominem: iusti abominantur impium, & è diuerso...

1 VIro, qui corripientem dura ceruice contemnit, repentinus ei superueniet A

inte.

interitus: & eum sanitas non sequetur.

2 In multiplicatione iustorum lætabitur vulgus: cùm impij sumpserint principatum, gemet populus.

3 Vir, qui amat sapientiam, lætificat patrem suum: * qui autem nutrit scorta, perdet substantiam. * Luc. 15 c. 13.

4 Rex iustus erigit terram, vir auarus destruet eam.

5 Homo, qui blandis fictisque sermonibus loquitur amico suo, rete expandit gressibus eius.

6 Peccantem virum iniquum inuoluet laqueus: & iustus laudabit atque gaudebit.

B

7 Nouit iustus causam pauperum: impius ignorat scientiam.

8 Homines pestilentes dissipant ciuitatem: sapientes vero auertunt furorem.

9 Vir sapiens, si cum stulto contenderit, siue irascatur, siue rideat, non inueniet requiem.

10 Viri sanguinum oderunt simplicem: iusti autem quærunt animam eius.

11 Totum spiritum suum profert stultus: sapiens differt, & reseruat in posterum.

12 Princeps, qui libenter audit verba mendacij, omnes ministros habet impios.

13 Pauper & creditor obuiauerunt sibi: vtriusque illuminator est Dominus.

14 Rex qui iudicat in veritate pauperes, thronus eius in æternum firmabitur.

C

15 Virga atque correptio tribuit sapientiam: puer autem, qui dimittitur voluntati suæ, confundit matrem suam.

16 In multiplicatione impiorum multiplicabuntur scelera: & iusti ruinas eorum videbunt.

17 Erudi filium tuum, & refrigerabit te, & dabit delicias animæ tuæ.

18 Cùm prophetia defecerit, dissipabitur populus: qui vero custodit legem, beatus est.

19 Seruus verbis non potest erudiri: quia quod dicis intelligit, & respondere contemnit.

20 Vidisti hominem velocem ad loquendum? stultitia magis speranda est, quàm illius correptio.

D

21 Qui delicatè à pueritia nutrit seruum suum, posteà sentiet eum contumacem.

22 Vir iracundus prouocat rixas: & qui ad indignandum facilis est, erit ad peccandum procliuior.

23 * Superbum sequitur humilitas: & humilem spiritu suscipiet gloria. * Iob 22 d. 29.

24 Qui cum fure participat, odit animam suam: adiurantem audit, & non indicat.

25 Qui timet hominem, citò corruet: qui sperat in Domino, subleuabitur.

26 Multi requirunt faciem principis: & iudicium à Domino egreditur singulorum.

27 Abominantur iusti virum impium: & abominantur impij eos, qui in recta sunt via.

Verbum custodiens filius, extra perditionem erit.

CAPVT XXX.

Homo Deo vicinus iudicat se insipientem, & opera Dei incomprehensibilia: sermo Dei ignitus, cui nihil addendum: deprecatur vanitatem, verba mendacij, mendicitatem & diuitias: non accusandus seruus apud dominum suum: aliquot generationes execrabiles: duæ sanguisugæ: tria insaturabilia: oculus patrem subsannans: tria difficilia: per tria mouetur terra: quatuor minima terræ: tria bene gradientia: vehementer emungens.

A

1 VErba Congregantis filij Vomentis. Visio, quam locutus est vir, cum quo est Deus, & qui Deo secum morante confortatus, ait:

2 Stultissimus sum virorum, & sapientia hominum non est mecum.

3 Non didici sapientiam, & noui scientiam sanctorum.

4 Quis ascendit in cælum atque descendit? quis continuit spiritum in manibus suis? quis colligauit aquas quasi in vestimento? quis suscitauit omnes terminos terræ? quod nomen est eius, & quod nomen filij eius, si nosti?

5 * Omnis sermo Dei ignitus, clypeus est sperantibus in se: * Ps. 11 b 7.

6 * Ne addas quidquam verbis illius, & arguaris, inueniarisque mendax. * Deut. 4 a. 2. 12. d 32.

B

7 Duo rogaui te, ne deneges mihi antequam moriar.

8 Vanitatem, & verba mendacia longè fac à me.

Mendicitatem, & diuitias ne dederis mihi: tribue tantùm victui meo necessaria:

9 Ne fortè satiatus illiciar ad negandum, & dicam: Quis est Dominus? aut egestate compulsus furer, & periurem nomen Dei mei.

10 Ne accuses seruum ad dominum suum, ne fortè maledicat tibi, & corruas.

11 Generatio, quæ patri suo maledicit, & quæ matri suæ non benedicit.

12 Generatio, quæ sibi munda videtur, & tamen non est lota à sordibus suis.

13 Generatio, cuius excelsi sunt oculi, & palpebræ eius in alta surrectæ.

14 Generatio, quæ pro dentibus gladios habet, & commandit molaribus suis, vt comedat inopes de terra, & pauperes ex hominibus.

C

15 Sanguisugæ duæ sunt filiæ, dicentes: Affer, Affer.

Tria sunt insaturabilia, & quartum, quod numquam dicit: Sufficit.

16 Infernus, & os vuluæ, & terra, quæ non satiatur aqua: ignis verò numquam dicit: Sufficit.

17 Oculum, qui subsannat patrem, & qui despicit partum matris suæ, effodiant eum corui de torrentibus, & comedant eum filij aquilæ.

18 Tria sunt difficilia mihi, & quartum penitus ignoro.

19 Viam aquilæ in cælo, viam colubri super petram, viam nauis in medio mari, &

viam viri in adolescentia.

20 Talis est & via mulieris adulteræ, quæ comedit, & tergens os suum dicit: Non sum operata malum.

21 Per tria mouetur terra, & quartum non potest sustinere:

22 Per seruum cùm regnauerit: per stultum cùm saturatus fuerit cibo:

23 Per odiosam mulierem cùm in matrimonio fuerit assumpta: & per ancillam cùm fuerit hæres dominæ suæ:

D 24 Quatuor sunt minima terræ, & ipsa sunt sapientiora sapientibus:

25 Formicæ, populus infirmus, qui præparat in messe cibum sibi:

26 Lepusculus, plebs inualida, qui collocat in petra cubile suum:

27 Regem locusta non habet, & egreditur vniuersa per turmas suas:

28 Stellio manibus nititur, & moratur in ædibus regis.

29 Tria sunt, quæ benè gradiuntur, & quartum, quod incedit feliciter.

30 Leo fortissimus bestiarum, ad nullius pauebit occursum:

31 Gallus succinctus lumbos: & aries: nec est rex, qui resistat ei.

32 Est qui stultus apparuit postquam eleuatus est in sublime: si enim intellexisset, ori suo imposuisset manum.

33 Qui autem fortiter premit vbera ad eliciendum lac, exprimit butyrum: & qui vehementer emungit, elicit sanguinem: & qui prouocat iras, producit discordias.

CAPVT XXXI.

Exhortatur ne mulieribus dederis substantiam tuam, nec regibus vinum, sed mœrentibus: aperi os tuum muto: vindica inopem: laus & raritas mulieris fortis: pulchritudo fallax gratia.

A 1 VErba Lamuelis regis. Visio, qua erudiuit eum mater sua.

2 Quid dilecte mi, quid dilecte vteri mei, quid dilecte votorum meorum?

3 Ne dederis mulieribus substantiam tuam, & diuitias tuas ad delendos reges.

4 Noli regibus, ò Lamuel, noli regibus dare vinum: quia nullum secretum est vbi regnat ebrietas:

5 Et ne fortè bibant, & obliuiscantur iudiciorum, & mutent causam filiorum pauperis.

6 Date siceram mœrentibus, & vinum his qui amaro sunt animo.

7 Bibant, & obliuiscantur egestatis suæ, & doloris sui non recordentur ampliùs.

8 Aperi os tuum muto, & causis omnium filiorum qui pertranseunt:

9 Aperi os tuum, decerne quod iustum est, & iudica inopem & pauperem.

10 Mulierem fortem quis inueniet? procul, & de vltimis finibus pretium eius. B

11 Confidit in ea cor viri sui, & spolijs non indigebit.

12 Reddet ei bonum, & non malum, omnibus diebus vitæ suæ.

13 Quæsiuit lanam, & linum, & operata est consilio manuum suarum.

14 Facta est quasi nauis institoris, de longè portans panem suum.

15 Et de nocte surrexit, deditque prædam domesticis suis, & cibaria ancillis suis.

16 Considerauit agrum, & emit eum: de fructu manuum suarum plantauit vineam.

17 Accinxit fortitudine lumbos suos, & roborauit brachium suum.

18 Gustauit & vidit quia bona est negotiatio eius: non extinguetur in nocte lucerna eius.

19 Manum suam misit ad fortia, & digiti eius apprehenderunt fusum. C

20 Manum suam aperuit inopi, & palmas suas extendit ad pauperem.

21 Non timebit domui suæ à frigoribus niuis: omnes enim domestici eius vestiti sunt duplicibus.

22 Stragulatam vestem fecit sibi: byssus & purpura indumentum eius.

23 Nobilis in portis vir eius, quando sederit cum senatoribus terræ.

24 Sindonem fecit, & vendidit, & cingulum tradidit Chananæo.

25 Fortitudo & decor indumentum eius, & ridebit in die nouissimo.

26 Os suum aperuit sapientiæ, & lex clementiæ in lingua eius.

27 Considerauit semitas domus suæ, & panem otiosa non comedit. D

28 Surrexerunt filij eius, & beatissimam prædicauerunt; vir eius, & laudauit eam.

29 Multæ filiæ congregauerunt diuitias: tu supergressa es vniuersas.

30 Fallax gratia, & vana est pulchritudo: mulier timens Dominum, ipsa laudabitur.

31 Date ei de fructu manuum suarum: & laudent eam in portis opera eius.

ECCLESIASTES, QVI AB HEBRÆIS COHELETH APPELLATVR.

CAPVT PRIMVM.

Omnia vana, & nihil sub sole nouum: cunctarum quoque rerum difficilem esse inquisitionem, eamq; vanam, & spiritus afflictionem.

A 1 VErba Ecclesiastæ, filij David, regis Ierusalem.
2 Vanitas vanitatum, dixit Ecclesiastes: vanitas vanitatum, & omnia vanitas.
3 Quid habet amplius homo de vniuerso labore suo, quo laborat sub sole?
B 4 Generatio præterit, & generatio aduenit: terra autem in æternum stat.
5 Oritur sol, & occidit, & ad locum suum reuertitur: ibique renascens,
6 Gyrat per Meridiem, & flectitur ad Aquilonem: lustrans vniuersa in circuitu pergit spiritus, & in circulos suos reuertitur.
7 Omnia flumina intrant in mare, & mare non redundat: ad locum, vnde exeunt flumina, reuertuntur vt iterùm fluant.
8 Cunctæ res difficiles: non potest eas homo explicare sermone. Non saturatur oculus visu, nec auris auditu impletur.
C 9 Quid est quod fuit? ipsum quod futurum est: quid est quod factum est? ipsum quod faciendum est.
10 Nihil sub sole nouum, nec valet quidquam dicere: Ecce hoc recens est: iam enim præcessit in sæculis, quæ fuerunt ante nos.
11 Non est priorum memoria: sed nec eorum quidem, quæ posteà futura sunt, erit recordatio apud eos, qui futuri sunt in nouissimo.
12 Ego Ecclesiastes fui rex Israël in Ierusalem,
13 Et proposui in animo meo quærere & inuestigare sapienter de omnibus, quæ fiunt sub sole.
Hanc occupationem pessimam dedit Deus filijs hominum, vt occuparentur in ea.
D 14 Vidi cuncta, quæ fiunt sub sole, & ecce vniuersa vanitas, & afflictio spiritus.
15 Peruersi difficilè corriguntur, & stultorum infinitus est numerus.
16 Locutus sum in corde meo, dicens: Ecce magnus effectus sum, & præcessi omnes sapientia, qui fuerunt ante me in Ierusalem: & mens mea contemplata est multa sapienter, & didici.
17 Dedique cor meum vt scirem prudentiam, atque doctrinam, erroresque & stultitiam: & agnoui quòd in his quoque esset labor, & afflictio spiritus:
18 Eò quòd in multa sapientia, multa sit indignatio: & qui addit scientiam, addit & laborem.

CAPVT II.

In affluentia deliciarum, diuitiarum, ædificiorum, & in horum labore est vanitas & afflictio spiritus: dicit etiam quanta sit vanitatis congregare futuro hæredi, qui qualis futurus sit ignoratur.

1 DIxi ego in corde meo: Vadam, & affluam delicijs, & fruar bonis. Et vidi quòd hoc quoque esset vanitas. A
2 Risum reputaui errorem: & gaudio dixi: Quid frustra deciperis?
3 Cogitaui in corde meo abstrahere à vino carnem meam, vt animum meum transferrem ad sapientiam, deuitaremque stultitiam, donec viderem quid esset vtile filijs hominum: quo facto opus est sub sole numero dierum vitæ suæ.
4 Magnificaui opera mea, ædificaui mihi domos, & plantaui vineas.
5 Feci hortos, & pomaria, & conseui ea cuncti generis arboribus,
6 Et extruxi mihi piscinas aquarum, vt irrigarem siluam lignorum germinantium,
7 Possedi seruos & ancillas, multamque familiam habui, armenta quoque, & magnos ouium greges, vltra omnes qui fuerunt ante me in Ierusalem: B
8 Coaceruaui mihi argentum, & aurum, & substantias regum, ac prouinciarum: feci mihi cantores, & cantatrices, & delicias filiorum hominum, scyphos & vrceos in ministerio ad vina fundenda:
9 Et supergressus sum opibus omnes, qui ante me fuerunt in Ierusalem: sapientia quoque perseuerauit mecum.
10 Et omnia, quæ desiderauerũt oculi mei, non negaui eis: nec prohibui cor meum quin omni voluptate frueretur, & oblectaret se in his, quæ præparaueram: & hanc ratus sum partem meam, si vterer labore meo.
11 Cumque me conuertissem ad vniuersa opera, quæ fecerant manus meæ, & ad labores, in quibus frustrà sudaueram, vidi in omnibus vanitatem & afflictionem animi, & nihil permanere sub sole.
12 Transiui ad contemplandam sapientiã erroresq; & stultitiam (quid est, inquam, homo, vt sequi possit regem Factorem suum?) C
13 Et vidi quòd tantũ præcederet sapientia stultitiam, quantum differt lux à tenebris.
14 * Sapientis oculi in capite eius: stultus in tenebris ambulat: & didici quòd vnus vtriusque esset interitus. * Prou.17.d.24. Inf.8.a.1.
15 Et dixi in corde meo: Si vnus & stulti & meus occasus erit, quid mihi prodest quòd

maiorem sapientiæ dedi operam? Locutusque cum mente mea, animaduerti quòd hoc quoque esset vanitas.

16 Non enim erit memoria sapientis similiter vt stulti in perpetuum, & futura tempora obliuione cuncta pariter operient: moritur doctus similiter vt indoctus.

D 17 Et idcircò tæduit me vitæ meæ, videntem mala vniuersa esse sub sole, & cuncta vanitatem & afflictionem spiritus,

18 Rursus detestatus sum omnem industriam meam, qua sub sole studiosissimè laboraui habiturus hæredem post me,

19 Quem ignoro, vtrùm sapiens an stultus futurus sit, & dominabitur in laboribus meis, quibus desudaui & solicitus fui, & est quidquam tam vanum?

20 Vnde cessaui, renuntiauitque cor meum vltrà laborare sub sole.

21 Nam cùm alius laboret in sapientia, & doctrina, & solicitudine, homini otioso quæsita dimittit: & hoc ergo, vanitas & magnum malum.

22 Quid enim proderit homini de vniuerso labore suo, & afflictione spiritus, qua sub sole cruciatus est?

23 Cuncti dies eius doloribus & ærumnis pleni sunt, nec per noctem mente requiescit: & hoc nonne vanitas est?

24 Nonne melius est comedere & bibere, & ostendere animæ suæ bona de laboribus suis? & hoc de manu Dei est.

25 Quis ita deuorabit, & delicijs affluet vt ego?

26 Homini bono in conspectu suo dedit Deus sapientiam, & scientiam, & lætitiam: peccatori autem dedit afflictionem, & curam superfluam, vt addat, & congreget, & tradat ei qui placuit Deo: sed & hoc vanitas est, & cassa solicitudo mentis.

CAPVT III.

Quòd omnia suo proueniant tempore & transeant, quodque in nullis hic fluxis sit mentis quies: vnus quoque sit hominis ac iumentorum interitus.

A 1 OMnia tempus habent, & suis spatijs transeunt vniuersa sub cælo.

2 Tempus nascendi & tempus moriendi.
Tempus plantandi, & tempus euellendi quod plantatum est.

3 Tempus occidendi, & tempus sanandi.
Tempus destruendi, & tempus ædificandi.

4 Tempus flendi, & tempus ridendi.
Tempus plangendi, & tempus saltandi.

5 Tempus spargendi lapides, & tempus colligendi.
Tempus amplexandi, & tempus longè fieri ab amplexibus.

B 6 Tempus acquirendi, & tempus perdendi.
Tempus custodiendi, & tempus abijciendi.

7 Tempus scindendi, & tempus consuendi.
Tempus tacendi, & tempus loquendi.

8 Tempus dilectionis, & tempus odij.
Tempus belli, & tempus pacis.

9 Quid habet amplius homo de labore suo?

10 Vidi afflictionem, quam dedit Deus filijs hominum, vt distendantur in ea.

11 Cuncta fecit bona in tempore suo, & mundum tradidit disputationi eorum, vt non inueniat homo opus, quod operatus est Deus ab initio vsque ad finem.

12 Et cognoui quòd non esset melius nisi lætari, & facere benè in vita sua.

13 Omnis enim homo, qui comedit & bibit, & videt bonum de labore suo, hoc donum Dei est. C

14 Didici quòd omnia opera, quæ fecit Deus, perseuerent in perpetuum: non possumus eis quidquam addere, nec auferre, quæ fecit Deus vt timeatur.

15 Quod factum est, ipsum permanet: quæ futura sunt, iam fuerunt: & Deus instaurat quod abijt.

16 Vidi sub sole in loco iudicij impietatem, & in loco iustitiæ iniquitatem.

17 Et dixi in corde meo: Iustum & impium iudicabit Deus, & tempus omnis rei tunc erit.

18 Dixi in corde meo de filijs hominum, vt probaret eos Deus, & ostenderet similes esse bestijs.

19 Idcircò vnus interitus est hominis & iumentorum, & æqua vtriusque conditio: sicut moritur homo, sic & illa moriūtur: similiter spirant omnia, & nihil habet homo iumento amplius: cuncta subiacent vanitati, D

20 Et omnia pergunt ad vnum locum: de terra facta sunt, & in terram pariter reuertuntur.

21 Quis nouit si spiritus filiorum Adam ascendat sursum, & si spiritus iumentorum descendat deorsum?

22 Et deprehendi nihil esse melius quàm lætari hominem in opere suo, & hanc esse partem illius. Quis enim eum adducet, vt post se futura cognoscat?

CAPVT IV.

Vanitatem huius vitæ arguit sapiens ex innocentum oppressione, & quòd industria humana sit inuidiæ obnoxia: item quod stultus securè in otio agit, alio qui hæredem non habet thesaurizante: explicat commoda societatis, regum regnorumque vanitatem, & obedientiam præfert stultorum victimis.

1 VErti me ad alia, & vidi calumnias, quæ sub sole geruntur, & lacrymas innocentium, & neminem consolatorem: nec posse resistere eorum violentiæ, cunctorum auxilio destitutos. A

2 Et laudaui magis mortuos quā viuentes:

3 Et feliciorem vtroque iudicaui, qui necdum natus est, nec vidit mala quæ sub sole fiunt.

4 Rursum contemplatus sum omnes labores hominum, & industrias animaduerti patere inuidiæ proximi: & in hoc ergo vanitas, & cura superflua est.

5 Stultus complicat manus suas, & comedit carnes suas, dicens:

6 Melior est pugillus cum requie, quàm plena vtraque manus cum labore, & afflictione animi. B

7 Considerans reperi & aliam vanitatem sub sole.

8 Vnus est, & secundum non habet, non
filium, non fratrem, & tamen laborare non
cessat, nec satiantur oculi eius diuitijs: nec
recogitat, dicens: Cui laboro, & fraudo ani-
mam meam bonis? in hoc quoque vanitas
est, & afflictio pessima.
9 Melius est ergo duos esse simul, quàm
vnum: habent enim emolumentum societa-
tis suæ:
C 10 Si vnus ceciderit, ab altero fulcietur. væ
soli: quia cùm ceciderit, non habet subleuan-
tem se.
11 Et si dormierint duo, fouebuntur mu-
tuò: vnus quomodo calefiet?
12 Et si quispiam præualuerit contra v-
num, duo resistunt ei: funiculus triplex diffi-
cile rumpitur.
13 Melior est puer pauper & sapiens, rege
sene & stulto, qui nescit præuidere in poste-
rum.
14 Quòd de carcere catenisque interdum
quis egrediatur ad regnum: & alius natus in
regno, inopia consumatur.
D 15 Vidi cunctos viuentes, qui ambulant
sub sole cum adolescente secundo, qui con-
surget pro eo.
16 Infinitus numerus est populi omnium,
qui fuerunt ante eum: & qui posteà futuri
sunt, non lætabuntur in eo, sed & hoc vanitas
& afflictio spiritus.
17 Custodi pedem tuum ingrediens do-
mum Dei, & appropinqua vt audias.* Multò
enim melior est obedientia, quàm stultorum
victimæ, qui nesciunt quid faciunt mali.

* 1.Reg.15 c 22. Osee 6.c.6

CAPVT V.

Nil temerè de Deo & eius prouidentia loquendum: vota reddenda: non mirandum de egenorum oppressione, cùm iniqui iudicem habeant: item quàm sit misera conditio auari numquam impleti & diuitis coaceruantis diuitias, in proprium nonnumquam malum.

A 1 NE temerè quid loquaris, neque cor
tuum sit velox ad proferendum ser-
monem coram Deo. Deus enim in cælo, & tu
super terram: idcircò sint pauci sermones
tui.
2 Multas curas sequuntur somnia, & in
multis sermonibus inuenietur stultitia.
3 Si quid vouisti Deo, ne moreris reddere:
displicet enim ei infidelis & stulta promis-
sio. sed quodcumque voueris redde:
B 4 Multoque melius est non vouere, quàm
post votum promissa non reddere.
5 Ne dederis os tuum vt peccare facias
carnem tuam: neque dicas coram angelo:
Non est prouidentia: ne fortè iratus Deus
contra sermones tuos, dissipet cuncta opera
manuum tuarum.
6 Vbi multa sunt somnia, plurimæ sunt va-
nitates, & sermones innumeri: tu verò Deum
time:
7 Si videris calumnias egenorum, & vio-
lenta iudicia, & subuerti iustitiam in prouin-
cia, non mireris super hoc negotio: quia ex-
celso excelsior est alius, & super hos quoque
eminentiores sunt alij,
8 Et insuper vniuersæ terræ rex imperat
seruienti.
9 Auarus non implebitur pecunia: & qui C
amat diuitias, fructum non capiet ex eis, &
hoc ergo vanitas.
10 Vbi multæ sunt opes, multi & qui co-
medunt eas. Et quid prodest possessori, nisi
quòd cernit diuitias oculis suis?
11 Dulcis est somnus operanti, siue parum,
siue multum comedat: saturitas autem diuitis
non sinit eum dormire.
12 * Est & alia infirmitas pessima, quam vi- *Iob 20 c 10.
di sub sole: diuitiæ conseruatæ in malum do-
mini sui.
13 Pereunt enim in afflictione pessima: ge-
nerauit filium, qui in summa egestate erit.
14 * Sicut egressus est nudus de vtero ma- * Iob 1. d. 21.
tris suæ, sic reuertetur, & nihil auferet secum 1.Tim 6.b. 7.
de labore suo.
15 Miserabilis prorsus infirmitas: quo D
modo venit, sic reuertetur. Quid ergo pro-
dest ei quòd laborauit in ventum?
16 Cunctis diebus vitæ suæ comedit in te-
nebris & in curis multis, & in ærumna atque
tristitia.
17 Hoc itaque visum est mihi bonum, vt
comedat quis, & bibat, & fruatur lætitia ex
labore suo, quo laborauit ipse sub sole, nu-
mero dierum vitæ suæ, quos dedit ei Deus: &
hæc est pars illius.
18 Et omni homini, cui dedit Deus diui-
tias, atque substantiam, potestatemque ei tri-
buit vt comedat ex eis & fruatur parte sua, &
lætetur de labore suo: hoc est donum Dei.
19 Non enim satis recordabitur dierum
vitæ suæ, eò quòd Deus occupet delicijs cor
eius.

CAPVT VI.

Misera est auari vanitas, qui ne in necessarijs quidem audet partis vti.

1 EST & aliud malum, quod vidi sub sole, A
& quidem frequens apud homines:
2 Vir cui dedit Deus diuitias, & substan-
tiam, & honorem, & nihil deest animæ suæ,
ex omnibus quæ desiderat: nec tribuit ei po-
testatem Deus vt comedat ex eo, sed homo
extraneus vorabit illud. hoc vanitas, & mise-
ria magna est.
3 Si genuerit quispiam centum liberos, & B
vixerit multos annos, & plures dies ætatis ha-
buerit, & anima illius non vtatur bonis sub-
stantiæ suæ, sepulturaque careat: de hoc ego
pronuntio quòd melior illo sit abortiuus.
4 Frustrà enim venit, & pergit ad tenebras,
& obliuione delebitur nomen eius.
5 Non vidit solem, neque cognouit di- C
stantiam boni & mali:
6 Etiam si duobus millibus annis vixerit,
& non fuerit perfruitus bonis: nonne ad v-
num locum properant omnia?
7 Omnis labor hominis in ore eius: sed a-
nima eius non implebitur.
8 Quid habet amplius sapiens à stulto? &
quid pauper, nisi vt pergat illuc, vbi est vita?
9 Melius est videre quod cupias, quàm de- D
siderare quod nescias. sed & hoc vanitas est,
& præsumptio spiritus.

10 Qui futurus est, iam vocatum est nomē eius: & scitur quòd homo sit, & non possit contra fortiorem se in iudicio contendere.

11 Verba sunt plurima, multamque in disputando habentia vanitatem.

CAPVT VII.

Vanum est altiora se quærere, & inter multa quæ quibus magis sint eligenda, sic & sapientia vtilior est cum diuitijs: dies malus præcauendus: ne plus quàm oportet sapiens aut iustus sit: quàm sit mulieris consortium amarum & periculosum; quodque homo sit à Deo creatus rectus.

A 1 QVid necesse est homini maiora se quærere, cùm ignoret quid conducat sibi in vita sua, numero dierum peregrinationis suæ, & tempore quod velut vmbra præterit? Aut quis ei poterit indicare quid post eum futurum sub sole sit?

* Prou.22.a.1. 2 * Melius est nomen bonum, quàm vnguēta pretiosa; & dies mortis die natiuitatis.

3 Melius est ire ad domum luctus, quàm ad domum conuiuij: in illa enim finis cunctorum admonetur hominum, & viuens cogitat quid futurum sit.

4 Melior est ira risu: quia per tristitiam vultus, corrigitur animus delinquentis.

5 Cor sapientium vbi tristitia est: & cor stultorum vbi lætitia.

6 Melius est à sapiente corripi, quàm stultorum adulatione decipi.

7 Quia sicut sonitus spinarum ardentium sub olla, sic risus stulti: sed & hoc vanitas.

8 Calumnia conturbat sapientem, & perdet robur cordis illius.

9 Melior est finis orationis, quàm principium. Melior est patiens arrogante.

10 Ne sis velox ad irascendum: quia ira in sinu stulti requiescit.

B 11 Ne dicas: Quid putas causæ est quod priora tempora meliora fuere quā nunc sūt? stulta enim est huiuscemodi interrogatio.

12 Vtilior est sapientia cum diuitijs, & magis prodest videntibus solem.

13 Sicut enim protegit sapientia, sic protegit pecunia. hoc autem plus habet eruditio & sapientia, quod vitam tribuūt possessori suo.

14 Considera opera Dei, quod nemo possit corrigere quem ille despexerit.

15 In die bona fruere bonis, & malam diem præcaue. sicut enim hanc, sic & illam fecit Deus, vt non inueniat homo contra eum iustas quærimonias.

16 Hæc quoque vidi in diebus vanitatis meæ: iustus perit in iustitia sua, & impius multo viuit tempore in malitia sua.

17 Noli esse iustus multùm: neque plus sapias quàm necesse est, ne obstupescas.

C 18 Ne impiè agas multùm: & noli esse stultus, ne moriaris in tempore non tuo.

19 Bonum est te sustentare iustum, sed & ab illo ne subtrahas manum tuam: quia qui timet Deum, nihil negligit.

20 Sapientia confortauit sapientem super decem principes ciuitatis.

* 3.Reg 8.e.46. 21 * Non est enim homo iustus in terra, qui faciat bonum, & non peccet. 2 Par. 6.f 36. Prou. 20. b 9. 1.Io 1,d.8.

22 Sed & cunctis sermonibus, qui dicuntur, ne accommodes cor tuum: ne fortè audias seruum tuum maledicentem tibi.

23 Scit enim conscientia tua, quia & tu crebrò maledixisti alijs.

24 Cuncta tentaui in sapientia. Dixi: Sapiens efficiar: & ipsa longiùs recessit à me.

25 Multò magis quàm erat: & alta profunditas, quis inueniet eam? D

26 Lustraui vniuersa animo meo, vt scirem, & considerarem, & quærerem sapientiā, & rationem: & vt cognoscerem impietatem stulti, & errorem imprudentium.

27 Et inueni amariorem morte mulierem, quæ laqueus venatorum est, & sagena cor eius, vincula sunt manus illius. qui placet Deo, effugiet illam: qui autem peccator est, capietur ab illa.

28 Ecce hoc inueni, dixit Ecclesiastes, vnum & alterum, vt inuenirem rationem,

29 Quam adhuc quærit anima mea, & non inueni. Virum de mille vnum reperi, mulierem ex omnibus non inueni.

30 Solummodò hoc inueni, quòd fecerit Deus, hominem rectum, & ipse se infinitis miscuerit quæstionibus. Quis talis vt sapiens est? & quis cognouit solutionem verbi?

CAPVT VIII.

In vultu lucet sapientia: à Dei mandatis non recedendum: homo nouit tantùm præsentia neque mortem potest euadere; impij ob Dei indulgentiam liberiùs peccant: vanissimum videtur quòd iustis & impijs similia hic eueniunt, & operum Dei ratio non est inuestiganda.

1 SApientia hominis lucet in vultu eius, & potentissimus faciem illius commutabit. A Sup.2.c.14

2 Ego os regis obseruo, & præcepta iuramenti Dei.

3 Ne festines recedere à facie eius, neque permaneas in opere malo: quia omne, quod voluerit, faciet:

4 Et sermo illius potestate plenus est: nec dicere ei quisquā potest: Quare ita facis?

5 Qui custodit præceptum, non experietur quidquam mali. Tempus & responsionem cor sapientis intelligit.

6 Omni negotio tempus est, & opportunitas, & multa hominis afflictio:

7 Quia ignorat præterita, & futura nullo scire potest nuntio.

8 Non est in hominis potestate prohibere spiritum, nec habet potestatem in die mortis, nec sinitur quiescere ingruente bello, neque saluabit impietas impium. B

9 Omnia hæc consideraui, & dedi cor meum in cunctis operibus quæ fiunt sub sole. Interdum dominatur homo homini in malum suum.

10 Vidi impios sepultos: qui etiam cùm adhuc viuerent, in loco sancto erant, & laudabantur in ciuitate quasi iustorum operum, sed & hoc vanitas est.

11 Etenim quia non profertur citò contra malos sententia, absque timore vllo filij hominum perpetrant mala. C

12 Atta-

12 Attamen peccator ex eo quòd centies facit malum, & per patientiam sustentatur, ego cognoui quòd erit bonum timentibus Deum, qui verentur faciem eius.

13 Non sit bonum impio, nec prolongentur dies eius, sed quasi vmbra transeant qui non timent faciem Domini.

D 14 Est & alia vanitas, quæ fit super terram. sunt iusti, quibus mala proueniunt, quasi opera egerint impiorum: & sunt impij, qui ita securi sunt, quasi iustorum facta habeant. sed & hoc vanissimum iudico.

15 Laudaui igitur lætitiam, quòd non esset homini bonum sub sole, nisi quod comederet, & biberet, atque gauderet: & hoc solum secum auferret de labore suo, in diebus vitæ suæ quos dedit ei Deus sub sole.

16 Et apposui cor meum vt scirem sapientiam, & intelligerem distentionem quæ versatur in terra: est homo, qui diebus & noctibus somnum non capit oculis.

17 Et intellexi, quòd omnium operum Dei nullam possit homo inuenire rationem, eorum quæ fiunt sub sole: & quantò plus laborauerit ad quærendum, tantò minùs inueniat: etiam si dixerit sapiens se nosse, non poterit reperire.

CAPVT IX.

Nemo scit an Dei odio vel amore sit dignus: quòd eadem cunctis hic eueniunt: & cùm post hanc breuem & incertam vitam non restet tempus operandi, monet nunc operibus instanter incumbendum: & licet sapientia præstet fortitudini, in paupere tamen non æstimatur.

A 1 OMnia hæc tractaui in corde meo, vt curiosè intelligerem: sunt iusti atque sapientes, & opera eorum in manu Dei: & tamen nescit homo, vtrùm amore an odio dignus sit:

2 Sed omnia in futurum seruantur incerta, eò quòd vniuersa æquè eueniant iusto & impio, bono & malo, mundo & immundo, immolanti victimas, & sacrificia contemnenti. sicut bonus, sic & peccator: vt periurus, ita & ille qui verùm deierat.

B 3 Hoc est pessimum inter omnia, quæ sub sole fiunt, quia eadem cunctis eueniunt. vnde & corda filiorum hominum implentur malitia, & contemptu in vita sua, & post hæc ad inferos deducentur.

4 Nemo est qui semper viuat, & qui huius rei habeat fiduciam: melior est canis viuus leone mortuo.

5 Viuentes enim sciunt se esse morituros, mortui verò nihil nouerunt amplius, nec habent vltra mercedem: quia obliuioni tradita est memoria eorum.

6 Amor quoque, & odium, & inuidiæ simul perierunt, nec habent partem in hoc seculo, & in opere quod sub sole geritur.

7 Vade ergo & comede in lætitia panem tuum, & bibe cum gaudio vinum tuum: quia Deo placent opera tua.

C 8 Omni tempore sint vestimenta tua candida, & oleum de capite tuo non deficiat.

9 Perfruere vita cum vxore, quam diligis, cunctis diebus vitæ instabilitatis tuæ, qui dati sunt tibi sub sole omni tempore vanitatis tuæ: hæc est enim pars in vita, & in labore tuo, quo laboras sub sole.

10 Quodcumque facere potest manus tua, instanter operare: quia nec opus, nec ratio, nec sapientia, nec scientia erunt apud inferos, quò tu properas.

11 Verti me ad aliud, & vidi sub sole, nec velocium esse cursum, nec fortium bellum, nec sapientium panem, nec doctorum diuitias, nec artificum gratiam; sed tempus, casumque in omnibus.

12 Nescit homo finem suum: sed sicut pisces capiuntur hamo, & sicut aues laqueo comprehenduntur, sic capiuntur homines in tempore malo, cùm eis extemplò superuenerit.

13 Hanc quoque sub sole vidi sapientiam, & probaui maximam: D

14 Ciuitas parua, & pauci in ea viri: venit contra eam rex magnus, & vallauit eam, extruxitque munitiones per gyrum, & perfecta est obsidio.

15 Inuentusque est in ea vir pauper & sapiens, & liberauit vrbem per sapientiam suam, & nullus deinceps recordatus est hominis illius pauperis.

16 Et dicebam ego, meliorem esse sapientiam fortitudine: quomodo ergo sapientia pauperis contempta est, & verba eius non sunt audita?

17 Verba sapientium audiuntur in silentio, plus quàm clamor principis inter stultos.

18 Melior est sapientia, quàm arma bellica: & qui in vno peccauerit, multa bona perdet.

CAPVT X.

Sapientis à stulto differentia: tentationibus potentis spiritus resistendum. de stulto ac seruo eleuatis, & diuite ac principe humiliatis: occultus detractor serpenti comparatur: de rege puero, & principibus manè comedentibus: neque regi, neque diuiti detrahendum.

1 MVscæ morientes perdunt suauitatem vnguenti. Pretiosior est sapientia & gloria, parua & ad tempus stultitia. A

2 Cor sapiens in dextera eius, & cor stulti in sinistra illius.

3 Sed & in via stultus ambulans, cùm ipse insipiens sit, omnes stultos æstimat.

4 Si spiritus potestatem habentis ascenderit super te, locum tuum ne dimiseris: quia curatio faciet cessare peccata maxima.

5 Est malum quod vidi sub sole, quasi per errorem egrediens à facie principis:

6 Positum stultum in dignitate sublimi, & diuites sedere deorsum.

7 Vidi seruos in equis, & principes ambulantes super terram quasi seruos.

8 * Qui fodit foueam, incidet in eam: & qui dissipat sepem, mordebit eum coluber. * Prou. 26. d. 27. Eccli. 27. d. 29.

9 Qui transfert lapides, affligetur in eis: & qui scindit ligna, vulnerabitur ab eis. B

10 Si retusum fuerit ferrum, & hoc non vt prius, sed hebetatum fuerit, multo labore

exacuetur, & post industriam sequetur sapientia.

C 11 Si mordeat serpens in silentio, nihil eo minus habet qui occultè detrahit.

12 Verba oris sapientis gratia: & labia insipientis præcipitabunt eum:

13 Initium verborum eius stultitia, & nouissimum oris illius error pessimus.

14 Stultus verba multiplicat. Ignorat homo, quid ante se fuerit: & quid post se futurum sit, quis ei poterit indicare?

15 Labor stultorum affliget eos, qui nesciunt in vrbem pergere.

16 Væ tibi terra, cuius rex puer est, & cuius principes manè comedunt.

D 17 Beata terra, cuius rex nobilis est, & cuius principes vescuntur in tempore suo, ad reficiendum, & non ad luxuriam.

18 In pigritijs humiliabitur contignatio, & in infirmitate manuum perstillabit domus.

19 In risum faciunt panem, & vinum vt epulentur viuentes: & pecuniæ obediunt omnia.

20 In cogitatione tua regi ne detrahas, & in secreto cubili tui ne maledixeris diuiti: quia & aues cæli portabunt vocem tuam, & qui habet pennas, annuntiabit sententiam.

CAPVT XI.

Monet nostra alijs impartiri, & semper bene esse operandum: quòd hominis iudicium post obitum sit immutabile; futuri quoque iudicij memoriam retinendam, in quo de omnibus iudicandi sumus: iram & malitiam à corde auferendam.

A 1 Mitte panem tuum super transeuntes aquas: quia post tempora multa inuenies illum.

2 Da partem septem, necnon & octo: quia ignoras quid futurum sit mali super terram.

3 Si repletæ fuerint nubes, imbrem super terram effundent. Si ceciderit lignum ad Austrum, aut ad Aquilonem, in quocumque loco ceciderit, ibi erit.

4 Qui obseruat ventum, non seminat: & qui considerat nubes, numquam metet.

B 5 Quomodo ignoras quæ sit via spiritus, & qua ratione compingantur ossa in ventre prægnantis; sic nescis opera Dei, qui fabricator est omnium.

6 Manè semina semen tuum, & vespere ne cesset manus tua: quia nescis quid magis oriatur, hoc aut illud; & si vtrumque simul, melius erit.

C 7 Dulce lumen, & delectabile est oculis videre solem.

8 Si annis multis vixerit homo, & in his omnibus lætatus fuerit, meminisse debet tenebrosi temporis, & dierum multorum: qui cùm venerint, vanitatis arguentur præterita.

D 9 Lætare ergo iuuenis in adolescentia tua, & in bono sit cor tuum in diebus iuuentutis tuæ, & ambula in vijs cordis tui, & in intuitu oculorum tuorum: & scito quòd pro omnibus his adducet te Deus in iudicium.

10 Aufer iram à corde tuo, & amoue malitiam à carne tua. Adolescentia enim & voluptas vana sunt.

CAPVT XII.

Deum præ oculis habeto in iuuentute, priusquam succedat molesta senectus, tandemque nouissima mors: cumque omnia sint vanitas, Dei præcepta obserua; nam de omnibus est reddenda ratio.

A 1 Memento Creatoris tui in diebus iuuentutis tuæ, antequam veniat tempus afflictionis, & appropinquent anni, de quibus dicas: Non mihi placent.

2 Antequam tenebrescat sol, & lumen, & luna, & stellæ, & reuertantur nubes post pluuiam:

B 3 Quando commouebuntur custodes domus, & nutabunt viri fortissimi, & otiosæ erunt molentes in minuto numero, & tenebrescent videntes per foramina:

4 Et claudent ostia in platea, in humilitate vocis molentis, & consurgent ad vocem volucris, & obsurdescent omnes filiæ carminis.

5 Excelsa quoque timebunt, & formidabunt in via, florebit amygdalus, impinguabitur locusta, & dissipabitur capparis: quoniam ibit homo in domum æternitatis suæ, & circuibunt in platea plangentes.

6 Antequam rumpatur funiculus argenteus, & recurrat vitta aurea, & conteratur hydria super fontem, & confringatur rota super cisternam,

C 7 Et reuertatur puluis in terram suam vnde erat, & spiritus redeat ad Deum, qui dedit illum.

8 Vanitas vanitatum, dixit Ecclesiastes, & omnia vanitas.

9 Cumque esset sapientissimus Ecclesiastes, docuit populum, & enarrauit quæ fecerat: & inuestigans composuit parabolas multas.

10 Quæsiuit verba vtilia, & conscripsit sermones rectissimos, ac veritate plenos.

D 11 Verba sapientium sicut stimuli, & quasi claui in altum defixi, quæ per magistrorum consilium data sunt à pastore vno.

12 His amplius fili mi ne requiras. Faciendi plures libros nullus est finis: frequensque meditatio, carnis afflictio est.

13 Finem loquendi pariter omnes audiamus. Deum time, & mandata eius obserua: hoc est enim omnis homo:

14 Et cuncta, quæ fiunt, adducet Deus in iudicium pro omni errato, siue bonum, siue malum illud sit.

CANTICVM CANTICORVM SALOMONIS, QVOD HEBRAICE DICITVR SIR HASIRIM.

CAPVT PRIMVM.

Hoc canticum totum est mysticum, plenissimum incomprehensibilis amoris Christi erga sponsam suam, ac vicissim sponsæ erga Christum sponsum.

A 1 OSculetur me osculo oris
sui: quia meliora sunt vbera tua vino,
2 Fragrantia vnguentis
optimis. Oleum effusum
nomen tuum: ideò adolescentulæ dilexerunt te.
3 Trahe me: post te curremus in odorem
vnguentorum tuorum. Introduxit me rex in
cellaria sua: exultabimus & lætabimur in te,
memores vberum tuorum super vinum: recti diligunt te.
B 4 Nigra sum, sed formosa, filiæ Ierusalem,
sicut tabernacula Cedar, sicut pelles Salomonis.
5 Nolite me considerare quòd fusca sim,
quia decolorauit me sol: filij matris meæ pugnauerunt contra me, posuerunt me custodem in vineis: vineam meam non custodiui.
6 Indica mihi, quem diligit anima mea,
vbi pascas, vbi cubes in meridie, ne vagari
incipiam post greges sodalium tuorum.
7 Si ignoras te ò pulcherrima inter mulieres, egredere, & abi post vestigia gregum, &
pasce hœdos tuos iuxta tabernacula pastorum.
C 8 Equitatui meo in curribus Pharaonis assimilaui te amica mea.
9 Pulchræ sunt genæ tuæ sicut turturis:
collum tuum sicut monilia.
10 Murenulas aureas faciemus tibi, vermiculatas argento.
11 Dum esset rex in accubitu suo, nardus
mea dedit odorem suum.
D 12 Fasciculus myrrhæ dilectus meus mihi,
inter vbera mea commorabitur.
13 Botrus cypri dilectus meus mihi, in vineis Engaddi.
14 Ecce tu pulchra es amica mea, ecce tu
pulchra es, oculi tui columbarum.
15 Ecce tu pulcher es dilecte mi, & decorus. Lectulus noster floridus:
16 Tigna domorum nostrarum cedrina,
laquearia nostra cypressina.

CAPVT II.

1 EGo flos campi, & lilium conuallium. A
2 Sicut lilium inter spinas, sic amica
mea inter filias.
3 Sicut malus inter ligna siluarum, sic dilectus meus inter filios. Sub vmbra illius,
quem desideraueram, sedi: & fructus eius
dulcis gutturi meo.
4 Introduxit me in cellam vinariam, ordinauit in me charitatem.
5 Fulcite me floribus, stipate me malis:
quia amore langueo.
6 Læua eius sub capite meo, & dextera illius amplexabitur me.
7 Adiuro vos filiæ Ierusalem, per capreas B
ceruosque camporum, ne suscitetis, neque
euigilare faciatis dilectam, quoadusque ipsa
velit.
8 Vox dilecti mei, ecce iste venit saliens in
montibus, transiliens colles:
9 Similis est dilectus meus capreæ, hinnuloque ceruorum. en ipse stat post parietem
nostrum: respiciens per fenestras, prospiciens
per cancellos.
10 En dilectus meus loquitur mihi: Surge, C
propera amica mea, columba mea, formosa
mea, & veni.
11 Iam enim hiems transijt, imber abijt, &
recessit.
12 Flores apparuerunt in terra nostra,
tempus putationis aduenit: vox turturis audita est in terra nostra:
13 Ficus protulit grossos suos: vineæ florentes dederunt odorem suum. Surge, amica
mea, speciosa mea, & veni:
14 Columba mea in foraminibus petræ, in D
cauerna maceriæ, ostende mihi faciem tuam,
sonet vox tua in auribus meis: vox enim tua
dulcis, & facies tua decora.
15 Capite nobis vulpes paruulas, quæ demoliuntur vineas: nam vinea nostra floruit.
16 Dilectus meus mihi, & ego illi, qui pascitur inter lilia.
17 Donec aspiret dies, & inclinentur vmbræ. Reuertere: similis esto, dilecte mi, capreæ, hinnuloque ceruorum super montes
Bether.

CAPVT III.

1 IN lectulo meo per noctes quæsiui quem A
diligit anima mea: quæsiui illum, & non
inueni.

2 Surgam, & circuibo ciuitatem: per vi-
cos & plateas quæram quem diligit anima
mea: quæsiui illum, & non inueni.
B 3 Inuenerunt me vigiles, qui custodiunt
ciuitatem: Num quem diligit anima mea,
vidistis?
4 Paululum cùm pertransissem eos, inueni
quem diligit anima mea: tenui eum; nec di-
mittam, donec introducam illum in domum
matris meæ, & in cubiculum genitricis meæ.
C 5 Adiuro vos filiæ Ierusalem, per capreas
ceruosque camporum, ne suscitetis, neque
euigilare faciatis dilectam, donec ipsa velit.
6 Quæ est ista, quæ ascendit per desertum,
sicut virgulta fumi ex aromatibus myrrhæ,
& thuris, & vniuersi pulueris pigmentarij?
7 En lectulum Salomonis sexaginta fortes
ambiunt ex fortissimis Israël:
8 Omnes tenentes gladios, & ad bella do-
ctissimi: vniuscuiusque ensis super femur
suum propter timores nocturnos.
9 Ferculum fecit sibi rex Salomon de li-
gnis Libani:
D 10 Columnas eius fecit argenteas, reclina-
torium aureum, ascensum purpureum: me-
dia charitate constrauit propter filias Ieru-
salem:
11 Egredimini & videte filiæ Sion regem
Salomonem in diademate, quo coronauit il-
lum mater sua in die desponsationis illius, &
in die lætitiæ cordis eius.

CAPVT IV.

A 1 QVàm pulchra es amica mea, quàm pul-
chra es! Oculi tui columbarum, abs-
que eo quod intrinsecus latet. Capilli tui si-
cut greges caprarum, quæ ascenderunt de
monte Galaad.
2 Dentes tui sicut greges tonsarum, quæ
ascenderunt de lauacro, omnes gemellis fœ-
tibus, & sterilis non est inter eas.
3 Sicut vitta coccinea, labia tua: & elo-
quium tuum, dulce. Sicut fragmen mali pu-
nici, ita genæ tuæ, absque eo quod intrinse-
cus latet.
B 4 Sicut turris Dauid collum tuum, quæ æ-
dificata est cum propugnaculis: mille clypei
pendent ex ea, omnis armatura fortium.
5 Duo vbera tua, sicut duo hinnuli capreæ
gemelli, qui pascuntur in lilijs,
6 Donec aspiret dies, & inclinentur vm-
bræ, vadam ad montem myrrhæ, & ad col-
lem thuris.
7 Tota pulchra es amica mea, & macula
non est in te.
C 8 Veni de Libano sponsa mea, veni de Li-
bano, veni: coronaberis de capite Amana, de
vertice Sanir & Hermon, de cubilibus leo-
num, de montibus pardorum.
9 Vulnerasti cor meum soror mea sponsa,
vulnerasti cor meum in vno oculorum tuo-
rum, & in vno crine colli tui.
10 Quàm pulchræ sunt mammæ tuæ soror
mea sponsa: pulchriora sunt vbera tua vino,
& odor vnguentorum tuorum super omnia
aromata.
11 Fauus distillans labia tua sponsa, mel &
lac sub lingua tua: & odor vestimentorum
tuorum sicut odor thuris.
12 Hortus conclusus soror mea sponsa,
hortus conclusus, fons signatus.
13 Emissiones tuæ paradisus malorum pu- D
nicorum cum pomorum fructibus. Cypri
cum nardo,
14 Nardus & crocus, fistula & cinnamo-
mum cum vniuersis lignis Libani, myrrha
& aloë cum omnibus primis vnguentis.
15 Fons hortorum: puteus aquarum vi-
uentium, quæ fluunt impetu de Libano.
16 Surge Aquilo, & veni Auster, perfla
hortum meum, & fluant aromata illius.

CAPVT V.

1 VEniat dilectus meus in hortum A
suum, & comedat fructum pomo-
rum suorum. Veni in hortum meum soror
mea sponsa, messui myrrham meam cum a-
romatibus meis: comedi fauum cum melle
meo, bibi vinum meum cum lacte meo: co-
medite amici, & bibite, & inebriamini cha-
rissimi.
2 Ego dormio, & cor meum vigilat: vox di- B
lecti mei pulsantis: Aperi mihi soror mea, a-
mica mea, columba mea, immaculata mea:
quia caput meum plenum est rore, & cin-
cinni mei guttis noctium.
3 Expoliaui me tunica mea, quomodo in-
duar illa? laui pedes meos, quomodo inqui-
nabo illos?
4 Dilectus meus misit manum suam per
foramen, & venter meus intremuit ad ta-
ctum eius.
5 Surrexi, vt aperirem dilecto meo: manus
meæ stillauerunt myrrham, & digiti mei ple-
ni myrrha probatissima.
6 Pessulum ostij mei aperui dilecto meo: at
ille declinauerat, atque transierat. Anima
mea liquefacta est, vt locutus est: quæsiui, &
non inueni illum: vocaui, & non respondit
mihi.
7 Inuenerunt me custodes qui circum- C
eunt ciuitatem: percusserunt me, & vulnera-
uerunt me: tulerunt pallium meum mihi cu-
stodes murorum.
8 Adiuro vos filiæ Ierusalem, si inueneri-
tis dilectum meum, vt nuntietis ei quia amo-
re langueo.
9 Qualis est dilectus tuus ex dilecto, ò pul-
cherrima mulierum? qualis est dilectus tuus
ex dilecto, quia sic adiurasti nos?
10 Dilectus meus candidus & rubicun-
dus, electus ex millibus.
11 Caput eius aurum optimum: Comæ
eius sicut elatæ palmarum, nigræ quasi cor-
uus.
12 Oculi eius sicut columbæ super riuu-
los aquarum, quæ lacte sunt lotæ, & resident
iuxta fluenta plenissima.
13 Genæ illius sicut areolæ aromatum
consitæ à pigmentarijs. Labia eius lilia distil-
lantia myrrham primam.
14 Manus illius tornatiles aureæ, plenæ D
hyacinthis. Venter eius eburneus, distinctus
sapphiris.

15 Crura illius columnæ marmoreæ, quæ fundatæ sunt super bases aureas. Species eius vt libani, electus vt cedri.

16 Guttur illius suauissimum, & totus desiderabilis: talis est dilectus meus, & ipse est amicus meus, filiæ Ierusalem.

17 Quò abijt dilectus tuus, ò pulcherrima mulierum? quò declinauit dilectus tuus? & quæremus eum tecum.

CAPVT VI.

A 1 Dilectus meus descendit in hortum suum ad areolam aromatum, vt pascatur in hortis, & lilia colligat.

2 Ego dilecto meo, & dilectus meus mihi, qui pascitur inter lilia.

3 Pulchra es amica mea, suauis, & decora sicut Ierusalem: terribilis vt castrorum acies ordinata.

B 4 Auerte oculos tuos à me, quia ipsi me auolare fecerunt. Capilli tui sicut grex caprarum, quæ apparuerunt de Galaad.

5 Dentes tui sicut grex ouium, quæ adscenderunt de lauacro, omnes gemellis fœtibus, & sterilis non est in eis.

6 Sicut cortex mali punici, sic genæ tuæ absque occultis tuis.

7 Sexaginta sunt reginæ, & octoginta concubinæ, & adolescentularum non est numerus.

C 8 Vna est columba mea, perfecta mea, vna est matris suæ, electa genitricis suæ. Viderunt eam filiæ, & beatissimam prædicauerunt, reginæ & concubinæ, & laudauerunt eam.

9 Quæ est ista, quæ progreditur quasi aurora consurgens, pulchra vt luna, electa vt sol, terribilis vt castrorum acies ordinata?

D 10 Descendi in hortum nucum, vt viderem poma conuallium, & inspicerem si floruisset vinea, & germinassent mala punica.

11 Nescivi: anima mea conturbauit me propter quadrigas Aminadab.

12 Reuertere, reuertere Sulamitis: reuertere, reuertere, vt intueamur te.

CAPVT VII.

A 1 Qvid videbis in Sulamite, nisi choros castrorum? Quàm pulchri sunt gressus tui in calceamentis, filia principis! Iuncturæ femorum tuorum, sicut monilia quæ fabricata sunt manu artificis.

2 Vmbilicus tuus crater tornatilis: numquam indigens poculis. Venter tuus sicut aceruus tritici, vallatus lilijs.

3 Duo vbera tua, sicut duo hinnuli gemelli capreæ.

B 4 Collum tuum sicut turris eburnea. Oculi tui sicut piscinæ in Hesebon, quæ sunt in porta filiæ multitudinis. Nasus tuus sicut turris Libani, quæ respicit contra Damascum.

5 Caput tuum vt carmelus: & comæ capitis tui, sicut purpura regis vincta canalibus.

6 Quàm pulchra es, & quàm decora charissima, in delicijs!

7 Statura tua assimilata est palmæ, & vbera tua botris.

C 8 Dixi: Ascendam in palmam, & apprehendam fructus eius: & erunt vbera tua sicut botri vineæ: & odor oris tui sicut malorum.

9 Guttur tuum sicut vinum optimum, dignum dilecto meo ad potandum, labijsque & dentibus illius ad ruminandum.

10 Ego dilecto meo, & ad me conuersio eius.

D 11 Veni dilecte mi, egrediamur in agrum, commoremur in villis.

12 Manè surgamus ad vineas, videamus si floruit vinea, si flores fructus parturiunt, si floruerunt mala punica: ibi dabo tibi vbera mea.

13 Mandragoræ dederunt odorem. In portis nostris omnia poma: noua & vetera, dilecte mi, seruaui tibi.

CAPVT VIII.

A 1 Qvis mihi det te fratrem meum sugentem vbera matris meæ, vt inueniam te foris, & deosculer te, & iam me nemo despiciat?

2 Apprehendam te, & ducam in domum matris meæ: ibi me docebis, & dabo tibi poculum ex vino condito, & mustum malorum granatorum meorum.

3 Læua eius sub capite meo, & dextera illius amplexabitur me.

4 Adiuro vos filiæ Ierusalem, ne suscitetis, neque euigilare faciatis dilectam, donec ipsa velit.

B 5 Quæ est ista, quæ ascendit de deserto, delicijs affluens, innixa super dilectum suum? Sub arbore malo suscitaui te: ibi corrupta est mater tua, ibi violata est genitrix tua.

6 Pone me vt signaculum super cor tuum, vt signaculum super brachium tuum: quia fortis est vt mors dilectio, dura sicut infernus æmulatio: lampades eius, lampades ignis atque flammarum.

C 7 Aquæ multæ non potuerunt extinguere charitatem, nec flumina obruent illam: si dederit homo omnem substantiam domus suæ pro dilectione, quasi nihil despiciet eam.

8 Soror nostra parua, & vbera non habet: quid faciemus sorori nostræ in die quando alloquenda est?

9 Si murus est, ædificemus super eum propugnacula argentea: si ostium est, compingamus illud tabulis cedrinis.

D 10 Ego murus: & vbera mea sicut turris, ex quo facta sum coram eo quasi pacem reperiens.

11 Vinea fuit pacifico in ea, quæ habet populos: tradidit eam custodibus, vir affert pro fructu eius mille argenteos.

12 Vinea mea coram me est. Mille tui pacifici, & ducenti his, qui custodiunt fructus eius.

13 Quæ habitas in hortis, amici auscultant: fac me audire vocem tuam.

14 Fuge dilecte mi, & assimilare capreæ hinnuloque ceruorum super montes aromatum.

LIBER SAPIENTIÆ.

CAPVT PRIMVM.

Iudices sint iusti: Dominus inuenitur si simplici corde & fide quæratur; fugit autem à peccatoribus & vanis cogitationibus: cumque omnia repleat, nihil eum latere potest: murmuratio, detractio & mendacium detestanda: omnia fecit Deus ad vitam, non mortem intendens, quam sibi peccatores accersierunt.

A
* 3 Reg. 3. b. 9. Isa. 56. a. 1.

1 DIligite * iustitiam, qui iudicatis terram. Sentite de Domino in bonitate, & in simplicitate cordis quærite illum:

* 2. Par. 15. a. 2.

2 * Quoniam inuenitur ab his, qui non tentant illum: apparet autem eis, qui fidem habent in illum.

3 Peruersæ enim cogitationes separant à Deo: probata autē virtus corripit insipiētes.

4 Quoniam in maleuolam animam non introibit sapientia, nec habitabit in corpore subdito peccatis.

B

5 Spiritus enim sanctus disciplinæ effugiet fictum, & auferet se à cogitationibus, quæ sunt sine intellectu, & corripietur à superueniente iniquitate.

* Gal. 5. d. 22.
* Ier. 17. b. 10.

6 * Benignus est enim spiritus sapientiæ, & non liberabit maledicū à labijs suis: * quoniā renum illius testis est Deus, & cordis illius scrutator est verus, & linguæ eius auditor.

* Isa. 6. b. 3

7 * Quoniam spiritus Domini repleuit orbem terrarum: & hoc, quod continet omnia, scientiam habet vocis.

8 Propter hoc qui loquitur iniqua, non potest latere, nec præteriet illum corripiens iudicium.

9 In cogitationibus enim impij interrogatio erit: sermonum autem illius auditio ad Deum veniet, ad correptionem iniquitatum illius.

C

10 Quoniam auris zeli audit omnia, & tumultus murmurationum non abscondetur.

11 Custodite ergo vos à murmuratione, quæ nihil prodest, & à detractione parcite linguæ, quoniam sermo obscurus in vacuum non ibit: os autem, quod mentitur, occidit animam.

12 Nolite zelare mortem in errore vitę vestræ, neque acquiratis perditionem in operibus manuum vestrarum:

* Ezec. 18. g. 32. 33. c. 11.

13 * Quoniam Deus mortem non fecit, nec lætatur in perditione viuorum.

D

14 Creauit enim, vt essent omnia: & sanabiles fecit nationes orbis terrarum: & non est in illis medicamentum exterminij, nec inferorum regnum in terra.

15 Iustitia enim perpetua est, & immortalis.

16 Impij autē manibus & verbis accersierunt illā, & æstimantes illam amicam, defluxerunt, & sponsiones posuerūt ad illam: quoniam digni sunt qui sint ex parte illius.

CAPVT II.

Omnis impiorum vitæ futuræ spem non habentium scopus est frui huius vitæ voluptatibus, ideoque iustum qui diuersum respicit finem ferre nequeunt, sed ad mortem vsque persequuntur: sicut & diaboli inuidia homo à Deo creatus immortalis, factus est mortalis.

A
*Iob 7. a. 1. 14. a. 1.

1 DIxerunt enim cogitantes apud se non rectè: * Exiguum & cum tædio est tempus vitæ nostræ, & non est refrigerium in fine hominis, & non est qui agnitus sit reuersus ab inferis:

2 Quia ex nihilo nati sumus, & post hoc erimus tanquam non fuerimus: quoniam fumus flatus est in naribus nostris: & sermo scintilla ad commouendum cor nostrum:

3 Qua extincta, cinis erit corpus nostrum, & spiritus diffundetur tāquam mollis aer, & transibit vita nostra tamquā vestigium nubis & sicut nebula dissoluetur, quæ fugata est à radijs solis, & à calore illius aggrauata:

4 Et nomen nostrum obliuionem accipiet per tempus, & nemo memoriam habebit operum nostrorum.

*1. Par. 29. d. 15.
* Isai 22. d. 13. 56. d. 12. 1. Cor. 15. d. 32.

5 * Vmbræ enim transitus est tempus nostrum, & non est reuersio finis nostri: quoniam consignata est, & nemo reuertitur.

6 * Venite ergo, & fruamur bonis quæ sunt & vtamur creatura tamquam in iuuentute celeriter.

B

7 Vino pretioso & vnguentis nos impleamus: & non prætereat nos flos temporis.

8 Coronemus nos rosis, antequam marcescant: nullum pratum sit quod non pertranseat luxuria nostra.

9 Nemo nostrūm exors sit luxuriæ nostrę: vbique relinquamus signa lætitiæ: quoniam hæc est pars nostra, & hæc est sors.

10 Opprimamus pauperem iustum, & non parcamus viduæ, nec veterani reuereamur canos multi temporis.

11 Sit autem fortitudo nostra lex iustitiæ: quod enim infirmum est, inutile inuenitur.

C

12 Circumueniamus ergo iustum: quoniā inutilis est nobis, & contrarius est operibus nostris, & improperat nobis peccata legis, & diffamat in nos peccata disciplinæ nostræ.

* Mat. 27. e. 42.

13 * Promittit se scientiam Dei habere, & filium Dei se nominat.

* Ioan. 7. a. 7.

14 * Factus est nobis in traductionem cogitationum nostrarum.

15 Grauis est nobis etiam ad videndum, quoniam dissimilis est alijs vita illius, & immutatæ sunt viæ eius.

16 Tamquam nugaces æstimati sumus ab illo, & abstinet se à vijs nostris tamquam ab immunditijs, & præfert nouissima iustorum, & gloriatur patrem se habere Deum.

D

17 Videamus ergo si sermones illius veri

sint, & tentemus quæ ventura sunt illi, & sciemus quæ erunt nouissima illius.

* Ps. 21. a. 9. 18 *Si enim est verus filius Dei, suscipiet illum, & liberauit eum de manibus contrariorum.

19 Contumelia & tormento interrogemus eum, vt sciamus reuerentiam eius, & probemus patientiam illius.

* Iere. 11. d. 19. 20 *Morte turpissima condemnemus eũ: erit enim ei respectus ex sermonibus illius.

21 Hæc cogitauerunt, & errauerunt: excæcauit enim illos malitia eorum.

22 Et nescierunt sacramenta Dei, neque mercedem sperauerunt iustitiæ, nec iudicauerunt honorem animarum sanctarum.

*Gen. 1. d. 27. 2. a. 7. 5. a. 1. Eccli. 17. a. 1. 23 *Quoniam Deus creauit hominem inexterminabilem, & ad imaginem similitudinis suæ fecit illum.

* Gen. 3. a. 1. 24 *Inuidia autem diaboli mors introiuit in orbem terrarum.

25 Imitantur autem illum qui sunt ex parte illius.

CAPVT III.

De felicitate iustorum, qui in hac vita ab impijs contempti, tentationibus à Deo probati fuerunt: & de infelicitate impiorum: item de castitatis & bonorum operum mercede, ac infelicitate filiorum adulterorum.

A Deut. 33. a. 3. Inf. 5. a. 4 1 IVstorum autẽ animæ in manu Dei sunt, & non tanget illos tormentum mortis.

2 Visi sunt oculis insipientium mori: & æstimata est afflictio exitus illorum;

3 Et quod à nobis est iter, exterminium: illi autem sunt in pace.

4 Et si coram hominibus tormenta passi sunt, spes illorum immortalitate plena est.

5 In paucis vexatis, in multis benè disponentur: quoniam Deus tentauit eos, & inuenit illos dignos se.

6 Tamquam aurum in fornace probauit illos, & quasi holocausti hostiam accepit illos, & in tempore erit respectus illorum.

* Matt. 13 f. 43. 7 *Fulgebunt iusti & tamquam scintillæ in arundineto discurrent.

* 1. Cor. 6. a. 2. 8 *Iudicabunt nationes, & dominabuntur populis, & regnabit Dominus illorum in perpetuum.

B 9 Qui confidunt in illo, intelligent veritatem: & fideles in dilectione acquiescent illi: quoniam donum & pax est electis eius.

10 Impij autem secundùm quæ cogitauerunt, correptionem habebunt: qui neglexerunt iustum, & à Domino recesserunt.

11 Sapientiam enim, & disciplinã qui abijcit, infelix est: & vacua est spes illorum, & labores sine fructu, & inutilia opera eorum.

12 Mulieres eorum insensatæ sunt, & nequissimi filij eorum.

C 13 Maledicta creatura eorum, quoniam felix est sterilis: & incoinquinata, quæ nesciuit thorum in delicto, habebit fructum in respectione animarum sanctarum:

*Isa. 56. b. 3. 14 *Et spado, qui non operatus est per manus suas iniquitatem, nec cogitauit aduersus Deum nequissima: dabitur enim illi fidei donum electum, & sors in templo Dei acceptissima.

15 Bonorum enim laborum gloriosus est fructus, & quæ non concidat radix sapientiæ. D

16 Filij autem adulterorum in inconsummatione erunt, & ab iniquo thoro semen exterminabitur.

17 Et si quidem longæ vitæ erunt, in nihilum computabuntur, & sine honore erit nouissima senectus illorum.

18 Et si celeriùs defuncti fuerint, non habebunt spem, nec in die agnitionis allocutionem.

CAPVT IV.

Casta generatio in multis ab adulterina dissidet: de refrigerio iusti morte præoccupati: quæ sit senectus venerabilis, & quòd iusti sæpius è mundo tolluntur à Deo ne ab impijs seducantur, & quantum finis vtrorumque distet.

1 O Quàm pulchra est casta generatio cum claritate: immortalis est enim memoria illius: quoniam & apud Deum nota est, & apud homines. A

2 Cùm præsens est, imitantur illam: & desiderant eam cùm se eduxerit, & in perpetuum coronata triumphat incoinquinatorum certaminum præmium vincens.

3 Multigena autem impiorum multitudo non erit vtilis, & spuria vitulamina non dabunt radices altas, nec stabile firmamentum collocabunt.

4 *Et si in ramis in tẽpore germinauerint, infirmiter posita, à vento commouebuntur, & à nimietate ventorum eradicabuntur. * Iere. 17. a. 6. Matt. 7 d. 27.

5 Confringentur enim rami inconsummati, & fructus illorum inutiles, & acerbi ad manducandum, & ad nihilùm apti. B

6 Ex iniquis enim somnis filij qui nascuntur, testes sunt nequitiæ aduersus parentes in interrogatione sua.

7 Iustus autem si morte præoccupatus fuerit, in refrigerio erit.

8 Senectus enim venerabilis est non diuturna, neque annorum numero computata: cani autem sunt sensus hominis,

9 Et ætas senectutis vita immaculata.

10 *Placens Deo factus est dilectus, & viuens inter peccatores translatus est. * Heb. 11. a. 5. C

11 Raptus est ne malitia mutaret intellectum eius, aut ne fictio deciperet animam illius.

12 Fascinatio enim nugacitatis obscurat bona, & inconstantia concupiscentiæ transuertit sensum sine malitia.

13 Consummatus in breui expleuit tempora multa:

14 Placita enim erat Deo anima illius: propter hoc properauit educere illum de medio iniquitatum: populi autem videntes, & non intelligentes, nec ponentes in præcordijs talia.

15 Quoniam gratia Dei, & misericordia est in sanctos eius, & respectus in electos illius. D

16 Condemnat autem iustus mortuus viuos impios, & iuuentus celeriùs consummata, longam vitam iniusti.

17 Videbunt enim finem sapientis, & non

in-

intelligent quid cogitauerit de illo Deus, & quare munierit illum Dominus.

18 Videbunt & contemnent eum: illos autem Dominus irridebit.

19 Et erunt post hæc decidentes sine honore, & in contumelia inter mortuos in perpetuum: quoniam disrumpet illos inflatos sine voce, & commouebit illos à fundamentis, & vsque ad supremum desolabuntur: & erunt gementes, & memoria illorum peribit.

20 Venient in cogitatione peccatorum suorum timidi, & traducent illos ex aduerso iniquitates ipsorum.

CAPVT V.

Impij in iudicio admirantes gloriam iustorum quos hic contempserant, deflent suam miseriam, quodque tota eorum felicitas fuerit momentanea: iustorum autem erit perpetua: porrò Deus, tum per creaturas, tum per se armatur ad puniendos impios.

A

1 TVnc stabunt iusti in magna constantia, aduersus eos qui se angustiauerunt, & qui abstulerunt labores eorum.

2 Videntes turbabuntur timore horribili, & mirabuntur in subitatione insperatæ salutis,

3 Dicentes intra se, pœnitentiam agentes, & præ angustia spiritus gementes: Hi sunt quos habuimus aliquando in derisum, & in similitudinem improperij.

* Sup.3.a.2.

4 * Nos insensati vitam illorum æstimabamus insaniam, & finem illorum sine honore:

5 Ecce quomodo computati sunt inter filios Dei, & inter sanctos sors illorum est.

6 Ergo errauimus à via veritatis, & iustitiæ lumen non luxit nobis, & Sol intelligentiæ non est ortus nobis.

7 Lassati sumus in via iniquitatis & perditionis, & ambulauimus vias difficiles, viam autem Domini ignorauimus.

8 Quid nobis profuit superbia? aut diuitiarum iactantia quid contulit nobis?

* 1 Par.29 d 15. Sup.2. b.5.

9 * Transierunt omnia illa tamquam vmbra, & tamquam nuntius percurrens,

* Prou.30 c.19.

10 * Et tamquam nauis, quæ pertransit fluctuantem aquam: cuius, cùm præterierit, non est vestigium inuenire, neque semitam carinæ illius in fluctibus:

B

11 Aut tamquam auis, quæ transuolat in aëre, cuius nullum inuenitur argumentum itineris, sed tantùm sonitus alarum verberans leuem ventum, & scindens per vim itineris aërem: commotis alis transuolauit, & post hoc nullum signum inuenitur itineris illius:

12 Aut tamquam sagitta emissa in locum destinatum, diuisus aër continuò in se reclusus est, vt ignoretur transitus illius:

13 Sic & nos nati continuò desiuimus esse: & virtutis quidem nullum signum valuimus ostendere: in malignitate autem nostra consumpti sumus.

14 Talia dixerunt in inferno hi, qui peccauerunt.

* Ps.1.a.4. Prou. 10 d.28. 11.a.7.

15 * Quoniam spes impij tamquam lanugo est, quæ à vento tollitur: & tamquam spuma gracilis, quæ à procella dispergitur: & tamquam fumus, qui à vento diffusus est: & tamquam memoria hospitis vnius diei prætereuntis.

C

16 Iusti autem in perpetuum viuent, & apud Dominum est merces eorum, & cogitatio illorum apud Altissimum.

17 Ideò accipient regnum decoris, & diadema speciei de manu Domini: quoniam dextera sua teget eos, & brachio sancto suo defendet illos.

18 * Accipiet armaturam zelus illius, & armabit creaturam ad vltionem inimicorum. * Ps.17.d 40. Eph.6.c.13.

19 Induet pro thorace iustitiam, & accipiet pro galea iudicium certum.

D

20 Sumet scutũ inexpugnabile æquitatem.

21 Acuet autem duram iram in lanceam, & pugnabit cum illo orbis terrarum contra insensatos.

22 Ibunt directè emissiones fulgurum, & tamquam à benè curuato arcu nubiũ exterminabuntur, & ad certum locum insilient.

23 Et à petrosa ira plenæ mittentur grandines, excandescet in illos aqua maris, & flumina concurrent duriter.

24 Contra illos stabit spiritus virtutis, & tamquam turbo venti diuidet illos: & ad eremum perducet omnem terram iniquitas illorum, & malignitas euertet sedes potentium.

CAPVT VI.

Reges & iudices ad sapientiam & iustitiam sectandam exhortatur: ostendens quàm graue maneat iniustis rectoribus supplicium, item quàm sit obuia sapientia quærentibus eam: quodque eius acquisitio sit vtilis, cuius capax non est inuidus.

1 MElior est sapientia quàm vires: & vir prudens quàm fortis. A Eccl.9.d.18.

2 Audite ergo reges, & intelligite, discite iudices finium terræ.

3 Præbete aures vos, qui cõtinetis multitudines, & placetis vobis in turbis nationum:

4 * Quoniam Data est à Dño potestas vobis, & virtus ab Altissimo, qui interrogabit opera vestra, & cogitationes scrutabitur: * Rom.13.a.1.

B

5 Quoniam cum essetis ministri regni illius, non rectè iudicastis nec custodistis legem iustitiæ, neque secundùm voluntatem Dei ambulastis.

6 Horrendè & citò apparebit vobis: quoniam iudicium durissimum his, qui præsunt, fiet.

7 Exiguo enim cõceditur misericordia: potentes autem potenter tormenta patientur.

8 * Non enim subtrahet personã cuiusquã Deus, nec verebitur magnitudinem cuiusquam: quoniam pusillum & magnum ipse fecit, & æqualiter cura est illi de omnibus. * Deut.10 d.17. 2.Par.19 b.7. Eccli.35 b.15. Act.10.c.34. Rom.2.b 11. Gal.2.b.6 Eph.6.b.9. Col.3.d.25 1.Pet.1.c 17.

9 Fortioribus autẽ fortior instat cruciatio.

10 Ad vos ergo reges sũt hi sermones mei, vt discatis sapientiam, & non excidatis.

11 Qui enim custodierint iusta iustè, iustificabuntur: & qui didicerint ista, inuenient quid respondeant.

12 Concupiscite ergo sermones meos, diligite illos, & habebitis disciplinam.

13 Clara est, & quæ numquam marcescit sapientia, & facilè videtur ab his qui diligunt eam, & inuenitur ab his qui quærunt illam.

14 Præoccupat qui se concupiscunt, vt illis se prior ostendat.

15 Qui de luce vigilauerit ad illam, non laborabit: assidentem enim illam foribus suis inueniet.

16 Cogitare ergo de illa, sensus est consummatus: & qui vigilauerit propter illam, citò securus erit.

17 Quoniam dignos se ipsa circuit quærens. & in vijs ostendit se illis hilariter, & in omni prouidentia occurrit illis.

18 Initium enim illius, verissima est disciplinæ concupiscentia.

19 Cura ergo disciplinæ, dilectio est: & dilectio, custodia legum illius est: custoditio autem legum, consummatio incorruptionis est:

20 Incorruptio autem facit esse proximum Deo.

D 21 Concupiscentia itaque sapientiæ deducit ad regnum perpetuum.

22 Si ergo delectamini sedibus & sceptris, ò reges populi, diligite sapientiam, vt in perpetuum regnetis.

23 Diligite lumen sapientiæ omnes qui præestis populis.

24 Quid est autem sapientia, & quemadmodum facta sit referam: & non abscondam à vobis sacramenta Dei, sed ab initio natiuitatis inuestigabo, & ponam in lucem scientiam illius, & non præteribo veritatem:

25 Neque cum inuidia tabescente iter habebo: quoniam talis homo non erit particeps sapientiæ:

26 Multitudo autem sapientium sanitas est orbis terrarum: & rex sapiens stabilimentum populi est.

27 Ergo accipite disciplinam per sermones meos, & proderit vobis.

CAPVT VII.

Cùm vnus sit omnibus introitus ad vitam, & similis exitus: præ omnibus eligenda est sapientia: adferens secum cuncta bona, habens secum spiritum intelligentiæ multiplicem, & quę hic mirum in modum extollitur, quamque abunde auctor fuerat assecutus.

A 1 SVm quidem & ego mortalis homo, similis omnibus, & ex genere terreni illius, qui prior factus est, & in ventre matris figuratus sum caro,

2 Decem mensium tempore * coagulatus sum in sanguine, ex semine hominis, & delectamento somni conueniente. (* Iob 10. b.1g.)

3 Et ego natus accepi communẽ aërem, & in similiter factam decidi terram, & primam vocem similem omnibus emisi plorans.

4 In inuolumentis nutritus sum, & curis magnis.

5 Nemo enim ex regibus aliud habuit natiuitatis initium.

6 * Vnus ergo introitus est omnibus ad vitam, & similis exitus. (* Iob 1 d. 21. 1. Tim. 6. b.7.)

7 Propter hoc optaui, & datus est mihi sẽsus & inuocaui, & venit in me spiritus sapiẽtiæ:

8 Et præposui illã regnis & sedibus, & diuitias nihil esse duxi in comparatione illius.

9 * Nec comparaui illi lapidem pretiosum: quoniam omne aurum in comparatione illius, arena est exigua, & tanquam lutum æstimabitur argentum in conspectu illius. (* Iob 28. c.15. Prou. 8. b. 11.)

10 Super salutem & speciem dilexi illam, & proposui pro luce habere illam: quoniam inextinguibile est lumen illius. B

11 * Venerunt autem mihi omnia bona pariter cum illa, & innumerabilis honestas per manus illius, (* 3. Reg 3. c 13. Matt. 6 d 33.)

12 Et lætatus sum in omnibus: quoniam antecedebat me ista sapientia, & ignorabam quoniam horum omnium mater est.

13 Quam sine fictione didici, & sine inuidia communico, & honestatem illius non abscondo.

14 Infinitus enim thesaurus est hominibus: quo qui vsi sunt, participes facti sunt amicitiæ Dei, propter disciplinæ dona commendati.

15 Mihi autem dedit Deus dicere ex sententia, & præsumere digna horum quæ mihi dantur: quoniam ipse sapientiæ dux est, & sapientium emendator:

16 In manu enim illius & nos, & sermones nostri, & omnis sapientia, & operum scientia, & disciplina.

17 Ipse enim dedit mihi horum, quæ sunt, scientiam veram: vt sciam dispositionem orbis terrarum, & virtutes elementorum, C

18 Initium, & consummationem, & medietatem temporum, vicissitudinum permutationes, & commutationes temporum,

19 Anni cursus, & stellarum dispositiones.

20 Naturas animalium, & iras bestiarum, vim ventorum, & cogitationes hominum, differentias virgultorum, & virtutes radicũ,

21 Et quæcumque sunt absconsa & improuisa, didici: omnium enim artifex docuit me sapientia.

22 Est enim in illa spiritus intelligentiæ, sanctus, vnicus, multiplex, subtilis, disertus, mobilis, incoinquinatus, certus, suauis, amans bonum, acutus, quem nihil vetat, benefaciens,

23 Humanus, benignus, stabilis, certus, securus, omnem habens virtutem, omnia prospiciens, & qui capiat omnes spiritus: intelligibilis, mundus, subtilis.

24 Omnibus enim mobilibus mobilior est sapientia: attingit autem vbique propter suam munditiam.

25 Vapor est enim virtutis Dei, & emanatio quædam est claritatis omnipotentis Dei sincera: & ideò nihil inquinatũ in eũ incurrit. D

26 * Candor est enim lucis æternæ, & speculum sine macula Dei maiestatis, & imago bonitatis illius. (* Hebr. 1. a.3.)

27 Et cùm sit vna, omnia potest: & in se permanens omnia innouat, & per nationes in animas sanctas se transfert: amicos Dei & prophetas constituit.

28 Neminem enim diligit Deus, nisi eum, qui cum sapientia inhabitat.

29 Eſt enim hæc ſpecioſior ſole, & ſuper omnem diſpoſitionem ſtellarum, luci comparata inuenitur prior.

30 Illi enim ſuccedit nox, ſapientiam autem non vincit malitia.

CAPVT VIII.

Cùm ſapientiam comitentur omnia deſiderabilia, ſummè ambienda eſt, & à Deo petenda, à quo ſolo datur continentia.

A 1 ATtingit ergo à fine vſque ad finem fortiter, & diſponit omnia ſuauiter.

2 Hanc amaui, & exquiſiui à iuuentute mea, & quæſiui ſponſam mihi eam aſſumere, & amator factus ſum formæ illius.

3 Generoſitatem illius glorificat, contubernium habens Dei: ſed & omnium Dominus dilexit illam.

4 Doctrix enim eſt diſciplinæ Dei, & electrix operum illius.

5 Et ſi diuitiæ appetuntur in vita, quid ſapientia locupletius, quæ operatur omnia?

6 Si autem ſenſus operatur: quis horum, quę ſunt, magis quàm illa eſt artifex?

B 7 Et ſi iuſtitiam quis diligit: labores huius magnas habent virtutes: ſobrietatem enim, & prudentiam docet, & iuſtitiam, & virtutem, quibus vtilius nihil eſt in vita hominibus.

8 Et ſi multitudinē ſcientiæ deſiderat quis, ſcit præterita, & de futuris æſtimat: ſcit verſutias ſermonum, & diſſolutiones argumentorum: ſigna & monſtra ſcit antequam fiant & euentus temporum & ſeculorum.

9 Propoſui ergo hanc adducere mihi ad conuiuendum: ſciens quoniam mecum communicabit de bonis, & erit allocutio cogitationis & tædij mei.

C 10 Habebo propter hanc claritatē ad turbas, & honorem apud ſeniores iuuenis:

11 Et acutus inueniar in iudicio, & in conſpectu potentium admirabilis ero, & facies principum mirabuntur me:

12 Tacentem me ſuſtinebunt, & loquentem me reſpicient, & ſermocinante me plura, manus ori ſuo imponent.

13 Præterea habebo per hanc, immortalitatem: & memoriam æternam his, qui poſt me futuri ſunt, relinquam.

14 Diſponam populos: & nationes mihi erunt ſubditæ.

15 Timebunt me audientes reges horrendi: & in multitudine videbor bonus, & in bello fortis.

D 16 Intrans in domum meam, conquieſcam cum illa: non enim habet amaritudinem conuerſatio illius, nec tedium conuictus illius, ſed lætitiam & gaudium.

17 Hæc cogitans apud me, & commemorans in corde meo: quoniam immortalitas eſt in cognatione ſapientiæ,

18 Et in amicitia illius delectatio bona, & in operibus manuum illius honeſtas ſine defectione, & in certamine loquelæ illius ſapientia, & præclaritas in communicatione ſermonum ipſius: circuibam quærens, vt mihi illam aſſumerem.

19 Puer autem eram ingenioſus, & ſortitus ſum animam bonam.

20 Et cùm eſſem magis bonus, veni ad corpus incoinquinatum.

21 Et vt ſciui quoniam aliter non poſſem eſſe continens, niſi Deus det, & hoc ipſum erat ſapientiæ, ſcire cuius eſſet hoc donum: adij Dominum, & deprecatus ſum illum, & dixi ex totis præcordijs meis.

CAPVT IX.

Oratio ſapientis cum agnitione propriæ imbecillitatis, ad impetrandam à Domino ſapientiam: quæ cùm omnibus neceſſaria ſit, potiſſimum tamen rectoribus populorum; incerta eſt enim humana ſapientia.

1 DEus patrum meorum, & Dñe miſericordiæ, qui feciſti omnia verbo tuo, A *1. Reg. 3. b. 9.*

2 Et ſapientia tua conſtituiſti hominem, vt dominaretur creaturæ, quæ à te facta eſt,

3 Vt diſponat orbem terrarum in æquitate & iuſtitia, & in directione cordis iudicium iudicet?

4 Da mihi ſedium tuarum aſſiſtricē ſapientiam, & noli me reprobare à pueris tuis:

5 * Quoniam ſeruus tuus ſum ego, & filius ancillæ tuæ, homo infirmus, & exigui temporis, & minor ad intellectum iudicij & legum. *Pſ. 115. b. 16.* B

6 Nam & ſi quis erit conſummatus inter filios hominum, ſi ab illo abfuerit ſapientia tua, in nihilum computabitur.

7 * Tu elegiſti me regem populo tuo, & iudicem filiorum tuorum, & filiarum: *1. Par. 28. a. 4. 5. 2 Par. 1. c. 9.*

8 Et dixiſti me ædificare templum in monte ſancto tuo, & in ciuitate habitationis tuæ altare ſimilitudinem tabernaculi ſancti tui, quod præparaſti ab initio:

9 * Et tecū ſapientia tua, quæ nouit opera tua, quæ affuit tunc cùm orbem terrarum faceres, & ſciebat quid eſſet placitum oculis tuis, & quid directum in præceptis tuis. *Prou. 8. c. 22. d. 27. Ioan. 1. a. 1.* C

10 Mitte illam de cœlis ſanctis tuis, & à ſede magnitudinis tuæ, vt mecum ſit & mecum laboret, vt ſciam quid acceptum ſit apud te:

11 Scit enim illa omnia, & intelligit, & deducet me in operibus meis ſobriè, & cuſtodiet me in ſua potentia.

12 Et erunt accepta opera mea, & diſponam populum tuum iuſtè, & ero dignus ſedium patris mei.

13 * Quis enim hominum poterit ſcire conſilium Dei? aut quis poterit cogitare quid velit Deus? *Iſai. 40. c. 13. Rom. 11. d. 34. 1. Cor. 2. d. 16.* D

14 Cogitationes enim mortalium timidæ, & incertæ prouidentiæ noſtræ.

15 Corpus enim, quod corrumpitur, aggrauat animam, & terrena inhabitatio deprimit ſenſum multa cogitantem.

16 Et difficilè æſtimamus quæ in terra ſunt: & quæ in proſpectu ſunt, inuenimus cum labore. Quæ autem in cœlis ſunt quis inueſtigabit?

17 Senſum autem tuum quis ſciet, niſi tu dederis ſapientiam, & miſeris ſpiritum ſanctum tuum de altiſſimis:

18 Et sic correctæ sint semitæ eorum qui sunt in terris, & quæ tibi placent didicerint homines?

19 Nam per sapientiam sanati sunt quicumque placuerũt tibi Domine à principio.

CAPVT X.

Commendatur sapientia quòd seruauerit & à malis liberauerit Adam, Noe, Abraham, Lot, Iacob, Ioseph, Moysen, per quèm filios Israel de Ægypto duxit per Mare rubrum, demersis in eo Ægyptijs.

A Gen. 1. d. 27.

1 HÆc illum, qui primus formatus est à Deo pater orbis terrarum, cùm solus esset creatus, custodiuit,

* Gen. 2. a. 7.

2 * Et eduxit illum à delicto suo, & dedit illi virtutem continendi omnia.

* Gen. 4. b. 8.

3 * Ab hac vt recessit iniustus in ira sua, per iram homicidij fraterni deperijt.

* Gen. 7. d. 21.

4 * Propter quem, cùm aqua deleret terram, sanauit iterùm sapientia, per contemptibile lignum iustum gubernans.

* Gen. 11. a. 2.

5 * Hæc & in consensu nequitiæ cùm se nationes contulissent, sciuit iustum, & conseruauit sine querela Deo, & in filij misericordia fortem custodiuit.

* Gen. 19 d. 17. c. 22.

6 * Hæc iustum à pereuntibus impijs liberauit fugientem, descendente igne in pentapolim:

B

7 Quibus in testimonium nequitiæ fumigabunda constat deserta terra, & incerto tempore fructus habentes arbores, & incredibilis animæ memoria stans figmẽtum salis.

8 Sapientiam enim prætereuntes, non tantùm in hoc lapsi sunt vt ignorarent bona, sed & insipientiæ suæ reliquerunt hominibus memoriam, vt in his, quæ peccauerunt, nec latere potuissent.

9 Sapientia autem hos, qui se obseruant, à doloribus liberauit.

* Gen. 28. a. 5. b. 10.

10 * Hæc profugum iræ fratris iustum deduxit per vias rectas, & ostendit illi regnum Dei, & dedit illi scientiam sanctorum: honestauit illum in laboribus, & compleuit labores illius.

11 In fraude circumuenientium illum affuit illi, & honestum fecit illum.

C

12 Custodiuit illum ab inimicis, & à seductoribus tutauit illum, & certamen forte dedit illi vt vinceret, & sciret quoniam omnium potentior est sapientia.

* Gen. 37. f. 28.

13 * Hæc venditum iustum non dereliquit, sed à peccatoribus liberauit eum: descenditque cum illo in foueam,

* Gen. 41. e. 40. Act. 7. b. 9.

14 * Et in vinculis non dereliquit illum, donec afferret illi sceptrum regni, & potentiam aduersus eos, qui eum deprimebant? & mendaces ostendit, qui maculauerunt illum, & dedit illi claritatem æternam.

* Exod. 1. b. 11.

15 * Hæc populum iustum, & semen sine querela, liberauit à nationibus, quæ illum deprimebant.

16 Intrauit in animam serui Dei, & stetit contra reges horrendos in portentis & signis.

D

17 Et reddidit iustis mercedem laborum suorum, & deduxit illos in via mirabili: & fuit illis in velamento diei, & in luce stellarum per noctem:

* Exod. 14. e. 22. Psal. 77. b. 13.

18 * Transtulit illos per Mare rubrum: & transuexit illos per aquam nimiam.

19 Inimicos autem illorum demersit in mare, & ab altitudine inferorum eduxit illos. * Ideò iusti tulerunt spolia impiorum.

* Exod. 12. c. 35.

20 * Et decantauerunt Domine nomen sanctum tuum, & victricem manum tuam laudauerunt pariter:

* Exod. 15. a. 1.

21 Quoniam sapientia aperuit os mutorum, & linguas infantium fecit disertas.

CAPVT XI.

Sapientia filios Israel per desertum deduxit, deuictis inimicis, datisque è petra aquis: punitis autem multiplici flagello idololatris Ægyptijs: cùm tamen Deus omnium quærens salutem, longanimiter toleret peccatores, vt resipiscant, quos vniuersos solo suo nutu continuò perdere posset.

A Exod. 16. a. 1.

1 DIrexit opera eorum in manibus prophetæ sancti.

2 Iter fecerunt per deserta, quæ non habitabantur: & in locis desertis fixerunt casas.

* Exod. 17. d. 13.

3 * Steterunt contra hostes, & de inimicis se vindicauerunt.

* Num. 20. b. 11.

4 * Sitierunt, & inuocauerunt te, & data est illis aqua de petra altissima, & requies sitis de lapide duro.

5 Per quæ enim pœnas passi sunt inimici illorum, à defectione potus sui, & in eis, cùm abundarent filij Israel, lætati sunt;

6 Per hæc, cùm illis deessent, benè cum illis actum est.

7 Nam pro fonte quidem sempiterni fluminis, humanum sanguinem dedisti iniustis.

8 Qui cùm minuerentur in traductione infantium occisorum, dedisti illis abundantem aquam insperatè,

9 Ostendens per sitim, quæ tunc fuit, quemadmodum tuos exaltares, & aduersarios illorum necares.

B

10 Cùm enim tentati sunt, & quidem cum misericordia disciplinam accipientes, scierunt quemadmodum cum ira iudicati impij tormenta paterentur.

11 Hos quidem tamquam pater monens probasti: illos autem tamquam durus rex interrogans condemnasti.

12 Absentes enim & præsentes similiter torquebantur.

13 Duplex enim illos acceperat tædium, & gemitus cum memoria præteritorum.

14 Cùm enim audirent per sua tormenta benè secum agi, commemorati sunt Dominum, admirantes in finem exitus.

C

15 Quem enim in expositione praua proiectum deriserunt, in finem euentus mirati sunt, non similiter iustis sitientes.

* Inf. 12. d. 24.

16 Pro cogitationibus autem insensatis iniquitatis illorum, * quòd quidam errantes colebant mutos serpentes, & bestias superuacuas immisisti illis multitudinem mutorum animalium in vindictam:

17 Vt scirent, quia per quæ peccat quis, per hæc & torquetur.

* Leu. 26. d. 22. Inf. 16 a 1. Ier. 8 f 17.

D

18 Non enim impoſſibilis erat omnipotens manus tua, quę creauit orbem terrarum ex materia inuiſa, * immittere illis multitudinem vrſorum, aut audaces leones,

19 Aut noui generis ira plenas ignotas beſtias, aut vaporem ignium ſpirantes, aut fumi odorem proferentes, aut horrendas ab oculis ſcintillas emittentes:

20 Quoniam non ſolùm læſura poterat illos exterminare, ſed & aſpectus per timorem occidere.

21 Sed & ſine his vno ſpiritu poterant occidi perſecutionem paſſi ab ipſis factis ſuis, & diſperſi per ſpiritum virtutis tuæ: ſed omnia in menſura, & numero, & pondere diſpoſuiſti.

22 Multum enim valere, tibi ſoli ſupererat ſemper: & virtuti brachij tui quis reſiſtet?

23 Quoniam tamquam momentum ſtateræ, ſic eſt ante te orbis terrarum, & tamquam gutta roris antelucani, quæ deſcendit in terram.

24 Sed misereris omnium, quia omnia potes, & diſſimulas peccata hominum propter pœnitentiam.

25 Diligis enim omnia quæ ſunt, & nihil odiſti eorum quæ feciſti: nec enim odiens aliquid conſtituiſti, aut feciſti.

26 Quomodo autem poſſet aliquid permanere, niſi tu voluiſſes? aut quod à te vocatum non eſſet, conſeruaretur?

28 Parcis autem omnibus: quoniam tua ſunt Domine, qui amas animas.

CAPVT XII.

Oſtendit quanta clementia & longanimitate Deus corripuerit peccatores terræ ſanctæ incolas, non ſubitò eos delens, cùm non illos tantùm, ſed & omnes nationes nulli illata iniuria, tamquam ſolùs omnium Dominus perdere poſſet: hac videlicet erga inimicos clementia electos ſuos de ſe ſuaque bonitate bene ſperare faciens, eoſque à peccatis reuocans.

A

1 O Quàm bonus & ſuauis eſt Domine ſpiritus tuus in omnibus.

2 Ideoque eos, qui exerrant, partibus corripis: & de quibus peccant, admones & alloqueris: vt relicta malitia, credant in te Domine.

*Deut. 9. a 2. 12. d 29. 18. c. 12.

3 * Illos enim antiquos inhabitatores terrę ſanctæ tuæ, quos exhorruiſti,

4 Quoniam odibilia opera tibi faciebant per medicamina, & ſacrificia iniuſta,

5 Et filiorum ſuorum necatores ſine miſericordia, & comeſtores viſcerum hominum, & deuoratores ſanguinis à medio ſacramento tuo,

6 Et auctores parentes animarum inauxiliatarum, perdere voluiſti per manus parentum noſtrorum,

7 Vt dignam perciperent peregrinationem puerorum Dei, quæ tibi omnium charior eſt terra.

8 Sed & his tamquam hominibus pepercisti, & miſiſti anteceſſores exercitus tui veſpas vt illos paulatim exterminarent.

B

9 Non quia impotens eras in bello ſubijcere impios iuſtis, aut beſtijs ſæuis, aut verbo duro ſimul exterminare:

10 * Sed partibus iudicans dabas locum pœnitentiæ, non ignorans, quoniam nequam eſt natio eorum, & naturalis malitia ipſorum, & quoniam non poterat mutari cogitatio illorum in perpetuum. *Exod. 23. f. 30. Deut. 7. d. 22.

11 Semen enim erat maledictum ab initio: nec timens aliquem, veniam dabas peccatis illorum.

12 Quis enim dicet tibi: Quid feciſti? aut quis ſtabit contra iudicium tuum? aut quis in conſpectu tuo veniet vindex iniquorum hominum? aut quis tibi imputabit, ſi perierint nationes, quas tu feciſti?

13 Non enim eſt alius Deus quàm tu, *cui cura eſt de omnibus, vt oſtendas quoniam non iniuſtè iudicas iudicium. * 1. Pet. 5. b. 7.

14 Neque rex neque tyrannus in conſpectu tuo inquirent de his quos perdidiſti.

15 Cùm ergo ſis iuſtus, iuſtè omnia diſponis, ipſum quoque, qui non debet puniri, cōdemnare, exterum æſtimas à tua virtute.

C

16 Virtus enim tua iuſtitiæ initium eſt: & ob hoc quòd omnium Dominus es, omnibus te parcere facis.

17 Virtutem enim oſtendis tu, qui non crederis eſſe in virtute conſummatus, & horum, qui te neſciunt, audaciam traducis.

18 Tu autem dominator virtutis, cum tranquillitate iudicas, & cum magna reuerentia diſponis nos: ſubeſt enim tibi, cùm volueris, poſſe.

19 Docuiſti autem populum tuum per talia opera, quoniam oportet iuſtum eſſe & humanum, & bonæ ſpei feciſti filios tuos: quoniam iudicans das locum in peccatis pęnitentiæ.

20 Si enim inimicos ſeruorum tuorum, & debitos morti, cum tanta cruciaſti attentione, dans tempus & locum, per quæ poſſent mutari à malitia;

21 Cum quanta diligentia iudicaſti filios tuos, quorum parentibus iuramenta & conuentiones dediſti bonarum promiſſionum?

D

22 Cùm ergo das nobis diſciplinam, inimicos noſtros multipliciter flagellas, vt bonitatem tuam cogitemus iudicantes: & cùm de nobis iudicatur, ſperemus miſericordiam tuam.

23 Vnde & illis, qui in vita ſua inſenſatè & iniuſtè vixerunt, per hæc, quæ coluerunt, dediſti ſumma tormenta.

24 * Etenim in erroris via diutius errauerunt, deos æſtimantes hæc, quæ in animalibus ſunt ſuperuacua, infantium inſenſatorum more viuentes. * Sup. 11. c. 16. Rom. 1. c. 23.

25 Propter hoc tamquam pueris inſenſatis iudicium in deriſum dediſti.

26 Qui autem ludibrijs & increpationibus non ſunt correcti, dignum Dei iudicium experti ſunt.

27 In quibus enim patiētes indignabantur, per hęc quos putabant deos, in ipſis cū exterminarentur videntes, illū, quē olim negabant ſe noſſe, verū Deū agnouerunt: propter quod & finis cōdemnationis eorū venit ſuper illos.

CAPVT XIII.

Vani quidem sunt qui ex creaturis Deum non agnoscentes, ipsas potiùs creaturas pro dijs coluerunt: at illi longè stultiores qui opus artificis Deum dicunt, ab insensato idolo futura interrogantes.

Rom.1.c.18. 1 VAni autem sunt omnes homines, in quibus non subest scientia Dei: & de his quæ videntur bona, non poterunt intelligere eum qui est, neque operibus attendentes agnouerunt quis esset artifex:

*Deut.4.c.19.17.a.3. 2 * Sed aut ignem, aut spiritum, aut citatum aërem, aut gyrum stellarum, aut nimiam aquam, aut solem & lunam, rectores orbis terrarum deos putauerunt.

3 Quorum si specie delectati, deos putauerunt: sciant quantò his dominator eorum speciosior est. speciei enim generator hæc omnia constituit.

4 Aut si virtutem & opera eorum mirati sunt, intelligant ab illis, quoniam qui hæc fecit, fortior est illis:

5 A magnitudine enim speciei & creaturæ, cognoscibiliter poterit creator horum videri.

B 6 Sed tamen adhuc in his minor est querela. Et hi enim fortasse errant, Deum quærentes, & volentes inuenire.

*Rom.1.c.21. 7 * Etenim cùm in operibus illius conuersentur, inquirunt: & persuasum habent quoniam bona sunt quæ videntur.

8 Iterùm autem nec his debet ignosci.

9 Si enim tantùm potuerunt scire, vt possent æstimare sæculum: quomodo huius Dominum non faciliùs inuenerunt?

10 Infelices autem sunt, & inter mortuos spes illorum est, qui appellauerunt deos opera manuum hominum, aurum & argentum, artis inuentionem, & similitudinis animalium, aut lapidem inutilem opus manus antiquæ.

*Isa.44.b.12. Ier.10.a.3. C 11 * Aut si quis artifex faber de silua lignum rectum secuerit: & huius doctè eradat omnem corticem, & arte sua vsus, diligenter fabricet vas vtile in conuersationem vitæ.

12 Reliquijs autem eius operis, ad præparationem escæ abutatur:

13 Et reliquum horum, quod ad nullos vsus facit, lignum curuum, & vorticibus plenum, sculpat diligenter per vacuitatem suam & per scientiam suæ artis figuret illud, & assimilet illud imagini hominis,

14 Aut alicui ex animalibus illud comparet, perliniens rubrica, & rubicundum faciẽs fuco colorem illius, & omnem maculam, quę & in illo est, perliniens:

D 15 Et faciat ei dignam habitationem, & in pariete ponens illud, & confirmans ferro,

16 Ne fortè cadat, prospiciens illi, sciens quoniam non potest adiuuare se: imago enim est, & opus est illi adiutorium.

17 Et de substantia sua, & de filijs suis, & de nuptijs votum faciens, inquirit. Non erubescit loqui cum illo, qui sine anima est:

18 Et pro sanitate quidem infirmum deprecatur, & pro vita rogat mortuum, & in adiutorium inutilem inuocat:

19 Et pro itinere petit ab eo, qui ambulare non potest: & de acquirendo, & de operando, & de omnium rerum euentu petit ab eo, qui in omnibus est inutilis.

CAPVT XIV.

Vtilis inuentio nauis, qua etiam tempore diluuij semen humanum seruatum est: idolum autem maledictum est cum suo fabricatore, & quod fuerit idolorum idololatriæque exordium ac progressus, item quæ mala ex idololatria procedant.

1 ITerùm alius nauigare cogitans, & per feros fluctus iter facere incipiens, ligno portante se, fragilius lignum inuocat. A

2 Illud enim cupiditas acquirendi excogitauit, & artifex sapientia fabricauit sua.

3 Tua autem, Pater, prouidentia gubernat: * quoniam dedisti & in mari viam, & inter fluctus semitam firmissimam, *Exod.14.c.22.

4 Ostendens quoniam potens es ex omnibus saluare, etiam si sine arte aliquis adeat mare.

5 Sed vt non essent vacua sapientiæ tuæ opera; propter hoc etiam & exiguo ligno credunt homines animas suas, & transeuntes mare per ratem liberati sunt:

6 * Sed & ab initio cùm perirent superbi gigantes, spes orbis terrarum ad ratem confugiens, remisit sæculo semen natiuitatis, quę manu tua erat gubernata. *Gen.6.a.4.7.b.7.

7 Benedictum est enim lignum, per quod fit iustitia.

8 * Per manus autem quod fit idolum, maledictum est & ipsum, & qui fecit illud: quia ille quidem operatus est: illud autem cùm esset fragile, deus cognominatus est. *Psal.113. Bar.6.a.3.

9 Similiter autem odio sunt Deo impius & impietas eius.

10 Etenim quod factum est, cum illo, qui fecit, tormenta patietur.

11 Propter hoc & in idolis nationum non erit respectus: quoniam creaturæ Dei in odium factæ sunt, & in tentationem animabus hominum, & in muscipulam pedibus insipientium. B

12 Initium enim fornicationis est exquisitio idolorum: & adinuentio illorum corruptio vitæ est.

13 Neque enim erant ab initio, neque erunt in perpetuum.

14 Superuacuitas enim hominum aduenit in orbem terrarum, & ideò breuis illorum finis est inuentus.

15 Acerbo enim luctu dolens pater, citò sibi rapti filij fecit imaginem: & illum, qui tunc quasi homo mortuus fuerat, nunc tanquam Deum colere cœpit, & constituit inter seruos suos sacra & sacrificia.

16 Deinde interueniente tempore, conualescente iniqua consuetudine, hic error tanquam lex custoditus est, & tyrranorum imperio colebantur figmenta.

17 Et hos quos in palam homine honorare non poterant, propter hoc quod longè essent, è longinquo figura eorum allata,

euiden-

euidentem imaginem regis, quem honorare volebant, fecerunt: vt illum, qui aberat, tamquam præsentem colerent sua solicitudine.

18 Prouexit autem ad horum culturam & hos qui ignorabant, artificis eximia diligentia.

9 Ille enim volens placere illi, qui se assumpsit, elaborauit arte sua, vt similitudinem in melius figuraret.

C 20 Multitudo autem hominum abducta per speciem operis, eum, qui ante tempus tamquam homo honoratus fuerat, nunc deum æstimauerunt.

21 Et hæc fuit vitæ humanæ deceptio: quoniam aut affectui, aut regibus deseruientes homines, incommunicabile nomen lapidibus & lignis imposuerunt.

22 Et non sufficerat errasse eos circa Dei scientiam, sed & in magno viuentes inscientiæ bello, tot & tam magna mala pacem appellant.

*Deut. 18. b. 10. Ier. 7. b. 6. 23 * Aut enim filios suos sacrificantes, aut obscura sacrificia facientes, aut insaniæ plenas vigilias habentes,

24 Neque vitam, neque nuptias mundas iam custodiunt, sed alius alium per inuidiam occidit, aut adulterans contristat:

D 25 Et omnia commista sunt, sanguis, homicidium, furtum & fictio, corruptio & infidelitas, turbatio & periurium, tumultus bonorum.

26 Dei immemoratio, animarum inquinatio, natiuitatis immutatio, nuptiarum inconstantia, inordinatio mœchię & impudicitię.

27 Infandorum enim idolorum cultura, omnis mali causa est, & initium & finis.

28 Aut enim dum lætantur, insaniunt: aut certè vaticinantur falsa, aut viuunt iniustè, aut peierant citò.

29 Dum enim confidunt in idolis, quę sine anima sunt, malè iurantes noceri se non sperant.

30 Vtraque ergo illi euenient dignè, quoniam malè senserunt de Deo, attendentes idolis, & iurauerunt iniustè, in dolo contemnentes iustitiam.

31 Non enim iuratorum virtus, sed peccantium pœna perambulat semper in iustorum præuaricationem.

CAPVT XV.

Vox fidelium suauitatem & misericordiam Dei commendantium, cuius gratia ab idololatria sunt seruati: miris quoque subsannati idolorum artifices ac cultores.

A 1 TV autem Deus noster, suauis & verus es, patiens, & in misericordia disponens omnia.

2 Etenim si peccauerimus, tui sumus, scientes magnitudinem tuam: & si non peccauerimus, scimus quoniam apud te sumus computati.

3 Nosse enim te, consummata iustitia est: & scire iustitiam, & virtutem tuam, radix est immortalitatis.

4 Non enim in errorem induxit nos hominum malæ artis excogitatio, nec vmbra picturæ labor sine fructu, effigies sculpta per varios colores,

5 Cuius aspectus insensato dat concupiscentiam, & diligit mortuæ imaginis effigiem sine anima.

6 Malorum amatores, digni sunt qui spem habeant in talibus, & qui faciunt illos, & qui diligunt, & qui colunt.

7 * Sed & figulus mollem terram premens, laboriosè fingit ad vsus nostros vnumquodque vas, & de eodem luto fingit quæ munda sunt in vsum vasa, & similiter quæ his sunt contraria: horum autem vasorum quis sit vsus, iudex est figulus. *Rom. 9 e. 21. B

8 Et cùm labore vano deum fingit de eodem luto, ille qui paulò antè de terra factus fuerat, & post pusillum reducit se vnde acceptus est, repetitus animæ debitum quam habebat.

9 Sed cura est illi, non quia laboraturus est, nec quoniam breuis illi vita est, sed concertatur aurificibus & argētarijs: sed & ærarios imitatur, & gloriam præfert, quoniam res superuacuas fingit.

10 Cinis est enim cor eius, & terra superuacua spes illius, & luto vilior vita eius: C

11 Quoniam ignorauit qui se finxit, & qui inspirauit illi animam quæ operatur, & qui insufflauit ei spiritum vitalem.

12 Sed & æstimauerunt lusum esse vitam nostram, & conuersationem vitæ compositam ad lucrum, & oportere vndecumque etiam ex malo acquirere.

13 Hic enim scit se super omnes delinquere, qui ex terræ materia fragilia vasa, & sculptilia fingit.

14 Omnes enim insipientes, & infelices supra modum animæ superbi, sunt inimici populi tui, & imperantes illi:

15 Quoniam omnia idola nationum deos æstimauerunt, * quibus neque oculorum vsus est ad videndum, neque nares ad percipiendū spiritum, neque aures ad audiendum, neque digiti manuum ad tractandum, sed & pedes eorum pigri ad ambulandum. *Ps. 113. b. 5. 134. c. 16

16 Homo enim fecit illos: & qui spiritum mutuatus est, is finxit illos. Nemo enim sibi similem homo poterit Deum fingere. D

17 Cùm enim sit mortalis, mortuum fingit manibus iniquis. Melior enim est ipse his quos colit, quia ipse quidem vixit, cùm esset mortalis, illi autem numquam.

18 Sed & animalia miserrima colūt: insensata enim comparata his, illis sunt deteriora.

19 Sed nec aspectu aliquis ex his animalibus bona potest conspicere. Effugerunt autem Dei laudem, & benedictionem eius.

CAPVT XVI.

Ægyptijs ob idololatriā digna passis, Hebręi escā à Deo acceperunt: castigati tamen aliquātū morsu serpentū, erecto serpente æneo sanati sunt à Deo: impij verò morte consumpti per locustas, muscas, ignemque grandini missum: cùm illi accepto manna, satiati sint & confortati.

1 PRopter hæc, & per his similia passi sunt dignè tormenta, & per multitudi- A

nem

nem bestiarum exterminati sunt.

2 Pro quibus tormentis benè disposuisti
*Num.11. g.31. populum tuum, * quibus dedisti concupiscentiam delectamenti sui, nouum saporem, escam parans eis ortygometram:

3 Vt illi quidem concupiscentes escam propter ea, quæ illis ostensa & missa sunt, etiam à necessaria concupiscentia auerterentur. Hi autem in breui inopes facti, nouam gustauerunt escam.

4 Oportebat enim illis sine excusatione quidem superuenire interitum exercentibus tyrannidem: his autem tantùm ostendere quemadmodum inimici eorum exterminabantur.

*Num. 21. b.6. 5 * Etenim cùm illis superuenit sæua bestiarum ira, morsibus peruersorum colubrorum exterminabantur,

6 Sed non in perpetuum ira tua permansit, sed ad correptionem in breui turbati sunt, signum habentes salutis ad commemorationem mandati legis tuæ.

7 Qui enim conuersus est, non per hoc, quod videbat, sanabatur, sed per te omnium saluatorem:

B 8 In hoc autem ostendisti inimicis nostris, quia tu es, qui liberas ab omni malo.

*Exod.10. b.4 8.f.24. Apoc.9. b.7. 9 * Illos enim locustarum & muscarum occiderunt morsus, & non est inuenta sanitas animæ illorum: quia digni erant ab huiusmodi exterminari.

10 Filios autem tuos, nec draconum venenatorum vicerunt dentes: misericordia enim tua adueniens sanabat illos.

11 In memoria enim sermonum tuorum examinabantur, & velociter saluabantur, ne in altam incidentes obliuionem, non possent tuo vti adiutorio.

12 Etenim neque herba, neque malagma sanauit eos, sed tuus, Domine, sermo, qui sanat omnia.

*Deut.32. f.39. 1 Reg.2.b 6. Tob.13.a. 2. 13 * Tu es enim, Domine, qui vitæ & mortis habes potestatem, & deducis ad portas mortis, & reducis:

14 Homo autem occidit quidem per mali-
C tiam, & cùm exierit spiritus, non reuertetur, nec reuocabit animam quæ recepta est:

15 Sed tuam manum effugere impossibile est.

*Exod.9. e.23. 16 * Negantes enim te nosse impij, per fortitudinem brachij tui flagellati sunt: nouis aquis, & grandinibus, & pluuijs persecutionem passi, & per ignem consumpti.

17 Quod enim mirabile erat, in aqua, quæ omnia extinguit, plus ignis valebat: vindex est enim orbis iustorum.

18 Quodam enim tempore, mansuetabatur ignis, ne comburerentur quę ad impios missa erant animalia: sed vt ipsi videntes scirent, quoniam Dei iudicio patiuntur persecutionem.

19 Et quodam tempore in aqua supra virtutem ignis, exardescebat vndique, vt iniquæ terræ nationem exterminaret.

*Exod.16. d.14. Num. 11. b.7. Ps.77.c 25 Ioa.6.d.31 20 * Pro quibus angelorum esca nutriuisti populum tuum: & paratum panem de cęlo pręstitisti illis sine labore, omne delectamentũ in se habentẽ, & omnis saporis suauitatẽ.

21 Substantia enim tua dulcedinem tuam, quam in filios habes, ostendebat: & deseruiens vniuscuiusque voluntati, ad quod quisque volebat, conuertebatur.

22 * Nix autem & glacies sustinebant vim ignis, & non tabescebant: vt scirent quoniam fructus inimicorum exterminabat ignis ardens in grandine & pluuia coruscans. * Exod.9. d.14. D

23 Hic autem iterùm vt nutrirentur iusti, etiam suæ virtutis oblitus est.

24 Creatura enim tibi Factori deseruiens, exardescit in tormentum aduersus iniustos: & lenior fit ad benefaciendum pro his, qui in te confidunt.

25 Propter hoc & tunc in omnia transfigurata, omnium nutrici gratiæ tuæ deseruiebat, ad voluntatem eorum, qui à te desiderabant:

26 Vt scirent filij tui, quos dilexisti Domine, * quoniam non natiuitatis fructus pascunt homines. sed sermo tuus hos, qui in te crediderint, conseruat. * Deut.8. a.3. Matt.4.a.4

27 Quod enim ab igne non poterat exterminari, statim ab exiguo radio solis calefactum tabescebat.

28 Vt notum omnibus esset, quoniam oportet præuenire solem ad benedictionem tuam, & ad ortum lucis te adorare.

29 Ingrati enim spes tamquam hybernalis glacies tabescet, & disperiet tamquam aqua superuacua.

CAPVT XVII.

Ægyptij triduanas passi sunt inuincibiles tenebras, cum incredibili timore & horrore: reliqua orbis parte illustrata lumine.

1 MAgna sunt enim iudicia tua Domine, & inenarrabilia verba tua: propter hoc indisciplinatæ animæ errauerunt. A

2 * Dum enim persuasum habent iniqui posse dominari nationi sanctæ: vinculis tenebrarum & longæ noctis compediti, inclusi sub tectis, fugitiui perpetuæ prouidentiæ iacuerunt. *Exod.10 f.23.

3 Et dum putant se latere in obscuris peccatis, tenebroso obliuionis velamento dispersi sunt, pauentes horrendè, & cùm admiratione nimia perturbati.

4 Neque enim quæ continebat illos spelunca, sine timore custodiebat, quoniam sonitus descendens perturbabat illos, & personæ tristes illis apparentes pauorem illis præstabant.

5 Et ignis quidem nulla vis poterat illis lumen præbere, nec siderum limpidæ flammæ illuminare poterant illam noctem horrendam.

6 Apparebat autem illis subitaneus ignis, B
timore plenus: & timore perculsi illius, quæ non videbatur, faciei, æstimabant deteriora esse quæ videbantur:

7 Et * magicæ artis appositi erant derisus, & sapientiæ gloriæ correptio cum contumelia. * Exod 7 d 22.8 b.7

8 Illi enim qui promittebant timores & pertur-

perturbationes expellere se ab anima languẽtẽ, hi cum derisu pleni timore languebant.
9 Nam etsi nihil illos ex monstris perturbabat: transitu animalium & serpentium sibilatione commoti, tremebundi peribant: & aërem, quem nulla ratione quis effugere posset, negantes se videre.
C 10 Cùm sit enim timida nequitia, dat testimonium condemnationis: semper enim præsumit sæua, perturbata conscientia.
11 Nihil enim est timor nisi proditio cogitationis auxiliorum.
12 Et dum ab intus minor est expectatio, maiorem computat inscientiam eius causæ, de qua tormentum præstat.
13 Illi autem qui impotentem verè noctẽ, & ab infimis, & ab altissimis inferis superuenientem, eundem somnum dormientes,
14 Aliquando monstrorum exagitabantur timore, aliquando animæ deficiebant traductione: subitaneus enim illis & inspiratus timor superuenerat.
15 Deinde si quisquam ex illis decidisset, custodiebatur in carcere sine ferro reclusus.
D 16 Si enim rusticus quis erat, aut pastor, aut agri laborum operarius præoccupatus esset, ineffugibilem sustinebat necessitatem.
17 Vna enim catena tenebrarum omnes erant colligati. Siue spiritus sibilans, aut inter spissos arborum ramos auium sonus suauis, aut vis aquæ decurrentis nimium,
18 Aut sonus validus præcipitatarum petrarum, aut ludentium animalium cursus inuisus, aut mugientium valida bestiarum vox, aut resonans de altissimis montibus Echo, deficientes faciebant illos præ timore.
19 Omnis enim orbis terrarum limpido illuminabatur lumine, & non impeditis operibus continebatur.
20 Solis autem illis superposita erat grauis nox, imago tenebrarum, quæ superuentura illis erat. Ipsi ergo sibi erant grauiores tenebris.

CAPVT XVIII.

Hebræi luce gaudent, & ducatum columnæ ignis accipiunt: occiduntur omnia Ægypti primogenita ab Angelo: Hebræi in seditione Core iram Dei prouocant: sed in medio incendij liberantur, offerente Aaron incensum, & pro multitudine deprecante.

A Exod. 10. l. 23. c. 1. 1 SAnctis autem tuis maxima erat lux, & horum quidem vocem audiebant, sed figuram non videbant. Et quia non & ipsi eadem passi erant, magnificabant te.
2 Et qui antè læsi erant, quia non lædebantur, gratias agebant: & vt esset differentia, donum petebant.
*Exod. 14 f. 24. Ps. 77. b. 14 104. d. 39 3 * Propter quod ignis ardentem columnam ducem habuerunt ignotę viæ, & solem sine læsura boni hospitij præstitisti.
4 Digni quidem illi carere luce, & pati carcerem tenebrarum, qui inclusos custodiebant filios tuos, per quos incipiebat incorruptum legis lumen sæculo dari.
* Exod. 1 c. 16 * Exod. 2 a. 3. 5 * Cùm cogitarent iustorum occidere infantes: & * vno exposito filio, & liberato, in traductionem illorum, multitudinem filiorum abstulisti, & * pariter illos perdidisti in aqua valida. *Exod. 14 f. 27. B
6 Illa enim nox antè cognita est à patribus nostris, vt verè scientes quibus iuramentis crediderunt, animæquiores essent.
7 Suscepta est autem à populo tuo sanitas quidem iustorum, iniustorum autem exterminatio.
8 Sicut enim læsisti aduersarios: sic & nos prouocans magnificasti.
9 Absconsè enim sacrificabant iusti pueri bonorum, & iustitiæ legem in concordia disposuerunt: similiter & bona & mala recepturos iustos, patrũ iam decantantes laudes.
10 Resonabat autem inconueniens inimicorum vox, & flebilis audiebatur planctus ploratorum infantium.
11 * Simili autem pęna seruus cum domino afflictus est, & popularis homo regi similia passus. *Exod. 12. e. 29.
12 Similiter ergo omnes, vno nomine mortis, mortuos habebant innumerabiles. Nec enim ad sepeliendum viui sufficiebant: quoniam vno momento, quæ erat præclarior natio illorum, exterminata est:
13 De omnibus enim non credentes propter veneficia, tunc verò primùm cùm fuit exterminium primogenitorum, spoponderunt populum Dei esse.
14 Cùm enim quietum silentium contineret omnia, & nox in suo cursu medium iter haberet, C
15 Omnipotens sermo tuus de cœlo à regalibus sedibus, durus debellator in mediam exterminij terram prosiliuit,
16 Gladius acutus insimulatum imperium tuum portans, & stans repleuit omnia morte & vsque ad cœlum attingebat stans in terra.
17 Tunc continuò visus somniorum malorum turbauerunt illos, & timores superuenerunt insperati.
18 Et alius alibi proiectus semiuiuus, propter quam moriebatur, causam demonstrabat mortis.
19 Visiones enim, quæ illos turbauerunt, hæc præmonebant, ne inscij, quare mala patiebantur, perirent.
20 Tetigit autem tunc & iustos tentatio mortis, & commotio in eremo facta est multitudinis: sed non diu permansit ira tua.
21 * Properans enim homo sine querela deprecari pro populis, proferens seruitutis suæ scutum, orationem & per incensum deprecationem allegans, restitit iræ, & finem imposuit necessitati, ostendens quoniam tuus est famulus. *Num. 16. f. 46. D
22 Vicit autem turbas, non in virtute corporis, nec armaturę potentia, sed verbo illum qui se vexabat, subiecit, iuramenta parentum & testamentum commemorans.
23 Cùm enim iam aceruatim cecidissent super alterutrum mortui, interstitit, & amputauit impetum, & diuisit illam quæ ad viuos ducebat viam.
24 * In veste enim poderis, quam habebat, totus erat orbis terrarum: & parentum magnalia in quatuor ordinibus lapidum erant *Exod. 28. b. 6.

sculpta, & magnificentia tua in diademate capitis illius sculpta erat.

25 His autem cessit qui exterminabat, & hæc extimuit. erat enim sola tentatio iræ sufficiens.

CAPVT XIX.

Hebræos persequentes Ægyptij, mari absorpti sunt, muscis & ranis anteà vexati; Hebræis verò concupitas carnes accipientibus, impij inhospitales percutiuntur cæcitate: elementa Deo seruiunt in afflictione malorum, & obsequio bonorum.

A 1 IMpijs autem vsque in nouissimum sine misericordia ira superuenit. Præsciebat enim & futura illorum:

2 Quoniam cum ipsi permisissent vt se educerent, & cum magna sollicitudine præmisissent illos, consequebantur illos pœnitentia acti.

*Exod. 14. b 5. 3 * Adhuc enim inter manus habentes luctum, & deplorantes ad monumenta mortuorum, aliam sibi assumpserunt cogitationem inscientiæ: & quos rogantes proiecerant, hos tamquam fugitiuos persequebãtur:

4 Ducebat enim illos ad hunc finem digna necessitas: & horum, quæ acciderant, commemorationem amittebant, vt quæ deerant tormentis, repleret punitio:

5 Et populus quidem tuus mirabiliter transiret, illi autem nouam mortem inuenirent.

B 6 Omnis enim creatura ad suum genus ab initio refigurabatur, deseruiens tuis præceptis, vt pueri tui custodirentur illæsi.

7 Nam nubes castra eorum obumbrabat, & ex aqua quæ antè erat, terra arida apparuit & in mari rubro via sine impedimento, & campus germinans de profundo nimio:

8 Per quem omnis natio transiuit, quæ tegebatur tua manu, videntes tua mirabilia & monstra.

9 Tamquam enim equi depauerunt escam, & tamquam agni exultauerunt, magnificantes te Domine, qui liberasti illos.

10 Memores enim erant adhuc eorum, quæ in incolatu illorum facta fuerant, quemadmodum pro natione animalium eduxit terra muscas, & pro piscibus eructauit fluuius multitudinem ranarum.

11 * Nouissimè autem viderunt nouam creaturam auium, cùm adducti concupiscentia postulauerunt escas epulationis. *Exod. 16. c. 13. Num. 11. g. 31. Sup. 16. a. 2

12 In allocutione enim desiderij, ascendit illis de mari ortygometra: & vexationes peccatoribus superuenerunt, non sine illis, quæ antè facta erant, argumentis per vim fulminum: iustè enim patiebantur secundùm suas nequitias. C

13 Etenim detestabiliorem inhospitalitatem instituerunt: alij quidem ignotos non recipiebant aduenas, alij autem bonos hospites in seruitutem redigebant.

14 Et non solùm hæc, sed & alius quidam respectus illorum erat: quoniam inuiti recipiebant extraneos.

15 Qui autem cum lætitia receperunt hos qui eisdem vsi erant iustitijs, sæuissimis afflixerunt doloribus.

16 Percussi sunt autem cæcitate: sicut *illi in foribus iusti, cùm subitaneis cooperti essent tenebris, vnusquisque transitum ostij sui quærebat. * Gen. 19. c. 11. D

17 In se enim elementa dum conuertuntur, sicut in organo qualitatis sonus immutatur, & omnia suum sonum custodiunt: vnde æstimari ex ipso visu certò potest.

18 Agrestia enim in aquatica conuertebantur: & quæcumque erant natantia, in terram transibant.

19 Ignis in aqua valebat supra suam virtutem, & aqua extinguentis naturæ obliuiscebatur.

20 Flammæ econtrariò, corruptibilium animalium non vexauerunt carnes coambulantium, nec dissoluebant illam, quæ facilè dissoluebatur sicut glacies, bonam escam. In omnibus enim magnificasti populum tuum Domine, & honorasti, & non despexisti, in omni tempore, & in omni loco assistens eis.

IN

IN ECCLESIATICVM IESV FILII SIRACH.

PROLOGVS.

VLTORVM nobis, & magnorum, per legem & prophetas, aliosque qui secuti sunt illos, sapientia demonstrata est: in quibus oportet laudare Israël doctrinæ & sapientiæ causa: quia non solùm ipsos loquentes necesse est esse peritos, sed etiam extraneos posse & dicentes & scribentes doctissimos fieri. Auus meus Iesus, postquam se ampliùs dedit ad diligentiam lectionis legis, & prophetarum, & aliorum librorum, qui nobis à parentibus nostris traditi sunt, voluit & ipse scribere aliquid horum, quæ ad doctrinam & sapientiam pertinent; vt desiderantes discere, & illorum periti facti, magis magisque attendant animo, & confirmentur ad legitimam vitam. Hortor itaque venire vos cum beneuolentia, & attentiori studio lectionem facere, & veniam habere in illis, in quibus videmur, sequentes imaginem sapientiæ, deficere in verborum compositione. Nam deficiunt verba Hebraica, quando fuerint translata ad alteram linguam. Non autem solùm hæc, sed & ipsa lex, & prophetæ, cæteraque aliorum librorum, non paruam habent differentiam, quando inter se dicuntur. Nam in octauo & trigesimo anno temporibus Ptolemæi Euergetis regis, postquam perueni in Ægyptum, & cùm multum temporis ibi fuissem, inueni ibi libros relictos, non paruæ neque contemnendæ doctrinæ. Itaque bonum & necessarium putaui & ipse aliquam addere diligentiam & laborem interpretandi librum istum: & multa vigilia attuli doctrinam in spatio temporis, ad illa quæ ad finem ducunt, librum istum dare, & illis qui volunt animum intendere, & discere quemadmodum oporteat instituere mores, qui secundùm legem Domini proposuerint vitam agere.

ECCLESIASTICVS.

CAPVT PRIMVM.

Sapientia incomprehensibilis & in creaturis relucens, ab æterno originem à solo Deo omnipotente trahit, quam dat diligentibus ac timentibus ipsum: nam timor Domini, qui hic multipliciter commendatur, non solùm sapientiam, sed & reliquas secum affert virtutes: simplici autem corde ad Deum accedendum est.

A 3.Reg.3.b. 9.4.d.29.

MNIS sapientia à Domino Deo est, & cum illo fuit semper, & est ante æuum.

2 Arenam maris, & pluuiæ guttas, & dies sæculi quis dinumerauit? Altitudinem cœli, & latitudinem terræ, & profundum abyssi quis dimensus est?

3 Sapientiam Dei præcedentem omnia quis inuestigauit?

4 Prior omnium creata est sapientia, & intellectus prudentiæ ab æuo.

5 Fons sapientiæ verbum Dei in excelsis, & ingressus illius mandata æterna.

6 Radix sapientiæ cui reuelata est, & astutias illius quis agnouit?

7 Disciplina sapientiæ cui reuelata est, & manifestata? & multiplicationem ingressus illius quis intellexit?

8 Vnus est altissimus Creator omnipotens, & Rex potens, & metuendus nimis, sedēs super thronū illius, & dominās Deus.

9 Ipse creauit illam in Spiritu sancto, & vidit, & dinumerauit, & mensus est. B

10 Et effudit illam super omnia opera sua, & super omnem carnem secundùm datum suum, & præbuit illam diligentibus se.

11 Timor Domini gloria, & gloriatio, & lætitia, & corona exultationis.

12 Timor Domini delectabit cor, & dabit lætitiam, & gaudium, & longitudinem dierum.

13 Timenti Dominum benè erit in extremis, & in die defunctionis suæ benedicetur.

14 Dilectio Dei honorabilis sapientia.

15 Quibus autem apparuerit in visu, diligunt eam in visione, & in agnitione magnalium suorum.

16 * Initium sapientię, timor Domini, & cum fidelibus in vulua concreatus est, cum electis fęminis graditur, & cum iustis & fidelibus agnoscitur. *Ps.110.d.10. Prou.1.a.7.9.c.10. C

17 Timor Domini, scientiæ religiositas.

18 Religiositas custodiet & iustificabit cor, iucunditatem atque gaudium dabit.

19 Timenti Dominum benè erit, & in diebus consummationis illius benedicetur.

20 Plenitudo sapientiæ est timere Deum, & plenitudo à fructibus illius.

21 Omnem domum illius implebit à generationibus,& receptacula à thesauris illius.
22 Corona sapientiæ, timor Domini, replens pacem, & salutis fructum:
23 Et vidit, & dinumerauit eam: vtraque autem sunt dona Dei.
24 Scientiam, & intellectum prudentiæ sapientia compartietur: & gloriam tenentium se, exaltat.
25 Radix sapientiæ est timere Dominum: & rami illius longæui.
26 In thesauris sapientiæ intellectus, & scientiæ religiositas: execratio autem peccatoribus sapientia.
27 Timor Domini expellit peccatum:
28 Nam qui sine timore est, non poterit iustificari: iracundia enim animositatis illius subuersio illius est.
29 Vsque in tempus sustinebit patiens, & posteà redditio iucunditatis.
D 30 Bonus sensus vsque in tempus abscondet verba illius, & labia multorum enarrabunt sensum illius.
31 In thesauris sapientiæ significatio disciplinæ,
32 Execratio autẽ peccatori, cultura Dei.
33 Fili concupiscens sapientiam,conserua iustitiam, & Deus præbebit illam tibi.
34 Sapientia enim & disciplina timor Domini: & quod beneplacitum est illi,
35 Fides, & mansuetudo, & adimplebit thesauros illius.
36 Ne sis incredibilis timori Domini: & ne accesseris ad illum duplici corde,
37 Ne fueris hypocrita in conspectu hominum,& non scandalizeris in labijs tuis.
38 Attende in illis,ne fortè cadas,& adducas animæ tuæ inhonorationem,
39 Et reuelet Deus absconsa tua,& in medio synagogæ elidat te:
40 Quoniam accessisti malignè ad Dominum, & cor tuum plenum est dolo & fallacia.

CAPVT II.

Deo seruiturus stet in iustitia, Dei timore & patientia; timentes verò Deum credant, fidantque in illum,& maximos hinc fructus accipient: væ autem incredulis & impatientibus: effectus quoq; diuini timoris explicantur;

A Matt. 4. a. 1. 2. Tim. 3. c. 12.
1 FIlli accedens ad seruitutem Dei, sta in iustitia, & timore, & præpara animam tuam ad tentationem.
2 Deprime cor tuum, & sustine: inclina aurem tuam,& suscipe verba intellectus: & ne festines in tempore obductionis.
3 Sustine sustentationes Dei: coniungere Deo,& sustine, vt crescat in nouissimo vita tua.
4 Omne,quod tibi applicitum fuerit,accipe: & in dolore sustine, & in humilitate tua patientiam habe:
*Sap. 3. a. 6.
5 * Quoniam in igne probatur aurum & argentum, homines verò receptibiles in camino humiliationis.
B 6 Crede Deo, & recuperabit te: & dirige viam tuam, & spera in illum.
Serua timorem illius, & in illo veterasce.
7 Metuentes Dominũ sustinete misericordiam eius: & non deflectatis ab illo ne cadatis.
8 Qui timetis Dominum, credite illi: & non euacuabitur merces vestra.
9 Qui timetis Dominũ,sperate in illum: & in oblectationem veniet vobis misericordia.
10 Qui timetis Dominum, diligite illum, & illuminabuntur corda vestra.
11 Respicite filij nationes hominum: & scitote quia nullus sperauit in Domino, & confusus est.
12 * Quis enim permansit in mandatis eius *Ps. 30. a. 1
& derelictus est? aut quis inuocauit eum, & despexit illum?
13 Quoniam pius & misericos est Deus,& C
remittet in die tribulationis peccata: & protector est omnibus exquirentibus se in veritate.
14 Væ duplici corde,& labijs scelestis, & manibus malefacientibus,& peccatori * terram ingredienti duabus vijs. *3. Reg. 18. d. 21.
15 Væ dissolutis corde, qui non credunt Deo: & ideo non protegentur ab eo.
16 Væ his,qui perdiderunt sustinentiam, & qui dereliquerunt vias rectas, & diuerterunt in vias prauas.
17 Et quid facient,cùm inspicere cœperit Dominus?
18 Qui timent Dominum, non erunt incredibiles verbo illius & * qui diligunt il- *Ioan. 14. c. 23.
lum, conseruabunt viam illius. D
19 Qui timent Dominum, inquirent quæ beneplacita sunt ei: & qui diligunt eum, replebuntur lege ipsius.
20 Qui timent Dominum, præparabunt corda sua, & in conspectu illius sanctificabunt animas suas.
21 Qui timent Dominum, custodiunt mandata illius,& patientiam habebunt vsq; ad inspectionem illius,
22 Dicentes.Si pœnitentiam non egerimus incidimus in manus Domini, & non in manus hominum.
23 Secundùm enim magnitudinem ipsius, sic & misericordia illius cum ipso est.

CAPVT III.

Honor parentum multiplicem Dei meretur benedictionem,& inhonoratio maledictionem: modestia animi laudatur contra curiositatem: & cor durum,nequam & superbum vituperatur, laudato sapiente & eleemosynam tribuente.

1 FIlij sapientiæ,ecclesia iustorum: & natio illorum,obedientia & dilectio. A
2 Iudicium patris audite filij, & sic facite vt salui sitis.
3 Deus enim honorauit patrem in filijs, & iudicium matris exquirens, firmauit in filios.
4 Qui diligit Deum,exorabit pro peccatis & continebit se ab illis, & in oratione dierum exaudietur.
5 Et sicut qui thesaurizat, ita & qui honorificat matrem suam.

6 Qui honorat patrem ſuum, iucundabitur in filijs, & in die orationis ſuæ exaudietur.

7 Qui honorat patrē ſuum, vita viuet longiore: & qui obedit patri, refrigerabit matrē.

B 8 Qui timet Dominum, honorat parentes, & quaſi dominis ſeruiet his, qui ſe genuerūt.

*Exod.20 c.12. Deut.5.b.16. Matt.15.a.4. Mar 7.b.10. Eph 6.a.2. *Gen 27.d.27.49.a.2.

9 * In opere & ſermone, & omni patientia honora patrem tuum,

10 Vt ſuperueniat tibi benedictio ab eo, & benedictio illius in nouiſſimo maneat.

11 *Benedictio patris firmat domos filiorū: maledictio autē matris eradicat fundamenta.

12 Ne glorieris in contumelia patris tui: non enim eſt tibi gloria, eius confuſio.

13 Gloria enim hominis ex honore patris ſui, & dedecus filij pater ſine honore.

14 Fili ſuſcipe ſenectam patris tui, & non contriſtes eum in vita illius:

15 Et ſi defecerit ſenſu, veniam da, & ne ſpernas eum in virtute tua: eleemoſyna enim patris non erit in obliuione.

16 Nam pro peccato matris reſtituetur tibi bonum,

17 Et in iuſtitia ædificabitur tibi, & in die tribulationis commemorabitur tui: & ſicut in ſereno glacies, ſoluentur peccata tua.

18 Quàm malæ famæ eſt, qui derelinquit patrem: & eſt maledictus à Deo, qui exaſperat matrem.

C 19 Fili in manſuetudine opera tua perfice, & ſuper hominum gloriam diligeris.

*Phil.2.a.3.

20 * Quantò magnus es, humilia te in omnibus, & coram Deo inuenies gratiam:

21 Quoniam magna potentia Dei ſolius, & ab humilibus honoratur.

*Prou.25.d.27.

22 * Altiora te ne quæſieris, & fortiora te ne ſcrutatus fueris: ſed quę præcepit tibi Deus, illa cogita ſemper, & in pluribus operibus eius ne fueris curioſus.

23 Non eſt enim tibi neceſſarium, ea quæ abſcondita ſunt, videre oculis tuis.

24 In ſuperuacuis rebus noli ſcrutari multipliciter, & in pluribus operibus eius non eris curioſus.

25 Plurima enim ſuper ſenſum hominum oſtenſa ſunt tibi.

26 Multos quoq; ſupplantauit ſuſpicio illorum, & in vanitate detinuit ſenſus illorum.

27 Cor durum habebit malè in nouiſſimo: & qui amat periculum, in illo peribit.

D 28 Cor ingrediens duas vias, non habebit ſucceſſus, & prauus corde in illis ſcandalizabitur.

29 Cor nequam grauabitur in doloribus, & peccator adijciet ad peccandum.

30 Synagogæ ſuperborum non erit ſanitas: frutex enim peccati radicabitur in illis, & non intelligetur.

31 Cor ſapiētis intelligitur in ſapiētia, & auris bona audiet cū omni cōcupiſcētia ſapientiā.

32 Sapiens cor & intelligibile abſtinebit ſe à peccatis, & in operibus iuſtitiæ ſucceſſus habebit.

*Dan.4.c.24.

33 * Ignem ardentem extinguit aqua, & eleemoſyna reſiſtit peccatis:

34 Et Deus proſpector eſt eius qui reddit gratiam: meminit eius in poſterum, & in tempore caſus ſui inueniet firmamentum.

CAPVT IV.

Ad opera miſericordiæ & ſapientiam multipliciter hortatur, huius oſtendens vtilitates: confuſio bona & mala: non occultanda ſapientia, nec veritati contradicendum: pro iuſtitia certandum: verbo tuo opus reſpondeat: ſis humanus erga ſubditos, & non auarus.

1 FIli eleemoſynam pauperis ne defraudes & oculos tuos ne trāſuertas à paupere. A Tob.4.b.7.

2 Animam eſurientem ne deſpexeris: & non exaſperes pauperem in inopia ſua.

3 Cor inopis ne afflixeris, & non protrahas datum anguſtianti.

4 Rogationem contribulati ne abijcias: & non auertas faciem tuam ab egeno.

5 Ab inope ne auertas oculos tuos propter iram: & non relinquas quærentibus tibi retrò maledicere:

6 Maledicentis enim tibi in amaritudine animæ, exaudietur deprecatio illius: exaudiet autem eum, qui fecit illum.

7 Congregationi pauperum affabilem te facito, & presbytero humilia animam tuam, & magnato humilia caput tuum.

8 Declina pauperi ſine triſtitia aurem tuam, & redde debitum tuum, & reſponde illi pacifica in manſuetudine. B

9 Libera eum, qui iniuriam patitur de manu ſuperbi: & non acidè feras in anima tua.

10 In iudicando eſto pupillis miſericors vt pater, & pro viro matri illorum:

11 Et eris tu velut filius Altiſſimi obediēs, & miſerebitur tui magis quàm mater.

12 Sapientia filijs ſuis vitam inſpirat, & ſuſcipit inquirentes ſe, & præibit in via iuſtitiæ.

13 Et qui illam diligit, diligit vitam: & qui vigilauerint ad illam, complectentur placorem eius.

14 Qui tenuerint illam, vitam hereditabunt: & quò introibit, benedicet Deus.

15 Qui ſeruiunt ei, obſequentes erunt ſancto, & eos, qui diligunt illam, diligit Deus.

16 Qui audit illam, iudicabit Gentes: & qui intuetur illam, permanebit confidens.

17 Si crediderit ei, hæreditabit illam, & erunt in confirmatione creaturæ illius.

18 Quoniam in tentatione ambulat cum eo, & in primis eligit eum. C

19 Timorem & metum, & probationem inducet ſuper illum: & cruciabit illum in tribulatione doctrinæ ſuæ, donec tentet eum in cogitationibus ſuis, & credat animæ illius.

20 Et firmabit illum, & iter adducet directum ad illum, & lætificabit illum,

21 Et denudabit abſconſa ſua illi, & theſaurizabit ſuper illum ſcientiam & intellectum iuſtitiæ.

22 Si autem oberrauerit, derelinquet eum, & tradet eum in manus inimici ſui.

23 Fili conſerua tempus, & deuita à malo.

24 Pro anima tua ne confundaris dicere verum.

25 Eſt enim confuſio adducens peccatum, & eſt confuſio adducens gloriam & gratiam.

26 Ne accipias faciem aduersus faciem tuã nec aduersus animam tuam mendacium.

27 Ne reuerearis proximum tuum in casu suo:

D 28 Nec retineas verbum in tempore salutis. Non abscondas sapientiam tuam in decore suo.

29 In lingua enim sapientia dignoscitur: & sensus, & scientia, & doctrina in verbo sensati, & firmamentum in operibus iustitię.

30 Non contradicas verbo veritatis vllo modo, & de mendacio ineruditionis tuę confundere.

31 Non confundaris confiteri peccata tua, & ne subijcias te omni homini pro peccato.

32 Noli resistere contra faciem potentis, nec coneris contra ictum fluuij.

33 Pro iustitia agonizare pro anima tua, & vsque ad mortem certa pro iustitia, & Deus expugnabit pro te inimicos tuos.

34 Noli citatus esse in lingua tua; & inutilis, & remissus in operibus tuis.

35 Noli esse sicut leo in domo tua, euertens domesticos tuos, & opprimens subiectos tibi.

36 Non sit porrecta manus tua ad accipiendum, & ad dandum collecta.

CAPVT V.

Non permanendum in peccato ob confidentiam diuitiarum, iuuentutis, fortitudinis aut misericordiæ Domini: ne sis vagus sed firmus & mansuetus in via Domini, & cordatus in verbis: ne sis susurro aut bilinguis.

A 1 NOli attendere ad possessiones iniquas, & ne dixeris: Est mihi sufficiens vita: nihil enim proderit in tempore vindictæ & obductionis.

2 Ne sequaris in fortitudine tua concupiscentiam cordis tui:

3 Et ne dixeris, Quomodo potui? aut quis me subijciet propter facta mea? Deus enim vindicans vindicabit.

B 4 Ne dixeris: Peccaui, & quid mihi accidit triste? Altissimus enim est patiens redditor.

5 De propitiato peccato noli esse sine metu, neque adicijas peccatum super peccatum.

6 Et ne dicas: Miseratio Domini magna est, multitudinis peccatorum meorum miserebitur.

*Prou.10. a.6. 7 *Misericordia enim & ira ab illo cito proximant, & in peccatores respicit ira illius.

8 Non tardes conuerti ad Dominum, & ne differas de die in diem.

9 Subito enim veniet ira illius, & in tempore vindictæ disperdet te.

*Prou.11. a.4. d.28. C 10 *Noli anxius esse in diuitijs iniustis: non enim proderunt tibi in die obductionis & vindictæ.

11 Non ventiles te in omnem ventum, & non eas in omnem viam, sic enim omnis peccator probatur in duplici lingua.

12 Esto firmus in via Domini, & in veritate sensus tui & scientia, & prosequatur te verbum pacis & iustitiæ:

13 Esto mansuetus ad audiendum verbum, vt intelligas: & cum sapientia proferas responsum verum.

14 Si est tibi intellectus, responde proximo: sin autem, sit manus tua super os tuum, ne capiaris in verbo indisciplinato, & confundaris.

15 Honor & gloria in sermone sensati, lingua vero imprudentis subuersio est ipsius. D

16 Non appelleris susurro, & lingua tua ne capiaris, & confundaris.

17 Super furem enim est confusio & pœnitentia, & denotatio pessima super bilinguem: susurratori autem odium, & inimicitia, & contumelia.

18 Iustifica pusillum, & magnũ similiter.

CAPVT VI.

Proximi dilectionem repellunt, improperium, inuidia, ac ferocitas: quam iuuant dulcedo in verbis & pacifica conuersatio: multiplices sunt amici, sed verus amicus non potest satis æstimari: quantum diligenda & conseruanda sit sapientia: quærenda est prudentium societas, & seruanda Dei præcepta.

1 NOli fieri pro amico inimicus proximo: improperium enim & contumeliam malus hęreditabit, & omnis peccator inuidus & bilinguis. A

2 *Non te extollas in cogitatione animæ tuæ velut taurus: ne forte elidatur virtus tua per stultitiam, *Rom.12. d.16. Phil.2.a.3.

3 Et folia tua comedat, & fructus tuos perdat, & relinquaris velut lignum aridum in eremo.

4 Anima enim nequam disperdet qui se habet, & in gaudium inimicis dat illum, & deducet in sortem impiorum.

5 Verbum dulce multiplicat amicos, & mitigat inimicos: & lingua eucharis in bono homine abundat.

6 Multi pacifici sint tibi, & consiliarius sit tibi vnus de mille.

7 Si possides amicum, in tentatione possi- B
de eum, & ne facile credas ei.

8 Est enim amicus secundum tempus suũ, & non permanebit in die tribulationis.

9 Et est amicus, qui conuertitur ad inimicitiam: & est amicus qui odium & rixam & conuitia denudabit.

10 Est autem amicus socius mensæ, & non permanebit in die necessitatis.

11 Amicus si permanserit fixus, erit tibi quasi coæqualis, & in domesticis tuis fiducialiter aget:

12 Si humiliauerit se contra te, & à facie tua absconderit se, vnanimem habebis amicitiam bonam.

13 Ab inimicis tuis separare, & ab amicis tuis attende.

14 Amicus fidelis, protectio fortis: qui autem inuenit illum, inuenit thesaurum.

15 Amico fideli nulla est comparatio, & non est digna ponderatio auri & argenti contra bonitatem fidei illius.

16 Amicus fidelis, medicamentum vitæ & immortalitatis, & qui metuunt Dominum, inuenient illum.

17 Qui

17 Qui timet Deum, æque habebit amicitiam bonam: quoniam secundum illum erit amicus illius.

18 Fili à iuuentute tua excipe doctrinam, & vsque ad canos inuenies sapientiam.

19 Quasi is qui arat, & seminat, accede ad eam, & sustine bonos fructus illius.

C

20 In opere enim ipsius exiguum laborabis, & cito edes de generationibus illius.

21 Quã aspera est nimiũ sapiẽtia indoctis hominibus, & nõ permanebit in illa excors.

22 Quasi lapidis virtus probatio erit in illis, & non demorabuntur proijcere illam.

23 Sapientia enim doctrinæ secundum nomen est eius, & non est multis manifesta, quibus autem cognita est, permanet vsque ad conspectum Dei.

24 Audi fili, & accipe consilium intellectus, & ne abijcias consilium meum.

25 Inijce pedem tuum in compedes illius, & in torques illius collum tuum:

26 Subijce humerum tuum, & porta illam, & ne acedieris vinculis eius.

27 In omni animo tuo accede ad illam, & in omni virtute tua conserua vias eius.

28 Inuestiga illam, & manifestabitur tibi, & continens factus ne derelinquas eam:

29 In nouissimis enim inuenies requiem in ea, & conuertetur tibi in oblectationem.

D

30 Et erunt tibi compedes eius in protectionem fortitudinis, & bases virtutis, & torques illius in stolam gloriæ:

31 Decor enim vitæ est in illa, & vincula illius alligatura salutis.

32 Stolam gloriæ indues eam, & coronam gratulationis superpones tibi.

33 Fili, si attenderis mihi, disces: & si accommodaueris animum tuum, sapiens eris.

34 Si inclinaueris aurem tuam, excipies doctrinam: & si dilexeris audire, sapiens eris.

* Inf. 8. b 9.

35 * In multitudine presbyterorum prudentium sta, & sapientiæ illorum ex corde coniungere, vt omnem narrationem Dei possis audire, & prouerbia laudis non effugiant à te.

36 Et si videris sensatum, euigila ad eũ, & gradus ostiorum illius exterat pes tuus.

* Psal. 1. a 2.

37 * Cogitatum tuum habe in præceptis Dei, & in mandatis illius maximè assiduus esto: & ipse dabit tibi cor, & concupiscentia sapientiæ dabitur tibi.

CAPVT VII.

Abstinendum à malis: vetantur ambitio, præsumptio, pusillanimitas, mendacium, verbositas coram presbyteris, & præsumptio in oblationibus: laus agriculturæ, bonæ mulieris & serui frugi: parentes filios erudiant, & filias elocent: filij honorent parentes: Deus ac sacerdotes ipsius honorandi: ad opera misericordiæ hortatur, & ad memoriam nouissimorum.

A

1 NOli facere mala, & non te apprehendent.

2 Discede ab iniquo, & deficient mala abs te:

3 Fili, non semines mala in sulcis iniustitiæ, & non metes ea in septuplum.

4 Noli quærere à domino ducatum, neque à rege cathedram honoris.

* Iob. 9. a. 1. c. 20. Psal. 142. a. 2. Eccl 7. b. 17. Luc. 18. c. 11.

5 * Non te iustifices ante Deum, quoniam agnitor cordis ipse est: & penes regem noli velle videri sapiens.

6 Noli quærere fieri iudex, nisi valeas virtute irrumpere iniquitates: ne fortè extimescas faciem potentis, & ponas scandalum in æquitate tua.

7 Non pecces in multitudinem ciuitatis, nec te immittas in populum.

* Inf. 12. b. 7.

8 * Neque alliges duplicia peccata, nec enim in vno eris immunis.

9 Noli esse pusillanimis in animo tuo:

10 Exorare, & facere eleemosynam ne despicias.

B

11 Ne dicas: In multitudine munerum meorum respiciet Deus, & offerente me Deo altissimo, munera mea suscipiet.

* 1. Reg 2. b. 7.

12 Non irrideas hominem in amaritudine animæ: * est enim qui humiliat & exaltat, circumspector Deus.

13 Noli arare mendacium aduersus fratrem tuum: neque in amicũ similiter facias.

14 Noli velle mentiri omne mendacium: assiduitas enim illius non est bona.

15 Noli verbosus esse in multitudine presbyterorum, & non iteres verbum in oratione tua.

16 Non oderis laboriosa opera, & rusticationem creatam ab Altissimo.

17 Non te reputes in multitudine indisciplinatorum.

18 Memento iræ, quoniam non tardabit.

19 Humilia valdè spiritum tuũ: quoniam vindicta carnis impij, ignis & vermis.

20 Noli præuaricari in amicum pecuniam differentem, neque fratrem charissimum auro spreueris.

C

21 Noli discedere à muliere sensata & bona, quam sortitus es in timore Domini: gratia enim verecundiæ illius super aurum.

* Leu. 19. c. 13.

22 * Nõ lædas seruũ in veritate operantẽ neque mercenarium dantem animam suam.

23 Seruus sensatus sit tibi dilectus quasi anima tua, non defraudes illum libertate, neque inopem derelinquas illum.

24 Pecora tibi sunt: attende illis: & si sunt vtilia, perseuerent apud te.

25 Filij tibi sunt? erudi illos, & curua illos à pueritia illorum.

26 Filiæ tibi sunt: serua corpus illarum, & nõ ostendas hilarem faciem tuam ad illas.

27 Trade filiam, & grande opus feceris, & homini sensato da illam.

28 Mulier si est tibi secundùm animam tuam, non proijcias illam: & odibili non credas te. In toto corde tuo.

* Tob 4. a 3.

D

29 * Honora patrem tuum, & gemitus matris tuæ ne obliuiscaris.

30 Memẽto quoniã nisi per illos natus nõ fuisses: & retribue illis, quomodo & illi tibi.

31 In tota anima tua time Dominum, & sacerdotes illius sanctifica.

32 In omni virtute tua dilige eum qui te fecit: & ministros eius ne derelinquas.

* Deut. 12 c 18.

33 * Honora Deum ex tota anima tua, & honorifica sacerdotes, & propurga te cum brachijs.

34 Da illis partem,*ſicut mandatum eſt tibi, primitiarum & purgationis: & de negligentia tua purga te cum paucis. [* Leuit.2 a 3. Num.18.c.15.]

35 Datum brachiorum tuorum, & ſacrificium ſanctificationis offeres Domino,& initia ſanctorum:

36 Et pauperi porrige manum tuam, vt perficiatur propitiatio & benedictio tua.

37 Gratia dati in conſpectu omni viuentis, & mortuo non prohibeas gratiam.

38 * Non deſis plorantibus in conſolatione,& cum lugentibus ambula. [*Rom.12 c.15.]

39 * Non te pigeat viſitare infirmum: ex his enim in dilectione firmaberis. [* Mat 25. c.36.]

40 In omnibus operibus tuis memorare nouiſſima tua,& in æternum non peccabis.

CAPVT VIII.

Non contendendum cum potente, locuplete, linguato, indocto: non deſpiciendus pœnitens, nec ſenex: de mortuo inimico ne gaudeat: audiendi ſeniores, arguendi peccatores & contumelioſi: fœnerari: ſpondere: contra iudicem: cum audace: cum iracundo: cum fatuis: cum extraneo.

A

1 NOn litiges cum homine potente,ne fortè incidas in manus illius.

2 * Non contendas cum viro locuplete,ne fortè contra te conſtituat litem tibi. [*Matt. 25. c.25.]

3 * Multos enim perdidit aurum & argentum, & vſque ad cor regum extendit & conuertit. [* Inf.31.a 6.]

4 Non litiges cum homine linguato, & non ſtrues,in ignem illius ligna.

5 Non communices homini indocto, ne malè de progenie tua loquatur.

6 Ne deſpicias hominem auertentem ſe à peccato, *neque improperes ei. memento quoniam omnes in correptione ſumus. [* 2 Cor.2. b 6. Gal.6.a. 1]

7 * Ne ſpernas hominem in ſua ſenectute: etenim ex nobis ſeneſcunt. [* Leu.19.f 32.]

8 Noli de mortuo inimico tuo gaudere: ſciens quoniam omnes morimur, & in gaudium nolumus venire.

B

9 * Ne deſpicias narrationem presbyterorum ſapientium,& in prouerbijs eorum conuerſare. [*Sup.6.d. 35.]

10 Ab ipſis enim diſces ſapientiam, & doctrinam intellectus, & ſeruire magnatis ſine querela.

11 Non te prætereat narratio ſeniorum: ipſi enim didicerunt à patribus ſuis:

12 Quoniam ab ipſis diſces intellectum,& in tempore neceſſitatis dare reſponſum.

13 Non incendas carbones peccatorum arguens eos, & ne incendaris flamma ignis peccatorum illorum.

14 Ne contra faciem ſtes contumelioſi,ne ſedeat quaſi inſidiator ori tuo.

15 * Noli fenerari homini fortiori te: quod ſi fœneraueris, quaſi perditum habe. [*Inf.29.a 4.]

C

16 Non ſpondeas ſuper virtutem tuam: quòd ſi ſpoponderis,quaſi reſtituens cogita.

17 Non iudices contra iudicem: quoniam ſecundùm quod iuſtum eſt iudicat.

18 * Cum audace non eas in via, ne fortè grauet mala ſua in te: ipſe enim ſecundùm voluntatem ſuam vadit, & ſimul cum ſtultitia illius peries. [*Gen.4.b. 8.]

19 * Cum iracundo non facies rixam, & cum audace non eas in deſertum: quoniam quaſi nihil eſt ante illum ſanguis, & vbi non eſt adiutorium,elidet te. [* Prou.22. d.24.]

20 Cum fatuis conſilium non habeas: non enim non poterunt diligere niſi quæ eis placent.

21 Coram extraneo ne facias conſilium: neſcis enim quid pariet.

22 Non omni homini cor tuum manifeſtes: ne forte inferat tibi gratiam falſam, & conuitietur tibi.

CAPVT IX.

Quàm ſit prudenter cum mulieribus agendum,& quàm ſit ſocietas & affectus earum viris periculoſa: amicus antiquus ſeruandus: peccatoris gloria non zelanda: abſis ab homine poteſtatem occidendi habente,cū ſapientibus tractandum,& Deus præ oculis habendus.

1 NOn zeles mulierem ſinus tui, ne oſtendat ſuper te malitiam doctrinæ nequam. A

2 Non des mulieri poteſtatem animæ tuæ, ne ingrediatur in virtutem tuam, & confundaris:

3 Ne reſpicias mulierem multiuolam: ne fortè incidas in laqueos illius.

4 Cum ſaltatrice ne aſſiduus ſis: nec audias illam,ne fortè pereas in efficacia illius.

5 * Virginem ne conſpicias,ne fortè ſcandalizeris in decore illius. [*Gen.6.a. 2.]

6 * Ne des fornicarijs animam tuam in vllo: ne perdas te,& hęreditatem tuam. [* Prou.5. a.2.]

7 Noli circumſpicere in vicis ciuitatis,nec oberraueris in plateis illius.

8 * Auerte faciem tuam à muliere compta, & ne circumſpicias ſpeciem alienam. [* Gen.34. a.2. 2. Reg.11. a.4 13 a.1. Matt. 5. d. 28.]

9 Propter ſpeciem mulieris multi perierunt: & ex hoc concupiſcentia quaſi ignis exardeſcit. B

10 Omnis mulier, quæ eſt fornicaria,quaſi ſtercus in via conculcabitur.

11 Speciem mulieris alienæ multi admirati, reprobi facti ſunt. colloquium enim illius quaſi ignis exardeſcit.

12 Cum aliena muliere ne ſedeas omnino, nec accumbas cum ea ſuper cubitum:

13 Et non altercaris cum illa in vino, ne fortè declinet cor tuum in illam,& ſanguine tuo labaris in perditionem.

14 Ne derelinquas amicum antiquum:nouus enim non erit ſimilis illi. C

15 Vinum nouum,amicus nouus: veteraſcet,& cum ſuauitate bibes illud.

16 * Non zeles gloriam & opes peccatoris: non enim ſcis quæ futura ſit illius ſubuerſio. [* Iudic.9. a 4. 2.Reg.15. b. 10.]

17 Non placeat tibi iniuria iniuſtorum, ſciens quoniam vſque ad inferos non placebit impius.

18 Longè abeſto ab homine poteſtatem habente occidendi, & non ſuſpicaberis timorem mortis.

19 Et ſi acceſſeris ad illum, noli aliquid committere,ne fortè auferat vitam tuam. D

20 Communionem mortis ſcito:quoniam in medio laqueorum ingredieris, & ſuper dolentium arma ambulabis.
21 Secundùm virtutem tuam caue te à proximo tuo,& cum ſapientibus & prudentibus tracta.
22 Viri iuſti ſint tibi conuiuæ,& in timore Dei ſit gloriatio,
23 Et in ſenſu ſit tibi cogitatus Dei,& omnis enarratio tua in præceptis Altiſſimi.
24 In manu artificum opera laudabuntur, & princeps populi in ſapientia ſermonis ſui, in ſenſu verò Seniorum verbum.
25 Terribilis eſt in ciuitate ſua homo linguoſus: & temerarius in verbo ſuo odibilis erit.

CAPVT X.

Sapiens iudex,vtilis;inſipiens,pernicioſus: rectorem ſubditi imitantur: omnia in manu Dei: iniuriæ obliuiſcendum: deteſtatio ſuperbiæ,iniuſtitiæ, contumeliæ,auaritiæ:homo breuis vitæ poſt mortem vermis diſceſſus à Deo cauſa eſt ſuperbiæ:gentes ob ſuperbiam à Deo perditæ: laus timoris Dei: non deſpiciendus pauper iuſtus, nec diues peccator honorandus: anima manſuetudine ſeruanda.

A 1 IVdex ſapiens iudicabit populum ſuum, & principatus ſenſati ſtabilis erit.
*Prou 29. b. 12. 2 *Secundùm iudicem populi,ſic & miniſtri eius: & qualis rector eſt ciuitatis, tales & inhabitantes in ea.
*3 Reg. 12 c. 13. 3 *Rex inſipiens perdet populum ſuum: & ciuitates inhabitabuntur per ſenſum potentium.
4 In manu Dei poteſtas terræ:& vtilem rectorem ſuſcitabit in tempus ſuper illam.
5 In manu Dei proſperitas hominis,& ſuper faciem ſcribæ imponet honorem ſuum.
*Leu. 19. c. 13. 6 Omnis iniuriæ proximi ne memineris, *& nihil agas in operibus iniuriæ.
7 Odibilis coram Deo eſt & hominibus ſuperbia: & execrabilis omnis iniquitas gẽtiũ.
*Dan. 4. c. 14. 8 *Regnum à gente in gentem transfertur propter iniuſtitias, & iniurias, & contumelias,& diuiſos dolos.
9 Auaro autem nihil eſt ſceleſtius. Quid ſuperbit terra & cinis?
B 10 Nihil eſt iniquius quàm amare pecuniã hic enim & animam ſuam venalem habet: quoniam in vita ſua proiecit intima ſua.
11 Omnis potentatus breuis vita. Languor prolixior grauat medicum.
12 Breuem languorem præcidit medicus: ſic & rex hodie eſt & cras morietur.
13 Cùm enim morietur homo,hereditabit ſerpentes,& beſtias,& vermes.
14 Initium ſuperbiæ hominis, apoſtatare à Deo:
15 Quoniam ab eo,qui fecit illum, receſſit cor eius. quoniam initium omnis peccati eſt ſuperbia: qui tenuerit illam, adimplebitur maledictis,& ſubuertet eum in finem.
16 Propterea exhonorauit Dñs conuentus malorum, & deſtruxit eos vſque in finem.
17 Sedes ducum ſuperborum deſtruxit Deus, & ſedere fecit mites pro eis.
18 Radices gentium ſuperbarum areſecit Deus, & plantauit humiles ex ipſis gentibus.
19 Terras gentium euertit Dominus, & perdidit eas vſque ad fundamentum.
20 Areſecit ex ipſis, & diſperdidit eos, & ceſſare fecit memoriam eorum à terra.
21 Memoriam ſuperborum perdidit Deus & reliquit memoriam humilium ſenſu.
22 Non eſt creata hominibus ſuperbia;neque iracundia nationi mulierum.
23 Semen hominũ honorabitur hoc, quod timet Deum: ſemen autem hoc exhonorabitur,quod præterit mandata Domini.
24 In medio fratrum rector illorum in honore:& qui timent Dominum,erunt in oculis illius.
25 Gloria diuitum,honoratorum, & pauperum, timor Dei eſt:
26 Noli deſpicere hominem iuſtum pauperem, & noli magnificare virum peccatorem diuitem.
27 Magnus,& iudex,& potens eſt in honore: & non eſt maior illo, qui timet Deum. D
28 *Seruo ſenſato liberi ſeruient: *& vir & prudens & diſciplinatus non murmurabit correptus,inſcius non honorabitur. *Prou. 17. a. 2. *3 Reg. 12 c. 13.
29 Noli extollere te in faciendo opere tuo, & noli cunctari in tempore anguſtiæ.
30 *Melior eſt qui operatur, & abundat in omnibus,quàm qui gloriatur,& eget pane. *Prou. 12. b. 9.
31 Fili in manſuetudine ſerua animã tuam & da illi honorem ſecundùm meritũ ſuum.
32 Peccantem in animam ſuam quis iuſtificabit? & quis honorificabit exhonorantem animam ſuam?
33 Pauper gloriatur per diſciplinam & timorem ſuum: & eſt homo qui honorificatur propter ſubſtantiam ſuam.
34 Qui autem gloriatur in paupertate, quantò magis in ſubſtantia? & qui gloriatur in ſubſtantia,paupertatem vereatur.

CAPVT XI.

Sapientia humiliati: ex ſpecie nemo iudicandus: de veſtitu & honore non gloriandum: de re interrogandum ante iudicium:non cumulanda temporalia,nec in illis fidendum aut gloriandum: bona & mala à Deo: & bonorum & malorum memor ſis, in domum non quiuis inducendus, & ab inſidijs doloſi cauendum.

1 SApientia humiliati exaltabit caput illius, & in medio magnatorum conſedere illum faciet. A Gen. 41. e. 40. Dan 6. a. 3. Ioan. 7. c. 18.
2 Non laudes virum in ſpecie ſua, neque ſpernas hominem in viſu ſuo.
3 Breuis in volatilibus eſt apis, & initium dulcoris habet fructus illius.
4 *In veſtitu ne glorieris vnquam, nec in die honoris tui extollaris: quoniam mirabilia opera Altiſſimi ſolius, & glorioſa, & abſconſa,& inuiſa opera illius. * Act. 12. d. 21. 22.
5 Multi tyranni ſederunt in throno,& inſuſpicabilis portauit diadema.
6 *Multi potentes oppreſſi ſunt validè, & glorioſi traditi ſunt in manus alterorum. *1 Reg. 15 f. 28. Eſth. 5. b. 7.
7 Priuſquam interroges, ne vituperes quemquam: & cùm interrogaueris, corripe iuſtè.

*Prou.18. b 13. B

8 * Priusquam audias, ne respondeas verbum:& in medio sermonũ ne adijcias loqui.
9 De ea re, quæ te non molestat, ne certeris: & in iudicio peccantium ne consistas.
*1.Tim.6. b.9.
10 Fili ne in multis sint actus tui: & * si diues fueris, non eris immunis à delicto. si enim secutus fueris, non apprehendes:& non effugies, si præcurreris.
*Eccle. 4. b.8.
11 * Est homo laborans,& festinans,& dolens impius,& tantò magis non abundabit.
12 Est homo marcidus egens recuperatione, plus deficiens virtute, & abundans paupertate:
*Iob.42.c. 10.
13 * Et oculus Dei respexit illum in bono, & erexit eum ab humilitate ipsius, & exaltauit caput eius: & mirati sunt in illo multi,& honorauerunt Deum.
*Iob.2. c. 10.
14 * Bona & mala, vita & mors, paupertas & honestas à Deo sunt.
15 Sapientia & disciplina, & scientia legis apud Deum. Dilectio,& viæ bonorum apud ipsum.
16 Error & tenebræ peccatoribus concreata sunt: qui autem exultant in malis, consenescunt in malo.
17 Datio Dei permanet iustis,& profectus illius successus habebit in æternum.
18 Est qui locupletatur parcè agendo, & hæc est pars mercedis illius.
* Luc.12. c. 19.
19 In eo quod dicit:* Inueni requiem mihi,& nunc manducabo de bonis meis solus:
C
20 Et nescit quòd tempus præteriet, & mors appropinquet, & relinquat omnia alijs, & morietur.
21 Sta in testamento tuo, & in illo colloquere, & in opere mandatorum tuorum veterasce.
22 Ne manseris in operibus peccatorum. Confide autem in Deo,& mane in loco tuo.
23 Facile est enim in oculis Dei subitò honestare pauperem.
24 Benedictio Dei in mercedem iusti festinat, & in hora veloci processus illius fructificat.
25 Ne dicas: Quid est mihi opus, & quæ erunt mihi ex hoc bona?
26 Ne dicas: Sufficiens mihi sum: & quid ex hoc pessimabor?
*Ia. 18.c. 25.
27 * In die bonorum ne immemor sis malorum: & in die malorum ne immemor sis bonorum:
28 Quoniam facile est coram Deo in die obitus retribuere vnicuiq; secundũ vias suas.
29 Malitia horæ obliuionem facit luxuriæ magnæ, & in fine hominis denudatio operum illius.
30 Ante mortem ne laudes hominem quẽquam, quoniam in filijs suis agnoscitur vir.
D
31 Non omnem hominem inducas in domum tuam: multæ enim sunt insidiæ dolosi.
32 Sicut enim eructant præcordia fœtentium,& sicut perdix inducitur in caueam, & vt caprea in laqueum: sic & cor superborum,& sicut prospector videns casum proximi sui:
33 Bona enim in mala conuertens insidiatur, & in electis imponet maculam.
34 A scintilla vna augetur ignis, & ab vno doloso augetur sanguis: homo verò peccator sanguini insidiatur.
35 Attende tibi à pestifero, fabricat enim mala: ne fortè inducat super te subsannationem in perpetuum.
36 Admitte ad te alienigenam, & subuertet te in turbine,& abalienabit te à tuis proprijs.

CAPVT XII.

Benefaciendum iusto, impij verò & peccatores non suscipiendi: difficile est amicos ab inimicis dignoscere, nec inimicis vmquam fidendum, quantumuis amicitiam simulent.

1 SI benefeceris, scito cui feceris, & erit gratia in bonis tuis multa. A
2 Benefac iusto,& inuenies retributionem magnam: & si non ab ipso, certè à Domino.
3 Non est enim ei benè qui assiduus est in malis,& eleemosynas non danti:quoniam & Altissimus odio habet peccatores, & misertus est pœnitentibus.
4 * Da misericordi, & ne suscipias peccatorem: & impijs & peccatoribus reddet vindictam, custodiens eos in diem vindictæ: *Gal.6. c. 10.
5 Da bono, & non receperis peccatorem.
6 Benefac humili, & non dederis impio: prohibe panes illi dari, ne in ipsis potentior te sit:
7 Nam duplicia mala inuenies in omnibus bonis, quæcumque feceris illi: quoniam & Altissimus odio habet peccatores, & impijs reddet vindictam. B
8 Non agnoscetur in bonis amicus,& non abscondetur in malis inimicus,
9 In bonis viri, inimici illius in tristitia: & in malitia illius, amicus agnitus est.
10 Non credas inimico tuo in æternum: sicut enim æramentum, æruginat nequitia illius:
11 Et si humiliatus vadat curuus, adijce animum tuum,& custodi te ab illo.
12 Non statuas illum penes te, nec sedeat ad dexteram tuam, ne fortè conuersus in locum tuum, inquirat cathedram tuam: & in nouissimo agnoscas verba mea,& in sermonibus meis stimuleris. C
13 Quis miserebitur incantatori à serpente percusso, & omnibus, qui appropiant bestijs? & sic qui comitatur cum viro iniquo, & obuolutus est in peccatis eius.
14 Vna hora tecum permanebit: si autem declinaueris, non supportabit.
15 * In labijs suis indulcat inimicus,& in corde suo insidiatur vt subuertat te in foueam. *Ier.4 1.b. 6. D
16 In oculis suis lacrymatur inimicus: & si inuenerit tempus, non satiabitur sanguine:
17 Et si incurrerint tibi mala, inuenies eum illic priorem.
18 In oculis suis lacrymatur inimicus, & & quasi adiuuans suffodiet plantas tuas.
19 Caput suum mouebit, & plaudet manu, & multa susurrans commutabit vultum suum.

CAPVT XIII.

Periculosa sunt consortia cum superbo, diuite, & potentiore: dilige Deum ac proximum: non conuenit diuiti cum paupere, & hoc despecto ille honoratur.

A * Sup.7.a.2. 1 QVi tetigerit picem, inquinabitur ab
ea: * & qui communicauerit super-
bo, induet superbiam.
2 Pondus super se tollet, qui honestiori se
communicat. Et ditiori te ne socius fueris.
3 Quid communicabit cacabus ad ollam?
quando enim se colliserint, confringetur.
4 Diues iniustè egit, & fremet: pauper au-
tem læsus tacebit.
5 Si largitus fueris, assumet te: & si non ha-
bueris, derelinquet te.
6 Si habes, conuiuet tecum, & euacuabit
te, & ipse non dolebit super te:
7 Si necessarius illi fueris, supplantabit te,
& subridens spem dabit, narrans tibi bona,
& dicet: Quid opus est tibi?
8 Et confundet te in cibis suis, donec te e-
xinaniat bis, & ter: & in nouissimo deride-
bit te: & posteà videns derelinquet te, & ca-
put suum mouebit ad te.
9 Humiliare Deo, & expecta manus eius.
10 Attende ne seductus in stultitiam hu-
milieris.
11 Noli esse humilis in sapientia tua, ne
humiliatus in stultitiam seducaris.
B 12 Aduocatus à potentiore discede: ex hoc
enim te magis aduocabit.
13 Ne improbus sis, ne impingaris: & ne
longè sis ab eo, ne eas in obliuionem.
14 Ne retineas ex æquo loqui cum illo: nec
credas multis verbis illius. ex multa enim lo-
quela tentabit te, & subridens interrogabit
te de absconditis tuis.
15 Immitis animus illius conseruabit ver-
ba tua: & non parcet de malitia, & de vin-
culis.
16 Caue tibi, & attende diligenter audi-
tui tuo: quoniam cum subuersione tua am-
bulas.
17 Audiens verò illa quasi in somnis vide,
& vigilabis.
C 18 Omni vita tua dilige Deum, & inuoca
illum in salute tua.
19 Omne animal diligit simile sibi: sic &
omnis homo proximum sibi.
20 Omnis caro ad similem sibi coniunge-
tur, & omnis homo similis sui sociabitur.
21 Si communicabit lupus agno aliquan-
do, sic peccator iusto.
* 2.Cor.6.c.14. 22 * Quæ cōmunicatio sancto homini ad
canem? aut quæ pars diuiti ad pauperem?
23 Venatio leonis, onager in eremo: sic &
pascua diuitum sunt pauperes.
24 Et sicut abominatio est superbo humi-
litas: sic & execratio diuitis pauper.
25 Diues commotus confirmabatur ab a-
micis suis: humilis autem cùm ceciderit, ex-
pelletur, & à notis.
26 Diuiti decepto multi recuperatores: lo-
cutus est superba, & iustificauerunt illum.
D 27 Humilis deceptus est, insuper & argui-
tur: locutus est sensatè & nō est datus ei locus.
28 Diues locutus est, & omnes tacuerunt,
& verbum illius vsque ad nubes perducent.
29 Pauper locutus est, & dicunt: Quis est
hic? & si offenderit, subuertent illum.
30 Bona est substantia, cui non est pecca-
tum in conscientia: & nequissima paupertas
in ore impij.
31 Cor hominis immutat faciem illius, si-
ue in bona, siue in mala.
32 Vestigium cordis boni, & faciem bo-
nam difficile inuenies, & cum labore.

CAPVT XIV.

Beatus qui non est verbo lapsus: auaro & liuido perniciosæ diuitiæ, & de vtriusque miserijs: de substantia benefaciendum ante mortem quæ non tardat: de hominis fragilitate, beatus sapientiæ & iustitiæ studiosus.

1 BEatus vir, qui non est lapsus verbo ex A
ore suo, & non est stimulatus in tristi- Inf. 19. c. 17.
tia delicti.
2 Felix, qui non habuit animi sui tristi-
tiam, & non excidit à spe sua.
3 Viro cupido & tenaci sine ratione est
substantia, & homini liuido ad quid aurum?
4 Qui aceruat ex animo suo iniustè, alijs cō-
gregat, & in bonis illius alius luxuriabitur.
5 Qui sibi nequam est, cui alij bonus erit?
& non iucundabitur in bonis suis.
6 Qui sibi inuidet, nihil est illo nequius, &
hæc redditio est malitiæ illius:
7 Et si benè fecerit, ignoranter, & non
volens facit: & in nouissimo manifestat ma-
litiam suam.
8 Nequam est oculus liuidi: & auertens fa- B
ciem suam, & despiciens animam suam.
9 Insatiabilis oculus cupidi in parte ini-
quitatis: non satiabitur donec consumat are-
faciens animam suam.
10 Oculus malus ad mala: & non satiabi-
tur pane, sed indigens & in tristitia erit su-
per mensam suam.
11 Fili si habes, benefac tecum, & Deo di-
gnas oblationes offer.
12 Memor esto quoniam mors non tar-
dat, & testamentum inferorum quia demon-
stratum est tibi: testamentum enim huius
mundi, morte morietur.
13 * Ante mortē benefac amico tuo, & se- * Tob 4.b.7.
cundùm vires tuas exporrigens da pauperi. Sup 4.a.1
14 Non defrauderis à die bono, & particu- Luc. 16.b.9.
la boni doni non te prætereat.
15 Nonne alijs relinques dolores & labo-
res tuos in diuisione sortis?
16 Da, & accipe, & iustifica animam tuam.
17 Ante obitum tuum operare iustitiam: C
quoniam non est apud inferos inuenire ci-
bum.
18 * Omnis caro sicut fœnum veterascet, & * Isa 40.b.6.
sicut folium fructificans in arbore viridi. Iac. 1 b.1
19 Alia generantur, & alia deijciuntur: sic 1. Pet. 1.d 24.
generatio carnis & sanguinis, alia finitur, &
alia nascitur.
20 Omne opus corruptibile in fine defi-
ciet: & qui illud operatur, ibit cum illo.
21 Et omne opus electum iustificabitur:

& qui operatur illud, honorabitur in illo.
22 * Beatus vir, qui in sapientia morabitur, & qui in iustitia sua meditabitur, & in sensu cogitabit circumspectionem Dei.
23 Qui excogitat vias illius in corde suo, & in absconditis suis intelligens, vadens post illam quasi inuestigator, & in vijs illius consistens;
24 Qui respicit per fenestras illius, & in ianuis illius audiens:
25 Qui requiescit iuxta domum illius, & in parietibus illius figens palum statuet casulam suam ad manus illius, & requiescent in casula illius bona per æuum:
26 Statuet filios suos sub tegmine illius, & sub ramis eius morabitur.
27 Protegetur sub tegmine illius, à feruore, & in gloria eius requiescet.

* Ps. 1. a. 2.

CAPVT XV.

Beatus qui in timore Dei aptat se ad sapientiam, quam stulti & mendaces non assequentur: peccata Deo non sunt adscribenda, sed homini qui ab illo conditus est libero arbitrio, propositis præceptis quæ seruare poterat: Dei oculis omnia nuda sunt.

1 QVi timet Deũ, faciet bona: & qui continens est iustitiæ, apprehendet illam,
2 Et obuiabit illi quasi mater honorificata, & quasi mulier à virginitate suscipiet illũ.
3 Cibabit illum pane vitæ & intellectus, * & aqua sapientiæ salutaris potabit illum: & firmabitur in illo, & non flectetur:
4 Et continebit illum, & non confundetur: & exaltabit illum apud proximos suos,
5 Et in medio Ecclesiæ aperiet os eius, & adimplebit illum spiritu sapientiæ & intellectus, & stola gloriæ vestiet illum.
6 Iucunditatem & exultationem thesaurizabit super illum, & nomine æterno hæreditabit illum.
7 Homines stulti non apprehendent illam, & homines sensati obuiabunt illi, homines stulti non videbunt eam: longè enim abest à superbia & dolo.
8 Viri mendaces nõ erunt illius memores: & viri veraces inuenientur in illa, & successum habebunt vsque ad inspectionem Dei.
9 Non est speciosa laus in ore peccatoris:
10 Quoniam à Deo profecta est sapientia. sapientiæ enim Dei astabit laus, & in ore fideli abundabit, & dominator dabit eam illi.
11 Non dixeris: Per Deum abest: quæ enim odit ne feceris.
12 Non dicas: ille me implanauit: non enim necessarij sunt ei homines impij.
13 Omne execramentum erroris odit Dominus, & non erit amabile timentibus eum.
14 Deus ab initio constituit hominem, & reliquit illum in manu consilij sui.
15 Adiecit mandata & præcepta sua.
16 * Si volueris mãdata seruare, conseruabunt te, & in perpetuũ fidem placitã facere.
17 Apposuit tibi aquam & ignem: ad quod volueris, porrige manum tuam.
18 * Ante hominem vita & mors bonum & malum, quod placuerit ei, dabitur illi:

* Ioan. 4. b. 10.
* Matt. 19. b. 17.
* Ier. 21. c. 8.

19 Quoniam multa sapientia Dei, & fortis in potentia, videns omnes sine intermissione.
20 * Oculi Domini ad timentes eum, & ipse * agnoscit omnem operam hominis.
21 Nemini mandauit impiè agere, & nemini dedit spatium peccandi.
22 Non enim concupiscit multitudinem filiorum infidelium & inutilium.

* Ps. 33. c. 16.
* Heb. 4. d. 13.

CAPVT XVI.

Non exaltandum in filijs impijs: de ira Dei in malos & misericordia in bonos: magnæ sunt operum misericordiæ merita: Dei cognitioni ac iudicio nemo se potest subtrahere, cuius opera sunt ab homine inscrutabilia.

1 NE iucunderis in filijs impijs, si multiplicentur: nec oblecteris super ipsos, si non est timor Dei in illis.
2 Non credas vitæ illorum, & ne respexeris in labores eorum.
3 Melior est enim vnus timens Deum, quàm mille filij impij.
4 Et vtile est mori sine filijs, quàm relinquere filios impios.
5 Ab vno sensato inhabitabitur patria, tribus impiorum deseretur.
6 Multa talia vidit oculus meus, & fortiora horum audiuit auris mea.
7 * In synagoga peccantiũ exardebit ignis, & in gente incredibili exardescet ira.
8 * Non exorauerunt pro peccatis suis antiqui gigantes, qui destructi sunt confidentes suæ virtuti:
9 Et non pepercit peregrinationi Lot, & execratus est eos præ superbia verbi illorum.
10 Non misertus est illis, gentem totã perdens, & extollentem se in peccatis suis.
11 * Et sicut sexcenta millia peditum, qui congregati sunt in duritia cordis sui: & si vnus fuisset ceruicatus, mirum, si fuisset immunis.
12 Misericordia enim & ira est cum illo. Potens exoratio, & effundens iram:
13 Secundùm misericordiam suam, sic correptio illius hominem secundùm opera sua iudicat.
14 Non effugiet in rapina peccator, & non retardabit sufferentia misericordiã facientis.
15 Omnis misericordia faciet locum * vnicuique secundùm meritum operum suorum, & secundùm intellectum peregrinationis ipsius.
16 Non dicas: A Deo abscondar, & ex summo quis mei memorabitur?
17 In populo magno non agnoscar: quæ est enim anima mea in tam immensa creatura?
18 Ecce cælum, & cæli cælorum, abyssus, & vniuersa terra, & quæ in eis sunt, in conspectu illius commouebuntur.
19 Montes simul, & colles, & fundamenta terræ: cùm conspexerit illa Deus, tremore concutientur.
20 Et in omnibus his insensatum est cor: & omne cor intelligitur ab illo:
21 Et vias illius quis intelligit, & procellam, quam nec oculus videbit hominis?

* Inf. 21. b. 10.
* Gen. 6. a. 4.
* Nu 14 d. 23. 24. 26. f. 51.
* Rom. 2. a. 6.

22 Nam plurima illius opera sunt in absconsis: sed opera iustitiæ eius quis enuntiabit? aut quis sustinebit? Longè enim est testamentum à quibusdam, & interrogatio omnium in consummatione est.

D 23 Qui minoratur corde, cogitat inania: & vir imprudens & errans, cogitat stulta.

24 Audi me fili, & disce disciplinam sensus, & in verbis meis attende in corde tuo,

25 Et dicam in æquitate disciplinam, & scrutabor enarrare sapientiam, & in verbis meis attende in corde tuo, & dico in æquitate spiritus virtutes, quas posuit Deus in opera sua ab initio, & in veritate enuntio scientiam eius.

26 In iudicio Dei opera eius ab initio, & ab institutione ipsorum distinxit partes illorum, & initia eorum in gentibus suis.

27 Ornauit in æternum opera illorum, nec esurierunt, nec laborauerunt, & non destiterunt ab operibus suis.

28 Vnusquisque proximum sibi non angustiabit vsque in æternum.

29 Non sis incredibilis verbo illius.

30 Post hæc Deus in terram respexit, & impleuit illam bonis suis.

31 Anima omnis vitalis denuntiauit ante faciem ipsius, & in ipsam iterùm reuersio illorum.

CAPVT XVII.

Creatio primorum parentum, donaque ipsis collocata ac præcepta proposita, distinctio generis humani in varias nationes, quibus rectores præposuit, illosque & ipsorum opera vniuersa perpetuo intuetur: virtus eleemosynæ: exhortatur peccatores ad pœnitentiam, dum sani sunt, proposita Dei misericordia.

A Gen. 1. d 27. 5. a. 1.

1 DEus creauit de terra hominem, & secundum imaginem suam fecit illum.

2 Et iterum conuertit illum in ipsam, & secundum se vestiuit illum virtute.

3 Numerum dierum & tempus dedit illi, & dedit illi potestatem eorum quæ sunt super terram.

4 Posuit timorem illius super omnem carnẽ, & dominatus est bestiarum & volatilium.

* Gen. 2. c. 18.

5 *Creauit ex ipso adiutorium simile sibi: consilium, & linguam, & oculos, & aures, & cor dedit illis excogitandi: & disciplina intellectus repleuit illos.

6 Creauit illis scientiam spiritus, sensu impleuit cor illorum, & mala & bona ostendit illis.

7 Posuit oculum suum super corda illorũ, ostendere illis magnalia operum suorum,

B 8 Vt nomen sanctificationis collaudent; & gloriari in mirabilibus illius, vt magnalia enarrent operum eius.

9 Addidit illis disciplinam, & lege vitæ hæreditauit illos.

10 Testamentũ æternum constituit cum illis, & iustitiam & iudicia sua ostendit illis.

11 Et magnalia honoris eius vidit oculus illorum, & honorem vocis audierunt aures illorum, & dixit illis: Attendite ab omni iniquo.

12 Et mandauit illis vnicuique de proximo suo.

13 Viæ illorum coram ipso sunt semper, non sunt absconsæ ab oculis ipsius.

14 *In vnamquamque gentem præposuit rectorem: * Rom. 13. a. 1.

C 15 Et pars Dei Israël facta est manifesta.

16 Et omnia opera illorum velut sol in conspectu Dei: & oculi eius sine intermissione inspicientes in vijs eorum.

17 Non sunt absconsa testamenta per iniquitatem illorum, & omnes iniquitates eorum in conspectu Dei.

18 *Eleemosyna viri quasi signaculum cum ipso, & gratiam hominis quasi pupillam conseruabit: * Inf. 29. b. 16.

19 *Et posteà resurget, & retribuet illis retributionem, vnicuique in caput ipsorum, & conuertet in interiores partes terræ. * Matt. 25 c. 35.

20 Pœnitentibus autem dedit viam iustitiæ, & confirmauit deficientes sustinere, & destinauit illis sortem veritatis.

21 Conuertere ad Dominum, & relinque peccata tua:

22 Precare ante faciem Domini, & minue offendicula.

23 Reuertere ad Dominum, & auertere ab iniustitia tua, & nimis odio execrationem:

24 Et cognosce iustitias & iudicia Dei, & sta in sorte propositionis, & orationis altissimi Dei.

D 25 In parte vade sæculi sancti, *cum viuis & dantibus confessionem Deo. * Ps. 6. b. 6. Isai. 38. d. 19.

26 Non demoreris in errore impiorum, ante mortem confitere. A mortuo quasi nihil, perit confessio.

27 Confiteberis viuens, viuus & sanus confiteberis, & laudabis Deum, & gloriaberis in miserationibus illius.

28 Quàm magna misericordia Domini, & propitiatio illius, conuertentibus ad se!

29 Nec enim omnia possunt esse in hominibus, quoniam non est immortalis filius hominis, & in vanitate malitiæ placuerunt.

30 Quid lucidius sole? & hic deficiet. Aut quid nequius quàm quod excogitauit caro & sanguis? & hoc arguetur.

CAPVT XVIII.

Dei magnalia homini inscrutabilia: hominis miseria, & Dei erga illum miseratio: proximo miserendum: quomodo infirmus se habere debeat: quomodo sit orandum: considerandum Dei iudicium, & à proprijs concupiscentijs discedendum.

A Gen. 1. a. 1.

1 QVi viuit in æternum, creauit omnia simul. Deus solus iustificabitur, & manet inuictus rex in æternum.

2 Quis sufficit enarrare opera illius?

3 Quis enim inuestigabit magnalia eius?

4 Virtutem autem magnitudinis eius quis enunciabit? aut quis adijciet enarrare misericordiam eius?

5 Non est minuere, neque adijcere, nec est inuenire magnalia Dei.

6 Cùm

6 Cùm consummauerit homo, tunc incipiet:& cum quieuerit, aporiabitur.

7 Quid est homo, & quæ est gratia illius? & quid est bonum, aut quid nequam illius?

* Ps. 89 c 10.

8 * Numerus dierum hominum vt multum centum anni: quasi gutta aquæ maris deputati sunt:& sicut calculus arenæ, sic exigui anni in die æui.

B

9 Propter hoc patiens est Deus in illis, & effundit super eos misericordiam suam.

10 Vidit præsumptionem cordis eorum quoniam mala est, & cognouit subuersionem illorum quoniam nequam est.

11 Ideo adimpleuit propitiationem suam in illis, & ostendit eis viam æquitatis.

12 Miseratio hominis circa proximum suum: misericordia autem Dei super omnem carnem.

13 Qui misericordiam habet, docet, & erudit quasi pastor gregem suum.

14 Miseretur excipientis doctrinam miserationis, & qui festinat in iudicijs eius.

15 Fili in bonis non des querelam, & in omni dato non des tristitiam verbi mali.

16 Nonne ardorem refrigerabit ros: sic & verbum melius quam datum.

17 Nonne ecce verbum super datum bonum? sed vtraque cum homine iustificato.

18 Stultus acriter improperabit: & datus indisciplinati tabescere facit oculos.

19 Ante iudicium para iustitiam tibi, & antequam loquaris disce.

* 1. Cor. 11. f. 28.

20 Ante languorem adhibe medicinam, * & ante iudicium interroga teipsum, & in conspectu Dei inuenies propitiationem.

C

21 Ante languorem humilia te, & in tempore infirmitatis ostende conuersationem tuam.

* Luc. 18. a 1. 1. Thess. 1. c. 27.

22 * Non impediaris orare semper, & ne verearis vsque ad mortem iustificari: quoniam merces Dei manet in æternum.

23 Ante orationem præpara animam tuam: & noli esse quasi homo qui tentat Deum.

* Sup. 7. b. 18.

24 * Memento iræ in die consummationis, & tempus retributionis in conuersatione faciei.

* Sup. 11. c. 27.

25 * Memento paupertatis in tempore abundantiæ, & necessitatum paupertatis in die diuitiarum.

D

26 A manè vsque ad vesperam immutabitur tẽpus, & hæc omnia citata in oculis Dei.

27 Homo sapiens in omnibus metuet, & in diebus delictorum attendet ab inertia.

28 Omnis astutus agnoscit sapientiam, & inuenienti eam dabit confessionem.

29 Sensati in verbis & ipsi sapienter egerunt:& intellexerunt veritatem & iustitiam, & impluerunt prouerbia & iudicia.

* Rom. 6 b. 12 13 d 13. 14.

30 * Post concupiscentias tuas non eas, & à voluntate tua auertere.

31 Si præstes animæ tuæ concupiscentias eius, faciet te in gaudium inimicis tuis.

32 Ne oblecteris in turbis nec in modicis: assidua enim est commissio illorum.

33 Ne fueris mediocris in contentione ex fœnore, & est tibi nihil in sacculo: eris enim inuidus vitæ tuæ.

CAPVT XIX.

De vino, luxuria, loquacitate, citò credente, gaudente super iniquitate, odiente correptionem, exultante in malitia, discretione in verbis seruanda, correptione, ficta humilitate, & laude tacentis.

1 OPerarius ebriosus non locupletabitur: & qui spernit modica, paulatim decidet. A

2 * Vinum & mulieres apostatare faciunt sapientes, & arguent sensatos: * Gen. 19 8. 31. 1 Reg. 11. a. 1.

3 Et qui se iungit fornicarijs, erit nequam: putredo & vermes hæreditabunt illum, & extolletur in exemplum maius, & tolletur de numero anima eius.

4 * Qui credit citò, leuis corde est, & minorabitur: & qui delinquit in animam suam, insuper habebitur. * Ios. 9. c. 15. 22. c 11.

5 Qui gaudet iniquitate, denotabitur: & qui odit correptionem, minuetur vita: & qui odit loquacitatem, extinguit malitiam.

6 Qui peccat in animam suam, pœnitebit: & qui iucundatur in malitia, denotabitur. B

7 Ne iteres verbum nequam & durum, & non minoraberis.

8 Amico & inimico noli narrare sensum tuum:& si est tibi delictum, noli denudare.

9 Audiet enim te, & custodiet te, & quasi defendens peccatum odiet te, & sic aderit tibi semper.

10 Audisti verbum aduersus proximum tuum? commoriatur in te, fidens quoniam non te dirumpet.

11 A facie verbi parturit fatuus, tamquam gemitus partus infantis.

12 Sagitta infixa femori carnis, sic verbum in corde stulti.

13 * Corripe amicum, ne fortè non intellexerit, & dicat: Non feci: aut si fecerit, ne iterùm addat facere. * Leuit. 19. c. 17. Matt. 18. b 15. Luc. 17. a 3

14 Corripe proximum, ne fortè non dixerit:& si dixerit, ne fortè iteret.

15 Corripe amicum: sæpè enim fit commissio. C

16 Et non omni verbo credas. est qui labitur lingua, sed non ex animo.

17 * Quis est enim qui non deliquerit in lingua sua? Corripe proximum antequam commineris. * Iac. 3. c. 8

18 Et ad locum timori Altissimi: quia omnis sapientia timor Dei, & in illa timere Deũ & in omni sapientia dispositio legis.

19 Et nõ est sapientia nequitiæ disciplina: & non est cogitatus peccatorum prudentia.

20 Est nequitia, & in ipsa execratio: & est insipiens qui minuitur sapientia.

21 Melior est homo, qui minuitur sapiẽtia, & deficiens sensu in timore, quàm qui abundat sensu, & transgreditur legem Altissimi.

22 Est solertia certa, & ipsa iniqua.

23 Et est qui emittit verbum certum enarrans veritatem. Est qui nequiter humiliat se, & interiora eius plena sunt dolo: D

24 Et est qui se nimiùm submittit à multa humilitate:& est qui inclinat faciem suam, & fingit se non videre quod ignoratum est:

25 Et si ab imbecillitate virium vetetur peccare, si inuenerit tempus malefaciendi, malefaciet.
26 Ex visu cognoscitur vir, & ab occursu faciei cognoscitur sensatus.
27 Amictus corporis, & risus dentium, & ingressus hominis enuntiant de illo.
28 Est correptio mendax in ira contumeliosi:& est iudicium, quod non probatur esse bonum:& est tacens, & ipse est prudens.

CAPVT XX.

De correptione, & correpti pœnitentia: de tacente & loquace: de dono sapientis, & fatui: de falsa promissione & mendacio: de sapiente qui placet magnatis: de donis non accipiendis, & sapientia abscondita.

A 1 QVàm bonum est arguere, quàm irasci, & confitentem in oratione non prohibere!
2 Concupiscentia spadonis deuirginabit iuuenculam:
3 Sic qui facit per vim iudicium iniquum.
4 Quàm bonum est correptum manifestare pœnitentiam! sic enim effugies voluntarium peccatum.
5 Est tacens, qui inuenitur sapiens: & est odibilis, qui procax est ad loquendum.
6 Est tacens non habens sensum loquelæ: & est tacens sciens tempus aptum.
7 Homo sapiens tacebit vsque ad tempus: lasciuus autem & imprudens non seruabunt tempus.
B 8 Qui multis vtitur verbis, lædet animam suam: & qui potestatem sibi sumit iniustè, odietur.
9 Est processio in malis viro indisciplinato, & est inuentio in detrimentum.
10 Est datum, quod non est vtile: & est datum, cuius retributio duplex.
11 Est propter gloriam minoratio: & est qui ab humilitate leuabit caput.
12 Est qui multa redimat modico pretio, & restituens ea in septuplum.
13 Sapiens in verbis seipsum amabilem facit: gratiæ autem fatuorum effundentur.
14 Datus insipientis non erit vtilis tibi: oculi enim illius septemplices sunt.
15 Exigua dabit, & multa improperabit: & apertio oris illius inflammatio est.
16 Hodie fœneratur quis, & cras expetit: odibilis est homo huiusmodi.
17 Fatuo non erit amicus, & non erit gratia bonis illius.
C 18 Qui enim edunt panẽ illius, falsæ linguę sunt. Quoties, & quanti irridebunt eum?
19 Neque enim quod habendum erat, directo sensu distribuit: similiter & quod non erat habendum.
20 Lapsus falsæ linguæ, quasi qui in pauimento cadens: sic casus malorum festinanter veniet.
21 Homo acharis quasi fabula vana, in ore indisciplinatorum assidua erit.
22 Ex ore fatui reprobabitur parabola: non enim dicit illam in tempore suo.
23 Est qui vetatur peccare præ inopia, & in requie sua stimulabitur.
24 Est qui perdet animam suam præ confusione, & ab imprudenti persona perdet eam: personæ autem acceptione perdet se.
25 Est qui præ confusione promittit amico, & lucratus est eum inimicum gratis.
26 Opprobrium nequam in homine mendacium, & in ore indisciplinatorum assiduè erit.
27 Potior fur quàm assiduitas viri mendacis: perditionem autem ambo hæreditabunt. D
28 Mores hominum mendacium sine honore: & confusio illorum cum ipsis sine intermissione.
29 Sapiens in verbis producet seipsum, & homo prudens placebit magnatis.
30 Qui operatur terram suam, inaltabit aceruum frugum:& qui operatur iustitiam, ipse exaltabitur: qui verò placet magnatis, effugiet iniquitatem.
31 * Xenia & dona excæcant oculos iudicum, & quasi mutus in ore auertit correptiones eorum. *Exod. 23. b 8 Deut. 16 d. 19.
32 * Sapientia absconsa & thesaurus inuisus, quæ vtilitas in vtrisque? * Inf. 41. c. 17.
33 Melior est qui celat insipientiam suam, quàm homo qui abscondit sapientiam suam.

CAPVT XXI.

Docet fugiendum peccatum: primùm in genere, deinde in specie productis varijs peccatis.

1 FIli peccasti? non adijcias iterùm: sed & de pristinis deprecare vt tibi dimittantur. A
2 Quasi à facie colubri fuge peccata: & si accesseris ad illa, suscipient te.
3 Dentes leonis, dentes eius, interficientes animas hominum.
4 Quasi rhomphæa bis acuta omnis iniquitas, plagæ illius non est sanitas.
5 Obiurgatio & iniuriæ annullabunt substantiam: & domus quæ nimis locuples est annullabitur superbia, sic substantia superbi eradicabitur.
6 Deprecatio pauperis ex ore vsque ad aures eius perueniet, & iudicium festinato adueniet illi.
7 Qui odit correptionem, vestigium est peccatoris, & qui timet Deum, conuertetur ad cor suum.
8 Notus à longè potens lingua audaci: & sensatus scit labi se ab ipso.
9 Qui ædificat domum suã impendijs alienis, quasi qui colligit lapides suos in hieme. B
10 * Stuppa collecta synagoga peccantiũ, & consummatio illorum flamma ignis. * Sup. 16. a 7.
11 Via peccantiũ complanata lapidibus, & in fine illorum inferi, & tenebræ, & pœnæ.
12 Qui custodit iustitiam, continebit sensum eius.
13 Consummatio timoris Dei, sapientia & sensus.
14 Non erudietur, qui non est sapiens in bono.
15 Est autem sapientia, quæ abundat in malo: & non est sensus vbi est amaritudo.
16 Scientia sapientis tamquam inundatio

abundabit, & concilium illius sicut fons vitæ permanet.
17 Cor fatui quasi vas confractum, & omnem sapientiam non tenebit.
C 18 Verbum sapiens quodcumque audierit scius, laudabit, & ad se adijciet: audiuit luxuriosus, & displicebit illi, & proijciet illud post dorsum suum,
19 Narratio fatui quasi sarcina in via: nam in labijs sensati inuenietur gratia.
20 Os prudentis quæritur in Ecclesia, & verba illius cogitabunt in cordibus suis.
21 Tamquam domus exterminata, sic fatuo sapientia: & scientia insensati inenarrabilia verba.
22 Compedes in pedibus, stulto doctrina, & quasi vincula manuum super manum dextram.
D 23 Fatuus in risu exaltat vocem suam: vir autem sapiens vix tacitè ridebit.
24 Ornamentum aureum prudenti doctrina & quasi brachiale in brachio dextro.
25 Pes fatui facilis in domum proximi: & homo peritus confundetur à persona potentis.
26 Stultus à fenestra respiciet in domum: vir autem eruditus foris stabit.
27 Stultitia hominis auscultare per ostium: & prudens grauabitur contumelia.
28 Labia imprudentiũ stulta narrabũt: verba autem prudentium statera ponderabũtur.
29 In ore fatuorum cor illorum: & in corde sapientium os illorum.
30 Dum maledicit impius diabolum, maledicit ipse animam suam.
31 Susurro coinquinabit animam suam, & in omnibus odietur: & qui cum eo manserit, odiosus erit: tacitus & sensatus honorabitur.

CAPVT XXII.

De lapidatione pigri, filio indisciplinato, filiaque fatua, musica in luctu, docente fatuum, mortuo plorando: cum stulto non loquendum: de corde stulti ac timidi: de seruanda fide cum amico, & oris custodia.

A 1 IN lapide luteo lapidatus est piger, & omnes loquentur super aspernationem illius.
2 De stercore boum lapidatus est piger: & omnis, qui tetigerit eum, excutiet manus.
3 Confusio patris est de filio indisciplinato: filia autem in deminoratione fiet.
4 Filia prudens hæreditas viro suo. nam quæ confundit, in contumeliam fit genitoris.
5 Patrem & virum confundit audax, & ab impijs non minorabitur: ab vtrisque autem inhonorabitur.
6 Musica in luctu importuna narratio: flagella & doctrina in omni tempore sapientia.
7 Qui docet fatuum, quasi qui conglutinat testam.
8 Qui narrat verbum non audienti, quasi qui excitat dormientem de graui somno.
9 Cum dormiente loquitur qui enarrat stulto sapientiam: & in fine narrationis dicit: Quis est hic?

10 * Supra mortuum plora, defecit enim lux eius: & supra fatuum plora, deficit enim sensus. * Inf. 38. b. 16.
11 Modicum plora supra mortuum, quoniam requieuit.
12 Nequissimi enim nequissima vita super mortem fatui.
13 * Luctus mortui septem dies; fatui autem & impij, omnes dies vitæ illorum. * Gen. 50. b. 10.
14 Cum stulto ne multum loquaris, & cum insensato ne abieris. B
15 Serua te ab illo, vt non molestiam habeas, & non coinquinaberis peccato illius.
16 Deflecte ab illo, & inuenies requiem, & non acediaberis in stultitia illius.
17 Super plumbum quid grauabitur? & quod illi aliud nomen quàm fatuus?
18 * Arenam, & salem, & massam ferri facilius est ferre, quàm hominem imprudentem, & fatuum, & impium. * Prou. 27. a. 3.
19 Loramentum ligneum colligatum in fundamento ædificij non dissoluetur: sic & cor confirmatum in cogitatione consilij.
20 Cogitatus sensati in omni tempore, metu non deprauabitur.
21 Sicut pali in excelsis, & cæmenta sine impensa posita contra faciem venti non permanebunt. C
22 Sic & cor timidum in cogitatione stulti contra impetum timoris non resistet.
23 Sicut cor trepidum in cogitatione fatui, omni tempore non metuet, sic & qui in præceptis Dei permanet semper.
24 Pungens oculum deducit lacrymas: & qui pungit cor, profert sensum.
25 Mittens lapidem in volatilia, deijciet illa: sic & qui conuitiatur amico, dissoluit amicitiam.
26 Ad amicum etsi produxeris gladiũ, non desperes, est enim regressus. Ad amicum
27 Si aperueris os triste, nõ timeas: est enim concordatio; excepto cõuitio, & improperio, & superbia, & mysterij reuelatione, & plaga dolosa: in his omnibus effugiet amicus.
28 Fidem posside cum amico in paupertate illius, vt & in bonis illius læteris. D
29 In tẽpore tribulationis illius permane illi fidelis, vt & in hereditate illius coheres sis.
30 Ante ignem camini vapor, & fumus ignis inaltatur: sic & ante sanguinem maledicta, & contumeliæ, & minæ.
31 Amicum salutare non confundar, à facie illius non me abscondam: & si mala mihi euenerint per illum, sustinebo.
32 Omnis qui audiet, cauebit se ab eo.
33 * Quis dabit ori meo custodiam, & super labia mea signaculum certum, vt non cadam ab ipsis, & lingua mea perdat me? * Ps. 140. a. 3.

CAPVT XXIII.

Oratio aduersus superbiam, gulam & luxuriam: consuetudo iurandi vitanda, & indisciplinatus sermo adferens improperium: duo genera in peccato abundantiæ, & tertium adducens iram: confutatio hominis ad peccandum se hortantis: de peccatis in adulterio concurrentibus, & laude timoris Domini.

1 DOmine pater, & dominator vitę meę, ne derelinquas me in consilio eorũ: A

nec ſinas me cadere in illis.

2 Quis ſuperponet in cogitatu meo flagella, & in corde meo doctrinam ſapientiæ, vt ignorationibus eorum non parcant mihi, & non appareant delicta eorum,

3 Et ne adincreſcant ignorantiæ meæ, & multiplicentur delicta mea, & peccata mea abundent, & incidam in conſpectu aduerſariorum meorum, & gaudeat ſuper me inimicus meus?

4 Domine pater, & Deus vitæ meæ, ne derelinquas me in cogitatu illorum.

5 Extollentiam oculorum meorum ne dederis mihi, & omne deſiderium auerte à me.

6 Aufer à me ventris concupiſcentias, & concubitus concupiſcentiæ ne apprehendant me, & animæ irreuerenti & infrunitæ ne tradas me.

7 Doctrinam oris audite filij: & qui cuſtodierit illam, non periet labijs, nec ſcandalizabitur in operibus nequiſſimis.

8 In vanitate ſua apprehenditur peccator, & ſuperbus & maledicus ſcandalizabitur in illis.

*Exod. 20. b. 7. Matt. 5. e. 33. 9 * Iurationi non aſſueſcat os tuum, multi enim caſus in illa.

B 10 Nominatio verò Dei non ſit aſſidua in ore tuo, & nominibus Sanctorum non admiſcearis: quoniam non eris immunis ab eis.

11 Sicut enim ſeruus interrogatus aſſiduè, à liuore non minuitur: ſic omnis iurans, & nominans, in toto à peccato non purgabitur.

12 Vir multum iurans implebitur iniquitate, & non diſcedet à domo illius plaga.

13 Et ſi fruſtrauerit, delictum illius ſuper ipſum erit: & ſi diſſimulauerit, delinquit dupliciter.

14 Et ſi in vacuum iurauerit, non iuſtificabitur: replebitur enim retributione domus illius.

15 Eſt & alia loquela contraria morti, non inueniatur in hæreditate Iacob.

16 Etenim à miſericordibus omnia hæc auferentur, & in delictis non volutabuntur.

17 Indiſciplinatæ loquelæ non aſſueſcat os tuum: eſt enim in illa verbum peccati.

18 Memento patris & matris tuæ, in medio enim magnatorum conſiſtis:

19 Ne fortè obliuiſcatur te Deus in conſpectu illorum, & aſſiduitate tua infatuatus, improperium patiaris, & maluiſſes non naſci, & diem natiuitatis tuæ maledicas.

*2. Reg. 16. b. 7. 20 * Homo aſſuetus in verbis improperij, in omnibus diebus ſuis non erudietur.

21 Duo genera abundant in peccatis, & tertium adducit iram, & perditionem.

C 22 Anima calida quaſi ignis ardens, non extinguetur donec aliquid glutiat:

23 Et homo nequam in ore carnis ſuæ, non deſinet donec incendat ignem.

24 Homini fornicatio omnis panis dulcis, non fatigabitur tranſgrediens vſque ad finem.

25 Omnis homo qui tranſgreditur lectum ſuum, contemnens in animam ſuam, & dicens: * Quis me videt? *Iſa. 29. d. 15.

26 Tenebræ circumdant me, & parietes cooperiunt me, & nemo circumſpicit me: quem vereor? delictorum meorum non memorabitur Altiſſimus.

27 Et non intelligit quoniam omnia videt oculus illius, quoniam expellit à ſe timorem Dei huiuſmodi hominis timor, & oculi hominum timentes illum:

28 Et non cognouit quoniam oculi Domini multò plus lucidiores ſunt ſuper ſolem, circumſpicientes omnes vias hominum, & profundum abyſſi, & hominum corda intuentes in abſconditas partes.

29 Domino enim Deo antequam crearentur, omnia ſunt agnita: ſic & poſt perfectum reſpicit omnia. D

30 Hic in plateis ciuitatis vindicabitur, & quaſi pullus equinus fugabitur: & vbi non ſperauit, apprehendetur.

31 Et erit dedecus omnibus, eò quòd non intellexerit timorem Domini.

32 * Sic & mulier omnis relinquens virum ſuum, & ſtatuens hæreditatem ex alieno matrimonio: *Leu. 20. b. 10. Deut. 22. c. 22.

33 Primò enim in lege Altiſſimi incredibilis fuit: ſecundò in virum ſuum deliquit: tertiò in adulterio fornicata eſt, & ex alio viro filios ſtatuit ſibi.

34 Hæc in Eccleſiam adducetur, & in filios eius reſpicietur.

35 Non tradent filij eius radices, & rami eius non dabunt fructum.

36 Derelinquet in maledictum memoriam eius, & dedecus illius non delebitur.

37 Et agnoſcent qui derelicti ſunt, quoniam nihil melius eſt quàm timor Dei: & nihil dulcius, quàm reſpicere in mandatis Domini.

38 Gloria magna eſt ſequi Dominum: longitudo enim dierum aſſumetur ab eo.

CAPVT XXIV.

Sapientia multiplices ſuas laudes & originem deſcribit, & mirè ad ſui amplexum inuitat, omnia ſuæ doctrinæ ſplendore illuſtrans.

1 SApientia laudabit animam ſuam, & in Deo honorabitur, & in medio populi ſui gloriabitur, A

2 Et in Eccleſijs Altiſſimi aperiet os ſuum, in conſpectu virtutis illius gloriabitur,

3 Et in medio populi ſui exaltabitur, & in plenitudine ſancta admirabitur,

4 Et in multitudine electorum habebit laudem, & inter benedictos benedicetur, dicens:

5 Ego ex ore Altiſſimi prodiui, primogenita ante omnem creaturam:

6 Ego feci in cælis vt oriretur lumen indeficiens, & ſicut nebula texi omnem terram:

7 Ego in altiſſimis habitaui, & thronus meus in columna nubis.

8 Gyrum cæli circuiui ſola, & profundum

abyssi penetraui, in fluctibus maris ambulaui,
9 Et in omni terra steti, & in omni populo,
10 Et in omni gente primatum habui.
11 Et omnium excellentium & humilium corda virtute calcaui: & in his omnibus requiem quæsiui: & in hæreditate Domini morabor
12 Tunc præcepit, & dixit mihi Creator omnium: & qui creauit me, requieuit in tabernaculo meo,
13 Et dixit mihi: In Iacob inhabita, & in Israël hæreditare, & in electis meis mitte radices.
* Prou. 8. c. 22. B 14 *Ab initio, & ante sæcula creata sum, & vsque ad futurum sæculum non desinam, & in habitatione sancta coram ipso ministraui.
15 Et sic in Sion firmata sum, & in ciuitate sanctificata similiter requieui, & in Ierusalem potestas mea.
16 Et radicaui in populo honorificato, & in parte Dei mei hæreditas illius, & in plenitudine sanctorum detentio mea.
17 Quasi cedrus exaltata sum in Libano, & quasi cypressus in monte Sion:
18 Quasi palma exaltata sum in Cades, & quasi plantatio rosæ in Iericho:
19 Quasi oliua speciosa in campis, & quasi platanus exaltata sum iuxta aquã in plateis.
20 Sicut cinnamomum & balsamum aromatizans odorem dedi: quasi myrrha electa dedi suauitatem odoris?
21 Et quasi storax & galbanus, & vngula, & gutta, & quasi Libanus non incisus vaporaui habitationem meam, & quasi balsamum non mistum odor meus.
22 Ego quasi terebinthus extendi ramos meos, & rami mei honoris & gratiæ.
C 23 Ego quasi vitis fructificaui suauitatem odoris: & flores mei fructus honoris & honestatis.
24 Ego mater pulchræ dilectionis, & timoris, & agnitionis, & sanctæ spei.
25 In me gratia omnis viæ & veritatis, in me omnis spes vitæ & virtutis.
26 Transite ad me omnes qui concupiscitis me, & à generationibus meis implemini:
27 Spiritus enim meus super mel dulcis, & hæreditas mea super mel & fauum:
28 Memoria mea in generationes sæculorũ.
* Ioan. 6. b. 35. 29 *Qui edunt me, adhuc esurient: & qui bibunt me, adhuc sitient.
30 Qui audit me, non confundetur: & qui operantur in me, non peccabunt.
31 Qui elucidant me, vitam æternam habebunt.
32 Hæc omnia liber vitæ; & testamentum Altissimi, & agnitio veritatis.
33 Legem mandauit Moyses in præceptis iustitiarum, & hæreditatem domui Iacob & Israël promissiones.
34 Posuit Dauid puero suo excitare regem ex ipso fortissimum, & in throno honoris sedentem in sempiternum.
* Gen. 2. b. 11. 35 *Qui implet quasi Phison sapientiam, & sicut Tigris in diebus nouorum.
36 Qui adimplet quasi Euphrates sensum: *qui multiplicat quasi Iordanis in tempore messis. * Ios. 3. d. 15.
37 Qui mittit disciplinam sicut lucem, & assistens quasi Gehon in die vindemiæ.
38 Qui perficit primus scire ipsam, & infirmior non inuestigabit eam.
39 A mari enim abundauit cogitatio eius, & consilium illius ab abysso magna. D
40 Ego sapientia effudi flumina.
41 Ego quasi trames aquæ immensæ de fluuio, ego quasi fluuij Dioryx, & sicut aquæductus exiui de paradiso.
42 Dixi: Rigabo hortum meum plantationum, & inebriabo prati mei fructum.
43 Et ecce factus est mihi trames abundãs, & fluuius meus appropinquauit ad mare:
44 Quoniam doctrinam quasi antelucanum illumino omnibus, & enarrabo illam vsque ad longinquum.
45 Penetrabo omnes inferiores partes terræ, & inspiciam omnes dormientes, & illuminabo omnes sperantes in Domino.
46 Adhuc doctrinam quasi prophetiam effundam, & relinquam illam quærentibus sapientiam, & non desinam in progenies illorum vsque in æuum sanctum.
47 *Videte quoniam non soli mihi laboraui, sed omnibus exquirentibus veritatem. * Inf. 33. c. 18.

CAPVT XXV.

Tria quæ Domino placent, & tria quæ odit: nouem insuspicabilia: laus timoris Dei: mulieris nequam mira detestatio: à muliere initium peccati & mortis: mulieris dominium non ferendum.

1 IN tribus placitum est spiritui meo, quæ sunt probata coram Deo & hominibus: A
2 Concordia fratrum, & amor proximorũ, & vir & mulier benè sibi consentientes.
3 Tres species odiuit anima mea, & aggrauor valdè animæ illorum:
4 Pauperem superbum: diuitem mendacem: senem fatuum & insensatum.
5 Quæ in iuuentute tua non congregasti, quomodo in senectute tua inuenies?
6 Quàm speciosum canitiei iudicium, & presbyteris cognoscere consilium!
7 Quàm speciosa veteranis sapientia, & gloriosis intellectus, & consilium!
8 Corona senum multa peritia, & gloria illorum timor Dei.
9 Nouem insuspicabilia cordis magnificaui, & decimum dicam in lingua hominibus: B
10 Homo, qui iucundatur in filijs, viuens & videns subuersionem inimicorum suorũ.
11 Beatus qui habitat cum muliere sensata, *& qui lingua sua non est lapsus, & qui non seruiuit indignis se. * Ios. 26. a. 1. * Sup. 14. a. 1. 19. c. 16. Iac. 3. a. 2.
12 Beatus, qui inuenit amicum verum, & qui enarrat iustitiam auri audienti:
13 Quàm magnus, qui inuenit sapientiam, & scientiam! sed non est super timentem Dominum.
14 Timor Dei super omnia se superposuit:
15 Beatus homo, cui donatum est habere timorem Dei: qui tenet illum, cui assimilabitur.

16 Timor Dei initium dilectionis eius: fidei autem initium agglutinandum est ei.
17 Omnis plaga, tristitia cordis est: & omnis malitia, nequitia mulieris.
C 18 Et omnem plagam, & non plagam videbit cordis:
19 Et omnem nequitiam, & non nequitiam mulieris:
20 Et omnem obductum, & non obductum odientium:
21 Et omnem vindictam, & non vindictam inimicorum.
22 Non est caput nequius super caput colubri:
23 Et non est ira super iram mulieris. * Commorari leoni & draconi placebit, quàm habitare cum muliere nequam.
24 Nequitia mulieris immutat faciem eius: & obcæcat vultum suum tamquam vrsus: & quasi saccum ostendit. In medio proximorum eius.
25 Ingemuit vir eius, & audiens suspirauit modicum.
26 Breuis omnis malitia super malitiam mulieris, sors peccatorum cadat super illam.
27 Sicut ascensus arenosus in pedibus veterani, sic mulier linguata homini quieto.
28 * Ne respicias in mulieris speciem, & non concupiscas mulierem in specie.
D 29 Mulieris ira, & irreuerentia, & confusio magna.
30 Mulier si primatum habeat, contraria est viro suo.
31 Cor humile, & facies tristis, & plaga cordis, mulier nequam.
32 Manus debiles, & genua dissoluta, mulier quæ non beatificat virum suum.
33 * A muliere initium factum est peccati, & per illam omnes morimur.
34 Non des aquæ tuæ exitum, nec modicum; nec mulieri nequam veniam prodeundi.
35 Si non ambulauerit ad manum tuam, confundet te in conspectu inimicorum.
36 A carnibus tuis abscinde illam, ne semper te abutatur.

* Prou. 21. c. 19.
* Inf. 42. a. 6.
* Gen. 3. a. 6.

CAPVT XXVI.

Proponit vicissim laudes bonæ mulieris, & vituperia malæ ac zelotypæ: filia custodienda: tria timenda: duo contristantia, & duo periculosa.

A 1 MVlieris bonæ beatus vir: numerus enim annorum illius duplex:
2 Mulier fortis oblectat virum suum, & annos vitæ illius in pace implebit.
3 Pars bona, mulier bona, in parte timentium Deum dabitur viro pro factis bonis:
4 Diuitis autem & pauperis cor bonum, in omni tempore vultus illorum hilaris.
5 A tribus timuit cor meum, & in quarto facies mea metuit:
6 Delaturam ciuitatis, & collectionem populi,
7 Calumniam mendacem, super mortem omnia grauia:
8 Dolor cordis & luctus, mulier zelotypa.
9 In muliere zelotypa flagellum linguæ, omnibus communicans.
B 10 Sicut boum iugum, quod mouetur, ita & mulier nequam: qui tenet illam, quasi qui apprehendit scorpionem.
11 Mulier ebriosa ira magna: & contumelia, & turpitudo illius non tegetur.
12 Fornicatio mulieris in extollentia oculorum, & in palpebris illius agnoscetur.
13 * In filia non auertente se, firma custodiam: ne inuenta occasione vtatur se.
14 Ab omni irreuerentia oculorum eius caue, & ne mireris si te neglexerit.
C 15 Sicut viator sitiens, ad fontem os aperiet, & ab omni aqua proxima bibet, & contra omnem palum sedebit, & contra omnem sagittam aperiet pharetram donec deficiat.
16 Gratia mulieris sedulæ delectabit virum suum, & ossa illius impinguabit.
17 Disciplina illius, datum Dei est.
18 Mulier sensata & tacita, non est immutatio eruditæ animæ.
19 Gratia super gratiam, mulier sancta & pudorata.
20 Omnis autem ponderatio non est digna continentis animæ.
21 Sicut Sol oriens mundo in altissimis Dei, sic mulieris bonæ species in ornamentum domus eius.
22 Lucerna splendens super candelabrum sanctum, & species faciei super ætatem stabilem.
23 Columnę aureę super bases argenteas, & pedes firmi super plantas stabilis mulieris.
24 Fundaméta æterna supra petram solidã, & mandata Dei in corde mulieris sanctæ.
25 In duobus contristatum est cor meum, & in tertio iracundia mihi aduenit:
D 26 Vir bellator deficiens per inopiam: & vir sensatus contemptus:
27 Et qui transgreditur à iustitia ad peccatum, Deus parauit eum ad romphæam.
28 Duæ species difficiles & periculosæ mihi apparuerunt, difficilè exuitur negotians à negligentia: & non iustificabitur caupo à peccatis labiorum.

* Inf. 42. c. 11.

CAPVT XXVII.

Ob inopiam & amorem diuitiarum multi delinquunt: timor Domini constanter seruandus: tentatio probat eum qui tentatur: sequenda iustitia: inconstantia stulti, & modestia in verbis seruanda: secreta amici non reuelanda: de annuente oculo & insidioso.

A 1 PRopter inopiam multi deliquerunt: & qui quærit locupletari, auertit oculum suum.
2 Sicut in medio compaginis lapidum palus figitur, sic & inter medium venditionis & emptionis angustiabitur peccatum.
3 Conteretur cum delinquente delictum.
4 Si non in timore Domini tenueris te instanter, citò subuertetur dom us tua.
5 Sicut in percussura cribri remanebit puluis, sic aporia hominis in cogitatu illius.
6 Vasa figuli probat fornax, & homines iustos tentatio tribulationis.

7 Sicut rusticatio de ligno ostendit fructum illius, sic verbum ex cogitatu cordis hominis.

8 Ante sermonem non laudes virum: hæc enim tentatio est hominum.

9 Si sequaris iustitiam, apprehendes illam; & indues quasi poderem honoris, & inhabitabis cum ea.& prot.get te in sempiternum, & in die agnitionis inuenies firmamentum.

B 10 Volatilia ad sibi similia conueniunt: & veritas ad eos, qui operãtur illam, reuertetur.

11 Leo venationi insidiatur semper; sic peccata operantibus iniquitates.

12 Homo sanctus in sapientia manet sicut sol: nam stultus sicut luna mutatur.

13 In medio insensatorum serua verbum tempori: in medio autem cogitantium assiduus esto.

14 Narratio peccantium odiosa, & risus illorum in delicijs peccati.

15 Loquela multum iurans, horripilationem capiti statuet: & irreuerentia ipsius obturatio aurium.

16 Effusio sanguinis in rixa superborum: & maledictio illorum auditus grauis.

C 17 Qui denudat arcana amici, fidẽ perdit, & non inueniet amicum ad animum suum.

18 Dilige proximum, & coniungere fide cum illo.

19 Quòd si denudaueris absconsa illius, non persequeris post eum.

20 Sicut enim homo, qui perdit amicum suum, sic & qui perdit amicitiam proximi sui.

21 Et sicut qui dimittit auem de manu sua, sic dereliquisti proximum tuum, & non eum capies.

22 Non illum sequaris, quoniam longè abest: effugit enim quasi caprea de laqueo: quoniam vulnerata est anima eius.

23 Vltrà eum non poteris colligare. Et maledicti est concordatio.

24 Denudare autem amici mysteria, desperatio est animæ infelicis.

25 Annuens oculo fabricat iniqua, & nemo eum abijciet:

D 26 In conspectu oculorum tuorum condulcabit os suum, & super sermones tuos admirabitur: nouissimè autem peruertet os suum, & in verbis tuis dabit scandalum.

27 Multa odiui, & non coæquaui ei, & Dominus odiet illum.

28 Qui in altum mittit lapidem, super caput eius cadet: & plaga dolosa, dolosi diuidet vulnera.

29 Et qui foueam fodit, incidet in eam: & qui statuit lapidem proximo, offendet in eo: & qui laqueum alij ponit, peribit in illo.

30 Facienti nequissimum consilium, super ipsum deuoluetur, & non agnoscet vnde adueniat illi.

31 Illusio, & improperium superborum, & vindicta sicut leo insidiabitur illi.

32 Laqueo peribunt qui oblectantur casu iustorum: dolor autem consumet illos antequam moriantur.

33 Ira & furor, vtraque execrabilia sunt, & vir peccator continens erit illorum.

CAPVT XXVIII.

Non quærenda vindicta, sed offensa remittenda: ab ira ac lite cessandum: mala linguæ & pericula ipsius, & de tertia lingua: aures sepiendæ aduersus linguam nequam, orique frænum imponendum.

1 QVi vindicari vult, à Domino inueniet vindictam, & peccata illius seruans seruabit. A Deut.32.c.35 Matt.6.b.14 Mar.11.c.25. Rom 12 d 19.

2 Relinque proximo tuo nocenti te: & tunc deprecanti tibi peccata soluentur.

3 Homo homini reseruat iram, & à Deo quærit medelam,

4 In hominem similem sibi non habet misericordiam, & de peccatis suis deprecatur?

5 Ipse cùm caro sit, reseruat iram, & propitiationem petit à Deo? quis exorabit pro delictis illius?

6 Memento nouissimorum, & desine inimicari:

7 Tabitudo enim & mors imminent in mandatis eius.

8 Memorare timorem Dei, & non irascaris proximo.

9 Memorare testamentum Altissimi, & despice ignorantiam proximi.

10 Abstine te à lite, & minues peccata:

11 Homo enim iracundus incendit litem, & vir peccator turbabit amicos, & in medio pacem habentium immittet inimicitiam. B

12 Secundùm enim ligna siluæ sic ignis exardescit: & secundùm virtutem hominis, sic iracundia illius erit, & secundùm substantiam suam exaltabit iram suam.

13 Certamen festinatum incendit ignem, & lis festinans effundit sanguinem: & lingua testificans adducit mortem.

14 Si sufflaueris in scintillam, quasi ignis exardebit: & si exspueris super illam, extinguetur: vtraque ex ore proficiscuntur.

15 Susurro & bilinguis maledictus: multos enim turbabit pacem habentes.

16 Lingua tertia multos commouit, & dispersit illos de gente in gentem.

17 Ciuitates muratas diuitum destruxit, & domos magnatorum effodit. C

18 Virtutes populorum concidit, & gentes fortes dissoluit.

19 Lingua tertia mulieres viratas eiecit, & priuauit illas laboribus suis.

20 Qui respicit illam, non habebit requiẽ, nec habebit amicum, in quo requiescat.

21 Flagelli plaga liuorem facit: plaga autem linguæ comminuet ossa.

22 Multi ceciderunt in ore gladij: sed non sic quasi qui interierunt per linguam suam.

23 Beatus qui tectus est à lingua nequam, qui in iracundiam illius non transiuit, & qui non attraxit iugum illius, & in vinculis eius non est ligatus:

24 Iugum enim illius, iugum ferreum est: & vinculum illius vinculum æreum est.

25 Mors illius, mors nequissima: & vtilis potiùs infernus quàm illa.

26 Perseuerantia illius non permanebit: sed obtinebit vias iniustorum: & in flamma

sua non comburet iustos.
27 Qui relinquunt Deum, incident in il-
lam, & exardebit in illis, & non extinguetur,
& immittetur in illos quasi leo, & quasi par-
dus lædet illos.
28 Sepi aures tuas spinis, linguam nequam
noli audire, & ori tuo facito ostia & seras.
29 Aurum tuum & argentum tuum con-
fla, & verbis tuis facito stateram, & frænos
ori tuo rectos:
30 Et attende ne fortè labaris in lingua,
& cadas in conspectu inimicorum insidian-
tium tibi, & sit casus tuus insanabilis in
mortem.

CAPVT XXIX.

Per mutuum subueniendum proximo, fidesque mutuanti seruanda: & quamquam multi fidem fallant, non tamen ob id cessandum ab eleemosyna, cuius laudes describit: fideiussori gratia habenda est, fidesque seruanda: in quibus consistat initium vitæ hominis disserit, & de vagis & ingratis hospitibus.

A 1 QVi facit misericordiam, fœneratur
proximo suo: & qui præualet manu,
mandata seruat.
2 Fœnerare proximo tuo in tempore ne-
cessitatis illius, & iterùm redde proximo in
tempore suo.
3 Confirma verbum, & fideliter age cum
illo: & omni tempore inuenies quod tibi ne-
cessarium est.
4 Multi quasi inuentionem æstimauerunt
fœnus, & præstiterunt molestiam his qui se
adiuuerunt.
5 Donec accipiāt, osculantur manus dātis,
& in promissionibus humiliant vocem suā:
6 Et in tempore redditionis postulabit
tempus, & loquetur verba tædij & murmu-
rationum, & tempus causabitur:
7 Si autem potuerit reddere, aduersabitur,
solidi vix reddet dimidium, & computabit il-
lud quasi inuentionem:
B 8 Sin autem, fraudabit illum pecunia sua,
& possidebit illum inimicum gratis:
9 Et conuitia, & maledicta reddet illi, &
pro honore & beneficio reddet illi contu-
meliam.
10 Multi non causa nequitiæ non fœnera-
ti sunt, sed fraudari gratis timuerunt.
11 Verumtamē super humilem animo for-
tior esto, & pro eleemosyna non trahas illū.
12 Propter mandatum assume pauperem:
& propter inopiam eius ne dimittas eum va-
cuum.
13 Perde pecuniam propter fratrem & a-
micum tuum: & non abscondas illam sub la-
pide in perditionem.
14 Pone thesaurū tuum in præceptis Altis-
simi, & proderit tibi magis quàm aurum.
* Tob. 4. b. 11. Sup. 17. c 18. 15 * Conclude eleemosynā in corde pau-
peris, & hæc pro te exorabit ab omni malo.
16 Super scutum potentis, & super lan-
ceam, aduersus inimicum tuum pugnabit.
17 Vir bonus fidem facit pro proximo
suo, & qui perdiderit confusionem, derelin-
quet sibi.
18 Gratiam fideiussoris ne obliuiscaris:
dedit enim pro te animam suam.
19 Repromissorem fugit peccator & im-
mundus.
20 Bona repromissoris sibi ascribit pecca- C
tor: & ingratus sensu derelinquet liberan-
tem se.
21 Vir repromittit de proximo suo: & cùm
perdiderit reuerentiam, derelinquetur ab eo.
22 Repromissio nequissima multos perdi-
dit dirigentes, & commouit illos quasi flu-
ctus maris.
23 Viros potentes gyrans migrare fecit, &
vagati sunt in gentibus alienis.
24 Peccator transgrediens mandatum Do-
mini, incidet in promissionem nequā: & qui
conatur multa agere, incidet in iudicium.
25 Recupera proximum secundum virtu-
tem tuam, & attende tibi ne incidas.
26 * Initium vitæ hominis, aqua & panis, * Inf. 39 c 31.
& vestimentum, & domus protegens turpitu-
dinem.
27 Melior est victus pauperis sub tegmine D
asserum, quam epulæ splendidæ in peregre si-
ne domicilio:
28 Minimum pro magno placeat tibi, &
improperium peregrinationis non audies.
29 Vita nequam hospitandi de domo in
domum: & vbi hospitabitur, non fiducialiter
aget, nec aperiet os.
30 Hospitabitur, & pascet, & putabit in-
gratos, & ad hæc amara audiet.
31 Transi hospes, & orna mensam: & quæ
in manu habes, ciba cæteros.
32 Exi à facie honoris amicorum meorum:
necessitudine domus meæ hospitio mihi fa-
ctus est frater.
33 Grauia hæc homini habenti sensum:
Correptio domus, & improperiū feneratoris.

CAPVT XXX.

Filij in disciplina educandi, & quàm sit perniciosum illis indulgere: corporis sanitas præstat diuitijs: & quàm sit noxia & fugienda homini tristitia, cordis verò iucunditas quàm sit vtilis.

1 QVi diligit filium suum, assiduat illi A Prou. 13.d 24. 23.b 13.
flagella, vt lætetur in nouissimo suo,
& non palpet proximorum ostia.
2 Qui docet filium suum, laudabitur in
illo, & in medio domesticorum in illo gloria-
bitur.
3 * Qui docet filium suum, in zelum mit- * Deut. 6. b. 7.
tit inimicum, & in medio amicorum gloria-
bitur in illo.
4 Mortuus est pater eius, & quasi non est
mortuus: similem enim reliquit sibi post se.
5 In vita sua vidit, & lætatus est in illo: in
obitu suo non est contristatus, nec confusus
est coram inimicis.
6 Reliquit enim defensorem domus con-
tra inimicos, & amicis reddentem gratiam.
7 Pro animabus filiorum colligabit vulne- B
ra sua, & super omnem vocem turbabuntur
viscera eius.
8 Equus indomitus euadit durus, & filius
remissus euadet præceps.

9 Lacta filium, & pauentem te faciet: lude cum eo,& contristabit te.
10 Non corrideas illi, ne doleas, & in nouissimo obstupescent dentes tui.
11 Non des illi potestatem in iuuentute, & ne despicias cogitatus illius.
12 *Curua ceruicem eius in iuuentute, & tunde latera eius dum infans est, ne fortè induret, & non credat tibi, & erit tibi dolor animæ.
13 Doce filium tuum,& operare in illo, ne in turpitudinem illius offendas.
14 Melior est pauper sanus, & fortis viribus, quàm diues imbecillis & flagellatus malitia.
C 15 Salus animæ in sanctitate iustitiæ, melior est omni auro & argento;& corpus validum, quàm census immensus.
16 Non est census super censum salutis corporis: & non est oblectamentum super cordis gaudium.
17 Melior est mors quàm vita amara;& requies æterna quàm languor perseuerans.
18 Bona abscondita in ore clauso, quasi appositiones epularum circumpositæ sepulchro.
19 *Quid proderit libatio idolo? nec enim manducabit, nec odorabit:
20 Sic qui effugatur à Domino, portans mercedes iniquitatis:
D 21 Videns oculis,& ingemiscens, sicut spado complectens virginem,& suspirans.
22 *Tristitiam non des animæ tuæ, & non affligas temetipsum in consilio tuo.
23 Iucunditas cordis hæc est vita hominis, & thesaurus sine defectione sanctitatis: & exultatio viri est longæuitas.
24 Miserere animæ tuæ placens Deo, & contine: congrega cor tuum in sanctitate eius, & tristitiam longe repelle à te.
25 *Multos enim occidit tristitia, & non est vtilitas in illa.
26 Zelus & iracundia minuunt dies, & ante tempus senectam adducet cogitatus.
27 Splendidum cor,& bonum in epulis est: epulæ enim illius diligenter fiunt.

* Sup. 7.c.25.
* Dan.14 b.6.
* Prou.12 d.25. 15 b 13.17.d.22
* 2 Cor.7 c.2.

CAPVT XXXI.

Vigilia honestatis:cogitatus præscientiæ: labor diuitis & pauperis:diligens aurum: multi casus in auro: laus diuitis, sine macula; modestia in mensa seruanda: laus sobrietatis,& vituperatio gulæ: laus vsus modici vini, & vituperatio immodici.

A 1 Vigilia honestatis tabefaciet carnes, & cogitatus illius auferet somnum.
2 Cogitatus præscientiæ auertit sensum, & infirmitas grauis sobriam facit animam.
3 Laborauit diues in congregatione substātiæ,& in requie sua replebitur bonis suis.
4 Laborauit pauper in diminutione victus, & in fine inops fit.
5 Qui aurum diligit, non iustificabitur: & qui insequitur consumptionem, replebitur ex ea.
6 *Multi dati sunt in auri casus, & facta est in specie ipsius perditio illorum.

* Sup. 8.a.3.

7 Lignum offensionis est aurum sacrificantium: væ illis qui sectantur illud,& omnis imprudens deperiet in illo.
8 Beatus diues,qui inuentus est sine macula:& qui post aurum non abijt, nec sperauit in pecunia & thesauris.
9 Quis est hic, & laudabimus eum? fecit enim mirabilia in vita sua.
10 Qui probatus est in illo,& perfectus est, erit illi gloria æterna: qui potuit transgredi, & non est transgressus; facere mala, & non fecit:
11 Ideò stabilita sunt bona illius in Domino, & eleemosynas illius enarrabit omnis Ecclesia sanctorum. B
12 Supra mensam magnam sedisti? non aperias super illam faucem tuam prior.
13 Non dicas sic: Multa sunt, quæ super illam sunt:
14 Memento quoniam malus est oculus nequam.
15 Nequius oculo quid creatum est? ideò ab omni facie sua lacrymabitur, cùm viderit,
16 Ne extendas manum tuam prior, & inuidia contaminatus erubescas.
17 Ne comprimaris in conuiuio:
18 Intellige quæ sunt proximi tui ex te ipso:
19 Vtere quasi homo frugi his,quæ tibi apponuntur: ne, cùm manducas multum,odio habearis.
20 Cessà prior causa disciplinæ: & noli nimius esse, ne fortè offendas. C
21 Et si in medio multorum sedisti, prior illis ne extendas manum tuam,nec prior poscas bibere.
22 Quàm sufficiens est homini erudito vinum exiguum, & in dormiendo non laborabis ab illo, & non senties dolorem.
23 Vigilia, cholera, & tortura viro infrunito:
24 Somnus sanitatis in homine parco dormiet vsque manè, & anima illius cum ipso delectabitur.
25 Et si coactus fueris in edendo multum, surge è medio,euome: & refrigerabit te, & non adduces corpori tuo infirmitatem.
26 Audi me fili,& ne spernas me: & in nouissimo inuenies verba mea.
27 In omnibus operibus tuis esto velox,& omnis infirmitas non occurret tibi.
28 Splendidum in panibus benedicent labia multorum, & testimonium veritatis illius fidele.
29 Nequissimo in pane murmurabit ciuitas,& testimoniū nequitiæ illius verum est.
30 Diligentes in vino noli prouocare: * multos enim exterminauit vinum.
31 Ignis probat ferrum durum: sic vinum corda superborū arguet in ebrietate potatū.
32 Æqua vita hominibus,vinum in sobrietate:si bibas illud moderatè,eris sobrius. D
33 Quæ vita est ei, qui minuitur vino?
34 Qui defraudat vitam? Mors.
35 *Vinum in iucunditatem creatum est, & non in ebrietatem,ab initio.
36 Exultatio animæ & cordis, vinum moderatè potatum.

* Iudith 13.a.4.
* Psal. 103 b.15.

D

37 Sanitas est animæ & corporis sobrius potus.

* Prou. 31. a. 4.
38 * Vinum multum potatum, irritationem, & iram, & ruinas multas facit.

39 Amaritudo animæ vinum multum potatum.

40 Ebrietatis animositas, imprudentis offensio, minorans virtutem, & faciens vulnera.

41 In conuiuio vini non arguas proximũ: & non despicias eum in iucunditate illius:

42 Verba improperij non dicas illi: & non premas illum in repetendo.

CAPVT XXXII.

Officium boni rectoris: maior natu loquatur: tacendum vbi non est qui audiat: iucunditas musicæ in conuiuio: adolescenti tacendum: laus taciturnitatis: discutienda propria domus: laus timoris Domini: peccator vitat correptionem: absque consilio nihil agendum.

A
1 Rectorem te posuerunt? noli extolli: esto in illis quasi vnus ex ipsis.

2 Curam illorum habe, & sic conside, & omni cura tua explicita recumbe:

3 Vt læteris propter illos, & ornamentum gratiæ accipias coronam, & dignationem consequaris corrogationis.

4 Loquere maior natu: decet enim te

5 Primum verbum diligenti scientia, & non impedias musicam.

6 Vbi auditus non est, non effundas sermonem, & importunè noli extolli in sapientia tua.

7 Gemmula carbunculi in ornamento auri, & comparatio musicorũ in conuiuio vini.

B
8 Sicut in fabricatione auri signum est smaragdi, sic numerus musicorum in iucundo & moderato vino.

9 Audi tacens, & pro reuerentia accedet tibi bona gratia.

10 Adolescens loquere in tua causa vix.

11 Si bis interrogatus fueris, habeat caput responsum tuum.

12 In multis esto quasi inscius, & audi tacens simul & quærens.

13 In medio magnatorum non præsumas: & vbi sunt senes, non multum loquaris.

14 Ante grandinem præibit coruscatio: & ante verecundiam præibit gratia, & pro reuerentia accedet tibi bona gratia.

C
15 Et hora surgendi non te trices: præcurre autem prior in domum tuam, & illic auocare, & illic lude,

16 Et age conceptiones tuas, & non in delictis & verbo superbo.

17 Et super his omnibus benedicito Dominum, qui fecit te, & inebriantem te ab omnibus bonis suis.

18 Qui timet Dominum, excipiet doctrinam eius: & qui vigilauerint ad illum, inuenient benedictionem.

19 Qui quærit legem, replebitur ab ea: & qui insidiosè agit, scandalizabitur in ea.

20 Qui timent Dominum, inuenient iudicium iustum, & iustitias quasi lumen accendent.

21 Peccator homo vitabit correptionem, & secundùm voluntatem suam inueniet comparationem.

22 Vir consilij non disperdet intelligentiam, alienus & superbus non pertimescet timorem:

23 Etiam postquam fecit cum eo sine consilio, & suis insectationibus arguetur.

24 Fili sine consilio nihil facias, & post factum non pœnitebis.

25 In via ruinæ non eas, & non offendes in lapides: nec credas te viæ laboriosæ, ne ponas animæ tuæ scandalum,

26 Et à filijs tuis caue, & à domesticis tuis attende:

27 In omni opere tuo crede ex fide animæ tuæ: hoc est enim conseruatio mandatorum.

28 Qui credit Deo, attendit mandatis: & qui confidit in illo, non minorabitur.

CAPVT XXXIII.

Laudantur timens Dominum & sapiens: inconstantia præcordiorum fatui: amicus subsannator: dies & tempora à Deo sunt, qui & reliqua omnia creauit ac disponit, in cuius manu est homo vt lutum in manu figuli: malum contra bonum: possessio non in vita sed in morte distribuenda alijs: & quomodo serui sint tractandi.

1 Timenti Dominum non occurrent mala, sed in tentatione Deus illum conseruabit & liberabit à malis. A

2 Sapiens non odit mandata & iustitias, & non illidetur quasi in procella nauis.

3 Homo sensatus credit legi Dei, & lex illi fidelis.

4 Qui interrogationem manifestat, parabit verbum, & sic deprecatus exaudietur, & cõseruabit disciplinam, & tunc respondebit.

5 * Præcordia fatui quasi rota carri: & quasi axis versatilis cogitatus illius. * Sap. 11. b. 17.

6 Equus emissarius, sic & amicus subsannator, sub omni suprasedente hinnit.

7 Quare dies diem superat, & iterùm lux lucem, & annus annum à sole?

8 A Domini scientia separati sunt, facto sole, & præceptum custodiente.

9 Et immutauit tempora, & dies festos ipsorum, & in illis dies festos celebrauerunt ad horam. B

10 Ex ipsis exaltauit & magnificauit Deus, & ex ipsis posuit in numerum dierum. Et omnes homines de solo, * & ex terra, vnde creatus est Adam. * Gen. 2. a. 7.

11 In multitudine disciplinæ Dominus separauit eos, & immutauit vias eorum.

12 Ex ipsis benedixit, & exaltauit: & ex ipsis sanctificauit, & ad se applicauit: & ex ipsis maledixit, & humiliauit, & conuertit illos à separatione ipsorum.

13 * Quasi lutum figuli in manu ipsius, plasmare illud & disponere. * Rom. 9. e. 21.

14 Omnes viæ eius secundùm dispositionẽ eius: sic homo in manu illius, qui se fecit, & reddet illi secundùm iudicium suum.

15 Contra malum bonum est, & contra mortem vita: sic & contra virum iustum

peccator. Et sic intuere in omnia opera Altissimi: Duo & duo,& vnum contra vnum.

16 Et ego nouissimus euigilaui, & quasi qui colligit acinos post vindemiatores.

17 In benedictione Dei & ipse speraui: & quasi qui vindemiat, repleui torcular.

C

* Sup. 24. d.47.

18 * Respicite quoniam non mihi soli laboraui, sed omnibus exquirentibus disciplinam.

19 Audite me magnates,& omnes populi, & rectores Ecclesiæ auribus percipite.

20 Filio & mulieri,fratri & amico,non des potestatem super te in vita tua: & non dederis alij possessionem tuam: ne fortè pœniteat te,& depreceris pro illis.

21 Dum adhuc superes & aspiras, non immutabit te omnis caro.

22 Melius est enim vt filij tui te rogent, quàm te respicere in manus filiorum tuorũ.

23 In omnibus operibus tuis præcellens esto.

24 Ne dederis maculã in gloria tua. In die consũmationis dierum vitæ tuæ, & in tempore exitus tui distribue hæreditatem tuam.

25 Cibaria,& virga, & onus asino: panis, & disciplina, & opus seruo.

D

26 Operatur in disciplina, & quærit requiescere: laxa manus illi, & quærit libertatem.

27 Iugum & lorum curuant collum durũ, & seruum inclinant operationes assiduæ.

28 Seruo maleuolo tortura & compedes, mitte illum in operationem, ne vacet:

29 Multam enim malitiam docuit otiositas.

30 In opera constitue eum: sic enim condecet illum. Quòd si non obaudierit, curua illum compedibus, & non amplifices super omnem carnem: verùm sine iudicio nihil facias graue.

* Sup. 7. c 23.

31 * Si est tibi seruus fidelis, sit tibi quasi anima tua: quasi fratrem sic eum tracta: quoniam in sanguine animæ comparasti illum.

32 Si læseris eum iniustè,in fugam conuertetur:

33 Et si extollens discesserit,quem quæras, & in qua via quæras illum, nescis.

CAPVT XXXIV.

Vanitas somniorum, diuinationum, augurij, mendaciorum: laus expertorum: beatitudo timentium Deum: oblationes iniquorum: fraudans pauperem: vnus ædificans, & alter destruens: faciens pœnitentiam, & non abstinens à peccatis.

A

1 VAna spes,& mendacium viro insensato:& somnia extollunt imprudentes.

2 Quasi qui apprehendit vmbram, & persequitur ventum: sic & qui attendit ad visa mendacia.

3 Hoc secundùm hoc visio somniorum: ante faciem hominis similitudo hominis.

4 Ab immundo quid mundabitur? & à mendace quid verum dicetur?

5 Diuinatio erroris,& auguria mendacia, somnia malefacientium, vanitas est.

6 Et sicut parturientis,cor tuum phantasias patitur.nisi ab Altissimo fuerit emissa visitatio, ne dederis in illis cor tuum:

7 Multos enim errare fecerunt somnia, & exciderunt sperantes in illis.

8 Sine mendacio consummabitur verbum legis, & sapientia in ore fidelis complanabitur.

9 Qui non est tentatus, quid scit? Vir in multis expertus,cogitabit multa: & qui multa didicit, enarrabit intellectum. B

10 Qui non est expertus, pauca recognoscit: qui autem in multis factus est, multiplicat malitiam.

11 Qui tentatus non est, qualia scit? qui implanatus est, abundabit nequitia.

12 Multa vidi errando,& plurimas verborum consuetudines.

13 Aliquoties vsque ad mortem periclitatus sum horum causa, & liberatus sum gratia Dei.

14 Spiritus timentium Deum quæritur, & in respectu illius benedicetur.

15 Spes enim illorum in saluantem illos, & oculi Dei in diligentes se.

16 Qui timet Dominum nihil trepidabit, & non pauebit: quoniam ipse est spes eius. C

17 Timentis Dominum beata est anima eius.

18 Ad quem respicit, & quis est fortitudo eius?

19 * Oculi Domini super timentes eum, protector potentiæ, firmamentum virtutis, tegimen ardoris, & vmbraculum meridiani, * Ps. 33. c. 16.

20 Deprecatio offensionis, & adiutorium casus, exaltans animam, & illuminans oculos, dans sanitatem, & vitam, & benedictionem.

21 * Immolantis ex iniquo oblatio est maculata, & non sunt beneplacitæ subsannationes iniustorum. * Prou. 21 d.27.

22 Dominus solus sustinentibus se in via veritatis & iustitiæ.

23 * Dona iniquorum non probat Altissimus, nec respicit in oblationes iniquorum: nec in multitudine sacrificiorum eorum propitiabitur peccatis. * Prou. 15. b.8.

24 Qui offert sacrificium ex substantia pauperum, quasi qui victimat filium in conspectu patris sui. D

25 Panis egentium vita pauperum est: qui defraudat illum,homo sanguinis est.

26 Qui aufert in sudore panem, quasi qui occidit proximum suum.

27 Qui effundit sanguinem, * & qui fraudem facit mercenario, fratres sunt. * Deut. 24. c.14. Sup. 7. c. 22

28 Vnus ædificans,& vnus destruens: quid prodest illis nisi labor?

29 Vnus orans, & vnus maledicens: cuius vocem exaudiet Deus?

30 Qui baptizatur à mortuo, & iterùm tangit eum,quid proficit lauatio illius?

31 * Sic homo qui ieiunat in peccatis suis, & iterùm eadem faciens, quid proficit humiliando se? orationem illius quis exaudiet? * 2. Pet. 2. d. 21.

CAPVT XXXV.

Verum & acceptum Deo sacrificium: non appareas coram eo vacuus: primitiæ & oblationes hilari animo tribuendæ: sacrificium iniustum: pauperem læsum, pupillum & viduam lacrymantem exaudit Dominus: orationes iustorum, & potissimum se humiliantium audit Deus, liberans ab affligentibus, & cuique reddens iuxta opera sua.

A
1 QVi conseruat legem, multiplicat oblationem.
*1 Reg.15 c.22.
2 * Sacrificium salutare est attendere mandatis, & discedere ab omni iniquitate.
3 Et propitiationem litare sacrificij super iniustitias, & deprecatio pro peccatis, recedere ab iniustitia.
4 Retribuet gratiam, qui offert similaginẽ: & qui facit misericordiam, offert sacrificiũ.
*Ier.7.a.3. 26.d.13.
5 * Beneplacitum est Domino recedere ab iniquitate: & deprecatio pro peccatis recedere ab iniustitia.
* Exod.23. c. 15.34. c. 20. Deut.16 d 16.
6 * Non apparebis ante conspectum Domini vacuus.
7 Hæc enim omnia propter mandatum
B
Dei fiunt.
8 Oblatio iusti impinguat altare, & odor suauitatis est in conspectu Altissimi.
9 Sacrificium iusti acceptum est, & memoriam eius non obliuiscetur Dominus.
10 Bono animo gloriam redde Deo: & non minuas primitias manuum tuarum.
* 2.Cor.9. b.7.
11 * In omni dato hilarem fac vultum tuũ, & in exultatione sanctifica decimas tuas.
*Tob.4 b 9.
12 * Da Altissimo secundùm datum eius, & in bono oculo adinuentionem facito manuum tuarum:
13 Quoniam Dominus retribuens est, & septies tantum reddet tibi.
* Leu. 22. c.21. Deut. 15. d.21.
14 * Noli offerre munera praua, non enim suscipiet illa.
* Deut.1c. d 17. 2. Par. 19 b.7.
15 Et noli inspicere sacrificium iniustum, quoniam Dominus iudex est, & * non est apud illum gloria personæ.
C
Iob. 34.b. 19. Sap. 6.b.8 Act. 10. c. 34. Rom. 2.b. 11. Gal. 2.b.6. Col.3 d.25 1.Pet. 1. c 17.
16 Non accipiet Dominus personam in pauperem, & deprecationem læsi exaudiet.
17 Non despiciet preces pupilli; nec viduam, si effundat loquelam gemitus.
18 Nonne lacrymæ viduæ ad maxillam descendunt, & exclamatio eius super deducentem eas?
19 A maxilla enim ascendunt vsque ad cælum, & Dominus exauditor non delectabitur in illis.
D
20 Qui adorat Deum in oblectatione, suscipietur, & deprecatio illius vsque ad nubes propinquabit.
21 Oratio humiliantis se, nubes penetrabit: & donec propinquet non consolabitur: & non discedet donec Altissimus aspiciat.
22 Et Dominus non elongabit, sed iudicabit iustos, & faciet iudicium: & Fortissimus non habebit in illis patientiam, vt contribulet dorsum ipsorum:
23 Et Gentibus reddet vindictam, donec tollat plenitudinem superborum, & sceptra iniquorum contribulet:
24 Donec reddat hominibus secundùm actus suos, & secundùm opera Adæ, & secundùm præsumptionem illius:
25 Donec iudicet iudicium plebis suæ, & oblectabit iustos misericordia sua.
26 Speciosa misericordia Dei, in tempore tribulationis, quasi nubes pluuiæ in tempore siccitatis.

CAPVT XXXVI.

Super Israel & ciuitatem Ierusalem inuocat Dei misericordiam; super gentes vero alienas Dei timorem eiusque manum, vt ipsius potentia glorificetur, ipseque solus Deus agnoscatur: cor insensatum & cor prauum: species mulieris faciem viri exhilarat: bonæ mulieris possessio.

1 MIserere nostri Deus omnium, & respice nos, & ostende nobis lucem miserationum tuarum: A
2 Et immitte timorem tuum super Gentes, quæ non exquisierunt te, vt cognoscant quia non est Deus nisi tu, & enarrent magnalia tua.
3 Alleua manum tuam super Gentes alienas, vt videant potentiam tuam.
4 Sicut enim in conspectu eorum sanctificatus es in nobis, sic in conspectu nostro magnificaberis in eis,
5 Vt cognoscãt te, sicut & nos cognouimus quoniam non est Deus præter te Domine.
6 Innoua signa, & immuta mirabilia.
7 Glorifica manum, & brachium dextrũ.
8 Excita furorem, & effunde iram.
9 Tolle aduersarium, & afflige inimicum.
10 Festina tempus, & memento finis, vt enarrent mirabilia tua.
11 In ira flammæ deuoretur qui saluatur: B
& qui pessimant plebem tuam, inueniant perditionem.
12 Contere caput principum inimicorum, dicentium: Non est alius præter nos.
13 Congrega omnes tribus Iacob: vt cognoscant quia non est Deus nisi tu, & enarrent magnalia tua: & hæreditabis eos, sicut ab initio.
14 Miserere plebi tuæ, super quam inuocatum est nomen tuum; & Israel, * quem coæquasti primogenito tuo. * Exod. 4 c.22.
15 Miserere ciuitati sanctificationis tuæ Ierusalem, ciuitati requiei tuæ.
16 Reple Sion inenarrabilibus verbis tuis, C
& gloria tua populum tuum.
17 Da testimoniũ his, qui ab initio creaturæ tuæ sunt, & suscita prædicationes, quas locuti sunt in nomine tuo prophetæ priores.
18 Da mercedem sustinentibus te: vt prophetæ tui fideles inueniantur: & exaudi orationes seruorum tuorum.
19 * Secundùm benedictionem Aaron de populo tuo, & dirige nos in viam iustitiæ, & sciant omnes qui habitant terram, quia tu es Deus conspector sæculorum. * Num. 6. d.24.
20 Omnem escam manducabit venter & est cibus cibo melior.
21 Fauces contingunt cibum feræ, & cor sensatum verba mendacia.

22 Cor prauum dabit tristitiam, & homo peritus resistet illi.

23 Omnem masculum excipiet mulier: & est filia melior filia.

D 24 Species mulieris exhilarat faciem viri sui, & super omnem concupiscentiam hominis superducit desiderium.

25 Si est lingua curationis, est & mitigationis & misericordiæ: non est vir illius secundùm filios hominum.

26 Qui possidet mulierem bonam, inchoat possessionem: adiutorium secundùm illum est, & columna vt requies.

27 Vbi non est sepes, diripietur possessio: & vbi non est mulier, ingemiscit egens.

28 Quis credit ei, qui non habet nidum, & deflectens vbicumque obscurauerit, quasi succinctus latro exiliens de ciuitate in ciuitatem?

CAPVT XXXVII.

Detestatio ficti amici, veri amici ne obliuiscaris: discretio in captandis consilijs, & cum quibus consulas, & quibus te & consilium tuum occultes: laus sententiæ viri sancti: verbum nequam: quatuor ex corde oriuntur: laus viri periti & sapientis: qui sophisticè loquitur, odibilis est: tenta animam tuam, & si sit nequam, non des illi potestatem: pernicies crapulæ.

A 1 OMnis amicus dicet: Et ego amicitiam copulaui: sed est amicus solo nomine amicus. Nonne tristitia inest vsque ad mortem?

2 Sodalis autem & amicus ad inimicitiam conuertentur.

3 O præsumptio nequissima, vnde creata es cooperire aridam malitia, & dolositate illius?

4 Sodalis amico coniucundatur in oblectationibus, & in tempore tribulationis aduersarius erit.

5 Sodalis amico condolet causa ventris, & contra hostem accipiet scutum.

6 Nõ obliuiscaris amici tui in animo tuo, & non immemor sis illius in opibus tuis.

7 Noli consiliari cum eo qui tibi insidiatur, & à zelantibus te absconde consilium.

8 Omnis consiliarius prodit consilium, sed est consiliarius in semetipso.

B 9 A consiliario serua animam tuam. priùs scito quæ sit illius necessitas: & ipse enim animo suo cogitabit:

10 Ne fortè mittat sudem in terram, & dicat tibi:

11 Bona est via tua; & stet è contrario videre quid tibi eueniat.

12 Cum viro irreligioso tracta de sanctitate, & cum iniusto de iustitia, & cum muliere de ea quæ æmulatur: cum timido de bello, cum negotiatore de traiectione, cum emptore, de venditione, cum viro liuido de gratijs agendis,

13 Cum impio de pietate, cum inhonesto de honestate, cum operario agrario de omni opere,

14 Cum operario annuali de consummatione anni, cum seruo pigro de multa operatione: non attendas his in omni consilio.

15 Sed cum viro sancto assiduus esto, quemcumque cognoueris obseruantem timorem Dei,

16 Cuius anima est secundùm animam tuam: & qui, cùm titubaueris in tenebris, condolebit tibi. C

17 Cor boni consilij statue tecum: non est enim tibi aliud pluris illo.

18 Anima viri sancti enuntiat aliquando vera, quàm septem circumspectores sedentes in excelso ad speculandum.

19 Et in his omnibus deprecare Altissimum, vt dirigat in veritate viam tuam.

20 Ante omnia opera verbum verax præcedat te, & ante omnem actum consilium stabile.

21 Verbum nequam immutabit cor: ex quo partes quatuor oriuntur, bonum & malum, vita & mors: & dominatrix illorum est assidua lingua. Est vir astutus multorum eruditor, & animæ suæ inutilis est.

22 Vir peritus multos erudiuit, & animæ suæ suauis est.

23 Qui sophisticè loquitur, odibilis est: in omni re defraudabitur.

24 Non est illi data à Domino gratia: omni enim sapientia defraudatus est.

25 Est sapiens, animæ suæ sapiens: & fructus sensus illius laudabilis. D

26 Vir sapiens plebem suam erudit, & fructus sensus illius fideles sunt.

27 Vir sapiens implebitur benedictionibus, & videntes illum laudabunt.

28 Vita viri in numero dierum: dies autem Israël innumerabiles sunt:

29 Sapiens in populo hæreditabit honorem, & nomen illius erit viuens in æternum.

30 Fili in vita tua tenta animam tuam: & si fuerit nequam, non des illi potestatem:

31 Non enim omnia omnibus expediunt, & non omni animæ omne genus placet.

32 Noli auidus esse in omni epulatione, & non te effundas super omnem escam:

33 In multis enim escis erit infirmitas, & auiditas appropinquabit vsque ad choleram.

34 Propter crapulam multi obierunt: qui autem abstinens est, adijciet vitam.

CAPVT XXXVIII.

Honora medicum: à Deo data est homini medicina: quomodo ægrotus se habebit erga Deum & medicum: mortuus plorandus, temperandum autem à tristitia quæ mortuo non prodest & tibi obest: sed memineris te etiam moriturũ, quisque artifex considerat ea in quibus operatur: & hi necessarij quidem sunt in communitate, sed in ea non præeminent dignitate vel sapientia.

1 HOnora medicum propter necessitatem: etenim illũ creauit Altissimus. A

2 A Deo est enim omnis medela, & à rege accipiet donationem.

3 Disciplina medici exaltabit caput illius, & in conspectu magnatorum collaudabitur.

4 Altissimus creauit de terra medicamenta, & vir prudens non abhorrebit illa.

*Exod 15. d. 25. 5 * Nonne à ligno indulcata est aqua
amara?
6 Ad agnitionem hominum virtus illorum
& dedit hominibus scientiam Altissimus, ho-
norari in mirabilibus suis.
7 In his curans mitigabit dolorem, & vn-
guentarius faciet pigmenta suauitatis, & vn-
ctiones conficiet sanitatis, & non consum-
mabuntur opera eius.
8 Pax enim Dei super faciem terræ.
*Isai. 38. a. 3. 9 * Fili in tua infirmitate ne despicias te
ipsum, sed ora Dominum, & ipse curabit te.
10 Auerte à delicto, & dirige manus, & ab
omni delicto munda cor tuum.
11 Da suauitatem & memoriam similagi-
nis, & impingua oblationem, & da locum
medico:
B 12 Etenim illum Dominus creauit: & non
discedat à te, quia opera eius sunt necessaria.
13 Est enim tempus quando in manus illo-
rum incurras:
14 Ipsi verò Dominum deprecabuntur, vt
dirigat requiem eorum, & sanitatem, propter
conuersationem illorum.
15 Qui delinquit in conspectu eius qui fe-
cit eum, incidet in manus medici.
16 Fili in mortuum produc lacrymas, &
quasi dira passus incipe plorare, & secundùm
iudicium contege corpus illius, & non despi-
cias sepulturam illius.
17 Propter delaturam autem amare fer lu-
ctum illius vno die, & consolare propter tri-
stitiam.
18 Et fac luctum secundùm meritum eius
vno die, vel duobus propter detractionem.
*Prou. 15. b. 13. 27 d 22. 19 * A tristitia enim festinat mors, & coo-
perit virtutem, & tristitia cordis flectit cer-
uicem.
20 In abductione permanet tristitia: &
substantia inopis secundùm cor eius.
21 Ne dederis in tristitia cor tuum, sed re-
pelle eam à te: & memento nouissimorum,
22 Noli obliuisci: neque enim est conuer-
sio, & huic nihil proderis, & te ipsum pessi-
mabis.
23 Memor esto iudicij mei: sic enim erit
& tuum: mihi heri, & tibi hodie.
*2. Reg. 12 e. 21. 24 * In requie mortui requiescere fac me-
C moriam eius, & consolare illum in exitu spi-
ritus sui.
25 Sapientia scribæ in tempore vacuitatis:
& qui minoratur actu, sapientiam percipiet:
qua sapientia replebitur.
26 Qui tenet aratrum, & qui gloriatur in
iaculo, stimulo boues agitat, & conuersatur
in operibus eorum, & enarratio eius in filijs
taurorum.
27 Cor suum dabit ad versandos sulcos, &
vigilia eius in sagina vaccarum.
28 Sic omnis faber & architectus, qui no-
ctem tamquam diem transigit, qui sculpit si-
gnacula sculptilia, & assiduitas eius variat
picturam: cor suum dabit in similitudinem
picturæ, & vigilia sua perficiet opus.
29 Sic faber ferrarius sedens iuxta incudē,
& considerans opus ferri: Vapor ignis vret
carnes eius, & in calore fornacis cōcertatur:
30 Vox mallei innouat aurem eius, & con-
tra similitudinem vasis oculus eius:
31 Cor suum dabit in consummationem D
operum, & vigilia sua ornabit in perfectio-
nem.
32 Sic figulus sedens ad opus suum, con-
uertens pedibus suis rotam, qui in sollicitu-
dine positus est semper propter opus suum,
& in numero est omnis operatio eius.
33 In brachio suo formabit lutum, & ante
pedes suos curuabit virtutem suam.
34 Cor suum dabit vt consummet linitio-
nem, & vigilia sua mundabit fornacem.
35 Omnes hi in manibus suis sperauerunt,
& vnusquisque in arte sua sapiens est.
36 Sine his omnibus nō ædificatur ciuitas.
37 Et non inhabitabunt, nec inambula-
bunt, & in ecclesiam non transilient.
38 Super sellam iudicis non sedebunt, &
testamentum iudicij non intelligent, neque
palam facient disciplinam & iudicium, & in
parabolis non inuenientur:
39 Sed creaturam æui confirmabunt, & de-
precatio illorum in operatione artis, accom-
modantes animam suam, & conquirentes in
lege Altissimi.

CAPVT XXXIX.

*Studium sapientis, ipsiusque præclara ope-
ra & nominis perpetuitas: Deus benedicendus
in operibus suis, cui nihil occultum est: benedi-
ctio Dei in bonos, & ira in malos: bonis omnia
in bonum cedunt, malis in malum: ad quos pu-
niendos & cetera sunt creata.*

1 SApientiam omnium antiquorum ex- A
quiret sapiens, & in prophetis vacabit.
2 Narrationem virorum nominatorum
conseruabit, & in versutias parabolarum si-
mul introibit.
3 Occulta prouerbiorum exquiret, & in
absconditis parabolarum conuersabitur.
4 In medio magnatorum ministrabit, & in
conspectu præsidis apparebit.
5 In terram alienigenarum gentium per-
transiet: bona enim & mala in hominibus
tentabit.
6 Cor suum tradet ad vigilandum diluculo
ad Dominum, qui fecit illum, & in conspe-
ctu Altissimi deprecabitur.
7 Aperiet os suum in oratione, & pro deli-
ctis suis deprecabitur.
8 Si enim Dominus magnus voluerit, spi-
ritu intelligentiæ replebit illum:
9 Et ipse tamquam imbres mittet eloquia
sapientiæ suæ, & in oratione confitebitur
Domino:
10 Et ipse diriget consilium eius, & disci- B
plinam, & in absconditis suis consiliabitur.
11 Ipse palam faciet disciplinam doctrinæ
suæ, & in lege testamenti Domini gloria-
bitur.
12 Collaudabunt multi sapientiam eius, &
vsque in sæculum non delebitur.
13 Non recedet memoria eius, & nomen
eius requiretur à generatione in genera-
tionem.
14 Sapientiam eius enarrabunt gentes, &
laudem eius enuntiabit ecclesia.

15 Si permanserit, nomen derelinquet plus
quàm mille: & si requieuerit, proderit illi.
16 Adhuc consiliabor, vt enarrem: vt fu-
rorem enim repletus sum.
17 In voce dicit: Obaudite me diuini fru-
ctus, & quasi rosa plantata super riuos aqua-
rum fructificate.
18 Quasi Libanus odorem suauitatis ha-
bete.
19 Florete flores quasi lilium, & date odo-
rem, & frondete in gratiam, & collaudate
canticum, & benedicite Dominum in ope-
ribus suis.
20 Date nomini eius magnificentiam, &
confitemini illi in voce labiorum vestrorum
& in canticis labiorum, & citharis, & sic di-
cetis in confessione:
*Gen. 1. d. 31. Marc. 7. d. 37. 21 * Opera Domini vniuersa bona valdè.
*Gen 8. a. 3. 22 * In verbo eius stetit aqua sicut conge-
rieris: & in sermone oris illius sicut exce-
ptoria aquarum.
C 23 Quoniam in præcepto ipsius placor fit,
& non est minoratio in salute ipsius.
24 Opera omnis carnis coram illo, & non
est quidquam absconditum ab oculis eius.
25 A sæculo vsque in sæculum respicit, &
nihil est mirabile in conspectu eius.
26 Non est dicere: Quid est hoc, aut quid
est istud? omnia enim in tempore suo quæ-
rentur.
27 Benedictio illius quasi fluuius inun-
dauit.
*Gen. 7. d. 21. 28 * Quomodo cataclysmus aridam ine-
briauit; sic ira ipsius gentes, quæ non exqui-
sierunt eum, hæreditabit.
*Exod. 14 e. 21. 29 * Quomodo conuertit aquas in siccita-
tem, & siccata est terra: & viæ illius vijs illo-
rum directæ sunt: sic peccatoribus offensio-
nes in ira eius.
30 Bona bonis creata sunt ab initio, sic
nequissimis bona & mala.
* Sup. 29 d. 28. 31 * Initium necessariæ rei vitæ hominum,
aqua, ignis, & ferrum, sal, lac, & panis simila-
gineus, & mel, & botrus vuæ, & oleum, &
vestimentum.
D 32 Hæc omnia sanctis in bona, sic & im-
pijs & peccatoribus in mala conuertentur.
33 Sunt spiritus, qui ad vindictam creati
sunt, & in furore suo confirmauerunt tor-
menta sua:
34 In tempore consummationis effundent
virtutem: & furorem eius, qui fecit illos, pla-
cabunt.
35 Ignis, grando, fames, & mors omnia
hæc ad vindictam creata sunt;
36 Bestiarum dentes, & scorpij, & serpen-
tes, & romphæa vindicans in exterminium
impios.
37 In mandatis eius epulabuntur, & super
terram in necessitatem præparabuntur, & in
temporibus suis non præterient verbum.
37 Propterea ab initio confirmatus sum,
consiliatus sum, & cogitaui, & scripta
dimisi.
*Gen. 1. d. 31. Mar. 7. d. 37. 39 * Omnia opera Domini bona, & omne
opus hora sua subministrabit.
40 Non est dicere: Hoc illo nequius est:
omnia enim in tẽpore suo cõprobabuntur.
41 Et nunc in omni corde & ore collauda-
te, & benedicite nomen Domini.

CAPVT XL.

Occupationi magnæ, iugo graui, ac varijs miserijs homo obnoxius: omnia caduca: iniqui cum suis diuitijs citò delendi: laus vitæ sibi sufficientis: varios binarios commendat, quibus tamen alia anteponit: laus timoris Domini: fac ne indigeas, nec in alienam mensam respicias, à quo vir disciplinatus & eruditus se seruat.

1 OCcupatio magna creata est omnibus A
hominibus, & iugum graue super
filios Adam, à die exitus de ventre matris
eorum, vsque in diem sepulturæ, in matrem
omnium.
2 Cogitationes eorum, & timores cordis,
adinuentio expectationis, & dies finitionis.
3 A residente super sedem gloriosam, vsque
ad humiliatum in terra & cinere:
4 Ab eo qui vtitur hyacintho, & portat
coronam, vsque ad eum, qui operitur lino
crudo: furor, zelus, tumultus, fluctuatio, &
timor mortis, iracundia perseuerans, & con-
tentio,
5 Et in tempore refectionis in cubili som-
nus noctis immutat scientiam eius.
6 Modicum tamquam nihil in requie, &
ab eo in somnis, quasi in die respectus.
7 Conturbatus est in visu cordis sui, tam- B
quam qui euaserit in die belli. In tempore
salutis suæ exurrexit, & admirans ad nullum
timorem:
8 Cum omni carne, ab homine vsque ad
pecus, & super peccatores septuplum.
9 * Ad hæc mors, sanguis, contentio, & * Sup. 39 d. 35. 36.
rhomphæa, oppressiones, fames, & contritio,
& flagella:
10 Super iniquos creata sunt hæc omnia, * * Gen. 7. b. 10.
& propter illos factus est cataclysmus:
11 * Omnia, quæ de terra sunt, in terram *Inf. 41. b 13.
conuertentur, * & omnes aquæ in mare re- *Eccl. 1. b. 7.
uertentur.
12 Omne munus, & iniquitas delebitur, &
fides in sæculum stabit.
13 Substantiæ iniustorum sicut fluuius sic-
cabuntur, & sicut tonitruum magnum in
pluuia personabunt.
14 In aperiendo manus suas lætabitur: sic
præuaricatores in consummatione tabescent.
15 Nepotes impiorum non multiplicabunt C
ramos, & radices immundæ super cacumen
petræ sonant.
16 Super omnem aquam viriditas, & ad
oram fluminis ante omne fœnum euelletur.
17 Gratia sicut paradisus in benedictioni-
bus, & misericordia in sæculum permanet.
18 Vita sibi sufficientis operarij condulca-
bitur, & in ea inuenies thesaurum.
19 Filij, & ædificatio ciuitatis confirmabit
nomen, & super hæc mulier immaculata
computabitur.
20 Vinum & musica lætificant cor: & su-
per vtraque dilectio sapientiæ.
21 Tibiæ & psalterium suauem faciunt
melodiam, & super vtraque lingua sua-
uis.

22 Gratiam & speciem desiderabit ocu-
lus tuus, & super hæc virides sationes.
D 23 Amicus & sodalis in tẽpore cõueniẽ-
tes, & super vtrosque mulier cum viro.
24 Fratres in adiutoriũ in tẽpore tribula-
tionis, & super eos misericordia liberabit.
25 Aurũ & argentũ est constructio pedũ:
& super vtrumque consilium beneplacitum.
26 Facultates & virtutes exaltant cor, &
super hæc timor Domini.
27 Non est in timore Domini minora-
tio, & non est in eo inquirere adiutorium.
28 Timor Domini sicut paradisus bene-
dictionis, & super omnem gloriam operue-
runt illum.
29 Fili in tempore vitæ tuæ ne indigeas:
melius est enim mori, quàm indigere.
30 Vir respiciens in mensam alienam,
non est vita eius in cogitatione victus, alit
enim animam suam cibis alienis.
31 Vir autem disciplinatus & eruditus
custodiet se.
32 In ore imprudentis condulcabitur
inopia, & in ventre eius ignis ardebit.

CAPVT XLI.

Memoria mortis cui est amara, & cui non: mortem non metuas, sed præteritorum & futurorum memento, contentus diuina dispositione circa te: maledictio manens impios: cura boni nominis: sapientia & thesaurus absconditis inutiles: qualiter sit de peccatis erubescendum: ne faciem auertas à proximo, nec respicias mulierem alterius, neque improperes post datum.

A 1 O Mors quàm amara est memoria tua,
homini pacem habenti in substantijs
suis,
2 Viro quieto, & cuius viæ directæ sunt
in omnibus, & adhuc valenti accipere ci-
bum!
3 O mors, bonum est iudicium tuum ho-
mini indigenti, & qui minoratur viribus,
4 Defecto ætate, & cui de omnibus cura
est, & incredibili, qui perdit patientiam!
5 Noli metuere iudicium mortis. Me-
mento quæ ante te fuerunt, & quæ superuen-
tura sunt tibi, hoc iudicium à Domino om-
ni carni.
6 Et quid superueniet tibi in beneplacito
Altissimi? siue decem, siue centum, siue
mille anni.
B 7 Nõ est enim in inferno accusatio vitæ.
8 Filij abominationum fiunt filij pecca-
torum, & qui conuersantur secus domos
impiorum.
9 Filiorum peccatorum periet hęreditas,
& cum semine illorum assiduitas opprobrij.
10 De patre impio queruntur filij, quo-
niam propter illum sunt in opprobrio.
11 Væ vobis viri impij, qui dereliquistis
legem Domini Altissimi.
12 Et si nati fueritis, in maledictione na-
scemini: & si morti fueritis, in maledictio-
ne erit pars vestra.
* Sup. 40. b. 11. 13 * Omnia, quæ de terra sunt, in ter-
ram conuertentur; sic impij à maledicto in
perditionem.
14 Luctus hominum in corpore ipso-
rum, nomen autem impiorum delebitur.
15 Curam habe de bono nomine hoc
enim magis permanebit tibi, quàm mille
thesauri pretiosi & magni.
16 Bonæ vitæ numerum dierum: bonum C
autem nomen permanebit in æuum.
17 Disciplinam in pace conseruate filij.
* sapientia enim abscondita, thesaurus in- * Sup. 20. d. 32.
uisus, quæ vtilitas in vtrisque?
18 Melior est homo qui abscondit stulti-
tiam suam, quàm homo qui abscondit sa-
pientiam suam.
19 Verumtamen reueremini in his, quæ
procedunt de ore meo.
20 Non est enim bonum omnem reue-
rentiam obseruare: & non omnia omnibus
benè placent in fide.
21 Erubescite à patre & à matre de for-
nicatione: & à præsidente & à potente de
mendacio:
22 A principe & à iudice de delicto: à sy-
nagoga & plebe de iniquitate:
23 A socio & amico de iniustitia: & de D
loco in quo habitas,
24 De furto, de veritate Dei, & testa-
mento: de discubitu in panibus, & ab obfu-
scatione dati & accepti:
25 A salutantibus de silentio: à respectu
mulieris fornicariæ: & ab auersitate vultus
cognati.
26 Ne auertas faciem à proximo tuo, &
ab auferendo partem & non restituendo. * Mat. 5. d. 28.
27 * Ne respicias mulierem alieni viri, &
ne scruteris ancillam eius, neque steteris ad
lectum eius.
28 Ab inimicis de sermonibus imprope-
rij: & cùm dederis, ne improperes.

CAPVT XLII.

Secretum non reuelandum: à respectu personarum & alijs plerisque vitijs hic enumeratis abstinendum: datum & acceptum scribendum: de solicita custodia filiæ; & super luxuriosam firmanda custodia: commorari mulieri periculosum: melior est autem iniquitas viri quàm mulier benè faciens: opera Domini, qui omnia videt etiam occulta cordium, sunt perfecta & desiderabilia.

1 NOn duplices sermonem auditus de A
reuelatione sermonis absconditi,
& eris verè sine confusione, & inuenies gra-
tiam in conspectu omnium hominum, ne
pro his omnibus confundaris, * & ne acci- * Leu. 19. c. 15. Deut. 1. c. 17. 16. d. 19. Prou. 24. c. 23. Iac. 2. a. 1.
pias personam vt delinquas.
2 De lege Altissimi, & testamento, & de
iudicio iustificare impium,
3 De verbo sociorum & viatorum, & de
datione hęreditatis amicorum,
4 De æqualitate stateræ & ponderum, de
acquisitione multorum & paucorum,
5 De corruptione emptionis & negotia-
torum, & de multa disciplina filiorum, &
seruo pessimo latus sanguinare.
6 Super mulierẽ nequã bonũ est signum.
7 Vbi manus multæ sũt, claude; & quod-
cumque trades, numera & appende: datum
verò, & acceptum omne describe.

8 De disciplina insensati & fatui, & de senioribus, qui iudicantur ab adolescentibus: & eris eruditus in omnibus, & probabilis in conspectu omnium viuorum.

9 Filia patris abscondita est vigilia, & solicitudo eius aufert somnum, ne fortè in adolescentia sua adulta efficiatur, & cum viro commorata odibilis fiat.

10 Nequando polluatur in virginitate sua, & in paternis suis grauida inueniatur: ne fortè cum viro commorata transgrediatur, aut certè sterilis efficiatur.

C 11 Super filiam luxuriosam confirma custodiam: ne quando faciat te in opprobrium venire inimicis, à detractione in ciuitate, & obiectione plebis, & confundat te in multitudine populi,

12 Omni homini noli intendere in specie: & in medio mulierum noli commorari:

13 De vestimentis enim procedit tinea, & à muliere iniquitas viri.

14 Melior est enim iniquitas viri, quàm mulier benefaciens, & mulier confundens in opprobrium.

15 Memor ero igitur operum Domini, & quæ vidi annuntiabo. In sermonibus Domini opera eius.

16 Sol illuminans per omnia respexit, & gloria Domini plenum est opus eius.

17 Nonne Dominus fecit sanctos enarrare omnia mirabilia sua, quæ confirmauit Dominus omnipotens stabili in gloria sua?

18 Abyssum, & cor hominum inuestigauit: & in astutia eorum excogitauit.

D 19 Cognouit enim Dominus omnem scientiam, & inspexit in signum æui, annuntians quæ præterierunt, & quæ superuentura sunt, reuelans vestigia occultorum.

20 Non præterit illum omnis cogitatus, & non abscondit se ab eo vllus sermo.

21 Magnalia sapientiæ suæ decorauit: qui est ante sæculum & vsque in sæculum, neque adiectum est,

22 Neque minuitur, & non eget alicuius consilio.

23 Quã desiderabilia omnia opera eius, & tamquam scintilla, quæ est considerare!

24 Omnia hæc viuunt, & manent in sæculum, & in omni necessitate omnia obaudiunt ei,

25 Omnia duplicia, vnum contra vnum, & non fecit quidquam deesse.

26 Vniuscuiusque confirmauit bona. Et quis satiabitur videns gloriam eius?

CAPVT XLIII.

Eminentia Creatoris relucet in cælorum ornatu & pulchritudine: nempe in cælo, luna, stellis, iride, niue, grandine, nubibus, tonitru, gelu ab aquilone, pruina, & mari, in quo sunt plurima genera belluarum: denique nemo ad Deum laudandum sufficit.

A 1 Altitudinis firmamẽtum pulchritudo eius est, species cęli in visione glorię.

2 Sol in aspectu annuntians in exitu, vas admirabile opus Excelsi.

3 In meridiano exurit terram, & in conspectu ardoris eius quis poterit sustinere? Fornacem custodiens in operibus ardoris:

4 Tripliciter sol exurens montes, radios igneos exufflans, & refulgens radijs suis obcæcat oculos.

5 Magnus Dominus qui fecit illum, & in sermonibus eius festinauit iter.

6 Et Luna in omnibus in tempore suo ostensio temporis, & signum æui.

7 A luna signum diei festi, luminare quod minuitur in consummatione.

8 Mensis secundùm nomen eius est, crescens mirabiliter in consummatione.

9 Vas castrorum in excelsis, in firmamento cœli resplendens gloriosè.

10 Species cœli gloria stellarum, mundum illuminans in excelsis Dominus.

11 In verbis sancti stabunt ad iudicium, & non deficient in vigilijs suis. B

12 Vide arcũ, & benedic eum * qui fecit illum; valdè speciosus est in splendore suo. *Gen. 9. b. 13.*

13 Gyrauit cœlum in circuitu gloriæ suæ, manus Excelsi aperuerunt illum.

14 Imperio suo accelerauit niuem, & accelerat coruscationes emittere iudicij sui.

15 Propterea aperti sunt thesauri, & euolauerunt nebulæ sicut aues.

16 In magnitudine sua posuit nubes, & confracti sunt lapides grandinis.

17 In conspectu eius cõmouebuntur mõtes, & in voluntate eius aspirabit Notus.

18 Vox tonitrui eius verberabit terrã, tẽpestas aquilonis & congregatio spiritus:

19 Et sicut auis deponens ad sedendum, aspergit niuem, & sicut locusta demergens descensus eius.

20 Pulchritudinem candoris eius admirabitur oculus, & super imbrem eius expauescet cor.

21 Gelu sicut salẽ effundet super terrã: & dũ gelauerit, fiet tamquã cacumina tribuli.

22 Frigidus ventus aquilo flauit, & gelauit crystallus ab aqua, super omnem congregationem aquarum requiescet, & sicut lorica induet se aquis.

23 Et deuorabit montes, & exuret desertum, & extinguet viride, sicut igne.

24 Medicina omnium in festinatione nebulæ: & ros obuians ab ardore venienti humile efficiet eum.

25 In sermone eius siluit ventus, & cogitatione sua placauit abyssum, & plantauit in illa Dominus insulas.

26 Qui nauigant mare, enarrẽt pericula eius: & audiẽtes auribus nostris admirabimur. A

27 Illic præclara opera, & mirabilia; varia bestiarum genera, & omnium pecorum, & creatura belluarum.

28 Propter ipsũ cõfirmatus est itineris finis, & in sermone eius cõposita sunt omnia.

29 Multa dicemus, & deficiemus in verbis: consummatio autem sermonum, ipse est in omnibus.

30 Gloriantes ad quid valebimus? ipse enim omnipotens super omnia opera sua.

31 Terribilis Dominus, & magnus vehementer, & mirabilis potentia ipsius:

32 Glorificantes Dominum quantumcumque potueritis, superualebit enim adhuc,

huc, & admirabilis magnificentia eius.
33 Benedicentes Dominum, exaltate illum quantū potestis: maior enim est omni laude.
34 Exaltantes eum replemini virtute. ne laboretis: non enim comprehendetis.
35 Quis videbit eum, & enarrabit? & *quis magnificabit eum sicut est ab initio? *Ps.105.a 2.
36 Multa abscondita sunt maiora his: pauca enim vidimus operum eius.
37 Omnia autem Dominus fecit, & piè agentibus dedit sapientiam.

CAPVT XLIV.

Laus priorum patrum ac seminis eorum: primùm in genere, deinde nominatim laudantur Enoch, Noë, Abraham cui factæ sunt promissiones, Isaac, & Iacob.

A
1 Laudemus viros gloriosos: & parentes nostros in generatione sua.
2 Multam gloriam fecit Dominus magnificentia sua à sæculo.
3 Dominantes in potestatibus suis, homines magni virtute, & prudentia sua præditi, nuntiantes in prophetis dignitatem prophetarum,
4 Et imperantes in præsenti populo, & virtute prudentiæ populis sanctissima verba.
5 In peritia sua requirentes modos musicos, & narrantes carmina scripturarum.
6 Homines diuites in virtute, pulchritudinis studium habentes: pacificantes in domibus suis.
7 Omnes isti in generationibus gentis suæ gloriam adepti sunt, & in diebus suis habentur in laudibus.
8 Qui de illis nati sunt, reliquerunt nomen narrandi laudes eorum:
B
9 Et sunt quorum non est memoria: perierunt quasi qui non fuerint: & nati sunt, quasi non nati, & filij ipsorum cum ipsis.
10 Sed illi viri misericordiæ sunt, quorum pietates non defuerunt:
11 Cum semine eorum permanent bona,
12 Hæreditas sancta nepotes eorum, & in testamentis stetit semen eorum:
13 Et filij eorum propter illos vsque in æternum manent: semen eorum & gloria eorum non derelinquetur.
14 Corpora ipsorum in pace sepulta sunt, & nomen eorum viuit in generationem & generationem.
C
15 Sapientiam ipsorum narrent populi, & laudem eorum nuntiet ecclesia.
16 * Henoch placuit Deo, & translatus est in paradisum, vt det gentibus pœnitentiam. *Gen.5.c. 24. Heb.11.a. 5.
17 * Noë inuentus est perfectus, iustus, & in tempore iracundiæ factus est recōciliatio. *Gen.9.b. 9.
18 Ideò dimissum est reliquum terræ, cùm factum est diluuium.
19 * Testamenta sæculi posita sunt apud illum, ne deleri possit diluuio omnis caro. *Gen.6.c. 14.7.a.1. Heb.11.b. 7.
20 * Abraham magnus pater multitudinis gentium, & non est inuentus similis illi in gloria, qui conseruauit legem Excelsi, & fuit in testamento cum illo, *Gen.12. a.2.15.b.5. 17.a.4.
D
21 * In carne eius stare fecit testamentum, * & in tentatione inuentus est fidelis. *Gen.17. b.10. Gal.3.a.6 *Gen.22. a.1.
22 Ideò iureiurando dedit illi gloriā in gēte sua, crescere illum quasi terræ cumulum,
23 Et vt stellas exaltare semen eius, & hæreditare illos à mari vsque ad mare, & à flumine vsque ad terminos terræ.
24 Et in Isaac eodem modo fecit propter Abraham patrem eius.
25 Benedictionem omnium Gentium dedit illi Dominus, & testamentum confirmauit super caput Iacob.
26 Agnouit eum in benedictionibus suis, & dedit illi hæreditatem, & diuisit illi partem in tribubus duodecim.
27 Et cōseruauit illi homines misericordiæ, inuenientes gratiā in oculis omnis carnis.

CAPVT XLV.

De laudibus Moysi, Aaron, & Phinees: de congregatione Core interempta.

1 Dilectus Deo & hominibus Moyses: cuius memoria in benedictione est. A Exod. 11 a 3.
2 Similem illum fecit in gloria sanctorum, & magnificauit eum in timore inimicorum, & in verbis suis monstra placauit.
3 * Glorificauit illum in conspectu regum, & iussit illi coram populo suo, & ostendit illi gloriam suam. *Exod.6. 7.8.
4 * In fide & lenitate ipsius sanctum fecit illum, & elegit eum ex omni carne. *Num.12. 1 b.7. Heb.3.a.2. a.5.
5 Audiuit enim eum, & vocem ipsius, & induxit illum in nubem.
6 Et dedit illi coram præcepta, & legem vitæ & disciplinæ, docere Iacob testamentum suum, & iudicia sua Israël.
7 Excelsum fecit Aaron fratrem eius, & similem sibi de tribu Leui:
8 Statuit ei testamantum æternum, & dedit illi sacerdotium gentis: & beatificauit illum in gloria,
9 Et circumcinxit eum zona gloriæ, & induit eum stolam gloriæ, & coronauit eum in vasis virtutis:
10 Circumpedes, & femoralia, & humerale posuit ei, & cinxit illum tintinnabulis aureis plurimis in gyro, B
11 * Dare sonitum in incessu suo, auditum facere sonitum in templo, in memoriam filijs gentis suæ. *Exod.28. f.35.
12 Stolam sanctam, auro, & hyacinto, & purpura, opus textile, viri sapientis, iudicio & veritate præditi:
13 Torto cocco opus artificis, gemmis pretiosis figuratis in ligatura auri, & opere lapidarij sculptis, in memoriam secundùm numerum tribuum Israël.
14 Corona aurea super mitrā eius expressa signo sanctitatis, & gloria honoris: opus virtutis & desideria oculorum ornata.
15 Sic pulchra ante ipsum non fuerunt talia vsque ad originem.
16 Non est indutus illa alienigena aliquis, sed tantùm filij ipsius soli, & nepotes eius per omne tempus.
17 Sacrificia ipsius consumpta sunt igne quotidie. C
18 * Compleuit Moyses manus eius, & vnxit illum oleo sancto. *Leu.8.b. 10.
19 Factum est illi in testamentum æternū,

& se-

& ſemini eius ſicut dies cœli, fungi ſacerdo-
tio, & habere laudem , & glorificare popu-
lum ſuum in nomine eius .
20 Ipſum elegit ab omni viuente, offerre
ſacrificium Deo, incenſum , & bonum odo-
rem, in memoriam placare pro populo ſuo:
21 Et dedit illi in præceptis ſuis poteſtatẽ,
in teſtamentis iudiciorum, docere Iacob te-
ſtimonia, & in lege ſua lucem dare Iſraël.
* Num.16. a.1.3. 22 * Quia contra illum ſteterunt alieni , &
propter inuidiam circumdederunt illum
homines in deſerto , qui erant cum Dathan
& Abiron, & congregatio Core in iracũdia .
23 Vidit Dominus Deus, & non placuit il-
li, & conſumpti ſunt in impetu iracundiæ .
24 Fecit illis monſtra , & conſumpſit illos
in flamma ignis .
25 Et addidit Aaron gloriam , & dedit illi
hęreditatem, & primitias frugum terræ diui-
ſit illi .
D 26 Panem ipſis in primis parauit in ſatie-
tatem : nam & ſacrificia Domini edent, quæ
dedit illi & ſemini eius .
27 Cęterum in terra gentes non hęredita-
bit, & pars non eſt illi in gente : ipſe eſt enim
pars eius, & hæreditas .
* Num.25 b 7.1. Mach.2.c. 26.f.54. 28 * Phinees filium Eleazari tertius in glo-
ria eſt, imitando eum in timore Domini :
29 Et ſtare in reuerentia gentis : in boni-
tate & alacritate animæ ſuæ placuit Deo pro
Iſraël .
30 Ideò ſtatuit illi teſtamentum pacis, prin-
cipem ſanctorum & gentis ſuæ , vt ſit illi &
ſemini eius ſacerdotij dignitas in æternum .
31 Et teſtamentum Dauid regi filio Ieſſæ
de tribu Iuda, hęreditas ipſi & ſemini eius, vt
daret ſapientiam in cor noſtrum iudicare
gentem ſuam in iuſtitia , ne abolerentur bo-
na ipſorum , & gloriam ipſorum in gentem
eorum æternam fecit .

CAPVT XLVI.

Laudes Ioſue, Caleb, & Samuelis.

A 1 FOrtis in bello Ieſus Naue , ſucceſſor
Moyſi in prophetis, qui fuit magnus
ſecundùm nomen ſuum ,
2 Maximus in ſalutem electorum Dei , ex-
pugnare inſurgentes hoſtes , vt conſequere-
tur hęreditatem Iſraël .
3 Quam gloriam adeptus eſt in tollendo
manus ſuas , & iactando contra ciuitates
rhomphæas?
4 Quis ante illum ſic reſtitit? Nam hoſtes
ipſe Dominus perduxit .
* Ioſ 10.c. 14. 5 * An non in iracundia eius impeditus eſt
ſol, & vna dies facta eſt quaſi duo ?
6 Inuocauit Altiſſimum potentem in op-
pugnando inimicos vndique , & audiuit il-
lum magnus & ſanctus Deus in ſaxis grandi-
nis virtutis valdè fortis .
7 Impetum fecit contra gentem hoſtilem ,
& in deſcenſu perdidit contrarios ,
B 8 Vt cognoſcant gentes potentiam eius ,
quia contra Deum pugnare non eſt facile .
Et ſecutus eſt à tergo potentis :
* Num.14. 1.6. 9 * Et in diebus Moyſi miſericordiam fecit
ipſe, & Caleb filius Iephone, ſtare contra ho-
ſtem, & prohibere gentem à peccatis, & per-
fringere murmur malitiæ .
10 Et ipſi duo conſtituti, à periculo libera-
ti ſunt à numero ſexcentorum millium pedi-
tum, inducere illos in hęreditatem , in ter-
ram quæ manat lac & mel .
11 Et dedit Dominus ipſi Caleb fortitu-
dinem, & vſque in ſenectutem permanſit illi
virtus , vt aſcenderet in excelſum terræ lo-
cum, & ſemen ipſius obtinuit hæreditatem :
12 Vt viderent omnes filij Iſraël , quia bo-
num eſt obſequi ſancto Deo .
13 Et iudices ſinguli ſuo nomine, quorum C
non eſt corruptum cor : qui non auerſi ſunt
à Domino ,
14 Vt ſit memoria illorum in benedictio-
ne, & oſſa eorum pullulent de loco ſuo ,
15 Et nomen eorum permaneat in æter-
num, permanens ad filios illorum, ſanctorum
virorum gloria .
16 Dilectus à Domino Deo ſuo Samuel
propheta Domini , renouauit imperium , &
vnxit principes in gente ſua .
17 In lege Domini congregationem iudi-
cauit, & vidit Deus Iacob, & in fide ſua pro-
batus eſt propheta .
18 Et cognitus eſt in verbis ſuis fidelis ,
quia vidit Deum lucis :
19 Et inuocauit Dominum omnipoten- D
tem , in oppugnando hoſtes circumſtantes
vndique, in oblatione agni inuiolati .
20 Et intonuit de cœlo Dominus, & in ſo-
nitu magno auditam fecit vocem ſuam ,
21 Et contriuit principes Tyriorum , &
omnes duces Philiſthijm :
22 Et ante tempus finis vitæ ſuæ & ſæculi ,
teſtimonium præbuit in conſpectu Domini,
& Chriſti ; pecunias & vſque ad calceamen-
ta ab omni carne non accepit, & non accu-
ſauit illum homo .
23 Et poſt hoc dormiuit , & notum fecit
regi, & oſtendit illi finem vitæ ſuæ, & exalta-
uit vocem ſuam de terra in prophetia delere
impietatem gentis .

CAPVT XLVII.

Laudes Nathan, Dauidis, & Salomonis.

1 POſt hæc ſurrexit Nathan propheta in A 2. Reg.12. a.1.
diebus Dauid .
2 Et quaſi adeps ſeparatus à carne, ſic Da-
uid à filijs Iſraël :
3 * Cum leonibus luſit quaſi cum agnis : *1 Reg.17 c.34.
& in vrſis ſimiliter fecit ſicut in agnis ouium
in iuuentute ſua .
4 * Numquid non occidit gigantem, & ab- *1.Reg.17. g 49.
ſtulit opprobrium de gente?
5 In tollendo manum, ſaxo fundæ deiecit
exultationem Goliæ :
6 Nam inuocauit Dominum omnipoten-
tem , & dedit in dextera eius tollere hominẽ
fortem in bello, & exaltare cornu gentis ſuę.
7 * Sic in decem millibus glorificauit eum *1.Reg.18 b.7.
& laudauit eum in benedictionibus Domini
in offerendo illi coronam gloriæ :
8 Contriuit enim inimicos vndique , &
extirpauit Philiſthijm contrarios vſque
in hodiernum diem : contriuit cornu

ipsorum vsque in æternum.

B 9 In omni opere dedit confessionem Sancto, & Excelso in verbo gloriæ.

10 De omni corde suo laudauit Dominum, & dilexit Deum, qui fecit illum: & dedit illi contra inimicos potentiam:

11 Et stare fecit cantores contra altare, & in sono eorum dulces fecit modos.

12 Et dedit in celebrationibus decus, & ornauit tempora vsque ad consummationem vitæ, vt laudarent nomen sanctum Domini, & amplificarent manè Dei sanctitatem.

*2. Reg. 12 c. 13. 13 * Dominus purgauit peccata ipsius, & exaltauit in æternum cornu eius: & dedit illi testamentum regni, & sedem gloriæ in Israël.

14 Post ipsum surrexit filius sensatus: & propter illum deiecit omnem potentiam inimicorum.

* 3. Reg. 3 a. 1. 15 * Salomon imperauit in diebus pacis, cui subiecit Deus omnes hostes, vt conderet domum in nomine suo, & pararet sanctitatem in sempiternum: quemadmodum eruditus es in iuuentute tua,

* 3. Reg 4. d. 31 16 * Et impletus es, quasi flumen sapientia, & terram retexit anima tua,

C 17 Et replesti in comparationibus ænigmata: ad insulas longè diuulgatum est nomen tuum, & dilectus es in pace tua.

18 In cantilenis, & prouerbijs, & comparationibus, & interpretationibus, miratæ sunt terræ,

19 Et in nomine Domini Dei, cui est cognomen, Deus Israel:

*3 Reg 10. d. 27. 20 * Collegisti quasi aurichalcum aurum, & vt plumbum complesti argentum,

21 Et inclinasti femora tua mulieribus: potestatem habuisti in corpore tuo,

22 Dedisti maculam in gloria tua, & profanasti semen tuum inducere iracundiam ad liberos tuos, & incitari stultitiam tuam,

*3. Reg. 12. d. 16. 23 Vt faceres imperium bipartitum, * & ex Ephraim imperare imperium durum.

D 24 Deus autem non derelinquet misericordiam suam, & non corrumpet nec delebit opera sua, neque perdet à stirpe nepotes electi sui: & semen eius, qui diligit Dominum, non corrumpet.

25 Dedit autem reliquum Iacob, & Dauid de ipsa stirpe,

26 Et finem habuit Salomon cum patribus suis.

27 Et dereliquit post se de semine suo, gentis stultitiam,

28 Et imminutum à prudentia, Roboam, qui auertit gentem consilio suo:

*3 Reg. 12 g. 28. 29 * Et Ieroboam filium Nabat, qui peccare fecit Israel, & dedit viam peccandi Ephraim, & plurima redundauerunt peccata ipsorum.

30 Valdè auerterunt illos à terra sua.

31 Et quæsiuit omnes nequitias, vsque dum perueniret ad illos defensio, & ab omnibus peccatis liberauit eos.

CAPVT XLVIII.

Laudes Eliæ, Elisæi, Ezechiæ, & Isaiæ, quorum oratione Deus liberauit Israel ab exercitu Sennacherib.

1 ET surrexit Elias propheta, quasi ignis, A
& verbum ipsius quasi facula ar- 3 Reg. 17. a. 1.
debat.

2 Qui induxit in illos famem, & irritantes illum inuidia sua pauci facti sunt. non enim poterant sustinere præcepta Domini.

3 * Verbo Domini continuit cœlum, & de- *3. Reg. 17. a. 1
iecit de cœlo ignem ter. 4. Reg. 1 c. 10. 12.

4 Sic amplificatus est Elias in mirabilibus suis. Et quis potest similiter sic gloriari tibi?

5 * Qui sustulisti mortuum ab inferis de *3. Reg. 17. d. 22.
sorte mortis in verbo Domini Dei.

6 Qui deiecisti reges ad perniciem, & confregisti facilè potentiam ipsorum, & gloriosos de lecto suo.

7 Qui audis in Sina iudicium, & in Horeb iudicia defensionis.

8 Qui vngis reges ad pœnitentiam, & prophetas facis successores post te.

9 * Qui receptus es in turbine ignis, in cur- * 4 Reg. 2. b. 11.
ru equorum igneorum. B

10 Qui scriptus es in iudicijs temporum
lenire iracundiam Domini: * conciliare cor * Malac. 4 b 6.
patris ad filium, & restituere tribus Iacob.

11 Beati sunt, qui te viderunt, & in amicitia tua decorati sunt.

12 Nam nos vita viuimus tantū, post mortem autem non erit tale nomen nostrum.

13 * Elias quidem in turbine tectus est, & *4. Reg. 2. b. 11.
in Eliseo completus est spiritus eius: in diebus suis non pertimuit principem, & potentia nemo vicit illum.

14 Nec superauit illum verbum aliquod,
* & mortuum prophetauit corpus eius. *4 Reg. 13. d. 21

15 In vita sua fecit monstra, & in morte C
mirabilia operatus est.

16 In omnibus istis non pœnituit populus, & non recesserunt à peccatis suis, vsque dum eiecti sunt de terra sua, & dispersi sunt in omnem terram:

17 Et relicta est gens perpauca, & princeps in domo Dauid.

18 Quidam ipsorum fecerunt quod placeret Deo: alij autem multa commiserunt peccata.

19 Ezechias muniuit ciuitatem suam, & induxit in medium ipsius aquam, & fodit ferro rupem, & ædificauit ad aquam puteum.

20 * In diebus ipsius ascendit Senache- *4 Reg. 18 c. 13.
rib, & misit Rabsacen, & sustulit manum suam contra illos, & extulit manum suam in Sion, & superbus factus est potentia sua.

21 Tunc mota sunt corda, & manus ipsorum: & doluerunt quasi parturientes mulieres.

22 Et inuocauerunt Dominum misericor- D
dem, & expandentes manus suas, extulerunt ad cælum: & sanctus Dominus Deus audiuit citò vocem ipsorum.

23 Non est cōmemoratus peccatorum illorū, neque dedit illos inimicis suis, sed purgauit eos in manu Isaiæ sancti prophetæ.

*4.Reg 19 g 35. Tob 1. d. 21. Isai.37. g. 36. 1.Machab 7. f 41. 2.Machab 8.e.19. *4.Reg.20 b.11. Isai.38. b. 8.

24 * Deiecit castra Assyriorum, & contriuit illos Angelus Domini:

25 Nam fecit Ezechias quod placuit Deo, & fortiter iuit in via Dauid patris sui, quam mandauit illi Isaias propheta magnus, & fidelis in conspectu Dei.

26 * In diebus ipsius retrò rediјt Sol, & addidit regi vitam.

27 Spiritu magno vidit vltima, & cõsolatus est lugentes in Sion. Vsque in sempiternum.

28 Ostendit futura, & abscondita antequam euenirent.

CAPVT XLIX.

De Iosia, & quòd omnes reges Iuda, præter Dauid Ezechiam, & Iosiam, fuerunt peccatores: de Ieremia, Ezechiele, & Zorobabel, Iesu filio Iosedec, Nehemia, Enoch, Ioseph, Seth, & Sem.

A *4 Reg.22 a.1.

1 MEmoria Iosiæ in compositionem odoris facta opus pigmentarij.

2 In omni ore quasi mel indulcabitur eius memoria, & vt musica in conuiuio vini.

3 Ipse est directus diuinitus in penitentiam gentis, & tulit abominationes impietatis.

4 Et gubernauit ad Dominum cor ipsius, & in diebus peccatorum corroborauit pietatem.

5 Præter Dauid, & Ezechiam, & Iosiam, omnes peccatum commiserunt:

6 Nam reliquerunt legem Altissimi reges Iuda, & contempserunt timorem Dei.

B

7 Dederunt enim regnum suum alijs, & gloriam suam alienigenæ genti.

*4.Reg.25 b.9.

8 * Incenderunt electam sanctitatis ciuitatem, & desertas fecerunt vias ipsius in manu Ieremiæ.

9 Nam malè tractauerunt illum, qui à ventre matris consecratus est Propheta, euertere, & eruere, & perdere, & iterùm ædificare, & renouare.

* Ezec.1. b.4.

10 * Ezechiel qui vidit conspectum glorię, quam ostendit illi in curru Cherubim.

11 Nam commemoratus est inimicorum in imbre, benefacere illis qui ostenderunt rectas vias.

12 Et duodecim prophetarum ossa pullulent de loco suo: nam corroborauerunt Iacob, & redemerunt se in fide virtutis.

*1.Esdr.3. a.2. Agg.1.a.1. d.14 2 a.3 5.d.22.24. * Zach.3. a.1.

13 * Quomodo amplificemus Zorobabel? nam & ipse quasi signum in dextera manu;

14 * Sic & Iesum filium Iosedech? qui in diebus suis ædificauerunt domum, & exaltauerunt templum sanctum Domino, paratum in gloriam sempiternam.

D

15 Et Nehemias in memoriam multi temporis, qui erexit nobis muros euersos, & stare fecit portas & seras, qui erexit domos nostras.

16 Nemo natus est in terra qualis Henoch: nam & ipse receptus est à terra.

* Gen. 41. c.40-42. e. 3-45. b.5. 50.d.20.

17 * Neque vt Ioseph, qui natus est homo, princeps fratrum, firmamentum gentis, rector fratrum, stabilimentum populi:

18 Et ossa ipsius visitata sunt, & post mortem prophetauerunt.

*Gen.4.d. 25. * Gen.5 d.32.

19 * Seth & * Sem apud homines gloriam adepti sunt: & super omnem animam in origine Adam.

CAPVT L.

Simonis pontificis filij Oniæ præconia narrantur celeberrima: duæ gentes odio habitæ, & tertia stulta: de Iesu filio Sirach huius libri auctore.

1 SImon Oniæ * filius, Sacerdos magnus, qui in vita sua suffulsit domum, & in diebus suis corroborauit templum. A *1.Mach 12. b.7 2 Mac. 3. a.4.

2 Templi etiam altitudo ab ipso fundata est, duplex ædificatio & excelsi parietes templi.

3 In diebus ipsius emanauerunt putei aquarum, & quasi mare adimpleti sunt supra modum.

4 Qui curauit gentem suam, & liberauit eam à perditione.

5 Qui præualuit amplificare ciuitatem, qui adeptus est gloriam in conuersatione gentis: & ingressum domus & atrij amplificauit.

6 Quasi stella matutina in medio nebulæ, & quasi luna plena in diebus suis lucet.

7 Et quasi sol refulgens, sic ille effulsit in templo Dei.

8 Quasi arcus refulgens inter nebulas gloriæ, & quasi flos rosarum in diebus vernis, & quasi thus redolens in diebus æstatis.

9 Quasi ignis effulgens, & thus ardens in igne.

10 Quasi vas auri solidum, ornatum omni lapide pretioso. B

11 Quasi oliua pullulans, & cypressus in altitudinem se extollens, in accipiendo ipsum stolam gloriæ, & vestiti eum in consummationem virtutis.

12 In ascensu altaris sancti, gloriam dedit sanctitatis amictum.

13 In accipiendo autem partes de manu sacerdotum, & ipse stans iuxta aram. Et circa illum corona fratrum: quasi plantatio cedri in monte Libano,

14 Sic circa illum steterunt quasi rami palmæ, & omnes filij Aaron in gloria sua.

15 Oblatio autem Domini in manibus ipsorum, coram omni synagoga Israël: & consummatione fungens in ara, amplificare oblationem excelsi regis.

16 Porrexit manum suam in libatione, & libauit de sanguine vuæ.

17 Effudit in fundamento altaris odorem diuinum excelso principi.

18 Tunc exclamauerunt filij Aaron, in tubis productilibus sonuerunt, & auditam fecerunt vocem magnam in memoriam coram Deo. C

19 Tunc omnis populus simul properauerunt, & ceciderunt in faciem super terram, adorare Dominum Deum suum, & dare preces omnipotenti Deo excelso.

20 Et amplificauerunt psallentes in vocibus suis, & in magna domo auctus est sonus suauitatis plenus,

21 Et rogauit populus Dominum excelsum in prece, vsque dum perfectus est honor Domini, & munus suum perfecerunt.

22 Tunc descendens, manus suas extulit in omnem congregationem filiorũ Israël dare

gloriam Deo à labijs suis,& in nomine ipsius
gloriari:
23 Et iterauit orationem suam, volens
ostendere virtutem Dei.
24 Et nunc orate Deum omnium, qui ma-
gna fecit in omni terra, qui auxit dies no-
stros à ventre matris nostræ, & fecit nobis-
cum secundum suam misericordiam:
D 25 Det nobis iucunditatem cordis, & fieri
pacem in diebus nostris in Israël per dies
sempiternos;
26 Credere Israël nobiscum esse Dei mise-
ricordiam, vt liberet nos in diebus suis.
27 Duas gentes odit anima mea: tertia au-
tem non est gens, quam oderim:
28 Qui sedent in monte Seir, & Phi-
stijm, & stultus populus qui habitat in Si-
chimis.
29 Doctrinam sapientiæ & disciplinæ scri-
psit in codice isto Iesus filius Sirach Ieroso-
lymita, qui renouauit sapientiam de cor-
de suo.
30 Beatus, qui in istis versatur bonis: qui
ponit illa in corde suo, sapiens erit semper.
31 Si enim hæc fecerit, ad omnia valebit:
quia lux Dei vestigium eius est.

CAPVT LI.

Dei laus, exaltatio & gratiarum actio.

A 1 ORatio Iesu filij Sirach: Confitebor ti-
bi Domine rex, & collaudabo te
Deum saluatorem meum.
2 Confitebor nomini tuo: quoniam adiu-
tor & protector factus es mihi,
3 Et liberasti corpus meum à perditione, à
laqueo linguæ iniquæ, & à labijs operantium
mendacium, & in conspectu astantium fa-
ctus es mihi adiutor.
4 Et liberasti me secundum multitudinem
misericordiæ nominis tui à rugientibus, præ-
paratis ad escam,
5 De manibus quærentium animam meam,
& de portis tribulationum quæ circumdede-
runt me:
6 A pressura flammæ quæ circumdedit me,
& in medio ignis non sum æstuatus:
7 De altitudine ventris inferi, & à lingua
coinquinata: & à verbo mendacij, à rege
iniquo, & à lingua iniusta:
8 Laudabit vsque ad mortem anima mea
Dominum,
9 Et vita mea appropinquans erat in infer-
no deorsum.
B 10 Circumdederunt me vndique, & non
erat qui adiuuaret. Respiciens eram ad adiu-
torium hominum, & non erat.
11 Memoratus sum misericordiæ tuæ Do-
mine, & operationis tuæ, quæ à sæculo sunt:
12 Quoniam eruis sustinentes te Domine,
& libera eos de manibus gentium.
13 Exaltasti super terram habitationem
meã, & pro morte defluente deprecatus sum.
14 Inuocaui Dominum patrẽ Domini mei
vt non derelinquat me in die tribulationis
meę, & in tempore superborũ sine adiutorio.
15 Laudabo nomen tuum assidue, & col-
laudabo illud in confessione, & exaudita est
oratio mea.
16 Et liberasti me de perditione, & eripui-
sti me de tempore iniquo.
17 Propterea confitebor, & laudem dicam
tibi, & benedicam nomini Domini.
18 Cùm adhuc iunior essẽm priusquam C
oberrarem, quæsiui sapientiam palam in
oratione mea.
19 Ante templum postulabam pro illa, &
vsque in nouissimis inquiram eam. Et efflo-
ruit tamquam præcox vua,
20 Lætatum est cor meum in ea. Ambula-
uit pes meus iter rectum, à iuuentute mea in-
uestigabam eam.
21 Inclinaui modicè aurem meam, & ex-
cepi illam.
22 Multam inueni in meipso sapientiam,
& multum profeci in ea.
23 Danti mihi sapientiam, dabo gloriam.
24 Consiliatus sum enim vt facerem illam:
zelatus sum bonum, & non confundar.
25 Colluctata est anima mea in illa, & in
faciendo eam confirmatus sum.
26 Manus meas extendi in altum, & insi-
pientiam eius luxi.
27 Animam meam direxi ad illam, & in
agnitione inueni eam.
28 Possedi cum ipsa cor ab initio: propter
hoc non derelinquar.
29 Venter meus conturbatus est quæren- D
do illam: propterea bonam possidebo pos-
sessionem.
30 Dedit mihi Dominus linguam merce-
dem meam: & in ipsa laudabo eum.
31 Appropiate ad me indocti, & congre-
gate vos in domum disciplinæ.
32 Quid adhuc retardatis? & quid dicitis
in his? animæ vestræ sitiunt vehementer.
33 Aperui os meum, & locutus sum: Com-
parate vobis sine argento,
34 Et collum vestrum subijcite iugo, &
suscipiat anima vestra disciplinam: in proxi-
mo est enim inuenire eam:
35 Videte oculis vestris, quia modicum la-
boraui, & inueni mihi multam requiem.
36 Assumite disciplinam in multo numero
argenti, & copiosum aurum possidete in ea.
37 Lætetur anima vestra in misericordia
eius, & non confundemini in laude ipsius.
38 Operamini opus vestrum ante tempus,
& dabit vobis mercedem vestram in tempo-
re suo.

PROPHETIA ISAIÆ.

CAPVT PRIMVM.

Tempus quo prophetauit Isaias super Iudam & Ierusalem, quæ ob suam ingratitudinem aliaque scelera, omni pœnarum genere à Deo percussa, non est ad eum reuersa: quamobrem dicit miserrimam imminere ipsi desolationem: victimæ & solemnitates ipsius reÿciuntur: & quid facere debeat vt in gratiam à Deo recipiatur: rursum ob defectionem a pristina virtute in varia peccata, grauem vindictam, & futuram tandem ipsius liberationem & infeliciorem statum restitutionem vaticinatur.

A 1 VISIO Isaię filij Amos,
quam vidit super Iudam & Ierusalem in
diebus Oziæ, Ioathan,
Achaz, & Ezechiæ, regum Iuda.
2 Audite cęli, & auribus percipe terra, quoniam Dominus locutus est. Filios enutriui, & exaltaui: ipsi autem spreuerunt me.
3 Cognouit bos possessorem suum, & asinus præsepe domini sui: Israel autem me non cognouit, & populus meus non intellexit.
B 4 Væ genti peccatrici, populo graui iniquitate, semini nequam, filijs sceleratis: dereliquerunt Dominum, blasphemauerunt sanctum Israel, abalienati sunt retrorsum.
5 Super quo percutiam vos vltrà addentes præuaricationem? omne caput languidum, & omne cor mœrens.
6 A planta pedis vsque ad verticem, non est in eo sanitas: vulnus, & liuor, & plaga tumens, non est circumligata, nec curata medicamine, neque fota oleo.
*Inf. 5. b 6 7 * Terra vestra deserta, ciuitates vestræ succensæ igni: regionem vestram coram vobis alieni deuorant, & desolabitur sicut in vastitate hostili.
8 Et derelinquetur filia Sion vt vmbraculum in vinea, & sicut tugurium in cucumerario, & sicut ciuitas quæ vastatur. C
9 * Nisi Dominus exercituum reliquisset nobis semen, * quasi Sodoma fuissemus, & quasi Gomorrha similes essemus. * Rom. 9 g. 29. * Gen. 19 e. 24.
10 Audite verbum Domini principes Sodomorum, percipite auribus legem Dei nostri populus Gomorrhæ.
11 * Quò mihi multitudinem victimarum vestrarum, dicit Dominus? plenus sum; holocausta arietum, & adipem pinguium, & sanguinem vitulorum, & agnorum, & hircorum, nolui. * Ier. 6. e 20. Amos 5. f 22.
12 Cùm veniretis ante conspectum meum, quis quæsiuit hæc de manibus vestris, vt ambularetis in atrijs meis?
13 Ne offeratis vltrà sacrificium frustrà: incensum abominatio est mihi. Neomeniam, & sabbatum, & festiuitates alias non feram, iniqui sunt cœtus vestri: D
14 Calendas vestras, & solemnitates vestras, odiuit anima mea: facta sunt mihi molesta, laboraui sustinens.
15 Et cùm extenderitis manus vestras, auertam oculos meos à vobis: & cùm multiplicaueritis orationem, non exaudiam: * manus enim vestræ sanguine plenæ sunt. * Inf. 59. a 3.
16 * Lauamini mundi estote, auferte malum cogitationum vestrarum ab oculis meis quiescite agere peruersè, * 1. Pet. 3. b. 11.
17 Discite benefacere: quærite iudicium, subuenite oppresso, iudicate pupillo, defendite viduam. E
18 Et venite, & arguite me, dicit Dominus: si fuerint peccata vestra vt coccinum, quasi nix dealbabuntur: & si fuerint rubra quasi vermiculus, velut lana alba erunt.
19 Si volueritis, & audieritis me, bona terræ comedetis.
20 Quod si nolueritis, & me ad iracun-

diam prouocaueritis: gladius deuorabit vos,
quia os Domini locutum est.
21 Quomodo facta est meretrix ciuitas fi-
delis, plena iudicij? iustitia habitauit in ea,
nunc autem homicidæ.
22 Argentum tuum versum est in scoriam:
vinum tuum mistum est aqua.
F 23 Principes tui infideles, socij furum: om-
nes diligunt munera, sequuntur retributio-
* Ier. 5 8 28. nes. * Pupillo non iudicant: & causa viduæ
non ingreditur ad illos.
24 Propter hoc ait Dominus Deus exerci-
tuum fortis Israël: Heu, consolabor super
hostibus meis, & vindicabor de inimicis
meis.
25 Et conuertam manum meam ad te, &
excoquam ad purum scoriam tuam, & aufe-
ram omne stannum tuum.
G 26 Et restituam iudices tuos vt fuerunt
priùs, & consiliarios tuos sicut antiquitus:
post hæc vocaberis ciuitas iusti, vrbs fidelis.
27 Sion in iudicio redimetur, & reducent
eam in iustitia:
28 Et conteret scelestos, & peccatores si-
mul: & qui dereliquerunt Dominum, con-
sumentur.
29 Confundentur enim ab idolis, quibus
sacrificauerunt: & erubescetis super hortis,
quos elegeratis,
30 Cùm fueritis velut quercus defluenti-
bus folijs, & velut hortus absque aqua.
31 Et erit fortitudo vestra, vt fauilla stup-
pæ, & opus vestrum quasi scintilla: & suc-
cendetur vtrumque simul, & non erit qui ex-
tinguat.

CAPVT II.

Ad montem domus Domini fluent omnes gentes, & de Sion exibit lex, nec vltrà bello molestabitur: domus verò Iacob ob idololatriam, auaritiam & reliqua scelera abijcietur: superbi humiliabuntur, & solus Dominus exaltabitur.

A 1 VErbum, quod vidit Isaias, filius
Amos, super Iuda & Ierusalem.
* Michææ 4. a. 1. 2 * Et erit in nouissimis diebus præparatus
mons domus Domini in vertice montium,
& eleuabitur super colles, & fluent ad eum
omnes gentes.
3 Et ibunt populi multi, & dicent: Venite
& ascendamus ad montem Domini, & ad
donum Dei Iacob, & docebit nos vias suas,
& ambulabimus in semitis eius: quia de
Sion exibit lex, & verbum Domini de Ie-
rusalem.
B 4 Et iudicabit Gentes, & arguet populos
multos: & conflabunt gladios suos in vome-
res, & lanceas suas in falces: non leuabit gens
contra gentem gladium, nec exercebuntur
vltrà ad prælium.
5 Domus Iacob venite, & ambulemus in
lumine Domini.
6 Proiecisti enim populum tuum, domum
Iacob: quia repleti sunt vt olim, & augures
habuerunt vt Philisthijm, & pueris alienis
adhæserunt.
7 Repleta est terra argento & auro:
& non est finis thesaurorum eius:
8 Et repleta est terra eius equis: & innu-
merabiles quadrigæ eius. Et repleta est terra
eius idolis: opus manuum suarum adoraue-
runt, quod fecerunt digiti eorum.
9 Et incuruauit se homo, & humiliatus est C
vir: ne ergo dimittas eis.
10 Ingredere in petram, & abscondere in
fossa humo à facie timoris Domini, & à glo-
ria maiestatis eius.
11 Oculi sublimes hominis humiliati sunt,
& incuruabitur altitudo virorum: exaltabi-
tur autem Dominus solus in die illa.
12 Quia dies Domini exercituum super
omnem superbum, & excelsum, & super om-
nem arrogantem: & humiliabitur.
13 Et super omnes cedros Libani sublimes
& erectas, & super omnes quercus Basan.
14 Et super omnes montes excelsos, & su-
per omnes colles eleuatos.
15 Et super omnem turrim excelsam, & D
super omnem murum munitum,
16 Et super omnes naues Tharsis, & super
omne quod visu pulchrum est.
17 Et incuruabitur sublimitas hominum,
& humiliabitur altitudo virorum, & eleua-
bitur Dominus solus in die illa:
18 Et idola penitus conterentur.
19 * Et introibunt in speluncas petrarum, * Oseæ 10. c. 8.
& in voragines terræ, à facie formidinis Do- Luc. 23. c. 30.
mini, & à gloria maiestatis eius, cùm surre- Apoc 6. d. 16.
xerit percutere terram.
20 In die illa proijciet homo idola argenti
sui, & simulacra auri sui, quæ fecerat sibi vt
adoraret, talpas & vespertiliones.
21 Et ingredietur scissuras petrarum, & in
cauernas saxorum, à facie formidinis Domi-
ni, & à gloria maiestatis eius, cùm surrexerit
percutere terram.
22 Quiescite ergo ab homine, cuius spiri-
tus in naribus eius est, quia excelsus reputa-
tus est ipse.

CAPVT III

Futura Iudæorum ob sua peccata grauis afflictio ac desertio, & puerorum atque effeminatorum dominium: peccata superiorum arguit: item superbiam & curiosam lasciuiam filiarum Sion in ignominiam vertendam prædicit.

1 ECce enim dominator Dominus exer- A
cituum auferet à Ierusalem, & à Iuda
validum & fortem, omne robur panis, & om-
ne robur aquæ;
2 Fortem, & virum bellatorem, iudicem,
& prophetam, & ariolum, & senem;
3 Principem super quinquaginta, & hono-
rabilem vultu, & consiliarium, & sapientem
de architectis, & prudentem eloquij mystici.
4 Et dabo pueros principes eorum, & effe-
minati dominabuntur eis.
5 Et irruet populus, vir ad virum, & vnus-
quisque ad proximum suum: tumultuabitur
puer contra senem, & ignobilis contra no-
bilem.
6 Apprehendet enim vir fratrem suum do- B
mesticum patris sui: Vestimentum tibi est,

princeps esto noster, ruina autem hæc sub manu tua.

7 Respondebit in die illa, dicens: Non sum medicus, & in domo mea non est panis, neque vestimentum: nolite constituere me principem populi.

8 Ruit enim Ierusalem, & Iudas concidit: quia lingua eorum & adinuentiones eorum contra Dominum, vt prouocarent oculos maiestatis eius.

9 Agnitio vultus eorum respondit eis: & peccatum suum quasi Sodoma prædicauerunt, nec absconderunt: væ animæ eorum: quoniam reddita sunt eis mala.

10 Dicite iusto quoniam benè, quoniam fructum adinuentionum suarum comedet.

11 Væ impio in malum: retributio enim manum eius fiet ei.

C 12 Populum meum exactores sui spoliauerunt, & mulieres dominatæ sunt eis. Popule meus, qui te beatum dicunt, ipsi te decipiunt, & viam gressuum tuorum dissipant.

13 Stat ad iudicandum Dominus, & stat ad iudicandos populos.

14 Dominus ad iudicium veniet cum senibus populi sui, & principibus eius: vos enim depasti estis vineam, & rapina pauperis in domo vestra.

15 Quare atteritis populum meum, & facies pauperum commolitis, dicit Dominus Deus exercituum?

16 Et dixit Dominus: Pro eo quòd eleuatæ sunt filiæ Sion, & ambulauerunt extento collo, & nutibus oculorum ibant, & plaudebant ambulabant pedibus suis, & composito gradu incedebant:

D 17 Decaluabit Dominus verticem filiarum Sion, & Dominus crinem earum nudabit.

18 In die illa auferet Dominus ornamentum calceamentorum, & lunulas,

19 Et torques, & monilia, & armillas, & mitras,

20 Et Discriminalia, & periscelidas, & murenulas, & olfactoriola, & inaures,

21 Et annulos, & gemmas in fronte pendentes.

22 Et mutatoria, & palliola, & linteamina, & acus.

23 Et specula, & sindones, & vittas, & theristra.

24 Et erit pro suaui odore fœtor, & pro zona funiculus, & pro crispanti crine caluitium, & pro fascia pectorali cilicium.

25 Pulcherrimi quoque viri tui gladio cadent, & fortes tui in prælio.

26 Et mœrebunt atque lugebunt portæ eius, & desolata in terra sedebit.

CAPVT IV.

Septem mulieres vnum maritum appetent: germen Domini exaltabitur: & reliquiæ Israel ablutis earum sordibus saluæ erunt, magnaque securitate & felicitate afficientur.

A 1 ET apprehendent septem mulieres virum vnum in die illa, dicentes: Panem nostrum comedemus, & vestimentis nostris operiemur: tantummodò inuocetur nomen tuum super nos, aufer opprobrium nostrum.

2 In die illa, erit germẽ Domini in magnificentia & gloria, & fructus terræ sublimis, & exaltatio his qui saluati fuerint de Israël.

3 Et erit: Omnis qui relictus fuerit in Sion, & residuus in Ierusalem, sanctus vocabitur, omnis qui scriptus est in vita in Ierusalem.

4 Si abluerit Dominus sordes filiarum Sion, & sanguinem Ierusalem lauerit de medio eius, in spiritu iudicij, & spiritu ardoris.

5 Et creabit Dominus super omnem locum Montis Sion, & vbi inuocatus est, nubem per diem, & fumum & splendorem ignis flammantis in nocte: super omnem enim gloriam protectio.

6 Et tabernaculum erit vmbraculum diei ab æstu, & securitatem, & absconsionem à turbine, & à pluuia.

CAPVT V.

Sub figura vineæ sterilis in direptionem traditæ prophetat iudicium & desertionem Iudæorum, ipsorumque peccata describuntur: auaritia in coadunandis possessionibus: ebrietas & contemptus scientiæ Dei: inferni dilatatio: humiliatio superborum, & exaltatio Dei felicitas quoque iustorum, & væ diuersis peccatorum generibus denuntiatur: & signum in nationibus eleuandum contra Iudæos.

1 CAntabo dilecto meo canticum patruelis mei vineæ suæ. Vinea facta est dilecto meo in cornu filio olei. A Ier. 2.c.21. Mat. 21. d. 33

2 Et sepiuit eam, & lapides elegit ex illa, & plantauit eam electam, & ædificauit turrim in medio eius, & torcular extruxit in ea: & expectauit vt faceret vuas, & fecit labruscas.

3 Nunc ergo habitatores Ierusalem, & viri Iuda, iudicate inter me & vineam meam.

4 Quid est quod debui vltrà facere vineæ meæ, & non feci ei? an quòd expectaui vt faceret vuas, & fecit labruscas?

5 Et nunc ostendam vobis quid ego faciam vineæ meæ: auferam sepem eius, & erit in direptionem: diruam maceriam eius, & erit in conculcationem.

6 Et ponam eam desertam: non putabitur & non fodietur: & ascendent vepres & spinæ: & nubibus mandabo ne pluant super eam imbrem.

7 Vinea enim Domini exercituum, domus Israel est: & vir Iuda, germen eius delectabile: & expectaui vt faceret iudicium, & ecce iniquitas; & iustitiam, & ecce clamor.

8 Væ qui coniungitis domum ad domum, & agrum agro copulatis vsque ad terminum loci: numquid habitabitis vos soli in medio terræ?

9 In auribus meis sunt hæc, dicit Dominus exercituum: Nisi domus multæ desertæ fuerint, grandes & pulchræ, absque habitatores.

10 Decem enim iugera vinearum facient laguunculam vnam, & triginta modij sementis facient modios tres.

11 Væ qui consurgitis manè ad ebrietatem

sectandam,& potandum vsque ad vesperam, vt vino æstuetis.
12 Cithara,& lyra,& tympanum,& tibia, & vinum in conuiuijs vestris: & opus Domini non respicitis, nec opera manuum eius consideratis.
13 Propterea captiuus ductus est populus meus, quia non habuit scientiam, & nobiles eius interierunt fame, & multitudo eius siti exaruit.
D 14 Propterea dilatauit infernus animam suam, & aperuit os suum absque vllo termino: & descendent fortes eius, & populus eius,& sublimes gloriosique eius,ad eum.
15 Et incuruabitur homo,& humiliabitur vir,& oculi sublimium deprimentur.
16 Et exaltabitur Dominus exercituum in iudicio, & Deus sanctus sanctificabitur in iustitia.
17 Et pascentur agni iuxta ordinem suum, & deserta in vbertatem versa aduenæ comedent.
18 Væ qui trahitis iniquitatem in funiculis vanitatis, & quasi vinculum plaustri peccatum.
E 19 Qui dicitis: Festinet,& citò veniat opus eius, vt videamus: & appropiet, & veniat consilium sancti Israël,& sciemus illud.
20 Væ qui dicitis malum bonum, & bonum malum: ponentes tenebras lucem, & lucem tenebras: ponentes amarum in dulce, & dulce in amarum.
*Prou.3.a.7. Rom.12.d.16. 21 * Væ qui sapientes estis in oculis vestris, & coram vobismetipsis prudentes.
22 Væ qui potentes estis ad bibendum vinum,& viri fortes ad miscendam ebrietatē.
23 Qui iustificatis impium pro muneribus, & iustitiam iusti aufertis ab eo.
F 24 Propter hoc,sicut deuorat stipulam lingua ignis,& calor flammæ exurit; sic radix eorum quasi fauilla erit,& germen eorum vt puluis ascendet. Abiecerunt enim legem Domini exercituum, & eloquium sancti Israël blasphemauerunt.
25 Ideò iratus est furor Domini in populum suum, & extendit manum suam super eum, & percussit eum: & conturbati sunt montes, & facta sunt morticina eorum,quasi stercus in medio platearum. In his omnibus non est auersus furor eius, sed adhuc manus eius extenta.
26 Et eleuabit signum in nationibus procul, & sibilabit ad eum de finibus terræ: & ecce festinus velociter veniet.
G 27 Non est deficiens, neque laborans in eo: non dormitabit, neque dormiet, neque soluetur cingulum renum eius, nec rumpetur corrigia calceamenti eius.
28 Sagittæ eius acutæ, & omnes arcus eius extenti. Vngulæ equorum eius vt silex,& rotæ eius quasi impetus tempestatis.
29 Rugitus eius vt leonis, rugiet vt catuli leonum: & frendet,& tenebit prædam: & amplexabitur, & non erit qui eruat.
30 Et sonabit super eum in die illa sicut sonitus maris: aspiciemus in terram, & ecce tenebræ tribulationis, & lux obtenebrata est in caligine eius.

CAPVT VI.

Isaias visa Domini maiestate condemnat se quòd tacuerit, sed mundatis labijs suis offert se ad prædicandum: prædicitur excæcandus populus vsque ad desolationem ciuitatum Iudæ, & eius quæ derelicta erat futura consolatio.

1 IN anno, quo mortuus est rex Ozias,vidi Dominum sedentem super solium excelsum & eleuatum: & ea quæ sub ipso erant, replebant templum. A
2 Seraphim stabant super illud: sex alæ vni, & sex alæ alteri: duabus velabant faciem eius, & duabus velabant pedes eius, & duabus volabant.
3 Et clamabant alter ad alterum, & dicebant: * Sanctus, sanctus, sanctus, Dominus Deus exercituum, plena est omnis terra gloria eius. B * Apoc.4.c.8.
4 Et commota sunt superliminaria cardinū à voce clamātis,& domus repleta est fumo.
5 Et dixi: Væ mihi, quia tacui, quia vir pollutus labijs ego sum, & in medio populi polluta labia habentis ego habito, & regem Dominum exercituum vidi oculis meis.
6 Et volauit ad me vnus de Seraphim,& in manu eius calculus, quem forcipe tulerat de altari. C
7 Et tetigit os meum,& dixit: Ecce tetigit hoc labia tua, & auferetur iniquitas tua, & peccatum tuum mundabitur.
8 Et audiui vocem Domini dicentis: Quem mittam? & quis ibit nobis? Et dixi: Ecce ego, mitte me.
9 Et dixit: Vade, & dices populo huic: * Audite audientes,& nolite intelligere: & videte visionem, & nolite cognoscere. * Mat.13.b.14. Mar.4.b.12. Luc.8.b.10.
10 Excæca cor populi huius, & aures eius aggraua: & oculos eius claude: ne fortè videat oculis suis, & auribus suis audiat, & corde suo intelligat: & conuertatur, & sanem eum. D Ioan.12.f.40. Act.28.f.26. Rom.11.b.8.
11 Et dixi: Vsque quò Domine? Et dixit: Donec desolentur ciuitates absque habitatore,& domus sine homine, & terra relinquetur deserta.
12 Et longè faciet Dominus homines, & mutiplicabitur quę derelicta fuerat in medio terræ.
13 Et adhuc in ea decimatio, & conuertetur, & erit in ostensionem sicut terebinthus, & sicut quercus, quæ expandit ramos suos: semen sanctum erit id, quod steterit in ea.

CAPVT VII.

Obsessa à Syris & ab Israel Ierusalē, Isaias prophetat illos non præualituros, datque impio Achaz signum liberationis virginem parituram filium cuius, nomen Emanuel: prædicitque desertionem Israel & grauissimam Iudæ afflictionem ac solitudinem.

1 ET factum est in diebus Achaz filij Ioathan, filij Oziæ regis Iuda, ascen- A 4 Reg.16.a.5.

dit Rasin rex Syriæ, & Phacee filius Romeliæ rex Israël, in Ierusalem, ad præliandum contra eam: & non potuerunt debellare eã.

2 Et nuntiauerunt domui Dauid, dicentes: Requieuit Syria super Ephraim, & commotum est cor eius, & cor populi eius, sicut mouentur ligna siluarum à facie venti.

3 Et dixit Dominus ad Isaiam: Egredere in occursum Achaz tu, & qui derelictus est Iasub filius tuus, ad extremum aquæ ductus piscinæ superioris in via Agri fullonis.

4 Et dices ad eum: Vide ut sileas: noli timere, & cor tuum ne formidet à duabus caudis titionum fumigantium istorum in ira furoris
B roris Rasin regis Syriæ, & filij Romeliæ:

5 Eò quòd consilium inierit contra te Syria in malum Ephraim, & filius Romeliæ dicentes:

6 Ascendamus ad Iudam, & suscitemus eum, & auellamus eum ad nos, & ponamus regem in medio eius filium Tabeel.

7 Hæc dicit Dominus Deus: Non stabit, & non erit istud:

8 Sed caput Syriæ Damascus, & caput Damasci Rasin: & adhuc sexaginta & quinque anni, & desinet Ephraim esse populus:

9 Et caput Ephraim Samaria, & caput Samariæ filius Romeliæ. Si non credideritis, non permanebitis.

10 Et adiecit Dominus loqui ad Achaz, dicens:

11 Pete tibi signum à Domino Deo tuo in profundum inferni, siue in excelsum supra.

12 Et dixit Achaz: Non petam, & non tentabo Dominum.

13 Et dixit: Audite ergo domus Dauid: Numquid parum vobis est, molestos esse hominibus, quia molesti estis & Deo meo?

C 14 Propter hoc dabit Dominus ipse vobis signum. * Ecce virgo concipiet, & pariet filium, & vocabitur nomen eius Emanuël.

*Mat 1.d 23. Luc.1.c.31

15 Butyrum & mel comedet, vt sciat reprobare malum, & eligere bonum.

16 Quia antequam sciat puer reprobare malum, & eligere bonum, derelinquetur terra, quam tu detestaris à facie duorum regum suorum.

17 Adducet Dominus super te, & super populum tuum, & super domum patris tui, dies qui non venerunt à diebus separationis Ephraim à Iuda cum rege Assyriorum.

18 Et erit in die illa: Sibilabit Dominus muscæ, quæ est in extremo fluminum Ægypti, & api, quæ est in terra Assur,

19 Et venient, & requiescent omnes in torrentibus vallium, & in cauernis petrarum, & in omnibus frutetis, & in vniuersis foraminibus.

D 20 In die illa radet Dominus in nouacula conducta, in his qui trans flumen sunt, in rege Assyriorum, caput & pilos pedum, & barbam vniuersam.

21 Et erit in die illa: Nutriet homo vaccam boum, & duas oues.

22 Et præ vbertate lactis comedet butyrum: butyrum enim & mel manducabit omnis qui relictus fuerit in medio terræ.

23 Et erit in die illa: Omnis locus vbi fuerint mille vites, mille argenteis, in spinas & in vepres erunt.

24 Cùm sagittis & arcu ingredientur illuc: vepres enim & spinæ erunt in vniuersa terra.

25 Et omnes montes, qui in sarculo sarrientur, non veniet illuc terror spinarum & veprium, & erit in pascua bouis, & in conculcationem pecoris.

CAPVT VIII.

Iubetur Isais in libro scribere nomen pueri nascituri: prædicit regna Israel & Syriæ destruenda, Iudæque afflictionem & futuram à Deo liberationem, licet multi ex Iuda casuri sint: iubet ligari testimonium & legem signari, subÿciens quę immineant mala recedentibus à lege.

1 ET dixit Dominus ad me: Sume tibi librum grandem, & scribe in eo stylo hominis: Velociter spolia detrahe, citò prædare. A

2 Et adhibui mihi testes fideles, Vriam sacerdotem, & Zachariam filium Barachiæ:

3 Et accessi ad prophetissam, & concepit, & peperit filium. Et dixit Dominus ad me: Voca nomen eius, Accelera spolia detrahere: Festina prædari.

4 Quia antequam sciat puer vocare patrem suum & matrem suam, auferetur fortitudo Damasci, & spolia Samariæ, coram rege Assyriorum.

5 Et adiecit Dominus loqui ad me adhuc, dicens:

6 Pro eo quòd abiecit populus iste aquas Siloë, quæ vadunt cum silentio, & assumpsit magis Rasin, & filium Romeliæ: B

7 Propter hoc ecce Dominus adducet super eos aquas fluminis fortes & multas, regem Assyriorum, & omnem gloriam eius: & ascendet super omnes riuos eius, & fluet super vniuersas ripas eius,

8 Et ibit per Iudam, inundans, & transiens vsque ad collum veniet. Et erit extensio alarum eius, implens latitudinem terræ tuæ, ò Emanuël.

9 Congregamini populi, & vincimini, & audite vniuersæ procul terræ: confortamini, & vincimini, accingite vos & vincimini:

10 Inite concilium, & dissipabitur: loquimini verbum, & non fiet: quia nobiscum Deus.

11 Hæc enim ait Dominus ad me: sicut in manu forti erudiuit me, ne irem in via populi huius, dicens: C

12 Non dicatis, coniuratio: omnia enim quæ loquitur populus iste, coniuratio est: & timorem eius ne timeatis: neque paueatis.

13 Dominum exercituum ipsum sanctificate: ipse pauor vester, & ipse terror vester.

14 Et erit vobis in sanctificationem. * In lapidem autem offensionis, & in petram scandali, duabus domibus Israël; in laqueum & in ruinam habitantibus Ierusalem.

*Luc.2.e. 34. Rom. 9.g. 33. 1.Pet.2.b. 6.

15 Et offendent ex eis plurimi, & cadent,

& con-

& conterentur, & irretientur, & capientur.
16 Liga testimonium, signa legem in discipulis meis.
D 17 Et expectabo Dominum, qui abscondit faciem suam à domo Iacob, & præstolabor eum.
18 Ecce ego & pueri mei, quos dedit mihi Dominus in signum, & in portentum Israel à Domino exercituum, qui habitat in monte Sion:
19 Et cùm dixerint ad vos: Quærite à pytonibus, & à diuinis, qui strident in incantationibus suis: Numquid non populus à Deo suo requiret, pro viuis à mortuis?
20 Ad legem magis, & ad testimonium. Quod si non dixerint iuxta verbum hoc, non erit eis matutina lux.
21 Et transibit per eam, corruet, & esuriet: & cùm esurierit, irascetur, & maledicet regi suo, & Deo suo, & suspiciet sursum.
22 Et ad terram intuebitur, & ecce tribulatio & tenebræ, dissolutio & angustia, & caligo persequens, & non poterit auolare de angustia sua.

CAPVT IX.

Vaticinium de Christi natiuitate, ipsiusque imperio multiplicando: de liberatione Iudæ à regibus Israel & Syriæ: quorum regnorum, & præsertim regni Israel ad Deum redire nolentis, grauissimas cædes intestinaque dissidia prædicit.

A 1 PRimo tempore alleuiata est Terra Zabulon, & Terra Nephthali: & nouissimò aggrauata est via maris trans Iordanem Galileæ Gentium.
Matt. 4. b. 15.
2 Populus, qui ambulabat in tenebris, vidit lucem magnam: habitantibus in regione vmbræ mortis, lux orta est eis.
3 Multiplicasti gentẽ, & non magnificasti lætitiam. Lætabuntur coram te, sicut qui lætantur in messe, sicut exultant victores capta præda, quando diuidunt spolia.
4 Iugum enim oneris eius, & virgam humeri eius, & sceptrum exactoris eius superasti, * sicut in die Madian.
* Iud. 7. f. 12
B. 5 Quia omnis violenta prædatio cum tumultu, & vestimentum mistum sanguine, erit in combustionem, & cibus ignis.
6 PARVVLVS enim NATVS est nobis, & filius datus est nobis, & factus est principatus super humerum eius: & vocabitur nomen eius, Admirabilis, consiliarius, Deus, fortis, pater futuri sæculi, princeps pacis.
7 Multiplicabitur eius imperium, & pacis non erit finis: super solium Dauid, & super regnum eius sedebit: vt confirmet illud, & corroboret in iudicio & iustitia, amodò & vsque in sempiternum: zelus Domini exercituum faciet hoc.
8 Verbum misit Dominus in Iacob, & cecidit in Israel.
9 Et sciet omnis populus Ephraim, & habitantes Samariam, in superbia & magnitudine cordis dicentes:
10 Lateres ceciderunt, sed quadris lapidibus ædificabimus: sycomoros succiderunt, sed cedros immutabimus.
11 Et eleuabit Dominus hostes Rasin super eum, & inimicos eius in tumultum vertet: C
12 Syriam ab Oriente, & Philisthijm ab Occidente: & deuorabunt Israel toto ore. In omnibus his non est auersus furor eius, sed adhuc manus eius extenta:
13 Et populus non est reuersus ad percutientem se, & Dominum exercituum non inquisierunt.
14 Et disperdet Dominus ab Israël caput & caudam, incuruantem & refrænantem, die vna.
15 Longæuus & honorabilis, ipse est caput: & propheta docens mendacium, ipse est cauda.
16 Et erunt, qui beatificant populum istum, seducentes: & qui beatificantur, præcipitati.
17 Propter hoc super adolescentulis eius non lætabitur Dominus: & pupillorum eius, & viduarum non miserebitur: quia omnis hypocrita est & nequam, & vniuersum os locutum est stultitiam. In omnibus his non est auersus furor eius, sed adhuc manus eius extenta. D
18 Succensa est enim quasi ignis impietas, veprem & spinam vorabit: & succendetur in densitate saltus, & conuoluetur superbia fumi,
19 In ira Domini exercituum conturbata est terra, & erit populus quasi esca ignis: vir fratri suo non parcet.
20 Et declinabit ad dexteram, & esuriet: & comedet ad sinistram, & non saturabitur: vnusquisque carnem brachij sui vorabit; Manasses Ephraim, & Ephraim Manassen, simul ipsi contra Iudam.
21 In omnibus his non est auersus furor eius, sed adhuc manus eius extenta.

CAPVT X.

Væ condentibus leges iniquas in oppressionem pauperum & viduarum: regem Assur virgam furoris Domini prædicit ob suam superbiam & cordis arrogantiam humiliandum: consolatur Israel ne timeat ab Assur, reliquias ipsius ad Deum conuertendas prædicens.

1 VÆ qui condunt leges iniquas: & scribentes, iniustitiam scripserunt. A
2 Vt opprimerent in iudicio pauperes, & vim facerent causæ humilium populi mei vt essent viduæ præda eorum, & pupillos diriperent.
3 Quid facietis in die visitationis, & calamitatis de longè venientis? ad cuius confugietis auxilium? & vbi derelinquetis gloriam vestram,
4 Ne incuruemini sub vinculo, & cum interfectis cadatis? Super omnibus his non est auersus furor eius, sed adhuc manus eius extenta.
5 Væ Assur, virga furoris mei & baculus ipse est, in manu eorum indignatio mea.
6 Ad gentem fallacem mittam eum, & B

contra populum furoris mei mandabo illi, vt auferat spolia, & diripiat prædam, & ponat illum in conculcationem quasi lutum platearum.

7 Ipse autem non sic arbitrabitur, & cor eius non ita existimabit: sed ad conterendum erit cor eius, & ad internecionem gentium non paucarum.

8 Dicet enim:

9 Numquid non principes mei simul reges sunt? numquid non vt Charcamis, sic Calano; & vt Arphad, sic Emath? numquid non vt Damascus, sic Samaria?

C 10 Quomodo inuenit manus mea regna idoli, sic & simulachra eorum de Ierusalem, & de Samaria.

11 Numquid non sicut feci Samariæ & idolis eius, sic faciam Ierusalem & simulachris eius?

12 Et erit, cùm impleuerit Dominus cuncta opera sua in monte Sion, & in Ierusalem, visitabo super fructum magnifici cordis regis * Assur, & super gloriam altitudinis oculorum eius.

*4. Reg. 19. g. 35. Inf. 37. g. 36.

13 Dixit enim: In fortitudine manus meæ feci, & in sapientia mea intellexi: & abstuli terminos populorum, & principes eorum deprædatus sum, & detraxi quasi potens in sublimi residentes.

D 14 Et inuenit quasi nidum manus mea fortitudinem populorum: & sicut colliguntur oua, quæ derelicta sunt, sic vniuersam terram ego congregaui: & non fuit qui moueret pennam, & aperiret os, & gannirct.

15 Numquid gloriabitur securis contra eum, qui secat in ea? aut exaltabitur serra contra eum, à quo trahitur? quomodo si eleuetur virga contra eleuantem se, & exaltetur baculus, qui vtique lignum est.

16 Propter hoc mittet dominator Dominus exercituum in pinguibus eius tenuitatem: & subtus gloriam eius succensa ardebit quasi combustio ignis.

17 Et erit lumen Israël in igne, & Sanctus eius in flamma: & succendetur, & deuorabitur spina eius, & vepres in die vna.

E 18 Et gloria saltus eius, & carmeli eius, ab anima vsque ad carnem consumetur, & erit terrore profugus.

19 Et reliquiæ ligni saltus eius præ paucitate numerabuntur, & puer scribet eos.

20 Et erit in die illa: non adijciet residuum Israël, & hi qui fugerint de domo Iacob, inniti super eo qui percutit eos; sed innitetur super Dominum sanctum Israël in veritate.

21 Reliquiæ conuertentur, reliquiæ, inquam, Iacob ad Deum fortem.

*Inf. 11. c. 11. Rom. 9. f. 27.

22 *Si enim fuerit populus tuus Israël quasi arena maris, reliquiæ conuertentur ex eo: consummatio abbreuiata inundabit iustitiam.

F 23 Consummationem enim & abbreuiationem Dominus Deus exercituum faciet in medio omnis terræ.

24 Propter hoc, hæc dicit Dominus Deus exercituum: Noli timere populus meus habitator Sion ab Assur: in virga percutiet te, & baculum suum leuabit super te in via Ægypti.

25 Adhuc enim paululum modicumque, & consummabitur indignatio & furor meus super scelus eorum.

26 * Et suscitabit super eum Dominus exercituum flagellum, *iuxta plagam Madian in petra Oreb, & virgam suam super mare, & leuabit eam in via Ægypti.

*Inf. 37. g. 36. * Iud. 7. g. 25. G

27 Et erit in die illa: Auferetur onus eius de humero tuo, & iugum eius de collo tuo, & computrescet iugum à facie olei.

28 Veniet in Aiath, transibit in Magron: apud Machmas commendabit vasa sua.

29 Transierunt cursim, Gaba sedes nostra: obstupuit Rama, Gabaath Saulis fugit.

30 Hinni voce tua filia Gallim, attende Laisa, paupercula Anathoth.

31 Migrauit Medemena: habitatores Gabim confortamini.

32 Adhuc dies est, vt in Nobe stetur: agitabit manum suam super montem filiæ Sion, collem Ierusalem.

33 Ecce dominator Dominus exercituum confringet lagunculam in terrore, & excelsi statura succidentur, & sublimes humiliabuntur.

34 Et subuertentur condensa saltus ferro: & Libanus cum excelsis cadet.

CAPVT XI.

Vaticinium de Christi natiuitate, iudicio, exaltatione, conuersione populorum & gentium ad Christum, & gloria sepulchri ipsius: item de conuersione reliquiarum Israel ad Deum, ac fide Gentium.

1 ET egredietur virga de radice Iesse, & flos de radice eius ascendet. A

Act. 13. d. 23

2 Et requiescet super eum spiritus Domini; spiritus sapientiæ, & intellectus, spiritus consilij, & fortitudinis, spiritus scientiæ, & pietatis.

3 Et replebit eum spiritus timoris Domini. Non secundùm visionem oculorum iudicabit, neque secundum auditum aurium arguet:

4 Sed iudicabit in iustitia pauperes, & arguet in æquitate pro mansuetis terræ: * percutiet terram virga oris sui, & spiritu labiorum suorum interficiet impium.

* 2 Thes. 2. b. 8.

5 Et erit iustitia cingulum lumborum eius: & fides cinctorium renum eius.

6 * Habitabit lupus cum agno: & pardus cum hœdo accubabit: vitulus & leo & ouis simul morabuntur, & puer paruulus minabit eos.

*Inf. 65. d. 25.

7 Vitulus & vrsus pascentur; simul requiescent catuli eorum: & leo quasi bos comedet paleas. B

8 Et delectabitur infans ab vbere super foramine aspidis: & in cauerna reguli, qui ablactatus fuerit, manum suam mittet.

9 Non nocebunt, & non occident in vniuerso monte sancto meo: quia repleta est terra scientia Domini, sicut aquæ maris operientes.

* Rom. 15. c. 12. 10 * In die illa, radix Iesse, qui stat in signum populorum, ipsum gentes deprecabuntur, & erit sepulchrum eius gloriosum.

C 11 Et erit in die illa: Adijciet Dominus secundò manum suam ad possidendum residuum populi sui, quod relinquetur ab Assyrijs, & ab Ægypto, & à Phetros, & ab Æthiopia, & ab Ælam, & à Sennaar, & ab Emath, & ab insulis maris.

12 Et leuabit signum in nationes, & congregabit profugos Israël, & dispersos Iuda colliget à quatuor plagis terræ.

D 13 Et auferetur zelus Ephraim, & hostes Iuda peribunt: Ephraim non æmulabitur Iudam, & Iudas non pugnabit contra Ephraim.

14 Et volabunt in humeros Philisthijm per mare, simul prædabuntur filios Orientis. Idumæa & Moab præceptum manus eorum, & filij Ammon obedientes erunt.

15 Et desolabit Dominus linguam maris Ægypti, & leuabit manum suam super flumen, in fortitudine spiritus sui: & percutiet eum in septem riuis, ita vt transeant per eum calceati.

16 Et erit via residuo populo meo, qui relinquetur ab Assyrijs: sicut fuit Israëli in die illa, qua ascendit de Terra Ægypti.

CAPVT XII.

Canticum laudis & gratiarum actionis pro liberatione & beneficijs Christi saluatoris.

A 1 ET dices in die illa: Confitebor tibi Domine, quoniam iratus es mihi: conuersus est furor tuus, & consolatus es me.

* Exo. 15. a. 2. Psal. 117. c. 14. 2 Ecce Deus saluator meus, fiducialiter agam, & non timebo: * quia fortitudo mea, & laus mea Dominus, & factus est mihi in salutem.

3 Haurietis aquas in gaudio de fontibus saluatoris:

B 4 Et dicetis in die illa: Confitemini Domino, & inuocate nomen eius: notas facite in populis adinuentiones eius: mementote quoniam excelsum est nomen eius.

5 Cantate Domino quoniam magnificè fecit: annunciate hoc in vniuersa terra.

6 Exulta, & lauda habitatio Sion: quia magnus in medio tui sanctus Israël.

CAPVT XIII.

Ingens ac truculenta Babyloniorum vastatio à Medis.

A. 1 ONus Babylonis, quod vidit Isaias filius Amos.

2 Super montem caliginosum leuate signum, exaltate vocem, leuate manum & ingrediantur portas duces.

3 Ego mandaui sanctificatis meis, & vocaui fortes meos in ira mea, exultantes in gloria mea.

4 Vox multitudinis in montibus, quasi populorum frequentium: vox sonitus regum, gentium congregatarum: Dominus exercituum præcepit militiæ belli.

5 Venientibus de terra procul, à summitate cæli: Dominus, & vasa furoris eius, vt disperdat omnem terram.

6 Vlulate, quia propè est dies Domini: quasi vastitas à Domino veniet.

7 Propter hoc, omnes manus dissoluentur, & omne cor hominis contabescet,

8 Et conteretur. Torsiones & dolores tenebunt: quasi parturiens, dolebunt: vnusquisque ad proximum suum stupebit, facies combustæ vultus eorum.

9 Ecce dies Domini veniet, crudelis, & indignationis plenus, & iræ furorisque, ad ponendam terram in solitudinem, & peccatores eius conterendos de ea. B

10 * Quoniam stellæ cæli, & splendor earum, non expandent lumen suum: obtenebratus est sol in ortu suo, & luna non splendebit in lumine suo. *Ezech. 32. b. 7. Ioel. 2. b. 10. & c. 15. Matth. 24. c. 29. Mar. 13. c. 24. Luc. 21. c. 25.

11 Et visitabo super orbis mala, & contra impios iniquitatem eorum, & quiescere faciam superbiam infidelium, & arrogantiam fortium humiliabo. C

12 Pretiosior erit vir auro, & homo mundo obrizo.

13 Super hoc cælum turbabo: & mouebitur terra de loco suo, propter indignationem Domini exercituum, & propter diem iræ furoris eius.

14 Et erit quasi damula fugiens, & quasi ouis: & non erit qui congreget: vnusquisque ad populum suum conuertetur, & singuli ad terram suam fugient.

15 Omnis, qui inuētus fuerit, occidetur: & omnis, qui superuenerit, cadet in gladio.

16 * Infantes eorum allidentur in oculis eorum: diripientur domus eorum, & vxores eorum violabuntur. *Psal. 136. b. 9.

17 Ecce ego suscitabo super eos Medos, qui argentum non quærant, nec aurum velint:

18 Sed sagittis paruulos interficient, & lactantibus vteris non miserebuntur, & super filios non parcet oculus eorum. D

19 Et erit Babylō illa gloriosa in regnis, inclyta superbia Chaldæorū, * sicut subuertit Dominus Sodomam & Gomorrham: * Gen. 19. c. 24.

20 Non habitabitur vsque in finem, & non fundabitur vsque ad generationem & generationem: nec ponet ibi tentoria Arabs, nec pastores requiescent ibi.

21 Sed requiescent ibi bestiæ, & replebuntur domus eorum draconibus: & habitabunt ibi struthiones, & pilosi saltabunt ibi:

22 Et respondebunt ibi vlulæ in ædibus eius, & sirenes in delubris voluptatis.

CAPVT XIV.

Vaticinium de Iudæorum consolatione & à Babylonica captiuitate liberatione, Babyloniorumque contritione: quorum ingens superbia, amplitudo dominij & crudelitas explicantur, vna cum punitione Philisthinorum, ac cæterorum qui ob calamitatem Iudæorum lætati sunt.

1 PRopè est vt veniat tempus eius, & dies eius non elongabuntur. Miserebitur enim Dominus Iacob, & eliget adhuc de A

Israël,

Israël,& requiescere eos faciet super humum
suam: adiungetur aduena ad eos, & adhære-
bit domui Iacob.
2 Et tenebunt eos pópuli, & adducent eos
in locum suum: & possidebit eos domus Is-
raël super terram Domini in seruos & ancil-
las:& erunt capientes eos qui se cæperant, &
subiicient exactores suos.
3 Et erit in die illa: cùm requiem dederit
tibi Deus à labore tuo,& à concussione tua,
à seruitute dura, qua antè seruisti:
4 Sumes parabolam istam contra regem
Babylonis,& dices: Quomodo cessauit exa-
ctor,quieuit tributum?
5 Contriuit Dominus baculum impio-
rum, virgam dominantium,
B 6 Cædentem populos in indignatione, pla-
ga insanabili, subiicientem in furore gentes,
persequentem crudeliter.
7 Conquieuit & siluit omnis terra, gauisa
est & exultauit:
8 Abietes quoque lætatæ sunt super te, &
cedri Libani: ex quo dormisti: non ascendet
qui succidat nos.
9 Infernus subter conturbatus est in oc-
cursum aduentus tui,suscitauit tibi gigantes.
Omnes principes terræ surrexerunt de solijs
suis, omnes principes nationum.
10 Vniuersi respondebunt, & dicent tibi:
Et tu vulneratus es sicut & nos,nostri similis
effectus es.
C 11 Detracta est ad inferos superbia tua,
concidit cadauer tuum: subter te sternetur
tinea, & operimentum tuum erunt vermes.
12 Quomodo cecidisti de cælo lucifer, qui
manè oriebaris? corruisti in terram,qui vul-
nerabas gentes?
13 Qui dicebas in corde tuo: In cælum
conscendam,super astra Dei exaltabo solium
meum,sedebo in monte testamenti,in lateri-
bus Aquilonis.
14 Adscendam super altitudinem nu-
bium, similis ero Altissimo.
15 Veruntamen ad infernum detraheris
in profundum laci:
D 16 Qui te viderint, ad te inclinabuntur,
teque prospicient: Numquid iste est vir, qui
conturbauit terram,qui concussit regna,
17 Qui posuit orbem desertum, & vrbes
eius destruxit, vinctis eius non aperuit car-
cerem:
18 Omnes reges gentium vniuersi dormie-
runt in gloria, vir in domo sua.
19 Tu autem proiectus es de sepulchro
tuo, quasi stirps inutilis pollutus, & obuolu-
tus cum his qui interfecti sunt gladio, & de-
scenderunt ad fundamenta laci, quasi cada-
uer putridum.
E 20 Non habebis consortium, neque cum
eis in sepultura:tu enim terram tuam disper-
didisti, tu populum tuum occidisti: non vo-
cabitur in æternum semen pessimorum.
21 Præparate filios eius occisioni in ini-
quitate patrum suorum:non consurgent,nec
hæreditabunt terram, neque implebunt fa-
ciem orbis ciuitatum.
22 Et consurgam super eos, dicit Domi-
nus exercituum: & perdam Babylonis no-
men, & reliquias, & germen, & progeniem,
dicit Dominus. F
23 Et ponam eam in possessionem ericij,&
in paludes aquarum, & scopabo eam in sco-
pa terens,dicit Dominus exercituum.
24 Iurauit Dominus exercituum, dicens:
Si non, vt putaui,ita erit: & quomodo mente
tractaui,
25 Sic eueniet: Vt conteram Assyrium in
terra mea, & in montibus meis conculcem
eum: & auferetur ab eis iugum eius,& onus
illius ab humero eorum tolletur.
26 Hoc consilium, quod cogitaui super
omnem terram, & hæc est manus extenta su-
per vniuersas gentes.
27 Dominus enim exercituum decreuit: &
quis poterit infirmare? & manus eius exten-
ta: & quis auertet eam?
28 In anno, quo mortuus est rex Achaz,
factum est onus istud:
29 Ne læteris Philisthæa omnis tu, quo- G
niam comminuta est virga percussoris tui:de
radice enim colubri egredietur regulus, &
semen eius absorbens volucrem.
30 Et pascentur primogeniti pauperum,&
pauperes fiducialiter requiescent: & interire
faciam in fame radicem tuam, & reliquias
tuas interficiam.
31 Vlula porta, clama ciuitas: prostrata
est Philisthæa omnis: ab Aquilone enim fu-
mus veniet,& nõ est qui effugiet agmen eius.
32 Et quid respondebitur nuntijs gentis?
Quia Dominus fundauit Sion,& in ipso spe-
rabunt pauperes populi eius.

CAPVT XV.

Moabitarum ruina prædicitur,& compassio prophetæ erga Moab.

1 ONus Moab. Quia nocte vastata est Ar A
Moab conticuit: quia nocte vastatus
est murus Moab, conticuit.
2 Ascendit domus, & Dibon ad excelsa in
planctum super Nabo, & super Medaba,
Moab vlulauit: * in cunctis capitibus eius *Ier.48.f.37. Ezech.7.c.18
caluitium,& omnis barba radetur.
3 In triuijs eius accincti sunt sacco: super B
tecta eius, & in plateis eius omnis vlulatus
descendit in fletum.
4 Clamabit Hesebon, & Eleale, vsque Iasa
audita est vox eorum, super hoc expediti
Moab vlulabunt,anima eius vlulabit sibi.
5 Cor meum ad Moab clamabit, vectes C
eius vsque ad Segor vitulam conternantem:
per ascensum enim Luith flens ascendet, &
in via Oronaim clamorem contritionis le-
uabunt.
6 Aquæ enim Nemrim desertæ erunt, quia
aruit herba, defecit germen, viror omnis in-
terijt.
7 Secundùm magnitudinem operis, & vi- D
sitatio eorum: ad torrentem salicum du-
cent eos.
8 Quoniam circuiuit clamor terminum
Moab: vsque ad Gallim vlulatus eius, & vs-
que ad Puteum Elim clamor eius.
9 Quia aquæ Dibõ repletæ sunt sanguine:
ponã enim super Dibon additamẽta; his qui
fugerint de Moab leonem, & reliquijs terræ.

CAPVT XVI.

Orat emitti agnum, nempe Christum, de Petra deserti: Moab ob arrogantiam & perfidiam humiliabitur, paucis ex eo relictis.

A 1 EMitte agnum Domine dominatorem terræ, de Petra deserti ad montem filiæ Sion.

2 Et erit: Sicut auis fugiens, & pulli de nido auolantes, sic erunt filiæ Moab in transcensu Arnon.

3 Ini consilium, coge concilium: pone quasi noctem vmbram tuam in meridie: absconde fugientes, & vagos ne prodas.

4 Habitabunt apud te profugi mei: Moab esto latibulum eorum à facie vastatoris: finitus est enim puluis, consummatus est miser: defecit qui conculcabat terram.

B 5 Et præparabitur in misericordia solium, & sedebit super illud in veritate in tabernaculo Dauid, iudicans & quærens iudicium, & velociter reddens quod iustum est.

* Ier. 48 d. 29. 6 * Audiuimus superbiam Moab, superbus est valdè: superbia eius & arrogantia eius, & indignatio eius, plusquam fortitudo eius.

7 Idcircò vlulabit Moab ad Moab, vniuersus vlulabit: his, qui lætantur super muros cocti lateris; loquimini plagas suas.

8 Quoniam suburbana Hesebon deserta sunt, & vineam Sabama Domini Gentium exciderunt: flagella eius vsque ad Iazer peruenerunt: errauerunt in deserto, propagines eius relictæ sunt, transierunt mare.

C 9 Super hoc plorabo in fletu Iazer vineam Sabama: inebriabo te lacryma mea Hesebon, & Eleale: quoniam super vindemiam tuam, & super messem tuam vox calcantium irruit.

10 Et auferetur lætitia & exultatio de Carmelo, & in vineis non exultabit neque iubilabit, vinum in torculari non calcabit, qui calcare consueuerat: vocem calcantium abstuli.

D 11 Super hoc venter meus ad Moab quasi cithara sonabit, & viscera mea ad murum cocti lateris.

12 Et erit: cùm apparuerit quod laborauit Moab super excelsis suis, ingredietur ad sancta sua vt obsecret, & non valebit.

13 Hoc verbum, quod locutus est Dominus, ad Moab ex tunc:

14 Et nunc locutus est Dominus, dicens: In tribus annis, quasi anni mercenarij, auferetur gloria Moab super omni populo multo, & relinquetur paruus & modicus, nequaquam multus.

CAPVT XVII.

Vastatis Damascenis auxiliaribus populi Israel, similiter & Israel vastabitur, quia oblitus est Dei saluatoris sui, ad quem calamitate pressus reuertetur: & væ persecutoribus populi Domini denuntiatur.

A 1 ONus Damasci. Ecce Damascus desinet esse ciuitas, & erit sicut aceruus lapidum in ruina.

2 Derelictæ ciuitates Aroër gregibus erũt, & requiescent ibi, & non erit qui exterreat.

3 Et cessabit adiutorium ab Ephraim, & regnum à Damasco: & reliquiæ Syriæ sicut gloria filiorum Israël erunt: dicit Dominus exercituum.

4 Et erit in die illa: attenuabitur gloria Iacob, & pinguedo carnis eius marcescet. B

5 Et erit sicut congregans in messe quod restiterit, & brachium eius spicas leget: & erit sicut quærens spicas in valle Raphaim.

6 Et relinquetur in eo sicut racemus, & sicut excussio oleæ duarum vel trium oliuarum in summitate rami, siue quatuor aut quinque in cacuminibus eius fructus eius: dicit Dominus Deus Israel.

7 In die illa inclinabitur homo ad Factorem suum, & oculi eius ad sanctum Israël respicient:

8 Et non inclinabitur ad altaria, quæ fecerunt manus eius: & quæ operati sunt digiti eius non respiciet, lucos & delubra.

9 In die illa, erunt ciuitates fortitudinis eius derelictæ sicut aratra, & segetes quæ derelictæ sunt à facie filiorum Israël, & erit deserta. C

10 Quia oblita es Dei saluatoris tui, & fortis adiutoris tui non es recordata: propterea plantabis plantationem fidelem, & germen alienum seminabis.

11 In die plantationis tuæ labrusca, & manè semen tuum florebit: ablata est messis in die hæreditatis, & dolebit grauiter.

12 Væ multitudini populorum multorum, vt multitudo maris sonantis: & tumultus turbarum, sicut sonitus aquarum multarum. D

13 Sonabunt populi sicut sonitus aquarum inundantium, & increpabit eum, & fugiet procul; & rapietur sicut puluis montium à facie venti, & sicut turbo coram tempestate.

14 In tempore vespere, & ecce turbatio: in matutino, & non subsistet, hæc est pars eorum qui vastauerunt nos, & sors diripientium nos.

CAPVT XVIII.

Aduersus Ægyptios qui Iudæos pellexerant ad confidendum in ipsis: additur consolatio populi Iudaici de reditu ad Ierusalem.

1 VÆ terræ cymbalo alarum, quæ est trans flumina Æthiopiæ, A

2 Qui mittit in mare legatos, & in vasis papyri super aquas. Ite angeli veloces ad gentem conuulsam, & dilaceratam; ad populum terribilem, post quem non est alius; ad gentem expectantem & conculcatam, cuius diripuerunt flumina terram eius.

3 Omnes habitatores orbis, qui moramini in terra, cum eleuatum fuerit signum in montibus, videbitis, & clangorem tubæ audietis: B

4 Quia hæc dicit Dominus ad me: Quiescam, & considerabo in loco meo, sicut meridiana lux clara est, & sicut nubes roris in die messis.

C 5 Ante messem enim totus effloruit, & im-
matura perfectio germinabit, & præcidentur
ramusculi eius falcibus: & quæ derelicta fue-
rint, abscindentur, & excutientur.
6 Et relinquentur simul auibus montium,
& bestijs terræ: & æstate perpetua erunt su-
per eum volucres, & omnes bestiæ terræ su-
per illum hiemabunt.
D 7 In tempore illo, deferetur munus Domi-
no exercituum à populo diuulso & dilace-
rato: à populo terribili, post quem non fuit
alius; à gente expectante, expectante & con-
culcata, cuius diripuerunt flumina terram
eius; ad locum nominis Domini exercituum
montem Sion.

CAPVT XIX.

Describit plenius Ægyptiorum punitionem: & quòd ad Deum conuersi, misso ipsis saluatore consolabuntur.

A 1 ONus Ægypti. Ecce Dominus ascen-
det super nubem leuem, & ingredie-
tur Ægyptum, & commouebuntur simula-
chra Ægypti à facie eius, & cor Ægypti ta-
bescet in medio eius.
2 Et concurrere faciam Ægyptios aduer-
sus Ægyptios: & pugnabit vir contra fra-
trem suum, & vir contra amicum suum, ci-
uitas aduersus ciuitatem, regnum aduersus
regnum.
3 Et dirumpetur spiritus Ægypti in visce-
ribus eius, & consilium eius præcipitabo: &
interrogabunt simulachra sua, & diuinos
suos, & pythones, & ariolos.
4 Et tradam Ægyptum in manu domino-
rum crudelium, & rex fortis dominabitur
eorum, ait Dominus Deus exercituum.
5 Et arescet aqua de mari, & fluuius deso-
labitur, atque siccabitur.
6 Et deficient flumina: attenuabuntur, &
B siccabuntur riui aggerum. Calamus & iun-
cus marcescet:
7 Nudabitur alueus riui à fonte suo, &
omnis sementis irrigua siccabitur, arescet, &
non erit.
8 Et mœrebunt piscatores, & lugebunt
omnes mittentes in flumen hamum, & ex-
pandentes rete super faciem aquarum emar-
cescent.
9 Confundentur qui operabantur linum,
pectentes & texentes subtilia.
10 Et erũt irrigua eius flaccentia: omnes
qui faciebant lacunas ad capiendos pisces.
11 Stulti principes Taneos, sapientes con-
siliarij Pharaonis dederunt consiliũ insipiẽs.
Quomodo dicetis Pharaoni: Filius sapien-
tium ego, filius regum antiquorum?
12 Vbi nunc sunt sapientes tui? annuntient
tibi, & indicent quid cogitauerit Dominus
exercituum super Ægyptum.
13 Stulti facti sunt principes Taneos, emar-
cuerunt principes Mempheos, deceperunt
C Ægyptum, angulum populorum eius.
14 Dominus miscuit in medio eius spiri-
tum vertiginis: & errare fecerunt Ægyp-
tum in omni opere suo, sicut errat ebrius &
vomens.
15 Et non erit Ægypto opus, quod faciat
caput & caudam, incuruantem & refræ-
nantem.
16 In die illa erit Ægyptus quasi mulieres,
& stupebunt, & timebunt à facie commotio-
nis manus Domini exercituum, quam ipse
mouebit super eam.
17 Et erit Terra Iuda Ægypto in pauorem:
omnis qui illius fuerit recordatus, pauebit à
facie consilij Domini exercituum, quod ipse
cogitauit super eam.
18 In die illa erunt quinque ciuitates in
Terra Ægypti, loquentes lingua Chanaan, &
iurantes per Dominum exercituum: Ciuitas
solis vocabitur vna.
19 In die illa erit altare Domini in medio
Terra Ægypti, & titulus Domini iuxta ter-
minum eius.
20 Erit in signum, & in testimonium Do- D
mino exercituum in Terra Ægypti. Clama-
bunt enim ad Dominum à facie tribulantis,
& mittet eis saluatorem & propugnatorem,
qui liberet eos.
21 Et cognoscetur Dñs ab Ægypto, & co-
gnoscent Ægyptij Dominum in die illa, &
colent eum in hostijs & in muneribus: &
vota vouebunt Domino, & soluent.
22 Et percutiet Dñs Ægyptum plaga, &
sanabit eam, & reuertentur ad Dominum,
& placabitur eis, & sanabit eos.
23 In die illa erit via de Ægypto in Assy-
rios, & intrabit Assyrius Ægyptũ, & Ægyp-
tius in Assyrios, & seruient Ægyptij Assur.
24 In die illa erit Israël tertius Ægyptio &
Assyrio: benedictio in medio terræ,
25 Cui benedixit Dominus exercituum,
dicens: Benedictus populus meus Ægypti, &
opus manuum mearum Assyrio: hæreditas
autem mea Israël.

CAPVT XX.

Ex hoc quòd Isaias iubetur nudus & discalceatus incedere, prædicitur Ægyptiorum & Æthyopum captiuitas ab Assyrijs, Iudæis de illorum afflictione stupentibus.

1 IN anno, quo ingressus est Tharthan in A
Azotum, cùm misisset eum Sargon rex
Assyriorum, & pugnasset contra Azotum, &
cæpisset eam:
2 In tempore illo locutus est Dominus in
manu Isaiæ filij Hamos, dicens: Vade, & sol-
ue saccum tuum de lumbis tuis, & calcea-
menta tua tolle de pedibus tuis. Et fecit sic,
vadens nudus, & discalceatus.
3 Et dixit Dominus: sicut ambulauit ser-
uus meus Isaias nudus, & discalceatus, trium
annorum signum & portentum erit super
Ægyptum, & super Æthiopiam:
4 Sic minabit rex Assyriorũ captiuitatem B
Ægypti, & transmigrationem Æthiopiæ, iu-
uenum & senum, nudam & discalceatam, di-
scoopertis natibus ad ignominiam Ægypti.
5 Et timebunt, & confundentur ab Æthio-
pia spe sua, & ab Ægypto gloria sua.
6 Et dicet habitator insulæ huius in die il-
la: Ecce hæc erat spes nostra, ad quos confu-
gimus in auxilium, vt liberarent nos à facie

regis Assyriorum: & quo modo effugere poterimus nos?

CAPVT XXI.

Ruina Babylonis per Medos & Persas: onus Idumææ & Arabiæ.

A 1 ONus deserti maris. Sicut turbines ab Aphrico veniunt, de deserto venit de terra horribili.

2 Visio dura nuntiata est mihi: qui incredulus est, infideliter agit: & qui depopulator est, vastat. Ascende Elam, obside Mede: omnem gemitum eius cessare feci.

3 Proptereà repleti sunt lumbi mei dolore, angustia possedit me sicut angustia parturientis: corrui cùm audirem, conturbatus sum cùm viderem.

B 4 Emarcuit cor meum, tenebræ stupefecerunt me: Babylon dilecta mea posita est mihi in miraculum.

5 Pone mensam, contemplare in specula comedentes & bibentes, surgite principes, arripite clypeum.

6 Hæc enim dixit mihi Dominus: Vade, & pone speculatorem: & quodcumque viderit, annuntiet.

7 Et vidit currum duorum equitum, ascensorem asini, & ascensorem cameli: & contemplatus est diligenter multo intuitu.

8 Et clamauit leo: Super speculam Dñi ego sum, stans iugiter per diem: & * super custodiam meam ego sum, stans totis noctibus.

* Hebr. 2 a.1.

C 9 Ecce iste venit ascensor vir bigæ equitum, & respondit, & dixit: * Cecidit, cecidit Babylon, & omnia sculptilia deorum eius contrita sunt in terram.

* Ier. 51 a 8. Apoc. 14 b.8

10 Tritura mea, & filij areæ meæ, quæ audiui à Domino exercituum Deo Israel, annuntiaui vobis.

11 Onus Duma ad me clamat ex Seir: Custos quid de nocte? Custos quid de nocte?

12 Dixit custos: Venit manè & nox: si quæritis quærite: conuertimini, venite.

13 Onus in Arabia. In saltu ad vesperam dormietis, in semitis Dedanim.

14 Occurrentes sitienti ferte aquam, qui habitatis terram Austri, cum panibus occurrite fugienti.

D 15 A facie enim gladiorum fugerunt, à facie gladij imminentis, à facie arcus extenti, à facie grauis prælij:

16 Quoniam hæc dicit Dominus ad me: Adhuc in vno anno quasi in anno mercenarij, & auferetur omnis gloria Cedar.

17 Et reliquiæ numeri sagittariorum fortium de filijs Cedar imminuentur: Dominus enim Deus Israël locutus est.

CAPVT XXII.

Sermo Domini contra Ierusalem, cuius defiet propheta vastitatem: & quòd neglecto Deo, frustrà se muniat ad resistendum Assyrijs: carpuntur quod cùm plangere deberent, gulæ indulgeãt: & reiecto Sobna templi præposito substituitur Eliacim, cui magna datur potestas.

A 1 ONus vallis visionis. Quidnam quoque tibi est, quia ascendisti & tu omnis in tecta?

2 Clamoris plena, vrbs frequens, ciuitas exultans: interfecti tui, non interfecti gladio, nec mortui in bello.

3 Cuncti principes tui fugerunt simul, duréque ligati sunt: omnes qui inuenti sunt, vincti sunt pariter, procul fugerunt.

4 Proptereà dixi: Recedite à me, amarè flebo: nolite incumbere vt consolemini me super vastitate filiæ populi mei.

5 Dies enim interfectionis, & conculcationis, & fletuum, Domino Deo exercituum in valle visionis, scrutans murum, & magnificus super montem.

6 Et Ælam sumpsit pharetram, currum hominis equitis, & parietem nudauit clypeus.

7 Et erunt electæ valles tuæ plenæ quadrigarum, & equites ponent sedes suas in porta. B

8 Et reuelabitur operimentum Iudæ, & videbis in die illa armamentarium domus saltus.

9 Et scissuras ciuitatis Dauid videbitis, quia multiplicatæ sunt: & congregastis aquas piscinæ inferioris, C

10 Et domos Ierusalem numerastis, & destruxistis domos ad muniendum murum.

11 Et lacum fecistis inter duos muros ad aquam piscinæ veteris: & non suspexistis ad eum, qui fecerat eam, & operatorem eius de longè non vidistis.

12 Et vocabit Dominus Deus exercituum in die illa ad fletum, & ad planctum, ad caluitium & ad cingulum facci:

13 Et ecce gaudium & lætitia, occidere vitulos & iugulare arietes, comedere carnes, & bibere vinum: * Comedamus, & bibamus: cras enim moriemur. D

* Sap. 2.b 6. Inf. 56. d. 12 1 Cor. 15. d.32.

14 Et reuelata est in auribus meis vox Domini exercituum: Si dimittetur iniquitas hæc vobis donec moriamini, dicit Dominus Deus exercituum.

15 Hæc dicit Dominus Deus exercituum: Vade, ingredere ad eum qui habitat in tabernaculo, ad Sobnam præpositum templi, & dices ad eum:

16 Quid tu hic: aut quasi quis hic: quia excidisti tibi hic sepulchrum, excidisti in excelso memoriale diligenter, in petra tabernaculum tibi. E

17 Ecce Dominus asportari te faciet, sicut asportatur gallus gallinaceus, & quasi amictum sic subleuabit te.

18 Coronans coronabit te tribulatione, quasi pilam mittet te in terram latam, & spatiosam: ibi morieris, & ibi erit currus gloriæ tuæ, ignominia domus domini tui.

19 Et expellam te de statione tua, & de ministerio tuo deponam te.

20 Et erit in die illa: Vocabo seruum meum Eliacim filium Helciæ. F

21 Et induam illum tunica tua, & cingulo tuo confortabo eum, & potestatem tuam dabo in manu eius: & erit quasi pater habitantibus Ierusalem, & domui Iuda.

22 * Et dabo clauem domus Dauid super humerum eius: & * aperiet, & non erit qui claudat: & claudet, & non erit qui aperiat.

* Apoc. 3 b.7. * Iob 12.c. 14.

23 Et figam illum paxillum in loco fideli,
& erit in solium gloriæ domui patris eius.
24 Et suspendent super eum omnem glo-
riam domus patris eius, vasorum diuersa ge-
nera, omne vas paruulum, à vasis craterarum
vsque ad omne vas musicorum.
25 In die illa dicit Dñs exercituum: Aufe-
retur paxillus, qui fixus fuerat in loco fideli:
& frangetur, & cadet: & peribit quod pepen-
derat in eo, quia Dominus locutus est.

CAPVT XXIII.

*Tyri vastitas ad annos septuaginta prædi-
citur propter eius superbiam, & posteà resti-
tuetur.*

A 1 ONus Tyri. Vlulate naues maris: quia
vastata est domus, vnde venire con-
sueuerant: de Terra Cethim reuelatum est
eis.
2 Tacete qui habitatis in insula: negotia-
tores Sidonis transfretantes mare, repleue-
runt te.
3 In aquis multis semen Nili, messis flu-
minis fruges eius: & facta est negotiatio
gentium.
4 Erubesce Sidon: ait enim mare, fortitudo
maris, dicens: Non parturiui, & non peperi.
& non enutriui iuuenes, nec ad incremen-
tum perduxi virgines.
5 Cùm auditum fuerit in Ægypto, dole-
bunt cùm audierint de Tyro;
6 Transite maria, vlulate qui habitatis in
insula:
B 7 Numquid non vestra hæc est, quæ glo-
riabatur à diebus pristinis in antiquitate sua?
ducent eam pedes sui longè ad peregrinan-
dum.
8 Quis cogitauit hoc super Tyrum quon-
dam coronatam, cuius negotiatores princi-
pes, institores eius inclyti terræ?
9 Dominus exercituum cogitauit hoc, vt
detraheret superbiam omnis gloriæ, & ad
ignominiam deduceret vniuersos inclytos
terræ.
10 Transi terram tuam quasi flumen filia
maris, non est cingulum vltrà tibi.
C 11 Manum suam extendit super mare, con-
turbauit regna: Dominus mandauit aduer-
sus Chanaan, vt contereret fortes eius,
12 Et dixit: Non adijcies vltrà vt glorieris,
calumniam sustinens virgo filia Sidonis: in
Cethim consurge transfreta, ibi quoque non
erit requies tibi.
13 Ecce terra Chaldæorum talis populus
non fuit, Assur fundauit eam; in captiuitatem
traduxerunt robustos eius, suffoderunt do-
mos eius, posuerunt eam in ruinam.
14 Vlulate naues maris, quia deuastata est
fortitudo vestra.
15 Et erit in die illa: In obliuione eris ò
Tyre septuaginta annis, sicut dies regis v-
nius: post septuaginta autem annos erit Ty-
ro quasi canticum meretricis.
D 16 Sume citharam, circui ciuitatem mere-
trix obliuioni tradita: benè cane, frequenta
canticum, vt memoria tui sit.
17 Et erit post septuaginta annos: Visita-
bit Dominus Tyrum, & reducet eam ad
mercedes suas: & rursum fornicabitur cum
vniuersis regnis terræ super faciem terræ.
18 Et erunt negotiationes eius, & mer-
cedes eius sanctificatæ Domino: non con-
dentur, neque reponentur: quia his,
qui habitauerint coram Domino, erit ne-
gotiatio eius, vt manducent in saturi-
tatem, & vestiantur vsque ad vetusta-
tem.

CAPVT XXIV.

*Mala quæ Dominus propter peccata vni-
uerso orbi facturus est, adiecta interim reli-
quiarum consolatione: & quàm terribilis erit
dies diuini iudicij.*

1 ECce Dominus dissipabit terram, & A
nudabit eam, & affliget faciem eius,
& disperget habitatores eius.
2 * Et erit sicut populus, sic sacerdos: & si- * Osee 4. b.9.
cut seruus, sic dominus eius: sicut ancilla, sic
domina eius: sicut emens, sic ille qui vendit:
sicut fœnerator, sic is qui mutuum accipit:
sicut qui repetit, sic qui debet.
3 Dissipatione dissipabitur terra, & direp-
tione prædabitur. Dominus enim locutus est
verbum hoc.
4 Luxit & defluxit terra, & infirmata est:
defluxit orbis, infirmata est altitudo populi
terræ.
5 Et terra infecta est ab habitatoribus suis:
quia transgressi sunt leges, mutauerunt ius,
dissipauerunt fœdus sempiternum.
6 Propter hoc maledictio vorabit terram, B
& peccabunt habitatores eius: ideoque in-
sanient cultores eius, & relinquentur homi-
nes pauci.
7 Luxit vindemia, infirmata est vitis, inge-
muerunt omnes qui lætabantur corde.
8 Cessauit gaudium tympanorum, quieuit
sonitus lætantiũ, conticuit dulcedo citharæ.
9 Cum cantico non bibent vinum: amara
erit potio bibentibus illam.
10 Attrita est ciuitas vanitatis, clausa est
omnis domus nullo introeunte.
11 Clamor erit super vino in plateis: deser-
ta est omnis lætitia: translatum est gaudium
terræ.
12 Relicta est in vrbe solitudo, & calami-
tas opprimet portas.
13 Quia hæc erunt in medio terræ, in me-
dio populorum: quomodo si paucæ oliuæ,
quæ remanserunt, excutiantur ex olea; & ra-
cemi, cùm fuerit finita vindemia.
14 Hi leuabunt vocem suam, atque lauda- C
bunt: cùm glorificatus fuerit Dominus, hin-
nient de mari.
15 Propter hoc in doctrinis glorificate
Dominum: in insulis maris nomen Domini
Dei Israël.
16 A finibus terræ laudes audiuimus, glo-
riam iusti. Et dixi: Secretum meum mihi, se-
cretum meum mihi, væ mihi: præuaricantes
præuaricati sunt, & præuaricatione trans-
gressorum præuaricati sunt.
17 Formido, & fouea, & laqueus super te,
qui habitatores terræ.

Ier.48.g.4. 18 * Et erit; Qui fugerit à voce formidinis, cadet in foueam: & qui se explicauerit de fouea, tenebitur laqueo: quia cataractæ de excelsis apertæ sunt, & concutientur fundamenta terræ.
19 Confractione confringetur terra, contritione conteretur terra, commotione commouebitur terra,
20 Agitatione agitabitur terra sicut ebrius, & auferetur quasi tabernaculum vnius noctis: & grauabit eam iniquitas sua, & corruet, & non adjiciet vt resurgat.
21 Et erit: In die illa visitabit Dominus super militiam cæli in excelso; & super reges terræ, qui sunt super terram.
22 Et congregabuntur in congregatione vnius fascis in lacum, & claudentur ibi in carcere: & post multos dies visitabuntur.
23 Et erubescet luna, & confundetur sol, cùm regnauerit Dominus exercituum in monte Sion, & in Ierusalem, & in conspectu senum suorum fuerit glorificatus.

CAPVT XXV.

Propheta Deo gratias agit de operibus suis mirabilibus, & beneficijs populo ipsius in monte Sion præstandis.

A 1 Domine Deus meus es tu, exaltabo te, & confitebor nomini tuo: quoniam fecisti mirabilia, cogitationes antiquas fideles, amen.
2 Quia posuisti ciuitatem in tumulum, vrbem fortem in ruinam, domum alienorum: vt non sit ciuitas, & in sempiternum non ædificetur.
3 Super hoc laudabit te populus fortis, ciuitas gentium robustarum timebit te.
4 Quia factus es fortitudo pauperi, fortitudo egeno in tribulatione sua: spes à turbine, vmbraculum ab æstu spiritus enim robustorum quasi turbo impellens parietem.
B 5 Sicut æstus in siti, tumultum alienorum humiliabis: & quasi calore sub nube torrente: propaginem fortium marcescere facies.
6 Et faciet Dominus exercituum omnibus populis in monte hoc conuiuium pinguium, conuiuium vindemiæ, pinguium medullatorum, vindemiæ defæcatæ.
C 7 Et præcipitabit in monte isto faciē vinculi colligati super omnes populos, & telam quam orditus est super omnes nationes.
8 Præcipitabit mortem in sempiternum,
Apoc. 7.21 & 21. * & auferet Dominus Deus lacrymam ab omni facie, & opprobrium populi sui auferet de vniuersa terra: quia Dominus locutus est.
9 Et dicet in die illa: Ecce Deus noster iste, expectauimus eum, & saluabit nos: iste Dominus, sustinuimus eum, exultabimus, & lætabimur in salutari eius.
D 10 Quia requiescet manus Domini in monte isto: & triturabitur Moab sub eo, sicuti teruntur paleæ in plaustro.
11 Et extendet manus suas sub eo, sicut extendit natans ad natandum: & humiliabit gloriam eius cum allisione manuum eius.
12 Et munimenta sublimium murorum tuorum concident, & humiliabuntur, & detrahentur in terram vsque ad puluerem.

CAPVT XXVI.

Canticum gratiarum actionis ob exaltationem iustorum & humiliationem impiorum, & de resurrectione mortuorum.

1 In die illa cantabitur canticum istud in terra Iuda. A
Vrbs fortitudinis nostræ Sion saluator, ponetur in ea murus & antemurale.
2 Aperite portas, & ingrediatur gens iusta, custodiens veritatem.
3 Vetus error abijt: seruabis pacem; pacem, quia in te sperauimus.
4 Sperastis in Domino in sæculis æternis, in Domino Deo forti in perpetuum.
5 Quia incuruabit habitantes in excelso, ciuitatem sublimem humiliabit.
Humiliabit eam vsque ad terram, detrahet ad eam vsque ad puluerem.
6 Conculcabit eam pes, pedes pauperis, gressus egenorum.
7 Semita iusti recta est, rectus callis iustis ad ambulandum. B
8 Et in semita iudiciorum tuorum Domine sustinuimus te: nomen tuum, & memoriale tuum in desiderio animæ.
9 Anima mea desiderauit te in nocte: sed & spiritu meo in præcordijs meis de manè vigilabo ad te.
Cùm feceris iudicia tua in terra, iustitiam discent habitatores orbis.
10 Misereamur impio, & non discet iustitiam: in terra sanctorum iniqua gessit, & non videbit gloriam Domini.
11 Domine exaltetur manus tua, & non videant: videant, & confundantur zelantes populi: & ignis hostes tuos deuoret.
12 Domine dabis pacem nobis: omnia enim opera nostra operatus es nobis. C
13 Domine Deus noster, possederunt nos domini absque te, tantùm in te recordemur nominis tui.
14 Morientes non viuant, gigantes nō resurgant: propterea visitasti & contriuisti eos, & perdidisti omnem memoriam eorum.
15 Indulsisti genti Domine, indulsisti genti: numquid glorificatus es: elongasti omnes terminos terræ.
16 Domine in angustia requisierunt te, in tribulatione murmuris doctrina tua eis.
17 Sicut quæ concipit, cū appropinquauerit ad partum, dolens clamat in doloribus suis: sic facti sumus à facie tua Domine.
18 Concepimus, & quasi parturiuimus, & peperimus spiritum, salutes non fecimus in terra, ideò non ceciderunt habitatores terræ. D
19 Viuent mortui tui, interfecti mei resurgent: expergiscimini, & laudate qui habitatis in puluere: quia ros lucis ros tuus, & terram gigantum detrahes in ruinam.
20 Vade populus meus, intra in cubicula tua, claude ostia tua super te, abscondere modicum ad momentum; donec pertranseat indignatio.

* Michæ 1. a. 3.

22 * Ecce enim Dñs egredietur de loco suo, vt visitet iniquitatem habitatoris terræ contra eum: & reuelabit terra sanguinem suum, & non operiet vltrà interfectos suos.

CAPVT XXVII.

Punitio Leuiathan, paterna Domini correctio in filios Israel: ciuitas munita desolabitur: filij Israel reuersi ab Assyrijs & Ægypto adorabunt Dominum in Ierusalem.

A

1 IN die illa visitabit Dominus in gladio suo duro, & grandi, & forti, super Leuiathan serpentem vectem, & super Leuiathan serpentem tortuosum, & occidet cetum, qui in mari est.

2 In die illa vinea meri cantabit ei.

3 Ego Dominus, qui seruo eam, repentè propinabo ei: ne fortè visitetur contra eam, nocte & die seruo eam.

B

4 Indignatio non est mihi: quis dabit me spinam & veprem in prælio: gradiar super eam succendam eam pariter?

5 An potiùs tenebit fortitudinem meam, faciet pacem mihi, pacem faciet mihi?

6 Qui ingrediuntur impetu ad Iacob, florebit & germinabit Israël, & implebunt faciem orbis semine.

7 Numquid iuxta plagam percutientis se percussit eum: aut sicut occidit interfectos eius, sic occisus est?

8 In mensura contra mensuram, cùm abiecta fuerit, iudicabis eam: meditatus est in spiritu suo duro per diem æstus.

C

9 Idcircò super hoc dimittetur iniquitas domui Iacob: & iste omnis fructus vt auferatur peccatum eius, cùm posuerit omnes lapides altaris sicut lapides cineris allisos, non stabunt luci & delubra.

10 Ciuitas enim munita desolata erit, speciosa relinquetur, & dimittetur quasi desertum: ibi pascetur vitulus, & ibi accubabit, & consumet summitates eius.

D

11 In siccitate messes illius conterentur, mulieres venientes, & docentes eam: non est enim populus sapiens, proptereà non miserebitur eius, qui fecit eum; & qui formauit eum, non parcet ei.

12 Et erit: In die illa percutiet Dñs ab alueo fluminis vsq; ad torrentem Ægypti, & vos congregabimini vnus & vnus filij Israël.

13 Et erit: In die illa clangetur in tuba magna, & venient qui perditi fuerant de Terra Assyriorum, & qui eiecti erant in Terra Ægypti, & adorabunt Dominum in monte sancto in Ierusalem.

CAPVT XXVIII.

Superbis & ebrijs Israelitis comminatur Dominus, eò quòd sacerdotes vacent ebrietati, & principes irrideant verba & comminationes prophetarum, ponentes mendacium spem suam: de lapide angulari in fundamentis Sion ponendo: de pœna illusorum, & consolatione paucorum bonorum.

A

1 VÆ coronæ superbiæ ebrijs Ephraim, & flori decidenti, gloriæ exaltationis eius, qui erant in vertice vallis pinguissimæ, errantes à vino.

2 Ecce validus & fortis Dominus, sicut impetus grandinis; turbo confringens, sicut impetus aquarum multarum inundantium, & emissarum super terram spatiosam.

3 Pedibus conculcabitur corona superbiæ ebriorum Ephraim.

B

4 Et erit flos decidens gloriæ exultationis eius, qui est super verticem vallis pinguium, quasi temporaneum ante maturitatem autumni: quod cùm aspexerit videns, statim vt manu tenuerit, deuorabit illud.

5 In die illa erit Dominus exercituum corona gloriæ, & sertum exultationis residuo populi sui:

6 Et spiritus iudicij sedenti super iudicium, & fortitudo reuertentibus de bello ad portam.

7 Verùm hi quoque præ vino nescierunt, & præ ebrietate errauerunt: sacerdos & propheta nescierunt præ ebrietate, absorpti sunt à vino, errauerunt in ebrietate, nescierunt videntem, ignorauerunt iudicium.

8 Omnes enim mensę replete sunt vomitu, sordiumque, ita vt non esset vltrà locus.

C

9 Quem docebit scientiam? & quem intelligere faciet auditum? ablactatos à lacte, auulsos ab vberibus.

10 Quia manda remanda, manda remanda, expecta reexpecta, expecta reexpecta, modicum ibi, modicum ibi.

11 * In loquela enim labij, & lingua altera loquetur ad populum istum. * 1. Cor. 14. d. 21.

12 Cui dixit: Hæc est requies mea, reficite lassum, & hoc est meum refrigerium: & noluerunt audire.

13 Et erit eis verbum Domini: Manda remanda, manda remanda, expecta reexpecta, expecta reexpecta, modicum ibi, modicum ibi: vt vadant, & cadant retrorsum, & conterantur, & illaqueentur, & capiantur.

D

14 Propter hoc audite verbum Domini viri illusores, qui dominamini super populum meum, qui est in Ierusalem.

15 Dixistis enim: Percussimus fœdus cum morte, & cum inferno fecimus pactum. Flagellum inundans cùm transierit, non veniet super nos: quia posuimus mendacium spem nostram, & mendacio protecti sumus.

16 Idcircò hæc dicit Dominus Deus: * Ecce ego mittam in fundamentis Sion lapidem, lapidem probatum: angularem, pretiosum, in fundamento fundatum, qui crediderit non festinet. * Psal. 117. c. 22. Mat. 21. d. 42. Act. 4 b. 11. Rom. 9. g. 33. 1. Pet. 2. b. 6.

17 Et ponam in pondere iudicium, & iustitiam in mensura: & subuertet grando spem mendacij: & protectionem aquæ inundabunt.

18 Et delebitur fœdus vestrum cum morte, & pactum vestrum cum inferno non stabit: flagellum inundans cùm transierit, eritis ei in conculcationem.

E

19 Quandocumque pertransierit, tollet vos: quoniam manè diluculo pertransibit in die & in nocte, & tantummodo sola vexatio intellectum dabit auditui.

20 Coangustatum est enim stratum, ita vt alter decidat: & pallium breue vtrumque operire non potest.

21 * Sicut enim in monte diuisionum stabit Dominus: * sicut in valle, quæ est in Gabaon, irascetur: vt faciat opus suum, alienum opus eius: vt operetur opus suum: peregrinum est opus eius ab eo.

* 2. Reg. 5. d. 20. 1. Par. 14. c. 11. * Ios 10. b. 10.

F

22 Et nunc nolite illudere, ne fortè constringantur vincula vestra, consummationem enim & abbreuiationem audiui à Domino Deo exercituum super vniuersam terram.

23 Auribus percipite, & audite vocem meam, attendite, & audite eloquium meum.

24 Numquid tota die arabit arans vt serat, proscindet & sarriet humum suam?

25 Nonne cùm adæquauerit faciem eius, feret gith, & cyminum sparget, & ponet triticum per ordinem, & ordeum, & milium, & viciam in finibus suis?

26 Et erudiet illum in iudicio: Deus suus docebit illum.

G

27 Non enim in serris triturabitur gith, nec rota plaustri super cyminum circuibit: sed in virga excutietur gith, & cyminum in baculo.

28 Panis autem comminuetur: verùm non in perpetuum triturans triturabit illum, neque vexabit eum rota plaustri, nec vngulis suis comminuet eum.

29 Et hoc à Domino Deo exercituum exiuit, vt mirabile faceret consilium, & magnificaret iustitiam.

CAPVT XXIX.

Obsidio & afflictio Ierusalem contritio gentium illam obsidentium: de libro signato, ac cæcitate Iudæorum: væ profundis corde denuntiatur reliquias Iacob prædicit illuminandas, & ad Deum conuertendas.

A

1 VÆ Ariel, Ariel ciuitas, quam expugnauit Dauid: additus est annus ad annum: solemnitates euolutæ sunt.

2 Et circumuallabo Ariel, & erit tristis & mœrens, & erit mihi quasi Ariel.

3 Et circumdabo quasi sphæram in circuitu tuo, & iaciam contra te aggerem, & munimenta ponam in obsidionem tuam.

4 Humiliaberis, de terra loqueris, & de humo audietur eloquium tuum: & erit quasi pythonis de terra vox tua, & de humo eloquium tuum mussitabit.

B

5 Et erit sicut puluis tenuis multitudo ventilantium te: & sicut fauilla pertransiens multitudo eorum, qui contra te præualuerunt:

6 Eritque repentè confestim. A Domino exercituum visitabitur in tonitruo, & commotione terræ, & voce magna turbinis & tempestatis, & flammæ ignis deuorantis.

7 Et erit sicut somnium visionis nocturnæ multitudo omnium Gentium, quæ dimicauerunt contra Ariel, & omnes qui militauerunt, & obsederunt, & præualuerunt aduersus eam.

C

8 Et sicut somniat esuriens, & comedit, cùm autem fuerit expergefactus, vacua est anima eius: & sicut somniat sitiens, & bibit, & postquam fuerit expergefactus, lassus adhuc sitit, & anima eius vacua est: sic erit multitudo omnium Gentium, quæ dimicauerunt contra montem Sion.

9 Obstupescite, & admiramini, fluctuate, & vacillate: inebriamini, & non à vino: mouemini, & non ab ebrietate.

D

10 Quoniam miscuit vobis Dominus spiritum soporis, claudet oculos vestros prophetas & principes vestros, qui vident visiones, operiet.

11 Et erit vobis visio omnium sicut verba libri signati, quem cum dederint scienti litteras, dicent: Lege istum: & respondebit: Non possum, signatus est enim.

12 Et dabitur liber nescienti litteras, diceturque ei: Lege: & respondebit: Nescio litteras.

13 Et dixit Dominus: * Eò quòd appropinquat populus iste ore suo, & labijs suis glorificat me, cor autem eius longè est à me, & timuerunt me mandato hominum & doctrinis:

* Matt. 15 b 8. Mar. 7. a. 6.

E

14 Ideò ecce ego addam vt admirationem faciam populo huic miraculo grandi & stupendo: * peribit enim sapientia à sapientibus eius, & intellectus prudentium eius abscondetur.

* 1. Cor. 1. c. 19 Abd. c. 8.

15 Væ qui profundi estis corde, vt à Domino abscondatis consilium: quorum sunt in tenebris opera, & dicunt: * Quis videt nos, & quis nouit nos?

* Eccli. 23. c. 26.

16 Peruersa est hæc vestra cogitatio: quasi si lutum contra figulum cogitet, & dicat opus factori suo: Non fecisti me: & figmentum dicat fictori suo: Non intelligis.

F

17 Nonne adhuc in modico & in breui conuertetur Libanus in charmel, & charmel in saltum reputabitur?

18 Et audient in die illa surdi verba libri, & de tenebris & caligine oculi cæcorum videbunt.

19 Et addent mites in Domino lætitiam, & pauperes homines in sancto Israël exultabunt:

20 Quoniam defecit qui præualebat, consummatus est illusor: & succisi sunt omnes qui vigilabant super iniquitatem:

G

21 Qui peccare faciebant homines in verbo, & arguentem in porta supplantabant, & declinauerunt frustrà à iusto.

22 Propter hoc, hæc dicit Dominus ad domum Iacob, qui redemit Abraham: Non modò confundetur Iacob, nec modò vultus eius erubescet.

23 Sed cùm viderit filios suos, opera manuum mearum, in medio sui sanctificantes nomen meum, & sanctificabunt sanctum Iacob, & Deum Israël prædicabunt:

24 Et scient errantes spiritu intellectum, & mussitatores dicent legem.

CAPVT XXX.

Comminatio aduersus Iudæos, qui Domino inconsulto præmentibus Assyriis ad Ægyptios confugiebant, ipsis quoque prophetarum admonitiones audire nolentibus, sed vana præsidia quærentibus, grauem denuntiat afflictionem: & quam sit Deus futurus benignus ad ipsum reuertentibus: & de magna reuertentium felicitate, ac iudicio impiorum.

A 1 VÆ filij desertores, dicit Dominus, vt faceretis consilium, & non ex me: & ordiremini telam, & non per spiritum meum, vt adderetis peccatum super peccatum:

2 Quia ambulatis vt descendatis in Ægyptum, & os meum non interrogastis, sperantes auxilium in fortitudine Pharaonis, & habentes fiduciam in vmbra Ægypti.

3 Et erit vobis fortitudo Pharaonis in confusionem, & fiducia vmbræ Ægypti in ignominiam.

4 Erant enim in Tani principes tui, & nuntij tui vsque ad Hanes peruenerunt.

5 Omnes confusi sunt super populo, qui eis prodesse non potuit: non fuerunt in auxilium & in aliquam vtilitatem, sed in confusionem & in opprobrium.

B 6 Onus iumentorum Austri. In terra tribulationis & angustiæ leæna, & leo ex eis, vipera & regulus volans, portantes super humerós iumentorum diuitias suas, & super gibbum camelorum thesauros suos, ad populum qui eis prodesse non poterit.

7 Ægyptus enim frustrà & vanè auxiliabitur: ideò clamaui super hoc: Superbia tantùm est quiesce.

8 Nunc ergo ingressus scribe ei super buxum, & in libro diligenter exara illud, & erit in die nouissimo in testimonium vsque in æternum.

9 Populus enim ad iracundiam prouocans est, & filij mendaces, filij nolentes audire legem Dei.

10 Qui dicunt videntibus: Nolite videre; & aspicientibus: Nolite aspicere nobis ea, quæ recta sunt: loquimini nobis placentia, videte nobis errores.

C 11 Auferte à me viam, declinate à me semitam, cesset à facie nostra sanctus Israël.

12 Propterea hæc dicit sanctus Israël: Pro eo quòd reprobastis verbum hoc, & sperastis in calumnia & in tumultu, & innixi estis super eo:

13 Propterea erit vobis iniquitas hæc sicut interruptio cadens, & requisita in muro excelso, quoniam subitò, dum non speratur, veniet contritio eius.

14 Et comminuetur sicut conteritur lagena figuli contritione perualida: & non inuenietur de fragmentis eius testa, in qua portetur igniculus de incendio, aut hauriatur parum aquæ de fouea.

15 Quia hæc dicit Dominus Deus sanctus Israël: Si reuertamini & quiescatis, salui eritis: in silentio & in spe erit fortitudo vestra. Et noluistis,

16 Et dixistis: Nequaquam, sed ad equos fugiemus: ideò fugietis. Et super veloces ascendemus: ideò velociores erunt, qui persequentur vos. D

17 Mille homines à facie terroris vnius: & à facie terroris quinque fugietis, donec relinquamini quasi malus nauis in vertice montis, & quasi signum super collem.

18 Propterea expectat Dominus vt misereatur vestri: & ideò exaltabitur parcens vobis: quia Deus iudicij Dominus: beati omnes qui expectant eum.

19 Populus enim Sion habitabit in Ierusalem: plorans nequaquam plorabis, miserans miserebitur tui: ad vocem clamoris tui statim vt audierit, respondebit tibi.

20 Et dabit vobis Dominus panem arctũ, & aquam breuem: & non faciet auolare à te vltrà doctorem tuum: & erunt oculi tui videntes præceptorem tuum. E

21 Et aures tuæ audient verbum post tergum monentis: Hæc est via, ambulate in ea: & non declinetis neque ad dexteram, neque ad sinistram.

22 Et contaminabis laminas sculptilium argenti tui, & vestimentum conflatilis auri tui, & disperges ea sicut immunditiam menstruatæ. Egredere, dices ei:

23 Et dabitur pluuia semini tuo, vbicumque seminaueris in terra: & panis frugum terræ erit vberrimus, & pinguis, pascetur in possessione tua in die illo agnus spatiosè:

24 Et tauri tui, & pulli asinorum, qui operantur terram, commistum migma comedent sicut in area ventilatum est.

25 Et erunt super omnem montem excelsum, & super omnem collem eleuatum, riui currentium aquarum, in die interfectionis multorum cùm ceciderint turres. F

26 Et erit lux lunæ sicut lux solis, & lux solis erit septempliciter sicut lux septem dierum, in die qua alligauerit Dominus vulnus populi sui, & percussuram plagæ eius sanauerit.

27 Ecce nomen Domini venit de longinquo, ardens furor eius, & grauis ad portandum: labia eius, repleta sunt indignatione, & lingua eius quasi ignis deuorans.

28 Spiritus eius velut torrens inundans vsque ad medium colli, ad perdendas gentes in nihilum, & frænum erroris, quod erat in maxillis populorum.

29 Canticum erit vobis sicut nox sanctificatæ solemnitatis, & lætitia cordis sicut qui pergit cum tibia, vt intret in montem Domini ad fortem Israël. G

30 Et auditam faciet Dñs gloriam vocis suæ, & terrorem brachij sui ostendet in comminatione furoris, & flamma ignis deuorantis: allidet in turbine, & in lapide grandinis.

31 A voce enim Domini pauebit Assur virga percussus.

32 Et erit transitus virgæ fundatus, quam requiescere faciet Dominus super eum in tympanis & citharis, & in bellis præcipuis expugnabit eos.

33 Præparata est enim ab heri Topheth, à rege præparata, profunda, & dilatata. Nutrimenta

menta eius, ignis & ligna multa: flatus Dñi sicut torrens sulphuris succendens eam.

CAPVT XXXI.

Iudæos qui fiducia in Deum relicta, ad Ægyptios & humana confugiunt præsidia, prædicit consumendos vnà cùm suis auxiliarÿs, reuertentes verò ad Dominum, virtute diuina liberandos.

A 1 VÆ qui descendunt in Ægyptum ad auxilium, in equis sperantes, & habentes fiduciam super quadrigis, quia multæ sunt; & super equitibus, quia prævalidi nimis: & non sunt confisi super sanctum Israël, &
B Dominum non requisierunt.

2 Ipse autem sapiens adduxit malum, & verba sua non abstulit: & consurget contra domum pessimorum, & contra auxilium operantium iniquitatem.

3 Ægyptus, homo, & non Deus: & equi eorum, caro, & non spiritus: & Dominus inclinabit manum suam, & corruet auxiliator, & cadet cui præstatur auxilium, simulque omnes consumentur.

C 4 Quia hæc dicit Dominus ad me: Quomodo si rugiat leo, & catulus leonis super prædam suam, & cùm occurrerit ei multitudo pastorum, à voce eorum non formidabit, & à multitudine eorum non pauebit: sic descendet Dominus exercituum vt prælietur super montem Sion, & super collem eius.

5 Sicut aues volantes, sic proteget Dominus exercituum Ierusalem, protegens & liberans, transiens & saluans.

6 Conuertimini sicut in profundum recesseratis filij Israël.

D 7 In die enim illa abijciet vir idola argenti sui, & idola auri sui, quæ fecerunt vobis manus vestræ in peccatum.

8 Et cadet Assur in gladio non viri, & gladius non hominis vorabit eum, & fugiet non à facie gladij: & iuuenes eius vectigales erunt:

9 Et fortitudo eius à terrore transibit, & pauebunt fugientes principes eius: dixit Dominus; cuius ignis est in Sion, & caminus eius in Ierusalem.

CAPVT XXXII.

De rege ac principibus in iustitia regnaturis, & de populi subditi felicitate: stulto autem principi & opulentis mulieribus futura prædicitur calamitas: pacis quoque pulchritudo ac requies opulenta promittitur populo Dei.

A 1 ECce in iustitia regnabit rex, & principes in iudicio præerunt.

2 Et erit vir sicut qui absconditur à vento, & celat se à tempestate, sicut riui aquarum in siti, & vmbra petræ prominentis in terra deserta.

3 Non caligabunt oculi videntium, & aures audientium diligenter auscultabunt.

4 Et cor stultorum intelliget scientiam, & lingua balborũ velociter loquetur & planè.

5 Non vocabitur vltrà is, qui insipiens est, princeps: neque fraudulentus appellabitur maior:

6 Stultus enim fatua loquetur, & cor eius faciet iniquitatem, vt perficiat simulationem, & loquatur ad Dominum fraudulenter, & vacuam faciat animam esurientis, & potum sitienti auferat.

B 7 Fraudulenti vasa pessima sunt: ipse enim cogitationes concinnauit ad perdendos mites in sermone mendaci, cùm loqueretur pauper iudicium.

8 Princeps verò ea, quæ digna sunt principe, cogitabit, & ipse super duces stabit.

9 Mulieres opulentæ surgite, & audite vocem meam: filiæ confidentes percipite auribus eloquium meum.

C 10 Post dies enim & annum; vos conturbabimini confidentes: consummata est enim vindemia, collectio vltrà non veniet.

11 Obstupescite opulentæ, conturbamini confidentes: exuite vos, & confundimini, accingite lumbos vestros.

12 Super vbera plangite, super regione desiderabili, super vinea fertili.

13 Super humum populi mei spinæ & vepres ascendent: quantò magis super omnes domos gaudij ciuitatis exultantis?

14 Domus enim dimissa est, multitudo vrbis relicta est, tenebræ & palpatio factæ sunt super speluncas vsque in æternum. Gaudium onagrorum pascua gregum,

D 15 Donec effundatur super nos spiritus de excelso: & erit desertum in charmel, & charmel in saltum reputabitur.

16 Et habitabit in solitudine iudicium, & iustitia in charmel sedebit.

17 Et erit opus iustitiæ pax, & cultus iustitiæ silentium, & securitas vsque in sempiternum:

18 Et sedebit populus meus in pulchritudine pacis, & in tabernaculis fiduciæ, & in requie opulenta.

19 Grando autem in descensione saltus, & humilitate humiliabitur ciuitas.

20 Beati, qui seminatis super omnes aquas immittentes pedem bouis & asini.

CAPVT XXXIII.

Permixtim de deiectione Sennacherib loquitur, & Iudæorum liberatione, ac diuinæ potentiæ exaltatione: inuehitur contra hypocritas: & quales esse debeant qui cum Domino habitaturi sunt in excelsis: Ierusalem vero habitatio erit opulenta, in qua magnificabitur Dominus, rex & legislator noster.

A 1 VÆ qui prædaris, nonne & ipse prædaberis? & qui spernis, nonne & ipse sperneris? cùm consummaueris deprædationem, deprædaberis: cùm fatigatus desieris contemnere, contemneris.

2 Domine miserere nostri: te enim expectauimus: esto brachium nostrum in manè, & salus nostra in tempore tribulationis.

3 A voce angeli fugerunt populi, & ab exaltatione tua dispersæ sunt gentes.

4 Et congregabuntur spolia vestra sicut colligitur bruchus, velut cùm fossæ plenæ fuerint de eo.

5 Magnificatus est Dominus, quoniam

habitauit in excelso : impleuit Sion iudicio
& iustitia.
6 Et erit fides in temporibus tuis : diuitiæ
salutis sapientia & scientia : timor Domini
B ipse est thesaurus eius.
7 Ecce videntes clamabunt foris , angeli
pacis amarè flebunt.
8 Dissipatæ sunt viæ, cessauit transiens per
semitam,irritum factum est pactum,proiecit
ciuitates,non reputauit homines.
9 Luxit, & elanguit terra : confusus est Li-
banus, & obsorduit, & factus est Saron sicut
desertum : & concussa est Basan , & Car-
melus.
10 Nunc consurgam,dicit Dominus:nunc
exaltabor, nunc subleuabor.
11 Concipietis ardorem,parietis stipulam:
spiritus vester vt ignis vorabit vos.
12 Et erunt populi quasi de incendio ci-
nis, spinæ congregatæ igni comburentur.
13 Audite qui longè estis, quæ fecerim, &
cognoscite vicini fortitudinem meam.
14 Conterriti sunt in Sion peccatores ,
possedit tremor hypocritas, quis poterit ha-
bitare de vobis cum igne deuorante ? quis
habitabit ex vobis cum ardoribus sempi-
C ternis ?
* Ps. 14.2. 2, 15 * Qui ambulat in iustitijs , & loquitur
veritatem , qui proijcit auaritiam ex calum-
nia , & excutit manus suas ab omni mune-
re , qui obturat aures suas ne audiat san-
guinem , & claudit oculos suos ne videat
malum.
16 Iste in excelsis habitabit , munimenta
saxorum sublimitas eius : panis ei datus est,
aquæ eius fideles sunt.
17 Regem in decore suo videbunt oculi
eius , cernent terram de longè.
* 1. Cor. 1. c. 20. 18 Cor tuum meditabitur timorem : * vbi
est litteratus? vbi legis verba ponderans ? vbi
doctor paruulorum ?
19 Populum impudentem non videbis,po-
pulum alti sermonis:ita vt non possis intelli-
gere disertitudinem linguæ eius,in quo nulla
est sapientia.
D 20 Respice Sion ciuitatem solemnitatis
nostræ:oculi tui videbunt Ierusalem,habita-
tionem opulentam, tabernaculum quod ne-
quaquam transferri poterit : nec auferentur
claui eius in sempiternum, & omnes funicu-
li eius non rumpentur :
21 Quia solummodò ibi magnificus est
Dominus noster : locus fluuiorum riui latis-
simi & patentes : non transibit per eum na-
uis remigum , neque trieris magna transgre-
dietur eum.
22 Dominus enim iudex noster, Dominus
legifer noster, Dominus rex noster : ipse sal-
uabit nos.
23 Laxati sunt funiculi tui , & non præ-
ualebunt : sic erit malus tuus vt dilatare si
gnum non queas . Tunc diuidentur spolia
prædarum multarum : claudi diripient ra-
pinam.
24 Nec dicet vicinus : Elangui : po-
pulus qui habitat in ea , auferetur ab eo ini-
quitas.

CAPUT XXXIV.

*Acerba Dei vltio super omnes gentes : Idu-
mææ quoque contritio & perpetua vastitas
prædicitur.*

1 ACcedite Gentes, & audite, & populi A
attendite : audiat terra, & plenitudo
eius ; orbis,& omne germen eius.
2 Quia indignatio Domini super omnes
Gentes , & furor super vniuersam militiam
eorum : interfecit eos : & dedit eos in oc-
cisionem.
3 Interfecti eorum proijcientur , & de ca-
daueribus eorum ascendet fœtor : tabescent
montes à sanguine eorum.
4 Et tabescet omnis militia cælorum , &
complicabuntur sicut liber cæli & omnis
militia eorum defluet,sicut defluit folium de
vinea & de ficu.
5 Quoniam inebriatus est in cælo gladius
meus : ecce super Idumæam descendet , &
super populum interfectionis meæ, ad iudi-
cium. B
6 Gladius Domini repletus est sanguine,
incrassatus est adipe, de sanguine agnorum ,
& hircorum , de sanguine medullatorum a-
rietum : victima enim Domini in Bosra, &
interfectio magna in terra Edom.
7 Et descendent vnicornes cũ eis, & tauri
cum potentibus:inebriabitur terra eorũ san-
guine, & humus eorum adipe pinguium :
8 Quia dies vltionis Domini, annus retri-
butionum iudicij Sion.
9 Et conuertentur torrentes eius in pi-
cem, & humus eius in sulphur : & erit terra
eius in picem ardentem.
10 Nocte & die non extinguetur, in sem- C
piternum ascendet fumus eius:à generatione
in generationem desolabitur , in sæcula sæ-
culorum non erit transiens per eam.
11 Et possidebunt illam onocrotalus &
ericius : ibis & coruus habitabunt in ea : &
extendetur super eam mensura, vt redigatur
ad nihilum , & perpendiculum in deso la-
tionem.
12 Nobiles eius non erunt ibi : regem po-
tiùs inuocabunt , & omnes principes eius
erunt in nihilum.
13 Et orientur in domibus eius spinæ , &
vrticæ, & paliurus in munitionibus eius : &
erit cubile draconum, & pascua struthionũ.
14 Et occurrent dæmonia onocentauris, D
& pilosus clamabit alter ad alterum : ibi cu-
bauit lamia,& inuenit sibi requiem.
15 Ibi habuit foueam ericius, & enutriuit
catulos, & circumfodit, & fouit in vmbra
eius : illuc congregati sunt milui , alter ad
alterum.
16 Requirite diligenter in libro Domini,
& legite : vnum ex eis non defuit, alter alte-
rum non quæsiuit : quia quod ex ore meo
procedit, ille mandauit, & spiritus eius ipse
congregauit ea.
17 Et ipse misit eis fortem, & manus eius
diuisit eam illis in mensuram : vsque in æter-
num possidebunt eam , in generationem &
generationem habitabunt in ea.

CAPVT XXXV.

De futura consolatione, lætitia, securitate, & felicitate perpetua eorum qui in Christum sunt credituri.

A 1 LÆtabitur deserta & inuia, & exultabit solitudo, & florebit quasi lilium.

2 Germinans germinabit, & exultabit lętabunda & laudans: gloria Libani data est ei: decor Carmeli, & Saron; ipsi videbunt gloriam Domini, & decorem Dei nostri.

B 3 Confortate manus dissolutas, & genua debilia roborate.

4 Dicite pusillanimis: Confortamini, & nolite timere: ecce Deus vester vltionem adducet retributionis: Deus ipse veniet, & saluabit vos.

5 Tunc aperientur oculi cæcorum, & aures surdorum patebunt.

C 6 Tunc saliet sicut ceruus claudus, & aperta erit lingua mutorum: quia scissæ sunt in deserto aquæ, & torrentes in solitudine.

7 Et quæ erat arida, erit in stagnum, & sitiens in fontes aquarum. In cubilibus, in quibus prius dracones habitabant, orietur viror calami & iunci.

8 Et erit ibi semita & via, & via sancta vocabitur: non transibit per eam pollutus, & hæc erit vobis directa via, ita vt stulti non errent per eam:

D 9 Non erit ibi leo, & mala bestia non ascendet per eam, nec inuenietur ibi: & ambulabunt qui liberati fuerint.

10 Et redempti à Dño conuertentur, & venient in Sion cum laude & lętitia sempiterna super caput eorum: gaudium & lætitiam obtinebunt, & fugiet dolor & gemitus.

CAPVT XXXVI.

Sennacherib captis ciuitatibus Iudæ munitis, mittit Rabsacen ad capiendam Ierusalem, qui varijs in Ezechiam iactatis conuitijs & blasphemijs in Deum, Ierosolymitas ad deditionem exhortatur.

A 4. Reg. 18. c.13. 2. Par. 32. a.1. Eccli. 48. c. 20.

1 ET factum est in quarto decimo anno regis Ezechiæ, ascendit Sennacherib rex Assyriorum super omnes ciuitates Iuda munitas, & cæpit eas.

2 Et misit rex Assyriorum Rabsacen de Lachis in Ierusalem, ad regem Ezechiam in manu graui, & stetit in aquæductu piscinæ superioris in via Agri fullonis.

3 Et egressus est ad eũ Eliacim filius Helciæ, qui erat super domum, & Sobna scriba, & Ioahe filius Asaph à commentarijs.

4 Et dixit ad eos Rabsaces: Dicite Ezechiæ: Hæc dicit rex magnus rex Assyriorum: Quæ est ista fiducia, qua confidis?

5 Aut quo consilio vel fortitudine rebellare disponis super quem habes fiduciam, quia recessisti à me?

B 6 Ecce confidis super baculũ arundineum confractum istum, super Ægyptum: cui si innixus fuerit homo, intrabit in manum eius, & perforabit eam: sic Pharao rex Ægypti omnibus, qui confidunt in eo.

7 Quòd si responderis mihi in Dño Deo nostro cõfidimus: nõne ipse est, cuius abstulit Ezechias excelsa & altaria, & dixit Iudę & Ierusalem: Coram altari isto adorabitis?

8 Et nunc trade te Dño meo regi Assyriorum, & dabo tibi duo millia equorum, nec poteris ex te præbere adscensores eorum.

9 Et quomodo sustinebis faciem iudicis vnius loci ex seruis domini mei minoribus? Quod si confidis in Ægypto, in quadrigis, & in equitibus: C

10 Et nunc numquid sine Domino ascendi ad terram istam, vt disperderem eam? Dominus dixit ad me: Ascende super terram istam, & disperde eam.

11 Et dixit Eliacim, & Sobna, & Ioahe ad Rabsacen: Loquere ad seruos tuos Syria lingua: intelligimus enim: ne loquaris ad nos Iudaice in auribus populi, qui est super murũ.

12 Et dixit ad eos Rabsaces: Numquid ad dominum tuum & ad te misit me Dominus meus, vt loquerer omnia verba ista; & non potiùs ad viros, qui sedent in muro, vt comedant stercora sua, & bibant vrinam pedum suorum vobiscum?

13 Et stetit Rabsaces, & clamauit voce magna Iudaicè, & dixit: Audite verba regis magni, regis Assyriorum.

14 Hæc dicit rex: Non seducat vos Ezechias, quia non poterit eruere vos.

15 Et non vobis tribuat fiduciam Ezechias super Domino, dicens: Eruens liberabit nos Dominus, non dabitur ciuitas ista in manu regis Assyriorum.

16 Nolite audire Ezechiã: hæc enim dicit rex Assyriorũ: Facite mecum benedictionem & egredimini ad me, & comedite vnusquisq; vineam suam, & vnusquisque ficum suam: & bibite vnusquisque aquam cisternæ suæ, D

17 Donec veniam, & tollam vos ad terram quæ est vt terra vestra, terram frumenti & vini, terram panum & vinearum.

18 Nec conturbet vos Ezechias, dicens: Dominus liberabit nos. Numquid liberauerunt dij gentium vnusquisque terram suam de manu regis Assyriorum?

19 Vbi est deus Emath, & Arphad? vbi est deus Sepharuaim? numquid liberauerunt Samariam de manu mea?

20 Quis est ex omnibus dijs terrarum istarum, qui eruerit terram suam de manu mea, vt eruat Dominus Ierusalem de manu mea?

21 Et siluerunt, & non responderunt ei verbum. Mandauerat enim rex, dicens: ne respondeatis ei.

22 Et ingressus est Eliacim filius Helciæ, qui erat super domum, & Sobna scriba, & Ioahe filius Asaph à commentarijs, ad Ezechiam scissis vestibus, & nuntiauerunt ei verba Rabsacis.

CAPVT XXXVII.

Consternatus Ezechias propter blasphemias tum Rabsacis, tum Sennacherib, mittit ad Isaiam vt Dominum deprecetur, qui ipsum confortans diuinum promittit auxilium: & cæso per Angelum exercitu Sennacherib, etiam ipse à filijs suis interimitur.

1 ET factum est, cùm audisset rex Ezechias, scidit vestimenta sua, & obuolu- A 4. Reg. 19. a.1.

uolutus est sacco, & intrauit in domum Domini.
2 Et misit Eliacim, qui erat super domum, & Sobnam scribam, & seniores de sacerdotibus, opertos saccis, ad Isaiam filium Amos prophetam,
3 Et dixerunt ad eum: Hæc dicit Ezechias: Dies tribulationis, & correptionis, & blasphemiæ, dies hæc: quia venerunt filij vsque ad partum, & virtus non est patiendi.
B
4 Si quo modo audiat Dominus Deus tuus verba Rabsacis, quem misit rex Assyriorum dominus suus ad blasphemandum Deum viuentem, & exprobrandum sermonibus, quos audiuit Dominus Deus tuus: leua ergo orationem pro reliquijs, quæ repertæ sunt.
5 Et venerunt serui regis Ezechiæ ad Isaiam.
6 Et dixit ad eos Isaias: Hæc dicetis domino vestro: Hæc dicit Dominus: Ne timeas à facie verborum, quæ audisti, quibus blasphemauerunt pueri regis Assyriorum me.
7 Ecce ego dabo ei spiritum, & audiet nuntium, & reuertetur ad terram suam, & corruere eum faciam gladio in terra sua.
8 Reuersus est autem Rabsaces, & inuenit regem Assyriorum prælíantem aduersus Lobnam. Audierat enim quia profectus esset de Lachis,
9 Et audiuit de Tharaca rege Æthiopiæ, dicentes: Egressus est vt pugnet contra te. Quod cùm audisset, misit nuntios ad Ezechiam; dicens:
10 Hæc dicetis Ezechiæ regi Iudæ, loquentes: Non te decipiat Deus tuus, in quo tu confidis, dicens: Non dabitur Ierusalem in manu regis Assyriorum.
C
11 Ecce tu audisti omnia, quæ fecerunt reges Assyriorum omnibus terris, quas subuerterunt, & tu poteris liberari?
12 Numquid eruerunt eos dij Gentium, quos subuerterunt patres mei, Gozam, & Haram, & Reseph, & filios Eden, qui erant in Thalassar?
13 Vbi est rex Emath, & rex Arphad, & rex vrbis Sepharuaim, Ana, & Aua?
14 Et tulit Ezechias libros de manu nuntiorum, & legit eos, & ascendit in domum Domini, & expandit eos Ezechias coram Domino.
15 Et orauit Ezechias ad Dominnm, dicens:
16 Domine exercituum Deus Israël, qui sedes super cherubim: tu es Deus solus omnium regnorum terræ, tu fecisti cælum & terram.
D
17 Inclina Domine aurem tuam, & audi: aperi Domine oculos tuos, & vide, & audi omnia verba Sennacherib, quæ misit ad blasphemandum Deum viuentem.
18 Verè enim Domine desertas fecerunt reges Assyriorum terras, & regiones earum.
19 Et dederunt deos earum igni: non enim erant dij, sed opera manuum hominum, lignum & lapis: & comminuerunt eos.
20 Et nunc Domine Deus noster salua nos de manu eius: & cognoscant omnia regna terræ, quia tu es Dominus solus.

21 Et misit Isaias filius Amos ad Ezechiam, dicens: Hæc dicit Dominus Deus Israël: Pro quibus rogasti me de Sennacherib rege Assyriorum.
22 Hoc est verbum, quod locutus est Dominus super eum: Despexit te, & subsannauit te virgo filia Sion: post te caput mouit filia Ierusalem.
23 Cui exprobrasti, & quem blasphemasti, & super quem exaltasti vocem, & leuasti altitudinem oculorum tuorum? Ad sanctum Israël.
24 In manus seruorum tuorum exprobrasti Domino: & dixisti: In multitudine quadrigarum mearum ego ascendi altitudinem montium, iuga Libani: & succidam excelsa cedrorum eius, & electas abietes illius, & introibo altitudinem summitatis eius, saltum Carmeli eius. E
25 Ego fodi, & bibi aquam, & exiccaui vestigio pedis mei omnes riuos aggerum.
26 Numquid non audisti, quæ olim fecerim ei? ex diebus antiquis ego plasmaui illud: & nunc adduxi: & factum est in eradicationem collium compugnantium, & ciuitatum munitarum.
27 Habitatores earũ breuiata manu contremuerunt, & confusi sunt: facti sunt sicut fęnum agri, & gramẽ pascuæ, & herba tectorum, quæ exaruit antequam maturesceret.
28 Habitationem tuam, & egressum tuum, & introitum tuum cognoui, & insaniam tuam contra me.
29 Cũ fureres aduersum me, superbia tua ascendit in aures meas: ponam ergo circulũ in naribus tuis, & frænum in labijs tuis, & reducam te in viam, per quam venisti.
30 Tibi autem hoc erit signum: Comede hoc anno quæ sponte nascuntur, & in anno secundo pomis vescere: in anno autem tertio seminate, & metite, & plantate vineas, & comedite fructum earum.
31 Et mittet id, quod saluatum fuerit de domo Iuda, & quod reliquum est, radicem deorsum, & faciet fructum sursum:
32 Quia de Ierusalem exibunt reliquiæ, & saluatio de monte Sion: zelus Domini exercituum faciet istud.
33 Propterea hæc dicit Dominus de rege Assyriorum: Non intrabit ciuitatem hanc, & non iaciet ibi sagittam, & non occupabit eam clypeus, & non mittet in circuitu eius aggerem. G
34 In via qua venit, per eam reuertetur, & ciuitatem hanc non ingredietur, dicit Dominus:
35 Et protegam ciuitatem istam, vt saluem eam propter me, & propter Dauid seruum meum.
36 * Egressus est autem Angelus Dñi, & percussit in castris Assyriorum centum octoginta quinque millia. Et surrexerunt manè, & ecce omnes, cadauera mortuorum. * 4 Reg. 19 & 35. Tob. 1. d. 21. Eccli. 48. d. 24. 1. Mac 7. f. 41. 2. Mac. 8. e. 19.
37 Et egressus est. & abijt, & reuersus est Sennacherib rex Assyriorum, & habitauit in Niniue.
38 Et factum est, cùm adoraret in templo Nesroch deum suum, Adramelech & Sarasar

filij eius percusserunt eum gladio: fugeruntque in Terram Ararat, & regnauit Asarhaddon filius eius pro eo.

CAPVT XXXVIII.

Ezechias à morte sibi per Isaiam comminata liberatus, signo in horologio Achaz accepto, & promissa de manu Assyriorum liberatione, additisque ei ad vitam quindecim annis, canticum hoc gratiarum actionis Deo cecinit.

A 1 IN diebus illis ægrotauit Ezechias vsque ad mortem: & introiuit ad eum Isaias filius Amos propheta, & dixit ei: Hæc dicit Dominus: Dispone domui tuæ, quia morieris tu, & non viues.

4. Reg 20. a.1. 2.Par.32.f. 24.

2 Et conuertit Ezechias faciem suam ad parietem, & orauit ad Dominum:

3 Et dixit: Obsecro Domine, memento quæso quomodo ambulauerim coram te in veritate, & in corde perfecto, & quod bonum est in oculis tuis fecerim. Et fleuit Ezechias fletu magno.

4 Et factum est verbum Domini ad Isaiam, dicens:

5 Vade, & dic Ezechiæ: Hæc dicit Dominus Deus Dauid patris tui: Audiui orationem tuam, & vidi lacrimas tuas: ecce ego adijciam super dies tuos quindecim annos:

6 Et de manu regis Assyriorum eruam te, & ciuitatem istam, & protegam eam.

B 7 Hoc autem tibi erit signum à Domino, quia faciet Dominus verbum hoc, quod locutus est:

* Eccl. 48. d.26.

8 * Ecce ego reuerti faciam vmbram linearum, per quas descenderat in horologio Achaz in sole, retrorsum decem lineis. Et reuersus est sol decem lineis per gradus, quos descenderat.

9 Scriptura Ezechiæ regis Iuda, cùm ægrotasset, & conualuisset de infirmitate sua.

10 Ego dixi: in dimidio dierum meorum vadam ad portas inferi.

Quæsiui residuum annorum meorum.

11 Dixi: Non videbo Dominum Deum in terra viuentium.

Non aspiciam hominem vltrà, & habitatorem quietis.

C 12 Generatio mea ablacta est, & conuoluta est à me, quasi tabernaculum pastorum

Præcisa est velut à texente, vita mea: dum adhuc ordirer, succidit me: de manè vsque ad vesperam finies me.

13 Sperabam vsque ad manè, quasi leo sic contriuit omnia ossa mea:

De manè vsque ad vesperam finies me.

14 Sicut pullus hirundinis sic clamabo, meditabor vt columba.

Attenuati sunt oculi mei, suspicientes in excelsum.

Domine vim patior, responde pro me.

15 Quid dicam, aut quid respondebit mihi cum ipse fecerit;

Recogitabo tibi omnes annos meos in amaritudine animæ meæ.

D 16 Domine si sic viuitur, & in talibus vita spiritus mei, corripies me, & viuificabis me.

17 Ecce in pace amaritudo mea amarissima:

Tu autem eruisti animam meam vt non periret, proiecisti post tergum tuum omnia peccata mea.

18 Quia non infernus confitebitur tibi, neque mors laudabit te? non expectabunt qui descendunt in lacum, veritatem tuam.

19 Viuens viuens ipse confitebitur tibi, sicut & ego hodie: pater filijs notam faciet veritatem tuam.

20 Domine saluum me fac, & psalmos nostros cantabimus cunctis diebus vitæ nostræ in domo Domini.

21 Et iussit Isaias vt tollerent massam de ficis, & cataplasmarent super vulnus, & sanaretur.

22 Et dixit Ezechias: Quod erit signum quia ascendam in domum Domini?

CAPVT XXXIX.

Ezechias cùm missis à rege Babylonis nuntios suos ostendißet thesauros, ab Isaia de futura eorum in Babylonem ablatione præmonetur.

1 IN tempore illo misit Merodach Baladan, filius Baladan rex Babylonis, libros & munera ad Ezechiam: audierat enim quòd ægrotasset & conualuisset. A

4. Reg. 20. c.12.

2 Lætatus est autem super eis Ezechias, & ostendit eis cellam aromatum, & argenti, & auri, & odoramentorũ, & vnguenti optimi, & omnes apothecas supellectilis suæ, & vniuersa quæ inuẽta sunt in thesauris eius. Non fuit verbũ quod non ostẽderet eis Ezechias in domo sua, & in omni potestate sua. B

3 Introiuit autem Isaias propheta ad Ezechiam regem, & dixit ei: Quid dixerunt viri isti, & vnde venerunt ad te? Et dixit Ezechias: De terra longinqua venerunt ad me, de Babylone.

4 Et dixit: Quid viderunt in domo tua? Et dixit Ezechias: Omnia quæ in domo mea sunt, viderunt: non fuit res, quam non ostenderim eis in thesauris meis. C

5 Et dixit Isaias ad Ezechiam: Audi verbum Domini exercituum.

6 Ecce dies venient, & auferentur omnia, quæ in domo tua sunt, & quæ thesaurizauerunt patres tui vsque ad diem hanc, in Babylonem: non relinquetur quidquam, dicit Dominus. D

7 Et de filijs tuis, qui exibunt de te, quos genueris, tollent, & erunt eunuchi in palatio regis Babylonis.

8 Et dixit Ezechias ad Isaiam: Bonum verbum Domini quod locutus est: Et dixit: Fiat tantum pax & veritas in diebus meis.

CAPVT XL.

Consolatio & salus Ierusalem per Christum futura: Ioannis Baptistæ prædicatio: fragilitas hominis, & perpetuitas verbi diuini: Christi in carnem aduentus, ipsiusque gloria, potestas & retributio palàm annuntianda: contra idololatras Deum sculptilibus assimilantes, incomparabilem Dei potentiam ac sapientiam commendat: quidque sperantes in Domino mutent fortitudinem.

1 COnsolamini, consolamini populus meus dicit Deus vester. A

2 Loquimini ad cor Ierusalē, & aduocate
eā: quoniam completa est malitia eius, dimissa est iniquitas illius: suscepit de manu Domini dupl.icia pro omnibus peccatis suis.
3 * Vox clamantis in deserto: Parate viam Domini, rectas facite in solitudine semitas Dei nostri.

* Matt. 3 a.3. Marc. 1.a.3. Luc.3 b.4. Ioan. 1. c. 23.

4 Omnis vallis exaltabitur, & omnis mons & collis humiliabitur, & erunt praua in directa. & aspera in vias planas.

B

5 Et reuelabitur gloria Domini, & videbit omnis caro pariter quod os Dñi locutū est.
6 Vox dicentis: Clama. Et dixi: Quid clamabo? * Omnis caro fœnum, & omnis gloria eius quasi flos agri.

* Eccl. 14. c 18. Iac. 1 b 10. 1 Petr. 1 d.24.

7 Exiccatum est fœnum, & cecidit flos, quia spiritus Domini sufflauit in eo. Verè fœnum est populus:
8 Exiccatum est fœnum, & cecidit flos: Verbum autem Domini nostri manet in æternum.
9 Super montem excelsum ascende tu, qui euangelizas Sion: exalta in fortitudine vocem tuam, qui euangelizas Ierusalem: exalta, noli timere. Dic ciuitatibus Iuda: Ecce Deus vester:

C

10 Ecce Dominus Deus in fortitudine veniet, & brachium eius dominabitur: ecce merces eius cum eo, & opus illius coram illo.
11 * Sicut pastor gregem suum pascet: in brachio suo congregabit agnos, & in sinu suo leuabit, fœtas ipse portabit.

* Ezec. 34 f.23. 37. g. 24. Ioan. 10.c. 11.

12 Quis mensus est pugillo aquas, & cœlos palmo ponderauit? quis appendit tribus digitis molem terræ, & librauit in pondere montes, & colles in statera?
13 * Quis adiuuit spiritum Domini? aut quis consiliarius eius fuit, & ostendit illi?

* Sap. 9.c. 13. Rom. 11.d. 34. 1. Cor. 2 d.16

14 Cum quo iniit consilium, & instruxit eum, & docuit eum semitam iustitiæ, & erudiuit eum scientiam, & viam prudentiæ ostendit illi?

D.

15 Ecce Gentes quasi stilla situlæ, & quasi momentum stateræ reputatæ sunt: ecce insulæ quasi puluis exiguus.
16 Et Libanus non sufficiet ad succendendum, & animalia eius non sufficient ad holocaustum.
17 Omnes gentes quasi non sint, sic sunt coram eo, & quasi nihilum & inane reputatæ sunt ei.
18 * Cui ergo similem fecistis Deum? aut quam imaginem ponetis ei?

* Act. 17.f 29.

E

19 Numquid sculptile conflauit faber? aut aurifex auro figurauit illud, & laminis argenteis argentarius?
20 Forte lignum & imputribile elegit: artifex sapiens quærit quomodo statuat simulachrum, quod non moueatur.
21 Numquid non scitis? numquid non audistis? numquid non annuntiatum est vobis ab initio? numquid non intellexistis fundamenta terræ?
22 Qui sedet super gyrū terræ, & habitatores eius sunt quasi locustæ: qui extendit velut nihilum cœlos, & expandit eos sicut tabernaculum ad inhabitandum.
23 Qui dat secretorum scrutatores quasi non sint, iudices terræ velut inane fecit:

F

24 Et quidem neque plantatus, neque satus, neque radicatus in terra truncus eorum: repentè flauit in eos, & aruerunt, & turbo quasi stipulam auferet eos.
25 Et cui assimilastis me, & adæquastis, dicit sanctus?
26 Leuate in excelsum oculos vestros, & videte quis creauit hæc: qui educit in numero militiam eorum, & omnes ex nomine vocat: præ multitudine fortitudinis & roboris, virtutisque eius, neque vnum reliquum fuit.

G

27 Quare dicis Iacob, & loqueris Israël: Abscondita est via mea à Domino, & à Deo meo iudicium meum transiuit?
28 Numquid nescis, aut non audisti? Deus sempiternus Dominus, qui creauit terminos terræ: non deficiet, neque laborauit, nec est inuestigatio sapientiæ eius.
29 Qui dat lasso virtutem: & his, qui non sunt, fortitudinem & robur multiplicat.
30 Deficient pueri, & laborabunt, & iuuenes in infirmitate cadent.
31 Qui autem sperant in Domino, mutabunt fortitudinem, assument pennas sicut aquilæ, current & non laborabunt, ambulabunt & non deficient.

CAPVT XLI.

Disceptat Dominus cum idololatris de potentia & varijs magnisque beneficijs populo Iudaico exhibitis: quibus suam comprobat potentiam & benignitatem erga homines: ostendens simul & idolorum impotentiam, & idololatrarum vanitatem.

A

1 Taceant ad me insulæ, & Gentes mutent fortitudinem: accedant, & tunc loquantur, simul ad iudicium propinquemus.
2 Quis suscitauit ab Oriente iustum, vocauit eum vt sequeretur se? dabit in conspectu eius Gentes, & reges obtinebit: dabit quasi puluerem gladio eius, sicut stipulam vento raptam arcui eius.
3 Persequetur eos, transibit in pace, semita in pedibus eius non apparebit.
4 Quis hæc operatus est, & fecit, vocans generationes ab exordio? Ego Dominus, * primus & nouissimus ego sum.

* Inf. 44.a. 6 48. b. 12. Apoc. 1.b. 8 d.17. 22. c 13

5 Viderunt insulæ, & timuerunt, extrema terræ obstupuerunt, appropinquauerunt, & accesserunt. B
6 Vnusquisque proximo suo auxiliabitur, & fratri suo dicet: Confortare.
7 Confortauit faber ærarius percutiens malleo eum, qui cudebat tunc temporis, dicens: Glutino bonum est: & confortauit eum clauis, vt non moueretur.
8 Et tu Israël serue meus, Iacob quem elegi, semen Abraham amici mei:
9 In quo apprehendi te ab extremis terræ, & à longinquis eius vocaui te, & dixi tibi: Seruus meus es tu, elegi te, & non abieci te.
10 Ne timeas, quia ego tecum sum: ne declines, quia ego Deus tuus: confortaui te, C

& au-

& auxiliatus sum tibi, & suscepit te dextera
iusti mei.
11 Ecce confundentur & erubescent omnes, qui pugnant aduersum te: erunt quasi non sint, & peribunt viri, qui contradicunt tibi.
12 Quæres eos,& non inuenies, viros rebelles tuos: erunt quasi non sint: & veluti consumptio,homines bellantes aduersũ te.
13 Quia ego Dominus Deus tuus apprehendens manum tuam, dicensque tibi: Ne timeas, ego adiuui te.
D
14 Noli timere vermis Iacob, qui mortui estis ex Israël: ego auxiliatus sum tibi, dixit Dominus: & redemptor tuus sanctus Israël.
15 Ego posui te quasi plaustrum triturans nouum, habens rostra serrantia: triturabis montes, & comminues: & colles quasi puluerem pones.
16 Ventilabis eos,& ventus tollet, & turbo disperget eos: & tu exultabis in Domino, in sancto Israël lætaberis.
17 Egeni & pauperes quærunt aquas & non sunt: lingua eorum siti aruit. Ego Dominus exaudiam eos, Deus Israël non derelinquam eos.
E
18 Aperiam in supinis collibus flumina,& in medio camporum fontes: ponam desertum in stagna aquarum,& terram inuiam in riuos aquarum.
19 Dabo in solitudinẽ cedrum, & spinam, & myrtum, & lignum oliuæ: ponam in deserto abietem, vlmum, & buxum simul:
20 Vt videant,& sciant,& recogitent, & intelligant pariter,quia manus Domini fecit hoc,& sanctus Israël creauit illud.
21 Propè facite iudicium vestrum, dicit Dominus: afferte, si quid fortè habetis, dixit rex Iacob.
F
22 Accedant, & nuntient nobis quæcumque ventura sunt: priora quæ fuerunt nuntiate: & ponemus cor nostrum, & sciemus nouissima eorum, & quæ ventura sunt indicate nobis.
23 Annuntiate quæ ventura sunt in futurum, & sciemus quia dij estis vos, benè quoque aut malè, si potestis,facite: & loquamur, & videamus simul.
24 Ecce, vos estis ex nihilo,& opus vestrum ex eo quod non est: abominatio est qui elegit vos.
25 Suscitaui ab Aquilone,& veniet ab Ortu solis: vocabit nomen meum, & adducet magistratus quasi lutum,& velut plastes conculcans humum.
G
26 Quis annuntiauit ab exordio vt sciamus,& à principio vt dicamus:Iustus es? non est neque annuntians,neque prædicens, neque audiens sermones vestros.
27 Primus ad Sion dicet: Ecce adsunt, & Ierusalem euangelistam dabo.
28 Et vidi, & non erat neque ex istis quisquam qui iniret consilium, & interrogatus responderet verbum.
29 Ecce omnes iniusti, & vana opera eorum: ventus & inane simulachra eorum.

CAPVT XLII.

Pater sibi complacet in filio Christo, cuius virtutes & opera quæ facturus est, propheta explicat, exhortans vniuersas gentes ad laudem & gratiarum actionem: addit quoque, malos, idololatras & ingratos grauiter à Domino puniendos, plurimùm conquerens de ingratitudine seruorum Dei.

1 Ecce seruus meus, suscipiam eum: electus meus,complacuit sibi in illo anima mea: dedi spiritum meum super eum,iudicium Gentibus proferet. A Mat. 12.b. 8.
2 Non clamabit, neque accipit personam, nec audietur vox eius foris.
3 Calamum quassatum non conteret,& linum fumigans non extinguet: in veritate educet iudicium.
4 Non erit tristis,neque turbulentus, donec ponat in terra iudicium: & legem eius insulæ expectabunt.
5 Hæc dicit Dominus Deus, creans cęlos, & extendens eos: firmans terram,& quæ germinant ex ea: dans flatum populo,qui est super eam,& spiritum calcantibus eam.
6 Ego Dominus vocaui te in iustitia, & apprehendi manum tuam,& seruaui te.* Et dedi te in fœdus populi,in lucem Gentium: B * Inf. 49. b.6.
7 Vt aperires oculos cæcorum,& educeres de conclusione vinctum, de domo carceris sedentes in tenebris.
8 * Ego Dominus, hoc est nomen meum: gloriam meam alteri non dabo, & laudem meam sculptilibus. *Inf.48.b. 11.
9 Quæ prima fuerunt,ecce venerunt: noua quoque ego annuntio: antequam oriantur, audita vobis faciam.
10 Cantate Domino canticum nouum, laus eius ab extremis terræ: qui descenditis in mare: plenitudo eius; insulæ & habitatores earum.
11 Subleuetur desertum,& ciuitates eius: in domibus habitabit Cedar:laudate habitatores Petræ,de vertice montium clamabunt.
12 Ponent Domino gloriam, & laudem eius in insulis nuntiabunt.
13 Dominus sicut fortis egredietur, sicut vir prælìator suscitabit zelum: vociferabitur clamabit:super inimicos suos cõfortabitur.
14 Tacui semper, silui, patiens fui, sicut parturiens loquar: dissipabo, & absorbebo simul. C
15 Desertos faciam montes, & colles, & omne gramen eorum exiccabo: & ponam flumina in insulas,& stagna arefaciam.
16 Et ducam cęcos in viam,quam nesciũt; & in semitis, quas ignorauerunt, ambulare eos faciam: ponam tenebras coram eis in lucem,& praua in recta: hæc verba feci eis, & non dereliqui eos.
17 Conuersi sunt retrorsum, confundantur confusione qui confidunt in sculptili,qui dicunt conflatili: Vos dij nostri.
18 Surdi audite, & cæci intuemini ad videndum.
19 Quis cęcus,nisi seruus meus? & surdus, nisi ad quem nuntios meos misi? quis cæcus,

nisi qui venumdatus est? & quis cæcus, nisi
seruus Domini?
20 Qui vides multa, nonne custodies? qui
apertas habes aures, nonne audies?
21 Et Dominus voluit vt sanctificaret
eum, & magnificaret legem, & extolleret.
D 22 Ipse autem populus direptus, & vasta-
tus: laqueus iuuenum omnes, & in domibus
carcerum absconditi sunt: facti sunt in rapi-
nam, nec est qui eruat; in direptionem, nec
est qui dicat: Redde.
23 Quis est in vobis qui audiat hoc, atten-
dat & auscultet futura?
24 Quis dedit in direptionem Iacob, &
Israël vastantibus? nonne Dominus ipse, cui
peccauimus? Et noluerunt in vijs eius am-
bulare, & non audierunt legem eius.
25 Et effudit super eum indignationem fu-
roris sui, & forte bellum, & combussit eum
in circuitu, & non cognouit: & succendit
eum, & non intellexit.

CAPVT XLIII.

Populum credentem securum facit, eius ex vniuerso orbe multiplicationem futuram promittens, cum enarratione præteritorum ac futurorum Dei erga populum suum beneficiorum, quibus se solum verum Deum esse comprobat: addita graui expostulatione aduersus Iudæorum ingratitudinem.

A 1 ET nunc hæc dicit Dominus creans te
Iacob, & formans te Israël: Noli ti-
mere quia redemi te, & vocaui te nomine
tuo: meus es tu.
2 Cùm transieris per aquas, tecum ero, &
flumina non operient te: cùm ambulaueris
in igne, non combureris: & flamma non ar-
debit in te.
3 Quia ego Dominus Deus tuus sanctus
Israël saluator tuus, dedi propitiationem
tuam Ægyptum: Æthiopiam & Saba pro te.
4 Ex quo honorabilis factus es in oculis
meis, & gloriosus: ego dilexi te, & dabo ho-
mines pro te, & populos pro anima tua.
5 Noli timere, quia ego tecum sum: ab
Oriente adducam semen tuum, & ab Occi-
dente congregabo te.
6 Dicam Aquiloni: Da; & Austro: Noli
prohibere? affer filios meos de longinquo, &
filias meas ab extremis terræ.
7 Et omnem, qui inuocat nomen meum, in
gloriam meam creaui eum, formaui eum, &
feci eum.
8 Educ foras populum cæcum, & oculos
habentem; surdum, & aures ei sunt.
B 9 Omnes gentes congregatæ sunt simul, &
collectæ sunt tribus: quis in vobis annuntiet
istud, & quæ prima sunt, audire nos facient?
dent testes eorum, iustificentur, & audiant
& dicant. Verè.
10 Vos testes mei, dicit Dominus, & seruus
meus, quem elegi: vt sciatis, & credatis mihi,
& intelligatis quia ego ipse sum. Ante me
non est formatus Deus, & post me non erit.
*Ose. 13. b. 4. 11 * Ego sum, ego sum Dominus, & non
est absque me saluator.
12 Ego annuntiaui, & saluaui: auditum fe-
ci, & non fuit in vobis alienus: vos testes
mei, dicit Dominus, & ego Deus.
13 Et ab initio ego ipse, & non est qui de
manu mea eruat: operabor, & quis auertet
illud.
14 Hæc dicit Dominus redemptor vester,
sanctus Israël: Propter vos misi in Babylo-
nem, & detraxi vectes vniuersos, & Chaldæos
in nauibus suis gloriantes.
15 Ego Dominus sanctus vester, creans
Israël rex vester.
16 Hæc dicit Dominus, qui dedit in mari
viam, & in aquis torrentibus semitam. C
17 Qui educit quadrigam & equum, ag-
men & robustum: simul obdormierunt, nec
resurgent: contriti sunt quasi linum, & ex-
tincti sunt.
18 Ne memineritis priorum, & antiqua
ne intueamini.
19 * Ecce ego facio noua, & nunc orien- *2. Cor. 5. d. 17.
tur, vtique cognoscetis ea: ponam in deserto Apoc 21.
viam, & in inuio flumina. b. 5.
20 Glorificabit me bestia agri, dracones
& struthiones: quia dedi in deserto aquas,
flumina in inuio, vt darem potum populo
meo, electo meo.
21 Populum istum formaui mihi, laudem
meam narrabit.
22 Non me inuocasti Iacob: nec laborasti
in me Israël.
23 Non obtulisti mihi arietem holocausti
tui, & victimis tuis non glorificasti me: non
te seruire feci in oblatione, nec laborem tibi
præbui in thure.
24 Non emisti mihi argento calamum, & D
adipe victimarum tuarum non inebriasti
me. Veruntamen seruire me fecisti in pec-
catis tuis, præbuisti mihi laborem in iniqui-
tatibus tuis.
25 Ego sum, ego sum ipse, qui deleo ini-
quitates tuas propter me, & peccatorum tuo-
rum non recordabor.
26 Reduc me in memoriam, & iudicemur
simul; narra si quid habes vt iustificeris.
27 Pater tuus primus peccauit, & inter-
pretes tui præuaricati sunt in me.
28 Et contaminaui principes sanctos, dedi
ad internecionem Iacob, & Israel in Blas-
phemiam.

CAPVT XLIV.

Deus consolatur populum suum, effusurus super eum spiritum suum, & aquas super sitientem: ipse primus & nouissimus ac solus Deus omnium creator ac moderator: idolorum quoque artificum eorum ac idololatrarum magna vanitas, imò stupor apertè conuincitur: proinde ab idolis ad Deum, in cuius manu sunt omnia, populus reuocatur.

1 ET nunc audi Iacob serue meus, & Is- A
raël quem elegi: *Ier. 30. b. 10. 46. g. 27.
2 Hæc dicit Dominus faciens & formans
te, ab vtero auxiliator tuus: noli time-
re serue meus Iacob, & rectissime, quem
elegi.
3 Effundam enim aquas super sitientem,
& fluenta super aridam: effundam spiritum

meum super semen tuum, & benedictionem meam super stirpem tuam.

4 Et germinabunt inter herbas, quasi salices iuxta præterfluentes aquas.

5 Iste dicet: Domini ego sum: & ille vocabit in nomine Iacob: & hic scribet manu sua, Domino: & in nomine Israël assimilabitur:

* Sup 41 b.4. Inf.48. b 12. Apoc.1.b. 8.d.17.22 c.13.

6 * Hæc dicit Dominus rex Israël, & redemptor eius Dominus exercituum: Ego primus, & ego nouissimus, & absque me non est Deus.

7 Quis similis mei? vocet, & annuntiet: & ordinem exponat mihi, ex quo constitui populum antiquum: ventura & quæ futura sunt annuntient eis.

8 Nolite timere, neque conturbemini: ex tunc audire te feci, & annuntiaui: vos estis testes mei. numquid est Deus absque me, & formator quem ego non nouerim?

9 Plastæ idoli omnes nihil sunt, & amantissima eorum non proderunt eis, ipsi sunt testes eorum, quia non vident, neque intelligunt, vt confundantur.

B 10 Quis formauit Deum, & sculptile conflauit ad nihil vtile?

11 Ecce omnes participes eius confundentur: fabri enim sunt ex hominibus: conuenient omnes, stabunt & pauebunt, & confundentur simul.

a Sap.13.c. 11.

12 * Faber ferrarius lima operatus est in prunis, & in malleis formauit illud, & operatus est in brachio fortitudinis suæ: esuriet & deficiet, non bibet aquam, & lassescet.

13 Artifex lignarius extendit normam, formauit illud in runcina: fecit illud in angularibus, & in circino tornauit illud: & fecit imaginem viri quasi speciosum hominem habitantem in domo.

14 Succidit cedros, tulit ilicem, & quercum, quæ steterat inter ligna saltus: plantauit pinum, quam pluuia nutriuit.

C 15 Et facta est hominibus in focum: sumpsit ex eis, & calefactus est: & succendit, & coxit panes: de reliquo autem operatus est deum, & adorauit: fecit sculptile, & curuatus est ante illud.

16 Medium eius combussit igni, & de medio eius carnes comedit: coxit pulmentum, & saturatus est, & calefactus est, & dixit: Vah, calefactus sum, vidi focum.

17 Reliquum autem eius deum fecit & sculptile sibi: curuatur ante illud, & adorat illud, & obsecrat, dicens: Libera me, quia Deus meus es tu.

18 Nescierunt, neque intellexerunt: obliti enim sunt ne videant oculi eorum: & ne intelligant corde suo.

19 Non recogitant in mente sua, neque cognoscunt, neque sentiunt, vt dicant: Medietatem eius combussi igni, & coxi super carbones eius panes: coxi carnes & comedi, & de reliquo eius idolum faciam? ante truncum ligni procidam?

D 20 Pars eius cinis est: cor insipiens adorauit illud, & non liberabit animã suam, neque dicet: Fortè mendacium est in dextera mea.

21 Memento horum Iacob, & Israël, quoniam seruus meus es tu, formaui te, seruus meus es tu Israël, ne obliuiscaris mei.

22 Deleui vt nubem iniquitates tuas, & quasi nebulam peccata tua: reuertere ad me, quoniam redemi te.

23 Laudate cœli, quoniam misericordiam fecit Dominus: iubilate extrema terræ, resonate montes laudationem, saltus & omnes lignum eius: quoniam redemit Dominus Iacob, & Israël gloriabitur.

24 Hæc dicit Dominus redemptor tuus, & formator tuus ex vtero: Ego sum Dominus, faciens omnia, extendens cœlos solus, stabiliens terram, & nullus mecum.

25 Irrita faciens signa diuinorum, & ariolos in furorem vertens. Conuertens sapientes retrorsum: & scientiam eorum stultam faciens.

26 Suscitans verbum serui sui, & consilium nuntiorum suorum complens. Qui dico Ierusalem; Habitaberis; & ciuitatibus Iuda: Ædificabimini, & deserta eius suscitabo.

27 Qui dico profundo: Desolare, & flumina tua arefaciam.

28 Qui dico Cyro: Pastor meus es, & omnem voluntatem meam complebis. Qui dico Ierusalem: Ædificaberis; & templo: Fundaberis.

CAPVT XLV.

Prophetia de Cyro & victorijs ipsi à Deo concedendis, cum increpatione quòd Deum in his non agnoscat, cùm ipse solus sit Deus, omnium Dominus, cui nemo potest contradicere: prædicitur Christi natiuitas, & loquitur propheta permixtim de Iudæorum per Cyrum liberatione, ac salute per Christum futura: quodque solus Dominus sit Deus, iustus & saluans, promissaque complens.

1 HÆc dicit Dominus Christo meo Cyro, cuius apprehendi dexteram, vt subijciam ante faciem eius Gentes, & dorsa regum vertam, & aperiam coram eo ianuas, & portæ non claudentur. A

2 Ego ante te ibo: & gloriosos terræ humiliabo: portas æreas conteram, & vectes ferreos confringam.

3 Et dabo tibi thesauros absconditos, & arcana secretorum: vt scias quia ego Dominus, qui voco nomen tuum, Deus Israël.

4 Propter seruum meum Iacob, & Israël electum meum, & vocaui te nomine tuo: assimilaui te, & non cognouisti me.

5 Ego Dominus, & non est amplius: extra me non est Deus: accinxi te, & non cognouisti me:

6 Vt sciant hi, qui ab ortu solis, & qui ab occidente, quoniam absque me non est. Ego Dominus, & non est alter,

7 Formans lucem, & creans tenebras, faciens pacem, & creans malum: ego Dominus faciens omnia hæc.

8 Rorate cœli desuper, & nubes pluant iustum: aperiatur terra, & germinet saluatorem: & iustitia oriatur simul: ego Dominus creaui eum. B

* Ier.18.a. 6. Rom.9. c. 20.

9 Væ qui contradicit fictori suo, testa de samijs terræ: * numquid dicet lutum figulo

suo:

suo: Quid facis,& opus tuum absque manibus est?

10 Væ qui dicit patri: Quid generas? & mulieri: Quid parturis?

11 Hæc dicit Dominus sanctus Israël,plastes eius: Ventura interrogate me, super filios meos, & super opus manuum mearum mandate mihi.

12 Ego feci terram,& hominem super eam creaui ego: manus meæ tetenderunt cœlos, & omni militiæ eorum mandaui.

C 13 Ego suscitaui eum ad iustitiam, & omnes vias eius dirigam: ipse ædificabit ciuitatem meam,& captiuitatem meam dimittet, non in pretio, neque in muneribus, dicit Dominus Deus exercituum.

14 Hæc dicit Dominus: Labor Ægypti, & negotiatio Æthiopiæ, & Sabaim viri sublimes ad te transibunt,& tui erunt: Post te ambulabunt,vincti manicis pergent: & te adorabunt, teque deprecabuntur: tantum in te est Deus, & non est absque te Deus.

15 Verè tu es Deus absconditus, Deus Israël saluator.

16 Confusi sunt,& erubuerũt omnes:simul abierunt in confusionẽ fabricatores errorũ.

17 Israël saluatus est in Domino salute æterna: non confundemini,& non erubescetis vsque in sæculum sæculi.

18 Quia hæc dicit Dominus creans cælos, ipse Deus formans terram, & faciens eam, ipse plastes eius: non in vanum creauit eam: vt habitaretur, formauit eam,ego Dominus, & non est alius.

19 Non in abscondito locutus sum in loco terræ tenebroso: non dixi semini Iacob: Frustrà quærite me, ego Dominus loquens iustitiam, annuntians recta.

20 Congregamini,& venite, & accedite simul qui saluati estis ex Gentibus: nescierunt qui leuant lignum sculpturæ suæ, & rogant Deum non saluantem.

D 21 Annuntiate, & venite, & consiliamini simul: quis auditum fecit hoc ab initio, ex tunc prædixit illud? numquid non ego Dominus,& non est vltrà Deus absque me?Deus iustus,& saluans non est præter me.

22 Conuertimini ad me,& salui eritis omnes fines terræ:quia ego Deus,& nõ est alius.

23 In memetipso iuraui: egredietur de ore meo iustitiæ verbum,& non reuertetur:

24 * Quia mihi curuabitur omne genu, & iurabit omnis lingua. *Rom.14 c.11. Phil.2. b 10.*

25 Ergo in Domino,dicet, meæ sunt iustitiæ & imperium: ad eum venient,& confundentur omnes qui repugnant ei.

26 In Domino iustificabitur, & laudabitur omne semen Israël.

CAPVT XLVI.

Ostenditur idolorũ vanitas,& destructio ipsorũ prædicitur: Iudæi cum reliquis Israel ad Deũ reuocantur, ostesa Dei magna benignitate ad ipsos, addita graui increpatione ob ipsorum ingratitudine & idololatriam,hortaturque vt ad ipsum qui solus omnia nouit & potest reuertantur,salutem ipsis per filium promittens.

A 1 Confractus est Bel, contritus est Nabo: facta sunt simulachra eorum bestijs iumentis, onera vestra graui pondere vsque ad lassitudinem.

2 Contabuerunt, & contrita sunt simul: non potuerunt saluare portantem, & anima eorum in captiuitatem ibit.

3 Audite me domus Iacob, & omne residuum domus Israël, qui portamini à meo vtero, qui gestamini à mea vulua. B

4 Vsque ad senectam ego ipse, & vsque ad canos ego portabo: ego feci, & ego feram: ego portabo, & saluabo.

5 Cui assimilastis me, & adæquastis, & comparastis me,& fecistis similem?

6 Qui confertis aurum de sacculo, & argentum statera ponderatis: conducentes aurificem, vt faciat deum; & procidunt, & adorant.

7 * Portant illum in humeris gestantes, & ponentes in loco suo: & stabit, ac de loco suo non mouebitur: sed & cum clamauerint ad eum,non audiet: de tribulatione non saluabit eos. C *Bar.6.c.25.*

8 Mementote istud,& confundamini: redite præuaricatores ad cor.

9 Recordamini prioris sæculi, quoniam ego sum Deus,& non est vltrà Deus, nec est similis mei:

10 Annuntians ab exordio nouissimum, & ab initio quæ needum facta sunt, dicens: Consilium meum stabit, & omnis voluntas mea fiet: D

11 Vocans ab Oriente auẽ,& de terra longinqua virum voluntatis meæ,& locutus sũ, & adducam illud: creaui,& faciam illud.

12 Audite me duro corde, qui longè estis à iustitia.

13 Propè fecit iustitiam meam, non elongabitur,& salus mea non morabitur. Dabo in Sion salutem,& in Israël gloriam meam.

CAPVT XLVII.

Babylonis humiliatio ac contritio prædicitur propter ipsius superbiam, arrogantiam, & crudelitatem in Iudæos suos captiuos: & quia in maleficis, auguribus, atque incantatoribus spem posuit.

1 Descende, sede in puluere virgo filia Babylon, sede in terra: non est solium filiæ Chaldæorum, quia vltrà non vocaberis mollis & tenera. A

2 Tolle molam, & mole farinam: denuda turpitudinem tuam, discooperi humerum, reuela crura, transi flumina.

3 * Reuelabitur ignominia tua, & videbitur opprobrium tuum: vltionem capiam,& non resistet mihi homo. *Nah 3.b.5.*

4 Redemptor noster,Dominus exercituum nomen illius, sanctus Israël.

5 Sede tacens, & intra in tenebras filia Chaldæorum: quia non vocaberis vltrà domina regnorum.

6 Iratus sum super populum meum, contaminaui hereditatem meam, & dedi eos in manu tua: non posuisti eis misericordias: super senem aggrauasti iugum tuum valdè. B

7 Et dixisti: In sempiternum ero domina: non posuisti hæc super cor tuum, ne-

que

que recordata es nouissimi tui.
A 8 Et nunc audi hæc delicata, & habitans
*Apoc.18. c 7. confidenter, quæ dicis in corde tuo: * Ego
sum,& non est præter me amplius:non sedebo vidua,& ignorabo sterilitatem.
*Inf.51.f. 19. 9 * Venient tibi duo hęc subitò in die vna,
sterilitas & viduitas,vniuersa venerunt super te propter multitudinem maleficiorum tuorum, & propter duritiam incantatorum tuorum vehementem.
10 Et fiduciam habuisti in malitia tua, & dixisti: Non est qui videat me, sapientia tua & scie ntia tua hæc decepit te. Et dixisti in corde tuo: Ego sum, & præter me non est altera.
D 11 Veniet super te malum, & nescies ortum eius: & irruet super te calamitas, quam non poteris expiare: veniet super te repentè miseria,quam nescies.
12 Sta cum incantatoribus tuis, & cum multitudine maleficiorum tuorum, in quibus laborasti ab adolescētia tua,si fortè quid prosit tibi, aut si possis fieri fortior.
13 Defecisti in multitudine consiliorum tuorum: stent, & saluent te augures cœli, qui contemplabantur sidera, & supputabant menses,vt ex eis annuntiarent ventura tibi.
14 Ecce facti sunt quasi stipula,ignis combussit eos: non liberabunt animam suam de manu flammæ: non sunt prunæ,quibus calefiant; nec focus, vt sedeant ad eum.
15 Sic facta sunt tibi in quibuscumque laboraueras: negotiatores tui ab adolescentia tua,vnusquisque in via sua errauerunt: non est qui saluet te.

CAPVT XLVIII.

Increpat Dominus hypocrisim, ingratitudinem ac duritiam Iudæorum, se, & non idola, annuntiasse futura & illa compleuisse ostendens: propter nomen suum tamen parcet ipsis; & ita benigne eos ad se reuocat, probans, se solum verum Deum, omnium conscium, suique populi redemptorem ac gubernatorem: conquerens quoque de mandatorum suorum præuaricatione, quibus obseruatis felices fuissent.

A 1 AVdite hæc domus Iacob,qui vocamini nomine Israël, & de aquis Iuda existis,qui iuratis in nomine Domini, & Dei Israël recordamini non in veritate,neque in iustitia.
2 De ciuitate enim sancta vocati sunt, & super Deum Israël constabiliti sunt: Dominus exercituum nomen eius.
3 Priora ex tunc annuntiaui,& ex ore meo exierunt,& audita feci ea: repentè operatus sum,& venerunt.
4 Sciui enim quia durus es tu, & neruus ferreus ceruix tua,& frons tua ærea.
5 Prædixi tibi ex tunc: antequam venirent indicaui tibi, ne fortè diceres: Idola mea fecerunt hæc, & sculptilia mea & conflatilia mandauerunt ista.
B 6 Quæ audisti, vide omnia: vos autem num annuntiastis? Audita feci tibi noua ex tunc,& conseruata sunt quæ nescis:
7 Nunc creata sunt,& non ex tunc: & ante diem, & non audisti ea, ne fortè dicas: Ecce ego cognoui ea.
8 Neque audisti, neque cognouisti, neque ex tunc aperta est auris tua: scio enim quia præuaricans præuaricaberis, & transgressorem ex vtero vocaui te.
9 Propter nomen meum longè faciam furorem meum: & laude mea infrænabo te,ne intereas.
10 Ecce excoxi te,sed non quasi argentum elegi te in camino paupertatis.
11 Propter me, propter me faciam, vt non blasphemer: * & gloriam meam alteri non *Sup. 42 b.8.
dabo.
12 Audi me Iacob, & Israël quem ego voco: * ego ipse,ego primus,& ego nouissimus. *Sup.41. a 4 44. a 6. Apoc 1. b. 8 d. 17.22 c. 13.
13 Manus quoque mea fundauit terram,& dextera mea mensa est cęlos: ego vocabo eos & stabunt simul. C
14 Congregamini omnes, vos, & audite: quis de eis annuntiauit hæc: Dominus dilexit eum, faciet voluntatem suam in Babylone,& brachium suum in Chaldæis.
15 Ego ego locutus sum, & vocaui eum: adduxi eum,& directa est via eius.
16 Accedite ad me, & audite hoc: non à principio in abscondito locutus sum:ex tempore antequam fieret,ibi eram: & nunc Dominus Deus misit me,& spiritus eius.
17 Hæc dicit Dominus redemptor tuus sanctus Israël: Ego Dominus Deus tuus docēs te vtilia,gubernās te in via,qua ambulas.
18 Vtinam attendisses mandata mea: facta fuisset sicut flumen pax tua,& iustitia tua sicut gurgites maris. D
19 Et fuisset quasi arena semē tuū,& stirps vteri tui vt lapilli eius: non interisset,& non fuisset attritum nomen eius à facie mea.
20 * Egredimini de Babylone, fugite à Chaldæis, in voce exultationis annuntiate: *Ier.51.a 6.
auditum facite hoc, & efferte illud vsque ad extrema terræ. Dicite: Redemit Dominus seruum suum Iacob.
21 Non sitierunt in deserto cùm educeret eos: * aquam de petra produxit eis, & scidit *Exod.17. b 6. Num 20.b. 11
petram, & fluxerunt aquæ.
22 * Non est pax impijs,dicit Dominus. *Inf 57.d. 21.

CAPVT XLIX.

Constituitur Christus dux Gentium ac Iudæorum saluandorum, daturque in fœdus populi ex omni orbis parte vocandi: & ostensa magna felicitate credentium in Christum, hortatur eos ad gratiarum actionem: benignè etiam consolatur Sion quæ se à Deo desertam conquerebatur, promittens eam toto orbe fore gloriosam, omnibus ad ipsam confluentibus, eiusque contritis inimicis.

1 AVdite insulæ, & attendite populi de lōgè:Dñs ab vtero vocauit me,de vētre matris meæ recordatus est nominis mei. A
2 * Et posuit os meum quasi gladium acutum: in vmbra manus suæ protexit me, & *Inf.51.b. 16.
posuit me sicut sagittam electam: in pharetra sua abscondit me.
3 Et dixit mihi: Seruus meus es tu Israël, quia in te gloriabor.

4 Et ego dixi: In vacuum laboraui, sine causa, & vanè fortitudinem meam consumpsi: ergo iudicium meum cum Domino, & opus meum cum Deo meo.

5 Et nunc dicit Dominus, formans me ex vtero seruum sibi, vt reducam Iacob ad eum & Israël non congregabitur: & glorificatus sum in oculis Domini, & Deus meus factus est fortitudo mea.

B 6 Et dixit: Parum est vt sis mihi seruus ad suscitandas tribus Iacob, & fæces Israël conuertendas. *Ecce dedi te in lucem Gentium, vt sis salus mea vsque ad extremum terræ.

* Sup.42. b.6 Act.13. g.47.

7 Hæc dicit Dominus redemptor Israël, sanctus eius ad contemptibilem animam, ad abominatam gentem, ad seruum dominorum: Reges videbunt, & consurgent principes, & adorabunt propter Dominum, quia fidelis est, & sanctum Israël qui elegit te.

C 8 Hæc dicit Dominus: * In tempore placito exaudiui te, & in die salutis auxiliatus sum tui: & seruaui te, & dedi te in fœdus populi, vt suscitares terram, & possideres hæreditates dissipatas:

* 2.Cor.6. a.2.

9 Vt diceres his, qui vincti sunt: Exite; & his, qui in tenebris: Reuelamini. Super vias pascentur, & omnibus planis pascua eorum.

10 * Non esurient, neque sitient, & non percutiet eos æstus & sol: quia miserator eorum reget eos, & ad fontes aquarum potabit eos.

* Apoc.7. d.16.

11 Et ponam omnes montes meos in viam, & semitæ meæ exaltabuntur.

D 12 Ecce isti de longè venient, & ecce illi ab Aquilone & mari, & isti de terra australi.

13 Laudate cœli, & exulta terra, iubilate montes laudem: quia consolatus est Dominus populum suum, & pauperum suorum miserebitur.

14 Et dixit Sion: Dereliquit me Dominus & Dominus oblitus est mei.

15 Numquid obliuisci potest mulier infantem suum, vt non misereatur filio vteri sui? & si illa oblita fuerit, ego tamen non obliuiscar tui.

16 Ecce in manibus meis descripsi te: muri tui coram oculis meis semper.

17 Venerunt structores tui: destruentes te & dissipantes, à te exibunt.

E 18 * Leua in circuitu oculos tuos, & vide, omnes isti congregati sunt, venerunt tibi: viuo ego, dicit Dominus, quia omnibus his velut ornamento vestieris, & circumdabis tibi eos quasi sponsa.

*Inf.60.a 4.

19 Quia deserta tua, & solitudines tuæ, & terra ruinæ tuæ, nunc angusta erunt præ habitatoribus, & longè fugabuntur qui absorbebant te.

20 Adhuc dicent in auribus tuis filijs sterilitatis tuæ: Angustus est mihi locus, fac spatium mihi vt habitem.

F 21 Et dices in corde tuo: Quis genuit mihi istos? ego sterilis, & non pariens, transmigrata, & captiua: & istos quis enutriuit? ego destituta & sola: & isti vbi erant?

22 Hæc dicit Dominus Deus: Ecce leuabo ad Gentes manum meam, & ad populos exaltabo signum meum. Et afferent filios tuos in vlnis, & filias tuas super humeros portabunt.

23 Et erunt reges nutritij tui, & reginæ nutrices tuæ: vultu in terram demisso adorabunt te, & puluerem pedum tuorum lingent. Et scies quia ego Dominus, super quo non confundentur qui expectant eum. G

24 Numquid tolletur à forti præda? aut quod captum fuerit à robusto, saluum esse poterit?

25 Quia hæc dicit Dominus: Equidem, & captiuitas à forti tolletur: & quod ablatum fuerit à robusto, saluabitur. Eos verò, qui iudicauerunt te, ego iudicabo, & filios tuos ego saluabo.

26 Et cibabo hostes tuos carnibus suis: & quasi musto, sanguine suo inebriabuntur: & sciet omnis caro, quia ego Dominus saluans te, & redemptor tuus fortis Iacob.

CAPVT L.

Non ex Dei impotentia, sed propter suas iniquitates manet Synagoga repudiata Christum nolens recipere, qui nihil prætermisit quod agendum fuerat vt ab ea reciperetur; imò illius amore seipsum in ignominiosas tradens afflictiones: ideoque Synagogam doloribus interituram denuntiat.

1 Hæc dicit Dominus: Quis est hic liber repudij matris vestræ, quo dimisi eam? aut quis est creditor meus, cui vendidi vos? ecce in iniquitatibus vestris venditi estis, & in sceleribus vestris dimisi matrem vestram. A

2 Quia veni, & non erat vir: vocaui, & non erat qui audiret. * numquid abbreuiata & paruula facta est manus mea, vt non possim redimere? aut non est in me virtus ad liberandum? Ecce in increpatione mea desertum faciam mare, ponam flumina in siccum: computrescent pisces sine aqua, & morientur in siti. B

*Inf.59.a. 1.

3 Induam cælos tenebris, & saccum ponam operimentum eorum.

4 Dominus dedit mihi linguam eruditam, vt sciam sustentare eum, qui lapsus est verbo: erigit manè, manè erigit mihi aurem, vt audiam quasi magistrum.

5 Dominus Deus aperuit mihi aurem, ego autem non contradico: retrorsum non abij.

6 * Corpus meum dedi percutientibus, & genas meas vellentibus: faciem meam non auerti ab increpantibus, & conspuentibus in me. C

* Mat.26. g.67.

7 Dominus Deus auxiliator meus, ideò non sum confusus: ideò posui faciem meam vt petram durissimam, & scio quoniam non confundar.

8 * Iuxtà est qui iustificat me, quis contradicet mihi? stemus simul, quis est aduersarius meus? accedat ad me.

*Rom.8.f. 33.

9 Ecce Dominus Deus auxiliator meus: quis est qui cōdemnet me? Ecce omnes quasi vestimentū conterentur, tinea comedet eos.

D 10 Quis ex vobis timens Dominum, audiens vocem serui sui? qui ambulauit in tenebris,& non est lumen ei, speret in nomine Domini,& innitatur super Deum suum.

11 Ecce vos omnes accendentes ignem,accincti flammis,ambulate in lumine ignis vestri,& in flammis quas succendistis:de manu mea factum est hoc vobis, in doloribus dormietis.

CAPVT LI.

Exhortatur Sion exemplo Abrahæ, cui Deus promissa compleuit,vt & ipsa certò fidat se promissam à Deo consolationem accepturam de consolatione,salute & magna felicitate Sion hoc est Ecclesiæ, per Christum futura,& de lege Euangelica latè disserit, ac de humiliatione hostium Ecclesiæ.

A 1 AVdite me qui sequimini quod iustum est,& quæritis Dominum: attendite ad petram vnde excisi estis, & ad cauernam laci,de qua præcisi estis.

2 Attendite ad Abraham patrem vestrum, & ad Saram,quæ peperit vos:quia vnum vocaui eum,& benedixi ei,& multiplicaui eum.

B 3 Consolabitur ergo Dominus Sion, & consolabitur omnes ruinas eius:& ponet desertum eius quasi delicias, & solitudinem eius quasi hortum Domini. Gaudium & lætitia inuenietur in ea,gratiarum actio & vox laudis.

4 Attendite ad me popule meus, & tribus mea me audite: quia lex à me exiet, & iudicium meum in lucem populorum requiescet.

5 Prope est iustus meus, egressus est saluator meus, & brachia mea populos iudicabunt: me insulæ expectabunt, & brachium meum sustinebunt.

6 Leuate in cœlum oculos vestros,& videte sub terra deorsum: quia cęli sicut fumus liquescent,& terra sicut vestimentum atteretur, & habitatores eius sicut hæc interibunt: *Salus autem mea in sempiternum erit,& iustitia mea non deficiet. (* Ps.36.d. 39.)

C 7 Audite me qui scitis iustū populus meus *lex mea in corde eorum: nolite timere opprobrium hominum, & blasphemias eorum ne metuatis. (* Ps.36.d 39. Ps.36.d.31)

8 Sicut enim vestimentum,sic comedet eos vermis: & sicut lanam, sic deuorabit eos tinea: Salus autem mea in sempiternum erit, & iustitia mea in generationes generationū.

9 Consurge, consurge, induere fortitudinem brachium Domini: consurge sicut in diebus antiquis, in generationibus sæculorum. Numquid non tu percussisti superbum vulnerasti draconem?

D 10 * Numquid non tu siccasti mare,aquam abyssi vehementis: qui posuisti profundum maris viam,vt transirent liberati? (*Exod.14 c.21.)

11 Et nunc qui redempti sunt à Domino, reuertentur,& venient in Sion laudantes, & lætitia sempiterna super capita eorum, gaudium & lætitiam tenebunt, fugiet dolor & gemitus.

12 Ego,ego ipse consolabor vos: quis tu vt timeres ab homine mortali, & à filio hominis, qui quasi fœnum ita arescet?

E 13 Et oblitus es Domini factoris tui, qui tetendit cęlos,& fundauit terram: & formidasti iugiter tota die à facie furoris eius qui te tribulabat, & parauerat ad perdendum: vbi nunc est furor tribulantis?

14 Citò veniet gradiens ad aperiendum,& non interficiet vsque ad internecionem, nec deficiet panis eius.

F 15 Ego autem sum Dominus Deus tuus, qui conturbo mare, & intumescunt fluctus eius: Dominus exercituum nomen meum.

16 * Posui verba mea in ore tuo,& in vmbra manus meæ protexi te,vt plantes cœlos, & fundes terram: & dicas ad Sion: Populus meus es tu. (* Sup.49 a.2.)

17 Eleuare,eleuare, consurge Ierusalem, quæ bibisti de manu Domini calicem iræ eius: vsque ad fundum calicis soporis bibisti & potasti vsque ad fæces.

18 Non est qui sustentet eam ex omnibus filijs, quos genuit: & non est qui apprehendat manum eius ex omnibus filijs, quos enutriuit.

19 * Duo sunt quæ occurrerunt tibi; quis contristabitur super te? vastitas,& contritio, & fames,& gladius: quis consolabitur te? (* Sup.47 c.9.)

G 20 Filij tui proiecti sunt,dormierunt in capite omnium viarum,sicut orix illaqueatus: pleni indignatione Domini, increpatione Dei tui.

21 Idcircò audi hoc paupercula, & ebria non à vino.

22 Hæc dicit dominator tuus Dominus,& Deus tuus,qui pugnabit pro populo suo:Ecce tuli de manu tua calicem soporis,fundum calicis indignationis meæ,non adijcies vt bibas illum vltrà.

23 Et ponam illum in manu eorum, qui te humiliauerunt,& dixerūt animæ tuę: Incuruare, vt transeamus: & posuisti vt terram corpus tuum,& quasi viam transeuntibus.

CAPVT LII.

Excitat Sion, hoc est Christi Ecclesiam ad consolationem ob gratuitam sui redemptionem: meminit descensus Israel in Ægyptum,& liberationis ab Assur: prædicatores autem Euangelicæ pacis commendat, excitans omnes ad laudem propter Christum paratum omnibus saluatorem: & de ipsius exaltatione ac humiliatione, & fide Gentium in ipsum.

A 1 COnsurge, consurge, induere fortitudine tua Sion, induere vestimentis gloriæ tuæ Ierusalem,ciuitas sancti:quia non adijciet vltrà vt pertranseat per te incircumcisus & immundus.

2 Excutere de puluere, consurge, sede Ierusalem: solue vincula colli tui captiua filia Sion.

B 3 Quia hęc dicit Dominus:Gratis venumdati estis: & sine argento redimemini.

4 Quia hæc dicit Dominus Deus: * In Ægyptum descendit populus meus in principio, vt colonus esset ibi: & Assur absque vlla causa calumniatus est eum. (* Gen.46 a.6.)

5 Et numquid mihi est hic, dicit Dominus, quoniam ablatus est populus meus gratis; Dominatores eius iniquè agunt, dicit Dominus,* & iugiter tota die nomen meum blasphematur.

*Ezec. 36 d. 20. Rom. 2. d. 24.

6 Propter hoc sciet populus meus nomen meum in die illa: quia ego ipse qui loquebar, ecce adsum.

7 * Quàm pulchri super montes pedes annuntiantis & prædicantis pacem? annuntiantis bonum, prædicantis salutem, dicentis Sion: Regnabit Deus tuus.

*Nah. 1. d. 15. Rom. 10. c. 15.

C

8 Vox speculatorum tuorum: leuauerunt vocem, simul laudabunt: quia oculo ad oculũ videbunt cũ conuerterit Dominus Sion.

9 Gaudete, & laudate simul deserta Ierusalem: quia consolatus est Dominus populum suum, redemit Ierusalem.

10 Parauit Dominus brachium sanctum suum in oculis omnium Gentium:* & videbunt omnes fines terræ salutare Dei nostri.

*Ps. 97. a. 3.

11 Recedite, recedite, exite inde,*pollutum nolite tangere: exite de medio eius, mundamini qui fertis vasa Domini.

*2. Cor. 6 d. 17.

D

12 Quoniam non in tumultu exibitis, nec in fuga properabitis: precedet enim vos Dominus, & congregabit vos Deus Israël.

13 Ecce intelliget seruus meus, exaltabitur & eleuabitur, & sublimis erit valdè.

14 Sicut obstupuerunt super te multi, sic inglorius erit inter viros adspectus eius, & forma eius inter filios hominum.

15 Iste asperget gentes multas, super ipsum continebũt reges os suum: * quia quibus non est narratum de eo, viderunt; & qui non audierunt, contemplati sunt.

*Rom. 15. c. 21.

CAPVT LIII.

Non omnes Euangelij prædicationem suscipiunt: prophetia de Christi natiuitate, & ignominiosa passione ac morte ipsius propter peccata nostra: contemptui habitus est qui salutem nobis peperit: de mansuetudine & voluntaria ipsius oblatione: de gloria & exaltatione eius, credentiumque multitudine.

A

1 QVis credidit auditui nostro? & brachium Domini cui reuelatum est?

Rom. 10. c. 16. Ioan. 12 f. 38.

2 Et ascendet sicut virgultum coram eo, & sicut radix de terra sitienti: non est species ei, neque decor: & vidimus eum, & non erat aspectus, & desiderauimus eum:

3 * Despectum, & nouissimum virorum, virum dolorum, & scientem infirmitatem: & quasi absconditus vultus eius & despectus, vnde nec reputauimus eum.

*Mar. 9 b. 11.

B

4 * Verè languores nostros ipse tulit, & dolores nostros ipse portauit: & nos putauimus eum quasi leprosum, & percussum à Deo & humiliatum.

*Mat. 8. b. 17.

5 * Ipse autem vulneratus est propter iniquitates nostras, attritus est propter scelera nostra: disciplina pacis nostræ super eum, & liuore eius sanati sumus.

*1. Cor. 15 a. 3.

6 Omnes nos quasi oues errauimus, vnusquisque in viam suam declinauit: & posuit Dominus in eo iniquitatem omnium nostrum.

C

7 Oblatus est quia ipse voluit, & non aperuit os suum: sicut ouis ad occisionem ducetur, & quasi agnus coram tondente se obmutescet,* & non aperiet os suum.

* Mat. 26. f. 63. Act. 8. f 32.

8 De angustia, & de iudicio sublatus est: generationem eius quis enarrabit? quia abscissus est de terra viuentium: propter scelus populi mei percussi eum.

9 Et dabit impios pro sepultura, & diuitem pro morte sua: * eò quod iniquitatem non fecerit, neque dolus fuerit in ore eius.

* 1. Pet. 2. d. 22. 1 Ioan. 3. a 5.

10 Et Dominus voluit conterere eum in infirmitate, si posuerit pro peccato animam suam, videbit semen longæuum, & voluntas Domini in manu eius dirigetur.

D

11 Pro eo quòd laborauit anima eius, videbit & saturabitur: in scientia sua iustificabit ipse iustus seruus meus multos, & iniquitates eorum ipse portabit.

12 Ideò dispertiam ei plurimos, & fortium diuidet spolia, pro eo quòd tradidit in mortem animam suam,* & cum sceleratis reputatus est: & ipse peccata multorum tulit * & pro transgressoribus rogauit.

* Mat. 15. c. 28. Luc. 22. d. 37. * Luc. 23. e. 34.

CAPVT LIV.

Ecclesiam inuitat ad lætitiam quòd ex Gentibus futura sit numerosior quàm erat Synagoga, & per orbem propaganda, perpetua Dei protectione sit in securitate victura veteris oblita calamitatis: quodque ex pretiosis ædificabitur lapidibus, in iustitia fundata: omnesque in ea docti erunt à Deo multitudine pacis fruituri.

A

1 LAuda sterilis quæ non paris: decanta laudem, & hinni quæ non pariebas: quoniam multi filij desertæ, magis quàm eius quæ habet virum, dicit Dominus.

Luc. 13. d. 29. Gal. 4. d. 27.

2 Dilata locum tentorij tui, & pelles tabernaculorum tuorum extende, ne parcas: longos fac funiculos tuos, & clauos tuos consolida.

B

3 Ad dexteram enim & ad læuam penetrabis: & semen tuum Gentes hereditabit, & ciuitates desertas inhabitabit.

4 Noli timere, quia non confunderis, neq; erubesces: non enim te pudebit, quia confusionis adolescentiæ tuæ non recordaberis amplius.

C

5 Quia dominabitur tui qui fecit te,* Dominus exercituum nomen eius: & redemptor tuus sanctus Israël, Deus omnis terræ vocabitur,

*Luc. 1. d. 32]

6 Quia vt mulierem derelictam & merentem spiritu vocauit te Dominus, & vxorem ab adolescentia abiectam, dixit Deus tuus.

7 Ad punctum in modico dereliqui te, & in miserationibus magnis congregabo te.

8 In momento indignationis abscondi faciem meam parumper à te, & in misericordia sempiterna misertus sum tui: dixit redemptor tuus Dominus.

9 * Sicut in diebus Noë istud mihi est, qui iuraui ne inducerem aquas Noë vltrà supra terram: sic iuraui vt non irascar tibi, & non increpem te.

*Gen. 9. b. 11.

D

10 Montes enim commouebuntur, & colles

les contremiſcent : miſericordia autem mea
non recedet à te,& fędus pacis meæ non mo-
uebitur: dixit miſerator tuus Dominus.
11 Paupercula,tempeſtate conuulſa,abſq;
vlla cōſolatione, Ecce ego ſternam per ordi-
nem lapides tuos,& fundabo te in ſapphiris,
E 12 Et ponam iaſpidem propugnacula tua:
& portas tuas in lapides ſculptos, & omnes
terminos tuos in lapides deſiderabiles:
* Ioan. 6. e. 45. 13 * Vniuerſos filios tuos doctos à Domi-
no, & multitudinem pacis filijs tuis.
14 Et in iuſtitia fundaberis: recede procul
à calumnia, quia non timebis; & à pauore,
quia non appropinquabit tibi.
15 Ecce accola veniet,qui non erat mecū,
aduena quondam tuus adiungentur tibi.
F 16 Ecce ego creaui fabrum ſufflantem in
igne prunas,& proferentem vas in opus ſuū,
& ego creaui interfectorem ad diſperdendū.
17 Omnes vas, quod fictum eſt contra te,
non dirigetur: & omnem linguam reſiſten-
tem tibi in iudicio, iudicabis. Hæc eſt hęre-
ditas ſeruorum Domini, & iuſtitia eorum
apud me dicit Dominus.

CAPVT LV.

Omnes ad fidem vocans, promittit donorum ſpiritualium abundantiam: reuocantur à peccatis impij, cùm Dominus miſericors ſit & verax in promiſſis: de profectu prædicationis Euangelij & felicitate credentium.

A
Eccli. 51. d. 33. Apoc. 22. d. 17. 1 OMnes ſitientes venite ad aquas: & qui
non habetis argentū,properate,emi-
te,& comedite: venite,emite abſque argento,
& abſque vlla commutatione vinum & lac.
2 Quare appenditis argentum non in pa-
nibus,& laborem veſtrum non in ſaturitate?
Audite audientes me,& comedite bonum,&
delectabitur in craſſitudine anima veſtra.
B 3 Inclinate aurem veſtram, & venite ad
me: audite,& viuet anima veſtra, & feriam
*Act. 13. e. 34. vobiſcum pactum ſempiternum,*miſericor-
dias Dauid fideles.
4 Ecce teſtem populis dedi eum,ducem ac
præceptorem Gentibus.
5 Ecce gentem, quam neſciebas, vocabis:
& Gentes, quæ te non cognouerunt, ad te
current, propter Dominum Deum tuum,
& ſanctum Iſraël: quia glorificauit te.
6 Quærite Dominum,dum inueniri poteſt
inuocate eum, dum propè eſt.
7 Derelinquat impius viā ſuā,& vir iniquus
cogitationes ſuas,& reuertatur ad Dominū,
& miſerebitur eius, & ad Deum noſtrum:
quoniam multus eſt ad ignoſcendum.
C 8 Nō enim cogitationes meæ,cogitationes
veſtræ: neque viæ veſtræ,viæ meæ, dicit Dn̄s.
9 Quia ſicut exaltantur cęli à terra,ſic exal-
tatæ ſunt viæ meæ à vijs veſtris,& cogitatio-
nes meæ à cogitationibus veſtris.
10 Et quomodo deſcendit imber,& nix de
cęlo,& illuc vltrà nō reuertitur, ſed inebriat
terram,& infundit eam, & germinare eā fa-
D cit,& dat ſemen ſerenti, & panē comedenti:
11 Sic erit verbum meum,quod egredietur
de ore meo: non reuertetur ad me vacuum,
ſed faciet quæcumque volui, & proſperabi-
tur in his,ad quæ miſi illud.

12 Quia in lętitia egrediemini, & in pace
deducemini: montes & colles cantabunt co-
ram vobis laudem, & omnia ligna regionis
plaudent manu.
13 Pro ſaliunca aſcendet abies,& pro vrti-
ca creſcet myrtus: & erit Dominus nomina-
tus in ſignum æternum,quod non auferetur.

CAPVT LVI.

Omnes cuiuſuis gentis aut conditionis hortatur Dominus ad ſeruanda ſua præcepta: conſolatio eunuchorum iuſtorum: domus Dei domus eſt orationis, grauis increpatio & comminatio aduerſus paſtores Ieruſalem,quos cæcos & canes mutos ac impudentes appellat.

1 HÆc dicit Dn̄s: Cuſtodite iudicium, A
& facite iuſtitiā: quia iuxta eſt ſalus Sap. 1. a. 1.
mea vt veniat,& iuſtitia mea vt reueletur.
2 Beatus vir,qui facit hoc, & filius homi-
nis,qui apprehendet iſtud: cuſtodiens ſabba-
tum ne polluat illud, cuſtodiens manus ſuas
ne faciat omne malum.
3 Et non dicat filius aduenæ, qui adhæret B
Domino, dicens: Separatione diuidet me
Dominus à populo ſuo: Et non dicat Eunu-
chus: Ecce ego lignum aridum.
4 Quia hec dicit Dominus Eunuchis: Qui
cuſtodierint ſabbata mea, & elegerint quæ
ego volui,& tenuerint fœdus meum:
5 Dabo eis in domo mea, & in muris meis
locū,& nomen melius à filijs & filiabus: no-
men ſempiternū dabo eis,quod non peribit.
6 Et filios aduenæ,qui adhærent Domino, C
vt colant eum,& diligant nomen eius,vt ſint
ei in ſeruos: omnem cuſtodientem ſabbatū
ne polluat illud, & tenentem fędus meum:
7 Adducam eos in montem ſanctum meū,
& lætificabo eos in domo orationis meę: ho-
locauſta eorum,& victimæ eorum,placebunt
mihi ſuper altari meo: * quia domus mea, * Ier. 7. b. 11.
domus orationis vocabitur cunctis populis. Matt. 21.
8 Ait Dominus Deus, qui congregat diſ- b. 13.
perſos Iſraël: Adhuc congregabo ad eum Mar. 11. c. 17.
congregatos eius. Luc. 19. g. 45.
9 Omnes beſtiæ agri venite ad deuoran- D
dum,vniuerſæ beſtiæ ſaltus.
10 Speculatores eius cęci omnes,neſcierūt
vniuerſi: canes muti non valentes latrare,vi-
dentes vana,dormiētes, & amantes ſomnia.
11 Et canes impudentiſſimi neſcierunt ſa-
turitatem: ipſi paſtores ignorauerunt intel-
ligentiam: omnes in viam ſuam declinaue- * Ier. 6. c. 13. 8. d. 10.
runt * vnuſquiſque ad auaritiam ſuam, à
ſummo vſque ad nouiſſimum.
12 Venite, ſumamus vinum, & implea-
mur ebrietate: & erit ſicut hodie,ſic & cras,
& multò amplius.

CAPVT LVII.

Iuſtorum interitus, & futura ipſorum requies non intelligitur ab impijs, cum quibus Deus hic expoſtulat ſuper idololatria aliiſque ipſorum ſceleribus, denuntians eos humiliandos: conuerſis autem pax & conſolatio promittitur cum impij cor ſit tanquam mare feruens cui non eſt pax.

1 IVſtus perit, & non eſt qui recogitet in A
corde ſuo: & viri miſericordiæ colligū-

tur, quia non est qui intelligat: à facie enim malitiæ collectus est iustus.

2 Veniat pax, requiescat in cubili suo qui ambulauit in directione sua.

3 Vos autem accedite huc filij auguratricis; semen adulteri, & fornicariæ.

4 Super quem lusistis? super quem dilatastis os, & eiecistis linguam? numquid non vos filij scelesti, semen mendax?

5 Qui consolamini in dijs subter omne lignum frondosum, immolantes paruulos in torrentibus, subter eminentes petras?

6 In partibus torrẽtis pars tua, hæc est sors tua: & ipsis effudisti libamen, obtulisti sacrificium. numquid super his non indignabor?

B 7 Super montem excelsum & sublimem posuisti cubile tuum, & illuc ascendisti vt immolares hostias.

8 Et post ostium, & retro postem posuisti memoriale tuum: quia iuxta me discooperuisti, & suscepisti adulterum: dilatasti cubile tuum, & pepigisti cum eis fœdus: dilexisti stratum eorum manu aperta.

9 Et ornasti te regio vnguento, & multiplicasti pigmenta tua. Misisti legatos tuos procul, & humiliata es vsque ad inferos.

10 In multitudine viæ tuæ laborasti: non dixisti: quiescam: vitam manus tuæ inuenisti, propterea non rogasti.

C 11 Pro quo solicita timuisti, quia mentita es, & mei non es recordata, neque cogitasti in corde tuo? quia ego tacens, & quasi non videns, & mei oblita es.

12 Ego annunciabo iustitiam tuam, & opera tua non proderunt tibi.

13 Cùm clamaueris, liberent te congregati tui, & omnes eos auferet ventus: tollet aura: Qui autem fiduciam habet mei, hereditabit terram, & possidebit montem sanctum meum.

14 Et dicam * Viam facite, præbete iter, declinate de semita, auferte offendicula de via populi mei.

* Isa. 62. d. 10.

15 Quia hæc dicit Excelsus, & sublimis habitans æternitatem: & sanctum nomen eius in excelso & in sancto habitans, & cum contrito & humili spiritu: vt viuificet spiritum humilium, & viuificet cor contritorum.

D 16 Non enim in sempiternum litigabo, neque vsque ad finem irascar: quia spiritus à facie mea egredietur, & flatus ego faciam.

17 Propter iniquitatem auaritiæ eius iratus sum, & percussi eum: abscondi à te faciem meam, & indignatus sum: & abijt vagus in via cordis sui.

18 Vias eius vidi, & sanaui eum, & reduci eum, & reddidi consolationes ipsi, & lugentibus eius.

19 Creaui fructum labiorum pacem, pacem ei, qui longè est, qui propè, dixit Dominus, & sanaui eum.

20 Impij autem quasi mare feruens, quod quiescere non potest, & redundant fluctus eius in conculcationem & lutum.

21 * Non est pax impijs, dicit Dominus Deus.

* Sup. 48. d. 22.

CAPVT LVIII.

Reprehendit Iudæorum hypocrisim, ostendens eorum ieiunium non esse Deo acceptabile: & quæ debeant illud comitari, quibus adhibitis multa præstantur hominibus beneficia: quomodo debeat sabbatum celebrari abnegata propria voluntate, & quod sit præmium ita celebrantium.

1 CLama, ne cesses, quasi tuba exalta vocem tuam, & annuntia populo meo scelera eorum, & domui Iacob peccata eorũ. A

2 Me etenim de die in diem quærunt; & scire vias meas volunt: quasi gens, quæ iustitiam fecerit, & iudicium Dei sui non dereliquerit: rogant me iudicia iustitiæ: appropinquare Deo volunt.

3 Quare ieiunauimus, & non aspexisti: humiliauimus animas nostras, & nescisti? Ecce in die ieiunij vestri, inuenitur voluntas vestra, & omnes debitores vestros repetitis.

4 Ecce ad lites & contentiones ieiunatis, B & percutitis pugno impiè. Nolite ieiunare sicut vsque ad hanc diem, vt audiatur in excelso clamor vester.

5 * Numquid tale est ieiunium quod elegi, per diem affligere hominem animam suam? numquid contorquere quasi circulum caput suum, & saccum & cinerem sternere? numquid istud vocabis ieiunium, & diem acceptabilem Domino?

* Zach. 7. b. 5.

6 Nonne hoc est magis ieiunium, quod elegi? dissolue colligationes impietatis, solue fasciculos deprimentes, dimitte eos, qui confracti sunt, liberos, & omne onus dirumpe.

7 * Frange esurienti panem tuum, & egenos vagosque induc in domum tuam: cùm videris nudum, operi eum, & carnem tuam ne despexeris. C

* Ezech 18. b. 7. d. 16. Mat. 25. c. 35.

8 Tunc erumpet quasi manè lumen tuum, & sanitas tua citiùs orietur, & anteibit faciem tuam iustitia tua, & gloria Domini colliget te.

9 Tunc inuocabis, & Dominus exaudiet: clamabis, & dicet: Ecce adsum, si abstuleris de medio tui catenam, & desieris extendere digitum, & loqui quod non prodest.

10 Cùm effuderis esurienti animam tuam, & animam afflictam repleueris, orietur in tenebris lux tua, & tenebræ tuæ erunt sicut meridies.

11 Et requiem tibi dabit Dominus semper, & implebit splendoribus animam tuam, D & ossa tua liberauit, & eris quasi hortus irriguus, & sicut fons aquarum, cuius non deficient aquæ.

12 * Et ædificabuntur in te deserta seculorum: fundamenta generationis & generationis suscitabis: & vocaberis ædificator sepium, auertens semitas in quietem.

* Isa. 61. b. 4.

13 Si auerteris à sabbato pedem tuum, facere voluntatem tuam in die sancto meo, & vocaberis sabbatum delicatum, & sanctum Domini gloriosum, & glorificaueris eum dum non facis vias tuas, & non inuenitur voluntas tua, vt loquaris sermonem:

14 Tunc delectaberis super Domino, &

sustollam te super altitudines terræ, & cibabo te hereditate Iacob patris tui, os enim Domini locutum est.

CAPVT LIX.

Potens ac benignus est Deus ad saluandum Iudæos; sed iniquitates eorum, quas propheta persequitur, impediunt ne exaudiantur ac saluentur: propter quas & ipsi confitentur se iustè à Deo desertos, & excæcatos, affligi varijs malis: de furore Domini in malos, & benignitate erga pœnitentes.

A *Num.11.c.23. Sup.50.a.2.

1 ECce non est abbreuiata manus Domini vt saluare nequeat, neque aggrauata est auris eius vt non exaudiat:

2 Sed iniquitates vestræ diuiserunt inter vos & Deum vestrum, & peccata vestra absconderunt faciē eius à vobis ne exaudiret.

*Sup.1.d.15.

3 *Manus enim vestræ pollutæ sunt sanguine, & digiti vestri iniquitate: labia vestra locuta sunt mendacium, & lingua vestra iniquitatem fatur.

*Iob.15.d.35.

4 Non est qui inuocet iustitiam, neque est qui iudicet verè: sed confidunt in nihilo, & loquuntur vanitates: *Conceperunt laborem, & pepererunt iniquitatem.

5 Oua aspidum ruperunt, & telas araneæ texuerunt: qui comederit de ouis eorum, morietur: & quod confotum est, erumpet in regulum.

B

6 Telæ eorum non erunt in vestimentum, neque operientur operibus suis: opera eorum opera inutilia, & opus iniquitatis in manibus eorum.

*Prou.1.b.16. Rom.3.b.15.

7 *Pedes eorum ad malum currunt, & festinant vt effundant sanguinem innocentem cogitationes eorum cogitationes inutiles: vastitas & contritio in vijs eorum.

8 Viam pacis nescierunt, & non est iudicium in gressibus eorum, semitæ eorum incuruatæ sunt eis: omnis qui calcat in eis, ignorat pacem.

9 Propter hoc elongatum est iudicium à nobis, & non apprehendet nos iustitia: expectauimus lucem, & ecce tenebræ; splendorem, & in tenebris ambulauimus.

10 Palpauimus sicut cæci parietem, & quasi absque oculis attrectauimus, impegimus meridie quasi in tenebris, in caliginosis quasi mortui.

C

11 Rugiemus quasi vrsi omnes, & quasi columbæ meditantes gememus, expectauimus iudicium, & non est; salutem, & elongata est à nobis.

12 Multiplicatæ sunt enim iniquitates nostræ coram te, & peccata nostra responderunt nobis, quia scelera nostra nobiscum, & iniquitates nostras cognouimus,

13 Peccare & mentiri contra Dominum: & auersi sumus ne iremus post tergum Dei nostri, vt loqueremur calumniam & transgressionem concepimus, & locuti sumus de corde verba mendacij.

14 Et conuersum est retrorsum iudicium, & iustitia longè stetit: quia corruit in platea veritas, & æquitas non potuit ingredi.

15 Et facta est veritas in obliuionem: & qui recessit à malo, prædæ patuit: & vidit Dominus, & malum apparuit in oculis eius, quia non est iudicium.

D

16 Et vidit quia non est vir: & aporiatus est, quia non est qui occurrat: & saluauit sibi brachium suum, & iustitia eius ipsa confirmauit eum.

*Eph 6.c.17. 1.Thess.5.b.8.

17 *Indutus est iustitia vt lorica, & galea salutis in capite eius: indutus est vestimentis vltionis, & opertus est quasi pallio zeli.

18 Sicut ad vindictam quasi ad retributionem indignationis hostibus suis & vicissitudinem inimicis suis: insulis vicem reddet.

19 Et timebunt qui ab Occidente, nomen Domini; & qui ab ortu solis, gloriam eius: cùm venerit quasi fluuius violentus, quem spiritus Domini cogit:

*Rom.11.d.26.

20 *Et venerit Sion redemptor, & eis qui redeunt ab iniquitate in Iacob, dicit Dñs:

21 Hoc fœdus meum cum eis, dicit Dominus: Spiritus meus, qui est in te, & verba mea, quæ posui in ore tuo, non recedent de ore tuo, & de ore seminis tui, & de ore seminis seminis tui, dicit Dominus, amodò & vsque in sempiternum.

CAPVT LX.

Ecclesia ad exultationem excitatur, quòd in ea Domini gloria relucet: ad quam accessuræ sunt plurimæ nationes: & quæ ad eam non venerint peribunt: in qua pax, iustitia & laus Dei inuenientur, ablata iniquitate: eritque Dominus ei in lucem sempiternam & gloriam.

1 SVrge, illuminare Ierusalem: quia venit lumen tuum, & gloria Domini super te orta est.

2 Quia ecce tenebræ operient terram, & caligo populos: super te autem orietur Dominus, & gloria eius in te videbitur.

3 Et ambulabunt Gentes in lumine tuo, & reges in splendore ortus tui.

*Sup.49.e.18.

4 *Leua in circuitu oculos tuos, & vide: omnes isti congregati sunt, venerunt tibi: filij tui longè venient, & filiæ tuæ de latere surgent.

5 Tunc videbis, & afflues, & mirabitur & dilatabitur cor tuum, quando conuersa fuerit ad te multitudo maris, fortitudo gentium venerit tibi.

6 Inundatio camelorum operiet te, dromedarij Madian & Epha: omnes de Saba venient, aurum & thus deferentes, & laudem Domino annuntiantes.

B

7 Omne pecus Cedar congregabitur tibi, arietes Nabaioth ministrabunt tibi: offerentur super placabili altari meo, & domum maiestatis meæ glorificabo.

8 Qui sunt isti, qui vt nubes volant, & quasi columbæ ad fenestras suas?

9 Me enim insulæ expectant, & naues maris in principio, vt adducam filios tuos de longè; argentum eorum, & aurum eorum cum eis: nomini Domini Dei tui, & sancto Israël, quia glorificauit te.

10 Et ædificabunt filij peregrinorum muros tuos, & reges eorum ministrabunt tibi: in indignatione enim mea percussi te: & in reconciliatione mea misertus sum tui.

* Apoc. 21. g. 25. 11 * Et aperientur portæ tuæ iugiter : die
ac nocte non claudentur, vt afferatur ad te
furtitudo Gentium , & reges earum addu-
cantur.
12 Gens enim & regnum , quod non ser-
uierit tibi, peribit: & Gentes solitudine va-
stabuntur.
C 13 Gloria Libani ad te veniet, & abies &
buxus,& pinus simul , ad ornandum locum
sanctificationis meæ; & locum pedum meo-
rum glorificabo.
14 Et venient ad te curui filij eorum qui
humiliauerunt te, & adorabunt vestigia pe-
dum tuorum omnes qui detrahebant tibi,&
vocabunt te Ciuitatem Domini, Sion sancti
Israel:
15 Pro eò quod fuisti derelicta,& odio ha-
bita,& non erat qui per te transiret , ponam
te in superbiam sæculorum , gaudium in ge-
nerationem & generationem ?
16 Et suges lac Gentium , & mamilla re-
gum lactaberis: & scies quia ego Dominus
saluans te,& redemptor tuus fortis Iacob.
D 17 Pro ære afferam aurum,& pro ferro af-
feram argentum; & pro lignis æs,& pro lapi-
dibus ferrum: & ponam visitationem tuam
pacem,& præpositos tuos iustitiam.
18 Non audietur vltrà iniquitas in terra
tua,vastitas & contritio in terminis tuis, &
occupabit salus muros tuos , & portas tuas
laudatio.
* Apoc. 21. g. 23. 22. a. 5. 19 * Non erit tibi ampliùs sol ad lucendum
per diem, nec splendor lunæ illuminabit te :
sed erit tibi Dominus in lucem sempiternam
& Deus tuus in gloriam tuam.
20 Non occidet vltrà sol tuus, & luna tua
non minuetur: quia erit tibi Dominus in
lucem sempiternam , & complebuntur dies
luctus tui.
21 Populus autem tuus omnes iusti , in
perpetuum hereditabunt terram , germen
plantationis meæ,opus manus meæ ad glori-
ficandum.
22 Minimus erit in mille , & paruulus in
gentem fortissimam: ego Dominus in tem-
pore eius subitò faciam istud.

CAPVT LXI.

*Christi saluatoris officium, & humani gene-
ris reparationem pulchrè explicat ; prædica-
tione quoque ministrorum Christi gentes ad fi-
dem conuertendas: additur de consolatione cre-
dentium & gloria ministrorum : Ecclesia læta-
bunda suam felicitatem mirè sibi gratulatur.*

A Luc. 4. c. 18. 1 SPiritus Domini super me: eò quòd vn-
xerit Dominus me: ad annuntiandum
mansuetis misit me , vt mederer contritis
corde,& prædicarem captiuis indulgentiam
& clausis apertionem:
* Mat 5. a. 5. 2 Vt prædicarem annum placabilem Do-
mino,& diem vltionis Deo nostro: * vt con-
B solarer omnes lugentes:
3 Vt ponerem lugentibus Sion, & darem
eis coronam pro cinere,oleum gaudij pro lu-
ctu,pallium laudis pro spiritu mœroris : &
vocabuntur in ea fortes iustitiæ , plantatio
Domini ad glorificandum.
* Sup. 58. d. 12. 4 * Et ædificabunt deserta à sæculo,& rui-
nas antiquas erigent,& instaurabunt ciuita-
tes desertas , dissipatas in generationem &
generationem.
5 Et stabunt alieni , & pascent pecora ve-
stra: & filij peregrinorum, agricolæ & vini-
tores vestri erunt.
6 Vos autem Sacerdotes Domini vocabi-
mini: Ministri Dei nostri,dicetur vobis: For-
titudinem Gentium, comedetis, & in gloria
earum superbietis.
7 Pro confusione vestra duplici & rubore, C
laudabunt partem suam : propter hoc in ter-
ra sua duplicia possidebunt, lætitia sempiter-
na erit eis.
8 Quia ego Dominus diligens iudicium,&
odio habens rapinam in holocausto :& dabo
opus eorum in veritate, & fœdus perpetuum
feriam eis.
9 Et scient in Gentibus semen eorum , &
germen eorum in medio populorum: omnes
qui viderint eos , cognoscent illos,quia isti
sunt semen,cui benedixit Dominus.
10 Gaudens gaudebo in Domino, & exul- D
tabit anima mea in Deo meo: quia induit me
vestimentis salutis : & indumento iustitiæ
circumdedit me, quasi sponsum decoratum
corona, & quasi sponsam ornatam monili-
bus suis.
11 Sicut enim terra profert germen suum,
& sicut hortus semen suum germinat : sic
Dominus Deus germinabit iustitiam & lau-
dem coram vniuersis Gentibus.

CAPVT LVII.

*Propheta non cessat propter impios Christũ
annuntiare prophetans de Christi aduentu &
conuersione Gentium : de felicitate , gloria &
exaltatione Ecclesię ex Dei gratuito benepla-
cito erga ipsam: de prędicatoribus Ecclesię, &
Euangelio per orbem diuulgando.*

1 PRopter Sion non tacebo , & propter A
Ierusalem non quiescam,donec egre-
diatur vt splendor iustus eius , & saluator
eius vt lampas accendatur.
2 Et videbunt Gentes iustum tuum , &
cuncti reges inclytum tuum: & vocabitur
tibi nomen nouum, quod os Domini nomi-
nabit.
3 Et erit corona gloriæ in manu Domini,
& diadema regni in manu Dei tui.
4 Non vocaberis vltrà Derelicta ; & terra B
tua non vocabitur ampliùs Desolata: sed vo-
caberis Voluntas mea in ea, & terra tua In-
habitata,quia complacuit Domino in te: &
terra tua inhabitabitur.
5 Habitabit enim iuuenis cum virgine; &
habitabunt in te filij tui. Et gaudebit spon-
sus super sponsam,& gaudebit super te Deus
tuus.
6 Super muros tuos Ierusalem constitui C
custodes , tota die & tota nocte in perpe-
tuum non tacebunt. Qui reminiscimini Do-
mini,ne taceatis :
7 Et ne detis silentium ei,donec stabiliat ,
& donec ponat Ierusalem laudem in terra.
8 Iurauit Dominus in dextera sua , & in
brachio fortitudinis suæ : Si dedero triti-
cum tuum vltrà cibum inimicis tuis : & si

bibe-

bibberint filij alieni vinum tuum, in quo la-
borasti.
9 Quia qui congregant illud, comedent, &
laudabunt Dominum: & qui comportant il-
lud, bibent in atrijs sanctis meis.
D 10 Transite, transite per portas, * præpara-
* Sup.57. c.14. te viam populo, planum facite iter, eligite
lapides, & eleuate signum ad Populos.
11 Ecce Dominus auditum fecit in extre-
* Zach.9. b.9. Mat. 21.a. 5. mis terræ, * dicite filiæ Sion: Ecce saluator
tuus venit: ecce merces eius cum eo, & opus
eius coram illo.
12 Et vocabunt eos, Populus sanctus, re-
dempti à Domino. Tu autem vocaberis:
Quæsita ciuitas, & non Derelicta.

CAPVT LXIII.

Dicit se Dominus sanguine aspersum dum solus vicisset hostes: Deus multa præstitit Israelitis beneficia, sed propter iniquitates suas sunt ab eo derelicti: propheta autem miserationum Domini memor, inuocat ipsius misericordiam super populum suum, quem à Deo desertum conqueritur.

A 1 QVis est iste, qui venit de Edom, tinctis
vestibus de Bosra? iste formosus in
stola sua, gradiens in multitudine fortitudi-
nis. Ego qui loquor iustitiam, & propugna-
tor sum ad saluandum.
*Apoc.19. c.13. 2 *Quare ergo rubrum est indumentum
tuum, & vestimenta tua sicut calcantium in
torculari?
3 Torcular calcaui solus, & de Gentibus
non est vir mecum: calcaui eos in furore
meo, & conculcaui eos in ira mea: & asper-
sus est sanguis eorum super vestimenta mea,
*Sup.34 b. 8. & omnia indumenta mea inquinaui.
4 * Dies enim vltionis in corde meo, an-
nus redemptionis meæ venit.
5 Circumspexi, & non erat auxiliator: quæ-
siui, & non fuit qui adiuuaret: & saluauit mi-
hi brachium meum, & indignatio mea ipsa
auxiliata est mihi.
B 6 Et conculcaui populos in furore meo, &
inebriaui eos in indignatione mea, & detraxi
in terram virtutem eorum.
7 Miserationum Domini recordabor, lau-
dem Domini super omnibus quæ reddidit
nobis Dominus, & super multitudinem bo-
norum domui Israël, quæ largitus est eis se-
cundùm indulgentiam suam, & secundùm
multitudinem misericordiarum suarum.
8 Et dixit: Verumtamen populus meus,
est filij non negantes: & factus est eis sal-
uator.
C 9 In omni tribulatione eorum non est tri-
bulatus, & angelus faciei eius saluauit eos: in
dilectione sua, & in indulgentia sua ipse re-
demit eos, & portauit eos, & eleuauit eos
cunctis diebus sæculi.
10 Ipsi autem ad iracundiam prouocaue-
runt, & afflixerunt spiritum sancti eius: &
conuersus est eis in inimicum, & ipse de-
bellauit eos.
11 Et recordatus est dierum sæculi Moysi,
*Exod.14. g.29. & populi sui: * Vbi est qui eduxit eos de mari
cum pastoribus gregis sui? vbi est qui posuit
in medio eius spiritum sancti sui?
12 Qui eduxit ad dexteram Moysen bra-
chio maiestatis suæ, qui scidit aquas ante eos,
vt faceret sibi nomen sempiternum:
13 Qui eduxit eos per abyssos, quasi equum
in deserto non impingentem.
14 Quasi animal in campo descendens spi-
ritus Domini ductor eius fuit: sic adduxisti
populum tuum, vt faceres tibi nomē gloriæ.
15 * Attende de cœlo, & vide de habitacu- D
lo sancto tuo, & gloriæ tuæ: vbi est zelus tuus *Deut.26. c.15.
& fortitudo tua, multitudo viscerum tuo- Baruc.2.c. 16.
rum, & miserationum tuarum? super me
continuerunt se.
16 Tu enim pater noster, & Abraham nes-
ciuit nos, & Israël ignorauit nos: tu Domi-
ne pater noster, redemptor noster, à sæculo
nomen tuum.
17 Quare errare nos fecisti Domine de vijs
tuis: indurasti cor nostrum ne timeremus te?
conuertere propter seruos tuos, tribus hære-
ditatis tuæ.
18 Quasi nihilum possederunt populum
sanctum tuum: hostes nostri conculcaue-
runt sanctificationem tuam.
19 Facti sumus quasi in principio, cùm non
dominareris nostri, neque inuocaretur no-
men tuum super nos.

CAPVT LXIV.

Petit propheta vt Deus nomen suum & potentiam inimicis nota faciat: factâ quoque mentione felicitatis quæ Deum expectantibus præparata est, confitetur ac luget populi sui iniquitates, immunditias & exilium, orans pro liberatione.

1 VTinam dirumperes cælos, & descen- A
deres: à facie tua montes defluerent.
2 Sicut exustio ignis tabescerent, aquæ ar-
derent igni, vt notum fieret nomen tuum
inimicis tuis: à facie tua gentes turba-
rentur.
3 Cùm feceris mirabilia, non sustinebi-
mus: descendisti, & à facie tua montes de-
fluxerunt.
4 A sæculo non audierunt, neque auribus B
perceperunt: * oculus non vidit, Deus absque *1.Cor.2 b.9.
te, quæ præparasti expectantibus te.
5 Occurristi lætanti, & facienti iustitiam:
in vijs tuis recordabuntur tui: ecce tu iratus
es, & peccauimus: in ipsis fuimus semper, &
saluabimur.
6 Et facti sumus vt immundus omnes nos, C
& quasi pannus menstruatæ vniuersæ iustitiæ
nostræ: & cecidimus quasi folium vniuersi,
& iniquitates nostræ quasi ventus abstule-
runt nos.
7 Non est qui inuocet nomen tuum; qui
consurgat, & teneat te: abscondisti faciem
tuam à nobis, allisisti nos in manu iniquita-
tis nostræ.
8 Et nunc Domine, pater noster es tu, nos
verò lutum: & fictor noster tu, & opera ma-
nuum tuarum omnes nos.
9 * Ne irascaris Domine satis, & ne vltrà * Psal.78 c.8.
memineris iniquitatis nostræ: ecce respice,
populus tuus omnes nos.

D

10 Ciuitas sancti tui facta est deserta, Sion deserta facta est, Ierusalem desolata est.

11 Domus sanctificationis nostræ, & gloriæ nostræ, vbi laudauerunt te patres nostri, facta est in exustionem ignis, & omnia desiderabilia nostra versa sunt in ruinas.

12 Numquid super his continebis te Domine, tacebis, & affliges nos vehementer?

CAPVT LXV.

Gentium conuersio, & Iudæorum propter iniquitates suas & idololatriam abiectio, seruatis tamen paucis reliquijs ex ipsis: comminatio his qui Dei legem abiecerunt, & prospera ac noua omnia seruis Dei nuntiantur: de quorum felicitate & Dei erga ipsos benignitate multis agit propheta.

A Rom. 10. d. 20.

1 QVæsierunt me qui antè non interrogabant, inuenerunt qui non quæsierunt me, dixi: Ecce ego: ecce ego ad Gentem, quæ non inuocabat nomen meum.

2 Expandi manus meas tota die ad populum incredulum, qui graditur in via non bona post cogitationes suas.

3 Populus qui ad iracundiam prouocat me ante faciem meam semper: qui immolant in hortis, & sacrificant super lateres:

4 Qui habitant in sepulchris, & in delubris idolorum dormiunt: qui comedunt carnem suillam, & ius profanum in vasis eorum.

5 Qui dicunt, Recede à me, non appropinques mihi, quia immundus es? isti fumus erunt in furore meo, ignis ardens tota die.

6 Ecce scriptum est coram me: non tacebo, sed reddam & retribuam in sinum eorū.

7 Iniquitates vestras, & iniquitates patrum vestrorum simul, dicit Dominus, qui sacrificauerunt super montes, & super colles exprobrauerunt mihi, & remetiar opus eorum primum in sinu eorum.

B

8 Hæc dicit Dominus: Quomodo si inueniatur granum in botro, & dicatur: Ne dissipes illud, quoniam benedictio est: sic faciam propter seruos meos, vt non disperdam totum.

9 Et educam de Iacob semen, & de Iuda possidentem montes meos: & hereditabunt eam electi mei, & serui mei habitabunt ibi.

10 Et erunt campestria in caulas gregum, & vallis Achor in cubile armentorum, populo meo qui requisierunt me.

11 Et vos, qui dereliquistis Dominum, qui obliti estis montem sanctum meum, qui ponitis Fortunæ mensam, & libatis super eam.

12 Numerabo vos in gladio, & omnes in cæde corruetis: * pro eo quòd vocaui, & non respondistis: locutus sum, & non audistis: & faciebatis malum in oculis meis, & quæ nolui elegistis.

* Prou. 1. c. 24. Inf. 66. b. 4. Ier. 7. c. 13.

13 Propter hoc hæc dicit Dominus Deus: Ecce serui mei comedent, & vos esurietis: ecce serui mei bibent, & vos sitietis.

14 Ecce serui mei lætabuntur, & vos confundemini: Ecce serui mei laudabunt præ exultatione cordis, & vos clamabitis præ dolore cordis, & præ contritione spiritus vlulabitis.

15 Et dimittetis nomen vestrum in iuramentum electis meis: & interficiet te Dominus Deus, & seruos suos vocabit nomine alio.

16 In quo qui benedictus est super terram, benedicetur in Deo amen: & qui iurat in terra, iurabit in Deo amen: quia obliuioni traditæ sunt angustiæ priores, & quia absconditæ sunt ab oculis meis.

17 * Ecce enim ego creo cœlos nouos, & terram nouam: & non erunt in memoria priora, & non ascendent super cor. *Inf. 66. g. 22. Apoc. 21 a. 1.

18 Sed gaudebitis & exultabitis vsque in sempiternum, in his quæ ego creo: quia ecce ego creo Ierusalem exultationem, & populum eius gaudium.

D

19 Et exultabo in Ierusalem, & gaudebo in populo meo: & non audietur in eo vltrà vox fletus & vox clamoris.

20 Non erit ibi ampliùs infans dierum, & senex qui non impleat dies suos: quoniam puer centum annorum morietur, & peccator centum annorum maledictus erit.

21 Et ædificabunt domos, & habitabunt: & plantabunt vineas, & comedent fructus earum.

22 Non ædificabunt, & alius habitabit: non plantabunt, & alius comedet: secundùm enim dies ligni, erunt dies populi mei, & opera manuum eorum inueterabunt:

23 Electi mei non laborabunt frustrà, neque generabunt in conturbatione: quia semen benedictorum Domini est, & nepotes eorum cum eis.

24 * Eritque antequam clament, ego exaudiam: adhuc illis loquentibus, ego audiam. *Ps. 31. b. 5

25 * Lupus & agnus pascentur simul, leo & bos comedent paleas: & serpenti puluis panis eius: non nocebunt, neque occident in omni monte sancto meo, dicit Dominus. *Sup 11. b 6.

CAPVT LXVI.

Dominus cęli & terræ non templū respicit, quod Iudæi pro loco quietis illi ædificare volebant, sed spiritum humiliatum: reijciuntur veteris legis sacrificia: Iudæorum aduersus Christum ipsiusquè discipulos peruicacia punienda ostenditur, de Christi natiuitate & Ecclesiæ fecunditate cui vt omnes collætentur, exhortatur, ostendens beneficia quæ à Domino recipiet, & quale futurum sit malorum iudicium, & quomodo per discipulorum Christi prædicationem Gentes conuertentur: de finali quoque retributione malorum & bonorum.

A * Act. 7. f. 49. 17. a. 24

1 HÆc dicit Dominus: * Cœlum sedes mea, terra autem scabellum pedum meorum, quæ est ista Domus, quam ædificabitis mihi? & quis est iste locus quietis meæ?

2 Omnia hæc manus mea fecit, & facta sunt vniuersa ista, dicit Dominus, ad quem autem respiciam, nisi ad pauperculum, & contritum spiritu, & trementem sermones meos?

3 Qui immolat bouem, quasi qui interficiat virum: qui mactat pecus, quasi qui excerebret canem: qui offert oblationem, quasi qui sanguinem suillum offerat:

qui

B qui recordatur thuris , quasi qui benedicat
idolo. Hæc omnia elegerunt in vijs suis, &
in abominationibus suis, anima eorum dele-
ctata est.
4 Vnde & ego eligam illusiones eorum: &
quæ timebant, adducam eis: * Quia vocaui, (* Prou.1.c.24. Sup.65.b 12. Ier.7.c.13)
& non erat qui responderet: locutus sum, &
non audierunt: feceruntque malum in ocu-
lis meis, & quæ nolui elegerunt.
5 Audite verbum Domini, qui tremitis ad
verbum eius: dixerunt fratres vestri odien-
tes vos, & abijcientes propter nomen meum
glorificetur Dominus, & videbimus in læti-
tia vestra: ipsi autem confundentur.
6 Vox populi de ciuitate, vox de templo,
vox Domini reddentis retributionem inimi-
cis suis.
C 7 Antequam parturiret, peperit: antequam
veniret partus eius, peperit masculum.
8 Quis audiuit vmquam tale? & quis vidit
huic simile? numquid parturiet terra in die
vna? aut parietur gens simul, quia parturiuit
& peperit Sion filios suos?
9 Numquid ego, qui alios parere facio,
ipse non pariam, dicit Dominus? si ego, qui
generationem cęteris tribuo, sterilis ero, ait
Dominus Deus tuus?
10 Lætamini cum Ierusalem, & exultate in
ea gaudio vniuersi, qui lugetis super eam,
D 11 Vt sugatis, & repleamini ab vbere con-
solationis eius: vt mulgeatis, & delicijs af-
fluatis ab omnimoda gloria eius.
12 Quia hæc dicit Dominus: Ecce ego de-
clinabo super eam quasi fluuium pacis, &
quasi torrentem inundantem gloriam Gen-
tium, quam sugetis: ad vbera portabimi, &
super genua blandientur vobis.
13 Quomodo si cui mater blandiatur, ita
ego consolabor vos, & in Ierusalem consola-
bimini.
14 Videbitis, & gaudebit cor vestrum, &
ossa vestra quasi herba germinabunt: & co-
gnoscetur manus Domini seruis eius, & in-
dignabitur inimicis suis.

15 Quia ecce Dominus in igne veniet, & E
quasi turbo quadrigæ eius: reddere in indi-
gnatione furorem suum, & increpationem
suam in flamma ignis:
16 Quia in igne Dominus dijudicabit, &
in gladio suo ad omnem carnem, & multi-
plicabuntur interfecti à Domino,
17 Qui sanctificabantur, & mundos se pu-
tabant in hortis post ianuam intrinsecus, qui
comedebant carnem suillam, & abomina-
tionem, & murem: simul consumentur, dicit
Dominus.
18 Ego autem opera eorum, & cogitatio- F
nes eorum, venio vt congregem cum omni-
bus gentibus & linguis, & venient & vide-
bunt gloriam meam.
19 Et ponam in eis signum, & mittam ex
eis qui saluati fuerint, ad Gentes in mare, in
Africam, & Lydiam tendentes sagittam: in
Italiam & Græciam, ad insulas longè ad eos
qui non audierunt de me, & non viderunt
gloriam meam. Et annuntiabunt gloriam
meam Gentibus.
20 Et adducent omnes fratres vestros de
cunctis Gentibus donum Domino, in equis
& in quadrigis, & in lecticis, & in mulis, &
in carrucis, ad montem sanctum meum Ie-
rusalem, dicit Dominus, quomodo si infe-
rant filij Israël munus in vase mundo in do-
mum Domini.
21 Et assumam ex eis in sacerdotes, & le- G
uitas, dicit Dominus:
22 * Quia sicut cœli noui, & terra noua, (*Apoc.21.a.1)
quæ ego facio stare coram me, dicit Domi-
nus: sic stabit semen vestrum, & nomen
vestrum.
23 Et erit mensis ex mense, & sabbatum
ex sabbato: veniet omnis caro vt adoret co-
ram facie mea, dicit Dominus.
24 Et egredientur, & videbunt cadauera
virorum, qui præuaricati sunt in me: * ver- (*Mar.9.g.45.)
mis eorum non morietur, & ignis eorum
non extinguetur: & erunt vsque ad satieta-
tem visionis omni carni.

PROPHETIA IEREMIÆ.

CAPVT PRIMVM.

Ieremias in ventre matris sanctificatus, & tempore Iosiæ regis Iuda missus à Domino ad prophetandum, causatur pueritiam, sed doctus à Deo accipit robur inuincibile, iubeturque vaticinari destructionem Ierusalem sub nomine virgæ, & ollæ succensæ.

A 1 Erba Ieremiæ filij Helciç, de sacerdotibus qui fuerunt in Anathoth, in Terra Beniamin.

2 Quod factum est verbum Domini ad eum in diebus Iosię filij Amon regis Iuda, in tertiodecimo anno regni eius.

3 Et factum est in diebus Ioakim filij Iosiæ regis Iuda, vsque ad consummationem vndecimi anni Sedeciæ filij Iosiæ regis Iuda, vsque ad transmigrationem Ierusalem, in mense quinto.

4 Et factum est verbum Domini ad me, dicens:

B 5 Priusquam te formarem in vtero, noui te: & antequam exires de vulua, sanctificaui te, & prophetam in Gentibus dedi te.

6 Et dixi, A, a, a, Domine Deus: ecce nescio loqui, quia puer ego sum.

7 Et dixit Dominus ad me: Noli dicere: Puer sum: quoniam ad omnia quæ mittam te, ibis: & vniuersa, quæcumque mandauero tibi, loqueris.

8 Ne timeas à facie eorum: quia tecum ego sum, vt eruam te, dicit Dominus.

9 Et misit Dominus manum suam, & tetigit os meum: & dixit Dominus ad me: Ecce dedi verba mea in ore tuo:

C 10 Ecce constitui te hodie super Gentes, & super regna, * vt euellas, & destruas, & disperdas, & dissipes, & ædifices, & plantes. *Inf.18.a.7.

11 Et factum est verbum Domini ad me, dicens: Quid tu vides Ieremia? Et dixi: Virgam vigilantem ego video.

12 Et dixit Dominus ad me: Benè vidisti: quia vigilabo ego super verbo meo vt faciam illud.

13 Et factum est verbum Domini secundò ad me, dicens: Quid tu vides? Et dixi: Ollam succensam ego video, & faciem eius à facie Aquilonis.

14 Et dixit Dominus ad me: * Ab Aquilone pandetur malum super omnes habitatores terræ. *Inf.4.b.6

15 Quia ecce ego conuocabo omnes cognationes regnorum Aquilonis, ait Dominus: & venient & ponent vnusquisque solium suum in introitu portarum Ierusalem, & super omnes muros eius in circuitu, & super vniuersas vrbes Iuda.

16 Et loquar iudicia mea cum eis, super omnem malitiam eorum qui dereliquerunt me, & libarauerunt dijs alienis, & adorauerunt opus manuum suarum, D

17 Tu ergo accinge lumbos tuos, & surge, & loquere ad eos omnia quæ ego præcipio tibi. Ne formides à facie eorum: nec enim timere te faciam vultum eorum.

18 * Ego quippe dedi te hodie in ciuitatem munitam, & in columnam ferream, & in murum æreum, super omnem terram, regibus Iuda, principibus eius, & sacerdotibus, & populo terræ. *Inf.6.b.27.

19 Et bellabunt aduersum te, & non præualebunt: quia ego tecum sum, ait Dominus vt liberem te.

CAPVT II.

Grauiter expostulat Dominus cum filijs Israel & Iuda, potissimùm cum pastoribus ac prophetis, quòd non respicientes accepta à Deo varia beneficia, eo qui fons est aquæ viuæ relicto, adorauerint idola, à quibus nihil boni expectare poterant: imò cùm toti essent in idololatria, rapinis & crudelitate, sese iustificare nitebantur, & propterea deuastandos prædicit.

1 ET factum est verbum Domini ad me, dicens: A

2 Vade, & clama in auribus Ierusalem,
dicens: Hæc dicit Dominus: Recordatus
sum tui, miserans adolescentiam tuam, &
charitatem desponsationis tuæ, quando se-
cuta es me in deserto, in terra quæ non se-
minatur.
3 Sanctus Israël Domino, primitiæ frugum
eius: omnes, qui deuorant eum, delinquunt:
mala venient super eos, dicit Dominus.
4 Audite verbum Domini domus Iacob, &
omnes cognationes domus Israël:
* Mich. 6. a. 3. 5 Hæc dicit Dominus: * Quid inuenerunt
patres vestri in me iniquitatis, quia elongaue-
runt à me, & ambulauerunt post vanitatem,
& vani facti sunt?
B 6 Et non dixerunt: Vbi est Dominus, qui
ascendere nos fecit de Terra Ægypti: qui tra-
duxit nos per desertum, per terram inhabita-
bilem & inuiam, per terram sitis, & imagi-
nem mortis, per terram, in qua non ambula-
uit vir, neque habitauit homo?
7 Et induxi vos in terram Carmeli, vt co-
mederetis fructum eius, & optima illius: &
ingressi contaminastis terram meam, &
hæreditatem meam posuistis in abominatio-
nem.
8 Sacerdotes non dixerunt: Vbi est Domi-
nus? & tenentes legem nescierunt me, &
pastores præuaricati sunt in me: & pro-
phetæ prophetauerunt in Baal, & idola se-
cuti sunt.
9 Propterea adhuc iudicio contendam vo-
biscum, ait Dominus, & cum filijs vestris di-
sceptabo.
C 10 Transite ad insulas Cethim, & videte: &
in Cedar mittite, & considerate vehementer:
& videte si factum est huiuscemodi.
11 Si mutauit gens deos suos, & certè ipsi
non sunt dij: populus verò meus mutauit
gloriam suam in idolum.
12 Obstupescite cæli super hoc, & portæ
eius desolamini vehementer, dicit Dominus.
13 Duo enim mala fecit populus meus: Me
dereliquerunt fontem aquæ viuæ, & fode-
runt sibi cisternas, cisternas dissipatas, quæ
continere non valent aquas.
14 Numquid seruus est Israël, aut verna-
culus? quare ergo factus est in prædam?
15 Super eum rugierunt leones, & dede-
runt vocem suam, posuerunt terram eius in
solitudinem: ciuitates eius exustæ sunt, &
non est qui habitet in eis.
D 16 Filij quoque Mempheos & Taphnes
constuprauerunt te vsque ad verticem.
17 Numquid non istud factum est tibi,
quia dereliquisti Dominum Deum tuum eo
tempore, quo ducebat te per viam?
18 Et nunc quid tibi vis in via Ægypti, vt
bibas aquam turbidam? & quid tibi cum via
Assyriorum, vt bibas aquam fluminis?
19 Arguet te malitia tua, & auersio tua in-
crepabit te. Scito, & vide, quia malum & a-
marum est reliquisse te Dominum Deum
tuum, & non esse timorem mei apud te, dicit
Dominus Deus exercituum.
20 A sæculo confregisti iugum meum, ru-
* Inf. 3. b. 6 pisti vincula mea, & dixisti: Non seruiam: *In
omni enim colle sublimi, & sub omni ligno
frondoso, tu prosternebaris meretrix.
21 * Ego autem plantaui te vineam ele- E
ctam, omne semen verum: quomodo ergo * Isa. 5. a. 1. Matt. 21. d. 33.
conuersa es mihi in prauum vinea aliena?
22 Si laueris te nitro, & multiplicaueris
tibi herbam borith, maculata es in iniquita-
te tua coram me, dicit Dominus Deus.
23 Quomodo dicis: Non sum polluta, post
Baalim non ambulaui? vide vias tuas in con-
ualle, scito quid feceris: cursor leuis explicans
vias suas.
24 Onager assuetus in solitudine, in desi-
derio animæ suæ attraxit ventum amoris sui:
nullus auertet eam: omnes qui quærunt
eam, non deficient: in menstruis eius inue-
nient eam.
25 Prohibe pedem tuum à nuditate, &
guttur tuum à siti. Et dixisti: Desperaui, ne-
quaquam faciam: adamaui quippe alienos, &
post eos ambulabo.
26 Quomodo confunditur fur quando de- F
prehenditur, sic confusi sunt domus Israël,
ipsi & reges eorum, principes, & sacerdotes,
& prophetæ eorum,
27 Dicens ligno: Pater meus es tu; &
lapidi: Tu me genuisti. * verterunt ad me ter- * Inf. 32. f. 33.
gum, & non faciem, & in tempore afflictio-
nis suæ dicent: Surge & libera nos.
28 Vbi sunt dij tui, quos fecisti tibi? sur-
gant & liberent te in tempore afflictionis
tuæ: * secundùm numerum quippe ciuitatum * Inf. 11. c. 13.
tuarum erant dij tui Iuda.
29 Quid vultis mecum iudicio conten-
dere? omnes dereliquistis me, dicit Do-
minus.
30 Frustrà percussi filios vestros, disci-
plinam non receperunt: deuorauit gla-
dius vester prophetas vestros, quasi leo va-
stator.
31 Generatio vestra. Videte verbum Do-
mini: Numquid solitudo factus sum Israë-
li, aut terra serotina? quare ergo dixit po-
pulus meus: Recessimus, non veniemus
vltrà ad te?
32 Numquid obliuiscetur virgo ornamen- G
ti sui, aut sponsa fasciæ pectoralis suæ? po-
pulus vero meus oblitus est mei diebus in-
numeris.
33 Quid niteris bonam ostendere viam
tuam ad quærendam dilectionem, quæ insu-
per & malitias tuas docuisti vias tuas.
34 Et in alis tuis inuentus est sanguis ani-
marum pauperum & innocentum? non in
fossis inueni eos, sed in omnibus quæ suprà
memoraui.
35 Et dixisti: Absque peccato & innocens
ego sum: & propterea auertatur furor tuus à
me. Ecce ego iudicio contendam tecum, eò
quòd dixeris: Non peccaui.
36 Quàm vilis facta es nimis, iterans vias
tuas! & ab Ægypto confunderis, sicut con-
fusa es ab Assur.
37 Nam & ab ista egredieris, & manus tuę
erunt super caput tuum: quoniam obtriuit
Dominus confidentiam tuam, & nihil habe-
bis prosperum in ea.

CAPVT III.

Deus incomparabili clementia populum suũ ad se reuocat ab idololatria, in qua Iuda etiam Israelem excessit; promittens se assumpturum eos in filios, & veros pastores eis daturum, vt Ierosolymis in pace colant Dominum: de futura gloria & exaltatione Ierusalem, ac Gẽtium ad eam congregatione, & de populi pœnitentia.

A 1 VVlgò dicitur: Si dimiserit vir vxorem
suam, & recedens ab eo, duxerit vi-
rum alterum: numquid reuertetur ad eam vl-
trà? numquid non polluta & contaminata
erit mulier illa; tu autem fornicata es cum
amatoribus multis: tamen reuertere ad me,
dicit Dominus, & ego suscipiam te.
2 Leua oculos tuos in directum, & vide
vbi non prostrata sis: in vijs sedebas, expe-
ctans eos quasi latro in solitudine: & pol-
luisti terram in fornicationibus tuis, & in
malitijs tuis.
3 Quam ob rem prohibitæ sunt stillæ plu-
uiarum, & serotinus imber non fuit: frons
mulieris meretricis facta est tibi, noluisti
erubescere.
4 Ergo saltem amodò voca me: Pater
B meus, dux virginitatis meæ tu es:
5 Numquid irasceris in perpetuum, aut
perseuerabis in finem? Ecce locuta es, & fe-
cisti mala, & potuisti.
6 Et dicit Dominus ad me in diebus Iosiæ
* Sup. 2 d 20. regis: * Numquid vidisti quæ fecerit auer-
satrix Israël? abijt sibimet super omnem
montem excelsum, & sub omni ligno fron-
doso, & fornicata est ibi.
7 Et dixi, cum fecisset hæc omnia: Ad me
reuertere: & non est reuersa. Et vidit præua-
ricatrix soror eius Iuda,
C 8 Quia pro eo, quod mœchata esset auer-
satrix Israël, dimisissem eam, & dedissem ei
libellum repudij: & non timuit præuarica-
trix Iuda soror eius, sed abijt, & fornicata est
etiam ipsa.
9 Et facilitate fornicationis suæ contami-
nauit terram, & mœchata est cum lapide &
ligno.
10 Et in omnibus his non est reuersa ad
me præuaricatrix soror eius Iuda in toto cor-
de suo, sed in mendacio, ait Dominus.
11 Et dixit Dominus ad me: Iustificauit
animam suam auersatrix Israël, comparatio-
ne præuaricatricis Iudæ.
D 12 Vade, & clama sermones istos contra
Aquilonem, & dices: Reuertere auersatrix
Israël, ait Dominus, & non auertam faciem
meam à vobis: quia sanctus ego sum, dicit
Dominus, & non irascar in perpetuum.
13 Verumtamen scito iniquitatem tuam,
quia in Dominum Deum tuum præuaricata
es: & dispersisti vias tuas alienis sub omni li-
gno frondoso, & vocem meam non audisti,
ait Dominus.
14 Conuertimini filij reuertentes, dicit
Dominus: quia ego vir vester: & assumam
vos vnum de ciuitate, & duos de cognatio-
ne, & introducam vos in Sion.
15 Et dabo vobis pastores iuxta cor
meum, & pascent vos scientia & doctrina.
16 Cumque multiplicati fueritis, & creue- E
ritis in terra in diebus illis, ait Dominus: non
dicent vltrà: Arca testamenti Domini: neque
ascendet super cor, neque recordabuntur il-
lius: nec visitabitur, nec fiet vltrà.
17 In tempore illo vocabunt Ierusalem
Solium Domini: & congregabuntur ad eam
omnes Gentes in nomine Domini in Ieru-
salem, & non ambulabunt post prauitatem
cordis sui pessimi.
18 In diebus illis ibit domus Iuda ad do-
mum Israël, & venient simul de terra Aqui-
lonis, ad terram quam dedi patribus vestris. F
19 Ego autem dixi: Quomodo ponam te
in filios, & tribuam tibi terram desiderabi-
lem hæreditatem præclaram exercituum
Gentium? Et dixi: Patrem vocabis me, & post
me ingredi non cessabis.
20 Sed quomodo si contemnat mulier a-
matorem suum, sic contempsit me domus
Israël, dicit Dominus.
21 Vox in vijs audita est, ploratus & vlu-
latus filiorum Israël: quoniam iniquam fece-
runt viam suam, obliti sunt Domini Dei sui.
22 Conuertimini filij reuertentes, & sana-
bo auersiones vestras. Ecce nos venimus ad
te: tu enim es Dominus Deus noster.
23 Verè mendaces erant colles, & multi- G
tudo montium: verè in Domino Deo nostro
salus Israël.
24 Confusio comedit laborem patrum no-
strorum ab adolescentia nostra, greges eo-
rum, & armenta eorum, filios eorum, & fi-
lias eorum.
25 Dormiemus in confusione nostra, &
operiet nos ignominia nostra: quoniam Do-
mino Deo nostro peccauimus nos, & patres
nostri, ab adolescentia nostra vsque ad diem
hanc: & non audiuimus vocem Domini Dei
nostri.

CAPVT IV.

Promittit Dominus veniam si se verè conuertant & corde circumcidant, comminando grauia mala si in malis persistant: quapropter luget propheta videns terram deuastandam, & in solitudinem redigendam, ita tamen vt non fiat consummatio.

1 SI reuerteris Israël, ait Dominus, ad me A
conuertere: si abstuleris offendicula
tua à facie mea, non commoueberis.
2 Et iurabis: Viuit Dominus in veritate,
& in iudicio, & in iustitia: & benedicent
eum Gentes, ipsumque laudabunt.
3 Hæc enim dicit Dominus viro Iuda &
Ierusalem: * Nouate vobis nouale, & nolite * Osee 10. d. 12.
serere super spinas?
4 Circumcidimini Domino, & auferte
præputia cordium vestrorum viri Iuda, &
habitatores Ierusalem: ne fortè egrediatur vt
ignis indignatio mea, & succendatur, & non
sit qui extinguat, propter malitiam cogita-
tionum vestrarum.
5 Annuntiate in Iuda, & in Ierusalem B
auditum facite: loquimini, & canite tu-
ba in terra: clamate fortiter, & dicite:

Con-

Congregamini, & ingrediamur ciuitates munitas,

6 Leuate signum in Sion. Confortamini, nolite stare, * quia malum ego adduco ab Aquilone, & contritionem magnam.

* Sup. 1.c 14.

7 Ascendit leo de cubili suo, & prædo Gentium se leuauit: egressus est de loco suo, vt ponat terram tuam in solitudinem: ciuitates tuæ vastabuntur, remanentes absque habitatore.

C 8 Super hoc accingite vos cilicijs, plangite & vlulate: quia non est auersa ira furoris Domini à nobis.

9 Et erit in die illa, dicit Dominus: Peribit cor regis, & cor principum: & obstupescent sacerdotes, & prophetæ consternabuntur.

10 Et dixi: Heu, heu, heu Domine Deus, ergone decepisti populum istum & Ierusalem, dicens: Pax erit vobis: & ecce peruenit gladius vsque ad animam.

11 In tempore illo dicetur populo huic & Ierusalem: Ventus vrens in vijs, quæ sunt in deserto viæ filiæ populi mei, non ad ventilandum & ad purgandum.

12 Spiritus plenus ex his veniet mihi: & nunc ego loquar iudicia mea cum eis.

D 13 Ecce quasi nubes ascendet, & quasi tempestas currus eius: velociores aquilis equi illius: væ nobis quoniam vastati sumus.

14 Laua à malitia cor tuum Ierusalem, vt salua fias: vsquequò morabuntur in te cogitationes noxiæ?

15 Vox enim annuntiantis à Dan, & notum facientis idolum de monte Ephraim.

16 Dicite gentibus: Ecce auditũ est in Ierusalem custodes venire de terra longinqua, & dare super ciuitates Iuda vocem suam.

17 Quasi custodes agrorum facti sunt super eam in gyro: quia me ad iracundiam prouocauit, dicit Dominus.

18 * Viæ tuæ, & cogitationes tuæ fecerunt hæc tibi: ista malitia tua, quia amara, quia tetigit cor tuum.

* Sap. 1.a. 3.b.5.

E 19 Ventrem meum, ventrem meum doleo, sensus cordis mei turbati sunt in me: non tacebo, quoniam vocem buccinæ audiuit anima mea, clamorem prælij.

20 Contritio super contritionem vocata est, & vastata est omnis terra: repentè vastata sunt tabernacula mea, subitò pelles meæ.

21 Vsquequò videbo fugientem, audiam vocem buccinæ?

22 Quia stultus populus meus me non cognouit: filij insipientes sunt, & vecordes: sapientes sunt vt faciant mala, benè autem facere nescierunt.

23 Aspexi terram, & ecce vacua erat, & nihili; & cælos, & non erat lux in eis.

24 Vidi montes, & ecce mouebantur: & omnes colles conturbati sunt.

25 Intuitus sum, & non erat homo: & omne volatile cæli recessit.

F 26 Aspexi, & ecce Carmelus desertus: & omnes vrbes eius destructæ sunt à facie Domini, & à facie iræ furoris eius.

27 Hæc enim dicit Dominus: Deserta erit omnis terra, sed tamen consummationem non faciam.

28 Lugebit terra, & mœrebunt cæli desuper: eò quòd locutus sum, cogitaui, & non pœnituit me, nec auersus sum ab eo.

29 A voce equitis & mittentis sagittam, fugit omnis ciuitas: ingressi sunt ardua, & ascenderunt rupes: vniuersæ vrbes derelictæ sunt, & non habitat in eis homo. G

30 Tu autem vastata quid facies? cùm vestieris te coccino, cùm ornata fueris monili aureo, & pinxeris stibio oculos tuos, frustrà componeris, contempserunt te amatores tui, animam tuam quærent.

31 Vocem enim quasi parturientis audiui, angustias vt puerperæ: Vox filiæ Sion intermorientis, expandentisque manus suas: væ mihi, quia defecit anima mea propter interfectos.

CAPVT V.

Dominus in Ierusalem quærit virum iustum: vt illi misereatur: sed tam plebs quàm optimates in prauitatibus suis & idololatria indurati sunt & effusi, ideò comminatur eis vastationem ab extraneo populo, eò quòd cæci & surdi facti sint, non tamen vsque ad consummationem.

1 Circuite vias Ierusalem, & aspicite, & considerate, & quærite in plateis eius, an inueniatis virum facientem iudicium, & quærentem fidem: & propitius ero ei. A

2 Quòd si etiam, Viuit Dominus, dixerint: & hoc falsò iurabunt.

3 Domine oculi tui respiciunt fidem: percussisti eos, & non doluerunt: attriuisti eos, & renuerunt accipere disciplinam: indurauerunt facies suas supra petram, & noluerunt reuerti.

4 Ego autem dixi: Forsitan pauperes sunt & stulti, ignorantes viam Domini, iudicium Dei sui.

5 Ibo igitur ad optimates, & loquar eis: ipsi enim cognouerunt viam Domini, iudicium Dei sui. & ecce magis hi simul confregerunt iugum, ruperunt vincula. B

6 Idcircò percussit eos leo de silua, lupus ad vesperam vastauit eos, pardus vigilans super ciuitates eorum: omnis, qui egressus fuerit ex eis, capietur: quia multiplicatæ sunt præuaricationes eorum, confortatæ sunt auersiones eorum.

7 Super quo propitius tibi esse potero? filij tui dereliquerunt me, & iurant in his qui non sunt dij: saturaui eos, & mœchati sunt, & in domo meretricis luxuriabantur.

8 Equi amatores & emissarij facti sunt: * Vnusquisque ad vxorem proximi sui hinniebat. * Ezec. 22. b.11.

9 Numquid super his non visitabo, dicit Dominus? & in gente tali non vlciscetur anima mea? C

10 Ascendite muros eius, & dissipate, consummationem autem nolite facere: auferte propagines eius, quia non sunt Domini.

11 Præuaricatione enim præuaricata est in me domus Israël, & domus Iuda, ait Dominus.

12 Negauerunt Dominum, & dixerunt: Non est ipse: neque veniet super nos malum:

gladium & famem non videbimus.

13 Prophetæ fuerunt in ventum locuti & responsum non fuit in eis: hæc ergo euenient illis.

14 Hæc dicit Dominus Deus exercituum: Quia locuti estis verbum istud: ecce ego do verba mea in ore tuo in ignem, & populum istum in ligna, & vorabit eos.

D

15 Ecce ego adducam super vos gentem de longinquo domus Israël, ait Dominus; gentem robustam, gentem antiquam, gentem, cuius ignorabis linguam, nec intelliges quid loquatur.

16 Pharetra eius quasi sepulchrum patens, vniuersi fortes.

17 Et comedet segetes tuas, & panem tuum: deuorabit filios tuos, & filias tuas: comedet gregem tuum, & armenta tua: comedet vineam tuam, & ficum tuam: & conteret vrbes munitas tuas, in quibus tu habes fiduciam, gladio.

18 Verumtamen in diebus illis, ait Dominus, non faciam vos in consummationem.

E

* Inf. 16. b. 10.

19 * Quòd si dixeritis: Quare fecit nobis Dominus Deus noster hæc omnia? dices ad eos: Sicut dereliquistis me, & seruistis deo alieno in terra vestra, sic seruietis alienis in terra non vestra.

20 Annuntiate hoc domui Iacob, & auditam facite in Iuda, dicentes.

21 Audi popule stulte, qui non habes cor: qui habentes oculos, non videtis; & aures, & non auditis.

22 Me ergo non timebitis, ait Dominus: & à facie mea non dolebitis; Qui posui arenam terminum mari, præceptum sempiternum, quod non præteribit: & commouebuntur, & non poterunt: & intumescent fluctus eius, & non transibunt illud:

F

23 Populo autem huic factum est cor incredulum & exasperans, recesserunt & abierunt.

24 Et non dixerunt in corde suo: Metuamus Dominum Deum nostrum, qui dat nobis pluuiam temporaneam & serotinam in tempore suo; plenitudinem annuæ messis custodientem nobis.

25 Iniquitates vestræ declinauerunt hæc: & peccata vestra prohibuerũt bonũ à vobis:

26 Quia inuenti sunt in populo meo impij insidiantes quasi aucupes, laqueos ponentes & pedicas ad capiendos viros.

27 Sicut decipula plena auibus, sic domus eorum plenæ dolo: ideò magnificati sunt & ditati.

G

* Isa. 1. f. 23. Zach. 7. c. 10.

28 Incrassati sunt & impinguati: & præterierunt sermones meos pessimè.* Causam viduæ non iudicauerunt, causam pupilli non direxerunt, & iudicium pauperum non iudicauerunt.

29 Numquid super his non visitabo, dicit Dominus? aut super gentem huiuscemodi non vlciscetur anima mea?

30 Stupor & mirabilia facta sunt in terra:

31 Prophetæ prophetabant mendacium, & sacerdotes applaudebant manibus suis: & populus meus dilexit talia: quid igitur fiet in nouissimo eius?

CAPVT VI.

Prædicitur calamitas ac vastitas Ierosolymorum ab Assyrijs, eò quod contempserint legem Domini nec audire voluerint increpationes: sed omnes & potissimum primates, prophetæ ac sacerdotes auaritiæ ac dolo studuerint: ideoque & ipsos & eorum sacrificia Deus abijcit: iubet ergo Propheta eos lugere, quoniam purgari conflatorio non potuerunt.

1 COnfortamini filij Beniamin in medio Ierusalem, & in Thecua clangite buccina, & super Bethacarem leuate vexillum: quia malum visum est ab Aquilone, & contritio magna. A

2 Speciosæ & delicatæ assimilaui filiam Sion.

3 Ad eam venient pastores, & greges eorum: fixerunt in ea tentoria in circuitu: pascet vnusquisq; eos, qui sub manu sua sunt.

4 Sanctificate super eam bellum: consurgite, & ascendamus in meridie: væ nobis, quia declinauit dies, quia longiores factæ sunt vmbræ vesperi.

5 Surgite, & ascendamus in nocte, & dissipemus domos eius.

6 Quia hæc dicit Dominus exercituum: Cædite lignum eius, & fundite circa Ierusalem aggerem: hæc est ciuitas visitationis, omnis calumnia in medio eius. B

7 Sicut frigidam fecit cisterna aquam suam, sic frigidam fecit malitiam suam: iniquitas & vastitas audietur in ea, coram me semper infirmitas & plaga.

8 Erudite Ierusalem, ne forte recedat anima mea à te, ne fortè ponam te desertam, terram inhabitabilem.

9 Hæc dicit Dominus exercituum: Vsque ad racemum colligent quasi in vinea reliquias Israël: conuerte manum tuam quasi vindemiator ad cartallum.

10 Cui loquar? & quem contestabor vt audiat? ecce incircumcisæ aures eorum, & audire non possunt: ecce verbum Domini factum est eis in opprobrium, & non suscipient illud.

11 Idcircò furore Domini plenus sum, laboraui sustinens: effunde super paruulum foris, & super consilium iuuenum simul: vir enim cum muliere capietur, senex cum pleno dierum. C

12 Et transibunt domus eorum ad alteros, agri & vxores pariter: quia extendam manum meam super habitantes terram, dicit Dominus.

13 * A minore quippe vsque ad maiorem omnes auaritiæ student: & à propheta vsque ad sacerdotem cuncti faciunt dolum. * Isa. 56. d. 11. Inf. 8. d. 10.

D

15 Et curabant contritionem filiæ populi mei cum ignominia, dicentes: Pax, pax: & non erat pax.

15 Confusi sunt, quia abominationem fecerunt: quin potiùs confusione non sunt cõfusi, & erubescere nescierunt, quam ob rem cadent inter ruentes: in tempore visitationis suæ corruent, dicit Dominus.

16 Hæc dicit Dominus: State super vias,

& vi-

*Matt. 11. d. 29. & videte, & interrogate de semitis antiquis,
quæ sit via bona, & ambulate in ea:* & inue-
nietis refrigerium animabus vestris. Et dixe-
runt: Non ambulabimus.
17 Et cõstitui super vos speculatores. Au-
dite vocem tubæ. Et dixerunt: Nõ audiemus.
E 18 Ideò audite Gentes, & cognosce con-
gregatio, quanta ego faciam eis.
19 Audi terra: Ecce ego adducam mala su-
per populum istum, fructum cogitationum
eius: quia verba mea non audierunt, & legem
meam proiecerunt.
* Isa. 1. c. 11. 20 * Vt quid mihi thus de Saba affertis, &
calamum suaue olentem de terra longinqua?
holocautomata vestra non sunt accepta, &
victimæ vestræ non placuerunt mihi.
F 21 Propterea hæc dicit Dominus: Ecce
ego dabo in populum istum ruinas, & ruent
in eis patres & filij simul, vicinus & proxi-
mus peribunt.
22 Hæc dicit Dominus: Ecce populus ve-
nit de Terra Aquilonis, & gens magna con-
surget à finibus terræ.
23 Sagittam & scutum arripiet: crudelis
est, & non miserebitur, vox eius quasi mare
sonabit: & super equos ascendent, præpa-
rati quasi vir ad prælium, & aduersum te fi-
lia Sion.
24 Audiuimus famam eius, dissolutæ sunt
manus nostræ: tribulatio apprehendit nos,
dolores vt parturientem.
25 Nolite exire ad agros, & in via ne am-
buletis: quoniam gladius inimici, pauor in
circuitu.
G 26 Filia populi mei accingere cilicio, &
conspergere cinere: luctum vnigeniti fac ti-
bi, planctum amarum, quia repentè veniet
vastator super nos.
27 Probatorem dedi te in populo meo ro-
bustum: & scies, & probabis viam eorum.
28 Omnes isti principes declinantes, am-
bulantes fraudulenter, æs & ferrum: vniuersi
corrupti sunt.
29 Defecit sufflatorium, in igne consum
ptum est plumbũ, frustrà conflauit conflator:
malitiæ enim eorum non sunt consumptæ.
30 Argentum reprobum vocate eos, quia
Dominus proiecit illos.

CAPVT VII.

Quòd frustrà confidant in templo, pessima perpetrantes, & prophetas audire nolentes: sicut & patres eorum: quapropter denuntiat templum abijciendum, & terram Iuda redigendam in solitudinem; nec profuturam orationem Ieremiæ pro illis, nec oblata ab eis sacrificia, propter excelsa Topheth in valle filij Ennom, & multiplices ipsorum malitias.

A 1 VErbum quod factum est ad Ieremiam
à Domino, dicens:
2 Sta in porta domus Domini, & prædica
ibi verbum istud, & dic: Audite verbum Do-
mini omnis Iuda, qui ingredimini per por-
tas has, vt adoretis Dominum.
* Inf 26. d. 13. 3 Hæc dicit Dominus exercituum Deus
Israël: * Bonas facite vias vestras, & studia
vestra: & habitabo vobiscum in loco isto.
4 Nolite confidere in verbis mendacij, di-
centes: Templum Domini, templum Domi-
ni est.
5 Quoniam si bene direxeritis vias vestras,
& studia vestra: si feceritis iudicium inter vi-
rum & proximum eius,
6 Aduenæ, & pupillo, & viduæ nõ feceritis B
calumniam, nec sanguinem innocentem ef-
fuderitis in loco hoc, & post deos alienos
non ambulaueritis in malum vobismetipsis:
7 Habitabo vobiscum in loco isto; in terra
quam dedi patribus vestris à sæculo & vsque
in sæculum.
8 Ecce vos confiditis vobis in sermonibus
mendacij, qui non proderunt vobis;
9 Furari, occidere, adulterari, iurare men-
daciter, libare Baalim, & ire post deos alie-
nos, quos ignoratis.
10 Et venistis, & stetistis coram me in do-
mo hac, in qua inuocatum est nomen meum,
& dixistis: Liberati sumus, eò quòd feceri-
mus omnes abominationes istas.
11 * Numquid ergo spelunca latronum fa- * Matt. 21. b 13.
cta est domus ista, in qua inuocatum est no- Marc. 11. c. 17.
men meum in oculis vestris? ego, ego sum: Luc. 19. 46.
ego vidi, dicit Dominus.
12 Ite ad locũ meum in Silo, vbi habitauit
nomen meum à principio: & videte quæ fe-
cerim ei propter malitiam populi mei Israël:
13 Et nunc, quia fecistis omnia opera hæc, C
dicit Dominus: & locutus sum ad vos manè
consurgens, & loquens, & non audistis: * & * Prou. 1. c. 24.
vocaui vos, & non respondistis: Isa. 65. b 12.
14 Faciam domui huic, in qua inuocatum * 1. Reg. 4. a. b. 10.
est nomen meum, & in qua vos habetis fidu-
ciam; & loco, quem dedi vobis & patribus
vestris, sicut feci Silo.
15 Et proijciam vos à facie mea, sicut pro-
ieci omnes fratres vestros, vniuersum semen
Ephraim.
16 * Tu ergo noli orare pro populo hoc, * Inf. 11. c 14 14. b. 11
nec assumas pro eis laudem & orationem, &
non obsistas mihi: quia non exaudiam te.
17 Nonne vides quid isti faciunt in ciuita-
tibus Iuda, & in plateis Ierusalem?
18 Filij colligunt ligna, & patres succen D
dunt ignẽ, & mulieres conspergunt adipem.
vt faciant placentas reginæ cæli, & libent dijs
alienis, & me ad iracundiam prouocent.
19 Numquid me ad iracundiam prouo-
cant, dicit Dominus? nonne semetipsos in
confusionem vultus sui?
20 Ideò hæc dicit Dominus Deus: Ecce
furor meus, & indignatio mea conflatur su-
per locum istum, super viros & super iumen-
ta, & super lignum regionis, & super fruges
terræ, & succendetur, & non extinguetur.
21 Hæc dicit Dominus exercituum Deus E
Israël: Holocautomata vestra addite victi-
mis vestris, & comedite carnes.
22 Quia non sum locutus cum patribus
vestris, & non præcepi eis, in die qua eduxi
eos de Terra Ægypti, de verbo holocauto-
matum, & victimarum.
23 Sed hoc verbum præcepi eis, dicens:
Audite vocem meã, & ero vobis Deus, & vos
eritis mihi populus: & ambulate in omni via,
quam mandaui vobis, vt benè sit vobis.

24 Et non audierunt, nec inclinauerunt aurem suam: sed abierunt in voluntatibus, & in prauitate cordis sui mali: factique sunt retrorsum & non in ante.

F 25 A die qua egressi sunt patres eorum de terra Ægypti, vsque ad diem hanc. Et misi ad vos omnes seruos meos prophetas per diem consurgens diluculo, & mittens.

26 Et non audierunt me, nec inclinauerunt aurem suam: sed indurauerunt ceruicem suam: * & peius operati sunt, quàm patres eorum.

* Inf. 16 c. 12.

27 Et loqueris ad eos omnia verba hæc, & non audient te: & vocabis eos, & non respondebunt tibi.

28 Et dices ad eos: Hæc est gens, quæ non audiuit vocem Domini Dei sui, nec recepit disciplinam: perijt fides, & ablata est de ore eorum.

29 Tonde capillum tuum, & proijce, & sume in directum planctum: quia proiecit Dominus, & reliquit generationem furoris sui,

30 Quia fecerunt filij Iuda malum in oculis meis, dicit Dominus. Posuerunt offendicula sua in domo, in qua inuocatum est nomen meum, vt polluerent eam:

G 31 Et ædificauerunt excelsa Topheth, quæ est in valle filij Ennon: vt incenderent filios suos, & filias suas igni: quæ non præcepi, nec cogitaui in corde meo.

32 Ideò ecce dies venient, dicit Dñs, & non dicetur ampliùs Topheth, & Vallis filij Ennon: sed Vallis interfectionis: & sepelient in Topheth, eò quòd non sit locus.

33 Et erit morticinum populi huius in cibos volucribus cæli, & bestijs terræ, & non erit qui abigat.

34 * Et quiescere faciam de vrbibus Iuda, & de plateis Ierusalem, vocem gaudij, & vocem lætitiæ, vocem sponsi, & vocem sponsæ: in desolationem enim erit terra.

* Ezec. 26 c. 13.

CAPVT VIII.

Quia tam reges, optimates, sacerdotes ac prophetæ, quam reliquus populus ad idololatriam conuersi sunt, & non considerato Domini iudicio, omnes relicta veritate studuerunt auaritiæ ac idololatriæ, & Dominum prouocantes noluerunt resipiscere, ideò ab hostibus crudelissimis affligentur.

A 1. IN illo tempore, ait Dominus: Eijcient ossa regum Iuda, & ossa principum eius, & ossa sacerdotum, & ossa prophetarum, & ossa eorum qui habitauerunt Ierusalem, de sepulchris suis:

2 Et expandent ea ad solem, & lunam, & omnem militiam cæli, quæ dilexerunt, & quibus seruierunt, & post quæ ambulauerunt, & quæ quæsierunt, & adorauerunt: non colligentur, & non sepelientur: in sterquilinium super faciem terræ erunt.

3 Et eligent magis mortem quàm vitam omnes qui residui fuerint de cognatione hac pessima in vniuersis locis, quæ derelicta sunt, ad quæ eieci eos, dicit Dominus exercituum.

4 Et dices ad eos: Hæc dicit Dominus: Numquid qui cadit, non resurget? & qui auersus est, non reuertetur? B

5 Quare ergo auersus est populus iste in Ierusalem auersione contentiosa? Apprehenderunt mendacium, & noluerunt reuerti.

6 Attendi, & auscultaui: nemo quod bonum est loquitur, nullus est qui agat pœnitentiam super peccato suo, dicens: Quid feci? omnes conuersi sunt ad cursum suum, quasi equus impetu vadens ad prælium.

7 Miluus in cælo cognouit tempus suum; turtur, & hirundo, & ciconia, custodierunt tempus aduentus sui: populus autem meus non cognouit iudicium Domini. C

8 Quomodo dicitis: Sapiētes nos sumus, & lex Domini nobiscum est? verè mendacium operatus est stylus mendax scribarum.

9 Confusi sunt sapientes, perterriti & capti sunt: verbum enim Domini proiecerunt, & sapientia nulla est in eis.

10 Propterea dabo mulieres eorum exteris, agros eorum hæredibus: quia * à minimo vsque ad maximum omnes auaritiam sequuntur: à propheta vsque ad sacerdotem cuncti faciunt mendacium. D

* Isa. 56 d. 11. Sup. 9 c. 13

11 Et sanabant contritionem filiæ populi mei ad ignominiam, dicentes: Pax, pax, cùm non esset pax.

12 Confusi sunt, quia abominationem fecerunt: quinimò confusione non sunt confusi, & erubescere nescierunt: idcircò cadent inter corruentes, in tempore visitationis suæ corruent, dicit Dominus.

13 Congregans congregabo eos, ait Dominus: non est vua in vitibus, & non sunt ficus in ficulnea, folium defluxit: & dedi eis quæ prætergressa sunt. E

14 Quare sedemus? conuenite, & ingrediamur ciuitatem munitam, & sileamus ibi: quia Dominus Deus noster silere nos fecit, & potum dedit nobis * aquam fellis: peccauimus enim Domino.

* Inf. 9. c 15.

15 * Expectauimus pacem, & non erat bonum: tempus medelæ, & ecce formido.

* Inf 14 d 19.

16 A Dan auditus est fremitus equorum eius, à voce hinnituum pugnatorum eius commota est omnis terra, & venerunt, & deuorauerunt terram, & plenitudinem eius; vrbem, & habitatores eius. F

17 Quia ecce ego mittam vobis serpentes regulos, quibus non est incantatio: & mordebunt vos, ait Dominus.

18 Dolor meus super dolorem, in me cor meum mœrens.

19 Ecce vox clamoris filiæ populi mei de terra longinqua: Numquid Dominus non est in Sion, aut rex eius non est in ea? Quare ergo me ad iracundiā concitauerunt in sculptilibus suis, & in vanitatibus alienis? G

20 Transijt messis, finita est æstas, & nos saluati non sumus.

21 * Super contritione filiæ populi mei contritus sum, & contristatus, stupor obtinuit me.

22 Numquid resina non est in Galaad? aut medicus non est ibi? quare igitur non est obducta cicatrix filiæ populi mei?

CAPVT IX.

Luget propheta interficiendos de Iudæa: in nullo dicit esse fidendum, cùm omnes dolosè incedant: & quia Iudæa vastanda est, vult omnes assumere luctum: in solo Deo eiusque cognitione gloriandum, qui puniet tam Gentiles quàm filios Israel incircumcisos cordè.

A 1 QVis dabit capiti meo aquam, & oculis
meis fontem lacrymarum? & plorabo die ac nocte interfectos filiæ populi mei.
2 Quis dabit me in solitudine diuersorium viatorum, & derelinquam populum
meum, & recedam ab eis? quia omnes adulteri sunt, cœtus præuaricatorum.
3 Et extenderunt linguam suam quasi arcum mendacij & non veritatis: confortati
sunt in terra, quia de malo ad malum egressi sunt, & me non cognouerunt, dicit Dominus.
B 4 Vnusquisque se à proximo suo custodiat, & in omni fratre suo non habeat fiduciam: quia omnis frater supplantans supplantabit, & omnis amicus fraudulenter incedet.
5 Et vir fratrem suum deridebit, & veritatem non loquentur: docuerunt enim linguam suam loqui mendacium: vt iniquè agerent, laborauerunt.
6 Habitatio tua in medio doli: in dolo renuerunt scire me, dicit Dominus.
7 Propterea hæc dicit Dñs exercituum: Ecce ego conflabo, & probabo eos: quid enim aliud faciam à facie filiæ populi mei?
C * Ps. 27. a. 3. 8 * Sagitta vulnerans lingua eorum, dolum locuta est: in ore suo pacem cum amico suo loquitur, & occultè ponit ei insidias.
9 Numquid super his non visitabo, dicit Dominus? aut in gente huiusmodi non vlciscetur anima mea?
10 Super montes assumam fletum ac lamentum, & super speciosa deserti planctum: quoniam incensa sunt, eò quòd non sit vir pertransiens: & non audierunt vocem possidentis: à volucre cæli vsque ad pecora transmigrauerunt & recesserunt.
11 Et dabo Ierusalem in aceruos arenæ, & cubilia draconum: & ciuitates Iuda dabo in desolationem, eò quòd non sit habitator.
D 12 Quis est vir sapiens, qui intelligat hoc, & ad quem verbum oris Domini fiat vt annuntiet istud, quare perierit terra, & exusta sit quasi desertum, eò quòd non sit qui pertranseat?
13 Et dixit Dominus: Quia dereliquerunt legem meam, quam dedi eis, & non audierunt vocem meam, & non ambulauerunt in ea:
14 Et abierunt post prauitatẽ cordis sui, & post Baalim: quod didicerunt à patribus suis.
*Inf. 23. d. 15. 15 Idcircò hæc dicit Dñs exercituũ Deus Israël: *Ecce ego cibabo populum istum absinthio, & potum dabo eis aquam fellis.
E 16 Et dispergam eos in Gentibus, quas nõ nouerunt ipsi & patres eorum: & mittam post eos gladium, donec consumantur.
17 Hæc dicit Dominus exercituum Deus Israël: Contemplamini, & vocate lamentatrices, & veniant: & ad eas, quæ sapientes sunt mittite, & properent:
18 Festinent, & assumant super nos lamentum: deducant oculi nostri lacrymas, & palpebræ nostræ defluant aquis.
19 Quia vox lamentationis audita est de Sion: Quomodo vastati sumus & confusi vehementer? quia dereliquimus terram, quoniam deiecta sunt tabernacula nostra. F
20 Audite ergo mulieres verbum Domini: & assumant aures vestræ sermonem oris eius: & docete filias vestras lamentum, & vnaquæque proximam suam planctum.
21 Quia ascendit mors per fenestras nostras, ingressa est domos nostras, disperdere paruulos deforis, iuuenes de plateis.
22 Loquere: Hæc dicit Dominus: & cadet morticinum hominis quasi stercus super faciem regionis, & quasi fœnum post tergum metentis, & non est qui colligat.
23 Hæc dicit Dominus: * Non glorietur sapiens in sapientia sua, & non glorietur fortis in fortitudine sua, & non glorietur diues in diuitijs suis: G * 1. Cor. 1. d. 31. 2. Cor. 10. d. 17.
24 Sed in hoc glorietur, qui gloriatur, scire & nosse me, quia ego sum Dominus, qui facio misericordiam, & iudicium, & iustitiam in terra: hæc enim placent mihi, ait Dominus.
25 Ecce dies veniunt, dicit Dominus: & visitabo super omnem qui circumcisum habet præputium,
26 Super Ægyptum, & super Iuda, & super Edom, & super filios Ammon, & super Moab, & super omnes qui attonsi sunt in comam, habitantes in deserto: quia omnes gentes habent præputium, omnis autem domus Israël incircumcisi sunt corde.

CAPVT X.

Non est timenda cælestis constellatio, nec vanissima ac imbecillia idola: sed Dominus qui solus est Deus, creator ac gubernator omnium, qui vastabit peccatores terræ; plangit suum malum Ierusalem, & cùm hominis non sit suas vias dirigere, orat Deum ne eos qui ipsum cognoscunt, ad internecionem deleat, sed in hostes potiùs Iudæorum suum effundat furorem.

1 AVdite verbum, quod locutus est Dominus super vos domus Israël. A
2 Hæc dicit Dominus: Iuxta vias Gentium nolite discere: & à signis cæli nolite metuere, quæ timent Gentes:
3 Quia leges populorum vanæ sunt: quia *lignum de saltu præcidit opus manus artificis in ascia. *Sap. 13. c 11. 14. a. 2
4 Argento & auro decorauit illud: clauis & malleis compegit, vt non dissoluatur.
5 In similitudinem palmæ fabricata sunt, & non loquentur: portata tollentur, quia incedere non valent, nolite ergo timere ea, quia nec malè possunt facere, nec benè.
6 * Non est similis tui Domine: magnus es tu, & magnum nomen tuum in fortitudine. * Mich. 7. d 18.
7 * Quis non timebit te ò rex Gentium? tuum est enim decus: inter cunctos sapientes *Apoc. 15 b. 4.

Gen-

Gentium, & in vniuersis regnis eorum nullus est similis tui.

8 Pariter insipientes & fatui probabuntur: doctrina vanitatis eorum lignum est.

B 9 Argentum inuolutum de Tharsis affertur, & aurum de Ophaz: opus artificis, & manus ærarij: hyacinthus & purpura indumentum eorum, opus artificum vniuersa hæc.

10 Dñs autem Deus verus est: ipse Deus viuens, & rex sempiternus, ab indignatione eius commouebitur terra: & non sustinebunt Gentes comminationem eius.

11 Sic ergo dicetis ei: Dij, qui cælos & terram non fecerunt, pereant de terra, & de his quæ sub cælo sunt:

* Genes. 1 a. 1. Inf. 51. b 15.

12 * Qui facit terram in fortitudine sua, præparat orbem in sapientia sua, & prudentia sua extendit cælos.

*Ps. 134 b 7. Inf. 51. b 16.

13 Ad vocem suam dat multitudinem aquarum in cælo, & eleuat nebulas ab extremitatibus terræ: * fulgura in pluuiam facit, & educit ventum de thesauris suis.

C 14 Stultus factus est omnis homo à scientia, confusus est artifex omnis in sculptili: quoniam falsum est quod conflauit: & non est spiritus in eis.

15 Vana sunt, & opus risu dignum: in tempore visitationis suæ peribunt.

16 Non est his similis pars Iacob: qui enim formauit omnia, ipse est: & Israël virga hæreditatis eius: Dominus exercituum nomen illi.

17 Congrega de terra confusionem tuam, quæ habitas in obsidione.

18 Quia hæc dicit Dominus: Ecce ego longè proijciam habitatores terræ in hac vice: & tribulabo eos ita vt inueniantur.

19 Væ mihi super contritione mea, pessima plaga mea. Ego autem dixi: Planè hæc infirmitas mea est, & portabo illam.

20 Tabernaculum meum vastatum est, omnes funiculi mei dirupti sunt, filij mei exierunt à me, & non subsistunt: non est qui extendat vlterà tentorium meum, & erigat pelles meas.

D 21 Quia stultè egerunt pastores, & Dominum non quæsierunt: propterea non intellexerunt, & omnis grex eorum dispersus est.

22 Vox auditionis ecce venit, & commotio magna de terra Aquilonis: vt ponat ciuitates Iuda solitudinem, & habitaculum draconum.

23 Scio Domine quia non est hominis via eius: nec viri est vt ambulet, & dirigat gressus suos.

* Ps. 6. a. 2

24 * Corripe me Domine, verumtamen in iudicio; & non in furore tuo, ne fortè ad nihilum redigas me.

*Ps. 78. b. 6

25 * Effunde indignationem tuam super Gentes, quæ non cognouerunt te; & super prouincias, quæ nomen tuum non inuocauerunt: quia comederunt Iacob, & deuorauerunt eum, & consumpserunt illum, & decus eius dissipauerunt.

CAPVT XI.

Quia maledicitur qui non audit nec seruat pactum Domini patribus datum, ideò præcipitur prophetæ vt illud seruandum Iudæis prædicet, sed frustrà, cùm magis sequantur patrum suorum scelera, variamque idololatriam; idcircò inferet Dominus ineuitabilia in illos mala, nec proderunt eis idola, vel iustorum oratio, neque quòd priùs a Deo dilecti fuerint: refert praua Iudæorum studia de ipso ex terra delendo: sed perdentur qui nolunt audire prophetiam in nomine Domini.

1 Verbum, quod factum est à Domino ad Ieremiam, dicens: A

2 Audite verba pacti huius, & loquimini ad viros Iuda, & habitatores Ierusalem,

3 Et dices ad eos: Hæc dicit Dominus Deus Israël: Maledictus vir, qui non audierit verba pacti huius,

4 Quod præcepi patribus vestris, in die qua eduxi eos de terra Ægypti, de fornace ferrea, dicens: Audite vocem meam, & facite omnia quæ præcipio vobis, & eritis mihi in populum, & ego ero vobis in Deum:

5 Vt suscitem iuramentum, quod iuraui patribus vestris, daturum me eis terram fluentem lacte & melle, sicut est dies hæc. Et respondi, & dixi: Amen Domine.

6 Et dixit Dominus ad me: Vociferare omnia verba hæc in ciuitatibus Iuda, & foris Ierusalem, dicens: Audite verba pacti huius, & facite illa:

7 Quia contestans contestatus sum patres vestros, in die qua eduxi eos de Terra Ægypti, vsque ad diem hanc: manè consurgens contestatus sum, & dixi: Audite vocem meam:

8 Et non audierunt, nec inclinauerunt aurem suam: sed abierunt vnusquisque in prauitate cordis sui mali: & induxi super eos omnia verba pacti huius, quod præcepi vt facerent, & non fecerunt. B

9 Et dixit Dominus ad me: Inuenta est coniuratio in viris Iuda, & in habitatoribus Ierusalem.

10 Reuersi sunt ad iniquitates patrum suorum priores, qui noluerunt audire verba mea: & hi ergo abierunt post deos alienos, vt seruirent eis, irritum fecerunt domus Israël & domus Iuda pactum meum, quod pepigi cum patribus eorum.

11 Quam ob rem hæc dicit Dominus: Ecce ego inducam super eos mala, de quibus exire non poterunt: & clamabunt ad me, & non exaudiam eos.

12 Et ibunt ciuitates Iuda, & habitatores Ierusalem, & clamabunt ad deos, quibus libant, & non saluabunt eos in tempore afflictionis eorum.

13 * Secundùm numerum enim ciuitatum tuarum, erant dij tui Iuda: & secundùm numerum viarum Ierusalem, posuisti aras confusionis, aras ad libandum Baalim. * Sup. 2. f. 28. C

14 * Tu ergo noli orare pro populo hoc, & ne assumas pro eis laudem, & orationē: quia * Sup. 7 c 16. Infr. 14. b 11.

non exaudiam in tempore clamoris eorum
ad me, in tempore afflictionis eorum.
15 Quid est, quòd dilectus meus in domo
mea fecit scelera multa? numquid carnes san-
ctæ auferent à te malitias tuas, in quibus glo-
riata es?
16 Oliuam vberem pulchram, fructiferam,
speciosam, vocauit Dominus nomen tuum:
ad vocem loquelæ, grandis exarsit ignis in
ea, & combusta sunt fruteta eius.
17 Et Dominus exercituum qui plantauit
te, locutus est super te malum, pro malis do-
mus Israël & domus Iuda, quæ fecerunt sibi
ad irritandum me, libantes Baalim.
18 Tu autem Domine demonstrasti mihi,
& cognoui: tūc ostendisti mihi studia eorū.
D 19 Et ego quasi agnus mansuetus, qui por-
tatur ad victimam: & non cognoui quia co-
gitauerunt super me consilia, dicentes: Mit-
tamus lignum in panem eius, & eradamus
eum de terra viuentium, & nomen eius non
memoretur amplius.
*Inf. 17. b. 20. 20. c. 12. 20 * Tu autem Domine Sabaoth, qui iudi-
cas iustè, & probas renes & corda, videam
vltionem tuam ex eis: tibi enim reuelaui cau-
sam meam.
21 Propterea hæc dicit Dominus ad viros
Anathoth, qui quærunt animam tuam, & di-
cunt: Non prophetabis in nomine Domini,
& non morieris in manibus nostris.
22 Propterea hæc dicit Dominus exerci-
tuum: Ecce ego visitabo super eos: iuuenes
morientur in gladio, filij eorum & filiæ eo-
rum morientur in fame.
23 Et reliquiæ non erunt ex eis: inducam
enim malum super viros Anathoth, annum
visitationis eorum.

CAPVT XII.

Miratur propheta malorum prosperitatem, qui tamen parantur ad diem occisionis, suntque terræ causa luctus: hæreditas aduersata est Domino suo, & pastores demoliti sunt vineam Domini, ideo traditur in dissipationem, cuius tamen rursum miserebitur Dominus, vastatis ipsius inimicis.

A 1 IVstus quidem tu es Domine, si dispu-
tem tecum: verumtamen iusta loquar
*Iob 21. a 7. Hab. 1. d 13. ad te: * Quare via impiorum prosperatur:
benè est omnibus, qui præuaricantur & ini-
què agunt?
2 Plantasti eos, & radicem miserunt: profi-
ciunt, & faciunt fructum: propè es tu ori eo-
rum, & longè à renibus eorum.
3 Et tu Domine nosti me, vidisti me, &
probasti cor meum tecum: congrega eos
quasi gregem ad victimam, & sanctifica eos
in die occisionis.
4 Vsquequò lugebit terra, & herba omnis
regionis siccabitur, propter malitiam habi-
tantium in ea? consumptum est animal, &
volucre: quoniam dixerunt: Non videbit no-
uissima nostra.
5 Si cum peditibus currens laborasti: quo-
modo contendere poteris cum equis? cùm
autem in terra pacis securus fueris, quid fa-
cies in superbia Iordanis?
6 Nam & fratres tui, & domus patris tui, B
etiam ipsi pugnauerunt aduersum te, & cla-
mauerunt post te plena voce: ne credas eis
cùm locuti fuerint tibi bona.
7 Reliqui domum meam, dimisi hæredita-
tem meam: dedi dilectam animam meam in
manu inimicorum eius.
8 Facta est mihi hæreditas mea quasi leo
in silua: dedit contra me vocem, ideò odiui
eam.
9 Numquid auis discolor hæreditas mea
mihi? numquid auis tincta per totum? venite,
congregamini omnes bestiæ terræ, properate
ad deuorandum.
10 Pastores multi demoliti sunt vineam C
meam, conculcauerunt partem meam: dede-
runt portionem meam desiderabilem in de-
sertum solitudinis.
11 Posuerunt eam in dissipationem, luxit-
que super me: desolatione desolata est omnis
terra: quia nullus est qui recogitet corde.
12 Super omnes vias deserti venerunt va-
stores, quia gladius Domini deuorabit ab
extremo terræ vsque ad extremum eius: non D
est pax vniuersæ carni.
13 Seminauerunt triticum, & spinas mes-
suerunt, hæreditatem acceperunt, & non eis
proderit: confundemini à fructibus vestris
propter iram furoris Domini.
14 Hæc dicit Dominus aduersum omnes
vicinos meos pessimos, qui tangunt hæredi-
tatem, quam distribui populo meo Israël: Ec-
ce ego euellam eos de terra sua, & domum
Iuda euellam de medio eorum.
15 Et cū euulsero eos, conuertar, & mise-
rebor eorum: & reducam eos, virum ad hære-
ditatem suam, & virum in terram suam.
16 Et erit: si eruditi didicerint vias populi
mei, vt iurent in nomine meo, Viuit Domi-
nus, sicut docuerunt populum meum iurare
in Baal, ædificabuntur in medio populi mei.
17 Quòd si non audierint: euellam gentem
illam euulsione & perditione, ait Dominus.

CAPVT XIII.

Sicut lumbare Ieremiæ absconditum in Euphrate computruit; sic, Iudæa primùm Domino adhærens, propter superbiam & idololatriam ab ipso abijcitur, omnesque dispergentur: reuocantur tamen à Propheta, vt sua pœnitentia deuitent mala, alioqui Iudas auferetur propter suas iniquitates, qui ad pœnitentiam nequit adduci ob inueteratam in malis consuetùdinem: interponitur etiam Prophetæ commiseratio.

1 HÆc dicit Dominus ad me: Vade, & A
posside tibi lumbare lineum, & po-
nes illud super lumbos tuos, & in aquam
non inferes illud.
2 Et possedi lumbare iuxta verbum Do-
mini, & posui circa lumbos meos.
3 Et factus est sermo Domini ad me, se-
cundò, dicens:
4 Tolle lumbare, quod possedisti, quod est
circa lūbos tuos, & surgens vade ad Euphra-
tem, & absconde ibi illud in foramine petræ.
5 Et abij, & abscondi illud in Euphrate,

sicut præceperat mihi Dominus.

6 Et factum est post dies plurimos, dixit Dominus ad me: Surge, vade ad Euphraten: & tolle inde lumbare, quod præcepi tibi vt absconderes illud ibi.

7 Et abij ad Euphraten, & fodi, & tuli lumbare de loco, vbi absconderam illud: & ecce computruerat lumbare, ita vt nulli vsui aptum esset.

B 8 Et factum est verbum Domini ad me, dicens:

9 Hæc dicit Dominus: Sic putrescere faciam superbiam Iuda, & superbiam Ierusalem multam:

10 Populum istum pessimum, qui nolunt audire verba mea, & ambulant in prauitate cordis sui: abieruntque post deos alienos vt seruirent eis, & adorarent eos: & erunt sicut lumbare istud, quod nulli vsui aptum est.

11 Sicut enim adhæret lumbare ad lumbos viri, sic agglutinaui mihi omnem Domum Israël, & omnem domum Iuda, dicit Dominus: vt essent mihi in populum, & in nomen, & in laudem, & in gloriam: & non audierunt.

12 Dices ergo ad eos sermonem istum: Hæc dicit Dominus Deus Israël: Omnis laguncula implebitur vino. Et dicent ad te: Numquid ignoramus quia omnis laguncula implebitur vino?

13 Et dices ad eos: Hæc dicit Dominus: Ecce ego implebo omnes habitatores terræ huius, & reges qui sedent de stirpe Dauid super thronum eius, & sacerdotes, & prophetas, & omnes habitatores Ierusalem, ebrietate:

C 14 Et dispergam eos virum à fratre suo, & patres & filios pariter, ait Dominus: non parcam, & non comedam: neque miserebor vt non disperdam eos.

15 Audite, & auribus percipite. Nolite eleuari, quia Dominus locutus est.

16 Date Domino Deo vestro gloriam antequam contenebrescat, & antequam offendant pedes vestri ad montes caliginosos: exspectabitis lucem, & ponet eam in vmbram mortis, & in caliginem.

17 Quòd si hoc non audieritis, in abscondito plorabit anima mea à facie superbiæ: * plorans plorabit, & deducet oculus meus lacrymam, quia captus est grex Domini.

*Thren. 1. a. 2.

18 Dic regi, & dominatrici: Humiliamini, sedete: quoniam descendit de capite vestro corona gloriæ vestræ.

19 Ciuitates Austri clausæ sunt, & non est qui aperiat: translata est omnis Iuda transmigratione perfecta.

20 Leuate oculos vestros, & videte qui venitis ab Aquilone: vbi est grex, qui datus est tibi, pecus inclytum tuum?

D 21 Quid dices cùm visitauerit te? tu enim docuisti eos aduersum te, & erudisti in caput tuum: numquid non dolores apprehendent te, quasi mulierem parturientem?

22 Quòd si dixeris in corde tuo: Quare venerunt mihi hæc? * Propter multitudinem iniquitatis tuæ reuelata sunt verecundiora tua, pollutæ sunt plantæ tuæ.

*Inf. 30. c. 14.

23 Si mutare potest æthiops pellem suam, aut pardus varietates suas: & vos poteritis benefacere, cùm didiceritis malum.

24 Et disseminabo eos quasi stipulam, quæ vento raptatur in deserto.

25 Hæc sors tua, parsque mensuræ tuæ à me, dicit Dominus, quia oblita es mei, & confisa es in mendacio.

26 Vnde & ego nudaui femora tua contra faciem tuam, & apparuit ignominia tua,

27 Adulteria tua, & hinnitus tuus, scelus fornicationis tuæ super colles in agro vidi abominationes tuas. Væ tibi Ierusalem, non mundaberis post me: vsquequò adhuc?

CAPVT XIV.

Siccitas magna in terra Iuda propter peccata populi, & orans propheta pro eius liberatione & misericordia, prohibetur à Domino pro ipsis orare: nec suscipit Deus eorum ieiunia & victimas: prophetæ etiam illis securitatem promittentes vna cum ipsis peribunt: luget Ieremias mortuos gladio & fame, populique peccata confitens orat pro misericordia.

1 QVod factum est verbum Domini ad Ieremiam de sermonibus siccitatis. A

2 Luxit Iudæa, & portæ eius corruerunt, & obscuratæ sunt in terra, & clamor Ierusalem ascendit.

3 Maiores miserunt minores suos ad aquam: venerunt ad hauriendum, non inuenerunt aquam, reportauerunt vasa sua vacua: confusi sunt & afflicti, & operuerunt capita sua.

4 Propter terræ vastitatem, quia non venit pluuia in terram, confusi sunt agricolæ, operuerunt capita sua.

5 Nam & cerua in agro peperit, & reliquit: quia non erat herba.

6 Et onagri steterunt in rupibus, traxerunt ventum quasi dracones, defecerunt oculi eorum, quia non erat herba.

7 Si iniquitates nostræ responderint nobis: Domine fac propter nomen tuum, quoniam multæ sunt auersiones nostræ, tibi peccauimus.

8 Expectatio Israël, saluator eius in tempore tribulationis: quare quasi colonus futurus es in terra, & quasi viator declinans ad manendum? B

9 Quare futurus es velut vir vagus, vt fortis qui non potest saluare? tu autem in nobis es Domine, & nomen tuum inuocatum est super nos, ne derelinquas nos.

10 Hæc dicit Dominus populo huic, qui dilexit mouere pedes suos, & non quieuit, & Domino non placuit: Nunc recordabitur iniquitatum eorum, & visitabit peccata eorum.

11 Et dixit Dominus ad me: * Noli orare pro populo isto in bonum. *Sup. 7. c. 16. 11. c. 14.

12 Cùm ieiunauerint, non exaudiam preces eorum: & si obtulerint holocautomata, & victimas, non suscipiam ea, quoniam gladio, & fame, & peste consumam eos.

13 Et dixi, A a a, Domine Deus: Prophe-

* Sup.5.c.12. Infr. 23.d.17 tæ dicunt eis: * Non videbitis gladium,& fa-
mes non erit in vobis , sed pacem veram da-
bit vobis in loco isto .
*Infr. 29 b.9. 14 Et dixit Dominus ad me : * Falsò pro-
C phetæ vaticinantur in nomine meo:non mi-
si eos. & non præcepi eis, neque locutus sum
ad eos : visionem mendacem , & diuinatio-
nem , & fraudulentiam, & seductionem cor-
dis sui prophetant vobis .
15 Idcircò hæc dicit Dominus de prophe-
tis,qui prophetant in nomine meo, quos ego
non misi,dicentes:Gladius & fames non erit
in terra hac: In gladio & fame consumentur
prophetæ illi .
16 Et populi , quibus prophetant , erunt
proiecti in vijs Ierusalem præ fame & gladio,
& non erit qui sepeliat eos ; ipsi & vxores eo-
rum , filij & filiæ eorum : & effundam super
eos malum suum .
*Thren.1. f.16.& 2.f.18. 17 Et dices ad eos verbum istud : * Dedu-
cant oculi mei lacrymam per noctem &
diem,& non taceant, quoniam contritione
magna contrita est virgo filia populi mei ,
plaga pessima vehementer .
D 18 Si egressus fuero ad agros , ecce occisi
gladio, & si introiero in ciuitatem , ecce at-
tenuati fame . Propheta quoque & sacerdos
abierunt in terram, quam ignorabant .
19 Numquid proijciens abiecisti Iudam ?
aut Sion abominata est anima tua ? quare er-
* Sup.8. c.15. go percussisti nos,ita vt nulla sit sanitas?* ex-
pectauimus pacem , & non est bonum ; &
tempus curationis,& ecce turbatio .
20 Cognouimus Domine impietates no-
stras , iniquitates patrum nostrorum , quia
peccauimus tibi .
21 Ne des nos in opprobrium propter no-
men tuum,neque facias nobis contumeliam
solij gloriæ tuæ : recordare, ne irritum facias
fœdus tuum nobiscum .
22 Numquid sunt in sculptilibus Gentiũ
qui pluant?aut cæli possunt dare imbres? nõ
ne tu es Dominus Deus noster , quem expe-
ctauimus? tu enim fecisti omnia hæc .

CAPVT XV.

Nec Moysi nec Samuelis precibus flectendum se dicit Dominus , quin populum Ierusalem tradat pesti, gladio , fami , & captiuitati , quia castigatus non est emendatus: conqueritur propheta quod fuerit occasio discordiæ , rursumque quòd annuntians verbum Dei passus sit opprobrium , cui Dominus promittit auxilium cum vastatione Iudæorum: promittit prætereà & robur & liberationem , ac misericordiam his qui ad ipsum se conuertent .

A 1 ET dixit Dominus ad me : Si steterit
Moyses & Samuel coram me , non est
anima mea ad populum istum : eijce illos à
facie mea, & egrediantur .
2 Quòd si dixerint ad te:Quò egrediemur,
*Zach.11. b.9. dices ad eos : Hæc dicit Dominus : * Qui ad
mortem, ad mortem : & qui ad gladium, ad
gladium : & qui ad famem,ad famem: & qui
ad captiuitatem,ad captiuitatem .
3 Et visitabo super eos quatuor species, di-
cit Dominus:Gladium ad occisionem,& ca-
nes ad lacerandum , & volatilia cæli & be-
stias terræ ad deuorandum & dissipandum.
4 Et dabo eos in feruorem vniuersis regnis
terræ : * propter Manassem filium Ezechiæ *4.Reg.21 a.2.b.11.
regis Iuda , super omnibus quæ fecit in Ieru-
salem .
5 Quis enim miserebitur tui Ierusalem?aut
quis contristabitur pro te?aut quis ibit ad ro-
gandum pro pace tua ?
6 Tu reliquisti me, dicit Dominus, retror-
sum abijsti : & extendam manum meam su-
per te,& interficiam te:laboraui rogans .
7 Et dispergam eos ventilabro in portis B
terræ:interfeci,& disperdidi populum meum
& tamen à vijs suis non sunt reuersi .
8 Multiplicatæ sunt mihi viduæ eius super
arenam maris . induxi eis super matrem ado-
lescentis vastatorem meridie:misi super ciui-
tates repentè terrorem .
9 * Infirmata est quæ peperit septem, defe- * 1 Reg.2. a 5.
cit anima eius:*occidit ei sol, cùm adhuc es- * Amos 8. c.9.
set dies : confusa est , & erubuit ; & residuos
eius in gladium dabo in conspectu inimico-
rum eorum , ait Dominus .
10 Væ mihi mater mea: quare genuisti me,
virum rixæ,virum discordiæ in vniuersa ter-
ra? non fœneraui , nec fœnerauit mihi quis
quam : omnes maledicunt mihi .
11 Dicit Dominus : Si non reliquiæ tuæ in C
bonum, si non occurri tibi in tempore affli
ctionis, & in tempore tribulationis aduersus
inimicum .
12 Numquid fœderabitur ferrum ferro ob
Aquilone , & æs ?
13 Diuitias tuas & thesauros tuos in dire-
ptionem dabo gratis,& in omnibus peccatis
tuis , & in omnibus terminis tuis .
14 Et adducam inimicos tuos de terra ,
quam nescis:quia ignis succensus est in furo-
re meo , super vos ardebit .
15 Tu scis Domine,recordare mei,& visita
me,& tuere me ab his qui persequuntur me ,
noli in patientia tua suscipere me: scito quo-
niam sustinui propter te opprobrium .
16 Inuenti sunt sermones tui , & comedi D
eos,& factum est mihi verbum tuum in gau-
dium & in lætitiam cordis mei: quoniam in-
uocatum est nomen tuum super me,Domine
Deus exercituum .
17 * Non sedi in consilio ludentium , & * Psal.1.a.1. 25.b.4.
gloriatus sum à facie manus tuæ : solus sede-
bam, quoniam comminatione replesti me .
18 * Quare factus est dolor meus perpe- * Infr. 30. c.15.
tuus & plaga mea desperabilis renuit curari?
facta est mihi quasi mendacium aquarum in-
fidelium .
19 Propter hoc hæc dicit Dominus:Si con-
uerteris,conuertam te, & ante faciem meam
stabis:& si separaueris pretiosum à vili, quasi
os meum eris : conuertentur ipsi ad te , & tu
non conuerteris ad eos .
20 Et dabo te populo huic in murum æ-
reum , fortem : & bellabunt aduersum te, &
non præualebunt : quia ego tecum sum vt
saluem te,& eruam te, dicit Dominus .
21 Et liberabo te de manu pessimorum, &
redimam te de manu fortium .

CAPVT XVI.

Prohibet Dominus ne Propheta vxorem ducat, denuntians Iudæos vario mortis genere interituros, ita vt mortui non ſepeliantur nec plangantur à viuis propter idololatriam patrũm ac filiorum, & derelictam legem Domini: ſed poſtea per piſcatores ac venatores reducet eos Dominus in terram ſuam, in qua ipſi vna cum Gentibus confitebuntur Domino peccata ſua.

A 1 ET factum eſt verbum Domini ad me, dicens:

2 Non accipies vxorem, & non erunt tibi filij & filiæ in loco iſto.

3 Quia hæc dicit Dominus ſuper filios & filias qui generantur in loco iſto, & ſuper matres eorum, quæ genuerunt eos: & ſuper patres eorum, de quorum ſtirpe ſunt nati in terra hac:

4 Mortibus ægrotationum morientur: non plangentur, & non ſepelientur, in ſterquilinium ſuper faciem terræ erunt: & gladio & fame conſumentur, & erit cadauer eorum in eſcam volatilibus cæli, & beſtijs terræ.

5 Hæc enim dicit Dominus: Ne ingrediaris domum conuiuij, neque vadas ad plangendum, neque conſoleris eos: quia abſtuli pacem meam à populo iſto, dicit Dominus, miſericordiam & miſerationes.

6 Et morientur grandes & parui in terra iſta: non ſepelientur neque plangentur, & nõ ſe incident, neque caluitium fiet pro eis.

B 7 Et non frangent inter eos lugenti panem ad conſolandum ſuper mortuo: & non dabunt eis potum calicis ad conſolandum ſuper patrẽ ſuo & matre.

8 Et domum conuiuij non ingrediaris, vt ſedeas cum eis, & comedas & bibas:

9 Quia hæc dicit Dominus exercituum Deus Iſraël: Ecce ego auferam de loco iſto in oculis veſtris, & in diebus veſtris, vocem gaudij: & vocem lætitiæ, vocem ſponſi, & vocem ſponſæ.

* Sup 5.c. 19. 10 Et cùm annuntiaueris populo huic omnia verba hæc, & dixerint tibi: * Quare locutus eſt Dominus ſuper nos omne malum grande iſtud? quæ iniquitas noſtra? & quod peccatum noſtrum, quod peccauimus Domino Deo noſtro?

C 11 Dices ad eos: Quia dereliquerunt me patres veſtri, ait Dominus: & abierunt poſt deos alienos, & ſeruierunt eis, & adorauerunt eos: & me dereliquerunt, & legem meam non cuſtodierunt.

* Sup. 7. f. 26. 12 Sed & vos * peius operati eſtis, quàm patres veſtri: ecce enim ambulat vnuſquiſque poſt prauitatem cordis ſui mali, vt me non audiat.

13 Et eijciam vos de terra hac, in terram, quam ignoratis vos, & patres veſtri: & ſeruietis ibi dijs alienis die ac nocte, qui non dabunt vobis requiem.

14 Proptereà ecce dies veniunt dicit Dominus, & non dicetur vltrà: Viuit Dominus, qui eduxit filios Iſrael de Terra Ægypti.

15 Sed, Viuit Dominus, qui eduxit filios Iſraël de Terra Aquilonis, & de vniuerſis terris, ad quas eieci eos: & reducam eos in terram ſuam, quam dedi patribus eorum.

16 Ecce ego mittam piſcatores multos, dicit Dominus, & piſcabuntur eos: & poſt hæc mittam eis multos venatores, & venabuntur eos de omni monte, & de omni colle, & de cauernis petrarum. D

17 Quia oculi mei ſuper omnes vias eorũ: non ſunt abſconditæ à facie mea, & non fuit occultata iniquitas eorum ab oculis meis.

18 Et reddam primùm duplices iniquitates, & peccata eorum, quia contaminauerunt terram meam in morticinis idolorum ſuorum, & abominationibus ſuis impleuerunt hæreditatem meam.

19 Domine fortitudo mea, & robur meum, & refugium meum in die tribulationis: ad te Gentes venient ab extremis terræ, & dicent: Verè mendacium poſſederunt patres noſtri, vanitatem, quæ eis non profuit.

20 Numquid faciet ſibi homo deos, & ipſi non ſunt dij?

21 Idcircò ecce ego oſtendam eis per vicem hanc, oſtendam eis manum meam, & virtutem meam, & ſcient quia nomen mihi Dominus.

CAPVT XVII.

Iudæi in peccato obſtinati, & ob id vaſtandi dicuntur: maledictus qui confidit in homine, & benedictus qui in Deo confidit: ſolus Deus ſcrutatur corda, & cuique reddit iuxta viam ſuam: petit propheta à Deo in quo ſpem habuit, liberari, & inimicos confundi: præcipit Deus de obſeruando ſabbato, vt omnia ſint ipſi Ieruſalem proſpera, quæ alioqui igne conſumetur.

1 PEccatum Iuda ſcriptum eſt ſtylo ferreo in vngue adamantino, exaratum ſuper latitudinem cordis eorum, & in cornibus ararum eorum. A

2 Cùm recordati fuerint filij eorum ararum ſuarum, & lucorum ſuorum, lignorumque frondentium, in montibus excelſis,

3 Sacrificantes in agro: fortitudinem tuam & omnes theſauros tuos in direptionem dabo, excelſa tua propter peccata in vniuerſis finibus tuis.

4 Et relinqueris ſola ab hæreditate tua, quam dedi tibi: & ſeruire te faciam inimicis tuis in terra, quam ignoras: quoniam ignem ſuccendiſti in furore meo, vſque in æternum ardebit.

5 Hæc dicit Dominus: * Maledictus homo qui cõfidit in homine, & ponit carnem brachium ſuum, & à Domino recedit cor eius. * Iſa. 30. a 2. 31 a 1. Inf. 48. a. 7.

6 * Erit enim quaſi myricæ in deſerto, & non videbit cùm venerit bonum: ſed habitabit in ſiccitate in deſerto, in terra ſalſuginis, & inhabitabili. * Inf. 48. a. 6.

7 Benedictus vir, qui confidit in Domino, & erit Dominus fiducia eius.

8 * Et erit quaſi lignum quod transplantatur ſuper aquas, quod ad humorem mittit radices ſuas: & non timebit cùm venerit æſtus. Et erit folium eius viride, & in tempore ſiccitatis non erit ſolicitum, nec aliquando deſinet facere fructum. * Pſ 1. a. 3. B

9 Prauum est cor omnium, & inscrutabile quis cognoscet illud?

*1.Reg.16. 5.7. Ps.7.b.10 Apoc.2.f. 23.

10 Ego Dominus *scrutans cor, & probans renes: qui do vnicuique iuxta viam suã, & iuxta fructum adinuentionum suarum.

11 Perdix fouit quæ non peperit: fecit diuitias, & non in iudicio: in dimidio dierum suorum derelinquet eas, & in nouissimo suo erit insipiens.

12 Solium gloriæ altitudinis à principio, locus sanctificationis nostræ:

13 Expectatio Israël Domine: omnes, qui te derelinquunt, confundentur: recedentes à te, in terra scribentur: quoniam dereliquerũt venam aquarum viuentium Dominum.

C 14 Sana me Domine, & sanabor: saluum me fac, & saluus ero: quoniam laus mea tu es.

15 Ecce ipsi dicunt ad me: Vbi est verbum Domini? veniat.

16 Et ego non sum turbatus, te pastorem sequens: & diem hominis non desideraui. tu scis: Quod egressum est de labijs meis, rectum in conspectu tuo fuit.

17 Non sis tu mihi formidini, spes mea tu in die afflictionis.

18 Confundantur qui me persequuntur, & non confundar ego: paueant illi, & non paueam ego: induc super eos diem afflictionis, & duplici contritione contere eos.

19 Hæc dicit Dominus ad me: Vade, & sta in porta filiorum populi, per quam ingrediuntur reges Iuda, & egrediuntur, & in cunctis portis Ierusalem.

20 Et dices ad eos: Audite verbum Domini reges Iuda, & omnis Iuda: cunctique habitatores Ierusalem, qui ingredimini per portas istas.

21 Hæc dicit Dominus: Custodite animas vestras, & nolite portare pondera in die sabbati, nec inferatis per portas Ierusalem.

D 22 Et nolite eijcere onera de domibus vestris in die sabbati, & omne opus non facietis: sanctificate diem sabbati, sicut præcepi patribus vestris.

23 Et non audierũt, nec inclinauerunt aurẽ suam: sed indurauerunt ceruicem suam, ne audirent me, & ne acciperent disciplinam.

24 Et erit: Si audieritis me, dicit Dominus, vt non inferatis onera per portas ciuitatis huius in die sabbati: & si sanctificaueritis diẽ sabbati, ne faciatis in eo omne opus:

25 Ingredientur per portas ciuitatis huius reges & principes, sedentes super solium Dauid, & ascendentes in curribus & equis, ipsi & principes eorum, viri Iuda, & habitatores Ierusalem: & habitabitur ciuitas hæc in sempiternum.

26 Et venient de ciuitatibus Iuda, & de circuitu Ierusalem, & de Terra Beniamin, & de campestribus, & de montuosis, & ab Austro, portantes holocaustum, & victimam, & sacrificium, & thus, & inferent oblationem in domum Domini.

27 Si autẽ non audieritis me vt sanctificetis diem sabbati, & ne portetis onus, & ne inferatis per portas Ierusalem in die sabbati: succendam ignem in portis eius, & deuorabit domos Ierusalem, & non extinguetur.

CAPVT XVIII.

Exemplo figuli ostendit Dominus in manu sua esse domum Israel, vt iuxta ipsorum merita eis faciat, etiam si priùs aliud se facturum dixerit: propter obstinatam Iudæorum malitiam denuntiatur eis interitus: conspiratio Iudæorum contra Ieremiam, ipsius quoque ad Deum lamentatio, & pœnarum quæ inimicos sequentur, denuntiatio.

1 VErbum, quod factum est ad Ieremiam à Domino, dicens: A

2 Surge, & descende in domum figuli, & ibi audies verba mea.

3 Et descendi in domum figuli, & ecce ipse faciebat opus super rotam.

4 Et dissipatum est vas, quod ipse faciebat è luto manibus suis: conuersusque fecit illud vas alterum, sicut placuerat in oculis eius vt faceret.

5 Et factum est verbum Domini ad me, dicens:

6 * Numquid sicut figulus iste, non potero vobis facere, domus Israël, ait Dominus? ecce sicut lutum in manu figuli, sic vos in manu mea, domus Israël.

* Isa.45.b. 9. Rom.9.c 20.

7 Repentè loquar aduersum gentem & aduersus regnum, *vt eradicem, & destruam, & disperdam illud.

*Sup.1.c. 10.

8 Si pœnitentiam egerit gens illa à malo suo, quod locutus sum aduersus eam: agam & ego pœnitentiam super malo, quod cogitaui vt facerem ei.

9 Et subitò loquar de gente & de regno, vt ædificem & plantem illud.

10 Si fecerit malum in oculis meis, vt non audiat vocem meam: pœnitentiam agam super bono, quod locutus sum vt facerem ei. B

11 Nunc ergo dic viro Iuda, & habitatoribus Ierusalem, dicens: Hæc dicit Dominus: Ecce ego fingo contra vos malum, & cogito contra vos cogitationem: * reuertatur vnusquisque à via sua mala, & dirigite vias vestras & studia vestra.

*4.Reg.17. c.13. Infr.25.a. 5.35.c.14. Ionæ 3.c. 9.

12 Qui dixerunt: Desperauimus: post cogitationes enim nostras ibimus, & vnusquisque prauitatem cordis sui mali faciemus.

13 Ideò hæc dicit Dominus: Interrogate Gentes: Quis audiuit talia horribilia, quæ fecit nimis virgo Israël?

14 Numquid deficiet de petra agri nix Libani? aut euelli possunt aquæ erumpentes frigidæ, & defluentes?

15 Quia oblitus est mei populus meus, frustrà libantes, & impingentes in vijs suis: in semitis sæculi, vt ambularent per eas in itinere non trito: C

16 * Vt fieret terra eorum in desolationem, & in sibilum sempiternum: omnis qui præterierit per eam, obstupescet, & mouebit caput suum.

*Inf.19 b. 8.49.c.13 50 b.13.

17 Sicut ventus vrens dispergam eos coram inimico: dorsum, & non faciem ostendam eis in die perditionis eorum.

18 Et dixerunt: Venite, & cogitemus contra Ieremiam cogitationes: non enim peribit lex à sacerdote, neque consilium à

sapiente, nec sermo à propheta: venite, & percutiamus eum lingua, & non attendamus ad vniuersos sermones eius.

19 Attende Domine ad me, & audi vocem aduersariorum meorum.

D 20 Numquid redditur pro bono malum, quia foderunt foueam animæ meæ? Recordare quòd steterim in conspectu tuo, vt loquerer pro eis bonum, & auerterem indignationem tuam ab eis.

21 Propterea da filios eorum in famem, & deduc eos in manus gladij; fiant vxores eorum absque liberis, & viduæ: & viri earum interficiantur morte: iuuenes eorum confodiantur gladio in prælio.

22 Audiatur clamor de domibus eorum: adduces enim super eos latronem repentè: quia foderunt foueam vt caperent me, & laqueos absconderunt pedibus meis.

23 Tu autem Domine scis omne consilium eorum aduersum me in mortem: ne propitieris iniquitati eorum, & peccatum eorum à facie tua non deleatur: fiant corruentes in conspectu tuo, in tempore furoris tui abutere eis.

CAPVT XIX.

Ieremias per lagunculam terream quam fregit, ostendit populum Ierusalem, perdendum gladio & fame in occidione in qua patres filios comedant, propter multiplicem ipsorum idololatriam & contemptum verbi Dei.

A 1 HÆc dicit Dominus: Vade, & accipe lagunculam figuli testeam à senioribus populi, & à senioribus sacerdotum:

2 Et egredere ad vallem filij Ennom, quæ est iuxta introitum portæ fictilis: & prædicabis ibi verba, quæ ego loquar ad te.

3 Et dices: Audite verbum Domini reges Iuda, & habitatores Ierusalem: hæc dicit Dominus exercituum Deus Israël: Ecce ego inducam afflictionem super locum istum, ita vt omnis qui audierit illam, tinniant aures eius.

4 Eò quòd dereliquerint me, & alienum fecerint locum istum: & libauerunt in eo dijs alienis, quos nescierunt ipsi, & patres eorum, & reges Iuda: & repleuerunt locum istum sanguine innocentum.

B 5 Et ædificauerunt excelsa Baalim, ad comburendos filios suos igni in holocaustum Baalim: quæ non præcepi, nec locutus sum, nec ascenderunt in cor meum.

6 Propterea ecce dies veniunt, dicit Dominus: & non vocabitur amplius locus iste Topheth, & Vallis filij Ennom, sed Vallis occisionis.

7 Et dissipabo consilium Iuda & Ierusalem in loco isto: & subuertam eos gladio in conspectu inimicorum suorum, & in manu quærentium animas eorum: & dabo cadauera eorum, escam volatilibus cæli & bestijs terræ.

8 * Et ponam ciuitatem hanc in stuporem: & in sibilum: omnis qui præterierit per eam, obstupescet, & sibilabit super vniuersa plaga eius.

* Sup. 18. a 16. Infr. 49. c. 13 50. b 13

C 9 Et cibabo eos carnibus filiorum suorum, & carnibus filiarum suarum: & vnusquisque carnem amici sui comedet in obsidione, & in angustia, in qua concludent eos inimici eorum, & qui quærunt animas eorum.

10 Et conteres laguunculam in oculis virorum qui ibunt tecum.

11 Et dices ad eos: Hæc dicit Dominus exercituum: Sic conteram populum istum, & ciuitatem istam, sicut conteritur vas figuli, quod non potest vltrà instaurari: & in Topheth sepelientur, eò quòd non sit alius locus ad sepeliendum.

12 Sic faciam loco huic, ait Dominus, & habitatoribus eius: & ponam ciuitatem istam sicut Topheth.

13 Et erunt domus Ierusalem, & domus regum Iuda, sicut locus Topheth, immundæ: omnes domus, in quarum domatibus sacrificauerunt omni militiæ cæli, & libauerunt libamina dijs alienis. D

14 Venit autem Ieremias de Topheth, quò miserat eum Dominus ad prophetandum, & stetit in atrio domus Domini, & dixit ad omnem populum:

15 Hæc dicit Dominus exercituum Deus Israël: Ecce ego inducam super ciuitatem hanc, & super omnes vrbes eius, vniuersa mala, quæ locutus sum aduersum eam: quoniam indurauerunt ceruicem suam, vt non audirent sermones meos.

CAPVT XX.

Percussus Ieremias mittitur à Phassur in neruum, & ab eodem eductus vaticinatur illi tamquam pseudoprophetæ & omnibus amicis eius, totique Iudææ captiuitatem Babylonicam: conqueritur se rideri & pati opprobrium ac persecutionem ob verbum Domini, maledicitque diei natiuitatis suæ.

1 ET audiuit Phassur filius Emmer sacerdos, qui constitutus erat princeps in domo Domini, Ieremiam prophetantem sermones istos. A

2 Et percussit Phassur Ieremiã prophetam, & misit eum in neruum, quod erat in porta Beniamin superiori, in domo Domini.

3 Cumque illuxisset in crastinum, eduxit Phassur Ieremiam de neruo, & dixit ad eum Ieremias: Non Phassur vocauit Dominus nomen tuum, sed pauorem vndique.

4 Quia hæc dicit Dominus: Ecce ego dabo te in pauorem te, & omnes amicos tuos: & corruent gladio inimicorum suorum, & oculi tui videbunt: & omnem Iudam dabo in manum regis Babylonis: & traducet eos in Babylonem, & percutiet eos gladio.

5 Et dabo vniuersam substantiam ciuitatis huius, & omnem laborem eius, omneque pretium, & cunctos thesauros regum Iuda dabo in manu inimicorum meorum, & diripient eos, & tollent, & ducent in Babylonem. B

6 Tu autem Phassur, & omnes habitatores domus tuæ, ibitis in captiuitatem: & in Babylonem venies, & ibi morieris, ibique sepe-

lieris tu, & omnes amici tui, quibus prophetasti mendacium.

7 Seduxisti me Domine, & seductus sum: fortior me fuisti, & inualuisti: factus sum in derisum tota die, omnes subsannant me.

8 Quia iam olim loquor, vociferans iniquitatem, & vastitatem clamito: & factus est mihi sermo Domini in opprobrium, & in derisum tota die.

9 Et dixi: Non recordabor eius, neque loquar vltrà in nomine illius: & factus est in corde meo quasi ignis exæstuans, claususque in ossibus meis: & defeci, ferre non sustinens.

C

10 Audiui enim contumelias multorum, & terrorem in circuitu: Persequimini, & persequamur eum, ab omnibus viris, qui erant pacifici mei, & custodientes latus meum: si quo modo decipiatur, & præualeamus aduersus eum, & consequamur vltionem ex eo.

11 Dominus autem mecum est quasi bellator fortis: idcircò qui persequuntur me, cadent, & infirmi erunt: confundentur vehementer, * quia non intellexerunt opprobrium sempiternum, quod numquam delebitur.

* Infr. 23. g. 40.

12 Et tu Domine exercituum * probator iusti, qui vides renes & cor: videam quæso vltionem tuam ex eis: tibi enim reuelaui causam meam.

* Sup. 11 d 20. 17. b. 10.

D

13 Cantate Domino, laudate Dominum: quia liberauit animam pauperis de manu malorum.

14 * Maledicta dies, in qua natus sum, dies, in qua peperit me mater mea, non sit benedicta.

* Iob 3. a. 2.

15 Maledictus vir, qui annuntiauit patri meo, dicens: Natus est tibi puer masculus: & quasi gaudio lætificauit eum.

16 Sit homo ille vt sunt ciuitates, quas subuertit Dominus, & non pœnituit eum: audiat clamorem manè, & vlulatum in tempore meridiano:

17 Qui non me interfecit à vulua, vt fieret mihi mater mea sepulchrum, & vulua eius conceptus æternus.

18 Quare de vulua egressus sum, vt viderem laborem & dolorem, & consumerentur in confusione dies mei?

CAPVT XXI.

Respondet Ieremias nuntijs Sedeciæ regis super obsidione regis Nabuchodonosor, Iudam vastandum peste, gladio, fame & captiuitate, solosq; eos victuros qui transfugerint ad Chaldæos: hortatur etiam vt faciant iudicium, ne indignatio Domini penitus ipsos consumat.

A

1 Verbum, quod factum est ad Ieremiam à Domino, quando misit ad eum rex Sedecias Phassur filium Melchiæ, & Sophoniam filium Maasiæ sacerdotem, dicens:

2 Interroga pro nobis Dominum, quia Nabuchodonosor rex Babylonis præliatur aduersum nos: si fortè faciat Dominus nobiscum secundùm omnia mirabilia sua, & recedat à nobis.

3 Et dixit Ieremias ad eos: Sic dicetis Sedeciæ:

4 Hæc dicit Dominus Deus Israël: Ecce ego conuertam vasa belli, quæ in manibus vestris sunt, & quibus vos pugnatis aduersum regem Babylonis, & Chaldæos, qui obsident vos in circuitu murorum: & congregabo ea in medio ciuitatis huius.

B

5 Et debellabo ego vos in manu extenta, & in brachio forti, & in furore, & in indignatione, & in ira grandi.

6 Et percutiam habitatores ciuitatis huius, homines & bestiæ pestilentia magna morientur.

7 Et post hæc ait Dominus: dabo Sedeciam regem Iuda, & seruos eius, & populum eius & qui derelicti sunt in ciuitate hac à peste, & gladio, & fame, in manu Nabuchodonosor regis Babylonis, & in manu inimicorum eorum, & in manu quærentium animam eorum, & percutiet eos in ore gladij, & non flectetur, neque parcet, nec miserebitur.

C

8 Et ad populum hunc dices: Hæc dicit Dominus: Ecce ego do coram vobis viam vitæ: & viam mortis.

9 * Qui habitauerit in vrbe hac, morietur gladio, & fame, & peste: qui autem egressus fuerit, & transfugerit ad Chaldæos, qui obsident vos, viuet, & erit ei anima sua, quasi spolium.

* Inf. 38. a. 2.

10 Posui enim faciem meam super ciuitatem hanc in malum, & non in bonum, ait Dominus: in manu regis Babylonis dabitur, & exuret eam igni.

11 Et domui regis Iuda: Audite verbum Domini,

12 Domus Dauid, hæc dicit Dominus: * Iudicate manè iudicium, & eruite vi oppressum de manu calumniantis: ne fortè egrediatur vt ignis indignatio mea, & succendatur, & non sit qui extinguat, propter malitiam studiorum vestrorum.

* Inf. 22. a. 1.

D

13 Ecce ego ad te habitatricem vallis solidæ atque campestris, ait Dominus: qui dicitis: Quis percutiet nos? & quis ingredietur domos nostras?

14 Et visitabo super vos iuxta fructum studiorum vestrorum, dicit Dominus: & succendam ignem in saltu eius: & deuorabit omnia in circuitu eius.

CAPVT XXII.

Hortatur regem Iuda & populum eius vt faciant iudicium & iustitiam, quò omnia prosperè ipsis succedant; alioqui erunt omnes in direptionem: quodque Sellum siue Ioakim filius Iosiæ regis Iuda non sit in Ierusalem reuersurus: increpat eos qui ex iniustitia ædificant, promittentes sibi felicitatem patrum iustorum: vaticinatur aduersus impium Ioakim filium Iosiæ, quòd sepultura sit cariturus, & huius filius impijssimus Iechonias cum matre ducendus in Babylonem, ibique moriturus:

A

1 Hæc dicit Dñs: Descende in domum regis Iuda & loqueris ibi verbū hoc,

2 Et dices: Audi verbum Domini rex Iuda, qui sedes super solium Dauid; tu & ser-

ui tui, & populus tuus, qui ingredimini per portas istas.

3 Hæc dicit Dominus: * Facite iudicium & iustitiam, & liberate vi oppressum de manu calumniatoris: & aduenam, & pupillum, & viduam nolite contristare, neque opprimatis iniquè: & sanguinem innocentem ne effundatis in loco isto.

* Sup. 21. d. 12.

B

4 Si enim facientes feceritis verbum istud: ingredientur per portas domus huius, reges sedentes de genere Dauid super thronum eius, & ascendentes currus & equos, ipsi & serui, & populus eorum.

5 Quòd si non audieritis verba hæc: in memetipso iuraui, dicit Dominus, quia in solitudinem erit domus hæc.

6 Quia hæc dicit Dominus super domum regis Iuda: Galaad tu mihi caput Libani: si non posuero te solitudinem, vrbes inhabitabiles.

7 Et sanctificabo super te, interficientem virum & arma eius: & succident electas cedros tuas, & præcipitabunt in ignem.

C

8 Et pertransibunt gentes multæ per ciuitatem hanc: & dicet vnusquisque proximo suo: * Quare fecit Dominus sic ciuitati huic grandi?

* Deut. 29. d. 24. 3 Reg 9. b. 8.

9 Et respondebunt: Eò quòd dereliquerint pactum Domini Dei sui, & adorauerint deos alienos, & seruierint eis.

10 Nolite flere mortuum, neque lugeatis super eum fletu: plangite eum, qui egreditur, quia non reuertetur vltrà, nec videbit terram natiuitatis suæ.

11 Quia hæc dicit Dominus ad Sellum filium Iosiæ regem Iuda, qui regnauit pro Iosia patre suo, qui egressus est de loco isto: Non reuertetur huc ampliùs:

12 Sed in loco, ad quem transtuli eum, ibi morietur, & terram istam non videbit ampliùs.

D

13 Væ qui ædificat domum suam in iniustitia, & cœnacula sua non in iudicio: amicum suum opprimet frustrà, & mercedem eius non reddet ei.

14 Qui dicit: Ædificabo mihi domum latam: & cœnacula spatiosa: qui aperit sibi fenestras & facit laquearia cedrina, pingitque sinopide.

15 Numquid regnabis, quoniam confers te cedro? pater tuus numquid non comedit & bibit, & fecit iudicium & iustitiam tunc cùm benè erat ei?

16 Iudicauit causam pauperis & egeni in bonum suum: numquid non ideò quia cognouit me, dicit Dominus?

17 Tui verò oculi & cor ad auaritiam, & ad sanguinem innocentem fundendum, & ad calumniam, & ad cursum mali operis.

E

18 Propterea hæc dicit Dominus ad Ioakim filium Iosiæ regem Iuda: Non plangent eum: Væ frater & væ soror: non concrepabunt ei: Væ Domine, & væ inclyte.

19 Sepultura asini sepelietur, putrefactus & proiectus extra portas Ierusalem.

20 Ascende Libanum, & clama: & in Basan da vocem tuam, & clama ad transeuntes, quia contriti sunt omnes amatores tui.

21 Locutus sum ad te in abundantia tua; & dixisti: Non audiam: hæc est via tua ab adolescentia tua, quia non audisti vocem meam.

F

22 Omnes pastores tuos pascet ventus, & amatores tui in captiuitatem ibunt: & tunc confunderis, & erubesces ab omni malitia tua.

23 Quæ sedes in Libano, & nidificas in cedris, quomodo congemuisti, cum venissent tibi dolores, quasi dolores parturientis?

24 Viuo ego, dicit Dominus: quia si fuerit Iechonias filius Ioakim regis Iuda, annulus in manu dextera mea, inde euellam eum.

25 Et dabo te in manu quærentium animam tuam, & in manu quorum tu formidas faciem, & in manu Nabuchodonosor regis Babylonis, & in manu Chaldæorum.

G

26 Et mittam te, & matrem tuam quæ genuit te, in terram alienam, in qua nati non estis, ibique moriemini:

27 Et in terram ad quam ipsi leuant animam suam vt reuertantur illuc, non reuertentur.

28 Numquid vas fictile atque contritum vir iste Iechonias? numquid vas absque omni voluptate? quare abiecti sunt ipse & semen eius, & proiecti in terram, quam ignorauerunt?

29 Terra, terra, terra, audi sermonem Domini.

30 Hęc dicit Dominus: Scribe virum istum sterilem, virum qui in diebus suis non prosperabitur: nec enim erit de semine eius vir, qui sedeat super solium Dauid, & potestatem habeat vltrà in Iuda.

CAPVT XXIII.

Comminatur Dominus pastoribus qui gregem dispergunt ac lacerant, promittens se reducturum reliquias gregis ad locum suum, ac suscitaturum pastores & germen Dauid iustum, sub quo magna fruentur felicitate: vaticinantur quoque pseudoprophetis æternum opprobrium, qui populum decipiunt, volentes vt obliuiscatur nominis Domini, & prophetant absque Dei voluntate, sermonem Domini onus appellantes.

A

1 VÆ pastoribus, qui disperdunt & dilacerant gregem pascuę meæ, dicit Dominus.

Ezech. 13. a. 3. 34 a. 2.

2 Ideò hæc dicit Dominus Deus Israël ad pastores, qui pascunt populum meum: Vos dispersistis gregem meum, & eiecistis eos, & non visitastis eos: ecce ego visitabo super vos malitiam studiorum vestrorum, ait Dominus.

3 Et ego congregabo reliquias gregis mei de omnibus terris, ad quas eiecero eos illuc, & conuertam eos ad rura sua: & crescent & multiplicabuntur.

4 Et * suscitabo super eos pastores, & pascent eos: non formidabunt vltrà, & non pauebunt: & nullus quæretur ex numero, dicit Dominus.

* Sup. 3. d. 15.

5 * Ec-

* Isa.4.a. 2.40. c.11. 45. b.8. Inf.33 c.14 Ezec. 34. c.12. Dan. 9. f. 24. Ioan. 1. g. 45.

5 * Ecce dies veniunt, dicit Dominus: & suscitabo Dauid germen iustum: & regnabit rex, & sapiens erit: & faciet iudicium & iustitiam in terra.

6 In diebus illis saluabitur Iuda, & * Israël habitabit confidenter: & hoc est nomen, quod vocabunt eum, Dominus iustus noster.

* Deut.33. d.28.

B

* Sup.16. c.14.

7 Propter hoc ecce dies veniunt, dicit Dominus, & non dicent vltrà: Viuit Dominus, qui eduxit filios Israel de Terra Ægypti:

8 Sed: * Viuit Dominus, qui eduxit & adduxit semen domus Israël de Terra Aquilonis, & de cunctis terris, ad quas eieceram eos illuc: & habitabunt in terra sua.

9 Ad prophetas: Contritum est cor meum in medio mei, contremuerunt omnia ossa mea: factus sum quasi vir ebrius, & quasi homo madidus à vino à facie Domini, & à facie verborum sanctorum eius.

10 Quia adulteris repleta est terra, quia à facie maledictionis luxit terra, arefacta sunt arua deserti: factus est cursus eorum malus, & fortitudo eorum dissimilis.

C

11 Propheta namque & sacerdos polluti sunt: & in domo mea inueni malum eorum, ait Dominus.

12 Idcircò via eorum erit quasi lubricum in tenebris, impellentur enim, & corruent in ea: afferam enim super eos mala, annum visitationis eorum, ait Dominus.

13 Et in prophetis Samariæ vidi fatuitatem: prophetabant in Baal, & decipiebant populum meum Israël.

14 Et in prophetis Ierusalem vidi similitudinem adulterantium, & iter mendacij: & confortauerunt manus pessimorum, vt non conuerteretur vnusquisque à malitia sua: facti sunt mihi omnes vt Sodoma, & habitatores eius quasi Gomorrha.

* Sup.9.c. 15.

D

15 Propterea hæc dicit Dominus exercituum ad prophetas: * Ecce ego cibabo eos absinthio, & potabo eos felle: à prophetis enim Ierusalem, egressa est pollutio super omnem terram.

* Inf.27.b. 9.29.b.8.

16 Hæc dicit Dominus exercituum: * Nolite audire verba prophetarum, qui prophetant vobis, & decipiunt vos: visionem cordis sui loquuntur, non de ore Domini.

* Sup.5.c 12.14.b.13

17 Dicunt his, qui blasphemant me: Locutus est Dominus: * Pax erit vobis: & omni, qui ambulat in prauitate cordis sui, dixerunt: Non veniet super vos malum.

18 Quis enim affuit in consilio Domini, & vidit & audiuit sermonem eius? quis considerauit verbum illius & audiuit?

* Inf.30.c. 14.

19 * Ecce turbo Dominicæ indignationis egredietur, & tempestas erumpens super caput impiorum veniet.

E

20 Non reuertetur furor Domini, vsque dum faciat, & vsque dum compleat cogitationem cordis sui: in nouissimis diebus intelligetis consilium eius.

* Inf. 27.c. 15.29.b.9.

21 * Non mittebam prophetas, & ipsi currebant: non loquebar ad eos, & ipsi prophetabant.

22 Si stetissent in consilio meo, & nota fecissent verba mea populo meo, auertissem vtique eos à via sua mala, & à cogitationibus suis pessimis.

23 Putasne Deus è vicino ego sum, dicit Dominus? & non Deus de longè?

24 Si occultabitur vir in absconditis: & ego non videbo eum, dicit Dominus? numquid non cœlum & terram ego impleo, dicit Dominus?

25 Audiui quæ dixerunt prophetæ, prophetantes in nomine meo mendacium, atque dicentes: Somniaui, somniaui.

26 Vsquequò istud est in corde prophetarum vaticinantium mendacium, & prophetantium seductiones cordis sui? F

27 Qui volunt facere vt obliuiscatur populus meus nominis mei propter somnia eorum, quæ narrat vnusquisque ad proximum suum: sicut obliti sunt patres eorum nominis mei propter Baal.

28 Propheta, qui habet somnium, narret somnium: & qui habet sermonem meum, loquatur sermonem meum verè: quid paleis ad triticum, dicit Dominus.

29 Numquid non verba mea sunt quasi ignis, dicit Dominus, & quasi malleus conterens petram?

30 Propterea ecce ego ad prophetas, ait Dominus, qui furantur verba mea vnusquisque à proximo suo.

31 Ecce ego ad prophetas, ait Dominus, qui assumunt linguas suas, & aiunt: Dicit Dominus.

32 Ecce ego ad prophetas somniantes mendacium, ait Dominus, qui narrauerunt ea, & seduxerunt populum meum in mendacio suo, & in miraculis suis: cùm ego non misissem eos, nec mandassem eis, qui nihil profuerunt populo huic, dicit Dominus.

G

33 Si igitur interrogauerit te populus iste, vel propheta, aut sacerdos, dicens: Quod est onus Domini? dices ad eos: Vos estis onus. proijciam quippe vos, dicit Dominus.

34 Et propheta, & sacerdos, & populus qui dicit: Onus Domini? visitabo super virum illum, & super domum eius.

35 Hęc dicetis vnusquisque ad proximum, & ad fratrem suum: Quid respondit Dominus? & quid locutus est Dominus?

36 Et onus Domini vltrà non memorabitur: quia onus erit vnicuique sermo suus: & peruertistis verba Dei viuentis, Domini exercituum Dei nostri.

37 Hæc dices ad prophetam: Quid respondit tibi Dominus? & quid locutus est Dominus?

38 Si autem onus Domini dixeritis: propter hoc hæc dicit Dominus: Quia dixistis sermonem istum: Onus Domini: & misi ad vos, dicens: Nolite dicere: Onus Domini:

39 Propterea ecce ego tollam vos portans, derelinquam vos, & ciuitatem quam dedi vobis & patribus vestris, à facie mea.

40 * Et dabo vos in opprobrium sempiternum, & in ignominiam æternam, quæ nunquam obliuione delebitur. * Sup. 20. c.11.

CAPVT XXIV.

Calathus bonarum ficuum designat captiuos in Babylonia Iudæos, quos dicit Dominus se reducturum in terram suam, qui toto corde ad ipsum reuertentur: calathus autem malarum ficuum significat eos qui manserant Ierosolymis, ac postea fugerant in Ægyptum, quos dicit se daturum in opprobrium & maledictionē.

A

1 OStendit mihi Dominus: & ecce duo calathi pleni ficis, positi ante templum Domini, postquam transtulit Nabuchodonosor rex Babylonis Iechoniam filium Ioakim regem Iuda, & principes eius, & fabrum, & inclusorem, de Ierusalem, & adduxit eos in Babylonem.

2 Calathus vnus ficus bonas habebat nimis, vt solent ficus esse primi temporis: & calathus vnus ficus habebat malas nimis, quę comedi non poterant; eò quòd essent malæ.

B

3 Et dixit Dominus ad me: Quid tu vides Ieremia? Et dixi: Ficus, ficus bonas, bonas valdè; & malas, malas valdè, quæ comedi non possunt, eò quòd sint malæ.

4 Et factum est verbum Domini ad me, dicens:

5 Hæc dicit Dominus Deus Israël: Sicut ficus hæ bonæ: sic cognoscam transmigrationem Iuda, quam emisi de loco isto in Terram Chaldæorum, in bonum.

C

6 Et ponam oculos meos super eos ad placandum, & reducam eos in terram hanc: & ædificabo eos, & non destruam: & plantabo eos, & non euellam.

7 Et dabo eis cor vt sciant me, quia ego sum Dominus: * & erunt mihi in populum, & ego ero eis in Deum: quia reuertentur ad me in toto corde suo.

* Sup. 7. c. 23.

8 * Et sicut ficus pessimæ, quæ comedi non possunt, eo quòd sint malæ: hęc dicit Dominus, sic dabo Sedeciam regem Iuda, & principes eius, & reliquos de Ierusalem, qui remanserunt in vrbe hac, & qui habitant in terra Ægypti.

* Inf. 31. f. 12. Inf. 29. d. 17.

D

9 Et dabo eos in vexationem, afflictionemque omnibus regnis terræ; in opprobrium, & in parabolam, & in prouerbium, & in maledictionem in vniuersis locis, ad quæ eieci eos.

10 Et mittam in eis gladium, & famem, & pestem: donec consumantur de terra, quam dedi eis, & patribus eorum.

CAPVT XXV.

Quia noluerunt audire Ieremiam nec reliquos Prophetas adhortantes ad pœnitentiam, prædicit excidium Ierosolymorum, & captiuitatem septuaginta annorum, ac deinde perditionem regum qui ipsos tenebant captiuos: quapropter iubetur Ieremias ciuitatibus Iudæ ac cęteris regibus terrarum propinare calicem furoris Domini: vlulatum quoque prænuntiat pastoribus ac optimatibus.

A

1 VErbum, quod factum est ad Ieremiam de omni populo Iuda, in anno quarto Ioakim filij Iosiæ regis Iuda (ipse est annus primus Nabuchodonosor regis Babylonis.)

2 Quod locutus est Ieremias propheta ad omnem populum Iuda, & ad vniuersos habitatores Ierusalem, dicens:

3 A tertio decimo anno Iosiæ filij Ammon regis Iuda vsque ad diem hanc; iste tertius & vigesimus annus; factum est verbum Domini ad me, & locutus sum ad vos de nocte consurgens, & loquens: & non audistis.

4 Et misit Dominus ad vos omnes seruos suos prophetas, consurgens diluculo, mittensque: & non audistis, neque inclinastis aures vestras vt audiretis,

5 Cùm diceret: * Reuertimini vnusquisque à via sua mala, & à pessimis cogitationibus vestris: & habitabitis in terra, quam dedit Dominus vobis, & patribus vestris, à sæculo & vsque in sæculum.

* 4. Reg. 17. c 13. Sup. 18. b. 11. Inf. 35. c. 15.

B

6 Et nolite ire post deos alienos, vt seruiatis eis, adoretisque eos: neque me ad iracundiam prouocetis in operibus manuum vestrarum, & non affligam vos.

7 Et non audistis me, dicit Dominus, vt me ad iracundiam prouocaretis in operibus manuum vestrarum, in malum vestrum.

8 Propterea hæc dicit Dominus exercituum: Pro eò quòd non audistis verba mea:

9 Ecce ego mittam, & assumam vniuersas cognationes Aquilonis, ait Dominus, & Nabuchodonosor regem Babylonis seruum meum: & adducam eos super terram istam, & super habitatores eius, & super omnes nationes, quæ in circuitu illius sunt: & interficiam eos, & ponam eos in stuporem & in sibilum, & in solitudines sempiternas.

C

10 Perdamque ex eis vocem gaudij, & vocem lætitiæ, vocem sponsi, & vocem sponsæ, vocem molæ, & lumen lucernæ.

11 * Et erit vniuersa terra hæc in solitudinem, & in stuporem: & seruient omnes gentes istæ regi Babylonis septuaginta annis.

* 2. Par. 36. d. 22. 1. Esdr. 1. a. 1. Inf. 26. b. 6. 29. c 10. Dan 9. a. 2.

12 Cùmque impleti fuerint septuaginta anni, visitabo super regem Babylonis, & super gentem illam, dicit Dominus, iniquitatem eorum, & super terram Chaldæorum: & ponam illam in solitudines sempiternas.

13 Et adducam super terram illam, omnia verba mea, quæ locutus sum contra eam, omne quod scriptum est in libro isto, quæcumque prophetauit Ieremias aduersum omnes gentes:

14 Quia seruierunt eis, cùm essent gentes multæ, & reges magni: reddam eis secundùm opera eorum, & secundùm facta manuum suarum.

D

15 Quia sic dixit Dominus exercituum Deus Israël: Sume calicem vini furoris huius de manu mea: & propinabis de illo cunctis gentibus, ad quas ego mittam te.

16 Et bibent & turbabuntur, & insanient à facie gladij, quem ego mittam inter eos.

17 Et accepi calicem de manu Domini, & propinaui cunctis gentibus, ad quas misit me Dominus.

18 Ierusalem, & ciuitatibus Iuda, & regibus eius, & principibus eius: vt darem eos in

solitudinem, & in ſtuporem, & in ſibilum,
& in maledictionem, ſicut eſt dies iſta:
19 Pharaoni regi Ægypti, & ſeruis eius, &
principibus eius, & omni populo eius.
20 Et vniuerſis generaliter: cunctis regi-
bus terræ Auſitidis, & cunctis regibus terræ
Philiſthiim, & Aſcaloni, & Gazæ, & Acca-
ron, & reliquiis Azoti,
21 Et Idumeæ, & Moab, & filiis Am-
mon.
22 Et cunctis regibus Tyri, & vniuerſis
regibus Sidonis: & regibus terræ inſularum,
qui ſunt trans mare:
23 Et Dedan, & Thema, & Buz, & vniuer-
ſis qui attonſi ſunt in comam:
E 24 Et cunctis regibus Arabiæ, & cunctis
regibus Occidentis, qui habitant in deſer-
to:
25 Et cunctis regibus Zambri, & cunctis
regibus Elam, & cunctis regibus Medorum:
26 Cunctis quoque regibus Aquilonis de
propè & de longè, vnicuique contra fratrem
ſuum: & omnibus regis terræ, quæ ſuper
faciem eius ſunt: & rex Seſach bibet poſt
eos.
27 Et dices ad eos: Hæc dicit Dominus
exercituum Deus Iſraël: Bibite, & inebria-
mini, & vomite: & cadite, neque ſurgatis à
facie gladij, quem ego mittam inter vos.
F 28 Cùmque noluerint accipere calicem
de manu tua vt bibant, dices ad eos: Hæc di-
cit Dominus exercituum: Bibentes bibetis.
* 1. Pet. 4. d. 17. 29 * Quia ecce in ciuitate, in qua inuoca-
tum eſt nomen meum, ego incipiam afflige-
re, & vos quaſi innocentes & immunes eri-
tis? non eritis immunes: gladium enim ego
voco ſuper omnes habitatores terræ, dicit
Dominus exercituum.
30 Et tu prophetabis ad eos omnia verba
* Ioel. 3 c. 16. Amos 1. 2. hæc & dices ad illos: * Dominus de excelſo
rugiet, & de habitaculo ſancto ſuo dabit vo-
cem ſuam: rugiens rugiet ſuper decorem
ſuum: celeuma quaſi calcantium concinetur
aduerſus omnes habitatores terræ:
31 Peruenit ſonitus vſque ad extrema ter-
ræ: quia iudicium Domino cum gentibus:
iudicatur ipſe cum omni carne, impios tra-
didit gladio, dicit Dominus.
32 Hæc dicit Dominus exercituum: Ecce
afflictio egredietur de gente in gentem: &
turbo magnus egredietur à ſummitatibus
terræ.
G 33 Et erunt interfecti Domini in die illa à
ſummo terræ vſque ad ſummum eius: non
plangentur, & non colligentur, neque ſepe-
lientur: in ſterquilinium ſuper faciem terræ
iacebunt.
34 Vlulate paſtores, & clamate: & aſper-
gite vos cinere optimates gregis: quia com-
pleti ſũt dies veſtri, vt interficiamini; & diſſi-
pationes veſtræ, & cadetis quaſi vaſa pretioſa.
35 Et peribit fuga à paſtoribus, & ſaluatio
ab optimatibus gregis.
36 Vox clamoris paſtorum, & vlulatus
optimatum gregis: quia vaſtauit Dominus
paſcua eorum.
37 Et conticuerunt arua pacis à facie iræ
furoris Domini,
38 Dereliquit quaſi leo vmbraculum
ſuum, quia facta eſt terra eorum in deſola-
tionem à facie iræ columbæ: & à facie iræ
furoris Domini.

CAPVT XXVI.

Prophetans Ieremias excidium Ieroſolymorum niſi reſipiſcant, comprehenditur à ſacerdotibus & prophetis, ſed liberatur per principes ſeniores ne occidatur, prolatis exemplis Michææ & Vriæ prophetarum.

1 IN principio regni Ioakim filij Ioſiæ A
regis Iuda, factum eſt verbum iſtud à
Domino, dicens:
2 Hæc dicit Dominus: Sta in atrio domus
Domini, & loqueris ad omnes ciuitates Iu-
da, de quibus veniunt vt adorent in domo
Domini, vniuerſos ſermones, quos ego man-
daui tibi vt loquaris ad eos: noli ſubtrahere
verbum,
3 Si forte audiant & conuertantur vnuſ-
quiſque à via ſua mala: & pœniteat me mali,
quod cogito facere eis propter malitiam ſtu-
diorum eorum.
4 Et dices ad eos: Hæc dicit Dominus: Si B
non audieritis me, vt ambuletis in lege mea,
quam dedi vobis.
5 Vt audiatis ſermones ſeruorum meorũ
Prophetarum, quos ego miſi ad vos de nocte
conſurgens, & dirigens, & non audiſtis:
6 * Dabo domum iſtam ſicut Silo, & vr- * 1. Reg. 4. a 2 b. 10.
bem hanc dabo in maledictionem cunctis
gentibus terræ.
7 Et audierunt ſacerdotes, & prophetæ, &
omnis populus, Ieremiam loquentem verba
hæc in domo Domini.
8 Cùmque compleſſet Ieremias, loquens
omnia quæ præceperat ei Dominus vt loque-
retur ad vniuerſum populum, apprehende-
runt eum ſacerdotes, & prophetæ, & omnis
populus dicens: Morte moriatur.
9 Quare prophetauit in nomine Domini, C
dicens? Sicut Silo erit domus hæc: & vrbs
iſta deſolabitur, eò quòd non ſit habitator?
Et congregatus eſt omnis populus aduerſus
Ieremiam in domo Domini.
10 Et audierunt principes Iuda verba hæc,
& aſcenderunt de domo regis in domum
Domini, & ſederunt in introitu portæ do-
mus Domini nouæ.
11 Et locuti ſunt ſacerdotes & prophetæ
ad principes, & ad omnem populum, dicen-
tes: Iudicium mortis eſt viro huic, quia pro-
phetauit aduerſus ciuitatem iſtam, ſicut au-
diſtis auribus veſtris.
12 Et ait Ieremias ad omnes principes, & D
ad vniuerſum populum: dicens: * Dominus * Sup. 25. c. 13.
miſit me, vt prophetarem ad domum iſtam,
& ad ciuitatem hanc, omnia verba quæ au-
diſtis. * * Sup. 7. a. 3.
13 Nunc ergo bonas facite vias veſtras, &
ſtudia veſtra, & audita vocem Domini Dei
veſtri: & pœnitebit Dominum mali, quod
locutus eſt aduerſum vos.
14 Ego autem ecce in manibus veſtris
ſum: facite mihi quod bonum & rectum eſt
in oculis veſtris:

E 15 Verumtamen scitote & cognoscite, quòd si occideritis me, sanguinem innocentem tradetis contra vosmetipsos, & contra ciuitatem istam, & habitatores eius, in veritate enim misit me Dominus ad vos, vt loquerer in auribus vestris omnia verba hęc.

16 Et dixerunt principes, & omnis populus, ad sacerdotes, & ad prophetas: Non est viro huic iudicium mortis: quia in nomine Domini Dei nostri locutus est ad nos.

17 Surrexerunt ergo viri de senioribus terræ: & dixerunt ad omnem cœtum populi, loquentes:

18 Michæas de Morasthi fuit propheta in diebus Ezechiæ regis Iuda, & ait ad omnem populum Iuda, dicens: Hæc dicit Dominus exercituum:

F * Sion quasi ager arabitur: & Ierusalem in aceruum lapidum erit: & mons domus in excelsa siluarum.

* Mich. 3 d.12.

19 Numquid morte condemnauit eum Ezechias rex Iuda, & omnis Iuda? numquid non timuerunt Dominum, & deprecati sunt faciem Domini: & pęnituit Dominum mali, quod locutus fuerat aduersum eos? Itaque nos facimus malum grande contra animas nostras.

20 Fuit quoque vir prophetans in nomine Domini, Vrias filius Semei de Cariathiarim: & prophetauit aduersus ciuitatem istam, & aduersus terram hanc, iuxta omnia verba Ieremiæ.

G 21 Et audiuit rex Ioakim, & omnes potentes, & principes eius, verba hæc: & quæsiuit rex interficere eum. Et audiuit Vrias, & timuit, fugitque & ingressus est Ægyptum.

22 Et misit rex Ioakim uiros in Ægyptum Elnatham filium Achobor, & uiros cum eo in Ægyptum.

23 Et eduxerunt Vriam de Ægypto: & adduxerunt eum ad regem Ioakim, & percussit eum gladio: proiecit cadauer eius in sepulchris vulgi ignobilis.

24 Igitur manus Ahicam filij Saphan fuit cum Ieremia: ut non traderetur in manus populi, & interficerent eum.

CAPVT XXVII.

Vinculis ad varios reges missis, dicit illos, si seruire velint regi Babylonis eiusque posteris, permansuros in terra sua; alioqui perituros gladio, fame & peste, inuehens in pseudoprophetas qui aliud vaticinantur, fallentes populum: prædicit etiam sacra vasa quæ reliqua sunt transferenda in Babylonem, & tandem referenda Ierosolymam.

A 1 IN principio regni Ioakim filij Iosiæ regis Iuda, factum est verbum istud ad Ieremiam à Domino: dicens:

2 Hæc dicit Dominus ad me: Fac tibi vincula & catenas: & pones eas in collo tuo.

3 Et mittes eas ad regem Edom, & ad regem Moab, & ad regem filiorum Ammon, & ad regem Tyri, & ad regem Sidonis; in manu nuntiorum, qui venerunt Ierusalem ad Sedeciam regem Iuda.

4 Et præcipies eis vt ad Dominos suos loquantur: Hæc dicit Dominus exercituum Deus Israël: Hæc dicetis ad dominos vestros:

5 Ego feci terram, & homines, & iumenta, quæ sunt super faciem terræ, in fortitudine mea magna, & in brachio meo extento: & dedi eam ei, qui placuit in oculis meis.

6 Et nunc itaque ego dedi omnes terras istas in manu Nabuchodonosor regis Babylonis serui mei: insuper & bestias agri dedi ei vt seruiant illi. B

7 Et seruient ei omnes gentes, & filio eius & filio filij eius: donec veniat tempus terræ eius & ipsius: & seruient ei gentes multæ, & reges magni.

8 Gens autem & regnum, quod non seruierit Nabuchodonosor regi Babylonis, & quicumque nō curuauerit collum suum sub iugo regis Babylonis: in gladio, & in fame, & in peste visitabo, super gentem illam, ait Dominus, donec consumam eos in manu eius.

9 * Vos ergo nolite audire prophetas vestros, & diuinos, & somniatores, & augures, & maleficos, qui dicunt vobis: Non seruietis regi Babylonis.

* Sup 23. d 15. Inf. 29 b. 8

10 Quia mendacium prophetant vobis: vt longè vos faciant de terra uestra, & eijciant uos & pereatis.

11 Porrò gens, quæ subiecerit ceruicem suam sub iugo regis Babylonis, & seruierit ei: dimittam in terra sua, dicit dominus: & colet eam, & habitabit in ea.

12 Et ad Sedeciam regem Iuda locutus sū secundùm omnia verba hæc, dicens: Subijcite colla vestra sub iugo regis Babylonis, & seruite ei, & populo eius, & viuetis. C

13 Quare moriemini tu & populus tuus gladio, & fame, & peste, sicut locutus est Dominus ad gentem, quæ seruire noluerit regi Babylonis?

14 Nolite audire verba prophetarum dicentium vobis: Non seruietis regi Babylonis: quia mendacium ipsi loquuntur vobis.

15 * Quia non misi eos, ait Dominus: & ipsi prophetant in nomine meo mendaciter: vt eijciant vos, & pereatis tam vos, quàm prophetæ, qui vaticinantur vobis.

* Sup. 14 c 14. 23. c. 21. Inf. 29. b 9

16 Et ad sacerdotes, & ad populum istum locutus sum, dicens: Hæc dicit Dominus: Nolite audire verba prophetarum vestrorū, qui prophetant vobis, dicentes: Ecce vasa Domini reuertentur de Babylone nunc citò mendacium enim prophetant vobis.

17 Nolite ergo audire eos, sed seruite regi Babylonis, ut viuatis; quare datur hæc ciuitas in solitudinem?

18 Et si prophetæ sunt, & est verbum Domini in eis: occurrant Domino exercituum, vt non veniant uasa, quæ derelicta fuerant in domo Domini, & in domo regis Iuda, & in Ierusalem, in Babylonem. D

19 Quia hæc dicit Dominus exercituum * ad columnas, & ad mare, & ad bases, & ad reliqua uasorum, quæ remanserunt in ciuitate hac:

* 4 Reg 25. c 13.

20 Quæ non tulit Nabuchodonosor rex Babylonis, cùm transferret Iechoniam filium Ioakim regem Iuda de Ierusalem in Babylo-

bylonem, & omnes optimates Iuda & Ierusalem.

21 Quia hæc dicit Dominus exercituum Deus Israël ad vasa, quæ derelicta sunt in domo Domini, & in domo regis Iuda & Ierusalem:

22 In Babylonem transferentur, & ibi erunt vsque ad diem visitationis suæ, dicit Dominus, & afferri faciam ea, & restitui in loco isto.

CAPVT XXVIII.

Hananias pseudopropheta, ablatis de collo Ieremiæ catenis, vaticinatur sacra vasa cum rege & captiuo populo post biennium reducenda: sed iubetur Ieremias contrarium vaticinari, & mortem illi denuntiare, quæ iuxta verbum Ieremiæ eodem anno secuta est.

A

1 ET factum est in anno illo, in principio regni Sedeciæ regis Iuda, in anno quarto, in mense quinto, dixit ad me Hananias filius Azur propheta de Gabaon, in domo Domini, coram sacerdotibus & omni populo, dicens:

2 Hæc dicit Dominus exercituum Deus Israël: Contriui iugum regis Babylonis.

3 Adhuc duo anni dierum, & ego referri faciam ad locum istum omnia vasa domus Domini, quæ tulit Nabuchodonosor rex Babylonis de loco isto, & transtulit ea in Babylonem.

4 Et Iechoniam filium Ioakim regẽ Iuda, & omnem transmigrationem Iuda, qui ingressi sunt in Babylonem, ego conuertam ad locum istum, ait Dominus: conteram enim iugum regis Babylonis.

B

5 Et dixit Ieremias propheta ad Hananiam prophetam, in oculis sacerdotum, & in oculis omnis populi, qui stabat in domo Domini.

6 Et ait Ieremias propheta: Amen, sic faciat Dominus: suscitet Dominus verba tua, quæ prophetasti: vt referantur vasa in domum Domini, & omnis transmigratio de Babylone ad locum istum.

7 Verumtamen audi verbum hoc, quod ego loquor in auribus tuis, & in auribus vniuersi populi:

8 Prophetæ qui fuerunt ante me & ante te ab initio, & prophetauerunt super terras multas, & super regna magna, de prælio, & de afflictione, & de fame.

9 Propheta, qui vaticinatus est pacem: cùm venerit verbum eius, scietur propheta, quem misit Dominus in veritate.

C

10 Et tulit Hananias propheta catenam de collo Ieremiæ prophetæ, & confregit eam.

11 Et ait Hananias in conspectu omnis populi, dicens: Hæc dicit Dominus: Sic confringam iugum Nabuchodonosor regis Babylonis post duos annos dierum de collo omnium gentium.

12 Et abijt Ieremias propheta in viam suã. Et factum est verbum Domini ad Ieremiam, postquam confregit Hananias propheta catenam de collo Ieremiæ prophetæ, dicens:

13 Vade, & dices Hananiæ: Hæc dicit Dominus: Catenas ligneas contriuisti: & facies pro eis catenas ferreas.

D

14 Quia hæc dicit Dominus exercituum Deus Israël: Iugum ferreum posui super collum cunctarum Gentium istarum, vt seruiant Nabuchodonosor regi Babylonis, & seruient ei: insuper & bestias terræ dedi ei.

15 Et dixit Ieremias propheta ad Hananiam prophetam: Audi Hanania: Non misit te Dominus, & tu confidere fecisti populum istum in mendacio.

16 Idcircò hæc dicit Dominus: Ecce ego mittam te à facie terræ: hoc anno morieris: aduersum enim Dominum locutus es.

17 Et mortuus est Hananias propheta in anno illo, mense septimo.

CAPVT XXIX.

Captiuos Iudæos vaticinatur 70. annis in Babylone permansuros, hortaturque vt illic multiplicari studeant, & deinde reducentur: eos verò qui Ierosolymis remanserunt, gladio, fame & peste dicit consumendos: deinde mala vaticinatur aduersus Achab, Sedeciam & Semeiam pseudoprophetas, seducentes populum transmigrationis.

A

1 ET hęc sunt verba libri, quem misit Ieremias propheta de Ierusalem ad reliquias seniorum transmigrationis, & ad sacerdotes, & ad prophetas, & ad omnem populum, quem traduxerat Nabuchodonosor de Ierusalem in Babylonem.

2 Postquam egressus est Iechonias rex, & domina, & eunuchi, & principes Iuda & Ierusalem, & faber & inclusor de Ierusalem:

3 In manu Elasa filij Saphan, & Gamariæ filij Helciæ, quos misit Sedecias rex Iuda ad Nabuchodonosor regem Babylonis in Babylonem, dicens:

4 Hæc dicit Dominus exercituum Deus Israël omni transmigrationi, quam transtuli de Ierusalem in Babylonem:

5 Ædificate domos, & habitate: & plantate hortos, & comedite fructum eorum.

B

6 Accipite vxores, & generate filios & filias: & date filijs vestris vxores, & filias vestras date viris, & pariãt filios & filias: & multiplicamini ibi, & nolite esse pauci numero.

7 Et quærite pacem ciuitatis, ad quam transmigrare vos feci: & orate pro ea ad Dominum: quia in pace illius erit pax vobis.

8 Hæc enim dicit Dominus exercituum Deus Israël: * Non vos seducant prophetæ vestri, qui sunt in medio vestrum, & diuini vestri: & ne attendatis ad somnia vestra, quæ vos somniatis: * Sup. 14 b.13.23.d. 16.f.26.27. c.15.

9 Quia falsò ipsi prophetãt vobis in nomine meo: & non misi eos, dicit Dominus.

C

10 * Quia hæc dicit Dominus: Cum cœperint impleri in Babylone septuaginta anni, visitabo vos: & suscitabo super vos verbum meum bonum, vt reducam vos ad locum istum. * Sup 25 b 12.2 Par. 36.d.21. 1 Esd.1. 1.1.Dan 9 a.2.

11 Ego enim scio cogitationes, quas ego cogito super vos, ait Dominus, cogitationes pacis, & non afflictionis, vt dem vobis finem & patientiam.

12 Et inuocabitis me: & ibitis: & orabitis me, & ego exaudiam vos.

13 Quæretis me, & inuenietis: cùm quæsieritis me in toto corde vestro.

D

14 Et inueniar à vobis, ait Dominus: & reducam captiuitatem vestram, & congregabo vos de vniuersis gentibus, & de cunctis locis, ad quæ expuli vos, dicit Dominus: & reuerti vos faciam de loco, ad quem transmigrare vos feci.

15 Quia dixistis suscitauit nobis Dominus Prophetas in Babylone.

16 Quia hæc dicit Dominus ad regem, qui sedet super solium Dauid, & ad omnem populum habitatorem vrbis huius, ad fratres vestros, qui non sunt egressi vobiscum in transmigrationem.

17 Hæc dicit Dominus exercituum: * Ecce mittam in eos gladium, & famem, & pestem: & ponam eos quasi ficus malas, quæ comedi non possunt, eò quod pessimæ sint.

* Sup. 24 d.9.10.

18 Et persequar eos in gladio, & in fame, & in pestilentia: & dabo eos in vexationem vniuersis regnis terræ; in maledictionem, & in stuporem: & in sibilum, & in opprobrium cunctis Gentibus, ad quas eieci eos:

E

19 Eò quòd non audierint verba mea, dicit Dominus: quæ misi ad eos per seruos meos prophetas, de nocte consurgens, & mittens: & non audistis, dicit Dominus.

20 Vos ergo audite verbum Domini, omnis transmigratio, quam emisi de Ierusalem in Babylonem.

21 Hæc dicit Dominus exercituum Deus Israel ad Achab filium Coliæ, & ad Sedeciam filium Maasiæ, qui prophetant vobis in nomine meo mendaciter: Ecce ego tradam eos in manus Nabuchodonosor regis Babylonis: & percutiet eos in oculis vestris.

22 Et assumetur ex eis maledictio omni transmigrationi Iuda, quæ est in Babylone, dicentium: Ponat te Dominus sicut Sedeciam, & sicut Achab, quos frixit rex Babylonis in igne:

F

23 Pro eo quod fecerint stultitiam in Israel & mœchati sunt in vxores amicorum suorum, & locuti sunt verbum in nomine meo mendaciter, quod non mandaui ego sum iudex & testis, dicit Dominus.

24 Et ad Semeiam Nehelamiten dices:

25 Hæc dicit Dominus exercituum, Deus Israël: Pro eo quòd misisti in nomine tuo libros ad omnem populum, qui est in Ierusalem, & ad Sophoniam filium Maasiæ sacerdotem, & ad vniuersos sacerdotes, dicens:

26 Dominus dedit te sacerdotē pro Ioiade sacerdote, vt sis dux in domo Domini super omnē virum arreptitium & prophetantem, vt mittas eum in neruum & in carcerē.

G

27 Et nunc quare non increpasti Ieremiam Anathothitem, qui prophetat vobis?

28 Quia super hoc misit in Babylonem ad nos, dicens: Longum est: ædificate domos, & habitate: & plantate hortos, & comedite fructus eorum.

29 Legit ergo Sophonias sacerdos librum istum in auribus Ieremiæ Prophetæ.

30 Et factum est verbum Domini ad Ieremiam, dicens:

31 Mitte ad omnem transmigrationem, dicens: Hæc dicit Dominus ad Semeiam Nehelamiten: Pro eo quòd prophetauit vobis Semeias, & ego non misi eum: & fecit vos confidere in mendacio.

32 Idcirco hæc dicit Dominus: Ecce ego visitabo super Semeiam Nehelamiten, & super semen eius: non erit ei vir sedens in medio populi huius, & non videbit bonum, quod ego faciam populo meo, ait Dominus: quia præuaricationem locutus est aduersus Dominum.

CAPVT XXX.

Vaticinatur Iudæis & filijs Israel reditum à graui captiuitate, in qua propter peccata sua detinebantur & quòd post reditum seruituri sint Domino ac Dauid regi, quem ille suscitabit eis in prosperitate & securitate magna, deuastatis ipsorum inimicis.

1 HOc verbum, quod factum est ad Ieremiam à Domino, dicens: A

2 Hæc dicit Dominus Deus Israël, dicens: Scribe tibi omnia verba, quæ locutus sum ad te, in libro.

3 Ecce enim dies veniunt, dicit Dominus: & conuertam conuersionem populi mei Israël & Iuda, ait Dominus: & conuertam eos ad terram, quam dedi patribus eorum: & possidebunt eam.

4 Et hæc verba, quæ locutus est Dominus ad Israel & ad Iudam:

5 Quoniam hæc dicit Dominus: Vocem terroris audiuimus: formido, & non est pax.

6 Interrogate, & videte si generat masculus: quare ergo vidi omnis viri manum super lumbum suum, quasi parturientis, & conuersæ sunt vniuersæ facies in auruginem?

7 * Væ, quia magna dies illa, nec est similis eius: tempusque tribulationis est Iacob, & ex ipso saluabitur.

* Ioel. 2. a.2.c.11 Amos 5. c.18 Soph. 1. d.15.

8 Et erit in die illa, ait Dominus exercituum: conteram iugum eius de collo tuo, & vincula eius dirumpam, & non dominabuntur ei amplius alieni:

9 Sed seruient Domino Deo suo, & Dauid regi suo, quem suscitabo eis. B

10 * Tu ergo ne timeas serue meus Iacob, ait Dominus, neque paueas Israël: quia ecce ego saluabo te de terra longinqua, & semen tuum de terra captiuitatis eorum: & reuertetur Iacob, & quiescet, & cunctis affluet bonis, & non erit quem formidet:

* Isa. 43 a.1.44 a.1 Luc.1 g.70

11 Quoniam tecum ego sum, ait Dominus, vt saluem te: faciam enim consummationem in cunctis Gentibus, in quibus dispersi te: te autem non faciam in consummationem: sed castigabo te in iudicio, vt non videaris tibi innoxius.

12 Quia hæc dicit Dominus: Insanabilis fractura tua, pessima plaga tua.

13 Non est qui iudicet iudicium tuum ad alligandum: curationum vtilitas nō est tibi. C

14 Omnes amatores tui obliti sunt tui, teque non quærent: * plaga enim inimici percussi te castigatione crudeli: propter

* Sup. 2. d. 19.

mul-

multitudinem iniquitatis tuæ dura facta sunt
peccata tua.
15 Quid clamas super contritione tua? insanabilis est dolor tuus: propter multitudinem iniquitatis tuæ, & propter dura peccata
tua feci hæc tibi.
16 Propterea omnes, qui comedunt te, deuorabuntur: & vniuersi hostes tui in captiuitatem ducentur: & qui te vastant, vastabuntur, cunctosque prædatores tuos dabo in
prædam.
17 Obducam enim cicatricem tibi, & à
vulneribus tuis sanabo te, dicit Dominus.
Quia eiectam vocauerunt te Sion: Hæc est,
quæ non habebat requirentem.
D 18 Hæc dicit Dominus: Ecce ego conuertam conuersionem tabernaculorum Iacob,
& tectis eius miserebor, & ædificabitur ciuitas in excelso suo, & templum iuxta ordinem
suum fundabitur.
19 Et egredietur de eis laus, voxque ludentium: & multiplicabo eos, & non minuentur: & glorificabo eos, & non attenuabuntur.
20 Et erunt filij eius sicut à principio, &
cetus eius coram me permanebit: & visitabo
aduersum omnes qui tribulant eum.
21 Et erit dux eius ex eo: & princeps de
medio eius producetur: & applicabo eum, &
accedet ad me. quis enim iste est, qui applicet
cor suum vt appropinquet mihi, ait Dñs?
22 Et eritis mihi in populum, & ego ero
vobis in Deum:
23 Ecce turbo Domini, furor egrediens,
procella ruens, in capite impiorum conquiescet.
24 Non auertet iram indignationis Dñs,
donec faciat & compleat cogitationem cordis sui: in nouissimo dierum intelligetis ea.

CAPVT XXXI.

Dicit Dominus se reducturum populum Israel de captiuitate, vt in affluentia bonorum seruiat Domino: iubetur ergo Rachel non flere amplius filios suos: agnoscit Israel se meritò castigatum, ideoque pœnitentiam agit: de nouitate qua fæmina circumdabit virum: vigilabit Dominus ad reducendum Israel, de vua acerba, de nouo pacto quod feriet Dominus cum domo Israel, nec abijciet vnquam vniuersum illius semen.

A 1 IN tempore illo, dicit Dominus: Ero
Deus vniuersis cognationibus Israël, &
ipsi erunt mihi in populum.
2 Hæc dicit Dominus: Inuenit gratiam in
deserto populus, qui remanserat à gladio: vadet ad requiem suam Israël.
3 Longe Dominus apparuit mihi. Et in
charitate perpetua dilexi te: ideò attraxi te,
miserans.
4 Rursumque ædificabo te, & ædificaberis
virgo Israël: adhuc ornaberis tympanis tuis,
& egredieris in choro ludentium.
5 Adhuc plantabis vineas in montibus Samariæ: plantabunt plantantes, & donec tempus veniat non vindemiabunt:
6 Quia erit dies, in qua clamabunt custo-
*Isa.2.a.3 des in monte Ephraim: * Surgite, & ascendamus in Sion ad Dominum Deum nostrum. Mich.4.a 2.
7 Quia hæc dicit Dominus: Exultate in B
lætitia Iacob, & hinnite contra caput Gentium: personate & canite, & dicite: Salua Domine populum tuum, reliquias Israël.
8 Ecce ego adducam eos de terra Aquilonis, & congregabo eos ab extremis terræ: inter quos erunt cæcus & claudus, prægnans
& pariens simul, cætus magnus reuertentium
huic.
9 In fletu venient, & in misericordia reducam eos: & adducam eos per torrentes aquarum in via recta, & non impingent in ea:
quia factus sum Israeli pater, & Ephraim primogenitus meus est.
10 Audite verbum Domini Gentes, & annuntiate in insulis quæ procul sunt, & dicite:
Qui dispersit Israël, congregabit eum: & custodiet eum sicut pastor gregem suum.
11 Redemit enim Dominus Iacob, & liberauit eum de manu potentioris.
12 Et venient, & laudabunt in monte Siõ:
& confluent ad bona Domini, super frumento, & vino, & oleo, & fœtu pecorum &
armentorum: eritque anima eorum quasi
hortus irriguus, & vltrà non esurient.
13 Tunc lætabitur virgo in choro, iuuenes C
& senes simul: & conuertam luctum eorum
in gaudium, & consolabor eos, & lætificabo
à dolore suo.
14 Et inebriabor animam sacerdotum
pinguedine: & populus meus bonis meis adimplebitur, ait Dominus.
15 Hæc dicit Dominus: * Vox in excelso * Matt. 2 d.18.
audita est lamentationis, luctus, & fletus Rachel plorantis filios suos, & nolentis consolari super eis, quia non sunt.
16 Hæc dicit Dominus: Quiescat vox tua
à ploratu, & oculi tui à lacrymis: quia est
merces operi tuo, ait Dominus: & reuertentur de terra inimici.
17 Et est spes nouissimis tuis, ait Dominus: & reuertentur filij ad terminos suos.
18 Audiens audiui Ephraim transmigrantem: Castigasti me, & eruditus sum, quasi iuuenculus indomitus: conuerte me, & conuertar: quia tu Dominus Deus meus.
19 Postquam enim conuertisti me, egi pœ- D
nitentiam: & postquam ostendisti mihi, percussi femur meum. Confusus sum, & erubui,
quoniam sustinui opprobrium adolescentiæ
meæ.
20 Si filius honorabilis mihi Ephraim, si
puer delicatus: quia ex quo locutus sum de
eo, adhuc recordabor eius. Idcircò conturbata sunt viscera mea super eum: miserans
miserebor eius, ait Dominus:
21 Statue tibi speculam, pone tibi amaritudines: dirige cor tuum in viam rectam, in
qua ambulasti: reuertere virgo Israël, reuertere ad ciuitates tuas istas.
22 Vsquequò delicijs dissolueris filia vaga?
quia creauit Dominus nouum super terra:
Femina circumdabit virum.
23 Hæc dicit Dominus exercituum Deus E
Israël: Adhuc dicent verbum istud in terra Iuda, & in vrbibus eius, cùm conuertero captiuitatem eorum: Benedicat tibi Do-

minus, pulchritudo iustitiæ, mons sanctus:
24 Et habitabunt in eo Iudas & omnes ciuitates eius simul, agricolæ & minantes greges.
25 Quia inebriaui animam lassam, & omnem animam esurientem saturaui.
26 Ideò quasi de somno suscitatus sum: & vidi, & somnus meus dulcis mihi.
27 Ecce dies veniunt, dicit Dominus: & seminabo domum Israël & domum Iuda semine hominum, & semine iumentorum.
28 Et sicut vigilaui super eos vt euellerem, & demolirer, & dissiparem, & disperderem, & affligerem: sic vigilabo super eos vt ædificem, & plantem, ait Dominus.
29 In diebus illis non dicent vltrà: * Patres comederunt vuam acerbam, & dentes filiorum obstupuerunt.

* Ezech. 18. a. 2.

F

30 Sed vnusquisque in iniquitate sua morietur: omnis homo, qui comederit vuam acerbam, obstupescent dentes eius.
31 * Ecce dies venient, dicit Dominus: & feriam domui Israël & domui Iuda fœdus nouum.

* Heb. 8. c. 8.

32 Non secundùm pactum: quod pepigi cum patribus eorum, in die qua apprehendi manum eorum, vt educerem eos de Terra Ægypti: pactum, quod irritum fecerunt, & ego dominatus sum eorum, dicit Dominus.
33 Sed hoc erit pactum, quod feriam cum domo Israel post dies illos, dicit Dominus: * Dabo legem meam in visceribus eorum, & in corde eorum scribam eam: & ero eis in Deum, & ipsi erunt mihi in populum.

* Heb. 10 c. 16.

34 Et non docebit vltrà vir proximum suum, & vir fratrem suum, dicens: Cognosce Dominum: omnes enim cognoscent me à minimo eorum vsque ad maximum, ait Dominus: * quia propitiabor iniquitati eorum, & peccati eorum non memorabor amplius.

* Act. 10. g. 43

G

35 Hæc dicit Dominus, qui dat solem in lumine diei, ordinem lunæ & stellarum in lumine noctis: qui turbat mare, & sonant fluctus eius, Dominus exercituum nomen illi.
36 Si defecerint leges istæ coram me, dicit Dominus: tunc & semen Israël deficiet, vt non sit gens coram me cunctis diebus.
37 Hæc dicit Dominus: Si mensurari potuerint cœli sursum, & inuestigari fundamenta terræ deorsum: & ego abijciam vniuersum semen Israël, propter omnia quæ fecerunt, dicit Dominus.
38 Ecce dies veniunt, dicit Dominus: & ædificabitur ciuitas Domino, à turre Hanameel vsque ad portam anguli.
39 Et exibit vltrà norma mensuræ in conspectu eius super collem Gareb: & circuibit Goatha,
40 Et omnem vallem cadauerum, & cineris, & vniuersam regionem mortis, vsque ad torrentem Cedron, & vsque ad angulum portæ equorum Orientalis, Sanctum Domini: non euelletur, & non destruetur vltrà in perpetuum.

CAPVT XXXII.

Obsidente Nabuchodonosor Ierusalem, Ieremias in atrio carceris positus agrum in Anathoth iussu Domini emit à suo patruele, iubetque seruari librum emptionis: refert coram Domino beneficia Israelitis præstita: Dominus dicit se traditurum ciuitatem cum populo regi Babylonis propter illorum idololatriam, sed posteà reuocaturum ipsos in Ierusalem, ac percussurum cum eis nouum fœdus vt sibi ex toto corde seruant.

1 VErbum quod factum est ad Ieremiã à Domino, in anno decimo Sedeciæ regis Iuda: ipse est annus decimus octauus Nabuchodonosor. A
2 Tunc exercitus regis Babylonis obsidebat Ierusalem: & Ieremias Propheta erat clausus in atrio carceris, qui erat in domo regis Iuda.
3 Clauserat enim eum Sedecias rex Iuda, dicens: Quare vaticinaris, dicens; Hæc dicit Dominus: Ecce ego dabo ciuitatem istam in manus regis Babylonis, & capiet eam:
4 Et Sedecias rex Iuda nõ effugiat de manu Chaldæorum: sed tradetur in manus regis Babylonis: & loquetur os eius cum ore illiùs, & oculi eius oculos illius videbunt.
5 Et in Babylonem ducet Sedeciam: & ibi erit donec visitem eum, ait Dominus, si autem dimica veritis aduersum Chaldæos, nihil prosperum habebitis.
6 Et dixit Ieremias: Factum est verbum Domini ad me, dicens:
7 Ecce Hanameel filius Sellum patruelis tuus veniet ad te, dicens: Eme tibi agrum meum, qui est in Anathot: tibi enim competit ex propinquitate vt emas. B
8 Et venit ad me Hanameel filius patrui mei secundùm verbum Domini ad vestibulum carceris, & ait ad me: Posside agrum meum, qui est in Anathot in terra Beniamin: quia tibi competit hæreditas, & tu propinquus es vt possideas. Intellexi autem quòd verbum Domini esset.
9 Et emi agrum ab Hanameel filio patrui mei, qui est Anathot: & appendi ei argentum septem stateres, & decem argenteos.
10 Et scripsi in libro, & signaui, & adhibui testes: & appendi argentum in statera.
11 Et accepi librum possessionis signatũ, & stipulationes, & rata, & signa forinsecus.
12 Et dedi librum possessionis Baruch filio Neri filij Maasiæ, in oculis Hanameel patruelis mei, in oculis testium, qui scripti erant in libro emptionis, & in oculis omniũ Iudæorum qui sedebant in atrio carceris.
13 Et præcepi Baruch coram eis, dicens:
14 Hæc dicit Dominus exercituum Deus Israël: Sume libros istos, librum emptionis hunc signatum, & librum hunc qui apertus est: & pone illos in vase fictili, vt permanere possint diebus multis. C
15 Hæc enim dicit Dominus exercituum Deus Israël: Adhuc possidebuntur domus, & agri, & vineæ in terra ista.
16 Et oraui ad Dominum, postquam

tradidi librum possessionis Baruch filio Ne-
ri, dicens:
17 Heu, heu, heu, Domine Deus: ecce tu
fecisti cœlum & terram in fortitudine tua
magna, & in brachio tuo extento: non erit
tibi difficile omne verbum:
*Exod 34. a.7. 18 *Qui facis misericordiam in millibus,
& reddis iniquitatem patrum in sinum filio-
rum meorum post eos: Fortissime, magne, &
potens, Dominus exercituum nomen tibi.
19 Magnus consilio, & incomprehensibi-
lis cogitatu: cuius oculi aperti sunt super
omnes vias filiorum Adam, vt reddas vni-
cuique secundùm vias suas, & secundùm fru-
ctum adinuentionum eius.
20 Qui posuisti signa & portenta in Terra
Ægypti vsque ad diem hanc, & in Israël, &
in hominibus, & fecisti tibi nomen sicut est
dies hæc.
D 21 Et eduxisti populum tuum Israël de
Terra Ægypti, in signis, & in portentis, & in
manu robusta, & in brachio extento, & in
terrore magno.
22 Et dedisti eis terram hanc quam iurasti
patribus eorum vt dares eis terram fluen-
tem lacte & melle.
23 Et ingressi sunt, & possederunt eam: &
non obedierunt voci tuæ, & in lege tua non
ambulauerunt: omnia quæ mandasti eis vt
facerent, non fecerunt: & euenerunt eis om-
nia mala hæc.
24 Ecce munitiones extructæ sunt aduer-
sum ciuitatem, vt capiatur: & vrbs data est
in manus Chaldæorum, qui præliantur ad-
uersus eam, à facie gladij, & famis, & pesti-
lentiæ: & quæcumque locutus es acciderunt,
vt tu ipse cernis.
25 Et tu dicis mihi Domine Deus: Eme
agrum argento, & adhibe testes: cum vrbs
data sit in manus Chaldæorum?
26 Et factum est verbum Domini ad Iere-
miam, dicens:
E 27 Ecce ego Dominus Deus vniuersæ car-
nis: numquid mihi difficile erit omne ver-
bum?
28 Propterea hæc dicit Dominus: Ecce
ego tradam ciuitatem istam in manus Chal-
dæorum, & in manu regis Babylonis, & ca-
pient eam.
29 Et venient Chaldæi præliantes aduer-
sum vrbem hanc, & succendent eam igni, &
comburent eam, & domos, in quarum do-
matibus sacrificabant Baal; & libabant dijs
alienis libamina ad irritandum me.
30 Erant enim filij Israël, & filij Iuda, iugi-
ter facientes malum in oculis meis ab ado-
lescentia sua: filij Israël qui vsque nunc exa-
cerbant me in opere manuum suarum, dicit
Dominus.
31 Quia in furore & in indignatione mea
facta est mihi ciuitas hæc, à die qua ædifica-
uerunt eam, vsque ad diem istam, qua aufere-
tur de conspectu meo.
F 32 Propter malitiam filiorum Israël, & fi-
liorum Iuda, quam fecerunt ad iracundiam
me prouocantes, ipsi & reges eorũ, principes
eorum, & sacerdotes eorum, & prophetæ
eorum, viri Iuda & habitatores Ierusalem.
33 Et verterunt ad me terga & non facies:
cùm docerem eos diluculo, & erudirem, &
nollent audire vt acciperent disciplinam.
34 *Et posuerunt idola sua in domo, in *4.Reg 21 a.4.
qua inuocatum est nomen meum, vt pollue-
rent eam.
35 Et ædificauerunt excelsa Baal, quæ sunt
in valle filij Ennom, vt initiarent filios suos
& filias suas Moloch: quod non mandaui
eis, nec ascendit in cor meum vt facerent
abominationem hanc, & in peccatum de-
ducerent Iudam.
36 Et nunc propter ista, hæc dicit Domi-
nus Deus Israel ad ciuitatem hanc, de qua
vos dicitis quòd tradetur in manus regis
Babylonis in gladio, & in fame, & in peste.
37 Ecce ego congregabo eos de vniuersis
terris, ad quas eieci eos in furore meo, & in
ira mea, & in indignatione grandi: & re-
ducam eos ad locum istum, & habitare eos
faciam confidenter.
38 Et erunt mihi in populum, & ego ero
eis in Deum:
39 Et dabo eis cor vnum, & viam vnam, vt G
timeant me vniuersis diebus: & benè sit eis
& filijs eorum post eos.
40 Et feriam eis pactum sempiternum, &
non desinam eis benefacere: & timorẽ meum
dabo in corde eorum vt non recedant à me.
41 Et lætabor super eis, cùm benè eis fece-
ro: & plantabo eos in terra ista in veritate, in
toto corde meo & in tota anima mea.
42 Quia hæc dicit Dominus: Sicut adduxi
super populum istum omne malum hoc
grande: sic adducam super eos omne bo-
num, quod ego loquor ad eos.
43 Et possidebuntur agri in terra ista: de
qua vos dicitis quòd deserta sit, eò quòd non
remanserit homo & iumentum, & data sit in
manus Chaldæorum.
44 Agri ementur pecunia, & scribentur in
libro, & imprimetur signum, & testis adhi-
bebitur: in terra Beniamin, & in circuitu
Ierusalem, in ciuitatibus Iuda, & in ciuita-
tibus montanis, & in ciuitatibus campe-
stribus, & in ciuitatibus quæ ad Austrum
sunt: quia conuertam captiuitatem eorum,
ait Dominus.

CAPVT XXXIII.

Promittit Dominus se dimissurum peccata populi sui, & de captiuitate reducturum, multis beneficijs subsequentibus: germinauit David germen iustitiæ faciens iustitiam & iudicium in terra, & firmissimum est pactum Domini cum David & semine Iacob vehementer multiplicando.

1 ET factum est verbum Domini ad Ie- A
remiam secundò, cum adhuc clausus
esset in atrio carceris, dicens:
2 Hæc dicit Dominus qui facturus est, &
formaturus illud, & paraturus, Dominus no-
men eius.
3 Clama ad me, & exaudiam te: & annun-
tiabo tibi grandia, & firma quæ nescis.
4 Quia hæc dicit Dominus Deus Israël
ad domos vrbis huius, & ad domos regis

Iuda, quæ destructæ sunt, & ad munitiones, & ad gladium.

5 Venientium vt dimicent cum Chaldæis, & impleant eas cadaueribus hominum, quos percussi in furore meo & in indignatione mea, abscondens faciem meam à ciuitate hac, propter omnem malitiam eorum.

6 Ecce ego obducam eis cicatricem & sanitatem, & curabo eos: & reuelabo illis deprecationem pacis & veritatis.

7 Et conuertam conuersionem Iuda, & conuersionem Ierusalem: & ædificabo eos sicut à principio.

8 Et emundabo illos ab omni iniquitate sua in qua peccauerunt mihi: & propitius ero cunctis iniquitatibus eorum, in quibus deliquerunt mihi, & spreuerunt me.

B. 9 Et erit mihi in nomen, & in gaudium, & in laudem, & in exultationem cunctis gentibus terræ quæ audierint omnia bona, quæ ego facturus sum eis: & pauebunt, & turbabuntur in vniuersis bonis: & in omni pace, quam ego faciam eis.

10 Hæc dicit Dominus: Adhuc audietur in loco isto (quem vos dicitis esse desertum, eò quòd non sit homo nec iumentum: in ciuitatibus Iuda, & foris Ierusalem, quæ desolatæ sunt absque homine, & absque habitatore, & absque pecore.)

11 Vox gaudij & vox lætitiæ, vox sponsi & vox sponsæ, vox dicentium: Confitemini Domino exercituum, quoniam bonus Dominus, quoniam in æternum misericordia eius: & portantium vota in domum Domini: reducam enim conuersionem terræ sicut à principio, dicit Dominus.

12 Hæc dicit Dominus exercituum: Adhuc erit in loco isto deserto absque homine, & absque iumento, & in cunctis ciuitatibus eius, habitaculum pastorum accubantium gregum.

C. 13 In ciuitatibus montuosis, & in ciuitatibus campestribus, & in ciuitatibus quæ ad Austrum sunt; & in terra Beniamin, & in circuitu Ierusalem, & in ciuitatibus Iuda, adhuc transibunt greges ad manum numerantis, ait Dominus:

14 Ecce dies veniunt, dicit Dominus: & suscitabo verbum bonum: quod locutus sum ad domum Israel & ad domum Iuda.

15 In diebus illis, & in tempore illo, germinare faciam Dauid germen iustitiæ: & faciet iudicium & iustitiam in terra.

16 In diebus illis saluabitur Iuda, & Ierusalem habitabit confidenter: & hoc est nomen, quod vocabunt eum, Dominus iustus noster.

17 Quia hæc dicit Dominus: Non interibit de Dauid vir, qui sedeat super thronum domus Israel.

18 Et de sacerdotibus & de Leuitis non interibit vir à facie mea, qui offerat holocautomata, & incendat sacrificium, & cædat victimas omnibus diebus.

19 Et factum est verbum Domini ad Ieremiam, dicens:

20 Hæc dicit Dominus: Si irritum potest fieri pactum meum cum die, & pactum meum cum nocte, vt non sit dies & nox in tempore suo:

21 Et pactum meum irritum esse poterit cum Dauid seruo meo, vt non sit ex eo filius qui regnet in throno eius, & Leuitæ & Sacerdotes ministri mei: D

22 Sicuti enumerari non possunt stellæ cęli, & metiri arena maris: sic multiplicabo semen Dauid serui mei, & Leuitas ministros meos.

23 Et factum est verbum Domini ad Ieremiam, dicens:

24 Numquid non vidisti quid populus hic locutus sit, dicens: Duæ cognationes, quas elegerat Dominus, abiectæ sunt: & populum meum despexerunt, eò quòd non sit vltrà gens coram eis.

25 Hæc dicit Dominus: Si pactum meum inter diem & noctem, & leges cęlo & terræ non posui:

26 Equidem & semen Iacob & Dauid serui mei proijciam, vt non assumam de semine eius principes seminis Abraham, Isaac, & Iacob: reducam enim conuersionem eorum, & miserebor eis.

CAPVT XXXIV.

Prædicit Dominus se traditurum regem Sedeciam in manus regis Babylonis, vna cum Ierusalem, quam igni succendet; eò quòd pactum, quod coram Domino pepigerant de dimittendis his liberis quos ex Hebræis sibi in seruitutem subiecerant, non seruauerint.

1 VErbum quod factum est ad Ieremiam à Domino, quando Nabuchonosor rex Babylonis, & omnis exercitus vniuersaque regna terræ, quæ erant sub potestate manus eius, & omnes populi bellabant contra Ierusalem, & contra omnes vrbes eius, dicens: A

2 Hæc dicit Dominus Deus Israël: Vade, & loquere ad Sedeciam regem Iuda: & dices ad eum: Hæc dicit Dominus: Ecce ego tradam ciuitatem hanc in manus regis Babylonis, & succendet eam igni.

3 Et tu non effugies de manu eius: sed comprehensione capieris, & in manu eius traderis: & oculi tui oculos regis Babylonis videbunt, & os eius cum ore tuo loquetur, & Babylonem introibis.

4 Attamen audi verbum Domini Sedecia rex Iuda: Hęc dicit Dominus ad te: Non morieris in gladio,

5 Sed in pace morieris, & secundùm combustiones patrum tuorum regum priorum qui fuerunt ante te, sic comburent te: & vę Domine, plangent te: quia verbum ego locutus sum, dicit Dominus.

6 Et locutus est Ieremias propheta ad Sedeciam regem Iuda vniuersa verba hęc in Ierusalem. B.

7 Et exercitus regis Babylonis pugnabat contra Ierusalem, & contra omnes ciuitates Iuda, quę reliquę erant, contra Lachis, & contra Azecha: hę enim supererant de ciuitatibus Iuda, vrbes munitę.

8 Verbum, quod factum est ad Ieremiam à

Domino, postquam percussit rex Sedecias fœdus cum omni populo in Ierusalem, prædicans:

9 Vt dimitteret vnusquisque seruum suum, & vnusquisque ancillam suam, Hebræum & Hebræam: liberos: & nequaquam dominarentur eis, id est, in Iudæo & fratre suo.

10 Audierunt ergo omnes principes & vniuersus populus, qui inierant pactum vt dimitteret vnusquisque seruum suum, & vnusquisque ancillam suam liberos, & vltrà non dominarentur eis: audierunt igitur, & dimiserunt.

C

11 Et conuersi sunt deinceps: & retraxerunt seruos & ancillas suas, & quos dimiserant liberos, & subiugauerunt in famulos & famulas.

12 Et factum est verbum Domini ad Ieremiam à Domino, dicens:

13 Hæc dicit Dominus Deus Israël: Ego percussi fœdus cum patribus vestris, in die qua eduxi eos de Terra Ægypti, de domo seruitutis, dicens.

*Exod. 21. a. 2. Deut. 15. c. 12.

14 *Cum completi fuerint septem anni, dimittat vnusquisque fratrem suum Hebræum, qui venditus est ei, & seruiet tibi sex annis: & dimittes eum à te liberum: & non audierunt patres vestri me, nec inclinauerunt aurem suam.

15 Et conuersi estis vos hodie, & fecistis quod rectum est in oculis meis, vt prædicaretis libertatem vnusquisque ad amicum suum & inistis pactum in conspectu meo, in domo, in qua inuocatum est nomen meum super eam.

16 Et reuersi estis: & commaculastis nomen meum: & reduxistis vnusquisque seruum suum, & vnusquisque ancillam suam, quos dimiseratis vt essent liberi & suæ potestatis: & subiugastis eos vt sint vobis serui & ancillæ.

D

17 Propterea hæc dicit Dominus: Vos non audistis me, vt prædicaretis libertatem vnusquisque fratri suo, & vnusquisque amico suo: ecce ego prædico vobis libertatem, ait Dominus, ad gladium, ad pestem, & ad famem: & dabo vos in commotionem cunctis regnis terræ.

18 Et dabo viros, qui præuaricantur fędus meum, & non obseruauerunt verba fęderis, quibus assensi sunt in conspectu meo, vitulum quem conciderunt in duas partes, & *transierunt inter diuisiones eius:

* Gen. 15. b. 10.

19 Principes Iuda & principes Ierusalem, eunuchi & sacerdotes, & omnis populus terræ, qui transierunt inter diuisiones vituli:

20 Et dabo eos in manus inimicorum suorum, & in manus quærentium animam eorum: & erit morticinum eorum in escam volatilibus cęli, & bestijs terræ.

21 Et Sedeciam regem Iuda, & principes eius, dabo in manus inimicorum suorum, & in manus exercituum regis Babylonis, qui recesserunt à vobis.

22 Ecce ego præcipio, dicit Dominus, & reducam eos in ciuitatem hanc, & præliabuntur aduersus eam, & capient eam, & incendent igni: & ciuitates Iuda dabo in solitudinem, eò quòd non sit habitator.

CAPVT XXXV.

Exemplo obedientiæ Rechabitarum, præcepta patris sui licèt dura seruantium, expostulat Dominus de pertinaci Iudæorum inobedientia aduersus ipsius præcepta: quapropter his prænuntiat Dominus mala, illis autem bona.

1 VErbum, quod factum est ad Ieremiam à Domino, in diebus Ioakim filij Iosiæ regis Iuda, dicens: A

2 Vade ad domum Rechabitarum: & loquere eis, & introduces eos in domum Domini, in vnam exedram thesaurorum, & dabis eis bibere vinum.

3 Et assumpsi Iezoniam filium Ieremiæ filij Habsaniæ, & fratres eius, & omnes filios eius, & vniuersam domum Rechabitarum:

4 Et introduxi eos in domum Domini ad gazophylacium filiorum Hanan, filij Iegedeliæ hominis Dei, quod erat iuxta gazophylacium principum, super thesaurū Maasiæ filij Sellum, qui erat custos vestibuli.

5 Et posui coram filijs domus Rechabitarum scyphos plenos vino, & calices: & dixi ad eos: Bibite vinum.

6 Qui responderunt: Non bibemus vinū: B
quia Ionadab filius Rechab, pater noster, præcepit nobis, dicens: Non bibetis vinum vos, & filij vestri, vsque in sempiternum:

7 Et domum non ædificabitis, & sementem non feretis, & vineas non plantabitis, nec habebitis: sed in tabernaculis habitabitis cunctis diebus vestris, vt viuatis diebus multis super faciem terræ, in qua vos peregrinamini.

8 Obediuimus ergo voci Ionadab filij Rechab, patris nostri, in omnibus quæ præcepit nobis, ita vt non biberemus vinum cunctis diebus nostris nos, & mulieres nostræ, filij, & filiæ nostræ:

9 Et non ædificaremus domos ad habitandum: & vineam, & agrum, & sementem non habuimus:

10 Sed habitauimus in tabernaculis, & obedientes fuimus, iuxta omnia, quæ præcepit nobis Ionadab pater noster.

11 Cùm autem ascendisset Nabuchodonosor rex Babylonis ad terram nostram, diximus: Venite, & ingrediamur Ierusalem à facie exercitus Chaldæorum, & à facie exercitus Syriæ: & mansimus in Ierusalem.

12 Et factum est verbum Domini ad Ieremiam, dicens:

13 Hæc dicit Dominus exercituum Deus Israël: Vade, & dic viris Iuda & habitatoribus Ierusalem: Numquid non recipietis disciplinam vt obediatis verbis meis, dicit Dominus? C

14 Præualuerunt sermones Ionadab filij Rechab, quos præcepit filijs suis vt non biberent vinum: & non biberunt vsque ad diē hanc, quia obedierunt præcepto patris sui: ego autem locutus sum ad vos, de manè cōsurgens & loquens, & non obedistis mihi.

15 Miſique ad vos omnes ſeruos meos prophetas,conſurgens diluculo, mittenſque & dicens: * Conuertimini vnuſquiſque à via ſua peſſima, & bona facite ſtudia veſtra: & nolite ſequi deos alienos, neque colatis eos: & habitabitis in terra, quam dedi vobis & patribus veſtris: & non inclinaſtis aurem veſtram,neque audiſtis me.

* Sup. 18. b.11.25.a 5

D 16 Firmauerunt igitur filij Ionadab filij Rechab pręceptum patris ſui,quod pręceperat eis: populus autem iſte non obediuit mihi.

17 Idcircò hęc dicit Dominus exercituũ, Deus Iſraël: Ecce ego adducam ſuper Iuda, & ſuper omnes habitatores Ieruſalem, vniuerſam afflictionem, quam locutus ſum aduerſum illos: eò quòd locutus ſum ad illos, & non audierunt: vocaui illos, & non reſponderunt mihi.

18 Domui autem Rechabitarum dixit Ieremias: Hæc dicit Dominus exercituum Deus Iſraël: Pro eo quod obediſtis pręcepto Ionadab patris veſtri, & cuſtodiſtis omnia mandata eius,& feciſtis vniuerſa quæ pręcepit vobis:

19 Proptereà hęc dicit Dominus exercituum Deus Iſraël: non deficiet vir de ſtirpe Ionadab filij Rechab, ſtans in conſpectu meo cunctis diebus.

CAPVT XXXVI.

Iuſſu Domini mittit Ieremias incluſus carcere per Baruch librum comminationum,quem legat coram omni populo vt reſipiſcant: porrò rex Ioakim ipſum igni conſumit, iubens Ieremiam & Baruch comprehendi, qui abſconditi erant: Ieremias autem iuſſu Domini iubet Baruch alium ſcribere, & Ioakim ac ſemen eius vna cum Ieruſalem prædicit perdendos.

A 1 ET factum eſt in anno quarto Ioakim filij Ioſiæ regis Iuda: factum eſt verbum hoc ad Ieremiam à Domino,dicens:

2 Tolle volumen libri,& ſcribes in eo omnia verba, quæ locutus ſum tibi aduerſum Iſraël & Iudam; & aduerſum omnes gentes; à die qua locutus ſum ad te, ex diebus Ioſiæ vſque ad diem hanc:

3 Si fortè audiente domo Iuda vniuerſa mala,quæ ego cogito facere eis, reuertatur vnuſquiſque à via ſua peſſima: & propitius ero iniquitati, & peccato eorum.

4 Vocauit ergo Ieremias Baruch filium Neriæ: & ſcripſit Baruch ex ore Ieremiæ, omnes ſermones Domini quos locutus eſt ad eum,in volumine libri:

5 Et pręcepit Ieremias Baruch, dicens: Ego clauſus ſum, nec valeo ingredi domum Domini.

B 6 Ingredere ergo tu,& lege de volumine, in quo ſcripſiſti ex ore meo,verba Domini, audiente populo in domo Domini,in die ieiunij: inſuper & audiente vniuerſo Iuda,qui veniunt de ciuitatibus ſuis, leges eis:

7 Si fortè cadat oratio eorum in conſpectu Domini, & reuertatur vnuſquiſque à via ſua peſſima: quoniam magnus furor & indignatio eſt, quam locutus eſt Dominus aduerſus populum hunc.

8 Et fecit Baruch filius Nerię, iuxta omnia,quæ præceperat ei Ieremias propheta,legens ex volumine ſermones Domini in domo Domini.

9 Factum eſt autem in anno quinto Ioakim filij Ioſiæ regis Iuda, in menſe nono: prędicauerunt ieiunium in conſpectu Domini omni populo in Ieruſalem, & vniuerſæ multitudini, quę confluxerat de ciuitatibus Iuda in Ieruſalem.

10 Legitque Baruch ex volumine ſermones Ieremię in domo Domini,in gazophylacio Gamarię filij Saphan ſcribę,in veſtibulo ſuperiori,in introitu portę nouę domus Domini, audiente omni populo. C

11 Cùmq; audiſſet Michęas filius Gamarię filij Saphan omnes ſermones Dñi ex libro:

12 Deſcendit in domum regis ad gazophylacium ſcribæ: & ecce ibi omnes principes ſedebant: Eliſama ſcriba, & Dalaias filius Semeiæ,& Elnathan filius Achobor,& Gamarias filius Saphan, & Sedecias filius Hananię, & vniuerſi principes.

13 Et nuntiauit eis Michęas omnia verba, quę audiuit legente Baruch ex volumine in auribus populi.

14 Miſerunt itaque omnes principes ad Baruch,Iudi filium Nathanię filij Selemię, filij Chuſi,dicentes: Volumen, ex quo legiſti audiente populo,ſume in manu tua,& veni. Tulit ergo Baruch filius Nerię volumen in manu ſua,& venit ad eos.

15 Et dixerunt ad eum: Sede, & lege hęc in auribus noſtris. Et legit Baruch in auribus eorum. D

16 Igitur cùm audiſſent omnia verba,obſtupuerunt vnuſquiſque ad proximum ſuum, & dixerunt ad Baruch: Nuntiare debemus regi omnes ſermones iſtos.

17 Et interrogauerunt eum,dicentes: Indica nobis quomodo ſcripſiſti omnes ſermones iſtos ex ore eius.

18 Dixit autem eis Baruch: Ex ore ſuo loquebatur quaſi legens ad me omnes ſermones iſtos: & ego ſcribebam in volumine atramento.

19 Et dixerunt principes ad Baruch: Vade, & abſcondere tu & Ieremias, & nemo ſciat vbi ſitis.

20 Et ingreſſi ſunt ad regem in atrium: porrò volumen commendauerunt in gazophylacio Eliſamę ſcribæ: & nuntiauerunt audiente rege omnes ſermones.

21 Miſitque rex Iudi vt ſumeret volumen: qui tollens illud de gazophylacio Eliſamę ſcribę,legit audiente rege, & vniuerſis principibus qui ſtabant circa regem. E

22 Rex autem ſedebat in domo hiemali in menſe nono: & poſita erat arula coram eo plena prunis.

23 Cùq; legiſſet Iudi tres pagellas vel quatuor, ſcidit illud ſcalpello ſcribę, & proiecit in ignẽ,qui erat ſuper arulã,donec conſumeretur omne volumen igni,qui erat in arula.

24 Et non timuerunt, neque ſciderunt veſtimenta ſua,rex & omnes ſerui eius, qui audierunt vniuerſos ſermones iſtos.

25 Verumtamen Elnathan, & Dalaias, &
Gamarias, contradixerunt regi ne combu-
reret librum: & non audiuit eos.
F 26 Et præcedit rex Ieremiel filio Amelech,
& Saraiæ filio Ezriel, & Selemiæ filio Ab-
deel, vt comprehenderent Baruch scribam,
& Ieremiam prophetam: abscondit autem
eos Dominus.
27 Et factum est verbum Domini ad Iere-
miam prophetam, postquam combusserat
rex volumen, & sermones quos scripserat
Baruch ex ore Ieremiæ, dicens:
28 Rursum tolle volumen aliud: & scribe
in eo omnes sermones priores, qui erant in
primo volumine, quod combussit Ioakim
rex Iuda.
29 Et ad Ioakim regem Iuda dices: Hæc
dicit Dominus: Tu combussisti volumen
illud, dicens: Quare scripsisti in eo annun-
tians: Festinus veniet rex Babylonis, & va-
stabit terram hanc, & cessare faciet ex illa
hominem, & iumentum?
30 Propterea hæc dicit Dominus contra
G Ioakim regem Iuda: Non erit ex eo qui se-
deat super solium Dauid: & cadauer eius
proijcietur ad æstum per diem, & ad gelu per
noctem.
31 Et visitabo contra eum, & contra se-
men eius, & contra seruos eius, iniquitates
suas; & adducam super eos, & super habita-
tores Ierusalem, & super viros Iuda, omne
malum, quod locutus sum ad eos, & non au-
dierunt.
32 Ieremias autem tulit volumen aliud: &
dedit illud Baruch filio Neriæ scribæ: qui
scripsit in eo ex ore Ieremiæ omnes sermones
libri, quem combusserat Ioakim rex Iuda
igni: & insuper, additi sunt sermones mul-
tò plures, quàm anteà fuerant.

CAPVT XXXVII.

Sedecias Iechoniæ succedens petit pro se orare Ieremiam; qui relicta à Chaldæis Ierusalem propter aduentum exercitus Pharaonis, prophetat Chaldæos redituros, & Ierusalem exusturos: ipse quoque Ieremias vrbem egrediens, cæsus in carcerem detruditur; vnde a Sedecia eductus, seruatur in vestibulo carceris assignata ipsi in dies torta panis.

A 1 ET regnauit rex Sedecias filius Iosiæ
pro Iechonia filio Ioakim: quem con-
stituit regem Nabuchodonosor rex Baby-
lonis in terra Iuda.
2 Et non obediuit ipse, & serui eius, & po-
pulus terræ, verbis Domini, quæ locutus est
in manu Ieremiæ prophetæ.
3 Et misit rex Sedecias Iuchal filium Sele-
miæ, & Sophoniam filium Maasiæ sacerdo-
tem, ad Ieremiam prophetam, dicens: Ora
pro nobis Dominum Deum nostrum.
4 Ieremias autem liberè ambulabat in me-
dio populi: non enim miserant eum in cu-
stodiam carceris. Igitur exercitus Pharaonis
egressus est de Ægypto: & audientes Chaldæi
qui obsidebant Ierusalem, huiuscemodi
nuntium, recesserunt ab Ierusalem.
5 Et factum est verbum Domini ad Ie-
remiam prophetam, dicens;
6 Hæc dicit Dominus Deus Israel: Sic di- B
cetis regi Iuda, qui misit vos ad me interro-
gandum: Ecce exercitus Pharaonis, qui
egressus est vobis in auxilium, reuertetur in
terram suam in Ægyptum.
7 Et redient Chaldæi, & bellabunt contra
ciuitatem hanc: & capient eam, & succen-
dent eam igni.
8 Hæc dicit Dñs: Nolite decipere animas
vestras, dicentes: Euntes abibunt, & rece-
dent à nobis Chaldæi; quia non abibunt.
9 Sed & si percusseritis omnem exercitum
Chaldæorum, qui præliantur aduersum vos,
& derelicti fuerint ex eis aliqui vulnerati:
singuli de tentorio suo consurgent, & incen-
dent ciuitatem hanc igni.
10 Ergo cũ recessisset exercitus Chaldæorũ
ad Ierusalem propter exercitum Pharaonis,
11 Egressus est Ieremias de Ierusalem vt
iret in Terram Beniamin, & diuideret ibi
possessionem in conspectu ciuium.
12 Cumque peruenisset ad portam Benia- C
min, erat ibi custos portæ per vices, nomine
Ierias, filius Selemiæ filij Hananiæ, & ap-
prehendit Ieremiam prophetam, dicens: Ad
Chaldæos profugis.
13 Et respondit Ieremias: Falsum est, non
fugio ad Chaldæos. Et non audiuit eum: sed
comprehendit Ierias Ieremiam, & adduxit
eum ad principes.
14 Quam ob rem irati principes contra
Ieremiam, cæsum eum miserunt in carcerem
qui erat in domo Ionathan scribæ: ipse enim
præpositus erat super carcerem.
15 Itaque ingressus est Ieremias in domum
laci & in ergastulum: & sedit ibi Ieremias
diebus multis.
16 Mittens autem Sedecias rex tulit eum: D
& interrogauit eum in domo sua abscondi-
tè, & dixit: Putasne est sermo à Domino? Et
dixit Ieremias: Est, & ait: In manus regis
Babylonis traderis.
17 Et dixit Ieremias ad regem Sedeciam:
Quid peccaui tibi, & seruis tuis, & populo
tuo, quia misisti me in domum carceris?
18 Vbi sunt prophetæ vestri, qui prophe-
tabant vobis, & dicebant: Non veniet rex
Babylonis super vos, & super terram hanc?
19 Nunc ergo audi obsecro domine mi
rex: Valeat deprecatio mea in conspectu tuo:
& ne me remittas in domum Ionathan scri-
bæ, ne moriar ibi.
20 Præcepit ergo rex Sedecias vt tradere-
tur Ieremias in vestibulo carceris: & daretur
ei torta panis quotidie, excepto pulmento,
donec consumerentur omnes panes de ciui-
tate: & mãsit Ieremias in vestibulo carceris.

CAPVT XXXVIII.

Ieremias principibus à rege traditus mittitur in lacum lutosum: vnde iussu regis per Abdemelech eductus in vestibulum carceris, suadet regi vt egrediatur ad Chaldæos, alioqui nec ipse eos effugiet, & ciuitas ab eis igne succendetur: iubet quoque rex Ieremiæ vt hoc colloquium seruet secretum.

1 AVdiuit autem Saphatias filius Ma- A
than, & Gedelias filius Phassur, &

Iuchal filius Selemiæ, & Phassur filius Mel-
chiæ, sermones quos Ieremias loquebatur ad
omnem populum, dicens:
* Sup. 21 c. 9. 2 Hæc dicit Dominus: * Quicumque manse-
rit in ciuitate hac, morietur gladio, & fame,
& peste: qui autem profugerit ad Chaldæos,
viuet, & erit anima eius sospes & viuens.
3 Hæc dicit Dominus: Tradendo tradetur
ciuitas hæc in manu exercitus regis Babylo-
nis, & capiet eam.
B 4 Et dixerunt principes regi: Rogamus vt
occidatur homo iste: de industria enim dis-
soluit manus virorum bellantium, qui re-
manserunt in ciuitate hac & manus vniuer-
si populi: loquens ad eos iuxta verba hæc: si-
quidem homo iste non quærit pacem populo
huic, sed malum.
5 Et dixit rex Sedecias: Ecce ipse in mani-
bus vestris est: nec enim fas est regem vobis
quidquam negare.
6 Tulerunt ergo Ieremiam, & proiecerunt
eum in lacum Melchiæ filij Amelech, qui
erat in vestibulo carceris: & submiserunt Ie-
remiam funibus in lacum, in quo non erat a-
qua, sed lutum: descendit itaque Ieremias in
cœnum.
7 Audiuit autem Abdemelech Æthiops vir
eunuchus, qui erat in domo regis quòd mi-
sissent Ieremiam in lacum: porro rex sedebat
in porta Beniamin.
8 Et egressus est Abdemelech de domo re-
gis, & locutus est ad regem, dicens:
9 Domine mi rex, malefecerunt viri isti
omnia quæcumque perpetrarunt contra Ie-
remiam prophetam, mittentes eum in lacum
vt moriatur ibi fame, non sunt enim panes
vltrà in ciuitate.
C 10 Præcepit itaque rex Abdemelech Æ-
thiopi, dicens: Tolle tecum hinc triginta vi-
ros, & leua Ieremiam prophetam de lacu an-
tequam moriatur.
11 Assumptis ergo Abdemelech secum vi-
ris, ingressus est domum regis, quæ erat sub
cellario: & tulit inde veteres pannos, & an-
tiqua quæ computruerant, & submisit ea ad
Ieremiam in lacum per funiculos.
12 Dixitque Abdemelech Æthiops ad Ie-
remiam: Pone veteres pannos, & hæc scissa
& putrida, sub cubito manuum tuarum, &
super funes. fecit ergo Ieremias sic.
D 13 Et extraxerunt Ieremiam funibus, &
eduxerunt eum de lacu: mansit autem Iere-
mias in vestibulo carceris.
14 Et misit rex Sedecias, & tulit ad se Iere-
miam prophetam ad ostium tertium, quod
erat in domo Domini: & dixit rex ad Iere-
miam: Interrogo ego te sermonem, ne ab-
scondas à me aliquid.
15 Dixit autem Ieremias ad Sedeciam: Si
annuntiauero tibi, numquid non interficies
me? & si consiliū dedero tibi, non me audies.
16 Iurauit ergo rex Sedecias Ieremiæ clàm
dicens: Viuit Dominus, qui fecit nobis
animam hanc, si occidero te, & si tradidero
te in manus virorum illorum, qui quærunt
animam tuam.
E 17 Et dixit Ieremias ad Sedeciam: Hæc di-
cit Dominus exercituum Deus Israel: Si pro-
fectus exieris ad principes regis Babylonis,
viuet anima tua, & ciuitas hæc non succen-
detur igni: & saluus eris tu, & domus tua.
18 Si autem non exieris ad principes regis
Babylonis, tradetur ciuitas hæc in manus
Chaldæorum, & succendent eam igni: & tu
non effugies de manu eorum.
19 Et dixit rex Sedecias ad Ieremiam: Soli-
citus sum propter Iudæos qui transfugerunt
ad Chaldæos: ne fortè tradar in manus eo-
rum, & illudant mihi.
20 Respondit autem Ieremias: Non te
tradent. audi quæso vocem Domini, quam
ego loquor ad te, & benè tibi erit, & viuet
anima tua.
21 Quòd si nolueris egredi: iste est sermo, F
quem ostendit mihi Dominus:
22 Ecce omnes mulieres, quæ remanserunt
in domo regis Iuda, educentur ad principes
regis Babylonis: & ipsæ dicent: Seduxerunt
te, & præualuerunt aduersum te viri pacifici
tui, demerserunt in cœno & in lubrico pedes
tuos, & recesserunt à te.
23 Et omnes vxores tuæ, & filij tui educen-
tur ad Chaldæos: & non effugies manus eo-
rum, sed in manu regis Babylonis capieris: &
ciuitatem hanc comburet igni.
24 Dixit ergo Sedecias ad Ieremiam: Nul-
lus sciat verba hæc, & non morieris.
25 Si autem audierint principes quia locu- G
tus sum tecum, & venerint ad te, & dixerint
tibi: Indica nobis quid locutus sis cum rege,
ne celes nos, & non te interficiemus: & quid
locutus est tecum rex:
26 Dices ad eos: Prostraui ego preces meas
coram rege, ne me reduci iuberet in domum
Ionathan, & ibi morerer.
27 Venerunt ergo omnes principes ad Ie-
remiam, & interrogauerunt eum: & locutus
est eis, iuxta omnia verba quæ præceperat ei
rex, & cessauerunt ab eo: nihil enim fuerat
auditum.
28 Mansit verò Ieremias in vestibulo car-
ceris vsque ad diem quo capta est Ierusalem,
& factum est vt caperetur Ierusalem.

CAPVT XXXIX.

*Ierusalem à rege Babylonis capta, rex Se-
decias fugiens capitur vnà cum principibus:
cuius filij in conspectu ipsius trucidantur cum
nobilibus, ipseque excoecatur, ac vinctus in
Babylonem ducitur: subuerso autem muro Ie-
rusalem, & palatio aliisque domibus igne suc-
censis, pars vulgi transfertur in Babylonem,
& pars Ierosolymis relinquitur, Ieremias ve-
ro de carceris vestibulo liber educitur.*

1 ANno nono Sedeciæ regis Iuda, mense A
decimo, venit Nabuchodonosor rex 4. Reg. 25. a. 1.
Babylonis, & omnis exercitus eius ad Ieru- Inf. 52. a 4.
salem, & obsidebant eam.
2 Vndecimo autem anno Sedeciæ, mense
quarto, quinta mensis aperta est ciuitas.
3 Et ingressi sunt omnes principes regis
Babylonis, & sederunt in porta media: Nere-
gel, Sereser, Semegarnabu, Sarsachim, Rabsa-
res, Neregel, Sereser, Rebmag, & omnes reli-
qui principes regis Babylonis.

4 Cum-

4 Cùmque vidisset eos Sedecias rex Iuda,
& omnes viri bellatores, fugerunt: & egressi
sunt nocte de ciuitate per viam horti regis, &
per portam, quæ erat inter duos muros, &
& egressi sunt ad viam deserti.
5 Persecutus est autem eos exercitus Chal-
B dæorum: & comprehenderunt Sedeciam in
campo solitudinis Ierichontinæ, & captum
adduxerunt ad Nabuchodonosor regem Ba-
bylonis in Reblatha, quę est in Terra Emath:
& locutus est ad eum iudicia.
6 Et occidit rex Babylonis filios Sedeciæ
in Reblatha, in oculis eius: & omnes nobiles
Iuda occidit rex Babylonis.
7 Oculos quoque Sedeciæ eruit: & vin-
xit eum compedibus vt duceretur in Baby-
lonem.
8 Domum quoque regis, & domum vulgi
succenderunt Chaldæi igni, & murum Ieru-
salem subuerterunt.
9 Et reliquias populi, qui remanserant in
ciuitate, & perfugas, qui transfugerant ad
eum, & superfluos vulgi, qui remanserant,
transtulit Nabuzardan magister militum in
Babylonem.
C 10 Et de plebe pauperum, qui nihil penitus
habebant, dimisit Nabuzardan magister mi-
litum in Terra Iuda: & dedit eis vineas & ci-
sternas in die illa.
11 Præceperat autem Nabuchodonosor
rex Babylonis de Ieremia Nabuzardan ma-
gistro militum, dicens:
12 Tolle illum, & pone super eum oculos
tuos, nihilque ei mali facias: sed, vt voluerit,
sic facias ei.
13 Misit ergo Nabuzardan princeps mili-
tiæ, & Nabusezban, & Rabsares, & Neregel,
& Sereser, & Rebmag, & omnes optimates
regis Babylonis,
14 Miserunt, & tulerunt Ieremiam de ve-
stibulo carceris, & tradiderunt eum Godolię
filio Ahicam filij Saphan, vt intraret in do-
mum, & habitaret in populo.
D 15 Ad Ieremiam autem factus fuerat ser-
mo Domini, cùm clausus esset in vestibulo
carceris, dicens:
16 Vade, & dic Abdemelech Æthiopi, di-
cens: Hæc dicit Dominus exercituum Deus
Israël: Ecce ego inducam sermones meos su-
per ciuitatem hanc in malum, & non in bo-
num: & erunt in conspectu tuo in die illa.
17 Et liberabo te in die illa, ait Dominus:
& non traderis in manus virorum, quos tu
formidas:
18 Sed eruens liberabo te, & gladio non
cades: sed erit tibi anima tua in salutem,
quia in me habuisti fiduciam, ait Dominus.

CAPVT XL.

Ieremiæ permittitur liberè habitare vbicumque voluerit; qui vna cum dispersis Iudęis venit ad Godoliam præfectum reliquijs Iudęorum: qui Godolias audire noluit Iohanan monentè ipsum de Ismahel intentante ei mortem.

A 1 SErmo, qui factus est ad Ieremiam à
Domino, postquam dimissus est à Na-
buzardan magistro militiæ de Rama, quan-
do tulit eum vinctum catenis in medio om-
nium, qui migrabant de Ierusalem & Iuda,
& ducebantur in Babylonem.
2 Tollens ergo princeps militiæ Ieremiam,
dixit ad eum: Dominus Deus tuus locutus
est malum hoc super locum istum,
3 Et adduxit: & fecit Dominus sicut lo-
cutus est, quia peccastis Domino, & non
audistis vocem eius, & factus est vobis ser-
mo hic.
4 Nunc ergo ecce solui te hodie de cate-
nis, quæ sunt in manibus tuis: si placet tibi vt
venias mecum in Babylonem, veni; & po-
nam oculos meos super te: si autem displicet
tibi venire mecum in Babylonem, reside: ec-
ce omnis terra in conspectu tuo est: quod
elegeris, & quo placuerit tibi vt vadas, illuc
perge.
5 Et mecum noli venire: sed habita apud B
Godoliam filium Ahicam filij Saphan, quem
præposuit rex Babylonis ciuitatibus Iuda.
habita ergo cum eo in medio populi: vel
quocumque placuerit tibi vt vadas, vade.
Dedit quoque ei magister militiæ cibaria, &
munuscula, & dimisit eum.
6 Venit autem Ieremias ad Godoliam fi-
lium Ahicam in Masphath, & habitauit
cum eo in medio populi, qui relictus fuerat
in terra.
7 Cùmque audissent omnes principes
exercitus, qui dispersi fuerant per regiones,
ipsi & socij eorum, quòd præfecisset rex Ba-
bylonis Godoliam filium Ahicam terræ, &
quòd commendasset ei viros, & mulieres, &
paruulos, & de pauperibus terræ, qui non
fuerant translati in Babylonem:
8 Venerunt ad Godoliam in Masphath: & C
Ismahel filius Nathaniæ, & Iohanan & Io-
nathan filij Caree, & Sareas filius Thanehu-
meth, & filij Ophi, qui erant de Netophati, &
Iezonias filius Maachati, ipsi & viri eorum.
9 * Et iurauit eis Godolias filius Ahicam *4.Reg.25 b.24.
filij Saphan, & comitibus eorum, dicens: No-
lite timere seruire Chaldæis, habitate in ter-
ra & seruite regi Babylonis, & benè erit
vobis.
10 Ecce ego habito in Masphath, vt res-
pondeam præcepto Chaldæorum, qui mit-
tuntur ad nos: vos autem colligite vinde-
miam, & messem, & oleum, & condite in va-
sis vestris, & manete in vrbibus vestris, quas
tenetis.
11 Sed & omnes Iudęi, qui erant in Moab,
& in filijs Ammon, & in Idumæa, & in vni-
uersis regionibus, audito quòd dedisset rex
Babylonis reliquias in Iudæa, & quòd præ-
posuisset super eos Godoliam filium Ahicam
filij Saphan:
12 Reuersi sunt, inquam, omnes Iudæi de D
vniuersis locis, ad quæ profugerant, & vene-
runt in terram Iuda ad Godoliam in Mas-
phath: & collegerunt vinum, & messem
multam nimis.
13 Iohanan autem filius Caree, & omnes
principes exercitus, qui dispersi fuerant in
regionibus, venerunt ad Godoliam in
Masphath.
14 Et dixerunt ei: Scito quòd Baalis rex

filiorum Ammon misit Ismahel filium Nathaniæ percutere animam tuam. Et non credidit eis Godolias filius Ahicam.

16 Iohanan autem filius Caree dixit ad Godoliam seorsum in Masphath, loquens: Ibo, & percutiam Ismahel filium Nathaniæ nullo sciente, ne interficiat animam tuam, & dissipentur omnes Iudæi, qui congregati sunt ad te, & peribunt reliquiæ Iuda.

16 Et ait Godolias filius Ahicam ad Iohanan filium Caree: Noli facere verbum hoc falsum enim tu loqueris de Ismahel.

CAPVT XLI.

Ismahel dolo occidit Godoliam præfectum cum Iudæis & Chaldæis qui cum eo erant in Masphath; aliosque octoginta interimens, pepercit decem qui thesauros habere dicebant: ac tandem veritus Iohanan ac principes bellatorum fugit cum octo viris, liberato populo quem ceperat captiuum: omnes autem qui reliqui sunt, statuunt fugere in Ægyptum à facie Chaldæorum.

A 1 ET factum est in mense septimo, venit Ismahel filius Nathaniæ, filij Elisama de semine regali, & optimates regis, & decem viri cum eo, ad Godoliam filium Ahicam in Masphath: & comederunt ibi panes simul in Masphath.

2 Surrexit autem Ismahel filius Nathaniæ, & decem viri qui cum eo erant, & percusserunt Godoliam filium Ahicam filij Saphan gladio, & interfecerunt eum, quem præfecerat rex Babylonis terræ.

3 Omnes quoque Iudæos, qui erant cum Godolia in Masphath, & Chaldæos, qui reperti sunt ibi, & viros bellatores percussit Ismahel.

4 Secundo autem die postquam occiderat Godoliam, nullo adhuc sciente,

5 Venerunt viri de Sichem, & de Silo, & de Samaria octoginta viri, rasi barba, & scissis vestibus, & squallentes: & munera & thus habebant in manu, vt offerrent in domo Domini.

B 6 Egressus ergo Ismahel: filius Nathaniæ in occursum eorum de Masphath, incedens & plorans ibat: cùm autem occurrisset eis, dixit ad eos: Venite ad Godoliam filium Ahicam.

7 Qui cùm venissent ad medium ciuitatis, interfecit eos Ismahel filius Nathaniæ circa medium laci, ipse, & viri qui erant cum eo.

8 Decem autem viri reperti sunt inter eos, qui dixerunt ad Ismahel: Noli occidere nos, quia habemus thesauros in agro, frumenti, & hordei, & olei, & mellis. Et cessauit, & non interfecit eos cum fratribus suis.

9 Lacus autem, in quem proiecerat Ismahel omnia cadauera virorum, quos percussit
C propter Godoliam, ipse est, quem fecit rex Asa propter Baasa regem Israël: ipsum repleuit Ismahel filius Nathaniæ occisis.

10 Et captiuas duxit Ismahel omnes reliquias populi, qui erant in Masphath; filias regis, & vniuersum populum, qui remanserat in Masphath quos commendauerat Nabuzardan princeps militiæ Godoliæ filio Ahicam. Et cepit eos Ismahel filius Nathaniæ, & abijt vt transiret ad filios Ammon.

11 Audiuit autem Iohanan filius Caree, & omnes principes bellatorum, qui erant cum eo, omne malum, quod fecerat Ismahel filius Nathaniæ.

12 Et assumptis vniuersis viris, profecti sunt vt bellarent aduersum Ismahel filium Nathaniæ, & inuenerunt eum ad aquas multas, quæ sunt in Gabaon.

13 Cumque vidisset omnis populus, qui erat cum Ismahel Iohanan filium Caree, & vniuersos principes bellatorum, qui erant cum eo, lætati sunt.

14 Et reuersus est omnis populus, quem ceperat Ismahel, in Masphath: reuersusque D
abijt ad Iohanan filium Caree.

15 Ismahel autem filius Nathaniæ fugit cum octo viris à facie Iohanan, & abijt ad filios Ammon.

16 Tulit ergo Iohanan filius Caree, & omnes principes bellatorum, qui erant cum eo, vniuersas reliquias vulgi, quas reduxerat ab Ismahel filio Nathaniæ de Masphath, postquam percussit Godoliam filium Ahicam; fortes viros ad prælium, & mulieres, & pueros, & eunuchos, quos reduxerat de Gabaon.

17 Et abierunt, & sederunt peregrinantes in Chamaam, quæ est iuxta Bethlehem, vt pergerent, & introirent Ægyptum.

18 A facie Chaldæorum: timebant enim eos, quia percusserat Ismahel filius Nathaniæ Godoliam filium Ahicam, quem præposuerat rex Babylonis in Terra Iuda.

CAPVT XLII.

Missus Ieremias ad orandum ac consulendum Dominum pro reliquijs Iudæorum, respondet ipsos fore saluos si in Iudæa maneant: si autem in Ægyptum fugiant, dicit eos omnes gladio, fame, & peste morituros.

1 ET accesserunt omnes principes bellatorum & Iohanan filius Caree, & A
Iezonias filius Osaiæ, & reliquum vulgus à paruo vsque ad magnum:

2 Dixeruntque ad Ieremiam prophetam: Cadat oratio nostra in conspectu tuo: & ora pro nobis ad Dominum Deum tuum, pro vniuersis reliquijs istis; quia derelicti sumus pauci de pluribus, sicut oculi tui nos intuentur:

3 Et annunciet nobis Dominus Deus tuus viam, per quam pergamus, & verbum, quod faciamus.

4 Dixit autem ad eos Ieremias propheta: Audiui: ecce ego oro ad Dominum Deum vestrum secundùm verba vestra. omne verbum, quodcumque responderit mihi, indicabo vobis; nec celabo vos quidquam.

5 Et illi dixerunt ad Ieremiam: Sit Dominus inter nos testis veritatis & fidei, si non iuxta omne verbum, in quo miserit te Dominus Deus tuus ad nos, sic faciemus.

6 Siue bonum est, siue malum, voci Domini Dei nostri, ad quem mittimus te, obediemus:

mus: vt benè sit nobis cùm audierimus vocem Domini Dei nostri.

B 7 Cùm autem completi essent decem dies, factum est verbum Domini ad Ieremiam.

8 Vocauitque Iohanan filium Caree, & omnes principes bellatorum, qui erant cum eo, & vniuersum populum à minimo vsque ad magnum.

9 Et dixit ad eos: Hæc dicit Dominus Deus Israël, ad quem misistis me, vt prosternerem preces vestras in conspectu eius.

10 Si quiescentes manseritis in terra hac, ædificabo vos, & non destruam; plantabo, & non euellam; iam enim placatus sum super malo quod feci vobis.

11 Nolite timere à facie regis Babylonis, quem vos pauidi formidatis: nolite metuere eum, dicit Dominus: quia vobiscum sum ego, vt saluos vos faciam, & eruam de manu eius.

12 Et dabo vobis misericordias, & miserebor vestri, & habitare vos faciam in terra vestra.

C 13 Si autem dixeritis vos: Non habitabimus in terra ista, nec audiemus vocem Domini Dei nostri?

14 Dicentes: Nequaquam, sed ad Terram Ægypti pergemus: vbi non videbimus bellum: & clangorem tubæ non audiemus, & famem non sustinebimus: & ibi habitabimus.

15 Propter hoc nunc audite verbum Domini reliquiæ Iuda: Hæc dicit Dominus exercituum, Deus Israël: Si posueritis faciem vestram vt ingrediamini Ægyptum, & intraueritis vt ibi habitetis:

16 Gladius, quem vos formidatis, ibi comprehendet vos in Terra Ægypti: & fames, pro qua estis soliciti, adhærebit vobis in Ægypto, & ibi moriemini.

17 Omnesque viri, qui posuerunt faciem suam vt ingrediantur Ægyptum, vt habitent ibi, morientur gladio, & fame, & peste: nullus de eis remanebit, nec effugiet à facie mali, quod ego afferam super eos.

D 18 Quia hæc dicit Dominus exercituum, Deus Israël: Sicut conflatus est furor meus, & indignatio mea super habitatores Ierusalem: sic conflabitur indignatio mea super vos, cùm ingressi fueritis Ægyptum, & eritis in iusiurandum, & in stuporem, & in maledictum, & in opprobrium: & nequaquam vltrà videbitis locum istum.

19 Verbum Domini super vos reliquię Iuda: Nolite intrare Ægyptum: scientes scietis quia obtestatus sum vos hodie,

20 Quia decepistis animas vestras: vos enim misistis me ad Dominum Deum nostrum dicentes: Ora pro nobis ad Dominum Deum nostrum, & iuxta omnia quæcumque dixerit tibi Dominus Deus noster, sic annuntia nobis, & faciemus.

21 Et annuntiaui vobis hodie, & non audistis vocem Domini Dei vestri, super vniuersis pro quibus misit me ad vos.

22 Nunc ergo scientes scietis quia gladio, & fame, & peste moriemini in loco, ad quem voluistis intrare vt habitaretis ibi.

CAPVT XLIII.

Reliquiæ Iudæorum non audientes Domini præceptum quod referebat Ieremias, proficiscuntur vnà cum Ieremia & Baruch in Ægyptum: vbi constitutus Ieremias vaticinatur regem Babylonis vastaturum Terram Ægypti cum idolis suis, eique dominaturum.

1 FActum est autem, cùm complesset Ieremias loquens ad populum vniuersos sermones Domini Dei eorum, pro quibus miserat eum Dominus Deus eorum ad illos, omnia verba hæc: A

2 Dixit Azarias filius Osaiæ, & Iohanan filius Caree, & omnes viri superbi, dicentes ad Ieremiam: Mendacium tu loqueris: non misit te Dominus Deus noster, dicens: Ne ingrediamini Ægyptum vt habitetis illic.

3 Sed Baruch filius Neriæ incitat te aduersum nos, vt tradat nos in manus Chaldæorum, vt interficiat nos, & traduci faciat in Babylonem. B

4 Et non audiuit Iohanan filius Caree, & omnes principes bellatorum, & vniuersus populus, vocem Domini, vt manerent in Terra Iuda.

5 Sed tollens Iohanan filius Caree, & vniuersi principes bellatorum, vniuersos reliquiarum Iuda, qui reuersi fuerant de cunctis Gentibus, ad quas fuerant antè dispersi, vt habitarent in Terra Iuda?

6 Viros, & mulieres, & paruulos, & filias regis, & omnem animam, quam reliquerat Nabuzardan princeps militiæ cum Godolia filio Ahicam filij Saphan, & Ieremiam prophetam, & Baruch filium Neriæ.

7 Et ingressi sunt Terram Ægypti, quia non obedierunt voci Domini: & venerunt vsque ad Taphnis. C

8 Et factus est sermo Domini ad Ieremiam in Taphnis, dicens:

9 Sume lapides grandes in manu tua, & abscondes eos in crypta, quæ est sub muro latericio in porta domus Pharaonis in Taphnis, cernentibus viris Iudæis:

10 Et dices ad eos: Hæc dicit Dominus exercituum Deus Israël: Ecce ego mittam, & assumam Nabuchodonosor regem Babylonis seruum meum: & ponam thronum eius super lapides istos, quos abscondi, & statuet solium suum super eos.

11 Veniensque percutiet Terram Ægypti: quos in mortem, in mortem; & quos in captiuitatem, in captiuitatem; & quos in gladium, in gladium. D

12 Et succendet ignem in delubris deorum Ægypti, & comburet ea, & captiuos ducet illos & amicietur Terra Ægypti, sicut amicitur pastor pallio suo: & egredietur inde in pace.

13 Et conteret statuas domus Solis, quæ sunt in Terra Ægypti: & delubra deorum Ægypti comburet igni.

CAPVT XLIV.

Iudæi in Ægypto reprehensi à Ieremia super idololatria, obstinatè respondent vnà cum multitudine mulierum, se permansuros in idololatria inueterata: quos Ieremias prædicit vniuersos gladio & fame consumendos, regemq; Ægypti tradendum in manus inimicorum suorum, ac terram Ægypti prorsus vastandam.

A 1 VErbum, quod factum est per Ieremiam
ad omnes Iudæos, qui habitabant in
Terra Ægypti, habitantes in Magdalo, & in
Taphnis, & in Memphis, & in Terra Phatures, dicens:

2 Hæc dicit Dominus exercituum Deus
Israël: Vos vidistis omne malum istud, quod
adduxi super Ierusalem, & super omnes vrbes Iuda: & ecce desertæ sunt hodie, & non
est in eis habitator:

3 Propter malitiam, quam fecerunt vt me
ad iracundiam prouocarent, & irent vt sacrificarent, & colerent deos alienos, quos nesciebant & illi, & vos, & patres vestri.

4 Et misi ad vos omnes seruos meos prophetas, de nocte consurgens, mittensque &
dicens: Nolite facere verbum abominationis huiuscemodi, quam odiui.

5 Et non audierunt, nec inclinauerunt aurem suam, vt conuerterentur à malis suis, &
non sacrificarent dijs alienis.

B 6 Et conflata est indignatio mea & furor
meus, & succensa est in ciuitatibus Iuda, &
in plateis Ierusalem: & versæ sunt in solitudinem & vastitatem secundùm diem hanc.

7 Et nunc hæc dicit Dominus exercituum
Deus Israël: Quare vos facitis malum grande
hoc contra animas vestras, vt intereat ex vobis vir & mulier, paruulus & lactens de medio Iudæ, nec relinquatur vobis quidquam
residuum:

8 Prouocantes me in operibus manuū vestrarum, sacrificando dijs alienis in Terra
Ægypti, in quam ingressi estis vt habitetis
ibi: & dispereatis, & sitis in maledictionē, &
in opprobrium cunctis gentibus terræ?

9 Numquid obliti estis mala patrum vestrorum, & mala regum Iuda, & mala vxorum eius, & mala vestra, & mala vxorum vestrarum, quæ fecerunt in Terra Iuda, & in regionibus Ierusalem?

10 Non sunt mundati vsque ad diem hāc:
& non timuerunt, & non ambulauerunt in
lege Domini, & in præceptis meis quæ dedi
coram vobis & coram patribus vestris.

C 11 Ideò hæc dicit Dominus exercituum
* Amos 9. a 4. Deus Israël: *Ecce ego ponam faciem meam
in vobis in malum: & disperdam omnem
Iudam.

12 Et assumam reliquias Iudæ, qui posuerunt facies suas vt ingrederentur Terram Ægypti, & habitarent ibi: & consumentur omnes in Terra Ægypti: cadent in gladio & in
fame: & consumentur à minimo vsq; ad maximum, in gladio & in fame morientur: &
erunt in iusiurandum, & in miraculum, & in
maledictionem, & in opprobrium.

13 Et visitabo super habitatores Terræ Ægypti, sicut visitaui super Ierusalem, in gladio, & fame, & peste.

D 14 Et non erit qui effugiat, & sit residuus
de reliquijs Iudæorum, qui vadunt vt peregrinentur in Terra Ægypti: & reuertantur
in Terram Iuda, ad quam ipsi eleuant animas suas vt reuertantur, & habitent ibi: non
reuertentur nisi qui fugerint.

15 Responderunt autem Ieremiæ omnes
viri, scientes quòd sacrificarent vxores eorum dijs alienis, & vniuersæ mulieres, quarum stabat multitudo grandis, & omnis populus habitantium in terra Ægypti in Phatures, dicentes:

16 Sermonem, quem locutus es ad nos in
nomine Domini, non audiemus ex te:

17 Sed facientes faciemus omne verbum
quod egredietur de ore nostro, vt sacrificemus reginæ cæli, & libemus ei libamina, sicut
fecimus nos, & patres nostri, reges nostri, &
principes nostri, in vrbibus Iuda, & in plateis
Ierusalem: & saturati sumus panibus, & benè
nobis erat, malumque non vidimus.

18 Ex eo autem tempore, quo cessauimus
sacrificare reginæ cæli, & libare ei libamina,
indigemus omnibus, & gladio & fame consumpti sumus.

E 19 Quòd si nos sacrificamus reginæ cæli,
& libamus ei libamina: numquid sine viris
nostris fecimus ei placentas, ad colendum
eam, & libandum ei libamina?

20 Et dixit Ieremias ad omnem populum,
aduersum viros, & aduersum mulieres, & aduersum vniuursam plebem, qui responderant ei verbum, dicens:

21 Numquid non sacrificium, quod sacrificastis in ciuitatibus Iuda, & in plateis Ierusalem, vos & patres vestri, reges vestri, &
principes vestri. & populus terræ, horum recordatus est Dominus, & ascendit super cor
eius?

22 Et non poterat Dominus vltrà portare
propter malitiam studiorum vestrorum, &
propter abominationes, quas fecistis: & facta
est terra vestra in desolationem, & in stuporem, & in maledictum, eò quòd non sit habitator sicut est dies hæc.

F 23 Propterea quòd sacrificaueritis idolis,
& peccaueritis Domino, & non audieritis
vocem Domini, & in lege, & in præceptis, &
in testimonijs eius non ambulaueritis: idcirco euenerunt vobis mala hæc, sicut est dies
hæc.

24 Dixit autem Ieremias ad omnem populum, & ad vniuersas mulieres: Audite verbum Domini omnis Iuda, qui estis in Terra
Ægypti.

25 Hæc inquit Dominus exercituum Deus
Israël, dicens: Vos, & vxores vestræ, locuti
estis ore vestro, & manibus vestris implestis,
dicentes: Faciamus vota nostra, quæ vouimus, vt sacrificemus reginæ cæli, & libemus
ei libamina. implestis vota vestra, & opere
perpetrastis ea.

26 Ideò audite verbum Dñi omnis Iuda,
qui habitatis in Terra Ægypti: Ecce ego iuraui in nomine meo magno, ait Dominus:
quia nequaquam vltrà vocabitur nomen

meum ex ore omnis viri Iudæi, dicẽtis: Viuit
Dominus Deus in omni Terra Ægypti:
G 27 Ecce ego vigilabo super eos in malum,
& non in bonum: & consumentur omnes
viri Iuda, qui sunt in Terra Ægypti, gladio
& fame, donec pęnitus consumantur.
28 Et qui fugerint gladium, reuertentur de
Terra Ægypti in Terram Iuda viri pauci: &
scient omnes reliquiæ Iuda ingredientium
Terram Ægypti vt habitent ibi, cuius sermo
compleatur, meus, an illorum.
29 Et hoc vobis signum, ait Dominus,
quòd visitem ego super vos in loco isto: vt
sciatis quia verè complebuntur sermones
mei contra vos in malum.
30 Hæc dicit Dominus: Ecce ego tradam
Pharaonem Ephree regem Ægypti in manu
inimicorum eius, & in manu quærentium a-
nimam illius; sicut tradidi Sedeciam regem
Iuda in manu Nabuchodonosor regis Ba-
bylonis inimici sui, & quærentis animã eius.

CAPVT XLV.

Deus per Ieremiam arguit Baruch, quòd quereretur se dolorem habere, & non requiem; cui tamen in cæterorum vastatione pollicetur securitatem.

A 1 VErbum, quod locutus est Ieremias
propheta ad Baruch filium Neriæ,
cùm scripsisset verba hæc in libro ex ore Ie-
remiæ, anno quarto Ioakim filij Iosiæ regis
Iuda, dicens:
2 Hæc dicit Dominus Deus Israël ad te
Baruch:
3 Dixisti: Væ misero mihi, quoniam addi-
dit Dñs dolorem dolori meo: laboraui in ge-
mitu meo, & requiem non inueni.
B 4 Hæc dicit Dñs: Sic dices ad eum: Ecce
quos ædificaui, ego destruo: & quos planta-
ui, ego euello, & vniuersam terram hanc.
5 Et tu quæris tibi grandia? noli quærere:
quia ecce ego adducam malum super om-
nem carnem, ait Dominus: & dabo tibi ani-
mam tuam in salutem, in omnibus locis, ad
quæcumque perrexeris.

CAPVT XLVI.

Dominus per Ieremiam Pharaoni & Ægypto prænuntiat desolationem, quam inducet Nabuchodonosor: Iudæis autem & filijs Israel consolationem tandem ac liberationem: vniuersis verò Gentibus ad quas Deus illos eiecerat, vastationem.

A 1 QVod factum est verbum Domini ad
Ieremiam prophetam contra Gentes,
2 Ad Ægyptum, aduersum exercitũ Pha-
raonis Nechao regis Ægypti, qui erat iuxta
fluuium Euphraten in Charcamis, quẽ per-
cussit Nabuchodonosor rex Babylonis, in
quarto anno Ioakim filij Iosiæ regis Iuda.
3 Præparate scutum, & clypeum, & proce-
dite ad bellum.
4 Iungite equos, & ascendite equites: state
in galeis, polite lanceas, induite vos loricis.
5 Quid igitur? vidi ipsos pauidos, & terga
vertentes, fortes eorũ cæsos: fugerunt cõcitò,
nec respexerunt: terror vndique, ait Dñs.

6 Non fugiat velox; nec saluari se putet
fortis: Ad Aquilonem iuxta flumen Euphra-
ten victi sunt, & ruerunt.
7 Quis est iste, qui quasi flumẽ ascendit: & B
veluti fluuiorum, intumescunt gurgites eius?
8 Ægyptus, fluminis instar ascendit, & ve-
lut flumina mouebuntur fluctus eius, & di-
cet: Ascendens operiam terram: perdam ci-
uitatem, & habitatores eius.
9 Ascendite equos, & exultate in curribus,
& procedant fortes, Æthiopia & Libye, te-
nentes scutum, & Lydij arripientes & ia-
cientes sagittas.
10 Dies autem ille Domini Dei exerci- C
tuum, dies vltionis, vt sumat vindictam de
inimicis suis: deuorabit gladius, & saturabi-
tur, & inebriabitur sanguine eorum: victima
enim Domini Dei exercituum in terra A-
quilonis iuxta flumen Euphraten.
11 Ascende in Galaad, & tolle resinam,
virgo filia Ægypti: frustrà multiplicas medi-
camina, sanitas non erit tibi.
12 Audierunt gentes ignominiam tuam, &
vlulatus tuus repleuit terram: quia fortis im-
pegit in fortem, & ambo pariter conciderũt.
13 Verbum quod locutus est Dominus ad
Ieremiam prophetam, super eo quòd ventu-
rus esset Nabuchodonosor rex Babylonis, &
percussurus Terram Ægypti.
14 Annuntiate Ægypto, & auditũ facite in D
Magdalo, & resonet in Memphis, & in Ta-
phnis, dicite, Sta, & præpara te: quia deuora-
bit gladius ea quæ per circuitum tuum sunt.
15 Quare computruit fortis tuus? non ste-
tit: quoniam Dominus subuertit eum.
16 Multiplicauit ruentes, ceciditq; vir ad
proximum suum: & dicent: Surge, & reuerta-
mur ad populum nostrum, & ad terram na-
tiuitatis nostræ, à facie gladij columbæ.
17 Vocate nomen Pharaonis regis Ægy-
pti, tumultum adduxit tempus.
18 Viuo ego (inquit rex, Dñs exercituum E
nomen eius) quoniam sicut Thabor in mon-
tibus, & sicut Carmelus in mari, veniet.
19 Vasa transmigrationis fac tibi habita-
trix filia Ægypti: quia Memphis in solitudi-
nem erit, & desesetur, & inhabitabilis erit.
20 Vitula elegans atque formosa Ægyp-
tus: stimulator ab Aquilone veniet ei.
21 Mercenarij quoque eius, qui versaban-
tur in medio eius, quasi vituli saginati versi
sunt, & fugerunt simul, nec stare potuerunt:
quia dies interfectionis eorum venit super
eos, tempus visitationis eorum.
22 Vox eius quasi æris sonabit: quoniam F
cum exercitu properabunt, & cum securibus
venient ei, quasi cædentes ligna.
23 Succiderunt saltum eius, ait Dominus,
qui supputari non potest: multiplicati sunt
super locustas, & non est eis numerus.
24 Confusa est filia Ægypti, & tradita in
manus populi Aquilonis.
25 Dixit Dominus exercituum Deus Is-
raël: Ecce ego visitabo super tumultum Ale-
xandriæ, & super Pharaonem, & super Æ-
gyptum, & super deos eius, & super reges
eius, & super Pharaonem, & super eos qui
confidunt in eo.

G 26 Et dabo eos in manus quærentium animam eorum, & in manus Nabuchodonosor regis Babylonis,& in manus seruorum eius: & post hæc habitabitur sicut diebus pristinis, ait Dominus.

*Isa.43.a.1.44.a.2. 27 * Et tu ne timeas serue meus Iacob, & ne paueas Israël: quia ecce ego saluum te faciam de longinquo, & semen tuum de terra captiuitatis tuæ: & reuertetur Iacob, & requiescet,& prosperabitur; & non erit qui exterreat eum.

28 Et tu noli timere serue meus Iacob, ait Dominus:quia tecum ego sum,quia ego consumam cunctas gentes, ad quas eieci te: te verò non consumam, sed castigabo te in iudicio, nec quasi innocenti parcam tibi.

CAPVT XLVII.

Vastatio prædicitur Palæsthinorum, Tyri, Sydonis,Gazæ,& Ascalonis.

A 1 QVod factum est verbum Domini ad Ieremiam prophetam contra Palæsthinos,antequã percuteret Pharao Gazam:

2 Hæc dicit Dominus: Eccæ aquæ ascendunt ab Aquilone,& erunt quasi torrens inundans, & operient terram & plenitudinem eius, vrbem & habitatores eius: clamabunt homines, & vlulabunt omnes habitatores terræ,

B 3 A strepitu pompæ armorum, & bellatorum eius, à commotione quadrigarum eius, & multitudine rotarum illius. Non respexerunt patres filios manibus dissolutis.

4 Pro aduentu diei, in quo vastabuntur omnes Philisthijm, & dissipabitur Tyrus, & Sidon cum omnibus reliquis auxilijs suis.depopulatus est enim Dominus Palæsthinos, reliquias insulæ Cappadociæ.

C 5 Venit caluitium super Gazam;conticuit Ascalon, & reliquiæ vallis earum: vsquequò conсideris?

6 O mucro Domini vsquequò non quiesces? Ingredere in vaginam tuam, refrigerare, & sile.

7 Quomodo quiescet,cùm Dñs præceperit ei aduersus Ascalonem, & aduersus maritimas eius regiones, ibique condixerit illi?

CAPVT XLVIII.

Prædicit Dominus vastationem Moab & omnium vrbium eius, sed in nouissimis diebus captiuitatem ipsorum relaxandam: maledictus dicitur faciens opus Domini fraudulenter, & gladium suum à sanguine prohibens.

A 1 AD Moab hæc dicit Dominus exercituum Deus Israël: Væ super Nabo, quoniam vastata est,& confusa:capta est Cariathaim: confusa est fortis,& tremuit.

2 Non est vltrà exultatio in Moab contra Hesebon:cogitauerunt malum. Venite,& disperdamus eam de gente. ergo silens conticesces, sequeturque te gladius.

3 Vox clamoris de Oronaim: vastitas, & contritio magna.

4 Contrita est Moab: annuntiate clamorem paruulis eius:

5 Per ascensum enim Luith plorans ascendet in fletu: quoniam in descensu Oronaim hostes vlulatum contritionis audierunt:

6 Fugite,saluate animas vestras: & eritis * quasi myricæ in deserto. * Sup. 17.a.6.

7 Pro eo enim quòd habuisti fiduciam in munitionibus tuis, & in thesauris tuis, tu quoque capieris: & ibit Chamos in transmigrationem, sacerdotes eius, & principes eius simul.

8 Et veniet prædo ad omnem vrbem, & vrbs nulla saluabitur: & peribunt valles, & dissipabuntur campestria: quoniam dixit Dominus: B

9 Date florem Moab,quia florens egredietur:& ciuitates eius desertæ erunt,& inhabitabiles.

10 Maledictus, qui facit opus Domini fraudulenter:& maledictus,qui prohibet gladium suum à sanguine.

11 Fertilis fuit Moab ab adolescentia sua, & requieuit in fæcibus suis;nec transfusus est de vase in vas, & in transmigrationem non abijt: idcircò permansit gustus eius in eo, & odor eius non est immutatus.

12 Propterea ecce dies veniunt, dicit Dominus:& mittam ei ordinatores, & stratores lagunculrum, & sternent eum, & vasa eius exhaurient,& lagunculas eorum collident.

13 Et confundetur Moab à Chamos, * sicut confusa est domus Israël à Bethel, in qua habebat fiduciam. *3 Reg.12.g.29.

14 Quomodo dicitis: Fortes sumus,& viri robusti ad præliandum?

15 Vastata est Moab,& ciuitates illius succiderunt: & electi iuuenes eius descenderunt in occisionem: ait rex,Dominus exercituum nomen eius. C

16 Propè est interitus Moab vt veniat: & malum eius velociter accurret nimis.

17 Consolamini eum omnes, qui estis in circuitu eius; & vniuersi, qui scitis nomen eius, dicite: Quomodo confracta est virga fortis, baculus gloriosus?

18 Descende de gloria,& sede in siti, habitatio filiæ Dibõ: quoniam vastator Moab ascendit ad te, dissipauit munitiones tuas.

19 In via sta, & prospice habitatio Aroër: interroga fugientem: & ei qui euasit, dic: Quid accidit?

20 Confusus est Moab,quoniam victus est: vlulate, & clamate, annuntiate in Arnon, quoniam vastata est Moab.

21 Et iudicium venit ad terram campestrem; super Helon, & super Iasa, & super Mephaath,

22 Et super Dibon,& super Nabo,& super domum Deblathaim.

23 Et super Cariathaim, & super Bethgamul,& super Bethamaon:

24 Et super Carioth, & super Bosra, & super omnes ciuitates terræ Moab, quæ longè, & quæ propè sunt. D

25 Abscissum est cornu Moab, & brachium eius contritum est, ait Dominus.

26 Inebriate eum,quoniam contra Dominum erectus est: & allidet manum Moab in vomitu suo, & erit in derisum etiam ipse.

27 Fuit

27 Fuit enim in derisum tibi Israël, quasi
inter fures reperisses eum: propter verba ergo
tua quæ aduersum illum locutus es, captiuus
duceris.
28 Relinquite ciuitates, & habitate in pe-
tra, habitatores Moab: & estote quasi colum-
ba nidificans in summo ore foraminis.
* Isa. 16. b. 6. 29 * Audiuimus superbiam Moab, super-
bus est valdè: sublimitatem eius, & arrogan-
tiã, & superbiam, & altitudinem cordis eius.
E 30 Ego scio, ait Dominus, iactantiam eius:
& quòd non sit iuxta eam virtus eius, nec
iuxta quod poterat conata sit facere.
31 Ideò super Moab eiulabo, & ad Moab
vniuersam clamabo, ad viros muri fictilis la-
mentantes.
32 De planctu Iazer plorabo tibi vinea Sa-
bama: propagines tuæ transierunt mare, vs-
que ad mare Iazer peruenerunt: super mes-
sem tuam & vindemiam tuam, prædo irruit.
* Isa. 16. c. 10. 33 * Ablata est lætitia & exultatio de Car-
melo, & de terra Moab, & vinum de torcula-
ribus sustuli: nequaquam calcator vuæ soli-
tum celeuma cantabit.
34 De clamore Hesebon vsque Eleale, &
Iasa, dederunt vocem suam; à Segor vsque ad
Oronaim vitula conternante: aquæ quoque
F Nemrim pessimæ erunt.
35 Et auferam de Moab, ait Dñs: offeren-
tem in excelsis, & sacrificantem dijs eius.
36 Propterea cor meum ad Moab quasi ti-
biæ resonabit, & cor meum ad viros muri fi-
ctilis dabit sonitum tibiarum: quia plus fecit
* Isa. 15. a. 2. quàm potuit, idcircò perierunt.
37 * Omne enim caput caluitium, & om-
Ezech. 7. c. 18. nis barba rasa erit: in cunctis manibus colli-
gatio, & super omne dorsum cilicium.
38 Super omnia tecta Moab, & in plateis
eius, omnis planctus: quoniam contriui
Moab sicut vas inutile, ait Dominus.
39 Quomodo victa est, & vlulauerunt;
quomodo deiecit ceruicem Moab, & confu-
sus est? Eritque Moab in derisum, & in exem-
plum omnibus in circuitu suo:
40 Hæc dicit Dominus: Ecce quasi aquila
volabit, & extendet alas suas ad Moab.
G 41 Capta est Carioth, & munitiones com-
prehensæ sunt: & erit cor fortium Moab in
die illa, sicut cor mulieris parturientis.
42 Et cessabit Moab esse populus: quo-
niam contra Dominum gloriatus est.
43 Pauor, & fouea, & laqueus super te ô
habitator Moab, dicit Dominus.
* Isa. 24. c. 18. 44 * Qui fugerit à facie pauoris, cadet in
foueam: & qui conscenderit de fouea, capie-
tur laqueo: adducam enim super Moab an-
num visitationis eorum, ait Dominus.
45 In vmbra Hesebon steterunt de laqueo
fugientes: quia ignis egressus est de Hesebon,
& flamma de medio Seon, & deuorabit par-
tem Moab, & verticem filiorum tumultus.
46 Væ tibi Moab, perijsti popule Chamos:
quia comprehensi sunt filij tui, & filiæ tuæ in
captiuitatem.
47 Et conuertam captiuitatem Moab in
nouissimis diebus, ait Dominus. Hucusque
iudicia Moab.

CAPVT XLIX.

Desolatio Ammon, Idumææ, Damasci, Cedar, regnorumque Asor & Ælam prænuntiatur; captiuitas autem filiorum Ammon ac Ælam tandem soluenda.

1 AD filios Ammon. Hæc dicit Domi- A
nus: Numquid non filij sunt Israël?
aut hæres non est ei? Cur igitur hæreditate
possedit Melchon, Gad: & populus eius in
vrbibus eius habitauit?
2 Ideò ecce dies veniunt, dicit Dominus:
& auditum faciam super Rabbath filiorum
Ammon fremitum prælij & erit in tumulum
dissipata, filiæque eius igni succendentur,
& possidebit Israël possessores suos, ait Do-
minus.
3 Vlula Hesebon, quoniã vastata est Hai.
clamate filij Rabbath, accingite vos cilicijs:
plangite & circuite per sepes: quoniam Mel-
chom in transmigrationem ducetur, sacer-
dotes eius & principes eius simul.
4 Quid gloriaris in vallibus? defluxit vallis
tua, filia delicata, quæ confidebas in thesau-
ris tuis, & dicebas: Quis veniet ad me?
5 Ecce ego inducam super te terrorem, ait B
Dominus Deus exercituum, ab omnibus qui
sunt in circuitu tuo: & dispergemini singuli
à conspectu vestro, nec erit qui congreget fu-
gientes.
6 Et post hæc reuerti faciam captiuos fi-
liorum Ammon, ait Dominus.
7 Ad Idumæam. Hæc dicit Dominus exer-
cituum: Numquid non vltrà est sapientia in
Theman? Perijt consilium à filijs, inutilis fa-
cta est sapientia eorum.
8 Fugite & terga vertite, descendite in vo-
raginem habitatores Dedan: quoniam per-
ditionem Esau adduxi super eum, tempus
visitationis eius.
9 Si vindemiatores venissent super te, non
reliquissent racemum: si fures in nocte, ra-
puissent quod sufficeret sibi.
10 Ego verò discooperui Esau, reuelaui
abscondita eius, & celari non poterit: vasta-
tum est semen eius, & fratres eius, & vicini
eius, & non erit.
11 Relinque pupillos tuos: ego faciam eos C
viuere: & viduæ tuæ in me sperabunt.
12 Quia hæc dicit Dñs: Ecce quibus non
erat iudicium vt biberent calicem, bibentes
bibent: & tu quasi innocens relinqueris? non
eris innocens, sed bibens bibes.
13 Quia per memetipsum iuraui, dicit Do-
minus, quòd in solitudinem, & in oppro-
brium, & in desertum, & in maledictionem
erit Bosra: & omnes ciuitates eius erunt in
solitudines sempiternas.
14 * Auditum audiui à Domino, & lega- * Abd. 1. 1.
tus ad Gentes missus est: Congregamini, &
venite contra eam, & consurgamus in Præ-
lium:
15 Ecce enim paruulum dedi te in Genti-
bus, contemptibilem inter homines.
16 Arrogantia tua decepit te, & superbia D
cordis tui: qui habitas in cauernis petræ,
& apprehendere niteris altitudinem collis. * Abd. b. 4.
* cùm exaltaueris quasi aquila nidum

tuum,

tuum, inde detraham te, dicit Dominus.
17 Et erit Idumæa deserta: omnis qui transibit per eam, stupebit, & sibilabit super omnes plagas eius.
* Gen. 19 c. 24. 18 * Sicut subuersa est Sodoma, & Gomorrha, & vicinæ eius, ait Dominus: non habitabit ibi vir, & non incolet eam filius hominis.
* Inf. 50 g. 44. 19 * Ecce quasi leo ascendet de superbia Iordanis ad pulchritudinem robustam: quia subitò currere faciam eum ad illam: & quis erit electus, quem præponam ei? quis enim similis mei? & quis sustinebit me? * & quis est
* Iob 41. a. 1. iste pastor, qui resistat vultui meo?
20 Propterea audite consilium Domini, quod iniit de Edom; & cogitationes eius, quas cogitauit de habitatoribus Theman: Si non deiecerint eos paruuli gregis, nisi dissipauerint cum eis habitaculum eorum.
21 A voce ruinæ eorum commota est terra: clamor in mari rubro auditus est vocis eius.
E 22 Ecce quasi aquila ascendet, & auolabit: & expandet alas suas super Bosran: & erit cor fortium Idumææ in die illa, quasi cor mulieris parturientis.
23 Ad Damascum: Confusa est Emath, & Arphad: quia auditum pessimum audierunt, turbati sunt in mari: præ solicitudine quiescere non potuit.
24 Dissoluta est Damascus, versa est in fugam, tremor apprehendit eã: angustia & dolores tenuerunt eam quasi parturientem.
25 Quomodo dereliquerunt ciuitatem laudabilem, vrbem lætitiæ!
26 Ideò cadent iuuenes eius in plateis eius: & omnes viri prælii conticescent in die illa, ait Dominus exercituum.
27 Et succendam ignem in muro Damasci, & deuorabit mœnia Benadad.
F 28 Ad Cedar, & ad regna Asor, quæ percussit Nabuchodonosor rex Babylonis. Hæc dicit Dominus: Surgite, & ascendite ad Cedar, & vastate filios Orientis.
29 Tabernacula eorum, & greges eorum capient: pelles eorum, & omnia vasa eorum, & camelos eorum tollent sibi: & vocabunt super eos formidinem in circuitu.
30 Fugite, abite vehementer, in voraginibus sedete, qui habitatis Asor, ait Dominus: iniit enim contra vos Nabuchodonosor rex Babylonis consilium, & cogitauit aduersum vos cogitationes.
31 Consurgite, & ascendite ad gentẽ quietam, & habitantem confidenter, ait Dominus: non ostia, nec vectes eis: soli habitant.
32 Et erunt cameli eorum in direptionẽ, & multitudo iumentorum in prędam: & dispergam eos in omnem ventum, qui sunt attonsi in comam: & ex omni confinio eorum adducam interitum super eos, ait Dominus.
G 33 Et erit Asor in habitaculum draconũ, deserta vsque in æternum: non manebit ibi vir, nec incolet eam filius hominis.
34 Quod factum est verbum Domini ad Ieremiam prophetã aduersus Ælam, in principio regni Sedeciæ regis Iuda, dicens:
35 Hæc dicit Dominus exercituum: Ecce ego confringam arcum Ælam, & summam fortitudinem eorum.
36 Et inducam super Ælam quatuor ventos à quatuor plagis cæli: & ventilabo eos in omnes ventos istos: & non erit gens, ad quam non perueniant profugi Ælam.
37 Et pauere faciam Ælam coram inimicis suis, & in conspectu quærentium animam eorum: & adducam super eos malum, iram furoris mei, dicit Dominus: & mittam post eos gladium donec consumam eos.
38 Et ponam solium meum in Ælam, & perdam inde reges & principes, ait Dñs.
39 In nouissimis autem diebus reuerti faciam captiuos Ælam, dicit Dominus.

CAPVT L.

Babylon quæ in captiuitate affligit filios Israel, his in terram suam feliciter reductis, penitus vastabitur à regibus Aquilonis.

1 VErbum quod locutus est Dominus de Babylone, & de terra Chaldæorum, A
in manu Ieremiæ prophetæ.
2 Annuntiate in Gentibus, & auditum facite: leuate signum, prædicate, & nolite celare: dicite: Capta est Babylon, confusus est Bel, victus est Merodach, confusa sunt sculptilia eius, superata sunt idola eorum.
3 Quoniam ascendit contra eam gens ab Aquilone, quæ ponet terram eius in solitudinem: & non erit qui habitet in ea ab homine vsque ad pecus: & moti sunt, & abierunt.
4 In diebus illis, & in tempore illo, ait Dominus: venient filii Israël, ipsi & filii Iuda simul: ambulantes & flentes properabunt, & Dominum Deum suum quærent.
5 In Sion interrogabunt viam, huc facies eorum. Venient, & apponentur ad Dominum fœdere sempiterno, quod nulla obliuione delebitur.
6 Grex perditus factus est populus meus: pastores eorum seduxerunt eos, feceruntque vagari in montibus: de monte in collem transierunt, obliti sunt cubilis sui.
7 Omnes, qui inuenerunt, comederunt eos: & hostes eorum dixerunt: Non peccauimus: pro eo quòd peccauerunt Domino decori iustitiæ, & expectationi patrum eorum Domino. B
8 Recedite de medio Babylonis, & de terra Chaldæorum egredimini: & estote quasi hœdi ante gregem.
9 Quoniam ecce ego suscito, & adducam in Babylonem congregationem Gentium magnarum de terra Aquilonis: & præparabuntur aduersus eam, & inde capietur: sagitta eius, quasi viri fortis interfectoris, non reuertetur vacua.
10 Et erit Chaldæa in prædam: omnes vastantes eam replebuntur, ait Dominus.
11 Quoniam exultatis, & magna loquimini, diripientes hæreditatem meam: quoniam effusi estis sicut vituli super herbam, & mugistis sicut tauri.
12 Confusa est mater vestra nimis, & adæquata puluери, quæ genuit vos: ecce nouissima erit in Gentibus, deserta, inuia, & arens.

13 Ab ira Domini non habitabitur, sed redigetur tota in solitudinem: omnis, qui transibit per Babylonem, stupebit, & sibilabit super vniuersis plagis eius.

C 14 Præparamini contra Babylonem per circuitum omnes qui tenditis arcum; debellate eam, non parcatis iaculis: quia Domino peccauit.

15 Clamate aduersus eam, vbique dedit manum, ceciderunt fundamenta eius, destructi sunt muri eius, quoniam vltio Domini est: vltionem accipite de ea; sicut fecit, facite ei.

16 Disperdite satorem de Babylone, & tenentem falcem in tempore messis: à facie gladij columbæ, vnusquisque ad populum suum conuertetur, & singuli ad terram suam fugient.

17 Grex dispersus Israël, leones eiecerunt eum: primus comedit eum rex Assur: iste nouissimus exossauit eum, Nabuchodonosor rex Babylonis.

D 18 Propterea hæc dicit Dominus exercituum Deus Israël: Ecce ego visitabo regem Babylonis, & terram eius, sicut visitaui regem Assur:

19 Et reducã Israël ad habitaculum suum: & pascetur Carmelum & Basan, & in monte Ephraim & Galaad saturabitur anima eius.

20 In diebus illis, & in tempore illo, ait Dominus, quæretur iniquitas Israël, & non erit; & peccatũ Iuda, & non inuenietur: quoniam propitius ero eis, quos reliquero.

21 Super terram dominantium ascende, & super habitatores eius visita, dissipa, & interfice quæ post eos sunt, ait Dominus: & fac iuxta omnia quæ præcep: tibi.

22 Vox belli in terra, & contritio magna.

23 Quomodo confractus est & contritus malleus vniuersæ terræ? quomodo versa est in desertum Babylon in Gentibus.

24 Illaqueaui te, & capta est Babylon, & nesciebas: inuenta es & apprehensa: quoniam Dominum prouocasti.

25 Aperuit Dominus thesaurum suum, & protulit vasa iræ suæ: quoniam opus est Domino Deo exercituum in terra Chaldęorum.

E 26 Venite ad eam ab extremis finibus, aperite vt exeant qui conculcent eam: tollite de via lapides, & redigite in aceruos, & interficite eam: nec sit quidquam reliquum.

27 Dissipate vniuersos fortes eius, descendant in occisionem: væ eis, quia venit dies eorum, tempus visitationis eorum.

28 Vox fugientium, & eorum qui euaserunt de terra Babylonis, vt annuntient in Sion vltionem Domini Dei nostri, vltionem templi eius.

29 Annuntiate in Babylonem plurimis, omnibus qui tendunt arcum: consistite aduersus eam per gyrum, & nullus euadat: reddite ei secundùm opus suum: * iuxta omnia quæ fecit, facite illi: quia contra Dominum erecta est, aduersum sanctum Israël.

*Inf. 51. c. 49.

30 Idcircò cadent iuuenes eius in plateis eius: & omnes viri bellatores eius conticescent in die illa, ait Dominus.

31 Ecce ego ad te superbe, dicit Dominus Deus exercituum: quia venit dies tuus, tempus visitationis tuæ.

32 Et cadet superbus, & corruet, & non erit qui suscitet eum: & succendam ignem in vrbibus eius, & deuorabit omnia in circuitu eius.

33 Hæc dicit Dominus exercituum: Calumniam sustinent filij Israël, & filij Iuda simul: omnes, qui cœperunt eos, tenent, nolunt dimittere eos. F

34 Redemptor eorum fortis, Dominus exercituum nomen eius, iudicio defendet causam eorum, vt exterreat terram, & commoueat habitatores Babylonis.

35 Gladius ad Chaldæos, ait Dominus, & ad habitatores Babylonis, & ad principes, & ad sapientes eius.

36 Gladius ad diuinos eius, qui stulti erũt: gladius ad fortes illius, qui timebunt.

37 Gladius ad equos eius, & ad currus eius, & ad omne vulgus, quod est in medio eius: & erunt quasi mulieres: gladius ad thesauros eius, qui diripientur.

38 Siccitas super aquas eius erit, & arescent: quia terra sculptilium est, & in portentis gloriantur.

39 Propterea habitabunt dracones cum faunis ficarijs, & habitabunt in ea struthiones: & non inhabitabitur vltrà vsque in sempiternum, nec extruetur vsque ad generationem & generationem.

40 *Sicut subuertit Dominus Sodomam & Gomorrham, & vicinas eius, ait Dominus: non habitabit ibi vir, & non incolet eam filius hominis.

*Gen. 18. c. 24.

41 Ecce populus venit ab Aquilone, & gens magna, & reges multi consurgent à finibus terræ. G

42 Arcum & scutum apprehendent: crudeles sunt & immisericordes: vox eorum quasi mare sonabit: & super equos ascendent, sicut vir paratus ad prælium contra te filia Babylon.

43 Audiuit rex Babylonis famam eorum, & dissolutæ sunt manus eius: angustia apprehendit eum, dolor quasi parturientem.

44 *Ecce quasi leo ascendet de superbia Iordanis ad pulchritudinem robustam: quia subitò currere faciam eum ad illam: & quis erit electus, quem præponam ei? quis est enim similis mei? & quis sustinebit me? * & quis est iste pastor, qui resistat vultui meo?

*Sup. 49 d 19.
*Iob. 41. a. 1.

45 Propterea audite consilium Domini, quod mente concepit aduersum Babylonem; & cogitationes eius quas cogitauit super terram Chaldæorum: Nisi detraxerint eos paruuli gregum, nisi dissipatum fuerit cum ipsis habitaculum eorum.

46 A voce captiuitatis Babylonis commota est terra, & clamor inter Gentes auditus est.

CAPVT LI.

Mala à regibus Medorum Babyloni imminentia prædicuntur.

1 HÆc dicit Dominus: Ecce ego suscitabo super Babylonem & super habita- A

bita-

bitatores eius, qui cor suum leuauerunt contra me, quasi ventum pestilentem.
2 Et mittam in Babylonem ventilatores, & ventilabunt eam, & demolientur terram eius: quoniam venerunt super eam vndique in die afflictionis eius.
3 Non tendat qui tendit arcum suum, & non ascendat loricatus, nolite parcere iuuenibus eius, interficite omnem militiam eius.
4 Et cadent interfecti in terra Chaldæorum, & vulnerati in regionibus eius.
5 Quoniam non fuit viduatus Israël & Iuda à Deo suo Domino exercituum: terra autem eorum repleta est delicto à sancto Israël.
6 Fugite de medio Babylonis, & saluet vnusquisque animam suam: nolite tacere super iniquitatem eius: quoniam tempus vltionis est à Domino, vicissitudinem ipse retribuet ei.
7 Calix aureus Babylon in manu Domini, inebrians omnem terram: de vino eius biberunt Gentes, & ideò commotæ sunt.
* Isa. 21. c. 9. Apoc. 14 b. 8. 8 * Subitò cecidit Babylon, & contrita est: vlulate super eam, tollite resinam ad dolorem eius, si fortè sanetur.
9 Curauimus Babylonem, & non est sanata: derelinquamus eam, & eamus vnusquisque in terram suam: quoniam peruenit vsque ad cælos iudicium eius, & eleuatum est vsque ad nubes.
B 10 Protulit Dominus iustitias nostras: venite, & narremus in Sion opus Domini Dei nostri.
11 Acuite sagittas, implete pharetras: suscitauit Dominus spiritum regum Medorum: & contra Babylonem mens eius est vt perdat eam, quoniam vltio Domini est, vltio templi sui.
12 Super muros Babylonis leuate signum, augete custodiam: leuate custodes, præparate insidias: quia cogitauit Dominus, & fecit quæcumque locutus est contra habitatores Babylonis.
13 Quæ habitas super aquas multas, locuples in thesauris, venit finis tuus pedalis præcisionis tuæ.
* Amos 6. b. 8. 14 * Iurauit Dominus exercituum per animam suam: Quoniam replebo te hominibus quasi brucho, & super te celeuma cantabitur.
* Gen. 1. 2. 15 * Qui fecit terram in fortitudine sua, præparauit orbem in sapientia sua, & prudentia sua extendit cælos.
16 Dante eo vocem, multiplicantur aquæ in cælo: qui leuat nubes ab extremo terræ, fulgura in pluuiam fecit: & produxit ventum de thesauris suis.
17 Stultus factus est omnis homo à scientia: confusus est omnis conflator in sculptili, quia mendax est conflatio eorum, nec est spiritus in eis.
18 Vana sunt opera, & risu digna, in tempore visitationis suæ peribunt.
C 19 Non sicut hæc pars Iacob: quia qui fecit omnia, ipse est, & Israël sceptrum hæreditatis eius: Dominus exercituum nomen eius.
20 Collidis tu mihi vasa belli, & ego collidam in te Gentes, & disperdam in te regna:
21 Et collidam in te equum & equitem eius: & collidam in te currum & adscensorem eius.
22 Et collidam in te virum & mulierem: & collidam in te senem & puerum: & collidam in te iuuenem & virginem:
23 Et collidam in te pastorem & gregem eius: & collidam in te agricolam & iugales eius: & collidam in te duces & magistratus.
24 Et reddam Babyloni, & cunctis habitatoribus Chaldææ, omne malum suum, quod fecerunt in Sion, in oculis vestris, ait Dominus.
25 Ecce ego ad te mons pestifer, ait Dominus, qui corrumpis vniuersam terram: & extendam manum meam super te, & euoluam te de petris, & dabo te in montem combustionis.
26 Et non tollent de te lapidem in angulum, & lapidem in fundamenta, sed perditus in æternum eris, ait Dominus.
27 Leuate signum in terra: clangite buccina in Gentibus, sanctificate super eam Gentes: annuntiate contra illam regibus Ararat, Menni, & Ascenez, numerate contra eam Taphsar, adducite equum quasi bruchum aculeatum.
28 Sanctificate contra eam Gentes, reges Mediæ, duces eius, & vniuersos magistratus eius, cunctamque terram potestatis eius.
29 Et commouebitur terra, & conturbabitur: quia euigilabit contra Babylonem cogitatio Domini, vt ponat Terram Babylonis desertam & inhabitabilem. D
30 Cessauerunt fortes Babylonis à prælio, habitauerunt in præsidijs: deuoratum est robur eorum, & facti sunt quasi mulieres: incensa sunt tabernacula eius, contriti sunt vectes eius.
31 Currens obuiam currenti veniet: & nuntius obuius nuntianti: vt annuntiet regi Babylonis, quia capta est ciuitas eius à summo vsque ad summum:
32 Et vada præoccupata sunt, & paludes incensæ sunt igni, & viri bellatores conturbati sunt.
33 Quia hæc dicit Dominus exercituum, Deus Israël: Filia Babylonis quasi area, tempus trituræ eius: adhuc modicum, & veniet tempus messionis eius.
34 Comedit me, deuorauit me Nabuchodonosor rex Babylonis, reddidit me quasi vas inane: absorbuit me quasi draco, repleuit ventrē suum teneritudine mea, & eiecit me.
35 Iniquitas aduersum me, & caro mea super Babylonem, dicit habitatio Sion: & sanguis meus super habitatores Chaldææ, dicit Ierusalem.
36 Propterea hæc dicit Dominus: Ecce ego iudicabo causam tuam, & vlciscar vltionem tuam, & desertum faciam mare eius, & siccabo venam eius.
37 Et erit Babylon in tumulos, habitatio draconum, stupor, & sibilus, eò quòd non sit habitator.

38 Simul vt leones rugient, excutient comas veluti catuli leonum.

39 In calore eorum ponam potus eorum, & inebriabo eos, vt sopiantur, & dormiant somnum sempiternum, & non consurgant, dicit Dominus.

E 40 Deducam eos quasi agnos ad victimam, & quasi arietes cum hœdis.

41 Quomodo capta est Sesach, & comprehensa est inclyta vniuersæ terræ? quomodo facta est in stuporem Babylon inter gentes?

42 Ascendit super Babylonem mare, multitudine fluctuum eius operta est.

43 Factæ sunt ciuitates eius in stuporem, terra inhabitabilis & deserta, terra in qua nullus habitet, nec transeat per eam filius hominis.

44 Et visitabo super Bel in Babylone, & eijciam quod absorbuerat de ore eius, & non confluent ad eum vltrà Gentes, si quidem & murus Babylonis corruet.

45 Egredimini de medio eius populus meus: vt saluet vnusquisque animam suam ab ira furoris Domini.

46 Et ne fortè mollescat cor vestrum, & timeatis auditum, qui audietur in terra: & veniet in anno auditio, & post hunc annum auditio; & iniquitas in terra, & dominator super dominatorem.

47 Propterea ecce dies veniunt, & visitabo super sculptilia Babylonis: & omnis terra eius confundetur, & vniuersi interfecti eius cadent in medio eius.

48 Et laudabunt super Babylonem cæli & terra, & omnia quæ in eis sunt, quia ab Aquilone venient ei prædones, ait Dominus.

49 Et quomodo fecit Babylon vt caderent occisi in Israel: sic de Babylone cadent occisi in vniuersa terra.

F 50 Qui fugistis gladium, venite, nolite stare: recordamini procul Domini, & Ierusalem ascendat super cor vestrum.

51 Confusi sumus quoniam audiuimus opprobrium: operuit ignominia facies nostras: quia venerunt alieni super sanctificationem domus Domini.

52 Propterea ecce dies veniunt, ait Dominus, & visitabo super sculptilia eius, & in omni terra eius mugiet vulneratus.

53 Si ascenderit Babylon in cælum, & firmauerit in excelso robur suum: à me venient vastatores eius, ait Dominus.

54 Vox clamoris de Babylone: & contritio magna de Terra Chaldæorum;

55 Quoniam vastauit Dominus Babylonem, & perdidit ex ea vocem magnam, & sonabunt fluctus eorum quasi aquæ multæ: dedit sonitum vox eorum:

56 Quia venit super eam, idest super Babylonem, prædo, & apprehensi sunt fortes eius, & emarcuit arcus eorum, quia fortis vltor Dominus reddens retribuet.

57 Et inebriabo principes eius, & sapientes eius, & duces eius, & magistratus eius, & fortes eius, & dormient somnum sempiternum, & non expergiscentur, ait rex, Dominus exercituum nomen eius.

58 Hæc dicit Dominus exercituum: Murus Babylonis ille latissimus suffossione suffodietur, & portæ eius excelsæ igni comburentur, & labores populorum ad nihilum, & gentium in ignem erunt, & disperibunt. G

59 Verbum quod præcepit Ieremias propheta Saraiæ filio Neriæ filij Maasiæ, cùm pergeret cum Sedecia rege in Babylonem, in anno quarto regni eius: Saraias autem erat princeps prophetiæ.

60 Et scripsit Ieremias omne malum, quod venturum erat super Babylonem, in libro vno: omnia verba hæc, quæ scripta sunt contra Babylonem.

61 Et dixit Ieremias ad Saraiam: Cùm veneris in Babylonem, & videris, & legeris omnia verba hæc,

62 Dices: Domine tu locutus es contra locum istum vt disperderes eum: ne sit qui in eo habitet ab homine vsque ad pecus: & vt sit perpetua solitudo.

63 Cùmque compleueris legere librum istum, ligabis ad eum lapidem, & proijcies illum in medium Euphraten:

64 Et dices: Sic submergetur Babylon, & non consurget à facie afflictionis, quam ego adduco super eam, & dissoluetur. Hucusque verba Ieremiæ.

CAPVT LII.

Præcedentium repetitio, nempe quod Ierusalem à Nabuchodonosor obsessa post biennium capitur, & Sedecias rex Iuda fugiens reducitur, filijsque eius coram ipso trucidatis vna cum principibus Iuda, exoculatus ac vinctus ducitur in Babylonem: & incenso templo & palatio, cæterisque domibus, transferuntur omnes in Babylonem, præter paucos vinitores & agricolas: similiter & vasa templi, inter quæ describuntur duæ æreæ columnæ: & numerus Iudæorum in Babylonem diuersis temporibus translatorum, vbi rex Ioachim post 37. annos de carcere eductus exaltatur.

1 Filius viginti & vnius anni erat Sedecias cùm regnare cœpisset: & vndecim annis regnauit in Ierusalem, & nomen matris eius Amital, filia Ieremiæ de Lobna. A 4. Reg. 24. d. 18. 2. Par. 36 b. 11.

2 Et fecit malum in oculis Domini, iuxta omnia quæ fecerat Ioakim.

3 Quoniam furor Domini erat in Ierusalem & in Iuda, vsquequò proijceret eos à facie sua: & recessit Sedecias à rege Babylonis.

4 * Factum est autem in anno nono regni eius, in mense decimo, decima mensis: Venit Nabuchodonosor rex Babylonis, ipse & omnis exercitus eius, aduersus Ierusalem, & obsederunt eam, & ædificauerunt contra eam munitiones in circuitu. * 4. Reg. 25 a 1. Sup. 39. a 1.

5 Et fuit ciuitas obsessa vsque ad vndecimum annum regis Sedeciæ.

6 Mense autem quarto, nona mensis, obtinuit fames ciuitatem: & non erant alimenta populo terræ. B

7 Et dirupta est ciuitas, & omnes viri bellatores eius fugerunt, exieruntque de ciuitate, nocte, per viam portæ, quæ est inter duos muros, & ducit ad hortum regis (Chaldæis obsidentibus vrbem in gyro)

& abierunt per viam, quæ ducit in eremum.
8 Persecutus est autem Chaldæorum exercitus regem: & apprehenderunt Sedeciam in deserto, quod est iuxta Iericho: & omnis comitatus eius diffugit ab eo.
9 Cumque comprehendissent regem, adduxerunt eum ad regem Babylonis in Reblatha, quæ est in terra Emath: & locutus est ad eum iudicia.
10 Et iugulauit rex Babylonis filios Sedeciæ in oculis eius: sed & omnes principes Iuda occidit in Reblatha.
C
11 Et oculos Sedeciæ eruit, & vinxit eum compedibus, & adduxit eum rex Babylonis in Babylonem, & posuit eum in domo carceris vsque ad diem mortis eius.
12 In mense autem quinto decima mensis, ipse est annus nonus decimus Nabuchodonosor regis Babylonis: venit Nabuzardan princeps militiæ qui stabat coram rege Babylonis in Ierusalem.
13 Et incendit domum Domini, & domum regis, & omnes domos Ierusalem, & omnem domum magnam igni combussit.
14 Et totum murum Ierusalem per circuitum destruxit, cunctus exercitus Chaldæorum, qui erat cum magistro militiæ.
15 De pauperibus autem populi, & de reliquo vulgo, quod remanserat in ciuitate, & de perfugis, qui transfugerant ad regem Babylonis, & cæteros de multitudine, transtulit Nabuzardan princeps militiæ.
16 De pauperibus verò terræ reliquit Nabuzardan princeps militiæ vinitores, & agricolas.
17 Columnas quoque æreas, quæ erant in domo Domini, & bases, & mare æneum, quod erat in domo Domini, confregerunt Chaldæi, & tulerunt omne æs eorum in Babylonem.
D
18 Et lebetes, & creagras, & psalteria, & phialas, & mortariola, & omnia vasa ærea, quæ in ministerio fuerant, tulerunt: &
19 Hydrias, & thymiamateria, & vrceos, & pelues, & candelabra, & mortaria, & cyathos: quotquot aurea, aurea; & quotquot argentea, argentea, tulit magister militiæ:
20 Et columnas duas, & mare vnum, & vitulos duodecim æreos, qui erant sub basibus, quas fecerat rex Salomon in domo Domini: non erat pondus æris omnium horum vasorum.
21 De columnis autem, decem & octo cubiti altitudinis erant in columna vna, & funiculus duodecim cubitorum circuibat eam: porrò grossitudo eius quatuor digitorum, & intrinsecus caua erat.
E
22 Et capitella super vtramque ærea: altitudo capitelli vnius quinque cubitorum: & retiacula, & malogranata super coronam in circuitu, omnia ærea. Similiter columnæ secundæ, & malogranata.
23 Et fuerunt malogranata nonaginta sex dependentia: & omnia malogranata centum, retiaculis circumdabantur.
24 Et tulit magister militiæ Saraiam sacerdotem primum, & Sophoniam sacerdotem secundum, & tres custodes vestibuli.
F
25 Et de ciuitate tulit eunuchum vnum, qui erat præpositus super viros bellatores: & septem viros de his, qui videbant faciem regis, qui inuenti sunt in ciuitate: & scribam principem militum, qui probabat tyrones: & sexaginta viros de populo terræ, qui inuenti sunt in medio ciuitatis.
26 Tulit autem eos Nabuzardan magister militiæ, & duxit eos ad regem Babylonis in Reblatha.
27 Et percussit eos rex Babylonis, & interfecit eos in Reblatha in terra Emath: & translatus est Iuda de terra sua.
28 Iste est populus, quem transtulit Nabuchodonosor: In anno septimo, Iudæos tria millia & viginti tres:
29 In anno octauodecimo Nabuchodonosor, de Ierusalem animas octingentas triginta duas:
30 In anno vigesimotertio Nabuchodonosor, transtulit Nabuzardan magister militiæ animas Iudæorum septingentas quadraginta quinque. omnes ergo animæ, quatuor millia sexcentæ.
G
31 Et factum est in trigesimo septimo anno transmigrationis Ioakim regis Iuda, duodecimo mense, vigesima quinta mensis, eleuauit Euilmerodach rex Babylonis ipso anno regni sui, caput Ioakim regis Iuda, & eduxit eum de domo carceris.
32 Et locutus est cum eo bona, & posuit thronum eius super thronos regum, qui erant post se in Babylone.
33 Et mutauit vestimenta carceris eius, & comedebat panem coram eo semper cunctis diebus vitæ suæ.
34 Et cibaria eius, cibaria perpetua dabantur ei à rege Babylonis, statuta per singulos dies, vsque ad diem mortis suæ, cunctis diebus vitæ eius.

THRENI, IDEST LAMENTATIONES IEREMIÆ PROPHETÆ.

Et factum est postquam in captiuitatem redactus est Israël, & Ierusalem deserta est, sedit Ieremias propheta flens, & planxit lamentatione hac in Ierusalem, & amaro animo suspirans, & eiulans dixit:

CAPVT PRIMVM.

ALEPH.

A 1 QVomodo sedet sola ciuitas plena populo: facta est quasi vidua domina gentium: princeps prouinciarum facta est sub tributo.

BETH.

* Ier. 13. c 17.

2 *Plorans plorauit in nocte, & lacrymæ eius in maxillis eius: non est qui consoletur eam ex omnibus charis eius: omnes amici eius spreuerunt eam, & facti sunt ei inimici.

GHIMEL.

3 Migrauit Iudas propter afflictionem, & multitudinem seruitutis: habitauit inter gentes, nec inuenit requiem: omnes persecutores eius apprehenderunt eam inter angustias.

DALETH.

B 4 Viæ Sion lugent, eò quòd non sint qui veniant ad solemnitatem: omnes portæ eius destructæ: sacerdotes eius gementes: virgines eius squalidæ, & ipsa oppressa amaritudine.

HE.

5 Facti sunt hostes eius in capite, inimici eius locupletati sunt, quia Dominus locutus est super eam propter multitudinem iniquitatum eius: paruuli eius ducti sunt in captiuitatem ante faciem tribulantis.

VAV.

6 Et egressus est à filia Sion omnis decor eius: facti sunt principes eius velut arietes non inuenientes pascua: & abierunt absque fortitudine ante faciem subsequentis.

ZAIN.

C 7 Recordata est Ierusalem dierum afflictionis suæ, & præuaricationis omnium desiderabilium suorum, quæ habuerat à diebus antiquis, cùm caderet populus eius in manu hostili, & non esset auxiliator: viderunt eam hostes, & deriserunt sabbata eius.

HETH.

8 Peccatum peccauit Ierusalem, propterea instabilis facta est: omnes, qui glorificabant eam, spreuerunt illam, quia viderunt ignominiam eius: ipsa autem gemens conuersa est retrorsum.

TETH.

9 Sordes eius in pedibus eius, nec recordata est finis sui: deposita est vehementer, non habens cõsolatorem: vide Domine afflictionem meam, quoniam erectus est inimicus. D.

IOD.

10 Manum suam misit hostis ad omnia desiderabilia eius: quia vidit Gentes ingressas sanctuarium suum, de quibus præceperas ne intrarent in Ecclesiam tuam.

CAPH.

11 Omnis populus eius gemens, & quærens panem: dederunt pretiosa quæque pro cibo ad refocillandam animam. vide Domine & considera, quoniam facta sum vilis.

LAMED.

12 O vos omnes, qui transitis per viam, attendite, & videte si est dolor sicut dolor meus: quoniam vindemiauit me vt locutus est Dominus in die iræ furoris sui.

MEM.

13 De excelso misit ignem in ossibus meis, & erudiuit me: expandit rete pedibus meis, conuertit me retrorsum: posuit me desolatam, tota die mœrore confectam. E.

NVN.

14 Vigilauit iugum iniquitatum mearum: in manu eius conuolutæ sunt, & impositæ collo meo: infirmata est virtus mea: dedit me Dominus in manu, de qua non potero surgere.

SAMECH.

15 Abstulit omnes magnificos meos Dominus de medio mei: vocauit aduersum me tempus, vt contereret electos meos: torcular calcauit Dominus virgini filiæ Iuda.

AIN.

16 Idcircò ego plorans, & oculus meus deducens aquas: quia longè factus est à me consolator, conuertens animam meam: facti sunt filij mei perditi, quoniam inualuit inimicus. F Ier. 14 c. 17.

PHE.

17 Expandit Sion manus suas, non est qui consoletur eam: mandauit Dominus aduersum Iacob in circuitu eius hostes eius: facta est Ierusalem quasi polluta menstruis inter eos.

SADE.

18 Iustus est Dominus, quia os eius ad iracundiam prouocaui. audite obsecro vniuersi populi, & videte dolorem meum: virgines meæ, & iuuenes mei abierunt in captiuitatem.

COPH.

19 Vocaui amicos meos, & ipsi deceperunt me: sacerdotes mei, & senes mei in vrbe consumpti sunt: quia quæsierunt cibum sibi vt refocillarent animam suam.

RES.

20 Vide Domine quoniam tribulor, conturbatus est venter meus: subuersum est cor meum in memetipsa, quoniam amaritudine plena sum. foris interficit gladius, & domi mors similis est.

SIN.

21 Audierunt quia ingemisco ego, & non est qui consoletur me: omnes inimici mei audierunt malum meum, lætati sunt, quoniam tu fecisti: adduxisti diem consolationis, & fient similes mei.

THAV.

22 Ingrediatur omne malum eorum coram te: & vindemia eos, sicut vindemiasti me propter omnes iniquitates meas: multi enim gemitus mei, & cor meum mœrens.

CAPVT II.

ALEPH.

A 1 QVomodo obtexit caligine in furore
suo Dominus filiam Sion: proiecit te de cælo in terram inclytam Israël, & non est recordatus scabelli pedum suorum in die furoris sui.

BETH.

2 Præcipitauit Dominus, nec pepercit, omnia speciosa Iacob: destruxit in furore suo munitiones virginis Iuda, & deiecit in terram: polluit regnum, & principes eius.

GHIMEL.

3 Confregit in ira furoris sui omne cornu Israël: auertit retrorsum dexteram suam à facie inimici: & succendit in Iacob quasi ignem flammæ deuorantis in gyro.

DALETH.

B 4 Tetendit arcum suum quasi inimicus,
firmauit dexteram suam quasi hostis: & occidit omne quod pulchrum erat visu in tabernaculo filiæ Sion, effudit quasi ignem indignationem suam.

HE.

5 Factus est Dominus velut inimicus: præcipitauit Israël, præcipitauit omnia mœnia eius: dissipauit munitiones eius, & repleuit in filia Iuda humiliatum & humiliatam.

VAV.

6 Et dissipauit quasi hortum tentorium suum, demolitus est tabernaculum suum: obliuioni tradidit Dominus in Sion festiuitatem, & sabbatum; & in opprobrium, & in indignationem furoris sui, regem, & sacerdotem:

ZAIN.

C 7 Repulit Dominus altare suum, maledixit
sanctificationi suæ: tradidit in manu inimici muros turrium eius: vocem dederunt in domo Domini, sicut in die solemni.

HETH.

8 Cogitauit Dñs dissipare murum filiæ Sion: tetendit funiculum suum, & non auertit manum suam à perditione: luxitque antemurale, & murus pariter dissipatus est.

TETH.

9 Defixæ sunt in terra portæ eius: perdidit, & contriuit vectes eius; regem eius & principes eius in Gentibus: non est lex, & prophetæ eius non inuenerunt visionem à Domino.

IOD.

10 Sederunt in terra, conticuerunt senes filiæ Sion: consperserunt cinere capita sua, accincti sunt ciliciis, abiecerunt in terram capita sua virgines Ierusalem.

CAPH.

11 Defecerunt præ lacrymis oculi mei, D
conturbata sunt viscera mea: effusum est in terra iecur meum super contritione filiæ populi mei, cùm deficeret paruulus & lactens in plateis oppidi.

LAMED.

12 Matribus suis dixerunt: Vbi est triticum & vinum? cùm deficerent quasi vulnerati in plateis ciuitatis: cùm exhalarent animas suas in sinu matrum suarum.

MEM.

13 Cui comparabo te? vel cui assimilabo te, filia Ierusalem? cui exæquabo te, & consolabor te virgo filia Sion? magna est enim velut mare contritio tua: quis medebitur tui?

NVN.

14 Prophetæ tui viderunt tibi falsa, & E
stulta, nec aperiebant iniquitatem tuam, vt te ad pœnitentiam prouocarent: viderunt autem tibi assumptiones falsas, & eiectiones.

SAMECH.

15 Plauserunt super te manibus omnes transeuntes per viam: Sibilauerunt, & mouerunt caput suum super filiam Ierusalem. Hęccine est vrbs, dicentes, perfecti decoris, gaudium vniuersæ terræ?

PHE.

16 Aperuerunt super te os suum omnes F
inimici tui: sibilauerunt, & fremuerunt dentibus, & dixerunt: Deuorabimus: en ista est dies, quam expectabamus: inuenimus, vidimus.

AIN.

17 * Fecit Dominus quæ cogitauit, compleuit sermonem suum, quem præceperat à diebus antiquis: destruxit, & non pepercit, & lætificauit super te inimicum, & exaltauit cornu hostium tuorum.

* Leu. 26. b 14. Deut. 28 b 15.

SADE.

18 Clamauit cor eorum ad Dominum super muros filiæ Sion: * Deduc quasi torrentem lacrymas, per diem & noctem: non des requiem tibi, neque taceat pupilla oculi tui.

* Ier. 14. c. 17. Sup. 1. f. 16.

COPH.

19 Consurge, lauda in nocte, in principio vigiliarum: effunde sicut aquam cor tuum ante conspectum Domini: leua ad eum manus tuas pro anima paruulorum tuorum, qui defecerunt in fame in capite omnium compitorum.

RES.

20 Vide Domine, & considera quem vin- G
demiaueris ita: ergòne comedent mulieres fructum suum, paruulos ad mensuram

palmæ,

palmæ, ſi occiditur in ſanctuario Domini ſacerdos, & propheta?

SIN.

21 Iacuerunt in terra foris puer & ſenex: virgines meæ, & iuuenes mei ceciderunt in gladio: interfeciſti in die furoris tui: percuſſiſti, nec miſertus es.

THAV.

22 Vocaſti quaſi ad diem ſolemnem, qui terrerent me de circuitu, & non fuit in die furoris Domini qui effugeret, & relinqueretur, quos educaui, & enutriui, inimicus meus conſumpſit eos.

CAPVT III.

ALEPH.

A 1 EGo vir videns paupertatem meam in virga indignationis eius.

ALEPH.

2 Me minauit, & adduxit in tenebras, & non in lucem.

ALEPH.

3 Tantùm in me vertit, & conuertit manum ſuam tota die.

BETH.

4 Vetuſtam fecit pellem meam, & carnem meam, contriuit oſſa mea.

BETH.

5 Ædificauit in gyro meo, & circumdedit me felle, & labore.

BETH.

6 In tenebroſis collocauit me, quaſi mortuos ſempiternos.

GHIMEL.

7 Circumædificauit aduerſum me, vt non egrediar: aggrauauit compedem meum.

GHIMEL.

8 Sed & cùm clamauero, & rogauero: excluſit orationem meam.

GHIMEL.

B 9 Concluſit vias meas lapidibus quadris, ſemitas meas ſubuertit.

DALETH.

10 Vrſus inſidians factus eſt mihi: leo in abſconditis.

DALETH.

11 Semitas meas ſubuertit, & confregit me: poſuit me deſolatam.

DALETH.

12 Tetendit arcum ſuum, & poſuit me quaſi ſignum ad ſagittam.

HE.

13 Miſit in renibus meis filias pharetrę ſuę.

HE.

14 Factus ſum in deriſum omni populo meo, canticum eorum tota die.

HE.

15 Repleuit me amaritudinibus, inebriauit me abſynthio.

VAV.

16 Et fregit ad numerum dentes meos, cibauit me cinere.

VAV.

17 Et repulſa eſt à pace anima mea, oblitus ſum bonorum.

VAV.

C 18 Et dixi: Periꝫ finis meus, & ſpes mea à Domino.

ZAIN.

19 Recordare paupertatis, & tranſgreſſionis meæ, abſynthij, & fellis.

ZAIN.

20 Memoria memor ero, & tabeſcet in me anima mea.

ZAIN.

21 Hæc recolens in corde meo, ideò ſperabo.

HETH.

22 Miſericordiæ Domini quia non ſumus conſumpti: quia non defecerunt miſerationes eius.

HETH.

23 Noui diluculo, multa eſt fides tua.

HETH.

24 Pars mea Dominus, dixit anima mea: propterea expectabo eum.

TETH.

25 Bonus eſt Dominus ſperantibus in eum, animæ quærenti illum.

TETH.

26 Bonum eſt pręſtolari cum ſilentio ſalutare Dei.

TETH.

27 Bonum eſt viro, cùm portauerit iugum ab adoleſcentia ſua. D

IOD.

28 Sedebit ſolitarius, & tacebit: quia leuauit ſuper ſe.

IOD.

29 Ponet in puluere os ſuum, ſi fortè ſit ſpes.

IOD.

30 Dabit percutienti ſe maxillam, ſaturabitur opprobrijs.

CAPH.

31 Quia non repellet in ſempiternum Dominus.

CAPH.

32 Quia ſi abiecit, & miſerebitur ſecundùm multitudinem miſericordiarum ſuarum.

CAPH.

33 Non enim humiliauit ex corde ſuo, & abiecit filios hominum.

LAMED.

34 Vt contereret ſub pedibus ſuis omnes vinctos terræ.

LAMED.

35 Vt declinaret iudicium viri in conſpectu vultus Altiſſimi.

LAMED.

36 Vt peruerteret hominem in iudicio ſuo, Dominus ignorauit. E

MEM.

37 *Quis eſt iſte, qui dixit vt fieret, Domino non iubente? *Amos b.6.

MEM.

38 Ex ore Altiſſimi non egredientur nec mala nec bona?

MEM.

39 Quid murmurauit homo viuens, vir pro peccatis ſuis?

NVN.

40 Scrutemur vias noſtras, & quæramus, & reuertamur ad Dominum.

NVN.

41 Leuemus corda nostra cum manibus ad Dominum in cælos.

NVN.

42 Nos iniquè egimus, & ad iracundiam prouocauimus: idcircò tu inexorabilis es.

SAMECH.

43 Operuisti in furore, & percussisti nos. occidisti, nec pepercisti.

SAMECH.

44 Opposuisti nubem tibi, ne transeat oratio.

SAMECH.

F 45 Eradicationem, & abiectionem posuisti me in medio populorum.

PHE.

46 Aperuerunt super nos os suum omnes inimici.

PHE.

47 Formido & laqueus facta est nobis vaticinatio, & contritio.

PHE.

48 Diuisiones aquarum deduxit oculus meus, in contritione filiæ populi mei.

AIN.

49 Oculus meus afflictus est, nec tacuit, eò quòd non esset requies.

AIN.

50 Donec respiceret & videret Dominus de cælis.

AIN.

51 Oculus meus deprædatus est animam meam in cunctis filiabus vrbis meæ.

SADE.

52 Venatione cœperunt me quasi auem inimici mei gratis.

SADE.

53 Lapsa est in lacum vita mea, & posuerunt lapidem super me.

SADE.

54 Inundauerunt aquæ super caput meum: dixi: Perij.

COPH.

55 Inuocaui nomen tuum Domine de lacu nouissimo.

COPH.

G 56 Vocem meam audisti: ne auertas aurem tuam à singultu meo, & clamoribus.

COPH.

57 Appropinquasti in die, quando inuocaui te: dixisti: Ne timeas.

RES.

58 Iudicasti Domine causam animæ meæ, redemptor vitæ meæ.

RES.

59 Vidisti Domine iniquitatem illorum aduersum me: iudica iudicium meum.

RES.

60 Vidisti omnem furorem: vniuersas cogitationes eorum aduersum me.

SIN.

61 Audisti opprobrium eorum Domine, omnes cogitationes eorum aduersum me.

SIN.

62 Labia insurgentium mihi, & meditationes eorum aduersum me tota die.

SIN.

63 Sessionem eorum, & resurrectionem eorum, vide; ego sum psalmus eorum.

THAV.

64 Redde eis vicem Domine iuxta opera manuum suarum.

THAV.

65 Dabis eis scutum cordis laborem tuum.

THAV.

66 Persequeris in furore, & conteres eos sub cælis Domine.

CAPVT IV.

ALEPH.

1 QVomodo obscuratum est aurum, mutatus est color optimus, dispersi sunt lapides sanctuarij in capite omnium platearum. A

BETH.

2 Filij Sion inclyti, & amicti auro primo: quomodo reputati sunt in vasa testea, opus manuum figuli?

GHIMEL.

3 Sed & lamiæ nudauerunt mammam, lactauerunt catulos suos: filia populi mei crudelis, quasi struthio in deserto.

DALETH.

4 Adhæsit lingua lactentis ad palatum eius in siti: paruuli petierunt panem, & non erat qui frangeret eis.

HE.

5 Qui vescebantur voluptuosè, interierunt in vijs: qui nutriebantur in croceis, amplexati sunt stercora.

VAV.

6 Et maior effecta est iniquitas filiæ populi mei peccato Sodomorum, * quæ subuersa est in momento, & non ceperunt in ea manus. * 1. Gen. 19. c 24.

ZAIN.

7 Candidiores Nazaræi eius niue, nitidiores lacte, rubicundiores ebore antiquo, sapphiro pulchriores. B

HETH.

8 Denigrata est super carbones facies eorum, & non sunt cogniti in plateis: adhæsit cutis eorum ossibus: aruit, & facta est quasi lignum.

TETH.

9 Meliùs fuit occisis gladio, quàm interfectis fame: quoniam isti extabuerunt consumpti à sterilitate terræ.

IOD.

10 Manus mulierum misericordium coxeruent filios suos: facti sunt cibus earum, in contritione filiæ populi mei.

CAPH.

11 Compleuit Dominus furorem suum, effudit iram indignationis suæ: & succendit ignem in Sion, & deuorauit fundamenta eius.

LAMED.

12 Non crediderunt reges terræ, & vniuersi habitatores orbis, quoniam ingrederetur hostis & inimicus per portas Ierusalem:

MEM.

13 Propter peccata prophetarum eius: & iniquitates sacerdotum eius, qui effuderunt in medio eius sanguinem iustorum. C

NVN.

14 Errauerunt cæci in plateis, polluti sunt in sanguine: cumque non possent,

tenuerunt lacinias suas.

SAMECH.

15 Recedite polluti, clamauerunt eis: recedite, abite, nolite tangere: iurgati quippe sunt, & commoti dixerunt inter Gentes: Non addet vltrà vt habitet in eis.

PHE.

16 Facies Domini diuisit eos, non addet vt respiciat eos; facies sacerdotum non erubuerunt, neque senum miserti sunt.

AIN.

17 Cùm adhuc subsisteremus, defecerunt oculi nostri ad auxilium nostrum vanum: cùm respiceremus attenti ad gentem, quæ saluare non poterat.

SADE.

D 18 Lubricauerunt vestigia nostra in itinere platearum nostrarum, appropinquauit finis noster; completi sunt dies nostri, quia venit finis noster.

COPH.

19 Velociores fuerunt persecutores nostri aquilis cæli: super montes persecuti sunt nos, in deserto insidiati sunt nobis.

RES.

20 Spiritus oris nostri Christus Dominus captus est in peccatis nostris. cui diximus: In vmbra tua viuemus in Gentibus.

SIN.

21 Gaude, & lætare filia Edom, quæ habitas in Terra Hus: ad te quoque perueniet calix, inebriaberis, atque nudaberis.

THAV.

22 Completa est iniquitas tua filia Sion, non addet vltrà vt transmigret te: visitauit iniquitatem tuam filia Edom, discooperuit peccata tua.

ORATIO IEREMIÆ PROPHETÆ.
CAPVT V.

A 1 Recordare Domine quid acciderit nobis: intuere, & respice opprobrium nostrum.

2 Hæreditas nostra versa est ad alienos: domus nostræ ad extraneos.

3 Pupilli facti sumus absque patre, matres nostræ quasi viduæ.

4 Aquam nostram pecunia bibimus: ligna nostra pretio comparauimus.

5 Ceruicibus nostris minabamur, lassis non dabatur requies.

6 Ægypto dedimus manum, & Assyrijs vt saturaremur pane. B

7 Patres nostri peccauerunt, & non sunt: & nos iniquitates eorum portauimus.

8 Serui dominati sunt nostri: non fuit qui redimeret de manu eorum.

9 In animabus nostris afferebamus panem nobis, à facie gladij in deserto.

10 Pellis nostra, quasi clibanus exusta est à facie tempestatum famis.

11 Mulieres in Sion humiliauerunt, & virgines in ciuitatibus Iuda.

12 Principes manu suspensi sunt: facies senum non erubuerunt.

13 Adolescentibus impudicè abusi sunt: & C pueri in ligno corruerunt.

14 Senes defecerunt de portis, iuuenes de choro psallentium.

15 Defecit gaudium cordis nostri: versus est in luctum chorus noster.

16 Cecidit corona capitis nostri: væ nobis, quia peccauimus.

17 Propterea mœstum factum est cor nostrum, ideò contenebrati sunt oculi nostri.

18 Propter montem Sion quia disperijt, vulpes ambulauerunt in eo.

19 Tu autem Domine in æternum permanebis, solium tuum in generationem & generationem. D

20 Quare in perpetuum obliuisceris nostri? derelinques nos in longitudine dierum?

21 Conuerte nos Domine ad te; & conuertemur: innoua dies nostros, sicut à principio.

22 Sed proijciens repulisti nos, iratus es contra nos vehementer:

PROPHETIA BARVCH.

CAPVT PRIMVM.

Iudæi à Babylone mittunt ad eos qui erant in Ierusalem, librum Baruch vnà cum collectis pecunijs vt oblatis holocaustis orent pro ipsis, & pro Nabuchodonosor, filioque eius Baltassar: ac confitentur peccata sua.

A 1 ET hæc verba libri, quę scri-
psit Baruch filius Neriæ,
filij Maasiæ, filij Sedeciæ,
filij Sedei, filij Helciæ, in
Babylonia,
2 In anno quinto, in se-
ptimo die mensis, in tempore quo cœperunt
Chaldæi Ierusalem, & succenderunt eã igni.
3 Et legit Baruch verba libri huius ad au-
res Iechoniæ filij Ioakim regis Iuda, & ad
aures vniuersi populi venientis ad librum.
4 Et ad aures potentium filiorum regum,
& ad aures presbyterorum, & ad aures po-
puli, à minimo vsque ad maximum eorum
omnium habitantium in Babylonia, ad flu-
men Sodi.
5 Qui audientes plorabant, & ieiunabant,
& orabant in conspectu Domini.
6 Et collegerunt pecuniam secundùm
quòd potuit vniuscuiusque manus,
B 7 Et miserunt in Ierusalem ad Ioakim fi-
lium Helciæ filij Salom Sacerdotem, & ad
Sacerdotes, & ad omnem populum, qui in-
uenti sunt cum eo in Ierusalem:
8 Cùm acciperet vasa templi Domini, quæ
ablata fuerant de templo, reuocare in Terrã
Iuda decima die mensis Siuan vasa argentea,
quæ fecit Sedecias filius Iosiæ rex Iuda,
9 Posteaquam cœpisset Nabuchodonosor
rex Babylonis Iechoniam, & principes, &
cunctos potentes; & populum terræ, ab Ieru-
salem, & duxit eos vinctos in Babylonem.
10 Et dixerunt: Ecce misimus ad vos pecu-
nias, de quibus emite holocautomata, &
thus, & facite manna, & offerte pro peccato
ad aram Domini Dei nostri:
11 Et orate pro vita Nabuchodonosor re-
gis Babylonis, & pro vita Baltassar filij eius,
vt sint dies eorum sicut dies cæli super terrã:
12 Et vt det Dominus virtutem nobis, & C
illuminet oculos nostros, vt viuamus sub
vmbra Nabuchodonosor regis Babylonis,
& sub vmbra Baltassar filij eius, & seruiamus
eis multis diebus, & inueniamus gratiam in
conspectu eorum.
13 Et pro nobis ipsis orate ad Dominum
Deum nostrum: quia peccauimus Domino
Deo nostro, & non est auersus furor eius à
nobis vsque in hunc diem.
14 Et legite librum istum, quem misimus
ad vos recitari in templo Domini, in die so-
lemni, & in die opportuno:
15 Et dicetis: * Domino Deo nostro iusti- * Inf. 2. b. 6.
tia, nobis autem confusio faciei nostræ, sicut
est dies hæc omni Iuda, & habitantibus in
Ierusalem,
16 Regibus nostris, & principibus nostris,
& sacerdotibus nostris, & prophetis nostris,
& patribus nostris.
17 * Peccauimus ante Dominum Deũ no- * Da. 9. a. 5.
strum, & non credidimus, diffidentes in eũ:
18 Et non fuimus subiectibiles illi, & non D
audiuimus vocem Domini Dei nostri, vt
ambularemus in mandatis eius, quæ dedit
nobis.
19 A die, qua eduxit patres nostros de ter-
ra Ægypti, vsque ad diem hanc, eramus in-
credibiles ad Dominum Deum nostrum: &
dissipati recessimus, ne audiremus vocem
ipsius.
20 * Et adhæserunt nobis multa mala, & * Deut. 28. b. 15.
maledictiones: quæ constituit Dominus
Moysi seruo suo: qui eduxit patres nostros de
Terra Ægypti, dare nobis terram fluentem
lac & mel, sicut hodierna die.
21 Et non audiuimus vocem Domini Dei

nostri secundùm omnia verba prophetarum
quos misit ad nos:
22 Et abiuimus vnusquisque in sensum
cordis nostri maligni, operari dijs alienis, faciẽtes mala ante oculos Domini Dei nostri.

CAPVT II.

Iudæi in captiuitate, confitentur propter peccata sua contigisse sibi mala quæ Deus per prophetas suos fuerat comminatus; fusis ergo precibus petunt misericordiam, quam per Moysen fuerat pollicitus se resipiscentibus daturũ.

A 1 PRopter quod statuit Dominus Deus
noster verbum suum, quod locutus
est ad nos, & ad iudices nostros, qui iudicauerunt Israël, & ad reges nostros, & ad principes nostros, & ad omnem Israel, & Iuda:
2 Vt adduceret Dominus super nos mala
magna, quę non sunt facta sub cęlo, quemadmodum facta sunt in Ierusalem,* secundùm
*Deut. 28. f. 53.
quæ scripta sunt in lege Moysi,
3 Vt manducaret homo carnes filij sui, &
carnes filiæ suæ.
4 Et dedit eos sub manu regum omnium,
qui sunt in circuitu nostro: in improperium,
& in desolationem in omnibus populis, in
quibus nos dispersit Dominus.
5 Et facti sumus subtus, & non supra: quia
peccauimus Domino Deo nostro, non obaudiendo voci ipsius.
* Sup. 1. c. 15.
6 * Domino Deo nostro iustitia: nobis autem, & patribus nostris confusio faciei, sicut
est dies hæc.
B 7 Quia locutus est Dominus super nos
omnia mala hæc, quæ venerunt super nos:
8 Et non sumus deprecati faciem Domini
Dei nostri, vt reuerteremur vnusquisque nostrum à vijs nostris pessimis.
9 Et vigilauit Dominus in malis, & adduxit ea super nos: quia iustus est Dominus in
omnibus operibus suis, quæ mandauit
nobis:
10 Et non audiuimus vocem ipsius vt iremus in præceptis Domini, quæ dedit ante faciem nostram.
*Dan. 9. d. 15.
11 * Et nunc Domine Deus Israël, qui eduxisti populum tuum de Terra Ægypti in ma-
C nu valida, & in signis, & in prodigijs, & in
virtute tua magna, & in brachio excelso, &
fecisti tibi nomen sicut est dies iste:
12 Peccauimus, impiè egimus, iniquè gessimus, Domine Deus noster, in omnibus iustitijs tuis.
13 Auertatur ira tua à nobis: quia derelicti sumus pauci inter gentes, vbi dispersisti nos.
14 Exaudi Domine preces nostras, & orationes nostras, & educ nos propter te: & da
nobis inuenire gratiam ante faciem eorum,
qui nos abduxerunt.
15 Vt sciat omnis terra quia tu es Dominus Deus noster, & quia nomen tuum inuo-
*Deut. 26. c. 15. Isa. 63. d. 15
catum est super Israël, & super genus ipsius.
* Isa. 37. d. 17. 64. c. 9.
16 * Respice Domine de domo sancta tua
in nos, & inclina aurem tuam, & exaudi nos.
*Ps. 113. d. 17.
17 * Aperi oculos tuos, & vide: * quia non
D mortui, qui sunt in inferno, quorum spiritus
acceptus est à visceribus suis, dabunt honorem & iustificationem Domino:
18 Sed anima, quæ tristis est super magnitudine mali, & incedit curua, & infirma, &
oculi deficientes, & anima esuriens dat tibi
gloriam & iustitiam Domino.
19 Quia non secundùm iustitias patrum
nostrorum nos fundimus preces, & petimus
misericordiam ante conspectum tuum, Domine Deus noster.
20 Sed quia misisti iram tuam & furorem
tuum super nos, sicut locutus es in manu
puerorum tuorum prophetarum, dicens:
21 Sic dicit Dominus: Inclinate humerum E
vestrum, & ceruicem vestram, & opera facite
regi Babyloni: & sedebitis in terra, quam
dedi patribus vestris.
22 Quòd si non audieritis vocem Domini
Dei vestri operari regi Babyloniæ: defectionem vestram faciam de ciuitatibus Iuda, &
à foris Ierusalem.
23 Et auferam à vobis vocem iucunditatis, & vocem gaudij, & vocem sponsi, & vocem sponsæ, & erit omnis terra sine vestigio
ab inhabitantibus eam.
24 Et non audierunt vocem tuam, vt operarentur regi Babylonis: & statuisti verba
tua, quæ locutus es in manibus puerorum
tuorum prophetarum, vt transferrentur ossa
regum nostrorum, & ossa patrum nostrorum
de loco suo:
25 Et ecce proiecta sunt in calore solis, &
in gelu noctis: & mortui sunt in doloribus
pessimis, in fame & in gladio, & in emissione.
26 Et posuisti templum, in quo inuocatum F
est nomen tuum in ipso, sicut hæc dies, propter iniquitatem domus Israël, & domus
Iuda.
27 Et fecisti in nobis Domine Deus noster secundùm omnem bonitatem tuam, &
secundùm omnem miserationem tuam illam magnam:
28 Sicut locutus es in manu pueri tui
Moysi, in die qua præcepisti ei scribere legem tuam coram filijs Israël,
29 Dicens:* Si non audieritis vocẽ meam, * Leu. 26. b. 14 Deut. 28. b. 15.
multitudo hæc magna conuertetur in minimam inter Gentes, quò ego eos dispergam:
30 Quia scio quòd me nõ audiet populus.
populus est enim dura ceruice: & conuertetur ad cor suum in terra captiuitatis suæ:
31 Et scient quia ego sum Dominus Deus G
eorum, & dabo eis cor, & intelligent; & aures, & audient.
32 Et laudabunt me in terra captiuitatis
suæ, & memores erunt nominis mei.
33 Et auertent se à dorso suo duro, & à malignitatibus suis: quia reminiscentur viam
patrum suorum qui peccauerunt in me.
34 Et reuocabo illos in terram, quam iuraui patribus eorum, Abraham, Isaac, & Iacob, & dominabuntur eis: & multiplicabo
eos, & non minorabuntur.
35 Et statuam illis testamentum alterum
sempiternum, vt sim illis in Deum, & ipsi
erunt mihi in populum: & non mouebo amplius

plius populum meum, filios Israël à terra quam dedi illis.

CAPVT III.

Perseuerant confiteri peccata sua & patrum suorum, obsecrantes Deum pro misericordia: Israel in captiuitatem ductus est, eò quòd dereliquerit viam sapientiæ quæ non inuenitur à potentibus, diuitibus, aut gigantibus, sed populo Israel tradita fuerat à Deo, cui omnes suæ creaturæ obediunt: additurque de Christi aduentu in carnem.

A 1 ET nunc Domine omnipotens, Deus Israël, anima in angustijs, & spiritus anxius clamat ad te:

2 Audi Domine, & miserere, quia Deus es misericors, & miserere nostri: quia peccauimus ante te.

3 Quia tu sedes in sempiternum, & nos peribimus in æuum?

4 Domine omnipotens, Deus Israël, audi nunc orationem mortuorum Israël, & filiorum ipsorum qui peccauerunt ante te, & non audierunt vocem Domini Dei sui, & agglutinata sunt nobis mala.

5 Noli meminisse iniquitatum patrum nostrorum, sed memento manus tuæ, & nominis tui in tempore isto:

6 Quia tu es Dominus Deus noster, & laudabimus te Domine:

7 Quia propter hoc dedisti timorem tuum in cordibus nostris, & vt inuocemus nomen tuum, & laudemus te in captiuitate nostra, quia conuertimur ab iniquitate patrum nostrorum, qui peccauerunt ante te.

B 8 Et ecce nos in captiuitate nostra sumus hodie, qua nos dispersisti in improperium, & in maledictum, & in peccatum, secundùm omnes iniquitates patrum nostrorum, qui recesserunt à te Domine Deus noster.

9 Audi Israël mandata vitæ: auribus percipe, vt scias prudentiam.

10 Quid est Israël quod in terra inimicorum es?

11 Inueterasti in terra aliena, coinquinatus es cum mortuis: deputatus es cum descendentibus in infernum.

12 Dereliquisti fontem sapientiæ.

13 Nam si in via Dei ambulasses, habitasses vtique in pace sempiterna.

14 Disce vbi sit prudentia, vbi sit virtus, vbi sit intellectus: vt scias simul vbi sit longiturnitas vitæ & victus, vbi sit lumen oculorum, & pax.

15 Quis inuenit locum eius? & quis intrauit in thesauros eius.

16 Vbi sunt principes Gentium, & qui dominantur super bestias, quæ sunt super terram?

17 Qui in auibus cæli ludunt,

18 Qui argentum thesaurizant, & aurum, in quo confidunt homines, & non est finis acquisitionis eorum? qui argentum fabricant & soliciti sunt, nec est inuentio operum illorum?

19 Exterminati sunt, & ad inferos descenderunt, & alij loco eorum surrexerunt.

D 20 Iuuenes viderunt lumen, & habitauerunt super terram: viam autem disciplinæ ignorauerunt.

21 Neque intellexerunt semitas eius, neque filij eorum susceperunt eam, à facie ipsorum longè facta est:

22 Non est audita in Terra Chanaan, neque visa est Theman.

23 Filij quoque Agar, qui exquirunt prudentiam quæ de terra est, negotiatores Merrhæ, & Theman, & fabulatores, & exquisitores prudentiæ & intelligentiæ: viam autem sapientiæ nescierunt, neque commemorati sunt semitas eius.

24 O Israël, quàm magna est domus Dei, & ingens locus possessionis eius!

25 Magnus est, & non habet finem: excelsus & immensus.

26 Ibi fuerunt gigantes nominati illi, qui ab initio fuerunt, statura magna, scientes bellum.

27 Non hos elegit Dominus, neque viam disciplinæ inuenerunt: propterea perierunt.

28 Et quoniam non habuerunt sapientiam, interierunt propter suam insipientiam.

29 Quis ascendit in cælum, & accepit eam, & eduxit eam de nubibus?

30 Quis transfretauit mare, & inuenit illam? & attulit illam super aurum electum?

31 Non est qui possit scire vias eius, neque qui exquirat semitas eius.

32 Sed qui scit vniuersa, nouit eam, & adinuenit eam prudentia sua: qui præparauit terram in æterno tempore, & repleuit eam pecudibus, & quadrupedibus:

33 Qui emittit lumen, & vadit: & vocauit illud, & obedit illi in tremore.

34 Stellæ autem dederunt lumen in custodijs suis: & lætatæ sunt:

35 Vocatæ sunt, & dixerunt: Adsumus: & luxerunt ei cum iucunditate, qui fecit illas.

36 Hic est Deus noster, & non æstimabitur alius aduersus eum.

37 Hic adinuenit omnem viam disciplinæ, & tradidit illam Iacob puero suo, & Israël dilecto suo.

38 Post hæc in terris visus est, & cum hominibus conuersatus est.

CAPVT IV.

Ierusalem suam luget desolationem, hortaturque filios suos vt forti sint animo: nam sicut propter ipsorum peccata Deus eos tradidit aduersarijs, ita eis liberatus puniet hostes ipsorum.

A 1 HIc liber mandatorum Dei, & lex quæ est in æternum: omnes qui tenent eam, peruenient ad vitam; qui autem reliquerunt eam, in mortem.

2 Conuertere Iacob, & apprehende eam, ambula per viam ad splendorem eius contra lumen eius.

3 Ne tradas alteri gloriam tuam, & digni-

dignitatem tuam genti alienæ.
4 Beati sumus Israël: quia quæ Deo placent, manifesta sunt nobis.
5 Animæquior esto populus Dei, memorabilis Israël.
6 Venumdati estis Gentibus non in perditionem: sed propter quod in ira ad iracundiam prouocastis Deum, traditi estis aduersarijs.
B 7 Exacerbastis enim eum qui fecit vos, Deum æternum, immolantes demonijs, & non Deo.
8 Obliti enim estis Deum, qui nutriuit vos, & contristastis nutricem vestram Ierusalem.
9 Vidit enim iracundiam à Deo venientem vobis, & dixit: Audite confines Sion, adduxit enim mihi Deus luctum magnum:
10 Vidi enim captiuitatem populi mei, filiorum meorum, & filiarum, quam superduxit illis æternus.
11 Nutriui enim illos cum iucunditate: dimisi autem illos cum fletu & luctu.
12 Nemo gaudeat super me viduam, & desolatam: à multis derelicta sum propter peccata filiorum meorum, quia declinauerunt à lege Dei.
C 13 Iustitias autem ipsius nescierunt, nec ambulauerunt per vias mandatorum Dei, neque per semitas veritatis eius cum iustitia ingressi sunt.
14 Veniant confines Sion, & memorentur captiuitatem filiorum, & filiarum mearum, quam superduxit illis æternus.
15 Adduxit enim super illos gentem de longinquo, gentem improbam, & alterius linguæ:
16 Qui non sunt reueriti senem, neque puerorum miserti sunt, & abduxerunt dilectos viduę, & à filijs vnicam desolauerunt.
17 Ego autem quid possum adiuuare vos?
18 Qui enim adduxit super vos mala, ipse vos eripiet de manibus inimicorum vestrorum.
19 Ambulate filij, ambulate: ego enim derelicta sum sola.
D 20 Exui me stola pacis, indui autem me sacco obsecrationis, & clamabo ad Altissimum in diebus meis.
21 Animęquiores estote filij, clamate ad Dominum, & eripiet vos de manu principum inimicorum.
22 Ego enim speraui in ęternum salutem vestram: & venit mihi gaudium à sancto super misericordia, quę veniet vobis ab ęterno salutari nostro.
23 Emisi enim vos cum luctu & ploratu: reducet autem vos mihi Dominus cum gaudio & iucunditate in sempiternum.
E 24 Sicut enim viderunt vicinę Sion captiuitatem vestram à Deo, sic videbunt & in celeritate salutem vestram à Deo, quę superueniet vobis cum honore magno, & splendore ęterno.
25 Filij patienter sustinete iram, quę superuenit vobis: persecutus est enim te inimicus tuus, sed citò videbitis perditionem ipsius: & super ceruices ipsius ascendes.
26 Delicati mei ambulauerunt uias asperas: ducti sunt enim vt grex direptus ab inimicis.
27 Animæquiores estote filij, & proclamate ad Dominum: erit enim memoria vestra ab eo qui duxit vos.
28 Sicut enim fuit sensus vester vt erraretis à Deo: decies tantùm iterùm conuertentes requiretis eum.
29 Qui enim induxit vobis mala, ipse rursum adducet vobis sempiternam iucunditatem cum salute vestra, F
30 Animæquior esto Ierusalem, exhortatur enim te, qui te nominauit.
31 Nocentes peribunt, qui te vexauerunt: & qui gratulati sunt in tua ruina, punientur.
32 Ciuitates, quibus seruierunt filij tui, punientur; & quæ accepit filios tuos.
33 Sicut enim gauisa est in tua ruina, & lætata est in casu tuo, sic contristabitur in sua desolatione.
34 Et amputabitur exultatio multitudinis eius, & gaudimonium eius erit in luctum.
35 Ignis enim superueniet ei ab æterno in longiturnis diebus, & habitabitur à dęmonijs in multitudine temporis. G
36 * Circumspice Ierusalem ad Orientem, & vide iucunditatem à Deo tibi venientem. *Inf.5.b.5
37 Ecce enim veniunt collecti ab Oriente vsque ad Occidentem, in verbo sancti gaudentes in honorem Dei.

CAPVT V.

Iubetur Ierusalem luctum exuere, eò quòd filij eius cum ignominia ducti in captiuitatem, cum gloria sint ad eam reducendi.

1 EXue te Ierusalem stola luctus, & vexationis tuæ: & indue te decore, & A
honore eius, quæ à Deo tibi est, sempiternæ gloriæ.
2 Circumdabit te Deus diploide iustitię, & imponet mitram capiti honoris æterni.
3 Deus enim ostendet splendorem suum in te, omni qui sub cęlo est.
4 Nominabitur enim tibi nomen tuum à Deo in sempiternum: Pax iustitiæ, & honor pietatis. B
5 Exurge Ierusalem, & sta in excelso: * & circumspice ad Orientem, & vide collectos *Sup.4.g.36.
filios tuos ab Oriente sole vsque ad Occidentem, in verbo sancti gaudentes Dei memoria.
6 Exierunt enim abs te pedibus ducti ab inimicis: adducet autem illos Dominus ad C
te portatos in honore sicut filios regni.
7 Constituit enim Deus humiliare omnem montem excelsum, & rupes perennes, & conualles replere in æqualitatem terræ: vt ambulet Israel diligenter in honorem Dei.
8 Obumbrauerunt autem & siluæ, & D
omne lignum suauitatis, Israël ex mandato Dei.

9 Adducet enim Deus Israël cum iucunditate in lumine maiestatis suæ, cum misericordia, & iustitia, quæ est ex ipso.

CAPVT VI.

Iudæos apud Babylonios captiuos vaticinatur Ieremias post septem generationes liberandos: hortaturque, vt sibi caueant ab illorum idololatria, ostendens à plurimis effectibus imbecillia esse idola, penitusque sensu carentia, ac vanissima.

A EXemplar epistolæ, quam misit Ieremias ad abducendos captiuos in Babyloniā à rege Babyloniorum, vt annuntiaret illis secundùm quod præceptum est illi à Deo.

* Ier.25.b.9. 1 *PROPTER peccata, quæ peccastis ante Deum, abducemini in Babyloniam captiui à Nabuchodonosor rege Babyloniorum.

2 Ingressi itaque in Babylonem, eritis ibi annis plurimis, & temporibus longis, vsque ad generationes septem: post hoc autem educam vos inde cum pace.

* Isa.44.b.10. 3 *Nunc autem videbitis in Babylonia deos aureos & argenteos, & lapideos, & ligneos in humeris portari, ostentantes metum Gentibus.

4 Videte ergo ne & vos similes efficiamini factis alienis, & metuatis, & metus vos capiat in ipsis.

5 Visa itaque turba de retro, & ab ante, adorantes, dicite in cordibus vestris: Te oportet adorari Domine.

6 Angelus enim meus vobiscum est: ipse autem exquiram animas vestras.

7 Nam lingua ipsorum polita à fabro, ipsa etiam inaurata & inargentata, falsa sunt, & non possunt loqui.

8 Et sicut virgini amanti ornamenta; ita accepto auro fabricati sunt.

9 Coronas certè aureas habent super capita sua dij illorum: vnde subtrahunt sacerdotes ab eis aurum, & argentum, & arrogant illud in semetipsos.

10 Dant autem & ex ipso prostitutis, & meretrices ornant: & iterùm cùm receperint illud à meretricibus, ornant deos suos.

11 Hi autem non liberantur ab ærugine & tinea.

B 12 Opertis autem illis veste purpurea, extergunt faciem ipsorum propter puluerem domus, qui est plurimus inter eos.

13 Sceptrum autem habet vt homo, sicut iudex regionis, qui in se peccantem non interficit.

14 Habet etiam in manu gladium, & securim, se autem de bello, & à latronibus non liberat. vnde vobis notum sit quia non sunt dij.

15 Non ergo timueritis eos. Sicut enim vas hominis confractum inutile efficitur, tales sunt & dij illorum.

16 Constitutis illis in domo, oculi eorum pleni sunt puluere à pedibus introeuntium.

17 Et sicut alicui qui regem offendit, circumseptæ sunt ianuæ: aut sicut ad sepulchrum adductum mortuum, ita tutantur sacerdotes ostia clausuris & seris, ne à latronibus expolientur.

18 Lucernas accendunt illis, & quidem multas, ex quibus nullam videre possunt: sunt autem sicut trabes in domo.

19 Corda verò eorum dicunt elingere serpentes, qui de terra sunt, dum comedunt eos, & vestimentum ipsorum, & non sentiunt.

20 Nigræ fiunt facies eorum à fumo, qui in domo fit.

21 Supra corpus eorum, & supra caput eorum volant noctuæ, & hirundines, & aues etiam similiter & cattæ.

22 Vnde sciatis quia non sunt dij. Ne ergo timueritis eos.

23 Aurum etiam quod habent, ad speciem est. Nisi aliquis exterserit æruginem, non fulgebunt: neque enim dum conflarentur, sentiebant. C

24 Ex omni pretio empta sunt, in quibus spiritus non inest ipsis.

25 *Sine pedibus in humeris portantur, ostentantes ignobilitatem suam hominibus. * Isa.46.c.7.
Confundantur etiam qui colunt ea.

26 Propterea si ceciderint in terram, à semetipsis non consurgunt: neque si quis eum statuerit rectum, per semetipsum stabit: sed sicut mortuis munera eorum illis apponentur.

27 Hostias illorum vendunt sacerdotes ipsorum, & abutuntur: similiter & mulieres eorum decerpentes, neque infirmo, neque mendicanti aliquid impertiunt;

28 De sacrificijs eorum fœtæ & menstruatæ contingunt. Scientes itaque ex his quia non sunt dij, ne timeatis eos.

29 Vnde enim vocantur dij? Quia mulieres apponunt dijs argenteis, & aureis, & ligneis:

30 Et in domibus eorum sacerdotes sedent, habentes tunicas scissas, & capita, & barbam rasam, quorum capita nuda sunt.

31 Rugiunt autem clamantes contra deos suos, sicut in cœna mortui.

32 Vestimenta eorum auferunt sacerdotes, & vestiunt vxores suas, & filios suos.

33 Neque si quid mali patiuntur ab aliquo, neque si quid boni, poterunt retribuere: neque regem constituere possunt, neque auferre. D

34 Similiter neque dare diuitias possunt, neque malum retribuere. Si quis illis votum vouerit, & non reddiderit; neque hoc requirunt.

35 Hominem à morte non liberant, neque infirmum à potentiori eripiunt.

36 Hominem cæcum ad visum non restituunt, de necessitate hominem non liberabunt.

37 Viduæ non miserebuntur: neque orphanis benefacient.

38 Lapidibus de monte similes sunt dij illorum, lignei, & lapidei, & aurei, & argentei. Qui autem colunt ea, confundentur.

39 Quomodo ergo æstimandum est, aut dicendum, illos esse deos?

40 Adhuc enim ipsis Chaldæis non honorantibus ea: qui cùm audierint mutum non posse loqui, offerunt illud ad Bel, po-

stulantes ab eo loqui:
41 Quasi possint sentire qui non habent motum, & ipsi cum intellexerint, relinquent ea: sensum enim non habent ipsi dij illorum.
42 Mulieres autem circumdatæ funibus in vijs sedent, succendentes ossa oliuarum.
E
43 Cùm autem aliqua ex ipsis attracta ab aliquo transeunte dormierit cum eo, proximæ suæ exprobrat quòd ea non sit digna habita, sicut ipsa, neque funis eius diruptus sit.
44 Omnia autem quæ illis fiunt, falsa sunt: Quomodo æstimandum aut dicendum est, illos esse deos?
45 A fabris autem, & aurificibus facta sunt. Nihil aliud erunt, nisi id quod volunt esse sacerdotes.
46 Artifices etiam ipsi, qui ea faciunt, non sunt multi temporis. Numquid ergo possunt ea quæ fabricata sunt ab ipsis, esse dij?
47 Reliquerunt autem falsa & opprobrium posteà futuris.
48 Nam cùm superuenerit illis prælium, & mala; cogitant sacerdotes apud se, vbi se abscondant cum illis.
49 Quomodo ergo sentiri debeant quoniam dij sunt, qui nec de bello se liberant neque de malis se eripiunt?
50 Nam cùm sint lignea, inaurata, & inargentata, scietur posteà quia falsa sunt, ab vniuersis Gentibus, & regibus: quæ manifesta sunt quia non sunt dij, sed opera manuum hominum, & nullum Dei opus cum illis.
51 Vnde ergo notum est, quia non sunt dij, sed opera manuum hominum, & nullum Dei opus in ipsis est?
52 Regem regioni non suscitant, neque pluuiam hominibus dabunt.
F
53 Iudicium quoque non discernent, neque regiones liberabunt ab iniuria: quia nihil possunt, sicut corniculæ inter medium cœli & terræ.
54 Etenim cùm inciderit ignis in domum deorum ligneorum, argenteorum, & aureorum, sacerdotes quidem ipsorum fugient, & liberabuntur: ipsi verò sicut trabes in medio comburentur:
55 Regi autem, & bello non resistent. Quomodo ergo æstimandum est, aut recipiendum quia dij sunt?
56 Non à furibus, neque à latronibus se liberabunt dij lignei, & lapidei, & inaurati, & inargentati, quibus hi qui fortiores sunt,
57 Aurum, & argentum, & vestimentum quo operti sunt, auferent illis, & abibunt, nec sibi auxilium ferent.
58 Itaque melius est esse regem ostentantem virtutem suam; aut vas in domo vtile, in quo gloriabitur qui possidet illud; vel ostium in domo, quod custodit quæ in ipsa sunt; quàm falsi dij.
59 Sol quidem, & luna, ac sidera cùm sint splendida, & emissa ad vtilitates, obaudiunt.
60 Similiter & fulgur cum apparuerit, perspicuum est: idipsum autem & spiritus in omni regione spirat.
61 Et nubes, quibus cùm imperatum fuerit à Deo perambulare vniuersum orbem, perficiunt quod imperatum est eis. G
62 Ignis etiam missus desuper vt consumat montes, & siluas, facit quod præceptum est ei. Hæc autem neque speciebus, neque virtutibus vni eorum similia sunt.
63 Vnde neque existimandum est, neque dicendum, illos esse deos, quando non possunt neque iudicium iudicare, neque quidquam facere hominibus.
64 Scientes itaque quia non sunt dij, ne ergo timueritis eos.
65 Neque enim regibus maledicent, neque benedicent.
66 Signa etiam in cœlo Gentibus non ostendunt, neque vt sol lucebunt, neque illuminabunt vt luna.
67 Bestiæ meliores sunt illis, quæ possunt fugere sub tectum, ac prodesse sibi.
68 Nullo itaque modo nobis est manifestũ quia sunt dij: propter quod ne timeatis eos.
69 Nam sicut in cucumerario formido nihil custodit: ita sunt dij illorum lignei, & argentei, & inaurati.
70 Eodem modo & in horto spina alba, supra quam omnis auis sedet. Similiter & mortuo proiecto in tenebris, similes sunt dij illorum lignei, & inaurati, & inargentati.
71 A purpura quoque & murice, quæ supra illos tineant, scietis itaque quia non sunt dij. Ipsi etiam postremò comeduntur, & erunt opprobrium in regione.
72 Melior est homo iustus, qui non habet simulachra: nam erit longè ab opprobrijs.

PROPHETIA EZECHIELIS.

CAPVT PRIMVM.

Tempus & locus quibus Ezechieli ostensæ sunt visiones Dei: nempe in medio ignis similitudo quatuor animalium quæ describuntur, similiter & rotarum firmamenti, throni, & hominis in throno sedentis igne circumdati.

A 1 ET factũ est in trigesimo
anno, in quarto, in
quinta mensis, cùm es-
sem in medio captiuo-
rum * iuxta fluuium
Chobar, aperti sunt ce-
li, & vidi visiones Dei.

* Inf. 3. f. 23. 10. d. 20. 43. a. 3.

2 In quinta mensis, ipse est annus quintus
transmigrationis regis Ioachim,
B 3 Factum est verbum Domini ad Ezechie-
lem filium Buzi sacerdotem in terra Chal-
dæorum, secus flumen Chobar: & facta est
super eum ibi manus Domini.
4 Et vidi, & ecce ventus turbinis veniebat
ab Aquilone; & nubes magna, & ignis in-
uolens, & splendor in circuitu eius: & de
medio eius quasi species electri, id est de me-
dio ignis:
5 Et in medio eius similitudo quatuor ani-
malium: & hic aspectus eorum, similitudo
hominis in eis.
6 Quatuor facies vni, & quatuor pen-
næ vni.
7 Pedes eorum pedes recti, & planta pedis
eorum quasi planta pedis vituli, & scintillæ
quasi aspectus æris candentis.
8 Et manus hominis sub pennis eorum in
quatuor partibus: & facies & pennas per
quatuor partes habebant.
C 9 Iunctæque erant pennæ eorum alterius
ad alterum. non reuertebantur cùm incede-
rent: sed vnumquodque ante faciem suam
gradiebatur.
10 Similitudo autem vultus eorum: facies
hominis, & facies leonis à dextris ipsorum
quatuor; facies autem bouis à sinistris ipso-
rum quatuor, & facies aquilæ desuper ipso-
rum quatuor.
11 Facies eorum, & pennæ eorum extentæ
desuper: duæ pennæ singulorum iungeban-
tur, & duæ tegebant corpora eorum:
12 Et vnumquodque eorum coram facie
sua ambulabat: vbi erat impetus spiritus, il-
luc gradiebantur, nec reuertebantur cùm
ambularent. D
13 Et similitudo animalium, aspectus eo-
rum quasi carbonum ignis ardentium, &
quasi aspectus lampadarum. Hæc erat visio
discurrens in medio animalium, splendor
ignis, & de igne fulgur egrediens.
14 Et animalia ibant & reuertebantur, in
similitudinem fulguris coruscantis.
15 Cùmque aspicerem animalia, apparuit
rota vna super terram iuxta animalia, ha-
bens quatuor facies.
16 Et aspectus rotarum, & opus earum,
quasi visio maris: & vna similitudo ipsarum
quatuor: & aspectus earum, & opera, quasi
sit rota in medio rotæ.
17 Per quatuor partes earum euntes ibant,
& non reuertebantur cùm ambularent.
18 Statura quoque erat rotis, & altitudo, & E
horribilis aspectus: & * totum corpus oculis
plenum in circuitu ipsarum quatuor.

* Inf. 10. c. 12.

19 Cùmque ambularent animalia, ambu-
labant pariter & rotæ iuxta ea: & cùm ele-
uarentur animalia de terra, eleuabantur si-
mul & rotæ.
20 Quocumque ibat spiritus, illuc eunte
spiritu, & rotæ pariter eleuabantur, sequen-
tes eum. Spiritus enim vitæ erat in rotis.
21 Cum euntibus ibant; & cum stantibus
stabant: & cum eleuatis à terra, pariter ele-
uabantur & rotæ, sequentes ea: quia spiritus
vitæ erat in rotis.
22 Et similitudo super capita animalium

firma-

firmamenti, quasi aspectus crystalli horribilis,& extenti super capita eorum desuper.

23 Sub firmamento autem pennæ eorum rectæ alterius ad alterum: vnumquodque duabus alis velabat corpus suum, & alterum similiter velabatur.

24 Et audiebam sonum alarum, quasi sonum aquarum multarum,quasi sonum sublimis Dei: cum ambularent quasi sonus erat multitudinis vt sonus castrorum. cùmque starent, demittebantur pennæ eorum.

G 25 Nam cùm fieret vox super firmamentum,quod erat super caput eorum, stabant, & submittebant alas suas.

26 Et super firmamentum, quod erat imminens capiti eorum, quasi aspectus lapidis sapphiri similitudo throni: & super similitudinem throni, similitudo quasi aspectus hominis desuper.

27 Et vidi quasi speciem electri,velut aspectum ignis, intrinsecus eius per circuitum à lumbis eius & desuper, & à lumbis eius vsque deorsum, vidi quasi speciem ignis splendentis in circuitu.

28 Velut aspectum arcus cùm fuerit in nube in die pluuiæ. hic erat aspectus splendoris per gyrum.

CAPVT II.

Roboratur propheta exterritus, vt intrepidè arguat rebelles filios Israel,si quo modo tandem ab inueteratis peccatis resipiscant, & iubetur comedere librum scriptum intus & foris, in quo erant lamentationes,& carmen,& væ.

A
1 HÆc visio similitudinis gloriæ Domini: & vidi, & cecidi in faciem meam,& audiui vocem loquentis.Et dixit ad me: Fili hominis,sta super pedes tuos, & loquar tecum.

2 Et ingressus est in me spiritus postquam locutus est mihi, & statuit me supra pedes meos: & audiui loquentem ad me,

B 3 Et dicentem: Fili hominis, mitto ego te ad filios Israel, ad Gentes apostatrices, quę recesserunt à me: ipsi & patres eorum prę-uaricati sunt pactum meum vsque ad diem hanc.

4 Et filij dura facie, & indomabili corde sunt,ad quos ego mitto te: & dices ad eos: Hæc dicit Dominus Deus:

5 Si fortè vel ipsi audiant, & si fortè quiescant, quoniam domus exasperans est: & scient quia propheta fuerit in medio eorum.

C 6 Tu ergo fili hominis ne timeas eos, neque sermones eorum metuas, quoniam increduli & subuersores sunt tecum, & cum scorpionibus habitas.verba eorum ne timeas & vultus eorum ne formides, quia domus exasperans est.

7 Loqueris ergo verba mea ad eos, si fortè audiant, & quiescant: quoniam irritatores sunt.

D 8 Tu autem fili hominis audi quæcumque loquor ad te,& noli esse exasperans,sicut domus exasperatrix est: aperi os tuum, & comede quæcumque ego do tibi.

9 Et vidi,& ecce manus missa ad me, in qua erat inuolutus liber: & expandit illum coram me, * qui erat scriptus intus & foris: & scriptæ erant in eo lamentationes, & carmen, & væ. * Apoc.5.a.1.

CAPVT III.

Comesto libro datur prophetæ facies adamantina,vt intrepidè arguat durissimos filios Israel in transmigratione constitutos: missus autem constituitur speculator,qui si visum imminens malũ non annuntiauerit,eius qui perit reus efficitur: si autem annuntiauerit animam suam liberat,etiam si alius pereat:deinde campum ingressus,visaque ibi gloria Domini, iubetur in domo sua includi, tanquam vinctus ac mutus.

1 ET dixit ad me: Fili hominis quodcumque inueneris comede: comede volumen istud,& vadens loquere ad filios Israel. A

2 Et aperui os meum, & cibauit me volumine illo:

3 Et dixit ad me: Fili hominis venter tuus comedet,& viscera tua complebuntur volumine isto,quod ego do tibi. * Et comedi illud:& factum est in ore meo sicut mel dulce. * Apoc.10.d.9.10.

4 Et dixit ad me: Fili hominis vade ad domum Israël,& loqueris verba mea ad eos.

5 Non enim ad populum profundi sermonis & ignotæ linguæ tu mitteris, ad domum Israël.

6 Neque ad populos multos profundi sermonis,& ignotæ linguæ, quorum non possis audire sermones: & si ad illos mittereris,ipsi audirent te.

7 Domus autem Israël nolunt audire te: quia nolunt audire me,omnis quippe domus Israël attrita fronte est,& duro corde. B

8 Ecce dedi faciem tuam valentiorem faciebus eorum, & frontem tuam duriorem frontibus eorum.

9 Vt adamantem,& vt silicem dedi faciem tuam: ne timeas eos, neque metuas à facie eorum: quia domus exasperans est.

10 Et dixit ad me: Fili hominis, omnes sermones meos,quos ego loquor ad te, assume in corde tuo,& auribus tuis audi:

11 Et vade ingredere ad transmigrationem ad filios populi tui,& loqueris ad eos, & dices eis: Hæc dicit Dominus Deus: si fortè audiant,& quiescant. C

12 Et assumpsit me spiritus, & audiui post me vocem commotionis magnæ: Benedicta gloria Domini de loco suo;

13 Et vocem alarum animalium percutientium alteram ad alteram,& vocem rotarum sequentium animalia, & vocem commotionis magnę.

14 Spiritus quoque leuauit me, & assumpsit me: & abij amarus in indignatione spiritus mei:manus enim Domini erat mecum, confortans me. D

15 Et veni ad transmigrationem, ad aceruum nouarum frugum, ad eos qui habitabant iuxta flumen Chobar,& sedi vbi illi sedebant: & mansi ibi septem diebus mœrens in medio eorum.

16 Cùm autem pertransissent septem dies,

factum est verbum Domini ad me, dicens:
*Inf.33.b.7. 17 * Fili hominis speculatorem dedi te domui Israël: & audies de ore meo verbum, & annuntiabis eis ex me.
E 18 Si dicente me ad impium: Morte morieris: non annuntiaueris ei, neque locutus fueris vt auertatur à via sua impia, & viuat: ipse impius in iniquitate sua morietur, sanguinem autem eius de manu tua requiram.
19 Si autem tu annuntiaueris impio, & ille non fuerit conuersus ab impietate sua, & à via sua impia: ipse quidem in iniquitate sua morietur, tu autem animam tuam liberasti.
20 Sed & si conuersus iustus à iustitia sua fuerit, & fecerit iniquitatem: ponam offendiculum coram eo, ipse morietur, quia non annuntiasti ei: in peccato suo morietur, & non erunt in memoria iustitiæ eius, quas fecit: sanguinem verò eius de manu tua requiram.
F 21 Si autem tu annuntiaueris iusto vt non peccet iustus, & ille non peccauerit: viuens viuet, quia annuntiasti ei, & tu animam tuam liberasti.
22 Et facta est super me manus Domini, & dixit ad me: Surgens egredere in campum, & ibi loquar tecum.
23 Et surgens egressus sum in campum: & ecce ibi gloria Domini stabat quasi gloria,
* Sup.1.a.3. quam vidi * iuxta fluuium Chobar: & cecidi in faciem meam.
G 24 Et ingressus est in me spiritus, & statuit me super pedes meos: & locutus est mihi, & dixit ad me: Ingredere, & includere in medio domus tuæ.
25 Et tu fili hominis, ecce data sunt super te vincula, & ligabunt te in eis: & non egredieris de medio eorum.
26 Et linguam tuam adhærere faciam palato tuo, & eris mutus, nec quasi vir obiurgans: quia domus exasperans est.
27 Cùm autem locutus fuero tibi, aperiam os tuum, & dices ad eos: Hæc dicit Dominus Deus: Qui audit, audiat: & qui quiescit, quiescat: quia domus exasperans est.

CAPVT IV.

Iubetur propheta figurare obsidionem Ierusalem, ac dormire super latus sinistrum 390. diebus, super dextrum verò 40. ac vilem cibum & fœdè confectum sibi præparare: quibus designet calamitatem filiorum Israel, obsidionem & afflictionem habitantium Ierosolymis.

A 1 ET tu fili hominis sume tibi laterem, & pones eum coram te, & describes in eo ciuitatem Ierusalem.
2 Et ordinabis aduersus eam obsidionem, & ædificabis munitiones, & comportabis aggerem, & dabis contra eam castra, & pones arietes in gyro.
3 Et tu sume tibi sartaginem ferream, & pones eam in murum ferreum inter te, & inter ciuitatem: & obfirmabis faciem tuam ad eam, & erit in obsidionem, & circumdabis eam: signum est domui Israël.
4 Et tu dormies super latus tuum sinistrum & pones iniquitates domus Israël super eo, numero dierum quibus dormies super illud, & assumes iniquitatem eorum.
5 Ego autem dedi tibi annos iniquitatis eorum, numero dierum trecentos & nonaginta dies: & portabis iniquitatem domus Israël. B
6 Et cùm compleueris hæc, dormies super latus tuum dexterum secundò: & * assumes iniquitatem domus Iuda quadraginta diebus. diem pro anno, diem, inquam, pro anno dedi tibi. *Num.14.f.34.
7 Et ad obsidionem Ierusalem conuertes faciem tuam, & brachium tuum erit extentum: & prophetabis aduersus eam.
8 Ecce circumdedi te vinculis: & non te conuertes à latere tuo in latus aliud, donec compleas dies obsidionis tuæ.
9 Et tu sume tibi frumentum, & hordeum, & fabam, & lentem, & milium, & viciam: & mittes ea in vas vnum, & facies tibi panes numero dierum quibus dormies super latus tuum: trecentis & nonaginta diebus comedes illud.
10 Cibus autem tuus quo vesceris, erit in pondere viginti stateres in die: à tempore vsque ad tempus comedes illud. C
11 Et aquam in mensura bibes, sextam partem hin: à tempore vsque ad tempus bibes illud.
12 Et quasi subcinericium hordeaceum comedes illud: & stercore, quod egreditur de homine, operies illud in oculis eorum.
13 Et dixit Dominus: Sic comedent filij Israël * panem suum pollutum inter Gentes, ad quas eijciam eos. *Osee 9.a.4.
14 Et dixi: A a a, Domine Deus, ecce anima mea non est polluta; & morticinum: & laceratum à bestijs non comedi ab infantia mea vsque nunc, & non est ingressa in os meum omnis caro immunda.
15 Et dixit ad me: Ecce dedi tibi fimum boum pro stercoribus humanis: & facies panem tuum in eo. D
16 Et dixit ad me: Fili hominis: * Ecce ego conteram baculum panis in Ierusalem: & comedent panem in pondere, & in solicitudine: & aquam in mensura, & in angustia bibent: *Inf.5.d.16 14.d.13
17 Vt deficientibus pane & aqua, corruat vnusquisque ad fratrem suum: & contabescant in iniquitatibus suis.

CAPVT V.

Per detonsos capitis & barbæ prophetæ pilos iussu Domini, varieque consumptos, designantur Iudæi, propter sua peccata fame & gladio consumendi; sic vt patres filios, & filij patres comedant; reliqui verò in captiuitatem ducendi, vbi sint opprobrium ac stupor Gentibus, quarum superarunt scelera.

1 ET tu fili hominis sume tibi gladium acutum, radentem pilos: & assumes eum, & duces per caput tuum, & per barbam tuam: & assumes tibi stateram ponderis, & diuides eos. A
2 Tertiam partem igni combures in medio ciuitatis, iuxta completionem dierum

obsidio-

obsidionis: & assumes tertiam partem, &
concides gladio in circuitu eius: tertiam ve-
rò aliam disperges in ventum,& gladium nu-
dabo post eos.
3 Et sumes inde paruum numerum: & li-
gabis eos in summitate pallij tui.
4 Et ex eis rursum tolles,& proijcies eos in
medio ignis,& combures eos igni: & ex eo
egredietur ignis in omnem domum Israël.
5 Hæc dicit Dominus Deus: Ista est Ieru-
salem, in medio Gentium posui eam, & in
circuitu eius terras.
B 6 Et contempsit iudicia mea, vt plus esset
impia quàm Gentes; & præcepta mea, vltrà
quàm terræ quæ in circuitu eius sunt. iudi-
cia enim mea proiecerunt, & in præceptis
meis non ambulauerunt.
7 Idcircò hæc dicit Dominus Deus: Quia
superastis Gentes, quæ in circuitu vestro
sunt, & in præceptis meis non ambulastis,
& iudicia mea non fecistis, & iuxta iudicia
Gentium,quæ in circuitu vestro sunt, non
estis operati:
8 Ideò hæc dicit Dominus Deus:Ecce ego
ad te, & ipse ego faciam in medio tui iudicia
in oculis Gentium.
9 Et faciam in te quod non feci, & quibus
similia vltrà non faciam,propter omnes abo-
minationes tuas.
10 Ideo patres comedent filios in medio
tui, & filij comedent patres suos, & faciam
in te iudicia,& ventilabo vniuersas reliquias
tuas in omnem ventum.
C 11 Idcircò viuo ego,dicit Dominus Deus:
Nisi pro eo quòd sanctum meum violasti in
omnibus offensionibus tuis, & in cunctis
abominationibus tuis: ego quoque confrin-
gam, & non parcet oculus meus, & non
miserebor.
12 Tertia pars tui peste morietur, & fame
consumetur in medio tui: & tertia pars tui
in gladio cadet in circuitu tuo: tertiam verò
partem tuam in omnem ventum dispergam,
& gladium euaginabo post eos.
13 Et complebo furorem meum,& requie-
scere faciam indignationem meam in eis, &
consolabor: & scient quia ego Dominus lo-
cutus sum in zelo meo,cùm impleuero indi-
gnationem meam in eis.
D 14 Et dabo te in desertum & in oppro-
brium Gentibus,quæ in circuitu tuo sunt,in
conspectu omnis prætereuntis.
15 Et eris opprobrium, & blasphemia,
exemplum, & stupor in Gentibus, quæ in
circuitu tuo sunt,cùm fecero in te iudicia in
furore,& in indignatione, & in increpatio-
nibus iræ.
16 Ego Dominus locutus sum: Quando
misero sagittas famis pessimas in eos: quæ
erunt mortiferæ, & quas mittam vt disper-
dam vos: & famem congregabo super vos,&
*Sup.4.d.16. Inf 14.d 13. * conteram in vobis baculum panis.
17 Et immittam in vos famem, & bestias
pessimas vsque ad internecionem: & pesti-
lentia & sanguis transibunt per te, & gla-
dium inducam super te. ego Dominus locu-
tus sum.

CAPVT VI.

Propter multiplicem idololatriam filiorum Israel, prædicuntur eorum vrbes & excelsa dissipanda, & qui pestem, gladium & famem euaserint, dispergendi inter Gentes, vbi malis pressi, conuertentur ad Dominum.

1 ET factus est sermo Domini ad me, di- A
cens:
2 Fili hominis pone faciem tuam ad mon-
tes Israël,& prophetabis ad eos,
3 Et dices: * Montes Israël audite verbum *Inf.36.a.1.
Domini Dei:Hæc dicit Dominus Deus mon-
tibus,& collibus, rupibus, & vallibus: Ecce
ego inducam super vos gladium, & disper-
dam excelsa vestra,
4 Et demoliar aras uestras, & confringen-
tur simulachra uestra: & deijciam interfe-
ctos uestros ante idola uestra.
5 Et dabo cadauera filiorum Israël ante fa- B
ciem simulachrorum vestrorum: & disper-
gam ossa vestra circum aras vestras,
6 In omnibus habitationibus vestris.Vrbes
desertæ erunt,& excelsa demolietur,& dissi-
pabuntur:& interibunt aræ vestræ,& cõfrin-
gentur:& cessabunt idola vestra,& cõteretur
delubra vestra,& delebuntur opera vestra.
7 Et cadet interfectus in medio vestri: &
scietis quia ego sum Dominus.
8 Et relinquã in vobis eos,qui fugerint gla- C
diũ in Gentibus,cũ dispersero vos in terris.
9 Et recordabuntur mei liberati vestri in
Gentibus, ad quas captiui ducti sunt: quia
contriui cor eorum fornicans, & recedens à
me; & oculos eorum fornicantes post idola
sua: & displicebunt sibimet super malis quæ
fecerunt in vniuersis abominationibus suis.
10 Et scient,quia ego Dominus non fru-
strà locutus sum,vt facerem eis malum hoc.
11 Hæc dicit Dominus Deus:Percute ma-
num tuam,& allide pedem tuum,& dic:Heu
ad omnes abominationes malorum domus
Israël:quia gladio,fame,& peste ruituri sunt.
12 Qui longè est,peste morietur:qui autem
propè, gladio corruet: qui relictus fuerit: &
qui obsessus,fame morietur: & complebo in- D
dignationem meam in eis.
13 Et scietis quia ego Dominus, cùm fue-
rint interfecti vestri in medio idolorum ue-
strorũ,in circuitu ararum uestrarũ, in omni
colle excelso,& in cũctis sũmitatibus mõtiũ
& subtus omne lignum numerosũ, & subtus
uniuersa quercũ frondosam, locũ ubi accẽ-
derunt thura redolentia uniuersis idolis.
14 Et extendam manum meam super eos:
& faciam terram desolatam & destitutam, à
deserto Deblatha, in omnibus habitationi-
bus eorum: & scient quia ego Dominus.

CAPVT VII.

Denuntiat propheta totius terræ Iudæ extremam & ineuitabilem vastationem proximè imminere propter ipsorum scelera.

1 ET factus est sermo Domini ad me, di- A
cens:
2 Et tu fili hominis, hæc dicit Dominus
Deus terræ Israël: Finis venit, venit finis su-
per quatuor plagas terræ.
3 Nunc finis super te, & immittam furo-

rem meum in te: & iudicabo te iuxta vias
tuas: & ponam contra te omnes abomina-
tiones tuas.
4 Et non parcet oculus meus ſuper te, &
non miſerebor: ſed vias tuas ponam ſuper te,
& abominationes tuæ in medio tui erunt: &
ſcietis quia ego Dominus.
B 5 Hæc dicit Dominus Deus: Afflictio vna
afflictio ecce venit.
6 Finis venit, venit finis, euigilauit aduer-
ſum te: ecce venit.
7 Venit contritio ſuper te, qui habitas in
terra: venit tempus: propè eſt dies occiſio-
nis, & non gloriæ montium.
8 Nunc de propinquo effundam iram
meam ſuper te, & complebo furorem meum
in te: & iudicabo te iuxta vias tuas, & impo-
nam tibi omnia ſcelera tua.
C 9 Et non parcet oculus meus, nec miſere-
bor, ſed vias tuas imponam tibi, & abomi-
nationes tuæ in medio tui erunt: & ſcietis
quia ego ſum Dominus percutiens.
10 Ecce dies, ecce venit: egreſſa eſt con-
tritio, floruit virga, germinauit ſuperbia:
11 Iniquitas ſurrexit in virga impietatis;
non ex eis, & non ex populo, neque ex ſonitu
eorum: & non erit requies in eis.
12 Venit tempus, & appropinquauit dies:
qui emit, non lætetur: & qui vendit, non lu-
geat: quia ira ſuper omnem populum eius.
D 13 Quia qui vendit, ad id quod vendidit,
non reuertetur, & adhuc in viuentibus vita
eorum. viſio enim ad omnem multitudinem
eius non regredietur: & vir in iniquitate vi-
tæ ſuæ non confortabitur.
14 Canite tuba, præparentur omnes, &
non eſt qui vadat ad prælium: ira enim mea
ſuper vniuerſum populum eius.
15 Gladius foris; & peſtis & fames intrin-
ſecus: qui in agro eſt, gladio morietur: & qui
in ciuitate, peſtilentia & fame deuorabũtur.
16 Et ſaluabuntur qui fugerint ex eis: &
erunt in montibus quaſi columbæ conualliũ
omnes trepidi, vnuſquiſque in iniquitate ſua.
E 17 Omnes manus diſſoluentur, & omnia
genua fluent aquis.
*Iſa.15.a.2. Ier.48.f.37 18 * Et accingent ſe cilicijs, & operiet eos
formido, & in omni facie confuſio, & in
vniuerſis capitibus eorum caluitium.
19 Argentum eorum foras proijcietur, &
Prou.11 a.4 Soph.1.d.18. Eccli.5.c.10. aurum eorum in ſterquilinium erit. Argen-
tum eorum, & aurum eorum, non valebit li-
berare eos in die furoris Domini. Animam
ſuam non ſaturabunt, & ventres eorum non
F implebuntur quia ſcandalum iniquitatis eo-
rum factum eſt.
20 Et ornamentum monilium ſuorum in
ſuperbiam poſuerunt, & imagines abomi-
nationum ſuarum & ſimulachrorum fece-
runt ex eo: propter hoc dedi eis illud in im-
munditiam:
21 Et dabo illud in manus alienorum ad
diripiendum, & impijs terræ in prædam, &
contaminabunt illud,
22 Et auertam faciem meam ab eis, & vio-
labunt arcanum meum: & introibunt in il-
lud emiſſarij, & contaminabunt illud.
23 Fac concluſionem: quoniam terra ple-
na eſt iudicio ſanguinum, & ciuitas plena
iniquitate.
24 Et adducam peſſimos de Gentibus, & G
poſſidebunt domos eorum: & quieſcere fa-
ciam ſuperbiam potentium, & poſſidebunt
ſanctuaria eorum.
25 Anguſtia ſuperueniente, requirent pa-
cem, & non erit.
26 Conturbatio ſuper conturbationem
veniet, & auditus ſuper auditum: & quærent
viſionem de propheta, & lex peribit à ſacer-
dote, & conſilium à ſenioribus.
27 Rex lugebit, & princeps induetur mę-
rore, & manus populi terræ conturbabun-
tur. Secundùm viam eorum faciam eis, &
ſecundùm iudicia eorum iudicabo eos: &
ſcient quia ego Dominus.

CAPVT VIII.

*Ezechiel poſt viſam Dei ſimilitudinem, ſpi-
ritu raptus in Ieruſalem, videt peſſimas Iu-
dæorum idololatrias ſub varijs figuris: quare
dicit Dominus ſe eis non parciturum, nec ora-
tiones exauditurum.*

1 ET factum eſt in anno ſexto, in ſexto A
menſe, in quinta menſis: ego ſedebam
in domo mea, & ſenes Iuda ſedebant coram
me, & cecidit ibi ſuper me manus Domi-
ni Dei.
2 Et vidi, & ecce ſimilitudo quaſi aſpectus
ignis: ab aſpectu lumborum eius, & deorſum
ignis: & à lumbis eius, & ſurſum, quaſi aſpe-
ctus ſplendoris, vt viſio electri.
3 * Et emiſſa ſimilitudo manus apprehen- *Dan.14 f.35.
dit me in cincinno capitis mei: & eleuauit B
me ſpiritus inter terram & cęlum: & adduxit
me in Ieruſalem in viſione Dei, iuxta oſtium
interius, quod reſpiciebat ad Aquilonem, vbi
erat ſtatutum idolum zeli ad prouocandam
æmulationem.
4 Et ecce ibi gloria Dei Iſraël, ſecundùm
viſionem quam videram in campo.
5 Et dixit ad me: Fili hominis, leua oculos C
tuos ad viam Aquilonis. Et leuaui oculos
meos ad viam Aquilonis: & ecce ab Aquilo-
ne portæ altaris, idolum zeli in ipſo introitu.
6 Et dixit ad me: Fili hominis, putaſne, vi-
des tu quid iſti faciunt, abominationes ma-
gnas, quas domus Iſraël facit hic vt procul •
recedam à ſanctuario meo; & adhuc conuer-
ſus videbis abominationes maiores.
7 Et introduxit me ad oſtium atrij: & vidi:
& ecce foramen vnum in pariete.
8 Et dixit ad me: Fili hominis fode parie- D
tem. Et cùm fodiſſem parietem, apparuit
oſtium vnum.
9 Et dixit ad me: Ingredere, & vide abo-
minationes peſſimas, quas iſti faciunt hic.
10 Et ingreſſus vidi, ecce omnis ſimilitu-
do reptilium & animalium, abominatio, &
vniuerſa idola, domus Iſraël depicta erant in
pariete in circuitu per totum.
11 Et ſeptuaginta viri de ſenioribus domus E
Iſraël, & Iezonias filius Saphan ſtabat in me-
dio eorum, ſtantium ante picturas: & vnuſ-
quiſque habebat thuribulum in manu ſua: &
vapor nebulæ de thure conſurgebat.

12 Et

12 Et dixit ad me: Certè vides fili hominis
quæ ſeniores domus Iſraël faciunt in tene-
bris, vnuſquiſque in abſcondito cubili ſui:
dicunt enim: Non videt Dominus nos, dere-
liquit Dominus terram.
F 13 Et dixit ad me: Adhuc conuerſus vide-
bis abominationes maiores, quas iſti faciunt.
14 Et introduxit me per oſtium portæ do-
mus Domini, quod reſpiciebat ad Aquilo-
nem: & ecce ibi mulieres ſedebant plangen-
tes Adonidem.
15 Et dixit ad me: Certè vidiſti fili homi-
nis: adhuc conuerſus videbis abominationes
maiores his.
16 Et introduxit me in atrium domus Do-
mini interius: & ecce in oſtio templi Domi-
ni inter veſtibulum & altare, quaſi viginti-
quinque viri, dorſa habentes contra tem-
plum Domini, & facies ad Orientem: & ado-
rabant ad ortum Solis.
G 17 Et dixit ad me: Certè vidiſti fili homi-
nis: numquid leue eſt hoc domui Iuda, vt fa-
cerent abominationes iſtas, quas fecerunt
hic: quia replentes terram iniquitate, conuer-
ſi ſunt ad irritandum me? & ecce applicant
ramum ad nares ſuas.
18 Ergo & ego faciam in furore: non par-
cet oculus meus, nec miſerebor: & cùm cla-
mauerint ad aures meas voce magna, non
exaudiam eos.

CAPVT IX.

*Apparenter ſex viri iubentur omnes in Ie-
ruſalem trucidare, qui à viro lineis veſtito
non ſunt ſigno thau notati: quo facto Dominus
exclamanti prophetæ reſpondet id futurum
exigentibus ipſorum criminibus.*

A 1 ET clamauit in auribus meis voce ma-
gna, dicens: Appropinquauerunt viſi-
tationes vrbis, & vnuſquiſque vas interfe-
ctionis habet in manu ſua.
2 Et ecce ſex viri veniebant de via portæ
ſuperioris, quæ reſpicit ad Aquilonem: &
vniuſcuiuſque vas interitus in manu eius: vir
quoque vnus in medio eorum veſtitus erat
lineis, & atramentarium ſcriptoris ad renes
eius: & ingreſſi ſunt, & ſteterunt iuxta alta-
re æreum:
B 3 Et gloria Domini Iſraël aſſumpta eſt de
cherub, quæ erat ſuper eum ad limen domus:
& vocauit virum, qui indutus erat lineis,
& atramentarium ſcriptoris habebat in
lumbis ſuis.
4 Et dixit Dominus ad eum: Tranſi per
* Exod. 12. b. 7. Apoc. 7. a. 3. mediam ciuitatem in medio Ieruſalem: * &
ſigna thau ſuper frontes virorum gemen-
tium, & dolentium ſuper cunctis abomina-
tionibus, quæ fiunt in medio eius.
5 Et illis dixit, audiente me: Tranſite per
ciuitatem ſequentes eum, & percutite: non
parcat oculus veſter, neque miſereamini.
C 6 Senem, adoleſcentulum, & virginem, par-
uulum, & mulieres, interficite vſque ad in-
ternecionem: omnem autem, ſuper quem vi-
deritis thau, ne occidatis, & à ſanctuario
meo incipite. Cœperunt ergo à viris ſeniori-
bus, qui erant ante faciem domus.

7 Et dixit ad eos: Contaminate domum,
& implete atria interfectis: egredimini. Et
egreſſi ſunt, & percutiebant eos qui erant in
ciuitate.
8 Et cæde completa, remanſi ego: ruique
ſuper faciem meam, & clamans aio: Heu, heu,
heu, Domine Deus: ergone diſperdes omnes
reliquias Iſraël, effundens furorem tuum ſu-
per Ieruſalem?
9 Et dixit ad me: Iniquitas domus Iſraël & D
Iuda, magna eſt nimis valdè, & repleta eſt
terra ſanguinibus, & ciuitas repleta eſt auer-
ſione: dixerunt enim: Dereliquit Dominus
terram, & Dominus non videt.
10 Igitur & meus non parcet oculus, ne-
que miſerebor: viam eorum ſuper caput eo-
rum reddam.
11 Et ecce vir, qui erat indutus lineis, qui
habebat atramentarium in dorſo ſuo, re-
ſpondit verbum, dicens: Feci ſicut præce-
piſti mihi.

CAPVT X.

*Iubetur vir lineis veſtitus accipere prunas
ignis de medio rotarum, quæ ſunt ſubtus cheru-
bim, & ſuper ciuitatem effundere: deſcribitur
viſio Dei, Cherubim, & quatuor rotarum.*

1 ET vidi, & ecce in firmamento, quod A
erat ſuper caput cherubim, quaſi la-
pis ſapphirus, quaſi ſpecies ſimilitudinis ſo-
lij, apparuit ſuper ea.
2 Et dixit ad virum, qui indutus erat li-
neis, & ait: Ingredere in medio rotarum, quæ
ſunt ſubtus cherubim, & imple manum
tuam prunis ignis, quæ ſunt inter cherubim,
& effunde ſuper ciuitatem. Ingreſſuſque eſt
in conſpectu meo.
3 Cherubim autem ſtabant à dextris do-
mus cùm ingrederetur vir, & nubes imple-
uit atrium interius.
4 Et eleuata eſt gloria Domini deſuper
cherub ad limen domus: & repleta eſt domus
nube, & atrium repletum eſt ſplendore glo-
riæ Domini.
5 Et ſonitus alarum cherubim audiebatur
vſque ad atrium exterius, quaſi vox Dei om-
nipotentis loquentis.
6 Cùmque præcepiſſet viro, qui indutus B
erat lineis, dicens: Sume ignem de medio ro-
tarum, quæ ſunt inter cherubim: ingreſſus il-
le ſtetit iuxta rotam.
7 Et extendit cherub manũ de medio che-
rubim, ad ignem, qui erat inter cherubim: &
ſumpſit, & dedit in manus eius, qui indutus
erat lineis: qui accipiens egreſſus eſt.
8 Et apparuit in cherubim ſimilitudo ma-
nus hominis ſubtus pennas eorum.
9 Et vidi, & ecce quatuor rotæ iuxta che-
rubim: rota vna iuxta cherub vnum, & rota
alia iuxta cherub vnum: ſpecies autem rota-
rum erat quaſi viſio lapidis chryſolithi.
10 Et aſpectus earum ſimilitudo vna qua-
tuor: quaſi ſit rota in medio rotæ.
11 Cùmque ambularent, in quatuor par-
tes gradiebantur: & non reuertebantur
ambulantes, ſed ad locum, ad quem ire
declinabat quæ prima erat, ſequebantur &

ceteræ, nec conuertebantur.
12 Et omne corpus earum, & colla, & manus, & pennæ, & circuli, plenæ erant oculis in circuitu quatuor rotarum.
13 Et rotas istas vocauit volubiles, audiente me.
14 Quatuor autem facies habebat vnum: facies vna, facies cherub: & facies secunda, facies hominis: & in tertio facies leonis: & in quarto facies aquilæ.
15 Et eleuata sunt cherubim: ipsum est animal, quod videram iuxta fluuium Chobar.
16 Cumque ambularent cherubim, ibant pariter & rotæ iuxta ea: & cùm eleuarent cherubim alas suas vt exaltarentur de terra, non residebant rotæ, sed & ipsæ iuxtà erant.
17 Stantibus illis, stabant; & cum eleuatis eleuabantur. spiritus enim vitæ erat in eis.
D 18 Et egressa est gloria Domini à limine templi: & stetit super cherubim.
19 Et eleuantia cherubim alas suas exaltata sunt à terra coram me &: illis ingredientibus, rotæ quoque subsecutæ sunt: & stetit in introitu portæ domus Domini orientalis: & gloria Dei Israel erat super ea.
20 Ipsum est animal, quod vidi subter Deum Israel * iuxta fluuium Chobar: & intellexi quia cherubim essent. * Sup. 1. a. 1. 3.
21 Quatuor vultus vni, & quatuor alæ vni: & similitudo manus hominis sub alis eorum.
22 Et similitudo vultuum eorum, ipsi vultus quos videram iuxta fluuium Chobar, & intuitus eorum, & impetus singulorum ante faciem suam ingredi.

CAPVT XI.

Aduersus Iezoniam & Pheltiam qui dicebant, pessimum tractantes consilium, Nonne dudum ædificatæ sunt domus? hæc est lebes, nos autem carnes; *vaticinatur illos & quotquot nolunt resipiscere puniendos: & prophetante Ezechiele mortuus est Pheltias: reliquias autem Israel dicit se reducturum in terram ipsorum, & daturum eis cor carneum, vt colant ac timeant Dominum.*

A 1 ET eleuauit me spiritus, & introduxit me ad portam domus Domini orientalem, quæ respicit ad solis ortum: & ecce in introitu portæ vigintiquinque viri: & vidi in medio eorum Iezoniam filium Azur, & Pheltiam filium Banaiæ, principes populi.
2 Dixitque ad me: Fili hominis, hi sunt viri, qui cogitant iniquitatem, & tractant consilium pessimum in vrbe ista,
3 Dicentes: Nonne dudum ædificatæ sunt domus? hæc est lebes, nos autem carnes.
4 Idcircò vaticinare de eis, vaticinare fili hominis.
5 Et irruit in me spiritus Domini & dixit ad me: Loquere: Hæc dicit Dominus: Sic locuti estis domus Israël, & cogitationes cordis vestri ego noui.
6 Plurimos occidistis in vrbe hac, & implestis vias eius interfectis.
7 Propterea hæc dicit Dominus Deus: Interfecti vestri, quos posuistis in medio eius, hi sunt carnes, & hæc est lebes: & educam vos de medio eius. B
8 Gladium metuistis, & gladium inducam super vos, ait Dominus Deus.
9 Et eijciam vos de medio eius, daboque vos in manu hostium, & faciam in vobis iudicia.
10 Gladio cadetis: in finibus Israël iudicabo vos, & scietis quia ego Dominus.
11 Hæc non erit vobis in lebetem, & vos non eritis in medio eius in carnes: in finibus Israël iudicabo vos.
12 Et scietis quia ego Dominus: quia in præceptis meis non ambulastis, & iudicia mea non fecistis, sed iuxta iudicia Gentium, quæ in circuitu vestro sunt, estis operati.
13 Et factum est, cùm prophetarem, Pheltias filius Banaiæ mortuus est: & cecidi in faciem meam clamans voce magna, & dixi: Heu, heu, heu Domine Deus: consummationem tu facis reliquiarum Israël?
14 Et factum est verbum Domini ad me, dicens:
15 Fili hominis, fratres tui, fratres tui, viri propinqui tui, & omnis domus Israël, vniuersi, quibus dixerunt habitatores Ierusalem: Longè recedite à Domino, nobis data est terra in possessionem. C
16 Propterea hæc dicit Dominus Deus, quia longè feci eos in Gentibus, & quia dispersi eos in terris: ero eis in sanctificationem modicam in terris, ad quas venerunt.
17 Propterea loquere: Hæc dicit Dominus Deus: Congregabo vos de populis: & adunabo de terris in quibus dispersi estis, daboque vobis humum Israël.
18 Et ingredientur illuc, & auferent omnes offensiones, cunctasque abominationes eius de illa.
19 * Et dabo eis cor vnum, & spiritum nouum tribuam in visceribus eorum: & auferam cor lapideum de carne eorum, & dabo eis cor carneum: * Ier. 31. f. 33. Infr. 36. c. 26.
20 Vt in præceptis meis ambulent, & iudicia mea custodiant, faciantque ea: & sint mihi in populum, & ego sim eis in Deum. D
21 Quorum cor post offendicula & abominationes suas ambulat, horum viam in capite suo ponam: dicit Dominus Deus.
22 Et eleuauerunt cherubim alas suas, & rotæ cum eis: & gloria Dei Israël erat super ea.
23 Et ascendit gloria Domini de medio ciuitatis, stetitque super montem, qui est ad Orientem vrbis.
24 Et spiritus leuauit me, adduxitque in Chaldæam ad transmigrationem, in visione, in spiritu Dei: & sublata est à me visio, quam videram.
25 Et locutus sum ad transmigrationem omnia verba Domini, quæ ostenderat mihi.

CAPVT XII.

Ezechiel suis factis portendit futuram Ierusalem & regis ipsius captiuitatem, reliquis gladio, peste & fame in Ierusalem consumptis: ostendit etiam visionem prophetarum non cassam futuram, nec in longum differendam.

A 1 ET factus est sermo Domini ad me, dicens:

2 Fili hominis in medio domus exasperãtis tu habitas: qui oculos habent ad videndum, & non vident: & aures ad audiendum, & non audiunt: quia domus exasperans est.

3 Tu ergo fili hominis, fac tibi vasa transmigrationis, & transmigrabis per diem coram eis: transmigrabis autem de loco tuo ad locum alterum, in conspectu eorũ, si fortè aspiciant: quia domus exasperans est.

B 4 Et efferes foras vasa tua quasi vasa transmigrantis per diem in conspectu eorum: tu autem egredieris vespere coram eis, sicut egreditur migrans.

5 Ante oculos eorum perfode tibi parietem: & egredieris per eum.

6 In conspectu eorum in humeris portaberis, in caligine efferêris: faciem tuam velabis, & non videbis terram: quia portentum dedi te domui Israel.

7 Feci ergo sicut præceperat mihi Dominus: vasa mea protuli quasi vasa transmigrãtis per diem: & vesperè perfodi mihi parietem manu: & in caligine egressus sum, in humeris portatus in conspectu eorum.

C 8 Et factus est sermo Domini manè ad me dicens:

9 Fili hominis, numquid non dixerunt ad te domus Israël, domus exasperans: Quid tu facis?

10 Dic ad eos: Hæc dicit Dominus Deus: super ducem onus istud, qui est in Ierusalem, & super omnem domum Israël, quæ est in medio eorum.

11 Dic: Ego portentum vestrum quomodo feci, sic fiet illis in transmigrationem, & in captiuitatem ibunt.

12 Et dux, qui est in medio eorum, in humeris portabitur, in caligine egredietur: parietem perfodient vt educant eum: facies eius operietur vt non videat oculo terram.

D 13 * Et extendam rete meum super eum, & capietur in sagena mea: & adducam eum in Babylonem in terram Chaldæorum: & ipsam non videbit, ibique morietur.

*Inf. 17. f. 20.

14 Et omnes qui circa eum sunt, præsidiũ eius, & agmina eius, dispergam in omnem ventum: & gladium euaginabo post eos.

15 Et scient quia ego Dominus, quando dispersero illos in Gentibus, & disseminauero eos in terris.

16 Et relinquam ex eis viros paucos, à gladio, & fame, & pestilentia: vt enarrent omnia scelera eorum in Gentibus, ad quas ingredientur: & scient quia ego Dominus.

E 17 Et factus est sermo Domini ad me, dicens:

18 Fili hominis, panem tuum in conturbatione comede: sed & aquam tuam in festinatione & mœrore bibe.

19 Et dices ad populum terræ: Hæc dicit Dominus Deus ad eos, qui habitant in Ierusalem in terra Israël: Panem suum in sollicitudine comedent, & aquam suam in desolatione bibent: vt desoletur terra à multitudine sua, propter iniquitatem omnium qui habitant in ea.

20 Et ciuitates quæ nunc habitantur, desolatæ erunt, terraque deserta: & scietis quia ego Dominus. F

21 Et factus est sermo Domini ad me, dicens:

22 Fili hominis, quod est prouerbium istud vobis in terra Israël, dicentium: In longum differentur dies, & peribit omnis visio:

23 Ideò dic ad eos: Hæc dicit Dominus Deus: Quiescere faciam prouerbium istud: neque vulgò dicetur vltrà in Israël: & loquere ad eos quòd appropinquauerint dies, & sermo omnis visionis.

24 Non enim erit vltrà omnis visio cassa, neque diuinatio ambigua in medio filiorum Israël.

25 Quia ego Dominus loquar: & quodcumque locutus fuero verbum, fiet, & non prolongabitur amplius: sed in diebus vestris domus exasperans loquar verbum, & faciam illud, dicit Dominus Deus. G

26 Et factus est sermo Domini ad me, dicens:

27 Fili hominis, ecce domus Israël dicentium: visio, quam hic videt, in dies multos, & in tempora longa iste prophetat.

28 Propterea dic ad eos: Hæc dicit Dominus Deus: Non prolongabitur vltrà omnis sermo meus: verbum, quod locutus fuero, complebitur, dicit Dominus Deus.

CAPVT XIII.

Minatur Dominus pseudoprophetis ex suo cerebro diuinantibus, populumque seducentibus, falsam promittendo pacem, & parietem luto absque paleis liniendo; similiter & filiabus Israel de corde suo prophetantibus, & puluillos sub omni cubito consuentibus.

1 ET factus est sermo Domini ad me, dicens: A

2 Fili hominis, vaticinare ad prophetas Israël, qui prophetant: & dices prophetantibus de corde suo: Audite verbum Domini.

3 Hæc dicit Dominus Deus: * Væ prophetis insipientibus, qui sequuntur spiritum suum, & nihil vident.

*Ier. 23. a. 1. Inf. 14. c. 9. 34 a. 2.

4 Quasi vulpes in desertis, prophetæ tui Israël erant.

5 Non ascendistis ex aduerso, neque opposuistis murum pro domo Israël, vt staretis in prælio in die Domini.

6 Vident vana, diuinant mendacium, dicentes, Ait Dominus: cùm Dominus non miserit eos: & perseuerauerunt confirmare sermonem.

7 Numquid non visionem cassam vidistis, & diuinationem mendacem locuti estis; &

dicitis, Ait Dominus; cùm ego non sim locutus.

8 Propterea hæc dicit Dominus Deus: Quia locuti estis vana,& vidistis mendaciũ: ideò ecce ego ad vos,dicit Dominus Deus.

B 9 Et erit manus mea super prophetas, qui vident vana, & diuinant mendacium: in consilio populi mei non erunt,& in scriptura domus Israël non scribentur: nec in terram Israël ingredientur: & scietis quia ego Dominus Deus.

10 Eò quòd deceperint populum meum, dicentes: Pax, & non est pax: & ipse ædificabat parietem, illi autem liniebant eum luto absque paleis.

11 Dic ad eos qui liniunt absque temperatura,quòd casurus sit: erit enim imber inundans, & dabo lapides prægrandes desuper irruentes,& ventum procellæ dissipantem.

12 Siquidem ecce cecidit paries: numquid non dicetur vobis: Vbi est litura, quam linistis?

13 Propterea hæc dicit Dominus Deus: & erumpere faciam spiritum tempestatum in indignatione mea,& imber inundans in furore meo erit: & lapides grandes in ira in consumptionem.

C 14 Et destruam parietem, quem linistis absque temperamento: & adæquabo eum terræ,& reuelabitur fundamentum eius: & cadet,& consumetur in medio eius:& scietis & quia ego sum Dominus.

15 Et complebo indignationem meam in pariete, & in his qui liniunt eum absque temperamento,dicamque vobis: Non est paries,& non sunt qui liniunt eum.

16 Prophetæ Israël,qui prophetant ad Ierusalem,& vident ei visionem pacis: & non est pax, ait Dominus Deus.

17 Et tu fili hominis, pone faciem tuam contra filias populi tui, quæ prophetant de corde suo: & vaticinare super eas,

18 Et dic: Hæc dicit Dominus Deus: Væ quæ consuunt puluillos sub omni cubito manus: & faciunt ceruicalia sub capite vniuersæ ætatis ad capiendas animas: & cùm caperent animas populi mei, viuificabant animas eorum.

19 Et violabant me ad populum meum propter pugillum hordei, & fragmen panis, vt interficerent animas,quæ non moriuntur & viuificarent animas, quæ non viuunt, mentientes populo meo credenti mendacijs.

D 20 Propter hoc hæc dicit Dominus Deus: Ecce ego ad puluillos vestros quibus vos capitis animas volantes: & dirumpam eos de brachijs vestris: & dimittam animas, quas vos capitis,animas ad volandum.

21 Et dirumpam ceruicalia vestra,& liberabo populum meum de manu vestra,neque erunt vltrà in manibus vestris ad prædandum: & scietis quia ego Dominus.

22 Pro eo quòd mœrere fecistis cor iusti mendaciter, quem ego non contristaui: & confortastis manus impij, vt non reuerteretur à via sua mala, & viueret?

23 Propterea vana non videbitis, & diuinationes non diuinabitis amplius, & eruam populum meum de manu vestra: & scietis quia ego Dominus.

CAPVT XIV.

Comminatur Dominus idololatris qui veniunt ad prophetas, vt per eos consulant Dominum,dicens se illos perditurum, & prophetas decepturum,vt respondeant iuxta illorum iniquitates: Noe autem,Danielem & Iob sua iustitia liberaturos se tantùm,& non impios de fame,malis bestijs,gladio & peste,quæ in populum peccatorem immittet Dominus: additur etiam consolatio reliquiarum Israel.

1 ET venerunt ad me viri seniorum Israël, & sederunt coram me. A

2 Et factus est sermo Domini ad me, dicens:

3 Fili hominis, viri isti posuerunt immunditias suas in cordibus suis, & scandalum iniquitatis suæ statuerunt contra faciem suã: numquid interrogatus respondebo eis?

4 Propter hoc loquere eis, & dices ad eos: B Hæc dicit Dominus Deus: Homo homo de domo Israël: qui posuerit immunditias suas in corde suo, & scandalum iniquitatis suæ statuerit contra faciem suam, & venerit ad prophetam interrogans per eum me: ego Dominus respondebo ei in multitudine immunditiarum suarum:

5 Vt capiatur domus Israël in corde suo quo recesserunt à me in cunctis idolis suis.

6 Propterea dic ad domum Israël: Hæc dicit Dominus Deus:Conuertimini,& recedite ab idolis vestris, & ab vniuersis contaminationibus vestris auertite facies vestras.

7 Quia homo homo de modo Israël,& de proselytis quicumque aduena fuerit in Israël si alienatus fuerit à me, & posuerit idola sua in corde suo, & scandalum iniquitatis suæ statuerit contra faciem suam, & venerit ad prophetam vt interroget per eum me: ego Dominus respondebo ei per me.

8 Et ponam faciem meam super hominem C illum, & faciam eum in exemplum, & in prouerbium, & disperdam eum de medio populi mei: & scietis quia ego Dominus.

9 * Et propheta cùm errauerit, & locutus fuerit verbum: ego Dominus decepi prophetam illum: & extendam manum meam super illum, & delebo eum de medio populi mei Israël. * Sup. 13. a. 3.

10 Et portabunt iniquitatem suam: iuxta iniquitatem interrogantis,sic iniquitas prophetæ erit:

11 Vt non erret vltrà domus Israël à me, neque polluatur in vniuersis præuaricationibus suis: sed sint mihi in populum, & ego sim eis in Deum, ait Dominus exercituum.

12 Et factus est sermo Domini ad me, dicens: D

13 Fili hominis, terra cùm peccauerit mihi, vt præuaricetur præuaricans, extendam manum meam super eam,& * conteram virgam panis eius: & immittam in eam famem, & interficiam de ea hominem, & iumentum. * Sup. 4. d. 10. 5. d. 15

14 Et si fuerint tres viri isti in medio eius,

Noë, Daniel, & Iob: ipsi iustitia sua libera-
bunt animas suas, ait Dominus exercituum.
E 15 Quòd si & bestias pessimas induxero
super terram vt vastem eam; & fuerit inuia,
eò quòd non sit pertransiens propter be-
stias:
16 Tres viri isti si fuerint in ea, viuo ego,
dicit Dominus Deus, quia nec filios, nec fi-
lias liberabunt: sed ipsi soli liberabuntur,
terra autem desolabitur.
17 Vel si gladium induxero super terram
illam, & dixero gladio: Transi per terram: &
interfecero de ea hominem, & iumentum.
18 Et tres viri isti fuerint in medio eius:
viuo ego, dicit Dominus Deus, non libera-
bunt filios, neque filias: sed ipsi soli libera-
buntur.
F 19 Si autem & pestilentiam immisero su-
per terram illam, & effudero indignationem
meam super eam, in sanguine, vt auferam ex
ea hominem, & iumentum.
20 Et Noë, & Daniel, & Iob fuerint in me-
dio eius: viuo ego, dicit Dominus Deus,
quia filium & filiam non liberabunt: sed ipsi
iustitia sua liberabunt animas suas.
21 Quoniam hæc dicit Dominus Deus:
Quòd & si quatuor iudicia mea pessima, gla-
dium, & famem, ac bestias malas, & pestilen-
tiam, immisero in Ierusalem, vt interficiam
de ea hominem, & pecus.
G 22 Tamen relinquetur in ea saluatio edu-
centium filios, & filias: ecce ipsi ingredien-
tur ad vos, & videbitis viam eorum, & adin-
uentiones eorum, & consolabimini super
malo, quod induxi in Ierusalem, in omnibus
quæ importaui super eam.
23 Et consolabuntur vos, cùm videritis
viam eorum, & adinuentiones eorum: & co-
gnoscetis quòd non frustrà fecerim omnia,
quæ feci in ea, ait Dominus Deus.

CAPVT XV.

Sicut lignum de vite præcisum soli seruit igni, ita Iudæos ob inueterata peccata cum Ierusalem prædicit exurendos.

A 1 ET factus est sermo Domini ad me, di-
cens:
2 Fili hominis quid fiet de ligno vitis, ex
omnibus lignis nemorum, quæ sunt inter li-
gna siluarum?
3 Numquid tolletur de ea lignum, vt fiat
opus, aut fabricabitur de ea paxillus, vt de-
pendeat in eo quodcumque vas.
4 Ecce igni datum est in escam: vtramque
partem eius consumpsit ignis, & medietas
eius redacta est in fauillam: numquid vtile
erit ad opus?
B 5 Etiam cùm esset integrum, non erat
aptum ad opus: quantò magis cùm illud ignis
deuorauerit, & combusserit, nihil ex eo fiet
operis?
6 Propterea hæc dicit Dominus Deus:
Quomodo lignum vitis inter ligna siluarum
quod dedi igni ad deuorandum, sic tradam
habitatores Ierusalem.
7 Et ponam faciem meam in eos: de igne
egredientur, & ignis consummet eos: & scie-
tis quia ego Dominus, cùm posuero faciem
meam in eos,
8 Et dedero terram inuiam, & desolatam:
eò quòd præuaricatores extiterint, dicit Do-
minus Deus.

CAPVT XVI.

Ierusalem prius abiectissima, mirum in modum à Deo exaltata, ostendit ingratitudinem varia idololatria, in qua & Samariam & Sodomam superauit: idcircò tradet eam Dominus in vastationem & in ignominiam omnibus gentibus: seruabit tamen pactum reliquiis suis.

1 ET factus est sermo Domini ad me, di- A
cens:
2 Fili hominis, notas fac Ierusalem abomi-
nationes suas.
3 Et dices: Hæc dicit Dominus Deus Ieru-
salem: Radix tua, & generatio tua de Terra
Chanaan: pater tuus Amorrhæus, & mater
tua Cethæa,
4 Et quando nata es, in die ortus tui, non
est præcisus vmbilicus tuus, & aqua non es
lota in salutem, nec sale salita, nec inuoluta
pannis.
5 Non pepercit super te oculus vt faceret
tibi vnum de his, misertus tui: sed proiecta
es super faciem terræ in abiectione animæ
tuæ, in die qua nata es.
6 Transiens autem per te, vidi te conculca-
ri in sanguine tuo. & dixi tibi cùm esses in
sanguine tuo; Viue. dixi, inquam, tibi: In
sanguine tuo viue.
7 Multiplicatam quasi germen agri dedi
te: & multiplicata es, & grandis effecta, &
ingressa es, & peruenisti ad mundum mulie-
brem: vbera tua intumuerunt, & pilus tuus
germinauit: & eras nuda, & confusione
plena.
8 Et transiui per te, & vidi te: & ecce tem-
pus tuum, tempus amantium: & expandi
amictum meum super te, & operui ignomi-
niam tuam. Et iuraui tibi, & ingressus
sum pactum tecum (ait Dominus Deus) &
facta es mihi.
9 Et laui te aqua, & emundaui sanguinem
tuum ex te: & vnxi te oleo.
10 Et vestiui te discoloribus, & calceaui te
ianthino: & cinxi te bysso, & indui te sub-
tilibus.
11 Et ornaui te ornamento, & dedi armil- B
las in manibus tuis, & torquem circa collum
tuum.
12 Et dedi inaurem super os tuum, & cir-
culos auribus tuis, & coronam decoris in ca-
pite tuo.
13 Et ornata es auro, & argento, & vestita
es bysso & polymito, & multicoloribus: si-
milam, & mel, & oleum comedisti, & decora
facta es vehementer nimis: & profecisti in re-
gnum.
14 Et egressum est nomen tuum in Gentes
propter speciem tuam: quia perfecta eras in
decore meo, quem posueram super te, dicit
Dominus Deus.
15 Et habens fiduciam in pulchritudine
tua, fornicata es in nomine tuo: & exposuisti

fornicationem tuam omni transeunti, vt eius fieres.
16 Et sumens de vestimentis tuis, fecisti tibi excelsa hinc inde consuta: & fornicata es super eis, sicut non est factum, neque futurum est.
17 Et tulisti vasa decoris tui de auro meo, atque argento meo, quæ dedi tibi: & fecisti tibi imagines masculinas, & fornicata es in eis.
18 Et sumpsisti vestimenta tua multicoloria, & operuisti illas: & oleum meum, & thymiama meum posuisti coram eis.
19 Et panem meum, quem dedi tibi, similam, & oleum, & mel, quibus enutriui te, posuisti in conspectu eorum in odorem suauitatis, & factum est, ait Dominus Deus.
C
20 Et tulisti filios tuos, & filias tuas, quas generasti mihi: & immolasti eis ad deuorandum. Numquid parua est fornicatio tua?
21 Immolasti filios meos, & dedisti, illos consecrans, eis.
22 Et post omnes abominationes tuas, & fornicationes, non es recordata dierum adolescentiæ tuæ, quando eras nuda, & confusione plena conculcata in sanguine tuo.
23 Et accidit post omnem malitiam tuam (væ, væ tibi, ait Dominus Deus.)
24 Et ædificasti tibi lupanar, & fecisti tibi prostibulum in cunctis plateis.
25 Ad omne caput viæ ædificasti signum prostitutionis tuæ: & abominabilem fecisti decorem tuum: & diuisisti pedes tuos omni transeunti, & multiplicasti fornicationes tuas.
26 Et fornicata es cum filijs Ægypti vicinis tuis magnarum carnium: & multiplicasti fornicationem tuam ad irritandum me.
27 Ecce ego extendam manum meam super te, & auferam iustificationem tuam: & dabo te in animas odientium te filiarum Palæstinarum, quæ erubescunt in via tua scelerata.
28 Et fornicata es in filijs Assyriorum, eò quòd needum fueris expleta: & postquam fornicata es, nec sic es satiata.
29 Et multiplicasti fornicationem tuam in Terra Chanaam cum Chaldæis: & nec sic satiata es.
30 In quo mundabo cor tuum, ait Dominus Deus, cùm facias omnia hæc opera mulieris meretricis, & procacis?
D
31 Quia fabricasti lupanar tuum in capite omnis viæ, & excelsum tuum fecisti in omni platea: nec facta es quasi meretrix fastidio augens pretium,
32 Sed quasi mulier adultera, quæ super virum suum inducit alienos.
33 Omnibus meretricibus dantur mercedes: tu autem dedisti mercedes cunctis amatoribus tuis, & dona donabas eis, vt intrarent ad te vndique ad fornicandum tecum.
34 Factumque est in te contra consuetudinem mulierum in fornicationibus tuis, & post te non erit fornicatio: in eo enim quòd dedisti mercedes, & mercedes non accepisti, factum est in te contrarium.
35 Proptereà meretrix audi verbum Dñi.
36 Hæc dicit Dominus Deus: Quia effusum est æs tuũ, & reuelata est ignominia tua in fornicationibus tuis super amatores tuos, & super idola abominationum tuarum in sanguine filiorum tuorum, quos dedisti eis:
37 Ecce ego congregabo omnes amatores tuos, quibus commista es; & omnes quos dilexisti, cum vniuersis quos oderas: & congregabo eos super te vndique, & nudabo ignominiam tuam coram eis, & * videbunt omnem turpitudinem tuam. * Infr. 23. b. 10.
E
38 Et iudicabo te iudicijs adulterarum, & effundentium sanguinem: & dabo te in sanguinem furoris & zeli.
39 Et dabo te in manus eorum, & destruet lupanar tuum: & demolientur prostibulum tuum: & denudabunt te vestimentis tuis, & auferent vasa decoris tui: & derelinquent te nudam, plenamque ignominia:
40 Et adducent super te multitudinem, & lapidabunt te lapidibus, & trucidabunt te gladijs suis.
41 * Et comburent domos tuas igni, & facient in te iudicia in oculis mulierum plurimarum: & desines fornicari, & mercedes vltrà non dabis. * 4. Reg. 25. b. 9.
42 Et requiescet indignatio mea in te: & auferetur zelus meus à te & quiescam: nec irascar ampliùs.
43 Eò quòd non fueris recordata dierum adolescentiæ tuæ: & prouocasti me in omnibus his: quapropter & ego vias tuas in capite tuo dedi, ait Dominus Deus, & non feci iuxta scelera tua in omnibus abominationibus tuis.
44 Ecce omnis, qui dicit vulgò prouerbium, in te assumet illud, dicens: Sicut mater, ita & filia eius.
45 Filia matris tuæ es tu, quæ proiecit virum suum, & filios suos: & soror sororum tuarum es tu, quæ proiecerunt viros suos, & filios suos: mater vestra Cethæa, & pater vester Amorrhæus.
46 Et soror tua maior, Samaria, ipsa & filiæ eius, quæ habitant ad sinistram tuam: soror autem tua minor te, quæ habitat à dextris tuis, Sodoma, & filiæ eius.
F
47 Sed nec in vijs earum ambulasti, neque secundùm scelera earum fecisti pauxillum minus: pænè sceleratiora fecisti illis in omnibus vijs tuis.
48 Viuo ego, dicit Dominus Deus, quia non feci Sodoma soror tua, ipsa, & filiæ eius, sicut fecisti tu, & filiæ tuæ.
49 * Ecce hæc fuit iniquitas Sodomæ sororis tuæ, superbia, saturitas panis & abundantia, & otium ipsius, & filiarum eius: & manum egeno & pauperi non porrigebant. * Gen. 19. c. 24.
50 Et eleuatæ sunt, & fecerunt abominationes coram me: & abstuli eas sicut vidisti.
51 Et Samaria dimidium peccatorum tuorum non peccauit: sed vicisti eas sceleribus tuis, & iustificasti sorores tuas in omnibus abominationibus tuis, quas operata es.
52 Ergo & tu porta confusionem tuam, quæ vicisti sorores tuas peccatis tuis,

ſceleratiùs agens ab eis: iuſtificatæ ſunt enim
à te: ergo & tu confundere, & porta ignomi-
niam tuam, quæ iuſtificaſti ſorores tuas.
53 Et conuertam reſtituens eas conuerſio-
ne Sodomorum cum filiabus ſuis, & conuer-
ſione Samariæ, & filiarum eius: & conuertam
reuerſionem tuam in medio earum,
G 54 Vt portes ignominiam tuam, & confun-
daris in omnibus, quæ feciſti conſolans eas.
55 Et ſoror tua Sodoma, & filiæ eius reuer-
tentur ad antiquitatem ſuam: & Samaria, &
filiæ eius reuertentur ad antiquitatem ſuam:
& tu, & filiæ tuæ, reuertemini ad antiquita-
tem veſtram.
56 Non fuit autem Sodoma ſoror tua au-
dita in ore tuo, in die ſuperbiæ tuæ,
57 Antequam reuelaretur malitia tua: ſicut
hoc tempore in opprobrium filiarum Syriæ,
& cunctarum in circuitu tuo filiarum Palæ-
ſtinarum, quæ ambiunt te per gyrum.
58 Scelus tuum, & ignominiam tuam tu
portaſti, ait Dominus Deus.
59 Quia hæc dicit Dominus Deus: Et fa-
ciam tibi, ſicut deſpexiſti iuramentum, vt ir-
ritum faceres pactum:
60 Et recordabor ego pacti mei tecum in
diebus adoleſcentiæ tuæ: & ſuſcitabo tibi pa-
ctum ſempiternum:
61 Et recordaberis viarum tuarum, & con-
funderis: cùm receperis ſorores tuas te maio-
res cum minoribus tuis: & dabo eas tibi in
filias, ſed non ex pacto tuo.
62 Et ſuſcitabo ego pactum meum tecum:
& ſcies quia ego Dominus,
63 Vt recorderis, & confundaris, & non ſit
tibi vltrà aperire os præ confuſione tua, cùm
placatus tibi fuero in omnibus quæ feciſti,
ait Dominus Deus.

CAPVT XVII.

*Per parabolam de duabus aquilis, & plan-
tata ac creſcente vinea quæ non proſperabi-
tur: declaratur quòd rex Babylonis translato
in Babylonem rege Ioakim, conſtituet pro eo re-
gem Sedeciam; qui relicto fœdere cum Nabu-
chodonoſor inito, ad regem Ægypti transfugit:
quapropter à Domino tradetur in manus Na-
buchodonoſor, & ductus in Babylonem morie-
tur ibi: Dominus autem ſublimi humiliato ex-
altabit humilem.*

A 1 ET factum eſt verbum Domini ad me,
dicens:
2 Fili hominis propone ænigma, & narra
parabolam ad domum Iſraël,
3 Et dices: Hæc dicit Dominus Deus: A-
quila grandis magnarum alarum, longo mẽ-
brorum ductu, plena plumis, & varietate, ve-
nit ad Libanum, & tulit medullam cedri.
4 Summitatem frondium eius auulſit: &
tranſportauit eam in Terram Chanaan, in
vrbe negotiatorum poſuit illam,
5 Et tulit de ſemine terræ, & poſuit illud in
terra pro ſemine, vt firmaret radicem ſuper
aquas multas: in ſuperficie poſuit illud.
B 6 Cumque germinaſſet, creuit in vineam
latiorem humili ſtatura, reſpicientibus ramis
eius ad eam: & radices eius ſub illa erant. fa-
cta eſt ergo vinea, & fructificauit in palmites,
& emiſit propagines.
7 Et facta eſt aquila altera grandis, magnis
alis, multiſque plumis: & ecce vinea iſta qua-
ſi mittens radices ſuas ad eam, palmites ſuos
extendit ad illam, vt irrigaret eam de areolis
germinis ſui.
8 In terra bona ſuper aquas multas planta- C
ta eſt: vt faciat frondes, & portet fructum, vt
ſit in vineam grandem.
9 Dic: Hæc dicit Dominus Deus: Ergone
proſperabitur? nonne radices eius euellet, &
fructus eius diſtringet, & ſiccabit omnes
palmites germinis eius, & areſcet: & non in
brachio grandi, neque in populo multo, vt
euelleret eam radicitus?
10 Ecce plantata eſt: ergone proſperabitur?
nonne cùm tetigerit eam ventus vrens, ſic-
cabitur, & in areis germinis ſui areſcet?
11 Et factum eſt verbum Domini ad me,
dicens:
12 Dic ad domum exaſperantem: Neſcitis
quid iſta ſignificent? Dic: Ecce venit rex Ba- D
bylonis in Ieruſalem: & aſſumet regem, &
principes eius, & adducet eos ad ſemetipſum
in Babylonem.
13 Et tollet de ſemine regni, ferietque cum
eo fœdus: & ab eo accipiet iuſiurandum. ſed
& fortes terræ tollet,
14 Vt ſit regnum humile, & non eleue-
tur, ſed cuſtodiat pactum eius, & ſeruet
illud.
15 Qui recedens ab eo miſit nuntios ad
Ægyptum, vt daret ſibi equos, & populum
multum, Numquid proſperabitur, vel con-
ſequetur ſalutem qui fecit hæc? & qui diſſol-
uit pactum, numquid effugiet?
16 Viuo ego, dicit Dominus Deus: quo- E
niam in loco regis, qui conſtituit eum re-
gem, cuius fecit irritum iuramentum, & ſol-
uit pactum, quod habebat cum eo, in medio
Babylonis morietur.
17 Et non in exercitu grandi, neque in po-
pulo multo faciet contra eum Pharao præ-
lium: in iactu aggeris, & in extructione vallo-
rum, vt interficiat animas multas.
18 Spreuerat enim iuramentum vt ſolue-
ret fœdus, & ecce dedit manum ſuam: &
cùm omnia hæc fecerit, non effugiet.
19 Propterea hæc dicit Dominus Deus: F
Viuo ego, quoniam iuramentum quod ſpre-
uit, & fœdus quod præuaricatus eſt, ponam
in caput eius.
20 * Et expandam ſuper eum rete meum, * Sup. 12. d 13
& comprehendetur in ſagena mea: & addu- Infr. 32. 3.
cam in Babylonem, & iudicabo eum ibi, in
præuaricatione qua deſpexit me.
21 Et omnes profugi eius cum vniuerſo
agmine ſuo, gladio cadent: reſidui autem in
omnem ventum diſpergentur: & ſcietis quia
ego Dominus locutus ſum.
22 Hæc dicit Dominus Deus: Et ſumam
ego de medulla cedri ſublimis, & ponam: de
vertice ramorum eius tenerum diſtringam,
& plantabo ſuper montem excelſum & emi-
nentem.
23 In monte ſublimi Iſraël plantabo il-
lud, & erumpet in germen, & faciet fru-

ctum,

ctum, erit in cedrum magnam: & habitabunt sub ea omnes volucres, & vniuersum volatile sub vmbra frondium eius nidificabit.

24 Et scient omnia ligna regionis, quia ego Dominus humiliaui lignum sublime, & exaltaui lignum humile: & siccaui lignum viride, & frondere feci lignum aridum. Ego Dominus locutus sum, & feci.

CAPVT XVIII.

Reiecta Iudæorum parabola dicit quòd filius non portabit iniquitatem patris, nec contra, sed quisque suam ipsius portabit: quòd si impius pœnitentiam agat, saluabitur: iustus verò si suam deserat iustitiam, damnabitur: hortatur ergo Dominus ad pœnitentiam & cordis innouationem.

A 1 ET factus est sermo Domini ad me, dicens:

2 Quid est quòd inter vos parabolam vertitis in prouerbium istud in terra Israël, dicentes: * Patres comederunt vuam acerbam, & dentes filiorum obstupescunt? (*Ier.31.c.29.)

3 Viuo ego, dicit Dominus Deus, si erit vltrà vobis parabola hæc in prouerbium in Israël.

4 Ecce omnes animæ, meæ sunt: vt anima patris, ita & anima filij mea est: anima, quæ peccauerit, ipsa morietur.

5 Et vir si fuerit iustus, & fecerit iudicium & iustitiam,

B 6 In montibus non comederit, & oculos suos non leuauerit ad idola domus Israël: & vxorem proximi sui non violauerit, & ad mulierem menstruatam non accesserit:

7 Et hominem non contristauerit: pignus debitori reddiderit, per vim nihil rapuerit: * panem suum esurienti dederit, & nudum operuerit vestimento: (*Isa.58 c.7. Matt. 25. c.35.)

8 Ad vsuram non commodauerit & ampliùs non acceperit: ab iniquitate auerterit manum suam, & iudicium verum fecerit inter virum & virum:

9 In præceptis meis ambulauerit, & iudicia mea custodierit vt faciat veritatem: hic iustus est, vita viuet, ait Dominus Deus.

C 10 Quòd si genuerit filium latronem effundentem sanguinem, & fecerit vnum de istis.

11 Et hæc quidem omnia non facientem, sed in montibus comedentem, & vxorem proximi sui polluentem.

12 Egenum & pauperem contristantem, rapientem rapinas, pignus non reddentem, & ad idola leuantem oculos suos, abominationem facientem:

13 Ad vsuram dantem, & ampliùs accipientem: numquid viuet? non viuet. cùm vniuersa hæc detestanda fecerit, morte morietur, sanguis eius in ipso erit.

14 Quòd si genuerit filium, qui videns omnia peccata patris sui quæ fecit, timuerit, & non fecerit simile eis:

15 Super montes non comederit, & oculos suos non leuauerit ad idola domus Israël, & vxorem proximi sui non violauerit:

D 16 Et virum non contristauerit, pignus non retinuerit, & rapinam non rapuerit, panem suum esurienti dederit, & nudum operuerit vestimento:

17 A pauperis iniuria auerterit manum suam, vsuram & superabundantiam non acceperit, iudicia mea fecerit, in præceptis meis ambulauerit, hic non morietur in iniquitate patris sui, sed vita viuet.

18 Pater eius quia calumniatus est, & vim fecit fratri, & malum operatus est in medio populi sui, ecce mortuus est in iniquitate sua.

19 Et dicitis: Quare non portauit filius iniquitatem patris? Videlicet, quia filius iudicium & iustitiam operatus est, omnia præcepta mea custodiuit, & fecit illa, viuet vita.

20 * Anima, quæ peccauerit, ipsa morietur: filius non portabit iniquitatem patris, & pater non portabit iniquitatem filij: iustitia iusti super eum erit, & impietas impij erit super eum. E (*Deut.24 c.16. 4.Reg.14 b.6. 2.Par.25. a.4.)

21 Si autem impius egerit pœnitentiam ab omnibus peccatis suis, quæ operatus est, & custodierit omnia præcepta mea, & fecerit iudicium & iustitiam: vita viuet, & non morietur.

22 Omnium iniquitatum eius, quas operatus est non recordabor: in iustitia sua, quam operatus est, viuet.

23 * Numquid voluntatis meæ est mors impij, dicit Dominus Deus, & non vt conuertatur à vijs suis, & viuat? (*Infr.g.33. 11.c.11. 2.Petr.3.c.9.)

24 Si autem auerterit se iustus à iustitia sua, & fecerit iniquitatem secundùm omnes abominationes, quas operari solet impius, numquid viuet? omnes iustitiæ eius, quas fecerat, non recordabuntur: in præuaricatione, qua præuaricatus est, & in peccato suo, quod peccauit, in ipsis morietur. F

25 Et dixistis: * Non est æqua via Domini. Audite ergo domus Israël: Numquid via mea non est æqua, & non magis viæ vestræ prauæ sunt? (*Infr.33 d.20.)

26 Cùm enim auerterit se iustus à iustitia sua, & fecerit iniquitatem, morietur in eis: in iniustitia, quam operatus est, morietur.

27 Et cùm auerterit se impius ab impietate sua, quam operatus est, & fecerit iudicium & iustitiam: ipse animam suam viuificabit.

28 Considerans enim, & auertens se ab omnibus iniquitatibus suis, quas operatus est, vita viuet, & non morietur.

29 Et dicunt filij Israël: Non est æqua via Domini. Numquid viæ meæ non sunt æquæ, domus Israël, & non magis viæ vestræ prauæ? G

30 Idcircò vnumquemque iuxta vias suas iudicabo domus Israël, ait Dominus Deus.* Conuertimini, & agite pœnitentiam ab omnibus iniquitatibus vestris: & non erit vobis in ruinam iniquitas. (*Matt. 3. a.2 Luc.3.a.3.)

31 Proijcite à vobis omnes præuaricationes vestras, in quibus præuaricati estis, & facite vobis cor nouum, & spiritum nouum: & quare moriemini domus Israël?

32 * Quia nolo mortem morientis, dicit Dominus Deus, reuertimini, & viuite. (*Sup.c.23. Infra 33. c. 11. 2. Petr. 3.c. 9.)

CAPVT XIX.

Parabolæ leænæ & leunculorum designat captiuitatem regum Ioachaz & Ioakim, item præteritam ciuitatis Ierusalem felicitatem describit, præsentemque calamitatem, sub parabola vineæ.

A 1 ET tu assume planctum super principes
Israël,
2 Et dices; Quare mater tua leæna inter
leones cubauit, in medio leunculorum enu-
triuit catulos suos.
3 Et eduxit vnum de leunculis suis, & leo
factus est: & didicit capere prædam, homi-
nemque comedere.
4 Et audierunt de eo Gentes, & non abs-
que vulneribus suis cęperunt eum: & addu-
xerunt eum in catenis in Terram Ægypti.
B 5 Quę cum vidisset quoniam infirmata est,
& perijt expectatio eius: tulit vnum de leun-
culis suis, leonem constituit eum.
6 Qui incedebat inter leones, & factus est
leo: & didicit prædam capere, & homines de-
uorare:
7 Didicit viduas facere, & ciuitates eorum
in desertum adducere: & desolata est terra, &
plenitudo eius, à voce rugitus illius.
8 Et conuenerunt aduersus eum Gentes
vndique de prouincijs, & expanderunt super
eum rete suum, in vulneribus earum cap-
tus est.
C 9 Et miserunt eum in caueam, in catenis
adduxerunt eum ad regem Babylonis: mise-
runtque eum in carcerem, ne audiretur vox
eius vltrà super montes Israël.
10 Mater tua quasi vinea in sanguine tuo
super aquam plantata est: fructus eius, &
frondes eius creuerunt ex aquis multis.
11 Et factæ sunt ei virgæ solidæ in sceptra
dominantium, & exaltata est statura eius in-
ter frondes: & vidit altitudinem suam in
multitudine palmitum suorum.
D 12 Et euulsa est in ira, in terramque proie-
* Osee 13 d. 15. cta, * & ventus vrens siccauit fructum eius:
marcuerunt, & arefactæ sunt virgæ roboris
eius ignis comedit eam.
13 Et nunc transplantata est in desertum,
in terra inuia & sitienti:
14 Et egressus est ignis de virga ramorum
eius; qui fructum eius comedit: & non fuit in
ea virga fortis, sceptrum dominantium.
Planctus est, & erit in planctum.

CAPVT XX.

Dominus negat se filijs Israel responsurum, quia & in Ægypto, & in deserto & in terra promissionis præuaricati sunt ipsius mandata, & idola coluerunt, quibus sæpè comminatus est mala, sed pepercit ne nomen eius blasphemaretur inter Gentes: nunc autem post hæc omnia dicit se eos reuocaturum ad terram suam, in qua sibi seruiant: iubet etiam prophetare contra saltum meridianum.

A 1 ET factum est in anno septimo, in quin-
to, in decima mensis: venerunt viri de
senioribus Israël, vt interrogarent Domi-
num, & sederunt coram me:
2 Et factus est sermo Domini ad me, di-
cens:
3 Fili hominis loquere senioribus Israël, &
dices ad eos: Hæc dicit Dominus Deus:
Numquid ad interrogandum me vos veni-
stis; viuo ego quia non respondebo vobis,
ait Dominus Deus.
4 Si iudicas eos, si iudicas fili hominis, a-
bominationes patrum eorum ostende eis.
5 Et dices ad eos: Hæc dicit Dominus
Deus: In die, qua elegi Israël, & leuaui manũ
meam pro stirpe domus Iacob, & apparui eis
in Terra Ægypti, & leuaui manum meã pro
eis, dicens: Ego Dominus Deus vester:
6 In die illa leuaui manum meam pro eis,
vt educerem eos de Terra Ægypti in Ter-
ram, quam prouideram eis, fluentem lacte &
melle: quæ est egregia inter omnes terras.
7 Et dixi ad eos: Vnusquisque offensiones
oculorum suorum abijciat, & in idolis Æ-
gypti nolite pollui: ego Dominus Deus ve-
ster.
8 Et irritauerunt me, nolueruntque me au- B
dire, vnusquisque abominationes oculorum
suorum non proiecit, nec idola Ægypti reli-
querunt: & dixi vt effunderem indignatio-
nem meam super eos, & implerem iram
meam in eis, in medio Terræ Ægypti.
9 Et feci propter nomen meum, vt non
violaretur coram Gentibus, in quarum me-
dio erant, & inter quas apparui eis vt educe-
rem eos de Terra Ægypti.
10 Eieci ergo eos de Terra Ægypti, & e-
duxi eos in desertum.
11 * Et dedi eis præcepta mea, & iudicia * Leu. 18. a. 5.
mea ostendi eis, quæ faciens homo, viuet Rom. 10. a. 5.
in eis.
12 * Insuper & sabbata mea dedi eis, vt es- * Exod. 20 b. 8. 31. c. 13
sent signum inter me & eos: & scirent quia Deut. 5. b. 12.
ego Dominus sanctificans eos.
13 Et irritauerunt me domus Israël in de-
serto, in præceptis meis non ambulauerunt,
& iudicia mea proiecerunt, quæ faciens ho-
mo viuet in eis: & sabbata mea violauerunt
vehementer: dixi ergo vt effunderem furo-
rem meum super eos in deserto, & consu-
merem eos.
14 Et feci propter nomen meum, ne viola-
retur coram Gentibus, de quibus eieci eos
in conspectu earum.
15 Ego igitur leuaui manum meam super C
eos in deserto, ne inducerem eos in Terram,
quam dedi eis, fluentem lacte & melle, præci-
puam terrarum omnium:
16 Quia iudicia mea proiecerunt, & in
præceptis meis non ambulauerunt, & sabba-
ta mea violauerunt: post idola enim cor eo-
rum gradiebatur.
17 Et pepercit oculus meus super eos vt
non interficerem eos: nec consumpsi eos in
deserto.
18 Dixi autem ad filios eorum in solitudi-
ne: In præceptis patrum vestrorum nolite in-
cedere, nec iudicia eorum custodiatis, nec
in idolis eorum polluamini.
19 Ego Dominus Deus vester: in præ-
ceptis meis ambulate, iudicia mea cu-

ſtodite , & facite ea :
20 Et ſabbata mea ſanctificate , vt ſint ſi-
gnum inter me & vos,& ſciatis quia ego ſum
Dominus Deus veſter .
D 21 Et exacerbauerunt me filij,in præceptis
meis non ambulauerunt, & iudicia mea non
cuſtodierunt vt facerent ea : quæ cùm fecerit
homo, viuet in eis: & ſabbata mea violaue-
runt : & comminatus ſum vt effunderem fu-
rorem meum ſuper eos , & implerem iram
meam in eis in deſerto .
22 Auerti autem manum meam , & feci
propter nomen meum,vt non violaretur co-
ram Gentibus , de quibus ieci eos in oculis
earum .
23 Iterùm leuaui manum meam in eos in
ſolitudine , vt diſpergerem illos in nationes ,
& ventilarem in terras:
24 Eò quòd iudicia mea non feciſſent , &
præcepta mea reprobaſſent , & ſabbata mea
violaſſent, & poſt idola patrum ſuorum fuiſ-
ſent oculi eorum .
25 Ergo & ego dedi eis præcepta non bo-
na , & iudicia in quibus non viuent .
26 Et pollui eos in muneribus ſuis , cùm
offerrent omne quod aperit vuluam, propter
delicta ſua : & ſcient quia ego Dominus .
27 Quamobrem loquere ad domum Iſraël,
fili hominis : & dices ad eos: Hæc dicit Do-
minus Deus : Adhuc & in hoc blaſphemaue-
runt me patres veſtri , cùm ſpreuiſſent me
contemnentes .
E 28 Et induxiſſem eos in Terram , ſuper
quam leuaui manum meam vt darem eis : vi-
derunt omnem collem excelſum, & omne li-
gnum nemoroſum , & immolauerunt ibi vi-
ctimas ſuas: & dederunt ibi irritationem ob-
lationis ſuæ , & poſuerunt ibi odorem ſuaui-
tatis ſuæ , & libauerunt libationes ſuas .
29 Et dixi ad eos : Quid eſt excelſum , ad
quod vos ingredimini ? & vocatum eſt no-
men eius Excelſum vſque ad hanc diem .
30 Propterea dic ad domum Iſraël:Hęc di-
cit Dominus Deus : Certè in via patrum ve-
ſtrorum vos polluimini , & poſt offendicula
eorum vos fornicamini .
31 Et in oblatione donorum veſtrorum ,
cùm traducitis filios veſtros per ignem , vos
polluimini in omnibus idolis veſtris vſque
hodie : & ego reſpondebo vobis domus Iſ-
raël ? Viuo ego dicit Dominus Deus , quia
non reſpondebo vobis .
32 Neque cogitatio mentis veſtræ fiet , di-
centium : Erimus ſicut Gentes, & ſicut co-
gnationes terræ, vt colamus ligna & lapides .
33 Viuo ego , dicit Dominus Deus , quo-
niam in manu forti,& in brachio extento,&
in furore effuſo regnabo ſuper vos .
34 Et educam vos de populis : & congre-
gabo vos de terris , in quibus diſperſi eſtis, in
manu valida, & in brachio extento, & in fu-
rore effuſo regnabo ſuper vos .
35 Et adducam vos in deſertum populo-
rum , & iudicabor vobiſcum ibi facie ad fa-
ciem.
F 36 Sicut iudicio contendi aduerſum pa-
tres veſtros in deſerto Terræ Ægypti , ſic iu-
dicabo vos, dicit Dominus Deus .

37 Et ſubijciam vos ſceptro meo , & indu-
cam vos in vinculis fœderis .
38 Et eligam de vobis tranſgreſſores , &
impios , & de terra incolatus eorum educam
eos, & in terram Iſraël non ingredientur : &
ſcietis quia ego Dominus .
39 Et vos domus Iſraël , Hæc dicit Domi-
nus Deus : Singuli poſt idola veſtra ambula-
te , & ſeruite eis . Quòd ſi & in hoc non au-
dieritis me , & nomen meum ſanctum pol-
lueritis vltrà in muneribus veſtris ,& in ido-
lis veſtris : .
40 In monte ſancto meo , in monte ex-
celſo Iſraël , ait Dominus Deus , ibi ſeruiet
mihi omnis domus Iſraël ; omnes, inquam ,
in terra , in qua placebunt mihi , & ibi quæ-
ram primitias veſtras , & initium decima-
rum veſtrarum in omnibus ſanctificationi-
bus veſtris .
41 In odòrem ſuauitatis ſuſcipiam vos ,
cùm eduxero vos de populis, & congregaue-
ro vos de terris, in quas diſperſi eſtis, & ſan-
ctificabor in vobis in oculis nationum .
42 Et ſcietis quia ego Dominus,cùm indu- G
xero vos ad terram Iſraël , in Terram , pro
qua leuaui manum meam, vt darem eam pa-
tribus veſtris .
43 Et recordabimini ibi viarum veſtra-
rum, & omnium ſcelerum veſtrorum , qui-
bus polluti eſtis in eis : & diſplicebitis vobis
in conſpectu veſtro in omnibus malitijs ve-
ſtris, quas feciſtis .
44 Et ſcietis quia ego Dominus , cùm be-
nefecero vobis propter nomen meum , &
non ſecundùm vias veſtras malas , neque ſe-
cundùm ſcelera veſtra peſſima domus Iſraël,
ait Dominus Deus .
45 Et factus eſt ſermo Domini ad me di-
cens :
46 Fili hominis, pone faciem tuam contra
viam Auſtri , & ſtilla ad Aphricum , & pro-
pheta ad ſaltum agri meridiani .
47 Et dices ſaltui meridiano : Audi ver-
bum Domini:hæc dicit Dominus Deus: Ec-
ce ego ſuccendam in te ignem , & combu-
ram in te omne lignum viride , & omne li-
gnum aridum: non extinguetur flamma ſuc-
cenſionis: & comburetur in ea omnis facies
ab Auſtro vſque ad Aquilonem .
48 Et videbit vniuerſa caro, quia ego Do-
minus ſuccendi eam , nec extinguetur .
49 Et dixi : A a a , Domine Deus : ipſi di-
cunt de me:Numquid non per parabolas lo-
quitur iſte?

CAPVT XXI.

Vaticinatur horrendum ac multiplicem gla-
dium venturum ſuper Ieruſalem , & ſuper fi-
lios Ammon , à rege Babylonis : qui tandem
etiam in terra ſua iudicandus eſt : penituſque
diſſipandus .

1 ET factum eſt ſermo Domini ad me A
dicens:
2 Fili hominis,pone faciem tuam ad Ieru-
ſalem , & ſtilla ad ſanctuaria , & propheta
contra humum Iſraël :
3 Et dices terræ Iſraël: Hæc dicit Dominus

Deus :

Deus: Ecce ego ad te, & eijciam gladium
meum de vagina sua, & occidam in te iu-
stum & impium.
4 Pro eo autem quòd occidi in te iustum
& impium, idcircò egredietur gladius meus
de vagina sua ad omnem carnem ab Austro
vsque ad Aquilonem:
5 Vt sciat omnis caro quia ego Dominus
eduxi gladium meum de vagina sua irreuo-
cabilem.
6 Et tu fili hominis ingemisce in contri-
tione lumborum, & in amaritudinibus inge-
misce coram eis.
B 7 Cumque dixerint ad te: Quare tu gemis?
dices: Pro auditu: quia venit, & tabescet om-
ne cor, & dissoluentur vniuersæ manus, &
infirmabitur omnis spiritus, & per cuncta
genua fluent aquæ: ecce venit, & fiet, ait Do-
minus Deus.
8 Et factus est sermo Domini ad me, dicẽs:
9 Fili hominis propheta, & dices: Hæc dicit
Dominus Deus: Loquere: Gladius, gladius
exacutus est, & limatus.
10 Vt cædat victimas, exacutus est: vt splen-
deat, limatus est: qui moues sceptrum filij
mei, succidisti omne lignum.
11 Et dedi eum ad leuigandum, vt tenea-
tur manu: iste exacutus est gladius, & iste li-
matus est, vt sit in manu interficientis.
C 12 Clama, & vlula fili hominis, quia hic
factus est in populo meo, hic in cunctis du-
cibus Israël qui fugerant: gladio traditi
sunt cum populo meo, idcircò plaude super
femur,
13 Quia probatus est: & hoc, cùm scep-
trum subuerterit, & non erit, dicit Dominus
Deus.
14 Tu ergo fili hominis propheta, & per-
cute manu ad manum, & duplicetur gladius.
ac triplicetur gladius interfectorum: hic est
gladius occisionis magnæ, qui obstupescere
eos facit,
D 15 Et corde tabescere, & multiplicat rui-
nas. In omnibus portis eorum dedi contur-
bationem gladij acuti, & limati ad fulgen-
dum, amicti ad cædem.
16 Exacuere, vade ad dexteram, siue ad
sinistram, quocumque faciei tuæ est appe-
titus.
17 Quin & ego plaudam manu ad ma-
num, & implebo indignationem meam, ego
Dominus locutus sum.
18 Et factus est sermo Domini ad me,
dicens:
19 Et tu Fili hominis pone tibi duas vias,
vt veniat gladius regis Babylonis: de ter-
ra vna egredientur ambæ: & manu capiet
coniecturam, in capite viæ ciuitatis con-
ijciet.
E 20 Viam pones vt veniat gladius ad Rab-
bath, filiorum Ammon, & ad Iudam in Ieru-
salem munitissimam.
21 Stetit enim rex Babylonis in biuio, in
capite duarum viarum, diu nationem quæ-
rens, commiscens sagittas: interrogauit ido-
la, exta consuluit.
22 Ad dexteram eius facta est diuinatio su-
per Ierusalem, vt ponat arietes, vt aperiat os
in cæde, vt eleuet vocem in vlulatu, vt ponat
arietes contra portas, vt comportet aggerem,
vt ædificet munitiones.
23 Eritque quasi consulens frustrà oracu-
lum in oculis eorum, & sabbatorum otium
imitans: ipse autem recordabitur iniquitatis
ad capiendum.
24 Idcircò hæc dicit Dominus Deus: Pro F
eo quòd recordati estis iniquitatis vestræ, &
reuelastis præuaricationes vestras, & appa-
ruerunt peccata vestra in omnibus cogita-
tionibus vestris: pro eo, inquam, quòd recor-
dati estis, manu capiemini.
25 Tu autem profane, impie dux Israël,
cuius venit dies in tempore iniquitatis præ-
finita.
26 Hæc dicit Dominus Deus: Aufer cida-
rim, tolle coronam: nonne hæc est, quæ hu-
milem subleuauit, & sublimem humiliauit?
27 Iniquitatem, iniquitatem, iniquitatem
ponam eam: & hoc non factum est, donec
veniret cuius est iudicium, & tradam ei.
28 Et tu fili hominis propheta, & dic: Hæc G
dicit Dominus Deus ad filios Ammon, &
ad opprobrium eorum, & dices: Mucro, mu-
cro, euagina te ad occidendum, lima te vt in-
terficias, & fulgeas,
29 Cùm tibi viderentur vana, & diuina-
rentur mendacia, vt dareris super colla vul-
neratorum impiorum: quorum venit dies in
tempore iniquitatis præfinita.
30 Reuertere ad vaginam tuam, in loco
in quo creatus es, in terra natiuitatis tuæ iu-
dicabo te,
31 Et effundam super te indignationem
meam: in igne furoris mei sufflabo in te, da-
boque te in manum hominum insipientium,
& fabricantium interitum.
32 Igni eris cibus, sanguis tuus erit in me-
dio terræ, obliuioni traderis: quia ego Domi-
nus locutus sum.

CAPVT XXII.

*Varia narrat scelera Ierosolymis perpetra-
ta, propter quæ dicit se super eos effusurum in-
dignationem suam: narrantque scelera sacerdo-
tum, principum, pseudoprophetarum, ac populi
terræ, vt nullus inuentus sit qui pro auertendo
furore Domini se opponeret.*

1 ET factum est verbum Domini ad me, A
dicens:
2 Et tu fili hominis nonne iudicas, nonne
iudicas ciuitatem sanguinum?
3 Et ostendes ei omnes abominationes
suas, & dices: Hæc dicit Dominus Deus: Ci-
uitas effundens sanguinem in medio sui, vt
veniat tempus eius: & quæ fecit idola contra
semetipsam, vt pollueretur.
4 In sanguine tuo, qui à te effusus est, deli-
quisti: & in idolis tuis, quæ fecisti, polluta es:
& appropinquare fecisti dies tuos, & adduxi-
sti tempus annorum tuorum: propterea dedi
te opprobrium Gentibus, & irrisionem vni-
uersis terris.
5 Quæ iuxta sunt, & quæ procul à te,
triumphabunt de te: sordida, nobilis, grandis
interitu.

6 Ecce principes Iſraël ſinguli in brachio
ſuo fuerunt in te, ad effundendum ſangui-
nem.
B 7 Patrem & matrem contumelijs affece-
runt in te, aduenam calumniati ſunt in me-
dio tui, pupillum & viduam contriſtauc-
runt apud te:
8 Sanctuaria mea ſpreuiſti, & ſabbata mea
polluiſti.
9 Viri detractores fuerunt in te ad effun-
dendum ſanguinem, & ſuper montes come-
derunt in te, ſcelus operati ſunt in medio tui.
10 Verecundiora patris diſcooperuerunt
in te, immunditiam menſtruatæ humiliaue-
runt in te:
* Ier. 5. b. 7. 11 * Et vnuſquiſque in vxorem proximi
ſui operatus eſt abominationem, & ſocer nu-
rum ſuam polluit nefariè, frater ſororem
ſuam filiam patris ſui oppreſſit in te.
C 12 Munera acceperunt apud te ad effun-
dendum ſanguinem: vſuram & ſuperabun-
dantiam accepiſti, & auarè proximos tuos
calumniabaris: meique oblita es, ait Domi-
nus Deus.
13 Ecce comploſi manus meas ſuper aua-
ritiam tuam, quam feciſti; & ſuper ſangui-
nem, qui effuſus eſt in medio tui.
14 Numquid ſuſtinebit cor tuum, aut præ-
ualebunt manus tuæ, in diebus quos ego fa-
ciã tibi? ego Dominus locutus ſum, & faciã.
15 Et diſpergam te in nationes, & ventila-
bo te in terras, & deficere faciam immundi-
tiam tuam à te.
16 Et poſſidebo te in conſpectu Gentium:
& ſcies quia ego Dominus.
17 Et factum eſt verbum Domini ad me,
dicens:
D 18 Fili hominis, verſa eſt mihi domus Iſ-
raël in ſcoriam: omnes iſti æs, & ſtannum, &
ferrum, & plumbum in medio fornacis: ſco-
ria argenti facti ſunt.
19 Propterea hæc dicit Dominus Deus:
Eò quòd verſi eſtis omnes in ſcoriam, pro-
ptereà ecce ego congregabo vos in medio
Ieruſalem,
20 Congregatione argenti, & æris, & ſtan-
ni, & ferri, & plumbi in medio fornacis: vt
ſuccendam in ea ignem ad conflandum. ſic
congregabo in furore meo, & in ira mea, &
requieſcam: & conflabo vos.
E 21 Et congregabo vos, & ſuccendam vos
in igne furoris mei, & conflabimini in me-
dio eius.
22 Vt conflatur argentum in medio for-
nacis, ſic eritis in medio eius: & ſcietis quia
ego Dominus, cùm effuderim indignatio-
nem meam ſuper vos.
23 Et factum eſt verbum Domini ad me,
dicens:
24 Fili hominis, dic ei: Tu es terra immun-
da, & non compluta in die furoris.
25 Coniuratio prophetarum in medio
eius, ſicut leo rugiens, rapienſque prædam,
animas deuorauerunt, opes & pretium acce-
perunt, viduas eius multiplicauerunt in me-
dio illius.
F 26 Sacerdotes eius contempſerunt legem
meam, & polluerunt ſanctuaria mea: inter
ſanctum & profanum non habuerunt di-
ſtantiam: & inter pollutum & mundum non
intellexerunt: & à ſabbatis meis auerterunt
oculos ſuos, & coinquinabar in medio eo-
rum.
27 * Principes eius in medio illius, quaſi * Mich. 3. d. 11. Soph. 3. a. 3
lupi rapientes prædam ad effundendum ſan-
guinem, & ad perdendas animas, & auarè ad
ſectanda lucra.
28 Prophetæ autem eius liniebant eos abſ- G
que temperamento, videntes vana, & diui-
nantes eis mendacium, dicentes: Hæc dicit
Dominus Deus, cùm Dominus non ſit lo-
cutus.
29 Populi terræ calumniabantur calum-
niam, & rapiebant violenter: egenum & pau-
perem affligebant, & aduenam opprimebant
calumniam abſque iudicio.
30 Et quæſiui de eis virum, qui interpone-
ret ſepem, & ſtaret oppoſitus contra me pro
terra, ne diſſiparem eam: & non inueni.
31 Et effudi ſuper eos indignationem meã,
in igne iræ meæ conſumpſi eos: viam eorum
in caput eorum reddidi, ait Dominus Deus.

CAPVT XXIII.

Sub figura multiplicium ſtuprorum duarum meretricum Oollæ & Oolibæ ac punitionis earum, oſtendit Dominus variam idololatriam Samariæ & Ieruſalem propter quam tradendi ſunt in opprobrium Gentibus, quarum ſunt idololatriam imitati.

1 ET factus eſt ſermo Domini ad me, di- A
cens:
2 Fili hominis, duæ mulieres filiæ matris
vnius fuerunt,
3 Et fornicatæ ſunt in Ægypto, in ado-
leſcentia ſua fornicatæ ſunt: ibi ſubacta ſunt
vbera earum, & fractæ ſunt mammæ puber-
tatis earum.
4 Nomina autem earum, Oolla maior, &
Ooliba ſoror eius minor: & habui eas, & pe-
pererunt filios & filias. Porrò earum nomi-
na, Samaria Oolla, & Ieruſalem Ooliba.
5 Fornicata eſt igitur ſuper me Oolla, &
inſaniuit in amatores ſuos, in Aſſyrios pro-
pinquantes,
6 Veſtitos hyacintho, principes, & magi-
ſtratus, iuuenes cupidinis, vniuerſos equites
aſcenſores equorum.
7 Et dedit fornicationes ſuas ſuper eos e-
lectos, filios Aſſyriorum vniuerſos: & in
omnibus in quos inſaniuit, in immunditijs
eorum polluta eſt.
8 Inſuper & fornicationes ſuas, quas ha- B
buerat in Ægypto, non reliquit: nam & illi
dormierunt cum ea in adoleſcentia eius, &
illi confregerunt vbera pubertatis eius, & ef-
fuderunt fornicationem ſuam ſuper eam.
9 Proptereà tradidi eam in manus amato-
rum ſuorum, in manus filiorum Aſſur, ſuper
quorum inſaniuit libidine.
10 * Ipſi diſcooperuerunt ignominiam * Sup. 16. d. 37.
eius, filios & filias eius tulerunt, & ipſam oc-
ciderunt gladio: & factæ ſunt famoſæ mulie-
res, & iudicia perpetrauerunt in ea.
11 Quod cùm vidiſſet ſoror eius Ooliba,
pluſ-

plusquam illa insaniuit libidine: & fornica-
tionem suam super fornicationem sororis
suæ.
12 Ad filios Assyriorum præbuit impu-
denter ducibus & magistratibus ad se ve-
nientibus induti veste varia, equitibus qui
vectabantur equis, & adolescentibus forma
cunctis egregia.
C 13 Et vidi quòd polluta esset via vna am-
barum.
14 Et auxit fornicationes suas: cumque vi-
disset viros depictos in pariete, imagines
Chaldæorum expressas coloribus,
15 Et accinctos balteis renes, & tiaras tin-
ctas in capitibus eorum, formam ducum om-
nium, similitudinem filiorum Babylonis,
terræque Chaldæorum, in qua orti sunt,
16 Insaniuit super eos concupiscentia o-
culorum suorum, & misit nuntios ad eos in
Chaldæam.
17 Cumque venissent ad eam filij Babylo-
nis ad cubile mammarum, polluerunt eam
stupris suis, & polluta est ab eis, & saturata
est anima eius ab illis.
18 Denudauit quoque fornicationes suas,
& discooperuit ignominiam suam: & recessit
anima mea ab ea, sicut recesserat anima mea
à sorore eius.
19 Multiplicauit enim fornicationes suas,
recordans dies adolescentiæ suæ, quibus for-
nicata est in terra Ægypti.
D 20 Et insaniuit libidine super concubitum
eorum, quorum carnes sunt vt carnes asino-
rum: & sicut fluxus equorum, fluxus eorum.
21 Et visitasti scelus adolescentiæ tuæ,
quando subacta sunt in Ægypto vbera tua, &
confractæ sunt mammæ pubertatis tuæ.
22 Propterea Ooliba, hæc dicit Dominus
Deus: Ecce ego suscitabo omnes amatores
tuos contra te, de quibus satiata est anima
tua: & congregabo eos aduersum te in cir-
cuitu;
23 Filios Babylonis, & vniuersos Chal-
dæos, nobiles, tyrannosque & principes, om-
nes filios Assyriorum, iuuenes forma egre-
gia, duces & magistratus vniuersos, princi-
pes principum, & nominatos ascensores
equorum:
24 Et venient super te instructi curru &
rota, multitudo populorum: lorica, & clypeo,
& galea armabuntur contra te vndique: &
dabo coram eis iudicium, & iudicabunt te
iudicijs suis.
25 Et ponam zelum meum in te, quem
exercent tecum in furore: nasum tuum, &
aures tuas prædicent: & quæ remanserint,
gladio concident: ipsi filios tuos, & filias
tuas capient; & nouissimum tuum deuora-
bitur igni.
26 Et denudabunt te vestimentis tuis, &
tollent vasa gloriæ tuæ.
E 27 Et requiescere faciam scelus tuum de
te, & fornicationem tuam de Terra Ægypti:
nec leuabit oculos tuos ad eos, & Ægypti
non recordaberis ampliùs.
28 Quia hæc dicit Dominus Deus: Ecce
ego tradam te in manus eorum, quos odisti;
in manus, de quibus satiata est anima tua.
29 Et agent tecum in odio, & tollent om-
nes labores tuos, & dimittent te nudam, &
ignominia plenam: & reuelabitur ignominia
fornicationum tuarum; scelus tuum, & for-
nicationes tuæ.
30 Fecerunt hæc tibi, quia fornicata es
post Gentes, inter quas polluta es in idolis
earum.
31 In via sororis tuæ ambulasti, & dabo
calicem eius in manu tua.
32 Hæc dicit Dominus Deus: Calicem so-
roris tuæ bibes profundum & latum: erit in
derisum, & in subsannationem, quæ est
capacissima.
33 Ebrietate, & dolore repleberis: calice
mœroris, & tristitiæ, calice sororis tuæ Sa-
mariæ.
34 Et bibes illum, & epotabis vsque ad fæ-
ces, & fragmenta eius deuorabis, & vbera
tua lacerabis: quia ego locutus sum, ait Do-
minus Deus.
35 Propterea hæc dicit Dominus Deus:
Quia oblita es mei, & proiecisti me post cor-
pus tuum, tu quoque porta scelus tuum, &
fornicationes tuas.
36 Et ait Dominus ad me, dicens: Fili ho- F
minis numquid iudicas Oollam, & Ooli-
bam, & annuntias eis scelera earum?
37 Quia adulteratæ sunt, & sanguis in ma-
nibus earum, & cum idolis suis fornicatæ
sunt: insuper & filios suos, quos genuerunt
mihi, obtulerunt eis ad deuorandum.
38 Sed & hoc fecerunt mihi: Polluerunt
sanctuarium meum in die illa, & sabbata
mea profanauerunt.
39 Cumque immolarent filios suos idolis
suis, & ingrederentur sanctuarium meum in
die illa vt polluerent illud: etiam hæc fece-
runt in medio domus meæ.
40 Miserunt ad viros venientes de longè,
ad quos nuntium miserant: itaque ecce vene-
runt: quibus te lauisti, & circumlinisti stibio
oculos tuos, & ornata es mundo muliebri.
41 Sedisti in lectulo pulcherrimo, & mensa
ornata est ante te: thymiama meum, & vn-
guentum meum posuisti super eam.
42 Et vox multitudinis exultantis erat in
ea: & in viris, qui de multitudine hominum
adducebantur, & veniebant de deserto, po-
suerunt armillas in manibus eorum, & coro-
nas speciosas in capitibus eorum.
43 Et dixi ei, quæ attrita est in adulterijs: G
Nunc fornicabitur in fornicatione sua
etiam hæc.
44 Et ingressi sunt ad eam quasi ad mulie-
rem meretricem; sic ingrediebantur ad Ool-
lam & Oolibam, mulieres nefarias.
45 Viri ergo iusti sunt: hi iudicabunt eas
iudicio adulterarum, & iudicio effunden-
tium sanguinem: quia adulteræ sunt, & san-
guis in manibus earum.
46 Hæc enim dicit Dominus Deus: Ad-
duc ad eas multitudinem, & trade eas in tu-
multum, & in rapinam.
47 Et lapidentur lapidibus populorum, &
confodiantur gladijs eorum: filios & filias
earum interficient, & domos earum igne
succendent.

6 Quia hæc dicit Dñs Deus: Pro eo quòd
plausisti manu, & percussisti pede, & gauisa
es ex toto affectu super terram Israël:
7 Idcircò ecce ego extendam manum meã
super te, & tradam te in direptionem Gentiũ,
& interficiam te de populis, & perdam de ter-
ris, & conteram: & scies quia ego Dominus.
8 Hæc dicit Dominus Deus: Pro eo quòd
dixerunt Moab & Seir: Ecce sicut omnes
Gentes, domus Iuda:
C 9 Idcircò ecce ego aperiam humerum Mo-
ab de ciuitatibus, de ciuitatibus, inquam,
eius, & de finibus eius, inclytas terræ Bethie-
simoth & Beelmeon & Cariathaim,
10 Filijs Orientis cum filijs Ammon, &
dabo eam in hæreditatem: vt non sit vltrà
memoria filiorum Ammon in Gentibus.
11 Et in Moab faciam iudicia: & scient
quia ego Dominus.
12 Hæc dicit Dominus Deus: Pro eo quòd
fecit Idumæa vltionem vt se vindicaret de
filijs Iuda, peccauitque delinquens, & vindi-
ctam expetiuit de eis;
13 Idcircò hæc dicit Dominus Deus: Ex-
tendam manum meam super Idumæam, &
auferam de ea hominem & iumentum, & fa-
ciam eam desertam ab Austro: & qui sunt in
Dedan, gladio cadent.
D 14 Et dabo vltionem meam super Idu-
mæam per manum populi mei Israël: & fa-
cient in Edom iuxta iram meam, & furorem
meum: & scient vindictam meam, dicit Do-
minus Deus.
15 Hæc dicit Dominus Deus: Pro eo quòd
fecerunt Palæstini vindictam, & vlti se sunt
toto animo, interficientes, & implentes ini-
micitias veteres:
16 Propterea hæc dicit Dominus Deus:
Ecce ego extendam manum meam super Pa-
læstinos, & interficiam interfectores, & per-
dam reliquias maritimæ regionis:
17 Faciamque in eis vltiones magnas ar-
guens in furore: & scient quia ego Dominus,
cùm dedero vindictam meam super eos.

CAPVT XXVI.

Tyri inclytæ vrbis prædicit Dominus euersionem, eò quòd super vastatione Ierusalem exultauerit.

A 1 ET factum est in vndecimo anno, pri-
ma mensis, factus est sermo Domini
ad me, dicens:
2 Fili hominis, pro eo quòd dixit Tyrus de
Ierusalē: Euge confractæ sunt portæ populo-
rũ, conuersa est ad me: implebor, deserta est.
3 Propterea hæc dicit Dominus Deus: Ec-
ce ego super te Tyre, & ascendere faciam ad
te gentes multas, sicut ascendit mare fluctuās.
4 Et dissipabunt muros Tyri, & destruent
turres eius: & radam puluerem eius de ea, &
dabo eam in limpidissimam petram.
5 Siccatio sagenarum erit in medio maris,
quia ego locutus sum, ait Dominus Deus: &
erit in direptionem Gentibus.
6 Filiæ quoque eius, quæ sunt in agro, gla-
dio interficientur: & scient quia ego Dñs.
7 Quia hæc dicit Dominus Deus: Ecce
ego adducam ad Tyrum Nabuchodonosor
regem Babylonis ab Aquilone, regem re-
gum, cum equis, & curribus, & equitibus, &
cœtu populoque magno.
8 Filias tuas quæ sunt in agro, gladio inter-
ficiet: & circumdabit te munitionibus, &
comportabit aggerem in gyro: & eleuabit
contra te clypeum.
9 Et vineas, & arietes temperabit in muros B
tuos, & turres tuas destruet in armatura sua.
10 Inundatione equorum eius operiet te
puluis eorum: à sonitu equitum, & rotarum,
& curruum, mouebuntur muri tui, cùm in-
gressus fuerit portas tuas quasi per introitum
vrbis dissipatæ.
11 Vngulis equorum suorum conculcabit
omnes plateas tuas: populum tuum gladio
cædet, & statuæ tuæ nobiles in terram cor-
ruent.
12 Vastabunt opes tuas, diripient negotia-
tiones tuas: & destruent muros tuos, & do-
mos tuas præclaras subuertent: & lapides
tuos, & ligna tua, & puluerem tuum in me-
dio aquarum ponent.
13 * Et quiescere faciam multitudinem C
canticorum tuorum, & sonitus cithararum * Ier. 7. g. 34.
tuarum non audietur amplius.
14 Et dabo te in limpidissimam petram,
siccatio sagenarum eris, nec ædificaberis vl-
trà: quia ego locutus sum, ait Dominus
Deus.
15 Hæc dicit Dominus Deus Tyro: Num-
quid non à sonitu ruinæ tuæ, & gemitu inter-
fectorum tuorum, cùm occisi fuerint in me-
dio tui, commouebuntur insulæ?
16 Et descendent de sedibus suis omnes
principes maris: & auferent exuuias suas, &
vestimenta sua varia abijcient, & induentur
stupore: in terra sedebunt: & attoniti super
repentino casu tuo admirabuntur.
17 Et assumentes super te lamentum, di-
cent tibi: Quomodo peristi quæ habitas in
mari, vrbs inclyta, quæ fuisti fortis in ma-
ri cum habitatoribus tuis, quos formidabant
vniuersi?
18 Nunc stupebunt naues in die pauoris D
tui: & turbabuntur insulæ in mari, eò quòd
nullus egrediatur ex te.
19 Quia hæc dicit Dominus Deus: Cùm
dedero te vrbem desolatam, sicut ciuitates
quæ non habitantur: & adduxero super te
abyssum, & operuerint te aquæ multæ:
20 Et detraxero te cum his qui descendunt
in lacum ad populum sempiternum, & collo-
cauero te in terra nouissima sicut solitudi-
nes veteres, cum his qui deducuntur in la-
cum, vt non habiteris: porrò cùm dedero
gloriam in terra viuentium,
21 In nihilum redigam te, & non eris, &
requisita non inuenieris vltrà in sempiter-
num, dicit Dominus Deus.

CAPVT XXVII.

Tyri vrbis maritimæ ac opulentissimæ ruina defletur, enarratis mercibus quæ à quaque regione ad eam deferri solent.

1 ET factum est verbum Domini ad me, A
dicens:

2 Tu ergo fili hominis assume super Ty-
rum lamentum:
3 Et dices Tyro, quæ habitat in introitu
maris, negotiationi populorum ad insulas
multas: Hæc dicit Dominus Deus: O Tyre, tu
dixisti: Perfecti decoris ego sum,
4 Et in corde maris sita. Finitimi tui,
qui te ædificauerunt, impleuerunt decorem
tuum:
5 Abietibus de Sanir extruxerunt te cum
omnibus tabulatis maris: cedrum de Libano
tulerunt vt facerent tibi malum.
6 Quercus de Basan dolauerunt in remos
tuos: & transtra tua fecerunt tibi ex ebore
B Indico, & prætoriola de insulis Italiæ.
7 Byssus varia de Ægypto texta est tibi in
velum vt poneretur in malo: hyacinthus &
purpura de insulis Elisa facta sunt operimen-
tum tuum.
8 Habitatores Sidonis & Aradij fuerunt
remiges tui: sapientes tui, Tyre, facti sunt
gubernatores tui.
9 Senes Giblij, & prudentes eius, habue-
runt nautas ad ministerium variæ supellecti-
lis tuæ: omnes naues maris, & nautæ earum,
fuerunt in populo negotiationis tuæ.
10 Persæ, & Lydij, & Libyes erant in exer-
citu tuo viri bellatores tui: clypeum, & ga-
leam suspenderunt in te pro ornatu tuo.
11 Filij Aradij cum exercitu tuo erant su-
per muros tuos in circuitu: sed & Pigmæi, qui
erant in turribus tuis, pharetras suas suspen-
derunt in muris tuis per gyrum: ipsi comple-
uerunt pulchritudinem tuam.
C 12 Carthaginenses negotiatores tui, à mul-
titudine cunctarum diuitiarum, argento, fer-
ro, stanno, plumboque, repleuerunt nundi-
nas tuas.
13 Græcia, Thubal, & Mosoch, ipsi in-
stitores tui: mancipia, & vasa ærea aduexe-
runt populo tuo.
14 De domo Thomorga, equos, & equites,
& mulos adduxerunt ad forum tuum.
15 Filij Dedã negotiatores tui: insulę mul-
tę, negotiatio manus tuæ: dentes eburneos &
hebeninos commutauerunt in pretio tuo.
16 Syrus negotiator tuus propter multitu-
dinem operum tuorum, gemmam, & purpu-
ram, & scutulata, & byssum, & sericum, &
chodchod proposuerunt in mercatu tuo.
D 17 Iuda & terra Israel ipsi institores tui
in frumento primo, balsamum, & mel, &
oleum, & resinam proposuerunt in nundi-
nis tuis.
18 Damascenus negotiator tuus in multi-
tudine operum tuorum, in multitudine di-
uersarum opum, in vino pingui, in lanis co-
loris optimi.
19 Dan, & Græcia, & Mosel, in nundinis
tuis proposuerunt ferrum fabrefactum: (sta-
cte & calamus in negotiatione tua.)
20 Dedan institores tui in tapetibus ad se-
dendum.
21 Arabia, & vniuersi principes Cedar,
ipsi negotiatores manus tuæ: cum agnis, &
arietibus, & hœdis venerunt ad te negotia-
tores tui.
E 22 Venditores Saba, & Reema, ipsi nego-
tiatores tui: cum vniuersis primis aromati-
bus, & lapide pretioso, & auro, quod propo-
suerunt in mercatu tuo.
23 Haran, & Chene, & Eden, nego-
tiatores tui: Saba, Assur, & Chelmad,
venditores tui.
24 Ipsi negotiatores tui multifariam inuo-
lucris hyacinthi, & polymitorum, gaza-
rumque pretiosarum, quæ obuolutæ & astri-
ctæ erant funibus: cedros quoque habebant
in negotiationibus tuis.
25 Naues maris, principes tui in negotia-
tione tua: & repleta es, & glorificata nimis in
corde maris.
26 In aquis multis adduxerunt te remiges
tui: ventus auster contriuit te in corde maris. F
27 Diuitiæ tuæ, & thesauri tui, & multi-
plex instrumentum tuum, nautæ tui & gu-
bernatores tui, qui tenebant supellectilem
tuam, & populo tuo præerant: viri quoque
bellatores tui, qui erant in te, cum vniuersa
multitudine tua, quæ est in medio tui: cadent
in corde maris in die ruinæ tuæ.
28 A sonitu clamoris gubernatorum tuo-
rum conturbabuntur classes:
29 Et descendent de nauibus suis omnes
qui tenebant remum: nautæ & vniuersi gu-
bernatores maris in terra stabunt:
30 Et eiulabunt super te voce magna, &
clamabunt amarè: & superiacient puluerem
capitibus suis, & cinere conspergentur.
31 Et radent super te caluitium, & accin-
gentur cilicijs: & plorabunt te in amaritudi-
ne animæ ploratu amarissimo.
32 Et assument super te carmen lugubre, G
& plangent te: Quæ est vt Tyrus, quæ obmu-
tuit in medio maris?
33 Quæ in exitu negotiationum tuarum
de mari implesti populos multos: in multitu-
dine diuitiarum tuarum, & populorum tuo-
rum, ditasti reges terræ.
34 Nunc contrita es à mari, in profundis
aquarum opes tuæ, & omnis multitudo tua,
quæ erat in medio tui, ceciderunt.
35 Vniuersi habitatores insularum obstu-
puerunt super te: & reges earum omnes tem-
pestate perculsi mutauerunt vultus.
36 Negotiatores populorum sibilauerunt
super te: ad nihilum deducta es, & non eris
vsque in perpetuum.

CAPVT XXVIII.

Ruina regis Tyri maxima gloria priùs exaltati, ob nimiam ipsius superbiam aliasque iniquitates: similiter & vastatio Sidonis, ac reductio filiorum Israel in terram suam, vastatis ipsorum inimicis.

1 ET factus est sermo Dñi ad me, dicens: A
2 Fili hominis, dic principi Tyri:
Hæc dicit Dominus Deus: Eò quòd eleua-
tum est cor tuum, & dixisti: Deus ego sum,
& in cathedra Dei sedi in corde maris: cùm
sis homo, & non Deus, & dedisti cor tuum
quasi cor Dei.
3 Ecce sapientior es tu Daniele: omne se-
cretum non est absconditum à te.
4 In sapientia & prudentia tua fecisti
tibi fortitudinem: & acquisisti aurum & ar-

B
gentum in thesauris tuis.
5 In multitudine sapientiæ tuæ, & in negotiatione tua multiplicasti tibi fortitudinem: & eleuatum est cor tuum in robore tuo.
6 Propterea hæc dicit Dominus Deus: Eò quòd eleuatum est cor tuum quasi cor Dei:
7 Idcircò ecce ego adducam super te alienos, robustissimos Gentium: & nudabunt gladios suos super pulchritudinem sapientiæ tuæ, & polluent decorem tuum.
8 Interficient, & detrahent te: & morieris in interitu occisorum in corde maris.
9 Numquid dicens loqueris: Deus ego sum: coram interficientibus te: cùm sis homo, & non Deus in manu occidentium te?

C
10 Morte incircumcisorum morieris in manu alienorum: quia ego locutus sum, ait Dominus Deus.
11 Et factus est sermo Domini ad me, dicens: Fili hominis leua planctum super regem Tyri:
12 Et dices ei: Hæc dicit Dominus Deus: Tu signaculum similitudinis, plenus sapientia, & perfectus decore,

D
13 In delicijs paradisi Dei fuisti: omnis lapis pretiosus operimentum tuum: sardius, topazius, & iaspis, chrysolithus, & onyx, & berillus, sapphirus, & carbunculus, & smaragdus: aurum opus decoris tui: & foramina tua in die, qua conditus es, præparata sunt.
14 Tu cherub extentus, & protegens, & posui te in monte sancto Dei, in monte lapidum ignitorum ambulasti.
15 Perfectus in vijs tuis à die conditionis tuæ, donec inuenta est iniquitas in te.
16 In multitudine negotiationis tuæ repleta sunt interiora tua iniquitate, & peccasti: & eieci te de monte Dei, & perdidi te, ò cherub protegens, de medio lapidum ignitorum.

E
17 Et eleuatum est cor tuum in decore tuo: perdidisti sapientiam tuam in decore tuo, in terram proieci te, ante faciem regum dedi te vt cernerent te.
18 In multitudine iniquitatum tuarum, & iniquitate negotiationis tuæ, polluisti sanctificationem tuam: producam ergo ignem de medio tui, qui comedat te, & dabo te in cinerem super terram in conspectu omnium videntium te.
19 Omnes, qui viderint te in Gentibus, obstupescent super te: nihil factus es, & non eris in perpetuum.
20 Et factus est sermo Domini ad me, dicens:
21 Fili hominis pone faciem tuam contra Sidonem: & prophetabis de ea,

F
22 Et dices: Hæc dicit Dominus Deus: Ecce ego ad te Sidon, & glorificabor in medio tui: & scient quia ego Dominus, cum fecero in ea iudicia, & sanctificatus fuero in ea.
23 Et immittam ei pestilentiam, & sanguinem in plateis eius: & corruent interfecti in medio eius gladio per circuitum: & scient quia ego Dominus.
24 Et non erit vltrà domui Israël offendiculum amaritudinis, & spina dolorem inferens vndique per circuitum eorum, qui aduersantur eis: & scient quia ego Dominus Deus.

G
25 Hæc dicit Dominus Deus: Quando congregauero domum Israël de populis in quibus dispersi sunt, sanctificabor in eis coram Gentibus: & habitabunt in terra sua, quam dedi seruo meo Iacob.
26 Et habitabunt in ea securi: & ædificabunt domos, & plantabunt vineas, & habitabunt confidenter, cum fecero iudicia in omnibus qui aduersantur eis per circuitum: & scient quia ego Dominus Deus eorum.

C A P V T XXIX.

Aduersus regem Ægypti ac regnum eius, in solitudinem redigendum, post 40. *tamen annos reuocandum, licet non ad pristinam gloriam. Terra Ægypti datur Nabuchodonosor, eò quòd cum suo exercitu laborauerit deuastando Tyrum.*

A
1 IN anno decimo, decimo mense, vndecima die mensis, factum est verbum Domini ad me, dicens:
2 Fili hominis pone faciem tuam contra Pharaonem regem Ægypti, & prophetabis de eo, & de Ægypto vniuersa:
3 Loquere, & dices: Hæc dicit Dominus Deus: Ecce ego ad te Pharao rex Ægypti, draco magne, qui cubas in medio fluminum tuorum, & dicis: Meus est fluuius, & ego feci memetipsum.
4 Et ponam frænum in maxillis tuis: & agglutinabo pisces fluminum tuorum squamis tuis: & extraham te de medio fluminum tuorum, & vniuersi pisces tui squamis tuis adhærebunt.

B
5 Et proijciam te in desertum, & omnes pisces fluminis tui super faciem terræ cades, non colligeris, neque congregaberis: bestijs terræ, & volatilibus cœli, dedi te ad deuorandum:
6 Et scient omnes habitatores Ægypti quia ego Dominus: * pro eo quòd fuisti baculus arundineus domui Israël. * Isa. 36. 6.
7 Quando apprehenderunt te manu, & confractus es, & lacerasti omnem humerum eorum: & innitentibus eis super te comminutus es, & dissoluisti omnes renes eorum.
8 Propterea hæc dicit Dominus Deus: Ecce ego adducam super te gladium: & interficiam de te hominem, & iumentum.
9 Et erit Terra Ægypti in desertum, & in solitudinem: & scient quia ego Dominus: pro eo quòd dixeris: Fluuius meus est, & ego feci eum.
10 Idcircò ecce ego ad te, & ad flumina tua: daboque Terram Ægypti in solitudines, gladio dissipatam, à turre Syenes, vsque ad terminos Æthiopiæ.

C
11 Non pertransibit eam pes hominis, neque pes iumenti gradietur in ea: & non habitabitur quadraginta annis.
12 Daboque Terram Ægypti desertam in medio terrarum desertarum, & ciuitates eius in medio vrbium subuersarum, & erunt desolatæ quadraginta annis, & dispergam

Ægyptios in nationes, & ventilabo eos in terras.

13 Quia hæc dicit Dominus Deus: Post finem quadraginta annorum congregabo Ægyptum de populis, in quibus dispersi fuerant.

14 Et reducam captiuitatem Ægypti, & collocabo eos in terra Phatures, & in terra natiuitatis suæ: & erunt ibi in regnum humile:

15 Inter cætera regna erit humillima, & non eleuabitur vltrà super nationes, & imminuam eos ne imperent Gentibus.

D 16 Neque erunt vltrà domui Israel in confidentia, docentes iniquitatem, vt fugiant, & sequantur eos:& scient quia ego Dominus Deus.

17 Et factum est in vigesimo & septimo anno, in primo, in vna mensis: factum est verbum Domini ad me, dicens:

18 Fili hominis, Nabuchodonosor rex Babylonis seruire fecit exercitum suum seruitute magna aduersus Tyrum: omne caput decaluatum,& omnis humerus depilatus est: & merces non est reddita ei, neque exercitui eius,de Tyro, pro seruitute qua seruiuit mihi aduersus eam.

19 Propterea hæc dicit Dominus Deus: Ecce ego dabo Nabuchodonosor regem Babylonis in Terra Ægypti: & accipiet multitudinem eius, & deprædabitur manubias eius, & diripiet spolia eius: & erit merces exercitui illius,

20 Et operi,quo seruiuit aduersus eam: dedi ei Terram Ægypti, pro eo quòd laborauerit mihi, ait Dominus Deus.

21 In die illo pullulabit cornu domui Israel, & tibi dabo apertum os in medio eorum; & scient quia ego Dominus.

CAPVT XXX.

Omnes vrbes Ægypti per regem Babylonis vastabuntur.

A 1 ET factus est sermo Domini ad me, dicens:

2 Fili hominis propheta, & dic: Hæc dicit Dominus Deus: Vlulate,væ,væ diei:

3 Quia iuxta est dies, & appropinquat dies Domini:dies nubis,tempus Gentium erit.

4 Et veniet gladius in Ægyptum: & erit pauor in Æthiopia,cùm ceciderint vulnerati in Ægypto, & ablata fuerit multitudo illius, & destructa fundamenta eius.

5 Æthiopia,& Libya, & Lydi, & omne reliquum vulgus,& Chub,& filij terræ fœderis, cum eis gladio cadent.

B 6 Hæc dicit Dominus Deus: Et corruent fulcientes Ægyptum, & destruetur superbia imperij eius: à turre Syenes gladio cadent in ea,ait Dominus Deus exercituum.

7 Et dissipabuntur in medio terrarum desolatarum, & vrbes eius in medio ciuitatum desertarum erunt.

8 Et scient quia ego Dominus:cùm dedero ignem in Ægypto, & attriti fuerint omnes auxiliatores eius.

9 In die illa egredientur nuntij à facie mea in trieribus,ad conterendam Æthiopię confidentiam; & erit pauor in eis in die Ægypti, quia absque dubio veniet.

10 Hæc dicit Dominus Deus: Cessare faciam multitudinem Ægypti in manu Nabuchodonosor regis Babylonis. C

11 Ipse & populus eius cum eo, fortissimi Gentium, adducentur ad disperdendam terram: & euaginabunt gladios suos super Ægyptum: & implebunt terram interfectis.

12 Et faciam alueos fluminum aridos, & tradam terram in manus pessimorum: & dissipabo terram & plenitudinem eius manu alienorum, ego Dominus locutus sum.

13 * Hæc dicit Dominus Deus: Et disperdam simulachra, & cessare faciam idola de Memphis: & dux de Terra Ægypti non erit amplius: & dabo terrorem in Terra Ægypti. D

* Zach. 13. 2.

14 Et disperdam terram Phatures, & dabo ignem in Taphnis, & faciam iudicia in Alexandria.

15 Et effundam indignationem meam super Pelusium robur Ægypti, & interficiam multitudinem Alexandriæ,

16 Et dabo ignem in Ægypto:quasi parturiens dolebit Pelusium, & Alexandria erit dissipata, & in Memphis angustiæ quotidianæ.

17 Iuuenes Heliopoleos & Bubasti gladio cadent, & ipsæ captiuæ ducentur.

18 Et in Taphnis nigrescet dies, cùm contriuero ibi sceptra Ægypti: & defecerit in ea superbia potentiæ eius: ipsam nubes operiet, filiæ autem eius in captiuitatem ducentur. E

19 Et iudicia faciam in Ægypto: & scient quia ego Dominus.

20 Et factum est in vndecimo anno, in primo mense, in septima mensis, factum est verbum Domini ad me, dicens:

21 Fili hominis brachium Pharaonis regis Ægypti confregi: & ecce non est obuolutum vt restitueretur ei sanitas, vt ligaretur pannis,& fasciaretur linteolis,vt recepto robore posset tenere gladium. F

22 Propterea hæc dicit Dominus Deus: Ecce ego ad Pharaonem regem Ægypti, & comminuam brachium eius forte, sed confractum: & deijciam gladium de manu eius.

23 Et dispergam Ægyptum in Gentibus, & ventilabo eos in terris.

24 Et confortabo brachia regis Babylonis, daboque gladium meum in manu eius: & confringam brachia Pharaonis, & gement gemitibus interfecti coram facie eius.

25 Et confortabo brachia regis Babylonis, & brachia Pharaonis concident: & scient quia ego Dominus, cùm dedero gladium meum in manu regis Babylonis, & extenderit eum super Terram Ægypti.

26 Et dispergam Ægyptum in nationes, & ventilabo eos in terras, & scient quia ego Dominus.

CAPVT XXXI.

Sublimitatem regis Pharaonis cum Assur cōparat, & vtriusq; similem prædicit interitū.

A 1 ET factum est in anno vndecimo, tertio mense, vna mensis, factum est verbum Domini ad me, dicens:

2 Fili hominis dic Pharaoni regi Ægypti, & populo eius: Cui similis factus es in magnitudine tua?

3 Ecce Assur quasi cedrus in Libano, pulcher ramis, & frondibus nemorosus excelsusque altitudine, & inter condensas frondes eleuatum est cacumen eius.

4 Aquæ nutrierunt illum, abyssus exaltauit illum: flumina eius manabant in circuitu radicum eius, & riuos suos emisit ad vniuersa ligna regionis.

B 5 Propterea eleuata est altitudo eius super omnia ligna regionis: & multiplicata sunt arbusta eius, & eleuati sunt rami eius præ aquis multis.

6 Cùmque extendisset vmbram suam, in ramis eius fecerunt nidos omnia volatilia cęli, & sub frondibus eius genuerunt omnes bestiæ saltuum, & sub vmbraculo illius habitabat cœtus Gentium plurimarum.

7 Eratque pulcherrimus in magnitudine sua, & in dilatatione arbustorum suorum: erat enim radix illius iuxta aquas multas.

C 8 Cedri non fuerunt altiores illo in paradiso Dei, abietes non adæquauerunt summitatem eius, & platani non fuerunt æquæ frondibus illius: omne lignum paradisi Dei non est assimilatum illi, & pulchritudini eius.

9 Quoniam speciosum feci eum, & multis condensisque frondibus: & æmulata sunt eum omnia ligna voluptatis, quæ erant in paradiso Dei.

D 10 Propterea hæc dicit Dominus Deus: Pro eo quòd sublimatus est in altitudine, & dedit summitatem suam virentem atque condensam, & eleuatum est cor eius in altitudine sua:

11 Tradidi eum in manu fortissimi Gentium, faciens faciet ei: iuxta impietatem eius eieci eum.

12 Et succident eum alieni, & crudelissimi nationum, & proijcient eum super montes, & in cunctis conuallibus corruent rami eius, & confringentur arbusta eius in vniuersis rupibus terræ: & recedent de vmbraculo eius omnes populi terræ, & relinquent eum.

E 13 In ruina eius habitauerunt omnia volatilia cæli, & in ramis eius fuerunt vniuersæ bestiæ regionis.

14 Quam ob rem non eleuabuntur in altitudine sua omnia ligna aquarum, nec ponent sublimitatem suam inter nemorosa atque frondosa, nec stabunt in sublimitate sua omnia quæ irrigantur aquis: quia omnes traditi sunt in mortem ad terram vltimam, in medio filiorum hominum, ad eos qui descendunt in lacum.

F 15 Hæc dicit Dominus Deus: In die quando descendit ad inferos, induxi luctum, operui eum abysso: & prohibui flumina eius, & coercui aquas multas: contristatus est super eum Libanus, & omnia ligna agri concussa sunt.

16 A sonitu ruinæ eius commoui Gentes, cùm deducerem eum ad infernum cum his qui descendebant in lacum: & consolata sunt in terra infima omnia ligna voluptatis egregia atque præclara in Libano, vniuersa quæ irrigabantur aquis.

17 Nam & ipsi cum eo descendent in infernum ad interfectos gladio: & brachium vniuscuiusque sedebit sub vmbraculo eius in medio nationum.

18 Cui assimilatus es ò inclyte atque sublimis inter ligna voluptatis? Ecce deductus es cum lignis voluptatis ad terram vltimam: in medio incircumcisorum dormies, cum eis qui interfecti sunt gladio: ipse est Pharao, & omnis multitudo eius, dicit Dominus Deus.

CAPVT XXXII.

Pharao quantumuis sublimis, conterendus est à rege Babylonis: cuius vastatione plurimi reges obstupescent, pluresque nationes cum eo in abyssum detrahentur.

1 ET factum est, duodecimo anno, in mēse duodecimo, in vna mensis, factum est verbum Domini ad me, dicens: A

2 Fili hominis assume lamentum super Pharaonem regem Ægypti, & dices ad eum: Leoni Gentium assimilatus es, & draconi qui est in mari: & ventilabas cornu in fluminibus tuis, & conturbabas aquas pedibus tuis, & conculcabas flumina earum.

3 Propterea hæc dicit Dominus Deus: * Expandam super te rete meum in multitudine populorum multorum, & extraham te in sagena mea. (* Sup. 12. d. 13. 17. f. 20.)

4 Et proijciam te in terram, super faciem agri abijciam te: & habitare faciam super te omnia volatilia cæli, & saturabo de te bestias vniuersæ terræ.

5 Et dabo carnes tuas super montes, & implebo colles tuos sanie tua.

6 Et irrigabo terram fœtore sanguinis tui super montes, & valles implebuntur ex te. B

7 * Et operiam, cùm extinctus fueris, cælū, & nigrescere faciam stellas eius: solem nube tegam, & luna non dabit lumen suum. (* Isa. 13 b. 10. Ioel. 2 b. 10. 3 c. 15. Matt. 24 c. 29.)

8 Omnia luminaria cæli mœrere faciam super te: & dabo tenebras super terram tuam, dicit Dominus Deus, cùm ceciderint vulnerati tui in medio terræ, ait Dominus Deus.

9 Et irritabo cor populorum multorum, cùm induxero contritionem tuam in Gentibus super terras quas nescis.

10 Et stupescere faciam super te populos multos: & reges eorum horrore nimio formidabunt super te, cùm volare cœperit gladius meus super facies eorum: & obstupescent repentè singuli pro anima sua in die ruinæ tuæ.

11 Quia hæc dicit Dominus Deus: Gladius

dius regis Babylonis veniet tibi,
12 In gladijs fortium deijciam multitudi-
nem tuam: inexpugnabiles omnes Gentes
hæ:& vastabunt superbiam Ægypti, & dissi-
pabitur multitudo eius.
13 Et perdam omnia iumenta eius, quæ
erant super aquas plurimas:& non conturba-
bit eas pes hominis vltrà, neque vngula iu-
mentorum turbabit eas.
14 Tunc purissimas reddam aquas eorum,
& flumina eorum quasi oleum adducam, ait
Dominus Deus:
15 Cùm dedero Terram Ægypti desola-
tam:deseretur autem terra à plenitudine sua,
quando percussèro omnes habitatores eius:
& scient quia ego Dominus.
D 16 Planctus est,& plangent eum: filię Gen-
tium plangent eum super Ægyptum,& super
multitudinem eius plangent eum,ait Domi-
nus Deus.
17 Et factum est in duodecimo anno, in
quintadecima mensis, factum est verbum
Domini ad me, dicens:
18 Fili hominis cane lugubre super multi-
tudinem Ægypti:& detrahe eam ipsam,& fi-
lias Gentium robustarum, ad terram vlti-
ma m,cum his qui descendunt in lacum.
19 Quò pulchrior es? descende,& dormi
cum incircumcisis.
20 In medio interfectorum gladio cadent:
gladius datus est, attraxerunt eam, & omnes
populos eius.
21 Loquentur ei potentissimi robustorum
de medio inferni, qui cum auxiliatoribus
eius descenderunt, & dormierunt incircum-
cisi, interfecti gladio.
E 22 Ibi Assur, & omnis multitudo eius: in
circuitu illius sepulchra eius: omnes interfe-
cti, & qui ceciderunt gladio.
23 Quorum data sunt sepulchra in nouis-
simis laci: & facta est multitudo eius per gy-
rum sepulchri eius:vniuersi interfecti,caden-
tesque gladio, qui dederant quondam formi-
dinem in terra viuentium.
24 Ibi Ælam, & omnis multitudo eius per
gyrum sepulchri sui. omnes hi interfecti,
ruentesque gladio: qui descenderunt incir-
cumcisi ad terram vltimam: qui posuerunt
terrorem suum in terra viuentium, & porta-
uerunt ignominiam suam cum his qui de-
scendunt in lacum.
F 25 In medio interfectorum posuerunt cu-
bile eius in vniuersis populis eius:in circuitu
eius sepulchrum illius: omnes hi incircum-
cisi,interfectique gladio. dederunt enim ter-
rorem suum in terra viuentium, & portaue-
runt ignominiam suam cum his qui descen-
dunt in lacum:in medio interfectorum posi-
ti sunt.
26 Ibi Mosoch, & Thubal, & omnis mul-
titudo eius:in circuitu eius sepulchra illius.
omnes hi incircumcisi, interfectique & ca-
dentes gladio: quia dederunt formidinem
suam in terra viuentium.
27 Et non dormient cum fortibus, caden-
tibusque & incircumcisis, qui descenderunt
ad infernum cum armis suis, & posuerunt
gladios suos sub capitibus suis, & fuerunt
iniquitates eorum in ossibus eorum: quia
terror fortium facti sunt in terra viuen-
tium.
28 Et tu ergo in medio incircumcisorum
contereris, & dormies cum interfectis gla-
dio.
29 Ibi Idumæa, & reges eius, & omnes du- G
ces eius, qui dati sunt cum exercitu suo cum
interfectis gladio: & qui cum incircumcisis
dormierunt, & cum his qui descendunt in
lacum.
30 Ibi principes Aquilonis omnes, & vni-
uersi venatores: qui deducti sunt cum inter-
fectis,pauentes,& in sua fortitudine confusi:
qui dormierunt incircumcisi cum interfectis
gladio, & portauerunt confusionem suam
cum his qui descendunt in lacum.
31 Vidit eos Pharao, & consolatus est su-
per vniuersa multitudine sua, quæ interfecta
est gladio; Pharao, & omnis exercitus eius,
ait Dominus Deus:
32 Quia dedi terrorem meum in terra vi-
uentium, & dormiuit in medio incircumci-
sorum cum interfectis gladio;Pharao,& om-
nis multitudo eius; ait Dominus Deus.

CAPVT XXXIII.

Si speculator visum imminens malum non annuntiauerit, reus erit pereuntium: quòd si annuntiauerit, solus is qui sibi non cauit reus erit. Iustus quoque si suam deserat iustitiam, damnabitur,& impius si conuertatur, saluabitur. Nec confidant de terra sibi data in possessionem, quoniam propter suas iniquitates perdentur,& terra in solitudinem redigetur.

1 ET factum est verbum Domini ad me, A
dicens:
2 Fili hominis loquere ad filios populi tui,
& dices ad eos: Terra cùm induxero super
eam gladium, & tulerit populus terræ virum
vnum de nouissimis suis, & constituerit eum
super se speculatorem:
3 Et ille viderit gladium venientem super
terram, & cecinerit buccina, & annuntiaue-
rit populo:
4 Audiens autem,quisquis ille est,sonitum
buccinæ, & non se obseruauerit, veneritque
gladius, & tulerit eum: sanguis ipsius super
caput eius erit.
5 Sonum buccinæ audiuit,& non se obser-
uauit,sanguis eius in ipso erit:si autem se cu-
stodierit, animam suam saluabit.
6 Quòd si speculator viderit gladium ve- B
nientem, & non insonuerit buccina: & po-
pulus se non custodierit,veneritque gladius,
& tulerit de eis animam: ille quidem in ini-
quitate sua captus est, sanguinem autem eius
de manu speculatoris requiram.
7 * Et tu fili hominis,speculatorem dedi te * Sup. 3 d. 17.
domui Israël: audiens ergo ex ore meo ser-
monem,annuntiabis eis ex me.
8 Si me dicente ad impium: Impie, morte
morieris: non fueris locutus vt se custodiat
impius à via sua,ipse impius in iniquitate sua
morietur, sanguinem autem eius de manu
tua requiram.
9 Si autem annuntiante te ad impium vt à

vijs suis conuertatur, non fueris conuersus à
via sua: ipse in iniquitate sua morietur:porrò
tu animam tuam liberasti.
C 10 Tu ergo fili hominis dic ad domum Is-
raël:Sic locuti estis,dicentes: Iniquitates no-
stræ, & peccata nostra super nos sunt, & in
ipsis non tabescimus: quomodo ergo viuere
poterimus?
*Sup.18.c. 23.g.32. 11 * Dic ad eos: Viuo ego, dicit Dominus
Deus:nolo mortem impij, sed vt conuertatur
impius à via sua,& viuat.Conuertimini,con-
uertimini à vijs vestris pessimis:& quare mo-
riemini domus Israël?
12 Tu itaque fili hominis dic ad filios po-
puli tui: Iustitia iusti non liberabit eum in
quacumque die peccauerit: & impietas impij
non nocebit ei,in quacumque die conuersus
fuerit ab impietate sua: & iustus non poterit
viuere in iustitia sua, in quacumque die pec-
cauerit.
13 Etiam si dixero iusto quòd vita viuat,
& confisus in iustitia sua fecerit iniquita-
tem:omnes iustitiæ eius obliuioni tradentur,
& in iniquitate sua,quam operatus est,in ipsa
morietur.
D 14 Si autem dixero impio:Morte morieris:
& egerit pœnitentiam à peccato suo, feceritque
iudicium & iustitiam,
15 Et pignus restituerit ille impius, rapi-
namque reddiderit, in mandatis vitæ ambu-
lauerit, nec fecerit quidquam iniustum: vita
viuet,& non morietur.
16 Omnia peccata eius quæ peccauit, non
imputabuntur ei:iudicium & iustitiam fecit,
vita viuet.
17 Et dixerunt filij populi tui: Non est
æqui ponderis via Domini: & ipsorum via
iniusta est.
18 Cùm enim recesserit iustus à iustitia sua
feceritque iniquitates, morietur in eis.
19 Et cùm recesserit impius ab impietate
sua, feceritque iudicium & iustitiam, viuet
in eis.
*Sup.18.f. 25. 20 * Et dicitis: Non est recta via Domini.
Vnumquemque iuxta vias suas iudicabo de
vobis, domus Israël.
E 21 Et factum est in duodecimo anno, in
decimo mense,in quinta mensis transmigra-
tionis nostræ, venit ad me qui fugerat de Ie-
rusalem,dicens: Vastata est ciuitas.
22 Manus autem Domini facta fuerat ad
me vespere, antequam veniret qui fugerat:
aperuitque os meum donec veniret ad me
manè, & aperto ore meo non silui am-
plius.
23 Et factum est verbum Domini ad me,
dicens:
24 Fili hominis, qui habitant in ruinosis
his super humum Israël, loquentes aiunt:
Vnus erat Abraham, & hæreditate possedit
terram: nos autem multi sumus: nobis data
est terra in possessionem.
F 25 Idcircò dices ad eos: Hæc dicit Domi-
nus Deus:Qui in sanguine comeditis,& ocu-
los vestros leuatis ad immunditias vestras, &
sanguinem funditis:numquid terram hæredi-
tate possidebitis?
26 Stetistis in gladijs vestris, fecistis abo-
minationes, & vnusquisque vxorem pro-
ximi sui polluit: & terram hæreditate pos-
sidebitis?
27 Hæc dices ad eos: Sic dicit Dominus
Deus:Viuo ego,quia qui in ruinosis habitant
gladio cadent:& qui in agro est,bestijs trade-
tur ad deuorandum:qui autem in præsidijs &
speluncis sunt, peste morientur.
28 Et dabo terram in solitudinem, & in
desertum, & deficiet superba fortitudo eius:
& desolabuntur montes Israël, eò quòd nul-
lus sit qui per eos transeat.
29 Et scient quia ego Dominus, cùm de-
dero terram eorum desolatam & desertam,
propter vniuersas abominationes suas, quas
operati sunt.
30 Et tu fili hominis:filij populi tui,qui lo- G
quuntur de te iuxta muros,& in ostijs domo-
rum,& dicunt vnus ad alterum,vir ad proxi-
mum suum loquentes: Venite, & audiamus
quis sit sermo egrediens à Domino.
31 Et veniunt ad te, quasi si ingrediatur
populus & sedent coram te populus meus:&
audiunt sermones tuos, & non faciunt eos:
quia in canticum oris sui vertunt illos, &
auaritiam suam sequitur cor eorum.
32 Et es eis quasi carmen musicum, quod
suaui dulcique sono canitur: & audiunt ver-
ba tua, & non faciunt ea.
33 Et cùm venerit quod prædictum est
(Ecce enim venit) tunc scient quòd prophe-
tes fuerit inter eos.

CAPVT XXXIV.

*Ex manibus pastorum, qui neglecto grege
tantùm quæ sua sunt quærunt, dicit Dominus
se oues suas liberaturum: quodque eas in iudi-
cio pascet, suscitaturus super eas seruum suum
Dauid, sub quo in omni terræ vbertate securè
pascantur: ostenditque gregem suum esse popu-
lum Israel, & se Deum ipsorum.*

1 ET factus est verbum Domini ad me, A
dicens:
2 Fili hominis propheta de pastoribus Is-
raël:propheta,& dices pastoribus: Hæc dicit
Dominus Deus: * Væ pastoribus Israel, qui *Ier.23.a. 1. Sup. 13. a. 3.
pascebant semetipsos: nonne greges à pasto-
ribus pascuntur?
3 Lac comedebatis,& lanis operiebamini,
& quod crassum erat occidebatis: gregem
autem meum non pascebatis.
4 Quod infirmum fuit non consolidastis,
& quod ægrotum non sanastis,quod confra-
ctum est non alligastis, & quod abiectum est
non reduxistis, & quod perierat non quæsi-
stis: sed cum austeritate imperabatis eis, &
cum potentia.
5 Et dispersæ sunt oues meæ, eò quòd non
esset pastor: & factæ sunt in deuorationem
omnium bestiarum agri, & dispersæ sunt.
6 Errauerunt greges mei in cunctis mon- B
tibus, & in vniuerso colle excelso: & super
omnem faciem terræ dispersi sunt greges
mei,& non erat qui requireret, non erat, in-
quam, qui requireret.
7 Propterea pastores audite verbum Do-
mini:

8 Viuo ego, dicit Dominus Deus: quia pro
eo quòd facti sunt greges mei in rapinam, &
oues meæ in deuorationem omnium bestia-
rum agri, eò quòd non esset pastor: neque
enim quæsierunt pastores mei gregem meum
sed pascebant pastores semetipsos, & greges
meos non pascebant:
C 9 Propterea pastores audite verbum Do-
mini:
10 Hæc dicit Dominus Deus: Ecce ego ip-
se super pastores requiram gregem meum
de manu eorum, & cessare faciam eos vt
vltrà non pascant gregem, nec pascant am-
pliùs pastores semetipsos: & liberabo gre-
gem meum de ore eorum, & non erit vltrà
eis in escam.
11 Quia hæc dicit Dominus Deus: Ecce
ego ipse requiram oues meas, & visitabo
eas.
12 Sicut visitat pastor gregem suum, in die
quando fuerit in medio ouium suarum dissi-
patarum: sic visitabo oues meas, & liberabo
eas de omnibus locis, in quibus dispersæ fue-
rant in die nubis & caliginis.
D 13 Ed educam eas de populis, & congrega-
bo eas de terris, & inducam eas in terram
suam: & pascam eas in montibus Israël, in
riuis, & in cunctis sedibus terræ.
14 In pascuis vberrimis pascam eas, & in
montibus excelsis Israël erunt pascua ea-
rum: ibi requiescent in herbis virentibus, &
in pascuis pinguibus pascentur super mon-
tes Israël.
15 Ego pascam oues meas, & ego eas accu-
bare faciam, dicit Dominus Deus.
16 Quod perierat requiram, & quod abie-
ctum erat reducam, & quod confractum fue-
rat alligabo, & quod infirmum fuerat conso-
lidabo, & quod pingue & forte custodiam: &
pascam illas in iudicio.
17 Vos autem greges mei: hec dicit Domi-
nus Deus: Ecce ego iudico inter pecus & pe-
cus, arietum & hircorum.
E 18 Nonne satis vobis erat pascua bona de-
pasci? insuper & reliquias pascuarum vestra-
rum conculcastis pedibus vestris: & cùm
purissimam aquam biberetis, reliquam pedi-
bus vestris turbabatis.
19 Et oues meæ his, quæ conculcata pedi-
bus vestris fuerant, pascebantur: & quæ pedes
vestri turbauerant, hæc bibebant.
20 Propterea hæc dicit Dominus Deus ad
vos: Ecce ego ipse iudico inter pecus pin-
gue, & macilentum:
21 Pro eo quòd lateribus & humeris im-
pingebatis, & cornibus vestris ventilabatis
omnia infirma pecora, donec dispergeren-
tur foras:
22 Saluabo gregem meum, & non erit vl-
trà in rapinam, & iudicabo inter pecus &
pecus.
F 23 * Et suscitabo super eas pastorem vnũ,
qui pascat eas, seruum meum Dauid: ipse pa-
scet eas, & ipse erit eis in pastorem.
24 Ego autem Dominus ero eis in Deum:
& seruus meus Dauid princeps in medio eo-
rum: ego Dominus locutus sum.
25 Et faciam cum eis pactum pacis, & ces-

* Ioan. 1. g. 45. 10. c. 11. 14. Isa. 40. c. 11. Osee 3. b. 5.

sare faciam bestias pessimas de terra: & qui
habitant in deserto, securi dormient in sal-
tibus.
26 Et ponam eos in circuitu collis mei be-
nedictionem: & deducam imbrem in tem-
pore suo: pluuiæ benedictionis erunt.
27 Et dabit lignum agri fructum suum, & G
terra dabit germen suum, & erunt in terra
sua absque timore: & scient quia ego Domi-
nus, cùm contriuero catenas iugi eorum, &
eruero eos de manu imperantium sibi.
28 Et non erunt vltrà in rapinam in Gen-
tibus, neque bestiæ terræ deuorabunt eos:
sed habitabunt confidenter absque vllo ter-
rore.
29 Et suscitabo eis germen nominatum: &
non erunt vltrà imminuti fame in terra, ne-
que portabunt vltrà opprobrium gentium.
30 Et scient quia ego Dominus Deus eo-
rum cum eis, & ipsi populus meus domus Is-
raël: ait Dominus Deus.
31 * Vos autem greges mei, greges pascuæ
meæ, homines estis: Et ego Dominus Deus
vester, dicit Dominus Deus.

* Ioan. 10. c. 11.

CAPVT XXXV.

*Montis Seir siue Idumæorum futura va-
statio, eò quòd populum Dei afflixerint.*

1 ET factus est sermo Domini ad me, di- A
cens:
2 Fili hominis pone faciem tuam aduer-
sum montem Seir, & prophetabis de eo, &
dices illi:
3 Hæc dicit Dominus Deus: Ecce ego
ad te mons Seir, & extendam manum
meam super te, & dabo te desolatum atque
desertum.
4 Vrbes tuas demoliar, & tu desertus eris:
& scies quia ego Dominus.
5 Eò quòd fueris inimicus sempiternus, & B
concluseris filios Israël in manus gladij in
tempore afflictionis eorum, in tempore ini-
quitatis extremæ.
6 Propterea viuo ego, dicit Dominus
Deus: quoniam sanguini tradam te, & san-
guis te persequetur: & cùm sanguinem ode-
ris, sanguis persequetur te.
7 Et dabo montem Seir desolatum atque
desertum: & auferam de eo euntem, & re-
deuntem.
8 Et implebo montes eius occisorum suo-
rum: in collibus tuis, & in vallibus tuis, atque
in torrentibus interfecti gladio cadent.
9 In solitudines sempiternas tradam te, & C
ciuitates tuæ non habitabuntur: & scietis
quia ego Dominus Deus.
10 Eò quòd dixeris: Duæ gentes, & duæ
terræ meæ erunt, & hæreditate possidebo eas:
cùm Dominus esset ibi.
11 Propterea viuo ego, dicit Dominus
Deus, quia faciam iuxta iram tuam, & se-
cundum zelum tuum, quem fecisti odio ha-
bens eos: & notus efficiar per eos cùm te
iudicauero.
12 Et scies quia ego Dominus audiui vni- D
uersa opprobria tua, quæ locutus es de
montibus Israël, dicens: Deserti, nobis

ad deuorandum dati sunt.

13 Et insurrexistis super me ore vestro, & derogastis aduersum me verba vestra: ego audiui.

14 Hæc dicit Dominus Deus: Lætante vniuersa terra, in solitudinem te redigam.

15 Sicut gauisus es super hæreditatem domus Israël, eò quòd fuerit dissipata, sic faciam tibi: dissipatus erit mons Seir, & Idumæa omnis: & scient quia ego Dominus.

CAPVT XXXVI.

Quia populus Dei erat in opprobrium Gentibus, eò quòd propter sua peccata dispersi essent in captiuitatem, dicit Dominus non propter illum, sed propter se reducturum eum in terram suam; quodque super ipsum effundet aquam mundam, faciens eum in suis præceptis ambulare, magnaque frui felicitate.

A

* Sup. 6. a. 3.

1 TV autem fili hominis propheta super montes Israël, & dices: * Montes Israël audite verbum Domini.

2 Hæc dicit Dominus Deus: Eò quòd dixerit inimicus de vobis: Euge, altitudines sempiternæ in hæreditatem datæ sunt nobis.

3 Propterea vaticinare, & dic: Hæc dicit Dominus Deus: Pro eo quòd desolati estis, & conculcati per circuitum, & facti in hæreditatem reliquis Gentibus, & ascendistis super labium linguæ, & opprobrium populi:

4 Propterea montes Israël audite verbum Domini Dei: Hæc dicit Dominus Deus montibus, & collibus, torrentibus, vallibusque, & desertis, parietinis, & vrbibus derelictis, quæ depopulatæ sunt, & subsannatæ à reliquis Gentibus per circuitum.

B

5 Propterea hæc dicit Dominus Deus: Quoniam in igne zeli mei locutus sum de reliquis Gentibus, & de Idumæa vniuersa, quæ dederunt terram meam sibi in hæreditatem cum gaudio, & toto corde, & ex animo: & eiecerunt eam vt vastarent:

6 Idcircò vaticinare super humum Israël, & dices montibus & collibus, iugis & vallibus: Hæc dicit Dominus Deus: Ecce ego in zelo meo, & in furore meo locutus sum, eò quòd confusionem gentium sustinueritis.

7 Idcircò hæc dicit Dominus Deus: Ego leuaui manum meam, vt Gentes, quæ in circuitu vestro sunt, ipsæ confusionem suam portent.

8 Vos autem montes Israël ramos vestros germinetis, & fructum vestrum afferatis populo meo Israël: propè enim est vt veniat:

9 Quia ecce ego ad vos, & conuertar ad vos, & arabimini, & accipietis sementem.

C

10 Et multiplicabo in vobis homines, omnemque domum Israël: & habitabuntur ciuitates, & ruinosa instaurabuntur.

11 Et replebo vos hominibus, & iumentis: & multiplicabuntur, & crescent: & habitare vos faciam sicut à principio, bonisque donabo maioribus quàm habuistis ab initio: & scietis quia ego Dominus.

12 Et adducam super vos homines, populum meum Israël, & hæreditate possidebunt te: & eris eis in hæreditatem, & non addes vltrà vt absque eis sis.

13 Hæc dicit Dominus Deus: Pro eo quòd dicunt de vobis: Deuoratrix hominum es, & suffocans gentem tuam:

D

14 Propterea homines non comedes amplius, & gentem tuam non necabis vltrà, ait Dominus Deus:

15 Nec auditam faciam in te ampliùs confusionem Gentium, & opprobrium populorum nequaquam portabis, & gentem tuam non amittes amplius, ait Dominus Deus.

16 Et factum est verbum Domini ad me, dicens:

17 Fili hominis, domus Israël habitauerunt in humo sua, & polluerunt eam in vijs suis, & in studijs suis; iuxta immunditiam menstruatæ facta est via eorum coram me.

18 Et effudi indignationem meam super eos pro sanguine, quem fuderunt super terram, & in idolis suis polluerunt eam.

19 Et dispersi eos in Gentes, & ventilati sunt in terras: iuxta vias eorum, & adinuentiones eorum iudicaui eos.

20 Et ingressi sunt ad Gentes, ad quas introierunt, & * polluerunt nomen sanctum meum, cùm diceretur de eis: Populus Domini iste est, & de terra eius ingressi sunt.

* Isa. 52. b. 5. Rom. 2. d. 24.

E

21 Et peperci nomini sancto meo, quod polluerat domus Israël in Gentibus, ad quas ingressi sunt.

22 Idcircò dices domui Israël: Hæc dicit Dominus Deus: Non propter vos ego faciam, domus Israël, sed propter nomen sanctum meum, quod polluistis in Gentibus, ad quas intrastis.

23 Et sanctificabo nomen meum magnum, quod pollutum est inter Gentes, quod polluistis in medio earum: vt sciant Gentes quia ego Dominus, ait Dominus exercituum, cùm sanctificatus fuero in vobis coram eis.

24 Tollam quippe vos de Gentibus, & congregabo vos de vniuersis terris, & adducam vos in terram vestram.

25 Et effundam super vos aquam mundam, & mundabimini ab omnibus inquinamentis vestris, & ab vniuersis idolis vestris mundabo vos.

26 * Et dabo vobis cor nouum, & spiritum nouum ponam in medio vestri: & auferam cor lapideum de carne vestra, & dabo vobis cor carneum.

* Sup. 11. d. 19.

F

27 Et spiritum meum ponam in medio vestri: & faciam vt in præceptis meis ambuletis, & iudicia mea custodiatis & operemini.

28 Et habitabitis in terra, quam dedi patribus vestris: & eritis mihi in populum, & ego ero vobis in Deum.

29 Et saluabo vos ex vniuersis inquinamentis vestris: & vocabo frumentum, & multiplicabo illud, & non imponam vobis famem.

30 Et multiplicabo fructum ligni, & genimina agri, vt non portetis vltrà opprobrium famis in Gentibus.

31 Et recordamini viarum vestrarum pessimarum, studiorumque non bonorum: & displicebunt vobis iniquitates vestræ, & scelera vestra.

32 Non propter vos ego faciam, ait Dominus Deus, notum sit vobis: confundimini, & erubescite super vijs vestris, domus Israël.

G 33 Hæc dicit Dominus Deus: in die, qua mundauero vos ex omnibus iniquitatibus vestris, & inhabitari fecero vrbes, & instaurauero ruinosa,

34 Et terra deserta fuerit exculta, quæ quondam erat desolata in oculis omnis viatoris,

35 Dicent: Terra illa inculta, facta est vt hortus voluptatis: & in ciuitates desertæ, & destitutæ atque suffosæ, munitæ sederunt.

36 Et scient Gentes quæcumque derelictæ fuerint in circuitu vestro, quia ego Dominus ædificaui dissipata, plantauique inculta, ego Dominus locutus sim, & fecerim.

37 Hæc dicit Dominus Deus: Adhuc in hoc inuenient me domus Israël, vt faciam eis: Multiplicabo eos sicut gregem hominū.

38 Vt gregem sanctum, vt gregem Ierusalem in solemnitatibus eius: Sic erunt ciuitates desertæ, plenæ gregibus hominum: & scient quia ego Dominus.

CAPVT XXXVII.

In figura aridorum ossium reuiuiscentium, designat filios Israel, qui de omni prosperitate desperant, reducendos in terram suam: & per duo ligna coniuncta significat vnum fore regnum Iuda & Israel, qui sub vno rege ac pastore Dauid obseruaturi sint mandata Domini qui cum ipsis pactum feriet sempiternum.

A 1 FActa est super me manus Domini, & eduxit me in spiritu Domini: & dimisit me in medio campi, qui erat plenus ossibus:

2 Et circumduxit me per ea in gyro: erant autem multa valdè super faciem campi, siccaque vehementer.

3 Et dixit ad me: Fili hominis putasne viuent ossa ista? Et dixi: Domine Deus, tu nosti.

4 Et dixit ad me: Vaticinare de ossibus istis: & dices eis: Ossa arida audite verbum Domini.

5 Hæc dicit Dominus Deus ossibus his: Ecce ego intromittam in vos spiritum, & viuetis.

B 6 Et dabo super vos neruos, & succrescere faciam super vos carnes, & superextendam in vobis cutem: & dabo vobis spiritum, & viuetis, & scietis quia ego Dominus.

7 Et prophetaui sicut præceperat mihi: factus est autem sonitus, prophetante me, & ecce commotio: & accesserunt ossa ad ossa, vnumquodque ad iuncturam suam.

8 Et vidi, & ecce super ea nerui & carnes ascenderunt: & extenta est in eis cutis desuper,
C & spiritum non habebant.

9 Et dixit ad me: Vaticinare ad spiritum: Hæc dicit Dominus Deus: A quatuor ventis veni spiritus, & insuffla super interfectos istos, & reuiuiscant.

10 Et prophetaui sicut præceperat mihi: & ingressus est in ea spiritus, & vixerunt: steteruntque super pedes suos exercitus grandis nimis valdè.

11 Et dixit ad me: Fili hominis, ossa hæc vniuersa, domus Israël est: ipsi dicunt: Aruerunt ossa nostra, & perijt spes nostra, & abscisi sumus.

12 Propterea vaticinare, & dices ad eos: Hæc dicit Dominus Deus: Ecce ego aperiam tumulos vestros, & educam vos de sepulchris vestris, populus meus: & inducam vos in terram Israel. D

13 Et scietis quia ego Dominus, cùm aperuero sepulchra vestra, & eduxero vos de tumulis vestris, popule meus:

14 Et dedero spiritum meum in vobis, & vixeritis, & requiescere vos faciam super humum vestram: & scietis quia ego Dominus locutus sum, & feci, ait Dominus Deus:

15 Et factus est sermo Domini ad me, dicens:

16 Et tu fili hominis sume tibi lignum vnum: & scribe super illud: Iudæ, & filiorum Israël sociorum eius: & tolle lignum alterum, & scribe super illud: Ioseph ligno Ephraim, & cunctæ domui Israël, sociorumque eius.

17 Et adiunge illa, vnum ad alterum tibi in lignum vnum: & erunt in vnionem in manu tua. E

18 Cùm autem dixerint ad te filij populi tui loquentes: Nonne indicas nobis quid in his tibi velis?

19 Loqueris ad eos: Hæc dicit Dominus Deus: Ecce ego assumam lignum Ioseph, quod est in manu Ephraim, & tribus Israël, quæ sunt ei adiunctæ: & dabo eas pariter cum ligno Iuda, & faciam eas in lignum vnum: & erunt vnum in manu eius.

20 Erunt autem ligna, super quæ scripseris in manu tua, in oculis eorum.

21 Et dices ad eos: Hæc dicit Dominus Deus: Ecce ego assumam filios Israel de medio nationum, ad quas abierunt: & congregabo eos vndique, & adducam eos ad humum suam. F

22 * Et faciam eos in gentem vnam in terra in montibus Israël, & rex vnus erit omnibus imperans: & non erunt vltrà duæ gentes, nec diuidentur ampliùs in duo regna. * Ioan 10. d. 16.

23 Neque polluentur vltrà in idolis suis, & abominationibus suis, & cunctis iniquitatibus suis: & saluos eos faciam de vniuersis sedibus, in quibus peccauerunt, & emundabo eos: & erunt mihi populus, & ego ero eis Deus. G

24 *Et seruus meus Dauid rex super eos, & pastor vnus erit omnium eorum: in iudicijs meis ambulabunt, & mandata mea custodient, & facient ea. *Isa 40.c.11. Ier. 23.a.5. Sup. 34.f.23 Dan. 9 f. 24 Io. 1. g. 45.

25 Et habitabunt super terram, quam dedi seruo meo Iacob, in qua habitauerunt patres vestri: & habitabunt super eam ipsi, & filij eorum, & filij filiorum eorum, vsque in sempiter-

sempiternum: & Dauid seruus meus princeps eorum in perpetuum.

* Psal. 109. b. 4. 116. a. 2. Ioan. 12. e. 34.

26 * Et percutiam illis fœdus pacis, pactum sempiternum erit eis: & fundabo eos, & multiplicabo, & dabo sanctificationem meam in medio eorum in perpetuum.

27 Et erit in tabernaculum meum in eis: & ero eis Deus, & ipsi erunt mihi populus.

28 Et scient Gentes quia ego Dominus sanctificator Israël, cùm fuerit sanctificatio mea, in medio eorum in perpetuum.

CAPVT XXXVIII.

Habitantibus post reductam captiuitatem securè filijs Israel in oppidis suis, adducet Dominus in nouissimis diebus contra eos Gog cum ingenti exercitu: sed & hunc cum suo exercitu multis cladibus posteà consumet.

A

Inf. 39. a. 1. Apoc. 20. c. 7.

1 ET factus est sermo Domini ad me, dicens:

2 Fili hominis, pone faciem tuam contra Gog, terram Magog, principem capitis Mosoch & Thubal: & vaticinare de eo,

3 Et dices ad eum: Hæc dicit Dominus Deus: Ecce ego ad te Gog principem capitis Mosoch & Thubal.

4 Et circumagam te, & ponam frænum in maxillis tuis: & educam te, & omnem exercituum tuum, equos & equites vestitos loricis vniuersos, multitudinem magnam, hastam & clypeum arripientium & gladium.

B

5 Persæ, Æthiopes, & Libyes cum eis, omnes scutati & galeati.

6 Gomer, & vniuersa agmina eius, domus Thogorma, latera Aquilonis, & totum robur eius populique multi tecum.

7 Præpara, & instrue te, & omnem multitudinem tuam, quæ coaceruata est ad te: & esto eis in præceptum:

8 Post dies multos visitaberis: in nouissimo annorum venies ad terram, quæ reuersa est à gladio, & congregata est de populis multis ad montes Israël, qui fuerunt deserti iugiter: hæc de populis educta est, & habitabunt in ea confidenter vniuersi.

C

9 Ascendens autem quasi tempestas venies & quasi nubes, vt operias terram tu, & omnia agmina tua, & populi multi tecum.

10 Hæc dicit Dominus Deus: In die illa ascendent sermones super cor tuum, & cogitabis cogitationem pessimam:

11 Et dices: Ascendam ad terram absque muro: veniam ad quiescentes habitantesque securè: hi omnes habitant sine muro, vectes & portæ non sunt eis:

D

12 Vt diripias spolia, & inuadas prædam, vt inferas manum tuam super eos, qui deserti fuerant, & posteà restituti, & super populum, qui est congregatus ex Gentibus, qui possidere cœpit, & esse habitator vmbilici terræ.

13 Saba, & Dedan, & negotiatores Tharsis, & omnes leones eius dicent tibi: Numquid ad sumenda spolia tu venis? ecce ad diripiendam prædam congregasti multitudinem tuam, vt tollas argentum: & aurum, & auferas supellectilem, atque substantiam, & diripias manubias infinitas.

14 Propterea vaticinare fili hominis, & dices ad Gog: Hęc dicit Dominus Deus: Numquid non in die illo, cùm habitauerit populus meus Israël confidenter, scies?

E

15 Et venies de loco tuo à lateribus Aquilonis tu, & populi multi tecum, ascensores equorum vniuersi, cętus magnus, & exercitus vehemens.

16 Et ascendes super populum meum Israël quasi nubes, vt operias terram. In nouissimis diebus eris, & adducam te super terram meam: vt sciant Gentes me, cùm sanctificatus fuero in te in oculis eorum, ò Gog.

F

17 Hæc dicit Dominus Deus: Tu ergo ille es, de quo locutus sum in diebus antiquis, in manu seruorum meorum prophetarum Israël, qui prophetauerunt in diebus illorum temporum, vt adducerem te super eos.

18 Et erit in die illa, in die aduentus Gog super terram Israël, ait Dominus Deus, ascendet indignatio mea in furore meo.

19 Et in zelo meo, in igne iræ meæ locutus sum. Quia in die illa erit commotio magna super terram Israël.

* Matt. 24. c. 29. Lucæ 21. c. 25.

20 Et * commouebuntur à facie mea pisces maris, & volucres cęli, & bestiæ agri, & omne reptile quod mouetur super humum, cunctique homines qui sunt super faciem terræ: & subuertentur montes, & cadent sepes, & omnis murus corruet in terram.

G

21 Et conuocabo aduersus eum in cunctis montibus meis gladium, ait Dominus Deus: gladius vniuscuiusque in fratrem suum dirigetur.

22 Et iudicabo eum peste, & sanguine, & imbre vehementi, & lapidibus immensis: ignem & sulphur pluam super eum, & super exercitum eius, & super populos multos, qui sunt cum eo.

23 Et magnificabor, & sanctificabor: & notus ero in oculis multarum gentium, & scient quia ego Dominus.

CAPVT XXXIX.

Adducet Dominus Gog contra Israel, sed ipsum cum toto eius exercitu ibi perdet; in cuius sepultura septem mensibus occupabuntur ad mundandam terram: Dominus filios Israel propter peccata ipsorum tradidit in captiuitatem, sed reducet eos in terram suam ad nominis sui glorificationem.

A

1 TV autem fili hominis vaticinare aduersum Gog, & dices: Hæc dicit Dominus Deus: Ecce ego super te Gog principem capitis Mosoch & Thubal:

2 Et circumagam te, & educam te, & ascendere te faciam de lateribus Aquilonis: & adducam te super montes Israël.

3 Et percutiam arcum tuum in manu sinistra tua, & sagittas tuas de manu dextera tua deijciam.

4 Super montes Israël cades tu, & omnia agmina tua, & populi tui, qui sunt tecum: feris, auibus, omnique volatili, & bestijs terræ, dedi te ad deuorandum.

5 Super faciem agri cades: quia ego

locu-

locutus sum, ait Dominus Deus.

6 Et immittam ignem in Magog, & in his qui habitant in insulis confidenter: & scient quia ego Dominus.

7 Et nomen sanctum meum notum faciam in medio populi mei Israël, & non polluam nomen sanctum meum amplius: & scient Gentes quia ego Dominus sanctus Israël.

8 Ecce venit, & factum est, ait Dominus Deus: Hæc est dies, de qua locutus sum.

9 Et egredientur habitatores de ciuitatibus Israël, & succendent, & comburent arma, clypeum, & hastas, arcum, & sagittas, & baculos manuum, & contos, & succendent ea igni septem annis.

C. 10 Et non portabunt ligna de regionibus, neque succident de saltibus: quoniam arma succendent igni, & deprædabuntur eos, quibus prædæ fuerant, & diripient vastatores suos, ait Dominus Deus.

11 Et erit in die illa: dabo Gog locum nominatum sepulchrum in Israël: vallem viatorum ad Orientem maris, quæ obstupescere faciet prætereuntes, & sepelient ibi Gog, & omnem multitudinem eius, & vocabitur vallis multitudinis Gog.

12 Et sepelient eos domus Israël, vt mundent terram septem mensibus.

13 Sepeliet autem eum omnis populus terræ, & erit eis nominata dies, in qua glorificatus sum, ait Dominus Deus.

D 14 Et viros iugiter constituent lustrantes terram, qui sepeliant & requirant eos qui remanserant super faciem terræ, vt emundent eam: post menses autem septem quærere incipient.

15 Et circuibunt peragrantes terram: cùmque viderint os hominis, statuent iuxta illud titulum donec sepeliant illud pollinctores in valle multitudinis Gog.

16 Nomen autem ciuitatis Amona, & mundabunt terram.

E 17 Tu ergo fili hominis, hæc dicit Dominus Deus: Dic omni volucri, & vniuersis auibus cunctisque bestijs agri: Conuenite, properate, concurrite vndique ad victimam meam, quam ego immolo vobis, victimam grandem super montes Israël: vt comedatis carnem, & bibatis sanguinem.

18 Carnes fortium comedetis, & sanguinem principum terræ bibetis: arietum, & agnorum, & hircorum, taurorumque & altilium, & pinguium omnium.

19 Et comedetis adipem in saturitatem, & bibetis sanguinem in ebrietatem, de victima, quam ego immolabo vobis:

20 Et saturabimini super mensam meam de equo, & equite forti, & de vniuersis viris bellatoribus, ait Dominus Deus.

21 Et ponam gloriam meam in Gentibus: & videbunt omnes gentes iudicium meum, quod fecerim; & manum meam, quam posuerim super eos.

F 22 Et scient domus Israël, quia ego Dominus Deus eorum, à die illa, & deinceps.

23 Et scient Gentes, quoniam in iniquitate sua capta sit domus Israël, eò quòd dereliquerint me, & absconderim faciem meam ab eis: & tradiderim eos in manus hostium, & ceciderint in gladio vniuersi.

24 Iuxta immunditiam eorum & scelus feci eis, & abscondi faciem meam ab illis.

25 Propterea hæc dicit Dominus Deus: Nunc reducam captiuitatem Iacob, & miserebor omnis domus Israël: & assumam zelum pro nomine sancto meo.

26 Et portabunt confusionem suam, & omnem præuaricationem, qua præuaricati sunt in me, cùm habitauerint in terra sua confidenter neminem formidantes: G

27 Et reduxero eos de populis, & congregauero de terris inimicorum suorum, & sanctificatus fuero in eis, in oculis gentium plurimarum.

28 * Et scient quia ego Dominus Deus eorum, eo quòd transtulerim eos in nationes, & congregauerim eos super terram suam, & non dereliquerim quemquam ex eis ibi. * Sup. 36. c. 23.

29 Et non abscondam vltrà faciem meam ab eis, eo quòd effuderim spiritum meum super omnem domum Israël, ait Dominus Deus.

CAPVT XL.

Prophetæ ostenditur futura reædificatio ciuitatis, cùm mensura in longitudine latitudine & altitudine singularum domus portarum, thalamorum, frontium, fenestrarum, vestibulorum, cubiculorum & graduum: item mensuratio quatuor mensarum ad immolanda sacrificia: rursum gazophylacia cantorum & sacerdotum, ac vestibula templi.

1 IN vigesimoquinto anno transmigrationis nostræ, in exordio anni, decima mensis, quartodecimo anno postquam percussa est ciuitas: in ipsa hac die facta est super me manus Domini, & adduxit me illuc. A

2 In visionibus Dei adduxit me in terram Israël, & dimisit me super montem excelsum nimis: super quem erat quasi ædificium ciuitatis vergentis ad Austrum.

3 Et introduxit me illuc: & ecce vir, cuius erat species quasi species æris, & funiculus lineus in manu eius, & calamus mensuræ in manu eius: stabat autem in porta.

4 Et locutus est ad me idem vir: Fili hominis vide oculis tuis, & auribus tuis audi, & pone cor tuum in omnia, quæ ego ostendam tibi: quia vt ostendatur tibi adductus es huc: annuntia omnia, quæ tu vides, domui Israël:

5 Et ecce murus forinsecus in circuitu domus vndique, & in manu viri calamus mensuræ sex cubitorum, & palmo: & mensus est latitudinem ædificij calamo vno, altitudinem quoque calamo vno.

6 Et venit ad portam, quæ respiciebat viam Orientalem, & ascendit per gradus eius: & mensus est limen portæ calamo vno latitudinem, id est limen vnum calamo vno in latitudine: B

7 Et thalamum vno calamo in longum, & vno calamo in latum: & inter thalamos, quinque cubitos:

8 Et limen portæ iuxta vestibulum por-

tæ intrinsecus calamo vno.

9 Et mensus est vestibulum portæ octo cubitorum, & frontem eius duobus cubitis: vestibulum autem portæ erat intrinsecus.

10 Porrò thalami portæ ad viam Orientalem, tres hinc & tres inde: mensura vna triũ, & mensura vna frontium ex vtraque parte.

11 Et mensus est latitudinem liminis portæ, decem cubitorum, & longitudinem portæ tredecim cubitorum:

12 Et marginem ante thalamos cubiti vnius: & cubitus vnus finis vtrimque: thalami autem, sex cubitorum erant hinc & inde.

13 Et mensus est portam à tecto thalami vsque ad tectum eius, latitudinem viginti quinque cubitorum: ostium contra ostium.

14 Et fecit frontes per sexaginta cubitos: & ad frontem atrium portæ vndique per circuitum.

15 Et ante faciem portæ, quæ pertingebat vsque ad faciem vestibuli portæ interioris, quinquaginta cubitos.

C 16 Et fenestras obliquas in thalamis, & in frontibus eorum, quæ erant intra portam vndique per circuitum: similiter autem erant & in vestibulis fenestræ per gyrum intrinsecus, & ante frontes pictura palmarum.

17 Et eduxit me ad atrium exterius, & ecce gazophylacia, & pauimentum stratum lapide in atrio per circuitum: triginta gazophylacia in circuitu pauimenti.

18 Et pauimentum in fronte portarum, secundùm longitudinem portarum erat inferius.

19 Et mensus est latitudinem à facie portæ inferioris vsque ad frontem atrij interioris extrinsecus, centum cubitos ad Orientem, & ad Aquilonem.

20 Portam quoque, quæ respiciebat viam Aquilonis atrij exterioris, mensus est tam in longitudine quam in latitudine.

21 Et thalamos eius tres hinc, & tres inde: & frontem eius, & vestibulum eius secundùm mensuram portæ prioris, quinquaginta cubitorum longitudinem eius, & latitudinem viginti quinque cubitorum.

D 22 Fenestræ autem eius, & vestibulum, & sculpturæ secundùm mensuram portæ, quæ respiciebat ad Orientem: & septem graduum erat ascensus eius, & vestibulum ante eam.

23 Et porta atrij interioris contra portam Aquilonis, & Orientalem: & mensus est à porta vsque ad portam centum cubitos.

24 Et eduxit me ad viam Australem, & ecce porta, quæ respiciebat ad Austrum: & mensus est frontem eius, & vestibulum eius, iuxta mensura superiores.

25 Et fenestras eius, & vestibula in circuitu, sicut fenestras cæteras: quinquaginta cubitorum longitudine, & latitudine viginti quinque cubitorum.

26 Et in gradibus septem ascendebatur ad eam: & vestibulum ante fores eius: & cælatæ palmę erant, vna hinc, & altera inde in fronte eius.

27 Et porta atrij interioris in via Australi: & mensus est à porta vsque ad portam in via Australi, centum cubitos.

28 Et introduxit me in atrium interius ad portam Australem, & mensus est portam iuxta mensuras superiores.

29 Thalamum eius, & frontem eius, & vestibulum eius eisdem mensuris: & fenestras eius, & vestibulum eius in circuitu, quinquaginta cubitos longitudinis, & latitudinis vigintiquinque cubitos.

30 Et vestibulum per gyrum longitudine vigintiquinque cubitorum, & latitudine quinque cubitorum. E

31 Et vestibulum eius ad atrium exterius, palmas eius in fronte, & octo gradus erant, quibus ascendabatur per eam.

32 Et introduxit me in atrium interius per viam Orientalem: & mensus est portam secundùm mensuras superiores.

33 Thalamum eius, & frontem eius, & vestibulum eius, sicut suprà: & fenestras eius, & vestibula eius in circuitu, longitudine quinquaginta cubitorum, & latitudine vigintiquinque cubitorum.

34 Et vestibulum eius, id est atrij exterioris: & palmæ cælatæ in fronte eius hinc & inde: & in octo gradibus ascensus eius.

35 Et introduxit me ad portam, quæ respiciebat ad Aquilonem: & mensus est secundùm mensuras superiores.

36 Thalamum eius, & frontem eius, & vestibulum eius, & fenestras eius per circuitum longitudine quinquaginta cubitorum, & latitudine vigintiquinque cubitorum.

37 Et vestibulum eius respiciebat ad atrium exterius: & cælatura palmarum in fronte eius hinc, & inde: & in octo gradibus ascensus eius. F

38 Et per singula gazophylacia ostium in frontibus portarũ: ibi lauabant holocaustũ.

39 Et in vestibulo portæ, duæ mensæ hinc, & duæ mensæ inde: vt immoletur super eas holocaustum & pro peccato, & pro delicto.

40 Et ad latus exterius, quod ascendit ad ostium portæ, quæ pergit ad Aquilonem, duę mensæ: & ad latus alterum ante vestibulum portæ, duæ mensæ.

41 Quatuor mensæ hinc, & quatuor mensæ inde: per latera portæ octo mensæ erant, super quas immolabant.

42 Quatuor autem mensæ ad holocaustũ, de lapidibus quadris extructæ: longitudine cubiti vnius & dimidij: & latitudine cubiti vnius & dimidij: & altitudine cubiti vnius: super quas ponant vasa, in quibus immolatur holocaustum, & victima.

43 Et labia earum palmi vnius, reflexa intrinsecus per circuitum: super mensas autem carnes oblationis.

44 Et extra portam interiorem, gazophylacia cantorum in atrio interiori, quod erat in latere portæ respicientis ad Aquilonem: & facies eorum contra viam Australem, vna ex latere portæ Orientalis, quæ respiciebat ad viam Aquilonis. G

45 Et dixit ad me: Hoc est gazophylaciũ, quod respicit viam Meridianam, sacerdotum erit, qui excubant in custodijs templi.

46 Porrò gazophylacium, quod respicit

ad viam Aquilonis, sacerdotum erit, qui excubant ad ministerium altaris. isti sunt filij Sadoc, qui accedunt de filijs Leui ad Dominum vt ministrent ei.

47 Et mensus est atrium longitudine centum cubitorum, & latitudine centum cubitorum per quadrum; & altare ante faciem templi.

48 Et introduxit me in vestibulnm templi: & mensus est vestibulum quinque cubitis hinc, & quinque cubitis inde: & latitudinem portæ trium cubitorum hinc, & trium cubitorum inde.

49 Longitudinem autem vestibuli viginti cubitorum, & latitudinem vndecim cubitorum, & octo gradibus ascendebatur ad eam. Et columnæ erant in frontibus; vna hinc, & altera inde.

CAPVT XLI.

Dispositio reædificandi templi iuxta partes singulas.

A

1 ET introduxit me in templum, & mensus est frontes, sex cubitos latitudinis hinc, & sex cubitos inde, latitudinem tabernaculi.

2 Et latitudo portæ, decem cubitorum erat: & latera portæ, quinque cubitis hinc, & quinque cubitis inde: & mensus est longitudinem eius quadraginta cubitorum, & latitudinem viginti cubitorum.

3 Et introgressus intrinsecus mensus est in fronte portæ duos cubitos: & portam, sex cubitorum: & latitudinem portæ, septem cubitorum.

4 Et mensus est longitudinem eius viginti cubitorum, & latitudinem eius viginti cubitorum, ante faciem templi: & dixit ad me: Hoc est sanctum sanctorum.

5 Et mensus est parietem domus sex cubitorum: & latitudinem lateris quatuor cubitorum vndique per circuitum domus.

6 Latera autem, latus ad latus, bis triginta tria: & erant eminentia, quæ ingrederentur per parietem domus, in lateribus per circuitum, vt continerent, & non attingerent parietem templi.

B

7 Et platea erat in rotundum, ascendens sursum per cochleam, & in cœnaculum templi deferebat per gyrum: idcircò latius erat templum in superioribus: & sic de inferioribus ascendebatur ad superiora in medium.

8 Et vidi in domo altitudinem per circuitum, fundata latera ad mensuram calami sex cubitorum spatio:

9 Et latitudinem per parietem lateris forinsecus quinque cubitorum: & erat interior domus in lateribus domus.

10 Et inter gazophylacia latitudinem viginti cubitorum in circuitu domus vndique.

11 Et ostium lateris ad orationem: ostium vnum ad viam Aquilonis, & ostium vnum ad viam Australem: & latitudinem loci ad orationem, quinque cubitorum in circuitu.

12 Et ædificium quod erat separatum, versumque ad viam respicientem ad mare, latitudinis septuaginta cubitorum. paries autem ædificij, quinque cubitorum latitudinis per circuitum; & longitudo eius nonaginta cubitorum.

13 Et mensus est domus longitudinem, centum cubitorum: & quod separatum erat ædificium, & parietes eius, longitudinis centum cubitorum. C

14 Latitudo autem ante faciem domus, & eius quod erat separatum contra Orientem, centum cubitorum.

15 Et mensus est longitudinem ædificij contra faciem eius, quod erat separatum ad dorsum ethecas ex vtraq; parte centū cubitorum: & templum interitus, & vestibula atrij.

16 Limina, & fenestras obliquas, & ethecas in circuitu per tres partes, contra vniuscuiusque limen, stratumque ligno per gyrum in circuitu: terra autem vsque ad fenestras, & fenestræ clausæ super ostia.

17 Et vsque ad domum interiorem, & forinsecus per omnem parietem in circuitu intrinsecus, & forinsecus, ad mensuram.

18 Et fabrefacta cherubim & palmæ: & palma inter cherub & cherub, duasque facies habebat cherub.

19 Faciem hominis iuxta palmam ex hac parte, & faciem leonis iuxta palmam ex alia parte, expressam per omnem domum in circuitu.

20 De terra vsque ad superiora portæ cherubim & palmæ cælatæ erant in pariete templi:

21 Limen quadrangulum, & facies sanctuarij, aspectus contra aspectum. D

22 Altaris lignei trium cubitorum altitudo, & longitudo eius duorum cubitorum: & anguli eius, & longitudo eius: & parietes eius lignei. Et locutus est ad me: Hæc est mensa coram Domino.

23 Et duo ostia erant in templo, & in sanctuario.

24 Et in duobus ostijs ex vtraque parte bina erant ostiola, quæ in se inuicem plicabantur: bina enim ostia erant ex vtraque parte ostiorum.

25 Et cælata erant in ipsis ostijs templi cherubim, & sculpturæ palmarum, sicut in parietibus, quoque expressæ erant: quam ob rem & grossiora erant ligna in vestibuli fronte forinsecus.

26 Super quæ fenestræ obliquæ, & similitudo palmarum hinc atque inde in humerulis vestibuli, secundùm latera domus latitudinemque parietum.

CAPVT XLII.

De gazophylacijs, cęterisque quæ ad sacrorum vsum pertinent reædificandis.

1 ET eduxit me in atrium exterius per viam ducentem ad Aquilonem, & introduxit me in gazophylacium, quod erat contra separatum ædificium, & contra ædem vergentem ad Aquilonem. A

2 In facie longitudinis, centum cubitos ostij Aquilonis: & latitudinis quin-

qua-

quaginta cubitos,
3 Contra viginti cubitos atrij interioris, & contra pauimentum stratum lapide atrij exterioris, vbi erat porticus iuncta porticui triplici.
4 Et ante gazophylacia deambulatio decem cubitorum latitudinis, ad interiora respiciens viæ cubiti vnius. Et ostia eorum ad Aquilonem:
5 Vbi erant gazophylacia in superioribus humiliora: quia supportabant porticus, quæ ex illis eminebant de inferioribus, & de medijs ædificij.
B 6 Tristega enim erant, & non habebant columnas, sicut erant columnæ atriorum: propterea eminebant de inferioribus, & de medijs à terra cubitis quinquaginta,
7 Et peribolus exterior secundùm gazophylacia, quæ erant in via atrij exterioris ante gazophylacia: longitudo eius quinquaginta cubitorum.
8 Quia longitudo erat gazophylaciorum atrij exterioris, quinquaginta cubitorum: & longitudo ante faciem templi, centum cubitorum.
9 Et erat subter gazophylacia hæc introitus ab Oriente ingredientium in ea de atrio exteriori.
10 In latitudine periboli atrij, quod erat contra viam Orientalem, in faciem ædificij separati, & erant ante ædificium gazophylacia.
C 11 Et via ante faciem eorum, iuxta similitudinem gazophylaciorum, quæ erant in via Aquilonis: secundùm longitudinem eorum sic & latitudo eorum: & omnis introitus eorum, & similitudines, & ostia eorum.
12 Secundùm ostia gazophylaciorum, quę erant in via respiciente ad Notum: ostium in capite viæ: quæ via erat ante vestibulum separatum per viam Orientalem ingredientibus.
13 Et dixit ad me: Gazophylacia Aquilonis, & gazophylacia Austri, quæ sunt ante ædificium separatum: hæc sunt gazophylacia sancta, in quibus vescuntur sacerdotes, qui appropinquant ad Dominum in sancta sanctorum: ibi ponent sancta sanctorum, & oblationem pro peccato, & pro delicto: locus enim sanctus est.
14 Cùm autem ingressi fuerint sacerdotes, non egredientur de sanctis in atrium exterius: & ibi reponent vestimenta sua, in quibus ministrant, quia sancta sunt: vestienturque vestimentis alijs, & sic procedent ad populum.
D 15 Cùmque complesset mensuras domus interioris, eduxit me per viam portæ, quæ respiciebat ad viam Orientalem: & mensus est eam vndique per circuitum.
16 Mensus est autem contra ventum Orientalem calamo mensuræ, quingentos calamos in calamo mensuræ per circuitum.
17 Et mensus est contra ventum Aquilonis quingentos calamos in calamo mensuræ per gyrum.
18 Et ad ventum Australem mensus est quingentos calamos in calamo mensuræ per circuitum.
19 Et ad ventum Occidentalem mensus est quingentos calamos in calamo mensuræ.
20 Per quatuor ventos mensus est murum eius vndique per circuitum, longitudinem quingentorum cubitorum, & latitudinem quingentorum cubitorum, diuidentem inter sanctuarium & vulgi locum.

CAPVT XLIII.

Gloria Domini apparente audit propheta quòd filij Israel non amplius polluent nomen Domini, & quæ sint mensuræ altaris, ac sacrificia ad ipsum septem diebus expiandum.

1 ET duxit me ad portam, quę respiciebat ad viam Orientalem. A
2 Et ecce gloria Dei Israel ingrediebatur per viam Orientalem: & vox erat ei quasi vox aquarum multarum, & terra splendebat à maiestate eius.
3 * Et vidi visionem, secundùm speciem, quam videram, quando venit vt disperderet ciuitatem: & species secundùm aspectum, * quem videram iuxta fluuium Chobar: & cecidi super faciem meam. * Sup. 9. a. 1. * Sup. 1. a. 1.
4 Et maiestas Domini ingressa est templum per viam portæ, quæ respiciebat ad Orientem.
5 Et eleuauit me spiritus, & introduxit me in atrium interius: & ecce repleta erat gloria Domini domus.
6 Et audiui loquentem ad me de domo, & vir qui stabat iuxta me,
7 Dixit ad me: Fili hominis, locus solij mei, & locus vestigiorum pedum meorum, vbi habito in medio filiorum Israel in æternum: & non polluent vltrà domus Israel nomen sanctum meum, ipsi & reges eorum in fornicationibus suis, & in ruinis regum suorum, & in excelsis. B
8 Qui fabricati sunt limen suum iuxta limen meum, & postes suos iuxta postes meos: & murus erat inter me & eos: & polluerunt nomen sanctum meum in abominationibus quas fecerunt: propter quod nunc consumpsi eos in ira mea.
9 Nunc ergo repellant procul fornicationem suam, & ruinas regum suorum à me: & habitabo in medio eorum semper. C
10 Tu autem fili hominis ostende domui Israël templum, & confundantur ab iniquitatibus suis, & metiantur fabricam:
11 Et erubescant ex omnibus quę fecerunt: Figuram domus, & fabricæ eius exitus, & introitus, & omnem descriptionem eius, & vniuersa præcepta eius, cunctumque ordinem eius, & omnes leges eius ostende eis, & scribes in oculis eorum: vt custodiant omnes descriptiones eius, & præcepta illius, & faciant ea.
12 Ista est lex domus in summitate montis: Omnis finis eius in circuitu, sanctum sanctorum est: hæc est ergo lex domus.
13 Istæ autem mensuræ altaris in cubito verissimo, qui habebat cubitum & palmum: in sinu eius erat cubitus & cubitus in latitudine, & definitio eius vsque ad labium eius, D

& in circuitu, palmus vnus. hæc quoque erat fossa altaris.

14 Et de sinu terræ vsque ad crepidinem nouissimam duo cubiti, & latitudo cubiti vnius: & à crepidine minore vsque ad crepidinem maiorem quatuor cubiti, & latitudo cubiti vnius.

15 Ipse autem Ariel quatuor cubitorum: & ab Ariel vsq; ad sursum, cornua quatuor.

16 Et Ariel duodecim cubitorum in longitudine per duodecim cubitos latitudinis: quadrangulatum æquis lateribus.

17 Et crepido quatuordecim cubitorum longitudinis, per quatuordecim cubitos latitudinis in quatuor angulis eius: & corona in circuitu eius dimidij cubiti, & sinus eius vnius cubiti per circuitum: gradus autem eius versi ad Orientem,

18 Et dixit ad me: Fili hominis, hæc dicit Dominus Deus: Hi sunt ritus altaris, in quacumque die fuerit fabricatum; vt offeratur super illud holocaustum, & effundatur sanguis.

19 Et dabis Sacerdotibus, & Leuitis, qui sunt de semine Sadoc, qui accedunt ad me: ait Dominus Deus, vt offerant mihi vitulum de armento pro peccato,

20 Et assumens de sanguine eius, pones super quatuor cornua eius, & super quatuor angulos crepidinis & super coronam in circuitu: & mundabis illud, & expiabis.

21 Et tolles vitulum, qui oblatus fuerit pro peccato: & combures eum, in separato loco domus extra sanctuarium.

22 Et in die secunda offeres hircum caprarum immaculatum pro peccato: & expiabunt altare, sicut expiauerunt in vitulo.

23 Cùmque compleueris expians illud, offeres vitulum de armento immaculatum, & arietem de grege immaculatum.

24 Et offeres eos in conspectu Domini: & mittent sacerdotes super eos sal, & offerent eos holocaustum Domino.

25 Septem diebus facies hircum pro peccato quotidie: & vitulum de armento, & arietē de pecoribus, immaculatos offerent.

26 Septem diebus expiabunt altare, & mundabunt illud: & implebunt manum eius.

27 Expletis autem diebus, in die octaua & vltrà, facient sacerdotes super altare holocausta vestra, & quæ pro pace offerunt: & placatus ero vobis, ait Dominus Deus.

CAPVT XLIV.

Porta sanctuarij clausa, qua solus Deus ingreditur: incircumcisi carne & corde non ingredientur sanctuarium, nec Leuitæ qui idola secuti sunt, sed hi ministri domus erunt: filij autem Sadoc sacerdotes ingredientur, & horum leges ponuntur.

1 ET conuertit me ad viam portæ sanctuarij exterioris, quæ respiciebat ad Orientem: & erat clausa.

2 Et dixit Dominus ad me: Porta hæc clausa erit: non aperietur, & vir non transibit per eam: quoniam Dominus Deus Israël ingressus est per eam, eritque clausa.

3 Principi. Princeps ipse sedebit in ea, vt comedat panem coram Domino: per viam portæ vestibuli ingredietur, & per viam eius egredietur.

4 Et adduxit me per viam portæ Aquilonis in conspectu domus: & vidi, & ecce impleuit gloria Domini domum Domini. & cecidi in faciem meam.

5 Et dixit ad me Dominus: Fili hominis pone cor tuum, & vide oculis tuis, & auribus tuis audi omnia, quæ ego loquor ad te de vniuersis ceremonijs domus Domini, & de cunctis legibus eius: & pones cor tuum in vijs templi per omnes exitus sanctuarij.

6 Et dices ad exasperantem me domum Israël: Hæc dicit Dominus Deus: sufficiant vobis omnia scelera vestra domus Israël:

7 Eo quòd inducitis filios alienos incircumcisos corde, & incircumcisos carne, vt sint in sanctuario meo, & polluant domum meam: & offertis panes meos, adipem, & sanguinem: & dissoluitis pactum meum in omnibus sceleribus vestris.

8 Et non seruastis præcepta sanctuarij mei: & posuistis custodes obseruationum mearum in sanctuario meo vobismetipsis.

9 Hæc dicit Dominus Deus: Omnis alienigena incircumcisus corde, & incircumcisus carne, non ingredietur sanctuarium meum, omnis filius alienus qui est in medio filiorum Israël.

10 Sed & Leuitæ, qui longè recesserunt à me in errore filiorum Israël, & errauerunt à me post idola sua, & portauerunt iniquitatem suam:

11 Erunt in sanctuario meo æditui, & ianitores portarum domus, & ministri domus: ipsi mactabunt holocausta, & victimas populi: & ipsi stabunt in conspectu eorum, vt ministrent eis.

12 Pro eò quòd ministrauerunt illis in conspectu idolorum suorum, & facti sunt domui Israël in offendiculum iniquitatis: idcircò leuaui manum meam super eos, ait Dominus Deus, & portabunt iniquitatem suam:

13 Et non appropinquabunt ad me vt sacerdotio fungantur mihi, neque accedent ad omne sanctuarium meum iuxta sancta sanctorum: sed portabunt confusionem suam, & scelera sua quæ fecerunt.

14 Et dabo eos ianitores domus in omni ministerio eius, & in vniuersis quæ fient in ea.

15 Sacerdotes autem & Leuitæ filij Sadoc, qui custodierunt ceremonias sanctuarij mei, cùm errarent filij Israël à me, ipsi accedent ad me vt ministrent mihi: & stabunt in conspectu meo vt offerant mihi adipem, & sanguinem, ait Dominus Deus.

16 Ipsi ingredientur sanctuarium meum, & ipsi accedent ad mensam meam vt ministrent mihi, & custodiant ceremonias meas.

17 Cùmque ingredientur portas atrij interioris, vestibus lineis induentur: nec ascendet super eos quidquā laneum, quando ministrant in portis atrij interioris & intrinsecus.

18 Vittæ lineæ erunt in capitibus eorum, & feminalia linea erunt in lumbis eorum, & non accingentur in sudore.

F 19 Cùmque egredientur atrium exterius ad populum, exuent se vestimentis suis, in quibus ministrauerant, & reponent ea in gazophylacio sanctuarij, & vestient se vestimentis alijs: & non sanctificabunt populum in vestibus suis.

20 Caput autem suum non radent neque comam nutrient: sed tondentes attondent capita sua.

21 Et vinum non bibet omnis sacerdos quando ingressurus est atrium interius.

* Leu. 21. c. 14. 22 * Et viduam & repudiatam non accipient vxores, sed virgines de semine domus Israël: sed & viduam, quæ fuerit vidua à sacerdote, accipient.

23 Et populum meum docebunt quid sit inter sanctum & pollutum, & inter mundum & immundum ostendent eis.

24 Et cùm fuerit controuersia, stabunt in iudicijs meis, & iudicabunt: leges meas, & præcepta mea in omnibus solemnitatibus meis custodient, & Sabbata mea sanctificabunt.

G 25 Et ad mortuum hominem non ingredientur, ne polluantur, nisi ad patrem & matrem, & filium & filiam, & fratrem & sororem, quæ alterum virum non habuerit: in quibus contaminabuntur.

26 Et postquam fuerit emundatus, septem dies numerabuntur ei.

27 Et in die introitus sui in sanctuarium ad atrium interitus, vt ministret mihi in sanctuario, offeret pro peccato suo, ait Dominus Deus.

* Num. 18. c. 20. Deut. 18. a. 1. 28 * Non erit autem eis hereditas, ego hæreditas eorum: & possessionem non dabitis eis in Israël, ego enim possessio eorum.

29 Victimam & pro peccato & pro delicto ipsi comedent: & omne votum in Israël ipsorum erit.

* Exod. 22. d. 29. 30 * Et primitiua omnium primogenitorum, & omnia libamenta ex omnibus quæ offeruntur, sacerdotum erunt: & primitiua ciborum vestrorum dabitis sacerdoti, vt reponat benedictionem domui tuæ.

* Leu. 22. a. 8. 31 * Omne morticinum, & captum à bestia de auibus & de pecoribus non comedent Sacerdotes.

CAPVT XLV.

In terræ diuisione, separatis Domino primitijs, assignanda est certa portio sacerdotibus, Leuitis, ciuitati ac principi: seruandaque æquitas in ponderibus, mensuris, primitijs & sacrificijs: quæ sacrificia offerentur primo ac septimo die primi mensis, & in solemnitatibus Paschæ ac Tabernaculorum.

A 1 CVmque cœperitis terram diuidere sortitò, separate primitias Domino, sanctificatum de terra, longitudine viginti quinque millia, & latitudine decem millia: sanctificatum erit in omni termino eius per circuitum.

2 Et erit ex omni parte sanctificatum quingentos per quingentos, quadrifariam per circuitum: & quinquaginta cubitis in suburbana eius per gyrum.

3 Et à mensura ista mensurabis longitudinem vigintiquinque millium, & latitudinem decem millium, & in ipso erit templum, sanctumque sanctorum. B

4 Sanctificatum de terra erit sacerdotibus ministris sanctuarij, qui accedunt ad ministerium Domini: & erit eis locus in domos, & in sanctuarium sanctitatis.

5 Vigintiquinque autem millia longitudinis, & decem millia latitudinis erunt Leuitis qui ministrant domui: ipsi possidebunt viginti gazophylacia.

6 Et possessionem ciuitatis dabitis quinque millia latitudinis, & longitudinis vigintiquinque millia, secundum separationem sanctuarij, omni domui Israël.

7 Principi quoque hinc, & inde in separationem sanctuarij, & in possessionem ciuitatis, contra faciem separationis sanctuarij, & contra faciem possessionis vrbis: à latere Maris vsque ad Mare, & à latere Orientis vsque ad Orientem: Longitudinis autem iuxta vnamquamque partem à termino Occidentali vsque ad terminum Orientalem. C

8 De terra erit ei possessio in Israël: & non depopulabuntur vltrà principes populum meum: sed terram dabunt domui Israël secundùm tribus eorum.

9 Hæc dicit Dominus Deus: sufficiat vobis principes Israël: iniquitatem & rapinas intermittite, & iudicium & iustitiam facite, separate confinia vestra à populo meo, ait Dominus Deus. D

10 Statera iusta, & ephi iustum, & batus iustus erit vobis.

11 Ephi & batus æqualia, & vnius mensuræ erunt: vt capiat decimam partem cori batus, & decimam partem cori ephi: iuxta mensuram cori erit æqua libratio eorum.

12 * Siclus autem viginti obolos habet. Porrò viginti sicli, & viginti quinque sicli, & quindecim sicli mnam faciunt. * Exod. 30. b. 13. Leu. 27. c. 25. Num. 3. g. 47.

13 Et hæ sunt primitiæ, quas tolletis: sextam partem ephi de coro frumenti, & sextam partem ephi de coro hordei.

14 Mensura quoque olei, batus olei, decima pars cori est: decem bati corum faciunt: quia decem bati implent corum. E

15 Et arietem vnum de grege ducentorum de his quæ nutriunt Israël in sacrificium, & in holocaustum, & pacifica, ad expiandum pro eis, ait Dominus Deus.

16 Omnis populus terræ tenebitur primitijs his principi in Israël.

17 Et super principem erunt holocausta, & sacrificium, & libamina in solemnitatibus, & in Calendis, & in Sabbatis, & in vniuersis solemnitatibus domus Israël: ipse faciet pro peccato sacrificium, & holocaustũ, & pacifica ad expiandum pro domo Israël. F

18 Hæc dicit Dominus Deus: In primo mense, vna mensis, sumes vitulum de armento immaculatum: & expiabis sanctuarium.

19 Et tollet sacerdos de sanguine quod

erit pro peccato: & ponet in postibus do-
mus: & in quatuor angulis crepidinis altaris
& in postibus portæ atrij interioris.
20 Et sic facies in septima mensis, pro vno-
quoque qui ignorauit, & errore deceptus est,
& expiabis pro domo.
G 21 In primo mense, quartadecima die
mensis, erit vobis Paschæ solemnitas: septem
diebus azyma comedentur.
22 Et faciet princeps in die illa pro se, &
pro vniuerso populo terræ, vitulum pro pec-
cato.
23 Et in septem dierum solemnitate faciet
holocaustum Domino septem vitulos, & se-
ptem arietes immaculatos quotidie septem
diebus: & pro peccato hircum caprarum
quotidie.
24 Et sacrificium ephi per vitulum, &
ephi per arietem faciet: & olei hin per sin-
gula ephi.
25 Septimo mense, quintadecima die men-
sis in solemnitate, faciet sicut suprà dicta
sunt per septem dies, tam pro peccato,
quàm pro holocausto, & in sacrificio, &
in oleo.

CAPVT XLVI.

*Porta solis Sabbatis ac Calendis aperien-
da, & quæ holocausta his diebus offeret prin-
ceps, quaue porta ipse aut populus templum in-
gredietur, vel egredietur: de spontaneo & quo-
tidiano principis holocausto: de ipsius dono fi-
lijs aut seruis dato, loca in quibus sacerdotes
coquant sacrificia & ministri victimas populi.*

A 1 HÆc dicit Dominus Deus: Porta atrij
interioris, quæ respicit ad Orien-
tem, erit clausa sex diebus, in quibus opus fit:
die autem Sabbati aperietur, sed & in die
Calendarum aperietur.
2 Et intrabit princeps per viam vestibuli
portæ deforis, & stabit in limine portæ: & fa-
cient sacerdotes holocaustum eius, & paci-
fica eius: & adorabit super limen portæ, &
egredietur: porta autem non claudetur vs-
que ad vesperam.
3 Et adorabit populus terræ ad ostium
portæ illius in Sabbatis, & in Calendis, co-
ram Domino.
B 4 Holocaustum autem hoc offeret prin-
ceps Domino: in die Sabbati sex agnos im-
maculatos, & arietem immaculatum.
5 Et sacrificium ephi per arietem: in agnis
autem sacrificium quod dederit manus eius:
& olei hin per singula ephi.
6 In die autem Calendarum vitulum de
armento immaculatum: & sex agni & arie-
tes immaculati erunt.
7 Et ephi per vitulum, ephi quoque per
arietem faciet sacrificium: de agnis autem,
sicut inuenerit manu eius: & olei hin per
singula ephi.
C 8 Cùmque ingressurus est princeps, per
viam vestibuli portę ingrediatur, & per eam-
dem viam exeat.
9 Et cùm intrabit populus terræ in con-
spectu Domini in solemnitatibus: qui ingre-
ditur per portam Aquilonis, vt adoret, egre-
diatur per viam portæ Meridianæ: porro qui
ingreditur per viam portæ Meridianæ, egre-
diatur per viam portæ Aquilonis, non reuer-
tetur per viam portæ, per quam ingressus est,
sed è regione illius egredietur.
10 Princeps autem in medio eorum cum
ingredientibus ingredietur, & cum egre- D
dientibus egredietur.
11 Et in nundinis, & in solemnitatibus erit
sacrificium ephi per vitulum, & ephi per
arietem: agnis autem erit sacrificium sicut
inuenerit manus eius: & olei hin per singu-
la ephi.
12 Cùm autem fecerit princeps sponta-
neum holocaustum, aut pacifica voluntaria
Domino; aperietur ei porta quæ respicit ad
Orientem, & faciet holocaustum suum, &
pacifica sua, sicut fieri solet in die sabbati:
& egredietur. claudeturque porta postquam
exierit.
13 Et agnum eiusdem anni immaculatum
faciet holocaustum quotidie Domino, sem-
per manè faciet illud. E
14 Et faciet sacrificium super eo cata ma-
ne mane sextam partem ephi, & de oleo ter-
tiam partem hin, vt misceatur similæ: sacri-
ficium Domino legitimum, iuge atque per-
petuum.
15 Faciet agnum, & sacrificium, & oleum
cata mane mane: holocaustum sempiternũ.
16 Hæc dicit Dominus Deus: Si dederit
princeps domum alicui de filijs suis: hæredi-
tas eius, filiorum suorum erit, possidebunt
eam hereditariè.
17 Si autem dederit legatum de hæreditate F
sua vni seruorum suorum, erit illius vsque
ad annum remissionis, & reuertetur ad
principem: hęreditas autem eius, filijs
eius erit.
18 Et non accipiet princeps de hæreditate
populi per violentiam, & de possessione eo-
rum: sed de possessione sua hęreditatem da-
bit filijs suis: vt non dispergatur populus
meus vnusquisque à possessione sua.
19 Et introduxit me per ingressum, qui
erat ex latere portæ, in gazophylacia san-
ctuarij ad sacerdotes, quæ respiciebant ad
Aquilonem: & erat ibi locus vergens ad
Occidentem.
20 Et dixit ad me: Iste est locus vbi co- G
quent sacerdotes pro peccato, & pro delicto:
vbi coquent sacrificium, vt non effe-
rant in atrium exterius, & sanctificetur po-
pulus.
21 Et eduxit me in atrium exterius, & cir-
cumduxit me per quatuor angulos atrij: &
ecce atriolum erat in angulo atrij, atriola
singula per angulos atrij.
22 In quatuor angulis atrij atriola disposi-
ta quadraginta cubitorum per longum, &
triginta per latum: mensuræ vnius quatuor
erant.
23 Et paries per circuitum ambiens qua-
tuor atriola: & culinæ fabricatæ erant sub-
ter porticus per gyrum.
24 Et dixit ad me: Hæc est domus culina-
rum, in qua coquent ministri domus Domi-
ni victimas populi.

CAPVT XLVII.

Aquæ subter limen domus egredientes, & in latus templi dextrum descendentes, efficiuntur torrens qui tandem non potest transuadari, & sanat omnia ad quæ pertigerit, habens pisces & arbores fructiferas: termini Terræ sanctæ, quæ duodecim tribubus Israel & aduenis diuidenda est.

A 1 ET conuertit me ad portam domus, &
ecce aquæ egrediebantur subter li-
men domus ad Orientem: facies enim do-
mus respiciebat ad Orientem: aquæ autem
descendebant in latus templi dextrum ad
Meridiem altaris.
2 Et eduxit me per viam portæ Aquilonis,
& conuertit me ad viam foras portam exte-
riorem, viam quæ respiciebat ad orientem: &
ecce aquæ redundantes à latere dextro.
3 Cùm egrederetur vir ad Orientem, qui
habebat funiculum in manu sua, & mensus
est mille cubitos: & traduxit me per aquam
vsque ad talos.
4 Rursumque mensus est mille, & traduxit
me per aquam vsque ad genua:
5 Et mensus est mille, & traduxit me per
aquam vsque ad renes. Et mensus est mille,
torrentem, quem non potui pertransire: quo-
niam intumuerant aquæ profundi torrentis,
qui non potest transuadari.
B 6 Et dixit ad me: Certè vidisti fili homi-
nis. Et eduxit me, & conuertit ad ripam tor-
rentis.
7 Cumque me conuertissem, ecce in ripa
torrentis ligna multa nimis ex vtraque parte.
8 Et ait ad me: Aquæ istæ, quæ egrediun-
tur ad tumulos sabuli Orientalis, & descen-
dunt ad plana deserti, intrabunt mare, & exi-
bunt, & sanabuntur aquæ.
9 Et omnis anima viuens, quæ serpit quo-
cumque venerit torrens, viuet: & erunt pi-
sces multi satis postquam venerint illuc aquę
istæ, & sanabuntur & viuent omnia, ad quæ
venerit torrens.
10 Et stabunt super illas piscatores, ab En-
gaddi vsque ad Engallim siccatio sagenarum
erit: plurimæ species erunt piscium eius, si-
cut pisces maris magni, multitudinis nimiæ:
11 In littoribus autem eius, & in palustri-
bus non sanabuntur, quia in salinas da-
buntur.
C 12 Et super torrentem orietur in ripis eius
ex vtraque parte omne lignum pomiferum:
non defluet folium ex eo, & quod non defi-
ciet fructus eius: per singulos menses afferet
primitiua, quia aquę eius de sanctuario egre-
dientur: & erunt fructus eius in cibum, &
folia eius ad medicinam.
13 Hæc dicit Dominus Deus: Hic est ter-
minus in quo possidebitis terram in duode-
cim tribubus Israël, quia Ioseph duplicem
funiculum habet.
14 Possidebitis autem eam singuli æquè vt
frater suus; super quam leuaui manum
meam vt darem patribus vestris: & cadet
terra hæc vobis in possessionem.
15 Hic est autem terminus terræ: ad pla-
gam Septemtrionalem, à mari magno via
Hethalon, venientibus Sedada,
16 Emath, Berotha, Sabarim, quæ est in-
ter terminum Damasci & confinium Ema-
th, domus Tichon, quæ est iuxta terminum
Auran.
17 Et erit terminus à mari vsque ad atrium
Enon terminus Damasci, & ab Aquilone ad
Aquilonem: terminus Emath plaga Septem-
trionalis.
18 Porrò plaga Orientalis de medio Au- D
ran, & de medio Damasci, & de medio Ga-
laad, & de medio terræ Israël, Iordanis di-
sterminans ad mare Orientale, metiemini
etiam plagam Orientalem.
19 Plaga autem australis meridiana, à
Thamar vsque ad aquas contradictionis Ca-
des: & torrens vsque ad mare magnum: &
hæc est plaga ad Meridiem australis.
20 Et plaga Maris, mare magnum à confi-
nio per directum donec venias Emath: hæc
est plaga maris.
21 Et diuidetis terram istam vobis per tri-
bus Israël.
22 Et mittetis eam in hęreditatem vobis,
& aduenis, qui accesserint ad vos, qui genue-
rint filios in medio vestrum: & erunt vobis
sicut indigenæ inter filios Israël: vobiscum
diuident possessionem in medio tribuum
Israël.
23 In tribu autem quacumque fuerit ad-
uena, ibi dabitis possessionem illi, ait Do-
minus Deus.

CAPVT XLVIII.

Diuisio Terræ sanctæ in duodecim tribus: vbi sint primitiæ & sanctuarium: locus Sacerdotum ac Leuitarum: mensura ciuitatis in quadro cum suburbanis possessio principis, & duodecim portæ ciuitatis iuxta duodecim tribus.

1 ET hæc nomina tribuum à finibus A- A
quilonis iuxta viam Hethalon per-
gentibus Emath, atrium Enan terminus Da-
masci ad Aquilonem iuxta viam Emath. Et
erit ei plaga Orientalis mare, Dan vna.
2 Et super terminum Dan, à plaga Orien-
tali vsque ad plagam Maris, Aser vna:
3 Et super terminum Aser, à plaga O-
rientali vsque ad plagam Maris, Nephtha-
li vna.
4 Et super terminum Nephthali, à plaga
Orientali vsque ad plagam Maris, Manas-
se vna.
5 Et super terminum Manasse, à plaga
Orientali vsque ad plagam Maris, Ephraim
vna.
6 Et super terminum Ephaim, à plaga
Orientali vsque ad plagam Maris, Ru-
ben vna.
7 Et super terminum Ruben, à plaga O-
rientali vsque ad plagam Maris, Iuda
vna.
8 Et super terminum Iuda, à plaga Orien-
tali vsque ad plagam Maris, erunt primitiæ,
quas separabitis, vigintiquinque millibus la-
titudinis & longitudinis, sicuti singulæ par-

tes à plaga Orientali vſque ad plagam Maris: & erit ſanctuarium in medio eius.

9 Primitiæ quas ſeparabitis Domino: longitudo vigintiquinque millibus, & latitudo decem millibus.

B 10 Hæ autem erunt primitiæ ſanctuarij ſacerdotum: ad Aquilonem longitudinis vigintiquinque millia, & ad mare latitudinis decem millia, ſed & ad Orientem latitudinis decem millia, & ad Meridiem longitudinis vigintiquinque millia: & erit ſanctuarium Domini in medio eius.

11 Sacerdotibus ſanctuarium erit de filijs Sadoc, qui cuſtodierunt ceremonias meas, & non errauerunt cùm errarent filij Iſraël, ſicut errauerunt & Leuitæ.

12 Et erunt eis primitiæ de primitijs terræ ſanctum ſanctorum, iuxta terminum Leuitarum.

13 Sed & Leuitis ſimiliter iuxta fines ſacerdotum vigintiquinque millia longitudinis, & latitudinis decem millia. Omnis longitudo viginti & quinque millium, & latitudo decem millium.

14 Et non venumdabunt ex eo, neque mutabunt, neque transferentur primitiæ terræ, quia ſanctificatæ ſunt Domino.

15 Quinque millia autem quæ ſuperſunt in latitudine per vigintiquinque millia, pro fana erunt vrbis in habitaculum, & in ſuburbana: & erit ciuitas in medio eius.

16 Et hæ menſuræ eius: ad plagam Septẽtrionalem quingenta & quatuor millia: & ad plagam Meridianam, quingenta & quatuor millia: & ad plagam Orientalem, quingenta & quatuor millia: & ad plagam Occidentalem, quingenta & quatuor millia.

C 17 Erunt autem ſuburbana ciuitatis ad Aquilonem ducenta quinquaginta, & ad Meridiem ducenta quinquaginta, & ad Orientem ducenta quinquaginta, & ad Mare ducenta quinquaginta.

18 Quod autem reliquum fuerit in longitudine ſecundùm primitias ſanctuarij, decem millia in Orientem, & decem millia in Occidentem, erunt ſicut primitiæ ſanctuarij: & erunt fruges eius in panes his qui ſeruiunt ciuitati.

19 Seruientes autem ciuitati, operabuntur ex omnibus tribubus Iſraël.

20 Omnes primitiæ vigintiquinque millium, per vigintiquinque millia in quadrum, ſeparabuntur in primitias ſanctuarij, & in poſſeſſionem ciuitatis.

21 Quod autem reliquum fuerit, principis erit ex omni parte primitiarum ſanctuarij, & poſſeſſionis ciuitatis è regione vigintiquinque millium primitiarum vſque ad terminum Orientalem: ſed & ad Mare, è regione vigintiquinque millium vſque ad terminum maris ſimiliter in partibus principis erit: & erunt primitiæ ſanctuarij, & ſanctuarium templi in medio eius.

22 De poſſeſſione autem Leuitarum, & de poſſeſſione ciuitatis in medio partium principis: erit inter terminum Iuda, & inter terminum Beniamin, & ad principem pertinebit.

23 Et reliquis tribubus: A plaga Orientali vſque ad plagam Occidentalem, Beniamin vna.

24 Et contra terminum Beniamin, à plaga Orientali vſque ad plagam Occidentalem, Simeon vna. D

25 Et ſuper terminum Simeonis, à plaga Orientali vſque ad plagam Occidentalem, Iſſachar vna.

26 Et ſuper terminum Iſſachar, à plaga Orientali vſque ad plagam Occidentalem, Zabulon vna.

27 Et ſuper terminum Zabulon, à plaga Orientali vſque ad plagam Maris, Gad vna.

28 Et ſuper terminum Gad, ad plagam Auſtri in meridie: & erit finis de Thamar vſque ad aquas contradictionis Cades, hæreditas contra mare magnum.

26 Hæc eſt terra, quam mittetis in ſortem tribubus Iſraël: & hæ partitiones earum, ait Dominus Deus.

30 Et egreſſus ciuitatis: A plaga Septemtrionali quingentos & quatuor millia menſurabis.

31 Et portæ ciuitatis ex nominibus tribuum Iſraël, portę tres à Septemtrione, porta Ruben vna, porta Iuda vna, porta Leui vna.

32 Et ad plagam Orientalem, quingentos & quatuor millia: & portæ tres, porta Ioſeph vna, porta Beniamin vna, porta Dan vna.

33 Et ad plagam Meridianam, quingentos & quatuor millia metieris: & portæ tres, porta Simeonis vna, porta Iſſachar vna, porta Zabulon vna.

34 Et ad plagam Occidentalem, quingentos & quatuor millia, & portæ eorum tres, porta Gad vna, porta Aſer vna, porta Nephthali vna.

35 Per circuitum, decem & octo millia: & nomen ciuitatis ex illa die, Dominus ibidem.

PROPHETIA DANIELIS.

CAPVT PRIMVM.

Daniel, Ananias, Misael & Azarias in captiuitate eliguntur, vt docti linguam Chaldæorum astarent regi: mutatisque ipsorum nominibus, obtinent a præposito eunuchorum vt solis vescantur leguminibus, aquam bibentes: quo facto, facies ipsorum corpulentiores erant quàm illorum qui cibo regio vescebantur: quibus Deus sapientiam dedit, & Danieli præterea intelligentiam somniorum.

A 1 Nno tertio regni Ioakim regis Iuda, venit Nabuchodonosor rex Babylonis in Ierusalem, & obsedit eam:
2 Et tradidit Dominus in manu eius Ioakim regem Iuda, & partem vasorum domus Dei, & asportauit ea in terram Sennaar in domum dei sui, & vasa intulit in domum Thesauri dei sui.
3 Et ait rex Asphenez præposito Eunuchorum vt introduceret de filijs Israël, & de semine regio & tyrannorum,
4 Pueros, in quibus nulla esset macula, decoros forma, & eruditos omni sapientia, cautos scientia, & doctos disciplina, & qui possent stare in palatio regis, vt doceret eos litteras, & linguam Chaldæorum.
5 Et constituit eis rex annonam per singulos dies de cibis suis, & de vino vnde bibebat ipse, vt enutriti tribus annis, postea starent in conspectu regis.
6 Fuerunt ergo inter eos de filijs Iuda, Daniel, Ananias, Misaël, & Azarias.
B 7 Et imposuit eis præpositus eunuchorum, nomina; Danieli, Baltassar; Ananiæ, Sidrach; Misaëli, Misach; & Azariæ, Abdenago.
8 Proposuit autem Daniel in corde suo, ne polluer etur de mensa regis, neque de vino potus eius, & rogauit eunuchorum præpositum ne contaminaretur.
9 Dedit autem Deus Danieli gratiam & misericordiam in conspectu principis eunuchorum.
10 Et ait princeps eunuchorum ad Danielem: Timeo ego dominum meum regem, qui constituit vobis cibum & potum: qui si viderit vultus vestros macilentiores præ ceteris adolescentibus coęuis vestris, condemnabitis caput meum regi.
11 Et dixit Daniel ad Malasar, quem constituerat princeps eunuchorum super Danielem, Ananiam, Misaëlem, & Azariam: C
12 Tenta nos obsecro seruos tuos diebus decem, & dentur nobis legumina ad vescendum, & aqua ad bibendum:
13 Et contemplare vultus nostros, & vultus puerorum qui vescuntur cibo regio: & sicut videris, facies cum seruis tuis.
14 Qui, audito sermone huiuscemodi, tentauit eos diebus decem.
15 Post dies autem decem, apparuerunt vultus eorum meliores & corpulentiores præ omnibus pueris, qui vescebantur cibo regio.
16 Porrò Malasar tollebat cibaria, & vinum potus eorum: dabatque eis legumina.
17 Pueris autem his dedit Deus scientiam & disciplinam, in omni libro & sapientia: Danieli autem intelligentiam omnium visionum & somniorum. D
18 Completis itaque diebus, post quos dixerat rex vt introducerentur: introduxit eos præpositus eunuchorum in conspectu Nabuchodonosor.
19 Cùmque eis locutus fuisset rex, non sunt inuenti tales de vniuersis, vt Daniel, Ananias, Misaël, & Azarias: & steterunt in conspectu Regis.

20 Et omne verbum sapientiæ & intellectus, quod sciscitatus est ab eis Rex, inuenit in eis decuplum, super cunctos ariolos, & magos, qui erant in vniuerso regno eius.

* Inf. 26.3. 28. 21 * Fuit autem Daniel vsque ad annum primum Cyri regis.

CAPVT II.

Cùm sapientes Chaldæi somnium Nabuchodonosor coniectare non potentes, iuberentur omnes interimi, oranti Danieli reuelatum est mysterium, qui regi aperit somnium ipsius de magna quadam statua, eiusque declarationem de quatuor regnis: quo facto Nabuchodonosor Danielem adorauit, & hostias ac incensum illi præcepit offeri, confitens Dominum Deum, & exaltans Danielem.

A 1 IN anno secundo regni Nabuchodonosor vidit Nabuchodonosor somnium, & conterritus est spiritus eius, & somnium eius fugit ab eo.

2 Præcepit autem rex, vt conuocarentur arioli, & magi, & malefici, & Chaldæi, vt indicarent regi somnia sua: qui cùm venissent: steterunt coram rege.

3 Et dixit ad eos rex: Vidi somnium, & mente confusus ignoro quid viderim.

4 Responderuntque Chaldæi regi Syriacè: Rex in sempiternum viue: dic somnium seruis tuis, & interpretationem eius indicabimus.

5 Et respondens rex, ait Chaldæis: Sermo recessit à me: nisi indicaueritis mihi somnium, & coniecturam eius, peribitis vos, & domus vestræ publicabuntur.

6 Si autem somnium, & coniecturam eius narraueritis, præmia, & dona, & honorem multum accipietis à me: somnium igitur, & interpretationem eius indicate mihi.

B 7 Responderunt secundò, atque dixerunt: Rex somnium dicat seruis suis, & interpretationem illius indicabimus.

8 Respondit rex, & ait: Certè noui quòd tempus redimitis, scientes quòd recesserit à me sermo.

9 Si ergo somnium non indicaueritis mihi, vna est de vobis sententia: quòd interpretationem quoque fallacem & deceptione plenam composueritis, vt loquamini mihi donec tempus pertranseat. Somnium itaque dicite mihi, vt sciam quòd interpretationem quoque eius veram loquamini.

10 Respondentes ergo Chaldæi coram rege, dixerunt: Non est homo super terram, qui sermonem tuum, rex, possit implere: sed neque regum quisquam magnus & potens verbum huiuscemodi sciscitatur ab omni ariolo, & mago, & Chaldæo.

11 Sermo enim, quem tu quæris, rex, grauis est: nec reperietur quisquam, qui indicet illum in conspectu regis: exceptis dijs, quorum non est cum hominibus conuersatio.

12 Quo audito, rex in furore & in ira magna præcepit: vt perirent omnes sapientes Babylonis.

13 Et egressa sententia, sapientes interficiebantur: quærebanturque Daniel & socij eius, vt perirent.

14 Tunc Daniel requisiuit de lege atque sententia, ab Arioch principe militiæ regis, qui egressus fuerat ad interficiendos sapientes Babylonis. C

15 Et interrogauit eum, qui à rege potestate acceperat, quam ob causam tam crudelis sententia à facie regis esset egressa. Cùm ergo rem indicasset Arioch Danieli,

16 Daniel ingressus rogauit regem, vt tempus daret sibi ad solutionem indicandam regi.

17 Et ingressus est domum suam, Ananiæque & Misaëli & Azariæ socijs suis indicauit negotium:

18 Vt quærerent misericordiam à facie Dei cęli super sacramento isto, & non perirent Daniel & socij eius cum cœteris sapientibus Babylonis.

19 Tunc Danieli mysterium per visionem nocte reuelatum est: & benedixit Daniel Deum cœli.

20 Et locutus ait: Sit nomen Domini benedictum à sæculo & vsque in sæculum: quia sapientia & fortitudo eius sunt.

21 Et ipse mutat tempora, & ætates: transfert regna, atque constituit: dat sapientiam sapientibus, & scientiam intelligentibus disciplinam:

22 Ipse reuelat profunda, & abscondita, & nouit in tenebris constituta: & lux cum eo est. D

23 Tibi Deus patrum nostrorum confiteor, teque laudo: quia sapientiam & fortitudinem dedisti mihi: & nunc ostendisti mihi quæ rogauimus te, quia sermonem regis aperuisti nobis.

24 Post hæc Daniel ingressus ad Arioch, quem constituerat rex vt perderet sapientes Babylonis, sic ei locutus est: Sapientes Babylonis ne perdas: introduc me in conspectu regis solutionem regi narrabo.

25 Tunc Arioch festinus introduxit Danielem ad regem, & dixit ei: Inueni hominem de filijs transmigrationis Iuda, qui solutionem regi annunciet.

26 Respondit rex, & dixit Danieli, cuius nomen erat Baltassar: Putasne verè potes mihi indicare somnium, quod vidi, & interpretationem eius?

27 Et respondens Daniel coram rege, ait: Mysterium, quod rex interrogat, sapientes, magi, arioli, & aruspices nequeunt indicare regi.

28 Sed est Deus in cælo reuelans mysteria, qui indicauit tibi rex Nabuchodonosor, quę ventura sunt in nouissimis temporibus. Somnium tuum, & visiones capitis tui in cubili tuo huiuscemodi sunt: E

29 Tu recogitare cœpisti in strato tuo, quid esset futurum post hæc: & qui reuelat mysteria, ostendit tibi quæ ventura sunt.

30 Mihi quoque non in sapientia, quæ est in me plus quàm in cunctis viuentibus, sacramentum hoc reuelatum est: sed vt interpretatio regi manifesta fieret, & cogitationes mentis tuæ scires.

31 Tu rex videbas, & ecce quasi statua

vna grandis, statua illa magna,& statura su-
blimis stabat contra te, & intuitus eius erat
terribilis.
32 Huius statuæ caput ex auro optimo
erat, pectus autem & brachia de argento,
porrò venter & femora ex ære.
33 Tibię autem ferreæ, pedum quædam
pars erat ferrea,quædam autem fictilis.
34 Videbas ita,donec abscissus est lapis de
monte sine manibus: & percussit statuam
in pedibus eius ferreis & fictilibus, & com-
minuit eos.
35 Tunc contrita sunt pariter ferrum, te-
sta, æs, argentum, & aurum,& redacta quasi
in fauillam æstiuæ areę,quæ rapta sunt vento:
nullusque locus inuentus est eis,lapis autem,
qui percusserat statuam, factus est mons ma-
gnus, & impleuit vniuersam terram.
F 36 Hoc est somnium: Interpretationem
quoque eius dicemus coram te, rex.
37 Tu rex regum es:& Deus cœli,regnum,
& fortitudinem, & imperium, & gloriam
dedit tibi:
38 Et omnia in quibus habitant filij homi-
num,& bestiæ agri: volucres quoque cęli de-
dit in manu tua, & sub ditione tua vniuersa
constituit, tu es ergo caput aureum.
39 Et post te consurget regnum aliud mi-
nus te argenteum: & regnum tertium aliud
æreum,quod imperabit vniuersæ terræ.
40 Et regnum quartum erit velut ferrum,
quomodo ferrum comminuit & domat om-
nia,sic comminuet & conteret omnia hęc.
41 Porrò quia vidisti pedum,& digitorum
partem testæ figuli, & partem ferream: re-
gnum diuisum erit,quod tamen de plantario
ferri orietur, secundùm quod vidisti ferrum
mistum testæ ex luto.
42 Et digitos pedum ex parte ferreos, &
ex parte fictiles: ex parte regnum erit soli-
dum, & ex parte contritum.
43 Quòd autem vidisti ferrum mistum te-
stæ ex luto, commiscebuntur quidem huma-
no sęmine, sed non adhærebunt sibi, sicuti
ferrum non potest misceri testæ.
44 In diebus autem regnorum illorum, G
suscitabit Deus cęli regnum, quod in æter-
num non dissipabitur, & regnum eius alteri
populo non tradetur: comminuet autem, &
consumet vniuersa regna hæc: & ipsum sta-
bit in æternum.
45 Secundum quod vidisti,quòd de mon-
te abscissus est lapis,sine manibus, & com-
minuit testam,& ferrum,& æs, & argentum,
& aurum, Deus magnus ostendit regi, quæ
ventura sunt posteà, & verum est somnium,
& fidelis interpretatio eius.
46 Tunc rex Nabuchodonosor cecidit in
faciem suam, & Danielem adorauit, &
hostias & incensum præcepit vt sacrifica-
rent ei.
47 Loquens ergo rex ait Danieli: Verè
Deus vester Deus deorum est, & Dominus
regum, & reuelans mysteria: quoniam tu
potuisti aperire hoc sacramentum.
48 Tunc rex Danielem in sublime extulit,
& munera multa & magna dedit ei: & con-
stituit eum in principem super omnes pro-
uincias Babylonis, & præfectum magistra-
tuum super cunctos sapientes Babylonis.
49 Daniel autem postulauit à rege;& con-
stituit super opera prouinciæ Babylonis, Si-
drach,Misach,& Abdenago: ipse autem Da-
niel erat in foribus regis.

CAPVT III.

*Ananias, Misael, & Azarias nolentes ado-
rare statuam quam rex Nabuchodonosor ere-
xerat, ligati mittuntur in fornacē ignis arden-
tis, in qua illæsi manentes confitentur Domino,
quod propter peccata sua gentis, paterentur af-
flictiones: & petentes eius misericordiam, ex-
hortantur omnem creaturam ad benedicendum
Dominum: quod Nabuchodonosor animaduer-
tens obstupuit, & illis de fornace egressis be-
nedicit Deum ipsorum, iubens vt occidatur
quisquis ipsum blasphemauerit.*

1 NAbuchodonosor rex fecit statuam A
auream, altitudine cubitorum se-
xaginta,latitudine cubitorum sex, & statuit
eam in campo Dura prouinciæ Babylonis.
2 Itaque Nabuchodonosor rex misit ad
congregandos satrapas,magistratus,& iudi-
ces,duces & tyrannos,& præfectos, omnes-
que principes regionum, vt conuenirent ad
dedicationem statuæ, quam erexerat Nabu-
chodonosor rex.
3 Tunc congregati sunt satrapæ, magistra-
tus, & iudices, duces, & tyranni, & opti-

mates qui erant in poteſtatibus conſtituti,&
vniuerſi principes regionum, vt conueni-
rent ad dedicationem ſtatuæ, quam erexerat
Nabuchodonoſor rex: ſtabant autem in
conſpectu ſtatuæ,quam poſuerat Nabucho-
donoſor rex:
4 Et præco clamabat valenter: Vobis dici-
tur populis, tribubus, & linguis:
5 In hora,qua audieritis ſonitum tubæ, &
fiſtulæ, & citharæ, ſambucæ, & pſalterij, &
ſymphoniæ,& vniuerſi generis muſicorum,
cadentes adorate ſtatuam auream, quam
conſtituit Nabuchodonoſor rex.
6 Si quis autem non proſtratus adorauerit,
eadem hora mittetur in fornacem ignis ar-
dentis.
7 Poſt hæc igitur ſtatim vt audierunt om-
nes populi ſonitum tubæ, fiſtulæ, & citharæ,
ſambucæ, & pſalterij, & ſymphoniæ, & om-
nis generis muſicorum: cadentes omnes po-
puli, tribus, & linguæ, adorauerunt ſtatuam
auream, quam conſtituerat Nabuchodono-
ſor rex.
8 Statimque in ipſo tempore accedentes
viri Chaldæi accuſauerunt Iudæos:
9 Dixeruntque Nabuchodonoſor regi:
Rex in æternum viue:
10 Tu rex poſuiſti decretum, vt omnis
homo, qui audierit ſonitum tubæ,fiſtulæ, &
citharę, ſambucæ, & pſalterij, & ſymponiæ,
& vniuerſi generis muſicorum, proſternat
ſe, & adoret ſtatuam auream.
11 Si quis autem non procidens adoraue-
rit, mittatur in fornacem ignis ardentis.
B 12 Sunt ergo viri Iudæi, quos conſtituiſti
ſuper opera regionis Babylonis,Sidrach,Mi-
ſach, & Abdenago: viri iſti contempſerunt,
rex,decretum tuum: deos tuos non colunt,
& ſtatuam auream, quam erexiſti, non
adorant.
13 Tunc Nabuchodonoſor in furore & in
ira præcepit, vt adducerentur Sidrach, Mi-
ſach & Abdenago: qui confeſtim adducti
ſunt in conſpectu regis.
14 Pronuntianſque Nabuchodonoſor rex
ait eis: Verène Sidrac,Miſach,& Abdenago,
deos meos non colitis, & ſtatuam auream,
quam conſtitui, non adoratis?
15 Nunc ergo ſi eſtis parati, quacumque
hora audieritis ſonitum tubæ, fiſtulæ, citha-
ræ, ſambucæ, & pſalterij, & ſymphoniæ om-
niſque generis muſicorum, proſternite vos,
& adorate ſtatuam quam feci: quòd ſi non
adoraueritis, eadem hora mittemini in for-
nacem ignis ardentis: & quis eſt Deus, qui
eripiet vos de manu mea?
16 Reſpondentes Sidrach, Miſach, & Ab-
denago, dixerunt regi Nabuchodonoſor:
Non oportet nos de hac re reſpondere tibi.
17 Ecce enim Deus noſter,quem colimus,
poteſt eripere nos de camino ignis ardentis,
& de manibus tuis, ò rex,liberare.
18 Quòd ſi noluerit, notum ſit tibi rex,
quia deos tuos non colimus, & ſtatuam au-
ream,quam erexiſti, non adoramus.
19 Tunc Nabuchodonoſor repletus eſt
furore: & aſpectus faciei illius immutatus eſt
ſuper Sidrach,Miſach,& Abdenago, & præ-
cepit vt ſuccenderetur fornax ſeptuplum
quàm ſuccendi conſueuerat.
20 Et viris fortiſſimis de exercitu ſuo iuſ-
ſit, vt ligatis pedibus Sidrach, Miſach, &
Abdenago, mitterent eos in fornacem ignis
ardentis.
21 Et confeſtim viri illi vincti, cũ braccis C
ſuis, & tiaris, & calceamentis, & veſtibus,
miſſi ſunt in medium fornacis ignis ardẽtis,
22 Nam iuſſio regis vrgebat: fornax autem
ſuccenſa erat nimis. Porrò viros illos, qui
miſerant Sidrach,Miſach, & Abdenago, in-
terfecit flamma ignis.
23 Viri autem hi tres, id eſt Sidrach, Mi-
ſach, & Abdenago,ceciderunt in medio ca-
mino ignis ardentis, colligati.

Quæ ſequuntur, in Hebreis voluminibus non reperi.

24 Et ambulabant in medio flammæ lau-
dantes Deum,& benedicentes Domino.
25 Stans autem Azarias orauit ſic,aperienſ-
que os ſuum in medio ignis, ait:
26 Benedictus es Domine Deus patrum
noſtrorum,& laudabile & glorioſum nomen
tuum in ſæcula:
27 Quia iuſtus es in omnibus quæ feciſti
nobis,& vniuerſa opera tua vera, & viæ tuæ
rectæ, & omnia iudicia tua vera.
28 Iudicia enim vera feciſti, iuxta omnia
quæ induxiſti ſuper nos, & ſuper ciuitatem
ſanctam patrum noſtrorum Ieruſalem: quia
in veritate, & in iudicio, induxiſti omnia
hæc propter peccata noſtra.
29 Peccauimus enim,& iniquè egimus re-
cedentes à te: & deliquimus in omnibus.
30 Et præcepta tua non audiuimus, nec
obſeruauimus, nec fecimus ſicut præceperas
nobis vt benè nobis eſſet.
31 Omnia ergo, quæ induxiſti ſuper nos,
& vniuerſa, quæ feciſti nobis,in vero iudicio
feciſti:
32 Et tradidiſti nos in manibus inimico-
rum noſtrorum iniquorum,& peſſimorum,
præuaricatorumque, & regi iniuſto & peſſi-
mo vltrà omnem terram.
33 Et nunc non poſſumus aperire os: con-
fuſio & opprobrium facti ſumus ſeruis tuis,
& his qui colunt te.
34 Ne, quæſumus, tradas nos in perpe- D
tuum, propter nomen tuum,& ne diſſipes
teſtamentum tuum:
35 Neque auferas miſericordiam tuam à
nobis, propter Abraham dilectum tuum,
& Iſaac ſeruum tuum, & Iſraël ſanctum
tuum:
36 Quibus locutus es pollicens quòd mul-
tiplicares ſemen eorum ſicut ſtellas cœli, &
ſicut arenam quæ eſt in littore maris:
37 Quia Domine imminuti ſumus plus
quàm omnes gentes, ſumuſque humiles in
vniuerſa terra hodie propter peccata noſtra.
38 Et non eſt in tempore hoc princeps, &
dux, & propheta, neque holocauſtum,
neque ſacrificium, neque oblatio, neque
incenſum, neque locus primitiarum co-
ram te:
39 Vt poſſimus inuenire miſericordiam

tuam:sed in animo contrito,& spiritu humilitatis suscipiamur.
40 Sicut in holocausto arietum, & taurorum, & sicut in millibus agnorum pinguium: sic fiat sacrificium nostrum in conspectu tuo hodie, vt placeat tibi: quoniam non est confusio confidentibus in te.
41 Et nunc sequimur te in toto corde, & timemus te, & quærimus faciem tuam.
42 Ne confundas nos: sed fac nobiscum iuxta mansuetudinem tuam, & secundùm multitudinem misericordiæ tuæ.
43 Et erue nos in mirabilibus tuis, & da gloriam nomini tuo Domine:
44 Et confundantur omnes, qui ostendunt seruis tuis mala, confundantur in omni potentia tua, & robur eorum conteratur:
45 Et sciant quia tu es Dominus Deus solus,& gloriosus super orbem terrarum.
46 Et non cessabant qui miserant eos ministri regis succendere fornacem, naphtha, & stuppa,& pice,& malleolis,
47 Et effundebatur flamma super fornacem cubitis quadraginta nouem:
48 Et erupit,& incendit quos reperit iuxta fornacem de Chaldæis.
E
49 Angelus autem Domini descendit cum Azaria,& socijs eius,in fornacem:& excussit flammam ignis de fornace,
50 Et fecit medium fornacis quasi ventum roris flantem, & non tetigit eos omnino ignis,neque contristauit, nec quidquam molestiæ intulit.
51 Tunc hi tres quasi ex vno ore laudabant, & glorificabant, & benedicebant Deum in fornace, dicentes:
52 Benedictus es Domine Deus patrum nostrorum: & laudabilis, & gloriosus, & superexaltatus in sæcula. & benedictum nomen gloriæ tuæ sanctum: & laudabile, & superexaltatum in omnibus sæculis.
53 Benedictus es in templo sancto gloriæ tuæ.& superlaudabilis, & supergloriosus in sæcula.
54 Benedictus es in throno regni tui: & superlaudabilis, & superexaltatus in sæcula.
55 Benedictus es, qui intueris abyssos, & sedes super cherubim:& laudabilis, & superexaltatus in sæcula.
56 Benedictus es in firmamento cæli: & laudabilis, & gloriosus in sæcula.
57 Benedicite omnia opera Dñi Domino: laudate & superexaltate eum in sæcula.
58 Benedicite Angeli Domini Domino: laudate & superexaltate eum in sæcula.
*Ps.148.2.4.
59 Benedicite cæli Domino: laudate & superexaltate eum in sæcula.
60 Benedicite aquæ omnes, quæ super cælos sunt, Domino: laudate & superexaltate eum in sæcula.
61 Benedicite omnes virtutes Domini Domino: laudate & superexaltate eum in sæcula.
62 Benedicite sol & luna Domino: laudate & superexaltate eum in sæcula.
63 Benedicite stellæ cæli Domino: laudate & superexaltate eum in sæcula.
64 Benedicite omnis imber & ros Domino:laudate & superexaltate eum in sæcula.
65 Benedicite omnes spiritus Dei Domino:laudate & superexaltate eum in sæcula.
66 Benedicite ignis & æstus Domino:laudate & superexaltate eum in sæcula.
67 Benedicite frigus & æstus Domino: laudate & superexaltate eum in sæcula.
68 Benedicite rores & pruina Domino: laudate & superexaltate eum in sæcula.
69 Benedicite gelu & frigus Domino: laudate & superexaltate eum in sæcula.
70 Benedicite glacies & niues Domino: laudate & superexaltate eum in sæcula.
71 Benedicite noctes & dies Domino:laudate & superexaltate eum in sæcula. F
72 Benedicite lux & tenebræ Domino: laudate & superexaltate eum in sæcula.
73 Benedicite fulgura & nubes Domino: laudate & superexaltate eum in sæcula.
74 Benedicat terra Dominum: laudet & superexaltet eum in sæcula.
75 Benedicite montes & colles Domino: laudate & superexaltate eum in sæcula.
76 Benedicite vniuersa germinantia in terra Domino: laudate & superexaltate eum in sæcula.
77 Benedicite fontes Domino: laudate & superexaltate eum in sæcula.
78 Benedicite maria & flumina Domino: laudate & superexaltate eum in sæcula.
79 Benedicite cete, & omnia quæ mouentur in aquis, Domino:laudate & superexaltate eum in sæcula.
80 Benedicite omnes volucres cæli Domino: laudate & superexaltate eum in sæcula.
81 Benedicite omnes bestiæ & pecora Domino: laudate & superexaltate eum in sæcula.
82 Benedicite filij hominum Domino: laudate & superexaltate eum in sæcula.
83 Benedicat Israël Dominum: laudet & superexaltet eum in sæcula.
84 Benedicite sacerdotes Domini Domino: laudate & superexaltate eum in sæcula.
85 Benedicite serui Domini Domino:laudate & superexaltate eum in sæcula.
86 Benedicite spiritus & animæ iustorum Domino: laudate & superexaltate eum in sæcula.
87 Benedicite sancti & humiles corde Domino: laudate & superexaltate eum in sæcula.
88 Benedicite Anania, Asaria, Misaël Domino: laudate & superexaltate eum in sæcula.
Quia eruit nos de inferno, & saluos fecit de manu mortis, & liberauit nos de medio ardentis flammæ, & de medio ignis eruit nos.
89 Confitemini Domino quoniam bonus; quoniam in sæculum misericordia eius.
90 Benedicite omnes religiosi Domino Deo deorum: laudate & confitemini ei,quia in omnia sæcula misericordia eius.

Hucusque in Hebræo non habetur, & quæ posuimus, de Theodotionis editione translata sunt.

G 91 Tunc Nabuchodonosor rex obstupuit, & surrexit properè, & ait optimatibus suis: Nonne tres viros misimus in medium ignis compeditos? Qui respondentes regi: dixerunt: Verè rex.

92 Respondit, & ait: Ecce ego video quatuor viros solutos, & ambulantes in medio ignis, & nihil corruptionis in eis est, & species quarti similis filio Dei.

93 Tunc accessit Nabuchodonosor ad ostium fornacis ignis ardentis, & ait: Sidrach, Misach, & Abdenago, serui Dei excelsi, egredimini, & venite. Statimque egressi sunt Sidrach, Misach, & Abdenago de medio ignis.

94 Et congregati satrapæ, & magistratus, & iudices, & potentes regis, contemplabantur viros illos, quoniam nihil potestatis habuisset ignis in corporibus eorum, & capillus capitis eorum non esset adustus, & sarabala eorum non fuissent immutata, &* odor ignis non transisset per eos.

* ardor.

95 Et erumpens Nabuchodonosor, ait: Benedictus Deus eorum, Sidrach videlicet, Misach, & Abdenago, qui misit angelum suum: & eruit seruos suos, qui crediderunt in eum: & verbum regis immutauerunt, & tradiderunt corpora sua ne seruirent, & ne adorarent omnem deum, excepto Deo suo.

96 A me ergo positum est hoc decretum, vt omnis populus tribus, & lingua, quæcumque locuta fuerit blasphemiam contra Deum Sidrach, Misach, & Abdenago, dispereat & domus eius vastetur: neque enim est alius Deus, qui possit ita saluare.

97 Tunc rex promouit Sidrach, Misach, & Abdenago, in prouincia Babylonis.

98 Nabuchodonosor rex, omnibus populis gentibus, & linguis, qui habitant in vniuersa terra, pax vobis multiplicetur.

99 Signa & mirabilia fecit apud me Deus excelsus. Placuit ergo mihi prædicare.

100 Signa eius, quia magna sunt; & mirabilia eius, quia fortia: & regnum eius regnum sempiternum, * & potestas eius in generationem & generationem.

* Inf. 4. g. 3. c. d. 14.

CAPVT IV.

Somnium regis Nabuchodonosor de excelsa arbore præcisa solus Daniel interpretatur, quòd ipse regno pulsus ad septem annos cum bestijs ageret: hortatur igitur vt eleemosynis sua redimat peccata: sed completur nihilominus somnium propter illius superbiam, donec Deum cæli recognouit: & tunc in suum regnum restituitur.

A 1 EGo Nabuchodonor quietus eram in domo mea, & florens in palatio meo:

2 Somnium vidi, quod perterruit me: & cogitationes meæ in strato meo, & visiones capitis mei, conturbauerunt me.

3 Et per me propositum est decretum vt introducerentur in conspectu meo cuncti sapientes Babylonis, & vt solutionem somnii indicarent mihi.

4 Tunc ingrediebantur arioli, magi, Chaldæi, & aruspices, & somnium narraui in conspectu eorum: & solutionem eius non indicauerunt mihi:

5 Donec collega ingressus est in conspectu meo Daniel, cui nomen Baltassar secundùm nomen Dei mei, qui habet spiritum deorum sanctorum in semetipso: & somnium coram ipso locutus sum.

6 Baltassar princeps ariolorum, quoniam ego scio quòd spiritum sanctorum deorum habeas in te, & omne sacramentum non est impossibile tibi: visiones somniorum meorum, quas vidi, & solutionem earum narra.

7 Visio capitis mei in cubili meo: Videbam, & ecce arbor in medio terræ, & altitudo eius nimia. B

8 Magna arbor, & fortis: & proceritas eius contingens cælum: aspectus illius erat vsque ad terminos vniuersæ terræ.

9 Folia eius pulcherrima, & fructus eius nimius: & esca vniuersorum in ea. subter eam habitabant animalia & bestiæ, & in ramis eius conuersabantur volucres cæli: & ex ea vescebatur omnis caro.

10 Videbam in visione capitis mei super stratum meum, & ecce vigil & sanctus de cælo descendit.

11 Clamauit fortiter, & sic ait: Succidite arborem, & præcidite ramos eius: excutite folia eius, & dispergite fructus eius: fugiant bestiæ quæ subter eam sunt, & volucres de ramis eius.

12 Verumtamen germen radicum eius in terra sinite, & alligetur vinculo ferreo & æreo, in herbis quæ foris sunt, & rore cæli tingatur, & cum feris pars eius in herba terræ.

13 Cor eius ab humano commutetur, & cor feræ detur ei: & septem tempora mutentur super eum. C

14 In sententia vigilum decretum est, & sermo sanctorum, & petitio: donec cognoscant viuentes, quoniam dominatur Excelsus in regno hominum, & cuicumque voluerit, dabit illud, & humillimum hominem constituet super eum.

15 Hoc somnium vidi ego Nabuchodonosor rex: tu ergo Baltassar interpretationem narra festinus: quia omnes sapientes regni mei non queunt solutionem edicere mihi: tu autem potes, quia spiritus deorum sanctorum in te est.

16 Tunc Daniel, cuius nomen Baltassar, cœpit intra semetipsum tacitus cogitare quasi vna hora: & cogitationes eius conturbabant eum. Respondens autem rex ait: Baltassar, somnium & interpretatio eius non conturbent te. Respondit Baltassar, & dixit: Domine mi, somnium his qui te oderunt, & interpretatio eius hostibus tuis sit.

17 Arborem quam vidisti sublimem atque robustam, cuius altitudo pertingit ad cælum, & aspectus illius in omnem terram: D

18 Et rami eius pulcherrimi, & fructus eius nimius, & esca omnium in ea, subter eam habitantes bestiæ agri, & in ramis eius commorantes aues cæli:
19 Tu es rex, qui magnificatus es, & inualuisti: & magnitudo tua creuit, & peruenit vsque ad cælum, & potestas tua in terminos vniuersæ terræ.
20 Quòd autem vidit rex vigilem & sanctum descendere de cælo, & dicere: Succidite arborem, & dissipate illam, attamen germen radicum eius in terra dimittite, & vinciatur ferro & ære in herbis foris, & rore cæli conspergatur, & cum feris sit pabulum eius, donec septem tempora mutentur super eum:
E 21 Hæc est interpretatio sententiæ Altissimi, quæ peruenit super dominum meum regem:
22 Eijcient te ab hominibus, & cum bestijs ferisque erit habitatio tua, & * fœnum vt bos comedes, & rore cæli infunderis: septem quoque tempora mutabuntur super te, donec scias quòd dominetur Excelsus super regnum hominum, & cuicumque voluerit, det illud.

* Inf. 5. f. 21.

23 Quòd autem præcepit vt relinqueretur germen radicum eius, id est, arboris: regnum tuum tibi manebit, postquam cognoueris potestatem esse cælestem.
24 Quamobrem rex consilium meum placeat tibi, * & peccata tua eleemosynis redime, & iniquitates tuas misericordijs pauperum: forsitan ignoscet delictis tuis.

* Eccli. 3. d 33.

25 Omnia hæc venerunt super Nabuchodonosor regem.
26 Post finem mensium duodecim, in aula Babylonis deambulabat.
F 27 Responditque rex, & ait: Nonne hæc est Babylon magna, quam ego ædificaui in domum regni, in robore fortitudinis meæ, & in gloria decoris mei?
28 Cumque sermo adhuc esset in ore regis, vox de cælo ruit: Tibi dicitur Nabuchodonosor rex: Regnum tuum transibit à te,
29 Et ab hominibus eijcient te, & cum bestijs & feris erit habitatio tua: fœnum quasi bos comedes, & septem tempora mutabuntur super te, donec scias quod dominetur Excelsus in regno hominum, & cuicumque voluerit, det illud.
30 Eadem hora sermo completus est super Nabuchodonosor, & ex hominibus abiectus est, & fœnum vt bos comedit, & rore cæli corpus eius infectum est: donec capilli eius in similitudinem aquilarum crescerent, & vngues eius quasi auium.
G 31 Igitur post finem dierum, ego Nabuchodonosor oculos meos ad cælum eleuaui, & sensus meus redditus est mihi: & Altissimo benedixi, & viuentem in sempiternum laudaui, & glorificaui: * quia potestas eius potestas sempiterna, & regnum eius in generationem & generationem.

* Sup. 3. g. 100. Infr. 7. d. 14.

32 Et omnes habitatores terræ apud eum in nihilum reputati sunt, iuxta voluntatem enim suam facit tam in virtutibus cæli quàm in habitatoribus terræ: & non est qui resistat manui eius, & dicat ei: Quare fecisti?
33 In ipso tempore sensus meus reuersus est ad me, & ad honorem regni mei decoremque perueni: & figura mea reuersa est ad me: & optimates mei, & magistratus mei requisierunt me, & in regno meo restitutus sum: & magnificentia amplior addita est mihi.
34 Nunc igitur ego Nabuchodonosor laudo, & magnifico, & glorifico regem cæli: quia omnia opera eius vera, & viæ eius iudicia, & gradientes in superbia potest humiliare.

CAPVT V.

Postquam Baltassar in conuiuio bibit cum suis, ex vasis templi Domini, laudando idola sua, vidit digitos in pariete scribentes: quam scripturam solus Daniel legere potuit & interpretari, nempe quod, quia secutus ipsum Nabuchodonosor eleuauerat cor suum contra Deum laudans idola, similiter auferetur ei regnum: honorato igitur Daniele, ac rege ea nocte interempto, successit Darius Medus.

1 Baltassar rex fecit grande conuiuium optimatibus suis mille: & vnusquisque secundum suam bibebat ætatem. A
2 Præcepit ergo iam temulentus, vt afferrentur vasa aurea & argentea, quæ asportauerat Nabuchodonosor pater eius de templo, quod fuit in Ierusalem, vt biberent in eis rex & optimates eius, vxoresque eius & concubinæ.
3 Tunc allata sunt vasa aurea, & argentea, quæ asportauerat de templo, quod fuerat in Ierusalem: & biberunt in eis rex & optimates eius, vxores & concubinæ illius.
4 Bibebant vinum, & laudabant deos suos aureos, & argenteos, æreos, ferreos, ligneosque & lapideos.
5 In eadem hora apparuerunt digiti, quasi manus hominis scribentis contra candelabrum in superficie parietis aulæ regiæ: & rex aspiciebat articulos manus scribentis. B
6 Tunc facies regis commutata est, & cogitationes eius conturbabant eum: & compages renum eius soluebantur, & genua eius ad se inuicem collidebantur.
7 Exclamauit itaque rex fortiter, vt introducerent magos, Chaldæos, & aruspices. Et proloquens rex ait sapientibus Babylonis: Quicumque legerit scripturam hanc, & interpretationem eius manifestam mihi fecerit, purpura vestietur, & torquem auream habebit in collo, & tertius in regno meo erit.
8 Tunc ingressi omnes sapientes regis, non potuerunt nec scripturam legere, nec interpretationem indicare regi.
9 Vnde rex Baltassar satis conturbatus est, & vultus illius immutatus est: sed & optimates eius turbabantur.
10 Regina autem, pro re quæ acciderat regi, & optimatibus eius, domum conuiuij ingressa est: & proloquens ait: Rex in æternum viue: non te conturbent cogitationes tuæ, C

neque

neque facies tua immutetur.

11 Est vir in regno tuo, qui spiritum deorum sanctorum habet in se: & in diebus patris tui scientia & sapientia inuentæ sunt in eo: nam & rex Nabuchodonosor pater tuus, principem magorum, incantatorum, Chaldæorum, & aruspicum constituit eum, pater, inquam, tuus, ô rex:

12 Quia spiritus amplior, & prudentia, intelligentiaque & interpretatio somniorum, & ostensio secretorum, ac solutio ligatorum, inuentæ sunt in eo, hoc est in Daniele: cui rex posuit nomen Baltassar, nunc itaque Daniel vocetur, & interpretationem narrabit.

D 13 Igitur introductus est Daniel coram rege. Ad quem præfatus rex ait: Tu es Daniel de filijs captiuitatis Iudæ, quem adduxit pater meus rex de Iudæa?

14 Audiui de te, quoniam spiritum deorum habeas: & scientia intelligentiaque ac sapientia ampliores inuentæ sunt in te.

15 Et nunc introgressi sunt in conspectu meo sapientes magi, vt scripturam hanc legerent, & interpretationem eius indicarent mihi: & nequiuerunt sensum huius sermonis edicere.

16 Porrò ego audiui de te, quòd possis obscura interpretari, & ligata dissoluere: si ergo vales scripturam legere, & interpretationem eius indicare mihi, purpura vestieris, & torquem auream circa collum tuum habebis, & tertius in regno meo princeps eris. E

17 Ad quæ respondens Daniel, ait coram rege: Munera tua sint tibi, & dona domus tuę alteri da: scripturam autem legam tibi, rex, & interpretationem eius ostendam tibi.

18 O rex, Deus Altissimus, regnum & magnificentiam, gloriam & honorem dedit Nabuchodonosor patri tuo.

19 Et propter magnificentiam quam dederat ei, vniuersi populi, tribus, & linguæ, tremebant & metuebant eum: quos volebat, interficiebat: & quos volebat, percutiebat: & quos volebat, exaltabat: & quos volebat, humiliabat.

20 Quando autem eleuatum est cor eius, & spiritus illius obfirmatus est ad superbiam, depositus est de solio regni sui, & gloria eius ablata est:

F 21 * Et à filijs hominum eiectus est, sed & cor eius cum bestijs positum est, & cum onagris erat habitatio eius: fœnum quoque vt bos comedebat, rore cæli corpus eius infectum est, donec cognosceret quòd potestatem haberet Altissimus in regno hominum: & quemcumque voluerit, suscitabit super illud.

* Sup. 4. c. 22.

22 Tu quoque filius eius Baltassar, non humiliasti cor tuum, cùm scires hæc omnia:

23 Sed aduersum Dominatorem cæli eleuatus es: & vasa domus eius allata sunt coram te: & tu, & optimates tui, & vxores tuæ, & concubinæ tuæ, vinum bibistis in eis: deos quoque argenteos, & aureos, & æreos, ferreos, ligneosque, & lapideos, qui non vident, neque audiunt, neque sentiunt, laudasti: porrò Deum, qui habet flatum tuum in manu sua, & omnes vias tuas, non glorificasti.

24 Idcircò ab eo missus est articulus manus, quæ scripsit hoc, quod exaratum est. G

25 Et hæc est autem scriptura, quæ digesta est: Mane, Thecel, Phares.

26 Et hæc est interpretatio sermonis. Manè: numerauit Deus regnum tuum, & compleuit illud.

27 Thecel: appensus es in statera, & inuentus es minus habens.

28 Phares: diuisum est regnum tuum, & datum est Medis & Persis.

29 Tunc iubente rege indutus est Daniel purpura, & circumdata est torques aurea collo eius: & prædicatum est de eo quòd haberet potestatem tertius in regno suo.

30 Eadem nocte interfectus est Baltassar rex Chaldæus.

31 Et Darius Medus successit in regnum annos natus sexagintaduos.

CAPVT VI.

Daniel supra satrapas regni constituitur, & accusatus quod regis edictum non seruasset, quia Deum cæli orabat, missus est in lacum leonum; sequentique die illæsus eductus, immissis ac subitò dilaniatis eius accusatoribus: quare motus rex, in suis prouincijs Deum eius timendum præcepit.

A 1 Placuit Dario, & constituit super regnum satrapas centum viginti, vt essent in toto regno suo.

2 Et super eos principes tres, ex quibus Daniel vnus erat: vt satrapæ illis redderent rationem, & rex non sustineret molestiam.

3 Igitur Daniel superabat omnes principes & satrapas: quia spiritus Dei amplior erat in illo.

4 Porrò rex cogitabat constituere eum super omne regnum: vnde principes & satrapæ quærebant occasionem vt inuenirent Danieli ex latere regis: nullamque causam & suspicionem reperire potuerunt, eò quòd fidelis esset, & omnis culpa & suspicio non inueniretur in eo.

B 5 Dixerunt ergo viri illi: Non inueniemus Danieli huic aliquam occasionem, nisi fortè in lege Dei sui.

6 Tunc principes & satrapæ surripuerunt regi, & sic locuti sunt ei: Dari rex in æternum viue:

7 Consilium inierunt omnes principes regni tui, magistratus, & satrapæ, senatores, & iudices, vt decretum imperatorium exeat, & edictum: Vt omnis qui petierit aliquam petitionem à quocumque deo & homine, vsque ad triginta dies, nisi à te rex, mittatur in lacum leonum.

8 Nunc itaque rex confirma sententiam, & scribe decretum: vt non immutetur quod statutum est à Medis & Persis, nec præuaricari cuiquam liceat.

9 Porrò rex Darius proposuit edictum, & statuit.

C 10 Quod cùm Daniel comperisset, id est, constitutam legem, ingressus est domum

suam:

suam: & fenestris apertis in cœnaculo suo
contra Ierusalem tribus temporibus in die
flectebat genua sua, & adorabat, confiteba-
turque coram Deo suo, sicut & antè facere
consueuerat.
11 Viri ergo illi curiosiùs inquirentes, in-
uenerunt Danielem orantem & obsecran-
tem Deum suum.
D
12 Et accedentes locuti sunt regi super e-
dicto: Rex numquid non constituisti, vt om-
nis homo, qui rogaret quemquam de dijs &
hominibus, vsque ad dies triginta, nisi te, rex,
mitteretur in lacum leonum? Ad quos re-
spondens rex, ait: Verus est sermo iuxta de-
cretum Medorum atque Persarum, quod
præuaricari non licet.
13 Tunc respondentes dixerunt coram re-
ge: Daniel de filijs captiuitatis Iuda, non cu-
rauit de lege tua & de edicto quod constitui-
sti, sed tribus temporibus per diem orat ob-
secratione sua.
14 Quod verbum cùm audisset rex, satis
contristatus est: & pro Daniele posuit cor vt
liberaret eum, & vsque ad occasum solis la-
borabat vt erueret illum.
15 Viri autem illi intelligentes regem, di-
xerunt ei: Scito rex, quia lex Medorum atque
Persarum est, vt omne decretum, quod con-
stituerit rex, non liceat immutari.
E
16 Tunc rex præcepit; & adduxerunt Da-
nielem, & miserunt eum in lacum leonum.
Dixitque rex Danieli: Deus tuus, quem colis
semper, ipse liberabit te.
17 Allatusque est lapis vnus, & positus est
super os laci: quem obsignauit rex annulo
suo, & annulo optimatum suorum, nequid
fieret contra Danielem.
18 Et abijt rex in domum suam, & dormi-
uit incœnatus, cibique non sunt allati coram
eo, insuper & somnus recessit ab eo.
19 Tunc rex primo diluculo consurgens,
festinus ad lacum leonum perrexit:
F
20 Appropinquansque lacui, Danielem
voce lacrymabili inclamauit, & affatus est
eum: Daniel serue Dei viuentis, Deus tuus,
cui tu seruis semper, putasne valuit te libera-
re à leonibus?
21 Et Daniel regi respondens ait: Rex in
æternum viue:
22 * Deus meus misit angelum suum, & * 1. Mac. 2.g.60.
conclusit ora leonum, & non nocuerunt mi-
hi: quia coram eo iustitia inuenta est in me:
sed & coram te, rex, delictum non feci.
23 Tunc vehementer rex gauisus est super
eo, & Danielem præcepit educi de lacu: edu-
ctusque est Daniel de lacu, & nulla læsio in-
uenta est in eo, quia credidit Deo suo.
24 Iubente autem rege, adducti sunt viri
illi, qui accusauerant Danielem: & in lacum
leonum missi sunt, ipsi, & filij, & vxores eo-
rum: & non peruenerunt vsque ad pauimen-
tum laci, donec arriperent eos leones, & om-
nia ossa eorum comminuerunt.
G
25 Tunc Darius rex scripsit vniuersis
populis, tribubus, & linguis, habitanti-
bus in vniuersa terra: Pax vobis multipli-
cetur.
26 A me constitutum est decretum, vt in
vniuerso imperio & regno meo, tremiscant
& paueant Deum Danielis. Ipse est enim
Deus viuens, & æternus in sæcula: & regnum
eius non dissipabitur, & potestas eius vsque
in æternum.
27 Ipse liberator, atque saluator, faciens si-
gna, & mirabilia in cælo & in terra: qui libe-
rauit Danielem de lacu leonum.
28 * Porrò Daniel perseuerauit vsque ad * Sup. 1.d. 21.
regnum Darij, regnumque Cyri Persæ.

CAPVT VII.

Visio Danielis de quatuor bestijs quatuor regna designantibus: de antiquo dierum & throno eius ac ministris, quo iudicante perierunt bestiæ: ad hunc accedens filius hominis accipit potestatem æternam & incorruptibile regnum: declarantur regna per bestias designata, & maximè quæ per quartam bestiam & eius cornua designentur, quæ regnabit vsque ad tempus & tempora & dimidium temporis.

A
1 ANno primo Baltassar regis Babylo-
nis, Daniel somnium vidit: visio au-
tem capitis eius in cubili suo: & somnium
scribens, breui sermone comprehendit: sum-
matimque perstringens, ait:
2 Videbam in visione mea nocte, & ecce
quatuor vēti cæli pugnabāt in mari magno.
3 Et quatuor bestiæ grandes ascendebant
de mari diuersæ inter se.
4 Prima quasi leæna, & alas habebat

aqui-

aquilæ : aſpiciebam donec euulſæ ſunt alæ
eius , & ſublata eſt de terra , & ſuper pe-
des quaſi homo ſtetit , & cor hominis da-
tum eſt ei .
B 5 Et ecce beſtia alia ſimilis vrſo in parte
ſtetit : & tres ordines erant in ore eius, & in
dentibus eius,& ſic dicebant ei: Surge:come-
de carnes plurimas .
6 Poſt hæc aſpiciebam , & ecce alia quaſi
pardus , & alas habebat quaſi auis , quatuor
ſuper ſe , & quatuor capita erant in beſtia, &
poteſtas data eſt ei .
7 Poſt hæc aſpiciebam in viſione noctis,&
ecce beſtia quarta terribilis, atque mirabilis,
& fortis nimis , dentes ferreos habebat ma-
gnos,comedens atque comminuens , & reli-
qua pedibus ſuis conculcans : diſſimilis au-
tem erat cæteris beſtijs , quas videram ante
eam , & habebat cornua decem .
C 8 Conſiderabam cornua , & ecce cornu
aliud paruulum ortum eſt de medio eorum :
& tria de cornibus primis euulſa ſunt à facie
eius: & ecce oculi, quaſi oculi hominis erant
in cornu iſto , & os loquens ingentia .
9 Aſpiciebam donec throni poſiti ſunt , &
antiquus dierum ſedit : veſtimentum eius
candidum quaſi nix , & capilli capitis eius
quaſi lana munda:thronus eius flammę ignis:
rotæ eius ignis accenſus .
10 Fluuius igneus , rapiduſque egredieba-
tur à facie eius.* millia millium miniſtrabant
ei , & decies millies centena millia aſſiſte-
bant ei:iudicium ſedit,& libri aperti ſunt.

* Apoc. 5. c. 11.

D 11 Aſpiciebam propter vocem ſermonum
grandium , quos cornu illud loquebatur : &
vidi quoniam interfecta eſſet beſtia, & periſ-
ſet corpus eius , & traditum eſſet ad combu-
rendum igni :
12 Aliarum quoque beſtiarum ablata eſſet
poteſtas , & tempora vitæ conſtituta eſſent
eis vſque ad tempus & tempus .
13 Aſpiciebam ergo in viſione noctis , &
ecce cum nubibus cæli quaſi filius hominis
veniebat , & vſque ad antiquum dierum per-
uenit:& in conſpectu eius obtulerunt eum .
14 Et dedit ei poteſtatem , & honorem , &
regnum : & omnes populi , tribus & linguæ
ipſi ſeruient:* poteſtas eius, poteſtas æterna ,
quæ non auferetur : & regnum eius , quod
non corrumpetur .

* Sup. 3. g. 100. 4. g. 31. Mich. 4. c. 7. Luc. 1. d. 32.

E 15 Horruit ſpiritus meus , ego Daniel ter-
ritus ſum in his , & viſiones capitis mei con-
turbauerunt me .
16 Acceſſi ad vnum de aſſiſtentibus,& ve-
ritatem quærebam ab eo de omnibus his .
Qui dixit mihi interpretationem ſermo-
num,& docuit me :
17 Hæ quatuor beſtiæ magnæ , quatuor
ſunt regna,quæ conſurgent de terra .
18 Suſcipient autem regnum ſancti Dei
altiſſimi : & obtinebunt regnum vſque in ſæ-
culum, & ſæculum ſæculorum .
19 Poſt hoc volui diligenter diſcere de be-
ſtia quarta , quæ erat diſſimilis valde ab om-
nibus , & terribilis nimis : dentes & vngues
eius ferrei : comedebat, & comminuebat, &
reliqua pedibus ſuis conculcabat :
20 Et de cornibus decem , quæ habebat in
capite : & de alio , quod ortum fuerat , ante
quod ceciderant tria cornua: & de cornu il-
lo, quod habebat oculos, & os loquens gran-
dia, & maius erat cæteris .
21 Adſpiciebam,& ecce cornu illud facie- F
bat bellũ aduerſus ſanctos,& præualebat eis,
22 Donec venit antiquus dierum , & iudi-
cium dedit ſanctis Excelſi , & tempus adue-
nit , & regnum obtinuerunt ſancti .
23 Et ſic ait : Beſtia quarta, regnum quar-
tum erit in terra , quod maius erit omnibus
regnis , & deuorabit vniuerſam terram , &
conculcabit, & comminuet eam .
24 Porrò cornua decem ipſius regni , de-
cem reges erunt: & alius conſurget poſt eos ,
& ipſe potentior erit prioribus , & tres reges
humiliabit .
25 Et ſermones contra Excelſum loque- G
tur,& ſanctos Altiſſimi conteret : & putabit
quòd poſſit mutare tempora, & leges, & tra-
dentur in manu eius vſque ad tempus , &
tempora , & dimidium temporis .
26 Et iudiciũ ſedebit , vt auferatur poten-
tia,& conteratur,& diſpereat vſque in finẽ.
27 Regnum autem, & poteſtas , & magni-
tudo regni,quæ eſt ſubter omne cælum,detur
populo ſanctorum Altiſſimi : cuius regnum,
regnum ſempiternum eſt , & omnes reges
ſeruient ei,& obedient .
28 Hucuſque finis verbi. Ego Daniel mul-
tùm cogitationibus meis conturbabar, & fa-
cies mea mutata eſt in me : verbum autem in
corde meo conſeruaui .

CAPVT VIII.

Viſio de ariete duorum cornuum , & hirco vnius ac poſtmodum quatuor cornuum, qui deuicit arietem : quorum ille regem Medorum ac Perſarum deſignat , hic autem regem Græcorum: additur prophetia de rege impudente, ipſiuſque tyrannide , dolo & ſuperbia , qui ſine manu conteretur .

1 ANno tertio regni Baltaſſar regis,viſio A
apparuit mihi . Ego Daniel , poſt id
quod videram in principio ,
2 Vidi in viſione mea , cùm eſſem in Suſis
caſtro,quod eſt in Ælam regione: vidi autem
in viſione eſſe me ſuper portam Vlai .
3 Et leuaui oculos meos , & vidi : & ecce
aries vnus ſtabat ante paludem , habens cor-
nua excelſa , & vnum excelſius altero atque
ſuccreſcens . Poſteà
4 Vidi arietem cornibus ventilantem con-
tra * Occidentem, & contra Aquilonem , &
contra Meridiem , & omnes beſtiæ non po-
terant reſiſtere ei , neque liberari de manu
eius:feciτque ſecundùm voluntatem ſuam,&
magnificatus eſt .

* Orientẽ & contra Occidentem.

5 Et ego intelligebam : ecce autem hircus
caprarum veniebat ab Occidente ſuper fa-
ciem totius terræ , & non tangebat terram :
porrò hircus habebat cornu inſigne inter
oculos ſuos .
6 Et venit vſque ad arietem illum cornu-
tum , quem videram ſtantem ante portam,
& cucurrit ad eum in impetu fortitudinis
ſuæ .

C 7 Cumque appropinquasset prope arietem,
efferatus est in eum, & percussit arietem: &
comminuit duo cornua eius, & non poterat
aries resistere ei: cumque eum misisset in ter-
ram, conculcauit, & nemo quibat liberare
arietem de manu eius.
8 Hircus autem caprarum magnus factus
est nimis: cumque creuisset, fractum est cor-
nu magnum, & orta sunt quatuor cornua
subter illud per quatuor ventos cæli.
9 De vno autem ex eis egressum est cornu
vnum modicum: & factum est grande con-
tra Meridiem, & contra Orientem, & contra
fortitudinem.
10 Et magnificatum est vsque ad fortitudi-
nem cæli: & deiecit de fortitudine, & de stel-
lis, & conculcauit eas.
D 11 Et vsque ad principem fortitudinis ma-
gnificatum est: & ab eo tulit iuge sacrifi-
cium, & deiecit locum sanctificationis eius.
12 Robur autem datum est ei contra iuge
sacrificium propter peccata: & prosternetur
veritas in terra, & faciet, & prosperabitur.
13 Et audiui vnum de sanctis loquentem:
& dixit vnus sanctus alteri nescio cui lo-
quenti: Vsquequò visio, & iuge sacrifi-
cium, & peccatum desolationis, quæ fa-
cta est: & sanctuarium, & fortitudo con-
culcabitur:
14 Et dixit ei: Vsque ad vesperam & mane,
dies duo millia trecenti: & mundabitur san-
ctuarium.
E 15 Factum est autem cùm viderem ego
Daniel visionem, & quærerem intelligen
tiam: ecce stetit in conspectu meo quasi spe-
cies viri.
16 Et audiui vocem viri inter Vlai: & cla-
mauit, & ait: Gabriel fac intelligere istam vi-
sionem.
17 Et venit, & stetit iuxtà vbi ego stabam:
cumque venisset, pauens corrui in faciem
meam, & ait ad me: Intellige fili hominis,
quoniam in tempore finis cõplebitur visio.
18 Cumque loqueretur ad me, collapsus
sum pronus in terram, & tetigit me, & statuit
me in gradu meo:
F 19 Dixitque mihi: Ego ostendam tibi quæ
futura sunt in nouissimo maledictionis: quo-
niam habet tempus finem suum.
20 Aries, quem vidisti habere cornua, rex
Medorum est atque Persarum.
21 Porrò hircus caprarum, rex Græcorum
est, & cornu grande, quod erat inter oculos
eius, ipse est rex primus.
22 Quòd autem fracto illo surrexerunt
quatuor pro eo: quatuor reges de gente eius
consurgent, sed non in fortitudine eius.
23 Et post regnum eorum, cùm creuerint
iniquitates, consurget rex impudens facie, &
intelligens propositiones.
24 Et roborabitur fortitudo eius, sed non
in viribus suis: & suprà quàm credi potest,
vniuersa vastabit, & prosperabitur, & fa-
ciet. Et interficiet robustos, & populum
sanctorum
G 25 Secundùm voluntatem suam, & dirige-
tur dolus in manu eius: & cor suum magni-
ficabit, & in copia rerum omnium occidet
plurimos: & contra principem principum
consurget, & sine manu conteretur.
26 Et visio vesperè & manè, quæ dicta est,
vera est: tu ergo visionem signa, quia post
multos dies erit.
27 Et ego Daniel langui, & ægrotaui per
dies: cumque surrexissem, faciebam opera re-
gis, & stupebam ad visionem, & non erat qui
interpretaretur.

CAPVT IX.

Post orationem Danielis, qua confitetur Iudæos propter sua & patrum peccata venisse in magnam afflictionem, petens Dei misericordiam erga populum suum, fit ipsi reuelatio de 70. hebdomadibus vsque ad vnctionem Sancti sanctorum, & de Christi morte, populoque eius perdendo, & abominatione desolationis in templo.

1 IN anno primo Darij filij Assueri de se-
mine Medorum, qui imperauit super A
regnum Chaldæorum:
2 Anno vno regni eius ego Daniel intelle-
xi in libris * numerum annorum, de quo fa- * Ier.25.c.
ctus est sermo Domini ad Ieremiam prophe- 11.29.c.10.
tam, vt complerentur desolationis Ierusalem
septuaginta anni.
3 Et posui faciem meam ad Dominum
Deum meum rogare & deprecari in ieiunijs,
sacco, & cinere.
4 Et oraui Dominum Deum meum, &
confessus sum, & dixi: * Obsecro Domine * 2. Esdr.
Deus magne & terribilis, custodiens pactum 1.b.5.
& misericordiam diligentibus te, & custo-
dientibus mandata tua.
5 * Peccauimus, iniquitatem fecimus, im- * Baruch
piè egimus, & recessimus: & declinauimus à 1.c.17.
mandatis tuis, ac iudicijs.
6 Non obediuimus seruis tuis prophetis, B
qui locuti sunt in nomine tuo regibus no-
stris, principibus nostris, patribus nostris,
omnique populo terræ:
7 Tibi Dñe iustitia: nobis autem confusio
faciei, sicut est hodie viro Iuda, & habitato-
ribus Ierusalem, & omni Israël, his qui propè
sunt, & his qui procul, in vniuersis terris ad
quas eiecisti eos, propter iniquitates eorum,
in quibus peccauerunt in te.
8 Domine nobis confusio faciei regibus
nostris, principibus nostris, & patribus no-
stris, qui peccauerunt.
9 Tibi autem Domino Deo nostro miseri-
cordia, & propitiatio, quia recessimus à te:
10 Et non audiuimus vocem Domini Dei
nostri, vt ambularemus in lege eius, quam
posuit nobis per seruos suos prophetas.
11 Et omnis Israël præuaricati fuerunt legem C
tuam, & declinauerunt ne audirent vocem
tuam, & stillauit super nos maledictio, & de-
testatio, * quæ scripta est in libro Moysi ser- * Deut.27.
ui Dei, quia peccauimus ei. c.14.
12 Et statuit sermones suos, quos locutus
est super nos, & super principes nostros,
qui iudicauerunt nos, vt superinduceret in
nos magnum malum, quale numquam fuit
sub omni cælo, secùndum quod factum est
in Ierusalem.
13 Sicut scriptum est in lege Moysi, omne
malum

malum hoc venit super nos : & non rogaui-
mus faciem tuam Domine Deus noster , vt
reuerteremur ab iniquitatibus nostris, & co-
gitaremus veritatem tuam .
D 14 Et vigilauit Dominus super malitiam ,
& adduxit eam super nos : iustus Dominus
Deus noster in omnibus operibus suis , quæ
fecit: non enim audiuimus vocem eius .
a Baruch 2 c 11. *Exod.14. c.22. 15 * Et nunc Domine Deus noster, * qui
eduxisti populum tuum de Terra Ægypti in
manu forti, & fecisti tibi nomen secundùm
diem hanc: peccauimus , iniquitatem feci-
mus ,
16 Domine in omnem iustitiam tuam : a-
uertatur obsecro ira tua , & furor tuus , à
ciuitate tua Ierusalem, & monte sancto tuo .
Propter peccata enim nostra, & iniquitates
patrum nostrorum , Ierusalem & populus
tuus in opprobrium sunt omnibus per cir-
E cuitum nostrum.
17 Nunc ergo exaudi Deus noster oratio-
nem serui tui, & preces eius: & ostende fa-
ciem tuam super sanctuarium tuum , quod
desertum est propter temetipsum .
18 Inclina Deus meus aurem tuam, & au-
di: aperi oculos tuos, & vide desolationem
nostram, & ciuitatem, super quam inuoca-
tum est nomen tuum: neque enim in iustifi-
cationibus nostris prosternimus preces an-
te faciem tuam , sed in miserationibus tuis
multis .
19 Exaudi Domine, placare Domine : at-
tende & fac : ne moreris propter temetip-
sum Deus meus : quia nomen tuum inuo-
catum est super ciuitatem : & super popu-
F lum tuum.
20 Cumque adhuc loquerer , & orarem,
& confiterer peccata mea , & peccata po-
puli mei Israël, & prosternerem preces meas
in conspectu Dei mei , pro monte sancto
Dei mei :
21 Adhuc me loquente in oratione, ecce
vir Gabriel, quem videram in visione à prin-
cipio, citò volans tetigit me in tempore sacri-
ficij vespertini .
22 Et docuit me, & locutus est mihi, dixit-
que : Daniel nunc egressus sum vt docerem
te, & intelligeres.
23 Ab exordio precum tuarum egressus
est sermo: ego autem veni vt indicarem tibi,
quia vir desideriorum es: tu ergo animaduer-
te sermonem, & intellige visionem .
* Ioan. 1. g.45. 24 * Septuaginta hebdomades abbreuiatæ
sunt super populum tuum , & super vrbem
sanctam tuam, vt consummetur præuarica-
tio, & finem accipiat peccatum , & deleatur
iniquitas, & adducatur iustitia sempiterna, &
impleatur visio , & prophetia , & vngatur
Sanctus sanctorum.
G 25 Scito ergo, & animaduerte: Ab exitu
sermonis, vt iterùm ædificetur Ierusalem, vs-
que ad Christum ducem , hebdomades sep-
tem, & hebdomades sexagintaduæ erunt : &
rursum ædificabitur platea, & muri in angu-
stia temporum .
26 Et post hebdomades sexaginta duas
occidetur Christus : & non erit eius popu-
lus, qui eum negaturus est. Et ciuitatem &
sanctuarium dissipabit populus cum duce
venturo : & finis eius vastitas, & post finem
belli statuta desolatio.
27 Confirmabit autem pactum multis heb-
domada vna : & in dimidio hebdomadis de-
ficiet hostia & sacrificium :* & erit in tem- * Matt.24. b.15.
plo abominatio desolationis : & vsque ad
consummationem & finem perseuerabit de-
solatio .

CAPVT X.

Vbi se afflixisset Daniel, videt virum lineis vestitum qui hic describitur, & territus ac tremens confortatur semel & iterum: de resistente principe regni Persarum, de principe Græcorum, & de Michaele principe Iudæorum qui solus auxiliatur .

1 ANno tertio Cyri regis Persarum, ver- A
bum reuelatum est Danieli cognomento Baltassar, & verbum verum, & fortitudo magna: intellexitque sermonem: intelligentia enim est opus in visione .
2 In diebus illis ego Daniel lugebam trium
hebdomadarum diebus,
3 Panem desiderabilem non comedi, & caro & vinum non introierunt in os meum, sed neque vnguento vnctus sum : donec complerentur trium hebdomadarum dies.
4 Die autem vigesima & quarta mensis primi, eram iuxta fluuium magnum , qui est Tigris.
5 Et leuaui oculos meos , & vidi : & ecce vir vnus vestitus lineis, & renes eius accincti auro obrizo :
6 Et corpus eius quasi chrysolithus , & facies eius velut species fulguris , & oculi eius vt lampas ardens : & brachia eius , & quæ deorsum sunt vsque ad pedes , quasi species æris candentis: & vox sermonum eius vt vox multitudinis.
7 Vidi autem ego Daniel solus visionem : porrò viri, qui erant mecum , non viderunt : sed terror nimius irruit super eos , & fugerunt in absconditum.
8 Ego autem relictus solus vidi visionem
grandem hanc : & non remansit in me forti- B
tudo, sed & species mea immutata est in me , & emarcui , nec habui quidquam virium .
9 Et audiui vocem sermonum eius : & audiens iacebam consternatus super faciem meam, & vultus meus hærebat terræ.
10 Et ecce manus tetigit me , & erexit me super genua mea, & super articulos manuum mearum .
11 Et dixit ad me : Daniel vir desideriorum, intellige verba, quæ ego loquor ad te, & sta in gradu tuo : nunc enim sum missus ad te . Cumque dixisset mihi sermonem istum, steti tremens.
12 Et ait ad me: Noli metuere Daniel: quia C
ex die primo , quo posuisti cor tuum ad intelligendum vt te affligeres in conspectu Dei tui exaudita sunt verba tua : & ego veni propter sermones tuos .
13 Princeps autem regni Persarum restitit mihi viginti & vno diebus : & ecce Michael vnus de principibus primis venit in adiuto-

rium meum, & ego remansi ibi iuxta regem Persarum.

14 Veni autem vt docerem te quæ ventura sunt populo tuo in nouissimis diebus, quoniam adhuc visio in dies.

15 Cumque loqueretur mihi huiuscemodi verbis, deieci vultum meum ad terram, & tacui.

D 16 Et ecce quasi similitudo filij hominis tetigit labia mea: & aperiens os meum locutus sũ, & dixi ad eum qui stabat contra me: Dñe mi, in visione tua dissolutæ sunt compages meæ, & nihil in me remansit virium.

17 Et quomodo poterit seruus Domini mei loqui cum Domino meo? nihil enim in me remansit virium, sed & halitus meus intercluditur.

18 Rursum ergo tetigit me quasi visio hominis, & confortauit me,

19 Et dixit: Noli timere vir desideriorum: pax tibi: confortare, & esto robustus. Cumq; loqueretur mecum, conualui: & dixi: Loquere Domine mi, quia confortasti me.

20 Et ait, Numquid scis quare venerim ad te? & nunc reuertar vt prælier aduersum principem Persarum: cùm ego egrederer apparuit princeps Græcorum veniens.

21 Verumtamen annuntiabo tibi quod expressum est in scriptura veritatis: & nemo est adiutor meus in omnibus his, nisi Michaël princeps vester.

CAPVT XI.

Vaticinium de regibus Persarum & rege Græcorum: de bellis ac insidijs inter reges Austri & Aquilonis, & de rege qui Deum deorum non reputabit, sed plurima aduersus ipsum loquetur, & quæ prouinciæ ab illo euadent, quibusue dominabitur.

A 1 EGo autem ab anno primo Darij Medi stabam vt confortaretur, & roboraretur.

2 Et nunc veritatem annuntiabo tibi. Ecce adhuc tres reges stabunt in Perside, & quartus ditabitur opibus nimijs super omnes: & cùm inualuerit diuitijs suis, concitabit omnes aduersum regnum Græciæ.

3 Surget verò rex fortis, & dominabitur potestate multa, & faciet quod placuerit ei.

4 Et cùm steterit, conteretur regnum eius, & diuidetur in quatuor ventos cæli; sed non in posteros eius, neque secundùm potentiam illius, qua dominatus est: lacerabitur enim regnum eius etiam in externos, exceptis his.

5 Et confortabitur rex Austri: & de principibus eius prævalebit super eum, & dominabitur ditione: multa enim dominatio eius.

6 Et post finem annorum fœderabuntur: filiaque regis Austri veniet ad regem Aquilonis facere amicitiam, & non obtinebit fortitudinem brachij, nec stabit semen eius: & tradetur ipsa, & qui adduxerunt eam, adolescentes eius, & qui confortabant eam in temporibus.

B 7 Et stabit de germine radicum eius plantatio: & veniet cum exercitu, & ingredietur prouinciam regis Aquilonis: & abutetur eis, & obtinebit.

8 Insuper & deos eorum, & sculptilia, vasa quoque pretiosa argenti & auri, captiua ducet in Ægyptum: ipse præualebit aduersus regem Aquilonis.

9 Et intrabit in regnum rex Austri, & reuertetur in terram suam.

10 Filij autem eius prouocabuntur, & congregabunt multitudinem exercituum plurimorum: & veniet properans, & inundans: & reuertetur, & concitabitur, & congredietur cum robore eius.

11 Et prouocatus rex Austri egredietur, & pugnabit aduersus regem Aquilonis, & præparabit multitudinem nimiam, & dabitur multitudo in manu eius.

12 Et capiet multitudinem, & exaltabitur cor eius, & deijciet multa millia, sed non præualebit. C

13 Conuertetur enim rex Aquilonis, & præparabit multitudinem multò maiorem quam priùs: & in fine temporum annorumque, veniet properans cum exercitu magno, & opibus nimijs.

14 *Et in temporibus illis multi consurgent aduersus regem Austri: filij quoque præuaricatorum populi tui extollentur vt impleant visionem, & corruent. * Isa.19.c.16.

15 Et veniet rex Aquilonis, & comportabit aggerem, & capiet vrbes munitissimas: & brachia Austri non sustinebunt, & consurgent electi eius ad resistendum, & non erit fortitudo.

16 Et faciet veniens super eum iuxta placitum suum, & non erit qui stet contra faciem eius: & stabit in terra inclyta, & consumetur in manu eius.

17 Et ponet faciem suam vt veniat ad tenendum vniuersum regnum eius, & recta faciet cum eo: & filiam feminarum dabit ei, vt euertat illud: & non stabit, nec illius erit.

18 Et conuertet faciem suam ad insulas, & capiet multas: & cessare faciet principem opprobrij sui, & opprobrium eius conuertetur in eum.

19 Et conuertet faciem suam ad imperium terræ suæ, & impinget, & corruet, & non inuenietur. D

20 Et stabit in loco eius vilissimus, & indignus decore regio: & in paucis diebus conteretur, non in furore, nec in prælio.

21 Et stabit in loco eius despectus, & non tribuetur ei honor regius: & veniet clàm, & obtinebit regnum in fraudulentia.

22 Et brachia pugnantis expugnabuntur à facie eius, & conterentur: insuper & dux fœderis.

23 Et post amicitias, cum eo faciet dolum: & ascendet, & superabit in modico populo.

24 Et abundantes & vberes vrbes ingredietur: & faciet quæ non fecerunt patres eius, & patres patrum eius: rapinas & prædam, & diuitias eorum dissipabit, & contra firmissimas cogitationes inibit: & hoc vsque ad tempus.

25 Et concitabitur fortitudo eius, & cor eius aduersum regem Austri in exercitu magno: & rex Austri prouocabitur ad bellum multis auxilijs, & fortibus nimis: & non stabunt, quia inibunt aduersus eum consilia.

E 26 Et comedentes panem cum eo, conterent illum, exercitusque eius opprimetur: & cadent interfecti plurimi.

27 Duorum quoque regum cor erit vt malefaciant, & ad mensam vnam mendacium loquentur, & non proficient: quia adhuc finis in aliud tempus.

28 Et reuertetur in terram suam cum opibus multis: & cor eius aduersum testamentum sanctum: & faciet, & reuertetur in terram suam.

29 Statuto tempore reuertetur, & veniet ad Austrum: & non erit priori simile nouissimum.

30 Et venient super eum Trieres & Romani: & percutietur, & reuertetur, & indignabitur contra testamentum sanctuarij, & faciet: reuerteturque, & cogitabit aduersum eos, qui dereliquerunt testamentum sanctuarij.

31 Et brachia ex eo stabunt, & polluent sanctuarium fortitudinis, & auferent iuge sacrificium: & dabunt abominationem in desolationem.

F 32 Et impij in testamentum simulabunt fraudulenter: populus autem sciens Deum suum, obtinebit, & faciet.

33 Et docti in populo docebunt plurimos: & ruent in gladio, & in flamma, & in captiuitate, & in rapina dierum.

34 Cumque corruerint, subleuabuntur auxilio paruulo: & applicabuntur eis plurimi fraudulenter.

35 Et de eruditis ruent, vt conflentur, & eligantur, & dealbentur vsque ad tempus præfinitum: quia adhuc aliud tempus erit.

36 Et faciet iuxta voluntatem suam rex, & eleuabitur, & magnificabitur aduersus omnem deum: & aduersus Deum deorum loquetur magnifica, & dirigetur, donec compleatur iracundia: perpetrata quippe est definitio.

37 Et Deum patrum suorum non reputabit: & erit in concupiscentijs feminarum, nec quemquam deorum curabit: quia aduersum vniuersa consurget.

38 Deum autem Maozim in loco suo venerabitur: & Deum quem ignorauerunt patres eius, colet auro, & argento, & lapide pretioso, rebusque pretiosis.

G 39 Et faciet vt muniat Maozim cum Deo alieno, quem cognouit, & multiplicabit gloriam, & dabit eis potestatem in multis, & terram diuidet gratuitò.

40 Et in tempore præfinito præliabitur aduersus eum rex austri, & quasi tempestas veniet contra illum rex Aquilonis, in curribus, & in equitibus, & in classe magna, & ingredietur terras, & conteret & pertransiet.

41 Et introibit in terram gloriosam, & multæ corruent: hæ autem solæ saluabuntur de manu eius, Edom, & Moab, & principium filiorum Ammon.

42 Et mittet manum suam in terras: & terra Ægypti non effugiet.

43 Et dominabitur thesaurorum auri & argenti, & in omnibus pretiosis Ægypti: per Lybiam quoque & Æthiopiam transibit.

44 Et fama turbabit eum ab Oriente & ab Aquilone: & veniet in multitudine magna vt conterat & interficiat plurimos.

45 Et figet tabernaculum suum Apadno inter maria, super montem inclytum & sanctum: & veniet vsque ad summitatem eius, & nemo auxiliabitur ei.

CAPVT XII.

Post magnam afflictionem tandem saluabûtur reliquiæ Iudæorum, & ex mortuis quidam resurgent ad vitam, & quidam ad opprobriû; docti verò ac doctores fulgebunt: de duobus ad ripas fluminis stantibus, & viro lineis vestito, qui tẽporis aperit determinationem: & de completione huius prophetiæ post statutum tempus.

1 IN tempore autem illo consurget Michaël princeps magnus, qui stat pro filijs populi tui: & veniet tempus quale non fuit ab eo ex quo gentes esse cœperunt vsque ad tempus illud. Et in tempore illo saluabitur populus tuus omnis qui inuentus fuerit scriptus in libro. A

2 Et multi de his qui dormiũt in terræ puluere, euigilabunt: * alij in vitam æternam, & alij in opprobrium vt videant semper. *Matt.25. d.46.

3 Qui autem docti fuerint, * fulgebunt quasi splendor firmamenti: & qui ad iustitiam erudiunt multos, quasi stellæ in perpetuas æternitates. *Sap. 3.2. 7.

B 4 Tu autem Daniel claude sermones, & signa librum, vsq; ad tempus statutum: plurimi pertransibunt, & multiplex erit scientia.

5 Et vidi ego Daniel, & ecce quasi duo alij stabant: vnus hinc super ripam fluminis, & alius inde ex altera ripa fluminis.

6 Et dixi viro, qui erat indutus lineis, qui stabat super aquas fluminis: Vsquequò finis horum mirabilium?

7 Et audiui virum, qui indutus erat lineis, qui stabat super aquas fluminis, * cùm eleuasset dexteram & sinistram suam in cælum, & iurasset per viuentem in æternum, quia in tempus, & tempora, & dimidium temporis. Et cum completa fuerit dispersio manus populi sancti, complebuntur vniuersa hæc. C *Apoc.10. b.5.

8 Et ego audiui, & non intellexi. Et dixi: Domine mi, quid erit post hæc?

9 Et ait: Vade Daniel, quia clausi sunt, signatique sermones, vsque ad præfinitum tempus.

D 10 Eligentur, & dealbabuntur, & quasi ignis probabuntur multi: & impiè agent impij, neque intelligent omnes impij, porrò docti intelligent.

11 Et à tempore cùm ablatum fuerit iuge sacrificium, & posita fuerit abominatio in desolationem, dies mille ducenti nonaginta.

12 Beatus, qui expectat, & peruenit vsque ad dies mille trecentos trigintaquinque.

13 Tu autem vade ad præfinitum: & requiesces, & stabis in sorte tua in finem dierũ.

Hucusque Danielem in Hebræo volumine legimus. Quæ sequuntur vsque ad finem libri, de Theodotionis editione translata sunt.

CAPVT XIII.

Castissimam Susannam impudici Iudices, cum eius concubitu frui non possent, falsò adulterij accusant: sed cùm ad mortem duceretur, orantem exaudiuit Deus: & per puerum Danielem proprio ore conuictos senes, iure talionis populus interimit.

A 1 ET erat vir habitans in Babylone, & nomen eius Ioakim.
2 Et accepit vxorem nomine Susannam, filiam Helciæ, pulchram nimis, & timentem Deum:
3 Parentes enim illius, cùm essent iusti, erudierunt filiam suam secundùm legem Moysi.
4 Erat autem Ioakim diues valdè, & erat ei pomarium vicinum domi suæ: & ad ipsum confluebant Iudæi, eo quòd esset honorabilior omnium.
5 Et constituti sunt de populo duo senes iudices in illo anno: de quibus locutus est Dominus: Quia egressa est iniquitas de Babylone à senioribus iudicibus, qui videbantur regere populum.
6 Isti frequentabant domum Ioakim, & veniebant ad eos omnes qui habebant iudicia.
7 Cùm autem populus reuertisset per meridiem, ingrediebatur Susanna, & deambulabat in pomario viri sui.
8 Et videbant eam senes quotidie ingredientem, & deambulantem: & exarserunt in concupiscentiam eius:
9 Et euerterunt sensum suum, & declinauerunt oculos suos vt non viderent cælum, neque recordarentur iudiciorum iustorum.
B 10 Erant ergo vulnerati ambo amore eius, nec indicauerunt sibi vicissim dolorem suum,
11 Erubescebant enim indicare sibi concupiscentiam suam, volentes concumbere cum ea:
12 Et obseruabant quotidie solicitiùs videre eam. Dixitque alter ad alterum:
13 Eamus domum, quia hora prandij est. Et egressi recesserunt à se.
14 Cumque reuertissent, venerunt in vnum: & sciscitantes ab inuicem causam, confessi sunt concupiscentiam suam: & tunc in communi statuerunt tempus, quando eam possent inuenire solam.
15 Factum est autem, cùm obseruarent diē aptum, ingressa est aliquando sicut heri & nudiustertius, cum duabus solis puellis, voluitq; lauari in pomario: æstus quippe erat:
16 Et non erat ibi quisquam, præter duos senes absconditos, & contemplantes eam.
17 Dixit ergo puellis: Afferte mihi oleum, & smigmata, & ostia pomarij claudite, vt lauer.
18 Et fecerunt sicut præceperat: clauseruntque ostia pomarij, & egressæ sunt per posticum, vt afferrent quæ iusserat: nesciebantque senes intus esse absconditos.
19 Cùm autem egressæ essent puellæ, surrexerunt duo senes, & accurrerunt ad eam, & dixerunt: C
20 Ecce ostia pomarij clausa sunt, & nemo nos videt, & nos in concupiscentia tui sumus: quam ob rem assentire nobis, & commiscere nobiscum.
21 Quod si nolueris, dicemus contra te testimonium, quòd fuerit tecum iuuenis, & ob hanc causam emiseris puellas à te.
22 Ingemuit Susanna, & ait: Angustiæ sunt mihi vndique: si enim hoc egero, mors mihi est: si autem non egero, non effugiam manus vestras.
23 Sed melius est mihi absque opere incidere in manus vestras, quàm peccare in conspectu Domini.
24 Et exclamauit voce magna Susanna: exclamauerunt autem & senes aduersus eam.
25 Et cucurrit vnus ad ostia pomarij, & aperuit.
26 Cùm ergo audissent clamorem famuli domus in pomario, irruerunt per posticum, vt viderent quidnam esset.
27 Postquam autem senes locuti sunt, erubuerunt serui vehementer: quia numquam dictus fuerat sermo huiuscemodi de Susanna. Et facta est dies crastina. D
28 Cumque venisset populus ad Ioakim virum eius, venerunt & duo presbyteri pleni iniqua cogitatione aduersus Susannam, vt interficerent eam.
29 Et dixerunt coram populo: Mittite ad Susannam filiam Helciæ vxorem Ioakim. Et statim miserunt.
30 Et venit cum parentibus, & filijs, & vniuersis cognatis suis.
31 Porro Susanna erat delicata nimis, & pulchra specie.
32 At iniqui illi iusserunt vt discooperiretur (erat enim cooperta) vt vel sic satiarentur decore eius.
33 Flebant igitur sui, & omnes qui nouerant eam.
34 Consurgentes autem duo presbyteri in medio populi, posuerunt manus suas super caput eius.
35 Quæ flens suspexit ad cælum: erat enim cor eius fiduciam habens in Domino.
36 Et dixerunt Presbyteri: Cùm deambularemus in pomario soli, ingressa est hæc cum duabus puellis: & clausit ostia pomarij, & dimisit à se puellas.
37 Venitque ad eam adolescens qui erat absconditus, & concubuit cum ea.
38 Porrò nos cum essemus in angulo pomarij, videntes iniquitatem, cucurrimus ad eos, & vidimus eos pariter commisceri.
39 Et illum quidem non quiuimus comprehendere, quia fortior nobis erat, & apertis ostijs exiliuit:
40 Hanc autem cùm apprehendissemus, interrogauimus, quisnam esset adolescens, & noluit indicare nobis: huius rei testes sumus. E
41 Credidit eis multitudo, quasi senibus, & iudicibus populi, & condemnauerunt eam ad mortem.

42 Exclamauit autem voce magna Susãna, & dixit: Deus æterne, qui abſconditorum es cognitor, qui noſti omnia antequam fiant,

43 Tu ſcis quoniam falſum teſtimonium tulerunt contra me: & ecce morior, cùm nihil horum fecerim, quæ iſti malitiosè compoſuerunt aduerſum me.

44 Exaudiuit autem Dominus vocẽ eius.

45 Cumque duceretur ad mortem, ſuſcitauit Dominus ſpiritum ſanctum pueri iunioris, cuius nomen Daniel:

46 Et exclamauit voce magna: Mundus ego ſum à ſanguine huius.

47 Et conuerſus omnis populus ad eũ, dixit: Quis eſt iſte ſermo, quem tu locutus es?

48 Qui cùm ſtaret in medio eorum, ait: Sic fatui filij Iſraël, non iudicantes, neque quod verum eſt cognoſcentes, condemnaſtis filiam Iſraël?

49 Reuertimini ad iudicium, quia falſum teſtimonium locuti ſunt aduerſus eam.

F

50 Reuerſus eſt ergo populus cum feſtinatione, & dixerunt ei ſenes: Veni, & ſede in medio noſtrum, & indica nobis: quia tibi Deus dedit honorem ſenectutis.

51 Et dixit ad eos Daniel: Separate illos ab inuicem procul, & dijudicabo eos.

52 Cùm ergo diuiſi eſſent alter ab altero, vocauit vnum de eis, & dixit ad eum: Inueterate dierum malorum, nunc venerunt peccata tua, quæ operabaris priùs;

53 Iudicans iudicia iniuſta, innocentes opprimens, & dimittens noxios, dicente Domino: *Innocentem & iuſtum non interficies. (a Exod.23.7.)

54 Nunc ergo ſi vidiſti eam, dic ſub qua arbore videris eos colloquentes ſibi. Qui ait: Sub ſchino.

55 Dixit autem Daniel: Rectè mentitus es in caput tuum: Ecce enim Angelus Dei accepta ſententia ab eo, ſcindet te medium.

56 Et, amoto eo, iuſſit venire aliũ, & dixit ei: Semẽ Chanaan, & non Iuda, ſpecies decepit te, & concupiſcentia ſubuertit cor tuum:

57 Sic faciebatis filiabus Iſraël, & illæ timentes loquebantur vobis: ſed filia Iuda non ſuſtinuit iniquitatem veſtram.

58 Nunc ergo dic mihi, ſub qua arbore comprehenderis eos loquentes ſibi: Qui ait: Sub prino:

G

59 Dixit autem ei Daniel: Rectè mentitus es & tu in caput tuum: manet enim Angelus Domini, gladium habens, vt ſecet te medium, & interficiat vos.

60 Exclamauit itaque omnis cœtus voce magna, & benedixerunt Deum, qui ſaluat ſperantes in ſe.

61 Et cõſurrexerunt aduerſus duos presbyteros (conuicerat enim eos Daniel ex ore ſuo falſum dixiſſe teſtimonium) feceruntque eis ſicut malè egerant aduerſus proximum,

62 * Vt facerent ſecundùm legem Moyſi: & interfecerunt eos, & ſaluatus eſt ſanguis innoxius in die illa. (* Deut.19 d.18.19.)

63 Helcias autem & vxor eius laudauerunt Deum pro filia ſua Suſanna, cum Ioakim marito eius, & cognatis omnibus, quia non eſſet inuenta in ea res turpis.

64 Daniel autem factus eſt magnus in cõſpectu populi, à die illa, & deinceps.

65 Et rex Aſtyages appoſitus eſt ad patres ſuos, & ſuſcepit Cyrus Perſes regnum eius.

CAPVT XIV.

Fraudes ſacerdotum idoli Bel, qui appoſitos illi cibos occultè auferebant, regi per Danielem detectæ ſunt, ipſiſque interemptis, idolum vnà cum templo ſuo euerſum eſt: ſimiliter & draconem quem colebant Babylonij, iniecta in os maſſa ex pice, adipe, & pilis confecta, Daniel interfecit: quapropter inſtantibus Babylonijs miſſus eſt in lacum leonum, illæſuſque ſeruatus, allato etiam illi per Prophetam Habacuc prandio ex Iudæa: quod videns rex, aduerſarijs illius à leonibus in momento deuoratis, iubet omnes timere Deum Danielis.

A

1 ERat autem Daniel conuiua regis, & honoratus ſuper omnes amicos eius.

2 Erat quoque idolum apud Babylonios nomine Bel: & impendebantur in eo per dies ſingulos ſimilæ artabæ duodecim, & oues quadraginta, vinique amphoræ ſex.

3 Rex quoque colebat eum, & ibat per ſingulos dies adorare eum: porrò Daniel adorabat Deum ſuum. Dixitque ei rex: Quare non adoras Bel?

4 Qui reſpondens ait ei: Quia non colo idola manu facta, ſed viuentem Deum, qui creauit cælum & terram, & habet poteſta-

teſta-

testatem omnis carnis.
5 Et dixit rex ad eum: Non videtur tibi es-
se Bel viuens Deus? An non vides quanta
B comedat & bibat quotidie?
6 Et ait Daniel arridens: Ne erres rex: iste
enim intrinsecus luteus est, & forinsecus
æreus, neque comedit aliquando.
7 Et iratus rex vocauit sacerdotes eius, &
ait eis: Nisi dixeritis mihi, quis est qui come-
dat impensas has, moriemini.
8 Si autem ostenderitis, quoniam Bel co-
medat hæc, morietur Daniel, quia blasphe-
mauit in Bel. Et dixit Daniel regi: Fiat iuxta
verbum tuum.
9 Erant autem sacerdotes Bel septuaginta,
exceptis vxoribus, & paruulis, & filijs. Et ve-
nit rex cum Daniele in templum Bel.
10 Et dixerunt sacerdotes Bel: Ecce nos
egredimur foras: & tu rex pone escas, & vi-
num misce, & claude ostium, & signa an-
nulo tuo:
C 11 Et cùm ingressus fueris manè, nisi in-
ueneris omnia comesta à Bel, morte mo-
riemur, vel Daniel qui mentitus est aduer-
sum nos.
12 Contemnebant autem, quia fecerant
sub mensa absconditum introitum, & per il-
lum ingrediebantur semper, & deuorabant
ea.
13 Factum est igitur postquam egressi sunt
illi, rex posuit cibos ante Bel: præcepit Daniel
pueris suis, & attulerunt cinerem, & cribra-
uit per totum templum coram rege. & egres-
si clauserunt ostium: & signantes annulo re-
gis abierunt.
14 Sacerdotes autem ingressi sunt nocte
iuxta consuetudinem suam, & vxores, & filij
eorum: & comederunt omnia, & biberunt.
15 Surrexit autem rex primo diluculo, &
Daniel cum eo.
D 16 Et ait rex: Saluane sunt signacula, Da-
niel? Qui respondit: Salua, rex.
17 Statimque cùm aperuisset ostium, in-
tuitus rex mensam exclamauit voce magna:
Magnus es Bel, & non est apud te dolus quis-
quam.
18 Et risit Daniel: & tenuit regem ne in-
grederetur intrò: & dixit: Ecce pauimentum,
animaduerte cuius vestigia sint hæc.
19 Et dixit rex: Video vestigia virorum, &
mulierum, & infantium. Et iratus est rex.
20 Tunc apprehendit sacerdotes, & vxo-
res, & filios eorum: & ostenderunt ei abscon-
dita ostiola, per quæ ingrediebantur, & con-
sumebant quæ erant super mensam.
21 Occidit ergo illos rex, & tradidit Bel in
potestatem Danielis: qui subuertit eum, &
templum eius.
22 Et erat draco magnus in loco illo, &
colebant eum Babylonij.
23 Et dixit rex Danieli: Ecce nunc non
potes dicere quia iste non sit Deus viuens:
adora ergo eum.
24 Dixitque Daniel: Dominum Deum E
meum adoro: quia ipse est Deus viuens: iste
autem non est Deus viuens.
25 Tu autem rex da mihi potestatem, &
interficiam draconem absque gladio & fu-
ste. Et ait rex: Do tibi.
26 Tulit ergo Daniel picem, & adipem, &
pilos, & coxit pariter: fecitque massas, & de-
dit in os draconis, & diruptus est draco. Et
dixit: Ecce quem colebatis.
27 Quod cùm audissent Babylonij, indi-
gnati sunt vehementer: & congregati aduer-
sum regem, dixerunt: Iudæus factus est rex:
Bel destruxit, draconem interfecit, & sacer-
dotes occidit.
28 Et dixerunt cùm venissent ad regem:
Trade nobis Danielem, alioquin interficie-
mus te, & domum tuam.
29 Vidit ergo rex quòd irruerent in eum F
vehementer: & necessitate compulsus tradi-
dit eis Danielem.
30 Qui miserunt eum in lacum leonum, &
erat ibi diebus sex.
31 Porrò in lacu erant leones septem, &
dabantur eis duo corpora quotidie, & duæ
oues: & tunc non data sunt eis, vt deuorarent
Danielem.
32 Erat autem Habacuc propheta in Iu-
dæa, & ipse coxerat pulmentum, & intriue-
rat panes in alueolo: & ibat in campum vt
ferret messoribus.
33 Dixitque Angelus Domini ad Haba-
cuc: Fer prandium, quod habes, in Babylo-
nem Danieli, qui est in lacu leonum.
34 Et dixit Habacuc: Domine, Babylonem
non vidi, & lacum nescio.
35 * Et apprehendit eum Angelus Domini *Ezech. 8. b. 3.
in vertice eius: & portauit eum capillo capi-
tis sui, posuitque eum in Babylone supra la-
cum in impetu spiritus sui.
36 Et clamauit Habacuc, dicens: Daniel
serue Dei, tolle prandium, quod misit tibi G
Deus.
37 Et ait Daniel: Recordatus es mei Deus,
& non dereliquisti diligentes te.
38 Surgensque Daniel comedit. Porrò
Angelus Domini restituit Habacuc confe-
stim in loco suo.
39 Venit ergo rex die septimo vt lugeret
Danielem: & venit ad lacum, & introspexit,
& ecce Daniel sedens in medio leonum.
40 Et exclamauit voce magna rex, dicens:
Magnus es Domine Deus Danielis. Et ex-
traxit eum de lacu leonum.
41 Porrò illos, qui perditionis eius causa
fuerant, intromisit in lacum, & deuorati
sunt in momento coram eo.
42 Tunc rex ait: Paueant omnes habitantes
in vniuersa terra Deum Danielis: quia ipse
est saluator, faciens signa & mirabilia in ter-
ra: qui liberauit Danielem de lacu leonum.

aquas meas, lanam meam, & linum meum,
oleum meum, & potum meum.
6 Propter hoc ecce ego sepiam viam tuam
spinis, & sepiam eam maceria, & semitas suas
non inueniet.
B 7 Et sequetur amatores suos, & non ap-
prehendet eos: & quæret eos, & non inueniet,
& dicet: Vadam, & reuertar ad virum meum
priorem: quia benè mihi erat tunc magis
quàm nunc.
8 Et hæc nesciuit, quia ego dedi ei fru-
mentum, & vinum, & oleum, & argentum
multiplicaui ei, & aurum, quæ fecerunt
Baal.
9 Idcircò conuertar, & sumam frumentum
meum in tempore suo, & vinum meum in
tempore suo, & liberabo lanam meam & li-
num meum, quæ operiebant ignominiam
eius.
10 Et nunc reuelabo stultitiam eius in o-
culis amatorum eius: & vir non eruet eam de
manu mea:
11 Et cessare faciam omne gaudium eius,
solemnitatem eius, neomeniam eius, sabba-
tum eius, & omnia festa tempora eius.
C 12 Et corrumpam vineam eius, & ficum
eius: de quibus dixit: Mercedes hæ, meæ sunt,
quas dederunt mihi amatores mei: & ponam
eam in saltum, & comedet eam bestia agri.
13 Et visitabo super eam dies Baalim, qui-
bus accendebat incensum, & ornabatur in-
aure sua, & monili suo, & ibat post amato-
res suos, & mei obliuiscebatur, dicit Do-
minus.
14 Propter hoc, ecce ego lactabo eam, &
ducam eam in solitudinem: & loquar ad
cor eius.
15 Et dabo ei vinitores eius ex eodem lo-
co, & vallem Achor ad aperiendam spem:
& canet ibi iuxta dies iuuentutis suæ, & iuxta
dies ascensionis suæ de terra Ægypti.
16 Et erit in die illa, ait Dominus: voca-
bit me: Vir meus, & non vocabit me vl-
trà, *Baali*:
17 Et auferam nomina Baalim de ore eius,
& non recordabitur vltrà nominis eorum.
D 18 Et percutiam cum eis fœdus in die illa,
cum bestia agri, & cum volucre cæli, & cum
reptili terræ: & arcum, & gladium, & bellum
conteram de terra: & dormire eos faciam fi-
ducialiter.
19 Et sponsabo te mihi in sempiternum: &
sponsabo te mihi in iustitia, & iudicio, & in
misericordia, & in miserationibus.
20 Et sponsabo te mihi in fide: & scies
quia ego Dominus.
21 Et erit in die illa: Exaudiam, dicit Do-
minus, exaudiam cælos, & illi exaudient
terram.
22 Et terra exaudiet triticum, & vinum, &
oleum: & hæc exaudient Iezrahel.
23 Et seminabo eam mihi in terra, &
miserebor eius, quæ fuit absque misericor-
dia.
* Rom. 9. f.25. 1. Pet. 2. b. 10. 24 * Et dicam non populo meo: Po-
pulus meus es tu: & ipse dicet: Deus meus
es tu.

CAPVT III.

*Rursum iubetur Propheta diligere adulte-
ram, quæ tamen multis diebus illum expectet,
quia filios Israel multis diebus sine rege & sa-
crificio sedentes, tandem ad Dominum dicit re-
uersuros.*

1 ET dicit Dominus ad me: Adhuc vade, A
& dilige mulierem dilectam amico &
adulteram: sicut diligit Dominus filios Is-
raël, & ipsi respiciunt ad deos alienos, & dili-
gunt vinacia vuarum.
2 Et fodi eam mihi quindecim argenteis,
& coro hordei, & dimidio coro hordei.
3 Et dixi ad eam: Dies multos expectabis B
me: non fornicaberis, & non eris viro: sed &
ego expectabo te.
4 Quia dies multos sedebunt filij Israël si-
ne rege, & sine principe, & sine sacrificio, &
sine altari, & sine ephod, & sine theraphim.
5 * Et post hæc reuertentur filij Israël, & * Ezec. 34. f.23.
quærent Dominum Deum suum, & Dauid
regem suum: & pauebunt ad Dominum, &
ad bonum eius, in nouissimo dierum.

CAPVT IV.

*Minatur terræ Israel, propter multa populi
peccata, qui & scientiam repulit, & idololatriæ
fuit deditus: dicit se relicturum Israel in pec-
catis suis, cupiens ne Iuda ipsum imitetur.*

1 AVdite verbum Dñi filij Israël, quia iu- A
dicium Domino cum habitatoribus
terræ: non est enim veritas, & non est miseri-
cordia, & non est scientia Dei in terra.
2 Maledictum, & mendacium, & homici-
dium & furtum & adulterium inundaue-
runt, & sanguis sanguinem tetigit.
3 Propter hoc lugebit terra, & infirmabi-
tur omnis qui habitat in ea, in bestia agri, &
in volucre cæli: sed & pisces maris congre-
gabuntur.
4 Verumtamen vnusquisque non iudicet:
& non arguatur vir: populus enim tuus, sicut
hi qui contradicunt sacerdoti.
5 Et corrues hodie, & corruet etiã prophe- B
ta tecum: nocte tacere feci matrem tuam.
6 Conticuit populus meus, eo quòd non
habuerit scientiam: quia tu scientiam repu-
listi, repellam te, ne sacerdotio fungaris mihi:
& oblita es legis Dei tui, obliuiscar filiorum
tuorum & ego.
7 Secundùm multitudinem eorum sic pec-
cauerunt mihi: gloriam eorum in ignomi-
niam commutabo.
8 Peccata populi mei comedent, & ad ini-
quitatem eorum subleuabunt animas eorũ.
9 * Et erit sicut populus, sic sacerdos: & * Isai. 24. a.2.
visitabo super eum vias eius, & cogitationes
eius reddam ei.
10 Et comedent, & nõ saturabuntur: forni- C
cati sunt: & non cessauerunt: quoniam Do-
minum dereliquerunt in non custodiendo.
11 Fornicatio, & vinum, & ebrietas aufe-
runt cor.
12 Populus meus in ligno suo interroga-
uit, & baculus eius annuntiauit ei: spiritus

enim fornicationum decepit eos, & fornicati sunt à Deo suo.

13 Super capita montium sacrificabant, & super colles accendebant thymiama: subtus quercum, & populum, & terebinthum, quia bona erat vmbra eius: ideò fornicabuntur filiæ vestræ, & sponsæ vestræ adulteræ erunt.

D 14 Non visitabo super filias vestras cùm fuerint fornicatæ, & super sponsas vestras cùm adulterauerint: quoniam ipsi cum meretricibus conuersabantur, & cum effeminatis sacrificabant, & populus non intelligens vapulabit.

15 Si fornicaris tu Israël, non delinquat saltem Iuda: & nolite ingredi in Galgala, & ne ascenderitis in Bethauen, neque iuraueritis: Viuit Dominus.

16 Quoniam sicut vacca lasciuiens declinauit Israël: nunc pascet eos Dominus, quasi agnum in latitudine.

17 Particeps idolorum Ephraim, dimitte eum.

18 Separatum est conuiuium eorum, fornicatione fornicati sunt: dilexerunt afferre ignominiam protectores eius.

19 Ligauit eum spiritus in alis suis, & confundentur à sacrificijs suis.

CAPVT V.

Minatur Dominus se puniturum Israel propter peccata sua, similiter & Iudam: nec proderit humanum auxilium, cùm Dominus eis aduersetur.

A 1 AVdite hoc sacerdotes: & attendite domus Israël, & domus regis auscultate: quia vobis iudicium est, quoniam laqueus facti estis speculationi, & rete expansum super Thabor.

2 Et victimas declinastis in profundum: & ego eruditor omnium eorum.

3 Ego scio Ephraim, & Israël non est absconditus à me: quia nunc fornicatus est Ephraim, contaminatus est Israël.

B 4 Non dabunt cogitationes suas vt reuertantur ad Deum suum: quia spiritus fornicationum in medio eorum, & Dominum non cognouerunt.

5 Et respondebit arrogantia Israël in facie eius: & Israël & Ephraim ruent in iniquitate sua, ruet etiam Iudas cum eis.

6 In gregibus suis, & in armentis suis vadent ad quærendum Dominum, & non inuenient: ablatus est ab eis.

7 In Dominum præuaricati sunt: quia filios alienos genuerunt: nunc deuorabit eos mensis cum partibus suis.

C 8 Clangite buccina in Gabaa, tuba in Rama: vlulate in Bethauen, post tergum tuum Beniamin.

9 Ephraim in desolatione erit in die correptionis: in tribubus Israël ostendi fidem.

10 Facti sunt principes Iuda quasi assumentes terminum: super eos effundam quasi aquam iram meam.

11 Calumniã patiens est Ephraim, fractus iudicio: quoniam cœpit abire post sordes.

12 Et ego quasi tinea Ephraim: & quasi putredo domui Iuda.

13 Et vidit Ephraim languorem suum, & Iuda vinculum suum: & abijt Ephraim ad Assur, & misit ad regem vltorem: & ipse non poterit sanare vos, nec soluere poterit à vobis vinculum. D

14 Quoniam ego quasi leæna Ephraim, & quasi catulus leonis domui Iuda: ego ego capiam, & vadam: tollam, & non est qui eruat.

15 Vadens reuertar ad locum meum: donec deficiatis, & quæratis faciem meam.

CAPVT VI.

Reuersi in tribulatione ad Dominum, magna fiducia salutem sibi ab eo promittunt: expostulat Dominus cum Israel & Iuda, quòd neque beneficijs, neque prophetarum comminationibus ab idololatria alijsque iniquitatibus sint reuocati, cùm præferat misericordiã sacrificio.

1 IN tribulatione sua manè consurgent ad me: Venite, & reuertamur ad Dñm: A

2 Quia ipse cępit, & sanabit nos: percutiet, & curabit nos.

3 * Viuificabit nos post duos dies: in die tertia suscitabit nos, & viuemus in conspectu eius. Sciemus, sequemurque vt cognoscamus Dominum: quasi diluculum præparatus est egressus eius, & veniet quasi imber nobis temporaneus, & serotinus terræ. B * 1. Cor. 15. 2. 4.

4 Quid faciam tibi Ephraim? quid faciam tibi Iuda? misericordia vestra quasi nubes matutina, & quasi ros manè pertransiens. C

5 Propter hoc dolaui in prophetis, occidi eos in verbis oris mei: & iudicia tua quasi lux egredientur,

6 * Quia misericordiam volui, & nõ sacrificiũ: & scientiam Dei, plusquam holocausta. * 1. Reg. 15. c. 22. Eccle. 4. d. 17. Matt. 6 b. 13. 12. a. 7.

7 Ipsi autem sicut Adam transgressi sunt pactum, ibi præuaricati sunt in me.

8 Galaad ciuitas operantium idolum, supplantata sanguine.

9 Et quasi fauces virorum latronum, participes sacerdotum, in via interficientium pergentes de Sichem: quia scelus operati sunt. D

10 In domo Israel vidi horrendũ: ibi fornicationes Ephraim: cõtaminatus est Israël.

11 Sed & Iuda pone messem, tibi cùm conuertero captiuitatem populi mei.

CAPVT VII.

Cùm sanaturus esset Dominus Israel, obstiterunt iniquitates eorum: consentientes enim regum suorum malitiæ, omnes in idololatriam vehementer exarserunt: Dominoque relicto, conuersi ad Ægypti auxilium, translati sunt in Assyrios.

1 CVm sanare vellem Israël, reuelata est iniquitas Ephraim, & malitia Samariæ, quia operati sunt mendacium: & fur ingressus est spolians, latrunculus foris. A

2 Et ne fortè dicant in cordibus suis, omnem malitiam eorum me recordatum: nunc circumdederunt eos adinuentiones suæ, coram facie mea factæ sunt.

3 In malitia sua lætificauerunt regem: & in mendacijs suis principes.

4 Omnes adulterantes, quasi clibanus succensus à coquente: quieuit paululùm ciuitas à commistione fermenti, donec fermentaretur totum.

B 5 Dies regis nostri: cœperunt principes furere à vino: extendit manum suam cum illusoribus.

6 Quia applicuerunt quasi clibanum cor suum, cùm insidiaretur eis: tota nocte dormiuit coquens eos, manè ipse succensus quasi ignis flammæ.

7 Omnes calefacti sunt quasi clibanus, & deuorauerunt iudices suos: omnes reges eorum ceciderunt: non est qui clamet in eis ad me.

8 Ephraim in populis ipse commiscebatur: Ephraim factus est subcinericius panis, qui non reuersatur.

C 9 Comederunt alieni robur eius, & ipse nesciuit: sed & cani effusi sunt in eo, & ipse ignorauit.

10 Et humiliabitur superbia Israël in facie eius: nec reuersi sunt ad Dominum Deum suũ, & non quæsierunt eum in omnibus his.

11 Et factus est Ephraim quasi columba seducta non habens cor: Ægyptum inuocabant, ad Assyrios abierunt.

12 Et cùm profecti fuerint, expandam super eos rete meum: quasi volucrem cæli detraham eos, cædam eos secundùm auditionem cœtus eorum.

D 13 Væ eis, quoniam recesserunt à me, vastabuntur, quia præuaricati sunt in me: & ego redemi eos: & ipsi locuti sunt contra me mendacia.

14 Et nõ clamauerunt ad me in corde suo, sed vlulabant in cubilibus suis: super triticum & vinum ruminabant, recesserunt à me.

15 Et ego erudiui eos, & confortaui brachia eorũ: & in me cogitauerunt malitiam.

16 Reuersi sunt vt essent absque iugo: facti sunt quasi arcus dolosus: cadent in gladio principes eorum, à furore linguæ suæ. Ista subsannatio eorum in terra Ægypti.

CAPVT VIII.

Samariam prædicit cum vitulo suo destruẽdam per Nabuchodonosor propter idololatriam nec ipsorum hostiæ suscipientur: ciuitates autem Iuda etiam concremabuntur.

A 1 IN gutture tuo sit tuba quasi aquila super domum Domini: pro eo quòd transgressi sunt fœdus meum, & legem meam præuaricati sunt.

2 Me inuocabunt: Deus meus cognouimus te Israël.

3 Proiecit Israël bonum, inimicus persequetur eum.

4 Ipsi regnauerunt, & non ex me: principes extiterunt, & non cognoui: argentum suum & aurum suum fecerunt sibi idola, vt interirent:

B 5 Proiectus est vitulus tuus Samaria, iratus est furor meus in eos: vsquequò non poterunt emundari?

6 Quia ex Israël & ipse est: artifex fecit illum, & non est Deus: quoniam in aranearum tela erit vitulus Samariæ.

7 Quia ventum seminabunt, & turbinem metent: culmus stans non est in eo, germen non faciet farinam: quod & si fecerit, alieni comedent eam.

8 Deuoratus est Israël: nunc factus est in nationibus quasi vas immundum.

C 9 Quia ipsi ascenderunt ad Assur, onager solitarius sibi: Ephraim munera dederunt amatoribus.

10 Sed & cùm mercede conduxerint nationes, nunc congregabo eos: & quiescent paulisper ab onere regis, & principum.

11 Quia multiplicauit Ephraim altaria ad peccandum: factæ sunt ei aræ in delictum.

12 Scribam ei multiplices leges meas, quæ velut alienæ computatæ sunt.

D 13 Hostias offerent, immolabunt carnes, & comedent, & Dominus non suscipiet eas: nunc recordabitur iniquitatis eorum, & visitabit peccata eorum: ipsi in Ægyptum conuertentur.

14 Et oblitus est Israël factoris sui, & ædificauit delubra: & Iudas multiplicauit vrbes munitas: & mittam ignem in ciuitates eius, & deuorabit ædes illius.

CAPVT IX.

Dominus in populum Israel famem & captiuitatem propter ipsius peccata immittet: nec grata ipsi erunt eorum sacrificia: & quia in peccatis perseuerant, perpetuò eiecti à Domino permanebunt, vagi inter nationes.

A 1 NOli lætari Israël, noli exultare sicut populi, quia fornicatus es à Deo tuo, dilexisti mercedem super omnes areas tritici.

2 Area & torcular non pascet eos, & vinum mentietur eis.

3 Non habitabunt in terra Domini: reuersus est Ephraim in Ægyptum, & in Assyrijs pollutum comedit.

4 Non libabunt Domino vinum, & non placebunt ei: sacrificia eorum, quasi panis lugentium omnes, qui comedent eum, contaminabuntur: quia panis eorum animæ ipsorum, non intrabit in domum Domini.

5 Quid facietis in die solemni, in die festiuitatis Domini?

B 6 Ecce enim profecti sunt à vastitate: Ægyptus congregabit eos, Memphis sepeliet eos: desiderabile argentum eorum vrtica hæreditabit, lappa in tabernaculis eorum.

7 Venerunt dies visitationis, venerunt dies retributionis: scitote Israël stultum prophetam, insanum virum spiritualem, propter multitudinem iniquitatis tuæ, & multitudinem amentiæ.

8 Speculator Ephraim cum Deo meo: propheta laqueus ruinæ factus est super omnes vias eius, insania in domo Dei eius.

9 * Profundè peccauerunt, sicut in diebus Gabaa: recordabitur iniquitatis eorum, & visitabit peccata eorum. *Iudic.19 f.23.

C 10 Quasi vuas in deserto, inueni Israël, quasi prima poma ficulneæ in cacumine eius, vidi patres eorum: ipsi autem intrauerunt

uerunt ad Beelphegor, & abalienati sunt in confusionem, & facti sunt abominabiles, sicut ea quæ dilexerunt.

11 Ephraim quasi auis auolauit, gloria eorum à partu, & ab vtero, & à conceptu.

12 Quòd & si enutrierint filios suos, absque liberis eos faciam in hominibus: sed & væ eis cùm recessero ab eis.

D 13 Ephraim, vt vidi, Tyrus erat fundata in pulchritudine: & Ephraim educet ad interfectores filios suos.

14 Da eis Domine. Quid dabis eis? Da eis vuluam sine liberis, & vbera arentia.

15 * Omnes nequitiæ eorum in Galgal, quia ibi exosos habui eos: propter malitiam adinuentionum eorum, de domo mea eijciam eos: non addam vt diligam eos, omnes principes eorum recedentes. (* 1. Reg 8. a. 5.)

16 Percussus est Ephraim, radix eorum exsiccata est: fructum nequaquam facient. Quòd & si genuerint, interficiam amantissima vteri eorum.

17 Abijciet eos Deus meus, quia non audierunt eum: & erunt vagi in nationibus.

CAPVT X.

Propter idololatriam Israel traditur Aßyrijs: & cùm à Domino reuocati ad iustitiam, pergant sequi vias suas, omnes eorum munitiones vastabuntur.

A 1 Vitis frondosa Israël, fructus adæquatus est ei: secundùm multitudinem fructus sui multiplicauit altaria, iuxta vbertatem terræ suæ exuberauit simulachris.

2 Diuisum est cor eorum, nunc interibunt: ipse confringet simulachra eorum, depopulabitur aras eorum.

3 Quia nunc dicent: Non est rex nobis: non enim timemus Dominum: & rex quid faciet nobis?

4 Loquimini verba visionis inutilis, & ferietis fœdus: & germinabit quasi amaritudo iudicium super sulcos agri.

B 5 Vaccas Bethauen coluerunt habitatores Samariæ: quia luxit super eum populus eius, & æditui eius super eum exultauerunt in gloria eius, quia migrauit ab eo.

6 Siquidem & ipse in Assur delatus est, munus regi vltori: confusio Ephaim capiet, & confundetur Israël in voluntate sua.

7 Transire fecit Samaria regem suum quasi spumam super faciem aquæ.

C 8 Et disperdentur excelsa idoli, peccatum Israël: lappa & tribulus ascendet super aras eorum: & dicent montibus: * Operite nos; & collibus: Cadite super nos. (* Isa. 2. d. 19. Luc 23. e. 30. Apoc. 6. d. 16.)

9 * Ex diebus Gabaa, peccauit Israël, ibi steterunt: non comprehendet eos in Gabaa prælium super filios iniquitatis. (Iudic. 19 f 25.)

10 Iuxta desiderium meum corripiam eos: congregabuntur super eos populi, cùm corripientur propter duas iniquitates suas.

11 Ephraim vitula docta diligere trituram & ego transiui super pulchritudinem colli eius; ascendam super Ephraim, arabit Iudas, constringet sibi sulcos Iacob.

12 * Seminate vobis in iustitia, & metite in ore misericordiæ, innouate vobis nouale: tempus autem requirendi Dominum, cùm venerit qui docebit vos iustitiam. (* Ier. 4. a. 3)

13 Arastis impietatem, iniquitatem messuistis, comedistis frugem mendacij: quia confisus es in vijs tuis, in multitudine fortium tuorum.

14 Consurget tumultus in populo tuo: & omnes munitiones tuæ vastabuntur, sicut vastatus est * Salmana à domo eius, qui iudicauit Baal in die prælij, matre super filios allisa. (* Iudic 8. c. 12.)

15 Sic fecit vobis Bethel, à facie malitiæ nequitiarum vestrarum.

CAPVT XI.

Beneficijs ostendit Dominus se diligere populum Israel: sed propter illius scelera tradidit eum Assyrijs: attamen propter suam misericordiam reducet eos: vt in terra sua seruiant Domino, vna cum Gentibus ad Deũ conuersis.

A 1 Sicut manè transijt, pertransijt rex Israël. Quia puer Israël, & dilexi eum: & * ex Ægypto vocaui filium meum. (* Mat. 2. c. 15.)

2 Vocauerunt eos, sic abierunt à facie eorum: Baalim immolabant, & simulachris sacrificabant.

3 Et ego quasi nutricius Ephraim, portabam eos in brachijs meis: & nescierunt quòd curarem eos.

B 4 In funiculis Adam traham eos, in vinculis charitatis: & ero eis quasi exaltans iugum super maxillas eorum: & declinaui ad eum vt vesceretur.

5 Nõ reuertetur in Terrã Ægypti, & Assur ipse rex eius: quoniam noluerunt conuerti.

6 Cœpit gladius in ciuitatibus eius, & consumet electos eius, & comedet capita eorum.

7 Et populus meus pendebit ad reditum meum: iugum autem imponetur eis simul, quod non auferetur.

C 8 Quomodo dabo te Ephraim, protegam te Israël? * quomodo dabo te sicut Adama, ponam te vt Seboim? Conuersum est in me cor meũ, pariter cõturbata est pœnitudo mea. (* Gen. 19 c. 24.)

9 Non faciam furorem iræ meæ: non conuertar vt disperdam Ephraim: quoniam Deus ego, & non homo: in medio tui sanctus, & non ingrediar ciuitatem.

D 10 Post Dominum ambulabunt, quasi leo rugiet: quia ipse rugiet, & formidabunt filij maris.

11 Et auolabunt quasi auis ex Ægypto, & quasi columba de terra Assyriorum: & collocabo eos in domibus suis, dicit Dominus.

12 Circumdedit me in negatione Ephraim & in dolo domus Israël: Iudas autem testis descendit cum Deo, & cum sanctis fidelis.

CAPVT XII.

Vanè fidit Israel in Ægypto, vt ab Assur liberetur: sed tã ipsi quã Iuda reddet Dominus iuxta merita ipsorum, qui immemores beneficiorum Iacob patriarchæ præstitorum, declinauerunt in auaritiam: quibus tamen pacẽ offert: carpens potissimum idololatriam Galaad.

1 Ephraim pascit ventum, & sequitur æstum, tota die mendacium & vasti-

tatem multiplicat : & fœdus cum Aſſyrijs
inijt,& oleum in Ægyptum ferebat .
2 Iudicium ergo Domini cum Iuda,& vi-
ſitatio ſuper Iacob : iuxta vias eius , & iuxta
adiuuentiones eius reddet ei .
*Gen. 25. d. 25. Gen. 32. f. 24. 3 * In vtero ſupplantauit fratrem ſuum : &
in fortitudine ſua directus eſt cum Angelo .
4 Et inualuit ad Angelum , & confortatus
eſt: fleuit,& rogauit eum: in Bethel inuenit
eum,& ibi locutus eſt nobiſcum .
B 5 Et Dominus Deus exercituum , Domi-
nus memoriale eius .
6 Et tu ad Deum tuum conuerteris: miſe-
ricordiam & iudicium cuſtodi , & ſpera in
Deo tuo ſemper .
C 7 Chanaan in manu eius ſtatera doloſa ,
calumniam dilexit .
8 Et dixit Ephraim:Verumtamen diues ef-
fectus ſum,inueni idolum mihi: omnes labo-
res mei non inuenient mihi iniquitatem ,
quam peccaui .
9 Et ego Dominus Deus tuus ex Terra
Ægypti, adhuc ſedere te faciam in taberna-
culis,ſicut in diebus feſtiuitatis .
10 Et locutus ſum ſuper prophetas, & ego
viſionem multiplicaui,& in manu propheta-
rum aſſimilatus ſum .
11 Si Galaad idolum,ergo fruſtrà erant in
Galgal bobus immolantes : nam & altaria
eorum quaſi acerui ſuper ſulcos agri .
D *Gen. 28. a 5. 12 * Fugit Iacob in regionem Syriæ,& ſer-
uiuit Iſraël in vxorem, & in vxorē ſeruauit .
*Exod. 14. e. 21. 22. 13 * In propheta autem eduxit Dominus
Iſraël de Ægypto:& in propheta ſeruatus eſt.
14 Ad iracundiā me prouocauit Ephraim
in amaritudinibus ſuis, & ſanguis eius ſuper
eum veniet , & opprobrium eius reſtituet ei
Dominus ſuus .

CAPVT XIII.

Abominationes Iſrael oſtendit,propter quas ipſi minatur exitium : Dominus dicit ſe ſolum eſſe Deum & liberatorem , arguens Iſrael ingratitudinis de beneficijs in deſerto acceptis , grauemque ob id vindictam illis comminatur: addens ſe eos de morte liberaturum : deuictis morte & inferno .

A 1 LOquente Ephraim, horror inuaſit Iſ-
raël , & deliquit in Baal , & mor-
tuus eſt .
2 Et nunc addiderunt ad peccandum : fe-
ceruntque ſibi conflatile de argento ſuo qua-
ſi ſimilitudinem idolorum,factura artificum
totum eſt : his ipſi dicunt : Immolate homi-
nes vitulos adorantes .
3 Idcircò erunt quaſi nubes matutina , &
ſicut ros matutinus præteriens , ſicut puluis
turbine raptus ex area, & ſicut fumus de fu-
mario .
B * Iſai. 43. b. 11. 4 * Ego autem Dominus Deus tuus ex ter-
ra Ægypti : & Deum abſque me neſcies , &
ſaluator non eſt præter me .
5 Ego cognoui te in deſerto , in terra ſoli-
tudinis .
6 Iuxta paſcua ſua adimpleti ſunt , & ſatu-
rati ſunt : & leuauerunt cor ſuum , & obliti
ſunt mei .
7 Et ego ero eis quaſi leæna , ſicut pardus
in via Aſſyriorum .
8 Occurram eis quaſi vrſa raptis catulis ,
& dirumpam interiora iecoris eorum : &
conſumam eos ibi quaſi leo, beſtia agri ſcin- C
det eos .
9 Perditio tua Iſraël: tantummodò in me
auxilium tuum .
10 Vbi eſt rex tuus ? maximè nunc ſaluet
in omnibus vrbibus tuis; & iudices tui , de
quibus dixiſti:*Da mihi regem,& principes. * 1 Reg 8. a 5.
11 Dabo tibi regem in furore meo, & au-
feram in indignatione mea .
12 Colligata eſt iniquitas Ephraim , abſ-
conditum peccatum eius . D
13 Dolores parturientis venient ei : ipſe
filius non ſapiens: nunc enim non ſtabit in
contritione filiorum .
14 De manu mortis liberabo eos, de mor-
te redimam eos:* ero mors tua ò mors,mor- *1. Cor. 15 f 54.
ſus tuus ero inferne : conſolatio abſcondita Heb. 2. d. 14.
eſt ab oculis meis .
15 Quia ipſe inter fratres diuidet : * addu- * Ezech. 19. d. 12.
cet vrentem ventum Dominus de deſerto aſ-
cendentem : & ſiccabit venas eius , & deſo-
labit fontem eius, & ipſe diripiet theſaurum
omnis vaſis deſiderabilis .

CAPVT XIV.

Perditionem annuntiat Iſraeli , propter ipſius peccata : reuocat tamen ad ſe, & conuerſis plurima bona promittit ,

1 PEreat Samaria , quoniam ad amaritu- A
dinem concitauit Deum ſuum:in gla-
dio pereant,paruuli eorum elidantur, & fœ-
tæ eius diſcindantur .
2 Conuertere Iſraël ad Dominum Deum
tuum : quoniam corruiſti in iniquitate tua .
3 Tollite vobiſcum verba, & conuertimi- B
ni ad Dominum : & dicite ei : omnem aufer
iniquitatem,accipe bonum: & reddemus vi-
tulos , labiorum noſtrorum .
4 Aſſur non ſaluabit nos,ſuper equum non
aſcendemus,nec dicemus vltrà : Dij noſtri
opera manuum noſtrarum : quia eius, qui in
te eſt, miſereberis pupilli .
5 Sanabo contritiones eorum, diligam eos C
ſpontaneè : quia auerſus eſt furor meus
ab eis .
6 Ero quaſi ros , Iſraël germinabit ſicut li-
lium,& erumpet radix eius vt Libani .
7 Ibunt rami eius,& erit quaſi oliua gloria
eius,& odor eius vt Libani .
8 Conuertentur ſedentes in vmbra eius :
viuent tritico , & germinabunt quaſi vinea :
memoriale eius ſicut vinum Libani .
9 Ephraim quid mihi vltra idola ego exau-
diam,& dirigam eum ego vt abietem viren- D
tem: ex me fructus tuus inuentus eſt .
10 Quis ſapiens,& intelliget iſta ? intelli-
gens, & ſciet hæc ? quia rectæ viæ Domini,&
iuſti ambulabunt in eis : præuaricatores verò
corruent in eis .

PRO-

PROPHETIA IOEL.

CAPVT PRIMVM.

Ioel parabola proposita de eruca, locusta, brucho & rubigine, quatuor plagas contra Iudam vaticinando, hortatur omnes & potissimum sacerdotes, ad planctum ieiunium & orationem, plangens & ipse vastitatem terræ suæ.

A 1 VERBVM Domini, quod
factum est ad Ioel filium Phatuel.
2 Audite hoc senes,
& auribus percipite
omnes habitatores terræ:
si factum est istud
in diebus vestris, aut in diebus patrum vestrorum?
3 Super hoc filijs vestris narrate, & filij vestri filijs suis, & filij eorum generationi alteræ.
4 Residuum erucæ comedit locusta, & residuum locustæ comedit bruchus, & residuum bruchi comedit rubigo.
5 Expergiscimini ebrij, & flete, & vlulate omnes, qui bibitis vinum in dulcedine: quoniam perijt ab ore vestro.
B 6 Gens enim ascendit super terram meam, fortis & innumerabilis: dentes eius vt dentes leonis: & molares eius vt catuli leonis.
7 Posuit vineam meam in desertum, & ficum meam decorticauit: nudans spoliauit eam, & proiecit: albi facti sunt rami eius.
8 Plange quasi virgo accincta sacco super virum pubertatis suæ.
9 Perijt sacrificium & libatio de domo Domini: luxerunt sacerdotes ministri Domini.
10 Depopulata est regio, luxit humus: quoniam deuastatum est triticum: confusum est vinum, elanguit oleum.
C 11 Confusi sunt agricolæ, vlulauerunt vinitores super frumento & hordeo, quia perijt messis agri.
12 Vinea confusa est, & ficus elanguit: malogranatum, & palma, & malum, & omnia ligna agri aruerunt: quia confusum est gaudium à filijs hominum.
13 Accingite vos, & plangite sacerdotes, vlulate ministri altaris: ingredimini, cubate in sacco ministri Dei mei: quoniam interijt de domo Dei vestri sacrificium & libatio.
14 * Sanctificate ieiunium, vocate cœtum, D
congregate senes, omnes habitatores terræ * Inf. 2. c. 15.
in domum Dei vestri: & clamate ad Dominum:
15 A a a, diei; quia propè est dies Domini, & quasi vastitas à potente veniet.
16 Numquid non coram oculis vestris alimenta perierunt de domo Dei nostri, lætitia & exultatio?
17 Computruerunt iumenta in stercore suo, demolita sunt horrea, dissipatę sunt apothecæ: quoniam confusum est triticum.
18 Quid ingemuit animal, mugierunt greges pecorum dispererunt.
19 Ad te Domine clamabo: quia ignis comedit speciosa deserti, & flamma succendit omnia ligna regionis.
20 Sed & bestiæ agri, quasi area sitiens imbrem, suspexerunt ad te: quoniam exsiccati sunt fontes aquarum, & ignis deuorauit speciosa deserti.

CAPVT II.

Propheta Iudæis crudelitatem hostium suorum denuntiat, & quàm terribilis erit ipsis dies illa: quapropter ad pœnitentiam eos hortatur: & conuersis magnã pollicetur Dominus prosperitatē, seque daturum spiritum suum super omnem carnem, & magna prodigia ante diē Domini magnum & terribilem: eritq; saluus omnis qui inuocauerit nomen Domini.

1 CAnite tuba in Sion, vlulate in monte A
sancto meo, conturbentur omnes ha-

bitato-

bitatores terræ: Quia venit dies Domini, quia propè est.

2 Dies tenebrarum & caliginis, dies nubis & turbinis: quasi manè expansum super montes populus multus & fortis: similis ei non fuit à principio, & post eum non erit vsque in annos generationis & generationis.

B

3 Ante faciem eius ignis vorans, & post eum exurens flamma: quasi hortus voluptatis terra coram eo, & post eum solitudo deserti, neque est qui effugiat eum.

4 Quasi aspectus equorum, aspectus eorum: & quasi equites sic current.

5 Sicut sonitus quadrigarum super capita montium exsilient, sicut sonitus flammæ ignis deuorantis stipulam, velut populus fortis præparatus ad prælium.

6 A facie eius cruciabuntur populi omnes vultus redigentur in ollam.

7 Sicut fortes current: quasi viri bellatores ascendent murum: viri in vijs suis gradientur, & non declinabunt à semitis suis.

8 Vnusquisque fratrem suum non coarctabit, singuli in calle suo ambulabunt: sed & per fenestras cadent, & non demolientur.

9 Vrbem ingredientur, in muro current: domos conscendent, per fenestras intrabunt quasi fur.

C

*Isa. 13. b 10. Ezec. 32. b. 7. Inf. c. 31. 3. c 15. Mat. 24 c. 29. Marc. 13. c 24. Luc. 21. e. 25. *Ier. 30. a. 7. Amos 5 c. 18. Soph. 1. d. 15. *Psal. 85. a. 5

10 A facie eius contremuit terra, moti sunt celi: * sol & luna obtenebrati sunt, & stellæ retraxerunt splendorem suum.

11 Et Dominus dedit vocem suam ante faciem exercitus sui: quia multa sunt nimis castra eius, quia fortia & facientia verbum eius * magnus enim dies Domini, & terribilis valdè: & quis sustinebit eum?

12 Nunc ergo dicit Dominus: Conuertimini ad me in toto corde vestro, in ieiunio, & in fletu, & in planctu.

D

Ion. 4. a. 2

13 Et scindite corda vestra, & non vestimenta vestra, & conuertimini ad Dominum Deum vestrum: * quia benignus & misericors est, patiens & multæ misericordiæ, & præstabilis super malitia.

*Ioan. 3 c. 9.

14 * Quis scit si conuertatur, & ignoscat, & relinquat post se benedictionem, sacrificium & libamen Domino Deo vestro?

*Sup. 1. c. 14.

15 Canite tuba in Sion, * sanctificate ieiunium, vocate cœtum,

16 Congregate populum, sanctificate Ecclesiam, coadunate senes, congregate paruulos, & sugentes vbera: egrediatur sponsus de cubili suo, & sponsa de thalamo suo.

17 Inter vestibulum & altare plorabunt sacerdotes ministri Domini, & dicent: Parce Domine, parce populo tuo: & ne des hæreditatem tuam in opprobrium, vt dominentur eis nationes: quare dicunt in populis: Vbi est Deus eorum?

18 Zelatus est Dominus terram suam, & pepercit populo suo:

E

19 Et respondit Dominus, & dixit populo suo: Ecce ego mittam vobis frumentum, & vinum, & oleum, & replebimini eis: & non dabo vos vltrà opprobrium in Gentibus.

20 Et eum, qui ab Aquilone, est procul faciam à vobis: & expellam eum in terram inuiam & desertam: faciem eius contra mare Orientale, & extremum eius ad mare nouissimum: & ascendet fœtor eius, & ascendet putredo eius, quia superbè egit.

21 Noli timere terra, exulta & lætare: quoniam magnificauit Dominus vt faceret.

22 Nolite timere animalia regionis: quia germinauerunt speciosa deserti, quia lignum attulit fructum suum, ficus & vinea dederunt virtutem suam.

23 Et filij Sion exultate, & lætamini in Domino Deo vestro: quia dedit vobis doctorem iustitiæ, & descendere faciet ad vos imbrem matutinum & serotinum, sicut in principio.

24 Et implebuntur areæ frumento, & redundabunt torcularia vino & oleo.

25 Et reddam vobis annos, quos comedit locusta, bruchus, & rubigo, & eruca: fortitudo mea magna, quam misi in vos. F

26 Et comedetis vescentes, & saturabimini: & laudabitis nomen Domini Dei vestri, qui fecit mirabilia vobiscum: & non confundetur populus meus in sempiternum.

27 Et scietis quia in medio Israël ego sum: & ego Dominus Deus vester, & non est amplius: & non confundetur populus meus in æternum.

*Isa. 44. a. 3. Act. 2 c. 17

28 Et erit post hæc: * Effundam spiritum meum super omnem carnem: & prophetabunt filij vestri, & filiæ vestræ: senes vestri somnia somniabunt, & iuuenes vestri visiones videbunt.

G

29 Sed & super seruos meos & ancillas in diebus illis effundam spiritum meum.

30 Et dabo prodigia in cęlo, & in terra, sanguinem, & ignem, & vaporem fumi.

*Sup. 2. b. 10. Mat. 24. c. 29. Luc. 21. e. 25. Act. 2 c. 20 *Rom. 10 c. 13.

31 * Sol conuertetur in tenebras, & luna in sanguinem: antequam veniat dies Domini magnus & horribilis.

32 Et erit: * omnis qui inuocauerit nomen Domini, saluus erit: quia in monte Sion, & in Ierusalem erit saluatio, sicut dixit Dominus, & in residuis, quos Dominus vocauerit.

CAPVT III.

Minatur Dominus afflictionem magnam Gentibus quæ populum suum afflixerunt, seque omnes in valle Iosaphat iudicaturum: fons de domo Domini egredietur, & Iudæa in æternum inhabitabitur, sanguine ipsius emundato.

1 QVia ecce in diebus illis, & in tempore illo, cum conuertero captiuitatem Iuda & Ierusalem. A

2 Congregabo omnes Gentes, & deducam eas in vallem Iosaphat: & disceptabo cum eis ibi super populo meo, & hæreditate mea Israel quos disperserunt in nationibus, & terram meam diuiserunt.

3 Et super populum meum miserunt sortem, & posuerunt puerum in prostibulo, & puellam vendiderunt pro vino vt biberent.

4 Verùm quid mihi & vobis Tyrus & Sidon, & omnis terminus Palæsthinorum?

numquid vltionem vos reddetis mihi? & si
vlciscimini vos cōtra me, citò velociter red-
dam vicissitudinē vobis super caput vestrū.
B 5 Argentum enim meum & aurum tulistis:
& desiderabilia mea & pulcherrima intuli-
stis in delubra vestra.
6 Et filios Iuda, & filios Ierusalem vendi-
distis filijs Græcorum; vt longè faceretis eos
de finibus suis.
7 Ecce ego suscitabo eos de loco, in quo
vendidistis eos:& conuertam retributionem
vestram in caput vestrum.
8 Et vendam filios vestros, & filias vestras
in manibus filiorum Iuda, & venumdabunt
eos Sabæis genti longinquæ, quia Dominus
locutus est.
9 Clamate hoc in Gentibus, sanctificate
bellum, suscitate robustos: accedant, ascen-
dant omnes viri bellatores.
C 10 Concidite aratra vestra in gladios, &
ligones vestros in lanceas. Infirmus dicat:
Quia fortis ego sum.
11 Erumpite, & venite omnes gentes de
circuitu, & congregamini: ibi occumbere
faciet Dominus robustos tuos.
12 Consurgant, & ascendant Gentes in
vallem Iosaphat: quia ibi sedebo vt iudicem
omnes gentes in circuitu.
13 * Mittite falces, quoniam maturauit
messis: venite, & descendite, quia plenum est
torcular, exuberant torcularia: quia multi-
plicata est malitia eorum.

* Apoc.14 c 15.

14 Populi populi in valle concisionis: quia
iuxta est dies Domini in valle concisionis.
15 * Sol & luna obtenebrati sunt, & stellæ
retraxerunt splendorem suum.
16 * Et Dominus de Sion rugiet, & de Ieru-
salem dabit vocem suam:& mouebuntur ce-
li, & terra: & Dominus spes populi sui, & D
fortitudo filiorum Israel.
17 Et scietis quia ego Dominus Deus ve-
ster, habitans in Sion monte sancto meo: &
erit Ierusalem sancta, & alieni non transi-
bunt per eam amplius.
18 Et erit in die illa: * stillabunt montes
dulcedinem, & colles fluent lacte: & per
omnes riuos Iuda ibunt aquæ: & fons de do-
mo Domini egredietur, & irrigabit torren-
tem spinarum.
19 Ægyptus in desolationem erit, & Idu-
mæa in desertum perditionis: pro eò quòd
iniquè egerint in filios Iuda, & effuderint
sanguinem innocentem in terra sua.
20 Et Iudæa in æternum habitabitur, & Ie-
rusalem in generationem & generationem.
21 Et mundabo sanguinem eorum, quem
non mundaueram: & Dominus commora-
bitur in Sion.

*Sup.2.b.10.g.31. * Ier.25.f.30. Amos 1.a.2.

* Amos 9.d.13.

PROPHETIA AMOS.

CAPVT PRIMVM.

Tempora prophetiæ Amos: vltio Domini in Damascum, Philisthæos, Tyrum, Idumæam, & filios Ammon, quos super quatuor sceleribus non conuertet.

A 1
VERBA Amos, qui fuit in pa-
storibus de Thecue: quæ vi-
dit super Israël in diebus
Oziæ regis Iuda, & in die-
bus Ieroboam filij Ioas re-
gis Israël, * ante duos annos terræ motus.

* Ezech.14 b 5.

2 Et dixit: * Dominus de Sion rugiet, &
de Ierusalem dabit vocem suam: & luxerunt
speciosa pastorum, & exsiccatus est vertex
Carmeli.
3 Hæc dicit Dominus: Super tribus scele-
ribus Damasci, & super quatuor non con-
uertam eum: eo quòd triturauerint in plau-
stris ferreis Galaad.
4 Et mittam ignem in domum Azael, &
deuorabit domos Benadad.
B 5 Et conteram vectem Damasci:& disper-
dam habitatorem de campo idoli, & tenen-

* Ier.25.f 30. Ioel 3.c.16

tem, sceptrum de domo voluptatis: & trans-
feretur populus Syriæ Cyrenen, dicit Do-
minus.
6 Hæc dicit Dominus: Super tribus sce-
leribus Gazæ, & super quatuor non conuer-
tam eum: eo quòd transtulerint captiuita-
tem perfectam, vt concluderent eam in
Idumæa.
7 Et mittam ignem in murum Gazæ, &
deuorabit ædes eius.
C 8 Et disperdam habitatorem de Azoto, &
tenentem sceptrum de Ascalone: & conuer-
tam manum meam super Accaron, & peri-
bunt reliqui Philisthinorum, dicit Dominus
Deus.
9 Hæc dicit Dominus: Super tribus scele-
ribus Tyri, & super quatuor non conuertam
eum: eo quod concluserint captiuitatem
perfectam in Idumæa, & non sint recordati
fœderis fratrum:
D 10 Et mittam ignem in murum Tyri, &
deuorabit ædes eius.
11 Hæc dicit Dominus: Super tribus sce-
leribus Edom, & super quatuor non con-
uertam eum: eo quod persecutus sit in gla-
dio fratrem suum, & violauerit misericor-
diam eius, & tenuerit vltrà furorem suum, &
indignationem suam seruauerit vsque in
finem.
12 Mittam ignem in Theman: & deuora-
bit ædes Bosræ.
13 Hæc dicit Dominus: Super tribus sce-
leribus filiorum Ammon, & super quatuor
non conuertam eum: eo quòd dissecuerit
prægnantes Galaad ad dilatandum termi-
num suum.
14 Et succendam ignem in muro Rabba:
& deuorabit ædes eius in vlulatu in die belli,
& in turbine in die commotionis.
15 Et ibit Melchom in captiuitatem, ipse,
& principes eius simul, dicit Dominus.

CAPVT II.

Vltio Domini in Moab, Iudam & Israelem, hisque minatur interitum, quem effugere non poterunt: quia acceptis beneficijs semper fuerunt ingrati, Deique legem abiecerunt.

A 1 HÆc dicit Dominus: Super tribus
sceleribus Moab: & super quatuor
non conuertam eum: eo quòd incenderit
ossa regis Idumææ vsque ad cinerem.
2 Et mittam ignem in Moab, & deuorabit
ædes Carioth: & morietur in sonitu Moab,
in clangore tubæ:
3 Et disperdam iudicem de medio eius, &
omnes principes eius interficiam cum eo, di-
cit Dominus.
B 4 Hæc dicit Dominus: Super tribus scele-
ribus Iuda, & super quatuor non conuertam
eum: eo quòd abiecerit legem Domini, &
mandata eius non custodierit: deceperunt
enim eos idola sua, post quæ abierant pa-
tres eorum.
5 Et mittam ignem in Iuda, & deuorabit
ædes Ierusalem.
6 Hæc dicit Dominus: Super tribus scele-
ribus Israël, & super quatuor non conuer-
tam eum: pro eo quòd vendiderit pro ar-
gento iustum, & pauperem pro calcea-
mentis.
7 Qui conterunt super puluerem terræ ca-
pita pauperum, & viam humilium declinant
& filius ac pater eius ierunt ad puellam, vt
violarent nomen sanctum meum.
8 Et super vestimentis pignoratis accube- C
runt iuxta omne altare: & vinum damnato-
rum bibebant in domo Dei sui.
9 * Ego autem exterminaui Amorrhæum à
facie eorum: cuius altitudo, cedrorum alti-
tudo eius, & fortis ipse quasi quercus: & con-
triui fructum eius desuper, & radices eius
subter.

* Num. 21. c. 24. Deut. 2. c. 24.

10 * Ego sum, qui ascendere vos feci de
Terra Ægypti, & duxi vos in deserto qua-
draginta annis, vt possideretis terram Amor-
rhæi.

* Exod. 14. c. 21. Deut. 8. a. 2

11 Et suscitaui de filijs vestris in prophetas
& de iuuenibus vestris Nazaræos: numquid
non ita est filij Israël, dicit Dominus?
12 Et propinabitis nazaræis vinum: & D
prophetis mandabitis, dicentes: Ne pro-
phetetis.
13 Ecce ego stridebo subter vos, sicut stri-
det plaustrum onustum fœno:
14 Et peribit fuga à veloce, & fortis non
obtinebit virtutem suam, & robustus non
saluabit animam suam:
15 Et tenens arcum non stabit, & velox
pedibus suis non saluabitur: & ascensor equi
non saluabit animam suam:
16 Et robustus corde inter fortes nudus
fugiet in illa die, dicit Dominus.

CAPVT III.

Domum Israel populum olim vnicè electum arguit variorum scelerum: ex quibus paucos dicit seruandos in superuentura afflictione, quam ipsis comminatur.

1 AVdite verbum, quod locutus est Do- A
minus super vos, filij Israël: super
omnem cognationem, quam eduxi de terra
Ægypti, dicens:
2 Tantummodò vos cognoui ex omnibus
cognationibus terræ: idcircò visitabo super
vos omnes iniquitates vestras.
3 Numquid ambulabunt duo pariter, nisi
conuenerit eis?
4 Numquid rugiet leo in saltu, nisi habue-
rit prædam? numquid dabit catulus leonis
vocem de cubili suo, nisi aliquid apprehen-
derit?
5 Numquid cadet auis in laqueum terræ B
absque aucupe? numquid auferetur laqueus
de terra antequam quid ceperit?
6 Si clanget tuba in ciuitate, & populus
non expauescet; si erit malum in ciuitate,
quod Dominus non fecerit?
7 Quia non facit Dominus Deus verbum,
nisi reuelauerit secretum suum ad seruos
suos prophetas.
8 Leo rugiet, quis non timebit? Dominus
Deus locutus est, quis non prophetabit?
9 Auditum facite in ædibus Azoti, & in C
ædibus Terræ Ægypti: & dicite: Congrega-
mini

mini super montes Samariæ, & videte insanias multas in medio eius, & calumniam patientes in penetralibus eius.

10 Et nescierunt facere rectum, dicit Dominus, thesaurizantes iniquitatem & rapinas in ædibus suis.

11 Propterea hæc dicit Dominus Deus: Tribulabitur, & circuietur terra: & detrahetur ex te fortitudo tua, & diripientur ædes tuæ.

D 12 Hæc dicit Dominus: Quomodo si eruat pastor de ore leonis duo crura, aut extremum auriculæ: sic eruentur filij Israël, qui habitant in Samaria in plaga lectuli, & in Damasci grabato.

13 Audite, & contestamini in domo Iacob, dicit Dominus Deus exercituum:

14 Quia in die cùm visitare cœpero præuaricationes Israël, super eum visitabo, & super altaria Bethel: & amputabuntur cornua altaris, & cadent in terram.

15 Et percutiam domum hiemalem cum domo æstiua: & peribunt domus eburneę, & dissipabuntur ædes multæ, dicit Dominus.

CAPVT IV.

Inuehitur sub typo vaccarum pinguium in iniquos primates Samariæ, ipsorum subsannans idololatriam: & quia filij Israel varijs flagellis à peccatis suis reuocari non potuerunt minatur eis Dominus similia his quæ priùs passi fuerant; hortando vt ad Deum omnipotentem conuertantur.

A 1 Audite verbum hoc vaccæ pingues, quę estis in monte Samariæ: quæ calumniam facitis egenis, & confringitis pauperes: quæ dicitis dominis vestris: Afferte, & bibemus.

2 Iurauit Dominus Deus in sancto suo: quia ecce dies venient super vos, & leuabunt vos in contis, & reliquias vestras in ollis feruentibus.

3 Et per aperturas exibitis altera contra alteram, & projciemini in Armon, dicit Dominus.

4 Venite ad Bethel, & impiè agite: ad Galgalam, & multiplicate præuaricationem: & afferte manè victimas vestras, tribus diebus decimas vestras.

5 Et sacrificate de fermentato laudem: & vocate voluntarias oblationes, & annuntiate: sic enim voluistis filij Israël, dicit Dominus Deus.

B 6 Vnde & ego dedi vobis stuporem dentium in cunctis vrbibus vestris, & indigentiam panum in omnibus locis vestris, & non estis reuersi ad me, dicit Dominus.

7 Ego quoque prohibui à vobis imbrem, cùm adhuc tres menses superessent vsque ad messem: & plui super vnam ciuitatem, & super alteram ciuitatem non plui: pars vna compluta est; & pars super quam non plui, aruit.

8 Et venerunt duæ & tres ciuitates ad vnã ciuitatem vt biberent aquam, & non sunt satiatæ: & non redistis ad me, dicit Dominus. C

*Ag.2.c.18. 9 * Percussi vos in vento vrente, & in aurigine, multitudinem hortorum vestrorum, & vinearum vestrarum: olíueta vestra, & ficeta vestra comedit eruca: & non redistis ad me, dicit Dominus.

10 Misi in vos mortem in via Ægypti, percussi in gladio iuuenes vestros, vsque ad captiuitatem equorum vestrorum: & ascendere feci putredinem castrorum vestrorum in nares vestras: & non redistis ad me, dicit Dominus. D

11 Subuerti vos, *sicut subuertit Deus Sodomam & Gomorrham, & facti estis quasi torris raptus ab incendio: & non redistis ad me, dicit Dominus. *Gen.19.24.

12 Quapropter hęc faciam tibi Israël: postquam autem hæc fecero tibi, præparare in occursum Dei tui Israël.

13 Quia ecce formans montes, & creans ventum, & annuntians homini eloquium suum, faciens matutinam nebulam, & gradiens super excelsa terræ: Dominus Deus exercituum nomen eius.

CAPVT V.

Luget casum Israelis Propheta reuocans eos ad quærendum Dominum, vt ita possint euadere afflictiones suis peccatis debitas, propter quas vbique planctus erit: odit Dominus festiuitates ac sacrificia eorum, quibus propter idololatriam minatur captiuitatem.

1 Audite verbum istud, quod ego leuo super vos planctum: Domus Israël cecidit, & non adijciet vt resurgat. A

2 Virgo Israël proiecta est in terram suam, non est qui suscitet eam.

3 Quia hæc dicit Dominus Deus: Vrbs de qua egrediebantur mille, relinquentur in ea centum, & de qua egrediebantur centum, relinquentur in ea decem in domo Israël.

4 Quia hæc dicit Dominus domui Israël: Quærite me, & viuetis.

5 Et nolite quærere Bethel, & in Galgalam nolite intrare, & in Bersabee non transibitis: quia Galgala captiua ducetur, & Bethel erit inutilis. B

6 Quærite Dominum, & viuite: ne fortè comburatur vt ignis domus Ioseph, & deuorabit, & non erit qui extinguat Bethel.

7 Qui conuertitis in absynthium iudicium, & iustitiam in terra relinquitis.

8 Facientem Arcturum & Orionem, & conuertentem in manè tenebras, & diem in noctem mutantem: * qui vocat aquas maris, & effudit eas super faciem terræ: Dominus nomen est eius. *Inf.9.c.6. C

9 Qui subridet vastitatem super robustum & depopulationem super potentem affert.

10 Odio habuerunt corripientem in porta: & loquentem perfectè abominati sunt.

11 Idcircò, pro eo quòd diripiebatis pauperem, & prædam electam tollebatis ab eo: * domos quadro lapide ædificabitis, & non habitabitis in eis: vineas plantabitis amantissimas, & non bibetis vinum earum. *Soph.1.c.13.

12 Quia cognoui multa scelera vestra, & fortia peccata vestra: hostes iusti accipientes munus, & pauperes deprimentes in porta:

D 13 Ideò prudens in tempore illo tacebit, quia tempus malum est.

14 Quærite bonum, & non malum, vt viuatis: & erit Dominus Deus exercituum vobiscum, sicut dixistis.

15 * Odite malum, & diligite bonum, & constituite in porta iudicium: si fortè misereatur Dominus Deus exercituum reliquijs Ioseph. (* Psal. 96. b. 10. Rom. 12. b. 9.)

16 Propterea hæc dicit Dominus Deus exercituum dominator: In omnibus plateis planctus: & in cunctis, quæ foris sunt, dicetur væ væ: & vocabunt agricolam ad luctum & ad planctum eos qui sciunt plangere.

E 17 Et in omnibus vineis erit planctus: quia pertransibo in medio tui, dicit Dominus.

18 * Væ desiderantibus diem Domini, ad quid eam vobis? dies Domini ista, tenebræ, & non lux. (*Ier. 30. a. 7. Ioel 2. c. 11. Soph. 1. d. 15.)

19 Quomodo si fugiat vir à facie leonis, & occurrat ei vrsus: & ingrediatur domum, & innitatur manu sua super parietem, & mordeat eum coluber.

F 20 Numquid non tenebræ dies Domini, & non lux: & caligo, & non splendor in ea?

21 * Odi, & proieci festiuitates vestras: & non capiam odorem cœtuum vestrorum. (*Isai. 1. c. 11. Ier. 6. e. 20. Malac. 1. d. 12.)

22 Quòd si obtuleritis mihi holocautomata, & munera vestra, non suscipiam: & vota pinguium vestrorum non respiciam.

23 Aufer à me tumultum carminum tuorum, & cantica liræ tuæ non audiam.

24 Et reuelabitur quasi aqua iudicium, & iustitia quasi torrens fortis.

G 25 * Numquid hostias & sacrificium obtulistis mihi in deserto quadraginta annis, domus Israël? (* Act. 7. e. 42.)

26 Et portastis tabernaculum Moloch vestro, & imaginem idolorum vestrorum, sidus Dei vestri, quæ fecistis vobis.

27 Et migrare vos faciam trans Damascum, dicit Dominus Deus exercituum nomen eius.

CAPVT VI.

Comminatur Dominus superbis, & in delicijs agentibus exitium ac transmigrationem, vna cum reliquo populo Israel; cuius detestatur superbiam.

A 1 VÆ qui opulenti estis in Sion, & confiditis in montem Samariæ: optimates capita populorum, ingredientes pompaticè domum Israël. (Lucæ 6. d. 24.)

2 Transite in Chalane, & videte, & ite inde in Emath magnam: & descendite in Geth palæsthinorum: & ad optima quæque regna horum: si latior terminus eorum termino vestro est.

3 Qui separati estis in diem malum: & appropinquatis solio iniquitatis.

4 Qui dormitis in lectis eburneis, & lasciuitis in stratis vestris: qui comeditis agnum de grege, & vitulos de medio armenti.

5 Qui canitis ad vocem psalterij: sicut Dauid putauerunt se habere vasa cantici.

B 6 Bibentes vinum in phialis, & optimo vnguento delibuti: & nihil patiebantur super contritione Ioseph.

7 Quapropter nunc migrabunt in capite transmigrantium: & auferetur factio lasciuientium,

8 * Iurauit Dominus Deus in anima sua, dicit Dominus Deus exercituum: Detestor ego superbiam Iacob, & domos eius odi, & tradam ciuitatem cum habitatoribus suis. (*Ier. 51. b. 14.)

9 Quòd si reliqui fuerint decem viri in domo vna, & ipsi morientur.

10 Et tollet eum propinquus suus, & comburet eum, vt efferat ossa de domo: & dicet ei, qui in penetralibus domus est: Numquid adhuc est penes te? C

11 Et respondebit: Finis est. Et dicet ei: Tace, & non recorderis nominis Domini.

12 Quia ecce Dominus mandabit, & percutiet domum maiorem ruinis, & domum minorem scissionibus.

13 Numquid currere queunt in petris equi aut arari potest in bubalis, quoniam conuertistis in amaritudinem iudicium, & fructum iustitiæ in absinthium? D

14 Qui lætamini in nihilo: qui dicitis: Numquid non in fortitudine nostra assumpsimus nobis cornua?

15 Ecce enim suscitabo super vos domus Israël, dicit Dominus Deus exercituum, gentem: & conteret vos ab introitu Emath vsque ad torrentem deserti.

CAPVT VII.

Deprecatur Propheta pœnas quas videt imminere; & Dominus comminatur captiuitatem, quam Amos sub parabola trullæ cæmentarij vaticinatur, aduersante licet Amasia sacerdote Bethel: qui coram rege Israel accusat Amos, suadens ipsi Amos vt eat prophetatum in terram Iuda; sed ostendit se factum à Domino prophetam vt super Israel prophetaret, qui & Amasiæ & Israeli vaticinatur afflictiones.

1 HÆc ostendit mihi Dominus Deus: & ecce fictor locustæ in principio germinantium serotini imbris, & ecce serotinus post tonsionem regis. A

2 Et factum est: cùm consummasset comedere herbam terræ, dixi: Domine Deus propitius esto, obsecro: quis suscitabit Iacob, quia paruulus est?

3 Misertus est Dominus super hoc: Non erit, dixit Dominus.

4 Hæc ostendit mihi Dominus Deus: & ecce vocabat iudicium ad ignem Dominus Deus: & deuorauit abyssum multam, & comedit simul partem,

5 Et dixi: Domine Deus, quiesce obsecro: quis suscitabit Iacob, quia paruulus est?

6 Misertus est Dominus super hoc: Sed & istud non erit, dixit Dominus Deus.

7 Hæc ostendit mihi Dominus: & ecce Dominus stans super murum litum, & in manu eius trulla cæmentarij. B

8 Et dixit Dñs ad me: Quid tu vides Amos? Et dixi: Trullã cæmẽtarij. Et dixit Dominus: Ecce ego ponã trullam in medio populi mei Israël: non adijciã vltrà superinducere eum.

9 Et demolientur excelsa idoli, & sancti-

C ficationes Israël desolabuntur: & consurgam super domum Ieroboam in gladio.

10 Et misit Amasias sacerdos Bethel ad Ieroboam regem Israël, dicens: Rebellauit contra te Amos in medio domus Israël, non poterit terra sustinere vniuersos sermones eius.

11 Hæc enim dicit Amos: In gladio morietur Ieroboam, & Israël captiuus migrabit de terra sua.

12 Et dixit Amasias ad Amos: Qui vides, gradere, fuge in terram Iuda: & comede ibi panem, & prophetabis ibi.

13 Et in Bethel non adijcies vltrà vt prophetes: quia sanctificatio regis est, & domus regni est.

D 14 Responditque Amos, & dixit ad Amasiam: Non sum propheta, & non sum filius prophetæ, sed armentarius ego sum vellicans sycomoros.

15 Et tulit me Dominus cùm sequerer gregem: & dixit Dominus ad me: Vade propheta ad populum meum Israël.

16 Et nunc audi verbum Domini: Tu dicis: Non prophetabis super Israël, & non stillabis super domum idoli.

17 Propter hoc, hæc dicit Dominus: Vxor tua in ciuitate fornicabitur: & filij tui & filiæ tuæ in gladio cadent, & humus tua funiculo metietur: & tu in terra polluta morieris, & Israël captiuus migrabit de terra sua.

CAPVT VIII.

Amos sub parabola vncini pomorum prophetat finem imminere regni Israel, propter pauperum oppressiones: acerbitatem verò imminentis calamitatis explicat festiuitates eorum dicit in luctum conuertendas: famemque verbi Dei futuram denuntiat.

A 1 HÆc ostendit mihi Dominus Deus: & ecce vncinus pomorum.

2 Et dixit: Quid tu vides Amos? Et dixi: Vncinum pomorum. Et dixit Dominus ad me: Venit finis super populum meum Israël: non adijciam vltrà vt pertranseam eum.

3 Et stridebunt cardines templi in die illa, dicit Dominus Deus: multi morientur: in omni loco proijcietur silentium.

4 Audite hoc qui conteritis pauperem, & deficere facitis egenos terræ,

B 5 Dicentes: Quando transibit mensis, & venumdabimus merces, & sabbatum, & aperiemus frumentum: vt imminuamus mensuram, & augeamus siclum, & supponamus stateras dolosas,

6 Vt possideamus in argento egenos & pauperes pro calceamentis, & quisquilias frumenti vendamus?

7 Iurauit Dominus in superbiam Iacob: Si oblitus fuero vsque ad finem omnia opera eorum.

C 8 Numquid super isto non commouebitur terra, & lugebit omnis habitator eius: & ascendet quasi fluuius vniuersus, & eijcietur, & defluet quasi riuus Ægypti?

9 Et erit in die illa, dicit Dominus Deus: occidet sol in meridie, & tenebrescere faciam terram in die luminis:

10 *Et conuertam festiuitates vestras in luctum, & omnia cantica vestra in planctum: & inducam super omne dorsum vestrum saccum, & super omne caput caluitium: & ponam eam quasi luctum vnigeniti, & nouissima eius quasi diem amarum. *Tob 2.b. 6. 1.Mach.1. c.41.

11 Ecce dies veniunt, dicit Dominus: & mittam famem in terram: non famem panis, neque sitim aquæ, sed audiendi verbum Domini. D

12 Et commouebuntur à Mari vsque ad mare, & ab Aquilone vsque ad Orientem: circuibunt quærentes verbum Domini, & non inuenient.

13 In die illa deficient virgines pulchræ, & adolescentes in siti.

14 Qui iurant in delicto Samariæ, & dicunt: Viuit Deus tuus Dan, & viuit via Bersabee: & cadent, & non resurgent vltrà.

CAPVT IX.

Vastaturum se dicit Dominus impios, sic vt nulli pateat effugium; postea tamen suscitabit tabernaculum Dauid, & captiuitatem filiorum Israel conuertet cum magna ipsorum felicitate.

1 VIdi Dominum stantem super altare, & dixit: Percute cardinem, & commoueantur superliminaria: auaritia enim in capite omnium, & nouissimum eorum in gladio interficiam: non erit fuga eis. Fugient, & non saluabitur ex eis qui fugerit. A

2 * Si descenderint vsque ad infernum, inde manus mea educet eos: & si ascenderint vsque in cœlum, inde detraham eos. *Ps.138.b. 8.

3 Et si absconditi fuerint in vertice Carmeli, inde scrutans auferam eos: & si celauerint se ab oculis meis in profundo maris, ibi mandabo serpenti, & mordebit eos.

4 Et si abierint in captiuitatem coram inimicis suis, ibi mandabo gladio, & occidet eos: & * ponam oculos meos super eos in malum, & non in bonum. * Ier.44. c.21. B

5 Et Dominus Deus exercituum, qui tangit terram, & tabescet: & lugebunt omnes habitantes in ea: & ascendet sicut riuus omnis, & defluet sicut fluuius Ægypti.

6 Qui ædificat in cœlo ascensionem suam, & fasciculum suum super terram fundauit. * qui vocat aquas maris, & effundit eas super faciem terræ, Dominus nomen eius. *Sup.5.b. 8.

7 Numquid non vt filij Æthiopum vos estis mihi, filij Israël, ait Dominus? numquid non Israël ascendere feci de Terra Ægypti: & Palæstinos de Cappadocia, & Syros de Cyrene?

8 Ecce oculi Domini Dei super regnum peccans, & conteram illud à facie terræ: Verumtamen conterens non conteram domum Iacob, dicit Dominus. C

9 Ecce enim mandabo ego, & concutiam in omnibus gentibus domum Israël, sicut concutitur triticum in cribro: & non cadet lapillus super terram.

10 In gladio morientur omnes peccatores

populi mei : qui dicunt: Non appropinquabit, & non veniet super nos malum.
*1. Act.15.c.16. 11 In die illa * suscitabo tabernaculum Dauid, quod cecidit: & reædificabo aperturas murorum eius, & ea quæ corruerant instaurabo: & reædificabo illud sicut in diebus antiquis.
12 Vt possideant reliquias Idumææ, & omnes nationes, eò quòd inuocatum sit nomen meum super eos: dicit Dominus faciens hæc.
D 13 Ecce dies veniunt, dicit Dominus: & comprehendet arator messorem, & calcator vuæ mittentem semen: * & stillabunt montes dulcedinem, & omnes colles culti erunt. *Ioel. 3.d.18.
14 Et conuertam captiuitatem populi mei Israel: & ædificabunt ciuitates desertas, & inhabitabunt: & plantabunt vineas, & bibent vinum earum: & facient hortos, & comedent fructus eorum.
15 Et plantabo eos super humum suam: & non euellam eos vltrà de terra sua, quam dedi eis, dicit Dominus Deus tuus.

PROPHETIA
ABDIÆ.

CAPVT PRIMVM.

Vaticinatur exitium aduersus Idumæos qui affligebant ac subsannabant filios Israel: qui tamen reducti, dominium accipient in eos qui ipsos afflixerant.

A 1 VISIO Abdiæ. Hæc dicit Dominus Deus ad Edom: * Auditum audiuimus à Domino, & legatum ad gentes misit: Surgite, & consurgamus aduersus eum in prælium. *Iere.49.c.14.
2 Ecce paruulum dedi te in Gentibus: contemptibilis tu es valdè.
B 3 Superbia cordis tui extulit te habitantem in scissuris petrarum, exaltantem solium tuum, qui dicis in corde tuo: Quis detrahet me in terram?
4 Si exaltatus fueris vt aquila, & si inter sidera posueris nidum tuum: inde detraham te, dicit Dominus.
5 Si fures introissent ad te, si latrones per noctem, quomodo conticuisses? nonne furati essent sufficientia sibi? si vindemiatores introissent ad te, numquid saltem racemum reliquissent tibi?
6 Quomodo scrutati sunt Esau, inuestigauerunt abscondita eius?
7 Vsque ad terminum emiserunt te: omnes viri fœderis tui illuserunt tibi: inualuerunt aduersum te viri pacis tuæ: qui comedunt tecum, ponent insidias subter te: non est prudentia in eo. C
8 * Numquid non in die illa, dicit Dominus, perdam sapientes de Idumæa, & prudentiam de monte Esau? * Isai.29.c.14. 1.Cor.1.c.19.
9 Et timebunt fortes tui à Meridie, vt intereat vir de monte Esau.
10 * Propter interfectionem, & propter iniquitatem in fratrem tuum Iacob, operiet te confusio, & peribis in æternum. * Gen.27.g.41.
11 In die cùm stares aduersus eum, quando capiebant alieni exercitum eius, & extranei ingrediebantur portas eius, & super Ierusalem mittebant sortem: tu quoque eras quasi vnus ex eis. D
12 Et non despicies in die fratris tui, in die peregrinationis eius: & non lætaberis super filios Iuda in die perditionis eorum: & non magnificabis os tuum in die angustiæ.
13 Neque ingredieris portam populi mei in die ruinæ eorum: neque despicies & tu in malis eius in die vastitatis illius: & non emitteris aduersus exercitum eius E

in die vastitatis illius.
14 Neque stabis in exitibus vt interficias
eos qui fugerint: & non concludes reliquos
eius in die tribulationis.
15 Quoniam iuxta est dies Domini su-
per omnes gentes: sicut fecisti, fiet tibi:
retributionem tuam conuertet in caput
tuum.
F 16 Quomodo enim bibistis super mon-
tem sanctum meum, bibent omnes Gentes
iugiter: & bibent, & absorbebunt, & erunt
quasi non sint.
17 Et in monte Sion erit saluatio, & erit
sanctus: & possidebit domus Iacob eos qui
se possederant.
18 Et erit domus Iacob ignis, & domus
Ioseph flamma, & domus Esau stipula: &
succendentur in eis, & deuorabunt eos: &
non erunt reliquiæ domus Esau, quia Domi-
nus locutus est.
19 Et hæreditabunt hi qui ad Austrum G
sunt, montem Esau, & qui in cam-
pestribus Philisthijm: & possidebunt
regionem Ephraim, & regionem Sa-
mariæ: & Beniamin possidebit Ga-
laad.
20 Et transmigratio exercitus huius filio-
rum Israël, omnia loca Chananæorum vsque
ad Sareptam: & transmigratio Ierusalem,
quæ in Bosphoro est, possidebit ciuitates
Austri.
21 Et ascendent saluatores in montem
Sion iudicare montem Esau: & erit Domi-
no regnum.

PROPHETIA IONÆ.

CAPVT PRIMVM.

Ionas à Domino missus vt in Niniue prædicaret, nauigio fugit in Tharsis à facie Domini: quo immittente in nauim tempestatem, iactisque sortibus, deprehensus Ionas in mare mittitur, cessatque tempestas.

A 1 ET factum est verbum
Domini ad Ionam fi-
lium Amathi, di-
cens:
2 Surge, & vade in
Niniuen ciuitatẽ gran-
dem, & prædica in ea:
quia ascendit malitia eius coram me.
3 Et surrexit Ionas, vt fugeret in Thar-
sis à facie Domini, & descendit in Iop-
pen, & inuenit nauem euntem in Thar-
sis: & dedit naulum eius, & descendit in
eam vt iret cum eis in Tharsis à facie
Domini.
4 Dominus autem misit ventum magnum B
in mare: & facta est tempestas magna in ma-
ri, & nauis periclitabatur conteri.
5 Et timuerunt nautæ, & clamaue-
runt viri ad deum suum: & miserunt
vasa, quæ erant in naui, in mare, vt
alleuiaretur ab eis: & Ionas descendit
ad interiora nauis, & dormiebat sopore
graui.
6 Et accessit ad eum gubernator, &
dixit ei: Quid tu sopore deprimeris?
surge, inuoca Deum tuum, si fortè re-
cogitet Deus de nobis, & non perea-
mus.
7 Et dixit vir ad collegam suum: Venite, C
& mittamus sortes, & sciamus quare hoc
malum sit nobis. Et miserunt sortes: & ceci-
dit sors super Ionam.
8 Et dixerunt ad eum: Indica nobis cuius
causa malum istud sit nobis: quod est opus

tuum? quæ terra tua, & quò vadis? vel ex quo
populo es tu?
9 Et dixit ad eos: Hebræus ego sum, &
Dominum Deum cæli ego timeo, qui fecit
mare & aridam.
10 Et timuerunt viri timore magno, & di-
xerunt ad eum: Quid hoc fecisti? (cognoue-
runt enim viri quod à facie Domini fugeret,
quia indicauerat eis)
11 Et dixerunt ad eum: Quid faciemus ti-
bi, & cessabit mare à nobis? quia mare ibat,
& intumescebat.
D 12 Et dixit ad eos: Tollite me, & mittite
in mare, & cessabit mare à vobis: scio enim
ego quoniam propter me tempestas hæc
grandis venit super vos.
13 Et remigabant viri vt reuerterentur ad
aridam, & non valebant: quia mare ibat, &
intumescebat super eos.
14 Et clamauerunt ad Dominum, & dixe-
runt: Quæsumus Domine, ne pereamus in a-
nima viri istius, & ne des super nos sangui-
nem innocentem: quia tu Domine, sicut vo-
luisti, fecisti.
15 Et tulerunt Ionam, & miserunt in ma-
re: & stetit mare à feruore suo.
16 Et timuerunt viri timore magno Do-
minum, & immolauerunt hostias Domino,
& vouerunt vota.

CAPVT II.

Ionas à ceto quem Dominus præparauerat, absorptus fuit in eo tribus diebus & tribus noctibus, cumque de ventre eius orasset Dominum, ipsius iussu in aridam euomitur.

A * Matt. 12. c 40. 16. a. 4 Luc. 11. d. 30. 1. Cor. 15. a. 4.
1 ET præparauit Dominus piscem gran-
dem vt deglutiret Ionam: * & erat
Ionas in ventre piscis tribus diebus, & tri-
bus noctibus.
2 Et orauit Ionas ad Dominum Deum
suum de ventre piscis.
*Ps. 119. a. 1. 3 Et dixit: * Clamaui de tribulatione mea
ad Dominum, & exaudiuit me: de ventre in-
feri clamaui, & exaudisti vocem meam.
4 Et proiecisti me in profundum, in cor-
de maris, & flumen circumdedit me: om-
nes gurgites tui, & fluxus tui super me tran-
sierunt.
5 Et ego dixi: Abiectus sum à conspectu
oculorum tuorum: verumtamen rursus vi-
debo templum sanctum tuum:
B *Ps. 68. a. 2 6 * Circumdederunt me aquæ vsque ad a-
nimam: abyssus vallauit me: pelagus operuit
caput meum.
7 Ad extrema montium descendi: terræ
vectes concluserunt me in æternum: & sub-
leuabis de corruptione vitam meam, Domi-
ne Deus meus.
8 Cùm angustiaretur in me anima mea,
Domini recordatus sum: vt veniat ad te ora-
tio mea ad templum sanctum tuum.
9 Qui custodiunt vanitates frustrà, miseri-
cordiam suam derelinquunt.
10 Ego autem in voce laudis immolabo ti-
bi: quæcumque voui, reddam pro salute Do-
mino.
11 Et dixit Dominus pisci: & euomuit Io-
nam in aridam.

CAPVT III.

Rursum missus Ionas ad Niniuitas prædicit ciuitatis subuersionem: illis autem ad Deum conuersis, & magna pœnitentiæ signa ostendentibus, parcit Dominus ciuitati.

1 ET factum est verbum Domini ad Io- A
nam secundò, dicens:
2 Surge, & vade in Niniuen ciuitatem ma-
gnam: & prædica in ea prædicationem, quam
ego loquor ad te.
3 Et surrexit Ionas, & abijt in Niniuen iux-
ta verbum Domini: & Niniue erat ciuitas
magna itinere trium dierum.
4 Et cœpit Ionas introire in ciuitatem iti- B
nere diei vnius: & clamauit, & dixit:
Adhuc quadraginta dies, & Niniue sub-
uertetur.
5 * Et crediderunt viri Niniuitæ in Deum: * Matt. 12.
& prædicauerunt ieiunium, & vestiti sunt d 41.
saccis à maiore vsque ad minorem. Lucæ 11 d 32.
6 Et peruenit verbum ad regem Niniue:
& surrexit de solio suo, & abiecit vestimen-
tum suum à se, & indutus est sacco, & sedit in
cinere.
7 Et clamauit, & dixit in Niniue ex ore re-
gis & principum eius, dicens: Homines,
& iumenta, & boues, & pecora non gustent
quidquam: nec pascantur, & aquam non
bibant.
8 Et operiantur saccis homines, & iumen- C
ta, & clament ad Dominum in fortitudine,
& conuertatur vir à via sua mala, & ab ini-
quitate, quæ est in manibus eorum.
9 * Quis scit si conuertatur & ignoscat *Ier. 18. b
Deus: & reuertatur à furore iræ suæ, & non 11.
peribimus? Ioel. 2. c. 14.
10 Et vidit Deus opera eorum, quia con-
uersi sunt de via sua mala: & misertus est
Deus super malitiam, quam locutus fuerat vt
faceret eis, & non fecit.

CAPVT IV.

Afflictus Ionas quia vaticinium suum aduersus Niniuem videbat non impleri, mortem optat: verum à Domino corripitur, qui iniustam ipsius indignationem conuincit, quòd putaret se rectè dolere de arefacta hedera, & tamen noluerit Dominum parcere Niniue ciuitati maximæ, in qua erant plus quàm 120000 eorum qui non peccauerant.

1 ET afflictus est Ionas afflictione magna, A
& iratus est:
2 Et orauit ad Dominum, & dixit: Obse-
cro Domine, numquid non hoc est verbum
meum, cùm adhuc essem in terra mea? pro-
pter hoc præoccupaui vt fugerẽ in Tharsis.* *Ps. 85. a. 5
Scio enim quia tu Deus clemens & miseri- Ioel. 2. c.
cors es, patiens & multæ miserationis, & 13.
ignoscens super malitia.
3 Et nunc Domine tolle quæso animam B
meam à me: quia melior est mihi mors quàm
vita.
4 Et dixit Dñs: Putasne benè irasceris tu?

5 Et egressus est Ionas de ciuitate, & sedit
contra Orientem ciuitatis: & fecit sibimet
vmbraculum ibi, & sedebat subter illud in
vmbra, donec videret quid accideret ci-
uitati.
C 6 Et præparauit Dominus Deus hederam,
& ascendit super caput Ionæ, vt esset vmbra
super caput eius, & protegeret eum (labora-
uerat enim) & lætatus est Ionas super hede-
ra, lætitia magna.
7 Et parauit Deus vermem ascensu dilu-
culi in crastinum: & percussit hederam, &
exaruit.
8 Et cùm ortus fuisset sol, præcepit Domi-
nus vento calido & vrenti: & percussit sol
super caput Ionæ, & æstuabat: & petiuit ani-
mæ suæ vt moreretur, & dixit: Melius est
mihi mori, quàm viuere.
9 Et dixit Dominus ad Ionam: Putasne D
benè irasceris tu super hedera? Et dixit: Benè
irascor ego vsque ad mortem.
10 Et dixit Dominus: Tu doles super he-
deram, in qua non laborasti, neque fecisti vt
cresceret: quæ sub vna nocte nata est, & sub
vna nocte perijt.
11 Et ego non parcam Niniue ciuitati
magnæ, in qua sunt plus quàm centum vi-
ginti millia hominum, qui nesciunt quid sit
inter dexteram & sinistram suam, & iumenta
multa.

PROPHETIA MICHÆÆ.

CAPVT PRIMVM.

Quo tempore Michæas prophetauerit: comminatur Samariæ & Ierusalem exitium & captiuitatem propter idololatriam ipsorum: quos plangit Propheta & ad planctū prouocat.

A 1 ERBVM Domini, quod
factum est ad Michæā
Morasthitem, in die-
bus Ioathan, Achaz,
& Ezechiæ, regum Iu-
da; quod vidit super
Samariam, & Ierusalē.
*Deut. 32 a. 1. Isa. 1. a. 2 2 * Audite populi omnes, & attendat ter-
ra, & plenitudo eius: & sit Dominus Deus
vobis in testem, Dominus de templo san-
cto suo.
*Isa. 26. d 21. 3 * Quia ecce Dominus egredietur de lo-
B co suo: & descendet, & calcabit super ex-
celsa terræ.
4 Et consumentur montes subtus eum:
& valles scindentur sicut cera à facie
ignis, & sicut aquæ, quæ decurrunt in
præceps.
5 In scelere Iacob omne istud, & in pec-
catis domus Israël, quod scelus Iacob? non-
ne Sammaria? & quæ excelsa Iudæ? nonne
Ierusalem?
6 Et ponam Samariam quasi aceruum la-
pidum in agro cùm plantatur vinea: & de-
traham in vallem lapides eius, & fundamen-
ta eius reuelabo.
7 Et omnia sculptilia eius concidentur, &
omnes mercedes eius comburentur igne, &
omnia idola eius ponam in perditionem:
quia de mercedibus meretricis congregata
sunt, & vsque ad mercedem meretricis re-
uertentur.
8 Super hoc plangam, & vlulabo: vadam C
spoliatus, & nudus: faciam planctum velut
draconum, & luctum quasi struthionum.
9 Quia desperata est plaga eius, quia venit
vsque ad Iudam, tetigit portam populi mei
vsque ad Ierusalem.
10 In Geth nolite annuntiare, lachrymis
ne ploretis, in domo Pulueris puluere vos
conspergite.
11 Et transite vobis habitatio Pulchra,
confusa ignominia: non est egressa quæ ha-
bitat in exitu: planctum domus vicina acci-

piet ex vobis, quæ stetit sibimet.
12 Quia infirmata est in bonum, quæ habitat in amaritudinibus: quia descendit malum à Domino in portam Ierusalem.
D 13 Tumultus quadrigæ stuporis habitanti Lachis: principium peccati est filiæ Sion, quia in te inuenta sunt scelera Israël.
14 Propterea dabit emissarios super hereditatem Geth: domus mendacij in deceptionem regibus Israël.
15 Adhuc heredem adducam tibi quæ habitas in Maresa: vsque ad Odollam veniet gloria Israël.
16 Decaluare, & tondere super filios deliciarum tuarum: dilata caluitium tuum sicut aquila: quoniam captiui ducti sunt ex te.

CAPVT II.

Propheta populi sui multiplicem iniustitiam aliaque peccata recensens, prædicit vindictam & captiuitatem ipsi imminere; & ob id lugens, reliquiarum futuram congregationem denuntiat.

A 1 VÆ qui cogitatis inutile, & operamini malum in cubilibus vestris: in luce matutina faciunt illud, quoniam contra Deum est manus eorum.
2 Et concupierunt agros, & violenter tulerunt, & rapuerunt domos: & calumniabantur virum, & domum eius; virum & hereditatem eius.
3 Idcirco hæc dicit Dominus: Ecce ego cogito super familiam istam malum: vnde non auferetis colla vestra, & non ambulabitis superbi, quoniam tempus pessimum est.
B 4 In die illa sumetur super vos parabola, & cantabitur canticum cum suauitate, dicentium: Depopulatione vastati sumus: pars populi mei commutata est: quomodo recedet à me, cùm reuertatur, qui regiones nostras diuidat?
5 Propter hoc non erit tibi mittens funiculum sortis in cœtu Domini.
6 Ne loquamini loquentes: Non stillabit super istos, non comprehendet confusio.
7 Dicit domus Iacob: Numquid abbreuiatus est spiritus Domini, aut tales sunt cogitationes eius? Nonne verba mea bona sunt cum eo, qui rectè graditur?
C 8 Et è contrario populus meus in aduersarium consurrexit: desuper tunica pallium sustulistis: & eos, qui transibant simpliciter, conuertistis in bellum.
9 Mulieres populi mei eiecistis de domo deliciarum suarum: à paruulis earum tulistis laudem meam in perpetuum.
10 Surgite, & ite, quia non habetis hic requiem: propter immunditiam eius corrumpetur putredine pessima.
D 11 Vtinam non essem vir habens spiritum & mendacium potiùs loquerer: stillabo tibi in vinum, & in ebrietatem: & erit super quem stillatur populus iste:
12 Congregatione congregabo Iacob totum te: in vnum conducam reliquias Israël, pariter ponam illum quasi gregem in ouili, quasi pecus in medio caularum, tumultuabuntur à multitudine hominum.
13 Ascendet enim pandens iter ante eos: diuident, & transibunt portam, & ingredientur per eam: & transibit rex eorum coram eis, & Dominus in capite eorum.

CAPVT III.

Propter peccata principum, iudicium, pseudoprophetarum ac sacerdotum populi Israel, comminatur Dominus grauem vltionem & Ierosolymæ deletionem.

A 1 ET dixi: Audite principes Iacob, & duces domus Israël: Numquid non vestrum est scire iudicium,
2 Qui odio habetis bonum, & diligitis malum: qui violenter tollitis pelles eorum desuper eis, & carnem eorum desuper ossibus eorum?
3 Qui comederunt carnem populi mei, & pellem eorum desuper excoriauerunt: & ossa eorum confregerunt, & conciderunt sicut in lebete, & quasi carnem in medio ollæ.
B 4 Tunc clamabunt ad Dominum, & non exaudiet eos: & abscondet faciem suam ab eis in tempore illo, sicut nequiter egerunt in adinuentionibus suis.
5 Hæc dicit Dominus super prophetas, qui seducunt populum meum, qui mordent dentibus suis, & prædicant pacem: & si quis non dederit in ore eorum quippiam, sanctificant super eum prælium.
6 Propterea nox vobis pro visione erit, & tenebræ vobis pro diuinatione: & occumbet sol super prophetas, & obtenebrabitur super eos dies.
C 7 Et confundentur qui vident visiones, & confundentur diuini: & operient omnes vultus suos, quia non est responsum Dei.
8 Verumtamen ergo repletus sum fortitudine spiritus Domini iudicio, & virtute: vt annuntiem Iacob scelus suum, & Israël peccatum suum.
9 Audite hoc principes domus Iacob, & iudices domus Israël: quia abominamini iudicium, & omnia recta peruertitis.
10 Qui ædificatis Sion in sanguinibus, & Ierusalem in iniquitate.
11 * Principes eius in muneribus iudicabant, & sacerdotes eius in mercede docebant, & prophetæ eius in pecunia diuinabant: & super Dominum requiescebant, dicentes: Numquid non Dominus in medio nostrum? non venient super nos mala. *Ezech. 22.f 27. Soph. 3.a 3. D
12 Propter hoc, causa vestri, * Sion quasi ager arabitur, & Ierusalem quasi aceruus lapidum erit, & mons templi in excelsa siluarum. *Ier. 26.c. 18.

CAPVT IV.

Tempore gratiæ plurimę nationes accedent ad Ecclesiam & cultum Dei, cum magna securitate: consolatur Sion quòd de captiuitate sit à Domino redimenda, vt se de suis inimicis vlciscatur. A

1 ET erit: * In nouissimo dierum erit mons domus Domini præparatus in *Isa. 2.a 2

vertice montium, & sublimis super colles: & fluent ad eum populi.

2 Et properabunt gentes multæ, & dicent: Venite, ascendamus ad montem Domini, & ad domum Dei Iacob: & docebit nos de vijs suis, & ibimus in semitis eius: quia de Sion egredietur lex, & verbum Domini de Ierusalem.

B 3 Et iudicabit inter populos multos, & corripiet gentes fortes vsque in longinquum: & concident gladios suos in vomeres, & hastas suas in ligones: non sumet gens aduersus gentem gladium: & non discent vltrà belligerare.

4 Et sedebit vir subtus vitem suam, & subtus ficum suam, & non erit qui deterreat: quia os Domini exercituum locutum est.

5 Quia omnes populi ambulabunt vnusquisque in nomine Dei sui: nos autem ambulabimus in nomine Domini Dei nostri in æternum & vltrà.

6 In die illa, dicit Dominus, congregabo claudicantem: & eam, quam eieceram, colligam: & quam afflixeram:

*Sop.3.d.19. 7 * Et ponam claudicantem in reliquias: & eam, quæ laborauerat, in gentem robustam:
*Dan.7.d.14. Lucæ 1.d.32. * & regnabit Dominus super eos in monte Sion, ex hoc nunc & vsque in æternum.

C 8 Et tu turris gregis nebulosa filiæ Sion vsque ad te veniet, & veniet potestas prima regnum filiæ Ierusalem.

9 Nunc quare mœrore contraheris? numquid rex non est tibi, aut consiliarius tuus perijt, quia comprehendit te dolor sicut parturientem?

10 Dole, & satage filia Sion quasi parturiens: quia nunc egredieris de ciuitate, & habitabis in regione, & venies vsque ad Babylonem: ibi liberaberis, ibi redimet te Dominus de manu inimicorum tuorum.

11 Et nunc congregatæ sunt super te gentes multæ, quæ dicunt: Lapidetur: & aspiciat in Sion oculus noster.

D 12 Ipsi autem non cognouerunt cogitationes Domini, & non intellexerunt consilium eius: quia congregauit eos quasi fœnum areæ.

13 Surge, & tritura filia Sion: quia cornu tuum ponam ferreum, & vngulas tuas ponam æreas: & comminues populos multos, & interficies Domino rapinas eorum, & fortitudinem eorum Domino vniuersæ terræ.

CAPVT V.

Imminens vrbis Ierusalem vastatio ostenditur, & Christus in Bethlehem nasciturus: reliquiæ Israel exaltabuntur, deuictis inimicis, & abluta ab ipsis idololatria.

A 1 NVnc vastaberis filia latronis: obsidionem posuerunt super nos, in virga percutient maxillam iudicis Israel.

*Mat.2.a.6. Ioan.7.f.42. 2 * ET TV BETHLEHEM Ephrata, paruulus es in millibus Iuda: ex te mihi egredietur qui sit dominator in Israel, & egressus eius ab initio, à diebus æternitatis.

3 Propter hoc dabit eos vsque ad tempus, in quo parturiens pariet: & reliquiæ fratrum eius conuertentur ad filios Israel.

4 Et stabit, & pascet in fortitudine Domini, in sublimitate nominis Domini Dei sui: & conuertentur, quia nunc magnificabitur vsque ad terminos terræ.

5 Et erit iste pax: cùm venerit Assyrius in terram nostram, & quando calcauerit domibus nostris: & suscitabimus super eum septem pastores, & octo primates homines. B

6 Et pascent terram Assur in gladio, & terram Nemrod in lanceis eius: & liberabit ab Assur cùm venerit in terram nostram, & cùm calcauerit in fidibus nostris.

7 Et erunt reliquiæ Iacob in medio populorum multorũ quasi ros à Domino, & quasi stillæ super herbam, quæ non expectat virum, & non præstolatur filios hominum. C

8 Et erunt reliquiæ Iacob in Gentibus in medio populorum multorum, quasi leo in iumentis syluarum, & quasi catulus leonis in gregibus pecorum: qui cùm transierit, & conculcauerit, & ceperit, non est qui eruat.

9 Exaltabitur manus tua super hostes tuos & omnes inimici tui interibunt.

10 Et erit in die illa, dicit Dominus: Auferam equos tuos de medio tui, & disperdam quadrigas tuas. D

11 Et perdam ciuitates terræ tuæ, & destruam omnes munitiones tuas, & auferam maleficia de manu tua, & diuinationes non erunt in te.

12 Et perire faciam sculptilia tua, & statuas tuas de medio tui: & non adorabis vltrà opera manuum tuarum.

13 Et euellam lucos tuos de medio tui: & conteram ciuitates tuas.

14 Et faciam in furore & in indignatione vltionem in omnibus gentibus, quæ non audierunt.

CAPVT VI.

Disceptat Dominus cum ingratis, recensens collata illis beneficia, indicans etiam quid sit bonum, & quid Dominus à populo suo requirat: sed propter iniustitiam aliaque scelera filiorum Israel comminatur eis Dominus varias afflictiones.

1 AVdite quæ Dominus loquitur: Surge, contende iudicio aduersum montes, & audiant colles vocem tuam. A

2 Audiant montes iudicium Domini, & fortia fundamenta terræ: quia iudicium Domini cum populo suo, & cum Israel dijudicabitur.

3 * Popule meus quid feci tibi, aut quid molestus fui tibi? responde mihi. *Ier.2,a.5

4 Quia eduxi te de Terra Ægypti, & de domo seruientium liberaui te: & misi ante faciem tuam Moysen, & Aaron, & Mariam?

5 * Popule meus memento quæso quid cogitauerit Balach rex Moab, & quid responderit ei Balaam filius Beor, de Setim vsque ad Galgalam, vt cognosceres iustitias Domini. B *Num.22. & 23.

6 Quid dignum offeram Domino? cur-

uabo genu Deo excelso? numquid offeram
ei holocautomata, & vitulos anniculos?
7 Numquid placari potest Dominus in
millibus arietum, aut in multis millibus hir-
corum pinguium? numquid dabo primoge-
nitum meum pro scelere meo, fructum ven-
tris mei pro peccato animæ meæ?
8 Indicabo tibi ò homo quid sit bonum, &
quid Dominus requirat à te: Vtique facere
iudicium, & diligere misericordiam, & solli-
citum ambulare cum Deo tuo.
C 9 Vox Domini ad ciuitatem clamat, & sa-
lus erit timentibus nomen tuum: Audite tri-
bus, & quis approbabit illud?
10 Adhuc ignis in domo impij thesauri
iniquitatis, & mensura minor iræ plena.
11 Numquid iustificabo stateram impiam,
& saccelli pondera dolosa?
12 In quibus diuites eius repleti sunt ini-
quitate, & habitantes in ea loquebantur
mendacium, & lingua eorum fraudulentia
in ore eorum.
13 Et ego ergo cœpi percutere te perditio-
ne super peccatis tuis.
D 14 Tu comedes, & non saturaberis: & hu-
miliatio tua in medio tui: & apprehendes, &
non saluabis: & quos saluaueris, in gladium
dabo.
* Deut. 28 d. 38. Agg. 1. b. 6. 15 * Tu seminabis, & non metes: tu calca-
bis oliuam, & non vngeris oleo; & mustum,
& non bibes vinum.
16 Et custodisti præcepta Amri, & omne
opus domus Achab, & ambulasti in volun-
tatibus eorum, vt darem te in perditionem,
& habitantes in ea in sibilum: & opprobrium
populi mei portabitis.

CAPVT VII.

Luget propheta tam paucos esse reliquos qui non sint iniqui: in nullo homine ostendit esse confidendum, sed in solo Deo saluatore, qui miserebitur Sion: & pudefactis inimicis, eam ad se reducet, complens factas ad patres promissiones.

A 1 VÆ mihi, quia factus sum sicut qui col-
ligit in autumno racemos vindemiæ:
non est botrus ad comedendum, præcoquas
ficus desiderauit anima mea.
2 Perijt sanctus de terra, & rectus in homi-
nibus non est: omnes in sanguine insidian-
tur, vir fratrem suum ad mortem venatur.
3 Malum manuum suarum dicunt bonum:
princeps postulat, & iudex in reddendo est:
& magnus locutus est desiderium animæ suæ,
& conturbauerunt eam.
4 Qui optimus in eis est, quasi paliurus: &
qui rectus, quasi spina de sepe. Dies specula-
tionis tuæ, visitatio tua venit: nunc erit vasti-
tas eorum.
B 5 Nolite credere amico: & nolite confide-
re in duce: ab ea quæ dormit in sinu tuo, cu-
stodi claustra oris tui.
6 * Quia filius contumeliam facit patri, & *Matt. 10. d. 35.
filia consurgit aduersus matrem suam, nu- * Matt. 10. d. 36.
rus aduersus socrum suam: * & inimici ho-
minis domestici eius.
7 Ego autem ad Dominum aspiciam, ex-
pectabo Deum saluatorem meum: audiet me
Deus meus.
8 Ne læteris inimica mea super me, quia
cecidi: consurgam, cùm sedero in tenebris,
Dominus lux mea est.
9 Iram Domini portabo, quoniam pecca-
ui ei, donec causam meam iudicet, & faciat
iudicium meum: educet me in lucem: videbo
iustitiam eius.
10 Et aspiciet inimica mea, & operietur
confusione, quæ dicit ad me: Vbi est Domi-
nus Deus tuus? Oculi mei videbunt in eam:
nunc erit in conculcationem vt lutum pla-
tearum.
11 Dies, vt ædificentur maceriæ tuæ: in die
illa longè fiet lex.
12 In die illa & vsque ad te veniet de As- C
sur, & vsque ad ciuitates munitas; & à ciuita-
tibus munitis vsque ad flumen, & ad mare
de mari, & ad montem de monte.
13 Et terra erit in desolationem propter
habitatores suos, & propter fructum cogita-
tionum eorum.
14 Pasce populum tuum in virga tua, gre-
gem hæreditatis tuæ, habitantes solos in sal-
tu, in medio Carmeli: pascentur Basan &
Galaad iuxta dies antiquos.
15 Secundùm dies egressionis tuæ de Ter-
ra Ægypti ostendam ei mirabilia.
16 Videbunt gentes, & confundentur su-
per omni fortitudine sua: ponent manum su-
per os, aures eorum surdæ erunt.
17 Lingent puluerem sicut serpentes, velut D
reptilia terræ perturbabuntur in ædibus suis:
Dominum Deum nostrum formidabunt, &
timebunt te.
18 * Quis Deus similis tui, qui aufers ini- * Iere. 10. a. 6.
quitatem, & transis peccatum reliquiarum Act. 10. g. 43.
hæreditatis tuæ? non immittet vltrà furorem
suum, quoniam volens misericordiam est.
19 Reuertetur, & miserebitur nostri: de-
ponet iniquitates nostras & proijciet in pro-
fundum maris omnia peccata nostra.
20 Dabis veritatem Iacob, misericordiam
Abraham: quæ iurasti patribus nostris à die-
bus antiquis.

PROPHETIA NAHVM.

CAPVT PRIMVM.

Zelus Dei aduersus hostes suos, qui patiens est & fortitudine magnus, cuius iræ nemo potest resistere, & in se sperantium est liberator, suique populi hostes est consumpturus.

A 1 Nus Niniue: Liber visionis Nahum Elcesæi.

2 Deus æmulator, & vlciscens Dominus: vlciscens Dominus, & habens furorem: vlciscens Dominus in hostes suos: & irascens ipse inimicis suis.

3 Dominus patiens, & magnus fortitudine, & mundans non faciet innocentem. Dominus in tempestate & turbine viæ eius, & nebulæ puluis pedum eius.

4 Increpans mare, & exsiccans illud: & omnia flumina ad desertum deducens. Infirmatus est Basan, & Carmelus: & flos Libani elanguit.

B 5 Montes commoti sunt ab eo, & colles desolati sunt: & contremuit terra à facie eius, & orbis, & omnes habitantes in eo.

6 Ante faciem indignationis eius quis stabit? & quis resistet in ira furoris eius? indignatio eius effusa est vt ignis: & petræ dissolutæ sunt ab eo.

7 Bonus Dominus, & confortans in die tribulationis: & sciens sperantes in se.

C 8 Et in diluuio prætereunte, consummationem faciet loci eius: & inimicos eius persequentur tenebræ.

9 Quid cogitatis contra Dominum? consummationem ipse faciet: non consurget duplex tribulatio.

10 Quia sicut spinæ se inuicem complectuntur, sic conuiuium eorum pariter potantium: consumentur quasi stipula ariditate plena.

11 Ex te exibit cogitans contra Dominum malitiam, mente pertractans præuaricationem.

12 Hæc dicit Dominus: Si perfecti fuerint, & ita plures; sic quoque attondentur, & pertransibit: afflixi te, & non affligam te vltrà. D

13 Et nunc conteram virgam eius de dorso tuo, & vincula tua disrumpam.

14 Et præcipiet super te Dominus, non seminabitur ex nomine tuo amplius: de domo Dei tui interficiam sculptile, & conflatile, ponam sepulchrum tuum, quia ignoratus es.

15 * Ecce super montes pedes euangelizantis, & annuntiantis pacem: celebra Iuda festiuitates tuas, & redde vota tua: quia non adijciet vltrà vt pertranseat in te Belial: vniuersus interijt. *Isa.52.b.7. Rom.10.c.15.

CAPVT II.

Obsidio Niniue eiusque à Chaldæis depopulatio, quia superbè egit contra populum Domini.

1 AScendit qui dispergat coram te, qui custodiat obsidionem: contemplare viam, conforta lumbos, robora virtutem valdè. A

2 Quia reddidit Dominus superbiam Iacob, sicut superbiam Israël: quia vastatores dissipauerunt eos, & propagines eorum corruperunt.

3 Clypeus fortium eius ignitus, viri exercitus in coccineis: igneæ habenæ currus in die præparationis eius, & agitatores consopiti sunt.

4 In itineribus conturbati sunt: quadrigæ collisæ sunt in plateis: aspectus eorum quasi lampades, quasi fulgura discurrentia. B

5 Recordabitur fortium suorum, ruent in itineribus suis: velociter ascendent muros

eius, & præparabitur vmbraculum.

6 Portæ fluuiorum apertæ sunt, & templum ad solum dirutum.

7 Et miles captiuus abductus est: & ancillæ eius minabantur gementes vt columbæ, murmurantes in cordibus suis.

C 8 Et Niniue quasi piscina aquarum aquæ eius; ipsi verò fugerunt: state, state, & non est qui reuertatur.

9 Diripite argentum, diripite aurum: & non est finis diuitiarum ex omnibus vasis desiderabilibus.

10 Dissipata est, & scissa, & dilacerata: & cor tabescens: & dissolutio geniculorum, & defectio in cunctis renibus: & facies omnium eorum sicut nigredo ollæ.

D 11 Vbi est habitaculum leonum, & pascua catulorum leonum, ad quam iuit leo vt ingrederetur illuc, catulus leonis, & non est qui exterreat?

12 Leo cepit sufficienter catulis suis, & necauit leænis suis: & impleuit præda speluncas suas, & cubile suum rapina.

13 Ecce ego ad te, dicit Dominus exercituum, & succendam vsque ad fumum quadrigas tuas, & leunculos tuos comedet gladius: & exterminabo de terra prædam tuam, & non audietur vltrà vox nuntiorum tuorum.

CAPVT III.

Niniue vrbs sanguinum sub nomine adulteræ vastanda prædicatur: quod exemplo Alexandriæ à Babylonijs deuastatæ confirmatur: nec erit qui Niniue condoleat, aut eam consoletur super ipsius deuastatione.

A Ezech. 24. c.9. Habac. 2. c.12. 1 VÆ ciuitas sanguinum, vniuersa mendacij dilaceratione plena: non recedet à te rapina.

2 Vox flagelli, & vox impetus rotæ, & equi frementis, & quadrigæ feruentis, & equitis ascendentis:

3 Et micantis gladij, & fulgurantis hastæ, & multitudinis interfectæ, & grauis ruinæ: nec est finis cadauerum, & corruent in corporibus suis.

4 Propter multitudinem fornicationum meretricis speciosæ, & gratæ, & habentis maleficia, quæ vendidit gentes in fornicationibus suis, & familias in maleficijs suis.

B * Isa. 47. a.3. 5 Ecce ego ad te, dicit Dominus exercituum, & * reuelabo pudenda tua in facie tua, & ostendam Gentibus nuditatem tuam, & regnis ignominiam tuam.

6 Et proijciam super te abominationes, & contumelijs te afficiam, & ponam te in exemplum.

7 Et erit: omnis, qui viderit te, resiliet à te, & dicet: Vastata est Niniue: quis commouebit super te caput? vnde quæram consolatorem tibi?

8 Numquid melior es Alexandriã populorum, quæ habitat in fluminibus? aquæ in circuitu eius: cuius diuitiæ, mare: aquæ, muri eius.

9 Æthiopia fortitudo eius, & Ægyptus, & non est finis: Aphrica & Libyes fuerunt in auxilio tuo.

10 Sed & ipsa in transmigrationem ducta est in captiuitatem: paruuli eius elisi sunt in capite omnium viarum, & super inclytos eius miserunt sortem, & omnes optimates eius confixi sunt in compedibus. C

11 Et tu ergo inebriaberis, & eris despecta: & tu quæres auxilium ab inimico.

12 Omnes munitiones tuæ sicut ficus cum grossis suis: si concussæ fuerint, cadent in os comedentis.

13 Ecce populus tuus mulieres in medio tui: inimicis tuis adapertione pandentur portæ terræ tuæ, deuorabit ignis vectes tuos.

14 Aquam propter obsidionem hauri tibi, extrue munitiones tuas: intra in lutum, & calca, subigens tene laterem.

15 Ibi comedet te ignis: peribis gladio, deuorabit te vt bruchus: congregare vt bruchus: multiplicare vt locusta.

16 Plures fecisti negotiationes tuas quàm stellæ sint cæli: bruchus expansus est, & auolauit. D

17 Custodes tui quasi locustæ: & paruuli tui quasi locustæ locustarum, quæ considunt in sepibus in die frigoris: sol ortus est, & auolauerunt, & non est cognitus locus earum vbi fuerint.

18 Dormitauerunt pastores tui, rex Assur: sepelientur principes tui: latitauit populus tuus in montibus, & non est qui congreget.

19 Non est obscura contritio tua, pessima est plaga tua: omnes qui audierunt auditionem tuam, compresserunt manum super te: quia super quem non transijt malitia tua semper.

PROPHETIA HABACVC.

CAPVT PRIMVM.

Miratur Propheta impium prosperari, & præualere aduersus iustum: nam aduersus Iudæos suscitat Dominus Chaldæos, qui victoriam non Domino, sed idolo suo tribuunt.

A 1 Nus, quod vidit Habacuc
propheta.
2 Vsquequò Domine clamabo,
& non exaudies? vociferabor ad te vim patiens,
& non saluabis?
3 Quare ostendisti mihi iniquitatem & laborem,
videre prædam & iniustitiam contra
me? & factum est iudicium, & contradictio
potentior.
4 Propter hoc lacerata est lex, & non peruenit
vsque ad finem iudicium: quia impius
præualet aduersus iustum, propterea egreditur
iudicium peruersum.
B 5 * Aspicite in gentibus, & videte: admiramini,
& obstupescite: quia opus factum est in
diebus vestris, quod nemo credet cùm narrabitur.

* Act.15.f.41.

6 Quia ecce ego suscitabo Chaldæos, gentem
amaram & velocem, ambulantem super
latitudinem terræ, vt possideat tabernacula
non sua.
7 Horribilis, & terribilis est: ex semetipsa
iudicium, & onus eius egredietur.
C 8 Leuiores pardis equi eius, & velociores
lupis vespertinis; & diffundentur equites
eius: equites namque eius de longè venient,
volabunt quasi aquila festinans ad comedendum.
9 Omnes ad prædam venient, facies eorum
ventus vrens: & congregabit quasi arenam
captiuitatem.
10 Et ipse de regibus triumphabit, & tyranni
ridiculi eius erunt: ipse super omnem
munitionem ridebit, & comportabit aggerem,
& capiet eam.
11 Tunc mutabitur spiritus, & pertransibit,
& corruet: hæc est fortitudo eius dei sui.
12 Numquid non tu à principio Domine D
Deus meus, sancte meus, & non moriemur?
Domine in iudicium posuisti eum: & fortem,
vt corriperes, fundasti eum.
13 Mundi sunt oculi tui, ne videas malum;
& respicere ad iniquitatem non poteris; quare
respicis super iniqua agentes, & taces deuorante
impio iustiorem se?
14 Et facies homines quasi pisces maris, &
quasi reptile non habens principem.
15 Totum in hamo subleuauit, traxit illud
in sagena sua, & congregauit in rete suum.
Super hoc lætabitur & exultabit.
16 Propterea immolabit sagenæ suæ, & sacrificabit
reti suo: quia in ipsis incrassata est
pars eius, & cibus eius electus.
17 Propter hoc ergo expandit sagenam
suam, & semper interficere Gentes non parcet.

CAPVT II.

Prophetæ à Domino responsum expectanti præcipitur, vt scribat visionem, ac longanimiter ipsius euentum expectet: destructio Babylonis propter multa ipsorum scelera describitur, & quòd idola eis non proderunt.

1 SVper custodiam meam stabo, & figam A
gradum super munitionem: & contemplabor,
vt videam quid dicatur mihi, &
quid respondeam ad arguentem me.
2 Et respondit mihi Dominus, & dixit:
Scribe visum, & explana eum super tabulas,
vt percurrat qui legerit eum.
3 Quia adhuc visus procul, & apparebit in
finem, & non mentietur: si moram fecerit,
expecta illum: quia veniens veniet, & non
tardabit.
4 Ecce qui incredulus est, non erit recta
anima eius in semetipso: Iustus autem

tem in fide sua viuet.
5 * Et quomodo vinum potantem decipit: sic erit vir superbus, & non decorabitur: qui dilatauit quasi infernus animam suam: & ipse quasi mors, & non adimpletur: & congregabit ad se omnes gentes, & coaceruabit ad se omnes populos.
6 Numquid non omnes isti super eum parabolam sument, & loquelam ænigmatum eius, & dicetur: Væ ei, qui multiplicat non sua? vsquequò & aggrauat contra se densum lutum?
7 Numquid non repentè consurgent qui mordeant te: & suscitabuntur lacerantes te, & eris in rapinam eis?
8 Quia tu spoliasti gentes multas, spoliabunt te omnes qui reliqui fuerint de populis, propter sanguinem hominis, & iniquitatẽ terrę ciuitatis, & omnium habitantiũ in ea.
9 Væ qui congregat auaritiam malam domui suæ, vt sit in excelso nidus eius, & liberari se putat de manu mali.
10 Cogitasti confusionẽ domui tuæ, concidisti populos multos, & peccauit anima tua.
11 Quia lapis de pariete clamabit: & lignum, quod inter iuncturas ædificiorum est, respondebit.

B * Ioan. 3. d. 36. Rom. 1. b. 17. Gal. 3. b. 11. Heb. 10. g. 38.

C

12 * Væ qui ædificat ciuitatem in sanguinibus, & præparat vrbem in iniquitate. * Ezec.24. c.9 Nah. 4. a. 1.
13 Numquid non hæc sunt à Domino exercituum? Laborabunt enim populi in multo igne, & gentes in vacuum, & deficiēt.
14 Quia replebitur terra, vt cognoscant gloriam Domini, quasi aquę operientes mare.
15 Væ qui potum dat amico suo mittens fel suũ, & inebrians vt aspiciat nuditatẽ eius.
16 Repletus es ignominia pro gloria: bibe tu quoque, & consopire: circumdabit te calix dexteræ Domini, & vomitus ignominiæ super gloriam tuam. D
17 Quia iniquitas Libani operiet te, & vastitas animalium deterrebit eos de sanguinibus hominum, & iniquitate terræ, & ciuitatis, & omnium habitantium in ea.
18 Quid prodest sculptile, quia sculpsit illud fictor suus, conflatile, & imaginem falsam? quia sperauit in figmento fictor eius, vt faceret simulachra muta.
19 Væ qui dicit ligno: Expergiscere; Surge, lapidi tacenti: numquid ipse docere poterit? Ecce iste coopertus est auro & argento: & omnis spiritus non est in visceribus eius.
20 * Dominus autem in templo sancto suo: sileat à facie eius omnis terra. * Ps. 10. b. 5.

I. ORATIO HABACVC PROPHETÆ PRO IGNORANTIIS.

CAPVT III.

A
2 Domine audiui auditionem tuam, & timui.
Domine opus tuum, in medio annorum viuifica illud.
In medio annorum notum facies: cùm iratus fueris, misericordiæ recordaberis.
3 Deus ab Austro veniet, & sanctus de monte Pharan:
Operuit cælos gloria eius: & laudis eius plena est terra.
4 Splendor eius vt lux erit: cornua in manibus eius.
Ibi abscondita est fortitudo eius:
5 Ante faciem eius ibit mors.
Et egredietur diabolus ante pedes eius.
6 Stetit, & mensus est terram.
Aspexit, & dissoluit Gentes: & contriti sunt montes sæculi.
Incuruati sunt colles mundi, ab itineribus æternitatis eius.
B
7 Pro iniquitate vidi tentoria Æthiopiæ, turbabuntur pelles terræ Madian.
8 Numquid in fluminibus iratus es Domine? aut in fluminibus furor tuus? vel in mari indignatio tua?
Qui ascendes super equos tuos: & quadrigæ tuæ saluatio.
9 Suscitans suscitabis arcum tuum, iuramenta tribubus quæ locutus es.
Fluuios scindes terræ:
10 Viderunt te, & doluerunt montes: gurges aquarum transijt.
Dedit abyssus vocem suam: altitudo manus suas leuauit.
11 Sol & luna steterunt in habitaculo suo, in luce sagittarum tuarum, ibunt in splendore fulgurantis hastæ tuæ. C
12 In fremitu conculcabis terram: in furore obstupefacies Gentes.
13 Egressus es in salutem populi tui, in salutem cum Christo tuo.
Percussisti caput de domo impij: denudasti fundamentum eius vsque ad collum.
14 Maledixisti sceptris eius, capiti bellatorum eius, venientibus vt turbo ad dispergendum me.
Exultatio eorum, sicut eius qui deuorat pauperem in abscondito.
15 Viam fecisti in mari equis tuis, in luto aquarum multarum. D
16 Audiui, & conturbatus est venter meus: à voce contremuerunt labia mea.
Ingrediatur putredo in ossibus meis, & subter me scateat.
Vt requiescam in die tribulationis: vt ascendam ad populum accinctum nostrum.
17 Ficus enim non florebit: & non erit germen in vineis.
Mentietur opus oliuæ: & arua non afferent cibum.
Abscindetur de ouili pecus: & non erit armentum in præsepibus.
18 Ego autem in Domino gaudebo: & exultabo in Deo Iesu meo.
19 Deus Dominus fortitudo mea: & ponet pedes meos quasi ceruorum.
Et super excelsa mea deducet me victor in Psalmis canentem.

PROPHETIA SOPHONIÆ.

CAPVT PRIMVM.

Quo tempore Sophonias prophetauerit: qui primum peccatoribus vniuersis, deinde Iudæis comminatur, ob idololatriam & Dei contemptum, diuinam vltionem: Ierusalem quoque lucernis scrutanda dicitur, & quàm erit amara dies vltionis Domini.

A 1 Erbum Domini quod factum est ad Sophoniam
filium Chusi, filij Godoliæ, filij Amariæ, filij Ezeciæ, in diebus Iosiæ filij
Amon regis Iudæ.
2 Congregans congregabo omnia à facie terræ, dicit Dominus.
3 Congregans hominem & pecus, congregans volatilia cæli & pisces maris: & ruinæ
impiorum erunt: & disperdam homines à facie terræ, dicit Dominus.
4 Et extendam manum meam super Iudam, & super omnes habitantes Ierusalem: &
disperdam de loco hoc reliquias Baal, & nomina æddituorum cum sacerdotibus;
B 5 Et eos qui adorant super tecta militiam
cæli, & adorant & iurant in Domino, & iurant in Melchom.
6 Et qui auertuntur de post tergum Domini, & qui non quæsierunt Dominum, nec
inuestigauerunt eum.
7 Silete à facie Domini Dei: quia iuxtà est dies Domini, quia præparauit Dominus hostiam, sanctificauit vocatos suos.
8 Et erit in die hostiæ Domini, visitabo super principes, & super filios regis, & super
omnes qui induti sunt veste peregrina?
9 Et visitabo super omnem, qui arroganter ingreditur super limen in die illa: qui
complent domum Domini Dei sui iniquitate & dolo.
C 10 Et erit in die illa, dicit Dominus, vox
clamoris à porta piscium, & vlulatus à Secunda, & contritio magna à collibus.
11 Vlulate habitatores Pilæ: conticuit omnis populus Chanaan, disperierunt omnes inuoluti argento.
12 Et erit in tempore illo: scrutabor Ierusalem in lucernis: & visitabo super viros defixos in fæcibus suis: qui dicunt in cordibus suis: Non faciet benè Dominus, & non faciet malè.
13 Et erit fortitudo eorum in direptionem, & domos eorum in desertum: & * ædificabunt domos, & non habitabunt: & plantabunt vineas, & non bibent vinum earum. * Amos 5 c. 11.
14 Iuxtà est dies Domini magnus, iuxtà est & velox nimis: vox diei Domini amara, D
tribulabitur ibi fortis.
15 * Dies iræ dies illa, dies tribulationis & angustiæ, dies calamitatis & miseriæ, dies tenebrarum, & caliginis, dies nebulæ & turbinis, * Ier. 30. a 7. Ioel. 2. c. 11. Amos 5. c. 18.
16 Dies tubæ & clangoris super ciuitates munitas, & super angulos excelsos.
17 Et tribulabo homines, & ambulabunt vt cæci, quia Domino peccauerunt: & effundetur sanguis eorum sicut humus, & corpora eorum sicut stercora.
18 * Sed & argentum eorum, & aurum eorum non poterit liberare eos in die iræ Domini: * in igne zeli eius deuorabitur omnis terra, quia consummationem cum festinatione faciet cunctis habitantibus terram. * Ezech. 7 c. 19. * Inf. 3. b. 8.

CAPVT II.

Hortatur Propheta populum, vt ad Deum conuertatur, priusquam ira Domini ei superueniat, omnesque mansuetos terræ vt Dominum quærant: denuntians destructionem imminere Philisthæis, Moabitis, Ammonitis, Æthiopibus & Assyrijs.

1 COnuenite, congregamini gens non amabilis: A

2 Priusquam pariat iussio quasi puluerem transeuntem diem, antequam veniat super vos ira furoris Domini, antequam veniat super vos dies indignationis Domini.

3 Quærite Dominum omnes mansueti terræ, qui iudicium eius estis operati: quærite iustum, quærite mansuetum: si quomodo abscondamini in die furoris Domini.

4 Quia Gaza destructa erit, & Ascalon in desertum, Azotum in meridie eijcient, & Accaron eradicabitur.

B 5 Væ qui habitatis funiculum maris, gens perditorum: Verbum Domini super vos Chanaan terra Philisthinorum, & disperdam te, ita vt non sit inhabitator.

6 Et erit funiculus maris requies pastorum, & caulæ pecorum:

7 Et erit funiculus eius, qui remanserit de domo Iuda: ibi pascentur, in domibus Ascalonis ad vesperam requiescent: quia visitabit eos Dominus Deus eorum, & auertet captiuitatem eorum.

C 8 Audiui opprobrium Moab, & blasphemias filiorum Ammon: quæ exprobrauerunt populo meo, & magnificati sunt super terminos eorum.

9 Propterea viuo ego, dicit Dominus exercituum Deus Israël, quia Moab vt Sodoma erit, & filij Ammon quasi Gomorrha, siccitas spinarum, & acerui salis, & desertum vsque in æternum: reliquiæ populi mei diripient eos, & residui gentis meæ possidebunt illos.

10 Hoc eis eueniet pro superbia sua: quia blasphemauerunt, & magnificati sunt super populum Domini exercituum.

D 11 Horribilis Dominus super eos, & attenuabit omnes deos terræ: & adorabunt eum viri de loco suo, omnes insulæ Gentium.

12 Sed & vos Æthiopes interfecti gladio meo eritis.

13 Et extendet manum suam super Aquilonem, & perdet Assur: & ponet speciosam in solitudinem, & in inuium, & quasi desertum.

14 * Et accubabunt in medio eius greges, omnes bestiæ Gentium: & onocrotalus & ericius in liminibus eius morabuntur: vox cantantis in fenestra, coruus in superliminari, quoniam attenuabo robur eius.

* Isai. 34.e. 11.

15 Hæc est ciuitas gloriosa habitans in confidentia: quæ dicebat in corde suo: Ego sum, & extra me non est alia amplius: quomodo facta est in desertum cubile bestiæ? omnis qui transit per eam, sibilabit, & mouebit manum suam.

CAPVT III.

Arguit Ierusalem, & præcipuè rectores eius quibus minatur celerem Dei vindictam, quòd neque beneficijs neque flagellis sint ad ipsum conuersi: de felicitate nouæ legis, ac multiplicatione credentium: pænaque iniquorum prædicitur.

A 1 VÆ prouocatrix, & redempta ciuitas, columba.

2 Non audiuit vocem, & non suscepit disciplinam: in Domino non est confisa, ad Deum suum non appropinquauit.

3 * Principes eius in medio eius quasi leones rugientes: iudices eius lupi vesperè, non relinquebant in manè.

* Ezec. 22. f. 27. Mich. 3.d. 11.

4 Prophetæ eius vesani viri infideles: sacerdotes eius polluerunt sanctum, iniustè egerunt contra legem:

5 Dominus iustus in medio eius non faciet iniquitatem: manè manè iudicium suum dabit in lucem, & non abscondetur: nesciuit autem iniquus confusionem.

6 Disperdidi Gentes, & dissipati sunt anguli earum: desertas feci vias eorum, dum non est qui transeat: desolatæ sunt ciuitates eorum, non remanente viro, neque vllo habitatore.

7 Dixi: Attamen timebis me, suscipies disciplinam: & non peribit habitaculum eius, propter omnia in quibus visitaui eam: verumtamen diluculo surgentes corruperunt omnes cogitationes suas.

B 8 Quapropter expecta me, dicit Dñs, in die resurrectionis meæ in futurum, quia iudicium meum vt congregem Gentes, & colligam regna: & effundam super eos indignationem meam, omnem iram furoris mei: * in igne enim zeli mei deuorabitur omnis terra.

* Sup. 1.d. 18.

9 Quia tunc reddam populis labium electum, vt inuocent omnes in nomine Domini, & seruiant ei humero vno.

10 Vltra flumina Æthiopiæ, inde supplices mei, filij dispersorum meorum deferent munus mihi.

C 11 In die illa non confunderis super cunctis adinuentionibus tuis, quibus præuaricata es in me: quia tunc auferam de medio tui magniloquos superbiæ tuæ, & non adijcies exaltari ampliùs in monte sancto meo.

12 Et derelinquã in medio tui populũ pauperẽ & egenũ: & sperabunt in nomine Dñi.

13 Reliquiæ Israël non facient iniquitatẽ, nec loquentur mendaciũ, & non inuenietur in ore eorũ lingua dolosa: quoniã ipsi pascẽtur & accubabunt, & non erit qui exterreat.

14 Lauda filia Sion: iubila Israël: lætare, & exulta in omni corde filia Ierusalem.

15 Abstulit Dominus iudicium tuum: auertit inimicos tuos: rex Israël Dominus in medio tui, non timebis malum vltrà.

16 In die illa dicetur Ierusalem: Noli timere: Sion, non dissoluantur manus tuæ.

D 17 Dominus Deus tuus in medio tui fortis, ipse saluabit: gaudebit super te in lætitia, silebit in dilectione sua, exultabit super te in laude.

18 Nugas, qui à lege recesserant, congregabo, quia ex te erant: vt non vltrà habeas super eis opprobrium.

19 Ecce ego interficiam omnes, qui afflixerunt te in tempore illo: & saluabo claudicantem: & eam, quæ eiecta fuerat, congregabo: & ponam eos in laudem, & in nomen, in omni terra confusionis eorum:

20 In tempore illo, quo adducam vos; & in tempore, quo congregabo vos: dabo enim vos in nomen, & in laudem omnibus populis terræ, cùm conuertero captiuitatem vestram coram oculis vestris, dicit Dominus.

PROPHETIA AGGÆI.

CAPVT PRIMVM.

Quo tempore prophetauerit Aggæus: qui increpat Iudæos, quòd neglecta domo Dei propria ædificia curarent: ob quam causam dicit illis immissam à Deo sterilitatem: eòque tempore dux Zorobabel & Iesus sacerdos magnus vna cum populo excitati, incipiunt ædificare domum Dei.

A 1. Esdr. 5. a.1.
1 IN anno secundo Darij regis, in mense sexto, in die vna mensis, factum est verbum Domini in manu Aggæi prophetæ, ad Zorobabel filium Salathiel, ducem Iuda, & ad Iesum, filium Iosedec, sacerdotem magnum, dicens:
2 Hæc ait Dominus exercituum, dicens: Populus iste dicit: Nondum venit tempus domus Domini ædificandæ.
3 Et factum est verbum Domini in manu Aggæi prophetæ dicens:
4 Numquid tempus vobis est vt habitetis in domibus laqueatis, & domus ista deserta?
5 Et nunc hæc dicit Dominus exercituum: Ponite corda vestra super vias vestras.
* Deut. 28. d 38. Mich. 6. d. 15
6 * Seminastis multum, & intulistis parum: comedistis, & non estis satiati: bibistis, & non estis inebriati: operuistis vos, & non estis
B calefacti: & qui mercedes congregauit, misit eas in sacculum pertusum.
7 Hæc dicit Dominus exercituum: Ponite corda vestra super vias vestras:
8 Ascendite in montem, portate ligna, & ædificate domum: & acceptabilis mihi erit, & glorificabor, dicit Dominus.
C
9 Respexistis ad amplius, & ecce factum est minus: & intulistis in domum, & exufflaui illud: quam ob causam, dicit Dominus exercituum? quia domus mea deserta est, vos festinatis vnusquisque in domum suam.
10 Propter hoc super vos prohibiti sunt cæli ne darent rorem, & terra prohibita est ne daret germen suum:
11 Et vocaui siccitatem super terram, & super montes, & super triticum, & super vinum, & super oleum, & quæcumque profert humus, & super homines, & super iumenta, & super omnem laborem manuum.
12 Et audiuit Zorobabel filius Salathiel, & D
Iesus filius Iosedec sacerdos magnus, & omnes reliquiæ populi, vocem Domini Dei sui, & verba Aggæi prophetæ, sicut misit eum Dominus Deus eorum ad eos; & timuit populus à facie Domini.
13 Et dixit Aggæus nuntius Domini de nuntijs Domini, populo dicens: Ego vobiscum sum, dicit Dominus.
14 Et suscitauit Dominus spiritum Zorobabel filij Salathiel, ducis Iuda, & spiritum Iesu filij Iosedec sacerdotis magni, & spiritum reliquorum de omni populo: & ingressi sunt, & faciebant opus in domo Domini exercituum Dei sui.

CAPVT II.

Etsi templum reædificatum nihil videatur priori collatum; postea tamen veniente Messia replebitur gloria maiori, quam fuerit prioris templi: & sicut Iudæi ob neglectam templi reædificationem facti fuerant immundi coram Deo, ipsorumque sacrificia & sterilitas adducta; ita post inceptam reædificationem omnia ipsis facta sunt prospera.

1 IN die vigesima & quarta mensis, in sexto mense, in anno secundo Darij regis. A
2 In septimo mense, vigesima & prima mensis, factum est verbum Domini in manu Aggæi prophetæ, dicens:
3 Loquere ad Zorobabel filium Salathiel ducem Iuda, & ad Iesum filium Iosedec

ſacerdotem magnum, & ad reliquos populi, dicens:

4 Quis in vobis eſt derelictus, qui vidit domum iſtam in gloria ſua prima? & quid vos videtis hanc nunc? numquid non ita eſt, quaſi non ſit in oculis veſtris?

5 Et nunc confortare Zorobabel, dicit Dominus: & confortare Ieſu fili Ioſedec ſacerdos magne, & confortare omnis populus terræ, dicit Dominus exercituum: & facite (quoniam ego vobiſcum ſum, dicit Dominus exercituum)

6 Verbum quod pepigi vobiſcum cùm egrederemini de Terra Ægypti: & ſpiritus meus erit in medio veſtrûm, nolite timere.

B 7 Quia hæc dicit Dominus exercituum: * Adhuc vnum modicum eſt, & ego commouebo cælum, & terram, & mare, & aridam.

* Heb. 12 g. 26.

8 Et mouebo omnes Gentes: Et veniet deſideratus cunctis Gentibus: & implebo domum iſtam gloria, dicit Dominus exercituum.

10 Magna erit gloria domus iſtius nouiſſimæ plus quàm primæ, dicit Dominus exercituum: & in loco iſto dabo pacem, dicit Dominus exercituum.

11 In vigeſima & quarta noni menſis, in anno ſecundo Darij regis, factum eſt verbum Domini ad Aggæum prophetam, dicens:

12 Hæc dicit Dominus exercituum: Interroga ſacerdotes legem, dicens:

C 13 Si tulerit homo carnem ſanctificatam in ora veſtimenti ſui, & tetigerit de ſummitate eius panem, aut pulmentum, aut vinum, aut oleum, aut omnem cibum: numquid ſanctificabitur? Reſpondentes autem ſacerdotes, dixerunt: Non.

14 Et dixit Aggæus: Si tetigerit pollutus in anima ex omnibus his, numquid contaminabitur? Et reſponderunt ſacerdotes, & dixerunt: Contaminabitur.

15 Et reſpondit Aggæus, & dixit: Sic populus iſte, & ſic gens iſta ante faciem meam, dicit Dominus, & ſic omne opus manuum eorum: & omnia quæ obtulerunt ibi, contaminata erunt.

16 Et nunc ponite corda veſtra à die hac & ſuprà, antequam poneretur lapis ſuper lapidem in templo Domini.

17 Cùm accederetis ad aceruum viginti modiorum, & fierent decem: & intraretis ad torcular, vt exprimeretis quinquaginta lagenas, & fiebant viginti.

18 * Percuſſi vos vento vrente, & aurugine, & grandine omnia opera manuum veſtrarum: & non fuit in vobis, qui reuerteretur ad me, dicit Dominus.

* Amos 4. c. 9.

19 Ponite corda veſtra ex die iſta & in futurum, à die vigeſima & quarta noni menſis: à die, qua fundamenta iacta ſunt templi Domini, ponite ſuper cor veſtrum. D

20 Numquid iam ſemen in germine eſt: & adhuc vinea, & ficus, & malogranatum, & lignum oliuæ non floruit? ex die iſta benedicam.

21 Et factum eſt verbum Domini ſecundò ad Aggæum in vigeſima & quarta menſis, dicens:

22 Loquere ad Zorobabel ducem Iuda, dicens: Ego mouebo cælum pariter & terram.

23 Et ſubuertam ſolium regnorum, & conteram fortitudinem regni Gentium: & ſubuertam quadrigam, & adſcenſorem eius: & deſcendent equi, & aſcenſores eorum: vir in gladio fratris ſui.

24 In die illa, dicit Dominus exercituum, aſſumam te * Zorobabel fili Salathiel ſerue meus, dicit Dominus: & ponam te quaſi ſignaculum, quia te elegi, dicit Dominus exercituum.

*Eccli. 49 c. 13.

PROPHETIA ZACHARIÆ.

CAPVT PRIMVM.

Quo tempore Zacharias prophetauerit: qui hortatur populum ad resipiscentiam, ne imitentur patres suos, qui prophetas contemnentes puniti sunt: duplici figura ostendit Dominus se puniturum Gentes quæ populum suum afflixerant; hunc autem in Ierusalem reuocandum, in qua ædificabitur ipsi Domino templum.

A 1 N mense octauo, in anno
secundo Darij regis, fa-
ctum est verbum Do-
mini ad Zachariam, fi-
lium Barachiæ filij Ad-
do, prophetam, dicens:
2 Iratus est Dominus
super patres vestros iracundia.
3 Et dices ad eos: Hæc dicit Dominus
exercituum: *Conuertimini ad me, ait Do-
minus exercituum: & conuertar ad vos, dicit
Dominus exercituum.
4 Ne sitis sicut patres vestri, ad quos cla-
mabant prophetæ priores, dicentes: Hæc dicit
Dominus exercituum: Conuertimini de vijs
vestris malis, & de cogitationibus vestris pes-
simis: & non audierunt, neque attenderunt
ad me, dicit Dominus.
B 5 Patres vestri vbi sunt? & Prophetæ num-
quid in sempiternum viuent?
6 Verumtamen verba mea, & legitima
mea, quæ mandaui seruis meis prophetis,
numquid non comprehenderunt patres ve-
stros, & conuersi sunt, & dixerunt: Sicut co-
gitauit Dominus exercituum facere nobis
secundùm vias nostras, & secundùm adin-
uentiones nostras, fecit nobis.
7 In die vigesima & quarta vndecimi men-
sis Sabath, in anno secundo Darij, factum
est verbum Domini ad Zachariam filium
Barachiæ, filij Addo, prophetam, di-
cens:

*Isai. 21. c. 12. 31. c. 6. 45. d. 22. Ier. 3. d. 12. Ezech. 18. g. 30. 33. c. 11. Osee 14. a. 2. Ioel. 2. c. 12. Malach. 3. b. 7.

8 Vidi per noctem, & ecce vir ascendens
super equum rufum, & ipse stabat inter myr-
teta, quæ erant in profundo: & post eum equi
rufi, varij, & albi.
9 Et dixi: Quid sunt isti, Domine mi? & di-
xit ad me Angelus, qui loquebatur in me:
Ego ostendam tibi quid sint hæc.
10 Et respondit vir, qui stabat inter myr-
teta, & dixit: Isti sunt, quos misit Dominus
vt perambulent terram.
11 Et responderunt Angelo Domini, qui C
stabat inter myrteta, & dixerunt: Perambula-
uimus terram, & ecce omnis terra habitatur,
& quiescit.
12 Et respondit Angelus Domini, & dixit:
Domine exercituum vsquequò tu non mise-
reberis Ierusalem, & vrbium Iuda, quibus
iratus es? Iste iam septuagesimus annus est.
13 Et respondit Dominus angelo, qui lo-
quebatur in me verba bona, verba conso-
latoria.
14 Et dixit ad me angelus, qui loquebatur
in me: Clama, dicens: Hæc dicit Dominus
exercituum: *Zelatus sum Ierusalem & Sion
zelo magno.
15 Et ira magna ego irascor super gentes
opulentas: quia ego iratus sum parum, ipsi
verò adiuuerunt in malum.
16 Propterea hæc dicit Dominus: Reuer-
tar ad Ierusalem in misericordijs: & domus
mea ædificabitur in ea, ait Dominus exerci-
tuum: & perpendiculum extendetur super
Ierusalem.
17 Adhuc clama, dicens: Hæc dicit Domi- D
nus exercituum: Adhuc affluent ciuitates
meæ bonis: & consolabitur adhuc Dominus
Sion, & eliget adhuc Ierusalem.
18 Et leuaui oculos meos, & vidi: & ecce
quatuor cornua.
19 Et dixit ad angelum, qui loquebatur
in me: Quid sunt hæc? & dixit ad me:
Hæc sunt cornua, quæ ventilauerunt Iu-

*Inf. 8. a. 2.

dam,

dam, & Iſraël, & Ieruſalem.
20 Et oſtendit mihi Dominus quatuor fabros.
21 Et dixi: Quid iſti veniunt facere? Qui ait, dicens: Hæc ſunt cornua, quæ ventilauerunt Iudam per ſingulos viros, & nemo eorum leuauit caput ſuum: & venerunt iſti deterrere ea, vt deijciant cornua gentium, quæ leuauerunt cornu ſuper terram Iuda vt diſpergerent eam.

CAPVT II.

Apparet vir menſuraturus Ieruſalem, quæ poſt captiuitatem ſolutam vehementer replenda eſt habitatoribus: cui Deus pro muro erit; & afflictis Chaldæis ac cæteris qui filios Iſrael afflixerant, multæ gentes vnà cum Sion lætæ venient ad ſeruiendum Domino, quas ipſe ſuſcipiet in populum.

A 1 ET leuaui oculos meos, & vidi: & ecce vir, & in manu eius funiculus menſorum.
2 Et dixi: Quò tu vadis? Et dixit ad me: Vt metiar Ieruſalem, & videam quanta ſit latitudo eius, & quanta longitudo eius.
3 Et ecce angelus, qui loquebatur in me, egrediebatur; & angelus alius egrediebatur in occurſum eius.
B 4 Et dixit ad eum: Curre, loquere ad puerum iſtum, dicens: Abſque muro habitabitur Ieruſalem, præ multitudine hominum & iumentorum in medio eius.
5 Et ego ero ei, ait Dominus, murus ignis in circuitu: & in gloria ero in medio eius.
6 O, ò fugite de terra Aquilonis, dicit Dominus: quoniam in quatuor ventos cæli diſperſi vos, dicit Dominus.
C 7 O Sion, fuge quæ habitas apud filiam Babylonis.
8 Quia hæc dicit Dominus exercituum: Poſt gloriam miſit me ad gentes, quæ ſpoliauerunt vos: qui enim tetigerit vos, tangit pupillam oculi mei.
9 Quia ecce ego leuo manum meam ſuper eos, & erunt prædæ his qui ſeruiebant ſibi: & cognoſcetis quia Dominus exercituum miſit me.
10 Lauda, & lætare filia Sion: quia ecce ego venio, & habitabo in medio tui; ait Dñs.
D 11 Et applicabuntur Gentes multæ ad Dominum in die illa, & erunt mihi in populum & habitabo in medio tui: & ſcies quia Dominus exercituum miſit me ad te.
12 Et poſſidebit Dominus Iudam partem ſuam in terra ſanctificata: & eliget adhuc Ieruſalem.
13 Sileat omnis caro à facie Domini: quia conſurrexit de habitaculo ſancto ſuo.

CAPVT III.

Ieſus ſacerdos exutus ſordidis, induitur mutatorijs, qui iudicaturus eſt domum Domini, ſi in vijs ipſius ambulet: adducet Dominus ſeruum ſuum Orientem: & de lapide agit ſuper quem ſeptem oculi ſunt.

A 1 ET oſtendit mihi Dominus Ieſum ſacerdotem magnum ſtantem coram angelo Domini: & ſatan ſtabat à dextris eius vt aduerſaretur ei.
B 2 Et dixit Dominus ad ſatan: Increpet Dominus in te ſatan: & increpet Dominus in te, qui elegit Ieruſalem: numquid non iſte torris eſt erutus de igne?
3 Et Ieſus erat indutus veſtibus ſordidis: & ſtabat ante faciem angeli.
4 Qui reſpondit, & ait ad eos qui ſtabant coram ſe, dicens: Auferte veſtimenta ſordida ab eo. Et dixit ad eum: Ecce abſtuli à te iniquitatem tuam, & indui te mutatorijs.
C 5 Et dixit: Ponite cidarim mundam ſuper caput eius. Et poſuerunt cidarim mundam ſuper caput eius, & induerunt eum veſtibus: & angelus Domini ſtabat.
6 Et conteſtabatur Angelus Domini Ieſum, dicens:
7 Hæc dicit Dominus exercituum: Si in vijs meis ambulaueris, & cuſtodiam meam cuſtodieris: tu quoque iudicabis domum meam, & cuſtodies atria mea, & dabo tibi ambulantes de his, qui nunc hic aſſiſtunt.
D 8 Audi Ieſu ſacerdos magne, tu & amici tui qui habitant coram te, quia viri portendentes ſunt: ecce enim ego. * Adducam ſeruum meum orientem. * Luc. 1. 78.
9 Quia ecce lapis, quem dedi coram Ieſu: ſuper lapidem vnum ſeptem oculi ſunt: ecce ego cælabo ſculpturam eius, ait Dominus exercituum: & auferam iniquitatem terræ illius in die vna.
10 In die illa, dicit Dominus exercituum, vocabit vir amicum ſuum ſubter vitem, & ſubter ficum.

CAPVT IV.

De candelabro aureo cum duabus oliuis, lapide primario & ſtanneo, ac ſeptem oculis Domini; & horum interpretatio: quodque templum à Zorobabel fundatum, ab ipſo conſummabitur.

1 ET reuerſus eſt angelus, qui loquebatur in me, & ſuſcitauit me, quaſi virum qui ſuſcitatur de ſomno ſuo. A
2 Et dixit ad me: Quid tu vides? & dixi: vidi, & ecce candelabrum aureum totum, & lampas eius ſuper caput ipſius, & ſeptem lucernæ eius ſuper illud: & ſeptem infuſoria lucernis, quæ erant ſuper caput eius.
3 Et duæ oliuæ ſuper illud: vna à dextris lampadis, & vna à ſiniſtris eius.
4 Et reſpondi, & aio ad angelum, qui loquebatur in me, dicens: Quid ſunt hæc, domine mi? B
5 Et reſpondit angelus, qui loquebatur in me, & dixit ad me: Numquid neſcis quid ſunt hæc? Et dixi: Non, domine mi.
6 Et reſpondit, & ait ad me, dicens: Hoc eſt verbum Domini ad Zorobabel, dicens: Non in exercitu, nec in robore, ſed in ſpiritu meo, dicit Dominus exercituum.
7 Quis tu mons magne coram Zorobabel? C
in planum: & educet lapidem primarium, &

exæquabit gratiam gratiæ eius.
8 Et factum est verbum Domini ad me,
dicens:
9 Manus Zorobabel fundauerunt domum
istam, & manus eius perficient eam: & scie-
tis quia Dominus exercituum misit me ad
vos.
10 Quis enim despexit dies paruos? & læ-
tabuntur, & videbunt lapidem stanneum
in manu Zorobabel. Septem isti oculi sunt
Domini, qui discurrunt in vniuersam ter-
ram.
D 11 Et respondi, & dixi ad eum: Quid sunt
duæ oliuæ istæ ad dexteram candelabri, & ad
sinistram eius?
12 Et respondi secundò, & dixi ad eum:
Quid sunt duæ spicæ oliuarum, quæ sunt iu-
xta duo rostra aurea, in quibus sunt suffuso-
ria ex auro?
13 Et ait ad me, dicens: Numquid ne-
scis quid sunt hæc? Et dixi: Non, domi-
ne mi.
14 Et dixit: Isti sunt duo filij olei, qui assi-
stunt Dominatori vniuersæ terræ.

CAPVT V.

Volumen volans, quo iniqui iudicabuntur: mulier in amphora sedens cum massa plumbi, designat impietatem: & duo mulieres alatæ leuant illam in aera.

A 1 ET conuersus sum, & leuaui oculos
meos: & vidi, & ecce volumen volans.
2 Et dixit ad me: Quid tu vides? Et dixi:
Ego video volumen volans: longitudo eius
viginti cubitorum, & latitudo eius decem
cubitorum.
B 3 Et dixit ad me: Hæc est maledictio, quæ
egreditur super faciem omnis terræ: quia om-
nis fur, sicut ibi scriptum est, iudicabitur:
& omnis iurans, ex hoc similiter iudica-
bitur.
C 4 Educam illud, dicit Dominus exerci-
tuum: & veniet ad domum furis, & ad do-
mum iurantis in nomine meo mendaciter: &
commorabitur in medio domus eius, & con-
sumet eam, & ligna eius, & lapides eius.
5 Et egressus est angelus, qui loquebatur in
me: & dixit ad me: Leua oculos tuos, & vide
quid est hoc, quod egreditur.
6 Et dixi: Quidnam est? Et ait: Hæc est am-
phora egrediens. Et dixit: Hæc est oculus
eorum in vniuersa terra.
7 Et ecce talentum plumbi portabatur,
& ecce mulier vna sedens in medio am-
phoræ.
8 Et dixit: Hæc est impietas. Et proiecit
eam in medio amphoræ, & misit massam
plumbeam in os eius.
D 9 Et leuaui oculos meos, & vidi: & ecce
duæ mulieres egredientes, & spiritus in alis
earum, & habebant alas quasi alas milui: &
leuauerunt amphoram inter terram & cælū.
10 Et dixit ad angelum, qui loquebatur in
me: Quò istæ deferunt amphoram?
11 Et dixit ad me: Vt ædificetur ei domus
in terra Sennaar, & stabiliatur, & ponatur
ibi super basem suam.

CAPVT VI.

Quatuor quadrigæ visæ de medio duorum montium æreorum, quatuor venti sunt, egredientes in terram: de coronis in capite Iesu sacerdotis imponendis; de viro cuius nomen Oriens, qui templum ædificabit Domino, & dominabitur in solio suo.

1 ET conuersus sum, & leuaui oculos A
meos, & vidi: & ecce quatuor quadri-
gæ egredientes de medio duorum montium:
& montes, montes ærei.
2 In quadriga prima equi rufi, & in qua-
driga secunda equi nigri,
3 Et in quadriga tertia equi albi, & in
quadriga quarta equi varij, & fortes.
4 Et respondi, & dixi ad angelum, qui
loquebatur in me: Quid sunt hæc, domi-
ne mi?
5 Et respondit angelus, & ait ad me: Isti B
sunt quatuor venti cæli, qui egrediuntur, vt
stent coram Dominatore omnis terræ.
6 In qua erant equi nigri, egrediebantur in
terram Aquilonis: & albi egressi sunt post
eos: & varij egressi sunt ad terram Austri.
7 Qui autem erant robustissimi, exierunt,
& quærebant ire & discurrere per omnem
terram. Et dixit: Ite, perambulate terram: &
perambulauerunt terram.
8 Et vocauit me, & locutus est ad me, di-
cens: Ecce qui egrediuntur in terram Aqui-
lonis, requiescere fecerunt spiritum meum
in terra Aquilonis.
9 Et factum est verbum Domini ad me,
dicens:
10 Sume à transmigratione, ab Holdai, & C
à Tobia, & ab Idaia; & venies tu in die illa,
& intrabis domum Iosiæ, filij Sophoniæ, qui
venerunt de Babylone.
11 Et sumes aurum & argentum: & facies
coronas, & pones in capite Iesu filij Iosedec
sacerdotis magni,
12 Et loqueris ad eum, dicens: Hæc ait Do-
minus exercituum, dicens: * Ecce vir oriens, * Luc.1.g
nomen eius: & subter eum orietur, & ædifi- 78.
cabit templum Domino.
13 Et ipse exstruet templum Domino: & D
ipse portabit gloriam, & sedebit, & domina-
bitur super solio suo, & erit sacerdos super
solio suo, & consilium pacis erit inter illos
duos.
14 Et coronæ erunt Helem, & Tobiæ, &
Idaiæ, & Hem, filio Sophoniæ, memoriale in
templo Domini.
15 Et qui procul sunt, venient, & ædifica-
bunt in templo Domini: & scietis quia Do-
minus exercituum misit me ad vos. Erit au-
tem hoc, si auditu audieritis vocem Domini
Dei vestri.

CAPVT VII.

Ieiunia quibus Iudæi per 70. annos captiuitatis ieiunauerunt, non placebant Domino, quia in iniquitatibus suis permanebant: proinde hortatur eos ad resipiscentiam; nam quia prophetas olim non audierant, dispersit eos Dominus in gentes, terraque desolata facta est propter ipsorum iniquitates.

1 ET factum est in anno quarto Darij re- A
gis, factum est verbum Domini ad

Zachariam, in quarta mensis noni, qui est Casleu.

2 Et miserunt ad domum Dei, Sarasar, & Rogommelech, & viri qui erant cum eo, ad deprecandam faciem Domini:

3 Et vt dicerent sacerdotibus domus Domini exercituum, & prophetis, loquentes: Numquid flendum est mihi in quinto mense, vel sanctificare me debeo, sicut iam feci multis annis?

4 Et factum est verbum Domini exercituum ad me, dicens:

B 5 Loquere ad omnem populum terræ, & ad sacerdotes, dicens: * Cùm ieiunaretis, & plangeretis in quinto & septimo per hos septuaginta annos: numquid ieiunium ieiunastis mihi?

* Isai. 58. b.5.

6 Et cùm comedistis, & bibistis, numquid non vobis comedistis, & vobismetipsis bibistis?

7 Numquid non sunt verba, quæ locutus est Dominus in manu prophetarum priorum, cùm adhuc Ierusalem habitaretur, & esset opulenta, ipsa & vrbes in circuitu eius, & ad Austrum, & in campestribus habitaretur?

8 Et factum est verbum Domini ad Zachariam, dicens:

C 9 Hæc ait Dominus exercituum, dicens: Iudicium verum iudicate, & misericordiam & miserationes facite, vnusquisque cum fratre suo.

10 * Et viduam & pupillum, & aduenam, & pauperem nolite calumniari: & malum vir fratri suo non cogitet in corde suo.

* Exod. 22. d.22. Isa. 1.f.23. Ier.5.g.28.

11 Et noluerunt attendere, & auerterunt scapulam recedentem, & aures suas aggrauauerunt ne audirent.

12 Et cor suum posuerunt vt adamantem, ne audirent legem, & verba quæ misit Dominus exercituum in spiritu suo per manum prophetarum priorum, & facta est indignatio magna à Domino exercituum.

D 13 Et factum est sicut locutus est, & non audierunt: sic clamabunt, & non exaudiam, dicit Dominus exercituum.

14 Et dispersi eos per omnia regna, quæ nesciunt, & terra desolata est ab eis, eo quod non esset transiens & reuertens: & posuerunt terram desiderabilem in desertum.

CAPVT VIII.

Sicut Dominus propter peccata populi sui afflixit eum, & desolatam fecit Ierusalem, sic nunc facit illam plurimùm habitari, omniaque dabit prospera, modò ei seruiant: quibus adiungentur & aliæ gentes: de fimbria Iudæi à decem viris ethnicis apprehensa.

A 1 ET factum est verbum Domini exercituum, dicens:

2 Hæc dicit Dominus exercituum: Zelatus sum Sion zelo magno, & indignatione magna zelatus sum eam.

3 Hæc dicit Dominus exercituum: Reuersus sum ad Sion, & habitabo in medio Ierusalem, & vocabitur Ierusalem Ciuitas veritatis, & Mons Domini exercituum mons sanctificatus.

4 Hæc dicit Dominus exercituum: Adhuc habitabunt senes & anus in plateis Ierusalem: & viri baculus in manu eius præ multitudine dierum.

5 Et plateæ ciuitatis complebuntur infantibus & puellis, ludentibus in plateis eius.

6 Hæc dicit Dominus exercituum: Si videbitur difficile in oculis reliquiarum populi huius in diebus illis, numquid in oculis meis difficile erit, dicit Dominus exercituum?

7 Hæc dicit Dominus exercituum: Ecce ego saluabo populum meum de terra Orientis, & de terra Occasus solis.

8 Et adducam eos, & habitabunt in medio Ierusalem: & erunt mihi in populum, & ego ero eis in Deum, in veritate & in iustitia. B

9 Hæc dicit Dominus exercituum: Confortentur manus vestræ, qui auditis in his diebus sermones istos per os prophetarum, in die qua fundata est domus Domini exercituum, vt templum ædificaretur.

10 Siquidem ante dies illos merces hominum non erat, nec merces iumentorum erat; neque introeunti, neque exeunti erat pax præ tribulatione, & dimisi omnes homines, vnumquemque contra proximum suum.

11 Nunc autem non iuxta dies priores ego faciam reliquijs populi huius, dicit Dominus exercituum,

12 Sed semen pacis erit: vinea dabit fructum suum, & terra dabit germen suum, & cæli dabunt rorem suum: & possidere faciam reliquias populi huius vniuersa hæc.

13 Et erit, sicut eratis maledictio in Gentibus, domus Iuda, & domus Israël: sic saluabo vos, & eritis benedictio: nolite timere, confortentur manus vestræ. C

14 Quia hæc dicit Dominus exercituum: Sicut cogitaui vt affligerem vos, cùm ad iracundiam prouocassent patres vestri me, dicit Dominus,

15 Et non sum misertus: sic conuersus cogitaui in diebus istis vt benefaciam domui Iuda, & Ierusalem: nolite timere.

16 Hæc sunt ergo verba quæ facietis. * Loquimini veritatem vnusquisque cum proximo suo: veritatem & iudicium pacis iudicate in portis vestris.

* Eph. 4.c. 25.

17 Et vnusquisque malum contra amicum suum ne cogitetis in cordibus vestris: & iuramentum mendax ne diligatis: omnia enim hæc sunt, quæ odi, dicit Dominus.

18 Et factum est verbum Domini exercituum ad me, dicens:

19 Hæc dicit Dominus exercituum: Ieiunium quarti, & ieiunium quinti, & ieiunium septimi, & ieiunium decimi erit domui Iuda in gaudium, & lætitiam, & in solemnitates præclaras: veritatem tantùm, & pacem diligite. D

20 Hæc dicit Dominus exercituum: * Vsquequò veniant populi, & habitent in

ciuitatibus multis,

21 Et vadant habitatores, vnus ad alterum dicentes: Eamus, & deprecemur faciem Domini, & quæramus Dominum exercituum; vadam etiam ego.

22 Et venient populi multi, & gentes robustæ, ad quærendum Dominum exercituum in Ierusalem, & deprecandam faciem Domini.

23 Hæc dicit Dominus exercituum: In diebus illis, in quibus apprehendent decem homines ex omnibus linguis Gentium, & apprehendent fimbriam viri Iudæi, dicentes: Ibimus vobiscum: audiuimus enim quoniam Deus vobiscum est.

CAPVT IX.

Vaticinatur aduersus ciuitates Syriæ, & superbos Philisthæos: rex Christus venturus est ad Sion insidens pullo asini, & ablato bello imperabit mundo in magna pace: qui etiam emisit vinctos de lacu in sanguine testamenti sui: omnia dicuntur futura populo Dei prospera, quoniam ipse eum proteget.

A 1 ONus verbi Domini in terra Hadrach, & Damasci requiei eius: quia Domini est oculus hominis, & omnium tribuum Israël.

2 Emath quoque in terminis eius, & Tyrus, & Sidon: assumpserunt quippe sibi sapientiam valdè.

3 Et ædificauit Tyrus munitionem suam, & coaceruauit argentum quasi humum, & aurum vt lutum platearum.

4 Ecce Dominus possidebit eam, & percutiet in mari fortitudinem eius, & hæc igni deuorabitur.

5 Videbit Ascalon, & timebit; & Gaza, & dolebit nimis; & Accaron, quoniam confusa est spes eius: & peribit rex de Gaza, & Ascalon non habitabitur.

6 Et sedebit separator in Azoto, & disperdam superbiam Philisthinorum.

B 7 Et auferam sanguinem eius de ore eius, & abominationes eius de medio dentium eius, & relinquetur etiam ipse Deo nostro, & erit quasi dux in Iuda, & Accaron quasi Iebusæus.

8 Et circumdabo domum meam ex his, qui militant mihi euntes & reuertentes, & non transibit super eos vltrà exactor: quia nunc vidi in oculis meis.

* Isa.62.d.11. Matt.21.a.5.

9 * Exulta satis filia Sion, iubila filia Ierusalem: Ecce rex tuus veniet tibi iustus, & saluator: ipse pauper, & ascendens super asinam, & super pullum filium asinæ.

C 10 Et disperdam quadrigam ex Ephraim, & equum de Ierusalem, & dissipabitur arcus belli: & loquetur pacem Gentibus, & potestas eius à mari vsque ad mare, & à fluminibus vsque ad fines terræ.

11 Tu quoque in sanguine testamenti tui emisisti vinctos tuos de lacu, in quo non est aqua.

12 Conuertimini ad munitionem vincti spei, hodie quoque annuntians duplicia reddam tibi.

13 Quoniam extendi mihi Iudam quasi arcum, impleui Ephraim: & suscitabo filios tuos Sion super filios tuos Græcia: & ponam te quasi gladium fortium.

14 Et Dominus Deus super eos videbitur; & exibit vt fulgur, iaculum eius: & Dominus Deus in tuba canet, & vadet in turbine Austri.

15 Dominus exercituum proteget eos: & deuorabunt, & subijcient lapidibus fundæ: & bibentes inebriabuntur quasi à vino, & replebuntur vt phialæ, & quasi cornua altaris.

16 Et saluabit eos Dominus Deus eorum in die illa, vt gregem populi sui: quia lapides sancti eleuabuntur super terram eius.

17 Quid enim bonum eius est, & quid pulchrum eius, nisi frumentum electorum, & vinum germinans virgines.

CAPVT X.

Solus Dominus potest petita præstare, qui confortabit Iudæos: & misertus ipsorum congregabit eos de varijs locis captiuitatis in terram pristinam, humiliatis ipsorum inimicis.

1 PEtite à Domino pluuiam in tempore serotino, & Dominus faciet niues, & pluuiam imbris dabit eis, singulis herbam in agros. A

2 Quia simulachra locuta sunt inutile, & diuini viderunt mendacium, & somniatores locuti sunt frustrà: vanè consolabantur: idcircò abducti sunt quasi grex: affligentur, quia non est eis pastor:

3 Super pastores iratus est furor meus, & super hircos visitabo: quia visitauit Dominus exercituum gregem suum, domum Iuda, & posuit eos quasi equum gloriæ suæ in bello. B

4 Ex ipso angulus, ex ipso paxillus, ex ipso arcus prælij, ex ipso egredietur omnis exactor simul.

5 Et erunt quasi fortes conculcantes lutum viarum in prælio: & bellabunt, quia Dominus cum eis: & confundentur ascensores equorum.

6 Et confortabo domum Iuda, & domum Ioseph saluabo, & conuertam eos, quia miserebor eorum: & erunt sicut fuerunt quando non proieceram eos: ego enim Dominus Deus eorum, & exaudiam eos.

7 Et erunt quasi fortes Ephraim, & lætabitur cor eorum quasi à vino: & filij eorum videbunt, & lætabuntur, & exultabit cor eorum in Domino. C

8 Sibilabo eis, & congregabo illos, quia redemi eos: & multiplicabo eos sicut antè fuerant multiplicati.

9 Et seminabo eos in populis, & de longè recordabuntur mei: & viuent cum filijs suis, & reuertentur.

10 Et reducam eos de Terra Ægypti, & de Assyrijs congregabo eos, & ad Terram Ga- D

laad & Libani adducam eos, & non inuenietur eis locus.

11 Et transibit in maris freto, & percutiet in mari fluctus, & confundentur omnia profunda fluminis, & humiliabitur superbia Assur, & sceptrum Ægypti recedet.

12 Confortabo eos in Domino, & in nomine eius ambulabunt, dicit Dominus.

CAPVT XI.

Iubet Dominus pasci pecora occisionis, quibus non parcet, quia pastores eorum non parcebant eis: de duabus virgis tandem abscissis, & tribus pastoribus vno mense succisis: de appensa mercede triginta argenteorum proiectorum ad statuarium: de alio malo pastore à Domino suscitando.

A 1 APeri Libane portas tuas, & comedat ignis cedros tuas.

2 Vlula abies, quia cecidit cedrus, quoniam magnifici vastati sunt: vlulate quercus Basan, quoniam succisus est saltus munitus.

3 Vox vlulatus pastorum, quia vastata est magnificentia eorum: vox rugitus leonum, quoniam vastata est superbia Iordanis.

4 Hæc dicit Dominus Deus meus: Pasce pecora occisionis,

5 Quæ qui possederant, occidebant, & non dolebant, & vendebant ea, dicentes: Benedictus Dominus, diuites facti sumus: & pastores eorum non parcebant eis.

B 6 Et ego non parcam vltrà super habitantes terram, dicit Dominus: ecce ego tradam homines, vnumquemque in manu proximi sui, & in manu regis sui: & concident terram, & non eruam de manu eorum.

7 Et pascam pecus occisionis propter hoc, ò pauperes gregis. Et assumsi mihi duas virgas, vnam vocaui Decorem, & alteram vocaui Funiculum: & paui gregem.

8 Et succidi tres pastores in mense vno, & contracta est anima mea in eis: siquidem & anima eorum variauit in me.

9 Et dixi: Non pascam vos: quod moritur, moriatur: & quod succiditur, succidatur: & reliqui deuorent vnusquisque carnem proximi sui.

C 10 Et tuli virgam meam, quæ vocabatur Decus; & abscidi eam, vt irritum facerem fœdus meum, quod percussi cum omnibus populis.

11 Et in irritum deductum est in die illa: & cognouerunt sic pauperes gregis, qui custodiunt mihi, quia verbum Domini est,

12 Et dixi ad eos: Si bonum est in oculis vestris, afferte mercedem meam; & si non, quiescite.* Et appenderunt mercedem meam triginta argenteos. * Matt.27. b.9.

13 Et dixit Dominus ad me: Proijce illud ad statuarium, decorum pretium, quo appretiatus sum ab eis. Et tuli triginta argenteos, & proieci illos in domum Domini ad statuarium.

14 Et præcidi virgam meam secundam, quæ appellabatur Funiculus, vt dissoluerem germinantem inter Iudam & Israël.

15 Et dixit Dominus ad me: Adhuc sume tibi vasa pastoris stulti.

16 Quia ecce ego suscitabo pastorem in terra, qui derelicta non visitabit, dispersum non quæret, & contritum non sanabit, & id quod stat non enutriet, & carnes pinguium comedet, & vngulas eorum dissoluet.

17 O pastor, & idolum, derelinquens gregem: gladius super brachium eius, & super oculum dextrum eius: brachium eius ariditate siccabitur, & oculus dexter eius tenebrescens obscurabitur.

CAPVT XII.

Iuda & Ierusalem à varijs regnis affligentur; sed rursum reducti filij Israel in terram suam superiores erunt his qui se afflixerant: effusoque à Domino spiritu gratiæ super habitatores Ierusalem, aspicient ad eum quem confixerunt, & super eum dolebunt, plangentes singulæ familiæ seorsum.

1 ONus verbi Domini super Israël. Dicit Dominus extendens cælum, & fundans terram, & fingens spiritum hominis in eo. A

2 Ecce ego ponam Ierusalem superliminare crapulæ omnibus populis in circuitu: sed & Iuda erit in obsidione contra Ierusalem.

3 Et erit: In die illa ponam Ierusalem lapidem oneris cunctis populis: omnes, qui leuabunt eam, concisione lacerabuntur: & colligentur aduersus eam omnia regna terræ.

4 In die illa, dicit Dominus, percutiam omnem equum in stuporem, & ascensorem eius in amentiam: & super domum Iuda aperiam oculos meos: & omnem equum populorum percutiam cæcitate. B

5 Et dicent duces Iuda in corde suo: Confortentur mihi habitatores Ierusalem in Domino exercituum Deo eorum.

6 In die illa ponam duces Iuda sicut caminum ignis; in lignis & sicut facem ignis in fœno: & deuorabunt ad dexteram & ad sinistram omnes populos in circuitu: & habitabitur Ierusalem rursus in loco suo in Ierusalem.

7 Et saluabit Dominus tabernacula Iuda sicut in principio: vt non magnificè glorietur domus Dauid, & gloria habitantium Ierusalem contra Iudam. C

8 In die illa proteget Dominus habitatores Ierusalem, & erit qui offenderit ex eis in die illa, quasi Dauid; & domus Dauid quasi Dei, sicut Angelus Domini in conspectu eorum.

9 Et erit in die illa: quæram conterere omnes Gentes, quæ veniunt contra Ierusalem.

10 Et effundam super domum Dauid, & super habitatores Ierusalem, spiritum gratiæ & precum: * & aspicient ad me, quem confixerunt: & plangent eum planctu quasi super vnigenitum, & dolebunt super eum, vt doleri solet in morte primogeniti. * Ioan.19 g 37.

D 11 In die illa magnus erit planctus in Ierusalem, * sicut planctus Adadremmon in campo Mageddon.

* 2.Par.35. d.22.

12 Et planget terra: familiæ & familiæ seorsum: familiæ domus Dauid seorsum, & mulieres eorum seorsum:

13 Familiæ domus Nathan seorsum, & mulieres eorum seorsum: familiæ domus Leui seorsum, & mulieres eorum seorsum: familiæ Semei seorsum, & mulieres eorum seorsum.

14 Omnes familiæ reliquæ, familiæ & familiæ seorsum, & mulieres eorum seorsum.

CAPVT XIII.

Cùm fuerit fons patens domui Dauid in ablutionem peccatoris, tollentur idola; & pseudoprophetæ à sibi charissimis lapidabuntur: quæ sint plagæ in medio manuum: percutiendus pastor, & oues dispergendæ: duæ partes hominum dispergentur in omni terra: & tertia per ignem probabitur.

A 1 IN die illa erit fons patens domui Dauid, & habitantibus Ierusalem, in ablutionem peccatoris & menstruatæ.

*Ezech.30 d.13. 2 * Et erit in die illa, dicit Dominus exercituum: Disperdam nomina idolorum de terra, & non memorabuntur vltrà: & pseudoprophetas, & spiritum immundum auferam de terra.

B 3 Et erit, cùm prophetauerit quispiam vltrà, dicent ei pater eius & mater eius, qui genuerunt eum: Non viues: quia mendacium locutus es in nomine Domini, & configent eum pater eius & mater eius, genitores eius, cùm prophetauerit.

4 Et erit: in die illa confundentur prophetæ, vnusquisque ex visione sua cùm prophetauerit: nec operietur pallio saccino, vt mentiantur:

C 5 Sed dicet: Non sum propheta, homo agricola ego sum: quoniam Adam exemplum meum ab adolescentia mea.

6 Et dicetur ei: Quid sunt plagæ istæ in medio manuum tuarum? Et dicet: His plagatus sum in domo eorum, qui diligebant me.

7 Framea suscitare super pastorem meum, & super virum cohærentem mihi, dicit Dominus exercituum: * percute pastorem, & dispergentur oues: & conuertam manum meam ad paruulos.

*Matt.26. c.31. Marc.14 c.27.

8 Et erunt in omni terra, dicit Dominus: partes duæ in ea dispergentur, & deficient; & tertia pars relinquetur in ea.

9 Et ducam tertiam partem per ignem, & vram eos sicut vritur argentum, & probabo eos sicut probatur aurum. Ipse vocabit nomen meum, & ego exaudiam eum. Dicam: Populus meus es; & ipse dicet: Dominus Deus meus.

CAPVT XIV.

Postquam Ierusalem passa fuerit captiuitatem aliasque afflictiones à Gentibus, erit dies nota Domino, cùm exibunt aquæ viuæ de Ierusalem: & filij Israel reuertentur, habitaturi securè in Ierusalem, percutietque Dominus plaga Gentes quæ pugnauerunt aduersus Ierusalem, & harum reliquiæ ascendent vt adorent Dominum in Ierusalem, sanctumque erit quod est super frænum equi.

1 ECce venient dies Domini, & diuidentur spolia tua in medio tui. A

2 Et congregabo omnes Genter ad Ierusalem in prælium, & capietur ciuitas, & vastabuntur domus, & mulieres violabuntur: & egredietur media pars ciuitatis in captiuitatem, & reliquum populi non auferetur ex vrbe.

3 Et egredietur Dominus, & præliabitur contra Gentes illas, sicut præliatus est in die certaminis.

4 Et stabunt pedes eius in die illa super Montem oliuarum, qui est contra Ierusalem ad Orientem: & scindetur mons oliuarum ex media parte sui ad Orientem, & ad Occidentem, prærupto grandi valdè; & separabitur medium montis ad Aquilonem, & medium eius ad Meridiem.

5 Et fugietis ad vallem montium eorum, quoniam coniungetur vallis montium vsque ad proximum: & fugietis * sicut fugistis à facie terræmotus in diebus Oziæ regis Iuda: & veniet Dominus Deus meus, omnesque sancti cum eo. B

* Amos 1. a.1.

6 Et erit in die illa: Non erit lux, sed frigus & gelu.

7 Et erit dies vna, quæ nota est Domino, non dies neque nox: & in tempore vesperi erit lux.

8 Et erit in die illa: Exibunt aquæ viuæ de Ierusalem: medium earum ad mare Orientale, & medium earum ad mare nouissimum in æstate & in hyeme erunt.

9 Et erit Dominus Rex super omnem terram: in die illa erit Dominus vnus, & erit nomen eius vnum.

10 Et reuertetur omnis terra vsque ad desertum, de colle Remmon ad Austrum Ierusalem: & exaltabitur, & habitabit in loco suo, à porta Beniamin vsque ad locum portæ prioris, & vsque ad portam angulorum: & à turre Hananeel vsque ad torcularia regis. C

11 Et habitabunt in ea, & anathema non erit ampliùs: sed sedebit Ierusalem secura.

12 Et hæc erit plaga, qua percutiet Dominus omnes Gentes quæ pugnauerunt aduersus Ierusalem: tabescet caro vniuscuiusque stantis super pedes suos, & oculi eius contabescent in foraminibus suis, & lingua eorum contabescet in ore suo.

13 In die illa erit tumultus Domini magnus in eis: & apprehendet vir manum proximi sui, & conseretur manus eius super manum proximi sui.

14 Sed & Iudas pugnabit aduersus Ierusalem: & congregabuntur diuitiæ omnium

Gen-

Gentium in circuitu, aurum, & argentum, &
vestes multæ satis.
15 Et sic erit ruina equi, & muli, & cameli, & asini, & omnium iumentorum, quæ fuerint in castris illis, sicut ruina hæc.
D 16 Et omnes qui reliqui fuerint de vniuersis Gentibus, quæ venerunt contra Ierusalem, ascendent ab anno in annum, vt adorent Regem, Dominum exercituum, & celebrent festiuitatem tabernaculorum.
17 Et erit: qui non ascenderit de familijs terræ ad Ierusalem, vt adoret Regem Dominum exercituum, non erit super eos imber.
18 Quòd & si familia Ægypti non ascenderit, & non venerit: nec super eos erit, sed erit ruina, qua percutiet Dominus omnes Gentes, quæ non ascenderint ad celebrandam festiuitatem tabernaculorum.
19 Hoc erit peccatum Ægypti, & hoc peccatum omnium Gentium, quæ non ascenderint ad celebrandam festiuitatem tabernaculorum.
20 In die illa erit quod super frænum equi est, sanctum Domino: & erunt lebetes in domo Domini quasi phialæ coram altari.
21 Et erit omnis lebes in Ierusalem & in Iuda sanctificatus Domino exercituum: & venient omnes immolantes, & sument ex eis & coquent in eis: & non erit mercator vltrà in domo Domini exercituum in die illo.

PROPHETIA MALACHIÆ.

CAPVT PRIMVM.

Prophetia Malachiæ ad Israel, quem Dominus arguit ingratitudinis, quòd non agnoscebat se in Iacob, vnde descenderat, dilectum, reiecto Esau cum populo suo: ideò conqueritur se ab Israel non honorari neque timeri, quodque sacerdotes despiciant nomen Domini, quorum reijcit sacrificia, gratiam habens oblationem mundam quæ in omni loco ei offertur.

A 1 ONus verbi Domini ad Israël in manu Malachiæ.
2 Dilexi vos, dicit Dominus, & dixistis: In quo dilexisti nos? Nõne frater erat Esau
Iacob, dicit Dominus, * & dilexi Iacob, *Rom.9.c.13.
3 Esau autem odio habui: & posui montes eius in solitudinem, & hereditatem eius in dracones deserti.
4 Quòd si dixerit Idumæa: Destructi sumus, sed reuertentes ædificabimus quæ destructa sunt: Hæc dicit Dominus exercituum: Isti ædificabunt, & ego destruam: & vocabuntur termini impietatis, & populus cui iratus est Dominus vsque in æternum.
5 Et oculi vestri videbunt: & vos dicetis: B
Magnificetur Dominus super terminum Israël.
6 Filius honorat patrem, & seruus dominum suum: si ergo Pater ego sum, vbi est honor meus? & si Dominus ego sum, vbi est timor meus, dicit Dominus exercituum? ad vos, ò sacerdotes, qui despicitis nomen meum, & dixistis: In quo despeximus nomen tuum?
7 Offertis super altare meum panem pollutum, & dicitis: In quo polluimus te? In eò quòd dicitis: Mensa Domini despecta est.
8 Si offeratis cæcum ad immolandum, C
nonne malum est? & si offeratis claudum, & languidum, nonne malum est? offer illud duci tuo, si placuerit ei, aut si susceperit faciem tuam, dicit Dominus exercituum.
9 Et nunc deprecamini vultum Dei vt misereatur vestri (de manu enim vestra factum est hoc) si quomodo suscipiat facies vestras,

dicit Dominus exercituum.
10 Quis est in vobis, qui claudat ostia, & incendat altare meum gratuitò? non est mihi voluntas in vobis, dicit Dominus exercituum: & munus non suscipiam de manu vestra.
* Ps. 112. a.3. 11 *Ab ortu enim solis vsque ad occasum, magnum est nomen meum in Gentibus: & in omni loco sacrificatur, & offertur nomini meo oblatio munda, quia magnum est nomen meum in Gentibus, dicit Dominus exercituum.
D 12 Et vos polluistis illud in eo quod dicitis: Mensa Domini contaminata est: & quod superponitur: contemptibile est, cum igne qui illud deuorat.
13 Et dixistis: Ecce de labore, & exufflastis illud, dicit Dominus exercituum, & intulistis de rapinis claudum, & languidum, & intulistis munus: numquid suscipiam illud de manu vestra, dicit Dominus?
14 Maledictus dolosus, qui habet in grege suo masculum, & votum faciens immolat debile Domino, quia rex magnus ego, dicit Dominus exercituum, & nomen meum horribile in Gentibus.

CAPVT II.

Comminatur Dominus se maledicturum benedictionibus sacerdotum, nisi resipiscant: ipsius enim legem contemnunt, irritum facientes pactum Leui, qui hic laudatur: transgressus est & Iuda ducens alienigenas, quapropter non respiciet deinceps Dominus ad sacrificium eorum: de vxore diligenda seu dimittenda: laborare fecerunt Dominum in sermonibus suis.

A 1 ET nunc ad vos mandatum hoc, ò sacerdotes.
*Leu.26.b.14. Deut.28.b.15. 2 * Si nolueritis audire, & si nolueritis ponere super cor, vt detis gloriam nomini meo, ait Dominus exercituum: mittam in vos egestatem, & maledicam benedictionibus vestris, & maledicam illis: quoniam non posuistis super cor.
3 Ecce ego proijciam vobis brachium, & dispergam super vultum vestrum stercus solemnitatum vestrarum, & assumet vos secum.
4 Et scietis quia misi ad vos mandatum istud, vt esset pactum meum cum Leui, dicit Dominus exercituum.
5 Pactum meum fuit cum eo vitæ & pacis: & dedi ei timorem, & timuit me, & à facie nominis mei pauebat.
B 6 Lex veritatis fuit in ore eius, & iniquitas non est inuenta in labijs eius: in pace & in æquitate ambulauit mecum, & multos auertit ab iniquitate.
7 Labia enim sacerdotis custodient scientiam, & legem requirent ex ore eius: quia angelus Domini exercituum est.
8 Vos autem recessistis de via, & scandalizastis plurimos in lege: irritum fecistis pactum Leui, dicit Dominus exercituum.
9 Propter quod & ego dedi vos contemptibiles, & humiles omnibus populis, sicut non seruastis vias meas, & accepistis faciem in lege.
10 * Numquid non pater vnus omnium nostrum? numquid non Deus vnus creauit nos? quare ergo despicit vnusquisque nostrum fratrem suum, violans pactum patrum nostrorum? * Matt 23. a.9. Eph.4.b.6.
11 Transgressus est Iuda, & abominatio facta est in Israël, & in Ierusalem: quia contaminauit Iudas sanctificationem Domini, quam dilexit, & habuit filiam dei alieni. C
12 Disperdet Dominus virum qui fecerit hoc, magistrum & discipulum de tabernaculis Iacob, & offerentem munus Domino exercituum.
13 Et hoc rursum fecistis, operiebatis lacrymis altare Domini, fletu, & mugitu, ita vt non respiciam vltrà ad sacrificium, nec accipiam placabile quid de manu vestra.
14 Et dixistis: Quam ob causam? quia Dominus testificatus est inter te, & vxorem pubertatis tuæ, quam tu despexisti: & hæc particeps tua, & vxor fœderis tui.
15 Nonne vnus fecit, & residuum spiritus eius est? Et quid vnus quærit, nisi semen Dei? Custodite ergo spiritum vestrum, & vxorem adolescentiæ tuæ noli despicere. D
16 Cùm odio habueris, dimitte, dicit Dominus Deus Israël: operiet autem iniquitas vestimentum eius, dicit Dominus exercituum: custodite spiritum vestrum, & nolite despicere.
17 Laborare fecistis Dominum in sermonibus vestris, & dixistis: In quo eum fecimus laborare? In eo quòd dicitis: Omnis qui facit malum, bonus est in conspectu Domini, & tales ei placent: aut certè vbi est Deus iudicij?

CAPVT III.

De præcursore Christi, & huius aduentu, ac futuro iudicio; qui purgatis filijs Leui gratum habebit sacrificium Iuda & Ierusalem: comminatur sceleratis grauem vltionem; quos tamen ad se reuocat, plurima bona conuersis promittens: conqueritur de ingratitudine filiorum Israel, & quòd ipsum in decimis suis configant, quodque dicant Deo non esse curæ suos cultores, cuius contrarium tandem experientur.

1 ECce ego mitto angelum meum, & præparabit viam ante faciem meam. Et statim veniet ad templum suum Dominator, quem vos quæritis; & angelus testamenti, quem vos vultis. Ecce venit, dicit Dominus exercituum. A Matth.11. b.10. Mar.1.a.2. Luc 1.b.17 7.d.27.
2 Et quis poterit cogitare diem aduentus eius, & quis stabit ad videndum eum? Ipse enim quasi ignis conflans, & quasi herba fullonum:
3 Et sedebit conflans, & emundans argentum, & purgabit filios Leui, & colabit eos quasi aurum, & quasi argentum, & erunt Domino offerentes sacrificia in iustitia.
4 Et placebit Domino sacrificium Iuda & Ierusalem, sicut dies sæculi, & sicut anni antiqui.
5 Et accedam ad vos in iudicio, & ero testis velox maleficis, & adulteris, & periuris, B

&qui

& qui calumniantur mercedem mercenarij,
viduas & pupillos, & opprimunt peregri-
num, nec timuerunt me, dicit Dominus
exercituum.
6 Ego enim Dominus, & non mutor: &
vos filij Iacob non estis consumpti.
* Zachar. 1.a.3. 7 A diebus enim patrum vestrorum reces-
sistis à legitimis meis, & non custodistis. *
Reuertimini ad me, & reuertar ad vos, dicit
Dominus exercituum. Et dixistis: In quo re-
uertemur?
8 Si affiget homo Deum, quia vos confi-
gitis me? Et dixistis: In quo configimus te?
In decimis, & in primitijs.
9 Et in penuria vos maledicti estis, & me
vos configitis gens tota.
C 10 Inferte omnem decimam in horreum,
sit cibus in domo mea, & probate me super
hoc, dicit Dominus: si non aperuero vobis
cataractas cęli, & effudero vobis benedictio-
nem vsque ad abundantiam,
11 Et increpabo pro vobis deuorantem, &
non corrumpet fructum terræ vestræ; nec
erit sterilis vinea in agro, dicit Dominus
exercituum.
12 Et beatos vos dicent omnes Gentes:
eritis enim vos terra desiderabilis, dicit Do-
minus exercituum.
13 Inualuerunt super me verba vestra, di-
cit Dominus.
D 14 Et dixistis: Quid locuti sumus contra
* Iob. 2.b. 15. te? Dixistis: * Vanus est, qui seruit Deo: &
quod emolumentum quia custodiuimus prę-
cepta eius, & quia ambulauimus tristes co-
ram Domino exercituum?
15 Ergo nunc beatos dicimus arrogan-
tes: siquidem ædificati sunt facientes im-
pietatem; & tentauerunt Deum, & salui fa-
cti sunt.
16 Tunc locuti sunt timentes Dominum,
vnusquisque cum proximo suo. Et attendit
Dominus, & audiuit: & scriptus est liber
monumenti coram eo timentibus Domi-
num, & cogitationibus nomen eius.
17 Et erunt mihi, ait Dominus exerci-
tuum, in die qua ego facio, in peculium; &
parcam eis, sicut parcit vir filio suo seruien-
ti sibi.
18 Et conuertemini, & videbitis quid sit
inter iustum & impium, & inter seruientem
Deo, & non seruientem ei.

CAPVT IV.

Dies Domini inflammabit omnes facientes impietatem, euulsa ipsorum radice: orietur sol iustitiæ Deum timentibus, qui calcabunt impios: iubet reminisci legis Moysi: Elias antequam veniat dies Domini mittendus prædicitur, qui conuertat cor patrum ad filios.

1 ECce enim dies veniet succensa quasi A
caminus: & erunt omnes superbi, &
omnes facientes impietatem, stipula: & in-
flammabit eos dies veniens, dicit Dominus
exercituum, quę non derelinquet eis radicem
& germen.
2 * Et orietur vobis timentibus nomen *Luc. 1.g. 78.
meum Sol iustitiæ, & sanitas in pennis eius:
& egrediemini, & salietis sicut vituli de ar-
mento.
3 Et calcabitis impios, cùm fuerint cinis B
sub planta pedum vestrorum, in die qua ego
facio, dicit Dominus exercituum.
4 * Mementote legis Moysi serui mei, quam *Exod. 20 Deut. 4.5.6
mandaui ei in Horeb ad omnem Isräel, præ-
cepta & iudicia.
5 * Ecce ego mittam vobis Eliam prophe- * Mat. 17. b. 10. Mar. 9. b. 10. Luc. 1 b. 17
tam, antequam veniat dies Domini magnus,
& horribilis.
6 Et conuertet cor patrum ad filios, & cor
filiorum ad patres eorum: ne fortè veniam,
& percutiam terram anathemate.

LIBER PRIMVS MACHABÆORVM

CAPVT PRIMVM.

Mortuo Alexandro Magno, qui Darium percusserat. successit tandem in Græcia Antiochus illustris: sub quo scelerati quidam ex filijs Israel profanarunt Ierusalem: Antiochus autem, deuicto Ptolomæo rege Ægypti, inuasit Ierusalem, & ablatis omnibus vasis templi ac thesauris, fecit cædem magnam, vnde ortus est ingens planctus: simile fecit & princeps tributorum ab eo missus, incensa Ierusalem, plurimisque in captiuitatem ductis: Antiochus leges idololatriæ Iudæis statuit, ablatis cunctis diuini cultus cæremonijs, & ædificato idolo desolationis, renitentes miserè trucidans: cuius edicta plurimi impij secuti sunt, pij verò respuerunt, mortem potiùs subire parati.

A 1 ET factum est, postquam
percussit Alexāder Phi-
lippi Macedo, qui pri
mus regnauit in Græ-
cia, egressus de terra
Cethim, Darium regem
Persarum & Medorum:
2 Constituit prælia multa, & obtinuit
omnium munitiones, & interfecit reges
terræ,
3 Et pertrasijt vsque ad fines terræ: & ac-
cepit spolia multitudinis Gentium: & siluit
terra in conspectu eius.
4 Et congregauit virtutem, & exercitum
fortem nimis: & exaltatum est, & eleuatum
cor eius:
5 Et obtinuit regiones Gentium, & tyran-
nos: & facti sunt illi in tributum.
6 Et post hæc decidit in lectum, & cogno-
uit quia moreretur.
7 Et vocauit pueros suos nobiles, qui se-
cum erant nutriti à iuuentute: & diuisit illis
regnum suum, cùm adhuc viueret.
8 Et regnauit Alexander annis duodecim,
& mortuus est.
9 Et obtinuerunt pueri eius regnum, vnus-
quisque in loco suo:
10 Et imposuerunt omnes sibi diademata
post mortem eius, & filij eorum post eos an-
nis multis, & multiplicata sunt mala in
terra.
B 11 Et exijt ex eis radix peccatrix, Antio-
chus illustris, filius Antiochi regis, qui fue-
rat Romæ obses: & regnauit in anno cente-
simo trigesimo septimo regni Græcorum.
12 In diebus illis exierunt ex Israël filij
iniqui, & suaserunt multis, dicentes: Eamus,
& disponamus testamentum cum Gentibus
quæ circa nos sunt: quia ex quo recessimus
ab eis, inuenerunt nos multa mala.
13 Et bonus visus est sermo in oculis eo-
rum.
14 Et destinauerunt aliqui de populo, &
abierunt ad regem: & dedit illis potestatem
vt facerent iustitiam Gentium.
15 Et ædificauerunt gymnasium in Ieroso-
lymis secundùm leges Nationum:
16 Et fecerunt sibi præputia, & recesse-
runt à testamento sancto, & iuncti sunt Na-
tionibus, & venumdati sunt vt facerent
malum.
17 Et paratum est regnum in conspectu C
Antiochi, & cœpit regnare in terra Ægypti,
vt regnaret super duo regna.
18 Et intrauit in Ægyptum in multitudi-
ne graui, in curribus, & elephantis, & equiti-
bus, & copiosa nautum multitudine:
19 Et constituit bellum aduersus Ptole-
mæum regem Ægypti, & veritus est Ptole-
mæus à facie eius, & fugit, & ceciderunt vul-
nerati multi.
20 Et comprehendit ciuitates munitas in
Terra Ægypti: & accepit spolia Terræ
Ægypti.
21 Et conuertit Antiochus, postquam per-
cussit Ægyptum in centesimo & quadrage-
simo tertio anno: & ascendit ad Israël:
22 Et ascendit Ierosolymam in multitu-
dine graui.
23 Et intrauit in sanctificationem cum su-
perbia, & accepit altare aureum, & candela-
brum luminis, & vniuersa vasa eius, & men-
sam propositionis, & libatoria, & phialas, &
mortariola aurea, & velum, & coronas, &
ornamentum aureum, quod in facie templi
erat: & comminuit omnia.
24 Et accepit argentum, & aurum, & vasa D
concupiscibilia: & accepit thesauros occul-
tos, quos inuenit: & sublatis omnibus abijt
in terram suam.
25 Et fecit cædem hominum, & locutus est
in superbia magna.
26 Et factus est planctus magnus in Israël,
& in omni loco eorum:
27 Et ingemuerunt principes, & seniores:
virgines, & iuuenes infirmati sunt: & specio-
sitas mulierum immutata est.
28 Omnis maritus sumpsit lamentum: &
quæ sedebant in thoro maritali, lugebant:
29 Et commota est terra super habitantes
in ea, & vniuersa domus Iacob induit con-
fusionem.
30 Et post duos annos dierum, misit rex
principem tributorum in ciuitates Iuda, &
venit Ierusalem cum turba magna.
31 Et locutus est ad eos verba pacifica in
dolo: & crediderunt ei.
32 Et irruit super ciuitatem repentè, &
percussit eam plaga magna, & perdidit po-
pulum multum ex Israël.
33 Et accepit spolia ciuitatis: & succendit
eam igni, & destruxit domos eius, & muros
eius in circuitu.
34 Et captiuas duxerunt mulieres: & na-
tos, & pecora possederunt.
35 Et ædificauerunt ciuitatem Dauid mu-

E ro magno & firmo, & turribus firmis, & facta est illis in arcem:

36 Et posuerunt illic gentem peccatricem, viros iniquos, & conualuerunt in ea, & posuerunt arma, & escas, & congregauerunt spolia Ierusalem;

37 Et reposuerunt illic: & facti sunt in laqueum magnum.

38 Et factum est hoc ad insidias sanctificationi, & in diabolum malum in Israël:

39 Et effuderunt sanguinem innocentem per circuitum sanctificationis, & contaminauerunt sanctificationem.

40 Et fugerunt habitatores Ierusalem propter eos, & facta est habitatio exterorum, & facta est extera semini suo, & nati eius reliquerunt eam.

41 Sanctificatio eius desolata est sicut solitudo, * dies festi eius conuersi sunt in luctum, sabbata eius in opprobrium, honores eius in nihilum.

* Tob. 2. b. 6. Amos 8. c. 10.

42 Secundùm gloriam eius multiplicata est ignominia eius: & sublimitas eius conuersa est in luctum.

43 Et scripsit rex Antiochus omni regno suo, vt esset omnis populus, vnus: & relinqueret vnusquisque legem suam.

44 Et consenserunt omnes Gentes secundùm verbum regis Antiochi:

45 Et multi ex Israël consenserunt seruituti eius, & sacrificauerunt idolis, & coinquinauerunt sabbatum.

F 46 Et misit Rex libros per manus nuntiorum in Ierusalem, & in omnes ciuitates Iuda: vt sequerentur leges Gentium terræ,

47 Et prohiberent holocausta, & sacrificia, & placationes fieri in templo Dei,

48 Et prohiberent celebrari sabbatum, & dies solemnes:

49 Et iussit coinquinari sancta, & sanctum populum Israël.

50 Et iussit ædificari aras, & templa, & idola, & immolari carnes suillas, & pecora communia,

51 Et relinquere filios suos incircumcisos, & coinquinari animas eorum in omnibus immundis, & abominationibus, ita vt obliuiscerentur legem, & immutarent omnes iustificationes Dei.

52 Et quicumque non fecissent secundùm verbum regis Antiochi, morerentur.

53 Secundùm omnia verba hæc scripsit omni regno suo: & præposuit principes populo, qui hæc fieri cogerent.

54 Et iussérũt ciuitatibus Iuda sacrificare.

55 Et congregati sunt multi de populo, ad eos qui dereliquerant legem Domini: & fecerunt mala super terram:

56 Et effugauerunt populum Israel in abditis, & in absconditis fugitiuorum locis.

G 57 Die quinta decima mensis Casleu, quinto & quadragesimo & centesimo anno, ædificauit rex Antiochus abominandum idolum desolationis super altare Dei, & per vniuersas ciuitates Iuda in circuitu ædificauerunt aras:

58 Et ante ianuas domorum: & in plateis incendebant thura, & sacrificabant:

59 Et libros legis Dei combusserunt igni, scindentes eos:

60 Et apud quemcumque inueniebantur libri testamenti Domini, & quicumque obseruabat legem Domini, secundùm edictum regis trucidabant eum.

61 In virtute sua faciebant hæc populo Israël qui inueniebatur in omni * mense, & mense in ciuitatibus.

* In omni mense in ciuitat.

62 Et quinta & vigesima die mensis sacrificabant super aram, quæ erat contra altare.

63 Et mulieres, quæ circumcidebant filios suos, trucidabantur secundùm iussum regis Antiochi,

64 Et suspendebant pueros à ceruicibus per vniuersas domos eorum: & eos, qui circumciderant illos, trucidabant.

65 Et multi de populo Israël definierunt apud se, vt non manducarent immunda: & elegerunt magis mori, quàm cibis coinquinari immundis.

66 Et noluerunt infringere legem Dei sanctam, & trucidati sunt:

67 Et facta est ira magna super populum valdè.

CAPVT II.

Mathathias cum filijs luget afflictionem ciuitatis, & sanctorum profanationem: ostensisque signis mæstitiæ, respondet his qui à rege missi erant, nec se nec cognationem suam impio decreto obtemperaturos: occisisque idololatra Iudæo & regis ministro, fugit cum filijs in montes. plurimi nolentes obtemperare trucidantur, cum nollent sabbato inimicis resistere: Mathathias collecto piorum exercitu, reuocat Dei cultum, destructa idololatria, cæsoque Antiochi præsidio: & moriturus hortatur filios, vt patrum exemplo semper tueantur legem Domini, dans Simonem filium suum in consultorem, & Iudam in militiæ principem.

1 IN diebus illis surrexit Mathathias filius Ioannis, filij Simeonis, sacerdos ex filijs Ioarib ab Ierusalem, & consedit in monte Modin. A

2 Et habebat filios quinque, Ioannem, qui cognominabatur Gaddis:

3 Et Simonem, qui cognominabatur Thasi:

4 Et Iudam, qui vocabatur Machabæus:

5 Et Eleazarum, qui cognominabatur Abaron: & Ionathan, qui cognominabatur Apphus.

6 Hi viderunt mala, quæ fiebant in populo Iuda, & in Ierusalem.

7 Et dixit Mathathias: Væ mihi, vt quid natus sum videre contritionem populi mei, & contritionem ciuitatis sanctæ, & sedere illic, cùm datur in manibus inimicorum?

8 Sancta in manu extraneorum facta sunt: templum eius sicut homo ignobilis.

9 Vasa gloriæ eius captiua abducta sunt: trucidati sunt senes eius in plateis, & iuuenes eius ceciderunt in gladio inimicorum.

10 Quæ gens non hæreditauit regnum eius, & obtinuit spolia eius?

11 Omnis compositio eius ablata est. Quæ erat libera, facta est ancilla.

B 12 Et ecce sancta nostra, & pulchritudo nostra, & claritas nostra desolata est, & coinquinauerunt ea Gentes.

13 Quo ergo nobis adhuc viuere?

14 Et scidit vestimenta sua Mathathias, & filij eius: & operuerunt se cilicijs: & planxerunt valdè.

15 Et venerunt illuc qui missi erant à rege Antiocho, vt cogerent eos, qui confugerant in ciuitatem Modin, immolare, & accendere thura, & à lege Dei discedere.

16 Et multi de populo Israël consentientes accesserunt ad eos: sed Mathathias, & filij eius constanter steterunt.

17 Et respondentes qui missi erant ab Antiocho, dixerunt Mathathiæ: Princeps & clarissimus & magnus es in hac ciuitate, & ornatus filijs & fratribus:

18 Ergo accede prior, & fac iussum regis, sicut fecerunt omnes Gentes, & viri Iuda, & qui remanserunt in Ierusalem: & eris tu, & filij tui, inter amicos regis, & amplificatus auro & argento, & muneribus multis.

19 Et respondit Mathathias, & dixit magna voce: Et si omnes Gentes regi Antiocho obediunt, vt discedat vnusquisque à seruitute legis patrum suorum, & consentiat mandatis eius:

20 Ego, & filij mei, & fratres mei, obediemus legi patrum nostrorum.

21 Propitius sit nobis Deus: non est nobis vtile relinquere legem & iustitias Dei:

C 22 Non audiemus verba regis Antiochi, nec sacrificabimus transgredientes legis nostræ mandata, vt eamus altera via.

23 Et vt cessauit loqui verba hæc, accessit quidam Iudæus in omnium oculis sacrificare idolis super aram in ciuitate Modin, secundùm iussum regis:

24 Et vidit Mathathias, & doluit, & contremuerunt renes eius, & accensus est furor eius secundùm iudicium legis, & insiliens trucidauit eum super aram:

25 Sed & virum, quem rex Antiochus miserat, qui cogebat immolare, occidit in ipso tempore, & aram destruxit,

* Num. 25. c. 13. 26 Et zelatus est legem, * sicut fecit Phinees Zamri filio Salomi.

27 Et exclamauit Mathathias voce magna in ciuitate, dicens: Omnis, qui zelum habet legis statuens testamentum, exeat post me.

28 Et fugit ipse, & filij eius in montes, & reliquerunt quæcumque habebant in ciuitate.

29 Tunc descenderunt multi quærentes iudicium, & iustitiam, in desertum:

30 Et sederunt ibi ipsi, & filij eorum, & mulieres eorum, & pecora eorum: quoniam inundauerunt super eos mala.

D 31 Et renuntiatum est viris regis, & exercitui, qui erat in Ierusalem ciuitate Dauid, quoniam discessissent viri quidam, qui dissipauerunt mandatum regis in loca occulta in deserto, & abijssent post illos multi.

32 Et statim perrexerunt ad eos, & constituerunt aduersus eos prælium in die sabbatorum,

33 Et dixerunt ad eos: Resistitis & nunc adhuc? exite, & facite secundùm verbum regis Antiochi, & viuetis.

34 Et dixerunt: Non exibimus, neque faciemus verbum regis, vt polluamus diem sabbatorum.

35 Et concitauerunt aduersus eos prælium.

36 Et non responderunt eis, nec lapidem miserunt in eos, nec oppilauerunt loca occulta,

37 Dicentes: Moriamur omnes in simplicitate nostra: & testes erunt super nos cœlum & terra, quòd iniustè perditis nos.

38 Et intulerunt illis bellum sabbatis: & mortui sunt ipsi, & vxores eorum, & filij eorum, & pecora eorum, vsque ad mille animas hominum.

39 Et cognouit Mathathias, & amici eius, & luctum habuerunt super eos valdè.

40 Et dixit vir proximo suo: Si omnes fecerimus sicut fratres nostri fecerunt, & non pugnauerimus aduersus gentes pro animabus nostris, & iustificationibus nostris: nunc citiùs disperdent nos à terra.

41 Et cogitauerunt in die illa, dicentes: Omnis homo quicumque venerit ad nos in bello die sabbatorum, pugnemus aduersus eum: & non moriemur omnes, sicut mortui sunt fratres nostri in occultis. E

42 Tunc congregata est ad eos synagoga Assidæorum fortis viribus ex Israël, omnis voluntarius in lege:

43 Et omnes, qui fugiebant à malis, additi sunt ad eos, & facti sunt illis ad firmamentum.

44 Et collegerunt exercitum, & percusserunt peccatores in ira sua, & viros iniquos in indignatione sua: & cęteri fugerunt ad nationes, vt euaderent.

45 Et circuiuit Mathathias, & amici eius, & destruxerunt aras:

46 Et circumciderunt pueros incircumcisos quotquot inuenerunt in finibus Israël: & in fortitudine.

47 Et persecuti sunt filios superbiæ, & prosperatum est opus in manibus eorum:

48 Et obtinuerunt legem de manibus gentium, & de manibus regum: & non dederunt cornu peccatori.

49 Et appropinquauerunt dies Mathathiæ moriendi, & dixit filijs suis: Nunc confortata est superbia, & castigatio, & tempus euersionis, & ira indignationis. F

50 Nunc ergo, ô filij, æmulatores estote legis, & date animas vestras pro testamento patrum vestrorum,

51 Et mementote operum patrum, quæ fecerunt in generationibus suis: & accipietis gloriam magnam, & nomen æternum.

52 * Abraham nonne in tentatione inuentus est fidelis: & reputatũ est ei ad iustitiã? *Gen. 22. a. 2.

* Gen.41. e.40.
53 *Ioseph in tempore angustiæ suæ custodiuit mandatum, & factus est dominus Ægypti.
* Num.25. c.13. Eccl.45.d. 28.
54 * Phinees pater noster, zelando zelum Dei accepit testamentum sacerdotij æterni.
* Iosu.1.a.2
55 * Iesus dum impleuit verbum, factus est dux in Israël.
* Num 14. a.6. Ios.14. d. 14.
56 * Caleb, dum testificatur in Ecclesia, accepit hereditatem.
* 2.Reg.2. a.4.
57 * David in sua misericordia consecutus est sedem regni in sæcula.
* 4 Reg. 2. b.11.
58 * Elias dum zelat zelum legis, receptus est in cœlum.
* Dan.3.e. 50.
*59 Ananias & Azarias & Misael credentes, liberati sunt de flamma.
* Dan.6. f. 22.
60 * Daniel in sua simplicitate liberatus est de ore leonum.
61 Et ita cogitate per generationem & generationem: quia omnes qui sperant in eum, non infirmantur.
62 Et à verbis viri peccatoris ne timueritis: quia gloria eius, stercus & vermis est:
63 Hodie extollitur, & cras non inuenietur, quia conuersus est in terram suam, & cogitatio eius perijt.
64 Vos ergo Filij confortamini, & viriliter agite in lege: quia in ipsa gloriosi eritis.
65 Et ecce Simon frater vester, scio quòd vir consilij est: ipsum audite semper, & ipse erit vobis pater.
66 Et Iudas Machabæus fortis viribus à iuuentute sua, sit vobis princeps militiæ, & ipse aget bellum populi.
67 Et adducetis ad vos omnes factores legis & vendicate vindictam populi vestri.
68 Retribuite retributionem Gentibus, & intendite in præceptum legis.
69 Et benedixit eos, & appositus est ad patres suos.
70 Et defunctus est anno centesimo & quadragesimo sexto: & sepultus est à filijs suis in sepulchris patrum suorum in Modin, & planxerunt eum omnis Israël planctu magno.

CAPVT III.

Iudas Machabæus dux eximius prædicatur; qui perambulans ciuitates Iuda, trucidabat omnes impios & occiso duce Apollonio, eiusque exercitu disperso, vicit cum paucis potentissimum Syriæ exercitum vna cum duce Serone: iratus autem ob hoc rex Antiochus, profectus in Persidem constituit Lysiam viceregem, dato belli in Iudæos apparatu, qui misit contra terram Iuda Gorgiam cum exercitu: Iudas autem & sui ad bellum se parant, maximè operibus pœnitentiæ & oratione ad Deum.

A
1 ET surrexit Iudas, qui vocabatur Machabæus, filius eius pro eo:
2 Et adiuuabant eum omnes fratres eius, & vniuersi qui se coniunxerant patri eius, & præliabantur prælium Israël cum lætitia.
3 Et dilatauit gloriam populo suo, & induit se loricam sicut gigas, & succinxit se arma bellica sua in prælijs, & protegebat castra gladio suo.
4 Similis factus est leoni in operibus suis, & sicut catulus leonis rugiens in venatione.
5 Et persecutus est iniquos perscrutans eos: & qui conturbabant populum suum, eos succendit flammis:
6 Et repulsi sunt inimici eius præ timore eius, & omnes operarij iniquitatis conturbati sunt: & directa est salus in manu eius.
7 Et exacerbabat reges multos, & lætificabat Iacob in operibus suis, & in sæculum memoria eius in Benedictione.
8 Et perambulauit ciuitates Iuda, & perdidit impios ex eis, & auertit iram ab Israël.
9 Et nominatus est vsque ad nouissimum terræ, & congregauit pereuntes.
10 Et congregauit Apollonius Gentes, & à Samaria virtutem multam & magnam, ad bellandum contra Israël. B
11 Et cognouit Iudas, & exijt obuiam illi: & percussit, & occidit illum: & ceciderunt vulnerati multi, & reliqui fugerunt.
12 Et accepit spolia eorum: & gladium Apollonij abstulit Iudas, & erat pugnans in eo omnibus diebus.
13 Et audiuit Seron princeps exercitus Syriæ, quòd congregauit Iudas congregationem fidelium & Ecclesiam secum,
14 Et ait: Faciam mihi nomen, & glorificabor in regno, & debellabo Iudam, & eos qui cum ipso sunt, qui spernebant verbum regis.
15 Et præparauit se: & ascenderunt cum eo castra impiorum, fortes auxiliarij, vt facerent vindictam in filios Israël.
16 Et appropinquauerunt vsque ad Bethoron: & exiuit Iudas obuiam illi cum paucis.
17 Vt autem viderunt exercitum venientem sibi obuiam, dixerunt Iudæ: Quomodo poterimus pauci pugnare contra multitudinem tantam, & tam fortem, & nos fatigati sumus ieiunio hodie? C
18 Et ait Iudas: Facile est concludi multos in manus paucorum: & non est differentia in conspectu Dei cœli liberare in multis, & in paucis:
19 Quoniam non in multitudine exercitus victoria belli, sed de cœlo fortitudo est.
20 Ipsi veniunt ad nos in multitudine contumaci & superbia, vt disperdant nos, & vxores nostras, & filios nostros, & vt spolient nos:
21 Nos verò pugnabimus pro animabus nostris, & legibus nostris:
22 Et ipse Dominus conteret eos ante faciem nostram: vos autem ne timueritis eos.
23 Vt cessauit autem loqui, insiluit in eos subitò: & contritus est Seron, & exercitus eius in conspectu ipsius:
24 Et persecutus est eum in descensu Bethoron vsque in campum, & ceciderunt ex eis octingenti viri, reliqui autem fugerunt in terram Philisthijm.
25 Et cecidit timor Iudæ, ac fratrum eius, & formido super omnes gentes in circuitu eorum.
26 Et peruenit ad regem nomen eius, & de prælijs Iudæ narrabant omnes gentes.
27 Vt audiuit autem rex Antiochus ser- D

mones istos, iratus est animo: & misit, & con-
gregauit exercitum vniuersi regni sui, castra
fortia valdè.
28 Et aperuit ærarium suum, & dedit sti-
pendia exercitui in annum: & mandauit il-
lis vt essent parati ad omnia.
29 Et vidit quòd defecit pecunia de the-
sauris suis, & tributa regionis modica pro-
pter dissensionem, & plagam, quam fecit in
terra, vt tolleret legitima, quæ erant à primis
diebus.
30 Et timuit ne haberet vt semel & bis, in
sumptus & donaria, quæ dederat antè larga
manu: & abundauerat super reges, qui ante
eum fuerant.
31 Et consternatus erat animo valdè, &
cogitauit ire in Persidem, & accipere tribu-
ta regionum, & congregare argentum mul-
tum.
32 Et reliquit Lysiam hominem nobilem
de genere regali, super negotia regia, à flumi-
ne Euphrate vsque ad flumen Ægypti:
33 Et vt nutriret Antiochum filium suum
donec rediret:
34 Et tradidit ei medium exercitum, &
elephantos: & mandauit ei de omnibus quę
volebat, & de inhabitantibus Iudæam & Ie-
rusalem:
E 35 Et vt mitteret ad eos exercitum, ad
conterendam & extirpandam virtutem Is-
raël, & reliquias Ierusalem, & auferendam
memoriam eorum de loco:
36 Et vt constitueret habitatores filios
alienigenas in omnibus finibus eorum, &
sorte distribueret terram eorum.
37 Et rex assumpsit partem exercitus resi-
dui, & exiuit ab Antiochia ciuitate regni sui
anno centesimo & quadragesimo septimo:
& transfretauit Euphratem flumen, & per-
ambulabat superiores regiones,
38 Et elegit Lysias Ptolemæum filium
Dorymini, & Nicanorem, & Gorgiam, vi-
ros potentes ex amicis regis:
39 Et misit cum eis quadraginta millia vi-
rorum, & septem millia equitum, vt venirent
in terram Iuda, & disperderent eam secun-
dum verbum regis.
40 Et processerunt cum vniuersa virtute
sua, & venerunt, & applicuerunt Emmaum
in terra campestri.
41 Et audierunt mercatores regionum no-
men eorum: & acceperunt argentum & au-
rum multum valdè, & pueros: & venerunt in
castra, vt acciperent filios Israël in seruos; &
additi sunt ad eos exercitus Syriæ, & terræ
alienigenarum.
F 42 Et vidit Iudas, & fratres eius, quia mul-
tiplicata sunt mala, & exercitus applicabant
ad fines eorum: & cognouerunt verba regis,
quæ mandauit populo facere in interitum &
consummationem:
43 Et dixerunt vnusquisque ad proximum
suum: Erigamus deiectionem populi nostri
& pugnemus pro populo nostro, & sanctis
nostris.
44 Et congregatus est conuentus vt essent
parati in prælium; & vt orarent, & peterent
misericordiam & miserationes.
45 Et Ierusalem non habitabatur, sed erat
sicut desertum: non erat qui ingrederetur, &
egrederetur de natis eius: & sanctum con-
culcabatur: & filij alienigenarum erant in
arce, ibi erat habitatio Gentium: & ablata
est voluptas à Iacob, & defecit ibi tibia &
cithara.
46 Et congregati sunt, & venerunt in Mas-
pha contra Ierusalem: quia locus orationis
erat in Maspha antè in Israël.
47 Et ieiunauerunt illa die, & induerunt
se cilicijs, & cinerem imposuerunt capiti
suo, & disciderunt vestimenta sua:
48 Et expanderunt libros legis, de quibus
scrutabantur Gentes similitudinem simula-
chrorum suorum:
49 Et attulerunt ornamenta sacerdotalia, G
& primitias, & decimas: & suscitauerunt
Nazaræos, qui impleuerant dies:
50 Et clamauerunt voce magna in cœlum,
dicentes: Quid faciemus istis, & quò eos du-
cemus?
51 Et sancta tua conculcata sunt, & con-
taminata sunt, & sacerdotes tui facti sunt in
luctum, & in humilitatem.
52 Et ecce nationes conuenerunt aduer-
sum nos, vt nos disperdant: tu scis quæ co-
gitant in nos.
53 Quomodo poterimus subsistere ante fa-
ciem eorum, nisi tu Deus adiuues nos?
54 Et tubis exclamauerunt voce magna.
55 Et post hæc constituit Iudas duces po-
puli, tribunos, & centuriones, & pentacon-
tarchos, & decuriones.
56 * Et dixit his, qui ædificabant domos, & *Deut 20. a.5.b.6.7.8 Iudic.7.a.3.
sponsabant vxores, & plantabant vineas, &
formidolosis, vt redirent vnusquisque in do-
mum suam secundum legem.
57 Et mouerunt castra, & collocauerunt
ad Austrum Emmaum.
58 Et ait Iudas: Accingimini, & estote fi-
lij potentes, & estote parati in manè, vt pu-
gnetis aduersus Nationes has, quæ conuene-
runt aduersus nos, disperdere nos & sancta
nostra:
59 Quoniam melius est nos mori in bel-
lo, quàm videre mala gentis nostræ, & san-
ctorum.
60 Sicut autem fuerit voluntas in cœlo,
sic fiat.

CAPVT IV.

Gorgias quærit Iudam, at hic suos hortatus fudit hostes, rursumque Gorgiæ exercitu fuso colligit spolia; & iterum fusis ad Deum precibus, deuincit Lysiæ exercitum, ac postmodum purificato templo nouum erigit altare: & omnibus quæ ad Dei cultum requirebantur preparatis, sacrificijsque oblatis, magna lætitia celebrant illius dedicationem diebus octo; statuto etiã huius dedicationis annuo festo ad dies octo.

1 ET assumpsit Gorgias quinque millia
virorum, & mille equites electos: & A
mouerunt castra nocte,
2 Vt applicarent ad castra Iudæorum, &
percuterent eos subitò: & filij, qui erant ex
arce, erant illis duces.

3 Et audiuit Iudas, & surrexit ipse, & potentes, percutere virtutem exercituum regis, qui erant in Emmaum.
4 Adhuc enim dispersus erat exercitus à castris.
5 Et venit Gorgias in castra Iudæ noctu, & neminem inuenit: & quærebat eos in montibus: quoniam dixit: Fugiunt hi à nobis.
6 Et cùm dies factus esset, apparuit Iudas in campo cum tribus millibus virorum tantum, qui tegumenta & gladios non habebāt:
7 Et viderunt castra Gentium valida, & loricatos & equitatus in circuitu eorum, & hi docti ad prælium.
8 Et ait Iudas viris, qui secum erant: Ne timueritis multitudinem eorum, & impetum eorum ne formidetis.
*Exod.14 b.9. 9 * Mementote qualiter salui facti sunt patres nostri in mari rubro, cùm sequeretur eos Pharao cum exercitu multo.
10 Et nunc clamemus in cœlum; & miserebitur nostri Dominus, & memor erit testamenti patrum nostrorū, & conteret exercitum istum ante faciem nostram hodie:
11 Et scient omnes gentes, quia est qui redimat & liberet Israel.
12 Et eleuauerunt alienigenæ oculos suos, & viderunt eos venientes ex aduerso.
B 13 Et exierunt de castris in prælium, & tuba cecinerunt hi qui erant cum Iuda.
14 Et congressi sunt: & contritæ sunt Gentes, & fugerunt in campum.
15 Nouissimi autem omnes ceciderunt in gladio, & persecuti sunt eos vsque ad Gezeron, & vsque in campos Idumææ, & Azoti, & Iamniæ: & ceciderunt ex illis vsque ad tria millia virorum.
16 Et reuersus est Iudas, & exercitus eius, sequens eum.
17 Dixitque ad populum: Non concupiscatis spolia: quia bellum contra nos est,
18 Et Gorgias & exercitus eius propè nos in monte: sed state nunc contra inimicos nostros, & expugnate eos, & sumetis posteà spolia securi.
19 Et adhuc loquente Iuda, hæc, ecce apparuit pars quædam prospiciens de monte.
20 Et vidit Gorgias, quòd in fugam conuersi sunt sui, & succenderunt castra: fumus enim, qui videbatur, declarabat quod factum est.
C 21 Quibus illi conspectis timuerunt valdè, aspicientes simul & Iudam, & exercitum in campo paratum ad prælium.
22 Et fugerunt omnes in campum alienigenarum.
23 Et Iudas reuersus est ad spolia castrorum, & acceperunt aurum multum, & argentum, & hyacinthum, & purpuram marinam, & opes magnas.
24 Et conuersi, hymnum canebant, & benedicebant Deum in cęlum, quoniam bonus est, quoniam in sæculum misericordia eius.
25 Et facta est salus magna in Israël in die illa.
26 Quicumque autem alienigenarum euaserunt, venerunt, & nuntiauerunt Lysiæ vniuersa quæ acciderant.
27 Quibus ille auditis, consternatus animo deficiebat: quòd non qualia voluit, talia contigerunt in Israël, & qualia mandauit rex.
28 Et sequenti anno congregauit Lysias virorum electorum sexaginta millia, & equitum quinque millia, vt debellaret eos.
29 Et venerunt in Iudæam, & castra posuerunt in Bethoron, & occurrit illis Iudas cum decem millibus viris.
30 Et viderunt exercitum fortem, & orauit, & dixit: Benedictus es saluator Israël: * qui contriuisti impetum potentis in manu serui tui Dauid, * & tradidisti castra alienigenarum in manu Ionathæ filij Saul, & armigeri eius. D *1 Reg.17. g 50. *1 Reg.14 b.13.
31 Conclude exercitum istum in manu populi tui Israël, & confundantur in exercitu suo & equitibus.
32 Da illis formidinem, & tabefac audaciam virtutis eorum, & commoueantur contritione sua.
33 Deijce illos gladio diligentium te: & collaudent te omnes, qui nouerunt nomen tuum, in hymnis.
34 Et commiserunt prælium: & ceciderunt de exercitu Lysiæ quinque millia virorum.
35 Videns autem Lysias fugam suorum, & Iudęorum audaciam, & quòd parati sunt aut viuere, aut mori fortiter, abijt Antiochiam, & elegit milites, vt multiplicati rursus venirent in Iudæam.
36 Dixit autem Iudas, & fratres eius: Ecce contriti sunt inimici nostri: ascendamus nunc mundare sancta, & renouare. E
37 Et congregatus est omnis exercitus, & ascenderunt in montem Sion.
38 Et viderunt sanctificationem desertam, & altare profanatum, & portas exustas, & in atrijs virgulta nata sicut in saltu vel in montibus, & pastophoria diruta.
39 Et sciderunt vestimenta sua, & planxerunt planctu magno, & imposuerunt cinerem super caput suum.
40 Et ceciderunt in faciem super terram, & exclamauerunt tubis signorum, & clamauerunt in cœlum.
41 Tunc ordinauit Iudas viros, vt pugnarent aduersus eos qui erant in arce, donec emundarent sancta.
42 Et elegit sacerdotes sine macula, voluntatem habentes in lege Dei:
43 Et mundauerunt sancta, & tulerunt lapides contaminationis in locum immundū.
44 Et cogitauit de altari holocaustorum, quod profanatum erat, quid de eo faceret.
45 Et incidit illis consilium bonum vt destruerent illud: ne fortè illis esset in opprobrium, quia contaminauerunt illud Gentes, & demoliti sunt illud.
46 Et reposuerunt lapides in monte domus in loco apto, quoadusque veniret propheta, & responderet de eis.
47 Et acceperunt lapides integros secundùm legem, & ædificauerunt altare nouum, secundùm illud quod fuit priùs: F
48 Et ædificauerunt sancta, & quæ in-

tra domum erant intrinsecus; & ædem, & atria sanctificauerunt.

49 Et fecerunt vasa sancta noua, & intulerunt candelabrum, & altare incensorum, & mensam in templum.

50 Et incensum posuerunt super altare, & accenderunt lucernas, quæ super candelabrum erant, & lucebant in templo.

51 Et posuerunt super mensam panes, & appenderunt vela, & consummauerunt omnia opera quæ fecerant.

52 Et ante matutinum surrexerunt quinta & vigesima die mensis noni (hic est mensis Casleu) centesimi quadragesimi octaui anni:

53 Et obtulerunt sacrificium secundùm legem, super altare holocaustorum nouum quod fecerunt.

D 54 Secundùm tempus & secundùm diem, in qua contaminauerunt illud Gentes, in ipsa renouatum est in canticis, & citharis, & cinyris, & in cymbalis.

55 Et cecidit omnis populus in faciem, & adorauerunt, & benedixerunt in cęlum eum qui prosperauit eis.

56 Et fecerunt dedicationem altaris diebus octo, & obtulerunt holocausta cum lætitia, & sacrificium salutaris & laudis.

57 Et ornauerunt faciem templi coronis aureis & scutulis: & dedicauerunt portas, & pastophoria, & imposuerunt eis ianuas.

58 Et facta est lætitia in populo magna valdè, & auersum est opprobrium Gentium.

* Ioan.10. d.22.

59 * Et statuit Iudas, & fratres eius, & vniuersa Ecclesia Israël, vt agatur dies dedicationis altaris in temporibus suis ab anno in annum, per dies octo: à quinta & vigesima die mensis Casleu, cum lætitia & gaudio.

60 Et ædificauerunt in tempore illo montem Sion & per circuitum muros altos, & turres firmas, nequando venirent Gentes, & conculcarent eum sicut anteà fecerunt.

61 Et collocauit illic exercitum, vt seruarent eum, & muniuit eum ad custodiendam Bethsuram, vt haberet populus munitionem contra faciem Idumææ.

CAPVT V.

Percussit Iudas plurimas Gentes finitimas, obsessosque Galaaditas & Galilæos ipse vna cum fratre Simone liberat: & deuicto semel atque iterùm Timothæo, captaque ciuitate Ephron, quæ transitum ipsi præbere noluerat, & omni masculo ipsius interempto, tandem integro numero læti reuertuntur in montem Sion ad sacrificandum Domino: intereà qui relicti fuerant duces in Ierusalem, dum contra Iudæ præceptum pugnant aduersus Gentes, cæduntur: Iudas verò percutit Chebron & Azotum, subuersis ipsarum simulachris.

A 1 ET factum est, vt audierunt Gentes in circuitu, quia ædificatum est altare & sanctuarium sicut priùs, iratæ sunt valdè:

2 Et cogitabant tollere genus Iacob, qui erant inter eos, & cœperunt occidere de populo, & persequi.

3 Et debellabat Iudas filios Esau in Idumæa, & eos qui erant in Acrabathane, quia circumsedebant Israëlitas, & percussit eos plaga magna.

4 Et recordatus est malitiam filiorum Bean, qui erant populo in laqueum, & in scandalum, insidiantes ei in via.

5 Et conclusi sunt ab eo in turribus, & applicuit ad eos, & anathematizauit eos, & incendit turres eorum igni, cum omnibus qui in eis erant.

6 Et transiuit ad filios Ammon, & inuenit manum fortem, & populum copiosum, & Timotheum ducem ipsorum:

7 Et commisit cum eis prælia multa, & contriti sunt in conspectu eorum, & percussit eos:

8 Et cepit Gazer ciuitatem & filias eius, & reuersus est in Iudæam.

9 Et congregatæ sunt gentes quæ sunt in Galaad, aduersus Israëlitas qui erant in finibus eorum, vt tollerent eos: & fugerunt in Datheman munitionem,

10 Et miserunt litteras ad Iudam & fratres eius, dicentes: Congregatæ sunt aduersum nos gentes per circuitum, vt nos auferant:

11 Et parant venire, & occupare munitionem, in quam confugimus: & Timotheus est dux exercitus eorum. B

12 Nunc ergo veni, & eripe nos de manibus eorum, quia cecidit multitudo de nobis.

13 Et omnes fratres nostri, qui erant in locis Tubin, interfecti sunt: & captiuas duxerunt vxores eorum, & natos, & spolia, & peremerunt illic ferè mille viros.

14 Et adhuc epistolæ legebantur, & ecce alij nuntij venerunt de Galilæa conscissis tunicis, nuntiantes secundùm verba hæc:

15 Dicentes conuenisse aduersum se à Ptolemaida, & Tyro, & Sidone: & repleta est omnis Galilæa alienigenis, vt nos consumant.

16 Vt audiuit autem Iudas, & populus, sermones istos, conuenit ecclesia magna cogitare quid facerent fratribus suis, qui in tribulatione erant, & expugnabantur ab eis.

17 Dixitque Iudas Simoni fratri suo: Elige tibi viros, & vade, & libera fratres tuos in Galilæa: ego autem & frater meus Ionathas ibimus in Galaaditim,

18 Et reliquit Iosephum filium Zachariæ & Azariam, duces populi, cum residuo exercitu in Iudæa ad custodiam:

19 Et præcepit illis, dicens; Præestote populo huic: & nolite bellum committere aduersum gentes, donec reuertamur.

20 Et partiti sunt Simoni viri tria millia, vt iret in Galilæam: Iudæ autem octo millia in Galaaditim.

21 Et abijt Simon in Galilæam, & commisit prælia multa cum gentibus: & contritæ C sunt gentes à facie eius, & persecutus est eos vsque ad portam

22 Ptolemaidis: & ceciderunt de gentibus ferè tria millia virorũ, & accepit spolia eorũ.

23 Et assumpsit eos, qui erant in Galilæa, & in Arbatis, cum vxoribus, & natis, & omnibus quæ erant illis, & adduxit in Iudæam cum lætitia magna.
24 Et Iudas Machabeus & Ionathas frater eius transierunt Iordanem, & abierunt viam trium dierum per desertum.
25 Et occurrerunt eis Nabuthæi, & susceperunt eos pacificè, & narrauerunt eis omnia, quæ acciderant fratribus eorum in Galaaditide,
26 Et quia multi ex eis comprehensi sunt in Barasa, & Bosor, & in Alimis, & in Casphor, & Mageth, & Carnaim: hæ omnes ciuitates munitæ, & magnæ.
27 Sed & in cœteris ciuitatibus Galaaditidis tenentur comprehensi, & in crastinum constituerunt admouere exercitum ciuitatibus his, & comprehendere, & tollere eos in vna die.
28 Et conuertit Iudas, & exercitus eius, viam in desertum Bosor repentè, & occupauit ciuitatem: & occidit omnem masculum in ore gladij, & accepit omnia spolia eorum, & succendit eam igni.
29 Et surrexerunt inde nocte, & ibant vsque ad munitionem.
D 30 Et factum est diluculo, cùm eleuassent oculos suos, ecce populus multus, cuius non erat numerus, portantes scalas & machinas, vt comprehenderent munitionem, & expugnarent eos.
31 Et vidit Iudas quia cœpit bellum, & clamor belli ascendit ad cælum sicut tuba, & clamor magnus de ciuitate:
32 Et dixit exercitui suo: Pugnate hodie pro fratribus vestris.
33 Et venit tribus ordinibus post eos, & exclamauerunt tubis, & clamauerunt in oratione.
34 Et cognouerunt castra Timothei quia Machabæus est, & refugerunt à facie eius: & percusserunt eos plaga magna, & ceciderunt ex eis in die illa ferè octo millia virorum.
35 Et diuertit Iudas in Maspha, & expugnauit, & cepit eam: & occidit omnem masculum eius, & sumpsit spolia eius, & succendit eam igni.
36 Inde perrexit, & cepit Casbon, & Mageth, & Bosor, & reliquas ciuitates Galaaditidis.
37 Post hæc autem verba congregauit Timotheus exercitum alium, & castra posuit contra Raphon trans torrentem.
38 Et misit Iudas speculari exercitum: & renuntiauerunt ei, dicentes: Quia conuenerunt ad eum omnes gentes, quæ in circuitu nostro sunt, exercitus multus nimis.
39 Et Arabas conduxerunt in auxilium sibi, & castra posuerunt trans torrentem, parati ad te venire in prælium. Et abijt Iudas obuiam illis.
E 40 Et ait Timotheus principibus exercitus sui: Cùm appropinquauerit Iudas, & exercitus eius ad torrentem aquæ: si transierit ad nos prior, non poterimus sustinere eum: quia potens poterit aduersum nos.
41 Si verò timuerit transire, & posuerit castra extra flumen, transfetemus ad eos, & poterimus aduersus illum.
42 Vt autem appropinquauit Iudas ad torrentem aquæ, statuit scribas populi secus torrentem, & mandauit eis dicens: Neminem hominum reliqueritis: sed veniant omnes in prælium.
43 Et transfretauit ad illos prior, & omnis populus post eum, & contritæ sunt omnes gentes à facie eorum, & proiecerunt arma sua, & fugerunt ad fanum, quod erat in Carnaim.
44 Et occupauit ipsam ciuitatem, & fanum succendit igni, cum omnibus qui erant in ipso: & oppressa est Carnaim, & non potuit sustinere contra faciem Iudæ.
45 Et congregauit Iudas vniuersos Israëlitas, qui erant in Galaaditide, à minimo vsque ad maximum, & vxores eorum, & natos, & exercitum magnum valdè, vt venirent in terram Iuda.
46 Et venerunt vsque Ephron: & hæc ciuitas magna in ingressu posita, munita valdè & non erat declinare ab ea dextera vel sinistra, sed per mediam iter erat.
47 Et incluserunt se qui erant in ciuitate, & obstruxerunt portas lapidibus: & misit ad eos Iudas verbis pacificis, F
48 Dicens: Transeamus per terram vestram, vt eamus in terram nostram: & nemo vobis nocebit: tantùm pedibus transibimus. Et nolebant eis aperire.
49 Et præcepit Iudas prædicare in castris, vt applicarent vnusquisque in quo erat loco.
50 Et applicuerunt se viri virtutis: & oppugnauit ciuitatem illam tota die, & tota nocte, & tradita est ciuitas in manu eius:
51 Et peremerunt omnem masculum in ore gladij, & eradicauit eam, & accepit spolia eius, & transiuit per totam ciuitatem super interfectos.
52 Et transgressi sunt Iordanem in campo magno, contra faciem Bethsan.
53 Et erat Iudas congregans extremos, & exhortabatur populum per totam viam, donec venirent in terram Iuda.
54 Et ascenderunt in montem Sion cum lætitia & gaudio, & obtulerunt holocausta, quòd nemo ex eis cecidisset, donec reuerterentur in pace.
55 Et in diebus quibus erat Iudas & Ionathas in terra Galaad, & Simon frater eius in Galilæa contra faciem Ptolemaidis,
56 Audiuit Iosephus, Zachariæ filius, & Azarias princeps virtutis, res benè gestas, & prælia quæ facta sunt,
57 Et dixit: Faciamus & ipsi nobis nomen, & eamus pugnare aduersus gentes, quæ in circuitu nostro sunt.
58 Et præcepit his qui erant in exercitu suo, & abierunt Iamniam.
59 Et exiuit Gorgias de ciuitate, & viri eius obuiam illis in pugnam. G
60 Et fugati sunt Iosephus & Azarias vsque in fines Iudææ: & ceciderunt illo die de populo Israël ad duo millia viri, & facta est fuga magna in populo:

61 Quia non audierunt Iudam, & fratres eius, existimantes fortiter se facturos.

62 Ipsi autem non erant de semine virorum illorum, per quos salus facta est in Israël.

63 Et viri Iuda magnificati sunt valdè in conspectu omnis Israël, & gentium omnium vbi audiebatur nomen eorum.

64 Et conuenerunt ad eos fausta acclamantes.

65 Et exiuit Iudas, & fratres eius, & expugnabant filios Esau, in terra quæ ad Austrum est, & percussit Chebron & filias eius: & muros eius & turres succendit igni in circuitu.

66 Et mouit castra vt iret in terram alienigenarum, & perambulabat Samariam.

67 In die illa ceciderunt sacerdotes in bello, dum volunt fortiter facere, dum sine consilio exeunt in prælium.

68 Et declinauit Iudas in Azotum in terram alienigenarum, & diruit aras eorum, & sculptilia deorum ipsorum succendit igni: & cepit spolia ciuitatum, & reuersus est in terram Iuda.

CAPVT VI.

Antiochus repulsus ab opulenta ciuitate Elymaide venit in Babylonem; vbi auditis infortunijs quæ sui in Iudæa passi erant, incidit præ tristitia in mortis languorem, confitens hoc sibi contigisse ob impietatem quam in Iudæos exercuerat: quo ibi mortuo, & Iuda arcem Ierusalem obsidente, successor eius filius Antiochus dictus Eupator, congregato aduersus Iudam potentissimo exercitu non potuit eum vincere; & Eleazar, occiso ingenti elephante, ab eo oppressus interijt: Rex autem oppugnans Ierusalem reuocatur à Lysia; sed post iuratam pacem non seruat iusiurandum.

A 1 ET rex Antiochus perambulabat superiores regiones, & audiuit esse ciuitate Elymaidem in Perside nobilissimam, & copiosam in argento & auro,

2 Templumque in ea locuples valdè: & illic velamina aurea, & loricæ, & scuta, quæ reliquit Alexander Philippi rex Macedo, qui regnauit primus in Græcia.

3 Et venit, & quærebat capere ciuitatem, & deprædari eam: & non potuit, quoniam innotuit sermo his qui erant in ciuitate:

4 Et insurrexerunt in prælium, & fugit inde, & abijt cum tristitia magna, & reuersus est in Babyloniam.

5 Et venit qui nuntiaret ei in Perside, quia fugata sunt castra, quæ erant in terra Iuda:

6 Et quia abijt Lysias cum virtute forti in primis, & fugatus est à facie Iudæorum, & inualuerunt armis, & viribus, & spolijs multis, quæ ceperunt de castris, quæ exciderunt:

7 Et quia diruerunt abominationem, quam ædificauerat super altare, quod erat in Ierusalem, & sanctificationem, sicut prius, circumdederunt muris excelsis, sed & Bethsuram ciuitatem suam.

8 Et factum est vt audiuit rex sermones istos, expauit, & commotus est valdè: & decidit in lectum, & incidit in languorem præ tristitia, quia non factum est ei sicut cogitabat.

9 Et erat illic per dies multos: quia renouata est in eo tristitia magna, & arbitratus est se mori.

10 Et vocauit omnes amicos suos, & dixit illis: Recessit somnus ab oculis meis, & concidi, & corrui corde præ solicitudine: B

11 Et dixi in corde meo: In quantam tribulationem deueni, & in quos fluctus tristitiæ, in qua nunc sum; qui iucundus eram, & dilectus in potestate mea.

12 Nunc verò reminiscor malorum, quæ feci in Ierusalem, vnde & abstuli omnia spolia aurea & argentea, quæ erant in ea, & misi auferre habitantes Iudæam sine causa.

13 Cognoui ergo quia propterea inuenerunt me mala ista, & ecce pereo tristitia magna in terra aliena.

14 Et vocauit Philippum, vnum de amicis suis, & præposuit eum super vniuersum regnum suum:

15 Et dedit ei diadema, & stolam suam, & annulum, vt adduceret Antiochum filium suum, & nutriret eum, & regnaret.

16 Et mortuus est illic Antiochus rex, anno centesimo quadragesimo nono.

17 Et cognouit Lysias, quoniam mortuus est rex, & constituit regnare Antiochum filium eius, quem nutriuit adolescentem: & vocauit nomen eius Eupator.

18 Et hi qui erant in arce, concluserant Israël in circuitu sanctorum: & quærebant eis mala semper, & firmamentum Gentium.

19 Et cogitauit Iudas disperdere eos: & conuocauit vniuersum populum, vt obsiderent eos. C

20 Et conuenerunt simul, & obsederunt eos anno centesimo quinquagesimo, & fecerunt balistas & machinas.

21 Et exierunt quidam ex eis qui obsidebantur, & adiunxerunt se illis aliqui impij ex Israël,

22 Et abierunt ad regem, & dixerunt: Quousque non facis iudicium, & vindicas fratres nostros?

23 Nos decreuimus seruire patri tuo, & ambulare in præceptis eius, & obsequi edictis eius:

24 Et filij populi nostri propter hoc alienabant se à nobis, & quicumque inueniebantur ex nobis, interficiebantur, & hæreditates nostræ diripiebantur.

25 Et non ad nos tantùm extenderunt manum, sed & in omnes fines nostros.

26 Et ecce applicuerunt hodie ad arcem Ierusalem occupare eam, & munitionem Bethsuram munierunt:

27 Et

27 Et nisi præueneris eos velociùs, maiora quàm hæc facient, & non poteris obtinere eos.

28 Et iratus est rex, vt hæc audiuit: & conuocauit omnes amicos suos, & principes exercitus sui, & eos qui super equites erant.

29 Sed & de regnis alijs, & de insulis maritimis, venerunt ad eum exercitus conductitij.

D

30 Et erat numerus exercitus eius, centum millia peditum, & viginti millia equitum, & elephanti triginta duo, docti ad prælium.

31 Et venerunt per Idumæam, & applicuerunt ad Bethsuram, & pugnauerunt dies multos, & fecerunt machinas, & exierunt, & succenderunt eas igni, & pugnauerunt viriliter.

32 Et recessit Iudas ab arce, & mouit castra ad Bethzacharam contra castra regis.

33 Et surrexit rex ante lucem, & concitauit exercitus in impetum contra viam Bethzacharam: & comparauerunt se exercitus in prælium, & tubis cecinerunt:

34 Et elephantis ostenderunt sanguinem vuæ & mori, ad acuendos eos in prælium:

35 Et diuiserunt bestias per legiones: & astiterunt singulis elephantis mille viri in loricis concatenatis, & galeæ æreę in capitibus eorum: & quingenti equites ordinati vnicuique bestiæ electi erant.

36 Hi ante tempus vbicumque erat bestia, ibi erant: & quocumque ibat ibant, & non discedebant ab ea.

37 Sed & turres ligneę super eos firmæ protegentes super singulas bestias: & super eas machinæ: & super singulas viri virtutis triginta duo, qui pugnabant desuper, & Indus magister bestiæ.

38 Et residuum equitatum hinc & inde statuit in duas partes, tubis exercitum commouere, & perurgere constipatos in legionibus eius.

E

39 Et vt refulsit sol in clypeos aureos, & æreos, resplenduerunt montes ab eis, & resplenduerunt sicut lampades ignis.

40 Et distincta est pars exercitus regis per montes excelsos, & alia per loca humilia: & ibant cautè & ordinatè.

41 Et commouebantur omnes inhabitantes terram à voce multitudinis, & incessu turbæ, & collisione armorum: erat enim exercitus magnus valdè, & fortis.

42 Et appropiauit Iudas, & exercitus eius in prælium: & ceciderunt de exercitu regis sexcenti viri.

43 Et vidit Eleazar filius Saura vnam de bestijs loricatam loricis regis: & erat eminens super ceteras bestias. & visum est ei quòd in ea esset rex:

44 Et dedit se vt liberaret populum suum, & acquireret sibi nomen æternum.

45 Et cucurrit ad eam audacter in medio legionis, interficiens à dextris & à sinistris, & cadebant ab eo huc atque illuc.

46 Et iuit sub pedes elephantis, & suppo-
suit se ei, & occidit eum: & cecidit in terram super ipsum, & mortuus est illic.

47 Et videntes virtutem regis, & impetum exercitus eius, diuerterunt se ab eis.

48 Castra autem regis ascenderunt contra eos in Ierusalem, & applicuerunt castra regis ad Iudæam & montem Sion. F

49 Et fecit pacem cum his qui erant in Bethsura: & exierunt de ciuitate, quia non erant eis ibi alimenta conclusis, quia sabbata erant terræ.

50 Et comprehendit rex Bethsuram: & & constituit illic custodiam seruare eam.

51 Et conuertit castra ad locum sanctificationis dies multos: & statuit illic balistas, & machinas, & ignis iacula, & tormenta ad lapides iactandos, & spicula, & scorpios ad mittendas sagittas, & fundibula.

52 Fecerunt autem & ipsi machinas aduersus machinas eorum, & pugnauerunt dies multos.

53 Escæ autem non erant in ciuitate, eo quòd septimus annus esset: & qui remanserant in Iudæa de Gentibus, consumpserant reliquias eorum, quę repositæ fuerant.

54 Et remanserunt in sanctis viri pauci, quoniam obtinuerat eos fames: & dispersi sunt vnusquisque in locum suum.

55 Et audiuit Lysias quòd Philippus, quem constituerat rex Antiochus, cùm adhuc viueret, vt nutriret Antiochum filium suum, & regnaret, G

56 Reuersus esset à Perside, & Media, & exercitus qui abierat cum ipso, & quia quærebat suscipere regni negotia:

57 Festinauit ire, & dicere ad regem, & duces exercitus: Deficimus quotidie, & esca nobis modica est, & locus, quem obsidemus, est munitus, & incumbit nobis ordinare de regno.

58 Nunc itaque demus dextras hominibus istis, & faciamus cum illis pacem, & cum omni gente eorum:

59 Et constituamus illis vt ambulent in legitimis suis sicut priùs, propter legitima enim ipsorum, quæ despeximus, irati sunt, & fecerunt omnia hæc.

60 Et placuit sermo in conspectu regis & principum: & misit ad eos pacem facere, & receperunt illam.

61 Et iurauit illis rex, & principes: & exierunt de munitione.

62 Et intrauit rex montem Sion, & vidit munitionem loci: & rupit citiùs iuramentum, quòd iurauit: & mandauit destruere murum in gyro.

63 Et discessit festinanter, & reuersus est Antiocham, & inuenit Philippum dominantem ciuitati: & pugnauit aduersus eum, & occupauit ciuitatem.

CAPVT VII.

Demetrius Seleuci filius, occiſis Antiocho & Lyſia, obtinet regnum patrum ſuorum: qui, accuſato apud ſe Iuda Machabæo, mittit ducem Bacchidem & accuſatorem Alcimum conſtitutum ſacerdotem ad affligendum filios Iſraël: ſed cùm non poſſent aduerſus Iudam prævalere, miſſus eſt a rege Nicanor, qui, vt & priores, cùm dolo nequiret, vt Iudam aggreſſus, ſemel atque iterùm ab eo deuictus eſt, & pręmiſſis ad Deum precibus, cum toto ſuo exercitu occiſus, amputato ipſius capite ac dextera, quam irriſis Iudęorum ſacrificijs ſuperbè contra locum ſanctum extulerat: cuius victorię dies annuus apud Iudęos celebris inſtituitur.

A 1 ANno centeſimo quinquageſimo primo, exijt Demetrius Seleuci filius
ab vrbe Roma, & aſcendit cum paucis
viris in ciuitatem maritimam, & regnauit
illic.
2 Et factum eſt, vt ingreſſus eſt domum
regni patrum ſuorum, comprehendit exercitus
Antiochum & Lyſiam, vt adducerent
eos ad eum.
3 Et res ei innotuit: & ait: Nolite mihi
oſtendere faciem eorum.
4 Et occidit eos exercitus. Et ſedit Demetrius
ſuper ſedem regni ſui:
5 Et venerunt ad eum viri iniqui & impij
ex Iſraël: & Alcimus dux eorum, qui volebat
fieri ſacerdos.
6 Et accuſauerunt populum apud regem,
dicentes: Perdidit Iudas, & fratres eius, omnes
amicos tuos, & nos diſperſit de terra
noſtra.
7 Nunc ergo mitte virum, cui credis, vt
eat, & videat exterminium omne, quod fecit
nobis, & regionibus regis: & puniat omnes
amicos eius, & adiutores eorum.
B 8 Et elegit rex ex amicis ſuis Bacchidem,
qui dominabatur trans flumen magnum in
regno, & fidelem regi: & miſit eum,
9 Vt videret exterminium, quod fecit Iudas:
ſed & Alcimum impium conſtituit in ſacerdotium,
& mandauit ei facere vltionem
in filios Iſraël.
10 Et ſurrexerunt, & venerunt cum exercitu
magno in terram Iuda, & miſerunt nuntios,
& locuti ſunt ad Iudam, & ad fratres
eius, verbis pacificis in dolo.
11 Et non intenderunt ſermonibus eorum:
viderunt enim quia venerunt cum exercitu
magno.
12 Et conuenerunt ad Alcimum & Bacchidem
congregatio ſcribarum requirere
quæ iuſta ſunt:
13 Et primi, Aſſidæi qui erant in filijs Iſraël,
& exquirebant ab eis pacem:
14 Dixerunt enim: Homo ſacerdos de ſemine
Aaron venit, non decipiet nos.
15 Et locutus eſt cum eis verba pacifica: &
iurauit illis, dicens: Non inferemus vobis
malum, neque amicis veſtris.
C 16 Et crediderunt ei: Et comprehendit
ex eis ſexaginta viros, & occidit eos in
vna die, ſecundùm verbum quod ſcriptum
eſt:
17 *Carnes ſanctorum tuorum, & ſanguinem
ipſorum effuderunt in circuitu Ieruſalem,
& non erat qui ſepeliret. * Pſ 78. a. 3.
18 Et incubuit timor & tremor in omnem
populum: quia dixerunt: Non eſt veritas
& iudicium in eis; tranſgreſſi ſunt
enim conſtitutum, & iuſiurandum quod
iurauerunt.
19 Et mouit Bacchides caſtra ab Ieruſalem,
& applicuit in Bethzecha: & miſit, &
comprehendit multos ex eis qui à ſe effugerant,
& quoſdam de populo mactauit, & in
puteum magnum proiecit.
20 Et commiſit regionem Alcimo, & reliquit
cum eo auxilium in adiutorium ipſi. Et
abijt Bacchides ad regem:
21 Et ſatis agebat Alcimus pro principatu
ſacerdotij ſui.
22 Et conuenerunt ad eum omnes, qui
perturbabant populum ſuum, & obtinuerunt
terram Iuda, & fecerunt plagam magnam
in Iſraël.
23 Et vidit Iudas omnia mala quæ fecit D
Alcimus, & qui cum eo erant, filijs Iſraël,
multò plus quàm Gentes.
24 Et exijt in omnes fines Iudææ in circuitu,
& fecit vindictam in viros deſertores,
& ceſſauerunt vltrà exire in regionem.
25 Vidit autem Alcimus quòd præualuit
Iudas, & qui cum eo erant: & cognouit
quia non poteſt ſuſtinere eos; & regreſſus
eſt ad regem, & accuſauit eos multis criminibus.
26 *Et miſit rex Nicanorem, vnum ex * 2. Mach 15. a. 1.
principibus ſuis nobilioribus, qui erat inimicitias
exercens contra Iſraël: & mandauit
ei euertere populum.
27 Et venit Nicanor in Ieruſalem cum
exercitu magno, & miſit ad Iudam & ad fratres
eius verbis pacificis cum dolo,
28 Dicens: Non ſit pugna inter me & vos:
veniam cum viris paucis, vt videam facies
veſtras cum pace.
29 Et venit ad Iudam, & ſalutauerunt ſe
inuicem pacificè: & hoſtes parati erant rapere
Iudam.
30 Et innotuit ſermo Iudæ, quoniam E
cum dolo venerat ad eum: & conterritus
eſt ab eo, & ampliùs noluit videre faciem
eius.
31 Et cognouit Nicanor quoniam denudatum
eſt conſilium eius: & exiuit obuiam
Iudæ in pugnam iuxta Capharſalama.
32 Et ceciderunt de Nicanoris exercitu ferè
quinque millia viri, & fugerunt in ciuitatem
Dauid.
33 Et poſt hæc verba aſcendit Nicanor
in montem Sion: & exierunt de ſacerdotibus
populi ſalutare eum in pace, & demonſtrare
ei holocautomata, quæ offerebantur
pro rege.
34 Et irridens ſpreuit eos, & polluit: &
locutus eſt ſuperbè,
35 Et iurauit cum ira, dicens: Niſi traditus
fuerit Iudas, & exercitus eius in manus
meas, continuò cùm regreſſus fuero

in

in pace, succendam domum istam.
36 Et exijt cum ira magna: & intrauerunt
sacerdotes, & steterunt ante faciem altaris,
& templi, & flentes dixerunt.
37 Tu Domine elegisti domum istam ad
inuocandum nomen tuum in ea, vt esset do-
mus orationis & obsecrationis populo tuo.
F 38 Fac vindictam in homine isto, & exer-
citu eius, & cadant in gladio: memento
blasphemias eorum, & ne dederis vt perma-
neant.
39 Et exijt Nicanor ab Ierusalem, & ca-
stra applicuit ad Bethoron: & occurrit illi
exercitus Syriæ.
40 Et Iudas applicuit in Adarsa cum tribus
millibus viris: & orauit Iudas, & dixit:
41 *Qui missi erant à rege Sennacherib,
Domine, quia blasphemauerunt te, exijt An-
gelus, & percussit ex eis centum octoginta
quinque millia:
42 Sic contere exercitum istum in conspe-
ctu nostro hodie: & sciant cęteri quia malè
locutus est super sancta tua: & iudica illum
secundùm malitiam illius.

*4. Reg. 19 g. 35. Tob. 1. d. 21. Eccl. 48. d. 24 Isaiæ 57. 8 36 2. Machab. 8. c 19

G

43 Et commiserunt exercitus prælium ter-
tiadecima die mensis Adar: & contrita sunt
castra Nicanoris, & cecidit ipse primus in
prælio.
44 Vt autem vidit exercitus eius quia ce-
cidisset Nicanor, proiecerunt arma sua, &
fugerunt.
45 Et persecuti sunt eos viam vnius diei,
ab Adazer vsquequò veniatur in Gazara, &
tubis cecinerunt post eos cum significatio-
nibus:
46 Et exierunt de omnibus castellis Iudææ
in circuitu, & ventilabant eos cornibus, &
conuertebantur iterùm ad eos, & ceciderunt omnes gladio, & non est relictus ex eis
nec vnus.
47 Et acceperunt spolia eorum in prędam:
& caput Nicanoris amputauerunt, & dexte-
ram eius, quam extenderat superbè, & attu-
lerunt & suspenderunt contra Ierusalem.
48 Et lætatus est populus valdè, & egerunt
diem illam in lætitia magna.
49 Et constituit agi omnibus annis diem
istam, tertiadecima die mensis Adar.
50 Et siluit terra Iuda dies paucos.

CAPVT VIII.

Iudas, audita celeberrima Romanorum fama ac virtute quę hic recitantur, missis nuntijs fœdus cùm illis percutit, vt ipsorum præsidio Iudęi à Gręcorum iugo liberentur: Romani autem Iudę remittunt icti fœderis rescriptum in tabulis æreis sculptum, quod hic refertur.

A 1 ET audiuit Iudas nomen Romanorum,
quia sunt potentes viribus, & acquie-
scunt ad omnia, quæ postulantur ab eis: &
quicumque accesserunt ad eos, statuerunt
cum eis amicitias, & quia sunt potentes vi-
ribus.
2 Et audierunt prælia eorum, & virtutes
bonas quas fecerunt in Galatia, quia obti-
nuerunt eos, & duxerunt sub tributum:
3 Et quanta fecerunt in regione Hispaniæ,
& quòd in potestatem redegerunt metalla
argenti & auri, quæ illic sunt, & possederunt
omnem locum consilio suo, & patientia:
4 Locaque quæ longè erant valdè ab eis, &
reges qui superuenerant eis ab extremis ter-
ræ, contriuerunt, & percusserunt eos plaga
magna: cęteri autem dant eis tributum om-
nibus annis.
5 Et Philippum & Persen Ceteorum re-
gem, & cœteros qui aduersum eos arma tu-
lerant, contriuerunt in bello, & obtinue-
runt eos:
6 Et Antiochum magnum regem Asiæ,
qui eis pugnam intulerat, habens centum
viginti elephantos, & equitatum, & currus,
& exercitum magnum valdè contritum
ab eis.
7 Et quia ceperunt eum viuum, & statue- B
runt ei vt daret ipse, & qui regnarent post
ipsum, tributum magnum, & daret obsides,
& constitutum.
8 Et regionem Indorum, & Medos, & Ly-
dos, de optimis regionibus eorum: & acce-
ptas ab eis dederunt Eumeni regi.
9 Et quia qui erant apud Helladam, vo-
luerunt ire, & tollere eos: & innotuit ser-
mo his,
10 Et miserunt ad eos ducem vnum, &
pugnauerunt contra illos, & ceciderunt ex
eis multi, & captiuas duxerunt vxores eorum
possederunt, & destruxerunt muros eorum,
& in seruitutem illos redegerunt vsque in
hunc diem:
11 Et residua regna, & insulas, quæ ali-
quando restiterant illis, exterminauerunt, &
in potestatem redegerunt.
12 Cum amicis autem suis & qui in
ipsis requiem habebant, conseruauerunt
amicitiam, & obtinuerunt regna, quæ
erant proxima, & quæ erant longè: quia
quicumque audiebant nomen eorum, time-
bant eos.
13 Quibus verò vellent auxilio esset vt re-
gnarent, regnabant: quos autem vellent re-
gno deturbabant: & exaltati sunt valdè.
14 Et in omnibus istis nemo portabat dia- C
dema, nec induebatur purpura, vt magnifi-
caretur in ea.
15 Et quia curiam fecerunt sibi, & quoti-
die consulebant trecentos viginti, consilium
agentes semper de multitudine, vt quæ digna
sunt, gerant:
16 Et committunt vni homini magi-
stratum suum per singulos annos domi-
nari vniuersæ terræ suæ: & omnes obe-
diunt vni, & non est inuidia, neque ze-
lus inter eos.
17 Et elegit Iudas Eupolemum, fi-
lium Ioannis, filij Iacob, & Iasonem,
filium Eleazari, & misit eos Romam con-
stituere cum illis amicitiam, & socie-
tatem:
18 Et vt auferrent ab eius iugum Græco-
rum, quia viderunt quòd in seruitutem pre-
merent regnum Israël.
19 Et abierunt Romam viam multam
valdè, & introierunt curiam, & dixe-
runt:

20 Iudas Machabæus,& fratres eius,& populus Iudæorum miserunt nos ad vos statuere vobiscum societatem & pacem , & conscribere nos socios & amicos vestros.

21 Et placuit sermo in conspectu eorum.

22 Et hoc rescriptum est, quod rescripserunt in tabulis æreis, & miserunt in Ierusalem, vt esset apud eos ibi memoriale pacis & societatis.

D 23 BENE SIT ROMANIS, & genti Iudæorum, in mari & in terra in æternum: gladiusque & hostis procul sit ab eis.

24 Quòd si institerit bellum Romanis priùs, aut omnibus socijs eorum in omni dominatione eorum:

25 Auxilium feret gens Iudæorum, prout tempus dictauerit, corde pleno:

26 Et præliantibus non dabunt , neque subministrabunt triticum, arma, pecuniam, naues , sicut placuit Romanis : & custodient mandata eorum , nihil ab eis accipientes.

27 Similiter autem & si genti Iudæorum priùs acciderit bellum , adiuuabunt Romani ex animo , prout eis tempus permiserit:

28 Et adiuuantibus non dabitur triticum, arma, pecunia, naues, sicut placuit Romanis, & custodient mandata eorum absque dolo.

29 Secundùm hæc verba constituerunt Romani populo Iudæorum.

30 Quòd si post hæc verba hi aut illi addere aut demere ad hæc aliquid voluerint , facient ex proposito suo: & quæcumque addiderint, vel dempserint, rata erunt.

31 Sed & de malis, quæ Demetrius rex fecit in eos, scripsimus ei, dicentes: Quare grauasti iugum tuum super amicos nostros, & socios Iudæos?

32 Si ergo iterùm adierint nos, aduersum te faciemus illis iudicium , & pugnabimus tecum mari, terraque.

CAPVT IX.

Bacchide & Alcimo contra Iudam missis à Demetrio: Iudas minimo exercitu fortissimè ressistens occiditur, ac lugetur: grauiterque afflictis pijs Israelitis frater ipsius Ionathas in eius locum sufficitur: qui ob fratris Ioannis mortem percutit filios Iambri in nuptijs: rursumque percussis de Bacchidis exercitu mille viris; Alcimus ob impia in locum sanctum opera percussus à Deo paralysi, mortuus est: sed & Bacchides cùm nec dolo nec vi posset Ionathan perdere, inito cum eo fœdere discessit, nec ampliùs in Iudæam reuersus est.

A 1 INtereà vt audiuit Demetrius, quia cecidit Nicanor , & exercitus eius in prælio , apposuit Bacchidem & Alcimum rursum mittere in Iudæam, & dextrum cornu cum illis.

2 Et abierunt viam, quę ducit in Galgala, & castra posuerunt in Masaloth , quæ est in Arbellis; & occupauerunt eam , & peremerunt animas hominum multas.

3 In mense primo anni centesimi & quinquagesimi secundi, applicuerunt exercitum ad Ierusalem:

4 Et surrexerunt , & abierunt in Beream viginti millia virorum, & duo millia equitum.

5 Et Iudas posuerat castra in Laisa, & tria millia viri electi cum eo:

6 Et viderunt multitudinem exercitus quia multi sunt, & timuerunt valdè: & multi subtraxerunt se de castris, & non remanserunt ex eis nisi octingenti viri.

7 Et vidit Iudas quòd defluxit exercitus suus, & bellum perurgebat eum , & confractus est corde , quia non habebat tempus congregandi eos, & dissolutus est.

8 Et dixit his qui residui erant: Surgamus, & eamus ad aduersarios nostros , si poterimus pugnare aduersus eos.

9 Et auertebant eum, dicentes: Non poterimus: sed liberemus animas nostras modò, & reuertamur ad fratres nostros, & tunc pugnabimus aduersus eos: nos autem pauci sumus.

10 Et ait Iudas: Absit istam rem facere vt B
fugiamus ab eis: & si appropiauit tempus nostrum, moriamur in virtute propter fratres nostros, & non inferamus crimen gloriæ nostræ.

11 Et mouit exercitus de castris, & steterunt illis obuiam: & diuisi sunt equites in duas partes, & fundibularij & sagittarij præibant exercitum, & primi certaminis omnes potentes,

12 Bacchides autem erat in dextro cornu, & proximauit legio ex duabus partibus, & clamabant tubis:

13 Exclamauerunt autem & hi, qui erant ex parte Iudæ, etiam ipsi, & commota est terra à voce exercituum: & commissum est prelium à manè vsque ad vesperam.

14 Et vidit Iudas , quòd firmior est pars exercitus Bacchidis in dextris, & conuenerunt cum ipso omnes constantes corde:

15 Et contrita est dextera pars ab eis, & persecutus est eos vsque ad montem Azoti.

16 Et qui in sinistro cornu erant, viderunt quòd contritum est dextrum cornu, & secuti sunt post Iudam, & eos qui cum ipso erant, à tergo:

17 Et ingrauatum est prælium , & ceciderunt vulnerati multi ex his & ex illis.

18 Et Iudas cecidit, & cęteri fugerunt.

19 Et Ionathas & Simon tulerunt Iu- C
dam fratrem suum , & sepelierunt eum in sepulchro patrum suorum in ciuitate Modin.

20 Et fleuerunt eum omnis populus Israël planctu magno , & lugebant dies multos,

21 Et dixerunt : Quomodo cecidit potens , qui saluum faciebat populum Israël!

22 Et cætera verba bellorum Iudæ , & virtutum quas fecit , & magnitudinis eius, non sunt descripta: multa enim erant valdè.

23 Et factum est post obitum Iudæ emerserunt iniqui in omnibus finibus Israël ,

& exorti sunt omnes qui operabantur iniquitatem.
24 In diebus illis facta est fames magna
valdè, & tradidit se Bacchidi omnis regio eorum cum ipsis.
25 Et elegit Bacchides viros impios, &
constituit eos dominos regionis:
26 Et exquirebant, & perscrutabantur amicos Iudæ, & adducebant eos ad Bacchidem, & vindicabat in illos, & illudebat.
27 Et facta est tribulatio magna in Israël,
qualis non fuit ex die, qua non est visus propheta in Israël.
28 Et congregati sunt omnes amici Iudæ,
& dixerunt Ionathæ:
29 Ex quo frater tuus Iudas defunctus est,
vir similis ei non est, qui exeat contra inimicos nostros, Bacchidem, & eos qui inimici sunt gentis nostræ.
30 Nunc itaque te hodie elegimus esse pro
eo nobis in principem, & ducem ad bellandum bellum nostrum.
31 Et suscepit Ionathas tempore illo
principatum, & surrexit loco Iudæ fratris sui.
32 Et cognouit Bacchides, & quærebat
eum occidere.
D 33 Et cognouit Ionathas, & Simon frater
eius, & omnes qui cum eo erant: & fugerunt in desertum Thecuæ, & consederunt ad aquam lacus Asphar.
34 Et cognouit Bacchides, & die sabbatorum venit ipse, & omnis exercitus eius, trans Iordanem.
35 Et Ionathas misit fratrem suum ducem
populi, & rogauit Nabuthæos amicos suos, vt commodarent illis apparatum suum, qui erat copiosus.
36 Et exierunt filij Iambri ex Madaba, &
comprehenderunt Ioannem, & omnia quæ habebat, & abierunt habentes ea.
37 Post hæc verba, renuntiatum est Ionathæ, & Simoni fratri eius, quia filij Iambri faciunt nuptias magnas, & ducunt sponsam ex Madaba, filiam vnius de magnis principibus Chanaan, cum ambitione magna,
38 Et recordati sunt sanguinis Ioannis
fratris sui: & ascenderunt, & absconderunt se sub tegumento montis.
39 Et eleuauerunt oculos suos, & viderunt: & ecce tumultus, & apparatus multus, & sponsus processit, & amici eius, & fratres eius, obuiam illis cum tympanis & musicis, & armis multis.
40 Et surrexerunt ad eos ex insidijs, & occiderunt eos, & ceciderunt vulnerati multi, & residui fugerunt in montes: & acceperunt omnia spolia eorum:
41 Et conuersæ sunt nuptiæ in luctum, &
vox musicorum ipsorum in lamentum.
42 Et vindicauerunt vindictam sanguinis fratris sui: & reuersi sunt ad ripam Iordanis.
E 43 Et audiuit Bacchides, & venit die sabbatorum vsque ad oram Iordanis in virtute magna.
44 Et dixit ad suos Ionathas: Surgamus, &
pugnemus contra inimicos nostros: non est enim hodie sicut heri & nudiustertius.
45 Ecce enim bellum ex aduerso, aqua
verò Iordanis hinc & inde, & ripæ, & paludes, & saltus: & non est locus diuertendi.
46 * Nunc ergo clamate in cælum, vt liberemini de manu inimicorum vestrorum. * 2. Par. 20 a. 3.
Et commissum est bellum.
47 Et extendit Ionathas manum suam
percutere Bacchidem, & diuertit ab eo retro:
48 Et dissilijt Ionathas, & qui cum eo
erant, in Iordanem, & transnatauerunt ad eos Iordanem.
49 Et ceciderunt de parte Bacchidis die
illa mille viri. Et reuersi sunt in Ierusalem,
50 Et ædificauerunt ciuitates munitas in
Iudæa, munitionem, quæ erat in Iericho, & in Ammaum, & in Bethoron, & in Bethel, & Thamnata, & Phara, & Thopo muris excelsis, & portis, & seris.
51 Et posuit custodiam in eis, vt inimicitias exercerent in Israël.
52 Et muniuit ciuitatem Bethsuram, &
Gazaram, & arcem, & posuit in eis auxilia, & apparatum escarum:
53 Et accepit filios principum regionis
obsides, & posuit eos in arce in Ierusalem in custodiam.
54 Et anno centesimo quinquagesimo tertio, mense secundo, præcepit Alcimus destrui muros domus sanctæ interioris, & destrui opera prophetarum: & cœpit destruere. F
55 In tempore illo percussus est Alcimus:
& impedita sunt opera illius, & occlusum est os eius, & dissolutus est paralysi, nec vltrà potuit loqui verbum, & mandare de domo sua.
56 Et mortuus est Alcimus in tempore illo cum tormento magno.
57 Et vidit Bacchides quoniam mortuus
est Alcimus: & reuersus est ad regem, & siluit terra annis duobus.
58 Et cogitauerunt omnes iniqui dicentes: Ecce Ionathas, & qui cum eo sunt, in silentio habitant confidenter: nunc ergo adducamus Bacchidem, & comprehendet eos omnes vna nocte.
59 Et abierunt, & consilium ei dederunt.
60 Et surrexit vt veniret cum exercitu
multo: & misit occultè epistolas socijs suis, qui erant in Iudæa, vt comprehenderent Ionathan, & eos qui cum eo erant: sed non potuerunt, quia innotuit eis consilium eorum.
61 Et apprehendit de viris regionis, qui
principes erant malitiæ, quinquaginta viros, & occidit eos:
62 Et secessit Ionathas, & Simon, & qui
cum eo erant, in Bethbessen, quæ est in deserto: & exstruxit diruta eius, & firmauerunt eam.
63 Et cognouit Bacchides, & congre- G

gauit vniuersam multitudinem suam: & his,
qui de Iudæa erant, denuntiauit.
64 Et venit, & castra posuit desuper Beth-
bessen: & oppugnauit eam dies multos, & fe-
cit machinas.
65 Et reliquit Ionathas Simonem fratrem
suum in ciuitate, & exijt in regionem, & ve-
nit cum numero,
66 Et percussit Odaren, & fratres eius,
& filios Phaseron in tabernaculis ipso-
rum; & cœpit cædere, & crescere in vir-
tutibus.
67 Simon verò, & qui cum ipso erant, ex-
ierunt de ciuitate, & succenderunt ma-
chinas,
68 Et pugnauerunt contra Bacchidem, &
contritus est ab eis: & afflixerunt eum valdè,
quoniam consilium eius, & congressus eius
erat inanis.
69 Et iratus contra viros iniquos, qui ei
consilium dederant vt veniret in regionem
ipsorum, multos ex eis occidit: ipse autem
cogitauit cum reliquis abire in regionem
suam.
70 Et cognouit Ionathas, & misit ad eum
legatos componere pacem cum ipso, & red-
dere ei captiuitatem.
71 Et libenter accepit, & fecit secundùm
verba eius, & iurauit se nihil facturum ei
mali omnibus diebus vitæ eius.
72 Et reddidit ei captiuitatem, quam priùs
erat prædatus de terra Iuda: & conuersus
abijt in terram suam, & non apposuit am-
pliùs venire in fines eius.
73 Et cessauit gladius ex Israël: & habita-
uit Ionathas in Machmas, & cœpit Ionathas
ibi iudicare populum, & exterminauit im-
pios ex Israël.

CAPVT X.

Alexandro Nobilis Antiochi filio occupante Ptolemaida, conatur Demetrius ferire fœdus cum Ionatha, semel ac iterùm plurima pollicens: at ille prælegit oblatas ab Alexandro amicitias; qui Alexander, deuicto occisoque Demetrio, ducit vxorem Cleopatram Ptolemæi regis Ægypti filiam, plurimùm Ionathan honorans: porrò Apollonium ducem iunioris Demetrij deuicit Ionathas, succensa Azoto & templo Dagon: rursumque ab Alexandro honoratur data sibi Accaron ac fibula aurea.

A 1 ET anno centesimo sexagesimo ascendit
Alexander Antiochi filius, qui co-
gnominatus est Nobilis: & occupauit Pto-
lemaidam: & receperunt eum, & regna-
uit illic.
2 Et audiuit Demetrius rex, & congrega-
uit exercitum copiosum valdè, & exiuit ob-
uiam illi in prælium.
3 Et misit Demetrius epistolam ad Iona-
than verbis pacificis, vt magnificaret eum.
4 Dixit enim: Anticipemus facere pacem
cum eo, priusquam faciat cum Alexandro
aduersum nos:
5 Recordabitur enim omnium malorum,
quæ fecimus in eum, & in fratrem eius, & in
gentem eius.
6 Et dedit ei potestatem congregandi e-
xercitum, & fabricare arma, & esse ipsum
socium eius: & obsides, qui erant in arce, ius-
sit tradi ei.
7 Et venit Ionathas in Ierusalem, & legit
epistolas in auditu omnis populi, & eorum
qui in arce erant.
8 Et timuerunt timore magno, quoniam
audierunt quòd dedit ei rex potestatem con-
gregandi exercitum.
9 Et traditi sunt Ionathæ obsides, & red-
didit eos parentibus suis:
10 Et habitauit Ionathas in Ierusalem, &
cœpit ædificare & innouare ciuitatem.
11 Et dixit facientibus opera, vt extrue-
rent muros, & montem Sion in circuitu la-
pidibus quadratis ad munitionem: & ita fe-
cerunt.
12 Et fugerunt alienigenæ, qui erant in
munitionibus, quas Bacchides ædificaue-
rat:
13 Et reliquit vnusquisque locum suum,
& abijt in terram suam:
14 Tantùm in Bethsura remanserunt ali-
qui, ex his qui reliquerant legem & præcepta
Dei: erat enim hæc eis ad refugium.
15 Et audiuit Alexander rex promissa, B
quæ promisit Demetrius Ionathæ: & nar-
rauerunt ei prælia, & virtutes, quas ipse
fecit, & fratres eius, & labores, quos labora-
uerunt.
16 Et ait: Numquid inueniemus aliquem
virum talem? & nunc faciemus eum ami-
cum, & socium nostrum.
17 Et scripsit epistolam, & misit ei secun-
dùm hæc verba, dicens:
18 Rex Alexander fratri Ionathæ salu-
tem.
19 Audiuimus de te, quòd vir potens sis
viribus, & aptus es vt sis amicus noster:
20 Et nunc constituimus te hodie sum-
mum sacerdotem gentis tuæ, & vt amicus vo-
ceris regis, (& misit ei purpuram, & coro-
nam auream) & quæ nostra sunt sentias no-
biscum, & conserues amicitias ad nos.
21 Et induit se Ionathas stola sancta septi-
mo mense, anno centesimo sexagesimo, in
die solemni scenopegiæ: & congregauit exer-
citum, & fecit arma copiosa.
22 Et audiuit Demetrius verba ista, &
contristatus est nimis, & ait:
23 Quid hoc fecimus, quòd præoccupauit
nos Alexander apprehendere amicitiam Iu-
dæorum ad munimen sui?
24 Scribam & ego illis verba deprecato-
ria, & dignitates, & dona: vt sint mecum in
adiutorium.
25 Et scripsit eis hæc verba: Rex Deme-
trius genti Iudæorum salutem:
26 Quoniam seruastis ad nos pactum, &
mansistis in amicitia nostra, & non accessi-
stis ad inimicos nostros, audiuimus, & gauisi
sumus.
27 Et nunc perseuerate adhuc conseruare
ad nos fidem, & retribuemus vobis bona
pro his quæ fecistis nobiscum:
28 Et remittemus vobis præstationes mul-
tas, & dabimus vobis donationes.

29 Et nunc absoluo vos & omnes Iudæos
à tributis,& pretia salis indulgeo,& coronas
remitto, & tertias seminis:
30 Et dimidiam partem fructus ligni,quod
est portionis meæ, relinquo vobis ex hodier-
no die, & deinceps, ne accipiatur à terra Iu-
da,& à tribus ciuitatibus,quæ additæ sunt illi
ex Samaria & Galilæa, ex hodierna die & in
totum tempus:
31 Et Ierusalem sit sancta, & libera cum
finibus suis: & decimæ & tributa ipsius
sint.
32 Remitto etiam potestatem arcis, quæ
est in Ierusalem: & do eam summo sacerdo-
ti, vt constituat in ea viros quoscumque ipse
elegerit, qui custodiant eam.
33 Et omnem animam Iudæorum,quæ ca-
ptiua est à terra Iuda in omni regno meo,re-
linquo liberam gratis, vt omnes à tributis
soluantur,etiam pecorum suorum.
34 Et omnes dies solemnes, & sabbata, &
neomeniæ, & dies decreti, & tres dies ante
diem solemnem, & tres dies post diem so-
lemném, sicut omnes immunitatis & remis-
sionis omnibus Iudæis, qui sunt in regno
meo:
35 Et nemo habebit potestatem agere ali-
quid, & mouere negotia aduersus aliquem
illorum,in omni causa.
36 Et ascribantur ex Iudæis in exercitu re-
gis ad triginta millia virorum, & dabuntur
illis copiæ vt oportet omnibus exercitibus
regis, & ex eis ordinabuntur qui sint in mu-
nitionibus regis magni:
37 Et ex his constituentur super negotia
regni, quæ aguntur ex fide, & principes sint
ex eis & ambulent in legibus suis, sicut præ-
cepit rex in terra Iuda.
D 38 Et tres ciuitates,quæ additæ sunt Iudææ
ex regione Samariæ, cum Iudæa reputentur:
vt sint sub vno, & non obediant alij potesta-
ti, nisi summi sacerdotis:
39 Ptolemaida, & confines eius, quas dedi
donum sanctis,qui sunt in Ierusalem, ad ne-
cessarios sumptus sanctorum.
40 Et ego do singulis annis quindecim
millia siclorum argenti de rationibus regis,
quæ me contingunt:
41 Et omne quod reliquum fuerit, quod
non reddiderant qui super negotia erant an-
nis prioribus, ex hoc dabunt in opera do-
mus.
42 Et super hæc quinque millia siclorum
argenti, quæ accipiebant de sanctorum ra-
tione per singulos annos: & hæc ad sacerdo-
tes pertineant, qui ministerio funguntur.
43 Et quicumque confugerint in tem-
plum, quod est Ierosolymis, & in omnibus
finibus eius, obnoxij regi in omni negotio
dimittantur, & vniuersa, quæ sunt eis in re-
gno meo, libera habeant.
44 Et ad ædificanda vel restauranda opera
sanctorum, sumptus dabuntur de ratione
regis:
45 Et ad extruendos muros Ierusalem, &
communiendos in circuitu,sumptus dabun-
tur de ratione regis,& ad construendos mu-
ros in Iudæa.

46 Vt audiuit autem Ionathas & populus
sermones istos, * non crediderunt eis, nec * Sup.7.b.11.
receperunt eos: quia recordati sunt malitiæ
magnæ, quam fecerat in Israël, & tribulaue-
rat eos valdè.
47 Et complacuit eis in Alexandrum,
quia ipse fuerat eis princeps sermonum pa-
cis, & ipsi auxilium ferebant omnibus
diebus.
48 Et congregauit rex Alexander exerci-
tum magnum, & admouit castra contra De-
metrium.
49 Et commiserunt prælium duo reges, &
fugit exercitus Demetrij, & insecutus est
eum Alexander, & incubuit super eos.
50 Et inualuit prælium nimis, donec occi-
dit sol: & cecidit Demetrius in die illa.
51 Et misit Alexander ad Ptolemæum re- E
gem Ægypti legatos secundùm hæc verba,
dicens:
52 Quoniam regressus sum in regnum
meum, & sedi in sede patrum meorum, &
obtinui principatum, & contriui Deme-
trium, & possedi regionem nostram,
53 Et commisi pugnam cum eo, & contri-
tus est ipse,& castra eius à nobis; & sedimus
in sede regni eius:
54 Et nunc statuamus ad inuicem amici-
tiam: & da mihi filiam tuam vxorem, & ego
ero gener tuus, & dabo tibi dona, & ipsi,
digna te.
55 Et respondit rex Ptolemæus, dicens:
Felix dies in qua reuersus es ad terram pa-
trum tuorum, & sedisti in sede regni eo-
rum.
56 Et nunc faciam tibi quod scripsisti:
sed occurre mihi Ptolemaidam, vt videa-
mus inuicem nos, & spondeam tibi sicut
dixisti.
57 Et exiuit Ptolemæus de Ægypto, ipse,
& Cleopatra filia eius, & venit Ptolemai-
dam, anno centesimo sexagesimo secundo.
58 Et occurrit ei Alexander rex, & de-
dit ei Cleopatram filiam suam: & fecit nu-
ptias eius Ptolemaidæ, sicut reges, in ma-
gna gloria.
59 Et scripsit rex Alexander Ionathæ, vt
veniret obuiam sibi.
60 Et abijt cum gloria Ptolemaidam, &
occurrit ibi duobus regibus,& dedit illis ar-
gentum multum,& aurum,& dona: & inue-
nit gratiam in conspectu eorum.
61 Et conuenerunt aduersus eum viri
pestilentes ex Israël, viri iniqui interpellan-
tes aduersus eum: & non intendit ad eos
rex.
62 Et iussit spoliari Ionathan vestibus
suis,& indui eum purpura:& ita fecerunt. Et
collocauit eum rex sedere secum.
63 Dixitque principibus suis: Exite cum
eo in medium ciuitatis: & prædicate, vt
nemo aduersus eum interpellet de vllo ne-
gotio, nec quisquam ei molestus sit de vlla
ratione.
64 Et factum est, vt viderunt qui inter- F
pellabant gloriam eius, quæ prædicaba-
tur, & opertum eum purpura, fugerunt
omnes:

65 Et

65 Et magnificauit eum rex, & scripsit eum inter primos amicos, & posuit eum ducem, & participem principatus.

66 Et reuersus est Ionathas in Ierusalem cum pace, & lætitia.

67 In anno centesimo sexagesimoquinto, venit Demetrius filius Demetrij à Creta in terram patrum suorum.

68 Et audiuit Alexander rex, & contristatus est valdè, & reuersus est Antiochiam.

69 Et constituit Demetrius rex Apollonium ducem, qui præerat Cœlesyriæ: & congregauit exercitum magnum, & accessit ad Iamniam: & misit ad Ionathan summum sacerdotem,

70 Dicens: Tu solus resistis nobis: ego autem factus sum in derisum, & in opprobrium, propterea quia tu potestatem aduersum nos exerces in montibus.

71 Nunc ergo si confidis in virtutibus tuis, descende ad nos in campum, & comparemus illic inuicem: quia mecum est virtus bellorum.

72 Interroga, & disce quis sum ego, & cæteri, qui auxilio sunt mihi, & qui dicunt quia non potest stare pes vester ante faciem nostram, quia bis in fugam conuersi sunt patres tui in terra sua:

73 Et nunc quomodo poteris sustinere equitatum & exercitum tantum in campo, vbi non est lapis, neque saxum, neque locus fugiendi?

74 Vt audiuit autem Ionathas sermones Apollonij, motus est animo: & elegit decem millia virorum, & exijt ab Ierusalem, & occurrit ei Simon frater eius in adiutorium:

75 Et applicuerunt castra in Ioppen, & exclusit eum à ciuitate (quia custodia Apollonij Ioppe erat) & oppugnauit eam.

76 Et exterriti qui erant in ciuitate aperuerunt ei, & obtinuit Ionathas Ioppen.

G 77 Et audiuit Apollonius, & admouit tria millia equitum, & exercitum multum.

78 Et abijt Azotum tanquam iter faciens, & statim exijt in campum, eo quòd haberet multitudinem equitum, & confideret in eis. Et insecutus est eum Ionathas in Azotum, & commiserunt prælium.

79 Et reliquit Apollonius in castris mille equites post eos occultè.

80 Et cognouit Ionathas quoniam insidiæ sunt post se, & circuierunt castra eius, & eiecerunt iacula in populum à manè vsque ad vesperam.

81 Populus autem stabat, sicut præceperat Ionathas: & laborauerunt equi eorum.

82 Et eiecit Simon exercitum suum, & commisit contra legionem: equites enim fatigati erant: & contriti sunt ab eo, & fugerunt.

83 Et qui dispersi sunt per campum, fugerunt in Azotum, & intrauerunt in Bethdagon idolum suum, vt ibi se liberarent.

84 Et succendit Ionathas Azotum, & ciuitates quæ erant in circuitu eius, & accepit spolia eorum, & templum Dagon: & omnes, qui fugerunt in illud, succendit igni.

85 Et fuerunt qui ceciderunt gladio, cum his, qui succensi sunt, ferè octo millia virorum.

86 Et mouit inde Ionathas castra, & applicuit ea Ascalonem: & exierunt de ciuitate obuiam illi in magna gloria.

87 Et reuersus est Ionathas in Ierusalem cum suis, habentibus spolia multa.

88 Et factum est, vt audiuit Alexander rex sermones istos, addidit adhuc glorificare Ionathan.

89 Et misit ei fibulam auream, sicut consuetudo est dari cognatis regum. Et dedit ei Accaron, & omnes fines eius, in possessionem.

CAPVT XI.

Mortuo Alexandro, & similiter Ptolemæo qui Alexandri regnum dolo inuaserat: ablata ab eo filia sua & tradita in vxorem Demetrio, hic Demetrius Ionathan honorat datis litteris immunitatis à tributis: Ionathas autem mittit ei auxiliares milites, qui occisis vno die centum millibus, regem à ciuibus Antiochiæ liberarunt, & Antiochiam incenderunt: illo autem fœdus cum Ionatha initum præuaricante, Antiochus filius Alexandri deuicto Demetrio regnans, fœdus init cum Ionatha qui vnà cùm fratre Simone sæpiùs victor euadit aduersus alienigenas.

1 ET rex Ægypti congregauit exercitum, sicut arena quæ est circa oram A
maris, & naues multas: & quærebat obtinere regnum Alexandri dolo, & addere illud regno suo.

2 Et exijt in Syriam verbis pacificis, & aperiebant ei ciuitates, & occurrebant ei: quia mandauerat Alexander rex exire ei obuiam, eo quòd socer suus esset.

3 Cùm autem introiret ciuitatem Ptolemæus, ponebat custodias militum in singulis ciuitatibus.

4 Et vt appropiauit Azoto, ostenderunt ei templum Dagon succensum igni, & Azotum & cætera eius demolita, & corpora proiecta, & eorum qui cæsi erant in bello tumulos, quos fecerant secus viam.

5 Et narrauerunt regi quia hæc fecit Ionathas, vt inuidiam facerent ei: & tacuit rex.

6 Et occurrit Ionathas regi in Ioppen cum gloria, & inuicem se salutauerunt, & dormierunt illic.

7 Et abijt Ionathas cum rege vsque ad fluuium, qui vocatur Eleutherus: & reuersus est in Ierusalem.

8 Rex autem Ptolemæus obtinuit dominium ciuitatum vsque Seleuciam maritimam, & cogitabat in Alexandrum consilia mala.

9 Et misit legatos ad Demetrium, dicens: Veni, componamus inter nos pa- B
ctum, & dabo tibi filiam meam, quam habet Alexander, & regnabis in regno patris tui.

10 Pœnitet enim me, quòd dederim illi filiam meam: quæsiuit enim me occidere.

11 Et vituperauit eum, propterea quòd concupierat regnum eius.
12 Et abstulit filiam suam, & dedit eam Demetrio, & alienauit se ab Alexandro, & manifestatæ sunt inimicitiæ eius.
13 Et intrauit Ptolemæus Antiochiam, & imposuit duo diademata capiti suo, Ægypti & Asiæ.
14 Alexander autem rex erat in Cilicia illis temporibus: quia rebellabant qui erant in locis illis.
15 Et audiuit Alexander, & venit ad eum in bellum: & produxit Ptolemæus rex exercitum, & occurrit ei in manu valida, & fugauit eum.
16 Et fugit Alexander in Arabiam, vt ibi protegeretur: Rex autem Ptolemæus exaltatus est.
17 Et abstulit Zabdiel Arabs caput Alexandri; & misit Ptolemæo.
18 Et rex Ptolemæus mortuus est in die tertia: & qui erant in munitionibus, perierunt ab his qui erant intra castra.
19 Et regnauit Demetrius anno centesimo sexagesimo septimo.
20 In diebus illis congregauit Ionathas eos qui erant in Iudæa, vt expugnarent arcem, quæ est in Ierusalem: & fecerunt contra eam machinas multas.
21 Et abierunt quidam qui oderant gentem suam viri iniqui ad regem Demetrium, & renuntiauerunt ei quòd Ionathas obsideret arcem.
22 Et vt audiuit, iratus est: & statim venit ad Ptolemaidam, & scripsit Ionathæ ne obsideret arcem, sed occurreret sibi ad colloquium festinatò.
C 23 Vt audiuit autem Ionathas, iussit obsidere: & elegit de senioribus Israël, & de sacerdotibus, & dedit se periculo.
24 Et accepit aurum, & argentum, & vestem, & alia xenia multa, & abijt ad regem Ptolemaidam, & inuenit gratiam in conspectu eius,
25 Et interpellabant aduersus eum quidam iniqui ex gente sua.
26 Et fecit ei rex, sicut fecerant ei qui ante eum fuerant: & exaltauit eum in conspectu omnium amicorum suorum,
27 Et statuit ei principatum sacerdotij, & quæcumque alia habuit priùs pretiosa, & fecit eum principem amicorum.
28 Et postulauit Ionathas à rege, vt immunem faceret Iudæam, & tres toparchias, & Samariam, & confines eius: & promisit ei talenta trecenta.
29 Et consensit rex: & scripsit Ionathæ epistolas de his omnibus, hunc modum continentes.
30 Rex Demetrius fratri Ionathæ salutem, & genti Iudæorum.
31 Exemplum epistolæ, quam scripsimus Lastheni parenti nostro de vobis, misimus ad vos vt sciretis:
32 Rex Demetrius Lastheni parenti salutem.
33 Genti Iudæorum, amicis nostris, & conseruantibus quæ iusta sunt apud nos, decreuimus benefacere, propter benignitatem ipsorum, quam erga nos habent.
34 Statuimus ergo illis omnes fines Iudææ, & tres ciuitates, Lydan, & Ramathan, quæ additæ sunt Iudææ ex Samaria, & omnes confines earum, sequestrari omnibus sacrificantibus in Ierosolymis, pro his quæ ab eis priùs accipiebat rex per singulos annos: & pro fructibus terræ & pomorum. D
35 Et alia quæ ad nos pertinebant decimarum & tributorum, ex hoc tempore remittimus eis: & areas salinarum, & coronas quæ nobis deferebantur,
36 Omnia ipsis concedimus: & nihil horum irritum erit ex hoc, & in omne tempus.
37 Nunc ergo curate facere horum exemplum, & detur Ionathæ, & ponatur in monte sancto, in loco celebri.
38 Et videns Demetrius rex quòd siluit terra in conspectu suo, & nihil ei resistit: dimisit totum exercitum suum, vnumquemque in locum suum, excepto peregrino exercitu, quem contraxit ab insulis Gentium: & inimici erant ei omnes exercitus patrum eius.
39 Tryphon autem erat quidam partium Alexandri priùs: & vidit quoniam omnis exercitus murmurabat contra Demetrium, & iuit ad Emalchuel Arabem, qui nutriebat Antiochum filium Alexandri:
40 Et assidebat ei, vt traderet eum ipsi, vt regnaret loco patris sui: & enuntiauit ei quanta fecit Demetrius, & inimicitias exercituum eius aduersus illum. Et mansit ibi diebus multis.
41 Et misit Ionathas ad Demetrium regem, vt eijceret eos, qui in arce erant in Ierusalem, & qui in præsidijs erant: quia impugnabant Israël. E
42 Et misit Demetrius ad Ionathan, dicens: Non hæc tantùm faciam tibi, & genti tuæ, sed gloria illustrabo te, & gentem tuam, cùm fuerit opportunum.
43 Nunc ergo rectè feceris, si miseris in auxilium mihi viros: quia discessit omnis exercitus meus.
44 Et misit ei Ionathas tria millia virorum fortium Antiochiam: & venerunt ad regem, & delectatus est rex in aduentu eorum.
45 Et conuenerunt qui erant de ciuitate, centum viginti millia virorum, & volebant interficere regem.
46 Et fugit rex in aulam: & occupauerunt qui erant de ciuitate, itinera ciuitatis, & cœperunt pugnare.
47 Et vocauit rex Iudæos in auxilium, & conuenerunt omnes simul ad eum, & dispersi sunt omnes per ciuitatem.
48 Et occiderunt in illa die centum millia hominum, & succenderunt ciuitatem, & ceperunt spolia multa in die illa, & liberauerunt regem.
49 Et viderunt qui erant de ciuitate, quòd obtinuissent Iudæi ciuitatem sicut volebant: & infirmati sunt mente sua, &

clamauerunt ad regem cum precibus, dicentes:
50 Da nobis dextras, & cessent Iudæi oppugnare nos & ciuitatem.
F 51 Et proiecerunt arma sua, & fecerunt pacem, & glorificati sunt Iudæi in conspectu regis, & in conspectu omnium qui erant in regno eius, & nominati sunt in regno: & regressi sunt in Ierusalem, habentes spolia multa.
52 Et sedit Demetrius rex in sede regni sui: & siluit terra in conspectu eius.
53 Et mentitus est omnia quæcumque dixit, & abalienauit se à Ionatha, & non retribuit ei secundùm beneficia quæ sibi retribuerat, & vexabat eum valdè.
54 Post hæc autem reuersus est Tryphon, & Antiochus cum eo puer adolescens, & regnauit, & imposuit sibi diadema.
55 Et congregati sunt ad eum omnes exercitus, quos disperserat Demetrius, & pugnauerunt contra eum: & fugit, & terga vertit.
56 Et accepit Tryphon bestias, & obtinuit Antiochiam:
57 Et scripsit Antiochus adolescens Ionathæ, dicens: Constituo tibi sacerdotium, & constituo te super quatuor ciuitates, vt sis de amicis regis.
58 Et misit illi vasa aurea in ministerium, & dedit ei potestatem bibendi in auro, & esse in purpura, & habere fibulam auream:
59 Et Simonem fratrem eius constituit ducem à terminis Tyri vsque ad fines Ægypti.
60 Et exijt Ionathas, & perambulabat trans flumen ciuitates: & congregatus est ad eum omnis exercitus Syriæ in auxilium, & venit Ascalonem, & occurrerunt ei honorificè de ciuitate.
61 Et abijt inde Gazam: & concluserunt se qui erant Gazæ: & obsedit eam, & succendit quæ erant in circuitu ciuitatis, & prædatus est ea.
G. 62 Et rogauerunt Gazenses Ionathan, & dedit illis dexteram: & accepit filios eorum obsides, & misit illos in Ierusalem: & perambulauit regionem vsque Damascum.
63 Et audiuit Ionathas quòd præuaricati sunt principes Demetrij in Cades, quæ est in Galilæa, cum exercitu multo, volentes eum remouere à negotio regni:
64 Et occurrit illis: fratrem autem suum Simonem reliquit intra prouinciam.
65 Et applicuit Simon ad Bethsuram, & expugnabat eam diebus multis, & conclusit eos.
66 Et postulauerunt ab eo dextras accipere, & dedit illis: & eiecit eos inde, & cæpit ciuitatem, & posuit in ea præsidium.
67 Et Ionathas & castra eius applicuerunt ad aquam Genesar, & ante lucem vigilauerunt in campo Asor.
68 Et ecce castra alienigenarum occurrebant in campo, & tendebant ei insidias in montibus: ipse autem occurrit ex aduerso.
69 Insidiæ verò exurrexerunt de locis suis, & commiserunt prælium.
70 Et fugerunt qui erant ex parte Ionathæ omnes, & nemo relictus est eis, nisi Mathathias filius Absolomi, & Iudas filius Calphi, princeps militiæ exercitus.
71 Et scidit Ionathas vestimenta sua, & posuit terram in capite suo, & orauit.
72 Et reuersus est Ionathas ad eos in prælium, & conuertit eos in fugam, & pugnauerunt.
73 Et viderunt qui fugiebant partis illius, & reuersi sunt ad eum, & insequebantur cum eo omnes vsque Cades ad Castra sua, & peruenerunt vsque illuc.
74 Et ceciderunt de alienigenis in die illa tria millia virorum: & reuersus est Ionathas in Ierusalem.

CAPVT XII.

Ionathas cum Romanis ac Spartiatis fœdus reuocat: principes Demetrij ipsum inuadentes fugat: percussisque Arabibus ordinat ædificare præsidia in Iudæa, & muros contra arcem in Ierusalem: sed à Tryphone cupiente regnum Antiochi inuadere, & fingente se amicum, apud Ptolemaida dolo captus est, omnesque qui cum eo erant, interfecti.

1 ET vidit Ionathas quia tempus eum iuuat, & elegit viros, & misit eos Romam, statuere & renouare cum eis amicitiam: A.
2 Et ad Spartiatas, & ad alia loca misit epistolas secundùm eamdem formam.
3 Et abierunt Romam, & intrauerunt curiam, & dixerunt: Ionathas summus sacerdos, & gens Iudæorum miserunt nos, vt renouaremus amicitiam & societatem secundùm pristinum.
4 Et dederunt illis epistolas ad ipsos per loca, vt deducerent eos in terram Iuda cum pace.
5 Et hoc est exemplum epistolarum, quas scripsit Ionathas Spartiatis:
6 Ionathas summus Sacerdos, & seniores gentis, & sacerdotes, & reliquus populus Iudæorum, Spartiatis fratribus salutem.
7 Iampridem missæ erant epistolæ ad Oniam summum sacerdotem ab Ario, qui regnabat apud vos, quoniam estis fratres nostri, sicut rescriptum continet, quod subiectum est. B.
8 Et suscepit Onias virum, qui missus fuerat, cum honore: & accepit epistolas, in quibus significabatur de societate & amicitia.
9 Nos, cùm nullo horum indigeremus, habentes solatio sanctos libros, qui sunt in manibus nostris,
10 Maluimus mittere ad vos renouare fraternitatem, & amicitiam, ne forte alieni efficiamur à vobis: multa enim tempora transierunt, ex quo misistis ad nos.
11 Nos ergo in omni tempore sine intermissione in diebus solemnibus, & cæteris quibus oportet, memores sumus vestri in

sacri-

sacrificijs quæ offerimus, & in obseruationibus, sicut fas est & decet meminisse fratrum.

12 Lætamur itaque de gloria vestra.

13 Nos autem circumdederunt multæ tribulationes, & multa prælia, & impugnauerunt nos reges, qui sunt in circuitu nostro.

14 Noluimus ergo vobis molesti esse, neque cæteris socijs & amicis nostris, in his

C prælijs.

15 Habuimus enim de cælo auxilium, & liberati sumus nos, & humiliati sunt inimici nostri.

16 Elegimus itaque Numenium Antiochi filium, & Antipatrem Iasonis filium, & misimus ad Romanos renouare cum eis amicitiam & societatem pristinam.

17 Mandauimus itaque eis vt veniant etiam ad vos, & salutent vos: & reddant vobis epistolas nostras de innouatione fraternitatis nostræ.

18 Et nunc benefacietis respondentes nobis ad hæc.

19 Et hoc est rescriptum epistolarum, quod miserat Oniæ:

20 Arius, rex Spartiatarum, Oniæ sacerdoti magno salutem.

21 Inuentum est in scriptura de Spartiatis & Iudæis, quoniam sunt fratres, & quòd sunt de genere Abraham.

22 Et nunc ex quo hæc cognouimus, benefacitis scribentes nobis de pace vestra.

23 Sed & nos rescripsimus vobis: Pecora nostra, & possessiones nostræ, vestræ sunt: & vestræ, nostræ: mandauimus itaque hæc nuntiari vobis.

24 Et audiuit Ionathas, quoniam regressi sunt principes Demetrij cum exercitu multo suprà quàm priùs, pugnare aduersus eum.

D 25 Et exijt ab Ierusalem, & occurrit eis in Amathite regione: non enim dederat eis spatium vt ingrederentur regionem eius.

26 Et misit speculatores in castra eorum: & reuersi renuntiauerunt quod constituunt superuenire illis nocte.

27 Cùm occidisset autem sol, præcepit Ionathas suis vigilare, & esse in armis paratos ad pugnam tota nocte, & posuit custodes per circuitum castrorum.

28 Et audierunt aduersarij quòd paratus est Ionathas cum suis in bello: & timuerunt, & formidauerunt in corde suo: & accenderũt focos in castris suis.

29 Ionathas autem, & qui cum eo erant, non cognouerunt vsque manè: videbant autem luminaria ardentia:

30 Et secutus est eos Ionathas, & non comprehendit eos: transierant enim flumen Eleutherum.

31 Et diuertit Ionathas ad Arabas, qui vocantur Zabadæi, & percussit eos, & accepit spolia eorum.

E 32 Et iunxit, & venit Damascum, & perambulabat omnem regionem illam.

33 Simon autem exijt, & venit vsque ad Ascalonem, & ad proxima præsidia: & declinauit in Ioppen, & occupauit eam.

(34 Audiuit enim quòd vellent præsidium tradere partibus Demetrij) & posuit ibi custodes vt custodirent eam.

35 Et reuersus est Ionathas, & conuocauit seniores populi, & cogitauit cum eis ædificare præsidia in Iudæa,

36 Et ædificare muros in Ierusalem, & exaltare altitudinem magnam inter medium arcis & ciuitatis, vt separaret eam à ciuitate, vt esset ipsa singulariter, & neque emant, neque vendant.

37 Et conuenerunt, vt ædificarent ciuitatem: & cecidit murus, qui erat super torrentem ab ortu solis, & reparauit eum, qui vocatur Capheteta.

38 Et Simon ædificauit Adiada in Sephela, & muniuit eam, & imposuit portas & seras.

39 Et cùm cogitasset Tryphon regnare F
Asiæ, & assumere diadema, & extendere manum in Antiochum regem:

40 Timens ne fortè non permitteret eum Ionathas, sed pugnaret aduersus eum, quærebat comprehendere eum, & occidere. Et exurgens abijt in Bethsan.

41 Et exiuit Ionathas obuiàm illi cum quadraginta millibus virorum electorum in prælium, & venit Bethsan.

42 Et vidit Tryphon quia venit Ionathas cum exercitu multo vt extenderet in eum manus, timuit.

43 Et excepit eum cum honore, & commendauit eum omnibus amicis suis, & dedit ei munera, & præcepit exercitibus suis vt obedirent ei, sicut sibi.

44 Et dixit Ionathæ: Vt quid vexasti vniuersum populum, cùm bellum nobis non sit?

45 Et nunc remitte eos in domos suas: elige autem tibi viros paucos, qui tecum sint, & veni mecum Ptolemaidam, & tradam eam tibi, & reliqua præsidia, & exercitum, & vniuersos præpositos negotij, & conuersus abibo: propterea enim veni.

46 Et credidit ei, & fecit sicut dixit: & dimisit exercitum, & abierunt in terram Iuda.

47 Retinuit autem secum tria millia virorum: ex quibus remisit in Galilæam duo millia, mille autem venerunt cum eo.

48 Vt autem intrauit Ptolemaidam Io- G
nathas, clauserunt portas ciuitatis Ptolemenses: & comprehenderunt eum: & omnes qui cum eo intrauerant, gladio interfecerunt.

49 Et misit Tryphon exercitum & equites in Galilæam, & in campum magnum, vt perderent omnes socios Ionathæ.

50 At illi cùm cognouissent quia comprehensus est Ionathas, & perijt, & omnes qui cum eo erant hortati sunt semetipsos, & exierunt parati in prælium.

51 Et videntes hi, qui insecuti fuerant, quia pro anima res est illis, reuersi sunt:

52 Illi autem venerunt omnes cum pace in terram Iuda. Et planxerunt Ionathan, & eos

qui cum ipso fuerant valdè: & luxit Israël luctu magno.

53 Et quæsierunt omnes gentes, quæ erant in circuitu eorum, conterere eos; dixerunt enim:

54 Non habent principem, & adiuuantem: nunc ergo expugnemus illos, & tollamus de hominibus memoriam eorum.

CAPVT XIII.

Suscepto Simon principatu pro fratre Ionatha misit petitam à Tryphone pecuniam, vnà cum filiis Ionathæ, ad eius redemptionem: Tryphon autem, accepta pecunia, patrem occidit cum filiis: quibus sepultis ac defletis: Simon magnificum extruxit parentibus ac fratribus sepulchrum in Modin: Tryphon verò, occiso Antiocho, regnum eius inuasit: & Simon impetratis à rege Demetrio litteris fœderis ac immunitatis, expugnauit Gazaram, & arcem Ierosolymorum obtinuit: propter quod lætum agunt festum, quod etiam quotannis apud Iudæos agi præcipitur.

A 1 ET audiuit Simon quòd congregauit Tryphon exercitum copiosum, vt veniret in terram Iuda, & attereret eam.

2 Videns quia in tremore populus est, & in timore ascendit Ierusalem, & congregauit populum:

3 Et adhortans dixit: Vos scitis quanta ego, & fratres mei, & domus patris mei, fecimus pro legibus, & pro sanctis prælia, & angustias quales vidimus:

4 Horum gratia perierunt fratres mei omnes propter Israël, & relictus sum ego solus.

5 Et nunc non mihi contingat parcere animæ meæ in omni tempore tribulationis: non enim melior sum fratribus meis.

6 Vindicabo itaque gentem meam, & sancta, natos quoque nostros, & vxores: quia congregatæ sunt vniuersæ gentes conterere nos inimicitiæ gratia.

7 Et accensus est spiritus populi simul vt audiuit sermones istos:

B 8 Et responderunt voce magna dicentes: Tu es dux noster loco Iudæ & Ionathæ fratris tui:

9 Pugna prælium nostrum: & omnia quæcumque dixeris nobis, faciemus.

10 Et congregans omnes viros bellatores, accelerauit consummare vniuersos muros Ierusalem, & muniuit eam in gyro.

11 Et misit Ionathan filium Absalomi, & cum eo exercitum nouum, in Ioppen; & eiectis his, qui erant in ea, remansit illic ipse.

12 Et mouit Tryphon à Ptolemaida cum exercitu multo, vt veniret in terram Iuda, & Ionathas cum eo in custodia.

13 Simon autem applicuit in Addus contra faciem campi.

14 Et vt cognouit Tryphon quia surrexit Simon loco fratris sui Ionathæ: & quia commissurus esset cum eo prælium, misit ad eum legatos,

15 Dicens: Pro argento, quod debebat frater tuus Ionathas in ratione regis, propter negotia quæ habuit, detinuimus eum.

16 Et nunc mitte argenti talenta centum, & duos filios eius obsides, vt non dimissus fugiat à nobis, & remittemus eum. C

17 Et cognouit Simon quia cum dolo loqueretur secum, iussit tamen dari argentum, & pueros: ne inimicitiam magnam sumeret ad populum Israël, dicentem:

18 Quia non misit ei argentum, & pueros, propterea periit.

19 Et misit pueros, & centum talenta: & mentitus est, & non dimisit Ionathan.

20 Et post hæc venit Tryphon intra regionem, vt contereret eam: & gyrauerunt per viam quæ ducit Ador: & Simon, & castra eius ambulabant in omnem locum quocumque ibant.

21 Qui autem in arce erant, miserunt ad Tryphonem legatos, vt festinaret venire per desertum, & mitteret illis alimonias.

22 Et parauit Tryphon omnem equitatum, vt veniret illa nocte: erat autem nix multa valdè, & non venit in Galaaditim.

23 Et cùm appropinquasset Bascaman, occidit Ionathan & filios eius illic.

24 Et conuertit Tryphon, & abiit in terram suam.

25 Et misit Simon, & accepit ossa Ionathæ fratris sui, & sepeliuit ea in Modin ciuitate patrum eius. D

26 Et planxerunt eum omnis Israël planctu magno, & luxerunt eum dies multos.

27 Et ædificauit Simon super sepulchrum patris sui & fratrum suorum ædificium altum visu, lapide polito retrò & antè:

28 Et statuit septem pyramidas, vnam contra vnam patri & matri, & quatuor fratribus:

29 Et his circumposuit columnas magnas; & super columnas arma, ad memoriam æternam; & iuxta arma naues sculptas, quæ viderentur ab omnibus nauigantibus mare.

30 Hoc est sepulchrum, quod fecit in Modin, vsque in hunc diem.

31 Tryphon autem cùm iter faceret cum Antiocho rege adolescente, dolo occidit eum.

32 Et regnauit loco eius, & imposuit sibi diadema Asiæ, & fecit plagam magnam in terra.

33 Et ædificauit Simon præsidia Iudææ, E
muniens ea turribus excelsis, & muris magnis, & portis, & seris: & posuit alimenta in munitionibus.

34 Et elegit Simon viros, & misit ad Demetrium regem, vt faceret remissionem regionis: quia actus omnes Tryphonis per direptionem fuerant gesti.

35 Et Demetrius rex ad verba ista respondit ei, & scripsit epistolam talem:

36 Rex Demetrius Simoni summo sacerdoti, & amico regum, & senioribus, & genti Iudæorum, salutem.

37 Coronam auream, & bahem, quam misistis, suscepimus: & parati sumus facere vobiscum pacem magnam, & scribere præposi-

tis regis remittere vobis quæ indulsimus.
38 Quæcumque enim constituimus, vobis constant. Munitiones, quas ædificastis, vobis sint.
39 Remittimus quoque ignorantias, & peccata vsque in hodiernum diem, & coronam quam debebatis: & si quid aliud erat tributarium in Ierusalem, iam non sit tributarium.
40 Et si qui ex vobis apti sunt conscribi inter nostros, conscribantur, & sit inter nos pax.
41 Anno centesimo septuagesimo ablatum est iugum Gentium ab Israël.
F
42 Et cœpit populus Israël scribere in tabulis & gestis publicis, anno primo sub Simone summo sacerdote, magno duce, & principe Iudæorum.
43 In diebus illis applicuit Simon ad Gazam, & circumdedit eam castris, & fecit machinas, & applicuit ad ciuitatem, & percussit turrem vnam, & comprehendit eam:
44 Et eruperant qui erant intra machinam in ciuitatem: & factus est motus magnus in ciuitate.
45 Et ascenderunt qui erant in ciuitate, cum vxoribus & filijs supra murum, scissis tunicis suis, & clamauerunt voce magna, postulantes à Simone dextras sibi dari,
46 Et dixerunt: Non nobis reddas secundùm malitias nostras, sed secundùm misericordias tuas.
G
47 Et flexus Simon, non debellauit eos: eiecit tamen eos de ciuitate, & mundauit ædes in quibus fuerant simulacra, & tunc intrauit in eam cum hymnis benedicens Dominum:
48 Et eiecta ab ea omni immunditia, collocauit in ea viros qui legem facerent: & muniuit eam, & fecit sibi habitationem.
49 Qui autem erant in arce Ierusalem, prohibebantur egredi & ingredi regionem, & emere, ac vendere: & esurierunt valdè, & multi ex eis fame perierunt.
50 Et clamauerunt ad Simonem vt dextras acciperent: & dedit illis: & eiecit eos inde, & mundauit arcem à contaminationibus:
51 Et intrauerunt in eam tertia & vigesima die secundi mensis, anno centesimo septuagesimo primo, cum laude, & ramis palmarum, & cinyris, & cymbalis, & nablis, & hymnis, & canticis, quia contritus est inimicus magnus ex Israël.
52 Et constituit vt omnibus annis agerentur dies hi cum lætitia.
53 Et muniuit montem templi, qui erat secus arcem, & habitauit ibi ipse, & qui cum eo erant.
54 Et vidit Simon Ioannem filium suum, quòd fortis prælij vir esset: & posuit eum ducem virtutum vniuersarum: & habitauit in Gazaris.

CAPVT XIV.

Demetrio à duce Arsacis deuicto & capto, Simon cum suo populo magna pace fruitur: ad quem missæ sunt litteræ renouati fœderis à Spartiatis & Romanis cum maxima laude Simonis, qui Romanis clypeum aureum mnarum ville miserat.

1 ANno centesimo septuagesimo secundo congregauit rex Demetrius exercitum suum & abijt in Mediam ad contrahēda sibi auxilia, vt expugnaret Tryphonem. A
2 Et audiuit Arsaces rex Persidis & Mediæ, quia intrauit Demetrius cōfines suos, & misit vnum de principibus suis vt comprehenderet eum viuum, & adduceret eum ad se.
3 Et abijt, & percussit castra Demetrij: & comprehendit eum, & duxit eum ad Arsacem, & posuit eum in custodiam.
4 Et siluit omnis terra Iuda omnibus diebus Simonis, & quæsiuit bona genti suæ: & placuit illis potestas eius, & gloria eius, omnibus diebus.
5 Et cum omni gloria sua accepit Ioppen in portum, & fecit introitum in insulis maris.
6 Et dilatauit fines gentis suæ, & obtinuit regionem.
7 Et congregauit captiuitatem multam, & dominatus est Gazaræ, & Bethsuræ, & arci: & abstulit immunditias ex ea, & non erat qui resisteret ei.
8 Et vnusquisque colebat terram suam cum pace: & terra Iuda dabat fructus suos, & ligna camporum fructum suum. B
9 Seniores in plateis sedebant omnes, & de bonis terræ tractabant, & iuuenes induebant se gloriam & stolas belli.
10 Et ciuitatibus tribuebat alimonias, & constituebat eas vt essent vasa munitionis, quoadusque nominatum est nomen gloriæ eius vsque ad extremum terræ.
11 Fecit pacem super terram, & lætatus est Israël lætitia magna.
12 Et sedit vnusquisque sub vite sua, & sub ficulnea sua: & non erat qui eos terreret.
13 Defecit impugnans eos super terram: reges contriti sunt in diebus illis.
14 Et confirmauit omnes humiles populi sui, & legem exquisiuit, & abstulit omnem iniquum & malum:
15 Sancta glorificauit, & multiplicauit vasa sanctorum.
16 Et auditum est Romæ quia defunctus esset Ionathas, & vsque in Spartiatas: & contristati sunt valdè.
17 Vt audierunt autem quòd Simon frater eius factus esset summus sacerdos loco eius, & ipse obtineret omnem regionem, & ciuitates in ea;
18 Scripserunt ad eum in tabulis æreis, vt renouarent amicitias & societatem, quam fecerant cum Iuda, & cum Ionatha fratribus eius. C
19 Et lectæ sunt in conspectu Ecclesiæ in Ierusalem. Et hoc exemplum epistolarum, quas Spartiatæ miserunt:

20 Spartianorum principes, & ciuitates, Simoni Sacerdoti magno, & senioribus & sacerdotibus, & reliquo populo Iudæorum, fratribus salutem.

21 Legati, qui missi sunt ad populum nostrum. nuntiauerunt nobis de vestra gloria, & hobore, ac lætitia: & gauisi sumus in introitu eorum.

22 Et scripsimus quæ ab eis erant dicta in concilijs populi, sic: Numenius Antiochi, & Antipater Iasonis filius, legati Iudæorum venerunt ad nos, renouantes nobiscum amicitiam pristinam.

D 23 Et placuit populo excipere viros gloriosè, & ponere exemplum sermonum eorum in segregatis populi libris, vt sit ad memoriam populo Spartiatarum. Exemplum autem horum scripsimus Simoni magno Sacerdoti.

24 Post hæc autem misit Simon Numenium Romam, habentem clypeum aureum magnum, pondo mnarum mille, ad statuendam cum eis societatem. Cùm autem audisset populus Romanus

25 Sermones istos, dixerunt: Quam gratiarum actionem reddemus Simoni, & filijs eius?

26 Restituit enim ipse fratres suos, & expugnauit inimicos Israël ab eis: & statuerunt ei libertatem, & descripserunt in tabulis æreis, & posuerunt in titulis in monte Sion.

27 Et hoc est exemplum scripturæ: Octaua decima die mensis Elul, anno centesimo septuagesimo secundo, anno tertio sub Simone sacerdote magno in Asaramel,

28 In conuentu magno sacerdotum, & populi, & principum gentis, & seniorum regionis, nota facta sunt hæc: Quoniam frequenter facta sunt prælia in regione nostra.

E 29 Simon autem Mathathiæ filius ex filijs Iarib, & fratres eius dederunt se periculo, & restituerunt aduersarijs gentis suæ, vt starent sancta ipsorum, & lex: & gloria magna glorificauerunt gentem suam.

30 Et congregauit Ionathas gentem suam, & factus est illis sacerdos magnus, & appositus est ad populum suum.

31 Et voluerunt inimici eorum calcare, & atterere regionem ipsorum, & extendere manus in sancta eorum.

32 Tunc restitit Simon, & pugnauit pro gente sua, & erogauit pecunias multas, & armauit viros virtutis gentis suæ, & dedit illis stipendia:

33 Et muniuit ciuitates Iudææ: & Bethsuram, quæ erat in finibus Iudææ, vbi erant arma hostium anteà: & posuit illic præsidium viros Iudæos.

34 Et Ioppen muniuit, quæ erat ad mare; & Gazaram, quæ est in finibus Azoti, in qua hostes antea habitabant, & collocauit illic Iudæos: & quæcumque apta erant ad correptionem eorum, posuit in eis.

F 35 Et vidit populus actum Simonis, & gloriam quam cogitabat facere genti suæ, & posuerunt eum ducem suum, & principem sacerdotum, eò quod ipse fecerat hæc omnia, & iustitiam, & fidem, quam conseruauit genti suæ, & exquisiuit omni modo exaltare populum suum.

36 Et in diebus eius prosperatum est in manibus eius, vt tollerentur gentes de regione ipsorum, & qui in ciuitate Dauid erant in Ierusalem, in arce, de qua procedebant, & contaminabant omnia quæ in circuitu sanctorum sunt, & inferebant plagam magnam castitati:

37 Et collocauit in ea viros Iudæos ad tutamentum regionis, & ciuitatis, & exaltauit muros Ierusalem.

38 Et rex Demetrius statuit illi summum sacerdotium.

39 Secundùm hæc fecit eum amicum suum, & glorificauit eum gloria magna.

40 Audiuit enim quòd appellati sunt Iudęi à Romanis amici, & socij, & fratres, & quia susceperunt legatos Simonis gloriosè:

41 Et quia Iudæi, & sacerdotes eorum consenserunt eum esse ducem suum, & summum sacerdotem in æternum, donec surgat propheta fidelis:

42 Et vt sit super eos dux, & vt cura esset G
illi pro sanctis, & vt constitueret præpositos super opera eorum, & super regionem, & super arma, & super præsidia:

43 Et cura sit illi de sanctis, & vt audiatur ab omnibus, & scribantur in nomine eius omnes conscriptiones in regione: & vt operiatur purpura, & auro:

44 Et ne liceat vlli ex populo, & ex sacerdotibus irritum facere aliquid horum, & contradicere his quæ ab eo dicuntur, aut conuocare conuentum in regione sine ipso: & vestiri purpura, & vti fibula aurea.

45 Qui autem fecerit extra hæc, aut irritum fecerit aliquid horum, reus erit.

46 Et complacuit omni populo statuere Simonem, & facere secundùm verba ista.

47 Et suscepit Simon, & placuit ei vt summo sacerdotio fungeretur, & esset dux & princeps gentis Iudæorum, & sacerdotum, & præesset omnibus.

48 Et scripturam istam dixerunt ponere in tabulis æreis, & ponere eas in peribolo sanctorum, in loco celebri:

49 Exemplum autem eorum ponere in ærario, vt habeat Simon, & filij eius.

CAPVT XV.

Antiochus Demetrij filius litteras amicitiarum mittit ad Simonem: Romani fœderatos sibi Iudæos cæteris nationibus per litteras commendant: Antiochus dum Tryphonem insequitur, missum à Simone militum auxilium recusat, mittitque ad eum Athenobium qui multa tanquam debita reposcat; & Simonis responso accepto; constituit aduersus eum Cendebæum ducem exercitus, ipse verò Tryphonem persequitur.

1 ET misit rex Antiochus filius Demetrij epistolas ab insulis maris Simoni A
sacerdoti, & principi gentis Iudæorum, & vniuersæ genti:

2 Et erant continentes hunc modum: Rex Antiochus Simoni sacerdoti magno, & genti Iudæorum, salutem.

3 Quo-

3 Quoniam quidem pestilentes obtinuerunt regnum patrum nostrorum, volo autem vendicare regnum, & restituere illud sicut erat anteà: & electam feci multitudinem exercitus, & feci naues bellicas.

4 Volo autem procedere per regionem, vt vlciscar in eos, qui corruperunt regionem nostram, & qui desolauerunt ciuitates multas in regno meo.

5 Nunc ergo statuo tibi omnes oblationes, quas remiserunt tibi ante me omnes reges, & quæcumque alia dona remiserunt tibi.

6 Et permitto tibi facere percussuram proprij numismatis in regione tua:

B 7 Ierusalem autem sanctam esse, & liberam: & omnia arma quæ fabricata sunt, & præsidia quæ construxisti, quæ tenes, maneant tibi.

8 Et omne debitum regis, & quæ futura sunt regi, ex hoc & in totum tempus remittuntur tibi.

9 Cùm autem obtinuerimus regnum nostrum, glorificabimus te, & gentem tuam, & templum gloria magna, ita vt manifestetur gloria vestra in vniuersa terra.

10 Anno centesimo septuagesimo quarto exijt Antiochus in terram patrum suorum, & conuenerunt ad eum omnes exercitus, ita vt pauci relicti essent cum Tryphone.

11 Et insecutus est eum Antiochus rex, & venit Doram fugiens per maritimam.

C 12 Sciebat enim quòd congregata sunt mala in eum, & reliquit eum exercitus.

13 Et applicuit Antiochus super Doram cum centum viginti millibus virorum belligeratorum, & octo millibus equitum:

14 Et circuiuit ciuitatem, & naues à mari accesserunt: & vexabant ciuitatem à terra & mari, & neminem sinebant ingredi vel egredi.

15 Venit autem Numenius, & qui cum eo fuerant, ab vrbe Roma, habentes epistolas regibus & regionibus scriptas, in quibus continebantur hæc:

16 Lucius consul Romanorum, Ptolemæo regi salutem.

17 Legati Iudæorum venerunt ad nos amici nostri, renouantes pristinam amicitiam & societatem, missi à Simone principe Sacerdotum, & populo Iudæorum.

18 Attulerunt autem & clypeum aureum mnarum mille.

19 Placuit itaque nobis scribere regibus, & regionibus, vt non inferant illis mala, neque impugnent eos & ciuitates eorum, & regiones eorum: & vt non ferant auxilium pugnantibus aduersus eos.

20 Visum autem est nobis accipere ab eis clypeum.

21 Si qui ergo pestilentes refugerunt de regione ipsorum ad vos, tradite eos Simoni principi sacerdotum, vt vindicet in eos secundùm legem suam.

22 Hæc eadem scripta sunt Demetrio regi, & Attalo, & Ariarathi, & Arsaci,

D 23 Et in omnes regiones: & Lampsaco, & Spartiatis, & in Delum, & in Myndum, & in Sicyonem, & in Cariam, & in Samum, & in Pamphyliam, & in Lyciam, & in Alicarnassum, & in Coo, & in Siden, & in Aradon, & in Rhodhum, & in Phaselidem, & in Gortinam, & Gnidum, & Cyprum, & Cyrenen.

24 Exemplum autem eorum scripserunt Simoni principi sacerdotum, & populo Iudæorum.

25 Antiochus autem rex applicuit castra in Doram secundò, admouens ei semper manus, & machinas faciens: & conclusit Tryphonem, ne procederet.

26 Et misit ad eum Simon duo millia virorum electorum in auxilium, & argentum, & E
aurum, & vasa copiosa:

27 Et noluit ea accipere, sed rupit omnia, quæ pactus est cum eo anteà, & alienauit se ab eo.

28 Et misit ad eum Athenobium vnum de amicis suis, vt tractaret cum ipso, dicens: Vos tenetis Ioppen, & Gazaram & arcem quæ est in Ierusalem, ciuitates regni mei:

29 Fines earum desolastis, & fecistis plagam magnam in terra, & dominati estis per loca multa in regno meo.

30 Nunc ergo tradite ciuitates, quas occupastis; & tributa locorum, in quibus dominati estis extra fines Iudææ.

31 Sin autem, date pro illis quingenta talenta argenti, & exterminij, quod exterminastis, & tributorum ciuitatem alia talenta quingenta: sin autem, veniemus, & expugnabimus vos.

32 Et venit Athenobius amicus regis in F
Ierusalem, & vidit gloriam Simonis, & claritatem in auro & argento, & apparatum copiosum: & obstupuit: & retulit ea verba Regis.

33 Et respondit ei Simon, & dixit ei: Neque alienam terram sumpsimus, neque aliena detinemus: sed hæreditatem patrum nostrorum, quæ iniustè ab inimicis nostris aliquo tempore possessa est.

34 Nos verò tempus habentes, vindicamus hæreditatem patrum nostrorum.

35 Nam de Ioppe & Gazara quæ expostulas, ipsi faciebant in populo plagam magnam & in regione nostra: horum damus talenta centum. Et non respondit ei Athenobius verbum.

36 Reuersus autem cum ira ad regem, re- G
nuntiauit ei verba ista, & gloriam Simonis, & vniuersa quæ vidit: & iratus est rex ira magna.

37 Tryphon autem fugit naui in Orthosiada.

38 Et constituit rex Cendebæum ducem maritimum, & exercitum peditum & equitum dedit illi.

39 Et mandauit illi mouere castra contra faciem Iudææ: & mandauit ei ædificare Gedorem, & obstruere portas ciuitatis, & debellare populum. Rex autem persequebatur Tryphonem.

40 Et peruenit Cendebæus Iamniam, & cœpit irritare plebem, & conculcare Iudæam, & captiuare populum, & interficere, & ædificare Gedorem.

41 Et collocauit illic equites, & exerci-

tum: vt egressi perambularent viam Iudææ, sicut constituit ei rex.

CAPVT XVI.

Simon senex mittit exercitum suum cum filijs suis Iuda & Ioanne aduersus Cendebæum: quo deuicto, Ptolemæus gener Simonis dominandi ambitione inflammatus, acceptor conuiuio socerum eiusque filios Mathathiam & Iudam dolo interfecit: vt ita Iudææ prouincias obtineret: porrò nuntij quos ad Ioannem dolo interimendum miserat, sunt ab illo interfecti, & Ioannes patri in summo sacerdotio successit.

A 1 ET ascendit Ioannes de Gazaris, & nuntiauit Simoni patri suo quæ fecit Cendebæus in populo ipsorum.

2 Et vocauit Simon duos filios seniores, Iudam & Ioannem, & ait illis: Ego, & fratres mei, & domus patris mei, expugnauimus hostes Israël ab adolescentia vsque in hunc diem: & prosperatum est in manibus nostris liberare Israël aliquoties.

3 Nunc autem senui, sed estote loco meo, & fratres mei, & egressi pugnate pro gente nostra: auxilium verò de cælo vobiscum sit.

4 Et elegit de regione viginti millia virorum belligeratorum, & equites; & profecti sunt ad Cendebæum: & dormierunt in Modin.

5 Et surrexerunt manè, & abierunt in campum: & ecce exercitus copiosus in obuiàm illis peditum, & equitum, & fluuius torrens erat inter medium ipsorum.

B 6 Et admouit castra contra faciem eorum ipse, & populus eius, & vidit populum trepidantem ad transfretandum torrentem, & transfretauit primus: & viderunt eum viri, & transierunt post eum.

7 Et diuisit populum, & equites in medio peditum: erat autem equitatus aduersariorum copiosus nimis.

8 Et exclamauerunt sacris tubis, & in fugam conuersus est Cendebæus, & castra eius: & ceciderunt ex eis multi vulnerati: residui autem in munitionem fugerunt.

9 Tunc vulneratus est Iudas frater Ioannis: Ioannes autem insecutus est eos, donec venit Cedronem, quam ædificauit:

10 Et fugerunt vsque ad turres, quæ erant in agris Azoti, & succendit eas igni. Et ceciderunt ex illis duo millia virorum, & reuersus est in Iudæam in pace.

11 Et Ptolemæus filius Abobi constitutus erat dux in campo Iericho, & habebat argentum & aurum multum.

12 Erat enim gener summi sacerdotis.

13 Et exaltatum est cor eius, & volebat obtinere regionem, & cogitabat dolum aduersus Simonem, & filios eius, vt tolleret eos.

14 Simon autem, perambulans ciuitates, quæ erant in regione Iudææ, & solicitudinem gerens earum, descendit in Iericho ipse, & Mathathias filius eius, & Iudas, anno centesimo septuagesimo septimo, mense vndecimo: hic est mensis Sabath. C

15 Et suscepit eos filius Abodi in munitiunculam, quæ vocatur Doch, cum dolo, quam ædificauit: & fecit eis conuiuium magnum, & abscondit illic viros.

16 Et cùm inebriatus esset Simon, & filij eius surrexit Ptolemæus cum suis, & sumpserunt arma sua, & intrauerunt in conuiuium, & occiderunt eum, & duos filios eius, & quosdam pueros eius.

17 Et fecit deceptionem magnam in Israël, & reddidit mala pro bonis.

18 Et scripsit hæc Ptolemæus, & misit regi, vt mitteret ei exercitum in auxilium, & traderet ei regionem, & ciuitates eorum, & tributa.

19 Et misit alios in Gazaram tollere Ioannem: & tribunis misit epistolas, vt venirent ad se, & daret eis argentum, & aurum, & dona.

20 Et alios misit occupare Ierusalem, & montem templi.

21 Et præcurrens quidam, nuntiauit Ioanni in Gazara, quia perijt pater eius & fratres eius, & quia misit te quoque interfici. D

22 Vt audiuit autem, vehementer expauit: & comprehendit viros, qui venerant perdere eum, & occidit eos: cognouit enim quia quærebant eum perdere.

23 Et cætera sermonum Ioannis, & bellorum eius, & bonarum virtutum, quibus fortiter gessit, & ædificij murorum, quos extruxit, & rerum gestarum eius:

24 Ecce hæc scripta sunt in libro dierum sacerdotij eius, ex quo factus est princeps sacerdotum post patrem suum.

LIBER SECVNDVS MACHABÆORVM

CAPVT PRIMVM.

Iudæi habitantes Ierosolymis scribunt Iudæis in Ægypto commorantibus mortem Antiochi ac suorum quæ in Perside contigerat, gratias Deo agentes, & hortantes vt celebrent diem scenopegiæ & diem dati ignis post reductionem captiuitatis: cuius rei narratur hic historia, & oratio Nehemiæ.

A 1 Fratribus, qui sunt per Ægyptum, Iudæis, salutem dicunt fratres, qui sunt in Ierosolymis, Iudæi, & qui in regione Iudææ, & pacem bonam.

2 Benefaciat vobis Deus, & meminerit testamenti sui, quod locutus est ad Abraham, & Isaac, & Iacob seruorum suorum fidelium:

3 Et det vobis cor omnibus, vt colatis eum & faciatis eius voluntatem, corde magno, & animo volenti.

4 Adaperiat cor vestrum in lege sua, & in præceptis suis, & faciat pacem.

5 Exaudiat orationes vestras, & reconcilietur vobis, nec vos deserat in tempore malo.

B 6 Et nunc hic sumus orantes pro vobis:

7 Regnante Demetrio, anno centesimo sexagesimo nono, nos Iudæi scripsimus vobis in tribulatione, & impetu, qui superuenit nobis in istis annis, ex quo recessit Iason à sancta terra, & à regno.

8 Portam succenderunt, & effuderunt sanguinem innocentem: & orauimus ad Dominum, & exauditi sumus, & obtulimus sacrificium, & similaginem, & accendimus lucernas, & proposuimus panes.

9 Et nunc frequentate dies scenopegiæ mensis Casleu.

C 10 Anno centesimo octogesimo octauo, populus qui est Ierosolymis, & in Iudæa, Senatusque, & Iudas, Aristobolo magistro Ptolemæi regis, qui est de genere christorum sacerdotum, & his, qui in Ægypto sunt, Iudæis, salutem & sanitatem.

11 De magnis periculis à Deo liberati, magnificè gratias agimus ipsi, vtpote qui aduersus talem regem dimicauimus.

12 Ipse enim ebullire fecit de Perside eos, qui pugnauerunt contra nos, & sanctam ciuitatem.

13 Nam cùm in Perside esset dux ipse, & cum ipso immensus exercitus, cecidit in templo Naneæ, consilio deceptus sacerdotum Naneæ.

14 Etenim cum ea habitaturus venit ad locum Antiochus, & amici eius, & vt acciperet pecunias multas dotis nomine.

15 Cumque proposuissent eas sacerdotes Naneæ, & ipse cum paucis ingressus esset intra ambitum fani, clauserunt templum,

D 16 Cùm intrasset Antiochus: apertoque occulto aditu templi, mittentes lapides percusserunt ducem, & eos qui cum eo erant, & diuiserunt membratim, & capitibus amputatis foras proiecerunt.

17 Per omnia benedictus Deus, qui tradidit impios.

18 Facturi igitur quinta & vigesima die mensis Casleu purificationem templi, necessarium duximus significare vobis: vt & vos quoque agatis diem scenopegiæ, & diem ignis qui datus est quando Nehemias ædificato templo & altari obtulit sacrificia.

E 19 Nam cùm in Persidem ducerentur patres nostri; sacerdotes qui tunc cultores Dei erant, acceptum ignem de altari occultè absconderunt in valle, vbi erat puteus altus & siccus, & in eo contutati sunt eum, ita vt omnibus ignotus esset locus.

20 Cùm autem præterissent anni multi, & placuit Deo vt mitteretur Nehemias à rege Persidis: nepotes sacerdotum illorum, qui absconderant, misit ad requirendum ignem: & sicut narrauerunt nobis, non inuenerunt ignem, sed aquam crassam.

21 Et iussit eos haurire, & afferre sibi, & sacrificia quæ imposita erant, iussit sacerdos Nehemias aspergi ipsa aqua, & ligna, & quæ erant superposita.

22 Vtque hoc factum est, & tempus affuit, quo sol refulsit, qui priùs erat in nubilo, accensus est ignis magnus, ita vt omnes mirarentur.

F 23 Orationem autem faciebant omnes sacerdotes, dum consummaretur sacrificium, Ionatha inchoante, cæteris autem respondentibus.

24 Et Nehemiæ erat oratio hunc habens modum: Domine Deus omnium creator, terribilis, & fortis, iustus, & misericors, qui solus es bonus rex,

25 Solus præstans, solus iustus, & omnipotens, & æternus, qui liberas Israël de omni malo, qui fecisti patres electos, & sanctificasti eos:

26 Accipe sacrificium pro vniuerso populo tuo Israël: & custodi partem tuam, & sanctifica.

27 Congrega dispersionem nostram, libera eos qui seruiunt Gentibus, & contemptos & abominatos respice: vt sciant Gentes quia tu es Deus noster.

28 Affige opprimentes nos, & contumeliam facientes in superbia.

G 29 Constitue populum tuum in loco sancto tuo, * sicut dixit Moyses.

* Deut. 30. a 3. 5. Inf. 2 d 18

30 Sacerdotes autem psallebant hymnos, vsquequò consumptum esset sacrificium.

31 Cùm autem consumptum esset sacrificium, ex residua aqua Nehemias iussit lapides maiores perfundi.

32 Quod vt factum est, ex eis flamma accensa est: sed ex lumine, quod refulsit ab altari, consumpta est.

33 Vt verò manifestata est res, renuntiatum est regi Persarum, quòd in loco, in quo ignem absconderant hi qui translati fuerant sacerdotes, aqua apparuit, de qua Nehemias, & qui cum eo erant, purificauerunt sacrificia.

34 Considerans autem rex, & rem diligenter examinans, fecit ei templum, vt probaret quod factum erat.

35 Et cùm probasset, sacerdotibus donauit multa bona, & alia atque alia munera, & accipiens manu sua, tribuebat eis.

36 Appellauit autem Nehemias hunc locum Nephthar, quod interpretatur Purificatio. Vocatur autem apud plures Nephi.

CAPVT II.

Ieremias sub Babylonicam captiuitatem tradito transmigrantibus igne & lege Dei, in eo monte ad quem ascendens Moyses vidit terram promissionis, abscondit tabernaculum, arcam & altare incensi, vt ibi essent vsque ad populi reditum ex captiuitate Babylonica: quædam Moysi & Salomonis facta hic attinguntur: de factis Iudæ Machabæi & fratrum eius, de quo quinque Iasonis volumina in vnum hunc librum contrahuntur.

A 1 INuenitur autem in descriptionibus Ieremiæ prophetæ, quòd iussit eos ignem accipere qui transmigrabant, vt significatum est, & vt mandauit transmigratis.

2 Et dedit illis legem ne obliuiscerentur præcepta Domini, & vt non exerrarent mentibus, videntes simulachra aurea & argentea, & ornamenta eorum.

3 Et alia huiusmodi dicens, hortabatur ne legem amouerent à corde suo.

4 Erat autem in ipsa scriptura, quomodo tabernaculum & arcam iussit propheta diuino responso ad se facto comitari secum, vsquequò exijt in montem, * in quo Moyses ascendit, & vidit Dei hæreditatem.

*Deut.34 a.1.

B 5 Et veniens ibi Ieremias inuenit locum speluncæ: & tabernaculum & arcam, & altare incensi intulit illuc, & ostium obstruxit.

6 Et accesserunt quidam simul, qui sequebantur, vt notarent sibi locum: & non potuerunt inuenire.

7 Vt autem cognouit Ieremias, culpans illos, dixit: Quòd ignotus erit locus, donec congreget Deus congregationem populi, & propitius fiat:

8 Et tunc Dominus ostendet hæc, & apparebit maiestas Domini, & nubes erit, sicut & Moysi manifestabatur, & * sicut cùm Salomon petijt vt locus sanctificaretur magno Deo, manifestabat hæc.

* 3.Reg.8. b.11. 2.Par.6.c.14.

9 Magnificè etenim sapientiam tractabat: & vt sapientiam habens, obtulit sacrificium dedicationis & consummationis templi.

C 10 * Sicut & Moyses orabat ad Dominum, & descendit ignis de cælo, & consumpsit holocaustum, sic * & Salomon orauit, & descendit ignis de cælo, & consumpsit holocaustum.

* Leuit.9 d.24. * 2.Par.7 a.1.

11 Et dixit Moyses, * eo quòd non sit comestum quod erat pro peccato, consumptum est.

*Leuit.10 d.16.17.

12 Similiter & Salomon octo diebus celebrauit dedicationem.

13 Inferebantur autem in descriptionibus & commentarijs Nehemiæ hæc eadem: & vt construens bibliothecam congregauit de regionibus libros, & Prophetarum, & Dauid, & epistolas Regum, & de donarijs.

14 Similiter autem & Iudas, ea quæ deciderant per bellum, quod nobis acciderat, congregauit omnia, & sunt apud nos.

15 Si ergo desideratis hæc, mittite qui perferant vobis.

D 16 Acturi itaque purificationem scripsimus vobis: benè ergo facietis, si egeritis hos dies.

17 Deus autem, qui liberauit populum suum, & reddidit hæreditatem omnibus: & regnum, & sacerdotium, & sanctificationem.

18 * Sicut promisit in lege, speramus quòd citò nostri miserebitur, & cõgregabit de sub cælo in locum sanctum.

*Deut.30. a.3.5. Sup.1.f.29

19 Eripuit enim nos de magnis periculis, & locum purgauit.

20 De Iuda verò Machabæo, & fratribus eius, & de templi magni purificatione, & de aræ dedicatione;

E 21 Sed & de prælijs, quæ pertinent ad Antiochum Nobilem, & filium eius Eupatorem;

22 Et de illuminationibus quæ de cælo factæ sunt ad eos, qui pro Iudæis fortiter fecerunt, ita vt vniuersam regionem, cùm pauci essent, vindicarent, & barbaram multitudinem fugarent,

23 Et famosissimum in toto orbe templum recuperarent, & ciuitatem liberarent, & leges, quæ abolitæ erant, restituerentur, Dño cum omni tranquillitate propitio facto illis;

24 Itemque ab Iasone Cyrenæo quinque libris comprehensa, tentauimus nos vno volumine breuiare.

F 25 Considerantes enim multitudinem librorum, & difficultatem volentibus aggredi narrationes historiarum propter multitudinem rerum,

26 Curauimus volentibus quidem legere, vt esset animi oblectatio: studiosis verò, vt faciliùs possint memoriæ commendare: omnibus autem legentibus vtilitas conferatur.

27 Et nobis quidem ipsis, qui hoc opus breuiandi causa suscepimus, non facilem laborem, immò verò negotium plenum vigiliarum & sudoris assumpsimus.

28 Sicut hi qui præparant conuiuium, & quærunt aliorum voluntati parere propter multorum gratiam, libenter laborem sustinemus.

29 Ve-

29 Veritatem quidem de singulis, auctoribus concedentes, ipsi autem secundùm datam formam breuitati studentes.

G 30 Sicut enim nouæ domus architecto de vniuersa structura curandum est: ei verò qui pingere curat, quæ apta sunt ad ornatum, exquirenda sunt: ita æstimandũ est & in nobis.

31 Etenim intellectum colligere, & ordinare sermonem, & curiosiùs partes singulas quasque disquirere, historiæ congruit auctori:

32 Breuitatem verò dictionis sectari, & executiones rerum vitare, breuianti concedendum est.

33 Hinc ergo narrationem incipiemus: de præfatione tantùm dixisse sufficiat. stultum etenim est ante historiam effluere, in ipsa autem historia succingi.

CAPVT III.

Simon templi præpositus thesauros eius Apollonio duci prodit: ad quos rapiendos missus à rege Heliodorus post fusas Iudæorum orationes, a Deo percutitur, sed Oniæ pontificis sacrificio ac precibus liberatur, actisque Deo & Oniæ gratijs, narrat regi ac cæteris omnibus Dei magnalia.

A 1 IGitur cum sancta ciuitas habitaretur in omni pace, leges etiam adhuc optimè custodirentur, propter Oniæ pontificis pietatem, & animos odio habentes mala,

2 Fiebat vt & ipsi reges & principes locum summo honore dignum ducerent, & templum maximis muneribus illustrarent:

3 Ita vt Seleucus Asiæ rex de redditibus suis præstaret omnes sumptus ad ministerium sacrificiorum pertinentes.

4 Simon autem de tribu Beniamin præpositus templi constitutus, contendebat, obsistente sibi principe sacerdotum, iniquum aliquid in ciuitate moliri.

5 Sed cùm vincere Oniam non posset, venit ad Apollonium Tharsææ filium, qui eo tempore erat dux Cœlesyriæ, & Phœnicis:

6 Et nuntiauit ei, pecunijs innumerabilibus plenum esse ærarium Ierosolymis, & communes copias immensas esse, quæ non pertinent ad rationem sacrificiorum: esse autem possibile sub potestate regis cadere vniuersa.

B 7 Cumque retulisset ad regem Apollonius de pecunijs quæ delatæ erant, ille accitum Heliodorum, qui erat super negotia eius, misit cum mandatis, vt prædictam pecuniam transportaret.

8 Statimque Heliodorus iter est aggressus, specie quidem quasi per Cœlesyriam & Phœnicen ciuitates esset peragraturus, re vera autem regis propositum perfecturus.

9 Sed, cùm venisset Ierosolymam, & benignè à summo sacerdote in ciuitate esset exceptus, narrauit de dato indicio pecuniarum: &, cuius rei gratia adesset, aperuit: interrogabat autem, si verè hæc ita essent.

10 Tunc summus sacerdos ostendit deposita esse hæc, & victualia viduarum & pupillorum:

11 Quædam verò esse Hircani Tobiæ viri valdè eminentis, in his quæ detulerat impius Simon: vniuersa autem argenti talenta esse quadringenta, & auri ducenta.

12 Decipi verò eos, qui credidissent loco & templo, quod per vniuersum mundum honoratur, pro sui veneratione & sanctitate omninò impossibile esse.

13 At ille pro his quæ habebat in mandatis à rege, dicebat omni genere regi ea esse deferenda. C

14 Constituta autem die intrabat de his Heliodorus ordinaturus. Non modica verò per vniuersam ciuitatem erat trepidatio.

15 Sacerdotes autem ante altare cum stolis sacerdotalibus iactauerunt se, & inuocabant de cælo eum, qui de depositis legem posuit, vt his, qui deposuerant ea, salua custodiret.

16 Iam verò qui videbat summi sacerdotis vultum, mente vulnerabatur: facies enim & color immutatus, declarabat internum animi dolorem.

17 Circumfusa enim erat mœstitia quædam viro, & horror corporis, per quem manifestus aspicientibus dolor cordis eius efficiebatur.

18 Alij etiam gregatim de domibus confluebant, publica supplicatione obsecrantes, pro eo quòd in contemptum locus esset venturus.

D 19 Accinctæque mulieres cilicijs pectus, per plateas confluebant: sed & virgines, quæ conclusæ erant, procurrebant ad Oniam, aliæ autem ad muros, quædam verò per fenestras aspiciebant.

20 Vniuersæ autem protendentes manus in cælum, deprecabantur.

21 Erat enim misera commistæ multitudinis, & magni sacerdotis in agone constituti exspectatio.

22 Et hi quidem inuocabant omnipotentem Deum, vt credita sibi, his qui crediderant, cum omni integritate conseruarentur.

23 Heliodorus autem, quod decreuerat, perficiebat eodem loco ipse cum satellitibus circa ærarium præsens.

E 24 Sed spiritus omnipotentis Dei magnam fecit suæ ostensionis euidentiam, ita vt omnes, qui ausi fuerant parere ei, ruentes Dei virtute, in dissolutionem & formidinem conuerterentur.

25 Apparuit enim illis quidam equus terribilem habens sessorem, optimis operimentis adornatus: isque cum impetu Heliodoro priores calces elisit: qui autem ei sedebat, videbatur arma habere aurea.

26 Alij etiam apparuerunt duo iuuenes virtute decori, optimi gloria, speciosique amictu: qui circumsteterunt eum, & ex vtraque parte flagellabant, sine intermissione multis plagis verberantes.

27 Subitò autem Heliodorus concidit in terram, cumque multa caligine circumfusum rapuerunt, atque in sella gestatoria positum eiecerunt.

28 Et is, qui cum multis cursoribus & satellitibus prædictum ingressus est ærarium, portabatur nullo sibi auxilium ferente, manifesta Dei cognita virtute:

29 Et ille quidem per diuinam virtutem iacebat mutus, atque omni spe & salute priuatus.

F 30 Hi autem Dominum benedicebant, quia magnificabat locum suum: & templum, quod paulò antè timore ac tumultu erat plenum, apparente omnipotente Domino, gaudio & lætitia impletum est.

31 Tunc verò ex amicis Heliodori quidam rogabant confestim Oniam, vt inuocaret Altissimum, vt vitam donaret ei, qui in supremo spiritu erat constitutus.

32 Considerans autem summus sacerdos, ne fortè rex suspicaretur malitiam aliquam ex Iudæis circa Heliodorum consummatam, obtulit pro salute viri hostiam salutarem.

33 Cumque summus sacerdos exoraret, ijdem iuuenes eisdem vestibus amicti, astantes Heliodoro, dixerunt: Oniæ sacerdoti gratias age: nam propter eum Dominus tibi vitam donauit.

34 Tu autem à Deo flagellatus, nuntia omnibus magnalia Dei, & potestatem. Et his dictis non comparuerunt.

35 Heliodorus autem, hostia Deo oblata, & votis magnis promissis ei, qui viuere illi concessit, & Oniæ gratias agens, recepto exercitu, repedabat ad regem. G

36 Testabatur autem omnibus ea quæ sub oculis suis viderat opera magni Dei.

37 Cùm autem rex interrogasset Heliodorum, quis esset aptus adhuc semel Ierosolymam mitti, ait:

38 Si quem habes hostem, aut regni tui insidiatorem, mitte illuc, & flagellatum eum recipies, si tamen euaserit: eò quòd in loco sit verè Dei quædam virtus.

39 Nam ipse, qui habet in cælis habitationem, visitator & adiutor est loci illius, & venientes ad malefaciendum percutit, ac perdit.

40 Igitur de Heliodoro, & ærarij custodia, ita res se habet.

CAPVT IV.

Onias ob Simonis detractiones ad Seleucum concessit: cuius pontificatum ambiens frater eius Iason, promisit regi plurima talenta, acceptoque pontificatu omnem Dei cultum peruertit: quem pontificatu priuari curat Menelaus, plura regi talenta pollicitus: cui promissa non præstanti succedit frater ipsius Lysimachus: Onias cùm Menelaum de sacrilegio argueret, illius suasu ab Andronico perimitur; propter quod iussu Antiochi in eodem loco Andronicus interimitur: Lysimacho à populo oppresso, Menelaus apud regem accusatus, intercedentibus donis absoluitur, occisis innocentibus eius accusatoribus.

1 SImon autem prædictus pecuniarum & patriæ delator, malè loquebatur de Onia, tanquam ipse Heliodorum instigasset ad hæc, & ipse fuisset incentor malorum: A

2 Prouisoremque ciuitatis, ac defensorem gentis suæ, & æmulatorem legis Dei, audebat insidiatorem regni dicere.

3 Sed, cùm inimicitiæ in tantum procederent, vt etiam per quosdam Simonis necessarios homicidia fierent:

4 Considerans Onias periculum contentionis, & Apollonium insanire, vtpote ducem Cœlesyriæ & Phœnicis, ad augendam malitiam Simonis, ad regem se contulit.

5 Non vt ciuium accusator, sed communem vtilitatem apud semetipsum vniuersæ multitudinis considerans.

6 Videbat enim sine regali prouidentia impossibile esse pacem rebus dari, nec Simonem posse cessare à stultitia sua.

7 Sed post Seleuci vitæ excessum, cùm suscepisset regnum Antiochus, qui Nobilis appellabatur, ambiebat Iason frater Oniæ summum sacerdotium:

8 Adito rege, promittens ei argenti talenta trecenta sexaginta, & ex redditibus alijs talenta octoginta,

9 Super hæc promittebat & alia centum quinquaginta, si potestati eius concederetur gymnasium & ephebiam sibi constituere, & H

eos , qui in Ierosolymis erant , Antiochenos scribere.

10 Quod cum rex annuisset, & obtinuisset principatum, statim ad gentilem ritum contribules suos transferre cœpit.

11 Et amotis his, quæ humanitatis causa Iudæis à regibus fuerant constituta, per Ioannem patrem Eupolemi, qui apud Romanos de amicitia & societate functus est legatione legitima, ciuium iura destituens, praua instituta sanciebat.

12 Etenim ausus est sub ipsa arce gymnasium constituere, & optimos quosque ephebórum in lupanaribus ponere.

13 Erat autem hoc non initium , sed incrementum quoddam, & profectus gentilis & alienigenæ conuersationis, propter impij & non sacerdotis Iasonis nefarium & inauditum scelus:

14 Ita ut sacerdotes iam non circa altaris officia dediti essent, sed contempto templo, & sacrificijs neglectis festinarent participes fieri palæstræ, & præbitionis eius iniustæ, & in exercitijs disci.

15 Et patrios quidem honores nihil habentes , Græcas glorias optimas arbitrabantur:

C

16 Quarum gratia periculosa eos contentio habebat, & eorum instituta æmulabantur, ac per omnia his consimiles esse cupiebant, quos hostes, & peremptores habuerant.

17 In leges enim diuinas impiè agere impunè non cecidit: sed hoc tempus sequens declarabit.

18 Cùm autem quinquennalis agon Tyri celebraretur, & rex præsens esset,

19 Misit Iason facinorosus ab Ierosolymis viros peccatores, portantes argenti didrachmas trecentas in sacrificium Herculis: quas postulauerunt hi qui asportauerant ne in sacrificijs erogarentur, quia non oporteret, sed in alios sumptus eas deputari.

20 Sed hæ oblatæ sunt quidem ab eo , qui miserat, in sacrificium Herculis: propter præsentes autem datæ sunt in fabricam nauium triremium.

21 Misso autem in Ægyptum Apollonio Mnesthei filio, propter primates Ptolemæi Philometoris regis, cùm cognouisset Antiochus alienum se à negotijs regni effectum proprijs vtilitatibus consulens, profectus inde venit Ioppen, & inde Ierosolymam.

D

22 Et magnificè ab Iasone & ciuitate susceptus, cum facularum luminibus & laudibus ingressus est: & inde in Phœnicen exercitum conuertit.

23 Et post triennij tempus misit Iason Menelaum, supradicti Simonis fratrem, portantem pecunias regi, & de negotijs necessarijs responsa perlaturum.

24 At ille commendatus regi, cùm magnificasset faciem potestatis eius, in semetipsum retorsit summum sacerdotium, superponens Iasoni talenta argenti trecenta.

25 Acceptisque à rege mandatis , venit , nihil quidem habens dignum sacerdotio : animos verò crudelis tyranni, & feræ belluæ iram gerens.

26 Et Iason quidem, qui proprium fratrem captiuauerat, ipse deceptus profugus in Ammanitem expulsus est regionem.

27 Menelaus autem principatum quidem obtinuit: de pecunijs verò regi promissis, nihil agebat, cùm exactionem faceret Sostratus, qui arci erat præpositus.

28 (Nam ad hunc exactio vectigalium pertinebat) quam ob causam vtrique ad regem sunt euocati.

29 Et Menelaus amotus est à sacerdotio , succedente Lysimacho fratre suo: Sostratus autem prælatus est Cyprijs.

30 Et cùm hæc agerentur, contigit, Tharsenses & Mallotas seditionem mouere , eo quòd Antiochidi regis concubinæ dono essent dati. E

31 Festinanter itaque rex venit sedare illos , relicto suffecto vno ex comitibus suis Andronico.

32 Ratus autem Menelaus accepisse se tempus opportunum, aurea quædam vasa è templo furatus donauit Andronico, & alia vendiderat Tyri, & per vicinas ciuitates.

33 Quod cùm certissimè cognouisset Onias arguebat eum, ipse in loco tuto se continens Antiochiæ secus Daphnem.

34 Vnde Menelaus accedens ad Andronicum , rogabat vt Oniam interficeret. Qui cùm venisset ad Oniam, & datis dextris cum iureiurando (quamuis esset ei suspectus) suasisset de asylo procedere, statim eum peremit non veritus iustitiam.

35 Ob quam causam non solùm Iudæi , sed aliæ quoque nationes indignabantur, & molestè ferebant de nece tanti viri iniusta.

36 Sed regressum regem de Ciliciæ locis , adierunt Iudæi apud Antiochiam , simul & Græci, conquerentes de iniqua nece Oniæ.

37 Contristatus itaque animo Antiochus propter Oniam, & flexus ad misericordiam, lacrymas fudit, recordatus defuncti sobrietatem, & modestiam.

38 Accensisque animis, Andronicum purpura exutum, per totam ciuitatem iubet circumduci : & in eodem loco , in quo in Oniam impietatem commiserat, sacrilegum vita priuari, Domino illi condignam retribuente pœnam. F

39 Multis autem sacrilegijs in templo à Lysimacho commissis Menelai consilio, & diuulgata fama , congregata est multitudo aduersum Lysimachum, multo iam auro exportato.

40 Turbis autem insurgentibus, & animis ira repletis , Lysimachus armatis ferè tribus millibus iniquis manibus vti cœpit , duce quodam tyranno ætate pariter & dementia prouecto.

41 Sed, vt intellexerunt conatum Lysimachi, alij lapides, alij fustes validos arripuere: quidam verò cinerem in Lysimachum iecere.

42 Et multi quidem vulnerati, quidam autem & prostrati , omnes verò in fugam conuersi sunt : ipsum etiam sacrilegum G

secus

secus ærarium interfecerunt.
43 De his ergo cœpit iudicium aduersus Menelaum agitari.
44 Et cùm venisset rex Tyrum, ad ipsum negotium detulerunt missi tres viri à senioribus.
45 Et cùm superaretur Menelaus, promisit Ptolemæo multas pecunias dare ad suadendum regi.
46 Itaque Ptolemæus in quodam atrio positum quasi refrigerandi gratia regem adijt, & deduxit à sententia.
47 Et Menelaum quidem vniuersæ malitiæ reum criminibus absoluit: miseros autem, qui, etiamsi apud Scythas causam dixissent innocentes iudicarentur, hos morte damnauit.
48 Citò ergo iniustam pœnam dederunt, qui pro ciuitate, & populo, & sacris vasis, causam prosecuti sunt.
49 Quamobrem Tyrij quoque indignati, erga sepulturam eorum liberalissimi extiterunt.
50 Menelaus autem, propter eorum, qui in potentia erant, auaritiam, permanebat in potestate, crescens in malitia ad insidias ciuium.

CAPVT V.

Armati exercitus, ipsorumque congressiones Ierosolymis in aere quadraginta diebus conspiciuntur: Iason Ierusalem inuadens, & ciues crudeliter trucidans, apud exteros miserè moritur: Antiochus, innumeris in Ierusalem trucidatis, vinctis ac venumdatis, templum spoliat; & discedens, relinquit crudeles præpositos qui populum affligant: rursumque misso duce Apollonio plurimos interficit: Iudas verò Machabæus cum suis in desertum locum secessit.

A 1 EOdem tempore Antiochus secundam profectionem parauit in Ægyptum.
2 Contigit autem per vniuersam Ierosolymorum ciuitatem videri diebus quadraginta per aëra equites discurrentes: auratas stolas habentes, & hastis, quasi cohortes, armatos,
3 Et cursus equorum per ordines digestos, & congressiones fieri cominus, & scutorum motus, & galeatorum multitudinem gladijs districtis, & telorum iactus, & aureorum armorum splendorem, omnisque generis loricarum.
4 Quapropter omnes rogabant in bonum monstra conuerti.
5 Sed cùm falsus rumor exisset, tanquam vita excessisset Antiochus, assumptis Iason non minùs mille viris, repentè aggressus est ciuitatem: & ciuibus ad murum conuolantibus, ad vltimum apprehensa ciuitate, Menelaus fugit in arcem:
6 Iason verò non parcebat in cæde ciuibus suis, nec cogitabat prosperitatem aduersum cognatos malum esse maximum, arbitrans hostium & non ciuium se trophæa capturum.
B 7 Et principatum quidem non obtinuit, finem verò insidiarum suarum confusionem accepit, & profugus iterùm abijt in Ammanitem.
8 Ad vltimum, in exitium sui conclusus ab Areta Arabum tyranno, fugiens de ciuitate in ciuitatē, omnibus odiosus, vt refuga legum & execrabilis, vt patriæ & ciuium hostis, in Ægyptum extrusus est:
9 Et qui multos de patria sua expulérat, peregrè perijt, Lacedæmônas profectus, quasi pro cognatione ibi refugium habiturus:
10 Et qui insepultos multos abiecerat, ipse & illamentatus, & insepultus abijcitur, sepultura neque peregrina vsus, neque patrio sepulchro participans.
11 His itaque gestis, suspicatus est rex societatem deserturos Iudæos: & ob hoc profectus ex Ægypto efferatis animis, ciuitatem quidem armis cepit.
12 Iussit autem militibus interficere, nec parcere occursantibus, & per domos ascendentes trucidare.
13 Fiebant ergo cædes iuuenum ac seniorum, & mulierum & natorum exterminia, virginumque & paruulorum neces.
14 Erant autem toto triduo octoginta millia interfecti, quadraginta millia vincti, non minus autem venumdati.
15 Sed nec ista sufficiunt: ausus est etiam intrare templum vniuersa terra sanctius Menelao ductore, qui legum & patriæ fuit proditor: C
16 Et scelestis manibus sumens sancta vasa, quæ ab alijs regibus & ciuitatibus erant posita ad ornatum loci, & gloriam, contrectabat indignè, & contaminabat.
17 Ita alienatus mente Antiochus, non considerabat, quòd propter peccata habitantium ciuitatem, modicum Deus fuerat iratus: propter quod & accidit circa locum despectio:
18 Alioquin nisi contigisset eos multis peccatis esse inuolutos, * sicut Heliodorus, qui * 2.Sup.3.
missus est à Seleuco rege ad expoliandum c 25. 27.
ærarium, etiam hic statim adueniens flagellatus, & repulsus vtique fuisset ab audacia.
19 Verum non propter locum, gentem, sed propter gentem, locum Deus elegit.
20 Ideòque & ipse locus particeps factus est populi malorum: posteà autem fiet socius bonorum, & qui derelictus in ira Dei omnipotentis est, iterùm in magni Domini reconciliatione cum summa gloria exaltabitur.
21 Igitur Antiochus mille & octingentis ablatis de templo talentis, velociter Antiochiam regressus est, existimans se præ superbia terram ad nauigandum, pelagus verò ad iter agendum deducturum propter mentis elationem.
22 Reliquit autem & præpositos ad affligendam gentem: Ierosolymis quidem Philippum genere Phrygem, moribus crudeliorem eo ipso, à quo constitutus est:
23 In Garizim autem Andronicum & Menelaum, qui grauius quam cęteri imminebant ciuibus.

24 Cùmque appositus esset contra Iudęos, misit odiosum principem Apollonium cum exercitu viginti & duobus millibus, præcipiens ei omnes perfectæ ætatis interficere, mulieres ac iuuenes vendere.

25 Qui cùm venisset Ierosolymam, pacem simulans quieuit vsque ad diem sanctum sabbati: & tunc feriatis Iudæis, arma capere suis præcepit.

26 Omnesque qui ad spectaculum processerant, trucidauit: & ciuitatem cum armatis discurrens, ingentem multitudinem peremit.

27 Iudas autem Machabæus, qui decimus fuerat, secesserat in desertum locum, ibique inter feras vitam in montibus cum suis agebat: & fœni cibo vescentes, demorabantur, ne participes essent coinquinationis.

CAPVT VI.

Per ducem à rege missum Iudæi à lege Dei arcentur templumque fœdissimè profanatur, & Iudæi etiam per varias regiones dispersi ad idolorum coguntur sacrificia: describitur duarum mulierum supplicium eò quòd filios suos circumcidissent; sabbatumque celebrantes concremantur: ostenditur tamen hæc afflictio non esse Dei deserentis, sed suos corripientis: egregium Eleazari senis martyrium nolentis porcinis vesci carnibus, nec id simulare.

A 1 SEd non post multum temporis, misit rex senem quemdam Antiochenum, qui compelleret Iudæos, vt se transferrent à patrijs & Dei legibus:

2 Contaminare etiam quod in Ierosolymis erat templum, & cognominare Iouis Olympij: & in Garizim, prout erant hi, qui locum inhabitabant, Iouis hospitalis.

3 Pessima autem & vniuersis grauis erat malorum incursio.

4 Nam templum luxuria & comessationibus Gentium erat plenum, & scortantium cum meretricibus, sacratisque ædibus mulieres se vltrò ingerebant, intrò ferentes ea, quæ non licebat.

5 Altare etiam plenum erat illicitis, quæ legibus prohibebantur.

B 6 Neque autem sabbata custodiebantur, neq. dies solemnes patrij seruabãtur, nec simpliciter Iudæum se esse quisquãconfitebatur.

7 Ducebantur autem cum amara necessitate in die natalis regis ad sacrificia: &, cum Liberi sacra celebrarentur, cogebantur hedera coronati Libero circuire.

8 Decretum autem exijt in proximas Gentilium ciuitates, suggerentibus Ptolemæis, vt pari modo & ipsi aduersus Iudæos agerent, vt sacrificarent:

9 Eos autem, qui nollent transire ad instituta Gentium, interficerent: erat ergo videre miseriam.

10 Duæ enim mulieres delatæ sunt natos suos circumcidisse: quas, infantibus ad vbera suspensis, cum publicè per ciuitatem circumduxissent, per muros præcipitauerunt.

11 Alij verò, ad proximas coëuntes speluncas, & latenter sabbati diem celebrantes, cùm indicati essent Philippo, flammis succensi sunt, eo quòd verebantur, propter religionem & obseruantiam manu sibimet auxilium ferre. C

12 Obsecro autem eos, qui hunc librum lecturi sunt, ne abhorrescant propter aduersos casus, sed reputent, ea quæ acciderunt, non ad interitum, sed ad correptionem esse generis nostri.

13 Etenim multo tempore non sinere peccatoribus ex sententia agere, sed statim vltiones adhibere, magni beneficij est indicium.

14 Non enim, sicut in alijs nationibus, Dominus patienter expectat, vt eas, cum iudicij dies aduenerit, in plenitudine peccatorum puniat:

15 Ita & in nobis statuit, vt peccatis nostris in finem deuolutis, ita demum in nos vindicet. D

16 Propter quod numquam quidem à nobis misericordiam suam amouet: corripiens verò in aduersis, populum suum non derelinquit.

17 Sed hæc nobis ad commonitionem legentium dicta sint paucis. Iam autem veniendum est ad narrationem.

18 Igitur Eleazarus vnus de primoribus scribarum, vir ætate prouectus, & vultu decorus, aperto ore hians compellebatur carnem porcinam manducare.

19 At ille gloriosissimam mortem magis quàm odibilem vitam complectens, voluntariè præibat ad supplicium. E

20 Intuens autem, quemadmodum oporteret accedere; patienter sustinens, destinauit non admittere illicita propter vitæ amorem.

21 Hi autem qui astabant, iniqua miseratione commoti, propter antiquam viri amicitiam, tollentes eum secretò rogabant afferri carnes, quibus vesci ei licebat, vt simularetur manducasse, sicut rex imperauerat, de sacrificij carnibus:

22 Vt, hoc facto, à morte liberaretur: & propter veterem viri amicitiam, hanc in eo faciebant humanitatem.

23 At ille cogitare cœpit ætatis ac senectutis suæ eminentiam dignam, & ingenitæ nobilitatis canitiem, atque à puero optimæ conuersationis actus: & secundùm sanctæ & à Deo conditæ legis constituta, respondit citò, dicens, præmitti se velle in infernum.

24 Non enim ætati nostræ dignum est, inquit, fingere: vt multi adolescentium, arbitrantes Eleazarum nonaginta annorum transisse ad vitam alienigenarum: F

25 Et ipsi propter meam simulationem, & propter modicum corruptibilis vitæ tempus decipiantur; & per hoc maculam, atque execrationem meæ senectuti conquiram.

26 Nam, etsi in præsenti tempore supplicijs hominum eripiar, sed manum Omni-

potentis nec viuus, nec defunctus effugiam.

27 Quamobrem fortiter vita excedendo, senectute quidem dignus apparebo.

28 Adolescentibus autem exemplum forte relinquam, si prompto animo, ac fortiter pro grauissimis ac sanctissimis legibus honesta morte perfungar. His dictis, confestim ad supplicium trahebatur.

G

29 Hi autem, qui eum ducebant, & paulò antè fuerant mitiores, in iram conuersi sunt propter sermones ab eo dictos, quos illi per arrogantiam prolatos arbitrabantur.

30 Sed, cùm plagis perimeretur, ingemuit, & dixit: Domine, qui habes sanctam scientiam, manifestè tu scis, quia, cum à morte possem liberari, duros corporis sustineo dolores: secundùm animam verò propter timorem tuum libenter hæc patior.

31 Et iste quidem hoc modo vita decessit, non solùm iuuenibus, sed & vniuersæ genti memoriam mortis suæ ad exemplum virtutis & fortitudinis derelinquens.

CAPVT VII.

Septem fratrum matrisque eorum ingentia fortissimeque tolerata supplicia, quòd porcinis nollent vesci carnibus: & quàm constanter regi ob suam crudelitatem ostenderint paratam esse damnationem, & mater suos filios sit exhortata.

A

1 Contigit autem & septem fratres vna cum matre sua apprehensos, compelli à rege edere contra fas carnes porcinas, flagris & taureis cruciatos.

2 Vnus autem ex illis, qui erat primus, sic ait: Quid quæris, & quid vis discere à nobis; parati sumus mori, magis, quàm patrias Dei leges præuaricari.

3 Iratus itaque rex, iussit sartagines & ollas æneas succendi: quibus statim succensis,

4 Iussit, ei qui prior fuerat locutus, amputari linguam: &, cute capitis abstracta, summas quoque manus & pedes ei præscindi, cæteris eius fratribus & matre inspicientibus.

B

5 Et, cùm iam per omnia inutilis factus esset, iussit ignem admoueri, & adhuc spirantem torreri in sartagine: in qua cùm diu cruciaretur, cæteri vna cum matre inuicem se hortabantur mori fortiter,

6 Dicentes: Dominus Deus aspiciet veritatem, & consolabitur in nobis,* quemadmodum in protestatione cantici declarauit Moyses: & in seruis suis consolabitur.

* Deut. 32. e. 36. f. 43.

7 Mortuo itaque illo primo, hoc modo sequentem deducebant ad illudendum: &, cute capitis eius cum capillis abstracta, interrogabant, si manducaret priùs, quam toto corpore per membra singula puniretur.

8 At ille, respondens patria voce, dixit: Non faciam. Propter quod & iste, sequenti loco, primi tormenta suscepit.

9 Et in vltimo spiritu constitutus, sic ait: Tu quidem scelestissime in præsenti vita nos perdis: sed Rex mundi defunctos nos pro suis legibus in æternæ vitæ resurrectione suscitabit.

10 Post hunc tertius illuditur, & linguam postulatus citò protulit, & manus constanter extendit:

C

11 Et cum fiducia ait: E cœlo ista possideo, sed propter Dei leges nunc hæc ipsa despicio, quoniam ab ipso me ea recepturum spero:

12 Ita vt rex, & qui cum ipso erant, mirarentur adolescentis animum, quòd tanquam nihilum duceret cruciatus.

13 Et hoc ita defuncto, quartum vexabant similiter torquentes.

14 Et, cùm iam esset ad mortem, sic ait: Potius est ab hominibus morti datos spem expectare à Deo, iterùm ab ipso resuscitandos: tibi enim resurrectio ad vitam non erit.

15 Et cùm admouissent quintum, vexabant eum. At ille respiciens in eum, dixit:

16 Potestatem inter homines habens cum sis corruptibilis, facis quod vis: noli autem putare genus nostrum à Deo esse derelictum.

D

17 Tu autem patienter sustine, & videbis magnam potestatem ipsius, qualiter te & semen tuum torquebit.

18 Post hunc ducebant sextum, & is, mori incipiens, sic ait: Noli frustrà errare: nos enim propter nosmetipsos hęc patimur, peccantes in Deum nostrum, & digna admiratione facta sunt in nobis:

19 Tu autem ne existimens tibi impunè futurum, quòd contra Deum pugnare tentaueris.

20 Supra modum autem mater mirabilis, & bonorum memoria digna, quæ pereuntes septem filios sub vnius diei tempore conspiciens, bono animo ferebat, propter spem quam in Deum habebat:

21 Singulos illorum hortabatur voce patria fortiter, repleta sapientia: &, femineæ cogitationi masculinum animum inserens,

22 Dixit ad eos: Nescio qualiter in vtero meo apparuistis: neque enim ego spiritum & animam donaui vobis & vitam, & singulorum membra non ego ipsa compegi:

23 Sed enim mundi creator, qui formauit hominis natiuitatem, quique omnium inuenit originem, & spiritum vobis iterùm cum misericordia reddet & vitam, sicut nunc vosmetipsos despicitis propter leges eius.

E

24 Antiochus autem, contemni se arbitratus, simul & exprobrantis voce despecta, cùm adhuc adolescentior superesset, non solùm verbis hortabatur, sed & cum iuramento affirmabat, se diuitem & beatum facturum, & translatum à patrijs legibus amicum habiturum, & res necessarias ei prębiturum.

25 Sed ad hæc cùm adolescens nequaquam inclinaretur, vocauit rex matrem, & suadebat ei vt adolescenti fierent in salutem.

26 Cùm

26 Cùm autem multis eam verbis esset hortatus, promisit suasuram se filio suo.

27 Itaque inclinata ad illum irridens crudelem tyrannum, ait patria voce: Fili mi, miserere mei, quæ te in vtero nouem mensibus portaui, & lac triennio dedi & alui, & in ætatem istam perduxi.

F 28 Peto, nate, vt aspicias ad cęlum & terram, & ad omnia quæ in eis sunt: & intelligas, quia ex nihilo fecit illa Deus, & hominum genus:

29 Ita fiet, vt non timeas carnificem istum sed dignus fratribus tuis effectus particeps, suscipe mortem, vt in illa miseratione cum fratribus tuis te recipiam.

30 Cùm hæc illa adhuc diceret, ait adolescens: Quem sustinetis? non obedio præcepto regis, sed præcepto legis, quæ data est nobis per Moysen.

31 Tu verò, qui inuentor omnis malitiæ factus es in Hebræos, non effugies manum Dei.

32 Nos enim pro peccatis nostris hæc patimur.

33 Et si nobis propter increpationem & correptionem Dominus Deus noster modicum iratus est: sed iterum reconciliabitur seruis suis.

34 Tu autem, ò scelleste, & omnium hominum flagitiosissime, noli frustra extolli vanis spebus in seruos eius inflammatus.

G 35 Nondum enim omnipotentis Dei, & omnia inspicientis, iudicium effugisti.

36 Nam fratres mei, modico nunc dolore sustentato, sub testamento æternæ vitæ effecti sunt: tu verò iudicio Dei iustas superbiæ tuę pœnas exolues.

37 Ego autem, sicut & fratres mei, animam & corpus meum trado pro patrijs legibus, inuocans Deum maturiùs genti nostræ propitium fieri, teque cum tormentis, & verberibus confiteri quòd ipse est Deus solus.

38 In me verò & in fratribus meis desinet omnipotentis ira, quæ super omne genus nostrum iustè superducta est.

39 Tunc rex accensus ira, in hunc super omnes crudelius deseuit, indignè ferens se derisum.

40 Et hic itaque mundus obijt, per omnia in Domino confidens.

41 Nouissimè autem post filios & mater consumpta est.

42 Igitur de sacrificijs, & de nimijs crudelitatibus satis dictum est.

CAPVT VIII.

Iudas Machabæus, inuocato Dei auxilio, post aliquot victorias, Nicanorem, qui certam sibi de Iudæis pollicebatur victoriam suos primum ad constantiam adhortatus, profligauit; interfectis de eius exercitu vna cum Timotheo & Bacchide plusquam 20000. ita vt Nicanor solus effugiens prædicaret Iudæos Deum habere protectorem.

A 1 IVdas verò Machabæus, & qui cum illo erant introibant latenter in castella: & conuocantes cognatos & amicos, & eos, qui permanserunt in Iudaïsmo, assumentes, eduxerunt ad se sex millia virorum.

2 Et inuocabant Dominum, vt respiceret in populum, qui ab omnibus calcabatur: & misereretur templo, quod contaminabatur ab impijs:

3 Misereretur etiam exterminio ciuitatis, quæ esset illicò complananda, & vocem sanguinis ad se clamantis audiret:

4 Memoraretur quoque iniquissimas mortes paruulorum innocentum, & blasphemias nomini suo illatas, & indignaretur super his.

5 At Machabæus, congregata multitudine, intolerabilis gentibus efficiebatur: B
ira enim Domini in misericordiam conuersa est.

6 Et superueniens castellis & ciuitatibus improuisus, succendebat eas: & opportuna loca occupans, non paucas hostium strages dabat:

7 Maximè autem noctibus ad huiuscemodi excursus ferebatur, & fama virtutis eius vbique deffundebatur.

8 Videns autem Philippus paulatim virum ad profectum venire, ac frequentiùs res ei cedere prosperè, ad Ptolemæum ducem Cęlesyriæ & Phœnicis scripsit, vt auxilium ferret regis negotijs.

9 At ille velociter misit Nicanorem Patrocli de primoribus amicum, datis ei de permistis gentibus, armatis non minùs viginti millibus, vt vniuersum Iudęorum genus deleret, adiuncto ei & Gorgia viro militari, & in bellicis rebus experientissimo.

10 Constituit autem Nicanor, vt regi tri- C
butum, quod Romanis erat dandum, duo millia talentorum, de captiuitate Iudæorum suppleret:

11 Statimque ad maritimas ciuitates misit, conuocans ad coëmptionem Iudaïcorum mancipiorum, promittens se nonaginta mancipia talento distracturum, non respiciens ad vindictam, quę eum ab omnipotente esset consecutura.

12 Iudas autem vbi comperit, indicauit his qui secum erant Iudęis, Nicanoris aduentum.

13 Ex quibus quidam formidantes, & non credentes Dei iustitię, in fugam vertebantur:

14 Alij verò si quid ei supererat vendebant, simulque Dominum deprecabantur, vt eriperet eos ab impio Nicanore, qui eos, priùs quàm cominus veniret, vendiderat:

15 Et si non propter eos, propter testamentum tamen quod erat ad patres eorum, & propter inuocationem sancti & magnifici nominis eius super ipsos.

16 Conuocatis autem Machabęus septem millibus, qui cum ipso erant, roga- D
bat, ne hostibus reconciliarentur, neque metuerent iniquè venientium aduersum se hostium multitudinem, sed fortiter contenderent,

17 Ante oculos habentes contumeliam, quę loco sancto ab his iniustè esset illata,

itemque & ludibrio habitæ ciuitatis iniuriam, adhuc etiam veterum instituta conuulsa.

18 Nam illi quidem armis confidunt, ait, simul & audacia: nos autem in omnipotente Domino, qui potest & venientes aduersum nos, & vniuersum mundum vno nutu delere, confidimus.

E 19 Admonuit autem eos & de auxilijs Dei quę facta sunt erga parentes: & * quòd sub Sennacherib centum octoginta quinque millia perierunt:

* 4 Reg. 19. e. 35. Tob. 1. d. 21. Eccl 48. d. 24. Isai. 37. g. 36. Mac. 7. f. 41.

20 Et de prælio, quod eis aduersus Galatas fuit in Babylonia, vt omnes, vbi ad rem ventum est, Macedonibus socijs hæsitantibus, ipsi sex millia soli peremerunt centum viginti millia, propter auxilium illis datum de cœlo, & beneficia pro his plurima consecuti sunt.

21 His verbis constantes effecti sunt, & pro legibus & patria mori parati.

22 Constituit itaque fratres suos duces vtrique ordini, Simonem, & Iosephum, & Ionathan, subiectis vnicuique millenis & quingentenis.

23 Ad hoc etiam ab Esdra lecto illis sancto libro, & dato signo adiutorij Dei, in prima acie ipse dux commisit cum Nicanore.

24 Et facto sibi adiutore Omnipotente, interfecerunt super nouem millia hominum: maiorem autem partem exercitus Nicanoris vulneribus debilem factam fugere compulerunt.

25 Pecunijs verò eorum, qui ad emptionem ipsorum venerant, sublatis, ipsos vsquequaque persecuti sunt,

F 26 Sed reuersi sunt hora conclusi, nam erat ante sabbatum: quam ob causam non perseuerauerunt insequentes.

27 Arma autem ipsorum & spolia congregantes, sabbatum agebant: benedicentes Dominum, qui liberauit eos in isto die, misericordiæ initium stillans in eos.

28 Post sabbatum verò, debilibus, & orphanis, & viduis diuiserunt spolia: & residua ipsi cum suis habuere.

29 His itaque gestis, & communiter ab omnibus facta obsecratione, misericordem Dominum postulabant, vt in finem seruis suis reconciliaretur.

30 Et ex his, qui cum Timotheo & Bacchide erant contra se contendentes, super viginti millia interfecerunt, & munitiones excelsas obtinuerunt: & plures prædas diuiserunt, æquam portionem debilibus, pupillis, & viduis, sed & senioribus facientes.

31 Et cùm arma eorum diligenter collegissent, omnia composuerunt in locis opportunis, residua verò spolia Ierosolymam detulerunt:

G 32 Et Philarchen, qui cum Timotheo erat, interfecerunt, virum scelestum, qui in multis Iudæos afflixerat.

33 Et cùm epinicia agerent Ierosolymis, eum, qui sacras ianuas incenderat, id est, Callisthenem, cùm in quoddam domicilium refugisset, incenderunt, digna ei mercede pro impietatibus suis reddita.

34 Facinorosissimus autem Nicanor, qui mille negotiantes ad Iudæorum venditionem adduxerat,

35 Humiliatus auxilio Domini, ab his quos nullos existimauerat, deposita veste gloriæ, per mediterranea fugiens, solus venit Antiochiam, summam infelicitatem de interitu sui exercitus consecutus.

36 Et qui promiserat Romanis se tributum restituere de captiuitate Ierosolymorum, prædicabat nunc protectorem Deum habere Iudæos, & ob ipsum inuulnerabiles esse, eò quòd sequerentur leges ab ipso constitutas.

CAPVT IX.

Antiochus à Persepoli fugatus, dum Iudæos ad internecionem perdere meditaretur, maximis viscerum doloribus à Deo percussus, cum fætore intolerabili scaturientibus è corpore vermibus, post suorum criminum agnitionem, & serò promissam emendationem, merita morte occubuit scriptis ad Iudæos litteris vt filio suo subditi persisterent.

1 EOdem tempore Antiochus inhonestè reuertebatur de Perside. A

2 Intrauerat enim in eam, quæ dicitur Persepolis, & tentauit expoliare templum, & ciuitatem opprimere: sed multitudine ad arma concurrente, in fugam versi sunt: & ita contigit vt Antiochus post fugam turpiter rediret.

3 Et cùm venisset circa Ecbatanam, recognouit quæ erga Nicanorem & Timotheum gesta sunt.

4 Elatus autem in ira, arbitrabatur se, iniuriam illorum qui se fugauerant, posse in Iudæos retorquere: ideóque iussit agitari currum suum sine intermissione agens iter, cœlesti eum iudicio perurgente, eò quòd ita superbè locutus est se venturum Ierosolymam, & congeriem sepulchri Iudæorum eam facturum.

5 * Sed qui vniuersa conspicit Dominus Deus Israël, percussit eum insanabili & inuisibili plaga. Vt enim finiuit hunc ipsum sermonem, apprehendit eum dolor dirus viscerum, & amara internorum tormenta: * 2. Par. 16. c. 9.

6 Et quidem satis iustè, quippe qui multis & nouis cruciatibus aliorum torserat viscera, licèt ille nullo modo à sua malitia cessaret.

7 Super hoc autem superbia repletus, ignē spirans animo in Iudæos, & præcipiens accelerari negotium, contigit illum impetu euntem de curru cadere, & graui corporis collisione membra vexari.

8 Isque qui sibi videbatur etiam fluctibus maris imperare, supra humanum modum superbia repletus, & montium altitudines in statera appendere, nunc humiliatus ad terram in gestatorio portabatur, manifestam Dei virtutem in semetipso contestans: B

9 Ita vt de corpore impij vermes scaturirent, ac viuentis in doloribus carnes eius effluerent, odore etiam illius & fœtore exercitus grauaretur.

10 Et qui paulò antè sidera cęli contingere se arbitrabatur, eum nemo poterat propter intolerantiam fœtores portare.

11 Hinc igitur cępit ex graui superbia deductus ad agnitionem sui venire, diuina admonitus plaga, per momenta singula doloribus suis augmenta capientibus.

12 Et cùm nec ipse iam fœtorem suum ferre posset, ita ait: Iustum est subditum esse Deo, & mortalem non paria Deo sentire.

13 Orabat autem hic scelestus Dominum, à quo non esset misericordiam consecuturus.

14 Et ciuitatem, ad quam festinans veniebat vt eam ad solum deduceret, ac sepulchrum congestorum faceret, nunc optat liberam reddere:

15 Et Iudæos, quos nec sepultura quidem se dignos habiturum, sed auibus ac feris diripiendos traditurum, & cum paruulis exterminaturum dixerat, æquales nunc Atheniensibus facturum pollicetur:

C 16 Templum etiam sanctum, quòd priùs expoliauerat, optimis donis ornaturum, & sancta vasa multiplicaturum, & pertinentes ad sacrificia sumptus de redditibus suis præstaturum.

17 Super hæc, & Iudæum se futurum, & omnem locum terræ perambulaturum, & prædicaturum Dei potestatem.

18 Sed non cessantibus doloribus (superuenerat enim in eum iustum Dei iudicium) desperans scripsit ad Iudæos in modum deprecationis epistolam hæc continentem.

19 OPTIMIS ciuibus Iudæis plurimam salutem, & benè valere, & esse felices, rex & Princeps Antiochus.

20 Si bene valetis, & filij vestri, & ex sententia vobis cuncta sunt, maximas agimus gratias.

21 Et ego in infirmitate constitutus, vestri autem memor benignè, reuersus de Persidis locis, & infirmitate graui apprehensus, necessarium duxi pro communi vtilitate curam habere:

22 Non desperans memetipsum, sed spem multam habens effugiendi infirmitatem.

D 23 Respiciens autem quòd & pater meus, quibus temporibus in locis superioribus ducebat exercitum, ostendit qui post se susciperet principatum:

24 Vt si quid contrarium accideret, aut difficile nuntiaretur, scientes hi qui in regionibus erant, cui esset rerum summa derelicta non turbarentur.

25 Ad hæc considerans de proximo potentes quosque & vicinos temporibus insidiantes, & euentum exspectantes, designaui filium meum Antiochum regem, quem sæpè recurrens in superiora regna multis vestrum commendabam: & scripsi ad eum quæ subiecta sunt.

26 Oro itaque vos & peto, memores beneficiorum publicè & priuatim, vt vnusquisque conseruet fidem ad me & ad filium meum.

27 Confido enim, eum modestè & humanè acturum, & sequentem propositum meum, & communem vobis fore.

28 Igitur homicida & blasphemus pessimè percussus, & vt ipse alios tractauerat, peregrè in montibus miserabili obitu vita functus est.

29 Transferebat autem corpus Philippus collactaneus eius, qui metuens filium Antiochi, ad Ptolemæum Philometorem in Ægyptum abijt.

CAPVT X.

Iudas Machabæus, purgatis templo ac ciuitate, octo diebus solemnitatem celebrat, & quotannis celebrandam ordinat: Eupator Antiocho patri in regno succedens, Ptolemæo veneno extincto, Gorgiam ducem locorum constituit, Iudæos sæpius pugna molestantem: Iudæi & hunc & Timotheum variasque hostium munitiones deuincunt, occisis plurimis millibus quinque etiam equitibus de cęlo apparentibus, qui Iudæis in auxilium venerant.

1 MAchabæus autem, & qui cum eo erant Domino se protegente, templum quidem, & ciuitatem recepit: A

2 Aras autem, quas alienigenæ per plateas extruxerant, itemque delubra demolitus est.

3 Et purgato templo, aliud altare fecerunt: & de ignitis lapidibus igne concepto sacrificia obtulerunt post biennium, & incensum, & lucernas, & panes propositionis posuerunt.

4 Quibus gestis, rogabant Dominum prostrati in terram, ne ampliùs talibus malis inciderent: sed &, si quando peccassent, vt ab ipso mitiùs corriperentur, & non barbaris ac blasphemis hominibus traderentur.

5 Qua die autem templum ab alienigenis pollutum fuerat, contigit eadem die purificationem fieri, vigesima quinta mensis, qui fuit Casleu.

6 Et cum lætitia diebus octo egerunt in B
modum tabernaculorum, recordantes quòd ante modicum temporis diem solemnem tabernaculorum in montibus & in speluncis more bestiarum egerant.

7 Propter quod thyrsos, & ramos virides, & palmas præferebant ei qui prosperauit mundari locum suum.

8 Et decreuerunt communi præcepto & decreto, vniuersæ genti Iudæorum, omnibus annis agere dies istos.

9 Et Antiochi quidem, qui appellatus est nobilis, vitæ excessus ita se habuit.

10 Nunc autem de Eupatore Antiochi impij filio, quæ gesta sunt narrabimus, breuiantes mala, quæ in bellis gesta sunt.

11 Hic enim suscepto regno, constituit C
super negotia regni Lysiam quemdam, Phęnicis & Syriæ militiæ principem.

12 Nam Ptolemæus, qui dicebatur Macer, iusti tenax erga Iudæos esse constituit, & præcipuè propter iniquitatem

quæ facta erat in eos, & pacificè agere
cum eis.
13 Sed ob hoc accusatus ab amicis apud
Eupatorem, cùm frequenter proditor audi-
ret, eo quòd Cyprum creditam sibi à Philo-
metore deseruisset, & ad Antiochum Nobi-
lem translatus etiam ab eo recessisset, vene-
no vitam finiuit.
14 Gorgias autem, cùm esset dux loco-
rum, assumptis aduenis frequenter Iudæos
debellabat.
15 Iudæi verò, qui tenebant opportunas
munitiones, fugatos ab Ierosolymis suscipie-
bant, & bellare tentabant.
D 16 Hi verò qui erant cum Machabæo, per
orationes Dominum rogantes vt esset sibi
adiutor, impetum fecerunt in munitiones
Idumæorum.
17 Multaque vi insistentes, loca obtinue-
runt, occurrentes interemerunt, & omnes
simul non minùs viginti millibus trucida-
uerunt.
18 Quidam autem, cùm confugissent in
duas turres valdè munitas, omnem appara-
tum ad repugnandum habentes,
19 Machabæus ad eorum expugnationem,
relicto Simone, & Iosepho, itemque Za-
chæo, eisque qui cum ipsis erant satis multis,
ipse ad eas, quæ amplius perurgebant, pugnas
conuersus est.
E 20 Hi verò qui cum Simone erant cupidi-
tate ducti, à quibusdam qui in turribus erant
suasi sunt pecunia: & septuaginta millibus
didrachmis acceptis, dimiserunt quosdam
effugere.
21 Cùm autem Machabæo nuntiatum es-
set quòd factum est, principibus populi con-
gregatis, accusauit, quòd pecunia fratres ven-
didissent, aduersarijs eorum dimissis.
22 Hos igitur proditores factos interfecit,
& confestim duas turres occupauit.
23 Armis autem ac manibus omnia pros-
perè agendo, in duabus munitionibus plus
quàm viginti millia peremit.
24 At Timotheus, qui priùs à Iudæis fue-
rat superatus, conuocato exercitu peregrinæ
multitudinis, & congregato equitatu Asia-
no, aduenit quasi armis Iudæam capturus.
25 Machabæus autem, & qui cùm ipso
erant, appropinquante illo, deprecabantur
Dominum, caput terra aspergentes, lumbos-
que cilicijs præcincti,
26 Ad altaris crepidinem prouoluti, vt si-
bi propitius, inimicis autem eorum esset ini-
micus, & aduersarijs aduersaretur, sicut
lex dicit.
F 27 Et ita post orationem, sumptis armis,
longiùs de ciuitate procedentes, & proximi
hostibus effecti, resederunt.
28 Primo autem solis ortu vtrique com-
miserunt: isti quidem victoriæ & prosperi-
tatis sponsorem cum virtute Dominum ha-
bentes: illi autem ducem belli animum ha-
bebant.
29 Sed, cùm vehemens pugna esset, appa-
ruerunt aduersarijs de cœlo viri quinque in
equis, frænis aureis decori, ducatum Iudæis
præstantes.
30 Ex quibus duo Machabæum medium
habentes, armis suis circumseptum incolu-
mem conseruabant: in aduersarios autem
tela & fulmina iaciebant, ex quo cęcita-
te confusi, & repleti perturbatione ca-
debant.
31 Interfecti sunt autem viginti millia
quingenti, & equites sexcenti.
32 Timotheus verò confugit in Gaza-
ram præsidium munitum, cui præerat Chæ-
reas.
33 Machabæus autem, & qui cum eo G
erant, lætantes obsederunt præsidium diebus
quatuor.
34 At hi qui intus erant loci firmitate con-
fisi, supra modum maledicebant & sermones
nefandos iactabant.
35 Sed cùm dies quinta illucesceret, vi-
ginti iuuenes ex his qui cum Machabæo
erant, accensi animis propter blasphe-
miam viriliter accesserunt ad murum,
& feroci animo incedentes ascende-
bant:
36 Sed & alij similiter ascendentes,
turres portasque succendere aggressi sunt,
atque ipsos maledicos viuos concre-
mare.
37 Per continuum autem biduum præsi-
dio vastato Timotheum occultantem se, in
quodam repertum loco peremerunt: & fra-
trem illius Chæream & Apollophanem occi-
derunt.
38 Quibus gestis, in hymnis & confessio-
nibus benedicebant Dominum, qui magna
fecit in Israël, & victoriam dedit illis.

CAPVT XI.

Iudas Machabæus ferocis Lysiæ maximum protinus prostrauit exercitum, fretus auxilio missis cęlitus equitis quod animaduertens Lysias pacem inter Iudæos & regem componit; referuntur epistolæ Lysiæ, Antiochi, ac Romanorum ad Iudæos, & Antiochi ad Lysiam pro Iudæis.

1 SEd paruo post tempore, Lysias procu- A
rator regis, & propinquus, ac nego-
tiorum præpositus, grauiter ferens de his quę
acciderant,
2 Congregatis octoginta millibus, & equi-
tatu vniuerso, veniebat aduersus Iudæos, exi-
stimans se ciuitatem quidem captam Genti-
bus habitaculum facturum,
3 Templum verò in pecuniæ quæstum,
sicut cętera delubra Gentium, habitu-
rum, & per singulos annos venale sa-
cerdotium:
4 Nusquam recogitans Dei potestatem, sed
mente effrænatus, in multitudine peditum, &
in millibus equitum, & in octoginta ele-
phantis confidebat.
5 Ingressus autem Iudæam, & appropians
Bethsuræ, quæ erat in augusto loco, ab Iero-
solyma interuallo quinque stadiorum, illud
præsidium expugnabat.
6 Vt autem Machabæus, & qui cum eo B
erant, cognouerunt expugnari præsidia, cum
fletu & lacrymis rogabant Dominum, &

omnis turba simul, vt bonum Angelum mitteret ad salutem Israël.

7 Et ipse primus Machabæus, sumptis armis, ceteros adhortatus est simul secum periculum subire, & ferre auxilium fratribus suis.

8 Cùmque pariter prompto animo procederent, Ierosolymis apparuit præcedens eos eques in veste candida, armis aureis hastam vibrans.

9 Tunc omnes simul benedixerunt misericordem Dominum, & conualuerunt animis: non solùm homines, sed & bestias ferocissimas, & muros ferreos parati penetrare.

10 Ibant igitur prompti, de cœlo habentes adiutorem, & miserantem super eos Dominum.

C 11 Leonum autem more impetu irruentes in hostes, prostrauerunt ex eis vndecim millia peditum, & equitum mille sexcentos:

12 Vniuersos autem in fugam verterunt, plures autem ex eis vulnerati nudi euaserunt. Sed & ipse Lysias turpiter fugiens euasit.

13 Et quia non insensatus erat, secum ipse reputans, factam erga se diminutionem, & intelligens inuictos esse Hebræos, omnipotentis Dei auxilio innitentes, misit ad eos:

14 Promisitque se consensurum omnibus quæ iusta sunt, & regem compulsurum amicum fieri.

15 Annuit autem Machabæus precibus Lysiæ, in omnibus vtilitati consulens: & quęcumque Machabæus scripsit Lysiæ de Iudęis ea rex concessit.

16 Nam erant scriptæ Iudæis epistolæ à Lysia quidem hunc modum continentes:

D LYSIAS populo Iudæorum salutem.

17 Ioannes & Abesalom, qui missi fuerant à vobis tradentes scripta, postulabant vt ea, quæ per illos significabantur, implerem.

18 Quæcumque igitur regi potuerunt perferri, exposui: & quæ res permittebat, concessit.

19 Si igitur in negotijs fidem conseruaueritis, & deinceps bonorum vobis causa esse tentabo.

20 De ceteris autem per singula verbo mandaui, & istis, & his qui à me missi sunt, colloqui vobiscum.

E 21 Benè valete. Anno centesimo quadragesimo octauo, mensis Dioscori die vigesima & quarta.

22 Regis autem epistola ista continebat: REX Antiochus Lysiæ fratri salutem.

23 Patre nostro inter deos translato, nos volentes eos, qui sunt in regno nostro, sine tumultu agere, & rebus suis adhibere diligentiam,

24 Audiuimus Iudæos non consensisse patri meo vt transferrentur ad ritum Græcorum, sed tenere velle suum institutum, ac propterea postulare à nobis concedi sibi legitima sua.

25 Volentes igitur hanc quoque gentem quietam esse, statuentes iudicauimus, templum restitui illis, vt agerent secundùm suorum maiorum consuetudinem.

26 Benè igitur feceris, si miseris ad eos, & dexteram dederis: vt cognita nostra voluntate, bono animo sint, & vtilitatibus proprijs deseruiant.

27 Ad Iudæos verò regis epistola talis erat: F

REX Antiochus senatui Iudæorum, & ceteris Iudæis salutem.

28 Si valetis, sic estis vt volumus: sed & ipsi benè valemus.

29 Adijt nos Menelaus, dicens velle vos descendere ad vestros, qui sunt apud nos.

30 His igitur, qui commeant vsque ad diem trigesimum mensis Xanthici, damus dextras securitatis,

31 Vt Iudæi vtantur cibis & legibus suis, sicut & priùs: & nemo eorum vllo modo molestiam patiatur de his, quæ per ignorantiam gesta sunt.

32 Misimus autem & Menelaum, qui vos alloquatur.

33 Valete. Anno centesimo quadragesimo octauo, Xanthici mensis quintadecima die.

34 Miserunt autem etiam Romani epistolam, ita se habentem:

QVINTVS Memmius & Titus Manilius, legati Romanorum, populo Iudæorum salutem. G

35 De his, quæ Lysias cognatus regis concessit vobis, & nos concessimus.

36 De quibus autem ad regem iudicauit referendum, confestim aliquem mittite, diligentiùs inter vos conferentes, vt decernamus, sicut congruit vobis: nos enim Antiochiam accedimus.

37 Ideòque festinate rescribere, vt nos quoque sciamus cuius estis voluntatis.

38 Benè valete. Anno centesimo quadragesimo octauo, quintadecima die mensis Xanthici.

CAPVT XII.

Iudas ac duces ipsius diuino freti auxilio pugnant feliciter aduersus Ioppitas, Iamnitas, Arabes, Casphin, & Ephron ciuitates; item aduersus Timotheum habentem ingentem exercitum, aduersus præsidium Carnion, & Gorgiam: occisis autem quibusdam Iudæis, qui de donarijs idolorum sustulerant, Iudas curat pro ipsorum peccatis offerri sacrificium.

1 HIs factis pactionibus, Lysias pergebat ad regem, Iudæi autem agriculturæ operam dabant. A

2 Sed hi qui resederant, Timotheus, & Apollonius Gennæi filius, sed & Hieronymus, & Demophon super hos, & Nicanor Cypriarches, non sinebant eos in silentio agere, & quiete.

3 Ioppitæ verò tale quoddam flagitium perpetrarunt: rogauerunt Iudæos, cum quibus habitabant, ascēdere scaphas, quas para-

uerant, cum vxoribus & filijs, quasi nullis inimicitijs inter ȩos subiacentibus.

4 Secundùm commune itaque decretum ciuitatis, & ipsis acquiescentibus, pacisque causa nihil suspectum habentibus: cùm in altum processissent, submerserunt non minùs ducentos.

5 Quam crudelitatem Iudas in suæ gentis homines factam vt cognouit, præcepit viris, qui erant cum ipso: & inuocato iusto iudice Deo,

6 Venit aduersus interfectores fratrum, & portum quidem noctu succendit, scaphas exussit, eos autem, qui ab igne refugerant, gladio peremit.

B 7 Et cùm hæc ita egisset, discessit quasi iterùm reuersurus, & vniuersos Ioppitas eradicaturus.

8 Sed cùm cognouisset & eos, qui erant Iamniæ, velle pari modo facere habitantibus secum Iudæis.

9 Iamnitis quoque nocte superuenit, & portum cum nauibus succendit: ita vt lumen ignis appareret Ierosolymis à stadijs ducentis quadraginta.

10 Inde cùm iam abijssent nouem stadijs, & iter facerent ad Timotheum, commiserunt cum eo Arabes, quinque millia viri, & equites quingenti.

11 Cùmque pugna valida fieret, & auxilio Dei prosperè cessisset, residui Arabes victi, petebant à Iuda dextram sibi dari, promittentes se pascua daturos, & in cęteris profuturos.

12 Iudas autem, arbitratus verè in multis eos vtiles, promisit pacem: dextrisque acceptis, discessêre ad tabernacula sua.

C 13 Aggressus est autem & ciuitatem quamdam firmam, pontibus murisque circumseptam, quæ à turbis habitabatur Gentium promiscuarum, cui nomen Casphin.

14 Hi verò qui intus erant, confidentes in stabilitate murorum, & apparatu alimoniarum, remissiùs agebant, maledictis lacessentes Iudam, & blasphemantes, ac loquentes quæ fas non est.

15 Machabæus autem, inuocato magno mundi Principe, qui sine arietibus & machinis * temporibus Iesu præcipitauit Iericho, irruit ferociter muris:

* Iosue 6. c.20.

16 Et capta ciuitate per Domini voluntatem, innumerabiles cædes fecit, ita vt adiacens stagnum stadiorum duorum latitudinis, sanguine interfectorum fluere videretur.

17 Inde discesserunt stadia septingenta quinquaginta, & venerunt in Characa ad eos, qui dicuntur Tubianæi, Iudæos:

18 Et Timotheum quidem in illis locis non comprehenderunt, nulloque negotio perfecto regressus est, relicto in quodam loco firmissimo præsidio.

19 Dositheus autem & Sosipater, qui erant duces cum Machabæo, peremerunt à Timotheo relictos in præsidio, decem millia viros.

20 At Machabæus, ordinatis circum se sex millibus, & constitutis per cohortes, aduersus Timotheum processit, habentem secum centum viginti millia peditum, equitumque duo millia quingentos.

D 21 Cognito autem Iudæ aduentu, Timotheus præmisit mulieres, & filios, & reliquum apparatum, in præsidium, quod Carnion dicitur: erat enim inexpugnabile, & accessû difficile propter locorum angustias.

22 Cùmque cohors Iudæ prima apparuisset, timor hostibus incussus est, ex præsentia Dei, qui vniuersa conspicit, & in fugam versi sunt alius ab alio, ita vt magis à suis deijcerentur, & gladiorum suorum ictibus debilitarentur.

23 Iudas autem vehementer instabat puniens profanos, & prostrauit ex eis triginta millia virorum.

24 Ipse verò Timotheus incidit in partes Dosithei & Sosipatris: & multis precibus postulabat vt viuus dimitteretur, eo quòd multorum ex Iudæis parentes haberet, ac fratres, quos morte eius decipi eueniret.

25 Et cùm fidem dedisset restituturum se eos secundùm constitutum, illæsum eum dimiserunt propter fratrum salutem.

E 26 Iudas autem egressus est ad Carnion, interfectis vigintiquinque millibus.

27 Post horum fugam, & necem, mouit exercitum ad Ephron ciuitatem munitam, in qua multitudo diuersarum gentium habitabat: & robusti iuuenes pro muris consistentes fortiter repugnabant: in hac autem machinæ multæ, & telorum erat apparatus.

28 Sed, cùm omnipotentem inuocassent, qui potestate sua vires hostium confringit, ceperunt ciuitatem: & ex eis qui intus erant, vigintiquinque millia prostrauerunt.

29 Inde ad ciuitatem Scytharum abierunt, quæ ab Ierosolymis sexcentis stadijs aberat.

30 Contestantibus autem his, qui apud Scythopolitas erant, Iudæis, quòd benignè ab eis haberentur, etiam temporibus infelicitatis quòd modestè secum egerint.

F 31 Gratias agentes eis, & exhortati etiam de cætero erga genus suum benignos esse, venerunt Ierosolymam die solemni septimanarum instante.

32 Et post Pentecosten abierunt contra Gorgiam præpositum Idumææ.

33 Exiuit autem cum peditibus tribus millibus, & equitibus quadringentis.

34 Quibus congressis, contigit paucos ruere Iudæorum.

35 Dositheus verò quidam de Bacenoris eques, vir fortis, Gorgiam tenebat: & cùm vellet illum capere viuum, eques quidam de Thracibus irruit in eum, humerumque eius amputauit: itaque ita Gorgias effugit in Maresa.

36 At illis, qui cum Esdrain erant, diutiùs pugnantibus & fatigatis, inuocauit Iudas Dominum adiutorem & ducem belli fieri:

37 Incipiens voce patria, & cum hymnis clamorem extollens, fugam Gorgiæ militibus incuſſit.

38 Iudas autem collecto exercitu venit in ciuitatem Odollam: &, cùm ſeptima dies ſuperueniret, ſecundùm conſuetudinem purificati, in eodem loco ſabbatum egerunt.

39 Et ſequenti die venit cum ſuis Iudas, vt corpora proſtratorum tolleret, & cum parentibus poneret in ſepulchris paternis.

G 40 Inuenerunt autem ſub tunicis interfectorum de donarijs idolorum, quæ apud Iamniam fuerunt, * à quibus lex prohibet Iudæos: omnibus ergo manifeſtum factum eſt, ob hanc cauſam eos corruiſſe.

* Deut. 7. d. 25.

41 Omnes itaque benedixerunt iuſtum iudicium Domini, qui occulta fecerat manifeſta.

42 Atque ita ad preces conuerſi, rogauerunt, vt id quod factum erat delictum obliuioni traderetur. At verò fortiſſimus Iudas hortabatur populum conſeruare ſe ſine peccato, ſub oculis videntes quæ facta ſunt pro peccatis eorum qui proſtrati ſunt.

43 Et facta collatione, duodecim millia drachmas argenti miſit Ieroſolymam offerri pro peccatis mortuorum ſacrificium, benè & religioſè de reſurrectione cogitans.

44 (Niſi enim eos, qui ceciderant, reſurrecturos ſperaret, ſuperfluum videretur & vanum orare pro mortuis.)

45 Et quia conſiderabat quod hi, qui cum pietate dormitionem acceperant, optimam haberent repoſitam gratiam.

46 Sancta ergo & ſalubris eſt cogitatio pro defunctis exorare vt à peccatis ſoluantur.

CAPVT XIII.

Menelaus Iudæus transfuga iuſſu Antiochi extremo afficitur ſupplicio: Antiochus verò maximum ducens in Iudæos exercitum, ſemel ac iterùm victus & repulſus, multiſque millibus ex ſuis occiſis, & Philippo rebellante, ſupplex pacem cum Iudæis firmat iuramento, oblato in templo ſacrificio, Iudaque in principem Ptolemaidis conſtituto.

A 1 ANno centeſimo quadrageſimo nono, cognouit Iudas Antiochum Eupatorem venire cum multitudine aduerſus Iudæam,

2 Et cum eo Lyſiam procuratorem & prępoſitum negotiorum, ſecum habentem peditum centum decem millia, & equitum quinque millia, & elephantos viginti duos, currus cum falcibus trecentos.

3 Commiſcuit autem ſe illis & Menelaus: & cum multa fallacia deprecabatur Antiochum, non pro patriæ ſalute, ſed ſperans ſe conſtitui in principatum.

B 4 Sed Rex regum ſuſcitauit animos Antiochi in peccatorem: & ſuggerente Lyſia hunc eſſe cauſam omnium malorum, iuſſit (vt eis eſt conſuetudo) apprehenſum in eodem loco necari.

5 Erat autem in eodem loco turris quinquaginta cubitorum, aggeſtum vndique habens cineris: hæc proſpectum habebat in præceps.

6 Inde in cinerem deijci iuſſit ſacrilegum, omnibus eum propellentibus ad interitum.

7 Et tali lege præuaricatorem legis contigit mori, nec terræ dari Menelaum.

8 Et quidem ſatis iuſtè: nam quia multa ergà aram Dei delicta commiſit, cuius ignis & cinis erat ſanctus; ipſe in cineris morte damnatus eſt. C

9 Sed rex mente effrænatus veniebat, nequiorem ſe patre ſuo Iudæis oſtenſurus.

10 Quibus Iudas cognitis, præcepit populo vt die ac nocte Dominum inuocarent, quò, ſicut ſemper, & nunc adiuuaret eos:

11 Quippe qui lege, & patria, ſanctoque templo priuari vererentur: ac populum, qui nuper paululùm reſpiraſſet, ne ſineret blaſphemis rurſus nationibus ſubdi.

12 Omnibus itaque ſimul id facientibus, & petentibus à Domino miſericordiam, cum fletu & ieiunijs, per triduum continuum proſtratis, hortatus eſt eos Iudas vt ſe præpararent. D

13 Ipſe verò cum ſenioribus cogitauit, priùs quam rex admoueret exercitum ad Iudæam, & obtineret ciuitatem, exire, & Domini iudicio committere exitum rei.

14 Dans itaque poteſtatem omnium Deo mundi creatori, & exhortatus ſuos vt fortiter dimicarent, & vſque ad mortem pro legibus, templo, ciuitate, patria, & ciuibus ſtarent, circa Modin exercitum conſtituit. E

15 Et dato ſigno ſuis Dei victoriæ, iuuenibus fortiſſimis electis, nocte aggreſſus aulam regiam, in caſtris interfecit viros quatuor millia, & maximum elephantorum cum his qui ſuperpoſiti fuerant:

16 Summoque metu ac perturbatione hoſtium caſtra replentes, rebus proſperè geſtis, abierunt.

17 Hoc autem factum eſt die illuceſcente, adiuuante eum Domini protectione.

18 Sed rex, accepto guſtu audaciæ Iudæorum, arte difficultatem locorum tentabat:

19 Et Bethſuræ, quæ erat Iudæorum præſidium munitum, caſtra admouebat: ſed fugabatur, impingebat, minorabatur. F

20 His autem, qui intus erant, Iudas neceſſaria mittebat.

21 Enuntiauit autem myſteria hoſtibus Rhodocus quidam de Iudaico exercitu, qui requiſitus comprehenſus eſt, & concluſus.

22 Iterum rex ſermonem habuit ad eos qui erant in Bethſuris: dextram dedit: accepit: abijt.

23 Commiſit cum Iuda: ſuperatus eſt. Vt autem cognouit rebellaſſe Philippum Antiochiæ, qui relictus erat ſuper nego-

tia, mente consternatus, Iudæos deprecans, subditusque eis, iurat de omnibus quibus iustum visum est: & reconciliatus obtulit sacrificium, honorauit templum, & munera posuit:

24 Machabæum amplexatus est, & fecit eum à Ptolemaide vsque ad Gerrenos ducem & principem.

25 Vt autem venit Ptolemaidam, grauiter ferebant Ptolemenses amicitiæ conuentionem, indignantes ne fortè fœdus irrumperent.

26 Tunc ascendit Lysias tribunal, & exposuit rationem, & populum sedauit, regressusque est Antiochiam: & hoc modo regis profectio & reditus processit.

CAPVT XIV.

Suggerente Alcimo qui summo destitutus erat sacerdotio, Nicanor in Iudæos missus à rege Demetrio auditis Iudæ præclaris facinoribus, amicitiam cum eo contrahit: quam postmodum rege cogente soluens, dum Iudam nequit comprehendere, templi minatur euersionem, & senem Raziam Iudæum magnanimum apprehendere conatur: qui dum ab hostibus iam se capiendum videret, elegit potiùs constantissimo animo sibi mortem inferre quàm indigna pati ab hostibus, in quos proprijs manibus sua intestina proiecit.

A 1 SEd post triennij tempus, cognouit Iudas, & qui cum eo erant, Demetrium Seleuci, cum multitudine valida, & nauibus per portum Tripolis ascendisse ad loca opportuna:

2 Et tenuisse regiones aduersus Antiochum, & ducem eius Lysiam.

3 Alcimus autem quidam, qui summus sacerdos fuerat, sed voluntariè coinquinatus est temporibus commistionis, considerans nullo modo sibi esse salutem, neque accessum ad altare,

4 Venit ad regem Demetrium, centesimo quingesimo anno, offerens ei coronam auream, & palmam super hæc & thallos, qui templi esse videbantur. Et ipsa quidem die siluit.

5 Tempus autem opportunum dementiæ suæ nactus, conuocatus à Demetrio ad consilium, & interrogatus quibus rebus & consilijs Iudæi niterentur,

6 Respondit: Ipsi qui dicuntur Assidæi Iudæorum, quibus præest Iudas Machabæus bella nutriunt, & seditiones mouent, nec patiuntur regnum esse quietum.

7 Nam & ego defraudatus parentum gloria (dico autem summo sacerdotio) huc veni:

B 8 Primò quidem vtilitatibus regis fidem seruans, secundò autem etiam ciuibus consulens: nam illorum prauitate vniuersum genus nostrum non minimè vexatur.

9 Sed oro his singulis, ò rex cognitis, & regioni, & generi, secundùm humanitatem tuam peruulgatam omnibus, prospice.

10 Nam, quamdiu superest Iudas, impossibile est pacem esse negotijs.

11 Talibus autem ab hoc dictis, & cęteri amici, hostiliter se habentes aduersus Iudam inflammauerunt Demetrium.

12 Qui statim Nicanorem præpositum elephantorum ducem misit in Iudæam:

13 Datis mandatis, vt ipsum quidem Iudam caperet, eos verò, qui cum illo erant, dispergeret, & constitueret Alcimum maximi templi summum sacerdotem.

14 Tunc gentes, quæ de Iudæa fugerant Iudam, gregatim se Nicanori miscebant; miserias & clades Iudæorum, prosperitates rerum suarum existimantes.

15 Audito itaque Iudæi Nicanoris aduentu & conuentu nationum, conspersi terra rogabant eum qui populum suum constituit vt in æternum custodiret, quique suam portionem signis euidentibus protegit. C

16 Imperante autem duce, statim inde mouerunt, conueneruntque ad castellum Dessau.

17 Simon verò frater Iudæ commiserat cum Nicanore: sed conterritus est repentino aduentu aduersariorum.

18 Nicanor tamen, audiens virtutem comitum Iudæ, & animi magnitudinem, quam pro patriæ certaminibus habebant, sanguine iudicium facere metuebat.

19 Quam ob rem pręmisit Posidonium, & Theodotium, & Matthiam, vt darent dextras atque acciperent.

20 Et cum diu de his consilium ageretur, & ipse dux ad multitudinem retulisset, omnium vna fuit sententia amicitijs annuere.

21 Itaque diem constituerunt, qua secretò inter se agerent: & singulis sellę prolatæ sunt & positæ.

22 Præcepit autem Iudas armatos esse locis opportunis, ne fortè ab hostibus repentè mali aliquid oriretur: & congruum colloquium fecerunt.

23 Morabatur autem Nicanor Ierosolymis, nihilque inique agebat, gregesque turbarum, quæ congregatę fuerant, dimisit. D

24 Habebat autem Iudam semper charum ex animo, & erat viro inclinatus.

25 Rogauitque eum ducere vxorem, filiosque procreare. Nuptias fecit: quietè egit, communiterque viuebant.

26 Alcimus autem videns charitatem illorum adinuicem, & conuentiones venit ad Demetrium, & dicebat, Nicanorem rebus alienis assentire, Iudamque regni insidiatorem successorem sibi destinasse.

27 Itaque rex exasperatus, & pessimis huius criminationibus irritatus, scripsit Nicanori, dicens, grauiter quidem se ferre de amicitiæ conuentione, iuberet tamen Machabæum citiùs vinctum mittere Antiochiam.

28 Quibus cognitis, Nicanor consternabatur, & grauiter ferebat, si ea, quę conuenerant, irrita faceret, nihil læsus à viro.

29 Sed quia regi resistere non poterat, opportunitatem obseruabat, qua præceptum perficeret.

30 At Machabæus, videns secum austeriùs agere Nicanorem, & consuetum occursum ferocius exhibentem, intelligens non ex bono esse austeritatem istam, paucis suorum congregatis, occultauit se à Nicanore.

E 31 Quòd cùm ille cognouit fortiter se à viro præuentum, venit ad maximum & sanctissimum templum: & sacerdotibus solitas hostias offerentibus, iussit sibi tradi virum.

32 Quibus cum iuramento dicentibus nescire se vbi esset qui quærebatur, extendens manum ad templum,

33 Iurauit, dicens: Nisi Iudam mihi vinctum tradideritis, istud Dei fanum in planitiem deducam, & altare effodiam, & templum hoc Libero patri consecrabo.

34 Et his dictis, abijt. Sacerdotes autem protendentes manus in cœlum, inuocabant eum, qui semper propugnator esset gentis ipsorum, hæc dicentes:

F 35 Tu Domine vniuersorum, qui nullius indiges, voluisti templum habitationis tuæ fieri in nobis.

36 Et nunc sancte sanctorum omnium Domine, conserua in æternum impollutam domum istam, quæ nuper mundata est.

37 Razias autem quidam de senioribus ab Ierosolymis delatus est Nicanori, vir amator ciuitatis, & benè audiens: qui pro affectu pater Iudæorum appellabatur.

38 Hic multis temporibus continentiæ propositum tenuit in Iudaismo, corpusque & animam tradere contentus pro perseuerantia.

39 Volens autem Nicanor manifestare odium, quod habebat in Iudæos, misit milites quingentos, vt eum comprehenderent.

40 Putabat enim, si illum decepisset, se cladem Iudæis maximam illaturum.

41 Turbis autem irruere in domum eius, & ianuam disrumpere, atque ignem admouere cupientibus, cùm iam comprehenderetur, gladio se petijt:

G 42 Eligens nobiliter mori potiùs, quàm subditus fieri peccatoribus, & contra natales suos indignis iniurijs agi.

43 Sed, cùm per festinationem non certo ictu plagam dedisset, & turbæ intra ostia irrumperent, recurrens audacter ad murum, præcipitauit semetipsum viriliter in turbas:

44 Quibus velociter locum dantibus casui eius, venit per mediam ceruicem:

45 Et cùm adhuc spiraret, accensus animo surrexit: & cùm sanguis eius magno fluxu deflueret, & grauissimis vulneribus esset saucius, cursu turbam pertransijt:

46 Et stans supra quamdam petram præruptam, & iam exsanguis effectus, complexus intestina sua, vtrisque manibus proiecit super turbas, inuocans dominatorem vitæ ac spiritus, vt hæc illi iterùm redderet: atque ita vita defunctus est.

CAPVT XV.

Iudas suos contra Nicanorem Dei potentiam contemnentem roborat tum exhortatione, tum nocturnæ apparitionis manifestatione de viso Ieremia pro populo Israel orante; qui in Deum spem habentes ingentem prosternunt exercitum, amputatis capite & manu Nicanoris, quæ Ierosolymis in memoriam diuinæ protectionis suspensa sunt, lingua eius blasphema auibus particulatim tradita, eoque die in annuam solemnitatem instituto.

1 Nicanor autem, vt comperit Iudam esse in locis Samariæ, cogitauit cum omni impetu die sabbati committere bellum. A 1.Mach.7 d.26.

2 Iudæis verò, qui illum per necessitatem sequebantur, dicentibus: Ne ita ferociter & barbarè feceris, sed honorem tribue diei sanctificationis, & honora eum, qui vniuersa conspicit:

3 Ille infelix interrogauit, si est potens in cœlo, qui imperauit agi diem sabbatorum.

4 Et respondentibus illis: Est Dominus viuus ipse in cœlo potens, qui iussit agi septimam diem.

5 At ille ait: Et ego potens sum super terram, qui impero sumi arma, & negotia regis impleri. Tamen non obtinuit vt consilium perficeret.

6 Et Nicanor quidem cum summa superbia erectus, cogitauerat commune tropheum statuere de Iuda.

7 Machabæus autem semper confidebat cum omni spe auxilium sibi à Deo affuturum. B

8 Et hortabatur suos ne formidarent ad aduentum nationum, sed in mente haberent adiutoria sibi facta de cęlo, & nunc sperarent ab Omnipotente sibi affuturam victoriam.

9 Et allocutus eos de lege & prophetis, admonens etiam certamina quæ fecerant priùs promptiores constituit eos:

10 Et ita animis eorum erectis, simul ostendebat Gentium fallaciam, & iuramentorum præuaricationem.

11 Singulos autem illorum armauit, non clypei & hastæ munitione, sed sermonibus optimis, & exhortationibus, exposito digno fide somnio, per quod vniuersos lętificauit.

12 Erat autem huiuscemodi visus: Oniam, qui fuerat summus sacerdos, virum bonum & benignum, verecundum visu, modestum moribus, & eloquio decorum, & qui à puero in virtutibus exercitatus sit, manus protendentem, orare pro omni populo Iudæorum:

13 Post hoc apparuisse & alium virum, C ætatem & gloria mirabilem, & magni decoris habitudine circa illum:

14 Respondentem verò Oniam dixisse: Hic est fratrum amator, & populi Israël: hic est, qui multum orat pro populo, &

vniuersa sancta ciuitate, Ieremias propheta Dei.
15 Extendisse autem Ieremiam dextram, & dedisse Iudæ gladium aureum, dicentem:
16 Accipe sanctum gladium munus à Deo, in quo deijcies aduersarios populi mei Israël.
D 17 Exhortati itaque Iudæ sermonibus bonis valdè, de quibus extolli posset impetus, & animi iuuenum confortati, statuerunt dimicare & confligere fortiter, vt virtus de negotijs iudicaret: eò quòd ciuitas sancta & templum periclitarentur.
18 Erat enim pro vxoribus, & filijs, itemque pro fratribus, & cognatis minor solicitudo: maximus verò & primus pro sanctitate timor erat templi.
19 Sed & eos qui in ciuitate erant, non minima solicitudo habebat pro his qui congressuri erant.
20 Et cùm iam omnes sperarent iudicium futurum, hostesque adessent, atque exercitus esset ordinatus, bestiæ equitesque opportuno in loco compositi,
21 Considerans Machabæus aduentum multitudinis, & apparatum varium armorum, & ferocitatem bestiarum, extendens manus in cœlum, prodigia facientem Dominum inuocauit, qui non secundùm armorum potentiam, sed prout ipsi placet, dat dignis victoriam.
E 22 Dixit autem inuocans hoc modo: * Tu Domine, qui misisti angelum tuum sub Ezechia rege Iuda, & interfecisti de castris Sennacherib centum octoginta quinque millia:
*Sup. 8. a. 19.
23 Et nunc dominator cœlorum mitte angelum tuum bonum ante nos, in timore & tremore magnitudinis brachij tui,
24 Vt metuant qui cum blasphemia veniunt aduersus sanctum populum tuum. Et hic quidem ita perorauit.
25 Nicanor autem, & qui cum ipso erant, cum tubis & canticis admouebant.
26 Iudas verò, & qui cum eo erant, inuocato Deo, per orationes congressi sunt:
27 Manu quidem pugnantes, sed Dominum cordibus orantes, prostrauerunt non minus trigintaquinque millia, præsentia Dei magnificè delectati.
28 Cùmque cessassent, & cùm gaudio redirent, cognouerunt Nicanorem ruisse cum armis suis. F
29 Facto itaque clamore, & perturbatione excitata, patria voce omnipotentem Dominum benedicebant.
30 Præcepit autem Iudas, qui per omnia corpore & animo mori pro ciuibus paratus erat, caput Nicanoris, & manum cum humero abscissam, Ierosolymam perferri.
31 Quò cum peruenisset, conuocatis contribulibus, & sacerdotibus ad altare, accersijt & eos qui in arce erant.
32 Et ostenso capite Nicanoris, & manu nefaria, quam extendens contra domum sanctam omnipotentis Dei, magnificè gloriatus est.
33 Linguam etiam impij Nicanoris præcisam iussit particulatim auibus dari: manum autem dementis contra templum suspendi.
34 Omnes igitur cœli benedixerunt Dominum, dicentes: Benedictus, qui locum suum incontaminatum seruauit.
35 Suspendit autem Nicanoris caput in summa arce: vt euidens esset & manifestum signum auxilij Dei. G
36 Itaque omnes communi consilio decreuerunt nullo modo diem istum absque celebritate præterire:
37 Habere autem celebritatem tertia decima die mensis Adar, quod dicitur voce Syriaca, pridie Mardochæi diei.
38 Igitur his erga Nicanorem gestis, & ex illis temporibus ab Hebræis ciuitate possessa ego quoque in his faciam finem sermonis.
39 Et si quidem benè, & vt historiæ competit hoc & ipse velim: sin autem minùs dignè, concedendum est mihi.
40 Sicut enim vinum semper bibere, aut semper aquam, contrarium est; alternis autem vti, delectabile: ita legentibus, si semper exactus sit sermo, non erit gratus. Hic ergo erit consummatus.

SANCTVM IESV CHRISTI EVANGELIVM SECVNDVM MATTHÆVM.

CAPVT PRIMVM.

A quibus maioribus Christus secundùm carnem descenderit: Angelus instruit Ioseph de Mariæ sponsæ suæ conceptione, partuque futuro.

A

* Luc.3 g. 31.

1 LIBER generationis Iesu Christi filij* Dauid, filij Abraham.

* Gen. 21 a. 3.

2 * Abraham genuit Isaac.

* Gen 25 d. 25.

* Isaac autem genuit Iacob.

* Gen. 29. c. 35.

* Iacob autem genuit Iudam, & fratres eius.

* Gen. 38. g. 29. 1 Par. 2. a. 4.

3 * Iudas autem genuit Phares, & Zaram de Thamar.
* Phares autem genuit Esron.
Esron autem genuit Aram.

B

* Rut 4. d. 18. 1 Paral. 2. a. 5.

4 Aram autem genuit Aminadab.

* Num. 7. b 12.

* Aminadab autem genuit Naasson.
Naasson autem genuit Salmon.

* Ruth. 4. d. 22.

5 Salmon autem genuit Booz de Rahab.
* Booz autem genuit Obed ex Ruth.
Obed autem genuit Iesse.

* 1. Regum 16. a 1.

* Iesse autem genuit Dauid regem.

* 2. Reg 12 f. 24.

6 * Dauid autem Rex genuit Salomonem ex ea quæ fuit Vriæ.

* 3 Reg. 11. g 43.

7 * Salomon autem genuit Roboam.

* 3 Reg. 14 g. 31.

* Roboam autem genuit Abiam.

* 3 Reg. 15. b. 8

* Abias autem genuit Asa.

* 2 Par. 26. d. 23

8 Asa autem genuit Iosaphat.
Iosaphat autem genuit Ioram.
Ioram autem genuit Oziam.

C

* 2. Par. 27. d 9.

9 * Ozias autem genuit Ioatham.

* 2. Par. 28. d. 27

* Ioatham autem genuit Achaz.

* 2. Par. 32. g. 33.

* Achaz autem genuit Ezechiam.
10 * Ezechias autem genuit Manassen.

* 2. Par. 33 d 20.

* Manasses autem genuit Amon.

* 2 Par. 33. d. 25.

* Amon autem genuit Iosiam.

D

* 2 Par. 36 a 1.

11 * Iosias autem genuit Iechoniam, & fratres eius in transmigratione Babylonis.
12 Et post transmigrationem Babylonis: Iechonias genuit Salathiel.
Salathiel autem genuit Zorobabel.
13 Zorobabel autem genuit Abiud.
Abiud autem genuit Eliacim.
Eliacim autem genuit Azor.
14 Azor autem genuit Sadoc.
Sadoc autem genuit Achim.
Achim autem genuit Eliud.
15 Eliud autem genuit Eleazar.
Eleazar autem genuit Mathan.
Mathan autem genuit Iacob.
16 Iacob autem genuit Ioseph virum Mariæ, de qua natus est IESVS, qui vocatur Christus.
17 Omnes itaque generationes ab Abraham vsque ad Dauid, generationes quatuordecim: & à Dauid vsque ad transmigrationem Babylonis, generationes quatuordecim: & à transmigratione Babylonis vsque ad Christum, generationes quatuordecim.

* Luc. 1. c. 27.

18 Christi autem generatio sic erat: *Cùm esset desponsata mater eius Maria Ioseph, antequam conuenirent, inuenta est in vtero habens de Spiritu sancto.
19 Ioseph autem vir eius, cùm esset iustus, & nollet eam traducere, voluit occultè dimittere eam.
20 Hæc autem eo cogitante, ecce Angelus Domini apparuit in somnis ei, dicens: Ioseph fili Dauid, noli timere accipere Mariam coniugem tuam: quod enim in ea

natum est, de Spiritu sancto est.
* Luc.1.c.31 21 Pariet autem filium: * & vocabis no-
Act.4.c.12. men eius IESVM: ipse enim saluum faciet
populum suum à peccatis eorum.
22 Hoc autem totum factum est, vt adim-
pleretur quod dictum est à Domino per Pro-
phetam dicentem:
*Isa.7.c.14. 23 * Ecce virgo in vtero habebit, & pariet
filium: & vocabunt nomen eius Emmanuel:
quod est interpretatum Nobiscum Deus.
24 Exurgens autem Ioseph à somno, fecit
sicut præcepit ei angelus Domini, & accepit
coniugem suam.
25 Et non cognoscebat eam donec peperit
filium suum primogenitum: & vocauit no-
men eius IESVM.

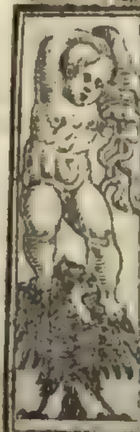

CAPVT II.

Quomodo Magi cum muneribus ad Christum natum peruenerint: de Herodis in infantes sæuitia, & Christi in Ægyptum exilio, ipsiusque reditu in terram Israel.

1 CVm ergo natus esset Iesus in Bethle- A
hem Iuda in diebus Herodis regis, ec- Luc.2.a.7.
ce Magi ab oriente venerunt Ierosolymam,
2 Dicentes: Vbi est qui natus est rex Iu-
dæorum? vidimus enim stellam eius in
oriente, & venimus adorare eum.

3 Audiens autem Herodes rex, turbatus est & omnis Ierosolyma cum illo.
4 Et congregans omnes principes sacerdotum, & scribas populi, sciscitabatur ab eis vbi Christus nasceretur.
5 At illi dixerunt ei: In Bethlehem Iudæ: Sic enim scriptum est per Prophetam:
* Mic.5.a.2. Ioan. 7.f.42. 6 Et tu Bethlehem terra Iuda, nequaquam minima es in principibus Iuda: ex te enim exiet dux, qui regat populum meum Israël.
7 Tunc Herodes clam vocatis Magis diligenter didicit ab eis tempus stellæ quæ apparuit eis:
B
8 Et mittens illos in Bethlehem, dixit: Ite, & interrogate diligenter de puero: & cùm inueneritis, renunciate mihi, vt & ego veniens adorem eum.
9 Qui cùm audissent regē, abierunt, & ecce stella, quam viderant in Oriente, antecedebat eos, vsq; dū veniēs staret suprà, vbi erat puer.
10 Videntes autem stellam gauisi sunt gaudio magno valdè.
11 Et intrantes domum, inuenerunt puerum cum Maria matre eius, & procidentes adorauerunt eum: * & apertis thesauris suis obtulerunt ei munera, aurum, thus, & myrrham. * Ps. 71.b.10.
12 Et responso accepto in somnis ne redirent ad Herodem, per aliam viam reuersi sunt in regionem suam.

C
13 Qui cùm recessissent, ecce angelus Domini apparuit in somnis Ioseph dicens: Surge, & accipe puerum, & matrem eius, & fuge in Ægyptum, & esto ibi vsque dum dicam tibi. Futurum est enim vt Herodes quærat puerum ad perdendum eum.
14 Qui consurgens, accepit puerum & matrem eius nocte, & secessit in Ægyptum:
15 Et erat ibi vsque ad obitum Herodis: vt adimpleretur quod dictum est à Domino
* Oseæ 11 a.1. per Prophetam dicentem: * Ex Ægypto vocaui filium meum.
16 Tunc Herodes videns quoniam illusus esset à Magis, iratus est valdè, & mittens occidit omnes pueros, qui erant in Bethlehem, & in omnibus finibus eius, à bimatu & infrà, secundùm tempus quod exquisierat à Magis.
17 Tunc adimpletum est quod dictum est per Ieremiam prophetam dicentem:
18 * Vox in Rama audita est, ploratus & vlulatus multus: Rachel plorans filios suos, & noluit consolari, quia non sunt. * Ier. 31.c.15.
19 Defuncto autem Herode, ecce angelus Domini apparuit in somnis Ioseph in Ægypto, D
20 Dicens: Surge, & accipe puerum, & matrem eius, & vade in terram Israël: defuncti sunt enim, qui quærebant animam pueri.
21 Qui consurgens, accepit puerum

& ma-

& matrem eius, & venit in terram Israël.
22 Audiens autem quòd Archelaus regnaret in Iudæa pro Herode patre suo, timuit illò ire: & admonitus in somnis, secessit in partes Galilææ.
23 Et veniens habitauit in ciuitate, quæ vocatur Nazareth: vt adimpleretur quod dictum est per Prophetas: Quoniam Nazaræus vocabitur.

CAPVT III.

Ioannes Baptista (cuius vitæ austeritas describitur) pœnitentiam iuxta Isaiæ vaticinium in deserto prædicat: & populo ad ipsum confluente, reprehendit Pharisæos vnà cum Sadducæis docens vt dignos faciant fructus pœnitentiæ: & quantum suus à Christi baptismo differat: super Christum autem à Ioanne baptizatum descendit Spiritus sanctus, & vox Patris cælitus audita est.

A
1 IN diebus autem illis venit Ioannes Baptista prædicans in deserto Iudææ.
* Mar.1.a
2 Et dicens: * Pœnitentiam agite: appropinquauit enim regnum cælorum.
Luc.3.a.3
3 Hic est enim, qui dictus est per Isaiam prophetam dicentem: * Vox clamantis in deserto: Parate viam Domini: rectas facite semitas eius.
* Isa.40.a
Mar.1.a.3
Luc.3.a.4.
4 Ipse autem Ioannes habebat vestimentum de pilis camelorum, & zonam pelliceam circa lumbos suos: esca autem eius erat locustæ, & mel siluestre.
* Mar.1.a.5.
5 * Tunc exibat ad eum Ierosolyma, & omnis Iudæa, & omnis regio circa Iordanem;
B
6 Et baptizabantur ab eo in Iordane, confitentes peccata sua.
7 Videns autem multos Pharisæorum, & Sadducæorum, * venientes ad baptismum suum, dixit eis: Progenies viperarum, quis demonstrauit vobis fugere à ventura ira? * Luc.3.b.7.
8 Facite ergo fructum dignum pœnitentiæ.
9 Et ne velitis dicere intra vos: * Patrem habemus Abraham. dico enim vobis, quoniam potens est Deus de lapidibus istis suscitare filios Abrahæ. * Ioan.8.e 39.
10 Iam enim securis ad radicem arborum posita est. Omnis ergo arbor, quæ non facit fructum bonum, excidetur, & in ignem mittetur.
11 * Ego quidem baptizo vos in aqua in pœnitentiam: qui autem post me venturus est, fortior me est, cuius non sum dignus calceamenta portare: ipse vos baptizabit in spiritu sancto, & igni. * Marc.1 a 8. Luc. 3. d. 16 Ioan. 1. d. 26. Act 1 a.5
12 Cuius ventilabrum in manu sua: & permundabit aream suam: & congregabit triticum suum in horreum, paleas autem comburet igni inextinguibili. Mar 1 a 9 C
13 * Tunc venit Iesus à Galilæa in Iordanem ad Ioannem, vt baptizaretur ab eo. D * Luc.3 e 22.
14 Ioannes autē prohibebat eum, dicens:

Ego

Ego à te debeo baptizari, & tu venis ad me?
15 Respondens autem Iesus, dixit ei: Sine
modò: sic enim decet nos implere omnem
iustitiam. Tunc dimisit eum.
16 Baptizatus autem Iesus, confestim ascendit de aqua. & ecce aperti sunt ei cæli: &
vidit * Spiritum Dei descendentem sicut co- * Luc. 9. e 35. 2. Pet. 1. d 17.
lumbam, & venientem super se.
17 Et ecce vox de cælis dicens: Hic est fi-
lius meus dilectus, in quo mihi complacui.

CAPVT IV.

Christus in deserto post ieiunium quadraginta dierum vincit diaboli tentationes: & (capto Ioanne) secedens in Capharnaum pœnitentiam prædicat: piscatores Petrum & Andream Iacobum & Ioannem Zebedæi ad se vocat: annuntians quoque Galilæis euangelium, varias curat infirmitates turbis ipsum comitantibus.

A Marc. 1. b. 12. Luc. 4. a. 1.
1 Tunc Iesus ductus est in desertum à
Spiritu, vt tentaretur à diabolo.
2 Et cùm ieiunasset quadraginta diebus, &
quadraginta noctibus, posteà esurijt.
3 Et accedens tentator dixit ei: Si filius Dei
es, dic vt lapides isti panes fiant.
* Deut. 8 a 3 Luc. 4. a 4.
4 Qui respondens dixit: Scriptum est: *
Non in solo pane viuit homo, sed in omni
verbo, quod procedit de ore Dei.
5 Tunc assumpsit eum diabolus in sanctam
ciuitatem, & statuit eum super pinnaculum
templi,
6 Et dixit ei: Si filius Dei es, mitte te deor-
* Ps. 90. c. 11.
sum. Scriptum est enim: * Quia angelis
suis mandauit de te, & in manibus tollent
te, ne fortè offendas ad lapidem pedem
tuum.
* Deut. 6. c. 16.
7 Ait illi Iesus: Rursum scriptum est: *
Non tentabis Dominum Deum tuum.
B
8 Iterùm assumpsit eum diabolus in mon-
tem excelsum valdè: & ostendit ei omnia re-
gna mundi, & gloriam eorum,
9 Et dixit ei: Hæc omnia tibi dabo, si ca-
dens adoraueris me.
10 Tunc dicit ei Iesus: Vade satana: Scri-
* Deut. 6. b. 13.
ptum est enim: * Dominum Deum tuum
adorabis, & illi soli seruies.
11 Tunc reliquit eum diabolus: & ecce an-
geli accesserunt, & ministrabant ei.
* Marc. 1. b. 14.
12 Cùm autem audisset Iesus, quòd Ioan-
nes traditus esset, * secessit in Galilæam:
13 Et relicta ciuitate Nazareth, venit, & Luc. 4. b. 14 Ioa n. 4. f. 43.
habitauit in Capharnaum maritima, in fini-
bus Zabulon & Nephthalim:
14 Vt adimpleretur quod dictum est per
Isaiam prophetam:
15 * Terra Zabulon, & terra Nephtha- * Isa. 9. a. 1.
lim, via maris trans Iordanem, Galilæa gen-
tium, C
16 Populus qui sedebat in tenebris, vidit
lucem magnam: & sedentibus in regione
vmbræ mortis, lux orta est eis.
17 * Exinde cœpit Iesus prædicare, & di- * Marc. 1. b. 15.
cere: Pœnitentiam agite: appropinquauit
enim regnum cælorum.
18 Ambulans autem Iesus iuxta mare Ga-
lilææ, * vidit duos fratres, Simonem, qui * Mar. 1. b. 16. Luc. 5. a. 2.
vocatur Petrus, & Andream fratrem eius,
mittentes rete in mare, (erant enim pisca-
tores)
19 Et ait illis: Venite post me, & faciam vos
fieri piscatores hominum.
20 At illi continuò relictis retibus secuti
sunt eum.
21 Et procedens inde, vidit alios duos fra-
tres, Iacobum Zebedæi, & Ioannem fratrem
eius, in naui cum Zebedæo patre eorum, re-
ficientes retia sua: & vocauit eos.
22 Illi autem statim relictis retibus & pa-
tre, secuti sunt eum.
23 Et circuibat Iesus totam Galilæam, do- D
cens in synagogis eorum, & prædicans E-
uangelium regni: & sanans omnem lan-
guorem, & omnem infirmitatem in po-
pulo.
24 Et abijt opinio eius in totam Syriam, &
obtulerunt ei omnes malè habentes, varijs
languoribus, & tormentis comprehensos, &
qui dæmonia habebant, & lunaticos, & para-
lyticos, & curauit eos.
25 * Et secutæ sunt eum turbæ multæ de * Mar. 3 a 7. Luc. 6. c. 17
Galilæa & Decapoli & de Ierosolymis, & de
Iudæa, & de trans Iordanem.

CAPVT V.

Octo tradit beatitudines: Apostolos salem terræ & lucem mundi dicit: nec venit vt soluat legem aut prophetas, sed adimpleat, docens de non irascendo fratri, sed vt ei reconciliemur, de non concupiscenda muliere, de membro scandalizante abiiciendo, de vxore extra casum adulterij non dimittenda: non iurandum, nec malo resistendum, inimicos diligendos, & de malè meritis benè merendum.

A 1 Videns autem Iesus turbas, ascendit in montem, & cùm sedisset, accesserunt ad eum, discipuli eius,

2 Et aperiens os suum docebat eos, dicens:

* Luc. 6. e. 20. 3 * Beati pauperes spiritu: quoniam ipsorum est regnum cælorum.

* Ps. 36. b. 11. 4 * Beati mites: quoniam ipsi possidebunt terram.

* Isa. 61. a. 2. 5 * Beati qui lugent: quoniam ipsi consolabuntur.

6 Beati, qui esuriunt & sitiunt iustitiam: quoniam ipsi saturabuntur.

7 Beati misericordes: quoniam ipsi misericordiam consequentur.

* Ps. 23. a. 4. 8 * Beati mundo corde: quoniam ipsi Deum videbunt.

9 Beati pacifici: quoniam filij Dei vocabuntur.

* 1. Petr. 2. d. 20. 3. c. 14. 4. c. 14. 10 * Beati, qui persecutionem patiuntur propter iustitiam: quoniam ipsorum est regnum cælorum.

B 11 Beati estis cùm maledixerint vobis, & persecuti vos fuerint, & dixerint omne malum aduersum vos mentientes, propter me:

12 Gaudete, & exultate, quoniam merces vestra copiosa est in cælis. sic enim persecuti sunt prophetas, qui fuerunt ante vos.

* Mar. 9. g. 49. Luc. 14. g. 34. 13 Vos estis sal terræ. * Quòd si sal euanuerit, in quo salietur? ad nihilum valet vltrà, nisi vt mittatur foras, & conculcetur ab hominibus.

14 Vos estis lux mundi. Non potest ciuitas abscondi supra montem posita.

* Mar. 4. c. 21. Luc. 8. b. 16 11. e. 33. 15 * Neque accendunt lucernam, & ponunt eam sub modio, sed super candelabrum vt luceat omnibus qui in domo sunt.

16 Sic luceat lux vestra coram hominibus, * vt videant opera vestra bona, & glorificent patrem vestrum, qui in cælis est. * 1. Pet. 2. c. 12.

17 Nolite putare quoniam veni soluere legem, aut prophetas: non veni soluere, sed adimplere.

18 * Amen quippe dico vobis, donec transeat cælum & terra, iota vnum, aut vnus apex non præteribit à lege, donec omnia fiãt. * Luc. 16. e. 17.

C 19 * Qui ergo soluerit vnum de mandatis istis minimis, & docuerit sic homines, minimus vocabitur in regno cælorum: qui autem fecerit & docuerit, hic magnus vocabitur in regno cælorum. * Iac. 2. b. 10.

20 Dico enim vobis, quia nisi abundauerit iustitia vestra * plus quàm Scribarum, & Pharisæorum: non intrabitis in regnũm cælorum. * Luc. 11. e. 39.

21 Audistis quia dictum est antiquis: * Non occides: qui autem occiderit, reus erit iudicio. * Exod. 20. c. 13. Deut. 5. c. 17.

22 Ego autem dico vobis: quia omnis, qui irascitur fratri suo, reus erit iudicio. Qui autem dixerit fratri suo, raca: reus erit concilio. Qui autem dixerit, fatue: reus erit gehennæ ignis.

23 Si ergo offers munus tuum ad altare, & ibi recordatus fueris quia frater tuus habet aliquid aduersum te:

D 24 Relinque ibi munus tuum ante altare, & vade priùs reconciliari fratri tuo: & tunc veniens offeres munus tuum.

25 * Esto consentiens aduersario tuo citò dum es in via cum eo: ne fortè tradat te aduersarius iudici, & iudex tradat te ministro: & in carcerem mittaris. * Luc. 12. g. 58.

26 Amen dico tibi, non exies inde, donec reddas nouissimum quadrantem.

27 Audistis quia dictum est antiquis: * Non mœchaberis. * Exod. 20. c. 14.

28 Ego autem dico vobis: quia omnis qui viderit mulierem ad concupiscendum eam, iam mœchatus est eam in corde suo.

E 29 * Quòd si oculus tuus dexter scandalizat te, erue eum, & proijce abs te: expedit enim tibi vt pereat vnum membrorum tuorum, quàm totum corpus tuum mittatur in gehennam. * Mar. 9. g. 46. Inf. 18. b. 9.

30 Et si dextra manus tua scandalizat te,
abscide eam, & proijce abs te: expedit enim
tibi vt pereat vnum membrorum tuorum,
quàm totum corpus tuum eat in gehennam.
31 Dictum est autem: * Quicumque dimi-
serit vxorem suam, det ei libellum repudij.
32 Ego autem dico vobis: * Quia omnis,
qui dimiserit vxorem suam, excepta fornica-
tionis causa, facit eam mœchari: & qui di-
missam duxerit, adulterat.

(* Deut. 24. a. 1. Infr. 19. a. 7. * Mar. 10. b. 11. Luc. 16. c. 18 1. Cor. 7. b. 10.)

F

33 Iterum audistis quia dictum est anti-
quis: * Non periurabis: reddes autem Domi-
no iuramenta tua.
34 Ego autem dico vobis, non iurare om-
nino, neque per cælum, quia thronus Dei est:
35 Neque per terram, quia scabellum est
pedum eius: neque per Ierosolymam, quia
ciuitas est magni regis:
36 Neque per caput tuum iuraueris, quia
non potes vnum capillum album facere, aut
nigrum.
37 * Sit autem sermo vester, est, est: non,
non: quod autem his abundantius est, à ma-
lo est.
38 Audistis quia dictum est: * Oculum pro
oculo, & dentem pro dente.

(* Exod. 20. b 7. Leu. 19. c. 12. Deut. 5. b. 11. Iac. 5. c. 12.)
(* Iac. 5. c. 12.)
(* Exod. 21 c. 24 Leu 24. d. 20.)

G

39 Ego autem dico vobis, non resistere
malo; * sed si quis te percusserit in dexteram
maxillam tuam, præbe illi & alteram:
40 * Et ei, qui vult tecum iudicio conten-
dere, & tunicam tuam tollere, dimitte ei &
pallium.
41 Et quicumque te angariauerit mille
passus, vade cum illo & alia duo.
42 * Qui petit à te, da ei: & volenti mutuari
à te, ne auertaris.
43 Audistis quia dictum est: * diliges pro-
ximum tuum, & odio habebis inimicum
tuum.
44 Ego autem dico vobis: * Diligite ini-
micos vestros, * benefacite his qui oderunt
vos: & orate pro persequentibus, & calum-
niantibus vos:
45 Vt sitis filij patris vestri qui in cælis est:
qui solem suum oriri facit super bonos &
malos: & pluit super iustos & iniustos.
46 Si enim diligitis eos qui vos diligunt,
quam mercedem habebitis? nonne & publi-
cani hoc faciunt?
47 Et si salutaueritis fratres vestros tan-
tùm, quid ampliùs facitis? nonne & Ethnici
hoc faciunt?
48 Estote ergo vos perfecti, sicut & pater
vester cælestis perfectus est.

(Deut 19 d. 21. * Luc. 6 d. 29. * 1. Cor. 6. b. 7. * Deut. 15. b. 8. * Leu. 19. d. 18. * Luc. 6. d. 27. * Rom. 12. d. 20. * Luc. 23. e. 34. Act. 7. g. 59)

CAPVT VI.

*Docet Christus quomodo faciendæ sint elee-
mosynæ & oratio, traditque discipulis formam
orandi, & offensas alijs condonandi: item quo-
modo sit ieiunandum: quòd non in terra sed in
cælo thesaurizandum, oculus mundandus, non
seruiendum duobus dominis: vetat itaque soli-
citudinem de victu, vestitu, & de crastino.*

A

1 ATtendite ne iustitiam vestram faciatis
coram hominibus, vt videamini ab
eis: alioquin mercedem non habebitis apud
patrem vestrum, qui in cælis est.
2 Cùm ergo facis eleemosynam, noli tuba
canere ante te, sicut hypocritæ faciunt in sy-
nagogis, & in vicis, vt honorificentur ab ho-
minibus. Amen dico vobis, receperunt mer-
cedem suam.
3 Te autem faciente eleemosynam, nesciat
sinistra tua quid faciat dextera tua:
4 Vt sit eleemosyna tua in abscondito, &
pater tuus, qui videt in abscondito, reddet
tibi.
5 Et cùm oratis, non eritis sicut hypocri-
tæ, qui amant in synagogis & in angulis pla-
tearum stantes orare, vt videantur ab homi-
nibus: amen dico vobis, receperunt merce-
dem suam:
6 Tu autem cùm oraueris, intra in cubicu-
lum tuum, & clauso ostio, ora patrem tuum
in abscondito: & pater tuus qui videt in ab-
scondito, reddet tibi.
7 Orantes autem, nolite multum loqui, si-
cut Ethnici: putant enim quòd in multilo- B
quio suo exaudiantur.
8 Nolite ergo assimilari eis: scit enim pa-
ter vester, quid opus sit vobis, antequam pe-
tatis eum.
9 Sic ergo vos orabitis: * Pater noster, qui (* Luc. 11. a. 2.)
es in cælis: sanctificetur nomen tuum.
10 Adueniat regnum tuum. Fiat voluntas
tua, sicut in cælo, & in terra.
11 Panem nostrum supersubstantialem da
nobis hodie.
12 Et dimitte nobis debita nostra, sicut &
nos dimittimus debitoribus nostris.
13 Et ne nos inducas in tentationem, Sed
libera nos à malo. Amen.
14 * Si enim dimiseritis hominibus pecca- (* Eccli. 28. a. 3. a. 5. Infr. 18. d. 35. Marc. 11 c. 25.)
ta eorum: dimittet & vobis pater vester cæ-
lestis delicta vestra.
15 Si autem non dimiseritis hominibus: nec
pater vester dimittet vobis peccata vestra.
16 Cùm autem ieiunatis, nolite fieri sicut
hypocritæ tristes: exterminant enim facies
suas, vt appareant hominibus ieiunantes.
Amen dico vobis, quia receperunt merce-
dem suam.
17 Tu autem, cùm ieiunas, vnge caput
tuum, & faciem tuam laua,
18 Ne videaris hominibus ieiunans, sed
patri tuo, qui est in abscondito: & pater tuus,
qui videt in abscondito reddet tibi.
19 Nolite thesaurizare vobis thesauros in C
terra: vbi ærugo, & tinea demolitur: & vbi
fures effodiunt, & furantur.
20 * Thesaurizate autem vobis thesauros (* Luc. 12. c. 33 1. Tim. 6 d. 19.)
in cælo: vbi neque ærugo, neque tinea de-
molitur: & vbi fures non effodiunt, nec fu-
rantur.
21 Vbi enim est thesaurus tuus, ibi est &
cor tuum.
22 * Lucerna corporis tui est oculus tuus. (* Luc. 11 c. 34.)
Si oculus tuus fuerit simplex: totum corpus
tuum lucidum erit.
23 Si autem oculus tuus fuerit nequam:
totum corpus tuum tenebrosum erit. Si ergo
lumen, quod in te est, tenebræ sunt: ipsæ tene-
bræ quantæ erunt?
24 * Nemo potest duobus dominis serui- (* Luc. 16 c. 13.)
re: aut enim vnum odio habebit, & alterum

dili-

diliget: aut vnum sustinebit, & alterum con-
temnet. Non potestis Deo seruire & mam-
monæ.
* Ps. 54 d. 23. Luc. 12. c 22. Phil 4 b.6 1. Tim 5 b 7. 1. Petr. 5 b.7 — 25 * Ideò dico vobis, ne soliciti sitis ani-
mæ vestræ quid manducetis, neque corpori
vestro quid induamini. Nonne anima plus
est quàm esca: & corpus plus quàm vesti-
mentum?
26 Respicite volatilia cæli, quoniam non
D serunt, neque metunt, neque congregant in
horrea: & pater vester cælestis pascit illa.
Nonne vos magis pluris estis illis?
27 Quis autem vestrùm cogitans po-
test adijcere ad staturam suam cubitum
vnum?
28 Et de vestimento quid soliciti estis?
Considerate lilia agri quomodo crescunt:
non laborant, neque nent.
29 Dico autem vobis, quoniam nec Salo-
mon in omni gloria sua coopertus est sicut
vnum ex istis?
30 Si autem fœnum agri, quod hodie est,
& cras in clibanum mittitur, Deus sic vestit:
quantò magis vos modicæ fidei?
31 Nolite ergo soliciti esse, dicentes: Quid
manducabimus, aut quid bibemus, aut quo
operiemur?
32 Hæc enim omnia gentes inquirunt.
Scit enim pater vester, quia his omnibus in-
digetis.
33 Quærite ergo primùm regnum Dei,
& iustitiam eius: & hæc omnia adijcientur
vobis.
34 Nolite ergo soliciti esse in crastinum.
Crastinus enim dies solicitus erit sibi ipsi,
sufficit diei malitia sua.

CAPVT VII.

Docet non iudicandum de festuca in oculo fratris, & trabe in proprio oculo: sanctum non dandum canibus: omnem petentem, quærentem, & pulsantem à Deo exaudiri: faciendum alijs quòd nobis fieri volumus: per angustam portam ad vitam intrandum: quomodo dignoscantur falsi prophetæ, & arbor bona à mala: comparatio de audiente Christi verba, & operante aut non operante iuxta illa.

A 1 NOlite iudicare, vt non iudicemini.
2 In quo enim iudicio iudicaueri-
* Luc. 6.e. 37. Rom. 2.a 1 * Marc 4. c. 24. — tis, iudicabimini: * & in qua mensura mensi
fueritis, remetietur vobis.
3 Quid autem vides festucam in oculo fra-
tris tui: & trabem in oculo tuo non vides?
4 Aut quomodo dicis fratri tuo: Sine eij-
ciam festucam de oculo tuo: & ecce trabs est
in oculo tuo?
5 Hypocrita, eijce primùm trabem de ocu-
lo tuo, & tunc videbis eijcere festucam de
oculo fratris tui.
6 Nolite dare sanctum canibus, neque
mittatis margaritas vestras ante porcos: ne
fortè conculcent eas pedibus suis, & conuer-
si dirumpant vos.
* Isa. 22, b. 22. — 7 * Petite, & dabitur vobis: quærite, & inue-
nietis: pulsate, & aperietur vobis.
8 Omnis enim qui petit, accipit: & qui Marc. 11, c. 24.
quærit, inuenit: & pulsanti aperietur. Luc. 11 b. 9.
9 * Aut quis est ex vobis homo quem si pe- B
tierit filius suus panem, numquid lapidem Ioan. 14. b. 13.
porriget ei? Iac. 1. b 6. * Luc. 11. b 11.
10 Aut si piscem petierit, numquid serpen-
tem porriget ei?
11 Si ergo vos cùm sitis mali, nostis bona
data dare filijs vestris: quanto magis pater
vester, qui in cælis est, dabit bona petenti-
bus se?
12 * Omnia ergo quæcumque vultis vt fa- * Iob 4. c. 16.
ciant vobis homines, & vos facite illis. Hæc Luc. 6. d, 31
est enim lex, & Prophetæ.
13 * Intrate per angustam portam: quia la- * Luc 13 c. 24.
ta porta, & spatiosa via est, quæ ducit ad per- C
ditionem, & multi sunt qui intrant per eam.
14 Quàm angusta porta, & arcta via est,
quæ ducit ad vitam: & pauci sunt, qui inue-
niunt eam:
15 Attendite à falsis prophetis, qui veniunt
ad vos in vestimentis ouium, intrinsecus au-
tem sunt lupi rapaces:
16 A fructibus eorum cognoscetis eos.
Numquid colligunt de spinis vuas, aut de tri-
bulis ficus?
17 Sic omnis arbor bona fructus bonos
facit: mala autem arbor malos fructus facit.
18 Non potest arbor bona malos fructus
facere: neq; arbor mala bonos fructus facere.

19 * Om-

Sup.3.b 10. 19 * Omnis arbor, quæ non facit fructum
bonum, excidetur, & in ignem mittetur.
20 Igitur ex fructibus eorum cognoscetis
eos.
Inf.25.a. 1. Luc.6.g.46 21 * Non omnis, qui dicit mihi, Domine,
Domine, intrabit in regnum cælorum: sed
qui facit voluntatem Patris mei, qui in cælis
est, ipse intrabit in regnum cælorum.
22 Multi dicent mihi in illa die: Domine,
Domine, nonne in nomine tuo prophetaui-
* Act.19.c. 13. mus, & * in nomine tuo dæmonia eiecimus,
& in nomine tuo virtutes multas fecimus,
D 23 Et tunc confitebor illis: Quia nunquam
* Ps.6.b.9. Inf. 25.d. 41. Luc 13.f. 27. noui vos: * discedite à me qui operamini
iniquitatem.
24 * Omnis ergo, qui audit verba mea hęc,
* Luc. 6.g. 48. & facit ea, assimilabitur viro sapienti, qui æ-
dificauit domum suam supra petram, Rom. 2. c. 13. Iac. 1 d.22
25 Et descendit pluuia, & venerunt flumi-
na, & flauerunt venti, & irruerunt in do-
mum illam, & non cecidit: fundata enim erat
super petram.
26 Et omnis, qui audit verba mea hæc, &
non facit ea, similis erit viro stulto, qui ædifi-
cauit domum suam super arenam:
27 Et descendit pluuia, & venerunt flumi-
na, & flauerunt vēti, & irruerunt in domum
illam, & cecidit, & fuit ruina illius magna.
28 Et factum est: cùm consummasset Iesus
verba hæc, admirabantur turbæ super do-
ctrina eius.
29 * Erat enim docens eos sicut potesta- * Mar.1.c 22.
tem habens, & non sicut Scribæ eorum, & Luc.4.e.32
Pharisæi.

CAPVT VIII.

Curatum leprosum Iesus mittit ad sacerdotes: sanat puerum Centurionis, cuius fidem commendat, item socrum Petri febricitantem, aliosque plurimos male habentes, verbo spiritus eijcit: Scribam sequi volentem reijcit, alium verò patre insepulto mox sequi iubet; nauicula fluctibus periclitante excitatus à discipulis mare sedat: duos quoque dæmoniacos apud Gerasenos liberat, dæmonibus in porcos ingredi permittens; quo viso Geraseni precantur vt à suis finibus discedat.

A 1 CVm autem descendisset de monte, se-
quutæ sunt eum turbæ multæ.
* Marc. 1. d.40. Luc.5.c.12. 2 * Et ecce leprosus veniens, adorabat eum
dicens: Domine, si vis, potes me mundare.
3 Et extendens Iesus manum, tetigit eum,
dicens. Volo. Mundare. Et confestim mun-
data est lepra eius.
4 Et ait illi Iesus: Vide nemini dixeris: sed
* Leuit.14 a.2. vade, * ostende te sacerdoti, & offer munus,
quod præcepit Moyses, in testimonium illis.
* Luc. 7.a. 1. 5 * Cùm autem introisset Capharnaum,
accessit ad eum Centurio, rogans eum,
6 Et dicens: Domine, puer meus iacet in
domo paralyticus, & malè torquetur.
7 Et ait illi Iesus: Ego veniam, & curabo
eum.
* Luc.7.a. 6. 8 Et respondens Centurio ait: Domine nō
sum dignus vt intres sub tectum meum: sed
tantùm dic verbo, & sanabitur puer meus.
9 Nam & ego homo sum sub potestate
constitutus, habens sub me milites, & dico
huic: Vade, & vadit; & alij, Veni, & venit; &
seruo meo, Fac hoc, & facit.
10 Audiens autem Iesus miratus est, & se- B
quentibus se dixit: Amen dico vobis, non in-
ueni tantam fidem in Israel.
11 Dico autem vobis, quòd multi * ab * Malac.1 c.11.
Oriente, & Occidente venient, & recum-
bent cum Abraham, & Isaac, & Iacob in re-
gno cœlorum:
12 Filij autem regni eijcientur in tenebras
exteriores: ibi erit fletus, & stridor dentium.
13 Et dixit Iesus Centurioni: Vade, & si-
cut credidisti fiat tibi. Et sanatus est puer in
illa hora.
14 Et cùm venisset Iesus in domum Petri,
vidit socrum eius iacentem, & febricitan-
tem:
15 Et tetigit manum eius, & dimisit eam
febris, & surrexit, & ministrabat eis.
16 * Vespere autem facto, obtulerunt ei * Mar.1.c 32.
multos dæmonia habentes: & eijciebat spiri-
tus verbo: & omnes malè habentes curauit:
17 Vt adimpleretur quod dictum est per
* Isaiam prophetam, dicentem: Ipse infirmi- * Isa.53.b. 4.
tates nostras accepit, & ægrotationes nostras 1. Pet. 2.d.
portauit. 24.
18 Videns autem Iesus turbas multas cir- C
cum se, iussit ire trans fretum.
19 Et accedens vnus scriba, ait illi: Magi-
ster, sequar te quocumque ieris.
20 Et dicit ei Iesus: * Vulpes foueas ha- * Luc. 9.g 58.
bent, & volucres cæli nidos: filius autem ho-

minis

minis non habet vbi caput reclinet.
21 Alius autem de discipulis eius ait illi:
Domine, permitte me primùm ire, & sepeli-
re patrem meum.
22 Iesus autem ait illi: Sequere me, & di-
mitte mortuos sepelire mortuos suos.
23 * Et ascendente eo in nauiculam, secuti * Mar.4.d 36. Luc. 8.c. 22.
sunt eum discipuli eius:
24 Et ecce motus magnus factus est in ma-
ri, itaut nauicula operiretur fluctibus, ipse
verò dormiebat.
25 Et accesserunt ad eum discipuli eius, &
suscitauerunt eum dicentes: Domine, salua
nos, perimus.
26 Et dicit eis Iesus: Quid timidi estis mo-
dicæ fidei? Tunc surgens, imperauit ventis
& mari, & facta est tranquillitas magna.
27 Porrò homines mirati sunt, dicentes:
qualis est hic, quia venti & mare obediunt ei?
D
28 Et cùm venisset trans fretum in regio- * Mar.5.a. 1. Luc 8.d.26
nem Gerasenorum, occurrerunt ei duo ha-
bentes dæmonia, de monumentis exeuntes,
sæui nimis, itaut nemo posset transire per
viam illam.
29 Et ecce clamauerunt dicentes: Quid
nobis, & tibi, Iesu fili Dei? Venisti huc ante
tempus torquere nos?
30 * Erat autem non longè ab illis grex * Mar.5.a. 11. Luc.8.e.32
multorum porcorum pascens.
31 Dæmones autem rogabant eum, dicen-
tes: Si eijcis nos hinc, mitte nos in gregem
porcorum.
32 Et ait illis: Ite. At illi exeuntes abie-
runt in porcos, & ecce impetu abijt totus
grex per præceps in mare: & mortui sunt in
aquis.
33 Pastores autem fugerunt: & venientes
in ciuitatem, nuntiauerunt omnia, & de eis,
qui dæmonia habuerant.
34 Et ecce tota ciuitas exijt obuiàm Iesu:
& * viso eo rogabant, vt transiret à finibus *Mar.5.b. 17. Luc.8.e.37
eorum.

CAPVT IX.

Paralyticum curat, Scribis murmurantibus quòd dixisset remissa illi peccata: vocat Matthæum publicanum, & respondet Pharisæis murmurantibus quòd cum publicanis ederet, quodque ipsius discipuli non ieiunarint: mulierem à sanguinis profluuio liberat: filiam principis mortuam suscitat: visu duobus cæcis restituto, dæmoniacum mutum sanat: & vbique prædicans omnes sanat infirmitates, dicens multam esse messem, paucos verò operarios.

1 ET ascendens in nauiculam, transfreta- A
uit, & venit in ciuitatem suam.
2 * Et ecce offerebant ei paralyticum ia- * Mar.2.a. 3. Luc. 5. d 18.
centem in lecto. Et videns Iesus fidem illo-
rum, dixit paralytico: Confide fili, remittun-
tur tibi peccata tua.
3 Et ecce quidam de Scribis dixerunt in-
tra se: Hic blasphemat.
4 Et cùm vidisset Iesus cogitationes eo-
rum, dixit: Vt quid cogitatis mala in cordi-
bus vestris?

5 Quid est facilius dicere: Dimittuntur ti-
bi peccata tua; an dicere: Surge, & ambula?
6 Vt autem sciatis, quia filius hominis ha-
bet potestatem in terra dimittendi peccata,
tunc ait paralytico: Surge, tolle lectum tuum,
& vade in domum tuam.
7 Et surrexit, & abijt in domum suam.
8 Videntes autem turbæ timuerunt, & glo-
rificauerunt Deum, qui dedit potestatem ta-
lem hominibus.
B 9 * Et cùm transiret inde Iesus, vidit ho-
minem sedentem in telonio, Matthæum no-
mine. Et ait illi: Sequere me. Et surgens, secu-
tus est eum.

* Mar. 2. b. 14. Luc. 5. e. 27.

10 Et factum est discumbente eo in do-
mo, ecce multi publicani & peccatores ve-
nientes, discumbebant cum Iesu, & discipu-
lis eius.
11 Et videntes Pharisæi, dicebant discipu-
lis eius: Quare cum publicanis & peccatori-
bus manducat Magister vester?
12 At Iesus audiens, ait: Non est opus va-
lentibus medicus, sed malè habentibus.
13 Euntes autem discite quid est: * Miseri-
cordiam volo, & non sacrificium. Non enim
veni vocare iustos, * sed peccatores.

* Osee 6. c. 6. Inf. 12. a. 7. * 1. Tim. 1. c. 15.

14 Tunc accesserunt ad eum discipuli Io-
annis, dicentes: * Quare nos, & Pharisæi, ie-
iunamus frequenter: discipuli autem tui non
ieiunant?

* Mar. 2. c. 19. Luc. 5. f. 33.

15 Et ait illis Iesus: Numquid possunt filij
sponsi lugere quamdiu cum illis est sponsus?
Venient autem dies cùm auferetur ab eis
sponsus: & tunc ieiunabunt.
16 Nemo autem immittit commissuram
panni rudis in vestimentum vetus: tollit
enim plenitudinem eius à vestimento, & pe-
ior scissura fit.
C 17 Neque mittunt vinum nouum in vtres
veteres, alioquin rumpuntur vtres, & vinum
effunditur, & vtres pereunt. Sed vinum no-
uum in vtres nouos mittunt, & ambo con-
seruantur.
18 * Hæc illo loquente ad eos, ecce prin-
ceps vnus accessit, & adorabat eum, dicens:
Domine, filia mea modò defuncta est: sed ve-
ni, impone manum tuam super eam, & viuet.

* Mar. 5. c. 22. Luc. 8. f. 41.

19 Et surgens Iesus, sequebatur eum, & di-
scipuli eius.
20 * Et ecce mulier, quæ sanguinis fluxum
patiebatur duodecim annis, accessit retrò, &
tetigit fimbriam vestimenti eius.

* Mar. 5. c. 25. Luc. 8. f. 43.

21 Dicebat enim intra se: Si tetigero tan-
tùm vestimentum eius, salua ero.
22 At Iesus conuersus, & videns eam, di-
xit: Confide filia, fides tua te saluam fecit. Et
salua facta est mulier ex illa hora.
23 Et cùm venisset Iesus in domum prin-
cipis, & vidisset tibicines & turbam tumul-
tuantem, dicebat:
24 Recedite: non est enim mortua puella,
sed dormit. Et deridebant eum.
25 Et cùm eiecta esset turba, intrauit: & te-
nuit manum eius. Et surrexit puella.
26 Et exijt fama hæc in vniuersam terram
illam.
27 Et transeunte inde Iesu, secuti sunt eum
duo cæci, clamantes, & dicentes: Miserere
nostri, fili Dauid.
28 Cùm autem venisset domum, accesse- D
runt ad eum cæci. Et dicit ei Iesus: Creditis
quia hoc possum facere vobis? Dicunt ei:
Vtique, Domine.
29 Tunc tetigit oculos eorum, dicens: Se-
cundùm fidem vestram fiat vobis.
30 Et aperti sunt oculi eorum: & commi-
natus est illis Iesus, dicens: Videte ne quis
sciat.
31 Illi autem exeuntes, diffamauerunt eum
in tota terra illa.

32 Egressis autem illis, * ecce obtulerunt
ei hominem mutum, dæmonium habentem.

* Inf. 12. b. 22. Luc. 11. b. 14.

33 Et eiecto dæmonio, locutus est mutus,
& miratæ sunt turbæ, dicentes: Nunquam
apparuit sic in Israël.
34 Pharisæi autem dicebant: In principe
dæmoniorum eijcit dæmones.
35 * Et circuibat Iesus omnes ciuitates &
castella, docens in synagogis eorum, & præ-
dicans euangelium regni, & curans omnem
languorem, & omnem infirmitatem.

* Mar. 6. a. 6.

36 Videns autem turbas, misertus est eis:
quia erant vexati, & iacentes sicut oues non
habentes pastorem.
37 Tunc dicit discipulis suis: Messis * qui-
dem multa, operarij autem pauci.

* Luc. 10. a. 2.

38 Rogate ergo Dominum Messis, vt mit-
tat operarios in messem suam.

CAPVT X.

Legatio ac instructio duodecim Apostolorum (quorum hic nomina recensentur) ad euangelizandum Iudæis, & dæmoniacos infirmosque curandos: qui aduersus mala hic imminentia præmonentur & roborantur: Christus non venit vt mittat pacem, sed gladium, ipseque coram hominibus confitendus est, neque quidquam eius amori præponendum: honorans autem alios propter Christum, honorat Christum, & ita mercedem recipiet.

A

Marc. 3 b. 11. Luc. 6. b. 13 9. a. 1.

1 ET conuocatis duodecim discipulis suis, dedit illis potestatem spirituum immundorum, vt eijcerent eos, & curarent omnem languorem, & omnem infirmitatem.

2 Duodecim autem Apostolorum nomina sunt hæc. Primus, Simon, qui dicitur Petrus, & Andræas frater eius.

3 Iacobus Zebedæi, & Ioannes frater eius, Philippus, & Bartholomæus, Thomas, & Matthæus publicanus, Iacobus Alphæi, & Thaddæus,

4 Simon Chananæus, & Iudas Iscariotes, qui & tradidit eum.

5 Hos duodecim misit Iesus; præcipiens eis, dicens: in viam gentium ne abieritis, & in ciuitates Samaritanorum ne intraueritis:

* Act. 13. g 46.

6 Sed potiùs ite * ad oues, quæ perierunt domus Israël.

7 Euntes autem prædicate, dicentes: Quia appropinquauit regnum cælorum.

8 Infirmos curate, mortuos suscitate, leprosos mundate, dæmones eijcite, gratis accepistis, gratis date.

* Marc. 6. a. 8. Luc. 9. a. 3 10. a. 4.

9 * Nolite possidere aurum, neque argentum, neque pecuniam in zonis vestris:

B

10 Non peram in via, neque duas tunicas, neque calceamenta, neque virgam: dignus enim est operarius cibo suo.

11 In quamcumque autem ciuitatem aut castellum intraueritis, interrogate, quis in ea dignus sit: & ibi manete donec exeatis.

12 Intrantes autem in domum, salutate eam, dicentes: Pax huic domui.

13 Et si quidem fuerit domus illa digna, veniet pax vestra super eam: si autem non fuerit digna, pax vestra reuertetur ad vos.

14 Et quicumque non receperit vos, neque audierit sermones vestros: exeuntes foras de domo vel ciuitate, excutite puluerem de pedibus vestris.

15 Amen dico vobis: Tolerabilius erit terræ Sodomorum & Gomorrhæorum in die iudicij, quàm illi ciuitati.

16 * Ecce ego mitto vos sicut oues in medio luporum. Estote ergo prudentes sicut serpentes, & simplices sicut columbæ. * Luc. 10. a. 3.

17 Cauete autem ab hominibus. Tradent enim vos in concilijs & in synagogis suis flagellabunt vos.

18 Et ad præsides & ad reges ducemini propter me, in testimonium illis, & gentibus. C

19 * Cùm autem tradent vos, nolite cogitare quomodo aut quid loquamini: dabitur enim vobis in illa hora, quid loquamini. * Luc. 6. f 40. Ioan. 13. b. 16. 15. c. 20.

20 Non enim vos estis qui loquimini, sed Spiritus Patris vestri, qui loquitur in vobis.

21 Tradet autem frater fratrem in mortem, & pater filium: & insurgent filij in parentes, & morte eos afficient:

22 Et eritis odio omnibus propter nomen meum: qui autem perseuerauerit vsque in finem, hic saluus erit.

23 Cùm autem persequentur vos in ciuitate ista, fugite in aliam. Amen dico vobis, non consummabitis ciuitates Israël, donec veniat Filius hominis.

24 * Non est discipulus super magistrum, nec seruus super Dominum suum. * Mar. 4. c. 22. Luc. 8. b. 17. 12. a. 2.

25 Sufficit discipulo, vt sit sicut magister eius; & seruo, sicut dominus eius. Si patremfamilias Beelzebub vocauerunt, quanto magis domesticos eius?

26 Ne ergo timueritis eos. * Nihil enim est opertum, quod non reuelabitur; & occultum, quod non scietur. * 2. Reg. 14 c. 11. Act. 27. f. 35

27 Quod dico vobis in tenebris, dicite in lumine: & quod in aure auditis, prædicate super tecta.

28 Et nolite timere eos, qui occidunt corpus, animam autem non possunt occidere: sed potiùs timere eum, qui potest & animam & corpus perdere in gehennam.

29 *Non-

*Mar.8.d.18. Luc.9.c.26 12 b.8.

29 * Nonne duo passeres asse væneunt: & vnus ex illis non cadet super terram sine patre vestro?

D

2 Tim.2.b.12.

30 Vestri autem capilli capitis omnes numerati sunt.

31 Nolite ergo timere: multis passeribus meliores estis vos.

* Luc.12.g.51.

32 * Omnis ergo qui confitebitur me coram hominibus, confitebor & ego eum coram Patre meo, qui in cælis est:

33 Qui autem negauerit me coram hominibus, negabo & ego eum coram Patre meo, qui in cælis est.

* Mich.7.b.6.

34 * Nolite arbitrari quia pacem venerim mittere in terram: non veni pacem mittere, sed gladium.

35 Veni enim separare hominem aduersus patrem suum, & filiam aduersus matrem suam, & nurum aduersus socrum suam.

*Luc.14.f.26. * Infr.16.d.24. Marc.8.d.34. Luc.14.f.27.

36 * Et inimici hominis, domestici eius.

37 * Qui amat patrem aut matrem plus quàm me, non est me dignus: & qui amat filium aut filiam super me, non est me dignus.

38 Et qui non accipit crucem suam, & sequatur me, non est me dignus.

* Luc.9.c.14.17 g.33 Ioan.12.d.25. * Luc.10.c.16. Ioan.12.c.20.

39 Qui inuenit animam suam, perdet illam: & qui * perdiderit animam suam propter me, inueniet eam.

40 * Qui recipit vos, me recipit: & qui me recipit, recipit eum, qui me misit.

41 Qui recipit prophetam in nomine prophetæ, mercedem prophetæ accipiet: & qui recipit iustum in nomine iusti, mercedem iusti accipiet.

* Mar.9.f.40.

42 * Et quicumque potum dederit vni ex minimis istis calicem aquæ frigidæ tantùm in nomine discipuli: amen dico vobis, non perdet mercedem suam.

CAPVT XI.

Ioannes de carcere nuntios mittit ad Iesum: quibus post Christi responsum abeuntibus, ipse coram turbis laudat Ioannem: Iudæos verò pueris in foro inuicem acclamantibus assimilat exprobrans ciuitatibus obstinatis in quibus plurimas fecerat virtutes: confessio Iesu ad Patrem: oneratos ad se vocat Christus, dicens iugum suum esse suaue.

A

1 ET factum est, cùm consummasset Iesus, præcipiens duodecim discipulis suis, transijt inde vt doceret & prædicaret in ciuitatibus eorum.

* Luc.7.c.18.

2 * Ioannes autem cùm audisset in vinculis opera Christi, mittens duos de discipulis suis,

3 Ait illi: Tu es, qui venturus es, an alium expectamus?

4 Et respondens Iesus ait illis: Euntes renuntiate Ioanni quæ audistis & vidistis.

* Isa.35 b.5. * Isa.61.a.1.

5 * Cæci vident, claudi ambulant, leprosi mundantur, surdi audiunt, mortui resurgunt, * pauperes euangelizantur:

6 Et beatus est, qui non fuerit scandalizatus in me.

* Luc.7.d.24.

7 * Illis autem abeuntibus, cœpit Iesus dicere ad turbas de Ioanne: Quid existis in desertum videre? arundinem vento agitatam.

8 Sed quid existis videre? hominem mollibus vestitum? Ecce qui mollibus vestiuntur, in domibus regum sunt.

B

9 Sed quid existis videre? prophetam? Etiam dico vobis, & plus quàm prophetam.

* Mal.3 a 1. Mar.1.a.2. Luc.7.d.27.

10 Hic est enim de quo scriptum est. * Ecce ego mitto angelum meum ante faciem tuam, qui præparabit viam tuam ante te.

11 Amen dico vobis, non surrexit inter natos mulierum maior Ioanne Baptista: qui autem minor est in regno cælorum, maior est illo.

12 A diebus autem Ioannis Baptistæ vsque nunc, regnum cælorum vim patitur, & violenti rapiunt illud.

13 Omnes enim prophetæ & lex, vsque ad Ioannem prophetauerunt.

Mal.4 b.5.

14 Et si vultis recipere, * ipse est Elias, qui venturus est.

15 Qui habet aures audiendi, audiat.

C

16 Cui autem similem æstimabo generationem istam? Similis est pueris sedentibus in foro, qui clamantes coæqualibus

17 Dicunt: Cecinimus vobis, & non saltastis: lamentauimus: & non planxistis.

18 Venit enim Ioannes neque manducans neque bibens, & dicunt: Dæmonium habet.

19 Venit filius hominis manducans & bibens, & dicunt: Ecce homo vorax, & potator vini, publicanorum & peccatorum amicus. Et iustificata est sapientia à filijs suis.

20 Tunc cœpit exprobrare ciuitatibus in quibus factæ sunt plurimæ virtutes eius, quia non egissent pœnitentiam.

* Luc.10.c.13.

21 * Væ tibi Corozain, væ tibi Bethsaida: quia, si in Tyro & Sidone factæ essent virtutes, quæ factæ sunt in vobis, olim in cilicio & cinere pœnitentiam egissent.

22 Verumtamen dico vobis: Tyro & Sidoni remissius erit in die iudicij, quàm vobis.

D

23 Et tu Capharnaum, numquid vsque in cælum exaltaberis? vsque in infernum descendes: quia, si in Sodomis factæ fuissent virtutes, quæ factæ sunt in te, fortè mansissent vsque in hanc diem.

24 Verumtamen dico vobis, quia terræ Sodomorum remissius erit in die iudicij, quàm tibi.

25 In illo tempore respondens Iesus dixit: Confiteor tibi, Pater, Domine cæli & terræ, quia abscondisti hæc à sapientibus, & prudentibus, & reuelasti ea paruulis.

26 Ita pater: quoniam sic fuit placitum ante te.

*Ioan.6.c.46 7.d.28. 8 b.19. 10.c.15.

27 Omnia mihi tradita sunt à patre meo. * Et nemo nouit filium, nisi Pater: neque Patrem quis nouit, nisi Filius, & cui voluerit Filius reuelare.

28 Venite ad me omnes, qui laboratis, & onerati estis, & ego reficiam vos.

* Ier.6.d.16. * 1.Ioan 5 a.3.

29 Tollite iugum meum super vos, & discite à me, quia mitis sum, & humilis corde: & * inuenietis requiem animabus vestris.

30 * Iugum enim meum suaue est, & onus meum leue.

CAPVT XII.

Discipulos spicas sabbato vellentes excusat, manum quoque aridam sabbato curat: Pharisæorum machinationi tacitus cedens, variosque à se curatos silere præcipiens, implet Isaiæ vaticinium: dæmoniaco cæco & muto curato, Pharisæos ipsum in Beelzebub eiicere dæmonia blasphemantes conuincit falsum dicere; dicens blasphemiam in Spiritum sanctum irremissibilem, & de omni verbo otioso reddendam rationem: Scribis autem & Pharisæis signum petentibus, dandum dicit Ionæ signum: & quæ sint mater & fratres ipsius.

A Marc. 2.d. 23. Luc. 6.a.1.
1 IN illo tempore abijt Iesus per sata sabbato: discipuli autem eius esurientes cœperunt vellere spicas, & manducare.

2 Pharisæi autem videntes, dixerunt ei: Ecce discipuli tui faciunt quod non licet facere sabbatis.

* 1 Reg 21 b.6.
3 At ille dixit eis: Non legistis * quid fecerit Dauid, quando esurijt, & qui cum eo erant:

* Leu. 24. b. 9.
4 Quomodo intrauit in domum Dei, & panes propositionis comedit, quos non licebat ei edere, neque his qui cum eo erant, * nisi solis sacerdotibus?

* Nu. 28. b. 9.
5 Aut non legistis in lege, * quia sabbatis sacerdotes in templo sabbatum violant, & sine crimine sunt?

6 Dico autem vobis, quia templo maior est hic.

* 1 Reg. 15 c. 22 Eccl. 4. d. 17. Oseæ 6. c. 6 Sup. 9. b. 13
7 Si autem sciretis, quid est: * Misericordiam volo, & non sacrificium: numquam condemnassetis innocentes.

8 Dominus enim est filius hominis etiam sabbati.

9 Et cùm inde transisset, venit in synagogam eorum.

* Mar. 3. a. 1 Luc. 6. a. 6.
10 * Et ecce homo manum habens aridam, & interrogabant eum, dicentes: Si licet sabbatis curare? vt accusarent eum.

* Deut. 22. a. 4.
11 Ipse autem dixit illis: * Quis erit ex vobis homo, qui habeat ouem vnam, & si ceciderit hæc sabbatis in foueam, nonne tenebit & leuabit eam?

12 Quantò magis melior est homo oue? Itaque licet sabbatis benefacere.

13 Tunc ait homini: Extende manum tuam. Et extendit, & restituta est sanitati sicut altera.

B
14 Exeuntes autem Pharisæi, consilium faciebant aduersus eum, quomodo perderent eum.

15 Iesus autem sciens recessit inde: & secuti sunt eum multi, & curauit eos omnes:

16 Et præcepit eis ne manifestum eum facerent.

17 Vt adimpleretur quod dictum est per Isaiam Prophetam dicentem:

18 * Ecce puer meus, quem elegi, dilectus meus, in quo benè complacuit animæ meæ. Ponam spiritum meum super eum, & iudicium gentibus nuntiabit. * Isa. 42. a. 1.

19 Non contendet, neque clamabit, neque audiet aliquis in plateis vocem eius:

20 Arundinem quassatam non confringet, & linum fumigans non extinguet, donec eijciat ad victoriam iudicium:

21 Et in nomine eius Gentes sperabunt.

22 Tunc oblatus est ei dæmonium habens, cæcus, & mutus, & curauit eum ita ut loqueretur, & videret.

23 Et stupebant omnes turbæ, & dicebant: Numquid hic est filius Dauid?

24 * Pharisæi autem audientes, dixerunt: Hic non eijcit dæmones nisi in Beelzebub principe dæmoniorum. * Sup. 9 d. 34. Mar 3. c. 22 Luc. 11. b. 15.

25 Iesus autem sciens cogitationes eorum, dixit eis: * Omne regnum diuisum contra se, desolabitur, & omnis ciuitas, vel domus diuisa contra se non stabit. * Luc. 11. b. 17.

26 Et si satanas satanam eijcit, aduersus se diuisus est: Quomodo ergo stabit regnum eius?

27 Et si ego in Beelzebub eijcio dæmones, filij vestri in quo eijciunt? Ideò ipsi iudices vestri erunt.

28 Si autem ego in spiritu Dei eijcio dæmones, igitur peruenit in vos regnum Dei.

29 Aut quomodo potest quisquam intrare in domum fortis, & vasa eius diripere, nisi priùs alligauerit fortem? & tunc domum illius diripiet.

30 Qui non est mecum, contra me est: & qui non congregat mecum, spargit. C

* Mar 3.d. 28.29. Luc. 12. b. 10. 31 * Ideò dico vobis: Omne peccatum &
blasphemia remittetur hominibus, spiritus
autem blasphemia non remittetur.
32 Et quicumque dixerit verbum contra
filium hominis, remittetur ei: qui autem di-
xerit contra Spiritum sanctum, non remitte-
tur ei, neque in hoc sæculo, neque in futuro.
33 Aut facite arborem bonam, & fructum
eius bonum: aut facite arborem malam, &
fructum eius malum: siquidem ex fructu ar-
bor agnoscitur.
34 Progenies viperarum, quomodo pote-
* Luc. 6.g. 45. stis bona loqui, cùm sitis mali? * ex abun-
dantia enim cordis os loquitur.
35 Bonus homo de bono thesauro profert
bona: & malus homo de malo thesauro pro-
fert mala.
36 Dico autem vobis, quoniam omne ver-
bum otiosum, quod locuti fuerint homines,
reddent rationem de eo in die iudicij.
37 Ex verbis enim tuis iustificaberis, & ex
verbis tuis condemnaberis.
38 Tunc responderunt ei quidam de Scri-
bis & Pharisæis, dicentes: Magister, volumus
à te signum videre.
* Inf 16 a. 4. 39 Qui respondens ait illis: * Generatio
Luc. 11. d 29. mala & adultera signum quærit: & signum
1. Cor.3.c. 22. non dabitur ei, nisi signum * Ionæ Pro-
phetæ.
D 40 Sicut enim fuit Ionas in ventre ceti tri-
bus diebus, & tribus noctibus: sic erit
Filius hominis in corde terræ tribus diebus,
& tribus noctibus.
41 * Viri Niniuitæ surgent in iudicio cum * Io.2.a.1.
generatione ista, & condemnabunt eam:
quia pœnitentiam egerunt in prædicatione
Ionæ. Et ecce plus quàm Ionas hic.
42 Regina austri surget in iudicio cum ge-
neratione ista, & condemnabit eam: * quia * Io.3.b.5.
venit à finibus terræ audire sapientiam Salo-
monis, & ecce plus quàm Salomon hic.
43 * Cùm autem immundus spiritus exie- * 3.Reg.10 a.1.
rit ab homine, ambulat per loca arida, quæ- 2 Par.9 a.1
rens requiem, & non inuenit. * Luc.11.c. 24.
44 Tunc dicit: Reuertar in domum meam,
vnde exiui. Et veniens inuenit eam vacan-
tem, scopis mundatam, & ornatam.
45 Tunc vadit & assumit septem alios spi-
ritus secum nequiores se, & intrantes habi-
tant ibi: * & fiunt nouissima hominis illius * 2. Pet. 2 d.20.
peiora prioribus. Sic erit & generationi huic
pessimæ.
46 * Adhuc eo loquente ad turbas, ecce * Mar.3.d. 31.
mater eius & fratres stabant foris, quærentes Luc.8.c.19
loqui ei.
47 Dixit autem ei quidam: Ecce mater tua,
& fratres tui foris stant quærentes te.
48 At ipse respondens dicenti sibi, ait: Quæ
est mater mea, & qui sunt fratres mei?
49 Et extendens manum in discipulos
suos, dixit: Ecce mater mea, & fratres mei.
50 Quicumque enim fecerit voluntatem
Patris mei, qui in cælis est; ipse meus frater,
& soror, & mater est.

CAPVT XIII.

Sedens in nauicula proponit turbis parabolas seminantis ac zizaniorum, quas etiam discipulis interpretatur: item parabolas de grano sinapis, de fermento in farina occultato, de thesauro & margarita inuentis; de reti in mare misso, quam parabolam etiam declarat: docens in patria, ait prophetam non esse sine honore nisi in propria patria.

A 1 IN illo die exiens Iesus de domo, sede-
bat secus mare.
* Mar.4.a. 1. 2 * Et congregatæ sunt ad eum turbæ mul-
Luc. 8.a.4. tæ, ita ut in nauiculam ascendens sederet, &
omnis turba stabat in littore:
3 Et locutus est eis multa in parabolis, di-
cens: Ecce exijt qui seminat seminare.
4 Et dum seminat, quædam ceciderunt se-
cus viam, & venerunt volucres cæli, & co-
mederunt ea.
5 Alia autem ceciderunt in petrosa, vbi
non habebant terram multam: & continuò
exorta sunt, quia non habebant altitudi-
nem terræ.
6 Sole autem orto æstuauerunt: & quia
non habebant radicem, aruerunt.
7 Alia autem ceciderunt in spinas: & cre-
uerunt spinæ, & suffocauerunt ea.
8 Alia autem ceciderunt in terram bo-
nam: & dabant fructum, aliud centesimum,
aliud sexagesimum, aliud trigesimum.

9 Qui habet aures audiendi audiat.

10 Et accedentes discipuli dixerunt ei: Quare in parabolis loqueris eis?

B

11 Qui respondens, ait illis: Quia vobis datum est nosse mysteria regni cælorum: illis autem non est datum.

* Inf.25.c.29.

12 * Qui enim habet, dabitur ei, & abundabit: qui autem non habet, & quod habet auferetur ab eo.

13 Ideò in parabolis loquor eis: quia videntes non vident, & audientes non audiunt, neque intelligunt.

*Isa.6.c.9. Marc.4.b.12. Luc.8.b 10. Ioan.12.f.40.

14 Et adimpletur in eis prophetia Isaiæ dicentis:* Auditu audietis, & non intelligetis: & videntes videbitis & non videbitis.

C

Act.28.f.26. Rom.11.b.8.

15 Incrassatum est enim cor populi huius, & auribus grauiter audierunt, & oculos suos clauserunt: nequando videant oculis, & auribus audiant, & corde intelligant, & conuertantur, & sanem eos.

16 Vestri autem beati oculi quia vident, & aures vestræ quia audiunt.

17 * Amen quippe dico vobis, quia multi prophetæ & iusti cupierunt videre quæ videtis, & non viderunt; & audire quæ auditis, & non audierunt. * Luc.10.c.24.

18 Vos ergo audite parabolam seminantis.

19 Omnis qui audit verbum regni, & non intelligit, venit malus, & rapit quod seminatum est in corde eius: hic est qui secus viam seminatus est.

20 Qui autem super petrosa seminatus est, hic est, qui verbum audit, & continuò cum gaudio accipit illud:

21 Non habet autem in se radicem, sed est temporalis: facta autem tribulatione & persecutione propter verbum, continuò scandalizatur.

22 Qui autem seminatus est in spinis, hic

est, qui verbum audit, & solicitudo sæculi istius, & fallacia diuitiarum, suffocat verbum, & sine fructu efficitur.

23 Qui verò in terram bonam seminatus est, hic est, qui audit verbum, & intelligit, & fructum affert, & facit aliud quidem centesimum, aliud autem sexagesimum, aliud verò trigesimum.

24 * Aliam parabolam proposuit illis, dicens: Simile factum est regnum cælorum * Mar 4 c. 26.

homini, qui seminauit bonum semen in agro suo.

25 Cùm autem dormirent homines, venit inimicus eius, & superseminauit zizania in medio tritici, & abijt.

D

26 Cùm autem creuisset herba, & fructum fecisset, tunc apparuerunt & zizania.

27 Accedentes autem serui patrisfamilias,
dixerunt ei: Domine, nonne bonum se-
men seminasti in agro tuo? Vnde ergo ha-
bet zizania?
28 Et ait illis: Inimicus homo hoc fecit.
Serui autem dixerunt ei, Vis, imus, & col-
ligimus ea?
29 Et ait: Non: ne fortè colligentes ziza-
nia, eradicetis simul cum eis & triticum.
30 Sinite vtraque crescere vsque ad mes-
sem, & in tempore messis dicam messoribus:
Colligite primùm zizania, & alligate ea in
fasciculos ad comburendum, triticum au-
tem congregate in horreum meum.
* Mar. 4. d. 31. E Luc. 13. d. 19.
31 * Aliam parabolam proposuit eis di-
cens: Simile est regnum cælorum grano si-
napis, quod accipiens homo seminauit in
agro suo.
32 Quod minimum quidem est omnibus
seminibus: cùm autem creuerit, maius est
omnibus oleribus, & fit arbor, itaut volucres
cæli veniant, & habitent in ramis eius.
* Luc. 13 d. 21.
33 Aliam parabolam locutus est eis. * Si-
mile est regnum cælorum fermento, quod
acceptum mulier abscondit in farinæ satis
tribus, donec fermentatum est totum.
34 Hæc omnia locutus est Iesus in para-
bolis ad turbas: & sine parabolis non loque-
batur eis:
* Ps. 77. a. 2.
35 Vt impleretur quod dictum erat per
Prophetam dicentem: * Aperiam in para-
bolis os meum, eructabo abscondita à con-
stitutione mundi.
* Mar. 4. d. 34.
36 * Tunc, dimissis turbis, venit in do-
mum: & accesserunt ad eum discipuli eius,
dicentes: Edissere nobis parabolam zizanio-
rum agri.
37 Qui respondens ait illis: Qui seminat
bonum semen, est Filius hominis.
38 Ager autem est mundus. Bonum verò
semen, hi sunt filij regni. Zizania autem, filij
sunt nequam.
* Apoc. 14 c. 15.
39 Inimicus autem, qui seminauit ea, est
diabolus. * Messis verò, consummatio sæcu-
li est. Messores autem, angeli sunt.
40 Sicut ergo colliguntur zizania, & igni
comburuntur: sic erit in consummatione
sæculi.
F
41 Mittet filius hominis angelos suos, &
colligent de regno eius omnia scandala, &
eos qui faciunt iniquitatem.
42 Et mittent eos in caminum ignis. Ibi
erit fletus, & stridor dentium.
43 * Tunc iusti fulgebunt sicut sol in re- * Sap. 3. a 7.
gno Patris eorum: Qui habet aures audien- Dan. 12. a 3.
di, audiat.
44 Simile est regnum cælorum thesauro
abscondito in agro: quem qui inuenit ho-
mo, abscondit, & præ gaudio illius vadit,
& vendit vniuersa quæ habet, & emit a-
grum illum.
45 Iterùm simile est regnum cælorum
homini negotiatori, quærenti bonas mar-
garitas.
46 Inuenta autem vna pretiosa margarita,
abijt, & vendidit omnia quæ habuit, & emit
eam.
47 Iterùm simile est regnum cælorum sa-
genæ missæ in mare, & ex omni genere pi-
scium congreganti.
48 Quam, cùm impleta esset, educentes,
& secus littus sedentes, elegerunt bonos in
vasa, malos autem foras miserunt.
49 Sic erit in consummatione sæculi: exi-
bunt angeli, & separabunt malos de medio
iustorum,
50 Et mittent eos in caminum ignis: ibi
erit fletus, & stridor dentium.
51 Intellexistis hæc omnia? Dicunt ei: G
Etiam.
52 Ait illis: Ideò omnis scriba doctus in
regno cælorum, similis est homini patrifami-
lias, qui profert de Thesauro suo noua &
vetera.
53 Et factum est, cùm consummasset Iesus
parabolas istas, transijt inde.
54 Et * veniens in patriam suam, doce- * Mar. 6. a. 1.
bat eos in synagogis eorum, itaut miraren- Luc. 4. c. 16.
tur, & dicerent: Vnde huic sapientia hęc,
& virtutes?
55 * Nonne hic est fabri filius? Nonne * Ioan. 6 e. 42.
mater eius dicitur Maria; & fratres eius Ia-
cobus, & Ioseph, & Simon, & Iudas?
56 Et sorores eius, nonne omnes apud nos
sunt? Vnde ergo huic omnia ista?
57 Et scandalizabantur in eo. Iesus autem
dixit eis: Non est propheta sine honore, nisi
in patria sua, & in domo sua.
58 Et non fecit ibi virtutes multas, propter
incredulitatem illorum.

CAPVT XIV.

Caput Ioannis datur puellæ saltatrici: Iesus quinque virorum millia in deserto quinque panibus & duobus piscibus satiat, sublatis duodecim reliquiarum cophinis: & super mare ambulans discipulos tempestate agitatos confortat, Petrumque à submersione liberat: in terra Genesar varij curantur languores tactu vestimenti ipsius.

A Marc. 6. b. 14. Luc. 9. a 7.
1 IN illo tempore audiuit Herodes tetrarcha famam Iesu:
2 Et ait pueris suis: Hic est Ioannes Baptista: ipse surrexit à mortuis, & ideò virtutes operantur in eo.
* Mar. 6. c. 17. Luc. 3. d 19.
3 * Herodes enim tenuit Ioannem, & alligauit eum: & posuit in carcerem propter Herodiadem vxorem fratris sui.
4 Dicebat enim illi Ioannes: Non licet tibi habere eam.
5 Et volens illum occidere, timuit populum: * quia sicut prophetam eum habebant. * Inf. 3. c 26.
6 Die autem natalis Herodis saltauit filia Herodiadis in medio, & placuit Herodi.
7 Vnde cum iuramento pollicitus est ei dare quodcumque postulasset ab eo.
8 At illa præmonita à matre sua, Da mihi, inquit, hic in disco caput Ioannis Baptistæ.
9 Et contristatus est rex: propter iuramentum autem, & eos qui pariter recumbebant, iussit dari.
10 Misitque & decollauit Ioannem in carcere.
11 Et allatum est caput eius in disco, & datum est puellæ, & attulit matri suæ.
12 Et accedentes discipuli eius, tulerunt corpus eius, & sepelierunt illud: & venientes nuntiauerunt Iesu. B
13 * Quod cùm audisset Iesus, secessit inde in nauicula, in locum desertum seorsum: & cùm audissent turbæ, secutæ sunt eum pedestres de ciuitatibus. * Mar 6. d. 31. Luc. 9. a. 10. Ioan. 6. a 5.

14 Et exiens vidit turbam multam, & misertus est eis, & curauit languidos eorum.
15 Vespere autem facto, accesserunt ad eum discipuli eius, dicentes: Desertus est locus, & hora iam præterijt: dimitte turbas, vt euntes in castella emant sibi escas.
16 Iesus autem dixit eis: Non habent necesse ire: date illis vos manducare.
* Ioan. 6. a. 7.
17 Responderunt ei: * Non habemus hic nisi quinque panes, & duos pisces.
18 Qui ait eis: Afferte mihi illos huc.
19 Et cùm iussisset turbam discumbere super fœnum, acceptis quinque panibus & duobus piscibus, aspiciens in cælum benedixit, & fregit, & dedit discipulis panes, discipuli autem turbis.
20 Et manducauerunt omnes, & saturati sunt. Et tulerunt reliquias, duodecim cophinos fragmentorum plenos. C

21 Manducantium autem fuit numerus,
quinque millia virorum, exceptis mulieribus
& paruulis.
*Mar. 6. f. 45. 22 * Et statim compulit Iesus discipulos
ascendere in nauiculam, & procedere eum
trans fretum, donec dimitteret turbas.
*Ioan. 6. b. 15. 23 Et dimissa turba, * ascendit in montem
solus orare. Vespere autem facto solus
erat ibi.
24 Nauicula autem in medio mari iactabatur
fluctibus: erat enim contrarius ventus.
25 Quarta autem vigilia noctis, venit ad
eos ambulans super mare.
26 Et videntes eum super mare ambulantem,
turbati sunt, dicentes: Quia phantasma
est. Et præ timore clamauerunt.
27 Statimque Iesus locutus est eis, dicens:
Habete fiduciam: ego sum, nolite timere.
D 28 Respondens autem Petrus dixit: Domine,
si tu es, iube me ad te venire super
aquas.

29 At ipse ait: Veni. Et descendens Petrus
de nauicula, ambulabat super aquam vt
veniret ad Iesum.
30 Videns verò ventum validum, timuit:
& cùm cepisset mergi, clamauit dicens: Domine,
saluum me fac.
31 Et continuò Iesus extendens manum,
apprehendit eum: & ait illi: Modicæ fidei,
quare dubitasti?
32 Et cùm ascendissent in nauiculam, cessauit
ventus.
33 Qui autem in nauicula erant, venerunt,
& adorauerunt eum, dicentes: Verè Filius
Dei es.
34 * Et cùm transfretassent, venerunt in *Mar. 6. g. 53.
terram Genesar.
35 Et cùm cognouissent eum viri loci illius,
miserunt in vniuersam regionem illam,
& obtulerunt ei omnes malè habentes.
36 Et rogabant eum vt vel fimbriam vestimenti
eius tangerent. Et quicumque tetigerunt
salui facti sunt.

CAPVT XV.

Pharisæorum de lauandis manibus aliisque rebus traditiones, quas Dei mandatis præponebant: & quæ sint coinquinantia hominem: mulier Chananæa perseueranti fide ac supplicatione impetrat filiæ curationem: Iesus curatis iuxta mare Galilææ variis languoribus, quatuor virorum millia septem panibus paucisque pisciculis satiat, sublatis septem sportarum reliquiis.

A
Mar. 7. a. 1 1 TVnc accesserunt ad eum ab Ierosolymis
Scribæ, & Pharisæi, dicentes:
Mar. 7. a. 2 * Quare discipuli tui transgrediuntur
traditionem seniorum? non enim lauant manus
suas cùm panem manducant.
3 Ipse autem respondens ait illis: Quare &
vos transgredimini mandatum Dei propter
Exod. 20. 12 traditionem vestram? Nam Deus dixit:
Deut. 5. b. 16. 4 * Honora patrem, & matrem; & : * Qui
Eph. 6. a. 2. maledixerit patri, vel matri, morte moriatur.
Exod. 21. 17. 5 Vos autem dicitis: Quicumque dixerit
patri, vel matri, Munus quodcumque est ex
B me, tibi proderit:
Leu. 20. b. 6 Et non honorificabit patrem suum, aut
Prou. 20. c. 20. matrem suam: & irritum fecistis mandatum
Dei propter traditionem vestram:
7 Hypocritæ, benè prophetauit de vobis
Isaias, dicens:
8 * Populus hic labiis me honorat, cor autem *Isa. 29. d. 13.
eorum longè est à me. Mar. 7. a. 6.
9 Sine causa autem colunt me, docentes
doctrinas, & mandata hominum.
10 Et conuocatis ad se turbis, dixit eis: Audite,
& intelligite.
11 Non quod intrat in os, coinquinat hominem:
sed quod procedit ex ore, hoc coinquinat
hominem.
12 Tunc accedentes discipuli eius, dixerunt
ei: Scis quia Pharisæi audito verbo hoc
scandalizati sunt?
13 At ille respondens ait: * Omnis plantatio, * Ioan. 15. a. 2.
quam non plantauit Pater meus cœlestis,
eradicabitur.
14 Sinite illos: * cæci sunt, & duces cæcorum: * Luc. 6. e. 39.
cæcus autem si cæco ducatum præstet,
ambo in foueam cadunt.
15 * Respondens autem Petrus dixit ei: *Mar. 7. c. 17.
Edissere nobis parabolam istam.
16 At ille dixit: Adhuc & vos sine intellectu
estis?
17 Non intelligitis, quia omne quod in os

intrat,

intrat, in ventrem vadit, & in secessum emittitur?

18 Quę autem procedunt de ore, de corde exeunt, & ea coinquinant hominem:

C 19 De corde enim exeunt cogitationes malæ, homicidia, adulteria, fornicationes, furta, falsa testimonia, blasphemiæ.

20 Hæc sunt quæ coinquinant hominem. Non lotis autem manibus manducare, non coinquinat hominem.

*Mar.7.c.24. 21 * Et egressus inde Iesus, secessit in partes Tyri & Sidonis.

22 Et ecce mulier Chananæa à finibus illis egressa clamauit, dicens ei: Miserere mei Domine fili Dauid: filia mea malè à dæmonio vexatur.

23 Qui non respondit ei verbum. Et accedentes discipuli eius rogabant eum, dicentes: Dimitte eam: quia clamat post nos.

*Sup.10.a.6. Io.10.a.3. 24 Ipse autem respondens ait: Non sum missus nisi * ad oues, quæ perierunt domus Israël.

25 At illa venit, & adorauit eum, dicens: Domine, adiuua me.

26 Qui respondens ait: Non est bonum sumere panem filiorum, & mittere canibus.

27 At illa dixit, Etiam Domine: nam & catelli edunt de micis, quæ cadunt de mensa dominorum suorum.

28 Tunc respondens Iesus, ait illi: O mulier, magna est fides tua: fiat tibi sicut vis. Et sanata est filia eius ex illa hora.

29 Et cùm transisset inde Iesus venit secus Mare Galilææ: & ascendens in montem, sedebat ibi.

D *Isa.35.b.5. 30 * Et accesserunt ad eum turbæ multæ, habentes secum mutos, cæcos, claudos, debiles, & alios multos: & proiecerunt eos ad pedes eius, & curauit eos:

31 Ita vt turbæ mirarentur, videntes mutos loquentes, claudos ambulantes, cæcos videntes: & magnificabant Deum Israël.

*Mar.8.a.1. 32 * Iesus autem, conuocatis discipulis suis, dixit: Misereor turbæ, quia triduo iam perseuerant mecum, & non habent quod manducent: & dimittere eos ieiunos nolo, ne deficiant in via.

33 Et dicunt ei discipuli: Vnde ergo nobis in deserto panes tantos, vt saturemus turbam tantam?

34 Et ait illis Iesus: Quot habetis panes? At illi dixerunt: Septem, & paucos pisciculos.

35 Et præcepit turbæ, vt discumberent super terram.

36 Et accipiens septem panes, & pisces, & gratias agens fregit, & dedit discipulis suis & discipuli dederunt populo.

37 Et comederunt omnes, & saturati sunt. Et quod superfuit de fragmentis, tulerunt septem sportas plenas.

38 Erant autem qui manducauerunt, quatuor millia hominum, extra paruulos & mulieres.

39 Et, dimissa turba ascendit in nauiculam: & venit in fines Magedan.

CAPVT XVI.

Iesus signi petitione ipsum tentantes arguit, quòd signa temporum non dijudicarent: iubet discipulos cauere à fermento Pharisæorum ac Sadducæorum: ipsósque interrogat quem ipsum esse dicant, & Petro post illius responsionem promittit claues regni cælorum: suam autem passionem prædicens, à Petro increpatur: propter quod satanam ipsum appellat, docens quemque propriam crucem tollere, & Deum vnicuique iuxta sua opera redditurum.

1 ET accesserunt ad eum Pharisæi & Sadducæi tentantes: & rogauerunt eum vt signum de cœlo ostenderet eis. A *Mar.8.b.11.

2 At ille respondens, ait illis: * Facto vespere dicitis: Serenum erit, rubicundum est enim cœlum; *Luc.12.g.54.

3 Et manè: Hodie tempestas, rutilat enim triste cœlum.

4 Faciem ergo cœli dijudicare nostis: signa autem temporum non potestis scire? * Generatio mala & adultera signum quęrit: & signum non dabitur ei, * nisi signum Ionæ Prophetæ. Et relictis illis, abijt. *Sup.12.e.39. *Ion.2.a.1

5 Et cùm venissent discipuli eius trans fretum, obliti sunt panes accipere.

6 Qui dixit illis: * Intuemini, & cauete à fermento Pharisæorum, & Sadducæorum. *Mar.8.b.15. Luc.12.a.1

7 At illi cogitabant intra se dicentes: Quia panes non accepimus.

8 Sciens autem Iesus, dixit: Quid cogitatis intra vos modicæ fidei, quia panes non habetis?

9 Nondum intelligitis, neque recordamini * quinque panum in quinque millia hominum, & quot cophinos sumpsistis? B *Sup.14.b.17. Ioa.6.a.9.

10 Neque * septem panum in quatuor millia hominum, & quot sportas sumpsistis? *Sup.15.d.34.

11 Quare non intelligitis, quia non de pane dixi vobis: Cauete à fermento Pharisæorum, & Sadducæorum?

12 Tunc intellexerunt, quia non dixerit cauendum à fermento panum, sed à doctrina Pharisæorum, & Sadducęorum.

13 * Venit autem Iesus in partes Cæsareę Philippi: & interrogabat discipulos suos, dicens: Quem dicunt homines esse Filium hominis? *Mar.8.c.27.

14 At illi dixerunt: * Alij Ioannem Baptistam, alij autem Eliam, alij verò Ieremiam, aut vnum ex prophetis. C *Mar.8.c.28. Luc.9.b.19

15 Dicit illis Iesus: Vos autem quem me esse dicitis?

16 Respondens Simon Petrus dixit: * Tu es Christus, Filius Dei viui. *Io.6.g.70

17 Respondens autem Iesus, dixit ei: Beatus es Simon Bar-Iona: quia caro & sanguis non reuelauit tibi, sed pater meus, qui in cęlis est.

18 * Et ego dico tibi, quia tu es Petrus, & super hanc petram ędificabo Ecclesiam meam, & portę inferi non prçualebunt aduersus eam. *Ioan.1.f.42.

* Isai.22.f.22. * Ioan. 20 f.23.

19 * Et tibi dabo claues regni cęlorum. Et
* quodcumque ligaueris super terram, erit ligatum & in cęlis: & quodcumque solueris super terram, erit solutum & in cęlis.
20 Tunc præcepit discipulis suis, vt nemini dicerent quia ipse esset Iesus Christus.
D
21 Exinde cępit Iesus ostendere discipulis
suis, quia oporteret eum ire Ierosolymam, & multa pati à senioribus, & Scribis, & principibus sacerdotum, & occidi, & tertia die resurgere.
22 Et assumens eum Petrus, cœpit increpare illum dicens: Absit à te, Domine: non erit tibi hoc.
*Mar.8.d.33.
23 Qui conuersus, dixit Petro: * Vade post me satana, scandalum es mihi: quia non sapis ea quæ Dei sunt, sed ea, quæ hominum.
24 Tunc Iesus dixit discipulis suis: * Si quis vult post me venire, abneget semetipsũ, & tollat crucem suam, & sequatur me. * Sup. 10. d.38. Luc 9 c 23 14. f.27.
25 * Qui enim voluerit animam suam saluam facere, perdet eam: qui autem perdiderit animam suam propter me, inueniet eam. * Luc.17.g. 33. Ioan.12.d. 25.
26 Quid enim prodest homini, si mundum vniuersum lucretur, animæ verò suæ detrimentum patiatur? Aut quam dabit homo commutationem pro anima sua?
27 Filius enim hominis venturus est in gloria Patris sui cum angelis suis: * & tunc reddet vnicuique secundùm opera eius. * Act.17.g 31 Rom.2.a.6
28 Amen dico vobis, * & sunt quidam de hic stantibus, qui non gustabunt mortem donec videant Filium hominis venientem in regno suo. * Mar.8.d. 39. Luc.9 c.25

CAPVT XVII.

Christi in monte transfiguratio, quam iubet discipulos silentio seruare, donec à mortuis resurgat: Eliam dicit venturum, imò iam venisse, sed cognitum non fuisse, nempe Ioannem Baptistam: puerum lunaticum curat quem discipuli ob modicam fidem curare non potuerant; ostendens quantæ sint virtutis, fides similis grano sinapis, ieiunium, & oratio: passionem suam prædicit: pro se quoque & Petro didrachma soluit inuento in ore piscis statere.

A
Mar.9.a.1. Luc.9.d.28
1 ET post dies sex assumit Iesus Petrum, & Iacobum, & Ioannem fratrem eius, & ducit illos in montem excelsum seorsum:
2 Et transfiguratus est ante eos. Et resplenduit facies eius sicut sol: vestimenta autem eius facta sunt alba sicut nix.
3 Et ecce apparuerunt illis Moyses & Elias cum eo loquentes.
4 Respondens autem Petrus, dixit ad Iesum: Domine, bonum est nos hic esse: si vis, faciamus hic tria tabernacula, tibi vnum, Moysi vnum, & Eliæ vnum.
5 Adhuc eo loquente, ecce nubes lucida obumbrauit eos. * Et ecce vox de nube, dicens: Hic est Filius meus dilectus, in quo mihi benè complacui: ipsum audite.
*Sup.3. d. 17. 2.Pet. 1. d. 17.
6 Et audientes discipuli ceciderunt in faciem suam, & timuerunt valdè.
7 Et accessit Iesus, & tetigit eos: dixitque eis: Surgite, & nolite timere.
8 Leuantes autem oculos suos, neminem viderunt, nisi solum Iesum.
9 Et descendentibus illis de monte, præcepit eis Iesus dicens: Nemini dixeritis visionem, donec Filius hominis à mortis resurgat. B
10 Et interrogauerunt eum discipuli dicentes: * Quid ergo Scribæ dicunt quòd Eliam oporteat primùm venire? *Mar.9.b. 10.
11 * At ille respondens, ait eis: Elias quidem venturus est, & restituet omnia. * Mal.4.b 5.
12 Dico autem vobis, * quia Elias iam venit, & non cognouerunt eum, * sed fecerunt in eo quæcumque voluerunt. Sic & Filius hominis passurus est ab eis. *Sup.11.b. 14. *Sup.14.a. 10.
13 Tunc intellexerunt discipuli, quia de Ioanne Baptista dixisset eis.
14 * Et cùm venisset ad turbam, accessit ad eum homo genibus prouolutus ante eum, dicens: Domine, miserere filio meo, quia lunaticus est, & malè patitur: nam sæpè cadit in ignem, & crebrò in aquam. * Mar.9.c. 16. Luc. 9. e. 38.
15 Et obtuli eum discipulis tuis, & non potuerunt curare eum.
16 Respondens autem Iesus, ait: O generatio incredula, & peruersa, quousque ero vobiscum? vsquequò patiar vos?

C

Afferte huc illum ad me.
17 Et increpauit illum Iesus, & exijt ab eo dæmonium,& curatus est puer ex illa hora.
18 Tunc accesserunt discipuli ad Iesum secretò,& dixerunt: Quare nos non potuimus eijcere illum?
19 Dixit illis Iesus: Propter incredulitatem vestram. * Amen quippe dico vobis, si habueritis fidem,sicut granum sinapis, dicetis monti huic,Transi hinc illuc,& transibit, & nihil impossibile erit vobis.

* Luc.17. b. 6.

20 Hoc autem genus non eijcitur nisi per orationem, & ieiunium.
21 Conuersantibus autem eis in Galilæa, dixit ill s Iesus: * Filius hominis tradendus est in manus hominum:
22 Et occident eum,& tertia die resurget. Et contristati sunt vehementer.
23 Et cùm venissent in Capharnaum, accesserunt qui didrachma accipiebant,ad Petrum, & dixerunt ei: Magister vester non soluit didrachma?

Inf 20.b 18. Mar 9. e 30. D Luc 9.f.44.

24 Ait:Etiam.Et cum intrasset in domum, præuenit eum Iesus, dicens: Quid tibi videtur Simon? Reges terræ à quibus accipiũt tributũ vel censum? à filijs suis, an ab alienis.
25 Et ille dixit: Ab alienis. Dixit illi Iesus: Ergo liberi sunt filij.
26 Vt autẽ non scandalizemus eos,vade ad mare,& mitte hamum: & eum piscẽ,qui primus ascenderit,tolle,& aperto ore eius,inuenies staterẽ: illũ sumens,da eis pro me,& te.

CAPVT VIII.

Proposito paruulo docet quisnam maior sit in regno cœlorum, & quàm sit à pusillorum scandalo cauendum: quomodo frater in nos peccans debeat corripi, & Ecclesiam non audiens pro ethnico haberi, potestate ligandi atque soluendi discipulis tradita: docet etiam, quam sit apud Deum efficax duorum petitio sibi consentientium, & quoties fratri in nos peccanti sit ignoscendum, accommodata ad hoc parabola de rege rationem cum seruis suis ineunte.

1 IN illa hora accesserunt discipuli ad Iesum, dicentes: Quis, putas, maior est in regno cœlorum?

Mar. 9. e. 33. Luc. 9 f. 46

2 * Et aduocans Iesus paruulum, statuit eum in medio eorum,
3 Et dixit: Amen dico vobis,nisi conuersi fueritis, & * efficiamini sicut paruuli, non intrabitis in regnum cœlorum.
4 Quicumque ergo humiliauerit se sicut paruulus iste, hic est maior in regno cœlorum.
5 Et qui susceperit vnum paruulum talem in nomine meo, me suscipit.
6 * Qui autem scandalizauerit vnum de pusillis istis, qui in me credunt,expedit ei vt suspendatur mola asinaria in collo eius, & demer-

*Inf. 19.b. 14. *1.Cor.14. d. 20. *Mar.9.g. 41. Luc.17. a. 2.

demergatur in profundum maris.
7 Væ mundo à scandalis. Necesse est enim
vt veniant scandala: verumtamen væ homi-
ni illi, per quem scandalum venit.
B
8 * Si autem manus tua, vel pes tuus scan- * Sup.5 e. 30. Mar 9. g 42.
dalizat te; abscide eum, & proijce abs te: bo-
num tibi est ad vitam ingredi debilem vel
claudum, quàm duas manus vel duos pedes
habentem mitti in ignem æternum.
9 Et si oculus tuus scandalizat te, erue eum
& proijce abs te: bonum tibi est cum vno
oculo in vitam intrare, quàm duos oculos
habentem mitti in gehennam ignis.

10 Videte ne contemnatis vnum ex his pu-
sillis: dico enim vobis, * quia Angeli eorum * Ps 33.b.8
in cælis semper vident faciem patris mei, qui
in cœlis est.
11 * Venit enim filius hominis saluare * Luc.19. b. 10.
quod perierat.
12 * Quid vobis videtur? si fuerint alicui * Luc.15. a.4.
centum oues, & errauerit vna ex eis: nonne
relinquit nonaginta nouem in montibus, &
vadit quærere eam quæ errauit?
13 Et si contigerit inueniat eam: Amen
dico vobis, quia gaudet super eā magis quàm
super nonaginta nouem, quæ non errauerūt.

14 Sic non est voluntas ante Patrem ve-
strum, qui in cœlis est, vt pereat vnus de pu-
sillis istis.
15 * Si autem peccauerit in te frater tuus: * Leu.19 c.17. Eccl.19. b 13. Luc.17.a.3 Iac.5 d.9.
vade, & corripe eum inter te & ipsum solum
si te audierit, lucratus eris fratrem tuum.
16 Si autem te non audierit: adhibe tecum
C
adhuc vnum, vel duos, * vt in ore duorum
vel trium testium stet omne verbum. * Deut.19 d. 15. Ioā 8 b.17 2. Cor.13. a.1. Heb 10. e. 28.
17 * Quòd si non audierit eos: dic ecclesiæ:
si autem Ecclesiam non audierit, sit tibi si-
cut ethnicus & publicanus.
18 * Amen dico vobis, quæcumque alliga- * 1.Cor.5. c.9 2. Thes. 3. d 14.
ueritis super terram, erunt ligata & in cœlo: * Ioan.20. f 23.
& quæcumque solueritis super terram, erunt
soluta & in cœlo.
19 Iterùm dico vobis, quia si duo ex vobis
consenserint super terram, de omni re quam-
cumque petierint, fiet illis à patre meo, qui
in cœlis est.
20 Vbi enim sunt duo vel tres congregati
in nomine meo, ibi sum in medio eorum.
21 Tunc accedens Petrus ad eum, dixit: *Luc.17.a 4.
* Domine quoties peccabit in me frater
meus, & dimittam ei? vsque septies?
22 Dicit illi Iesus: Non dico tibi vsque se-
pties; sed vsque septuagies septies.
23 Ideò assimilatum est regnum cœlorum
homini regi, qui voluit rationem ponere
cum seruis suis.
24 Et cùm cœpisset rationem ponere, ob-
latus est ei vnus, qui debebat ei decem millia
talenta.
25 Cùm autem non haberet vnde redde-
ret, iussit eum dominus eius venumdari, &
vxorem eius, & filios, & omnia quæ habebat
& reddi.
26 Procidens autem seruus ille, orabat
D
eum, dicens: Patientiam habe in me, & om-
nia reddam tibi.
27 Misertus autem Dominus serui illius,
dimisit eum, & debitum dimisit ei.
28 Egressus autem seruus ille, inuenit
vnum de conseruis suis, qui debebat ei cen-
tum denarios: & tenens suffocabat eum, di-
cens: Redde quod debes.
29 Et procidens conseruus eius, rogabat
eum, dicens: Patientiam habe in me, & om-
nia reddam tibi.
30 Ille autem noluit: sed abijt, & misit
eum in carcerem, donec redderet debitum.
31 Videntes autem conserui eius quæ fie-
bant, contristati sunt valdè: & venerunt, &
narrauerunt domino suo omnia quæ facta
fuerant.
32 Tunc vocauit illum dominus suus: &
ait illi: Serue nequam, omne debitum dimisi
tibi quoniam rogasti me:
33 Nonne ergo oportuit & te misereri
conserui tui, sicut & ego tui misertus sum?
34 Et iratus dominus eius tradidit eum
tortoribus, quoadusque redderet vniuersum
debitum.
35 Sic & Pater meus celestis faciet vobis, si
non remiseritis vnusquisque fratri suo de
cordibus vestris.

CAPVT XIX.

Matrimonium docet ex sua institutione esse indissolubile, nec vxorem extra causam fornicationis posse dimitti: inter varios eunuchos laudat illos qui se castrarunt propter regnum cœlorum: paruulis manus imponit: adolescens qui omnia se seruasse præcepta dicebat, audito Christi consilio de omnibus vendendis abit tristis: difficile ergo asserit diuitem intrare regnum cœlorum: & quid illis præmij sit qui omnibus relictis ipsum sequuntur.

A
1 ET factum est, cùm consummasset Iesus
sermones istos, migrauit à Galilæa, &
* venit in fines Iudææ trans Iordanem,
2 Et secutæ sunt eum turbæ multæ, & curauit eos ibi.
3 * Et accesserunt ad eum Pharisæi tentantes eum, & dicentes: Si licet homini dimittere vxorem suam, quacumque ex causa?
4 Qui respondens, ait eis: Non legistis, quia * qui fecit hominem ab initio, masculum & feminam fecit eos? & dixit:
5 * Propter hoc dimittet homo patrem & matrem, & adhærebit vxori suæ, & erunt duo in carne vna.
6 Itaque iam non sunt duo, sed vna caro.
B
Quod ergo Deus coniūxit, homo nō separet.
7 Dicunt illi: * Quid ergo Moyses mandauit date libellum repudij, & dimittere?
8 Ait illis: Quoniam Moyses ad duritiam cordis vestri permisit vobis dimittere vxores vestras: ab initio autem non fuit sic.
9 * Dico autem vobis, quia quicumque dimiserit vxorem suam, nisi ob fornicationem & aliam duxerit, mœchatur: & qui dimissam duxerit, mœchatur.
10 Dicunt ei discipuli eius: Si ita est causa hominis cum vxore, non expedit nubere.
11 Qui dixit illis: Non omnes capiunt verbum istud, sed quibus datum est.
12 Sunt enim Eunuchi, qui de matris vtero sic nati sunt: & sunt eunuchi, qui facti sunt ab hominibus: & sunt eunuchi, qui seipsos castrauerunt propter regnum cælorum. Qui potest capere, capiat.
13 * Tunc oblati sunt ei paruuli, vt manus eis imponeret, & oraret. Discipuli autem increpabant eos.
14 Iesus verò ait eis: * Sinite paruulos, & nolite eos prohibere ad me venire: talium est enim regnum cœlorum.
15 Et cū imposuisset eis manus, abijt inde.
16 * Et ecce vnus accedens, ait illi: Magister bone, quid boni faciam vt habeam vitam æternam?
17 Qui dixit ei. Quid me interrogas de bono? Vnus est bonus Deus. Si autem vis ad vitam ingredi, serua mandata.
C
18 Dicit illi: Quæ? Iesus autem dixit: * Nō homicidium facies: Non adulteraberis: Non facies furtū: Non falsum testimonium dices:
19 Honora patrem tuum, & matrem tuā. &, diliges proximum tuum sicut teipsum.
20 Dicit illi adolescēs: omnia hęc custodiui à iuuentute mea, quid adhuc mihi deest?
21 Ait illi Iesus: Si vis perfectus esse, vade, vende quę habes, & da pauperibus, & habebis thesaurum in cęlo: & veni, sequere me.
22 Cū audisset autē adolescens verbū, abijt tristis: erat enim habens multas possessiones.
23 Iesus autem dixit discipulis suis: Amen dico vobis, quia diues difficile intrabit in regnum cęlorum.
24 Et iterùm dico vobis: Facilius est camelum per foramen acus transire, quàm diuitem intrare in regnum cęlorum.
D
25 Auditis autem his, discipuli mirabantur valdè, dicentes: Quis ergo poterit saluus esse?
26 Aspiciens autem Iesus, dixit illis: Apud homines hoc impossibile est: apud Deum autem omnia possibilia sunt.
27 Tunc respondens Petrus, dixit ei: Ecce nos reliquimus omnia, & secuti sumus te quid ergo erit nobis?
28 Iesus autem dixit illis: Amen dico vobis, quod vos qui secuti estis me, in regeneratione, cùm sederit Filius hominis in sede maiestatis suæ, sedebitis & vos super sedes duodecim, iudicātes duodecim tribus Israël.
29 Et omnis qui reliquerit domum, vel fratres, aut sorores, aut patrem, aut matrem, aut vxorem, aut filios, aut agros, propter nomen meum, centuplum accipiet, & vitam æternam possidebit.
30 * Multi autem erunt primi nouissimi, & nouissimi primi.

Marginal references: * Marc. 10. a. 1. — * Mar. 10 a. 2. — * Gen. 1. d 27. — * Gen. 2 d 24. 1. Cor. 6. d 16. Eph. 5. g. 31 — * Deut. 24 a. 1. — * Sup. 5 c. 32. Marci 10. b. 11. Luc. 16. c. 18. 1 Cor. 7. b. 10. — * Mar. 10 b. 13. Luc. 18 c 15. — * Sup. 18. a. 3. — * Mar. 10. b. 17. Luc. 18 d. 18. — * Exod. 20 c. 13. — * Inf. 20. b 16. Mar. 10 e 31. Luc. 13. f. 30.

CAPVT XX.

Parabolam proponit de operarijs in vineam conductis, quorum vltimis idem datur denarius cum primis: Iesus discipulis passionem ac resurrectionem suam prædicit; & occasione ambitionis filiorum Zebedæi docet discipulos, quòd non potestate & ostensione dominij, sed officio ministerij debeant esse maiores: egrediens verò Iericho duos cæcos illuminat.

A 1 Simile est regnum celorum homini patrifamilias, qui exijt primo mane conducere operarios in vineam suam.
2 Conuentione autem facta cum operarijs ex denario diurno, misit eos in vineam suã.
3 Et egressus circa horam tertiam, vidit alios stantes in foro otiosos,
4 Et dixit illis: Ite & vos in vineam meam, & quod iustum fuerit dabo vobis.
5 Illi autem abierunt. Iterùm autem exijt circa sextam & nonã horã: & fecit similiter.
6 Circa vndecimam verò exijt, & inuenit alios stantes, & dicit illis: Quid hic statis tota die otiosi?
7 Dicunt ei: Quia nemo nos conduxit. Dicit illis: Ite & vos in vineam meam.
8 Cum serò autem factum esset, dicit Dominus vineæ procuratori suo: Voca operarios, & redde illis mercedem, incipiens à nouissimis vsque ad primos.
B 9 Cùm venissent ergo qui circa vndecimã horã venerant, acceperũt singulos denarios.
10 Venientes autem & primi, arbitrati sunt, quòd plus essent accepturi: acceperunt autem & ipsi singulos denarios.
11 Et accipientes murmurabant aduersus patremfamilias,
12 Dicentes: Hi nouissimi vna hora fecerunt, & pares illos nobis fecisti, qui portauimus pondus diei, & æstus.
13 At ille respondens vni eorum, dixit: Amice non facio tibi iniuriam: nonne ex denario conuenisti mecum?
14 Tolle quod tuum est, & vade: volo autem & huic nouissimo dare sicut & tibi.
15 Aut nõ licet mihi quod volo, facere? an oculus tuus nequam est, quia ego bonus sum?
16 *Sic erunt nouissimi primi, & primi nouissimi: multi enim sunt vocati, pauci verò electi.

*Sup.19.d.30. Mar.10.e.31. Luc.13.f.30.

C

17 *Et ascendens Iesus Ierosolymã, assumpsit duodecim discipulos secretò, & ait illis: *Mar.10.e.32. Luc.18.f.31.
18 Ecce ascendimus Ierosolymam, & filius hominis tradetur principibus sacerdotum, & Scribis, & condemnabunt eum morte,
19 Et tradent eum Gentibus ad illudendum, & flagellandum: & crucifigendum, & tertia die resurget.
20 *Tunc accessit ad eum mater filiorum Zebedæi cum filijs suis, adorans & petens aliquid ab eo. *Mar.10.e.35.
21 Qui dixit ei: Quid vis? Ait illi: Dic vt sedeant hi duo filij mei, vnus ad dexteram tuam: & vnus ad sinistram, in regno tuo.
22 Respondens autem Iesus, dixit: Nescitis quid petatis. Potestis bibere calicem, quem ego bibiturus sum? Dicunt ei: Possumus.
23 Ait illis: Calicem quidem meum bibetis: sedere autem ad dexteram meam vel sinistram, non est meum dare vobis, sed quibus paratum est à Patre meo.
24 Et audientes decem, indignati sunt de duobus fratribus.
25 *Iesus autem vocauit eos ad se, & ait: Scitis quia principes gentium dominantur eorum: & qui maiores sunt, potestatem exercent in eos. *Mar.10.f.41. Luc.22.c.25.
26 Nõ ita erit inter vos: sed quicũq; voluerit inter vos maior fieri, sit vester minister:
27 Et qui voluerit inter vos primus esse, D
erit vester seruus.
28 *Sicut filius hominis non venit ministrari, sed ministrare, & dare animam suam, redemptionem pro multis. *Philip.2.a.7.
29 *Et egredientibus illis ab Iericho, secuta est eum turba multa: *Mar.10.e.46. Luc.18.f.35.
30 Et ecce duo cæci sedentes secus viam, audierunt quia Iesus transiret: & clamauerunt, dicentes: Domine miserere nostri fili Dauid.
31 Turba autem increpabat eos vt tacerent. At illi magis clamabant, dicentes: Domine, miserere nostri, fili Dauid.
32 Et stetit Iesus, & vocauit eos, & ait: Quid vultis vt faciam vobis?
33 Dicunt illi: Domine, vt aperiantur oculi nostri.
34 Misertus autem eorum Iesus, tetigit oculos eorum. Et confestim viderunt, & secuti sunt eum.

CAPVT XXI.

Iesus super asinam Ierusalem cum triumpho ingressus, negotiatores de templo eÿcit, & Pharisæis de triumpho indignantibus respondet: discipulis autem de ficulnea Christi verbo arefacta mirantibus, declarat fidei efficaciam: interrogationem de sua potestate retundit quæstione de Ioannis baptismo: & ex parabolis de homine duos filios habente, & de patrefamilias, cuius vinitores post alios seruos, etiam filium vineæ hæredem occiderunt, prædicit regnum Dei à Iudæis ad Gentes transferẽdum.

A Mar 11. a. 1. Luc.19. c 29.
1 ET cùm appropinquassent Ierosolymis, & venissent Bethphage ad Montem oliueti, tunc Iesus misit duos discipulos,
2 Dicens eis: Ite in castellum, quod contra vos est, & statim inuenietis asinam alligatam, & pullum cum ea: soluite, & adducite mihi:
3 Et si quis vobis aliquid dixerit, dicite quia Dominus his opus habet: & confestim dimittet eos.
4 Hoc autem totum factum est, vt adimpleretur quod dictum est per Prophetam dicentem:
5 * Dicite filiæ Sion: Ecce Rex tuus venit tibi mansuetus, sedens super asinam, & pullum filium subiugalis. *Isa. 62.d. 11. Zach.9.b.9 Ioan.12 c. 15.
6 Euntes autem discipuli fecerunt sicut præcepit illis Iesus.
7 Et adduxerunt asinam, & pullum: & imposuerunt super eos vestimenta sua, & eum desuper sedere fecerunt.
8 Plurima autem turba strauerunt vestimenta sua in via: alij autem cędebant ramos de arboribus, & sternebant in via:
9 Turbæ autem, quæ præcedebant, & quæ sequebantur, clamabant, dicentes: Hosanna filio Dauid: * benedictus, qui venit in nomine Domini: hosanna in altissimis. *Ps.117.d. 26. Marc. 11. b. 10.
10 Et cùm intrasset Ierosolymam, commota est vniuersa ciuitas, dicens: Quis est hic? B
11 Populi autem dicebant: Hic est Iesus propheta à Nazareth Galilææ. Luc.19. f. 38.

Marc. 11. b.15. Luc.19. g. 45. Ioan. 2. c 14.
12 * Et intrauit Iesus in templum Dei, & eÿciebat omnes vendentes & ementes in templo; & mensas numulariorum, & cathedras vendentium columbas euertit:
*Isa.56.c.7 Ier.7.b.11. Luc. 19.g. 46.
13 Et dicit eis: Scriptum est: * Domus mea domus orationis vocabitur: vos autem fecistis illam speluncam latronum.
14 Et accesserunt ad eum cæci, & claudi in templo: & sanauit eos.
15 Videntes autem principes sacerdotum & Scribæ mirabilia, quę fecit, & pueros clamantes in templo, & dicentes: Hosanna filio Dauid: indignati sunt,
16 Et dixerunt ei: Audis quid isti dicunt? Iesus autem dixit eis: Vtique numquam legistis: * Quia ex ore infantium & lactentium perfecisti laudem? *Ps.8. a.3.
17 Et relictis illis, abijt foras extra Ciuitatem in Bethaniam: ibique mansit.
18 Manè autem reuertens in ciuitatem esurijt.
*Mar. 11. b.13.
19 * Et videns fici arborem vnam secus viam, venit ad eam: & nihil inuenit in ea nisi folia tantùm, & ait illi: Numquam ex te fructus nascatur in sempiternum. Et arefacta est continuò ficulnea.
* Mar. 11. c.20.
20 * Et videntes discipuli, mirati sunt, dicentes: Quomodo continuò aruit?
21 Respondens autem Iesus, ait eis: Amen dico vobis, si habueritis fidem, & non hæsitaueritis, non solùm de ficulnea facietis, sed & si monti huic dixeritis, Tolle, & iacta te in mare, fiet.
22 * Et omnia quæcumque petieritis in oratione credentes, accipietis. *Sup.7. b. 7. Mar.11. c. 24. 1. Ioan. 3. d 22.
23 Et cùm venisset in templum, accesserunt ad eum docentem, principes sacerdotum, & seniores populi, dicentes: * In qua potestate hæc facis? Et quis tibi dedit hanc potestatem? * Mar.11. d 28. Luc.20. a. 2.
24 Respondens Iesus dixit eis: Interrogabo vos & ego vnum sermonem: quem si dixeritis mihi, & ego vobis dicam in qua potestate hæc facio. C
25 Baptismus Ioannis vnde erat? è cœlo, an ex hominibus? At illi cogitabant inter se, dicentes:
26 Si dixerimus, è cœlo, dicet nobis: Quare ergo non credidistis illi: Si autem dixerimus, ex hominibus, timemus turbam: * omnes enim habebant Ioannem sicut prophetam. *Sup 14 2 1.
27 Et respondentes Iesu, dixerunt: Nescimus. Ait illis & ipse: Nec ego dico vobis

bis in qua potestate hæc facio.
28 Quid autem vobis videtur? Homo qui-
dã habebat duos filios, & accedens ad primũ
dixit: Fili, vade hodie, operare in vinea mea.
29 Ille autem respondens, ait: Nolo. Po-
steà autem pœnitentia motus abijt.
30 Accedens autem ad alterum, dixit simi-
liter. At ille respondens, ait: Eo, domine, &
non iuit.
31 Quis ex duobus fecit voluntatem pa-
tris? Dicunt ei: Primus. Dicit illi Iesus:
Amen dico vobis, quia publicani, & meretri-
ces præcedent vos in regnum Dei.
32 Venit enim ad vos Ioannes in via iu-
stitiæ, & non credidistis ei: publicani autem,
& meretrices crediderunt ei: vos autem vi-
dentes nec pœnitentiam habuistis posteà, vt
crederetis ei.

D

*Isa.5.a.5 Ier.2.c.21. Mar.12.a.1 Luc.20.b. 9.

33 Aliam parabolam audite: * Homo erat,
paterfamilias, qui plantauit vineam, & se-
ptem circumdedit ei, & fodit in ea torcular,
& ædificauit turrim, & locauit eam agricolis
& peregrè profectus est.
34 Cùm autem tempus fructuum appro-
pinquasset, misit seruos suos ad agricolas, vt
acciperent fructus eius.
35 Et agricolæ, apprehensis seruis eius,
alium ceciderunt, alium occiderunt, alium
verò lapidauerunt.
36 Iterùm misit alios seruos plures priori-
bus, & fecerunt illis similiter.
37 Nouissimè autem misit ad eos filium
suum, dicens: Verebuntur filium meum.
38 Agricolæ autem videntes filium, dixe-
runt intra se: * Hic est hæres; venite, oc-
cidamus eum, & habebimus hæreditatem
eius.

*Inf.26.a 3.27.a.1 Ioan.11.g 53.

39 Et apprehensum eum eiecerunt extra
vineam, & occiderunt.
40 Cùm ergo venerit Dominus vineæ,
quid faciet agricolis illis?
41 Aiunt illi: Malos malè perdet: & vi-
neam suam locabit alijs agricolis, qui red-
dant ei fructum temporibus suis.
42 Dicit illis Iesus: Numquam legistis in
Scripturis: * Lapidem quem reprobauerunt
ædificantes, hic factus est in caput anguli? A
Domino factum est istud, & est mirabile in
oculis nostris?

Psal.117.c 22. Act.4.b.11 Rom.9.g 33. 1.Pet.2.b. 7.

43 Ideò dico vobis, quia auferetur à vo-
bis regnum Dei, & dabitur genti facienti
fructus eius.
44 Et qui ceciderit super lapidem istum,
confringetur: super quem verò ceciderit,
conteret eum.
45 Et cùm audissent principes sacerdo-
tum & Pharisæi parabolas eius, cognoue-
runt quòd de ipsis diceret.
46 Et quærentes eum tenere, timuerunt
turbas: quoniam sicut prophetam eum ha-
bebant.

CAPVT XXII.

Parabola de rege qui fecit nuptias filio suo, in quibus discumbens absque veste nuptiali in tenebras eijcitur exteriores: tentatur Iesus à Pharisæis super censu dando Cæsari, & à Sadducæis super resurrectione, quorum redarguit inscitiam, mortuorum euincens resurrectionem: rursumque à legis doctore tentatur super magno legis mandato: vicissim quoque interrogat Pharisæos, cuius filius sit Christus.

A

1 ET respondens Iesus dixit iterùm in parabolis eis, dicens:

* Luc.14.d.16. Ap.19.b.9

2 * Simile factum est regnum cœlorum homini regi, qui fecit nuptias filio suo.

3 Et misit seruos suos vocare inuitatos ad nuptias, & nolebant venire.

4 Iterùm misit alios seruos, dicens: Dicite inuitatis: Ecce prandium meum paraui, tauri mei & altilia occisa sunt, & omnia parata: venite ad nuptias.

5 Illi autem neglexerunt: & abierunt, alius in villam suam, alius verò ad negotiationem suam:

6 Reliqui verò tenuerunt seruos eius, & contumelijs affectos occiderunt.

7 Rex autem cùm audisset, iratus est: & missis exercitibus suis perdidit homicidas illos, & ciuitatem illorum succendit.

8 Tunc ait seruis suis: Nuptiæ quidem paratæ sunt, sed qui inuitati erant, non fuerunt digni.

9 Ite ergo ad exitus viarum, & quoscumque inueneritis, vocate ad nuptias.

B

10 Et egressi serui eius in vias, congregauerunt omnes quos inuenerunt, malos & bonos: & impletæ sunt nuptiæ discumbentium.

11 Intrauit autem rex vt videret discumbentes, & vidit ibi hominem non vestitum veste nuptiali.

12 Et ait illi: Amice, quomodo huc intrasti non habens vestem nuptialem? At ille obmutuit.

* Sup.8.b.12.13. f.42. & 25.c.30

13 Tunc dixit rex ministris: * Ligatis manibus, & pedibus eius, mittite eum in tenebras exteriores: ibi erit fletus, & stridor dentium.

14 Multi enim sunt vocati, pauci verò electi.

* Mar.12.c.13. Luc.20.d.20.

15 * Tunc abeuntes Pharisæi, consilium inierunt vt caperent eum in sermone.

16 Et mittunt ei discipulos suos cum Herodianis dicentes: Magister, scimus quia verax es, & viam Dei in veritate doces, & non est tibi cura de aliquo: non enim respicis personam hominum:

17 Dic ergo nobis quid tibi videtur, licet censum dare Cæsari, an non?

18 Cognita autem Iesus nequitia eorum, ait: Quid me tentatis hypocritæ?

19 Ostendite mihi numisma census. At illi obtulerunt ei denarium.

20 Et ait illis Iesus: Cuius est imago hæc, & super scriptio?

21 Dicunt ei: Cæsaris. Tunc ait illis: * Reddite ergo quæ sunt Cæsaris, Cæsari, & quæ sunt Dei, Deo.

* Rom.13.b.7.

22 Et audientes mirati sunt, & relicto eo abierunt.

C

23 In illo die accesserunt ad eum Sadducæi, qui dicunt * non esse resurrectionem: & interrogauerunt eum,

* Act.23.b.6.

24 Dicentes: Magister, Moyses dixit: * Si quis mortuus fuerit non habens filium, vt ducat frater eius vxorem illius, & suscitet semen fratri suo.

* Deut.25.b.6. Mar.12.b.19. Luc.20.c.28.

25 Erant autem apud nos septem fratres, & primus, vxore ducta, defunctus est: & non habens semen, reliquit vxorem suam fratri suo.

26 Similiter secundus, & tertius, vsque ad septimum.

27 Nouissimè autem omnium & mulier defuncta est.

28 In resurrectione ergo cuius erit de septem vxor? omnes enim habuerunt eam.

29 Respondens autem Iesus, ait illis: Erratis, nescientes Scripturas, neque virtutem Dei.

30 In resurrectione enim neque nubent, neque nubentur: sed erunt sicut angeli Dei in cœlo.

D

31 De resurrectione autem mortuorum non legistis quod dictum est à Deo dicente vobis:

* Exod.3.b.6.

32 * Ego sum Deus Abraham, & Deus Isaac, & Deus Iacob? Non est Deus mortuorum, sed viuentium.

33 Et audientes turbæ mirabantur in doctrina eius.

34 Pharisæi autem audientes quòd silentium imposuisset Sadducæis, conuenerunt in vnum:

* Marc.12.c.28. Luc.10.e.25.

35 * Et interrogauit eum vnus ex eis legis doctor tentans eum:

36 Magister, quod est mandatum magnum in Lege?

* Deut.6.a.5.

37 Ait illi Iesus: * Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & in tota anima tua, & in tota mente tua.

38 Hoc est maximum, & primum mandatum.

* Leuit.19.d.18. Marc.12.c.31.

39 Secundum autem simile est huic: * Diliges proximum tuum, sicut teipsum.

40 In his duobus mandatis vniuersa lex pendet, & prophetæ.

41 Congregatis autem Pharisæis, interrogauit eos Iesus,

42 Dicens: Quid vobis videtur de Christo? cuius filius est? Dicunt ei: Dauid.

* Luc.20.f.41.

43 Ait illis: * Quomodo ergo Dauid in spiritu vocat eum Dominum, dicens:

* Psal.109.a.1.

44 * Dixit Dominus Domino meo: sede à dextris meis, donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum?

45 Si ergo Dauid vocat eum Dominum, quomodo filius eius est?

46 Et nemo poterat ei respondere verbum: neque ausus fuit quisquam ex illa die eum ampliùs interrogare.

CAPVT XXIII.

Scribis & Pharisæis super cathedram Moysi sedentibus præcepit Iesus obedire, ipsorum autem opera non imitari, retegens ipsorum hypocrisim & ambitionem, discipulos verò contrariam docens humilitatem: deinde multiplex væ illis ob hypocrisim ac reliquas suas iniquitates interminatur, prædicens eos patrum suorum mensuram iniustorum persecutionibus impleturos, ac Ierusalem deserendam.

A

1 TVnc Iesus locutus est ad turbas, & ad discipulos suos,

2 Dicens: super cathedram Moysi sederunt * Scribæ, & Pharisæi.

*2.Esdr.8.a.4.

3 Omnia ergo quæcumque dixerint vobis, seruate, & facite: secundùm opera verò eorum nolite facere: dicunt enim, & non faciunt.

*Luc.11 f.46. Act.15. b.10.

4 * Alligant enim onera grauia, & importabilia, & imponunt in humeros hominum: digito autem suo nolunt ea mouere.

* Deut.6.b.8.22.b.12 Num.15.d.38.

5 Omnia verò opera sua faciunt vt videantur ab hominibus: * dilatant enim phylacteria sua, & magnificant fimbrias.

* Mar.12.d.39. Luc.11. f.43.20.g.46.

6 * Amant autem primos recubitus in cœnis, & primas cathedras in synagogis,

7 Et salutationes in foro, & vocari ab hominibus Rabbi.

*Iac.3.a.1

8 * Vos autem nolite vocari Rabbi. vnus est enim Magister vester, omnes autem vos fratres estis.

*Mal.1.b.6.

B

9 * Et patrem nolite vocare vobis super terram: vnus est enim Pater vester, qui in cœlis est.

10 Nec vocemini magistri: quia Magister vester vnus est, Christus.

11 Qui maior est vestrum, erit minister vester.

* Luc.14.b.11.18.c.4

12 * Qui autem se exaltauerit, humiliabitur: & qui se humiliauerit, exaltabitur.

13 Væ autem vobis Scribæ & Pharisæi hypocritæ: quia clauditis regnum cœlorum ante homines. vos enim non intratis, nec introëuntes sinitis intrare.

14 Væ vobis Scribæ & Pharisæi hypocritæ: * quia comeditis domos viduarum, orationes longas orantes: propter hoc amplius accipietis iudicium.

* Mar.12.d.40. Luc.20.g.47.

15 Væ vobis Scribæ & Pharisæi hypocritæ: quia circuitis mare & aridam, vt faciatis vnum proselytum: & cùm fuerit factus, facitis eum filium gehennæ duplo quàm vos.

16 Væ vobis duces cæci, qui dicitis: Quicumque iurauerit per templum, nihil est: qui autem iurauerit in auro templi, debet.

17 Stulti, & cæci: Quid enim maius est, aurum, an templum, quod sanctificat aurum?

18 Et quicumque iurauerit in altari, nihil est: quicumque autem iurauerit in dono, quod est super illud, debet.

19 Cæci: Quid enim maius est, donum, an altare, quod sanctificat donum?

C

20 Qui ergo iurat in altari, iurat in eo, & in omnibus quæ super illud sunt.

21 Et quicumque iurauerit in templo, iurat in illo, & in eo qui habitat in ipso:

22 Et qui iurat in cœlo, iurat in throno Dei, & in eo qui sedet super eum.

23 * Væ vobis Scribæ & Pharisæi hypocritæ qui decimatis mentham, & anethum, & cyminum, & reliquistis quæ grauiora sunt legis, iudicium, & misericordiam, & fidem: hæc oportuit facere; & illa non omittere.

*Luc.11.f.42.

24 Duces cæci, excolantes culicem, camelum autem glutientes.

25 Væ vobis Scribæ & Pharisæi hypocritæ, quia mundatis quod deforis est calicis & paropsidis: intus autem pleni estis rapina, & immunditia.

26 Pharisæe cæce, munda prius, quod intus est calicis & paropsidis, vt fiat id, quod deforis est, mundum.

27 Væ vobis Scribæ & Pharisæi hypocritæ: quia similes estis sepulchris dealbatis, quæ aforis parent hominibus speciosa, intus verò plena sunt ossibus mortuorum, & omni spurcitia.

28 Sic & vos aforis quidem paretis hominibus iusti: intus autem pleni estis hypocrisi, & iniquitate.

29 Væ vobis Scribæ & Pharisæi hypocri-
tæ, qui ædificatis sepulchra prophetarum, &
ornatis monumenta iustorum,
30 Et dicitis: Si fuissemus in diebus pa-
trum nostrorum, non essemus socij eorum
in sanguine prophetarum.
D 31 Itaque testimonio estis vobismetipsis,
quia filij estis eorū, qui prophetas occiderūt.
32 Et vos implete mensuram patrum ve-
strorum.
* Sup. 3. b 7. 33 * Serpentes genimina viperarum, quo-
modo fugietis à iudicio gehennæ?
34 Ideò ecce ego mitto ad vos prophetas,
& sapientes, & scribas, & ex illis occidetis, &
crucifigetis, & ex eis flagellabitis in synago-
gis vestris, & persequemini de ciuitate in
ciuitatem:
35 Vt veniat super vos omnis sanguis iu-
stus, qui effusus est super terram, * à sangui- * Gen. 4. b 8. Heb. 11. a. 4.
ne Abel iusti vsque ad sanguinem * Zacha- * 2. Par. 24. f. 22.
riæ, filij Barachiæ, quem occidistis inter tem-
plum & altare.
36 Amen dico vobis, venient hæc omnia
super generationem istam.
37 * Ierusalem, Ierusalem, quæ occidis pro- * Luc. 13. g. 34.
phetas, & lapidas eos qui ad te missi sunt,
quoties volui congregare filios tuos, quem-
admodum gallina congregat pullos suos sub
alas, & noluisti?
38 Ecce relinquetur vobis domus vestra
deserta.
39 Dico enim vobis, non me videbitis
amodò, donec dicatis: Benedictus qui venit
in nomine Domini.

CAPVT XXIV.

Prædicit templi euersionem, monetque vt caueant à venturis seductoribus: futura prænuntians bella ac persecutiones: surgent pseudochristi & pseudoprophetæ: de aduentu filij hominis, præcedentibus signis in sole, luna & stellis: omnibus ignotum dicit Christus diem iudicij; & de fideli ac malo seruo; propter quæ docet semper esse vigilandum.

A Mar. 13. a. 1. Luc. 21. a 5 1 ET egressus Iesus de templo, ibat. Et ac-
cesserunt discipuli eius, vt ostenderent
ei ædificationes templi.
2 Ipse autem respondens dixit illis: Videtis
* Luc. 19. g. 44. hæc omnia? Amen dico vobis, * non relin-
quetur hic lapis super lapidem, qui non de-
struatur:
3 Sedente autem eo super Montem oliue-
ti, accesserunt ad eum discipuli secretò, di-
centes: Dic nobis, quando hæc erunt? &
quod signum aduentus tui, & consummatio-
nis sæculi?
Eph. 5 b. 6. Coloss. 2. c 18. 4 Et respondens Iesus, dixit eis: * Videte
ne quis vos seducat.
5 Multi enim venient in nomine meo, di-
centes: Ego sum Christus: & multos se-
ducent.
6 Audituri enim estis prælia, & opiniones
præliorum. Videte ne turbemini: oportet
enim hæc fieri, sed nondum est finis.
7 Consurget enim gens in gentem, & re-
gnum in regnum, & erunt pestilentiæ, & fa-
mes, & terræmotus per loca.
8 Hæc autem omnia initia sunt dolo-
rum.
9 * Tunc tradent vos in tribulationem, & * Sup. 10. c. 17. Luc. 21. c. 12. Ioan. 15. c. 20. 16. a. 2.
occident vos: & eritis odio omnibus genti-
bus propter nomen meum.
10 Et tunc scandalizabuntur multi, &
inuicem tradent, & odio habebunt in- B
uicem.
11 Et multi pseudoprophetæ surgent, & se-
ducent multos.
12 Et quoniam abundauit iniquitas, re-
frigescet charitas multorum.
13 Qui autem perseuerauerit vsque in fi-
nem, hic saluus erit.
14 Et prædicabitur hoc Euangelium re-
gni in vniuerso orbe, in testimonium
omnibus gentibus: & tunc veniet con-
summatio.
15 * Cùm ergo videritis abominationem * Marc 13. b 14. Luc. 21. d. 20.
desolationis, quæ dicta est à * Daniele pro- * Daniel 9 g 27.
pheta, stantem in loco sancto: qui legit,
intelligat:
16 Tunc qui in Iudæa sunt, fugiant ad
montes:
17 Et qui in tecto, non descendat tollere
aliquid de domo sua:

18 Et qui in agro, non reuertatur tollere tunicam suam.

19 Væ autem prægnantibus & nutrientibus in illis diebus.

* Act.1.b.12.
20 Orate autem vt non fiat fuga vestra in hieme, * vel sabbato.

21 Erit enim tunc tribulatio magna, qualis non fuit ab initio mundi vsque modò, neque fiet.

22 Et nisi breuiati fuissent dies illi, non fieret salua omnis caro: sed propter electos breuiabuntur dies illi.

* Mar.13.c.21. Luc.17.e.23.
23 * Tunc si quis vobis dixerit: Ecce hic est Christus, aut illic: nolite credere.

24 Surgent enim pseudochristi, & pseudoprophetæ: & dabunt signa magna, & prodigia, ita vt in errorem inducantur (si fieri potest) etiam electi.

25 Ecce prædixi vobis.

26 Si ergo dixerint vobis, Ecce in deserto est, nolite exire: ecce in penetralibus, nolite credere.

27 Sicut enim fulgur exit ab Oriente, & paret vsque in Occidentem: ita erit & aduentus Filij hominis.

*Luc.17.g.37.
28 * Vbicumque fuerit corpus, illic congregabuntur & aquilæ.

C

* Isa.13.b.10. Ezec.32.b.7. Ioel. 2. b. 10.3. c. 15. Mar.3.c.24 Luc.21. e 25.
29 * Statim autem post tribulationem dierum illorum, sol obscurabitur, & luna non dabit lumen suum, & stellæ cadent de cœlo, & virtutes cęlorum commouebuntur:

*Ap.1.b.7
30 Et tunc parebit signum filij hominis in cœlo: & tunc plangent omnes tribus terræ: & * videbunt Filium hominis venientem in nubibus cœli cum virtute multa, & maiestate.

*1.Cor.15 g.52. 1. Thes.4. d.15.
31 * Et mittet angelos suos cum tuba, & voce magna: & congregabunt electos eius à quatuor ventis, à summis cęlorum vsque ad terminos eorum.

32 Ab arbore autem fici discite parabolam: cùm iam ramus eius tener fuerit, & folia nata, scitis quia propè est æstas:

33 Ita & vos cùm videritis hæc omnia, scitote quia propè est in ianuis.

34 Amen dico vobis, quia non præteribit generatio hæc, donec omnia hæc fiant.

* Mar.13. d. 31.
35 * Cęlum & terra transibunt verba, autem mea non præteribunt.

36 De die autem illa & hora nemo scit, neque angeli cęlorum, nisi solus pater.

*Gen.7.b.7. Luc.17. f. 26.
37 * Sicut autem in diebus Noë, ita erit & aduentus Filij hominis.

38 Sicut enim erant in diebus ante diluuium comedentes & bibentes, nubentes & nuptui tradentes, vsque ad eum diem, quo intrauit Noë in arcam.

D

39 Et non cognouerunt donec venit diluuium, & tulit omnes: ita erit & aduentus Filij hominis.

40 Tunc duo erunt in agro: vnus assumetur, & vnus relinquetur.

41 Duæ molentes in mola: vna assumetur, & vna relinquetur.

* Mar.13. d.33. Luc.12. e. 39.
42 Vigilate ergo, quia nescitis qua hora Dominus vester venturus sit.

43 Illud autem scitote, * quoniam si sciret paterfamilias qua hora fur venturus esset, vigilaret vtique, & non sineret perfodi domum suam.

44 Ideò & vos estote parati: quia qua nescitis hora Filius hominis venturus est.

45 Quis, putas, est fidelis seruus, & prudens, quem constituit dominus suus super familiam suam, vt det illis cibum in tempore?

46 * Beatus ille seruus, quem cùm venerit dominus eius, inuenerit sic facientem. *Apoc.16.c.15.

47 Amen dico vobis, quoniam super omnia bona sua constituet eum.

48 Si autem dixerit malus seruus ille in corde suo: Moram facit dominus meus venire.

49 Et cęperit percutere conseruos suos, manducet autem & bibat cum ebriosis:

50 Veniet dominus serui illius, in die qua non sperat, & hora qua ignorat.

51 Et diuidet eum, partemque eius ponet cum hypocritis, * illic erit fletus, & stridor dentium. *Sup 13.f.42. inf 25.e.30

CAPVT XXV.

Parabolas proponit de decem virginibus, ac talentis distributis seruis; quorum Dominus peregrè rediens singulos præmiat aut punit iuxta ipsorum merita: extremum iudicium ponit ob oculos, & causas præmiationis bonorum, ac punitionis malorum.

1 TVnc simile erit regnum cęlorum decem virginibus: quæ accipientes lampades suas, exierunt obuiam sponso, & sponsæ. A

2 Quinque autem ex eis erant fatuæ, & quinque prudentes:

3 Sed quinque fatuæ, acceptis lampadibus, non sumpserunt oleum secum:

4 Prudentes verò acceperunt oleum in vasis suis cum lampadibus.

5 Moram autem faciente sponso, dormitauerunt omnes & dormierunt.

6 Media autem nocte clamor factus est: Ecce sponsus venit, exite obuiam ei.

7 Tunc surrexerunt omnes virgines illæ, & ornauerunt lampades suas.

8 Fatuæ autem sapientibus dixerunt: Date nobis de oleo vestro: quia lampades nostræ extinguuntur.

9 Responderunt prudentes, dicentes: Ne forte non sufficiat nobis & vobis, ite potiùs ad vendentes, & emite vobis.

10 Dum autem irent emere, venit sponsus: & quæ paratæ erant, intrauerunt cum eo ad nuptias, & clausa est ianua.

11 Nouissimè verò veniunt & reliquæ virgines, dicentes: Domine, Domine, aperi nobis.

12 At ille respondens ait: Amen dico vobis, nescio vos.

13 * Vigilate itaque, quia nescitis diem, neque horam. * Mar.13. d. 33.

* Luc.19.b.12. B

14 * Sicut enim homo peregrè proficiscens, vocauit seruos suos, & tràdidit illis bona sua.

15 Et vni dedit quinque talenta, alij autem duo, alij verò vnum, vnicuique secundum propriam virtutem, & profectus est statim.

16 Abijt autem qui quinque talenta acceperat, & operatus est in eis, & lucratus est alia quinque.

17 Similiter & qui duo acceperat, lucratus est alia duo.

18 Qui autem vnum acceperat, abiens fodit in terram, & abscondit pecuniam domini sui.

19 Post multum verò temporis venit dominus seruorum illorum, & posuit rationem cum eis.

20 Et accedens qui quinque talenta acceperat, obtulit alia quinque talenta, dicens: Domine, quinque talenta tradidisti mihi, ecce alia quinque superlucratus sum.

21 Ait illi dominus eius: Euge serue bone, fidelis, quia super pauca fuisti fidelis, super multa te constituam, intra in gaudium domini tui.

22 Accessit autem & qui duo talenta acceperat, & ait: Domine, duo talenta tradidisti mihi, ecce alia duo lucratus sum.

23 Ait illi dominus eius: Euge serue bone & fidelis, quia super pauca fuisti fidelis, super multa te constituam, intra in gaudium domini tui.

24 Accedens autem & qui vnum talentum acceperat, ait: Domine, scio quia homo durus es: metis vbi non seminasti, & congregas vbi non sparsisti:

C

25 Et timens, abij, & abscondi talentum tuum in terra: ecce habes quod tuum est.

26 Respondens autem dominus eius, dixit ei: Serue male, & piger, sciebas quia meto, vbi non semino, & congrego vbi non sparsi:

27 Oportuit ergo te committere pecuniam meam numularijs, & veniens ego recepissem vtique quod meum est cum vsura.

28 Tollite itaque ab eo talentum, & date ei qui habet decem talenta.

*Sup.13.b.12. Mar.4.c.25. Luc.8.c.18. 19.d.26.

29 * Omni enim habenti dabitur, & abundabit: ei autem qui non habet, & quod videtur habere, àuferetur ab eo.

30 Et inutilem seruum eijcite in tenebras exteriores: illic erit fletus, & stridor dentium.

31 Cùm autem venerit Filius hominis in maiestate sua, & omnes angeli cum eo, tunc sedebit super sedem maiestatis suæ:

32 Et congregabuntur ante eum omnes gentes, & separabit eos ab inuicem, sicut pastor segregat oues ab hœdis:

33 Et statuet oues quidem à dextris suis, hœdos autem à sinistris.

34 Tunc dicet rex his, qui à dextris eius erunt: Venite benedicti Patris mei, possidete paratum vobis regnum à constitutione mundi.

* Isa 58.c.7. Ezech 18.c.7.d.16.

35 * Esuriui enim, & dedistis mihi manducare: sitiui, & dedistis mihi bibere: hospes eram, & collegistis me:

* Eccli.7.d.39.

36 Nudus, & cooperuistis me: & * infirmus, & visitastis me: in carcere eram, & venistis ad me.

37 Tunc respondebunt ei iusti, dicentes: Domine, quando te vidimus esurientem, & pauimus te: sitientem, & dedimus tibi potum?

D

38 Quando autem te vidimus hospitem, & collegimus te: aut nudum, & cooperuimus te?

39 Aut quando te vidimus infirmum, aut in carcere, & venimus ad te?

40 Et respondens rex, dicet illis: Amen dico vobis, quamdiu fecistis vni ex his fratribus meis minimis, mihi fecistis.

*Ps.9.b.9. Sup 7.c.23. Luc.13.f.27.

41 Tunc dicet & his, qui à sinistris erunt: * Discedite à me maledicti in ignem æternum, qui paratus est diabolo, & angelis eius.

42 Esuriui enim, & non dedistis mihi manducare: sitiui, & non dedistis mihi potum:

43 Hospes eram, & non collegistis me: nudus, & non cooperuistis me: infirmus, & in carcere, & non visitastis me.

44 Tunc respondebunt ei & ipsi, dicentes: Domine, quando te vidimus esurientem, aut sitientem, aut hospitem, aut nudum, aut infirmum, aut in carcere, & non ministrauimus tibi?

45 Tunc respondebit illis, dicens: Amen dico vobis: quamdiu non fecistis vni de minoribus his, nec mihi fecistis.

* Daniel 12.a.2. Ioan.5.e.29.

46 * Et ibunt hi in supplicium æternum, iusti autem in vitam æternam.

CAPVT XXVI.

Consultant principes sacerdotum de occidendo Iesu; qui vnguento pretioso à muliere perfunditur, murmurantibus discipulis: venditur à Iuda, de cuius perditione discipulis in cœna loquitur, in qua panem in corpus suum, & vinum in sanguinem consecrata tradidit discipulis: prædicit omnes scandalizandos, trinamque Petri negationem: & post trinam orationem capitur à Iudæis; quorum vni Petrus abscidit auriculam: discipulis fugientibus, coram Caipha à falsis testibus accusatur, mortisque reus indicatus, conspuitur ac cæditur, & ter à Petro negatur.

A

1 ET factum est: cùm consummasset Iesus sermones hos omnes, dixit discipulis suis:

* Mar.14.a.1. Luc.22.a.1

2 * Scitis quia post biduum Pascha fiet, & Filius hominis tradetur vt crucifigatur.

3 Tunc congregati sunt principes sacerdotum, & seniores populi, in atrium principis sacerdotum, qui dicebatur Caiphas:

4 Et consilium fecerunt vt Iesum dolo te-
nerent, & occiderent.
5 Dicebant autem: Non in die festo, ne
fortè tumultus fieret in populo.
6 Cùm autem Iesus esset in Bethania in
domo Simonis leprosi,
7 Accessit ad eum mulier habens ala-
* Mar.14.a 1. Ioan.11.a.2,12.a.3. bastrum vnguenti pretiosi, & * effudit
super caput ipsius recumbentis.
8 Videntes autem discipuli indignati sunt
dicentes: Vt quid perditio hæc?
9 Potuit enim istud vænumdari multo, &
dari pauperibus.
10 Sciens autem Iesus, ait illis: Quid mole-
sti estis huic mulieri? opus enim bonum ope-
rata est in me.
11 Nam semper pauperes habetis vobis-
cum: me autem non semper habetis.
12 Mittens enim hæc vnguentum hoc
in corpus meum, ad sepeliendum me fe-
cit.
13 Amen dico vobis, vbicumque prædica-
tum fuerit hoc Euangelium in toto mundo,
dicetur & quòd hæc fecit in memoriam
eius.
* Mar.14.b 10. 14 * Tunc abijt vnus de duodecim, qui
B dicebatur Iudas Iscariotes, ad principes sa-
Luc.22.a.4. cerdotum:
15 Et ait illis: Quid vultis mihi dare, &
ego vobis eum tradam? At illi constituerunt
ei triginta argenteos.
16 Et exinde quærebat opportunitatem vt
eum traderet.
17 * Prima autem die azymorum accesse-
runt discipuli ad Iesum, dicentes: Vbi vis pa- * Marc.14.b.12. Luc.22.a.7
remus tibi comedere Pascha?
18 At Iesus dixit: Ite in ciuitatem ad quem-
dam, & dicite ei: Magister dicit: Tempus
meum propè est, apud te facio Pascha cum
discipulis meis.
19 Et fecerunt discipuli sicut constituit
illis Iesus, & parauerunt Pascha.
20 * Vespere autem facto, discumbebat cum * Marc.14.b 17. Luc.22.b.14.
duodecim discipulis suis.
21 Et edentibus illis, dixit: Amen dico
vobis, * quia vnus vestrum me traditurus * Ioan 13.c 21.
est.
22 Et contristati valdè, cœperunt sin- C
guli dicere: Numquid ego sum Domi-
ne?
23 At ipse respondens ait: Qui intingit
mecum manum in paropside, hic me tra-
det.
24 Filius quidem hominis vadit, * sicut
scriptum est de illo: væ autem homini illi, * Ps.40.b.10.
per quem Filius hominis tradetur: bo-
num erat ei, si natus non fuisset homo
ille.

25 Respondens autem Iudas, qui tradidit
eum dixit: Numquid ego sum Rabbi? Ait
illi: Tu dixisti.
*1 Cor.11.e.24. 26 * Cœnantibus autem eis, accepit Iesus
panem, & benedixit, ac fregit, deditque di-
scipulis suis, & ait: Accipite, & comedite:
hoc est corpus meum.
27 Et accipiens calicem gratias egit:
& dedit illis, dicens: Bibite ex hoc
omnes.
28 Hic est enim sanguis meus noui testa-
menti, qui pro multis effundetur in remis-
sionem peccatorum.
29 Dico autem vobis: non bibam amodò
de hoc genimine vitis, vsque in diem illum,
cùm illud bibam vobiscum nouum in regno
Patris mei.
30 Et hymno dicto, exierunt in montem
oliueti.
31 Tunc dicit illis Iesus: * Omnes vos scan- *Marc 14.c.27. Ioan.16.d 32.
dalum patiemini in me, in ista nocte. Scri-
ptum est enim: * Percutiam pastorem, & *Zac.13.c.7
dispergentur oues gregis.
32 Postquam autem resurrexero, præce-
dam vos in Galilæam.
33 Respondens autem Petrus, ait illi: Et
si omnes scandalizati fuerint in te, ego num-
quam scandalizabor.
34 Ait illi Iesus: * Amen dico tibi, quia * Ioa.13.d.38. Mar.14.d.30. Luc.22.d.34.
in hac nocte antequam gallus cantet, ter me
negabis.
35 Ait illi Petrus: * Etiam si oportuerit * Marc 14.c.28.16.b.7.
me mori tecum, non te negabo. Similiter &
omnes discipuli dixerunt.
36 Tunc venit Iesus cum illis in villam, * Marc.4.c 30.
quæ dicitur Gethsemani, & dixit discipu-
lis suis: Sedete hic, donec vadam illuc, & D
orem.

37 Et assumpto Petro, & duobus filijs Zebedæi, cœpit contristari & mœstus esse.

38 Tunc ait illis: Tristis est anima mea vsque ad mortem: sustinete hic, & vigilate mecum:

39 Et progressus pusillum, procidit in faciem suam, orans & dicens: Pater mi, si possibile est, transeat à me calix iste: verumtamen non sicut ego volo, sed sicut tu.

40 Et venit ad discipulos suos, & inuenit eos dormientes, & dicit Petro: Sic non potuistis vna hora vigilare mecum?

41 Vigilate, & orate vt non intretis in tentationem. Spiritus quidem promptus est, caro autem infirma.

42 Iterùm secundò abijt, & orauit, dicens: Pater mi, si non potest hic calix transire nisi bibam illum, fiat voluntas tua.

43 Et venit iterum, & inuenit eos dormientes: erant enim oculi eorum grauati.

44 Et relictis illis, iterùm abijt, & orauit tertiò, eundem sermonem dicens.

E

45 Tunc venit ad discipulos suos, & dicit illis: Dormite iam, & requiescite: ecce appropinquauit hora, & Filius hominis tradetur in manus peccatorum.

46 Surgite eamus: ecce appropinquauit qui me tradet.

47 * Adhuc eo loquente, ecce Iudas vnus de duodecim venit, & cum eo turba multa, cum gladijs & fustibus, missi à principibus sacerdotum, & senioribus populi.

* Marc. 14. e. 43. Luc. 22. e. 47. Ioan. 18. a. 3.

48 Qui autem tradidit eum, dedit illis signum, dicens: Quemcumque osculatus fuero, ipse est, tenete eum.

49 Et confestim accedens ad Iesum, dixit: Aue Rabbi. Et osculatus est eum.

50 Dixitque illi Iesus: Amice, ad quid venisti? Tunc accesserunt, & manus iniecerunt in Iesum, & tenuerunt eum.

51 Et ecce vnus ex his qui erant cum Iesu, extendens manum, exemit gladium suum, & percutiens seruum principis sacerdotum amputauit auriculam eius.

52 Tunc ait illi Iesus: Conuerte gladium tuum in locum suum. * Omnes enim qui acceperint gladium, gladio peribunt.

* Gen. 9. b. 6. Apoc. 13. c. 10.

53 An putas, quia non possum rogare patrem meum, & exhibebit mihi modò plusquam duodecim legiones angelorum?

54 * Quomodo ergo implebuntur Scripturæ, quia sic oportet fieri?

* Isa. 53. c. 10.

55 In illa hora dixit Iesus turbis: Tamquam ad latronem existis cum gladijs & fustibus comprehendere me: quotidie apud vos sedebam docens in templo, & non me tenuistis.

F

56 Hoc autem totum factum est, * vt adimplerentur Scripturæ prophetarum. Tunc discipuli omnes, * relicto eo, fugerunt.

* Thren. 4. d. 20. * Mar. 14. e. 50.

57 At illi tenentes Iesum, * duxerunt ad Caipham principem sacerdotum, vbi Scribæ & seniores conuenerant.

* Luc. 22. f. 54. Ioan. 18. d. 24.

58 Petrus autem sequebatur eum à longè vsque in atrium principis sacerdotum. Et ingressus intrò, sedebat cum ministris, vt videret finem.

59 Principes autem sacerdotum, & omne concilium, quærebant falsum testimonium contra Iesum, vt eum morti traderent:

60 Et non inuenerunt, cùm multi falsi testes accessissent. Nouissimè autem venerunt duo falsi testes,

61 Et dixerunt: Hic dixit: * Possum destruere templum Dei, & post triduum reædificare illud.

* Ioan. 2. c. 19.

62 Et surgens princeps sacerdotum, ait illi: Nihil respondes ad ea, quæ isti aduersum te testificantur?

63 Iesus autem tacebat. Et princeps sacerdotum ait illi: Adiuro te per Deum viuum, vt dicas nobis si tu es Christus filius Dei.

64 Dicit illi Iesus. Tu dixisti: verumtamen dico vobis, * amodò videbitis filium hominis sedentem à dextris virtutis Dei, & venientem in nubibus cœli.

* Sup. 16. d. 27. Rom. 14. b. 10. 1. Thess. 4. d. 15.

G

65 Tunc princeps sacerdotum scidit vestimenta sua, dicens: Blasphemauit: quid adhuc egemus testibus? ecce nunc audistis blasphemiam:

66 Quid vobis videtur? At illi respondentes dixerunt: Reus est mortis.

67 * Tunc expuerunt in faciem eius, & colaphis eum ceciderunt, alij autem palmas in faciem eius dederunt,

* Isa. 50. c. 6. Mar. 14. f. 65.

68 Dicentes: Prophetiza nobis Christe, quis est qui te percussit?

69 * Petrus verò sedebat foris in atrio: & accessit ad eum vna ancilla, dicens: Et tu cum Iesu Galilæo eras.

* Luc. 22. f. 55. Ioan. 18. c. 17.

70 At ille negauit coram omnibus, dicens: Nescio quid dicis.

71 Exeunte autem illo ianuam, vidit eum alia ancilla, & ait his qui erant ibi: Et hic erat cum Iesu Nazareno.

72 Et iterùm negauit cum iuramento: Quia non noui hominem.

73 Et post pusillum accesserunt qui stabant, & dixerunt Petro: Verè & tu ex illis es: nam & loquela tua manifestum te facit.

74 Tunc cœpit detestari & iurare quia non nouisset hominem. Et continuò gallus cantauit.

75 Et recordatus est Petrus verbi Iesu, quod dixerat: Priùs quàm gallus cantet, ter me negabis. Et egressus foras, fleuit amarè.

CAPVT XXVII.

Iudas, relatis argenteis, laqueo se suspendit: Iesus coram Pilato accusatus, non respondet; vxor autem Pilati dicit ipsum iustum: Pręeligitur tamen Barabbas, Pilatus lotis manibus Iesum flagellatum tradit crucifigendum: qui à militibus multipliciter illusus ducitur ad crucifigendum, & felleo vino potatur, inter latrones crucifigitur, diuisis ipsius vestimentis: & à varijs multę iactantur in ipsum blasphemię: suboriuntur tenebrę: & clamans Iesu Eli, acetoque potatus, cum clamore expirat, ac signa varia fiunt: corpus Iesu à Ioseph sepultum, custoditur à militibus.

A

1 MAnè autem facto, consilium inierunt omnes principes sacerdotum, & seniores populi aduersus Iesum, vt eum morti traderent.

* Mar. 15. a. 1. Luc. 23. a. 1. Ioan. 18. e. 28.

2 * Et vinctum adduxerunt eum, & tradiderunt Pontio Pilato præsidi.

3 Tunc videns Iudas, qui eum tradidit, quòd damnatus esset; pœnitentia ductus, retulit triginta argenteos principibus sacerdotum, & senioribus,

4 Dicens: Peccaui, tradens sanguinem iustum. At illi dixerunt: Quid ad nos? tu videris.

* Act. 1. c. 18.

5 Et proiectis argenteis in templo, recessit: * & abiens laqueo se suspendit:

6 Principes autem sacerdotum, acceptis argenteis, dixerunt: Non licet eos mittere in corbonam: quia pretium sanguinis est.

7 Consilio autem inito, emerunt ex illis agrum figuli, in sepulturam peregrinorum.

* Act. 1. c. 19.

B

* Zach. 11. c. 12.

8 * Propter hoc vocatus est ager ille, Haceldama, hoc est, ager sanguinis, vsque in hodiernum diem.

9 † Tunc impletum est quod dictum est per Ieremiam prophetam, dicentem: * Et acceperunt triginta argenteos pretium appretiati, quem appretiauerunt à filijs Israel:

10 Et dederunt eos in agrum figuli, sicut constituit mihi Dominus.

* Mar. 15. a. 2. Luc. 23. a. 3. Ioan. 18. e. 33.

11 Iesus autem stetit ante præsidem, & interrogauit eum præses, dicens: Tu es Rex Iudæorum? Dicit illi Iesus: Tu dicis.

12 Et cùm accusaretur à principibus sacerdotum, & senioribus, nihil respondit.

13 Tunc dicit illi Pilatus: Non audis quanta aduersum te dicunt testimonia?

14 Et non respondit ei ad vllum verbum, itaut miraretur præses vehementer.

15 Per diem autem solemnem consueuerat præses populo dimittere vnum vinctum, quem voluissent.

16 Habebat autem tunc vinctum insignem, qui dicebatur Barabbas.

17 Congregatis ergo illis, dixit Pilatus: Quem vultis dimittam vobis: Barabbam, an Iesum, qui dicitur Christus?

18 Sciebat enim quòd per inuidiam tradidissent eum.

19 Sedente autem illo pro tribunali, misit ad eum vxor eius, dicens: Nihil tibi, & iusto illi. multa enim passa sum hodie per visum propter eum.

C

* Mar. 15. b. 11 Luc. 23. c. 15 Ioan. 18. g. 40. Act. 3. b. 14

20 * Principes autem sacerdotum, & seniores persuaserunt populis vt peterent Barabbam, Iesum vero perderent.

21 Respondens autem præses, ait illis: Quem vultis vobis de duobus dimitti? At illi dixerunt: Barabbam.

22 Dicit illis Pilatus: Quid igitur faciam de Iesu, qui dicitur Christus?

23 Dicunt omnes: Crucifigatur. Ait illis præses: Quid enim mali fecit? At illi magis clamabant dicentes: Crucifigatur.

24 Videns autem Pilatus quia nihil proficeret, sed magis tumultus fieret: accepta aqua, lauit manus coram populo, dicens: Innocens ego sum à sanguine iusti huius: vos videritis.

25 Et respondens vniuersus populus, dixit: Sanguis eius super nos, & super filios nostros.

26 Tunc dimisit illis Barabbam: Iesum autem flagellatum tradidit eis vt crucifigeretur.

* Mar. 15. b. 16 Ps. 21. c. 17

27 Tunc milites præsidis suscipientes Iesum in prætorium, * congregauerunt ad eum vniuersam cohortem:

D

* Ioan. 19. a. 2.

28 Et exeuntes eum, chlamydem coccineam circumdederunt ei:

29 * Et plectentes coronam de spinis, po-

suc-

fuerunt super caput eius , & arundinem in
dextera eius . Et genu flexo ante eum,illude-
bant ei,dicentes : Aue rex Iudæorum .
30 Et expuentes in eum , acceperunt arun-
dinem , & percutiebant caput eius .
31 Et postquam illuserunt ei exuerunt eum
chlamyde , & induerunt eum vestimentis
eius, & duxerunt eum vt crucifigerent .
* Mar. 15. b.21. Luc. 23. d. 26. 32 * Exeuntes autem inuenerunt homi-
m Cyrenæum, nomine Simonem: hunc an-
gariauerunt vt tolleret crucem eius .
33 * Et venerunt in locum , qui dicitur *Marc. 15. b 22. Luc 23. e. 33. Ioan. 19. c. 17.
Golgotha , quod est Caluariæ locus .
34 Et dederunt ei vinum bibere cum felle
mistum . Et cùm gustasset,noluit bibere .
35 Postquam autem crucifixerunt eum , * *Mar. 15 e. 24.
diuiserunt vestimenta eius,sortem mittentes: D
vt impleretur quod dictum est per Prophe- Luc 23. e 34 Ioan 19 d 23
tam dicentem : * Diuiserunt sibi vestimenta * Ps. 21 c. 19.
mea,& super vestem meam miserunt sortem .

E 36 Et sedentes seruabant eum .
37 Et imposuerunt super caput eius cau-
sam ipsius scriptam: HIC EST IESVS
REX IVDÆORVM.
38 Tunc crucifixi sunt cum eo duo latro-
nes ; vnus à dextris , & vnus à sinistris .
39 Prætereuntes autem blasphemabant
eum mouentes capita sua ,
* Ioan. 2. c. 19. 40 Et dicentes : * Vah qui destruis tem-
plum Dei , & in triduo illud reædificas: sal-
ua temetipsum : si filius Dei es , descende de
cruce .
41 Similiter & principes sacerdotum illu-
dentes cum Scribis & senioribus dicebant :
42 Alios saluos fecit , seipsum non potest
* Sap. 2. d. 18. saluum facere : * si rex Israël est, descendat
nunc de cruce , & credimus ei :
* Ps. 21. a. 9. 43 * Confidit in Deo : liberet nunc, si vult
eum: dixit enim: Quia filius Dei sum .
44 Idipsum autem & latrones, qui crucifi-
xi erant cum eo, improperabant ei .
45 A sexta autem hora tenebræ factæ sunt
super vniuersam terram vsque ad horam no-
nam .
46 Et circa horam nonam clamauit Iesus
*Ps. 21. a. 2. voce magna , dicens : * Eli, Eli, lamma saba-
cthani ? hoc est: Deus meus, Deus meus, vt
quid dereliquisti me?
F 47 Quidam autem illic stantes , & audien-
tes,dicebant : Eliam vocat iste .
48 Et continuò currens vnus ex eis acce-
ptam spongiam impleuit aceto , & imposuit
arundini, & dabat ei bibere .
49 Cæteri verò dicebant : Sine videamus
an veniat Elias liberans eum .
50 Iesus autem iterùm clamans voce ma-
gna, emisit spiritum .
* 2. Par. 3. d. 14. 51 * Et ecce velum templi scissum est in
duas partes à summo vsque deorsum, & terra
mota est , & petræ scissæ sunt ,
52 Et monumenta aperta sunt : & multa
corpora sanctorum,qui dormierant, surrexe-
runt .
53 Et exeuntes de monumentis post resur-
rectionem eius , venerunt in sanctam ciuita-
tem , & apparuerunt multis .
54 Centurio autem , & qui cum eo erant,
custodientes Iesum , viso terræ motu & his
quæ fiebant,timuerunt valdè,dicentes : Verè
Filius Dei erat iste .
55 Erant autem ibi mulieres multæ à lon-
gè,quæ secutæ erant Iesum à Galilæa , mini-
strantes ei :
56 Inter quas erat Maria Magdalene , &
Maria Iacobi & Ioseph mater , & mater fi-
liorum Zebedæi .
57 * Cùm autem serò factum esset , venit * Mar 15. d 42. Luc. 23. g 50. Ioan. 19 g 38.
quidam homo diues ab Arimathæa , nomine
Ioseph , qui & ipse discipulus erat Iesu .
58 Hic accessit ad Pilatum,& petijt corpus
Iesu . Tunc Pilatus iussit reddi corpus .
59 Et accepto corpore , Ioseph inuoluit il-
lud in sindone munda .
60 Et posuit illud in monumento suo no-
uo , quod exciderat in petra . Et aduoluit
saxum magnum ad ostium monumenti , &
abijt .
61 Erat autem ibi Maria Magdalene , &
altera Maria , sedentes contra sepul-
chrum .
62 Altera autem die , quæ est post parasce- G
uen , conuenerunt principes sacerdotum &
Pharisæi ad Pilatum ,
63 Dicentes : Domine , recordati sumus ,
quia seductor ille dixit adhuc viuens : Post
tres dies resurgam .

64 Iube ergo custodiri sepulchrum vsque in diem tertium: ne fortè veniant discipuli eius, & furentur eum, & dicant plebi: Surrexit à mortuis: & erit nouissimus error peior priore.

65 Ait illis Pilatus: Habetis custodiam, ite, custodite sicut scitis.

66 Illi autem abeuntes, munierunt sepulchrum, signantes lapidem, cum custodibus.

CAPVT XXVIII.

Facto terræ motu, exterritisque custodibus, Angelus mulieribus narrat Christi resurrectionem; qui ipsis apparens iubet (sicut & Angelus iusserat) vt discipulis nuntient, quòd Dominum in Galilæa visuri sint: milites sepulchri custodes, pecunia corrupti, dicunt corpus Christi furto sublatum: discipuli videntes in Galilæa Dominum, iubentur ire ad docendas & baptizandas omnes gentes.

A Mar. 16 a 1. Ioan. 20. c. 11. 1 VEspere autem sabbati, quæ lucescit
in prima sabbati, venit Maria Mag-
dalene, & altera Maria, videre sepul-
chrum.
2 Et ecce terræ motus factus est magnus.
Angelus enim Domini descendit de cælo: &
accedens reuoluit lapidem, & sedebat super
eum:
3 Erat autem aspectus sicut fulgur: & ve-
stimentum eius sicut nix.
4 Præ timore autem eius exterriti sunt cu-
stodes, & facti sunt velut mortui.
5 Respondens autem angelus dixit mulie-
ribus: Nolite timere vos: scio enim, quòd Ie-
sum, qui crucifixus est, quæritis.
6 Non est hic: surrexit enim, sicut dixit: B
venite, & videte locum, vbi positus erat
Dominus.
7 Et citò euntes dicite discipulis eius,
quia surrexit: & ecce præcedit vos in
Galilæam: ibi eum videbitis: ecce prædi-
xi vobis.
8 Et exierunt citò de monumento cum ti-
more & gaudio magno currentes nuntiare
discipulis eius.
9 Et ecce Iesus occurrit illis, dicens, Aue-
te. Illæ autem accesserunt, & tenuerunt pedes
eius, & adorauerunt eum.
10 Tunc ait illis Iesus: Nolite timere: ite, C
nuntiate fratribus meis, vt eant in Gali-
læam, ibi me videbunt.
11 Quæ cùm abiissent, ecce quidam
de custodibus venerunt in ciuitatem, &
nuntiauerunt principibus sacerdotum om-

nia

SANCTVM IESV CHRISTI EVANGELIVM SECVNDVM MARCVM.

CAPVT PRIMVM.

Ioannes in austeritate vitæ prædicat, ac baptizat aqua, Christus verò Spiritu sancto: qui à Ioanne baptizatus, cum bestijs agens in deserto, post ieiunium quadraginta dierum à satana tentatur, & Ioanne tradito prædicare incipit in Galilæa: vocatisque Simone & Andrea, Iacobo & Ioanne Zebedæi, accedit Capharnaum, & reliqua Galilææ loca; ibique prædicans curat socrum Simonis, & leprosum quem mittit ad sacerdotes: plurimosque dæmoniacos ac malè habentes, cum magna omnium admiratione.

A

1 INITIVM Euangelij Iesu
Christi, Filij Dei.
2 Sicut scriptum est in
Isaia propheta: * Ecce
ego mitto angelum
meum ante faciem tuam
qui præparabit viam tuam ante te.
3 * Vox clamantis in deserto: Parate viam
Domini, rectas facite semitas eius.
4 Fuit Ioannes in deserto baptizans, &
prædicans baptismum pœnitentiæ in remissionem peccatorum.
5 * Et egrediebatur ad eum omnis Iudææ
regio, & Ierosolymitæ vniuersi, & baptizabantur ab illo in Iordanis flumine, confitentes peccata sua.
6 * Et erat Ioannes vestitus pilis cameli, &
zona pellicea circa lumbos eius, & * locustas & mel siluestre edebat. Et prædicabat dicens:
7 * Venit fortior me post me: cuius non
sum dignus procumbens soluere corrigiam calceamentorum eius.

* Malac. 3. a. 1.
* Isa 40. 2. 3.
* Matt. 3. a. 3. Luc. 3. b. 4. Ioan. 1. c. 23.
* Matth. 3. a. 5.
* Matth. 3. a. 4.
* Leuit. 11. c. 22.
* Matt. 3. b. 11. Luc. 3. d. 16. Ioan. 1. d. 7.

B

8 * Ego baptizaui vos aqua, ille verò baptizabit vos Spiritu sancto.
9 Et factum est: in diebus illis venit Iesus
à Nazareth Galilææ: & baptizatus est à Ioanne in Iordane:
10 Et statim ascendens de aqua, vidit
cælos apertos, * & Spiritum tamquam columbam descendentem, & manentem in ipso.
11 Et vox facta est de cælis: Tu es filius
meus dilectus, in te complacui.
12 * Et statim Spiritus expulit eum in desertum.
13 Et erat in deserto quadraginta diebus,
quadraginta noctibus: & tentabatur à satana: eratque cum bestijs, & angeli ministrabant illi.
14 * Postquam autem traditus est Ioannes, venit Iesus in Galilæam, prædicans Euangelium regni Dei,
15 Et dicens: Quoniam impletum est tempus, & appropinquauit regnum Dei: pœnitemini, & credite Euangelio.
16 * Et præteriens secus Mare Galilææ, vidit Simonem, & Andream fratrem eius,
mittentes retia in mare, (erant enim piscatores.)
17 Et dixit eis Iesus: Venite post me, & faciam vos fieri piscatores hominum.
18 Et protinus relictis retibus, secuti sunt
eum.
19 Et progressus inde pusillum, vidit Iacobum Zebedæi, & Ioannem fratrem eius, & ipsos componentes retia
in naui.
20 Et statim vocauit illos. Et relicto patre
suo Zebedæo in naui cum mercenarijs, secuti sunt eum.

* [illegible] 1. a. 5. 2. a. 4. 11. b. 16. 19. a. 4.
* Luc. 3. c. 22. Ioan. 1. d. 32.
* Matt. 4. a. 1. Luc. 4. a. 1.
* Matth. 4. b. 12. Luc 4. b. 14. Ioan 4. f. 43.
* Matth. 4. c. 18. Luc. 5. a. 2.

*Matt. 4. b.13. Luc. 4. e. 31
21 * Et ingrediuntur Capharnaum: & statim sabbatis ingressus in synagogam, docebat eos.
C
*Matt. 7. d.28. Luc. 4. e. 32.
22 * Et stupebant super doctrina eius: erat enim docens eos, quasi potestatem habens, & non sicut Scribæ.
*Luc. 4. e. 33.
23 * Et erat in synagoga eorum homo in spiritu immundo: & exclamauit,
24 Dicens: Quid nobis, & tibi Iesu Nazarene: venisti perdere nos? scio qui sis, Sanctus Dei.
25 Et comminatus est ei Iesus, dicens: Obmutesce, & exi de homine.
26 Et discerpens eum spiritus immundus, & exclamans voce magna exijt ab eo.
27 Et mirati sunt omnes, itaut conquirerent inter se dicentes: Quidnam est hoc? quænam doctrina hæc noua? quia in potestate etiam spiritibus immundis imperat, & obediunt ei.
28 Et processit rumor eius statim in omnem regionem Galilææ.
*Matth. 8. b.14 Luc. 4. g. 38
29 * Et protinus egredientes de synagoga, venerunt in domum Simonis & Andreæ, cum Iacobo & Ioanne.
30 Decumbebat autem socrus Simonis febricitans: & statim dicunt ei de illa.
31 Et accedens eleuauit eam, apprehensa manu eius: & continuò dimisit eam febris, & ministrabat eis.
32 Vespere autem facto cùm occidisset sol, afferebant ad eum omnes malè habentes, & dæmonia habentes:
33 Et erat omnis ciuitas congregata ad ianuam.
34 Et curauit multos, qui vexabantur varijs languoribus, * & dæmonia multa eijciebat, & non sinebat ea loqui, quoniam sciebant eum. *Luc. 4. f. 41.
35 Et diluculo valdè surgens, egressus abijt in desertum locum, ibique orabat.
D
36 Et prosecutus est eum Simon, & qui cum illo erant.
37 Et cùm inuenissent eum, dixerunt ei: Quia omnes quærunt te.
38 Et ait illis: Eamus in proximos vicos, & ciuitates, vt & ibi prædicem: ad hoc enim veni.
39 Et erat prædicans in synagogis eorum, & in omni Galilæa, & dæmonia eijciens.
40 * Et venit ad eum leprosus deprecans eum: & genu flexo dixit ei: Si vis, potes me mundare. *Matt. 8. a.2. Luc. 5. c. 12.
41 Iesus autem misertus eius, extendit manum suam: & tangens eum, ait illi; Volo: mundare.
42 Et cùm dixisset, statim discessit ab eo lepra, & mundatus est.
43 Et comminatus est ei, statimque eiecit illum:
44 Dicit ei: Vide nemini dixeris: sed vade: ostende te principi sacerdotum, & offer pro emundatione tua, * quæ præcepit Moyses in testimonium illis. *Leuit. 14. a.2.
45 At ille egressus cœpit prædicare, & diffamare sermonem, itaut iam non posset manifestè introire in ciuitatem, sed foris in desertis locis esset, & conueniebant ad eum vndique.

CAPVT II.

Murmurantibus Scribis quod paralytico per tectum in grabato demisso, diceret remitti peccata, iubens ipsum ferre grabatum, sanat eum: apud Leuin, quem ad se sequendum vocauerat, discumbens cum pluribus publicanis rationem dicit; murmurantibus Pharisæis, quare cum peccatoribus conuersetur, & cur ipsius discipuli non ieiunent; quos etiam spicas sabbato vellentes excusat.

A
Matt. 9. a. 1.
1 ET iterùm intrauit Capharnaum post dies,
2 Et auditum est quòd in domo esset, & conuenerunt multi, itaut non caperet, neque ad ianuam, & loquebatur eis verbum.
3 * Et venerunt ad eum ferentes paralyticum, qui à quatuor portabatur. *Luc. 5. d. 18.
4 Et cùm non possent offerre eum illi præ turba, nudauerunt tectum vbi erat: & patefacientes submiserunt grabatum, in quo paralyticus iacebat.
5 Cùm autem vidisset Iesus fidem illorum, ait paralytico: Fili, dimittuntur tibi peccata tua.
6 Erant autem illic quidam de Scribis sedentes

dentes, & cogitantes in cordibus suis:
7 Quid hic sic loquitur? blasphemat.* Quis *Iob 14.a.4.
potest dimittere peccata, nisi solus Deus? Isa. 43. d. 25.
8 Quo statim cognito Iesus spiritu suo,
quia sic cogitarent intra se, dicit illis: Quid
ista cogitatis in cordibus vestris?
9 Quid est facilius, dicere paralytico: Di-
mittuntur tibi peccata; an dicere: Surge, tol-
le grabatum tuum, & ambula?
B 10 Vt autem sciatis quia filius hominis
habet potestatem in terra dimittendi pecca-
ta (ait paralytico.)
11 Tibi dico: Surge, tolle grabatum tuum,
& vade in domum tuam.
12 Et statim surrexit ille: & sublato gra-
bato, abijt coram omnibus, ita ut mirarentur
omnes, & honorificarent Deum, dicentes:
quia numquam sic vidimus.
13 Et egressus est rursus ad mare: omnis-
que turba veniebat ad eum, & docebat eos.
14 * Et cùm præteriret, vidit Leui Alphæi *Matth.9.b.9. Luc.5.e.27
sedentem ad telonium, & ait illi: Sequere me.
Et surgens secutus est eum.
15 Et factum est, cùm accumberet in do-
mo illius, multi publicani & peccatores si-
mul discumbebant cum Iesu, & discipulis
eius: erant enim multi, qui & sequebantur
eum.
C 16 Et Scribæ & Pharisæi videntes quia
manducaret cum publicanis & peccatori-
bus, dicebant discipulis eius: Quare cum pu-
blicanis & peccatoribus manducat & bibit
Magister vester?
17 Hoc audito Iesus ait illis: Non neces-
se habent sani medico, sed qui malè ha- *1 Tim.1.c.15.
bent: * non enim veni vocare iustos, sed
peccatores.
18 Et erant discipuli Ioannis & Pharisæi
ieiunantes: & veniunt, & dicunt illi: Quare
discipuli Ioannis & Pharisæorum ieiunant,
tui autem discipuli non ieiunant?
19 Et ait illis Iesus: Numquid possunt filij
nuptiarum, quamdiu sponsus cum illis est,
ieiunare? Quanto tempore habent secum
sponsum, non possunt ieiunare.
20 * Venient autem dies cùm auferetur *Matth.9.b.15. Luc.5.g.33
ab eis sponsus: & tunc ieiunabunt in illis
diebus.
21 Nemo assumentum panni rudis assuit D
vestimento veteri: alioquin aufert supple-
mentum nouum à veteri, & maior scissu-
ra fit.
22 Et nemo mittit vinum nouum in vtres
veteres: alioquin dirumpet vinum vtres, &
vinum effundetur, & vtres peribunt: sed vi-
num nouum in vtres nouos mitti debet.
23 * Et factum est iterùm cùm Dominus *Matt 12 a.1. Luc.6.a.1
sabbatis ambularet per sata, & discipuli eius
cœperunt progredi, & vellere spicas.
24 Pharisæi autem dicebant ei: Ecce, quid
faciunt sabbatis quod non licet?
25 Et ait illis: * Numquam legistis quid *1. Reg 21 b.6.
fecerit Dauid, quando necessitatem habuit,
& esurijt ipse, & qui cum eo erant?
26 Quomodo introiuit in domum Dei
sub Abiathar principe sacerdotum, & panes
propositionis manducauit, quos non licebat
manducare, * nisi sacerdotibus, & dedit eis *Leu. 24. b,9.
qui cum eo erant?
27 Et dicebat eis: Sabbatum propter ho-
minem factum est, & non homo propter sab-
batum.
28 Itaque Dominus est filius hominis,
etiam sabbati.

CAPVT III.

Postquam manum aridam curauerat, Pharisæorum cedens machinationi secedit, turbis vndique ad ipsum confluentibus, quarum infirmos curat: duodecim à se electos (qui hic recensentur) mittit ad prædicandum, data ipsis potestate super infirmitates ac dæmonia: Scribas blasphemantes ipsum in Beelzebub eijcere dæmonia conuincit falsitatis: dicens blasphemiam in Spiritum sanctum irremissibilem, & quæ sint mater & fratres eius.

1 ET introiuit iterùm in synagogam: & A
erat ibi homo habens manum ari- Matt.12 a.
dam. Luc.6 a 6.
2 Et obseruabant eum, si sabbatis curaret,
vt accusarent illum.
3 Et ait homini habenti manum aridam:
Surge in medium.
4 Et dicit eis: Licet sabbatis benefacere, an
malè; animam saluam facere, an perdere? At
illi tacebant.
5 Et circumspiciens eos cum ira, contri-
status super cæcitate cordis eorum, dicit
homini: Extende manum tuam. Et ex-

tendit,

tendit, & restituta est manus illi.
6 * Exeuntes autem Pharisæi, statim cum Herodianis consilium faciebant aduersus eum, quomodo eum perderent.

* Matth.12. b.14.

7 Iesus autem cum discipulis suis secessit ad mare: & multa turba à Galilæa & Iudæa secuta est eum,
8 Et ab Ierosolymis, & ab Idumæa, & trans Iordanem: & qui circa Tyrum & Sydonem, multitudo magna, audientes quæ faciebat, venerunt ad eum.

B

9 Et dixit discipulis suis vt nauicula sibi deseruiret propter turbam, ne comprimerent eum.
10 Multos enim sanabat, itaut irruerent in eum vt illum tangerent quotquot habebant plagas.
11 Et spiritus immundi, cùm illum videbant, procidebant ei: & clamabant dicentes:
12 Tu es Filius Dei. Et vehementer comminabatur eis ne manifestarent illum.
13 * Et ascendens in montem vocauit ad se quos voluit ipse: & venerunt ad eum.

* Matt.10. a.1. Luc.6.b.13

14 Et fecit vt essent duodecim cum illo: & vt mitteret eos prædicare.
15 Et dedit illis potestatem curandi infirmitates, & eijciendi dæmonia.
16 Et imposuit Simoni nomen Petrus:
17 Et Iacobum Zebedæi, & Ioannem fratrem Iacobi, & imposuit eis nomina Boanerges, quod est, Filij tonitrui.

C

18 Et Andream, & Philippum, & Bartholomæum, & Matthæum, & Thomam, & Iacobum Alphæi, & Thaddæum, & Simonem Cananæum,
19 Et Iudam Iscariotem, qui & tradidit illum.
20 Et veniunt ad domum: & conuenit iterùm turba, itaut non possent neque panem manducare.
21 Et cùm audissent sui, exierunt tenere eum: dicebant enim: Quoniam in furorem versus est.
22 Et Scribæ, qui ab Ierosolymis descenderant, dicebant: * Quoniam Beelzebub habet, & quia in principe dæmoniorum eijcit dæmonia.

* Matth.9 d 34.

23 Et conuocatis eis, in parabolis dicebat illis: Quomodo potest satanas satanam eijcere?
24 Et si regnum in se diuidatur, non potest regnum illud stare.
25 Et si domus super semetipsam dispertiatur, non potest domus illa stare.
26 Et si satanas consurrexerit in semetipsum, dispertitus est, & non poterit stare, sed finem habet.
27 Nemo potest vasa fortis ingressus in domum diripere, nisi priùs fortem alliget, & tunc domum eius diripiet.

D

28 * Amen dico vobis, quoniam omnia dimittentur filijs hominum peccata, & blasphemiæ quibus blasphemauerint:

* Matt.12. c.3. Luc.12.b.10. * Ioan.5 d 16.

29 Qui autem blasphemauerit in Spiritum sanctum, non habebit remissionem in æternum, sed reus erit æterni delicti.
30 Quoniam dicebant: Spiritum immundum habet.
31 * Et veniunt mater eius & fratres: & foris stantes miserunt ad eum vocantes eum,

* Matt.12 d 46. Luc.8.c.19

32 Et sedebat circa eum turba: & dicunt ei: Ecce mater tua & fratres tui foris quærunt te.
33 Et respondens eis, ait: Quæ est mater mea, & fratres mei?
34 Et circumspiciens eos, qui in circuitu eius sedebant, ait: Ecce mater mea, & fratres mei.
35 Qui enim fecerit voluntatem Dei, hic frater meus, & soror mea, & mater est.

CAPVT IV.

Parabolam proponit seminatoris, quam discipulis declarat: lucernam dicit super candelabrum ponendam, addens parabolas de semine in terram iacto, quod excrescit dormiente eo qui seminauit, & de grano sinapis: discipulis autem seorsim omnia interpretatur: in naui à somno excitatus, tempestatem maris sedat.

A

1 ET iterùm cœpit docere ad mare, & congregata est ad eum turba multa, itaut nauim ascendens sederet in mari, & omnis turba circa mare super terram erat:

Matt.13.a 3. Luc.8.a.4

2 Et docebat eos in parabolis multa, & dicebat illis in doctrina sua:
3 Audite: ecce exijt seminans ad seminandum.
4 Et dum seminat, aliud cecidit circa

viam, & venerunt volucres cæli, & comederunt illud.

5 Aliud verò cecidit super petrosa, vbi non habuit terram multam: & statim exortum est quoniam non habebat altitudinem terræ:

6 Et quando exortus est sol, exæstuauit: & eò quòd non habebat radicem, exaruit.

7 Et aliud cecidit in spinas: & ascenderunt spinæ, & suffocauerunt illud, & fructum non dedit.

8 Et aliud cecidit in terram bonam: & dabat fructum ascendentem, & crescentem: & afferebat vnum triginta, vnum sexaginta, & vnum centum.

9 Et dicebat: Qui habet aures audiendi, audiat.

10 Et cùm esset singularis, interrogauerunt eum hi qui cum eo erant duodecim, parabolam.

B

11 Et dicebat eis: vobis datum est nosse mysterium regni Dei: illis autem, qui foris sunt, in parabolis omnia fiunt:

* Isa.6.c.9. Matt.13.b.14. Ioan.12.f.40. Act.28.f.26 Rom.1.b.8

12 * Vt videntes videant, & non videant: & audientes audiant, & non intelligant: nequando conuertantur, & dimittantur eis peccata.

13 Et ait illis: Nescitis parabolam hanc? & quomodo omnes parabolas cognoscetis?

14 Qui seminat, verbum seminat.

15 Hi autem sunt, qui circa viam, vbi seminatur verbum, & cùm audierint, confestim venit satanas, & aufert verbum, quod seminatum est in cordibus eorum.

16 Et hi sunt similiter, qui super petrosa seminantur: qui cùm audierint verbum, statim cum gaudio accipiunt illud.

17 Et non habent radicem in se, sed temporales sunt: deinde orta tribulatione & persecutione propter verbum, confestim scandalizantur.

18 Et alij sunt qui in spinis seminantur: hi sunt qui verbum audiunt,

* 1.Tim.6. d.17.

19 Et ærumnæ sæculi, & * deceptio diuitiarum, & circa reliqua concupiscentiæ introeuntes suffocant verbum, & sine fructu efficitur.

C

20 Et hi sunt, qui super terram bonam seminati sunt, qui audiunt verbum, & suscipiunt & fructificant, vnum triginta, vnum sexaginta, & vnum centum.

* Matth 5 b.15. Luc.8,b.16 11 e.33.

21 * Et dicebat illis: Numquid venit lucerna vt sub modio ponatur, aut sub lecto? nonne vt super candelabrum ponatur?

* Matt.10. c.26 Luc.8.b.17

22 * Non est enim aliquid absconditum, quod non manifestetur: nec factum est occultum, sed vt in palam veniat.

23 Si quis habet aures audiendi, audiat.

* Matth 7. a.2. Luc.6 e.38

24 Et dicebat illis: Videte quid audiatis.* In qua mensura mensi fueritis, remetietur vobis, & adijcietur vobis.

* Matt.13. b.12. 25. c. 29. Luc 8.c.18 9.d.26.

25 * Qui enim habet, dabitur illi: & qui non habet, etiam quod habet auferetur ab eo.

26 Et dicebat: Sic est regnum Dei, quemadmodum si homo iaciat sementem in terram,

D

27 Et dormiat, & exurgat nocte & die, & semen germinet, & increscat dum nescit ille.

28 Vltrò enim terra fructificat, primùm herbam, deinde spicam, deinde plenum frumentum in spica.

29 Et cùm produxerit fructus, statim mittit falcem, quoniam adest messis.

30 Et dicebat: Cui assimilabimus regnum Dei? aut cui parabolæ comparabimus illud?

31 * Sicut granum sinapis, quod cùm seminatum fuerit in terra, minus est omnibus seminibus, quæ sunt in terra: * Matt.13 d.31. Luc. 13.d.19.

32 Et cùm seminatum fuerit, ascendit, & fit maius omnibus oleribus, & facit ramos magnos, itaut possint sub vmbra eius aues cæli habitare.

33 Et talibus multis parabolis loquebatur eis verbum, prout poterant audire:

34 Sine parabola autem non loquebatur eis: seorsum autem discipulis suis disserebat omnia.

35 Et ait illis in illa die, cùm serò esset factum: Transeamus contra.

36 * Et dimittentes turbam, assumunt eum itaut erat in naui, & aliæ naues erant cū illo. * Matth 8 c.23. Luc.8.c.22

37 Et facta est procella magna venti, & fluctus mittebat in nauim, itaut impleretur nauis.

38 Et erat ipse in puppi super ceruical dormiens: & excitant eum, & dicunt illi, Magister non ad te pertinet, quia perimus?

39 Et exurgens comminatus est vento, & dixit mari: Tace, obmutesce. Et cessauit ventus: & facta est tranquillitas magna.

40 Et ait illis: Quid timidi estis? necdum habetis fidem? Et timuerunt timore magno, & dicebant ad alterutrum: Quis putas, est iste, quia & ventus & mare obediunt ei?

CAPVT V.

In regione Gerasenorum dæmoniacum curat ferocissimum à legione dæmonum; quibus permittit vt in porcos ingrediantur, nec finit vt ipsum sequatur is qui liberatus erat: curata muliere à profluuio sanguinis: venit ad domum Iairi, eiusque filiam resuscitat.

A Matt. 8.d 28. Luc.8.d.26

1 ET venerunt trans fretum maris in regionem Gerasenorum.

2 Et exeunti ei de naui, statim occurrit de monumentis homo in spiritu immundo,

3 Qui domicilium habebat in monumentis, & neque catenis iam quisquam poterat eum ligare:

4 Quoniam sæpè compedibus & catenis vinctus, dirupisset catenas, & compedes cōminuisset, & nemo poterat eum domare.

5 Et semper die ac nocte in monumentis & in montibus erat, clamans, & concidens se lapidibus.

6 Videns autem Iesum à longè, cucurrit, & adorauit eum:

7 Et clamans voce magna dixit: Quid mihi, & tibi, Iesu fili Dei altissimi? adiuro te per Deum, ne me torqueas.

8 Dicebat enim illi: Exi spiritus immunde ab homine.

9 Et interrogabant eum: Quod tibi nomen est? Et dicit ei: Legio mihi nomen est, quia multi sumus.

10 Et deprecabatur eum multum, ne se

expelleret extra regionem.
11 Erat autem ibi circa montem grex porcorum magnus, pascens.
12 Et deprecabantur eum spiritus, dicentes: Mitte nos in porcos vt in eos introeamus.
B 13 Et concessit eis statim Iesus. Et exeuntes spiritus immundi introierunt in porcos: & magno impetu grex præcipitatus est in mare ad duo millia, & suffocati sunt in mari.
14 Qui autem pascebant eos, fugerunt, & nuntiauerunt in ciuitatem, & in agros. Et egressi sunt videre quid esset factum:
15 Et veniunt ad Iesum: & vident illum, qui à dæmonio vexabatur, sedentem vestitum, & sanæ mentis, & timuerunt.
16 Et narrauerunt illis, qui viderant, qualiter factum esset ei qui dæmonium habuerat, & de porcis.
17 Et rogare cœperunt eum vt discederet de finibus eorum.
18 Cumque ascenderet nauim, cœpit illum deprecari, qui à dæmonio vexatus fuerat, vt esset cum illo:
19 Et non admisit eum, sed ait illi: Vade in domum tuam ad tuos, & annuntia illis quanta tibi Dominus fecerit, & misertus sit tui.
20 Et abijt, & cœpit prædicare in Decapoli, quanta sibi fecisset Iesus: & omnes mirabantur.
21 Et cùm transcendisset Iesus in naui rursum trans fretum, conuenit turba multa ad eum, & erat circa mare.
22 * Et venit quidam de archisynagogis nomine Iairus: & videns eum, procidit ad pedes eius. (*Matt 9 c. 18. C Luc.8.f.41.)
23 Et deprecabatur eum multum, dicens: Quoniam filia mea in extremis est, Veni, impone manum super eam, vt salua sit, & viuat.
24 Et abijt cum illo, & sequebatur eum turba multa, & comprimebant eum.
25 Et mulier, quæ erat in profluuio sanguinis annis duodecim,
26 Et fuerat multa perpessa à compluribus medicis: & erogauerat omnia sua, nec quidquam profecerat, sed magis deterius habebat:
27 Cùm audisset de Iesu, venit in turba retrò, & tetigit vestimentum eius:
28 Dicebat enim: Quia si vel vestimentum eius tetigero, salua ero.
29 Et confestim siccatus est fons sanguinis eius: & sensit corpore quia sanata esset à plaga.
30 Et statim Iesus in semetipso cognoscens virtutem, quæ exierat de illo, conuersus ad turbam, aiebat: Quis tetigit vestimenta mea? D
31 Et dicebant ei discipuli sui: Vides turbam comprimentem te, & dicis: Quis me tetigit?
32 Et circumspiciebat videre eam, quæ hoc fecerat.
33 Mulier verò timens & tremens, sciens quod factum esset in se, venit & procidit ante eum, & dixit ei omnem veritatem.
34 Ille autem dixit ei: * Filia, fides tua te saluam fecit: vade in pace, & esto sana à plaga tua. (* Luc 7.g 10.8.g.48.)
35 Adhuc eo loquente, veniunt † ad archisynagogum, dicentes: Quia filia tua mortua est, quid vltrà vexas Magistrum? († Nuntij Gryph & Bened.)
36 Iesus autem audito verbo, quod dicebatur, ait archisynagogo: Noli timere, tantummodo crede.
37 Et non admisit quemquam se sequi, nisi Petrum, & Iacobum, & Ioannem fratrem Iacobi.
38 Et veniunt in domum archisynagogi, & videt tumultum, & flentes, & eiulantes multùm.
39 Et ingressus ait illis: Quid turbamini, & ploratis? puella non est mortua, sed dormit.
40 Et irridebant eum. Ipse verò, eiectis omnibus, assumit patrem & matrem puellæ, & qui secum erant, & ingreditur vbi puella erat iacens.
41 Et tenens manum puellæ, ait illi: Talitha cumi, quod est interpretatum: Puella (tibi dico) surge.
42 Et confestim surrexit puella, & ambulabat: erat autem annorum duodecim: & obstupuerunt stupore magno.
43 Et præcepit illis vehementer vt nemo id sciret: & dixit dari illi manducare.

C A-

CAPVT VI.

Christi doctrinam in ipsius patria admirantur; vbi tamen propter illorum incredulitatem pauca edidit miracula: Apostolos mittens ad prædicandum, instruit quid obseruare debeant: Herodes audita Christi fama, dicit Ioannem Baptistam resurrexisse; cuius caput postulanti Herodiadis filiæ saltatrici propter iusiurandum tradiderat: In deserto quinque panibus, & duobus piscibus quinque millia virorum satiat: super mare ambulans, tempestatem sedat: in terra Genezareth plurimos tactu fimbriæ vestimenti sanat.

A Matt. 13. g. 54. Luc. 4. c. 16

1 ET egressus inde, abijt in patriam suam: & sequebantur eum discipuli sui:

2 Et facto sabbato cœpit in synagoga docere: & multi audiẽtes admirabãtur in doctrina eius, dicentes: Vnde huic hæc omnia? & quæ est sapientia, quæ data est illi; & virtutes tales, quæ per manus eius efficiuntur?

* Ioan. 6. e. 42.

3 * Nonne hic est faber, filius Mariæ, frater Iacobi, & Ioseph, & Iudæ, & Simoni? nonne & sorores eius hic nobiscum sunt? Et scandalizabantur in illo.

* Matt. 13. g. 57. Luc. 4. d. 24 Ioan. 4. f. 44

4 Et dicebat illis Iesus: * Quia non est propheta sine honore nisi in patria sua, & in domo sua, & in cognatione sua.

5 Et non poterat ibi virtutem vllam facere, nisi paucos infirmos impositis manibus curauit:

6 Et mirabantur propter incredulitatem eorum, & circuibat castella in circuitu docens.

* Matt. 10. a. 1. Sup. 3. b. 14 Luc. 9. a. 1.

7 * Et vocauit duodecim: & cœpit eos mittere binos, & dabat illis potestatem spirituum immundorum.

8 Et præcepit eis ne quid tollerent in via, nisi virgam tantũm: non peram, non panem, neque in zona æs,

* Act. 12. b. 8.

9 * Sed calceatos sandalis, & ne induerentur duabus tunicis.

B

10 Et dicebat eis: Quocumque introieritis in domum, illic manete donec exeatis inde:

* Matt. 10. b. 14. Luc. 9. a. 5 Act. 13. g. 51. 18. b. 6.

11 Et quicumque non receperint vos, nec audierint vos, * exeũtes inde, excutite puluerem de pedibus vestris in testimonium illis.

12 Et exeuntes prædicabant vt pœnitentiam agerent:

* Iac. 5. d. 14.

13 Et dæmonia multa eijciebant, & vngebant oleo multos ægros, & sanabant.

* Matt. 14. a. 1. 2. Luc. 9. a. 7.

14 * Et audiuit rex Herodes (manifestum enim factum est nomen eius) & dicebat: Quia Ioannes Baptista resurrexit à mortuis: & propterea virtutes operantur in illo.

15 Alij autem dicebant: Quia Elias est. Alij verò dicebant: Quia propheta est, quasi vnus ex prophetis.

C

16 Quo audito Herodes ait: Quem ego decollaui Ioannem, hic à mortuis resurrexit.

* Luc. 3. d. 19.

17 * Ipse enim Herodes misit, ac tenuit Ioannem, & vinxit eum in carcere, propter Herodiadem vxorem Philippi fratris sui, quia duxerat eam.

* Leuit. 18. b. 16.

18 Dicebat enim Ioannes Herodi: * Non licet tibi habere vxorem fratris tui.

19 Herodias autem insidiabatur illi: & volebat occidere eum, nec poterat.

20 Herodes enim metuebat Ioannem, sciens eum virum iustum & sanctum: & custodiebat eum, & audito eo multa faciebat, & libenter eum audiebat.

21 Et cùm dies opportunus accidisset, Herodes natalis sui cœnam fecit principibus, & tribunis, & primis Galilææ.

22 Cumque introisset filia ipsius Herodiadis, & saltasset, & placuisset Herodi, simulque recumbentibus; rex ait puellæ: pete à me quod vis, & dabo tibi:

23 Et iurauit illi: Quia quidquid petieris dabo tibi, licet dimidium regni mei.

D

24 Quæ cùm exisset, dixit matri suæ: Quid petam? At illa dixit: Caput Ioannis Baptistæ.

25 Cumque introisset statim cum festinatione ad regem, petiuit dicens: Volo vt protinus des mihi, in disco caput Ioannis Baptistæ.

26 Et contristatus est rex: propter iusiurandum, & propter simul discumbentes, noluit eam contristare:

27 Sed misso spiculatore præcepit afferri caput eius in disco. Et decollauit eum in carcere,

28 Et attulit caput eius in disco: & dedit illud puellæ, & puella dedit matri suæ.

29 Quo audito discipuli eius venerunt, & tulerunt corpus eius: & posuerunt illud in monumento.

30 * Et conuenientes Apostoli ad Iesum, renuntiauerunt ei omnia, quæ egerant, & docuerant: * Luc. 9. a. 10.

31 Et ait illis: * Venite seorsum in desertum locum, & requiescite pusillum. Erant enim qui veniebant & redibant multi: & nec spatium manducandi habebant. E * Matt. 14. b. 13. Luc. 9. a. 10 Ioan. 6. a. 1.

32 Et ascendentes in nauim, abierunt in desertum locum seorsum.

33 Et viderunt eos abeuntes, & cognouerunt multi: & pedestres de omnibus ciuitatibus concurrerunt illuc: & præuenerunt eos.

34 * Et exiens vidit turbam multam Iesus: & misertus est super eos, quia erant sicut oues non habentes pastorem, & cœpit illos docere multa. * Matth. 9. d. 36. 14. b. 14.

35 Et cùm iam hora multa fieret, accesserunt discipuli eius, dicentes: Desertus est locus hic, & iam hora præterijt:

36 * Dimitte illos, vt euntes in proximas villas & vicos, emant sibi cibos, quos manducent. * Luc. 9. b. 12.

37 Et respondens ait illis: Date illis vos manducare. Et dixerunt ei: Euntes emamus ducentis denarijs panes, & dabimus illis manducare.

38 Et dicit eis: Quot panes habetis? ite, & videte. Et cùm cognouissent dicunt: Quinque & duo pisces.

39 * Et præcepit illis, vt accumbere facerent omnes secundùm contubernia super viride fœnum. * Ioan. 6. b. 10.

40 Et discubuerunt in partes, per centenos & quinquagenos.

41 Et acceptis quinque panibus, & duobus piscibus, intuens in cælum, benedixit, & F

fregit panes, & dedit discipulis suis, vt ponerent ante eos: & duos pisces diuisit omnibus.

42 Et manducauerunt omnes, & saturati sunt.

43 Et sustulerunt reliquias, fragmentorum duodecim cophinos plenos, & de piscibus.

44 Erant autem qui manducauerunt quinque millia virorum.

45 Et statim coëgit discipulos suos ascendere nauim, vt præcederent eum trans fretum ad Bethsaidam, dum ipse dimitteret populum.

46 Et cùm dimisisset eos, abijt in montem orare.

47 Et cùm serò esset, erat nauis in medio mari, & ipse solus in terra.

* Matt.14.c.25. 48 * Et videns eos laborantes in remigando (erat enim ventus contrarius eis) & circa quartam vigiliam noctis venit ad eos ambulans supra mare: & volebat præterire eos.

49 At illi vt viderunt eum ambulantem supra mare, putauerunt phantasma esse, & exclamauerunt.

50 Omnes enim viderunt eum, & conturbati sunt. Et statim locutus est cum eis, & dixit eis: Confidite, ego sum, nolite timere.

G

51 Et ascendit ad illos in nauim, & cessauit ventus. Et plus magis intra se stupebant:

52 Non enim intellexerunt de panibus: erat enim cor eorum obcæcatum.

* Matt.14.d.34. 53 * Et cùm transfretassent, venerunt in terram Genesareth, & applicuerunt.

54 Cumque egressi essent de naui, continuo cognouerunt eum:

55 Et percurrentes vniuersam regionem illam, cœperunt in grabatis eos, qui se malè habebant, circumferre, vbi audiebant eum esse.

56 Et quòcumque introibat, in vicos vel in villas, aut ciuitates, in plateis ponebant infirmos, & deprecabantur eum, vt vel fimbriam vestimenti eius tangerent: & quotquot tangebant eum, salui fiebant.

CAPVT VII.

Pharisæos redarguit, Christi arguentes discipulos quod non lotis ederent manibus, cùm ipsi Dei mandata ob suas traditiones transgrederentur; declarans quænam possint hominem coinquinare, nempe quæ de corde exeunt: Syrophœnissæ filiam, ad perseuerantem illius supplicationem, à dæmonio liberat; & surdum ac mutum sanat.

A

1 ET conueniũt ad eum Pharisæi, & quidã de Scribis, veniẽtes ab Ierosolymis.

* Matt.15.a.2. 2 * Et cùm vidissent quosdam ex discipulis eius, communibus manibus, idest non lotis, manducare panes, vituperauerunt.

3 Pharisæi enim & omnes Iudæi, nisi crebrò lauerint manus, non manducant, tenentes traditionem seniorum:

4 Et à foro nisi baptizentur, non comedunt: & alia multa sunt, quæ tradita sunt illis seruare, baptismata calicum, & vrceorum, & æramentorum, & lectorum:

5 Et interrogabant eum Pharisæi, & Scribæ: Quare discipuli tui non ambulant iuxta traditionem seniorum, sed communibus manibus manducant panem?

6 At ille respondens, dixit eis: Benè prophetauit Isaias de vobis hypocritis, sicut scriptum est: * Populus hic labijs me honorat, cor autem eorum longè est à me. * Isa.29.d.13.

7 In vanum autem me colunt, docentes doctrinas & præcepta hominum.

8 Relinquentes enim mandatum Dei, tenetis traditionem hominum, baptismata vrceorum, & calicum: & alia similia his facitis multa. B

9 Et dicebat illis: Benè irritum facitis præceptum Dei, vt traditionem vestram seruetis.

10 Moyses enim dixit: * Honora patrem tuum, & matrem tuam. Et: * Qui maledixerit patri, vel matri, morte moriatur. * Exod.20.c.12. Deut 5.b.16. Eph 6.a.2. * Exod.21.c.17. Leu 20.b.9 Prou.20.c.20.

11 Vos autem dicitis: Si dixerit homo patri, aut matri, Corban (quod est donum) quodcumque ex me, tibi profuerit:

12 Et vltrà non dimittitis eum quidquam facere patri suo, aut matri,

13 Rescindentes verbum Dei per traditionem vestram, quam tradidistis: & similia huiusmodi multa facitis.

14 * Et aduocans iterùm turbam, dicebat illis: Audite me omnes, & intelligite. * Matt.15.b.10. C

15 Nihil est extra hominem introiens in eum, quod possit eum coinquinare, sed quæ de homine procedunt, illa sunt quæ communicant hominem.

16 Si quis habet aures audiendi, audiat.

17 Et cùm introisset in domum à turba, interrogabant eum discipuli eius parabolam.

18 Et ait illis: Sic & vos imprudentes estis? Non intelligitis, quia omne extrinsecus introiens in hominem, non potest eum communicare:

19 Quia non intrat in cor eius, sed in ventrem vadit, & in secessum exit, purgans omnes escas?

20 Dicebat autem, quoniam quæ de homine exeunt, illa communicant hominem.

21 * Abintus enim de corde hominum malæ cogitationes procedunt, adulteria, fornicationes, & homicidia. * Gen.6.a.5.

22 Furta, auaritiæ, nequitiæ, dolus, impudicitiæ, oculus malus, blasphemia, superbia, stultitia,

23 Omnia hæc mala abintus procedunt, & communicant hominem.

24 * Et inde surgens abijt in fines Tyri & Sidonis: & ingressus domum, neminem voluit scire, & non potuit latere. * Matt.15.c.21.

25 Mulier enim statim vt audiuit de eo, cuius filia habebat spiritum immundum, intrauit, & procidit ad pedes eius.

26 Erat enim mulier Gentilis, Syrophœnissa genere. Et rogabat eum vt dæmonium ejceret de filia eius.

27 Qui dixit illi: Sine priùs saturari filios: non est enim bonum sumere panem filiorum, & mittere canibus.

28 At illa respondit, & dixit illi: Vtique Domine, nam & catelli comedunt sub mensa de micis puerorum. D

29 Et ait illi: Propter hunc sermonem vade, exijt dæmonium à filia tua.
30 Et cùm abijsset domum suam, inuenit puellam iacentem supra lectum, & dæmonium exijsse.
31 Et iterùm exiens de finibus Tyri, venit per Sidonem ad Mare Galilææ inter medios fines Decapoleos.
*Matth 9. d.32. 32 * Et adducunt ei surdum & mutum, & deprecabantur eum vt imponat illi manum.
33 Et apprehendens eum de turba seorsum, misit digitos suos in auriculas eius: & expuens, tetigit linguam eius:
34 Et suspiciens in cælum, ingemuit, & ait illi: Ephphetha, quod est adaperire.
35 Et statim apertæ sunt aures eius, & solutum est vinculum linguæ eius, & loquebatur rectè.
36 Et præcepit illis ne cui dicerent. Quantò autem eis præcipiebat, tantò magis plus prædicabant:
37 Et eò ampliùs admirabantur, dicentes: Benè omnia fecit: & surdos fecit audire, & mutos loqui.

CAPVT VIII.

Septem panibus paucisque pisciculis satiat quatuor hominum millia: discipulos à fermento Pharisæorum cauere iubet: cæcum sensim curat: interrogatis Apostolis quem Iesum esse dicerent, Petrus confitetur ipsum esse Christum: & paulò post satanas ab eo dicitur, quòd increparet illum dum suam prædiceret passionem: de tollenda cruce, & quòd anima nihil debet esse charius.

A Matt.15.d.32. 1 IN diebus illis iterùm cùm turba multa esset, nec haberent, quod manducarent, conuocatis discipulis, ait illis.
2 Misereor super turbam: quia ecce iam triduo sustinent me, nec habent quod manducent:
3 Et si dimisero eos ieiunos in domum suam, deficient in via: quidam enim ex eis de longè venerunt.
4 Et responderunt ei discipuli sui: Vnde illos quis poterit hic saturare panibus in solitudine?
5 Et interrogauit eos: Quot panes habetis? Qui dixerunt: Septem.
6 Et præcepit turbæ discumbere super terram. Et accipiens septem panes, gratias agens fregit, & dabat discipulis suis vt apponerent, & apposuerunt turbæ.
7 Et habebant pisciculos paucos: & ipsos benedixit, & iussit apponi.
8 Et manducauerunt, & saturati sunt, & sustulerunt quod superauerat de fragmentis, septem sportas.
9 Erant autem qui manducauerant, quasi quatuor millia: & dimisit eos.
10 Et statim ascendens nauim cum discipulis suis, venit in partes Dalmanutha.
11 * Et exierunt Pharisæi, & cœperunt conquirere cum eo, quærentes ab illo signum de cælo, tentantes eum. B *Matt.16. a.1. Luc.11.g.54.
12 Et ingemiscens spiritu, ait: Quid generatio ista signum quærit? Amen dico vobis, si dabitur generationi isti signum.
13 Et dimittens eos, ascendit iterùm nauim, & abijt trans fretum.
14 *Et obliti sunt panes sumere: & nisi vnum panem non habebant secum in naui. *Matt.16. a.5.
15 Et præcipiebat eis, dicens: Videte, & cauete à fermento Pharisæorum, & fermento Herodis.
16 Et cogitabant ad alterutrum, dicentes: Quia panes non habemus.
17 Quo cognito, ait illis Iesus: Quid cogitatis, quia panes non habetis? nondum cognoscitis nec intelligitis? adhuc cæcatum habetis cor vestrum?
18 Oculos habentes non videtis? & aures habentes non auditis? * Nec recordamini, *Sup.6.f 41. Ioan.6.b 11.
18 Quando quinque panes fregi in quinque millia: quot cophinos fragmentorum plenos sustulistis? Dicunt ei: Duodecim. C
20 Quando & septem panes in quatuor millia: quot sportas fragmentorum tulistis? Et dicunt ei: Septem.
21 Et dicebat eis: Quomodò nondum intelligitis?
22 Et veniunt Bethsaidam, & adducunt ei cæcum, & rogabant eum vt illum tangeret.
23 Et apprehensa manu cæci, eduxit eum extra vicum: & expuens in oculos eius impositis manibus suis, interrogauit eum si quid videret.

24 Et aspiciens, ait: video homines velut arbores ambulantes.

25 Deinde iterùm imposuit manus super oculos eius: & cœpit videre, & restitutus est itaut clarè videret omnia.

26 Et misit illum in domum suam, dicens: Vade in domum tuam:& si in vicum introieris, nemini dixeris.

* Matt.16. c.13. * Luc.9.b 18.

27 * Et egressus est Iesus, & discipuli eius, in castella Cæsareæ Philippi: & in via interrogabat discipulos suos, dicens eis: * Quem me dicunt esse homines?

28 Qui responderunt illi, dicentes: Ioannem Baptistam, alij Eliam, alij verò quasi vnum de prophetis.

29 Tunc dicit illis: Vos verò quem me esse dicitis? Respondens Petrus, ait ei: Tu es Christus.

30 Et comminatus est eis, ne cui dicerent de illo.

D

31 Et cœpit docere eos, quoniam oportet filium hominis pati multa, & reprobari à senioribus:& à summis sacerdotibus,& scribis, & occidi, & post tres dies resurgere.

32 Et palàm verbum loquebatur. Et apprehendens eum Petrus, cœpit increpare eum.

33 Qui conuersus, & videns discipulos suos, comminatus est Petro, dicens: Vade retrò me satana, quoniam non sapis quæ Dei sunt, sed quæ sunt hominum.

* Matt 10. d.38. 16.d. 24. Luc.9.c.23 14.f.7. * Luc. 17. g.33. Ioan. 12.d. 25.

34 Et conuocata turba cum discipulis suis, dixit eis: * Si quis vult me sequi, deneget semetipsum: & tollat crucem suam, & sequatur me.

35 * Qui enim voluerit animam suam saluam facere, perdet eam: qui enim perdiderit animam suam propter me & Euangelium, saluam faciet eam.

36 Quid enim proderit homini, si lucretur mundum totum, & detrimentum animæ suæ faciat?

37 Aut quid dabit homo commutationis pro anima sua?

* Matt.10 c.33. Luc.9.c.26 12 b 9. Matth. 16 d 28. Luc.9.c.27

38 * Qui enim me confessus fuerit, & verba mea, in generatione ista adultera & peccatrice: & filius hominis confitebitur eum, cùm venerit in gloria patris sui cum angelis sanctis.

39 Et dicebat illis: * Amen dico vobis, quia sunt quidam de hic stantibus, qui non gustabunt mortem, donec videant regnum Dei veniens in virtute.

CAPVT IX.

Transfigurato Iesu iunguntur Moyses & Elias: dicit Eliam, dum venerit, omnia restituturum, imò iam venisse, nec fuisse susceptum: surdum ac mutum spiritum eÿcit, qui sola oratione & ieiunio eÿcitur: suam passionem prædicit: disputantes discipulos docet quis eorum sit maior: de eÿciente dæmonium qui non sequebatur Iesum: de amputando manus, pedis, vel oculi scandalo.

A Matt.17.2. 1. Luc.9 d.28

1 ET post dies sex assumit Iesus Petrum, & Iacobum:& Ioannem: & ducit illos in montem excelsum seorsum solos, & transfiguratus est coram ipsis.

2 Et vestimenta eius facta sunt splendentia, & candida nimis velut nix, qualia fullo non potest super terram candida facere.

3 Et apparuit illis Elias cum Moyse: & erant loquentes cum Iesu.

4 Et respondens Petrus, ait Iesu: Rabbi, bonum est nos hic esse: & faciamus tria tabernacula, Tibi vnum, & Moysi vnum, & Eliæ vnum.

5 Non enim sciebat quid diceret: erant enim timore exterriti.

6 Et facta est nubes obumbrans eos: & venit vox de nube, dicens: Hic est filius meus charissimus: audite illum.

B

7 Et statim circumspicientes, neminem ampliùs viderunt, nisi Iesum tantùm secum.

* Matt.17. b.9.

8 * Et descendentibus illis de monte, præcepit illis ne cuiquam quæ vidissent, narrarent: nisi cùm Filius hominis à mortuis resurrexerit.

9 Et verbum continuerunt apud se, conquirentes quid esset: Cùm à mortuis resurrexerit.

* Mal.4.b. 5.

10 Et interrogabant eum, dicentes: * quid ergo dicunt Pharisæi & Scribæ, quia Eliam oportet venire primùm?

11 Qui respondens, ait illis: Elias, cùm venerit primò, restituet omnia: & quomodo

* scrip-

* Isa. 53 a. 3. b. 4. *scriptum est in Filium hominis, vt multa
C patiatur & contemnatur.
* Matt. 17. b. 12. 12 Sed dico vobis quia & * Elias venit (&
fecerunt illi quæcumque voluerunt) sicut
scriptum est de eo.
13 Et veniens ad discipulos suos, vidit tur-
bam magnam circa eos, & Scribas conqui-
rentes cum illis.
14 Et confestim omnis populus videns Ie-
sum, stupefactus est, & expauerunt, & accur-
rentes salutabant eum.
15 Et interrogauit eos: quid inter vos con-
quiritis?
* Luc. 9. e. 38. 16 * Et respondens vnus de turba, dixit:
Magister, attuli filium meum ad te haben-
tem spiritum mutum:
17 Qui vbicumque eum apprehenderit, al-
lidit illum, & spumat, & stridet dentibus, &
arescit: & dixi discipulis tuis vt eijcerent il-
lum, & non potuerunt.
18 Qui respondens eis, dixit: O generatio
incredula, quamdiu apud vos ero? quamdiu
vos patiar? afferte illum ad me.
19 Et attulerunt eum. Et cùm vidisset eum,
statim spiritus conturbauit illum: & elisus in
terram, volutabatur spumans.
20 Et interrogauit patrem eius: Quantum
temporis est ex quo ei hoc accidit? At ille ait:
Ab infantia.
D 21 Et frequenter eum in ignem, & in
aquas misit, vt eum perderet; sed si quid po-
tes, adiuua nos misertus nostri.
22 Iesus autem ait illi: Si potes credere,
omnia possibilia sunt credenti.
23 Et continuò exclamans pater pueri,
cum lacrymis aiebat: Credo, Domine: adiu-
ua incredulitatem meam.
24 Et cùm videret Iesus concurrentẽ tur-
bam, cõminatus est spiritui immundo, dicẽs
illi: Surde & mute spiritus, ego præcipio tibi,
exi ab eo: & ampliùs ne introeas in eum.
25 Et exclamans, & multùm discerpens
eum, exijt ab eo, & factus est sicut mortuus,
itaut multi dicerent: Quia mortuus est.
26 Iesus autem tenens manum eius, eleua-
uit eum, & surrexit.
27 Et cùm introisset in domum, discipuli
eius secretò interrogabant eum: Quare nos
non potuimus eijcere eum?
28 Et dixit illis: Hoc genus in nullo potest
exire, nisi in oratione, & ieiunio.
E 29 Et inde profecti prætergrediebantur
Galilæam: nec volebat quemquam scire.
* Matt. 17. e. 21 Luc. 9. b. 22 f. 44. 30 * Docebat autem discipulos suos, & di-
cebat illis: Quoniam filius hominis tradetur
in manus hominum, & occident eum, & oc-
cisus tertia die resurget.
31 At illi ignorabant verbum: & timebant
interrogare eum.
32 Et venerunt Capharnaum. Qui cùm
domi essent, interrogabat eos: Quid in via
tractabatis?
* Matt. 18. a. 1. Luc. 9 f 46 33 At illi tacebant, siquidem in via inter
se disputauerant, * quis eorum maior esset.
34 Et residens vocauit duodecim, & ait il-
lis: Si quis vult primus esse, erit omnium no-
uissimus, & omnium minister.
35 Et accipiens puerum, statuit eum in
medio eorum: quem cùm complexus esset,
ait illis:
36 Quisquis vnum ex huiusmodi pueris F
receperit in nomine meo, me recipit: & qui-
cumque me susceperit, non me suscipit, sed
eum, qui misit me.
37 * Respondit illi Ioannes, dicens: Magi- * Luc. 9. 49.
ster, vidimus quemdam in nomine tuo ei-
cientem dæmonia, qui non sequitur nos, &
prohibuimus eum.
38 Iesus autem ait: Nolite prohibere eum:
* nemo est enim qui faciat virtutem in no- * 1. Cor. a. 3.
mine meo, & possit citò malè loqui de me.
39 Qui enim non est aduersum vos, pro
vobis est.
40 * Quisquis enim potum dederit vobis * Matt. 1[0]. d. 42.
calicem aquæ in nomine meo, quia Christi
estis: Amen dico vobis, non perdet merce-
dem suam.
41 * Et quisquis scandalizauerit vnum ex * Matt. 1[8]. a. 6.
his pusillis credentibus in me: bonum est ei
magis si circumdaretur mola asinaria collo Luc. 17. a
eius, & in mare mitteretur.
G
42 * Et si scandalizauerit te manus tua, ab- * Matt. 5. 30. 10. a. 8.
scide illam: bonum est tibi debilem introire
in vitam, quàm duas manus habentem ire in
gehennam, in ignem inextinguibilem:
43 Vbi vermis eorum non moritur, &
ignis non extinguitur.
44 Et si pes tuus te scandalizat, amputa il-
lum: bonum est tibi claudum introire in vi-
tam æternam, quàm duos pedes habentem
mitti in gehennam ignis inextinguibilis:
45 * Vbi vermis eorum non moritur, & * Isa. 66. g 24.
ignis non extinguitur.
46 Quòd si oculus tuus scandalizat te, eij-
ce eum: bonum est tibi luscum introire in re-
gnum Dei, quàm duos oculos habentem
mitti in gehennam ignis:
47 Vbi vermis eorum non moritur, &
ignis non extinguitur.
48 * Omnis enim igne salietur, & omnis * Leuit. 2. d. 13.
victima sale salietur.
49 * Bonum est sal: quòd si sal insulsum * Matth 5 b. 13.
fuerit: in quo illud condietis? Habete in vo- Luc. 14. g. 34.
bis sal, & pacem habete inter vos.

CAPVT X.

Nullo modo dimittendam vxorem astruit aliam ducendo: paruulos complexus, benedicit eis: diues qui præcepta à iuuentute obseruarat, non amplectitur Christi consilium de omnibus diuendendis: quid referent præmij qui omnia relinquunt: rursum suam prædicit passionem: occasione ambitionis filiorum Zebedæi docet discipulos quòd non ostensione dominij, sed officio ministerij debeant esse maiores: Bartimæum cæcum sanat.

1 ET inde exurgens venit in fines Iudææ A
vltra Iordanem: & conueniunt ite- Matt. 19. a. 1.
rùm turbæ ad eum: & sicut consueuerat, ite-
rùm docebat illos.
2 Et accedentes Pharisæi interrogabant
eum: Si licet viro vxorem dimittere: tentan-
tes eum.
3 At ille respondens, dixit eis: Quid vobis
præcepit Moyses?

* Deut. 24. a. 1.
4 Qui dixerunt: * Moyses permisit libel-
lum repudij, scribere, & dimittere.
5 Quibus respondens Iesus, ait: Ad duri-
tiam cordis vestri scripsit vobis præceptum
istud.
Gen. 1. d. 27.
6 Ab initio autem creaturæ, * masculum
& feminam fecit eos Deus.
* Gen. 2. d. 24. Matth. 19. a. 5. 1. Cor. 7. b. 10. Ephes. 5. f. 31.
7 Propter hoc * relinquet homo patrem
suum & matrem, & adhærebit ad vxorem
suam:
8 Et * erunt duo in carne vna. Itaque iam
non sunt duo, sed vna caro.
* 1. Cor. 6. d. 16.
9 Quod ergo Deus coniunxit, homo non
separet.
B
10 Et in domo iterum discipuli eius de eo-
dem interrogauerunt eum.
11 Et ait illis: Quicumque dimiserit vxo-
rem suam, & aliam duxerit, adulterium com-
mittit super eam.
12 Et si vxor dimiserit virum suum, & alij
nupserit, mœchatur.
13 Et offerebant illi paruulos vt tangeret
illos. Discipuli autem comminabantur offe-
rentibus.
14 Quos cùm videret Iesus, indignè tulit,
& ait illis: Sinite paruulos venire ad me, &
ne prohibueritis eos: talium enim est re-
gnum Dei.
15 Amen dico vobis: Quisquis non rece-
perit regnum Dei velut paruulus, non intra-
bit in illud.
16 Et complexans eos, & imponens manus
super illos, benedicebat eos.
17 Et cùm egressus esset in viam, procur-

rens quidam genu flexo ante eum, rogabat
* Matt. 19. b. 16. Luc. 18. d. 18.
eum: * Magister bone, quid faciam vt vitam
æternam percipiam?
18 Iesus autem dixit ei: Quid me dicis bo-
num? Nemo bonus, nisi vnus Deus.
C
19 * Præcepta nosti: Ne adulteres, Ne oc-
* Exod. 20. c. 13.
cidas, Ne fureris, Ne falsum testimonium di-
xeris, Ne fraudem feceris, Honora patrem
tuum & matrem.
20 At ille respondens, ait illi: Magister, hæc
omnia obseruaui à iuuentute mea.
21 Iesus autem intuitus eum, dilexit eum,
& dixit ei: Vnum tibi deest: vade quæ-
cumque habes vende, & da pauperibus, &
habebis thesaurum in cælo: & veni, seque-
re me.
22 Qui contristatus in verbo, abijt mœ-
rens: erat enim habens multas possessiones.
23 Et circumspiciens Iesus, ait discipulis
suis: Quam difficilè qui pecunias habent, in
regnum Dei introibunt!
24 Discipuli autem obstupescebant in ver-
bis eius. At Iesus rursus respondens ait illis:
Filioli, quàm difficile est, confidentes in pe-
cunijs in regnum Dei introire?
D
25 Facilius est Camelum per foramen acus
transire, quã diuitem intrare in regnum Dei.
26 Qui magis admirabantur, dicentes ad
semetipsos: Et quis potest saluus fieri?
27 Et intuens illos Iesus: ait: Apud homi-
nes impossibile est, sed non apud Deum: om-
nia enim possibilia sunt apud Deum.
28 * Et cœpit ei Petrus dicere: Ecce nos * Matt. 19. d. 27. Luc. 18. e. 28.
dimisimus omnia, & secuti sumus te.
29 Respondens Iesus, ait: Amen dico vo-
bis: Nemo est, qui reliquerit domum, aut fra-
tres, aut sorores, aut patrem, aut matrem, aut
filios, aut agros, propter me, & propter euan-
gelium,
30 Qui non accipiat centies tantum, nunc
in tempore hoc, domos, & fratres, & so-
rores, & matres, & filios, & agros, cum
persecutionibus, & in sæculo futuro vitam
æternam.
31 * Multi autem erunt primi nouissimi, & * Matt. 19. d. 30.
nouissimi primi.
32 Erant autem in via ascendentes Ieroso- E
lymam: & præcedebat illos Iesus, & stupe-
bant: & sequentes timebant. * Et assumens * Luc. 18. f. 31.
iterùm duodecim, cœpit illis dicere quæ es-
sent ei euentura.
33 Quia ecce ascendimus Ierosolymam,
& Filius hominis tradetur principibus sacer-
dotum, & Scribis, & senioribus, &
damnabunt eum morte, & tradent eum gen-
tibus:
34 Et illudent ei, & conspuent eum, & fla-
gellabunt eum, & interficient eum: & tertia
die resurget.
35 * Et accedunt ad eum Iacobus & Ioan- * Matt. 20. c. 20.
nes filij Zebedæi, dicentes: Magister, volumus
vt quodcumque petierimus, facias nobis.

36 At

F
36 At ille dixit eis: Quid vultis vt faciam
vobis?
37 Et dixerunt: Da nobis, vt vnus ad dexteram
teram tuam, & alius ad sinistram tuam, sedeamus
deamus in gloria tua.
38 Iesus autem ait eis: Nescitis quid petatis:
tatis: potestis bibere calicem, quem ego bibo;
bo; aut baptismo, quo ego baptizor, baptizari?
ptizari?
39 At illi dixerunt ei: Possumus. Iesus autem
tem ait eis: Calicem quidem, quem ego bibo,
bo, bibetis, & baptismo, quo ego baptizor,
baptizabimini:
40 Sedere autem ad dexteram meam, vel
ad sinistram, non est meum dare vobis, sed
quibus paratum est.
41 Et audientes decem, cœperunt indignari
ri de Iacobo & Ioanne.
42 Iesus autem vocans eos, ait illis: * Scitis
tis quia hi, qui videntur principari gentibus — * Luc. 22. c. 25.
dominantur eis: & principes eorum potestatem
statem habent ipsorum.
43 Non ita est autem in vobis, sed quicũque
que voluerit fieri maior, erit vester minister:
44 Et quicumque voluerit in vobis primus
mus esse, erit omnium seruus.
45 Nam & Filius hominis non venit vt — G
ministraretur ei, sed vt ministraret, & daret
animam suam redemptionem pro multis.
46 * Et ueniunt Iericho, & proficiscente — * Matt. 20. d 29. Luc. 18. f. 35.
eo de Iericho, & discipulis eius, & plurima
multitudine, filius Timæi Bartimæus cæcus,
sedebat iuxta uiam mendicans.
47 Qui cùm audisset quia Iesus Nazarenus
nus est, cœpit clamare, & dicere: Iesu fili
Dauid, miserere mei.
48 Et comminabantur ei multi ut taceret.
At ille multò magis clamabat: Fili Dauid
miserere mei.
49 Et stans Iesus præcipit illum vocari. Et
vocant cæcum dicentes ei: Animæquior esto:
surge, vocat te.
50 Qui proiecto vestimento suo exiliens,
venit ad eum.
51 Et respondens Iesus dixit illi: Quid tibi
vis faciam? Cæcus autem dixit ei: Raboni,
vt videam.
52 Iesus autem ait illi: Vade, fides tua te
saluum fecit. Et confestim vidit, & sequebatur
tur eum in via.

CAPVT XI.

Super pullum asinæ cum honore Ierusalem ingreditur: ficum maledicendo arefacit: ementes ac vendentes de templo eÿcit: efficaciam fiduciæ in Deum ostendit, dicens fratri remittenda quæ in nos commisit: Scribis non dicit qua potestate hæc faciat, eo quod nec illi responderent ad propositam de Ioannis baptismo quæstionem.

A
1 ET cùm appropinquaret Ierosolymæ & — Matt. 21. a. 1 Luc. 19. e. 29.
Bethaniæ ad montem oliuarum, mittit
tit duos ex discipulis suis.
2 Et ait illis: Ite in castellum, quod contra
tra vos est, & statim introëuntes illuc, inuenietis
uenietis pullum ligatum, super quem nemo
adhuc hominum sedit: soluite illum, & adducite.
ducite.
3 Et si quis vobis dixerit: Quid facitis? dicite,
cite, quia Domino necessarius est: & continuò
nuò illum dimittet huc.
4 Et abeuntes inuenerunt pullum ligatum
ante ianuam foris in biuio: & soluunt eum.
5 Et quidam de illic stantibus dicebant illis:
lis: Quid facitis soluentes pullum?
6 Qui dixerunt eis sicut præceperat illis Iesus,
sus, & dimiserunt ei.
7 * Et duxerunt pullum ad Iesum: & — * Ioan. 12. b. 14.
imponunt illi vestimenta sua, & sedit super
per eum.
8 Multi autem vestimenta sua strauerunt
in via: alij autem frondes cædebant de arboribus,
ribus, & sternebant in via.
9 Et qui præibant, & qui sequebantur, clamabant,
mabant, dicentes: * Hosanna: — * Ps. 117. d. 26 Matt. 21. a. 9. Luc. 19. f. 38.
10 Benedictus qui venit in nomine
Domini: Benedictum quod venit regnum
gnum patris nostri Dauid: Hosanna in
excelsis.
11 * Et introiuit Ierosolymam in templum: — B * Matt. 21 b. 10.
plum: & circumspectis omnibus, cum iam
vespera esset hora, exijt in Bethaniam cum
duodecim.
12 Et alia die cùm exirent à Bethania,
esurijt.
13 * Cùmque vidisset à longè ficum habentem — * Matt. 21. b. 19.
bentem folia, venit si quid fortè inueniret

ret in ea, & cùm venisset ad eam, nihil in-
uenit præter folia: non enim erat tempus fi-
corum.

14 Et respondens dixit ei: Iam non am-
plius in æternum ex te fructum quisquam
manducet. Et audiebant discipuli eius.

15 Et veniunt Ierosolymam. Et cùm in-
troisset in templum, cœpit eijcere vendentes
& ementes in templo: & mensas numula-
riorum, & cathedras vendentium colum-
bas euertit.

16 Et non sinebat vt quisquam transferret
vas per templum:

C 17 Et docebat, dicens eis: Nonne scriptum
* Isa.56.c.7. est: * Quia domus mea, domus orationis
Ier 7.b.11. vocabitur omnibus gentibus? Vos autem
fecistis eam speluncam latronum.

18 Quo audito, principes sacerdotum &
Scribæ quærebant quomodo eum perderent:
timebant enim eum, quoniam vniuersa tur-
ba admirabatur super doctrina eius.

19 Et cùm vespera facta esset, egredieba-
tur de ciuitate.

20 Et cùm manè transirent, viderunt fi-
cum aridam factam à radicibus.

21 Et recordatus Petrus, dixit ei: Rabbi,
ecce ficus, cui maledixisti, aruit.

* Matt.21.b.21. 22 Et respondens Iesus ait illis: * Habete
fidem Dei.

23 Amen dico vobis, quia quicumque di-
xerit huic monti: Tollere, & mittere in ma-
re; & non hæsitauerit in corde suo, sed credi-
derit quia quodcumque dixerit, fiat, fiet ei.

24 * Propterea dico vobis, omnia quæ- * Mat 7.a.7.21.b.22.
cumque orantes petitis, credite quia accipie- D
tis, & euenient vobis.

25 * Et cùm stabitis ad orandum, dimittite * Mat.6.b.14.18.d.35.
si quid habetis aduersus aliquem: vt & Pater Luc.11.b.9.
vester qui in cœlis est, dimittet vobis peccata
vestra.

26 Quòd si vos non dimiseritis: nec Pa-
ter vester, qui in cœlis est, dimittet vobis
peccata vestra.

27 Et veniunt rursus Ierosolymam. Et
cùm ambularet in templo, accedunt ad eum
summi sacerdotes, & Scribæ, & seniores:

28 Et dicunt ei: * In qua potestate hæc fa- * Luc.20.a.2.
cis: & quis dedit tibi hanc potestatem vt ista
facias?

29 Iesus autem respondens, ait illis: Inter-
rogabo vos & ego vnum verbum, & respon-
dete mihi: & dicam vobis in qua potestate
hæc faciam.

30 Baptismus Ioannis, de cœlo erat, an ex
hominibus? Respondete mihi.

31 At illi cogitabant secum, dicentes: Si
dixerimus, de cœlo, dicet: Quare ergo non
credidistis ei?

32 Si dixerimus, Ex hominibus, timemus
populum. omnes enim habebant Ioannem
quia verè propheta esset.

33 Et respondentes dicunt Iesu: Nescimus.
Et respondens Iesus ait illis: Neque ego di-
co vobis in qua potestate hæc faciam.

CAPVT XII.

Parabolam narrat de vinea agricolis elocatæ, qui seruos ac filium patrisfamilias occiderunt: tentatur à Pharisæis de censu Cæsari soluendo, & à Sadducæis de resurrectione: interrogatur à Scriba de primo mandato: ipse verò rogat quomodo Scribæ dicant Christum filium esse Dauid, docens ab ipsis cauendum: viduam laudat ob duo minuta in gazophylacium missa.

A 1 ET cœpit illis in parabolis loqui: Vineam
Isai.5.a.1. pastinauit homo, & circumdedit se-
Ier.2.d.21. ptem, & fodit lacum, & ædificauit turrim, &
Matt.21.d.33. locauit eam agricolis, & peregrè profe-
Luc.20.b.9. ctus est.

2 Et misit ad agricolas in tempore ser-
uum, vt ab agricolis acciperet de fructu
vineæ.

3 Qui apprehensum eum ceciderunt, &
dimiserunt vacuum.

4 Et iterùm misit ad illos alium seruum: &
illum in capite vulnerauerunt, & contume-
lijs affecerunt.

5 Et rursum alium misit, & illum occide-
runt: & plures alios: quosdam cædentes, alios
verò occidentes.

6 Adhuc ergo vnum habens filium charis-
simum: & illum misit ad eos nouissimum, di-
cens: Quia reuerebuntur filium meum.

7 Coloni autem dixerunt ad inuicem: Hic
est hæres: venite, occidamus eum: & nostra
erit hæreditas.

8 Et apprehendentes eum, occiderunt: & eiecerunt extra vineam.

9 Quid ergo faciet Dominus vineæ? Veniet, & perdet colonos: & dabit vineam alijs.

*Ps.117.c.22. Isa.28.d.26. Matt.21.d.42. Act.4.b.11 Rom 9. g.33. 1.Pet.2.b.7.

10 Nec scripturam hanc legistis: * Lapidem quem reprobauerunt ædificantes, hic factus est in caput anguli:

11 A Domino factum est istud, & est mirabile in oculis nostris?

12 Et quærebant eum tenere: & timuerunt turbam. cognouerunt enim quoniam ad eos parabolam hanc dixerit. Et relicto eo abierunt.

*Matt.22.b.15. Luc.20.d.20.

13 * Et mittunt ad eum quosdam ex Pharisæis, & Herodianis, vt eum caperent in verbo.

B

14 Qui venientes dicunt ei: Magister, scimus quia verax es, & non curas quemquam: nec enim vides in faciem hominum, sed in veritate viam Dei doces. licet dari tributum Cæsari, an non dabimus?

15 Qui sciens versutiam illorum, ait illis: Quid me tentatis? afferte mihi denarium vt videam.

16 At illi attulerunt ei. Et ait illis: Cuius est imago hæc, & inscriptio? Dicunt ei: Cæsaris.

* Rom.13.b.7.

17 Respondens autem Iesus dixit illis: * Reddite igitur quæ sunt Cæsaris, Cæsari: & quæ sunt Dei, Deo. Et mirabantur super eo.

* Matt.22.c.23. Luc.20.e.27.

18 * Et venerunt ad eum Sadducæi, qui dicunt resurrectionem non esse: & interrogabant eum dicentes:

* Deut.25.a.5.

19 Magister, Moyses nobis scripsit, * vt si cuius frater mortuus fuerit, & dimiserit vxorem, & filios non reliquerit, accipiat frater eius vxorem ipsius, & resuscitet semen fratri suo.

20 Septem ergo fratres erant: & primus accepit vxorem, & mortuus est non relicto semine.

21 Et secundus accepit eam, & mortuus est: & nec iste reliquit semen: Et tertius similiter.

22 Et acceperunt eam similiter septem: & non reliquerunt semen Nouissima omnium defuncta est & mulier.

23 In resurrectione ergo cùm resurrexerint, cuius de his erit vxor? septem enim habuerunt eam vxorem.

24 Et respondens Iesus, ait illis: Nonne ideò erratis, non scientes Scripturas, neque virtutem Dei?

25 Cùm enim à mortuis resurrexerint, neque nubent, neque nubentur, sed sunt sicut angeli in Cœlis.

C

* Exod.3.b.5. Matt.22 d.32.

26 De mortuis autem quòd resurgant, non legistis in libro Moysi, super rubum quomodo dixerit illi Deus, inquiens: * Ego sum Deus Abraham, & Deus Isaac, & Deus Iacob?

27 Non est Deus mortuorum, sed viuorum. Vos ergo multum erratis.

*Matt.22.d.35.

28 * Et accessit vnus de Scribis, qui audierat illos conquirentes, & videns quoniam benè illis responderit, interrogauit eum quod esset primum omnium mandatum.

* Deut.6 a.4.

29 Iesus autem respondit ei: Quia primum omnium mandatum est: * Audi Israël, Dominus Deus tuus, Deus vnus est:

30 Et diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota mente tua, & ex tota virtute tua. Hoc est primum mandatum.

* Leu.19.d.18. Matt.22 d.39. Rom.13.c.9. Galat.5.c.14. Iac.2.b.8

31 * Secundum autem simile est illi: Diliges proximum tuum tanquam teipsum. Maius horum aliud mandatum non est.

32 Et ait illi Scriba: Benè Magister, in veritate dixisti, quia vnus est Deus, & non est alius præter eum.

33 Et vt diligatur ex toto corde, & ex toto intellectu, & ex tota anima, & ex tota fortitudine: & diligere proximum tamquam seipsum, maius est omnibus holocautomatibus, & sacrificijs.

34 Iesus autem videns quòd sapienter respondisset, dixit illi: Non es longè à regno Dei. Et nemo iam audebat eũ interrogare.

35 Et respondens Iesus dicebat, docens in templo: Quomodo dicunt Scribæ Christum filium esse Dauid?

D

*Ps.109.a.1. Matt.22.d.44 Luc.20.g.42.

36 Ipse enim Dauid dicit in Spiritu sancto: * Dixit Dominus Domino meo, sede à dextris meis, donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum.

37 Ipse ergo Dauid dicit eum Dominum, & vnde est filius eius? Et multa turba eum libenter audiuit.

*Matt.23.a.5. Luc.11.f.43.20.g.46

38 Et dicebat eis in doctrina sua: * Cauete à Scribis, qui volunt in stollis ambulare, & salutari in foro,

39 Et in primis cathedris sedere in synagogis, & primos discubitus in cœnis.

40 Qui deuorant domos viduarum sub obtentu prolixæ orationis: hi accipient prolixius iudicium.

* Luc.21.a.1.

41 * Et sedens Iesus contra gazophylacium, aspiciebat quomodo turba iactaret æs in gazophylacium, & multi diuites iactabant multa.

42 Cùm venisset autem vidua vna pauper, misit duo minuta, quod est quadrans.

43 Et conuocans discipulos suos, ait illis: Amen dico vobis, quoniam vidua hæc pauper plus omnibus misit, qui miserunt in gazophilacium.

44 Omnes enim ex eo, quod abundabat illis, miserunt: hæc verò de penuria sua omnia quæ habuit, misit totum victum suum.

CAPVT XIII.

Templum dicit euertendum, prædicitque bella & varias afflictiones ac persecutiones, abominationemque desolationis: de pseudochristis & pseudoprophetis: post signa in corporibus cælestibus veniet cum gloria filius hominis & huius signum dat à ficu: quia autem nemo tempus nouit, iubet omnes vigilare.

A

Matt. 24.a.1.

1 ET cùm egrederetur de templo, ait illi vnus ex discipulis suis: Magister aspice quales lapides, & quales structuræ.

*Luc 19.g.44.21 b.6.

2 Et respondens Iesus, ait illi: Vides has omnes magnas ædificationes? * Non relin-

quetur

3 Et cùm sederet in Monte oliuarum
contra templum, interrogabant eum sepa-
ratim Petrus, & Iacobus, & Ioannes, &
Andreas:
4 Dic nobis, quando ista fient, & quod
signum erit, quando hæc omnia incipient
consummari?
*Eph.5 b 6. 2. Thes.2 a.3. 5 Et respondens Iesus cępit dicere illis: *
Videte ne quis vos seducat:
6 Multi enim venient in nomine meo di-
centes,quia ego sum: & multos seducent.
7 Cùm audieritis autem bella,& opiniones
bellorum, ne timueritis: oportet enim hæc
fieri: sed nondum finis.
B 8 Exurget enim gens contra gentem,& re-
gnum super regnum, & erunt terræ motus
per loca, & fames. Initium dolorum hæc.
9 Videte autem vosmetipsos. Tradent
enim vos in consilijs, & in synagogis vapu-
labitis,& ante præsides & reges stabitis pro-
pter me, in testimonium illis.
10 Et in omnes gentes primum oportet
prædicari Euangelium.
*Matt.10 b 19. Luc.12. b 11.21 c.14 11 * Et cùm duxerint vos tradentes, nolite
præcogitare quid loquamini: sed quod da-
tum vobis fuerit in illa hora, id loquimini.
non enim vos estis loquentes, sed Spiritus
sanctus.
12 Tradet autem frater fratrem in mor-
tem,& pater filium: & consurgent filij in pa-
rentes,& morte afficient eos.
13 Et eritis odio omnibus propter nomen
meum. Qui autem sustinuerit in finem, hic
saluus erit.
*Dan.9.g. 27. Matt.24.b. 15. Luc.21. d. 20. 14 * Cum autem videritis abominationem
desolationis,stantem vbi non debet: qui le-
git, intelligat: tunc qui in Iudæa sunt, fu-
giant in montes.
15 Et qui super tectum, ne descendat in
domum, nec introëat vt tollat quid de do-
mo sua:
16 Et qui in agro erit, non reuertatur re-
trò tollere vestimentum suum.
17 Væ autem prægnantibus & nutrienti-
bus in illis diebus.
C 18 Orate verò vt hieme non fiant.
19 Erunt enim dies illi tribulationes tales,
quales non fuerunt ab initio creaturæ, quam
condidit Deus, vsque nunc, neque fient.
20 Et nisi breuiasset Dominus dies, non
fuisset salua omnis caro: sed propter electos,
quos elegit, breuiauit dies.
21 * Et tunc si quis vobis dixerit: Ecce hic *Matt.24. b 23. Luc.21.b.8
est Christus, ecce illic, ne credideritis.
22 Exurgent enim pseudochristi, & pseu-
dopropheta, & dabunt signa & portenta ad
seducendos, si fieri potest,etiam electos:
23 Vos ergo videte: ecce prædixi vobis
omnia.
24 * Sed in illis diebus, post tribulationem *Isa.13.b. 10. Ezec.32.b. 8. Ioel. 2. b. 10.
illam, sol contenebrabitur, & luna non da-
bit splendorem suum:
25 Et stellæ cęli erunt decidentes,& virtu- D
tes, quæ in cęlis sunt, mouebuntur.
26 Et tunc videbunt filium hominis ve-
nientem in nubibus cum virtute multa, &
gloria.
27 * Et tunc mittet angelos suos, & con- *Matt. 24. c. 31.
gregabit electos suos à quatuor ventis,à sum-
mo terræ, vsque ad summum cęli.
28 A ficu autem discite parabolam. Cùm
iam ramus eius tener fuerit, & nata fuerint
folia cognoscitis quia in proximo sit æstas:
29 Sic & vos cum videritis hęc fieri, scito-
te quòd in proximo sit in ostijs.
30 Amen dico vobis, quoniam non tran-
sibit generatio hæc, donec omnia ista fiant.
31 Cęlum & terra transibunt, verba autem
mea non transibunt.
32 De die autem illo vel hora nemo scit,
neque angeli in cęlo, neque Filius, nisi Pater.
33 * Videte, vigilate, & orate: nescitis *Matt 24. d. 42.
enim quando tempus sit.
34 Sicut homo, qui peregrè profectus reli-
quit domum suam, & dedit seruis suis pote-
statem cuiusque operis, & ianitori præcepit
vt vigilet.
35 Vigilate ergo, (nescitis enim quando
dominus domus veniat, serò, an media no-
cte, an galli cantu, an manè.)
36 Ne cum venerit repentè, inueniat vos
dormientes.
37 Quod autem vobis dico, omnibus di-
co: Vigilate.

CAPVT XIV.

Consultant principes sacerdotum de occidendo Iesu; qui vnguento pretioso à muliere perfunditur murmurantibus discipulis: venditur à Iuda; de cuius proditione discipulis loquitur in cœna, in qua panem in corpus suum & vinum in sanguinem consecrata tradit discipulis: prædicit omnes scandalizandos, & trinam Petri negationem: ac post trinam orationem capitur a Iudæis; quorum vni Petrus abscidit auriculam: & discipulis fugientibus, coram Caipha à falsis testibus accusatus, mortisque reus iudicatus, conspuitur ac cæditur, & ter à Petro negatur.

A 1 ERat autem Pascha & Azyma post biduum: & quærebant summi sacerdotes, & Scribæ quomodo eum dolo tenerent, & occiderent.

Matt. 26. a. 2. Luc. 22. a. 1

2 Dicebant autem: Non in die festo, ne fortè tumultus fieret in populo.

3 * Et cùm esset Bethaniæ in domo Simonis leprosi, & recumberet: venit mulier habens alabastrum vnguenti nardi spicati pretiosi, & fracto alabastro, effudit super caput eius.

*Matt. 26. a. 7. Ioan. 12. a.

4 Erant autem quidam indignè ferentes intra semetipsos, & dicentes: Vt quid perditio ista vnguenti facta est?

5 Poterat enim vnguentum istud vænum dari plus quàm trecentis denarijs, & dari pauperibus. Et fremebant in eum.

6 Iesus autem dixit: Sinite eam, quid illi molesti estis? Bonum opus operata est in me.

7 Semper enim pauperes habetis vobiscum: & cùm volueritis, potestis illis benefacere: me autem non semper habetis.

8 Quod habuit hæc, fecit: præuenit vngere corpus meum in sepulturam.

9 Amen dico vobis: Vbicumque prædicatum fuerit Euangelium istud in vniuerso mundo, & quod fecit hæc, narrabitur in memoriam eius.

10 * Et Iudas Iscariotes vnus de duodecim, abijt ad sũmos sacerdotes, vt proderet eũ illis. B

*Matt. 26. b. 14.

11 Qui audientes gauisi sunt: & promiserunt ei pecuniam se daturos. Et quærebat quomodo illum opportunè traderet.

*Matt. 26. b. 17. Luc. 22. a. 7

12 * Et primo die Azymorum quando Pascha immolabant, dicunt ei discipuli: Quo vis eamus, & paremus tibi vt manduces Pascha?

13 Et mittit duos ex discipulis suis, & dicit eis: Ite in ciuitatem: & occurret vobis homo lagenam aquæ baiulans, sequimini eum:

14 Et quocumque introierit, dicite do-

mino

mino domus, quia magister dicit: vbi est re-
fectio mea, vbi Pascha cum discipulis meis
manducem?
15 Et ipse vobis demonstrabit cenaculum
grande, stratum: & illic parate nobis.
16 Et abierunt discipuli eius. & venerunt
in ciuitatem: & inuenerunt sicut dixerat il-
lis, & parauerunt Pascha.
* Matt. 26 b. 20. Luc. 22. b 14. 17 * Vespere autem facto, venit cum duo-
decim.
18 Et discumbentibus eis, & manducanti-
* Ioan. 13. c 21. bus, ait Iesus: Amen dico vobis, * quia vnus
ex vobis tradet me, qui manducat mecum.
19 At illi ceperunt contristari, & dicere ei
singulatim: Numquid Ego?
20 Qui ait illis: Vnus ex duodecim, qui in-
tingit mecum manum in catino.
C
21 Et filius quidem hominis vadit, * sicut
* Ps 40. b. 10. Act. 1. c 16. scriptum est de eo: væ autem homini illi, per
quem Filius hominis tradetur, bonum erat
ei, si non esset natus homo ille.
* Matt. 26 c. 26. 1. Cor. 11. 24. 22 * Et manducantibus illis, accepit Iesus
panem: & benedicens fregit, & dedit eis, &
ait: Sumite, hoc est corpus meum.
23 Et accepto calice, gratias agens dedit
eis: & biberunt ex illo omnes.
24 Et ait illis: Hic est sanguis meus noui
testamenti, qui pro multis effundetur.
25 Amen dico vobis, quia iam non bibam
de hoc genimine vitis, vsque in diem illum,
cùm illud bibam nouum in regno Dei.
26 Et hymno dicto exierunt in Montem
oliuarum.
* Ioan. 16. d. 32. 27 Et ait eis Iesus: * Omnes scandalizabi-
mini in me in nocte ista: quia scriptum est:
* Zach. 13. c. 7. * Percutiam pastorem, & dispergentur oues.
28 Sed postquam resurrexero, præcedam
vos in Galilæam.
29 Petrus autem ait illi: Et si omnes scan-
dalizati fuerint in te, sed non ego.
30 Et ait illi Iesus: Amen dico tibi, quia tu
hodie in nocte hac, priusquam gallus vocem
bis dederit, ter me es negaturus.
D
31 At ille amplius loquebatur: Et si opor-
tuerit me simul commori tibi, non te nega-
bo. Similiter autem & omnes dicebant.
* Matt. 26. f. 36. Luc. 22. d. 40. 32 * Et veniunt in prædium, cui nomen
Gethsemani. Et ait discipulis suis: * Sedete
hic donec orem.
33 Et assumit Petrum, & Iacobum, &
Ioannem secum: & cœpit pauere, & tædere.
34 Et ait illis: Tristis est anima mea vsque
ad mortem: sustinete hic, & vigilate.
35 Et cùm processisset paululum, procidit
super terram: & orabat, vt si fieri posset, tran-
siret ab eo hora.
36 Et dixit: Abba pater omnia tibi possi-
bilia sunt, transfer calicem hunc à me, sed
non quod ego volo, sed quod tu.
37 Et venit, & inuenit eos dormientes. Et
ait Petro: Simon dormis? non potuisti vna
hora vigilare?
38 Vigilate, & orate non intretis in tenta-
tionem, Spiritus quidem promptus est, caro
verò infirma.
39 Et iterùm abiens orauit, eumdem ser-
monem dicens:
40 Et reuersus, denuò inuenit eos dormien-
tes (erant enim oculi eorum grauati) & igno-
rabant quid responderent ei.
41 Et venit tertiò, & ait illis: Dormite iam,
& requiescite. Sufficit: venit hora: ecce Fi-
lius hominis tradetur in manus peccatorum.
42 Surgite, eamus, ecce qui me tradet, pro-
pè est.
43 Et, adhuc eo loquente, venit Iudas Isca-
riotes vnus de duodecim, & * cum eo turba * Matt. 26. e. 47. Luc. 22. e 47. Ioan. 18 a. 3.
multa, cum gladijs & lignis, à summis sacer-
dotibus, & Scribis, & senioribus.
44 Dederat autem traditor eius signum
eis, dicens: Quemcumque osculatus fuero,
ipse est, tenete eum, & ducite cautè.
45 Et cùm venisset statim accedens ad eum
ait: Aue Rabbi: & osculatus est eum.
46 At illi manus iniecerunt in eum, & te-
nuerunt eum.
47 Vnus autem quidam de circumstanti-
bus educens gladium, percussit seruum sum-
mi sacerdotis: & amputauit illi auriculam.
48 Et respondens Iesus, ait illis: Tamquam
ad latronem existis cum gladijs & lignis
comprehendere me?
49 Quotidie erã apud vos in tẽplo docẽs, &
nõ me tenuistis. Sed vt impleãtur scripturæ.
50 * Tunc discipuli eius relinquentes eum * Matt. 26. f 56.
omnes fugerunt.
51 Adolescens autem quidam sequebatur
eum amictus sindone super nudo: & tenue-
runt eum.
52 At ille reiecta sindone, nudus profugit
ab eis.
53 * Et adduxerunt Iesum ad summum F
Sacerdotem: & conuenerunt omnes sacer- * Matt. 26. f 57. Luc. 22. f. 54. Ioan. 18. c. 15.
dotes, & Scribæ, & seniores.
54 Petrus autem à longè secutus est eum,
vsque intrò in atrium summi sacerdotis: &
sedebat cum ministris ad ignem, & calefa-
ciebat se.
55 * Summi verò sacerdotes, & omne con- * Matt. 26. f. 59.
cilium, quærebant aduersus Iesum testimo-
nium, vt eum morti traderent, nec inueni-
bant.
56 Multi enim testimonium falsum dice-
bant aduersus eum: & conuenientia testi-
monia non erant.
57 Et quidam surgentes, falsum testimo-
nium ferebant aduersus eum, dicentes:
58 Quoniam nos audiuimus eum dicentẽ:
* Ego dissoluam tẽplum hoc manu factum, & * Ioan. 2. c. 19.
per triduũ aliud non manu factũ ædificabo.
59 Et non erat conueniens testimonium
illorum.
60 Et exurgens summus sacerdos in me-
dium, interrogauit Iesum, dicens: Non re-
spondes quidquam ad ea, quæ tibi obijciun-
tur ab his?
61 Ille autem tacebat, & nihil respondit.
Rursum summus sacerdos interrogabat eum
& dixit ei: Tu es Christus filius Dei bene-
dicti?
62 Iesus autem dixit illi: Ego sum: * Et vi- G
debitis Filium hominis sedentem à dextris * Mar. 24. c. 30. 26. f. 64.
virtutis Dei, & venientem cum nubibus cæli.
63 Summus autem sacerdos scindens ve-
stimenta sua, ait: Quid adhuc desideramus
testes?

64 Au-

64 Audiſtis blaſphemiam: quid vobis videtur? Qui omnes condemnauerunt eum eſſe reum mortis.

65 Et cœperunt quidam conſpuere eum, & velare faciem eius, & colaphis eum cædere, & dicere ei. Prophetiza, & miniſtri alapis eum cædebant.

*Matt. 26. g. 69. Luc. 22. f. 56. Ioan. 18 c. 17.

66 * Et cùm eſſet Petrus in atrio deorſum, venit vna ex ancillis ſummi ſacerdotis:

67 Et cùm vidiſſet Petrum calefacientem ſe, aſpiciens illum, ait: Et tu cum Ieſu Nazareno eras.

68 At ille negauit, dicens: Neque ſcio, neque noui quid dicas. Et exijt foras ante atrium, & gallus cantauit.

* Matt. 26. g. 71.

69 * Rurſus autem cùm vidiſſet illum ancilla, cœpit dicere circumſtantibus: Quia hic ex illis eſt.

* Luc. 22 g. 59. Ioan. 18. e 25.

70 At ille iterùm negauit. * Et poſt puſillum rurſus qui aſtabant, dicebant Petro: Verè ex illis es: nam & Galilæus es.

71 Ille autem cœpit anathematizare, & iurare: Quia neſcio hominem iſtum, quem dicitis.

*Matt. 26. g. 75. Ioan. 13. d. 38.

72 Et ſtatim gallus iterùm cantauit. * Et recordatus eſt Petrus verbi, quod dixerat ei Ieſus: Priùs quàm gallus cantet bis, ter me negabis. Et cœpit flere.

CAPVT XV.

Ieſus coram Pilato accuſatur, nihil reſpondet: præeligitur Barrabas, & Ieſus traditur crucifigendus; qui multis modis illuſus à militibus, ducitur ad crucifigendum, & diuiſis ipſius veſtimentis, inter latrones crucifixus, audit variorum iactatas in ſe blaſphemias: ſuboriuntur tenebræ: & clamans Ieſus Eli, acetoque potatus, cum clamore valido expirat; cuius corpus à Ioſeph ſepelitur.

A Matt. 27 a 1. Luc. 22. g 66. Ioan. 18. e. 28.

1 ET confeſtim manè conſilium facientes ſummi ſacerdotes, cum ſenioribus, & Scribis, & vniuerſo concilio, vincientes Ieſum, duxerunt, & tradiderunt Pilato.

2 Et interrogauit eum Pilatus: Tu es Rex Iudæorum? At ille reſpondens, ait illi: Tu dicis.

*Matt. 27 b. 2. Luc. 23. a 2 * Ioan. 18 f. 33.

3 * Et accuſabant eum ſummi ſacerdotes in multis.

4 * Pilatus autem rurſum interrogauit eum dicens: Non reſpondes quidquam? vide in quantis te accuſant.

5 Ieſus autem ampliùs nihil reſpondit, ita vt miraretur Pilatus.

6 Per diē autem feſtum ſolebat dimittere illis vnum ex vinctis, quemcumque petiſſent.

7 Erat autem qui dicebatur Barrabas, qui cum ſeditioſis erat vinctus, qui in ſeditione fecerat homicidium.

8 Et cùm aſcendiſſet turba, cœpit rogare, ſicut ſemper faciebat illis.

9 Pilatus autem reſpondit eis, & dixit: Vultis dimittam vobis regem Iudæorum?

10 Sciebat enim quòd per inuidiam tradidiſſent eum ſummi ſacerdotes.

B * Matt. 27. c. 22 Luc. 23. b. 14.

11 Pontifices autem concitauerunt turbam, vt magis Barabam dimitteret eis.

12 * Pilatus autem iterùm reſpondens, ait illis: Quid ergo vultis faciam regi Iudæorū?

*Ioa. 18. g. 40.

13 * At illi iterùm clamauerunt: Crucifige eum.

14 Pilatus verò dicebat illis: Quid enim mali fecit? At illi magis clamabant: Crucifige eum.

15 Pilatus autem volens populo ſatisfacere, dimiſit illis Barabam, & tradidit Ieſum flagellis cæſum, vt crucifigeretur.

* Matt. 27 c 27 Ioa. 19 a. 2.

16 * Milites autē duxerunt eum in atrium prætorij, & conuocant totam cohortem,

17 Et induunt eum purpura, & imponunt ei plectentes ſpineam coronam.

18 Et cœperunt ſalutare eum: Aue rex Iudæorum.

19 Et percutiebant caput eius arundine: & conſpuebant eum, & ponentes genua, adorabant eum.

20 Et poſtquam illuſerunt ei, exuerunt illum purpura, & induerunt eum veſtimentis ſuis: & educunt illum vt crucifigerent eum.

* Matt. 27. d. 32. Luc. 23. d. 26.

21 * Et angariauerunt prætereuntem quempiam, Simonem Cyrenæum, venientem de villa patrem Alexandri & Rufi, vt tolleret crucem eius.

22 Et perducunt illum in Golgotha locū: quod eſt interpretatum Caluariæ locus.

23 Et dabant ei bibere myrrhatum vinum: & non accepit.

C *Matt. 27. d. 35. Luc. 23 e. 34. Ioan. 19. d. 23.

24 * Et crucifigentes eum, diuiſerunt veſtimenta eius, mittentes ſortem ſuper eis, quis quid tolleret.

25 Erat autem hora tertia: & crucifixerunt eum.

26 Et erat titulus cauſæ eius inſcriptus: REX IVDÆORVM.

27 Et cum eo crucifigunt duos latrones: vnum à dextris, & alium à ſiniſtris eius.

*Iſa. 53 d. 12.

28 * Et impleta eſt ſcriptura, quæ dicit: Et cum iniquis reputatus eſt.

*Ioan. 2. c. 19.

29 Et prætereuntes blaſphemabant eum, mouentes capita ſua: & dicentes: * Vah qui deſtruis templum Dei, & in tribus diebus reædificas:

30 Saluum fac temetipſum deſcendens de cruce.

31 Similiter & ſummi ſacerdotes illudentes, ad alterutrum cum Scribis dicebāt: Alios ſaluos fecit, ſeipſum non poteſt ſaluū facere.

32 Chriſtus rex Iſraël deſcendat nunc de cruce, vt videamus, & credamus. Et qui cum eo crucifixi erant, conuitiabantur ei.

33 Et facta hora ſexta, tenebræ factæ ſunt per totam terram vſque in horam nonam.

D *Pſ. 21 a. 1 Matt 27. e. 46.

34 Et hora nona exclamauit Ieſus voce magna, dicens: * Eloi, eloi, lamma ſabacthani? quod eſt interpretatum: Deus meus, Deus meus, vt quid dereliquiſti me?

35 Et quidam de circumſtantibus audientes, dicebant: Ecce Eliam vocat.

36 Currens autem vnus, & implens ſpongiam aceto, circumponenſque calamo, potum dabat ei, dicens: Sinite, videamus ſi veniat Elias ad deponendum eum.

37 Ieſus autem emiſſa voce magna expirauit.

38 Et velum templi ſciſſum eſt in duo, à ſummo vſque deorſum.

39 Videns autem Centurio, qui ex aduerso
stabat, quia sic clamans expirasset, ait: Verè
hic homo Filius Dei erat.
40 * Erant autem & mulieres de longè aspicientes: inter quas erat Maria Magdalene,
& Maria Iacobi minoris & Ioseph mater, &
Salome:
41 Et cùm esset in Galilæa, sequebantur
eum, * & ministrabant ei, & aliæ multæ, quæ
simul cum eo ascenderant Ierosolymam.
42 * Et cùm iam serò esset factum (quia
erat parasceue, quod est ante sabbatum.)
43 Venit Ioseph ab Arimathæa nobilis decurio, qui & ipse erat expectans regnum Dei,
& audacter introiuit ad Pilatum, & petijt
corpus Iesu.
44 Pilatus autem mirabatur si iam obijsset. Et accersito Centurione, interrogauit
eum si iam mortuus esset.
45 Et cùm cognouisset à Centurione donauit corpus Ioseph.
46 Ioseph autem mercatus sindonem, &
deponens eum inuoluit sindone, & posuit
eum in monumento, quod erat excisum de
petra, & aduoluit lapidem ad ostium monumenti.
47 Maria autem Magdalene, & Maria Ioseph, aspiciebant vbi poneretur.

* Matt. 27. f. 55.
* Luc. 8. a. 2.
* Matt. 27. g. 57. Luc. 23. g. 50. Ioan. 19. g. 38.

CAPVT XVI.

Mulieribus ad Christi monumentum obstupescentibus, Angelus resurrectionem ipsius annuntiat, qui primùm Mariæ Magdalene apparet, deinde duobus discipulis in alia effigie: demum vndecim recumbentibus apparens, exprobrata incredulitate, mittit eos vt in vniuerso mundo prædicent ac baptizent, subiunctis signis quæ sequantur credentes; ac ita in cælum ascendit.

A
1 ET cùm transisset sabbatum, Maria
Magdalene, & Maria Iacobi, & Salome emerunt aromata vt venientes vngerent
Iesum.
2 Et valdè manè vna sabbatorum, veniunt
ad monumentum, orto iam sole.
3 Et dicebant ad inuicem: quis reuoluet
nobis lapidem ab ostio monumenti?
4 Et respicientes viderunt reuolutum lapidem. Erat quippe magnus valdè.
5 * Et introeuntes in monumentum viderunt iuuenem sedentem in dextris, coopertum stola candida, & obstupuerunt.
6 Qui dicit illis: Nolite expauescere: Iesum
B
quæritis Nazarenum, crucifixum: surrexit,
non est hic, ecce locus vbi posuerunt eum.
7 Sed ite, dicite discipulis eius, & Petro
quia præcedit vos in Galilæam: ibi eum videbitis, * sicut dixit vobis.
8 At illæ exeuntes, fugerunt de monumento: inuaserat enim eas tremor & pauor: & nemini quidquam dixerunt: timebant enim.
9 Surgens autem manè, * prima sabbati,
apparuit primò Mariæ Magdalene, de qua
eiecerat septem dæmonia.
10 Illa vadens nuntiauit his, qui cum eo
fuerant, lugentibus & flentibus.
11 Et illi audientes quia viueret, & visus
esset ab ea, non crediderunt.
C
12 * Post hæc autem duobus ex his ambulantibus ostensus est in alia effigie euntibus
in villam.
13 Et illi euntes nuntiauerunt cæteris: nec
illis crediderunt.
14 Nouissimè recumbentibus illis vndecim apparuit: & exprobrauit incredulitatem
eorum & duritiam cordis; quia ijs, qui viderant eum resurrexisse, non crediderunt.
15 Et dixit eis: Euntes in mundum vniuersum prædicate Euangelium omni creaturæ.
16 Qui crediderit, & baptizatus fuerit, saluus erit: qui verò non crediderit, condemnabitur.
D
17 Signa autem eos, qui crediderint, hæc
sequentur: * In nomine meo dæmonia eijcient: * linguis loquentur nouis:
18 * Serpentes tollent: & si mortiferum
quid biberint, non eis nocebit: * super ægros
manus imponent, & benè habebunt.
19 Et Dominus quidem Iesus postquam
locutus est eis, * assumptus est in cœlum, &
sedet à dextris Dei.
20 Illi autem profecti prædicauerunt vbique Domino cooperante, & sermonem confirmante, sequentibus signis.

Matt. 28. a. 1. Luc. 24. a. 1. Ioan. 20. a. 1.
* Matt. 28. a. 5. Luc. 24. a. 1. Ioan. 20. c. 12.
* Sup. 14. c. 28.
* Ioan. 20. d. 16.
* Luc. 24. b. 13.
* Act. 16. d. 18.
* Act. 2. a. 4. 10. g. 46.
* Act. 28. b. 5.
* Act. 28. b. 8.
Luc. 24. g. 51.

SANCTVM IESV CHRISTI EVANGELIVM SECVNDVM LVCAM.

CAPVT PRIMVM.

Zachariæ sacerdoti annuntians Gabriel Ioannis conceptum ex Elizabeth sterili; qui Angelo non credens, mutus efficitur: idemque Gabriel Mariæ annuntiat conceptum Iesu filij Dei de Spiritu sancto: ad Mariæ salutationem Ioannes exultat in vtero, & Elizabeth prophetat, ipsaque Maria canticum gratiarum actionis Domino decantat: in nati Ioannis circumcisione, Zacharias pater, recepta loquela, canticum gratiarum actionis edit.

A
1 QVoniam quidem multi
conati sunt ordinare
narrationem, quæ in
nobis completæ sunt,
rerum:
2 Sicut tradiderunt
nobis, qui ab initio ipsi
viderunt, & ministri fuerunt sermonis:
3 Visum est & mihi, assecuto omnia à
principio diligenter, ex ordine tibi scribere,
optime Theophile,
4 Vt cognoscas eorum verborum, de qui-
bus eruditus es veritatem.
5 Fuit in diebus Herodis regis Iudeæ, sa-
cerdos quidam nomine Zacharias, * de vice (*1 Par 24 a. 10.)
Abia; & vxor illius de filiabus Aaron, &
nomen eius Elizabeth.
6 Erant autem iusti ambo ante Deum, in-
cedentes in omnibus mandatis & iustifica-
tionibus Domini sine querela.
7 Et non erat illis filius, eò quòd esset Eli-
zabeth sterilis, & ambo processissent in die-
bus suis.
8 Factum est autem, cùm sacerdotio fun-
geretur in ordine vicis suæ ante Deum,
9 Secundùm consuetudinem sacerdotij,
sorte exijt vt incensum poneret, ingressus in
templum Domini.
10 * Et omnis multitudo populi erat orans (*Exod. 30 a. 7. Leu. 16. d 17.)
foris hora incensi.
11 Apparuit autem illi Angelus Domini,
stans à dextris altaris incensi.
12 Et Zacharias turbatus est videns, & ti-
mor irruit super eum.
13 Ait autem ad illum Angelus: Ne timeas B
Zacharia, quoniam exaudita est deprecatio
tua: & vxor tua Elizabeth pariet tibi filium,
& vocabis nomen eius Ioannem:
14 Et erit gaudium tibi, & exultatio, &
multi in natiuitate eius gaudebunt:
15 Erit enim magnus coram Domino: &
vinum & siceram non bibet, & Spiritu san-
cto replebitur adhuc ex vtero matris suæ:
16 Et multos filiorum Israël conuertet ad
Dominum Deum ipsorum.
17 Et ipse præcedet ante illum in spiritu &
virtute Eliæ: * vt conuertat corda patrum in (*Mal 4. b. 6. Matt. 11. b. 14.)
filios, & incredulos ad prudentiam iustorum
parare Domino plebem perfectam.
18 Et dixit Zacharias ad Angelum: Vnde
hoc sciam? ego enim sum senex, & vxor mea
processit in diebus suis.
19 Et respondens Angelus dixit ei: Ego
sum Gabriel, qui asto ante Deum: & missus
sum loqui ad te, & hæc tibi euangelizare.
20 Et ecce eris tacens, & non poteris loqui
vsque in diem quo hęc fiant, pro eo quòd
non credidisti verbis meis, quæ implebuntur
in tempore suo:
21 Et erat plebs expectans Zachariam: &
mirabantur quòd tardaret ipse in templo.
22 Egressus autem non poterat loqui ad il- C
los, & cognouerunt quòd visionem vidisset
in templo. Et ipse erat innuens illis, & per-
mansit mutus.

23 Et factum est, vt impleti sunt dies offi-
cij eius, abijt in domum suam:
24 Post hos autem dies concep't Elizabeth
vxor eius, & occultabat se mensibus quin-
que, dicens:
25 Quia sic fecit mihi Dominus in die-
bus, quibus respexit auferre opprobrium
meum inter homines.
26 In mense autem sexto missus est Ange-
lus Gabriel à Deo in ciuitatem Galilææ, cui
nomen Nazareth,
27 Ad Virginem desponsatam viro, cui
nomen erat Ioseph, de domo Dauid, & no-
men virginis Maria.

28 Et ingressus Angelus ad eam dixit: Aue
gratia plena: Dominus tecum: Benedicta
tu in mulieribus.
29 Quæ cũ audisset, turbata est in sermo-
ne eius, & cogitabat qualis esset ista salutatio.
30 Et ait Angelus ei: Ne timeas Maria, in-
uenisti enim gratiam apud Deum:
*Isai 7. c. 14 31 * Ecce concipies in vtero, & paries fi-
Luc 2. c. 21 lium, & vocabis nomen eius IESVM.
32 Hic erit magnus, & Filius Altissimi
D
vocabitur, & dabit illi Dominus Deus se-
dem Dauid patris eius:* & regnabit in domo *Dan. 7. d. 14. & 27. Mich. 4. b. 7.
Iacob in æternum,
33 Et regni eius non erit finis.
34 Dixit autem Maria ad Angelum: Quo-
modo fiet istud, quoniã virũ non cognosco?
35 Et respondens Angelus dixit ei: Spiritus
sanctus superueniet in te, & virtus Altissimi
obumbrabit tibi. Ideòque & quod nascetur
ex te Sanctum, vocabitur Filius Dei.

36 Et ecce Elizabeth cognata tua, & ipsa
concepit filium in senectute sua: & hic men-
sis sextus est illi, quæ vocatur sterilis:
37 Quia non erit impossibile apud Deum
omne verbum.
38 Dixit autem Maria: Ecce ancilla Do-
mini, fiat mihi secundùm verbum tuum. Et
discessit ab illa Angelus.
39 Exurgens autem Maria in diebus illis
abijt in montana cum festinatione, in ciuita-
tem Iuda:
40 Et intrauit in domum Zachariæ, &
salutauit Elizabeth.
41 Et factum est, vt audiuit salutationem
Mariæ Elizabeth, exultauit infans in vtero E
eius: & repleta est Spiritu sancto Elizabeth:
42 Et exclamauit voce magna, & dixit: Be-
nedicta tu inter mulieres, & benedictus fru-
ctus ventris tui.
43 Et vnde hoc mihi vt veniat mater Do-
mini mei ad me?
44 Ecce enim vt facta est vox salutationis

tuæ in auribus meis, exultauit in gaudio
infans in vtero meo.
45 Et beata quæ credidisti, quoniam per-
ficientur ea quæ dicta sunt tibi à Domino.
46 Et ait Maria:
Magnificat anima mea Dominum:
47 Et exultauit spiritus meus in Deo salu-
tari meo.
48 Quia respexit humilitatem ancillæ suæ:
ecce enim ex hoc beatam me dicent omnes
generationes.
49 Quia fecit mihi magna qui potens est &
sanctum nomen eius.
50 Et misericordia eius à progenie in pro-
genies timentibus eum.
*Isa. 51. c. 9. * Psal. 32. b. 10 — 51 Fecit potentiam in * brachio suo:* di-
spersit superbos mente cordis sui.
F — 52 Deposuit potentes sede, & exaltauit hu-
miles.
* 1. Reg. 2. a 5. Psal. 33. c. 11. — 53 * Esurientes impleuit bonis: & diuites
dimisit inanes.
* Gen. 17. b 9. 22. c. 16 Psal. 131. c 11. Isa. 41. b 8 — 54 Suscepit Israël puerum suum, recorda
tus misericordiæ suæ.
55 Sicut locutus est ad patres nostros,
Abraham & semini eius in sæcula.
56 Mansit autem Maria cum illa quasi
mensibus tribus: & reuersa est in domum
suam.
57 Elizabeth autem impletum est tempus
pariendi, & peperit filium.
58 Et audierunt vicini & cognati eius,
quia magnificauit Dominus misericordiam
suam cum illa, & congratulabantur ei.
59 Et factum est in die octauo, venerunt
circumcidere puerum, & vocabant eum no-
mine patris sui Zachariam.
60 Et respondens mater eius, dixit: Ne-
quaquam, sed vocabitur Ioannes.
61 Et dixerunt ad illam: Quia nemo est in
cognatione tua, qui vocetur hoc nomine.
62 Innuebant autem patri eius, quem vel-
let vocari eum.
63 Et postulans pugillarem scripsit, * di- * Sup. b. 13.
cens: Ioannes est nomen eius. Et mirati sunt
vniuersi.
64 Apertum est autem illicò os eius, & lin-
gua eius, & loquebatur benedicens Deum.
65 Et factus est timor super omnes vicinos
eorum: & super omnia montana Iudææ di-
uulgabantur omnia verba hæc:
66 Et posuerunt omnes qui audierant in
corde suo, dicentes: Quis putas, puer iste erit?
Etenim manus Domini erat cum illo.
67 Et Zacharias pater eius repletus est Spi- G
ritu sancto: & prophetauit, dicens:
68 * Benedictus Dominus Deus Israël: quia * Psal. 73. b 12.
visitauit, & fecit redemptionem plebis suæ.
69 * Et erexit cornu salutis nobis, in domo * Psal. 131. d. 17.
Dauid pueri sui.
70 * Sicut locutus est per os sanctorum, qui * Ier. 23. a 6 33. b. 10
à sæculo sunt, prophetarum eius:
71 Salutem ex inimicis nostris, & de manu
omnium qui oderunt nos:
72 Ad faciendam misericordiam cũ patri-
bus nostris: & memorari testamenti sui sãcti.
73 * Iusiurandum, quod iurauit ad Abra- * Gen. 22. c. 16.
ham patrem nostrum, daturum se nobis: Ier. 31 f. 33 Heb. 6. c. 13 d 17.
74 Vt sine timore de manu inimicorum
nostrorum liberati, seruiamus illi;
75 In sanctitate & iustitia coram ipso om-
nibus diebus nostris.
76 Et tu puer, propheta Altissimi vocabe-
ris: præibis enim ante faciem Domini parare
vias eius.
77 * Ad dandam scientiam salutis plebi * Mal. 4 b 5.
eius, in remissionem peccatorum eorum: Sup. b. 17
78 Per viscera misericordiæ Dei nostri: in
quibus visitauit nos, * oriens ex alto: * Zach. 3 d 9 6 c. 12 Mal. 4 a. 2
79 Illuminare his, qui in tenebris, & in
vmbra mortis sedent: ad dirigendos pedes
nostros in viam pacis.
80 Puer autem crescebat, & confortabatur
spiritu: & erat in desertis vsque in diem
ostensionis suæ ad Israel.

CAPVT II.

Ex Augusti decreto Ioseph cum Maria ascendit in Bethlehem; vbi illa peperit Saluatorem, cuius natiuitate ab Angelo audita, pastores festini veniunt illum visuri: puer circumcisus vocatur Iesus; quem post dies purificationis in Ierusalem delatum vt Domino sisteretur, Simeon senex benedicit, ac de matris in passione doloribus prophetat, Annaque prophetissa vetula Domino confitetur: Iesus duodecim annorũ plenus sapientia & gratia, perditus à parentibus, in medio doctorum inuenitur, descẽditq; Nazareth factus illis subditur.

1 FActum est autem in diebus illis, exijt A
edictum à Cæsare Augusto, vt de-

scriberetur vniuersus orbis.
2 Hæc descriptio prima, facta est à præside
Syriæ Cyrino:
3 Et ibant omnes vt profiterentur singuli
in suam ciuitatem:
4 Ascendit autem & Ioseph à Galilæa de
ciuitate Nazareth, in Iudæam in ciuitatem
Dauid, quæ vocatur * Bethlehem: eò quòd
esset de domo & familia Dauid,

* Mich.5.a.2. Matt.2.a.6

5 Vt profiteretur cum Maria desponsata
sibi vxore prægnante.
6 Factum est autem, cùm essent ibi, impleti
sunt dies vt pareret.
7 Et peperit filium suum primogenitum,
& pannis eum inuoluit, & reclinauit eum in
præsepio: quia non erat eis locus in diuer-
sorio.
8 Et pastores erant in regione eadem vigi-
lantes, & custodientes vigilias noctis super
gregem suum.
B
9 Et ecce angelus Domini stetit iuxta illos,
& claritas Dei circumfulsit illos, & timue-
runt timore magno.
10 Et dixit illis Angelus: Nolite timere:
ecce enim euangelizo vobis gaudium ma-
gnum quod erit omni populo:
11 Quia natus est vobis hodie Saluator qui
est Christus Dominus, in ciuitate Dauid.
12 Et hoc vobis signum: Inuenietis in-
fantem pannis inuolutum, & positum in
præsepio.
13 Et subitò facta est cum angelo multitu-
do militiæ cælestis, laudantium Deum, & di-
centium.
14 Gloria in altissimis Deo, & in terra pax
hominibus bonæ voluntatis.
15 Et factum est, vt discesserunt ab eis An-
geli in cœlum: pastores loquebantur ad in-
uicem: Transeamus vsque Bethlehem, & vi-
deamus hoc verbum, quod factum est, quod
Dominus ostendit nobis.
16 Et venerunt festinantes: & inuenerunt C
Mariam, & Ioseph, & infantem positum in
præsepio.
17 Videntes autem cognouerunt de ver-
bo, quod dictum erat illis de puero hoc.
18 Et omnes, qui audierunt, mirati sunt:
& de his, quæ dicta erant à pastoribus ad
ipsos.
19 Maria autem conseruabat omnia verba
hæc, conferens in corde suo.
20 Et reuersi sunt pastores glorificantes &
laudantes Deum, in omnibus quæ audierant
& viderant, sicut dictum est ad illos.
21 * Et postquam consummati sunt dies
octo vt circumcideretur puer: vocatum est
nomen eius * Iesus, quod vocatum est ab
Angelo priùs quàm in vtero conciperetur.
22 Et postquam impleti sunt dies purga-
tionis eius * secundùm legem Moysi, tule-
runt illum in Ierusalem, vt sisterent eum
Domino,
23 Sicut scriptum est in lege Domini: *
Quia omne masculinum adaperiens vuluam,
sanctum Domino vocabitur.
24 Et vt darent hostiam secundùm quod
dictum est * in lege Domini, par turturum,
aut duos pullos columbarum.

* Gen.17.b.12. Leu.12.a.3
* Matt.1.d.21. Sup.1.d.31
* Leu.12.c.6.
* Exod.13.a.2. Num.8.c.16.
* Leu.12.d.8.

D

25 Et ecce homo erat in Ierusalem, cui no-
men Simeon, & homo iste iustus, & timora-
tus, expectans consolationem Israël, & Spiri-
tus sanctus erat in eo.
26 Et responsum acceperat à Spiritu san-
cto, non visurum se mortem, nisi priùs vide-
ret Christum Domini.
27 Et venit in spiritu in templum. Et cùm
inducerent puerum Iesum parentes eius, vt
facerent secundùm consuetudinem legis
pro eo:
28 Et ipse accepit eum in vlnas suas, & be-
nedixit Deum, & dixit:
E
29 Nunc dimittis seruum tuum Domine,
secundùm verbum tuum in pace:
30 Quia viderunt oculi mei salutare tuum
31 Quod parasti ante faciem omnium po-
pulorum.
32 Lumen ad reuelationem gentium, &
gloriam plebis tuæ Israël.
33 Et erat pater eius & mater mirantes su-
per his, quæ dicebantur de illo.
34 Et benedixit illis Simeon, & dixit
ad Mariam matrem eius: * Ecce positus
est hic in ruinam, & in resurrectionem
multorum in Israël: & in signum, cui con-
tradicetur:
35 Et tuam ipsius animam pertransibit
gladius, vt reuelentur ex multis cordibus
cogitationes.

* Isa.8.c.14. Rom.9.g.33. 1 Pet.2.b.7.

36 Et erat Anna prophetissa, filia Phanuel,
de tribu Aser: hæc processerat in diebus mul-
tis, & vixerat cum viro suo annis septem à
virginitate sua.
F 37 Et hæc vidua vsque ad annos octogin-
ta quatuor: quæ non discedebat de templo,
ieiunijs & obsecrationibus seruiens nocte
ac die.
38 Et hæc, ipsa hora superueniens, con-
fitebatur Domino: & loquebatur de illo
omnibus, qui expectabant redemptionem
Israël.
39 Et vt perfecerunt omnia secundùm le-
gem Domini, reuersi sunt in Galilæam in ci-
uitatem suam Nazareth.

40 Puer autem crescebat, & cōfortabatur,
plenus sapientia: & gratia Dei erat in illo.
41 Et ibant parentes eius per omnes annos
in Ierusalem, * in die solemni Paschæ. * Exod. 23 c. 15 34. c. 18. Deut 16. a. 1.
42 Et cùm factus esset annorum duode-
cim, ascendentibus illis Ierosolymam secun-
dùm consuetudinem diei festi,
43 Consummatisque diebus, cùm redirent
remansit puer Iesus in Ierusalem, & non co-
gnouerunt parentes eius.
44 Existimantes autem illum esse in comi-
tatu, venerunt iter diei, & requirebant eum
inter cognatos & notos.
45 Et non inuenientes regressi sunt in Ie-
rusalem, requirentes eum.

46 Et factum est, post triduum inuenerunt
illum in templo, sedentem in medio do-
ctorum, audientem illos, & interrogan-
tem eos.
47 Stupebant autem omnes, qui eum au-
diebant, super prudentia & responsis eius.
48 Et videntes admirati sunt. Et dixit ma-
ter eius ad illum: Fili, quid fecisti nobis sic?
ecce pater tuus, & ego dolentes quæreba-
mus te.

49 Et ait ad illos: Quid est quòd me quæ-
rebatis? nesciebatis quia in his, quæ patris
mei sunt, oportet me esse?
50 Et ipsi non intellexerunt verbum, quod
locutus est ad eos.
51 Et descendit cum eis, & venit Nazareth:
& erat subditus illis. Et mater eius conserua-
bat omnia verba hæc in corde suo.
52 Et Iesus proficiebat sapientia, & ætate,
& gratia apud Deum & homines.

CAPVT III.

Ioannes mittitur à Domino impleturus sua prædicatione Isaiæ vaticinium: & turbis, publicanis, ac militibus dat consilium, dicit quid singulos facere oporteat: testaturque Christi excellentiam & baptismi ipsius: super quem ab ipso baptizatum descendit columba, ac vox Patris auditur: texiturque eius genealogia à Ioseph vsque ad Adam ascendens.

1 ANno autem quintodecimo imperij
Tiberij Cæsaris, procurante Pontio A

Pilato Iudæam, tetrarcha autem Galilææ Herode, Philippo autem fratre eius tetrarcha Ituræ, & Trachonitidis regionis, & Lysania Abilinæ tetrarcha.

*Act.4.b.6. 2 * Sub principibus sacerdotum Anna & Caipha: factum est verbum Domini super Ioannem Zachariæ filium, in deserto.

* Matt.3.a.1. Marc.1.a.4. B 3 * Et venit in omnem regionem Iordanis prædicans baptismum pœnitentiæ in remissionem peccatorum,

* Isa.40.a.3. Ioan.1.c.23. 4 Sicut scriptum est in Libro sermonum Isaiæ prophetæ: * Vox clamantis in deserto: Parate viam Domini: rectas facite semitas eius:

5 Omnis vallis implebitur: & omnis mons, & collis humiliabitur: & erunt praua in directa, & aspera in vias planas:

6 Et videbit omnis caro salutare Dei.

*Matt.3.b.7.33.d.33. 7 Dicebat ergo ad turbas quæ exibant vt baptizarentur ab ipso: * Genimina viperarũ, quis ostendit vobis fugere à ventura ira?

8 Facite ergo fructus dignos pœnitentiæ, & ne cœperitis dicere: Patrem habemus Abraham. Dico enim vobis, quia potens est Deus de lapidibus istis suscitare filios Abrahæ.

9 Iam enim securis ad radicem arborum posita est. Omnis ergo arbor non faciens fructum bonum, excidetur, & in ignem mittetur.

C 10 Et interrogabant eum turbæ, dicentes: Quid ergo faciemus?

*Iac.2.c.15. 1.Io.3.c.17. 11 Respondens autem dicebat illis: * Qui habet duas tunicas, det non habenti: & qui habet escas, similiter faciat.

12 Venerunt autem & publicani vt baptizarentur, & dixerunt ad illum: Magister, quid faciemus?

13 At ille dixit ad eos: Nihil amplius, quàm quod constitutum est vobis, faciatis.

D 14 Interrogabant autem eum & milites, dicentes: Quid faciemus & nos? Et ait illis: Neminem concutiatis, neque calumniam faciatis: & contenti estote stipendijs vestris.

15 Existimante autem populo, & cogitantibus omnibus in cordibus suis de Ioanne, ne fortè ipse esset Christus:

*Mat.3.b.11. Mar.1.a.8. Ioan.1.d.26. * Matt.3.b.11. Act.1.a.5. 11.b.16.19.a.4. 16 Respondit Ioannes, dicens omnibus: * Ego quidem aqua baptizo vos: veniet autem fortior me, cuius non sum dignus soluere corrigiam calceamentorum eius: * ipse vos baptizabit in Spiritu sancto & igni.

*Matt.3.c.12. 17 * Cuius ventilabrum in manu eius, & purgabit aream suam, & congregabit triticum in horreum suum, paleas autem comburet igni inextinguibili.

18 Multa quidem & alia exhortans euangelizabat populo.

* Matt.14.a.4. Marc.6.c.17. 19 * Herodes autem tetrarcha, cùm corriperetur ab illo Herodiade vxore fratris sui, & de omnibus malis quæ fecit Herodes,

E 20 Adiecit & hoc super omnia, & inclusit Ioannem in carcere.

* Matt.3.d.16. Marc.1.b.10. Ioan.1.d.32. 21 * Factum est autem cùm baptizaretur omnis populus, & Iesu baptizato, & orante, apertum est cœlum:

22 Et descendit Spiritus sanctus corporali specie sicut columba in ipsum: & vox de cœlo facta est: * Tu es filius meus dilectus, in te complacui mihi. *Matt.3.d.17.17.a.5. Ins 9.e.35. 2 Pet.1.d.17.

23 Et ipse Iesus erat incipiens quasi annorum triginta, vt putabatur, filius Ioseph, qui fuit Heli, qui fuit Mathat,

24 Qui fuit Leui, qui fuit Melchi, qui fuit Ianne, qui fuit Ioseph,

25 Qui fuit Mathatiæ, qui fuit Amos, qui fuit Nahum, qui fuit Hesli, qui fuit Nagge, F

26 Qui fuit Mahath, qui fuit Mathatiæ, qui fuit Semei, qui fuit Ioseph, qui fuit Iuda,

27 Qui fuit Ioanna, qui fuit Resa, qui fuit Zorobabel, qui fuit Salathiel, qui fuit Neri,

28 Qui fuit Melchi, qui fuit Addi, qui fuit Cosan, qui fuit Elmadan, qui fuit Her,

29 Qui fuit Iesu, qui fuit Eliezer, qui fuit Iorim, qui fuit Mathath, qui fuit Leui,

30 Qui fuit Simeon, qui fuit Iuda, qui fuit Ioseph, qui fuit Iona, qui fuit Eliakim,

31 Qui fuit Melea, qui fuit Menna, qui fuit Mathatha, qui fuit Nathan, qui fuit Dauid, G

32 Qui fuit Iessè, qui fuit Obed, qui fuit Booz, qui fuit Salmon, qui fuit Naasson,

33 Qui fuit Aminadab, qui fuit Aram, qui fuit Esron, qui fuit Phares, qui fuit Iudæ,

34 Qui fuit Iacob, qui fuit Isaac, qui fuit Abrahæ, qui fuit Thare, qui fuit Nachor,

35 Qui fuit Sarug, qui fuit Ragau, qui fuit Phaleg, qui fuit Heber, qui fuit Sale,

36 Qui fuit Cainan, qui fuit Arphaxad, qui fuit Sem, qui fuit Noë, qui fuit Lamech,

37 Qui fuit Mathusale, qui fuit Henoch, qui fuit Iared, qui fuit Malaleel, qui fuit Cainan,

38 Qui fuit Henos, qui fuit Seth, qui fuit Adam, qui fuit Dei.

CAPVT IV.

Iesus post ieiunium quadraginta dierum, ac deuictas satanæ tentationes, in synagoga Nazareth legit factam de se Isaiæ prophetiam: dicitque prophetam non esse acceptum in patria propria, quapropter volunt eum de monte præcipitare: eijcit in Capharnaum dæmonium, sanatque socrum Simonis, & plures alios à varijs languoribus, ac dæmonia eijcit.

1 IEsus autem plenus Spiritu sancto regressus est à Iordane: & agebatur Spiritu in desertum. A Matt.4.a.1. Marc.1.b.12.

2 Diebus quadraginta, & tentabatur à diabolo. Et nihil manducauit in diebus illis: & consummatis illis esuriit.

3 Dixit autem illi diabolus: Si filius Dei es, dic lapidi huic, vt panis fiat.

4 Et respondit ad illum Iesus: Scriptum est: * Quia non in solo pane viuit homo, sed in omni verbo Dei. *Deut.8.a.3. Matt.4.a.4.

5 Et duxit illum diabolus in montem excelsum, & ostendit illi omnia regna orbis terræ in momento temporis.

6 Et ait illi: Tibi dabo potestatem hanc vniuersam, & gloriam illorum: quia mihi tradita sunt; & cui volo do illa.

B

7 Tu ergo si adoraueris coram me, erunt tua omnia.

* Deut. 6. b. 13 10. d. 20. 8 Et respondens Iesus, dixit illi: * Scriptum est: Dominum Deum tuum adorabis, & illi soli seruies.

9 Et duxit illum in Ierusalem, & statuit eum super pinnam templi; & dixit illi: Si filius Dei es, mitte te hinc deorsum.

* Ps. 90 c. 11. 10 * Scriptum est enim quòd Angelis suis mandauit de te, vt conseruent te:

11 Et quia in manibus tollent te, ne fortè offendas ad lapidem pedem tuum.

* Deut. 6. c 16. 12 Et respondens Iesus, ait illi: Dictum est: * Non tentabis Dominum Deum tuum.

13 Et consummata omni tentatione, diabolus recessit ab illo, vsque ad tempus.

* Matt. 4 b. 12. Marc. 1. b. 14 14 * Et regressus est Iesus in virtute Spiritus in Galilæam, & fama exijt per vniuersam regionem de illo.

C 15 Et ipse docebat in synagogis eorum, & magnificabatur ab omnibus.

* Matt. 13. g. 54. Mar. 6. a. 1. Ioan. 4. f. 45. 16 * Et venit Nazareth, vbi erat nutritus, & intrauit secundùm consuetudinem suam die sabbati in synagogam, & surrexit legere.

17 Et traditus est illi Liber Isaiæ prophetę. Et vt reuoluit librum, inuenit locum vbi scriptum erat.

* Isa. 61. a 1. D 18 * Spiritus Domini super me: propter quod vnxit me, euangelizare pauperibus misit me, sanare contritos corde.

19 Prædicare captiuis remissionem, & cæcis visum, dimittere confractos in remissionem, prædicare annum Domini acceptum, & diem retributionis.

20 Et cùm plicuisset librum, reddidit ministro, & sedit. Et omnium in synagoga oculi erant intendentes in eum.

21 Cœpit autem dicere ad illos: Quia hodie impleta est hæc scriptura in auribus vestris.

22 Et omnes testimonium illi dabant: & & mirabantur in verbis gratiæ, quæ procedebant de ore ipsius, & dicebant: Nonne hic est filius Ioseph?

23 Et ait illis: Vtique dicetis mihi hanc similitudinem: Medice cura te ipsum: quanta audiuimus facta in Capharnaum, fac & hic in patria tua.

24 Ait autem: Amen dico vobis, quia nemo propheta acceptus est in patria sua.

25 In veritate dico vobis, multæ viduæ erant in diebus Eliæ in Israel, quando clausum est cœlum annis tribus, & mensibus sex, cùm facta esset fames magna in omni terra:

26 * Et ad nullam illarum missus est Elias, nisi in Sarepta Sidoniæ, ad mulierem viduam. * 3 Reg. 17 b 9 E

27 * Et multi leprosi erant in Israël sub Elisæo propheta: & nemo eorum mundatus est nisi Naaman Syrus. * 4 Reg. 5. d. 14.

28 Et repleti sunt omnes in synagoga ira, hæc audientes.

29 Et surrexerunt, & eiecerunt illum extra ciuitatem: & duxerunt illum vsque ad supercilium montis, super quem ciuitas illorum erat ædificata, vt præcipitarent eum.

30 Ipse autem transiens per medium illorum, ibat.

31 * Et descendit in Capharnaum ciuitatem Galilææ, ibique docebat illos sabbatis. * Matt. 4. b 13. Marc. 1. b. 21.

32 * Et stupebant in doctrina eius, quia in potestate erat sermo ipsius. * Matt. 7. d 28.

33 * Et in synagoga erat homo habens dæmonium immundum, & exclamauit voce magna, * Marc. 1. c. 23 F

34 Dicens: Sine, quid nobis, & tibi Iesu Nazarene? venisti perdere nos? scio te quis sis, Sanctus Dei.

35 Et increpauit illum Iesus, dicens: Obmutesce, & exi ab eo. Et cùm proiecisset illum dæmonium in medium, exijt ab illo, nihilque illum nocuit.

36 Et factus est pauor in omnibus, & colloquebantur ad inuicem, dicentes: Quod est hoc verbum, quia in potestate, & in virtute imperat immundis spiritibus, & exeunt?

37 Et diuulgabatur fama de illo in omnem locum regionis.

38 Surgens autem Iesus de synagoga, introiuit domum Simonis. * Socrus autem Simonis tenebatur magnis febribus: & rogauerunt illum pro ea. G * Matt. 8 b 14. Marc. 1. c 30.

39 Et stans super illam, imperauit febri: & dimisit illam. Et continuò surgens ministrabat illis.

40 Cùm autem sol occidisset, omnes qui habebant infirmos varijs languoribus, duce-

bant illos ad eum. At ille singulis manus imponens, curabat eos.

41 * Exibant autem dæmonia à multis, clamantia & dicentia: Quia tu es filius Dei: & increpans non sinebat ea loqui, quia sciebant ipsum esse Christum. * Marc.1.c.34.

42 Facta autem die egressus ibat in desertum locum, & turbæ requirebant eum, & venerunt vsque ad ipsum: & detinebant illum ne discederet ab eis.

43 Quibus ille ait: Quia & alijs ciuitatibus oportet me euangelizare regnum Dei: quia ideò missus sum.

44 Et erat prædicās in synagogis Galilææ.

CAPVT V.

Vbi de nauicula Petri docuisset, ille laxato ipsius iussu reti conclusit copiosam piscium multitudinem: curatum leprosum mittit ad sacerdotes: paralytico, remissis primùm peccatis, iubet vt lectum suum tollat: discumbens cum Leui, quem ex telonio vocauerat, causam dat murmurantibus Pharisæis, quare cum peccatoribus conuersetur, & cur ipsius discipuli non ieiunent.

A 1 Factum est autem, cùm turbæ irruerent
in eum, vt audirent verbum Dei, &
ipse stabat secus stagnum Genesareth.
2 * Et vidit duas naues stantes secus sta- * Matt.4.c.18. Marc.1.b.16.
gnum: piscatores autem descenderant, & la-
uabant retia.
3 Ascendens autem in vnam nauim, quæ
erat Simonis, rogauit eum a terra reducere
pusillum. Et sedens docebat de nauicula
turbas.
4 Vt cessauit autem loqui, dixit ad simo-
nem: Duc in altum, & laxate retia vestra in
capturam.
5 Et respondens Simon, dixit illi: Præce-
ptor, per totam noctem laborantes, nihil ce-
pimus: in verbo autem tuo laxabo rete.
B 6 Et cùm hoc fecissent, concluserunt pi-
scium multitudinem copiosam, rumpebatur
autem rete eorum.
7 Et annuerunt socijs, qui erant in alia na-
ui, vt venirent, & adiuuarent eos. Et vene-
runt, & impleuerunt ambas nauiculas, ita vt
pœnè mergerentur.
8 Quod cum videret Simon Petrus proci-
dit ad genua Iesu, dicens: Exi à me, quia ho-
mo peccator sum, Domine.
9 Stupor enim circumdederat eum, & om-
nes qui cum illo erant, in captura piscium,
quam cæperat:
10 Similiter autem Iacobum & Ioannem,
filios Zebedæi, qui erant socij Simonis. Et ait
ad Simonem Iesus: Noli timere: ex hoc iam
homines eris capiens.
11 Et subductis ad terram nauibus, relictis C
omnibus secuti sunt eum.
12 * Et factum est, cùm esset in vna ci- * Matt.8.a.2. Marc.1.d.40.
uitatum, & ecce vir plenus lepra, & vi-
dens Iesum, & procidens in faciem, roga-
uit eum, dicens: Domine, si vis, potes me
mundare.
13 Et extendens manum, tetigit eum, di-
cens: Volo: Mundare. Et confestim lepra
discessit ab illo.
14 Et ipse præcepit illi vt nemini diceret:
sed, Vade, ostende te sacerdoti, & offer pro
emundatione tua, * sicut præcepit Moyses, * Leu.14.a.4.
in testimonium illis.
15 Perambulabat autem magis sermo de
illo: & conueniebant turbæ multæ vt audi-
rent, & curarentur ab infirmitatibus suis.
16 Ipse autem secedebat in desertum, &
orabat.
17 Et factum est in vna dierum, & ipse se- D
debat docens. Et erant Pharisæi sedentes, &
legis doctores, qui venerant ex omni castello
Galilææ, & Iudææ, & Ierusalem: & virtus
Domini erat ad sanandum eos.
18 * Et ecce viri portantes in lecto homi- * Matt.9.a.2. Mar.2.a.3.
nem, qui erat paralyticus: & quærebant eum
inferre, & ponere ante eum.
19 Et non inuenientes qua parte illum in-
ferrent præ turba, ascenderunt supra tectum,
& per tegulas summiserunt eum cum lecto
in medium ante Iesum.
20 Quorum fidem vt vidit, dixit: Homo
remittuntur tibi peccata tua.
21 Et cœperunt cogitare Scribæ, & Phari- E
sæi, dicentes: Quis est hic, qui loquitur blas-
phemias? Quis potest dimittere peccata, nisi
solus Deus?

22 Vt cognouit autem Iesus cogitationes
eorum,respondens,dixit ad illos: Quid cogi-
tatis in cordibus vestris?
23 Quid est facilius dicere: dimittuntur ti-
bi peccata,an dicere: Surge,& ambula?
24 Vt autem sciatis quia filius hominis ha-
bet potestatem in terra dimittendi peccata,
(ait paralytico) Tibi dico, surge,tolle lectum
tuum, & vade in domum tuam.
25 Et confestim consurgens coram illis,
tulit lectum, in quo iacebat: & abijt in do-
mum suam, magnificans Deum:
26 Et stupor apprehendit omnes, & ma-
gnificabant Deum.Et repleti sunt timore,di-
centes: Quia vidimus mirabilia hodie.
* Matt 9. b.9. Marc. 2. b. 14. 27 * Et post hæc exijt, & vidit publicanum
nomine Leui, sedentem ad Telonium, & ait
illi, sequere me.
28 Et relictis omnibus, surgens secutus est
eum.*
F 29 Et fecit ei conuiuium magnum Leui in
domo sua: & erat turba multa publicano-
rum, & aliorum, qui cum illis erant discum-
bentes.
30 Et murmurabant Pharisæi & Scribæ
eorum dicentes ad discipulos eius: Quare
cum publicanis & peccatoribus manducatis
& bibitis?

31 Et respondens Iesus, dixit ad illos:
Non egent qui sani sunt medico, sed qui ma-
lè habent:
32 Non veni vocare iustos, sed peccatores
ad pœnitentiam.
33 At illi dixerunt ad eum: * Quare disci- * Marc. 2. c.18.
puli Ioannis ieiunant frequenter,& obsecra-
tiones faciunt,similiter & Pharisæorum: tui
autem edunt & bibunt?
34 Quibus ipse ait:Numquid potestis filios
sponsi, dum cum illis est sponsus, facere ie-
iunare?
35 Venient autem dies: cùm ablatus fuerit G
ab illis sponsus, tunc ieiunabunt in illis die-
bus.
36 Dicebat autem & similitudinem ad il-
los:Quia nemo commissuram à nouo vesti-
mento immittit in vestimentum vetus: alio-
quin & nouum rumpit, & veteri non conue-
nit commissura à nouo.
37 Et nemo mittit vinum nouum in vtres
veteres: alioquin rumpet vinum nouum
vtres, & ipsum effundetur, & vtres peri-
bunt.
38 Sed vinum nouum in vtres nouos mit-
tendum est, & vtraque conseruantur.
39 Et nemo bibens vetus, statim vult no-
uum,dicit enim:Vetus melius est.

CAPVT VI.

Discipulos spicas sabbato vellentes excusat, alioque sabbato manum curat aridam: electos duodecim nominat Apostolos, & cum illis ac multitudine copiosa stans in loco campestri docet beatitudines: aliaque consilia ac præcepta euangelica: de festuca in oculo fratris, & arbore bona ac mala ex fructu dignoscenda: audiens Christi verba cui comparetur si ea opere compleat & cui si non compleat.

A Matt. 12. a. 1. Marc. 2. d. 23. 1 FActum est autem in sabbato secundo,
primò, cùm transiret per sata, velle-
bant discipuli eius spicas, & manducabant
confricantes manibus.
2 Quidam autem Pharisæorum, dicebant
illis: Quid facitis quod non licet in sabbatis?
3 Et respondens Iesus ad eos, dixit: Nec
hoc legistis quod fecit Dauid, cùm esurisset
ipse, & qui cum illo erant:
4 * Quomodo intrauit in domum Dei, & * 1. Reg. 21. b. 6.
panes propositionis sumpsit, & manduca-
uit, & dedit his qui cum ipso erant: quos
non licet manducare *. nisi tantùm sacerdo- * Exod. 29. c. 32. Leu. 24. b. 9.
tibus?
5 Et dicebat illis: Quia Dominus est Filius
hominis,etiam sabbati.
6 Factum est autem & in alio sabbato,
vt intraret in synagogam, & doceret. * * Matt. 12. a. 10. Marc. 3 a. 1.
Et erat ibi homo, & manus eius dextra erat
arida.
7 Obseruabant autem Scribæ, & Pharisæi, B
si in sabbato curaret: vt inuenirent vnde ac-
cusarent eum.
8 Ipse verò sciebat cogitationes eorum: &
ait homini,qui habebat manum aridam:Sur-
ge,& sta in medium. Et surgens stetit.
9 Ait autem ad illos Iesus: Interrogo vos,
si licet sabbatis benefacere, an malè; ani-

mam

mam saluam facere, an perdere?
10 Et circumspectis omnibus dixit homi-
ni: Extende manum tuam. Et extendit: & re-
stituta est manus eius.
11 Ipsi autem repleti sunt insipientia; &
colloquebantur ad inuicem, quidnam face-
rent Iesu.
12 Factum est autem in illis diebus, exijt
in montem orare, & erat pernoctans in ora-
tione Dei.
* Matt. 10. a. 1. Marc. 3. b. 13. 13 * Et cùm dies factus esset, vocauit disci-
pulos suos: & elegit duodecim ex ipsis (quos
& Apostolos nominauit.)
14 Simonem, quem cognominauit Pe-
trum, & Andream fratrem eius, Iacobum,
& Ioannem, Philippum, & Bartholo-
mæum,
C 15 Matthæum, & Thomam, Iacobum Al-
phæi, & Simonem, qui vocatur Zelotes.
16 Et Iudam Iacobi, & Iudam Iscario-
tem, qui fuit proditor.
17 Et descendens cum illis, stetit in loco
campestri, & turba discipulorum eius, &
multitudo copiosa plebis ab omni Iudæa,
& Ierusalem, & maritima, & Tyri, &
Sidonis.
18 Qui venerant vt audirent eum, & sana-
rentur à languoribus suis. Et qui vexabantur
à spiritibus immundis, curabantur.
19 Et omnis turba quærebat eum tange-
re: quia virtus de illo exibat, & sanabat
omnes.
* Matt. 5. a. 2. 20 * Et ipse eleuatis oculis in discipulos
suos, dicebat: Beati pauperes: quia vestrum
est regnum Dei.
21 Beati, qui nunc esuritis: quia saturabi-
mini. Beati qui nunc fletis: quia ridebitis.
* Matt. 5. a. 11. 22 * Beati eritis cùm vos oderint homi-
nes, & cùm separauerint vos, & exprobraue-
rint, & eiecerint nomen vestrum tanquam
malum, propter Filium hominis.
D 23 Gaudete in illa die, & exultate: ecce
enim merces vestra multa est in cælo: secun-
dùm hæc enim faciebant Prophetis patres
eorum.
* Eccl. 3. a. 8. Amos 6. a. 1. 24 * Verumtamen væ vobis diuitibus,
quia habetis consolationem vestram.
* Isa. 65. b. 13. 25 * Væ vobis, qui saturati estis: quia esu-
rietis. Væ vobis, qui ridetis nunc: quia luge-
bitis & flebitis.
26 Væ cùm benedixerint vobis homines:
secundùm hæc enim faciebant pseudopro-
phetis patres eorum.
* Matt. 5. g. 44. 27 Sed vobis dico, qui auditis: * Dili-
gite inimicos vestros, benefacite his qui ode-
runt vos.
28 Benedicite maledicentibus vobis, &
orate pro calumniantibus vos.
* Matt. 5. f. 39. 1. Cor. 6. b. 7. 29 * Et qui te percutit in maxillam, præbe
& alteram. Et ab eo, qui aufert tibi vestimen-
tum, etiam tunicam noli prohibere.
E 30 Omni autem petenti te, tribue: & qui
aufert quæ tua sunt, ne repetas.
* Tob. 4. c. 16. Matt. 7. b. 12. 31 * Et prout vultis vt faciant vobis homi-
nes, & vos facite illis similiter.
* Matt. 5. g. 46. 32 * Et si diligitis eos, qui vos diligunt,
quæ vobis est gratia? nam & peccatores dili-
gentes se diligunt.

33 Et si benefeceritis his, qui vobis bene-
faciunt; quæ vobis est gratia? siquidem &
peccatores hoc faciunt.
34 * Et si mutuum dederitis his, à quibus * Deut. 15. b. 8. Matt. 5. f. 42.
speratis recipere; quæ gratia est vobis? nam &
peccatores peccatoribus fœnerantur, vt re-
cipiant æqualia.
35 Verumtamen diligite inimicos vestros:
benefacite, & mutuum date, nihil inde spe-
rantes: & erit merces vestra multa, & eritis
filij Altissimi, quia ipse benignus est super
ingratos & malos.
36 Estote ergo misericordes, sicut & Pater
vester misericors est.
37 * Nolite iudicare, & non iudicabimini: F
nolite condemnare, & non condemnabimi- * Matt. 7. a. 1.
ni. Dimittite, & dimittemini.
38 Date, & dabitur vobis: mensuram bo-
nam, & confertam, & coagitatam, & super-
effluentem dabunt in sinum vestrum. * Ea- * Matt. 7. a. 2. Marc. 4. c. 24.
dem quippe mensura, qua mensi fueritis, re-
metietur vobis.
39 Dicebat autem illis & similitudinem:
Numquid potest cæcus cæcum ducere? non-
ne ambo in foueam cadunt?
40 * Non est discipulus super magistrum: * Matt. 10. c. 24. Ioan. 13. b. 16.
perfectus autem omnis erit, si sit sicut magi-
ster eius.
41 * Quid autem vides festucam in oculo * Matt. 7. a. 3.
fratris tui, trabem autem, quæ in oculo tuo
est, non consideras?
42 Aut quomodo potes dicere fratri tuo:
Frater, sine eijciam festucam de oculo tuo:
ipse in oculo tuo trabem non videns? Hy-
pocrita, eijce primùm trabem de oculo tuo:
& tunc perspicies vt educas festucam de o-
culo fratris tui.
43 * Non est enim arbor bona, quæ facit * Matt. 7. c. 18. 12. c. 33.
fructus malos, neque arbor mala faciens fru-
ctum bonum.
44 Vnaquæque enim arbor de fructu suo
cognoscitur. Neque enim de spinis colligunt
ficus: neque de rubo vindemiant vuam.
45 Bonus homo de bono thesauro cordis G
sui profert bonum: & malus homo de malo
thesauro profert malum. Ex abundantia
enim cordis os loquitur.
46 Quid autem vocatis me * Domine, Do- * Matt. 7. c. 21. Rom. 2. c. 13. Iac. 1. d. 22.
mine: & non facitis quæ dico?
47 Omnis qui venit ad me, & audit sermo-
nes meos, & facit eos: ostendam vobis cui
similis sit:
48 Similis est homini ædificanti domum,
qui fodit in altum, & posuit fundamen-
tum super petram, inundatione autem fa-
cta, illisum est flumen domui illi, & non po-
tuit eam mouere: fundata enim erat super pe-
tram.
49 Qui autem audit, & non facit: similis
est homini ædificanti domum suam super
terram sine fundamento: in quam illisus est
fluuius, & continuò cecidit: & facta est ruina
domus illius magna.

CAPVT VII.

Admiratus Centurionis fidem, abſens ſanat illius ſeruum: iuxta portam ciuitatis Naim filium vnicum viduæ reſuſcitat: coram diſcipulis Ioannis Baptiſtæ per eos interrogantis an eſſet qui venturus erat, multa edit ſigna: illiſque abeuntibus Ioannem plurimùm extollit: Iudæis nec Ioannis nec Chriſti vita placuit, quos pueris inuicem in foro acclamantibus aſſimilat: à peccatrice muliere pedes inunctus, reſpondet Simoni ob hoc murmuranti, propoſita ad hoc parabola duorum debitorum, & remiſſis mulieri peccatis.

A Matt.8.a.5 1 CVm autem impleſſet omnia verba ſua in aures plebis, intrauit Capharnaum.

2 Centurionis autem cuiuſdam ſeruus malè habens, erat moriturus: qui illi erat pretioſus.

3 Et cùm audiſſet de Ieſu, miſit ad eum ſeniores Iudæorum, rogans eum vt veniret, & ſaluaret ſeruum eius.

4 At illi cùm veniſſent ad Ieſum, rogabant eum ſolicitè, dicentes ei: Quia dignus eſt vt hoc illi præſtes.

5 Diligit enim gentem noſtram: & ſynagogam ipſe ædificauit nobis.

6 Ieſus autem ibat cum illis. Et cùm iam non longè eſſet à domo, miſit ad eum Centurio amicos, dicens: * Domine noli vexari: Non enim ſum dignus vt ſub tectum meum intres. (* Matt. 8. a.8.)

7 Propter quod & me ipſum non ſum dignum arbitratus vt venirem ad te: ſed dic verbo, & ſanabitur puer meus.

B 8 Nam & ego homo ſum ſub poteſtate conſtitutus, habens ſub me milites: & dico huic vade, & vadit; & alij veni, & venit; & ſeruo meo, fac hoc, & facit.

9 Quo audito Ieſus miratus eſt: & conuerſus ſequentibus ſe turbis, dixit: Amen dico vobis, nec in Iſraël tantam fidem inueni.

10 Et reuerſi, qui miſſi fuerant, domum, inuenerunt ſeruum, qui languerat, ſanum.

11 Et factum eſt: deinceps ibat in ciuitatem, quæ vocatur Naim: & ibant cum eo diſcipuli eius, & turba copioſa.

12 Cùm autem appropinquaret portæ ciuitatis, ecce defunctus efferebatur filius vnicus matris ſuæ: & hæc vidua erat: & turba ciuitatis multa cum illa.

13 Quam cùm vidiſſet Dominus, miſericordia motus ſuper eam, dixit illi: Noli flere.

14 Et acceſſit, & tetigit loculum. (Hi autem, qui portabant, ſteterunt.) Et ait: Adoleſcens, tibi dico, ſurge.

15 Et reſedit qui erat mortuus, & cœpit loqui. Et dedit illum matri ſuæ. C

16 Accepit autem omnes timor: & magnificabant Deum, dicentes: * Quia propheta magnus ſurrexit in nobis: & quia Deus viſitauit plebem ſuam. (* Inf.14.c.19. Ioan. 4. c. 19.)

17 Et exijt hic ſermo in vniuerſam Iudæam de eo, & in omnem circa regionem.

18 Et nuntiauerunt Ioanni diſcipuli eius de omnibus his.

19 * Et conuocauit duos de diſcipulis ſuis Ioannes, & miſit ad Ieſum, dicens: Tu es qui venturus es, an alium expectamus? (*Matt 11 a.2.)

20 Cùm autem veniſſent ad eum viri, dixerunt: Ioannes Baptiſta miſit nos ad te, dicens: Tu es qui venturus es, an alium expectamus?

21 (In ipſa autem hora multos curauit à languoribus, & plagis, & ſpiritibus malis, & cæcis multis donauit viſum.)

22 Et reſpondens dixit illis: Euntes renuntiate Ioanni quæ audiſtis, & vidiſtis: * Quia cæci vident, claudi ambulant, leproſi mundantur, ſurdi audiunt: mortui reſurgunt, pauperes euangelizantur: (* Iſa 35.b.5.) D

23 Et beatus eſt quicumque non fuerit ſcandalizatus in me.

24 Et cùm diſceſſiſſent nuntij Ioannis, cœpit de Ioanne dicere ad turbas: Quid exiſtis in deſertum videre? arundinem vento agitatam?

25 Sed quid exiſtis videre? hominem mollibus veſtimentis indutum? Ecce qui in veſte pretioſa ſunt & delicijs, in domibus regum ſunt.

26 Sed quid exiſtis videre? Prophetam? Vtique dico vobis, & pluſquam Prophetam:

* Mal. 3. a. 1. Matth. 11. b. 10. Marc. 1. a. 2.

27 * Hic est, de quo scriptum est: Ecce mitto angelum meum ante faciem tuam, qui præparabit viam tuam ante te.

28 Dico enim vobis: Maior inter natos mulierum propheta Ioanne Baptista nemo est. qui autem minor est in regno Dei, maior est illo.

E

29 Et omnis populus audiens & publicani, iustificauerunt Deum, baptizati baptismo Ioannis.

30 Pharisæi autem, & legis periti consilium Dei spreuerunt in semetipsos, non baptizati ab eo.

* Matt. 11. c. 16.

31 Ait autem Dominus: * Cui ergo similes dicam homines generationis huius? & cui similes sunt?

32 Similes sunt pueris sedentibus in foro, & loquentibus adinuicem, & dicentibus: Cantauimus vobis tibijs, & non saltastis: lamentauimus, & non plorastis.

* Matt. 3. a. 4. Marc. 1. a. 6.

33 * Venit enim Ioannes Baptista, neque manducans panem, neque bibens vinum, & dicitis: Dæmonium habet.

34 Venit filius hominis manducans, & bibens, & dicitis: Ecce homo deuorator, & bibens vinum, amicus publicanorum, & peccatorum.

35 Et iustificata est sapientia ab omnibus filijs suis.

F

36 Rogabat autem illum quidam de Pharisæis vt manducaret cum illo. Et ingressus domum Pharisæi discubuit.

* Matt. 26. a. 7. Marc. 14. a. 3. Ioan. 12. a. 3.

37 * Et ecce mulier, quæ erat in ciuitate peccatrix, vt cognouit quòd accubuisset in domo Pharisæi: attulit alabastrum vnguenti:

38 Et stans retrò secus pedes eius, lacrymis cœpit rigare pedes eius, & capillis capitis sui tergebat, & osculabatur pedes eius, & vnguento vngebat.

39 Videns autem Pharisæus, qui vocauerat eum, ait intra se dicens, Hic si esset propheta, sciret vtique, quæ, & qualis est mulier? quæ tangit eum: quia peccatrix est.

40 Et respondens Iesus, dixit ad illum: Simon, habeo tibi aliquid dicere. At ille ait: Magister, dic.

41 Duo debitores erant cuidam fœneratori: vnus debebat denarios quingentos, & alius quinquaginta.

42 Non habentibus illis vnde redderent, donauit vtriusq;. Quis ergo eum plus diligit?

43 Respondens Simon dixit: Æstimo quia is cui plus donauit. At ille dixit ei: Rectè iudicasti. G

44 Et conuersus ad mulierem, dixit Simoni: Vides hanc mulierem? Intraui in domum tuam, aquam pedibus meis non dedisti: hæc autem lacrymis rigauit pedes meos, & capillis suis tersit.

45 Osculum mihi non dedisti: hæc autem ex quo intrauit, non cessauit osculari pedes meos.

46 Oleo caput meum non vnxisti: hæc autem vnguento vnxit pedes meos.

47 Propter quod dico tibi: Remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multùm. Cui autem minus dimittitur, minus diligit.

* Matt. 9. a. 2.

48 Dixit autem ad illam: * Remittuntur tibi peccata.

49 Et cœperunt qui simul accumbebant, dicere intra se: Quis est hic, qui etiam peccata dimittit?

50 Dixit autem ad mulierem: Fides tua te saluam fecit: vade in pace.

CAPVT VIII.

Parabolam de seminante proponit, ac discipulis interpretatur: nihil occultum quod non manifestetur, quos dicat suam esse matrem, suosque fratres: in mari à somno excitatus ventum increpat; dæmoniacum ferocissimum à dæmonum legione liberat, permittens dæmonibus vt in porcos introeant: tacta fimbria vestimenti eius mulier à fluxu sanguinis curatur, & filia Iairi archisynagogi verbo ipsius resuscitatur.

1 ET factum est deinceps, & ipse iter faciebat per ciuitates & castella, prædicans & euangelizans regnum Dei: & duodecim cum illo,

* Marc. 16. b. 9.

2 Et mulieres aliquæ, quæ erant curatæ à spiritibus malignis, & infirmitatibus: * Maria, quæ vocatur Magdalene, de qua septem dæmonia exierant.

3 Et Ioanna vxor Chusæ procuratoris Herodis, & Susanna, & aliæ multæ, quæ ministrabant ei de facultatibus suis.

4 Cùm autem turba plurima conuenirent, & de ciuitatibus properarent ad eum, dixit per similitudinem:

* Matt.13.a.3. Marc.4.a.3.

5 * Exijt qui seminat, seminare semen suum: & dum seminat, aliud cecidit secus viam, & conculcatum est, & volucres cæli comederunt illud.

6 Et aliud cecidit supra petram: & natum aruit, quia non habebat humorem.

7 Et aliud cecidit inter spinas, & simul exortæ spinæ suffocauerunt illud.

8 Et aliud cecidit in terram bonam: & ortum fecit fructum centuplum. Hæc dicens clamabat: Qui habet aures audiendi, audiat.

9 Interrogabant autem eum discipuli eius, quæ esset hæc parabola.

B

10 Quibus ipse dixit: Vobis datum est nosse mysterium regni Dei, cæteris autem in parabolis: * vt videntes non videant, & audientes non intelligant.

* Isa.6.c.9. Matth.13.b.14. Marc.4.b.11. Ioan.12.f.40. Act.28.f.26. Rom.11.b.8.

11 Est autem hæc parabola: Semen est verbum Dei.

12 Qui autem secus viam, hi sunt qui audiunt; deinde venit diabolus, & tollit verbum de corde eorum, ne credentes salui fiant.

13 Nam qui supra petram: qui cùm audierint, cum gaudio suscipiunt verbum: & hi radices non habent: quia ad tempus credunt, & in tempore tentationis recedunt.

14 Quod autem in spinas cecidit: hi sunt, qui audierunt, & à solicitudinibus, & diuitijs, & voluptatibus vitæ, euntes suffocantur, & non referunt fructum.

15 Quod autem in bonam terram: hi sunt, qui in corde bono & optimo audientes verbum retinent, & fructum afferunt in patientia.

* Matth.5.b.15. Marc.4.c.21.

16 * Nemo autem lucernam accendens, operit eam vase, aut subtus lectum ponit: sed supra candelabrum ponit, vt intrantes videant lumen.

* Matt.10.c.26. Marc.4.c.22.

17 * Non est enim occultum, quod non manifestetur: nec absconditum, quod non cognoscatur, & in palam veniat.

C

* Matt.13.b.12. 25.c.29.

18 Videte ergo quomodo audiatis. * Qui enim habet dabitur illi: & quicumque non habet, etiam quod putat se habere, auferetur ab illo.

* Matt.12.d.46. Marc.3.d.32.

19 * Venerunt autem ad illum mater & fratres eius, & non poterant adire eum præ turba.

20 Et nuntiatum est illi: Mater tua, & fratres tui stant foris, volentes te videre.

21 Qui respondens, dixit ad eos: Mater mea, & fratres mei hi sunt, qui verbum Dei audiunt, & faciunt.

* Matth.8.c.23. Marc.4.d.36.

22 * Factum est autem in vna dierum: & ipse ascendit in nauiculam, & discipuli eius, & ait ad illos: Transfretemus trans stagnum. Et ascenderunt.

23 Et nauigantibus illis, obdormiuit, & descendit procella venti in stagnum, & complebantur, & periclitabantur.

24 Accedentes autem suscitauerunt eum, dicentes: Præceptor, perimus. At ille surgens, increpauit ventum, & tempestatem aquæ, & cessauit: & facta est tranquillitas.

D

25 Dixit autem illis: Vbi est fides vestra? Qui timentes, mirati sunt ad inuicem, dicentes: Quis putas hic est, quia & ventis & mari imperat, & obediunt ei?

26 Et nauigauerunt ad regionem Gerasenorum, quæ est contra Galilæam.

27 Et cùm egressus esset ad terram, occurrit illi vir quidam, qui habebat dæmonium iam temporibus multis, & vestimento non induebatur, neque in domo manebat, sed in monumentis.

28 Is, vt vidit Iesum, procidit ante illum: & exclamans voce magna, dixit: Quid mihi, & tibi est Iesu Fili Dei Altissimi? obsecro te, ne me torqueas.

29 Præcipiebat enim spiritui immundo vt exiret ab homine. Multis enim temporibus arripiebat illum, & vinciebatur catenis & compedibus custoditus, & ruptis vinculis agebatur à dæmonio in deserta.

30 Interrogauit autem illum Iesus, dicens: Quod tibi nomen est? At ille dixit: Legio: quia intrauerant dæmonia multa in eum.

31 Et rogabant illum ne imperaret illis vt in abyssum irent.

32 Erat autem ibi grex porcorum multorum pascentium in monte: & rogabant eum, vt permitteret eis in illos ingredi. Et permisit illis.

33 Exierunt ergo dæmonia ab homine, & intrauerunt in porcos: & impetu abijt grex per præceps in stagnum, & suffocatus est. E

34 Quod vt viderunt factum qui pascebant, fugerunt, & nuntiauerunt in ciuitatem, & in villas.

35 Exierunt autem videre quod factum est, & venerunt ad Iesum: & inuenerunt hominem sedentem, à quo dæmonia exierant, vestitum, ac sana mente, ad pedes eius, & timuerunt.

36 Nuntiauerunt autem illis & qui viderant, quomodo sanus factus esset à legione:

37 Et rogauerunt illum omnis multitudo regionis Gerasenorum vt discederet ab ipsis: quia magno timore tenebantur. Ipse autem ascendens nauim, reuersus est.

38 Et rogabat illum vir, à quo dæmonia exierant, vt cum eo esset. Dimisit autem eum Iesus, dicens:

39 Redi in domum tuam, & narra quanta tibi fecit Deus. Et abijt per vniuersam ciuitatem, prædicans quanta illi fecisset Iesus.

40 Factum est autem cùm redijsset Iesus, excepit illum turba. erant enim omnes expectantes eum.

41 * Et ecce venit vir, cui nomen Iairus, & ipse princeps synagogæ erat: & cecidit ad pedes Iesu, rogans eum vt intraret in domum eius. * Matt.9.c.18. Marc.5.c.22.

42 Quia vnica filia erat ei ferè annorum duodecim, & hæc moriebatur. Et contigit, dum iret, à turbis comprimebatur. F

43 Et mulier quædam erat in fluxu sanguinis ab annis duodecim, quæ in medicos erogauerat omnem substantiam suam, nec ab vllo potuit curari:

44 Accessit retrò, & tetigit fimbriam ve-

ſtimenti eius : & confeſtim ſtetit fluxus ſan-
guinis eius.
45 Et ait Ieſus: Quis eſt, qui me tetigit?
Negantibus autem omnibus, dixit Petrus,
& qui cum illo erant: Præceptor, turbæ te
comprimunt, & affligunt, & dicis: Quis
me tetigit?
46 Et dixit Ieſus: Tetigit me aliquis. nam
ego noui virtutem de me exijſſe.
G. 47 Videns autem mulier, quia non latuit,
tremens venit, & procidit ante pedes eius: &
ob quam cauſam tetigerit eum, indicauit co-
ram omni populo: & quemadmodum confe-
ſtim ſanata ſit.
48 At ipſe dixit ei: Filia, fides tua ſaluam te
fecit: vade in pace.
49 Adhuc illo loquente, venit quidam ad
principem ſynagogæ, dicens ei: Quia mortua
eſt filia tua, noli vexare illum.
50 Ieſus autem audito hoc verbo, reſpon-
dit patri puellæ: Noli timere, crede tantùm, &
ſalua erit.
51 Et cùm veniſſet domum, non permiſit
intrare ſecum quemquam, niſi Petrum, &
Iacobum, & Ioannem, & patrem & matrem
puellæ.
52 Flebant autem omnes, & plangebant
illam. At ille dixit: Nolite flere, non eſt mor-
tua puella, ſed dormit.
53 Et deridebant eum, ſcientes quòd mor-
tua eſſet.
54 Ipſe autem tenens manum eius clama-
uit, dicens: Puella, ſurge.
55 Et reuerſus eſt ſpiritus eius, & ſurrexit
continuò. Et iuſſit illi manducare.
56 Et ſtupuerunt parentes eius, quibus
præcepit ne alicui dicerent quod factum
erat.

CAPVT IX.

Diſcipulos ad prædicandum mittens, ſeruanda tradit eis præcepta: Herodes audita Chriſti ſama cupit eum videre: ex quinque panibus & duobus piſcibus ſatiat Ieſus quinque virorum millia: Petrus illum confitetur Chriſtum Dei; ſuam prædicit paſſionem & de propria cruce tollenda: transfigurato iunguntur Moyſes & Elias in maieſtate: ad preces patris dæmonium à filio eijcit: contentio oritur inter Apoſtolos de primatu: filij Zebedæi volunt igne cæleſti conſumi Samaritanos nolentes Ieſum ſuſcipere: volentem ſequi non ſuſcipit; alterum autem vocat, nec permittit vt primùm ſepeliat patrem.

A Matt. 10. a. Marc. 3. b 15.
1 CONuocatis autem duodecim Apoſto-
lis, dedit illis virtutem & poteſtatem
ſuper omnia dæmonia, & vt languores cu-
rarent.
2 Et miſit illos prædicare regnum Dei, &
ſanare infirmos.
* Matt. 10 b. 9. Marc. 6. a. 8.
3 * Et ait ad illos: Nihil tuleritis in via,
neque virgam, neque peram, neque pa-
nem, neque pecuniam, neque duas tuni-
cas habeatis.
4 Et in quamcumque domum intraueritis,
ibi manete, & inde ne exeatis.
5 Et quicumque non receperint vos: * ex- * Act. 13. g. 51.
euntes de ciuitate illa, etiam puluerem pe-
dum veſtrorum excutite in teſtimonium ſu-
pra illos.
6 Egreſſi autem circuibant per caſtella e-
uangelizantes & curantes vbique.
7 * Audiuit autem Herodes tetrarcha om- * Matt 14. a. 1. Marc. 6. b. 14.
nia quæ fiebant ab eo, & hæſitabat eò quòd
diceretur.
8 A quibuſdam: Quia Ioannes ſurrexit à
mortuis: a quibuſdam verò: Quia Elias appa-
ruit: ab alijs autem: Quia propheta vnus de
antiquis ſurrexit.
9 Et ait Herodes: Ioannem ego decollaui.
Quis eſt autem iſte, de quo ego talia audio?
Et quærebat videre eum.
10 Et reuerſi Apoſtoli, narrauerunt illi
quæcumque fecerunt, & aſſumptis illis ſe-
ceſſit ſeorſum in locum deſertum, qui eſt
Bethſaidæ.
11 Quod cùm cognouiſſent turbæ, ſecutæ
ſunt illum: & excepit eos, & loquebatur illis
de regno Dei, & eos, qui cura indigebant,
ſanabat.
12 Dies autem cœperat declinare. Et ac- B
cedentes duodecim dixerunt illi: * Dimitte * Matt. 14 b. 15. Marc. 6. c. 36.
turbas, vt euntes in caſtella villaſque quæ cir-
ca ſunt, diuertant, & inueniant eſcas: quia
hic in loco deſerto ſumus.

13 Ait autem ad illos: Vos date illis manducare. At illi dixerunt: * Non sunt nobis plus quàm quinque panes, & duo pisces: nisi fortè nos eamus, & emamus in omnem hanc turbam escas.

* Ioan. 6. a. 9.

14 Erant autem ferè viri quinque millia. Ait autem ad discipulos suos: Facite illos discumbere per conuiuia quinquagenos.

15 Et ita fecerunt. Et discumbere fecerunt omnes.

16 Acceptis autem quinque panibus, & duobus piscibus, respexit in cælum, & benedixit illis: & fregit, & distribuit discipulis suis, vt ponerent ante turbas.

17 Et manducauerunt omnes, & saturati sunt. Et sublatum est quod superfuit illis, fragmentorum cophini duodecim.

18 * Et factum est cùm solus esset orans, erant cum illo & discipuli: & interrogauit illos, dicens: Quem me dicunt esse turbæ?

* Matt. 16. b. 13. Marc. 8. c. 27.

19 At illi responderunt, & dixerunt: Ioannem Baptistam, alij autem Eliam, alij verò quia vnus propheta de prioribus surrexit.

20 Dixit autem illis: Vos autem quem me esse dicitis? Respondens Simon Petrus dixit: Christum Dei.

21 At ille increpans illos, præcepit ne cui dicerent hoc,

22 Dicens: * Quia oportet filium hominis multa pati, & reprobari à senioribus, & principibus sacerdotum, & scribis, & occidi, & tertia die resurgere.

* Matt. 17. c. 21. Marc. 8. d. 31. 9. e. 30.

C

23 * Dicebat autem ad omnes: Si quis vult post me venire, abneget semetipsum, & tollat crucem suam quotidie, & sequatur me.

* Matt. 10. d. 38. 16. d. 24. Marc. 8. d. 34. Inf. 14. f. 27.

24 * Qui enim voluerit animam suam saluã facere, perdet illam: nam qui perdiderit animam suam propter me, saluam faciet illam.

* Inf. 17. g. 33. Io. 12. d. 27.

25 Quid enim proficit homo, si lucretur vniuersum mundum, se autem ipsum perdat, & detrimentum sui faciat?

26 * Nam qui me erubuerit, & meos sermones: hunc Filius hominis erubescet, cùm venerit in maiestate sua, & Patris, & sanctorum Angelorum.

* Matt. 10. c. 33. Marc. 8. d. 38. 2. Tim. 2 b. 12.

27 * Dico autem vobis verè: sunt aliqui hic stantes, qui non gustabunt mortem donec videant regnum Dei.

* Matt. 16. d. 28. Marc. 8. d. 39.

28 * Factum est autem post hæc verba ferè dies octo, & assumpsit Petrum, & Iacobũ, & Ioannem, & ascendit in montem vt oraret.

* Matt. 17. a. 1. Marc. 9. a. 1.

D

29 Et facta est, dum oraret, species vultus eius altera: & vestitus eius albus & refulgens.

30 Et ecce duo viri loquebantur cum illo. Erant autem Moyses & Elias,

31 Visi in maiestate, & dicebant excessum eius, quem completurus erat in Ierusalem.

32 Petrus verò, & qui cum illo erant, grauati erant somno. Et euigilantes viderunt maiestatem eius, & duos viros, qui stabant cum illo.

33 Et factum est cùm discederent ab illo, ait Petrus ad Iesum: Præceptor, bonum est nos hic esse: & faciamus tria tabernacula, vnum Tibi, & vnum Moysi, & vnum Eliæ: nesciens quid diceret.

34 Hæc autem illo loquente, facta est nubes, & obumbrauit eos: & timuerunt, intrantibus illis in nubem.

E

35 Et vox facta est de nube, dicens: * Hic est filius meus dilectus, ipsum audite.

* 2. Pet 1. d. 17.

36 Et dum fieret vox, inuentus est Iesus solus. Et ipsi tacuerunt, & nemini dixerunt in illis diebus quidquam ex his quæ viderant.

37 Factum est autem in sequenti die, descendentibus illis de monte, occurrit illis turba multa.

38 * Et ecce vir de turba exclamauit, dicens: Magister obsecro te, respice in filium meum, quia vnicus est mihi:

* Matt. 17. b. 14. Marc. 9 c. 16.

39 Et ecce spiritus apprehendit eum, & subitò clamat, & elidit, & dissipat eum cum spuma, & vix discedit dilanians eum:

40 Et rogaui discipulos tuos vt eijcerent illum, & non potuerunt.

41 Respondens autem Iesus, dixit: O generatio infidelis, & peruersa, vsquequò ero apud vos & patiar vos? Adduc huc filium tuum.

42 Et cùm accederet, elisit illum dæmonium, & dissipauit.

43 Et increpauit Iesus spiritum immundũ, & sanauit puerũ, & reddidit illum patri eius.

F

44 Stupebant autem omnes in magnitudine Dei: omnibusque mirantibus in omnibus quæ faciebat, dixit ad discipulos suos: Ponite vos in cordibus vestris sermones istos: Filius enim hominis futurum est vt tradatur in manus hominum.

45 At illi ignorabant verbum istud, & erat velatum ante eos vt non sentirent illud: & timebant eum interrogare de hoc verbo.

46 * Intrauit autem cogitatio in eos, quis eorum maior esset.

* Matt. 18 a. 1. Marc. 9. e. 33.

47 At Iesus videns cogitationes cordis illorum, apprehendit puerum, & statuit illum secus se.

48 Et ait illis: Quicumque susceperit puerum istum in nomine meo, me recipit: & quicumque me receperit, recipit eum, qui me misit. Nam qui minor est inter vos omnes, hic maior est.

49 Respondens autem Ioannes, dixit: Præceptor, vidimus quemdam in nomine tuo eijcientem dæmonia, & prohibuimus eum: quia non sequitur nobiscum.

50 Et ait ad illum Iesus: Nolite prohibere: qui enim nõ est aduersum vos, pro vobis est.

51 Factum est autem dum complerentur dies assumptionis eius, & ipse faciem suam firmauit vt iret in Ierusalem.

52 Et misit nuntios ante conspectum suum: & euntes intrauerunt in ciuitatem Samaritanorum vt pararent illi.

53 Et non receperunt eum, quia facies eius erat euntis in Ierusalem.

G

54 Cùm vidissent autem discipuli eius Iacobus & Ioannes, dixerunt: Domine, vis dicimus vt ignis descendat de cælo, & consumat illos?

55 Et conuersus increpauit illos, dicens: Nescitis cuius spiritus estis:

56 Filius hominis non venit animas perdere, sed saluare. Et abierunt in aliud castellum.

*Ioan. 3. b. 17. 12. g. 47.

57 Factum est autem: ambulantibus illis in

via, dixit quidam ad illum: Sequar te quocumque ieris.
58 Dixit illi Iesus: * Vulpes foueas habent, & volucres cæli nidos: Filius autem hominis non habet vbi caput reclinet. *Matth.8. c.20.
59 Ait autem ad alterum: Sequere me, ille autem dixit: Domine permitte mihi primùm ire, & sepelire patrem meum.
60 Dixitque ei Iesus: Sine vt mortui sepeliant mortuos suos: tu autem vade, & annuntia regnum Dei.
61 Et ait alter: Sequar te Dñe, sed permitte mihi primùm renuntiare his quæ domi sunt.
62 Ait ad illum Iesus: Nemo mittens manum suam ad aratrum, & respiciens retrò aptus est regno Dei.

CAPVT X.

Septuaginta duos præmittens ad singulas ciuitates, tradit præcepta quæ in prædicando obseruent; & gaudentibus de subiectis sibi dæmonibus, dicit non esse ob hoc potissimùm gaudendum: comminatur ciuitatibus obstinatis in quibus factæ erant plurimæ virtutes, & exultans in spiritu confitetur Patri: tentanti legisperito, post recitatum præceptum de dilectione Dei & proximi, ostendit quis sit proximus per parabolam hominis à Ierusalem descendentis: Marthæ ministranti, & de sorore Maria conquerenti, dicit Mariam elegisse optimam partem.

A
1 POst hæc autem designauit Dominus & alios septuaginta duos: & misit illos binos ante faciem suam, in omnem ciuitatem & locum, quò erat ipse venturus.
2 Et dicebat illis: * Messis quidem multa, operarij autem pauci. Rogate ergo dominum messis, vt mittat operarios in messem suam. *Matth.9. d.37.
3 Ite: * ecce ego mitto vos sicut agnos inter lupos. *Matt.10. b,16.
4 * Nolite portare sacculum, neque peram, neque calceamenta, * & neminem per viam salutaueritis. *Marc. 6. a.8. *4.Reg.4. c.29.
5 In quamcumque domum intraueritis, primùm dicite: Pax huic domui:
6 Et si ibi fuerit filius pacis, requiescet super illum pax vestra; sin autem, ad vos reuertetur.
B
7 In eadem autem domo manete, edentes, & bibentes, quæ apud illos sunt: * dignus est enim operarius mercede sua. Nolite transire de domo in domum. *Deut.24. c.14. Matth.10. b.10 1 Tim.5.c. 18.
8 Et in quamcumque ciuitatem intraueritis, & susceperint vos, manducate quæ apponuntur vobis:
9 Et curate infirmos, qui in illa sunt, & dicite illis: Appropinquauit in vos regnum Dei.
10 In quamcumque autem ciuitatem intraueritis, & non susceperint vos, exeuntes in plateas eius, dicite:
11 * Etiam puluerem, qui adhæsit nobis de ciuitate vestra, extergimus in vos: tamen hoc scitote, quia appropinquauit regnum Dei. *Act.13.g. 51.
12 Dico vobis, quia Sodomis in die illa remissius erit, quàm illi ciuitati.
13 * Væ tibi Corozain, væ tibi Bethsaida: quia si in Tyro & Sidone factæ fuissent virtutes, quæ factæ sunt in vobis, olim in cilicio & cinere sedentes pœniterent. C *Matt.11. c.21.
14 Verumtamen Tyro & Sidoni remissius erit in iudicio, quàm vobis.
15 Et tu Capharnaum vsque ad cælum exaltata, vsque ad infernum demergeris.
16 * Qui vos audit, me audit: & qui vos spernit, me spernit. Qui autem me spernit, spernit eum, qui misit me. *Matt.10. d.40. Ioan.13.c. 20.
17 Reuersi sunt autem septuaginta duo cum gaudio, dicentes: Domine, etiam dæmonia subijciuntur nobis in nomine tuo.
18 Et ait illis: Videbam satanam sicut fulgur de cælo cadentem.
19 Ecce dedi vobis potestatem calcandi supra serpentes, & scorpiones, & super omnẽ virtutem inimici: & nihil vobis nocebit. D
20 Verùmtamen in hoc nolite gaudere quia spiritus vobis subijciuntur; gaudete autem, quòd nomina vestra scripta sunt in cælis.
21 * In ipsa hora exultauit Spiritu sancto, & dixit: Confiteor tibi pater, Domine cæli & terræ quod abscondisti hæc à sapientibus, & prudentibus, & reuelasti ea paruulis. Etiam pater: quoniam sic placuit ante te. *Matt.11. d.25.
22 Omnia mihi tradita sunt à Patre meo. Et nemo scit quis sit Filius, nisi Pater; &

quis sit Pater, nisi Filius, & cui voluerit Filius
reuelare.
23 Et conuersus ad discipulos suos, dixit:
* Matt.13. b 16 * Beati oculi qui vident quæ vos videtis.
E 24 Dico enim vobis, quòd multi prophetæ
& reges voluerunt videre quæ vos videtis, &
non viderunt; & audire quæ auditis, & non
audierunt.
* Matt.22 d.35. Marc.12.c 28. 25 * Et ecce quidam Legisperitus surrexit
tentans illum, & dicens: Magister quid faciendo
vitam æternam possidebo?
26 At ille dixit ad eum: In lege quid scriptum
est? quomodo legis?
* Deut. 6. b.5. 27 Ille respondens dixit: * Diliges Dominum
Deum tuum ex toto corde tuo & ex tota
anima tua, & ex omnibus viribus tuis, &
ex omni mente tua: & proximum tuum sicut
teipsum.
28 Dixitque illi: Rectè respondisti: hoc fac
& viues.
29 Ille autem volēs iustificare seipsum, dixit
ad Iesum: Et quis est meus proximus?
† Suspiciens. 30 † Suscipiens autem Iesus, dixit: Homo
quidam descendebat ab Ierusalem in Iericho,
& incidit in latrones, qui etiam despoliauerunt
eum: & plagis impositis abierunt
semiuiuo relicto.
F 31 Accidit autem vt sacerdos quidam descenderet
eadem via: & viso illo præteriuit.
32 Similiter & Leuita, cùm esset secus locum,
& videret eum, pertransijt:
33 Samaritanus autem quidam iter faciens
venit secus eum: & videns eum, misericordia
motus est.
34 Et appropians alligauit vulnera eius, infundens
oleum, & vinum: & imponens illum
in iumentum suum, duxit in stabulum, & curam
eius egit.
35 Et altera die protulit duos denarios, &
dedit stabulario, & ait: Curam illius habe, &
quodcumque supererogaueris, ego cùm rediero
reddam tibi.
36 Quis horum trium videtur tibi proximus
fuisse illi, qui incidit in latrones? G
37 At ille dixit: Qui fecit misericordiam
in illum. Et ait illi Iesus: Vade, & tu fac similiter.
38 Factum est autem, dum irent, & ipse
intrauit in quoddam castellum: & mulier
quædam Martha nomine, excepit illum in
domum suam:
39 Et huic erat soror nomine Maria quæ
etiam sedens secus pedes Domini, audiebat
verbum illius.
40 Martha autem satagebat circa frequens
ministerium: quæ stetit, & ait: Domine, non
est tibi curæ, quòd soror mea reliquit me solam
ministrare: dic ergo illi, vt me adiuuet.
41 Et respondens dixit illi Dominus: Martha,
Martha, solicita es, & turbaris erga plurima.
42 Porrò vnum est necessarium. Maria
optimam partem elegit, quæ non auferetur
ab ea.

CAPVT XI.

Docet discipulos orare, ostendens perseueranti oratione omnia impetrari: eiecto dæmonio muto, confutat dicentes quòd in Beelzebub eijceret dæmonia: mulier quædam dicit beata vbera quæ Iesus suxerat: de signo Ionæ, de regina Austri, & Niniuitis; oculoque simplici & nequam: Pharisæum qui ipsum inuitauerat reprehendit, murmurantem quòd illotis pranderet manibus: taxat hypocrisim Pharisæorum & Scribarum, dicens quòd ab hac generatione exquiretur sanguis omnium Prophetarum.

1 ET factum est: cùm esset in quodam loco
orans, vt cessauit, dixit vnus ex discipulis
eius ad eum: Domine, doce nos orare,
sicut docuit & Ioannes discipulos suos.
2 Et ait illis: Cùm oratis, dicite: * pater, *Matth.6 b.9.
sanctificetur nomen tuum. Adueniat regnum
tuum.
3 Panem nostrum quotidianum da nobis
hodie.
4 Et dimitte nobis peccata nostra, siquidem
& ipsi dimittimus omni debenti nobis.
Et ne nos inducas in tentationem.
5 Et ait ad illos: Quis vestrum habebit amicum,
& ibit ad illum media nocte, & dicet
illi: Amice, commoda mihi tres panes,
6 Quoniam amicus meus venit de via ad
me, & non habeo quod ponam ante illum.
7 Et ille deintus respondens dicat: Noli

mihi molestus esse, iam ostium clausum est, & pueri mei mecum sunt in cubili, non possum surgere, & dare tibi.

B

8 Et si ille perseuerauerit pulsans: dico vobis, & si non dabit illi surgens eò quòd amicus eius sit, propter improbitatem tamen eius surget, & dabit illi quotquot habet necessarios.

* Matth.7.b.7.21.b.22 Mar.11.c.24. Ioan.14.b 13. Iac.1.b 5.

9 * Et ego dico vobis: Petite, & dabitur vobis: quærite,& inuenietis: pulsate,& aperietur vobis.

10 Omnis enim qui petit, accipit: & qui quærit,inuenit: & pulsanti aperietur.

* Matth.7.b.9.

11 * Quis autem ex vobis patrem petit panem,numquid lapidem dabit illi? Aut piscē: numquid pro pisce serpentem dabit illi?

12 Aut si petierit ouum: numquid porriget illi scorpionem?

13 Si ergo vos cùm sitis mali, nostis bona data dare filijs vestris: quantò magis pater vester de cælo dabit spiritum bonum petentibus se?

* Matth 9.d.32.o.b.22

14 * Et erat eijciens dæmonium, & illud erat mutum.Et cùm eiecisset dæmonium,locutus est mutus,& admiratæ sunt turbæ.

* Matth.9.d.34. Marc.3.c.22.

15 Quidam autem ex eis dixerunt: * In Beelzebub principe dæmoniorum eijcit dæmonia.

16 Et alij tentantes, signum de cælo quærebant ab eo.

17 Ipse autem vt vidit cogitationes eorum dixit eis: Omne regnum in se ipsum diuisum desolabitur,& domus supra domum cadet.

18 Si autem & Satanas in se ipsum diuisus est,quomodo stabit regnum eius?quia dicitis in Beelzebub me eijcere dæmonia.

C

19 Si autem ego in Beelzebub eijcio dæmonia: filij vestri in quo eijciunt? Ideò ipsi iudices vestri erunt.

20 Porrò si in digito Dei eijcio dæmonia: profectò peruenit in vos regnum Dei.

21 Cùm fortis armatus custodit atrium suum, in pace sunt ea quæ possidet.

22 Si autem fortior eo superueniens vicerit eum, vniuersa arma eius auferet, in quibus confidebat,& spolia eius distribuet.

23 Qui non est mecum, contra me est: & qui non colligit mecum, dispergit.

24 Cùm immundus spiritus exierit de homine, ambulat per loca inaquosa, quærens requiem:& non inueniens dicit:Reuertar in domum meam vnde exiui.

25 Et cùm venerit, inuenit eam scopis mundatam, & ornatam.

26 Tunc vadit,& assumit septem alios spiritus secum, nequiores se, & ingressi habitant ibi. Et fiunt nouissima hominis illius peiora prioribus.

D

27 Factum est autem, cùm hæc diceret: extollens vocem quædam mulier de turba, dixit illi: Beatus venter, qui te portauit; & vbera,quæ suxisti.

28 At ille dixit: Quinimmò beati, qui audiunt verbum Dei,& custodiunt illud.

* Matt.12.c.39.

29 Turbis autem concurrentibus cœpit dicere:* Generatio hæc,generatio nequam est: signum quærit,& signum non dabitur ei,nisi signum Ionæ prophetæ.

* Ion 2.2.1

30 * Nam sicut fuit Ionas signum Niniuitis: ita erit & Filius hominis generationi isti.

* 3.Reg.10.a 1. 2.Par.9.a.1

31 * Regina Austri surget in iudicio cum viris generationis huius, & condemnabit illos: quia venit à finibus terræ audire sapientiam Salomonis: & ecce plus quàm Salomon hic.

* Ion 3.b.5

E

32 Viri Niniuitæ surgent in iudicio cum generatione hac, & condemnabunt illam: * quia pœnitentiam egerunt ad prædicationem Ionæ, & ecce plus quàm Ionas hic.

* Matth.5.b.15. Marc.4.c.21.

33 * Nemo lucernam accendit, & in abscondito ponit, neque sub modio: sed supra candelabrum, vt qui ingrediuntur, lumen videant.

* Matt.6.c.22.

34 * Lucerna corporis tui, est oculus tuus. Si oculus tuus fuerit simplex, totum corpus tuum lucidum erit: si autem nequam fuerit, etiam corpus tuum tenebrosum erit.

35 Vide ergo ne lumen, quod in te est, tenebræ sint.

36 Si ergo corpus tuum totum lucidum fuerit, non habens aliquam partem tenebrarum,erit lucidum totum, & sicut lucerna fulgoris illuminabit te.

37 Et cùm loqueretur, rogauit illum quidam Pharisæus vt pranderet apud se. Et ingressus recubuit.

38 Pharisæus autem cœpit intra se reputans dicere, quare non baptizatus esset ante prandium.

* Matt.23.c.25.

39 Et ait Dominus ad illum: * Nunc vos Pharisæi, quod deforis est calicis & catini, mundatis: quod autem intus est vestrum,plenum est rapina, & iniquitate.

40 Stulti, nonne qui fecit quod deforis est etiam id quod deintus est,fecit?

F

41 Verumtamen quod superest, date eleemosynam: & ecce omnia munda sunt vobis.

42 Sed væ vobis Pharisæis, quia decimatis mentham,& rutam,& omne olus, & præteritis iudicium & charitatem Dei: hæc autem oportuit facere, & illa non omittere.

* Matt.23.a 6. Marc.12 d.39. Infr.20.g 46.

43 * Væ vobis Pharisæis quia diligitis primas cathedras in synagogis, & salutationes in foro.

44 Væ vobis, quia estis vt monumenta quæ non apparent, & homines ambulantes supra,nesciunt.

45 Respondens autem quidam ex Legisperitis,ait illi: Magister,hæc dicens etiam contumeliam nobis facis.

* Matt.23.a.4.

46 At ille ait:Et vobis Legisperitis væ: * quia oneratis homines oneribus,quæ portare non possunt, & ipsi vno digito vestro non tangitis sarcinas.

47 Væ vobis, qui ædificatis monumenta Prophetarum: patres autem vestri occiderunt illos.

G

48 Profectò testificamini quòd consentitis operibus patrum vestrorum: quoniam ipsi quidem eos occiderunt, vos autem ædificatis eorum sepulchra.

49 Propterea & sapientia Dei dixit: Mittam ad illos Prophetas, & Apostolos, & ex illis occident, & persequentur:

50 Vt inquiratur sanguis omnium Pro-

phetarum, qui effusus est à constitutione
mundi à generatione ista,
* Gen.4.b.8. 51 * A sanguine Abel, vsque ad sangui-
nem * Zachariæ, qui perijt inter altare & æ- * 2.Par.24.f.22.
dem. Ita dico vobis, requiretur ab hac gene-
ratione.
52 Væ vobis Legisperitis, quia tulistis cla-
uem scientiæ, ipsi non introistis, & eos, qui
introibant, prohibuistis.
53 Cùm autem hæc ad illos diceret, cœpe-
runt Pharisæi & Legisperiti grauiter insiste-
re, & os eius opprimere de multis,
54 Insidiantes ei, & quærentes aliquid ca-
pere de ore eius, vt accusarent eum.

CAPVT XII.

Cauendum docet à fermento Pharisæorum, & quòd omne occultum detegetur: quis etiam timendus sit: de blasphemia in Spiritum sanctum: roborat Apostolos aduersus persecutiones: non vult se immiscere in diuidenda fratrum hæreditate: per parabolam diuitis reuocat ab auaritia, vetans solicitum esse de victu & vestitu; hortaturque vt lumbi præcingantur: & quis sit fidelis aut infidelis dispensator: venit vt mittat ignem in terram & separationem: reprehendit quòd tempus gratiæ non dijudicent: monet vt quisque conetur ab aduersarijs se liberare.

A
1 MVltis autem turbis circumstantibus,
itaut se inuicem conculcarent, cœpit
dicere ad discipulos suos: * attendite à fer- * Matt.16.a.6. Marc.8.b.15.
mento Pharisæorum, quod est hypocrisis.
2 * Nihil autem opertum est, quod non re- * Matt.10.c.26. Marc.4.c.22.
ueletur: neque absconditum, quod non scia-
tur.
3 Quoniam quæ in tenebris dixistis, in lu-
mine dicentur: & quod in aurem locuti estis
in cubiculis, prædicabitur in tectis.
4 Dico autem vobis amicis meis: Ne ter-
reamini ab his qui occidunt corpus, & post
hæc non habent amplius quid faciant.
5 Ostendam autem vobis quem timeatis:
timete eum, qui postquam occiderit, habet
potestatem mittere in gehennam, ita dico
vobis, hunc timete.
6 Nonne quinque passeres veneunt dipon-
dio, & vnus ex illis non est in obliuione co-
ram Deo?
B
7 Sed & capilli capitis vestri omnes nume-
rati sunt. Nolite ergo timere: multis passeri-
bus pluris estis vos.
8 Dico autem vobis. * Omnis quicumque * Matt.10.d.32. Marc.8.d.38. 2.Tim.2.b.12.
confessus fuerit me coram hominibus, & Fi-
lius hominis confitebitur illum coram An-
gelis Dei:
9 Qui autem negauerit me coram homini-
bus, negabitur coram Angelis Dei.
10 * Et omnis qui dicit verbum in Filium * Matt.12.c.32. Marc.3.d.29.
hominis remittetur illi: ei autẽ, qui in Spiritũ
sanctum blasphemauerit, non remittetur.
11 Cùm autem inducent vos in synago-
gas, & ad magistratus & potestates, nolite so-
liciti esse qualiter aut quid respondeatis, aut
quid dicatis.
12 Spiritus enim sanctus docebit vos in ip-
sa hora, quid oporteat vos dicere.
13 Ait autem ei quidã de turba: Magister,
dic fratri meo vt diuidat mecũ hæreditatẽ.
14 At ille dixit illi: Homo, quis me consti-
tuit iudicem aut diuisorem super vos?
15 Dixitque ad illos: Videte, & cauete ab C
omni auaritia: quia non in abundantia cu-
iusdam vita eius est ex his quæ possidet.
16 Dixit autem similitudinem ad illos, di-
cens: * Hominis cuiusdam diuitis vberes fru- * Eccli.11.c.19.
ctus ager attulit:
17 Et cogitabat intra se dicens: Quid fa-
ciam, quia non habeo quò congregem fru-
ctus meos?
18 Et dixit: Hoc faciam: destruam horrea
mea & maiora faciam: & illuc congregabo
omnia quæ nata sunt mihi, & bona mea,
19 Et dicam animæ meæ: Anima habes
multa bona posita in annos plurimos: re-
quiesce, comede, bibe, epulare.
20 Dixit autem illi Deus: Stulte, hac nocte
animam tuam repetunt à te: quæ autem para-
sti, cuius erunt?
21 Sic est qui sibi thesaurizat, & non est in
Deum diues.
22 Dixitque ad discipulos suos: Ideò di-
co vobis: * Nolite soliciti esse animæ ve- * Ps.54.d.23. Matt.6.c.25. 1.Pet.5.b.7.
stræ quid manducetis, neque corpori quid
induamini.

23 Anima plus est quàm esca, & corpus plus quàm vestimentum.

24 Considerate coruos, quia non seminant, neque metunt, quibus non est cellarium neque horreum, & Deus pascit illos. Quantò magis vos pluris estis illis?

D 25 Quis autem vestrùm cogitando potest adijcere ad staturam suam cubitum vnum.

26 Si ergo neque quod minimum est potestis, quid de cæteris soliciti estis?

27 Considerate lilia quomodo crescunt: non laborant, neque nent: dico autem vobis, nec Salomon in omni gloria sua vestiebatur sicut vnum ex istis.

28 Si autem fœnum, quod hodie est in agro, & cras in clibanum mittitur, Deus sic vestit: quantò magis vos pusillæ fidei?

29 Et vos nolite quærere quid manducetis aut quid bibatis: & nolite in sublime tolli:

30 Hæc enim omnia gentes mundi quærunt. Pater autem vester scit quoniam his indigetis.

31 Verumtamen quærite primùm regnum Dei, & iustitiam eius: & hæc omnia adijcientur vobis.

32 Nolite timere pusillus grex, quia complacuit patri vestro dare vobis regnum.

*Matt.19. c.21. 33 * Vendite quæ possidetis, & date eleemosynam. Facite vobis sacculos qui non ve-

E *Matth.6. c.20. terascunt, * thesaurum non deficientem in cælis: quò fur non appropiat, neque tinea corrumpit.

34 Vbi enim thesaurus vester est, ibi & cor vestrum erit.

35 Sint lumbi vestri præcincti, & lucernæ ardentes in manibus vestris,

36 Et vos similes hominibus expectantibus dominum suum quando reuertatur à nuptijs: vt, cùm venerit, & pulsauerit, confestim aperiant ei.

37 Beati serui illi, quos cùm venerit dominus, inuenerit vigilantes: amen dico vobis, quòd præcinget se, & faciet illos discumbere, & transiens ministrabit illis.

38 Et si venerit in secunda vigilia, & si in tertia vigilia venerit, & ita inuenerit, beati sunt serui illi.

*Matt.24. d.43. 39 * Hoc autem scitote, quoniam si sciret paterfamilias, qua hora fur veniret, vigilaret vtique, & non sineret perfodi domum suam.

*Apoc.16. c.15. 40 Et vos estote parati: *quia qua hora non

F putatis, Filius hominis veniet.

41 Ait autem ei Petrus: Domine, ad nos dicis hanc parabolam, an & ad omnes?

42 Dixit autem Dominus: Quis putas, est fidelis dispensator, & prudens, quem constituit Dominus supra familiam suam, vt det illis in tempore tritici mensuram?

45 Beatus ille seruus, quem cùm venerit dominus, inuenerit ita facientem.

44 Verè dico vobis, quoniam supra omnia quæ possidet, constituet illum.

45 Quod si dixerit seruus ille in corde suo: Moram facit dominus meus venire: & cœperit percutere seruos & ancillas, & edere, & bibere, & inebriari:

46 Veniet dominus serui illius, in die qua non sperat, & hora qua nescit, & diuidet eum partemque eius cum infidelibus ponet.

47 Ille autem seruus, qui cognouit voluntatē domini sui, & nō præparauit, & nō fecit secundùm voluntatē eius, vapulabit multis.

48 Qui autem non cognouit, & fecit digna plagis, vapulabit paucis. Omnis autē cui multum datum est, multum quæretur ab eo: & cui commendauerunt multum, plus petēt ab eo.

49 Ignem veni mittere in terram, & quid volo nisi vt accendatur?

50 Baptismo autem habeo baptizari; & quomodo coarctor vsque dum perficiatur? G

51 * Putatis quia pacem veni dare in terram? Non dico vobis, sed separationem: *Matt.10. d.34.

52 Erunt enim ex hoc quinque in domo vna diuisi, tres in duos, & duo in tres

53 Diuidentur: pater in filium, & filius in patrem suum, mater in filiam, & filia in matrem, socrus in nurum suam, & nurus in socrum suam.

54 * Dicebat autem & ad turbas: Cùm videritis nubem orientem ab occasu, statim dicitis: Nimbus venit: & ita fit. *Matt.16. a.2.

55 Et cùm austrum flantem, dicitis: Quia æstus erit: & fit.

56 Hypocritæ, faciem cæli & terræ nostis probare: hoc autem tempus quo modo non probatis?

57 Quid autem & à vobis ipsis non iudicatis quod iustum est?

58 * Cùm autē vadis cū aduersario tuo ad principē, in via da operam liberari ab illo, ne *Matth.5. d.25. fortè trahat te ad iudicem, & iudex tradat te exactori, & exactor mittat te in carcerem.

59 Dico tibi, non exies inde, donec etiam nouissimum minutum reddas.

CAPVT XIII.

Occasione Galilæorum in suis sacrificijs interemptorum, & eorum qui in Siloe corruerāt, hortatur ad pœnitentiam, alioqui exterminandos instar ficus infructuosæ: archisynagogum redarguit, indignantem quòd sabbato, curasset mulierem à spiritu infirmitatis: comparat regnum cælorum grano sinapis ac fermento: de angusta porta, & quòd quidam clauso ostio frustrà pulsabunt; Herodem dicit vulpem, & Ierusalem ob crudelitatem suam deserendam.

1 Aderant autē quidam ipso in tempore, nuntiantes illi de Galilæis, quorū sanguinem Pilatus miscuit cum sacrificijs eorū. A

2 Et respondens dixit illis: Putatis quod hi Galilæi, præ omnibus Galilæis peccatores fuerint, quia talia passi sunt?

3 Non, dico vobis: sed nisi pœnitentiam habueritis, omnes similiter peribitis.

4 Sicut illi decem & octo, supra quos cecidit turris in Siloë, & occidit eos: putatis quia & ipsi debitores fuerint præter omnes homines habitantes in Ierusalem?

5 Non dico vobis: sed si pœnitentiam non egeritis, omnes similiter peribitis.

6 Dicebat autem & hanc similitudinem: Arborem fici habebat quidam plantatam in vinea sua, & venit quærens fructum in illa, & non inuenit.

7 Dixit autem ad cultorem vineæ: Ecce anni tres sunt ex quo venio quærens fructum in ficulnea hac, & non inuenio: succide B

ergo illam: vt quid etiam terram occupat?
8 At ille respondens, dicit illi: Domine di-
mitte illam & hoc anno, vsque dum fodiam
circa illam, & mittam stercora:
9 Et siquidem fecerit fructum: sin autem,
in futurum succides eam.
10 Erat autem docens in synagoga eorum
sabbatis.
11 Et ecce mulier, quæ habebat spiri-
tum infirmitatis annis decem & octo: &
erat inclinata, nec omnino poterat sursum
respicere.
C 12 Quam cùm videret Iesus, vocauit eam
ad se, & ait illi: Mulier, dimissa es ab infirmi-
tate tua.
13 Et imposuit illi manus, & confestim
erecta est, & glorificabat Deum.
14 Respondens autem archisynagogus, in-
dignans quia sabbato curasset Iesus, dicebat
turbæ: Sex dies sunt, in quibus oportet ope-
rari: in his ergo venite, & curamini: & non
in die sabbati.
15 Respondens autem ad illum Dominus
dixit: Hypocritæ, vnusquisque vestrum sab-
bato non soluit bouem suum aut asinum à
præsepio & ducit adaquare?
16 Hanc autem filiam Abrahæ, quam alli-
gauit satanas, ecce decem & octo annis, non
oportuit solui à vinculo isto die sabbati?
D 17 Et cùm hæc diceret, erubescebant om-
nes aduersarij eius: & omnis populus gau-
debat in vniuersis quæ gloriosè fiebant ab
eo.
18 Dicebat ergo: Cui simile est regnum
Dei, & cui simile æstimabo illud?
* Matt. 13. d. 31. Marc. 4. d. 31.
19 * Simile est grano sinapis, quod accep-
tum homo misit in hortum suum, & creuit,
& factum est in arborem magnam: & volu-
cres cæli requieuerunt in ramis eius.
20 Et iterum dixit: Cui simile æstimabo re-
gnum Dei?
* Matt 13. c. 33.
21 * Simile est fermento, quod acceptum
mulier abscondit in farinæ sata tria, donec
fermentaretur totum.
22 Et ibat per ciuitates & castella, docens,
& iter faciens in Ierusalem.
23 Ait autem illi quidam: Domine, si
pauci sunt, qui saluantur? Ipse autem dixit
ad illos:
* Matth. 7. b. 13.
24 * Contendite intrare per angustam por-
tam: quia multi, dico vobis, quærent intrare,
& non poterunt.
* Matt. 25. a 10.
25 * Cùm autem intrauerit paterfamilias,
& clauserit ostium, incipietis foris stare, &
pulsare ostium, dicentes: Domine aperi no-
bis: & respondens dicet vobis: Nescio vos:
vnde sitis:
26 Tunc incipietis dicere: Manducauimus
coram te, & bibimus, & in plateis nostris do-
cuisti.
* Matth. 7. c. 23 * Ps. 6. b. 9. Matth. 25. d. 41.
27 Et dicet vobis. * Nescio vos vnde si-
tis: * discedite à me omnes operarij iniqui-
tatis.
28 Ibi erit fletus, & stridor dentium: cùm
videritis Abraham, & Isaac, & Iacob, & om-
nes Prophetas in regno Dei, vos autem ex-
pelli foras.
29 Et venient ab Oriente, & Occidente,
& Aquilone, & Austro, & accumbent in re-
gno Dei.
* Matt. 19. d. 30. 20. b 16. Marc. 10. d. 31.
30 * Et ecce sunt nouissimi qui erunt pri-
mi, & sunt primi qui erunt nouissimi.
31 In ipsa die accesserunt quidam Phari-
sæorum, dicentes illi: Exi, & vade hinc: quia
Herodes vult te occidere.
32 Et ait illis: Ite, & dicite vulpi illi: Ecce
eijcio dæmonia, & sanitates perficio hodie
& cras, & tertia die consummor.
33 Verumtamen oportet me hodie & cras
& sequenti die ambulare: quia non capit pro-
phetam perire extra Ierusalem.
* Matt. 23. d. 37.
34 * Ierusalem, Ierusalem, quæ occidis
Prophetas, & lapidas eos qui mittuntur ad
te, quoties volui congregare filios tuos,
quemadmodum auis nidum suum sub pen-
nis, & noluisti?
35 Ecce relinquetur vobis domus vestra
deserta. Dico autem vobis, quia non videbi-
tis me, donec veniat cùm dicetis: Benedictus,
qui venit in nomine Domini.

CAPVT XIV.

In domo principis Pharisæorum hydropicum sabbato curat, ostendens Legisperitis ac Pharisæis hoc licere: & horum notans ambitionem, docet inuitatum in nouissimo loco recumbere: parabola de inuitatis ad cœnam qui se excusarunt: sequens Christum debet omnibus renuntiare sublata cruce sua, vsque ad odium animæ propriæ: volens turrim ædificare computat primum sumptus: commendatio salis.

1 ET factum est cùm intraret Iesus in do- A
mum cuiusdam principis Pharisæo-
rum sabbato manducare panem, & ipsi ob-
seruabant eum.
2 Et ecce homo quidam hydropicus erat
ante illum.
3 Et respondens Iesus dixit ad Legisperi-
tos, & Pharisæos, dicens: Si licet sabba-
to curare?
4 At illi tacuerunt. Ipse verò apprehensum
sanauit eum, ac dimisit.
5 Et respondens ad illos, dixit: Cuius ve-
strum asinus aut bos in puteum cadet, & non
continuò extrahet illum die sabbati?
6 Et non poterant ad hæc respondere illi. B
7 Dicebat autem & ad inuitatos parabo-
lam, intendens quomodo primos accubitus
eligerent, dicens ad illos:
8 Cùm inuitatus fueris ad nuptias, non di-
scumbas in primo loco; ne fortè honoratior
te sit inuitatus ab illo;
9 Et veniens is, qui te & illum vocauit, di-
cat tibi: Da huic locum: & tunc incipias cum
rubore nouissimum locum tenere.
10 Sed cùm vocatus fueris, vade, recum-
be in nouissimo loco: vt, cùm venerit qui te
inuitauit, dicat tibi: * Amice, ascende supe- * Prou. 25. a. 7.
rius. Tunc erit tibi gloria coram simul dis-
cumbentibus:
11 * Quia omnis qui se exaltat, humiliabi- * Matt. 23. b. 12. Infr. 18. c. 14.
tur: & qui se humiliat, exaltabitur.
12 Dicebat autem & ei, qui se inuita-
uerat: * Cùm facis prandium, aut cœnam, * Tob. 4. ... Prou. 3 ...
noli vocare amicos tuos, neque fratres

tuos, neque cognatos, neque vicinos diuites: ne fortè te & ipsi reinuitent, & fiat tibi retributio.

13 Sed cùm facis conuiuium, voca pauperes, debiles, claudos, & cæcos:

14 Et beatus eris, quia non habent retribuere tibi: retribuetur enim tibi in resurrectione iustorum.

15 Hæc cùm audisset quidam de simul discumbentibus, dixit illi: Beatus, qui manducabit panem in regno Dei.

D 16 At ipse dixit ei: * Homo quidam fecit cœnam magnam, & vocauit multos.

* Matt. 22. a. 2. Apoc. 19 b. 9.

17 Et misit seruum suum hora cœnæ dicere inuitatis vt venirent, quia iam parata sunt omnia.

18 Et cœperunt simul omnes excusare. Primus dixit ei: Villam emi, & necesse habeo exire, & videre illam: rogo te habe me excusatum.

19 Et alter dixit: Iuga boum emi quinque, & eo probare illa: rogo te habe me excusatum.

20 Et alius dixit: vxorem duxi, & ideo non possum venire.

E 21 Et reuersus seruus nuntiauit hæc domino suo. Tunc iratus paterfamilias, dixit seruo suo: Exi citò in plateas & vicos ciuitatis: & pauperes, ac debiles, & cæcos, & claudos introduc huc.

22 Et ait seruus: Domine, factum est vt imperasti, & adhuc locus est.

23 Et ait dominus seruo: Exi in vias, & sepes: & compelle intrare, vt impleatur domus mea.

24 Dico autem vobis, quòd nemo virorum illorum qui vocati sunt, gustabit cœnam meam.

25 Ibant autem turbæ multæ cum eo: & conuersus dixit ad illos:

26 * Si quis venit ad me, & non odit patrem suum, & matrem, & vxorem, & filios & fratres, & sorores, adhuc autem & animam suam, non potest meus esse discipulus. F

* Matt. 10 d 37.

27 * Et qui non baiulat crucem suam, & venit post me, non potest meus esse discipulus. G

* Matt. 10 d. 38. 16 d 24. Marc. 8. d 34.

28 Quis enim ex vobis volens turrim ædificare, non priùs sedens computat sumptus, qui necessarij sunt, si habeat ad perficiendum;

29 Ne, posteaquàm posuerit fundamentum, & non potuerit perficere, omnes qui vident, incipiant illudere ei,

30 Dicentes: Quia hic homo cœpit ædificare, & non potuit consummare?

31 Aut quis rex iturus committere bellum aduersus alium regem, non sedens priùs cogitat, si possit cum decem millibus occurrere ei, qui cum viginti millibus venit ad se?

32 Alioquin adhuc illo longè agente, legationem mittens, rogat ea quæ pacis sunt.

33 Sic ergo omnis ex vobis, qui non renuntiat omnibus quæ possidet, non potest meus esse discipulus.

34 * Bonum est sal. Si autem sal euanuerit, in quo condietur?

* Matt. 5. b. 13. Marc. 9. g. 49.

35 Neque in terram, neque in sterquilinium vtile est, sed foras mittetur. Qui habet aures audiendi, audiat.

CAPVT XV.

Scribis & Pharisæis murmurantibus quòd peccatores reciperet, parabolas proponit de oue & drachma perditis ac inuentis, & de filio prodigo ad patrem reuerso, benigneque ab ipso suscepto, seniore filio indignè hoc ferente: & quantum sit in cælo gaudium super peccatore pœnitentiam agente.

A 1 ERant autem appropinquantes ei publicani, & peccatores, vt audirent illum.

2 Et murmurabant Pharisæi, & Scribæ, dicentes: Quia hic peccatores recipit, & manducat cum illis.

3 Et ait ad illos parabolam istam, dicens:

4 * Quis ex vobis homo, qui habet centum oues: & si perdiderit vnam ex illis, nonne dimittit nonagintanouem in deserto, & vadit ad illam quæ perierat, donec inueniat eam?

* Matt. 18. b. 12.

5 Et cùm inuenerit eam, imponit in humeros suos gaudens:

6 Et veniens domum conuocat amicos & vicinos, dicens illis: Congratulamini mihi,

quia inueni ouem meam, quæ perierat?
7 Dico vobis, quod ita gaudium erit in cælo super vno peccatore pœnitentiam agente, quàm super nonagintanouem iustis, qui non indigent pœnitentia.
8 Aut quæ mulier habens drachmas decem, si perdiderit drachmam vnam, nonne accendit lucernam, & euerrit domum, & quærit diligenter, donec inueniat?
9 Et cùm inuenerit, conuocat amicas & vicinas, dicens: Congratulamini mihi, quia inueni drachmam, quam perdideram?
C 10 Ita dico vobis, gaudium erit coram angelis Dei super vno peccatore pœnitentiam agente.
11 Ait autem: Homo quidam habuit duos filios:
12 Et dixit adolescentior ex illis patri: Pater da mihi portionem substantiæ quæ me contingit. Et diuisit illis substantiam.
13 Et non post multos dies, congregatis omnibus, adolescentior filius peregrè profectus est in regionem longinquam, & ibi dissipauit substantiam suam viuendo luxuriosè.
14 Et postquam omnia consummasset, facta est fames valida in regione illa, & ipse cœpit egere.
D 15 Et abijt, & adhæsit vni ciuium regionis illius. Et misit illum in villam suam, vt pasceret porcos.
16 Et cupiebat implere ventrem suum de siliquis, quas porci manducabant: & nemo illi dabat.
17 In se autem reuersus dixit: Quanti mercenarij in domo patris mei abundant panibus, ego autem hic fame pereo!
18 Surgam, & ibo ad patrem meum, & dicam ei: Pater, peccaui in cælum, & coram te:
19 Iam non sum dignus vocari filius tuus: fac me sicut vnum de mercenarijs tuis.

20 Et surgens venit ad patrem suum. Cùm autem adhuc longè esset, vidit illum pater ipsius, & misericordia motus est, & accurrens cecidit super collum eius, & osculatus est eum. E
21 Dixitque ei filius: Pater, peccaui in cælum, & coram te, iam non sum dignus vocari filius tuus.
22 Dixit autem pater ad seruos suos: Citò proferte stolam primam, & induite illum, & date annulum in manum eius, & calceamenta in pedes eius:
23 Et adducite vitulum saginatum, & occidite, & manducemus, & epulemur: F
24 Quia hic filius meus mortuus erat, & reuixit, perierat, & inuentus est. Et cœperunt epulari.
25 Erat autem filius eius senior in agro, & cùm veniret, & appropinquaret domui, audiuit symphoniam, & chorum:
26 Et vocauit vnum de seruis, & interrogauit quid hæc essent.
27 Isque dixit illi: Frater tuus venit, & occidit pater tuus vitulum saginatum, quia saluum illum recepit.
28 Indignatus est autem, & nolebat introire. Pater ergo illius egressus, cœpit rogare illum. G
29 At ille respondens, dixit patri suo: Ecce tot annis seruio tibi, & numquam mandatum tuum præterij, & numquam dedisti mihi hœdum vt cum amicis meis epularer:
30 Sed postquam filius tuus hic, qui deuorauit substantiam suam cum meretricibus, venit, occidisti illi vitulum saginatum.
31 At ipse dixit illi: Fili, tu semper mecum es, & omnia mea tua sunt:
32 Epulari autem & gaudere oportebat quia frater tuus hic, mortuus erat, & reuixit; perierat, & inuentus est.

CAPVT XVI.

Per parabolam de villico iniquitatis hortatur ad faciendas eleemosynas, docens quid mereatur fidelis aut infidelis mammonæ dispensator, quodque nemo seruire potest Deo & mammonæ: Legem ac Prophetas vsque ad Ioannem fuisse dicit, & nihil de Lege periturum; nec dimittendam vllo modo vxorem vt alia ducatur: de diuite epulone, & Lazaro mendico.

1 Dicebat autem & ad discipulos suos: Homo quidam erat diues, qui habe- A

bat villicum : & hic diffamatus est apud il-
lum quasi dissipasset bona ipsius.
2 Et vocauit illum,& ait illi: Quid hoc au-
dio de te ? redde rationem villicationis tuæ :
iam enim non poteris villicare.
3 Ait autem villicus intra se: Quid faciam,
quia dominus meus aufert à me villicatio-
nem? fodere non valeo, mendicare erube-
sco.
4 Scio quid faciam, vt cùm amotus fue-
ro à villicatione recipiant me in domos
suas.
B 5 Conuocatis itaque singulis debitoribus
domini sui, dicebat primo: quantum debes
domino meo?
6 At ille dixit: Centum cados olei. Dixit-
que illi: Accipe cautionem tuam:& sede citò,
scribe quinquaginta.
7 Deinde alij dixit: Tu verò quantum
debes? Qui ait: Centum coros tritici.
Ait illi: Accipe litteras tuas, & scribe octo-
ginta.
8 Et laudauit Dominus villicum iniquita-
tis, quia prudenter fecisset: quia filij huius
sæculi prudentiores filijs lucis in generatio-
ne sua sunt.
9 Et ego vobis dico: facite vobis amicos
de mammona iniquitatis:vt,cùm defeceritis,
recipiant vos in æterna tabernacula.
C 10 Qui fidelis est in minimo, & in maiori
fidelis est, & qui in modico iniquus est, & in
maiori iniquus est.
11 Si ergo in iniquo mammona fideles
non fuistis: quod verum est, quis credet
vobis?
12 Et si in alieno fideles non fuistis: quod
vestrum est, quis dabit vobis?
Matth.6. c.24 13 * Nemo seruus potest duobus domi-
nis seruire: aut enim vnum odiet, & alte-
rum diliget: aut vni adhærebit, & alterum
contemnet: non potestis Deo seruire &
mammonæ.
D 14 Audiebant autem omnia hæc Pharisæi,
qui erant auari: & deridebant illum.
15 Et ait illis: Vos estis, qui iustificatis vos
coram hominibus: Deus autem nouit corda
vestra: quia quod hominibus altum est,abo-
minatio est ante Deum.
* Matt.11. c.12 16 * Lex & Prophetæ, vsque ad Ioannem:
E ex eo regnum Dei euangelizatur, & omnis
in illud vim facit.
17 * Facilius est autem cælum & terram * Matth.5. c.18.
præterire, quàm de Lege vnum apicem ca-
dere.
18 * Omnis qui dimittit vxorem suam, & * Matth.5. c.32.
alteram ducit, mœchatur: & qui dimissam à Marc. 10. b.11.
viro ducit, mœchatur. 1. Cor.7.b. 10.11.
19 Homo quidam erat diues, qui induebа-
tur purpura & bysso: & epulabatur quotidie
splendidè.
20 Et erat quidam mendicus, nomine La-
zarus, qui iacebat ad ianuam eius vlceribus
plenus,
21 Cupiens saturari de micis, quæ cade-
bant de mensa diuitis, & nemo illi dabat:
sed & canes veniebant, & lingebant vlcera
eius.
22 Factum est autem vt moreretur men- F
dicus, & portaretur ab Angelis in sinum A
brahæ. Mortuus est autem & diues,& sepul-
tus est in inferno.
23 Eleuans autem oculos suos, cùm esset
in tormentis, vidit Abraham à longè,& La-
zarum in sinu eius:
24 Et ipse clamans dixit: Pater Abra-
ham, miserere mei, & mitte Lazarum, vt in-
tingat extremum digiti sui in aquam, vt re-
frigeret linguam meam, quia crucior in hac
flamma.
25 Et dixit illi Abraham: Fili: recordare G
quia recepisti bona in vita tua, & Lazarus si-
militer mala: nunc autem hic consolatur, tu
verò cruciaris.
26 Et in his omnibus, inter nos & vos
chaos magnum firmatum est: vt, qui volunt
hinc transire ad vos,non possint,neque inde
huc transmeare.
27 Et ait: Rogo ergo te pater vt mittas
eum in domum patris mei.
28 Habeo enim quinque fratres,vt testetur
illis, ne & ipsi veniant in hunc locum tor-
mentorum.
29 Et ait illi Abraham:Habent Moysen,&
prophetas: audiant illos.
30 At ille dixit: Non,pater Abraham: sed
si quis ex mortuis ierit ad eos, pœnitentiam
agent.
31 Ait autem illi: Si Moysen & Prophetas
non audiunt; neque si quis ex mortuis resur-
rexerit, credent.

CAPVT XVII.

Væ ſcandalizanti puſillos: frater in nos peccans increpandus eſt, eique pœnitenti ignoſcendum: Apoſtolos docet fidei efficaciam: quodque dum omnia ipſis præcepta fecerint, ſe ſeruos dicant inutiles, decem leproſi mundantur, vnico qui Samaritanus erat ad agendas gratias reuertente: dicit aduentum filij Dei non occultum fore, ſed illuſtrem, & inexpectato ſuperuenturum, ſicut diluuium mundo, & Sodomis ſubuerſio ſuperuenit.

A Matt.18.a. 1 ET ait ad diſcipulos ſuos: Impoſſibile eſt
Marc.9.f.41. vt non veniant ſcandala; væ autem
illi per quem veniunt.
2 Vtilius eſt illi, ſi lapis molaris imponatur
circa collum eius, & proijciatur in mare,
quàm vt ſcandalizet vnum de puſillis iſtis.
*Leu.19.c.17. 3 Attendite vobis: * Si peccauerit in te
Eccl.19.b.13. frater tuus, increpa illum: & ſi pœnitentiam
Matt.18.b.15. egerit, dimitte illi.
4 Et ſi ſepties in die peccauerit in te, &
ſepties in die conuerſus fuerit ad te, dicens:
Pœnitet me, dimitte illi.
5 Et dixerunt Apoſtoli Domino: Adauge
nobis fidem.
*Matt.17.c.19. 6 * Dixit autem Dominus: Si habueritis
B fidem ſicut granum ſinapis, diceretis huic arbori
mori: Eradicare, & tranſplantare in
mare: & obediet vobis.
7 Quis autem veſtrum habens ſeruum
arantem aut paſcentem, qui regreſſo de agro
dicat illi: Statim tranſi, recumbe:
8 Et non dicat ei: Para quod cœnem, &
præcinge te, & miniſtra mihi donec manducem
& bibam, & poſt hæc tu manducabis
& bibes?
9 Numquid gratiam habet ſeruo illi, quia
fecit quæ ei imperauerat?
C 10 Non puto. Sic & vos, cùm feceritis
omnia quæ præcepta ſunt vobis, dicite: Serui
inutiles ſumus: quod debuimus facere,
fecimus.
11 Et factum eſt, dum iret in Ieruſalē tranſibat
per mediam Samariam & Galilæam.
12 Et cùm ingrederetur quoddam caſtellum,
occurrerunt ei decem viri leproſi, qui
ſteterunt à longè:
13 Et leuauerunt vocem, dicentes: Ieſu
præceptor, miſerere noſtri.
*Leu.14.a.2. 14 Quos vt vidit, dixit: * Ite, oſtendite vos
ſacerdotibus. Et factum eſt, dum irent, mundati
ſunt.
D 15 Vnus autem ex illis, vt vidit quia mundatus
eſt, regreſſus eſt, cum magna voce magnificans
Deum,
16 Et cecidit in faciem ante pedes eius,
gratias agens: & hic erat Samaritanus.
17 Reſpondens autem Ieſus, dixit: Nonne
decem mundati ſunt? & nouem vbi ſunt?
18 Non eſt inuentus qui rediret, & daret
gloriam Deo, niſi hic alienigena.
19 Et ait illi: Surge, vade: quia fides tua
te ſaluum fecit.
E 20 Interrogatus autem à Phariſæis: Quando
venit regnum Dei? reſpondens eis, dixit:
Non venit regnum Dei, cum obſeruatione:
21 Neque dicent: Ecce hic, aut ecce illic.
Ecce enim regnum Dei intra vos eſt.
22 Et ait ad diſcipulos ſuos: Venient dies
quando deſideretis videre vnum diem Filij
hominis, & non videbitis.
23 * Et dicent vobis: Ecce hic, & ecce illic. *Matt.24.b.23.
Nolite ire, neque ſectemini. Marc.13.c.21.
24 Nam ſicut fulgur coruſcans de ſub cœlo,
in ea quæ ſub cœlo ſunt, fulget: ita erit Filius
hominis in die ſua.
25 Primùm autem oportet illum multa
pati, & reprobari à generatione hac.
26 * Et ſicut factum eſt in diebus Noë, ita *Gen.7.b.7.
erit & in diebus Filij hominis. Matt.24.c.37.
27 Edebant, & bibebant: vxores ducebant, F
& dabantur ad nuptias, vſque in diem,
qua intrauit Noë in arcam: & venit diluuium,
& perdidit omnes.
28 * Similiter ſicut factum eſt in diebus *Gen.19.c.25.
Lot: Edebant, & bibebant: emebant, & vendebant:
plantabant, & ædificabant:
29 Qua die autem exijt Lot à Sodomis,
pluit ignem & ſulphur de cœlo, & omnes
perdidit:
30 Secundùm hæc erit qua die Filius hominis
reuelabitur.
31 In illa hora, qui fuerit in tecto, & vaſa G
eius in domo, ne deſcendat tollere illa; & qui
in agro, ſimiliter non redeat retrò.
32 Memores eſtote vxoris Lot.
33 * Quicumque quæſierit animam ſuam *Matt.10.d.39.
ſaluam facere, perdet illam: & quicumque Marc.8.d.35.
perdiderit illam, viuificabit eam. Sup.9.c.24.
34 Dico vobis: * In illa nocte erunt duo Ioan.12.d.25.
in lecto vno; vnus aſſumetur, & alter relinquetur: *Matt.24.d.40.
35 Duæ erunt molentes in vnum; vna aſſumetur,
& altera relinquetur: duo in agro;
vnus aſſumetur, & alter relinquetur.
36 Reſpondentes dicunt illi: Vbi Domine?
37 Qui dixit illis: Vbicumque fuerit corpus,
illuc congregabuntur & aquilæ.

CAPVT XVIII.

Per parabolam de iudice iniquitatis & vidua importuna docet ſemper orandum, per parabolam verò de Phariſæo & Publicano, quomodo ſit orandum: pueros à ſe repelli vetat: diues qui à iuuentute omnia ſe ſeruaſſe præcepta dicebat, audito Chriſti conſilio de omnibus relinquendis abijt triſtis: & quid erit præmij omnia propter Chriſtū relinquentibus: prædicit ſuā paſſionē, & propè Iericho cæcum illuminat.

1 DIcebat autem & parabolam ad illos, A
quoniam oportet ſemper orare & Eccl.18.c.22.
non deficere, 1.The.5.c.17.
2 Dicens: Iudex quidam erat in quadam
ciuitate, qui Deum non timebat, & hominem
non reuerebatur.
3 Vidua autem quædam erat in ciuitate illa
& veniebat ad eum, dicens: Vindica me de
aduerſario meo.
4 Et nolebat per multum tempus. Poſt hæc
autem dixit intra ſe: Et ſi Deum non timeo,
nec hominem reuereor:
5 Tamen quia moleſta eſt mihi hæc vidua,
vindicabo illam, ne in nouiſſimo veniens
ſugillet me.

6 Ait autem Dominus: Audite quid iudex
iniquitatis dicit:
7 Deus autem non faciet vindictam ele
ctorum suorum clamantium ad se die ac no-
cte, & patientiam habebit in illis?
8 Dico vobis, quia citò faciet vindictam
illorum. Verumtamen Filius hominis ve-
niens, putas, inueniet fidem in terra?
9 Dixit autem & ad quosdam, qui in se
confidebant tanquam iusti & aspernabantur
ceteros, parabolam istam:
10 Duo homines ascenderunt in templum
vt orarent: vnus Pharisæus, & alter publi-
canus.
C. 11 Pharisæus stans, hæc apud se orabat:
Deus gratias ago tibi quia non sum sicut cæ-
teri hominum: raptores, iniusti, adulteri: ve-
lut etiam hic publicanus.
12 Ieiuno bis in sabbato: decimas do om-
nium quæ possideo.
13 Et publicanus à longè stans, nolebat
nec oculos ad cęlum leuare: sed percutiebat
pectus suum, dicens: Deus propitius esto
mihi peccatori.
14 Dico vobis, descendit hic iustificatus
* Matt. 23. b. 12. Sup. 14. b. 11. in domum suam ab illo: * quia omnis qui se
exaltat, humiliabitur: & qui se humiliat,
exaltabitur.
* Matt. 19. b. 13. Marc. 10. b. 13. 15 * Afferebant autem ad illum & infan-
tes, vt eos tangeret. Quod cùm viderent di-
scipuli, increpabant illos.
D. 16 Iesus autem conuocans illos, dixit: Si-
nite pueros venire ad me, & nolite vetare
eos: talium est enim regnum Dei.
17 Amen dico vobis: Quicumque non ac-
ceperit regnum Dei sicut puer, non intra-
bit in illud.
* Matt. 19. b. 16. 18 * Et interrogauit eum quidam princeps,
dicens: Magister bone, quid faciens vitam
æternam possidebo?
19 Dixit autem ei Iesus: Quid me dicis
bonum? nemo bonus nisi solus Deus.
* Exod. 20. c. 13. 20 Mandata nosti: * Non occides: Non
mœchaberis: Non furtum facies: Non fal-
sum testimonium dices: Honora patrem
tuum & matrem.
21 Qui ait: Hæc omnia custodiui à iuuen-
tute mea.

22 Quo audito, Iesus ait ei: Adhuc vnum
tibi deest: omnia quæcumque habes vende,
& da pauperibus, & habebis thesaurum in
cœlo: & veni, sequere me.
23 His ille auditis, contristatus est: quia
diues erat valdè.
24 Videns autem Iesus illum tristem fa- E
ctum, dixit: Quàm difficilè, qui pecunias ha-
bent, in regnum Dei intrabunt.
25 Facilius est enim camelum per foramen
acus transire, quàm diuitem intrare in re-
gnum Dei.
26 Et dixerunt qui audiebant: Et quis po-
test saluus fieri?
27 Ait illis: Quæ impossibilia sunt apud
homines, possibilia sunt apud Deum.
28 Ait autem Petrus: Ecce nos dimisimus F
omnia, & secuti sumus te.
29 Qui dixit eis: Amen dico vobis, nemo
est, qui reliquit domum, aut parentes, aut
fratres, aut vxorem, aut filios, propter re-
gnum Dei,
30 Et non recipiat multò plura in hoc tē-
pore, & in sæculo venturo vitam æternam.
31 * Assumpsit autem Iesus duodecim, & * Matt. 20. b. 17. Sup. 14. c. 32.
ait illis: Ecce ascendimus Ierosolymam, &
consummabuntur omnia, quæ scripta sunt
per prophetas de Filio hominis.
32 Tradetur enim Gentibus, & illudetur,
& flagellabitur, & conspuetur:
33 Et postquam flagellauerint, occident
eum, & tertia die resurget.
34 Et ipsi nihil horum intellexerunt, &
erat verbum istud absconditum ab eis, &
non intelligebant quę dicebantur.
35 * Factum est autem, cùm appropinqua- * Matt. 20. d. 29. Marc. 10. g. 46.
ret Iericho, cæcus quidam sedebat secus
viam, mendicans.
36 Et cùm audiret turbam prætereuntem,
interrogabat quid hoc esset.
37 Dixerunt autem ei, quòd Iesus Naza-
renus transiret.
38 Et clamauit, dicens: Iesu fili Dauid mi-
serere mei.
39 Et qui præibant, increpabant eum vt G
taceret. Ipse verò multò magis clamabat: Fi-
li Dauid miserere mei.
40 Stans autem Iesus iussit illum adduci ad

se. Et

se. Et cùm appropinquasset, interrogauit illũ,
41 Dicens: Quid tibi vis faciam? At ille dixit: Domine, vt videam.
42 Et Iesus dixit illi: Respice, fides tua te saluum fecit.
43 Et confestim vidit, & sequebatur illum magnificans Deum. Et omnis plebs, vt vidit, dedit laudem Deo.

CAPVT XIX.

Ad Zachæum plurimis murmurantibus diuertit: parabolam refert de homine nobili, qui abiens ad regnum accipiendum tradidit decem seruis decem mnas, quem ciues super se regnare nolebant: super pullum asinæ intrans cum honore Ierosolymam, flet super illam, prædicitque euertendam, & ingressus in templum eijcit ementes ac vendentes.

A
1 ET ingressus perambulabat Iericho.
2 Et ecce vir nomine Zachæus: & hic princeps erat publicanorum, & ipse diues:
3 Et quærebat videre Iesum, quis esset: & non poterat præ turba, quia statura pusillus erat.
4 Et præcurrens ascendit in arborem sycomorum vt videret eum: quia inde erat transiturus.
5 Et cùm venisset ad locum, suspiciens Iesus vidit illum, & dixit ad eum: Zachæ festinans descende: quia hodie in domo tua oportet me manere.
6 Et festinans descendit, & excepit illum gaudens.
7 Et cùm viderent omnes, murmurabant, dicentes quòd ad hominem peccatorem diuertisset.
B
8 Stans autem Zachæus, dixit ad Dominum: Ecce dimidium bonorum meorum, Domine de pauperibus: & si quid aliquem defraudaui, reddo quadruplum.
9 Ait Iesus ad eum: Quia hodie salus domui huic facta est: eò quod & ipse filius sit Abrahæ.
10 * Venit enim Filius hominis quærere & saluum facere quod perierat. (* Matt. 18. b. 11.)
11 Hæc illis audientibus, adijciens dixit parabolam, eò quòd esset prope Ierusalem: & quia existimarent quòd confestim regnum Dei manifestaretur.
12 Dixit ergo: * Homo quidam nobilis abijt in regionem longinquam accipere sibi regnum, & reuerti. (* Matt. 25 a 14.)
13 Vocatis autem decem seruis suis, dedit eis decem mnas, & ait ad illos: Negotiamini dum venio.
14 Ciues autem eius oderant eum: & miserunt legationem post illum, dicentes: Nolumus hunc regnare super nos. C
15 Et factum est vt rediret accepto regno: & iussit vocari seruos, quibus dedit pecuniã, vt sciret quantum quisque negotiatus esset.
16 Venit autem primus dicens: Domine, mna tua decem mnas acquisiuit.
17 Et ait illi: Euge bone serue, quia in modico fuisti fidelis, eris potestatem habens super decem ciuitates.
18 Et alter venit, dicens Domine mna tua fecit quinque mnas.
19 Et huic ait: Et tu esto super quinque ciuitates.
20 Et alter venit, dicens: Domine, ecce mna tua, quam habui repositam in sudario:
21 Timui enim te, quia homo austerus es: tollis quod non posuisti, & metis quod non seminasti. D
22 Dicit ei: De ore tuo te iudico serue nequam. sciebas quòd ego homo austerus sum, tollens quod non posui, & metens quod non seminaui.
23 Et quare non dedisti pecuniam meam ad mensam, vt ego veniens cum vsuris vtique exegissem illam?
24 Et astantibus dixit: Auferte ab illo mnam, & date illi qui decem mnas habet.
25 Et dixerunt ei: Domine, habet decem mnas.
26 * Dico autem vobis, quia omni habenti dabitur, & abundabit: ab eo autem qui non habet, & quod habet, auferetur ab eo. (* Matt. 13. b. 12. 25. c. 29. Marc. 4. c. 25. Sup. 8 c. 18)
27 Verumtamen inimicos meos illos qui noluerunt me regnare super se, adducite huc & interficite ante me.

28 Et his dictis, præcedebat ascendens Ierosolymam.

* Matt.21 a 1. Mar.11 a 1

29 Et factum est, * cùm appropinquasset ad Bethphage, & Bethaniam, ad montem qui vocatur Oliueti, misit duos discipulos suos,

30 Dicens: Ite in castellum, quod contrà est? in quod introeuntes, inuenietis pullum asinæ alligatum, cui nemo vnquam hominum sedit: soluite illum, & adducite.

31 Et si quis vos interrogauerit: Quare soluitis? sic dicetis ei: Quia Dominus operam eius desiderât.

32 Abierunt autem qui missi erant: & inuenerunt, sicut dixit illis, stantem pullum.

33 Soluentibus autem illis pullum, dixerũt domini eius ad illos: Quid soluitis pullum?

34 At illi dixerunt: Quia Dominus eum necessarium habet.

* Ioan. 12. b.14.

F

35 * Et duxerunt illum ad Iesum. Et iactantes vestimenta sua supra pullum, imposuerunt Iesum.

36 Eunte autem illo, substernebant vestimenta sua in via.

37 Et cùm appropinquaret iam ad descensum Montis oliueti, cœperũt omnes turbæ discipulorum gaudentes laudare Deum voce magna super omnibus, quas viderant, virtutibus,

38 Dicentes: Benedictus, qui venit rex in nomine Domini, pax in cœlo, & gloria in excelsis.

39 Et quidam Pharisæorum de turbis, dixerunt ad illum: Magister, increpa discipulos tuos.

G

40 Quibus ipse ait: dico vobis, quia si hi tacuerint, lapides clamabunt.

41 Et vt appropinquauit, videns ciuitatem fleuit super illam, dicens:

42 Quia si cognouisses & tu, & quidem in hac die tua, quæ ad pacem tibi, nunc autem abscondita sunt ab oculis tuis.

43 Quia venient dies in te: & circumdabunt te: & coangustabunt te vndique:

* Matt. 24. a 2 Marc. 13 a 2. Inf 21.b.6.

44 Et ad terram prosternent te, & filios tuos, qui in te sunt, * & non relinquent in te lapidem super lapidem: eò quòd non cognoueris tempus visitationis tuæ.

* Matt.21 b. 12 Marc. 11 b. 15. * Isa 56.c. 7. Ier.7.b.11.

45 * Et ingressus in templum, cepit eijcere vendentes in illo, & ementes,

46 Dicens illis: Scriptum est: * Quia domus mea domus orationis est. Vos autem fecistis illam speluncam latronum.

47 Et erat docens quotidie in templo. Principes autem sacerdotum, & Scribæ, & Principes plebis quærebant illum perdere:

48 Et non inueniebant quid facerent illi. Omnis enim populus suspensus erat, audiens illum.

CAPVT XX.

Non dicit sacerdotibus ac Scribis qua potestate hæc faciat, quia nec illi respondebant ad propositam de Ioannis baptismo quæstionem: parabolam refert de vinitoribus, qui cæsis domini seruis etiam filium eius occiderunt: tentatur Iesus de tributo Cæsari dando, & à Sadducæis de resurrectione: quomodo dicunt Christum filium esse Dauid: cauendum à Scribis ambitiosis.

A

Matt 21.b. 23. Marc. 11. d.27.

1 ET factum est in vna dierum, docente illo populum in templo, & euangelizante, conuenerunt principes sacerdotum, & Scribæ cum senioribus.

2 Et aiunt dicentes ad illum: Dic nobis, in qua potestate hæc facis? aut: Quis est, qui dedit tibi hanc potestatem?

3 Respondens autem Iesus, dixit ad illos: Interrogabo vos & ego vnum verbum. Respondete mihi:

4 Baptismus Ioannis de cælo erat, an ex hominibus?

5 At illi cogitabant intra se, dicentes: Quia si dixerimus, De cælo, dicet, Quare ergo non credidistis illi?

6 Si autem dixerimus, Ex hominibus, plebs vniuersa lapidabit nos: certi sunt enim, Ioannem prophetam esse.

7 Et responderunt se nescire vnde esset.

B

*Isa.5.a 1. Ier.2 c.21. Matt.21.d. 33. Mar 12.a.1

8 Et Iesus ait illis: Neque ego dico vobis in qua potestate hæc facio.

9 Cœpit autem dicere ad plebem parabolam hanc: * Homo plantauit vineam, & locauit eam colonis: & ipse peregrè fuit

multis

multis temporibus.
10 Et in tempore misit ad cultores seruum,
vt de fructu vineæ darent illi. Qui cæsum di-
miserunt eum inanem.
11 Et addidit alterum seruum mittere. Illi
autem hunc quoque cædentes, & afficientes
contumelia, dimiserunt inanem:
12 Et addidit tertium mittere: qui & illum
vulnerantes eiecerunt.
13 Dixit autem dominus vineæ: Quid fa-
ciam? mittam filium meum dilectum: forsi-
tan, cùm hunc viderint, verebuntur.
14 Quem cùm vidissent coloni, cogitaue-
runt intra se, dicentes: Hic est hæres occi-
damus illum, vt nostra fiat hereditas.
C 15 Et eiectum illum extra vineam, occide-
runt. Quid ergo faciet illis dominus vi-
neæ?
16 Veniet, & perdet colonos istos, & da-
bit vineam alijs. Quo audito, dixerunt illi:
Absit.
17 Ille autem aspiciens eos, ait: Quid est
*Ps.117 d. 22. Isa 28.d.16 Matt.21.d.42. Act.4.b.11 Rom.9. g. 33. 1 Pet.2. b. 7. ergo hoc, quod scriptum est: * Lapidem
quem reprobauerunt ædificantes, hic factus
est in caput anguli?
18 Omnis qui ceciderit super illum lapi-
dem conquassabitur: super quem autem ce-
ciderit, comminuet illum.
19 Et quærebant principes sacerdotum, &
Scribæ, mittere in illum manus in illa hora:
& timuerunt populum: cognouerunt enim
quòd ad ipsos dixerit similitudinem hanc.
*Matt.22. b. 15. Marc. 12. b 13. 20 * Et obseruantes miserunt insidiatores,
qui se iustos simularent, vt caperent eum in
D sermone, vt traderent illum principatui &
potestati præsidis.
21 Et interrogauerunt eum, dicentes: Ma-
gister, scimus quia rectè dicis & doces: &
non accipis personam, sed viam Dei in veri-
tate doces:
22 Licet nobis tributum dare Cæsari, an
non?
23 Considerans autem dolum illorum, di-
xit ad eos: Quid me tentatis?
24 Ostendite mihi denarium. Cuius habet
imaginem, & inscriptionem? Respondentes
dixerunt ei: Cæsaris.
E 25 Et ait illis: * Reddite ergo quæ sunt
*Rom.13. a.7. Cæsaris, Cæsari; & quę sunt Dei, Deo.
26 Et non potuerunt verbum eius repre-
hendere coram plebe: & mirati in responso
eius, tacuerunt.
*Matt.22. c.23. Marc. 12. b. 18. 27 * Accesserunt autem quidam Saddu-
cæorum, qui negant esse resurrectionem, &
interrogauerunt eum,
28 Dicentes: Magister, Moyses scripsit
*Deut. 25. a.5. nobis: * Si frater alicuius mortuus fuerit ha-
bens vxorem, & hic sine liberis fuerit, vt ac-
cipiat eam frater eius vxorem, & suscitet se-
men fratri suo.
29 Septem ergo fratres erant: & pri-
mus accepit vxorem, & mortuus est si-
ne filijs.
30 Et sequens accepit illam, & ipse mor-
tuus est sine filio.
F 31 Et tertius accepit illam. Similiter & om-
nes septem, & non reliquerunt semen, &
mortui sunt.
32 Nouissimè omnium mortua est &
mulier.
33 In resurrectione ergo, cuius eorum erit
vxor? siquidem septem habuerunt eam vxo-
rem.
34 Et ait illis Iesus: Filij huius sæculi nu-
bunt, & traduntur ad nuptias:
35 Illi verò, qui digni habebuntur sæculo
illo, & resurrectione ex mortuis, neque nu-
bent, neque ducent vxores:
36 Neque enim vltra mori poterunt: æqua-
les enim Angelis sunt, & filij sunt Dei, cùm
sint filij resurrectionis.
37 Quia verò resurgant mortui, & Moyses
ostendit secus rubum, * sicut dicit Dominum *Exod.3. b.6.
Deum Abraham, & Deum Isaac, & Deum
Iacob.
38 Deus autem non est mortuorum, sed
viuorum: omnes enim viuunt ei. G
39 Respondentes autem quidam Scriba-
rum, dixerunt ei: Magister, benè dixisti.
40 Et ampliùs non audebant autem quid-
quam interrogare.
41 Dixit autem ad illos: Quomodo dicunt
Christum, filium esse Dauid?
42 Et ipse Dauid dicit in libro Psalmo-
rum: * Dixit Dominus Domino meo, sede à *Ps.109.a.1. Matt.22.d.44. Mar.12.d.36.
dextris meis,
43 Donec ponam inimicos tuos, scabel-
lum pedum tuorum?
44 Dauid ergo Dominum illum vocat: &
quomodo filius eius est:
45 Audiente autem omni populo, dixit
discipulis suis:
46 * Attendite à Scribis, qui volunt ambu- *Matt.23. a.6. Marc. 12. d. 38. Sup. 11. f. 43.
lare in stolis, & amant salutationes in foro,
& primas cathedras in synagogis, & primos
discubitus in conuiuijs:
47 Qui deuorant domos viduarum, simu-
lantes longam orationem. Hic accipient
damnationem maiorem.

CAPVT XXI.

Viduam duo minuta offerentem præfert diuitibus multa offerentibus: subuersionem templi prædicit, variaque prælia, afflictiones & persecutiones; aduersus quæ roborat Apostolos: prædicit quoque subuersionem Ierusalem, & Iudæorum captiuitatem ac dispersionem: de signis præcessuris iudicium: cauendum à crapula, ebrietate curisque huius vitæ, & vigilandum ac orandum;

1 RESpiciens autem, vidit eos, qui mitte- A
bant munera sua in gazophyla- Marc. 12. d.41.
cium, diuites.
2 Vidit autem & quamdam viduam pau-
perculam mittentem æra minuta duo.
3 Et dixit: Verè dico vobis, quia vidua hęc
pauper, plus quàm omnes misit.
4 Nā omnes hi ex abundanti sibi miserunt
in munera Dei: hęc autē ex eo quod deest il-
li, omnem victum suum quem habuit, misit.
5 Et quibusdam dicentibus de tēplo, quòd
bonis lapidibus & donis ornatū esset, dixit: B
6 Hæc quæ videtis, * venient dies, in quibus *Matt.24. a 2. Marc. 13 a.2. Sup 19. g 44.
non relinquetur lapis super lapidem, qui non
destruatur.
7 Interrogauerunt autem illum, dicen- C
tes:

tes: Præceptor, quando hæc erunt, & quod
signum cùm fieri incipient?
8 Qui dixit: Videte ne seducamini: multi
enim venient in nomine meo, dicentes quia
ego sum: & tempus appropinquauit: nolite
ergo ire post eos.
9 Cùm autem audieritis prælia, & seditio-
nes, nolite terreri: oportet primùm hæc fieri,
sed nondum statim finis.
10 Tunc dicebat illis: Surget gens contra
gentem, & regnum aduersus regnum.
11 Et terræ motus magni erunt per loca, &
pestilentiæ, & fames, terroresque de cœlo &
signa magna erunt.
12 Sed ante hec omnia injicient vobis ma-
nus suas, & persequentur, tradentes in syna-
gogas & custodias, trahentes ad reges & præ-
sides, propter nomen meum:
13 Continget autem vobis in testimo-
nium.
D 14 Ponite ergo in cordibus vestris, non
præmeditari quemadmodum respondeatis.
15 Ego enim dabo vobis os & sapientiam,
cui non poterunt resistere & contradicere
omnes aduersarij vestri.
16 Trademini autem à parentibus, & fra-
tribus, & cognatis, & amicis, & morte affi-
cient ex vobis:
17 Et eritis odio omnibus propter nomen
meum.
18 Et capillus de capite vestro nõ peribit.
19 In patientia vestra possidebitis animas
vestras.
20 * Cùm autem videritis circumdari ab
exercitu Ierusalem, tunc scitote quia appro-
pinquauit desolatio eius:
21 Tunc qui in Iudæa sunt, fugiant ad
montes: & qui in medio eius, discedant, &
qui in regionibus, non intrent in eam.
22 Quia dies vltionis hi sunt, vt implean-
tur omnia quæ scripta sunt.

* Dan. 9. g. 27. Matt. 24. b. 15. Marc. 13. b. 14.

23 Væ autem prægnantibus & nutrienti-
bus in illis diebus. Erit enim pressura magna
super terram, & ira populo huic.
24 Et cadent in ore gladij, & captiui ducẽ-
tur in omnes Gentes, & Ierusalẽ calcabitur à
Gentibus: donec impleantur tẽpora nationũ.
25 * Et erunt signa in sole, & luna, & stellis,
& in terris pressura Gentium præ confusio-
ne sonitus maris, & fluctuum:
26 Arescentibus hominibus præ timore, &
expectatione, quæ superuenient vniuerso or-
bi; nam virtutes cęlorum mouebuntur:
27 Et tunc videbunt filiũ hominis veniẽtẽ
in nube cum potestate magna, & maiestate.
28 His autem fieri incipientibus, respicite,
& leuate capita vestra: * quoniam appropin-
quat redemptio vestra.
29 Et dixit illis similitudinem: Videte fi-
culneam, & omnes arbores:
30 Cùm producunt iam ex se fructum, sci-
tis quoniam propè est æstas.
31 Ita & vos cum videritis hæc fieri, scito-
te quoniam prope est regnum Dei.
32 Amen dico vobis, quia non præteribit
generatio hæc, donec omnia fiant.
33 Cœlum & terra transibunt: verba au-
tem mea non transibunt.
34 Attendite autem vobis, ne fortè grauen-
tur corda vestra in crapula, & ebrietate, &
curis huius vitæ: & superueniat in vos re-
pentina dies illa:
35 Tamquam laqueus enim superueniet in
omnes, qui sedent super faciem omnis terræ.
36 Vigilate itaque, omni tempore orantes,
vt digni habeamini fugere ista omnia, quæ
futura sunt, & stare ante Filium hominis.
37 Erat autem diebus docens in templo:
noctibus verò exiens, morabatur in monte,
qui vocatur Oliueti.
38 Et omnis populus manicabat ad eum
in templo audire eum.

E

* Isa. 13. b. 10. Ezec. 32. b. 7. Ioel. 3. c. 15. Matt. 24. c. 29. Marc. 13. c. 24.

F

* Rom. 8. d. 23

G

CAPVT XXII.

Cogitant principes sacerdotum de occidendo Iesu, quem vendit Iudas: iubet parari pascha: panem in corpus suum & vinum in sanguinem consecrata tradit discipulis, præcipiens vt idem faciant: contentio discipulorum quis eorum sit maior: & prædicit trinam Petri negationem, iubens vendi tunicam & emi gladium: post prolixam in agonia orationem, & sudorem instar sanguinis in terram decurrentis, capitur à Iudæis: quorum vni Petrus abscidit auriculam: conqueritur quòd ad eum quasi ad latronem capiendum exierint: in domo principis sacerdotum ter à Petro negatur, & à Iudæis cæditur ac illuditur, & manè in concilio interrogatus fatetur se Dei filium.

A

Matt. 26. a.2. Marc. 14 a.1.

1 APpropinquabat autem dies festus Azymorum, qui dicitur Pascha:

2 Et quærebant principes sacerdotum, & Scribæ, quomodo Iesum interficerent: timebant verò plebem.

* Matt.26. b.14. Marc. 14 b.10.

3 * Intrauit autem satanas in Iudam, qui cognominabatur Iscariotes, vnum de duodecim.

4 Et abijt, & locutus est cum principibus sacerdotum, & magistratibus, quemadmodum illum traderet eis.

5 Et gauisi sunt, & pacti sunt pecuniam illi dare.

6 Et spopondit. Et quærebat opportunitatem vt traderet illum sine turbis.

7 Venit autem dies Azymorum, in qua necesse erat occidi pascha.

8 Et misit Petrum, & Ioannem, dicens: Eũtes parate nobis pascha, vt manducemus.

9 At illi dixerunt: Vbi vis paremus?

B

10 Et dixit ad eos: Ecce introeuntibus vobis in ciuitatem, occurret vobis homo quidam amphoram aquæ portans: sequimini eum in domum, in quam intrat.

11 Et dicetis patrifamilias domus: dicit tibi Magister: Vbi est diuersorium, vbi pascha cum discipulis meis manducem?

12 Et ipse ostendet vobis cœnaculum magnum stratum, & ibi parate.

13 Euntes autem, inuenerunt sicut dixit illis, & parauerunt pascha.

* Matt.26. b.20. Marc. 14. b.17.

14 * Et cùm facta esset hora, discubuit, & duodecim Apostoli cum eo.

15 Et ait illis: Desiderio desideraui hoc pascha manducare vobiscum, antequam patiar.

16 Dico enim vobis, quia ex hoc non manducabo illud, donec impleatur in regno Dei.

17 Et accepto calice gratias egit, & dixit: Accipite, & diuidite inter vos.

18 Dico enim vobis quod non bibam de generatione vitis, donec regnum Dei veniat.

C

*1.Cor.11. e.24.

19 * Et accepto pane gratias egit, & fregit, & dedit eis, dicens: Hoc est corpus meum, quod pro vobis datur: hoc facite in meam commemorationem.

20 Similiter & calicem, postquam cęnauit, dicens: Hic est calix nouum testamentum in sanguine meo, qui pro vobis fundetur.

*Matt.26. b.21. Marc. 14. b.20. Ioan.13.b.18. *Psal.40.b.9

21 * Verumtamen ecce manus tradentis me, mecum est in mensa.

22 Et quidem Filius hominis, * secundùm quod definitum est, vadit: verumtamen væ homini illi, per quem tradetur.

23 Et ipsi cœperunt quærere inter se, quis esset ex eis qui hoc facturus esset.

24 Facta est autem & contentio inter eos, quis eorum videretur esse maior.

*Matt 20. c.25. Marc. 10. f.42.

25 Dixit autem eis: * Reges Gentium dominantur eorum: & qui potestatem habent super eos, benefici vocantur.

26 Vos autem non sic: sed qui maior est in vobis, fiat sicut minor: & qui præcessor est, sicut ministrator.

27 Nam quis maior est, qui recumbit, an qui ministrat? nonne qui recumbit? Ego autẽ in medio vestrum sum, sicut qui ministrat.

28 Vos autem estis, qui permansistis mecum in tentationibus meis.

29 Et ego dispono vobis sicut disposuit mihi Pater meus regnum,

30 Vt edatis & bibatis super mensam meã in regno meo: & sedeatis super thronos iudicantes duodecim tribus Israel.

31 Ait autem Dominus: Simon, Simon, ecce satanas expetiuit vos vt cribraret sicut triticum:

D

32 Ego autem rogaui pro te vt non deficiat fides tua: & tu aliquando conuersus confirma fratres tuos.

33 Qui dixit ei: Domine, tecum paratus sum & in carcerem & in mortem ire.

*Matt.26. e.34. Marc. 14. c.30. Matt.10.b.9.

34 * At ille dixit: Dico tibi Petre, non cantabit hodie gallus, donec ter abneges nosse me. Et dixit eis:

35 * Quando misi vos sine sacculo, & pera & calceamentis, numquid aliquid defuit vobis?

36 At illi dixerunt: Nihil. Dixit ergo eis: Sed nunc qui habet sacculum, tollat; similiter & peram: & qui non habet, vendat tunicam suam, & emat gladium.

*Isa.53.d.12.

37 Dico enim vobis, quoniam adhuc hoc quod scriptum est, oportet impleri in me: * Et cum iniquis deputatus est. Etenim ea, quæ sunt de me, finem habent.

38 At illi dixerunt: Domine, ecce duo gladij hic. At ille dixit eis: Satis est.

*Matt. 26. d.36. Marc. 14. d.32. Ioan.18.a.1.

39 * Et egressus ibat secundùm consuetudinem in Montem oliuarum. Secuti sunt autem illum & discipuli.

40 Et cùm peruenisset ad locum, dixit illis: Orate ne intretis in tentationem.

E

* Matt.26. d.39. Marc. 14. d.35.

41 * Et ipse auulsus est ab eis quantum iactus est lapidis: & positis genibus orabat,

42 Dicens: Pater si vis, transfer calicem istum à me: Verumtamen non mea voluntas sed tua fiat.

43 Apparuit autem illi Angelus de cœlo, confortans eum. Et factus in agonia, prolixius orabat.

44 Et factus est sudor eius, sicut guttæ sanguinis decurrentis in terram.

45 Et cùm surrexisset ab oratione, & venisset ad discipulos suos, inuenit eos dormientes præ tristitia.

46 Et ait illis: Quid dormitis? surgite, orate, ne intretis in tentationem.

* Matt.26. e.47. Marc. 14. e.43 Ioan.18.a.3.

47 * Adhuc eo loquente, ecce turba: & qui vocabatur Iudas, vnus de duodecim, antecedebat eos: & appropinquauit Iesu vt oscularetur eum.

48 Iesus autem dixit illi: Iuda, osculo Filium hominis tradis?

49 Videntes autem hi, qui circa ipsum erant, quod futurum erat, dixerunt ei: Domine, si percutimus in gladio?

50 Et percussit vnus ex illis seruum principis sacerdotum, & amputauit auriculam eius dexteram.

F

51 Respondens autem Iesus, ait: Sinite vsque huc. Et cùm tetigisset auriculam eius, sanauit eum.

52 Dixit autem Iesus ad eos, qui venerant ad se, principes sacerdotum, & magistratus

tem-

11 Spreuit autem illum Herodes cum exercitu suo: & illusit indutum veste alba,& remisit ad Pilatum.
12 Et facti sunt amici Herodes & Pilatus in ipsa die: nam anteà inimici erant ad inuicem.
13 Pilatus autem conuocatis principibus sacerdotum,& magistratibus,& plebe,
14 Dixit ad illos: Obtulistis mihi hunc hominem quasi auertentem populum, & ecce ego coram vobis interrogans, * nullam causam inueni in homine isto ex his, in quibus eum accusatis.

* Ioan.18 g.38 19.a 4.

C

15 Sed neque Herodes: nam remisi vos ad illum, & ecce nihil dignum morte actum est ei.
16 Emendatum ergo illum dimittam.
17 Necesse autem habebat dimittere eis per diem festum, vnum.
18 Exclamauit autem simul vniuersa turba, dicens: Tolle hunc, & dimitte nobis Barabbam.
19 Qui erat propter seditionem quandam factam in ciuitate, & homicidium,missus in carcerem.
20 Iterùm autem Pilatus locutus est ad eos, volens dimittere Iesum.
21 At illi succlamabant, dicentes: Crucifige, crucifige eum.
22 Ille autem tertiò dixit ad illos: * Quid enim mali fecit iste? nullam causam mortis inuenio in eo: corripiam ergo illum, & dimittam.

* Matt.27. c.23. Marc. 15. b.14.

D

23 At illi instabant vocibus magnis postulantes vt crucifigeretur:& inualescebant voces eorum.
24 Et Pilatus adiudicauit fieri petitionem eorum.
25 Dimisit autem illis eum, qui propter homicidium & seditionem missus fuerat in carcerem, quem petebant: Iesum verò tradidit voluntati eorum.
26 * Et cùm ducerent eum, apprehenderunt Simonem quemdam Cyrenensem, venientem de villa: & imposuerunt illi crucem portare post Iesum.

* Matt.27. d.32. Marc. 15 b.21.

27 Sequebatur autem illum multa turba populi,& mulierum: quæ plangebant, & lamentabantur eum.
28 Conuersus autem ad illas Iesus, dixit: Filiæ Ierusalem, nolite flere super me, sed super vos ipsas flete, & super filios vestros.
29 Quoniam ecce venient dies, in quibus dicent: Beatæ steriles, & ventres qui non genuerunt,& vbera quæ non lactauerunt.

E

30 Tunc incipient dicere montibus: * Cadite super nos; & collibus: Operite nos.

* Isai 2. d. 19. Osee 10.c. 8. Apoc.6.d 16.

31 Quia si in viridi ligno hæc faciunt, in arido quid fiet?
32 Ducebantur autem & alij duo nequam cum eo, vt interficerentur.
33 * Et postquam venerunt in locum, qui vocatur Caluariæ, ibi crucifixerunt eum, & latrones, vnum à dextris, & alterum à sinistris.

* Matt. 27. d.33. Marc. 15. b.22. Ioan 19.c 17.

34 Iesus autem dicebat: Pater dimitte illis: non enim sciunt quid faciunt. Diuidentes verò vestimenta eius, miserunt sortes.
35 Et stabat populus spectans, & deridebant eum principes cum eis,dicentes: Alios saluos fecit,se saluum faciat, si hic est Christus Dei electus.
36 Illudebant autem ei & milites accedentes, & acetum offerentes ei,
37 Et dicentes: Si tu es rex Iudæorum, saluum te fac.
38 Erat autem & superscriptio scripta super eum litteris Græcis, & Latinis, & Hebraicis: Hic est rex Iudæorum.
39 Vnus autem de his, qui pendebant, latronibus, blasphemabat eum dicens: Si tu es Christus, saluum fac temetipsum, & nos.
40 Respondens autem alter increpabat eum, dicens: Neque tu times Deum, quòd in eadem damnatione es. F
41 Et nos quidem iustè, nam digna factis recipimus: hic verò nihil mali gessit.
42 Et dicebat ad Iesum: Domine,memento mei,cùm veneris in regnum tuum.
43 Et dixit illi Iesus:Amen dico tibi: Hodie mecum eris in paradiso.
44 Erat autem ferè hora sexta, & tenebræ factæ sunt in vniuersam terram vsque in horam nonam.
45 Et obscuratus est sol: & velum templi scissum est medium.
46 Et clamans voce magna Iesus ait: * Pater in manus tuas commendo spiritum meum. Et hæc dicens, expirauit. * Ps.30.a.6
47 Videns autem Centurio quod factum fuerat, glorificauit Deum, dicens. Verè hic homo iustus erat.
48 Et omnis turba eorum, qui simul aderant ad spectaculum istud, & videbant quæ fiebant, percutientes pectora sua reuertebantur.
49 Stabant autem omnes noti eius à longè, & mulieres quæ secutæ eum erant à Galilæa, hæc videntes. G
50 * Et ecce vir nomine Ioseph, qui erat decurio, vir bonus & iustus. * Matt.27. g.57. Marc. 15. d. 43. Ioan.19. g 38.
51 Hic non consenserat consilio & actibus eorum, ab Arimathæa ciuitate Iudææ, qui expectabat & ipse regnum Dei.
52 Hic accessit ad Pilatum, & petijt corpus Iesu:
53 Et depositum inuoluit sindone, & posuit eum in monumento exciso, in quo nondum quisquam positus fuerat.
54 Et dies erat parasceues, & sabbatum illucescebat.
55 Subsecutę autem mulieres, quæ cum eo venerant de Galilæa, viderunt monumentum, & quemadmodum positum erat corpus eius.
56 Et reuertentes parauerunt aromata, & vnguenta: & sabbato quidem siluerunt secundùm mandatum.

CAPVT XXIV.

Mulieribus ad Christi monumentum consternatis quòd eius corpus non inuenirent, Angeli ipsum resurrexisse nuntiant, & illæ Apostolis, qui id tanquam deliramentum accipiunt: Petrus ad monumentum currens & ipse admiratur quòd corpus non inuenerit: duobus in Emmaus euntibus, Iesus Scripturas interpretatur, & in fractione panis ab eis agnoscitur: congregatis discipulis palpandum se præbet, & cum eis edens aperit sensum vt Scripturas intelligant, ac promisso Spiritu sancto in cęlum ascendit.

A Matt. 18 a. 1. Marc. 16. a. 2. Ioan. 20. a. 1.

1 VNa autem sabbati valdè diluculò venerunt ad monumentum, portantes, quæ parauerant, aromata:
2 Et inuenerunt lapidem reuolutum à monumento.
3 Et ingressæ non inuenerunt corpus Domini Iesu.
4 Et factum est, dum mente consternatæ essent de isto, ecce duo viri steterunt secus illas in veste fulgenti.
5 Cùm timerent autem, & declinarent vultum in terram, dixerunt ad illas: Quid quæritis viuentem cum mortuis?
6 Non est hic, sed surrexit: recordamini qualiter locutus est vobis, cùm adhuc in Galilæa esset,
*Mat. 16. c. 21. 17. c. 21. Marc. 18. d. 31. 9. e. 30. Sup. 9. b. 22.
7 Dicens: * Quia oportet filium hominis tradi in manus hominum peccatorum, & crucifigi, & die tertia resurgere.
B
8 Et recordatæ sunt verborum eius.
9 Et regressæ à monumento nuntiauerunt hæc omnia illis vndecim, & cœteris omnibus.
10 Erat autem Maria Magdalene, & Ioanna, & Maria Iacobi, & ceteræ quæ cum eis erant, quæ dicebant ad Apostolos hæc.
11 Et visa sunt ante illos, sicut deliramentum, verba ista: & non crediderunt illis.
12 Petrus autem surgens cucurrit ad monumentum: & procumbens vidit linteamina sola posita: & abijt secum mirans quod factum fuerat.
*Marc. 16. c. 12.
13 * Et ecce duo ex illis ibant ipsa die in castellum, quod erat in spatio stadiorum sexaginta ab Ierusalem, nomine Emmaus.
14 Et ipsi loquebantur ad inuicem de his omnibus quæ acciderant.
15 Et factum est, dum fabularentur, & secum quærerent: & ipse Iesus appropinquans ibat cum illis.
16 Oculi autem illorum tenebantur ne eum agnoscerent.
C
17 Et ait ad illos: Qui sunt hi sermones, quos confertis ad inuicem ambulantes, & estis tristes?
18 Et respondens vnus, cui nomen Cleophas, dixit ei: Tu solus peregrinus es in Ierusalem, & non cognouisti quæ facta sunt in illa his diebus?
19 Quibus ille dixit: Quæ? Et dixerunt: De Iesu Nazareno, qui fuit vir propheta, potens in opere & sermone, coram Deo & omni populo:
20 Et quomodo eum tradiderunt summi sacerdotes & principes nostri in damnationem mortis, & crucifixerunt eum.
21 Nos autem sperabamus quia ipse esset redempturus Israel: & nunc super hæc omnia, tertia dies est hodie quòd hæc facta sunt.
22 Sed & mulieres quædam ex nostris terruerunt nos, quæ ante lucem fuerunt ad monumentum, D
23 Et non inuento corpore eius, venerunt, dicentes se etiam visionem angelorum vidisse, qui dicunt eum viuere.
34 Et abierunt quidam ex nostris ad monumentum: & ita inuenerunt sicut mulieres dixerunt, ipsum verò non inuenerunt.
25 Et ipse dixit ad eos: O stulti, & tardi corde ad credendum, in omnibus quæ locuti sunt Prophetæ.
26 Nonne hæc oportuit pati Christum, & ita intrare in gloriam suam?
27 Et incipiens à Moyse, & omnibus Prophetis interpretabatur illis in omnibus scripturis, quæ de ipso erant.
28 Et appropinquauerunt castello quò ibant: & ipse se finxit longiùs ire.
29 Et coëgerunt illum, dicentes: Mane nobiscum, quoniam aduesperascit, & inclinata est iam dies. Et intrauit cum illis. E
30 Et factum est, dum recumberet cum eis, accepit panem, & benedixit, ac fregit, & porrigebat illis.
31 Et aperti sunt oculi eorum, & cognouerunt eum: & ipse euanuit ex oculis eorum.
32 Et dixerunt ad inuicem: Nonne cor nostrum ardens erat in nobis, dum loqueretur in via, & aperiret nobis Scripturas?
33 Et surgentes eadem hora regressi sunt in Ierusalem: & inuenerunt congregatos vndecim, & eos qui cum illis erant,
34 Dicentes: Quòd surrexit Dominus verè, & apparuit Simoni.
35 Et ipsi narrabant quæ gesta erant in via: & quomodo cognouerunt eum in fractione panis.
36 * Dum autem hæc loquuntur, stetit Iesus in medio eorum, & dicit eis: Pax vobis: ego sum, nolite timere. *Marc. 16. c. 14. Ioan. 20. e. 19.
37 Conturbati verò, & conterriti, existimabant se spiritum videre. F
38 Et dixit eis: Quid turbati estis, & cogitationes ascendunt in corda vestra?
39 Videte manus meas, & pedes, quia ego ipse sum: palpate, & videte: quia spiritus carnem, & ossa non habet, sicut me videtis habere.
40 Et cùm hoc dixisset, ostendit eis manus & pedes.
41 Adhuc autem illis non credentibus, & mirantibus præ gaudio, dixit: Habetis hic aliquid, quod manducetur?
42 At illi obtulerunt ei partem piscis assi, & fauum mellis.
43 Et cùm manducasset coram eis, sumens reliquias dedit eis.

44 Et dixit ad eos: Hæc sunt verba, quæ
locutus sum ad vos, cùm adhuc essem vo-
biscum, quoniam necesse est impleri omnia,
quæ scripta sunt in lege Moysi, & Prophetis,
& Psalmis de me.
45 Tunc aperuit illis sensum vt intellige-
D rent Scripturas.
*Ps.18.b.6 46 Et dixit eis: * Quoniam sic scriptum est,
& sic oportebat Christum pati, & resurgere à
mortuis tertia die:
47 Et prædicari in nomine eius pœniten-
tiam & remissionem peccatorum in omnes
gentes, incipientibus ab Ierosolyma.
48 * Vos autem testes estis horum. *Act.1.b.8
49 * Et ego mitto promissum Patris mei in *Ioan.14 d 26.
vos: vos autem sedete in ciuitate, quoad

usque induamini virtute ex alto.
50 Eduxit autem eos foras in Betha-
niam: & eleuatis manibus suis benedi-
xit eis.
*Marc.16. d.19. Act.1.b.9 51 * Et factum est, dum benediceret illis,
recessit ab eis, & ferebatur in cœlum.
52 Et ipsi adorantes, regressi sunt in Ieru-
salem cum gaudio magno:
53 Et erant semper in templo, laudantes &
benedicentes Deum. Amen.

SANCTVM IESV CHRISTI EVANGELIVM SECVNDVM IOANNEM.

CAPVT PRIMVM.

Verbum est Deus, vita, & lux omnem hominem illuminans, per quod omnia facta sunt, & quod homo factum est, cui testimonium perhibet Ioannes, dicens se vocem, & indignum qui illius soluat corrigiam calceamenti, eumque esse agnum Dei qui tollit peccatum mundi: Andreas alter duorum Ioannis discipulorum qui Iesum secuti sunt, adducit ad illum etiam Simonem fratrem suum: Philippus quoque à Iesu vocatus, adducit ad eum Nathanael.

A 1 IN principio erat verbum & verbum erat apud Deum, & Deus erat verbum.
2 Hoc erat in principio apud Deum.
3 Omnia per ipsum facta sunt: & sine ipso factum est nihil, quod factum est,
4 In ipso vita erat, & vita erat lux hominum:
5 Et lux in tenebris lucet, & tenebræ eam non comprehenderunt.
* Matt. 3. a. Mar. 1. a. 2 6 * Fuit homo missus à Deo, cui nomen erat Ioannes.
7 Hic venit in testimonium, vt testimonium perhiberet de lumine, vt omnes crederent per illum.
8 Non erat ille lux, sed vt testimonium perhiberet de lumine.
* Inf. 3. c 19. 9 * Erat lux vera, quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum.
B * Heb. 11 a 3. 10 In mundo erat, * & mundus per ipsum factus est, & mundus eum non cognouit.
11 In propria venit, & sui eum non receperunt.
12 Quotquot autem receperunt eum, dedit eis potestatem filios Dei fieri, his qui credunt in nomine eius.
13 Qui non ex sanguinibus, neque ex voluntate carnis, neque ex voluntate viri, sed ex Deo nati sunt:
14 * Et verbum caro factum est, & habitauit in nobis: & vidimus gloriam eius, gloriam quasi vnigeniti à patre, plenum gratiæ & veritatis. * Matt. 1 c. 16. Luc. 2 a. 7
15 Ioannes testimonium perhibet de ipso, & clamat dicens; Hic erat, quem dixi: Qui post me venturus est, ante me factus est: quia prior me erat.
16 * Et de plenitudine eius nos omnes accepimus, & gratiam pro gratia. *1. Tim. 6. d. 17. C
17 Quia lex per Moysen data est, gratia & veritas per Iesum Christum facta est.
18 * Deum nemo vidit vnquã: vnigenitus filius, qui est in sinu patris, ipse enarrauit. *1. Tim. 6. d 16 1. Ioan. 4 c. 12.
19 Et hoc est testimonium Ioannis, quãdo miserunt Iudæi ab Ierosolymis sacerdotes & Leuitas ad eũ, vt interrogarent eũ: Tu quis es?
20 Et confessus est, & non negauit: & confessus est: Quia non sum ego Christus.
21 Et interrogauerunt eum: Quid ergo? Elias es tu? Et dixit: Non sum. Propheta es tu? Et respondit: Non.
22 Dixerunt ergo ei: Quis es, vt responsum demus his, qui miserunt nos: quid dicis de teipso?
23 Ait: * Ego vox clamantis in deserto: Dirigite viam Dñi, sicut dixit Isaias Propheta. * Isa 40. a Mat. 3. a. 3 Mar. 1. a. 3 Luc. 3. a. 4.
24 Et qui missi fuerant, erant ex Pharisæis.
25 Et interrogauerunt eum, & dixerunt

ei : Quid ergo baptizas , si tu non es Chri-
stus,neque Elias,neque Propheta?
26 Respondit eis Ioannes,dicens:*Ego ba- * Matt.3. c.11.
ptizo in aqua: medius autem vestrum stetit ,
quem vos nescitis .
27 * Ipse est,qui post me venturus est , qui * Mar.1.a.7. Luc.3.d.16 Act.1.a.5. 11.c.16.19.a.4.
ante me factus est: cuius ego non sum dignus
vt soluam eius corrigiam calceamenti .
28 Hæc in Bethania facta sunt trans Ior-
danem, vbi erat Ioannes baptizans .
29 Altera die vidit Ioannes Iesum venien-
tem ad se, & ait : Ecce agnus Dei , ecce qui
tollit peccatum mundi .
30 Hic est de quo dixi: Post me venit
vir, qui ante me factus est: quia prior me
erat .
31 Et ego nesciebam eum , sed vt manife-
stetur in Israël , propterea veni ego in aqua
baptizans .
32 Et testimonium perhibuit Ioannes, di- * Matt.3. d.16. Marc.1. b.10. Luc.3.c.22
cens : *Quia vidi Spiritum descendentem
quasi columbam de cœlo , & mansit su-
per eum .
33 Et ego nesciebam eum : sed qui misit E
me baptizare in aqua, ille mihi dixit : Super
quem videris Spiritum descendentem,& ma-
nentem super eum , hic est , qui baptizat in
Spiritu sancto .
34 Et ego vidi : & testimonium perhibui
quia hic est Filius Dei .
35 Altera die iterum stabat Ioannes , & ex
discipulis eius duo .
36 Et respiciens Iesum ambulantem,dicit:
Ecce agnus Dei .
37 Et audierunt eum duo discipuli loquen-
tem, & secuti sunt Iesum .
38 Conuersus autem Iesus , & videns eos
sequentes se,dicit eis: Quid quæritis? Qui di-
xerunt ei : Rabbi , (quod dicitur interpreta-
tum Magister) vbi habitas?
F
39 Dicit eis: Venite, & videte. Venerunt,
& viderunt vbi maneret , & apud eum
manserunt die illo : hora autem erat quasi
decima .
40 Erat autem Andreas frater Simonis
Petri vnus ex duobus , qui audierant à Ioan-
ne , & secuti fuerant eum .
41 Inuenit hic primum fratrem suum Si-
monem , & dicit ei : Inuenimus Messiam .
(quod est interpretatum Christus .)
42 Et adduxit eum ad Iesum . Intuitus au-
tem eum Iesus,dixit : Tu es Simon filius Io-
na : tu vocaberis Cephas . (quod interpreta-
tur Petrus .) G
43 In crastinum voluit exire in Galilæam, * Gen.49. b.10. Deut.18 d.18.
& inuenit Philippum . Et dicit ei Iesus : se- *Isa.40. c.10.45. b.8. Ier 23.a.5. Ezec.34. f.23.37.f.24 Da.9. f.24.25.
quere me .
44 Erat autem Philippus à Bethsaida,ciui-
tate Andreæ & Petri .
45 Inueuit Philippus Nathanaël , & dicit
ei: Quem scripsit * Moyses in lege, & * Pro-
phetæ , inuenimus Iesum filium Ioseph à
Nazareth .
46 Et dixit ei Nathanaël : A Nazareth
potest aliquid boni esse? Dicit ei Philippus:
Veni, & vide .
47 Vidit Iesus Nathanaël venientem ad
se, & dicit de eo: Ecce verè Israëlita , in quo
dolus non est .
48 Dicit ei Nathanaël: Vnde me nosti ?
Respondit Iesus , & dixit ei: Priusquam
te Philippus vocaret , cùm esses sub ficu ,
vidi te .
49 Respondit ei Nathanaël,& ait: Rabbi ,
tu es Filius Dei, tu es Rex Israël .
50 Respondit Iesus , & dixit ei : Quia dixi
tibi : Vidi te sub ficu, credis: maius his
videbis .
51 Et dicit ei, Amen,amen dico vobis,vi-
debitis cœlum apertum , & Angelos Dei
ascendentes , & descendentes supra Filium
hominis .

CAPVT II.

Iesus ad nuptias inuitatus aquam in vinum conuertit , & à Capharnaum veniens Ierosolymam , eijcit de templo negotiatores ; ac signo à Iudæis petito , dicit , Soluite templum hoc , *&c. multi propter signa crediderunt in nomine Iesu , quibus ipse non se credebat .*

1 ET die tertia nuptiæ factæ sunt in Cana A
Galilææ: & erat mater Iesu ibi .
2 Vocatus est autem & Iesus , & discipuli
eius, ad nuptias .

3 Et deficiente vino, dicit mater Iesu ad
eum: Vinum non habent.
4 Et dicit ei Iesus: Quid mihi, & tibi est
mulier, nondum venit hora mea.
5 Dicit mater eius ministris: Quodcumque
dixerit vobis facite.
6 Erant autem ibi lapideæ hydriæ sex positæ
secundùm purificationem Iudæorum,
capientes singulæ metretas binas vel ternas.
7 Dicit eis Iesus: Implete hydrias aqua. Et
impleuerunt eas vsque ad summum.
8 Et dicit eis Iesus: Haurite nunc, & ferte
architriclino. Et tulerunt.
B 9 Vt autem gustauit architriclinus aquam
vinum factam, & non sciebat vnde esset, ministri
autem sciebant, qui hauserant aquam:
vocat sponsum architriclinus.
10 Et dicit ei: Omnis homo primùm bonum
vinum ponit: & cùm inebriati fuerint,
tunc id, quod deterius est: Tu autem seruasti
bonum vinum vsque adhuc.
11 Hoc fecit initium signorum Iesus in
Cana Galilææ: & manifestauit gloriam suam
& crediderunt in eum discipuli eius.
C 12 Post hoc descendit Capharnaum ipse,
& mater eius, & fratres eius, & discipuli eius:
& ibi manserunt non multis diebus.
13 Et propè erat Pascha Iudæorum, & ascendit
Iesus Ierosolymam:
14 Et inuenit in templo vendentes boues,
& oues, & columbas, & numularios sedentes.
15 Et cùm fecisset quasi flagellum de funiculis,
omnes eiecit de templo, oues quoque &
boues, & numulariorum effudit æs, & mensas
subuertit.
16 Et his, qui columbas vendebant, dixit:
Auferte ista hinc, & nolite facere domum
patris mei, domum negotiationis.
17 Recordati sunt verò discipuli eius quia
*Ps.68.b.10. scriptum est: * Zelus domus tuæ comedit
me.
18 Responderunt ergo Iudæi, & dixerunt
ei: Quod signum ostendis nobis quia hæc
facis?
*Matt.26.f.61.27.e.40. Marc.14.f.58.15.c.29. 19 Respondit Iesus, & dixit eis: * Soluite
templum hoc, & in tribus diebus excitabo
illud.
20 Dixerunt ergo Iudæi: Quadraginta &
D sex annis ædificatum est templum hoc, & tu
in tribus diebus, excitabis illud?
21 Ille autem dicebat de templo corporis
sui.
22 Cùm ergo resurrexisset à mortuis, recordati
sunt discipuli eius, quia hoc dicebat,
*Ps.3.b.6 56.b.9. & * crediderunt scripturæ, & sermoni quem
dixit Iesus.
23 Cùm autem esset Ierosolymis in pascha
in die festo, multi crediderunt in nomine
eius, videntes signa eius quæ faciebat.
24 Ipse autem Iesus non credebat semetipsum
eis, eò quòd ipse nosset omnes.
25 Et quia opus ei non erat vt quis testimonium
perhiberet de homine: ipse enim
sciebat quid esset in homine.

CAPVT III.

Nicodemum nocte edocet de renascendo ex aqua & Spiritu, ac de sui instar ænei serpentis exaltatione, quodque Deus filium suum misit ad saluandum mundum: facta quæstione de purificatione Ioãnis suis discipulis de Christo murmurantibus, laudat ipsum dicens illum crescere oportere se autem minui, & quòd pater omnia dederit in manu eius; vt qui in eum credit, habeat vitam æternam; qui vero non credit, maneat ira dei super eum.

1 ERat autem homo ex Pharisæis, Nicodemus nomine, princeps Iudæorum. A
2 Hic venit ad Iesum nocte, & dixit ei:
Rabbi, scimus quia à Deo venisti magister:
nemo enim potest hæc signa facere, quæ tu
facis, nisi fuerit Deus cum eo.
3 Respondit Iesus, & dixit ei: Amen, amen
dico tibi, nisi quis renatus fuerit denuò, non
potest videre regnum Dei.
4 Dicit ad eum Nicodemus: Quomodo
potest homo nasci, cùm sit senex? numquid
potest in ventrem matris suæ iteratò introire,
& renasci?
5 Respondit Iesus: Amen, amen dico tibi,
nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto,
non potest introire in regnum Dei.
6 Quod natum est ex carne, caro est: &
quod natum est ex spiritu, spiritus est.
7 Non mireris quia dixi tibi: oportet vos
nasci denuò.
8 Spiritus vbi vult spirat: & vocem eius
audis, * sed nescis vnde veniat, aut quò vadat: *Ps.134.b.7.
sic est omnis, qui natus est ex spiritu.
9 Respondit Nicodemus, & dixit ei: Quomodo
possunt hæc fieri?
10 Respondit Iesus, & dixit ei: Tu es Magister B
in Israël, & hæc ignoras?
11 Amen, amen dico tibi, quia quod scimus
loquimur, & quod vidimus testamur, &
testimonium nostrum non accipitis.
12 Si terrena dixi vobis, & non creditis:
quomodo, si dixero vobis cęlestia, credetis?
13 Et nemo ascendit in cęlum, nisi qui descendit
de cœlo, Filius hominis, qui est in
cœlo.
14 * Et sicut Moyses exaltauit serpentem *Num 21.c.9.
in deserto; ita exaltari oportet Filium
hominis:
15 Vt omnis, qui credit in ipsum, non pereat,
sed habeat vitam æternam.
16 * Sic enim Deus dilexit mundum, vt Filium *1.Ioan.4.b.9.
suum vnigenitum daret: vt omnis, qui
credit in eum, non pereat, sed habeat vitam
æternam.
17 Non enim misit Deus Filium suum in
mundum, vt iudicet mundum, sed vt saluetur
mundus per ipsum.
18 Qui credit in eum, non iudicatur, qui C
autem non credit, iam iudicatus est: quia non
credit in nomine vnigeniti Filij Dei.
19 Hoc est autem iudicium: * quia lux venit *Sup.1.a.9
in mundum, & dilexerunt homines magis
tenebras, quàm lucem: erant enim eorum
mala opera.
20 Omnis enim qui malè agit, odit lucem,

& non

& non venit ad lucem, vt non arguantur
opera eius.
21 Qui autem facit veritatem, venit ad lu-
cem, vt manifestentur opera eius, quia in
Deo sunt facta.
22 Post hæc venit Iesus, & discipuli eius,
in terram Iudæam: & illic demorabatur cum
* Inf.4.a.1. eis,* & baptizabat.
23 Erat autem & Ioannes baptizans in
Ænnon, iuxta Salim: quia aquæ multæ erant
illic, & veniebant, & baptizabantur.
24 Nondum enim missus fuerat Ioannes
in carcerem.
25 Facta est autem questio ex discipulis
Ioannis cum Iudæis de Purificatione.
26 Et venerunt ad Ioannem, & dixerunt ei:
* Sup.1.c.19. Rabbi, qui erat tecum trans Iordanem,* cui
tu testimonium perhibuisti, ecce hic bapti-
zat, & omnes veniunt ad eum.
D 27 Respondit Ioannes, & dixit: Non po-
test homo accipere quidquam, nisi fuerit ei
datum de cœlo.
28 Ipsi vos mihi testimonium perhibetis,
* Sup.1.c.20. * quòd dixerim: Non sum ego Christus: sed
quia missus sum ante illum.
29 Qui habet sponsam, sponsus est:
amicus autem sponsi, qui stat, & audit
eum, gaudio gaudet propter vocem spon-
si. Hoc ergo gaudium meum imple-
tum est.
30 Illum oportet crescere, me autem
minui.
31 Qui desursum venit super omnes est.
Qui est de terra, de terra est, & de terra
loquitur. Qui de cœlo venit, super om-
nes est.
32 Et quod vidit, & audiuit, hoc testatur:
& testimonium eius nemo accipit.
33 Qui accepit eius testimonium, signauit
quia * Deus verax est. * Rom 3.a.4.
34 Quem enim misit Deus, verba Dei lo-
quitur: non enim ad mensuram dat Deus
spiritum.
35 Pater diligit Filium: & omnia dedit in
manu eius.
36 * Qui credit in Filium, habet vitam * 1 Ioan.5.c.10.
æternam: qui autem incredulus est Filio, non
videbit vitam, sed ira Dei manet super eum.

CAPVT IV.

Iesus cum muliere Samaritana loquitur de aqua viua, & adorando Deo in spiritu, manifestans ei se esse Messiam promissum: & discipulis dicit se cibum habere quem illi nesciunt, nempe Patris obedientiam: de messe & metente ac seminante: multi Samaritanorum credunt in eum: filium reguli sanitati restituit.

A 1 VT ergo cognouit Iesus, quia au-
dierunt Pharisæi quòd Iesus plures
* Sup 3.c.22. discipulos facit, * & baptizat, quàm
Ioannes.
2 (Quamquam Iesus non baptizaret, sed
discipuli eius)
3 Reliquit Iudæam, & abijt iterùm in Ga-
lilæam.
4 Oportebat autem eum transire per Sa-
mariam.
* Gen 33.d.19. 48.d.22. Iosu.24.g.32. 5 Venit ergo in ciuitatem Samariæ,
quæ dicitur Sichar iuxta prædium, * quod
dedit Iacob Ioseph filio suo.
6 Erat autem ibi fons Iacob. Iesus ergo fa-
tigatus ex itinere, sedebat sic supra fontem.
Hora erat quasi sexta.
7 Venit mulier de Samaria haurire aquam.
Dicit ei Iesus: Da mihi bibere.
8 (Discipuli enim eius abierant in ciuita-
tem vt cibos emerent.)
9 Dicit ergo ei mulier illa Samaritana:
Quomodo tu Iudæus cùm sis, bibere à me B
poscis, quæ sum mulier Samaritana? non
enim coütuntur Iudæi Samaritanis.
10 Respondit Iesus, & dixit ei: Si scires do-
num Dei, & quis est, qui dicit tibi: Da mihi
bibere: tu forsitan petisses ab eo, & dedisset
tibi aquam viuam.
11 Dicit ei mulier: Domine, neque in quo
haurias habes, & puteus altus est: vnde ergo
habes aquam viuam?
12 Numquid tu maior es patre nostro Ia-
cob, qui dedit nobis puteum, & ipse ex eo bi-
bit, & filij eius, & pecora eius?
13 Respondit Iesus, & dicit ei: Omnis qui

bibit ex aqua hac, sitiet iterùm: qui autem
biberit ex aqua, quam ego dabo ei, non sitiet
in æternum:
14 Sed aqua, quam ego dabo ei, fiet in eo
fons aquæ salientis in vitam æternam.
C 15 Dicit ad eum mulier: Domine da mihi
hanc aquam, vt non sitiam, neque veniam
huc haurire.
16 Dicit ei Iesus: Vade, voca virum tuum,
& veni huc.
17 Respondit mulier, & dixit: Non habeo
virum. Dicit ei Iesus: Benè dixisti, quia non
habeo virum:
18 Quinque enim viros habuisti; & nunc
quem habes, non est tuus vir: hoc verè di-
xisti.
19 Dicit ei mulier: Domine, video quia
Propheta es tu.
20 Patres nostri in monte hoc adoraue-
runt, & vos dicitis, * quia Ierosolymis est
locus, vbi adorare oportet.
21 Dicit ei Iesus: Mulier crede mihi quia
venit hora, quando neque in monte hoc, ne-
que in Ierosolymis adorabitis Patrem.
22 * Vos adoratis quod nescitis: nos ado-
ramus quod scimus, quia salus ex Iu-
dæis est.
23 Sed venit hora, & nunc est, quando veri
adoratores adorabunt Patrem in spiritu &
veritate. Nam & Pater tales quærit, qui
D adorent eum.
24 * Spiritus est Deus: & eos, qui ado-
rant eum, in spiritu & veritate oportet
adorare.
25 Dicit ei Mulier: Scio quia Messias ve-
nit (qui dicitur Christus) cùm ergo venerit
ille, nobis annuntiabit omnia.
26 Dicit ei Iesus: Ego sum, qui loquor te-
cum.
27 Et continuò venerunt discipuli eius: &
mirabantur quia cum muliere loquebatur.
Nemo tamen dixit: Quid quæris, aut quid
loqueris cum ea?
28 Reliquit ergo hydriam suam mulier,
& abijt in ciuitatem, & dicit illis homi-
nibus:
29 Venite, & videte hominem, qui dixit
mihi omnia quæcumque feci: numquid ipse
est Christus?
30 Exierunt ergo de ciuitate, & veniebant
ad eum.
31 Intereà rogabant eum discipuli, dicen-
tes: Rabbi, manduca.
32 Ille autem dicit eis: Ego cibum habeo
manducare, quem vos nescitis.
E 33 Dicebant ergo discipuli ad inuicem:
Numquid aliquis attulit ei manducare?
34 Dicit eis Iesus: Meus cibus est, vt fa-
ciam voluntatem eius, qui misit me, vt perfi-
ciam opus eius.
35 Nonne vos dicitis, quòd adhuc quatuor
menses sunt, & messis venit? Ecce dico vo-
bis: Leuate oculos vestros, & videte regio-
nes, * quia albæ sunt iam ad messem.
36 Et qui metit, mercedem accipit, & con-
gregat fructum in vitam æternam: vt, & qui
seminat simul gaudeat, & qui metit.
37 In hoc enim est verbum verum: quia
alius est qui seminat, & alius est qui
metit.
38 Ego misi vos metere quod vos non la-
borastis: alij laborauerunt, & vos in labores
eorum introistis.
39 Ex ciuitate autem illa multi credide-
runt in eum Samaritanorum, propter ver-
bum mulieris testimonium perhibentis.
Quia dixit mihi omnia quæcumque feci.
40 Cùm venissent ergo ad illum Samarita- F
ni, rogauerunt eum vt ibi maneret. Et mansit
ibi duos dies.
41 Et multò plures crediderunt in eum
propter sermonem eius.
42 Et mulieri dicebant: Quia iam non
propter tuam loquelam credimus: ipsi enim
audiuimus, & scimus, quia hic est verè Sal-
uator mundi.
43 Post duos autem dies exijt inde: & abijt
in Galilæam.
44 * Ipse enim Iesus testimonium perhi-
buit, quia Propheta in sua patria honorem
non habet.
45 * Cùm ergo venisset in Galilæam, exce-
perunt eum Galilæi, cùm omnia vidissent
quæ fecerat Ierosolymis in die festo: & ipsi
enim venerant ad diem festum.
46 Venit ergo iterùm in Cana Galilææ, *
vbi fecit aquam vinum. Et erat quidam G
regulus, cuius filius infirmabatur Caphar-
naum.
47 Hic cùm audisset quia Iesus aduenıret à
Iudæa in Galilæam, abijt ad eum, & rogabat
eum vt descenderet, & sanaret filium eius:
incipiebat enim mori.
48 Dixit ergo Iesus ad eum: Nisi signa &
prodigia videritis, non creditis.
49 Dicit ad eum regulus: Domine,
descende priùs quàm moriatur filius
meus.
50 Dicit ei Iesus: Vade, filius tuus viuit.
Credidit homo sermoni, quem dixit ei Iesus,
& ibat.
51 Iam autem eo descendente, serui oc-
currerunt ei, & nuntiauerunt dicentes, quia
filius eius viueret.
52 Interrogabat ergo horam ab eis,
in qua melius habuerit. Et dixerunt
ei: Quia heri hora septima reliquit eum
febris.
53 Cognouit ergo pater, quia illa ho-
ra erat, in qua dixit ei Iesus: Filius
tuus viuit: & credidit ipse, & domus
eius tota.
54 Hoc iterùm secundum signum fecit Ie-
sus, cùm venisset à Iudæa in Galilæam.

* Deut. 12. a. 5.
* 4 Reg. 17 g. 14.
* 1. Cor. 3. d. 17.
* Matt. 9 d. 37. Luc. 10. a. 2
* Matt. 13. g. 57. Mar. 6. a. 4 Luc. 4. d. 24
* Matt. 4. b. 12 Marc. 1. b. 14. Luc. 4. b. 14
* Sup. 2. b. 9.

CAPVT V.

Iesus ad piscinam sanato ægroto qui 38. annis languerat, iubet sabbato tollere grabatum: & Iudæis id calumniantibus respondet se omnia sua simul cum Patre operari, mortuosque viuificare, ac iudicem ab illo constitutum esse omnium, cui & Ioannes & propria opera ac Pater, imò & Moyses ipse, testimonium perhibent.

A Leu.23.a.5 Deut.16.a.1.
1 POst hæc erat dies festus Iudæorum, &
ascendit Iesus Ierosolymam.
2 Est autem Ierosolymis Probatica piscina, quæ cognominatur Hebraicè Bethsaida, quinque porticus habens.
3 In his iacebat multitudo magna languentium, cæcorum, claudorum, aridorum, expectantium aquæ motum.
4 Angelus autem Domini descendebat secundùm tempus in piscinam: & mouebatur aqua. Et qui prior descendisset in piscinam post motionem aquæ, sanus fiebat à quacumque detinebatur infirmitate.
5 Erat autem quidam homo ibi, triginta & octo annos habens in infirmitate sua.
6 Hunc cùm vidisset Iesus iacentem, & cognouisset quia iam multum tempus haberet, dicit ei: Vis sanus fieri?
B
7 Respondit ei languidus: Domine, hominem non habeo, vt cùm turbata fuerit aqua, mittat me in piscinam: dum venio enim ego, alius ante me descendit.
8 Dicit ei Iesus: Surge, tolle grabatum tuum, & ambula.
9 Et statim sanus factus est homo ille: & sustulit grabatum suum, & ambulabat. Erat autem sabbatum in die illo.
10 Dicebant ergo Iudæi illi qui sanatus
* Exod.20.b.11. Iere. 17.d 24.
fuerat. * Sabbatum est, non licet tibi tollere grabatum tuum.
11 Respondit eis: Qui me sanum fecit, ille mihi dixit: Tolle grabatum tuum, & ambula.
12 Interrogauerunt ergo eum: Quis est ille homo, qui dixit tibi, Tolle grabatum tuum & ambula?
13 Is autem, qui sanus fuerat effectus, nesciebat quis esset. Iesus enim declinauit à turba constituta in loco.
14 Posteà inuenit eum Iesus in templo, & dixit illi: Ecce sanus factus es: iam noli peccare, ne deterius tibi aliquid contingat. C
15 Abijt ille homo, & nuntiauit Iudæis: quia Iesus esset, qui fecit eum sanum.
16 Propterea persequebantur Iudæi Iesum, quia hæc faciebat in sabbato.
17 Iesus autem respondit eis: Pater meus vsque modò operatur, & ego operor.
18 Propterea ergo magis quærebant eum Iudæi interficere: quia non solùm soluebat sabbatum, sed & Patrem suum dicebat Deum, æqualem se faciens Deo. Respondit itaque Iesus, & dixit eis:
19 Amen, amen dico vobis: non potest Filius à se facere quidquam, nisi quod viderit Patrem facientem: quæcumque enim ille fecerit, hæc & Filius similiter facit.
20 Pater enim diligit Filium, & omnia demonstrat ei, quæ ipse facit: & maiora his de- D
monstrabit ei opera, vt vos miremini.
21 Sicut enim pater suscitat mortuos, & viuificat: sic & Filius, quos vult, viuificat.
22 Neque enim Pater iudicat quemquam, sed omne iudicium dedit Filio,
23 Vt omnes honorificent Filium, sicut honorificant Patrem: qui non honorificat Filium, non honorificat Patrem, qui misit illum.
24 Amen, amen dico vobis, quia qui verbum meum audit, & credit ei qui misit me, habet vitam æternam, & in iudicium non venit, sed transijt à morte in vitam.
25 Amen, amen dico vobis, quia venit hora, & nunc est, quando mortui audient vocem Filij Dei: & qui audierint, viuent:
26 Sicut enim Pater habet vitam in semet- E
ipso: sic dedit & Filio habere vitam in semetipso.
27 Et potestatem dedit ei iudicium facere, quia Filius hominis est.
28 Nolite mirari hoc, quia venit hora, in qua omnes qui in monumentis sunt, audient vocem Filij Dei:
29 * Et procedent qui bona fecerunt, in * Matth.25.d 46.
resurrectionem vitæ, qui verò mala egerunt

runt in resurrectionem iudicij.
30 Non possum ego à me ipso facere quidquam. Sicut audio, iudico: & iudicium meum iustum est: quia non quæro voluntatem meam, sed voluntatem eius qui misit me.
31 Si ergo testimonium perhibeo de me ipso, testimonium meum non est verum.
*Matth.3 d.17. Sup.1 f.15. F 32 * Alius est qui testimonium perhibet de me: & scio quia verum est testimonium, quod perhibet de me.
33 Vos misistis ad Ioannem: & testimonium perhibuit veritati.
34 Ego autem non ab homine testimoniũ accipio: sed hæc dico vt vos salui sitis.
35 Ille erat lucerna ardens, & lucens. Vos autem voluistis ad horam exultare in luce eius.
36 Ego autem habeo testimonium maius Ioanne. Opera enim, quæ dedit mihi Pater vt perficiam ea; ipsa opera, quæ ego facio, testimonium perhibent de me, quia pater misit me:
*Matth.3. d.17.a 5. *Deut.4 b.12. 37 Et qui misit me Pater, * ipse testimonium perhibuit de me: neque vocem eius vmquam audistis, * neque speciem eius
vidistis.
38 Et verbum eius non habetis in vobis manens: quia quem misit ille, huic vos non creditis.
39 Scrutamini Scripturas, quia vos putatis in ipsis vitam æternam habere: & illæ sunt, quæ testimonium perhibent de me? G
40 Et non vultis venire ad me vt vitam habeatis.
41 Claritatem ab hominibus non accipio.
42 Sed cognoui vos, quia dilectionem Dei non habetis in vobis.
43 Ego veni in nomine Patris mei, & non accipitis me: si alius venerit in nomine suo, illum accipietis.
44 Quomodo vos potestis credere, qui gloriam ab inuicem accipitis: & gloriam, quæ à solo Deo est, non quæritis?
45 Nolite putare quia ego accusaturus sim vos apud Patrem: est qui accusat vos Moyses, in quo vos speratis.
46 Si enim crederetis Moysi, crederetis forsitan & mihi: * de me enim ille scripsit. *Gen.c.15 22 d 18.49 b.10. Deut.18.c. 15.
47 Si autem illius litteris non creditis, quomodo verbis meis credetis.

CAPVT VI.

Quinque panibus & duobus piscibus satiat quinque virorum millia: fugit volentes ipsum facere regem: super mare ad discipulos vento agitatos ambulat: de pane cælesti docet, quodque ipse panis vitæ: & caro eius cibus quem oporteat manducare, sanguisque eius potus quem oporteat bibere: quidam discipuli offensi eius sermone deserunt ipsum, Apostoli autem cum eo permanent; quorum tamen vnum dicit esse diabolum.

A. Matt.14.b. 13 Marc.6.d 32 Luc.9 a.10 1 POst hæc abijt Iesus trans mare Galilææ, quod est Tiberiadis:
2 Et sequebatur eum multitudo magna, quia videbant signa, quæ faciebat super his qui infirmabantur.
3 Subijt ergo in montem Iesus: & ibi sedebat cum discipulis suis.
4 Erat autem proximum Pascha, dies festus Iudæorum.
5 Cum subleuasset ergo oculos Iesus, & vidisset quia multitudo maxima venit ad eum, dixit ad Philippum: Vnde ememus panes, vt manducent hi?
6 Hoc autem dicebat tentans eum: ipse enim sciebat quid esset facturus.
7 Respondit ei Philippus: Ducentorum denariorum panes non sufficiunt eis, vt vnusquisque modicum quid accipiat.
8 Dicit ei vnus ex discipulis eius, Andreas frater Simonis Petri:
9 Est puer vnus hic, qui habet quinque panes hordeaceos, & duos pisces: sed hæc quid sunt inter tantos?
10 Dixit ergo Iesus: Facite homines discũbere. Erat autẽ fœnum multũ in loco. Discubuerũt ergo viri numero quasi quinq; millia. B.
11 Accepit ergo Iesus panes: & cùm gratias egisset, distribuit discumbentibus: similiter & ex piscibus quantum volebant.
12 Vt autem impleti sunt, dixit discipulis suis: Colligite quæ superauerunt fragmenta, ne pereant.
13 Collegerunt ergo, & impleuerunt duodecim.

decim cophinos fragmentorum, ex quinque
panibus hordeaceis, quæ superfuerunt his
qui manducauerant.
14 Illi ergo homines cùm vidissent quòd
Iesus fecerat signum, dicebant: Quia hic est
verè propheta, qui venturus est in mundum.
15 Iesus ergo cùm cognouisset, quia vêturi
essent vt raperent eum, & facerent eum re-
gem, * fugit iterùm in montem ipse solus.
16 Vt autem serò factum est, descenderunt
discipuli eius ad mare.
17 Et cùm ascendisset nauim, venerunt
trans mare in Capharnaum: & tenebræ iam
factæ erant, & non venerat ad eos Iesus.
18 Mare autem, vento magno flante, exur-
gebat.
19 Cùm remigassent ergo quasi stadia vi-
ginti quinque aut triginta, vident Iesum am-
bulantem supra mare, & proximum naui fie-
ri, & timuerunt.
20 Ille autem dicit eis: Ego sum, nolite ti-
mere.
21 Voluerunt ergo accipere eũ in nauim:
& statim nauis fuit ad terram, in quam ibãt.
22 Altera die, turba quæ stabat trans mare,
vidit quia nauicula alia non erat ibi nisi vna
& quia non introisset cum discipulis suis Ie-
sus in nauim, sed soli discipuli eius abijssent:
23 Aliæ verò superuenerunt naues à Tibe-
riade, iuxta locum vbi manducauerant pa-
nem, gratias agentes Domino.
24 Cùm ergo vidisset turba quia Iesus non
esset ibi, neque discipuli eius, ascenderunt in
nauiculas, & venerunt Capharnaum quæ-
rentes Iesum.
25 Et cùm inuenissent eum trans mare, di-
xerunt ei: Rabbi, quando huc venisti?
26 Respondit eis Iesus, & dixit: Amen, a-
men dico vobis: quæritis me, non quia vidi-
stis signa, sed quia manducastis ex panibus, &
saturati estis.
27 Operamini non cibum qui perit, sed
qui permanet in vitam æternam, quem Filius
hominis dabit vobis. * Hunc enim Pater si-
gnauit Deus.
28 Dixerunt ergo ad eum: Quid faciemus
vt operemur opera Dei?
29 Respondit Iesus, & dixit eis: * Hoc est
opus Dei, vt credatis in eum quem misit ille.
30 Dixerunt ergo ei: Quod ergo tu facis
signum vt videamus, & credamus tibi? quid
operaris?
31 Patres nostri manducauerunt manna
in deserto, sicut scriptum est: * Panem de
cœlo dedit eis manducare.
32 Dixit ergo eis Iesus: Amen, amen dico
vobis: Non Moyses dedit vobis panem de
cælo, sed Pater meus dat vobis panem de cæ-
lo verum.
33 Panis enim Dei est, qui de cælo descen-
dit, & dat vitam mundo.
34 Dixerunt ergo ad eum: Domine, sem-
per da nobis panem hunc.
35 Dixit autem eis Iesus: Ego sum panis
vitæ: * qui venit ad me, non esuriet: & qui
credit in me, non sitiet vmquam.
36 Sed dixi vobis, quia & vidistis me, &
non creditis.

* Matt. 14. c. 23. Marc. 6. f 46.

C

D

* Matth. 3 d. 17. 17. a. 5. Sup. 5. d. 32

* 1. Ioan. 3. d. 23.

* Exod. 16. d. 14. Num. 11. b. 7. Ps. 77. e. 24 Sap. 16. c. 20.

* Eccl. 24. c. 29.

37 Omne, quod dat mihi Pater, ad me ve-
niet: & eum, qui venit ad me, non eijciam
foras:
38 Quia descendi de cælo, non vt faciam
voluntatem meam, sed voluntatem eius, qui
misit me.
39 Hæc est autem voluntas eius, qui misit
me, Patris: vt omne, quod dedit mihi, non
perdam ex eo, sed resuscitem illud in nouis-
simo die.
40 Hæc est autem voluntas Patris mei, qui
misit me, vt omnis, qui videt Filium, & cre-
dit in eum, habeat vitam æternam, & ego re-
suscitabo eum in nouissimo die.
41 Murmurabant ergo Iudæi de illo, quia
dixisset: Ego sum panis viuus, qui de cælo de-
scendi.
42 Et dicebant: * Nonne hic est Iesus filius
Ioseph, cuius nos nouimus patrem, & ma-
trem? Quomodo ergo dicit hic: Quia de cælo
descendi?
43 Respondit ergo Iesus, & dixit eis: No-
lite murmurare in inuicem:
44 Nemo potest venire ad me, nisi Pater,
qui misit me traxerit eum: & ego resuscitabo
eum in nouissimo die.
45 Est scriptum in Prophetis: * Et erunt
omnes docibiles Dei. Omnis, qui audiuit à
Patre, & didicit, venit ad me.
46 * Non quia Patrem vidit quisquam, ni-
si is, qui est à Deo, hic vidit Patrem.
47 Amen, amen dico vobis: Qui credit in
me, habet vitam æternam.
48 Ego sum panis vitæ.
49 * Patres vestri manducauerunt manna
in deserto, & mortui sunt.
50 Hic est panis de cælo descendens: vt si
quis ex ipso manducauerit, non moriatur.
51 Ego sum panis viuus, qui de cælo de-
scendi.
52 Si quis manducauerit ex hoc pane, vi-
uet in æternum: & panis quem ego dabo, ca-
ro mea est pro mundi vita.
53 Litigabant ergo Iudæi ad inuicem, di-
centes: Quomodo potest hic nobis carnem
suam dare ad manducandum?
54 Dixit ergo eis Iesus: Amen, amen dico
vobis: nisi manducaueritis carnem Filij ho-
minis, & biberitis eius sanguinem, non ha-
bebitis vitam in vobis.
55 Qui manducat meam carnem, & bibit
meum sanguinem, habet vitam æternam: &
ego resuscitabo eum in nouissimo die.
56 * Caro enim mea, verè est cibus: & san-
guis meus, verè est potus.
57 Qui manducat meam carnem, & bi-
bit meum sanguinem, in me manet, & ego
in illo.
58 Sicut misit me viuens Pater, & ego viuo
propter Patrem: & qui manducat me, & ipse
viuet propter me.
59 Hic est panis, qui de cælo descendit.
Non sicut manducauerunt patres vestri
manna, & mortui sunt. Qui manducat hunc
panem, viuet in æternum.
60 Hæc dixit in synagoga docens, in Ca-
pharnaum.
61 Multi ergo audientes ex discipulis eius,

E

* Matt. 13. g. 55. Marc. 6. a. 3.

* Isa. 54. f. 13.

F

* Matt. 11. d. 27.

* Exod. 16. e. 13.

* 1. Cor. 11. f 27.

dixe-

dixerunt: Durus est hic sermo,& quis potest
eum audire?
G 62 Sciens autem Iesus apud semetipsum,
quia murmurarent de hoc discipuli eius, di-
xit eis: Hoc vos scandalizat?
63 Si ergo videritis Filium hominis ascen-
dentem vbi erat priùs?
64 Spiritus est,qui viuificat: caro non pro-
dest quidquam. verba quæ ego locutus sum
vobis, spiritus & vita sunt.
65 Sed sunt quidam ex vobis, qui non cre-
dunt. Sciebat enim ab initio Iesus qui essent
non credentes, & quis traditurus esset eum.
66 Et dicebat: Propterea dixi vobis, quia
nemo potest venire ad me, nisi fuerit ei da-
tum à Patre meo.
67 Ex hoc multi discipulorum eius abie-
runt retrò: & iam non cum illo ambula-
bant.
68 Dixit ergo Iesus ad duodecim: Num-
quid & vos vultis abire?
69 Respondit ergo ei Simon Petrus: Do-
mine,ad quem ibimus? verba vitæ æternæ
habes.
* Matt.16. c.16. Marc.8.c.29. Luc.9.b.10 70 *Et nos credidimus & cognouimus,
quia tu es Christus Filius Dei.
71 Respondit eis Iesus:Nõne ego vos duo-
decim elegi:& ex vobis vnus diabolus est?
72 Dicebat autem Iudam Simonis Isca-
riotem: hic enim erat traditurus eum, cùm
esset vnus ex duodecim.

CAPVT VII.

*Ad Scenopegiæ festum quasi in occulto a-
scendens conuincit de ipsius doctrina Iudæos,
quòd ipsum iniustè calumniarentur de curato
homine sabbato: sitienter ad se vocat; & de ipso
turba variè loquitur: ministri qui ad eum ap-
prehendendum missi erant, audita eius prædi-
catione collaudant ipsum, sed & Nicodemus
ipsum defendens, malè audit à Pontificibus &
Pharisæis.*

A 1 POst hæc autem ambulabat Iesus in
Galilæam, non enim volebat in Iu-
dæam ambulare, quia quærebant eum Iudæi
interficere.
2 Erat autem in proximo dies festus Iu-
* Leu.23.f.34. dæorum,*Scenopegia.
3 Dixerunt autem ad eum fratres eius:
Transi hinc, & vade in Iudæam, vt & disci-
puli tui videant opera tua, quæ facis.
4 Nemo quippe in occulto quid facit, &
quærit ipse in palàm esse: si hæc facis,manife-
sta teipsum mundo.
5 Neq;enim fratres eius credebant in eum.
6 Dicit ergo eis Iesus:Tempus meum non-
dum aduenit:tempus autem vestrum semper
est paratum.
7 Non potest mundus odisse vos: me au-
tem odit:quia ego testimonium perhibeo de
illo, quòd opera eius mala sunt.
B 8 Vos ascendite ad diem festum hunc, ego
autem non ascendo ad diem festum istum:
quia meum tempus nondum impletum est.
9 Hæc cùm dixisset, ipse mansit in Gali-
læa.
10 Vt autem ascenderunt fratres eius,tunc
& ipse ascendit ad diem festum non manife-
stè, sed quasi in occulto.
11 Iudæi ergo quærebant eum in die festo,
& dicebant: Vbi est ille?
12 Et murmur multum erat in turba de eo.
Quidam enim dicebant: Quia bonus est.
Alij autem dicebant: Nõ,sed seducit turbas.
13 Nemo tamen palàm loquebatur de illo
propter metum Iudæorum.
14 Iam autem die festo mediante, ascen-
dit Iesus in templum, & docebat.
15 Et mirabantur Iudæi, dicentes: Quo-
modo hic litteras scit, cùm non didicerit?
16 Respondit eis Iesus, & dixit: Mea do-
ctrina non est mea, sed eius,qui misit me.
17 Si quis voluerit voluntatem eius facere: C
cognoscet de doctrina, vtrùm ex Deo sit, an
ego à meipso loquar.
18 Qui à semetipso loquitur,gloriam pro-
priam quærit, qui autem quærit gloriam eius
qui misit eum, hic verax est, & iniustitia in
illo non est.
19 *Nonne Moyses dedit vobis legem: & * Exod 24. a.3.
nemo ex vobis facit legem?
20 *Quid me quæritis interficere? Re- * Sup.5.c.18.
spondit turba, & dixit: Dæmonium habes:
quis te quærit interficere?
21 Respondit Iesus, & dixit eis: Vnum o-
pus feci, & omnes miramini.
22 Propterea *Moyses dedit vobis cir- * Leu.12.a.3.
cumcisionem: (non quia ex Moyse est, *sed * Gen.17.b.10.
ex patribus) & in sabbato circumciditis ho-
minem.
23 Si circumcisionem accipit homo in D
sabbato,vt non soluatur lex Moysi: mihi in-
dignamini quia totum hominem sanum feci
in sabbato?
24 *Nolite iudicare secundùm faciem, * Deut.1.c.16.
sed iustum iudicium iudicate.
25 Dicebant ergo quidam ex Ierosolymis:
Nonne hic est,quem quærunt interficere?
26 Et ecce palàm loquitur: & nihil ei di-
cunt.Numquid verè cognouerunt principes
quia hic est Christus?
27 Sed hunc scimus vnde sit: Christus au-
tem cùm venerit, nemo scit vnde sit.
28 Clamabat ergo Iesus in templo docens
& dicens:Et me scitis,& vnde sim scitis: & à
me ipso non veni, sed est verus, qui misit
me, quem vos nescitis.
29 Ego scio eum: quia ab ipso sum,& ipse
me misit.
30 Quærebant ergo eum apprehendere:& E
nemo misit in illum manus, quia nondum
venerat hora eius.
31 De turba autem multi crediderunt in
eum,& dicebant: Christus cùm venerit,nũ-
quid plura signa faciet quàm quæ hic facit?
32 Audierunt Pharisæi turbam murmurã-
tem de illo hæc: & miserunt Principes &
Pharisæi ministros,vt apprehenderent eum.
33 Dixit ergo eis Iesus: Adhuc modicum
tempus vobiscum sum: & vado ad eum qui
me misit.
34 *Quæretis me,& non inuenietis:& vbi * Infr.13.d.31.
ego sum, vos non potestis venire.
35 Dixerunt ergo Iudæi ad semetipsos.
Quò hic iturus est, quia non inueniemus

F

eum? numquid in dispersionem Gentium
iturus est, & docturus Gentes?
36 Quis est hic sermo, quem dixit: Quæretis me, & non inuenietis: & vbi sum ego, vos
non potestis venire?
37 In nouissimo autem * die magno festiuitatis, stabat Iesus, & clamabat, dicens: Si
quis sitit, veniat ad me, & bibat.
38 * Qui credit in me, sicut dicit Scriptura, flumina de ventre eius fluent aquæ viuæ.
39 Hoc autem dixit de spiritu, quem accepturi erant credentes in eum: nondum enim
erat Spiritus datus, quia Iesus nondum erat
glorificatus.
40 Ex illa ergo turba cùm audissent hos
sermones eius, dicebant: Hic est verè propheta.
41 Alij dicebant: Hic est Christus. Quidam autem dicebant: Numquid à Galilæa
venit Christus.
42 * Nonne scriptura dicit: Quia ex semine Dauid, & de Bethlehem castello, vbi erat
Dauid, venit Christus?
43 Dissensio itaque facta est in turba propter eum.

* Leu.23 f. 27.
* Deut.18. c.15 Ioel.2.f.28. Act.2.c.17.
* Mich. 5. a 1. Matt.2.a.6

44 Quidam autem ex ipsis volebant apprehendere eum: sed nemo misit super eum
manus.
45 Venerunt ergo ministri ad Pontifices, & Pharisæos. Et dixerunt eis illi: Quare non
adduxistis illum?
46 Responderunt ministri: Numquam sic
locutus est homo, sicut hic homo.
47 Responderunt ergo eis Pharisæi: Numquid & vos seducti estis?
48 Numquid ex principibus aliquis credidit in eum, aut ex Pharisæis?
49 Sed turba hæc, quæ non nouit legem, maledicti sunt.
50 Dixit Nicodemus ad eos, * ille qui venit ad eum nocte, qui vnus erat ex ipsis:
51 Numquid lex nostra iudicat hominem,
nisi priùs audierit ab ipso, * & cognouerit
quid faciat:
52 Responderunt, & dixerunt ei: Numquid & tu Galilæus es: Scrutare Scripturas, &
vide quia à Galilæa propheta non surgit.
53 Et reuersi sunt vnusquisq; in domũ suã.

G

* Sup. 3.a. 2.
* Deut.17 b 8. 19. d. 15.

CAPVT VIII.

Mulierem in adulterio deprehensam, scribens in terra absoluit ab accusatoribus: dicit se lucem mundi, & Pharisæos in peccato suo morituros: qui etiam verè sint eius discipuli, quiue serui aut liberi: dicit illos neque ex Deo neque ex Abraham, sed ex patre diabolo esse, qui veritatem dicenti non crederent: blasphemantibus dicit se dæmonium non habere, sed Patrem honorificare, & antequam Abraham fieret, se esse; volentibusque eum lapidare; auferens sui prospectum exit de templo.

A

1 IEsus autem perrexit in montem Oliueti:
2 Et diluculò iterùm venit in templum,
& omnis populus venit ad eum, & sedens
docebat eos.
3 Adducunt autem Scribæ, & Pharisæi
mulierem in adulterio deprehensam: & statuerunt eam in medio,
4 Et dixerunt ei: Magister, hæc mulier modo deprehensa est in adulterio.
5 * In lege autem Moyses mandauit nobis
huiusmodi lapidare, Tu ergo quid dicis?
6 Hoc autem dicebant tentantes eum, vt
possent accusare eum. Iesus autem inclinans
se deorsum, digito scribebat in terra.
7 Cùm ergo perseuerarent interrogantes
eum, erexit se, & dixit eis: * Qui sine peccato est vestrùm, primus in illam lapidem
mittat.
8 Et iterùm se inclinans, scribebat in
terra.
9 Audientes autem vnus post vnum exibant, incipientes à senioribus: & remansit
solus Iesus, & mulier in medio stans.
10 Erigens autem se Iesus, dixit ei: Mulier,
vbi sunt, qui te accusabant? nemo te condemnauit?
11 Quæ dixit: Nemo, Domine. Dixit autem Iesus: Nec ego te condemnabo: Vade, &
iam ampliùs noli peccare.
12 Iterùm ergo locutus est eis Iesus, dicens: * Ego sum lux mundi: qui sequitur
me, non ambulat in tenebris, sed habebit lumen vitæ.

B

* Leuit.20 b 10.
* Deut.17 b.7.
* 1. Ioan 1.b 5.

13 Dixerunt ergo ei Pharisæi: Tu de te ipso testimonium perhibes: testimonium tuum non est verum.

14 Respondit Iesus, & dixit eis: Et si ego testimonium perhibeo de meipso, verum est testimonium meum: quia scio vnde veni, & quò vado: vos autem nescitis vnde veni, aut & quò vado.

15 Vos secundùm carnem iudicatis: ego non iudico quemquam:

16 Et si iudico ego, iudicium meum verum est, quia solus non sum: sed ego, & qui misit me, Pater.

* Deut. 17. b. 19. d. 15. 6. Matt. 18. c. 16. 2. Cor. 13. a. Heb. 10. e. 28.

17 Et in lege vestra scriptum est, * quia duorum hominum testimonium verum est.

18 Ego sum, qui testimonium perhibeo de me ipso: & testimonium perhibet de me, qui misit me Pater.

C

19 Dicebant ergo ei: Vbi est Pater tuus? Respondit Iesus: Neque me scitis, neque Patrem meum: si me sciretis, forsitan & Patrem meum sciretis.

20 Hæc verba locutus est Iesus in gazophylacio, docens in templo: & nemo apprehendit eum, quia necdum venerat hora eius.

21 Dixit ergo iterùm eis Iesus: Ego vado, & quæretis me, & in peccato vestro moriemini. Quò ego vado, vos non potestis venire.

22 Dicebant ergo Iudæi: Numquid interficiet semetipsum, quia dixit: Quò ego vado, vos non potestis venire?

23 Et dicebat eis: Vos de deorsum estis, ego de supernis sum. Vos de mundo hoc estis, ego non sum de hoc mundo.

24 Dixi ergo vobis, quia moriemini in peccatis vestris: si enim non credideritis quia ego sum, moriemini in peccato vestro.

25 Dicebant ergo ei: Tu quis es? Dixit eis Iesus: Principium, qui & loquor vobis.

* Rom. 3. a. 4.

26 Multa habeo de vobis loqui, & iudicare, sed qui me misit, * verax est: & ego quæ audiui ab eo hæc loquor in mundo.

27 Et non cognouerunt quia patrem eius dicebat Deum.

28 Dixit ergo eis Iesus: Cùm exaltaueritis Filium hominis, tunc cognoscetis quia ego sum, & à me ipso facio nihil, sed sicut docuit me Pater, hæc loquor:

D

29 Et qui me misit, mecum est, & non reliquit me solum: quia ego, quæ placita sunt ei, facio semper.

30 Hæc illo loquente, multi crediderunt in eum.

31 Dicebat ergo Iesus ad eos, qui crediderunt ei, Iudæos: Si vos manseritis in sermone meo, verè discipuli mei eritis:

32 Et cognoscetis veritatem, & veritas liberabit vos.

33 Responderunt ei: Semen Abrahæ sumus, & nemini seruiuimus vmquam: quomodo tu dicis: Liberi eritis?

* Rom. 6. c. 15. 16. 1. Pet. 2. d. 19.

34 Respondit eis Iesus: Amen, amen dico vobis: * quia omnis qui facit peccatum, seruus est peccati.

35 Seruus autem non manet in domo in æternum: filius autem manet in æternum.

36 Si ergo vos filius liberauerit, verè liberi eritis.

E

37 Scio quia filij Abrahæ estis: sed quæritis me interficere, quia sermo meus non capit in vobis.

38 Ego quod vidi apud Patrem meum, loquor: & vos quæ vidistis apud patrem vestrum, facitis.

39 Responderunt, & dixerunt ei: Pater noster Abraham est. Dicit eis Iesus: Si filij Abrahæ estis, opera Abrahæ facite.

40 Nunc autem quæritis me interficere, hominem, qui veritatem vobis locutus sum, quam audiui à Deo: hoc Abraham non fecit.

41 Vos facitis opera patris vestri. Dixerunt itaque ei: Nos ex fornicatione non sumus nati: vnum patrem habemus Deum.

42 Dixit ergo eis Iesus: Si Deus pater vester esset, diligeretis vtique me. ego enim ex Deo processi, & veni: neque enim à me ipso veni, sed ille me misit.

43 Quare loquelam meam non cognoscitis? Quia non potestis audire sermonem meum.

* 1. Ioan 3. b. 8.

F

44 * Vos ex parte diabolo estis, & desideria patris vestri uultis facere. ille homicida erat ab initio, & in ueritate non stetit: quia non est ueritas in eo, cùm loquitur mendacium, ex proprijs loquitur; quia mendax est, & pater eius.

45 Ego autem si ueritatem dico, non creditis mihi.

46 Quis ex uobis arguet me de peccato? Si ueritatem dico uobis, quare non creditis mihi?

* 1. Ioan 4. b. 6.

47 * Qui ex Deo est, uerba Dei audit. Propterea uos non auditis, quia ex Deo non estis.

48 Responderunt ergo Iudæi, & dixerunt ei: Nonne benè dicimus nos, quia Samaritanus es tu, & dæmonium habes?

49 Respondit Iesus: Ego dæmonium non habeo: sed honorifico Patrem meum, & uos inhonorastis me.

50 Ego autem non quæro gloriam meam: est qui quærat, & iudicet.

51 Amen, amen dico uobis: si quis sermonem meum seruauerit, mortem non uidebit in æternum.

G

52 Dixerunt ergo Iudæi: Nunc cognouimus quia dæmonium habes. Abraham mortuus est, & Prophetæ: & tu dicis: Si quis sermonem meum seruauerit, non gustabit mortem in æternum.

53 Numquid tu maior es patre nostro Abraham, qui mortuus est? & Prophetæ mortui sunt. Quem te ipsum facis?

54 Respondit Iesus: Si ego glorifico me ipsum, gloria mea nihil est: est pater meus, qui glorificat me, quem uos dicitis quia Deus uester est,

55 Et non cognouistis eum: ego autem noui eum: Et si dixero quia non scio eum, ero similis uobis mendax. Sed scio eum, & sermonem eius seruo.

56 Abraham pater uester exultauit ut uideret diem meum: uidit, & gauisus est.

57 Dixerunt ergo Iudæi ad eum: Quinquaginta annos nondum habes, & Abraham vidisti?
58 Dixit eis Iesus: Amen, amen dico vobis, antequam Abraham fieret, ego sum.
59 Tulerunt ergo lapides, vt iacerent in eum: Iesus autem abscondit se, & exiuit de templo.

CAPVT IX.

Cæcum à natiuitate sabbato illuminat; cuius miraculi gloriam Pharisæi multis technis laborant Christo detrahere; & quia is qui cæcus fuerat Christum tuetur, extra synagogam eijcitur; sed à Christo edoctus credit, & adorat ipsum, qui in iudicium se in mundum venisse ait.

A
1 ET præteriens Iesus vidit hominem cæcum à natiuitate:
2 Et interrogauerunt eum discipuli eius: Rabbi, quis peccauit, hic, aut parentes eius, vt cæcus nasceretur?
3 Respondit Iesus: Neque hic peccauit, neque parentes eius: sed vt manifestentur opera Dei in illo.
4 Me oportet operari opera eius, qui misit me donec dies est: venit nox, quando nemo potest operari.
5 Quamdiu sum in mundo, lux sum mundi.
6 Hæc cùm dixisset, expuit in terram, & fecit lutum ex sputo, & liniuit lutum super oculos eius.
B
7 Et dixit ei: Vade, laua in natatoria Siloë (quod interpretatur Missus.) Abijt ergo & lauit, & venit videns.
8 Itaque vicini, & qui viderant eum priùs quia mendicus erat, dicebant: Nonne hic est, qui sedebat, & mendicabat? Alij dicebant: Quia hic est.
9 Alij autem: Nequaquam, sed similis est ei. Ille verò dicebat: Quia ego sum.
10 Dicebant ergo ei: Quomodo aperti sunt tibi oculi?
11 Respondit: ille homo, qui dicitur Iesus, lutum fecit: & vnxit oculos meos, & dixit mihi: Vade ad natatoria Siloë, & laua. Et abij, laui, & video.
12 Et dixerunt ei: Vbi est ille? Ait: Nescio.
13 Adducunt eum ad Pharisæos qui cæcus fuerat.
14 Erat autem sabbatum, quando lutum fecit Iesus, & aperuit oculos eius.
C
15 Iterùm ergo interrogabant eum Pharisæi quomodo vidisset. Ille autem dixit eis: Lutum mihi posuit super oculos, & laui, & video.
16 Dicebant ergo ex Pharisæis quidam: Non est hic homo à Deo, qui sabbatum non custodit. Alij autem dicebant: Quomodo potest homo peccator hæc signa facere? Et schisma erat inter eos.
17 Dicunt ergo cæco iterùm: Tu quid dicis de illo, qui aperuit oculos tuos? Ille autem dixit: quia propheta est.
18 Non crediderunt ergo Iudæi de illo, quia cæcus fuisset, & vidisset, donec vocauerunt parentes eius qui viderat:

19 Et interrogauerunt eos, dicentes: Hic est filius vester, quem vos dicitis quia cæcus natus est? Quomodo ergo nunc videt? D
20 Responderunt eis parentes eius, & dixerunt: Scimus quia hic est filius noster, & quia cæcus natus est:
21 Quomodo autem nunc videat, nescimus: aut quis eius aperuit oculos, nos nescimus: ipsum interrogate: ætatem habet, ipse de se loquatur.
22 Hæc dixerunt parentes eius, quoniam timebant Iudæos: iam enim conspirauerant Iudæi, vt si quis eum confiteretur esse Christum, extra synagogam fieret. E
23 Propterea parentes eius dixerunt: Quia ætatem habet, ipsum interrogate.
24 Vocauerunt ergo rursum hominem, qui fuerat cæcus, & dixerunt ei: Da gloriam Deo. Nos scimus quia hic homo peccator est.
25 Dixit ergo eis ille: Si peccator est nescio: vnum scio, quia cæcus cum essem, modo video.
26 Dixerunt ergo illi: Quid fecit tibi? quomodo aperuit tibi oculos?
27 Respondit eis: Dixi vobis iam, & audistis: quid iterùm vultis audire? numquid & vos vultis discipuli eius fieri?
28 Maledixerunt ergo ei, & dixerunt: Tu discipulus illius sis: nos autem Moysi discipuli sumus. F
29 Nos scimus quia Moysi locutus est Deus: hunc autem nescimus vnde sit.
30 Respondit ille homo, & dixit eis: In hoc enim mirabile est, quia vos nescitis vnde sit, & aperuit meos oculos.
31 Scimus autem quia peccatores Deus non audit: sed si quis Dei cultor est, & voluntatem eius facit hunc exaudit.
32 A sæculo non est auditum? quia quis aperuit oculos cæci nati.
33 Nisi esset hic à Deo, non poterat facere quidquam.
34 Responderunt, & dixerunt ei: In peccatis natus es totus, & tu doces nos? Et eiecerunt eum foras.
35 Audiuit Iesus quia eiecerunt eum foras: & cùm inuenisset eum, dixit ei: Tu credis in Filium Dei? G
36 Respondit ille, & dixit: Quis est, Domine, vt credam in eum?
37 Et dixit ei Iesus: Et vidisti eum, & qui loquitur tecum, ipse est.
38 At ille ait: Credo Domine. Et procidens adorauit eum.
39 Et dixit Iesus: In iudicium ego in hunc mundum veni, vt qui non vident videant, & qui vident cæci fiant.
40 Et audierunt quidam ex Pharisæis, qui cum ipso erant, & dixerunt ei: Numquid & nos cæci sumus?
41 Dixit eis Iesus: Si cæci essetis, non haberetis peccatum, nunc verò dicitis: Quia videmus: Peccatum vestrum manet.

CAPVT X.

Christus verum describens pastorem & mercenarium, dicit se ostium ouium & bonum pastorem, qui & alias habeat oues ad idem ouile adducendas: animam suam ponit, vt iterùm sumat eam: Iudæi lapidare ipsum volunt, quia se ad opera sua referens, dicebat vnum esse cum Patre, & Filium Dei; quod tamen ostendit non esse blasphemiam.

A 1 AMen, amen dico vobis: qui non intrat per ostium in ouile ouium sed ascendit aliunde, ille fur est, & latro.
2 Qui autem intrat per ostium, pastor est ouium.
3 Huic ostiarius aperit, & oues vocem eius audiunt, & proprias oues vocat nominatim, & educit eas.
4 Et cùm proprias oues emiserit, ante eas vadit: & oues illum sequuntur, quia sciunt vocem eius.
5 Alienũ autem non sequuntur, sed fugiũt ab eo: quia non nouerunt vocem alienorum.
B 6 Hoc prouerbium dixit eis Iesus. Illi autem non cognouerunt quid loqueretur eis.
7 Dixit ergo eis iterùm Iesus: Amen, amen dico vobis, quia ego sum ostium ouium.
8 Omnes quotquot venerunt, fures sunt, & latrones, & non audierunt eos oues.
9 Ego sum ostium. Per me si quis introierit, saluabitur: & ingredietur, & egredietur, & pascua inueniet.
10 Fur non venit nisi vt furetur, & mactet, & perdat. Ego veni vt vitam habeant, & abundantiùs habeant.
* Isa. 40.c. 11. Ezech. 34. f.23. 37. g. 24. 11 Ego sum pastor bonus. * Bonus pastor animam suam dat pro ouibus suis.
12 Mercenarius autem, & qui non est pastor, cuius non sunt oues propriæ, videt lupum venientem, & dimittit oues, & fugit: &
C lupus rapit, & dispergit oues.
13 Mercenarius autem fugit, quia mercenarius est, & non pertinet ad eum de ouibus.
14 Ego sum pastor bonus: & cognosco meas, & cognoscunt me meæ.
* Matt. 11. d.27. 15 * Sicut nouit me Pater, & ego agnosco Patrẽ: & animã meã pono pro ouibus meis.

16 Et alias oues habeo, quæ non sunt ex hoc ouili: & illas oportet me adducere, & vocem meam audient, & fiet vnum ouile, & vnus pastor. Luc. 10. d 22. D
17 Propterea me diligit Pater: * quia ego pono animam meam, vt iterùm sumam eam. * Isa. 53.c 7.
18 Nemo tollit eam à me: sed ego pono eam à meipso, & potestatem habeo ponendi eam: & potestatem habeo iterum sumendi eam: Hoc mandatum accepi à Patre meo.
19 Dissensio iterùm facta est inter Iudæos propter sermones hos.
20 Dicebant autem multi ex ipsis: Dæmonium habet, & insanit: quid eum auditis?
21 Alij dicebant: Hæc verba non sunt dæmonium habentis: numquid dæmonium potest cæcorum oculos aperire?
22 * Facta sunt autem Encænia in Ierosolymis: & hiems erat. * 1. Mac. 4 g. 56 59. E
23 Et ambulabat Iesus in templo, in porticu Salomonis.
24 Circumdederunt ergo eum Iudæi, & dicebant ei: Quousque animam nostram tollis? si tu es Christus, dic nobis palàm.
25 Respondit eis Iesus: Loquor vobis & non creditis: opera, quæ ego facio in nomine Patris mei, hæc testimoniũ perhibent de me:
26 Sed vos non creditis, quia non estis ex ouibus meis.
27 Oues meæ vocem meam audiunt: & ego cognosco eas, & sequuntur me:
28 Et ego vitam æternam do eis: & non peribunt in æternum, & non rapiet eas quisquam de manu mea.
29 Pater meus quod dedit mihi, maius omnibus est: & nemo potest rapere de manu Patris mei. F
30 Ego & Pater vnum sumus.
31 Sustulerunt ergo lapides Iudæi, vt lapidarent eum.
32 Respondit eis Iesus: Multa bona opera ostendi vobis ex Patre meo, propter quod eorum opus me lapidatis?
33 Responderunt ei Iudæi: De bono opere non lapidamus te, sed de blasphemia: & quia tu homo cùm sis, facis teipsum Deum.
34 Respondit eis Iesus: Nonne scriptum

* Psal. 81. b. 6. est in lege vestra: * quia Ego dixi, dij estis?
35 Si illos dixit deos, ad quos sermo Dei factus est, & non potest solui Scriptura:
G 36 Quem Pater sanctificauit, & misit in
mundum, vos dicitis: Quia blasphemas: quia
dixi, Filius Dei sum?
37 Si non facio opera Patris mei, nolite
credere mihi.
38 Si autem facio: & si mihi non vultis credere, operibus credite, vt cognoscatis, & credatis quia Pater in me est, & ego in Patre.
39 Quærebant ergo eum apprehendere: &
exiuit de manibus eorum.
40 Et abijt iterùm trans Iordanem, in eum
locum, vbi erat Ioannes baptizans primùm:
& mansit illic.
41 Et multi venerunt ad eum, & dicebant:
Quia Ioannes quidem signum fecit nullum.
42 Omnia autem quæcumque dixit Ioannes de hoc, vera erant. Et multi crediderunt
in eum.

CAPVT XI.

Iesus Lazarum quatuor diebus mortuum resuscitat, præfatus multa cum discipulis & cum Martha: quapropter dum propter hoc miraculum multi in Christum crederent, Pontifices & Pharisæi inito consilio statuerunt eum occidere, Caipha pontifice prophetante oportere Iesum mori, ne totus populus periret: Iesus autem secedit in ciuitatem Ephrem.

A 1 ERat autem quidam languens Lazarus
à Bethania, de castello Mariæ, & Marthæ sororis eius.
*Matt. 26. a. 7. Luc 7. f. 37. Inf. 12. a. 4 2 (Maria autem erat, *quæ vnxit Dominum
vnguento, & extersit pedes eius capillis suis:
cuius frater Lazarus infirmabatur.)
3 Miserunt ergo sorores eius ad eum dicentes: Domine, ecce quem amas infirmatur.
4 Audiens autem Iesus dixit eis: Infirmitas
hæc non est ad mortem, sed pro gloria Dei,
vt glorificetur Filius Dei per eam.
5 Diligebat autem Iesus Martham, & sororem eius Mariam, & Lazarum.
6 Vt ergo audiuit quia infirmabatur, tunc
quidē mansit in eodem loco duobus diebus.
7 Deinde post hæc dixit discipulis suis: Eamus in Iudæam iterùm.
8 Dicunt ei discipuli: Rabbi, nunc quærebant te Iudæi lapidare, & iterùm vadis illuc?
B 9 Respondit Iesus: Nonne duodecim sunt
horæ diei: Si quis ambulauerit in die, non offendit, quia lucem huius mundi videt:
10 Si autem ambulauerit in nocte, offendit, quia lux non est in eo.
11 Hæc ait, & post hæc dixit eis: Lazarus
amicus noster dormit: sed vado vt à somno
excitem eum.
12 Dixerunt ergo discipuli eius: Domine, si
dormit, saluus erit.
13 Dixerat autem Iesus de morte eius: illi
autem putauerunt quia de dormitione somni diceret.
14 Tunc ergo Iesus dixit eis manifestè: Lazarus mortuus est.
15 Et gaudeo propter vos, ut credatis, quoniam non eram ibi, sed eamus ad eum.
16 Dixit ergo Thomas, qui dicitur Didymus, ad condiscipulos: Eamus, & nos, ut moriamur cum eo.
17 Venit itaque Iesus: & inuenit eum quatuor dies iam in monumento habentem. C
18 (Erat autem Bethania iuxta Ierosolymam quasi stadijs quindecim.)
19 Multi autem ex Iudæis venerant ad
Martham & Mariam, vt consolarentur eas de
fratre suo.
20 Martha ergo vt audiuit quia Iesus venit
occurrit illi: Maria autem domi sedebat.
21 Dixit ergo Martha ad Iesum: Domine, si
fuisses hic, frater meus non fuisset mortuus:
22 Sed & nunc scio, quia quæcumque poposceris à Deo, dabit tibi Deus.
23 Dicit illi Iesus: Resurget frater tuus.
24 Dicit ei Martha: Scio quia resurget * in * Luc. 14. c. 14. Sup. 5. e. 29
resurrectione in nouissimo die.
25 Dixit ei Iesus: Ego sum resurrectio, &
vita: * qui credit in me, etiamsi mortuus fuerit, viuet. * Sup. 6. e. 40.
26 Et omnis, qui viuit, & credit in me, non
morietur in æternum. Credis hoc?
27 Ait illi: Vtique Domine, ego credidi, D
quia tu es Christus filius Dei viui, qui in
hunc mundum venisti.
28 Et cùm hæc dixisset, abijt, & vocauit
Mariam sororem suam silentio, dicens: Magister adest, & vocat te.
29 Illa ut audiuit, surgit citò, & venit ad
eum:
30 Nondum enim venerat Iesus in castellum: sed erat adhuc in illo loco, ubi occurrerat ei Martha.
31 Iudæi ergo, qui erant cum ea in domo,
& consolabantur eam, cùm vidissent Mariam quia citò surrexit & exijt, secuti sunt
eam dicentes: Quia vadit ad monumentum,
ut ploret ibi.
32 Maria ergo, cùm venisset ubi erat Iesus,
videns eum, cecidit ad pedes eius, & dicit ei:
Domine, si fuisses hic, non esset mortuus frater meus.
33 Iesus ergo, ut vidit eam plorantem, & E
Iudæos, qui venerant cum ea, plorantes, intremuit spiritu, & turbauit seipsum,
34 Et dixit: Vbi posuistis eum? Dicunt ei:
Domine, veni, & vide.
35 Et lacrymatus est Iesus.
36 Dixerunt ergo Iudæi: Ecce quomodo
amabat eum.
37 Quidam autem ex ipsis dixerunt: *Non * Sup. 9. a. 6.
poterat hic, qui aperuit oculos cæci nati, facere ut hic non moreretur?
38 Iesus ergo rursum fremens in semetipso,
venit ad monumentum. erat autem spelunca:
& lapis superpositus erat ei.
39 Ait Iesus: Tollite lapidem. Dicit ei Martha, soror eius qui mortuus fuerat: Domine,
iam fœtet, quatriduanus est enim.
40 Dicit ei Iesus: Nonne dixi tibi, quoniam
si credideris, videbis gloriam Dei.
41 Tulerunt ergo lapidem: Iesus autem eleuatis sursum oculis dixit: Pater gratias ago F
tibi quoniam audisti me.
42 Ego autem sciebam quia semper me
audis, sed propter populum, qui circum-

ſtat, dixi: vt credant quia tu me miſiſti.
43 Hæc cùm dixiſſet, voce magna clama-
uit: Lazare veni foras.
44 Et ſtatim prodijt qui fuerat mortuus, li-
gatus pedes & manus inſtitis, & facies illius
ſudario erat ligata. Dixit ei Ieſus: Soluite
eum, & ſinite abire.
45 Multi ergo ex Iudæis qui venerant ad
Mariam & Mattham, & viderant quæ fecit
Ieſus, crediderunt in eum.
46 Quidam autem ex ipſis abierunt ad
Phariſæos, & dixerunt eis quæ fecit Ieſus.
47 Collegerunt ergo Pontifices & Phariſæi
concilium, & dicebant: Quid facimus, quia
hic homo multa ſigna facit?
48 Si dimittimus eum, ſic omnes credent
in eum: & venient Romani, & tollent no-
ſtrum locum, & gentem.
* Inf 18.c. 14. 49 * Vnus autem ex ipſis Caiphas nomine
cum eſſet Pontifex anni illius, dixit eis: Vos
neſcitis quidquam,
50 Nec cogitatis quia expedit vobis vt vnus
moriatur homo pro populo, & non tota gens
pereat.
51 Hoc autem à ſemetipſo non dixit: ſed G
cùm eſſet Pontifex anni illius, prophetauit,
quòd Ieſus moriturus erat pro gente.
52 Et non tantum pro gente, ſed vt filios
Dei, qui erant diſperſi, congregaret in vnum.
53 Ab illo ergo die cogitauerunt vt inter-
ficerent eum.
54 Ieſus ergo iam non in palàm ambulabat
apud Iudæos, ſed abijt in regionem iuxta de-
ſertum, in ciuitatem quæ dicitur Ephrem, &
ibi morabatur cum diſcipulis ſuis.
55 Proximum autem erat Paſcha Iudæorũ:
& aſcenderunt multi Ieroſolymam de regio-
ne ante Paſcha, vt ſanctificarent ſeipſos.
56 Quærebant ergo Ieſum: & colloqueban-
tur ad inuicem, in templo ſtantes: Quid puta-
tis, quia non venit ad diem feſtum? Dede-
rant autem Pontifices & Phariſæi manda-
tum, vt ſi quis cognouerit vbi ſit, indicet, vt
apprehendant eum.

CAPVT. XII.

Apud Martham & Lazarum receptus, vnguento à Maria vngitur, murmurante Iuda fure: cogitarunt autem principes ſacerdotum etiam Lazarum occidere: Ieſus aſello vectus cum honore Ieruſalem ingreditur; & gentilibus eum videre cupientibus, dicit horam ſuæ clarificationis inſtare, ſed granum frumenti prius mortificandum: vox Patris auditur de clarificando nomine ſuo: princeps huius mundi foras eijciendus: de excæcatione Iudæorum prophetata ab Iſaia: in Chriſto honoratur aut ſpernitur Pater.

A
Matt.26.a.6.
Marc. 14.a.3.
1 IEſus ergo ante ſex dies Paſchæ venit
Bethaniam, vbi Lazarus fuerat mor-
tuus, quem ſuſcitauit Ieſus.
2 Fecerunt autem ei cœnam ibi: & Martha
miniſtrabat, Lazarus verò vnus erat ex diſ-
cumbentibus cum eo.
3 Maria ergo accepit libram vnguenti nar-
di piſtici, pretioſi, & unxit pedes Ieſu, & ex-
terſit pedes eius capillis ſuis: & domus imple-
ta eſt ex odore vnguenti.
4 Dixit ergo vnus ex diſcipulis eius, Iudas
Iſcariotes, qui erat eum traditurus:
5 Quare hoc vnguentum non venijt tre-
centis denarijs, & datum eſt egenis.
6 Dixit autem hoc, non quia de egenis per-
tinebat ad eum, ſed quia fur erat, loculos ha-
bens, ea quæ mittebantur, portabat.
7 Dixit ergo Ieſus: Sinite illam, vt in diem B
ſepulturæ meæ ſeruet illud.
8 Pauperes enim ſemper habetis vobiſcum:
me autem non ſemper habetis.
9 Cognouit ergo turba multa ex Iudæis
quia illic eſt: & venerunt, non propter Ieſum
tantùm, ſed vt Lazarum viderent, quem ſu-
ſcitauit à mortuis.
10 Cogitauerunt autem principes ſacerdo-
tum, vt & Lazarum interficerent:
11 Quia multi propter illum abibant ex
Iudæis, & credebant in Ieſum.
12 In craſtinum autem turba multa, quæ
venerat ad diem feſtum, cùm audiſſent quia
venit Ieſus Ieroſolymam;
13 Acceperunt ramos palmarum, & pro-
ceſſerunt obuiam ei, & clamabant: Hoſanna,
benedictus, qui venit in nomine Domini,
Rex Iſraël.

14 * Et

*Zac.9.b.9 Matth.21.a.7. Marc.11.a.7. Luc.19.f.35.

14 * Et inuenit Iesus asellum,& sedit super eum,sicut scriptum est:

15 Noli timere filia Sion: ecce rex tuus venit sedens super pullum asinæ.

C

16 Hæc non cognouerunt discipuli eius primùm: sed quando glorificatus est Iesus, tunc recordati sunt quia hæc erant scripta de eo, & hæc fecerunt ei.

17 Testimonium ergo perhibebat turba, quæ erat cum eo, quando Lazarum vocauit de monumento, & suscitauit eum à mortuis.

18 Propterea & obuiàm venit ei turba: quia audierunt eum fecisse hoc signum.

19 Pharisæi ergo dixerunt ad semetipsos: videtis quia nihil proficimus; ecce mundus totus post eum abijt.

20 Erant autem quidam Gentiles, ex his qui ascenderant vt adorarent in die festo.

21 Hi ergo accesserunt ad Philippum, qui erat à Bethsaida Galilææ, & rogabant eum, dicentes: Domine,volumus Iesum videre.

22 Venit Philippus,& dicit Andreæ: Andreas rursum & Philippus dixerunt Iesu.

23 Iesus autem respondit eis,dicens: Venit hora vt clarificetur Filius hominis.

D

24 Amen, amen dico vobis, nisi granum frumenti cadens in terram,mortuum fuerit;

*Matt.10.d.39.16.d.25. Marc.8.d.35. Luc.9.c.24 .g.33.

25 Ipsum solum manet. si autem mortuum fuerit, multum fructum affert. * Qui amat animam suam, perdet eam: & qui odit animam suam in hoc mundo, in vitam æternam custodit eam.

26 Si quis mihi ministrat, me sequatur: & vbi sum ego,illic & minister meus erit. Si quis mihi ministrauerit, honorificauit eum Pater meus.

27 Nunc anima mea turbata est. Et quid dicam? Pater,saluifica me ex hac hora. Sed propterea veni in horam hanc.

28 Pater,clarifica nomen tuum. Venit ergo vox de cælo: Et clarificaui,& iterùm clarificabo.

29 Turba ergo quæ stabat, & audierat, dicebat tonitruum esse factum. Alij dicebant: Angelus ei locutus est.

30 Respondit Iesus, & dixit: Non propter me hæc vox venit, sed propter vos.

31 Nunc iudicium est mundi: nunc princeps huius mundi eijcietur foras.

*E

32 Et ego si exaltatus fuero à terra, omnia traham ad meipsum.

33 (Hoc autem dicebat, significans qua morte esset moriturus.

*Ps.109.b.4 116.a.2. Isa 40.b.8. Ezech. 37.g.25.

34 Respondit ei turba:Nos audiuimus ex lege, quia Christus manet in æternum: & quomodo tu dicis, Oportet exaltari Filium hominis? Quis est iste Filius hominis?

35 Dixit ergo eis Iesus: Adhuc modicum, lumen in vobis est. Ambulate dum lucem habetis,vt non vos tenebræ comprehendant: & qui ambulat in tenebris, nescit quò vadat.

36 Dum lucem habetis, credite in lucem, vt filij lucis sitis. Hæc locutus est Iesus, & abijt, & abscondit se ab eis.

37 Cùm autem tanta signa fecisset coram eis,non credebant in eum.

*Isa.53.a.1.

38 Vt sermo Isaiæ prophetæ impleretur, quem dixit: * Domine, quis credidit auditui nostro? & brachium Domini cui reuelatum est?

Rom.10.c.16.

F

39 Propterea non poterant credere, quia iterùm dixit Isaias:

*Isa 6.c.9 Matt 13.b.14 Marc.4 b.12. Luc.8 b.10 Act.28 f 26 Rom.11.b.8.

40 * Excæcauit oculos eorum,& indurauit cor eorum: vt nõ videant oculis, & nõ intelligant corde,& conuertantur,& sanem eos.

41 Hæc dixit Isaias, quando vidit gloriam eius, & locutus est de eo.

42 Verumtamen & ex principibus multi crediderunt in eum:sed propter Pharisæos nõ confitebantur, vt è synagoga non eijcerẽtur.

43 Dilexerunt enim gloriam hominum magis,quàm gloriam Dei.

44 Iesus autem clamauit,& dixit: Qui credit in me, non credit in me, sed in eum, qui misit me.

45 Et qui videt me, videt eũ, qui misit me.

G

46 Ego lux in mundum veni: ut omnis qui credit in me, in tenebris non maneat.

47 Et si quis audierit verba mea, & non custodierit: ego non iudico eum, non enim veni ut iudicem mundum, sed ut saluificem mundum.

*Marc.16.d.16.

48 Qui spernit me, & non accipit verba mea,habet qui iudicet eũ.*sermo,quem locutus sum,ille iudicabit eum in nouissimo die.

49 Quia ego ex me ipso non sum locutus, sed qui misit me Pater, ipse mihi mandatum dedit quid dicam, & quid loquar.

50 Et scio quia mandatum eius vita æterna est.Quæ ergo ego loquor,sicut dixit mihi Pater, sic loquor.

CAPVT XIII.

Iesus à cœna linteo præcinctus, lauat pedes discipulorum, renuente primùm Petro, exhortans vt idem inuicem faciant:proditorem suum Ioanni indicat,quo post buccellam egresso; dicit se clarificatum: de nouo mandato dilectionis: Petro trinam prædicit sui abnegationem.

A

Matt.26.a.2. Mar.14.a.1. Luc.22.a.1.

1 ANte diem festum Paschæ, sciens Iesus quia venit hora eius ut transeat ex hoc mundo ad Patrem: cùm dilexisset suos, qui erant in mundo,in finem dilexit eos.

2 Et cœna facta, cùm diabolus iã misisset in cor,vt traderet eum Iudas Simonis Iscariotæ.

3 Sciens quia omnia dedit ei Pater in manus,& quia à Deo exiuit,& ad Deum vadit:

4 Surgit à cœna & ponit vestimenta sua:& cùm accepisset linteum,præcinxit se.

5 Deinde mittit aquam in peluim, & cœpit lauare pedes discipulorum, & extergere linteo, quo erat præcinctus.

6 Venit ergo ad Simonem Petrum. Et dicit ei Petrus:Domine,tu mihi lauas pedes?

7 Respondit Iesus,& dixit ei: Quod ego facio,tu nescis modò, scies autem postea.

8 Dicit ei Petrus: Non lauabis mihi pedes in æternum.Respondit ei Iesus:Si non lauero te, non habebis partem mecum.

9 Dicit ei Simon Petrus:Domine,non tantùm pedes meos sed & manus, & caput.

B

10 Dicit ei Iesus:Qui lotus est,non indiget nisi vt pedes lauet, sed est mundus totus. Et vos mundi estis, sed non omnes.

11 Sciebat enim quisnam esset qui traderet eũ:propterea dixit: Non estis mundi omnes

12 Postquam ergo lauit pedes eorum,& accepit vestimenta sua: cùm recubuisset iterùm dixit eis: Scitis quid fecerim vobis?
13 Vos vocatis me Magister, & Domine: & benè dicitis: sum etenim.
14 Si ergo ego laui pedes vestros, Dominus, & Magister: & vos debetis alter alterius lauare pedes.
15 Exemplum enim dedi vobis,ut quemadmodum ego feci vobis, ita & vos faciatis.
16 * Amen, amen dico vobis: Non est seruus maior domino suo:neque Apostolus maior est eo, qui misit illum.

* Matt. 10. c. 24. Luc. 6. f. 40. Infr. 15. c. 20.

17 Si hæc scitis, beati eritis si feceritis ea.
18 Non de omnibus vobis dico: ego scio quos elegerim: sed ut adimpleatur Scriptura: * Qui manducat mecum panem,leuabit contra me calcaneum suum.

* Ps. 40. b. 10.

C

19 Amodò dico vobis, priusquam fiat: ut cùm factum fuerit, credatis quia ego sum.
20 * Amen,amen dico vobis: Qui accepit si quem misero,me accipit: qui autem me accipit, accipit eum qui me misit.

* Matt. 10. d. 40. Luc. 10. c. 16.

21 Cùm hæc dixisset Iesus, turbatus est spiritu,& protestatus est,& dixit: * Amen,amen dico vobis?Quia unus ex vobis tradet me.

* Matt. 26. b. 21. Marc. 14. b. 18. Luc. 22. c. 21.

22 Aspiciebant ergo ad inuicem discipuli, hæsitantes de quo diceret.
23 Erat ergo recumbens unus ex discipulis eius in sinu Iesu, quem diligebat Iesus.
24 Innuit ergo huic Simon Petrus: & dixit ei:Quis est, de quo dicit?
25 Itaque cùm recubuisset ille supra pectus Iesu, dicit ei: Domine quis est?
26 Respondit Iesus: Ille est, cui ego intinctum panem porrexero, Et cùm intinxisset panem, dedit Iudæ Simonis Iscariotæ.

D

27 Et post buccellã, introiuit in eum satanas.Et dixit ei Iesus: Quod facis,fac citiùs.
28 Hoc autem nemo sciuit discumbentium ad quid dixerit ei.
29 Quidam enim putabant, quia loculos habebat Iudas,quòd dixisset ei Iesus:Eme ea, quæ opus sunt nobis ad diem festum:aut egenis ut aliquid daret.
30 Cùm ergo accepisset ille buccellam, exiuit continuo. Erat autem nox.
31 Cùm ergo exisset,dixit Iesus: Nunc clarificatus est filius hominis: & Deus clarificatus est in eo.
32 Si Deus clarificatus est in eo, & Deus clarificabit eum in semetipso: & continuò clarificabit eum.
33 Filioli, adhuc modicum vobiscum sum.*Quæretis me:& sicut dixi Iudæis:Quò ego vado, vos non potestis venire: & vobis dico modò.

* Sup. 7. e. 34.

34 * Mandatum nouum do vobis: Vt diligatis inuicem, sicut dilexi vos, ut & vos diligatis inuicem.

* Leu. 19 d. 18. Matt. 22. d. 39. Infr. 15. b. 12.

35 In hoc cognoscent omnes quia discipuli mei estis, si dilectionem habueritis ad inuicem.
36 Dicit ei Simon Petrus: Domine, quò vadis? Respondit Iesus: Quò ego vado, non potes me modò sequi: sequeris autem postea.
37 Dicit ei Petrus: Quare non possum te sequi modò? * animam meam pro te ponam.

* Matt. 26. c. 35. Marc. 14. c. 29. Luc. 22. d. 33.

38 Respondit ei Iesus: Animam tuam pro me pones?Amen,amen dico tibi:Non cantabit gallus, donec ter me neges.

CAPVT XIV.

Consolando discipulos ait multas in domo Patris esse mansiones, seque rursum illos assumpturum: Thomæ dicit,se esse viam,veritatem,& vitam;Philippo autem,Patrem in se videri; illosque accepturos quidquid suo nomine petierint, & se alium Paraclitum à Patre eis missurum: docet quis ipsum diligere dicendus sit,& qualem pacem relinquat discipulis, qui de ipsius discessu meritò gaudere deberent.

A

1 NOn turbetur cor vestrum. Creditis in Deum, & in me credite.
2 In domo Patris mei mansiones multæ sunt.si quo minùs dixissem vobis: Quia vado parare vobis locum.
3 Et si abiero,& præparauero vobis locum: iterùm venio, & accipiam vos ad me ipsum, ut ubi sum ego, & vos sitis.
4 Et quò ego vado,scitis,& viam scitis.
5 Dicit ei Thomas: Domine,nescimus quò vadis: & quomodo possumus viam scire?
6 Dicit ei Iesus: Ego sum uia,& ueritas, & uita.nemo uenit ad Patrem,nisi per me.
7 Si cognouissetis me, & Patrem meum utique cognouissetis: & amodò cognoscetis eum, & uidistis eum.
8 Dicit ei Philippus: Domine,ostende nobis Patrem,& sufficit nobis.
9 Dicit ei Iesus: Tanto tempore vobiscum sum,& non cognouistis me? Philippe,qui videt me,videt & Patrem. Quomodo tu dicis: Ostende nobis Patrem?

B

10 Non creditis,quia ego in Patre,& Pater in me est? Verba, quæ ego loquor vobis,à me ipso non loquor. Pater autem in me manens, ipse facit opera.
11 Non creditis, quia ego in Patre, & Pater in me est?
12 Alioquin propter opera ipsa credite. Amen,amen dico vobis,qui credit in me,opera quæ ego facio,& ipse faciet, & maiora horum faciet: quia ego ad Patrem vado.
13 * Et quodcumque petieritis Patrem in nomine meo,hoc faciam: vt glorificetur Pater in Filio.

* Matt. 7. b. 7. & 21. b. 22. Marc. 11. e. 24. Infr. 16. c. 23.

14 Si quid petieritis me in nomine meo, hoc faciam.
15 Si diligitis me, mandata mea seruate.
16 Et ego rogabo Patrẽ,& alium Paraclitũ dabit vobis, vt maneat vobiscum in æternũ,
17 Spiritum veritatis, quem mundus non potest accipere, quia non videt eum, nec scit eum. vos autem cognoscetis eum; quia apud vos manebit,& in vobis erit.

C

18 Nõ relinquã vos orphanos:veniã ad vos.
19 Adhuc modicum: & mundus me iam non videt. Vos autem videtis me: quia ego viuo, & vos viuetis.
20 In illo die vos cognoscetis, quia ego sũ in Patre meo,& vos in me, & ego in vobis.
21 Qui habet mandata mea, & seruat ea: Ille est qui diligit me. Qui autem diligit me,

dili-

diligetur à Patre meo:& ego diligam eum,&
manifestabo ei meipsum.
22 Dicit ei Iudas, non ille Iscariotes: Domine, quid factum est,quia manifestaturus es
nobis teipsum,& non mundo?
23 Respondit Iesus,& dixit ei: Si quis diligit me, sermonem meum seruabit, & Pater
meus diliget eum, & ad eum veniemus, &
mansionem apud eum faciemus:
D 24 Qui non diligit me, sermones meos
non seruat. Et sermonem quem audistis,non
est meus: sed eius, qui misit me,Patris.
25 Hæc locutus sũ vobis,apud vos manẽs.
26 Paraclitus autem Spiritus sanctus,
quem mittet Pater in nomine meo, ille vos
docebit omnia, & suggeret vobis omnia,
quæcumque dixero vobis.
27 Pacem relinquo vobis, pacem meam
do vobis: non quomodo mundus dat, ego
do vobis. Non turbetur cor vestrum,neque
formidet.
28 Audistis quia ego dixi vobis: Vado,&
venio ad vos. Si diligeretis me, gauderetis
vtique quia vado ad Patrem: quia Pater maior me est.
29 Et nunc dixi vobis priùs quàm fiat: vt
cùm factum fuerit, credatis.
30 Iam non multa loquar vobiscum. venit
enim princeps mundi huius, & in me non
habet quidquam.
31 Sed vt cognoscat mundus quia diligo
* Act. 2. c. 23. Patrem, & * sicut mandatum dedit mihi Pater,sic facio. Surgite,eamus hinc.

CAPVT XV.

Christus vitis,Pater agricola, discipuli verò palmites; præceptum Christi de mutua dilectione frequenter iteratum: Apostoli amici Christi, quibus secreta sua communicauit, & elegit eos vt fructum perpetuum afferrent; quos roborat aduersus mundi odium ac persecutiones: dicens Iudæos excusationem non habere de peccato suo.

A 1 EGo sum vitis vera: & Pater meus agricola est.
2 Omnem palmitem in me non ferentem
fructum, tollet eum: & omnem qui fert fructum,purgabit eum, vt fructum plus afferat.
* Sup. 13 b.10. 3 * Iam vos mundi estis propter sermonem,quem locutus sum vobis.
4 Manete in me: & ego in vobis. Sicut
palmes non potest ferre fructum à semetipso,
nisi manserit in vite: sic nec vos, nisi in me
manseritis.
5 Ego sum vitis vos palmites: qui manet in
me, & ego in eo, hic fert fructum multum:
quia sine me nihil potestis facere.
6 Si quis in me non manserit, mittetur foras sicut palmes,& arescet, & colligent eum,
& in ignem mittent, & ardet.
7 Si manseritis in me, & verba mea in vobis manserint: quodcumque volueritis petetis, & fiet vobis.
B 8 In hoc clarificatus est Pater meus, vt
fructum plurimum afferatis, & efficiamini
mei discipuli.
9 Sicut dilexit me Pater,& ego dilexi vos.
Manete in dilectione mea.
10 Si præcepta mea seruaueritis,manebitis
in dilectione mea,sicut & ego Patris mei præcepta seruaui, & maneo in eius dilectione.
11 Hæc locutus sum vobis, vt gaudium
meum in vobis sit, & gaudium vestrum impleatur.
12 * Hoc est præceptum meum,vt diligatis *Sup.13.d.34. Eph 5.a.2. 1. Thes.4 b.9.
inuicem, sicut dilexi vos.
13 Maiorem hac dilectionem nemo habet
vt animam suam ponat quis pro amicis suis.
14 Vos amici mei estis, si feceritis quæ ego
præcipio vobis.
15 Iam non dicam vos seruos: quia seruus
nescit quid faciat dominus eius. Vos autem
dixi amicos: quia omnia quæcumque audiui
à Patre meo, nota feci vobis.
16 Non vos me elegistis:sed ego elegi vos, C
& posui vos * vt eatis,& fructum afferatis;& * Matt.28. d.19
fructus vester maneat: vt quodcumque petieritis Patrem in nomine meo, det vobis.
17 * Hæc mãdo vobis vt diligatis inuicem. *1.Ioan 5. a.11.4.b.7.
18 Si mundus vos odit, scitote quia me
priorem vobis odio habuit.
19 Si de mundo fuissetis, mundus quod
suum erat diligeret: quia verò de mundo
non estis, sed ego elegi vos de mundo, propterea odit vos mundus.
20 Mementote sermonis mei, quem ego
dixi vobis: * Non est seruus maior domino
suo. Si me persecuti sunt, * & vos persequentur: si sermonem meum seruauerunt,& * Sup. 13. b.16. Matt.10.c.24. * Matt 24. a.9.
vestrum seruabunt.
21 Sed hæc omnia facient vobis propter D
nomen meum: quia nesciunt eum, qui misit
me.
22 Si non venissem, & locutus fuissem eis,
peccatum non haberent: nunc autem excusationem non habent de peccato suo.
23 Qui me odit: & Patrem meum odit.
24 Si opera non fecissem in eis, quæ nemo
alius fecit,peccatum non haberent:nunc autem & viderunt,& oderunt & me,& Patrem
meum.
25 Sed vt adimpleatur sermo, qui in lege
eorum scriptus est: * Quia odio habuerunt * Ps. 34. d 19.
me gratis.
26 * Cùm autem venerit Paraclitus, quem * Luc. 24 g.49.
ego mittam vobis à Patre,spiritum veritatis,
qui à Patre procedit,ille testimonium perhibebit de me:
27 Et vos testimonium perhibebitis, quia
ab initio mecum estis.

CAPVT XVI.

Discipulis prædicit futuras persecutiones, & quòd eis expediat vt ipse vadat, quò veniat Paraclitus qui mundum arguat, ipsosque doceat,& Christum clarificet: declarat quod dixerat, modicum & iam non videbitis me *&c. addens similitudinem de muliere pariente: hortatur vt à Patre petant ipsius nomine; prædicitque ipsorum fugam.*

1 HÆc locutus sum vobis,ut non scandalizemini. A
2 Absque synagogis facient vos: sed venit
hora,ut omnis qui interficit vos, arbitretur
obsequium se præstare Deo.

3 Et hæc facient vobis, quia non nouerunt Patrem, neque me.

4 Sed hæc locutus sum vobis: vt cùm venerit hora eorum, reminiſcamini quia ego dixi vobis.

5 Hæc autem vobis ab initio non dixi, quia vobiſcum eram: & nunc vado ad eum, qui miſit me; & nemo ex vobis interrogat me, Quò vadis?

6 Sed quia hæc locutus ſum vobis, triſtitia impleuit cor veſtrum.

7 Sed ego veritatem dico vobis: expedit vobis vt ego vadam: ſi enim non abiero, Paraclitus non veniet ad vos: ſi autem abiero, mittam eum ad vos.

8 Et cùm venerit ille, arguet mundum de peccato, & de iuſtitia, & de iudicio.

9 De peccato quidem, quia non crediderunt in me:

10 De iuſtitia verò, quia ad Patrem vado, & iam non videbitis me:

11 De iudicio autem, quia princeps huius mundi iam iudicatus eſt.

B

12 Adhuc multa habeo vobis dicere: ſed non poteſtis portare modò.

13 Cùm autem venerit ille Spiritus veritatis, docebit vos omnem veritatem. non enim loquetur à ſemetipſo: ſed quæcumque audiet loquetur, & quæ ventura ſunt annuntiabit vobis.

14 Ille me clarificabit: quia de meo accipiet, & annuntiabit vobis.

15 Omnia quæcumque habet Pater, mea ſunt. Propterea dixi: quia de meo accipiet, & annuntiabit vobis.

16 Modicum, & iam non videbitis me: & iterùm modicum, & videbitis me: quia vado ad Patrem.

17 Dixerunt ergo ex diſcipulis eius ad inuicem: Quid eſt hoc, quod dicis nobis: Modicum, & non videbitis me: & iterùm modicū, & videbitis me, & quia vado ad Patrem?

18 Dicebant ergo: Quid eſt hoc, quod dicit, Modicum? neſcimus quid loquitur.

C

19 Cognouit autem Ieſus, quia volebant eum interrogare, & dixit eis: De hoc quæritis inter vos, quia dixi, Modicum, & non videbitis me: & iterùm modicum, & videbitis me.

20 Amen, amen dico vobis: quia plorabitis, & flebitis vos, mundus autem gaudebit: vos autem contriſtabimini, ſed triſtitia veſtra vertetur in gaudium.

21 Mulier cùm parit, triſtitiam habet, quia venit hora eius: cùm autem pepererit puerum, iam non meminit preſſuræ propter gaudium, quia natus eſt homo in mundum.

22 Et vos igitur nunc quidem triſtitiam habetis, iterùm autem videbo vos, & gaudebit cor veſtrum: & gaudium veſtrum nemo tollet à vobis.

23 Et in illo die me non rogabitis quidquam. * Amen, amen dico vobis: ſi quid petieritis Patrem in nomine meo, dabit vobis.

* Matt. 7. a 7. 21. b. 22. Mar. 11. c. 24. Luc. 11. b. 9. Sup. 14. b. 13. Iac. 1. a. 5.

24 Vſque modò non petiſtis quidquam in nomine meo: Petite, & accipietis, vt gaudium veſtrum ſit plenum.

25 Hæc in prouerbijs locutus ſum vobis. Venit hora, cùm iam non in prouerbijs loquar vobis, ſed palàm de Patre annuntiabo vobis.

D

26 In illo die in nomine meo petetis: & non dico vobis quia ego rogabo Patrem de vobis:

27 Ipſe enim Pater amat vos, quia vos me amaſtis, & credidiſtis quia ego à Deo exiui.

28 Exiui a Patre, & veni in mundum: iterùm relinquo mundum, & vado ad Patrem.

29 Dicunt ei diſcipuli eius: Ecce nunc palàm loqueris, & prouerbium nullum dicis.

30 Nunc ſcimus quia ſcis omnia, & non opus eſt tibi vt quis te interroget: in hoc credimus quia à Deo exiſti.

31 Reſpondit eis Ieſus: Modò creditis?

32 * Ecce venit hora, & iam venit, vt diſpergamini vnuſquiſque in propria, & me ſolum relinquatis: & non ſum ſolus, quia Pater mecum eſt.

* Matt. 26. c. 31. Marc. 14. c. 27.

33 Hæc locutus ſum vobis, vt in me pacem habeatis. In mundo preſſuram habebitis: ſed confidite, ego vici mundum.

CAPVT XVII.

Oratio Chriſti ad Patrem pro vtriuſque clarificatione, pro diſcipulis, & ijs qui per illos in ipſum eſſent credituri, vt ſeruentur à malo, & omnes ſint vnum, mundúſque cognoſcat ipſum fuiſſe à Patre miſſum.

A

1 HÆc locutus eſt Ieſus: & ſubleuatis oculis in cælum, dixit: Pater venit hora, clarifica filium tuum, vt filius tuus clarificet te.

2 * Sicut dediſti ei poteſtatem omnis carnis, vt omne, quod dediſti ei, det eis vitam æternam.

* Matt. 28. d. 18.

3 Hæc eſt autem vita æterna: Vt cognoſcant te, ſolum Deum verum, & quem miſiſti Ieſum Chriſtum.

4 Ego te clarificaui ſuper terram: opus conſummaui, quod dediſti mihi vt faciam:

5 Et nunc clarifica me tu Pater apud temetipſum, claritate, quam habui priùs, quàm mundus eſſet, apud te.

6 Manifeſtaui nomen tuum hominibus, quos dediſti mihi de mūdo: tui erant, & mihi eos dediſti: & ſermonem tuum ſeruauerunt.

7 Nunc cognouerunt, quia omnia quæ dediſti mihi, abs te ſunt:

8 Quia verba, quæ dediſti mihi, dedi eis: & ipſi acceperunt, & cognouerunt verè quia à te exiui, & crediderunt quia tu me miſiſti:

B

9 Ego pro eis rogo: Non pro mundo rogo, ſed pro his, quos dediſti mihi: quia tui ſunt:

10 Et mea omnia tua ſunt, & tua mea ſunt: & clarificatus ſum in eis.

11 Et iam non ſum in mundo, & hi in mundo ſunt, & ego ad te venio. Pater ſancte, ſerua eos in nomine tuo, quos dediſti mihi: vt ſint vnum, ſicut & nos.

12 Cùm eſſem cum eis: ego ſeruabam eos in nomine tuo.* Quos dediſti mihi: cuſtodiui: & nemo ex eis perijt, niſi filius perditionis, * vt Scriptura impleatur.

* Inf. 18. b. 9.
* Pſ. 108. a. 8.

C

13 Nunc autem ad te venio: & hæc loquor in mundo, vt habeant gaudium meum impletum in ſemetipſis.

14 Ego

14 Ego dedi eis sermonem tuum, & mundus eos odio habuit, quia non sunt de mundo, sicut & ego non sum de mundo.

15 Non rogo vt tollas eos de mundo, sed vt serues eos à malo.

16 De mundo non sunt, sicut & ego non sum de mundo.

17 Sanctifica eos in veritate. Sermo tuus veritas est.

18 Sicut tu me misisti in mundum, & ego misi eos in mundum.

19 Et pro eis ego sanctifico meipsum: vt sint & ipsi sanctificati in veritate.

20 Non pro eis autem rogo tantùm, sed & pro eis, qui credituri sunt per verbum eorum in me:

21 Vt omnes vnum sint, sicut tu Pater in me, & ego in te, vt & ipsi in nobis vnum sint: vt credat mundus, quia tu me misisti.

D

22 Et ego claritatem, quam dedisti mihi, dedi eis: vt sint vnum, sicut & nos vnum sumus.

23 Ego in eis, & tu in me: vt sint consummati in vnum: & cognoscat mundus quia tu me misisti, & dilexisti eos, sicut & me dilexisti.

24 Pater, quos dedisti mihi, volo vt vbi sum ego & illi sint mecum: vt videant claritatem meam, quam dedisti mihi: quia dilexisti me ante constitutionem mundi.

25 Pater iuste, mundus te non cognouit: ego autem te cognoui: & hi cognouerunt, quia tu me misisti.

26 Et notum feci eis nomen tuum, & notum faciam: vt dilectio, qua dilexisti me, in ipsis sit, & ego in ipsis.

CAPVT XVIII.

Iesus à Iudæis capitur, illis primùm ad ipsius verbum in terram cadentibus: ad Annam & Caipham ducitur: respondens interroganti Pontifici, alapa cæditur: ter à Petro negatur: ductus in prætorium: dicit Pilato suum regnum non esse de hoc mundo: Iudæi Iesum mori cupiunt, soluto Barabba.

A. 2. Reg. 15. e. 23. Matt. 26. d. 36. Marc. 14. d. 32. Luc. 22. d. 39.

1 HÆc cùm dixisset Iesus, egressus est cum discipulis suis trans Torrentem Cedron, vbi erat hortus, in quem introiuit ipse, & discipuli eius.

2 Sciebat autem & Iudas qui tradebat eum, locum: quia frequenter Iesus conuenerat illuc cum discipulis suis.

* Matt. 26. e. 47. Mar. 14. e. 43. Luc. 22. e. 47.

3 * Iudas ergo cùm accepisset cohortem, & à Pontificibus & Pharisæis ministros, venit illuc cum lanternis & facibus, & armis.

B

4 Iesus itaque sciens omnia, quæ ventura erant super eum, processit, & dixit eis: Quem quæritis?

5 Responderunt ei: Iesum Nazarenum. Dicit eis Iesus: Ego sum. Stabat autem & Iudas, qui tradebat eum, cum ipsis.

6 Vt ergo dixit eis: Ego sum: abierunt retrorsum, & ceciderunt in terram.

7 Iterùm ergo interrogauit eos: Quem quæritis? Illi autem dixerunt: Iesum Nazarenum.

8 Respondit Iesus: Dixi vobis quia ego sum: ergo me quæritis, sinite hos abire.

9 Vt impleretur sermo, quem dixit: * Quia quos dedisti mihi, non perdidi ex eis quemquam. * Sup. 17. b. 12.

10 Simon ergo Petrus habens gladium eduxit eum: & percussit pontificis seruum: & abscidit auriculam eius dexteram: Erat autem nomen seruo Malchus.

11 * Dixit ergo Iesus Petro: Mitte gladium tuum in vaginam. Calicem, quem dedit mihi Pater, non bibam illum? C

12 Cohors ergo, & tribunus, & ministri Iudæorum comprehenderunt Iesum, & ligauerunt eum:

13 Et adduxerunt eum ad * Annam primùm, erat enim socer Caiphæ, qui erat pontifex anni illius. * Luc. 3. a. 2.

14 Erat autem Caiphas, * qui consilium dederat Iudæis: Quia expedit, vnum hominem mori pro populo. * Sup. 11. f. 49.

15 Sequebatur autem Iesum Simon Petrus, & alius discipulus. Discipulus autem ille erat notus pontifici, & introiuit cum Iesu in atrium Pontificis.

16 Petrus autem stabat ad ostium foris. * Exiuit ergo discipulus alius, qui erat notus pontifici, & dixit ostiariæ, & introduxit Petrum. * Matt. 26. f. 58. Mar. 14. f. 54. Luc. 22. f. 55.

D

17 Dicit ergo Petro ancilla ostiaria: Numquid & tu ex discipulis es hominis istius? Dicit ille: Non sum.

18 Stabant autem serui & ministri ad prunas, quia frigus erat, & calefaciebant se: erat autem cum eis & Petrus stans, & calefaciens se.

19 Pontifex ergo interrogauit Iesum de discipulis suis, & de doctrina eius.

20 Respondit ei Iesus: Ego palàm locutus sum mundo, ego semper docui in synagoga, & in templo, quò omnes Iudæi conueniunt: & in occulto locutus sum nihil.

21 Quid me interrogas? interroga eos, qui audierunt quid locutus sim ipsis: ecce hi sciunt quæ dixerim ego.

22 Hæc autem cùm dixisset, vnus assistens ministrorum dedit alapam Iesu, dicens: Sic respondes pontifici?

23 Respondit ei Iesus: Si malè locutus sum testimonium perhibe de malo: si autem benè, quid me cædis?

24 * Et misit eum Annas ligatum ad Caipham pontificem. * Matt. 26. f. 57. Mar. 14. f. 53. Luc. 22. f. 54.

25 Erat autem Simon Petrus stans, & calefaciens se. * Dixerunt ergo ei: Numquid & tu ex discipulis eius es? Negauit ille, & dixit: non sum. E * Matt. 26. g. 69. Mar. 14. g. 67. Luc. 22. g. 56.

26 Dicit ei vnus ex seruis pontificis, cognatus eius, cuius abscidit Petrus auriculam: Nonne ego te vidi in horto cum illo?

27 Iterùm ergo negauit Petrus, & statim gallus cantauit.

28 * Adducunt ergo Iesum à Caipha in prætorium. Erat autem manè: & ipsi non introierunt in prætorium, * vt non contaminarentur, sed vt manducarent Pascha. * Matt. 27. a. 2. Marc. 15. Luc. 23. * Act. 11. a. 3.

29 Exiuit ergo Pilatus ad eos foras, & dixit: Quam accusationem affertis aduersus hominem hunc? F

30 Responderunt, & dixerunt ei: Si non esset hic malefactor, nõ tibi tradidissemus eũ.
31 Dixit ergo eis Pilatus: Accipite eum vos, & secundùm legem vestram iudicate eum. Dixerunt ergo ei Iudæi: Nobis non licet interficere quemquam.
* Matt 20. c. 19. 32 * Vt sermo Iesu impleretur, quem dixit, significans qua morte esset moriturus.
* Matt. 27. b. 11. Mar. 15. a. 2. Luc 23 a. 3 33 * Introiuit ergo iterùm in prætorium Pilatus, & vocauit Iesum, & dixit ei: Tu es rex Iudæorum?
G 34 Respondit Iesus: A temetipso hoc dicis, an alij dixerunt tibi de me?
35 Respondit Pilatus: Numquid ego Iudæus sum? Gens tua, & pontifices tradiderunt te mihi: quid fecisti?
36 Respondit Iesus: Regnum meum non est de hoc mundo. si ex hoc mundo esset regnum meum, ministri mei utique decertarent ut non traderer Iudæis: nunc autem regnum meum non est hinc.
37 Dixit itaque ei Pilatus: Ergo rex es tu? Respondit Iesus: Tu dicis quia rex sum ego. Ego in hoc natus sum, & ad hoc ueni in mundum, ut testimonium perhibeam ueritati: omnis qui est ex ueritate, audit uocem meam.
38 Dicit ei Pilatus: Quid est ueritas? Et cùm hoc dixisset, iterùm exiuit ad Iudæos, & dicit eis, Ego nullam inuenio in eo causam.
39 * Est autem consuetudo uobis ut unum dimittam uobis in Pascha: uultis ergo dimittam uobis regem Iudæorum? * Matt 27. b. 15. Mar. 15 a. 6. Luc. 23. c. 17.
40 Clamauerunt ergo rursum omnes, dicentes: Non hunc, sed Barabbam. Erat autem Barabbas latro.

CAPVT XIX.

A Pilato flagellatus, variisque modis afflictus, & spinis coronatus, ad mortem deposcitur: rursumque à Pilato examinatus, ostendit illum desuper tantum habere in ipsum potestatem: Pilatus meticulosus, Iesum, quem regem dicit Iudæorum, morti adiudicat: Iesus baiulans sibi crucem, inter latrones crucifigitur; posito à Pilato super crucem titulo, diuisisque à militibus vestimentis, & sorte de tunica missa: Iesus matri Ioannem, matremque Ioanni commendat; & sitiens aceto potatur, consummatisque omnibus tradit spiritum: fractis latronum cruribus, ex aperto Christi latere sanguis, & aqua profluit; eiusque corpus myrrha & aloe conditum sepelitur.

A 1 TVnc ergo apprehendit Pilatus Iesum, & flagellauit.
Matth. 27. c. 27. Marc. 15. b. 16. 2 Et milites plectentes coronam de spinis, imposuerunt capiti eius: & ueste purpurea circumdederunt eum.
3 Et ueniebant ad eum, & dicebant: Aue rex Iudæorum: & dabant ei alapas.
4 Exiuit ergo iterùm Pilatus foras, & dicit eis: Ecce adduco eum uobis foras ut cognoscatis, quia nullam inuenio in eo causam.
5 (Exiuit ergo Iesus portans coronam spineam, & purpureum uestimentum.) Et dicit eis: Ecce homo.
6 Cùm ergo uidissent eum pontifices, & ministri, clamabant dicentes. Crucifige, crucifige eum. Dicit eis Pilatus. Accipite eum uos, & crucifigite: ego enim non inuenio in eo causam.
7 Responderunt ei Iudæi: Nos legem habemus, & secundùm legem debet mori, quia filium Dei se fecit. B
8 Cùm ergo audisset Pilatus hunc sermonem, magis timuit.
9 Et ingressus est prætorium iterùm: & dixit ad Iesum: Vnde es tu? Iesus autem responsum non dedit ei.
10 Dicit ergo ei Pilatus: mihi non loqueris? nescis quia potestatem habeo crucifigere te, & potestatem habeo dimittere te?
11 Respondit Iesus: Non haberes potestatem aduersum me ullam, nisi tibi datum esset desuper. Propterea qui me tradidit tibi, maius peccatum habet.
12 Et exinde quærebat Pilatus dimittere eum. Iudæi autem clamabant dicentes: Si hũc dimittis, non es amicus Cæsaris; omnis enim, qui se regem facit, contradicit Cæsari.
13 Pilatus autem cùm audisset hos sermones adduxit foras Iesum: & sedit pro tribunali, in loco qui dicitur Lithostrotos, Hebraicè autem Gabbatha. C
14 Erat autẽ Parasceue Paschæ, hora quasi sexta, & dicit Iudæis: Ecce rex uester.
15 Illi autem clamabant: Tolle, tolle, crucifige eum. Dicit eis Pilatus: Regem uestrum crucifigam? Responderunt Pontifices: Non habemus Regem, nisi Cæsarem.
16 Tunc ergo tradidit eis illum ut cruci-

fige-

figeretur. Susceperunt autem Iesum,& eduxerunt.

* Matt.27. d.33 Mar. 15.b. 22. Luc. 23. e. 33.

17 * Et baiulans sibi crucem, exiuit in eum
qui dicitur Caluariæ,locum,Hebraicè autem
Golgotha:

D

18 Vbi crucifixerunt eum, & cum eo alios
duos,hinc & hinc, medium autem Iesum.
19 Scripsit autem & titulum Pilatus:& posuit super crucem. Erat autem scriptum: Iesus Nazarenus, Rex Iudæorum.
20 Hunc ergo titulum multi Iudæorum
legerunt: quia prope ciuitatem erat locus
vbi crucifixus est Iesus. Et erat scriptum Hebraicè, Græcè, & Latinè.
21 Dicebant ergo Pilato Pontifices Iudæorum: Noli scribere, Rex Iudæorum: sed
quia ipse dixit: Rex sum Iudæorum.
22 Respondit Pilatus:Quod scripsi,scripsi.

* Matt.27. d.35. Marc.15.e. 24. Luc.23. e. 34.

23 Milites ergo, cùm crucifixissent eum,
* acceperunt vestimenta eius, & fecerunt
quatuor partes: vnicuique militi partem, &
tunicam: Erat autem tunica inconsutilis,desuper contexta per totum.

E

24 Dixerunt ergo ad inuicem: Non scindamus eam, sed sortiamur de illa cuius sit.
Vt Scriptura impleretur, dicens: * Partiti
sunt vestimenta mea sibi: & in vestem meam
miserunt sortem. Et milites quidem hæc fecerunt.

* Psal. 21. c. 19.

25 Stabant autem iuxtà crucem Iesu mater eius, & soror matris eius Maria Cleophæ
& Maria Magdalene.
26 Cùm vidisset ergo Iesus matrem, & discipulum stantem,quem diligebat, dicit matri suæ: Mulier, ecce filius tuus.
27 Deinde dicit discipulo: Ecce mater tua.
Et ex illa hora accepit eam discipulus in suã.

F

28 Postcà sciens Iesus quia omnia consummata sunt, * vt consummaretur Scriptura, dixit: Sitio.

* Psal. 68. c. 22.

29 Vas ergo erat positum aceto plenum.
Illi autem spongiam plenam aceto, hyssopo
circumponentes, obtulerunt ori eius.
30 Cùm ergo accepisset Iesus acetum, dixit: Consummatum est. Et inclinato capite
tradidit spiritum.
31 Iudęi ergo,(quoniã parasceue erat)vt nõ
remanerent in cruce corpora sabbato, (erat
enim magnus dies ille sabbati)rogauerũt Pilatũ vt frangerentur eorũ crura & tollerẽtur.
32 Venerunt ergo milites:& primi quidem
fregerunt crura,& alterius qui crucifixus est
cum eo.
33 Ad Iesum autem cùm venissent, vt viderunt eum iam mortuum, non fregerunt
eius crura:
34 Sed vnus militum lancea latus eius aperuit,& continuò exiuit sanguis & aqua.
35 Et qui vidit,testimonium perhibuit: &
verum est testimonium eius. Et ille scit quia
vera dicit: vt & vos credatis.

G

36 Facta sunt enim hæc, vt Scriptura impleretur: * Os non comminuetis ex eo.
37 Et iterùm alia Scriptura dicit: * Videbunt in quem transfixerunt.

* Exod.12. g.46. Num.9.b. 12. * Zac.12. c.10. * Matt. 27. g.57. Marc. 15. d.43 Luc. 23. g. 50 * Sup.3.a.

38 * Post hæc autem rogauit Pilatum Ioseph ab Arimathæa (eò quòd esset discipulus
Iesu, occultus autem propter metum Iudæorum) vt tolleret corpus Iesu. Et permisit Pilatus. Venit ergo, & tulit corpus Iesu.
39 Venit autem & Nicodemus, * qui venerat ad Iesum nocte primùm ferens mixturam myrrhæ & aloës,quasi libras centum.
40 Acceperunt ergo corpus Iesu, & ligauerunt illud linteis cum aromatibus, sicut
mos est Iudæis sepelire.
41 Erat autem in loco, vbi crucifixus est,
hortus: & in horto monumentum nouum,
in quo nondum quisquam positus erat.
42 Ibi ergo propter Parasceuem Iudæorum, quia iuxta erat monumentum, posuerunt Iesum.

CAPVT XX.

Maria Magdalene prima venit ad monumentum deinde Petrus & Ioannes illa plorans ad monumentum videt Angelos, tandemque Iesum agnoscit: qui apparens Apostolis pacem illis optat; & ostensis manibus ac latere, dat eis Spiritum sanctum, vt peccata remittant ac retineant: rursumque non credenti Thomæ apparens cum reliquis discipulis, corpus præbet palpandum, beatos dicens qui in ipso non viso crediderunt: multa Christi signa non sunt in hoc libro scripta.

A

Mat. 28. a. 1. Marc.16. a. 1. Luc 24. a.

1 VNa autem sabbati, Maria Magdalene venit manè,cùm adhuc tenebræ
essent,

esset, ad monumentum: & vidit lapidem sublatum à monumento.

2 Cucurrit ergo, & venit ad Simonem Petrum, & ad alium discipulum, quem amabat Iesus, & dicit illis: Tulerunt Dominum de monumento, & nescimus vbi posuerunt eum.

3 Exijt ergo Petrus & ille alius discipulus, & venerunt ad monumentum.

4 Currebant autem duo simul, & ille alius discipulus præcucurrit citiùs Petro, & venit primus ad monumentum.

5 Et cùm se inclinasset, vidit posita linteamina, non tamen introiuit.

B 6 Venit ergo Simon Petrus sequens eum, & introiuit in monumentum, & vidit linteamina posita,

7 Et sudarium, quod fuerat super caput eius, non cum linteaminibus positum, sed separatim inuolutum in vnum locum.

8 Tunc ergo introiuit & ille discipulus, qui venerat primus ad monumentum: & vidit, & credidit:

9 Nondum enim sciebant Scripturam, quia oportebat eum à mortuis resurgere.

10 Abierunt ergo iterùm discipuli ad semetipsos.

C 11 * Maria autem stabat ad monumentum foris, plorans. Dum ergo fleret, inclinauit se, & prospexit in monumentum.

* Matt. 28. a. 1. Marc. 16. a. 5. Luc. 24. a.

12 Et vidit duos angelos in albis, sedentes vnum ad caput, & vnum ad pedes, vbi positum fuerat corpus Iesu.

13 Dicunt ei illi: Mulier, quid ploras? Dicit eis: Quia tulerunt Dominum meum; & nescio vbi posuerunt eum.

14 Hæc cùm dixisset, conuersa est retrorsum, & vidit Iesum stantem: & non sciebat quia Iesus est.

D 15 Dicit ei Iesus: Mulier, quid ploras? quem quæris? Illa existimans quia hortulanus esset, dicit ei: Domine: si tu sustulisti eum, dicito mihi vbi posuisti eum: & ego eum tollam.

16 Dicit ei Iesus: Maria. Conuersa illa, dicit ei: Rabboni (quod dicitur Magister.)

E 17 Dicit ei Iesus: Noli me tangere, nondum enim ascendi ad Patrem meum: vade autem ad fratres meos, & dic eis: Ascendo ad Patrem meum & patrem vestrum; Deum meum, & Deum vestrum.

18 Venit Maria Magdalene annuntians discipulis: Quia vidi Dominum, & hæc dixit mihi.

19 * Cùm ergo serò esset die illo, vna sabbatorum, & fores essent clausæ, vbi erant discipuli congregati propter metum Iudæorum: venit Iesus, & stetit in medio, & dixit eis: Pax vobis.

* Marc. 16. c. 14. Luc. 24. e. 36. 1. Cor. 15. a. 5.

20 Et cùm hoc dixisset, ostendit eis manus, & latus. Gauisi sunt ergo discipuli viso Domino.

21 Dixit ergo eis iterùm: Pax vobis. Sicut misit me Pater, & ego mitto vos.

F 22 Hæc cùm dixisset insufflauit: & dixit eis: Accipite Spiritum sanctum.

23 * Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis: & quorum retinueritis, retenta sunt.

* Matt. 18. c. 18.

24 Thomas autem vnus ex duodecim, qui dicitur Didymus, non erat cum eis quando venit Iesus.

25 Dixerunt ergo ei alij discipuli: Vidimus Dominum. Ille autem dixit eis: Nisi videro in manibus eius fixuram clauorum, & mittam digitum meum in locum clauorum, & mittam manum meam in latus eius, non credam.

26 Et post dies octo, iterùm erant discipuli eius intus; & Thomas cum eis. Venit Iesus ianuis clausis, & stetit in medio, & dixit: Pax vobis.

27 Deinde dicit Thomæ: Infer digitum tuum huc, & vide manus meas, & affer manum tuam, & mitte in latus meum: & noli esse incredulus, sed fidelis. G

28 Respondit Thomas, & dixit ei: Dominus meus, & Deus meus.

29 Dixit ei Iesus: Quia vidisti me Thoma, credidisti: beati qui non viderunt, & crediderunt.

30 * Multa quidem & alia signa fecit Iesus in conspectu discipulorum suorum, quæ non sunt scripta in libro hoc.

* Inf. a. d. 25.

31 Hæc autem scripta sunt, vt credatis, quia Iesus est Christus Filius Dei: & vt credentes, vitam habeatis in nomine eius.

CAPVT XXI.

Piscantibus discipulis comprehendere facit Iesus copiosam piscium multitudinem; quo signo Petrus per Ioannem Dominum agnoscens, mittit se in mare, & facto prandio, de amore in Christum ter interrogatus, ter accipit pascendas ipsius oues, & de futura passione sua admonetur, frustra de Ioannis morte curiosè scrutatus: non omnia Christi facta scripta sunt.

1 POsteà manifestauit se iterùm Iesus discipulis ad mare Tiberiadis. Manifestauit autem sic. A

2 Erant simul Simon Petrus, & Thomas, qui dicitur Didymus, & Nathanaël, qui erat à Cana Galilææ, & filij Zebedæi, & alij ex discipulis eius duo:

3 Dicit eis Simon Petrus: Vado piscari. Dicunt ei: Venimus & nos tecum. Et exierunt, & ascenderunt in nauim: & illa nocte nihil prendiderunt.

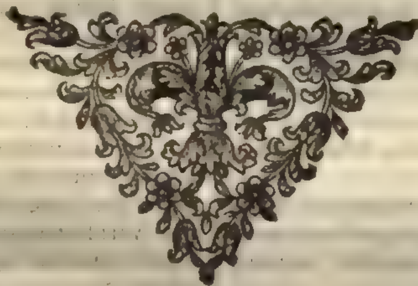
4 Manè autem facto stetit Iesus in littore: non tamen cognouerunt discipuli quia Iesus est:

5 Dixit ergo eis Iesus: Pueri numquid pulmentarium habetis? Responderunt ei: Non.

6 Dicit eis: Mittite in dexteram nauigij rete; & inuenietis. Miserunt ergo: & iam non valebant illud trahere præ multitudine piscium.

7 Dixit ergo discipulus ille, quem diligebat Iesus, Petro: Dominus est. Simon Petrus cùm audisset quia Dominus est, tunica succinxit se (erat enim nudus) & misit se in mare. B

8 Alij autem discipuli nauigio venerunt, (non enim longè erant à terra, sed quasi cubitis ducentis) trahentes rete piscium.
9 Vt ergo descenderunt in terram, viderunt prunas positas, & piscem superpositum, & panem.
10 Dicit eis Iesus: Afferte de piscibus, quos prendidistis nunc.
11 Ascendit Simon Petrus, & traxit rete in terram, plenum magnis piscibus centum quinquaginta tribus. Et cùm tanti essent, non est scissum rete.
C
12 Dicit eis Iesus: Venite, prandete. Et nemo audebat discumbentium interrogare eum: Tu quis es? scientes, quia Dominus est.
13 Et venit Iesus, & accipit panem, & dat eis, & piscem similiter.
14 Hoc iam tertiò manifestatus est Iesus discipulis suis, cum resurrexisset à mortuis.
15 Cùm ergo prandissent, dicit Simoni Petro Iesus: Simon Ioannis diligis me plus his? Dicit ei: Etiam Domine, tu scis quia amo te. Dicit ei: pasce agnos meos.
16 Dicit ei iterùm: Simon Ioannis, diligis me: Ait illi: Etiam Domine, tu scis quia amo te. Dicit ei? Pasce agnos meos.
17 Dicit ei tertiò: Simon Ioannis, amas me? Contristatus est petrus, quia dixit ei tertiò, Amas me? & dixit ei: Domine tu omnia nosti: tu scis quia amo te. Dixit ei: Pasce oues meas.
18 * Amen, amen dico tibi: cùm esses iunior, cingebas te, & ambulabas vbi volebas: cùm autem senueris, extendes manus tuas, & alius te cinget, & ducet quò tu non vis. * 2.Pet.1. c.14.
19 Hoc autem dixit, significans qua morte clarificaturus esset Deum. Et cùm hoc dixisset dicit ei: Sequere me.
D
20 Conuersus Petrus vidit illum discipulum, quem diligebat Iesus, sequentem, * qui & recubuit in cœna super pectus eius, & dicit: Domine quis est qui tradet te? * Sup.13.c. 23.
21 Hunc ergo cùm vidisset Petrus, dixit Iesu: Domine, hic autem quid?
22 Dicit ei Iesus: Sic eum volo manere donec veniam, quid ad te: tu me sequere.
23 Exijt ergo sermo iste inter fratres, quia discipulus ille non moritur. Et non dixit ei Iesus: Non moritur; sed: Sic eum volo manere donec veniam, quid ad te?
24 Hic est discipulus ille, qui testimonium perhibet de his, & scripsit hæc: & scimus, quia verum est testimonium eius.
25 * Sunt autem & alia multa, quæ fecit Iesus: quæ si scribantur per singula, nec ipsum arbitror mundum capere posse eos, qui scribendi sunt, libros. * Sup.20.g. 30.

ACTVS APOSTOLORVM.

CAPVT PRIMVM.

Iesus promittens Apostolis Spiritum sanctum, dicit non esse ipsorum scire secreta rerum futurarum tempora: & post ipsius in cælum ascensum dicitur ab Angelis similiter venturus: nomina Apostolorum: oratio Petri de vno in locum Iudæ proditoris sufficiendo; vbi præmissis precibus eligitur sorte Mathias.

A
1 Rimum quidem sermonem feci de omnibus,
ò Theophile, quæ cępit
Iesus facere, & docere,
2 Vsque in diem,
qua, præcipiens Apostolis per Spiritũ sanctum, quos elegit, assumptus est:
3 Quibus & præbuit seipsum viuum post
passionem suam in multis argumentis, per
dies quadraginta apparens eis, & loquens de
regno Dei.
* Luc 24. g. 49. Ioan 14. d. 26. * Matt. 3. b. 11. Mar. 1. a. 8 Luc. 3. d 16 Ioan. 1. d. 26.
4 Et conuescens, * præcepit eis ab Ierosolymis ne discederent, sed expectarent promissionem Patris, * quam audistis (inquit)
per os meum:
5 Quia Ioannes quidem baptizauit aqua,
vos autem baptizabimini Spiritu sancto non
post multos hos dies.
B
6 Igitur qui conuenerant, interrogabant
eum dicentes: Domine, si in tempore hoc
restitues regnum Israël?
7 Dixit autem eis: Non est vestrum nosse
tempora vel momenta, quæ Pater posuit in
sua potestate:
*Ins. 2. a 2 * Luc. 24. g. 48.
8 * Sed accipietis virtutem superuenientis
Spiritus sancti in vos, & * eritis mihi testes in
Ierusalem, & in omni Iudæa, & Samaria, &
vsque ad vltimum terræ.
9 Et cùm hæc dixisset, videntibus illis,
eleuatus est: & nubes suscepit eum ab oculis eorum.
10 Cùmque intuerentur in cęlum euntem
illum, ecce duo viri astiterunt iuxta illos in
vestibus albis.
11 Qui & dixerunt: Viri Galilæi, quid
statis aspicientes in cœlum? hic Iesus, qui
assumptus est à vobis in cœlum, sic veniet,
quemadmodum vidistis eum euntem in cœlum.
12 Tunc reuersi sunt Ierosolymam, à monte qui vocatur Oliueti, qui est iuxta Ierusalem, sabbati habens iter.
13 Et cùm introissent in cœnaculum, C
ascenderunt vbi manebant Petrus & Ioannes, Iacobus & Andreas, Philippus &
Thomas, Bartholomæus & Matthæus, Iacobus Alphæi, & Simon Zelotes, & Iudas
Iacobi.
14 Hi omnes erant perseuerantes vnanimiter in oratione cum mulieribus, & Maria
matre Iesu, & fratribus eius.
15 In diebus illis exurgens Petrus in medio fratrum dixit (erat autem turba hominum simul, ferè centum viginti.)
16 Viri fratres, oportet impleri Scripturam * Ps. 40. b. 10. Ioan. 13. b. 18.
* quam prædixit Spiritus sanctus pes os David de Iuda, qui fuit dux eorum, qui comprehenderunt Iesum:
17 Qui connumeratus erat in nobis, & sortitus est sortem ministerij huius.
18 * Et hic quidem possedit agrum de mercede iniquitatis, & suspensus crepuit * Matt. 27. a. 7.
medius: & diffusa sunt omnia viscera
eius.
19 Et notum factum est omnibus habitantibus Ierusalem, ita vt appellaretur ager ille,
lingua eorum, Haceldama, hoc est, ager
sanguinis.
20 Scriptum est enim in libro Psalmorum: D
* Fiat commoratio eorum deserta, & non sit * Ps. 68. c. 26
qui inhabitet in ea: & * episcopatum eius * Ps. 108 a. 8.
accipiat alter.
21 Oportet ergo ex his viris, qui nobiscum sunt congregati in omni tempore,

quo

ſunt congregati in omni tempore, quo intrauit & exiuit inter nos Dominus Ieſus,

22 Incipiens à baptiſmate Ioannis vſque in diem qua aſſumptus eſt à nobis, teſtem reſurrectionis eius nobiſcum fieri vnum ex iſtis.

23 Et ſtatuerunt duos; Ioſeph, qui vocabatur Barſabas, qui cognominatus eſt Iuſtus, & Mathiam.

24 Et orantes dixerunt: Tu Domine, qui corda noſti omnium, oſtende, quem elegeris ex his duobus vnum,

25 Accipere locum miniſterij huius, & apoſtolatus, de quo præuaricatus eſt Iudas vt abiret in locum ſuum.

26 Et dederunt ſortes eis, & cecidit ſors ſuper Mathiam, & annumeratus eſt cum vndecim Apoſtolis.

CAPVT II.

Effuſo ſuper diſcipulos Spiritu ſancto die Pentecoſtes, admirantur Iudæi quod omnium loquantur linguis: dicentes autem muſto plenos eſſe confutat Petrus, citata inter alia ſuæ concionis prophetia Ioel, compunctique Iudæi audito Petri conſilio, conuertuntur ad Chriſtum tria circiter millia; ſimulque perſeuerant in doctrina Apoſtolorum, fractione panis & orationibus, habentes omnia communia.

A 1 ET cùm complerentur dies Pentecoſtes, erant omnes pariter in eodem loco:

2 Et factus eſt repentè de cœlo ſonus, tamquam aduenientis ſpiritus vehementis, & repleuit totam domum vbi erant ſedentes.

3 Et apparuerunt illis diſpertitæ linguæ tamquam ignis, ſeditque ſupra ſingulos eorum:

4 * Et repleti ſunt omnes Spiritu ſancto, & cœperunt loqui varijs linguis, prout Spiritus ſanctus dabat eloqui illis.

* Matt. 3. c. 1. Marc. 1. a. 8. Luc. 3. d. 16. Ioan. 7. f. 39. ſup. 1. a. 5. infr. 11. b. 16. 19. 2. 6.

5 Erant autem in Ieruſalem habitantes Iudæi, viri religioſi ex omni natione quæ ſub cœlo eſt.

B 6 Facta autem hac voce, conuenit multitudo, & mente confuſa eſt, quoniam audiebat vnuſquiſque lingua ſua illos loquentes.

7 Stupebant autem omnes, & mirabantur, dicentes: Nonne ecce omnes iſti, qui loquuntur, Galilæi ſunt,

8 Et quomodo nos audiuimus vnuſquiſque linguam noſtram, in qua nati ſumus?

9 Parthi, & Medi, & Ælamitæ, & qui habitant Meſopotamiam, Iudæam, & Cappadociam, Pontum, & Aſiam,

10 Phrygiam, & Pamphyliam, Ægyptum, & partes Libyæ, quæ eſt circa Cyrenen, & aduenæ Romani.

11 Iudæi quoque, & Proſelyti, Cretes, & Arabes: audiuimus eos loquentes noſtris linguis magnalia Dei.

12 Stupebant autem omnes, & mirabantur ad inuicem dicentes: Quidnam vult hoc eſſe?

13 Alij autem irridentes dicebant: quia muſto pleni ſunt iſti.

14 Stans autem Petrus cum vndecim, leuauit vocem ſuam, & locutus eſt eis: Viri Iudæi, & qui habitatis Ieruſalem vniuerſi, hoc vobis notum ſit, & auribus percipite verba mea.

15 Non enim, ſicut vos æſtimatis, hi ebrij ſunt, cùm ſit hora diei tertia:

16 Sed hoc eſt, quod dictum eſt per prophetam Ioël:

17 * Et erit in nouiſſimis diebus (dicit Dominus) effundam de Spiritu meo ſuper omnem carnem: & prophetabunt filij veſtri, & filiæ veſtræ: & iuuenes veſtri viſiones videbunt, & ſeniores veſtri ſomnia ſomniabunt. C

* Iſa. 44. a. 3. Ioel. 2. g. 28.

18 Et quidem ſuper ſeruos meos, & ſuper ancillas meas, in diebus illis effundam de Spiritu meo, & prophetabunt:

19 Et dabo prodigia in cœlo ſurſum, & ſigna in terra deorſum, ſanguinem, & ignem, & vaporem fumi.

20 Sol conuertetur in tenebras, & luna in ſanguinem, antequam veniat dies Domini magnus & manifeſtus.

21 * Et erit: omnis quicumque inuocauerit nomen Domini, ſaluus erit.

* Ioel. 2. g. 32. Rom. 10. c. 13.

22 Viri Iſraëlitæ, audite verba hæc: Ieſum Nazarenum, virum approbatum à Deo in vobis virtutibus, & prodigijs, & ſignis, quæ fecit Deus per illum in medio veſtri, ſicut & vos ſcitis.

23 Hunc definito consilio & præscientia
Dei traditum, per manus iniquorum affli-
gentes interemistis:
D 24 Quem Deus suscitauit, solutis dolori-
bus inferni, iuxta quod impossibile erat tene-
ri illum ab eo.
*Psal.15.b.8. 25 Dauid enim dicit in eum: * Prouide-
bam Dominum in conspectu meo semper:
quoniam à dextris est mihi ne commouear:
26 Propter hoc lætatum est cor meum, &
exultauit lingua mea, insuper & caro mea re-
quiescet in spe.
27 Quoniam non derelinques animam
meam in inferno, nec dabis Sanctum tuum
videre corruptionem.
28 Notas mihi fecisti vias vitæ: & replebis
me iucunditate cum facie tua.
29 Viri fratres, liceat audenter dicere ad
*3.Reg.2.b.10. vos de patriarcha Dauid, * quoniam defun-
E ctus est, & sepultus: & sepulchrum eius est
apud nos vsque in hodiernum diem.
30 Propheta igitur cùm esset, & sciret quia
* Psal.131.c.11. iureiurando iurasset illi Deus de fructu lum-
bi eius sedere super sedem eius:
31 Prouidens locutus est de resurrectione
* Psal.15.b.10. Christi, quia * neque derelictus est in infer-
Inf.13.e.35. no, neque caro eius vidit corruptionem.
32 Hunc Iesum resuscitauit Deus, cuius
omnes nos testes sumus.
33 Dextera igitur Dei exaltatus, & pro-
missione Spiritus sancti accepta à Patre, effu-
dit, hunc quem vos videtis, & auditis.
34 Non enim Dauid ascendit in cœlum:
*Psal.109.a.1. dixit autem ipse: * Dixit Dominus Domino
meo, sede à dextris meis.
35 Donec ponam inimicos tuos scabel-
lum pedum tuorum.
36 Certissimè sciat ergo omnis domus
Israel, quia & Dominum eum, & Christum
fecit Deus, hunc Iesum, quem vos cruci-
fixistis.
37 His autem auditis, compuncti sunt cor-
F de, & dixerunt ad Petrum, & ad reliquos
Apostolos: Quid faciemus, viri fratres?
38 Petrus verò ad illos: Pœnitentiam (in-
quit) agite, & baptizetur vnusquisque ve-
strum in nomine Iesu Christi, in remissio-
nem peccatorum vestrorum: & accipietis
donum Spiritus sancti.
39 Vobis enim est repromissio, & filijs ve-
stris, & omnibus qui longè sunt, quoscumque
aduocauerit Dominus Deus noster.
40 Alijs etiam verbis plurimis testificatus
est, & exhortabatur eos, dicens: Saluamini à
generatione ista praua.
41 Qui ergo receperunt sermonem eius,
baptizati sunt: & appositæ sunt in die illa
animæ circiter tria millia.
42 Erant autem perseuerantes in doctrina
Apostolorum, & communicatione fractio-
nis panis, & orationibus.
G 43 Fiebat autem omni animæ timor: mul-
ta quoque prodigia & signa per Apostolos in
Ierusalem fiebant, & metus erat magnus in
vniuersis.
44 Omnes etiam qui credebant, erant pa-
riter, & habebant omnia communia.
45 Possessiones & substantias vendebant,
& diuidebant illa omnibus, prout cuique
opus erat.
46 Quotidie quoque perdurantes vnani-
miter in templo, & frangentes circa domos
panem sumebant cibum cum exultatione, &
simplicitate cordis,
47 Collaudantes Deum, & habentes gra-
tiam ad omnem plebem. Dominus autem
augebat qui salui fierent quotidie in id-
ipsum.

CAPVT III.

Petrus cum Ioanne claudum à matris vtero sanat, ac docet ipsos id fecisse per fidem nominis Christi quem ostendit esse Messiam promissum per Moysen & prophetas, ipsisque Abrahæ.

1 PEtrus autem & Ioannes ascendebant A
in templum, ad horam orationis
nonam.
2 Et quidam vir, qui erat claudus ex vtero
matris suæ, baiulabatur, quem ponebant
quotidie ad portam templi, quæ dicitur Spe-
ciosa, vt peteret eleemosynam ab introeun-
tibus in templum.
3 Is cùm vidisset Petrum & Ioannem in-
cipientes introire in templum, rogabat vt
eleemosynam acciperet.
4 Intuens autem in eum Petrus cum Ioan-
ne dixit: Respice in nos.
5 At ille intendebat in eos, sperans se ali-
quid accepturum ab eis.
6 Petrus autem dixit: argentum & aurum
non est mihi: quod autem habeo, hoc tibi
do: In nomine Iesu Christi Nazareni surge,
& ambula.
7 Et apprehensa manu eius dextera alleua-
uit eum, & protinus consolidatæ sunt bases
eius & plantæ:
8 Et exiliens stetit, & ambulabat: & intra-
uit cum illis in templum ambulans & exi-
liens, & laudans Deum.
9 Et vidit omnis populus eum ambulan-
tem, & laudantem Deum.
10 Cognoscebant autem illum, quòd ipse B
erat, qui ad eleemosynam sedebat ad specio-
sam portam templi: & impleti sunt stupore,
& extasi, in eo quod contigerat illi.
11 Cùm teneret autem Petrum & Ioan-
nem, cucurrit omnis populus ad eos, ad por-
ticum quæ appellatur Salomonis, stupentes.
12 Videns autem Petrus, respondit ad po-
pulum: Viri Israelitæ, quid miramini in hoc,
aut nos quid intuemini, quasi nostra virtute
aut potestate fecerimus hunc ambulare?
13 Deus Abraham, & Deus Isaac, & Deus
Iacob, Deus patrum nostrorum, glorificauit
Filium suum Iesum, quem vos quidem tradi-
distis, & negastis ante faciem Pilati, iudican
te illo dimitti.
14 * Vos autem sanctum & iustum nega- C
stis, & petistis virum homicidam donari Matt.27.c.20. Marc.15.b.11. Luc.23.c.8. Ioa.18.g.40.
vobis:
15 Authorem verò vitæ interfecistis, quem
Deus suscitauit à mortuis, cuius nos testes
sumus.
16 Et in fide nominis eius, hunc, quem
vos vidistis, & nostis, confirmauit nomen

eius: & fides, quæ per eum est, dedit integram sanitatem istam in conspectu omnium vestrum.

17 Et nunc fratres scio quia per ignorantiam fecistis, sicut & principes vestri.

18 Deus autem, quæ prænuntiauit per os omnium prophetarum, pati Christum suum, sic impleuit.

19 Pœnitemini igitur, & conuertimini, vt deleantur peccata vestra:

20 Vt cùm venerint tempora refrigerij à conspectu Domini, & miserit eum, qui prædicatus est vobis, Iesum Christum.

21 Quem oportet quidem cęlum suscipere vsque in tempora restitutionis omnium, quæ locutus est Deus per os sanctorum suorum à sæculo prophetarum.

22 Moyses quidem dixit: * Quoniam Prophetam suscitabit vobis Dominus Deus vester de fratribus vestris, tamquam meipsum audietis iuxta omnia quæcumque locutus fuerit vobis.

D

* Deut. 18. c 15.

23 Erit autem: omnis anima, quæ non audierit Prophetam illum, exterminabitur de plebe.

24 Et omnes prophetæ à Samuel, & deinceps, qui locuti sunt, annuntiauerunt dies istos.

25 Vos estis filij prophetarum, & testamenti, quod disposuit Deus ad patres nostros, dicens ad Abraham: * Et in semine tuo benedicentur omnes familiæ terræ.

* Gen. 12. a 3.

26 Vobis primùm Deus suscitans Filium suum, misit eum benedicentem vobis: vt conuertat se vnusquisque à nequitia sua.

CAPVT IV.

Apostoli post reclusionem in custodia examinati de claudi curatione, ostendunt in solo Christo lapide angulari esse salutem, nec principibus contra Dei iussum obtemperant cessando à doctrina nominis Christi: dimissi verò, & orantes, accipiunt signa dati Spiritus sancti: nullus ipsorum quidquam proprium habebat, sed suis diuenditis faciebat pretium esse commune, sicut fecit Barnabas diuendito agro suo.

A

1 LOquentibus autem illis ad populum, superuenerunt sacerdotes, & magistratibus templi, & Sadducæi,

2 Dolentes quòd docerent populum, & annuntiarent in Iesu resurrectionem ex mortuis:

3 Et iniecerunt in eos manus, & posuerunt eos in custodiam in crastinum: erat enim iam vespera.

4 Multi autem eorum, qui audierant verbum crediderunt: & factus est numerus virorum quinque millia.

5 Factum est autem in crastinum, vt congregarentur principes eorum, & seniores, & Scribæ in Ierusalem.

B

6 Et Annas princeps sacerdotum, & Caiphas, & Ioannes, & Alexander, & quotquot erant de genere sacerdotali.

7 Et statuentes eos in medio, interrogabant: In qua virtute, aut in quo nomine fecistis hoc vos?

8 Tunc repletus Spiritu sancto Petrus, dixit ad eos: Principes populi, & seniores audite:

9 Si nos hodie dijudicamur in benefacto hominis infirmi, in quo iste saluus factus est.

10 Notum sit omnibus vobis, & omni plebi Israël: quia in nomine Domini nostri Iesu Christi Nazareni, quem vos crucifixistis, quem Deus suscitauit à mortuis, in hoc iste astat coram vobis sanus.

11 * Hic est lapis, qui reprobatus est à vobis ædificantibus, qui factus est in caput anguli:

* Ps. 117. d 22. Isai. 8. d 14. Matt. 21. d. 42. Marc. 12. a 10. Luc. 20. c. 17 Rom. 9. g. 33. 1. Pet. 2. b. 7.

12 Et non est in alio aliquo salus. Nec enim aliud nomen est sub cœlo datum hominibus, in quo oporteat nos saluos fieri.

13 Videntes autem Petri constantiam & Ioannis, comperto quòd homines essent sine litteris, & idiotæ, admirabantur, & cognoscebant eos quoniam cum Iesu fuerant:

C

14 Hominem quoque videntes stantem cum eis, qui curatus fuerat, nihil poterant contradicere.

15 Iusserunt autem eos foras extra concilium secedere: & conferebant ad inuicem,

16 Dicentes: Quid faciemus hominibus istis? quoniam quidem notum signum factũ est per eos, omnibus habitantibus Ierusalem: manifestum est, & non possumus negare.

17 Sed ne ampliùs diuulgetur in populum, comminemur eis, ne vltrà loquantur in nomine hoc vlli hominum.

D

18 Et vocantes eos, denuntiauerunt ne omnino loquerentur, neque docerent in nomine Iesu.

19 Petrus verò & Ioannes respondentes, dixerunt ad eos: Si iustum est in conspectu Dei, vos potiùs audire quàm Deum, iudicate:

20 Non enim possumus quæ vidimus & audiuimus non loqui.

21 At illi comminantes dimiserunt eos: non inueniẽtes quomodo punirent eos, propter populum quia omnes clarificabant id quod factum fuerat in eo quod acciderat.

E

22 Annorum enim erat ampliùs quadraginta homo, in quo factum fuerat signum istud sanitatis.

23 Dimissi autem venerunt ad suos: & annuntiauerunt eis, quanta ad eos principes sacerdotum & seniores dixissent.

24 Qui cùm audissent, vnanimiter leuauerunt vocem ad Deum, & dixerunt: Domine, tu es qui fecisti cœlum, & terram, mare, & omnia quæ in eis sunt:

25 Qui Spiritu sancto, per os patris nostri Dauid, pueri tui, dixisti: * Quare fremuerunt Gentes, & populi meditati sunt inania?

* Ps. 2. a. 1.

26 Astiterunt reges terræ, & principes conuenerunt in vnum, aduersus Dominum, & aduersus Christum eius:

27 Conuenerunt enim verè in ciuitate ista aduersus sanctum puerum tuum Iesum, quem vnxisti, Herodes, & Pontius Pilatus, cum Gentibus, & populis Israël,

F

28 Facere quæ manus tua & consilium tuum decreuerunt fieri.

29 Et nunc Domine respice in minas eorum,

rum,

29 Et nunc Domine respice in minas eo-
rum, & da seruis tuis cum omni fiducia lo-
qui verbum tuum.
30 In eo quòd manum tuam extendas ad
sanitates & signa & prodigia fieri per no-
men sancti filij tui Iesu.
31 Et cùm orassent, motus est locus, in
quo erant congregati: & repleti sunt omnes
Spiritu sancto, & loquebantur verbum Dei
cum fiducia.
G 32 Multitudinis autem credentium erat
cor vnum, & anima vna: nec quisquam eo-
rum, quæ possidebat, aliquid suum esse dice-
bat, sed erant illis omnia communia.
33 Et virtute magna reddebant Apostoli
testimonium resurrectionis Iesu Christi Do-
mini nostri: & gratia magna erat in omni-
bus illis.
34 Neque enim quisquam egens erat inter
illos. Quotquot enim possessores agrorum
aut domorum erant, vendentes afferebant
pretia eorum quæ vendebant.
35 Et ponebant ante pedes Apostolorum.
Diuidebatur autem singulis prout cuique
opus erat.
36 Ioseph autem, qui cognominatus est
Barnabas ab Apostolis (quod est interpretatũ
Filius cõsolationis) Leuites, Cyprius genere,
37 Cùm haberet agrum, vendidit eum, &
attulit pretium, & posuit ante pedes Aposto-
lorum.

CAPVT V.

Ananias & vxor sua Saphira agro diuendito pretij partem sibi seruant; quod tamen interrogante Petro factum esse negant: quam ob causam ad verbum Petri vxor post maritum subita morte percutitur: multa per Apostolos, & maximè per Petrum fiunt signa; ipsique in custodia reclusi ab Angelo educuntur, & rursum apprehensi non consentiunt vt à prædicatione nominis Christi cessent: Gamalielis autem consilio cæsi dimittuntur, gaudentes quòd pro Christi nomine cædi meruissent, quem continuè annuntiant.

A 1 VIr autem quidam nomine Ananias,
cũ Saphira vxore sua, vendidit agrum.
2 Et fraudauit de pretio agri, conscia vxo-
re sua: & afferens partem quamdam, ad pe-
des Apostolorum posuit.
3 Dixit autem Petrus: Anania, cur tenta-
uit satanas cor tuum, mentiri te Spiritui san
cto, & fraudare de pretio agri?
4 Nonne manens tibi manebat, & venum-
datum in tua erat potestate? Quare posuisti
in corde tuo hanc rem? non es mentitus ho-
minibus, sed Deo.
5 Audiens autem Ananias hæc verba, ce-
cidit & expirauit. Et factus est timor magnus
super omnes qui audierunt.
6 Surgentes autem iuuenes amouerunt
eum, & efferentes sepelierunt.
B 7 Factum est autem quasi horarum trium
spatium, & vxor ipsius, nesciens quod factum
fuerat introiuit.
8 Dixit autem ei Petrus: Dic mihi mulier, si
tanti agrũ vẽdidistis? At illa dixit: Etiã tanti.
9 Petrus autẽ ad eam: Quid vtique conue-
nit vobis tentare Spiritum Domini? Ecce pe-
des eorum, qui sepelierunt virum tuum, ad
ostium, & efferent te.
10 Confestim cecidit ante pedes eius, &
expirauit. Intrantes autem iuuenes, inuene-
runt illam mortuam, & extulerunt, & sepe-
lierunt ad virum suum.
11 Et factus est timor magnus in vniuersa
Ecclesia, & in omnes qui audierunt hæc.
12 Per manus autem Apostolorum fiebant
signa & prodigia multa in plebe. Et erant
vnanimiter omnes in porticu Salomonis.
13 Cæterorũ autem nemo audebat se con- C
iungere illis: sed magnificabat eos populus.
14 Magis autem augebatur credentium in
Domino multitudo virorum, ac mulierum,
15 Ita vt in plateas eijcerent infirmos, &
ponerent in lectulis ac grabatis, vt, veniente
Petro, saltem vmbra illius obumbraret quem
quam illorum, & liberarentur ab infirmita-
tibus suis.
16 Concurrebat autem & multitudo vici-
narum ciuitatum Ierusalem, afferentes ægros
& vexatos à spiritibus immundis: qui cura-
bantur omnes.
17 Exurgens autem princeps sacerdotum,
& omnes qui cum illo erant (quæ est hæresis
Sadducæorum) repleti sunt zelo:
18 Et iniecerunt manus in Apostolos, &
posuerunt eos in custodia publica.
19 Angelus autem Domini per noctem D
aperiens ianuas carceris, & educẽs eos, dixit:
20 Ite, & stantes loquimini in templo plebi
omnia verba vitæ huius.
21 Qui cùm audissent, intrauerunt dilucu-
lo in templum, & docebant. Adueniens au-
tem princeps sacerdotum, & qui cum eo erãt,
conuocauerunt concilium, & omnes senio-
res filiorum Israël: & miserunt ad carcerem
vt adducerentur.
22 Cùm autem venissent ministri, & aper-
to carcere non inuenissent illos, reuersi nun-
tiauerunt,
23 Dicentes: Carcerem quidem inuenimus
clausum cum omni diligentia, & custodes
stantes ante ianuas: aperientes autem nemi-
nem intus inuenimus.
24 Vt autem audierunt hos sermones ma- E
gistratus templi, & principes sacerdotum,
ambigebant de illis quidnam fieret.
25 Adueniens autem quidam nuntiauit
eis: Quia ecce viri, quos posuistis in carcerem
sunt in templo stantes, & docentes populum.
26 Tunc abijt magistratus cum ministris,
& adduxit illos sine vi: timebant enim po-
pulum ne lapidarentur.
27 Et cùm adduxissent illos, statuerunt in
concilio: & interrogauit eos princeps sa-
cerdotum,
28 Dicens: Præcipiendo præcepimus vo-
bis ne doceretis in nomine isto: & ecce re-
plestis Ierusalem doctrina vestra: & vultis in-
ducere super nos sanguinem hominis istius.
29 Respondens autem Petrus, & Apostoli, F
dixerunt: Obedire oportet Deo magis, quàm
hominibus.
30 Deus patrũ nostrorũ suscitauit Iesum,

quem vos interemistis, suspẽdentes in ligno.

31 Hunc principem & saluatorem Deus exaltauit dextera sua, ad dandam pœnitentiam Israëli, & remissionem peccatorum.

32 Et nos sumus testes horum verborum, & Spiritus sanctus, quem dedit Deus omnibus obedientibus sibi.

33 Hæc cùm audissent, dissecabantur, & cogitabant interficere illos.

34 Surgens autem quidam in concilio Pharisæus, nomine Gamaliel, legisdoctor honorabilis vniuersæ plebi, iussit foras ad breue homines fieri.

35 Dixitque ad illos: Viri Israëlitæ, attendite vobis super hominibus istis quid acturi sitis.

G 36 Ante hos enim dies extitit Theodas, dicens se esse aliquem, cui consensit numerus virorum circiter quadringentorum: qui occisus est: & omnes, qui credebant ei, dissipati sunt, & redacti ad nihilum.

37 Post hunc extitit Iudas Galilæus in diebus professionis, & auertit populum post se, & ipse perijt: & omnes, quotquot consenserunt ei, dispersi sunt.

38 Et nunc itaque dico vobis, discedite ab hominibus istis, & sinite illos: quoniam si est ex hominibus consilium hoc, aut opus, dissoluetur:

39 Si verò ex Deo est, non poteritis dissoluere illud, ne fortè & Deo repugnare inueniamini. Consenserunt autem illi.

40 Et conuocantes Apostolos, cæsis denuntiauerunt ne omnino loquerentur in nomine Iesu, & dimiserunt eos.

41 Et illi quidem ibant gaudentes à conspectu concilij, quoniam digni habiti sunt pro nomine Iesu contumeliam pati.

42 Omni autem die non cessabant, in templo & circa domos docentes, & euangelizantes Christum Iesum.

CAPVT VI.

Electio septem diaconorum, crescente in dies credentium numero: Stephani vehementia cum signis & prodigijs, in quem plurimi insurgunt Iudæi: cumque eum non possent conuincere, falsis testibus nituntur opprimere.

1 IN diebus autem illis, crescente numero discipulorum, factum est murmur Græcorum aduersus Hebræos, eò quòd despicerentur in ministerio quotidiano viduæ eorũ.

2 Conuocantes autem duodecim multitudinem discipulorum, dixerunt: Non est æquum nos derelinquere verbum Dei, & ministrare mensis.

A 3 Considerate ergo fratres, viros ex vobis boni testimonij septem, plenos Spiritu sancto, & sapientia, quos constituamus super hoc opus.

4 Nos verò orationi, & ministerio verbi instantes erimus.

5 Et placuit sermo corã omni multitudine. Et elegerunt Stephanum virum plenum fide, & Spiritu sancto, & Philippum, & Prochorũ, & Nicanorẽ, & Timonem, & Parmenam, & Nicolaum aduenam Antiochenum. B

6 Hos statuerunt ante cõspectum Apostolorum: & orantes imposuerunt ei manus.

7 Et verbum Domini crescebat, & multiplicabatur numerus discipulorum in Ierusalem valdè: multa etiam turba sacerdotum obediebat fidei.

8 Stephanus autem plenus gratia & fortitudine, faciebat prodigia & signa magna in populo.

9 Surrexerunt autem quidam de synagoga quæ appellatur Libertinorum, & Cyrenensium, & Alexandrinorum, & eorum qui erãt à Cilicia, & Asia, disputantes cum Stephano:

10 Et non poterant resistere sapientiæ, & Spiritui, qui loquebantur. C

11 Tunc summiserunt viros, qui dicerent se audiuisse eum dicentem verba blasphemiæ in Moysen, & in Deum.

12 Commouerunt itaque plebem, & seniores, & Scribas: & concurrentes rapuerunt eum, & adduxerunt in concilium,

13 Et statuerunt falsos testes, qui dicerent: Homo iste non cessat loqui verba aduersus locum sanctum, & legem. D

14 Audiuimus enim eum dicentem: Quoniam Iesus Nazarenus hic, destruet locum istum, & mutabit traditiones, quas tradidit nobis Moyses.

15 Et intuentes eum omnes, qui sedebant in concilio, viderunt faciem eius tanquam faciem Angeli.

CAPVT VII.

Stephanus, data respondendi facultate, multa refert de pacto Dei cum Abraham eiusque minoribus, de Moyse & egressione filiorum Israel ex Ægypto, de tabernaculo testimonij & templo per Salomonem ædificato; Iudæos reprehendens quòd ipsi & patres eorum Spiritui sancto semper restiterint; cum autem diceret se Iesum à dextris Dei videre, lapidatur, testibus vestimenta ad pedes Sauli deponentibus: oratque pro lapidantibus.

1 DIxit autem princeps sacerdotum: Si hæc ita se habent? A

2 Qui ait: Viri fratres, & patres, audite: Deus gloriæ apparuit patri nostro Abrahæ cùm esset in Mesopotamia, priùs quàm moraretur in Charan,

3 Et dixit ad illum: * Exi de terra tua, & de cognatione tua, & veni in terram, quam monstrauero tibi. * Gen.12. a.1.

4 Tunc exijt de terra Chaldæorum, & habitauit in Charan. Et inde, postquam mortuus est pater eius, transtulit illum in terram istam, in qua nunc vos habitatis.

5 Et nõ dedit illi hæreditatẽ in ea, nec passũ pedis: sed repromisit dare illi eã in possessionẽ & semini eius post ipsũ, cũ nõ haberet filiũ.

6 Locutus est autem ei Deus: * Quia erit semen eius accola in terra aliena, & seruituti eos subijcient, & malè tractabunt eos annis quadringentis: *Gen.15 c.13.

7 Et gentem cui seruierint, iudicabo ego, dixit Dominus. & post hæc exibunt, & seruient mihi in loco isto.

8 * Et dedit illi testamentum circumcisio- * Gen.17 b.10.

* Gen. 21. a. 4. nis: &* sic genuit Isaac, & circumcidit eum
* Gen.25. d. 25. die octauo:& * Isaac, Iacob: &* Iacob, duo-
* Gen.29. d.32.35. d. 22. decim Patriarchas,
* Gen.37. f. 28. 9 Et Patriarchæ æmulantes, * Ioseph ven-
diderunt in Ægyptum,& erat Deus cum eo:
B 10 Et eripuit eum ex omnibus tribulatio-
* Gen.41. e.37. nibus eius: & * dedit ei gratiam & sapiētiam
in conspectu Pharaonis regis Ægypti,& con-
stituit eum præpositum super Ægyptum, &
super omnem domum suam.
11 Venit autem fames in vniuersam Ægy-
ptum & Chanaan, & tribulatio magna: &
non inueniebant cibos patres nostri.
* Gen.42. a. 2. 12 *Cùm audisset autem Iacob esse fru-
mentum in Ægypto: misit patres nostros
primùm:
* Gen.45. a.3. 13 * Et in secundo cognitus est Ioseph à
fratribus suis, & manifestatum est Pharaoni
genus eius.
14 Mittens autem Ioseph accersiuit Iacob
patrem suum, & omnem cognationem suam
in animabus septuagintaquinque.
* Gen.46. a.5. 15 * Et descendit Iacob in Ægyptum, &
* Gen.49. d.32. * defunctus est ipse, & patres nostri.
* Gen.23. c.16.50. a. 16 Et translati sunt in Sichem, & positi
a.5. b 13. sunt in sepulchro,*quod emit Abraham pre-
Ios. 24. g. 32. tio argenti à filijs Hemor filij Sichem.
17 Cùm autem appropinquaret tempus
C promissionis, quam confessus erat Deus
* Exod.1. a.7. Abrahæ, *creuit populus,& multiplicatus est
in Ægypto,
18 Quoadusque surrexit alius rex in Ægy-
pto, qui non sciebat Ioseph.
19 Hic circumueniens genus nostrum, af-
flixit patres nostros, vt exponerent infantes
suos ne viuificarentur.
* Exod.2. a. 2. Heb.11. c. 23. 20 * Eodem tempore natus est Moyses, &
fuit gratus Deo, qui nutritus est tribus men-
sibus in domo patris sui.
21 Exposito autem illo, sustulit eum filia
Pharaonis, & nutriuit eum sibi in filium.
22 Et eruditus est Moyses omni sapientia
Ægyptiorum, & erat potens in verbis, & in
operibus suis.
23 Cùm autem impleretur ei quadraginta
annorum tempus, ascendit in cor eius vt vi-
sitaret fratres suos filios Israël.
* Exod.2. b. 12. 24 * Et cùm vidisset quemdam iniuriam
patientem, vindicauit illum: & fecit vltio-
nem ei qui iniuriam sustinebat, percusso
Ægyptio.
25 Existimabat autem intelligere fratres,
quoniam Deus per manum ipsius daret salu-
tem illis: at illi non intellexerunt.
* Exod.2. b. 13. 26 * Sequenti verò die apparuit illis liti-
gantibus: & reconciliabat eos in pace, di-
cens: Viri, fratres estis, vt quid nocetis al-
D terutrum?
27 Qui autem iniuriam faciebat proximo,
repulit eum,dicens: Quis te constituit prin-
cipem & iudicem super nos?
28 Numquid interficere me tu vis, quem-
admodum interfecisti heri Ægyptium?
29 Fugit autem Moyses in verbo isto: &
factus est aduena in terra Madian, vbi gene-
rauit filios duos.
* Exod.3 a.2. 30 Et expletis annis quadraginta, *ap-
paruit illi in deserto montis Sina Ange-
lus in igne flammæ rubi.
31 Moyses autem videns, admiratus est
visum. & accedente illo vt consideraret, facta
est ad eum vox Domini, dicens:
32 Ego sum Deus patrum tuorum, Deus
Abraham, Deus Isaac, & Deus Iacob. Tre-
mefactus autem Moyses, non audebat con-
siderare.
33 Dixit autem illi Dominus: Solue cal-
ceamentum pedum tuorum: locus enim in
quo stas, terra sancta est.
34 Videns vidi afflictionem populi mei,
qui est in Ægypto,& gemitum eorum audiui
& descendi liberare eos. Et nunc veni, &
mittam te in Ægyptum.
35 Hunc Moysen, quem negauerunt, di- E
centes: Quis te constituit principem & iudi-
cem? hunc Deus principem & redemptorem
misit, cum manu Angeli, qui apparuit illi
in rubo.
36 * Hic eduxit illos, faciens prodigia & * Exod.7. 8.9.10. 11. 14.
signa in terra Ægypti,& in rubro mari,& in
deserto annis quadraginta.
37 Hic est Moyses, qui dixit filijs Israël:* *Deut.18. c.15.
Prophetam suscitabit vobis Deus de fratri-
bus vestris, tamquam me, ipsum audietis.
38 * Hic est, qui fuit in Ecclesia in solitu- *Exod.19. a.3.
dine cum Angelo, qui loquebatur ei in mon-
te Sina, & cum patribus nostris: qui accepit
verba vitæ dare nobis.
39 Cui noluerunt obedire patres nostri:
sed repulerunt, & auersi sunt in cordibus
suis in Ægyptum,
40 Dicentes ad Aaron: * Fac nobis deos, *Exod.32. a.1.
qui præcedant nos: Moyses enim hic, qui
eduxit nos de terra Ægypti, nescimus quid
factum sit ei.
41 Et vitulum fecerunt in diebus illis, &
obtulerunt hostiam simulachro, & lætaban-
tur in operibus manuum suarum.
42 Conuertit autem Deus, & tradidit eos
seruire militiæ cœli sicut scriptum est in Li-
bro Prophetarum: * Numquid victimas & * Amos 5. f.25.
hostias obtulistis mihi annis quadraginta in
deserto domus Israël?
43 Et suscepistis tabernaculum Moloch,&
sidus Dei vestri Rempham,figuras,quas feci-
stis, adorare eas. Et transferam vos trans
Babylonem.
44 Tabernaculum testimonij fuit cum pa- F
tribus nostris in deserto, sicut disposuit illis
Deus,* loquens ad Moysen, vt faceret illud *Exod.25. d. 40.
secundùm formam quam viderat.
45 * Quod & induxerunt, suscipientes pa- * Ios.3.c. 14
tres nostri cum Iesu in possessionem Gen- Heb.8.c.9
tium, quas expulit Deus à facie patrum no-
strorum, vsque in diebus Dauid,
46 * Qui inuenit gratiam ante Deum, * & *1.Reg. 16 c.13.
petijt vt inueniret tabernaculū Deo Iacob, *Psal.131.a.5.
47 * Salomon autē ædificauit illi domum. *3 Reg 6. a 1.
48 * Sed non excelsus in manufactis habi- 1. Par. 17. b 12.
tat, sicut Propheta dicit: *Inf.17.e. 24.
49 * Cælum mihi sedes est: terra autem sca- *Isai.66 a. 1.
bellum pedum meorum. Quam domum ædi-
ficabitis mihi, dicit Dominus? aut quis locus
requietionis meæ est?
50 Nonne manus mea fecit hæc omnia?
51 Dura ceruice,& incircumcisis cordibus

& au-

& auribus, vos semper Spiritui sancto resistitis, sicut patres vestri, ita & vos.
52 Quem Prophetarum non sunt persecuti patres vestri? Et occiderunt eos, qui prænuntiabant de aduentu Iusti, cuius vos nunc proditores & homicidæ fuistis:
53 Qui accepistis legem in dispositione Angelorum, & non custodistis.
54 Audientes autē hæc dissecabantur cordibus suis, & stridebant dentibus in eum.
55 Cùm autem esset plenus Spiritu sancto, intendens in cælum, vidit gloriam Dei, & Iesum stantem à dextris Dei. Et ait: Ecce video cœlos apertos, & Filium hominis stantem à dextris Dei.
56 Exclamantes autem voce magna continuerunt aures suas, & impetum fecerunt vnanimiter in eum.
57 Et eijcientes eum extra ciuitatem lapidabant: & testes deposuerunt vestimenta sua, secus pedes adolescentis, qui vocabatur Saulus.
58 Et lapidabant Stephanum inuocantem, & dicentem: Domine Iesu suscipe spiritum meum.
59 Positis autem genibus, clamauit voce magna, dicens: Domine ne statuas illis hoc peccatum. Et cùm hoc dixisset, obdormiuit in Domino. Saulus autem erat consentiens neci eius.

CAPVT VIII.

In persecutione disperguntur omnes præter Apostolos, Saulo deuastante Ecclesiam: Philippus plurimos in Samaria conuertit, & in his Simonem magum baptizat: missi ab Apostolis Petrus & Ioannes, oratione ac manuum impositione impetrant credentibus Samaritanis Spiritum sanctum: Simon autem volens Spiritus sancti dationem pecunia emere, durè a Petro corripitur: Philippus ab Angelo mittitur ad Eunuchum; quem vbi credentem baptizasset, à Spiritu raptus defertur in Azotum.

A. 1 FActa est autem in illa die persecutio magna in Ecclesia, quæ erat Ierosolymis, & omnes dispersi sunt per regiones Iudææ & Samariæ, præter Apostolos.
2 Curauerunt autem Stephanum viri timorati, & fecerunt planctum magnum super eum.
3 Saulus autem deuastabat Ecclesiam, per domos intrans, & trahens viros ac mulieres, tradebat in custodiam.
4 Igitur qui dispersi erant pertransibant, euangelizantes verbum Dei.
5 Philippus autem descendens in ciuitatem Samariæ, prædicabat illis Christum.
6 Intendebant autem turbæ his quæ à Philippo dicebantur, vnanimiter audientes, & videntes signa quæ faciebat.
B. 7 Multi enim eorum, qui habebant spiritus immundos, clamantes voce magna exibant.
8 Multi autem paralitici & claudi curati sunt.
9 Factum est ergo gaudium magnum in illa ciuitate. Vir autem quidam nomine Simon, qui antè fuerat in ciuitate magus, seducens gentem Samariæ, dicens se esse aliquem magnum:
10 Cui auscultabant omnes à minimo vsque ad maximum, dicentes: Hic est virtus Dei, quæ vocatur magna.
11 Attendebant autem eum, propter quod multo tempore magis suis dementasset eos.
12 Cùm verò credidissent Philippo euangelizanti de regno Dei, in nomine Iesu Christi baptizabantur viri ac mulieres.
13 Tunc Simon & ipse credidit: & cùm baptizatus esset, adhærebat Philippo. Videns etiam signa & virtutes maximas fieri, stupens admirabatur. C
14 Cùm autem audissent Apostoli, qui erant Ierosolymis, quòd recepisset Samaria verbum Dei, miserunt ad eos Petrum & Ioannem.
15 Qui cùm venissent, orauerunt pro ipsis vt acciperent Spiritum sanctum:
16 Nondum enim in quemquam illorum venerat, sed baptizati tantùm erant in nomine Domini Iesu.
17 Tunc imponebant manus super illos, & accipiebant Spiritum sanctum.
18 Cùm vidisset autem Simon, quia per impositionem manus Apostolorum daretur Spiritus sanctus, obtulit eis pecuniam,

D 19 Dicens: Date & mihi hanc potestatem,
vt cuicũque imposuero manus, accipiat Spi-
ritum sanctum. Petrus autem dixit ad eum:
20 Pecunia tua tecum sit in perditionem:
quoniam donum Dei existimasti pecunia
possideri.
21 Non est tibi pars, neque sors in sermo-
ne isto. cor enim tuum non est rectum co-
ram Deo.
22 Pœnitentiam itaque age ab hac nequitia
tua: & roga Deum, si fortè remittatur tibi
hæc cogitatio cordis tui.
23 In felle enim amaritudinis, & obliga-
tione iniquitatis video te esse.
24 Respondens autem Simon, dixit: Preca-
mini vos pro me ad Dominum, vt nihil ve-
niat super me horum quæ dixistis.
E 25 Et illi quidem testificati & locuti
verbum Domini, redibant Ierosolymam,
& multis regionibus Samaritanorum euan-
gelizabant.
26 Angelus autem Domini locutus est ad
Philippum, dicens. Surge, & vade contra
meridianum, ad viam quæ descendit ad Ieru-
salem in Gazam: hæc est deserta.
27 Et surgens abiit. Et ecce vir Æthiops,
eunuchus, potens Candacis reginæ Æthio-
pum, qui erat super omnes gazas eius, venerat
adorare in Ierusalem:
28 Et reuertebatur sedens super currum
suum, legensque Isaiam prophetam.
29 Dixit autem Spiritus Philippo: Accede,
& adiunge te ad currum istum.
F 30 Accurrens autem Philippus, audiuit
eum legentem Isaiam Prophetam, & dixit:
Putasne intelligis quæ legis?
31 Qui ait: Et quomodo possum, si non
aliquis ostenderit mihi? Rogauitque Philip-
pum vt ascenderet, & sederet secum.
32 Locus autem Scripturæ, quam legebat,
erat hic: * Tanquam ouis ad occisionem du- *Isai.53.a.7.
ctus est: & sicut agnus coram tondente se,
sine voce, sic non aperuit os suum.
33 In humilitate iudicium eius sublatum
est. generationem eius quis enarrabit, quo-
niam tolletur de terra vita eius?
34 Respondens autem eunuchus Philip-
po, dixit: Obsecro te, de quo Propheta dicit
hoc? de se, an de alio aliquo?
35 Aperiens autem Philippus os suum, &
incipiens à Scriptura ista, euangelizauit illi
Iesum.
36 Et dum irent per viam, venerunt ad G
quamdam aquam: & ait Eunuchus: Ecce
aqua, quid prohibet me baptizari?
37 Dixit autem Philippus: Si credis ex to-
to corde, licet. Et respondens ait: Credo, Fi-
lium Dei esse Iesum Christum.
38 Et iussit stare currum: & descenderunt
vterque in aquam, Philippus, & Eunuchus,
& baptizauit eum.
39 Cùm autem ascendissent de aqua, Spiri-
tus Domini rapuit Philippum, & amplius
non vidit eum, Eunuchus. Ibat autem per
viam suam gaudens.
40 Philippus autem inuentus est in Azoto
& pertransiens euangelizabat ciuitatibus
cunctis, donec veniret Cæsaream.

CAPVT IX.

Admiranda Sauli persecutoris conuersio, Domino ei apparente, & Anania ad ipsũ misso, à quo baptizatus cœpit Damasci acerrimè tueri Iesum esse Christum: discipuli verò ipsum demittunt per murum propter Iudæorum insidias quem Barnabas Ierosolymis ducit ad Apostolos, vnde rursum propter insidias dimittitur Tarsum: Petrus Lyddæ sanat Æneam paralyticum, & in Ioppe Tabitham resuscitat.

A 1 SAulus autem adhuc spirans minarum,
Gal.1.c.13. & cædis in discipulos Domini, acces-
sit ad Principem sacerdotum,
2 Et petiit ab eo epistolas in Damascum ad
synagogas: vt si quos inuenisset huius viæ
viros, ac mulieres, vinctos perduceret in Ie-
rusalem.
3 * Et cùm iter faceret, contigit vt appro- *Inf.22.b.6.
pinquaret Damasco: & subitò circumfulsit 1. Cor.15.a.8
eum lux de cœlo. 2. Cor.12.a.2.
4 Et cadens in terram audiuit vocem di-
centem sibi: Saule, Saule, quid me perse-
queris?
5 Qui dixit: Quis es Domine? Et ille: Ego
sum Iesus, quem tu persequeris. durum est
tibi contra stimulum calcitrare.

6 Et

6 Et tremens, ac stupens dixit: Domine,
quid me vis facere?
B 7 Et Dominus ad eum: Surge, & ingredere
ciuitatem, & ibi dicetur tibi quid te oporteat
facere. Viri autem illi, qui comitabantur
cum eo, stabant stupefacti, audientes quidem
vocem, neminem autem videntes.
8 Surrexit autem Saulus de terra, apertisque
oculis nihil videbat. Ad manus autem
illum trahentes, introduxerunt Damascum.
9 Et erat ibi tribus diebus non videns, &
non manducauit, neque bibit.
10 Erat autem quidam discipulus Damasci,
nomine Ananias: & dixit ad illum in visu
Dominus: Anania. At ille ait: Ecce ego,
Domine.
11 Et Dominus ad eum: Surge, & vade in
vicum, qui vocatur rectus: & quære in domo
Iudæ Saulum nomine Tarsensem: ecce
enim orat.
C 12 (Et vidit virum Ananiam nomine, introeuntem,
& imponentem sibi manus vt visum
recipiat.)
13 Respondit autem Ananias: Domine,
audiui à multis de viro hoc, quanta mala fecerit
sanctis tuis in Ierusalem:
14 Et hic habet potestatem à principibus
Sacerdotum alligandi omnes, qui inuocant
nomen tuum.
15 Dixit autem ad eum Dominus: Vade
quoniam vas electionis est mihi iste, vt portet
nomen meum coram gentibus, & regibus, &
filijs Israël.
16 Ego enim ostendam illi, quanta oporteat
eum pro nomine meo pati.
17 Et abijt Ananias, & introiuit in domum:
& imponens ei manus, dixit: Saule frater,
Dominus misit me Iesus, qui apparuit tibi in
via qua veniebas, vt videas, & implearis Spiritu
sancto.
18 Et confestim ceciderunt ab oculis eius
tanquam squamæ, & visum recepit: & surgens
baptizatus est.
D 19 Et cum accepisset cibum, confortatus
est. Fuit autem cum discipulis, qui erant Damasci,
per dies aliquot.
20 Et continuò in synagogis prædicabat
Iesum, quoniam hic est Filius Dei.
21 Stupebant autem omnes qui audiebant;
& dicebant: Nonne hic est, qui expugnabat
in Ierusalem eos, qui inuocabant nomen
istud: & huc ad hoc venit, vt vinctos illos
duceret ad principes sacerdotum?
22 Saulus autem multò magis conualescebat,
& confundebat Iudæos, qui habitabant
Damasci, affirmans, quoniam hic est
Christus.
23 Cùm autem implerentur dies multi,
consilium fecerunt in vnum Iudæi vt eum
interficerent.
24 Notæ autem factæ sunt Saulo insidiæ
*2.Cor.11 g.32. eorum. * Custodiebant autem & portas die
ac nocte, vt eum interficerent.
25 Accipientes autem eum discipuli, nocte
per murum dimiserunt eum, submittentes in
sporta.
E 26 Cùm autē venisset in Ierusalem, tentabat
se iungere discipulis, & omnes timebant
eum, non credentes, quòd esset discipulus.
27 Barnabas autem apprehensum illum duxit
ad Apostolos: & narrauit illis quomodo
in via vidisset Dominum, & quia locutus est
ei, & quomodo in Damasco fiducialiter egerit
in nomine Iesu.
28 Et erat cum illis intrans & exiens in Ierusalem,
& fiducialiter agens in nomine
Domini.
29 Loquebatur quoque Gentibus & disputabat
cum Græcis: illi autem quærebant
occidere eum.
30 Quod cùm cognouissent fratres, deduxerunt F
eum Cæsaream, & dimiserunt
Tarsum.
31 Ecclesia quidem per totam Iudæam, &
Galilæam, & Samariam, habebat pacem, &
ædificabatur ambulans in timore Domini, &
consolatione sancti Spiritus replebatur.
32 Factum est autem, vt Petrus dum pertransiret
vniuersos, deueniret ad sanctos, qui
habitabant Lyddæ.
33 Inuenit autem ibi hominem quemdam,
nomine Æneam, ab annis octo iacentem in
grabato, qui erat paralyticus.
34 Et ait illi Petrus: Ænea, sanat te Dominus
Iesus Christus: surge, & sterne tibi. Et
continuò surrexit.
35 Et viderunt eum omnes, qui habitabant
Lyddæ & Saronæ: qui conuersi sunt ad Dominum.
36 In Ioppe autem fuit quædam discipula,
nomine Tabitha, quæ interpretata dicitur
Dorcas. Hæc erat plena operibus bonis, &
eleemosynis, quas faciebat.
37 Factum est autem in diebus illis, vt infirmata
moreretur. Quam cùm lauissent, posuerunt
eam in cœnaculo.
38 Cùm autem propè esset Lydda ad Ioppen, G
discipuli audientes quia Petrus esset in
ea, miserunt duos viros ad eum, rogantes: Ne
pigriteris venire vsque ad nos.
39 Exurgens autem Petrus venit cum illis:
Et cùm aduenisset, duxerunt illum in cœnaculum:
& circumsteterunt illum omnes viduæ
flentes, & ostendentes ei tunicas & vestes,
quas faciebat illis Dorcas.
40 Eiectis autem omnibus foras, Petrus
ponens genua orauit: & conuersus ad corpus
dixit: Tabitha, surge. At illa aperuit oculos
suos: & viso Petro, resedit.
41 Dans autem illi manum, erexit eam. Et
cùm vocasset sanctos, & viduas, assignauit
eam viuam.
42 Notum autem factum est per vniuersam
Ioppen: & crediderūt multi in Domino.
43 Factum est autem, vt dies multos moraretur
in Ioppe, apud Simonem quemdam
coriarium.

CAPVT X.

Iussu Angeli accersit Cornelius Centurio Petrum, qui per lintei visionem admonitus Gentes ad Euangelium admittendas esse, venit ad illum: cumque super omnes verbum eius de Christo audientes Spiritus sanctus descendisset, iussit eos baptizari.

1 VIr autem quidam erat in Cęsarea, nomine A
Cornelius, Centurio cohortis

quæ dicitur Italica,

2 Religioſus, ac timens Deum cum omni domo ſua, faciens eleemoſynas multas plebi, & deprecans Deum ſemper:

3 Is vidit in viſu manifeſtè, quaſi hora diei nona, Angelum Dei introeuntem ad ſe, & dicentem ſibi, Corneli.

4 At ille intuens eum, timore correptus, dixit: Quid eſt, Domine? Dixit autem illi: Orationes tuæ & eleemoſynæ tuæ, aſcenderunt in memoriam in conſpectu Dei.

5 Et nunc mitte viros in Ioppen, & accerſi Simonem quemdam, qui cognominatur Petrus:

6 Hic hoſpitatur apud Simonem quemdam coriarium, cuius eſt domus iuxta mare: hic dicet tibi quid te oporteat facere.

7 Et cùm diſceſſiſſet Angelus, qui loquebatur illi, vocauit duos domeſticos ſuos, & militem metuentem Dominum, ex his qui illi parebant.

B 8 Quibus cùm narraſſet omnia, miſit illos in Ioppen.

9 Poſtera autem die iter illis facientibus, & appropinquantibus ciuitati, aſcendit Petrus in ſuperiora vt oraret circa horam ſextã.

10 Et cùm eſuriret, voluit guſtare. Parantibus autem illis, cecidit ſuper eum mentis exceſſus:

11 Et vidit cęlum apertum, & deſcendens vas quoddam, velut linteum magnum, quatuor initijs ſubmitti de cęlo in terram,

12 In quo erant omnia quadrupedia, & ſerpentia terræ, & volatilia cœli.

13 Et facta eſt vox ad eum: Surge Petre occide, & manduca.

14 Ait autem Petrus: Abſit Domine, quia numquam manducaui omne commune & immundum.

15 Et vox iterùm ſecundò ad eum: Quod Deus purificauit, tu commune ne dixeris.

16 Hoc autem factum eſt per ter: & ſtatim receptum eſt vas in cœlum.

C 17 Et dum intra ſe hæſitaret Petrus, quidnam eſſet viſio, quàm vidiſſet: ecce viri, qui miſſi erant à Cornelio, inquirentes domum Simonis, aſtiterunt ad ianuam.

18 Et cùm vocaſſent, interrogabant, ſi Simon qui cognominatur Petrus, illic haberet hoſpitium.

19 Petro autem cogitante de viſione, dixit Spiritus ei: Ecce viri tres quærunt te.

20 Surge itaque, deſcende, & vade cum eis nihil dubitans: quia ego miſi illos.

21 Deſcendens autem Petrus ad viros, dixit: Ecce ego ſum, quem quæritis: quæ cauſa eſt propter quam veniſtis?

22 Qui dixerunt: Cornelius Centurio, vir iuſtus, & timens Deum, & teſtimonium habens ab vniuerſa gente Iudęorum reſponſum accepit ab Angelo ſancto, accerſire te in domum ſuam, & audire verba abs te.

D 23 Introducens ergo eos, recepit hoſpitio. Sequenti autem die ſurgens profectus eſt cum illis: & quidam ex fratribus ad Ioppe comitati ſunt eum.

24 Altera autem die introiuit Cæſaream. Cornelius verò expectabat illos, conuocatis cognatis ſuis, & neceſſarijs amicis.

25 Et factum eſt cùm introiſſet Petrus, obuius venit ei Cornelius, & procidens ad pedes eius adorauit.

26 Petrus verò eleuauit eum, dicens: Surge, & ego ipſe homo ſum.

27 Et loquens cum illo intrauit, & inuenit multos qui conuenerant.

28 Dixitque ad illos: Vos ſcitis quomodo abominatum ſit viro Iudæo, coniungi aut accedere ad alienigenam: ſed mihi oſtendit Deus, neminem communem aut immundum dicere hominem.

29 Propter quod ſine dubitatione veni accerſitus. Interrogo ergo, quam ob cauſam accerſiſtis me?

30 Et Cornelius ait: A nudiuſquarta die vſque ad hanc horam, orans eram hora nona in domo mea, & ecce vir ſtetit ante me in veſte candida, & ait: E

31 Corneli, exaudita eſt oratio tua, & eleemoſynæ tuæ commemoratæ ſunt in conſpectu Dei.

32 Mitte ergo in Ioppen, & accerſi Simonem, qui cognominatur Petrus: hic hoſpitatur in domo Simonis coriarij iuxta mare.

33 Confeſtim ergo miſi ad te: & tu benefeciſti veniendo. Nunc ergo omnes nos in conſpectu tuo adſumus, audire omnia quæcumque tibi præcepta ſunt à Domino.

34 Aperiens autem Petrus os ſuum, dixit: In veritate comperi, * quia non eſt perſonarum acceptor Deus: F

35 Sed in omni gente, qui timet eum, & operatur iuſtitiam, acceptus eſt illi.

36 Verbum miſit Deus filijs Iſraël, annuntians pacem per Ieſum Chriſtum: (hic eſt omnium Dominus.)

37 Vos ſcitis quod factum eſt verbum per vniuerſam Iudæam: incipiens enim à * Galilæa, poſt baptiſmum quod prædicauit Ioannes,

38 Ieſum à Nazareth: quomodo vnxit eum Deus Spiritu ſancto, & virtute, qui pertranſijt benefaciendo & ſanando omnes oppreſſos à diabolo, quoniam Deus erat cum illo.

39 Et nos teſtes ſumus omnium, quæ fecit in regione Iudæorum, & Ieruſalem, quem occiderunt ſuſpendentes in ligno.

40 Hunc Deus ſuſcitauit tertia die, & dedit eum manifeſtum fieri,

41 Non omni populo, ſed teſtibus præordinatis à Deo: nobis, qui manducauimus & bibimus cum illo, poſtquam reſurrexit à mortuis.

42 Et præcepit nobis prædicare populo, & teſtificari, quia ipſe eſt, qui conſtitutus eſt à Deo iudex viuorum & mortuorum. G

43 * Huic omnes Prophetæ teſtimonium perhibent, remiſſionem peccatorum accipere per nomen eius omnes, qui credunt in eum.

44 Adhuc loquente Petro verba hæc, cecidit Spiritus ſanctus ſuper omnes qui audiebant verbum.

45 Et obſtupuerunt ex circumciſione fideles, qui venerant cum Petro: quia & in nationes gratia Spiritus ſancti effuſa eſt.

46 Audiebant enim illos loquentes lin-

* Deut.10.d.17. 2. Par.19.b.7. Iob.34.b.19. Sap.6.b.8. Eccl.35.b.15. Rom.2.b.11. Gal.2.b.6. Eph.6.b.9. Col.3.d.25. 1 Pet.1.c.17.

*Luc.4.b.14.

* Ier.31.f.34. Mich.7.d.18.

guis,

guis, & magnificantes Deum.

47 Tunc respondit Petrus: Numquid aquam quis prohibere potest, vt non baptizentur hi, qui Spiritum sanctum acceperunt sicut & nos?

48 Et iussit eos baptizari in nomine Domini Iesu Christi. Tunc rogauerunt eum vt maneret apud eos aliquot diebus.

CAPVT XI.

Petrus disceptantibus fratribus quòd ad Gentes accessisset, rei ordinem exponit: multis Antiochiæ conuersis prædicatione discipulorum, mittitur ad eos Barnabas ab Ecclesia Ierosolymitana, qui multis conuersis adducit eò & Saulum à Tharso: cum quo mittitur Ierusalem, vt in famem ab Agabo propheta prædictam ferant fratribus eleemosynam.

A 1 AVdierunt autem Apostoli, & fratres qui erant in Iudea: quoniam & Gentes receperunt verbum Dei.

2 Cùm autem ascendisset Petrus Ierosolymam, disceptabant aduersus illum, qui erant ex circumcisione,

3 Dicentes: Quare introisti ad viros præputium habentes, & manducasti cum illis.

4 Incipiens autem Petrus exponebat illis ordinem, dicens:

5 Ego eram in ciuitate Ioppe orans, & vidi in excessu mentis visionem, descendens vas quoddam velut linteum magnum quatuor initijs summitti de cœlo, & venit vsque ad me.

6 In quod intuens considerabam, & vidi quadrupedia terræ, & bestias, & reptilia, & volatilia cœli.

7 Audiui autem & vocem dicentem mihi: Surge Petre, occide, & manduca.

B 8 Dixi autem: Nequaquam Domine: quia commune aut immundum nunquam introiuit in os meum.

9 Respondit autem vox secundò de cœlo: Quæ Deus mundauit, tu ne commune dixeris.

10 Hoc autem factum est per ter: & recepta sunt omnia rursum in cęlum.

11 Et ecce viri tres confestim astiterunt in domo, in qua eram, missi à Cæsarea ad me.

12 Dixit autem Spiritus mihi, vt irem cum illis, nihil hæsitans. Venerunt autem mecum & sex fratres isti, & ingressi sumus in domum viri.

13 Narrauit autem nobis, quomodo vidisset Angelum in domo sua stantem & dicentem sibi: Mitte in Ioppen, & accersi Simonem, qui cognominatur Petrus.

14 Qui loquetur tibi verba in quibus saluus eris tu, & vniuersa domus tua.

15 Cùm autem cœpissem loqui, cecidit Spiritus sanctus super eos, sicut & in nos in initio.

16 Recordatus sum autem verbi Domini, sicut dicebat: * Ioannes quidem baptizauit aqua, vos autem baptizabimini Spiritu sancto.

* Matt.3.b.11. Mar.1.a.8 Luc.3.d.16 Ioa.1.d.26 Sup.1.a.5 Inf.19.a.4.

17 Si ergo eamdem gratiam dedit illi Deus
C sicut & nobis, qui credidimus in Dominum Iesum Christum: ego quis eram, qui possem prohibere Deum?

18 His auditis, tacuerunt: & glorificauerunt Deum, dicentes: Ergo & Gentibus pęnitentiam dedit Deus ad vitam.

19 Et illi quidem, qui dispersi fuerant à tribulatione, quæ facta fuerat sub Stephano, perambulauerunt vsque Phœnicem, & Cyprum, & Antiochiam, nemini loquentes verbum, nisi solis Iudæis.

20 Erant autem quidam ex eis viri Cyprij, & Cyrenæi, qui cùm introissent Antiochiam & loquebantur & ad Græcos, annuntiantes Dominum Iesum.

21 Et erat manus Domini cum eis: multusque numerus credentium conuersus est ad Dominum.

22 Peruenit autem sermo ad aures Ecclesiæ, quæ erat Ierosolymis, super istis: & miserunt Barnabam vsque ad Antiochiam.

23 Qui cùm peruenisset, & vidisset gratiam Dei, gauisus est: & hortabatur omnes in proposito cordis permanere in Domino: D

24 Quia erat vir bonus, & plenus Spiritu sancto, & fide. Et apposita est multa turba Domino.

25 Profectus est autem Barnabas Tarsum, vt quæreret Saulum, quem cùm inuenisset, perduxit Antiochiam.

26 Et annum totum conuersati sunt ibi in Ecclesia: & docuerunt turbam multam, ita vt cognominarentur primùm Antiochiæ discipuli Christiani.

27 In his autem diebus superuenerunt ab Ierosolymis prophetæ Antiochiam:

28 Et surgens vnus ex eis nomine Agabus, significabat per spiritum famem magnam futuram in vniuerso orbe terrarum, quę facta est sub Claudio.

* 29 Discipuli autem prout quis habebat, proposuerunt singuli in ministerium mittere habitantibus in Iudæa fratribus:

30 Quod & fecerunt, mittentes ad seniores per manus Barnabæ & Sauli.

CAPVT XII.

Herodes occiso Iacobo Petrum retrudit in carcerem cupiens post Pascha eum tradere populo occidendum; sed orante pro eo sine intermissione Ecclesia, Angelico eductus auxilio, fratribus magnum attulit gaudium: facta autem de carceris custodibus inquisitione, Herodes proficiscitur Cæsaream; Cùmque diuinos honores à populo oblatos non respueret, percussus est ab Angelo, & consumptus à vermibus expirauit.

1 EOdem autem tempore misit Herodes rex manus, vt affligeret quosdam de Ecclesia. A

2 Occidit autem Iacobum fratrem Ioannis gladio.

3 Videns autem quia placeret Iudæis, apposuit vt apprehenderet & Petrum. Erant autem dies Azymorum.

4 Quē cū apprehēdisset, misit in carcerē tradēs quatuor quaternionibus militū custodiēdū, volēs post Pascha producere eū populo.

5 Et Petrus quidem seruabatur in carcere.
Oratio autem fiebat sine intermissione ab
Ecclesia ad Deum pro eo.
6 Cùm autem producturus eum esset He-
rodes, in ipsa nocte erat Petrus dormiens in-
ter duos milites, vinctus catenis duabus: &
custodes ante ostium custodiebant car-
cerem.
7 Et ecce Angelus Domini astitit: & lu-
men refulsit in habitaculo: percussóque late-
re Petri, excitauit eum, dicens: Surge ve-
lociter. Et ceciderunt catenæ de manibus
eius.
B 8 Dixit autem Angelus ad eum: Præcin-
gere, & calcea te caligas tuas. Et fecit sic. Et
dixit illi: Circumda tibi vestimentum tuum,
& sequere me.
9 Et exiens sequebatur eum, & nesciebat
quia verum est, quod fiebat per Angelum:
existimabat autem se visum videre.
10 Transeuntes autem primam & secun-
dam custodiam, venerunt ad portam ferreã,
quæ ducit ad ciuitatem: quæ vltrò aperta est
eis. Et exeuntes processerunt vicum vnum:
& continuò discessit Angelus ab eo.
11 Et Petrus ad se reuersus, dixit: Nunc
scio verè, quia misit Dominus Angelum suũ,
& eripuit me de manu Herodis, & de omni
expectatione plebis Iudæorum.
12 Consideransque venit ad domum Ma-
riæ matris Ioannis, qui cognominatus est
Marcus, vbi erant multi congregati, &
orantes.
C 13 Pulsante autem eo ostium ianuæ, pro-
cessit puella ad audiendum, nomine Rhode.
14 Et vt cognouit vocem Petri, præ gau-
dio non aperuit ianuam, sed intrò currens
nuntiauit stare Petrum ante ianuam.
15 At illi dixerunt ad eam: Insanis. Illa au-
tem affirmabat sic se habere. Illi autem di-
cebant: Angelus eius est.
16 Petrus autem perseuerabat pulsans.
Cùm autem aperuissent, viderunt eum, &
obstupuerunt.
17 Annuens autem eis manu vt tacerent,
narrauit quomodo Dominus eduxisset eum
de carcere, dixitq; Nũtiate Iacobo & fratri-
bus hæc. Et egressus abijt in alium locum.

18 Facta autem die, erat non parua tur-
batio inter milites, quidnam factum esset de
Petro.
19 Herodes autem cùm requisisset eum, & D
non inuenisset, inquisitione facta de custodi-
bus, iussit eos duci: descendensque à Iudæa
in Cæsaream, ibi commoratus est.
20 Erat autem iratus Tyrijs, & Sidonijs. At
illi vnanimes venerunt ad eum, & persuaso
Blasto, qui erat super cubiculum regis, po-
stulabant pacem, eo quòd alerentur regiones
eorum ab illo.
21 Statuto autem die, Herodes vestitus
veste regia, sedit pro tribunali, & conciona-
batur ad eos.
22 Populus autem acclamabat: Dei voces,
& non hominis.
23 Confestim autem percussit eum Ange-
lus Domini, eò quòd non dedisset honorem
Deo: & consumptus à vermibus, expirauit.
24 Verbum autem Domini crescebat, &
multiplicabatur.
25 Barnabas autem & Saulus reuersi sunt
ab Ierosolymis * expleto ministerio, assum- * Sup. 11. d. 29.
pto Ioanne, qui cognominatus est Marcus.

C A P V T XIII.

Saulus & Barnabas iubentur à Spiritu sancto segregari ad opus prædicationis inter gentes, & Bar-iesu siue Elyma mago, qui eorum prædicationi resistebat, ad Pauli verbum, excæcato, credit Sergius Paulus: in Antiochia Pisidiæ Paulus in synagoga latiùs de Christo disserit: sed Iudæis blasphemantibus, & persecutionem in eos excitantibus, conuertuntur ad Gentes iuxta Isaiæ vaticinium.

1 ERant autem in Ecclesia, quæ erat An- A
tiochiæ, prophetæ, & doctores, in qui-
bus Barnabas, & Simon qui vocabatur Ni-
ger, & Lucius Cyrenensis, & Manahen,
qui erat Herodis Tetrarchæ collactaneus, &
Saulus.
2 Ministrantibus autem illis Domino, &
ieiunantibus, dixit illis Spiritus sanctus: Se-
gregate mihi Saulum & Barnabam, in opus
ad quod assumpsi eos.
3 Tunc ieiunantes & orantes, imponentes-
que eis manus, dimiserunt illos.

4 Et ipsi quidem missi à Spiritu sancto abierunt Seleuciam ; & inde nauigauerunt Cyprum.

5 Et cùm venissent Salaminam, prædicabant verbum Dei in synagogis Iudæorum. Habebant autem & Ioannem in ministerio.

B

6 Et cùm perambulassent vniuersam insulam vsque Paphum, inuenerunt quemdam virum magum pseudoprophetam, Iudæum, cui nomen erat Bar-iesu,

7 Qui erat cum Proconsule Sergio Paulo viro prudente. Hic, accersitis Barnaba & Saulo, desiderabat audire verbum Dei.

8 Resistebat autem illis Elymas magus, (sic enim interpretatur nomen eius) quærens auertere Proconsulem à fide.

9 Saulus autem, qui & Paulus, repletus Spiritu sancto, intuens in eum,

10 Dixit: O plene omni dolo, & omni fallacia, fili diaboli, inimice omnis iustitiæ, non desinis subuertere vias Domini rectas.

11 Et nunc ecce manus Domini super te, & eris cæcus, non videns solem vsque ad tempus. Et confestim cecidit in eum caligo, & tenebræ, & circuiens quærebat qui ei manum daret.

12 Tunc Proconsul cùm vidisset factum, credidit admirans super doctrinam Domini.

13 Et cùm à Papho nauigassent Paulus & qui cum eo erant, venerunt Pergen Pamphyliæ. Ioannes autem discedens ab eis, reuersus est Ierosolymam.

C

14 Illi verò pertranseuntes Pergen, venerunt Antiochiam Pisidiæ: & ingressi synagogam die sabbatorum, sederunt.

15 Post lectionem autem legis, & Prophetarum, miserunt principes synagogæ ad eos dicentes: Viri fratres, si quis est in vobis sermo exhortationis ad plebem, dicite.

16 Surgens autem Paulus, & manu silentium indicens, ait: Viri Israelitæ, & qui timetis Deum, audite:

17 Deus plebis Israël elegit patres nostros & plebem exaltauit cùm essent incolæ * in terra Ægypti, * & in brachio excelso eduxit eos ex ea,

* Exod. 1. a.1.
* Exod. 13. d.2. f 21.
Exod. 16. a.3.

18 * Et per quadraginta annorum tempus mores eorum sustinuit in deserto.

19 Et destruens gentes septem in terra Chanaan, * sorte distribuit eis terram eorum,

* Iosue.14 a. 2.

20 Quasi post quadringentos & quinquaginta annos: * & post hæc dedit iudices vsque ad Samuël Prophetam.

* Iudic. 3. b 9.

21 Et exinde * postulauerunt regem: & dedit illis Deus Saul filium Cis, virum de tribu Beniamin, annis quadraginta.

* 1.Reg. 8. a.5 c.9. 16 10 a.1.

D

22 Et amoto illo, * suscitauit illis Dauid regem: cui testimonium perhibens, dixit: * Inueni Dauid filium Iesse, virum secundùm cor meum, qui faciet omnes voluntates meas.

* 1.Reg.13 c.14. 15. c. 13.
* Ps. 88.b. 21.

23 Huius Deus ex semine * secundùm promissionem eduxit Israël saluatorem Iesum.

* Isa.11.a. 1.

24 * Prædicante Ioanne ante faciem aduentus eius baptismum pœnitentiæ omni populo Israël.

* Matt. 3. a.1.
Marc. 1.a. 4.
Luc. 3 a.3.

25 Cùm impleret autem Ioannes cursum suum, dicebat: Quem me arbitramini esse, * non sum ego, sed ecce venit post me, cuius non sum dignus calceamenta pedum soluere.

* Matt.3.b. 11.
Marc. 1. a. 7.
Ioan. 1. d 27.

E

26 Viri fratres, filij generis Abraham, & qui in vobis timent Deum: vobis verbum salutis huius missum est.

27 Qui enim habitabant Ierusalem, & principes eius, hunc ignorantes, & voces prophetarum, quæ per omne sabbatum leguntur, iudicantes impleuerunt:

28 Et nullam causam mortis inuenientes in eo * petierunt à Pilato, vt interficerent eum.

* Matt.27 c.20.23.

29 Cumque consummassent omnia, quæ de eo scripta erant, deponentes eum de ligno, posuerunt eum in monumento.

30 * Deus verò suscitauit eum à mortuis tertia die: qui visus est per dies multos his,

* Marc.15 b.13.
Luc. 23. c 21, d.23.
Ioan. 19.c. 15.

31 Qui simul ascenderant cum eo de Galilæa in Ierusalem: qui vsque nunc sunt testes eius ad plebem.

32 Et nos vobis annuntiamus eam, quæ ad patres nostros repromissio facta est:

33 Quoniam hanc Deus adimpleuit filijs nostris, resuscitans Iesum, sicut & in Psalmo secundo scriptum est: * Filius meus es tu, ego hodie genui te.

* Matt.28
Marc.16.
Luc.24.
Ioan.20.

34 Quod autem suscitauit eum à mortuis, ampliùs iam non reuersurum in corruptionem, ita dixit: * Quia dabo vobis sancta Dauid fidelia.

* Ps.2. b 7.

35 Ideoque & alias dicit: * Non dabis Sanctum tuum videre corruptionem.

* Isa.55.b. 3.

36 Dauid enim in sua generatione cùm administrasset, voluntati Dei * dormiuit, & appositus est ad patres suos, & vidit corruptionem.

* Ps 15. b. 10.
3 Reg.2.b. 10.

F

37 Quem verò Deus suscitauit à mortuis, non vidit corruptionem.

38 Notum igitur sit vobis viri fratres, quia per hunc vobis remissio peccatorum annuntiatur, & ab omnibus, quibus non potuistis in lege Moisi iustificari.

39 In hoc omnis, qui credit iustificatur.

40 Videte ergo ne superueniat vobis quod dictum est in Prophetis:

41 * Videte contemptores, & admiramini, & disperdimini: quia opus operor ego in diebus vestris, opus quod non credetis, si quis enarrauerit vobis.

* Habac.1. b.5.

42 Exeuntibus autem illis, rogabant vt sequenti sabbato loquerentur sibi verba hæc.

43 Cumque dimissa esset synagoga, secuti sunt multi Iudæorum, & colentium aduenarum, Paulum & Barnabam: qui loquentes suadebant eis vt permanerent in gratia Dei.

44 Sequenti verò sabbato penè vniuersa ciuitas conuenit audire verbum Dei.

G 45 Videntes autem turbas Iudæi, repleti sunt zelo, & contradicebant his, quæ à Paulo dicebantur, blasphemantes.

46 Tunc constanter Paulus & Barnabas dixerunt: Vobis oportebat primùm loqui verbum Dei: sed quoniam repellitis illud, & indignos vos iudicatis æternæ vitæ, ecce conuertimur ad Gentes.

*Isa.4.b.6. 47 Sic enim præcepit nobis Dominus: * Posui te in lucem Gentium, vt sis in salutem vsque ad extremum terræ.

48 Audientes autem Gentes gauisæ sunt, & glorificabant verbum Domini: & crediderunt quotquot erant præordinati ad vitam æternam.

49 Disseminabatur autem verbum Domini per vniuersam regionem.

50 Iudæi autẽ concitauerunt mulieres religiosas, & honestas, & primos ciuitatis, & excitauerunt persecutionem in Paulum & Barnabam: & eiecerunt eos de finibus suis.

* Matt.10.b.14. Marc.6.b.11. Luc.9.a.5. 51 * At illi, excusso puluere pedum in eos, venerunt Iconium.

52 Discipuli quoque replebantur gaudio, & Spiritu sancto.

CAPVT XIV.

Multis Iudæorum ac Ethnicorum Iconij fidem in Christum suscipientibus, concitatur à Iudæis tumultus in Apostolos, qui Lystram fugiunt, vbi Paulus claudum à matris vtero curat: populumque ac sacerdotes ob id ipsis tamquam dijs sacrificare volentes ægrè compescunt: sed concitata à Iudæis superuenientibus turba, Paulus lapidatur, & pro mortuo relinquitur: cumque surrexisset, ipse & Barnabas discipulos per varia loca exhortantes, & presbyteros ordinantes, reuertuntur Antiochiam.

A 1 FActum est autem Iconij, vt simul introirent in synagogam Iudæorum, & loquerentur, ita ut crederet Iudæorum & Græcorum copiosa multitudo.

2 Qui verò increduli fuerunt Iudæi, suscitauerunt, & ad iracundiam concitauerunt animas Gentium aduersus fratres:

3 Multo igitur tempore demorati sunt, fiducialiter agentes in Domino, testimonium perhibente verbo gratiæ suæ, dante signa & prodigia fieri per manus eorum.

4 Diuisa est autem multitudo ciuitatis: & quidam quidem erant cum Iudæis, quidam verò cum Apostolis.

5 Cùm autem factus esset impetus Gentilium & Iudæorum cum principibus suis, vt contumelijs afficerent, & lapidarent eos,

6 Intelligentes confugerunt ad ciuitates Lycaoniæ, Lystram, & Derben, & vniuersam in circuitu regionem, & ibi euangelizantes erant.

B 7 Et quidam vir Lystris infirmus pedibus sedebat, claudus ex vtero matris suæ, qui numquam ambulauerat.

8 Hic audiuit Paulum loquentem. Qui intuitus eum, & videns quia fidem haberet vt saluus fieret,

9 Dixit magna voce: Surge super pedes tuos rectus. Et exiliuit, & ambulabat.

10 Turbæ autem cùm vidissent quod fecerat Paulus: leuauerunt vocem suam, Lycaonicè dicentes: Dij similes facti hominibus, descenderunt ad nos.

11 Et vocabant Barnabam Iouẽ, Paulũ verò Mercurium: quoniam ipse erat dux verbi.

12 Sacerdos quoque Iouis, qui erat ante ciuitatem, tauros & coronas ante ianuas afferens, cum populis volebat sacrificare.

13 Quod vbi audierunt Apostoli, Barnabas & Paulus, conscissis tunicis suis exilierunt in turbas, clamantes

14 Et dicentes: Viri, quid hæc facitis? & nos mortales sumus, similes vobis, homines, annuntiantes vobis ab his vanis conuerti ad Deum viuum, * qui fecit cælum, & terram, & mare, & omnia quæ in eis sunt: C * Gen.1.a.1. Psal.145.a.6. Apoc.14.b.7.

15 Qui in præteritis generationibus dimisit omnes gentes ingredi vias suas.

16 Et quidem non sine testimonio semetipsum reliquit, benefaciens de cælo, dans pluuias & tempora fructifera, implens cibo & lætitia corda nostra.

17 Et hæc dicentes, vix sedauerunt turbas ne sibi immolarent.

18 Superuenerunt autem quidam ab Antiochia & Iconio Iudæi: & persuasis turbis lapidantesque Paulum, traxerunt extra ciuitatem, existimantes eum mortuum esse.

19 Circumdantibus autem eum discipulis, surgens intrauit ciuitatem, & postera die profectus est cum Barnaba in Derben. D

20 Cumque euangelizassent ciuitati illi, & docuissent multos, reuersi sunt Lystram, & Iconium, & Antiochiam.

21 Confirmantes animas discipulorum, exhortantesque vt permanerent in fide: & quoniam per multas tribulationes oportet nos intrare in regnum Dei.

22 Et cùm constituissent illis per singulas ecclesias presbyteros, & orassent cum ieiunationibus, commendauerunt eos Domino, in quem crediderunt.

23 Transeuntesque Pisidiam, venerunt in Pamphyliam.

24 Et loquentes verbum Domini in Perge, descenderunt in Attaliam:

25 * Et inde nauigauerunt Antiochiam, * Sup.13.a.1.
vnde erant traditi gratiæ Dei, in opus quod compleuerunt.

26 Cùm autem venissent, & congregassent Ecclesiã, retulerunt quanta fecisset Deus cum illis, & quia aperuisset Gentibus ostiũ fidei.

27 Morati sunt autem tempus non modicum cum discipulis.

CAPVT XV.

Orta Antiochiæ seditione propter Iudæos, volentes Gentes ad Deum conuersas circumcidi, Paulus & Barnabas rem ad Apostolos referunt: qui post Petri & Iacobi suffragia, communi decreto per litteras statuunt, Gentes conuersas non ligari lege Moysi: Paulus cupiens ab Antiochia inuisere loca in quibus prædicauerat, separatur à Barnaba, eò quòd nollet Ioannem assumi:

1 ET quidam descendentes de Iudæa, docebant fratres: * Quia nisi circumci- A *Gal.5.a.2

damini secundùm morem Moysi, non potestis saluari.
2 Facta ergo seditione non minima Paulo & Barnabæ aduersus illos, statuerunt vt ascenderent Paulus & Barnabas, & quidam alij ex alijs, ad Apostolos & presbyteros in Ierusalem, super hac quæstione.
3 Illi ergo deducti ab Ecclesia, pertransibant Phœnicem & Samariam, narrantes conuersionem Gentium: & faciebant gaudium magnum omnibus fratribus.
4 Cùm autem venissent Ierosolymam, suscepti sunt ab Ecclesia, & ab Apostolis, & senioribus, annuntiantes quanta Deus fecisset cum illis.
B 5 Surrexerunt autem quidam de hæresi Pharisæorum, qui crediderunt, dicentes: Quia oportet circumcidi eos, præcipere quoque seruare legem Moysi.
6 Conueneruntque Apostoli & seniores videre de verbo hoc.
7 Cùm autem magna conquisitio fieret, surgens Petrus dixit ad eos: * Viri fratres, vos scitis quoniam ab antiquis diebus Deus in nobis elegit, per os meum audire Gentes verbum Euangelij, & credere.

* Sup. 10. c. 20.

8 Et qui nouit corda Deus, testimonium perhibuit, * dans illis Spiritum sanctum, sicut & nobis,

* Sup. 10. & 45.

9 Et nihil discreuit inter nos, & illos, fide purificans corda eorum.
10 Nunc ergo quid tétatis Deũ, imponere iugũ super ceruices discipulorũ, quod neque patres nostri, neque nos portare potuimus.
C 11 Sed per gratiam Domini Iesu Christi credimus saluari, quemadmodum & illi.
12 Tacuit autem omnis multitudo: & audiebant Barnabam & Paulum, narrantes quanta Deus fecisset signa & prodigia in Gentibus per eos.
13 Et postquam tacuerunt, respondit Iacobus, dicens: Viri fratres, audite me.
14 Simon narrauit, quemadmodum primùm Deus visitauit sumere ex Gentibus populum nomini suo.
15 Et huic concordant verba Prophetarum, sicut scriptum est:
16 * Post hæc reuertar, & reædificabo tabernaculum Dauid, quod decidit: & diruta eius reædificabo, & erigam illud:

* Amos 9. c. 11.

D 17 Vt requirant cæteri hominum Dñm, & omnes gentes, super quas inuocatum est nomen meum, dicit Dominus, faciens hæc.
18 Notum à sæculo est Domino opus suũ.
19 Propter quod ego iudico, nõ inquietari eos qui ex Gentibus conuertuntur ad Deum,
20 Sed scribere ad eos vt abstineant se à contaminationibus simulachrorum, & fornicatione, & suffocatis, & sanguine.
21 Moyses enim à temporibus antiquis habet in singulis ciuitatibus qui eum prædicent in synagogis, vbi per omne sabbatum legitur
22 Tunc placuit Apostolis, & senioribus cum omni Ecclesia, eligere viros ex eis, & mittere Antiochiam cum Paulo & Barnaba, Iudam, qui cognominabatur Barsabas, & Silam, viros primos in fratribus,
23 Scribentes per manus eorum APOSTOLI & seniores fratres, his, qui sunt Antiochiæ, & Syriæ, & Ciliciæ, fratribus ex Gentibus, salutem,
24 Quoniã audiuimus quia quidam ex nobis exeũtes, turbauerũt vos verbis, euertentes animas vestras, quibus non mandauimus:
25 Placuit nobis collectis in vnum eligere viros & mittere ad vos, cum charissimis nostris Barnaba & Paulo, E
26 Hominibus, qui tradiderunt animas suas pro nomine Domini nostri Iesu Christi.
27 Misimus ergo Iudam & Silam, qui & ipsi vobis verbis referent eadem.
28 Visum est enim Spiritui sancto, & nobis, nihil vltrà imponere vobis oneris quàm hæc necessaria: F
29 Vt abstineatis vos ab immolatis simulacrorum, & sanguine, & suffocato, & fornicatione; à quibus custodientes vos, benè agetis. Valete.
30 Illi ergo dimissi, descenderunt Antiochiam: & congregata multitudine tradiderunt epistolam.
31 Quam cùm legissent, gauisi sunt super consolatione.
32 Iudas autem & Silas, & ipsi cùm essent Prophetæ, verbo plurimo consolati sunt fratres, & confirmauerunt.
33 Facto autem ibi aliquanto tempore, dimissi sunt cum pace à fratribus, ad eos qui miserant illos. G
34 Visum est autem Silæ ibi remanere: Iudas autem solus abijt Ierusalem.
35 Paulus autem & Barnabas demorabantur Antiochiæ, docentes, & euangelizantes cum alijs pluribus verbum Domini.
36 Post aliquot autem dies, dixit ad Barnabam Paulus: Reuertentes visitemus fratres per vniuersas ciuitates, in quibus prædicauimus verbum Domini, quomodo se habeant.
37 Barnabas autẽ volebat secum assumere, & Ioannem, qui cognominabatur Marcus.
38 Paulus autem rogabat eum (vt qui discessisset ab eis de Pamphylia, & non isset cum eis in opus) non debere recipi.
39 Facta est autem dissensio, ita vt discederent ab inuicem, & Barnabas quidem assumpto Marco nauigaret Cyprum.
40 Paulus verò electo Sila profectus est, traditus gratiæ Dei à fratribus.
41 Perambulabat autem Syriam, & Ciliciam, confirmans Ecclesias: præcipiens custodire præcepta Apostolorum, & seniorum.

CAPVT XVI.

Paulus Lystris assumptum Timotheum circumcidit & per varias ciuitates tradit seruanda Apostolorum dogmata: vetantur à Spiritu sancto prædicare in Asia & Bithinia: vocato autem per visionem Paulo in Macedoniam proficiscuntur: primumque Philippis prædicantes, hospitio excipiuntur apud Lydiam: sed eiecto per Paulum spiritu Pythone, virgis cæsi mittuntur in carcerem: vbi facto terræmotu, solutisque eorum vinculis, custos carceris conuertitur: posteroque die magistratus orant vt ciuitatem egrediantur.

1 PEruenit autem Derben, & Lystram. Et ecce discipulus quidam erat ibi nomi- A

ne Timotheus, filius mulieris Iudææ fidelis, patre Gentili.

2 Huic testimonium bonum reddebant, qui in Lystris erant & Iconio fratres.

3 Hunc voluit Paulus secum proficisci: & assumens circumcidit eum, propter Iudæos qui erant in illis locis. Sciebant enim omnes quod pater erat Gentilis.

4 Cùm autem pertransirent ciuitates, tradebant eis custodire dogmata, quæ erant decreta ab Apostolis & senioribus, qui erant Ierosolymis.

5 Et Ecclesiæ quidem confirmabantur fide, & abundabant numero quotidie.

6 Transeuntes autem Phrygiam, & Galatiæ regionem, vetati sunt à Spiritu sancto loqui verbum Dei in Asia.

B

7 Cùm venissent autem in Mysiam, tentabant ire in Bythiniam: & non permisit eos Spiritus Iesu.

8 Cùm autem pertransissent Mysiam, descenderunt Troadem:

9 Et visio per noctem Paulo ostensa est: Vir Macedo quidam erat stans, & deprecans eum, & dicens: Transiens in Macedoniam, adiuua nos.

10 Vt autem visum vidit, statim quæsiuimus proficisci in Macedoniam, certi facti quòd vocasset nos Deus euangelizare eis.

11 Nauigantes autem à Troade, recto cursu venimus Samothraciam, & sequenti die Neapolim;

12 Et inde Philippos, quæ est prima partis Macedoniæ ciuitas, colonia. Eramus autem in hac Vrbe diebus aliquot, conferentes.

13 Die autem sabbatorum egressi sumus foras portam iuxta flumen, vbi videbatur oratio esse: & sedentes loquebamur mulieribus, quæ conuenerant.

C

14 Et quædam mulier nomine Lydia, purpuraria ciuitatis Thyatirenorum, colens Deum, audiuit: cuius Dominus aperuit cor intendere his quæ dicebantur à Paulo.

15 Cùm autem baptizata esset, & domus eius, deprecata est dicens: si iudicastis me fidelem Domino esse, introite in domum meam, & manete. Et coëgit nos.

16 Factum est autem euntibus nobis ad orationem, puellam quamdam habentem spiritum Pythonem obuiare nobis, quæ quæstum magnum præstabat dominis suis diuinando.

D

17 Hæc subsecuta Paulum, & nos, clamabat dicens: Isti homines serui Dei excelsi sunt qui annuntiant vobis viam salutis.

18 Hoc autem faciebat multis diebus. Dolens autem Paulus, & conuersus, spiritui dixit: Præcipio tibi in nomine Iesu Christi exire ab ea. Et exijt eadem hora.

19 Videntes autem domini eius quia exiuit spes quæstus eorum, apprehendentes Paulum & Silam perduxerunt in forum ad principes:

20 Et offerentes eos magistratibus, dixerunt: Hi homines conturbant ciuitatem nostram, cùm sint Iudæi:

21 Et annuntiant morem, quem non licet nobis suscipere, neque facere, cùm simus Romani.

22 Et cucurrit plebs aduersus eos: & magistratus, scissis tunicis eorum, * iusserunt eos virgis cædi.

* 2.Cor. 11 f. 25. Phil. 1. b. 13. 1. Thes. 2. a. 2

23 Et cùm multas plagas eis imposuissent, miserunt eos in carcerem, præcipientes custodi vt diligenter custodiret eos.

E

24 Qui cùm tale præceptum accepisset, misit eos in interiorem carcerem, & pedes eorum strinxit ligno.

25 Media autem nocte, Paulus & Silas orantes, laudabant Deum, & audiebant eos, qui in custodia erant.

26 Subitò verò terræmotus factus est magnus, itaut mouerentur fundamenta carceris. Et statim aperta sunt omnia ostia: & vniuersorum vincula soluta sunt.

27 Expergefactus autem custos carceris, & videns ianuas apertas carceris, euaginato gladio volebat se interficere, æstimans fugisse vinctos.

28 Clamauit autem Paulus voce magna, dicens: Nihil tibi mali feceris: vniuersi enim hic sumus.

F

29 Petitoque lumine, introgressus est: & tremefactus procidit Paulo & Silæ ad pedes:

30 Et producens eos foras, ait: Domini, quid me oportet facere, vt saluus fiam?

31 At illi dixerunt: Crede in Dominum Iesum: & saluus eris tu, & domus tua.

32 Et locuti sunt ei verbum Domini, cum omnibus qui erant in domo eius.

33 Et tollens eos in illa hora noctis, lauit plagas eorum: & baptizatus est ipse, & omnis domus eius continuò.

34 Cumque perduxisset eos in domum suam, apposuit eis mensam, & lætatus est cum omni domo sua credens Deo.

35 Et cùm dies factus esset, miserunt magistratus lictores, dicentes: Dimitte homines illos.

G

36 Nuntiauit autem custos carceris verba hæc Paulo: Quia miserunt magistratus vt dimittamini: nunc igitur exeuntes, ite in pace.

37 Paulus autem dixit eis: Cæsos nos publicè, indemnatos, homines Romanos miserunt in carcerem, & nunc occultè nos eijciunt? Non ita, sed veniant.

38 Et ipsi nos eijciant. Nuntiauerunt autem magistratibus lictores verba hæc: Timueruntque audito quòd Romani essent:

39 Et venientes deprecati sunt eos, & educentes rogabant vt egrederentur de Vrbe.

40 Exeuntes autem de carcere, introierunt ad Lydiam: & visis fratribus consolati sunt eos, & profecti sunt.

CAPVT XVII.

Facto Thessalonicæ magno fructu per Pauli prædicationem, concitatur aduersus eum à Iudæis seditio, similiter & Berœæ: Paulus Athenis cum Iudæis & philosophis disserit, ac Dionysium Areopagitam ad Christum conuertit cum quibusdam alijs.

A

1 CVm autem perambulassent Amphipolim, & Apolloniam, venerunt Thessalonicam, vbi erat synagoga Iudæorum.

2 Se-

2 Secundùm consuetudinem autem Paulus introiuit ad eos,& per sabbata tria disserebat eis de Scripturis,

3 Adaperiens & insinuans quia Christum oportuit pati, & resurgere à mortuis: & quia hic est Iesus Christus, quem ego annuntio vobis.

4 Et quidam ex eis crediderunt, & adiuncti sunt Paulo & Silæ, & de colentibus Gentilibusque multitudo magna, & mulieres nobiles non paucæ.

B 5 Zelantes autem Iudæi, assumentesque de vulgo viros quosdam malos, & turba facta, concitauerunt ciuitatem: & assistentes domui Iasonis quærebant eos producere in populum.

6 Et cùm non inuenissent eos, trahebant Iasonem & quosdam fratres ad principes ciuitatis,clamantes: Quoniam hi,qui in Vrbem concitant, & huc venerunt,

7 Quos suscepit Iason, & hi omnes contra decreta Cæsaris faciunt,regem alium dicentes esse, Iesum.

8 Concitauerunt autem plebem, & principes ciuitatis audientes hæc.

9 Et accepta satisfactione à Iasone,& à cæteris, dimiserunt eos.

C 10 Fratres verò confestim per noctem dimiserunt Paulum & Silam in Berœam. Qui cùm venissent, in Synagogam Iudæorum introierunt.

11 Hi autem erant nobiliores eorum, qui sunt Thessalonicæ: qui susceperunt verbum cum omni auiditate, quotidie scrutantes Scripturas, si hæc ita se haberent.

12 Et multi quidem crediderunt ex eis, & mulierum Gentilium honestarum, & viri non pauci.

13 Cùm autem cognouissent in Thessalonica Iudæi, quia & Berœæ prædicatum est à Paulo verbum Dei, venerunt & illuc commouentes & turbantes multitudinem.

14 Statimque tunc Paulum dimiserunt fratres,vt iret vsque ad mare: Silas autem & Timotheus remanserunt ibi.

D 15 Qui autem deducebant Paulum, perduxerunt eum vsque Athenas, & accepto mandato ab eo ad Silam & Timotheum, vt quàm celeriter venirent ad illum, profecti sunt.

16 Paulus autem cùm Athenis eos expectaret,incitabatur spiritus eius in ipso,videns idololatriæ deditam ciuitatem.

17 Disputabat igitur in synagoga cum Iudæis,& colentibus,& in foro,per omnes dies, ad eos qui aderant.

18 Quidam autem Epicurei, & Stoici philosophi disserebant cum eo, & quidam dicebant: Quid vult seminiuerbius hic dicere? Alij verò: Nouorum dæmoniorum videtur annuntiator esse: quia Iesum, & resurrectionem annuntiabat eis.

19 Et apprehensum eum ad Areopagum duxerunt, dicentes: Possumus scire quæ est hæc noua quæ à te dicitur, doctrina? E

20 Noua enim quædam infers auribus nostris: Volumus ergo scire quidnam velint hæc esse.

21 (Athenienses autem omnes, & aduenæ hospites,ad nihil aliud vocabant, nisi aut dicere, aut audire aliquid noui.)

22 Stans autem Paulus in medio Areopagi,ait: Viri Athenienses per omnia quasi superstitiosiores vos video.

23 Præteriens enim, & videns simulachra vestra, inueni & aram, in qua scriptum erat: IGNOTO DEO. Quod ergo ignorantes colitis, hoc ego annuntio vobis.

24 *Deus, qui fecit mundum, & omnia quæ in eo sunt, hic cæli & terræ cùm sit Dominus, *non in manufactis templis habitat, * Gen 1. 2.1. * Sup 7. f. 18.

25 Nec manibus humanis colitur indigens aliquo,cùm ipse det omnibus vitam,& inspirationem, & omnia:

26 Fecitque ex vno omne genus hominum inhabitare super vniuersam faciem terræ, definiens statuta tempora, & terminos habitationis eorum, F

27 Quærere Deum,si fortè attrectent eum, aut inueniant,quamuis non longè sit ab vnoquoque nostrùm.

28 In ipso enim viuimus, & mouemur, & sumus: sicut & quidam vestrorum Poëtarum dixerunt: Ipsius enim & genus sumus.

29 Genus ergo cum simus Dei, non debemus

mus æstimare, auro, aut argento, aut lapidi,
sculpturæ artis & cogitationis hominis, Di-
uinum esse simile.
G 30 Et tempora quidem huius ignorantiæ
despiciens Deus, nunc annuntiat hominibus
vt omnes vbique pœnitentiam agant,
31 Eò quòd statuit diem, in quo iudicatu-
rus est orbem in æquitate, in viro, in quo sta-
tuit, fidem præbens omnibus, suscitans eum
à mortuis.
32 Cùm audissent autem resurrectionem
mortuorum, quidam quidem irridebant,
quidam verò dixerunt: Audiemus te de hoc
iterum.
33 Sic Paulus exiuit de medio eorum.
34 Quidam verò viri adhærentes ei, cre-
diderunt: in quibus & Dionisius Areopa-
gita, & mulier nomine Damaris, & alij
cum eis.

CAPVT XVIII.

Paulus corinthi suum exercet artificium apud Aquilam, & quamquam ad eius prædicationem blasphemarent Iudæi, audit tamen in visione multum ibi populum ad fidem conuertendum: verùm post sesquiannum accusatur à Iudæis apud Gallionem proconsulem, & post multos dies venit Ephesum, ac varijs regionibus fratres confirmat. Apollo vehementer Iudæos conuincit ostendens ex Scripturis Iesum esse Christum, quamquam tantùm noßet baptisma Ioannis,

A 1 POst hæc egressus ab Athenis, venit Co-
rinthum:
2 Et inueniens quemdam Iudæum nomine
Aquilam, Pontificum genere, qui nuper ve-
nerat ab Italia, & Priscillam vxorem eius,
(eo quod præcepisset Claudius discedere om-
nes Iudæos à Roma) accessit ad eos.
3 Et quia eiusdem erat artis, manebat apud
eos & operabatur: (erant autem scenofacto-
riæ artis.)
4 Et disputabat in synagoga per omne sab-
batum, interponens nomen Domini Iesu,
suadebatque Iudæis, & Græcis.
B 5 Cùm venissent autem de Macedonia Si-
las & Timotheus, instabat verbo Paulus, te-
stificans Iudæis esse Christum Iesum.
6 Contradicentibus autem eis, & blasphe-
mantibus, excutiens vestimenta sua, dixit ad
eos: Sanguis vester super caput vestrum: mun-
dus ego, ex hoc ad Gentes vadam.
7 Et migrans inde, intrauit in domum cu-
iusdam, nomine Titi Iusti colentis Deum,
cuius domus erat coniuncta synagogæ.
C 8 Crispus autem archisynagogus credidit
Domino cum omni domo sua: & multi Co-
rinthiorum audientes credebant, & baptiza-
bantur.
9 Dixit autem Dñs nocte per visionē Pau-
lo: Noli timere, sed loquere, & ne taceas:
10 Propter quod ego sum tecum: & nemo
apponetur tibi vt noceat te: quoniam popu-
lus est mihi multus in hac ciuitate.
11 Sedit autem ibi annum & sex menses,
docens apud eos verbum Dei.
D 12 Gallione autem proconsule Achaiæ, in-
surrexerunt vno animo Iudæi in Paulum, &
adduxerunt eum ad Tribunal,
13 Dicentes: Quia contra legem hic per-
suadet hominibus colere Deum.
14 Incipiente autem Paulo aperire os, di-
xit Gallio ad Iudæos: Si quidem esset ini-
quum aliquid, aut facinus pessimum, ò viri
Iudæi, rectè vos sustinerem.
15 Si verò quæstiones sunt de verbo, & no-
minibus, & lege vestra, vos ipsi videritis: Iu-
dex ego horum nolo esse.
16 Et minauit eos a tribunali.
17 Apprehendentes autem omnes Sosthe- E
nem principem synagogæ, percutiebant eum
ante tribunal: & nihil eorum Gallioni curæ
erat.
18 Paulus verò cùm adhuc sustinuisset dies
multos, fratribus valefaciens, nauigauit in Sy-
riam (& cum eo Priscilla, & Aquila) qui sibi * * Num. 6. c. 18. Infr. 21. d 24.
totonderat in Cenchris caput: habebat enim
votum.
19 Deuenitque Ephesum, & illos ibi reli-
quit. Ipse verò ingressus synagogam, disputa-
bat cum Iudæis.
20 Rogantibus autem eis vt ampliori tem-
pore maneret, non consensit.
21 Sed valefaciens, & dicens: Iterū reuertar
ad vos Deo volente, profectus est ab Epheso.
22 Et descendens Cæsaream, ascendit, & F
salutauit Ecclesiam, & descendit Antiochiā.
23 Et facto ibi aliquanto tempore profe-
ctus est, perambulans ex ordine Galaticam
regionem, & Phrygiam, confirmans omnes
discipulos.
24 Iudæus autem quidam, Apollo nomine,
Alexandrinus genere, vir eloquens, deuenit
Ephesum, potens in scripturis.
25 Hic erat edoctus viam Domini: & fer-
uens spiritu loquebatur, & docebat diligen-
ter ea quæ sunt Iesu, sciens tantum baptisma
Ioannis.
26 Hic ergo cœpit fiducialiter agere in sy- G.
nagoga. Quem cùm audissent Priscilla & A-
quila, assumpserunt eum, & diligentiùs expo-
suerunt ei viam Domini.
27 Cùm autem vellet ire Achaiam, exhor-
tati fratres, scripserunt discipulis vt suscipe-
rent eum. Qui cùm venisset, contulit multum
his qui crediderant.
28 Vehementer enim Iudæos reuincebat
publicè, ostendens per Scripturas, esse Chri-
stum Iesum.

CAPVT XIX.

Paulus Ephesi quosdam discipulos Ioannis tantùm baptismate baptizatos, iubet in Iesu nomine baptizari, ac manuum impositione Spiritum sanctum ipsis impetrat, ibique prædicans multa edit signa: de Iudæis qui non credentes conabantur nomine Iesu à Paulo prædicati adiurare dæmonia: multi peccata confitentes libros superstitiosos exurunt; Demetrius argentarius grauem aduersus Paulum seditionem excitat, quam ægre tandem sedat Alexander.

1 FActum est autem, cùm Apollo esset A
Corinthi, vt Paulus peragratis superio-

ribus partibus veniret Ephesum, & inueniret quosdam discipulos.

2 Dixitque ad eos: Si Spiritum sanctum accepistis credentes? At illi dixerunt ad eum: Sed neque si Spiritus sanctus est, audiuimus.

3 Ille verò ait: In quo ergo baptizati estis? Qui dixerunt: In Ioannis Baptismate.

*Matth. 3 b. 11. Marc. 1. a. 8. Luc 3. d 16 Ioan. 1. d. 26. Sup. 1. a. 5. 11. b. 16.

4 Dixit autem Paulus: * Ioannes baptizauit baptismo pœnitentiæ populum, dicens: In eum, qui venturus esset post ipsum, vt crederent, hoc est, in Iesum.

5 His auditis, baptizati sunt in nomine Domini Iesu.

B 6 Et cùm imposuisset illis manus Paulus, venit Spiritus sanctus super eos, & loquebantur linguis, & prophetabant.

7 Erant autem omnes viri ferè duodecim.

8 Introgressus autem synagogam, cum fiducia loquebatur per tres menses, disputans, & suadens de regno Dei.

9 Cùm autem quidam indurarentur, & non crederent, maledicentes viam Domini coram multitudine, discedens ab eis, segregauit discipulos, quotidie disputans in schola tyranni cuiusdam.

10 Hoc autem factum est per biennium, ita vt omnes, qui habitabant in Asia, audirent verbum Domini, Iudæi atque Gentiles.

11 Virtutesque non quaslibet faciebat

C Deus per manum Pauli:

12 Ita vt etiam super languidos deferrentur à corpore eius sudaria, & semicinctia, & recedebant ab eis languores, & spiritus nequam egrediebantur.

13 Tentauerunt autem quidam & de circumeuntibus Iudæis exorcistis, inuocare super eos, qui habebant Spiritus malos, nomen Domini Iesu dicentes: Adiuro vos per Iesum, quem Paulus prædicat.

14 Erant autem quidā Iudæi Sceuæ principis sacerdotum septē filij, qui hoc faciebant.

15 Respondens autem spiritus nequam dixit eis: Iesum noui, & Paulum scio: vos autem qui estis?

16 Et insiliens in eos homo, in quo erat dæmonium pessimum, & dominatus amborum, inualuit contra eos, itaut nudi & vulnerati effugerent de domo illa.

D 17 Hoc autem notum factum est omnibus Iudæis, atque Gentilibus, qui habitabant Ephesi: & cecidit timor super omnes illos, & magnificabatur nomen Domini Iesu.

18 Multique credentium veniebant, confitentes & annuntiantes actus suos.

19 Multi autem ex eis, qui fuerant curiosa sectati, contulerunt libros, & combusserunt coram omnibus: & computatis pretijs illorum, inuenerunt pecuniam denariorum quinquaginta millium.

20 Ita fortiter crescebat verbum Dei, & confirmabatur.

21 His autem expletis, proposuit Paulus in Spiritu, transita Macedonia & Achaia ire Ierosolymam, dicens: Quoniam postquam fuero ibi, oportet me & Romam videre.

E 22 Mittens autem in Macedoniam duos ex ministrantibus sibi, Timotheum & Erastum, ipse remansit ad tempus in Asia.

23 Facta est autem illo tempore turbatio non minima de via Domini.

24 Demetrius enim quidam nomine, argentarius, faciens ædes argenteas Dianæ, præstabat artificibus non modicum quæstum:

25 Quos conuocans, & eos qui huiusmodi erant opifices, dixit: Viri, scitis quia de hoc artificio est nobis acquisitio:

26 Et videtis, & auditis, quia non solùm Ephesi, sed pœnè totius Asiæ, Paulus hic suadens auertit multam turbam, dicens: Quoniam non sunt dij, qui manibus fiunt.

27 Non solùm autem hæc periclitabitur nobis pars in redargutionem venire, sed & magnæ Dianæ templum in nihilum reputabitur, sed & destrui incipiet maiestas eius, quam tota Asia, & orbis colit.

28 His auditis, repleti sunt ira, & exclamauerunt dicentes: Magna Diana Ephesiorum. F

29 Et impleta est ciuitas confusione, & impetum fecerunt vno animo in theatrum, rapto Gaio & Aristarcho Macedonibus, comitibus Pauli.

30 Paulo autem volente intrare in populum, non permiserunt discipuli.

31 Quidam autem & de Asiæ principibus, qui erant amici eius, miserunt ad eum rogantes ne se daret in theatrum:

32 Alij autem aliud clamabant. Erat enim Ecclesia confusa: & plures nesciebant qua ex causa conuenissent.

33 De turba autem detraxerunt Alexandrum, propellentibus eum Iudæis. Alexander autem manu silentio postulato, volebat reddere rationem populo.

34 Quem vt cognouerunt Iudæū esse, vox facta vna est omnium, quasi per horas duas clamantium: Magna Diana Ephesiorum.

35 Et cùm sedasset scriba turbas, dixit: Viri Ephesij, quis enim est hominum, qui nesciat Ephesiorum ciuitatem cultricem esse magnæ Dianæ, Iouisque prolis?

36 Cùm ergo his contradici non possit, oportet vos sedatos esse, & nihil temerè agere. G

37 Adduxistis enim homines istos, neq; sacrilegos, neque blasphemantes deam vestrā.

38 Quòd si Demetrius, & qui cum eo sunt artifices, habent aduersus aliquem causam, conuentus forenses aguntur, & proconsules sunt, accusent inuicem.

39 Si quid autem alterius rei quæritis: in legitima Ecclesia poterit absolui.

40 Nam & periclitamur argui seditionis hodiernæ: cùm nullus obnoxius sit (dē quo possimus reddere rationem) concursus istius. Et cùm hæc dixisset, dimisit Ecclesiam.

CAPVT XX.

Paulus peragratis varijs partibus Macedoniæ & Græciæ, concionatur Troade in mediam noctem: cumque adolescens Eutychus cadens à tertio cœnaculo mortuus esset, Paulus eum resuscitauit: & varijs locis peragratis, aduocatos ex Epheso presbyteros exhortatur vt vigilantes sint in regenda Ecclesia, prædicens quòd non essent ampliùs eum visuri.

1 POstquam autem cessauit tumultus, vocatis Paulus discipulis, & exhortatus A

cos,

eos, valedixit, & profectus est vt iret in Macedoniam.

2 Cùm autem perambulasset partes illas, & exhortatus eos fuisset multo sermone, venit ad Graeciam:

3 Vbi cùm fecisset menses tres, factae sunt illi insidiae à Iudaeis nauigaturo in Syriam: habuitque consilium vt reuerteretur per Macedoniam.

4 Comitatus est autem eum Sopater Pyrrhi Beroensis, Thessalonicensium verò Aristarchus, & Secundus, & Gaius Derbeus, & Timotheus: Asiani verò Tychicus & Trophimus.

5 Hi cùm praecessissent, sustinuerunt nos Troade:

B

6 Nos verò nauigauimus post dies azymorum à Philippis, & venimus ad eos Troadem in diebus quinque, vbi demorati sumus diebus septem.

7 Vna autem Sabbati cùm conuenissemus ad frangendum panem, Paulus disputabat cum eis, profecturus in crastinum, protraxitque sermonem vsque in mediam noctem.

8 Erant autem lampades copiosae in coenaculo, vbi eramus congregati.

9 Sedens autem quidam adolescens nomine Eutychus super fenestram, cùm mergeretur somno graui, disputante diu Paulo, ductus somno cecidit de tertio coenaculo deorsum, & sublatus est mortuus.

C

10 Ad quem cùm descendisset Paulus, incubuit super eum: & complexus dixit: Nolite turbari, anima enim ipsius in ipso est.

11 Ascendens autem, frangensque panem, & gustans, satisque allocutus vsque in lucem, sic profectus est.

12 Adduxerunt autem puerum viuentem, & consolati sunt non minimè.

13 Nos autẽ ascendentes nauem, nauigauimus in Asson, inde suscepturi Paulũ: sic enim disposuerat ipse per terram iter facturus.

14 Cùm autem conuenisset nos in Asson, assumpto eo, venimus Mitylenen.

15 Et inde nauigantes, sequenti die venimus contra Chium, & alia applicuimus Samum, & sequenti die venimus Miletum.

D

16 Proposuerat enim Paulus transnauigare Ephesum, ne qua mora illi fieret in Asia. Festinabat enim si possibile sibi esset, vt diem Pentecostes faceret Ierosolymis.

17 A Mileto autem mittens Ephesum, vocauit Maiores natu Ecclesiae.

18 Qui cùm venissent ad eum, & simul essent, dixit eis: Vos scitis à prima die, qua ingressus sum in Asiam, qualiter vobiscum per omne tempus fuerim,

19 Seruiens Domino cum omni humilitate, & lacrymis, & tentationibus, quae mihi acciderunt ex insidijs Iudaeorum:

20 Quomodo nihil subtraxerim vtilium, quò minùs annuntiarem vobis, & docerem vos publicè, & per domos,

21 Testificans Iudaeis atque Gentilibus in Deum poenitentiam, & fidem in Dominum nostrum Iesum Christum.

E

22 Et nunc ecce alligatus ego spiritu, vado in Ierusalem; quae in ea ventura sint mihi, ignorans:

23 Nisi quòd Spiritus sanctus per omnes ciuitates mihi protestatur, dicens: quoniam vincula, & tribulationes Ierosolymis me manent.

24 Sed nihil horum vereor: nec facio animam meam pretiosiorem quàm me, dummodò consummem cursum meum, & ministerium verbi, quòd accepi à Domino Iesu, testificari Euangelium gratiae Dei.

25 Et nunc ecce ego scio, quia amplius non videbitis faciem meam vos omnes, per quos transiui praedicans regnum Dei.

26 Quapropter contestor vos hodierna die, quia mundus sum à sanguine omnium.

27 Non enim subterfugi, quò minùs annuntiarem omne consilium Dei vobis.

F

28 Attendite vobis, & vniuerso gregi, in quo vos Spiritus sanctus posuit episcopos, regere Ecclesiam Dei, quam acquisiuit sanguine suo.

29 Ego scio quoniam intrabunt post discessionem meam lupi rapaces in vos, non parcentes gregi.

30 Et ex vobis ipsis exurgent viri loquentes peruersa, vt abducant discipulos post se.

31 Propter quod vigilate, memoria retinentes, quoniam per triennium nocte & die non cessaui, cum lacrymis monens vnumquemque vestrũm.

32 Et nunc commendo vos Deo, & verbo gratiae ipsius, qui potens est aedificare, & dare haereditatem in sanctificatis omnibus.

33 Argentum & aurum, aut vestem nullius concupiui, sicut

34 Ipsi scitis * quoniam ad ea, quae mihi opus erant & his qui mecum sunt, ministrauerunt manus istae.

* 1.Cor.4 c.12. 1. Thess. b 9. 2. Thess.3 b.8.

G

35 Omnia ostendi vobis, quoniam sic laborantes, oportet suscipere infirmos, ac meminisse verbi Domini Iesu, quoniam ipse dixit: Beatius est magis dare, quàm accipere.

36 Et cùm haec dixisset, positis genibus suis orauit cum omnibus illis.

37 Magnus autem fletus factus est omnium: & procumbentes super collum Pauli, osculabantur eum,

38 Dolentes maximè in verbo, quod dixerat, quoniam amplius faciem eius non essent visuri. Et deducebant eum ad nauem.

CAPVT XXI.

Paulo Ierosolymam tendenti post varias nauigationes, vaticinatur Agabus propheta afflictiones quas passurus erat Ierosolymis: nec tamen amicorum lacrymis auerti potest ne ascendat Ierusalem, paratus pro Christo etiam mortem subire: cumque Ierusalem peruenisset, Iacobus ipsi suadet vt cum quinque viris votum habentibus se sanctificet: quod cùm faceret, rapitur à Iudaeis, sed ex eorum manibus eripitur à tribuno, à quo catenis alligatus ducitur in castra: impetrat tamen facultatem loquendi ad populum.

A

1 CVm autem factum esset vt nauigaremus abstracti ab eis, recto cursu venimus Coum, & sequenti die Rhodum, & inde Pataram.

2 Et cùm inueniſſemus nauem transfretantem in Phœnicem, aſcendentes nauigauimus.

3 Cùm apparuiſſemus autem Cypro, relinquentes eam ad ſiniſtram, nauigauimus in Syriam, & venimus Tyrum: ibi enim nauis expoſitura erat onus.

4 Inuentis autem diſcipulis, manſimus ibi diebus ſeptem: qui Paulo dicebant per Spiritum ne aſcenderet Ieroſolymam.

5 Et expletis diebus profecti ibamus, deducentibus nos omnibus cum vxoribus & filijs vſque foras ciuitatem: & poſitis genibus in littore, orauimus.

B 6 Et cùm valefeciſſemus inuicem, aſcendimus nauem: illi autem redierunt in ſua.

7 Nos verò nauigatione expleta à Tyro deſcendimus Ptolemaidam: & ſalutatis fratribus, manſimus die vna apud illos.

8 Alia autem die profecti, venimus Cæſaream. Et intrantes domum Philippi euangeliſtæ, * qui erat vnus de ſeptem, manſimus apud eum.

* Sup. 6. b. 5.

9 Huic autem erant quatuor filiæ virgines prophetantes.

10 Et cùm moraremur per dies aliquot, ſuperuenit quidam à Iudæa propheta, nomine Agabus.

11 Is cùm veniſſet ad nos, tulit zonam Pauli: & alligans ſibi pedes & manus, dixit: Hæc dicit Spiritus ſanctus: Virum, cuius eſt zona hæc, ſic alligabunt in Ieruſalem Iudæi, & tradent in manus Gentium.

C 12 Quod cùm audiſſemus, rogabamus nos, & qui loci illius erant, ne aſcenderet Ieroſolymam.

13 Tunc reſpondit Paulus, & dixit: Quid facitis flentes, & affligentes cor meum? Ego enim non ſolùm alligari, ſed & mori in Ieruſalem paratus ſum, propter nomen Domini Ieſu.

14 Et cùm ei ſuadere non poſſemus, quieuimus, dicentes: Domini voluntas fiat.

15 Poſt dies autem iſtos præparati, aſcendebamus in Ieruſalem.

16 Venerunt autem & ex diſcipulis à Cæſaræa nobiſcum, adducentes ſecum apud quem hoſpitaremur Mnaſonem quemdam Cyprium, antiquum diſcipulum.

D 17 Et cùm veniſſemus Ieroſolymam, libenter exceperunt nos fratres.

18 Sequenti autem die introibat Paulus nobiſcum ad Iacobum, omneſque collecti ſunt ſeniores.

19 Quos cùm ſalutaſſet, narrabat per ſingula, quæ Deus feciſſet in Gentibus miniſterium ipſius.

20 At illi cùm audiſſent, magnificabant Deum, dixeruntque ei: Vides frater, quot millia ſunt in Iudæis, qui crediderunt, & omnes æmulatores ſunt legis.

21 Audierunt autem de te, quia diſceſſionem doceas à Moyſe eorum, qui per Gentes ſunt Iudæorum: dicens non debere eos circumcidere filios ſuos, neque ſecundùm conſuetudinem ingredi.

22 Quid ergo eſt? vtiq; oportet conuenire multitudinem: audient enim te ſuperueniſſe.

23 Hoc ergo fac quod tibi dicimus: Sunt nobis viri quatuor, votum habentes ſuper ſe.

24 His aſſumptis, ſanctifica te cum illis: & impende in illis * vt radant capita: & ſcient omnes quia quæ de te audierunt, falſa ſunt, ſed ambula & ipſe cuſtodiens legem.

* Nu. 6. c. 18. Sup. 18. e. 18.

E 25 De his autem, qui crediderunt ex Gentibus, * nos ſcripſimus, iudicantes vt abſtineant ſe ab idolis, immolato, & ſanguine, & ſuffocato, & fornicatione.

* Sup. 15. d. 20 & 29.

26 Tunc Paulus, aſſumptis viris, poſtera die purificatus cum illis intrauit in templum, annuntians expletionem dierum purificationis, donec offerretur pro vnoquoque eorum oblatio.

27 Dum autem ſeptem dies conſummarentur, hi qui de Aſia erant Iudæi, cùm vidiſſent eum in templo, concitauerunt omnem populum, & iniecerunt ei manus, clamantes:

28 Viri Iſraëlitæ, adiuuate: hic eſt homo, qui aduerſus populum, & legem, & locum hunc omnes vbique docens, inſuper & Gentiles induxit in templum, & violauit ſanctum locum iſtum.

F 29 Viderant enim Trophimum Epheſium in ciuitate cum ipſo, quem æſtimauerunt quoniam in templum introduxiſſet Paulus.

30 Commotaque eſt ciuitas tota, & facta eſt concurſio populi. Et apprehendentes Paulum, trahebant eum extra templum: & ſtatim clauſæ ſunt ianuæ.

31 Quærentibus autem eum occidere, nuntiatum eſt tribuno cohortis: Quia tota confunditur Ieruſalem.

32 Qui ſtatim aſſumptis militibus, & centurionibus, decurrit ad illos. Qui cùm vidiſſent tribunum, & milites, ceſſauerunt percutere Paulum.

33 Tunc accedens tribunus apprehendit eum, & iuſſit eum alligari catenis duabus: & interrogabat quis eſſet, & quid feciſſet.

G 34 Alij autem aliud clamabant in turba. Et cùm non poſſet certum cognoſcere præ tumultu, iuſſit duci eum in caſtra.

35 Et cùm veniſſet ad gradus, contigit vt portaretur à militibus propter vim populi.

36 Sequebatur enim multitudo populi, clamans: Tolle eum.

37 Et cùm cœpiſſet induci in caſtra Paulus, dicit tribuno: Si licet mihi loqui aliquid ad te? Qui dixit: Græcè noſti?

38 Nonne tu es Ægyptius, qui ante hos dies tumultum concitaſti, & eduxiſti in deſertum quatuor millia virorum ſicariorum?

39 Et dixit ad eum Paulus: Ego homo ſum quidem Iudæus à Tarſo Ciliciæ, non ignotæ ciuitatis municeps. Rogo autem te, permitte mihi loqui ad populum.

40 Et cùm ille permiſiſſet, Paulus ſtans in gradibus, annuit manu ad plebem: & magno ſilentio facto, allocutus eſt lingua Hæbræa, dicens:

CAPVT XXII.

Vbi Paulus in sui excusationem narrasset suæ conuersionis ordinem, vociferantur Iudæi ipsum de terra tollendum, eò quòd diceret se à Deo missum fuisse ad prædicandum Gentibus, à tribuno autem iussus flagellis cædi & torqueri, liberatus est dicendo se ciuem Romanum esse.

A 1 VIri fratres, & patres, audite quam ad vos nunc reddo rationem.

2 Cùm audissent autem quia Hebræa lingua loqueretur ad illos, magis præstiterunt silentium.

3 Et dicit: Ego sum vir Iudæus, natus in Tarso Ciliciæ, nutritus autem in ista ciuitate, secus pedes Gamaliel eruditus iuxta veritatem paternæ legis, æmulator legis, sicut & vos omnes estis hodie:

* Sup. 8. a. 3. 4 *Qui hanc viam persecutus sum vsque ad mortem, alligans & tradens in custodias viros ac mulieres,

5 Sicut princeps sacerdotum mihi testimonium reddit, & omnes maiores natu, * à quibus & epistolas accipiens, ad fratres Damascum pergebam, vt adducerem inde vinctos in Ierusalem vt punirentur. (* Sup. 9. a. 1.) B

6 Factum est autem, eunte me, & appropinquante Damasco media die, subito de cælo circumfulsit me lux copiosa:

7 Et decidens in terram audiui vocem dicentem mihi: Saule, Saule, quid me persequeris?

8 Ego autem respondi: Quis es Domine? Dixitque ad me: Ego sum Iesus Nazarenus, quem tu persequeris.

C 9 Et qui mecum erant, lumen quidem viderunt, vocem autem non audierunt eius, qui loquebatur mecum.

10 Et dixi: Quid faciam, Domine? Dominus autem dixit ad me: Surgens vade Damascum: & ibi tibi dicetur de omnibus quæ te oporteat facere.

11 Et cum non viderem præ claritate luminis illius, ad manum deductus à comitibus, veni Damascum.

12 Ananias autem quidam, vir secundùm legem testimonium habens ab omnibus cohabitantibus Iudæis,

D 13 Veniens ad me, & astans dixit mihi: Saule frater respice. Et ego eadem hora respexi in eum.

14 At ille dixit: Deus patrum nostrorum præordinauit te, vt cognosceres voluntatem eius, & videres iustum, & audires vocem ex ore eius:

15 Quia eris testis illius ad omnes homines, eorum quæ vidisti & audisti.

16 Et nunc quid moraris? Exurge, & baptizare, & ablue peccata tua, inuocato nomine ipsius.

17 Factum est autem reuertenti mihi in Ierusalem, & oranti in templo, fieri me in stupore mentis,

E 18 Et videre illum dicentem mihi: Festina, & exi velociter ex Ierusalem: quoniam non recipient testimonium tuum de me.

* Sup. 8. a. 1. 19 Et ego dixi: Domine ipsi sciunt * quia ego eram concludens in carcerem, & cædens per synagogas eos qui credebant in te:

20 Et cùm funderetur sanguis Stephani testis tui, * ego astabam, & consentiebam, & custodiebam vestimenta interficientium illum. * Sup. 7. g. 57.

21 Et dixit ad me: Vade, quoniam ego in nationes longè mittam te.

22 Audiebant autem eum vsque ad hoc verbum, & leuauerunt vocem suam dicentes: Tolle de terra huiusmodi: non enim fas est eum viuere.

23 Vociferantibus autem eis, & proijcientibus vestimenta sua, & puluerem iactantibus in aërem, F

24 Iussit tribunus induci eum in castra, & flagellis cædi, & torqueri eum, vt sciret propter quam causam sic acclamarent ei.

25 Et cùm astrinxissent eum loris: dicit astanti sibi Centurioni Paulus: Si hominem Romanum & indemnatum licet vobis flagellare?

26 Quo audito, Centurio accessit ad tribunum & nuntiauit ei dicens: Quid acturus es? hic enim homo, ciuis Romanus est.

27 Accedens autem tribunus, dixit illi: Dic mihi si tu Romanus es? At ille dixit: Etiam,

28 Et respondit tribunus: Ego multa summa ciuilitatem hanc consecutus sum. Et Paulus ait: Ego autem & natus sum. G

29 Protinus ergo discesserunt ab illo qui eum torturi erant. Tribunus quoque timuit postquam resciuit, quia ciuis Romanus esset & quia alligasset eum.

30 Postera autem die volens scire diligentiùs, qua ex causa accusaretur à Iudæis, soluit eum, & iussit sacerdotes conuenire, & omne concilium, & producens Paulum, statuit inter illos.

CAPVT XXIII.

Paulus coram sacerdotibus & toto concilio principem sacerdotum qui ipsum iusserat in faciem percuti, dicit parietem dealbatum, sed excusat se quòd nesciisset esse principem sacerdotum: cumque ibidem dixisset se Pharisæum, & de resurrectione mortuorum iudicari, orta est inter Pharisæos & Sadducæos magna dissensio: Dominus nocte Paulum confortat, prædicens, quòd etiam Romæ esset de ipso testificaturus: detecta multorum de occidendo Paulo coniuratione, tribunus mittit eum Cæsaream militibus stipatum ad Felicem præsidem scriptis ad eum litteris quæ hic referuntur.

1 INtendens autem in concilium Paulus ait: Viri fratres, ego omni conscientia bona conuersatus sum ante Deum vsque in hodiernum diem. A

2 Principes autem sacerdotum Ananias præcepit astantibus sibi percutere os eius.

3 Tunc Paulus dixit ad eum: Percutiet te Deus, paries dealbate. Et tu sedens iudicas me secundùm legem, & contra legem iubes me percuti?

4 Et qui astabant dixerunt: Summum sacerdotem Dei maledicis?

5 Dixit autem Paulus: Nesciebam fratres B

quia princeps est sacerdotum. Scriptum est enim: * Principem populi tui non maledices.

* Exod.22.d.28.

6 Sciens autem Paulus, quia vna pars esset Sadducæorum, & altera Pharisæorum, exclamauit in concilio: Viri fratres: * ego Pharisæus sum, filius Pharisæorum, de spe & resurrectione mortuorum ego iudicor.

* Phil.3.a.5.

7 Et cùm hæc dixisset, facta est dissensio inter Pharisæos & Sadducæos, & soluta est multitudo.

8 * Sadducæi enim dicunt, non esse resurrectionem, neque Angelum, neque Spiritum: Pharisæi autem vtraque confitentur.

* Matt.22.c.23.

C

9 Factus est autem clamor magnus. Et surgentes quidam Pharisæorum, pugnabant, dicentes: Nihil mali inuenimus in homine isto: quid si Spiritus locutus est ei, aut Angelus?

10 Et cùm magna dissensio facta esset, timens tribunus ne discerperetur Paulus ab ipsis, iussit milites descendere, & rapere eum de medio eorum, ac deducere eum in castra.

11 Sequenti autem nocte assistens ei Dominus, ait: Constans esto: sicut enim testificatus es de me in Ierusalem, sic te oportet & Romæ testificari.

D

12 Facta autem die collegerunt se quidam ex Iudæis, & deuouerunt se dicentes, neque manducaturos, neque bibituros, donec occiderent Paulum.

13 Erant autem plus quàm quadraginta viri, qui hanc coniurationem fecerant.

14 Qui accesserunt ad principes sacerdotum, & seniores, & dixerunt: Deuotione deuouimus nos nihil gustaturos, donec occidamus Paulum.

15 Nunc ergo vos notum facite tribuno cum concilio, vt producat illum ad vos, tamquam aliquid certius cogituri de eo. Nos verò priùs quàm appropiet, parati sumus interficere illum.

16 Quod cùm audisset filius sororis Pauli insidias, venit, & intrauit in castra, nuntiauitque Paulo.

17 Vocans autem Paulus ad se vnum ex Centurionibus, ait: Adolescentem hunc perduc ad tribunum, habet enim aliquid indicare illi.

18 Et ille quidem assumens eum duxit ad tribunum, & ait: Vinctus Paulus rogauit me hunc adolescentem perducere ad te, habentem aliquid loqui tibi.

19 Apprehendens autem tribunus manum illius, secessit cum eo seorsum, & interrogauit illum, Quid est, quòd habes indicare mihi?

E

20 Ille autem dixit: Iudæis conuenit rogare te, vt crastina die producas Paulum in concilium, quasi aliquid certius inquisituri sint de illo:

21 Tu verò ne credideris illis, insidiantur enim ei ex eis viri amplius quàm quadraginta, qui se deuouerunt non manducare, neque bibere, donec interficiant eum: & nunc parati sunt expectantes promissum tuum.

22 Tribunus igitur dimisit adolescentem, præcipiens ne cui loqueretur, quoniam hæc nota sibi fecisset.

F

23 Et vocatis duobus Centurionibus, dixit illis: Parate milites ducentos, vt eant vsque Cæsaream, & equites septuaginta, & lancearios ducentos à tertia hora noctis:

24 Et iumenta præparate, vt imponentes Paulum, saluum perducerent ad Felicem præsidem.

25 (Timuit enim ne fortè raperent eum Iudæi, & occiderent, & ipse postea calumniam sustineret, tamquam accepturus pecuniam)

26 Scribens epistolam continentem hæc: CLAVDIVS Lysias optimo præsidi, Felici, salutem.

27 Virum hunc comprehensum à Iudæis, & incipientem interfici ab eis superueniens cum exercitu eripui, cognito quia Romanus est:

28 Volensque scire causam, quam objiciebant illi, deduxi eum in concilium eorum.

29 Quem inueni accusari de quæstionibus legis ipsorum, nihil verò dignum morte aut vinculis habentem criminis.

30 Et cùm mihi perlatum esset de insidijs, quas parauerant illi, nisi eum ad te, denuntiãs & accusatoribus vt dicant apud te. Vale. G

31 Milites ergo, secundùm præceptum sibi assumentes Paulum, duxerunt per noctem in Antipatridem,

32 Et postera die dimissis equitibus vt cum eo irent, reuersi sunt ad castra.

33 Qui cùm venissent Cæsaream, & tradidissent epistolam præsidi, statuerunt ante illum & Paulum.

34 Cùm legisset autem, & interrogasset de qua prouincia esset: & cognoscens quia de Cilicia,

35 Audiam te, inquit, cùm accusatores tui venerint. Iussitque in prætorio Herodis custodiri eum.

CAPVT XXIV.

Accusatus Paulus coram Felice præside à Tertullo Iudæorum oratore, respondet negans imposita sibi crimina, confitens tamen se Christianum, & dixisse se de resurrectione mortuorum iudicari: Felix & ipsius vxor Iudæa audiunt Paulum de fide Christiana: cùm autem non acciperet à Paulo pecuniam, reliquit eum vinctum, accipiens successorem Portium Festũ.

1 POst quinque autem dies descendit princeps sacerdotum, Ananias, cum senioribus quibusdam: & Tertullo quodam oratore, qui adierunt præsidem aduersus Paulum. A

2 Et citato Paulo cœpit accusare Tertullus, dicens: Cùm in multa pace agamus per te, & multa corrigantur per tuam prouidentiam;

3 Semper & vbique suscipimus, optime Felix, cum omni gratiarum actione.

4 Ne diutiùs autem te protraham, oro, breuiter audias nos pro tua clementia.

5 Inuenimus hunc hominem pestiferum, & concitantem seditiones omnibus Iudæis in vniuerso orbe, & auctorem seditionis se- B

ctæ Nazarenorum:

6 Qui etiam templum violare conatus est, quem & apprehensum voluimus secundùm legem nostram iudicare.

7 Superueniens autem tribunus Lysias, cũ vi magna eripuit eum de manibus nostris,

C 8 Iubens accusatores eius ad te venire: à quo poteris ipse iudicans, de omnibus istis cognoscere, de quibus nos accusamus eum.

9 Adiecerunt autem & Iudæi, dicentes hæc ita se habere.

10 Respondit autem Paulus, (annuente sibi Præside dicere:) Ex multis annis te esse iudicem genti huic sciens, bono animo pro me satisfaciam.

11 Potes enim cognoscere, quia non plus sunt mihi dies, quàm duodecim, ex quo ascendi adorare in Ierusalem:

D 12 Et neque in templo inuenerunt me cum aliquo disputantem, aut concursum facientem turbæ, neque in synagogis,

13 Neque in ciuitate: neque probare possunt tibi de quibus nunc me accusant.

14 Confiteor autem hoc tibi, quòd secundùm sectam quam dicunt hæresim, sic deseruio Patri & Deo meo, credens omnibus, quæ in Lege & Prophetis scripta sunt:

15 Spem habens in Deum, quam & hi ipsi expectant, resurrectionem futuram iustorum & iniquorum.

16 In hoc & ipse studeo sine offendiculo conscientiam habere ad Deum, & ad homines semper.

E 17 Post annos autem plures, eleemosynas facturus in gentem meam, veni, & oblationes, & vota.

* Sup. 21. c. 26. 18 * In quibus inuenerunt me purificatum in templo; non cum turba, neque cum tumultu.

19 Quidam autem ex Asia Iudæi, quos oportebat apud te præstò esse, & accusare si quid haberent aduersum me:

20 Aut hi ipsi dicant si quid inuenerunt in me iniquitatis, cùm stem in concilio,

F * Sup. 23. b. 6. 21 Nisi de vna hac solùmmodò voce, qua clamaui inter eos stãs: * Quoniã de resurrectione mortuorum ego iudicor hodie à vobis.

22 Distulit autem illos Felix, certissimè sciens de via hac, dicens: Cùm tribunus Lysias descenderit, audiam vos.

23 Iussitque Centurioni custodire eum, & habere requiem, nec quemquam de suis prohibere ministrare ei.

24 Post aliquot autem dies veniens Felix cum Drusilla vxore sua, quæ erat Iudæa, vocauit Paulum, & audiuit ab eo fidem, quæ est in Christum Iesum.

25 Disputante autem illo de iustitia, & castitate, & de iudicio futuro, tremefactus Felix respondit: Quod nunc attinet, vade: tempore autem opportuno accersam te.

26 Simul & sperans, quòd pecunia ei daretur à Paulo; propter quod & frequenter accersens eum, loquebatur cum eo.

27 Biennio autem expleto, accepit successorem Felix Portium Festum. Volens autem gratiam præstare Iudæis Felix, reliquit Paulum vinctum.

CAPVT XXV.

Festus non obsequitur Iudęis insidiosè petentibus vt Paulus Ierosolymam ducatur: sed Cęsareę audit eius accusatores & Pauli responsionem: qui à Festo requisitus an vellet de his iudicari Ierosolymis, appellat Cęsarem: Festus Pauli causam regi Agrippę indicat, qui ipsum audire cupit, posteroque die iubente Festo adducitur coram Agrippa & Bernice.

1 FEstus ergo cùm venisset in prouinciam post triduum ascendit Ierosolymam à Cæsarea. A

2 Adieruntque eum principes sacerdotum, & primi Iudæorum, aduersus Paulum: & rogabant eum,

3 Postulantes gratiam aduersus eum vt iuberet perduci eum in Ierusalem, insidias tendentes vt interficerent eum in via.

4 Festus autem respondit, seruari Paulum in Cæsarea: se autem maturius profecturum.

5 Qui ergo in vobis, ait, potentes sunt, descendentes simul, si quod est in viro crimen, accusent eum. B

6 Demoratus autem inter eos dies non ampliùs quàm octo, aut decem, descendit Cæsaream, & altera die sedit pro tribunali, & iussit Paulum adduci.

7 Qui cùm perductus esset, circumsteterunt eum, qui ab Ierosolyma descenderant Iudæi, multas & graues causas obijcientes quas non poterant probare,

8 Paulo rationem reddente: Quoniam neque in legem Iudæorum, neque in templum, neque in Cæsarem quidquam peccaui.

9 Festus autem volens gratiam pręstare Iudæis, respondens Paulo, dixit: Vis Ierosolymã ascendere, & ibi de his iudicari apud me? C

10 Dixit autem Paulus: Ad tribunal Cæsaris sto, ibi me oportet iudicari: Iudæis non nocui, sicut tu meliùs nosti.

11 Si enim nocui, aut dignum morte aliquid feci, non recuso mori: si verò nihil est eorum, quæ hi accusant me, nemo potest me illis donare. Cæsarem appello.

12 Tunc Festus cũ concilio locutus, respõdit: Cæsarem appellasti? ad Cæsarem ibis.

13 Et cùm dies aliquot transacti essent, Agrippa rex & Bernice descenderunt Cæsaream ad salutandum Festum.

14 Et cùm dies plures ibi demorarentur, Festus regi indicauit de Paulo, dicens: Vir quidam est derelictus à Felice vinctus, D

15 De quo cùm essem Ierosolymis, adierunt me principes sacerdotum, & seniores Iudæorum, postulantes aduersus illum damnationem.

16 Ad quos respondi: Quia non est Romanis consuetudo damnare aliquem hominem, priùs quàm is qui accusatur, præsentes habeat accusatores, locumque defendendi accipiat ad abluenda crimina.

17 Cùm ergo huc conuenissent sine vlla dilatione sequenti die sedens pro tribunali, iussi adduci virum. E

18 De quo, cùm stetissent accusatores, nullam causam deferebant, de quibus ego suspicabar malum:

19 Quæ-

19 Quæstiones verò quasdam de sua super-
stitione habebant aduersus eum, & de quo-
dam Iesu defuncto, quem affirmabat Paulus
viuere.
F 20 Hæsitans autem ego de huiusmodi quæ-
stione, dicebam si vellet ire Ierosolymam, &
ibi iudicari de istis.
21 Paulo autem appellante vt seruaretur
ad Augusti cognitionem, iussi seruari eum,
donec mittam eum ad Cæsarem.
22 Agrippa autem dixit ad Festum: Vole-
bam & ipse hominem audire. Cras inquit,
audies eum.
23 Altera autem die, cùm venisset Agrip-
pa, & Bernice, cum multa ambitione, & in-
troissent in auditorium cum tribunis, & vi-
ris principalibus ciuitatis, iubente Festo, ad-
ductus est Paulus.
24 Et dicit Festus: Agrippa rex, & omnes
qui simul adestis nobiscum viri, videtis hunc
de quo omnis multitudo Iudæorum inter-
pellauit me Ierosolymis, petentes & accla-
mantes non oportere eum viuere ampliùs.
G 25 Ego verò comperi nihil dignum morte
eum admisisse. Ipso autem hoc appellante ad
Augustum, iudicaui mittere.
26 De quo quid certum scribam domino,
non habeo. Propter quod produxi eum ad
vos, & maximè ad te rex Agrippa, vt interro-
gatione facta habeam quid scribam.
27 Sine ratione enim mihi videtur mittere
vinctum, & causas eius non significare.

CAPVT XXVI.

*Paulus coram Agrippa suam causam defen-
dit, referens suæ ad Christum conuersionis or-
dinem, & se Iudæis ac Gentibus sub diuina
protectione prædicasse ostendens; Festoque ip-
sum ex nimia scientia insanire dicenti respon-
det, omnesque optat esse Christianos: Agrippa
dicit eum potuisse dimitti, nisi Cæsarem ap-
pellasset.*

A 1 AGrippa verò ad Paulum ait: Permitti-
tur tibi loqui pro temetipso. Tunc
Paulus extēta manu cœpit rationem reddere.
2 De omnibus, quibus accusor à Iudæis,
rex Agrippa, æstimo me beatum, apud te
cùm sim defensurus me hodie,
3 Maximè te sciente omnia, & quæ apud
Iudæos sunt consuetudines, & quæstiones:
propter quod obsecro patienter me audias.
4 Et quidem vitam meam à iuuentute, quæ
ab initio fuit in gente mea in Ierosolymis,
nouerunt omnes Iudæi:
B 5 Præscientes me ab initio (si velint testi-
moniū perhibere) quoniā secundùm certissi-
mam sectam nostræ religionis vixi Phariseus.
6 Et nunc in spe, quæ ad patres nostros re-
promissionis facta est à Deo, sto iudicio sub-
iectus:
7 In quam duodecim tribus nostræ, nocte
ac die deseruientes, sperant deuenire. De qua
spe accusor à Iudæis, rex.
8 Quid incredibile iudicatur apud vos si
D Deus mortuos suscitat?
9 Et ego quidem existimaueram, me ad-
uersus nomen Iesu Nazareni debere multa
contraria agere.

C 10 * Quod & feci Ierosolymis, & multos
sanctorum ego in carceribus inclusi, à prin- * Sup. 8.a. 3.
cipibus sacerdotum potestate accepta: &
cùm occiderentur, detuli sententiam.
11 Et per omnes synagogas frequenter pu-
niens eos, compellebam blasphemare: & am-
pliùs insaniens in eos, persequebar vsque in
exteras ciuitates.
12 In quibus * dum irem Damascum cum * Sup. 9.a. 2.
potestate & permissu principum sacerdo-
tum,
13 Die media in via, vidi, rex, de cælo supra
splendorem solis circumfulsisse me lumen, &
eos qui mecum simul erant.
D 14 Omnesque nos cùm decidissemus in
terram, audiui vocem loquentem mihi He-
braica lingua. Saule, Saule, quid me perseque-
ris? durum est tibi contra stimulum calci-
trare.
15 Ego autem dixi: Quis es Domine? Do-
minus autem dixit: Ego sum Iesus, quem tu
persequeris.
16 Sed exurge, & sta super pedes tuos: ad
hoc enim apparui tibi, vt constituam te mi-
nistrum, & testem eorum quæ vidisti, & eo-
rum quibus apparebo tibi,
17 Eripiens te de populo, & gentibus, in
quas nunc ego mitto te,
E 18 Aperire oculos eorum, vt conuertantur
à tenebris ad lucem, & de potestate satanæ
ad Deum, vt accipiant remissionem pecca-
torum, & sortem inter sanctos, per fidem,
quæ est in me.
19 Vnde rex Agrippa, non fui incredulus
cælesti visioni:
20 * Sed his, qui sunt Damasci primùm, & * Sup. 13. e.14.
Ierosolymis, & in omnem regionem Iudææ,
& Gentibus annuntiabam, vt pœnitentiam
agerent, & conuerterentur ad Deum, digna
pœnitentiæ opera facientes. F
21 Hac ex causa me Iudæi, cùm essem in
téplo, * comprehensum tentabant interficere. * Sup. 21. 31.
22 Auxilio autem adiutus Dei, vsq; in ho-
diernum diem sto, testificans minori, atque
maiori, nihil extra dicens quàm ea quæ Pro-
phetæ locuti sunt futura esse, & Moyses:
23 Si passibilis Christus, si primus ex resur-
rectione mortuorum, lumen annuntiaturus
est populo, & Gentibus.
24 Hæc loquente eo, & rationem redden-
te, Festus magna voce dixit, Insanis Paule:
multæ te litteræ ad insaniam conuertunt.
25 Et Paulus: Non insanio (inquit) optime
Feste, sed veritatis & sobrietatis verba loquor
26 Scit enim de his rex, ad quem & con-
stanter loquor: latere enim eum nihil horum
arbitror. Neque enim in angulo quidquam
horum gestum est.
27 Credis rex Agrippa prophetis? Scio quia
credis.
G 28 Agrippa autem ad Paulum: In modico
suades me Christianum fieri.
29 Et Paulus: Opto apud Deum, & in mo-
dico, & in magno, non tantùm te, sed etiam
omnes qui audiunt, hodie fieri tales, qualis &
ego sum, exceptis vinculis his.
30 Et exsurrexit rex, & præses, & Bernice,
& qui assidebant eis.

31 Et cùm secessissent, loquebantur ad inuicem, dicentes: Quia nihil morte, aut vinculis dignum quid fecit homo iste.

32 Agrippa autem Festo dixit: Dimitti poterat homo hic, si non appellasset Cæsarem.

CAPVT XXVII.

Paulus à centurione Iulio ducitur Romam versus, nauigans per varia loca: aduersante autem ipsis vento, vix perueniunt ad quemdam in Creta locum: à quo licet prædiceret Paulus periculosam esse nauigationem, discedentes patiuntur ingentem tempestatem: tandemque post Pauli consolationem, qui narrans factam sibi de omnium salute reuelationem, hortabatur eos ad cibum sumendum, passi naufragium omnes euadunt incolumes.

A 1 VT autem iudicatum est nauigare eum in Italiam, & tradi Paulum cum reliquis custodijs centurioni nomine Iulio cohortis Augustæ,

* 2. Cor. 11. c. 25.

2 * Ascendentes nauem Adrumetinam, incipientes nauigare circa Asiæ loca, sustulimus, perseuerante nobiscum Aristarcho Macedone Thessalonicensi.

3 Sequenti autem die deuenimus Sidonem. humanè autem tractans Iulius Paulum, permisit ad amicos ire, & curam sui agere.

4 Et inde cùm sustulissemus, subnauigauimus Cyprum, propterea quòd essent venti contrarij.

B 5 Et pelagus Ciliciæ & Pamphyliæ nauigantes, venimus Lystram, quæ est Lyciæ:

6 Et ibi inueniens centurio nauem Alexandrinam nauigantem in Italiam, transposuit nos in eam.

7 Et cùm multis diebus tardè nauigaremus, & vix deuenissemus contra Gnidum: prohibente nos vento, adnauigauimus Cretæ, iuxta Salomonem:

8 Et vix iuxta nauigantes, venimus in locum quemdam, qui vocatur Boniportus, cui iuxtà erat ciuitas Thalassa.

9 Multo autem tempore peracto, & cùm iã non esset tuta nauigatio, eò quòd & ieiuniũ iam præterijsset, consolabatur eos Paulus,

10 Dicens eis: Viri, video quoniam cum iniuria & multo damno, non solùm oneris & nauis, sed etiam animarum nostrarum, incipit esse nauigatio.

C 11 Centurio autem gubernatori & nauclero magis credebat, quàm his quæ à Paulo dicebantur.

12 Et cum aptus portus non esset ad hiemandum, plurimi statuerunt consilium nauigare inde, si quomodo possent, deuenientes Phœnicem, hiemare, portum Cretæ respicientem ad Africum, & ad Corum.

13 Aspirante autem Austro, æstimantes propositum se tenere, cùm sustulissent de Asson, legebant Cretam.

14 Non post multum autem misit se contra ipsum ventus Typhonicus, qui vocatur Euroaquilo.

15 Cumque arrepta esset nauis, & non posset conari in ventum, data naue flatibus, ferebamur.

D 16 In insulam autem quamdam decurrentes, quæ vocatur Cauda, potuimus vix obtinere scapham.

17 Qua sublata, adiutorijs vtebantur, accingentes nauem, timentes ne in Syrtim inciderent, summissò vase sic ferebantur.

18 Valida autem nobis tempestate iactatis sequenti die iactum fecerunt:

19 Et tertia die suis manibus armamenta nauis proiecerunt.

20 Neque autem sole, neque sideribus apparentibus per plures dies, & tempestate non exigua imminente, iam ablata erat spes omnis salutis nostræ.

21 Et cũ multa ieiunatio fuisset, tunc stans Paulus in medio eorũ, dixit: Oportebat quidẽ, ô viri, audito me, non tollere à Creta, lucrique facere iniuriam hanc & iacturam.

22 Et nunc suadeo vobis bono animo esse: amissio enim nullius animæ erit ex vobis, præterquam nauis.

23 Astitit enim mihi hac nocte Angelus Dei, cuius sum ego, & cui deseruio,

24 Dicens: Ne timeas Paule, Cæsari te oportet assistere: & ecce donauit tibi Deus omnes qui nauigant tecum.

E 25 Propter quod bono animo estote viri: credo enim Deo, quia sic erit, quemadmodum dictum est mihi.

26 In insulam autem quamdam oportet nos deuenire.

27 Sed posteaquam quartadecima nox superuenit, nauigantibus nobis in Adria circa mediam noctem, suspicabantur nautæ apparere sibi aliquam regionem.

28 Qui & summittentes bolidem, inuenerunt passus viginti: & pusillum inde separati, inuenerunt passus quindecim.

29 Timentes autem ne in aspera loca incideremus, de puppi mittentes anchoras quatuor, optabant diem fieri.

30 Nautis verò quærentibus fugere de naui, cùm misissent scapham in mare, sub obtentu quasi inciperent à prora anchoras extendere.

31 Dixit Paulus Centurioni, & militibus: Nisi hi in naui manserint, vos salui fieri non potestis.

32 Tunc absciderunt milites funes scaphę, & passi sunt eam excidere.

F 33 Et cùm lux inciperet fieri, rogabat Paulus omnes sumere cibum, dicens: Quartadecima die hodie expectantes ieiuni permanetis, nihil accipientes.

34 Propter quod rogo vos accipere cibum pro salute vestra: quia nullius vestrum capillus de capite peribit.

35 Et cùm hæc dixisset, sumens panem, gratias egit Deo in conspectu omnium: & cùm fregisset, cœpit manducare.

36 Animæquiores autem facti omnes, & ipsi sumpserunt cibum.

37 Eramus verò vniuersæ animæ in naui ducentę septuaginta sex.

38 Et satiati cibo alleuiabant nauem, iactantes triticum in mare.

G 39 Cùm autem dies factus esset, terram non agnoscebant: sinum verò quemdam considerabant habentem littus, in quem

cogitabant, si possent, eijcere nauem.

40 Et cùm anchoras sustulissent, committebant se mari, simul laxantes iuncturas gubernaculorum: & leuato artemone secundùm auræ flatum tendebant ad littus.

41 Et cùm incidissemus in locum dithalassum, impegerunt nauem: & prora quidem fixa manebat immobilis, puppis verò soluebatur à vi maris.

42 Militum autem consilium fuit vt custodias occiderent: ne quis cùm enatasset, effugeret.

43 Centurio autem volens seruare Paulum, prohibuit fieri: iussitque eos, qui possent natare, emittere se primos, & euadere, & ad terram exire:

44 Et cæteros alios in tabulis ferebant: quosdam super ea, quæ de naui erant. Et sic factum est, vt omnes animæ euaderent ad terram.

CAPVT XXVIII.

Paulus cæterique ipsius comites humanè à Barbaris excipiuntur in insula Melita: in qua percussus à vipera Paulus nihil mali patitur, patremque Publij principis insulæ sanitati restituit, ac alios multos curat: & ab eo loco nauigantes tandem Romam perueniunt, vbi Paulus conuocatis primis Iudæorum causam exponit cur Cæsarem appellauerit, dieque ab ipsis constituto prædicat de Christo, cuius verbis multi non credunt, quod Paulus ostendit ab Isaia prædictum esse, & per biennium de fide in Christum prædicat omnibus ad ipsum accedentibus.

A 1 ET cùm euasissemus, tunc cognouimus quia Melita insula vocabatur. Barbari verò præstabant non modicam humanitatem nobis.

2 Accensa enim pyra, reficiebãt nos omnes propter imbrem, qui imminebat, & frigus.

3 Cùm congregasset autem Paulus sarmentorum aliquantam multitudinem, & imposuisset super ignem, vipera à calore cùm processisset, inuasit manum eius.

B 4 Vt verò viderunt Barbari pendentem bestiam de manu eius, ad inuicem dicebant: Vtique homicida est homo hic, qui cùm euaserit de mari, vltio non finit eum viuere.

5 Et ille quidem excutiens bestiam in ignem, nihil mali passus est.

6 At illi existimabant eum in tumorem conuertendum, & subitò casurum, & mori. Diu autem illis expectantibus, & videntibus nihil mali in eo fieri, conuertentes se, dicebant eum esse Deum.

7 In locis autem illis erant prædia principis insulæ, nomine Publij, qui nos suscipiens, triduò benignè exhibuit.

8 Contigit autem, patrem Publij febribus & dysenteria vexatum iacere. Ad quem Paulus intrauit: & cùm orasset, & imposuisset ei manus, saluauit eum.

C 9 Quo facto, omnes, qui in insula habebant infirmitates, accedebant, & curabantur:

10 Qui etiam multis honoribus nos honorauerunt, & nauigantibus imposuerunt quæ necessaria erant.

11 Post menses autem tres, nauigauimus in naui Alexandrina, quæ in insula hiemauerat, cui erat insigne Castorum.

12 Et cùm venissemus Syracusam, mansimus ibi triduo.

13 Inde circumlegentes deuenimus Rhegium: & post vnum diem flante Austro, secunda die venimus Puteolos; D

14 Vbi inuentis fratribus rogati sumus manere apud eos dies septem: & sic venimus Romam.

15 Et inde cùm audissent fratres, occurrerunt nobis vsque ad Appij forum, ac tres Tabernas. Quos cùm vidisset Paulus, gratias agens Deo, accepit fiduciam.

16 Cùm autem venissemus Romam, permissum est Paulo manere sibimet cum custodiente se milite.

17 Post tertiũ autẽ diẽ conuocauit primos Iudæorum. Cumq; conuenissent, dicebat eis: Ego viri fratres nihil aduersus plebem faciẽs, aut morem paternum, vinctus ab Ierosolymis traditus sum in manus Romanorum:

18 Qui cùm interrogationem de me habuissent, voluerunt me dimittere, eò quòd nulla esset causa mortis in me.

19 Contradicentibus autem Iudæis, coactus sum appellare Cæsarem, non quasi gentem meam habens aliquid accusare. E

20 Propter hanc igitur causam rogaui vos videre, & alloqui. Propter spem enim Israël catena hac circumdatus sum.

21 At illi dixerunt ad eum: Nos neque litteras accepimus de te à Iudæa, neque adueniens aliquis fratrum, nuntiauit, aut locutus est quid de te malum.

22 Rogamus autem à te audire quæ sentis: nam de secta hac notum est nobis quia vbique ei contradicitur.

23 Cùm constituissent autem illi diem, venerunt ad eum in hospitium plurimi, quibus exponebat testificans regnum Dei, suadensque eis de Iesu in lege Moysi & Prophetis, à manè vsque ad vesperam.

24 Et quidam credebant his quæ dicebantur: quidam verò non credebant. F

25 Cumq; inuicem non essent consentientes, discedebant, dicente Paulo vnum verbum: Quia bene Spiritus sanctus locutus est per Isaiam prophetam ad patres nostros,

26 Dicens;* Vade ad populum istum, & dic ad eos: Aure audietis, & non intelligetis: & videntes videbitis, & non perspicietis. * Isa.6 c.9 Matt.13.b.14. Marc.4.b.12. Luc 8 b.10 Ioan.12.f.40. Rom.11.b.8.

27 Incrassatum est enim cor populi huius: & auribus grauiter audierunt, & oculos suos compresserunt: ne fortè videant oculis, & auribus audiant, & corde intelligant, & conuertantur, & sanem eos.

28 Notum ergo sit vobis, quoniam Gẽtibus missum est hoc salutare Dei, & ipsi audient. G

29 Et cùm hæc dixisset, exierunt ab eo Iudæi, multam habentes inter se quæstionem.

30 Mansit autem biennio toto in suo conducto: & suscipiebat omnes, qui ingrediebantur ad eum,

31 Prædicans regnum Dei, & docens quæ sunt de Domino Iesu Christo, cum omni fiducia, sine prohibitione.

EPISTOLA BEATI PAVLI APOSTOLI AD ROMANOS.

CAPVT PRIMVM.

Paulus commendato suo munere Euangelico ob magnum prædicandi Euangelij zelum, optabat Romanos inuisere, ostendens Ethnicos, qui ex creaturis Deum cognoscentes, illius cultum à se abiecerant, colendo creaturarum imagines, merito à Deo desertos: & in pœnam illius in abominanda, quæ hîc recensentur incidisse scelera.

A 1 PAVLVS, seruus Iesu
Christi vocatus Aposto-
* Act.13.a 2. lus, * segregatus in Euan-
gelium Dei,
2 Quod antè promise-
rat per Prophetas suos in
Scripturis sanctis.
3 De Filio suo, qui factus est ei ex semine
Dauid secundùm carnem,
4 Qui prædestinatus est Filius Dei in vir-
tute secundùm spiritum sanctificationis ex
resurrectione mortuorum Iesu Christi Do-
mini nostri:
5 Per quem accepimus gratiam,& Aposto-
latum,ad obediendum fidei in omnibus gen-
tibus pro nomine eius,
6 In quibus estis & vos vocati Iesu Christi.
7 Omnibus qui sunt Romæ, dilectis Dei,
vocatis sanctis. Gratia vobis & pax à Deo
Patre nostro, & Domino Iesu Christo.
8 Primùm quidē gratias ago Deo meo per
Iesum Christum pro omnibus vobis; quia fi-
des vestra annuntiatur in vniuerso mundo.
B 9 Testis enim mihi est Deus, cui seruio in
spiritu meo in Euangelio filij eius, quòd sine
intermissione memoriam vestri facio
10 Semper in orationibus meis: obsecrans,
si quomodo tandem aliquando prosperum
iter habeam in voluntate Dei veniēdi ad vos.
11 Desidero enim videre vos, vt aliquid
impertiat vobis gratiæ spiritualis ad confir-
mandos vos:
12 Idest,simul consolari in vobis, per eam
quæ inuicem est, fidem vestram atque
meam.
13 Nolo autem vos ignorare fratres: quia
sæpè proposui venire ad vos, (& prohibitus
sum vsque ad huc) vt aliquem fructum ha-
beam & in vobis, sicut & in cæteris genti-
bus.
14 Græcis ac Barbaris, sapientibus & insi-
pientibus debitor sum:
15 Ita(quod in me) promptum est & vobis
qui Romæ estis, euangelizare.
16 Non enim erubesco Euangelium. Vir-
tus enim Dei est in salutem omni credenti,
Iudæo primum & Græco.
17 Iustitia enim Dei in eo reuelatur ex fide
in fidem: sicut scriptum est: * Iustus autem * Habac.2.a 4.
ex fide viuit. Galat.3.b.11.
18 Reuelatur enim ira Dei de cælo, super Heb.10.g 38.
omnem impietatem & iniustitiam homi-
num eorum, qui veritatem Dei in iniustitia
detinent:
19 Quia quod notum est Dei, manifestum
est in illis. Deus enim illis manifestauit.
20 Inuisibilia enim ipsius,à creatura mun- C
di,per ea quæ facta sunt, intellecta, conspi-
ciuntur:sempiterna quoque eius virtus,& di-
uinitas:itaut sint inexcusabiles.
21 * Quia cùm cognouissent Deum, non * Eph.4.d.17.
sicut Deum glorificauerunt, aut gratias ege-
runt:sed euanuerunt in cogitationibus suis,
& obscuratum est insipiens cor eorum:
22 Dicentes enim se esse sapientes, stulti
facti sunt.
23 Et mutauerunt gloriam incorruptibi-
lis Dei, in similitudinem imaginis cor-

rupti-

ruptibilis hominis, volucrum, & quadrupe-
dum, & serpentium.
24 Propter quod tradidit illos Deus in de-
sideria cordis eorum, in immunditiam: vt
contumelijs afficiant corpora sua in seme-
tipsis:
25 Qui commutauerunt veritatem Dei in
mendacium: & coluerunt, & seruierunt crea-
turæ potius quàm Creatori, qui est benedi-
ctus in sæcula. Amen.
26 Propterea tradidit illos Deus in passio-
nes ignominiæ. Nam feminæ eorum immu-
tauerunt naturalem vsum, in eum vsum qui
est contra naturam.
D 27 Similiter autem & masculi, relicto na-
turali vsu feminæ, exarserunt in desiderijs
suis in inuicem masculi in masculos turpitu-
dinem operantes, & mercedem, quam opor-
tuit erroris sui in semetipsis recipientes.
28 Et sicut non probauerunt Deũ habere
in notitia: tradidit illos Deus in reprobum
sensum, vt faciant ea quæ non conueniunt,
29 Repletos omni iniquitate, malitia, for-
nicatione, auaritia, nequitia, plenos inuidia,
homicidio, contentione, dolo, malignitate,
susurrones,
30 Detractores Deo odibiles, contumelio
sos, superbos, elatos, inuentores malorum,
parentibus non obedientes,
31 Insipientes, incompositos, sine affectio-
ne, absque fœdere, sine misericordia.
32 Qui cùm iustitiam Dei cognouissent,
non intellexerunt quoniam qui talia agunt,
digni sunt morte: & non solùm qui ea faciũt,
sed etiam qui consentiunt facientibus.

CAPVT II.

Iudæos redarguit qui ex data sibi lege Gentes condemnabant, eadem ipsi patrantes, cùm Deus vnicuique redditurus sit iuxta ipsius opera: adeò vt etiam Gentes, ea quæ legis sunt naturali lumine præstantes, pro circumcisis habendæ sint, eosque iudicaturæ, qui ex sola legis cognitione & carnis circumcisione gloriantur, contraria legi operantes.

A * Matt. 7. a. 2.

1 PRopter quod inexcusabilis es ò homo
omnis, qui iudicas. * In quo enim iu-
dicas alterum, teipsum condemnas: eadem
enim agis quæ iudicas.
2 Scimus enim quoniam iudicium Dei est
secundùm veritatem in eos qui talia agunt.
3 Existimas autem hoc ò homo, qui iudi-
cas eos qui talia agunt, & facis ea, quia tu ef-
fugies iudicium Dei?
4 An diuitias bonitatis eius, & patientiæ,
& longanimitatis contemnis? ignorans quo-
niam benignitas Dei ad pœnitentiam te ad-
ducit?
5 Secundùm autem duritiam tuam & im-
pœnitens cor, thesaurizas tibi iram in die
iræ, & reuelationis iusti iudicij Dei,
* Matt. 16. d. 27. 6 * Qui reddet vnicuique secundùm ope-
B ra eius.
7 Ijs quidem, qui secundùm patientiam
boni operis, gloriam, & honorem, & incor-
ruptionem quærunt, vitam æternam:
8 Ijs autem, qui sunt ex contentione, & qui
non acquiescunt veritati, credunt autem ini-
quitati, ira & indignatio.
9 Tribulatio & angustia in omnem ani-
mam hominis operantis malum, Iudæi pri-
mùm, & Græci:
10 Gloria autem, & honor, & pax omni
operanti bonum, Iudæo primùm, & Græco:
11 * Non enim est acceptio personarum
apud Deum.
12 Quicumque enim sine lege peccauerũt,
sine lege peribunt: & quicumque in lege pec-
cauerunt, per legem iudicabuntur.
13 * Non enim auditores legis iusti sunt * Deut. 10. d. 17.
apud Deum, sed factores legis iustificabũtur. 2. Par. 19 b. 7.
14 Cũ enim Gentes, quæ legem nõ habent, Iob. 34. b. 19.
naturaliter ea, quæ legis sunt, faciunt, eiusmo- Sap. 6. b. 8
di legem non habentes, ipsi sibi sunt lex: Eccli. 35. b. 15.
15 Qui ostendunt opus legis scriptum in Act. 10. e. 34.
cordibus suis, testimonium reddente illis Gal. 2 b. 6.
conscientia ipsorum, & inter se inuicem co- Col. 3. d. 25
gitationibus accusantibus, aut etiam defen- C
dentibus, * Matt. 7 c. 21.
16 In die, cùm iudicabit Deus occulta ho- Iac. 1. d. 22.
minum, secundùm Euangelium meum, per
Iesum Christum.
17 Si autem tu Iudæus cognominaris, &
requiescis in lege, & gloriaris in Deo,
18 Et nosti voluntatem eius, & probas vti-
liora, instructus per legem,
19 Confidis teipsum esse ducem cęcorum,
lumen eorum qui in tenebris sunt,
20 Eruditorem insipientium, magistrum
infantium, habentem formam scientiæ & veri-
tatis in lege.
21 Qui ergo alium doces, teipsum non
doces: qui prædicas non furandum, furaris:
22 Qui dicis non mœchandum, męcharis:
qui abominaris idola, sacrilegium facis:
23 Qui in lege gloriaris, per præuaricatio-
nem legis Deum inhonoras.
24 (* Nomen enim Dei per vos blasphe- D
matur in Gentes, sicut scriptum est.) * Isai. 52. b. 5.
25 Circumcisio quidem prodest, si legem Ezec. 36. d. 20.
obserues: si autem præuaricator legis sis, cir-
cumcisio tua præputium facta est.
26 Si igitur præputium iustitias legis custo-
diat: nonne præputium illius in circumci-
sionem reputabitur?
27 Et iudicabit id quod ex natura est præ-
putium, legem consummans, te, qui per litte-
ram & circumcisionẽ pręuaricator legis es?
28 Non enim qui in manifesto, Iudæus est:
neq; quæ in manifesto, in carne, est circũcisio:
29 Sed qui in abscõdito, Iudæus est: & cir-
cumcisio cordis in spiritu, non littera: cuius
laus non ex hominibus, sed ex Deo est.

CAPVT III.

Quodam modo præcellunt Iudæi propter factas illis à Deo promissiones; quę complebuntur, quamquam nonnulli eorum fuerint increduli: omnes autem & Iudęi & Gentiles peccato sunt obnoxij: à quo non liberat lex, sed fides in Christum propitiatorem, vt non sit cuiquam de legis operibus gloriandum.

1 QVid ergo amplius Iudæo est? aut quæ A
vtilitas circumcisionis?

2 Mul-

2 Multum per omnem modum. Primùm quidem quia credita sunt illis eloquia Dei.

2.Tim.2.b.13. 3 Quid enim si quidam illorum non crediderunt? * Numquid incredulitas illorum fidem Dei euacuabit? Absit.

*Ioan.3.d.33. *Psal.115.a.11. *Psal.50.a.6* 4 * Est autem Deus verax: * omnis autem homo mendax, sicut scriptum est: * Vt iustificeris in sermonibus tuis, & vincas cùm iudicaris.

5 Si autem iniquitas nostra iustitiam Dei commendat, quid dicemus? Numquid iniquus est Deus, qui infert iram?

6 (Secundùm hominem dico.) Absit. alioquin quomodo iudicabit Deus hunc mũdũ?

7 Si enim veritas Dei in meo mendacio abundauit in gloriam ipsius: quid adhuc & ego tamquam peccator iudicor?

8 Et non (sicut blasphemamur, & sicut aiunt quidam nos dicere) faciamus mala vt veniant bona: quorum damnatio iusta est.

B. *Gal.3.d.22.* 9 Quid ergo? præcellimus eos? Nequaquam. * Causati enim sumus, Iudæos & Græcos omnes sub peccato esse,

Psal.13.a.3 10 Sicut scriptum est: * Quia non est iustus quisquam:

11 Non est intelligens, nõ requirens Deũ.

12 Omnes declinauerunt, simul inutiles facti sunt, non est qui faciat bonum, non est vsque ad vnum.

*Psal.5.c.11 *Psal.139.a.4. *Psal.9.b.7.* 13 * Sepulchrum patens est guttur eorum, linguis suis dolosè agebant: * Venenum aspidum sub labijs eorum:

Isa.59.b. 14 * Quorum os maledictione, & amaritudine plenum est:

Prou.1.b.16. 15 * Veloces pedes eorum ad effundendum sanguinem:

16 Contritio, & infelicitas in vijs eorum:

17 Et viam pacis non cognouerunt:

Psal.35.a.2 18 * Non est timor Dei ante oculos eorũ.

C. *Gal.2.d.16.* 19 * Scimus autem, quoniam quæcumque lex loquitur, ijs, qui in lege sunt, loquitur: vt omne os obstruatur, & subditus fiat omnis mundus Deo:

20 Quia ex operibus legis non iustificabitur omnis caro coram illo. Per legem enim cognitio peccati.

21 Nunc autem sine lege iustitia Dei manifestata est; testificata à lege & Prophetis.

22 Iustitia autem Dei per fidem Iesu Christi, in omnes & super omnes qui credunt in eum: non enim est distinctio:

23 Omnes enim peccauerunt, & egent gloria Dei:

24 Iustificati gratis per gratiam ipsius, per redemptionem, quæ est in Christo Iesu,

25 Quem proposuit Deus propitiationem per fidem in sanguine ipsius, ad ostensionem iustitiæ suæ, propter remissionem præcedentium delictorum.

26 In sustentatione Dei, ad ostensionem iustitiæ eius in hoc tẽpore: vt sit ipse iustus, & iustificans eum, qui est ex fide Iesu Christi.

D 27 Vbi est ergo gloriatio tua? Exclusa est. Per quam legem? Factorum? Non: sed per legem fidei.

28 Arbitramur enim iustificari hominem per fidem sine operibus legis.

29 An Iudæorum Deus tantùm? nonne & Gentium? Immò & Gentium.

30 Quoniam quidem vnus est Deus qui iustificat circumcisionem ex fide, & præputium per fidem.

31 Legem ergo destruimus per fidem? Absit: sed legem statuimus.

CAPVT IV.

Non ex legis operibus contingit iustificatio, sed ex fide in Deum, quæ Abrahæ reputata fuit ad iustitiam ante datam ipsi circumcisionem, quam posteà accepit, futurus, non lege, sed iustitia fidei, pater omnium qui ipsius fidem imitarentur: credidit autem Deo se patrem fore multarum gentium per promissum sibi semen, cùm tam ipse quàm vxor eius Sara annos excessissent aptos ad generandum.

1 QVid ergo dicemus inuenisse Abrahã patrem nostrum secundùm carnẽ? A

2 Si enim Abraham ex operibus iustificatus est, habet gloriam, sed non apud Deum.

3 Quid enim dicit Scriptura? * Credidit Abraham Deo: & reputatum est illi ad iustitiam. *Gen.15.b.6. Gal.3.a.6. Iac.2.d.23*

4 Ei autem qui operatur, merces non imputatur secundùm gratiam, sed secundùm debitum.

5 Ei verò qui non operatur, credenti autem in eum, qui iustificat impium, reputatur fides eius ad iustitiam secundùm propositum gratiæ Dei.

6 Sicut & Dauid dicit beatitudinem hominis, cui Deus accepto fert iustitiam sine operibus:

7 * Beati, quorum remissæ sunt iniquitates, & quorum tecta sunt peccata. *Psal.31.a.1*

8 Beatus vir, cui non imputauit Dominus peccatum.

9 Beatitudo ergo hæc in circumcisione tantùm manet, an etiam in præputio? Dicimus enim quia reputata est Abrahæ fides ad iustitiam. B

10 Quomodo ergo reputata est? in circumcisione, an in præputio? Non in circumcisione, sed in præputio.

11 * Et signum accepit circumcisionis, signaculum iustitiæ fidei, quæ est in præputio: vt sit pater omnium credentium per præputium, vt reputetur & illis ad iustitiam: *Gen.17.b.10.11.*

12 Et sit pater circumcisionis, non ijs tantùm qui sunt ex circumcisione, sed & ijs qui sectantur vestigia fidei, quæ est in præputio patris nostri Abrahæ.

13 Non enim per legem promissio Abrahę aut semini eius, vt hæres esset mundi, sed per iustitiam fidei. C

14 Si enim ex lege, hæredes sunt: exinanita est fides, abolita est promissio.

15 Lex enim iram operatur. Vbi enim non est lex, nec præuaricatio.

16 Ideò ex fide, vt secundùm gratiam firma sit promissio omni semini, non ei qui ex lege est solùm, sed & ei qui ex fide est Abrahæ, qui pater est omnium nostrum.

17 (Sicut scriptum est: * Quia patrẽ multarum gentium posui te) ante Deum, cui credidit, qui viuificat mortuos, & vocat ea quæ nõ *Gen.17.a.4.*

sunt tamquam ea quæ sunt.
18 Qui contra spem in spem credidit, vt
fieret pater multarum gentium, secundùm
* Gen.15. b.5. quod dictum est ei: * Sic erit semen tuum.
D 19 Et non infirmatus est fide, nec consideravit corpus suum emortuum, cum iam ferè centum esset annorum, & emortuam vuluam Saræ.
20 In repromissione etiam Dei non hæsitauit diffidentia, sed confortatus est fide, dans gloriam Deo:
21 Plenissimè sciens quia quæcumque promisit, potens est & facere.
22 Ideò & reputatum est illi ad iustitiam.
23 Non est autem scriptum tãtùm propter ipsum, quia reputatum est illi ad iustitiam:
24 Sed & propter nos quibus reputabitur credentibus in eum, qui suscitauit Iesum Christum Dominum nostrum à mortuis:
25 Qui traditus est propter delicta nostra, & resurrexit propter iustificationem nostram.

CAPVT V.

Ex fide, inquit, iustificati non solùm spe gloriamur, verum etiam in aduersitatibus: nam si Christus pro nobis adhuc impijs mortuus est, multò magis saluabit iam iustificatos per sanguinem ipsius: & sicut per vnam Adæ inobedientiam omnes peccauimus, ac mortui sumus; ita per vnius Christi obedientiam, ex multis delictis iustificamur ad vitam.

A 1 IVstificati ergo ex fide, pacem habeamus ad Deum per Dominum nostrum Iesum Christum:
* Ephes.2.d. 18. 2 * Per quem & habemus accessum, per fidem in gratiam istam, in qua stamus, & gloriamur in spe gloriæ filiorum Dei.
3 Non solùm autem, sed & gloriamur in
* Iac.1.a.3 tribulationibus: * scientes quòd tribulatio patientiam operatur:
4 Patientia autem probationem, probatio verò spem,
5 Spes autem non confundit: quia charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum sanctum, qui datus est nobis.
B 6 Vt quid enim Christus, cùm adhuc infir-
*Heb.9.d. 14. 1.Pet.3.d 18. mi essemus, secundùm tempus * pro impijs mortuus est?
7 Vix enim pro iusto quis moritur: nam pro bono forsitan quis audeat mori.
8 Commendat autem charitatem suam Deus in nobis: quoniam cùm adhuc peccatores essemus, secundùm tempus.
9 Christus pro nobis mortuus est: multò igitur magis nunc iustificati in sanguine ipsius, salui erimus ab ira per ipsum.
10 Si enim cùm inimici essemus, reconciliati sumus Deo per mortem filij eius: multò magis reconciliati, salui erimus in vita ipsius.
C 11 Non solùm autem: sed & gloriamur in Deo per Dominum nostrum Iesum Christũ, per quem nunc recõciliationem accepimus.
12 Propterea sicut per vnum hominem peccatum in hunc mundum intrauit, & per peccatum mors, & ita in omnes homines mors pertransijt, in quo omnes peccauerunt.
13 Vsque ad legem enim peccatum erat in mundo: peccatum autem non imputabatur, cùm lex non esset.
14 Sed regnauit mors ab Adam vsque ad Moysen etiam in eos, qui non peccauerunt in similitudinem præuaricationis Adæ, qui est forma futuri.
15 Sed non sicut delictum, ita & donum. si enim vnius delicto multi mortui sunt: multò magis gratia Dei & donum in gratia vnius hominis Iesu Christi in plures abundauit. D
16 Et non sicut per vnum peccatum, ita & donum. nam iudicium quidem ex vno in condemnationem: gratia autem ex multis delictis in iustificationem.
17 Si enim vnius delicto mors regnauit per vnum: multò magis abundantiam gratiæ, & donationis, & iustitiæ accipientes, in vita regnabunt per vnum Iesum Christum.
18 Igitur sicut per vnius delictum in omnes homines in condemnationem: sic & per vnius iustitiam in omnes homines in iustificationem vitæ.
19 Sicut enim per inobedientiam vnius hominis, peccatores constituti sunt multi: ita & per vnius obeditionem, iusti constituentur multi.
20 Lex autem subintrauit vt abundaret delictum. Vbi autem abundauit delictum, superabundauit gratia.
21 Vt sicut regnauit peccatum in mortem: ita & gratia regnet per iustitiam in vitam æternam, per Iesum Christum Dominum nostrum.

CAPVT VI.

In Christo baptizati sumus: vt mortui peccato deinceps in nouitate vitæ ambulemus; sicut Christus semel mortuus ac sepultus, ad nouam vitam, non ampliùs moriturus, resurrexit: non ergo iam obediamus peccato aut concupiscentijs. sed soluti à lege liberatique per Christi gratiam à peccato, serui facti iustitiæ, tradamus membra nostra in obsequium iustitiæ ad vitam, quæ priùs tradideramus immunditiæ ad mortem. A

1 QVid ergo dicemus? permanebis in peccato vt gratia abundet?
2 Absit. Qui enim mortui sumus peccato, quomodo adhuc viuemus in illo?
3 An ignoratis quia quicumque baptizati sumus in Christo Iesu, in morte ipsius baptizati sumus.
4 * Consepulti enim sumus cum illo per baptismum in mortem: vt quomodo Christus * Gal.3.d. 27.
surrexit à mortuis per gloriam Patris, * ita & * Col.2.c. 12.
nos in nouitate vitæ ambulemus. Ephes.4.e. 23 Heb.12.a.1 1.Pet.2.a. 1.4.a.2.
5 Si enim complantati facti sumus similitudini mortis eius: simul & resurrectionis erimus. B
6 Hoc scientes, quia vetus homo noster simul crucifixus est, vt destruatur corpus peccati, & vltrà non seruiamus peccato.
7 Qui enim mortuus est, iustificatus est à peccato.

8 Si

8 Si autem mortui sumus cum CHRISTO credimus quia simul etiam viuemus cum Christo:

9 Scientes quòd Christus resurgens ex mortuis iam non moritur, mors illi vltrà non dominabitur.

10 Quòd enim mortuus est peccato, mortuus est semel: quòd autem viuit, viuit Deo.

11 Ita & vos existimate, vos mortuos quidem esse peccato, viuentes autem Deo, in Christo Iesu Domino nostro.

12 Non ergo regnet peccatum in vestro mortali corpore, vt obediatis concupiscentijs eius.

13 Sed neque exhibeatis membra vestra arma iniquitatis peccato: sed exhibete vos Deo, tamquam ex mortuis viuentes: & membra vestra arma iustitiæ Deo.

C 14 Peccatum enim vobis non dominabitur: non enim sub lege estis, sed sub gratia.

15 Quid ergo? peccauimus, quoniam non sumus sub lege estis, sed sub gratia? Absit.

*Ioan.8 d. 34. 2. Pet.2.d 19. 16 * Nescitis quoniam cui exhibetis vos seruos ad obediendum, serui estis eius, cui obeditis, siue peccati ad mortem, siue obeditionis ad iustitiam?

17 Gratias autem Deo, quòd fuistis serui peccati, obedistis autem ex corde in eam formam doctrinæ, in quam traditi estis.

18 Liberati autem à peccato, serui facti estis iustitiæ.

D 19 Humanum dico, propter infirmitatem carnis vestræ: sicut enim exhibuistis membra vestra seruire immunditiæ, & iniquitati ad iniquitatem; ita nunc exhibite membra vestra seruire iustitiæ in sanctificationem.

20 Cùm enim serui essetis peccati, liberi fuistis iustitiæ.

21 Quem ergo fructum habuistis tunc in illis, in quibus nunc erubescitis? Nam finis illorum mors est.

22 Nunc verò liberati à peccato, serui autē facti Deo, habetis fructum vestrum in sanctificationem, finem verò vitam æternam.

23 Stipendia enim peccati, mors. Gratia autem Dei, vita æterna, in Christo Iesu Domino nostro.

CAPVT VII.

In similitudinem mulieris cuius vir defunctus est, nos per Christum soluti sumus à lege, qua peccatorum affectus reddebantur vehementiores, vt seruiamus Christo in nouitate spiritus: occasione autem legis peccatum indicantis, magis se exeruit & creuit peccatum, quanquam lex sancta esset ac spiritualis: imò & nunc aduersante carnis fomite allicimur, quantumuis repugnantes, ad ea quæ secundùm rationem detestamur, legique sunt contraria.

A 1 AN ignoratis fratres (scientibus enim legem loquor) quia lex in homine dominatur, quanto tempore viuit?

*1.Cor.7. 39. 2 * Nam quæ sub viro est mulier, viuente viro, alligata est legi: si autem mortuus fuerit vir eius, soluta est à lege viri.

3 Igitur viuente viro, vocabitur adultera si fuerit cum alio viro: si autem mortuus fuerit vir eius, liberata est à lege viri: vt non sit adultera si fuerit cum alio viro.

4 Itaque fratres mei, & vos mortificati estis legi per corpus Christi: vt sitis alterius qui ex mortuis resurrexit, vt fructificemus Deo.

5 Cùm enim essemus in carne, passiones peccatorum, quæ per legem erant, operabantur in membris nostris, vt fructificarent morti.

6 Nunc autem soluti sumus à lege mortis, in qua detinebamur, ita vt seruiamus in nouitate spiritus, & non in vetustate litteræ.

7 Quid ergo dicemus? lex peccatum est? Absit. Sed peccatum non cognoui, nisi per legem: nam concupiscentiam nesciebam, nisi lex diceret: * Non concupisces. B *Exod 20. c.17. Deut.5.f c. 21.

8 Occasione autem accepta, peccatum per mandatum operatum est in me omnem concupiscentiam. Sine lege enim peccatum mortuum erat.

9 Ego autem viuebam sine lege aliquando. Sed cùm venisset mandatum, peccatum reuixit.

10 Ego autem mortuus sum: & inuentum est mihi mandatum, quod erat ad vitam, hoc esse ad mortem.

11 Nam peccatum occasione accepta per mandatum, seduxit me, & per illud occidit.

12 * Itaque lex quidem sancta, & mandatum sanctum, & iustum, & bonum. C * 1.Tim.1. b.8.

13 Quod ergo bonum est, mihi factum est mors? Absit. Sed peccatum, vt appareat peccatum, per bonum operatum est mihi mortem: vt fiat supra modum peccans peccatum per mandatum.

14 Scimus enim quia lex spiritualis est: ego autem carnalis sum, venumdatus sub peccato.

15 Quod enim operor, non intelligo. non enim quod volo bonum, hoc ago: sed quod odi malum, illud facio.

16 Si autem quod nolo, illud facio, consentio legi, quoniam bona est.

17 Nunc autem iam non ego operor illud, sed quod habitat in me peccatum.

10 Scio enim quia non habitat in me, hoc est in carne mea, bonum. Nam velle, adiacet mihi: perficere autem bonum, non inuenio.

19 Non enim quod volo bonum, hoc facio: sed quod nolo malum, hoc ago.

20 Si autem quod nolo, illud facio: iam non ego operor illud, sed quod habitat in me peccatum. D

21 Inuenio igitur legem volenti mihi facere bonum, quoniam mihi malum adiacet:

22 Condelector enim legi Dei secundùm interiorem hominem:

23 Video autem aliam legem in membris meis, repugnantem legi mentis meæ, & captiuantem me in lege peccati, quæ est in membris meis.

24 Infelis ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius?

25 Gratia Dei per Iesum Christum Dominum nostrum. Igitur ego ipso mente seruio legi Dei; carne autem legi peccati.

CAPVT VIII.

Concludit, Christo per batismum insitos ab omni damnatione esse liberos, qui non carnem sectantur, sed spiritum quem acceperunt: spiritum inquam adoptionis, qui Dei filios ac futuræ glorię cum Christo cohæredes efficit; ad cuius glorię reuelationem non solùm vniuersa aspirat creatura, vanitati interim subiecta; sed & hi qui spiritus acceperunt primitias; illam certa spe expectant, spiritu eos roborante & quid orandum sit instruente. Declarat etiam incomparabilem Dei erga suos exhibitam in Christo charitatem, asserens nihil posse eos à charitate Dei separare quę est in Christo Iesu.

A 1 NIhil ergo nunc damnationis est ijs, qui sunt in Christo Iesu, qui non secundùm carnem ambulant.

2 Lex enim spiritus vitæ in Christo Iesu liberauit me à lege peccati & mortis.

3 Nam quod impossibile erat legi, in quo infirmabatur per carnem: Deus filium suum mittens in similitudinem carnis peccati, & de peccato damnauit peccatum in carne,

4 Vt iustificatio legis impleretur in nobis, qui non secundùm carnem ambulamus, sed secundùm spiritum.

5 Qui enim secundùm carnem sunt: quæ carnis sunt sapiunt. qui verò secundùm spiritum sunt: quæ sunt spiritus, sentiunt.

6 Nam prudentia carnis, mors est: prudentia autem spiritus, vita & pax.

B 7 Quoniam sapientia carnis inimica est Deo: legi enim Dei non est subiecta: nec enim potest.

8 Qui autem in carne sunt, Deo placere non possunt.

9 Vos autem in carne non estis, sed in spiritu: si tamen spiritus Dei habitat in vobis. Si quis autem Spiritum Christi non habet, hic non est eius.

10 Si autem Christus in vobis est: corpus quidem mortuum est propter peccatum, spiritus verò viuit propter iustificationem.

C 11 Quod si Spiritus eius, qui suscitauit Iesum à mortuis, habitat in vobis: qui suscitauit Iesum Christum à mortuis, viuificabit & mortalia corpora vestra, propter inhabitantem Spiritum eius in vobis.

12 Ergo fratres debitores sumus non carni vt secundùm carnem viuamus.

13 Si enim secundùm carnem vixeritis, moriemini: si autem spiritu facta carnis mortificaueritis, viuetis.

14 Quicumque enim spiritu Dei aguntur, ij sunt filij Dei.

* 2.Tim. 1. b.7. * Gal 4.a.5. 15 * Non enim accepistis spiritum seruitutis iterùm in timore, sed accepistis spiritum *adoptionis filiorum, in quo clamamus: Abba (Pater.)

16 Ipse enim Spiritus testimonium reddit spiritui nostro quod sumus filij Dei.

17 Si autem filij, & hæredes: hæredes quidem Dei, cohæredes autem Christi: si tamen compatimur, vt & conglorificemur.

D 18 Existimo enim, quod non sunt condignæ passiones: huius temporis ad futuram gloriam, quæ reuelabitur in nobis.

19 Nam expectatio creaturæ, reuelationem filiorum Dei expectat.

20 Vanitati enim creatura subiecta est non volens, sed propter eum qui subiecit eam in spe:

21 Quia & ipsa creatura liberabitur à seruitute corruptionis, in libertatem glorię filiorum Dei.

22 Scimus enim quòd omnis creatura ingemiscit, & parturit vsque adhuc.

23 Non solùm autem illa, sed & nos ipsi primitias spiritus habentes; & ipsi intra nos gemimus, adoptionem filiorum Dei expectantes, redemptionem corporis nostri.

24 Spe enim salui facti sumus. Spes autem quæ videtur, non est spes: nam quod videt quis, quid sperat? E

25 Si autem quod non videmus, speramus, per patientiam expectamus.

26 Similiter autem & Spiritus adiuuat infirmitatem nostram: nam quid oremus, sicut oportet, nescimus: sed ipse Spiritus postulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus.

27 Qui autem scrutatur corda, scit quid desideret Spiritus: quia secundùm Deum postulat pro sanctis.

28 Scimus autem quoniam diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum, ijs, qui secundùm propositum vocati sunt sancti.

29 Nam quos præsciuit, & prædestinauit conformes fieri imaginis Filij sui, vt sit ipse primogenitus in multis fratribus.

30 Quos autem prædestinauit, hos & vocauit: & quos vocauit, hos & iustificauit, quos autem iustificauit, illos & glorificauit. F

31 Quid ergo dicemus ad hæc? si Deus pro nobis, quis contra nos?

32 Qui etiam proprio Filio suo non pepercit sed pro nobis omnibus tradidit illum: quomodo non etiam cum illo omnia nobis donauit?

33 Quis accusabit aduersus electos Dei; Deus qui iustificat,

34 Quis est qui condemnet? Christus Iesus, qui mortuus est, immò qui & resurrexit, qui est ad dexteram Dei, qui etiam interpellat pro nobis.

35 Quis ergo nos separabit à charitate Christi? tribulatio? an angustia? an fames? an nuditas? an periculum? an persecutio? an gladius? G

36 (Sicut scriptum est: * Quia propter te mortificamur tota die; æstimati sumus sicut oues occisionis.) * Psl.43. c 22.

37 Sed in his omnibus superamus, propter eum qui dilexit.

38 Certus sum enim, quia neque mors, neque vita, neque Angeli, neque principatus, neque virtutes, neque instantia, neque futura neque fortitudo,

39 Neque altitudo, neque profundum, neque creatura alia poterit nos separare à charitate Dei, quæ est in Christo Iesu Domino nostro.

CAPVT IX.

Propter Iudæorum ruinam, de qua vehementer dolet, promissiones non frustrari asserit Israelitis factas à Deo Abrahæ filijs: nimirum cùm illæ non pertineant ad omnes carnales Abrahæ filios, sed tantùm ad eos qui ex Iudæis & Gentilibus gratuita Dei electione filij Abrahæ per fidem constituuntur: Deus autem cuius vult miseretur, & quem vult indurat: Iudæi verò quia non ex fide Christi quem reiecerant, sed ex legis operibus iustitiam quærebant, sunt in sua iniquitate relicti, Gentibus per fidem Christi iustificatis.

A 1 VEritatem dico in Christo, non mentior, testimonium mihi perhibente conscientia mea in Spiritu sancto:

2 Quoniam tristitia mihi magna est, & continuus dolor cordi meo.

*Act. 9 a: 1. Cor. 15 b.9. 3 * Optabam enim ego ipse anathema esse à Christo pro fratribus meis, qui sunt cognati mei secundùm carnem,

4 Qui sunt Israëlitæ, quorum adoptio est filiorum, & gloria, & testamentum, & legis-

B latio, & obsequium, & promissa:

5 Quorum patres, & ex quibus est Christus secundùm carnem, qui est super omnia Deus benedictus in sæcula. Amen.

6 Non autem quòd exciderit verbum Dei. Non enim omnes qui ex Israël sunt, ij sunt Israëlitæ:

* Gen.21.b.12. 7 Neque qui semen sunt Abrahæ, omnes filij: * sed in Isaac vocabitur tibi semen:

* Gal. 4 d. 28. 8 Id est, non qui filij carnis, hi filij Dei; sed * qui filij sunt promissionis, æstimantur in

C semine.

* Gen. 18. b.10. 9 Promissionis enim verbũ hoc est: * Secundùm hoc tempus veniam; & erit Saræ filius.

* Gen.25. c.24. 10 Non solùm autem illa:* sed & Rebecca ex vno concubitu habens, Isaac patris nostri.

11 Cùm enim nondum nati fuissent, aut aliquid boni egissent, aut mali, (vt secundùm electionem propositum Dei maneret)

12 Non ex operibus, sed ex vocante dictum est ei:

*Gen.25.c.23. *Mal.1.a.2 13 * Quia maior seruiet minori, sicut scriptum est: * Iacob dilexi, Esau autem odio

D habui.

14 Quid ergo dicemus? numquid iniquitas apud Deum? Absit.

* Exod.33. d.19. 15 Moysi enim dicit: * Miserebor cuius misereor: & misericordiam præstabo cuius miserebor.

16 Igitur non volentis, neque currentis, sed miserentis est Dei.

* Exod.9. d.16. 17 Dicit enim Scriptura Pharaoni: * Quia in hoc ipsum excitaui te, vt ostendam in te virtutem meam: & vt annuntietur nomen meum in vniuersa terra.

18 Ergo cuius vult miseretur, & quem vult indurat.

19 Dicis itaque mihi: quid adhuc quæritur? voluntati enim eius quis resistit?

E 20 O homo, tu quis es, qui respondeas Deo?

*Sap.15.b. Isa.45.b.9. Iere.18.a.6. * Numquid dicit figmentum ei, qui se finxit: Quid me fecisti sic?

21 An non habet potestatem figulus luti, ex eadem massa facere aliud quidem vas in honorem, aliud verò in contumeliam?

22 Quòd si Deus volens ostendere iram, & notam facere potentiam suam, sustinuit in multa patientia, vasa iræ, apta in interitum,

23 Vt ostenderet diuitias gloriæ suæ in vasa misericordiæ, quæ præparauit in gloriam.

24 Quos & vocauit nos non solùm ex Iudæis, sed etiam ex Gentibus,

25 Sicut in Osee dicit: * Vocabo non plebem meam, plebem meam: & non dilectam, F *Osee 2.d.24. 1.Pet.2.b.10.
dilectam: & non misericordiam consecutam, misericordiam consecutam.

26 * Et erit: in loco, vbi dictum est eis: Non plebs mea vos: ibi vocabuntur filij Dei viui. *Osee 1.d.10.

27 Isaias autem clamat pro Israël, * Si fuerit numerus filiorum Israël tamquam arena maris, reliquiæ saluæ fient. * Isa.10.e.22.

28 Verbum enim consummans, & abbreuians in æquitate: quia verbum breuiatum faciet Dominus super terram.

29 Et sicut prædixit Isaias: * Nisi Dominus sabaoth reliquisset nobis semen, sicut Sodoma facti essemus, & sicut Gomorrha similes fuissemus. G *Isa.1.c.9

30 Quid ergo dicemus? Quòd gentes, quæ non sectabantur iustitiam apprehenderunt iustitiam: iustitiam autem, quæ ex fide est.

31 Israël verò sectando legem iustitiæ, in legem iustitiæ non peruenit.

32 Quare? Quia non ex fide, sed quasi ex operibus: offenderunt enim in lapidem offensionis.

33 Sicut scriptum est: * Ecce pono in Sion lapidem offensionis, & petram scandali: & omnis, qui credit in eum, non confundetur. *Isa 8 c.14 28.d.16. 1 Pet.2.b.7

CAPVT X.

Orat Apostolus pro Iudæis, quos zelum Dei & legis habere asserit non secundùm scientiam: nam Christum finem legis ignorantes, ex legis operibus iustitiam quærebant: de diuersitate iustitiæ ex operibus legis ab ea quæ ex fide est, quæ tam Iudæo quàm Græco in Christum credenti communis est, vbique autem terrarum prædicata est Christi fides; quam repellentibus Iudæis susceperunt Gentes.

1 FRatres, voluntas quidem cordis mei, & obsecratio ad Deum, fit pro illis in salutem. A

2 Testimonium enim perhibeo illis, quòd æmulationem Dei habent, sed non secundùm scientiam.

3 Ignorantes enim iustitiam Dei, & suam quærentes statuere, iustitiæ Dei non sunt subiecti.

5 Moyses enim scripsit, quoniam iustitiã, quæ ex lege est, * qui fecerit homo, viuet in ea. *Leu.18.a.5. Ezec.20.b.11.

9 Quæ autem ex fide est iustitia, sic dicit: * Ne dixeris in corde tuo: quis ascendet in cælum? id est Christum deducere: B

7 Aut quis descendet in abyssum? hoc est Christum à mortuis reuocare.

8 Sed quid dicit Scriptura? * Propè est verbum in ore tuo, & in corde tuo: hoc * Deut.30.c.12.

est

* Deut.30. c.14. est verbum fidei, quod prædicamus.
9 Quia si confitearis in ore tuo Dominum
Iesum,& in corde tuo credideris, quòd Deus
illum suscitauit à mortuis, saluus eris.
10 Corde enim creditur ad iustitiam: ore
autem confessio fit ad salutem.
* Isa.28.d.16. 11 Dicit enim Scriptura: * Omnis, qui cre-
C dit in illum, non confundetur.
12 Non enim est distinctio Iudæi & Græ-
ci: nam idem Dominus omnium, diues in
omnes qui inuocant illum.
* Ioel 2.g.32. Act.2.c.21. 13 * Omnis enim, quicumque inuocauerit
nomen Domini, saluus erit.
14 Quomodo ergo inuocabunt, in quem
non crediderunt? Aut quomodo credent ei,
quem non audierunt? Quomodo autem au-
dient sine prædicante?
15 Quomodo verò prędicabunt nisi mit-
* Isa.52.b.7. tantur? sicut scriptum est: * Quam speciosi
Nah.1.d.15 pedes euangelizantium pacem, euangelizan-
tium bona!
16 Sed non omnes obediunt Euangelio.
* Isa.53.a.1 Isaias enim dicit: * Domine quis credidit au-
ditui nostro.
17 Ergo fides ex auditu, auditus autem per
verbum Christi.
Ioan.12 f.38. 18 Sed dico: Numquid non audierunt? *
D Et quidem in omnem terram exiuit sonus
eorum,& in fines orbis terræ verba eorum:
* Ps.18. 19 Sed dico: Numquid Israël non cogno-
uit? Primus Moyses dicit: * Ego ad æmula-
tionem vos adducam in non gentem: in gen-
tem insipientem, in iram vos mittam.
* Deut.32.d.21. 20 Isaias autem audet, & dicit, * Inuentus
sum à non quærentibus me: palam apparui
ijs, qui me non interrogabant.
* Isa.65.a.2 21 Ad Israël autem dicit: * Tota die expan-
di manus meas ad populum non credentem,
& contradicentem.

CAPVT XI.

Deus quosdam ex populo Iudaico gratuita sua electione sibi seruauit, per fidem in Christum saluandos, reliquis ob incredulitatem in sua cæcitate iuxta Prophetarum vaticinia relictus, ac Gentibus in locum ipsorum ex gratuita Dei bonitate assumptis: quas monet Apostolus ne aduersus Iudæos glorientur: quodque Iudæi ad tempus desert tandem ad Christum conuertentur; exclamans ob diuinæ sapientię incomprehensibilitatem.

A 1 DIco ergo: Numquid Deus repulit po-
pulum suum? Absit. Nam & ego Is-
raëlita sum ex semine Abraham, de tribu Be-
niamin:
2 Non repulit Deus plebem suam, quam
præsciuit. An nescitis in Elia quid dicit Scri-
ptura: quemadmodum interpellat Deum ad-
uersum Israël?
* 3 Reg.19.b.10. 3 * Domine Prophetas tuos occiderunt, al-
taria tua suffoderunt: & ego relictus sum so-
lus,& quærunt animam meam.
* 3 Reg.19 d.18. 4 Sed quid dicit illi diuinum responsum? *
Reliqui mihi septem millia virorum, qui non
curuauerunt genua ante Baal.
5 Sic ergo & in hoc tempore, reliquiæ se-
cundùm electionem gratiæ saluæ factæ sunt.
6 Si autem gratia, iam non ex operibus:
alioquin gratia iam non est gratia. B
7 Quid ergo? quod quærebat Israël, hoc
non est consecutus: electio autem consecuta
est: cęteri verò excæcati sunt:
8 Sicut scriptum est: * Dedit illis Deus * Isa.6.c.9.
spiritum compunctionis: oculos vt non vi- Matt.13.b.14.
deant,& aures vt non audiant, vsque ad ho- Ioa.12.f.40
diernum diem. Act.28.f.26
9 Et Dauid dicit: * Fiat mensa eorum in * Ps.68.c.23.
laqueum & in captionem,& in scandalum,&
in retributionem illis.
10 Obscurentur oculi eorum ne videant:
& dorsum eorum semper incurua.
11 Dico ergo: Numquid sic offenderunt
vt caderent? Absit, Sed illorum delicto, salus
est Gentibus vt illos æmulentur.
12 Quòd si delictum illorum diuitiæ sunt
mundi,& diminutio eorum diuitię Gentium
quanto magis plenitudo eorum?
13 Vobis enim dico Gentibus: Quamdiu
quidem ego sum Gentium Apostolus, mini-
sterium meum honorificabo,
14 Si quomodo ad æmulandum prouocem
carnem meã,& saluos faciam aliquos ex illis.
15 Si enim amissio eorum, reconciliatio est
mundi: quæ assumptio, nisi vita ex mortuis?
16 Quòd si delibatio sancta est, & massa:
& si radix sancta & rami.
17 Quòd si aliqui ex ramis fracti sunt, tu C
autem cùm oleaster esses, insertus es in illis,
& socius radicis, & pinguedinis oliuæ fa-
ctus es.
18 Noli gloriari aduersus ramos. Quòd si
gloriaris: non tu radicem portas, sed radix te.
19 Dices ergo: Fracti sunt rami vt ego in-
serar.
20 Benè: propter incredulitatem fracti
sunt. Tu autem fide stas: noli altum sapere,
sed time.
21 Si enim Deus naturalibus ramis non
pepercit: ne fortè nec tibi parcat.
22 Vide ergo bonitatem, & seueritatem
Dei: in eos quidem, qui ceciderunt, seuerita-
tem: in te autem bonitatem Dei, si permanse-
ris in bonitate, alioquin & tu excideris.
23 Sed & illi, si non permanserint in incre-
dulitate, inserentur: potens est enim Deus
iterùm inserere illos.
24 Nam si tu ex naturali excisus es olea-
stro,& contra naturam insertus es in bonam
oliuam: quantò magis ij, qui secundùm na-
turam inserentur suæ oliuæ?
25 Nolo enim vos ignorare fratres myste- D
rium hoc, (vt non sitis vobis ipsis sapientes)
quia cæcitas ex parte contigit in Israël, donec
plenitudo Gentium intraret,
26 Et sic omnis Israël saluus fieret, sicut
scriptum est: * Veniet ex Sion, qui eripiat, & * Isa.59.d.20.
auertat impietatem à Iacob.
27 Et hoc illis à me testamentum: cùm ab-
stulero peccata eorum.
28 Secundùm Euangelium quidem, inimi-
ci propter vos: secundùm electionem autem
charissimi propter patres.
29 Sine pœnitentia enim sunt dona & vo-
catio Dei.
30 Sicut enim aliquando & vos non credi-

distis Deo, nunc autem misericordiam consecuti estis propter incredulitatem illorum:
31 Ita & isti nunc non crediderunt in vestram misericordiam, vt & ipsi misericordiam consequantur.
32 Conclusit enim Deus omnia in incredulitate: vt omnium misereatur.
33 O altitudo diuitiarum sapientiæ, & scientiæ Dei: quàm incomprehensibilia sunt iudicia eius, & inuestigabiles viæ eius!
* Sap 9.c 13. Isa.40.c.13 1. Cor.2.d 16.
34 * Quis enim cognouit sensum Domini? Aut quis consiliarius eius fuit?
35 Aut quis prior dedit illi, & retribuetur ei?
36 Quoniam ex ipso, & per ipsum, & in ipso sunt omnia: ipsi gloria in sæcula. Amen.

CAPVT XII.

Instruit Romanos vt à sæculi vanitate abstracti totos se Deo dedant, de susceptis donis non se efferentes, aut illorum limites transgredientes; sed in modum membrorum eiusdem corporis omnia ad proximi vtilitatem ordinantes, ipsis quoque inimicis benefaciant.

A
*Phil. 4 d. 18.
1 OBsecro itaque vos fratres per misericordiam Dei*, vt exhibeatis corpora vestra hostiam viuentem, sanctam, Deo placentem, rationabile obsequium vestrum.
* Ephes.5. d. 27. 1.The. 4.a. 3.
2 Et nolite conformari huic sæculo, sed reformamini in nouitate sensus vestri: * vt probetis quæ sit voluntas Dei bona, & beneplacens, & perfecta.
3 Dico enim per gratiam quæ data est mihi, omnibus qui sunt inter vos: Non plus sapere quàm oportet sapere, sed sapere ad sobrietatem: * & vnicuique sicut Deus diuisit mensuram fidei.
*1.Cor.12. b 11. Eph.4.b.7.
B
4 Sicut enim in vno corpore multa membra habemus, omnia autem membra non eumdem actum habent:
5 Ita multi vnum corpus sumus in Christo singuli autem alter alterius membra.
6 Habentes autem donationes secundùm gratiam, quæ data est nobis, differentes; siue prophetiam secundùm rationem fidei,
7 Siue ministerium in ministrando, siue qui docet in doctrina.
8 Qui exhortatur in exhortando, qui tribuit in simplicitate, qui præest in solicitudine qui miseretur in hilaritate.
* Amos 5. d.15.
C
9 Dilectio sine simulatione. *Odientes malum adhærentes bono:
*Eph.4.a.3 1. Pet.2. c. 17.
10 * Charitate fraternitatis inuicem diligentes: Honore inuicem præuenientes:
11 Solicitudine non pigri, Spiritu feruentes: Domino seruientes:
12 Spe gaudentes: In tribulatione patientes: Orationi instantes:
*Heb.13.a 2. 1.Pet.4 b 9
13 Necessitatibus sanctorum communicantes: * Hospitalitatem sectantes.
14 Benedicite persequentibus vos: benedicite, & nolite maledicere.
15 Gaudere cum gaudentibus, flere cum flentibus:
D
16 Idipsum inuicem sentientes: Non alta sapientes: sed humilibus consentientes. Nolite esse prudentes apud vosmetipsos:
* 2 Cor.8 d.21.
17 Nulli malum pro malo reddentes: *prouidentes bona non tantùm coram Deo, sed etiam coram omnibus hominibus.
* Heb. 12. d.14.
18 * Si fieri potest, quod ex vobis est, cum omnibus hominibus pacem habentes:
* Eccli.28. a.1.2.3. *Matt.5.f. 39. * Deut.32. e 35. Hebr. 10.f. 30.
19 * Non vosmetipsos defendentes charissimi, sed date locum iræ. scriptum est enim: * Mihi vindicta; ego retribuã, dicit Dominus.
* Prou.25. c 21.
20 * Sed si esurierit inimicus tuus, ciba illum: si sitit, potum da illi. hoc enim faciens, carbones ignis congeres super caput eius.
21 * Noli vinci à malo, sed vince in bono malum.

CAPVT XIII.

Hortatur vt superioribus obtemperent inferiores, etiam propter conscientiam, quamquam ciuilem tantùm gerant magistratum, omnibusque debita reddant de proximi dilectione, ad quam vniuersa lex reducitur & de tempore gratię, vt transactis legis tenebris, relictis vitijs, amplectantur Christi virtutes.

A
Sap.6. a.4. 1. Pet.2.c. 13.
1 OMnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit: Non est enim potestas nisi à Deo: quæ autem sunt, à Deo ordinatæ sunt.
2 Itaque qui resistit potestati, Dei ordinationi resistit. Qui autem resistunt, ipsi sibi damnationem acquirunt:
3 Nam principes non sunt timori boni operis, sed mali. Vis autem non timere potestatem? Bonum fac; & habebis laudem ex illa:
B
4 Dei enim minister est tibi in bonum. Si autem malum feceris, time: non enim sine causa gladium portat. Dei enim minister est: vindex in iram ei, qui malum agit.
5 Ideò necessitate subditi estote, non solùm propter iram, sed etiam propter conscientiam.
6 Ideò enim & tributa præstatis: ministri enim Dei sunt, in hoc ipsum seruientes.
*Matt. 22. b.21
C
7 * Reddite ergo omnibus debita: cui tributum, tributum: cui vectigal, vectigal: cui timorem, timorem: cui honorem, honorem.
8 Nemini quidquam debeatis, nisi vt inuicem diligatis: qui enim diligit proximum, legem impleuit.
* Exod.20. c.14. Deut 5. b. 18. * Leu.19 d. 18. Matt.22.d. 39. Marc.12.c. 31. Gal.5 c.14. Iac. 2. b.8.
9 Nam: * Non adulterabis: Non occides: Non furaberis: Non falsum testimonium dices: Non concupisces: & si quod est aliud mandatum, in hoc verbo instauratur: * Diliges proximum tuum sicut te ipsum.
10 Dilectio proximi malum non operatur. Plenitudo ergo legis est dilectio.
11 Et hoc scientes tempus: quia hora est iam nos de somno surgere. Nunc enim propior est nostra salus quàm cùm credidimus.
12 Nox præcessit, dies autem appropinquauit. Abijciamus ergo opera tenebrarum, & induamur arma lucis.
* Luc.21.g. 34.
13 Sicut in die honestè ambulemus, * non in comessationibus & ebrietatibus, non in cubilibus & impudicitijs, non in contentione & æmulatione:
* Gal. 5.c. 16. 1. Pet.2. c 11.
14 * Sed induimini Dominum Iesum Christum, & carnis curam ne feceritis in desiderijs.

CAPVT XIV.

Fide firmiores debent eos qui adhuc infirmi sunt fouere, & non contemnere, & nec hi nec illi iudicare quemquam ob ciborum aut dierum discrimen, scientes quòd omnes eumdem habeamus Dominum, cui & viuimus & morimur, cui etiam rationem quisque pro se redditurus est: & quamquam nullus cibus iam sit immundus; nemo tamen quidquam edere debet aut cum fratris offendiculo, aut contra suam conscientiam.

A 1 INfirmum autem in fide assumite, non
in disceptationibus cogitationum.
2 Alius enim credit se manducare omnia:
qui autem infirmus est, olus manducet.
3 Is qui manducat, non manducantem non
spernat: & qui non manducat, manducantem
non iudicet: Deus enim illum assumpsit.
* Iac. 1. c. 13. 4 * Tu quis es, qui iudicas alienum seruum?
Domino suo stat, aut cadit: stabit autem: po-
tens est enim Deus statuere illum.
5 Nam alius iudicat diem inter diem: alius
autem iudicat omnem diem: vnusquisque in
suo sensu abundet.
B 6 Qui sapit diem, Domino sapit: Et qui
manducat, Domino manducat: gratias enim
agit Deo. Et qui non manducat, Domino non
manducat, & gratias agit Deo.
7 Nemo enim nostrûm sibi viuit, & nemo
sibi moritur.
8 Siue enim viuimus, Domino viuimus: si-
ue morimur, Domino morimur. Siue ergo vi-
uimus, siue morimur, Domini sumus.
9 In hoc enim Christus mortuus est, & re-
surrexit: vt & mortuorum & viuorum domi-
netur.
10 Tu autem quid iudicas fratrem tuum?
* 1. Cor. 5 b. 10. aut tu quare spernis fratrem tuum: * Omnes
enim stabimus ante tribunal Christi.
* Isai. 45. d. 24. Phil. 2. b. 10. 11 Scriptum est enim: * Viuo ego, dicit Do-
minus, quoniam mihi flectetur omne genu:
& omnis lingua confitebitur Deo.
12 Itaque vnusquisque nostrûm pro se ra-
tionem reddet Deo.
13 Non ergo ampliùs inuicem iudicemus:
sed hoc iudicate magis, ne ponatis offendicu-
lum fratri, vel scandalum.
14 Scio, & confido in Domino Iesu, quia
nihil commune per ipsum, nisi ei qui existi-
mat quid commune esse, illi commune est.
15 Si enim propter cibum frater tuus con-
tristatur: iam non secundùm charitatem am-
* 1. Cor. 8. d. 11. bulas. * Noli cibo tuo illum perdere, pro quo
Christus mortuus est.
16 Non ergo blasphemetur bonũ nostrum.
17 Non est enim regnum Dei, esca & po-
tus sed iustitia, & pax, & gaudium in Spiritu
sancto:
18 Qui enim in hoc seruit Christo, placet
Deo, & probatus est hominibus.
19 Itaq; quæ pacis sunt, sectemur: & quæ æ-
dificationis sunt, in inuicem custodiamus.
D 20 Noli propter escã destruere opus Dei. *
* Tit. 1. d 15. Omnia quidem sunt munda: sed malum est
hominj, qui per offendiculum manducat.
* 1 Cor. 8. d 13. 21 * Bonum est non manducare carnem, &
non bibere vinum, neque in quo frater tuus
offẽditur, aut scandalizatur, aut infirmatur.
22 Tu fidem habes? penes temetipsum ha-
be coram Deo: Beatus, qui non iudicat se-
metipsum in eo quod probat.
23 Qui autem discernit, si manducauerit,
damnatus est; quia non ex fide. Omne autem
quod non est ex fide, peccatum est.

CAPVT XV.

Firmiores debent infirmorum ferre & sublevare imperfectiones, non suæ, sed proximorum vtilitati ac mutuæ paci studentes; Christus iuxta factas patribus promissiones prædicauit Iudæis; Gentibus verò ex misericordia Apostoli, non præuijs promissionibus. Excusat se Paulus quòd liberiùs Romanis scripserit, tamquam Gentium Apostolus, ostendens quomodo sit hoc munus executus: dicens quòd ad ipsos quoque sit venturus, vbi datam à Macedonibus eleemosynam elargitus fuerit Ierosolymitanæ Ecclesiæ, petens vt pro se interim orent.

1 DEbemus autem nos firmiores imbe- A
cillitates infirmorum sustinere, &
non nobis placere.
2 Vnusquisque vestrûm proximo suo pla-
ceat in bonum, ad ædificationem.
3 Etenim Christus non sibi placuit, sed si-
cut scriptum est: * Improperia improperan- * Ps. 68. b. 10.
tium tibi ceciderunt super me.
4 Quæcumque enim scripta sunt, ad no-
stram doctrinam scripta sunt: vt per patien-
tiam, & consolationem Scripturarum, spem
habeamus.
5 Deus autem patientiæ & solatij. * det vo- * 1. Cor. 1. b. 10.
bis idipsum sapere in alterutrum secundùm
Iesum Christum:
6 Vt vnanimes, vno ore honorificetis Deũ, B
& patrem Domini nostri Iesu Christi.
7 Propter quod suscipite inuicem, sicut &
Christus suscepit vos in honorem Dei.
8 Dico enim Christum Iesum ministrum
fuisse circumcisionis propter veritatem Dei,
ad confirmandas promissiones patrum:
9 Gentes autem super misericordia hono-
rare Deum, sicut scriptum est: * Propterea * 4 Reg. 22. d 50. Psal. 17 d. 50.
confitebor tibi in Gentibus Domine, & no-
mini tuo cantabo.
10 Et iterùm dicit: Lætamini Gentes cum
plebe eius.
11 Et iterùm: * Laudate omnes Gẽtes Do- * Ps. 116. a. 1.
minum: & magnificate eum omnes populi.
12 Et rursus Isaias ait: * Erit radix Iesse, & * Isa. 11 c. 10.
qui exurget regere Gentes, in eum Gentes
sperabunt.
13 Deus autem spei repleat vos omni gau-
dio & pace in credendo: vt abundetis in spe,
& virtute Spiritus sancti.
14 Certus sum autem fratres mei, & ego
ipse de vobis, quoniam & ipsi pleni estis dile-
ctione, repleti omni scientia, itaut possitis al-
terutrum monere.
15 Audaciùs autẽ scripsi vobis, fratres, ex C
parte, tamquam in memoriam vos reducẽns:
propter gratiam, quæ data est mihi à Deo,
16 Vt sim minister Christi Iesu in Genti-
bus, sanctificans Euangelium Dei, vt fiat ob-
latio Gentium accepta, & sanctificata in Spi-
ritu sancto.

EPITOLA BEATI PAVLI APOSTOLI AD CORINTHIOS PRIMA.

CAPVT PRIMVM.

Paulus Deogratias agit de donis datis Corinthijs: cęterùm dolet quòd de baptizatoribus essent inter ipsos schismata, gaudens quòd missus ad prædicandum Euangelium paucos baptizauerit: ostendens etiam reprobatam mundi sapientiam, & electos simplices: sicut & sita est salus in Christi morte, cuius prædicatio iudicatur mundo stultitia, credentibus verò virtus ac sapientia: ideò enim contemptibilia mundi elegit Deus, ne quis in se glorietur.

A 1 PAulus vocatus Apostolus
Iesu Christi, per voluntatem Dei, & Sosthenes
frater,
2 Ecclesiæ Dei, quæ est
Corinthi, sanctificatis in
Christo Iesu, vocatis sanctis, cum omnibus qui inuocant nomen Domini nostri
Iesu Christi, in omni loco ipsorum, &
nostro.
3 Gratia vobis & pax à Deo Patre nostro,
& Domino Iesu Christo.
4 Gratias ago Deo meo semper pro vobis
in gratia Dei, quæ data est vobis in Christo
Iesu:
5 Quòd in omnibus diuites facti estis in illo, in omni verbo, & in omni scientia:
6 Sicut testimonium Christi confirmatum
est in vobis:
7 Ita vt nihil vobis desit in vlla gratia, expectantibus reuelationem Domini nostri
Iesu Christi,
B 8 Qui & confirmabit vos vsque in finem
sine crimine, in die aduentus Domini nostri
Iesu Christi.
9 * Fidelis Deus: per quem vocati estis in * 1. Thes. 5. d. 24.
societatem filij eius Iesu Christi Domini
nostri.
10 Obsecro autem vos fratres, per nomen
Domini nostri Iesu Christi: vt idipsum dicatis omnes, & non sint in vobis schismata: sitis autem perfecti in eodem sensu, & in eadem sententia.
11 Significatum est enim mihi de vobis,
fratres mei, ab ijs qui sunt Chloes, quia contentiones sunt inter vos.
12 Hoc autem dico, quòd vnusquisque vestrum dicit: ego quidem sum Pauli: ego autem * Apollo: ego verò Cephæ: ego autem * Act. 18. f. 24.
Christi.
13 Diuisus est Christus? Numquid Paulus
crucifixus est pro vobis? aut in nomine Pauli baptizati estis?
14 Gratias ago Deo, quòd neminem C.
vestrum baptizaui * nisi Crispum & Caium: Act 18. c. 8.
15 Ne quis dicat quòd in nomine meo baptizati estis.
16 Baptizaui autem & Stephanæ domum: cęterùm nescio si quem alium baptizauerim.
17 Non enim misit me Christus baptizare, sed euangelizare: * non in sapientia verbi, vt non euacuetur crux Christi. * 2 Pet. 1. c. 16
18 Verbum enim crucis, pereuntibus quidem stultitia est: ijs autem qui salui fiunt, id est nobis,* Dei virtus est. 1. f. 2. a. 1. 2. d. 13.
19 Scriptum est enim: * Perdam sapientiam sapientium, & prudentiam prudentium * Rom 1 b. 16
reprobabo. * I. a. 29. c. 14.
20 * Vbi sapiens? vbi scriba? vbi conquisitor huius sæculi? Nonne stultam fecit Deus * Isa. 33. c. 18.
sapientiam huius mundi?
21 Nam quia in Dei sapientia non cognouit mundus per sapientiam Deum: placuit
Deo per stultitiam prædicationis saluos facere credentes:
22 Quoniam & Iudęi signa petunt, & Gręci sapientiam quærunt.
23 Nos autem prædicamus Christum crucifixum: Iudæis quidem scandalum, Gen-

tietur: ipse autem saluus erit; sic tamen quasi per ignem.

16 Nescitis quia templum Dei estis, & Spiritus Dei habitat in vobis?

D

17 Si quis autem templum Dei violauerit, disperdet illum Deus.* Templum enim Dei sanctum est, quod estis vos.

* Inf.6.d.19. 2.Cor.6.d.16.

18 Nemo se seducat: si quis videtur inter vos sapiens esse, in hoc sæculo, stultus fiat vt sit sapiens.

19 Sapientia enim huius mundi, stultitia est apud Deum. Scriptum est enim: * Comprehendam sapientes in astutia eorum.

*Iob.12.c.13. * Ps.93.b.11.

20 Et iterum:* Dominus nouit cogitationes sapientium, quoniam vanæ sunt.

21 Nemo itaque glorietur in hominibus.

22 Omnia enim vestra sunt, siue Paulus, siue Apollo siue Cephas, siue mundus, siue vita siue mors, siue præsentia, siue futura: omnia enim vestra sunt:

23 Vos autem Christi: Christus autem Dei.

CAPVT IV.

Non temere iudicandum est de Dei ministris reprehenduntur Corinthÿ qui de ministris & acceptis donis gloriabantur, ac si illa à se haberent: & se extollentes contemnebant etiam Apostolos, quamquam Paulus illos in Christo genuerat: dicit se breui venturum Corinthum, quo Pseudoapostolos redarguat.

A

1 Sic nos existimet homo vt ministros Christi, & dispensatores mysteriorum Dei.

2.Cor.6.a.4.

2 Hic iam quæritur inter dispensatores, vt fidelis quis inueniatur.

3 Mihi autem pro minimo est vt à vobis iudicer: aut ab humano die: sed neque meipsum iudico.

4 Nihil enim mihi conscius sum: sed non in hoc iustificatus sum: qui autem iudicat me, Dominus est.

5 Itaque nolite ante tempus iudicare, quoadusque veniat Dominus: qui & illuminabit abscondita tenebrarum, & manifestabit consilia cordium: & tunc laus erit vnicuique à Deo.

B

6 Hæc autem, fratres, transfiguraui in me & Apollo, propter vos: vt in nobis discatis, ne supra quam scriptum est, vnus aduersus alterum infletur pro alio.

7 Quis enim te discernit? Quid autem habes quod non accepisti? Si autem accepisti, quid gloriaris quasi non acceperis?

8 Iam saturati estis, iam diuites facti estis: sine nobis regnatis: & vtinam regnetis, vt & nos vobiscum regnemus.

9 Puto enim quòd Deus nos Apostolos nouissimos ostendit, tamquam morti destinatos: quia spectaculum facti sumus mundo, & Angelis, & hominibus:

C

10 Nos stulti propter Christum, vos autem prudentes in Christo: nos infirmi, vos autem fortes: vos nobiles, nos autem ignobiles.

11 Vsque in hanc horam & esurimus, & sitimus, & nudi sumus, & colaphis cædimur, & instabiles sumus,

* Act.20.f.34. 1.Thes.2.b.9. 2 Thes.3.b.8.

12 Et * laboramus operantes manibus nostris: maledicimur, benedicimus: persecutionem patimur, & sustinemus:

13 Blasphemamur, & obsecramus, tamquam purgamenta huius mundi facti sumus, omnium peripsema vsque adhuc.

14 Non vt confundam vos, hæc scribo, sed vt filios meos charissimos moneo.

D

15 Nam si decem millia pædagogorum habeatis in Christo, sed non multos patres. Nam in Christo Iesu per Euangelium ego vos genui.

16 Rogo ergo vos, imitatores mei estote, sicut & ego Christi.

17 Ideò misi ad vos Timotheum, qui est filius meus charissimus, & fidelis in Domino, qui vos commonefaciet vias meas, quæ sunt in Christo Iesu, sicut vbique in omni Ecclesia doceo.

18 Tamquam non venturus sim ad vos, inflati sunt quidam.

19 Veniam autem ad vos citò, si Dominus voluerit: & cognoscam non sermonem eorum qui inflati sunt, sed virtutem.

20 Non enim in sermone est regnum Dei, sed in virtute.

21 Quid vultis? in virga veniam ad vos, an in charitate, & spiritu mansuetudinis?

CAPVT V.

Corinthios reprehendit, quod in incestu publicè viuentem tolerarent; quem absens tradit satanæ, monens vt expurgato vitiorum fermento, puri Pascha celebrent: nec vult eos commisceri Christianis palam criminosis.

A

1 Omnino auditur inter vos fornicatio, & talis fornicatio, qualis nec inter Gentes, ita vt vxoré patris sui aliquis habeat.

Leu.18.a.7.& 20.b.11.

2 Et vos inflati estis: & non magis luctum habuistis; vt tollatur de medio vestrum qui hoc opus fecit.

3 * Ego quidem absens corpore, præsens autem spiritu, iam iudicaui vt præsens eum, qui sic operatus est:

*Col.2.a.5.

B

4 In nomine Domini nostri Iesu Christi, congregatis vobis & meo spiritu, cum virtute Domini nostri Iesu,

5 Tradere huiusmodi satanæ in interitum carnis, vt spiritus saluus sit in die Domini nostri Iesu Christi.

6 Non est bona gloriatio vestra.* Nescitis quia modicum fermentum totam massam corrumpit?

*Gal.5.b.9.

C

7 Expurgate vetus fermentum, vt sitis noua conspersio, sicut estis azymi. Etenim Pascha nostrum immolatus est Christus.

8 Itaque epulemur, non in fermento veteri, neque in fermento malitiæ & nequitiæ: sed in azymis sinceritatis & veritatis.

9 Scripsi vobis in epistola: Ne commisceamini fornicarijs.

10 Non vtique fornicarijs huius mundi, aut auaris, aut rapacibus, aut idolis seruientibus: alioquin debueratis de hoc mundo exisse.

D

11 Nunc autem scripsi vobis non commisceri; si is qui frater nominatur, est

fornicator, aut auarus, aut idolis seruiens, aut
maledicus, aut ebriosus, aut rapax: cum eius-
modi nec cibum sumere.
12 Quid enim mihi de ijs, qui foris sunt, iu-
dicare? Nonne de ijs, qui intus sunt, vos iu-
dicatis?
13 Nam eos, qui foris sunt, Deus iudica-
bit. Auferte malum ex vobis ipsis.

CAPVT VI.

Corripit eos quòd iudicio contenderent coram iudice ethnico, enumerans quædam peccata, quibus inuoluti regnum Dei non possidebunt: quædam licere dicit quæ non expediant: & varias ob causas ostendit vitandam fornicationē.

A
1 AVdet aliquis vestrûm habens nego-
tium aduersus alterum, iudicari apud
iniquos, & non apud sanctos?
2 An nescitis quoniā sancti de hoc mundo
iudicabunt? Et si in vobis iudicabitur mun-
dus, indigni estis qui de minimis iudicetis?
3 Nescitis quoniam angelos iudicabimus?
quantò magis sæcularia?
4 Sæcularia igitur iudicia si habueritis:
contemptibiles qui sunt in Ecclesia, illos
constituite ad iudicandum.
5 Ad verecundiam vestram dico. Sic non
est inter vos sapiens quisquam, qui possit iu-
dicare inter fratrem suum?
6 Sed frater cum fratre iudicio contendit:
& hoc apud infideles?
B
7 * Iam quidem omnino delictum est in vo-
bis, quòd iudicia habetis inter vos. Quare
non magis iniuriam accipitis? quare non ma-
gis fraudem patimini?
8 Sed vos iniuriam facitis, & fraudatis: &
hoc fratribus.
9 An nescitis quia iniqui regnum Dei non
possidebunt? Nolite errare: Neque fornicarij,
neque idolis seruientes, neque adulteri,
10 Neque molles, neque masculorum con-
cubitores, neque fures, neque auari, neque
ebriosi, neque maledici, neque rapaces re-
gnum Dei possidebunt.
C
11 Et hæc quidam fuistis: sed abluti estis,
sed sanctificati estis, sed iustificati estis in no-
mine Domini nostri Iesu Christi, & in Spiri-
tu Dei nostri.
12 Omnia mihi licent, sed non omnia ex-
pediunt. Omnia mihi licent, sed ego sub nul-
lius redigar potestate.
13 Esca ventri, & venter escis: Deus autem
& hunc & has destruet: corpus autem non
fornicationi, sed Domino: & Dominus
corpori.
14 Deus verò & Dominum suscitauit: &
nos suscitabit per virtutem suam.
15 Nescitis quoniam corpora vestra mem-
bra sunt Christi? Tollens ergo membra Chri-
sti, faciam membra meretricis? Absit.
16 An nescitis quoniam qui adhæret mere-
trici, vnum corpus efficitur? * Erunt enim
(inquit) duo in carne vna.
17 Qui autem adhæret Domino, vnus spi-
ritus est.
18 Fugite fornicationem. Omne pecca-
tum, quodcumque fecerit homo, extra cor-
pus est, qui autem fornicatur, in corpus suum
peccat.
19 An nescitis quoniam * membra vestra,
templum sunt spiritus sancti, qui in vobis est,
quem habetis à Deo, & non estis vestri?
20 * Empti enim, estis pretio magno. Glo-
rificate & portate Deum in corpore vestro.

* Matt. 5. f. 39. Luc. 6 d. 29 Rom. 12. d 17. 1. Thess. 4. b. 6.

* Gen. 2. d. 24. Matt. 19. a 5. Marc. 10. a 8. Ephes. 5. g. 31.

* Sup. 3. d. 17. 2. Cor. 6. c. 16.

* Inf. 7. d 23. 1. Pet. 1. d. 18.

CAPVT VII.

Corinthios instruit de matrimonio, eiusque vsu & indissolubili vinculo, innuptis commendans cælibatum; & quomodo fidelis cum coniuge infideli se habere debeat: quodque vnusquisque in quo vitæ statu ad fidem vocatus est, permaneat, virginitatem matrimonio prefert; vxorem mortuo marito liberam dicens, vt cui velit in Domino nubat.

1 DE quibus autem scripsistis mihi: Bonū A
est homini mulierem non tangere:
2 Propter fornicationem autem vnusquis-
que suam vxorem habeat, & vnaquæque
suum virum habeat.
3 * Vxori vir debitum reddat: similiter au- * 1. Petr. 3. b. 7.
tem & vxor viro.
4 Mulier sui corporis potestatem non ha-
bet, sed vir. Similiter autem & vir sui corporis
potestatem non habet, sed mulier.
5 Nolite fraudare inuicem, nisi fortè ex
consensu ad tempus, vt vacetis orationi: & ite-
rûm reuertimini in idipsum, ne tentet vos sa-
tanas propter incontinentiam vestram.
6 Hoc autem dico secundùm indulgen-
tiam, non secundùm imperium.
7 Volo enim omnes vos esse sicut meip-
sum: sed vnusquisque proprium donum ha- B
bet ex Deo: alius quidem sic, alius verò sic.
8 Dico autem non nuptis, & viduis: bo-
num est illis si sic permaneant, sicut & ego.
9 Quòd si non se continent, nubant. Me-
lius est enim nubere, quàm vri.
10 Ijs autem, qui matrimonio iuncti sunt,
præcipio non ego, sed Dominus, * vxorem à * Matth. 5. e. 32 19. Marc. 10 a 7. Luc. 16. e. 18.
viro non discedere:
11 Quòd si discesserit, manere innuptam,
aut viro suo reconciliari. Et vir vxorem non
dimittat.
12 Nam cęteris ego dico, non Dñs. Si quis
frater vxorem habet infidelem, & hæc con-
sentit habitare cum illo, non dimittat illam.
13 Et si qua mulier fidelis habet virum in-
fidelem, & hic consentit habitare cum illa,
non dimittat virum.
14 Sanctificatus est enim vir infidelis per C
mulierem fidelem, & sanctificata est mulier
infidelis per virum fidelem: alioquin filij ve-
stri immundi essent, nunc autem sancti sunt.
15 Quòd si infidelis discedit, discedat: non
enim seruituti subiectus est frater aut soror
in huiusmodi: in pace autem vocauit nos
Deus.
16 Vnde enim scis mulier, si virum saluum
facies? aut vnde scis vir, si mulierem saluam
facies?
17 Nisi vnicuique sicut diuisit Dominus,
vnumquemque sicut vocauit Deus, ita ambu-
let, & sicut in omnibus Ecclesijs doceo.
18 Circumcisus aliquis vocatus est? non D

adducat præputium. In præputio aliquis vocatus est? non circumcidatur.
19 Circumcisio nihil est, & præputium nihil est: sed obseruatio mandatorum Dei.
* Eph.4.a.1. 20 * Vnusquisque in qua vocatione vocatus est, in ea permaneat.
21 Seruus vocatus es? non sit tibi curæ: sed & si potes fieri liber, magis vtere:
22 Qui enim in Domino vocatus est seruus, libertus est Domini: similiter qui liber vocatus est, seruus est Christi.
* Sup.6.d.20. 1.Pet.1.d.18. 23 * Pretio empti estis, nolite fieri serui hominum.
24 Vnusquisque in quo vocatus est, fratres, in hoc permaneat apud Deum.
E 25 De virginibus autem præceptum Domini non habeo: consilium autem do, tamquam misericordiam consecutus à Domino, vt sim fidelis.
26 Existimo ergo hoc bonum esse propter instantem necessitatem, quoniam bonum est homini sic esse.
27 Alligatus es vxori? noli quærere solutionem. Solutus es ab vxore? noli quærere vxorem.
28 Si autem acceperis vxorem, non peccasti. Et si nupserit virgo non peccauit: tribulationem tamen carnis habebunt huiusmodi. Ego autem vobis parco.
29 Hoc itaque dico, fratres: Tempus breue est: reliquum est, vt & qui habent vxores, tamquam non habentes sint:
30 Et qui flent, tamquam non flentes: & qui gaudent, tamquam non gaudentes: & qui emunt, tamquam non possidentes:
F 31 Et qui vtuntur hoc mundo, tamquam non vtantur: præterit enim figura huius mundi.
32 Volo autem vos sine solicitudine esse. Qui sine vxore est, solicitus est quæ Domini sunt, quomodo placeat Deo.
33 Qui autem cum vxore est, solicitus est quæ sunt mundi, quomodo placeat vxori, & diuisus est.
34 Et mulier innupta, & virgo, cogitat quæ Domini sunt; vt sit sancta corpore, & spiritu. Quæ autem nupta est, cogitat quæ sunt mundi, quomodo placeat viro.
35 Porrò hoc ad vtilitatem vestram dico: non vt laqueum vobis injiciam, sed ad id, quod honestum est, & quod facultatem præbeat sine impedimento Dominũ obsecrandi.
G 36 Si quis autem turpem se videri existimat super virgine sua, quod sit superadulta, & ita oportet fieri: quod vult faciat: non peccat, si nubat.
37 Nam qui statuit in corde suo firmus, nõ habens necessitatem, potestatem autem habens suæ voluntatis, & hoc iudicauit in corde suo, seruare virginem suam, benè facit.
38 Igitur & qui matrimonio iungit virginem suam, bene facit: & qui non iungit, melius facit.
*Rom.7.a.2. 39 * Mulier alligata est legi quanto tempore vir eius viuit. quòd si dormierit vir eius, liberata est: cui vult nubat: tantùm in Domino.
40 Beatior autem erit si sic permanserit, secundùm meum consilium: puto autem quòd & ego Spiritum Dei habeam.

CAPVT VIII.

Quamquam idolothytis vesci non sit ex se illicitum, cùm idolum nullius sit efficaciæ aut potestatis, non sunt tamen illa edenda aut repugnante conscientia, aut cum infirmorum offendiculo: neque ea edere, aut non edere, hominem efficit meliorem.

1 DE ijs autem, quæ idolis sacrificantur, scimus quia omnes scientiam habemus. Scientia inflat, charitas verò ædificat. A
2 Si quis autem se existimat scire aliquid, nondum cognouit quemadmodum oporteat eum scire.
3 Si quis autem diligit Deum, hic cognitus est ab eo.
4 De escis autem, quæ idolis immolantur, scimus quia nihil est idolum in mundo, & quòd nullus est Deus, nisi vnus. B
5 Nam etsi sunt qui dicantur dij, siue in cælo, siue in terra (siquidem sunt dij multi, & domini multi:
6 Nobis tamen vnus Deus, Pater, ex quo omnia, & nos in illum & vnus Dominus Iesus Christus, per quem omnia, & nos per ipsum.
7 Sed non in omnibus est scientia. Quidam autem cum conscientia vsque nunc idoli, quasi idolothytum manducant: & conscientia ipsorum cùm sit infirma, polluitur. C
8 Esca autem nos non commendat Deo. Neque enim si manducauerimus, abundauimus: neque si non manducauerimus, deficiemus.
9 Videte autem ne fortè hæc licentia vestra offendiculum fiat infirmis.
10 Si enim quis viderit eum, qui habet scientiam, in idolio recumbentem: nonne conscientia eius, cùm sit infirma, ædificabitur ad manducandum idolothyta?
11 * Et peribit infirmus in tua scientia frater, propter quem Christus mortuus est? * Rom.14.c.15.
12 Sic autem peccantes in fratres, & percutientes conscientiam eorum infirmam, in Christum peccatis.
13 * Quapropter si esca scandalizat fratrem meum: non manducabo carnem in æternum, ne fratrem meum scandalizem. * Rom.14.d.21.

CAPVT IX.

Non accipiebat Paulus victum à Corinthijs quibus concionabatur, vt omnem amputaret offendiculi occasionem, licet hoc sibi fuisse licitum multis probet argumentis: sed in omnem formam se vertit, quò plures ad Dei cultum adducat: Corinthios exhortando ad imitationem eorum qui in stadio currunt, aut in agone certant, suum quoque ait se domare corpus.

1 NOn sum liber? Non sum Apostolus? Nonne Christum Iesum Dominum nostrum vidi? Nonne opus meum vos estis in Domino? A
2 Et si alijs non sum Apostolus, sed tamen vobis sum: nam signaculum Apostolatus mei vos estis in Domino.

3 Mea defensio apud eos, qui me interrogant, hæc est.

4 Numquid non habemus potestatem manducandi, & bibendi?

5 Numquid non habemus potestatem mulierem sororem circumducendi, sicut & cæteri Apostoli & fratres Domini, & Cephas?

6 Aut ego solus, & Barnabas, non habemus potestatem hoc operandi?

7 Quis militat suis stipendijs vmquam? Quis plantat vineam, & de fructu eius non edit? Quis pascit gregem, & de lacte gregis non manducat?

8 Numquid secundùm hominem hæc dico? An & lex hæc non dicit?

* Deut. 25. a. 4. 1. Tim. 5. a. 18.

9 Scriptum est enim in lege Moysi: * Non alligabis os boui trituranti. Numquid de bobus cura est Deo?

B

10 An propter nos vtique hoc dicit? Nam propter nos scripta sunt quoniam debet in spe, qui arat, arare: & qui triturat, in spe fructus percipiendi.

* Rom. 15. f. 27.

11 * Si nos vobis spiritualia seminauimus: magnum est si nos carnalia vestra metamus?

12 Si alij potestatis vestræ participes sunt, quare non potius nos? sed non vsi sumus hac potestate: sed omnia sustinemus, ne quod offendiculum demus Euangelio Christi.

* Deut. 18. a. 1.

13 * Nescitis quoniam qui in sacrario operantur, quæ de sacrario sunt, edunt: & qui altari deseruiunt, cum altari participant?

14 Ita & Dominus ordinauit ijs, qui Euangelium annuntiant, de Euangelio viuere.

C

15 Ego autem nullo horum vsus sum. Non autem scripsi hæc vt ita fiant in me: bonum est enim mihi magis mori, quàm vt gloriam meam quis euacuet.

16 Nam si euangelizauero, non est mihi gloria: necessitas enim mihi incumbit: væ enim mihi est, si non euangelizauero.

17 Si enim volens hoc ago, mercedem habeo: si autem inuitus, dispensatio mihi credita est.

18 Quæ est ergo merces mea? Vt Euangelium prædicans, sine sumptu ponam Euangelium, vt non abutar potestate mea in Euangelio.

19 Nam cùm liber essem ex omnibus, omnium me seruum feci, vt plures lucrifacerem.

20 Et factus sum Iudæis tamquam Iudæus vt Iudæos lucrarer.

D

21 Ijs qui sub lege sunt, quasi sub lege essem (cùm ipse non essem sub lege) vt eos, qui sub lege erant, lucrifacerem. ijs qui sine lege erant tamquam sine lege essem (cùm sine lege Dei non essem: sed in lege essem Christi) vt lucrifacerem eos, qui sine lege erant.

22 Factus sum infirmis infirmus, vt infirmos lucrifacerem. Omnibus omnia factus sum, vt omnes facerem saluos.

23 Omnia autem facio propter Euangelium: vt particeps eius efficiar.

24 Nescitis quòd ij qui in stadio currunt, omnes quidem currunt, sed vnus accipit brauium? Sic currite vt comprehendatis.

25 Omnis autem, qui in agone contendit, ab omnibus se abstinet: & illi quidem vt corruptibilem coronam accipiant; nos autem incorruptam.

26 Ego igitur sic curro, non quasi in incertum: sic pugno, non quasi aërem verberans:

27 Sed castigo corpus meum, & in seruitutem redigo: ne fortè cùm alijs prædicauerim, ipse reprobus efficiar.

CAPVT X.

Commemoratione ingratorum Iudæorum frequenter ob varia peccata à Deo punitorum, hos à similibus absterret de tentatione humana, & Dei in tentationibus auxilio: non solùm idololatria fugienda est, sed & mensa eorum qui idolothytis vescuntur: tum quòd per hoc videantur aliquid idolis deferre, tum quòd scandalo sint infirmioribus.

A

1 NOlo enim vos ignorare, fratres, quoniam patres nostri omnes* sub nube fuerunt, & omnes * mare transierunt,

* Exod. 13. d. 23. Num 9. d. 8. * Exod. 14 e 22. * Exod. 16. d 15. * Exod. 17. b 6. Num. 20. b. 11.

2 Et omnes in Moyse baptizati sunt, in nube, & in mari:

3 * Et omnes eamdem escam spiritalem manducauerunt,

4 * Et omnes eumdem potum spiritalem biberunt: (bibebant autem de spiritali consequente eos, petra: petra autem erat Christus.)

5 Sed non in pluribus eorum beneplacitum est Deo: * nam prostrati sunt in deserto.

* Num. 26. g 64 65.

B

6 Hæc autem in figura facta sunt nostri, vt non simus concupiscentes malorum, * sicut & illi concupierunt.

* Psal. 105. c. 4.

7 Neque idololatræ efficiamini, sicut quidem ex ipsis: quemadmodum scriptum est: * Sedit populus manducare & bibere, & surrexerunt ludere.

* Exod. 32. b. 6.

8 Neque fornicemur, * sicut quidam ex ipsis fornicati sunt, & ceciderunt vna die viginti tria millia.

* Num. 25. a. 1.

9 Neque tentemus Christum: * sicut quidam eorum tentauerunt, & à serpentibus perierunt.

* Num. 21. b. 5. 6.

10 * Neque murmuraueritis, sicut quidam eorum murmurauerunt, & perierunt ab exterminatore.

* Num 11. a. 1. 14. a. 1.

C

11 Hæc autem omnia in figura contingebant illis: scripta sunt autem ad correptionem nostram, in quos fines sæculorum deuenerunt.

12 Itaque qui se existimat stare, videat ne cadat.

13 Tentatio vos non apprehendat nisi humana: fidelis autem Deus est, qui non patietur vos tentari supra id quod potestis, sed faciet etiam cum tentatione prouentum vt possitis sustinere.

14 Propter quod charissimi mihi fugite ab idolorum cultura:

15 Vt prudentibus loquor, vos ipsi iudicate quod dico.

D 16 Calix benedictionis, cui benedicimus,
nonne communicatio sanguinis Christi est?
& panis, quem frangimus, nonne participatio
corporis Domini est?
17 Quoniam vnus panis, vnum corpus
multi sumus, omnes qui de vno pane parti-
cipamus.
18 Videte Israël secundùm carnem:
nonne qui edunt hostias, participes sunt
altaris?
19 Quid ergo? dico quòd idolis immola-
tum sit aliquid? aut quod idolum, sit ali-
quid?
E 20 Sed quæ immolant Gentes, dæmonijs
immolant, & non Deo. Nolo autem vos so-
cios fieri dæmoniorum: non potestis calicem
Domini bibere, & calicem dæmoniorum:
21 Non potestis mensæ Domini participes
esse & mensæ dæmoniorum.
22 An æmulamur Dominum? Numquid
* Sup. 6. c. 12. fortiores illo sumus? * Omnia mihi licent, sed
non omnia expediunt.
23 Omnia mihi licent, sed non omnia ædi-
ficant.
F 24 Nemo quod suum est quærat, sed quod
alterius.
25 Omne, quod in macello vænit, mandu-
cate, nihil interrogantes propter conscien-
tiam.
* Ps. 23. a. 1. Eccli. 17. d. 31. 26 * Domini est terra, & plenitudo eius.
27 Si quis vocat vos infidelium, & vul-
tis ire: omne, quod vobis apponitur, man-
ducate, nihil interrogantes propter con-
scientiam.
G 28 Si quis autem dixerit: Hoc immolatum
est idolis, nolite manducare, propter illum
qui indicauit & propter conscientiam:
29 Conscientiam autem dico non tuam,
sed alterius. Vt quid enim libertas mea iudi-
catur ab aliena conscientia?
30 Si ego cum gratia participo, quid blas-
phemor pro eo quòd gratias ago?
31 * Siue ergo manducatis, siue bibitis, si-
ue aliud quid facitis: omnia in gloriam Dei
facite.
32 Sine offensione estote Iudæis, & Genti-
bus, & Ecclesiæ Dei.
33 Sicut & ego per omnia omnibus pla-
ceo, non quærens quod mihi vtile est, sed
quod multis, vt salui fiant.

CAPVT XI.

Vir aperto, mulier autem velato debet orare capite: Corinthios reprehendit quòd ad celebrandam cœnam Dominicam inuicem non expectarent, sed inter se diffiderent: referens interim Sacramenti Eucharistiæ à Christo institutionem, & scelus ac pœnam indignè ad illud accedentium.

A 1 IMitatores mei estote, sicut & ego
Christi.
2 Laudo autem vos, fratres, quod per om-
nia mei memores estis: & sicut tradidi vobis
præcepta mea tenetis.
* Eph. 5. c. 23. 3 Volo autem vos scire, * quòd omnis viri
caput Christus est: caput autem mulieris, vir:
caput verò Christi, Deus.

4 Omnis vir orans aut prophetans velato
capite, deturpat caput suum.
5 Omnis autem mulier orans aut prophe-
tans non velato capite, deturpat caput suum:
vnum enim est ac si decaluetur.
6 Nam si non velatur mulier, tondeatur. Si
verò turpe est mulieri tonderi, aut decaluari, B
velet caput suum.
7 Vir quidem non debet velare caput
suum: quoniam * imago & gloria Dei est, * Gen. 1. c. 26.
mulier autem gloria viri est.
8 Non enim vir ex muliere est, sed mulier
ex viro.
9 * Etenim non est creatus vir propter mu- * Gen. 2. d. 23.
lierem, sed mulier propter virum.
10 Ideò debet mulier potestatem habere
supra caput propter Angelos.
11 Verumtamen neque vir sine muliere, C
neque mulier sine viro, in Domino.
12 Nam sicut mulier de viro, ita & vir per
mulierem: omnia autem ex Deo.
13 Vos ipsi iudicate: decet mulierem non
velatam orare Deum?
14 Nec ipsa natura docet vos, quòd vir
quidem si comam nutriat, ignominia est
illi:
15 Mulier verò si comam nutriat, gloria
est illi: quoniam capilli pro velamine ei dati
sunt.
16 Si quis autem videtur contentiosus esse: D
nos talem consuetudinem non habemus, ne-
que Ecclesia Dei.
17 Hoc autem præcipio: non laudans,
quòd non in melius, sed in deterius conue-
nitis.
18 Primùm quidem conuenientibus vobis
in Ecclesiam, audio scissuras esse inter vos, &
ex parte credo.
19 Nam oportet & hæreses esse, vt & qui
probati sunt, manifesti fiant in vobis.
20 Conuenientibus ergo vobis in vnum,
iam non est Dominicam cœnam man-
ducare.
21 Vnusquisque enim suam cœnam præ-
sumit ad manducandum. Et alius quidem
esurit, alius autem ebrius est.
22 Numquid domos non habetis ad man- E
ducandum & bibendum? aut Ecclesiam Dei
contemnitis, & confunditis eos, qui non ha-
bent? Quid dicam vobis? Laudo vos? in hoc
non laudo.
23 Ego enim accepi à Domino quod &
tradidi vobis, quoniam Dominus Iesus in
qua nocte tradebatur, accepit panem.
24 Et gratias agens fregit, & dixit: * Acci- * Matt. 26. c. 26. Marc. 14. c. 22. Luc. 22. b. 19.
pite, & manducate: hoc est corpus meum,
quod pro vobis tradetur: hoc facite in meam
commemorationem.
25 Similiter & calicem, postquam cœnauit, F
dicens: Hic calix nouum testamentum est in
meo sanguine. hoc facite quotiescumque bi
betis, in meam commemorationem.
26 Quotiescumque enim manducabitis pa-
nem hunc & calicem bibetis: mortem Do-
mini annuntiabitis donec veniat.
27 * Itaque quicumque manducauerit pa- * Ioan. 6. f. 59.
nem hunc, vel biberit calicem Domini indi-
gnè: reus erit corporis & sanguinis Domini.

28 Probet autem seipsum homo : & sic de
pane illo edat, & de calice bibat.
29 Qui enim manducat & bibit indignè,
iudicium sibi manducat & bibit: non dijudi-
cans corpus Domini.
G. 30 Ideò inter vos multi infirmi & imbe-
cilles, & dormiunt multi.
31 Quòd si nosmetipsos dijudicaremus,
non vtique iudicaremur.
32 Dum iudicamur autem, à Domino cor-
ripimur, vt non cum hoc mundo damnemur.
33 Itaque fratres mei, cùm conuenitis ad
manducandum, inuicem expectate.
34 Si quis esurit, domi manducet: vt non in
iudicium conueniatis. Cætera autem, cùm
venero, disponam.

CAPVT XII.

Varijs dantur varia eiusdem Spiritus sancti charismata, vt in modum humani corporis quisque suo fungatur officio, & mutua se opera omnes indigere cognoscentes, mutuò se foueant: & ita Christus suæ prouidit Ecclesiæ de varijs hominum statibus.

A. 1 DE spiritalibus autem, nolo vos igno-
rare fratres.
2 Scitis quoniam cùm Gentes essetis, ad si-
mulachra muta prout ducebamini euntes.
Marc. 9. 38. 3 Ideo notum vobis facio,* quòd nemo in
Spiritu Dei loquens, dicit anathema Iesu. Et
nemo potest dicere, Dominus Iesus, nisi in
Spiritu sancto.
4 Diuisiones verò gratiarum sunt, idem
autem Spiritus:
5 Et diuisiones ministrationum sunt, idem
autem Dominus:
6 Et diuisiones operationum sunt, idem ve-
rò Deus, qui operatur omnia in omnibus.
7 Vnicuique autem datur manifestatio
Spiritus ad vtilitatem.
8 Alij quidem per Spiritum datur sermo
sapientiæ: alij autem sermo scientiæ secun-
dùm eumdem Spiritum.
B. 9 Alteri fides in eodem Spiritu: alij gratia
sanitatum in vno Spiritu:
10 Alij operatio virtutum, alij prophetia,
alij discretio spirituum, alij genera lingua-
rum, alij interpretatio sermonum.
*Rom. 12. 2.3 b. 6. Eph. 4. b. 7. 11 *Hæc autem omnia operatur vnus at-
que idem Spiritus, diuidens singulis prout
vult.
12 Sicut enim corpus vnum est, & mem-
bra habet multa, omnia autem membra cor-
poris cùm sint multa, vnum tamen corpus
sunt: ita & Christus.
C. 13 Etenim in vno Spiritu omnes nos in
vnum corpus baptizati sumus, siue Iudæi, siue
Gentiles, siue serui, siue liberi: & omnes in
vno Spiritu potati sumus.
14 Nam & corpus non est vnum mem-
brum, sed multa.
15 Si dixerit pes: Quoniam non sum ma-
nus, non sum de corpore: num ideò non est
de corpore?
16 Et si dixerit auris: Quoniam non sum
oculus, non sum de corpore: num ideò non
est de corpore?
17 Si totum corpus oculus: vbi auditus? Si
totum auditus: vbi odoratus?
18 Nunc autem posuit Deus membra, v-
numquodq; eorum in corpore sicut voluit.
19 Quòd si essent omnia vnum membrum
vbi corpus?
20 Nunc autem multa quidem membra,
vnum autem corpus.
21 Non potest autem oculus dicere ma-
nui: Opera tua non indigeo; aut iterùm ca-
put pedibus: Non estis mihi necessarij.
22 Sed multò magis quæ videntur membra
corporis infirmiora esse, necessariora sunt:
23 Et quæ putamus ignobiliora membra
esse corporis, his honorem abundantiorem
circumdamus: & quæ inhonesta sunt nostra,
abundantiorem honestatem habent.
24 Honesta autem nostra nullius egent: sed
Deus temperauit corpus ei, cui deerat, abun-
dantiorem tribuendo honorem:
25 Vt non sit schisma in corpore, sed idip- D.
sum pro inuicem solicita sint membra.
26 Et si quid patitur vnum membrum,
compatiuntur omnia membra: siue gloria-
tur vnum membrum, congaudent omnia
membra.
27 Vos autem estis corpus Christi, & mem-
bra de membro.
28 * Et quosdam quidem posuit Deus in *Eph. 4. b. 11.
Ecclesia, primùm Apostolos, secundò Pro-
phetas, tertiò Doctores, deinde virtutes, ex-
inde gratias curationum, opitulationes, gu-
bernationes, genera linguarum, interpreta-
tiones sermonum.
29 Numquid omnes Apostoli? numquid
omnes Prophetæ? numquid omnes Doctores?
numquid omnes virtutes? numquid omnes
gratiam habent curationum? numquid om-
nes linguis loquuntur? numquid omnes in-
terpretantur?
30 Æmulamini autem charismata melio-
ra. Et adhuc excellentiorem viam vobis de-
monstro.

CAPVT XIII.

Ostendit charitatis necessitatem, ipsius officia, perpetuitatem, ac præcellentiam supra fidem & spem, reliquaque Dei dona.

1 SI linguis hominum loquar, & angelo- A
rum, charitatem autem non habeam,
factus sum velut æs sonans, aut cymbalum
tinniens.
2 Et si habuero prophetiam, & nouerim
mysteria omnia, & omnem scientiam: &
si habuero omnem fidem itaut montes
transferam, charitatem autem non habue-
ro, nihil sum. B
3 Et si distribuero in cibos pauperum om-
nes facultates meas, & si tradidero corpus
meum itaut ardeam, charitatem autem non
habuero, nihil mihi prodest.
4 Charitas patiens est, benigna est: Chari-
tas non æmulatur, non agit perperam, non
inflatur,
5 Non est ambitiosa, non quærit quæ sua
sunt, non irritatur, non cogitat malum,
6 Non gaudet super iniquitate, congau-

det autem veritati:
7 Omnia suffert, omnia credit, omnia sperat, omnia sustinet.
C 8 Charitas numquam excidit; siue prophetiæ euacuabuntur, siue linguæ cessabunt, siue scientia destruetur.
9 Ex parte enim cognoscimus, & ex parte prophetamus.
10 Cùm autem venerit quod perfectum est, euacuabitur quod ex parte est.
D 11 Cùm essem paruulus, loquebar vt paruulus, sapiebam vt paruulus, cogitabam vt paruulus. Quando autem factus sum vir, euacuaui quæ erant paruuli.
12 Videmus nunc per speculum in ænigmate: tunc autem facie ad faciem. Nunc cognosco ex parte: tunc autem cognoscam sicut & cognitus sum.
13 Nunc autem manent, fides, spes, charitas, tria hæc: maior autem horum est charitas.

CAPVT XIV.

Donum linguarum inferius esse dicit dono prophetię: imò inutile, si desit qui interpretetur: tradit ergo eis normam qua his donis ordinatè vtantur: & mulieres in Ecclesijs silere iubet.

A 1 SEctamini charitatem, æmulamini spiritalia: magis autem vt prophetetis.
2 Qui enim loquitur, lingua, non hominibus loquitur, sed Deo: nemo enim audit. Spiritu autem loquitur mysteria.
3 Nam qui prophetat, hominibus loquitur ad ædificationem, & exhortationem, & consolationem.
4 Qui loquitur lingua, semetipsum ædificat: qui autem prophetat, Ecclesiam Dei ædificat.
5 Volo autem omnes vos loqui linguis, magis autem prophetare. Nam maior est qui prophetat, quàm qui loquitur linguis: nisi fortè interpretetur, vt Ecclesia ædificationem accipiat.
B 6 Nunc autem, fratres, si venero ad vos linguis loquens? quid vobis prodero, nisi vobis loquar aut in reuelatione, aut in scientia, aut in prophetia, aut in doctrina?
7 Tamen quæ sine anima sunt vocem dantia, siue tibia siue cithara, nisi distinctionem sonituum dederint, quomodo scietur id quod canitur, aut quod citharizatur?
8 Etenim si incertam vocem det tuba, quis parabit se ad bellum?
C 9 Ita & vos per linguam nisi manifestum sermonem dederitis; quomodo scietur id quod dicitur? eritis enim in aëra loquentes.
10 Tam multa, vt puta, genera linguarum sunt in hoc mundo: & nihil sine voce est.
11 Si ergo nesciero virtutem vocis, ero ei, cui loquor, barbarus: & qui loquitur, mihi barbarus.
12 Sic & vos, quoniam æmulatores estis spirituum, ad ædificationem Ecclesiæ quærite, vt abundetis.
13 Et ideò qui loquitur lingua, oret vt interpretetur.

14 Nam si orem lingua, spiritus meus orat, mens autem mea sine fructu est. D
15 Quid ergo est? Orabo spiritu, orabo & mente: psallam spiritu, psallam & mente.
16 Cęterùm si benedixeris spiritu: qui supplet locum idiotæ, quomodo dicet, Amen, super tuam benedictionem? quoniam quid dicas, nescit.
17 Nam tu quidem benè gratias agis: sed alter non ædificatur.
18 Gratias ago Deo meo, quòd omnium vestrùm lingua loquor.
19 Sed in Ecclesia volo quinque verba sensu meo loqui, vt & alios instruam: quàm decem millia verborum in lingua.
20 Fratres, nolite pueri effici sensibus, sed malitia paruuli estote: sensibus autem perfecti estote.
21 In lege scriptum est: * Quoniam in alijs linguis & labijs alijs loquar populo huic: & nec sic exaudient me, dicit Dominus: * Isa. 28. c. 11.
22 Itaque linguæ in signum sunt non fidelibus, sed infidelibus: prophetiæ autem non infidelibus, sed fidelibus.
23 Si ergo conueniat vniuersa Ecclesia in vnum: & omnes linguis loquantur, intrent autem idiotæ, aut infideles: nonne dicent quod insanitis?
24 Si autem omnes prophetent, intret autem quis infidelis, vel idiota conuincitur ab omnibus, dijudicatur ab omnibus?
25 Occulta cordis eius manifesta fiunt, & ita cadens in faciem adorabit Deum, pronuntians quòd verè Deus in vobis sit.
26 Quid ergo est, fratres? cùm conuenitis, vnusquisque vestrùm psalmum habet, doctrinam habet, apocalypsim habet, linguam habet, interpretationem habet: omnia ad ædificationem fiant. E
27. Siue lingua quis loquitur, secundùm duos, aut vt multùm tres, & per partes, & vnus interpretetur.
28 Si autem non fuerit interpres, taceat in Ecclesia, sibi autem loquatur, & Deo.
29 Prophetæ autem duo, aut tres dicant, & cæteri dijudicent.
30 Quòd si alij reuelatum fuerit sedenti, prior taceat.
31 Potestis enim omnes per singulos prophetare: vt omnes discant, & omnes exhortentur:
32 Et spiritus prophetarum prophetis subiecti sunt.
33 Non enim est dissensionis Deus, sed pacis: sicut & in omnibus Ecclesijs sanctorum doceo. F
34 Mulieres in Ecclesijs taceant, non enim permittitur eis loqui, sed subditas esse, sicut * & lex dicit. * Gen. 3. c. 16.
35 Si quid autem volunt discere, domi viros suos intelligent. Turpe est enim mulieri loqui in Ecclesia.
36 An à vobis verbum Dei processit? aut in vos solos peruenit?
37 Si quis videtur propheta esse aut spiritualis, cognoscat quæ scribo vobis, quia Domini sunt mandata.

38 Si quis autem ignorat, ignorabitur.

39 Itaque fratres, æmulamini prophetare, & loqui linguis nolite prohibere.

40 Omnia autem honestè, & secundùm ordinem fiant.

CAPVT XV.

Christum docet à mortuis resurrexisse, multisque ac demum Paulo qui se minimum dicit Apostolorum apparuisse: ac nostram hic astruit resurrectionem, & ordinem ac modum eius, vna cum diuersa resuscitatorum gloria, non in anima solùm, sed etiam in corpore. mors autem in resurrectione absorbebitur.

A Gal.1.b.11

1 NOtum autem vobis facio, fratres, Euangelium, quod prædicaui vobis, quod & accepistis, in quo & statis,

2 Per quod & saluamini: qua ratione prædicauerim vobis, si tenetis, nisi frustrà credidistis.

3 Tradidi enim vobis in primis, quod & accepi: quoniam Christus mortuus est pro peccatis nostris * secundùm Scripturas:

* Isa.53.b.5. *Ion.2.a.1

4 * Et quia sepultus est, & quia resurrexit tertia die secundùm Scripturas:

* Ioan. 20.e.19.

5 Et quia visus est Cephæ, & post hoc * vndecim.

6 Deinde visus est plus quàm quingentis fratribus simul: ex quibus multi manent vsque adhuc, quidam autem dormierunt:

7 Deinde visus est Iacobo, deinde Apostolis omnibus:

B *Act.9.e.3 * Eph.3.b.8

8 Nouissimè autem omnium tamquam abortiuo, * visus est & mihi.

9 * Ego enim sum minimus Apostolorum, qui non sum dignus vocari Apostolus, quoniam persecutus sum Ecclesiam Dei.

10 Gratia autem Dei sum id quod sum, & gratia eius in me vacua non fuit, sed abundantiùs illis omnibus laboraui: non ego autem, sed gratia Dei mecum:

11 Siue enim ego, siue illi; sic prædicamus, & sic credidistis.

12 Si autem Christus prædicatur quòd resurrexit à mortuis, quomodo quidam dicunt in vobis, quoniam resurrectio mortuorum non est?

13 Si autem resurrectio mortuorum non est: neque Christus resurrexit.

14 Si autem Christus non resurrexit, inanis est ergo prædicatio nostra, inanis est & fides vestra:

C

15 Inuenimur autem & falsi testes Dei: quoniam testimonium diximus aduersus Deum, quod suscitauerit Christum: quem non suscitauit, si mortui non resurgunt.

16 Nam si mortui non resurgunt, neque Christus resurrexit.

17 Quòd si Christus non resurrexit, vana est fides vestra, adhuc enim estis in peccatis vestris.

18 Ergo & qui dormierunt in Christo, perierunt.

19 Si in hac vita tantùm in Christo sperantes sumus, miserabiliores sumus omnibus hominibus.

20 Nunc autem Christus resurrexit à mortuis * primitiæ dormientium: * Col.1.c.18. Apoc.1.b.5.

21 Quoniam quidem per hominem mors, & per hominem resurrectio mortuorum.

22 Et sicut in Adam omnes moriuntur, ita & in Christo omnes viuificabuntur.

23 * Vnusquisque autem in suo ordine, primitiæ Christus: deinde ij, qui sunt Christi, qui in aduentu eius crediderunt. * 1. Thess. 4.d.15.

24 Deinde finis: cùm tradiderit regnum Deo & Patri, cùm euacuauerit omnem principatum & potestatem, & virtutem.

25 Oportet autem illum regnare, * donec ponat omnes inimicos sub pedibus eius. D * Ps.109.a.1.

26 Nouissima autem inimica destruetur mors: * Omnia enim subiecit sub pedibus eius. Cùm autem dicat: Hebr.1.d.13.10 c 13. * Ps.8.b.8. Heb.2.b.8.

27 Omnia subiecta sunt ei: sine dubio præter eum, qui subiecit ei omnia.

28 Cùm autem subiecta fuerint illi omnia: tunc & ipse Filius subiectus erit ei, qui subiecit sibi omnia, vt sit Deus omnia in omnibus.

29 Alioquin quid facient qui baptizantur pro mortuis, si omnino mortui non resurgunt? vt quid & baptizantur pro illis?

30 Vt quid & nos periclitamur omni hora?

31 Quotidie morior per vestram gloriam, fratres quam habeo in Christo Iesu Domino nostro.

32 Si (secundùm hominem) ad bestias pugnaui Ephesi, quid mihi prodest, si mortui non resurgunt? * manducemus, & bibamus, cras enim moriemur. *Sap.2.b.6 Isai.22.d.13 56.d.12.

E

33 Nolite seduci: Corrumpunt mores bonos colloquia mala.

34 Euigilate iusti, & nolite peccare: ignorantiam enim Dei quidam habent, ad reuerentiam vobis loquor.

35 Sed dicet aliquis: Quomodo resurgunt mortui? qualiue corpore venient?

36 Insipiens, tu quod seminas non viuificatur, nisi priùs moriatur.

37 Et quod seminas, non corpus, quod futurum est seminas, sed nudum granum, vtputa tritici, aut alicuius cæterorum.

38 Deus autem dat illi corpus sicut vult: & vnicuique seminum proprium corpus.

39 Non omnis caro eadem caro: sed alia quidem hominum, alia verò pecorum, alia volucrum, alia autem piscium.

40 Et corpora cælestia, & corpora terrestria: sed alia quidem cælestium gloria, alia autem terrestrium.

41 Alia claritas solis, alia claritas lunæ, & alia claritas stellarum. Stella enim à stella differt in claritate: F

42 Sic & resurrectio mortuorum. Seminatur in corruptione, surget in incorruptione.

43 Seminatur in ignobilitate, surget in gloria. Seminatur in infirmitate, surget in virtute.

44 Seminatur corpus animale, surget corpus spiritale. Si est corpus animale, est & spiritale, sicut scriptum est:

45 * Factus est primus homo Adam in animam viuentem, nouissimus Adam in *Gen.2.a.7.

spiritum viuificantem.
46 Sed non prius quod spiritale est, sed quod animale: deinde quod spiritale.
47 Primus homo de terra, terrenus: secundus homo de cælo, cælestis.
48 Qualis terrenus, tales & terreni: & qualis cælestis, tales & cælestes.
49 Igitur, sicut portauimus imaginem terreni, portemus & imaginem cælestis.
50 Hoc autem dico, fratres: quia caro & sanguis regnum Dei possidere non possunt: neque corruptio incorruptelam possidebit.
G
51 Ecce mysterium vobis dico: Omnes quidem resurgemus, sed non omnes immutabimur.
52 In momento, in ictu oculi, in nouissima tuba: canet enim tuba, & mortui resurgent incorrupti: & nos immutabimur.
53 Oportet enim corruptibile hoc induere incorruptionem, & mortale hoc induere immortalitatem.
54 Cùm autem mortale hoc induerit immortalitatem, tunc fiet sermo, qui scriptus est: * Absorpta est mors in victoria.
55 Vbi est mors victoria tua? vbi est mors stimulus tuus?
56 Stimulus autem mortis peccatum est: virtus verò peccati lex.
57 * Deo autem gratias, qui dedit nobis victoriam per Dominum nostrum Iesum Christum.
58 Itaque fratres mei dilecti, stabiles estote, & immobiles: abundantes in opere Domini semper, scientes quòd labor vester non est inanis in Domino.

* Osee 13. d. 14. Hebr. 2. d. 14.

* 1 Ioan 5. a. 5.

CAPVT XVI.

Vbi de colligenda pro Christianis qui Ierosolymis agebant eleemosyna hortatus esset, commendat eis Timotheum ac Stephanæ familiam: deinde salutationes subiungit.

A
1 DE collectis autem, quæ fiunt in sanctos, sicut ordinaui Ecclesijs Galatiæ, ita & vos facite.
2 Per vnam sabbati vnusquisque vestrùm apud se seponat, recondens quod ei benè placuerit: vt non, cùm venero, tunc collectæ fiant.
3 Cùm autem præsens fuero: quos probaueritis per epistolas, hos mittam perferre gratiam vestram in Ierusalem.
4 Quòd si dignum fuerit vt & ego eam, mecum ibunt.
5 Veniam autem ad vos, cùm Macedoniam pertransiero: nam Macedoniam pertransibo.
6 Apud vos autem forsitan manebo, vel etiam hiemabo: vt vos me deducatis quocumque iero. B
7 Nolo enim vos modò in transitu videre, spero enim me aliquantulum temporis manere apud vos, si Dominus permiserit.
8 Permanebo autem Ephesi, vsque ad Pentecosten.
9 Ostium enim mihi apertum est magnum & euidens: & aduersarij multi.
10 Si autem venerit Timotheus, videte vt sine timore sit apud vos: opus enim Domini operatur, sicut & ego.
11 Ne quis ergo illum spernat: deducite autem illum in pace, vt veniat ad me: expecto enim illum cum fratribus.
12 De Apollo autem fratre vobis notum facio, quoniam multùm rogaui eum vt veniret ad vos cum fratribus: & vtique non fuit voluntas vt nunc veniret: veniet autem, cùm ei vacuum fuerit. C
13 Vigilate, state in fide, viriliter agite, & confortamini.
14 Omnia vestra in charitate fiant.
15 Obsecro autem vos, fratres, nostis domum Stephanæ, & Fortunati, & Achaici: quoniam sunt primitiæ Achaiæ, & in ministerium sanctorum ordinauerunt seipsos.
16 Vt & vos subditi sitis eiusmodi: & omni cooperanti & laboranti.
17 Gaudeo autem in præsentia Stephanæ, & Fortunati, & Achaici: quoniam id, quod vobis deerat ipsi suppleuerunt: D
18 Refecerunt enim & meum spiritum, & vestrum. Cognoscite ergo qui huiusmodi sunt.
19 Salutant vos Ecclesiæ Asiæ. Salutant vos in Domino multùm, Aquilla & Priscilla, cum domestica sua Ecclesia: apud quos & hospitor.
20 Salutant vos omnes fratres. Salutate inuicem in osculo sancto.
21 Salutatio, mea manu Pauli.
22 Si quis non amat Dominum nostrum Iesum Christum, sit anathema, Maran Atha.
23 Gratia Domini nostri Iesu Christi vobiscum.
24 Charitas mea cum omnibus vobis in Christo Iesu. Amen.

EPISTOLA BEATI PAVLI APOSTOLI AD CORINTHIOS II.

CAPVT PRIMVM.

*Ostendit Apostolus ex quantis in Asia ortis
aduersitatibus eripuerit eum Dominus, vt &
ipse alios consolaretur: deinde manifestans cor-
dis sui ac doctrinæ sinceritatem, ostendit quòd,
licet iuxta id quod proposuerat, ad eos non ve-
nerit, nulla ipsius id actum est leuitate, asserens
firmam esse suæ prædicationis veritatem.*

A 1 PAVLVS Apostolus Iesu Chri-
sti per voluntatem Dei, & Ti-
motheus frater, Ecclesiæ Dei,
quæ est Corinthi, cum omni-
bus sanctis, qui sunt in vni-
uersa Achaia.
2 Gratia vobis & pax à Deo Patre nostro,
& Domino Iesu Christo.
* Eph.1.a. 3. 1.Petr.1.a 3. 3 * Benedictus Deus & Pater Domini no-
stri Iesu Christi, Pater misericordiarum, &
Deus totius consolationis,
4 Qui consolatur nos in omni tribulatione
nostra; vt possimus & ipsi consolari eos, qui
in omni pressura sunt, per exhortationem,
qua exhortamur & ipsi à Deo.
5 Quoniam sicut abundant passiones Chri-
sti in nobis: ita & per Christum abundat con-
solatio nostra.
B 6 Siue autem tribulamur pro vestra exhor-
tatione & salute, siue consolamur pro vestra
consolatione, siue exhortamur pro vestra ex-
hortatione & salute, quæ operatur toleran-
tiam earumdem passionum, quas & nos pa-
timur:
7 Vt spes nostra firma sit pro vobis: scien-
tes quòd sicut socij passionum estis, sic eritis
& consolationis.
8 Non enim volumus ignorare vos fratres
de tribulatione nostra, quæ facta est in Asia,
quoniam supra modum grauati sumus supra
virtutem, itaut tæderet nos etiam viuere.
9 Sed ipsi in nobismetipsis responsum mor-
tis habuimus, vt non simus fidentes in nobis,
sed in Deo, qui suscitat mortuos:
10 Qui de tantis periculis nos eripuit, &
eruit: in quem speramus quoniam & adhuc
eripiet.
11 Adiuuantibus & vobis in oratione pro
nobis: vt ex multorum personis, eius quæ in
nobis est donationis, per multos gratiæ agan-
tur pro nobis.
C 12 Nam gloria nostra hæc est, testimonium
conscientiæ nostræ, quòd in simplicitate cor-
dis & sinceritate Dei, & non in sapientia car-
nali, sed in gratia Dei, conuersati sumus in
hoc mundo: abundantiùs autem ad vos.
13 Non enim alia scribimus vobis, quàm
quæ legistis, & cognouistis. Spero autem quòd
vsque in finem cognoscetis,
14 Sicut & cognouistis nos ex parte, quòd
gloria vestra sumus, sicut & vos nostra, in
die Domini nostri Iesu Christi,
15 Et hac confidentia volui priùs venire
ad vos, vt secundam gratiam haberetis:
16 Et per vos transire in Macedoniam, &
iterùm à Macedonia venire ad vos, & à vo-
bis deduci in Iudæam.
17 Cùm ergo hoc voluissem, numquid le-
uitate vsus sum? Aut quæ cogito, secun-
dùm carnem cogito, vt sit apud me EST
& NON?
18 Fidelis autem Deus, qui sermo noster, D
qui fuit apud vos, non est in illo EST &
NON.
19 Dei enim filius Iesus Christus, qui in
vobis per nos prædicatus est, per me & Silua-
num, & Timotheum, non fuit EST & NON,
sed EST in illo fuit.
20 Quotquot enim promissiones Dei sunt,
in illo EST: ideò & per ipsum Amen Deo ad
gloriam nostram.
21 Qui autem confirmat nos vobiscum in
Christo, & qui vnxit nos Deus:
22 Qui & signauit nos, & dedit pignus Spi-
ritus in cordibus nostris.
23 Ego autem testem Deum inuoco in
animam meam, quòd parcens vobis, non ve-
ni vltrà Corinthum: non quia dominamur
fidei vestræ, sed adiutores sumus gaudij ve-
stri: nam fide statis.

CAPVT II.

*Ostendit quòd ad ipsos non venerit ne maio-
ris esset causa tristitiæ, exhortans vt fornica-
rium illum recipiant in gratiam: simul indicans
quòd magno quidem labore, magno tamen etiam
fructu prædicauerit, licet prædicationis suæ
fragrantia quibusdam mortis occasio fuerit.*

1 STatuit autem hoc ipsum apud me, ne A
iterùm in tristitia venirem ad vos.
2 Si enim ego contristo vos: & quis
est, qui me lætificet, nisi qui contristatur
ex me?
3 Et hoc ipsum scripsi vobis, vt non cùm
venero, tristitiam super tristitiam habeam de
quibus oportuerat me gaudere: confidens in
omnibus vobis, quia meum gaudium, om-
nium vestrùm est.
4 Nam ex multa tribulatione & angustia
cordis scripsi vobis per multas lacrymas:
non vt contristemini: sed vt sciatis, quam
charitatem habeam abundantiùs in vobis.
5 Si quis autem contristauit, non me con- B
tristauit: sed ex parte, vt non onerem omnes
vos.
6 Sufficit illi, qui eiusmodi est, obiurgatio
hæc, quæ fit à pluribus:
7 Itaut econtrariò magis donetis, & con-
solemini, ne fortè abundantiori tristitia

absor-

absorbeatur qui eiusmodi est.

8 Propter quod obsecro vos, vt confirmetis in illum charitatem.

C 9 Ideò enim,& scripsi,vt cognoscam experimentum vestrum, an in omnibus obedientes sitis.

10 Cui autem aliquid donastis,& ego:nam & ego quod donaui, si quid donaui, propter vos in persona Christi,

11 Vt non circumueniamur à satana: non enim ignoramus cogitationes eius.

12 Cùm venissem autem Troadem propter Euangelium Christi,& ostium mihi apertum esset in Domino,

D 13 Non habui requiem spiritui meo, eò quòd non inuenerim Titum fratrem meum, sed valefaciens eis, profectus sum in Macedoniam.

14 Deo autem gratias, qui semper triumphat nos in Christo Iesu, & odorem notitiæ suæ manifestat per nos in omni loco:

15 Quia Christi bonus odor sumus Deo, in ijs qui salui fiunt,& in ijs qui pereunt:

16 Alijs quidem odor mortis in mortem: alijs autem odor vitæ in vitam.Et ad hæc quis tam idoneus?

17 Non enim sumus sicut plurimi adulterantes verbũ Dei, sed ex sinceritate, sed sicut ex Deo,coram Deo,in Christo loquimur.

CAPVT III.

Non eget Apostolus hominũ cõmendatione,cũ fructus suæ prædicationis eum comendet:multò enim maiori in honore esse debent ministri noui testamenti ac spiritus, quàm veteris testamenti ac litteræ:& quòd Iudæi velamen adhuc habebant super cor suum in lectione Scripturarum, quod fide in Christum aufertur.

A 1 Incipiemus iterùm nosmetipsos cõmendare?aut nũquid egemus (sicut quidam) cõmendatitijs epistolis ad vos, aut ex vobis?

2 Epistola nostra vos estis, scripta in cordibus nostris, quæ scitur & legitur ab omnibus hominibus.

B 3 Manifestati quòd epistola estis Christi, ministrata à nobis & scripta non atramento, sed spiritu Dei viui: non in tabulis lapideis, sed in tabulis cordis carnalibus.

4 Fiduciam autem talem habemus, per Christum ad Deum:

5 Non quòd sufficientes simus cogitare aliquid à nobis, quasi ex nobis: sed sufficientia nostra ex Deo est:

6 Qui & idoneos nos fecit ministros noui testamenti; non littera, sed Spiritu: littera enim occidit, Spiritus autem viuificat.

7 Quòd si ministratio mortis litteris deformata in lapidibus,fuit in gloria itaut nõ possent intendere filij Israël in faciẽ Moysi,propter gloriam vultus eius,quæ euacuatur:

8 Quomodo non magis ministratio Spiritus erit in gloria?

C 9 Nam si ministratio damnationis gloria est,multò magis abundat ministerium iustitiæ in gloria.

10 Nam nec glorificatum est, quod claruit in hac parte, propter excellentem gloriam.

11 Si enim quod euacuatur, per gloriam est: multò magis quod manet, in gloria est.

12 Habentes igitur talem spem, multa fiducia vtimur:

13 * Et non sicut Moyses ponebat velamen super faciem suam, vt non intenderent filij Israël in faciem eius, quod euacuatur, * Exod. 34 d.33.

14 Sed obtusi sunt sensus eorum. Vsque in hodiernum enim diem idipsum velamen in lectione veteris testamenti manet non reuelatum, (quoniam in Christo euacuatur.)

15 Sed vsque in hodiernũ diem, cũ legitur Moyses,velamen positũ est super cor eorum.

16 Cùm autem conuersus fuerit ad Dominum,auferetur velamen.

17 * Dominus autem Spiritus est: Vbi autem Spiritus Domini, ibi libertas: * Ioan. 4. d.24.

18 Nos verò omnes,reuelata facie gloriam Domini speculantes, in eamdem imaginem transformamur à claritate in claritatem, tamquam à Domini Spiritu.

CAPVT IV.

Quòd sincera Apostolorũ prædicatione verbum Dei omnibus manifestatum est,præterquã ijs quorum mentes excæcatæ sunt: quòd multa aduersa patiantur Apostoli, numquam tamen succumbant: momentanea autem tribulatio parit magnam æternamque gloriam.

1 Ideò habentes administrationem, iuxta quod misericordiam consecuti sumus, non deficimus, A

2 Sed abdicamus occulta dedecoris, non ambulantes in astutia, neque adulterantes verbum Dei, sed in manifestatione veritatis commendantes nosmetipsos ad omnem conscientiam hominum coram Deo.

3 Quòd si etiam opertum est Euangelium nostrum; in ijs, qui pereunt est opertum:

4 In quibus Deus huius sæculi excæcauit mentes infidelium, vt non fulgeat illis illuminatio Euangelij gloriæ Christi, qui est imago Dei.

5 Non enim nosmetipsos prædicamus, sed Iesum Christum Dominum nostrum:nos autem seruos vestros per Iesum: B

6 Quoniam Deus qui dixit de tenebris lucem splendescere,ipse illuxit in cordibus nostris, ad illuminationem scientiæ claritatis Dei, in facie Christi Iesu.

7 Habemus autem thesaurum istum in vasis fictilibus: vt sublimitas sit virtutis Dei, & non ex nobis.

8 In omnibus tribulationẽ patimur,sed nõ angustiamur:aporiamur,sed nõ destituimur: C

9 Persecutionem patimur,sed non derelinquimur:deijcimur,sed non perimus:

10 Semper mortificationem Iesu in corpore nostro circumferentes, vt & vita Iesu manifestetur in corporibus nostris.

11 Semper enim nos qui viuimus, in mortem tradimur propter Iesum: vt & vita Iesu manifestetur in carne nostra mortali.

12 Ergo mors in nobis operatur, vita autem in vobis.

13 Habentes autem eumdem spiritum fidei, sicut scriptum est: * Credidi propter quod locutus sum, & nos credimus, propter quod & loquimur: * Psal.115.a 10.

14 Scientes quoniam qui suscitauit Iesum

& nos

& nos cum Iesu suscitabit, & constituet vobiscum.
15 Omnia enim propter vos, vt gratia abundans, per multos in gratiarum actione, abundet in gloriam Dei.
16 Propter quod non deficimus: sed licet is, qui foris est, noster homo corrumpatur: tamē is, qui intus est, renouatur de die in diem.
17 Id enim, quod in præsenti est momentaneum & leue tribulationis nostræ, supra modum in sublimitate æternum gloriæ pondus operatur in nobis.
18 Non contemplantibus nobis quæ videntur, sed quæ non videntur. Quæ enim videntur, temporalia sunt, quæ autem non videntur, æterna sunt.

CAPVT V.

Ex certa spe futuræ gloriæ desiderant Apostoli absolui à corpore, cùm aliter ea frui non possint: semper autem cupientes Christo omnium iusto iudici placere, dant suis discipulis occasionem de ipsis gloriandi coram aduersarijs: & legatione pro Christo fungentes, ne ipsum quidem Christum, quem prædicant, & cuius morte reconciliatus est Deo mundus, iam secundùm carnem nouerunt.

A 1 SCimus enim, quoniam si terrestris domus nostra huius habitationis dissoluatur, quòd ædificationem ex Deo habemus, domum non manufactam, æternam in cælis.
2 Nam & in hoc ingemiscimus, habitationem nostram, quæ de cælo est, superindui cupientes.
*Apoc.16.c.15. 3 * Si tamen vestiti, non nudi inueniamur.
4 Nam & qui sumus in hoc tabernaculo, ingemiscimus grauati: eò quòd nolumus expoliari, sed superuestiri? vt absorbeatur quod mortale est, à vita.
5 Qui autem efficit nos in hoc ipsum, Deus, qui dedit nobis pignus spiritus.
B 6 Audentes igitur semper, scientes quoniam dum sumus in corpore, peregrinamur à Domino:
7 (Per fidem enim ambulamus, & non per speciem.)
8 Audemus autem, & bonam voluntatem habemus magis peregrinari à corpore, & præsentes esse ad Dominum.
9 Et ideò contendimus, siue absentes, siue præsentes, placere illi.
*Rom.14.b.10. 10 * Omnes enim nos manifestari oportet ante Tribunal Christi, vt referat vnusquisque propria corporis, prout gessit, siue bonum, siue malum.
C 11 Scientes ergo timorem Domini, hominibus suademus, Deo autem manifesti sumus. Spero autem & in conscientijs vestris manifestos nos esse.
12 Non iterum commendamus nos vobis, sed occasionem damus vobis gloriandi pro nobis: vt habeatis ad eos, qui in facie gloriantur, & non in corde.
13 Siue enim mente excedimus, Deo: siue sobrij sumus, vobis.
14 Charitas enim Christi vrget nos: æstimantes hoc, quoniam si vnus pro omnibus mortuus est, ergo omnes mortui sunt:
15 Et pro omnibus mortuus est Christus: vt & qui viuunt, iam non sibi viuant, sed ei, qui pro ipsis mortuus est & resurrexit.
16 Itaque nos ex hoc neminem nouimus secundùm carnem. Et si cognouimus secundùm carnem Christum: sed nunc iam non nouimus. D
17 Si qua ergo in Christo noua creatura: vetera transierunt: * ecce facta sunt omnia noua. *Isai.4.c.19. Apoc.21.b.5.
18 Omnia autem ex Deo, qui nos reconciliauit sibi per Christum: & dedit nobis ministerium reconciliationis.
19 Quoniam quidem Deus erat in Christo mundum reconcilians sibi, non reputans illis delicta ipsorum, & posuit in nobis verbum reconciliationis.
20 Pro Christo ergo legatione fungimur, tamquam Deo exhortante per nos. Obsecramus pro Christo reconciliamini Deo.
21 Eum, qui non nouerat peccatum, pro nobis peccatum fecit, vt nos efficeremur iustitia Dei in ipso.

CAPVT VI.

Exhortatur ne acceptam negligant gratiam, ostendens quantum laborauerit vt probatum se Dei ministrum exhiberet, & admonens vt à conuictu & consortio infidelium separentur.

1 ADiuuantes autem exhortamur, ne in vacuum gratiam Dei recipiatis. A
2 Ait enim: * Tempore accepto exaudiui te, & in die salutis adiuui te. Ecce nunc tempus acceptabile, ecce nunc dies salutis. *Isa.49.c.8.
3 * Nemini dantes vllam offensionem, vt non vituperetur ministerium nostrum: *1.Cor.10.g.32.
4 Sed in omnibus exhibeamus nosmetipsos * sicut Dei ministros, in multa patientia, in tribulationibus, in necessitatibus, in angustijs, *1.Cor.4.a.1. B
5 In plagis, in carceribus, in seditionibus, in laboribus, in vigilijs, in ieiunijs,
6 In castitate, in scientia, in longanimitate, in suauitate, in Spiritu sancto, in charitate non ficta,
7 In verbo veritatis, in virtute Dei, per arma iustitiæ à dextris, & à sinistris;
8 Per gloriam, & ignobilitatem; per infamiam, & bonam famam: vt seductores, & veraces; sicut qui ignoti & cogniti:
9 Quasi morientes, & ecce viuimus: vt castigati, & non mortificati:
10 Quasi tristes, semper autem gaudentes: sicut egentes, multos autem locupletantes: tanquam nihil habentes, & omnia possidentes.
11 Os nostrum patet ad vos, ò Corinthij, cor nostrum dilatatum est.
12 Non angustiamini in nobis: angustiamini autem in visceribus vestris:
13 Eamdem autem habentes remunerationem, tamquam filijs dico, dilatamini & vos.
14 Nolite iugum ducere cum infidelibus. Quæ enim participatio iustitiæ cum iniquitate? Aut quæ societas luci ad tenebras?

D
15 Quæ autem conuentio Christi ad Be-
lial? Aut quæ pars fideli cum infideli?
16 Qui autem consensus templo Dei cum
idolis? * Vos enim estis templum Dei viui, si- * 1.Cor. 3. c.16. d.17. 6.d.19.
cut dicit Deus: Quoniam inhabitabo in illis,
& inambulabo inter eos, & ero illorum Deus
& ipsi erunt mihi populus.
17 * Propter quod exite de medio eorum, * Leuit.26 b.12. * Isa. 52.c. 11.
& separamini, dicit Dominus, & immundum
ne tetigeritis:
18 Et ego recipiam vos: & ero vobis in pa- *Iere.31.b. 9.
trem, & vos eritis mihi in filios & filias, dicit
Dominus omnipotens.

CAPVT VII.

Ostendit Apostolus quanto amore Corinthios prosequatur, & quantum de correpta ipsorum vita in magnis suis tribulationibus gaudium acceperit, quantumue bonum pepererit tristitia, quam ex sua acceperant epistola.

A
1 HAS ergo habentes promissiones, cha-
rissimi, mundemus nos ab omni in-
quinamento carnis & spiritus, perficientes
sanctificationem in timore Dei.
2 Capite nos. Neminem læsimus, neminem
corrupimus, neminem circumuenimus.
3 Non ad condemnationem vestram di-
co. prædiximus enim quòd in cordibus no-
stris estis, ad commoriendum, & ad conui-
uendum.
4 Multa mihi fiducia est apud vos, multa
mihi gloriatio pro vobis, repletus sum conso-
latione, superabundo gaudio in omni tribu-
latione nostra.
5 Nam & cùm venissemus in Macedoniam
nullam requiem habuit caro nostra, sed om-
nem tribulationem passi sumus: foris pugnæ
intus timores.
B
6 Sed qui consolatur humiles, consolatus
est nos Deus in aduentu Titi.
7 Non solùm autem in aduentu eius, sed
etiam in consolatione, qua consolatus est in
vobis, referens nobis vestrum desiderium, ve-
strum fletum, vestram æmulationem pro me,
itaut magis gauderem.
8 Quoniam etsi contristaui vos in epistola,
non me pęnitet: etsi pęniteret, videns quòd e-
pistola illa (etsi ad horam) vos contristauit;
9 Nunc gaudeo: non quia contristati estis,
sed quia contristati estis ad pœnitentiam.
Contristati enim estis secundùm Deum, vt in
nullo detrimentum patiamini ex nobis.
C
10 * Quæ enim secundùm Deum tristitia
est, pœnitentiam in salutem stabilem opera- * 1.Pet. 2. d. 19.
tur: sæculi autem tristitia mortem opera-
tur.
11 Ecce enim hoc ipsum, secundùm Deum
contristari vos, quantam in vobis operatur
solicitudinem: sed defensionem, sed indigna-
tionem, sed timorem, sed desiderium, sed æ-
mulationem, sed vindictam, in omnibus ex-
hibuistis vos incontaminatos esse negotio.
12 Igitur, etsi scripsi vobis, non prop-
ter eum qui fecit iniuriam, nec propter eum
qui passus est: sed ad manifestandam solici-
tudinem nostram, quam habemus pro vo-
bis
13 Coram Deo: ideò consolati sumus.
In consolatione autem nostra, abundantiùs D
magis gauisi sumus super gaudio Titi,
quia refectus est spiritus eius ab omnibus
vobis.
14 Etsi quid apud illum de vobis gloria-
tus sum, non sum confusus: sed sicut om-
nia vobis in veritate locuti sumus, ita &
gloriatio nostra, quæ fuit ad Titum, veritas
facta est,
15 Et viscera eius abundantiùs in vobis
sunt: reminiscentis omnium vestrùm obe-
dientiam, quomodo cum timore & tremore
excepistis illum.
16 Gaudeo quòd in omnibus confido in
vobis.

CAPVT VIII.

Hortatur eos ad eleemosynam pauperibus qui Ierosolymis agebant prompto animo tribuendam tum Macedonum commendatione, tum Christi exemplo; admonens, vt quod iam dudum facere proposuerant, id nunc pro cuiusque facultate præstent: & ministros collaudat quos ad eam mittit colligendam.

1 NOtam autem facimus vobis, fratres, A
gratiam Dei, quę data est in Ecclesijs
Macedoniæ:
2 Quòd in multo experimento tribulatio-
nis, abundantia gaudij ipsorum fuit; & altis-
sima paupertas eorum, abundauit in diuitias
simplicitatis eorum:
3 Quia secundùm virtutem testimonium
illis reddo, & supra virtutem voluntarij fue-
runt,
4 Cum multa exhortatione obsecrantes
nos gratiam, & communicationem ministe-
rij, quod fit in Sanctos.
5 Et non sicut sperauimus, sed semetipsos
dederunt primùm Domino, deinde nobis per
voluntatem Dei;
6 Itaut rogaremus Titum, vt quemadmo- B
dum cœpit, ita & perficiat in vobis etiam
gratiam istam.
7 Sed sicut in omnibus abundatis fide, &
sermone, & scientia, & omni solicitudine, in-
super & charitate vestra in nos, vt & in hac
gratia abundetis.
8 Non quasi imperans dico: sed per alio-
rum solicitudinem, etiam vestræ charitatis in-
genium bonum comprobans.
9 Scitis enim gratiam Domini nostri Iesu
Christi, quoniam propter vos egenus factus
est, cùm esset diues, vt illius inopia vos diui-
tes essetis.
10 Et consilium in hoc do: hoc enim vobis
vtile est, qui non solùm facere, sed & velle cę-
pistis ab anno priore:
11 Nunc verò & facto perficite: vt
quemadmodum promptus est animus vo-
luntatis, ita sit & perficiendi ex eo quod C
habetis.
12 Si enim voluntas prompta est; secun-
dùm id quod habet, accepta est, non secun-
dùm id quod non habet.
13 Non enim vt alijs sit remissio, vobis au-
tem tribulatio, sed ex æqualitate.

14 In præsenti tempore vestra abundantia eorum inopiam suppleat: vt & illorum abundantia vestræ inopiæ sit supplementum, vt fiat æqualitas, sicut scriptum est:

* Exod. 16, c 18. 15 * Qui multum, non abundauit: & qui modicum, non minorauit.

16 Gratias autem Deo, qui dedit eamdem solicitudinem pro vobis in corde Titi.

17 Quoniam exhortationem quidem suscepit: sed cùm solicitior esset, sua voluntate profectus est ad vos.

D 18 Misimus etiam cum illo fratrem, cuius laus est in Euangelio per omnes Ecclesias:

19 Non solùm autem, sed & ordinatus est ab Ecclesijs comes peregrinationis nostræ, in hanc gratiam, quæ ministratur à nobis ad Domini gloriam, & destinatam voluntatem nostram:

20 Deuitantes hoc, ne quis nos vituperet in hac plenitudine, quæ ministratur à nobis.

*Rom 2.d. 17. 21 * Prouidemus enim bona non solùm coram Deo, sed etiam coram hominibus.

22 Misimus autem cum illis & fratrem nostrum, quem probauimus in multis sæpè solicitum esse: nunc autem multò solicitiorem, confidentia multa in vos,

23 Siue pro Tito, qui est socius meus, & in vos adiutor, siue fratres nostri, Apostoli Ecclesiarum, gloria Christi.

24 Ostensionem ergo, quę est charitatis vestræ, & nostræ gloriæ pro vobis in illos ostendite in faciem Ecclesiarum.

CAPVT IX.

Prosequitur hortando ad eleemosynam promptè & abundanter tribuendam, admonens ne ex hoc inopiam metuant, sed diuinæ fidant prouidentiæ: variosque recenset illius eleemosynæ fructus.

A 1 NAm de ministerio, quod fit in sanctos, ex abundanti est mihi scribere vobis.

2 Scio enim promptum animum vestrum: pro quo de vobis glorior apud Macedones. Quoniam & Achaia parata est ab anno præterito, & vestra æmulatio prouocauit plurimos.

B 3 Misi autem fratres: vt ne quod gloriamur de vobis, euacuetur in hac parte, vt (quemadmodum dixi) parati sitis:

4 Ne cùm venerint Macedones mecum, & inuenerint vos imparatos, erubescamus nos (vt non dicamus vos) in hac substantia.

5 Necessarium ergo existimaui rogare fratres, vt præueniant ad vos, & præparent repromissam benedictionem hanc paratam esse, sic quasi benedictionem, non tanquam auaritiam.

6 Hoc autem dico: Qui parcè seminat, parcè & metet: & qui seminat in benedictionibus, de benedictionibus & metet.

Eccl. 35. 11. 7 Vnusquisque prout destinauit in corde suo, non ex tristitia, aut ex necessitate: * hilarem enim datorem diligit Deus.

C 8 Potens est autem Deus omnem gratiam abundare facere in vobis: vt in omnibus semper omnem sufficientiam habentes, abundetis in omne opus bonum,

9 Sicut scriptum est: * Dispersit, dedit pauperibus: iustitia eius manet in sęculum sęculi. * Ps. 111. b 9.

10 Qui autem administrat semen seminanti: & panem ad manducandum præstabit, & multiplicabit semen vestrum, & augebit incrementa frugum iustitiæ vestræ:

11 Vt in omnibus locupletati abundetis in omnem simplicitatem, quæ operatur per nos gratiarum actione Deo. D

12 Quoniam ministerium huius officij, non solùm supplet ea quæ desunt sanctis, sed etiam abundat per multas gratiarum actiones in Domino,

13 Per probationem ministerij huius, glorificantes Deum in obedientia confessionis vestræ, in Euangelium Christi, & simplicitate communicationis in illos, & in omnes,

14 Et in ipsorum obsecratione pro vobis, desiderantium vos propter eminentem gratiam Dei in vobis.

15 Gratias Deo super inenarrabili dono eius.

CAPVT X.

Incipit suam aperire potestatem, & exantlatos pro Christo labores propter pseudoapostolos, qui ipsum deprimentes & abiectum prædicantes, fructum prædicationis eius impediebant.

1 IPse autem ego Paulus obsecro vos, per mansuetudinem & modestiam Christi, qui in facie quidem humilis sum inter vos, absens autem confido in vobis, A

2 Rogo autem vos ne præsens audeam, per eam confidentiam qua existimor audere, in quosdam, qui arbitrantur nos tamquam secundùm carnem ambulemus.

3 In carne enim ambulantes, non secundùm carnem militamus.

4 Nam arma militiæ nostræ non carnalia sunt, sed potentia Deo ad destructionem munitionum, consilia destruentes, B

5 Et omnem altitudinem extollentem se aduersus scientiam Dei, & in captiuitatem redigentes omnem intellectum in obsequium Christi,

6 Et in promptu habentes vlcisci omnem inobedientiam, cùm impleta fuerit vestra obedientia.

7 Quæ secundùm faciem sunt, videte. Si quis confidit sibi Christi se esse, hoc cogitet iterùm apud se: quia sicut ipse Christi est, ita & nos.

8 Nam, & si ampliùs aliquid gloriatus fuero de potestate nostra, quam dedit nobis Dominus in ædificationem, & non in destructionem vestram: non erubescam.

9 Vt autem non existimer tamquam terrere vos per epistolas:

10 Quoniam quidem epistolæ, inquiunt, graues sunt & fortes: præsentia autem corporis infirma, & sermo contemptibilis: C

11 Hoc cogitet qui eiusmodi est, quia quales sumus verbo per epistolas absentes, tales & præsentes in facto.

12 Non enim audemus inserere, aut comparare nos quibusdam, qui seipsos commendant: sed ipsi in nobis nosmetipsos metientes, & comparantes nosmetipsos nobis.

D * Eph.4.b 7. 13 Nos autem non in immensum gloriabimur, * sed secundùm mensuram regulæ, qua mensus est nobis Deus, mensuram pertingendi vsque ad vos.

14 Non enim quasi non pertingentes ad vos, superextendimus nos: vsque ad vos enim peruenimus in Euangelio Christi.

15 Non in immensum gloriantes in alienis laboribus: spem autem habentes crescentis fidei vestræ, in vobis magnificari secundùm regulam nostram in abundantiam,

16 Etiam in illa, quæ vltra vos sunt, euangelizare, non in aliena regula in ijs quæ præparata sunt gloriari.

* Iere.9.g. 23. 1. Cor.1.d 31. 17 * Qui autem gloriatur, in Domino glorietur.

18 Non enim qui seipsum commendat, ille probatus est: sed quem Deus commendat.

CAPVT XI.

Propter pseudoapostolos peruertentes Pauli prædicationem metuens Corinthijs, ostendit quare nihil subsidij ab eis acceperit: deinde vt ostendat plus fidei sibi restituendum esse, quàm illis, sua recenset encomia; & primùm aduersa quæ perpessus est; prædicando Christi fidem, & labores ac solicitudines.

A 1 VTinam sustineretis modicum quid insipientiæ meæ, sed & supportate me:

2 Æmulor enim vos Dei æmulatione. Despondi enim vos vni viro virginem castam exhibere Christo.

* Gen.3.a. 4. 3 Timeo autem, ne * sicut serpens Heuam seduxit astutia sua, ita corrumpantur sensus vestri, & excidant à simplicitate, quæ est in Christo.

4 Nam si is qui venit, alium Christum prædicat, quem non prædicauimus; aut alium spiritum accipitis, quem non accepistis; aut aliud Euangelium, quod non recepistis: rectè pateremini.

5 Existimo enim nihil me minus fecisse à magnis Apostolis.

B 6 Nam etsi imperitus sermone, sed non scientia: in omnibus autem manifestati sumus vobis.

7 Aut numquid peccatum feci, me ipsum humilians, vt vos exaltemini? quoniam gratis Euangelium Dei euangelizaui vobis:

8 Alias Ecclesias expoliaui, accipiens stipendium ad ministerium vestrum.

9 Et cùm essem apud vos, & egerem; nulli onerosus fui: nam quod mihi deerat, suppleuerunt fratres, qui venerunt à Macedonia: & in omnibus sine onere me vobis seruaui, & seruabo.

C 10 Est veritas Christi in me, quoniam hæc gloriatio non infringetur in me in regionibus Achaiæ.

11 Quare? Quia non diligo vos? Deus scit.

12 Quod autem facio, & faciam: vt amputem occasionem eorum, qui volunt occasionem, vt in quo gloriantur, inueniantur sicut & nos.

13 Nam eiusmodi pseudoapostoli, sunt operarij subdoli, transfigurantes se in apostolos Christi.

14 Et non mirum: ipse enim satanas transfigurat se in angelum lucis.

15 Non est ergo magnum, si ministri eius transfigurentur velut ministri iustitiæ: quorum finis erit secundùm opera ipsorum. D

16 Iterùm dico, (ne quis me putet insipientem esse, alioquin velut insipientem accipite me, vt & ego modicum quid glorier.)

17 Quod loquor, non loquor secundùm Deum, sed quasi in insipientia, in hac substantia gloriæ.

18 Quoniam multi gloriantur secundùm carnem: & ego gloriabor.

19 Libenter enim suffertis insipientes: cùm sitis ipsi sapientes.

20 Sustinetis enim si quis vos in seruitutem redigit, si quis deuorat, si quis accipit, si quis extollitur, si quis in faciem vos cædit. E

21 Secundùm ignobilitatem dico, quasi nos infirmi fuerimus in hac parte. In quo quis audet (in insipientia dico) audeo & ego:

22 Hebræi sunt, & ego: Israelitæ sunt, & ego: Semen Abrahæ sunt, & ego:

23 Ministri Christi sunt, (vt minus sapiens dico) plus ego: in laboribus plurimis, in carceribus abundantiùs, in plagis supra modum, in mortibus frequenter. F

24 A Iudæis quinquies, * quadragenas, vna minus, accepi. * Deut. 25 2.3.

25 * Ter virgis cæsus sum, * semel lapidatus sum, * ter naufragium feci, noctè & die in profundo maris fui, * Act.16.d 22. * Act.14.c. 18. * Act.27.g. 41.

26 In itineribus sæpè, periculis fluminum, periculis latronum, periculis ex genere, periculis ex Gentibus, periculis in ciuitate, periculis in solitudine, periculis in mari, periculis in falsis fratribus:

27 In labore & ærumna, in vigilijs multis, in fame & siti, in ieiunijs multis, in frigore & nuditate:

28 Præter illa quæ extrinsecus sunt, instantia mea quotidiana, solicitudo omnium Ecclesiarum.

29 Quis infirmatur, & ego non infirmor? quis scandalizatur, & ego non vror? G

30 Si gloriari oportet: quæ infirmitatis meę sunt, gloriabor.

31 Deus & pater Domini nostri Iesu Christi, qui est benedictus in sæcula, scit quòd non mentior.

32 * Damasci præpositus Gentis Aretæ regis, custodiebat ciuitatem Damascenorum, vt me comprehenderet: * Act. 9.d 24.

33 Et per fenestram in sporta dimissus sum per murum, & sic effugi manus eius.

CAPVT XII.

Narrat factas sibi ante annos quatuordecim, diuinas visiones, & de dato sibi carnis stimulo, ostendens quòd eum compulerint vt se laudaret, cùm ab illis potiùs debuisset commendari propter accepta ab ipso beneficia, pro quorum salute adhuc immolari paratus est: sed metuit ne ad eos veniens inueniat aliquos dissensionibus alijsque vitijs adhuc inuolutos.

1 SI gloriari oportet (non expedit quidem:) veniam autem ad visiones & reuelationes Domini. A

* Act. 9. a. 3.

2 *Scio hominem in Christo ante annos quatuordecim, (siue in corpore nescio, siue extra corpus nescio, Deus scit) raptum huiusmodi vsque ad tertium cælum.

B

3 Et scio huiusmodi hominem, (siue in corpore, siue extra corpus, nescio, Deus scit)

4 Quoniam raptus est in Paradisum: & audiuit arcana verba, quæ non licet homini loqui.

5 Pro huiusmodi gloriabor: pro me autem nihil gloriabor nisi in infirmitatibus meis.

6 Nam, & si voluero gloriari, non ero insipiens: veritatem enim dicam: parco autem, ne quis me existimet supra id quod videt in me, aut aliquid audit ex me.

C

7 Et ne magnitudo reuelationum extollat me, datus est mihi stimulus carnis meæ angelus satanæ, qui me colaphizet.

8 Propter quod ter Dominum rogaui vt discederet à me:

9 Et dixit mihi: Sufficit tibi gratia mea: nam virtus in infirmitate perficitur. Libenter igitur gloriabor in infirmitatibus meis, vt inhabitet in me virtus Christi.

D

10 Propter quod placeo mihi in infirmitatibus meis, in contumelijs, in necessitatibus, in persecutionibus, in angustijs pro Christo: Cùm enim infirmor, tunc potens sum.

11 Factus sum insipiens, vos me coegistis. Ego enim à vobis debui commendari: nihil enim minus fui ab ijs, qui sunt supra modum Apostoli: tametsi nihil sum:

12 Signa tamen Apostolatus mei facta sunt super vos, in omni patientia, in signis, & prodigijs, & virtutibus.

13 Quid est enim, quod minus habuistis præ cæteris Ecclesijs, nisi quòd ego ipse non grauaui vos? Donate mihi hanc iniuriam.

14 Ecce, tertio hoc paratus sum venire ad vos: & non ero grauis vobis. Non enim quæro quæ vestra sunt, sed vos. Nec enim debent filij parentibus thesaurizare, sed parentes filijs.

E

15 Ego autem libentissimè impendam, & superimpendar ipse pro animabus vestris: licet plus vos diligens, minus diligar.

16 Sed esto: ego vos non grauaui: sed cùm essem astutus, dolo vos cepi.

17 Numquid per aliquem eorum, quos misi ad vos, circumueni vos?

F

18 Rogaui Titum, & misi cum illo fratrem. Numquid Titus vos circumuenit? nonne eodem spiritu ambulauimus? nonne ijsdem vestigijs?

19 Olim putatis quòd excusemus nos apud vos? Coram Deo in Christo loquimur: omnia autem charissimi propter ædificationem vestram.

G

20 Timeo enim, ne fortè cum venero, non quales volo, inueniam vos: & ego inueniar à vobis, qualem non vultis: ne fortè contentiones, æmulationes, animositates, dissensiones, detractiones, susurrationes, inflationes, seditiones sint inter vos.

21 Ne iterùm cùm venero, humiliet me Deus apud vos; & lugeam multos ex ijs qui antè peccauerunt, & non egerunt pœnitentiam super immunditia, & fornicatione, & impudicitia, quam gesserunt.

CAPVT XIII.

Comminatur ijs qui peccauerunt, quò ad pœnitentiam prouocet, ne ad ipsos veniens cogatur seuerè eos castigare data sibi à Christo potestate, cuius virtutem meritò deberent in seipsis agnoscere, additque generalem exhortationem, & salutationes.

1 ECce tertio hoc venio ad vos: *In ore duorum vel trium testium stabit omne verbum. A

* Deut. 19 d. 15. Matt. 18. c 16. Ioann. 8. b 17. Heb. 10. e. 28.

2 Prædixi, & prædico, vt præsens, & nunc absens ijs qui antè peccauerunt, & cæteris omnibus, quoniam si venero iterùm, non parcam.

B

3 An experimentum quæritis eius, qui in me loquitur Christus, qui in vobis non infirmatur, sed potens est in vobis?

4 Nam etsi crucifixus est ex infirmitate: sed viuit ex virtute Dei. Nam & nos infirmi sumus in illo: sed viuemus cum eo ex virtute Dei in vobis.

5 Vosmetipsos tentate si estis in fide, ipsi vos probate. An non cognoscitis vosmetipsos, quia Christus Iesus in vobis est? nisi fortè reprobi estis.

6 Spero autem quòd cognoscetis, quia nos non sumus reprobi.

7 Oramus autem Deum vt nihil mali faciatis, non vt nos probati appareamus, sed vt vos quod bonum est faciatis: nos autem vt reprobi simus. C

8 Non enim possumus aliquid aduersus veritatem, sed pro veritate.

9 Gaudemus enim, quoniam nos infirmi sumus, vos autem potentes estis. Hoc & oramus vestram consummationem.

10 Ideò hæc absens scribo, vt non præsens duriùs agam, secundùm potestatem quam Dominus dedit mihi in ædificationem, & non in destructionem.

11 De cætero, fratres, gaudete, perfecti estote, exhortamini, idem sapite, pacem habete, & Deus pacis & dilectionis erit vobiscum. D

12 Salutate inuicem in osculo sancto. Salutant vos omnes sancti.

13 Gratia Domini nostri Iesu Christi, & charitas Dei, & communicatio sancti Spiritus sit cum omnibus vobis. Amen.

EPISTOLA BEATI PAVLI APOSTOLI AD GALATAS.

CAPVT PRIMVM.

Reprehendit Galatas Apostolus quòd abduci se permiserint à veritate quam ab ipso acceperant, cùm sola hæc tenenda sit: eamque non ab homine, sed per Christi reuelationem ipse didicerit, & tanta solertia posteà illam docuerit, quanta ipsam anteà impugnabat: addens quomodo ipsum Deus ad euangelizandum segregauerit.

A 1 PAVLVS Apostolus non ab hominibus neque per hominem, sed per Iesum Christum & Deum Patrem, qui suscitauit eum à mortuis:

2 Et qui mecum sunt omnes fratres, Ecclesijs Galatiæ.

3 Gratia vobis & pax à Deo Patre, & Domino nostro Iesu Christo,

4 Qui dedit semetipsum pro peccatis nostris, vt eriperet nos de præsenti sæculo nequam, secundùm voluntatem Dei & Patris nostri,

5 Cui est gloria in sæcula sæculorum: Amē.

B 6 Miror quòd sic tam citò transferimini, ab eo qui vos vocauit in gratiam Christi, in aliud Euangelium:

7 Quod non est aliud, nisi sunt aliqui, qui vos conturbant, & volunt conuertere Euangelium Christi.

8 Sed licet nos, aut Angelus de cælo euangelizet vobis præterquam quod euangelizauimus vobis, anathema sit.

C 9 Sicut prædiximus, & nunc iterùm dico: Si quis vobis euangelizauerit præter id quod accepistis, anathema sit.

10 Modò enim hominibus suadeo, an Deo? An quæro hominibus placere? Si adhuc hominibus placerem, Christi seruus non essem.

11 * Notum enim vobis facio, fratres Euangelium, quod Euangelizatum est à me, quia non est secundùm hominem: * 1.Cor.15 a.1.

12 * Neque enim ego ab homine accepi illud, neque didici, sed per reuelationem Iesu Christi. * Eph.3.a.3.

13 Audistis enim conuersationem meam aliquando in Iudaismo: quoniam supra modum persequebar Ecclesiam Dei, & expugnabam illam,

14 Et proficiebam in Iudaismo supra multos coætaneos meos in genere meo, abundantius æmulator existens paternarum mearum traditionum.

15 Cùm autem placuit ei, qui me segregauit ex vtero matris meæ, & vocauit per gratiam suam,

16 Vt reuelaret Filium suum in me, vt euangelizarem illum in Gentibus: continuò non acquieui carni & sanguini.

17 Neque veni Ierosolymam ad antecessores meos Apostolos: sed abij in Arabiam: & iterùm reuersus sum Damascum: D

18 Deinde post annos tres veni Ierosolymam videre Petrum, & mansi apud eum diebus quindecim:

19 Alium autem Apostolorum vidi neminem, nisi Iacobum fratrem Domini.

20 Quæ autem scribo vobis; ecce coram Deo quia non mentior.

21 Deinde veni in partes Syriæ, & Ciliciæ.

22 Eram autem ignotus facie Ecclesijs Iudææ, quæ erant in Christo:

23 Tantùm autem auditum habebant: Quoniam qui persequebatur nos aliquando, nunc euangelizat fidem quam aliquando expugnabat.

24 Et in me clarificabant Deum.

CAPVT II.

Paulus euangelij veritatem liberè semper docuit inter Gentes, approbantibus id primis Apostolis, & nihil ad id addentibus, sed Paulum in socium recipientibus: qui etiam palàm reprehendit Cepham, ostendens quòd non ex legis operibus quisquam iustificetur, sed per fidem in Christum.

A

1 DEinde post annos quatuordecim, iterùm ascendi Ierosolymam cum Barnaba, assumpto & Tito.

2 Ascendi autem secundùm reuelationem: & contuli cum illis Euangelium, quod prædico in Gentibus, seorsum autem ijs, qui videbantur aliquid esse: ne fortè in vacuum currerem, aut cucurrissem.

3 Sed neque Titus, qui mecum erat, cùm esset Gentilis, compulsus est circumcidi.

4 Sed propter subintroductos falsos fratres qui subintroierunt explorare libertatem nostram, quam habemus in Christo Iesu, vt nos in seruitutem redigerent.

5 Quibus neque ad horam cessimus subiectione, vt veritas Euangelij permaneat apud vos:

B

6 Ab ijs autem, qui videbantur esse aliquid (quales aliquando fuerint, nihil mea interest. * Deus personam hominis non accipit) mihi enim qui videbantur esse aliquid, nihil contulerunt.

* Deut. 10. d. 17. Iob 34. b. 19. Sap. 6 b. 8. Eccli. 35. b. 15. Act. 10. e. 34. Rom. 2. b. 11. Epes. 6 b. 9. Col. 3. d. 25 1. Pet. 1. c. 17.

7 Sed è contrà cum vidissent quòd creditum est mihi Euangelium præputij, sicut & Petro circumcisionis:

8 (Qui enim operatus est Petro in Apostolatum circumcisionis, operatus est & mihi inter Gentes.)

9 Et cùm cognouissent gratiam, quæ data est mihi, Iacobus, & Cephas, & Ioannes, qui videbantur columnæ esse, dextras dederunt mihi & Barnabæ societatis: vt nos in Gentes, ipsi autem in circumcisionem:

10 Tantùm vt pauperum memores essemus: quod etiam solicitus fui hoc ipsum facere.

11 Cùm autem venisset Cephas Antiochiam, in faciem ei restiti, quia reprehensibilis erat.

C

12 Priùs enim quàm venirent quidam à Iacobo, cum Gentibus edebat: cùm autem venissent, subtrahebat & segregabat se, timens eos qui ex circumcisione erant.

13 Et simulationi eius consenserunt cæteri Iudæi, itaut & Barnabas duceretur ab eis in illam simulationem.

14 Sed cùm vidissem quòd non rectè ambularent ad veritatem Euangelij, dixi Cephæ coram omnibus. Si tu, cùm Iudæus sis, gentiliter viuis, & non Iudaicè: quomodo Gentes cogis Iudaizare?

15 Nos natura Iudæi, & non ex Gentibus peccatores.

D

16 Scientes autem quòd non iustificatur homo ex operibus legis, nisi per fidem Iesu Christi: & nos in Christo Iesu credimus, vt iustificemur ex fide Christi, & non ex operibus legis: * propter quod ex operibus legis non iustificabitur omnis caro.

* Rom. 3. c. 20.

17 Quòd si quærentes iustificari in Christo, inuenti sumus & ipsi peccatores, numquid Christus peccati minister est? Absit.

18 Si enim quæ destruxi, iterùm hæc ædifico: præuaricatorem me constituo.

19 Ego enim per legem, legi mortuus sum, vt Deo viuam: Christo confixus sum cruci.

20 Viuo autem, iam non ego: viuit verò in me Christus. Quòd autem nunc viuo in carne: in fide viuo filij Dei, qui dilexit me, & tradidit semetipsum pro me.

21 Non abijcio gratiam Dei. Si enim per legem iustitia, ergo gratis Christus mortuus est.

CAPVT III.

Sicut Abrahę, ita & posteris, non ex legis operibus, sed ex fide in Christum datus est Spiritus sanctus: subditi autem legi, cùm nemo præstet legem, maledicti sunt: sed hanc maledictionem Christus in se suscipiens, nos ab ea liberauit: promissiones verò factæ Abrahæ per fidem complentur, licet interim lex tamquam pædagogus data fuerit, quæ non poterat iustificare.

A

1 O Insensati Galatæ, quis vos fascinauit non obedire veritati, ante quorum oculos Iesus Christus præscriptus est, in vobis crucifixus?

2 Hoc solum à vobis volo discere: Ex operibus legis Spiritum accepistis, an ex auditu fidei?

3 Sic stulti estis, vt cum spiritu cœperitis, nunc carne consummemini?

4 Tanta passi estis sine causa? si tamen sine causa.

5 Qui ergo tribuit vobis Spiritum, & operatur virtutes in vobis: ex operibus legis, an ex auditu fidei?

6 Sicut scriptum est: * Abraham credidit Deo: & reputatum est illi ad iustitiam.

* Gen. 15. b 6. Rom. 4 a. 3 Iac 2 d. 23.

7 Cognoscite ergo, quia qui ex fide sunt, ij sunt filij Abrahæ.

B

8 Prouidens autem Scriptura, quia ex fide iustificat Gentes Deus, prænuntiauit Abrahę * Quia benedicentur in te omnes Gentes.

* Gen. 12. a 3. Eccli. 44 c. 20.

9 Igitur qui ex fide sunt, benedicentur cum fideli Abraham.

10 Quicumque enim ex operibus legis sunt, sub maledicto sunt. Scriptum est enim: * Maledictus omnis, qui non permanserit in omnibus, quæ scripta sunt in Libro legis, vt faciat ea.

* Deut. 27 d. 26.

11 Quoniam autem in lege nemo iustificatur apud Deum, manifestum est: * quia iustus ex fide viuit.

* Habac. 2 a. 4 Rom. 1. b 17.

12 Lex autem non est ex fide, sed, * Qui fecerit ea, viuet in illis.

* Leu. 18 a. 5.

13 Christus nos redemit de maledicto legis, factus pro nobis maledictum: quia scriptum est: * Maledictus omnis qui pendet in ligno:

* Deut. 21 d. 23.

C

14 Vt in Gentibus benedictio Abrahæ fieret in Christo Iesu, vt pollicitationem Spiritus accipiamus per fidem.

15 Fratres (secundùm hominem dico) * Tamen

* Heb. 9. d 17.

men hominis confirmatum testamentum nemo spernit, aut superordinat.
16 Abrahæ dictæ sunt promissiones, & semini eius. Non dicit: Et seminibus, quasi in multis: sed quasi in vno: Et semini tuo, qui est Christus.
17 Hoc autem dico, testamentum confirmatum à Deo: quæ post quadringentos & triginta annos facta est Lex, non irritum facit ad euacuandam promissionem.
18 Nam si ex lege hæreditas, iam non ex promissione. Abrahæ autem per repromissionem donauit Deus.
19 Quid igitur lex? Propter transgressiones posita est, donec veniret semen, cui promiserat, ordinata per angelos in manu mediatoris:
20 Mediator autem vnius non est: Deus autem vnus est.
21 Lex ergo aduersus promissa Dei? Absit. Si enim data esset lex, quæ posset viuificare, verè ex lege esset iustitia.
D 22 * Sed conclusit Scriptura omnia sub peccato, vt promissio ex fide Iesu Christi daretur credentibus. * Rom. 3. b. 9.
23 Prius autem quàm veniret fides, sub lege custodiebamur conclusi, in eam fidem quæ reuelanda erat.
24 Itaque lex pædagogus noster fuit in Christo, vt ex fide iustificemur.
25 At vbi venit fides, iam non sumus sub pædagogo.
26 Omnes enim filij Dei estis per fidem, quæ est in Christo Iesu.
27 * Quicumque enim in Christo baptizati estis, Christum induistis. * Rom. 6. a. 3.
28 Non est Iudæus, neque Græcus: non est seruus, neque liber: non est masculus, neque femina. Omnes enim vos vnum estis in Christo Iesu.
29 Si autem vos Christi: ergo semen Abrahæ estis, secundùm promissionem hæredes.

CAPVT IV.

Antè Christum natum, Iudæi, in modum hæredis adhuc paruuli, sub lege continebantur, tamquam sub tutore: conatur autem eos à legis seruitute reuocare, cùm fide acceperint filiorum adoptionem, commemorans quanto feruore ipsum ac prædicationem ipsius antea acceperant: & simul ad hoc typum adferens de duobus Abrahæ filijs, duo testamenta designantibus: per quod docet legis æmulatores à Christi hæreditate eijciendos.

A 1 Dico autem: Quanto tempore hæres paruulus est, nihil differt à seruo, cùm sit dominus omnium:
2 Sed sub tutoribus & actoribus est, vsque ad præfinitum tempus à patre:
3 Ita & nos cùm essemus paruuli, sub elementis mundi eramus seruientes.
4 At vbi venit plenitudo temporis, misit Deus Filium suum, factum ex muliere, factum sub lege,
5 Vt eos, qui sub lege erant, redimeret, vt adoptionem filiorum reciperemus.
6 Quoniam autem estis filij, misit Deus
Spiritum filij sui in corda vestra, clamantem: Abba, Pater.
7 Itaque iam non est seruus, sed filius. Quòd si filius: & hæres per Deum.
8 Sed tunc quidem ignorantes Deum, ijs qui natura non sunt dij, seruiebatis. B
9 Nunc autem cùm cognoueritis Deum, immò cogniti sitis à Deo: quomodo conuertimini iterùm ad infirma & egena elementa, quibus denuò seruire vultis?
10 Dies obseruatis, & menses, & tempora & annos.
11 Timeo vos, ne fortè sine causa laborauerim in vobis.
12 Estote sicut ego, quia & ego sicut vos: fratres obsecro vos: Nihil me læsistis.
13 Scitis autem quia per infirmitatem carnis euangelizaui vobis iampridem: & tentationem vestram in carne mea
14 Non spreuistis, neque respuistis: sed sicut Angelum Dei excepistis me, sicut Christum Iesum.
15 Vbi est ergo beatitudo vestra? testimonium enim perhibeo vobis, quia, si fieri posset, oculos vestros eruissetis, & dedissetis mihi.
16 Ergo inimicus vobis factus sum, verum dicens vobis?
17 Æmulantur vos non benè: sed excludere vos volunt, vt illos æmulemini.
18 Bonum autem æmulamini in bono semper: & non tantùm cũ præsens sum apud vos. C
19 Filioli mei, quos iterùm parturio, donec formetur Christus in vobis.
20 Vellem autem esse apud vos modò, & mutare vocem meam: quoniam confundor in vobis.
21 Dicite mihi qui sub lege vultis esse, legem non legistis?
22 Scriptum est enim: Quoniam Abraham duos filios habuit: * vnum de ancilla *, & vnum de libera. * Gen. 16. d. 15. D
23 Sed qui de ancilla, secundùm carnem natus est: qui autem de libera per repromissionem: * Gen. 21. a. 2.
24 Quæ sunt per allegoriam dicta. Hæc enim sunt duo testamenta. Vnum quidem in monte Sina, in seruitutem generans: quæ est Agar:
25 Sina enim mons est in Arabia, qui coniunctus est ei quæ nunc est Ierusalem, & seruit cum filijs suis.
26 Illa autem, quæ sursùm est Ierusalem, libera est; quæ est mater nostra.
27 Scriptum est enim: * Lætare sterilis, quæ non paris: erumpe, & clama, quæ non parturis: quia multi filij desertæ magis, quàm eius quæ habet virum. * Isai. 54. a. 1.
28 * Nos autem fratres, secundùm Isaac promissionis filij sumus. * Rom. 9. b. 8.
29 Sed quomodo tunc is, qui secundùm carnem natus fuerat, persequebatur eum, qui secundùm spiritum: ita & nunc.
30 Sed quid dicit Scriptura? * Eijce ancillam, & filius eius: non enim hæres erit filius ancillæ cum filio liberæ. * Gen. 21. a. 10.
31 Itaq; fratres, non sumus ancillæ filij, sed liberæ, qua libertate Christus nos liberauit.

CAPVT V.

Qui legis operibus iustificari cupit, expers est fructus Christi, in quo nec prodest circumcisio nec preputium, sed fides viua: hortatur ergo vt caueant à seductoribus, studeantque mutuę dilectioni: caro autem semper repugnans spiritui, trahit ad carnis opera, quæ separant à regno cęlorum: spiritus autem adfert fructus quibus illud consequimur, etiam si legis opera non prestemus.

A 1 STate, & nolite iterùm iugo seruitutis contineri.
2 * Ecce ego Paulus dico vobis: quoniam si circumcidamini, Christus vobis nihil proderit. *Act. 15. a.1.
3 Testificor autem rursus omni homini circumcidenti se, quoniam debitor est vniuersæ legis faciendæ.
4 Euacuati estis à Christo, qui in lege iustificamini: à gratia excidistis.
5 Nos enim spiritu ex fide, spem iustitiæ expectamus.
6 Nam in Christo Iesu, neque circumcisio aliquid valet, neque præputium: sed fides quæ per charitatem operatur.
B 7 Currebatis benè: quis vos impediuit veritati non obedire?
8 Persuasio hæc non est ex eo, qui vocat vos.
9 * Modicum fermentum totam massam corrumpit. *1. Cor. 5. b.6.
10 Ego confido in vobis in Domino, quòd nihil aliud sapietis: qui autem conturbat vos, portabit iudicium, quicumque est ille.
11 Ego autem, fratres, si circumcisionem adhuc prædico: quid adhuc persecutionem patior? Ergo euacuatum est scandalũ crucis.
12 Vtinam & abscindantur qui vos conturbant.
13 Vos enim in libertatem vocati estis fratres tantùm ne libertatem in occasionem detis carnis, sed per charitatem Spiritus seruite inuicem.
C 14 Omnis enim lex in vno sermone impletus: * Diliges proximũ tuum sicut teipsum. *Leu. 19. d.18. Matt.22.d. Rom. 13.c. *1. Pet. 2. c.11.
15 Quòd si inuicem mordetis, & comeditis: videte ne ab inuicem consumamini.
16 Dico autem: * Spiritu ambulate, & desideria carnis non perficietis.
17 Caro enim concupiscit aduersus spiritum: Spiritus autem aduersus carnem: hæc enim sibi inuicem aduersantur: vt non quæcumque vultis, illa faciatis.
18 Quòd si spiritu ducimini: non estis sub lege.
19 Manifesta sunt autem opera carnis: quæ sunt fornicatio, immunditia, impudicitia, luxuria,
20 Idolorum seruitus, veneficia, inimicitię, contentiones, æmulationes, iræ, rixæ, dissensiones, sectæ,
D 21 Inuidiæ, homicidia, ebrietates, comessationes, & his similia: quæ prædico vobis, sicut prædixi, quoniam qui talia agunt, regnum Dei non consequentur.
22 Fructus autem Spiritus est: charitas, gaudium, pax, patientia, benignitas, bonitas, longanimitas,
23 Mansuetudo, fides, modestia, continentia, castitas, Aduersus huiusmodi non est lex.
24 Qui autem sunt Christi, carnem suam crucifixerunt cum vitijs & concupiscentijs.
25 Si spiritu viuimus, spiritu & ambulemus.
26 Non efficiamur inanis gloriæ cupidi, inuicem prouocantes, inuicem inuidentes.

CAPVT VI.

Cum humilitate iuuandus est proximus, nec aliorum laudes curandę, semperque benè operandum est, vt tempore suo metamus vitam ęternam: rursum monet vt caueant à seductoribus, qui cùm legem suadeant, ipsi illam non obseruant: Paulus autem in solo Christo crucifixo gloriatur, ad quem nec circumcisio, nec preputium quidquam faciunt.

1 FRatres, & si præoccupatus fuerit homo in aliquo delicto, vos qui spirituales estis huiusmodi instruite in spiritu lenitatis, considerans te ipsum, ne & tu tenteris. A
2 Alter alterius onera portate, & sic adimplebitis legem Christi.
3 Nam si quis existimat se aliquid esse, cùm nihil sit, ipse se seducit.
4 Opus autem suum probet vnusquisque, & sic in semetipso tantum gloriam habebit, & non in altero. B
5 * Vnusquisque enim onus suum portabit. *1 Cor. 3 b.8.
6 Communicet autem, is qui catechizatur verbo ei qui se catechizat, in omnibus bonis.
7 Nolite errare: Deus non irridetur.
8 Quæ enim seminauerit homo, hæc & metet. Quoniam qui seminat in carne sua, de carne & metet corruptionem: qui autem seminat in spiritu, de spiritu metet vitam æternam.
9 * Bonũ autem facientes, non deficiamus: tempore enim suo metemus non deficientes. C *2. Thess 3 c.13.
10 Ergo dum tempus habemus, operemur bonum ad omnes, maximè autem ad domesticos fidei.
11 Videte qualibus litteris scripsi vobis mea manu.
12 Quicumque enim volunt placere in carne, hi cogunt vos circumcidi, tantùm vt crucis Christi persecutionem non patiantur.
13 Neque enim qui circumciduntur, legem custodiunt: sed volunt vos circumcidi, vt in carne vestra glorientur. D
14 Mihi autem absit gloriari, nisi in cruce Domini nostri Iesu Christi: per quem mihi mundus crucifixus est, & ego mundo.
15 In Christo enim Iesu, neque circumcisio aliquid valet, neque præputium, sed noua creatura.
16 Et quicumque hanc regulam secuti fuerint, pax super illos, & misericordia, & super Israel Dei.
17 De cætero nemo mihi molestus sit: ego enim stigmata Domini Iesu in corpore meo porto.
18 Gratia Domini nostri Iesu Christi, cum spiritu vestro, fratres. Amen.

EPISTOLA
BEATI PAVLI APOSTOLI
AD EPHESIOS.

CAPVT PRIMVM.

Deum benedicit Apostolus, qui prædestinatos plurimis, ijsque maximis per Christum filium affecit beneficijs: agitque Deo gratias ob fidem ac dilectionem Ephesiorum erga proximos, orans vt perfectam adipiscantur sapientiam: ostendens etiam Cristi à mortuis suscitati exaltationem, qui constitutus est caput super omnem Ecclesiam.

A 1 AVLVS Apostolus Iesu
Christi per voluntatem
Dei, & omnibus sanctis,
qui sunt Ephesi,& fideli-
bus in Christo Iesu.
2 Gratia vobis & pax
à Deo Patre nostro, & Domino Iesu
Christo.
* 2.Cor.1.a.3. 1 Pet.1.a.3 3 * Benedictus Deus & Pater Domini no-
stri Iesu Christi, qui benedixit nos in omni
benedictione spirituali in cœlestibus in
Christo,
4 Sicut elegit nos in ipso ante mundi con-
stitutionem,vt essemus sancti & immaculati
in conspectu eius in charitate.
B 5 Qui prædestinauit nos in adoptionem
filiorum per Iesum Christum in ipsum, se-
cundum propositum voluntatis suæ,
6 In laudem gloriæ gratiæ suæ, in qua gra-
tificauit nos in dilecto filio suo.
7 In quo habemus redemptionem per san-
guinem eius, remissionem peccatorum, se-
cundùm diuitias gratiæ eius,
8 Quæ superabundauit in nobis, in omni
sapientia & prudentia:
9 Vt notum faceret nobis sacramentum
voluntatis suę, secundùm beneplacitum eius
quod proposuit in eo.
10 In dispensatione plenitudinis tempo-
rum,instaurare omnia in Christo,quæ in cę-
lis, & quę in terra sunt ipso:
11 In quo etiam & nos sorte vocati sumus
prędestinati secundùm propositum eius, qui
operatur omnia secundùm consilium vo-
luntatis suæ:
12 Vt simus in laudem gloriæ eius nos,qui
antè sperauimus in Christo:
C 13 In quo & vos, cùm audissetis verbum
veritatis, (Euangelium salutis vestræ)in quo
& credentes signati estis in Spiritu promis-
sionis sancto,
14 Qui est pignus hereditatis nostrę, in re-
demptionem acquisitionis,in laudem glorię
ipsius.
15 Proptereà & ego audiens fidem vestram
quę est in Domino Iesu, & dilectionem in
omnes sanctos,
16 Non cesso gratias agens pro vobis, me-
moriam vestri faciens in orationibus meis:
17 Vt Deus, Domini nostri Iesu Christi
pater glorię,det vobis spiritum sapientię, &
& reuelationis, in agnitione eius?
18 Illuminatos oculos cordis vestri, vt
sciatis quę sit spes vocationis eius, & quę di-
uitię glorię hereditatis eius in sanctis,
19 Et quę sit supereminens magnitudo vir- D
tutis eius in nos, qui credimus* secundùm * Inf.3.b.7
operationem potentię virtutis eius,
20 Quam operatus est in Christo,suscitans
illum à mortuis, & constituens ad dexteram
suam in cœlestibus,
21 Supra omnem principatum,& potesta-
tem,& virtutem,& dominationem, & omne
nomen, quod nominatur non solùm in hoc
seculo, sed etiam in futuro.
22 * Et omnia subiecit sub pedibus eius: * Ps.8.b.8
& ipsum dedit caput supra omnem Ec-
clesiam,
23 Quę est corpus ipsius,& plenitudo eius
qui omnia in omnibus adimpletur.

CAPVT II.

Peccatis anteà mortui,per Christum viuificati sunt,non suis operibus, sed gratis,per fidem: ostendit Gentes quæ priùs alienæ erant, à Dei promissionibus,iam per Christum & fidem,quæ Dei donum est,factas esse sanctorum concines: idemque habere fundamentum cum Patriarchis ac Prophetis.

1 ET vos, cùm essetis mortuis delictis & A
peccatis vestris, Col.2.c.13.
2 In quibus aliquando ambulastis se-
cundùm seculum mundi huius, secun-
dùm principem potestatis aëris huius,
spiritus qui nunc operatur in filios diffi-
dentię:
3 In quibus & nos omnes aliquando
conuersati sumus in desiderijs carnis no-
strę, facientes voluntatem carnis & co-
gitationum, & eramus natura filij irę,sicut
& ceteri:
4 Deus autem, qui diues est in misericor-
dia, propter nimiam charitatem suam, qua
dilexit nos,
5 Et cùm essemus mortui peccatis, conui- B
uificauit nos in Christo, (cuius gratia estis
saluati)
6 Et conresuscitauit, & consedere fecit in
cœlestibus in Christo Iesu:
7 Vt ostenderet in seculis superuenienti-
bus abundantes diuitias gratię suę in bonita-
te super nos in Christo Iesu.
8 Gratia enim estis saluati per fidem,
& hoc non ex vobis, Dei enim do-
num est;
9 Non ex operibus,vt ne quis glorietur.
10 Ipsius enim sumus factura, creati in
Christo Iesu in operibus bonis quę prępara-
uit Deus vt in illis ambulemus.
11 Propter quod memores estote, quòd C
aliquando vos Gentes in carne, qui dicimini
prępŭtium ab ea quę dicitur circumcisio in
carne, manu facta:

12 Quia eratis illo in tempore sine Christo, alienati à conuersatione Israël, & hospites testamentorum, promissionis spem non habentes, & sine Deo in hoc mundo.
13 Nunc autem in Christo Iesu, vos, qui aliquando eratis longè, facti estis propè in sanguine Christi.
14 Ipse enim est pax nostra, qui fecit vtraque vnum, & medium parietem maceriæ soluens inimicitias in carne sua:
15 Legem mandatorum decretis euacuans vt duos condat in semetipso in vnum nouum hominem, faciens pacem,
D 16 Et reconciliet ambos in vno corpore Deo per crucem, interficiens inimicitias in semetipso.
17 Et veniens euangelizauit pacem vobis, qui longè fuistis, & pacem iis, qui propè.
*Rom.5.a.2. 18 * Quoniam per ipsum habemus accessum ambo in vno Spiritu ad Patrem.
19 Ergo iam non estis hospites, & aduenæ: sed estis ciues sanctorum, & domestici Dei.
20 Superædificati super fundamentum Apostolorum, & Prophetarum, ipso summo angulari lapide Christo Iesu:
21 In quo omnis ædificatio constructa crescit in templum sanctum in Domino:
22 In quo & vos coædificamini in habitaculum Dei in Spiritu.

CAPVT III.

Paulus docuit hoc mysterium, Prophetis & Apostolis reuelatum, quòd Gentes essent per Christum participes promissionum Dei; quem orat vt spiritu corroborentur, & in charitate radicati, ad plenum in diuinis mysteriis edoceantur.

A 1. HVius rei gratia, ego Paulus vinctus Christi Iesu, pro vobis Gentibus,
2 Si tamen audistis dispensationem gratiæ Dei, quæ data est mihi in vobis:
3 Quoniam secundùm reuelationem notum mihi factum est sacramentum, sicut supra scripsi in breui.
4 Prout potestis legentes intelligere prudentiam meam in mysterio Christi:
5 Quod aliis generationibus non est agnitum filiis hominum, sicuti nunc reuelatum est sanctis Apostolis eius, & Prophetis in Spiritu.
6 Gentes esse cohæredes, & concorporales, & comparticipes promissionis eius in Christo Iesu per Euangelium:
B *Sup.1 d.19. 7 Cuius factus sum minister, secundùm donum gratiæ Dei, quæ data est mihi *secundùm operationem virtutis eius.
*1.Cor.15 b.9. 8 * Mihi omnium sanctorum minimo data est gratia hæc, In Gentibus euangelizare inuestigabiles diuitias Christi,
9 Et illuminare omnes, quæ sit dispensatio sacramenti absconditi à sæculis in Deo, qui omnia creauit,
10 Vt innotescat principatibus & potestatibus in cœlestibus per Ecclesiam, multiformis sapientia Dei,
11 Secundùm præfinitionem sæculorum, quam fecit in Christo Iesu Domino nostro:
C 12 In quo habemus fiduciam, & accessum in confidentia per fidem eius.
13 Propter quod peto ne deficiatis in tribulationibus meis pro vobis: quæ est gloria vestra.
14 Huius rei gratia flecto genua mea ad Patrem Domini nostri Iesu Christi,
15 Ex quo omnis paternitas in cœlis & in terra nominatur.
16 Vt det vobis secundùm diuitias gloriæ suæ, virtute corroborari per Spiritum eius in interiorem hominem,
17 Christum habitare per fidem in cordibus vestris: in charitate radicati, & fundati,
18 Vt possitis comprehendere cum omnibus sanctis, quæ sit latitudo, & longitudo, & sublimitas, & profundum:
19 Scire etiam supereminentem scientiæ charitatem Christi, vt impleamini in omnem plenitudinem Dei. D
20 Ei autem qui potens est omnia facere superabundanter quàm petimus, aut intelligimus, secundùm virtutem, quæ operatur in nobis:
21 Ipsi gloria in Ecclesia, & in Christo Iesu, in omnes generationes sæculi sæculorum. Amen.

CAPVT IV.

Ad vnitatem spiritus hortatur, ostendens Christum diuersa diuersis dedisse charismata, & ad sui corporis ædificationem varios in Ecclesia instituisse ordines ad finem vsque mundi: monet igitur vt exuto veteri homine nouum induant, vtriusque partes explicans: rursumque monet vt in hoc corpore manentes, separentur ab iis qui mente excæcati sequuntur effrenè carnis desideria, & nouos induant mores damnatis prioribus.

1 OBsecro itaque vos ego vinctus in Domino, *vt dignè ambuletis vocatione, qua vocati estis, A *1.Cor.7.d.27. Phil.1 d.27
2 Cum omni humilitate, & mansuetudine, cum patientia, supportantes inuicem in charitate,
3 * Soliciti seruare vnitatem Spiritus in vinculo pacis. *Rom. 12 b.10.
4 Vnum corpus, & vnus Spiritus, sicut vocati estis in vna spe vocationis vestræ.
5 Vnus Dominus, vna fides, vnum baptisma.
6 * Vnus Deus & Pater omnium, qui est super omnes, & per omnia, & in omnibus nobis. B * Mal.2 b 10.
7 * Vnicuique autem nostrum data est gratia secundùm mensuram donationis Christi. *Rom.12. a.1. 1.Cor. 12. b 11.
8 Propter quod dicit: *Ascendens in altum captiuam duxit captiuitatem: dedit dona hominibus. 1 Cor 10. d.13 * Psal.67.c.19.
9 Quòd autē ascendit, quid est, nisi quia & descendit primùm in inferiores partes terræ?
10 Qui descendit, ipse est & qui ascendit super omnes cœlos, vt impleret omnia.
11 Et ipse dedit quosdam quidem * Apostolos, quosdam autem Prophetas, alios verò Euangelistas, alios autem pastores, & doctores, *1 Cor.12. d.28.

C 12 Ad consummationē sanctorum in opus mysterij, in ædificationem corporis Christi:

13 Donec occurramus omnes in vnitatem fidei, & agnitionis filij Dei, in virum perfectum, in mensuram ætatis plenitudinis Christi.

14 Vt iam non simus paruuli fluctuantes, & circumferamur omni vento doctrinæ in nequitia hominum, in astutia ad circumuentionem erroris.

15 Veritatem autem facientes in charitate, crescamus in illo per omnia, qui est caput Christus.

D 16 Ex quo totum corpus compactum, & connexum per omnem iuncturam subministrationis, secundùm operationem in mensuram vniuscuiusque membri, augmentum corporis facit in ædificationem sui in charitate.

*Rom.1.c.21. E 17 * Hoc igitur dico & testificor in Domino, vt iam non ambuletis, sicut & Gentes ambulant in vanitate sensus sui,

18 Tenebris obscuratum habentes intellectum, alienati à vita Dei, per ignorantiam quæ est in illis, propter cæcitatem cordis ipsorum,

19 Qui desperantes, semetipsos tradiderunt impudicitię, in operationem immunditiæ omnis, in auaritiam.

20 Vos autem non ita didicistis Christum.

21 Si tamen illum audistis, & in ipso edocti estis, sicut est veritas in Iesu.

*Col.3.b.8 22 * Deponere vos secundùm pristinam conuersationem veterem hominem, qui corrumpitur secundùm desideria erroris.

*Rom.6.a.4. 23 * Renouamini autem spiritu mentis vestræ,

* Col.3.b.12. 24 * Et induite nouum hominem, qui secundùm Deum creatus est in iustitia, & sanctitate veritatis.

*1 Pet.2.a.1. *Zach.8.c.16. 25 * Propter quod deponentes mendacium, * loquimini veritatem vnusquisque cum proximo suo: quoniam sumus inuicem membra.

* Ps.4.a.5. 26 * Irascimini, & nolite peccare: sol non occidat super iracundiam vestram.

*Iac.4.b.7 27 * Nolite locum dare diabolo:

F 28 Qui furabatur, iam non furetur: magis autem laboret, operando manibus suis quod bonum est, vt habeat vnde tribuat necessitatem patienti.

29 Omnis sermo malus ex ore vestro non procedat: sed si quis bonus ad ædificationem fidei, vt det gratiam audientibus.

30 Et nolite contristare spiritum sanctum Dei: in quo signati estis in diem redemptionis.

G 31 Omnis amaritudo, & ira, & indignatio, & clamor, & blasphemia tollatur à vobis, cum omni malitia.

* Col.3.c.13. 32 * Estote autem inuicem benigni, misericordes, donantes inuicem, sicut & Deus in Christo donauit vobis.

CAPVT V.

Hortatur vt Christum imitentur, longè separati ab omni vitio ac scelerato, & redimentes tempus, assumant spiritualia quę tradit, exercitia: vxores vult subditas esse viris, viros autem diligere vxores, sicut Christus dilexit Ecclesiam.

1 ESTOTE ergo imitatores Dei sicut filij charissimi: A

2 * Et ambulate in dilectione, sicut & Christus dilexit nos, & tradidit semetipsum pro nobis oblationem & hostiam Deo in odorem suauitatis. * Ioan.13.d.34.15.b.12. 1.Ioan.4.d.21.

3 * Fornicatio autem, & omnis immunditia, aut auaritia, nec nominetur in vobis, sicut decet sanctos, *Col.3.a.5

4 Aut turpitudo, aut stultiloquium, aut scurrilitas, quæ ad rem non pertinet; sed magis gratiarum actio.

5 Hoc enim scitote intelligentes, quod omnis fornicator, aut immundus, aut auarus quod est idolorum seruitus, non habet hęreditatem in regno Christi & Dei. B

6 * Nemo vos seducat inanibus verbis: propter hæc enim venit ira Dei in filios diffidentię. * Matt.24.a.4. Marc.13.a.5. Luc.21.b.8 2 Thes.2.a.3.

7 Nolite ergo effici participes eorum.

8 Eratis enim aliquando tenebrę; nunc autem lux in Domino. Vt filij lucis ambulate: C

9 Fructus enim lucis est in omni bonitate, & iustitia, & veritate:

10 Probantes quid sit beneplacitum Deo:

11 Et nolite communicare operibus infructuosis tenebrarum, magis autem redarguite.

12 Quę enim in occulto fiunt ab ipsis, turpe est & dicere.

13 Omnia autem, quę arguuntur, à lumine manifestantur: omne enim, quod manifestatur, lumen est.

14 Propter quod dicit: Surge qui dormis, & exurge à mortuis, & illuminabit te Christus. D

15 Videte itaque fratres, quomodo cautè ambuletis: * non quasi insipientes, *Col.4.a.5

16 Sed vt sapientes: redimentes tempus, quoniam dies mali sunt.

17 * Propterea nolite fieri imprudentes, sed intelligentes quæ sit voluntas Dei. * Rom.12.a.2. 1.Thes.4.a.3.

18 Et nolite inebriari vino in quo est luxuria: sed implemini Spiritu sancto,

19 Loquentes vobismetipsis in psalmis, & hymnis, & in canticis spiritualibus, cantantes & psallentes in cordibus vestris Domino,

20 Gratias agentes semper pro omnibus, in nomine Domini nostri Iesu Christi, Deo & Patri.

21 Subiecti inuicem in timore Christi.

22 * Mulieres viris suis subditæ sint, sicut Domino: *Gen.3.c.16. Col.3.c.18 1.Pet.3.a.1

23 * Quoniam vir caput est mulieris: sicut Christus caput est Ecclesiæ: Ipse, saluator corporis eius. E *1 Cor.11.a.3.

24 Sed sicut Ecclesia subiecta est Christo, ita & mulieres viris suis in omnibus.

* 1.Col.3. c.19.

F

25 * Viri diligite vxores vestras, & sicut & Christus dilexit Ecclesiam, & seipsum tradidit pro ea,

26 Vt illam sanctificaret, mundans lauacro aquæ in verbo vitæ,

27 Vt exhiberet ipse sibi gloriosam Ecclesiam, non habentem maculam, aut rugam, aut aliquid huiusmodi, sed vt sit sancta & immaculata.

28 Ita & viri debent diligere vxores suas vt corpora sua. Qui suam vxorem diligit, seipsum diligit.

29 Nemo enim vmquam carnem suam odio habuit: sed nutrit, & fouet eam, sicut & Christus Ecclesiam:

30 Quia membra sumus corporis eius, de carne eius & de ossibus eius.

*Gen.2.d 24. Matt.19.a. 5. Marc. 10. a.7.

31 * Propter hoc relinquet homo patrem, & matrem suam, & adhærebit vxori suæ, & * erunt duo in carne vna.

G

* 1.Cor.6. d.16.

32 Sacramentum hoc magnum est, ego autem dico in Christo & in Ecclesia.

33 Verumtamen & vos singuli, vnusquisque vxorem suam sicut seipsum diligat: vxor autem timeat virum suum.

CAPVT VI.

Filij parentibus, seruique dominis obediant: rursumque parentes erga filios, & domini erga seruos sui memores sint officij: monet Dei armaturam, cuius partes explicat, induendam, ad resistendum spiritualibus inimicis, petens etiam vt pro se orent.

A

1 Filij, obedite parentibus vestris in Domino: hoc enim iustum est.

*Exod.20 c.12. Deut.5.b. 16. Eccli.3.b. 9. Matt.15.a. 4 Marc.7.b 10. Col.3.d.20

2 * Honora patrem tuum, & matrem tuam. quod est mandatum primum in promissione:

3 Vt benè sit tibi, & sis longæuus super terram.

4 Et vos patres nolite ad iracundiam prouocare filios vestros: sed educate illos in disciplina & correptione Domini.

*Col.3 d 22. Tit.2. c.9. 1.Pet 2. c. 18.

5 * Serui obedite dominis carnalibus cum timore, & tremore, in simplicitate cordis vestri, sicut Christo:

B

6 Non ad oculum seruientes, quasi hominibus placentes, sed vt serui Christi, facientes voluntatem Dei ex animo,

7 Cum bona voluntate seruientes, sicut Domino, & non hominibus:

8 Scientes quoniam vnusquisque, quodcumque fecerit bonum, hoc recipiet à Domino, siue seruus, siue liber.

9 Et vos domini eadem facite illis, remittentes minas: scientes quia & illorum, & vester Dominus est in cælis: * & personarum acceptio non est apud eum.

*Deut. 10. d.17. 2 Par. 19. b.7. Iob.34. b. 19. Sap.6. b 8 Eccli. 35 b.15. Act. 10. e 34. Rom.2. b. 11. Col.3.d.25 1. Pet.1 c. 17.

10 De cetero fratres confortamini in Domino, & in potentia virtutis eius.

11 Induite vos armaturam Dei, vt possitis stare aduersus insidias diaboli.

12 Quoniam non est nobis colluctatio aduersus carnem & sanguinem; sed aduersus principes, & potestates, aduersus mundi rectores tenebrarum harum, contra spiritualia nequitiæ, in cœlestibus.

C

13 Propterea accipite armaturam Dei, vt possitis resistere in die malo, & in omnibus perfecti stare.

14 State ergo succincti lumbos vestros in veritate, & induti loricam iustitiæ,

15 Et calceati pedes in præparatione Euangelij pacis:

16 In omnibus sumentes scutum fidei, in quo possitis omnia tela nequissimi ignea extinguere:

*Isa.59. d 17. 1.Thes. 5. b.8.

17 * Et galeam salutis assumite; & gladium spiritus, (quod est verbum Dei)

D

18 Per omnem orationem & obsecrationem orantes omni tempore in spiritu: & in ipso * vigilantes in omni instantia, & obsecratione pro omnibus sanctis;

*Col.4.a 2

*Col 4.a.3 2. The. 3 a. 1.

19 * Et pro me, vt detur mihi sermo in apertione oris mei cum fiducia, notum facere mysterium Euangelij:

20 Pro quo legatione fungor in catena, ita vt in ipso audeam, prout oportet me, loqui.

21 Vt autem & vos sciatis quæ circa me sunt, quid agam: omnia vobis nota faciet Tychicus, charissimus frater, & fidelis minister in Domino:

22 Quem misi ad vos in hoc ipsum, vt cognoscatis quæ circa nos sunt, & consoletur corda vestra.

23 Pax fratribus, & charitas cum fide, à Deo Patre, & Domino Iesu Christo.

24 Gratia cum omnibus, qui diligunt Dominum nostrum Iesum Christum in incorruptione. Amen.

EPISTOLA BEATI PAVLI APOSTOLI AD PHILIPPENSES.

CAPVT PRIMVM.

Ex magno affectu quem habet erga Philippenses, manifestat eis quod pressuræ suæ in maiorem Euangelij fructum cesserint: quam vtilitatem si non spectaret, omnino dissolui cuperet, & esse cum Christo: eosque adhortatur vt digne ad Christi Euangelium conuersentur, dicens quòd pro ipso iam afflictiones sustinuerint.

A 1 PAulus & Timotheus, serui Iesu Christi, omnibus sanctis in Christo Iesu, qui sunt Philippis, cum episcopis, & diaconibus.

2 Gratia vobis & pax à Deo Patre nostro, & Domino Iesu Christo.

3 Gratias ago Deo meo in omni memoria vestri,

4 Sēper in cūctis orationibus meis pro omnibus vobis, cū gaudio deprecationē faciens,

5 Super communicatione vestra in Euangelio Christi à prima die vsque nunc.

6 Confidens hoc ipsum, quia qui cœpit in vobis opus bonum, perficiet vsque in diem Christi Iesu.

B 7 Sicut est mihi iustum hoc sentire pro omnibus vobis: eò quòd habeam vos in corde, & in vinculis meis, & in defensione & confirmatione Euangelij, socios gaudij mei omnes vos esse.

8 Testis enim mihi est Deus, quomodo cupiam omnes vos in visceribus Iesu Christi.

9 Et hoc oro vt charitas vestra magis ac magis abundat in scientia, & in omni sensu:

10 Vt probetis potiora, vt sitis sinceri, & sine offensa in diem Christi,

11 Repleti fructu iustitiæ per Iesum Christum, in gloriam & laudem Dei.

12 Scire autem vos volo fratres, quia quæ circa me sunt, magis ad profectum venerunt Euangelij:

13 Ita vt vincula mea manifesta fierent in Christo in omni prætorio, & in cęteris omnibus;

14 Et plures è fratribus in Domino confidentes vinculis meis, abundantiùs auderent
C sine timore verbum Dei loqui.

15 Quidam quidem & propter inuidiam & contentionem, quidam autem & propter bonam voluntatem Christum prędicant.

16 Quidam ex charitate, scientes quoniam in defensionem Euangelij positus sum.

17 Quidam autem ex contentione Christum annuntiant non sincerè, existimantes pressuram se suscitare vinculis meis.

18 Quid enim? Dùm enim modo, siue per occasionem, siue per veritatem, Christus annuntietur; & in hoc gaudeo, sed & gaudebo.

19 Scio enim quia hoc mihi proueniet ad salutem, per vestram orationem, & subministrationem Spiritus Iesu Christi.

20 Secundùm expectationem & spem meam, quia in nullo confundar: sed in omni fiducia sicut semper, & nunc magnificabitur Christus in corpore meo, siue per vitam, siue per mortem.

21 Mihi enim viuere Christus est, & mori lucrum.

22 Quòd si viuere in carne, hic mihi fructus operis est, & quid eligam ignoro. D

23 Coarctor autem è duobus: desiderium habens dissolui, & esse cum Christo, multò magis meliùs:

24 Permanere autem in carne, necessarium propter vos.

25 Et hoc confidens scio quia manebo, & permanebo omnibus vobis, ad profectum vestrum, & gaudium fidei:

26 Vt gratulatio vestra abundet in Christo Iesu in me, per meum aduentum iterùm ad vos.

27 * Tantùm dignè Euangelio Christi conuersamini: vt siue cùm venero, & videro vos siue absens audiam de vobis, quia statis in vno spiritu vnanimes, collaborantes fidei Euangelij. * Eph 4.a.1. Col.1.b.10 1.Thes.2.c.12.

28 Et in nullo terreamini ab aduersarijs: quę illis est causa perditionis, vobis autem salutis & hoc à Deo:

29 Quia vobis donatum est pro Christo, non solùm vt in eum credatis, sed vt etiam pro illo patiamini:

30 Idem certamen habentes, quale & vidistis in me, & nunc audistis de me.

CAPVT II.

Ad mutuam dilectionem & concordiam, animique modestiam miro affectu eos hortatur, exemplo Christi, in cuius nomine omne genu nunc flectitur, vtque suam in timore operentur salutem: congratulatur tum illis quòd inter malos sanctè viuant, tum sibi quòd tales habeant discipulos: Timotheum laudat à sincera Euangelij prædicatione & obedientia; similiter & Epaphroditum, quem ad eos mittit, postquam ab ægritudine conualuit.

1 SI qua ergo consolatio in Christo, si quod solatium charitatis, si qua societas spiritus, si qua viscera miserationis: A

2 Implete gaudium meum, vt idem sapiatis, eamdem charitatem habentes, vnanimes, idipsum sentientes.

3 Nihil per contritionem, neque per inanem gloriam: sed in humilitate superiores sibi inuicem arbitrantes,

4 Non quæ sua sunt singuli considerantes, sed ea quæ aliorum.

5 Hoc enim sentite in vobis, quod & in Christo Iesu:

6 Qui cùm in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est esse se æqualem Deo:

7 Sed semetipsum exinaniuit formam serui accipiens, in similitudinem hominum factus, & habitu inuentus vt homo.

*Heb. 2. c 9. B 8 * Humiliauit semetipsum factus obediens vsque ad mortem, mortem autem crucis.

9 Propter quod & Deus exaltauit illum, & donauit illi nomen, quod est super omne nomen:

*Isa. 45. d 24. Rom. 14. c. 11. 10 * Vt in nomine Iesu omne genu flectatur, cœlestium, terrestrium & infernorum;

11 Et omnis lingua confiteatur, quia Dominus Iesus Christus in gloria est Dei Patris.

12 Itaque charissimi mei, (sicut semper obedistis) non vt in præsentia mei tantùm, sed multò magis nunc in absentia mea, cum metu & tremore vestram salutem operamini.

13 Deus est enim, qui operatur in vobis & velle, & perficere, pro bona voluntate.

*1. Pet. 4. b 9. 14 * Omnia autem facite sine murmurationibus, & hæsitationibus:

15 Vt sitis sine querela, & simplices filij Dei, sine reprehensione, in medio nationis prauæ & peruersæ: inter quos lucetis sicut luminaria in mundo,

C 16 Verbum vitæ continentes ad gloriam meam in die Christi, quia non in vacuum cucurri, neque in vacuum laboraui.

17 Sed & si immolor supra sacrificium, & obsequium fidei vestræ, gaudeo, & congratulor omnibus vobis.

18 Idipsum autem & vos gaudete, & congratulamini mihi.

*Act. 16. a. 1. 19 Spero autem in Domino Iesu, * Timotheum me citò mittere ad vos: vt & ego bono animo sim, cognitis quæ circa vos sunt.

20 Neminem enim habeo tam vnanimem, qui sincera affectione pro vobis sollicitus sit.

*1. Cor. 13 b. 5. 21 * Omnes enim quæ sua sunt quærunt, non quæ sunt Iesu Christi.

22 Experimentum autem eius cognoscite, quia sicut patri filius, mecum seruiuit in Euangelio.

D 23 Hunc igitur spero me mittere ad vos, mox vt videro quæ circa me sunt.

24 Confido autem in Domino, quoniam & ipse veniam ad vos citò.

25 Necessarium autem existimaui Epaphroditum fratrem: & cooperatorem, & commilitonem meum, vestrum autem Apostolum, & ministrum necessitatis meæ, mittere ad vos:

26 Quoniam quidem omnes vos desiderabat: & mœstus erat, propterea quod audieratis illum infirmatum.

27 Nam & infirmatus est vsque ad mortem; sed Deus misertus est eius; non solùm autem eius, verùm etiam & mei, ne tristitiam super tristitiam haberem.

28 Festinantius ergo misi illum, vt viso eo iterùm gaudeatis, & ego sine tristitia sim.

29 Excipite itaque illum cum omni gaudio in Domino, & eiusmodi cum honore habetote.

30 Quoniam propter opus Christi vsque ad mortem accessit, tradens animam suam, vt impleret id, quod ex vobis deerat erga meum obsequium.

CAPVT III.

Nemo in legalibus gloriari potest, alioqui Paulo id maximè conueniret: qui tamen omnia hæc detrimentum arbitratus est, quò Dei iustitiam ex fide in Christum adipisceretur, semper proficiens vt tandem perfectionem consequeretur: quapropter Philippenses hortatur vt ipsum, & non dyscolos, crucis Christi, inimicos, imitentur.

1 DE cetero fratres mei gaudete in Domino. Eadem vobis scribere, mihi quidem non pigrum, vobis autem necessarium. A

2 Videte canes, videte malos operarios, videte concisionem.

3 Nos enim sumus circumcisio, qui spiritu seruimus Deo, & gloriamur in Christo Iesu, & non in carne fiduciam habentes:

4 Quamquam ego habeam confidentiam & in carne. Si quis alius videtur confidere in carne, ego magis.

5 Circumcisus octauo die, ex genere Israël, de tribu Beniamin, Hebræus ex Hebræis, * secundùm legem Pharisæus, *Act. 23. b 6.

6 Secundùm æmulationem persequens Ecclesiam Dei, secundùm iustitiam, quæ in lege est, conuersatus sine querela.

7 Sed quæ mihi fuerunt lucra, hæc arbitratus sum propter Christum detrimenta.

8 Verumtamen existimo omnia detrimentum esse, propter eminentem scientiam Iesu Christi Domini mei: propter quem omnia detrimentum feci, & arbitror vt stercora, vt Christum lucrifaciam, B

9 Et inueniar in illo, non habens meam iustitiam, quæ ex lege est, sed illam, quæ ex fide est Christi Iesu: quæ ex Deo est iustitia in fide,

10 Ad cognoscendum illum, & virtutem resurrectionis eius, & societatem passionum illius: configuratus morti eius: C

11 Si quo modo occurram ad resurrectionem, quæ est ex mortuis.

12 Non quòd iam acceperim, aut iam perfectus sim: sequor autem si quomodo comprehendam in quo & comprehensus sum à Christo Iesu.

13 Fratres, ego me non arbitror comprehendisse. Vnum autem, quæ quidem retrò sunt obliuiscens, ad ea verò quæ sunt priora extendens meipsum;

14 Ad destinatum persequor, ad brauium supernæ vocationis Dei in Christo Iesu.

15 Qui-

15 Quicumque ergo perfecti sumus, hoc
sentiamus: & si quid aliter sapitis, & hoc vo-
bis Deus reuelabit.
D 16 Verumtamen ad quod peruenimus, vt
idem sapiamus; & in eadem permaneamus
regula.
17 Imitatores mei estote fratres, & obser-
uate eos qui ita ambulant, sicut habetis for-
mam nostram.
*Rom. 16. c.17. 18 * Multi enim ambulant, quos sæpe dice-
bam vobis (nunc autem & flens) dico inimi-
cos crucis Christi:
19 Quorum finis interitus: quorum Deus
venter est: & gloria in confusione ipsorum,
qui terrena sapiunt.
20 Nostra autem conuersatio in cœlis est:
vnde etiam Saluatorem expectamus Domi-
num nostrum Iesum Christum,
21 Qui reformabit corpus humiliatis no-
stræ, configuratum corpori claritatis suæ, se-
cundùm operationem, qua etiam possit sub-
jicere sibi omnia.

CAPVT IV.

Ad perseuerantiam & spirituale gaudium, modestiam, preces & gratiarum actiones eos componit, pacem Dei ipsis exoptans, vtque mordicus teneant quæcumque Dei sunt, laudans ipsos, quòd per Epaphroditum necessaria ad ipsum miserint.

A 1 ITaque fratres mei charissimi, & deside-
ratissimi, gaudium meum & corona
mea: sic state in Domino, charissimi.
2 Euodiam rogo, & Syntychen deprecor,
idipsum sapere in Domino.
3 Etiam rogo & te germane compar, ad-
iuua illas, quæ mecum laborauerunt in E-
uangelio cum Clemente, & cęteris adiutori-
bus meis, quorum nomina sunt in libro vitæ.
4 Gaudete in Domino semper: iterùm di-
co gaudete.
5 Modestia vestra nota sit omnibus homi-
nibus: Dominus propè est.
B 6 Nihil soliciti sitis: sed in omni oratione,
& obsecratione, cum gratiarum actione, pe-
titiones vestræ innotescant apud Deum.
7 Et pax Dei, quæ exuperat omnem sen-
sum, custodiat corda vestra, & intelligentias
vestras in Christo Iesu.
8 De cętero fratres, quæcumque sunt vera,
quæcumque pudica, quæcumque iusta, quæ-
cumque sancta, quæcumque amabilia, quę-
cumque bonę famę, si qua virtus, si qua
laus disciplinę, hęc cogitate.
9 Quę & didicistis, & accepistis, & audi- C
stis, & vidistis in me, hęc agite: & Deus pa-
cis erit vobiscum.
10 Gauisus sum autem in Domino vehe-
menter, quoniam tandem aliquando reflo-
ruistis pro me sentire: sicut & sentiebatis:
occupati autem eratis.
11 Non quasi propter penuriam dico: ego
enim didici, in quibus sum, sufficiens
esse.
12 Scio & humiliari, scio & abundare;
(vbique & in omnibus institutus sum) &
satiari, & esurire, & abundare, & penu-
riam pati.
13 Omnia possum in eo, qui me confortat. D
14 Verumtamen bene fecistis, communi-
cantes tribulationi meę.
15 Scitis autem & vos Philippenses, quòd
in principio Euangelij, quando profectus
sum à Macedonia, nulla mihi Ecclesia com-
municauit in ratione dati & accepti, nisi
vos soli:
16 Quia & Thessalonicam semel & bis in
vsum mihi misistis.
17 Non quia quęro datum, sed requiro
fructum abundantem in ratione vestra.
18 Habeo autem omnia, & abundo: reple-
tus sum, acceptis ab Epaphrodito quę misi-
stis, odorem suauitatis, * hostiam acceptam, * Rom.12. a.1.
placentem Deo.
19 Deus autem meus impleat omne desi-
derium vestrum, secundùm diuitias suas, in
gloria in Christo Iesu.
20 Deo autem & Patri nostro gloria in sę-
cula seculorum: Amen.
21 Salutate omnē sanctum in Christo Iesu.
22 Salutant vos, qui mecum sunt fratres.
Salutant vos omnes sancti, maximè autem
qui de Cęsaris domo sunt.
23 Gratia Domini nostri Iesu Christi, cùm
spiritu vestro. Amen.

EPISTOLA BEATI PAVLI APOSTOLI AD COLOSSENSES.

CAPVT PRIMVM.

Audita fide, charitate ac spe Colossensium, orat pro ipsis Apostolus, quo in scientia Dei bonisque operibus perficiantur: Christum Dei imaginem dicit, per quem omnia creata sunt & qui caput est Ecclesiæ, quo omnia pacificata sunt: hortatur ergo vt immobiles in fide permaneant: seque dicit effectum Christi ministrum, ad prædicandum mysterium a sæculis absconditum, & nunc manifestatum.

A 1 AVLVS Apostolus Iesu Christi per voluntatem Dei, & Timotheus frater:
2 Eis, qui sunt Colossis, sanctis, & fidelibus fratribus in Christo Iesu.
3 Gratia vobis & pax à Deo Patre nostro, & Domino Iesu Christo. Gratias agimus Deo, & Patri Domini nostri Iesu Christi, semper pro vobis orantes:
4 Audientes fidem vestram in Christo Iesu, & dilectionem quam habetis in sanctos omnes.
5 Propter spem, quæ reposita est vobis in cœlis: quam audistis in verbo veritatis Euangelij:
6 Quod peruenit ad vos, sicut & in vniuerso mundo est, & fructificat, & crescit, sicut in vobis, ex ea die, qua audistis, & cognouistis gratiam Dei in veritate,
7 Sicut didicistis ab Epaphra charissimo conseruo nostro, qui est fidelis pro vobis minister Christi Iesu,
B 8 Qui etiam manifestauit nobis dilectionem vestram in spiritu.
9 Ideò & nos ex qua die audiuimus, non cessamus pro vobis orantes, & postulantes vt impleamini agnitione voluntatis eius, in omni sapientia & intellectu spiritali:
10 Vt ambuletis dignè Deo per omnia placentes: in omni opere bono fructificantes, & crescentes in scientia Dei:
11 In omni virtute confortati secundùm potentiam claritatis eius, in omni patientia & longanimitate cum gaudio,
12 Gratias agentes Deo Patri, qui dignos nos fecit in partem sortis sanctorum in lumine:
13 Qui eripuit nos de potestate tenebrarum, & transtulit in regnum filij dilectionis suæ:
14 In quo habemus redemptionem per sanguinem eius, remissionem peccatorum:
C 15 Qui est imago Dei inuisibilis, primogenitus omnis creaturæ:
*Ioan. 1. a. 3. 16 * Quoniam in ipso condita sunt vniuersa in cœlis & in terra, visibilia, & inuisibilia, siue throni, siue dominationes, siue principatus, siue potestates, omnia per ipsum, & in ipso creata sunt:
17 Et ipse est ante omnes, & omnia in ipso constant.
18 Et ipse est caput corporis Ecclesiæ, * qui est principium, primogenitus ex mortuis: vt sit in omnibus ipse primatum tenens. *1 Cor. 15. c. 20. Apoc. 1. b. 5.
19 Quia in ipso complacuit, omnem plenitudinem inhabitare:
20 Et per eum reconciliare omnia in ipsum pacificans per sanguinem crucis eius, siue quæ in terris, siue quæ in cœlis sunt:
21 Et vos cùm essetis aliquando alienati, & inimici sensu in operibus malis:
22 Nunc autem reconciliauit in corpore carnis eius per mortem, exhibere vos sanctos, & immaculatos, & irreprehensibiles coram ipso: D
23 Si tamen permanetis in fide fundati, & stabiles, & immobiles à spe Euangelij, quod audistis, quod prædicatum est in vniuersa creatura, quæ sub cœlo est, cuius factus sum ego Paulus minister.
24 Qui nunc gaudeo in passionibus pro vobis, & adimpleo ea quæ desunt passionum Christi, in carne mea, pro corpore eius, quod est Ecclesia:
25 Cuius factus sum ego minister secundùm dispensationem Dei, quæ data est mihi in vos, vt impleam verbum Dei:
26 Mysterium, quod absconditum fuit à seculis, & generationibus, nunc autem manifestatum est sanctis eius,
27 Quibus voluit Deus notas facere diuitias gloriæ sacramenti huius in Gentibus, quod est Christus, in vobis spes gloriæ,
28 Quem nos annuntiamus, corripientes omnem hominem, & docentes omnem hominem, in omni sapientia, vt exhibeamus omnem hominem perfectum in Christo Iesu.
29 In quo & laboro, certando secundum operationem eius, quam operatur in me in virtute.

CAPVT II.

Hortatur vt caueant ne vllis aut persuasionibus, aut imposturis philosophorum, seu legem inducere volentium, seducantur à Christi fide, per quem à peccatis, à potestate diaboli, & ab aduerso ipsis chirographo liberati sunt vt nunc legalia decreta nullo in pretio sint habenda.

1 VOlo enim vos scire qualem sollicitudinem habeam pro vobis, & pro ijs qui sunt Laodiciæ, & quicumque non viderunt faciem meam in carne: A
2 Vt consolentur corda ipsorum, instructi in charitate, & in omnes diuitias plenitudinis intellectus, in agnitionem mysterij Dei Patris & Christi Iesu:

3 In quo sunt omnes thesauri sapientiæ & scientiæ absconditi.
4 Hoc autem dico, vt nemo vos decipiat in sublimitate sermonum.
5 * Nam etsi corpore absens sum, sed spiritu vobiscum sum: gaudens, & videns ordinem vestrum, & firmamentum eius, quæ in Christo est, fidei vestræ.
6 Sicut ergo accepistis Iesum Christum Dominum, in ipso ambulate,
7 Radicati, & superædificati in ipso, & confirmati fide, sicut & didicistis, abundantes in illo in gratiarum actione.
8 Videte ne quis vos decipiat per philosophiam, & inanem fallaciam, secundum traditionem hominum, secundùm elementa mundi, & non secundùm Christum:
9 Quia in ipso inhabitat omnis plenitudo diuinitatis corporaliter:
10 Et estis in illo repleti, qui est caput omnis principatus, & potestatis:
11 In quo & circumcisi estis circumcisione non manu facta in expoliatione corporis carnis, sed in circumcisione Christi:
12 Consepulti ei in baptismo, in quo & resurrexistis per fidem operationis Dei, qui suscitauit illum á mortuis.
13 * Et vos, cùm mortui essetis in delictis, & præputio carnis vestræ, conuiuificauit cum illo, donans vobis omnia delicta:
14 Delens quod aduersus nos erat chirographum decreti, quod erat contrarium nobis, & ipsum tulit de medio, affigens illud cruci:
15 Et expolians principatus, & potestates, traduxit confidenter, palam triumphans illos in semetipso.
16 Nemo ergo vos iudicet in cibo, aut in potu, aut in parte diei festi, aut neomeniæ, aut sabbatorum:
17 Quæ sunt vmbra futurorum: corpus autem Christi:
18 * Nemo vos seducat, volens in humilitate, & religione angelorum, quæ non vidit ambulans, frustra inflatus sensu carnis suæ,
19 Et non tenens caput, ex quo totum corpus, per nexus & coniunctiones subministratum & constructum, crescit in augmentum Dei.
20 Si ergo mortui estis cum Christo ab elementis huius mundi: quid adhuc tamquam viuentes in mundo decernitis?
21 Ne tetigeritis, neque gustaueritis, neque contrectaueritis;
22 Quæ sunt omnia in interitum ipso vsu, secundùm præcepta & doctrinas hominum:
23 Quæ sunt rationem quidem habentia sapientiæ in superstitione, & humilitate, & non ad parcendum corpori, non in honore aliquo ad saturitatem carnis.

Marginal notes: * 1. Cor 5. a 3. — B — C — * Eph. 2. a 1. — * Matt. 24. a 4. — D

CAPVT III.

In moribus eos informat, vt exuto veteri homine cum actibus suis, quos hic explicat, nouum induant: in quo non est distinctio nationis aut conditionis; assumantque virtutes, ac varijs modis Deum laudent, cuncta ad ipsum referentes: docet deinde quomodo se habere debeant vxores & mariti, filij & patres, serui ac domini.

1 IGitur, si consurrexistis cum Christo, quę sursum sunt quęrite, vbi Christus est in dextera Dei sedens: A
2 Quæ sursum sunt sapite, non quæ super terram.
3 Mortui enim estis, & vita vestra est abscondita cum Christo in Deo.
4 Cùm Christus apparuerit, vita vestra; tunc & vos apparebitis cum ipso in gloria.
5 Mortificate ergo membra vestra, quæ sunt super terram, * fornicationem, immunditiam, libidinem, concupiscentiam malã, & auaritiam, quæ est simulacrorum seruitus: * Eph 5. a 3.
6 Propter quæ venit ira Dei super filios incredulitatis:
7 In quibus & vos ambulastis aliquando, cum viueretis in illis.
8 * Nunc autem deponite & vos omnia; iram, indignationem, malitiam, blasphemiam, turpem sermonem de ore vestro. B * Rom. 6. a 4. Eph. 4. e 22.
9 Nolite mentiri inuicem, expoliantes vos veterem hominem cum actibus suis, Heb. 12. a 1.
10 Et induentes nouum, eum qui renouatur in agnitionem, secundùm * imaginem eius qui creauit illum. 1. Pet. 2. a 1. 4. a 2. * Gen. 1. 26.
11 Vbi non est Gentilis, & Iudęus, circumcisio, & præputium, Barbarus, & Scytha, seruus, & liber: sed omnia, & in omnibus Christus.
12 Induite vos ergo sicut electi Dei, sancti, & dilecti, viscera misericordiæ, benignitatẽ, humilitatem, modestiam, patientiam:
13 Supportantes inuicem, & donantes vobismetipsis, si quis aduersus aliquem habet querelam: sicut & Dominus donauit vobis, ita & vos. C
14 Super omnia autem hæc, charitatem habete, quod est vinculum perfectionis:
15 Et pax Christi exultet in cordibus vestris, in qua & vocati estis in vno corpore: & gestati estote.
16 Verbum Christi habitet in vobis abundanter, in omni sapientia, docentes, & commonentes vosmetipsos, * psalmis, hymnis, & canticis spiritualibus, in gratia cantantes in cordibus vestris Deo. * in
17 * Omne quodcumq; facitis in verbo aut in opere, omnia in nomine Domini Iesu Christi, gratias agẽtes Deo & Patri per ipsũ. * 1. Cor. 10. g 31.
18 * Mulieres subditæ estote viris, sicut oportet, in Domino. * Eph 5. c 22. 1. Pet. 3. a 1.
19 Viri diligite vxores vestras, & nolite amari esse ad illas.
20 * Filij obedite parentibus per omnia: hoc enim placitum est in Domino. * Eph. 6. a 1.
21 * Patres, nolite ad indignationẽ prouocare filios vestros, vt non pusillo animo fiāt. * Eph. 6. a 4.

*Tit.2.c.9 1.Pet.2.c.18

D

22 * Serui obedite per omnia dominis carnalibus,non ad oculum seruientes, quasi hominibus placentes,sed in simplicitate cordis, timentes Deum.
23 Quodcumque facitis, ex animo operamini,sicut Domino,& non hominibus:
24 Scientes quòd à Domino accipietis retributionem hęreditatis. Domino Christo seruite.

*Rom.2.a.5.

25 * Qui enim iniuriam facit, recipiet id quod iniquè gessit,& non est personarum acceptio apud Deum.

CAPVT IV.

Pro se cupit ipsos precari,& caute ac discretè cum infidelibus conuersari: mittitque qui manifestent eis quæ apud ipsum agantur, & variorum salutationes adscribit cupiens vt & hæc & similiter Laodicensium epistola apud vtramque legatur Ecclesiam.

A

1 DOmini, quod iustum est & æquum, seruis præstate: scientes quòd & vos Dominum habetis in cœlo.

*Luc.18.a.1. 1.The.5.c 17. *Eph.6.d 19. 2.The.3.a Col.4.a.3

2 * Orationi instate,vigilantes in ea in gratiarum actione:
3 * Orantes simul & pro nobis,vt Deus aperiat nobis ostium sermonis ad loquendum mysterium Christi (propter quod etiam vinctus sum).
4 Vt manifestem illud ita vt oportet me loqui.

*Eph.5.d 15.

5 * In sapientia ambulate ad eos qui foris sunt; tempus redimentes.

B

6 Sermo vester semper in gratia sale sit conditus, vt sciatis quomodo oporteat vos vnicuique respondere.
7 Quæ circa me sunt,omnia vobis nota faciet Tichicus, charissimus frater, & fidelis minister, & conseruus in Domino:
8 Quem misi ad vos ad hoc ipsum, vt cognoscat quæ circa vos sunt, & consoletur corda vestra,
9 Cum Onesimo charissimo,& fideli fratre qui ex vobis est. Omnia, quę hic aguntur,nota facient vobis.

C

10 Salutat vos Aristarchus concaptiuus meus, & Marcus consobrinus Barnabæ, de quo accepistis mandata: si venerit ad vos,excipite illum:
11 Et Iesus qui dicitur Iustus: qui sunt ex circumcisione: hi soli sunt adiutores mei in regno Dei, qui mihi fuerunt solatio.
12 Salutat vos Epaphras, qui ex vobis est, seruus Christi Iesu, semper solicitus pro vobis in orationibus, vt stetis perfecti, & pleni in omni voluntate Dei:

D

13 Testimonium enim illi perhibeo, quòd habet multum laborem pro vobis, & pro ijs qui sunt Laodiciæ, & qui Hierapoli.

*2 Tim.4 c.11.

14 Salutat vos * Lucas medicus charissimus, & Demas.
15 Salutate fratres, qui sunt Laodiciæ, & Nympham, & quæ in domo eius est, Ecclesiam.
16 Et cùm lecta fuerit apud vos epistola hæc, facite vt & in Laodicensium Ecclesia legatur: & eam, quæ Laodicensium est, vos legatis.
17 Et dicite Archippo: Vide ministerium, quod accepisti in Domino, vt illud impleas.
18 Salutatio, mea manu Pauli. Memores estote vinculorum meorum. Gratia vobiscum. Amen.

EPISTOLA BEATI PAVLI APOSTOLI AD THESSALONICENSES I.

CAPVT PRIMVM.

Thessalonicenses commendat,actis Deo gratijs, quòd susceptam semel fidem seruauerint, Pauli,imò ipsius Domini imitatores effecti, ac forma reliquis credentibus,palam ostendentes, quem apud ipsos fructum Pauli prædicatio habuerit.

A

1 PAulus, & Siluanus, & Timotheus, Ecclesię Thessalonicensium, in Deo Patre * & Domino Iesu Christo.

* nostro.

B

2 Gratia vobis,& pax,Gratias agimus Deo semper pro omnibus vobis, memoriam vestri facientes in orationibus nostris sine intermissione,
3 Memores operis fidei vestræ, & laboris, & charitatis,& sustinentiæ spei Domini nostri Iesu Christi, ante Deum & patrem nostrum:
4 Scientes fratres,dilecti à Deo,electionem vestram:

C

5 Quia Euangelium nostrum non fuit ad vos in sermone tantùm,sed & in virtute, & in Spiritu sancto,& in plenitudine multa, sicut scitis quales fuerimus in vobis propter vos.
6 Et vos imitatores nostri facti estis,& Domini, excipientes verbum in tribulatione multa,cum gaudio Spiritus sancti:
7 Ita vt facti sitis forma omnibus credentibus in Macedonia,& in Achaia.

D

8 A vobis enim diffamatus est sermo Domini,non solum in Macedonia,& in Achaia, sed & in omni loco fides vestra, quæ est ad Deum, profecta est, itaut non sit nobis necesse quid quam loqui.
9 Ipsi enim de nobis annuntiant qualem introitum habuerimus ad vos: & quomodo conuersi estis ad Deum à simulacris, seruire Deo viuo,& vero,
10 Et expectare Filium eius de cęlis (quem suscitauit ex mortuis) Iesum, qui eripuit nos ab ira ventura.

CAPVT II.

Ostendit quàm sincerum se exhibuerit in prędicando ipsis Euangelio, gratias Deo agens quòd susceptum Dei verbum sedulò seruauerint, passi multa à contribulibus, sicut Ecclesię Iudaeę à Iudęis qui vna cum Christo etiam pios omnes persequuntur: declarat etiam quàm ardentem gerat erga ipsos affectum.

A 1 NAm ipsi scitis, fratres, introitum nostrum ad vos, quia non inanis fuit:

*Act.16.d.19 2 Sed ante passi, & * contumelijs affecti (sicut scitis) in Philippis, fiduciam habuimus in Deo nostro, loqui ad vos Euangelium Dei in multa solicitudine.

3 Exhortatio enim nostra non de errore, neque de immunditia, neque in dolo,

4 Sed sicut probati sumus à Deo vt crederetur nobis Euangelium: ita loquimur, non quasi hominibus placentes, sed Deo, qui probat corda nostra.

5 Neque enim aliquando fuimus in sermone adulationis, sicut scitis: neque in occasione auaritiæ: Deus testis est:

6 Nec quærentes ab hominibus gloriam, neque à vobis, neque ab alijs.

B 7 Cùm possemus vobis oneri esse vt Christi Apostoli: sed facti sumus paruuli in medio vestrum, tamquam si nutrix foueat filios suos.

8 Ita desiderantes vos, cupidè volebamus tradere vobis non solùm Euangelium Dei, sed etiam animas nostras: quoniam charissimi nobis facti estis.

*Act.20 f.34. 1.Cor.4.c.12. 2.Thes.3.b.8. 9 Memores enim estis fratres laboris nostri, & fatigationis: * nocte ac die operantes, ne quem vestrum grauaremus, prædicauimus in vobis Euangelium Dei.

C 10 Vos testes estis, & Deus, quam sanctè, & iustè, & sine querela, vobis, qui credidistis, fuimus.

11 Sicut scitis, qualiter vnumquemque vestrum (sicut pater filios suos).

12 Deprecantes vos & consolantes, testificati sumus, vt ambularetis dignè Deo, qui vocauit vos in suum regnum & gloriam.

13 Ideò & nos gratias agimus Deo sine intermissione: quoniam cùm accepissetis à nobis verbum auditus Dei, accepistis illud, non vt verbum hominum, sed (sicut est verè) verbum Dei, qui operatur in vobis, qui credidistis.

14 Vos enim imitatores facti estis fratres Ecclesiarum Dei, quæ sunt in Iudæa in Christo Iesu; quia eadem passi estis & vos à contribulibus vestris, sicut & ipsi à Iudæis:

D 15 Qui & Dominum occiderunt Iesum, & Prophetas, & nos persecuti sunt, & Deo non placent, & omnibus hominibus aduersantur;

16 Prohibentes nos Gentibus loqui vt saluæ fiant, vt impleant peccata sua semper: peruenit enim ira Dei super illos vsque in finem.

17 Nos autem fratres desolati à vobis ad tempus horæ, aspectu, non corde, abundantius festinauimus faciem vestram videre cum multo desiderio:

18 Quoniam voluimus venire ad vos: ego quidem Paulus, & semel, & iterùm, sed impediuit nos satanas.

19 Quæ est enim nostra spes aut gaudium, aut corona gloriæ? Nonne vos ante Dominum nostrum Iesum Christum estis in aduentu eius?

20 Vos enim estis gloria nostra & gaudium.

CAPVT III.

Metuens ne propter suas afflictiones à fide mouerentur, misit ad eos Timotheum, qui ipsos roboraret: illo autem reuerso gratias Deo agit, quòd in fide ac dilectione firmi permanserint: ostendens quantum cupiat illos inuisere, vt suppleat quod deest fidei ipsorum.

1 PRopter quod non sustinentes amplius, placuit nobis remanere Athenis, solis: A

2 * Et misimus Timotheum fratrem nostrum, & ministrum Dei in Euangelio Christi, ad confirmandos vos, & exhortandos pro fide vestra: *Act.16.a.1.

3 Vt nemo moueatur in tribulationibus istis: ipsi enim scitis quòd in hoc positi sumus.

4 Nam & cùm apud vos essemus, prędicebamus vobis passuros nos tribulationes, sicut & factum est, & scitis. B

5 Propterea & ego amplius non sustinens, misi ad cognoscendam fidem vestram: ne fortè tentauerit vos is qui tentat, & inanis fiat labor noster.

6 Nunc autem veniente Timotheo ad nos à vobis, & annuntiante nobis fidem & charitatem vestram, & quia memoriam nostri habetis bonam semper, desiderantes nos videre, sicut & nos quoque vos:

7 Ideò consolati sumus fratres in vobis, in omni necessitate & tribulatione nostra, per fidem vestram, C

8 Quoniam nunc viuimus, si vos statis in Domino.

9 Quam enim gratiarum actionem possumus Deo retribuere pro vobis, in omni gaudio, quo gaudemus propter vos ante Deum nostrum,

10 Nocte ac die abundantius orantes, ut videamus faciem vestram, & compleamus ea quæ desunt fidei vestræ?

11 Ipse autem Deus & Pater noster, & Dominus noster Iesus Christus, dirigat viam nostram ad vos. D

12 Vos autem Dominus multiplicet, & abundare faciat charitatem vestram in inuicem, & in omnes, quemadmodum & nos in vobis:

13 Ad confirmanda corda vestra sine querela in sanctitate, ante Deum & Patrem nostrum, in aduentu Domini nostri Iesu Christi cum omnibus sanctis eius. Amen.

CAPVT IV.

Hortatur vt tradita sibi præcepta obseruent abstinentes à fornicatione, ac se mutuò diligentes, manibusque operantes, quo nullius quid quam desiderare cogantur: docet modum nostræ resurrectionis, ne inordinata tristitia se crucient propter eos qui moriuntur.

A 1 DE cętero ergo, fratres, rogamus vos & obsecramus in Domino Iesu, vt
quemadmodum accepistis à nobis, quomodo
oporteat vos ambulare, & placere Deo, sic &
ambuletis, vt abundetis magis.
2 Scitis enim quæ præcepta dederim vobis
per Dominum Iesum.
* Rom.12. 2. Eph.5.d.17 3 * Hæc est enim voluntas Dei sanctificatio vestra: vt abstineatis vos à fornicatione,
4 Vt sciat vnusquisque vestrum vas suum
possidere in sanctificatione & honore;
5 Non in passione desiderij, sicut & Gentes
quæ ignorant Deum:
B 6 Et ne quis supergrediatur, neque circumueniat in negotio fratrem suum: quoniam
vindex est Dominus de his omnibus, sicut
prædiximus vobis, & testificati sumus.
7 Non enim vocauit nos Deus in immunditiam, sed in sanctificationem.
8 Itaque qui hæc spernit, non hominem
spernit, sed Deum: qui etiam dedit Spiritum
suum sanctum in nobis.
9 De charitate autem fraternitatis non necesse habemus scribere vobis:* ipsi enim vos
*Ioan. 13. d 34 5 b.12 c.7. 1.Ioan.2.b. 10 4 c.12. à Deo didicistis vt diligatis inuicem.
10 Etenim illud facitis in omnes fratres in
C vniuersa Macedonia. Rogamus autem vos
fratres vt abundetis magis,
11 Et operam detis vt quieti sitis, & vt vestrum negotium agatis, & operemini manibus vestris sicut præcepimus vobis:& vt honestè ambuletis ad eos qui foris sunt: & nullius aliquid desideretis.
12 Nolumus autem vos ignorare fratres
de dormientibus, vt non contristemini, sicut
& cęteri qui spem non habent.
13 Si enim credimus quòd Iesus mortuus
est, & resurrexit: ita & Deus eos qui dormierunt per Iesum, adducet cum eo.
14 Hoc enim vobis dicimus in verbo Domini, * quia nos, qui viuimus, qui residui su-
*1.Cor.15. c 23. D mus in aduentum Domini, non pręueniemus
eos, qui dormierunt.
15 Quoniam ipse Dominus in iussu, & in
voce Archangeli, & in tuba Dei descendet
de cœlo: & mortui qui in Christo sunt, resurgent primi.
16 Deinde nos, qui viuimus, qui relinquimur, simul rapiemur cum illis in nubibus
obuiam Christo in aëra, & sic semper cum
Domino erimus.
17 Itaque consolamini inuicem in verbis istis.

CAPVT V.

Diem iudicij dicit insperatum adfuturum, qui tamen ipsos non potest incautos opprimere, cum semper ad illum se præparent, ad quod illos etiam hortatur: monet quoque de obedientia erga suos præfectos, & quomodo erga inuicem & erga Deum se habere debeant: orat pro ipsis, vtque pro se orent precatur.

1 DE temporibus autē, & momentis, fratres non indigetis vt scribamus vobis. A
2 * Ipsi enim diligenter scitis, quia dies Domini, sicut fur in nocte, ita veniet. *2. Pet. 3 c.10. Apoc.3.a.3 16.c.15.
3 Cùm enim dixerint pax, & securitas; tunc
repentinus eis superueniet interitus, sicut dolor in vtero habenti, & non effugient.
4 Vos autem fratres non estis in tenebris,
vt vos dies illa tamquam fur comprehendat:
5 Omnes enim vos filij lucis estis, & filij
diei: non sumus noctis, neque tenebrarum.
6 Igitur non dormiamus sicut & cęteri, sed
vigilemus, & sobrij simus.
7 Qui enim dormiunt, nocte dormiunt: &
qui ebrij sunt, nocte ebrij sunt.
8 Nos autem, qui diei sumus, sobrij simus,*
induti loricam fidei & charitatis, & galeam *Isa.59. c 17 Eph 6 c.14 17
spem salutis:
9 Quoniam non posuit nos Deus in iram, B
sed in acquisitionem salutis per Dominum
nostrum Iesum Christum,
10 Qui mortuus est pro nobis: vt siue vigilemus, siue dormiamus, simul cum illo viuamus.
11 Propter quod consolamini inuicem, &
ædificate alterutrum, sicut & facitis.
12 Rogamus autem vos fratres, vt noueritis eos, qui laborant inter vos, & præsunt vobis in Domino, & monent vos, C
13 Vt habeatis illos abūdantius in charitate propter opus illorū: pacē habete cum eis.
14 Rogamus autem vos fratres, corripite
inquietos, consolamini pusillanimes, suscipite
infirmos, patientes estote ad omnes.
15 * Videte ne quis malum pro malo alicui
reddat: sed semper quod bonum est sectamini in inuicem, & in omnes. * Prou 17. c 13.20. d 22. Rom 12 d. 17. 1.Pet.3 b.9.
16 Semper gaudete.
17 * Sine intermissione orate. *Eccli.18 c.22. Luc 18.a.1 Col 4 a.2
18 In omnibus gratias agite: hæc est enim
voluntas Dei in Crhisto Iesu, in omnibus
vobis. D
19 Spiritum nolite extinguere.
20 Prophetias nolite spernere.
21 Omnia autem probate: quod bonum est
tenete.
22 Ab omni specie mala abstinete uos.
23 Ipse autem Deus pacis sanctificet uos
per omnia: ut integer spiritus uester, & anima, & corpus sine querela in aduentu Domini nostri Iesu Christi.
24 * Fidelis est, qui uocauit uos: qui etiam * 1.Cor.1 b 9.
faciet.
25 Fratres orate pro nobis.
26 Salutate fratres omnes in osculo sancto.
27 Adiuro uos per Dominum, ut legatur
epistola hæc omnibus sanctis fratribus.
28 Gratia Domini nostri Iesu Christi uobiscum. Amen.

EPISTOLA
BEATI PAVLI APOSTOLI
AD THESSALONICENSES II.

CAPVT PRIMVM.

Gratias Deo agit pro fide ac tolerantia Thessalonicensium in persecutionibus, propter quas dicit illos gloriam, aduersarios verò vltionem in die iudicij recepturos, orans vt digni habeantur vocatione Dei.

A 1 PAVLVS, & Siluanus, & Timotheus Ecclesiæ Thessalonicensium, in Deo Patre nostro, & Domino Iesu Christo.

2 Gratia vobis & pax à Deo Patre nostro, & Domino Iesu Christo.

3 Gratias agere debemus semper Deo pro vobis, fratres, itaut dignum est, quoniam supercrescit fides vestra, & abundat charitas

B vniuscuiusque vestrûm in inuicem:

4 Itaut & nos ipsi in vobis gloriemur in Ecclesijs Dei, pro patientia vestra, & fide, & in omnibus persecutionibus vestris, & tribulationibus, quas sustinetis

5 In exemplum iusti iudicij Dei, vt digni habeamini in regno Dei, pro quo & patimini.

6 Si tamen iustum est apud Deum, retribuere tribulationem ijs qui vos tribulant:

C 7 Et vobis qui tribulamini, requiem nobiscum in reuelatione Domini Iesu de cælo cum angelis virtutis eius,

8 In flamma ignis dantis vindictam ijs, qui non nouerunt Deum, & qui non obediunt

D Euangelio Domini nostri Iesu Christi.

9 Qui pœnas dabunt in interitu æternas à facie Domini, & à gloria virtutis eius.

10 Cùm venerit glorificari in sanctis suis, & admirabilis fieri in omnibus qui crediderunt: quia creditum est testimonium nostrum super vos in die illo.

11 In quo etiam oramus semper pro vobis: vt dignetur vos vocatione sua Deus noster, & impleat omnem voluntatem bonitatis, * & opus fidei in virtute, (* suæ)

12 Vt clarificetur nomen Domini nostri Iesu Christi in vobis, & vos in illo, secundùm gratiam Dei nostri, & Domini Iesu Christi.

CAPVT II.

De die Domini monet ne credant seductoribus, ostendens venturum priùs filium perditionis, qui varia edet prodigia fallacia, quibus reprobi seducentur: de electione & fide Thessalonicensium gratias agit, monens vt seruent acceptas ab ipso traditiones, & pro eorum consolatione ac confirmatione orat.

A 1 ROgamus autem vos fratres, per aduentum Domini nostri Iesu Christi, & nostræ congregationis in ipsum:

2 Vt non citò moueamini à vestro sensu, neque terreamini, neque per spiritum, neque per sermonem, neque per Epistolam tamquam per nos missam, quasi instet dies Domini.

3 * Ne quis vos seducat vllo modo: quoniam nisi venerit discessio primùm, & reuelatus fuerit homo peccati, filius perditionis, (* Eph.5.b.6.)

B 4 Qui aduersatur, & extollitur supra omne quod dicitur Deus, aut quod colitur, itaut in templo Dei sedeat ostendens se tamquam sit Deus.

5 Non retinetis quòd cùm adhuc essem apud vos, hæc dicebam vobis?

6 Et nunc quid detineat scitis, vt reueletur in suo tempore.

7 Nam mysterium iam operatur iniquitatis: tantùm vt qui tenet nunc, teneat donec de medio fiat.

8 Et tunc reuelabitur ille iniquus, * quem Dominus Iesus interficiet spiritu oris sui, & destruet illustratione aduentus sui eum: (* Isa.11.a.4.)

C 9 Cuius est aduentus secundùm operationem satanæ, in omni virtute, & signis, & prodigijs mendacibus.

10 Et in omni seductione iniquitatis ijs qui pereunt: eò quòd charitatem veritatis non receperunt vt salui fierent. Ideò mittet illis Deus operationem erroris, vt credant mendacio,

11 Vt iudicentur omnes, qui non crediderunt veritati, sed consenserunt iniquitati.

12 Nos autem debemus gratias agere Deo semper pro vobis, fratres dilecti à Deo, quòd elegerit vos Deus primitias in salutem, in sanctificatione spiritus, & in fide veritatis:

D 13 In qua & vocauit vos per Euangelium nostrum, in acquisitionem gloriæ Domini nostri Iesu Christi.

14 Itaque fratres state: & tenete traditiones, quas didicistis, siue per sermonem, siue per epistolam nostram.

15 Ipse autem Dominus noster Iesus Christus, & Deus, & Pater noster, qui dilexit nos, & dedit consolationem æternam, & spem bonam in gratia,

16 Exhortetur corda vestra, & confirmet in omni opere & sermone bono.

CAPVT III.

Cupit vt pro se precentur, confidens quòd seruaturi sint ipsius præcepta: monetque vt subtrahant se à Christianis nolentibus seruare quæ ipse instituerat, nec manibus laborare, quod tamen ipsemet Paulus apud eos fecerat: cauet tamen ne tales vt inimicos existiment, sed vt fratres corripiant.

A 1 DE cætero fratres orate pro nobis, vt sermo Dei currat, & clarificetur, (Ephe. 6.d.19. Col.4.a.3)

sicut & apud vos:
2 Et vt liberemur ab importunis, & malis hominibus: non enim omnium est fides.
3 Fidelis autem Deus est, qui confirmabit vos, & custodiet à malo.
4 Confidimus autem de vobis, in Domino, quoniam quæ præcipimus, & facitis, & facietis.
B 5 Dominus autem dirigat corda vestra in charitate Dei, & patientia Christi.
6 Denuntiamus autem vobis fratres in nomine Domini nostri Iesu Christi, vt subtrahatis vos ab omni fratre ambulante inordinatè, & non secundùm traditionem, quam acceperunt à nobis.
7 Ipsi enim scitis quemadmodum oporteat imitari nos: quoniam non inquieti fuimus inter vos:
*Act. 20. f. 34. 1 Cor. 4. c. 12. 1. Thess. 2 b. 9.
8 * Neque gratis panem manducauimus ab aliquo, sed in labore, & in fatigatione, nocte & die operantes, ne quem vestrum grauaremus:
C 9 Non quasi non habuerimus potestatem, sed vt nosmetipsos formam daremus vobis ad imitandum nos.
10 Nam & cum essemus apud vos, hoc denuntiabamus vobis: quoniam si quis non vult operari, nec manducet.
11 Audiuimus enim inter vos quosdam ambulare inquietè, nihil operantes, sed curiosè agentes.
12 Ijs autem qui eiusmodi sunt, denuntiamus, & obsecramus in Domino Iesu Christo, vt cum silentio operantes, suum panem manducent.
13 * Vos autem fratres nolite deficere benefacientes. *Gal. 6. b. 9. D
14 Quòd si quis non obedit verbo nostro per epistolam, hunc notate, & ne commisceamini cum illo, vt confundatur.
15 Et nolite quasi inimicum existimare, sed corripite vt fratrem.
16 Ipse autem Dominus pacis, det vobis pacem sempiternam in omni loco. Dominus sit cum omnibus vobis.
17 Salutatio, mea manu Pauli: quod est signum in omni epistola, ita scribo.
18 Gratia Domini nostri Iesu Christi cum omnibus vobis. Amen.

EPISTOLA
BEATI PAVLI APOSTOLI
AD TIMOTHEVM PRIMA.

CAPVT PRIMVM.

Præceptum reuocat quod Timotheo tradiderat, de retrahendis quibusdam à peruersa doctrina & tradenda sana: lex ob iniustos posita est: Deo gratias agit, quòd eum ab Ecclesiæ persecutione ad Apostolatum vocauerit: qui misericordiam consecutus est, vt ostendatur Dei longanimitas ad peccatorum informationem: Timotheum monet vt strenuum agat militem.

A 1 PAVLVS Apostolus Iesu Christi secundùm imperium Dei Saluatoris nostri & Christi Iesu spei nostræ:
*Act. 16. a. 1. 2 * Timotheo dilecto filio in fide. Gratia, misericordia, & pax à Deo Patre, & Christo Iesu Domino nostro.
3 Sicut rogaui te vt remaneres Ephesi cùm irem in Macedoniam, vt denuntiares quibusdam ne aliter docerent,
*Inf. 4. b. 7. 2. Tim. 2. d. 23. Tit. 3. c. 9.
4 Neque * intenderent fabulis, & genealogijs interminatis: quæ quæstiones præstant magis quàm ædificationem Dei, quæ est in fide.
B 5 Finis autem præcepti est charitas de corde puro, & conscientia bona, & fide non ficta.
6 A quibus quidam aberrantes, conuersi sunt in vaniloquium,
7 Volentes esse legis doctores non intelligentes neque quæ loquuntur, neque de quibus affirmant.
*Rom. 7. c. 12. 8 * Scimus autem quia bona est lex, si quis ea legitimè vtatur:
9 Sciens hoc quia lex iusto non est posita, sed iniustis, & non subditis, impijs, & peccatoribus, sceleratis, & contaminatis, parricidis & matricidis, homicidis,
10 Fornicarijs, masculorum concubitoribus, plagiarijs, mendacibus, & periuris, & si quid aliud sanæ doctrinæ aduersatur,
11 Quæ est secundùm Euangelium gloriæ beati Dei, quod creditum est mihi.
12 Gratias ago ei, qui me confortauit Christo Iesu Domino nostro, quia fidelem me existimauit, ponens in ministerio: C
13 Qui prius blasphemus fui, & persecutor, & contumeliosus: sed misericordiam Dei consecutus sum, quia ignorans feci in incredulitate.
14 Superabundauit autem gratia Domini nostri, cum fide, & dilectione, quæ est in Christo Iesu,
15 Fidelis sermo, & omni acceptione dignus: * quod Christus Iesus venit in hunc mundum peccatores saluos facere, quorum primus ego sum. *Matth. 9. b 13. Marc. 2. c. 17. D
16 Sed ideò misericordiam consecutus sum: vt in me primò ostenderet Christus Iesus omnem patientiam, ad informationem eorum, qui credituri sunt illi, in vitam æternam.
17 Regi autem sæculorum immortali, inuisibili, soli Deo, honor & gloria in sæcula sæculorum. Amen.
18 Hoc præceptum commendo tibi fili Ti-

mo-

mothee,secundùm pręcedentes in te prophetias,vt milites in illis bonam militiam ,

19 Habens fidem,& bonam conscientiam, quam quidam repellentes, circa fidem naufragauerunt :

20 Ex quibus est Hymenæus,& Alexander, quos tradidi Satanæ, vt discant non blasphemare.

CAPVT II.

Vult pro regibus & magistratibus fieri orationes ac gratiarum actiones , vnumque dicit esse Deum & vnum mediatorem: quomodo orare debeant vir ac mulier , & quomodo hæc ornari debeat, cuius non est docere, sed in silentio discere.

A 1 OBsecro igitur primùm omnium fieri obsecrationes , orationes , postulationes , gratiarum actiones pro omnibus hominibus,

2 Pro regibus, & omnibus qui in sublimitate sunt , vt quietam & tranquillam vitam agamus,in omni pietate, & castitate.

3 Hoc enim bonum est,& acceptum coram Saluatore nostro Deo,

B 4 Qui omnes homines vult saluos fieri , & ad agnitionem veritatis venire.

5 Vnus enim Deus, vnus & mediator Dei & hominum homo Christus Iesus:

6 Qui dedit redemptionem semetipsum pro omnibus, testimonium temporibus suis:

7 In quo positus sum ego predicator & Apostolus (veritatem dico,non mentior)doctor Gentium in fide,& veritate.

C 8 Volo ergo viros orare in omni loco , leuantes puras manus sine ira & disceptatione.

* 1 Pet. 3 a. 3. 9 * Similiter & mulieres in habitu ornato , cum verecundia & sobrietate ornantes se , & non in tortis crinibus, aut auro, aut margaritis,vel veste pretiosa:

10 Sed quod decet mulieres , promittentes pietatem per opera bona.

D 11 Mulier in silentio discat cum omni subiectione.

*1.Cor.14. g.34. 12 * Docere autem mulieri non permitto , neque dominari in virum;sed esse in silentio.

*Gen.1. d 27. 13 * Adam enim primus formatus est, deinde Heua:

*Gen.3. a. 6. 14 * Et Adam non est seductus , mulier autem seducta in præuaricatione fuit.

15 Saluabitur autem per filiorum generationem,si permanserit in fide,& dilectione,& sanctificatione cum sobrietate.

CAPVT III.

Docet Timotheum quales esse debeant episcopi , diaconi , ac mulieres : vt sciat quomodo conuersari debeat in Ecclesia quæ est columna veritatis: simulque commendat Dominicæ incarnationis sacramentum.

A 1 FIdelis sermo: Si quis episcopatum desiderat, bonum opus desiderat.

*Tit.1 b.7 2 * Oportet ergo episcopum irreprehensibilem esse , vnius vxoris virum , sobrium , prudentem, ornatum, pudicum, hospitalem, doctorem.

3 Non vinolentum,non percussorem , sed modestum,non litigiosum,non cupidum,sed

4 Suæ domui benè præpositum , filios habentem subditos cum omni castitate.

5 Si quis autem domui suæ præesse nescit, quomodo Ecclesiæ Dei diligentiam habebit? B

6 Non neophytum: ne in superbiam elatus in iudicium incidat diaboli.

7 Oportet autem illum & testimonium habere bonum ab ijs qui foris sunt , vt non in opprobrium incidat,& in laqueum diaboli.

8 Diaconos similiter pudicos, non bilingues,non multo vino deditos, non turpe lucrum sectantes. C

9 Habentes mysterium fidei in conscientia pura.

10 Et hi autem probentur primùm : & sic ministrent,nullum crimen habentes.

11 Mulieres similiter pudicas , non detrahentes,sobrias fideles in omnibus.

12 Diaconi sint vnius vxoris viri: qui filijs suis benè præsint,& suis domibus.

13 Qui enim benè ministrauerint, gradum bonum sibi acquirent , & multam fiduciam in fide, quæ est in Christo Iesu.

14 Hęc tibi scribo, sperans me ad te venire citò.

15 Si autem tardauero , vt scias quo modo oporteat te in domo Dei conuersari , quæ est Ecclesia Dei viui,columna & firmamentum veritatis. D

16 Et manifestè magnum est pietatis sacramentum,quod manifestatum est in carne iustificatum est in spiritu , apparuit Angelis , prædicatum est Gentibus , creditum est in mundo,assumptum est in gloria.

CAPVT IV.

Prędicit quosdam falsam tradituros doctrinam,potissimùm de nuptijs ac cibis : discipulum autem monet vt spreta vana doctrina , exerceat se ad pietatem, quæ corporali exercitationi prefertur: & quamquam sit adolescens, prębeat se reliquis exemplum.

1 SPiritus autem manifestè dicit,quia * in nouissimis temporibus discedent quidam à fide, attendentes spiritibus erroris, & doctrinis dæmoniorum, *2.Tim.3. a 1 2 Pet 3. a 3. Iud.d.18.

2 In hypocrisi loquentium mendacium,& cauteriatam habentium suam conscientiam,

3 Prohibentium nubere,abstinere à cibis, quos Deus creauit ad percipiendum cum gratiarum actione fidelibus,& ijs qui cognouerunt veritatem. B

4 Quia omnis creatura Dei bona est,& nihil reijciendum quod cum gratiarum actione percipitur:

5 Sanctificatur enim per verbum Dei , & orationem.

6 Hæc proponens fratribus,bonus eris minister Christi Iesu,enutritus verbis fidei , & bonæ doctrinæ, quam assecutus es.

7 * Ineptas autem,& aniles fabulas deuita : exerce autem te ipsum ad pietatem. *Sup.1.b.4 2.Tim 2.d. 23. Tit.1.e 9.

8 Nam corporalis exercitatio , ad modicũ vtilis est; pietas autẽ ad omnia vtilis est, promissionẽ habens vitæ, quę nũc est,& futuræ. C

9 Fidelis sermo, & omni acceptione dignus.

10 In hoc enim laboramus, & maledicimur, quia speramus in Deum viuum, qui est Saluator omnium hominum, maximè fidelium.

11 Præcipe hæc, & doce.

12 Nemo adolescentiam tuam contemnat: sed exemplum esto fidelium, in verbo, in conuersatione, in charitate, in fide, in castitate.

13 Dum venio, attende lectioni, exhortationi, & doctrinæ.

D 14 Noli negligere gratiam, quæ in te est, quæ data est tibi per prophetiam cum impositione manuum presbyterij.

15 Hæc meditare, in his esto: vt profectus tuus manifestus sit omnibus.

16 Attende tibi, & doctrinæ: insta in illis. Hoc enim faciens, & teipsum saluum facies, & eos qui te audiunt.

CAPVT V.

Docet quomodò seniores, anus, ac iuuenculas gubernare debeat, rursum seniores ac iuniores viduas: & de conditionibus in eligenda vidua requisitis: presbyteri probè suo fungentes munere dupliciter honorentur: nec facilè aduersus presbyterum accusationem suscipiat, sed peccantes publicè arguat: hæc mandata seruet, nemini citò manus imponens: modico vino vtatur: & de varijs hominum peccatis.

A 1 SEniorem ne increpaueris, sed obsecra vt patrem; iuuenes, vt fratres;

2 Anus, vt matres; iuuenculas, vt sorores in omni castitate:

3 Viduas honora, quę verè viduæ sunt.

4 Si qua autem vidua filios, aut nepotes habet: discat primùm domum suam regere, & mutuam vicem reddere parentibus: hoc enim acceptum est coram Deo.

5 Quæ autem verè vidua est, & desolata, speret in Deum, & instet obsecrationibus & orationibus nocte ac die.

6 Nam quæ in delicijs est, viuens mortua est.

7 Et hoc præcipe, vt irreprehensibiles sint.

8 Si quis autem suorum, & maximè domesticorum curam non habet, fidem negauit, & est infideli deterior.

B 9 Vidua eligatur non minus sexaginta annorum, quæ fuerit vnius viri vxor,

10 In operibus bonis testimonium habens si filios educauit, si hospitio recepit, si sanctorum pedes lauit, si tribulationem patientibus subministrauit, si omne opus bonum subsecuta est.

11 Adolescentiores autem viduas deuita. Cùm enim luxuriatæ fuerint in Christo, nubere volunt:

12 Habentes damnationem, quia primam fidem irritam fecerunt.

13 Simul autem & otiosæ discunt circuire domos: non solùm otiosę, sed & verbosæ, & curiosæ, loquentes quę non oportet.

C 14 Volo ergo iuniores nubere, filios procreare, matres familias esse, nullam occasionem dare aduersario maledicti gratia.

15 Iam enim quędam conuersę sunt retro satanam.

16 Si quis fidelis habet viduas, subministret illis, & non grauetur Ecclesia: vt ijs, quæ verè viduę sunt, sufficiat.

17 Qui benè pręsunt presbyteri duplici honore digni habeantur: maximè qui laborant in verbo & doctrina.

18 Dicit enim Scriptura: * Non alligabis os boui trituranti. Et: * Dignus est operarius mercede sua. *Deut. 25. a 4. 1. Cor. 9. b. 9. * Matt 10. b. 10. Luc 10. b. 7

19 Aduersus presbyterum accusationem noli recipere, nisi sub duobus aut tribus testibus, D

20 Peccantes coram omnibus argue: vt & cęteri timorem habeant.

21 Testor coram Deo & Christo Iesu, & electis angelis, vt hęc custodias sine pręiudicio, nihil faciens in alteram partem declinando.

22 Manus citò nemini imposueris, neque communicaueris peccatis alienis. Teipsum castum custodi.

23 Noli adhuc aquam bibere, sed modico vino vtere, propter stomachum tuum, & frequentes tuas infirmitates.

24 Quorumdam hominum peccata manifesta sunt, pręcedentia ad iudicium: quosdam autem & subsequuntur.

25 Similiter & facta bona manifesta sunt: & quę aliter se habent, abscondi non possunt.

CAPVT VI.

Serui dominis suis obsequantur, siue fidelibus siue infidelibus: fugiendi sunt qui his relictis vana docent: quantum mali inducat auaritia; qua deuitata hortatur Timotheum ad virtutes amplectendas, seruata fide quam in Baptismo confessus est, vtque in finem vsque seruet hæc mandata: diuites autem reprimat à superbia, inducens ad eleemosynas.

1 QVicumque sunt sub iugo serui, dominos suos omni honore dignos arbitrentur, ne nomen Domini, & doctrina blasphemetur. A

2 Qui autem fideles habent dominos, non contemnant, quia fratres sunt: sed magis seruiant, quia fideles sunt & dilecti, qui beneficij participes sunt. Hęc doce, & exhortare.

3 Si quis aliter docet, & non acquiescit sanis sermonibus Domini nostri Iesu Christi, & ei, quę secundùm pietatem est, doctrinę:

4 Superbus est, nihil sciens, sed languens circa quęstiones, & pugnas verborum: ex quibus oriuntur inuidię, contentiones, blasphemię, suspiciones malę,

5 Conflictationes hominum mente corruptorum, & qui veritate priuati sunt, existimantium quęstum esse pietatem. B

6 Est autem quęstus magnus, pietas cum sufficientia.

7 * Nihil enim intulimus in hunc mundũ: haud dubiũ quòd nec auferre quid possumus. *Tob. 1. d. 21. Eccli 5. c. 14.

* Prou.27. d.26.

8 * Habentes autem alimenta, & quibus tegamur, his contenti simus.

9 * Nam qui volunt diuites fieri, incidunt in tentationem, & in laqueum diaboli, & desideria multa inutilia, & nociua, quæ mergunt homines in interitum & perditionem.

10 Radix enim omnium malorum est cupiditas: quam quidam appetentes, errauerunt à fide, & inseruerunt se doloribus multis.

C

11 Tu autem ô homo Dei hæc fuge: sectare verò iustitiam, pietatem, fidem, charitatem, patientiam, mansuetudinem.

12 Certa bonum certamen fidei, apprehende vitam æternam, in qua vocatus es, & confessus bonam confessionem coram multis testibus.

13 Præcipio tibi coram Deo, qui viuificat omnia, & Christo Iesu, qui testimonium reddidit * sub Pontio Pilato, bonam confessionem:

* Matt.27. b.11. Ioan. 18. f. 33. & 37.

14 Vt serues mandatum sine macula, irreprehensibile vsque in aduentum Domini nostri Iesu Christi:

15 Quem suis temporibus ostendet * beatus & solus potens, Rex regum, & Dominus dominantium:

*Apoc.17. d.14. 19. c 19.

D

16 Qui solus habet immortalitatem, & lucem inhabitat inaccessibilem: * quem nullus hominum vidit, sed nec videre potest: cui honor, & imperium sempiternum. Amen.

* Ioan.1.c 18. 1. Ioan. 4 c 12.

17 Diuitibus huius sæculi præcipe non sublime sapere, * neque sperare in incerto diuitiarum, sed in Deo viuo (qui præstat nobis omnia abundè ad fruendum)

* Luc. 12 c.15.

18 Benè agere, diuites fieri in bonis operibus, facilè tribuere, communicare;

19 Thesaurizare sibi fundamentum bonum in futurum, vt apprehendant veram vitam.

20 O Timothee, depositum custodi, deuitans profanas vocum nouitates, & oppositiones falsi nominis scientiæ,

21 Quam quidam promittentes, circa fidem exciderunt. Gratia tecum. Amen.

EPISTOLA BEATI PAVLI APOSTOLI AD TIMOTHEVM SECVNDA.

CAPVT PRIMVM.

Gratias Deo agit ob fidem Timothei, quam intrepida prædicatione iubet exeri: Christus mortem destruxit, & Paulum in Gentium doctorem elegit; seruans ei debitum ipsius laboribus præmium: dicit quòd omnes Asiani ipsum reliquerint, laudans Onesiphori familiam quòd inde multa receperit obsequia.

A

1 AVLVS Apostolus Iesu Christi per voluntatem Dei, secundùm promissionem vitæ, quæ est in Christo Iesu:

2 Timotheo charissimo filio, gratia, misericordia, pax à Deo Patre, & Christo Iesu Domino nostro.

3 Gratias ago Deo, cui seruio à progenitoribus in conscientia pura, quòd sine intermissione habeam tui memoriam in orationibus meis, nocte ac die.

4 Desiderans te videre, memor lacrymarum tuarum, vt gaudio implear,

B

5 Recordationem accipiens eius fidei, quæ est in te non ficta, quæ & habitauit primùm in auia tua Loide, & matre tua Eunice, certus sum autem quòd & in te.

6 Propter quam causam admoneo te, vt resuscites gratiam Dei, quæ est in te per impositionem manuum mearum,

7 * Non enim dedit nobis Deus spiritum timoris, sed virtutis, & dilectionis, & sobrietatis.

* Rom. 8. c.15.

8 Noli itaque erubescere testimonium Domini nostri, neque me vinctum eius: sed collabora Euangelio secundùm virtutem Dei:

C

9 Qui nos liberauit, & vocauit vocatione sua sancta, * non secundùm opera nostra, sed secundùm propositum suum, & gratiam, quæ data est nobis in Christo Iesu ante tempora sæcularia.

* Tit 3. b 5.

10 Manifestata est autem nunc per illuminationem Saluatoris nostri Iesu Christi, qui destruxit quidem mortem, illuminauit autem vitam & incorruptionem per Euangelium:

11 In quo * positus sum ego prædicator, & Apostolus, & magister Gentium.

* 1.Tim.2. b.7.

12 Ob quam causam etiam hæc patior, sed non confundor. Scio enim cui credidi, & certus sum quia potens est depositum meum seruare in illum diem.

D

13 Formam habe sanorum verborum, quæ à me audisti in fide & in dilectione in Christo Iesu.

14 Bonum depositum custodi per Spiritum sanctum, qui habitat in nobis.

15 Scis hoc, quòd auersi sunt à me omnes qui in Asia sunt, ex quibus est Phigellus, & Hermogenes.

16 Det misericordiam Dominus * Onesiphori domui: quia sæpè me refrigerauit, & catenam meam non erubuit:

* Inf.4. d. 19.

17 Sed cùm Romam venisset, solicitè me quæsiuit, & inuenit.

18 Det illi Dominus inuenire misericordiam à Domino in illa die. Et quanta Ephesi ministrauit mihi, tu meliùs nosti.

CAPVT II.

Hortatur Timotheum ad alios sincerè docendum & patiendum pro Christo, facta mentione futuri præmij ac resurrectionis Christi: vtque contentiones & profana vaniloquia deuitet, stultasque legis quæstiones: de magna domo varia habente vasa, & quas virtutes seruus Dei sectari debeat.

A 1 TV ergo fili mi confortare in gratia, quæ est in Christo Iesu:

2 Et quæ audisti à me per multos testes, hæc commenda fidelibus hominibus, qui idonei erunt & alios docere.

3 Labora sicut bonus miles Christi Iesu.

4 Nemo militans Deo implicat se negotijs sæcularibus: vt ei placeat, cui se probauit.

5 Nam & qui certat in agone, non coronatur nisi legitimè certauerit.

6 Laborantem agricolam oportet primùm de fructibus percipere.

7 Intellige quæ dico: dabit enim tibi Dominus in omnibus intellectum.

8 Memor esto Dominum Iesum Christum resurrexisse à mortuis ex semine Dauid, secundùm Euangelium meum,

B 9 In quo laboro vsque ad vincula, quasi malè operans: sed verbum Dei non est alligatum.

10 Ideò omnia sustineo propter electos, vt & ipsi salutem consequantur, quæ est in Christo Iesu, cum gloria cælesti.

11 Fidelis sermo: Nam si commortui sumus, & conuiuemus:

12 Si sustinebimus, & conregnabimus: * si negauerimus, & ille negabit nos: — * Matt.10 c.33. Marc 8.d 38. Rom.3.a.3.

13 Si non credimus, ille fidelis permanet, negare seipsum non potest.

14 Hæc commone, testificans coram Domino. Noli contendere verbis: ad nihil enim vtile est, nisi ad subuersionem audientium.

15 Solicitè cura teipsum probabilem exhibere Deo, operarium inconfusibilem, rectè tractantem verbum veritatis.

C 16 Profana autem, & vaniloquia deuita: multùm enim proficiunt ad impietatem:

17 Et sermo eorum vt cancer serpit: ex quibus est Hymenæus, & Philetus,

18 Qui à veritate exciderunt, dicentes resurrectionem esse iam factam, & subuerterunt quorumdam fidem.

19 Sed firmum fundamentum Dei stat, habens signaculum hoc: cognouit Dominus qui sunt eius; & discedat ab iniquitate, omnis qui nominat nomen Domini.

20 In magna autem domo non solùm sunt vasa aurea, & argentea, sed & lignea, & fictilia: & quædam quidem in honorem, quædam autem in contumeliam.

D 21 Si quis ergo emundauerit se ab istis, erit vas in honorem sanctificatum, & vtile Domino, ad omne opus bonum paratum.

22 Iuuenilia autem desideria fuge, sectare verò iustitiam, fidem, charitatem, & pacem cum ijs qui inuocant Dominum de corde puro.

23 * Stultas autem, & sine disciplina quæstiones deuita: sciens quia generant lites. — * 1.Tim.1. a.4.7. Tit.3.c.9.

24 Seruum autem Domini non oportet litigare: sed mansuetum esse ad omnes, docibilem, patientem,

25 Cum modestia corripientem eos, qui resistunt veritati: nequando Deus det illis pœnitentiam ad cognoscendam veritatem,

26 Et resipiscant à diaboli laqueis, à quo captiui tenentur ad ipsius voluntatem.

CAPVT III.

Prædicit homines futuros varijs inuolutos peccatis, qui mulierculas seducentes veritati resistant: Timotheum autem hortatur vt suo exemplo virtutes amplectatur, ac tolerantiam in persecutionibus: & de sacrarum litterarum vtilitate.

1 HOc autem scito, quòd in * nouissimis diebus instabunt tempora periculosa: A — * 1.Tim.4 a.1. 2.Pet.3.a 3. Iudic.1.d 18.

2 Erunt homines seipsos amantes, cupidi, elati, superbi, blasphemi, parentibus non obedientes, ingrati, scelesti,

3 Sine affectione, sine pace, criminatores, incontinentes, immites, sine benignitate,

4 Proditores, proterui, tumidi, & voluptatum amatores magis quàm Dei:

5 Habentes speciem quidem pietatis, virtutem autem eius abnegantes. Et hos deuita: B

6 Ex his enim sunt, qui penetrant domos, & captiuas ducunt mulierculas oneratas peccatis, quæ ducuntur varijs desiderijs:

7 Semper discentes, & numquam ad scientiam veritatis peruenientes.

8 Quemadmodum autem * Iannes & Mambres restiterunt Moysi: ita & hi resistunt veritati, homines corrupti mente, reprobi circa fidem, — * Exod. 7 b.11.

9 Sed vltrà non proficient: insipientia enim eorum manifesta erit omnibus, sicut & illorum fuit.

10 Tu autem assecutus es meam doctrinam, institutionem, propositum, fidem, longanimitatem, dilectionem, patientiam, C

11 Persecutiones, passiones: qualia mihi facta sunt Antiochiæ, Iconij, & Listris: quales persecutiones sustinui, & ex omnibus eripuit me Dominus.

12 Et omnes, qui piè volunt viuere in Christo Iesu, persecutionem patientur.

13 Mali autem homines, & seductores, proficient in peius; errantes, & in errorem mittentes.

14 Tu verò permane in ijs, quæ didicisti, & credita sunt tibi: sciens à quo didiceris. D

15 Et quia ab infantia sacras litteras nosti, quæ te possunt instruere ad salutem, per fidem, quæ est in Christo Iesu.

16 * Omnis scriptura diuinitus inspirata, vtilis est ad docendum, ad arguendum, ad corripiendum, ad erudiendum in iustitia: — * 2.Pet.1 d.20.

17 Vt perfectus sit homo Dei, ad omne opus bonum instructus.

CAPVT IV.

Timotheum per Christum iudicem obtestatur, vt aduersus falsos doctores, & eos qui tales sibi coacervant, constanter prædicet, tolerando quæcumque infligentur aduersa: prædicitque suam passionem & futurum præmium; aduocans Timothæum, eò quòd à multis desertus sit, & ab Alexandro multa passus: in prima sui defensione ab omnibus desertus fuit, sed à Domino liberatus.

A 1 TEstificor coram Deo, & Iesu Christo, qui iudicaturus est viuos, & mortuos, per aduentum ipsius, & regnum eius:
2 Prædica verbum, insta opportunè, importunè: argue, obsecra, increpa in omni patientia, & doctrina.
3 Erit enim tempus, cùm sanam doctrinam non sustinebunt, sed ad sua desideria coacervabunt sibi magistros, prurientes auribus:
4 Et à veritate quidem auditum auertent, ad fabulas autem conuertentur.
B 5 Tu verò vigila, in omnibus labora, opus fac Euangelistæ, ministerium tuum imple. Sobrius esto.
6 Ego enim iam delibor, & tempus resolutionis meæ instat.
7 Bonum certamen certaui, cursum consummaui, fidem seruaui.
8 In reliquo reposita est mihi corona iustitiæ, quam reddet mihi Dominus in illa die iustus iudex: non solùm autem mihi, sed & ijs qui diligunt aduentum eius. Festina ad me venire citò.
9 Demas enim me reliquit, diligens hoc seculum, & abijt Thessalonicam:
10 Crescens in Galatiam, Titus in Dalmatiam.
11 * Lucas est mecum solus. Marcum assume, & adduc tecum: est enim mihi vtilis in ministerium. * Col.4.d.14. C
12 Tychicum autem misi Ephesum.
13 Penulam, quam reliqui Troade apud Carpum, veniens affer tecum, & libros, maximè autem membranas.
14 Alexander ærarius multa mala mihi ostendit: reddet illi Dominus secundùm opera eius: D
15 Quem & tu deuita: valdè enim restitit verbis nostris.
16 In prima mea defensione nemo mihi affuit, sed omnes me dereliquerunt: non illis imputetur.
17 Dominus autem mihi astitit, & confortauit me, vt per me prædicatio impleatur, & audiant omnes Gentes: & liberatus sum de ore Leonis.
18 Liberauit me Dominus ab omni opere malo: & saluum faciet in regnum suum cæleste, cui gloria in sæcula sæculorum. Amen.
19 Saluta Priscam, & Aquilam, & * Onesiphori domum. * Sup.1.d.16.
20 Erastus remansit Corinthi. Trophimum autem reliqui infirmum Mileti.
21 Festina ante hiemem venire. Salutant te Eubulus, & Pudens, & Linus, & Claudia, & fratres omnes.
22 Dominus Iesus Christus, cum spiritu tuo. Gratia vobiscum. Amen.

EPISTOLA BEATI PAVLI APOSTOLI AD TITVM.

CAPVT PRIMVM.

Facta in salutatione mentione spei vitæ æternæ quæ iam manifestata est, ostendit quales debeat ordinare presbyteros ac episcopos: & de quibusdam qui ob varia vitia durè sunt increpandi: mundis omnia munda: quidam facto Deum negant.

A 1 PAVLVS seruus Dei, Apostolus autem Iesu Christi secundùm fidem electorum Dei, & agnitionem veritatis, quæ secundùm pietatem est.
2 In spem vitæ æternæ, quam promisit qui non mentitur, Deus ante tempora sæcularia:
B 3 Manifestauit autem temporibus suis verbum suum in prædicatione, quæ credita mihi est secundùm præceptum Saluatoris nostri Dei?
4 Tito dilecto filio secundùm communem fidem, gratia & pax à Deo Patre, & Christo Iesu Saluatore nostro.
5 Huius rei gratia reliqui te Cretæ, vt ea quæ desunt corrigas & constituas per ciuitates presbyteros, sicut & ego disposui tibi.
6 * Si quis sine crimine est, vnius vxoris vir, filios habens fideles, non in accusatione luxuriæ, aut non subditos. * 1.Tim.3.a.2.
7 Oportet enim episcopum sine crimine esse, sicut Dei dispensatorem: non superbum, non iracundum, non vinolentum, non percussorem, non turpis lucri cupidum:
8 Sed hospitalem, benignum, sobrium, iustum, sanctum, continentem,
9 Amplectentem eum, qui secundùm doctrinam est, fidelem sermonem: vt potens sit exhortari in doctrina sana, & eos, qui contradicunt, arguere. C
10 Sunt enim multi etiam inobedientes, vaniloqui, & seductores; maximè qui de circumcisione sunt:
11 Quos oportet redargui: qui vniuersas

domos subuertunt, docentes quæ non oportet, turpis lucri gratia.
12 Dixit quidam ex illis, proprius ipsorum propheta: Cretenses semper mendaces, malæ bestiæ, ventres pigri.
D 13 Testimonium hoc verum est. Quam ob causam increpa illos durè, vt sani sint in fide.
14 Non intendentes Iudaicis fabulis, & mandatis hominum auersantium se à veritate.
* Rom. 14. d. 20. 15 * Omnia munda mundis: coinquinatis autem, & infidelibus nihil est mundum, sed inquinatæ sunt eorum & mens & conscientia.
16 Confitentur se nosse Deum, factis autem negant: cùm sint abominati, & incredibiles, & ad omne opus bonum reprobi.

CAPVT II.

Quomodò docere debeat senes, anus, adolescentulas ac iuuenes, præbendo se omnibus vitæ exemplum: & in quibus nos erudiat gratia Dei quæ apparuit, beneficia etiam per Christum nobis exhibita ostendit.

A 1 TV autem loquere quæ decent sanam doctrinam:
2 Senes, vt sobrij sint, pudici, prudentes, sani in fide, in dilectione, in patientia:
3 Anus similiter in habitu sancto, non criminatrices, non multo vino seruientes, benè docentes:
4 Vt prudentiam doceant adolescentulas, vt viros suos ament, filios suos diligant,
B 5 Prudentes, castas, sobrias, domus curam habentes, benignas, subditas viris suis, vt non blasphemetur verbum Dei.
6 Iuuenes similiter hortare vt sobrij sint.
7 In omnibus teipsum præbe exemplum bonorum operum, in doctrina, in integritate, in grauitate,
8 Verbum sanum, irreprehensibile: vt is, qui ex aduerso est, vereatur, nihil habens malum dicere de nobis.
C * Eph. 6. a. 5. Col. 3. d. 22. 1. Pet. 2. c. 18. 9 * Seruos dominis suis subditos esse, in omnibus placentes, non contradicentes,
10 Non fraudantes: sed in omnibus fidem bonam ostendentes: vt doctrinam Saluatoris nostri Dei ornent in omnibus.
* Inf. 3. a. 4. D 11 * Apparuit enim gratia Dei Saluatoris nostri omnibus hominibus,
12 Erudiens nos, vt abnegantes impietatem, & sæcularia desideria, sobriè, & iustè, & piè viuamus in hoc sæculo,
13 Expectantes beatam spem, & aduentum gloriæ magni Dei, & Saluatoris nostri Iesu Christi:
14 Qui dedit semetipsum pro nobis, vt nos redimeret ab omni iniquitate, & mundaret sibi populum acceptabilem, sectatorem bonorum operum.
15 Hæc loquere, & exhortare, & argue cum omni imperio. Nemo te contemnat.

CAPVT III.

Ad quas virtutes suos debeat adhortari, & à quibus vitijs dehortari: & quòd à peccatis prioribus sola Dei benignitate saluati simus per lauacrum regenerationis, facti in spe hæredes vitæ æternæ: monetque, vt hæc docens vanam deuitet doctrinam, similiter & hæreticos.

1 ADmone illos principibus & potestatibus subditos esse, dicto obedire, ad omne opus bonum paratos esse: A
2 Neminem blasphemare, non litigiosos esse, sed modestos, omnem ostendentes mansuetudinem ad omnes homines.
3 Eramus enim aliquando & nos insipientes, increduli, errantes, seruientes desiderijs & voluptatibus varijs, in malitia & inuidia agentes, odibiles, odientes inuicem.
4 Cùm * autem benignitas & humanitas apparuit Saluatoris nostri Dei; * Sup. 2. c. 11.
5 * Non ex operibus iustitiæ, quæ fecimus nos, sed secundùm suam misericordiam saluos nos fecit, per lauacrum regenerationis & renouationis Spiritus sancti, B * 2. Tim. 1. c. 9.
6 Quem effudit in nos abundè per Iesum Christum Saluatorem nostrum:
7 Vt iustificati gratia ipsius, hæredes simus secundùm spem vitæ æternæ.
8 Fidelis sermo est: & de his volo te confirmare: vt curent bonis operibus præesse qui credunt Deo. Hæc sunt bona & vtilia hominibus. C
9 * Stultas autem quæstiones & genealogias, & contentiones, & pugnas legis deuita; sunt enim inutiles, & vanæ. * 1. Tim. 1. b. 4. b. 7. 2. Timot. 2. d. 23.
10 Hæreticum hominem, post vnam & secundam correptionem deuita:
11 Sciens quia subuersus est, qui eiusmodi est, & delinquit, cùm sit proprio iudicio condemnatus.
12 Cùm misero ad te Artemam, aut Tychicum, festina ad me venire Nicopolim: ibi enim statui hiemare. D
13 Zenam legisperitum, & Apollo solicitè præmitte, vt nihil illis desit:
14 Discant autem & nostri bonis operibus præesse ad vsus necessarios, vt non sint infructuosi.
15 Salutant te qui mecum sunt omnes: saluta eos, qui nos amant in fide. Gratia Dei cum omnibus vobis. Amen.

EPISTOLA BEATI PAVLI APOSTOLI AD PHILEMONEM.

CAPVT PRIMVM.

Philemoni, cuius charitatem ac fidem collaudat, Onesimum seruum ipsius remittit, quem illi commendat, & eius culpam in se recipit; indicans se cupere ipsum habere, vt sibi ministret in Euangelij predicatione.

A

1 PAVLVS vinctus Christi Iesu, & Timotheus frater; Philemoni dilecto, & adiutori nostro,

2 Et Appiæ sorori charissimæ, & Archippo commilitoni nostro, & Ecclesiæ, quæ in domo tua est.

3 Gratia vobis & pax à Deo Patre nostro, & Domino Iesu Christo.

4 Gratias ago Deo meo, semper memoriam tui faciens in orationibus meis,

5 Audiens charitatem tuam, & fidem, quam habes in Domino Iesu, & in omnes sanctos:

B

6 Vt communicatio fidei tuæ euidens fiat in agnitione omnis operis boni, quod est in vobis in Christo Iesu.

7 Gaudium enim magnum habui, & consolationem in charitate tua: quia viscera sanctorum requieuerunt per te, frater.

8 Propter quod multam fiduciam habens in Christo Iesu imperandi tibi quod ad rem pertinet.

9 Propter charitatem magis obsecro, cùm sis talis, vt Paulus senex, nunc autem & vinctus Iesu Christi:

10 Obsecro te pro meo filio, quem genui in vinculis, Onesimo,

11 Qui tibi aliquando inutilis fuit, nunc autem & mihi & tibi vtilis,

12 Quem remisi tibi. Tu autem illum, vt mea viscera, suscipe: C

13 Quem ego volueram mecum detinere, vt pro te mihi ministraret in vinculis Euangelij:

14 Sine consilio autem tuo nihil volui facere, vti ne velut ex necessitate bonum tuum esset, sed voluntarium.

15 Forsitan enim ideò discessit ad horam à te, vt æternum illum reciperes:

16 Iam non vt seruum, sed pro seruo charissimum fratrem, maximè mihi; quantò autem magis tibi, & in carne, & in Domino? D

17 Si ergo habes me socium, suscipe illum sicut me:

18 Si autem aliquid nocuit tibi, aut debet: hoc mihi imputa.

19 Ego Paulus scripsi mea manu: ego reddam, vt non dicam tibi, quod & teipsum mihi debes:

20 Ita frater. Ego te fruar in Domino: Refice viscera mea in Domino.

21 Confidens in obedientia tua scripsi tibi: sciens quoniam & super id, quod dico, facies.

22 Simul autem & para mihi hospitium: nā spero per orationes vestras donari me vobis.

23 Salutat te Epaphras concaptiuus meus in Christo Iesu,

24 Marcus, Aristarchus, Demas, & Lucas, adiutores mei.

25 Gratia Domini nostri Iesu Christi cum spiritu vestro. Amen.

EPISTOLA BEATI PAVLI APOSTOLI AD HEBRÆOS.

CAPVT PRIMVM.

Tantum veteri testamento per Angelos dato nouum per Christum datum præfertur, quantum Christus Angelis dignior est, quos origine, dominio, potentia & honore antecellit.

A

1 MVltifariam, multisque modis olim Deus loquens patribus in Prophetis: nouissimè,

2 Diebus istis locutus est nobis in filio, quem constituit hæredem vniuersorum, per quem fecit & sæcula.

3 * Qui cùm sit splendor gloriæ, & figura substantiæ eius, portansque omnia verbo virtutis suæ, purgationem peccatorum faciens, sedet ad dexteram maiestatis in excelsis: (* Sup. 7. d. 26.)

B

4 Tantò melior Angelis effectus, quantò differentius præ illis, nomen hæreditauit.

5 Cui enim dixit aliquando Angelorum: * Filius meus es tu, ego hodie genui te? Et rursum: * Ego ero illi in patrem, & ipse erit mihi in filium? (* Ps. 2. b. 7. * 2. Reg. 7. b. 14.)

6 Et cùm iterum introducit primogenitum in orbem terræ, dicit: * Et adorent eum omnes Angeli Dei: (* Ps. 96. b. 7.)

C

7 Et ad Angelos quidem dicit: * Qui facit Angelos suos spiritus, & ministros suos flammam ignis. (* Ps. 103. a. 4.)

* Ps. 44. b.
8 Ad filium autem: * Thronus tuus Deus, in sæculum sæculi; virga æquitatis, virga regni tui.
9 Dilexisti iustitiam, & odisti iniquitatem: propterea vnxit te Deus, Deus tuus, oleo exultationis præ participibus tuis,
* Ps. 101. d.26
10 Et: * Tu in principio Domine terrā fundasti: & opera manuum tuarum sunt cæli.
11 Ipsi peribunt, tu autem permanebis, & omnes vt vestimentum veterascent:
D
12 Et velut amictum mutabis eos, & mutabuntur: tu autem idem ipse es, & anni tui non deficient.
13 Ad quem autem Angelorum dixit aliquando: * Sede à dextris meis, quoadusque ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum?
* Ps.109.a 1. 1. Cor. 15. d.25.
14 Nonne omnes sunt administratorij spiritus, in ministerium missi propter eos, qui hæreditatem capient salutis?

CAPVT II.

Cum angelicorum præceptorum transgressio dignam acceperit vltionem, multò magis ea sequetur transgressores præceptorum Christi: qui per susceptam humanitatem & crucem minoratus est ab Angelis, & ex eo factus auctor salutis in ipsum credentium.

A
1 PRopterea abundantius oportet observare nos ea quæ audiuimus, ne forte pereffluamus.
2 Si enim qui per Angelos dictus est sermo, factus est firmus, & omnis præuaricatio & inobedientia accepit iustam mercedis retributionem:
3 Quomodo nos effugiemus, si tantam neglexerimus salutem? quæ cùm initium accepisset enarrari per Dominum, ab eis, qui audierunt, in nos confirmata est,
* Marc.16 d 20.
4 * Contestante Deo signis & portentis, & varijs virtutibus, & Spiritus sancti distributionibus secundùm suam voluntatem.
5 Non enim Angelis subiecit Deus orbem terræ futurum de quo loquimur.
B
6 Testatus est autem in quodam loco quis, dicens: * Quid est homo quòd memor es eius aut filius hominis quoniam visitas eum?
* Ps.8.a.5.
7 Minuisti eum paulò minùs ab Angelis: gloria & honore coronasti eum: & constituisti eum super opera manuum tuarum.
* Matt.28. d.18. 1. Cor. 15. d.26.
8 * Omnia subiecisti sub pedibus eius. In eo enim quòd omnia ei subiecit, nihil dimisit non subiectum ei. Nunc autem needum videmus omnia subiecta ei.
C
* Philip.2 a.8.
9 * Eum autem, qui modico quàm Angeli minoratus est, videmus Iesum, propter passionem mortis, gloria & honore coronatum: vt gratia Dei, pro omnibus gustaret mortem.
10 Decebat enim eum, propter quem omnia, & per quem omnia, qui multos filios in gloriam adduxerat, auctorem salutis eorum per passionem consummare.
11 Qui enim sanctificat, & qui sanctificantur, ex vno omnes. Propter quam causam non confunditur fratres eos vocare, dicens:
* Ps. 21.c. 23.
12 * Nuntiabo nomen tuum fratribus
meis: in medio Ecclesiæ laudabo te.
D
13 Et iterum: * Ego ero fidens in eum. Et iterum: * Ecce ego, & pueri mei, quos dedit mihi Deus.
* Ps. 17.a 3. * Isai.8. d. 18.
14 Quia ergo pueri communicauerunt carni & sanguini, & ipse similiter participauit eisdem: * vt per mortem destrueret eum, qui habebat mortis imperium, id est, diabolum:
* Oseæ 13 d.14. 1. Cor. 15. g 54.
15 Et liberaret eos qui timore mortis per totam vitam obnoxij erant seruituti.
16 Nusquam enim Angelos apprehendit, sed semen Abrahæ apprehendit.
17 Vnde debuit per omnia fratribus similari, vt misericors fieret, & fidelis pontifex ad Deum, vt repropitiaret delicta populi.
18 In eo enim, in quo passus est ipse & tentatus, potens est & eis, qui tentantur, auxiliari.

CAPVT III.

Longè excellentior est Christus, vtpote filius quàm Moyses, qui famulus fidelis erat in domo Dei; curandum igitur vt huic in omnibus obtemperemus, ne in modum incredulorum Iudæorum ab eius requie repellamur.

A
1 VNde fratres sancti, vocationis cælestis participes, considerate Apostolum & pontificem confessionis nostræ Iesum:
2 Qui fidelis est ei, qui fecit illum, sicut & * Moyses in omni domo eius.
* Nu.12.b. 7.
3 Amplioris enim gloriæ iste præ Moyse dignus est habitus, quantò ampliorem honorem habet domus, qui fabricauit illam.
4 Omnis namque domus fabricatur ab aliquo: qui autem omnia creauit Deus est.
B
5 Et Moyses quidem fidelis erat in tota domo eius tamquam famulus, in testimonium eorum quæ dicenda erant:
6 Christus verò tamquam filius in domo sua: quæ domus sumus nos, si fiduciam, & gloriam spei vsque ad finem, firmam retineamus.
7 Quapropter sicut dicit Spiritus sanctus: * Hodie si vocem eius audieritis,
* Ps 94 b. 8 Inf 4 b. 7.
8 Nolite obdurare corda vestra, sicut in exacerbatione secundùm diem tentationis in deserto,
9 Vbi tentauerunt me patres vestri; probauerunt, & viderunt opera mea
C
10 Quadraginta annis: Propter quod infensus fui generationi huic, & dixi: semper errant corde. Ipsi autem non cognouerunt vias meas,
11 Sicut iuraui in ira mea: Si introibunt in requiem meam.
12 Videte fratres, ne forte sit in aliquo vestrûm cor malum incredulitatis, discendi à Deo viuo:
13 Sed adhortamini vosmetipsos per singulos dies, donec Hodie cognominatur, vt non obduretur quis ex vobis fallacia peccati.
D
14 Participes enim Christi effecti sumus: si tamen initium substantiæ eius vsque ad finem firmum retineamus.
15 Dum dicitur: Hodie si vocem eius audieritis, nolite obdurare corda vestra,

quemadmodum in illa exacerbatione.
16 Quidam enim audientes exacerbauerunt, sed non vniuersi qui profecti sunt ex
Ægypto per Moysen.
17 Quibus autem infensus est quadraginta
* Nu. 14. f 37. annis? Nonne illis, qui peccauerunt, * quorum cadauera prostrata sunt in deserto?
18 Quibus autē iurauit non introire in requiem ipsius, nisi illis, qui increduli fuerunt?
19 Et videmus, quia non potuerunt introire propter incredulitatem.

CAPVT IV.

Quandoquidem Iudæi ob incredulitatem non introierunt in promissam requiem, & reliquum est vt alij ingrediantur, curandum est ne ea frustremur, sed credentes, in ipsam admittamur: de viuo & efficaci Dei verbo quod omnia conspicit, deque eius infirmitate, vt nostris compateretur infirmitatibus.

A 1 Timeamus ergo ne fortè relicta pollicitatione introeundi in requiem eius,
existimetur aliquis ex vobis deesse.
2 Etenim & nobis nuntiatum est, quemadmodum & illis: sed non profuit illis sermo
auditus, non admistus fidei ex ijs qui audierunt.
3 Ingrediemur enim in requiem, qui cre-
* Ps. 94. b. 11. didimus: quemadmodum dixit: * Sicut iuraui in ira mea: Si introibunt in requiem
meam: & quidem operibus ab institutione
mundi perfectis.
B 4 Dixit enim in quodam loco de die septi-
* Gen. 2. a 2. ma sic: * Et requieuit Deus die septima ab
omnibus operibus suis.
5 Et in isto rursum: Si introibunt in requiem meam.
6 Quoniam ergo superest introire quosdam
in illam, & ij, quibus prioribus annuntiatum
est, non introierunt propter incredulitatem:
7 Iterùm terminat diem quemdam, Hodie,
in Dauid dicendo, post tantum temporis, si-
* Sap. 3. b 7. cut suprà dictum est: * Hodie si vocem eius
audieritis, nolite obdurare corda vestra.
8 Nam si eis Iesus requiem præstitisset,
numquam de alia loqueretur, post hac, die.
C 9 Itaque relinquitur sabbatismus populo
Dei.
10 Qui enim ingressus est in requiem eius;
etiam ipse requieuit ab operibus suis, sicut à
suis Deus.
11 Festinemus ergo ingredi in illam requiem: vt ne in idipsum quis incidat incredulitatis exemplum.
12 Viuus est enim sermo Dei, & efficax, &
penetrabilior omni gladio ancipiti: & pertingens vsque ad diuisionem animæ ac spiritus,
compagum quoque ac medullarum, & discretor cogitationum & intentionum cordis.
D 13 * Et non est vlla creatura inuisibilis in
* Ps. 33. c. 16. Ecclit. 15 d. 20. conspectu eius: omnia autem nuda & aperta
sunt oculis eius, ad quem nobis sermo.
14 Habentes ergo pontificem magnum,
qui penetrauit cælos, Iesum filium Dei: teneamus confessionem.
15 Non enim habemus pontificem, qui
non possit compati infirmitatibus nostris;
tentatum autem per omnia pro similitudine
absque peccato.
16 Adeamus ergo cum fiducia ad thronum gratiæ, vt misericordiam consequamur, & gratiam inueniamus in auxilio opportuno.

CAPVT V.

Christus debito ordine factus noster Pontifex, precesque Patri offerens, exauditus est: & discens ex ijs quæ passus est obedientiam, factus est obtemperantibus causa salutis æternæ: sed reconditorum de ipso mysteriorum capaces non erant ij ad quos hic scribebat Apostolus.

1 Omnis namque Pontifex ex hominibus A
assumptus, pro hominibus constituitur in ijs quæ sunt ad Deum, vt offerat dona,
& sacrificia pro peccatis:
2 Qui condolere possit ijs, qui ignorant, &
errant: quoniam & ipse circumdatus est infirmitate:
3 Et propterea debet, quemadmodum pro
populo, ita etiam & pro semetipso offerre
pro peccatis.
4 * Nec quisquam sumit sibi honorem, sed B
qui vocatur à Deo, tamquam Aaron. * Exod. 28 a 1. 2 Par. 26. c. 18.
5 Sic & Christus non semetipsum clarificauit vt pontifex fieret: sed qui locutus est ad
eum: * Filius meus es tu, ego hodie genui te. * Ps. 2. b. 7
6 Quemadmodum & in alio loco dicit: * * Ps. 109 b 4.
Tu es sacerdos in æternum secundùm ordinem Melchisedech.
7 Qui in diebus carnis suæ, preces supplica- C
tionesque ad eum, qui possit illum saluum facere à morte, cum clamore valido & lacrymis offerens, exauditus est pro sua reuerentia.
8 Et quidem cùm esset Filius Dei, didicit
ex ijs, quæ passus est, obedientiam:
9 Et consummatus, factus est omnibus obtemperantibus sibi, causa salutis æternæ,
10 Appellatus à Deo pontifex iuxta ordinem Melchisedech.
11 De quo nobis grandis sermo, & ininterpretabilis ad dicendum: quoniam imbecilles
facti estis ad audiendum.
12 Etenim cùm deberetis magistri esse pro- D
pter tempus: rursum indigetis vt vos doceamini quæ sint elementa exordij sermonum
Dei: & facti estis quibus lacte opus sit, non
solido cibo.
13 Omnis enim, qui lactis est particeps, expers est sermonis iustitiæ: paruulus enim est:
14 Perfectorum autem est solidus cibus;
eorum, qui pro consuetudine exercitatos habent sensus ad discretionem boni ac mali.

CAPVT VI.

Non intendit de primis fidei initijs tractare, quandoquidem rebaptizari nequeunt qui post susceptum baptismum rursum in peccata relabuntur, imò timenda illis est ęterna maledictio: consolando autem Hebræos hortatur vt Abrahæ longanimitatem imitantes, reddant se participes eorum quæ iureiurādo promisit illi Deus.

1 Quapropter intermittentes inchoatio- A
nis Christi sermonem, ad perfectio-

ra se-

ra feramur, non rursum iacientes fundamen-
tum pœnitentiæ ab operibus mortuis , & fi-
dei ad Deum .
2 Baptismatum doctrinæ , impositionis
quoque manuum , ac resurrectionis mortuo-
rum , & iudicij æterni .
B 3 Et hoc faciemus , si quidem permiserit
Deus .
* Matt. 12 d.45. Infr. 10. e 26. 1 Pet. 2. d 20. 4 * Impossibile est enim, eos qui semel sunt
illuminati,gustauerunt etiam donum cæleste,
& participes facti sunt Spiritus sancti ,
5 Gustauerunt nihilominus bonum Dei
verbum , virtutesque sæculi venturi ,
6 Et prolapsi sunt ; rursus renouari ad pœ-
nitentiam , rursum crucifigentes sibimetipsis
filium Dei , & ostentui habentes .
7 Terra enim sæpè venientem super se bi-
bens imbrem , & generans herbam opportu-
nam illis,à quibus colitur;accipit benedictio-
nem à Deo .
8 Proferens autem spinas ac tribulos , re-
proba est , & maledictio proxima : cuius con-
summatio in combustionem .
9 Confidimus autem de vobis dilectissimi
meliora , & viciniora saluti : tametsi ita lo-
quimur .
10 Non enim iniustus Deus , vt obliuisca-
tur operis vestri,& dilectionis quam ostendi-
stis in nomine ipsius,qui ministrastis sanctis ,
& ministratis .
C 11 Cupimus autem vnumquemque ve-
strùm eamdem ostentare solicitudinem ad
expletionem spei vsque in finem :
12 Vt non segnes efficiamini , verùm imi-
tatores eorum,qui fide & patientia hæredita-
bunt promissiones .
13 Abrahæ namque promittens Deus, quo-
niam neminem habuit,per quem iuraret,ma-
iorem , iurauit per semetipsum ,
* Gen. 22. c.16. 14 Dicens:* Nisi benedicens benedicam te
& multiplicans multiplicabo te .
15 Et sic longanimiter ferens , adeptus est
repromissionem .
D 16 Homines enim per maiorem sui iurant:
& omnis controuersiæ eorum finis , ad con-
firmationem,est iuramentum .
17 In quo abundantiùs volens Deus osten-
dere pollicitationis hæredibus immobilita-
tem consilij sui , interposuit iusiurandum :
18 Vt per duas res immobiles , quibus im-
possibile est mentiri Deum , fortissimum so-
latium habeamus , qui confugimus ad tenen-
dam propositam spem .
19 Quam sicut anchoram habemus animæ
tutam ac firmam, & incedentem vsque ad in-
teriora velaminis :
20 Vbi præcursor pro nobis introiuit Ie-
sus , secundùm ordinem Melchisedech pon-
tifex factus in æternum .

CAPVT VII.

Cùm Melchisedech sacerdotium, ex decimarum acceptione & benedictione Leuiticum excelleret , Christi sacerdotium necessitate quadam secundùm ordinem Melchisedech in perpetuum institutum,ac iuramento firmatum præcellit Leuiticum:& ipsum vnà cùm lege euacuat .

A Gen. 14 d 18. 1 Hic enim Melchisedech , rex Salem ,
sacerdos Dei summi , qui obuiauit
Abrahæ regresso à cæde regum , & benedi-
xit ei :
2 Cui & decimas omnium diuisit Abra-
ham : primùm quidem qui interpretatur rex
iustitiæ:deinde autem & rex Salem, quod est,
rex pacis ,
3 Sine patre , sine matre , sine genealogia ,
neque initium dierum , neque finem vitæ ha-
bens, assimilatus autem Filio Dei , manet sa-
cerdos in perpetuum .
4 Intuemini autem quantus sit hic , cui &
decimas dedit de præcipuis Abraham pa-
triarcha .
5 Et quidem de filijs Leui sacerdotium ac-
cipientes , * mandatum habent decimas su- * Deut. 18. a. 1. Iof. 14 b.4.
mere à populo secundùm legem , id est, à fra-
tribus suis , quamquam & ipsi exierint de
lumbis Abrahæ .
6 Cuius autem generatio non annume-
ratur in eis , decimas sumpsit ab Abraham ,
& hunc , qui habebat repromissiones , be-
nedixit .
7 Sine vlla autem contradictione , quod B
minus est,à meliore benedicitur .
8 Et hic quidem , decimas morientes ho
mines accipiunt : ibi autem contestatur,quia
viuit .
9 Et (vt ita dictum sit) per Abraham, & Le-
ui,qui decimas accepit,decimatus est :
10 Adhuc enim in lumbis patris erat quan-
do obuiauit ei Melchisedech .
11 Si ergo consummatio per sacerdotium
Leuiticum erat : (populus enim sub ipso le-
gem accepit) quid adhuc necessarium fuit ,
secundùm ordinem Melchisedech alium sur-
gere sacerdotem , & non secundùm ordinem
Aaron dicit ?
12 Translato enim sacerdotio , necesse est
vt & legis translatio fiat .
13 In quo enim hæc dicuntur, de alia tribu
est,de qua nullus altari præsto fuit .
14 Manifestum est enim quòd ex Iuda or- C
tus sit Dominus noster : in qua tribu nihil de
sacerdotibus Moyses locutus est .
15 Et ampliùs adhuc manifestum est ; si se-
cundùm similitudinem Melchisedech exsur-
gat alius sacerdos ,
16 Qui non secundùm legem mandati car-
nalis factus est , secundùm virtutem vitæ in-
solubilis .
17 Contestatur enim : * Quoniam tu es * Ps.109.b.4.
sacerdos in æternum , secundùm ordinem
Melchisedech .
18 Reprobatio quidem fit præcedentis
mandati,propter infirmitatem eius , & inuti-
litatem :
19 Nihil enim ad perfectum adduxit lex :
introductio verò melioris spei , per quam
proximamus ad Deum .
20 Et quantum est non sine iureiurando
(alij quidem sine iureiurando sacerdotes fa-
cti sunt ;
21 Hic autem cum iureiurando , per eum , * Ps. 109. b.4.
qui dixit ad illum : * Iurauit Dominus , &
non pœnitebit eum : tu es sacerdos in æter-
num .)
22 In tantum melioris testamenti sponsor
factus est Iesus .

D 23 Et alij quidem plures facti sunt sacerdotes, idcircò quòd morte prohiberentur permanere:

24 Hic autem eò quòd maneat in æternum, sempiternum habet sacerdotium.

25 Vnde & saluare in perpetuum potest accedentes per semetipsum ad Deum: semper viuens ad interpellandum pro nobis.

26 Talis enim decebat vt nobis esset pontifex, sanctus, innocens, impollutus, segregatus à peccatoribus, & excelsior cælis factus:

27 Qui non habet necessitatem quotidie, quemadmodum sacerdotes, * prius pro suis delictis hostias offerre, deinde pro populi: hoc enim fecit semel, seipsum offerendo.

* Leu. 16. b.6.

28 Lex enim homines constituit sacerdotes infirmitatem habentes: sermo autem iurisiurandi, qui post legem est, Filium in æternum perfectum.

CAPVT VIII.

Excellentius est Christi sacerdotium Levitico, cùm ipse in dextera Patris sedeat in cælis, & maiorum sacramentorum minister fuerit quàm sacerdotes veteris legis: ostendit etiam noui testamenti necessitatem ex imperfectione veteris, & ex Promissione Dei per Ieremiam.

A 1 CApitulum autem super ea quæ dicuntur: Talem habemus Pontificem, qui consedit in dextera sedis magnitudinis in cælis,

2 Sanctorum minister, & tabernaculi veri, quod fixit Dominus, & non homo.

3 Omnis enim pontifex ad offerendum munera, & hostias constituitur: vnde necesse est & hunc habere aliquid, quod offerat:

B 4 Si ergo esset super terram, nec esset sacerdos: cùm essent qui offerrent secundùm legem munera,

5 Qui exemplari & vmbræ deseruiunt cælestium. Sicut responsum est Moysi, cùm consummaret tabernaculum: * Vide (inquit) omnia facito secundùm exemplar, quod tibi ostensum est in monte.

* Exod 25 d.40. Act.7.f.44.

C 6 Nunc autem melius sortitus est ministerium, quantò & melioris testamenti mediator est, quod in melioribus repromissionibus sancitum est.

7 Nam si illud prius culpa vacasset: non vtique secundi locus inquireretur.

8 Vituperans enim eos dicit: * Ecce dies venient, dicit Dominus: & consummabo super domum Israël, & super domum Iuda, testamentum nouum:

* Ier. 31.f. 31.

9 Non secundùm testamentum quod feci patribus eorum, in die qua apprehendi manum eorum vt educerem illos de Terra Ægypti: quoniam ipsi non permanserunt in testamento meo, & ego neglexi eos, dicit Dominus.

D 10 Quia hoc est testamentum, quod disponam domui Israël post dies illos, dicit Dominus: Dando leges meas in mentem eorum, & in corde eorum superscribam eas: & ero eis in Deum, & ipsi erunt mihi in populum:

11 Et non docebit vnusquisque proximum suum, & vnusquisque fratrem suum, dicens: Cognosce Dominum: quoniam omnes scient me à minore vsque ad maiorem eorum.

12 Quia propitius ero iniquitatibus eorum, & peccatorum eorum iam non memorabor.

13 Dicendo autem nouum, veterauit prius. Quod autem antiquatur & senescit, propè interitum est.

CAPVT IX.

Ex his quæ in veteri erant testamento & imperfectione illarum hostiarum, ostendit noui perfectionem, in quo Christus Pontifex & hostia semel oblata emundat conscientiam à peccatis: quem ad testamenti sui confirmationem mori fuit necesse.

1 HAbuit quidem & prius, iustificationes culturæ, & sanctum sæculare. A

2 * Tabernaculum enim factum est primum, in quo erant candelabra, & mensa, & propositio panum quæ dicitur Sancta.

* Exod.26 a.1.36.a.8

3 Post velamentum autem secundum, tabernaculum, quod dicitur Sancta sanctorum:

4 Aureum habens * thuribulum, & arcam testamenti circumtectam ex omni parte auro, in qua vrna aurea habens manna, & virga Aaron, quæ fronduerat, * & tabulæ testamenti.

* Leui. 16 Nu.16.

* 3.Reg. 8. a.9. 2.Par.5. b 10.

5 Superque eam erant Cherubim gloriæ obumbrantia propitiatorium: de quibus non est modò dicendum per singula.

6 His verò ita compositis, in priori quidem tabernaculo semper introibant sacerdotes, sacrificiorum officia consummantes: B

7 In secundo autem * semel in anno solus pontifex, non sine sanguine, quem offert pro sua & populi ignorantia:

* Exo. 30 b.10. Leuit. 16. a.2.

8 Hoc significante Spiritu sancto, nondum propalatam esse sanctorum, viam adhuc priore tabernaculo habente statum.

9 Quæ parabola est temporis instantis: iuxta quam munera, & hostiæ offeruntur, quæ non possunt iuxta conscientiam perfectum facere seruientem, solummodò in cibis & in potibus, C

10 Et varijs baptismatibus, & iustitijs carnis vsque ad tempus correctionis impositis.

11 Christus autem assistens pontifex futurorum bonorum, per amplius & perfectius tabernaculum non manu factum, idest, non huius creationis;

12 Neque per sanguinem hircorum aut vitulorum, sed per proprium sanguinem, introiuit semel in Sancta, æterna redemptione inuenta.

13 * Si enim sanguis hircorum & taurorum, & cinis vitulæ aspersus, inquinatos sanctificat ad emundationem carnis: D

* Leu.16 c. 5.

14 * Quantò magis sanguis Christi, qui per Spiritum sanctum semetipsum obtulit immaculatum Deo, emundabit conscientiam nostram ab operibus mortuis, ad seruiendum Deo viuenti?

* 1. Pet. 1. d.19. 1.Ioan.1.c. 7. Apoc. 1.b. 5.

* Gal. 3.c. 15.

15 Et ideò noui testamenti mediator est; * vt morte intercedente, in redemptionem earum præuaricationum, quæ erant sub priori testamento, repromissionem accipiant, qui vocati sunt æternæ hæreditatis.

16 Vbi enim testamentum est; mors necesse est intercedat testatoris.

17 Testamentum enim in mortuis confirmatum est: alioquin nondum valet, dum viuit qui testatus est.

18 Vnde nec primum quidem sine sanguine dedicatum est.

E 19 Lecto enim omni mandato legis à Moyse vniuerso populo, accipiens sanguinem vitulorum & hircorum, cum aqua, & lana coccinea, & hyssopo; ipsum quoque librum, & omnem populum aspersit,

* Exod 24. b.8.

20 Dicens: * Hic sanguis testamenti, quod mandauit ad vos Deus.

21 Etiam tabernaculum & omnia vasa ministerij sanguine similiter aspersit.

F 22 Et omnia pænè in sanguine secundùm legem mundantur: & sine sanguinis effusione non fit remissio.

23 Necesse est ergo exemplaria quidem cælestium his mundari: ipsa autem cælestia melioribus hostijs quàm istis.

24 Non enim in manufacta Sancta Iesus introiuit, exemplaria verorum: sed in ipsum cælum, vt appareat nunc vultui Dei pro nobis.

25 Neque vt sæpè offerat semetipsum, quemadmodum Pontifex intrat in Sancta per singulos annos in sanguine alieno:

G 26 Alioquin oportebat eum frequenter pati ab origine mundi: nunc autem semel in consummatione sæculorum, ad destitutionem peccati, per hostiam suam apparuit.

27 Et quemadmodum statutum est hominibus semel mori, post hoc autem iudicium:

*Rom.5.b.8. 1. Pet.3.d.18.

28 * Sic & Christus semel oblatus est ad multorum exhaurienda peccata; secundò sine peccato apparebit expectantibus se, in salutem.

CAPVT X.

Propter imperfectionem hostiarum veteris testamenti necessarium fuit nouum induci, cuius vnica hostia auferrentur vniuersa peccata: cui nisi fide, spe, charitate, ac bonis operibus adhæserimus, acerbius puniemur quàm veteris testamenti transgressores: laudat interim Hebræos quòd & multa passi sint, & patientibus astiterint.

A 1 VMbram enim habens lex futurorum bonorum, non ipsam imaginem rerum; per singulos annos eisdem ipsis hostijs, quas offerunt indesinenter, numquam potest accedentes perfectos facere:

2 Alioquin cessassent offerri: ideò quòd nullam haberent vltrà conscientiam peccati, cultores semel mundati:

3 Sed in ipsis commemoratio peccatorum per singulos annos fit.

4 Impossibile enim est sanguine taurorum & hircorum auferri peccata.

B * Ps. 39 b.7

5 Ideò ingrediens mundum dicit: * Hostiam, & oblationem noluisti: corpus autem aptasti mihi:

6 Holocautomata pro peccato non tibi placuerunt.

*Ps. 39.b.8

7 Tunc dixi: Ecce venio: * in capite libri scriptum est de me: Vt faciam, Deus, voluntatem tuam.

8 Superiùs dicens: Quia hostias, & oblationes, & holocautomata pro peccato noluisti, nec placita sunt tibi, quæ secundùm legem offeruntur,

9 Tunc dixi: Ecce venio, vt faciam, Deus, voluntatem tuam: aufert primum, vt sequens statuat.

C 10 In qua voluntate sanctificati sumus per oblationem corporis Iesu Christi semel.

11 Et omnis quidem sacerdos præstò est quotidie ministrans, & easdem sæpe offerens hostias, quæ numquam possunt auferre peccata:

12 Hic autem vnam pro peccatis offerens hostiam, in sempiternum sedet in dextera Dei,

* Ps. 109. a. 1. 1. Cor. 15. d 25.

13 De cætero expectans * donec ponantur inimici eius scabellum pedum eius.

14 Vna enim oblatione, consummauit in sempiternum sanctificatos.

15 Contestatur autem nos & Spiritus sanctus. Postquam enim dixit:

* Ier. 31. f. 33. Sup. 8. c. 8.

16 * Hoc autem testamentum, quod testabor ad illos post dies illos, dicit Dominus, Dando leges meas in cordibus eorum, & in mentibus eorum superscribam eas:

17 Et peccatorum, & iniquitatum eorum iam non recordabor ampliùs.

18 Vbi autem horum remissio: iam non est oblatio pro peccato.

D 19 Habentes itaque fratres fiduciam in introitu sanctorum in sanguinem Christi,

20 Quam initiauit nobis viam nouam, & viuentem per velamen, idest, carnem suam,

21 Et sacerdotem magnum super domum Dei:

22 Accedamus cum vero corde in plenitudine fidei, aspersi corda à conscientia mala, & abluti corpus aqua munda,

E 23 Teneamus spei nostræ confessionem indeclinabilem, (fidelis enim est qui repromisit.)

24 Et consideremus inuicem in prouocationem charitatis, & bonorum operum:

25 Non deserentes collectionem nostram, sicut consuetudinis est quibusdam, sed consolantes, & tantò magis quantò videritis appropinquantem diem.

* Sup 6. a. 4.

26 * Voluntariè enim peccantibus nobis post acceptam notitiam veritatis, iam non relinquitur pro peccatis hostia,

27 Terribilis autem quædam expectatio iudicij, & ignis æmulatio, quæ consumptura est aduersarios.

* Deut. 17. a 6. Math. 18 c 16 Ioan. 8. b. 17. 2. Cor. 13. a. 1.

28 Irritam quis faciens legem Moysi, sine vlla miseratione * duobus vel tribus testibus moritur:

F 29 Quantò magis putatis deteriora mereri supplicia, qui filium Dei conculcauerit, &

san-

sanguinem testamenti pollutum duxerit, in quo sanctificatus est, & spiritui gratiæ contumeliam fecerit?

30 Scimus enim qui dixit: * Mihi vindicta, & ego retribuam. Et iterum: Quia iudicabit Dominus populum suum.

31 Horrendum est incidere in manus Dei viuentis.

32 Rememoramini autem pristinos dies, in quibus illuminati, magnum certamen sustinuistis passionum:

33 Et in altero quidem, opprobrijs & tribulationibus spectaculum facti: in altero autem, socij taliter conuersantium effecti.

34 Nam & vinctis compassi estis; & rapinam bonorum vestrorum cum gaudio suscepistis, cognoscentes vos habere meliorem & manentem substantiam.

35 Nolite itaque amittere confidentiam vestram, quæ magnam habet remunerationem.

36 Patientia enim vobis necessaria est: vt voluntatem Dei facientes, reportetis promissionem.

37 Adhuc enim modicum aliquantulum, qui venturus est, veniet, & non tardabit.

38 * Iustus autem meus ex fide viuit: quòd si subtraxerit se, non placebit animæ meæ.

39 Nos autem non sumus subtractionis filij in perditionem, sed fidei in acquisitionem animæ.

* Deut. 32. c. 35. Rom. 12. d. 19.

* Hab. 2. a. 4. Rom. 1. b. 17. Galat. 3. b. 11.

G

CAPVT XI.

Fidem magnificè commendat ex actis patrum à mundi exordio vsque ad Dauid ac Prophetas, & in vniuersum quanta patrarint ac passi sint per fidem: nec tamen plenam adhuc acceperunt retributionem.

A

1 EST autem fides sperandarum substantia rerum, argumentum non apparentium.

2 In hac enim testimonium consecuti sunt senes.

3 * Fide intelligimus aptata esse sæcula verbo Dei, vt ex inuisibilibus visibilia fierent.

4 * Fide plurimam hostiam Abel, quàm Cain, obtulit Deo, * per quam testimonium consecutus est esse iustus, testimonium perhibente muneribus eius Deo; & per illam defunctus adhuc loquitur.

5 * Fide Henoch translatus est ne videret mortem, & non inueniebatur, quia transtulit illum Deus: ante translationem enim testimonium habuit placuisse Deo.

B

6 Sine fide autem impossibile est placere Deo. Credere enim oportet accedentem ad Deum quia est, & inquirentibus se remunerator sit.

7 * Fide Noe, responso accepto de ijs quæ adhuc non videbantur, metuens aptauit arcam in salutem domus suæ, per quam damnauit mundum: & iustitiæ, quæ per fidem est, hæres est institutus.

* Gen. 1. a. 3.
* Gen. 4. a. 4.
* Matt. 23. d. 35.
* Gen. 5. c. 24. Eccli. 44. c. 16.
* Gen. 6. e. 14. Eccli. 44. c. 17.

8 * Fide qui vocatur Abraham obediuit in locum exire, quem accepturus erat in hæreditatem: & exijt, nesciens quò iret.

9 Fide demoratus est in Terra repromissionis, tamquam in aliena, in casulis habitando, cum Isaac & Iacob cohæredibus repromissionis eiusdem.

C

10 Expectabat enim fundamenta habentem ciuitatem: cuius artifex & conditor Deus.

11 * Fide & ipsa Sara sterilis virtutem in conceptionem seminis accepit, etiam præter tempus ætatis: quoniam fidelem credidit esse eum, qui repromiserat.

12 Propter quod & ab vno orti sunt (& hoc emortuo) tamquàm sidera cæli in multitudinem, & sicut arena, quæ est ad oram maris, innumerabilis.

13 Iuxta fidem defuncti sunt omnes isti, non acceptis repromissionibus, sed à longè eas aspicientes, & salutantes, & confitentes quia peregrini & hospites sunt super terram.

14 Qui enim hæc dicunt, significant se patriam inquirere.

D

15 Et si quidem ipsius meminissent de qua exierunt, habebant vtique tempus reuertendi:

16 Nunc autem meliorem appetunt, id est, cælestem. Ideò non confunditur Deus vocari Deus eorum: parauit enim illis ciuitatem.

17 * Fide obtulit Abraham Isaac, cùm tentaretur, & vnigenitum offerebat, qui susceperat repromissiones;

18 Ad quem dictum est: * Quia in Isaac vocabitur tibi semen:

19 Arbitrans quia & à mortuis suscitare potens est Deus: vnde eum & in parabolam accepit.

20 * Fide & de futuris benedixit Isaac Iacob, & Esau.

21 * Fide Iacob, moriens, singulos filiorum Ioseph benedixit, * & adorauit fastigium virgæ eius.

22 * Fide Ioseph, moriens, de profectione filiorum Israël memoratus est, & de ossibus suis mandauit.

E

23 * Fide Moyses, natus, occultatus est mensibus tribus à parentibus suis; eò quòd vidissent elegantem infantem, * & non timuerunt regis edictum.

24 * Fide Moyses grandis factus negauit se esse filium filiæ Pharaonis,

25 Magis eligens affligi cum populo Dei, quàm temporalis peccati habere iucunditatem,

26 Maiores diuitias æstimans thesauro Ægyptiorum, improperium Christi: aspiciebat enim in remunerationem.

27 Fide reliquit Ægyptum, non veritus animositatem regis: inuisibilem enim tamquam videns sustinuit.

28 * Fide celebrauit Pascha, & sanguinis effusionem: ne qui vastabat primitiua, tangeret eos.

* Gen. 12. a. 1.
* Gen. 17. c. 19.
* Gen. 22. a. 1. Eccli. 44. d. 21.
* Gen. 21. b. 12. Rom. 9. b. 7.
* Gen. 27. d. 27. f. 39.
* Gen. 48. c. 15.
* Gen. 47. g. 31.
* Gen. 50. d. 23.
* Exod. 2. a. 2.
* Exod. 1. e. 17.
* Exod. 2. b. 11.
* Exod. 12. d. 21.

F
* Exod. 14. c. 21.
29 * Fide transierunt Mare rubrum tamquam per aridam terram: quod experti Ægyptij, deuorati sunt.

* Iof. 6. c. 20.
30 * Fide muri Iericho corruerunt, circuitu dierum septem.

* Iof. 2. a. 3.
31 * Fide Rahab meretrix non perijt cum incredulis, excipiens exploratores cum pace.

32 Et quid adhuc dicam? Deficiet enim me tempus enarrantem de Gedeon, Barac, Samson, Iephte, Dauid, Samuel, & Prophetis:

33 Qui per fidem vicerunt regna, operati sunt iustitiam, adepti sunt repromissiones, obturauerunt ora leonum,

34 Extinxerunt impetum ignis, effugerunt aciem gladij, conualuerunt de infirmitate, fortes facti sunt in bello, castra verterunt exterorum:

G
35 Acceperunt mulieres de resurrectione mortuos suos. Alij autem distenti sunt, non suscipientes redemptionem, vt meliorem inuenirent resurrectionem.

36 Alij verò ludibria & verbera experti, insuper & vincula & carceres:

37 Lapidati sunt, secti sunt, tentati sunt, in occisione gladij mortui sunt: circuierunt in melotis, in pellibus caprinis, egentes, angustiati, afflicti:

38 Quibus dignus non erat mundus: in solitudinibus errantes, in montibus, & speluncis, & in cauernis terræ.

39 Et hi omnes testimonio fidei probati, non acceperunt repromissionem,

40 Deo pro nobis melius aliquid prouidente, vt non sine nobis consummarentur.

CAPVT XII.

Priscorum, imò Christi exemplo inducit ad tolerandas viriliter afflictiones, reuocans à peccatis: & ex noui testamenti super vetus excellentia deterret ab inobedientia, ne maiora quàm Iudæi pati cogamur supplicia.

A
* Ro. 6. a. 4. Ephes. 4. c. 22. Col. 3. b. 8. 1. Pet. 2. a. 6. 4. a. 2.
1 IDeoque & nos tantam habentes impositam nubem testium, * deponentes omne pondus, & circumstans nos peccatum, per patientiam curramus ad propositum nobis certamen:

2 Aspicientes in Auctorem fidei, & consummatorem Iesum, qui proposito sibi gaudio sustinuit crucem, confusione contempta, atque in dextera sedis Dei sedet.

3 Recogitate enim eum, qui talem sustinuit à peccatoribus aduersum semetipsum contradictionem: vt ne fatigemini, animis vestris deficientes.

4 Nondum enim vsque ad sanguinem restitistis, aduersus peccatum repugnantes:

B
* Prou. 3. b. 12. Apoc. 3. d. 19.
5 Et obliti estis consolationis, quæ vobis tamquam filijs loquitur, dicens: * Fili mi, noli negligere disciplinam Domini: neque fatigeris dum ab eo argueris.

6 Quem enim diligit Dominus, castigat: flagellat autem omnem filium, quem recipit.

7 In disciplina perseuerate. Tamquam filijs vobis offert se Deus: quis enim filius, quem non corripit pater?

C
8 Quòd si extra disciplinam estis, cuius participes facti sunt omnes: ergo adulteri, & non filij estis.

9 Deinde patres quidem carnis nostræ, eruditores habuimus, & reuerebamur eos: non multò magis obtemperabimus Patri spirituum, & viuemus:

10 Et illi quidem in tempore paucorum dierum, secundùm voluntatem suam erudiebant nos: hic autem ad id, quod vtile est in recipiendo sanctificationem eius.

D
11 Omnis autem disciplina, in præsenti quidem videtur non esse gaudij, sed mœroris: posteà autem fructuum pacatissimum exercitatis per eam reddet iustitiæ.

12 Propter quod, remissas manus, & soluta genua, erigite,

13 Et gressus rectos facite pedibus vestris: vt non claudicans quis erret, magis autem sanetur.

* Rom. 12. d. 18.
14 * Pacem sequimini cum omnibus, & sanctimoniam, sine qua nemo videbit Deum:

15 Contemplantes ne quis desit gratiæ Dei: ne qua radix amaritudinis sursum germinans impediat, & per illam inquinentur multi.

E
* Gen. 25. d. 33.
16 Ne quis fornicator, aut profanus * vt Esau: qui propter vnam escam vendidit primitiua sua.

* Gen. 27. g. 38.
17 Scitote enim quoniam * & posteà cupiens hæreditare benedictionem, reprobatus est: non enim inuenit pœnitentiæ locum, quamquam cum lacrymis inquisisset eam.

* Exod. 19. e. 12. 20. c. 21.
18 * Non enim accessistis ad tractabilem montem: & accensibilem ignem, & turbinem, & caliginem, & procellam,

19 Et tubæ sonum, & vocem verborum, quam qui audierunt, excusauerunt se, ne eis fieret verbum.

* Exod. 19. c. 13.
20 Non enim portabant quod dicebatur: * Et si bestia tetigerit montem, lapidabitur.

21 Et ita terribile erat quod videbatur. Moyses dixit: Exterritus sum, & tremebundus.

22 Sed accessistis ad Sion montem, & ciuitatem Dei viuentis, Ierusalem cælestem, & multorum millium Angelorum frequentiam,

23 Et Ecclesiam primitiuorum, qui conscripti sunt in cælis, & iudicem omnium Deum, & spiritus iustorum perfectorum,

24 Et testamenti noui mediatorem Iesum, & sanguinis aspersionem meliùs loquentem quàm Abel.

F
25 Videte ne recusetis loquentem. Si enim illi non effugerunt, recusantes eum qui super terram loquebatur: multò magis nos, qui de cælis loquentem nobis auertimus.

* Agg. 2. b. 7.
26 Cuius vox mouit terram tunc: nunc autem repromittit, dicens: * Adhuc semel; & ego mouebo non solùm terram, sed & cælum.

27 Quòd autem, Adhuc semel, dicit: declarat mobilium translationem tamquam factorum, vt maneant ea quæ sunt immobilia.

28 Itaque regnum immobile suscipientes, habemus gratiam: per quam seruiamus placentes Deo, cum metu & reuerentia.

* Deut. 4. d.24.

29 * Etenim Deus noster ignis consumens est.

CAPVT XIII.

Ad varias hortatur virtutes, iubens cauere ab extranea doctrina, ac memoriam refricans, altaris & hostiarum veteris nouique testamenti, & subinde monens vt præpositis obtemperent: orat vt pro se precentur, idem vicissim pro illis agens, additis mutuis salutationibus.

A

* Rom. 12. c. 13. 1.Pet.4.b.9 * Gen. 18. a 3.19.a.2.

1 CHaritas fraternitatis maneat in vobis. 2 * Et hospitalitatem nolite obliuisci, per hanc enim * latuerunt quidam, Angelis hospitio receptis.

3 Mementote vinctorum, tamquam simul vincti; & laborantium, tamquam & ipsi in corpore morantes.

4 Honorabile connubium in omnibus, & thorus immaculatus. Fornicatores enim, & adulteros iudicabit Deus.

* Iof.1.a.5. * Pf.117.a.6.

5 Sint mores sine auaritia, contenti præsentibus: ipse enim dixit: * Non te deseram, neque derelinquam.

6 Itaut confidenter dicamus: * Dominus mihi adiutor: non timebo quid faciat mihi homo.

B

7 Mementote propositorum vestrorum, qui vobis locuti sunt verbum Dei: quorum intuentes exitum conuersationis, imitamini fidem.

8 Iesus Christus heri, & hodie: ipse & in sæcula.

9 Doctrinis varijs & peregrinis nolite abduci. Optimum est enim gratia stabilire cor, non escis: quæ non profuerunt ambulantibus in eis.

10 Habemus altare, de quo edere non habent potestatem, qui tabernaculo deseruiunt.

* Leu 16.f 27.

11 * Quorum enim animalium infertur sanguis pro peccato in Sancta per pontificem, horum corpora cremantur extra castra.

C

12 Propter quod & Iesus, vt sanctificaret per suum sanguinem populum, extra portam passus est.

13 Exeamus igitur ad eum extra castra improperium eius portantes.

* Mich. 2 c.12.

14 * Non enim habemus hic manentem ciuitatem, sed futuram inquirimus.

15 Per ipsum ergo offeramus hostiam laudis semper Deo, idest, fructum labiorum confitentium nomini eius.

16 Beneficentiæ autem, & communionis nolite obliuisci: talibus enim hostijs promeretur Deus.

17 Obedite præpositis vestris, & subiacete eis. Ipsi enim peruigilant, quasi rationem pro animabus vestris reddituri, vt cum gaudio hoc faciant, & non gementes: hoc enim non expedit vobis.

D

18 Orate pro nobis: confidimus enim quia bonam conscientiam habemus in omnibus benè volentes conuersari.

19 Amplius autem deprecor vos hoc facere, quò celeriùs restituar vobis.

20 Deus autem pacis, qui eduxit de mortuis pastorem magnum ouium, in sanguine testamenti æterni, Dominum nostrum Iesum Christum,

21 Aptet vos in omni bono, vt faciatis eius voluntatem: faciens in vobis quod placeat coram se per Iesum Christum: cui est gloria in sæcula sæculorum. Amen.

22 Rogo autem vos fratres, vt sufferatis verbum solatij. Etenim perpaucis scripsi vobis.

23 Cognoscite fratrem nostrum Timotheum dimissum: cum quo (si celerius venerit) videbo vos.

24 Salutate omnes præpositos vestros, & omnes sanctos. Salutant vos de Italia fratres.

25 Gratia cum omnibus vobis. Amen.

EPISTOLA CATHOLICA BEATI IACOBI APOSTOLI.

CAPVT PRIMVM.

Docet tentationum vtilitatem, & sapientiam à Deo cum confidentia postulandam: Deus tentator non est aut auctor peccati, sed ab eo procedit omnis bona donatio: hortatur vt ad audiendum veloces, ad loquendum verò & ad iram tardi sint: nec satis est veritatem audire, nisi illa opere compleatur: subdit etiam quanam sit vera & immaculata religio.

A 1 IACOBVS Dei & Domini nostri Iesu Christi seruus, duodecim tribubus, quæ sunt in dispersione, salutem.
2 Omne gaudium existimate fratres mei, cum in tentationes varias incideritis:
* Ro.5.a.3. 3 * Scientes quòd probatio fidei vestræ patientiam operatur.
4 Patientia autem opus perfectum habet: vt sitis perfecti & integri in nullo deficiétes.
B 5 Si quis autem vestrûm indiget sapientia, postulet à Deo, qui dat omnibus affluenter, & non improperat: & dabitur ei.
* Matt. 7. b. & 21. b. 22. Marc. 11. c. 24. Luc. 11. b. 9. Ioan. 14. b. 13. 16. c. 23. 24.
6 * Postulet autem in fide nihil hæsitans: qui enim hæsitat, similis est fluctui maris, qui à vento mouetur & circumfertur.
7 Non ergo æstimet homo ille quòd accipiat aliquid à Domino.
8 Vir duplex animo, inconstans est in omnibus vijs suis.
9 Glorietur autem frater humilis in exaltatione sua?
* Eccli. 14. c. 18. Isa. 40. b. 6. 1. Pet. 1. d. 24.
10 Diues autem in humilitate sua, * quoniam sicut flos fœni transibit.
11 Exortus est enim sol cum ardore, & arefecit fœnum, & flos eius decidit, & decor vultus eius deperijt: ita & diues in itineribus suis marcescet.
* Iob 5. b. 17.
12 * Beatus vir, qui suffert tentationem:
C quoniam cùm probatus fuerit, accipiet coronã vitæ, quã repromisit Deus diligẽtibus se.
13 Nemo cùm tentatur, dicat, quoniam à Deo tentatur: Deus enim intentator malorum est: ipse autem neminem tentat.
14 Vnusquisque verò tentatur à concupiscentia sua abstractus, & illectus.
15 Deinde concupiscentia cùm conceperit, parit peccatum: peccatum verò cùm consummatum fuerit, generat mortem.
16 Nolite itaque errare fratres mei dilectissimi.
17 Omne datum optimum, & omne donum perfectum, desursum est, descendens à Patre luminum, apud quem non est transmutatio, nec vicissitudinis obumbratio.
18 Voluntariè enim genuit nos verbo veritatis, vt simus initium aliquod creaturæ eius.
19 Sitis fratres mei dilectissimi.* Sit autem omnis homo velox ad audiendum; tardus autem ad loquendum, & tardus ad iram. * Prou. 17. d 27.
20 Ita enim viri, iustitiam Dei non operatur. D
21 Propter quod non abijcientes omnem immunditiam & abundantiam malitiæ, in mansuetudine suscipite insitum verbum, quod potest saluare animas vestras.
22 * Estote autem factores verbi, & non auditores tantùm, fallentes vosmetipsos. * Matt. 7. c. 21. 24. Rom. 2. c. 13.
23 Quia si quis auditor est verbi, & non factor: hic comparabitur viro consideranti vultum natiuitatis suæ in speculo:
24 Considerauit enim se, & abijt, & statim oblitus est qualis fuerit.
25 Qui autem perspexerit in legem perfectam libertatis, & permanserit in ea, non auditor obliuiosus factus, sed factor operis: hic beatus in facto suo erit.
26 Si quis autem putat se religiosum esse, non refrænans linguam suam, sed seducens cor suum, huius vana est religio.
27 Religio munda & immaculata apud Deum & Patrem, hæc est: Visitare pupillos & viduas in tribulatione eorum, & immaculatum se custodire ab hoc sæculo.

CAPVT II.

Monet ne personarum respectu moueantur: qui enim vnicum legis preceptum transgreditur, legis transgressor est: hortatur vt operibus misericordię incumbant, ostendens quod homo per opera iustificetur: nam fides sine operibus mortua est.

A

Leu. 19. c. 15. Deut. 1 c. 17.16.d.19. Prou. 24 c. 23. Eccli. 42. a.1.

1 FRatres mei, nolite in personarum acceptione habere fidem Domini nostri Iesu Christi gloriæ.

2 Etenim si introierit in conuentum vestrum vir aureum annulum habens in veste candida, introierit autem & pauper in sordido habitu,

3 Et intendatis in eum qui indutus est veste præclara, & dixeritis ei: Tu sede hic benè: pauperi autem dicatis: Tu sta illic; aut sede sub scabello pedum meorum:

4 Nonne iudicatis apud vosmetipsos, & facti estis iudices cogitationum iniquarum?

B.

5 Audite fratres mei dilectissimi, nonne Deus elegit pauperes in hoc mundo, diuites in fide, & hæredes regni, quod repromisit Deus diligentibus se?

6 Vos autem exhonorastis pauperem. Nonne diuites per potentiam opprimunt vos, & ipsi trahunt vos ad iudicia?

7 Nonne ipsi blasphemant bonum nomen quod inuocatum est super vos?

* Leu. 19. d.18. Matth. 22. d.39. Marc.12.c. 31. Ro. 13.c.9. Gal.5.c.14. * Sup. a 1. * Matth. 5 c 19

8 Si tamen legem perficitis regalem secundum scripturas: * Diliges proximum tuum sicut teipsum: benè facitis:

9 * Si autem personas accipitis, peccatum operamini, redarguti à lege quasi transgressores.

10 * Quicumque autem totam legem seruauerit, offendat autem in vno, factus est omnium reus.

11 Qui enim dixit, Non mœchaberis, dixit &, Non occides. Quòd si non mœchaberis, occides autem, factus es transgressor legis.

12 Sic loquimini, & sic facite, sicut per legem libertatis incipientes iudicari.

13 Iudicium enim sine misericordia illi, qui non fecit misericordiam: superexaltat autem misericordia iudicium.

C

14 Quid proderit fratres mei, si fidem quis dicat se habere, opera autem non habeat? Numquid poterit fides saluare eum?

* 1 Ioan 3. c.17.

15 * Si autem frater & soror nudi sint, & indigeant victu quotidiano,

16 Dicat autem aliquis ex vobis illis: Ite in pace, calefacimini & saturamini: non dederitis autem eis, quæ necessaria sunt corpori, quid proderit?

17 Sic & fides, si non habeat opera, mortua est in semetipsa.

18 Sed dicet quis: Tu fidem habes, & ego opera habeo. ostende mihi fidem tuam sine operibus: & ego ostendam tibi ex operibus fidem meam:

D

19 Tu credis quoniam vnus est Deus: Benè facis: & dæmones credunt, & contremiscunt.

20 Vis autem scire ô homo inanis, quoniam fides sine operibus mortua est?

* Gen. 22 b. 9.

21 * Abraham pater noster, nonne ex operibus iustificatus est, offerens Isaac filium suum super altare?

22 Vides quoniam fides cooperabatur operibus illius: & ex operibus fides consummata est?

* Gen. 15 b.6. Rom.4 a. Gal.3 a.

23 Et suppleta est Scriptura, dicens: * Credidit Abraham Deo, & reputatum est illi ad iustitiam, & amicus Dei appellatus est.

24 Videtis quoniam ex operibus iustificatur homo, & non ex fide tantùm?

* Iosu. 2.a

25 Similiter * & Rahab meretrix, nonne ex operibus iustificata est, suscipiens nuntios, & alia via eijciens?

26 Sicut enim corpus sine spiritu mortuũ est, ita & fides sine operibus mortua est.

CAPVT III.

Linguæ mala recenset, quam difficillimum est rectè gubernare; subditque differentiam inter sapientiam terrenam & cælestem.

A

Matt. 23. 8.

1 NOlite plures magistri fieri fratres mei, scientes quoniam maius iudicium sumitis.

2 In multis enim offendimus omnes. Si quis in verbo non offendit: hic perfectus est vir. potest etiam fræno circumducere totum corpus.

3 Si autem equis fræna in ora mittimus ad consentiendum nobis, & omne corpus illorum circumferimus.

4 Ecce & naues, cùm magnæ sint, & à ventis validis minentur, circumferuntur à modico gubernaculo vbi impetus dirigentis voluerit.

B

5 Ita & lingua modicum quidem membrum est, & magna exaltat. Ecce quantus ignis quàm magnam siluam incendit!

6 Et lingua ignis est, vniuersitas iniquitatis. Lingua constituitur in membris nostris, quæ maculat totum corpus, & inflammat rotam natiuitatis nostræ, inflãmata à gehenna.

7 Omnis enim natura bestiarum, & volucrum, & serpentium, & cæterorum domantur, & domita sunt à natura humana:

8 Linguam autem nullus hominum domare potest: inquietum malum, plena veneno mortifero.

C

9 In ipsa benedicimus Deum & Patrem: & in ipsa maledicimus homines, qui ad similitudinem Dei facti sunt.

10 Ex ipso ore procedit benedictio, & maledictio. Non oportet, fratres mei, hæc ita fieri.

11 Numquid fons de eodem foramine emanat dulcem, & amaram aquam?

12 Numquid potest, fratres mei, ficus vuas facere, aut vitis ficus? Sic neque salsa dulcem potest facere aquam.

13 Quis sapiens, & disciplinatus inter vos? Ostendat ex bona conuersatione operationem suam in mansuetudine sapientiæ.

D

14 Quòd si zelum amarum habetis, & contentiones sint in cordibus vestris: nolite gloriari, & mendaces esse aduersus veritatem.

15 Non est enim ista sapientia desursum descendens; sed terrena, animalis, diabolica.

16 * Vbi enim zelus & contentio: ibi inconstantia, & omne opus prauum.

17 Quæ autem desursum est sapientia, primùm quidem pudica est, deinde pacifica, modesta, suadibilis, bonis consentiens, plena misericordia, & fructibus bonis, non iudicans, sine simulatione.

18 Fructus autem iustitiæ, in pace seminatur, facientibus pacem.

CAPVT IV.

Concupiscentijs non est obsequendum, sed diabolo resistendum, & Deo appropinquandum, mutuæque dilectioni studendum, rebus incertis Diuinæ prouidentiæ commissis.

A 1 VNde bella & lites in vobis? Nonne hinc: ex concupiscentijs vestris, quæ militant in membris vestris?

2 Concupiscitis, & non habetis: occiditis, & zelatis: & non potestis adipisci: litigatis, & belligeratis, & non habetis, propter quod non postulatis.

B 3 Petitis, & non accipitis: eò quòd male petatis: vt in concupiscentijs vestris insumatis.

4 Adulteri, nescitis quia amicitia huius mundi, inimica est Dei? Quicumque ergo voluerit amicus esse sæculi huius, inimicus Dei constituitur.

5 An putatis quia inaniter scriptura dicat: Ad inuidiam concupiscit spiritus, qui habitat in vobis?

6 Maiorem autem dat gratiam. Propter quod dicit: * Deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam. * Prou. 3. d 34. 1. Petr. 5. b. 5.

7 Subditi ergo estote Deo: resistite autem diabolo, & fugite à vobis.

8 Appropinquate Deo, & appropinquabit vobis. Emundate manus, peccatores: & purificate corda, duplices animo.

C 9 Miseri estote, & lugete, & plorate: risus vester in luctum conuertatur, & gaudium in mœrorem.

10 * Humiliamini in conspectu Domini, & exaltabit vos. * 1. Petr. 5. b. 6.

11 Nolite detrahere alterutrum fratres. Qui detrahit fratri, aut qui iudicat fratrem suum, detrahit legi, & iudicat legem. Si autem iudicas legem: non es factor legis, sed iudex.

12 Vnus est legislator, & iudex, qui potest perdere, & liberare.

D 13 * Tu autem quis es, qui iudicas proximum? Ecce nunc qui dicitis: Hodie, aut crastino ibimus in illam ciuitatem, & faciemus ibi quidem annum, & mercabimur, & lucrum faciemus: * Ro. 14. a. 4.

14 Qui ignoratis quid erit in crastino.

15 Quæ est enim vita vestra? vapor est ad modicum parens, & deinceps exterminabitur. Pro eo vt dicatis: Si Dominus voluerit; &: Si vixerimus, faciemus hoc, aut illud.

16 Nunc autem exultatis in superbijs vestris. Omnis exultatio talis, maligna est.

17 Scienti igitur bonum facere, & non facienti, peccatum est illi.

CAPVT V.

Diuitibus pauperum oppressoribus grauem comminatur vltionem, pauperes verò ad longanimitatem hortatur: iuramentum fugiendum, & infirmi à presbyteris oleo vngendi, ac peccata inuicem confitenda: quàm efficax sit iusti oratio: errantes ad veritatem sunt reducẽdi.

1 AGite nunc diuites, plorate vlulantes in miserijs vestris, quæ aduenient vobis. A

2 Diuitiæ vestræ putrefactæ sunt: & vestimenta vestra à tineis comesta sunt,

3 Aurum & argentũ vestrum æruginauit: & ærugo eorũ in testimonium vobis erit, & manducabit carnes vestras sicut ignis. Thesaurizastis vobis iram in nouissimis diebus.

4 Ecce merces operariorum, qui messuerunt regiones vestras, quæ fraudata est à vobis, clamat: & clamor eorum in aures Domini sabaoth introiuit.

5 Epulati estis super terram, & in luxurijs enutristis corda vestra, in die occisionis.

6 Addixistis, & occidistis iustum, & non restitit vobis.

7 Patientes igitur estote fratres, vsque ad aduentum Domini. Ecce agricola expectat pretiosum fructum terræ, patienter ferens donec accipiat temporaneum, & serotinum. B

8 Patientes igitur estote & vos, & confirmate corda vestra: quoniam aduentus Domini appropinquauit.

9 Nolite ingemiscere fratres in alterutrum vt non iudicemini. Ecce iudex ante ianuam assistit.

10 Exemplum accipite, fratres, exitus mali, laboris, & patientiæ, Prophetas: qui locuti sunt in nomine Domini.

11 Ecce beatificamus eos, qui sustinuerunt. Sufferentiam Iob audistis, & finem Domini vidistis, quoniam misericors Dominus est, & miserator. C

12 Ante omnia autem fratres mei * nolite iurare, neque per cælum, neque per terram, neque aliud quodcumque iuramentum. Sit autem sermo vester: Est, est: Non non: vt non sub iudicio decidatis. * Matth. 5 c. 34.

13 Tristatur aliquis vestrum? oret: Æquo animo est? psallat.

14 Infirmatur quis in vobis? Inducat presbyteros Ecclesiæ, & orent super eum, vngentes eum oleo in nomine Domini: D

15 Et oratio fidei saluabit infirmum, & alleuiabit eum Dominus: & si in peccatis sit, remittentur ei.

16 Confitemini ergo alterutrum peccata vestra, & orate pro inuicem vt saluemini: multum enim valet deprecatio iusti assidua.

17 Elias homo erat similis nobis passibilis: * & oratione orauit vt non plueret super terram, & non pluit annos tres, & menses sex. * 3. Reg 17 a. 1. Luc. 4. d 25

18 Et rursum orauit: & cælum dedit pluuiam, & terra dedit fructum suum.

19 Fratres mei, si quis ex vobis errauerit à veritate, & conuerterit quis eum:

20 Scire debet, quoniam qui conuerti fecerit peccatorem ab errore vitæ suæ, saluabit animam eius à morte, & operiet multitudinem peccatorum.

EPISTOLA BEATI PETRI APOSTOLI PRIMA.

CAPVT PRIMVM.

Gratias Deo agit de vocatione ad fidem & vitam æternam, quæ tamen per multas tribulationes acquiritur, de qua Prophetæ vaticinati sunt: hortatur eos ad vitæ munditiam, qui Christi sanguine redempti sunt.

A

1 PETRVS Apostolus Iesu Christi, electis aduenis dispersionis Ponti, Galatiæ, Cappadociæ, Asiæ, & Bithyniæ,
2 Secundùm præscientiam Dei Patris, in sanctificationem Spiritus, in obedientiam, & aspersionem sanguinis Iesu Christi: Gratia vobis & pax multiplicetur.
* 2.Cor.1 a.3. Eph 1.a.3. 3 * Benedictus Deus & Pater Domini nostri Iesu Christi, qui secundùm misericordiam suam magnam regenerauit nos in spem viuam, per resurrectionem Iesu Christi ex mortuis.
4 In hæreditatem incorruptibilem, & incontaminatam, & immarcessibilem, conseruatam in cęlis in vobis,
B
5 Qui in virtute Dei custodimini per fidem in salutem paratam reuelari in tempore nouissimo.
6 In quo exultabitis, modicum nunc si oportet contristari in varijs tentationibus:
7 Vt probatio vestræ fidei multò pretiosior auro (quod per ignem probatur) inueniatur in laudem, & gloriam, & honorem, in reuelatione Iesu Christi:
8 Quem cùm non videritis, diligitis: in quem nunc quoque non videntes creditis: credentes autem exultabitis lætitia inenarrabili, & glorificata.
9 Reportantes finem fidei vestræ, salutem animarum.
10 De qua salute exquisierunt, atque scrutati sunt Prophetæ, qui de futura in vobis gratia prophetauerunt:
11 Scrutantes in quod vel quale tempus significaret in eis Spiritus Christi prænuntians eas quę in Christo sunt passiones, & posteriores glorias.
12 Quibus reuelatum est, quia non sibimetipsis, vobis autem ministrabant ea, quæ nunc nuntiata sunt vobis per eos, qui euangelizauerunt vobis, Spiritu sancto misso de cęlo, in quem desiderant Angeli prospicere. C
13 Propter quod succincti lumbos mentis vestræ, sobrij perfectè sperate in eam, quę offertur vobis, gratiam, in reuelationem Iesu Christi:
14 Quasi filij obedientiæ, non configurati prioribus ignorantiæ vestræ desiderijs.
15 Sed secundùm eum, qui vocauit vos, Sanctum; & ipsi in omni conuersatione sancti sitis:
16 Quoniam scriptum est: * Sancti eritis, quoniam ego Sanctus sum. * Leu. 11. g 44. 19. a. 2. 20. d 7.
17 Et si patrem inuocatis eum, qui * sine acceptione personarum iudicat secundùm vniuscuiusque opus, in timore incolatus vestri tempore conuersamini. * Deut 10 d 17 Rom. 2. b 11 Gal 2 b. 6. D
18 Scientes quòd non corruptibilibus auro vel argento redempti estis de vana vestra conuersatione paternæ traditionis:
19 * Sed pretioso sanguine quasi agni immaculati Christi, & incontaminati: * 1. Cor. 6 d. 20. 7. d. 23 Heb 9 d 14 1 Ioan. 1. c 7. Apoc. 1. b 5.
20 Præcogniti quidem ante mundi constitutionem, manifestati autem nouissimis temporibus propter vos,
21 Qui per ipsum fideles estis in Deo, qui suscitauit eum à mortuis, & dedit ei gloriam, vt fides vestra, & spes esset in Deo:

22 Ani-

22 Animas vestras castificantes in obediẽtia charitatis, in fraternitatis amore, simplici ex corde inuicem diligite attentiùs:

23 Renati non ex semine corruptibili, sed incorruptibili per verbum Dei viui, & permanentis in æternum.

*Eccli.14.c.8. Isa 40 b.6 Iac.1.b.10.

24 * Quia omnis caro vt fœnum: & omnis gloria eius tamquam flos fœni: exaruit fœnum, & flos eius decidit.

25 Verbum autem Domini manet in æternum. hoc est autem verbum, quod euangelizatum est in vos.

CAPVT II.

Exclusa omni fictione, regenerati ad Christum lapidem viuum accedant credentes, qui sunt genus electum, cùm priùs essent populus abiectus; hortatur vt tamquam peregrini ab omnibus mundanis, abstineant, superioribus obtemperent, afflictionesque ad Christi imitationem ferant.

A. Rom.6.a.4 Eph.4.e.22 Col.3 b.8. Heb.12.a.1

1 DEponentes igitur omnem malitiam, & omnem dolum, & simulationes, & inuidias, & omnes detractiones,

2 Sicut modò geniti infantes, rationabile, sine dolo lac concupiscite; vt in eo crescatis in salutem:

3 Si tamen gustastis quoniam dulcis est Dominus.

4 Ad quem accedentes lapidem viuum, ab hominibus quidem reprobatum, à Deo autem electum, & honorificatum:

5 Et ipsi tamquam lapides viui superædificamini, domus spiritualis, sacerdotium sanctum, offerre spirituales hostias, acceptabiles Deo per Iesum Christum.

B. * Isa 28.d.16. Rom. 9. g. 33.

6 Propter quod continet Scriptura: * Ecce pono in Sion lapidem summum angularem, electum, pretiosum: & qui crediderit in eum non confundetur.

*Ps 117 c.22. Isa 8. c.14. Matt.21.d 42. Act.4.b.11.

7 Vobis igitur honor credentibus: non credentibus autem, *lapis quem reprobauerunt

8 Et lapis offensionis, & petra scandali, his qui offendunt verbo, nec credunt in quo & positi sunt.

9 Vos autem genus electum, regale sacerdotium, gens sancta, populus acquisitionis: vt virtutes annuntietis eius, qui de tenebris vos vocauit in admirabile lumen suum.

*Osee 2.d.24. Rom.9.f 25 C.

10 * Qui aliquando non populus, nunc autem populus Dei: qui non consecuti misericordiam, nunc autem misericordiam consecuti.

* Rom.13.d.14 Gal.5.c.16

11 * Charissimi, obsecro vos tamquam aduenas & peregrinos abstinere vos à carnalibus desiderijs, quæ militant aduersus animam,

12 Conuersationem vestram inter gentes habentes bonam: vt in eo, quòd detrectant de vobis tamquam de malefactoribus, ex bonis operibus vos considerantes, glorificent Deum in die visitationis.

* Rom.13 a.1.

13 * Subiecti igitur estote omni humanæ creaturæ propter Deum: siue regi, quasi præcellenti:

14 Siue ducibus, tamquam ab eo missis ad vindictam malefactorum, laudem verò bonorum.

15 Quia sic est voluntas Dei, vt benè facientes obmutescere faciatis imprudentium hominum ignorantiam.

16 Quasi liberi, & non quasi velamen habentes malitiæ libertatem, sed sicut serui Dei.

17 Omnes honorate: * fraternitatem diligite: Deum timete: Regem honorificate. *Rom. 12. b.10.

18 * Serui subditi estote in omni tempore dominis, non tantùm bonis & modestis, sed etiam dyscolis. *Eph.6.a.5 Col.3.d.22 Tit 2. c.9 D

19 Hæc est enim gratia, si propter Dei conscientiam sustinet quis tristitias, patiens iniustè.

20 Quæ enim est gloria, si peccantes, & colaphizati suffertis? Sed si benè facientes patienter sustinetis; hæc est gratia apud Deum.

21 In hoc enim vocati estis: quia & Christus passus est pro nobis, vobis relinquens exemplum vt sequamini vestigia eius.

22 * Qui peccatum non fecit, nec inuentus est dolus in ore eius: *Isa.53.c.9.

23 Qui cùm malediceretur, non maledicebat: cùm pateretur, non comminabatur: tradebat autem iudicanti se iniustè:

24 *Qui peccata nostra ipse pertulit in corpore suo super lignum: vt peccatis mortui, iustitiæ viuamus: cuius liuore sanati estis. * Isa.53.b.5. 1. Ioan.3 a.5.

25 Eratis enim sicut oues errantes, sed conuersi estis nunc ad pastorem & episcopum animarum vestrarum.

CAPVT III.

De mutua inter coniuges conuersatione, & mulierum ornatu: hortatur ad varias virtutes, vtque Christi exemplo ferant aduersa, & quòd per Baptismum saluamur in similitudinem eorum qui in arca Noe saluabantur.

1 SImiliter & mulieres subditæ sint viris suis: vt & si qui non credunt verbo, per mulierum conuersationem sine verbo lucrifiant, A Eph 5 c 22 Col.3 c.18

2 Considerantes in timore castam conuersationem vestram.

3 *Quarum non sit extrinsecus capillatura, aut circumdatio auri, aut indumenti vestimentorum cultus: * 1.Tim 2 c.9.

4 Sed qui absconditus est cordis homo, in incorruptibilitate quieti & modesti spiritus, qui est in conspectu Dei locuples.

5 Sic enim aliquando & sanctæ mulieres, sperantes in Deo, ornabant se subiectæ proprijs viris.

6 * Sicut Sara obediebat Abrahę, dominum eum vocans: cuius estis filiæ benefacientes, & non pertimentes vllam perturbationem. * Gen 18 b.12. B

7 * Viri similiter cohabitantes secundùm scientiam, quasi infirmiori vasculo muliebri impartientes honorem, tamquam & coheredibus gratiæ uitæ: ut non impediantur orationes uestræ. * 1 Cor 7 a 3.

8 In fine autem, omnes unanimes, compatientes, fraternitatis amatores, misericordes, modesti, humiles:

*Prou.17.b.13. Rom.12.d.17. 1.Thes. 5.c.15. *Ps.33.c.13

9 * Non reddentes malum pro malo, nec
maledictum pro maledicto, sed econtrariò
benedicentes: quia in hoc vocati estis, vt benedictionem
hereditate possideatis.
10 * Qui enim vult vitam diligere, & dies
videre bonos, coërceat linguam suam à malo,
& labia eius ne loquantur dolum.

*Isa.d.16.

11 * Declinet à malo, & faciat bonum: inquirat
pacem, & sequatur eam:
12 Quia Oculi Domini super iustos, & aures
eius in preces eorum: Vultus autem Domini
super facientes mala.
13 Et quis est qui vobis noceat, si boni
æmulatores fueritis?

*Matt.5.a.10.

14 * Sed & si quid patimini propter iustitiam,
beati. Timorem autem eorum ne timueritis,
& non conturbemini.
15 Dominum autem Christum sanctificate
in cordibus vestris, parati semper ad satisfactionem
omni poscenti vos rationem de ea,
quæ in vobis est spe.

* Sup.2.e.12.

16 * Sed cum modestia, & timore conscientiam
habentes bonam: vt in eo, quòd
detrahunt vobis, confundantur, qui calumniantur
vestram bonam in Christo conuersationem.

D

17 Melius est enim benefacientes (si voluntas
Dei velit) pati quàm malefacientes:

*Rom.5.b.6. Heb.9.g.28

18 * Quia & Christus semel pro peccatis
nostris mortuus est, iustus pro iniustis, vt nos
offerret Deo, mortificatus quidem carne, viuificatus
autem spiritu.
19 In quo & his, qui in carcere erant, spiritibus
veniens prædicauit:

*Gen.7.b.7. Matt.24.c.37. Luc. 17.f.26.

20 Qui increduli fuerant aliquando, *
quando expectabant Dei patientiam in diebus
Noë, cùm fabricaretur arca: in qua pauci,
id est octo animæ saluæ factæ sunt per
aquam.
21 Quod & vos nunc similis formæ saluos
facit baptisma: non carnis depositio sordium
sed conscientiæ bonæ interrogatio in Deum
per resurrectionem Iesu Christi.
22 Qui est in dextera Dei, deglutiens mortem
vt vitæ æternæ heredes efficeremur: profectus
in cœlum, subiectis sibi angelis, & potestatibus,
& virtutibus.

CAPVT IV.

Christi morte redemptos hortatur vt pergant præterita deuitare peccata: incumbentes orationibus ac mutuæ dilectioni, semper omnia in Dei gloriam referentes, & gaudentes si propter Christum pati oporteat.

A

1 CHristo igitur passo in carne, & vos
eadem cogitatione armamini, quia
qui passus est in carne, desijt à peccatis:

*Eph.4.e.23.

2 * Vt iam non desiderijs hominum, sed voluntati
Dei, quod reliquum est in carne viuat
temporis.
3 Sufficit enim præteritum tempus ad voluntatem
Gentium consummandam, his qui
ambulauerunt in luxurijs, desiderijs, vinolentijs,
comessationibus, potationibus, & illicitis
idolorum cultibus.
4 In quo admirãtur nõ cõcurrẽtibus vobis
in eãdẽ luxuriẹ confusionem blasphemantes.
5 Qui reddent rationem ei, qui paratus est
iudicare viuos & mortuos,
6 Propter hoc enim & mortuis euangelizatum
est: vt iudicentur quidem secundùm
homines in carne, viuant autem secundùm
Deum in Spiritu. B
7 Omnium autem finis appropinquauit.
Estote itaque prudentes, & vigilate in orationibus.
8 Ante omnia autem, mutuam in vobismetipsis
charitatem continuam habentes,
quia * charitas operit multitudinem peccatorum.
9 * Hospitales inuicẽ sine murmuratione.
10 Vnusquisque, sicut accipit gratiam, in
alterutrum illam administrantes, sicut boni
* dispensatores multiformis gratiæ Dei.

* Prou.10.b.12. * Rom.12.c.13. * Heb.13.a. * 1.Cor.4.a.

11 Si quis loquitur, quasi sermones Dei: si
quis ministrat, tamquam ex virtute, quam administrat
Deus: vt in omnibus honorificetur
Deus per Iesum Christum: cui est gloria, &
& imperium in sæcula sæculorum: Amen. C
12 Charissimi, nolite peregrinari in feruore,
qui ad tentationem vobis fit, quasi noui
aliquid vobis contingat:
13 Sed communicantes Christi passionibus
gaudete, vt & in reuelatione gloriæ eius
gaudeatis exultantes.
14 Si exprobramini in nomine Christi,
beati eritis: quoniam quod est honoris, gloriæ,
& virtutis Dei, & qui est eius Spiritus, super
vos requiescit. D
15 Nemo autem vestrum patiatur vt homicida,
aut fur, aut maledicus, aut alienorum
appetitor.
16 Si autem vt Christianus, non erubescat:
glorificet autem Deum in isto nomine.
17 Quoniam tempus est vt incipiat iudicium
à domo Dei. Si autem primùm à nobis:
quis finis eorum, qui non credunt Dei Euangelio?
18 * Et si iustus vix saluabitur, impius &
peccator ubi parebunt? *Prou.11.d.31.
19 Itaque & hi, qui patiuntur secundùm
uoluntatem Dei, fideli Creatori commendent
animas suas in benefactis.

CAPVT V.

Seniores orat vt verbo & exemplo pascant gregem Dei, iuniores autem illis subditi sint: hortatur omnes vt sese demittant, diuinæ curæ tctos se tradentes, & in sobrietate ac fide diabolo resistentes.

1 SEniores ergo, qui in vobis sunt, obsecro,
consenior & testis Christi passionum:
qui & eius, quæ in futuro reuelanda est
gloriæ communicator: A
2 Pascite qui in vobis est gregem Dei, prouidentes
non coactè, sed spontaneè secundùm
Deum: neque turpis lucri gratia, sed voluntariè.
3 Neque vt dominantes in cleris, sed forma
facti gregis ex animo.
4 Et cum apparuerit princeps pastorum,
percipietis immarcescibilem gloriæ coronã. B
5 Similiter adolescentes subditi estote senioribus.
* Omnes autem inuicem humilita- * Rom.12.b.10.

tem

tem insinuate, * quia Deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam.

6 * Humiliamini igitur sub potenti manu Dei, vt vos exaltet in tempore visitationis:

7 * Omnem solicitudinem vestram proijcientes in eũ, quoniam ipsi cura est de vobis.

8 Sobrij estote, & vigilate: quia aduersarius vester diabolus tamquam leo rugiens circuit quærens quem deuoret:

9 Cui resistite fortes in fide: scientes eamdem passionem ei, quæ in mundo est, vestræ fraternitati fieri.

10 Deus autem omnis gratiæ, qui vocauit nos in æternam suam gloriam in Christo Iesu modicum passos ipse perficiet, confirmabit, solidabitque.

11 Ipsi gloria, & imperium in sęcula sæculorum. Amen.

12 Per Siluanum fidelem fratrem vobis, vt arbitror, breuiter scripsi: obsecrans & contestãs, hanc esse verã gratiã Dei, in qua statis.

13 Salutat vos Ecclesia, quæ est in Babylone collecta, & Marcus filius meus.

14 Salutate inuicem in osculo sancto. Gratia vobis omnibus, qui estis in Christo Iesu. Amen.

*Iac. 4. b. Iac. 4. c. 10. *Psal. 54. d. 23. Matt. 6. c. 25. Luc. 12. c. 22.

EPISTOLA BEATI PETRI APOSTOLI SECVNDA.

CAPVT PRIMVM.

Hortatur vt memores maximorum quæ à Deo acceperunt donorum per varias scandant virtutes, vt sic introitus in regnum Domini illis ministretur: dicitque se breui moriturum, & suę doctrinæ certitudinem ostendit ex Christo doctore, quem & vox Patris & Prophetæ commendarunt.

1 SIMON Petrus, seruus & Apostolus Iesu Christi, ijs qui coæqualem nobiscum sortiti sunt fidem in iustitia Dei nostri, & Saluatoris Iesu Christi.

2 Gratia vobis & pax adimpleatur in cognitione Dei, & Christi Iesu Domini nostri:

3 Quomodo omnia nobis diuinæ virtutis suæ quæ ad vitam & pietatem donata sunt, per cognitionem eius, qui vocauit nos, propria gloria & virtute,

4 Per quem maxima & pretiosa nobis promissa donauit: vt per hæc efficiamini diuinæ consortes naturę: fugientes eius, quæ in mundo est, concupiscentiæ corruptionem.

5 Vos autem curam omnem subinferentes, ministrate in fide vestra virtutem, in virtute autem scientiam,

6 In scientia autem abstinentiam, in abstinentia autem patientiam, in patientia autem pietatem,

7 In pietate autem amorem fraternitatis, in amore autem fraternitatis charitatem.

8 Hæc enim si vobiscum adsint, & superẽt; non vacuos, nec sine fructu vos constituent in Domini nostri Iesu Christi cognitione.

9 Cui enim non præstò sunt hæc, cæcus est & manu tentans, obliuionem accipiens purgationis veterum suorum delictorum.

10 Quapropter fratres magis satagite, vt per bona opera certam vestram vocationem & electionem faciatis: hęc enim facientes, non peccabitis aliquando.

11 Sic enim abundanter ministrabitur vobis introitus in æternum regnum Domini nostri, & Saluatoris Iesu Christi.

12 Propter quod incipiam vos semper commonere de his; & quidem scientes & confirmatos vos in præsenti veritate.

13 Iustum autẽ arbitror quandiu sũ in hoc tabernaculo, suscitare vos in commonitione:

14 Certus quòd velox est depositio tabernaculi mei, secundùm quod & Dominus noster Iesus Christus * significauit mihi.

15 Dabo autem operam & frequenter habere vos post obitum meum, vt horum memoriam faciatis.

16 * Non enim doctas fabulas secuti, notam fecimus vobis Domini nostri Iesu Christi virtutem & præsentiam: sed speculatores facti illius magnitudinis.

17 Accipiens enim à Deo Patre honorem & gloriam, voce delapsa ad eum huiuscemodi à magnifica gloria: * Hic est Filius meus dilectus, in quo mihi cõplacui, ipsum audite.

18 Et hanc vocem nos audiuimus de cœlo allatam, cùm essemus cum ipso in monte sancto.

19 Et habemus firmiorem propheticum sermonem: cui benefacitis attendentes, quasi lucernæ lucenti in caliginoso loco, donec dies elucescat, & lucifer oriatur in cordibus vestris:

20 Hoc primùm intelligentes, * quòd omnis prophetia Scripturæ propria interpretatione non fit.

21 Non enim voluntate humana allata est aliquando prophetia: sed Spiritu sancto inspirati, locuti sunt sancti Dei homines.

* Ioan. 21. d. 19. * 1. Cor. 1. c. 17. *Matt. 17. a. 5. * 2. Tim. 3. d. 16.

CAPVT II.

Pseudoprophetæ multos seducent, verùm acriter punientur, sicut de malis actum est tempore diluuij, & de Sodomitis: prosequitur autem prauos mores horum quos admodum effusos dicit in libidinem.

1 FVerunt verò & pseudoprophetæ in populo, sicut & in vobis erunt magistri mendaces qui introducent sectas perditionis & eum, qui emit eos, Dominum negant, superducentes sibi celerem perditionem.

2 Et multi sequentur eorum luxurias, per quos via veritatis blasphemabitur:

3 Et in auaritia fictis verbis de vobis negotiabuntur: quibus iudicium iam olim non cessat; & perditio eorum non dormitat.

* Iob.4.d.18. Iud.b.6. 4 * Si enim Deus angelis peccantibus non pepercit, sed rudentibus inferni detractos in tartarum tradidit cruciandos, in iudicium reseruari.

*Gen.7.a.1. 5 Et originali mundo non pepercit, * sed octauum Noë iustitiæ præconem custodiuit, diluuium mundo impiorum inducens.

*Gen.19.e.15. 6 * Et ciuitates Sodomorũ & Gomorrheorum in cinerẽ redigens, euersione damnauit: exemplũ eorũ, qui impiè acturi sunt, ponens:

B

7 Et iustum Lot oppressum à nefandorum iniuria ac luxuriosa conuersatione eripuit:

8 Aspectu enim, & auditu iustus erat: habitans apud eos, qui de die in diem animam iustam iniquis operibus cruciabant.

9 Nouit Dominus pios de tentatione eripere: iniquos verò in diem iudicij reseruare cruciandos.

10 Magis autem eos, qui post carnem in concupiscentia immunditiæ ambulant, dominationemque contemnunt, audaces, sibi placentes, sectas non metuunt introducere blasphemantes:

11 Vbi Angeli fortitudine & virtute cùm sint maiores, non portant aduersum se execrabile iudicium.

12 Hi verò velut irrationabilia pecora, naturaliter in captionem & in perniciem in his quæ ignorant blasphemantes in corruptione sua peribunt.

C

13 Percipientes mercedem iniustitiæ, voluptatem existimantes diei delicias: coinquinationes, & maculæ delicijs affluentes, in conuiuijs suis luxuriantes vobiscum,

14 Oculos habentes plenos adulterij, & incessabilis delicti. Pellicientes animas instabiles, cor exercitatum auaritia habentes, maledictionis filij:

*Iud.b.11. 15 Derelinquentes rectam viam errauerunt, * secuti viam Balaam ex Bosor, qui mercedem iniquitatis amauit:

* Num.21.e.28. 16 Correptionem verò habuit suæ vesaniȩ: subiugale mutum animal, * hominis voce loquens, prohibuit prophetæ insipientiam.

*Iudæ.12. 17 * Hi sunt fontes sine aqua, & nebulæ turbinibus exagitatæ, quibus caligo tenebrarum reseruatur.

D

18 Superbia enim vanitatis loquentes pelliciunt in desiderijs carnis luxuriæ eos, qui paululũ effugiunt, qui in errore conuersãtur:

*Ioan.8.d.34. Rom.6.c.16.d.20. 19 Libertatem illis promittentes, cùm ipsi serui sint corruptionis: * à quo enim quis superatus est, huius & seruus est.

*Heb.6.a. †Mat..12.d.45. 20 Si enim refugientes coinquinationes mundi in cognitione Domini nostri, & Saluatoris Iesu Christi, * his rursus implicati superantur: facta sunt eis * posteriora deteriora prioribus.

21 Melius enim erat illis non cognoscere viam iustitiæ, quàm post agnitionem, retrorsum conuerti ab eo, quod illis traditum est, sancto mandato.

* Prou.26.b.11. 22 Contigit enim eis illud veri prouerbij: * Canis reuersus ad suum vomitum; & Sus lota in volutabro luti.

CAPVT III.

Propter quosdam illusores secundum Domini aduentum negantes, astruit futuram mundi renouationem, cùm breui & insperatò Dominus adueniet: ad cuius aduentum monet vt se præparent, laudans Pauli scripta quæ indocti deprauant.

A

1 HAnc esse vobis charissimi, secundam scribo epistolam, in quibus vestram excito in commonitione sinceram mentem:

2 Vt memores sitis eorum, quæ prædixi verborum à sanctis Prophetis, & Apostolorum vestrorum, præceptorum Domini & Saluatoris.

3 Hoc primùm scientes, quòd venient * in nouissimis diebus in deceptione illusores, iuxta proprias concupiscentias ambulantes, * 1.Tim.4.a.1. 2.Tim.3.a.1. Iud.d.18.

4 Dicentes: * vbi est promissio, aut aduentus eius? ex quo enim patres dormierunt, omnia sic perseuerant ab initio creaturæ. * Ezec.12.g.27.

B

5 Latet enim eos hoc volentes, quòd cœli erant priùs, & terra, de aqua & per aquam consistens Dei verbo:

6 Per quæ, ille tunc mundus aqua inundatus perijt.

7 Cȩli autem qui nunc sunt, & terra, eodem verbo repositi sunt, igni reseruati in diẽ iudicij, & perditionis impiorum hominum.

8 Vnum verò hoc non lateat vos, charissimi, quia vnus dies apud Dominum sicut mille anni, & mille anni sicut dies vnus.

9 Non tardat Dominus promissionem suam: sicut quidam existimant: sed patienter agit propter vos, nolens aliquos perire, sed omnes ad pœnitentiam reuerti.

C

10 * Adueniet autem dies Domini vt fur: in quo cœli magno impetu transient, elementa verò calore soluentur, terra autem, & quæ in ipsa sunt opera, exurentur. * 1.Thess.5.a.2. Apoc.3.a.3.16.c.15.

11 Cùm igitur hæc omnia dissoluenda sint quales oportet vos esse in sanctis conuersationibus & pietatibus,

12 Expectantes & properantes in aduentum diei Domini, per quem cȩli ardentes soluentur, & elementa ignis ardore tabescent?

13 * Nouos verò cœlos, & nouam terram secundùm promissa ipsius expectamus, in quibus iustitia habitat. * Isa.65.c.17.66.g.22. Apoc.21.a.1.

14 Propter quod charissimi hæc expectantes, satagite immaculati & inuiolati ei inueniri in pace.

15 Et * Domini nostri longanimitatem salutem arbitremini: sicut & charissimus frater noster Paulus secundùm datam sibi sapientiam scripsit vobis. *Rom.2.a.4.

D

16 Sicut & in omnibus epistolis, loquens in eis de his: in quibus sunt quædam difficilia intellectu, quæ indocti, & instabiles deprauant, sicut, & cȩteras Scripturas, ad suam ipsorum perditionem.

17 Vos igitur fratres præscientes custodite: ne insipientium errore traducti, excidatis à propria firmitate.

18 Crescite verò in gratia, & in cognitione Domini nostri, & Saluatoris Iesu Christi. Ipsi gloria & nunc, & in diẽ æternitatis. Amen.

EPISTOLA BEATI IOANNIS APOSTOLI PRIMA.

CAPVT PRIMVM.

Ioannes quod de Christo vidit & audiuit, aliis annuntiat, vt vna cum ipso socientur Deo & Christo eius filio, cuius sanguine hominum peccata mundantur: porrò qui se peccasse negat, Deum mendacem facit.

A 1 Qod fuit ab initio, quod
audiuimus, quod vidimus
oculis nostris, quod per-
speximus, & manus no-
stræ contrectauerunt de
verbo vitæ:
2 Et vita manifestata est, & vidimus, & te-
stamur, & annuntiamus vobis vitam æter-
nam, quæ erat apud Patrem, & apparuit
nobis:
3 Quod vidimus & audiuimus, annuntia-
mus vobis, vt & vos societatem habeatis no-
biscum, & societas nostra sit cum Patre, &
cum Filio eius Iesu Christo.
B 4 Et hæc scribimus vobis vt gaudeatis, &
gaudium vestrum sit plenum.
5 Et hec est annuntiatio, quam audiuimus
ab eo, & annuntiamus vobis: * Quoniam
Deus lux est, & tenebræ in eo non sunt vllæ.
6 Si dixerimus quoniam societatem habe-
mus cum eo, & in tenebris ambulamus, men-
timur, & veritatem non facimus.
7 Si autem in luce ambulamus, sicut & ipse
est in luce; societatem habemus ad inuicem,
* & sanguis Iesu Christi, Filij eius, emundat
nos ab omni peccato.
8 * Si dixerimus quoniam peccatum non
habemus; ipsi nos seducimus & veritas in
nobis non est.
9 Si confiteamur peccata nostra; fidelis est,
& iustus, vt remittat nobis peccata nostra, &
emundet nos ab omni iniquitate.
10 Si dixerimus quoniam non peccauimus,
mendacem facimus eum, & verbum eius non
est in nobis.

* Ioan.8.b.2.
* Heb 9.d 4. 1. Pet.1.d. 9. Apoc.1.b.
* 3 Reg 8.46. 2. Par.6.f.36. Prou 20.b. 9. Eccli.7.c.21.

CAPVT II.

Iesus Christus aduocatus noster est apud Patrem, & propitiatio pro peccatis totius mundi, obseruatione autem mandatorum Dei comprobatur vera Dei notitia ac dilectio: quod sit vetus ac nouum mandatum: quis sit in luce & in tenebris: variis scribit ætatibus, reuocans à mundi dilectione & ab hæreticis, ac mouens vt semel acceptæ fidei adhæreant, sequentes ductum Spiritus sancti.

1 Filioli mei, hec scribo vobis, vt non A
peccetis. Sed & si quis peccauerit, ad-
uocatum habemus apud Patrem Iesum Chri-
stum iustum:
2 Et ipse est propitiatio pro peccatis no-
stris; non pro nostris autem tantum, sed etiam
pro totius mundi.
3 Et in hoc scimus quoniam cognouimus
eum si mandata eius obseruemus.
4 Qui dicit se nosse eum, & mandata eius
non custodit, mendax est, & in hoc veritas
non est.
5 Qui autem seruat verbum eius, verè in
hoc charitas Dei perfecta est: & in hoc sci-
mus quoniam in ipso sumus.
6 Qui dicit se in ipso manere, debet, sicut
ille ambulauit, & ipse ambulare.
7 Charissimi: non mandatum nouum scri- B
bo vobis, sed mandatum vetus, quod habui-
stis ab initio: Mandatum vetus, est verbum
quod audistis:
8 * Iterùm mandatum nouum scribo vo-
bis, quod verum est & in ipso, & in vobis:
quia tenebræ transierunt, & verum lumen
iam lucet.
9 Qui dicit se in luce esse, & fratrem suum
odit, in tenebris est vsque adhuc.
10 * Qui diligit fratrem suum, in lumine
manet, & scandalum in eo non est.
11 Qui autem odit fratrem suum, in tene-

* Ioan 13. d. 34. 15. b. 12.
* Inf.3.c.14.

bris,

bris eſt, & in tenebris ambulat, & neſcit quò eat, quia tenebræ obcæcauerunt oculos eius.

12 Scribo vobis, filioli, quoniam remittuntur vobis peccata propter nomen eius.

13 Scribo vobis patres, quoniam cognouiſtis eum, qui ab initio eſt. Scribo vobis adoleſcentes, quoniam viciſtis malignum.

14 Scribo vobis infantes, quoniam cognouiſtis patrem. Scribo vobis iuuenes, quoniam fortes eſtis, & verbum Dei manet in vobis, & viciſtis malignum.

C 15 Nolite diligere mundum, neque ea quæ in mundo ſunt. Si quis diligit mundum, non eſt charitas Patris in eo:

16 Quoniam omne quod eſt in mundo, concupiſcentia carnis eſt, & concupiſcentia oculorum, & ſuperbia vitæ: quæ non eſt ex Patre, ſed ex mundo eſt.

17 Et mundus tranſit, & concupiſcentia eius. Qui autem facit voluntatem Dei, manet in æternum.

18 Filioli, nouiſſima hora eſt: & ſicut audiſtis quia Antichriſtus venit, & nunc Antichriſti multi facti ſunt: vnde ſcimus, quia nouiſſima hora eſt.

19 Ex nobis prodierunt, ſed non erant ex nobis. nam, ſi fuiſſent ex nobis, permanſiſſent vtique nobiſcum: ſed vt manifeſti ſint quoniam non ſunt omnes ex nobis.

20 Sed vos vnctionem habetis à Sancto, & noſtis omnia.

21 Non ſcripſi vobis quaſi ignorantibus veritatem, ſed quaſi ſcientibus eam: & quoniam omne mendacium ex veritate non eſt.

D 22 Quis eſt mendax, niſi is qui negat quoniam Ieſus eſt Chriſtus? Hic eſt Antichriſtus qui negat Patrem & Filium.

23 Omnis qui negat Filium, nec Patrem habet: qui confitetur Filium, & Patrem habet.

24 Vos quod audiſtis ab initio, in vobis permaneat: Si in vobis permanſerit quod audiſtis ab initio, & vos in Filio & Patre manebitis.

25 Et hæc eſt repromiſſio, quam ipſe pollicitus eſt nobis, vitam æternam.

26 Hæc ſcripſi vobis de his, qui ſeducunt vos.

27 Et vos vnctionem quam accepiſtis ab eo, maneat in vobis. Et non neceſſe habetis vt aliquis doceat vos: ſed ſicut vnctio eius docet vos de omnibus, & verum eſt, & non eſt mendacium. Et ſicut docuit vos: manete in eo.

28 Et nunc filioli manete in eo: vt cùm apparuerit, habeamus fiduciam, & non confundamur ab eo in aduentu eius.

29 Si ſcitis quoniam iuſtus eſt, ſcitote quoniam & omnis qui facit iuſtitiam, ex ipſo natus eſt.

CAPVT III.

De Dei erga nos charitate, & quomodo diſtinguantur qui ex Deo ſunt & qui ex diabolo: de dilectione & odio fratrum: qui mentis puritate & fide in Chriſtum quippiam à Deo petit, impetrat.

1 Videte qualem charitatem dedit nobis Pater vt filij Dei nominemur & ſimus. Propter hoc mundus non nouit nos: quia non nouit eum. A

2 Chariſſimi, nunc filij Dei ſumus: & nondum apparuit quid erimus. Scimus quoniam cùm apparuerit, ſimiles ei erimus: quoniam videbimus eum ſicuti eſt.

3 Et omnis qui habet hanc ſpem in eo, ſanctificat ſe, ſicut & ille ſanctus eſt.

4 Omnis qui facit peccatum, & iniquitatem facit: & peccatum eſt iniquitas.

5 Et ſcitis quia ille apparuit vt peccata noſtra tolleret: * & peccatum in eo non eſt. *Iſa 53.c.9 1.Pet.2.d.22.

6 Omnis qui in eo manet, non peccat: & omnis qui peccat, non vidit eum, nec cognouit eum. B

7 Filioli, nemo vos ſeducat. Qui facit iuſtitiam, iuſtus eſt: ſicut & ille iuſtus eſt.

8 * Qui facit peccatum, ex diabolo eſt: quoniam ab initio diabolus peccat. In hoc apparuit Filius Dei, vt diſſoluat opera diaboli. *Ioan.8.f.44.

9 Omnis qui natus eſt ex Deo, peccatum non facit: quoniam ſemen ipſius in eo manet, & non poteſt peccare, quoniam ex Deo natus eſt.

10 In hoc manifeſtati ſunt filij Dei & filij diaboli. Omnis qui non eſt iuſtus, non eſt ex Deo, & qui non diligit fratrem ſuum:

11 Quoniam hæc eſt annuntiatio, quam audiſtis ab initio, * vt diligatis alterutrum. *Ioan.13.d.34.15.b.12.

12 Non ſicut * Cain, qui ex maligno erat, & occidit fratrem ſuum. Et propter quid occidit eum? Quoniam opera eius maligna erant: fratris autem eius, iuſta. *Gen.4.b.8. C

13 Nolite mirari fratres, ſi odit vos mundus.

14 Nos ſcimus quoniam tranſlati ſumus de morte ad vitam, quoniam diligimus fratres.* Qui non diligit, manet in morte: *Leu.19.d.17 Sup 2.b.10 Luc.3.c.11

15 Omnis qui odit fratrem ſuum, homicida eſt. Et ſcitis quoniam omnis homicida non habet vitam æternam in ſemetipſo manentem.

16 * In hoc cognouimus charitatem Dei, quoniam ille animam ſuam pro nobis poſuit: & nos debemus pro fratribus animas ponere. *Ioan.15 b.13.

17 * Qui habuerit ſubſtantiam huius mundi, & viderit fratrem ſuum neceſſitatem habere, & clauſerit viſcera ſua ab eo: quomodo charitas Dei manet in eo? *Luc.3.c.11. Iac.2.c.15

18 Filioli mei, non diligamus verbo, neque lingua, ſed opere & veritate. D

19 In hoc cognoſcimus quoniam ex veritate ſumus: & in conſpectu eius ſuadebimus corda noſtra.

20 Quoniam si reprehenderit nos cor nostrum: maior est Deus corde nostro, & nouit omnia.

21 Charissimi, si cor nostrum non reprehenderit nos, fiduciam habemus ad Deum:

* Matt.21. b. 22. 22 * Et quidquid petierimus, accipiemus ab eo: quoniam mandata eius custodimus, & ea quæ sunt placita coram eo facimus.

*Ioan.6.d. 29.7.a 3 *Ioan. 13. d 34.15. b. 12. 23 * Et hoc est mandatum eius: Vt credamus in nomini Filij eius Iesu Christi: &* diligamus alterutrum, sicut dedit mandatum nobis.

24 Et qui seruat mandata eius: in illo manet, & ipse in eo: & in hoc scimus quoniam manet in nobis de Spiritu, quem dedit nobis.

CAPVT IV.

Qui spiritus ex Deo sint, & qui non: cùm Deus sua nos dilectione præuenerit, dato pro nobis Filio suo, debemus & nos Deum ac proximum diligere: perfecta autem charitas foras mittit timorem.

A 1 CHarissimi, nolite omni spiritui credere, sed probate spiritus si ex Deo sint: quoniam multi pseudoprophetæ exierunt in mundum.

2 In hoc cognoscitur spiritus Dei: omnis spiritus qui confitetur Iesum Christum in carne venisse, ex Deo est:

3 Et omnis spiritus, qui soluit Iesum, ex Deo non est; & hic est Antichristus, de quo audistis quoniam venit, & nunc iam in mundo est.

4 Vos ex Deo estis filioli, & vicistis eum, quoniam maior est qui in vobis est, quàm qui in mundo.

* Ioan.8.f. 47. B 5 * Ipsi de mundo sunt: Ideò de mundo loquuntur, & mundus eos audit.

6 Nos ex Deo sumus. Qui nouit Deum, audit nos: qui non est ex Deo, non audit nos: in hoc cognoscimus Spiritum veritatis, & spiritum erroris.

7 Charissimi, diligamus nos inuicem: quia charitas ex Deo est. Et omnis qui diligit, ex Deo natus est, & cognoscit Deum.

8 Qui non diligit, non nouit Deum: quoniam Deus charitas est.

*Ioan.3.b. 16. 9 In hoc apparuit charitas Dei in nobis, quoniam * Filium suum vnigenitum misit Deus in mundum, vt viuamus per eum.

10 In hoc est charitas: non quasi nos dilexerimus Deum, sed quoniam ipse prior dilexit nos, & misit Filium suum propitiationem pro peccatis nostris.

11 Charissimi, si sic Deus dilexit nos: & nos debemus alterutrum diligere.

C * Ioan.1.c. 18. 1.Tim.6.d. 16. 12 * Deum nemo vidit vmquam. Si diligamus inuicem, Deus in nobis manet, & charitas eius in nobis perfecta est.

13 In hoc cognoscimus quoniam in eo manemus, & ipse in nobis: quoniam de Spiritu suo dedit nobis.

14 Et nos vidimus, & testificamur, quoniam Pater misit Filium suum Saluatorem mundi.

15 Quisquis confessus fuerit quoniam Iesus est Filius Dei, Deus in eo manet, & ipse in Deo.

16 Et nos cognouimus, & credidimus charitati, quam habet Deus in nobis. Deus Charitas est: & qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in eo. D

17 In hoc perfecta est charitas Dei nobiscum: vt fiduciam habeamus in die iudicij: quia sicut ille est, & nos sumus in hoc mundo.

18 Timor non est in charitate: sed perfecta charitas foras mittit timorem: quoniam timor pœnam habet. qui autem timet, non est perfectus in charitate.

19 Nos ergo diligamus Deum, quoniam Deus prior dilexit nos.

20 Si quis dixerit quoniam diligo Deum, & fratrem suum oderit, mendax est. Qui enim non diligit fratrem suum quem videt, Deum, quem non videt, quomodo potest diligere?

21 * Et hoc mandatum habemus à Deo: vt qui diligit Deum, diligat & fratrem suum. * Ioan.13. d 34. 15.b. 12. Eph.5.a.2.

CAPVT V.

De natis ex Deo, veraque erga ipsum charitate: fides mundum vincit: tres in terra testantur Christum verum hominem, & tres in cælo verum Dei filium, in quem credens habet vitam æternam: de peccato ad mortem, & non ad mortem.

1 OMnis qui credit, quoniam Iesus est Christus, ex Deo natus est. Et omnis qui diligit eum qui genuit, diligit & eum qui natus est ex eo. A

2 In hoc cognoscimus quoniam diligimus natos Dei, cùm Deum diligamus, & mandata eius faciamus,

3 Hæc est enim charitas Dei, vt mandata eius custodiamus: & mandata eius grauia non sunt.

4 Quoniam omne quod natum est ex Deo, vincit mundum: & hæc est victoria, quę vincit mundum, fides nostra.

5 * Quis est, qui vincit mundum, nisi qui credit quoniam Iesus est filius Dei? *1.Cor.15 g.57.

6 Hic est qui venit per aquam & sanguinem, Iesus Christus: non in aqua solùm, sed in aqua & sanguine. Et Spiritus est, qui testificatur, quoniam Christus est veritas.

7 Quoniam tres sunt, qui testimonium dant in cœlo: Pater, Verbum, & Spiritus sanctus: & hi tres vnum sunt.

8 Et tres sunt, qui testimonium dant in terra: Spiritus, & aqua, & sanguis: & hi tres vnum sunt.

9 Si testimonium hominum accipimus, testimonium Dei maius est: quoniam hoc est testimonium Dei, quod maius est, quoniam testificatus est de Filio suo.

10 * Qui credit in Filium Dei, habet testimonium Dei in se. Qui non credit Filio, *Ioan.3.d. 36. C

men-

mendacem facit eum: quia non credit in testimonium quod testificatus est Deus de Filio suo.
11 Et hoc est testimonium, quoniam vitam æternam dedit nobis Deus. Et hęc vita in Filio eius est.
12 Qui habet Filium, habet vitam: qui non habet Filium, vitam non habet.
13 Hęc scribo vobis: vt sciatis quoniam vitam habetis ęternam, qui creditis in nomine Filij Dei.
14 Et hęc est fiducia, quam habemus ad eum: Quia quodcumque petierimus secundùm voluntatem eius, audit nos.
15 Et scimus quia audit nos quidquid petierimus: scimus quoniam habemus petitiones quas postulamus ab eo.

D 16 Qui scit fratrem suum peccare peccatum non ad mortem, petat, & dabitur ei vita peccanti non ad mortem. Est peccatum ad mortem, non pro illo dico vt roget quis.
17 Omnis iniquitas, peccatum est: & est peccatum ad mortem.
18 Scimus quia omnis qui natus est ex Deo non peccat: sed generatio Dei conseruat eum, & malignus non tangit eum.
19 Scimus quoniam ex Deo sumus: & mundus totus in maligno positus est.
20 Et scimus quoniam Filius Dei venit,* & dedit nobis sensum vt cognoscamus verum Deum, & simus in vero Filio eius. Hic est verus Deus, & vita ęterna.
21 Filioli, custodite vos à simulachris. Amen.

EPISTOLA BEATI IOANNIS APOSTOLI SECVNDA.

Electam hanc eiusque filios in charitate & fide confirmat, ne ab hęreticis seducantur, idque paucis; cętera seruans donec ad eos veniat.

A 1 Enior Electę dominę, & natis eius, quos ego diligo in veritate, & non ego solus, sed & omnes qui cognouerunt veritatem.
2 Propter veritatem quę permanet in nobis, & nobiscum erit in ęternum.
3 Sit vobiscum gratia, misericordia, pax à Deo Patre, & à Christo Iesu Filio Patris, in veritate & charitate.
B 4 Gauisus sum valdè, quoniam inueni de filijs tuis ambulantes in veritate, sicut mandatum accepimus à Patre.
5 Et nunc rogo te domina, non tamquam mandatum nouum scribens tibi, sed quod habuimus ab initio, * vt diligamus alterutrum.
* Ioan. 13. d 34. 15. b. 12.
C 6 Et hęc est charitas, vt ambulemus secundùm mandata eius. Hoc est enim mandatum, vt quemadmodum audistis ab initio, in eo ambuletis:
7 Quoniam multi seductores exierunt in mundum, qui non confitentur Iesum Christum venisse in carnem: hic est seductor, & antichristus.
8 Videte vosmetipsos, ne perdatis quæ operati estis: sed vt mercedem plenam accipiatis.
9 Omnis qui recedit, & non permanet in doctrina Christi, Deũ non habet: qui permanet in doctrina, hic & Patrem & Filiũ habet. D
10 Si quis venit ad vos, & hanc doctrinam non affert, nolite recipere eum in domum, nec AVE ei dixeritis.
11 Qui enim dicit illi AVE, communicat operibus eius malignis.
12 Plura habens vobis scribere, nolui per chartam & atramentum: spero enim me futurum apud vos & os ad os loqui: vt gaudium vestrum plenum sit
13 Salutant te filij sororis tuę electę.

EPISTOLA BEATI IOANNIS APOSTOLI TERTIA.

Gaium collaudat quòd in veritate ambulet, & peregrinos humanè excipiat; subdens de Diotrephis calumnijs & inhumanitate, ac Demetrio optimum perhibens testimonium, subiungens se illum breui inuisurum.

1 SEnior Gaio charissimo,
quem ego diligo in ve-
ritate. A
2 Charissime, de om-
nibus orationem facio
prosperè te ingredi, &
valere, sicut prosperè
agit anima tua.
3 Gauisus sum valdè venientibus fratribus
& testimonium perhibentibus veritati tuæ,
sicut tu in veritate ambulas.
4 Maiorem horum non habeo gratiam,
quàm vt audiam filios meos in veritate am-
bulare. B
5 Charissime, fideliter facis quidquid ope-
raris in fratres, & hoc in peregrinos,
6 Qui testimonium reddiderunt charitati
tuæ in conspectu Ecclesiæ: quos, benefa-
ciens, deduces dignè Deo.
7 Pro nomine enim eius profecti sunt, ni-
hil accipientes à Gentibus. C
8 Nos ergo debemus suspicere huiusmodi,
vt cooperatores simus veritatis.
9 Scripsissem forsitan Ecclesiæ: sed is, qui
amat primatum gerere in eis, Diotrephes,
non recipit nos.
10 Propter hoc si venero, commonebo
eius opera, quæ facit, verbis malignis
garriens in nos: & quasi non ei ista suf-
ficiant; neque ipse suscipit fratres; &
eos, qui suscipiunt, prohibet, & de Eccle-
sia eijcit.
11 Charissime, noli imitari malum, sed
quod bonum est. Qui benefacit, ex Deo est:
qui malefacit, non vidit Deum.
12 Demetrio testimonium redditur ab
omnibus, & ab ipsa veritate, sed & nos testi- D
monium perhibemus: & nosti quoniam testi-
monium nostrum verum est.
13 Multa habui tibi scribere: sed nolui per
atramentum & calamum scribere tibi.
14 Spero autem protinus te videre, & os ad
os loquemur. Pax tibi. Salutant te amici.
Saluta amicos nominatim.

EPISTOLA CATHOLICA.
BEATI IVDÆ APOSTOLI

Monet, vt firmi sint in tradita semel fide aduersus insurgentes impios ac lasciuos, subdens de horum supplicio in modum Iudæorum ac Sodomorum: nam & hi nullum veriti, effrænè feruntur in omnem carnis concupiscentiam, quos diuersis rebus comparat: & istos ad Enoch ac Apostolorum de illis vaticinia reuocat.

A 1 Vdas Iesu Christi seruus, frater autem Iacobi, his qui sunt in Deo Patre dilectis, & Christo Iesu conseruatis, & vocatis.

2 Misericordia vobis, & pax, & charitas adimpleatur.

3 Charissimi, omnem sollicitudinem faciẽs scribendi vobis de communi vestra salute, necesse habui scribere vobis: deprecans supercertari semel traditæ sanctis fidei.

4 Subintroierunt enim quidam homines (qui olim præscripti sunt in hoc iudicium) impij, Dei nostri gratiam transferentes in luxuriam, & solum Dominatorem & Dominum nostrum Iesum Christum negantes.

B 5 Commonere autem vos volo, scientes semel omnia, quoniam Iesus populum de terra Ægypti saluans,* secundo eos, qui non crediderunt, perdidit: (* Num.14. f. 37.)

6 Angelos verò, qui non seruauerunt suum principatum, sed dereliquerunt suum domicilium, in iudicium magni diei, vinculis æternis sub caligine reseruauit.

7 Sicut* Sodoma, & Gomorrha, & finitimæ ciuitates simili modo exfornicatæ, & abeuntes post carnem alteram, factæ sunt exemplum ignis æterni pęnam sustinentes. (*Gen.19.e. 24.)

8 Similiter & hi carnem quidem maculant, dominationem autem spernunt, maiestatem autem blasphemant.

9 * Cùm Michaël Archangelus cum diabolo disputans altercaretur de Moysi corpore non est ausus iudicium inferre blasphemiæ sed dixit: Imperet tibi Dominus. (* Zach.3. b.2.)

10 Hi autem, quæcumque quidem ignorant, blasphemant: quæcumque autem naturaliter, tamquam muta animalia, norunt, in his corrumpuntur.

11 Væ illis, quia in * via Cain abierunt, & errore Balaam mercede effusi sunt, & in contradictione * Core perierunt. (* Gen.4. b. 8.) (* Num.22. c.23.)

C 12 Hi sunt in epulis suis maculæ, conuiuantes sine timore, semetipsos pascentes, * nubes sine aqua, quæ à ventis circumferuntur, arbores autumnales, infructuosæ, bis mortuæ, eradicatæ, (* Num.16. c.32.) (2. Pet.2.d. 17.)

13 Fluctus feri maris, despumantes suas confusiones, sidera errantia: quibus procella tenebrarum seruata est in æternum.

14 Prophetauit autem & de his septimus ab Adam Enoch, dicens: * Ecce venit Dominus in sanctis millibus suis. (* Apoc.1. b.7.)

15 Facere iudicium contra omnes, & arguere omnes impios de omnibus operibus impietatis eorum, quibus impiè egerunt, & de omnibus duris, quæ locuti sunt contra Deum peccatores impij.

D 16 Hi sunt murmuratores querulosi, secundùm desideria sua ambulantes, * & os eorum loquitur superba, mirantes personas quęstus causa. (* Ps.16.c. 10.)

17 Vos autem charissimi, memores estote verborum, * quę prędicta sunt ab Apostolis Domini nostri Iesu Christi, (* 1.Tim.4. a.1. 2.Tim.3.a.1. 2.Pet.3.a.3.)

18 Qui dicebant vobis, quoniam in nouissimo tempore venient illusores, secundùm desideria sua ambulantes in impietatibus.

19 Hi sunt, qui segregant semetipsos, animales, Spiritum non habentes.

20 Vos autem charissimi, superædificantes vosmetipsos sanctissimæ vestræ fidei, in Spiritu sancto orantes.

21 Vosmetipsos in dilectione Dei seruate, expectantes misericordiam Domini nostri Iesu Christi in vitam ęternam,

22 Et hos quidem arguite iudicatos:
23 Illos verò saluate, de igne rapientes.
Alijs autem misereminі in timore: odientes & eam, quæ carnalis est, maculatam tunicam.
24 Ei autem, qui potens est vos conseruare sine peccato, & constituere ante conspectum gloriæ suæ immaculatos in exultatione in aduentu Domini nostri Iesu Christi;
25 Soli Deo Saluatori nostro, per Iesum Christum Dominum nostrum, gloria & magnificentia, imperium & potestas ante omne sæculum, & nunc, & in omnia sęcula sæculorum. Amen.

APOCALYPSIS
BEATI IOANNIS APOSTOLI

CAPVT PRIMVM.

Ioannes in Patmos insula relegatus iubetur scribere quæ viderit septem Asiæ Ecclesijs, per septem candelabra designatis, quæ vidit in circuitu filij hominis; modum describens quo hic ipsi demonstratus sit.

A 1 APocalypsis Iesu Christi, quam dedit illi Deus palam facere seruis suis, quæ oportet fieri citò: & significauit, mittens per Angelum suum seruo suo Ioanni,
2 Qui testimonium perhibuit verbo Dei, & testimonium Iesu Christi, quęcumque vidit.
3 Beatus, qui legit & audiuit verba prophetiæ huius: & seruat ea, quę in ea scripta sunt: tempus enim propè est.
4 Ioannes septem ecclesijs, quę sunt in Asia. Gratia vobis & pax ab eo,* qui est, & qui
erat, & qui venturus est; & à septem spiritibus, qui in conspectu throni eius sunt;
5 Et à Iesu Christo, qui est testis fidelis, *
primogenitus mortuorum, & princeps regum terræ: qui dilexit nos, & lauit nos à peccatis nostris * in sanguine suo,
6 Et fecit nos regnum & sacerdotes Deo & Patri suo: ipsi gloria, & imperium in sęcula seculorum: Amen.
7 Ecce venit cum nubibus, & videbit eum omnis oculus, & qui eum pupugerunt. Et plangent se super eum omnes tribus terræ. Etiam: Amen.
8 * Ego sum α & ω, principium & finis, dicit Dominus Deus, qui est, & qui erat, & qui venturus est, omnipotens.
9 Ego Ioannes frater vester, & particeps in tribulatione, & regno, & patientia in Christo Iesu; fui in insula, quę appellatur Patmos, propter verbum Dei, & testimonium Iesu:
10 Fui in Spiritu in Dominica die, & audiui post me vocem magnam tamquam tubę,
11 Dicentis: Quod vides, scribe in libro: & mitte septem Ecclesijs, quę sunt in Asia, Epheso, & Smyrnę, & Pergamo, & Thyatirę, & Sardis, & Philadelphię, & Laodicię.
12 Et conuersus sum, vt viderem vocem quę loquebatur mecum: Et conuersus vidi septem candelabra aurea:
13 Et in medio septem candelabrorum aureorum similem filio hominis, vestitum podere, & precinctum ad mamillas zona aurea.
14 Caput autem eius & capilli erant candidi tamquam lana alba, & tamquam nix, & oculi eius tamquam flamma ignis,
15 Et pedes eius similes aurichalco, sicut in camino ardenti: & vox illius tamquam vox aquarum multarum:
16 Et habebat in dextera sua stellas septem: & de ore eius gladius vtraque parte

Marginalia: * Exod. 3. d. 14. — B — * 1 Cor. 15. c. 20. Col. 1. c. 18. * Heb. 9. d. 14. 1 Pet. 1. d. 19. 1 Ioan. 1. c. 7. * Is. 3. c. 13. Matt. 24. c. 30. Iud. c. 14. — * Is. 41. a. 4. & 44. b. 6. & 48. c. 12. Inf. 21. b. 6. & 22. c. 13. — C — D

acutus exibat: & facies eius sicut sol lucet in
virtute sua.
17 Et cùm vidissem eum, cecidit ad pedes
eius tamquam mortuus. Et posuit dexteram
suam super me, dicens: Noli timere: * ego
sum primus, & nouissimus;
18 Et viuus, & fui mortuus; & ecce sum
viuens in sæcula sæculorum, & habeo cla-
ues mortis, & inferni.
19 Scribe ergo quæ vidisti, quæ sunt, & quæ
oportet fieri post hæc.
20 Sacramentum septem stellarum, quas
vidisti in dextera mea, & septem candelabra
aurea: septem stellæ, Angeli sunt septem Ec-
clesiarum: & candelabra septem, septem Ec-
clesiæ sunt.

* Is. 41. 4. & 44. 6. & 48. 12. Infr. 22. c. 13.

CAPVT II.

Iubetur Ioannes varia scribere Ecclesijs Ephesi, Smyrnæ, Pergami & Thyatiræ, collaudans eos qui Nicolaitarum doctrinam non admiserant, alios autem minis ad pœnitentiam reuocans: tepidum quoque detestans, & vincenti præmium pollicens.

A 1 ANgelo Ephesi Ecclesiæ scribe: Hæc di-
cit, qui tenet septem stellas in dexte-
ra sua, qui ambulat in medio septem cande-
labrorum aureorum:
2 Scio opera tua, & laborem, & patientiam
tuam, & quia non potes sustinere malos: &
tentasti eos, qui se dicunt Apostolos esse, &
non sunt: & inuenisti eos mendaces.
3 Et patientiam habes, & sustinuisti pro-
pter nomen meum, & non defecisti.
B 4 Sed habeo aduersum te, quòd charitatem
tuam primam reliquisti.
5 Memor esto itaque vnde excideris: & age
pœnitentiam, & prima opera fac. sin autem,
venio tibi, & mouebo candelabrum tuum de
loco suo, nisi pœnitentiam egeris.
6 Sed hoc habes, quia odisti facta Nicolai-
tarum, quæ & ego odi.
7 Qui habet aurem, audiat quid Spiritus
dicat Ecclesijs: Vincenti dabo edere de ligno
vitæ, quod est in Paradiso Dei mei.
C 8 Et Angelo Smyrnæ Ecclesiæ scribe: Hæc
dicit primus, & nouissimus, qui fuit mortuus,
& viuit.
9 Scio tribulationem tuam, & pauperta-
tem tuam, sed diues es: & blasphemaris ab
his, qui se dicunt Iudæos esse, & non sunt, sed
sunt synagoga satanæ.
10 Nihil horum timeas quæ passurus es.
Ecce missurus est diabolus aliquos ex vobis
in carcerem vt tentemini: & habebitis tribu-
lationem diebus decem: Esto fidelis vsque
ad mortem, & dabo tibi coronam vitæ.
11 Qui habet aurem, audiat quid Spiritus D
dicat Ecclesijs: Qui vicerit, non lædetur à
morte secunda.
12 Et Angelo Pergami Ecclesiæ scribe:
Hæc dicit qui habet rompheam vtraque par-
te acutam:
13 Scio vbi habitas, vbi sedes est satanæ: &
tenes nomen meum, & non negasti fidem
meam. Et in diebus illis Antipas testis meus
fidelis, qui occisus est apud vos, vbi satanas
habitat.
14 Sed habeo aduersus te pauca: quia habes
illic tenentes doctrinam * Balaam, qui doce- * Num. 24. a. 3. 25. a. 2.
bat Balac mittere scandalum coram filijs Is-
raël, edere, & fornicari:
15 Ita habes & tu tenentes doctrinam Ni-
colaitarum.
16 Similiter pœnitentiam age: si quo mi- E
nùs veniam tibi citò, & pugnabo cum illis
in gladio oris mei.
17 Qui habet aurem, audiat quid Spiritus
dicat Ecclesijs: Vincenti dabo manna ab-
sconditum, & dabo illi calculum candidum:
& in calculo nomen nouum scriptum, quod
nemo scit nisi qui accipit.
18 Et Angelo Thyatiræ Ecclesiæ scribe:
Hæc dicit Filius Dei, qui habet oculos tam-
quam flammam ignis, & pedes eius similes
aurichalco:
19 Noui opera tua, & fidem, & charitatem F
tuam, & ministerium, & patientiam tuam, &
opera tua nouissima plura prioribus.
20 Sed habeo aduersus te pauca: quia per-
mittis mulierem Iezabel, quę se dicit prophe-
ten, docere, & seducere seruos meos, fornica-
ri, & manducare de idolothytis.
21 Et dedi illi tempus vt pœnitentiam
ageret: & non vult pœnitere à fornicatio-
ne sua.

22 Ecce mittam eam in lectum: & qui mœ-
chantur cum ea, in tribulatione maxima erũt
nisi pœnitentiam ab operibus suis egerint.
G 23 Et filios eius interficiam in morte, &
sciẽt omnes Ecclesiæ, * quia ego sum scru-
tans renes & corda : & dabo vnicuique ve-
strum secundùm opera sua. Vobis autẽ dico,
24 Et cæteris qui Thyatiræ estis: Quicum-
que non habent doctrinam hanc, & qui non
cognouerunt altitudines satanæ, quemad-
modum dicunt, non mittam super vos aliud
pondus:

*1.Reg.16. b.7. Ps.7. b.10. Ier.11. d. 20.17.b.10 20. c 12.

25 Tamen id, quod habetis, tenete donec
veniam.
26 Et qui vicerit, & custodierit vsque in
finem opera mea, dabo illi potestatem super
Gentes,
27 Et reget eas in virga ferrea, & tamquam
vas figuli confringentur,
28 Sicut & ego accepi à Patre meo: & da-
bo illi stellam matutinam.
29 Qui habet aurem, audiat quid Spiritus
dicat Ecclesijs.

CAPVT III.

*Iubetur scribere Ecclesijs Sardis, Philadel-
phiæ & Laodiciæ, errantes ad pœnitentiam
minis reuocans, sed alios collaudans, & vin-
centi præmium pollicens : Deum dicens ad
ostium pulsare, vt ingrediatur ad illum qui
aperuerit.*

A 1 ET Angelo Ecclesiæ Sardis scribe: Hæc
dicit qui habet septem Spiritus Dei,
& septem stellas: Scio opera tua, quia nomen
habes quòd viuas, & mortuus es.
2 Esto vigilans, & confirma cętera, quæ
moritura erant. Non enim inuenio opera tua
plena coram Deo meo.
3 In mente ergo habe qualiter acceperis,
& audieris, & serua, & pęnitentiam age. Si
ergo non vigilaueris,* Veniam ad te tamquã
fur, & nescies qua hora veniam ad te.

*1.Thes. 5.a.2. 2 Pet.3.c. 10. Inf.16.c 15.

B 4 Sed habes pauca nomina in Sardis, qui
non inquinauerunt vestimenta sua: & ambu-
labunt mecum in albis, quia digni sunt.
5 Qui vicerit, sic vestietur vestimentis albis
& non delebo nomen eius de libro vitæ, &
confitebor nomen eius coram Patre meo, &
coram angelis eius.
6 Qui habet aurem, audiat quid Spiritus
dicat Ecclesijs.
7 Et Angelo Philadelphiæ Ecclesiæ scribe:
Hæc dicit Sanctus & Verus, * qui habet cla-
uem Dauid : * qui aperit, & nemo claudit :
claudit, & nemo aperit :

*Is 22.f.22 *Iob.12.c. 14.

8 Scio opera tua. Ecce dedi coram te ostiũ
apertum, quod nemo potest claudere : quia
modicam habes virtutem, & seruasti verbum
meum, & non negasti nomen meum.
9 Ecce dabo de synagoga satanæ, qui di-
cunt se Iudæos esse, & non sunt, sed mentiun-
tur: Ecce faciam illos vt veniant, & adorent
ante pedes tuos : & scient quia ego dilexi te.
C 10 Quoniam seruasti verbum patientiæ
meæ, & ego seruabo te ab hora tentationis,
quæ ventura est in orbem vniuersum tentare
habitantes in terra.
11 Ecce venio citò : tene quod habes,
vt nemo accipiat coronam tuam.
12 Qui vicerit, faciam illum columnam in
templo Dei mei, & foras non egredietur am-
plius: & scribam super eum nomen Dei mei,
& nomen ciuitatis Dei mei nouæ Ierusalem,
quæ descendit de cęlo à Deo meo, & nomen
meum nouum.
13 Qui habet aurem, audiat quid Spiritus
dicat Ecclesijs.
14 Et Angelo Laodiciæ Ecclesiæ scribe: *
Hæc dicit: Amen, testis fidelis, & verus, qui
est principium creaturæ Dei.

*Ioan.14 a.6.

15 Scio opera tua, quia neque frigidus es,
neque calidus: vtinam frigus esses, aut ca-
lidus:
16 Sed quia tepidus es, & nec frigidus, nec
calidus, incipiam te euomere ex ore meo.
17 Quia dicis: Quòd diues sum, & locu- D
pletatus, & nullius egeo : & nescis quia tu es
miser, & miserabilis, & pauper, & cæcus, &
nudus.
18 Suadeo tibi emere à me aurum ignitum
probatum, vt locuples fias, & vestimentis al-
bis induàris, & non appareat confusio nudi-
tatis tuæ, & collyrio inunge oculos tuos vt
videas.
19 * Ego quos amo, arguo, & castigo. Æmu-
lare ergo, & pœnitentiam age.

*Prou.3. n 12. Heb.12.b. 6.

20 Ecce sto ad ostium, & pulso : si quis au-
dierit vocem meam, & aperuerit mihi ia-
nuam, intrabo ad illum, & cœnabo cum illo,
& ipse mecum.
21 Qui vicerit, dabo ei sedere mecum in
throno meo : sicut & ego vici, & sedi cum
patre meo in throno eius.
22 Qui habet aurem, audiat quid Spiritus
dicat Ecclesijs.

CAPVT IV.

*Aperto in cęlo ostio videt sedentem in throno,
& in huius circuitu vigintiquatuor seniores
sedentes; & quæ hiò describit, quatuor anima-
lia, quæ sedentem in throno assiduè vna cum
vigintiquatuor senioribus glorificabant.*

1 POst hæc vidi: & ecce ostium apertum A
in cœlo; & vox prima, quam audiui,
tamquam tubæ loquentis mecum, dicens: As-
cende huc, & ostendam tibi quæ oportet fie-
ri post hæc.
2 Et statim fui in spiritu : & ecce sedes po-
sita erat in cęlo, & supra sedem sedens.
3 Et qui sedebat, similis erat aspectui lapi-
dis iaspidis & sardinis: & iris erat in circuitu
sedis, similis visioni smaragdinæ.
4 Et in circuitu sedis sedilia vigintiqua- B
tuor: & super thronos vigintiquatuor senio-
res sedentes, circumamicti vestimentis albis,
& in capitibus eorum coronæ aureæ.
5 Et de throno procedebant fulgura, & vo-
ces, & tonitrua: & septem lampades ar-
dentes ante thronum, qui sunt septem spiri-
tus Dei.
6 Et in conspectu sedis tamquam mare vi- C
treum simile crystallo: & in medio sedis, &
in circuitu sedis, quatuor animalia plena
oculis antè & retrò.
7 Et animal primum simile leoni, & secun-

dum animal simile vitulo, & tertium animal habens faciem quasi hominis, & quartum animal simile aquilæ volanti.

8 Et quatuor animalia, singula eorum habebant alas senas: & in circuitu, & intus plena sunt oculis: & requiem non habebant die
*Isa.6.b.3 ac nocte, dicentia: *Sanctus, Sanctus, Sanctus, Dominus Deus omnipotens, qui erat, & qui est, & qui venturus est.

9 Et cùm darent illa animalia gloriam, & honorem, & benedictionem sedenti super thronum, viuenti in sæcula sæculorum,

D 10 Procidebant viginti quatuor seniores ante sedentem in throno, & adorabant viuentem in sæcula seculorum, & mittebant coronas suas ante thronum, dicentes:

11 Dignus es Domine Deus noster accipere gloriam, & honorem, & virtutem: quia tu creasti omnia, & propter voluntatem tuam erant, & creata sunt.

CAPVT V.

Flente Ioanne quod librum septem sigillis signatum nemo posset aperire, agnus primum occisus illum aperuit; quo facto quatuor animalia & vigintiquatuor seniores, cum innumera Angelorum multitudine omnique creatura illum maximè glorificarunt.

A 1 ET vidi in dextera sedentis supra thronum, librum scriptum intus & foris signatum sigillis septem.

2 Et vidi Angelum fortem, prædicantem voce magna: Quis est dignus aperire librum & soluere signacula eius?

B 3 Et nemo poterat, neque in cœlo, neque in terra, neque subtus terram, aperire librum neque respicere illum.

4 Et ego flebam multùm, quoniam nemo dignus inuentus est aperire librum, nec videre eum.

5 Et vnus de senioribus dixit mihi: Ne fleueris: ecce vicit leo de tribu Iuda, radix Dauid, aperire librum, & soluere septem signacula eius.

6 Et vidi: & ecce in medio throni & quatuor animalium, & in medio seniorum, agnum stantem tamquam occisum, habentem cornua septem, & oculos septem: qui sunt septem spiritus Dei, missi in omnem terram.

7 Et venit, & accepit de dextera sedentis in throno librum.

8 Et cùm aperuisset librum, quatuor animalia, & vigintiquatuor seniores ceciderunt coram agno, habentes singuli citharas, & phialas aureas plenas odoramentorum, quæ sunt orationes sanctorum:

9 Et cantabant canticum nouum, dicentes: Dignus es Domine accipere librum, & C
aperire signacula eius: quoniam occisus es, & redemisti nos Deo in sanguine tuo ex omni tribu, & lingua, & populo, & natione:

10 Et fecisti nos Deo nostro regnum, & sacerdotes: & regnabimus super terram.

11 Et vidi, & audiui vocem angelorum multorum in circuitu throni, & animalium, & seniorum: & erat numerus eorum* millia *Dan.7.c.10.
millium,

12 Dicentium voce magna: Dignus est D
Agnus, qui occisus est, accipere virtutem, & diuinitatem, & sapientiam, & fortitudinem, & honorem, & gloriam & benedictionem.

13 Et omnem creaturam quæ in cœlo est, & super terram, & sub terra, & quæ sunt in mari, & quæ in eo: omnes audiui dicentes: Sedenti in throno, & Agno, benedictio, & honor, & gloria, & potestas in sæcula sæculorum.

14 Et quatuor animalia dicebant: Amen. Et viginti quatuor seniores ceciderunt in facies suas: & adorauerunt viuentem in sæcula sæculorum.

CAPVT VI.

Apertis quatuor sigillis varij aduersus terram sequuntur effectus: quinto verò aperto, animæ martyrum petunt accelerari iudicium: ad sexti autem apertionem ostenduntur signa futuri iudicij.

1 ET vidi quòd aperuisset Agnus vnum A
de septem sigillis, & audiui vnum de quatuor animalibus, dicens, tamquam vocem

tonitrui: Veni, & vide.

2 Et vidi: & ecce equus albus, & qui sedebat super illum habebat arcum, & data est ei corona, & exiuit vincens vt vinceret.

3 Et cùm aperuisset sigillum secundum, audiui secundum animal, dicens: Veni, & vide.

4 Et exiuit alius equus rufus: & qui sedebat super illum, datum est ei vt sumeret pacem de terra, & vt inuicem se interficiant, & datus est ei gladius magnus.

B 5 Et cùm aperuisset sigillum tertium, audiui tertium animal, dicens: Veni, & vide. Et ecce equus niger: & qui sedebat super illum, habebat stateram in manu sua.

6 Et audiui tamquam vocem in medio quatuor animalium dicentium: Bilibris tritici denario: & tres bilibres hordei denario, & vinum & oleum ne læseris.

7 Et cùm aperuisset sigillum quartum, audiui vocem quarti animalis dicentis: Veni, & vide.

8 Et ecce equus pallidus: & qui sedebat super eum, nomen illi Mors, & infernus sequebatur eum; & data est illi potestas super quatuor partes terræ, interficere gladio, fame & morte, & bestijs terræ.

C 9 Et cùm aperuisset sigillum quintum, vidi subtus altare animas interfectorum propter verbum Dei, & propter testimonium quod habebant.

10 Et clamabant voce magna, dicentes: Vsquequò Domine, (sanctus, & verus) non iudicas, & non vindicas sanguinem nostrum de ijs qui habitant in terra?

11 Et datæ sunt illis singulæ stolæ albæ: & dictum est illis vt requiescerent adhuc tempus modicum, donec compleantur conserui eorum, & fratres eorum, qui interficiendi sunt sicut & illi.

12 Et vidi cùm aperuisset sigillum sextum: & ecce terræ motus magnus factus est, & sol factus est niger tamquam saccus cilicinus: & luna tota facta est sicut sanguis: D

13 Et stellæ de cęlo ceciderunt super terram, sicut ficus emittit grossos suos cùm à vento magno mouetur.

14 Et cęlũ recessit sicut liber inuolutus: & omnis mons, & insulæ de locis suis motæ sunt.

15 Et reges terræ, & principes, & tribuni, & diuites, & fortes, & omnis seruus, & liber absconderunt se in speluncis, & in petris montium: * Isa. 2. d. 19. Osee 10. c. 8. Luc 23. a 30.

16 Et dicunt montibus, & petris: * Cadite super nos, & abscondite nos à facie sedentis super thronum, & ab ira Agni:

17 Quoniam venit dies magnus iræ ipsorum: & quis poterit stare?

CAPVT VII.

Dum punienda est terra, iubentur absque nocumento seruari signum in fronte gerentes: qui describuntur tam ex Iudæis quàm ex Gentibus, benedicentes Deum, & de his qui amicti erant stolis albis.

A 1 POst hæc vidi quatuor Angelos stantes super quatuor angulos terræ, tenentes quatuor ventos terræ, ne flarent super terram, neque super mare, neque in vllam arborem.

2 Et vidi alterum Angelum ascendentem ab ortu solis, habentem signum Dei viui: & clamauit voce magna quatuor Angelis, quibus datum est nocere terræ, & mari,

3 Dicens: Nolite nocere terræ, & mari, neque arboribus, quoadusque signemus seruos Dei nostri in frontibus eorum.

4 Et audiui numerum signatorum, centum quadraginta quatuor millia signati, ex omni tribu filiorum Israel.

5 Ex tribu Iuda duodecim millia signati: Ex tribu Ruben duodecim millia signati: Ex tribu Gad duodecim millia signati: B

6 Ex tribu Aser duodecim millia signati: Ex tribu Nephthali duodecim millia signati: Ex tribu Manasse duodecim millia signati:

7 Ex tribu Simeon duodecim millia signati: Ex tribu Leui duodecim millia signati: Ex tribu Issachar duodecim millia signati:

8 Ex tribu Zabulon duodecim millia signati: Ex tribu Ioseph duodecim millia signati: Ex tribu Beniamin duodecim millia signati:

9 Post hæc vidi turbam magnam, quam dinumerare nemo poterat, ex omnibus gẽtibus & tribubus, & populis, & linguis: stantes ante thronum, & in conspectu Agni, amicti stolis albis, & palmæ in manibus eorum:

10 Et clamabant voce magna dicentes : Salus Deo nostro, qui sedet super thronum, & Agno.

11 Et omnes Angeli stabant in circuitu throni, & seniorum, & quatuor animalium : & ceciderunt in conspectu throni in facies suas, & adorauerunt Deum,

12 Dicentes, Amen. Benedictio, & claritas, & sapientia, & gratiarum actio, honor, & virtus, & fortitudo Deo nostro, in sæcula sæculorum, Amen.

13 Et respondit vnus de senioribus, & dixit mihi: Hi, qui amicti sunt stolis albis, qui sunt? & vnde venerunt?

14 Et dixit illi : Domine mi, tu scis: & dixit mihi: Hi sunt, qui venerunt de tribulatione magna, & lauerunt stolas suas, & dealbauerunt eas in sanguine Agni.

15 Ideò sunt ante thronum Dei, & seruiunt ei die ac nocte in templo eius: & qui sedet in throno, habitabit super illos. D

16 * Non esurient, neque sitient amplius, nec cadet super illos sol, neque vllus æstus: * Isa. 49.c. 10.

17 Quoniam Agnus, qui in medio throni est reget illos, & deducet eos ad vitæ fontes aquarum, * & absterget Deus omnem lacrymam ab oculis eorum. * Isa. 25.c. 8. Inf. 21.b.4.

CAPVT VIII.

Aperto septimo sigillo septem Angeli cum tubis ostenduntur, effusoque in terram igne altaris ab alio Angelo fiunt variæ tempestates: similiter quatuor Angelis tuba canentibus producuntur variæ plagæ aduersus homines.

A 1 ET cùm aperuisset sigillum septimum, factum est silentium in cælo, quasi media hora.

2 Et vidi septem Angelos stantes in conspectu Dei : & datæ sunt illis septem tubæ.

3 Et alius Angelus venit, & stetit ante altare habens thuribulum aureum : & data sunt illi incensa multa, vt daret de orationibus sanctorum omnium super altare aureum, quod est ante thronum Dei.

B 4 Et ascendit fumus incensorum de orationibus sanctorum de manu Angeli coram Deo.

5 Et accepit Angelus thuribulum, & impleuit illud de igne altaris, & misit in terram, & facta sunt tonitrua, & voces, & fulgura, & terræmotus magnus.

6 Et septem Angeli, qui habebant septem tubas, præparauerunt se vt tuba canerent.

C 7 Et primus Angelus tuba cecinit, & facta est grando, & ignis, mista in sanguine, & missum est in terram, & tertia pars terræ combusta est & tertia pars arborum concremata est, & omne fœnum viride combustum est.

8 Et secundus Angelus tuba cecinit : & tamquam mons magnus igne ardens missus est in mare, & facta est tertia pars maris sanguis,

9 Et mortua est tertia pars creaturæ eorum quæ habebant animas in mari, & tertia pars nauium interijt.

10 Et tertius Angelus tuba cecinit : & cecidit de cælo stella magna ardens tamquam facula, & cecidit in tertiam partem fluminum, & in fontes aquarum:

11 Et nomen stellæ dicitur Absinthium, & facta est tertia pars aquarum in absinthium, & multi hominum mortui sunt de aquis, quia amaræ factæ sunt. D

12 Et quartus Angelus tuba cecinit: & percussa est tertia pars solis, & tertia pars lunæ, & tertia pars stellarum : itaut obscuraretur tertia pars eorum, & diei non luceret pars tertia, & noctis similiter.

13 Et vidi, & audiui vocem vnius aquilæ volantis per medium cæli dicentis voce magna: Væ, væ, væ habitantibus in terra, de cæteris vocibus trium Angelorum, qui erant tuba cecinituri.

CAPVT IX.

Quinto Angelo tuba canente stella cadit, & locustæ à fumo putei egressæ describuntur, quæ homines crucient: sexto verò Angelo canente soluuntur quatuor Angeli, qui ingenti equestri exercitu tertiam hominum partem occidant.

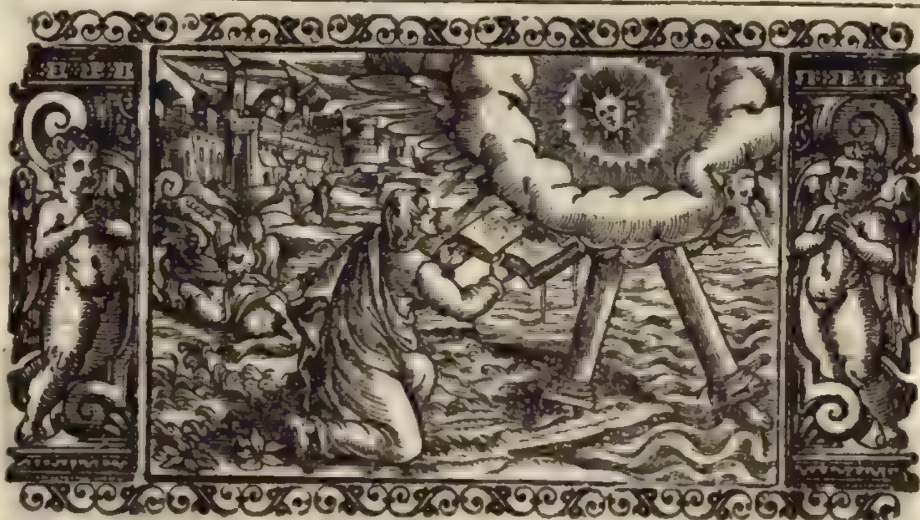
A 1 ET quintus Angelus tuba cecinit: & vi-
di stellam de cælo cecidisse in terram,
& data est ei clauis putei abyssi.
2 Et aperuit puteum abyssi: & ascendit fu-
mus putei, sicut fumus fornacis magnæ: &
obscuratus est sol & aër de fumo putei:
3 Et de fumo putei exierunt locustæ in ter-
ram, & data est illis potestas, sicut habent po-
testatem scorpiones terræ:
4 Et præceptum est illis ne læderent fœ-
num terræ, neque omne viride, neque omnem
arborem: nisi tantùm homines, qui non ha-
bent signum Dei in frontibus suis:
5 Et datum est illis ne occiderent eos; sed
vt cruciarent mensibus quinque: & crucia-
tus eorum, vt cruciatus scorpij cùm percutit
hominem.
B 6. * Et in diebus illis quærent homines mor-
tem, & non inuenient eam: & desiderabunt
mori, & fugiet mors ab eis.
7 * Et similitudines locustarum, similes
equis paratis in prælium: & super capita ea-
rum tamquam coronæ similes auro: & facies
earum tamquam facies hominum.
8 Et habebant capillos sicut capillos mu-
lierum; & dentes earum, sicut dentes leonum
erant:
9 Et habebant loricas sicut loricas ferreas,
& vox alarum earum sicut vox curruum e-
quorum multorum currentium in bellum:
10 Et habebant caudas similes scorpionum
& aculei erant in caudis earum: & potestas
earum nocere hominibus mensibus quinque:
& habebant super se
C 11 Regem angelum abyssi, cui nomen He-
braicè Abaddon, Græcè autem Appollyon,
Latinè habens nomen Exterminans.
12 Væ vnum abijt, & ecce veniunt adhuc
uo væ post hæc.
13 Et sextus Angelus tuba cecinit: & audi-
ui vocem vnam ex quatuor cornibus altaris
aurei, quod est ante oculos Dei,
14 Dicentem sexto Angelo, qui habebat
tubam: Solue quatuor Angelos, qui alligati
sunt in flumine magno Euphrate.
15 Et soluti sunt quatuor Angeli, qui para-
ti erant in horam, & diem, & mensem, &
annum, vt occiderent tertiam partem ho-
minum.
16 Et numerus equestris exercitus vicies
millies dena millia. Et audiui numerum
eorum.
17 Et ita vidi equos in visione: & qui se-
debant super eos, habebant loricas igneas,
& hyacinthinas, & sulphureas, & capita
equorum erant tamquam capita leonum: &
de ore eorum procedit ignis, & fumus, &
sulphur.
18 Et ab his tribus plagis occisa est ter- D
tia pars hominum, de igne, & de fumo, & sul-
phure, quæ procedebant de ore ipsorum.
19 Potestas enim equorum in ore eorum
est, & in caudis eorum. nam caudæ eorum si-
miles serpentibus habentes capita: & in his
nocent.
20 Et cæteri homines, qui non sunt oc-
cisi in his plagis, neque pœnitentiam ege-
runt de operibus manuum suarum, vt non
adorarent dæmonia, & simulacra aurea, &
argentea, & ærea, & lapidea, & lignea, quæ ne-
que videre possunt, neque audire, neque am-
bulare:
21 Et non egerunt pœnitentiam ab homi-
cidijs suis, neque à veneficijs suis, neque à
fornicatione sua, neque à furtis suis.

* Isai. 2. a. 19. Oseæ 10. c. 8. Luc. 23. e. 30.
* Sap. 16. b. 9.

CAPVT X.

Clamante alio forti Angelo loquuntur septem tonitrua: porrò Angelus iurat non ampliùs fore tempus, sed consummandum ad vocem septimi Angeli mysterium: datque librum Ioanni deuorandum.

1 ET vidi alium Angelum fortem de- A
scendentem de cælo amictum nu-
be, & iris in capite eius, & facies eius erat
vt sol, & pedes eius tamquam columnæ
ignis:

2 Et habebat in manu sua libellum aper-
tum : & posuit pedem suum dextrum super
mare, sinistrum autem super terram :
B 3 Et clamauit voce magna , quemadmo-
dum cùm leo rugit . Et cùm clamasset, locuta
sunt septem tonitrua voces suas .
4 Et cùm locuta fuissent septem tonitrua
voces suas , ego scripturus eram : & au-
diui vocem de cælo dicentem mihi : Signa
quæ locuta sunt septem tonitrua , & noli ea
scribere.
* Dan. 12. c.7. 5 *Et angelus, quem vidi stantem super
mare, & super terram, leuauit manum suam
ad cælum :
C 6 Et iurauit per viuentem in sæcula sæcu-
lorum , qui creauit cælum, & ea quæ in eo
sunt, & terram, & ea quæ in ea sunt; & mare,
& ea quæ in eo sunt ? Quia tempus non erit
ampliùs:
7 Sed in diebus vocis septimi Angeli , cùm
cœperit tuba canere, consummabitur myste-
rium Dei, sicut euangelizauit per seruos suos
Prophetas .
8 Et audiui vocem de cælo iterùm loquen-
tem mecum, & dicentem : Vade & accipe li-
brum apertum de manu angeli stantis super
mare, & super terram .
D 9 Et abij ad angelum , dicens ei , vt daret
* Ezech. 3. a.1. mihi librum . Et dixit mihi : * Accipe li-
brum, & deuora illum: & faciet amaricari
ventrem tuum, sed in ore tuo erit dulce tam-
quam mel .
10 Et accepi librum de manu Angeli , &
deuoraui illum : & erat in ore meo tamquam
mel dulce, & cùm deuorassem eum, amarica-
tus est venter meus :
11 Et dixit mihi : Oportet te iterùm pro-
phetare Gentibus, & populis, & linguis, &
regibus multis.

CAPVT XI.

Ioannes templum metiens audit prædicaturos duos testes , quos bestia à mari ascendens occidet: at illi resurgentes in cælum ascendunt , ac terræmotu occiduntur 7000. hominum , & ad cantum septimi Angeli vigintiquatuor seniores Deo gratias agunt .

A 1 ET datus est mihi calamus similis virgæ,
& dictum est mihi : Surge & metire
templum Dei, & altare, & adorantes in eo .
2 Atrium autem quod est foris templum ,
eijce foras, & ne metiaris illud : quoniam da-
tum est Gentibus , & ciuitatem sanctam cal-
cabunt mensibus quadraginta duobus :
3 Et dabo duobus testibus meis , & pro-
phetabunt diebus mille ducentis sexaginta ,
amicti saccis .
4 Hi sunt duæ oliuæ, & duo candelabra, in
conspectu Domini terræ stantes .
5 Et si quis voluerit eos nocere, ignis exiet
de ore eorum, & deuorabit inimicos eorum :
& si quis voluerit eos lædere, sic oportet eum
occidi .
6 Hi habent potestatem claudendi cælum , B
ne pluat diebus prophetiæ ipsorum : & pote-
statem habent super aquas conuertendi eas
in sanguinem, & percutere terram omni pla-
ga quotiescumque voluerint .
7 Et cùm finierint testimonium suum , be-
stia quæ ascendit de abysso , faciet aduersum
eos bellum, & vincet illos, & occidet eos .
8 Et corpora eorum iacebunt in plateis ci-
uitatis magnæ , quæ vocatur spiritualiter So-
doma , & Ægyptus , vbi & Dominus eorum
crucifixus est .
9 Et videbunt de tribubus, & populis , &
linguis , & Gentibus corpora eorum per tres
dies & dimidium : & corpora eorum non si-
nent poni in monumentis .
10 Et inhabitantes terram gaudebunt su-
per illos , & iucundabuntur : & munera mit-
tent inuicem, quoniam hi duo prophetæ cru-
ciauerunt eos, qui habitabant super terram .
11 Et post dies tres & dimidium , spiritus C
vitæ à Deo intrauit in eos . Et steterunt super
pedes suos , & timor magnus cecidit super
eos , qui viderunt eos .
12 Et audierunt vocem magnam de cælo ,
dicentem eis : Ascendite huc . Et ascende-
runt in cælum in nube : & viderunt illos ini-
mici eorum .
13 Et in illa hora factus est terræmotus
magnus , & decima pars ciuitatis cecidit : &
occisa sunt in terræ motu nomina hominum
septem millia : & reliqui in timorem sunt
missi, & dederunt gloriam Deo cæli .
14 Væ secundum abijt : & ecce væ tertium
veniet citò .

15 Et septimus angelus tuba cecinit : &
factæ sunt voces magnæ in cælo dicentes: Fa-
ctum est regnum huius mundi, Domini no-
stri & Christi eius, & regnabit in sæcula sæ-
culorum: Amen.
D 16 Et viginti quatuor seniores, qui in con-
spectu Dei sedent in sedibus suis, ceciderunt
in facies suas, & adorauerunt Deum, dicen-
tes:
17 Gratias agimus tibi Domine Deus om-
nipotens, qui es, & qui eras, & qui venturus
es: quia accepisti virtutem tuam magnam, &
regnasti.
18 Et iratæ sunt Gentes, & aduenit ira tua,
& tempus mortuorum iudicari, & reddere
mercedem seruis tuis Prophetis, & sanctis, &
timentibus nomen tuum pusillis, & magnis,
& exterminandi eos qui corruperunt terram.
19 Et apertum est templum Dei in cælo: &
visa est arca testamenti eius in templo eius,
& facta sunt fulgura, & voces, & terræ mo-
tus, & grando magna.

CAPVT XII.

Cùm mulier cernente dracone filium peperis-set, raptus est ab ea filius eius ad Deum: tunc facto in cælo prælio, lapsus draco cœpit mulieris semen persequi.

A 1 ET signum magnum apparuit in cælo:
Mulier amicta sole, & luna sub pedi-
bus eius, & in capite eius corona stellarum
duodecim:
2 Et in vtero habens, clamabat parturiens,
& cruciabatur vt pariat.
3 Et visum est aliud signum in cælo: & ecce
draco magnus rufus, habens capita septem, &
cornua decem: & in capitibus eius diadema-
ta septem:
4 Et cauda eius trahebat tertiam partem
stellarum cæli, & misit eas in terram: & dra-
co stetit ante mulierem, quæ erat paritura: vt
cùm peperisset, filium eius deuoraret.
5 Et peperit filium masculum, qui recturus
erat omnes Gentes in virga ferrea: & raptus
B est filius eius ad Deum, & ad thronum eius:
6 Et mulier fugit in solitudinem, vbi habe-
bat locum paratum à Deo, vt ibi pascant
eam diebus mille ducentis sexaginta.
7 Et factum est prælium magnum in cælo:
Michaël, & angeli eius prælιabantur cum
dracone, & draco pugnabat, & angeli eius:
8 Et non valuerunt, neque locus inuentus
est eorum ampliùs in cælo.
9 Et proiectus est draco ille magnus, serpēs
antiquus, qui vocatur diabolus, & satanas, qui
seducit vniuersum orbem: & proiectus est
in terram, & angeli eius cum illo missi sunt.
C 10 Et audiui vocem magnam in cælo di-
centem: Nunc facta est salus, & virtus, & re-
gnum Dei nostri, & potestas Christi eius:
quia proiectus est accusator fratrum nostro-
rum, qui accusabat illos ante conspectum
Dei nostri die ac nocte.
11 Et ipsi vicerunt eum propter sangui-
nem Agni, & propter verbū testimonij sui, &
non dilexerunt animas suas vsq; ad mortem.
12 Propterea lætamini cæli, & qui habita-
tis in eis, Væ terræ, & mari, quia descendit
diabolus ad vos, habens iram magnam, sciens
quòd modicum tempus habet.
13 Et postquam vidit draco quòd proie- D
ctus esset in terram, persecutus est mulierem,
quæ peperit masculum:
14 Et datæ sunt mulieri alæ duæ aquilę ma-
gnæ, vt volaret in desertum in locum suum,
vbi alitur per tempus & tempora & dimi-
dium temporis, à facie serpentis.
15 Et misit serpens ex ore suo post mulie-
rem, aquam tamquam flumen, vt eam faceret
trahi à flumine.
16 Et adiuuit terra mulierem, & aperuit
terra os suum, & absorbuit flumen, quod mi-
sit draco de ore suo.
17 Et iratus est draco in mulierem: & abijt
facere prælium cum reliquis de semine eius,
qui custodiunt mandata Dei, & habent testi-
monium Iesu Christi.
18 Et stetit supra arenam maris.

CAPVT XIII.

Bestia de mari ascendens septem capitum & decem cornuum decemque diadematum, cuius plaga curatur, Deum blasphemat, & sanctos debellat: alteraque bestia duorum cornuum de terra ascendens illi maximè fauet, cogens fieri, & adorari eius imaginem, haberique characterem nominis eius.

1 ET vidi de mari bestiam ascendentem, A
habentem capita septem, & cor-

nua decem, & super cornua eius decem dia-
demata, & super capita eius nomina blasphe-
miæ.
2 Et bestia, quam vidi, similis erat pardo, &
pedes eius sicut pedes vrsi, & os eius sicut os
leonis. Et dedit illi draco virtutem suam, &
potestatem magnam.
B 3 Et vidi vnum de capitibus suis quasi oc-
cisum in mortem: & plaga mortis eius cura-
ta est. Et admirata est vniuersa terra post
bestiam.
4 Et adorauerunt draconem, qui dedit po-
testatem bestiæ: & adorauerunt bestiam, di-
centes: Quis similis bestiæ? & quis poterit pu-
gnare cum ea?
5 Et datum est ei os loquens magna, &
blasphemias: & data est ei potestas facere
menses quadraginta duos.
6 Et aperuit os suum in blasphemias ad
Deum, blasphemare nomen eius, & taberna-
culum eius, & eos qui in cælo habitant.
7 Et est datum illi bellum facere cum san-
ctis, & vincere eos. Et data est illi potestas in
omnem tribum, & populum, & linguam, &
gentem:
8 Et adorauerunt eam omnes, qui inhabi
tant terram: quorum non sunt scripta nomi-
na in Libro vitæ Agni, qui occisus est ab ori-
C gine mundi.
9 Si quis habet aurem, audiat.
* Gen. 9.b. 6 Matt. 25.e. 52 10 Qui in captiuitatem duxerit, in capti-
uitatem vadet: * qui in gladio occiderit,
oportet eum gladio occidi. Hic est patien-
tia, & fides Sanctorum.
11 Et vidi aliam bestiam ascendentem de
terra, & habebat cornua duo similia Agni, &
loquebatur sicut draco.
12 Et potestatem prioris bestiæ omnem fa-
ciebat in conspectu eius: & fecit terram, &
habitantes in ea, adorare bestiam primam,
cuius curata est plaga mortis.
13 Et fecit signa magna, vt etiam ignem
faceret de cælo descendere in terram in con-
spectu hominum.
14 Et seduxit habitantes in terra, propter D
signa, quæ data sunt illi facere in conspectu
bestiæ, dicens habitantibus in terra, vt faciant
imaginem bestiæ, quæ habet plagam gladij,
& vixit.
15 Et datum est illi vt daret spiritum ima-
gini bestiæ, & vt loquatur imago bestiæ: &
faciat vt quicumque non adorauerint imagi-
nem bestiæ, occidantur.
16 Et faciet omnes pusillos, & magnos, &
diuites, & pauperes, & liberos, & seruos ha-
bere characterem in dextera manu sua, aut
in frontibus suis.
17 Et ne quis possit emere, aut vendere, nisi
qui habet characterem, aut nomen bestiæ, aut
numerum nominis eius.
18 Hic sapientia est. Qui habet intelle-
ctum, computet numerum bestiæ. Numerus
enim hominis est: & numerus eius sexcenti
sexaginta sex.

CAPVT XIV.

Virgines cum Agno cantantes ambulant, Angelo vno Euangelium annuntiante, altero Babylonis lapsum, tertio verò cruciatum eorum qui bestiam adorarunt prædicante: porrò duo habentes falces iubentur, ille messem, hic autem vineam terræ demetere.

A 1 ET vidi: & ecce Agnus stabat supra
montem Sion, & cum eo centum qua-
draginta quatuor millia, habentes nomen
eius, & nomen Patris eius scriptum in fronti-
bus suis.
2 Et audiui vocem de cælo, tamquam vo-
cem aquarum multarum, & tamquam vo-
cem tonitrui magni: & vocem quam audiui,
sicut citharœdorum citharizantium in ci-
tharis suis.
3 Et cantabant quasi canticum nouum, an-
te sedem, & ante quatuor animalia, & senio-
res: & nemo poterat dicere canticum, nisi illa
centum quadraginta quatuor millia, qui em-
pti sunt de terra.
4 Hi sunt, qui cum mulieribus non sunt
coinquinati: Virgines enim sunt. Hi sequun-
tur Agnum quocumque ierit. Hi empti sunt
ex hominibus primitiæ Deo, & Agno.
5 Et in ore eorum non est inuentum men-
dacium: sine macula enim sunt ante thro-
num Dei.
6 Et vidi alterum Angelum volantem per B
medium cæli, habentem Euangelium æter-
num vt euangelizaret sedentibus super ter-
ram, & super omnem gentem, & tribum, &
linguam, & populum:
7 Dicens magna voce: Timete Dominum,

& date illi honorem, quia venit hora iudicij
* Ps.145.a.6. eius : & adorate eum, * qui fecit cœlum &
Act. 14.c.14. terram, mare, & fontes aquarum.
* Isa. 21.c.9. 8 Et alius Angelus secutus est dicens: * Ce-
Iere.51.a.8. cidit, cecidit Babylon illa magna: quæ à vino
iræ fornicationis suæ potauit omnes gentes.
9 Et tertius Angelus secutus est illos, di-
cens voce magna: Si quis adorauerit bestiam,
& imaginem eius, & acceperit characterem
in fronte sua, aut in manu sua:
10 Et hic bibet de vino iræ Dei, quod mi-
stum est mero in calice iræ ipsius, & crucia-
bitur igne & sulphure in conspectu Angelo-
rum sanctorum, & ante conspectum Agni.
C 11 Et fumus tormentorum eorum ascen-
det in sæcula sæculorum: nec habent requiem
die ac nocte, qui adorauerunt bestiam, &
imaginem eius, & si quis acceperit characte-
rem nominis eius.
12 Hic patientia sanctorum est, qui custo-
diunt mandata Dei & fidem Iesu.
13 Et audiui vocem de cælo, dicentem mi-
hi: Scribe: Beati mortui, qui in Domino mo-
riuntur. Amodò iam dicit Spiritus, vt re-
quiescant à laboribus suis; opera enim illo-
rum sequuntur illos.
14 Et vidi, & ecce nubem candidam: &
super nubem sedentem similem Filio homi-
nis, habentem in capite suo coronam au-
ream, & in manu sua falcem acutam.
D 15 Et alius Angelus exiuit de templo, cla-
mans voce magna ad sedentem super nubem
* Ioel 3.c.13. Matt 13.e.39. * Mitte falcem tuam, & mete, quia venit ho-
ra vt metatur, quoniam aruit messis terræ.
E 16 Et misit qui sedebat super nubem, fal-
cem suam in terram, & demessa est terra.
17 Et alius Angelus exiuit de templo, quod
est in cælo, habens & ipse falcem acutam.
18 Et alius Angelus exiuit de altari, qui ha-
bebat potestatem supra ignem: & clamauit
voce magna ad eum qui habebat falcem acu-
tam, dicens: Mitte falcem tuam acutam, &
vindemia botros vineæ terræ: quoniam ma-
turæ sunt vuæ eius.
19 Et misit Angelus falcem suam acutam
in terram, & vindemiauit vineam terræ, &
misit in lacum iræ Dei magnum:
20 Et calcatus est lacus extra ciuitatem, &
exiuit sanguis de lacu vsque ad frænos equo-
rum per stadia mille sexcenta.

CAPVT XV.

Qui bestiam vicerant & eius imaginem ac numerum nominis eius, Deum glorificant: & septem Angelis habentibus septem plagas nouissimas dantur septem phialæ iræ Dei plenæ.

A 1 ET vidi aliud signum in cælo magnum
& mirabile, Angelos septem, habentes
plagas septem nouissimas: Quoniam in illis
consummata est ira Dei.
B 2 Et vidi tamquam mare vitreum mistum
igne, & eos, qui vicerunt bestiam, & imaginē
eius, & numerum nominis eius, stantes super
mare vitreum, habentes citharas Dei:
3 Et cantantes canticum Moysi serui Dei,
& canticum Agni, dicentes: Magna & mi-
rabilia sunt opera tua, Domine Deus omni-
potens: iustæ & veræ sunt viæ tuæ, Rex sæ-
culorum.
4 * Quis non timebit te Domine, & ma- C
gnificabit nomen tuum? quia solus pius es: * Ier.10.a.7.
quoniam omnes gentes venient, & adora-
bunt in conspectu tuo, quoniam iudicia tua
manifesta sunt.
5 Et post hæc vidi, & ecce apertum est
templum tabernaculi testimonij in cælo:
6 Et exierunt septem Angeli habentes se-
ptem plagas de templo, vestiti lino mundo
& candido, & præcincti circa pectora zonis
aureis.
7 Et vnum de quatuor animalibus dedit D
septem Angelis septem phialas aureas, ple-
nas iracundiæ Dei viuentis in sæcula sæculo-
rum.
8 Et impletum est templum fumo à maie-
state Dei, & de virtute eius: & nemo poterat
introire in templum, donec consummaren-
tur septem plagæ septem Angelorum.

CAPVT XVI.

Ad septem phialarum effusionem in terram, mare, fontes, solem, bestiæ sedem, Euphraten & aerem, multæ in terra plagæ oriuntur.

1 ET audiui vocem magnam de templo, A
dicentem septem Angelis: Ite, & effun-
dite septem phialas iræ Dei in terram.
2 Et abijt primus, & effudit phialam suam
in terram, & factum est vulnus sæuum & pes-
simum in homines, qui habebant chara cte-
rem bestiæ; & in eos, qui adorauerunt ima-
ginem eius.
3 Et secundus Angelus effudit phialam
suam in mare, & factus est sanguis tamquam
mortui: & omnis anima viuens mortua est
in mari.
4 Et tertius effudit phialam suam super
flumina, & super fontes aquarum, & factus
est sanguis.
5 Et audiui Angelum aquarum dicentem: B
Iustus es Domine, qui es, & qui eras sanctus,
qui hæc iudicasti:
6 Quia sanguinem Sanctorum & Prophe-
tarum effuderunt, & sanguinem eis dedisti
bibere: digni enim sunt.
7 Et audiui alterum ab altari dicentem:
Etiam Domine Deus omnipotens, vera &
iusta iudicia tua.
8 Et quartus Angelus effudit phialam suam
in solem, & datum est illi æstu affligere ho-
mines, & igni:
9 Et æstuauerunt homines æstu magno, &
blasphemauerunt nomen Dei habentis pote-
statem super has plagas, neque egerunt pœ-
nitentiam vt darent illi gloriam.
10 Et quintus Angelus effudit phialam
suam super sedem bestiæ: & factum est re-
gnum eius tenebrosum, & commanducaue- C
runt linguas suas præ dolore:
11 Et blasphemauerunt Deum cæli, præ
doloribus & vulneribus suis, & non egerunt
pœnitentiam ex operibus suis.
12 Et sextus Angelus effudit phialam suam
in flumen illud magnum Euphratem: & sic-

cauit aquam eius, vt prępararetur via regibus ab ortu solis.
13 Et vidi de ore draconis, & de ore bestię, & de ore pseudoprophetæ spiritus tres immundos in modum ranarum.
14 Sunt enim spiritus dæmoniorum facientes signa, & procedunt ad reges totius terræ congregare illos in prælium ad diem magnum omnipotentis Dei.
15 * Ecce venio sicut fur. Beatus qui vigilat, & custodit vestimenta sua, ne nudus ambulet, & videant turpitudinem eius.
16 Et congregabit illos in locum, qui vocatur Hebraicè Armageddon.
17 Et septimus Angelus effudit phialam suam in aërem, & exiuit vox magna de templo à throno, dicens: Factum est.
18 Et facta sunt fulgura, & voces, & tonitrua, & terræmotus factus est magnus, qualis numquam fuit ex quo homines fuerunt super terram: talis terræmotus, sic magnus.
19 Et facta est ciuitas magna in tres partes: & ciuitates Gentium ceciderunt. & Babylon magna venit in memoriam ante Deum, dare illi calicem vini indignationis iræ eius.
20 Et omnis insula fugit, & montes non sunt inuenti.
21 Et grando magna sicut talentum descendit de cælo in homines: & blasphemauerunt Deum homines propter plagam grandinis: quoniam magna facta est vehementer.

* Matt. 24. d. 43. Luc. 12. e. 39. Sup. 3. a. 3.

CAPVT XVII.

Mulier fornicaria siue Babylon varijs induta ornamentis, & ebria martyrum sanguine, sedet super bestiam septem capitum & decem cornuum: quæ omnia hic declarat Angelus.

A

1 ET venit vnus de septem Angelis, qui habebant septem phialas, & locutus est mecum, dicens: Veni, ostendam tibi damnationem meretricis magnæ, quæ sedet super aquas multas,
2 Cum qua fornicati sunt reges terræ, & inebriati sunt qui inhabitant terram de vino prostitutionis eius.
3 Et abstulit me in spiritu in desertum. Et vidi mulierem sedentem super bestiam coccineam plenam nominibus blasphemiæ, habentem capita septem, & cornua decem.

B

4 Et mulier erat circumdata purpura, & coccino, & inaurata auro, & lapide pretioso, & margaritis, habens poculum aureum in manu sua, plenum abominatione, & immunditia fornicationis eius.
5 Et in fronte eius nomen scriptum: Mysterium: Babylon magna, mater fornicationum & abominationum terræ.
6 Et vidi mulierem ebriam de sanguine sanctorum, & de sanguine martyrum Iesu. Et miratus sum cùm vidissem illam admiratione magna.
7 Et dixit mihi Angelus: Quare miraris? Ego dicam tibi sacramentum mulieris, & bestiæ quæ portat eam, quæ habet capita septem, & cornua decem.
8 Bestia, quam vidisti, fuit & non est, & ascensura est de abysso, & in interitum ibit: & mirabuntur inhabitantes terram (quorum non sunt scripta nomina in libro vitæ à constitutione mundi) videntes bestiam, quæ erat & non est. C
9 Et hic est sensus, qui habet sapientiam. Septem capita, septem montes sunt, super quos mulier sedet, & reges septem sunt.
10 Quinque ceciderunt, vnus est, & alius nondum venit: & cum venerit, oportet illum breue tempus manere:
11 Et bestia quæ erat, & non est, & ipsa octaua est: & de septē est, & in interitum vadit.
12 Et decem cornua, quæ vidisti, decem reges sunt, qui regnum nondum acceperunt, sed potestatem tamquam reges vna hora accipient post bestiam.
13 Hi vnum consilium habent, & virtutem & potestatem suam bestiæ tradent. D
14 Hi cum Agno pugnabunt, & Agnus vincet illos: * quoniam Dominus dominorum est, & Rex regum, & qui cum illo sunt, vocati, electi, & fideles.
15 Et dixit mihi: Aquę, quas vidisti vbi meretrix sedet, populi sunt, & Gentes, & linguæ.
16 Et decem cornua, quæ vidisti in bestia: hi odient fornicariam, & desolatam facient illam, & nudam, & carnes eius manducabunt

* 1. Tim. 6. c. 15. Infr. 19. c. 16.

& ipsam igni concremabunt.

17 Deus enim dedit in corda eorum vt faciant quod placitum est illi: vt dent regnum suum bestiæ donec consummentur verba Dei.

18 Et mulier, quam vidisti, & ciuitas magna, quæ habet regnum super reges terræ.

CAPVT XVIII.

Babylonis lapsus, iudicium plagæ, & vltiones: propter quas reges ac negotiatores terræ olim ipsi adhærentes amarè lugebunt; cælum verò, Apostoli ac Prophetæ exultabunt.

A 1 ET post hæc vidi alium Angelum descendentem de cælo, habentem potestatem magnam: & terra illuminata est à gloria eius.

* Isa. 21.c. 9. Ier. 51.a 8. Sup. 14.b 8

2 Et exclamauit in fortitudine, dicens: * Cecidit, cecidit Babylon magna: & facta est habitatio dæmoniorum, & custodia omnis spiritus immundi, & custodia omnis volucris immundæ & odibilis:

3 Quia de vino iræ fornicationis eius biberunt omnes gentes: & reges terræ cum illa fornicati sunt: & mercatores terræ de virtute deliciarum eius diuites facti sunt.

B 4 Et audiui aliam vocem de cælo, dicentem: Exite de illa populus meus: vt ne participes sitis delictorum eius, & de plagis eius non accipiatis.

5 Quoniam peruenerunt peccata eius vsque ad cælum, & recordatus est Dominus iniquitatum eius.

6 Reddite illi sicut & ipsa reddidit vobis: & duplicate duplicia secundùm opera eius: in poculo, quo miscuit, miscete illi duplum.

C 7 Quantum glorificauit se, & in delicijs fuit; tantum date illi tormentum & luctum: quia in corde suo dicit: * Sedeo regina: & vidua non sum: & luctum non videbo.

* Isa 47.c 8.

8 Ideò in vna die venient plagæ eius, mors, & luctus, & fames, & igne comburetur: quia fortis est Deus, qui iudicabit illam.

9 Et flebunt, & plangent se super illam reges terræ, qui cum illa fornicati sunt, & in delicijs vixerunt, cùm viderint fumum incendij eius:

10 Longè stantes propter timorem tormentorum eius, dicentes: Væ, væ ciuitas illa magna Babylon, ciuitas illa fortis: quoniam vna hora venit iudicium tuum.

D 11 Et negotiatores terræ flebunt, & lugebunt super illam: quoniam merces eorum nemo emet amplius;

12 Merces auri, & argenti, & lapidis pretiosi, & margaritæ, & byssi, & purpuræ, & serici, & cocci, (& omne lignum thyinum, & omnia vasa eboris, & omnia vasa de lapide pretioso, & æramento, & ferro, & marmore,

E 13 Et cinnamomum) & odoramentorum, & vnguenti, & thuris & vini, & olei, & similæ, & tritici, & iumentorum, & ouium, & equorum, & rhedarum, & mancipiorum, & animarum hominum.

14 Et poma desiderij animæ tuæ discesserunt à te, & omnia pinguia, & præclara perierunt à te, & amplius illa iam non inuenient.

15 Mercatores horum, qui diuites facti sunt, ab ea longè stabunt propter timorem tormentorum eius, flentes, ac lugentes,

16 Et dicentes: Væ, væ ciuitas illa magna, quæ amicta erat bysso, & purpura, & cocco, & deaurata erat auro, & lapide pretioso, & margaritis:

17 Quoniam vna hora destitutæ sunt tantæ diuitiæ. F Et omnis gubernator, & omnis qui in lacum nauigat, & nautæ, & qui in mari operantur, longè steterunt,

18 Et clamauerunt videntes locum incendij eius, dicentes: Quæ similis ciuitati huic magnæ?

19 Et miserunt puluerem super capita sua, & clamauerunt flentes & lugentes, dicentes: Væ, væ ciuitas illa magna; in qua diuites facti sunt omnes, qui habebant naues in mari, de pretijs eius: quoniam vna hora desolata est.

20 Exulta super eam cælum, & sancti Apostoli, & Prophetæ: quoniam iudicauit Deus iudicium vestrum de illa.

21 Et sustulit vnus Angelus fortis lapidem G quasi molarem magnum, & misit in mare, dicens: Hoc impetu mittetur Babylon ciuitas illa magna, & vltra iam non inuenietur.

22 Et vox citharœdorum, & musicorum, & tibia canentium, & tuba non audietur in te amplius: & omnis artifex omnis artis non inuenietur in te amplius: & vox molæ non audietur in te amplius.

23 Et lux lucernæ non lucebit in te amplius: & vox sponsi & sponsæ non audietur adhuc in te: quia mercatores tui erant principes terræ, quia in veneficijs tuis errauerunt omnes gentes.

24 Et in ea sanguis prophetarum & sanctorum inuentus est; & omnium qui interfecti sunt in terra.

CAPVT XIX.

Sanctis de iudicio meretricis Deum glorificantibus, parantur nuptiæ Agni, & Angelus à Ioanne adorari recusat: apparens autem quidam equo insidens cum exercitu, qui est Verbum Dei & rex regum, ac Dominus dominantium, pugnat aduersus bestiam & reges terræ ac eorum exercitus, vocatis interim auibus cæli ad edendas eorum carnes.

1 POst hæc audiui quasi vocem turbarum multarum in cælo dicentium: Alleluia: A Salus, & gloria, & virtus Deo nostro est:

2 Quia vera & iusta iudicia sunt eius, qui iudicauit de meretrice magna, quæ corrupit terram in prostitutione sua, & vindicauit sanguinem seruorum suorum de manibus eius.

3 Et iterùm dixerunt: Alleluia. Et fumus eius ascendit in sæcula sæculorum.

4 Et ceciderunt seniores vigintiquatuor, & quatuor animalia, & adorauerunt Deum sedentem super thronum, dicentes: Amen: Alleluia.

5 Et vox de throno exiuit, dicens: Laudem dicite Deo nostro omnes serui eius: &

qui timetis eum, pusilli & magni.
6 Et audiui quasi vocem turbæ magnę, &
sicut vocem aquarum multarum, & sicut vo-
cem tonitruorum magnorum, dicentium:
Alleluia, quoniam regnauit Dominus Deus
noster omnipotens.
B 7 Gaudeamus, & exultemus, & demus glo-
riam ei: quia venerunt nuptiæ Agni, & vxor
eius præparauit se.
8 Et datum est illi, vt cooperiat se byssino
splendenti & candido. Byssinum enim, iu-
stificationes sunt sanctorum.
*Matt.22. a.2. Luc.14. d. 16. 9 Et dixit mihi: Scribe: * Beati qui ad cę-
nam nuptiarum Agni vocati sunt. & dicit
mihi: Hæc verba Dei vera sunt.
10 Et cecidi ante pedes eius, vt adorarem
eum. Et dicit mihi: Vide ne feceris: conser-
uus tuus sum, & fratrum tuorum habentium
testimonium Iesu. Deum adora. Testimo-
nium enim Iesu, est spiritus prophetiæ.
11 Et vidi cœlum apertum, & ecce equus
albus, & qui sedebat super eum, vocabatur
Fidelis, & Verax, & cum iustitia iudicat, &
pugnat.
12 Oculi autem eius sicut flamma ignis, &
in capite eius diademata multa, habens no-
men scriptum, quod nemo nouit nisi ipse.
C 13 * Et vestitus erat veste aspersa sanguine:
* Isa.63.a.1. & vocatur nomen eius, Verbum Dei.
14 Et exercitus qui sunt in cœlo, sequeban-
tur eum in equis albis, vestiti byssino albo
& mundo.
15 Et de ore eius procedit gladius ex vtra-
que parte acutus: vt in ipso percutiat Gen
*Ps.2.c.9. tes: * Et ipse reget eas in virga ferrea: & ip-
se calcat torcular vini furoris iræ Dei omni-
potentis.
16 Et habet in vestimento, & in femore suo
*1.Tim 6. c.1. Sup.17. d.14. scriptum: * Rex regum, & Dominus do-
minantium.
17 Et vidi vnum Angelum stantem in sole,
& clamauit voce magna, dicēs omnibus aui-
bus, quę volabant per medium cęli: Venite,
& congregamini ad cœnam magnam Dei:
D 18 Vt manducetis carnes regum, & carnes
tribunorum, & carnes fortium, & carnes
equorum, & sedentium in ipsis, & carnes
omnium liberorum, & seruorum, & pu-
sillorum, & magnorum.
19 Et vidi bestiam, & reges terrę, & exer-
citus eorum congregatos, ad faciendum
prælium cum illo qui sedebat in equo, &
cum exercitu eius.
20 Et apprehensa est bestia & cum ea pseu-
dopropheta: qui fecit signa coram ipso, qui-
bus seduxit eos, qui acceperunt characterem
bestiæ, & qui adorauerunt imaginem eius.
Viui missi sunt hi duo in stagnum ignis ar-
dentis sulphure:
21 Et cęteri occisi sunt in gladio sedentis
super equum, qui procedit de ore ipsius: &
omnes aues saturatæ sunt carnibus eorum.

CAPVT XX.

Ligatum draconem siue diabolum mittit Angelus in abyssum ad mille annos, quibus animæ martyrum in resurrectione prima regnabunt cum Christo: post quos solutus Satanas excitabit Gog & Magog innumerum exercitum aduersus ciuitatem dilectam, sed igni cœlesti deuorabuntur: deinde apertis libris, à sedente super thronum iudicabuntur omnes mortui secundum opera ipsorum.

1 ET vidi Angelum descendentem de cę- A
lo, habentem clauem abyssi, & cate-
nam magnam in manu sua.
2 Et apprehendit draconem, serpentem
antiquum, qui est diabolus & satanas, & li-
gauit eum per annos mille:
3 Et misit eum in abyssum, & clausit, &
signauit super illum, vt non seducat amplius
gentes, donec consummentur mille anni:
& post hæc oportet illum solui modico
tempore.
4 Et vidi sedes, & sederunt super eas, & iu- B
dicium datum est illis: & animas decollato-
rum propter testimonium Iesu, & propter
verbum Dei, & qui non adorauerunt be-
stiam, neque imaginem eius, nec acceperunt
characterem eius in frontibus aut in mani-
bus suis, & vixerunt, & regnauerunt cum
Christo mille annis.
5 Cęteri mortuorum non vixerunt, donec
consummentur mille anni. Hæc est resurre-
ctio prima.

6 Beatus, & sanctus, qui habet partē in resurrectione prima: in his secunda mors non habet potestatem: sed erunt sacerdotes Dei & Christi, & regnabunt cum illo mille annis.

C 7 * Et cùm consummati fuerint mille anni, soluetur satanas de carcere suo, & exibit, & seducet Gentes, quæ sunt super quatuor angulos terræ, Gog, & Magog & congregabit eos in prælium, quorum numerus est sicut arena maris.

* Ezec. 39 a. 1.

8 Et ascenderunt super latitudinem terræ, & circuierunt castra sanctorum, & ciuitatem dilectam.

9 Et descendit ignis à Deo de cœlo, & deuorauit eos: & Diabolus, qui seducebat eos, missus est in stagnum ignis & sulphuris, vbi & bestia.

10 Et pseudopropheta cruciabuntur die ac nocte in sæcula sæculorum.

D 11 Et vidi thronum magnum candidum, & sedentem super eum, à cuius conspectu fugit terra & cęlum, & locus non est inuentus eis.

12 Et vidi mortuos, magnos & pusillos stantes in conspectu throni, & libri aperti sunt: & alius Liber apertus est qui est vitæ: & iudicati sunt mortui ex his quæ scripta erant in libris, secundùm opera ipsorum.

13 Et dedit mare mortuos, qui in eo erant: & mors & infernus dederunt mortuos suos, qui in ipsis erant: & iudicatum est de singulis secundùm opera ipsorum.

14 Et infernus & mors missi sunt in stagnum ignis. Hæc est mors secunda.

15 Et qui non inuentus est in Libro vitæ scriptus, missus est in stagnum ignis.

CAPVT XXI.

Cœlo ac terra renouatis, noua ciuitas Ierusalem in Agni sponsam à Deo parata ostenditur, iustis glorificatis, impijsque in stagnum ignis detrusis; cuius ciuitatis murus & portæ ac fundamenta describuntur & mensurantur, quæ vniuersa sunt aurum ac vitrum mundum lapides pretiosi ac margaritæ.

A 1 ET vidi cœlum nouum, & terram nouam. Primum enim cœlum, & prima terra abijt, & mare iam non est.

Isa. 65 c. 17 ... 66 g. 22. 2. Pet. 3. c. 13.

2 Et ego Ioannes vidi sanctam ciuitatem Ierusalem nouam descendentem de cœlo à Deo, paratam, sicut sponsam ornatam viro suo.

3 Et audiui vocem magnam de throno dicentem: Ecce tabernaculum Dei cum hominibus, & habitabit cum eis. Et ipsi populus eius erunt, & ipse Deus cum eis erit eorum Deus.

4 * Et absterget Deus omnem lacrymam ab oculis eorum: Et mors vltra non erit, neque luctus, neque clamor, neque dolor erit vltra, quia prima abierunt. B

*Isa. 25 c. 8. Sup. 7. d. 17. *Isai. 43. c. 19. 2. Cor. 5. d. 17.

5 Et dixit qui sedebat in throno:* Ecce noua facio omnia. Et dixit mihi: Scribe, quia hæc verba fidelissima sunt, & vera. C

6 Et dixit mihi: Factum est. ego sum α & ω: initium, & finis. Ego sitienti dabo de fonte aquæ vitæ gratis.

7 Qui vicerit possidebit hæc, & ero illi Deus, & ille erit mihi filius.

8 Timidis autem, & incredulis, & execratis & homicidis, & fornicatoribus, & veneficis, & idololatris, & omnibus mendacibus, pars illorum erit in stagno ardenti igne & sulphure: quod est mors secunda.

9 Et venit vnus de septem Angelis habentibus phialas plenas septem plagis nouissimis, & locutus est mecum, dicens: Veni, & ostendam tibi sponsam, vxorem Agni.

10 Et sustulit me in spiritu in montem magnum & altum, & ostendit mihi ciuitatem sanctam Ierusalem descendentem de cœlo à Deo,

11 Habentem claritatem Dei: & lumen eius simile lapidi pretioso tamquam lapidi iaspidis, sicut crystallum. D

12 Et habebat murum magnum & altum, habentem portas duodecim: & in portis Angelos duodecim, & nomina inscripta, quæ sūt nomina duodecim tribuum filiorum Israël.

13 Ab Oriente portæ tres, & ab Aquilone portæ tres, & ab Austro portæ tres & ab Occasu portæ tres.

14 Et murus ciuitatis habens fundamenta duodecim, & in ipsis duodecim nomina duodecim Apostolorum Agni.

E 15 Et qui loquebatur mecum, habebat
mensuram arundineam auream, vt metiretur
ciuitatem, & portas eius, & murum.
16 Et ciuitas in quadro posita est, & lon-
gitudo eius tanta est quanta & latitudo: &
mensus est ciuitatem de arundine aurea per
stadia duodecim millia: & longitudo, & al-
titudo, & latitudo eius, æqualia sunt.
17 Et mensus est murum eius centum qua-
draginta quatuor cubitorum, mensura ho-
minis, quæ est angeli.
18 Et erat structura muri eius ex lapide iaf-
pide: ipsa verò ciuitas, aurum mundum simi-
le vitro mundo.
F 19 Et fundamenta muri ciuitatis, omni la-
pide pretioso ornata. Fundamentum pri-
mum, iaspis: secundum, sapphirus: tertium,
chalcedonius: quartum, smaragdus:
20 Quintum, sardonix: sextum, sardius:
septimum, chrysolithus: octauum, beryllus:
nonum, topazius: decimum, chrysoprasus:
vndecimum, hiacinthus: duodecimum, ame-
thystus.
21 Et duodecim portæ duodecim margá-
ritæ sunt, per singulas: & singulæ portæ erant
ex singulis margaritis: & platea ciuitatis au-
rum mundum, tanquam vitrum perlucidum.
G 22 Et templum non vidi in ea. Dominus
enim Deus omnipotens templum illius est,
& Agnus.
23 * Et ciuitas non eget sole, neque luna, vt * Isai. 60. d.19.
luceant in ea. nam claritas Dei illuminauit
eam, & lucerna eius est Agnus.
24 Et ambulabunt gentes in lumine eius:
& reges terræ afferent gloriam suam & ho-
norem in illam.
25 * Et portę eius non claudentur per diem: * Isa 60.a. 11.
nox enim non erit illic.
26 Et afferent gloriam & honorem gen-
tium in illam.
27 Non intrabit in eam aliquod coinqui-
natum, aut abominationem faciens & men-
dacium, nisi qui scripti sunt in libro vitæ
Agni.

CAPVT XXII.

Lignum vitæ fluuio aqua viuæ irrigatum singulis mensibus reddit fructum suum: nec maledictum nec vlla nox est in ciuitate: Angelus autem qui hæc citò ventura Ioanni ostendebat, non vult ab eo adorari, dicitque iustos in ciuitatem intraturos, impios autem foras eyciendos: contestatur etiam de non addendo aut minuendo ad hanc prophetiam.

A 1 ET ostendit mihi fluuium aquæ vitæ,
splendidum tamquam crystallum,
procedentem de sede Dei & Agni.
2 In medio plateæ eius, & ex vtraque parte
fluminis lignum vitæ, afferens fructus duo-
decim, per menses singulos reddens fructum
suum, & folia ligni ad sanitatem Gentium.
3 Et omne maledictum non erit amplius:
sed sedes Dei & Agni in illa erunt, & serui
eius seruient illi.
4 Et videbunt faciem eius: & nomen eius
in frontibus eorum.
5 * Et nox vltrà non erit: & non egebunt *Isa.60. 20.
lumine lucernæ, neque lumine solis, quo-
niam Dominus Deus illuminabit illos, &
regnabunt in sæcula sæculorum.
6 Et dixit mihi: Hęc verba fidelissima sunt B
& vera. Et Dominus Deus spiritum prophe-
tarum misit Angelum suum ostendere seruis
suis quæ oportet fieri citò.
7 Et ecce venio velociter. Beatus qui cu-
stodit verba prophetiæ libri huius.
8 Et ego Ioannes, qui audiui, & vidi hæc.
Et postquam audissem, & vidissem, cecidi vt
adorarem ante pedes angeli, qui mihi hæc
ostendebat.
9 Et dixit mihi: Vide ne feceris: conseruus
enim tuus sum, & fratrum tuorum Prophe-
tarum, & eorum qui seruant verba prophetię
libri huius: Deum adora.
10 Et dicit mihi: Ne signaueris verba pro- C
phetiæ libri huius: tempus enim propè est.
11 Qui nocet, noceat adhuc: & qui in sor-
dibus est, sordescat adhuc: & qui iustus est,
iustificetur adhuc: & sanctus, sanctificetur
adhuc.
12 Ecce venio citò, & merces mea mecum
est, reddere vnicuique secundùm opera sua.
13 * Ego sum α, & ω primus, & nouissi- *Isa.41.b. 4.44.a.6.48. b.12. Sup.1 b 8. d.17.21.a 6.
mus, principium, & finis.
14 Beati qui lauant stolas suas in sanguine
Agni: vt sit potestas eorum in ligno vitę, &
per portas intrent in ciuitatem. D
15 Foris canes, & venefici, & impudici, &
homicidæ, & idolis seruientes, & omnis qui
amat & facit mendacium.
16 Ego Iesus misi Angelum meum, testi-
ficari vobis hæc in Ecclesijs. Ego sum radix
& genus Dauid, stella splendida & matutina.
17 Et spiritus & sponsa dicunt: Veni. Et
qui audit, dicat: Veni. Et qui sitit, veniat: * * Isa.55.a. 1.
& qui vult, accipiat aquam vitæ, gratis.
18 Contestor enim omni audienti verba
prophetię libri huius: Si quis apposuerit ad
hæc, apponet Deus super illum plagas scri-
ptas in libro isto.
19 Et si quis diminuerit de verbis libri pro-
phetię huius, auferet Deus partem eius de li-
bro vitę, & de ciuitate sancta, & de his quę
scripta sunt in libro isto.
20 Dicit qui testimonium perhibet isto-
rum. Etiam venio citò: Amen. Veni Do-
mine Iesu.
21 Gratia Domini nostri Iesu Christi cum
omnibus vobis. Amen.

Oratio Manasse, necnon Libri duo, qui sub Libri tertij, & quarti Esdræ nomine circumferuntur, hoc in loco, extra scilicet seriem Canonicorum Librorum, quos sancta Tridentina Synodus suscepit, & pro Canonicis suscipiendos decreuit sepositi sunt, ne prorsus interirent, quippe qui à nonnullis sanctis Patribus interdum citantur, & in aliquibus Biblijs Latinis tam manuscriptis quàm impressis reperiuntur.

ORATIO MANASSÆ, REGIS IVDA,

CVM CAPTVS TENERETVR IN BABYLONE.

DOmine omnipotens, Deus patrum nostrorum, Abraham, & Isaac, & Iacob & seminis eorum iusti, qui fecisti cęlum & terram cum omni ornatu eorum, qui ligasti mare verbo præcepti tui, qui conclusisti abyssum, & signasti eam terribili & laudabili nomine tuo: quem omnia pauent, & tremunt à vultu virtutis tuæ, quia importabilis est magnificentia gloriæ tuæ, & insustentabilis ira comminationis tuæ super peccatores: immensa verò & inuestigabilis misericordia promissionis tuæ: quoniam tu es Dominus, altissimus, benignus, longanimis, & multum misericor, & pęnitens super malitias hominum. Tu Domine, secundùm multitudinem bonitatis tuæ, promisisti pęnitentiam & remissionem ijs, qui peccauerunt tibi, & multitudine miserationum tuarum decreuisti pœnitentiam peccatoribus, in salutem. Tu igitur Domine Deus iustorum, non posuisti pęnitentiam iustis, Abraham, & Isaac, & Iacob, ijs qui tibi non peccauerunt: sed posuisti pęnitentiam propter me peccatorem: quoniam peccaui super numerum arenæ maris: multiplicatæ sunt iniquitates meæ Domine, multiplicatæ sunt iniquitates meæ, & non sum dignus intueri, & aspicere altitudinem cœli, præ multitudine iniquitatum mearum. Incuruatus sum multo vinculo ferreo, vt non possim attollere caput meum, & non est respiratio mihi: quia excitaui iracundiam tuam, & malum corā te feci: non feci voluntatem tuam, & mandata tua non custodiui: statui abominationes, & multiplicaui offensiones. Et nunc flecto genu cordis mei, precans à te bonitatem. Peccaui Domine, peccaui, & iniquitates meas agnosco. Quare peto rogans te, remitte mihi, Dñe, remitte mihi, & ne simul perdas me cum iniquitatibus meis, neque in ęternum, iratus, reserues mala mihi, neque damnes me in infima terrę loca: quia tu es Deus, Deus inquā, pęnitentium: & in me ostendens omnem bonitatem, tuam, quia indignum saluabis me secundùm magnam misericordiam tuam, & laudabo te sēper omnibus diebus vitę meę: quoniam te laudat omnis virtus celorum, & tibi est gloria in sęcula sęculorum. Amen.

LIBER ESDRÆ TERTIVS.

CAPVT PRIMVM.

Magnificum Phase, quod Iosias immolauit, celebrando septem diebus festum Azymorum, cui successerunt in regno Iudæ Iechonias, Ioacim, Ioachin, & Sedecias: eorumque ac populi captiuitas propter sua scelera, vrbisque subuersio describuntur.

1 ET fecit Iosias Pascha in Ierosolymis Domino, & immolauit Phase quarta decima luna primi mensis:
2 Statuens sacerdotes per
vices dierū stolis amictos in templo Domini.
3 Et dixit Leuitis sacris seruis Israël vt sanctificarent se Domino in positione sanctę
arcę Domini, in Domo, quam ędificauit Salomon filius Dauid rex.
4 Non erit vobis tollere super humeros
eam. Et nunc deseruite Domino vestro, &
curam agite gentis illius Israël ex parte secundùm pagos & tribus vestras,
5 Secundùm scripturam Dauid regis Israël
& secundum magnificentiam Salomonis filij
eius, omnes in templo, & secundùm particulam principatus paternam vestram, corū qui
stant in conspectu fratrum filiorum Israël.
6 Immolate Pascha, & sacrificia parate
fratribus vestris, & facite secundùm præceptum Domini quod datum est Moysi.
7 Et donauit Iosias in plebem quæ inuenta
est, ouium, agnorum, & hędorum, & caprarum triginta millia, vitulos tria millia.
8 Hęc de regalibus data sunt secundùm
promissionem populo: & sacerdotibus in
Pascha, oues numero duo millia, ac vituli
centum.
9 Et Iechonias, & Semeias, & Nathanaël
fratres, & Hasabias, & Oziel, & Coraba, in
Phase, oues quinq; millia, vitulos quingentos.
10 Et hęc cùm fierent eleganter, steterūt sacerdotes & Leuitę habētes azyma per tribus.
11 Et secundùm partes principatus patrū,
in conspectu populi offerebant Domino, secundùm ea quę in libro Moysi scripta sunt:
12 Et assauerunt Phase igni prout oportebat, & hostias coxerunt in ęnolis, & in ollis
cum beneuolentia:

13 Et attulerunt omnibus qui erant ex ple-
be:& post hec parauerũt sibi & sacerdotibus:
14 Et Sacerdotes enim offerebant adipes,
vsque dum finita esset hora: & Leuitæ para-
uerunt sibi, & fratribus suis filijs Aaron.
15 Et sacri cantores filij Asaph erant per
ordinem, secundùm præceptum Dauid &
Asaph, & Zacharias,& Ieddimus, qui erat
à rege.
16 Et ostiarij per singulas ianuas, ita vt
non præuaricaretur vnusquisque suam: fra-
tres enim illorum parauerunt illis.
17 Et consummata sunt quæ pertinebant
ad sacrificium Domini.
18 In illa die egerunt Phase, & offerebant
hostias super Domini sacrificium,secundùm
præceptum regis Iosiæ.
19 Et egerunt filij Israel, qui inuenti sunt
in tempore illo, Phase: & diem festum azy-
morum per dies septem:
20 Et non est celebratum Phase tale in Is-
raël, à temporibus Samuëlis Prophetæ:
21 Et omnes reges Israël non celebraue-
runt tale Pascha quale egit Iosias, & Sacer-
dotes, & Leuitæ, & Iudæi, & omnis Israël,
qui inuenti sunt in commoratione Iero-
solymis.
22 Octauo decimo anno, regnante Iosia
celebratum est Phase.
23 Et directa sunt opera Iosiæ in conspe-
ctu Domini sui in corde pleno metuentis:
24 Et quæ circa illum quidem conscripta
sunt, in pristinis temporibus, de eis qui pec-
cauerunt, quique irreligiosi fuerunt in Do-
minum præ omni gente, & qui non quæsie-
runt verba Domini super Israël.
25 Et post omnem actum hunc Iosiæ, as-
cendit Pharao rex Ægypti, veniens in Car-
chamis ab itinere super Euphratem, & exijt
obuiam illi Iosias.
26 Et misit rex Ægypti ad Iosiam,dicens:
Quid mihi & tibi est rex Iudæ?
27 Non sum missus à Domino vt pugnem
contra te: super Euphratem enim bellum
meum est, festinans descende.
28 Et non est reuersus Iosias super cur-
rum:sed expugnare eum conabatur,non at-
tendens verbum prophetæ ex ore Domini:
29 Sed constituit ad eum bellum in campo
Mageddo. Et descenderunt principes ad re-
gem Iosiam.
30 Et dixit rex pueris suis, Amouete me à
prælio,infirmatus sum enim valdè. Et statim
amouerunt eum pueri ipsius de acie.
31 Et ascendit super currum secundarium
suum: & perueniens Ierosolymam, vita
functus est, & sepultus est in paterno se-
pulchro.
32 Et in tota Iudæa lugebant Iosiam: &
qui præsidebant, cum vxoribus lamentabant
eum, vsque in hunc diem. Et datum est hoc
fieri semper in omne genus Israël.
33 Hæc autem præscripta sunt in libro hi-
storiarum regum Iudæ: & singula gesta
actus Iosiæ, & eius gloria & intellectus eius
in lege Domini: quæque gesta sunt ab eo,&
quæ non scripta sunt in libro regum Israël
& Iudæ.
34 Et assumentes, qui erant ex gente, Ie-
choniam filium Iosiæ, constituerunt regem
pro Iosia patre suo, cùm esset annorum tri-
gintatrium.
35 Et regnauit super Israël mensibus tri-
bus. Et amouit eum rex Ægypti, ne regna-
ret in Ierosolymis:
36 Et mulctauit gentem argenti talenta
centum, & auri talentum vnum.
37 Et constituit rex Ægypti Ioacim fra-
trem ipsius, regem Iudæ & Ierusalem:
38 Et alligauit magistratus Ioacim, & Za-
racelem fratrem suum, & apprehendens re-
duxit in Ægyptum.
39 Annorum erat Ioacim vigintiquinque,
cùm regnare cępisset in terra Iuda & Ierusa-
lem: & fecit malum in conspectu Domini.
40 Post hunc autem ascendit Nabucho-
donosor rex Babylonis, & alligans eum in
æreo vinculo, perduxit in Babyloniam:
41 Et sacra vasa Domini accepit Nabu-
chodonosor, & tulit & consecrauit in tem-
plo suo in Babylonia.
42 Nam de immunditia illius & irreligio-
sitate scriptum est in libro temporum regũ.
43 Et regnauit Ioachin filius eius pro eo.
Cùm autem constitutus esset rex, erat anno-
rum decem & octo.
44 Regnauit autem menses tres & dies de-
cem in Ierusalem,& fecit malum in conspe-
ctu Domini:
45 Et post annum mittens Nabuchodo-
nosor, transmigrauit eum in Babyloniam si-
mul cum sacris vasis Domini.
46 Et constituit Sedeciam regem Iuda &
Ierusalem,cùm esset annorum viginti vnius:
regnauit autem annis vndecim.
47 Et fecit malum in conspectu Domini,
& non est veritus à verbis quæ dicta sunt ab
Ieremia propheta ex ore Domini:
48 Et adiuratus à rege Nabuchodonosor,
periurans discessit, & indurata ceruice sua,
& corde suo, & transgressus est legitima
Domini Dei Israël.
49 Et duces populi Domini multa iniquè
gesserunt, & impiè egerunt super omnes im-
munditias gentium: & polluerunt templum
Domini quod sanctum erat in Ierosolymis.
50 Et misit Deus patrum ipsorum per an-
gelum suum reuocare eos,propter quod par-
ceret illis, & tabarnaculo suo.
51 Ipsi verò subsannabant in angelis suis:
& qua die locutus est Dominus, erant illu-
dentes prophetis eius.
52 Qui vsque ad iracundiam concitatus
est super gentem suam, propter irreligiosi-
tatem suam, & præcepit ascendere reges
Chaldęorum.
53 Hi occiderunt iuuenes eorum in gla-
dio, in circuitu sancti templi eorum, & non
pepercerunt iuueni,& seni,& virgini,& ado-
lescenti:
54 Sed omnes traditi sunt in manus ipso-
rum: & omnia sacra vasa Domini, & rega-
les apothecas resumentes, tulerunt in Baby-
loniam,
55 Et incenderunt domum domini, & de-
molierunt muros Ierusalem: & turres

eius incenderunt igne,
56 Et consummauerunt omnia honorifica
eius, & ad nihilum redegerunt: & reliquos
à gladio duxerunt in Babylonem.
57 Et erant serui illius vsque dum regnarent
Persæ, in repletione verbi Domini in
ore Ieremiæ:
58 Quousque benignè ageret terra sabbata
sua, & omni tempore desertionis suæ sabbatizauit,
in applicatione annorum septuaginta.

CAPVT II.

Cyrus rex Persarum Iudæos in regno suo captiuos remittit in terram suam: qui cùm restaurarent Ierusalem, prohibiti sunt ab Artaxerxe propter quorumdam delationem.

1 REgnante Cyro rege Persarum, in consummatione
verbi Domini in ore
Ieremiæ,
2 Suscitauit Dominus spiritum Cyri regis
Persarum, & prædicauit in toto regno suo
simul per scripturam,
3 Dicens: Hæc dicit Cyrus rex Persarum:
Me constituit regem orbis terrarum Dominus
Israël, Dominus excelsus,
4 Et significauit mihi ædificare domum sibi
in Ierusalem, quæ est in Iudæa.
5 Si quis est ex genere vestro, dominus ipsius
ascendat cum eo in Ierusalem.
6 Quotquot ergo circa loca habitant, adiuuent
eos qui sunt in loco ipso, in auro &
argento,
7 In dationibus, cum equis & iumentis,
cumque alijs quæ secundùm vota apponuntur
in ædem Domini quæ est in Ierusalem.
8 Et stantes principes tribuum, pagorum,
& Iudææ, ex tribu Beniamin, & Sacerdotes
& Leuitæ, quos excitauit Dominus
ascendere & ædificare Domum Domini quę
est in Ierusalem, & qui erant in circuitu
eorum,
9 Adiuuerunt in omni auro & argento
eius & iumentis, & votis compluribus multi
quorum sensus excitatus est.
10 Et Cyrus rex protulit vasa sacra Domini,
quæ transtulit Nabuchodonosor rex
Babylonis ex Ierusalem, & consecrauit ea
idolo suo.
11 Et proferens ea Cyrus rex Persarum,
tradidit Mithridato, qui erat super thesauros
ipsius.
12 Per hunc autem tradita sunt Salmanasaro
pręsidi Iudeę.
13 Horum autem hic numerus. Libatoria
argentea duo millia quadringenta: athiscæ
argenteæ triginta: phialæ aureæ triginta, item
argenteæ duo millia quadringentæ: & alia
vasa mille.
14 Omnia autem vasa aurea & argentea,
quinque millia octingenta sexaginta.
15 Et enumerata sunt Salmanasaro simul
cum his qui ex captiuitate Babyloniæ venerant
in Ierosolymam.
16 In Artaxerxis autem Regis Persarum
temporibus scripserunt ei de his qui habitabant
in Iudæa & Ierusalem, Balsamus, & Mithridatus
& Sabellius, & Rathimus, Balthemus,
Samelius scriba & reliqui habitantes in
Samaria, & cęteris locis subiectam epistolam
Regi Artaxerxi.
17 DOMINE, pueri tui Rathimus ab accidentibus,
& Sabellius scriba, & reliqui curiæ
tuæ iudices in Cœlesyria & Phœnice.
18 Et nunc notum sit domino regi, quoniam
Iudæi qui ascenderunt à vobis ad nos,
venientes in Ierusalem ciuitatem refugam &
pessimam, ædificant furnos eius, & statuunt
muros, & templum suscitant.
19 Quòd si ciuitas ista & muri consummati
fuerint, non tantùm tributa non sustinebunt
pendere, sed etiam regibus resistent.
20 Et quia id agitur circa templum, rectè
habere arbitrati sumus non despicere hoc
ipsum:
21 Sed notum facere domino regi, vt si
videbitur, rex, quæratur in libris patrum
tuorum,
22 Et inuenies in admonitionibus scripta
de his, & scies quoniam ciuitas ista fuit refuga,
& reges & ciuitates concuties.
23 Et Iudæi refugæ, & prælia committentes
in ea ab æterno, ob quam causam ciuitas
ista deserta est.
24 Nunc ergo notum facimus, domine
rex, quoniam si ciuitas hæc ædificata fuerit,
& huius muri erecti fuerint, descensus tibi
non erit in Cœlesyriam & Phœnicen:
25 Tunc scripsit rex Rathimo, qui scribebat
accidentia & Balthemo, & Sabellio scribæ,
& cęteris constitutis, & habitantibus in
Syria & Phœnice, ea quæ subiecta sunt.
26 LEGI epistolam quam misistis mihi.
Pręcepi ergo inquiri, & inuentum est, quoniam
ciuitas illa est ab æuo regibus resistens.
27 Et homines refugæ, & prælia in ea efficientes,
& reges fortissimi erant in Ierusalem
dominantes, & tributa exigentes à Cœlesyria
& Phœnice.
28 Nunc ergò præcepi prohibere homines
illos ædificare ciuitatem, & prohibere ne
quid vltra hæc fiant:
29 Sed nec procedant in plurimum ea quæ
sunt malitiæ, ita vt regibus molestia importetur.
30 Tunc recitatis his quæ à rege Artaxerxe
scripta fuerant, Rathimus, & Sabellius scriba
& qui cum his constituti erant, iungentes festinanter
venerunt in Ierusalem cum equitatu,
& turba, & agmine;
31 Cœperuntque ędificantes prohibere, &
vacabant ab ædificatione templi in Ierusalem,
vsque secundo anno regni Darij regis
Persarum.

CAPVT III.

Dario post splendidam cœnam omnibus suis præfectis factam, dormiente, tres corporis eius custodes problema mouerunt, Num vinum, rex, mulier, an veritas præstent: & primùm de vino probatur.

1 REx Darius fecit cœnam magnam omnibus
vernaculis suis, & omnibus
magistratibus Medię & Persidis,

2 Et omnibus purpuratis;& prętoribus, & consulibus, & præfectis sub illo, ab India vsque Æthiopiam, centum viginti septem prouincijs.

3 Et cùm manducassent, & bibissent, & satiati reuerterentur, tunc Darius rex ascendit in cubiculum suum, & dormiuit, & expergefactus est.

4 Tunc illi tres iuuenes corporis custodes, qui custodiebant corpus regis, dixerunt alter alteri.

5 Dicamus vnusquisque nostrum sermonem qui pręcellat: & cuiuscumque apparuerit sermo sapientior alterius, dabit illi rex Darius dona magna,

6 Purpura cooperiri, & in auro bibere, & super aurum dormire, & currum aureo fręno, & cydarim byssinam, & torquem circa collum:

7 Et secundo loco sedebit à Dario propter sapientiam suã, & cognatus Darij vocabitur.

8 Tunc scribentes singuli suum verbum signauerunt, & posuerunt subtus ceruical Darij regis,

9 Et dixerunt, Cùm surrexerit rex, dabimus illi scripta nostra: & quodcunque iudicauerit rex è tribus, & magistratus Persidis, quoniam verbum eius sapientius est, ipsi dabitur victoria sicut scriptum est.

10 Vnus scripsit, Forte est vinum.

11 Alius scripsit, Fortior est rex.

12 Tertius scripsit, Fortiores sunt mulieres super omnia autem vincit veritas.

13 Et cùm surrexisset rex, acceperunt scripta sua, & dederunt illi, & legit.

14 Et mittens vocauit omnes magistratus Persarum, & Medos, & purpuratos, & prætores, & præfectos:

15 Et sederunt in concilio: & lecta sunt scripta coram ipsis.

16 Et dixit, Vocate adolescentes, & ipsi iudicabunt verba sua. Et vocati sunt, & introierunt.

17 Et dixit illis. Indicate nobis de his quæ scripta sunt. Et cœpit prior, qui dixerat de fortitudine vini,

18 Et dixit, Viri, quàm præualet vinum omnibus hominibus qui bibunt illud! seducit mentem.

19 Itemque regis & orphani facit mentem vanam. Item serui ac liberi, pauperis ac diuitis,

20 Et omnem mentem conuertit in securitatem & iucunditatem, & non meminit omnem tristitiam & debitum,

21 Et omnia præcordia facit honesta, & non meminit regem nec magistratum, & omnia per talenta loqui facit.

22 Et non meminerunt, cùm biberunt, amicitiam, nec fraternitatem: sed non multùm post sumunt gladios.

23 Et cùm à vino merserint & surrexerint, non meminerunt quæ gesserunt.

24 O viri, num præcellit vinum? quis sic cogitat facere? Et tacuit hoc dicto.

CAPVT IV.

Probatur excellens fortitudo regis, mulieris, & veritatis, sed data veritati palma. Darius ad petitionem Zorobabel reddit vasa, scribens vt Iudæis detur libertas & impensa ad extructionem Ierusalem.

1 ET inchoauit sequens dicere, qui dixit de fortitudine regis.

2 O viri, nũ præcellunt homines, qui terrã & mare obtinent, & omnia quæ in eis sunt?

3 Rex autem super omnia præcellit, & dominatur eorum: & omne quodcumque dixerit illis, faciunt.

4 Et si miserit illos ad bellatores, vadunt, & demoliuntur montes, & muros, & turres.

5 Iugulantur & iugulant, & regis verba non prætereunt. nam si vicerint, afferunt regi omnia quæcumque prædati fuerint.

6 Similiter & alij omnes, & quotquot non militant nec pugnant, sed colunt terrã: rursũ cum fuerint metentes, afferunt tributa regi:

7 Et ipse vnus solus si dixerit occidite, occidunt: dixerit remittite, remittunt:

8 Dixerit percutite, percutiunt: dixerit exterminate, exterminant: dixerit ædificate, ædificant:

9 Dixerit excidite, excidunt: dixerit plantate, plantant:

10 Et omnis plebs, & virtutes eũ obaudiũt & super hoc ipse recũbit & bibit, & dormit.

11 Hi autem custodiunt in circuitu eum, & non possunt ire singuli & facere opera sua sed in dicto obaudientes sunt ei.

12 Viri, quomodo non præcellit rex qui sic diffamatur? Et tacuit.

13 Tertius qui dixerat de mulieribus & veritate, hic est Zorobabel, cœpit loqui.

14 Viri, non magnus rex, & multi homines, nec vinum præcellit. Quis est ergo qui dominatur eorum?

15 Nonne mulieres genuerunt regem, & omnẽ populũ, qui dominatur mari & terræ:

16 Et ex illis nati sunt, & ipsæ educauerunt eos qui plantauerunt vineas ex quibus vinum fit?

17 Et ipsæ faciunt stolas omnium hominum, & ipsæ faciunt gloriam hominibus, & non possunt homines separari à mulieribus,

18 Si congregauerint aurum & argentum, & omnem rem speciosam, & viderint mulierem vnam bono habitu & bona specie,

19 Omnia hæc relinquentes in eam intendunt, & aperto ore conspiciunt, & eam alliciunt magis quàm aurum & argentum, & omnem rem pretiosam.

20 Homo patrem suum relinquit qui enutrijt illum, & suam regionem, & ad mulierem se coniungit.

21 Et cum muliere remittit animam: & neque patrem meminit, neque matrem, neque regionem.

22 Et hinc oportet vos scire: quoniam mulieres dominantur vestri. Nonne doletis?

23 Et accipit homo gladium suum, & vadit in viam facere furta, & homicidia, & mare nauigare & flumina,

24 Et leonem videt, & in tenebris ingreditur: & cùm furtum fecerit, & fraudes, &

rapinas, amabili suæ affert.
25 Et iterùm, diligit homo vxorem suam magis quàm patrem aut matrem.
26 Et multi dementes facti sunt propter vxores suas: & serui facti sunt propter illas:
27 Et multi perierunt & iugulati sunt, & peccauerunt propter mulieres.
28 Et nunc credite mihi, quia magnus est rex in potestate sua: quoniam omnes regiones verentur tangere eum.
29 Videbam tamen Apemen filiam Bezacis mirifici concubinam regis, sedentem iuxta regem ad dexteram,
30 Et auferentem diadema de capite eius, & imponentem sibi, & palmis cędebat regem de sinistra manu.
31 Et super hæc aperto ore intuebatur eã: & si arriserit ei, ridet. nã si indignata ei fuerit, blanditur, donec reconcilietur in gratiã.
32 O viri, cur non sunt fortiores mulieres? Magna est terra, & excelsum est cœlum: quis ista agit?
33 Et tunc rex, & purpurati intuebantur in alterutrum. Et inchoauit loqui de veritate.
34 O viri, nonne fortes sunt mulieres? Magna est terra, & excelsum est cęlum: & velox cursus solis conuertit in gyro cœlum in locum suum in vna die.
35 Nonne magnificus est qui hæc facit, & veritas magna, & fortior præ omnibus?
36 Omnis terra veritatem inuocat, cœlum etiam ipsam benedicit, & omnia opera mouentur & tremunt eam, & non est cum ea quidquam iniquum.
37 Vinum iniquum, iniquus rex, iniquæ mulieres iniqui omnes filij hominum, & iniqua illorum omnia opera, & non est in ipsis veritas, & in sua iniquitate peribunt:
38 Et veritas manet & inualescit in æternum, & viuit & obtinet in sæcula sæculorũ.
39 Nec est apud eam accipere personas, neque differentias: sed quæ iusta sunt facit omnibus, iniustis ac malignis, & omnes benignantur in operibus eius.
40 Et non est in iudicio eius iniquum, sed fortitudo, & regnum, & potestas, & maiestas omnium æuorum. Benedictus Deus veritatis.
41 Et desijt loquendo. Et omnes populi clamauerunt, & dixerunt, Magna est veritas, & præualet.
42 Tunc rex ait illi, Pete, si quid vis amplius, quàm quæ scripta sunt, & dabo tibi, secundùm quod inuentus es sapientior proximis, & proximus mihi sedebis, & cognatus meus vocaberis.
43 Tunc ait regi, Memor esto voti tui, quod vouisti, ædificare Ierusalem, in die qua regnum accepisti:
44 Et omnia vasa quæ accepta sunt ex Ierusalem, remittere, quæ separauit Cyrus, quando mactauit Babyloniam, & voluit remittere ea ibi.
45 Et tu vouisti ædificare templum quod incenderunt Idumęi, quando exterminata est Iudæa à Chaldæis.
46 Et nunc hoc est, quod postulo Domine, & quod peto, hoc est maiestas quod à te postulo, vt facias votum quod vouisti regi cœli ex ore tuo.
47 Tunc surgens Darius rex, osculatus est illum: & scripsit epistolas ad omnes dispensatores, & præfectos, & purpuratos, vt deducerent eum, & eos qui cum illo erant, omnes ascendentes ædificare Ierusalem.
48 Et omnibus præfectis, qui erant in Syria, & Phœnice, & Libano, scripsit epistolas, vt traherent ligna cedrina à Libano in Ierusalem, vt ædificarent cum eis ciuitatem.
49 Et scripsit omnibus Iudæis qui ascendebant à regno in Iudæam pro libertate, omnem potentem, & magistratum, & præfectum non superuenire ad ianuas ipsorum,
50 Et omnem regionem, quam obtinuerant immunem esse eis, & Idumæi relinquant castella quæ obtinent Iudæorum,
51 Et in structuram templi dare per singulos annos talenta viginti, vsque dum perædificaretur:
52 Et super sacrarium holocautomata vstulare quotidie, sicut habent præceptum: alia talenta decem offerre per singulos annos,
53 Et omnibus qui procedunt à Babylonia condere ciuitatem: vt esset libertas tam ipsis quàm filijs eorum, & omnibus sacerdotibus qui præcedunt:
54 Scripsit autem & quantitatem, & sacram stolam iussit dari: in qua deseruirent;
55 Et Leuitis scripsit dare præcepta, vsque in diem qua consummabitur domus, & Ierusalem extruetur:
56 Et omnibus custodientibus ciuitatem scripsit dari ei sortes & stipendia.
57 Et dimisit omnia vasa quæcumque separauerat Cyrus à Babylonia, & omnia quæcumque dixit Cyrus, & ipse præcepit fieri, & mitti Ierusalem.
58 Et cũ processisset ille adolescens, eleuãs faciem in Ierusalem, benedixit regem cœli,
59 Et dixit, Abs te est victoria, & abs te est sapientia & claritas. Et ego seruus tuus sum.
60 Benedictus es qui dedisti mihi sapientiam, & tibi confitebor, Domine Deus patrum nostrorum.
61 Et accepit epistolas, & profectus est in Babyloniam. Et venit, & nuntiauit fratribus suis omnibus qui fuerunt in Babylonia:
62 Et benedixerunt Deum patrum suorum, quoniam dedit illis remissionem & refrigerium,
63 Vt ascenderent & ædificarent Ierusalem, & templum vbi nominatum est nomen eius in ipso, & exultauerunt cum musicis & lætitia diebus septem.

CAPVT V.

Redeuntes à Babylonica captiuitate in Ierusalem & Iudæam recensentur, & restituunt Dei cultum, sed tandem à cœpto opere ad tempus impediuntur.

1 POst hæc autem electi sunt, vt ascenderent principes pagorum per domos & tribus suas, & vxores illorum, & filij & filię eorum, & serui & ancillæ ipsorum, & pecora eorum,
2 Et Darius rex misit vna cum eis equites mille, donec deducerent eos in Ierusalem

cum pace, & cum muſicis & cum tympanis & tibijs.

3 Et omnes fratres erant ludentes, & fecit eos aſcendere ſimul cum eis.

4 Et hæc ſunt nomina virorum, qui aſcenderunt per pagos ſuos in tribus, & in partem principatus ipſorum.

5 Sacerdotes: Filij Phinees, filij Aaron, Ieſus filius Ioſedec, Ioacim filius Zorobabel filij Salathiel de domo Dauid, ex progenie Phares de tribu Iuda,

6 Qui locutus eſt ſub Dario rege Perſarum ſermones mirificos in ſecundo anno regni ipſius menſe Niſan primo.

7 Sunt autem hi, qui aſcenderunt ex Iudæa de captiuitate tranſmigrationis, quos trāſmigrauit Nabuchodonoſor rex Babyloniæ in Babylonem, & reuerſus eſt in Ieruſalem.

8 Et requiſiuit partem Iudææ vnuſquiſque in ciuitatem ſuam, qui venerunt cum Zorobabel & Ieſu, Nehemias, Areores, Elimeo, Emmanio, Mardocheo, Beelſuro, Mechpſatochor, Olioro. Emonia vnus de principibus eorum.

9 Et numerus à gentilibus eorum, ex præpoſitis eorum, filij Phares, duo millia centum ſeptuagintaduo:

10 Filij Ares, tria millia centum quinquaginta ſeptem:

11 Filij Phœmo centum quadragintaduo: in filijs Ieſu & Ioabes mille trecenti duo:

12 Filij Demu, duo millia quadringenti ſeptuaginta: filij Choraba, ducentiquinque: filij Banica, centum ſexagintaocto:

13 Filij Bebech quadringenti tres: filij Archad, quadringenti vigintiſeptem:

14 Filij Cham, trigintaſeptem: filij Zoroar, duo millia ſexagintaſeptem: filij Adin, quadringenti ſexaginta vnus:

15 Filij Aderectis, centum octo: filij Ciaſo & Zelas, centum ſeptem: filij Azoroc, quadringenti trigintanouem:

16 Filij Iedarbone, centum trigintaduo: filij Ananiæ, centum triginta: filij Aſoni, nonaginta:

17 Filij Marſar, quadringenti vigintiduo: filij Zabarus, nonagintaquinque: filij Sepolemon, centum vigintitres:

18 Filij Nepopas quinquagintaquinque: filij Nechanatus, centum quinquagintaocto: filij Cebethamus, centum trigintaduo:

19 Filij Crearpatros, qui Enocadies, & Modiæ quadringenti vigintitres: qui ex Gramas & Gabea, centum vigintiunus.

20 Qui ex Beſſelon & Ceagge, ſexagintaquinq: qui ex Baſtaro, centum vigintiduo:

21 Qui ex Bechenobes, quinquagintaquinque: filij Liptis, centum quinquagintaquinque: filij Labonni, trecenti quinquagintaſeptem:

22 Filij Sichem, trecenti ſeptuaginta: filij Suadon & Cliomus, trecenti ſeptuaginta octo:

23 Filij Ericus, duo millia centum quadragintaquinque: filij Anaas, trecenti ſeptuaginta. Sacerdotes:

24 Filij Ieddus, filij Euther, filij Eliaſib, trecenti ſeptuagintaduo: filij Emerus, ducentiquinquagintaduo:

25 Filij Phaſurij, trecenti quinquaginta ſeptem: filij Caree, ducenti vigintiſeptem.

26 Leuitæ: Filij Ieſu in Caduhel, & Bamis, & Serebias, & Edias, ſeptuagintaquatuor. omnis numerus à duodecimo anno, triginta millia quadringenti ſexagintaduo,

27 Filij, & filiæ, & vxores, omnis computatio, quadraginta millia ducenti quadragintaduo,

28 Filij ſacerdotum, qui pſallebant in templo: filij Aſaph, centum vigintiocto.

29 Oſtiarij verò: filij Eſmenni, filij Aſer, filij Amon, filij Accuba, Topa filij Tobi, omnes centum trigintanouem.

30 Sacerdotes ſeruientes in templo: filij Sel, filij Gaſpha, filij Tobloch, filij Cariæ, Filij Su, filij Hellu, filij Labana, filij Armacha, filij Accub, filij Vtha, filij Cetha, filij Aggab, filij Obai, filij Anani, filij Canna, filij Geddu.

31 Filij An, filij Radin, filij Deſanon, filij Nachoba. filij Caſeba, filij Gaze, filij Ozui, filij Sinone, filij Attre, filij Haſtem, filij Aſiana, filij Manei, filij Naſiſim, filij Accuſu, filij Agiſta, filij Azui, filij Fauon, filij Phaſalon,

32 Filij Meedda, filij Phuſa, filij Caree, filij Barcus, filij Saree, filij Cœſi, filij Naſit, filij Agiſti, filij Pedon,

33 Salomon filij eius, filij Aſophor, filij Phaſida, filij Celi, filij Dedon, filij Gaddahel, filij Sephegi,

34 Filij Aggia, filij Sachareth, filij Sabathen, filij Caroneth, filij Malſith, filij Amæ, filij Saſus, Filij Addus, filij Suba, filij Eura, filij Rahotis, filij Phaſphat, filij Malmon.

35 Omnes ſacro ſeruientes, & pueri Salomonis, quadringenti octogintaduo.

36 Hi ſunt filij qui aſcenderunt à Thelmela, Telharſa; principes eorum Carmelham, & Careth:

37 Et non poterant edicere ciuitates ſuas, & progenies ſuas, quemadmodum ſint ex Iſraël. Filij Dalari, filij Tubal, filij Nechodaici.

38 Ex Sacerdotibus, qui fungebantur Sacerdotio: & non ſunt inuenti filij Obia, filij Achiſos, filij Addin, qui accepit vxorem ex filiabus Phargeleu:

39 Et vocati ſunt nomine eius, & horum quæſita eſt generis ſcriptura in prædatura, & non eſt inuenta, & prohibiti ſunt Sacerdotio fungi.

40 Et dixit illis Nehemias & Aſtharas, Ne participentur ſancta, donec exurgat Pontifex doctus in oſtenſionem & veritatem.

41 Omnis autem Iſraël erat: exceptis ſeruis & ancillis, quadraginta duo millia trecenti quadraginta.

42 Serui horum & ancillæ, ſeptem millia trecenti trigintaſeptem. Cantores & cantatrices, ducenti ſexagintaquinque.

43 Cameli, quadringenti trigintaquinque. Equi ſeptem millia trigintaſex. Muli, ducenta millia quadragintaquinque. Subiugalia, quinque millia vigintiquinque.

44 Et de præpoſitis ipſis per pagos, dum

venirent in templum Dei, quod erat in Ierusalem, vouerunt suscitare templum in loco suo, secundùm suam virtutem:

45 Et dare in templum thesaurum operum sacrum auri mnas duodecim millia, & mnas argenti quinque millia, & stolas sacerdotales centum.

46 Et habitauerunt sacerdotes & Leuitæ, & qui exierant de plebe, in Ierusalem & in regione, & sacri cantores, & ostiarij, & omnis Israël in regionibus suis.

47 Instantes autem septimo mense, cumque essent filij Israël vnusquisque in suis rebus, conuenerunt vnanimes in atrium, quod erat ante ianuam Orientalem.

48 Et stantes Iesus filius Iosedec & fratres eius sacerdotes, & Zorobabel filius Salathiel & huius fratres, parauerunt altare,

49 Vt offerrent super illud holocautomata, secundùm quæ in libro Moysi hominis Dei scripta sunt.

50 Et conuenerunt ibi ex alijs nationibus terræ, & erexerunt sacrarium in loco suo omnes gentes terræ, & offerebant hostias, & holocautomata Domino matutina.

51 Et egerunt scenopegiam, & diem solemnem, sicut præceptum est in lege: & sacrificia quotidie, sicut oportebat:

52 Et post hæc oblationes institutas, & hostias sabbatorum, & neomeniarum, & dierum solemnium omnium sanctificatorum.

53 Et quotquot vouebant Domino à neomenia septimi mensis, cœperunt hostias offerre Deo, & templum Domini nondum erat ædificatum.

54 Et dederunt pecuniam lapidarijs & fabris, & potum & pabula, cum gaudio.

55 Et dederunt carra Sidonijs & Tirijs, vt transueherent illis de Libano trabes cedrinas, & facerent rates in Ioppe portu, secundùm decretum quod scriptum erat eis à Cyro rege Persarum.

56 Et in secundo anno venientes in templum Dei in Ierusalem, mense secundo, inchoauit Zorobabel filius Salathiel, & Iosue filius Iosedec, & fratres ipsorum, & sacerdotes & Leuitæ, & omnes qui venerant de captiuitate in Ierusalem.

57 Et fundauerunt templum Dei, nouilunio secundi mensis secundi anni cùm venissent in Iudæam & Ierusalem.

58 Et statuerunt Leuitas à viginti annis, super opera Domini: & stetit Iesus & filius eius, & fratres omnes Leuitæ conspirantes, & executores legis, facientes opera in domo Domini.

59 Et steterunt sacerdotes habentes stolas cum tubis: & Leuitæ filij Asaph, habentes cymbala,

60 Collaudantes Dominum, & benedicentes secundùm Dauid regem Israël.

61 Et cantabant canticum Domino, quoniam dulcedo eius, & honor in sæcula super omnem Israël.

62 Et omnis populus tuba cecinerunt, & proclamauerunt voce magna, collaudantes Dominum in suscitatione domus Domini.

63 Et venerunt ex sacerdotibus & Leuitis, & præsidentibus secundùm pagos senioribus, qui viderant pristinam domum,

64 Et ad huius ædificationem cum clamore & planctu magno, & multis cum tubis & gaudio magno:

65 In tantum vt populus non audiret tubas propter planctum populi. Turba enim erat tubis canens magnificè, itaut longè audiretur.

66 Et audierunt inimici tribus Iudæ, & Beniamin, & venerunt scire quæ esset vox tubarum.

67 Et cognouerunt quoniam qui erant ex captiuitate, ædificant templum Domino Deo Israël.

68 Et accedentes ad Zorobabel & Iesum, præpositos pagorum, dixerunt eis: Ædificabimus vnà vobiscum:

69 Similiter enim audiuimus Dominum vestrum, & ipsi pariter incedimus à diebus Asbazareth regis Assyriorum, qui transmigrauit nos huc.

70 Et dixit illis Zorobabel, & Iesus, & principes pagorum Israël.

71 Non est nobis & vobis ædificare domum Dei nostri. nos enim soli ædificabimus Domino Israël, secundùm ea quæ præcepit nobis Cyrus rex Persarum.

72 Gentes autem terræ incumbentes his qui sunt in Iudæa, & leuantes opus ædificationis & insidias, & populos adducentes prohibebant eos ædificare,

73 Et aggressuras exercentes, impedierunt, ne consummaretur ædificium omni tempore vitæ Cyri regis, & protraxerunt structuram per biennium vsque ad Darij regnum.

CAPVT VI.

Iudæi, annuente Dario, templum Dei extruunt in Ierusalem.

1 IN secundo autem anno regni Darij prophetauit Aggæus & Zacharias filius Addin Prophetæ apud Iudæam & Ierusalem in nomine Dei Israël super eos.

2 Tunc stans Zorobabel filius Salathiel, & Iesus filius Iosedec, inchoauerunt ædificare domum Domini, quæ est in Ierusalem:

3 Cùm adessent eis prophetæ Domini, & adiuuarent eos. In ipso tempore venit ad illos Sisennes subregulus Syriæ & Phœnicis, & Sartabuzanes, & sodales eius,

4 Et dixerunt eis: Quo præcipiente vobis domum hanc ædificatis, & tectum istud, & alia omnia perficitis: & qui sunt structores qui hæc ædificant?

5 Et habuerunt gratiam visitatione facta super eos, qui erant ex captiuitate à Domino seniores Iudæorum.

6 Et non sunt impediti ædificare, donec significaretur Dario de omnibus illis, & responsum acciperetur.

7 Exemplum epistolæ, quam miserunt Dario. Sisennes subregulus Syriæ & Phœnicis, & Satrabuzanes, & sodales eius in Syria & Phœnice præsides, regi Dario salutem.

8 Omnia nota sint Domino regi, quòd cùm venissemus in regionem Iudææ, & intro-

troissemus in Ierusalem, inuenimus ædificantes domum Dei magnam:
9 Et templum ex lapidibus politis, & magnis & pretiosis materijs in parietibus,
10 Et opera illa instanter fieri, & suffragare, & prosperare in manibus eorum, & in omni gloria quàm diligentissimè perfici:
11 Tunc interrogauimus seniores, dicentes, Quo permittente, vobis ædificatis domum istam, & opera hæc fundatis?
12 Ideò autem interrogauimus eos, vt notum faceremus tibi homines & præpositos, & nominum scripturam præpositorum postulauimus illos.
13 At illi responderunt nobis, dicentes: Nos sumus serui Domini, qui fecit cælum & terram,
14 Et ædificabatur hæc domus ante annos istos multos à rege Israël magno & fortissimo, & consummata est.
15 Et quoniam patres nostri exacerbantes erant & peccauerunt in Deum Israël, tradidit eos in manus Nabuchodonosor regis Babyloniæ, regis Chaldæorum,
16 Et domum istam demolientes incenderunt, & populum captiuum duxerunt in Babylonem,
17 In primo anno regnante Cyro rege Babyloniæ, scripsit Cyrus rex domum hanc ædificare,
18 Et illa sacra vasa aurea & argentea quæ extulerat Nabuchodonosor de domo quæ est in Ierusalem, & consecrauerat ea in suo templo, rursus protulit ea Cyrus rex de templo quod erat in Babylonia, & tradita sunt Zorobabel & Salmanasaro subregulo:
19 Et præceptum est eis vt offerrent hæc vasa, & reponerent in templo quod erat in Ierusalem, & ipsum templum Dei ædificare in loco suo.
20 Tunc Salmanasarus subiecit fundamenta domus Domini, quæ est in Ierusalem: & exinde vsque nunc ædificatur, & non accepit consummationem.
21 Nunc ergo si iudicatur à te ô rex, perquiratur in regalibus bibliothecis Cyri regis, quæ sunt in Babylonia.
22 Et si inuentum fuerit consilio Cyri regis cœptam esse structuram domus Domini, quæ est in Ierusalem, & iudicatur à Domino rege nostro, scribat de his nobis.
23 Tunc Darius rex præcepit inquiri in Bibliothecis: & inuentus est in Ecbathanis oppido, quod est in media regione, locus vnus in quo scripta erant ista.
24 Anno primo regnante Cyro, rex Cyrus præcepit domum Domini quæ est in Ierusalem ædificare, vbi incendebant igni assiduo,
25 Cuius altitudo sit cubitorum decem, & latitudo cubitorum sexaginta, quadratum lapidibus politis tribus, & meniano ligneo eiusdem regionis, & meniano vno nouo, & impendia dari de domo Cyri regis:
26 Et sacra vasa domus Domini tam aurea quàm argentea, quæ extulit Nabuchodonosor in domum Domini, quæ est in Ierusalem, vbi erant posita, vt ponantur illic.
27 Et præcepit curam agere Sisennem subregulum Syriæ & Phœnicis, & Satrabuzanem, & Sodales eius, & qui ordinati erant in Syria & Phœnice præsides, vt abstinerent se ab eodem loco.
28 Et ego quoque præcepi in totum ædificare: & prospexi, vt adiuuent eos qui sunt ex captiuitate Iudæorum, donec consummetur templum ædis Domini:
29 Et à vexatione tributorum Celesyriæ & Phenicis, diligentes quantitatem dari his hominibus ad sacrificium Domini, Zorobabel præfectos, ad tauros, & arietes, & agnos,
30 Similiter autem & frumentum, & sal, & vinum, & oleum instanter per singulos annos, prout sacerdotes qui sunt in Ierusalem, dictauerunt consumi quotidie, sine vlla dilatione,
31 Vt offerantur libationes sũmo Deo pro rege & pueris eius, & orent pro ipsorum vita:
32 Et denuntietur, vt quicunque transgressi fuerint aliquid ex his quæ scripta sunt, aut spreuerint, accipiatur lignum de suis proprijs & suspendantur, & bona ipsorum regi ascribantur.
33 Propterea & Dominus, cuius nomen inuocatum est ibi, exterminet omnem regem & gentem, qui manum suam extenderit prohibere, aut malè tractare domum Domini illam quæ est in Ierusalem.
34 Ego Darius rex decreui quàm diligentissimè secundùm hæc fieri.

CAPVT VII.

Domus Dei extructa dedicatur & consecratur, in eaque festum Azymorum celebratur.

1 TVnc Sisennes subregulus Cœlesyriæ & Phenicis, & Satrabuzanes, & sodales, obsecuti his quæ à Dario rege erant decreta,
2 Insistebant sacrosanctis operibus diligentissimè, cooperantes cum senioribus Iudæorum principibus Syriæ.
3 Et prosperata sũt sacrosancta opera prophetantibus Aggæo, & Zacharia prophetis.
4 Et consummauerunt omnia per præceptum Domini Dei Israël, & ex consilio Cyri, & Darij, & Artaxerxis regis Persarum.
5 Et consummata est domus nostra vsque ad tertiam & vigesimam diem mensis Adar, sexto anno Darij regis.
6 Et fecerunt filij Israël & sacerdotes & Leuitæ, & cæteri qui erant ex captiuitate, qui appositi sunt secundùm ea quæ scripta sunt in libro Moysi.
7 Et obtulerunt in dedicationem templi Domini, tauros centum, arietes ducentos, agnos quadringentos,
8 Et hœdos pro peccatis vniuersi Israël, duodecim secundùm numerum tribuum Israël.
9 Et steterunt sacerdotes & Leuitæ amicti stolis per tribus, super omnia opera Domini Dei Israël, secundùm librum Moysi, & ostiarij per singulas ianuas.
10 Et egerunt filij Israël cum his qui erant ex captiuitate, illud Phase quartadecima lu-

na mensis primi, quando sanctificati sunt sacerdotes & Leuitæ.

11 Omnes filij captiuitatis non sunt simul sanctificati, quia Leuitæ omnes simul sanctificati sunt.

12 Et immolauerunt Phase vniuersi filij captiuitatis, & fratribus suis sacerdotibus, & sibimetipsis.

13 Et manducauerunt filij Israël, qui erant ex captiuitate, omnes qui remanserant ab omnibus execrationibus gentium terræ quærentes Dominum,

14 Et celebrauerunt diem festum azymorum, septem diebus epulantes in conspectu Domini,

15 Quoniam conuertit consilium regis Assyriorum in eos, confortare manus eorum ad opera Domini Dei Israël.

CAPVT VIII.

Ascendenti Esdræ à Babylonia Ierosolymam traduntur Artaxerxis litteræ, quæ beneficia Iudæis præstita continent: recensentur qui simul ascenderunt, & auro ac argento sacerdotibus commisso, Esdras, facta oratione, commonet populum ad pœnitentiam quòd ab alienigenis se non separassent.

1 ET post hunc regnante Artaxerxe Persarum rege, accessit Esdras filius Azariæ, filij Helciæ, filij Solome,

2 Filij Sadoc, filij Achitob, filij Ameri, filij Azael, filij Bocci, filij Abisue, filij Phinees, filij Eleasari, filij Aaron primi sacerdotis:

3 Hic Esdras ascendit de Babylonia, cùm esset scriba & ingeniosus in lege Moysi, quæ data est à Dño Deo Israël docere & facere.

4 Et dedit ei rex gloriam, quòd inuenisset gratiam in omni dignitate & desiderio in conspectu eius.

5 Et ascenderunt simul cum ipso ex filijs Israël, & sacerdotibus, & Leuitis, & sacris cantoribus templi, & ostiarijs, & seruis templi, in Ierusalem.

6 Anno septimo regnante Artaxerxe, in quinto mense, hic annus septimus est regni exeuntes de Babylonia nouilunio quinti mensis,

7 Venerunt Ierosolymam iuxta præceptum illius, secundùm prosperitatem itineris à Domino ipsorum datam eis.

8 In his enim Esdras magnam disciplinam obtinebat, ne prætermitteret quidquam eorum, quæ essent ex lege Domini & præceptis, & docendo vniuersum Israël omnem iustitiam & iudicium.

9 Accedentes autem qui scribebant scripta Artaxerxis regis, tradiderunt scriptum quod obuenerat ab Artaxerxe rege ad Esdram sacerdotem, & lectorem legis Domini, cuius exemplum subiectum est.

10 Rex Artaxerxes Esdræ sacerdoti, & lectori legis Domini salutem.

11 Humanior ego iudicans in beneficijs, præcepi eis qui desiderant ex gente Iudæorum, sua sponte, & ex sacerdotibus & Leuitis, qui sunt in regno meo, comitati tecum in Ierusalem.

12 Si qui ergo cupiunt ire tecum, conueniant, & proficiscantur, sicut placuit mihi & septem amicis meis consiliarijs,

13 Vt visitent ea quæ aguntur secundùm Iudæam & Ierusalem, obseruantes sicut habes in lege Domini,

14 Et ferant munera Domino Deo Israël, quæ voui ego & amici Ierusalem, & omne aurum & argentum, quod inuentum fuerit in regione Babyloniæ Domino in Ierusalem cum illo.

15 Quod est donatum pro ipsa gente in templum Domini eorum quod est in Ierusalem: vt colligatur hoc aurum & argentum ad tauros, & arietes, & agnos, & hædos, & quæ his sunt congruentia,

16 Vt offerant hostias Domino super altare Domini ipsorum quod est in Ierusalem.

17 Et omnia quæcumque volueris cum fratribus tuis facere auro & argento, perfice pro voluntate tua, secundùm præceptum Domini Dei tui:

18 Et sacrosancta vasa, quæ data sunt tibi ad opera domus Domini Dei tui, quæ est in Ierusalem:

19 Et cætera quæcumque tibi subuenerint ad opera templi Dei tui, dabis de regali gazophylacio:

20 Cùm volueris cum fratribus tuis facere auro & argento, perfice secundùm voluntatem Domini.

21 Et ego quidem rex Artaxerxes præcepi custodibus thesaurorum Syriæ, & Phœnicis, vt quæcumque scripserit Esdras sacerdos, & lector legis Domini, diligenter detur ei vsque ad argenti talenta centum, similiter & auri.

22 Et vsque ad frumenti modios centum, & vini amphoras centum, & alia quæcumque abundant sine taxatione.

23 Omnia secundùm legem Dei fiant Deo altissimo, ne fortè exurgat ira in regno regis, & filij, & filiorum eius.

24 Vobis autem dicitur, vt omnibus sacerdotibus & Leuitis, & sacris cantoribus, & seruis templi, & scribis templi huius,

25 Nullum tributum, neque vlla alia indictio irrogetur, nec habeat quisquam potestatem obijcere eis quidquam.

26 Tu autem Esdra, secundùm sapientiam Dei, constitue iudices & arbitros in tota Syria & Phœnice: & omnes qui legem Dei tui non nouerunt, doce:

27 Vt quotquot transgressi fuerint legem, diligenter plectantur, siue morte, siue cruciatu, siue etiam pecuniæ mulctatione vel adductione.

28 Et dixit Esdras scriba: Benedictus Deus patrum nostrorum, qui dedit hanc voluntatem in cor regis, clarificare domum suam quæ est in Ierusalem,

29 Et me honorificauit in conspectu regis & consiliariorum, & amicorum, & purpuratorum eius.

30 Et ego constans animo factus sum secundùm opitulationem Domini Dei mei, & congregaui ex Israël viros, vt simul ascenderent mecum.

31 Et hi sunt præpositi secundùm suas pa-

trias, & principatus portionales, eorum qui
mecum ascenderunt de Babylonia in regno
Artaxerxis.
32 Et ex filijs Phares, Gersomus: ex filijs
Siemarith, Amenus: filiorum Dauid, Acchus
filius Scecilíæ:
33 Ex filijs Phares, Zacharias, & cum eo re-
uersi sunt viri centum quinquaginta:
34 Ex filijs ductoribus Moabilionis Zaræi,
& cum ipso viri ducenti quinquaginta:
35 Ex filijs Zachues, Iechonia Zecholei, &
cum ipso viri ducenti quinquaginta.
36 Ex filijs Sala, Maasias Gotholiæ, & cum
ipso viri septuaginta:
37 Ex filijs Saphatiæ, Zarias Micheli, &
cum ipso viri octoginta:
38 Ex filijs Iob, Abdias Ieheli, & cum ipso
viri ducenti duodecim:
39 Ex filijs Baniæ, Salimoth, filius Iosaphiæ,
& cum ipso viri centum sexaginta:
40 Ex filijs Beer, Zacharias Bebei, & cum
ipso viri ducenti octo:
41 Ex filijs Ezead, Ioannes Eccetan, &
cum ipso viri centum decem:
42 Ex filijs Adonicam ipsis postremis, &
hæc sunt nomina eorum, Eliphalam filius
Gebe, & Semeias, & cum ipso viri septua-
ginta.
43 Et congregaui eos ad fluuium qui dici-
tur Thia, & metati fuimus illic triduo, & re-
cognoui eos.
44 Et ex filijs sacerdotum & Leuitarum
non inueni illic.
45 Et misi ad Eleazarum, & Ecelon, &
Masmam, & Maloban, & Enaathan, & Sa-
mea, & Ioribum, Nathan, Enuagam, Zacha-
riam, & Mosolamum, ipsos ductores & pe-
ritos:
46 Dixi eis vt venirent ad Loddeum, qui
erat apud locum gazophylacij.
47 Et mandaui eis vt dicerent Loddeo,
& fratribus eius, & illis qui erant in gazo-
phylacio, vt mitterent nobis eos qui sacer-
dotio fungerentur in domo Domini Dei no-
stri:
48 Et adduxerunt nobis secundùm ma-
num validam Domini Dei nostri viros peri-
tos: ex filijs Moholi, filij Leui, filij Israël,
Sebebian, & filios & fratres, qui erant de-
cem & octo:
49 Asbiam, & Amin ex filijs filiorum Cha-
nanæi, & filij eorum viri viginti.
50 Et ex his qui templo seruiebant, quos
dedit Dauid, & ipsi principes ad operatio-
nem Leuitis templo seruientium ducenti vi-
ginti. Omnia nomina significata sunt in
scripturis.
51 Et voui illic ieiunium iuuenibus in
conspectu Dei, vt quærerem ab eo bonum
iter nobis, & qui nobiscum erant, & filijs, &
pecoribus, propter insidias.
52 Erubui enim petere à rege pedites &
equites in comitatu, tutelæ gratia, contra ad-
uersarios nostros.
53 Diximus enim regi, quoniam virtus
Domini erit cum eis qui inquirunt eum in
omni affectu.
54 Et iterùm deprecati sumus Dominum
Deum nostrum secundùm hæc, quem & pro-
pitium habuimus, & compotes facti sumus
Deo nostro.
55 Et separaui ex plebis præpositis, & sacer-
dotibus templi, viros duodecim, & Sedebiam
& Asannam, & cum eis ex fratribus eorum
viros decem.
56 Et appendi eis aurum & argentum &
vasa sacerdotalia domus Dei nostri, quæ do-
nauerat rex, & consiliarij eius, & principes, &
omnis Israël.
57 Et cùm appendissem, tradidi argenti
talenta centum quinquaginta, & vasa argen-
tea talentorum centum, & auri talenta cen-
tum,
58 Et vasorum aureorum septies viginti &
vasa ærea de bono æramento splendentia,
duodecim, auri speciem reddentia.
59 Et dixi eis: Et vos sancti estis Domino,
& vasa sunt sancta, & aurum, & argentum
votum est Domino Deo patrum nostrorum.
60 Vigilate & custodite, donec tradatis ex
plebis præpositis, & sacerdotibus & Leuitis,
& principibus ciuitatum Israël, in Ierusalem,
in pastophorio domus Dei nostri.
61 Et hi qui susceperunt Sacerdotes & Le-
uitæ aurum & argentum & vasa, intulerunt
in Ierusalem in templum Domini.
62 Et promouimus à fluuio Thia, die duo-
decima mensis primi, vsquequò introiuimus
in Ierusalem.
63 Et cùm factus fuisset tertius dies, quarta
autem die ponderatum aurum, & argentum
traditum est in domo Domini Dei nostri,
Marimoth filio Iori sacerdoti:
64 Et cum ipso erat Eleazar filius Phinees:
& erant cum ipsis Iosadus filius Iesu, & Me-
dias, & Banni filius Leuitæ: ad numerum, &
ad pondus vniuersa.
65 Et scriptum est pondus ipsorum eadem
hora.
66 Qui autem venerunt ex captiuitate, ob-
tulerunt sacrificium Domino Deo Israël,
tauros duodecim pro omni Israël, arietes
octoginta sex,
67 Agnos septuaginta duos, hircos pro
peccato duodecim, & pro salute, vaccas duo-
decim, omnia in sacrificium Domini.
68 Et relegerunt præcepta regis regalibus
dispensatoribus, & subregulis Cœlesyriæ &
Phœnicis: & honorificauerunt gentem, &
templum Domini.
69 Et consummatis his, accesserunt ad me
præpositi, dicentes: Non segregauerunt ge-
nus Israël, & principes, & sacerdotes, &
Leuitæ,
70 Et alienigenæ gentes & nationes terræ,
immunditias suas à Chananæis, & Hethæis,
& Pherezæis, & Iebuseis, & Moabitis, & Æ-
gyptijs, & Idumæis.
71 Coniuncti enim sunt filiabus eorum, &
ipsi, & filij eorum. & mistum est semen san-
ctum alienigenis gentibus terræ: & participes
erant præpositi, & magistratus, iniquitatis
eius ab initio ipsius regni.
72 Et mox vt audiui ista, conscidi vesti-
menta & sacram tunicam: & lacerans capil-
los capitis, & barbam, sedi dolens & mœstus.

73 Et conuenerunt quotquot tunc mouebantur in verbo Domini Dei Israël, ad me lugentem super iniquitatem istam, & sedebam tristis vsque ad sacrificium vespertinum.
74 Et consurgens à ieiunio, conscissa habens vestimenta & sacram tunicam, ingeniculans & extendens manus ad Dominum,
75 Dicebam: Domine confusus sum, & reueritus sum ante faciem tuam.
76 Peccata enim nostra multiplicata sunt super capita nostra, & iniquitates nostræ exaltatæ sunt vsque ad cælum.
77 Quoniam à temporibus patrum nostrorum sumus in magno peccato vsque ad diem hunc.
78 Et propter peccata nostra, & patrum nostrorum, sumus traditi cum fratribus nostris, & cum sacerdotibus nostris, regibus terræ in gladium & captiuitatem & deprædationem, cum confusione vsque in hodiernum diem.
79 Et nunc quantum est hoc quod contigit nobis misericordia abs te Domine Deus, & relinque nobis radicem & nomen in locum sanctificationis tuæ,
80 Detegere luminare nostrum in domo Domini Dei nostri, date nobis cibum in omni tempore seruitutis nostræ.
81 Et cùm seruiremus, non fuimus derelicti à Domino Deo nostro; sed constituit nos in gratia, ponens nobis reges Persarum dare cibum,
82 Et clarificare templum Domini Dei nostri, & ædificare deserta Sion, dare nobis stabilitatem in Iudæa & Ierusalem.
83 Et nunc quid dicimus Domine habentes hæc? Transgressi enim sumus præcepta tua, quæ dedisti in manus puerorum tuorum prophetarum,
84 Dicens: Quoniam terra in quam introisti possidere hæreditatem eius, terra polluta est coinquinationibus alienigenarum terræ, & immunditiæ illorum repleuerunt eam totam immunditia sua.
85 Et nunc filias vestras non coniungetis filijs eorum, & filias eorum non accipietis filijs vestris,
86 Et non inquiretis pacem habere cum illis omni tempore, vt inualescentes manducetis optima terræ, & hæreditatem distribuatis filijs vestris vsque in æuum.
87 Et quæ contingunt nobis, omnia fiunt propter opera nostra maligna, & magna peccata nostra.
88 Et dedisti nobis talem radicem; & rursum reuersi sumus transgredi legitima tua, vti commisceremur immunditiæ alienigenarum gentium terræ huius.
89 Nonne irasceris nobis perdere nos, quoad vsque non relinquatur radix & nomen nostrum?
90 Domine Deus Israël verax es. Derelicta est enim radix vsque in hodiernum diem.
91 Ecce nunc sumus in conspectu tuo in iniquitatibus nostris. Non est enim adhuc stare ante te in his.
92 Et cùm adorando confiteretur Esdras, flens, humi prostratus ante templum, congregati sunt ante eum ex Ierusalem turma magna valde, viri & mulieres, & iuuenes, & iuuenculæ. Fletus enim erat magnus in ipsa multitudine.
93 Et cùm clamasset Iechonias Iebeli ex filijs Israël, dixit Esdræ: Nos in Dñm peccauimus, quòd collocauimus nobis in matrimonium mulieres alienigenas ex gentibus terræ.
94 Et nunc es super omnem Israël. In his ergo sit iusiurandum à Domino, expellere omnes vxores nostras quæ ex alienigenis sunt cum filijs earum.
95 Sicut tibi decretum est à maioribus secundùm legem Domini exurgens explica.
96 Ad te enim spectat negotium, & nos tecum sumus: viriliter fac.
97 Et exurgens Esdras adiurauit principes sacerdotum & Leuitas, & omnem Israël, facere secundùm hæc; & iurauerunt.

CAPVT IX.

Iubentur abijcere vxores alienigenas cum filijs, & recensentur qui ex sacerdotibus ac Leuitis iunctis illic erant. Esdras legit legem Domini coram populo, quibus peractis, iubentur vt ad propria digressi, lætum diem agant.

1 ET exurgens Esdras ab ante atrium templi, abijt in pastophorium Ionathæ filij Nasabi,
2 Et hospitatus illic non gustauit panem, nec aquam bibit, super iniquitatem multitudinis.
3 Et facta est prædicatio in omni Iudæa, & in Ierusalem omnibus qui erant ex captiuitate in Ierusalem congregati,
4 Vt quicumque non occurrerit biduo vel triduo dici, secundùm iudicium assidentium seniorũ tollerentur facultates suę, & ipse alienus iudicaretur à multitudine captiuitatis.
5 Et congregati sunt omnes qui erant ex tribu Iuda, & Beniamin in tribus diebus in Ierusalem. hic mensis est nonus, dies mensis vigesimus.
6 Et sedit omnis multitudo in area templi trementes, propter hyemem præsentem.
7 Et exurgens Esdras, dixit illis: Vos iniquè fecistis collocantes vobis in matrimonium vxores alienigenas, vt adderetis ad peccata Israël.
8 Et nunc date confessionem, & magnificentiam Domino Deo patrum nostrorum.
9 Et perficite voluntatem ipsius, & discedite à gentibus terræ, & ab vxoribus alienigenis.
10 Et clamauit omnis multitudo, & dixerunt voce magna: Sicut dixisti, faciemus.
11 Sed quoniam multitudo magna est, & tempus hybernum, & non possumus insubsidiati stare; & hoc opus non est nobis vnius dici, neque bidui: multum enim in his peccauimus:
12 Stent præpositi multitudinis, & omnes qui nobiscum inhabitant, & quotquot habent vxores apud se alienigenas,
13 Et assistant accepto tempore ex omni loco presbyteri, & iudices, vsquequò soluant iram Domini negotij huius.

14 Ionathas autem filius Ezeli, & Ozias Thecam susceperunt secundùm hæc: & Bosolamus, & Leuis, & Sabbathæus simul cooperati sunt cum illis.
15 Et steterunt secundùm hæc omnia vniuersi qui erant ex captiuitate.
16 Et elegit sibi viros Esdras sacerdos, principes magnos de patribus eorum secundùm nomina: & consederunt nouilunio mensis decimi examinare negotium istud.
17 Et determinatum est de viris qui habebant vxores alienigenas vsque ad neomeniam primi mensis:
18 Et inuenti sunt ex sacerdotibus permisti, qui habebant alienigenas vxores.
19 Ex filijs Iesu filij Iosedec, & fratribus eius: Maseas, & Eliozerus, & Ioribus, & Ioadæus,
20 Et iniecerunt manus vt expellerent vxores suas: & ad litandum in exorationem, arietem pro ignorantia sua.
21 Et ex filijs Semmeri: Maseas & Esses & Ieelec, Azarias.
22 Et ex filijs Fosere: Limositas, Hismaenis, & Nathanee, Iussio, Reddus, & Thalsas.
23 Et ex Leuitis: Iorabdus, & Semeis, & Colnis, & Calitas, & Facteas, & Coluas, & Elionas,
24 Et ex sacris cantoribus, Eliasib, Zacharus.
25 Et ex ostiarijs: Salumus, & Tolbanes.
26 Et ex Israël: ex filijs Foro, Ozi, & Remias, & Geddias, & Melchias, & Michelus, Eleazarus, & Iammebias, & Bannas.
27 Et ex filijs Iolaman Chamas, & Zacharias, & Ierrelus, & Ioddius, & Erimoth, & Helias.
28 Et ex filijs Zatoim, Eliadas, & Liasumus, Zochias & Larimoth, & Zabdis & Thebedias.
29 Et ex filijs Zebes: Ioannes, & Amanias, & Zabdias, & Emeus.
30 Et ex filijs Banni: Olamus, & Maluchus, & Ieddeus, & Iasub, & Azabus, & Ierimoth.
31 Et ex filijs Addin: Naathus, & Moosias, & Caleus, & Raanas, Maaseas, Mathathias, & Beseel, & Bonnus, & Manasses.
32 Et ex filijs Nuaë: Noneas, & Azeas, & Melchias, & Sameas, & Simon, Beniamin, & Malchus, & Marras.
33 Et ex filijs Ason: Carianeus, Mathathias, & Bannus, & Eliphalach, & Manasses, & Semei.
34 Et ex filijs Banni: Ieremias, & Moadias, & Abramus, & Iohel, & Baneas, & Pelias, & Ionas, & Marimoth, & Eliasib, & Mathaneus & Eliasis, & Orizas, & Dielus, & Semedius, & Zambris, & Iosephus:
35 Et ex filijs Nobei: Idelus & Mathathias, & Sabadus, & Zecheda, Sedmi & Iessei, Baneas.
36 Omnes isti coniunxerunt sibi vxores alienigenas, & dimiserunt eas cum filijs.
37 Et inhabitauerunt sacerdotes & Leuitæ, & qui erant ex Israël, in Ierusalem, & in tota vna regione, nouilunnio mensis septimi. Et erant filij Israël in commorationibus suis.
38 Et congregata est omnis multitudo simul in aream, quæ est ab oriente portæ sacræ:
39 Et dixerunt Esdræ pontifici & lectori, vt afferret legem Moysi, quæ tradita est à Domino Deo Israël.
40 Et attulit Esdras Pontifex legem omni multitudini eorum, à viro vsque ad mulierem, & omnibus sacerdotibus, audire legem nouilunio mensis septimi.
41 Et legebat in area, quæ est ante sacram portam templi, à prima luce vsque ad vesperam, coram viris, & mulieribus. Et dederunt omnes sensum ad legem.
42 Et stetit Esdras sacerdos, & lector legis, super ligneum tribunal quod fabricatum erat.
43 Et steterunt ad eum Mathathias, & Samus, Ananias, Azarias, Vrias, Ezechias, & Balsamus ad dexteram:
44 Et ad sinistram Faldeus, Misael, Malachias, Abusthas, Sabus, Nabadias, & Zacharias.
45 Et assumpsit Esdras librum coram omni multitudine: præsidebat enim in gloria in conspectu omnium.
46 Et cùm absoluisset legem, omnes erecti steterunt: & benedixit Esdras Dominum Deum altissimum, Deum sabaoth omnipotentem.
47 Et respondit omnis populus, Amen. Et eleuatis sursum manibus procidentes in terram, adorauerunt Dominum.
48 Iesus, & Banaeus, & Sarebias, & Iaddimus, & Accubus, & Sabbathæus, & Calithes, & Azarias, & Ioradus, & Ananias, & Philias Leuitæ.
49 Qui docebant legem Domini, & in multitudine legebant legem Domini, & præferebant singuli eos, qui intelligebant lectionem.
50 Et dixit Atharathes Esdræ pontifici & lectori, & Leuitis qui docebant multitudinem,
51 Dicens, Dies hic sanctus est Domino. Et omnes flebant, cùm audissent legem.
52 Et dixit Esdras, Digressi ergo manducate pinguissima quæque, & bibite dulcissima quæque, & mittite munera his qui non habent.
53 Sanctus enim est hic dies Domini, & nolite mœsti esse. Dominus enim clarificabit vos.
54 Et Leuitæ denuntiabant in publico omnibus, dicentes, Dies hic sanctus est, nolite mœsti esse.
55 Et abierunt omnes manducare, & bibere, & epulari, & dare munera his qui non habebant, vt epularentur. Magnificè enim sunt exaltati verbis quibus edocti sunt.
56 Et congregati sunt vniuersi in Ierusalem celebrare lætitiam, secundùm testamentum Domini Dei Israël.

LIBER ESDRÆ QVARTVS.

CAPVT PRIMVM.

Mittitur Esdras à Domino multa ingratis Iudæ ic exhibita beneficia exprobraturus.

1 LIBER Esdræ prophetæ secundus, filij Sarei, filij Azarei, filij Helciæ, filij Sadaniæ, filij Sadoch, filij Achitob,
2 Filij Achiæ, filij Phinees,
filij Heli, filij Ameriæ, filij Asiel, filij Marimoth, filij Arna, filij Oziæ, filij Borith, filij Abisei, filij Phinees, filij Eleazar,
3 Filij Aaron ex tribu Leui, qui fuit captiuus in regione Medorum in regno Artaxerxis regis Persarum.
4 Et factum est verbum Domini ad me dicens,
5 Vade, & nuntia populo meo facinora ipsorum, & filijs eorum iniquitates, quas in me admiserunt, vt nuntient filijs filiorum:
6 Quia peccata parentum ipsorum in illis creuerunt. Obliti enim mei sacrificauerunt dijs alienis.
7 Nonne ego eduxi eos de terra Ægypti de domo seruitutis? Ipsi autem irritauerunt me, & consilia mea spreuerunt.
8 Tu autem excute comam capitis tui, & proijce omnia mala super illos: quoniam non obedierunt legi meæ. Populus autem est indisciplinatus.
9 Vsquequò eos sustinebo, quibus tanta beneficia contuli?
10 Reges multos propter eos subuerti, Pharaonem cum pueris suis, & omnem exercitum eius percussi.
11 Omnes gentes à facie eorum perdidi, & in Oriente prouinciarum duarum populos Tyri & Sidonis dissipaui, & omnes aduersarios eorum interfeci.
12 Tu verò loquere ad eos, dicens: Hæc dicit Dominus:
13 Nempe ego vos per mare transmeaui, & plateas vobis initio munitas exhibui, ducem vobis dedi Moysen & Aaron sacerdotem:
14 Lucem vobis per columnam ignis præstiti, & magna mirabilia feci in vobis: vos autem mei obliti estis, dicit Dominus.
15 Hæc dicit Dominus omnipotens: Coturnix vobis in signo fuit, castra vobis ad tutelam dedi, & illic murmurastis:
16 Et non triumphastis in nomine meo de perditione inimicorum vestrorum, sed adhuc nunc vsque murmurastis.
17 Vbi sunt beneficia, quæ præstiti vobis? Nonne in deserto cum esuriretis, proclamastis ad me,
18 Dicentes: Vt quid nos in desertum istud adduxisti interficere nos? melius nobis fuerat seruire Ægyptijs, quàm mori in deserto hoc.
19 Ego dolui gemitus vestros, & dedi vobis manna in escam. Panem angelorum manducastis.
20 Nonne cum sitiretis, petram excidi, & fluxerunt aquæ in saturitate? propter æstus folijs arborum vos texi.
21 Diuisi vobis terras pingues: Chananæos & Pherezæos, & Philisthæos à facie vestra proieci: quid faciam vobis adhuc: dicit Dominus?
22 Hæc dicit Dominus omnipotens, In deserto cùm essetis in flumine Amorrhæo sitientes, & blasphemantes nomen meum,
23 Non ignem vobis pro blasphemijs dedi, sed mittens lignum in aquam, dulce feci flumen.
24 Quid tibi faciam Iacob? Noluisti obedire Iuda. Transferam me ad alias gentes, & dabo eis nomen meum, vt custodiant legitima mea.
25 Quoniam me dereliquistis, & ego vos derelinquam, Petentibus vobis à me misericordiam, non miserebor.
26 Quando inuocabitis me, ego non exaudiam vos. Maculastis enim manus vestras sanguine, & pedes vestri impigri sunt ad committenda homicidia.
27 Non quasi me dereliquistis, sed vos ipsos, dicit Dominus.
28 Hæc dicit Dominus omnipotens, Nonne ego vos rogaui, vt pater filios, & vt mater filias, & vt nutrix paruulos suos,
29 Vt essetis mihi in populum, & ego vobis in Deum, & vos mihi in filios, & ego vobis in patrem?
30 Ita vos collegi, vt gallina pullos suos sub alas suas. Modò autem quid faciam vobis? Proijciam vos à facie mea.
31 Oblationem cùm mihi attuleritis, auertam faciem meam à vobis. Dies enim festos vestros, & neomenias & circumcisiones repudiaui.
32 Ego misi pueros meos prophetas ad vos, quos acceptos interfecistis, & laniastis corpora eorum, quorum sanguinem exquiram, dicit Dominus.
33 Hæc dicit Dominus omnipotens, Domus vestra deserta est: Proijciam vos sicut ventus stipulam,
34 Et filij procreationem non facient: quoniam mandatum meum neglexerunt, & quod malum est coram me fecerunt.
35 Tradam domos vestras populo venienti, qui me non audientes credunt: quibus signa non ostendi, facient quæ præcepi.
36 Prophetas non viderunt, & memorabuntur iniquitatum eorum.
37 Testor populi venientis gratiam, cuius paruuli exultant cum lætitia, me non videntes oculis carnalibus, sed spiritu credentes quæ dixi.
38 Et nunc frater aspice, quæ gloria: & vide populum venientem ab Oriente,

39 Quibus dabo ducatum Abraham, Isaac, & Iacob, & Osee, & Amos, & Michææ, & Ioel, & Abdiæ, & Ionæ,
40 Et Nahum, & Habacuc, Sophoniæ, Aggæi, Zachariæ, & Malachiæ, qui & angelus Domini vocatus est.

CAPVT II.

Synagoga sub figura matris reuocatur à malis suis ad vitam rectiorem.

1 HÆc dicit Dominus: Ego eduxi populum istum de seruitute, quibus mandata dedi per pueros meos prophetas, quos audire noluerunt, sed irrita fecerunt mea consilia.
2 Mater quæ eos generauit, dicit illis: Ite filij, quia ego vidua sum & derelicta.
3 Educaui vos cum lætitia, & amisi vos cum luctu & tristitia, quoniam peccastis coram Domino Deo vestro, & quod malum est coram eo fecistis.
4 Modò autem quid faciam vobis? ego vidua sum & derelicta: ite filij, & petite à Domino misericordiam.
5 Ego autem te pater testem inuoco super matrem filiorum, qui noluerunt testamentum meum seruare.
6 Vt des eis confusionem, & matrem eorum in direptionem, ne generatio eorum fiat.
7 Dispergantur in gentes nomina eorum, deleantur à terra: quoniam spreuerunt sacramentum meum.
8 Væ tibi Assur, qui abscondis iniquos penes te. Gens mala, memorare quid fecerim Sodomæ & Gomorrhæ.
9 Quorum terra iacet in piceis glebis & aggeribus cinerum: sic dabo eos, qui me non audierunt, dicit Dominus omnipotens.
10 Hæc dicit Dominus ad Esdram, Nuntia populo meo, quoniam dabo eis regnum Ierusalem, quod daturus eram Israël.
11 Et sumam mihi gloriam illorum, & dabo eis tabernacula æterna, quæ præparaueram illis.
12 Lignum vitæ erit illis in odore vnguenti; & non laborabunt, neque fatigabuntur.
13 Ite, & accipietis. Rogate vobis dies paucos, vt immorentur. Iam paratum est vobis regnum: vigilate.
14 Testare cælum & terram. Contriui enim malum, & creaui bonum, quia viuo ego, dicit Dominus.
15 Mater amplectere filios tuos, educa illos cum lætitia. Sicut columba confirma pedes eorum, quoniam te elegi, dicit Dominus.
16 Et resuscitabo mortuos de locis suis, & de monumentis educam illos, quoniam cognoui nomen meum in Israël.
17 Noli timere mater filiorum: quoniam te elegi, dicit Dominus.
18 Mittam tibi adiutorium pueros meos Isaiam & Ieremiam, ad quorum consilium sanctificaui & paraui tibi arbores duodecim grauatas varijs fructibus,
19 Et totidem fontes fluentes lac & mel, & montes immensos septem, habentes rosam & lilium, in quibus gaudio implebo filios tuos.
20 Viduam iustifica, pupillos iudica, egenti da, orphanum tuere, nudum vesti,
21 Confractum & debilem cura, claudum irridere noli, tutare mancum, & cæcum ad visionem claritatis meæ admitte.
22 Senem & iuuenem intra muros tuos serua:
23 Mortuos vbi inueneris, signans commenda sepulchro, & dabo tibi primam sessionem in resurrectione mea.
24 Pausa & quiesce populus meus, quia veniet requies tua.
25 Nutrix bona nutri filios tuos, confirma pedes eorum.
26 Seruos quos tibi dedi, nemo ex eis interiet: eos ego enim requiram de numero tuo.
27 Noli fatigari. Cùm enim venerit dies pressuræ & angustiæ, alij plorabunt, & tristes erunt: tu autem hilaris & copiosa eris.
28 Zelabunt gentes, & nil aduersus te poterunt, dicit Dominus.
29 Manus meæ tegent te, ne filij tui gehennam videant.
30 Iucundare mater cum filijs tuis, quia ego te eripiam, dicit Dominus.
31 Filios tuos dormientes memorare, quoniam ego eos educam de lateribus terræ, & misericordiam cum illis faciam: quoniam misericors sum, dicit Dominus omnipotens.
32 Amplectere natos tuos vsque dum venio, & præstem illis misericordiam: quoniam exuberant fontes mei, & gratia mea non deficiet.
33 Ego Esdras præceptum accepi à Domino in monte Oreb, vt irem ad Israël; ad quos cùm venirem, reprobauerunt me, & respuerunt mandatum Domini:
34 Ideoque vobis dico gentes, quæ auditis, & intelligitis, Expectate pastorem vestrum, requiem æternitatis dabit vobis: quoniam in proximo est ille qui in fine sæculi adueniet.
35 Parati estote ad præmia regni, quia lux perpetua lucebit vobis per æternitatem temporis.
36 Fugite vmbram sæculi huius: accipite iucunditatem gloriæ vestræ. Ego testor palàm saluatorem meum.
37 Commendatum donum accipite & iucundamini, gratias agentes ei qui vos ad cælestia regna vocauit.
38 Surgite & state & videte numerum signatorum in conuiuio Domini.
39 Qui se de vmbra sæculi transtulerunt, splendidas tunicas à Domino acceperunt.
40 Recipe Sion numerum tuum, & conclude candidatos tuos qui legem Domini compleuerunt.
41 Filiorum tuorum, quos optabas, plenus est numerus. Roga imperium Domini, vt sanctificetur populus tuus qui vocatus est ab initio.
42 Ego Esdras vidi in monte Sion turbam magnam quam numerare non potui, & omnes canticis collaudabant Dominum.

43 Et in medio eorum erat iuuenis statura celsus, eminentior omnibus illis, & singulis eorum capitibus imponebat coronas, & magis exaltabatur: Ego autem miraculo tenebat.
44 Tunc interrogaui angelum, & dixi: Qui sunt hi, Domine?
45 Qui respondens dixit mihi: Hi sunt qui mortalem tunicam deposuerunt, & immortalem sumpserunt, & confessi sunt nomē Dei: Modò coronantur, & accipiunt palmas.
46 Et dixi Angelo: Ille iuuenis quis est, qui eis coronas imponit, & palmas in manus tradit?
47 Et respondens dixit mihi: Ipse est filius Dei, quem in sæculo confessi sunt: ego autem magnificare eos cœpi, qui fortiter pro nomine Domini steterunt.
48 Tunc dixit mihi angelus: Vade: annuntia populo meo, qualia & quanta mirabilia Domini Dei vidisti.

CAPVT III.

In omnibus Adæ posteris, & maximè in Gentibus infidelibus, abundat malitia.

1 ANno trigesimo ruinæ ciuitatis, eram in Babylone, & conturbatus sum super cubiculo meo recumbens, & cogitationes meæ ascendebant super cor meum,
2 Quoniam vidi desertionem Sion, & abundantiam eorum qui habitabant in Babylone.
3 Et ventilatus est spiritus meus valdè, & cœpi loqui ad Altissimum verba timorata,
4 Et dixi: O dominator Domine, tu dixisti ab initio, quando plantasti terram, & hoc solus, & imperasti populo,
5 Et dedisti Adam corpus mortuum: sed & ipsum figmentum manuum tuarum erat, & insufflasti in eum spiritum vitæ, & factus est viuens coram te:
6 Et induxisti eum in paradiso, quem plantauerat dextera tua, antequam terra aduentaret.
7 Et huic mandasti diligere viam tuam, & præteriuit eam, & statim instituisti in eo mortem, & in nationibus eius, & natæ sunt gentes, & tribus, & populi, & cognationes, quarum non est numerus.
8 Et ambulauit vnaquæque gens in voluntate sua, & mira agebant coram te, & spernebant præcepta tua.
9 Iterùm autem in tempore induxisti diluuium super inhabitantes sæculum, & perdidisti eos.
10 Et factum est in vnoquoque eorum, sicut Adæ mori, sic his diluuium.
11 Dereliquisti autem vnum ex his Noë cum domo sua, & ex eo iusti omnes.
12 Et factum est cùm cœpissent multiplicari qui habitabant super terram, & multiplicauerunt filios & populos & gentes multas: & cœperunt iteratò impietatem facere plus quàm priores.
13 Et factum est cùm iniquitatem facerent coram te, elegisti tibi virum ex his, cui nomen erat Abraham.
14 Et dilexisti eum, & demonstrasti ei soli voluntatem tuam:
15 Et disposuisti ei testamentum æternum, & dixisti ei vt non vmquam derelinqueres semen eius. Et dedisti ei Isaac, & Isaac dedisti Iacob & Esau.
16 Et segregasti tibi Iacob, Esau autem separasti. Et factus est Iacob in multitudine magna.
17 Et factum est cùm educeres semen eius ex Ægypto, adduxisti super montem Sina.
18 Et inclinasti cælos, & statuisti terram, & commouisti orbem, & tremere fecisti abyssos, & conturbasti sæculum.
19 Et transijt gloria tua portas quatuor, ignis, & terræmotus & spiritus, & gelu, vt dares semini Iacob legem, & generationi Israël diligentiam.
20 Et non abstulisti ab eis cor malignum, vt faceret lex tua in eis fructum.
21 Cor enim malignum baiulans primus Adam, transgressus & victus est, sed & omnes qui de eo nati sunt.
22 Et facta est permanens infirmitas, & lex cum corde populi, cum malignitate radicis: & discessit quod bonum est, & mansit malignum.
23 Et transierunt tempora, & finiti sunt anni: & suscitasti tibi seruum nomine Dauid.
24 Et dixisti ei ædificare ciuitatem nominis tui, & offerre tibi in eadem thus & oblationes.
25 Et factum est hoc annis multis, & deliquerunt qui habitabant ciuitatem.
26 In omnibus facientes sicut fecit Adam, & omnes generationes eius. vtebantur enim & ipsi corde maligno.
27 Et tradidisti ciuitatem tuam in manibus inimicorum tuorum.
28 Numquid meliora faciunt, qui habitant Babylonem? Et propter hoc dominabitur Sion?
29 Factum est cùm venissem huc, & vidissem impietates, quarum non est numerus: & delinquentes multos vidit anima mea hoc trigesimo anno, & excessit cor meum:
30 Quoniam vidi quomodo sustines eos peccantes, & pepercisti impiè agentibus, & perdidisti populum tuum, & conseruasti inimicos tuos, & non significasti.
31 Nihil memini quomodo debeat derelinqui via hæc. Numquid meliora facit Babylon quàm Sion?
32 Aut alia gens cognouit te præter Israël? aut quæ tribus crediderunt testamentis tuis, sicut Iacob?
33 Quarum merces non comparuit, neque labor fructificauit. Pertransiens enim pertransiui in gentibus, & vidi abundantes eas, & non memorantes mandatorum tuorum.
34 Nunc ergo pondera in statera nostras iniquitates, & eorum qui habitant in sæculo: & non inuenietur nomen tuum, nisi in Israel.
35 Aut quando non peccauerunt in conspectu tuo, qui habitant terram? aut quæ gens sic obseruauit mandata tua?
36 Hos quidem per nomina inuenies seruasse mandata tua, gentes autem non inuenies.

CAPVT IV.

Retunditur curiosi scrutatoris præsumptio, adductis varijs similitudinibus.

1 ET respondit ad me angelus, qui missus est ad me, cui nomen Vriel.
2 Et dixit mihi: Excedens excessit cor tuum in sæculo hoc, & comprehendere cogitas viam Altissimi.
3 Et dixi: Ita Domine meus. Et respondit mihi, & dixit: Tres vias missus sum ostendere tibi, & tres similitudines proponere coram te.
4 De quibus mihi si renuntiaueris vnam ex his, & ego tibi demonstrabo viam, quam desideras videre, & docebo te, vnde sit cor malignum.
5 Et dixi: Loquere Domine meus. Et dixit ad me: Vade pondera mihi ignis pondus, aut mensura mihi flatum venti, aut reuoca mihi diem quæ præterijt.
6 Et respondi, & dixi: Quis natorum poterit facere, vt me interroges de his?
7 Et dixit ad me: Si essem interrogans te, dicens: Quantæ habitationes sunt in corde maris, aut quantæ venæ sunt in principio abyssi, aut quantæ venæ sunt super firmamentum, aut qui sunt exitus paradisi:
8 Diceres mihi fortassis, in abyssum non descendi, neque in infernum adhuc, neque in cælum vnquam ascendi.
9 Nunc autem non interrogaui te, nisi de igne, & vento, & die, per quem transisti, & à quibus separari non potes: & non respondisti mihi de eis.
10 Et dixit mihi: Tu quæ tua sunt tecum coadolescentia, non potes cognoscere:
11 Et quomodo poterit vas tuum capere Altissimi viam, & iam exteriùs corrupto sæculo intelligere corruptionem euidentem in facie mea?
12 Et dixi illi: Melius erat nos non esse, quàm adhuc viuentes viuere in impietatibus, & pati, & non intelligere de qua re.
13 Et respondit ad me, & dixit: Proficiscens profectus sum ad siluam lignorum campi, & cogitauerunt cogitationem.
14 Et dixerunt: Venite, & eamus, & faciamus ad mare bellum, vt recedat coram nobis & faciamus nobis alias siluas.
15 Et similiter fluctus maris & ipsi cogitauerunt cogitationem, & dixerunt: Venite ascendentes, debellemus siluas campi, vt & ibi consummemus nobismetipsis aliam regionem.
16 Et factus est cogitatus siluæ in vanum: venit enim ignis, & consumpsit eam.
17 Similiter & cogitatus fluctuum maris: stetit enim arena, & prohibuit eos.
18 Si enim esses iudex horum, quem inciperes iustificare, aut quem condemnare?
19 Et respondi, & dixi: Vtique vanam cogitationem cogitauerunt. terra enim data est siluæ, & mari locus portare fluctus suos.
20 Et respondit ad me, & dixit: Benè tu iudicasti, & quare non iudicasti tibimetipsi?
21 Quemadmodum enim terra siluæ data est, & mare fluctibus suis: sic qui super terram inhabitant, quæ sunt super terram intelligere solummodò possunt: & qui super cælos, quæ super altitudinem cœlorum.
22 Et respondi, & dixi: Deprecor te Domine, vt mihi detur sensus intelligendi.
23 Non enim volui interrogare de superioribus tuis, sed de his quæ pertranseunt per nos quotidie. propter quid Israël datus in opprobrium gentibus: quem dilexisti populum, datus est tribubus impijs, & lex patrum nostrorum in interitum deducta est, & dispositiones scriptæ nusquam sunt:
24 Et pertransiuimus de sæculo, vt locustæ, & vita nostra stupor & pauor, & nec digni sumus misericordiam consequi.
25 Sed quid faciet nomini suo quod inuocatum est super nos? & de his interrogaui.
26 Et respondit ad me, & dixit: Si fueris plurimum scrutatus, frequenter miraberis: quoniam festinans festinat sæculum pertransire.
27 Et non capit portare quæ in futuris temporibus iustis repromissa sunt: quoniam plenum iniustitia est sæculum hoc & infirmitatibus.
28 De quibus autem interrogas, dicam: seminatum enim est malum, & necdum venit destructio ipsius.
29 Si ergo non inuersum fuerit quod seminatum est, & discesserit locus vbi seminatum est malum, non veniet vbi seminatum est bonum.
30 Quoniam gramen seminis mali seminatum est in corde Adam ab initio: & quantum impietatis generauit vsque nunc, & generat vsque cùm veniat area?
31 Æstima autem apud te gramen mali seminis, quantum fructū impietatis generauit:
32 Quando secatæ fuerint spicæ, quarum non est numerus, quàm magnam aream incipient facere:
33 Et respondi, & dixi: Quomodo, & quando hæc? Quare modici & mali anni nostri?
34 Et respondit ad me, & dixit mihi: Non festines tu super Altissimum. Tu enim festinas inaniter esse super ipsum. nam excessus tuus multus.
35 Nonne de his interrogauerunt animæ iustorum in promptuarijs suis, dicentes: Vsquequò spero sic? & quando veniet fructus areæ mercedis nostræ?
36 Et respondit ad ea Ieremiel Archangelus, & dixit: Quando impletus fuerit numerus seminum in vobis, quoniam in statera ponderauit sæculum,
37 Et mensura mensurauit tempora, & numero numerauit tempora, & non commouit nec excitauit vsquedum impleatur prædicta mensura.
38 Et respondi, & dixi: O Dominator Dñe, sed & nos omnes pleni sumus impietate.
39 Et ne fortè propter nos non impleantur iustorum areæ, propter peccata inhabitantium super terram.
40 Et respondit ad me, & dixit: Vade, & interroga prægnantem, si quando impleuerit

tuis manibus debet castigari.
31 Et factum est, cùm locutus essem sermones, & missus est angelus ad me, qui antè venerat ad me præterita nocte,
32 Et dixit mihi, Audi me, & instruam te: & intende mihi, & adijciam coram te.
33 Et dixi, Loquere Domine meus. Et dixit ad me, Valdè tu in excessu mentis factus es pro Israël: an plus dilexisti eum, quam qui eum fecit?
34 Et dixi ad eum, Non Domine, sed dolens locutus sum. Torquent enim me renes mei per omnem horam, quærentem apprehendere semitam Altissimi, & inuestigare partem iudicij eius.
35 Et dixit ad me, Non potes. Et dixi, Quare Domine? ad quid nascebar, aut quare non fiebat matrix matris meæ mihi sepulchrum, vt non viderem laborem Iacob, & defatigationem generis Israël?
36 Et dixit ad me, Numera mihi quæ necdum venerant, & collige mihi dispersas guttas, & reuirida mihi aridos flores,
37 Et aperi mihi clausa promptuaria, & produc mihi inclusos in eis flatus; demonstra mihi vocis imaginem: & tunc ostendam tibi laborem quem rogas videre.
38 Et dixi, Dominator, Domine, quis enim est qui potest hæc scire, nisi qui cum hominibus habitationem non habet?
39 Ego autem insipiens: & quomodo potero dicere de his quibus me interrogasti?
40 Et dixit ad me, Quomodo non potes facere vnum de his quæ dicta sunt: sic non poteris inuenire iudicium meum, aut in fine charitatem quam populo promisi,
41 Et dixi, Sed ecce, Domine tu propè es his qui in finem sunt: & quid facient qui antè me fuerunt, aut nos, aut hi qui post nos?
42 Et dixit ad me, Coronæ assimilabo iudicium meum. Sicut non nouissimorum tarditas, sic nec priorum velocitas.
43 Et respondi, & dixi, Nec poteras facere eos qui facti sunt, & qui sunt, & qui futuri sunt, in vnum, vt celeriùs iudicium tuum ostendas?
44 Et respondit ad me, & dixit, Non potest festinare creatura super creatorem, nec sustinere sæculum eos qui in eo creandi sunt in vnum.
45 Et dixi, Quomodo dixisti seruo tuo, quoniam viuificans viuificasti à te creatam creaturam in vnum, & sustinebat creatura, poterit & nunc portare præsentes in vnum.
46 Et dixit ad me, Interroga matricem mulieris, & dices ad eam, Et si paris, quare per tempus? Roga ergo eam, vt det decem in vnum.
47 Et dixi, Non vtique poterit, sed secundùm tempus.
48 Et dixit ad me, & ego dedi matricem terræ his qui seminati sunt super eam per tempus.
49 Quemadmodum enim infans non parit ea, quæ senum sunt: sic ego disposui à me creatum sæculum.
50 Et interrogaui, & dixi, Cùm iam dederis mihi viam, loquar coram te: nam mater nostra, de qua dixisti mihi, adhuc iuuenis est: iam senectuti appropinquat.
51 Et respondit ad me, & dixit, Interroga eam quæ parit, & dicet tibi.
52 Dices enim ei, Quare quos peperisti, nunc non sunt similes his qui ante te, sed minores statura?
53 Et dicet tibi & ipsa, Alij sunt qui in iuuentute virtutis nati sunt: & alij qui sub tempore senectutis deficiente matrice sunt nati.
54 Considera ergo & tu quoniam minori statura estis præ his qui ante vos:
55 Et qui post vos, minori quàm vos, quasi iam senescentes creaturæ, & fortitudinem iuuentutis prætereuntes. Et dixi, Rogo Domine, si inueni gratiam ante oculos tuos, demonstra seruo tuo, per quem visites creaturam tuam.

CAPVT VI.

Deus omnia nouit antequam fiant, & omnia creauit propter hominem, omniumque fines considerat.

1 ET dixit ad me, Initio terreni orbis & antequam starent exitus sæculi, & antequam spirarent conuentiones ventorum,
2 Et antequam sonarent voces tonitruum, & antequam splenderent nitores coruscationum, & antequam confirmarentur fundamenta paradisi,
3 Et antequam viderentur decori flores, & antequam confirmarentur motæ virtutes, & antequam colligerentur innumerabiles militiæ angelorum,
4 Et antequam extollerentur altitudines aëris, & antequam nominarentur mensuræ firmamentorum, & antequam æstuarent camini in Sion,
5 Et antequam inuestigarentur præsentes anni, & antequam abalienarentur eorum qui nunc peccant adinuentiones, & consignati essent qui fidem thesaurizauerunt:
6 Tunc cogitaui, & facta sunt per me solum, & non per alium: & finis per me, & non per alium.
7 Et respondi, & dixi, Quæ erit separatio temporum? aut quando prioris finis, & sequentis initium?
8 Et dixit ad me, Ab Abraham vsque ad Isaac, quando nati sunt ab eo Iacob & Esau, manus. Iacob tenebat ab initio calcaneum Esau:
9 Finis enim huius sæculi Esau, & principium sequentis Iacob.
10 Hominis manus inter calcaneum & manum. Aliud noli quærere Esdra.
11 Et respondi, & dixi, O Dominator Domine, si inueni gratiam ante oculos tuos,
12 Oro vt demonstres seruo tuo finem signorum tuorum, quorum partem mihi demonstrasti nocte præcedenti.
13 Et respondit, & dixit ad me, Surge super pedes tuos, & audi vocem plenissimam sonitus.
14 Et erit sicut commotio, nec commouebitur locus, in quo stes super eum.

15 Ideò cùm loquitur, tu non expaueas
quoniam de fine verbum & fundamentum
terræ intelligitur,
16 Quoniam de ipsis sermo tremiscit &
commouetur, scit enim quoniam finem eorum oportet commutari.
17 Et factum est, cùm audissem, surrexi super pedes meos, & audiui: & ecce vox loquens, & sonus eius sicut sonus aquarum
multarum,
18 Et dixit, Ecce dies veniunt, & erit quando appropinquare incipiam, vt visitem habitantes in terra;
19 Et quando inquirere incipiam ab eis
qui iniustè nocuerunt iniustitia sua, & quando suppleta fuerit humilitas Sion.
20 Et cùm supersignabitur sæculum quod
incipient pertransire, hæc signa faciam, Libri
aperientur ante faciem firmamenti, & omnes
videbunt simul,
21 Et anniculi infantes loquentur vocibus
suis, & prægnantes immaturos parient infantes trium & quatuor mensium, & viuent, &
suscitabuntur.
22 Et subitò apparebunt seminata loca
non seminata, & plena promptuaria subitò
inuenientur vacua:
23 Et tuba canet cum sono, quam cùm
omnes audierint, subitò expauescent.
24 Et erit in illo tempore, debellabunt
amici amicos vt inimici, & expauescet terra
cum his & venæ fontium stabunt, & non decurrent in horis tribus:
25 Et erit, omnis qui derelictus fuerit ex
omnibus istis quibus prædixi tibi, ipse saluabitur, & videbit salutare meum, & finem sæculi vestri.
26 Et videbunt qui recepti sunt homines,
qui mortem non gustauerunt à natiuitate
sua, & mutabitur cor inhabitantium, & conuertetur in sensum alium.
27 Delebitur enim malum, & extinguetur
dolus.
28 Florebit autem fides, & vincetur corruptela, & ostendetur veritas quæ sine fructu
fuit diebus tantis.
29 Et factum est, cùm loqueretur mihi, &
ecce paulatim intuebar super eum ante quem
stabam,
30 Et dixit ad me hæc, Veni tibi ostendere
tempus venturæ noctis.
31 Si ergo iterùm rogaueris, & iterùm ieiunaueris septem diebus, iterùm tibi renuntiabo horum maiora per diem quam audiui.
32 Audita est enim vox tua apud Altissimum. Vidit enim fortis directionem tuam, &
prouidit pudicitiam, quam à iuuentute tua
habuisti:
33 Et propter hoc misit me demonstrare
tibi hæc omnia & dicere tibi, Confide & noli timere,
34 Et noli festinare cum prioribus temporibus cogitare vana; & non properes à nouissimis temporibus.
35 Et factum est post hæc, & fleui iterùm: &
similiter ieiunaui septem diebus, vt suppleam
tres hebdomadas, quæ dictæ sunt mihi.
36 Et factum est in octaua nocte, & cor
meum turbatur iteratò in me, & cœpi loqui
coram Altissimo.
37 Inflammabatur enim spiritus meus valdè & anima mea anxiabatur.
38 Et dixi, O Domine, loquens locutus es
ab initio creaturæ, in primo die dicens: Fiat
cælum & terra: & tuum verbum opus perfectum.
39 Et erat tunc spiritus, & tenebræ circumferebantur, & silentium, sonus vocis hominis
nondum erat abs te.
40 Tūc dixisti de thesauris tuis proferri lumen luminosum, quo appareret opus tuum.
41 Et die secundo creasti spiritum firmamenti, & imperasti ei vt diuideret & diuisionem faceret inter aquas, vt pars quædam sursum recederet, pars verò deorsum maneret.
42 Et tertia die imperasti aquis congregari
in septima parte terræ: sex verò partes siccasti
& conseruasti, vt ex his sint coram te ministrantia seminata à Deo, & culta.
43 Verbum enim tuum processit, & opus
statim fiebat.
44 Processit enim subitò fructus multitudinis immensus, & concupiscentiæ gustus
multiformes, & flores colore immutabili, &
odores odoramenti inuestigabilis, & die tertia hæc facta sunt.
45 Quarta autem die imperasti fieri solis
splendorem, lunæ lumen, stellarum dispositionem;
46 Et imperasti eis, vt deseruirent futuro
plasmato homini.
47 Quinto autem die dixisti septimæ parti, vbi erat aqua congregata, vt procrearet
animalia, & volatilia, & pisces: & ita fiebat.
48 Aqua muta, & sine anima quæ Dei nutu
iubebantur, animalia faciebat, vt ex hoc mirabilia tua nationes enarrent.
49 Et tunc conseruasti duas animas: nomen vni vocasti Henoch, & nomen secundæ
vocasti Leuiathan.
50 Et separasti ea ab alterutro. Non enim
poterat septima pars, vbi erat aqua congregata, capere ea.
51 Et dedisti Henoch vnam partem, quæ
siccata est tertio die, vt habitet in ea vbi sunt
montes mille.
52 Leuiathan autem dedisti septimam partem humidam, & seruasti eam, vt fiat in deuorationem quibus vis, & quando vis.
53 Sexto autem die imperasti terrę, vt crearet coram te iumenta, & bestias & reptilia:
54 Et super his Adam, quem constituisti
ducem super omnibus factis quæ fecisti, &
ex eo educimur nos omnes, quemque elegisti
populum.
55 Hæc autem omnia dixi coram te Domine, quia propter nos creasti sæculum.
56 Residuas autem gentes ab Adam natas
dixisti eas nil esse, & quoniam saliuæ assimilatæ sunt, & quasi stillicidium de vase similasti abundantiam eorum.
57 Et nunc Domine, ecce istæ gentes quæ
in nihilum deputatæ sunt, cœperunt dominari nostri, & deuorare:
58 Nos autem populus tuus, quem voca-

sti primogenitum vnigenitum æmulatorem tuum, traditi sumus in manibus eorum:
59 Et si propter nos creatum est sæculum, quare non hæreditatem possidemus cum sæculo? Vsquequò hæc?

CAPVT VII.

Absque tribulationibus non peruenitur ad immortalem vitam: & nunc quidem prosunt orationes iustorum, post extremum autem iudicium nihil immutabitur. Varijs vitijs subijciunt se homines, sed Dominus est misericors.

1 ET factum est, cùm finissem loqui verba hæc, missus est ad me angelus qui missus fuerat ad me primis noctibus,
2 Et dixit ad me, Surge Esdra, & audi sermones quos veni loqui ad te.
3 Et dixi, Loquere Deus meus. Et dixit ad me, Mare positum est in spatioso loco, vt esset altum & immensum:
4 Erit autem ei introitus in angusto loco positus, vt esset similis fluminibus.
5 Quis enim volens voluerit ingredi mare, & videre eum, vel dominari eius: si non transierit angustum, in latitudinem quomodo venire poterit?
6 Item aliud. Ciuitas est ædificata, & posita in loco campestri: est autem plena omnium bonorum.
7 Introitus eius angustus & in præcipiti positus, vt esset à dextris quidem ignis, à sinistris aqua alta:
8 Semita autem est vna sola inter eos posita, hoc est, inter ignem & aquam, vt non capiat semita, nisi solummodò vestigium hominis.
9 Si autem dabitur ciuitas homini in hæreditatem, si numquam antepositum periculum pertransierit, quomodo accipiet hæreditatem suam?
10 Et dixi, Sic Domine. Et dixit ad me, Sic est & Israël pars.
11 Propter eos enim feci sæculum, & quando transgressus est Adam constitutiones meas, iudicatum est quod factum est.
12 Et facti sunt introitus huius sæculi angusti, & dolentes, & laboriosi: pauci autem & mali, & periculorum pleni: & labore magnopere fulti.
13 Nam maioris sæculi introitus spatiosi & securi, & facientes immortalitatis fructum.
14 Si ergo ingredientes non fuerunt ingressi qui viuunt, angusta & vana hæc: non poterunt recipere quæ sunt reposita.
15 Nunc ergo quare tu conturbaris, cùm sis corruptibilis? Et quid moueris tu, cùm sis mortalis?
16 Et quare non accepisti in corde tuo quod est futurum, sed quod in præsenti?
17 Respondi & dixi, Dominator Domine, ecce disposuisti lege tua, quoniam iusti hæreditabunt hæc, impij autem peribunt.
18 Iusti autem ferent angusta, sperantes spatiosa. qui enim impiè gesserunt, & angusta passi sunt, & spatiosa non videbunt.
19 Et dixit ad me, Non est iudex super Deum, neque intelligens super Altissimum.
20 Pereunt enim multi præsentes, quia negligitur quæ anteposita est Dei lex.
21 Mandans enim mandauit Deus venientibus, quando venerunt, quid facientes viuerent, & quid obseruantes non punirentur.
22 Hi autem non sunt persuasi, & contradixerunt ei, & constituerunt sibi cogitamen vanitatis.
23 Et proposuerunt sibi circumuentiones delictorum, & superdixerunt Altissimo non esse, & vias eius non cognouerunt,
24 Et legem eius spreuerunt, & sponsiones eius abnegauerunt, & in legitimis eius fidem non habuerunt, & opera eius non perfecerunt.
25 Propter hoc Esdra vacua vacuis, & plena plenis.
26 Ecce tempus veniet, & erit quando venient signa quæ prædixi tibi, & apparebit sponsa, & apparescens ostendetur quæ nunc subducitur terra:
27 Et omnis qui liberatus est de prædictis malis, ipse videbit mirabilia mea.
28 Reuelabitur enim filius meus IESVS cum his qui cum eo sunt, & iucundabuntur qui relicti sunt in annis quadringentis.
29 Et erit post annos hos, & morietur filius meus CHRISTVS, & omnes qui spiramentum habent homines.
30 Et conuertetur sæculum in antiquum silentium diebus septem, sicut in prioribus iudicijs, ita ut nemo derelinquatur.
31 Et erit post dies septem, & excitabitur quod nondum vigilat sæculum, & morietur corruptum:
32 Et terra reddet quæ in ea dormiunt, & puluis qui in eo silentio habitant, & promptuaria reddent quæ eis commendatæ sunt animæ.
33 Et reuelabitur Altissimus super sedem iudicij, & pertransibunt miseriæ, & longanimitas congregabitur.
34 Iudicium autem solum remanebit, veritas stabit, & fides conualescet,
35 Et opus subsequetur, & merces ostendetur, & iustitiæ vigilabunt, & iniustitiæ non dominabuntur.
36 Et dixi, Primus Abraham propter Sodomitas orauit, & Moyses pro patribus qui in deserto peccauerunt,
37 Et qui post eum pro Israël in diebus Achaz & Samuëlis,
38 Dauid pro confractione, & Salomon pro eis qui venerunt in sanctificationem.
39 Et Elias pro his qui pluuiam acceperunt, & pro mortuo vt viueret,
40 Et Ezechias pro populo in diebus Sennacherib, & multi pro multis.
41 Si ergo modò quando corruptibile increuit, & iniustitia multiplicata est, & orauerunt iusti pro impijs: quare & nunc sic non erit?
42 Et respondit ad me, & dixit, Præsens sæculum non est finis, gloria in eo frequens manet: propter hoc orauerunt pro inualidis.
43 Dies enim iudicij erit finis temporis

huius, & initium temporis futuræ immortalitatis, in quo transiuit corruptela:
44 Soluta est intemperantia, abscissa est incredulitas: creuit autem iustitia, orta est veritas.
45 Tunc enim nemo poterit saluare eum qui perijt, neque demergere qui vicit. Et respondi,
46 Et dixi, Hic est sermo meus primus & nouissimus, quoniam melius erat non dare terram Adam, vel cùm iam dedisset, coërcere eum vt non peccaret.
47 Quid enim prodest hominibus, in præsenti viuere in tristitia, & mortuos sperare punitionem?
48 O tu quid fecisti Adam? Si enim tu peccasti, non est factus solius tuus casus, sed & noster qui ex te aduenimus.
49 Quid enim prodest nobis, si promissum est nobis immortale tempus, nos autem mortalia opera egimus?
50 Et quoniam prædictã est nobis perennis spes, nos verò pessimi vani facti sumus.
51 Et quoniam reposita sunt nobis habitacula sanitatis & securitatis: nos verò malè conuersati sumus.
52 Et quoniam reposita est gloria Altissimi, protegere eos qui tardè conuersati sunt: nos autem pessimis vijs ambulauimus.
53 Et quoniam ostendetur paradisus, cuius fructus incorruptus perseuerat, in quo est securitas & medela:
54 Nos verò non ingrediemur. in ingratis enim locis conuersati sumus.
55 Et quoniam super stellas fulgebunt facies eorum qui abstinentiam habuerunt: nostræ autem facies super tenebras nigræ.
56 Non enim cogitauimus viuentes quando iniquitatem faciebamus, quòd incipiemus post mortem pati.
57 Et respondit, & dixit: Hoc est cogitamentum certaminis quod certabit qui super terram natus est homo,
58 Vt si victus fuerit, patiatur quod dixisti: si autem vicerit, recipiet quod dico:
59 Quoniam hæc est vita quam Moyses dixit cùm viueret, ad populum, dicens: Elige tibi vitam, vt viuas.
60 Non crediderunt autem ei, sed nec post eum prophetis, sed nec mihi qui locutus sum ad eos.
61 Quoniam non esset tristitia in perditionem eorum, sicut futurum est gaudium super eos, quibus persuasa est salus.
62 Et respondi, & dixi, Scio Domine, quoniam vocatus est Altissimus misericors in eo, quòd misereatur his qui nondum in sæculo aduenerunt,
63 Et quòd miseretur illis qui conuersionem faciunt in lege eius:
64 Et longanimis est, quoniam longanimitatem præstat his qui peccauerunt quasi suis operibus:
65 Et munificus est, quoniam quidem donare vult pro exigentijs:
66 Et multæ misericordiæ, quoniam multiplicat magis misericordias his qui præsentes sunt, & qui præterierunt, & qui futuri sunt.
67 Si enim non multiplicauerit misericordias suas, non viuificabitur sæculum cum his qui inhæreditabunt in eo.
68 Et donat: quoniam si non donauerit de bonitate sua, vt alleuentur hi qui iniquitatem fecerunt de suis iniquitatibus non poterit decies millesima pars viuificari hominum.
69 Et iudex si non ignouerit his qui curati sunt verbo eius, & deleuerit multitudinem contentionum: non fortassis derelinquerentur in innumerabili multitudine, nisi pauci valdè.

CAPVT VIII.

Deus in hoc sæculo misericors agnoscitur propter peccatores; plurimi tamen damnantur: at iustis præmia sunt reposita.

1 ET respondit ad me, & dixit: Hoc sæculum fecit Altissimus propter multos, futurum autem propter paucos.
2 Dicam autem coram te similitudinem Esdra. Quomodo autem interrogabis terram, & dicet tibi, quoniam dabit terram multam magis vnde fiat fictile, paruum autem puluerem vnde aurum fit: sic & actus præsentis sæculi.
3 Multi quidem creati sunt, pauci autem saluabuntur.
4 Et respondi, & dixi: Absorbe ergo anima sensum, & deuora quod sapit.
5 Conuenisti enim obaudire, & prophetare volens. Nec enim tibi datum est spatium, nisi solummodò viuere.
6 O Domine, si non permittes seruo tuo, vt oremus coram te, & des nobis semen cordi, & sensui culturam, vnde fructus fiat, vnde viuere possit omnis corruptus, qui portabit locum hominis?
7 Solus enim es, & vna plasmatio nos sumus manuum tuarum, sicut locutus es:
8 Et quomodo nunc in matrice plasmatum est corpus: & præstas membra: conseruatur in igne & aqua tua creatio: & nouem mensibus patitur tua plasmatio tuam creaturam quæ in ea creata est:
9 Ipsum autem quod seruat, & quod seruatur, vtraque seruabuntur: seruataque quandoque iterùm reddit matrix, quæ in ea creuerunt.
10 Imperasti enim ex ipsis membris, hoc est mamillis præbere lac fructui mamillarum,
11 Vt nutriatur id quod plasmatum est vsque in tempus aliquod, & posteà disponas eum tuæ misericordiæ.
12 Enutristi eum tua iustitia, & erudisti eum in lege tua, & corripuisti eum tuo intellectu.
13 Et mortificabis eum, vt tuam creaturam: & viuificabis eum, vt opus tuum.
14 Si ergo perdideris eum qui tantis laboribus plasmatus est: tuo iussu facile est ordinari, vt & id quod fiebat seruaretur.
15 Et nunc Domine dicam, de omni homine tu magis scis: de populo autem tuo, ob quem doleo:
16 Et de hæreditate tua, propter quam lugeo; & propter Israel, propter quem tristis sum: & de Iacob, propter quem doleo.

17 Ideo incipiam orare coram te pro me, & pro eis: quoniam video lapsus nostros qui inhabitamus terram.
18 Sed audiui celeritatem iudicis qui futurus est.
19 Ideò audi vocem meam & intellige sermonem meum, & loquar coram te.
20 Initium verborum Esdræ priusquam assumeretur: & dixi, Domine, qui inhabitas sæculum, cuius oculi eleuati in superna & aere.
21 Et cuius thronus inæstimabilis, & gloria incomprehensibilis: cui astat exercitus angelorum cum tremore,
22 Quorum seruatio in vento & igni conuertitur: cuius verbum verum, & dicta perseuerantia:
23 Cuius iussio fortis, & dispositio terribilis: cuius aspectus arefacit abyssos, & indignatio tabescere facit montes, & veritas testificatur:
24 Exaudi orationem serui tui, & auribus percipe precationem figmenti tui.
25 Dum enim viuo, loquar: & dum sapio, respondebo:
26 Nec respicias populi tui delicta, sed qui tibi in veritate seruiunt.
27 Nec intendas impia gentium studia, sed qui tua testimonia cum doloribus custodierunt.
28 Nec cogites qui in conspectu tuo falsè conuersati sunt, sed memorare qui ex voluntate tua timorem cognouerunt.
29 Neque volueris perdere, qui pecudum mores habuerunt: sed respicias eos qui legem tuam splendidè docuerunt.
30 Nec indigneris eis qui bestijs peiores iudicati sunt: sed diligas eos qui semper in tua iustitia confidunt, & gloria.
31 Quoniam nos & patres nostri talibus morbis languemus: tu autem propter nos peccatores misericors vocaberis.
32 Si enim desideraueris vt nostri miserearis, tunc misericors vocaberis, nobis autem non habentibus opera iustitiæ.
33 Iusti enim, quibus sunt opera multa reposita, ex proprijs operibus recipient mercedem.
34 Quid est enim homo, vt ei indigneris: aut genus corruptibile, vt ita amarus sis de ipso?
35 In veritate enim, nemo de genitis est, qui non impiè gessit; & de confitentibus, qui non deliquit.
36 In hoc enim annuntiabitur iustitia tua & bonitas tua Domine, cùm misertus fueris eis qui non habent substantiam bonorum operum.
37 Et respondit ad me, & dixit: Rectè locutus es aliqua: & iuxta sermones tuos, sic & fiet.
38 Quoniam non verè cogitabo super plasma eorum qui peccauerunt ante mortem ante iudicium, ante perditionem:
39 Sed iucundabor super iustorum figmētum, & memorabor peregrinationis quoque, & saluationis, & mercedis receptionis.
40 Quomodo ergo locutus sum, sic & est.
41 Sicut enim agricola serit super terram semina multa, & plantationes multitudinis plantat, sed non in tempore omnia quæ seminata sunt, saluantur, sed nec omnia quæ plantata sunt, radicabunt; sic & qui in sæculo seminati sunt, non omnes saluabuntur.
42 Et respondi, & dixi: Si inueni gratiam, loquar:
43 Quomodo semen agricolæ si non ascenderit aut non acceperit pluuiam tuam in tempore, aut si corruptum fuerit multitudine pluuiæ,
44 Si perit: & similiter homo qui manibus tuis plasmatus est, & tu ei imago nominatus: quoniam similatus es ei, propter quem omnia psalmasti, & similasti semini agricolę.
45 Non irascaris super nos, sed parce populo tuo, & miserere hæreditati tuæ. Tu autem creaturæ tuæ misereris.
46 Et respondit ad me, & dixit: Quæ sunt præsentia præsentibus, & quæ futura futuris.
47 Multum enim tibi restat, vt possis diligere meam creaturam super me: tibi autem frequenter & ipsi proximaui, iniustis autem nunquam.
48 Sed & in hoc mirabilis es coram Altissimo,
49 Quoniam humiliasti te sicut decet te: & non iudicasti te, vt inter iustos plurimum glorificeris.
50 Propter quod miseriæ multæ & miserabiles efficientur eis qui habitant sæculum in nouissimis: quia in multa superbia ambulauerunt.
51 Tu autem pro te intellige, & de similibus tuis inquire gloriam.
52 Vobis enim apertus est paradisus, plantata est arbor vitæ, & præparatum est futurū tempus, præparata est abundantia, ædificata est ciuitas, & probata est requies, perfecta est bonitas & perfecta sapientia.
53 Radix mali signata est à vobis: infirmitas, & tinea à vobis absconsa est: & in infernum fugit corruptio in obliuione.
54 Transierunt dolores, & ostensus est in fine thesaurus immortalitatis.
55 Noli ergo adijcere inquirendo de multitudine eorum qui pereunt.
56 Nam & ipsi accipientes libertatem, spreuerunt Altissimum, & legem eius contempserunt, & vias eius dereliquerunt.
57 Adhuc autem iustos eius conculcauerunt.
58 Et dixerunt in corde suo non esse Deū, & quidem scientes quoniam moriuntur.
59 Sicut enim vos suscipient quæ prædicta sunt: sic eos sitis, & cruciatus, quæ præparata sunt. non enim voluit hominem disperdi.
60 Sed & ipsi qui creati sunt, coinquinauerunt nomen eius qui fecit eos: & ingrati fuerunt ei qui præparauit eis vitam.
61 Quapropter iudicium meum modò appropinquat.
62 Quæ non omnibus demonstraui, nisi tibi, & tibi similibus paucis. Et respondi, & dixi:

63 Ecce nunc Domine demonstrasti mihi
multitudinem signorum, quæ incipies facere
in nouissimis, sed non demonstrasti mihi
quo tempore.

CAPVT IX.

Iudicia Dei, sicut & alia eius opera egregia, præcedent aliqua signa.

1 ET respondit ad me, & dixit, Metiens
metire tempus in semetipso: & erit
cùm videris, quando transierit pars quædam
signorum quæ prædicta sunt,
2 Tunc intelliges quoniam ipsum est tem-
pus, in quo incipiet Altissimus visitare sæ-
culum quod ab eo factum est.
3 Et quando videbitur in sæculo motio lo-
corum & populorum turbatio,
4 Tunc intelliges quoniam de his erat Al-
tissimus locutus à diebus qui fuerunt ante te
ab initio.
5 Sicut enim omne quod factum est in sæ-
culo initium habet, pariter & consummatio-
nem, & consummatio est manifesta:
6 Sic & Altissimi tempora initia habent
manifesta in prodigijs & virtutibus, & con-
summationes in actu & in signis.
7 Et erit, omnis qui saluus factus fuerit, &
qui poterit effugere per opera sua, & per fi-
dem in qua credidistis,
8 Relinquetur de prædictis periculis, & vi-
debit salutare meum in terra mea, & in fini-
bus meis, quoniam sanctificaui me à sæculo.
9 Et tunc miserebuntur qui nunc abusi sunt
vias meas: & in tormentis commorabuntur
hi qui eas proiecerunt in contemptu.
10 Qui enim non cognouerunt me, viuen-
tes beneficia consecuti:
11 Et qui fastidierunt legem meam, cùm
adhuc erant habentes libertatem:
12 Et cùm adhuc esset eis apertus pœni-
tentiæ locus, non intellexerunt, sed spreue-
runt: hos oportet post mortem in crucia-
mento cognoscere.
13 Tu ergo noli adhuc curiosus esse, quo-
modo impij cruciabuntur: sed inquire quo-
modo iusti saluabuntur, & quorum sæculum,
& propter quos sæculum, & quando.
14 Et respondi, & dixi,
15 Olim locutus sum, & nunc dico, & po-
steà dicam quoniam plures sunt qui pereunt,
quàm qui saluabuntur:
16 Sicut multuplicatur fluctus super gut-
tam. Et respondit ad me, & dixit.
17 Qualis ager, talia & semina: & quales
flores, tales & tincturæ: & qualis operator,
talis & creatio: & qualis agricola talis cultu-
ra: quoniam tempus erat sæculi.
18 Et nunc cùm essem parans eis, his qui
nunc sunt, antequam fieret sæculum, in quo
habitarent: & nemo mihi contradixit:
19 Tunc enim quisque, & nunc creator in
mundo hoc parato, & messe indeficienti, &
lege inuestigabili corrupti sunt mores corũ.
20 Et consideraui sæculum, & ecce erat pe-
riculum propter cogitationes quæ in eo ad-
uenerunt.
21 Et vidi, & peperci ei valdè: & seruaui
mihi acinum de botro, & plantationem de
tribu multa.
22 Pereat ergo multitudo quæ sine causa
nata est, & seruetur acinus meus, & planta-
tio mea: quia cum multo labore perfeci.
23 Tu autem si adhuc intromittas septem
dies alios, sed non ieiunabis in eis:
24 Ibis in campum florum, vbi domus non
est ædificata: & manducabis solummodò de
floribus campi, & carnem non gustabis, &
vinum non bibes, sed solummodò flores.
25 Deprecare Altissimum sine intermissio-
ne, & veniam, & loquar tecum.
26 Et profectus sum, sicut dixit mihi in
campum, qui vocatur Ardath, & sedi ibi in
floribus. Et de herbis agri manducaui, & fa-
cta est esca earum mihi in saturitatem.
27 Et factum est post dies septem, & ego
discumbebam supra fœnum, & cor meum
iterùm turbabatur sicut antè.
28 Et apertum est os meum, & inchoaui di-
cere coram Altissimo, & dixi:
29 O Domine, te nobis ostendens, osten-
sus ex patribus nostris in deserto, quod non
calcatur, & infructuoso, quando erant exeũ-
tes de Ægypto, & dicens dixisti,
30 Tu Israël audi me, & semen Iacob in-
tende sermonibus meis.
31 Ecce enim ego semino in vobis legem
meam, & faciet in vobis fructum, & glorifi
cabimini in eo per sæculum.
32 Nam patres nostri accipientes legem,
non seruauerunt, & legitima mea non custo-
dierũt, & factus est fructus legis non parens:
nec enim poterat, quoniam tuus erat.
33 Nam qui acceperunt, perierunt, non
custodientes quod in eis seminatum fuerat.
34 Et ecce, consuetudo est, vt, cùm acce-
perit terra semen, vel nauem mare, vel vas
aliquod escam vel potum: cùm fuerit exter-
minatum id, in quo seminatum est, vel in
quod missum est.
35 Simul id quod seminatum, vel missum
est, vel quæ suscepta sunt, exterminantur, &
suscepta iam non manent apud nos: sed no-
bis sic non factum est.
36 Nos quidem qui legem accepimus pec-
cantes periuimus, & cor nostrum quod su-
scepit eam:
37 Nam lex non perijt, sed permansit in
suo labore.
38 Et cùm loquerer hæc in corde meo, res-
pexi oculis meis, & vidi mulierem in dextera
parte, & ecce hæc lugebat & plorabat cum
voce magna, & animo dolebat valdè, & ve-
stimenta eius discissa, & cinis super ca-
put eius.
39 Et dimisi cogitatus, in quibus eram co-
gitans, & conuersus sum ad eam, & dixi ei,
40 Vt quid fles? & quid doles animo? Et
dixit ad me,
41 Dimitte me Domine meus vt defleam
me, & adijciam dolorem quoniã valdè ama-
ro sum animo, & humiliata sum valdè.
42 Et dixi ei, Quid passa es? dic mihi. Et
dixit ad me,
43 Sterilis fui ego famula tua, & non pe-
peri, habens maritum annis triginta.

44 Ego enim per singulas horas,& per singulos dies, & annos hos triginta deprecor Altissimum nocte ac die.
45 Et factum est,post triginta annos exaudiuit me Deus ancillam tuam,& vidit humilitatem meam,& attendit tribulationi meæ, & dedit mihi filium, & iucundata sum super eum valdè ego, & vir meus, & omnes ciues mei,& honorificabamus valdè Fortem.
46 Et nutriui eum cum labore multo.
47 Et factum est cùm creuisset, & venisset accipere vxorem, feci diem epuli.

CAPVT X.

Per mulierem flentem, rursusque refulgentem, ostenditur figurari Ierusalem,

1 ET factum est, cùm introisset filius meus in thalamo suo,cecidit & mortuus est:
2 Et euertimus omnes lumina, & surrexerunt omnes ciues mei ad consolandum me, & quieui vsque in alium diem vsque nocte.
3 Et factum est, cùm omnes quieuissent vt me consolarentur vt quiescerem: & surrexi nocte, & fugi: & veni sicut vides in hoc campo:
4 Et cogito iam non reuerti in ciuitatem, sed hic consistere: & neque manducare, neque bibere, sed sine intermissione lugere, & ieiunare vsque dum moriar.
5 Et dereliqui sermones in quibus eram, & respondi cum iracundia ad eam, & dixi,
6 Stulta super omnes mulieres, non vides luctum nostrum, & quæ nobis contingunt?
7 Quoniam Sion mater nostra omni tristitia contristatur, & humilitate humiliata est, & luget validissimè.
8 Et nunc quoniam omnes lugemus, & tristes sumus: quoniam omnes contristati sumus, tu autem contristaris in vno filio?
9 Interroga enim terram,& dicet tibi:quoniam hæc est quæ debeat lugere casum tantorum super eam germinantium.
10 Et ex ipsa ab initio omnes nati & alij venient: & ecce, pænè omnes in perditionem ambulant,& exterminium fit multitudo eorum.
11 Et quis ergo debet lugere magis, nisi hæc quæ tam magnam multitudinem perdidit, quàm tu quæ pro vno doles? Si autem dicis mihi,
12 Quoniam non est planctus meus similis terræ: quoniam fructum ventris mei perdidi, quem cum mœroribus peperi,& cum doloribus genui:
13 Terra autem secundùm viam terræ, abijtque in ea multitudo præsens, quo modo euenit; & ego tibi dico,
14 Sicut tu cum labore peperisti,sic & terra dat fructum suum homini ab initio ei qui fecit eam.
15 Nunc ergo retine apud temetipsam dolorem tuum, & fortiter fer qui tibi contigerunt casus.
16 Si enim iustificaueris terminum Dei, & consilium suum recipies in tempore, & in talibus collaudaberis.
17 Ingredere ergo in ciuitatem ad virum tuum. Et dixit ad me.
18 Non faciam, neque ingrediar ciuitatem sed hic moriar.
19 Et apposui adhuc loqui ad eam, & dixi,
20 Noli facere hunc sermonem, sed consenti persuadenti. Quot enim casus Sion? Consolare propter dolorem Ierusalem.
21 Videns enim quoniam sanctificatio nostra deserta effecta est, & altare nostrum demolitum est, & templum nostrum destructum est,
22 Et psalterium nostrum humiliatum est, & hymnus conticuit,& exultatio nostra dissoluta est, & lumen candelabri nostri extinctum est,& arca testamenti nostri direpta est, & sancta nostra contaminata sunt,& nomen quod inuocatum est super nos, pœnè profanatum est: & liberi nostri contumeliam passi sunt,& sacerdotes nostri succensi sunt, & Leuitæ nostri in captiuitatem abierunt, & virgines nostræ coinquinatæ sunt, & mulieres nostræ vim passæ sunt, & iusti nostri rapti sunt, & paruuli nostri perditi sunt, & iuuenes nostri seruierunt,& fortes nostri inualidi facti sunt:
23 Et quod omnium maius, signaculum Sion, quoniam resignata est de gloria sua. nam & tradita est in manibus eorum qui nos oderunt.
24 Tu ergo excute tuam tristitiam multã, & depone abs te multitudinem dolorum, vt tibi repropitietur Fortis, & requiem faciet tibi Altissimus, requietionem laborum.
25 Et factum est, cùm loquebar ad eam, facies eius fulgebat subitò & species, coruscus fiebat visus eius, vt essem pauens valdè ad eam, & cogitarem quid esset hoc.
26 Et ecce, subitò emisit sonitum vocis magnum timore plenum, vt commoueretur terra à mulieris sono, & vidi:
27 Et ecce, ampliùs mulier non comparebat mihi, sed ciuitas ædificabatur, & locus demonstrabatur de fundamentis magnis: & timui, & clamaui voce magna,& dixi,
28 Vbi est Vriel Angelus, qui à principio venit ad me? quoniam ipse me fecit venire in multitudine in excessu mentis huius, & factus est finis meus in corruptionem,& oratio mea in improperium.
29 Et cùm essem loquens ego hæc, ecce venit ad me,& vidit me.
30 Et ecce eram positus vt mortuus, & intellectus meus alienatus erat,& tenuit dexteram meam, & confortauit me, & statuit me super pedes meos, & dixit mihi,
31 Quid tibi est? & quare conturbatus est intellectus tuus, & sensus cordis tui? & quare conturbaris? Et dixi,
32 Quoniam dereliquisti me, & ego quidem feci secundùm sermones tuos, & exiui in campum: & ecce vidi, & video quòd non possum enarrare. Et dixit ad me,
33 Sta vt vir, & commonebo te.
34 Et dixi, Loquere Domine meus tu in

me,

me, noli me derelinquere, vt non frustrà
moriar:
35 Quoniam vidi quæ non sciebam,& audio
quæ non scio.
36 Aut numquid sensus meus fallitur, &
anima mea somniat?
37 Nunc ergo deprecor te, vt demonstres
seruo tuo de excessu hoc. Et respondit ad me
& dixit,
38 Audi me & doceam te, & dicam tibi
de quibus times: quoniam Altissimus reuelauit
tibi mysteria multa.
39 Vidi rectam viam tuam, quoniam sine
intermissione contristabaris pro populo tuo
& valdè lugebas propter Sion.
40 Hic ergo intellectus visionis quæ tibi
apparuit ante paululum.
41 Quam vidisti lugentem, inchoasti consolari
eam.
42 Nunc autem iam speciem mulieris non
vides, sed apparuit tibi ciuitas ædificari:
43 Et quoniam enarrabat tibi de casu filij
sui, hæc absolutio est.
44 Hæc mulier quam vidisti, hæc est Sion;
& quoniam dixit tibi, quam & nunc conspicies,
vt ciuitatem ædificatam.
45 Et quoniam dixit tibi, quia sterilis fuit
triginta annis: propter quod erant anni scilicet
triginta, quando non erat in ea adhuc
oblatio oblata.
46 Et factum est post annos triginta, ædificauit
Salomon ciuitatem, & obtulit oblationes:
& tunc fuit quando peperit sterilis
filium.
47 Et quod tibi dixit, quoniam nutriuit
eum cum labore, hoc erat, habitatio in Ierusalem.
48 Et quoniam dixit tibi, quòd filius meus
veniens in suo thalamo mortuus esset, &
contigisset ei casus, hoc erat, quæ facta est
ruina Ierusalem.
49 Et ecce, vidisti similitudinem eius: &
quoniam filium lugeret, inchoasti consolari
eam: & de his quæ contigerunt, hæc erant tibi
aperienda.
50 Et nunc videt Altissimus, quoniam ex
animo contristatus es, & quoniam ex toto
corde pateris pro ea, ostendit tibi claritatem
gloriæ eius, & pulchritudinem decoris
eius.
51 Proptereà enim dixi tibi, vt maneres in
campo vbi domus non est ædificata.
52 Sciebam enim ego, quoniam Altissimus
incipiebat tibi ostendere hæc:
53 Proptereà dixi tibi vt venires in agrum
vbi non est fundamentum ædificij.
54 Nec enim poterat opus ædificij hominis
sustineri in loco, vbi incipiebatur Altissimi
ciuitas ostendi.
55 Tu ergo noli timere, neque expauescat
cor tuum: sed ingredere, & vide splendorem
& magnitudinem ædificij, quantum capax est
tibi visus oculorum videre:
56 Et post hæc audies quantum capiet auditus
aurium tuarum audire.
57 Tu enim beatus es præ multis, & vocatus
es apud Altissimum sicut & pauci.
58 Nocte autem quæ in crastinum futura
est, manebis hic:
59 Et ostendet tibi Altissimus eas visiones
supremorum, quæ faciet Altissimus
his qui habitant super terram à nouissimis
diebus.
60 Et dormiui illam noctem & aliam, sicut
dixerat mihi.

CAPVT XI.

Apparet Esdræ in visione aquila principatum vniuersi vsurpans.

1 ET vidi somnium, & ecce ascendebat
de mari aquila, cui erant duodecim
alæ pennarum & capita tria.
2 Et vidi, & ecce expandebat alas suas in
omnem terram, & omnes venti cęli insufflabant
in eam, & colligebantur.
3 Et vidi, & de pennis eius nascebantur
contrariæ pennæ, & ipsæ fiebant in pennaculis
minutis & modicis.
4 Nam capita eius erant quiescentia, & dimidium
caput erat maius aliorum capitum,
sed ipsa quiescebat cum eis.
5 Et vidi, & ecce aquila volauit in pennis
suis, & regnauit super terram, & super eos
qui habitant in ea.
6 Et vidi quoniam subiecta erant ei omnia
sub cęlo, & nemo illi contradicebat, neque
vnus de creatura quæ est super terram.
7 Et vidi, & ecce surrexit aquila super vngues
suos, & misit vocem pennis suis,
dicens,
8 Nolite omnes simul vigilare, dormite
vnusquisque in loco suo, & per tempus vigilate.
9 Capita autem in nouissimo seruentur.
10 Et vidi, & ecce vox non exibat de
capitibus eius, sed de medietate corporis
eius.
11 Et numeraui contrarias pennas eius, &
ecce ipsæ erant octo.
12 Et vidi, & ecce à dextera parte surrexit
vna penna, & regnauit super omnem
terram.
13 Et factum est cùm regnaret, venit ei finis,
& non apparuit locus eius: & sequens
exurrexit, & regnabat. ipsa multum tenuit
tempus.
14 Et factum est cùm regnaret, & veniebat
finis eius, vt non appareret sicut prior.
15 Et ecce, vox emissa est illi, dicens,
16 Audi tu quæ tanto tempore tenuisti terram.
hæc annuntio tibi antequam incipias
non apparere.
17 Nemo post te tenebit tempus tuum,
sed nec dimidium eius.
18 Et leuauit se tertia, & tenuit principatum
sicut & priores: & non apparuit &
ipsa.
19 Et sic contingebat omnibus alijs singulatim
principatum gerere, & iterùm nusquam
comparere.
20 Et vidi, & ecce in tempore sequentes
pennæ erigebantur à dextera parte, vt tenerent
& ipsæ principatum: & ex his erant
quæ tenebant, sed tamen non statim comparebant.

21 Nam & aliquæ ex eis erigebantur, sed
non tenebant principatum.
22 Et vidi post hæc, & ecce non compa-
ruerunt duodecim pennæ, & duo pen-
nacula:
23 Et nihil supererat in corpore aqui-
læ, nisi duo capita quiescentia & sex pen-
nacula:
24 Et vidi, & ecce sex pennaculis diuisæ
sunt duæ, & manserunt sub capite quod est
ad dexteram partem. Nam quatuor manse-
runt in loco suo.
25 Et vidi, & ecce subalares cogitabant se
erigere, & tenere principatus.
26 Et vidi, & ecce vna erecta est, sed sta-
tim non comparuit.
27 Et secundæ velociùs quàm priores, non
comparuerunt.
28 Et vidi, & ecce duæ quæ superaue-
runt apud semetipsas cogitabant & ipsæ re-
gnare.
29 Et in eo cùm cogitarent, ecce vnum
quiescentium caput quod erat medium,
euigilabat; hoc enim erat duorum capitum
maius.
30 Et vidi quoniam completa sunt duo ca-
pita secum:
31 Et ecce conuersum est caput cum his
qui cum eo erant, & comedit duas subalares
quæ cogitabant regnare.
32 Hoc autem caput perconterruit omnem
terram, & dominabatur in ea his qui habi-
tant terram cum labore multo, & potenta-
tum tenuit orbis terrarum super omnes alas
quæ fuerunt.
33 Et vidi post hæc, & ecce medium caput
subitò non comparuit, & hoc sicut alæ.
34 Superauerunt autem duo capita, quæ
& ipsa similiter regnauerunt super terram &
super eos qui habitant in ea.
35 Et vidi, & ecce deuorauit caput à dexte-
ra parte illud quod à læua.
36 Et audiui vocem dicentem mihi, con-
spice contra te, & considera quod vides.
37 Et vidi, & ecce sicut leo concitatus
de silua rugiens: & vidi quoniam emitte-
bat vocem hominis ad aquilam. Et dixit,
dicens:
38 Audi tu, & loquar ad te, & dicet Altis-
simus tibi,
39 Nonne tu es qui superasti de quatuor
animalibus, quæ feceram regnare in sæculo
meo, & vt per eos veniret finis temporum
eorum.
40 Et quartus veniens deuicit omnia ani-
malia quæ transierunt, & potentatu tenuit
seculum cum tremore multo, & omnem or-
bem cum labore pessimo, & inhabitauit tot
temporibus orbem terrarum cum dolo.
41 Et iudicasti terram non cum veritate.
42 Tribulasti enim mansuetos, & læsisti
quiescentes, & dilexisti mendaces, & destru-
xisti habitationes eorum qui fructificabant,
& humiliasti muros eorum qui te non no-
cuerunt.
43 Et ascendit contumelia tua vsque ad
Altissimum, & superbia tua ad fortem.
44 Et respexit Altissimus superba tempo-
ra, & ecce finita sunt, & scelera eius com-
pleta sunt.
45 Propterea non appareas tu aquila, &
alæ tuæ horribiles, & pennacula tua pessima,
& capita tua maligna, & vngues tui pessimi,
& omne corpus tuum vanum;
46 Vt refrigeretur omnis terra, & reuerta-
tur liberata de tua vi, & speret iudicium &
misericordiam eius qui fecit eam.

CAPVT XII.

Ad Esdræ orationem huius visionis datur explicatio cum membris ipsius.

1 ET factum est, dum loqueretur leo ver-
ba hæc ad aquilam: & vidi,
2 Et ecce quod superauerat caput, & non
comparuerunt quatuor alæ illæ quæ ad eum
transierunt, & erectæ sunt vt regnarent:
& erat regnum eorum exile, & tumultu ple-
num.
3 Et vidi, & ecce ipsa non apparebant, &
omne corpus aquilæ incendebatur, & expa-
uescebat terra valdè, & ego à tumultu & ex-
cessu mentis, & à magno timore vigilaui, &
dixi spiritui meo,
4 Ecce tu præstitisti mihi hoc in eo, quòd
scrutaris vias Altissimi.
5 Ecce adhuc fatigatus sum animo, & spi-
ritu meo inualidus sum valdè, & nec modi-
ca est in me virtus à multo timore, quam ex-
paui nocte hac.
6 Nunc ergo orabo Altissimum, vt me
confortet vsque in finem.
7 Et dixi, Dominator Domine, si inueni
gratiam ante oculos tuos, & si iustificatus
sum apud te præ multis, & si certè ascendit
deprecatio mea ante faciem tuam,
8 Conforta me, & ostende seruo tuo mihi
interpretationem & distinctionem visus
horribilis huius, vt plenissimè consoleris
animam meam.
9 Dignum enim me habuisti ostendere mi-
hi temporum nouissima. Et dixit ad me,
10 Hæc est interpretatio visionis huius.
11 Aquilam quam vidisti ascendentem de
mari, hoc est regnum quod visum est in vi-
sione Danieli fratri tuo.
12 Sed non est illi interpretatum, quoniam
ego nunc tibi interpretor.
13 Ecce dies veniunt, & exurget regnum
super terram, & erit timor acrior omnium
regnorum quæ fuerunt ante eum.
14 Regnabunt autem in ea reges duode-
cim, vnus post vnum.
15 Nam secundus incipiet regnare, &
ipse tenebit amplius tempus præ duo-
decim.
16 Hæc est interpretatio duodecim alarum
quas vidisti.
17 Et quam audisti vocem quæ locuta est,
non de capitibus eius exeuntem, sed de me-
dio corporis eius,
18 Hæc est interpretatio quoniam post
tempus regni illi nascentur contentiones
non modicæ, & periclitabitur vt cadat: &
non cadet tunc, sed iterùm constituetur in
suum initium.

19 Et quoniam vidisti subalares octo cohærentes alis eius,
20 Hæc est interpretatio. exurgent in ipso octo reges, quorum erunt temporalia leuia, & anni citati, & duo quidem ex ipsis perient.
21 Appropinquante autem tempore medio, quatuor seruabuntur in tempore, cùm incipiet appropinquare tempus eius vt finiatur: duo verò in finem seruabuntur.
22 Et quoniam vidisti tria capita quiescentia,
23 Hæc est interpretatio: in nouissimis eius suscitabit Altissimus tria regna, & reuocabit in ea multa, & dominabuntur terram,
24 Et qui habitant in ea, cum labore multo super omnes qui fuerunt ante hos. propter hoc ipsi vocati sunt capita aquilæ.
25 Isti enim erunt qui recapitulabunt impietates eius, & qui perficient nouissima eius.
26 Et quoniam vidisti caput maius non apparens, hæc est interpretatio eius. quoniam vnus ex eis super lectum suum morietur, & tamen cum tormentis.
27 Nam duo qui perseuerauerint, gladius eos comedet.
28 Vnius enim gladius comedet qui cum eo: sed tamen hic gladio in nouissimis cadet.
29 Et quoniam vidisti duas subalares traijcientes super caput quod est in dextera parte,
30 Hæc est interpretatio. hi sunt quos conseruauit Altissimus in finem suum, hoc est regnum exile & turbationis plenum.
31 Sicut vidisti & leonem, quem vidisti de silua euigilantem, & rugientem, & loquentem ad aquilam, & arguentem eam, & iniustitias ipsius, per omnes sermones eius sicut audisti:
32 Hic est ventus quem seruauit Altissimus in finem ad eos, & impietates ipsorum: & arguet illos, & incutiet coram ipsis disceptiones eorum.
33 Statuet enim eos in iudicio viuos: & erit, cùm arguerit eos, tunc corripiet eos.
34 Nam residuum populum meum liberabit cum miseria, qui saluati sunt super fines meos, & iucundabit eos quoadusque veniet finis, dies iudicij, de quo locutus sum tibi ab initio.
35 Hoc somnium quod vidisti, & hæ interpretationes.
36 Tu ergo solus dignus fuisti scire Altissimi secretum hoc.
37 Scribe ergo omnia ista in libro quæ vidisti, & pone ea in loco abscondito:
38 Et docebis ea sapientes de populo tuo, quorum corda scis posse capere, & seruare secreta hæc.
39 Tu autem adhuc sustine hic alios dies septem, vt tibi ostendatur, quidquid visum fuerit Altissimo ostendere tibi.
40 Et profectus est à me. Et factum est, cùm audisset omnis populus quoniam pertransierunt septem dies, & ego non fuissem reuersus in ciuitatem, & congregauit se omnis à minimo vsque ad maximum: & venit ad me, & dixerunt mihi dicentes:
41 Quid peccauimus tibi, & quid iniustè egimus in te, quoniam derelinquens nos sedisti in loco hoc?
42 Tu enim nobis superes solus ex omnibus populis, sicut botrus de vinea, & sicut lucerna in loco obscuro, & sicut portus & nauis saluata à tempestate.
43 Aut non sufficiunt nobis mala quæ contingunt?
44 Si ergo tu nos dereliqueris, quantò nobis erat melius si essemus succensi & nos cum incendio Sion?
45 Nec enim nos sumus meliores eorum qui ibi mortui sunt. Et plorauerunt voce magna. Et respondi ad eos, & dixi:
46 Confide Israël, & noli tristari tu domus Iacob.
47 Est enim memoria vestri coram Altissimo, & fortis non est oblitus vestri in tentatione.
48 Ego enim non dereliqui vos, neque excessi à vobis: sed veni in hunc locum vt deprecarer pro desolatione Sion, vt quærerem misericordiam pro humilitate sanctificationis vestræ.
49 Et nunc ite vnusquisque vestrum in domum suam, & ego veniam ad vos post dies istos.
50 Et profectus est populus, sicut dixi ei, in ciuitatem:
51 Ego autem sedi in campo septem diebus sicut mihi mandauit: & manducabam de floribus solummodo agri, de herbis facta est esca mihi in diebus illis.

CAPVT XIII.

Altera visio Esdræ ostenditur cum ipsius interpretatione.

1 ET factum est post dies septem, & somniaui somnium nocte.
2 Et ecce de mari ventus exurgebat, vt conturbaret omnes fluctus eius.
3 Et vidi, & ecce conualescebat ille homo cum millibus cœli: & vbi vultum suum vertebat vt consideraret, tremebant omnia quæ sub eo videbantur:
4 Et vbicumque exibat vox de ore eius, ardescebant omnes qui audiebant voces eius sicut quiescet terra quando senserit ignem.
5 Et vidi post hæc, & ecce congregabatur multitudo hominum, quorum non erat numerus de quatuor ventis cœli, vt debellarent hominem qui ascenderat de mari.
6 Et vidi, & ecce sibimetipsi sculpserat montem magnum, & volauit super eum.
7 Ego autem quæsiui videre regionem vel locum vnde sculptus esset mons; & non potui.
8 Et post hæc vidi, & ecce omnes qui congregati sunt ad eum, vt expugnarent eum, timebant valdè, tamen audebant pugnare.
9 Et ecce, vt vidit impetum multitudinis venientis, non leuauit manum suam, neque

frameam tenebat, neque aliquod vas bellicosum, nisi solummodò vt vidi,
10 Quoniam emisit de ore suo sicut flatum ignis, & de labijs eius spiritus flammæ, & de lingua eius emittebat scintillas & tempestates, & commista sunt omnia simul, hic flatus ignis, & spiritus flammæ, & multitudo tempestatis:
11 Et concidit super multitudinem in impetu, quæ præparata erat pugnare, & succendit omnes, vt subitò nihil videretur de innumerabili multitudine, nisi solummodò puluis, & fumi odor: & vidi, & extimui.
12 Et post hæc vidi ipsum hominem descendentem de monte, & vocantem ad se multitudinem aliam pacificam,
13 Et accedebat ad eum vultus hominum multorum, quorumdam gaudentium, quorumdam tristantium: aliqui verò alligati, aliqui adducentes ex eis qui offerebantur, & ægrotaui à multitudine pauoris, & expergefactus sum, & dixi,
14 Tu ab initio demonstrasti seruo tuo mirabilia hæc, & dignum me habuisti vt susciperes deprecationem meam:
15 Et nunc demonstra mihi adhuc interpretationem somnij huius.
16 Sicut enim existimo in sensu meo, væ qui derelicti fuerunt in diebus illis: & multò plus væ his qui non sunt derelicti.
17 Qui enim non sunt derelicti, tristes erant.
18 Intelligo nunc quæ sunt reposita in nouissimis diebus, & occurrent ei, sed & his qui derelicti sunt.
19 Propter hoc venerunt enim in pericula magna, & necessitates multas, sicut ostendunt somnia hæc.
20 Attamen facilius est periclitantem venire in hunc, quàm pertransire, sicut nubem à sæculo, & nunc videre quæ contingunt in nouissimo. Et respondit ad me, & dixit:
21 Et visionis interpretationem dicam tibi: & de quibus locutus es adaperiam tibi.
22 Quoniam de his dixisti qui derelicti sunt: hæc est interpretatio,
23 Qui aufert periculum illo tempore, hic se custodiuit. qui in periculo inciderunt, hi sunt qui habent opera & fidem ad Fortissimum.
24 Scito ergo quoniam magis beatificati sunt qui derelicti, super eos qui mortui sunt.
25 Hæ interpretationes visionis, quia vidisti virum ascendentem de corde maris,
26 Ipse est quem conseruat Altissimus multis temporibus, qui per semetipsum liberabit creaturam suam: & ipse disponet, qui derelicti sunt.
27 Et quoniam vidisti de ore eius exire, vt spiritum & ignem, & tempestatem:
28 Et quoniam non tenebat frameam, neque vas bellicosum: corrupit enim impetus eius multitudinem, quæ venerat expugnare eum. hæc est interpretatio.
29 Ecce dies veniunt, quando incipiet Altissimus liberare eos qui super terram sunt:
30 Et veniet in excessu mentis super eos qui inhabitant terram.
31 Et alij alios cogitabunt debellare; ciuitas ciuitatem, & locus locum, & gens aduersus gentem, & regnum aduersus regnum.
32 Et erit, cùm fient hæc, & contingent signa quæ antè ostendi tibi: & tunc reuelabitur filius meus, quem vidisti, vt virum ascendentem.
33 Et erit quando audierint omnes gentes vocem eius: & derelinquet vnusquisque in regione sua bellum suum, quod habent ad alterutrum:
34 Et colligetur in vnum multitudo innumerabilis, sicut volentes venire, & expugnare eum.
35 Ipse autem stabit super cacumen montis Sion.
36 Sion autem veniet, & ostendetur omnibus parata & ædificata, sicut vidisti montem sculpi sine manibus.
37 Ipse autem filius meus arguet quæ adinuenerunt Gentes, impietates eorum has quæ tempestati appropinquauerunt propter mala cogitamenta eorum, & cruciamenta quibus incipient cruciari:
38 Quæ assimilatæ sunt flammæ, & perdet eos sine labore per legem quæ igni assimilata est.
39 Et quoniam vidisti eum colligentem ad se aliam multitudinem pacificam,
40 Hæ sunt decem tribus, quæ captiuæ factæ sunt de terra sua in diebus Osee regis, quem captiuum duxit Salmanasar rex Assyriorum: & transtulit eos trans flumen, & translati sunt in terram aliam.
41 Ipsi autem sibi dederunt consilium hoc, vt derelinquerent multitudinem gentium, & proficiscerentur in vlteriorem regionem, vbi numquam inhabitauit genus humanum:
42 Vel ibi obseruare legitima sua, quæ non fuerant seruantes in regione sua.
43 Per introitus autem angustos fluminis, Euphratem introierunt.
44 Fecit enim eis tunc Altissimus signa, & statuit venas fluminis vsquequò transirent.
45 Per eam enim regionem erat via multa itineris, anni vnius & dimidij: nam regio illa vocatur Arsareth.
46 Tunc inhabitauerunt ibi vsque in nouissimo tempore: & nunc iterùm cùm cœperint venire,
47 Iterùm Altissimus statuet venas fluminis, vt possint transire: propter hæc vidisti multitudinem cum pace.
48 Sed & qui derelicti sunt de populo tuo, hi sunt qui inueniuntur intra terminum meum.
49 Factum erit ergo, quando incipiet perdere multitudinem earum, quæ collectæ sunt gentes, proteget eos qui superauerunt populum.

50 Et

50 Et tunc ostendet eis multa plurima
portenta.
51 Et dixi ego, Dominator Domine, hoc
mihi ostēde, propter quod vidi virum ascen-
dentem de corde maris. Et dixit mihi,
52 Sicut non potes hæc vel scrutari, vel
scire quæ sunt in profundo maris, sic non po-
terit quisque super terram videre filium
meum, vel eos qui cum eo sunt, nisi in tem-
pore diei.
53 Hæc est interpretatio somnij quod vidi-
sti, & propter quod illuminatus es hic
solus.
54 Dereliquisti enim tuam, & circa meam
vacasti legem, & quæsisti.
55 Vitam enim tuam disposuisti in sapien-
tia, & sensum tuum vocasti matrem:
56 Et propter hoc ostendi tibi merces apud
Altissimum. erit enim post alios tres dies,
ad te alia loquar, & exponam tibi grauia &
mirabilia.
57 Et profectus sum, & transij in campum,
multum glorificans & laudans Altissimum,
de mirabilibus quæ per tempus faciebat:
58 Et quoniam gubernat ipsum, & quæ
sunt in temporibus illata: & sedi ibi tribus
diebus.

CAPVT XIV.

Apparet Dominus Esdræ in rubo, & futura quædam arcana reuelat.

1 ET factum est tertio die, & ego sede-
bam sub quercu.
2 Et ecce, vox exiuit contra me de rubo,
& dixit: Esdra Esdra. Et dixi: Ecce ego
Domine, & surrexi super pedes meos. Et di-
xit ad me:
3 Reuelans reuelatus sum super rubum, &
locutus sum Moysi, quando populus meus
seruiebat in Ægypto,
4 Et misi eum, & eduxi populum meum
de Ægypto, & adduxi eum super montem
Sina, & detinebam eum apud me diebus
multis.
5 Et enarraui ei mirabilia multa, & ostendi
ei temporum secreta & finem, & præcepi ei,
dicens:
6 Hæc in palam facies verba, & hæc ab-
scondes.
7 Et nunc tibi dico:
8 Signa quæ demonstraui, & somn ia quæ
vidisti, & interpretationes quas tu vidisti, in
corde tuo repone ea:
9 Tu enim recipieris ab omnibus, con-
uerteris residuus cum consilio meo & cum
similibus tuis, vsquequo finiantur tem-
pora.
10 Quoniam sæculum perdidit iuuentu-
tem suam, & tempora appropinquant senе-
scere.
11 Duodecim enim partibus diuisum est
sæculum, & transierunt eius decima & di-
midium decimæ partis.
12 Supersunt autem eius post medium de-
cimæ partis.
13 Nunc ergo dispone domum tuam,
& corripe populum tuum, & consolare
humiles eorum, & renuntia iam corru-
ptelæ,
14 Et dimitte abs te mortales cogitatio-
nes, & proijce abs te pondera humana, &
exue te iam infirmam naturam, & repone
in vnam partem molestissima tibi cogita-
menta, & festina transmigrare a tempori-
bus his:
15 Quæ enim vidisti nunc contigisse mala
iterum horum deteriora facient:
16 Quantum enim inualidum fiet sæculum
à senectute, tantum multiplicabuntur super
inhabitantes mala.
17 Prolongauit enim se magis veritas, &
appropinquauit mendacium. Iam enim fe-
stinat venire, quam vidisti visionem.
18 Et respondi, & dixi coram te Do-
mine:
19 Ecce enim ego abibo, sicut præcepisti
mihi, & corripiam præsentem populum.
Qui autem iterum nati fuerint, quis commo-
nebit?
20 Positum est ergo sæculum in tenebris,
& qui inhabitant in eo sine lumine.
21 Quoniam lex tua incensa est, propter
quod nemo scit quæ à te facta sunt, vel quæ
incipient opera.
22 Si enim inueni in te gratiam, immitte
in me Spiritum sanctum, & scribam omne
quod factum est in sęculo ab initio, quę erant
in lege tua scripta, vt possint homines inue-
nire semitam, & qui voluerint viuere in no-
uissimis, viuant.
23 Et respondit ad me, & dixit: Vadens
congrega populum, & dices ad eos, vt non
quærant te diebus quadraginta.
24 Tu autem præpara tibi buxos multos, &
accipe tecum Saream, Dabriam, Salemiam,
Echanum, & Asiel, quinque hos qui parati
sunt ad scribendum velociter.
25 Et venias huc, & ego accendam in cor-
de tuo lucernam intellectus, quæ non extin-
guetur quoadusque finiantur quæ incipies
scribere.
26 Et nunc perfectis quædam palam fa-
cies, quædam sapientibus absconsè trades.
iu crastinum enim hac hora incipies scri-
bere.
27 Et profectus sum, sicut mihi præce-
pit, & congregaui omnem populum, &
dixi:
28 Audi Israel verba hęc:
29 Peregrinati sunt patres nostri ab initio
in Ægypto, & liberati sunt inde:
30 Et acceperunt legem vitę quam non
custodierunt, quam & vos post eos trans-
gressi estis:
31 Et data est vobis terra in sortem, & ter-
ra Sion, & patres vestri, & vos iniquitatem
fecistis, & non seruastis vias quas pręcepit
vobis Altissimus:
32 Et iustus iudex cùm sit, abstulit à vobis
in tempore quod donauerat.
33 Et nunc vos hic estis, & fratres vestri
introrsum vestrum sunt.
34 Si ergo imperaueritis sensui vestro, &
erudieritis cor vestrũ, viui conseruati eritis,
& post mortē misericordiam consequemini.

& post mortem misericordiam consequemini.
35 Iudicium enim post mortem veniet, quando iterùm reuiuiscemus: & tunc iustorum nomina parebunt, & impiorum facta ostendentur.
36 Ad me igitur nemo accedat nunc, neque requirat me vsque dies quadraginta.
37 Et accepi quinque viros sicut mandauit mihi, & profecti sumus in campum, & mansimus ibi.
38 Et factus sum in crastinum, & ecce vox vocauit me dicens: Esdra aperi os tuum, & bibe quo te potauero.
39 Et aperui os meum, & ecce calix plenus porrigebatur mihi. Hoc erat plenum sicut aqua: color autem eius vt ignis similis.
40 Et accepi, & bibi: & in eo cùm bibissem, cor meum cruciabatur intellectu, & in pectus meum increscebat sapientia. Nam spiritus meus conseruabatur memoria.
41 Et apertum est os meum, & non est clausum ampliùs.
42 Altissimus dedit intellectum quinque viris, & scripserunt quæ dicebantur excessiones noctis, quas non sciebant.
43 Nocte autem manducabant panem, ego autem per diem loquebar, & per noctem non tacebam.
44 Scripti sunt autem per quadraginta dies libri ducenti quatuor.
45 Et factum est cùm compleuissent quadraginta dies, locutus est Altissimus dicens: Priora quæ scripsisti, in palàm pone, & legant digni & indigni.
46 Nouissimos autem septuaginta conseruabis, vt tradas eos sapientibus de populo tuo.
47 In his enim est vena intellectus, & sapientiæ fons, & scientiæ flumen. Et feci sic.

CAPVT XV.

Prædicuntur multæ calamitates sæculo superuenturæ.

1 ECce loquere in aures plebis meæ sermones prophetiæ, quos immisero in os tuum, dicit Dominus:
2 Et fac vt in charta scribantur, quoniam fideles & veri sunt.
3 Ne timeas à cogitationibus aduersum te, nec turbent te incredulitates dicentium.
4 Quoniam omnis incredulus in incredulitate sua morietur.
5 Ecce ego induco, dicit Dominus, super orbem terrarum mala, gladium, & famem, & mortem, & interitum:
6 Propter quod superpolluit iniquitas omnem terram, & adimpleta sunt opera nociua illorum.
7 Propterea dicit Dominus:
8 Iam non silebo de impietatibus eorum quæ irreligiosè agunt, nec sustinebo in his quæ iniquè exercent. ecce sanguis innoxius & iustus clamat ad me, & animæ iustorum clamant perseueranter.
9 Vindicans vindicabo illos, dicit Dominus, & accipiam omnem sanguinem innoxium ex illis ad me.
10 Ecce populus meus quasi grex ad occisionem ducitur, iam non patiar illum habitare in terra Ægypti:
11 Sed educam eum in manu potenti & brachio excelso, & percutiam plaga sicut priùs, & corrumpam omnem terram eius.
12 Lugebit Ægyptus, & fundamenta eius plaga verberata, & castigatione quas inducet ei Deus.
13 Lugebunt cultores operantes terram, quoniam deficient semina eorum ab vredine, & grandine, & à sidere terribili.
14 Væ sæculo, & qui habitant in eo:
15 Quia appropinquauit gladius & contritio eorum, & exurget gens contra gentem ad pugnam, & romphæa in manibus eorum.
16 Erit enim inconstabilitio hominibus, & alij alijs inualescentes non curabunt regem suum, & principes viæ gestorum suorum in potentia sua.
17 Concupiscet enim homo in ciuitatem ire, & non poterit.
18 Propter superbiam enim eorum ciuitates turbabuntur, domus exterentur, homines metuent.
19 Non miserebitur homo proximum suum, ad irritum faciendum domos eorum in gladium, ad diripiendas substantias eorum propter famem panis & tribulationem multam.
20 Ecce, ego conuoco, dicit Deus, omnes reges terræ ad me verendum, qui sunt ab Oriente, & ab Austro, & ab Euro, & à Libano, ad conuertendos in se, & reddere quæ dederunt illis:
21 Sicut faciunt vsque hodie electis meis, sic faciam & reddam in sinu eorum. Hæc dicit Dominus Deus.
22 Non parcet dextera mea super peccatores, nec cessabit romphæa super effundentes sanguinem innoxium super terram.
23 Exijt ignis ab ira eius & deuorauit fundamenta terræ, & peccatores quasi stramen incensum.
24 Væ eis qui peccant, & non obseruant mandata mea, dicit Dominus,
25 Non parcam illis. Discedite filij à potestate. Nolite contaminare sanctificationem meam,
26 Quoniam nouit Dominus omnes qui delinquunt in illum; proptereà tradidit eos in mortem, & in occisionem.
27 Iam enim venerunt super orbem terrarum mala, & manebitis in illis. non enim liberabit vos Deus propter quòd peccastis in eum.
28 Ecce visio horribilis, & facies illius ab Oriente.
29 Et exient nationes draconum Arabum in curribus multis, & sicut flatus, eorum numerus feretur super terram, vt iam timeant & trepident omnes qui illos audient.
30 Carmonij insanientes in ira, & exient

vt apri de silua, & aduenient in virtute magna, & constabunt in pugnam cum illis, & vastabunt portionem terræ Assyriorum.

31 Et post hæc superualescent dracones natiuitatis suæ memores, & conuertent se conspirantes in virtute magna ad persequendos eos.

32 Isti turbabuntur, & silebunt in virtute illorum, & conuertent pedes suos in fugam;

33 Et à territorio Assyriorum subsessor obsidebit eos, & consumet vnum ex illis, & erit timor & tremor in exercitu illorum, & contentio in reges ipsorum.

34 Ecce nubes ab oriente & septemtrione vsque ad meridianum, & facies earum horrida valdè, plena iræ & procellæ,

35 Et collident se inuicem, & collident sidus copiosum super terram. Et sidus illorum & erit sanguis à gladio vsque ad subltramen cameli, & erit timor & tremor multus super terram.

37 Et horrebunt qui videbunt iram illam, & tremor apprehendet illos: & post hæc mouebunt nimbi copiosi.

38 A meridiano & septemtrione, & portio alia ab occidente:

39 Et superinualescent venti ab oriente, & recludent eam, & nubem quam suscitaui in ira, & sidus ad faciendam exterritationem ad orientalem ventum, & occidentem violabitur:

40 Et exaltabuntur nubes magnæ & validæ plenæ iræ, & sidus, vt exterreant omnem terram, & inhabitantes eam, & infundent super omnem locum altum & eminentem sidus terribile,

41 Ignem & grandinem & romphæas volantes, & aquas multas, vt etiam impleantur omnes campi, & omnes riui plenitudine aquarum multarum.

42 Et demolientur ciuitates, & muros, & montes, & colles, & ligna siluarum, & fœnum pratorum, & frumenta eorum.

43 Et transibunt constantes vsque ab Babylonem, & exterent eam:

44 Conuenient ad ipsam, & circuibunt eam, & effundent sidus, & omnem iram super eam, & subibit puluis & fumus vsque in cœlum, & omnes in circuitu lugebunt eam:

45 Et qui sub ea remanserint, seruient his qui exterruerunt.

46 Et tu Asia concors in spem Babylonis, & gloria personæ eius,

47 Væ tibi misera propter quòd assimilasti ei, & ornasti filias tuas in fornicatione, ad placendum & gloriandum in amatoribus tuis, qui tecum cupierunt semper fornicari.

48 Odibilem imitata es in omnibus operibus eius, & in adinuentionibus eius: proptereà dicit Deus,

49 Immittam tibi mala, viduitatem, paupertatem, & famem, & gladium, & pestem, ad deuastandas domos tuas, à violatione, & morte, & gloria virtutis tuæ.

59 Sicut flos siccabitur, cùm exurget ardor qui emissus est super te,

51 Infirmaberis vt paupercula plagata & castigata à mulieribus, vt non possint te suscipere potentes & amatores.

52 Numquid ego sic zelabor te, dicit Dominus,

53 Nisi occidisses electos meos in omni tempore, exaltans percussionem manuum, & dicens super mortem eorum, cùm inebriata esses,

54 Exorna speciem vultus tui?

55 Merces fornicationis tuæ in sinu tuo, propter hoc redditionem accipies.

56 Sicut facies electis meis, dicit Dominus, sic faciet tibi Deus, & tradet te in malum.

57 Et nati tui fame interient: & tu romphæa cades, & ciuitates tuæ conterentur, & omnes tui in campo gladio cadent.

58 Et qui sunt in montibus, fame peribunt, & manducabunt carnes suas, & sanguinem bibent, à fame panis, & siti aquæ.

59 Infelix per maria venies, & rursum accipies mala.

60 Et in transitu allident ciuitatem occisam, & exterent aliquam portionem terræ tuæ, & partem gloriæ tuæ exterminabunt, rursum reuertentes ad Babylonem subuersam.

61 Et demolita eris illis pro stipula, & ipsi erunt tibi ignis:

62 Et deuorabunt te, & ciuitates tuas, terram tuam, & montes tuos, omnes siluas tuas & lignum fructiferum igni comburent.

63 Filios tuos captiuos ducent, & censum tuum in prædam habebunt, & gloriam faciei tuæ exterminabunt.

CAPVT XVI.

Horrenda uniuersa orbi desolatio in fine futura.

1 VÆ tibi Babylon & Asia, væ tibi Ægypte & Syria.

2 Præcingite vos saccis & cilicijs, & plangite filios vestros, & dolete: quoniam appropinquauit contritio vestra.

3 Immissus est vobis gladius, & quis est qui auertat illum?

4 Immissus est in vobis ignis, & quis est qui extinguat illum?

5 Immissa sunt vobis mala, & quis est qui repellat ea?

6 Numquid repellet aliquis leonem esurientem in silua, aut extinguet ignem in stipula, mox quando cœperit ardere?

7 Numquid repellet aliquis sagittam à sagittario forti missam?

8 Dominus fortis immittit mala, & quis est qui repellat ea?

9 Exijt ignis ex iracundia eius, & quis est qui extinguat eum?

10 Coruscabit, & quis non timebit? Tonabit, & quis non pauebit?

11 Dominus comminabitur, & quis non funditus conteretur à facie ipsius?

12 Terra tremuit & fundamenta eius, mare fluctuat de profundo, & fluctus eius disturbabuntur, & pisces eius à facie Domini, & à gloria virtutis eius:

13 Quoniam fortis dextera eius quæ arcum tendit: sagittæ eius acutæ quæ ab ipso

mittun-

mittuntur,non deficient, cùm cœperint mitti in fines terræ.
14 Ecce mittuntur mala, & non reuertentur, donec veniant super terram.
15 Ignis succenditur, & non extinguetur, donec consumat fundamenta terræ.
16 Quemadmodum non redit sagitta missa à valido sagittario, sic non reuertentur mala quæ missa fuerint in terram.
17 Væ mihi, væ mihi: quis me liberabit in illis diebus?
18 Initium dolorum & multi gemitus, initium famis & multi interitus, initium bellorum & formidabunt potestates, initium malorum & trepidabunt omnes.
19 In his quid faciam, cùm venerint mala?
20 Ecce fames & plaga, & tribulatio & angustia, missa sunt flagella in emendatione,
21 Et in his omnibus se non conuertent ab iniquitatibus suis, neque flagellorum memores erunt semper.
22 Ecce, erit annonæ vilitas super terram, sic vt putent sibi esse directam pacem, & tunc germinabunt mala super terram, gladius, fames, & magna confusio.
23 A fame enim plurimi qui inhabitant terram interirent, & gladius perdet cæteros qui superauerint à fame,
24 Et mortui sicut stercora projicientur, & non erit qui consoletur eos: Derelinquetur enim terra deserta, & ciuitates eius deijcientur.
25 Non derelinquetur qui colat terram, & qui seminet eam.
26 Ligna dabunt fructus, & quis vindemiabit illa?
27 Vua matura fiet, & quis calcabit illam? erit enim locis magna desertio.
28 Cupiet enim homo hominem videre, vel vocem eius audire.
29 Relinquentur enim de ciuitate decem, & duo de agro, qui absconderint se in densis nemoribus, & scissuris petrarum:
30 Quemadmodum derelinquuntur in oliueto & singulis arboribus tres aut quatuor oliuæ.
31 Aut sicut in vinea vindemiata racemi relinquuntur ab his qui diligenter vineam scrutantur:
32 Sic relinquentur in diebus illis tres aut quatuor ab scrutantibus domos eorum in romphæa.
33 Et relinquetur terra deserta, & agri eius inueterabunt, & viæ eius, & omnes semitæ eius germinabunt spinas, eò quod non transient homines per eam.
34 Lugebunt virgines non habentes sponsos, lugebunt mulieres non habentes viros, lugebunt filiæ earum non habentes adiutorium.
35 Sponsi earum in bello consumentur, & viri earum in fame exterentur.
36 Audite verò ista, & cognoscite ea serui Domini.
37 Ecce verbum Domini, excipite illud: ne dijs credatis de quibus dicit Dominus.
38 Ecce appropinquant mala, & non tardant.
39 Quemadmodum prægnans cùm parit in nono mense filium suum, appropinquante hora partus eius, ante horas duas vel tres dolores circumeunt ventrem eius, & prodeunte infante de ventre, non tardabunt vno puncto:
40 Sic non morabuntur mala ad prodeundum super terram, & sæculum gemet: & dolores circumtenebunt illud.
41 Audite verbum plebs mea: parate vos in pugnam, & in malis sic estote, quasi aduenæ terræ.
42 Qui vendit, quasi qui fugiat: & qui emit, quasi qui perditurus,
43 Qui mercatur, quasi qui fructum non capiat: & qui ædificat, quasi non habitaturus.
44 Qui seminat, quasi qui non metet: sic & qui vineam putat, quasi non vindemiaturus.
45 Qui nubunt, sic quasi filios non facturi. & qui non nubunt, sic quasi vidui.
46 Propter quod qui laborant, sine causa laborant:
47 Fructus enim illorum alienigenæ metent, & substantiam illorum rapient, & domos euertent, & filios eorum captiuabunt, quia in captiuitate & fame generant natos suos.
48 Et qui negotiantur in rapina, quantum diu exornant ciuitates & domos suas, & possessiones; & personas suas,
49 Tantò magis adzelabor eos super peccata sua, dicit Dominus.
50 Quomodo zelatur fornicaria mulierem idoneam & bonam valdè,
51 Sic zelabitur iustitia iniquitatem cùm exornat se, & accusat eam in facie, cùm venerit qui defendat exquirentem omne peccatum super terram.
52 Propterea nolite similari ei, nec operibus eius:
53 Quoniam adhuc pusillum, & tolletur iniquitas à terra, & iustitia regnabit in vos.
54 Non dicat peccator se non peccasse, quoniam carbones ignis comburet super caput eius, qui dicit: Non peccaui coram Domino Deo & gloria ipsius.
55 Ecce Dominus cognoscet omnia opera hominum, & adinuentiones illorum, & cogitationes illorum, & corda illorum.
56 Dixit enim: Fiat terra, & facta est: fiat cœlum, & factum est.
57 Et in verbo illius stellæ fundatæ sunt, & nouit numerum stellarum.
58 Qui scrutatur abyssum: & thesauros illarum: qui mensus est mare, & conceptum eius.
59 Qui conclusit mare in medio aquarum, & suspendit terram super aquas verbo suo.
60 Qui extendit cœlum quasi cameram, super aquas fundauit eum.
61 Qui posuit in deserto fontes aquarum, & super verticem montium lacus ad emit-

tendum flumina ab eminenti petra, vt potaret terram.

62 Qui finxit hominem, & posuit cor suum in medio corporis,& misit ei spiritum, vitam, & intellectum,

63 Et spiramen Dei omnipotentis qui fecit omnia, & scrutinat omnia absconsa in absconsis terræ.

64 Hic nouit adinuentionem vestram, & quæ cogitatis in cordibus vestris, peccantes & volentes occultare peccata vestra,

65 Propter quod Dominus scrutinando scrutinauit omnia opera vestra, & traducet vos omnes,

66 Et vos confusi eritis cùm processerint peccata vestra coram hominibus, & iniquitates erunt, quæ accusatores stabunt in die illo.

67 Quid facietis? aut quomodo abscondetis peccata vestra coram Deo & angelis eius?

68 Ecce iudex Deus,timete eum. Definite à peccatis vestris,& obliuiscamini iniquitates vestras iam agere eas in sempiterno, & Deus educet vos, & liberabit de omni tribulatione.

69 Ecce enim incenditur ardor super vos turbæ copiosæ, & rapient quosdam ex vobis, & cibabunt idolis occisos:

70 Et qui consenserint eis, erunt illis in derisum, & in improperium, & in conculcationem.

71 Erit enim locis locus,& in vicinas ciuitates exurrestio multa super timentes Dominum.

72 Erunt quasi insani nemini parcentes,ad diripiendum & deuastandum adhuc timentes Dominum.

73 Quia deuastabunt & diripient substantias, & de domibus suis eos eijcient.

74 Tunc parebit probatio electorum meorum, vt aurum quod probatur ab igne.

75 Audite dilecti mei, dicit Dominus: Ecce adsunt dies tribulationis, & de his liberabo vos.

76 Ne timeatis, nec hæsitetis, quoniam Deus dux vester est.

77 Et qui seruat mandata & præcepta mea, dicit Dominus Deus, ne præponderent vos peccata vestra, ne supereleuent se iniquitates vestræ.

78 Væ qui constringuntur à peccatis suis, & obteguntur ab iniquitatibus suis,quemadmodum ager constringitur à silua, & spinis tegitur semita eius per quam non transit homo, & excluditur, & mittitur ad deuorationem ignis.

FINIS.

INDEX

INDEX
TESTIMONIORVM A CHRISTO ET APOSTOLIS IN NOVO TESTAMENTO CITATORVM EX VETERI,

Quæ huc in id congesta sunt, vt pij Lectores natiuam quorumdam intelligentiam, quæ ab ipso Christo vero interprete, & spiritu eius per Apostolos sit tradita, assequantur, perspiciantque in quem vsum ea Apostoli & Euangelistæ adduxerint.

GENESIS.

EXODVS.

LEVIT.

NVMERI.

DEVTER.

109 b Iurauit Dominus, & non pœnitebit eum. Heb.7.c
111 b Dispersit dedit pauperibus. 2.Cor.9.c
115 a Credidi, propter quod locutus sum. 2.Cor.4.c
115 a Omnis homo mendax. Rom.3.a
116 a Laudate Dominum omnes gentes. Rom.15.c
117 a Dominus mihi adiutor: non timebo quid faciat mihi homo. Heb.13.b
117 d Lapidem quem reprobauerunt ædificantes. Matt.21.d Marc.12.a Actor.4.b 1.Pet.2.b
117 d Hosanna filio Dauid. Matt.21.b
131 c De fructu ventris tui ponam super sedem tuam. Act.2.c
139 a Venenum aspidum sub labijs eorum. Rom.3.b

PROVERB.

3 a Nolite esse prudentes apud vosmetipsos. Rom.12.d
3 b Fili mi, noli negligere disciplinam Domini, &c. Heb.12.b
3 b Quem diligit Dominus corripit, &c. Heb.12.b Apoc.3.d
10 b Charitas operit multitudinem peccatorum. 1.Pet.4.b
17 c Videte, ne quis malum pro malo alicui reddat. 1.Thess.5.d 1.Pet.3.b
20 c Qui maledixerit patri vel matri. Matth.15.a Marc.7.b
25 c Si esurierit inimicus tuus, ciba illum. Rom.12.d
26 b Canis reuersus ad vomitum. 2.Pet.2.d

ISAIAS.

1 c Nisi Dominus sabaoth reliquisset nobis semen. Rom.9.f
5 d Homo plantauit vineam. Matth.21.b Luc.20.b Mar.11.a
6 a Sanctus, sanctus, sanctus, Dominus Deus sabaoth. Apoc.4.c
6 c Auditu audietis, & non intelligetis. Matt.13.b Marc.4.b Luc.8.b Act.28.f Ioan.12.f Rom.11.b
7 c Ecce Virgo in vtero habebit. Matt.1.d
8 d Ecce ego & pueri mei quos dedit mihi Deus. Heb.2.d
9 a Terra Zabulon & terra Nephthali. Matth.4.c
10 c Si fuerit numerus filiorum Israël tanquam arena maris. Rom.9.f
11 a Reuelabitur ille iniquus quem Dominus interficiet spiritu oris sui. 2.Thess.2.c
11 c Erit radix Iesse. Rom.15.c Act.13.d
21 c Cecidit cecidit Babylon illa magna. Apoc.14.b
22 d Manducemus & bibamus, cras enim moriemur. 1.Cor.15.c
22 f Hæc dicit sanctus & verus, qui habet clauem Dauid. Apoc.3.b
25 c Absterget Dominus omnem lacrymam ab oculis, &c. Apoc.7.d.21.b
28 c Quoniam in alijs linguis, & labijs alijs loquar populo huic. 1.Cor.14.d
28 d Ecce pono in Sion lapidem offensionis. Rom.9.g 1.Petr.2.b Act.4.b
29 d Populus hic labijs me honorat. Matth.15.a Marc.7.b
29 e Perdam sapientiam sapientum, & prudentiam, &c. 1.Cor.1.c
33 c Vbi sapiens? vbi scriba? vbi inquisitor huius sæculi? 1.Cor.1.c
40 a Vox clamantis in deserto. Matt.3.a Marc.1.a Luc.3.a Ioan.1.c
40 b Omnis caro fœnum. 1.Pet.1.d Iac.1.d
40 d Quis enim cognouit sensum Domini, aut quis instruxit eum. 1.Cor.2.d
40 d Quis enim cognouit sensum Domini, aut quis consiliarius eius fuit? Ro.11.d
41 b. 44. a Ego sum primus & nouissimus. Apoc.1.d.22.c
42 a Ecce puer meus quem elegi. Matt.12.b
43 d Ecce noua facio omnia. Apoc.21.b 2.Cor.5.d
45 b Numquid dicit figmentum ei qui se, &c. Rom.9.d
45 d Viuo ego, dicit Dominus, quoniam mihi flectetur omne genu. Rom.14.b
49 b Posui te in lucem Gentium. Act.13.g
49 c Tempore accepto exaudiui te, &c. 2.Cor.6.a
49 e Non esurient neque sitient amplius. Apoc.7.d
50 b Tunc expuerunt in faciem eius. Matth.26.g
52 b Quam speciosi pedes euangelizantium pacem. Rom.10.c
52 d Propter quod exite de medio eorum, & separamini, &c. 2.Cor.6.d
52 d Nomen Dei per vos blasphematur. Rom.2.d
52 d Quibus non est annuntiatum de eo, videbunt. Rom.15.c
53 a Domine, quis credidit auditui nostro? Rom.10.c Ioan.12.f
53 b Ipse infirmitates nostras accepit. Matt.8.c
53 c Tanquam ouis ad occisionem. Act.8.f
53 d Et cum iniquis reputatus est. Mar.15.c Luc.22.d
53 e Qui peccatum non fecit, nec inuentus est dolus. 1.Pet.2.d Ioan.3.a
53 e Qui peccata nostra pertulit in corpore. 1.Pet.2.d
54 a Lætare sterilis quæ non paris. Gal.4.d
54 c Et erunt omnes docibiles Dei. Ioan.6.e
55 a Et qui sitit, veniat: & qui vult, accipiat aquam vitæ gratis. Apoc.22.d
55 b Dabo vobis sancta Dauid fidelia. Act.13.c
56 c Domus mea domus orationis vocabitur. Matt.21.b Marc.11.c Luc.19.g
59 d Contritio & infelicitas in vijs eorum. Rom.3.b
59 c Galeam salutis assumite. Ephes.6.c 1.Thess.5.b
59 d Veniet ex Sion qui eripiat & auertat impietatem à Iacob. Rom.11.c
60 c Et portæ eius non claudentur per diem. Apoc.21.g
60 d Et ciuitas non eget sole neque luna. Apoc.21.g
60 d Nox vltrà non erit. Apoc.22.a
61 a Spiritus Domini super me. Luc.4.c
62 d Dicite filiæ Sion, ecce rex tuus venit.

HEBRAICORVM, CHALDÆORVM, Græcorumque Nominum Interpretatio.

Aron, Mons siue Montanus.
Abba, Pater, Syrum est verbum.
Abbarim Transitus, plu. nu. siue Transeuntes.
Abdemelech, Seruus regis.
Abdenago, Seruus claritatis.
Abdias, Seruus Domini.
Abdon, Seruus.
Abel, per aleph, Luctus, Ciuitas.
Abel, per he in principio, Vanitas, filius Adã.
Abessalom, Pater pacis.
Abia, pater Domini.
Abiathar, Pater excellens.
Abigail, Pater exultationis.
Abimelech, Pater rex.
Abinadab, Pater spontaneus.
Abisag, Patris ignorantia.
Abner, Patris lucerna.
Abra, Ancilla, Græcum verbum.
Abram, Pater excelsus.
Abraham, Pater multitudinis.
Absalon, Pater pacis.
Acan, Tribulatio.
Accaron, sterilitas.
Achab, Frater patris.
Achaia, Dolor, vel Tristitia.
Achaz, Apprehendens, siue Possidens.
Achimelech, Frater meus rex.
Achitob, Frater bonitatis.
Adam, Homo siue Terrenus, aut Rufus.
Adon, Dominus, aut Basis.
Adonai, Domini mei, numero multitudinis. vnum est ex nominibus Dei, quod interpres aliquando posuit pro nomine Dei tetragrammaton.
Adonias, Dominator, Dominus.
Ægyptus, Angustiæ, siue Tribulationes, Hebraice Misraim.
Æneas, Laudatus.
Æthiopia Grecè, ardorem significat. Hebraicè Cus dicitur, id est Nigredo vel Nigra:
Agabus, Locusta.
Agag, Tectum.
Agar, Peregrina.
Aggæus, Festiuus.
Ahod, Laudans.
Alexander, Auxiliator virilis.
Alexandria, Hebraicè dicitur No: quod interpretatur Crudum, siue Irritatio.
Alleluia, Laudate Dominum.
Amalec, Populus lambens.
Amam, Mater, Timor eorum.
Aman, Conturbans.
Amana, Fides, siue Veritas.
Amasai, per aleph, Fortis vel Robustus.
Amasai, per ain, Populi munus.
Amelech, Rex.
Amen, Fiat, Efficiatur, aut firmum sit.
Aminadab, Populus spontaneus.
Ammon, Populus eius.
Amnon, Fidelis aut Verax.
Amorrhæi, Amari, Rebelles.
Amos, per aleph, Fortis, pater Isaiæ.
Amos, per ain, Oneratus, vnus ex duodecim Prophetis.
Amri per aleph, Amarus vel Loquens.
Amri, per ain, Manipulus, vel Dominium, Princeps militiæ Israeliticæ.
Anania, Nubes Domini.
Anathoth, Responsiones, siue Cantica.
Andreas. Fortissimus.
Anna, Gratiosa, siue Misericors.
Antiochia, pro vehiculo.
Aphrica Hebraice Pul dicitur, id est, Casus vel Ruina, Isaiæ 66.34.
Aphrica, Nahum 3.9. Put. Crassa, siue Pinguis.
Apostolus, Missus, Legatus.
Arabes, Vespertini, 2.Par.26.2.
Arabes, Psalm.71.15. Hebraicè Saba, id est, Conuersio.
Aram, Celsitudo, Sublimitas.
Ararat, Maledictio tremoris.
Arbee, Quatuor.
Architriclinius, Princeps triclinij.
Areopagita, De colle Martis.
Areopagus, Collis Martis.
Areuna, Arca, vel Canticum.
Argob, Gleba, vel Glarea.
Armenia, Hebraicè dicitur Ararat, Maledictio tremoris.
Arnon, Exultans.
Arphaxad, Sanans.
Artaxerxes, lumen, siue Maledictio.
Asaph, Congregans.
Aser per samech, Vinctus, filius Caath.
Aser, per sin, Beatitudo, siue Felicitas, filius Iacob.
Assuerus, Princeps & Caput.
Assur, Insidians, siue Beatus.
Astaroth, Greges siue Diuitiæ.
Athalia, Tempus Domino.
Athenæ, Sine cumulo.
Attalia, Augens, vel Nutriens.
Aua, Iniquitas.
Axa, Adornata.
Azarias, Auxilium Domini.
Azor, adiutor.
Azotus, Hebraicè Asdod, Deprædatio.
Baal, Idolum, aut Dominans.
Baal, Osee 10.24. Arbel legendum, id est, Pugnauit Deus.
Baalim, Idola, Dominantes.
Babel, Confusio, Commistio.
Bala, Inueterata, Turbata, ancilla Rachel, per he in fine.
Bala, Deglutiens, Destruens, vrbs, per ain in fine.
Balaam, Vetustas populi.
Balac, Destruens.
Banaias, Filius Domini.
Barac, Fulgur.
Barachias, Benedicens Dominum.
Bar-iona, Filius columbæ.

Barnabas, Filius consolationis.
Barsabas, Filius Conuersionis.
Barthimæus, Filius cæcus.
Bartholomæus, Filius suspendentis aquas.
Baruch, Benedictus.
Bathuel, Filiatio Dei.
Batus, mensura liquidorum.
Beel-phegor, Idolum hiatus.
Beel zebub, idolum muscæ.
Beera, Puteus.
Behemot, Iumenta, Quadrupedia.
Bel, Vetustus.
Bela, Deglutiens, Destruens.
Belial, Peruersus, Absque iugo.
Ben-ennom, Filius diuitiarum suarum.
Beniamin, Filius dexteræ.
Ben-oni, Filius doloris mei.
Bera, Puteus.
Beresith, In principio. Sic vocatur primus liber Legis.
Bersabee, Puteus iuramenti.
Bath-abara, Domus transitus.
Beth-ania, Domus obedictiæ vel afflictionis.
Beth-auen, Domus vanitatis.
Beth-dagon, Domus frumenti.
Beth-el, Domus Dei.
Bether, Diuisio.
Beth-lehem, Domus panis.
Beth-phage, Domus oris vallium.
Beth-phogor, Domus hiatus.
Beth sabee, Domus iuramenti, ciuitas.
Beth-saida, Domus frugum.
Bethsames, Domus solis.
Bethul, Virgo.
Bezec, Fulgur.
Boanerges, vel iuxta S. Hieronymum Banereem, Filij tonitrui.
Booz, In fortitudine.
Borith, herba in qua est acrimonia saporis.
Bosor, Munitio.
Bosra, idem.

CAath, Congregatio, Obtusio.
Cades, Sanctitas.
Cain, Possessio, Possessus.
Caleb, Quasi cor.
Cana, Zelus, Æmulatio.
Cananæus, id est, Cana vico Galilææ.
Capharnaum, Ager pœnitentiæ.
Cappadoces, Hebraicè Caphthorim, id est Sphærulæ.
Cariath-iarim. Ciuitas siluarum.
Cariath-sepher, Ciuitas litterarum.
Carmel, Cognitio circumcisionis, vel Agnus circumcisus.
Carthaginenses, Hebraicè Tharsis, id est, Contemplatio gaudij.
Cedar, Nigredo, Tristitia.
Cedes, Sanctitas.
Cedron, Denigratus, Tristis.
Cephas, Petrus, à petra, Syrum.
Cetura, Aromatizans.
Chæreas, Lætus.
Chaldæa, Hebraicè Chasdim, id est, Quasi dæmones.
Cham, Calidus, Calor.
Chanaan, Mercator, Negotiator.
Charmel, idem quod Carmel.
Cherub, Quasi magister.
Chodchod, Iaspis.
Chorræi, Furores.
Christus, Vnctus.
Chus, Æthiops.
Cin, Possessio, Emptio.
Cinoth, Lamentationes.
Cis, Durus, Stipula.
Cleophas, Gloria omnis.
Cœlesyria, Curua Syria.
Colossenses, Supplicio affecti.
Corban, Corbana, Donum, Oblatio.
Core, Caluus, Caluitium, per heth in fine.
Core per aleph in fine, Vocans, legens, 1. Par. 9. 19.
Corozaim, Hic est mysterium.
Cosbi, Mendax.
Cyprus, Pulchra.
Cyrus, Quasi miser.

DAgon, Frumentum.
Dalila, Paupertas.
Damascus, Sanguinis succus.
Damascus, 1. Reg. 16. b. Similitudo incendij, Hebr. Dumesec.
Dan, Iudicans, siue Iudicium.
Daniel, Iudicium Dei.
Darius, Requirens.
Damascus, Generationis procuratio.
Dathan, Ritus, Lex.
Dauid, Dilectus.
Debora, Apes, Verbum.
Decapolis, Decem ciuitatum, (sub. regio.)
Diabolus, Criminator, Calumniator.
Diabolus, Habacuc 3. 4. Hebr. Reseph. id est, Volucris, Flamma.
Dibre haiamim, verba dierum.
Didymus, Gemellus.
Dina, Iudicium, vel Iudicans.
Dionysius, Diuinitus stillatus.
Dithalassum, Duo maria.
Doeg, Solicitus, Anxius.
Dor, Generatio.
Dura, Generatio, vel Habitatio.

EBal, Aceruus vetustatis.
Ecclesiastes, concionator.
Eden, Voluptas, Deliciæ.
Edom, Rufus.
Eglon, Vitulus.
Elcana, Deus zelotes.
Eleazar, Dei adiutorium.
Elchanan, Dei gratia siue misericordia.
Eliacim, Dei resurrectio.
Elias, Deus Dominus.
Eliezer, Dei adiutorium.
Elimelech, Deus meus rex.
Elisabeth, Deus iuramenti.
Elisæus, Dei salus, Deus saluans.
Elle haddebarim, hæc sunt verba, sic incipit quintus liber Legis.
Elnathan, Deus dedit.
Emmanuel, Nobiscum Deus.
Emmaus, Timens consilium.
Enac, Gigas, Torques.
Encænia, Renouatio, Dedicatio.
Ennom, Ecce illi.
Enos, Homo, vel Vir.
Ephraim, Frugifer, Crescens.
Ephraim, Hebraicè Ephra, id est, Pulueru-

lenta.

lenta, siue plumbea. 2. Reg. 13. 7.
Ephrata, Vbertas, siue Frugifera.
Ephron, Puluis.
Esau, Faciens, Operans.
Esdras, Adiutor, Atrium.
Esther, Occulta, Abscondita.
Etam, Auis eorum.
Etham, fortitudo eorum.
Eubulus, Prudens.
Ezechias, Fortitudo Domini.
Ezechiel, Fortitudo Dei.
Ezriel, Auxilium Dei.
GAbaa, Collis.
Gabriel, Vir Deus, aut Dei.
Gad, Felix, Accinctus.
Gadgad, Felicitas felicitatis, Accinctus exercitus.
Galaad, Abiectio.
Galaad, Aceruus testimonij.
Galatæ, Lactantes.
Galgal, Rota, Reuolutio.
Galilæa, Volubilis.
Gazer, Præscissio.
Gazophylacium, vbi thesauri templi seruabantur.
Gebal, Terminus.
Gedeon, Conterens.
Gehenna, Vallis tristitiæ.
Gehennon, Vallis contristatus.
Gelboe, Reuolutio inuestigationis.
Gersom, Aduena ibi.
Gerson, Exilium eius.
Gibli, Termini.
Gihon, Pectus, Exitus.
Gog, Tectum.
Golgotha, Caluaria, vbi capita mortuorum reponuntur.
Goliath, Transmigratio.
Gomor, genus mensuræ.
Gomorrha, Populus rebellis.
Græci, Hebraicè Ieuanim, id est Deceptores.
HAbac, Luctator.
Hanania, Gratia Domini.
Haram, Destructus.
Hauoth-iair, Oppida illuminationis.
Hebal, Aceruus vetustatis.
Heber, Socius, Particeps, per heth in principio.
Heber, per ain, Transitus.
Hebræus, Transiens.
Hebron, Societas.
Heli, Oblatio.
Heliopolis, Hebraicè dicitur On, id est, Dolor.
Henoch, Dedicatus.
Hermon, Destructio.
Hesron, Sagitta exultationis.
Heua, Viua, viuens.
Hierapolis, Sacra ciuitas.
Hieronymus, Sacrum nomen.
Holofernes, Fortis dux.
Hor, Mons.
Horeb, Desertum.
Horma, Destructio.
Hur, Libertas.
Hus, Consilium.
Hymenæus, Carmen nuptiale.
IAbel, Defluens.
Iabes, Siccitas, per sin in fine.
Iabes, Tristitia, per sade in fine.
Iacob, Supplantator.
Iahel, Ascendens, Damula.
Iahiel, Viuit Deus.
Iairitis, Illuminatus.
Iamin, Dextera, vel Dexter.
Iapheth, Dilatatus.
Iason, Sanans.
Iauan, Decipiens.
Ichabod, Vbi gloria, Væ gloriæ.
Idumæa, Rufa, Terrena.
Iebus, Conculcatio.
Iechonias, Præparatio Domini.
Iehu, Ipse, Existens.
Iehus, Tinea corrosus, per sin.
Iehus, 1. Par. 8. 10. Consilians, per sade.
Iemini, Dextera, vel Dexter.
Iephthe, Aperiens.
Ierameel, Misericordia Domini.
Ieremias, Celsitudo Domini.
Iericho, Luna, Mensis.
Ierobaal, Impugnans idolum.
Ierobaal, Impugnans populum.
Ierosolyma, Visio pacis, Visio perfecta.
Ierusalem, idem.
Iesse, Ens, Existens.
Iesboc, Est vacuus.
Iesus Hebraicè Iehosua, Dominus saluator.
Iethro, Excellens.
Iezonias, Auscultatio Domini.
Iezrahel, Semen Dei.
Indus, id est, de India, Hebraicè dicitur Hodu, id est, Laudatio.
India, Iob. 28. 16. Hebraicè Ophir, id est Cinis.
Ioab, Paternitas, Habens patrem.
Ioachaz, Domini apprehensio.
Ioachaz, 2. Par. 34. 8. Appendens.
Ioachim, Domini præparatio.
Ioacim, Domini resurrectio.
Ioas, Diffidens, Desperans.
Ioas, Domini ignis, 4. Regum 11. 21. Hebr. Iehoas.
Ioas, 1. Par. 7. 8. & 27. 28. Tinea corrosus per ain.
Iob, Dolens, Gemens.
Ioel, Volens, Incipiens.
Iohanan, Gratiosus, Pius, Misericors.
Iohannes, idem.
Ionas, Columba.
Ionadab, Spontaneus.
Ionathan, Domini donum, filius Saul.
Ioram, Excelsus.
Iordanis, Fluuius iudicij.
Iosaphat, Dominus Iudex.
Ioseph, Augmentum.
Ioseph, Psalm. 80. 2. Domini augmentum, Hebr. Iehoseph.
Iosias, Ignis Domini.
Iosue, Dominus saluator.
Isaac, Risus.
Isai, Munus aut Ens.
Isai, 1. Par. 2. 13. Vir meus.
Isaias, Domini salus.
Isboseth, Vir confusionis.
Iscariotes, Vir occisionis.

Ismahel, Exauditio Dei.
Israël, Præualens Deo.
Issachar, est Merces, Præmium.
Ithamar, Insula palmæ.
Iubilæus, Buccina.
Iudas, Laudatio.
Iulius, Lanuginosus.
LAban, Albus, Candidus.
Lamech, Pauper, Humiliatus.
Lapidoth, Fulgura.
Lazarus, Dei adiutorium.
Lechi, Maxilla.
Leçi, Lex.
Leui, Copulatus.
Leuiathan, Copulatio, Societas sua.
Lia, Laboriosa, Fatigata.
Libanus, Candidus.
Libyas, Hebraicè Lubim, Cor maris.
Lithostrotos, Lapidibus stratus.
Lot, Inuolutus, colligatus.
MAacha, Attrita.
Maasias, Opus Domini.
Maceda, Incendium.
Madian, Iudicium, Litigans.
Magdalena, Magnifica.
Magi, Sapientes, vel Philosophi.
Malachias, Nuncius meus.
Malaleel, Laudans Deum.
Malchus, Rex.
Mammona, Pecunia, Diuitiæ.
Mamzer, De scorto natus.
Manahem, Consolator.
Manasses, oblitus, Obliuio.
Manue, Requies.
Mara, Amara.
Mardochai, Amara contritio.
Maria, Exaltata, Amaritudinis mare.
Martha, Prouocans.
Massa, Onus.
Maspha, Specula.
Mathusael, Mortem suam postulans.
Matthæus, Donatus.
Melchias, Rex Dominus.
Melchi-sedec, Rex iustitiæ.
Melchi-sua, Rex saluator.
Mesollam, Pacificus.
Mesopotamia, Regio sic dicta, quod duobus fluuijs Euphrate & Tigre ambiatur.
Micha, Pauper.
Michael, Quis sicut Deus?
Michæas, idem.
Michol, Quis omnia?
Miphiboseth, De ore ignominia.
Misael, Quis postulatus?
Misle, Prouerbia, Nomen libri.
Misphat, Iudicium.
Mna, Libra, Talentum.
Moab, De Patre.
Moria, Amaritudo.
Mosa, Azymum, per sade.
Mosa, 1.Par.8.9 Onus.
Moyses, Attractus (sub. de aquis.)
Mysia, Scelesta.
NAaman, Pulcher.
Nabal, Stultus.
Nabo, Loquela, Prophetia.
Naboth, idem.
Nabuchodonosor, Planctus iudicij.
Nachor, Raucus, Aridus.
Nadab, Spontaneus.
Nahasson, Coluber, Serpens.
Nahum, Consolator.
Naim, Pulcher.
Nathan, Donatus.
Nathanael, Donum Dei.
Nazaræi, Separati, Sanctificati.
Nazareth, Sanctificata, Separata. Si autem per sade scribatur, Custodita vel Florida interpretatur.
Neapolis, Noua ciuitas.
Nehemias, Consolatio.
Nehustans, Æneum.
Nemrod, Rebellis.
Nephthali, Æquiparatio.
Niniue, Pulchra.
Noë, Cessatio, Requies.
Noëma, Decora.
OBadias, Seruus Domini,
Obed, Seruus.
Obed-edom, Seruus hominis.
Ochosias, Apprehensio.
Odollam, Testimonium illis.
Og, Subcinericius panis.
Olla, Eleuatio, Holocaustum.
Onam, Dolor.
Onana, Dolor, Iniquitas.
Onesimus, Vtilis.
Oolla, Tabernaculum.
Ophni, Pugnus, pugillus.
Oreb, Coruus.
Osee, Saluator.
Oza, Fortitudo.
Ozias, Fortitudo Domini.
Oziel, Fortitudo Dei.
PAlæstina, Conspersa (sub. cinere.)
Paracletus, Consolator, Aduocatus.
Parasceue, Præparatio.
Pascha, Transitus.
Pentateuchus, Quinque volumina.
Pentecoste, Quinquagesima (sub. dies.)
Petrus, Saxum, Petra.
Phacee, Aperiens.
Phanuel, Videns Deum.
Pharao, Dissipans.
Phares, Diuisio, filius.
Phares per sin 1.Paral.7.16. Eques.
Pharisæi, Diuisi.
Phase, Transitus.
Phasga, Collis.
Philisthæa, Conspersa cinere.
Phinees, Facies confidentiæ.
Phogor, Hiatus.
Phul, Aphrica.
Pigmæi, Hebraicè dicuntur Gamadim.
Probatica, Ouina, locus vbi pecora sacrificanda tenebantur.
Proselytus, Aduena, Peregrinus.
RAab, Psalm.86.4. Superba, Fortis.
Rabba, Multa, Grandis.
Rachel, Ouis.
Raguel, Pastor Dei.
Rahab, Lata, Dilatata.
Ram, Excelsus.
Ramesses, Tonitruum, Tineæ.
Raphael, Medicina Dei.
Raphaim, Gigantes, Medici.

Rebecca, Saginata.
Rebla, Reblatha, Rixa.
Rechab, Quadriga.
Remmon, Malum granatum.
Respha, Extensio.
Roboam, Dilatans populum.
Roma, Excelsa, Sublimis.
Ruben, Videns filium.
Ruma, Excelsa.
Ruth, Saturata.
SAaph, Cogitans.
Saba, per sin, Conuersio, Captiuitas.
Saba per Samech, Circuitio.
Sabaoth, Exercitus, in plurali.
Sabata, Circuitus.
Sabbathismus, Requies, Cessatio.
Sabbatum, idem.
Sadducæi, iusti.
Sadoc, Iustus.
Sale, Missio.
Salem, vel Sallem, Pax.
Salmanasar, Pax ligata.
Salmon, Pacificus.
Salomith, idem. f. g.
Salomon, Pacificus.
Salphaad, Vmbra formidinis.
Samaria, Custodia, Adamas.
Samson, Sol eius, Nominis iteratio.
Samuel, Positus à Deo.
Saphan, Hericius, Cuniculus.
Saphat, Iudicans.
Sara, per he in fine, Domina, vxor Abrahæ.
Sara, per heth in fine, Odorans, Domina odoris.
Sarai, Domina mea.
Sareptha, Angustia, Buccellæ.
Saron, siue Sarona, Planities.
Sathan, Aduersarius.
Saul, Postulatus, Commodatus.
Saul, 1.Reg.9.2. Hebraicè Sual, Vulpes.
Scenopegia, Festum tabernaculorum.
Schibboleth, Spica.
Sedecias, Iustus Domini.
Segor, Parua.
Sehon, Eradicatio.
Sela dissoluens, filius Iudæ.
Sellum, Pacificus.
Sellon Manens.
Sem, Nomen, Fama, Positus.
Semei, Obediens.
Semei, 1.Par.2.28. Nomen meum.
Sennacherib, Rubus destructionis.
Seon, Sonitus.
Sephatuaim, Libri, vel Scribæ.
Sephora, Pulchra, aut Tuba, Exod. 1.15. per sin.
Sephora, Exod. 2.21. Auis, Passer, vxor, Moysis.
Seth, Positus.
Setim, Expansiones.
Siba, Exercitus, Militia.
Sibboleth, Onus.
Sicera, Ebrietas.
Sichem, Humerus.
Sihor, Niger, Turbidus, Nilus.
Siloë, Missus, Mittens.
Simeon, Audiens, Exauditio.
Simon, Obediens.
Sin, Rubus, Exod.16.1.per Samech.
Sin, per Sade, Arma, Scutum.
Sion, Aceruus, 2.Reg.5.7.
Sion, Deut.4.48. Strepitus.
Sisara, Hirundinem videns.
Sodoma, Secretum eorum.
Somer, Custos.
Sophtim, Iudices.
Sorec, Vinea.
Stephanus, Coronatus.
Sulamitis, Pacifica, perfecta.
Sunamitis, Dormiens.
Susanna, Lilium, Rosa.
TArsus, Alata, Pennata.
Thabor, Electio, Puritas.
Thaddæus, Laudans.
Tamar, Palma, Dactylus.
Thare, Odorans, Spirans.
Tharsis, Contemplatio gaudij.
Thau, Signum.
Thecua, Spes, Funiculus.
Teraphim, Simulachra.
Thomas, Abyssus, Germinus.
Topheth, Tympanum, Seductio.
Timæus, Cæcus, Cæcitas.
Timothæus, Honor Dei.
Titus, Honorabilis.
Tobias, Bonus dominus.
Tubalcain, Mundana possessio.
Tyrij, Hebraicè Sorim, id est, Tribulantes.
VAicra, Et vocauit, Liber Leuitici.
Vaiedabber, Et locutus est. Liber Numerorum.
Vasthi, Potans, Bibens.
Velle semoth, Et hęc sunt nomina. Secundus liber Legis qui Exodus Græcè vocatur.
Vr, Ignis.
Vrias, Ignis Domini.
ZAbad, Dos, Dotatus.
Zabdi, idem.
Zabulon, Habitaculum.
Zachæus, Purus.
Zacharias, Memoria Domini.
Zambri, Cantans.
Zara, Oriens.
Zebedæus, Dos, Dotatus.
Zebe, Victima.
Zelotes, Æmulator.
Zelpha, Distillatio oris.
Zorobabel, Alienus à confusione.

FINIS.

INDEX BIBLICVS,
QVI RES EAS DE QVIBVS
IN SACRIS BIBLIIS AGITVR,

Ad certa Capita, alphabeti ordine digesta, reuocatas summa breuitate complectitur.

In hoc Bibliorum Indice, Candide Lector, primus numerus, libri caput denotat; proximè deinde sequentes vsque ad hoc signum †, vel (si hoc signum non adsit) ad proximam vsque sequentis libri citationem, sunt versuum in eodem capite signatorum notæ. Exempli gratia, in voce AARON, Exod. 4. 14. 16. 30. † 5. 1. † 6. 13 † 7. 1. 2. legendum est: Exodi cap. 4. vers. 14. vers. 16. & vers. 30. Item c. 5. vers. 1. c. 6. versu 13. c. 7. vers. 1. & 2. Cùm autem asteriscus seu stella in hunc modum (Leuit. 8.) numero apponitur, indicium est, rem de qua agitur per plures versus in eo capite tractari: vel significat locum illum esse inter reliqua diligentiùs notandum. Porrò si quod quæris, in uersu hìc notato contingat non adeò perspicuè inueniri, tum aliquot ex propinquis uersibus antecedentibus uel sequentibus tibi erunt perlustrandi. In librorum nominibus ad faciliorem & certiorem distinctionem id obseruatum est, ut Eccle. Ecclesiasten, Eccli. uerò Ecclesiasticum notet.*

Baptizatus Christus, Matth 3.15. Marc.1.9. Luc.3.21.in baptizatum delabitur Spiritus sanctus,Mat.3.16. Marc.1 8. Luc.3.21.Ioan 1.33.

Baptizat Christus per discipulos,Ioan.3.22 † 4 2.

Baptizata integra domus,1.Cor.1.16.Actor.16.15.33 † 18. 8 † 16.33.

Baptizati accipiunt Spiritum sanctum,Actor. 2.38 † 19.3. induunt Christum, Galat. 3. 27. in morte ipsius baptizantur, Rom 6.3. in vnum corpus baptizantur, 1.Corinth.12. 13.27.

Baptizatus Simon Magus,Actor.8.13.

Baptizatus Eunuchus,Actor.8.38.

Baptizatus Cornelius gentilis,Actor. 10.47.

BARABBAS latro dimittitur, Matt.27.26.Marc.15. 15 Lucæ 23.25.Ioan.18.40.Actor 3.14.

BARIESV a Deo per Paulum vsu oculorum priuatur, Act.13.11.

BARNABAS ponit pretium agri ante pedes Apostolorum,Act.4.37.ducit Paulum ad Apostolos,9.27. mittitur Antiochiam,11.22 redit in Ierusalem,11. 30. iterum recepit se Antiochiam cum Paulo 12.25.

BARTIMÆVS visu donatur,Marc.10.46 52.

BARVCH filius Neriæ,Ierem.32.12. dictante Ieremia scribit librum,qui comburitur, 36*. conscribit alium, qui populo prælegitur, 45.2.Baruch.1.3.

BARZELLAI prouidet regi Dauid de cibis, 2.Reg. 17.27.deducit eum vsque ad Iordanem,19.31*. Dauid præcepit vt filijs Barzellai beneficat,3.Reg.2.7.

Barzellai quoniam suæ genealogiæ scripturam demonstrare non poterat, reijcitur à Sacerdotio, 1.Esdr. 2. 62. 2. Esdr.7.64.

BASEMATH filia Salomonis, vxor Achimaas, 3. Reg.4.15.

BATHVEL filius Nachor pater Rebeccæ, Genes. 22. 23.

BEATITVDO seu beatorum gaudium,& vita æterna,Sap.3.7 † 5.1.16.Isaiæ 25.9 † 30.29 † 49.10 † 60*.64.2. Ier. 31.3 8.13.Daniel 12.13.Matth 13.43 † 19. 28 † 25*. Marc.12. 25.Luc. ... 17.2.24. Rom.8.30. 1 Cor.2.9 † 15.41. 2.Cor.12.3. 2.Tim.4.8. 1.Pet.1.4.8 † 5 4. Heb.10.35 † 12.23.Iacob.1.12.Apoc.2*. 3*.7.9.15 † 14.1 † 21*.22*.

Beatitudo quomodo comparetur,Isai.25 9 Matth.20.23 † 25.34.Marc 10.40.Ioan. 3.15.16.36 † 5.24 † 20.29.Actor. 2. 21 † 15 11 † 16.31.Rom.1.16 † 10. 4. Ephes. 1. 13 † 7.6.1. Thess.5.9.2.Thess.2.13.2.Tim.1.9.Tit.1.1 † 3.5.1.Petri 1. 9. Heb.5.12.

BELIS & Draconis historia,Dan.14*.

BELLVM est pœna peccati, Leuit.26.24. Deut.28.36. 49.Iudic.2.13 † 3.1.8 † 4. 1 † 6.1 † 10. 6 † 13. 1. Isaiæ 5.25. Ierem.5.15.

In Belli necessitate quomodo se quis habere debeat, Exod 17.8.12.1 Regum 17.20*. 2.Paral.12.2.6 † 13.9.12 † 18*. 20.1 † 32.1 6.Iudith.8.9*. 1.Machab.3.16.20 † 4.6.10 † 7 41. 45.2.Mach.8.16.19.Deus pugnat pro suis,Exod.14.13 Deut. 1. 30 † 3.22 1.Reg.17.46.2.Paral.20.15.Psal.17.35 † 143.1.Isaia 30.15.Quære Victoria.

Bellandum armis quoque spiritualibus,Rom.13.12.2 Cor. 10.4.Eph.6.11.Gal.5.17.

Bellum quibus de causis susceperint olim fideles. Genes. 14. 14. Iudith. 9. 27 † 20*. Iosue 10. 1. 7. 1. Regum 30. 1. 8.

BENEDICTIO qua homo homini benedicit, Genes.14. 19 † 27 4*. † 28.4 † 48.9.Exod.12.32.39.43 Leu.9.22. Num.24. 5*.Deut.10.8 † 33.1.Iosue 8.33 † 14.13 † 15.19 † 22.6. 1.Reg. 2.20. 2.Reg.6.18 † 13.26 † 14 22 † 19.39. 3.Reg.1. 47 † 8.14.4. Reg.10.14.1.Par.16.2.2 Par.6.3.Iud.15. 10. Psalm.117. 26 † 128.8.Prou.27.14.1. Mach. 2.69. Luc.2.34.6.28. Rom. 12.14. Heb.7. .

Benedictio qua creaturæ consecrantur & sanctificantur, Exod.28.2 † 29.6.27.Leuit.21.10 † 22.2 † 27 28.29 30. Num. 5.17 † 31 6.Iosue 6.24.Iud.17.2.1.Reg.21.5. 1.Paral. 28.11.3. Esdr.1.41.1.Timoth.4.5*. Hebr.9.2.3. Hinc consecratio sacerdotum,vestium,altarium,templorum, cereorum, aquæ lustralis, & cætera.

BENHADAD seruat fidem & pactum cum rege Asa, 3.Reg.15.20.obsidet Samariam,20.1.4.Reg.6. 24. ægrotat & moritur,8.7.15.

Benhadad filius Hazael fit rex Syriæ,4.Reg.3.24.subijcit sibi Israelem,13.3.

BENIAMIN filius Iacob nascitur,Gen.35.16.

BENIAMITÆ abutuntur vxore Leuitæ, Iud.19.25. puniuntur,20.41.

BESELEEL insignis artifex,Exod.31.1 † 35.30.

BESTIÆ & bruta animantia non crudeliter tractanda,Gen.33.13 Exod. 23. 12.Num.22.23.28. Deut.5.14 † 22.10. Prou.12 10.Eccli 7.24.

BETSABEE filia Eliam vxor Vriæ à Dauid cognoscitur,& parit.2.Reg.11.4.27.puer ægrotat & moritur,12.15. 18.fit vxor Dauidis,parit ei Salomonem,12.24. 1.Paral. 3.5. Matth.1.6.

BETHSAIDA vrbs natiua Andreæ & Philippi, Ioan. 1. 44 † 12. 21. deploratur, Matth. 11. 21. Lucæ 10. 13.

BETHSAMITÆ grauiter puniuntur, 1. Regum 6. 19.

BONA opera pietasque vera in Deum commendatur, Exod.19.5 † 20*. † 23.19.25.Deut 5.6.11.16 † 10.12. Ios 22 5. 1.Reg. 15.22.Psal.2.10 † 39.7 † 49.14.Prou.3.1 † 14. 31 † 1.3. Isai 1.16 † 58.6.Ier.22.3.Ezech.18.6. Osee 6. 11. Mich. 6.8. Zach.7 9 † 8.16.Eccli.35.12. Matt 5.24.29.39. Luc.1.75 † 3. 11.Ioan.12.26.Rom.12*.13*.14 17.Philipp.3.3.Iac.1.27.vide Opera.

Bonitas & benignitas Dei erga suos,Gen.18.26.30. Exod 6.1 † 9.26 † 11.7 † 29.6 † 34.6 Num.20.8. Deut.4.29 ... † 7.9 † 10.18 † 28.1 † 30.3 † 32.10.2 Reg.7.12 † 12.13 † 24 14.3. Reg.8.23.4.Reg.20.5 2 Esdr.9 8 Sap.11 24. Eccli.2 13 † 18.1 Psalm.31.5 † 35.7 † 36 25 † 85.5 † 102*. † 135*. † 144.8.Isa. 30.18 † 54.5.7 † 55.7.Ier.12.15 † 18 8. Ezech. 18.27 † 33.15. Osee 2.21.Ioel.2.13.Ionæ 4.2.Matth 11 28 † 18.19. Luc.1.30. † 6.36 † 15.20.27 † 23.43 Rom.11.4.31. 2.Cor.1.3. Ephes.1.4. 1.Tim.1.13.16.

C

CÆCITAS tum corporis,tum animi, Genes 19.11. Deut.28.28.4.Reg.6.18.Psal.68 24 † 145.8 Isaiæ 6.10 † 42.7.16.18 † 35.5 † 29 18 † 43.8 † 55. 10 † 59.10.Sap.2. 21.Tob. 2.11. 2 Mach.10.30.Matth.15.14 Marc.8.18. Luc.4.19.Ioan. 2.1 4 † 12.40.Act.9.8.18 † 13.11.Rom 1.21 † 11.10. 2 Cor.4.4. Eph.4.18.2.Pet.1.9.1.Ioan.2.11.Apoc.3.17.

Cæci illuminantur,Tob.11.15 Matt 9.30 † 20.34 Marc 8. 25 † 10.46 Luc.18.35 Ioan.9.7.

CÆREMONIÆ Ecclesiasticæ,seu cultus externus, Gen. 8.20 † 12.18 † 15.9 † ... † 22*. † ... 28. 11 † 33.20 † 35.4 26.Exod.12*. † 18.12 † 19*. Leuit. 18 34 † 9*. † 10.19 † 12*. † 14* † 23*. † 24*.Num.1.50 † 4*. † 5*. † 6* † 7* 8*. † 9*. † 15*. 1.Par.23*. Eld.6*.Matt.2. 11.

Cæremoniæ seu ritus certi in orando,3.Reg.8 22.54 † 17. 21 † 18.42.1.Paral.5.12*.Matth.2.11 † 26.39.Mar.14.35.Luc. 22.41.1.Cor.11.4*.Tim.2 8.

CAIN primus filius Adam nascitur, Gen. 4.1. occidit suum fratrem Abel,4.8.Sap.10. 3.1.Ioan.3.12.

CALEB filius Hesron, 1 Paral.2.18. explorator terræ Chanaan,Num.13.8.32 † 14.6.24.30.38.Postulat,& consequitur terram Hebron.Iol.14.6.9.13 † 21.22. Iudic.1.20. 2.Paral....

CALIX iræ & furoris.Isaiæ 51.17.Ierem.25. 15. Psalm. 59.5 † 74.9.Apoc.16.19.

Calix passionis,Matth.20.22 † 26.38.1.Mar.10.38. Luc.22. 42.Ioan 18.11.

CAMOS, vide Chamos.

CANA ciuitas Galilææ,vbi Christus aquam in vinum mutauit,Ioan.2 1.

CAPHARNAVM, ciuitas Galilææ, in qua cœpit Iesus prædicare, Matth. 4. 17. Lucæ 4 31. curat ibidem seruum Centurionis,Matth.8.13 appellatur ciuitas eius,9.1. increpatur,11.23.

CAPTIVOS inuisere.Gen.14.14. 1.Reg.30.9. Tob.1. 15.Ierem.38 9.Matth.25.37.Actor.12.5.2.Timoth.1. 16. Hebr. 13. 3.

Captiuos non deserit Deus,Genes.39.21.Sap.10.13.Isa.42. 7.Act.5.18 † 12.17 † 16.25.

Carnem suam crucifigere quomodo quisque debeat.Eccl. 19.1.Rom.6.12 † 8.12.13.14.Gal.5 16 Eph.4.22 † 5.3.Tit. 2.12. 1.Pet 2.1 † 4.2.6.Heb.12.1.

CASTITAS cœlibum præfertur castitati coniugali, Psal.44.15.Sap.6.20.Matt.19.12 † 22.30.Cor.7.25.32.34.38*. Apoc.14.4.

Castitas hæc consulitur vt perfectio Euangelica, Matth. 19 12.1.Corinth.7.25.

Castitatis laus,1.Reg.21.5 Tobiæ 6.16*. Iudith. 15. 11 † 16.26.Psalm.44.15.Prouerb.22.11.Sap.3.13.14 † 4.1.2 † 6.20. Eccli 6.28 † 26.20. Isaiæ 7.14 † 56.3.4 5*. Zach. 9. 17.2. Machab.14.38.Matth.5.8.48 † 19.12 † 22.30*. † 25. 1. Luc.1. 27 † 20.35.Actor.24.25 Rom.2.7.1.Cor.7.25*. 2.Corinth.6. 5 † 11.2.2.Timoth.2.2 † 3.2 † 4.12 † 5. 2. Tit. 1. 8 † 2.5. Apoc. 14. 4.

CAVENDVM à pseudoprophetis,Matt.7.15.Marc.8. 15 † 13 6.Lucæ 17.23.

CAIPHAS summus sacerdotes consilium dat contra Christum, Ioan.11.49 † 18. 14. prohibet Apostolis ne prædicent,Actor.4.18.

CEPHAS, vide Petrus.

CEREORVM & lampadum in templis vsus, 2.Paral. 4. 20.

CERTI non sumus de accepta peccatorum remissione vel vita æterna consequenda, Eccles.9.1.2.Eccli.5 5. Roman.8.17 11.20.Corinth.4.3.4.5 † 9.27 † 10. 12. Philip. 2.12 † 3. 11. 13. 1.Timoth. 1. 19. 2. Petr. 3. 17. Hebr. 3. 14 † 4. 1.

CHAMOS, siue Camos,idolum Moabitarum, Num. 21.29.huic Salomon ædificat templum, 3.Reg.11.7.destruitur, 4 Reg.23.13.

CHANAAN filius Noë maledicitur,Genes.9.25 † 10. 1. 6. laus terræ Chanaan, Deut. 11. 10. Terra Chanaan promittitur Abrahamo & eius semini, Genes. 12. 7 † 13. 15 † 15. 18 † 17. 8 † 26. 4 † 35.12.Exod. 3. 8. 17. Leuit. 20. 24. Deuter. 9. 6. datur, Iosue 13. 6. quam ob causam Deus Chananæos expulerit, Leuit. 18. 25. Deuter. 9. 4 † 18. 12 † 20. 17. quamobrem paulatim & non simul illas nationes profligauerit, Exod. 23. 29. Deuter. 7. 22. Iudith. 2. 23 † 3. 1. descriptio & diuisio terræ Chanaan, Genes. 10. 19. Exod. 23. 31. Numer. 26. 52. † 33. 54 † 34*. Iosue 13*. † 14*. † 15*. 15* † 16*. † 17*. † 18*. † 19*. Ezechiel. 47. 13. 21.

Chananeæ mulieris filia à dæmonio liberatur, Matth. 15. 28.

CHARITAS virtus fide præstantior,Prouerb.10. 12. Matth.22. 38 † 25*. vbi à nuptijs excluduntur non habentes oleum charitatis. Marc. 12.33. 2.Corinth.12.31*. † 13.1.8.13*. Coloss. 3. 14. 1.Timoth.1. 5. 1. Petr.4. 8.1. Ioan.4 16.

Charitas fraterna, Genes. 13. 8. Leuit. 19. 18. Deut.

Dies Domini & hora nulli cognita, Matth.24.36.50.Mar. 13.32.Luc.17.24.30.Actor.1.7 1.Theſſ.5.1. 2.Petr.3.10. Apoc. 3.3 † 16.15.

Dies pro annis, Num.14.34.Ezech.4.6.

DILECTIO Dei erga ſuos,Exod.20.6 † 34.14. Deut. 4.24 † 6.15 † 7.8.Ioſue 24.19 Prou.8.17. Eccli.4.18. Ier.31.3. Ioan 3.16 † 10.11 † 13.1.18 † 15.9 † 16.27.Rom.5.8.Gal.2.21. Epheſ 3.19 † 5.2.

Diligendus eſt Deus ſuper omnia, Geneſ.22.2.9. Exod.20. 6 Deut.5.10 † 6.5 † 10.12 † 11.1.13.22 † 30.6. Ioſ.22.5. Eccl. 7.32 † 34.19 † 47.11.Matth.10.37 † 22.36.Marc 12.30. Luc.7. 47 † 10.27.Ioan 21.15.Rom.5.5 † 8.28.35. 1.Corinth.10. 21.1. Ioan.4.17.

Dilectio vide Charitas.

DINA filia Iacob, Geneſ. 30. 21. violatur à Sichem, cap.34.2.

DIONYSIVS Areopagita conuertitur,Act.17.34.

DISCORDIA vitanda, Prou.6.19 † 10.12 † 15.18 † 16.28 † 17.11 † 18.6 † 30.33.Matt.12.25*.Luc.11.17. 1.Cor. 14.33.Gal.5.15. 2.Tim.2.23.

DIVINI. vide Incantatores.

DIVITES quomodo ſe erga pauperes habere debeant Leu.25.23.Deut 15.7.10 Iob 31.16.Pſalm.61.11. Prou.14.31 † 17.5 † 19.17 † 21.13 † 22.2 † 2.27 † 10.7. Eccleſ.11.1. Eccli.4.4 † 7.35 † 11.10 † 29.12 † 31.8.Iſaiæ 23.18. Matt. 6.19. † 19.21.Luc.14.13 † 16* † 18.22.Act.2.45 † 4.34 1.Tim.6.18. vide Eleemoſyna.

Diuitiarum vanitas & contemptus,& quemadmodum in diuitijs non ſit ſperandum, Pſalm 38.7 † 48* † 51.9. Prou. 10.2 † 11.4.28 † 15.16 † 18.11 † 22.16 † 23.4 † 28. 3 † 30.7. Eccleſ.5.9.12 † 6.2 Iſai.2.7.Ier.17.3.11 † 22.13.Ezech 7.19 Soph. 1.18. Eccli.5.1.10 † 10.10 † 11.7 † 14.1 † 31.3. Matth. 3. 22 † 19. 21. Luc. 8. 14 † 12.15. 1.Timoth.6.9. Iac.1.11.

contra Diuites impios,1.Reg 25.2.Iob.20.19 † 27*.Prou. 23.4 † 28.8 20 27.Eccl.6.1.Iſai.5.8 † 32.9.Ierem.15.13.Amos 6.1 † 8.4. Hab. 2.5. Luc.6.24 † 16.19.24. Iacob.5.1. vide Auaritia.

DOCTRINA Apoſtolica ſcripta & non ſcripta firmiter tenenda,Rom.16.17.Gal 1.8.11.2.Theſſ.1.15. 1.Corint, 11.3.34.

Doctrina Apoſtolorum eſt Chriſti doctrina, Luc.10.16.1. Corinth 14.37. 2.Corinth.2.14.17 † 7.20.1. Theſſ. 2. 2.13. Gal 1.11.

DOEG ſeruus Saulis prodit ſacerdotem Abimelech, 1. Reg.22.9.18.cædit Sacerdotes Domini,22.18.

DOLVS, Ier.9.6.Pſal.34.20 † 9.28.Prou.12.17. Marc.7. 22.Act.5.1.Rom.1.29.

DOMVS ædificata ſuper petram firma manebit, Pſal. 45.2 Matth 7.24 † 16.18.Luc.6.48.Rom.8.35.

Domus corporis noſtri,2.Cor.5.1. 2.Petr.1.14.

DOMINI & dominæ erga ſeruos & ancillas totamque familiam officium, & poteſtas,Exod.21.2.20.26.Leu.19. 13 † 25.38.Deut.5.14.21 † 15.12.16 † 24.15.Iob.31.13. Prou. 29.17.Ierem.34.9.14. Eccli.7.22 † 33.31 † 42.16.Epheſ.6.9. Col.4.1.

DONARIA recipere,ſitne prohibitum, Gen. 14.22. Exod 18.21 † 23.8.Num 22.18 Deut.10.17 † 27.25 1.Reg.8. 3 † 12.3.3.Reg.13.7.4.Reg.5.16.2.Par.19.7 Iob 15.34 Pſ 14.5. † 25.10.Prou.15.27 † 17.23.Iſa.1.23 † 5.23. 33.15 † 45.13. Ezec 13.19 † 22.12.Dan.5.17. Mich.3.11. Eccli.8.3 † 20.31. Act.20.35.

DRVSILLA vxor Felicis præfecti, audit doctrinam Euangelicam à Paulo,Actor.24.24.

E

EBRIETAS, & gula, Geneſ. 9. 21 † 19.32.35 † 25.29. Leu.10.9. 1.Reg.25.36. 2.Reg.11.13 † 13.28. 3.Reg 20.12.16.Prou 20.1 † 21.17 † 23.1.2.3.20.29 † 31.4. Eccli. 19.1 † 23.6 † 31.12.17* 31.35 † 37.32*. Iſai. 5.11.22 † 22.13 † 28.7 † 56.12.Ezech.16.49. Dan.5.2 Oſee 4.11.Ioel 1.5 Mich.2.11. Habac.2.5.16. Iud. 13.4. Sap.2.7.1. Mach. 16.16.Luc.12.45 † 21.34. Rom 13.13. 1.Corinth.5.10 † 6.10 † 15.32. Galat. 5. 21. Epheſ 5.18.1. Theſſ 5.7. 1.Timot. 3. 3. Tit. 1.7. 1. Petr. 4.3. Hebr. 12.16. vide Ieiunium.

Ebrietas iram Dei prouocat,Iſai.5.11.22 † 28.1.Dan.5. 2.Ioel.1.4.5.1.Corint.6.10. mentem alienat, Prouerb.23.31 Eccli 19.2. Iſaiæ 28.1.7 Oſee 4.11. ad libidinem incendit, Prou.20.1. Epheſ 5.18.facultates diſſipat,Prou.23.20.Eccl. 19.1. ſecretum detegit, Prouerb.31.4 Habac 2.15 ad furorem & rixas excitat, Prouerb.20.1 † 23.29. Eccli. 31.38. 40.Oſee 7.5.

EBRON, vide Hebron:

ECCLESIA accipitur pro templo materiali, Deut. 23.1.Iud 20.2 Iud.6.21.Pſalm.67.27. Thren.1.10. Ioel.2.16. 1.Cor 11.18 † 14.34.

Eccleſia accipitur pro cœtu fidelium, Num.19.20 † 20.4. 1.Reg.17.47. 3.Reg.8.14.55. 1.Par.29.1*. 2.Paral.1.5 Pſalm 21.26 † 25.12 † 34.18 † 106.32 † 149.1.1.Machab.4.37 † 5.16 † 14.19 Matth.16.18. Actor 5.11 † 8.1 † 16.4. Rom. 16.16.23. 1.Corinth 6.5 † 11.16 † 12.28 † 14.5.2.Corinth. 8.18.23.24 † 11.8 † 12.13. Epheſ 5.23. Philip.4.15 Col. 1.15. 1. Timoth. 5.5.15. Iacob. 5.14. Apocal. 1.11 † 22.16.

Eccleſia pro cœtu vnius prouinciæ, 3.Reg 8.14. Actor. 9.31 † 11.2.6 † 12.1 † 13.1 † 19.32 † 20.17.Rom 16.2.1.Cor. 1.2 † 16.1.2.Cor.8.2.Gal.1.2.2.Theſſ.1.1*. 1.Pet.5.13. Apoc. 2.1* † 3.1.

Eccleſia pro Prælatis & Præpoſitis, 3. Regum 8.14. Matth.18.17.

Eccleſia eſt vna & viſibilis præfigurata per vnam & viſibilem arcam Noe, Geneſ.6.14. 1.Petr.3.20. per ciuitatem ſanctam Ieruſalem, Apoc. 21.2. per hortum concluſum & fontem ſignatum, Cant.4.12. per vnam columbam, 6.8. per vineam, Pſalm.79.9. Cant.2.15.Iſai 5.2*. Ierem. 2.21 † 12.10.Matth.20.1*. Marc.12.1. Luc.20.9. Apoc.14. 15. per nauem, Luc.5.3. per ſagenam comprehendentem bonos & malos piſces, Matth 13.47. per agrum, Matth. 13.24. per regnum cœlorum, Matth. 13*. † 25*.

Eccleſia firmamentum veritatis errare non poteſt, Iſaiæ 59.21 Matth.16.18 † 28.20. Luc.22.32.Ioan.14.16 † 16.13 † 17.11.20.1.Tim.3.15*.1.Ioan.2.27.

Eccleſia eſt corpus Chriſti, Cant.4.7.9.12.13. Eph.1.22 † 4.4 † 5.23.1.Cor.12.27.

Eccleſiam fidelium naſcitur & propagatur per ſanam doctrinam, Ioan.1.12 † 3.3.Rom.8.15 † 9.8 Gal.1.20 † 4.19. Eph 1.5.Tit 1.1. 1.Cor.4.15.Phil.10.1.Pet.1.23.1.Io.3.9*. 5.1.18.Iac.1.18.

Eccleſia ſeu fidelium cœtus, tenetur ſacerdotibus paſtoribuſque ſuis,quæ ad vitam ſunt tuendam neceſſaria ſuppeditare, Deut.12.19 † 14.27 † 16.11 † 25.4. 1. Eſdr.7.23. Matth.10.10. Lucæ 10.7.Rom.15.27.1.Corint 9.7.11.Galat. 6.8 Philip.2.29 † 4.10.16. 1.Theſſ.5.12.Heb.13.7. Tenetur etiam pro ſuis præfectis orare, Actor 4.29 † 12.5. Rom.15. 30. Epheſ. 6.18. Philipp. 19. Coloſſ. 4.2. 2.Theſſ 3.1. Heb.13.18.

Eccleſia eſt ſponſa Chriſti, Pſal.44.11.Ezech.16.8. 2.Corint.11.2.Eph 5.26.Apoc 19.8 † 21.10.

Eccleſiæ caput eſt Chriſtus,Oſee 2.2. 1.Cor.12.27. Epheſ. 1.22 † 4.15 † 5.23.Col.1.18 † 2.10.

Eccleſiæ eius membra quædam ſunt veri fideles, eidem capiti Chriſto eiuſque vicario ſubiecti, cuiuſcunque nationis fuerint, ſiue Iudæi, ſiue Gentiles, Iſa.43.9.Ioan.10. 16.1.Cor.12.11.Eph.3.6.

Eccleſiæ claues promittuntur,& poteſtas, Matth 16.19. traduntur, Ioan. 20.23 exercentur, Matth.18.17. vide Excommunicatio & Confeſſio.

Eccleſiam ſibi Chriſtus comparauit & emit Sanguine ſuo, Actor.20.28. 1.Corinth 6.20 † 7.23 Epheſ.2.13. Coloſ. 1.14. 1. Petr.1.18 Hebr.9.12. 1.Ioan.1.7.Apoc.1.5 † 5.9. † 14.4.

Eccleſiam ſuam Deus protegit, & cuſtodit, Exod. 13.21 † 29.45. Leuit.26.12. Deut.7.20 † 23.14 † 31.3. 3.Regum 6.13.Pſalm.90.1.11 † 131.13. Iſaiæ 43.2. Ierem. 46.28. Matth. 18.20 † 28.20. Ioann. 14.23. 2. Corinth. 6.16.

EDOM frater Iacob, filius Iſaac, appellatur Eſau, Gen.25.25.

Edumæi negant Iſraelitis tranſitum per ſuam regionem, Num. 20.14. cæduntur, & fiunt ſerui domui Iſrael, 2. Regum 8.14. deficiunt ab Iſrael, & creant ſibi regem, 4.Regum 8.20. ſuperantur à Iuda, 14.7. 2. Paral.25.12.

contra Edumæos prophetia, Num.24.18.Pſal.136.7. Iſaiæ 21.11 † 34.5. Ierem. 49.7.Thren. 4.21. Ezech. 25.12. 24 † 32.29 † 35*. † 36.5. Amos 1.11. Abdiæ 1.1*. vide Eſau.

ELEAZAR filius Aaron, Exod.6.23 † 28.4. partitur cum Ioſue terram Chanaan, Ioſue 14.1. iuxta præceptum Domini, Num.34.17. conſecratur Sacerdo. Leuit.8.24*. fit poſt mortem patris ſummus Sacerdos,Num 20.26. Deut.10. 6 moritur & ſepelitur,Ioſue 24.33.filium habet cui Phinees nomen erat,Exod 6.25.quem in demortui patris locum ſufficiunt,Num.25.7.12.

ELEAZAR filius Saura occidit elephantem, quo in vulnere procumbente, ipſe oppreſſus ſuffocatur, 1. Machab.6.43.

ELEAZARI ſenis martyrium, 2. Machab. 6. 18.24.

ELEEMOSYNA pauperibus eroganda, Exod.22.25 † 23.11.Leuit.19.10 † 23.22 † 25.35.Deut 15.7.10 † 24.19.2. Regum 17.10.2.Eſdr.8.11 Eſther 9.22. Pſalm 40.1 † 41.4 † 111.9 Prouerb.3.9.28 † 11.18.25 † 14.21.31 † 18.17 † 21.13.21 † 22.9 † 28.27 † 31.20.Eccleſ.11.1. Iſaiæ 58.7.Ezech.16.49 † 18.7.Dan.4.29.Eccli.4.2 † 7.35 † 12.2 † 14.14 † 20.13 † 35. 4.Tob.1 † 4.7.17 † 12.9 † 14.12.Matth.6.3 † 10.42 † 19. 21 † 25.35. Luc.3.11 † 6.25 † 11.41 † 12.33 † 14.13 † 16.9. 21 † 19.8 † 21.1.Actor.2.42 † 6.2 † 9.39 † 10.2 † 11.29 † 20.35 Rom.12.8 † 15.26.1.Corinth.16.1*.2.Corinth.8.4.15 † 9*. Epheſ.4.28. Hebr.13.16.1. Ioan.3.17. Iacob.2.15.quære Miſericordia.

ELI ſacerdos in Silo, 1.Regum 1.3.filij eius reprehenduntur, 2.12.22. è ſolio lapſus fractis ceruicibus moritur, 4.18.

ELIAS. vide Helias.

ELISEVS vngitur Propheta, 3.Reg.19.19. iuxta præſcriptum Domini, 19.16.tranſit Iordanem,4.Reg.2.14.ſanat aquam,2.20 reuocat puerum ad vitam, 4.32. mundat Naaman à lepra,5.14.percutit Syrios cæcitate,6.18.prædicit rerum abundantiam 7.1.ægrotat, & moritur,13.14.20.mortuum eius corpus excitat mortuum, 13.21. commendatur, Eccli.48.13.

ELYMAS magus fit cæcus,Actor.13.8.

EMERE & vendere quomodo oporteat,Gen.23.9.13 † 25. 31 † 33.19 † 41.57 † 42*.Leuit.19.13.35 † 25.14.46. Deut 15.1 † 25.13 2.Reg.4.2.Eccli.27.1 † 42.3.Prou.11.1.26 † 16.11 † 20. 10.23 Iſaiæ 23.18.Ier.32.6.Ezech 45.10.Mich 6.10 Matth.7. 2.Luc.14.18.1.Co. 7.30.1.Theſſ.4.6.

EPHRON, quia negabat Iudæ tranſitum, funditus perdita eſt,1.Mach.5.46.2.Mach.12.27.

EPISCOPI, eorum electio, & officium, Matth.20. 23. 26. Luc 4.16 † 22.26. Ioan.10.4.14 † 21.15. Actor. 1.24 † 6.2 † 11.22 † 14. 20.28. Rom. 12. 16.15. 1.

F

LYSIAS dux exercitus Antiochi. 1 Machab. 3.32. pactum init cum Iudæis. 6.58. capitur & iussu Demetrij occiditur. 7.2.

M

MAACHA filia Tholmai regis in Gessur, mater Absalonis. 2 Reg. 3.3.

Maacha filia Abessalom, mater Abiam regis Iuda. 3. Reg. 15.2.

appellatur Michaia. 2. Par. 13.2.

MACEDONIA mittit eleemosynas pauperibus Ierosolymitanis. Rom. 15.26. 2. Cor. 8.1.

Paulus vocatur in Macedoniam. Act 16.9.

MADIAN filius Abraham. Gen. 25.2. Deus præcipit vt cædantur Madianitæ. Num. 25.16. Madianitæ cæduntur cum suo rege. 31.7.

opprimunt Israelem. Iudic. 6. 1. irruit in eos Gedeon 7.*

MAGDALENA. vide Maria.

MAGI Pharaonis virgas suas vertunt in colubros. Exod. 7. 12.

Magi primitiæ Gentium Christum adorant. Matth. 2 11.

Magia. vide Incantationes.

MALALEEL nascitur. Gen. 5.12.

MALCHO præcidit Petrus auriculam. Ioan. 18.10.

MALEDICTIO & benedictio. Gen. 3.14.17. † 8. 21. † 9.25 † 24.41 † 27.28. † 48.15.20 † 49.7. Num. 5. 21. Deut. 18. 26. † 27.15. Ios 8.34 Iudic. 9 20. 1. Reg. 17.43. 2 Reg. 2.5. † 16. 7. 4 Reg. 2 24. 2. Esdr. 5.13. Prouerb. 26.2. Ierem. 29. 22. † 49. 13. Zach 8. 13.

Maleficia. vide Incantationes.

MALVM dicens bonum, punietur. Isa. 5.20. Malac. 2.17. Prou 24. 24.

Malum declinandum & bonum faciendum. Prou. 3.7. Isa. 1.16 Ezech. 18.21.

Malorum consortium vitandum Psalm. 1.* † 25.4. Prou. 1. 10. † 14.7 † 24 21. † 29.24 Eccli. 8.18 † 13.* 2. Cor. 6. 14. 2. Ioan. 10. Apoc. 18.4.

Malum non est reddendum pro malo. Prouerb. 20. 22. † 24. 29. Rom 12. 14. 17. 1. Corinth. 4. 12. 1. Thess. 5. 15. 1 Petr. 3. 9.

Malum pœnæ est à Deo Deut 32.23. 3. Reg. 9.9 † 21. 29. Isa. 45.7. Ierem. 11.11. † 32 42. Baruch. 2 2. Amos 3.6. Ion. 3.10. Mich 1.12 † 2.3.

Malum culpæ summè auersatur Deus, tantum abest vt eum auctorem habeat. Exod. 23. 7. 2. Paralip. 19. 7. Iud. 5. 21. Iob 34. 10. Psalm. 5 5. 7. † 44. 8. Prouerb. 15 8. 9. Sap. 4 9. Eccli. 15.21. Oseæ 13.9. Roman. 9.14. 2. Corint. 6.15. Iacob. 1. 13.

Malos rectores & præpositos permittit Deus ob peccata populi. 3 Reg. 12 24. Iob 34.30. Isa. 29.10. Ezech. 14.5. Oseæ 13. 11. 2. Thess. 2. 11.

iubetque obedientiam illis præstare. Matt. 23.3.

Malorum etiam ministrorum opera vtitur Deus. Matth. 7. 22. Marc. 9 38. Luc. 9.49.

MANAHEM rex Israel. 4 Reg. 15.14.

MANASSES primogenitus Ioseph nascitur. Gen. 41. 51 † 48.14.

Manasses impius, filius pij Ezechiæ, rex Iuda. 4. Reg. 21.1.6. 2. Par. 32.33 † 33.1. Ierem. 15. 4. ducitur vinctus in Babylonem, & per pœnitentiam conuertitur ad Dominum, & exauditus recuperat regnum. 2. Paralipom. 33. 11. 13. relinquit post se Amon. 4. Reg. 21.18. Matth. 1.10. appellatur Her. Luc. 3. 28.

MANENDVM est nobis in Christo. Ioan. 15. 4. Rom. 8.1. 1. Cor. 4.15 † 12.13. Col. 2.6. 1. Ioan 2. 6. 28. † 3. 24. † 4. 13.

MANNA. Exod. 16.* Num. 11.7. Deut. 8.3. Ios 5.12. Ps. 77.24. Sap. 16.20. Ioan 6.31.

MANSVETVDO Ios 7.* 19. 1. Reg. 25. * 2. Reg. 16. 10. Prouerb. 15. 1. Eccli. 1. 29. Matth 5. 4. † 11. 29. Galat. 5. 23 † 6. 1. Ephes. 4. 2. Colos. 3. 12. 1. Timoth. 2. 25. Tit 3. 2.

MARDOCHÆVS defensor & tutor Esther, captiuus abductus in Babylonem. Esther 2.5.7. a rege summo honore affectus. 6.10. reuertitur de captiuitate in Ierusalem. 1. Esdr. 2.2. 2. Esdr. 7.7.

MARE creatur. Gen. 1.9. concluditur suis terminis 1. 9. Iob 26. 10. 38. 26. Prouerb. 8 29. Ierem. 5. 21 cedit filijs Israel. Exod. 14. 21. sedatur verbis Christi. Matth. 8. 26.

MARIA soror Aaron laudat Dominum. Exod. 15. 21. fit leprosa. Num. 12.* Deut. 24. 9. moritur. Numer. 20. 1.

Maria virgo prænuntiata. Gen. 3.15. Num. 24.17. Psalm. 18. 6. † 44.10. † 45.5 † 84.2. † 86.3. † 131.8 Prou. 31. 10. 29. † 9.1. Cantic 1.* 2.* 3.* 4.* 5.* 6.* Eccli. 24.* Isa. 7.14 † 11.1 † 19. 1 † 45.8. Ierem. 31.22.

Maria vocatur & est mater Domini. Luc. 1.43. mater Iesu. Matt. 2.13. Ioan. 19.25.

Mariæ perpetua virginitas significatur. Exod. 3.2 Iud. 6. 37.38.39.40. Psalm. 18.6 Cant. 2 2 † 4.7. † 4.9. Isai. 7.14. † 11.1. † 35.1.2. † 66. 7. Ezech. 44.2. Dan. 2.34. Matth. 1. 20. Luc. 1. 35.

Maria virgo multis dotata virtutibus, fide diues. Prou. 31.18. Luc. 1.38.45. Io. 2.5. spe plena. Eccli. 24. Ioan. 2.5. charitate perfecta. Eccli. 24.24. Luc. 1.56 † 2 7. Ioan. 2. 3. † 19. 25. casta, vide supra, Mariæ perpetua virginitas, castitatem vouit perpetuam. Luc. 1.35. humilis. Luc. 1.38.48. misericors. Io. 2.3. prudens. Luc. 2.19. modesta. Luc. 2.48. pia Luc. 1 46. 47. benigna. Luc 1.40. fortis. Prouerb. 31. 10.* Ioan. 19.25. sapiens. Prouerb. 31. 26. Ioan. 2. 5.

pauper. Matth 2.11. Luc. 2.7.24 patiens. Matth. 2.13. Luc. 2. 35. virtute præcellens omnes. Prouerb. 31. 29. Eccli. 24.25. Luc. 1.28.48.

Maria salutatur ab Angelo. Luc. 1. 28. visitat Elisabeth, & laudat Deum. Luc. 1. 39. 46. proficiscitur cum Ioseph in Bethlehem. Luc. 2. 4. in Ægyptum. Matth. 2. 14. reuertitur inde in terram Israel. Matth. 2. 14. inuenit Christum in templo. Luc. 2. 46. assistit cruci, & Apostolo Ioanni commendatur. Ioan. 19. 25. manet cum Apostolis. Actor. 1.14.

Maria Magdalena deflet sua peccata. Luc. 7. 38. obtinet peccatorum remissionem. Luc. 7. 48. liberata septem dæmonijs, adhæret & ministrat Christo. Luc. 8. 2. 3. vngit Dominum. Matth. 26.6. Marc. 14.3. Ioan. 11. 2. † 12. 3. adest Christo in cruce morienti. Ioan. 19.25. stat ad monumentum plorans. Ioan. 20.11.

Christus ei apparet post resurrectionem. Marc. 16.9. Ioan. 20 14.

nuntiat resurrectionem discipulis. Io 20.18.

MARITI officium & auctoritas in vxorem. Gen. 2.16. Num. 5.12.18 † 30 7.13. Deut. 22.5.13 † 24.1. Prou. 5. 18 † 18. 22 † 31.12. Eccle. 9.9. Eccli. 7.28. † 9.1 † 25.2.27. † 26.1. Mal. 2. 14.16. 1. Cor. 7.* † 11.3.10. Ephes. 5 22. Col. 3.18. Tit. 2.3.1. Timoth. 2 11. 1. Pet. 3.1.

MARTHA hospitio excipit Dominum. Luc. 10. 38. ostendit suam fidem. Ioan. 11.27.

MATHAN sacerdos Baal occiditur. 4. Reg. 11. 18. 2. Par. 23. 17.

MATHIAS eligitur in Apostolum. Act. 1 26.

MATHVSALEM filius Henoch nascitur. Gen. 5.21. viuit 969. annis, & moritur. Gen. 5.27.

MATRIMONIVM. Gen. 1.27.28. † 2.21.22. 23. 24. † 3.6 12 17. † 4.1.17 † 9.1 † 19.26 † 24.3 † 29.21. Exod. 2.1. † 20. 17. Leu. 18.* 20.10. Deut 5.21 † 7.3 † 22 23 † 24.1. Ios. 23. 12. Iud. 3.6 † 14.2.7 15 Esdr 9.2. 2. Esdr 13 23. Esth. 2 17. Tob. 4.13 † 6.17 † 7.15.16 † 8.9. Prou 18.22. † 19.14. Eccli 25. 2. Ierem. 3.1. Matth. 5.32. † 19.3.5. † 22.24.30 Marc 6.18 † 10. 2.6.7.8. 9. † 12.20.* Luc. 2.* † 3.19. † 16.18 † 20.34 Ioan. 2.1. 2. Rom. 7.2.3. 1. Cor. 7.* Ephes. 5.31.32. 1. Timoth. 3.2. † 9.9. Hebr. 13.4. 1. Petr. 3. 1.

Matrimonium indissolubile. Gen. 2.24. Matt. 5.32. 19.7. Mar. 10 11. Luc. 16.18. 1. Cor. 7.10.

Matrimonium spiritale, quære Connubium.

Matrimonium cuius rei sacramentum Ephes. 5.32. confert gratiam & sanctificationem. 1. Thess. 4.4.

MATTHÆVS publicanus vocatur. Matt. 9.9 † 10.6. appellatur Leui filius Alphæi. Mar 2.14. Luc. 5.27

MATTHANIA patruus Ioachim constituitur rex Iuda. 4. Reg 24.17 appellatur Zedechias. 1. Par. 3.15.

MATTHATHIAS Sacerdos ostendit studium pro tuenda religione. 1. Machab. 2. 24. pugnat strenue. 2. 41. monet filios suos ad obseruationem legis Dei. 2. 49 64.

MEDI occupant regnum Babyloniæ. Dan. 5.31.

MELCHISEDECH Sacerdos, & rex Salem. Gen. 14. 18. Psal. 109.4 Hebr. 7.1.

MENDACIVM. Gen. 3.4. † 17.19 † 39.17. Leuit. 19. 11 3 Reg. 1.2.7 4 Reg 5.25. Prou 6.19. † 12 22. Sap 1.11 Eccli. 7. 13. † 20.26.28 † 25.4. Oseæ 4.2 Ioan 8.44. Act. 5 4.8. Eph. 4.25. Col 3 9. vide Testimonium.

MENELAVS proditor patriæ vsurpat sibi summum Sacerdotium. 2 Machab. 4.24. extremo supplicio afficitur. 2. Mach. 13.4 5. 6.

MENSVRA qua mensi fuerimus remetietur nobis. Exod 21.23. Iud. 1.7. 1. Reg. 15 33. 3. Reg. 22.25. Psalm 17.21. Prouerb. 22. 23. Isai. 33. 1. † 65. 6. † 66. 4. Ierem. 50. 15. 29. † 51. 49. Ezech. 16. 59. Ioel. 3. 7. Matth. 7. 2. Mar. 4.24. Luc. 6. 38.

Mensuræ & pondera debent esse iusta. Leuit. 19. 35. Deut. 25.13. Ezech. 45.10. Mich. 6.11. Amos 8.5. Prouerb. 16. 11. † 20. 10.

MERARI filius Leui. Num. 3 17.

Meraritarum officium. 3.33. † 4.42.

Merces debetur operibus Gen. 4 † 15.1. Psal. 118.112. Prouerb. 11.18. Sap. 5.16 † 10.17. Eccli. 2.8 † 11.24 † 18.22 † 36.18. † 51.30.38. Isa. 3.10 Iere. 31.16 Matt. 5.12 † 6 1 † 10. 41. 42. † 20 8. Marc. 9.41. Luc. 6 35. † 10.7. Ioan. 4.36. Rom. 4. 4. 1. Cor. 3. 8. 1. Tim. 5.18 Apoc. 22.12.

MERITA operum. Eccli. 18.31. † 16.15. † 38. 18. vide Opera.

MEROB filia Saulis. 1. Reg. 14. 49. promittitur Dauidi in vxorem. 18.17.

MESSIAS, idest Christus, & verus vnctus est Dominus noster Iesus Ioan. 1.41. † 4.25. † 7.41 † 11.27. Matth. 26. 64. Marc. 14.62. Luc. 22. 67. Actor. 17. 3. † 18. 28. † 19. 4. 1. Ioan. 5.1.

MICHA parat ephod idolo matris suæ. Iud. 17. 5. conducit Leuitam. 17.7.10. idolum & ephod auferuntur, similiter & Sacerdos adducitur. 18. 13.18.20.

Micha, filius Miphiboseth. 2. Reg. 9 12.

MICHÆAS prophetat contrarium pseudoprophetis. 3. Reg. 22.13.15.23. 2. Par. 18. 14.

MICHAEL pugnat cum diabolo. Dan. 10. 13 Iudic. 9. Apoc 12 7.

MICHOL siue Michel filia Saulis, datur Dauidi in vxorem. 1. Reg. 18 27. iuxta promissionem regis. 17.25. conseruat Dauidi vitam, demittens eum per fenestram. 19. 12. subducitur ei, & datur Phalti, siue Phaltiel. 25. 44. redditur ei. 2. Reg. 3. 14. 15. deridet ipsum saltantem coram Domino. 6.16.

MILITARE. vide Bellum.

MINISTRORVM etiam malorum opera dignatur

46. Exod. 18. 12. † 32. 6. Num. 25. 2. Deuteron. 12. * † 27. 7. 1. Reg. 1. 4. † 9. 12. * † 16. 5. 2. Reg. 15. 12. 3. Reg. 1. 9. † 3. 15. 1. Par. 29. 21.

Oblationes impiorum. Genes. 4. 3. 1. Reg. 15. 21. Psalm. 39. 7. † 49. 7. † 50. 18. Prou. 15. 8. † 21. 27. Eccli. 35. 15. Isa. 1. 10 † 43. 23. † 61. 8. † 66. 3. Ierem. 6. 20. † 7. 20. † 14. 12. Osee 5. 6. † 8. 13. † 9. 4. Amos 5. 22. Mich. 6. 7. Mal. 1. 7. 13. Matth. 9. 13. † 23. 7. Mat. 12. 33. Hebr. 10. 5.

OCCIDERE vide Homicidium.

OCHOSIAS filius Ioram rex Iuda. 4. Reg. 8. 24. fugit in Mageddo à facie Iehu, & cæditur. 9. 27.

habet sibi successorem Ioas regem. 1. Par. 3. 11.

OCVLVS simplex & rectus. Eccli. 35. 12. Matth. 6. 22. Luc. 11. 34.

Oculus nequam. Gen. 6. 2. Prouerb. 6. 13. Eccle. 4. 8. Eccli. 14. 8. † 31. 14. Matth. 6. 23. Marc. 7. 22. Luc. 11. 34. 1. Ioan. 2. 16.

Oculorum custodia quantopere sit necessaria ad vitandum peccata. Gen. 3. 6. † 6. 2. † 34. 2. † 38. 15. † 39. 9. 7. 2. Reg. 11. 2. * † 13. 1. Prouerb. 23. 26. 33. Eccli. 9. 5. 7. 8. 9. 11. * † 25. 28. * † 41. 25. † 42. 12. Iudith 10. 17. 18. * † 12. 16. Dan. 13. 8. * Matth. 5. 28. 2. Pet. 2. 14.

Oculus mentis vel intellectus. Num. 24. 3. Deut. 29. 4. Isa. 6. 9. Luc. 24. 29. Actor. 26. 18. Ephes. 1. 18.

ODIVM. vide Inuidia.

Odio habenda malitia. Psal. 96. 10. † 138. 21. Amos 5. 15. † 6. 8. Rom. 12. 9.

OFFERRE pro defunctis. 2. Mach. 12. 43.

OFFICIVM subditorum. vide infra Subditorum.

OG rex Basan cæditur. Num. 21. 33. Deuter. 3. 2. † 29. 7. † 31. 4. Psal. 135. 20.

ONESIPHORO optat Paulus misericordiam. 2. Tit. 1. 16.

ONIAS summus sacerdos offert pro Heliodoro. 2. Mac. 3. 32. cæditur. 4. 34.

OPERVM merita, & retributio seu merces. Psal. 118. 112. Prouerb. 11. 18. Eccli. 36. 18. Isa. 3. 10. Matth. 5. 12. † 10. 42. † 16. 27. † 25. 34. Roman. 2. 6. 1. Corint. 15. 58. 2. Corint. 5. 10. 2. Tim. 4. 8. Hebr. 6. 10. † 10. 35. † 11. 26. Iac. 1. 24. Apoc. 20. 12. † 22. 12.

Opera mala Deo displicent, & pœnam merentur. Gen. 3. 11. † 4. 7. † 6. 3. 5. 6. 7. † 7. 4. † 9. 6. † 11. 4. * † 17. 14. † 18. 20. † 19. 11. 24. 26. † 20. 3. † 42. 21. † 44. 16. Exod. 3. 9. † 7. * 8. * 9. * 10. * 11. * 12. * 14. * 20. * 21. * 22. * † 31. 13. † 32. 9. 27. 28. 33. Leuit. 10. 12. & deinceps per omnes sacræ scripturæ libros.

Opera bona Deo grata sunt, & præmium merentur. Gen. 4. 4. 7. † 5. 24. † 6. 8. † 8. 20. 21. † 20. 7. † 22. 16. † 26. 4. 5. † 39. 23. Exod. 1. 20. † 20. * † 23. 22. 25. Leuit. 11. 43. 44. 45. & sic deinceps per totam scripturam.

Operari bene propter mercedem & retributionem licitum est. Psalm. 118. 112. Matth. 5. 12. 2. Tim. 4. 8. Hebr. 11. 26.

non in quolibet Opere homo peccat. 2. Pet. 1. 10. 1. Ioan. 3. 6. 9. † 5. 18.

Operum bonorum commemoratio. 4. Reg. 20. 3. Iob. 6. 2. 3. Psal. 17. 21. 22. 25. † 131. 1. Isa. 38. 3.

Opera bona quæ sint vide Bona opera.

Opera à nobis proximo exhibita, tanquam sibi facta reputat Deus, siue bona sint, siue mala. Isa. 37. 23. Ier. 1. 19. Zac. 2. 8. Matth. 25. 40. Act. 9. 5. 1. Cor. 8. 12.

OPINIONES & cogitationes hominum frequenter sunt erroneæ. Leuit. 10. 1. Num. 15. 39. Deut. 12. 8. † 29. 19. 1. Reg. 15. 9. 2. Reg. 6. 6. Prouerb. 12. 15. † 14. 12. † 21. 2. Isa. 5. 21. † 7. 12. † 14. 13. † 55. 8. Matth. 3. 14. † 16. 22. Mar. 8. 32. Ioan. 12. 4. † 13. 8.

ORARE in nomine Iesu. Ioan. 14. 13. † 15. 16. † 16. 23. 26. 1. Ioan. 5. 14.

Orare quemadmodum oporteat, frequenter ignoramus. Matt. 20. 20. Marc. 10. 35. Rom. 8. 26. Iac. 4. 3.

Orare noctes & dies. Psal. 118. 62. Luc. 18. 1. 1. Thess. 3. 10. 1. Tim. 5. 5. 2. Tim. 1. 3.

Orare sine intermissione. Matt. 7. 7. Luc. 11. 9. † 18. 1. Act. 10. 2. Eph. 6. 18. Col. 4. 2. 1. Thess. 5. 17.

Orare vt fidei prædicatio successus habeat felices. Ephes. 6. 19. Col. 4. 3. 2. Thess. 3. 1.

Orare alium pro alio. Ierem. 42. 2. 20. Baruch 1. 13. 2. Mach. 1. 6. Ephes. 6. 18. Col. 4. 2. 1. Thess. 5. 25. 2. Thess. 3. 1. 1. Tim. 2. 1. Iac. 5. 16.

Orare pro inimicis. Num. 16. 22. 46. 2. Mach. 3. 33. Matth. 5. 44. Luc. 6. 28. † 23. 34. Act. 7. 60.

Orare Sanctos cum Christo regnantes. vide Sanctos.

Orare pro defunctis. vide Purgatorium.

Oratio quomodo, quando, cui & vbi fieri debeat, & quid petendum. Num. 11. 16. 24. Deut. 4. 7. Iudic. 10. 10. 15. 1. Reg. 1. 11. 2. Reg. 22. 2. 7. 3. Reg. 3. 7. Isa. 65. 24. Amos 7. 2. Eccli. 35. 26. Tob. 3. 11. * Iudic. 4. 11. Matth. 6. 5. 9. † 7. 7. † 18. 19. † 20. 20. † 21. 22. † 26. 38. Marc. 11. 24. † 13. 33. Luc. 11. 2. 9. † 18. 1. † 22. 40. Ioan. 4. 23. † 9. 31. † 14. 13. † 15. 7. † 16. 23. Act. 1. 14. † 2. 42. † 4. 24. 31. † 10. 2. † 1. 23. Rom. 8. 26. † 13. 12. 1. Cor. 14. 13. Ephes. 6. 18. Coloss. 4. 2. 1. Thess. 5. 17. 1. Tim. 2. 1. Hebr. 13. 18. 1. Pet. 3. 12. 1. Ioan. 5. 14. Iac. 1. 6. † 4. 3. † 5. 13. Apoc. 19. 10. † 22. 9.

Orationes quæ fiunt quemadmodum oportet, exaudit Deus. Genes. 16. 11. † 21. 17. Exod. 2. 23. † 3. 7. † 6. 5. † 22. 23. 27. Deut. 4. 7. † 15. 9. 1. Reg. 7. 9. 10. † 5. 16. † 12. 18. 2. Reg. 22. 4. 7. 3. Reg. 13. 6. † 17. 22. † 18. 36. 4. Reg. 13. 5. † 20. 5. 2. Paral. 32. 22. † 33. 13. 1. Esdr. 15. 7. Iud. 4. 8. 12. Tob. 3. 24. Psalm. 2. 5. † 4. 4. † 9. 13. † 17. 7. † 21. 25. † 33. 7. † 49. 15. † 54. 17. † 117. 5. † 119. 1. † 144. 19. Prouerb. 15. 29. Eccli. 4. 9. † 21. 6. † 36. 24. 26. † 48. 22. Isa. 30. 19. † 37. 15. 21. † 55. 9. Ierem. 29. 12. Thr. 3. 56. Dan. 13. 44. Ion. 2. 3. Zach. 13. 9. 2. Mac. 3. 22. Ioan. 9. 31. Act. 10. 4.

Orationes quorumdam quare non exaudiat Deus. Deut. 1. 45. † 31. 18. Iudic. 10. 5. 1. Reg. 8. 18. Psal. 17. 42. Prou. 1. 28. † 15. 29. 21. 13. † 28. 9. Eccli. 34. 29. 31. Isa. 1. 15. Iere. 7. 16. † 11. 11. 14. † 14. 12. † 15. 1. Ezech. 8. 18. † 14. 16. 20. Mich. 3. 4. Zach. 7. 13. 4. Esdr. 1. 26. 2. Mach. 9. 13. Ioan. 9. 31. Heb. 12. 17. Iac. 4. 3.

Orationum Sanctorum exempla. Gen. 32. 9. Exod. 32. 11. 13. Num. 14. 19. Deut. 9. 26. 3. Reg. 8. 15. * 4. Reg. 20. 3. 2. paralipom. 6. 16. * † 14. 11. † 20. 6. 12. 1. Esdr. 9. 6. * 2. Esd. 1. * Sap. 9. * Eccli. 23. 2. † 36. 1. 11. † 51. * Baruc. 1. 17. 21. † 2. 6. * † 3. 1. 9. Tob. 3. 1. 13. † 8. 7. † 13. 1. Iud. 9. 2. † 16. * Esth. 14. 3. Isa. 33. 2. † 37. 16. † 64. * Iere. 10. 24. † 17. 13. 14. † 18. 19. † 32. 16. Thren. 5. * Dan. 9. 6. † 13. 42. Ionæ 2. * Habac. 3. * 3. Esdr. 8. 74. 4. Esdr. 3. * 2. † 6. 38. * 1. Mach. 7. 37. 2. Mach. 6. 30. Act. 4. 24.

ORDINIS sacramentum. Ios. 20. 22. 1. Tim. 4. 14. † 5. 22. 2. Tim. 1. 6. Tit. 1. 5.

OREB & Zeb interficiuntur. Iud. 7. 27.

OSCVLVM pudicum, pacis, & charitatis symbolum. Gen. 29. 13. † 45. 14. † 48. 10. Exod. 4. 27. Luc. 15. 20. Act. 20. 37. Roman. 16. 15. 1. Cor. 16. 20. 2. Cor. 13. 12. 1. Thess. 5. 26. 1. P

OTIVM. vide Acedia.

OZIAS sacerdos recipit Achior in domum suam. Iud. 6. 19.

præscribit Domini miserationi tempus quinque dierum. 7. 23.

Ozias. vide Vsia.

P

PACTVM cum quibus non sit ineundum. Exod. 23. 32. † 34. 15. Deut. 7. 2. † 20. 11. 3. Reg. 20. 30. 42.

Pactum contra Dei voluntatem cum infidelibus initum, punitur. Iud. 1. 24. 27. † 3. 5. 3. Reg. 20. 34. 41. 2. Paralipom. 19. 2.

Pactum init Deus cum populo. Gen. 17. 2. 7. Exod. 19. 5. Deut. 5. 2. Ierem. 31. 31. 33.

Pactum init populus cum Deo. Ios. 24. 25. 4. Reg. 23. 3. 2. Par. 15. 12. † 23. 16. 2. Esdr. 10. 29.

PARENTVM officium. Gen. 18. 19. † 21. 19. † 24. 2. † 25. 6. † 27. 4. 29. † 49. * Exod. 10. 2. † 12. 26. † 13. 13. 14. † 21. 10. Leuit. 19. 29. Num. 30. 6. Deut. 4. 9. † 6. 7. 20. † 11. 19. † 21. 19. † 22. 15. 19. † 32. 46. Ios. 4. 21. 1. Reg. 2. 23. † 3. 13. 3. Reg. 2. 1. Iob. 1. 5. Psalm. 77. 3. Prouerb. 1. 8. † 4. 1. † 5. 7. † 13. 24. † 19. 18. † 20. 7. † 22. 6. 15. † 23. 13. † 29. 17. Eccli. 4. 23. † 7. 25. † 8. 11. † 17. 1. † 25. 10. † 30. 13. † 30. 1. 11. † 33. 32. † 42. 5. Tob. 1. 10. † 4. * † 10. 13. † 14. 5. 11. 1. Mach. 2. 49. 64. 2. Mach. 6. 24. 28. † 7. 20. 21. 27. Dan. 13. 3. Matth. 10. 37. Ephes. 6. 4. Col. 3. 21. 1. Tim. 3. 15. Tit. 2. 4.

PASCHA festi institutio & celebratio. Exod. 12. * † 13. 6. † 23. 15. † 34. 18. Leuit. 23. 5. Num. 9. 2. 11. † 28. 17. Deut. 16. 1. 5. Ios. 5. 10. 4. Reg. 23. 21. 2. Par. 30. 1. 15. † 35. 1. 1. Esdr. 6. 19. 3. Esdr. 1. 10. † 7. 10. Ezech. 45. 21. Matth. 26. 19. Marc. 14. 12. Luc. 22. 7.

PASTORES, præceptores, & alij præfecti qua debeant esse solicitudine & cura in eos quos suæ fidei commissos habent. Prouerb. 27. 23. 24. Sap. 6. 23. 26. Ezech. 34. 4. * Matt. 18. 12. † 24. 45. Luc. 12. 42. Ioan. 10. 11. * † 13. 1. * † 17. 9. 11. * † 18. 8. Act. 20. 22. 28. 31. Rom. 9. 2. 3. † 12. 7. 8. 1. Cor. 4. 14. 2. Cor. 11. 28. 29. Galat. 3. 19.

PATIENS & longanimis est Deus. Gen. 6. 3. Exod. 34. 6. Num. 14. 18. Psal. 85. 15. † 102. 8. † 144. 8. Eccle. 8. 12. Isa. 30. 18. Ioel. 2. 13. Ionæ 4. 2. Nahum 1. 3. Sap. 11. 24. † 15. 1. Matth. 18. 27. Rom. 2. 4. 1. Tim. 1. 16. 2. Pet. 3. 9.

Patientia & longanimitas fidelium in omni genere afflictionum. Gen. 22. 4. 6. 2. Reg. 16. 12. Iob. 1. 20. † 2. 9. † 7. 2. Prouerb. 3. 11. † 14. 29. † 15. 1. † 16. 32. † 25. 15. Eccli. 1. 29. † 2. 4. 4. Esdr. 10. 15. Tob. 2. 8. 2. Mach. 6. 30. † 7. * Matt. 5. 39. Rom. 5. 3. † 12. 12. † 15. 4. 2. Cor. 6. 4. Galat. 5. 22. Ephes. 4. 2. 1. Thess. 5. 14. 2. Thess. 1. 4. 7. 1. Tit. 6. 11. 2. Timoth. 2. 3. 12. 1. Petr. 1. 6. † 2. 19. † 3. 14. 17. † 4. 1. 2. Petr. 1. 6. Hebr. 10. 36. † 11. 25. † 12. 1. Iac. 5. 7.

Impatientia & eius punitio. Exod. 14. 11. † 15. 24. † 16. 2. 7. † 17. 2. Num. 11. 1. 10. † 14. 1. 28. † 21. 6. Iob. 3. 1. Eccli. 2. 16.

PAVPERES, vide Eleemosyna.

PAVLVS Iudæus ex tribu Beniamin. Roman. 11. 1. Phil. 3. 5. natus & educatus Tarsi. Actor. 22. 3. persequitur Christianos 9. 1. Gal. 1. 13. 1. Tim. 1. 13. conuersio eius singularis Actor. 9. *

Paulus doctor gentium. Roman. 11. 13. † 15. 16. Galat. 2. 2. 8. 1. Timoth. 2. 7. 2. Timoth. 1. 11. prædicat Antiochiæ. Actor. 13. 16. * Iconiæ. 14. 1. Lystri. 14. 6. 13. Thessalonicæ, 17. 1. Berœæ, 17. 10. Athenis 17. 22. 28. Corinth. 18. 1. vocatur in Macedoniam. Actor. 16. 9. capitur. 21. 27. deducitur Cæsaream. 23. 23. 30. vehitur Romam. 27. * 28. * sistitur Neroni. 2. Tim. 4. 22.

Paulus nemini voluit esse oneri. Actor. 20. 33. 2. Cor. 11. 9. 11. † 12. 13. 1. Thess. 2. 9. 2. Thess. 3. 8. vocabatur olim Saulus. Act. 7. 59. † 9. 1. † 13. 1.

PAX quædam temporalis, quædam æterna. Gen. 13. 6. 8. † 26. 22. † 45. 24. Leuit. 26. 6. Num. 6. 27. Iere. 29. 7. Eccli. 25. 2. † 28. 13. 15. 19. Matth. 5. 9. Marc. 9. 50. Luc. 14. 32. Act. 9. 31. Rom. 12. 18. 1. Cor. 14. 33. Eph. 4. 3. 2. Tim. 2. 22. 1. Pet. 3. 11. Heb. 12. 14. Iac. 3. 18. Apoc. 6. 4.

Pax interna qualis est inter Deum & eius amicos. Isa. 2. 4. † 9. 6. † 11. 6. 7. † 66. 12. Osee 2. 14. 20. Mich. 4. 3. Zach. 9. 10. Luc. 2. 14. † 24. 36. Ioan. 14. 17. † 16. 33. 20. 19. Act. 10. 36. Rom. 5. 1. Eph. 2. 14. Phil. 4. 7.

Pacem & misericordiam promittunt mendaces prophetæ. Ierem. 6. 14. † 8. 8. 12. † 14. 13. † 23. 16. Ezech. 13. 10.

16. Mich.

Eccl.6.35.† 8.1.18.† 9.21 † 12.10 † 13.1.20.Tob.1.5.Matth.7.11.2.Tim.4.14.Apoc.18. 4.

SODOMA & Gomorrha amœnissimo loco sita. Gen. 13.10.spoliantur.Genes.14.11.subuertuntur à Domino. Gen. 19.25 Deuter.29 23 Sap 10.6.7.secundum verba Domini. 18. 20.causa.Ezech.16.49.

SOL & luna creantur.Genes.1.16.steterunt ad imperium Iosue.Ios.10.12.retrocessit sol decem gradibus ad petitionem Ezechiæ,& preces Isa.4.Reg.20.11.amittet lumen.Matth 27.45.Marc.15.33 Luc.23.40.

SOLICITVDO nimia. Exod. 34. 2. Leuit. 25. 20. Deuteron 8 3.Iob 7.8.Psalm.54.23 † 144 15. 16. Prouerbior. 10 2.† 12.25.Matth.6 25.† 10.9.23.† 13 22. † 16. 7. Luc. 8. 14. † 12 22 † 14 18 † 21.34 1.Corinth 7.32 Philip 4 6.Hebr. 13.5. 1.Petr.5 7.

SOMNIA & visiones in quibus olim Deus suam voluntatem aperiebat. Genes.20,3 † 28.12 † 31. 24.† 37 5. 9. † 40.8 † 41.2.† 46.2.Num.12.6.Iudic.7.13 15.1 Reg. 3. 4 8. 11. † 28 6.2 Reg.7 4.3.Reg 3.5 15 Iob 7.13 † 33.15 Dan.2 1. † 7. 1. 2.Mach.15.11.14.Matth.1.20.† 2.13.Actor. 16. 9. † 18. 9. † 23. 11.† 27.23.

Somnia & visiones, quæ non conueniunt cum doctrina Christi & Ecclesiæ,sunt contemnenda.Deut.13. 1. Eccl.5. 2. Eccli 34.1.* Ierem 23.16.25 † 27.9 † 29. 8

SOROBABEL filius Salathiel.2 Esdr.12.1 Matt.1.13. Luc, 3. 27. instaurat templum Domini Ierosolymis. 1. Esdr. 3. 3. 3. Esdr. 5. 70. Eccl. 49. 13. genuit Abiud. Matth. 1.13.

SORORES Christi. vide Fratres.

SORS. Leuit. 16. 8. Num. 17.* † 26. 55 † 33. 54. Iosue 7. 14.† 18. 10. 1. Reg. 10. 20.† 14. 17. 42.1 Paralipom. 25. 5. 2.Esdr.11. 1. Prouerb. 16. 33 † 18.18. Ezech. 21.19.Ionæ 1.7. Act.1 17.

SOSIPATER comes Pauli. Act.20.4.

SOSTHENES princeps Synagogæ percutitur. Actor. 18. 17.

SPES iustorum non in temporalibus rebus, sed in Deo eiusque promissionibus fundatur. Genes. 26. 5. Iudic. 7. 24. 1. Reg. 4. 3. † 17. 45. † 22. 1. 3. Reg. 20. 28. 1. Paralipom. 19. 13. 2. Paralip 2. 7. † 32. 7 † 16. 7 † 20. 15 20. Iudic.9.13.Psalm.9.11 † 13.6 † 21.5 10 † 4.2 † 30. 2. † 39.5 † 61. 2 † 70.1 † 90 2.† 113 9. 10 11 † 141.6 † 145 5. Prouerb 3. 5. † 22, 19 † 28. 25.† 30. 5. Sap. 3. 4. 9. Eccle. 2. 6. 12. † 33. 9. † 34 14. Isai 20 4 † 25. 19 † 30 1 15. † 31. 1. † 36 7. † 4. 30 Ierem. 2. 33 † 7. 4. † 9. 22 † 17. 7 † 39 18. Thren. 3. 24. Ezech. 29. 6. Oseæ 12 6. Mich. 7. 5 7. Nahum 1. 7. 1. Mach. 2. 18. Matth 10. 37. † 12 21. Rom. 5. 4. † 8 24. 2.Corinth. 5.2.Col.1.27.1 Thess 1.3.Tim.1.† 6. 17. Hebr. 2.6. 1.Petr.1. 13.

Spes non facit nos securos, nec excludit timorem. vide Timor.

Spes impiorum euanescet, & in quibus confidunt, vana sunt omnia.4.Reg 18.21.Iob 8.13 † 11.21.† 14. 19.† 20.4. Prouerb 10.28.† 11.7.23.† 25.19.Sap.5.15.Eccli 5.1 10 Isa. 28.15. 18 † 57.1.12 † 57.11 Iere. 12 † 17 7.1.Mach 2 62.

SPINÆ appellantur sollicitudines huius mundi, diuitiæ,& voluptates vitæ Matth.13.7.22.† 19.22.Marc. 4.7.18. † 17.22. Luc.8 7.14 † 18. 22.

SPIRITVS sanctus promittitur.Isa.44.3.Ezech.11.19. † 36.26.† 39.29.Ioel 2.28.Matth.3.11.Ioan.7.39.† 14.16. 23. † 15.26 † 6.7 mittitur Act 2.1.

Spiritus Dei edocet mentes.Exod.4.14.Psal. 31.8 Isa. 4 13. Matth.10 20 Marc.13.11.Luc.12 11 † 21.14 Ioan. 6. 45 † 24 16.16 † 15.26 † 16.13.Rom.8.16.26.2.Cor.1.2. † 5.5.Eph.1.13. † 4 22.21.1 Ioan.2.27.

Spiritus probandi sunt vtrùm à Deo sint. Iudic. 8. 28. 1. Cor 14.29.1.Thess.5.21.1. Ioan 4.1.

SPONSVS spiritualis est Christus. Isai. 54. 5. † 62. 4. Iere.2.22.Ezech.16.8.Matth 9.15 † 25.1.Marc.2.19.Luc.5.34. Ion.3.29.2.Cor.11.2.Eph.5.24 Apoc 19.7.† 21.2.

Sponsa Christi.vide Ecclesia.

STEPHANVS eligitur Act 6.5.accusatur.6.11.respondet ad accusationem.7.* lapidatur.7.57.

STVLTITIA Prou. 14.29.† 20. 3.† 26.1 † 27. 22. Baruch.3.23.Eccles.10.2 Eccli.33.5.Matth 7.26.† 25. 2. Marc.7. 22.Ephes 5. 4.

Stultitia est apud Deum sapientia huius mundi. 1.Cor.1. 18.* † 2. 19.

Stultorum corda in eorum sunt ore, & contra sapientum os in corde est.Eccli. 21.23.

SVBDITORVM officium. Exod.10.28. † 22.28. Nu. 16.* Iosue 1.16 2.Esdr 5.16.Baruch 1.11 Prouerb.13.13 † 20 2.† 24.21.† 25.6.Eccle 8.2.† 10.16.Iere.29.7 Matth. 17. 24. † 22.16.21.Luc.20.22.Rom 13.1.7.1.Thess 5.12.1 Tim.2.1.Hebr. 13 17. Tit 3.Pet.2.13.

SVPERIORVM iudicum & rectorum officium & potestas in subditos. Genes. 9. 6. Exod. 1.8.* † 5. † 18 13. 17 † 22. 8. Leuit. 24. 10. 22. Num 11. 16 24 † 25. 4. † 27. 15 18 Deuter. 1. 13. 17. † 17. 8. † 19. 17. Iol. 1. 10 Iud. 2. 7. 16. 1. Reg. 10 24. 3. Reg. 3. 7. 2. Paral. 19.5. 8. Iob 29 * † 30. 30 Psalm 81.* Prouerb.8.15.† 11 14 † 12 24 † 14. 10. † 20. 8 † 28 15. † 29 4. 14 † 31. 4 Eccle 10.1 12 Sap. 1.1 † 6 * Eccli 7. 4 † 10. 1. 2. † 17. 18 Isai. 1. 23. 26 † 3 2. † 10 1 † 22.2. Ierem.5.2 1.† 22 2.† 27.* Ezech. 22. 6. 1. † 45. 9. Dan.2.21 Oseæ 13.10 Mich.3 1. 9. Matth 22. 17 21. † 26 52. Luc. 20.22. Ioan 3. 34. † 19. 11. 1 Cor.15 24. Roman. 12. 8. † 13. 1. 2. Tit. 28. Tit. 3. 1. Hebr. 13. 17 1. Petr.2.13.vide Rex,Iudex.

SVPERBIA prohibetur, committitur & punitur. Genes.3.17 † 11.5.7. Exod.5 2.† 14 26 1 Reg.17.* 4. Reg 18 19.* † 19.25 Tob 4.14. Iudic.9 16.† 13.* Prouerb.6. 7. † 11. 2 † 13.1 † 15.25.† 16.5.18 † 18 2.† 16.5 † 29. 23 Eccli 10. 9. 11.15 † 25.4 Isai.3.16.17 † 9.8 † 14.13 † 14.7 † 16.6 † 23.9 † 28.1.3 † 39 2.5.† 47.8.Ierem.48.29 † 49.16.Ezech.16.49.† 28 2. † 31. 10.Dan 4.19 27 † 5.22.Abdiæ 1.3.Malach.2.11.† 2.Mach.9.4. 6 Luc.1.47.† 10.15.† 14.7 11.† 18.11.† 22.24.Act.12 21 Rom. 1.30 † 11 20.2.Timoth.3.2 1.Petr.5.5.2. Petr. 2. 18. Iudic. 16. Apoc 18.*

SVSANNÆ historia. Dan cap.13.*

SYRI imperant Israel. Iudic. 3 8. opprimuntur ab Othoniel. 3. 10.cæduntur à Dauide, eique fiunt tributarij. 2. Reg.8 5.iuuant filios Ammon contra Dauid 10 6 fugientes a facie Israel,occiduntur à Dauid. 10 13.18 Samariam obsidentes cæduntur.3.Reg.20.29.pugnant contra Israel. 4 Reg. 6.8 mentis stupore immisso, quasi cæci ducuntur in Samariam. 6.18.19.

Obsident Samariam. 6.24. territi à Deo soluunt obsidionem.7.6.7. vastantur a rege Assyriorum, & transferuntur Cyrenem.4 Reg 16.4.desolatio eorum prænuntiatur. Isa.17. 1.Iere.49.23.Amos 1.3.

T.

TABITHA suscitatur à mortuis. Act.9 36.40.

TEMPERANTIA in cibo, potu & concubitu. Tob.4.15 Eccl.3.6 Eccli.31.15.† 32.7.Dan.1.8.11.Rom.13.13. † 14.17.1.Cor.7.* Gal.5 23.1.Tim.3.2.2.Tim.1.7.Tit.1. 8. † 2. 6.12 1 Petr 1 13 † 5.8 2.Petr.1 6.

TEMPLVM Salomonis quando, quanto tempore, & qua forma sit extructum. 3.Reg 6.* † 7.* 2 Paralip. 3. * 4.* promissio eius 2 Reg. 7. 13. extruitur ope Gentilium. 3. Reg. 5. * consecratur. 8. * 2. Paral. 7 7 profanatur per Achaz. 2.Paral 28 21. iterum consecratur per Ezechiam. 2. Paralipom. 29.* profanatur, & denuò consecratur per Manasse. 2 Paralip.33.7. 15. exuritur. 4. Reg. 25. 9. prout prædictum erat. 2. Paral 7. 20 iterum extruitur. 1. Esdr. 1.* 3.* 4.* 5.* † 6. 3. 7. spoliatur & accenditur. 1. Mach. 1.23.33.profanatur. 1.49.57.mundatur & consecratur. 4. 36.2. Mach 10.1 eius deuastatio.Dan.9 26.Matt 24.2. Marc. 13 2. Luc. 19. 41.

contra Templum prophetatur.Leuit.26. 31. 3. Reg. 9.7.4. Reg.21 12.2 Par 7 20.Psal 73.6.Isai.66.Ierem.7. 3. 17. † 26. 6. 12 Amos 9.1.Mich.3.12.Zach.11.2.

Templum spirituale & domus Dei. 1. Reg. 7. 13. Prou. 9. 1. Aggæi 2. 8.Matth. 7. 24. † 16.18. Ioan. 1. 19. 1. Cor. 3. 16 † 6.19.2.Cor.6.16.Ephes.2.20.1.Tim.1.15.Heb.3 6.1.Petr.2. 5.vide Ecclesia.

Templa idolorum.1.Reg 5.2.† 31 9.3.Reg.11.7. 4. Reg. 10. 21.† 17.32 † 19.37.1.Paral.11.10.Baruch 6.16.30. 54. Isa. 37. 38 Ierem.43.12.Dan.14.* 1 Mach.1.50.† 5.2.† 10.83.2.Mach. 6 2 Actor. 19.27.

Templum domus Dei. & domus orationis vocatur. Isa. 56. 7. Matth. 21. 13. Christus ipse & omnes fideles frequenter in templo versabantur. Matth. 24. 1. Marc. 13.11. † 12 35. Luc. 2. 37. † 19. 45. Actor. 2. 46. † 3. 1. † 5.20.21. † 21. 26.† 22. 17.

in Templo oratur Deus,& exaudit.3.Reg 9.3.† 8.29.2.Par. 6.19. Matth.21.13.

Templa manufacta non inhabitat Deus quasi ijs concludi possit,vel illis indigeat,vt homo ædibus 3.Reg 8.27.2 Par.6. 18.Isa.66.1 Ier. 23.24.Act 7.48 † 17. 3.

alioqui Deus in Templis materialibus habitare dicitur. 3 Reg.6.13.† 8 12.1.Paral.23.25.Psal.77.60.† 13.1.13. Ier.7.3. 7 Matt.23.21 Act 7. 46.

Templum dicitur locus sanctus. Genes. 28. 17. Exod. 3. 5.

Templum magnis muneribus dotatum.2.Par.1.* 2.* 3.* 4. * 5.* 2 Mach 3.2.

Templi profanatores à Deo puniuntur.Isai.56.5. * 2. Machab.3.25.26.* Matt.21.12.Ioan 2.15.

TEMPORIS opportunitas in omnibus rebus obseruanda. Eccle.3 1.† 8 5.Eccli.20 * † 32.20.Rom. 12.11.

TENEBRÆ trium dierum in Ægypto Exod.10. 22. Psal. 104.28.Sap.17.2.† 19 16.

in Tenebris versatur mundus,& amat eas. 1. Esdr. 14. 20. Isa.9 1 † 59 9.† 60.2 Ioan 1.5.† 3.19.† 8.12 † 12.35.Actor.26. 17 1.Thess 5.7 1 Ioan.2. 11.

TENTARE Deum non licet.Exod.14.11.† 17.2. Deuter.6. 16.Iudith 8 11 Matt 4 7.1 Cor.10 9.

Tentat seu versùs probat Deus suos varijs modis. Genes.22.1 * Exod. 15. 25. † 16. 4. † 20. 20. Deut. 8 2 † 13. 3. Iudic 2. 22. † 3. 1. 2. Paral. 32. 31. Tob. 28. Iob 1 12. * Sap.3.5.Eccle.2.4.† 27.18.Zach.13.9. Rom. 5. 4. 2. Petr. 2.9. Iacob. 1.2.

Tentari non patitur Deus suos supra id quod possunt. 1. Cor.10 13 1 Petr.2 9.Apoc.2. 10.

TERTVLLVS Orator accusat Paulum. Act.24.2.

TESTAMENTVM. Galat 4.24 Heb 9.1.† 13.20 vide Nouum Testamentum.

TESTIMONIVM tum verum, tum falsum. Exod. 20.16 † 23 1. Num. 35. 30 Deuter 5. 20 † 17. 11.† 10.15. 18 3 Reg 21. 10. Psal 26. 12 † 34.11. Prouerb. 6. 1. † 14. 5. † 19. 5. 9. † 21. 28 † 24 28. † 25. 18.Dan.13. 34.* Matth. 18 16 † 15 18. † 26. 59. † 28. 12. Marc. 10.19. Ioan.8 17. Act.6.13 Rom 13.9 2.Cor 13.1.1.Tim.5.19. Hebr. 10. 28. vide Mendacium

THADDÆVS vide Lebbæus.

THAMAR concumbit cum Iuda suo socero. Gen. 38.15. gignit geminos Phares & Zara 38.27 † 46. 12.

Thamar violatur à Amnon fratre suo.2 Reg.13.14.

Thamar filia Absalonis.2 Reg 14 27.

THARE pater Abraham.Gen.11.26.

THEBES obsidetur Iud 9 50.

THEBNI rex Israel.3 Reg 16.21.

THECVITIS mittitur ad regem Dauid, vt impetret reductionem Absaloni 2 Reg.14 2.

INDEX
EPISTOLARVM ET EVANGELIORVM,
QVÆ E VETERI ET NOVO TESTAMENTO EXCEPTA,

In Ecclesia Dominicis & alijs festis diebus leguntur, iuxta Missalis reformationem ex decreto Sacrosancti Concilij Tridentini restituti Pij V. Pontif. Max. iussu editis, & Clement. VIII. auctoritate recogniti.

Feria quarta.
Epistola, Orauit Mardochæus ad Dominum. Esther 15.
Euang. Ascendens Iesus Ierosolymam assumpsit duodecim discipulos suos secretò. Matth. 20.
Feria quinta.
Epistola, Maledictus homo qui confidit in homine. Hier. 17.
Euangelium, Homo quidam erat diues. Luc. 16.
Feria sexta.
Epistola, Dicit Ioseph fratribus suis, Audite somnium meum Genes. 37.
Euangelium, Homo erat paterfamilias qui plantauit vineam Matth. 21.
Sabbato.
Epistola, Dicit Rebecca filio suo Iacob, Gen. 27.
Euang. Homo quidam habuit duos filios. Luc. 15.
Dominica tertia in Quadragesima.
Epistola, Estote imitatores Dei. Ephes. 5.
Euangelium, Erat Iesus eijciens dæmonium. Luc. 11.
Feria secunda.
Epist. Naaman princeps militiæ regis Syriæ. 4. Reg. 5.
Euang. Vtique dicetis mihi hanc similitudinem. Luc. 4.
Feria tertia.
Ep. Mulier quædam clamabat ad Elisæum. 4. Reg. 4.
Euang. Si peccauerit in te frater tuus. Matth. 18.
Feria quarta.
Epist Honora patrem tuum, & matrem tuam. Exod. 20.
Euang. Quare discipuli tui transgrediuntur. Matt. 15.
Feria quinta.
Epist. Factum est verbum Domini ad me. Hier. 7.
Euang. Surgens Iesus de Synagoga. Luc 4.
Feria sexta.
Ep. Conuenerunt filij Israël aduersus Moysen. Num. 20.
Euang. Venit Iesus in ciuitatem Samariæ. Ioan. 4.
Sabbato.
Epistola, Erat vir in Babylone, Dan 13.
Euang. Perrexit Iesus in montem Oliueti. Ioan. 8.
Dominica quarta in Quadragesima.
Epistola, Scriptum est quoniam Abraham, Galat. 4.
Euang. Abijt Iesus trans mare Galilææ. Ioan 6.
Feria secunda.
Epist. Venerunt duæ mulieres meretrices, 4. Reg. 3.
Euang. Prope erat Pascha Iudæorum. Ioan. 2.
Feria tertia.
Epistola, Locutus est Dominus ad Moysen dicens, Descende de monte. Exod. 32.
Euangelium, Iam die festo mediante. Ioan. 7.
Feria quarta.
Epist Sanctificabo nomen meum. Ezech 36.
Item alia Epistola. Lauamini, mundi estote. Isa. 1.
Euang. Præteriens Iesus vidit hominem cæcum. Ioan 9.
Feria quinta.
Epist. Venit mulier Sunamitis ad Elisæum. 4. Reg. 4.
Euang. Ibat Iesus in ciuitatem, quæ vocatur Naim. Luc. 7.
Feria sexta.
Epistola, Ægrotauit filius mulieris matris familias. 3. Regum 17
Euang. Erat quidam languens Lazarus. Ioan. 11.
Sabbato.
Epistola, In tempore placito exaudiui te. Isai. 49.
Euangelium, Ego sum lux mundi. Ioan. 8.
Dominica de Passione.
Epistola, Christus assistens pontifex. Heb. 9.
Euang. Quis ex vobis arguet me de peccato? Ioan. 8.
Feria secunda.
Epistola, Surge & vade in Niniuen. Ionæ 3.
Euang. Miserunt principes & Pharisæi ministros. Ioan. 7.
Feria tertia.
Epist Congregati sunt Babylonij ad regem Dan. 14.
Euang. Ambulabat Iesus in Galilæam. Ioan. 7.
Feria quarta.
Epistola, loquere ad vniuersum cœtum filiorum Israel. Leuit. 19.
Euang. Facta sunt Encænia Ierosolymis. Ioan. 10.
Feria quinta.
Epistola, Orauit Azarias Dominum. Dan. 3.
Euang Rogabat Iesum quidam Pharisæus. Luc. 7.
Feria sexta.
Epistola, Dixit Hieremias, Domine, omnes qui te derelinquunt, confundentur, Hier. 17.
Euangelium, Collegerunt Pontifices & Pharisæi concilium. Ioan. 11.
Sabbato.
Epistola, Dixerunt impij Iudæi ad inuicem. Hier. 18.
Euang. Cogitauerunt principes sacerdotum. Ioan. 11.
Dominica in Palmis.
Post Benedictionem Palmarum.
Epistola, Venerunt filij Israel in Elim Exod. 15.
Euang. Cùm appropinquasset Iesus Ierosolymis. Matt. 21.
Ad Missam.
Epistola, Hoc enim sentite. Phil. 2.
Euang. Passio Domini secundùm Matthæum. 26.
Feria secunda maioris Hebdomadæ.
Epist, Dominus meus aperuit mihi aurem Isa. 50.
Euangelium, Ante sex dies paschæ. Ioan 12.
Feria tertia maioris Hebdomadæ.
Epistola, Dixit Hieremias, Domine demonstrasti mihi. Hierem. 11.
Euang. Passio Domini nostri secundùm Marcum 14.
Feria quarta maioris Hebdomadæ.
Ep. Dicite filiæ Sion, Ecce Saluator tuus venit. Isai. 62.
Alia Ep. Domine quis credidit auditui nostro? Isa. 53.
Euang. Passio Domini secundum Lucam. 22.

Feria quinta in Cœna Domini.
Epist. Conuenientibus nobis in vnum. 1. Cor. 11.
Euang. Ante diem festum Pascha sciens Iesus. Ioan. 13.
Feria sexta in Parasceue.
Epist. In tribulatione sua mane consurgent. Osee 6.
Alia Epistola, Dixit Dominus ad Moysen & Aaron in terra Ægypti Exod. 12.
Euang. Passio Domini secundùm Ioannem. 18. & 19.
Sabbato sancto.
Epistola, Si consurrexistis cum Christo. Coloss. 3.
Euangelium, Vespere autem sabbati. Matt. 28.
Dominica Resurrectionis Domini.
Epistola, Expurgate vetus fermentum, 1. Cor. 5.
Euangelium, Maria Magdalene & Iacobi & Salome. Marc 16.
Feria secunda.
Epistola, Stans Petrus in medio plebis dixit, Viri fratres. Actor. 10.
Euang. Duo ex discipulis Iesu ibant. Luc. 24.
Feria tertia.
Epistola, Surgens Paulus & manu silentium indicens. Actor 13.
Euangelium, Stetit Iesus in medio discipulorum suorum. Luc 24.
Feria quarta.
Epist. Aperiens Petrus os suum dixit, Viri Israëlitæ. Act. 3.
Euang. Manifestauit se iterùm Iesus. Ioan. 21.
Feria quinta.
Epist. Angelus Domini locutus est ad Philippum. Act. 8.
Euang. Maria stabat ad monumentum foris. Ioan 20.
Feria sexta.
Epist. Christus semel pro peccatis nostris. 1. Pet. 3.
Euangelium, Vndecim discipuli abierunt in Galilæam. Matth. 28.
Sabbato in Albis.
Epist. Deponentes omnem malitiam. 1. Petr. 2.
Euangelium, Vna sabbati Maria Magdalene venit manè. Ioan. 20.
Dominica in Albis in Octaua Paschæ.
Epist. Omne quod natum est ex Deo vincit 1. Ioan. 5.
Euangelium, Cum esset serò die illa. Ioan 20.
Dominica secunda post Pascha.
Epistola, Christus passus est pro nobis. 1 Pet. 2.
Euangelium, Ego sum Pastor bonus. Ioan. 10.
Dominica tertia post Pascha.
Epistola, obsecro vos tanquam aduenas. 1 Petr. 2.
Euang. Modicum & iam non videbitis me Ioan. 16.
Dominica quarta post Pascha.
Epistola, Omne datum optimum. Iacob. 1.
Euangelium, Vado ad eum qui misit me. Ioan 16.
Dominica quinta post Pascha.
Epistola, Estote factores verbi. Iacob. 1.
Euang. Amen amen dico vobis: si quid petieritis. Ioan. 16.
In Rogationibus.
Epist. Confitemini alterutrum peccata vestra. Iacob. 5.
Euang. Quis vestrum habebit amicum Luc. 11.
In vigilia Ascensionis.
Epist Vnicuique nostrum data est gratia. Ephes. 4.
Euang. Subleuatis Iesus oculis in cœlum dixit. Ioan. 17.
In die Ascensionis Domini.
Epist Primùm quidem sermonem feci. Act. 1.
Euang. Recumbentibus vndecim discipulis. Marc. 16.
Dominica infra Octauam Ascensionis.
Epistola, Estote prudentes & vigilate in orationibus. 1. Petr. 4.
Euangelium, Cum venerit paraclitus. Ioan. 15.
Sabbato in vigilia Pentecostes.
Epist. Factum est cùm Apollo esset Corinthi. Act. 19.
Euang Si diligitis me, mandata mea seruate. Ioan. 14.
In Dominica Pentecostes.
Epist Cùm complerentur dies Pentecostes. Act. 2.
Euang. Si quis diligit me sermonem meum seruabit. Ioa. 14.
Feria secunda.
Epist. Aperiens Petrus os suum dixit, Viri fratres. Act. 10.
Euang. Dixit Iesus Nicodemo, Sic Deus dilexit. Ioan. 3.
Feria tertia.
Epistola, Cùm audissent Apostoli qui erant Ierosolymis. Actor. 8.
Euang. Amen amen dico vobis, qui non intrat per ostium. Ioan. 10.
Feria quarta quatuor Temp. Pentecostes.
Epist. Stans Petrus cum vndecim leuauit vocem. Act. 2.
Alia Epistola, Per manus Apostolorum fiebant signa. Actor. 5.
Euang. Nemo potest venire ad me. Ioan. 6.
Feria quinta.
Epist. Philippus descendens in ciuitatem Samariæ. Act. 8.
Euang. Conuocatis Iesus duodecim Apostolis. Luc. 9.
Feria sexta quatuor temp. Pentecostes.
Epist. Exultate filiæ Sion, & lætamini in Deo vestro. Ioël. 2.
Euang. Factum est in vna dierum, & Iesus docebat. Luc. 5.
Sabbato quatuor temp. Pentecostes.
Epist. Effundens spiritum meum, Ioel 2.
Alia Ep. Loquere filijs Israel, & dices ad eos. Leu 23.
Alia Epist. Audi Israël quæ ego præcipio tibi. Deut. 26.
Alia Epist. Si in præceptis meis ambulaueritis. Leu. 26.
Alia Epist. Angelus Domini descendit cum Azaria. Dan. 3.
Alia Epist. Iustificati ex fide pacem habeamus. Rom. 5.
Euang. Surgens Iesus de Sinagoga. Luc. 4.
In festo sanctissimæ Trinitatis.
Epistola, O altitudo diuitiarum. Rom. 11.
Euangelium, Data est mihi omnis potestas. Matth. 28.

Dominica prima post Pentecosten.
Epistola, Deus Charitas est, 1 Ioan.4.
Euangelium, Estote misericordes. Luc.6.
In solemnitate Corporis Christi.
Epist. Ego enim accepi a Domino. 1.Cor.11.
Euang.Caro mea vere est cibus. Ioan 6.
Dominica secunda post Pentecosten quæ est infra Octauam Corporis Christi.
Epistola, Nolite mirari, si odit vos mundus. 1. Ioan.3.
Euang. Homo quidam fecit cœnam magnam. Luc.14.
In Octaua Corporis Christi.
Epistola, Ego enim accepi à Domino. 1 Cor.11.
Euang. Caro mea vere est cibus. Ioan.6.
Dominica tertia post Pentecosten.
Epist.Humiliamini sub potenti manu Dei. 1.Pet.5.
Euang.Erant appropinquantes ad Iesum publicani.Luc.15.
Dominica quarta post Pentecosten.
Epist Existimo, quòd non sunt condignæ. Rom 8.
Euangelium, Cùm turbæ irruerent in Iesum. Luc.5.
Dominica quinta post Pentecosten.
Epist.Omnes vnanimes in oratione estote. 1.Petr.3.
Euang Amen dico vobis nisi abundauerit. Matth.5.
Dominica sexta post Pentecosten.
Epist Quicunque baptizati sumus in Christo Iesu.Rom.6.
Euang.Cum turba multa esset cum Iesu. Marc.8.
Dominica septima post Pentecosten.
Epist Humanum dico propter infirmitatem. Rom.6.
Euang Attendite a fallis prophetis. Matth 7.
Dominica octaua post Pentecosten.
Epist. Debitores sumus non carni. Rom.8.
Euang Homo quidam erat diues, qui habebat. Luc 16.
Dominica nona post Pentecosten.
Epist, Non simus concupiscentes malorum 1.Cor.10.
Euang Cùm appropinquaret Iesus Ierusalem, videns. Luc.19
Dominica decima post Pentecosten.
Epist. Scitis quoniam cùm gentes essetis. 1.Cor.12.
Euangelium, Dixit Iesus ad quosdam qui in se confidebant tanquam iusti Luc 18.
Dominica vndecima post Pentecosten.
Epist.Notum facio vobis Euangelium. 1.Cor.15.
Euang. Exiens Iesus de finibus Tyri. Marc.7.
Dominica duodecima post Pentecosten.
Epistola, Fiduci. m talem habemus. 2.Cor.13.
Euang Beati oculi, qui vident quæ vos videtis. Luc.10.
Dominica decimatertia post Pentecosten.
Epistola, Abrahæ dictæ sunt promissiones, Gal.3.
Euang Dum iret Iesus in Ierusalem transibat. Luc.17.
Dominica decimaquarta post Pentecosten.
Epistolæ, Spiritu ambulate. Galat 5.
Euang. Nemo potest duobus dominis seruire. Matt.6.
Dominica decimaquinta post Pentecosten.
Epistola, Si spiritu viuimus. Galat.5.
Euang, Ibat Iesus in Ciuitatem, quæ vocatur Naim.Luc.7.
Dominica decima sexta post Pentecosten.
Epist. Obsecro vos ne deficiatis. Ephes.3.
Euangelium, Cum intraret Iesus in domum cuiusdam principis. Luc.14.
Dominica decimaseptima post Pentecosten.
Epistola, Obsecro vos ego vinctus in Domino, Eph 4.
Euangelium, Accesserunt ad Iesum Pharisæi, & interrogauit, Matth 22.
Feria quarta Quatuor Temporum Septembris.
Epistola, Ecce dies veniunt. Amos 9.
Alia Epistola, Congregatus est omnis populus, Nehem.vel 2 Esdr.8
Euang Respondens vnus de turba Mar.9.
Feria sexta Quatuor Temporum Septembris.
Epistola, Conuertere Israël ad Dominum. Osee 14.
Euang.Rogabat Iesum quidam Pharisæus. Luc.7.
Sabbato Quatuor Temporum Septembris.
Epistola, Decima die mensis huius septimi Leuit 23.
Alia Ep. A quinto decimo die mensis septimi Leu.23.
Alia Epistola, Domine Deus noster. Mich.7.
Alia Epist.Factum est verbum Domini ad me. Zac.8.
Alia Epist.Angelus Domini descendit cum Azaria. Dan.3.
Alia Epist. Tabernaculum factum est primum. Heb 9.
Euangelium, Dicebat Iesus turbis similitudinem hanc Arborem fici habebat &c. Luc.13.
Dominica decima octaua post Pentecosten.
Epist Gratias ago Deo meo semper pro vobis. 1.Cor.1.
Euang.Ascendens Iesus in nauiculam transfretauit. Mat.9.
Dominica decima nona post Pentecosten.
Epist Renouamini spiritu mentis vestræ. Ephes.4.
Euang. Simile factum est regnum cœlorum homini regi qui fecit nuptias filio suo. Matth.22.
Dominica vigesima post Pentecosten.
Epist. Videte quomodo caute ambuletis. Ephes 5.
Euangelium, Erat quidam regulus. Ioan.4.
Dominica vigesima prima post Pentecosten.
Epist.Confortamini in Domino. Ephes.6.
Euang. Simile est regnum cœlorum homini regi qui voluit rationem ponere cum seruis suis. Matth.18.
Dominica vigesima secunda post Pentecosten.
Epist.Confidimus in Domino Iesu. Philip.1.
Euang. Abeuntes Pharisæi consilium inierunt Matth. 22.
Dominica vigesima tertia post Pentecosten
Epistola. Imitatores mei estote. Phil.3.
Euangelium, Loquente Iesu ad turbas, ecce princeps vnus. Matth 9.
Dominica vigesima quarta & vltima post Pentecosten.
Epist. Non cessamus pro vobis orantes. Coloss 1.
Euang. Cùm videritis abominationem desolationis. Mat.24.

PROPRIVM SANCTORVM.

30.Nouembris. *In festo Sancti Andreæ Apostoli.*
Epist.Corde enim creditur ad iustitiam. Rom.10.
Euang Ambulans Iesus iuxta mare Galilææ. Matth.24.
8 Decembris. *In Conceptione B.Mariæ Virginis.*
Epistola, Dominus possedit me. Prou.8.
Euang.Liber generationis Iesu Christi. Matth.1.
21.Decembris. *In festo Sancti Thomæ Apostoli.*
Epist. Iam non estis hospites & aduenæ Ephes.2.
Euang. Thomas vnus ex duodecim. Ioan.20.
17. Ianuarij. *In festo sancti Antonij Abbatis.*
Epistola, Dilectus Deo & hominibus. Eccl.45.
Euang.Ecce nos reliquimus omnia. Matth.19.
20. Ianuarij. *In festo SS. Fabiani & Sebastiani.*
Epistola, Sancti per fidem vicerunt regna. Heb.11.
Euangelium, Descendens Iesus de monte stetit in loco campestri. Luc.6.
25. Ianuarij. *In conuersione Sancti Pauli Apostoli.*
Epistola, Saulus adhuc spirans minarum. Act 9.
Euangelium, Ecce nos reliquimus omnia. Matth. 19.
2.Februarij. *In festo Purificationis B. Mariæ Virginis.*
Epistola, Ecce ego mitto Angelum. Malach.3.
Euang.Postquam impleti sunt dies purgationis. Luc.2.
24. vel 25. Februarij. *In festo sancti Mathiæ Apostoli.*
Epist.Exurgens Petrus in medio fratrum, dixit. Act.1.
Euangelium, Respondens Iesus, dixit, Confiteor tibi pater. Matth.11.
25. Martij. *In festo Annuntiationis B.Mariæ Virgini.*
Epistola, Locutus est Dominus ad Achaz. Isai.7.
Euangelium, Missus est Angelus. Luc 1.
25 Aprilis. *In festo S. Marci Euangelistæ.*
Epist.Similitudo vultus quatuor animalium. Ezec.1.
Euangelium, Designauit Dominus & alios septuaginta duos Luc.10.
1.Maij. *In festo SS. Apostolorum Philippi & Iacobi.*
Epistola. Stabunt iusti in magna constantia. Sap.5.
Euang.Non turbetur cor vestrum. Ioan 14.
3 Maij. *In festo Inuentionis sanctæ Crucis.*
Epistola, Hoc enim sentite in vobis. Philip.2
Euangelium, Erat homo ex Pharisæis Nicodemus nomine. Ioan.3.
22. Iunij. *In festo S. Ioannis Baptistæ.*
Epistola. Audite Insulæ. Isai.49.
Euang Elisabeth impletum est tempus pariendi. Luc.1.
29 Iunij. *In festo SS. Apostolorum Petri & Pauli.*
Epistola, Misit Herodes rex manus. Act 12.
Euang Venit Iesus in partes Cæsareæ. Philip.16.
2 Iulij. *In festo Visitationis B. Mariæ Virginis.*
Epist. Ecce iste venit saliens in montibus. Cant.2.
Euang Exurgens Maria abijt in montana. Luc.1.
22. Iulij. *In festo sanctæ Mariæ Magdalenæ.*
Epistola, Surgam & circuibo ciuitatem. Cant.3.
Euang.Rogabat Iesum quidam Pharisæus. Luc.7.
25. Iulij. *In festo sancti Iacobi Apostoli.*
Epist.Puto quòd Deus nos Apostolos. 1.Cor.4.
Euangelium, Accessit ad Iesum mater filiorum Zebedæi. Matth 20.
26. Iulij. *In festo sanctæ Annæ matris B.Mariæ Virginis.*
Epistola, Mulierem fortem quis inueniet, Prou 31.
Euangelium, Simile est regnum cœlorum thesauro abscondito. Matth.13.
6.Augusti. *In festo Transfigurationis Domini nostri Iesu Christi.*
Epistola, non doctas fabulas secuti. 2. Petr. 1.
Euang Assumpsit Iesus Petrum & Iacobum. Matt.17.
10 Augusti. *In festo sancti Laurentij Martyris.*
Epist. Qui parce seminat, parce & metet 2.Cor.9.
Euangelium, Amen amen dico vobis nisi granum frumenti. Ioan.12.
15 Augusti. *In Assumptione B.Mariæ Virginis.*
Epist. In omnibus requiem quæsiui. Eccl 24.
Euang. Intrauit Iesus in quoddam castellum. Luc.6.
24. Augusti. *In festo S.Bartholomæi Apostoli.*
Epistola, Vos estis corpus Christi, & membra de membro. 1.Cor.12.
Euangelium, Exijt Iesus in montem orare. Luc.6.
25.Augusti. *In festo S.Ludouici Confessoris Regis Francorum.*
Epist.Iustum deduxit Dominus per vias rectas. Sap.10.
Euangelium, Homo quidam nobilis abijt in regionem longinquam Luc.19
29. Augusti. *In Decolatione S.Ioannis Baptistæ.*
Epist.Factum est verbum Domini ad me. Hierem.1.
Euang.Misit Herodes ac tenuit Ioannem. Marc.6.
8. Septemb. *In Natiuitate B.Mariæ Virginis.*
Epistola, Dominus possedit me in initio viarum suarum. Prouerb.8.
Euang.Liber generationis Iesu Christi. Matth.1.
14 Septembris *In festo Exaltationis S.Crucis.*
Epist.Hoc sentite in vobis. Philip.2.
Euang.Nunc iudicium est mundi. Ioan.12.
21.Septembris. *In festo sancti Matthæi Apostoli, & Euangelistæ.*
Epist.Similitudo vultus quatuor animalium. Ezec.1.
Euang. Vidit Iesus hominem sedentem in telonio. Matt.9.
29.Septembris. *In festo Dedicationis sancti Michaelis Archangeli.*
Epistola, Significauit Deus quæ oportet fieri citò. Apocal. 1.
Euangelium, Accesserunt Discipuli ad Iesum, dicentes, Quis putas. Matth.18.

4. Octobris. *In festo S. Francisci Confessoris.*
Epistola, Mihi autem absit gloriari. Galat. 6.
Euangelium, Respondens autem Iesus dixit, Confiteor tibi pater. Matth. 11.
9. Octobris. *In festo sanctorum Martyrum Dionysij & sociorum.*
Epistola, Stans Paulus in medio Areopagi. Act. 17.
Euang. Attendite a fermento Pharisæorum. Luc. 12.
18. Octobris. *In festo sancti Lucæ Euangelistæ.*
Epistola, Gratias ago Deo 2 Co. 8.
Euangelium, Designauit Dominus & alios septuaginta duos Luc. 10.
28. Octob. *In festo SS. Apostolorum Simonis & Iudæ.*
Epist. Vnicuique nostrum data est gratia. Ephes. 4.
Euang. Hæc mando vobis vt diligatis inuicem Ioan. 15.
1. Nouembris. *In festo omnium Sanctorum.*
Epist. Ecce ego Ioannes vidi alterum Angelum. Apoc. 7.
Euang. Videns Iesus turbas ascendit in montem Matt. 5.
2 Decembris. *In Commemoratione Defunctorum.*
Epist. Ecce mysterium vobis dico. 1. Cor. 15.
Alia Epist. Vir fortissimus Iudas. 2. Mach. 12.
Alia Epist. Audiui vocem de cœlo dicentem mihi Ap. 14.
Euang. Amen amen dico vobis, quia venit hora. Ioan. 5.
Aliud Euang. Dixit Martha ad Iesum. Ioan. 11.
Aliud Euang. Omne quod dat mihi Pater Ioan. 6.
Aliud Euang. Ego sum panis viuus Ioan. 6.
11 Nouemb. *In festo S. Martini Episcopi & Confessoris.*
Epist. Ecce sacerdos magnus. Eccl. 44. & 45.
Euang. Nemo accendit lucernam, Luc. 11.
21. Nouemb. *In festo Præsentationis B. Mariæ Virginis.*
Epistola, Ab initio & ante sæcula. Eccl. 24.
Euangelium, Loquente Iesu ad turbas, Luc. 11.
In festo sanctæ Catharinæ Virginis & Martyris.
Epistola, Confitebor tibi Domine rex. Eccl. 51.
Euangelium, Simile est regnum cœlorum decem virginibus. Matth. 25.

COMMVNE SANCTORVM.

In natali Apostolorum.
Epistola, Iam non estis hospites & aduenæ. Eph. 2.
Euang. Hoc est præceptum meum. Ioan. 15.
In natali vnius Martyris Pontificis.
Epistola, Beatus vir qui suffert. Iacob 1.
Alia Epist. Benedictus Deus & pater Domini nostri. 2. Cor. 1.
Euang. Si quis venit ad me, & non odit. Luc. 14.
Aliud Euang. Si quis vult venire post me. Matth. 16.
In natali vnius Martyris non Pontificis.
Epistola, Iustum deduxit Dominus Sap. 10.
Omne gaudium Iacob. 1.
Alia Epist. Memor esto Dominum Iesum 2. Timoth. 2. Communicantes, 1. Petr. 4.
Euang. Nolite arbitrari, quia venerim pacem mittere in terram. Matth. 10.
Aliud Euang. Nihil opertum quod non reueletur, Matth. 10. Nisi granum frumenti. Ioan. 12.
De vno Martyre temp. Paschali.
Epistola, stabunt iusti in magna constantia. Sap. 5.
Euangelium, Ego sum vitis verá. Ioan. 15.
De pluribus Martyribus temp. Paschali.
Epist. Benedictus Deus & Pater. 1. Pet. 1. Post hæc ego Ioannes audiui. Apoc. 19.
Euangelium, Ego sum vitis Ioan. 15
Aliud Euangelium, Amen amen dico vobis, quia plorabitis. Ioan. 16.
Commune plurimorum Martyrum extra tempus Pasch.
Epistola, Iustorum animæ. Sap. 3.
Alia Epist. Iusti autem in perpetuum. Sap. 5.
Alia Epist. Rememoramini pristinos dies. Hebr. 10.
Alia Epist. Reddidit Deus iustis mercedem. Sap. 10.
Alia Epist. Iustificati ex fide. Rom. 5.
Alia Epist. Non sunt condignæ passiones. Rom. 8.
Alia Epist. Exhibeamus nosmetipsos 2. Cor. 6.
Alia Epist. Sancti per fidem vicerunt regna. Hebr. 11.
Alia Epist. Respondit vnus de Senioribus. Apoc. 5.
Euangelium, Cùm audieritis prælia. Luc. 21.
Aliud Euangelium, Descendens Iesus de monte stetit in loco campestri. Luc. 6.
Aliud Euang. Sedente Iesu super montem Oliueti. Matt. 24.
Aliud Euangelium, Videns Iesus turbas ascendit in montem, Matth 5.
Aliud Euangelium, Respondens Iesus dixit, Confiteor tibi pater. Matth. 11.
Aliud Euang. Væ vobis qui ædificatis monumenta Luc. 11.
Aliud Euang. Qui vos audit me audit. Luc. 10.
Aliud Euang. Attendite á fermento Pharisæorum, Luc. 12.
Commune Confessoris Pontificis.
Epistola, Ecce Sacerdos magnus, Eccle. 44. & 45.
Alia Epist. Plures facti sunt Sacerdotes Heb. 7.
Alia Epist. Omnis pontifex ex hominibus assumptus. Heb. 5.
Alia Epist. Mementote præpositorum vestrorum. Hebr. 13.
Euangelium, Homo quidam peregre. Matth. 25.
Aliud Euang. Vigilate, qu a nescitis. Matth 24.
Aliud Euang. Nemo accendit lucernam. Luc 11.
Aliud Euang. Videte, vigilate, & orate Marc 13.
Commune Doctorum.
Epistola, Testificor coram Deo. 2 Timoth. 4. Iustus cor suum tradit. Eccl. 30.
Euangelium, Vos estis sal terræ. Matth 5.
Commune Confessoris non Pontificis.
Epist. Beatus est qui inuentus est sine macula. Eccli. 31.
Alia Epist. Spectaculum facti sumus mundo. 1. Cor. 4.
Alia Epist. Quæ mihi fuerunt lucra. Philip. 3.
Euangelium, Sint lumbi vestri præcincti. Luc. 12.
Aliud Euang. Nolite timere pusillus grex Luc. 12.
Aliud Euangelium, Homo quidam nobilis abijt regionem longinquam. Luc 9.
Commune Abbatum.
Epistola, Dilectus Deo & hominibus, Eccl. 45.
Euang. Ecce nos reliquimus omnia. Matth. 19.
Commune Virginum & Martyrum.
Epistola, Confitebor tibi Domine rex. Eccl. 51.
Alia Epist. Domine Deus meus, exaltasti Eccl. 51.
Euangelium, Simile est regnum cęlorum decem virginibus, Matth. 5.
Aliud Euangelium, Simile est regnum cœlorum thesauro abscondito. Matth. 13.
Commune Virginum non Martyrum.
Epistola, De virginibus præceptum Domini non habeo. 1. Corinth 7.
Alia Epist. Qui gloriatur in Domino. 2. Cor. 10.
Euangelium, Simile est regnum cœlorum decem virginibus. Matth 25.
Aliud Euangelium, Simile est regnum cœlorum thesauro abscondito. Matth 13.
Commune Mulierum sanctarum nec Virginum nec Martyrum.
Epistola, Mulierem fortem. Prou. 31.
Alia Epist. Viduas honora quæ vere viduæ sunt. 1. Tim. 5.
Euangelium, Simile est regnum cœlorum thesauro abscondito. Matth 13.
In Dedicatione Ecclesiæ.
Epistola, Vidi ciuitatem sanctam Ierusalem, Apoc. 21.
Euang. Ingressus Iesus, perambulabat Iericho. Et ecce vir nomine Zacchæus. Luc. 19.
In sponsalibus.
Epistola, Mulieres viris suis subditæ sint. Ephes. 5.
Euang. Si licet homini dimittere vxorem. Matth. 19.
Ad tollendum schisma.
Epistola, Obsecro vos vt dignè ambuletis. Ephes. 4.
Euang. Subleuatis Iesus oculis in cœlum, dixit: Pater sancte serua eos in nomine tuo. Ioan. 17.
Pro quacunque necessitate.
Epist. Si iniquitates nostræ contenderint contra nos. Hier. 14
Euangelium, habete fidem Dei Marc 11.
Pro remissione peccatorum.
Epistola, Condelector legi Dei. Rom. 7.
Euangelium, Petite & dabitur vobis. Luc. 11.
Contra Paganos.
Epist. Orauit Mardochæus ad Dominum. Esther. 13.
Euang. Quis vestrum habebit amicum. Luc. 11.
In tempore belli.
Epist. Accesserunt omnes principes bellatorum. Hier. 41.
Euang. Dic nobis quando hæc erunt. Matth. 24.
Pro pace.
Epist. Fratribus qui sunt per Ægyptum 2. Mach. 1.
Euang. Cùm esset serò die illa. Ioan. 20.
Pro vitanda mortalitate vel tempore pestis.
Epist. Immisit Dominus pestilentiam in Israël. 2. Reg. 24.
Euangelium, Surgens Iesus de Synagoga. Luc 4.
Pro infirmis.
Epistola, Tristatur aliquis vestrum. Iacob. 5.
Euang. Cùm introisset Iesus Capharnaum. Matth. 8.
Pro peregrinantibus vel iter agentibus.
Epistola, Egressus Iacob de Bersabee, pergebat Haran. Genes. 28.
Euangelium, Euntes prædicate dicentes: quia appropinquauit regnum cœlorum. Matth. 19.

FINIS.

Franciscus Coli Lucensis Presbiter correxit.

FIRENZE

